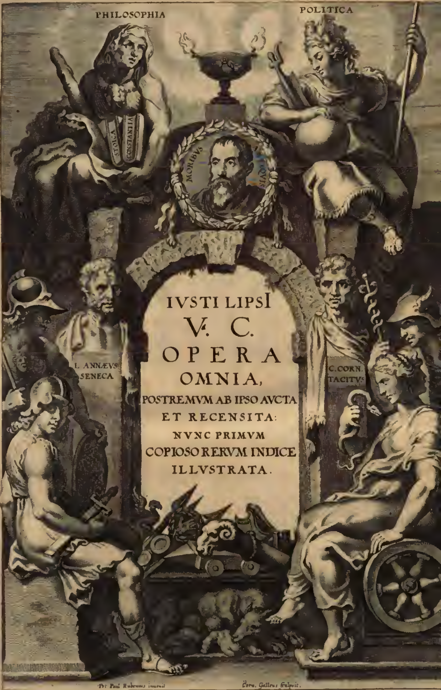
BIBLIOTECA NAZ
Vittorio Emanuele III
XLII
H
7
NAPOLI
XLII
H
7

IVSTI LIPSI OPERA OMNIA,

NVNC PRIMVM COPIOSO RERVM INDICE ILLVSTRATA.

NAPOLI

ANTVERPIÆ EX OFFICINA PLANTINIANA BALTHASARIS MORETI. M.DC.XXXVII.
CVM PRIVILEGIIS CÆSAREO ET PRINCIPVM BELGARVM.

SERENISSIMO PRINCIPI FERDINANDO AVSTRIACO, HISPANIARVM INFANTI, S. R. E. CARDINALI, BELGARVM ET BVRGVNDIONVM PROREGI.

IVSTVM LIPSIVM, Belgicæ Scriptorum Principem, SERENISSIME PRINCEPS, typis Plantinianis velut rediuiuum ſiſto; qui REGIÆ CELSITVDINI TVÆ, tot tantáſque breuiſſimum intra tempus victorias, tot cum æternâ Nominis Tui famâ triumphos, gratuletur: nec aliquem hos ipſos mirari iubeat; ſed omnes Tuam in primis Pietatem venerari, tutiſſimam hominibus virtu-

tem: militarem deinde Prudentiam agnoſcere; quâ munitus, ſummâ in ferendis belli moleſtiis conſtantiâ ipſis militibus præluces: Diſciplinam militarem ad priſcas Militiæ Romanæ, numquam ſatis laudatas, & à LIPSIO pleniùs deſcriptas leges, inſtituis: ſtrenuis honores & præmia, ignauis ignominiam & pœnas diſtribuis; quæ belli iuſtitia omnem Imperatori vincendi ac triumphandi anſam ſuppeditat. At verò nec mirari quiſpiam debet, SAPIENTISSIME PRINCEPS, Te in primo iuuentutis flore, ſupra veteranos non dicam milites, ſed Duces, ſapere: tum quia potentiores cæli Angelos Principibus adeſſe DEVS mandauerit; tum quia AVSTRIACÆ GENTI iamolim proprium ſit, non niſi magna, & Reipublicæ Chriſtianæ maximè profutura, primis ab annis meditari: atque inſuper REGIÆ CELSITVDINI TVÆ innatum, Proaui ſui CAROLI V. Imperatoris Inuictiſſimi veſtigiis inſiſtere; qui

eâ

eâ ætate grauiſſima bella confecit, quâ belli tantùm ſimulacra alij exercent.

Gratulatur itaque rediuiuus LIPSIVS, VICTORIOSISSIME PRINCEPS, renaſcentem in Te Proaui Tui felicitatem; Tuaſque eximias & verè diuinas Virtutes, CLEMENTIAM & BENIGNITATEM, ſummopere laudat: quibus Belgas, quotquot à RELIGIONE & REGE abierunt, in viam Te reducturum benè ominatur. tantummodò rogat, CLEMENTISSIMVM REGEM Fratrem Tuum deprecari digneris; vt ſiqui eum, imò ab ipſis tumultus Belgici initiis ſiqui Veſtros æternæ memoriæ Auum Patremque Cornelij Cínnæ irritarint, omnibus & ſingulis Auguſti Cæſaris exemplo benignè ignoſcat; nec minorem quàm Auguſtus olim obtinuit, Clementiæ fructum AVGVSTISSIMO REGI pollicetur. Libros denique, præclariſſimi ingenij ſui fetus, REGIÆ CELSITVDINI TVÆ venerabundus offert; mutos, ſed

fidos Conſiliarios: quales ſapientiſſimus Hiſpaniæ Regum ALPHONSVS magno Regni ſui commodo conſulebat. Non ego hîc REGIAM CELSITVDINEM TVAM morari auſim, vel LIPSIVM auctorem, vel eius Libros, ſanctioribus monitis & conſiliis refertos, dilaudando: vnicum Sereniſſimæ ISABELLÆ Amitæ Tuæ de hoc Scriptore elogium ſuffecerit; quæ ſummâ animi gratitudine Belgicæ Principatum à Rege Patre accepiſſe aiebat, ſed talem tantumque in eo virum reperiſſe, id ſe præcipui loco muneris habere atque æſtimare. Honeſtiſſimum ſanè elogium; quo non tantùm incomparabilis LIPSII Doctrina ac Sapientia, ſed etiam incredibilis Prudentiſſimæ Heroinæ erga geminas illas Virtutes affectus, pleniſſimè probatur.

Amplectere igitur, PRINCEPS FELICISSIME, Sanctiſſimæ Amitæ Tuæ inſtinctu, mutos hos Conſiliarios: nam quæ ad Pacis Bellíque artes, quæ ad Ciuilem

&

& Militarem Prudentiam, quæ ad Virtutes & Munia Principis ſpectent, plena fidelitatis conſilia ſuggerunt. quibus inſtructus, FELICITER, vt cœpiſti, VINCE; ad DEI OMNIPOTENTIS gloriam, REGIS POTENTISSIMI vtilitatem, BELGICÆ & vniuerſi ORBIS CHRISTIANI tranquillitatem ac PACEM. Ita opto & voueo

REGIÆ CELSITVDINI TVÆ

æternùm deuotus

Balthaſar Moretus.

PRIVILEGIVM CAESAREVM

IVSTO LIPSIO

OLIM CONCESSVM.

RVDOLPHVS SECVNDVS *diuinâ fauente clementiâ electus Romanorum Imperator ſemper Auguſtus, ac Germaniæ, Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Sclauoniæ Rex, Archidux Auſtriæ, Dux Burgundiæ, Stiriæ, Carinthiæ, Carniolæ & VVirtembergæ, &c. Comes Tirolis, &c. Noſtro & Sacri Imperij fideli dilecto* IVSTO LIPSIO *gratiam noſtram Cæſaream. Poſtquam inter alia, quæ* DEVS *immortalis hominibus liberali manu dedit dona, illuſtria inprimis illa & quaſi diuina ſunt, quæ in litteris liberalibusq́; diſciplinis conſiſtunt, quibus ſcilicet homines non tantùm ab animalibus ceteris rationis expertibus, ſed à rudi etiam & imperito hominum vulgo ita diſtinguuntur, vt tamquam Dij quidam ſplendeſcere in terris videantur: rem ſanè præclaram ſeque dignam illi præſtant, qui diligentem iis ipſis in litteris ac diſciplinis operam ponunt; præclariſſimam verò & Reipub. vtiliſſimam, qui eas ita excolunt, vt aliorum menti docendo, ſcribendo lumina præferant, eoſq́; ex ignorantiæ tenebris quaſi manu educant. Quos excitare, quos amare atque animare ad dignitatis noſtræ munus, ad quod Diuino vocati beneficio conceſſuq́; ſumus, inprimis pertinere exiſtimamus. Cùm itaque ab iis, quorum nobis ſpectata fides, quique iudicare de Litteris poſſint, acceperimus, inſignes te animi ingenijq́; tui dotes tibi à naturâ inſitas à primis temporibus ætatis tuæ ita litterarum ac diſciplinarum ſtudiis excoluiſſe atque exornaſſe, vt olim iuuenilibus adhuc annis præclara floreſcentis minimeq́; vulgaris eruditionis ſpecimina præbueris, dum obſcura in antiquis Scriptoribus loca, quæ quædam tamquam luſtra erant, illuſtraſti, quæq́; in iis iniuriâ temporum deprauata & corrupta fuerunt, reſtituiſti, dum vetuſta Latinæ antiquitatis rudera in nouam ſubinde ſtructuram ſingulari artificio eleganter conuertiſti: ad exquiſitam adeò & raram doctrinam, quæ magnam de te apud doctos quoſque viros opinionem excitarit, perueniſſe, eamq́; variis abs te libris acri & graui cum iudicio ſcriptis atque in lucem editis oſtendiſſe, vt in eo quod tam feliciter tractas ſcriptionis genere paucos tibi pares hodie reperire ſit: iam verò maturâ te ætate virum, viro magis magisq́; digna, & viris doctis grata ac Reipub. vtilia ſcribere, quæq́; à primis illis Romanis olim auctoribus ſcripta fuerunt, à mendis purgare, & lectiſſimos quoſque ex Muſarum hortis, in quibus aſſiduè verſeris, flores colligere, concinnare, quibus Lectores mirificè recrees, & eorum pectus ad prudentiam probitatemq́; informes: haudquaquam prætermittere voluimus, quin Reipub. ad quam hæc abs te ornamenta conferuntur, cauſſâ, Cæſareo te noſtro elogio decorandum, & quamuis per te ſatis ipſe animatus ſis, animandum magis patrocinióque noſtro defendendum pro benignâ noſtrâ in te ſuſciperemus voluntate. Quo-*

niam

niam verò lucubrationibus atque operibus tuis in lucem edendis, peculiarem te eligere velle Typographum, accepimus, Diplomate hoc noſtro priuilegioq́; te & Typographum tuum aduerſus quorumcumq́; fraudem, qui lucri cauſſâ, quod fieri ſolet, eadem excudere aut typis imitari fortè velint, munitos cupimus. Quamobrem pro auctoritate noſtrâ Cæſareâ decernimus, ſtatuimus, vetamúſque, ne quis Typographorum, Bibliopolarum, aut aliorum, qui librariam negotiationem exercent, eos libros, quos tu editurus es, quocumque modo, charactere, aut formâ, ſiue integros, ſiue aliquam eorum partem typis imitari, edere, excudere, aut venundare intra Sacri Romani Imperij, Regnorumq́; ac Dominiorum noſtrorum hereditariorum fines triginta annis proximis à primo editionis die computandis, abſque tuo tuorúmve heredum conſenſu audeat: Hac autem lege addita, vti tria vt minimùm cuiuſque libri exemplaria, quemadmodum moris eſt, ad Imperialem noſtram Cancellariam mittantur. Si quis verò edictum hoc noſtrum tranſgredi, violare, aut contemnere deprehenſus fuerit, eum non ſolùm eiuſmodi libris, tibi, heredibúſve tuis, auxilio Magiſtratus, vbicumque reperti fuerint, vendicandis, priuari, ſed triginta etiam Marcharum auri puri mulctâ, cuius ſemiſſis quidem Fiſci noſtri Procuratori, fraudis vindici, alter verò ſemiſſis tibi heredibúſve tuis pendatur, puniri volumus. Mandantes vniuerſis & ſingulis noſtris & Sacri Romani Imperij ſubditis & fidelibus dilectis, tam Eccleſiaſticis quàm Politicis, cuiuſcumque ſtatus, gradus aut ordinis exſtiterint, præſertim verò iis, qui in Magiſtratu conſtituti, vel ſuo vel ſuperiorum ſuorum loco aut nomine, ius dicunt, iuſtitiám-ve exercent, ne quemquam hoc Priuilegium noſtrum impunè violare, ſpernere aut negligere patiantur: Sed, ſi quos contumaces compererint, conſtitutâ à Nobis mulctâ eos puniri, & quibuſcumq́; modis coërceri curent, ni & ipſimet grauiſſimam noſtram in ſe conuertere indignationem velint. Id quod hoc Diplomate, manu noſtrâ ſubſcripto, & Cæſarei noſtri ſigilli impreſſione munito, confirmamus. Datum in arce noſtrâ Regiâ Pragæ, die primâ menſis Auguſti; Anno Domini milleſimo, quingenteſimo, nonageſimo ſecundo: Regnorum noſtrorum Romani decimo ſeptimo, Hungarici vigeſimo, & Bohemici itidem decimo ſeptimo.

RVDOLPHVS.

Iacobus Curtius à Senfftenavv.

Ad mandatum ſacræ Cæſareæ Maieſtatis proprium,

Io. Baruitius.

SVM-

PRIVILEGIVM CAESAREVM
IVSTO LIPSIO
OLIM CONCESSVM.

RVDOLPHVS SECVNDVS *diuinâ fauente clementiâ electus Romanorum Imperator ſemper Auguſtus, ac Germaniæ, Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Sclauoniæ Rex, Archidux Auſtriæ, Dux Burgundiæ, Stiriæ, Carinthiæ, Carniolæ & VVirtembergæ, &c. Comes Tirolis, &c. Noſtro & Sacri Imperij fideli dilecto* IVSTO LIPSIO *gratiam noſtram Cæſaream. Poſtquam inter alia, quæ* DEVS *immortalis hominibus liberali manu dedit dona, illuſtria inprimis illa & quaſi diuina ſunt, quæ in litteris liberalibusq; diſciplinis conſiſtunt, quibus ſcilicet homines non tantùm ab animalibus ceteris rationis expertibus, ſed à rudi etiam & imperito hominum vulgo ita diſtinguuntur, vt tamquam Dij quidam ſplendeſcere in terris videantur: rem ſanè præclaram ſeque dignam illi præſtant, qui diligentem iis ipſis in litteris ac diſciplinis operam ponunt; præclariſſimam verò & Reipub. vtiliſſimam, qui eas ita excolunt, vt aliorum menti docendo, ſcribendo lumina præferant, eoſq; ex ignorantiæ tenebris quaſi manu educant. Quos excitare, quos amare atque animare ad dignitatis noſtræ munus, ad quod Diuino vocati beneficio conceſſuq; ſumus, inprimis pertinere exiſtimamus. Cùm itaque ab iis, quorum nobis ſpectata fides, quique iudicare de Litteris poſſint, acceperimus, inſignes te animi ingenijq; tui dotes tibi à naturâ inſitas à primis temporibus ætatis tuæ ita litterarum ac diſciplinarum ſtudiis excoluiſſe atque exornaſſe, vt olim iuuenilibus adhuc annis præclara floreſcentis minimeq; vulgaris eruditionis ſpecimina præbueris, dum obſcura in antiquis Scriptoribus loca, quæ quædam tamquam luſtra erant, illuſtraſti, quæq; in iis iniuriâ temporum deprauata & corrupta fuerunt, reſtituiſti, dum vetuſta Latinæ antiquitatis rudera in nouam ſubinde ſtructuram ſingulari artificio eleganter conuertiſti: ad exquiſitam adeò & raram doctrinam, quæ magnam de te apud doctos quoſque viros opinionem excitarit, perueniſſe, eamq; variis abs te libris acri & graui cum iudicio ſcriptis atque in lucem editis oſtendiſſe, vt in eo quod tam feliciter tractas ſcriptionis genere paucos tibi pares hodie reperire ſit: iam verò maturâ te ætate virum, viro magis magisq; digna, & viris doctis grata ac Reipub. vtilia ſcribere, quæq; à primis illis Romanis olim auctoribus ſcripta fuerunt, à mendis purgare, & lectiſſimos quoſque ex Muſarum hortis, in quibus aſſiduè verſeris, flores colligere, concinnare, quibus Lectores mirificè recrees, & eorum pectus ad prudentiam probitatemq; informes: haudquaquam prætermittere voluimus, quin Reipub. ad quam hæc abs te ornamenta conferuntur, cauſſâ, Cæſareo te noſtro elogio decorandum, & quamuis per te ſatis ipſe animatus ſis, animandum magis patrociniòque noſtro defendendum pro benignâ noſtrâ in te ſuſciperemus voluntate. Quoniam*

niam vero lucubrationibus atque operibus tuis in lucem edendis, peculiarem te eligere velle Typographum, accepimus, Diploma te hoc noſtro priuilegioq́ te & Typographum tuum aduerſus quorumcumq́ fraudem, qui lucri cauſſa, quod fieri ſolet, eadem excudere aut typis imitari fortè velint, munitos cupimus. Quamobrem pro auctoritate noſtrâ Cæſareâ decernimus, ſtatuimus, vetamúſque, ne quis Typographorum, Bibliopolarum, aut aliorum, qui librariam negotiationem exercent, eos libros, quos tu editurus es, quocumque modo, charactere, aut formâ, ſiue integros, ſiue aliquam eorum partem typis imitari, edere, excudere, aut venundare intra Sacri Romani Imperij, Regnorumq́ ac Dominiorum noſtrorum hereditariorum fines triginta annis proximis à primo editionis die computandis, abſque tuo tuorúmve heredum conſenſu audeat: Hac autem lege addita, vti tria vt minimùm cuiuſque libri exemplaria, quemadmodum moris eſt, ad Imperialem noſtram Cancellariam mittantur. Si quis verò edictum hoc noſtrum tranſgredi, violare, aut contemnere deprehenſus fuerit, eum non ſolùm eiuſmodi libris, tibi, heredibúſve tuis, auxilio Magiſtratus, vbicumque reperti fuerint, vendicandis, priuari, ſed triginta etiam Marcharum auri puri mulctâ, cuius ſemiſſis quidem Fiſci noſtri Procuratori, fraudis vindici, alter verò ſemiſſis tibi heredibúſve tuis pendatur, puniri volumus. Mandantes vniuerſis & ſingulis noſtris & Sacri Romani Imperij ſubditis & fidelibus dilectis, tam Eccleſiaſticis quàm Politicis, cuiuſcumque ſtatus, gradus aut ordinis exſtiterint, præſertim verò iis, qui in Magiſtratu conſtituti, vel ſuo vel ſuperiorum ſuorum loco aut nomine, ius dicunt, iuſtitiám-ve exercent, ne quemquam hoc Priuilegium noſtrum impunè violare, ſpernere aut negligere patiantur: Sed, ſi quos contumaces compererint, conſtitutâ à Nobis mulctâ eos puniri, & quibuſcumq́ modis coërceri curent, ni & ipſimet grauiſſimam noſtram in ſe conuertere indignationem velint. Id quod hoc Diplomate, manu noſtrâ ſubſcripto, & Cæſarei noſtri ſigilli impreſſione munito, confirmamus. Datum in arce noſtrâ Regiâ Pragæ, die primâ menſis Auguſti; Anno Domini milleſimo, quingenteſimo, nonageſimo ſecundo: Regnorum noſtrorum Romani decimo ſeptimo, Hungarici vigeſimo, & Bohemici itidem decimo ſeptimo.

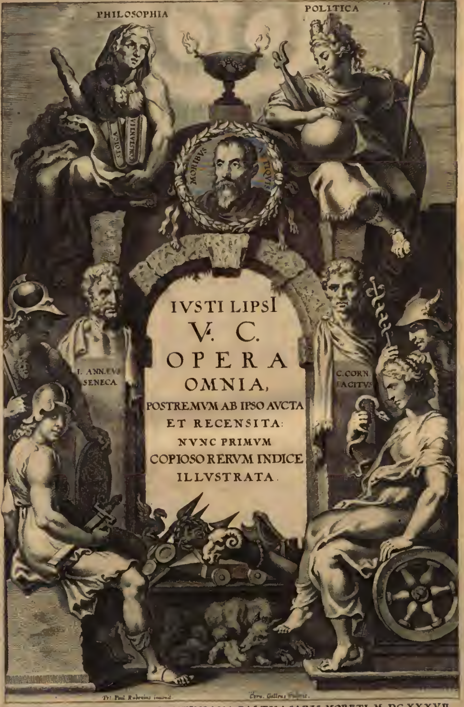
RVDOLPHVS.

Iacobus Curtius à Senfftenavv.

Ad mandatum ſacræ Cæſareæ Maieſtatis proprium,

Io. Baruitius.

SVM-

ANTVERPIÆ EX OFFICINA PLANTINIANA BALTHASARIS MORETI. M.DC.XXXVII.
CVM PRIVILEGIIS CÆSAREO ET PRINCIPVM BELGARVM.

NAPOLI

SERENISSIMO PRINCIPI FERDINANDO AVSTRIACO, HISPANIARVM INFANTI, S. R. E. CARDINALI, BELGARVM ET BVRGVNDIONVM PROREGI.

IVSTVM LIPSIVM, Belgicæ Scriptorum Principem, SERENISSIME PRINCEPS, typis Plantinianis velut rediuiuum ſiſto; qui REGIÆ CELSITVDINI TVÆ, tot tantáſque breuiſſimum intra tempus victorias, tot cum æternâ Nominis Tui famâ triumphos, gratuletur: nec aliquem hos ipſos mirari iubeat; ſed omnes Tuam in primis Pietatem venerari, tutiſſimam hominibus virtu-

tem : militarem deinde Prudentiam agnoſcere; quâ munitus, ſummâ in ferendis belli moleſtiis conſtantiâ ipſis militibus præluces: Diſciplinam militarem ad priſcas Militiæ Romanæ, numquam ſatis laudatas, & à LIPSIO pleniùs deſcriptas leges, inſtituis: ſtrenuis honores & præmia, ignauis ignominiam & pœnas diſtribuis; quæ belli iuſtitia omnem Imperatori vincendi ac triumphandi anſam ſuppeditat. At verò nec mirari quiſpiam debet, SAPIENTISSIME PRINCEPS, Te in primo iuuentutis flore, ſupra veteranos non dicam milites, ſed Duces, ſapere: tum quia potentiores cæli Angelos Principibus adeſſe DEVS mandauerit; tum quia AVSTRIACÆ GENTI iamolim proprium ſit, non niſi magna, & Reipublicæ Chriſtianæ maximè profutura, primis ab annis meditari: atque inſuper REGIÆ CELSITVDINI TVÆ innatum, Proaui ſui CAROLI V. Imperatoris Inuictiſſimi veſtigiis inſiſtere; qui

eâ

eâ ætate grauiſſima bella confecit, quâ belli tantùm ſimulacra alij exercent.

Gratulatur itaque rediuiuus LIPSIVS, VICTORIOSISSIME PRINCEPS, renaſcentem in Te Proaui Tui felicitatem; Tuasq́ue eximias & verè diuinas Virtutes, CLEMENTIAM & BENIGNITATEM, ſummopere laudat: quibus Belgas, quotquot à RELIGIONE & REGE abierunt, in viam Te reducturum benè ominatur. tantummodò rogat, CLEMENTISSIMVM REGEM Fratrem Tuum deprecari digneris; vt ſiqui eum, imò ab ipſis tumultus Belgici initiis ſiqui Veſtros æternæ memoriæ Auum Patremq́ue Cornelij Cinnæ irritarint, omnibus & ſingulis Auguſti Cæſaris exemplo benignè ignoſcat; nec minorem quàm Auguſtus olim obtinuit, Clementiæ fructum AVGVSTISSIMO REGI pollicetur. Libros denique, præclariſſimi ingenij ſui fetus, REGIÆ CELSITVDINI TVÆ venerabundus offert; mutos, ſed

fidos Conſiliarios: quales ſapientiſſimus Hiſpaniæ Regum ALPHONSVS magno Regni ſui commodo conſulebat. Non ego hîc REGIAM CELSITVDINEM TVAM morari auſim, vel LIPSIVM auctorem, vel eius Libros, ſanctioribus monitis & conſiliis refertos, dilaudando: vnicum Sereniſſimæ ISABELLÆ Amitæ Tuæ de hoc Scriptore elogium ſuffecerit; quæ ſummâ animi gratitudine Belgicæ Principatum à Rege Patre accepiſſe aiebat, ſed talem tantumq́ue in eo virum reperiſſe, id ſe præcipui loco muneris habere atque æſtimare. Honeſtiſſimum ſanè elogium; quo non tantùm incomparabilis LIPSII Doctrina ac Sapientia, ſed etiam incredibilis Prudentiſſimæ Heroinæ erga geminas illas Virtutes affectus, pleniſſimè probatur.

Amplectere igitur, PRINCEPS FELICISSIME, Sanctiſſimæ Amitæ Tuæ inſtinctu, mutos hos Conſiliarios: nam quæ ad Pacis Bellíque artes, quæ ad Ciuilem

&

& Militarem Prudentiam, quæ ad Virtutes & Munia Principis ſpectent, plena fidelitatis conſilia ſuggerunt. quibus inſtructus, FELICITER, vt cœpiſti, VINCE; ad DEI OMNIPOTENTIS gloriam, REGIS POTENTISSIMI vtilitatem, BELGICÆ & vniuerſi ORBIS CHRISTIANI tranquillitatem ac PACEM. Ita opto & voueo

REGIÆ CELSITVDINI TVÆ

æternùm deuotus

Balthaſar Moretus.

PRIVILEGIVM CAESAREVM
IVSTO LIPSIO
OLIM CONCESSVM.

RVDOLPHVS SECVNDVS *diuinâ fauente clementiâ electus Romanorum Imperator ſemper Auguſtus, ac Germaniæ, Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Sclauoniæ Rex, Archidux Auſtriæ, Dux Burgundiæ, Stiriæ, Carinthiæ, Carniolæ & VVirtembergæ, &c. Comes Tirolis, &c. Noſtro & Sacri Imperij fideli dilecto* IVSTO LIPSIO *gratiam noſtram Cæſaream. Poſtquam inter alia, quæ* DEVS *immortalis hominibus liberali manu dedit dona, illuſtria inprimis illa & quaſi diuina ſunt, quæ in litteris liberalibuſq; diſciplinis conſiſtunt, quibus ſcilicet homines non tantùm ab animalibus ceteris rationis expertibus, ſed à rudi etiam & imperito hominum vulgo ita diſtinguuntur, vt tamquam Dij quidam ſplendeſcere in terris videantur: rem ſanè præclaram ſeque dignam illi præſtant, qui diligentem iis ipſis in litteris ac diſciplinis operam ponunt; præclariſſimam verò & Reipub. vtiliſſimam, qui eas ita excolunt, vt aliorum menti docendo, ſcribendo lumina præferant, eoſq; ex ignorantiæ tenebris quaſi manu educant. Quos excitare, quos amare atque animare ad dignitatis noſtræ munus, ad quod Diuino vocati beneficio conceſſuq; ſumus, inprimis pertinere exiſtimamus. Cùm itaque ab iis, quorum nobis ſpectata fides, quique iudicare de Litteris poſſint, acceperimus, inſignes te animi ingenijq; tui dotes tibi à naturâ inſitas à primis temporibus ætatis tuæ ita litterarum ac diſciplinarum ſtudiis excoluiſſe atque exornaſſe, vt olim iuuenilibus adhuc annis præclara floreſcentis minimeq; vulgaris eruditionis ſpecimina præbueris, dum obſcura in antiquis Scriptoribus loca, quæ quadam tamquam luſtra erant, illuſtraſti, quæq; in iis iniuriâ temporum deprauata & corrupta fuerunt, reſtituiſti, dum vetuſta Latinæ antiquitatis rudera in nouam ſubinde ſtructuram ſingulari artificio eleganter conuertiſti: ad exquiſitam adeò & raram doctrinam, quæ magnam de te apud doctos quoſque viros opinionem excitarit, perueniſſe, eamq; variis abs te libris acri & graui cum iudicio ſcriptis atque in lucem editis oſtendiſſe, vt in eo quod tam feliciter tractas ſcriptionis genere paucos tibi pares hodie reperire ſit: iam verò maturâ te ætate virum, viro magis magiſq; digna, & viris doctis grata ac Reipub. vtilia ſcribere, quæq; à primis illis Romanis olim auctoribus ſcripta fuerunt, à mendis purgare, & lectiſſimos quoſque ex Muſarum hortis, in quibus aſſiduè verſeris, flores colligere, concinnare, quibus Lectores mirificè recrees, & eorum pectus ad prudentiam probitatemq; informes: haudquaquam prætermittere voluimus, quin Reipub. ad quam hæc abs te ornamenta conferuntur, cauſsâ, Cæſareo te noſtro elogio decorandum, & quamuis per te ſatis ipſe animatus ſis, animandum magis patrocinioque noſtro defendendum pro benignâ noſtrâ in te ſuſciperemus voluntate. Quoniam*

niam

uiam verò lucubrationibus atque operibus tuis in lucem edendis, peculiarem te eligere velle Typographum, accepimus, Diplomate hoc noſtro priuilegioq; te & Typographum tuum aduerſus quorumcunq; fraudem, qui lucri cauſſâ, quod fieri ſolet, eadem excudere aut typis imitari fortè velint, munitos cupimus. Quamobrem pro auctoritate noſtrâ Cæſareâ decernimus, ſtatuimus, vetamúſque, nequis Typographorum, Bibliopolarum, aut aliorum, qui librariam negotiationem exercent, eos libros, quos tu editurus es, quocumque modo, charactere, aut formâ, ſiue integros, ſiue aliquam eorum partem typis imitari, edere, excudere, aut venundare intra Sacri Romani Imperij, Regnorumq; ac Dominiorum noſtrorum hereditariorum fines triginta annis proximis à primo editionis die computandis, abſque tuo tuorúmve heredum conſenſu audeat: Hac autem lege addita, vti tria vt minimùm cuiuſque libri exemplaria, quemadmodum moris eſt, ad Imperialem noſtram Cancellariam mittantur. Si quis verò edictum hoc noſtrum tranſgredi, violare, aut contemnere deprehenſus fuerit, eum non ſolum eiuſmodi libris, tibi, heredibúſve tuis, auxilio Magiſtratus, vbicumque reperti fuerint, vendicandis, priuari, ſed triginta etiam Marcharum auri puri mulctâ, cuius ſemiſſis quidem Fiſci noſtri Procuratori, fraudis vindici, alter verò ſemiſſis tibi heredibúſve tuis pendatur, puniri volumus. Mandantes vniuerſis & ſingulis noſtris & Sacri Romani Imperij ſubditis & fidelibus dilectis, tam Eccleſiaſticis quàm Politicis, cuiuſcumque ſtatus, gradus aut ordinis extiterint, præſertim verò iis, qui in Magiſtratu conſtituti, vel ſuo vel ſuperiorum ſuorum loco aut nomine, ius dicunt, iuſtitiámve exercent, ne quemquam hoc Priuilegium noſtrum impunè violare, ſpernere aut negligere patiantur: Sed, ſi quos contumaces compererint, conſtitutâ à Nobis mulctâ eos puniri, & quibuſcumq; modis coërceri curent, ni & ipſimet grauiſſimam noſtram in ſe conuertere indignationem velint. Id quod hoc Diplomate, manu noſtrâ ſubſcripto, & Cæſarei noſtri ſigilli impreſſione munito, confirmamus. Datum in arce noſtrâ Regiâ Pragæ, die primâ menſis Auguſti; Anno Domini milleſimo, quingenteſimo, nonageſimo ſecundo: Regnorum noſtrorum Romani decimo ſeptimo, Hungarici vigeſimo, & Bohemici itidem decimo ſeptimo.

RVDOLPHVS.

Iacobus Curtius à Senfftenavv.

Ad mandatum ſacræ Cæſareæ Maieſtatis proprium,

Io. Baruitius.

SVM-

SVMMA PRIVILEGII REGIS CATHOLICI.

PHILIPPVS *Dei gratiâ Hiſpaniarum, &c. Rex Catholicus, Diplomate ſuo ſanxit, nequis,* IVSTI LIPSI *Hiſtoriarum in almâ Vniuerſitate Louanienſi Profeſſoris, & item Hiſtoriographi ſui libros quoſcumque, à Cenſoribus legitimis approbatos, præter ipſius, heredúm-ve eius, voluntatem, intra triginta annos à primâ ſingulorum librorum editione computandos imprimat, aut alibi terrarum impreſſos, in has Inferioris Germaniæ ditiones importet, venaléſ-ve habeat. Qui ſecùs faxit, præter librorum confiſcationem, triginta marcharum auri puri illatione mulctabitur. Vti latiùs patet in litteris datis Bruxellæ* XIV. *Febr.* M. D. XCVII.

Signat.

Verreycken.

SVMMA PRIVILEGII REGIS CHRISTIANISSIMI.

HENRICVS *Dei gratiâ Galliarum & Nauarræ Rex Chriſtianiſſimus, ſingulari Priuilegio ſanxit, nequis per vniuerſos Regnorum ſuorum fines,* IVSTI LIPSI, *quos vel hactenus edidit, vel in poſterum editurus eſt libros, excudere intra decennium præter voluntatem ipſius poſſit. Qui ſecùs faxit, præter librorum confiſcationem, ter mille florenorum illatione mulctabitur; vti latiùs patet in litteris datis Pariſiis* XIII. *Iulij,* M. DC. V.

Signat.

Perrochel.

TIBI IOANNES MORETE, *pro amicitiâ quæ mihi cum Plantino (heu, quondam meo) & Plantinianis eſt ac fuit, tibi, inquam, permitto, vti Libros meos quoſcumque typis tuis excudas ac diuulges. Nequis alibi alius præter te, cupio ſiue iubeo, ex lege quam magnus Cæſar & Reges dixerunt.*

Iuſtus Lipſius.

PRIVILEGIVM CAESAREVM
BALTHASARI MORETO TYPOGRAPHO
NVPER CONCESSVM.

FERDINANDVS SECVNDVS, diuinâ fauente clementiâ, electus Romanorum Imperator ſemper Auguſtus; Germaniæ, Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Sclauoniæ, &c. Rex; Archidux Auſtriæ, Dux Burgundiæ, Stiriæ, Carinthiæ, Carniolæ, VVirtembergæ, &c. Comes Tirolis: Agnoſcimus & notum facimus, tenore præſentium, vniuerſis; quòd cùm demiſsè Nobis exponi curarit Noſter & Sacri Imperij fidelis dilectus Balthaſar Moretus ciuis & bibliopola Antuerpianus, Iuſtum quondam Lipſium ab Auguſtæ memoriæ Imperatore Diuo Rudolpho altero, Domino Patruele & prædeceſſore Noſtro colendiſſimo, ſuper Operibus ſuis edendis priuilegium Cæſareum obtinuiſſe, eiuſdemq; vſum fructum Ioanni Moreto patri quondam ſuo transſcripſiſſe, eoque poſt patris ſui obitum ſe quoque fuiſſe gauiſum: nunc autem cùm dicti priuilegij tempus iampridem effluxerit, atque ipſe nouam eiuſdem Lipſij Operum editionem iam ferè abſoluerit, vereri ne occaſionem hanc, qui præcoci quæſtus cupidine accenſi, aliorum labores præproperè, & ſubinde vitioſè imitari conſueuêre, arripiant, & ſolitis artificiis, debito ipſum operæ atque impenſæ ſuæ fructu defraudent; ſubmiſsè proinde rogando, vti ſupradicti priuilegij Cæſarei præſidium ac munimen in longius proferre tempus dignaremur: Nos pro ſingulari noſtro cùm rei Litterariæ amplianda, tum honeſtos id genus conatus iuuandi ſtudio, æquis ipſius precibus ſuffragandum cenſuerimus. Quocirca vniuerſis ac ſingulis typographis, bibliopolis, atque aliis quibuſcumque negotiationem librariam exercentibus, ſeriò inhibemus & vetamus, ne quiſquam prædicta Lipſij Opera quocumq; modo, charactere, aut formâ, ſiue integra, ſiue aliquam eorum partem, citra memorati Balthaſaris Moreti voluntatem & aſſenſum intra decennium proximè ſecuturum à die dati huius Noſtri priuilegij computandum, recudere, aut aliò recudenda dare, ſiue alibi etiam impreſſa intra S. Romani Imperij, Regnorumq; & Dominiorum noſtrorum hereditariorum fines importare, vendere vel diſtrahere auſit ac præſumat. Si quis autem Edictum hoc noſtrum tranſgredi, violare aut contemnere deprehendatur, is non ſolùm eiuſmodi libris perperàm recuſis & importatis, quos dictus Moretus eiúſve heredes, vbicumq; inuenti fuerint, ſiue propriâ, ſiue Magiſtratus ibidem auctoritate atque auxilio ſibi vendicare poterunt, priuari, ſed & mulctam decem marcharum auri puri puti ex ſemiſſe prædicto Moreto, ex altero verò ſemiſſe Fiſco Noſtro Imperiali Aulico fraudis vindici pendendarum, totiens quotiens contrauentum fuerit, omni ſpe veniæ ac remiſſionis ſublatâ, dare damnas eſto: ita hoc

Noſtro

Noſtro Cæſareo Diplomate expreſsè ſancimus ac decernimus; prædictoque Moreto inſuper iniungimus, vt quaterna minimùm dictorum Operum exemplaria ſuis ſumptibus quam primùm ad Cancellariam noſtram Imperialem Aulicam tranſmittat. Mandamus autem vniuerſis Noſtris & Sacri Romani Imperij, Regnorumque ac Ditionum noſtrarum hereditariarum ſubditis, cuiuſcumque ſtatus, gradus, ordinis, conditionis aut dignitatis exiſtant, tam Eccleſiaſticis quàm ſæcularibus, præſertim verò iis qui in Magiſtratu conſtituti, vel proprio vel ſuperiorum nomine & loco ius ac iuſtitiæ adminiſtrationem exercent, ne quemquam Priuilegium hoc noſtrum Cæſareum temerè & impunè tranſgredi aut violare patiantur; quin potiùs contumaces, ſi quos fortè compererint, præſcriptâ pœnâ mulctari, aliiſque idoneis modis coërceri curent, quatenus & ipſi eamdem mulctam euitare voluerint; harum teſtimonio Litterarum manu noſtrâ ſubſcriptarum, & ſigilli noſtri Cæſarei impreſſione munitarum. Quæ dabantur in ciuitate noſtrâ Viennæ, ex ante diem propridie Kalendas Februarias, anno Domini ſupra mille ſexcentos ſexto & trigeſimo, Regnorum noſtrorum Romani ſeptimodecimo, Hungariæ duodeviceſimo, Bohemici verò vndeviceſimo.

FERDINANDVS.

V^t P. H. à Stralendorff.

Ad mandatum ſacræ Cæſareæ Maieſtatis proprium,

Ioan. VValderode.

SVMMA PRIVILEGII PRINCIPVM BELGARVM.

ALBERTVS & ISABELLA CLARA EVGENIA, Archiduces Auſtriæ, Duces Burgundiæ, Brabantiæ, &c. Sereniſſimi Belgarum Principes, diplomate ſuo ſanxerunt; nequis IVSTI LIPSI Hiſtoriarum in almâ Vniuerſitate Louanienſi olim Profeſſoris, itemque Hiſtoriographi & Conſiliarij ſui Libros quoſcumque, præter Balthaſaris Moreti voluntatem, vllo modo imprimat, aut alibi terrarum impreſſos, in has Inferioris Germaniæ ditiones importet, venaléſve habeat. Qui ſecùs faxit, confiſcatione librorum & aliâ graui pœnâ mulctabitur, vti latiùs patet in litteris datis Bruxellæ, XVII. Ianuarij, M. DC. XI.

Signat. *S. de Grimaldi.*

Et in Concilio Brabantiæ, *I. de Buſchere.*

CAN-

CANDIDO LECTORI
BALTHASAR MORETVS TYPOGRAPHVS
S. P.

EN *tandem, beniuole Lector, à prælis Plantinianis exeunt omnia*
IVSTI LIPSI, *Viri Litteris & Sapientiâ longè omnium*
Clariſsimi, Opera, in auguſtiori folij formâ; quâ antehac TA-
CITVS & VELLEIVS *Hiſtorici, ac* SENECA *Philoſophus,*
eiuſdem Commentariis illuſtrati, in lucem prodierunt. Omnia,
inquam, quæ ipſe viuus in æterna Memoriæ templo dedicauit: nam quos peſ-
ſimo nuper exemplo Germania libellos edidit, minimè profectò germani ſunt;
nec hîc meum, ſed Auctoris elogium exaudiri deſidero, ſeriò olim teſtantis:
NIHIL MEVM EST, AVT ERIT, QVOD NON DE AVTOGRA- *Ad Lect. libb. de Cruce.*
PHO MEO, ET ME VOLENTE, SIT EXPRESSVM. Quicum-
que aliter (*libens, in eius cauſsâ, verbis ipſius inſiſto*) mihi iniuriam facit,
Lectori fucum. & *porrò exclamat:* Deus bone, hæc monenda publicè
eſſe? Ecce in bona opeſque externas ius eſt non viuo mihi ſolùm
ſed mortuo, & ſolatium fati eſt voluntas vltra fatum: in iſtis animi
& ingenij verè bonis non idem erit? *atque huic voluntati ſuæ firmandæ*
Principum opem inuocat, Lectorum gratiam: Reprimite Principes qui
poteſtis, & vos Lectores quà poteſtis: illi puniendo, vos ſpernen-
do. *At verò typographi Germani facinus aliquis excuſet, & nonnulla (neque*
enim omnia ipſe Liuor aut Malignitas aſſerat, cùm Goldaſtus impiæ Orationis
Ienenſis auctor dudum innotuerit) LIPSI *dictantis ore excepta prætendat.*
Quid, niſi iterùm pro ſe loquentem induxero? Dictauimus fortaſſe. ſed ô *Ibidem.*
imperitiam! quaſi edendi illo fine. Reuerentior poſteritatis ſum:
& aliud ſcio eſſe Schedia, aliud Opera; nec ſubitaria hæc noſtra
dedicanda in Memoriæ templo. Quid, quòd alij grauiùs etiam
peccant? qui excipiunt aut intercipiunt dicta aut oratiunculas no-
ſtras, & in contumeliam mei diuulgant. *Quid ad hæc Lector? num aſ-*
ſentis ſuam non minùs verè quàm fortiter cauſſam peroranti? Ego certè, dictio-
nis huius purpuræ, verborum meorum laciniam haud adtexo. Vnum obiter
moneo, plura à fecundiſsimo LIPSI *ingenio manaſſe, quæ in Operum ſuorum*
numerum adſcribi noluit. vtpote Antiquas Smetij Inſcriptiones *inſigniter*
auxit: Titi LiuI primum Hiſtoriarum librum *egregiè reſtituit:* IulI
Cæſaris omnia quæ exſtant, *accuratiſsimè emendauit; cui operæ nec ſuum*
inſcribi nomen paſſus eſt, ſatis ſuperq́ fecisse arbitratus, ſi publicæ vtilitati, &
præſtantiſsimi Scriptoris gloriæ, non ſuæ ſtuduiſſet. At quo gratior vtiliorq́ hæc
Operum editio exiret, copioſum in ea Indicem, à viro erudito, qui è domo ac di-
ſciplinâ LIPSIANA *prodijt, concinnari curaui. Nomen eius haud pronuntio,*
quia rectè agere quàm ſciri vel laudari mauult. Si penitus inſpicias, ingenium
& iudicium viri facilè animaduertes, & quoddam Operum LIPSIANO-
RVM *compendium in hoc ipſo Rerum Indice deprehendes. Fruere, ac vale.*

ORDO ET INDEX OPERVM IVSTI LIPSI.

FAMA LIPSI Poſtuma *initio Primi Operum Tomi præponitur: in quâ ipſius Vita ac varia Poëtarum & Oratorum de eo Elogia leguntur.*

TOMVS *Primus* CRITICVS *eſt, complectiturq;* Opera omnia quæ ad Criticam propriè ſpectant.

quorum hic ordo eſt:

Variarum Lectionum Libri tres.
Antiquarum Lectionum Libri quinque: in quibus varia Scriptorum loca, Plauti præcipuè, illuſtrantur aut emendantur.
Epiſtolicarum Quæſtionum Libri quinque: in quîs ad varios Scriptores, pleræque ad T. Liuium, Notæ.
Electorum Libri duo: in quibus, præter Cenſuras, varij priſci Ritus.
Ad Valerium Maximum Breues Notæ.
Animaduerſiones in Tragœdias quæ L. Annæo Senecæ tribuuntur.
Iudicium de Conſolatione Ciceronis.
Satyra Menippæa. Somnium. Luſus in noſtri æui Criticos.

Tomi huius appendix,

De rectâ pronuntiatione Latinæ linguæ Dialogus.

TOMVS *Secundus* EPISTOLAS *continet: quarum decem ſunt* CENTVRIAE:

Miſcellaneæ quinque: *è quibus* Quarta & Quinta Poſtumæ.
Centuria ſingularis ad Italos & Hiſpanos.
Centuria ſingularis ad Germanos & Gallos.
Centuriæ tres ad Belgas.

Tomi huius appendicula,

Epiſtolica Inſtitutio, excepta è dictantis ore, *atque ipſo approbante edita.*

TOMVS *Tertius ad* PRVDENTIAM *ducit, vtpote* HISTORICVS; & ANTIQVITATEM *omnem, maximè* ROMANAM, *variè illuſtrat.*

De Militiâ Romanâ Libri quinque: Commentarius ad Polybium.
Poliorceticωn, ſiue de Machinis, Tormentis, Telis, Libri quinque.
Admiranda, ſiue De Magnitudine Romanâ, Libri quattuor.
Saturnalium Sermonum Libri duo, qui de Gladiatoribus.
De Amphitheatro Liber: in quo forma ipſa Loci expreſſa, & ratio ſpectandi.
De Amphitheatris quæ extra Romam Libellus. in quo formæ eorum aliquot & typi.
De Veſtâ & Veſtalibus Syntagma.
De Bibliothecis Syntagma.
De Cruce Libri tres, ad ſacram profanamque hiſtoriam vtiles.
Diua Virgo Hallenſis. Beneficia eius & Miracula fide atque ordine deſcripta.
Diua Sichemienſis, ſiue Aſpricollis. Noua eius Beneficia & Admiranda.
Reiectiuncula Sannionis cuiuſdam Batauì.
Louanium, ſiue opidi & Academiæ eius Deſcriptio.

TOMVS *Quartus propriè ad* PRVDENTIAM & *Ciuilem Doctrinam, itemque ad* SAPIENTIAM *pertinet:*

Politicorum ſiue Ciuilis Doctrinæ Libri ſex, qui ad Principatum maximè ſpectant.
De vnâ Religione aduerſus Dialogiſtam Liber: in quo tria Capita Libri quarti Politicorum explicantur.
Monita & exempla Politica. Libri duo, qui Virtutes & Vitia Principum ſpectant.
Leges Regiæ & Leges Decemuirales.
Diſſertatiuncula apud Sereniſſimos ALBERTVM & ISABELLAM Belgarum Principes.
Commentarius in C. Plinî Secundi Panegyricum Traiano dictum.
De Conſtantiâ Libri duo, qui alloquium præcipuè continent in publicis malis.
Manuductionis ad Stoïcã Philoſophiam Libri tres, &
Phyſiologiæ Stoïcorum Libri tres, L. Annæo Senecæ, aliiſque Scriptoribus illuſtrandis.

TOMO *huic Quarto* INDEX in omnia OPERA ſubiungitur.

TOMVS *Quintus* HISTORICVS *eſt, eoque continentur*

C. Cornelij Taciti Opera quæ exſtant, emendata & Commentariis illuſtrata.
Diſpunctio Notarum Mirandulani Codicis ad Corn. Tacitum.
C. Velleius Paterculus cum Animaduerſionibus.

TOMVS *Sextus, iſque vltimus, ad* SAPIENTIAM *ſpectat, complectiturque*

L. Annæi Senecæ Opera quæ exſtant, emendata & Scholiis illuſtrata.

IVSTI

IVSTI LIPSI

SAPIENTIÆ

ET

LITTERARVM

ANTISTITIS

FAMA POSTVMA.

Biblioth. Secr. Coll. Neap. Soc. Jesu Catalogo adscriptus

a

BIBLIOTECA NAZIONALE "VITTORIO EMANUELE" NAPOLI

REV^DO ET CLAR^MO VIRO

D. DIONYSIO VILLERIO
CANONICO ET CANCELLARIO
TORNACENSI

BALTHASAR MORETVS

S. P.

FAMAM POSTVMAM, in quâ colligendâ & recenſendâ aliquantus meus labor ; quam antehac, breui Inſcriptione, æternæ IVSTI LIPSI memoriæ conſecrabam ; tuo nunc etiam Nomini, Vir Cl^me, libens meritò inſcribo. Libens, dum inſignem affectum tuum cogito, quem debito erga te obſequio & amori meo reponis. Meritò, dum te & LIPSIVM ſpecto ; quos ſanctioris amicitiæ fœdus, in ipſis ætatis ſtudiorumque rudimentis conceptum, annis deinde iudicioque firmatum, Candore & MODESTIA quàm ſimillimos, coniunxit. Atque alterius huius LIPSIO ingenitæ, non adſumptæ Virtutis, te præ alijs non iam teſtem, ſed vindicem appello, aduerſus nouum ab Italiâ ſcriptorem ; qui eam τῷ μακαρίτῃ noſtro, quà potuit, detrahere eſt auſus. Neque enim aliter liberius quoddam de BEMBI ſtilo iudicium interpretatur, quàm ſi Modeſtiæ ſuæ omnis oblitus LIPSIVS, ſummâ Italiæ totius gentem, & præcipuè BEMBVM iniuriâ affeciſſet. At vel paucas LIPSI epiſtolas quiſquis legerit, eximium Italiæ cultorem vltrò ac ſtatim agnoſcet. nam ſe hanc ipſam *amare* teſtatur *ſupra omnes terras* : & honeſtiſſimo elogio, *felicem artium virtutumq; parentem* haud ſemel appellat : in quâ viros illos memorat, *quos meritò admiremur, quos ad imitandum proponamus, generoſi & honeſti omnis exemplar*. Et vt propiùs dictioni eius inhæream, atque ipſum LIPSIVM optimum cauſſæ ſuæ patronum ſiſtam : *Italiam*, inquit, *amo & veneror, tacitâ quadam inclinatione naturæ, tum etiam*

Cent. ad Ital. ep. 1. Epiſt. xxi. & alibi.

Epiſt. xx.

iam ob illapſa ſtudia quæ colimus, quibus fons illic & ſedes. Quòd ſi voto meo dirigenda vita mea ſit (ſed Deus, & id quod Fatum vocamus, ſuperant) Italia me videat, teneat, cineres etiam meos condat. Quis de patriâ ſuâ Italus benigniùs, quis honeſtiùs?

At BEMBVM læſit. imò verò minimè eum depreſſum iuit; tantùm iuuentutem retractam voluit ab imitatiunculis quibuſdam ineptis. Sciuit in verſâ & proſâ oratione virum illum valuiſſe: ſed in vtrâque extra omnem iudiciorum aleam poſitum eſſe, non conſenſit. atqui cum modo & modeſtiâ illâ ipſâ dixit; à quibus ſi abijſſe videretur, nihil recuſabat liberâ admo-
Epiſt. vi. nitiunculâ intra limites compelli. Hæc palàm Alfonſo Ciaconi Theologo teſtatus eſt, eiuſque iudicio ſubmiſit, ſiue mitiùs illa in BEMBVM dici ſiue non dici vellet: præclarâ adhæc ſimilitudine vſus, quâ liberior de re litterariâ iudicatio admitti atque excuſari queat. *Ego hactenus*, ait, *ita cenſui: vt in muſicâ concentus quidam diſcors probatur; ſic in ſtudijs eſſe, nec liberum aliquem diſſenſum improbari, ſi citra conuitium aut litem.* Poterat ſpongia iſta ſufficere maculæ ſiqua eſſet eluendæ: at Lucius nouam veteris offenſæ pœnitentiam exegit. cui ille, vt Modeſtiæ ſuæ vndiquaque ſatisfaceret, iterùm obtulit

*Spongiã aberrantis quæ medicina ſtili eſt. * Σπόγγον, ἀκεσοζίνην πλαζομένης γραφίδος.

etſi hic paullò acriùs aduerſus malignitatem ſe tutatus ſit, atque
Diſpunct. Cod. Mirand. adeò exclamarit: *Meam ſortem! vnumquodque verbulum noſtrum ſic acriter examinari, momentis omnibus penſitari? Non eſt veteribus aut nouis, vtpote in iſto epiſtolari genere, factum. Sed fiat, fiat; & cautior per hanc malignitatem, ſi non melior reddar. Et tamen quid inclamant? quid dixi aut ſcripſi? nihil, niſi affectatiunculam ſtili, idque in ſeriâ hiſtoriâ, damnaui: cetera æſtimo* BEMBVM, *& colo. An non liceat?*

*Omnino culpa nemo liber aut nota. * Πάμπαν δ' ἄμωμος οὔτις, οὐδ' ἀκήριος.

At enim familiæ Ill^mæ fuit, tot Heroüm parentis, Cardinalis, & tuâ deſtinatione (Lucium alloquitur) *Pontifex Maximus, ſi vixiſſet. Credo, & faueo his elogijs. quid autem? ergo in tali, nos qui litteras colimus, nihil iudicemus de litteris? Citharœdus olim quiſpiam, neſcio cui Regi carpenti aut admonenti:* O REX, *inquit*, NON IDEM EST PLECTRVM ET SCEPTRVM. *Bellè. & tu vis vt purpuræ iudicia omnia cedant, & faſces ſubmittant? Non impetrabis, Luci. qui in comitia publica hæc deſcendit, puncta famæ ſuæ feret, non feret, vt liber ille Populus Romanus Quiritium volet. Conuitia tantùm amoueamus: quæ tu doloſè mihi adfingis,*

gis, & ſponſione prouoco, niſi ipſa Epiſtola refellit. Deus bone! an potuit æquiùs, an modeſtiùs ſe tueri, ne denuò eamdem ob cauſſam alius inſultaret? At ſpero & iſte iamnunc deſinet, atque æquiſſimam LIPSI defenſionem, quam minùs antehac fortè attenderit, ipſius denuò non meis conceptam verbis, ſponte admittet. Sed & te ſuſpiciet, R^de & Cl^me VILLERI, veterem & fidum MODESTIÆ LIPSIANÆ teſtem. qui ipſius exemplo, tibi & Muſis viuere, quàm ad altiores euehi dignitates, elegiſti: & vt iucundiùs poſſes, innùmera elegantiſſimæ Bibliothecæ præſidia, non ad vanitatem aut pompam, ſed optimorum ſtudiorum vſum, comparaſti; Modeſtiæ tamen libentiùs quàm Doctrinæ gloriam perſecutus. Et verò illam nemo non præferat, quem meliores τοῦ μακαρίτου noſtri voces animauerint: *O miſeri, quid nos, doctrina, fama ſumus? Ipſi puluis, illa opinio, iſta ventus.* vel qui extremum de morte cogitantis elogium perpenderit: In Allocutione ad Lect. de Cruce.

Humana cuncta fumus, vmbra, vanitas,
Et ſcenæ imago, &, verbo vt abſoluam, nihil.

Deſino in hoc ſapientiſſimæ mentis oraculo. nam reliquum libellum, quo LIPSI Doctrinam imminuere laborat, vel leuiter attingere nec vacat nec lubet. de illà vnum modò affirmauero, quod omnis mecum Poſteritas aliquando fateatur:

* *Μωμήσεταί τις θᾶττον, ἢ μιμήσεται.* ** Reprendet aliquis citius atq; imitabitur.*

At Modeſtiam illius oppugnari minimè paſſus ſum: de quà olim publicè mihi aſſeruit: *Omnia mihi detrahi patiar quàm hanc virtutem.* Vale R^de & Cl^me VILLERI, & me tui amantiſſimum amare perge.* Antuerpiæ, in Officinà Plantinianà, XVII. Kalend. Aprilis, M. DC. XIII. Epiſt. quæ Diſpunctioni ſubiungitur.

GLORIA
FAMA
MORIBVS ANTIQVIS
IVSTVS LIPSIVS
Cùm peteret VIRTVS, DOCTRINA, MODESTIA ſculpi,
Mente, animo, vultu LIPSIVS inſtar erat:
LIPSI animum, mentem, vultum dum cæla laborant
Exprimere, in cælum ſe TRIAS iſta dedit.
Quid faceret ſculptor, quem ludit amabilis error?
Sedula, ne erraret, ſculpſit vtrumque manus.
Plectite ſecurè nunc GLORIA FAMA coronas,
Inuidiam pedibus VIRGO MODESTA premit.
H. R.

ÆTERNÆ MEMORIÆ

IVSTI LIPSI,

QVEM

VIRTVS NASCENTEM EXCEPIT,

DOCTRINA NATVM EXCOLVIT,

MODESTIA SVPRA AEQVALES EXTVLIT;

IN CVIVS AMORE

OMNES BONI CONSPIRARVNT,

INVIDIA FRVSTRA INVIDENTE;

FAMA HÆC POSTVMA,

COMMVNIS AMICORVM AFFECTVS

PERPETVA TESTIS,

L. M. SE DEDICAT CONSECRATQ.

IVSTI LIPSI
DE EPITAPHIO
QVOD SIBI SCRIPSIT ET PONI MANDAVIT
EPISTOLA.

I. Lipsivs Ioanni Woverio *ſemper ſuo* S. D.

Non equidem æger animi aut corporis ſum, ne te percutiam: tamen neſcio quis impetus noctu incidit Epitaphium mihi carmen ſcribere. quod feci, & hîc habes. ſed tibi adhuc vni. Legem dico, vt ſiquid mihi ſubitum eueniat (Deum ne fiat deprecor) in monumento noſtro inſculpatur. Quid ad me? inquies. Vita mea ad te iuit, eant quæ ad mortem. Nam ita viuo, mi Woueri, vt nihil vltrà moliar, & cogitem extrema, & non timidus exſpectem. Iamdiu ſcis me imbecillis & exhauſti corporis fuiſſe: quod, vt caducum ædificium, ſuſtinui, fulciui, & velut concinnaui. Sed cùm vniuerſa ruina impendet, cedendum eſt; & non quà reſiſtas, ſed euadas, cogitandum. Hoc ego nunc facio, paro me ad vltimum & magnum diem, & non inuitus relinquo hæc turbida omnium iudicio, meo etiam minuta. Sanè viribus deficio, animo conſto: qui verè mihi dicit, carcere aut cuſtodiâ ſe teneri, & adſpirare ad cæleſtem patriam & originem ſui. ô iucundam cogitationem & ſenſum! illum ſapere, & capere experimentum quis futurus ſit ſine vinculo quod coërcet. Adeſſes, plura dicerem. Amaui enim te, amo; idque in vitâ oſtendam & poſt eam, quàm carus, quàm altè inſitus huic adfectui ſis. Imò ſi gratia mihi & vita apud poſteros ſit (nec planè diffido;) & tuum nomen, atque amor in me, iure viuent, ſicut Pomponij illius cum Tullio, Lucilij cum Senecâ, ſi magnis exemplis concedis vti. Vtinam vt in pecuniæ, ſic adoptare in famæ partem liceret! ſed tu à te nitere, & potes arbor eſſe quandoque

— *ſeris factura nepotibus vmbram.*

Vale mi optime, & ſemper meus, quia non deſinam eſſe tuus, nec cùm deſinam. Louanij, M. DC. IV. III. Id. Febr.

IVSTI LIPSI EPITAPHIVM;

Quod Louanij viſitur in æde D. Franciſci.

QVIS HIC SEPVLTVS, QVAERIS? IPSE EDISSERAM.
NVPER LOCVTVS ET STILO ET LINGVA FVI;
NVNC ALTERO LICEBIT. EGO SVM LIPSIVS:
CVI LITTERAE DANT NOMEN, ET TVVS FAVOR.
SED NOMEN. IPSE ABIVI. ABIBIT HOC QVOQVE:
ET NIHIL HIC ORBIS, QVOD PERENNET, POSSIDET.
VIS ALTIORE VOCE ME TECVM LOQVI?
HVMANA CVNCTA FVMVS, VMBRA, VANITAS,
ET SCAENAE IMAGO, ET, VERBO VT ABSOLVAM, NIHIL.

EXTREMVM HOC TE ALLOQVOR:
AETERNVM VT GAVDEAM, TV APPRECARE.

IVSTVS LIPSIVS VIXIT ANNOS LVIII. MENSES V.
OBIIT ANNO CHRISTIANO CIↃ.IↃCVI. X.KAL. APRIL.

Lapidis ſepulcralis Inſcriptio, in dictâ Vrbe & Aede.

IVSTI LIPSI
QVOD CLAVDI POTVIT,
HIC IACET.
S. P. Q. ANTVERP.
INCLYTI VIRI
FAMÆ, ORBI NOTÆ;
VIRTVTI, CÆLO RECEPTÆ,
H. M. P.

D. O. M.

V. C. IVSTO LIPSIO : TANTO ERVDIENDÆ PVBIS ARTIFICI, VT SOLVS DIGNVS VISVS SIT, QVI SCHOLAM INTROIRET : RERVM AVTEM CIVILIVM, MILITARIVM, ALIARVMQVE SCIENTIARVM ADEO PERITO, VT SOLVS DIGNVS VISVS SIT, QVI EO NON ACCEDERET : QVI ID APVD POSTEROS OBTINVIT, VT NON HOMO, SED DOCTRINÆ ET ELOQVENTIÆ NOMEN HABEATVR: CVIVS ANTIQVIOR STILVS TANTAM SPECIEM HABET, QVANTAM RELIGIONEM ; RECENTIOR COMPOSITIONEM ADEO DILIGENTEM, VT NEC CVRA REPREHENDI QVEAT: IMO QVEM SEMPER SVO INGENIO, NVMQVAM ALIENO IVDICIO SCRIPSISSE QVIS VELIT: ET CVIVS SALSAM IVCVNDITATEM, NVLLIVS ADFECTATIO, LICET AB ARGVTVLIS SCIOLIS INCASSVM TENTATA, CONSEQVI POTVERIT : VIRO DENIQVE DIGNISSIMO, VT QVEMADMODVM SVMMA IN DEVM RELIGIONE, IN PATRIAM PIETATE, MORVM INTEGRITATE, ET IN OMNES HVMANITATE SVMMA, CETERIS ÆVI SVI DOCTORIBVS PRÆCELLVIT, ITA EI FIRMIOR VALETVDO, AC VITA LONGIOR CONTIGISSET.

SEB. ROLLIARDVS
AMICITIÆ EPISTOLIS CONTRACTÆ
MNEMOSYNON MOER. POSVIT.

IN

IN OBITVM MAGNI LIPSI REIP. LITTERARIÆ PRINCIPIS

Mimeſis Ouid. Eleg. vi. Amor. ii.

Ad R^{dam} & Cl^{mum} DIONYSIVM VILLERIVM Cancellarium & Canonicum Tornacenſem.

LIPSIVS *Aonidum ſummus Sophiæque ſacerdos*
Occidit, exſequias Palladij ite chori.
Ite pij iuuenes, & tundite pectora palmis,
Et calido teneras imbre rigate genas.
Squallida pro nitido ſumatur veſtis amictu,
Nænia prolato carmine mæſta ſonet.
Quid iuuat Autolycis querulos impendere verſus?
Indigna eſt numeris decolor vmbra ſacris.
Triſte viri clari triſtes deducite funus,
Non eſt in toto dignior Orbe cani.
Omnes qui Sophiâ colitis duce & auſpice Muſas,
Tu tamen ante alios VILLERI *amate dole.*
Magna fuit Magni tecum coniunctio LIPSI,
Et ſtetit in nullâ ſaucia parte fides.
Inter ſe quales Damon cum Pythiâ amici,
Mutuo in affectu talis vterque fuit.
Quid tamen iſta fides? calami quid gratia docti?
Quid mens omnigenis nobilitata bonis?
Quid vixiſſe iuuat non vllâ labe notatum?
Inclyta Belgarum gloria nempe iaces!
MORIBVS ANTIQVIS *poteras ſuperare Catones,*
Tincta ferens docto plurima ſcripta ſale.
Non fuit hoc æuo, nec erit præſtantior alter,
Sæcula priſca etiam non habuêre parem.
Raptus es inuidiâ; neque enim tu bella mouebas,
Integer, & niueæ non niſi pacis amans.
Atqui ſæua inter viuunt Leſtrygones arma,
Et durant multi per fera bella ſenes.
Magnus eras; magnum neque te tamen ipſe ferebas,
Grata fuit ſemper vita modeſta tibi.
Paſcebas diam ſincero dogmate mentem,
Curaque erat puro fonte leuare ſitim.
Viuit hebes Bauius, turbatque ſacraria Phœbi
Mæuius, & Clariæ Zoïlus oſor aquæ:
Viuit & aſtrifero Timon inuiſus Olympo,
Et rabido doctos ſanctaque dente petit.
Occidit ille ſui decus indubitabile ſæcli
LIPSIVS, *ætheriâ munus ab arce datum.*
Optima quæque rapit prima, inclementia fati,
Extendunt curſum deteriora ſuum.
Vidit iners Drances animoſi funera Turni,
Occubuit mœchum Troïlus ante Parim.
Quid porrò referam pro te pia vota bonorum?
Vota ſuos, eheu, non habitura Deos!
Vltima nox aderat, noctis caritura ſequelâ,
Depleratque tuam Parca maligna colum:
Nec tamen extremæ titubas in puluere Luctæ
CHRISTE PIA, *dixſti*, CVM GENITRICE FAVE.
Sublimi in cælo locus eſt, doctorum vbi Manes,
Aſſiduè gaudent concinuiſſe DEVM:
Triſtia perturbant animas vbi nulla beatas,
Sontibus acceſſus quò via nulla patet.
LANGIVS *eſt illic, eſt culti* BENCIVS *oris,*
VICTOR *ibi bellè ſe* GISELINVS *habet:*
Spectat & vſque ſacros virtus BVSBEQVIA *iuſſus,*
DEINIVS *ac de ſe Lemmata amica legit.*
LIPSIVS *hos inter geniali ſede receptus,*
In ſua conuertit Cælituum ora choros.
Oſſa ſacrata tegit tumulus, pro nomine, paruus,
Hoc ceſtro inſcriptum qui breue carmen habet.
Colligor è lacrymis cætu placuiſſe proborum:
Æqua fuit ſemper mens mihi, dante Deo.

Ad eumdem R^{dum} & Cl^{mum} VILLERIVM.

VILLERI *ab Illuſtris calamo mihi cognite* LIPSI,
Mentis ab aſpectu note deinde magis:
Quando vel abſentes ſeſe agnoſcuntq; videntque
Pars animi, Philio ritè litantque Ioui:
Accipe communi celebratum funus amico,
Noſſe tuum OVDARTVM, *fors, quoque vt inde queas.*

IVs LAude COroNat.

IIRMEIÆ PIERSSENÆI I. C.

IN OBITVM
AMPLISSIMI CLARISSIMIQVE V.

IVSTI LIPSI

AD V.V.V. C.C.C.
PETRVM PANTINVM
NICOLAVM OVDARTVM &
IANVM LERNVTIVM

Elegeia funebris.

QVAM res parua voluptatum eſt ætate in agundâ,
Præ quàm quòd miſero vita moleſta homini eſt!
Verùm ita DIs placitum, vt ſedeant poſt gaudia curæ,
Vtque voluptati ſit comes anxietas:
Quin etiã extemplò aduenıat plus ſæpè malorum,
Hilum ſi cuiquam fortè boni obtigerit.
Hoc de me experior, toties edoctus amaris
FVNERA Amicorum fletibus abluere.
Quod VOBIS, noſtri tria maxima LVMINA BELGI,
Phœbi & Muſarum gloria Pieridum,
VOBIS, formoſos reſoluta ELEGEIA capillos,
Flebilis indigno conqueritur gemitu.
VOBIS, quorum eadem rerum variantia mentes
Adfligit, caſu nobilitata nouo:
Quo noſtro nullus funeſtior accidit orbi,
Nec puto genti hominum triſtior eueniet.
En poſt IPRENSIS MYSTAE defleta SIMONI
FVNERA, cuius adhuc noſtra dolore dolet
Mens, tacito æternum ſeruans ſub pectore vulnus;
Quod curare herbæ, ſæcla nec vlla queant:
Triſtior ad noſtram defertur nuntius aurem,
Hei mihi quàm ſurdâ tum aure fuiſſe velim!
Eximium LIPSI morbo langueſcere FLOREM,
Quin etiam ſummum tandem obiiſſe diem:
Iuiſſe ad plures, ſolus qui Neſtoris annos,
Atque adeò æternùm heic viuere dignus erat.
Quo conſternatus rumore, ita inhorrui, vt ægro
Protinus exſtinctus ſit mihi corde vigor:
Mensque oblita ſui, curisque ingentibus impar,
Ceſſerit; vt ſæuo ſorpta repentè mari.
Quâ reduce, & factâ ad lugubria murmura voce;
Conſcius acceptæ cladis, ob interitum
Illius, & nimio pandens mea corda dolori,
Dicebam hæc triſtes Carmina ad inferias:
LIPSI, delicium Phœbi, Sapientiæ ocelle;
Flos vatum, Rudij mellitia eloquij:
Romani interpres ô conſultiſſime Iuris,
LIPSI, diuinæ Myſta ſacer Themidos:
Priſci Moris honos, priſci Fax aurea ſæcli,
Æternum Antiquæ præſidiũ HISTORIAE:
Immortale decus patriæ, SOL VNICE BELGI;
Diæ Virtutis perpetuum columen:
LIPSI, ſola trium Charitum mellita voluptas,
Cunctarum Venerum feruida cura & amor.
Et tu heic, IVSTE, iaces, hominum clariſſime? vitam, heu!
Fataliſne etiam pauſa ſecuta tuam eſt?
Tun', LIPSI, cuius certatim Numina mentem
Ditarant donis omnia cælitibus?
Vbertim & dederãt genera omnia doctrinarum,
Diuinâ memoris mente tenenda animi?
Ad quam, diſcendi cauſſâ, confluxe frequentes
Vidi alios inter, duplicis Heſperiæ,
Græciæ item populos; & quos largo æquore Rhenus
Adluit, & Ligerim quique bibunt Thameſin;
Atque alios: tamquam ſcitatum oracula Phœbi,
Alterius Diui aut Nũmina fatidica.
Téne igitur, MIRACLVM HOMINIS!

Et tua diuinæ violans ſacraria mentis,
Nomine ſolo Orbi tollere tanta bona?
Ten' vicit, qui omnes acie ingenij ſuperaſti,
Ingenuâ & cordati integritate animi;
Præſtringit ſtellarum vti fulgida lumina Solis
Claror, vbi Eoi naſcitur amne maris?
IVSTE, iaces certè, & BELGI SOL occubuiſti,
Non vllâ nobis exoriture die.
Lugete Aonides & tundite pectora Muſæ,
Cunctaque vos GRVDII Numina Gymnaſij:
Namque vnà interijt veſtri laus nominis, vnà &
Præſidium veſtri concidit Imperij.
Ecquis iam vobis, palantia Numina, amœnum
Præbebit ſancti pectoris hoſpitium?
At tu gaude hominum fortunatiſſime, LIPSI,
Quot ſunt, quotquot erunt, quotque fuêre aliàs.
Maiori nec enim quiſquam cum laude ſuperſtes
Vixit: nec quiſquam, lumine adempto, animam
Maiori cum laude piè magis exſpirauit;
Nec toti humano flebilior generi.
ALBERTVS, BELGI PRINCEPS, te AMPLISSIMI HONORE
ORDINIS adfecit; te ſibi ab HISTORIIS
Inluſtri adſumpſit titulo REX ille PHILIPPVS,
Cui terra Heſperia atque India toſta ſubeſt;
Addentes decori regalia munera, tantæ
Debita virtuti præmia & ingenio.
Et nunc ſis de gente ſitâ licet, haud tamen omnis
Mortuus. at FAMA, PARS MELIORQVE TVI,
Letifera indomitæ cſpellens ſpicula Mortis,
Euaſit Lethes flumina Tartarea.
HAEC, veteris Patriæ meminens & originis altæ,
Æterni adſcendis cælica regna DEI.

Libera

Libera vbi humanæ vitæ anxietate, maliſque,
Et peccatorum libera ſeruitio,
Sanctorum fruitur clementi Numine Diuûm,
Semper nectareis ebria delicijs.
ILLA, *memor præclari animi, tantumq; laborum,*
Vberis atque OPERVM *nobilium Ingenij:*
Quæ non vlla dies, veniens neque temporis ætas
Perdet, Virtuti nec comes Inuidia
Tabifico audebit dentis corrodere morſu,
Demeritum poterit nec decus eripere:
MNEMOSYNAE *nec enim quidquam diuinius illis*
Conſecrare queat, ANNA PERENNA, *Dea:*
ILLA, *inquam, pennis vecta altiuolantibus ales,*
Ætheris & liquidi vaſta ſecans ſpatia,
Magna, triumphali, reſonat tua Nomina, cantu;
Et Maieſtatem tam eximij DECORIS
Concelebrans, æterna tibi ſtatuit Monumenta,
LIPSI: *nam ſolo viuitur Ingenio:*
Nullus vt in toto iaceat terræ angulus Orbe,
Qui te non laudet, Fataque nec doleat.
Verùm vbi ſic placitum Diuis, neque fletibus vllis,
Non vllis votis, non prece, non opibus
Poſſe, ſciam, ad ſuperas quemquam reuocarier auras;
Vt mutas redeat ſpiritus in cineres:
Hoc cape, FORMATOR, *noſtræ, doctiſſime, mentis,*
Atque rudis ſenſus lima polita mei,
Noſtri MNEMOSYNON LVCTVS, *pia munera* AMORIS;
Quæ ingratis grato hoc ſoluo tibi officio.
Perpetui intereà LAVRVS *Phœbea viroris,*
Florida victricis atque HEDERAE *folia,*
Omni cum FLORVM *ſæclo hæc* MONVMENTA *coronent:*
Sitq; æterna tuo PAX & HONOR CINERI.

F A M Æ
DE V.C. IVSTO LIPSIO
PRÆCONIVM.

QVAE *loquor, aſtriferi domus audiat omnis Olympi,*
Et fecunda Ceres multicolore ſinu:
Ac per inane Poli ſpatium diffuſilis aër,
Quæque fluit vitreo purior vnda mari.
Iam placidos ſpirent Aquilonia flabra ſuſurros;
Aut ſpecus Æolij carceris illa premat:
Neu piceam retegens nimboſus Aquarius vrnam,
Solis anhelantes imbre moretur equos.
Clarior at radijs, cæli conuexa repurget
Phoſphorus; & nitido proferat axe iubar.
Nec minùs auritas gentes, ipſius ab ortu
Limen ad Heſperium, conciliare velit:
Seu quà marmoreã, ſub caudâ Erymãthidos vrſæ,
Transuolat ærigero Sarmata calce niuem:
Aut vbi per tepidæ ſaltus ſyluaſque Sabææ,
Auſter olet proprijs fumida thura focis:
Denique ſphæritenens quacũq; ſubingemit Atlas,
Quadrifidiſque rotat ſidera cardinibus:
Omnia iam requieta vacent; pulſoque tumultu,
Iure meis faueant prorſus amica ſonis.
Nam mihi nunc magno, magno nunc pangitur ore,
Vnicus Aonij LIPSIVS *orbis honos.*
LIPSIVS, *Auguſti primus qui flectere ſceptra*
Palladijs potuit faſcibus imperium.
LIPSIVS, *ignotam Muſas qui duxit in Aulam,*
Et Procerum docuit ſtare miniſterijs.
Solus abire Scholâ dignus, qui publica noſſet:
Solus ob ingenium dignus adire Scholam.
LIPSIVS, *emeritas qui cùm prouexerit Artes,*
Laudibus emeritum poſtulet Artificem.
Nec mihi Stentoreo tumeant ſi guttura flatu,
Pulmoque largifluis ſpiret anhelitibus,
Nec ſi millenæ ſtrepitent quaſi claſſica linguæ,
Multifori-ve ſatum murmur ab ore tonet;
Nec vaga ſi celeri vox currat Iapygis alâ,
Præpes & à Zephyro tranet adusque Notum;
Soluere LIPSIADAE *præconia digna potiſſit,*
Æquipareſque viro concelebrare modos.
O felix tanta propagine SCALDIS *Alumni!*
Ipſaque vel tanto BELGICA *ſole minor!*
BELGICA *ſole minor, cuius ſplendore coruſcat,*
Latiùs indigenæ finibus Oceani.
O pueri felix ISCANIA *villula cunis,*
Exortuque nouo proſperioris Heri!
Cuius in ora fauos roſeis infundere roſtris
Diſtentas ſuaui Nectare vidit Apes;
Et violis fluido circùm blandirier imbre
Gratificas Veneres fontis Acidalij:
Cuique ſimul blandos ceciniſſe Genethlia Cygnos,
In ſeriem poſitis audijt agminibus;
Hunc fore, conditum cui ſe debere leporem
SVADA *fateretur nobiliore Thymo:*
Cuius & ad latices, iam rarior Hippocrene,
Vertere labra ſuum cogeret ipſa Gregem.
Hinc quoque præſigni Doctore LOVANIA *Pallas,*
Nunc licet erepto, iure beata cluis:
Qui reliquos ſupra Permeſſi attollere montes
Virgo tuum potuit ſolſtitiale caput.
Ac velut omnigeno fragrans Panthera vapore,
Pollicit errantes poſt ſua terga feras:
Sic ille obſtrictam linguaï compede pubem,
Ad ſua preſſit ouans Pulpita ferre gradum:
Seu dedit Auſoniæ cui fax Euandria lumen,
Laurigeriſ-ve ferax GALLIA *palmitibus;*

Aut quam celſa fouet rutilo Germania crine,
Cui-ve Tagi fuſcum verſat arena latus;
Aut rigidos glacie trux Viſtula perluit agros,
Quám-ve ſuis effert Anglia littoribus;
Aduocat aut iuuenes quibus vnde vel vnde Cytheron
Finibus, ad Clarios noctè dieque Choros;
Omnibus egregium via recta tetendit ad Hermen:
LIPSIVS *in votis vnus Apollo fuit.*
LIPSIVS *ardentes in ſe conuertit ocellos,*
Atque ſui Tripodis prætulit ipſe iubar:
A quo homines peterent dubijs Oracula Griphis,
Ægyptíque Pharo certius indicium:
Cuius ad exedram cuperet ſtudioſa Iuuentus
Sugere Cecropiæ mella ſaleſque dapis:
Quemque Cleanthéo paſcentem pectora fructu,
Iugis ab attentâ paſceret aure fauor.
Verborum nec enim ſolos ad lumina flores
Pierijs ſtuduit ſtrinxe cacuminibus;
Aſt penitas Sophiæ terebrauit ad vſque medullas:
Incoxitque pium relligione iecur;
Certus & antiquos proauorum effingere mores,
Vitæ hanc cum ſcriptis contulit harmoniam,
Vt grauis exempli perpes Cenſura probaret,
Viuere ſic iuuenem, ſic ſtatuiſſe ſenem.
Vnde tot eximias cæleſti munere dotes,
Tot meruit laudum ſidere culminibus:
Parcior vt reliquis promit quos Condus honores,
Ac ſolet exili quod tribuiſſe manu;
Omnia LIPSIADAE *Genio cumularit in vno,*
Vel cumulo veteres exſuperante modos.
Nam quis Hyantéa tacitus latet angulus orâ?
Ecquod Athenæis mercibus emporium?
Aut quis Apollineo celebris viret hortulus Hæmo?
Quiſ-ve loquax Cyrrhæ manat ab amne latex?
Quæ ſibi fouerunt hilares melimela Camœnæ?
Qualé-ve plantarum percoluere genus?
Vnde auidis caſiam coſtumque haud legerit vlnis,
Pubenteſque croceos, puniceaſque roſas?
Mentis & in paſtum, maturo tempore meſſem,
Tritaque Nectareo feruida muſta lacu?
Ac miſeris olim coitura viatica rugis,
Imò vltra comites luctibus Inferias?
Quid grauis Vranie celſo libauit olympo,
Quod Sophiæ ſtillis arida corda riget?
Ecquid in Annales retulit veriſcia Clio,
Dum veterum ſæclis edita geſta ſonat?
Quid fera Melpomene Tragicum ſudauit ob hircum,
Comica laſciuis quid-ve Thalia iocis?
Quas minor Euterpe labijs inflare cicutas,
Fundere quæ potuit iubila Terpſichore?
Quos Erato cytharis adiungere carmine motus,
Hymnia quo geſtu detinuiſſe chelyn?
Quid-ve tot auriferis Heroüm aptare Triumphis
Pegaſeum ſtuduit Calliopea melos?
Quid fata eſt Pitho? quid in omni Helicone profudit
Phœbus Olorigenæ quid-ve Minerua gregi?
Quod ſibi non totum, ſolido non aſſe pararit
Impiger à teneris LIPSIVS *vnguiculis?*
Atque ita Doctorum medio diluxerit orbe,
Inter vt vmbrarum ſplendida Luna faces?
Pluribus hinc florens Academia creuit alumnis,
Vel per bellicrepam Marſpitris ære tubam.
Omnibus hinc LIPSI *viſendi animoſa cupido:*
Nec tam plebeiâ ſorte Librariolis,
Quàm quibus alta ferit vertex faſtigia rerum,
Et datur in bello paceque primus honor.
Ipſe etiam Aulaï pompas DVX BELGICVS, *alta*
Suſtinuit LIPSI *ſuppoſuiſſe Scholæ:*
Inſignemque virum (quæ gloria rara Camœnis)
Neſtoris arcani iuſſit obire vicem.
Scilicet armiſonos inter triſteſque tumultus,
Et ſua Doctrinæ præmia certa manent.
Veriùs, aut tanti puduiſſet Apollinis artes
In patrio ſpretas deſeruiſſe ſolo:
Cùm Tyberinus Apex, magnoque Bononia plauſu,
Inſulaque Adriacas inter opima rates,
Largior & Rhenus pingui hunc mercede beatum,
Optarit que ſuis SEQVANA *littoribus.*
Deinde quis illius cum laude ambire fauorem,
Haud ſtuduit lepidis creber Epiſtolijs?
Cuius at obnixo non mox impenſus amori,
Vel meritis manus reddidit Elogium,
Quod bona poſteritas, hominis mirata decorem,
Inſculptum ſolido firmiùs ære leget?
Nempe tot inter ouans titulos, vrbanus in omnes
Vixit, & inuidiæ charus in inuidiam.
Vna tamen Iuno Heroüm contraria votis,
Et Genio illius ſemper iniqua fuit:
Tabificamque NOSON, *Luctus Mortiſque ſororem,*
Accijt ex Erebi deteriore lacu:
Continuis tenues morbis quæ rumperet artus,
Inque ſalute viri dira Megæra foret.
Hoc chorus Aonidû tulit ægrè, hoc magnus Apollo,
Fronte pilos vellens, dilaceránſque comas.
Atque ASCLEPIADEN *(ſæpè his ſermonibus vſus)*
Vt primum è gnatis ſic pater increpuit:
Quis pudor, ô fili? quianam tibi ceſſat amicæ
Natiuæque artis dulce miniſterium?
Ecquæ Pæonios rapuerunt faſcina ſuccos?
Ecquis odoriferum liuor Amaracinum?
Heu ſtabili multus quàm Ganeo robore pollet,
Penelopeſque auidos gens imitata procos!
Natus at ornandis vulgari haud lumine Muſis,
Præſtánſque artifici LIPSIVS *ingenio,*

Heu

Heu! iacet adſiduo confectus membra dolore,
Deficit & tantis, heu! medicina malis
Subiicit at contrà paucis ASCLEPIVS Heros,
Hocque patrem mulcens detinet alloquio:
Sic ſtata Fatorum ſeries, Pater optime, ſanxit:
Mollia nec FATIS vnguina reſtiterint.
Hanc DEVS humanis variat cum pondere ſortem:
Sic admixta fauis porgere ſella ſolet.
Qui vaſtum impleuit famâ Tirynthius orbem,
Millibus ærumnis mille pericla tulit:
Nec niſi per medias cælum pertingere flammas,
Nominis aut potuit fixe perenne decus.
Sic LIPSI haud ſolitis radians fulgoribus Aſtrum,
Heu! depreſſit humo corporis atra lues:
Vt ſe hominem ſciret, doctis neu ſæpè nocenti
Perderet Heroëm gloria vana typho.
Nec Deus Athletæ mediocria lucra rependit,
Cui manet in terris non periturus Honos:
Ac Anima æthereo Superis congaudet Olympo,
Fartimque Ambroſias paſcit anhela dapes.

Sebaſtianus Rolliardus I.C. & in ſupremâ curiâ Franciæ Aduocatus.

ELEGIA
In obitum V.C. IVSTI LIPSI Polyhiſtoris.

LIPSIVS occubuit raptus vitalibus auris,
LIPSIVS Aonij gloria prima chori:
Cui cerebro expreſſæ meliùs; quàm Regis achate,
Præſide cum Phœbo turba nouena Deæ.
Hunc Suadela ſuis puerum dea fouerat vlnis,
Fouerat & blando culta Minerua ſinu.
Olli diuinum dedit altera mentis acumen,
Altera linguæ melle-fluentis opes.
His animos pellace potens ſermone trahebat,
Siue ſtylo vellet ſcribere, ſiue loqui:
Illo doctrinæ flauiſſas hauſerat omnes
Antiquo ex Graiûm Romylidumque penu.
Vidit, & inuidit tantum decus Atropos orbi;
Extremum anticipat mox properata diem.
Scilicet vndenis vixdum trieterida luſtris
Addiderat Lachesis de tribus vna ſoror:
Martis erat menſis, quo tempore ſæuus Orion
Conditur Heſperio Pleïadesque ſalo:
Luxerunt fatum, ac cælum imbribus omne replerunt,
Funderet vt riguas fluminis inſtar aquas.
Inde per æſtatem facies obnubila cæli
Vſque fuit, luctus teſtificata ſuos.
Luxerunt quoque Naïades, laticesque refuſos
Miſcuerunt lacrymis Doris amara tuis.
Ipſæ etiam Muſæ ſua fletibus ora rigantes,
Turbarunt ſacros ex Helicone lacus:
Atque dolorifico Parnaſſia culmina planctu
Impleruut latè Pieriumque nemus.
Vidimus ad tumulum ſtantes lugubria mœſtis
Carmina flebiliter concinuiſſe modis.
Indoluit Phœbus, venturi conſcius Augur,
Ac ſolers varias rerum aperire vices.
Ecquid (ait) vanis iuuat indulgere querelis,
Vnguibus & roſeas dilaniare comas?
An ſperatis Anus confecta reuoluere penſa,
Et ſolido intortos ex adamante glomos?
LIPSIVS ante diem pallentibus occubat vmbris:
Parcarum ſtabiles ſic ſtatuêre colus.
Dignus erat certè Euboïcos tranſcendere fines,
Atque triſæcliſenis tempora longa Ducis.
Verum ſat vixit, quem ſat vixiſſe laborum
Manſura æternùm tot monumenta probant:
Cui virtus meritis cæli ardua templa recluſit,
Lactea quà rectum linea pandit iter.
Et quia Iuſtitiæ cultor, dum vita manebat,
Nomineque & facto IVSTVS vbique fuit:
Sedem habet Aſtræam iuxtà Chelasque ſequentes,
Fulget vbi noſtro ſidus in orbe nouum.
Hæc memini Phœbum cecini ſſe interprete lauru,
Fletibus & Muſas impoſuiſſe modum.
Tum manibus plenis lectos inſpergere flores
Ad tumulum, & Iuſto ſoluere iuſta viro:
Certatimque pios venerari carmine manes,
Quod celebret patrijs Anna perenna ſacris.

Iacobus Denyautius in Senatu Norm. Patronus.

In obitum IVSTI LIPSI Elegia.

PONE leues calamos, quos Pegaſis vbere lactat,
Martia Phœbe tuas armet arundo manus.
Penſa trahunt alij, non iam bellatur Arachne:
Saxificæ Pallas Gorgonis ora gerat.
Soluite ohe choreas, modulatos ſpargite greſſus,
Virgineâ Charites tela vibrate manu.
En piceâ exultans trabe Mars immanè minatur;
LIPSIADÆque ferox inuolat vmbra caput.
Purpureum tentat Proſerpina rumpere crinem:
Fataliqué metit forcipe Parca colum.
Eripite, ô tandem! rapidis è faucibus Orci;
Eripite, ô! veſtrum nobile delicium.
Caſtris caſtra decet, ferrumque opponere ferro:
Par numerus vobis, par quoque ſexus erit.
Quid comeſſaris dolor improbe ſola ligurit
Heu fruſtrà lacrymas futilis aura tuas.

Omnes vrna citat Minoïa. nemo catenam
Soluere fatorum, fallere nemo poteſt.
Ditis auara fames, & inexorabilis vrget;
Vixque deas penſum perſoluiſſe ſinit.
Gratior eſt tenero fruticat dum victima cornu;
Decrepita infernæ non placet agna gulæ.
Imminet ante diem. nondum Venus excita ſom-
no eſt,
Pubeſcens celeri carpitur vngue roſa.
Præcipitante cadunt iuuenantia poma colono:
Rugoſam ſenij præuenit ille cutem.
Perfuga ſiſte dolor, quæ flectis in auia greſſum?
Vna ſatis lacrymis area vaſta tuis.
Phœbe vale, Pallaſque vale, Charitesque va-
lete,
Ferale en naulum LIPSIVS ore gerit.
Ergóne iam fruſtrà ad lychnum vigilata Cleanthis
Nox fuit, in Sophiæ te recubante ſinu?
Ebrium Athenææ pectus fuligine teſtæ,
Atque Stoæ fruſtrà puluere ſenta cutis?
Nec iuuat in varios torquere ſophiſmata rhombos,
Et Labyrinthéas ire redire vias?
Non legum cohibet ſæuam reuerentia Clotho:
In Themidos myſtas inicit illa manus.
Baccatamque molit pedibus mors improba lau-
rum:
Nil prodeſſe ſuæ Daphnidi Apollo poteſt.
Sed magis exuuijs maioribus emicat Orcus,
Et ſpolia excelſis figit opima tholis.
Seſſitat ambroſijs incaſſum Suada labellis:
Nil ſata crudeli corda adamante mouet.
Florida Suada licet, cui mille & mille corollas
Aonidum innodat delicioſa manus;
Palluit ad mortis iaculum: mens excidit &
vox,
Ceruſſam lacrymis diluit ipſa ſuis.
O piceo nutrita olim Mors improba lacte,
Vipereis pendens matris ab vberibus!
Auſa nefas, immane nefas, dignumque parente,
Belgiadum nuper funerat orbe diem;
Dum caput obſcurâ LIPSI ferrugine opacat,
Æmulaque auratis lumina ſideribus.
Iam veſpertina acceleraſſe crepuſcula cerno,
Et ſtudijs tenebras præcipitaſſe ſuas.
Iam magis hibernant ſolito Parnaſſidos horti,
Pegaſei ſtomachum fontis acerbat hiems.
Iámque rebellanti non imperat alueus vndæ,
Pieridum effrænis depopulatur agros.
Si quem fortè iuuat Heliconis reuiſere vatem,
Vdus in immundâ pes natat illuuie.
Flent nerui, citharæ lacrymantur; & vndique
luror,
Vndique feralis carmina pædor habet.
Nec potis inſolitum verſus animare vigorem;
Flendo oculos Muſæ diſſecuère ſuos.

Illa ſuum vocat Hiſtoricum, vocat altera Vatem.
Cuilibet in titulos vndat adulta ſeges.
Omnia luctus habet. primas ante omnia partes
Lurida pullato ſyrmate Roma gerit.
Admiranda ſacrum nuper caput intulit aſtris,
Inuida nunc iterùm fata, deoſque timet.
Purpura ſit procul hinc, nigro prætoria panno,
Atque nigro miles nubilat arma ſago.
Ecce lacertoſas amiſit machina vires,
Tartareique aries iam timet ora canis.
Inferias LIPSI mæſtus gladiator adornat:
Cetera ſopitis ſtertit arena iocis.
Roma ſuo cernit nil triſtius amphitheatro:
Flent impendentem rudera viua necem.
Sed minimum eſt tellus; & vix ſemiuncia luctus.
Aſſe putes toto condoluiſſe Stygem.
Iam nouus Elyſijs decurrit riuus in aruis,
Heroüm lacrymis omnis inundat ager.
Et Seneca & Tacitus mutila in ſuſpiria anhelant,
Iamque vident plagis hiſcere membra nouis.
Fruſtrà, eheu! nuper, fruſtrà eſt obducta cicatrix;
Sicam barbaries inſidioſa vibrat.
Cetera quid memorem magnorū ſchemata Diuûm?
Tetra magis Stygij fumigat aula Iouis.
Tertia nec regio luctu vacat: aſtraque mærent:
Hiſpidus aſſiduo lacrymat imbre polus.
Et ſi fata ſinant, MARIAM quoque mæror ha-
beret,
Aurea dum Lethes flumina penna bibit.
Illa ſed in te ricos iam degit inhoſpita planctus:
Quam circum illimi gaudia fronte volant.
Nos tamen haud fictis implemus plāctibus vrnā:
Finge alibi leſſos Præfica docta tuos.
Nos gemitus, nos ſingultus, nos carmina buſto,
(O vtinam Fato dexteriore!) damus.

N. S.

IVSTO LIPSIO Parentatio.

DVM tua mærentes animos ſimulacra pererr-
rant,
O LIPSI, patriæ gloria rara tuæ;
Sciditur in varias mentis ſententia partes,
Alternant dubias triſtia, læta, vices:
Applauſúne ſequar, an mæſto funera fletu:
Fama vetat lacrymas, quas tamen vrna
ſitit.
Indigetum ſociata choris mens gaudia verſat:
At mea mens luctu ſaucia triſte melos.
Triſte melos Phœbus plectro meditatur eburno,
Et quiſquis Phœbum Caſtalidaſque colit.
Ergo vince dolor, pituraque nubila rumpe:
Verba ſonent buſtis officioſa nouis.
Si fors in laudes me verba reſóluere malis;
Vná eademque viá lauſque dolorque fluent.

Laude

Laude dolor creſcet, & laus teſtata dolore:
Quis ſcit, an & cauſſam funeris ipſa dedit?
Erueras ſcriptis torpenti è gurgite Lethes,
Inuida quod Stygio merſerat amne dies:
Romulidum geſtis dederas, quod fata negarant,
Remigio æthereum carpere honoris iter:
Multiplici vt laudum rediuiua vireret ariſtâ,
Temporis, heu! dudum falce reſecta ſeges.
Vidit, & inuidit ſæuiſſima Parca, ſuæque
Ingemuit per te iura perire colus.
Nec mora, ferrato reſtantia ſtamina fuſo,
Heu! nimiùm celeri meſſuit ægra manu.
Hinc Heliconiades atratâ in veſte ſorores,
Quarum de veſtro vulnere ſanguis iit:
Hinc ſiluêre lyræ, hinc languentia barbita Phœbi,
Pymplaque mutatis ſalſior iuit aquis:
Hinc doctorũ hederæ marcent in frontibus: omnes
LIPSIADEN *cupiunt*, LIPSIADENque
gemunt.
Ecquid Phœbe preces, ſuſpiria, vota ſecundas?
Sicne aditus animi duro adamante feras?
Heu meus! Aonides clamant, mœrenſq; Minerua,
Heu meus! ingeminat, heu, iteratque, meus!
Ecquid Phœbe preces, ſuſpiria, vota ſecundas?
Sicne aditus animi duro adamante feras?
An tibi, dum ſinuat mors arcum in fata clientum,
Languida fluctiuagans otia neruus agit?
An tibi Pæoniâ nullum eſt medicamen ab arte,
Membra affixa toro dum vorat ægra febris?
Dũ vorat ægra febris flammâ populãte medullas,
Nullane Phillyridæ rupibus herba venit?
Nil opibus terræ prægnans tibi ſufficit Ida?
Nilne Machaonio gramine fœtus Eryx?
Dum tergo trepidæ venantum hæsêre ſagittæ,
Dictamnum Idæis cerua requirit agris.
Herculeâ volucris panaceâ inimica colubris,
Lenæâ morbis fronde medetur aper.
Non fugit inſomnes Progne chelidonia curas,
Dum capta eſt ſoboles garrula luminibus.
At tu quem Chiron, quem omnis ſuſpectat Iapyx,
Non potis es medicâ Phœbe leuare manu?
Huic quondam Euboïcæ vouiſti ſæcla Sibyllæ:
Nec potis es medicâ Phœbe leuare manu?
Sed video, heu! video, dum mors Rodopeïa vibrat
Spicula, dum crines infera Iuno ſecat;
Nec medicâ Phœbus Lacheſin, nec Phaſias arte
Theſſalicâ, aut modulis vincere Muſa poteſt.
Vnica, quam celebras, Hallenſis DIVA *valebat*
Auxiliatrices, LIPSI, *adhibere manus.*
Illa tamen (voto quod ſingultante petebas)
Maluit æthereis te ſociare choris.
Queis dum te ſociat, longos firmata per annos
Dulcis amicitiæ vincula diſſociat.
Dans animam Superis, nobis in funera corpus
Linquit, Pierio funera mæſta choro.
Quid tamen impendam tumulo? lachrymásne? vetabis.
An magè tangentes ſidera pyramidas?
An thalami conſors hauſtâ quod fida fauillâ
Coniugis è Pario marmore ſtruxit opus?
Saxa alios memori commendent poſtuma ſæclo:
Nam tua plus ſaxis ſcripta vigoris habent.
Molibus excelſis vitam ſi ſcripta negaſſent,
Iamdudum excíſas fama ſileret anus.
An tibi mendaci ſpirantes marmore vultus,
Frondenti ornatos ſtemmate, conſtituam?
Nil opus eſt: viuis cordis penetralibus imis,
Viuis doctrinæ lumine conſpicuus.
Dent alij tumulo ſilicernia: ridet inane
Obſequium æthereis mens ſatiata fauis.
Cyllenes alij Diuum triacontade placent:
In te nil Lethes numina iuris habent.
Cippo alios donet ſiticen, mæſtoque ſuſurro
Murmuret: Hic ſitus es, ſit tibi terra leuis.
Te, quem fama vehit per Solis vtroſque penates,
Non ſitus, & ſquallor, non breuis vrna capit.
Mens tua ſidereo ſpatiatur in æquore, terras
Gloria peruolitat, ſcripta Minerua fouet.
Quantula pars buſto quantillo tempore cedit,
Dum reſoluta dabit vincla coïre Deus?
His tamen exuuijs, his mæſtâ voce cupreſſis,
Soluere ſincerus iuſta coëgit amor.
Solui: dumque meos vegetabit ſpiritus artus,
IVSTE *tibi memori pectore iuſta dabo.*
Ne mihi pollinctor, ne flebilis inſonet auris,
Ilicet, extremâ Præfica voce canens.
Ire licet? non ire libet: dum vita manebit,
IVSTE *tibi memori pectore iuſta dabo.*

I. T.

IANI LERNVTI
IN OBITVM IVSTI LIPSI
ELEGIA.

EXEQVIAS *mecum comites ſimul ite frequenter,*
Cura quibus culti cordis & oris adeſt.
Non rediturus abeſt nam flos populi, vnicus ille
Qui modò formator cordis & oris erat.
LIPSIVS *Aonidum antiſtes, Sophiæque medulla,*
Par cui ad eloquium nobile nemo fuit;
En iacet impoſitus feretro ſine luminis vſu,
Voce ſine, & digitis quinque mouetur onus.
Ne fletu tumulum vano rorate dolenter:
Facta Viri potiùs tollite laude pia.
Nam quamuis meritò fatis lugemus ademptum,
Et deſiderij vis animum acris agat:

Sors

Sors tamen in planctus prohibet nos illius ire.
Cur? cælo mißus, cæli iterùm alta tenet.
Quem Themis in ſuperis voluit ſociũ eſſe Deorũ,
Hunc mœrere minùs nos Ratio ipſa monet.
Ennius antè pater vetuit ſua funera fleri:
Pectore non poterit LIPSIVS *eſſe pari?*
Maior erat, dum noſter erat. tot ſcripta diſerta
Teſtes virtutis prærata ſigna ferunt.
Luce tuâ fulgens volitas LIPSI *omnium in ora;*
Et tuus à ſero funere viuet honor.
Nil vltra neruos morti concedis & oſſa:
Ingenio nullam vim Libitina tulit.
Ducta tibi Auſonidum priſcas ita vita per artes,
Crederet vt Latium te genus eße Remi.
Cecropio maduit ſic mens tua plena lepôre,
Accola vt Hymetti cederet ipſe tibi.
Non petere externas merces orientis ab orbe,
Nec captare lucrum trans mare cura fuit;
Non gladio munire latus, non caſſide vultum;
Belliſque ciuili cæde cruenta ſequi.
Nec te per cuneos egit populi æſtus hiantem;
Spreuiſti fallax ambitionis iter.
Otia dia tibi placuêre, nouemque Sororum
Orgia, per quæ laus creſceret aucta tua.
Creuit, & in cælum plauſis ſe ſuſtulit alis,
Cædere quas cani falx nequit vnca ſenis.
Porticus admiſit adytis te Stoïca apertis,
Zenonis ſocium teque Cleanthis habet.
Quam penitus decorare volens, Senecæ antra ſubiſti,
Preßa ſitu veteri, ſentibus hirta nouis:
Detergens runcãſque ſolum, nitidi æquoris inſtar
Illa iterùm cogis luce vigere ſacrâ
Iudicij ingenijque tui. Conſtantia parta eſt
Hinc tibi, fortunæ nullâ agitanda vice:
Terſum opus eximiumque, ſatis quod nemo celebret,
Diuinum planè ni fateatur opus.
Hinc fines animo certi, moresque ſine vllâ
Labe, per incertum te ſtatuêre mare
Mortalis vitæ aurigam dextrumque probumque,
Qualem ſæcla patrum vix habuêre priùs.
Horum ope poſt quoque fata perennis es nomine clarus,
Et, dum Sol mundo lumina ſparget, eris.
Horum decretis ſemper feliciter vſum,
Æris te numquam cepit auarus amor.
Cùm tibi Rex Gallus montes promitteret aureos,
Et puppim veheret aura ſecunda tuam,
Sorte tuâ contentus amaſti viuere tecum,
Velorum plenos & tenuare ſinus.
Nec potuit te Roma caput rerum allicere ad ſe,
In te prona licet Principis aula foret:
Principis Auguſti, Domino qui primus ab illo eſt,
Quo maius nihil eſt, nec prius eße poteſt.
Nec ſibi Doctorem potuêre adſciſcere Senæ,
Larga eßet Thuſci cùm tibi dextra Ducis.
Nec te Felſinei colles, Patauî ardua nec te
Mœnia traxerunt in ſua ſacra ſuum:
Hinc Veneti quamuis inſtarent ſedulò, & illinc
Purpura Boiorum ſollicitaret idem;
Omnes certatim te præmia ad ampla vocantes,
Qualia nec genitis ſe penes addere ament.
Sed viſum in patriâ tibi degere corporis ægro:
Louanij placuit dulce piumque ſolum.
Ergo hîc fixa domus, nulli non hoſpita docto:
Quam propriam virtus priſca libens coluit.
Hîc tibi Romanæ miracula prodita gentis:
Hîc celebrata Crucis ſunt monumenta ſacræ:
Plurimaque in lucem mißa immortalia ſcripta:
Poſteritas omnis quæ venerata leget.
Nulla quibus robigo æui carioſa nocebit,
Non ſi Liuoris dente ſit acta nigri.
O vulgi mens læua leuis! quis fingere pectus
Artibus his capitur? quis bona ſortis adit
Ingenuæ rectis oculis? vix commoda pauci
Expendunt dociles quæ dare Pallas habet.
Formatur ſtudiis iſtis inſcita iuuentus:
Decrepitum oblectant erudiuntque ſenem.
Ornamenta ferunt rebus iucunda ſecundis:
Perfugium aduerſis præſidiumque gerunt.
Siue domi maneas, fomenta domeſtica præbent;
Ad latus ire parant, ſeu libet eſſe foris.
Poſt obitum quoque perſiſtunt in amore, & honorem
Cultori adfirmant, nec periiſſe ſinunt.
Hinc populi pendent cupidi, Regesque Ducesque
Qui ſecum nolunt geſta ſua alta mori.
Nam virtus celata iacet velut obſita nocte:
Gnauus ab ignauo diſtat abeſtque parum,
Si careat calamo fidi ſcriptoris vterque;
Qui benefacta probans, improbet acta malè.
Tanti etenim quiſque eſt, decoris quantum adſtruit illi
Gloria, præclaris macta virùm ingenijs.
Hæc primis hortor iuuenes colite impigri ab annis;
Vos pudeat ſteriles frugis obire dies;
Si veſtri vobis cura eſt patriæque, nec eſſe
Vultis fatali mortis in arbitrio.
Adſpicite vt LIPSI *nomen totũ impleat orbem,*
Et tumuli rupto marmore celſa petat.
Pectoribus noſtris præſens ceu numen inhæret:
Spernit & è Parijs eruta ſaxa iugis.
Illius ergo ſacros Manes celebremus, & Vrnam;
Cuius in anguſto tot bona clauſa ſitu.
Iuſtaque ſoluamus IVSTO *ſollennia, nobis*
Annua, quæ referat ſæpè colenda dies.

IN OBITVM
Magni atque incomparabilis Viri
IVSTI LIPSI
Rei litterariæ Principis.

ET cupio, & verò tibi debeo, MAXIME LIPSI,
Flebile ſupremi carminis obſequium.
Hoc ſummæ virtutis honos, doctrináque ſumma
Poſcit, & ANTIQVIS MORIBVS apta fides.
Cur igitur triſtes ceſſant, epicedia, verſus,
Cur ſilet ad tumulum Nenia noſtra tuum?
Fallor, an infando ſimul externata dolore
Mens animæ, atque animi nuntia lingua ſtupet?
Victa ſtupet certè: quis enim non fulmine tanto
Senſibus attonitis excidat ipſe ſibi?
Sed tamen exſuperat, velut alto expergita ſomno,
Vnica nos homines quæ Ratio eſſe facit:
Et quod lenta dies, vi molliùs illa benignâ
Temperat, & placidâ mentis in arce ſedet,
Sceptra tenens, longeq; hiemes & nubila pellens,
Dum ſua lux animo pura quieſque redit.
Tum vires attollit amor, victrixque recurrit
Vltima quæ cineri debita cura pio.
At quæcumque tibi pietas litat, optime LIPSI,
Nec ſatis illa tibi, nec facit ipſa ſibi.
Nam vitæ velut antè tuæ, ſic gloria mortis
Clara piæ, officij vicerit omne decus.
Nec tam iuſta tibi, ſibi quàm feralia viuo
Buſta ſtruit, leſſum qui tibi IVSTE ſtruit.
Ceſſo igitur, ceſſo; tumulo ne præficus impar
Mergar in eulogij naufragus amne tui.
At tu qui numero & cumulo laudum omnia vincis,
SALVE anime, atq; omni maior honore VALE.

In XII. Faces Funeris LIPSIANI.

QVAERENDAE ſoboli geminas pro lampade pinus,
Orbe vagans toto, ſuſtulit orba Ceres.
Iuſtiùs at quanto DVODENAS; IVSTE, Cupreſſos
Pro totidem facibus nos tibi ferre decet?
Singulæ vt ante gerant operum monumenta tuorum
Muſæ & Charites. Singula, & exultas tot tibi ritè DEAS.
Quarum prima nigram ducens ex ordine pompam,
I. Conſtantia. Ardua CONSTANTI fulta virago pede,
Deſpectam calcabit humum; luctúque metúque
Fortior, atque ipsâ ſe quoque morte geret.
Altera penè animo polluta, ſed ore POLITA, II. Politica.
Syrma trahet pullæ ſeſquipedale togæ.
Aptior inde SAGO, rigidóque aſſueta QVIRINO, III. Militia.
MILITIAE veteris ſigna animoſa feret.
Succedet varuis telorum inſtructa per artes IV. Poliorcetica.
OPPIDA Diua ruens, oppida Diua ſtruens.
At procul admirata, virùm tot ROMA triumphis V. Admiranda.
ADMIRANDA, ſuum planget obiſſe decus:
Quemque decet titulum ſtatuet, ſtatuamque ſepulcro,
Æmula quam TVLLI ſpectet & vmbra TITI.
Quin etiam THERMAE, & magni labor AMPHITHEATRI, VI. Amphitheatra, Thermæ, &c.
Quilibet & CIRCVS LIPSIADAE eſſe volet.
VESTA ſuper tumulum raptas de vertice vittas VII. De Veſtâ, &c.
Sparget, & incanis lilia mixta roſis.
At pia RELLIGIO noſtræ manifeſta ſalutis
Signa gerens, ſanctam præferet alta CRVCEM. VIII. De Cruce.
Illa Crucem; CRITICE lucem, faculamque micantem IX. Libri Critici.
Attollet veterum mille voluminibus:
In quibus & TACITVS, SENECA, atque PATERCVLVS, atris
Deterſi à maculis, nomina pura, nitent.
Illud at antiquum ſtudiiſque illuſtre LYCAEVM, X. Louanii.
Pulcher vbi GRVDIVM Dilia opimat agrum;
Hiſtoricâ nuper vix cultum veſte, repentè
Morte ſui Hiſtorici, mortui ad-inſtar habet.
Sed tamen eſt aliquid cineres ſeruare ſepulti:
Quis ſcit an ô Phœnix pullulet inde nouus?
Omnem qui pennâ recidiuâ poſtumus orbem
Luſtret; vt ille ſuis nuper EPISTOLIIS, XI. Centuriæ Epiſtolarum.
Perque manus, perque ora virùm conſerta cucurrit:
Nominis & famæ dum ſatur vſque nouæ,
EMERITAM PENNAM ſuſpendit poſtibus HALLAE,
Victuram auſpiciis, CHRISTIPARA ALMA, tuis;
Dum tua per cunctas MIRACVLA dedita terras, XII. Mirac. B. Virg. Hall. atque Aſprical.
Teque, tuamque tubam LIPSIVM ad aſtra vehent.

Pietatis & beniuolentiæ ergô
Maxæmylianus Vriendtius
Senatui Gand. à Secretis
merenti mœrens P.

IVSTO LIPSIO V. C. IVSTA FACIT

Adrianus Flerontinus I. C.

AD MEMORIAM.

O QVAE fatorum domitrix, letoq́ue ſuperſtes
Effugis euicti lurida buſta rogi:
Per te aliquid ſi ſunt manes, ſi nomina viuunt,
Et reparas famâ temporis inuidiam:
Huc ades, æterniſq́ue fauens allabere pennis,
Queis poſt fata, virûm grata per ora volas.
Huc ades; ecce tuam pia turba parentat ad aram,
Et tibi, LIPSIADAE IVSTA dicata, vouet.
Accipe ſupremum quod mœſti munus amici, hinc
Publico, & hinc priuo nomine perſoluunt.
Accipe: & æternis diuini ſi monimentis
Ingenij, Muſis reddita vita tuis;
Fac viuat, per quem natæ, per quem ipſa reuixti,
Sentiat & vires inuida Parca tuas.
Cetera ſint cæli, terris ſaltem aſſere nomen.
LIPSIADEM quondam fama loquatur anus.

AD V. C. GERARDVM CORSELIVM ICtum & Antecesſorem.

O DECVS eximium; Grudijs vbi Pallas Athenis
Fundit inexhauſtas pleni Heliconis opes:
Quæ tibi pro gratâ referat præconia mente,
Quæve tuis ſtudijs præmia poſteritas,
LIPSIADAE dum ſollicitus ſic IVSTA rependis,
Supremum & tantis manibus obſequium?
Nec modò funebri elogio, ſcriptóve parentas:
Scilicet affectum non capis ipſe tuum:
Latiùs effuſis ſed corripis omnia flammis,
Et toto vates ex Helicone cies.
At mihi cordolium, mihi circumfuſa doloris
Nubila, penè omnem mentem animi eripiunt.
Nec potis eſt genius ſe in carmina ſoluere triſtis;
Tabuit in tantis arida vena malis,
Adde quòd Aonidum IVSTVS ſecum agmina traxit;
Munera nec nobis, quæ priùs, vlla ſuper.
Dum flos ille hominũ BILLAEVS, Conſilij fons,
Fatorum inuiſis occidit arbitrijs;
Tum mihi perculſo perierunt pectore ſenſus,
Tum patriæ luxi triſtia fata meæ.
Ah quantum illius tetigerunt funera! quantum
Publico, & ἰδιωτικῷ nomine perdolitum eſt!
At mihi LIPSIADES, caſu commotus eodem,
Conſcriptum lacrymis mittit epiſtolium;
Solaturq́ue grauem, naturæ lege, dolorem.
Me miſerum! Cygni hæc vox morientis erat.
Littera vix lecta eſt, luctus præſaga futuri;
Ecce aures mortis fama repentè ferit.
Quis mihi tunc, eheu! geminato funere, ſenſus?
Quos, ſæua incuſans fata, dedi gemitus?
Ilicet abruptis renouantur vulnera venis:
Atque impar tanto mens ſtupet icta malo.
Altius afflatus triſido ſic fulminis ictu,
Attonitum hac atque hac fertq́ue refertq́ue gradum.
Ergóne debueras noſtros lenire dolores,
Duriùs vt ſubitò mens recidiua cadat?
Ite oculi in lacrymas, clarum flete orbis ocellum,
Aut oculo ſi quid clarius eſſe poteſt.
Tu mea, tu moriens fregiſti gaudia LIPSI:
Tecum vnà ſtudia, heu! interiêre mea.
Tecum vnà noſtros aufers vir maxime ſenſus:
Tecum & Athenæi gloria lausq́ue perit.
Eheu! quo manes, quo carmine compellabo?
Numquam ego te LIPSI lumine amabilior
Aſpiciam? numquam velut antè, docentis ab ore
Dulcem fecundi pectoris ambroſiam
Excipiam poſthac? at certè ſemper amabo,
Semper in hoc gratus pectore viuet honor.
Tu tu in me viuis, tecum mors me abſtulit atra:
Vna tuos cineres corq́ue habet vrna meum.
Felices animæ, quas nexu & fœdere iunctas,
Mors quoque diuiſas tollere non potuit;
BILLAEE, & LIPSI, ſi vos mortalia tangunt,
Hæc vota, atque pias accipite has lacrymas.
Puræ animæ, patrium poſito iam corpore cælum
Vos habet, & Campis luditis Elyſiis.
Nos turba infelix, per acerba & turbida rerum
Voluimur, incerti quid fera fata ferant.
Inſpicite, & noſtrum memores miſereſcite caſum;
Et quam ſumma tenent, ô date pace frui.

ÆTERNIS MANIBVS IVSTI LIPSI

Viri Ampliſſimi & Nobiliſſimi
Hubertus Audeiantius Brugenſis
PARENTABAT.

ET meritò: quis enim mentem celauerit ægram?
Præruptis dicam cautibus eſſe ſatum,
Qui potuit ſiccis oculis tua funera, LIPSI,
Spectaſſe, ad gemitus quæ quoq; bruta vocãt.
LIPSI delicium Latiæ Graiæq́ue Camenæ,
LIPSI hominum pariter deliciũ atque Deûm:
Cuius ad affatus effuſa eſt prima iuuentus,
Cuius congreſſu lumina trita ſenum.
Omnibus vnus amor reſponſa capeſſere docta,
Atque tuo Muſas ore videre loqui.
Sarmata, teq́ue adijt ſtudio inflammatus vtramque
Qui colit Heſperiam, genſque Boryſtenidum.

Nec

Nec tam longinquo quiſquam fuit exter in orbe,
Auditor qui non ambiit eſſe tuus.
Ipſa tuis lirtibus ſubmittens purpura faſces,
Dicentis quoties pendula ab ore fuit?
Vidimus, & vidiſſe iuuat, quantum illice vocis
Aurea mens potuit, ſuadaque lingua, ſono.
Vidimus, & vidiſſe dolet me præ omnibus vnum,
Qui mihi eras gnato quod ſolet eſſe parens.
Optima ſunt ſpatio conſiſtere neſcia longo;
Augeſcunt annis deteriora ſuis.
Eſt ea fatorum præſcripta licentia; ſurdis
Verba dolor fundit diripienda Notis.
Nondum contigerant algentia ſæcla ſenectæ,
Autumnus vitæ letifer ipſe fuit.
O feſtina dies! exhauſtis libera curis
Debuerat famæ mens ſupereſſe ſuæ:
Sacraque Palladiis ſuſpendere poſtibus arma,
Poſt vigiles noctes otia grata terens:
Tu properata vetas, pallentibus excita lucis,
Ferali peplo circumamicta caput.
Nec modò partus honos titulique inſignia proſunt,
Quæ Muſarum ergô poſtera ſæcla legent,
In primi accitum collegia ſancta ſenatus
Cùm voluit PRINCEPS *conſilij eſſe ſuis*
Spernentem quamuis, ſolaque à mente peritum
Stemmata nobilibus non niſi vera peti.
Maiorum oſtentat ceras (ais) atria circum,
Degener & priſcis quiſque ſuperbit auis.
Quæ faciunt alij, Virtus, aliena fatetur;
Solaque ſtat pretij terminus ipſa ſui.
Nec tamen haud poteras cenſeri laude tuorum,
Ac quæ iactares nomina ſtirpis erant,
Muſa fuit potior, perque otia docta parari
Ingenij natum nobilitate decus.
Delectant alios faſces populi atque ſecures,
Virgaque cum verbis imperioſa præit.
Aut opibus turgent alij, & præ diuite cenſu
Ventoſæ in paruo eſt ambitionis amor.
Cuique ſuæ Nemeſes inſtant poſt terga, flagello
Inſequiturque ſuus dira cupido deus.
Te ſecreta quies, & vulgi ſegrega plauſu,
Contentum proprijs iuuit imaginibus.
Bella infeſta nimis, per bella infeſta fuiſſet,
Quàm foret ISCANO *gloria læta tuo!*
Hic vbi diſſereres quæ Tullius & Maro magnus,
Ac quidquid Latiâ conditur hiſtoriâ:
Quæ conſulta patrum, veteris quæ ſtemmata Romæ,
Quæque aperit centum Varro voluminibus.
Tantus ruris erat ſedatâ in mente cupido,
Luſiſſet Stygius ni bona vota furor:
Armorum furor; in Superos quæ tela miniſtrant,
Et lentæ dedunt Belgica teſqua neci.
Nam quæ finis erit? pereat quicumque nefaſto
Impius armatum protegit enſe latus.
Deſpicis hæc, cæloque incedens liber aperto,
Otia pacis agis, quam loca ſumma tenent.
Et fortè ingenij monimenta perennia cernens,
Digna quibus ſoluet præmia nulla dies,
Gaudia mente capis, quòd per tua ſcripta vagando
Fortiùs hæc aliquis publica damna ferat.
Sola etiam hæc contra tua nos CONSTANTIA *firmet,*
Vt ſileam quidquid diſcitur eſſe tuum.
Hinc verò inferias perſoluimus, & tua rapti
Eſt operæ mæſto carmine fata queri.
Belgica ſe in luctum penitus, quin aſpice, vertit,
Naſcenti primùm Belgica tacta tibi:
Horrificámque dedit propè iam lapſura ruinam,
Indigetis fructu cùm viduata tui.
Tunc etiam tellus motu tremefacta, doloris
Æquoraque indomiti ſigna dedère maris,
Obuia cùm vndantum latè furibundus aquarum
Proluit inſano vortice cuncta furor,
Et campos per liquentes armenta, per ipſa
Cum ſtabulis merſit paſcua læta greges.
Ipſe dies radios cæcâ ferrugine texit,
Æternæque pauor nil niſi noctis erat.
Non aliàs afflicta ſolo, caſumque tulère
Edita tot cælo culmina, templa, lares.
Flebilis occaſus tuus omnibus: vltima regna
Teſtor, hyperboreâ canaque ſæcla niue.
Et quis ibi, famâ ſaltem tua nomina nôſcens,
Corda licet longo diriguère gelu,
Temperet à lacrymis? Nec tu reprenderis illas,
Deuotæ quoniam ſymbola mentis habent.
Nos genus huc pronum lux prima accepit in auras:
Ferreus eſt animum qui prohibere poteſt.
Nil te Stoa moror, nullo Zenone mouebor,
Hauriat & gemitus Porticus ipſa meos.
Muſarum hiſce patri ſollennis more parentos
Manibus & facio, quà pote, iuſta ſacris.
His deſiderium longum teſtabor, amantis
Finiri poterit quod niſi morte meâ.
Pectore donec erit rediuiuum nomen in iſto
LIPSIVS, *officij ſymbola triſtis erunt.*

Elegia

Elegia de obitu Clmi & Doctmi viri IVSTI LIPSI

Ad Illmum & Rmum D. IOANNEM ANDREAM PROCHNICIVM, Sermi SIGISMVNDI III. Regis Pol. in Regno Neapolitano Legatum, Abbatem Sieciechouienſem, Præp. Crac.

Ergo, PROCHNICI, crudelia fata fuerunt:
Ergo iam noſter LIPSIVS interijt.
Nec noua diuini legere (heu!) monimenta licebit
Ingenij, aut dulci colloquio inde frui.
Nec tibi ſignum animi mittetur Epiſtola prompti
Amplius: haud te vltrà LIPSIVS alloquitur.
O quoties doctuſque liber, vel littera docta,
Miſſa ab eo? quoties & tibi lecta fuit?
Quin etiam ſolumque bonum, ſolumque putaſti
Perfectum, quidquid LIPSIVS ipſe daret;
Quidquid ab ingenio felici prodijt illo,
Et quidquid felix ſcriberet illa manus.
At tu animi pendens, miro percuſſus amore,
Id ſolitus cupidis excipere es manibus:
Quæ noua? quid noſter mittit nunc LIPSIVS orbi?
O nihil à tanto paruum erat ingenio!
Omnia iudicio maturo, acrique labore
Perfecta, ingentis viuida ſigna animi:
Cùm ſubitò infelix percuſſit nuntius aurem,
Nuntius ô quouis vulnere deterior!
Nuntius infelix; nihil infelicius illo;
Heu! mortem LIPSI nuntiat ille tibi.
Heu mortem LIPSI! qui vitâ dignior omni,
Dignior innumeris viuere temporibus.
Tunc te PROCHNICI dolor ingens ſauciat; omni
Fortunæ telo durior & grauior.
Nam tibi quis maior potuit contingere luctus?
Exprimere aut caſus quis potuit lacrymas?
Nunc quamuis Patriam vexent ciuilia bella,
Quæ ſua iam miſerè viſcera dilaniat:
Seditione graui nunc quamuis fluctuet ingens
Sarmatia; atque ſibi factio cuncta trahat:
Infeſtetque ſuum Regem malè ſedula turba,
Impia quin etiam tela cruenta gerat:
Et noſtros vexent agros nunc fœda Scytharum
Agmina, captiuos vſque trahant populos:
Nunc quamuis totus furijs crudelibus orbis
Turbetur; quamuis claſſica & arma ſonent:
Tu maiora tamen fortunæ damna putaſti,
Quòd tibi, quòd mundo LIPSIVS interijt:
Quòd decus hoc hominum, quòd Sol iſte aureus, orbi
Extinctus, lumen non dabit inde ſuum.
Vnus homo ſapiens Regno præſtantior omni eſt:
Conſtituit Regnum, & deſtruit vnus homo.
Quis nunc Romanas acies, quis bella, triumphos
Deſcribet? quis nunc parta trophæa canet?
Quis te Roma potens mirabitur? aut tua dicet
Tempora, cùm regeres imperio populos?
Quis nunc monſtrabit ſacræ penetralia Veſtæ,
Æternos ignes nobilis Imperij?
Nunc etiam ipſa ſuo populo ſpoliata Theatra
Squallent, nec plauſu iam reſonat Cauea.
Nec iam certabit nudâ gladiator arenâ,
Heu vitâ empturus delicias populo.
Tu ſolus dederas LIPSI ſpectacula tanta,
Miratur quæ omni tempore poſteritas.
Cedite Romani Ductores: Nomina magna
Iam ſileant: titulos tempus edax perimat.
LIPSIVS en vobis conſtruxit maxima templa;
Ille arcus veſtros, armaque diſpoſuit:
Ille aras veſtriſque Dijs, vobiſque miniſtros
Commodat: illius viuitis ingenio:
Viuetiſque diu: nam ſplendida veſtra Trophæa
Non vrbs ſola tenet, totus at Orbis habet.
Atque nec illa tenet: ſic impia fata volebant,
Vt ſub Sole nihil perpetuum eſſe queat.
Quin etiam Romæ Romanam quærimus vrbem:
Quæ miſeris tumulis obruta tota iacet.
Nil niſi nomen habes Romanum, maxima Roma:
Roma caput mundi, nil niſi nomen habes:
Sed tua te virtus, tua te conſtantia Mundo
Illuſtrem ſemper perpetuamque dabit.
Ingenij ſine morte decus, decora omnia veſtra
Illuſtrat, nullo iam peritura die.
Ergo etiam ſequimur veſtigia veſtra libenter:
Iam Romana placet Relligio & Pietas.
Simplicitas Romana placet, placet inclyta Virtus,
Quæ Pace & Bello maxima ſemper erat.
Sed ſine te LIPSI (quis enim monſtrauerit alter?)
Aſpicere hoc lumen difficile antè fuit.
Te Duce Romanæ Virtutis templa ſubire
Poſſumus, & veri carpere Honoris iter.
Tu noſtras monitis formas ciuilibus vrbes,
Rectoreſque ipſos ſedulus ipſe regis.
Tu priuata doces, tu publica iura: Decorum
Quod ſit commonſtras; officiique mones.
Iam tua iam noſtris animis Conſtantia fixa eſt.
Quis metus, & quæ nos bella mouere queunt?
LIPSI, quem ſummâ Sapientia in arce locauit,
Quo nil aut grauius vidimus aut melius;
Quem viuum appello theſaurum; pectore cuius
Cuncta arcana ſimul clauſa fuère Sophûm;
Numquam te extinctum cenſebo. nam tua ſemper
Viuet temporibus gloria perpetuis.
Et te poſteritas mirabitur æqua, tuumque
Æternum nomen candida fama feret.
Non vmquam tantum facinus committeret ætas
Poſterior, cuperet quæ ſine Sole diem:

Cui non doctorum relegendo ſcriptis virorum,
Inque animo, inque oculis LIPSIVS inſideat:
Quæ non Heroas inter ſanctumque Senatum
Collocet, & nomen LIPSII honore colat.
Ergo, PROCHNICI, nihil improba fata valebũt:
Viuet temporibus LIPSIVS innumeris.

Simon Bircouius Polonus, Neapoli in amœniſſimâ Italiæ Campania faciebat.

IVSTO LIPSIO V. C. BALTHASAR MORETVS

Doctori ſuo meritò parentat.

VT primũ aggredior magni primordia luctus,
Mens hebet, & nimio preßa dolore ſilet.
Vos Aganippeæ Phœbo præeunte ſorores
Edite mœrori congrua verba meo.
Eheu! num triſtes video langueſcere Muſas,
Et quos ipſe peto, ſollicitare modos?
Fallor, an & mecum turbantur funere LIPSI,
Et Phœbi alterius numen abiße gemunt?
Ergo nulla viam monſtrant veſtigia, tantis
Manibus exſequias quà meus ardor eat?
Spes melior ſupereſt; adſit modò prompta Volũtas:
Vna hæc Cælitibus ſufficit, vna placet.
Ille inter DIVOS (Pietas ita credere cogit)
Regnat; & hanc, veri numinis inſtar, amat.
In magnis voluiße ſat eſt. quid nomine IVSTI
Maius? huic vni cælica templa patent.
At cur triſtè cano? RATIO quin gaudia dictat,
Et SOPHIA æterni clara propago Dei.
Hæc modò læta ſuum deduxit ad æthera Myſtam,
Pacis vbi plenum paſcit amica quies.
Non lugere vicem, fas eſt gaudere, BEATI.
Quò contrà, ô vates, deuius error agit?
Ille diu totum meritis impleuerat orbem,
Dum iuuat hinc doctos, inſtruit inde rudes.
Ipſa ignara ſui, veteriſque oblita decoris,
Hoc ſuper aſtra caput vindice ROMA tulit:
Obſtupuitque ARTES paſſim MOREſque renaſci
ANTIQVOS, laudis ſymbola priſca ſuæ:
VARRONEM læta agnouit, magnumque CATONEM,
Et SENECAM, & TACITVM, quos ſibi BELGA daret.
BELGICA complures bellis attrita per annos,
Hoc vno felix NESTORE viſa fuit.
Quamquam ô! ſed nondum cæli placauerat iras,
Vt ſanis poßet credere conſilijs.
Ille tamen conſtans monitorum ſemina ſpargit,
Viuere ſeu bello, ſeu mage pace velit.
Pacis at exſortem, belli ab crudelis amantem,
MILITIAE antiquæ iura ſacrata docet:
Priſtina ROMANI quo ſurgat gloria Martis,
Iuſtitiæque ferox munia miles amet:
Nequis in imbelles poſthac deſæuiat agnos,
Latronémve gerat miles auarus opum.
Aſt ne longa bonos vexent incommoda ciues;
Innumeriſque ſuper cladibus eße queant:
Aduocat e cælo Diuam, quæ conſcia Fati,
Languida CONSTANTI pectora voce beet.
Illa vltrò acclamat: Non hæc ſine numine Diuum
Eueniunt: quæ vos cura fatigat iners?
Corpora, non animos, lædunt fera prælia Martis,
Si firmet RATIO, ſi DEVS ipſe regat.
Mortales parete DEO: ſeruate ſecundis
Vos rebus: tandem proderit iſte labor.
His Dea dum populum mulcet CONSTANTIA dictis;
Altera mox IVSTI voce rogata venit:
Æquas PRINCIPIBVS quæ curat ſcribere leges,
ASTRAEA ætherei gloria ſumma poli.
Hinc VITIORVM, illinc VIRTVTVM, EXEMPLA miniſtrat;
Quæ caueant REGES, quæ meliora colant:
Vt tandem virtute DVCVM Reſpublica felix
Floreat, & lætæ tempora pacis agat.
Singula perpetuis ſignauit dogmata libris
LIPSIVS, æternæ quæ præière Deæ.
Quæ ſi non præſens, ætas ventura fruetur;
Et ſcriptis diſcet fidere conſilijs:
Nulla quibus blandæ ſubſunt mendacia linguæ,
Parcere nec vero ſpéſve metúſve iubent.
Illius ergo graui meritorum pondere tellus
Tota fatiſcebat: cæli obière vices;
Et quæ non homines, donarunt præmia Diui,
Dum IVSTVM ſuperis inſeruere locis.
Non lugere vicem, fas eſt gaudere, BEATI:
Ne contrà, ô vates, deuius error agat.

IN OBITVM CL. IVSTI. LIPSI

Carmen Elegiacum.

CONDITVR hoc tumulo Belgarum gloria gentis
LIPSIVS, ingenio viuidus, arte valens.
Vindice quo, veterum florent monumenta vigentíque,
Cimmerijs tenebris ſemiſepulta priùs.
Teſtis erit Tacitus, tacitus non ampliùs; imò
Princeps nunc Latiæ conditor hiſtoriæ:
Romanuſque Sophus, qui à ſæuo occiſus alumno,
Huius ope in lucem purior ecce redit.
Hoc duce Plautus amat plauſus, nec tempore Cæſar
Ceſſit; nec Liuium liuor iniquus habet.

Velleius rediuiuus adeſt: atque auſpice IVSTO,
En tibi Saluſtij reddita priſca ſalus.
Singula quid memorem? Priſcorũ nemo virorum
Huius non Criticam ſentijt æger opem.
Sentit opem præſens ætas, venturaque ſæpè
Senſura eſt, IVSTI *cùm monumenta leget.*
Hic regnare docet; docet hic parêre; modumque
Quo capias arces, quo fera bella geras.
Porticus, hoc ducente manu, patet omnibus; vnà
Cum ſacris Veſtæ Bibliotheca patet:
Amphitheatra edit, pugnásque in pace cruentas:
Quoque modo veteres, verba Latina ſonat.
Accipit hoc auctore nouum Crux alma nitorem.
Roma Admirandas hoc duce monſtrat opes:
Et colitur Regina Poli, quæ præſidet Hallæ;
Quámque Aſpricollis nomine Belga vocat.
Scribendique vias veras, artemque decoram
Centuriæ tradunt, doctaque Epiſtolica.
Cuncta quid enumerem? cõplura affecta reliquit;
Vixiſſetque vtinam, plura daturus erat.
Sed nihil hæc potuêre immitia flectere fata:
Ah fata ingenijs inſidioſa bonis!
Iure igitur dum iuſta facis nunc Belgica IVSTO,
Tantum mœſta virum proſequeris lacrymis;
Hiſpani, Gallique dolent hoc funere tecum,
Polonusque domi militiaque bonus:
Cumque Italo, Muſis Germana addicta Iuuentus,
Cum fletu exequitur triſte miniſterium.
Imò ipſæ atratæ luxêre hoc funere MVSAE;
Hacque ipſâ, exoptant, contumulentur humo.
Hoc etenim tumulo Latiæ pars maxima linguæ,
Atque vetuſtatis conditur omnis honos.

Michaël Groeneweghen, Lipſianæ diſciplinæ alumnus, faciebat L. M.

IN OBITVM IVSTI LIPSI V.C.

Epicedion.

FERALES *numeros & lamentabile carmen*
Ægro animo, nigraque obſeptus nube doloris
Ordior. An Cyrrham mihi fas atque antra mouere
Delia? an Aonias precibus ambire ſorores?
Et ius & fas eſt. nec enim parua vmbra cietur;
Manibus, heu, lacrymas LIPSI *damus, illius olim*
Myſtæ Phœbei, atque tui, Polyhymnia, cœtus.
Ergo ſeu rupes vos Theſpia, ſiue biuertex
Parnaſſus, doctive tenent iuga ſacra Heliconis,
Seu nemorum ramoſa domus, ſecretaque ſanctæ
Caſtaliæ, ſecreta animis gratiſſima veſtris,
Sufficito infando vocem ingeniumque dolori.
O noſtrum quondam LIPSI *decus! ô mihi cari*
Patris amate vicem, quis te rapit, heu, mihi liuor?
Quis feſtinatis, heu, ſic intercipit annis?
Siccin' abis noſtri ſidus mirabile ſæcli,
Siccin' abis, nec te pòſt vſurpare licebit
Ampliùs hiſce oculis? non auſcultare loquentem,
Et dignas adytis voces dimittere in aures?
O Atlantiade, & cum virgine Phœbe patrimâ,
Vos decuit, decuit vos intercedere iuſſis
Fatorum, & veſtro noxam defendere alumno:
Quò nil Cecropiæ tulerunt præſtantius arces,
Nil latium vetus atque nouum, nil Gallia triplex.
Qui dignus Pylias æui contingere metas,
Atque omni tandem poſito ſenioque ſituque
Æſonis in morem reuireſcere, ſiue Iölai.
Saltim cygneam ſi vocem & iuſſa fuiſſet
Excipere, atque aliquod ſupremo tempore fungi
Triſte miniſterium; ſi prono colligere ore
Effugientem animam, caligantesque propinquâ
Claudere morte oculos, mœſtumve ſubire feretrũ,
Solamen tanto ſit lenimenque dolori.
Nunc eſt omni expers fomento plaga, nec vllâ
Ad ſanum coitura die: nunc prorſus in ima
Viſcera totum enſem & vitæ ſecreta recepi.
Nec certè Ægiden grauioribus externauit
Luctibus interitus letumq; parentis acerbum,
Quàm me nigra dies properataque funera LIPSI.
Nam quamuis nullâ conſanguinitate propinquum,
Hic me non alio complectebatur amore,
Quàm ſi ſanguis ego verè ipſius: omnia nobis
Vnus erat, quæ læua mihi ſimul omnia Diua
Abſtulit. O vbi nunc amor ille & cura paterna?
O vbi ſpes, vbi votorum menſura meorum?
Arx vbi præſidiumq; meum? quo ſoſpite ouabam
Toto animo, cælumque manu contingere rebar:
Pampinus vt palmesque tener, cui grãdior vlmus
Firma pedamenta & ramorum fulcra miniſtrat,
Mox animos tollit, mox dulceis cogitat vuas:
Ah, quis litterulis iam compellabit amicis?
Quis dubio reſponſa dabit? quis fulgida cæcis
Errorum in tenebris præpandet lumina menti?
Quis varios ægri ſedabit pectoris æſtus
Dulcibus alloquijs, poſtliminioque reuerſum
(Si quando hoc voto Superis damnabimur æquis)
Excipiet, blandisque premet mea colla lacertis?
O cælum! ô tellus! ô ſalſipotens Neptune!
Omnia mî periere, illi cùm lumen ademptum,
Qui mihi lumen erat; iam nox manet atra dolorũ,
Omnia iam triſti mihi tempora felle madebunt.
Nec me ſacra iuuent, quorum percuſſus amore
Antè fui; valeant mea quondam gaudia Muſæ.
Tantùm flere lubet; luctum pro LIPSIO *amabo,*
Et rudibus cantabo modis lacrymabile carmen,
Quale vel Alcyones in littoribus deſertis,
Vel ſub populeâ modulatur Daulias vmbrâ,

Pigno-

Pignora cùm nido detraxit callidus auceps.
Ipſæ cum ſocio Charites grege Fontigenarum
Tam cari capitis queritantur præcoque fatum,
Et gemitu & lacrymis & luctiſono concentu,
Caſtalijſque timent poſthac ne fontibus humor
Deſit, & aſſuetas ſilua arida deneget vmbras.
Adde & Muſarum comites, & quotquot vbique
Virtuti Sophiæque litarunt, omnibus ægrè eſt,
Omnes exceſſu LIPSI tenerè illacrymarunt.
At miſerâ ingeminans lugubres Belgica leſſos
In cælum & Superos liberrima verba profundit,
Dirumpitque ſinus, nudataque pectora plangit,
Aut deturpatos laniat ſibi puluere crines,
Luctu amens, tumuloque inconſolabilis hærens.
Elyſium contra Chaos & iucunda vireta
Fortunatorum nemorum tanti hoſpitis ergô
Lætitiâ plauſuque fremunt: hunc agmina ſtipant
Semideûm Heroüm: hunc certatim vndeundique magnæ
Aduolitant animæ, mirabundæque pererrant
Luminibus tacitis, ſociûmque adiungere gaudent:
Haud aliter quàm cùm feto patris edita buſto
Prodit auis, magni tendens per inania mundi
Ad Ptolomæëas Arabum de finibus oras,
Aliuum coit omne genus, ſoliſque volucrem
Attonitæ denſo circum agmine conglomerantur.
Salue ſupremùm Suadæ illibata medulla,
Doctrinæ Sophiæque penus, clariſſima priſci
Fax æui, & veterum ſcriptorum acerrime vindex,
Humano propè maior, & egregium indulgentis
Naturæ ſpecimen, LIPSI optime maxime ſalue,
Supremumque vale, facilisque hos pectore ab imo
Depromptos gemitus atque illætabile murmur
Accipe; ſi mea non odioſa ingrataque quondam
Muſa fuit; ſi te mappam mittente, tuiſque
Auſpicijs primùm ſpatia hæc decurrere cæpi.
Accipe quod præſtare Dijs hîc manibus vnum
Officioſa poteſt pietas, quæ ſoluere iuſta
Mens ægra ac magno valet oblimata dolore.
Poſteriùs cùm me patriæ fors proſpera reddet,
Cottidie tua buſta ſalutaturus adibo,
Et benè, mi Doctor, repetam, placideque quieſcas:
Cottidie flores ferti ſimul atque ſoluti
Plenis ſpargentur calathiſcis, vrnaque felix
Myrrhâ & Achemenio ſemper ſtillabit amomo.
Semper apud memorem meritorum gratia ſtabit,
Et ſincera tui reuerentia. Non potes vllos
Parca ferox magno fines præſcribere amori,
Non potes; ipſa ſuis paret mens legibus, omni
Libera hero, nullis docta inſeruire lupatis.
Quid libri? quid ſcripta? quis illis marmora & altos
Pyramidum ſumptus animoſaque conferat æra?
Hæc ferro, hæc flammâ fugitiuorumque caduca
Ictibus annorum: nulla illis tempora, nullæ
Sunt metæ; quæuis leget ac mirabitur ætas.
Namque olim Genio ſunt nata Dijſque ſecundis,
Sæpiùs & dio rore imbuit alma Iuuenta.

Philippus Rubenius Doctori ſuo M. P.

IN V. C. IVSTVM LIPSIVM EPICEDION

Ludouici NonI Doct. Medici.

MAGNA anima, æthereum quam ſupra euexit Olympum
Æternus Genitor, ſolioque locauit auito;
Da faciles threnis aures, ne ſubtrahe vultum,
Nenia funereos mea dum perſoluit honores,
Et buſtis extrema tuis epicedia cantat.
At quinam gemitus, vel quæ lamenta dolori
Sufficient? claros cineres quæ Præfica, LIPSI,
Perfundet lacrymis? an quæ mœſtiſſima mater
In Sipylo queritur bis ſenas Tantalis vrnas?
An fletu liquefacta ſuo Mæandria Biblis?
An Phaëthontéo quæ in funere diriguerunt
Heliades? ânne Eois emerſus ab vndis,
Ferales planctus Hyadum chorus occinet orbi?
Tu longæua Themis, doctâ tu Pallas ab arce,
Dic tumulo leſſos, & ſingultantia luctu
Plectra moue; & taxis crines & tempora vela:
Ante fores nullo frondeſcat culmine laurus,
Sed plorata tuos poſtes cypariſſus obumbret;
Nam cecidit vates Helicon tuus. O vbi triſtes
Siccabis lacrymas Grudium? quanto vndique queſtu
Pulpita, Cecropijs certantia pulpita Athenis,
Mœſta ſonant? vacuæ lugent Doctore cathedræ.
Martia ſic magni in Ciceronis funere Roma
Ingemuit quondam; Latiæque ſilentia linguæ,
Vos ſeptem colles, vos fleſtis roſtra Quirini.
Sanctiùs ecquis enim coluit ſacraria Phœbi?
Gorgoneo admouit quis digniùs ora liquori?
Teſtis inexhauſto eſt facundia pectore diues,
Seu lubuit vincire modis effamina certis,
Seu lubuit voces animare lepôre ſoluto.
Qualiter aſſurgis? quàm denſo pondere mentes
Afficis, & dulci perfundis nectare ſenſus?
Non tibi Nelides, non ſe tibi conferet Heros
Dulichius, breuitate potens non frater Atridæ.
Non tua Tellenis turgeſcit pagina nugis,
Aut populo phaleras, & inania cymbala vendit;
Sed ſolidæ paſſim virtutis ſemina ſpargit,
Lectoremque auidum generoſo replet honeſto.
Nec tibi moroſâ dictatur epiſtola curâ,
Aſt facilis, nulloque venit impulſa labore:
Non ieiuna tamen, ridenda aut illa ducit,

*Cecropio ſed melle madet Latioque lepôre.
Tu miſeros Belgas, afflatos turbine belli,
Erigis eloquio, magniſque hortatibus imples:
Et tua nos docuit Conſtantia ferre pericla,
Atque animum infirmum triplici firmare metallo,
Fortunæ aduerſus ludos, & lubrica rerum.
Tu veterum mores ſcabrâ rubigine ſecli
Eripis, atque nouo cogis ſplendeſcere cultu.
Per te nigrantes Mauortia Roma fauillas
Excutit; & longæ poſito ſquallore ſenectæ,
Ecce alios iterùm melior iuueneſcit in annos.
Iam priſcas miratur opes, & robora regni,
Et modò Tarpeio Capitolia celſa Tonantis
Fulgere colle ſtupet; circùm delubra Deorum
Obtundunt trepidos oculos fulgore metalli.
Innumeri hinc arcus, ſpolijſque ornata trophæa,
Hinc Thermæ occurrunt, hinc admiranda Theatra:
Deliciaſque ſuas, ſæuæ ſpectacula arenæ,
Atque Theatrales gaudet cognoſcere plauſus,
Conſilijs, monitiſque tuis, veſtigia Regum
Lubrica componis, Conſi penetralibus hauſtis,
Queis populos iuſtis valeant compeſcere habenis.
Iam te quis Martis tenuit feliciùs artes?
Militiæ dum priſca doces præcepta Quiritum:
Queis tectus veniat telis in prœlia miles:
Quâ deceat foſſâ, vallóve includere caſtra:
Mœnia quàm vario proſternat Machina pulſu.
Martia quæ tantum pubes miratur, vt vltrò
Cedant arma togæ, concedat laurea linguæ.
Singula quid memorem? non veſtigata priorum
Ingenijs, tenebriſque diu damnata profundis
Extrahis, & primus luci committis apertæ.
Te ſine Zenonis latuiſſent ſcrinia. magnum
Crâtora quis noſſet, demorſóque vngue Cleanthem,
Ni tu Stoïcidum renouaſſes atria ſectæ?
Quid loca ſenta ſitu Scriptorum, aut merſa veterno,
Vindice te, referam, ſolitum ſpirare decorem?
Non tot in Augeæ ſtabulo exantlaſſe labores,
Euryſthi imperio, fertur Tyrinthius heros;
Tædia quot paſſus, dum cæcâ nocte latentes
Eripis Auctores, mendis blattiſque fugatis.
Luce nouâ melior Tacitus, Senecaque coruſcant;
Atque alij Proceres, Latiû quos vidit & Hellas,
Pileolo ornati, raſo te vertice, Lipsi,
Sectantur cuncti: ſic libertate receptâ,
Hoſtili fuerant quondam qui carcere clauſi,
Læta triumphalis comitantur ſyrmata pompæ.
Quàm tibi blanditur Ieſſêi germinis altrix?
Illa, cui extremos calamus ſeruauit honores;
Dum quæ Belga videt, per te miracula vulgat,
Quæque priùs Hallis, nunc patrat Colle Sichemi:
Talia, quæ veniens auidâ bibet aure vetuſtas,
Iuratáſque dabit Fidei euaneſcere peſtes.
Sed quid ego hæc, inops ſperem deducere venâ,
Ingenij monimenta tui; quæ dicere fama
Nulla poteſt, quamuis centeno perſonet ore?
I Muſa, & cordis te per penetralia gyrans,
Arcanos animi penitus expende receſſus.
An referes faciles & non ſine pondere mores?
An niueum, & nullâ tinctum ferrugine pectus?
Quæ probitas oris? frontiſque modeſtia quanta?
Illa dedit ſæuas te ſuſtentare procellas
Inuidiæ, & rabidæ contemnere prœlia linguæ:
Nec tua in alterius iugulum facundia famæ
Hac duce deſcendit, denteſque armauit acutos:
Sed cùm alij plenis ſpargunt conuitia plauſtris,
Innocuos tantùm luſus ſine felle reponis.
At quid in immenſo laudû æquore naufragus erro?
Nam decus hoc, dignum meliori viuere ſæclo,
Ah dolor! ah lacrymæ! mors inuida ſuſtulit orbi,
Redderet vt cælo, cæleſtis particulam auræ,
Vtque nouum patrio ſociaret ſidus olympo.
Felix ô nimiùm Lipsi! qui ſaxa doloſa,
Et dubios vitæ ſcopulos, Syrteſque latentes
Emenſus, tandem tutâ in ſtatione locaris.
Iam tenebris expers, & verâ luce refulges,
Illuſtres inter cuneos, Maneſque beatos:
Hic vbi perpetuo via lactea lumine candet,
Vnde hominum miſerans deſpectas viuere inane,
Et Patriæ ancipites caſus, & triſtia fata,
Reſpice nos felix; ſupremáque munera buſti,
Quæ tibi funeſto ſoluit mens ſaucia luctu,
Suſcipe; & affectus ne deſpice Ivste benignos.
Sic leuior ſemper tellus tibi vernet in vrnâ,
Oſſáque ſic tumulo molli compoſta quieſcant.*

Gavgerici Rivi
& Studioſorum omnium comploratio
in obitu Ampl^mi Lipsi.

Qvaliter *euerſâ Gallorum cladibus Vrbe,
Aut illâ, pſallens Nero quam conſpexit ἄλωσιν,
Hoſtiles quicumque manus, quicumque Tyranni
Fugerat immeritis incendia concita tectis,
Si veluti poſtliminio dein fortè videre
Contigerat dulcem patriam dulceſque penates;
In Româ Romam quærebat, in ædibus ædes:
Pro ſacro & ſancto, ſacri ſanctique ruinas
Mœſtus, & anguſtis cinerem ſpectare theatris.
Sicubi deprendit veſtigia nota locorum;
Dicebat lacrymans: Heu! en domus & ſacra Veſtæ:
Hîc auus, hic nutrix, pater, heu! habitare ſolebant.
Siccine non ſtatuis rabies, non ira pepercit
Numinibus?   Sic quando ſuâ Mors improba falce*

(Anni-

(Anibale, & Gallo, & quouis mage ſæua Nerone)
Meſſuerat LIPSI *vitam; velut agmine facto,*
Muſarum ciues adſtant adflentque cadauer:
Hic ſibi patronum, Sophiæ vixiſſe parentem:
Corpore cum functo, CONSI *periſſe ſacellum.*
Quid, quòd APOLLINEI *pars maxima ſuſpirabat*
Lacturam TEMPLI, PACIS, VIRTVTIS, HONORIS,
Et PIETATIS? *Erant etiam queis viſa iacere*
Curia cum legum tabulis, cum ſortibus vrnæ.
Hic Prætor, Conſul, Princeps, idemque Sacerdos,
Omnia erat. *cuius ſi ſingula dogmata ſpectas;*
Non quinquagenos vixiſſe putaueris annos,
Quin & non hominem vixiſſe putaueris vnum:
Sed doctos omnes ſimul, & tot ſæcla, quot annos.

PIIS MANIBVS
Ampliſſimi Clariſſimique Domini
IVSTI LIPSI
Ser^mis Principibus à conſilijs, & Hiſtoriographi Regij, Domini quondam mei col^mi.

BELGICA *viſa mihi cygnéo funera cantu*
Flere ſua, vt cecidit flos, ſol, & gloria BELGI
LIPSIVS: *vt turtur viſa eſt mihi Grudia Pallas*
Lugere abreptum conſortem; ſquallida vultu
Plebs effuſa, gemens atrata veſte iuuentus.
Tuque igitur mærens lugubri Nenia voce
Aude agedum, ſingultanti aude pectore fractos
Edere ſingultus: hoc ſaltem munus herili
Poſtremum appendam tumulo. Sed nomen herile
Heu pectus mihi concutit, egreſſumque dolori
Præcluſus negat ipſe dolor: cùm viuida mentis
Illa tuæ LIPSI *ſpecies mihi ſe obijcit, illa*
Fax Sophiæ, ſedes Muſarum, arx inconcuſſa
Virtutis, niueus Candor, Prudentia: verbo,
BELGI *delitium noſtri: illa audita, probata,*
Viſa mihi quondam heu facies. Sed LIPSIVS *ille*
Ecce fuit: quem, ſeu gratum miſceret amico
Congreſſu alloquium, grauior ſeu pulpita ſermo
Compleret, veteris fundentem mella Süadæ,
Obſtupuit toties Academica lecta iuuentus;
Gallus, Belga, Italus, Germanus, Sarmata, Iberus.
Quis non obſtupuit? rapitur tamen: inuida ſorti
Heu fata humanæ! Européo hic vnus in orbe
Cunctorum applauſu, votis, atque ore petitus,
Abripitur: populi vanos i quære fauores,
I regum capta fumos, & nomina quære.
Inſpice veſtitum diuerſis floribus hortum:
Quò quiſque aſpectum meliore colore tuentis
Detinet, & grato nares magis implet odore;
Hoc ſpoliatori magis eſt obnoxius Auſtro.
Quid tamen, ô miſeri, querimur? mortalis paſſus
Mortalis, ſupra mortalem nomine viuit:
Viuit & æthereo, voueo, feliciùs orbe.

Cultus & mœroris teſtimonium
M.P. Ioannes Bleuwart Athenſis.

IN OBITVM
IVSTI LIPSI V. C.
Epigrammata.

I.

ERGO *abijt mæſtis numquam rediturus amicis,*
LIPSIVS *inſanæ mortis ad arbitrium?*
Ille ſacer Phœbi myſtes, doctæque Mineruæ,
Virtutiſque omnis, LIPSIVS *ille abijt?*
Illéne quem Grudij nuper ſtupuère loquentem,
Semina doctrinæ dum meliora iacit?
Ille ſuis ſcriptis qui totum ornauerat orbem
LIPSIVS, *heu Fati triſtia iura, abijt!*

II.

LIPSIVS *hoc paruo tumulo iacet. haud iacet; erro:*
Non adeò exiguo clauditur ille loco.
LIPSIVS *immenſi factus nouus incola cæli,*
Nunc lætus terras deſpuit & maria:
Quæque prius mundi calamo damnarat & ore
Vana, mage ex vero vana fuiſſe videt.
Attamen in mæſto quid vult ſibi marmore nomen,
Quodque illo dignum nomine carmen adeſt?
Nempe reformandus vitæ melioris in vſum,
Hic veteres poſuit LIPSIVS *exuuias.*

III.

Quiſque dehinc venies Grudiam nouus hoſpes in vrbem
(Cura pia eſt) LIPSI *da tumulo inferias:*
Et caſtas ſuperadde preces, meritumque dolorem:
Cauſſa tibi numquam iuſtior vlla fuit.
Quid ſit iter, quæris? tædâ præeunte rogali,
Ad magni ducent triſtia buſta viri
Pierides mæſtæ. mæſtâ hic cum Pallade, Diuæ
Tres, quibus in doctos par amor atque fides,
Fœdatas cernes liuentia pectora palmis,
Sidera flebilibus ſurda ferire ſonis;
Crudeleſque vocare deos; ſua damna vocare,
Hoc moriente, vnà non potuiſſe mori.

Petrus Pantinus, ad D. Gudulæ
Bruxellis Decanus.

PARCITE, LIPSIADAE, *lacrymis querulóque dolori,*
Qui ſacitis IVSTO *iuſta ſuprema meo.*
Non obijt, ſed parte ſui meliore ſuperſtes,
Elato ad tumulum ſunere, viuit adhuc.
Mors rapuit mortale, nihil conceditur vltrà.
Quod perijt, terræ portio quanta fuit?
Tam parua, vt vix vlla: volat nam mole ſoluta
Corporis, in tenues pulvis, vt vmbra, Notos.
Sed probitas animi ſemper ſpectata manebit,
Et virtus, morum candor & integritas.
Hi comites illum ad ſedes duxére beatas,
Cum grege victurum tempus in omne ſacro.
Nec minùs in terris doctrinæ gloria durat,
Viuit, & in ſummo culmine vernat apex.
Quæſitum eſt decus ingenio, quod nulla vetuſtas
Imminuet, ſtudij nec monimenta dies.
O claram meritis animam! virtutibus ornat
Sidera, tellurem moribus, arte libros.
IVSTE, *tuum memori nomen cantabitur æuo:*
Æternus, tua dum ſcripta legentur, eris.

Ioannes Bochius, S. P. Q.
Antuerpienſi à ſecretis.

I.

SCILICET *vna dies, crudelibus inſita fatis,*
Abſtulit, heu! nobis morte nefanda Virum.
Egregiam verò laudem ſcelerata tuliſti,
Dum tenues artus, laſſáque membra necas.
Huic ſaltem poteras, ô effrenata voluptas,
Parcere. non deerant corpora digna mori.
Excidit ingenium, medijs quod fulget in aſtris,
Muſarum tenebras detenebrare potens.
Romani periêre ſales, periêre lepóres,
Et periere omnes deliciæ & veneres.
Belgica lugubri nunc tota dolore fatiſcit,
Triſtitiæ obducit pectora mæſta ſitus.
SALVE *Muſarum ſublimis gloria,* SALVE
Mundi miraculum: molliter oſſa cubent.

II.

Si laudem Pietas vllam ſincera meretur
Veris ſuis cultoribus:
Eximiæ ſi qua eſt Doctrinæ gloria: doctæ
Et ſi qua laus Facundiæ:
Si ſummis imisque viris placuiſſe, malorum
Hoſtem fuiſſe perpetem,
Eſt vitæ locuples teſtis vindexque probatæ;
Ipſis crepantibus inuidis:
Ecquis te, LIPSI, *vixit felicior? ecquis*
Te mortuo beatior?
Non igitur, LIPSI, *te lugeo; lugeo nullos*
Supereſſe nobis LIPSIOS.

Franciſcus Svvertius F. amico heu! quondam Opt. Max. ſupremum hoc HAVE atque VALE mœrens meritoque ſcripſi.

IVSTVS LIPSIVS nec obijt nec abijt.

QVAEREBAM *mæſtus ſola ſola, auiumque volantum*
Auia ſectabar, nec comes vllus erat.
Hærebat lateri tantùm DOLOR *improbus, ille*
Ille, mihi LIPSI *quem Libitina dedit.*
Ibat Tænariâ cinctûtus tempora taxo,
Multa ſuper Parcis & Phlegethonte querens;
Increpitans Minoa ferum, Rhadamanthum adamantem;
Et rea Styx, illo iudice, tota fuit.
Olli toruus ego, Cede hinc DOLOR *improbe, dixi:*
Flere decet functos, hic nec obit, nec abit.
Non obijt, qui ſuppeditat nunc ſidera IVSTVS,
Celſaque fulmineâ peruolat aſtra rotâ.
Non abijt, qui nunc etiam per docta vagatur
Ora virûm, & populi multus in ore ſedet.
Sicne mori mors eſt, comitat quam vita perennis?
Funus id eſt, à quo maior in ora venis?
I nunc ſtulte DOLOR, *funus tam nobile plange:*
Non erat hoc FVNVS, *improbe,* FOENVS *erat.*

Cenotaphium.

Sunt Buſto in Pario, ſunt qui tumulantur eburno,
Sunt qui marmoribus, LIPSIVS *in lacrymis.*

B. B.

LIPSI laudibus nemo par.

NÉMO *te lacrymis,* LIPSI, *neque laudibus ornet:*
Non lacrymæ, at plauſus funera ſancta decent.
At qui te laudare volet, velut Icarus alter
Nominis Oceano mergitur ille tui.

In Imaginem eiuſdem.

Hæc LIPSI, *ſed non* LIPSI *vnius, at ſimul ipſa*
Et SENECAE, *&* TACITI, *viua & imago* TITI.

Tumulus eiuſdem.

LIPSIVS *ille iacet, ſimul &* CONSTANTIA *in illo,*
SVADAque, *&* HISTORIA, *& priſca* SOPHIA *iacet.*

Chronographicum.

LIpsIVs, heV, perIIt: qVId flet? ſCILICet ILLVd,
Lege noVa Vt dIſCas tV qVoqVe Phœbe MorI.

Maximylianus Vriendtius
V. G. à Secretis.

In

In IVSTVM LIPSIVM.

VOCE, manu, vitâ, ſtudium tibi maxime LIPSI,
Perpetuò cunctos erudijſſe fuit.
Et ſtilus, & mores non paucis vnde nouati
In melius; placuit queis tua ſcita ſequi.
Vnum vtinamaccedat! ſic vt te nempe ſequantur
Omnes in priſcâ Relligione ducem.

In pennam LIPSI ad aram DIVAE HALLENSIS.

VIRGO *parens, Hallis celebris, donaria templi*
Multa tholo pendent & pretioſa tui.
Penna locum at LIPSI *tenet inter ea inclyta primum,*
Cui conferri aurum, gemma nec vlla queat.
Gemmæ æuo pereunt, æuo conſumitur aurum,
Penna viri docti ſemper honora manet.

Ad LIPSIVM ſuper DIVA ASPRICOLLE.

Qui calamo HALLENSEM *produxſti tam benè* DIVAM,
SICHEMIENSI *itidem*, LIPSI, *age pegma ſtrue:*
Nec moueare, pium hoc opus etſi rideat amens
Impietas. honor eſt diſplicuiſſe malis.
Riſit inante ARCAM *ſalientem* DAVIDA *Michol;*
Ille tamen laudem, dedecus ipſa tulit.

Tumulus LIPSII.

Hoc tegitur corpus Magni ſub marmore LIPSI,
Sed tegitur nullo viuida fama loco.
Quo moriente dedit gemitus SOPHIA *alma, ſibiique*
Supremum metuit triſtis adeſſe diem.
Quiſquis ades, benè dic cineri., benè Manibus opta:
Primorum primum non coluiſſe, nefas.

Numerale.

soL tVVs, heV, CasV defeCIt BeLgICa LIpsI;
perpetVò fVLgens LVX taMen Inde VIget.

Aliud.

LIpsIVs hIC sItVs eſt, fLos BeLgICæ & orbIs oCeLLVs.
ManIbVs eXoptet qVIſqVe qVIeta pIIs.

Aliud.

LIpsIVs oCCVbVIt DeLI sophIæqVe ſaCerdos.
LVgeat hIs dIVIs qVIsqVIs aMICVs adeſt.

Aliud.

QVò rVat InfeLIX eX oMnI, heV! BeLgICa parte?
InVIdIâ fatI LIpsIVs eCCe IaCet.

Ius laude coronat.

LIPSIVS *è cælo in terram deſcendit, & idem*
E terrâ in cælum ſeſe iterùm recipit.
Deſpicit inde hominum curas ſublimis ab alto:
Nos illum è terrâ ſuſpicimus miſeri.

Giſ. Bultelius Clytius.

I.

VIDERAT *eniſam priſcæ ad faſtigia famæ*
Fors Romam vnius ſubſidio calami:
Vidit, & inuidit; rabidoque accenſa furore
Effudit querulo talia verba ſono:
Ergo Vrbem erectam mihi tot ſæclisque viriſque,
Vna manus orbi tam citò reſtituet?
Ergo Vrbem euerſam mihi tot ſæclisque viriſque,
Vna manus orbi tam citò reſtituet?
Ætatem ergo ferent meliùs quã marmora chartæ?
Artificem perdam: perdere opus nequeo.
Dixit: & in LIPSI *contorſit viſcera telum.*
Ille cadit; lapſi ſtant decora alta tamen,
Roma vetus, Regumque animis præcepta regẽdis,
Et quæ inconcuſſum triſtia ferre docent.
Dignum illi ſi grata voles dare Roma ſepulchrum,
A tumulo ad vitam te reuocata dabis.

II.

Quidquid in vnum acti dederunt tibi Roma, Quirinus,
Æmilij, Decij, Scipiadæ, Fabij:
Quod Curius, quod Fabricius, Brutique dedère,
Reddidit hoc vnus LIPSIVS *omne tibi.*
Gallia te læſit ſtantem; ſed Belga Camillus
Collapſam in formam reſtituit veterem.

Thomas Seghetus Britannus
Præceptori optimè merito P.

I.

DOCTORVM *ſidus, Belgi decus, orbis ocellus,*
Deliciæque hominum, deliciæque Deûm,
Omnia terrarum famâ complexus, ad aſtra
LIPSIVS *hinc abijt; iamque Deum ore bibit.*
Creſcere non potuit per totum diditus orbem:
Quo creſcat, tantùm cælum erat; hoc adijt:

Illuſtresque Animas inter, Diuosque receptus,
Nectare & æternis paſcitur ambroſijs.
Exuuijs Animi poſuit Memmerua trophæum,
(Haud buſtum) quod non atteret vlla dies.
Cui gemina Heſperia, & Celtæ, & Germania,
& Angli,
Et quidquid terræ ſol videt, inuideat.
Quare ſollicitas Elegeïs ſiſte querelas;
Præficaque hic nullas elicito lacrymas.
Nemo ferat planctus, aut ſingultantia verba,
Miſtáque mœſtis ſuſpiria cordolijs;
Ni qui Virtutem & Doctrinã ſplendidum inane,
Nosque immortales morte perire putet.

II.

Dum vegrande Animi bellum componit, &
vſque
Conſtanti ſortem robore ferre docet;
Omnibus obijciens aduerſis pectus ahenum,
LIPSIVS, *hæc* * *libro verba ſuprema dedit:*
Iure ego nunc acclamem: Ἔφυγον κακὸν, εὗρον ἀγαθόν.
Effugique malum (DII) reperique bonum.
Scilicet ille Deo plenus, certusque futuri,
Non potuit ſeſe fallere, non alios.
Vt dixit, cecidit. fugit mala, gaudia nactus,
Nunc cælo magnus, magnus vt antè ſolo.

* De Cõſtantiâ capite vlt. verſu vlt.

Æternæ ſummi Viri Memoriæ
Teneræmondæ poſuit
Dauid Lindanus Gandauenſis.

Ad Litterarum Conſultos, aut candidatos.

C*VM Phœbo & Muſis nuper quicumque ſo-*
letis
Contrahere, & iuſto dona frui titulo;
Parcite, vos moneo (niſi ſi irrita dona placebunt)
Abs illis poſthac aut cupere aut capere.
Nam ſine nil poſſunt tutore auctore Camœnæ:
LIPSI, *pupillis tutor & auctor eras.*
Gaugericus Riuius.

O*RDINE* *poſtremus*, LIPSI *doctiſſime,*
ſcribo;
Etſi inter primos primus amore fui.
Ingenium colui, doctrinæ lumine clarum:
Vtraque condecorant munera, Vita, Fides.
Roſtra carent linguâ, Facundia Principe, ſummo
Præceptore Scholæ, priſca caterua Duce.
Sed tua ſupplebunt tantam monumenta ruinam,
Quæ mille egregijs anteferenda libris:
Calcitrat in ſtimulum, dum te petit inuidus ore:
Nam te laude homines, luce Deusque beat.
Richardus Staniſhurſtus
Hibernus Dublinienſis.

ERYCI PVTEANI
IN
IVSTVM LIPSIVM
PIETAS,
BREVI NENIA
expreſſa.

L*ÆTAM, Muſa, Lyram doloris udo*
Conde murmure: Tibiamque prome
Aptam lugubribus Sacris, modisque.
Gratæ nunc PIETAS *obire mentis*
Suadet officium, FIDES*que ſuadet;*
Mæſtâ Voce, Stiloque. nam ſuëtas
Odit delicias Loquela; amatas
Odit delicias Tabella, & hornis
Vrgetur lacrymis. nec ſunt Loquelæ
Iſtæ deliciæ, nec ſunt Tabellæ
Iſtæ deliciæ: at Feraliorum
Atrâ imagine vulnus, atque funus
Heu! magnum, miſerum, atque luctuoſum
Hæc Tabella refert, refert Loquela.
IVSTVS LIPSIVS *occidit, virorum*
Ille Maximus Optimusque; Muſæ,
Et Suadæ, & Sophiæ decus vetuſtæ;
Ille MORIBVS *inclytus* VETVSTIS:
Orbum lumine qui reliquit orbem,
Orbum numine qui reliquit orbem.
Lumen nam fuit ille Litterarum,
Numen & fuit ille Litterarum:
Ipſe, Muſa, Minerua, Suada, Apollo:
Heu! THALES*que meus, Paterque ſancto*
Doctrinæ melioris inſtituto.
Duram ô præcipitis neceſſitatem
Fati! quæ violenter æuiterni
Carpit exuuias Viri Deique,
Carpit exuuias mei THALETIS.
Quis deſiderio pudor modusve
Tam cari capitis, Viri Deique,
Tam cari capitis, mei THALETIS?
Largo proluitur dolore pectus,
Largo proluitur dolore cera;
Et ſulcos tremuli ſtili, frequentes
Preſſi ſtillæ animi replent, PIVM*que*
Laborem violant. Quid ergo? ceſſo:
Nec totum Tabula hauriet dolorem.
Vos mecum querulam mei SODALES
Vocem fundite, quotquot eſtis, omnes:
IVSTVS LIPSIVS *occidit, virorum*
Ille Maximus Optimusque; Muſæ,
Et Suadæ, & Sophiæ decus vetuſtæ.

Ad Maximum Æmylianum Vriendtium, de Morte C. V. IVSTI LIPSI.

ECQVIS, MAXIME, *quis modus doloris?*
Quis finis lacrymis Simonidéis?
Quæ torrentibus ambulant per ora
Inſolabiliter, caduntque guttæ
(Heu!) vegrandibus ac perennè denſis.
Buſta LIPSIA, LIPSIOS *amores*
Vſque & vſque ſonas; & vſque & vſque
Ocellos nebulas, & inquieta
Longo pectora concoquis dolore:
Mox defioculusque lacrumando,
Et deſianimus dolendo fies.
Quare deſine, quæſo, lacrymarum;
Ecquid te teris, ecquid emedullas?
Iuit LIPSIVS, ibimusque cuncti.
Si probus fuit, & fuit pudicus,
Nec vanus Heliconidum Sacerdos,
(Sed probus fuit, & fuit pudicus,
Et ſanctus Heliconidum Sacerdos)
Iam nunc ſidera calcat, & ſuperbum
Felix ſub pedibus terit Olympum.
Quare ſit modus improbo dolori,
Et iuſtas lacrymæ audiant habenas:
Iuit LIPSIVS, ibimusque cuncti,
Mori Chriſticolis pijs, probiſque,
Non eſt, crede, perire, ſed præire.
B. B.

Ad eumdem Max. Vriendtium de Cl. V. IVSTI LIPSI ſcriptis.

IVSTORVM *amantur* LIPSANA
Si buſta quæ ſallunt nigra;
Nos IVSTI *amemus* LIPSANA,
Poſt fata quæ liquit ſua.
Sed LIPSII *quæ* LIPSANA?
Chartæ diſertæ, MAXIME,
Chartæ elegantes, maſculo &
Chilonio ſcriptæ ſtylo,
Zenonioque pectore;
Nec inficetæ ceu Baui,
Aut caprimulgi Mæuij;
Sed vel Maronis auribus
Vel Tullio dignæ legi;
Graio ſalino, & Italis
Tinctæ affatim leporibus:
Quas docta Carmentis ſuas
Non nôlit, & Plato ſuas;
Quas cana pennipes Anus
Dea Centilinguis prædicat
Poſt æra victuras diu,
Libanitidesque poſt cedros.
I nunc maligne LIVOR, *i,*
Vbi æra fulua triueris,
Duraſque roſeris cedros,
Tum LIPSIVM *rodas licet.*
B. B.

In funere IVSTI LIPSI V.C. Threnodia.

QVEM *Phœbus citharæ decus,*
Quem Pallas ſoboles clara Dieſpitris,
Et diuina Themis virum
Naſcentem placido lumine viderant;
Nunc mæſtis querimonijs,
Functum ſolliciti (non ita creditum)
Ne quidquam repetunt Deos.
Et ſerò querulos ingeminant ſonos:
Orbis Gloria concidit
IVSTVS LIPSIVS. *heu! parcere neſcia*
Clotho, quid reſecas colum?
Orbem quid ſolito lumine detegis?
Et quem Muſa vetat mori,
Famoſusque labor; illaqueas tuis,
Eheu! inuida caſſibus?
Multis ille quidem flebilis occidit:
Nulli flebilior tamen,
Phœbi delicium quàm tibi Grudia
Tellus. quæ modò LIPSIO
Ornata, emerito ſidera vertice
Tangebas duplicis poli,
Dum docta irriguo LIPSIACI *è penu*
Hauris flumina pectoris.
Hinc te ſerus Iber, te Rhodanum bibens
Rhenumque, & Latium potens,
Certabant paribus viſere greſſibus:
Quos LIPSI, *velut inclytus*
Amphion lapides, doctiloquus ſonus,
Et traxit calamus frequens.
Sed nunc Muſa pijs deſine fletibus,
Et fruſtrà prece lugubri
Sublatum ex oculis poſcere LIPSIVM.
Non ſi Calliopæ genus
Orpheus contigerit Threïciam chelyn
Threſſæ ſub Rhodopes iugis,
Parcarum laqueis expediet caput.
Illum Regia nobilis
Succinctum viridi tempora germine
(Quod curæ vigiles diu,
Et ſincera Fides promeruit) ſacris
Adiungit Superûm choris.
Hic Cæli proceres, hic Triados decus,
Et quæ condita tegmine
Suſpexit cupidâ mente Sophos, videt
Pulsâ nube beatior;
Et nos iam memori numine protegit,
Quos curæ variæ premunt,
Donec ſors eadem tranſuehat ad Deum.
Parentabat L.M. Laur. Beyerlinck Antuer-

GIS. BVLTELIVS CLYTIVS
IANO LERNVTIO,
De obitu C. V.

IVSTI LIPSI.

AVDEAMNE LIPSII vmbras verſibus Trochaïcis,
Belgicæ in luctu calente, Iane docte, proſequi?
Luctus eſt grauis, Trochæi ſunt leues; non conuenit.
Publico ergo in dolore conticeſcam? Non queo.
Sed tibi, tuóque linquens Vrientio graueis tubas,
Bella queis cruenta Regum detonantur fortium,
Si Trochaïcis minutis ego viciſſim ſuccinam,
Non viri iraſcentur vmbræ: verùm vt in concentibus
Muſicis diuerſa vocum conſonant diſcrimina,
Nec minus remiſſa, quàm contenſa, laudis obtinent;
Sic meis nugis futurum ſpero: nec Manes pij,
Anſerem tot inter vnum ſtrepere olores, abnuent.
Belga quis verus taceret, occidente Belgicæ
Luce? quis genas habere in funere hoc ſiccas queat?
Funebris lamenta leſſi voce nemo flebili
Non canat, ſeu Flander ille, ſiue Brabantus ſiet,
Seu VValachrus, ſeu Batauus, ſiue Regi pareat,
Seu Iugum boni PHILIPPI pertinax excuſſerit.
Aurea eſt audita cunctis vox diſerti LIPSII:
Nulla tam remota gens eſt, LIPSIVM quæ neſciat,
Non honoret, non adoret, ſæculi ſui decus.
Alitem mirantur omnes, in Sabæis montibus,
Vnicum ex ſuis renaſci cineribus: vtinam Dei
LIPSIVM ex ſuis renaſci cineribus dent denuò!
Conferat libenter omnis orbis ad tumulum ſtrues,
Fiſtulam ſuauè olentem, cinnamum, atque aromatum
Quidquid æſtuoſus Indus, Perſa quidquid colligit,
Quidquid aut Panchaïa thuris, mollis aut Arabs habet:
Quæ ſuo incendat calore Apollo Pandionius,
LIPSIVS Phœnix nouellus Belgicæ vnde prodeat.
Sed mouere vota Diuos non valent; inamabilis
Parca cùm ſemel caducæ fila vitæ inciderit,
Phœbus ipſe homines ab Orco non queat reducere.
LIPSIVS ſibi ſed ipſe conſulit benè, atque apud
Poſteros nomen perenne parat, & æternum decus,
Nulla quod minuere poſſit Parca, nulla iniuria
Temporis delere, quin ſuccreſcat, atque floreat
Indies magis magiſque. Sola vel CONSTANTIA,
Omnibus tranſlata linguis, omniumque calculis
Adprobata, nomen eius, ære quouis firmius,
Donat immortalitatis æuiternâ gloriâ.
Quiſquis hanc legit, ferendis rebus aduerſarijs
Fortiterque, alacriterque, ſtrenuus ſe comparat:
Nec timebit, fractus orbis ſi ruinâ concidat:
Par ſibi vnus, integerque, totus imperterritus,
Intus inuictus, foriſque. Nec libris conſtantiam
Prædicauit, ſed reapſe LIPSIVS conſtantiam
MORIBVS fideque PRISCIS ſemper ipſe exercuit,
Publicè, priuatim, vbique. Haud diffitentur æmuli,
Non priùs dictus Batauus, non obeſus VVeſtphalus,
Qui virum videre fortem, & prorſus immutabilem,
Nec nouam ſequi, inter ipſos tot Nouatores, Fidem.
Cetera eius ſcripta quis non vnicè admirabitur,
Plena ſucci, plena mellis, & vigoris maſculi?
Cuncta ſunt neruoſa, cuncta plena ſunt myſterijs.
Ille namque antiquitatis adfluens armarium,
Quidquid abſtruſum & remotum in litteris bonis fuit,
Protulit nobis in vſum, & publicauit omnibus.
Iam tacent Muſæ Latinæ, conticente LIPSIO,
Luget & Parnaſſus ipſe, Gratiæ afflictum dolent:
Ipſe ego, vidiſſe numquam LIPSIVM cui contigit,
Totus ah! mœrore tanti in morte tabeo viri.
Nemo non amuſus, excors, blennus, atque barbarus,
LIPSII dolere morte non poteſt vel maximè.
Sed neceſſe cùm ſit omnes emori, qui naſcimur,
LIPSIVS mortalitatis ritè curſum exegerit,
Laude ſummâ, ſummo honore; quem locum adſignauerat
Rex ſupremus, iſte noſter optimè curauerit;
Inuidere non decebat parta ei ſua præmia,
Quando iam menſis Deorum gratus hoſpes accubet,
Nectar Ambroſiamque paſcens, cùm beatis mentibus.
Imperator euocauit, ſponte paruit ſuâ:
Fata duxerunt volentem, non coëgerunt ſequi.
Lux beata, æterna, luci luceat Belgi vnicæ.

ΙΟΥΣΤΟΥ

ΙΟΥΣΤΟΥ ΛΙΨΙΟΥ

τῶν βασιλικῶν διδασκάλων ἐλλογιμωτάτου καὶ ἐνδοξοτάτου

ΕΠΙΤΑΦΙΟΝ.

ΛΙΨΙΟΝ αἰνολόφ' μοῖρ' ἔσβεσε γήραος ἐγγύς,
Γυμνῶσαν Μούσας ἐκ ποτὲ τοῖο βίου·
Δάκρυα θερμὰ χέουσ' ΕΡΑΤΩ, κόνιν αἰθαλόεσσαν
Κὰτ θῆτ' ἱερῆς κεφαλῆς, καὶ τόδ' ἔειπεν ἔπος·
Ὢ πόποι; ἦ Φοίβου τελεταῖς μέγα πῆμα τετύχθαι,
Καὶ ῥόον ὑψιπέτης ὃν ποτ' ἔκοψεν ὄνυξ.
Οὕνεκα θαυμασίην βιότου τοῦ καλλίστου ἀγλαΐην,
Ὃς λάχε παντοίης δόξας διδασκαλίης·
Καὶ μάλα θελξινόου Πειθοῦς σοῦ χάρμασι φρένας,
Πιερίδων σοφίην εἰς κύκλον ἡρμόσατο.
Ἦ μάλα ζῶν διάγει ὁ πάντοτε φαίδιμον εὖχος
Οὐρανίας ἤδη ἀμφιβέβηκεν ὄρους.

V. C. IVSTI LIPSI

Regiorum Interpretum eloquentiſſimi & præcellentiſſimi

EPITAPHIVM,

expreſſum ad verbum è præcedenti Græco.

LIPSIVS *vt ſenij cecidit ſub limine crudo,*
Exercens Muſis acrius ingenium:
Tunc ERATO *fundens lacrymas, candente fauillâ*
Oppleuit crines: hæc quoque triſtis ait:
Quàm grauis hic caſus Phœbi heu myſteria turbat!
Quiſque volantis aquas vngula fodit equi!
Deſijt æthereâ quoniam nunc veſcier aurâ
LIPSIVS, *omnigenâ Palladis auctus ope.*
Qui toties hilaris guſtato nectare Pithûs,
Pierium ſtricto clauſit in orbe Sophos.
Imò exſultat agens vitam: cui dedita fama,
Iam cæli geminum preſſit vtrimque latus.

Sebaſtianus Rolliardus.

ΑΛΛΟ.

Ὦ ξένε, τύμβον ὅταν ἐφορᾷς τὸν ἀεργὸν ΙΟΥΣΤΟΥ .
ΛΙΨΙΟΥ, ὃς σοφίας τ' ἱερῆς φάος ἔπλεο λεῷ·
Ἠδ' ἰαπεῖ τε νόος θνητοὺς νίκησεν ἅπαντας,
Ἔν τε λόγοις πεζοῖς, ἔν τε λόγοις μετρικοῖς.

Τὸν τ' ἄγε τύμβον ἅμα Ῥώμης ἐπίβλεψον ἀνάσσης,
Μοῦνος ἰδὼν ἀλέγειν ἐκ ῥυπαροῖο κονίων.
Αὐτίκα δὲ γ' ὅσιον Σοφίας ὀπιδέρκεο τύμβον,
Σοὶ γὰρ ἀποθνήσκει στήθει Λειψιάδου.
Οὐκοῦν δακρυχέειν τε καὶ ὄλβια εὔχεο πάντα,
Καὶ λέγε· Φεῦ, ὁ μέγας ΛΙΨΙΟΣ ἐξέθανεν.

Idem Latinè.

HVNC IVSTI LIPSI *tumulum quando aſpicis hoſpes,*
LIPSI, *qui ſanctæ ſplendor erat Sophiæ:*
Qui dulci eloquio mortales vicerat omnes,
Seu vis arte chori, ſeu cupis arte foris:
In tumulo hoc, tumulum Romanæ conſpicis Vrbis,
Namque eius ſtudijs nunc rediuiua nitet.
Quin etiam hoc tumulo Sapientia conditur alma e
Pectore cum LIPSI *hanc interijſſe puta.*
Funde igitur lacrymas, felicia cuncta precatus!
Et dic: Heu! Magnus LIPSIVS *occubuit.*

Simon Bircouius
Polonus.

ΑΛΛΟ.

Οὐκ ἔτι θελγομένων ἄξεις νόπτα, Δίκαιε
ΛΙΨΙΕ, καὶ πόλεων ἀστυνόμους ἀγέλας.
Οὐκ ἔτι κοιμήσεις πολέμου βέλεμνα, οὐχὶ χάλαζαν
Πετροβόλων λέξεις, καὶ Σκυθικῶν φαρετρίδας.
Ὤλεο γάρ· σὲ δὲ πολλὰ κατοδύρεται μαθητὴς
Σαρματικὸς, ἔξαρχος δ' ἔξοχα Πεσχυίκιος,
Μυσόμβρος κήρυξ ἀρετῆς, γλυκερὸν στόμα κόσμου,
χρυσολύρης μούσης τὸν ἰυστέρανον.

Adamus Fabianus Bircouius
Polonus.

ΑΛΛΟ.

Τύμβον ἐμοῦ ὁρόας; θάρσει ξένε, ἥσυχος εἰμί.
Ἄστον δὲ· ὁ θρήνοις αἴτιον, οὔτε γόον,
Πρῆξεον ὡς τ' ἀρετῆσι θεοῖς ἐναρίθμιος. οὕπως
Ἤχθεις οὐρανίη ὀλβοδότειρα σοφοῖς.

Lucas Wyngaerdus.

ΑΛΛΟ.

Σμικρὰ ἐκόνις ταύτῃ ΛΕΙΨΕΙΟΥ λείψανα κεῦθει·
Κόσμος ὅλος φήμην σμικρὸς ἀπειρισίῃ.

Petrus Pantinus.

Anagrammatiſmus.

IVSTVS LIPSIVS.

PIVS STILI VSVS.

NON te ſola Themis decorat, non ſola Sophia,
Sola nec Aonijs Pallas amata viris;
Sed magè te Pietas cælo gratiſſima LIPSI,
Et ſincera beat cum Pietate Fides.
Hinc Mentiſque STILIque tibi PIVS VSVS, & alma
VIRGINIS hinc ſceptris facta ſtupendis tuis
Excipis, & calamo tradis memoranda fideli,
Quæ vigiles Hallæ, Collis & aſper habent.
Iure igitur ſuperâ Diuorum ſede receptum,
Te lateri VIRGO iungier alma cupit.

Laurentius Beyerlinck
Antuerpienſis.

Alius.

IVSTVS LIPSIVS.

IPSVS 'ST LIVIVS.

LIVIVS IPSVS eram, ſed littera defuit vna,
Heu nimis atroci littera rapta manu!
Nam roſei primas vt carpſi luminis auras,
E mihi ſurripuit de tribus vna ſoror:
De tribus vna ſoror, furuâ quæ nocte creatæ
Ducunt barbatâ noxia fila colo.
Surpuit heu! & certa fides: Euroſtia namque
Inde fuit puero duráque diua ſeni.
Illa meum limen ter deſpuit, illa penates
Sardoi duxit ſideris eſſe meos.
At ſatus Iapeto, ſi de meliore metallo
Finxiſſet fabrâ LIPSIA membra manu,
Si melior ſanguis fuerat, ſi longior ætas,
Nec mors Pegaſeo tam properata gradu;
Quod mea ſcripta docent, Muſeáque turba fatetur,
Ipſe adeò Liuor; LIVIVS IPSVS eram.

Franciſcus Sweertius F.

IN HÆRETICVM LIPSIOMASTIGEM:

Ad Carmen quod edidit anno M.DC.VI. ſuppreſſo nomine: cui titulus, MANES LIPSI ad Studioſam iuuentutem.

EGREGIAM laudem! dente inſultare procaci
Mortuo, & in tacitum iaculari crimina pectus;
In cineres ſæuire leues, & morſibus vmbras
Impetere, & ſtolidè pugnam miſcere ſepulto.
Quippe ſolent roſtris lacerare cadauera Corui,
A viuis fugiunt, abeuntque per alta, nec audent
Pungere, vbi pœnis metuunt vltricibus iras.
Sic quoque coruizas, dum Manes, Zoïle, LIPSI
Rodere poſſe putas, & multos ferre cachinnos.
O vtinam in viuis & ſoſpes LIPSIVS eſſet,
Quàm foret optatum, collato Marte videre
Cum ranâ certare bouem, cum mure leonem?
Quàm te vel minimo immotus diſcerperet vngue,
Momentoque tibi malè olentia tunderet ora?
Sed quid ais? quid nugariſve? tibi impius, excors
LIPSIVS ille fuit; quòd ſcriptis edere CHRISTVM
Non ſtuduit: potuiſſe tamen res prompta fateri:
Inſtituit mores, priſcis à moribus; illis
Qui CHRISTVM numquam nôrant auctoribus vſus.
Sic licuit: ne crede nefas, deſumere lucem
Exemplis monitisque patrum, quos cæca vetuſtas
Excluſit ſacris vndis & nomine CHRISTI.
Nec quoque (quod fingis) Lutheri dogma ſecutus
Caluini've luem: ſcelus hoc in pectore tanto
Non ſtetit. Haud illi Batauûm conſortia virus
Aſperſere intus: verùm incorrupta remanſit
Mens veteres amplexa vias, nil excita fucis.
Vobiſcum, numquam veſter: licet arte putetur
Stultitiam ſimulaſſe loco, quò tutiùs iret.
At Statuas (inquis) multùm veneratus, honores
Idolis dedit, ipſe aliÿs vt gratior eſſet.
Sic bellè hæreticus mordax: ſic inuida Dæmon
Corda malus ſtimulat, quia ſcripto VIRGINIS almæ
Intactæque Dei Matris miracula panxit.
Ecquis ita inſanus, Numen qui cogitet vllum
Includi ligno? quantumque ab imagine diſtet
Res ipſa, ignoret? ſtatuis non cultus habetur;
Quod cælo viuit colimus, non ſtemmata nuda.
Sed quid opus verbis? ſcitis: licet ore petulco
Nos falſi inſimulet, falsò, gens æmula falſi.
Non ergo Idolis ſeruiuit LIPSIVS atris,
Dum caſtas aras viſit, dum templa MARIAE
Pronus adit, ſupplexique dicat ſacratque labores.
Non ita, quòd TullI voces & cola reliquit;
Non ita, quòd Plautus placuit, ſeſtiuus & Umber;
Non quòd Caſtalides ſonet & Phœbeïa dona;
Credo animos ſtringit: quàm quòd toti explicet Orbi,
Munifico quæ facta Deo VIRGO edidit HALLIS;
Quæque recens natura ſtupet, dum COLLIS ACVTI
Adiutrix populi decorat loca diuia Mater.
Hoc premit, hoc vrit, diroque ad viſcera telo
Figit, & ad tantos linguam obmuteſcere teſtes
Compellit, verum & tenebris dat noſcere lumen.
Et tibi, quòd ſcriptis voluit ſudare prophanis,
Nec bibliÿs animum dedit, (vt vos turba rebellis
Illotis manibus) diuini Iudicis irâ
Cenſetur dignus. Vah, quàm te fallit imago
Vana & egens recti! Sacris ſi ſacra reliquit,
Quis iure inuideat? propriÿ ſua quiſque talenti
Proferat, alterius nec amet præcidere meſſem.
Sed vos inſulſi, ingenio pulſante ſuperbo,
Omnia libratis, ſanctique oracula CHRISTI
A veſtris conſtant, vel ſquallent irrita ſenſis.
Amentes tumidique nimis! Prudentior ille
LIPSIVS, ille, oculos acres cui diua Minerua
Vnxerat, atque adytis dederat ſeſe indere Patrum:
Vidit, luſtrauit, nouit, tenuitque quod olim
Relligio, in præſensque tenet, non mota ſequelis
Erronum, firmata Dei benè conſcia verbo.
Hanc coluit viuens, moriensque profeſſus: & altâ
Mente Deum CHRISTVMque ſonans, ſanctè horrida mortis
Spicula contempſit, cælumq; ambiuit anhelus.
Incaſſùm clamas igitur mi Zoïle, & auras
Veſtra leues inuiſa quatit tunditque Camœna:
Sed facile eſt, armis contectum, inuadere inermem.
Carpere, quod præſtare nequis, pigeat; pudeatque
Abſenti conferre manus, & fingere Manes
Mentitos, vt falſa notet tua dicta iuuentus.
Vos Iuuenes, queîs cura ſacris incumbere Muſis,
Et patriæ prodeſſe ſemel; nil candida liuor
Terreat ingenia, aut odiis trahat aſpera LIPSI.
Si ſtudiÿs licet eſſe pares, ſi moribus illi
Nuſquam diſſimiles virtus pietáſque probarit;
Egregiè impenſos nemo non iudicet annos,

Et meritam patria imponat cum laude coronam.
Ergo tace, aut abeas infelix Zoïle, & antra
Per Stygia incede, inque vmbras iniurius eſto
Tartareas: nāque æternus quas ſeruat Olympus,
Veſtra nihil maledicta mouent, nil lædit amaror.
At ſpecta: fortaſse breui tibi luxerit hora
Suprema, vt Stygias meritò detruſus in vndas
Cum Plutone ſatis rixeris vel Rhadamanto:
Vel cum Caluino diſceptes, an tibi pœnas
Iniuſtè infligat Vindex Deus, auctor (vt ille
Inſanit) vel cauſa mali, vt te crimine purges.
Vade, age: mordaces inferna palatia Coruos
Exſpectant: ſuperâ puræ ſtant arce Columbæ.

P. Numan Bruxellenſis.

CONTRA EMENTITOS MANES IVSTI LIPSI.

RVRSVS in exſtinctos pugnat furialis Enyo
Inuidiæ flammis, odijsque calentia iactat
Fulgura, & in Diras Leſsos, Epitymbia mutat
In Satyras, placidosque vetat requieſcere Manes?
Nullus honos tumulo, nec leges funere merſis
Pacis erunt, niſi buſta priùs reuocatus ab Orco
Vectius, & patrios cineres violarit aratro?
Aut te Tulle ſuper pauidis equitare quadrigis
Auſa ſit, & refugos ſtimulis vrgere iugales
Filia? Syllanus niſi ſe furor vndique prodat,
Feraleſque inter miſsus truncata reponat
Tempora, ſpirantes paſcens Antonius iras?
Saucia Romanæ niſi ſit facundia linguæ
Femineis iaculis, ſpinasque per ora diſerta
Tranſadigens, functis maledicere Fuluia di-
ſcat?
O fecunda malis ætas! ô ſæcula culpæ
Æmula! vix IVSTI pernerat ſtamina Clotho,
Et doctam LIPSI Grudium tumulauerat vr-
nam:
Mox nouus exoritur Cambyſes, cæde parentat
Funereâ, rupto inceſtat polyandria cippo,
Scrutaturque ſolum, tumbisque recondita vel-
lens,
Relliquias calamo mendaci & buſta flagellat.
Nec cæſo cecidit tumulo furor. ima ſubintrat
Tartara, Cocytique lacus, & vincula ſoluit
Cerbereis aptata iubis, Minoïa cudit
Supplicia, vt Stygiis animam transfigat in vndis.
Quò Pudor & Pietas abiére! Superſtite,
LIPSI,
Te, Sophiæ Regem Doctorum exercitus ambit,
Te circum gyrat, tua vel veſtigia lambit,
Et ferulam cùm fortè ferus proſtratus adorat:
Numen eras, tantùm ſi tus fumaſset in arâ.
Tam citò funeſtis cur grandinat inuida probris
Turba? vel in doctas deſpumat ſepia chartas
Illuuiem? leuis eſt Conſtantia? viuere Reges
Dedocuit iuſtumque ſequi? cur mortuus intras
Atria Perſephonis, & te Phlegethontius amnis
Vorticibus, furuaque Hecate demergit abyſso?
An quia Parthenias vulgauit pagina laudes,
Virgineoque appenſa tholo teſtatur arundo
Quòd Ieſsæa tuas Virgo poſsederit ædes?
An quia Stigmaticum ſordet tibi dogma, nec vllâ
Parte loces cæli, quos exſecranda cuculli
Et priſcæ Fidei deſertor ad ania traxit?
Hæc ſeges inuidiæ eſt, hinc pullulat atra ve-
nenis
Silua, nec inſonti demens audacia parcit.
Frendeat hæreticus, iaculetur faucibus ignes,
Veſpillo flammis referet monumenta ſilentum,
Lethæisque vadis conſcriptas extrahat Vmbras:
Non cadit à iaculo, nec peruia pectora telis
IVSTVS habet, Latiæ fidei quem protegit vmbo,
Inſeruitque aſtris Virtutum exculta propago.
Ille ſuper Solis radios euectus, & orbes
Aethereos, vbi purgatis ſe mentibus indit
Numen, Auernalis numquam flammabit in Aulâ.
Vos, quibus in vitijs anima eſt venalis, & inter
Lenonum vomitus renes nonaria ſcalpit;
Qui pathicas populo ſcenas, & olentia myrtos
Serta datis; quibus eſt vnâ cum coniuge ſpondâ
Flora cubans, renouatque ſenex Ganymedis
amores;
Cùm Rhadamanthéum Mors traxerit ante tri-
bunal,
Et culpis grauidos expenderit Æacus annos,
Styx manet. Heu quoties vacuas verſabitis
vrnas,
Carnificesque vngues demittet in ilia vultur!
Eia Thyeſtéum germen, Cretenſibus orta
Progenies, laſciuus alens te Spintria luxu
Proſtituat, Dipſas vetitos exſuſcitet ignes;
Cumque Tigillinos, & molles Gargilianos
Viceris in luſtris, Salpen placauerit aurum
Inceſtas Veneres ne fœta puerpera prodat;
Dic, Stygijs damnatus aquis Plutonia IVSTVS
Regna colit: ſcelus hoc caſtigat torua ceraſtis
Tiſiphone, quòd Diua tuis Ieſseïa Templis
Vota dicat, cæcaque vetet ſub nocte latere,
Integer effœtos quòd ſpiritus intret in artus,
Coma quòd & Spaſmus vaneſcat, hydropiſis
ægrum
Deſtituat, perdat tumidos carbunculus ignes,
Strumoſusque ſenex, & tabe enectus & annis,
Virgineam, vires reparet, dum libat ad aram.
Hem! dignum Phlegethonte nefas! ſi ganea
euras,
Ciuis eris cæli; Theſeus ſi ſtringitur vlnis,
Noxa, ait hæreticus, leuis eſt. tibi dira ſepulcrum

Alecto

Alecto effodiet, Stygiâ tumulaberis vndâ,
Si ſit caſta comes Pietas; ſi credere prælis
Tot teſtata oculis, Mater quæ Diua Tonantis
Sichemios iuxta colles miracula patrat,
Incipias, cultámque Ædem narraueris orbi.
Sed canat hæc ſcurris quibus eſt ſemi-vncia mentis:
Illa catillonum vulgetur ad oſtia lenis
Fabula, cùm plenis eructant Maſſica labris
Baſſarides, pateráſque ſalax dum Mintha coronat.
Quos procuſa recèns numquam ad diuortia duxit
Relligio, non anfractus, verùm orbita iuſſit
Regia calcatos Romanis quærere calles
Præſulibus, greſſus ne deuia compita fallant;
Timoleonteas tibi, IVSTE, *per oppida curant*
Exſequias. Marcelle tuis funebria certant
Sandapilis; Syllæ quamuis tria millia ſternat
Lectorum Catulus, Veſtalis baiula portet
Antè pyram, quamuis feretrum bis mille coronis
Condecoret; maiora tuæ conceſſimus vrnæ,
IVSTE: *nec Æmilias tantùm noua funera pompas*
Exſuperant; Sicyone nouant ſolemnia Græci,
Atticáque in Belgas tellus Soteria transfert.
O vtinam Phariæ conſurgeret æmula moli
Pyramis, & Pario cælatum marmore buſtum!
Mauſolea ſuo ſi Cares in aëre tollant,
Et Labyrintheis creſcant faſtigia tectis,
Illa tuo cineri requiem monumenta parabunt.
Nec lacerata genas, nec tunſis pectora palmis
Præfica mœſta tubis feralia murmura clanget:
Candida ſed totum veſtis cùm texerit agmen,
Docta parentabit tumulo, Sacriſque ſequetur.
Poſteritas, vindexque tuam tutabitur VRNAM.

I. R.

PRO MANIBVS
C. V. IVSTI LIPSI
IN ANONYMVM.

AVDE *agedum galeatæ lepus te credere campo,*
Aude è vepretis monſtrare nitedulæ dentem,
Aude, Thurinis infamia tempora ſertis
Digna, poëtaſter, frontemque calumniæ inuſtam
Caumate proferre in lucem. Quid cæca timoris
Septa habitans, trepido moliris ſpicula neruo?
Si fuerat tibi tanta fames Eroſtrate famæ,
Si tanta articulis ſuberat prurigo; decebat
Stringere Apollineâ generoſiùs arma pharetrâ
Luce palàm. Sed nunc video, cur nare ſagaci
Exploratricem iubeas præcurrere chartam.
Nempe vt Ariſtarchi iugulentur nugæ obeliſco,
Incolumi iugulo domini. Si quis putat eſſe
Incolumem, tacito quem nunc Metanœa flagello
Dilaniat, talique obtundit voce ſopores:
Quis te Palladiæ furor oſtentare palæſtræ
Impulit elumbes atque indignante Mineruâ
Procuſos verſus, genio ingenioque carentes?
An tanti fuit, inſano titubante cerebro,
LIPSIADAE *cineres vomitu fœdare proborum?*
Credo equidem non ſat poteras ratione probare
Arcadici pecoris te germine ducere ſtemma,
Ni Phœbum occiduum Belgis, cœloque renatum,
Poſtico, antico, & putentibus excrementis
Magne ſalutares auritæ prodrome turmæ.
Sed damus hanc veniam: iuuet inſultare leoni,
Cuius vel caudæ pilus vnicus, atque iubarum
Terruerant oculos furiæ, dum viuida virtus
Sepiret crates generoſi pectoris. Olim
Therſitem Hectoreo memorant tinxiſſe cruore
Spicula, dum loris Tethidos generoſa propago
Traijceret plantas: qui, dum per tranſtra Pelaſgûm
Spargeret ille faces, volucri pede concitus æquor
Non ſecùs arripuit, quàm ſi Priameïus heros
Calcem calce premens poſtico ſubderet ignes.
Sectari auctoris placuit veſtigia tanti?
Egregiam verò laudem! quâ tendere follem
Poſſis, quâque Thraſo tumidas diſrumpere buccas:
Tamquam aliquâ Manes ſaltem violaueris haſtâ.
Non mihi crede magis, quàm Palladis Ægida vulſis
Enceladus truncis iaculator terruit audax.
Exſiliat quamuis neruo tibi ferreus imber;
Fruſtrà es: Sol ridet minitantem vulnus Atlantas
Perniciem proprio capiti molitis. Age ergo,
Poplitibus fidas. ſi contrà reſtiteris; te
LIPSIADAE *terris iam dedita fama flagellis*
Proſtituet lacerum populi ſatiare cachinnos.
Sed perſtas: nimis antiquo tibi pectus aceſcit
Fermento, & faſtus ſaturatum fæce tumeſcit.
Dic igitur quinam conſtet, Plutonie verna,
LIPSI *Acheronteâ Manes verſarier vrnâ?*
An tibi Tartareis miſſus Legatus ab antris
Lutheri retulit, quicum modium ſalis vnâ
Conſumpſit quadrâ, cùm dirus Apoſtata fracto
Naufragium fecit morum fideique cucullo?
At noſti hunc Stygio mendacia ſpargere folle.
Num fors nocte tibi diuinæ conſcia mentis
Egeria applicuit latus? an te Neſtora CHRISTI
Iactas? Hoc tanto quæri molimine rides:
Non opus Egeriâ eſt, inquis, vel Phœbade. Quin
Signandâ euincunt manifeſta piacula frontem.

An non Siſyphio ſaxo multandus, & vndis
Tantaleis, qui Caluini poſt oſcula, poſtque
Lutheri amplexus, defigit baſia plantis
Auſonij Papæ? & deſerto tramite veri,
Errorum præceps deſerta per auia currit?
Ohe, iam ſatis eſt: capio, quâ fronte Draconi
LIPSIADEN *Erebi prædam obiectare labores.*
Mnemoſynen latuit Pſyllorum haud diſſimilis lex:
Quorum ni ſoboles patrium imo corde venenum
Combiberit, ni peſtifero violauerit auras
Afflatu, tenero ſerpentes corpore paſcit.
Hoc tamen expedias, ni ſit graue, belle Sophiſta,
Quid Calui meliore luto probet eſſe refictum,
Lutheríque nouos duxiſſe à pollice vultus,
An quòd Palladijs Leidana ad pulpita teſtas
Artibus imbuerit Sophiæque liquore recentes?
At nullo Hæreſeos ſtupro inceſtaſſe Mineruam
Noſcitur. An tali quòd fixit in orbe Penates?
Fixerit. Et CHRISTVS *Manes penetrauit ad imos:*
Tartareíſne ideò pœnam expendiſſe cauernis
Aſtruis? hoc ipſum librâ mihi pondus eâdem
Obtinet: hoc Calui doctis è fontibus hauſtum eſt:
Scilicet illius, decreuerat vlmea cuius
Tergoribus ſylua. O magni doctoris alumnum!
Quæ Stoa ſic animos, aut cote Academia tritos
Exacuit Sophiæ? Verùm hic ſtupor omnibus idem,
Quos cæco catulos Gebenna profudit abortu.
At te, ô magne Cato, qui oculo cenſore notaſti
Scripta, reor lemis & Saturni colocynthis
Lippire, in mediâ qui Solem luce requiras.
Exulat è cunctis pietas & cura Tonantis
LIPSIADAE, *blateras, ſcriptis. Frenare cachinnos*
Quis valeat? Calchânta reum citat impietatis
Tydides: vnco Capaneus trahit Amphiaraum.
At quo teſte probas? Rogitas? ſcripta ipſa loquuntur.
O defiocule! aptares ocularia naſo:
Lumina mox celebrata Crucis monimenta ferirent,
CHRISTIPARAE*que decus, cygneâ in poſtuma ſæcla*
Voce ſatum. Hic rurſus naſo criſpante cachinnos,
Deſpuis in CHRISTI *blaſphemus ſcommata* MATREM,
Quæ pueri explodunt, queis nondum faſcia primos
Permiſit firmare gradus: (ſic ſedula nutrix
Edocet.) O ſteriles veri! quibus vnica Diuûm
Cenſetur pietas temerè impalleſcere ſacræ
Codicibus fidei, ſed quos incude nefandâ
Stigmatias Brontes, aut quos Patriarcha refinxit
Gebennæ, ſolante pios Ganymede labores.
Hinc paſſim ſartor, ſutor, pollinctor, abactor,
Quique ſolet naphthâ ſtolidè dare verba coronæ
(Cecropiæ quamuis impaſtus ab vbere Diuæ)
Si ingenij tabet venter largitor orexi,
Neſtoreos mox ceu fontes, ſuadæque medullam
Hauſerit, aurito caudam iactare popello
Geſtit, & elatâ prætendens Biblia dextrâ,
Biblia voce crepat, nocturnos Biblia ſomnos
Sollicitant, eademque die per pulpita vendit.
Plaudit turba: Papè! tetigit rem. quis genuinos
Certiùs hoc ſenſus veſtiget? quis bolide altum
Scripturæ exploret meliùs? quiſnam ambigat, illi
Quin promiſſa animum Diuini Flaminis aura
Impregnet? nouit pulſu dignoſcere teſtæ
Reſponſum ſolidæ. Riſum teneatis amici?
Et tamen hæc ſcabies morum, velut vnica virtus,
Aureolâ decorat cæleſti tempora, & aſtris
Aſſerit Hæreticos: à quâ dum LIPSIVS *vngues*
Abſtinet; ἀλφ' ἄλλων, & peior Samoſateno
Rhinocerote audit. Sed ſurdâ præterit aure
Cerbeream vocem: & tutus deſpectat Olympo
Liuorem vacuis ſubigentem morſibus auras.
Nil etenim præbent mores, quod rodere poſſit,
Nil monimenta animi, nil culti pectoris artes.
Oblatret licet vſque canis, Tulliique catastis
Elapſum incuſet, licuit, ſemperque licebit
Ingenij vbertate frui, dum pilea donat
Doctrina. Excutiat ciuilia lemmata, fingat
Vre, ſeca. nemo, niſi qui nondum æra Seueri
Impendit Thermis, credet. Sit denique hyena,
Chriſtiadum voces imitetur, quò meliùs ſe
Bullatæ inſinuans turbæ, deglubere morſu
Incautos valeat. lunatos pagina dentes
Sanguineámque ſitim prodet. Sic fabula vulgo,
Ludibrium doctis, Cyrrhæque catharma, anathema
Perſephones, tamdiu Diuumque hominumque flagella
Sentiet; inſano donec ſtimulante dolore
Infelicem animam Stygio tranſmittat Aorno.

I. T.

PIORVM MANIVM IVSTI LIPSI PROSOPOPOEIA,

impiis Manibus oppoſita.

ILLE ego LIPSIADES, auratis additus aſtris,
Fingo flammifero iam noua flamma polo.
Manibus innocuis cæli DEVS annuit arcem,
Diuorum lætis implicuitque choris.
Et quiſquam Phlegethontéis me quærit in vndis?
Euocat è Stygiis nomina noſtra vadis?
Quiſquam Ixionios mihi deputat impius orbes?
Iaſidumque vrnam? Siſyphiamque pilam?
Non ita: nec Pyriphlegethonta, nec Orcia regna,
Nec latraegrem per tria colla Canem,
Nec vatis Vmbri ſceleratam vidimus vmbram,
Soccatíve ſenis, quem mala rodit auis.
Nam mea cæleſtes tenuerunt lintea portus,
Cùm ſecta Atropeâ ſune mihi fila manu.
Quæque dies terris me ſuſtulit, intulit aſtris:
Suſtulit vna ſolo lux, tulit vna polo.
Huc pietas, & ſancta fides me Romula vexit,
Nixque animi, & nullo pectora nigra dolo.
Vos teſtor, patriique lares, paruique penates,
Et numquam à cunis Iſca tacenda meis.
Nónne meis Genitrix inſtillans vbera labris,
Dum tener, & collo non graue pondus eram,
Sic me lacteolo paſcebat rore, ſacratâ
Vt ſimul imbueret pectora noſtra fide?
Applaudunt paruique lares, dulceſque penates,
Totaque culminibus annuit Iſca ſuis.
Ergo igitur penitis hæſit mihi fixa medullis
Præbita cum dulci lacte Quirina fides.
Ex illo, & primâ tectus lanugine malas,
Plenior & roſeis cùm fuit vmbra genis,
Fortibus inque annis, & poſtquam grandior ætas
Sparſit honoratas per caput omne niues,
Idem animi, fidei permanſi LIPSIVS idem;
Hæreſeōn nullis mens mea capta dolis.
At cùm Belgiacos fremeret tuba rauca per agros,
Et quateret Geticus ſanguinea arma pater:
Heu longùm ſalue atque vale mea Belgia, dixi;
Bellica nunc tota es, Belgica terra vale:
Tum mihi nubiferas fuit impetus ire per Alpes,
Sed furor in Batauo concidit iſte ſolo.
Nec tamen hîc ſtolidos flexi ad noua dogmata ſenſus,
Seu Caluine tuum, ſiue Luthere tuum.
Cælum, non animum mutauimus: abdita fibris
Relligio eſt; fibris conſenuitque fides.
Quæque fuit cunis, eadem mihi tradita canis;
Teſtis Lucina eſt, & Libitina mihi.
[illegible] Grudii [illegible]es, [illegible]um vos iuga noſtis,
Hic vbi nil finxi, fron[illegible]ue recta mea eſt:
Vidiſtis ſacratas pie delubra colentem
IVSTVM, & Parthenio ſe ſociare choro;
Sæpè & Triticeâ verum ſub imagine Chriſtum
Sumſiſſe, & lacrymis non caruiſſe genas:
Quin & quadrifidus canentem exaudiit Orbis
Nectarea Halliadi Sichemiæque mele.
Quæ nunc & pictus Naſamon tenet, & niger Indus,
Et Syrus, & multi paſtor odoris Arabs,
Quiſquis & auriferam ad Periiam, mundique teporem
Viuit, & heliacæ feruet ab igne rotæ.
Rumpitur id quidam, & ſæuo torretur aheno
Inuidiæ, buxo pallidiorque gemit.
Rumpere flagitium, cur Orcum inuiſe moraris?
Dira parat capiti Tiſiphonea tuo.
Quis furor, innocuos LIPSI ſic vellere Manes?
Quin ego te! LIPSI ſed DEVS vltor erit.
O moros mores! ô tempora! crimina regnant,
Tabificus liuor, frauſque, nigerque dolus,
Hæreſis, ardor opum, bullata ſuperbia, luxus,
Cretata ambitio, prodigioſa Venus.
Inuidiam patitur, quem multa ars, multaque virtus
Ornat, & obſcuro ſegregat à populo.
Heu rigidi vere ſæcla inſ[illegible] ferri!
Sæcula Noæam digna videre ratem!
Digna Gomorrhæa depaſci turbine flammæ,
Et ferrugineâ nocte perennè premi!
Quid DEVS ô ceſſas? quin tela Typhoëa ſtringis?
Et rapidum ardenti ſulphur ab axe pluis?
Stringit, & ecce pluit: caue Munde; & te lacrymarum,
Ne male diſpereas ignibus, obrue aquis.

B. B.

PRO MANIBVS IVSTI LIPSI

aduerſus calumniatorem hæreticum.

QVI viuus læſi nullum, vix læſus ab vllo,
Mortuus, Inuidiæ nunc ego dente petor.
Carpere non potuit notos ſine crimine mores,
Non vllâ vitæ labe notare decus;
Carpere non potuit doctos mala lingua labores,
Præclara ingenij tot monimenta mei.
Nunc tamquam interpres Diuinæ conſcius iræ,
Quæſitórve Vmbris iura ferens Erebi,
Vt deſertorem CHRISTI, & pietatis manem,
Vah! quidam Stygiis me malè damnat aquis:

 Plau-

Plautum inter, Vatemq́ue Vmbrum, iam pen-
dere pœnas,
Præcipiti Iudex futilis ore crepat.
Infelix! qui tam inſano temerarius auſu
Sumat acerba Dei vindicis arbitria.
At mihi quæ rabidus, quæ crimina Liuor inuris?
Abſque Deo, miſerum, quî ſapuiſſe probes?
Siue meam, ſic vt non vno veneat aſſe,
Doctrinam expertem qui pietate probes?
Si laudi, iuuentas vitam excoluiſſe per artes;
Si laudi eſt, artes edocuiſſe bonas;
Haud malè promeritũ ſcriptis, atque arte docendi,
Me ſtatuent aliquo poſtera ſæcla loco.
Hoc Tacitus, Seneca hoc teſtabitur: ille Auguſtæ
Hiſtoriæ, hic rigidæ gloria prima Stoæ.
Militiâ atque Togâ veteris Miracula Romæ,
Auribus, atque ipſis omnia penè oculis
Vſurpanda dedi. ſed non inflauimus illi
Claſſica, queis acui Martia corda ſolent.
Nec Thracas, mediâ dum committuntur arenâ,
Funeſtâ docui tingere cæde manus.
Inſulſus, ſale quoi Plautinum deſipit; excors,
Vel Maurus gratum quoi malè rudit Onos.
Quod iuueni placuit, tu grandi ætate probaſſes
Dicendi preſſum, Marce diſerte, genus.
Bardus Muſaï ſtudium premat antiquaï;
Extollat fatuos Bueco Neotericos:
Et caſcas Blenni Hiſtorias, Criticenq́ue relegent;
Et ſtolidum, in libris menda relicta iuuent.
Me mea præclarum firmæ Conſtantia mentis
Exemplar cunctis gentibus eſſe dedit.
Textaque perpetuo centone Politica, rerum
Theſaurum, & ſeriem, quâ capiaris, habent.
Perfida Caluini, aut ſectatum caſtra Lutheri,
Hæreticus falſo blacterat ore furor.
Seu me Thoringæ ſpectarint mœnia Ienæ;
Seu placida extorrem Leida Batauâ ſinu
Fouerit, & meritò Doctorem ornarit honore,
Auſpice quo ſtaret artibus aucta Schola;
Ritibus à priſcis, nec mente nec ore, receſſi:
Pagina nec ritus arguat vlla nouos.
Nec pudet Auſonij patris pia ſigna ſecutum:
Nec pudor eſt, ſanæ Roma magiſtra Fidê.
Vnâ, teſtis erit, de Religione libellus,
Acre ſtrigil furiis, ô Diodore, tuis.
Quæ notæ me Batauis penè vna remouit ab oris,
Et cupidum Grudiis reddidit vna meis.
Inde liquet, quæ pax Regnis tutiſſima; quæq́ue
Notio ſit tritis vocibus, VRE, SECA;
Et pietas magnis ritè amplectenda Monarchis,
Queîs nil Diuino fas prius eſſe metu.
Quare, apage effronteis, veſana Calumnia, rictus.
Men' iura impoſito ſic temeraſſe pede?
Iuſtifico à Labro nomen tibi CHRISTE *pro-*
feſſus,
Te puer, & iuuenis, te coluiq́ue ſenex.
Non fuit horrori venerandum nomen IESV,
Nec celebrare ſacræ dia tropæa Crucis.
De Cruce quæ caſtè nos ſcripſimus; ah! Crucis
oſor,
Horruit inceſtâ tangere ſcripta manu.
Dira venenatos ſic ducit aranea ſuccos
Floribus, vnde fauos ſedula libet apis.
Nil mihi cum Muſis & Apolline; nil mihi ſano
Cum Diuûm inſanis, Improbe, numinibus.
Nomina ſi libris, pro re, vſurpata profanis
Priſco more ferar hos coluiſſe Deos?
Aſt alius male-ſane dolor te Gnoſtice pungit,
Obiectumq́ue tuis cordolium eſt oculis.
Scilicet, eximios DIVAE GENITRICIS *ho-*
nores,
Quas ſtatuas Aſper collis & Halla colunt;
Edita tot Mundo MIRACVLÂ *teſte, meiq́ue*
Diſpoſta adfabrè dexteritate ſtili;
Hæc vocitas Idola, rudi venerata popello:
Hic labor, hic ſacræ VIRGINIS *vrit honos.*
Nunc qui blaſphemo CHRISTI *petis ore pa-*
rentem;
CHRISTI, *age, cultorem te profitere pium.*
Si ſalibus Plautum expreſſi, ſi verſibus Vm-
brum,
Ægyptumq́ue opibus ſi ſpoliare ſuis
Contendi, quas ingeniis ad recta colendis,
Quaſque propagandis cum pietate ſacris,
Haud malè ſum (nec mens me læua fefellit) abu-
ſus;
Contemtæne reus Religionis agar?
Aut, quia doctrinæ tenuit me cura profanæ,
Cenſear à ſanctis abſtinuiſſe libris?
Non quo more tamen temerè in ſecreta ſoletis
Proruere illotis Biblia vos pedibus.
Sunt Phrygibus Myſiſque ſui, ſunt denique fines
Artibus. hæc ſacris Sparta relicta viris.
Sobria Chriſticolæ placuit ſapientia legis,
Quæ Sophiæ ancillæ non neget ire comes.
Degere quæ innocuæ tranquilla ſilentia vitæ;
Quæ ſtrepitum, & mundi temnere vana iuuet:
Quæ dux virtuti (faueat modò gratia CHRI-
STI)
E terris facilem ſternat in aſtra viam.
Hoc ego ſidereâ tibi teſtor ab arce viciſſim:
Si pergas Maneis ſollicitare pios;
Ni gregis Hæretici deſertis transfuga caſtris
Mox pia Romani ſigna ſequare Papæ;
Frenáque ni linguæ ponas moderata procaci;
Damnandum Stygiis te fore ſemper aquis.

Andreas Hoius Brugenſis, Profeſſor
Linguæ Græcæ Duaci.

Contra

Contra ementitos ab hæretico
I. LIPSI MANES
ELEGIA.

SI tibi nunc, LIPSI,*mens incola corporis eſſet,*
Sola foret cauſæ digna patrona tuæ:
Sed quia fata obſtant properati funeris; hoſti
Qui tibi ſuſtinuit dicere, dico diem.
Vt nitidum educat deterſa calumnia verum,
Et ſeſe ille malâ mente fuiſſe gemat.
Illéne ſis, LIPSI, *quem vidi in carmine pictum,*
Carmine, quod Stygias credo vlulaſſe canes?
Therſitem vidi, pro Neſtore; proque Catone,
Clodium; & in recti dedecus ire locum.
Nullus ibi es, qualem te quondam aſpeximus: atræ
Effigiem Empuſæ, Blemmyadæque puto;
Atque fatiſcentem crepitantis dentis hiatum,
Quo viſo, obducat lumina blanda puer.
Improbe quid liuor, laudis fœdiſſime prædo,
Clara venenato funera dente premis?
Siue petas animum, mens eſt imperuia probris;
Siue petas corpus, corpore ſenſus abeſt.
Viuus & opprobriis tulit impenetrabile pectus,
Seu rem, ſcribendi ſeu petiêre modum.
Nempe ſupra nubes, ventos, & cornua lunæ,
Sedem in tranquillo mens Sapientis habet.
Angat eum liuor, vexet petulantia, virus
Artibus ipſa ſuum combibet improbitas.
Si tamen in pretio eſt frigentes vellere Manes,
Paſcereque abroſis oſſibus inuidiam;
Contrà agerem diris te ſub Styga Zoïle: at hoſtem
Lipſiacum LIPSI *more ferire iuuat.*
Quem placidos animos numquam inſultaſſe probabis,
Hoſtibus imò ſuis hoſtis amicus erat.
Hoc tamen ira decet, miti licet indole, Muſam,
Quòd pro pacificis Manibus ira calet.
Húncne reum leuitatis ages, ſectámque nouaſſe,
Et fluxam incuſes diſſecuiſſe fidem?
Non poterat tale hoc cerebrum vaneſcere ſectis,
In quas ingenium futile abire poteſt.
Ad Batauos illum ſors traxerat; abſtulit illum
A Batauis Latiæ Relligionis amor.
Nec ſacrâ expendi trutinâ ſua ſcripta refugit,
In ſolum vt inde pedem Louanienſe tulit.
Intereà Minos, Rhadamantique arbitra proles,
LIPSIVM *ad obſcurum ſorte tribunal agis?*
Atque inter Plauti atque Elegi tormenta ſalacis,
Flammifluo miſerum ſub Phlegethonte locas?
Arbiter vmbrarum es: Plutona cauere memento,
Regnum affectantem non feret ille ſuum.
At CHRISTVM *tacuit. Si ſic tacuiſſet Eraſmus,*
Et niger hic, nomen cui nigra terra dedit;
Irruptáque fide ac integrâ mente ſtetiſſent,
Quos leuis in præceps gloria ſtrauit iter.
Sunt quibus eſt ſemper fucato CHRISTVS *in ore,*
Sed procul à ſeptis pectoris exul agit.
In gyrum te coge tuum, nec limitem auarus
Tranſilias; modico vertitur axe rota.
Namque vt agas quod agis moneo, prudensque monebit
Quilibet, & prudens quilibet illud aget.
Quò Deus, & ratio, & naturæ ſemina pellunt,
Huc agitur magni roboris ingenium.
LIPSIVM *in antiqui libros tulit impetus æui,*
Scripſit & inuidiæ non placitura tuæ.
Liuide lugerem tibi ſi placitura dediſſet;
Namque placere, bonis diſplicet, omne tuum.
Vt nil Caluino aduerſum, aduerſumque Luthero
Edidit, hæreticis gratus vtriſque fuit.
Mox vbi cum Hallenſi Diua Aſpricollis in auras
Prodijt, hæreticis hoſtis vtriſque fuit.
Scripſerat antè vnâ de Relligione libellum:
Intumuit Batauo bile repentè iecur.
Verùm vbi Parthenicas calamus decurrere laudes
Auſus, & Halliadum fixus in æde ſtetit:
Hæretici ſpumare, eluctarique furorem,
Artem omnem, omnem animum pectore concutere.
Omnia ſed fruſtrà: ſine viribus ira cadebat;
Nemoque, qui viuo bella moueret, erat.
Tandem quidam auſus de gente ſalariâ ineptus
Sannio, piſcoſo fœtidus ora luto:
Sed ſale contemptim, & mordace affrictus aceto,
Sentinæ viſit putria ſtagna ſuæ.
Pòſt vbi letali percuſſus frigore obiuit,
Viſum eſt ſecurâ bella tonare tubâ.
Protinus increpuit de litore turpe celeuma,
Tritonesque vago perſonuêre mari,
Illum inclamantes ſine lege, fideque, Deoque,
Perfidiáque vnum pro Deo habere Papam;
Et populo ſeruire; ſuis idola ſacrare
Laudibus, vt vulgo ſe probet eſſe pium.
Sed, malè ſincero vitiantur vaſe liquores;
Atque peregrino mordet acore merum:
Omnia ſic prauis ſunt praua, nihilque doloſum
Pectus in orbe ſibi diſſimile eſſe putat.
Quis IVSTVM *incuſet, cui mens pro teſtibus vna*
Mille erat, & recti murus ahenus amor?
Tu citiùs radios defœdes puluere ſolis,
Oreque viroſo colluere aſtra queas,
Quàm maculam IVSTI *ſplendori imponere, quem nunc*
Ignea Virtutis vis ſuper aſtra tulit.
Imò age, materiem rabido cape, ſtulte, furori;

Hunc tibi Catholicum vitáque, morſque probet.
Diuiparæ MATRI ſanćto ſe fœdere iunxit,
Virginei eſſe volens iure ſodalitij.
An'ne preces ardente loquar de pećtore fuſas,
Jmpletumque ſacrâ ſub dape ſæpè Deo?
Ringeris Hæretiće, & liuoris rumperis æſtu:
Rumpere; Catholicus LIPSIVS vſque fuit.
Dumque recrudeſcens vis morbi affligeret artus;
More tuo, illa feras Stoïcè, amicus ait.
Stoïca ne placeat, tulit, at tolerantia CHRISTI;
Zeno ſit in libris, cor mihi CHRISTVS habet.
Iam CHRISTVM exoptat, datur illi in imagine CHRISTVS,
Longâ membra ferens exſpatiata cruce.
Hanc dextrâ arripiens, ſua fert ſolatia, libat
Oſcula; cycnéo carmine dulce canit:
Ex te vita mea eſt, repetens, tu ſpeſque, ſaluſque;
Iam domum in æternam, te duce fretus, eo.
Et legi, & ſcripſi, dixi quoque plurima; vana
Omnia nunc moriens, cum Sapiente, cano.
Lætitia vna meam mentem tamen imbuit, in ſpem
Non terrenarum quòd labor iuit opum.
Hoc quoque ſuſtentat; quòd defenſante ſub vmbrâ,
VIRGO, clientelæ vita ſit aćta tuæ.
Sic vixit, ſic ille obijt. Tu ſcommata fundis,
Sordeat vt cœno lux aliena tuo.
Tu ridenda ſalis vt ſimia, & vngue petulco
In caudâ magnæ ludis inepta feræ.
Atque alto inſiſtens tergo, cupis inde videri;
Turpe ſed appares, monſtrificumque caput.
Biblia commendas, aſpernariſque profana,
Et velut immenſum quid cauo in ære boas.
Nempe vt vtrique pedi faciles ſacra ſcripta cothurnos,
Inde velut petulans hiſtrio, & inde trahas.
Tecum habita, neque celſa petas, metire quod audes;
Et ſacra cum tacito Biblia volue metu.
Addo vnum; gelido ne barbam velle leoni:
Magnus enim magno in funere terror ineſt.
E cinere vltores ſurgunt, catulique parentem
Magnanimi velli non ſine cæde ſinunt.
Nunc etiam, LIPSI, tibi verba nouiſſima dicam,
Ad tumulum incumbens dum modò ploro tuum.

Mortuus inuidiam patitur ſi LIPSIVS, illam,
Omnis, deſperet, qui ſuperare cupit.
Doćtrina, atque Artes, innata Modeſtia, Virtus,
Edomuêre necem; Mors neque Inuidiã.

I. F.

In LVCIFVGAM, pios Magni LIPSI MANES impiè ſollicitantem.

QVI placidos audes Manes inceſſere LIPSI,
Inque ſacras vmbras impius arma moues:
Cur quoque non audes ſcelerate tuum edere nomen?
Tutus an à Furijs ſic abijſſe putas?
Falleris, Eumenides ſua habent oculata flagella,
Effugere improbitas quæ nocua vlla nequit;
Quin & Pieridum Sophiæque ſagacis alumni,
Quamlibet ignotum, turbinis inſtar agent;
Indicentque tibi fićto ſub nomine bellum:
Quale ego; cui (fungus ſim licet) Ibis eris.
Nempe ſuum Diris deuouit vt Ibida Naſo:
Sic mihi tu Stygijs ſis ſacer vſque Deis.

Ius laude coronat.

In MANIAM cuiuſcumque LIPSIANOS MANES inceſſentis.

HERCVLIS Atlanti placuiſſe vicaria membra
Fama, ſed illa æquo conſona fama, canit.
Cæleſtis virtus cælum tulit. At neque Ditis
Quemquam, Cerberecam nec ſubijſſe vicem;
Hoc ego miratus multumque diuque; quieſco
Mirari: nam te manſeras iſte locus.
Quippe Menippe vias Orci qui noueris; & qui
Infernas voces ore putrente latres
In puros Manes, atque infernalia ſumas
Arbitria. Aut ſi iſtâ conditione minor,
Non Erebi præſes, non cuſtos eſſe mereris;
Vilior bocce Canis munere, paſce Canem.

In impios togæ piè datæ legatæ deriſores.

LIPSIVS ipſe togam pendit, Veianius arma:
Ad DIVAE ille aram; poſtibus iſte Dei.
Veianium riſit nemo: ridetur at ecce
LIPSIVS, & rabido vapulat à calamo.
LIPSIVS? imò etiam ridetur DIVA (nefandum!)
Vt ſi nudato frigeat illa ſinu.
Nempe Syracoſij referunt ſcelera, iſta, Tyranni, Val. Max. lib. I. c. I I.
Lanea, pro rapto, dantis amicla Ioui.

Gaugericus Riuius.

PIO-

PIORVM MANIVM IVSTI LIPSI VINDICIÆ.

QVO turbulentis motibus impotens
Percuſſa Manas ſpicula colligis,
Inſanieneis ebrioſos
Nequitiæ iaculata thyrſos?
Sic lege nullâ turpia dexteræ
Ferocientis vulnera deſtinans
Laruas laceſſis, mortuúque
In iugulum furioſe ſæuis?
Aude piorum buſta laceſſere
Athleta fortis; Salmacidus pugil,
Sudore nullo præliatus,
Serta feres pretioſa myrti.
Non functus æuo prælia conſerit;
Immiſſa neſcit tela retundere
Vmbonis obiectu; nec ille,
Si ferias, referire nouit.
Quò pergis vltrà? quid malè LIPSII
Impure Manes ſollicitas? quid ô,
Quid turpibus ſic immerentem
Hæretice opprobrijs fatigas?
Si quo petendus Marte fuit, fuit
Viuus petendus LIPSIVS *: hic tuos*
Vicaret aſſultus, ſtilóque
Non dubio referiret ictu.
Verùm ſupremam combiberis necem,
Exſuccus oris funeream cinis
Compleris vrnam, non inultus
Turpe probrum patiére LIPSI.
Eſt qui iacentem præſidio tegat,
Pioſque Manes vindicet; eſt tibi
Qui buſtuariorum in enſem
LIPSIACOS *cineres obarmet.*
Obliuioſo non valet obrui
Virtus ſepulchro, clarior emicans
Perrumpit vrnæ clauſtra, numquam
Hæreticos ſubiteura morſus.
Quantum lubebit perfide ringere:
Claret vetuſtâ LIPSIVS *in Fide,*
Auguſta Romani pudenter
Pontificis veneratus ora:
Furore quamuis igneus infremas,
Mendaciorum plauſtra reſorbeas;
Rumparis eſto, tabidusque
Inuidiæ quatiaris œſtro;
Stat illa ceris ducta perennibus
Intaminati gloria nominis,
Longo perennans viuet æuo
Relligio pietáſque LIPSI.
Non is Lutheri perfidus aſſecla,
Vel quem Lemannus ſtigmaticum ſenem
Nouit pudendi membra nuper
Dedecoris maculis inuſtum.
Non ille CHRISTI *transfuga; fallere.*
Non ille fraudum conſcius, aut vafer
Imponere, aut gnarus doloſam
Arte malâ ſimulare vulpem.
Res iſta doctis cognita Grudijs.
Sed mentiendi frons tibi, nec pudor
Vllus, pudendum ſycophantam
Commoda larua dolis reuelat
Fucos peritum ſpargere. quid Stygis
Manes cauernâ LIPSIACOS *citas,*
Quem vita, quem mores ſeueri
Indigetem ſtatuêre cælo?
Sic ille merſus Tartareâ ſpecu,
Vt tu nefandæ perfidiæ reus,
Regi Deoque perduellis,
Cælituum potiêre luce.

L. B.

NICOLAI OVDARTI IN MANES IVSTI LIPSI SECVNDI ADFECTVS.

QVANDO *dies redijt, qui, dum mihi vita manebit,*
Semper honoratus, ſemper acerbus erit:
Annus ſolenni quo ritu ad ſacra coïmus,
Soluimus & LIPSI Manibus inferias:
Relligio fuerit, rudibus quantumlibet, illum
Verſibus indictum præteriiſſe meis.
Lux decima Aprileis lacrymabilis ante Kalendas,
Attulit, heu, nobis hunc ſine luce diem!
Deſeruit magnus quo mæſtum LIPSIVS *Orbem,*
LIPSIVS *Aſtrææ Pïeridumque genus.*
LIPSIVS *omnigenæ doctrinæ condus, & idem*
Promus, & ANTIQVIS MORIBVS *vſque pius.*
Ergo iaces Sophiæ decus ô clariſſime LIPSI?
Ergo iaces bifidi gloria prima iugi?
Nec tua te virtus, tua nec doctrina redemit,
Nec valuit tetricæ iura nouare Deæ?
Tangere nec verita eſt tam ſanctos Atropos artus?
Nec tam diuinum Morte ferire caput?
Lege ratâ vt conſtent Parcis admantina iura,
Debuit hoc ſaltem non licuiſſe nefas.
Quid iuuat exactè Sophiam, quid Numina Pindi,
Quid Virtutem, ipſum quid coluiſſe Iouem;
Lanificas poſſunt ſi non cohibere ſorores,
Si nequeunt Myſtis præſidio eſſe ſuis?
Scilicet hac miſeræ deerat ſors Belgicæ, acerbum
LIPSIO *vt, heu, funus duceret orba ſuo?*

Et

Et quaſi non ſat ei bellorum clade periſſet,
Inſuper hac gemmâ diſpolianda fuit?
O ſtabile humanis quàm nil in rebus, & ô quàm
Incomitatum vllum non amat ire malum!
Belgica præ reliquis florens regionibus olim,
Nunc afflicta ſolo, Marte premente iacet.
Marte premente iacet, octoque exercita luſtris,
Extremum ſenſit quod fera bella queunt.
Et ne vulneribus tantis noua vulnera deſint,
Sed ſerie infauſtâ ſint mala iuncta malis;
Mors Martem comitata, in triſti funere LIPSI,
Quod reliquum fuerat, ſuſtulit omne decus.
Intulit & nobis damnum ſuper omnia damna;
Nulla potis fuerit quod reparare dies.
Diuitiæ, ſplendor, candor, pietáſque, fideſque,
Integritaſque iterùm priſca redire queant:
Ciuibus vrbs creſcat, mare puppibus, arua colonis;
Attamen haud vmquam LIPSIVS *alter erit.*
Et nos flere vetet quiſquam infortunia tanta?
Et quiſquam hic leſſum nos cohibere velit?
Ora fluant lacrymis; plangamus LIPSIVM *ademptum,*
Planxit vt exſtinctum pulcher Apollo Linum.
Vt coniux lacerum mœſtiſſima planxit Oſyrim,
Planxit vt Iſmarium Daulias ales Ityn.
Sed tamen in vanas cur ſoluimus ore querelas?
Non retractari fata ſeuera queunt.
Quid? quòd felicem miſeri deflemus, eumque
Ad nos qui nullâ lege redire velit.
Corporis ille graui cruciantéque mole ſolutus,
Liber in Elyſiis exſpatiatur agris.
Inter vbi doctos doctiſſimus ipſe triumphans,
Doctrinæ fruitur præmia digna ſuæ.
Nónne igitur triſtes ſatius ſit ponere luctus,
Vlteriùs madidas nec tenuiſſe genas?
Ponamus, ſua turbemus ne gaudia functo,
Dicamúrve pijs Manibus eſſe graues.
Nec decet aut fas eſt nimiùm deflere ſepultum,
Cui携 ſupereſt verâ gloria parta viâ.
Gloria, quæ totum volitat diffuſa per Orbem;
Gloria, quæ nullo eſt interitura die.
Vota pijs potiùs voueamus Manibus apta,
Audiat à nobis & bona verba cinis.
Ipſe equidem Manes hos Numinis inſtar honoro,
Inque vicem ſacri pignoris oſſa colo.
Quod verſu hoc teſtor, teſtabor & omnibus annis,
Incolumem donec me volet eſſe Deus.
Gratior æterniùm nec ſit mihi pagina, quàm quæ
Inſcriptum LIPSI *nobile nomen habet.*

Ius laude coronat.

VITA
IVSTI LIPSI
SAPIENTIAE ET LITTERARVM
ANTISTITIS.

AVBERTVS MIRAEVS Bruxellenſis, Canonicus
& Bibliothecarius Antuerp. ex ſcriptis illius
potiſsimùm concinnabat.

ILL^MO ET REV^MO
IO. ANDREÆ PROCHNICIO
EPISCOPO CAMENECENSI,
SIGISMVNDO III.
POLONIÆ SVECIÆ GOTHIÆ WANDALIÆQ. REGI
A CONSILIIS SANCTIORIBVS,
GENERIS SPLENDORE
DOCTRINÆ PRÆSTANTIA
VIRTVTVM OMNIVM GLORIA
VIRO MAGNO ET INCOMPARABILI,
IVSTVM LIPSIVM
AMICVM DESIDERATISSIMVM
AVBERTVS MIRAEVS
REDIVIVVM SISTIT.

SISTO, inquam, LIPSIVM rediuiuum tibi ILLME ANTISTES, omniique adeò poſteritati; cuius intereſt, vt geſta ſic & ſcripta virorum illuſtrium qui anteceſſerunt, cùm memoriâ repetere, tum æmulando exprimere. Te autem potiſſimùm appellandum duxi, vt Poloniæ nobilitatis principem, & hoc ampliùs, ſacris etiam initiatum, gentis clariſſimæ decus atque ornamentum ſingulare. Tui enim quoties oculis obuerſatur imago (obuerſatur autem frequenter) toties ampliſſimum Poloniæ regnum ſeſe mihi offert, & in hoc magni Heroës illi, quorum vix ſingulos ætates ſingulæ alibi ferre conſueuerunt. Audito enim vel vno STANISLAI nomine, hominum doctrinâ ſcriptiſque celebrium grex occurrit: in his HOSII, CARNCOVII, SOCOLOVII, RESCII, ORICHOVII, alij. Taceo ANDREAM PATRICIVM, & alterum ANDREAM IVRGEVICIVM, MARTINVM CROMERVM, tuumque in Epiſcopali cathedrâ prædeceſſorem MARTINVM BIALOBRISCVM. Quid? quot quantæque illuſtres ſtemmate etiam regio familiæ exſtiterunt, omni bono de Eccleſiâ, Republicâ, atque eruditis hominibus meritæ? Ecquis credat, niſi Annalium monumentis proditum haberemus, vnius STEPHANI BATTORI Regis fortiſſimi vir-

virtute, Dacos, Parthos, Moſcos, Suecos, Turcas, alioſque barbaros à regni finibus ſubmotos: Religionem denique Orthodoxam, tot inter hoſtium cuneos non modò defenſam, ſed & auctam mirificè ac propagatã? Ex quâ gente & ANDREAM Cardinalem, GEORGIVM item Chelmenſem Epiſcopum, alioſque Antiſtites prodijſſe, nemo eſt qui ignoret. Ceterùm vnus inſtar omnium ſit nobis IOANES SAMOSCIVS, magnus regni Polonici Cancellarius, & Exercituum Præfectus, vir armis iuxtà ac litteris clarus. Is inter cetera pereruditum *De habendo Senatu* commentarium poſteris reliquit, & MANVTIOS, SIGONIOS, MVRETOſque Cracouiam liberaliter pertrahere conatus, nouam poſteà Samoſcianâ in vrbe Academiam excitauit. Vtque aureo illo Auguſti æuo C. Cilnius Mæcenas ſæculi ſui ingenia, Virgilium, Horatium, Propertium, dilexit ac fouit: ſic & Veſtrûm vterque, Tu, inquam, & SAMOSCIVS, de ornando LIPSIO laudabili quadam æmulatione videmini contendiſſe. Moriens quidem Cancellarius teſtamenti tabulis honorificè eum cum munere appellauit: Tu verò cineres Lipſianos, ad aram VIRGINIS MATRIS Louanij in Franciſcanorum ſodalium æde conditos, honore proſequens, aram ipſam vt ſacrorum Antiſtes mirificè exornaſti. Quod Tuæ in LIPSIVM vitâ functum benignitatis ſeu veriùs pietatis monumentum ſtabit æternùm: atque vnà nomen PROCHNICIANVM

Caneſcet ſæclis innumerabilibus.

Vale. Antuerpiæ, IX. Kalendas Iulias. cIↃ. IↃC. IX.

CORNELIVS TACITVS,
in vità Iulij Agricolæ.

CLARORVM *virorum facta moreſq́; poſteris tradere antiquitus vſitatum, ne noſtris quidem temporibus quamquam incurioſa ſuorum ætas omiſit, quoties magna aliqua ac nobilis virtus vicit ac ſupergreſſa eſt vitium paruis magniſq́; ciuitatibus commune, ignorantiam recti & inuidiam. Sed apud priores vt agere memoratu digna pronum, magiſq́; in aperto erat: ita celeberrimus quiſque ingenio, ad prodendam virtutis memoriam ſine gratiâ aut ambitione, bona tantùm conſcientiæ pretio ducebatur. Ac plerique ſuam ipſi vitam narrare, fiduciam potiùs morum, quàm arrogantiam arbitrati ſunt. nec id Rutilio & Scauro citra fidem, aut obtrectationi fuit. adeò virtutes iiſdem temporibus optimè æſtimantur, quibus facillimè gignuntur.*

VITA

VITA
IVSTI LIPSI
SAPIENTIÆ ET LITTERARVM
ANTISTITIS.

NIHIL eſt omnino quod hominem cuilibet magis gratum acceptumq́ue reddat, quàm MODESTIA: cui ſi VIRTVS ac DOCTRINA comites acceſſerint, tum quaſi diuinum quid in terris maximeq́ue gratioſum ſolet exiſtere. Illa namque amorem in primis conciliat atque auctoritatem: hæ verò virum bonum cæloq́ue dignum efficiunt. TRIAS iſta, ſi quem mortalium vmquam, IVSTVM certè LIPSIVM beauit: vtpote quem Virtus naſcentem exceperit, Doctrina natum excoluerit, Modeſtia ſupra æquales extulerit; in cuius denique amore boni omnes, vel ipsâ Inuidiâ nequidquam frendente, conſpirarint.

Dies & annus natalis M.D.XLVII.

Natus eſt feliciter, nec ſine omine, XV. Kal. Nouembr. qui dies D. Lucæ Euangeliſtæ ſacer: eo ipſo anno, quo Carolus V. Imp. Ioanne Frederico Saxoniæ Duce in prælio ad Albim capto, & Philippo Haſſiæ Lantgrauio in deditionem accepto, Proteſtantes Germaniæ proceres domuit. Nox media lumen eximium orbi futurum protulit, cùm mater ſuperiori nocte proximâ puellos duos, mirè candidos, per cubiculum inambulantes, mutuumq́ue ſe complexos, vigilans atque exſomnis vidiſſet.

Prodigium. Cent. 3. Miſcell. epiſt. 87.

Interpretatio.

Interpretari ſi licet, DOCTRINAM ac MODESTIAM præſignatas dixero: quæ dotes in hoc viro ſic pariter enituerunt, vt ambigerent omnes (& audiui non rarò amicos diſceptantes) DOCTIOR AN MODESTIOR ESSET LIPSIVS. Raro certè exemplo, quòd ſcientia inflare, & magnis ferè ingeniis vanitatem aliquam ſoleat adſpergere: præſertim vbi applauſus doctorum, & gratia magnorum, acceſſerint. Et verò, quid ſi geminis iſtis PHILOLOGIAM & PHILOSOPHIAM notatas quiſpiam dixerit? Primus namque LIPSIVS molliorem iſtam atque amœniorem doctrinam cum hac virili ac robuſtâ, quæ in animo formando occupatur, aptè ſalubriterq́ue coniunxit: primus ipſe è Philologiâ Philoſophiam fecit: primus denique, vel ſolus, noſtri æui Muſas ad Sapientiæ, omnium diſciplinarum principis, obſequium traduxit.

Cent. 4. Miſcell. epiſt. 84.

Patria.

Genitus eſt in Iſcano municipio, aëre, aquis, ſitu peramœno: quod tertio lapide à Bruxellis, vrbe regiâ, Belgicæq́ue Principum ſede, itemq́ue à Louanio, veteri Muſarum domicilio, diſtat; agnoſcitq́ue toparcham hodie *Gerardum Hornanum*, Bauſſigniaci Comitem. Domus ipſa natalis, in decliui ad viam publicam ſita, nunc iacet ſemiruta: nam auitæ ac paternæ ædes, in colle vicino poſitæ, incendio perierant, paullò pòſt inſtaurandæ atque incolendæ. Vtrumque domicilium (niſi fallar augurium) venerabunda poſteritas omnis colet atque æſtimabit, vt Romuli olim caſam Romani, & Eraſmi nuper domum Roterodami. Sic enim naturâ comparatum eſt, *vt neſcio quo pacto locis ipſis moueamur, in quibus eorum, quos admiramur, adſint veſtigia, & in quibus ipſi habitare ac ſedere ſint ſoliti.*

Corn. Nepos in vitâ Attici.

Parentes & maiores.

Parentes LIPSIO fuêre *Ægidius Lipſius* & *Iſabella Petrinia*, opibus & genere perhoneſti: ſuis vterque parentibus vnicus. Auus *Nicolaus Lipſius*, quieti & litteris eſt operatus: patruus maior *Martinus Lipſius*, inter Auguſtinianos Louanij Canonicos ad D. Martini vixit: vir ob vtriuſque linguæ peritiam, doctrinamq́ue multiplicem, Des. Eraſmo familiaris, & à ſuis illiuſq́ue ſcriptis notus. Extant erudita illius ſcholia in *Hilarium*, *Auguſtinum*, *Hieronymum*, *Chromatium*, *Symmachum*, *Macrobium*, alioſq́ue veteres auctores, ex fide codicum mss. caſtigatos: deſiitq́ue viuere, cum IVSTVS octauum ferè ætatis annum ageret. Auiam habuit *Margaretam Eechautiam*, ſtirpe nobilem: cuius maiores, pater & fratres, in

Elogia noſtra Belgica conſule.

M.D.LV.

Principum noſtro[illegible] aulis floruerunt; vt Diuæus, Heurerus, & alij noſtrates hiſtorici memorant. Proauus fuit *Iuſtus Lipſius*: cui vxor *Anna Lunkebe [illegible]*, genere nobiliſſimo, ſed in virili ſtirpe iam extincto. In dotem ea villam *Rodium*, agros, domum attulit, quæ in Iſcano: atque ea occaſio LIPSI illic nati. Nam pater & maiores domo omnes Bruxellenſes fuerunt, opibus & dignitate inter vrbis eius primos. Parentes in Iſcano annos aliquot domicilium habuerunt, atque ibi filius ab ipſis honeſtè eſt educatus. vt ſolent nobiles atque honeſtiores ferè ciues, *quos nec ambitio impotens, nec ſpes ſollicitat lucri*, in villis ac prædiis ſuis agere. Annos ſex iam natus, Bruxellas cum parentibus migrat, & ſtudiis illic litterarum, in triuiali parœciæ (vt nuncupant) Capellenſis ſcholâ, initiatur. adeò facili promptoque puer ingenio, vt præceptor paruulum genibus impoſitum, & ſic penſa recitantem, aliis in æmulationem atque exemplum oſtenderet. Condiſcipulos inter *Dionyſius Villerius* tunc fuit, nunc Canonicus & Cancellarius Tornaci apud Neruios: qui præter inſignem Bibliothecam (qualem nemo in Belgicâ noſtrâ priuatus fortaſſe poſſidet) numiſmata Romanorum plurima, exotica item cimelia ex altero orbe allata, ſtudioſè adſeruat. Grammaticas itaque *Ioannis Deſpauterij* præceptiones ſtatim noſter hauſit, & ſponte ad linguam quoque Gallicam (quæ ferè Belgas inter honeſtiores obtinet) ſe dedit: quam è libris ſine doctore ita didicit, vt rectè ſcriberet, etſi loqui & legitimè pronuntiare non poſſet.

Lib. 1. a. 8. in Louan. nio. — *Educatio.* — *Inſtitutio.*

Ceterùm puerili illâ ætate, quæ variis caſibus ſolet eſſe obnoxia, in triplex diſcrimen, ſuffocationis nimirum, luxationis, & merſionis, incidit: quæ pericula non niſi à Deo palàm depulſa profitetur. Et verò ad bonas artes, quæ ſuffocatæ merſæque iacebant, reuocandas, hominem natum ſeruare, atque ad ætatem iuſtam IVSTVM prouehere benignus voluit Deus.

Vitæ pericula. — *Cent. 3. Miſcell. epiſt. 87.*

Annum agens decimum, Athum Hannoniæ oppidum à parentibus ablegatur: quod Athenæum (ita nuncupare liceat) & [illegible]nardos, *Beueros, Lenſæos, Baios, Bochios*, alioſque Belgicæ viros magnos dedit. Hîc iterùm præcepta Grammatica (& quidem *Ioannis Cuſtodis* Brechtani) puero ſunt inculcata, prauo illius & noſtri etiam æui vſu, ſeu veriùs abuſu. Hærent nimirum magiſtelli in regulis [illegible], & meliorem ferè ætatis [illegible] in aditu humaniorum artium di[illegible], adyta verò earum numquam penetrant. Torquent, imò detorquent rectiſſima ingenia &, præter fructum, tollunt quoque venuſtatem. Quo fit, vt amœniores non raro adoleſcentes ad illa tam inamœna non veniant; imò fugiant, cùm aduenerint, atque haurire non iniuriâ ſpernant abſinthium illud diſciplinarum. Alios verò iſta Grammaticarum inſtitutionum varietas abſterret, quâ apud Belgas præſertim peccatur in iuuentute erudiendâ. Triplicem certè Grammaticam, in triplici migratione, ſibi puero prælectam, atque ad annum decimumtertium nugis iſtis ſe detentum, queritur LIPSIVS: cùm tamen ab anno octauo eadem teneret, etſi non eodem modo. deploratque meritò, annos illos quinque non in ſtilo & grauiorum rerum ſcientiâ poſitos fuiſſe. vt iure cenſeant prudentiores, ex vſu publico fore, ſi vna Grammatica concinnetur, quæ communis vniuerſæ ſit Belgicæ.

Studium apud Athenæos. — *Cent. 1. Miſcell. epiſt. 94.*

Sed ad tironem noſtrum redeo. Biennio Athi exacto, carmen ibidem cœpit ſcribere: & anno tertio Coloniam Agrippinam, ingenio animoque excolendo, ad gymnaſium Societatis IESV mittitur. Ibi Græcis ipſum *Gerardus Kempenſis*, Rhetoricis *Ioannes Oranus* Leodicenſis, Philoſophicis *Arnoldus Hauenſius* Siluiducenſis, nunc Cartuſianus, moderatore *Franciſco Coſtero* Machliniano, imbuerunt: capere ſanè pronum, atque iſtic & alibi anteà ductorem ſemper & principem ſuæ claſſis. Itaque vix duodecennis orationes ſcripſit & habuit, pueriles quidem, ſed quas grauior etiam ætas in illâ ætate laudaret. Nec deſtitit poſteà, & dedit floridioris eloquentiæ ſuæ ſpecimen non vno loco: quod dicendi ſtudium ſi mos æui noſtri aperuiſſet, decurrere profectò cum nonnemine priſci æui potuiſſet.

Studium apud Colonienſes. — *M.D.LIIII* — *Præceptores.* — *Cent. 2. Miſcell. epiſt. 31.*

Ceterùm Philoſophica iam inde à puero ſic LIPSIO placuere, vt peccare iuuenili quodam ardore videretur, & freno atque inhibitione fuerit coërcendus. Conſtat à præceptoribus non rarò è manibus excuſſus ipſi vel ut per vim libros eius generis omnes, & ſcripta etiam commentarioſque ereptos, quos ex omni interpretum turbâ laborioſè ſibi confecerat. Neque mutauit poſteà, ſed in omni ſtudiorum curſu iſtam

Philoſophiæ ſtudium. — *Præfat. in Conſtant.*

iſtam Sapientiæ metam præ oculis habuit. Nec eâ proceſſit viâ, quâ philoſophantium vulgus hodie: qui ſpinis argutiarum & laqueis quæſtionum irretiti, nihil aliud agunt, quàm quòd ſubtili inanium diſceptationum filo eas texant & retexant. Politicis & Ethicis potiſſimùm ſeſe dedit, & ſemina iam tum apud Vbios iecit frugis poſteà enatæ.

Cent. 3. Miſcell. epiſt. 87.

Sub id tempus, vt optima vitæ dux & magiſtra eſt Philoſophia, pectus adoleſcentis pietas tetigit: & Societati IESV voluit adgregari. Parentes inaudierunt, abduxerunt, & annos ſedecim natum ex Vbiis Louanium euocarunt. Itaque Philoſophicis inſiſtens, Phyſica in gymnaſio Caſtrenſi aliquamdiu audiuit, ibidemque cum *Othone Hartio*, in ſupremâ nunc Belgij curiâ Machliniæ Conſiliario, coniunctiſſimè vixit. Philoſophiæ ſpatia emenſum, amœna litterarum atque antiquitatis ſtudia ad ſe totum traxerunt: quorum ipſi guſtum amoremque Coloniæ idem *Gerardus Kempenſis* infuderat. Louanij porrò compares habuit comiteſque iiſdem in ſtudiis, *Ludouicum Carrionem* Brugenſem, *Franciſcum Martinium* Gandenſem, *Arnoldum Deinium* Machliniienſem: ductore & quaſi chorago *Cornelio Valerio*, qui Petro Nannio ſuccenturiatus, in trilingui tum gymnaſio Buſlidiano eloquentiam profitebatur. Acceſſere mox *Martinus Antonius Delrius*, *Andreas Schottus*, Antuerpienſes, *Victor Giſelinus* Sanfordanus, *Janus Lernutius* Brugenſis: ſcriptis omnes poſteà clari, & à nobis * alibi celebrati. Louanij dum verſatur, & Iuriſprudentiam quoque libat, pater ipſi fato eripitur, Bruxellenſis tunc vrbis prætorio Præfectus: vir acer, manu promptus, ſodalium ac conuiuiorum appetens, & qui iſtâ comitate amplum patrimonium auitum valdè attriuit. Mater curam eius reliqui, itemque IVSTI ac ſororis ſuſcepit: matrona, in ſummâ modeſtiâ, virilis animi & conſilij. Hæc filij cauſsâ Bruxellis Louanium ſedem ac domicilium tranſtulit, atque ibi ex hydrope non diu pòſt obiit.

M.D LXV.

Studiorum ſocij.

Martini & Deini immaturum obitum deplorat, l. 3. Antiq. c. 1.

* In Elogiis Belgicis.

Annum tum ferè decimumoctauum agebat LIPSIVS, & publicè iam ſpecimen eximium ſui dederat, in ſcholis declamando ac diſſerendo. Sed magis magiſque Muſa vetus ipſum capere, & eius amore, Italiam cogitare. Fecit. ſed *Variarum Lectionum* libris anteà ſtilo florido ac Ciceroniano conſcriptis: quod ingenij ſui, vt appellat, tirocinium, vix nouemdecennis edidit, atque *Antonio Perrenoto* Cardinali *Granuellano*, acri ingeniorum æſtimatori, inſcripſit. Primus hic illi aditus ad famam, atque in *Perrenoti* domum fuit: in quam Romæ admiſſus, biennium circiter egit, ſummâ benignitate habitus, & ad ſtudia tractanda non incitatus ſolùm, ſed ab erudito patrono etiam adiutus. Erat à Latinis illi epiſtolis: ſed otium & omne liberum tempus dabat inſpectioni lapidum, locorum veterum, & ſi quid in Vrbe aut viciniâ viſendum eſſet, aut noſcendum. Vaticana etiam Bibliothecâ per eumdem, & *Guilelmum Sirletum*, Cardinalem longè doctiſſimum, illi patuit: & in Senecæ, Taciti, Plauti, Propertij, aliorumque veterum libris mss. inuicem comparandis, tempus illud conſumſit. Luſtrauit & Farneſianam, Sfortianam, aliaſque illuſtriores Bibliothecas, cùm publicas, tum priuatas; neſcio fructu maiore, an delectatione. Florebant id temporis Romæ eruditiſſimi homines, *M. Antonius Muretus*, *Paullus Manutius*, *Latinus Latinius*, *Fuluius Vrſinus*, & *Plautus Bencius*: qui *Franciſci* nomen ſanctius, cùm Societatis IESV inſtitutum amplecteretur, poſteà adſumſit. Ex his *Muretum* profitentem audiuit, *Bencium* verò fratris loco habuit, & præ ceteris dilexit. Innotuit ibidem *Hieronymo Mercuriali*, noſtræ ætatis Medicorum principi: *Carolum* item *Sigonium*, & *Petrum Victorium*, illuſtres Hiſtoricos ac Philologos, per viam vidit; qui creſcenti adoleſcentis famæ fauentes, adfectum omnem exhibuerunt. Louanium rediit, annum ibi vnum egit, *primæuo in flore iuuentæ*: & egit (vt ſimpliciter candideque fatetur ipſe) haut vſquequaque ad ſeueram Catonis regulam. Liber erat, parentum & tutorum expers, atque ita æqualium exemplo, & communis conſuetudinis impetu abreptus, choreis, ſodalitiis, ludis, & ceteris eius ætatis vanitatibus aliquam temporis partem impendit. Adeò verum illud, *Semel inſaniuimus omnes*. At Deus & natura melior honeſtiſſimæ indolis adoleſcentem reuocarunt: qui peregrinatione, vtili ac ſalutari conſilio, in Sequanos, indeque in Germaniam inſtituta, ſe ſubduxit, & ſocietatem omnem priſtinam valere iuſſit. Dolam verò, quæ Sequanorum eſt Academia, à Philippo Bono Burgundiæ Brabantiæque Duce excitata,

Primum ingenij fœtus.

M.D LXVII.

Romana peregrinatio.

Cent. ad Ital. & Hiſp. epiſt. 42.

Adoleſcentia libertas.

Germanica peregrinatio.

Manſio apud Sequanos.

citata, deflectens, dies ibi paucos ſubſtitit: & *Victorem Giſelinum*, dum Medici titulo donatur, publicè laudauit. Quâ quidem oratione à meridie dictâ, & conuiuio mox inſecuto, febrim acerrimam contraxit, &

Apud Viennenſes in Auſtriâ. tantùm non periit. Valetudini priſtinæ redditus, Viennam Auſtriæ, atque in Maximiliani II. aulam ſe contulit: quæ vna plures tunc eruditos habebat, quàm aliorum tota ferè regna. Hìc *Augerio Giſleno Buſbequio*, multis legationibus claro, *Ioanni Cratoni*, *Nicolao Bieſio*, Medicis, *Ioanni Sambuco*, *Stephano Pighio*, Hiſtoricis, innotuit & placuit: atque ij iuuenem retinere, & iis in locis illigare non vnâ conditione ſunt conati. at fruſtrà. Nam patriam re-

M.D.LXXII. ſpectabat; & animo redeundi, per Bohemiam, luſtratâ Pragâ vrbe regiâ, per Miſniam, Thuringiam, & vicina Saxoniæ loca, iter inſtituit: cùm ecce triſtes de afflictâ nouo bellorum turbine Belgicâ, deque attrito militari iniuriâ patrimonio, nuntij allati, pedem figere vel inuitum iſtis in lo-

Profeſſionis primordia. cis adegerunt. Itaque Ienæ apud Thuringos paullò plus annum hæſit & docuit: atque illa primordia ad Profeſſorium ipſi munus fuêre. In quo munere ad extremum vſque ſpiritum, quamquam rude iam donatus à Ser^mo^ Principe noſtro ALBERTO AVSTRIO, magnâ conſtantiâ perſtitit: ne iuuentuti, cui ad optima ducendæ natus erat, deeſſe videretur. Fecit itaque quod ante ipſum nobiles, imò principes viri fe-

Tac. 13. Annal. cêre: rati nimirum, *Profeſſione publicâ, dignitatem omnem ornari, non deſtrui.* Quod addo, ne quis *Profeſſoriam* ipſi *linguam*, vt olim Agrippina magno illi Senecæ, velut probrum obiiciat.

Sed rebus in Belgicâ paullulùm pacatis, oculos iterùm ad ſuos ac ſua flexit, & Co-

Vxor. loniam Vbiorum venit. Hîc *Annam Calſtriam*, viduam, patriciâ Louanij familiâ

Cent. 1. epiſt. 31. genitam, duxit vxorem: ſui magis animi, quàm amicorum impulſu. Sed, vt ille ait, *Sic erat in fatis: & fatalem viro feminæque torum eſſe*, Euripides olim monuit, LIPSIVS vſu didicit. Vixerunt porrò concorditer, quamquam fructus matrimonij, id eſt liberorum, exſortes: quæ res, feliciſſima alioqui coniugia, ſæpè turbauit & turbat. Diſputant autem Medicorum filij, qui fiat, vt viri magni atque heroës ferè liberos non ſuſcitent; aut ſi ſuſcitent, iidem ipſi, pro veteri prouerbio, noxæ ac probra plerumque exiſtant.

In Vbiis menſes nouem cum vxore LIPSIVS ſubſtitit, & *Antiquas Lectiones* con- *A[illegible] Lect[illegible]* ſcripſit. quæ in Plauto potiſſimùm emendando verſantur. *Cornelium* deinde *Tacitum*, *Corn. Tacitus.* hiſtoricorum omnium prudentiſſimum, in manus ſumpſit, & in Colonienſi iſto ſeceſſu Notis primùm illuſtrare cœpit: quem ſcriptorem, neque notum ſatis anteà, neque luce aut medicinâ dignâ donatum, bono publico ipſe produxit. Vtramque dare quidem conati anteà fuerant, *Ferretus*, *Alciatus*, & *Vertranius*: ſed conati tantùm. Itaque viam ipſis viſam potiùs quàm tritam ingreſſus noſter, perpetuum poſteà *Commentarium* Lugduni in Batauis adiecit. Placuit is labor vniuerſæ Europæ: *Præfat. in Tacitum.* & multi deinde, quaſi muſcæ, ad odorem bonæ famæ conuolarunt, atque in eodem muſtaceo, quod dicitur, lauream quæſiuerunt. In his *M. Antonius Muretus*, *Ioſias Mercerus*, *Ludouicus Aurelius*, Galli; *Curtius Pichena*, *Iulius Salinerius*, *Annibal Scotus*, Itali; *Emanuel Sarmienius Mendoza*, Hiſpanus; *Ianus Gruterus*, Belga; *Sauillus*, Britannus; alij: quorum nonnulli (ex ambitione an odio, haut facilè dixerim) viro illudere atque inequitare ſtuduerunt; alij contrà modeſti, ſymbolas ſuâ ſponte contulerunt. Quin & *Lucius* neſcio quis ab ignoto terræ angulo demum prorupit, & ſpecioſo Mirandulani codicis titulo, Notiſque ex eo in ſcenam prolatis, Campanâ quadam ſuperbiâ, in LIPSIVM proteruus incurrit. At mox laruam ipſe detraxit, & petulantiam ſiue inſcitiam hominis, illam repreſſit, hanc produxit. Senſitque ſuo malo miſellus, *barbam leoni languido* (nam tum languebat noſter, & reſpondendo conualuit) *vellendam non eſſe.*

Poſt *Tacitum*, & *Antiquas Lectiones* cum- *Manſio in Iſcano.* gatas, ſuſtinuit ſe pauliſper à ſcribendo, atque ex Vbiis in Iſcanum ſuum migrauit: animo deſtinans ruri agere, & tabernacu- M.D.LXXV. lum vitæ in quiete illâ, ab ambitu curiſq; remotâ, collocare. Scripſitque id temporis ad cognatum ſuum *Guil. Breugelium*, Conſiliarium regium, dignam cedro *Epiſtolam*: Cent. 1. Miſcell. epiſt. 8. quâ Agrum, eiuſque cultum, Vrbe meliorem eſſe, atque ad Sapientiam, ad Mores, ad Voluptatem, itemque ad Fructum, longè aptiorem diſcrete commonſtrauit. Et iam ſeriò quietum, latens, ac rureſtre iſtud vitæ genus erat ingreſſus: cum ecce bello ciuili iterum exſuſcitato, licentia militaris ex agro in vrbem migrare compulit.

Itaque

Itaque [illegible] redux, Iuriſprudentiæ ſtudiis, & amicorum conſilio, magis ſeriò ſe dedit, & titulum etiam Iureconſulti, publicâ inauguratione, in magnâ frequentiâ, & poſt ſolennia experimenta, ibidem ſumpſit. A foro tamen atque à Reipublicæ procuratione, non inertiâ, ſed iudicio ſe perpetuò abſtinuit: quod decretum nulla ipſi Suada aut Sophia eripere vnquam potuit. Sciebat quidem Stoïcos, quos præ ceteris Philoſophis mirabatur, hac in parte eſſe alios: vt qui Reipublicæ ſeſe dant, & vndis, quod Poëta ait, ciuilibus ſeſe merſant. Sed ingenium, natura, & ratio aliud noſtro dictabant, ſuadebantque REIPVBLICAE NON MISCERI, præſertim BELGICAE, in tantâ rerum confuſione, vbi nemo auditurus, nonnemo ſana etiam conſilia eſſet irriſurus. Voce tamen ac ſtilo ſic vniuerſis & ſingulis prodeſſe ſemper ſtuduit, vt non vnius Reipublicæ, ſed totius generis humani curam geſſiſſe videatur. *Nec enim is ſolus* (vt ſapientiſſimi Senecæ verbis vtar) *Reipublicæ prodeſt, qui candidatos extrahit, & tuetur reos, & de pace belloque cenſet: ſed qui iuuentutem exhortatur, qui in tantâ bonorum præceptorum inopiâ, virtute inſtruit animos, in priuato publicum negotium agit.* Quin imò eximia in primis ea cenſetur de Republicâ benè merendi ratio, ſi quis de Regibus ac Principibus benè mereri, id eſt, ſalutarium face monitorum iis ſtudeat prælucere. Itaque ne in otio litterario ignauiam quæſiſſe videretur, ſub id tempus *Epiſtolicas* Louanij *Quæſtiones* (in quibus cùm ad varios Scriptores, tum ad T. Liuium pleræque ſunt Notæ) euulgauit: *Leges* item *Regias & Decemuirales*, in auditorum gratiam, quibus eas ipſas, vt & *Liuij* quædam, publicè interpretatus fuerat, tunc concinnauit.

Iureconſultus factus. M.D.LXXVI.

Cent. 1. Miſcell. epiſt. 24.

Decretum. Reipublicæ non miſceri.

Epiſtolicæ quæſtiones.

Leges Regiæ & Decemuirales.

M.D.LXXVIII.

Exinde acriores procellæ & venti iterùm excitati, quibus nihil propiùs factum, quàm vt Belgicæ nauis mergeretur. Brabantia in primis noſtra fluctuabat: Ordinum confœderatorum copiis à Ioanne Auſtrio, duce fortiſſimo, partaque de Turcis ad Echinadas victoriâ clariſſimo, apud Gemblacum cæſis fugatiſque. Quid? Muſæ tympanorum tubarumque ſtrepitu in exſilium pelluntur: cum ipſis alumni diffugiunt, atque inter ceteros LIPSIVS. Louanio in ordinem redacto miles regius imponitur; ſupellex Lipſiana, in iſtâ rerum flammâ, periclitatur. Opportunè *Martinus Antonius Delrius*, [illegible] tunc Auſtrio à conſiliis, idemque [illegible] in caſtris Iudex, adfuit (& veteris amici ſui [illegible] ſe Antuerpiam ſubduxerat) res, opes, libros, ac ſcripta, id eſt vitam ipſam, vt noſter nuncupat, periculis eripuit. Exinde turbis, Numidæ in morem circumactus, ſine lare, ſine certis ſedibus aliquamdiu noſter diſcurrit: quas tandem Lugduni in Batauis poſuit, Ordinum vocatu, & ſtipendio ſanè perhoneſto; ſed temporaneas, non perpetuas,

XXX. Ianuarij.

Cent. 1. Miſcell. epiſt. 14.

M.D.LXXIX. Epiſt. 27.

—Dum conſileſcant turbæ, atque iræ leniant.

Turbæ tamen ex turbis, vt fieri amat, enatæ ſtationem mutare vetuerunt, & annos ipſos tredecim in Batauis tenuerunt. In alto illic otio, in flore ætatis & ingenij, ſcripſit edidítque varia, atque ea præ ceteris maximè elaborata. Initium fecit ab *Electorum* libris: in quibus partim *Critica*, partim *Ritualia*, variè electa & decerpta; Plinij exemplo, quem commentarios CXX. Electorum reliquiſſe, nepos eius diſertè commemorat.

Electorum libri.

Satyram poſteà *Menippæam* luſit in ambitionem atque imperitiam quorumdam, qui Criticos ſeſe dicunt: veros enim germanoſq; tangere neus illi nomquam fuit. Turbas tamen atque inuidiam auctori ſcriptum iſtud peperit: quòd in eo ioci eſſent nonnulli de laurea Poëtarum, quam Imperator ſolet elargiri. Clamabant vniuerſum id genus vatum, ignominiâ ſeſe ab ipſo affectos, Cæſaremque ipſum iniuriâ adſperſum, quaſi non id illi ius eſſet aut poteſtas. At poſtquam [a] Epiſtolâ ſeorſim editâ ſe purgauit atque aperuit, omnis iſta bilis ſoluta eſt in riſum. Nihil enim aliud ſchemate illo voluit, quàm quod vetus habet verbum: *Multos thyrſigeros eſſe, paucos Bacchos;* itemque *Laurigeros* quidem *multos*, *paucos* autem *Phœbos* in Germaniâ numerari. Et hoc ſciunt, meritoque deplorant illi ipſi, quos merito ſuo Phœbæa illa laurus cinxit.

Satyra Menippæa.

[a] *Extat in Saturnalium fronte.*

Cent. 1. Miſcell. epiſt. 18.

A turbis ad ludos & ſpectacula conuerſus, *Saturnalium* libros, qui *De gladiatoribus*, foras dedit: & cruentas illas in pace pugnas, noſtro æuo ignotas, retraxit; oculiſque velut ſpectandas, non ſine caueæ Senatoriæ & Equeſtris plauſu, propoſuit: venuſtâ *Othonis Vænl*, noſtratium Pictorum facilè principis, manu ac penicillo adiutus. Cumque vniuerſam rem Spectaculorum veterum, Muneris inquam vtriuſque,

M.D.LXXXII. *Saturnalia.*

 cùm

cùm Circi tum Scenæ, illuſtrare ſtatuiſſet: perutile illi viſum, imò neceſſarium, de locis ipſis, eorumque formis, quædam præmittere. Itaque *De Amphitheatro* quædam contexuit, ipſamque Arenæ imaginem, faciem & habitum accuratè expreſſit.

Et potuiſſet id genus plura ex Antiquitate quaſi ludens depromere, niſi ſeria illum ſtudia auocaſſent, & acri quodam thyrſo pectus alta Diua percuſſiſſet. Sapientiam intelligo: cuius ſemitam diu interclusam, ſpiniſque obſitam ſternere & munire aggreſſus, vt publicis malis ſolatium pro virili adferret, *De Constantiâ*, in mediis Belgicæ noſtræ turbis, conſtanter ſcripſit, & S. P. Q. Antuerpienſi inſcripſit. Quod adeo gratum illis exſtitit, vt pro veteri ſuo in eruditos homines humanitate ac beneficentiâ, aureum viri libellum duplicem duplici paterâ inauratâ, affabrè cælatâ, compenſandum exiſtimarint.

Conſtantia.

M.D.LXXXIII. Ciceronis conſolatio.

Sub idem tempus nouitius in Italiâ libellus prodiit, *M. Tullij Ciceronis*, vt volebant, *Conſolatio*: quo ſcripto ſeipſum de filiæ obitu conſolatus dicebatur. Iudicio ad hunc noſtrum *Reipublicæ litterariæ Principem* (quem illi titulum Gaugericus Riuius ingenioſo libello adſtruxit) delato, is perſonam mox detraxit, & ſtilum diſiunctum, otioſum, lentum, & phraſin Sigonianam primus, niſi fallor, agnouit ac detexit: *Iano Guilhelmio*, *Riccobono*, aliis mox ſuffragantibus. Auctâ porrò iam famâ, cùm *Epiſtolas* ſuas ab aliis alibi vulgari comperiſſet, eas ipſe errantes collegit, & *Longolij*, *Sadoleti*, *Bembi*, *Bunelli*, quemque in hoc genere vnicum laudare ſolebat, *Politiani* exemplo, publici iuris fecit: *Epiſtolicâ Inſtitutione* in bonum iuuentutis adiunctâ. Atque hinc iterùm turbæ: quòd in Centuriâ alterâ epiſtolæ quatuor eſſent, quæ ioci aut ſalis aliquid haberent in hoſpitia Weſtphalorum. Non pauci morſum aut læſionem interpretati ſunt: & pro Weſtphalis ſuis libello etiam edito *Domannus* pugnauit. At LIPSIVS, vt erat ingenio placido, atque ab omni litigandi ſtudio admodum alienus, epiſtolas illas, non interpretatione ſolùm leniuit (quod verè poterat, & publicè in litteris ad Iacobum Monauium iam fecerat) ſed ſpongiâ deleuit.

Epiſtolæ.

Epiſtolica inſtitutio.

Vt de *Valerio Maximo*, *Senecâ Tragico*, *Velleio Paterculo*, quos Notis & Animaduerſionibus illuſtrauit, nihil dicam: dialogus *De rectâ linguæ Latinæ pronuntiatione* dignus eſt profectò, qui publicè in ſcenâ laudetur. Grammaticum, fateor, argumentum, atque ex ſe tenue ac vile fortaſſe, ſed quod olim & Senatores atque ipſi Principes tractarunt: quodque ſic noſter enucleauit, vt ne ipſe quidem Priſcianus, ſi reuiuiſcat, quidpiam addere aut deſiderare poſſe videatur. Et neſcio certè, an poſteritas credet, ab vno eodemque ingenio, & hæc minuta, & alia quæque grandia, tam exactè, tam æqualiter potuiſſe tractari. Enimuerò quid teſſellato *Politicorum* opere ſublimius? quid illo *De vnâ Religione* commentario diuinius? Vt phrygiones è varij coloris filo vnum aulæum formant: ſic noſter mille aliquot veterum gnomas, pulchras, acres, atque ad ſalutem generis humani natas, in vnum conduxit, atque ex iis elegans iſtud *Politicorum* corpus conflauit. Nimirum in *Conſtantiâ* ſuâ Ciues ad patiendum & parendum formarat: hac ſcriptione Regibus ac Principibus, ad rectè imperandum, facem prætulit.

De rectâ pronuntiatione linguæ Dialogus.

Politica.

Inuidiam tamen (vt ſumma ſemper petit liuor) effugere non potuit, quam duæ ipſi voculæ potiſſimùm pepererunt: ignem ſtruente *Theodoro Cornhertio* (quem nunc Diodorum, nunc Dialogiſtam ipſe nuncupat) homine vix Latino, & nouæ in religione apud Batauos ſectæ auctore & anteſignano. Scripſerat noſter, *Hæreticos ſeditioſos ac turbidos eſſe puniendos*: ille ſic accepit, quaſi dixiſſet, quoſcumque in religione errones vrendos, ſecandos, occidendos: libelloque vulgari linguâ edito, hominem mitiſſimum ſæuitiæ apud Ordines Batauiæ accuſauit. hominem, inquam, mitiſſimum: cuius ſcripta quiſquis ſedatè leget, nec ſæuitiam nec lenitudinem increpabit, ſed fatebitur viam præſcriptam, quam bono generis humani iniuerint hodie qui regnant. Quin imò agnoſcet in lenitudinem ſemper fuiſſe proniorem, quique in hanc potiùs, quàm in aliam partem peccandum, ſi modò peccandum, exiſtimarit. Et tamen VRENDVM & SECANDVM nonnumquam, veterum Medicorum ritu: qui in prauo vlcere aut vulnere ſecabant, deinde ſiſtendo ſanguini vrebant. Nam quis eadem vetet in animi vlcere, præſertim ſi quando vana

Vre, ſeca.

Contra Dialogiſt. cap. 1.

Relligio peperit ſceleroſa atque impia facta, Lucret.

ſi quando turbas & diſſidiorum faces accendit? Vt vetera & noſtra taceam: an

non

non Caluinus ipſe in Michaele Serueto, patrum memoriâ, permiſit exemplo? An non & Beza clamat? *Qui hæreticos puniendos negant, illi conantur in Eccleſiam Dei inuehere opinionem longe peſtilentiſſimam, & ex diametro repugnantem doctrinæ primùm à Deo Patre traditæ, deinde à Chriſto inſtauratæ, ab vniuerſâ denique Eccleſiâ Orthodoxâ perpetuo conſenſu vſurpatæ. Vt mihi magis quidem abſurde facere videantur, quàm ſi ſacrilegos aut parricidas puniendos negarent, cùm ſint iſtis omnibus hæretici infinitis partibus deteriores.*

De vnâ religione liber. M.D.XC.

Ad LIPSIVM redeat oratio. Is, libello *De vnâ religione* aduerſus *Cornbertium* edito, ex Batauis dolo bono pioque ſe ſubduxit: profectione per Germaniam in Eburones, ad Spadanos fontes acidos, hepatario, quo laborabat, morbo (vt prætexebat) curando, inſtitutâ. Diſceſſus cauſſa duplex illi fuit, Religio nimirum & Fama: acre telum vtrumque. Hamburgo itaque Moguntiacum ſtudio deflectens, cum Eccleſiâ Catholicâ Romanâ ſeriò & publicè in gratiam mox rediit, idque per Patres Societatis IESV ibidem: non timidè aut ignauè, ſed palam noſter in poſterum futurus. Id ipſum litteris ad *Martinum Delrium*, Leodici tunc agentem, datis libuit teſtari. quas ad vtriuſque gloriam hîc ſyllabatim exhibebo.

Cent. 2. Miſcell. epiſt. 8.

REVERENDE PATER,

Lipſij ad Delrium Epiſtola de ſuo ad Catholicos reditu.

AMOR *veſter vetus & verus non permittit, vt te celem facinus grande, quod patraui. Dei benignitate eripui me è laqueis, quibus implicabar, & ſaluus atque incolumis perueni in Germaniam ad Patres veſtros. Mentior, ſaluus. Æger perueni, & preſſus pondere peccatorum. Sed Dei miſericordia, ope Patrum, illis quoque me liberauit; & hoc vnum supereſt, vt perſeuerem in bonâ viâ, & firmo eam pede calcem. Iuua ô me tuis precibus: tu inquam, qui ad hanc me in parte duxiſti, poſt cuius ſalutares litteras Deum iterùm iratum habeam, ſi vnquam conquieui. Nocte & die me fodit ille ſtimulus, nec ipſe ſomnus mihi niſi per inſomnia inquietus. Deo gratia eſto, qui inuitum quaſi & reluctantem ſic eduxit, & poſuit in locis, vbi mihi, Eccleſiæ & Reipublicæ poſſim eſſe vtilis. quod ſerio recipio me (illo adiuuante) facturum. Sum nunc apud Patres Moguntiaci, & inter primas curas habui, vt hæc paucula ad te exararem. Lætare frater, qui verè fratrem & amicum recepiſti; & ignoſce omnia præterita, ita Deus tibi quoque ignoſcat. Precibus tuis & Patris Orani me commendo ſeriò, ſeriò: quem participem facere huius nuntij potes, ſed ſolum. Nam diuulgari non expedit, quia vxor, familia, & reſculæ meæ, etiamnunc ſunt apud Hollandos. Breui erumpam, & palàm bonis me reddam. Ora, ora pro me. Moguntiaci,* XIV. *April.* M. D. XCI.

Nunc demum tuus verè frater

I. LIPSIVS.

Non defuerunt tamen, qui minùs ſincerâ candidaque mente nomen dediſſe Eccleſiæ Romanæ, calumniarentur. Aduerſus quos rabulas ac blaterones audi ſic alibi exclamantem: *Deus fulmine ſuo me perdat (cogor enim aliquid pro adfectu ardentius dicere) ſi eſt aut fuit in totâ hac actione meâ aliquid ſimulatum. & omitto Deum omniſcientem illum iudicem, & omnia vindicantem: apud homines ipſos ita proſtituam meam Famam, vt palàm ita proditor ſim & audiam? Qui aliquid ſinceri iudicij adfert, & oculo non iniquo intuetur meam cauſſam, videbit ne poſſe quidem me aliter ambulare, quam pede recto. Quod feci, quod facio, quod faciam, ſecurus de humanis iudiciis, quibus in malignam ſententiam ego quidem non ſim cauſſa.*

In epiſt. ad Lodouicũ Thouardũ 1591. datâ.

Moguntiaco digreſſus, cùm Leodici, tum Spadæ biennium ferè egit, bibitque Acidulas illas, iam olim à Gilberto Philareto Limburgio, & nuper à Philippo Gæringo, Thomâ Rietio, Abrahamo Nicolao Frambeſario, aliiſque Medicis laudatas. Amicos hîc repperit, *Guilielmum Bergium* in D. Lamberti Decanum, Antuerpiæ pòſt Antiſtitem, ac demum Cameraci Archiepiſcopum; *Iacobum Carondeletum*, Cancellarium; *Arnoldum VVachtendonckum*, *Carolum Billeium*, *Petrum Oranum*, Conſiliarios; *Dominicum Lampſonium*, poëtam egregium; eiuſque fratrem *Nicolaum*, ad D. Dionyſij Decanum; *Ioannem Furium*, Martinianæ ædis Canonicum; *Othonem Vænium*; quique per litteras, vnà cum *Nic. Oudarto*, auctor illi ac princeps ad mutandam ſedem extiterat, * *Martinum Delrium*, ſacra tunc Conſcientiæ iura in eâ vrbe explicantem.

* Delrij vitam typis Plantinianis editam conſule.

Famâ diſceſſus per Germaniam ſparsâ, mox *Guilielmus* Boiorum Dux, eiuſque frater *Erneſtus*, Vbiorum atque Eburonum Antiſtes, *VVolfangus Theodericus* Salisburgenſium, *Iulius* Herbipolenſium,

Principes, qui eum ad ſe euocarunt.

teorologicis, Stobæi Eclogis, & M. Tullij Academicis; vtraque autem ex Senecâ, Diogenis Laërtij Zenone, aliiſque reuocauit. Exinde, poſt *Ferdinandum Nonium Pintianum*, *Ioannem Petreium*, Hiſpanos; poſt *M. Antonium Muretum*, *Nic. Fabrum*, *Franc. Iuretum*, *Dionyſium Gothofredum*, Gallos; poſt *Deſ. Eraſmum*, *Hadr. Iunium*,

L. Annæus Seneca, Philoſophus.

Ianum Gruterum, Belgas; ſeriò ipſum *Senecam* aggreſſus eſt: vt fatali quadam ſympathiâ tres eruditi Belgæ, iiſdem ſe amiciſſimi, in *Senecis* illuſtrandis, *Lipſius* in Philoſopho, *Andr. Schottus* in Rhetore, *Mart. Delrius* in Poëtâ tragico, conſpiraſſe videantur. Philoſophum quidem eximium, Virtutis atque Honeſti præconem, emendatum, ſcholiiſque illuſtratum PAVLLO V. Pont. Max. noſter inſcripſit: & per *Philippum Rubenium*, ſuum olim auditorem (qui S. P. Q. Antuerpienſi à Secretis,

Bochius obiit an. M.DC.IX. Rubenius M.DC.XI. * Cent. 5. Miſcell. epiſt. 84.

Ioanni Bochio, poëtæ eximio, ſuffectus) obtulit.* Voluit nimirum vel ſic orbi vniuerſo conſtare, quem caput Religionis in orbe agnoſceret. Pontifici optimo donum & dicatio longè gratiſſima extitit: quod per litteras ipſe teſtatus eſt, quin & hortatus, vt ſtilum & ingenium ad ornandam Eccleſiam, & magnitudinem eius propagandam, vellet conferre. Quod velut diuinitus ſibi imperatum ſuſcipiens, ſtatuerat omnem huic rei operam dare, ſi vita longior obtigiſſet: vt litteris ipſe, paucis ante obitum diebus, ad eumdem

Epiſt. 98.

PAVLLVM Pont. datis, diſertè eſt conteſtatus. Etſi iam ante hunc animum cœpetat oſtendere, & publicè militem in Eccleſiæ caſtris agere. Nam ediderat ante

Diua Hallenſis & Sichemienſis.

biennium, *Miracula & laudes* DIVAE VIRGINIS HALLENSIS, itemque DIVAE SICHEMIENSIS. Qui libri quia ſermonem multis dederunt, & ſummam auctori apud Nouatores inuidiam conflarunt, habe ſcriptionis vtriuſque, quidquid alij mentiantur, occaſionem & cauſſam.

In Diuâ Hallenſi cap. 1.

A primâ adoleſcentiâ Diuæ Virginis amorem & cultum LIPSIVS induit, eamque ſibi patronam adoptauit, & ducem in periculis, in moleſtiis, in omni denique vitæ curſu elegit. etiam in ſtudiis, *Ioannis Damaſceni*, *Ruperti Tuitienſis*, *Bernardi*, *Thomæ Aquinatis*, aliorumque exemplo: & ſi quid accuratiùs pangendum, aut dicendum publicè eſſet, vbi famæ vel memoriæ res agebatur, precibus ac votis eam ſupplex adiit, & felici ſemper ſucceſſu. Ex Batauiâ Leodicum vt primùm venit, in ſodalitium Marianum (cui Patres Societatis IESV præſident ac dirigunt) nomen etiam dedit: atque Oratione panegyricâ publicè habitâ ſuum in Virginem adfectum teſtatus eſt. Id ipſum & Louanij poſteà præſtitit, atque in frequentandis aſſiduè concionibus, ceteriſque id genus piis exercitationibus obeundis, iuuentuti non modò exemplum præbuit, ſed & calcar addidit. Ab eodem deinde adfectu Hallas diu aſpirauit, & tandem adiuit; Hannoniæ opidum, tertio à Bruxellis lapide, magnâ apud Belgas & exteros famâ celebre, & Miraculis, quæ tutelaris ibi Diuæ meritis à multis iam annis diuinitus patrantur, inclytum. Sed cùm venit, & M.DC.I. templum ab interuallo conſpectum calidè adiit, ac preces cœpit fundere, ſenſit trepido quodam gaudio, & mixtâ veneratione, corpus animumque percelli; & palam in loco Numen eſſe, quod vel ignaris mentibus ſe ſuperfundat. Exinde ſactis

In Diuâ Hallenſi cap. 6.

ritè peractis, cœpit oculos auidè circumferre, ad ipſam Deiparæ aram, ad ſacelli reliqua, tabulas, donaria, & plurima ibi diuinæ potentiæ aut humanæ pietatis monumenta. Vbique *Facta miranda*, ſupra captum aut fidem hominum, ſupra ipſam Naturam: & inter tot miranda, ſubiit illud mirari, nondum fuiſſe, qui ea ſcripto complecteretur, & Dei ac Virginis augendæ gloriæ diuulgaret. Incidit ipſi cupido: quam voto etiam adſtrinxit, ſtatuitque inquirere, colligere, ſcribere, quæ huic inſtituto eſſent. Egitque adeò mecum de his rebus non ſemel; & illius ego iuſſu, cum *Franciſco Coſtero*, Societatis IESV Theologo eximio, atque iſtarum rerum curioſo. Anno inſequenti noſter in grauiſſimam ægritudinem incidit, votum fecit, Hallas M.DC.II. ſe contulit: clientem ſibi ſupplicem Diua recreauit, ac valetudini paullatim reſtituit. Ipſe *Pennam* argenteam (nec potuit pretioſius quidpiam) in templo ante aram Virginis ſuſpendit, & pios hoſce verſus ſubſcripſit:

Hanc, DIVA, PENNAM *interpretem mentis meæ*,
Per alta ſpatia quæ volauit ætheris,
Per ima quæ voluit & terræ, & maris:
Scientiæ, Prudentiæ, Sapientiæ
Operata ſemper, auſa quæ CONSTANTIAM
Deſcribere, & vulgare; quæ CIVILIA,

Quæ

Quæ MILITARIA, *atque* POLIORCETICA,
Quæ ROMÆ MAGNITVDINEM *adstruxit tuam:*
Variaque luce ſcripta priſci ſæculi
Affecit, & perfudit: hanc PENNAM *tibi*
Nunc, DIVA, *meritò conſecraui* LIPSIVS.
Nam numine iſtæc incohata ſunt tuo,
Et numine iſtæc abſoluta ſunt tuo.
Porrò ô benignitatis aura perpetim
Hæc ſpiret! & famæ fugacis in vicem,
Quam PENNA *peperit, en perenne gaudium*
Vitamque, DIVA, LIPSIO *pares tuo.*

Atque ex eo quidem tempore pietas & voluntas illi creuerunt, ad exſequendum quod pridem ſtatuerat. Vt iuuaremus in partem, & amico petenti gratificaremur, R^mus^ *Ioannes Miræus*, Antuerpienſium tunc Epiſcopus deſignatus, patruus meus, *Franciſcus Coſterus*, & ego, Hallas profecti ſumus: Acta item, ac Regeſta loci illius diligenter excuſſimus: probante Illmo *Guilielmo Berghio*, Cameracenſium Antiſtite, cuius iuriſdictionem ac tribunal agnoſcit id oppidum. *(M. DC. III.)* Acta fideliter exſcripta, publicoque Senatus eius oppidi ſigillo firmata, pòſt ad LIPSIVM miſimus. Ea digeſſit ipſe, concinnauit; & quamquam ſtili florem & adfectus obiter miſcuerit (ius & laus eſt fieri, orationi erigendæ aut animandæ) tamen rei & veritati hilum non addidit, nec apicem detraxit. Ordinem denique ac decorem dedit: & piis argumentum placuit, nec eruditis rectéque ſapientibus tractatio diſplicuit. At Nouatores & partiarij certatim incurrentes (quid mirum? conſtat omnium ætatum hæreticos Vatiniano in Virginem eiuſque cultores odio flagraſſe) epigrammaria inſulſa, libelloſque famoſos mox ſparſerunt. Primos inter, ſannio quidam Batauus plebeiâ ſuâ linguâ ſordes impuriſſimas euomuit: ſed impudentiſſimum tympanotribam, editâ a *Retectiunculâ*, noſter contudit; & primis dentibus leo leporem iſtum fregit. Exinde maledicta acerbiora neſcio quis terræ filius, *Idoli Hallenſis* (ô Lucianeam blaſphemiam igne Tartareo expiandam!) titulo ementito, ſparſit in vulgus. Sed prudentioribus amicis ſuadentibus, LIPSIVS ſiluit, & iudicio contemſit: atque adeò contemtu ſolo nouum iſtum Porphyrium vincendum eſſe cenſuit. Sic ferè generoſior moloſſus importunum catulum ſtolide adlatrantem præterit, nec dente aut pugna dignatur. Quin vt iterùm malis male ſit, coronam alteram, è nouis Miraculorum floribus textam, atque è vicino *Colle-aſpero* decerptam, Virgini noſter anno inſequente obtulit. Improbabant quidem, aut deterrebant moroſi & prauè ſapientes nonnulli, tamquam à narrationibus parum certis, vt aiebant, aut minus fidis. At vero cùm mille ſint hîc teſtes, ſintque examina, & alia quæ in profanâ hiſtoriâ non adhibentur: cur huic tamen credamus, diuinis autem refragabimur, & oculos obſtinati claudemus, ne Solem hunc tam claræ veritatis admittamus? Prauitas eſt: & hi tales per cuniculos ſubuertere conantur arcem Religionis noſtræ, quæ Miraculis eſt ſuperſtructa. NEQVE ENIM POSSVMVS ALIA RE EFFICACIVS FRANGERE ET CALCARE HAERESIM, QVAM HOC MIRACVLORVM FVLMINE: vbi non verbis ſed factis diſputamus, & impudentiſſimorum etiam oculos atque animos iſtâ rerum maieſtate perſtringimus.

Admiranda itaque in viciniâ, quinimò in ſenſibus noſtris geſta, poſteris meritò prodenda exiſtimauit: hortantibus in primis *Matthæo Houio* Machlinienſi Archiepiſcopo (cuius mandato explorata fuerant omnia, ne fraus aut fucus imponeret) & *Ioanne Miræo* Antuerpienſi Antiſtite: qui & ſcripto ea cum fide digeſſerat ac conſignarat. Ab illo namque hauſit LIPSIVS, itemque à viro erudito ac pio *Philippo Numanno*, S. P. Q. Bruxellenſi à Secretis: qui linguâ noſtrâ Belgicâ priùs iſta euulgarat.

Atque hinc iterùm conuitiorum plauſtra, prudenter tamen ſilente, & ridente LIPSIO: etſi non deeſſent, qui aliter vellent, & velut claſſico ad pugnam excitarent. Itaque auditæ non ſemel illius hæ voces apud amicos, qui plus æquo feruentiores videbantur. *Quid ego in homines inquietos, turbidos, & quibus vnum ſtudium, litigare? Non eſt meum Thyeſtæo more, quod hodie obtinet, furere aut ſæuire. Et verò ſic me reſpondere, & iſta omnia obterere ac profligare: quis finis aut fructus erit? Finis? imò principium litigiorum, & pro vno meo ſcripto tria reſcripta: adeoque Tuſca orientur iurgia. De* DIVIS *noſtris eſtote ſecuri, quæ fremente Impietate viuent, & noſter in eam cultus: atque ego ab id genus ſcriptis famam, imò & gloriam ac claritudinem apud poſteros habebo, & ero,*

cum

Margin notes:

M. DC. III.

a Extſtat excuſa ad finem DIVAE SICHEMIENSIS.

Cent. 5. Miſcell. epiſt. 6

Diua Sichemienſis.

Cent. 5. Miſcell. epiſt. 59.

Epiſt. 98

Cent. 5. Miſcell. epiſt. 67. & alibi.

ILL^MO ET REV^MO
IO. ANDREÆ PROCHNICIO
EPISCOPO CAMENECENSI,
SIGISMVNDO III.
POLONIÆ SVECIÆ GOTHIÆ WANDALIÆQ. REGI
A CONSILIIS SANCTIORIBVS,
GENERIS SPLENDORE
DOCTRINÆ PRÆSTANTIA
VIRTVTVM OMNIVM GLORIA
VIRO MAGNO ET INCOMPARABILI,
IVSTVM LIPSIVM
AMICVM DESIDERATISSIMVM
AVBERTVS MIRAEVS
REDIVIVVM SISTIT.

SISTO, inquam, LIPSIVM rediuiuum tibi ILLME ANTISTES, omñique adeò poſteritati; cuius intereſt, vt geſta ſic & ſcripta virorum illuſtrium qui anteceſſerunt, cùm memoriâ repetere, tum æmulando exprimere. Te autem potiſſimùm appellandum duxi, vt Poloniæ nobilitatis principem, & hoc ampliùs, ſacris etiam initiatum, gentis clariſſimæ decus atque ornamentum ſingulare. Tui enim quoties oculis obuerſatur imago (obuerſatur autem frequenter) toties ampliſſimum Poloniæ regnum ſeſe mihi offert, & in hoc magni Heroës illi, quorum vix ſingulos ætates ſingulæ alibi ferre conſueuerunt. Audito enim vel vno STANISLAI nomine, hominum doctrinâ ſcriptiſque celebrium grex occurrit: in his HOSII, CARNCOVII, SOCOLOVII, RESCII, ORICHOVII, alij. Taceo ANDREAM PATRICIVM, & alterum ANDREAM IVRGEVICIVM, MARTINVM CROMERVM, tuumque in Epiſcopali cathedrâ prædeceſſorem MARTINVM BIALOBRISCVM. Quid? quot quantæque illuſtres ſtemmate etiam regio familiæ exſtiterunt, omni bono de Eccleſiâ, Republicâ, atque eruditis hominibus meritæ? Ecquis credat, niſi Annalium monumentis proditum haberemus, vnius STEPHANI BATTORI Regis fortiſſimi vir-

virtute, Dacos, Parthos, Moſcos, Suecos, Turcas, alioſque barbaros à regni finibus ſubmotos: Religionem denique Orthodoxam, tot inter hoſtium cuneos non modò defenſam, ſed & auctam mirificè ac propagatā? Ex quâ gente & ANDREAM Cardinalem, GEORGIVM item Chelmenſem Epiſcopum, alioſque Antiſtites prodijſſe, nemo eſt qui ignoret. Ceterùm vnus inſtar omnium ſit nobis IOANES SAMOSCIVS, magnus regni Polonici Cancellarius, & Exercituum Præfectus, vir armis iuxtà ac litteris clarus. Is inter cetera pereruditum *De habendo Senatu* commentarium poſteris reliquit, & MANVTIOS, SIGONIOS, MVRETOſque Cracouiam liberaliter pertrahere conatus, nouam poſteà Samoſcianâ in vrbe Academiam excitauit. Vtque aureo illo Auguſti æuo C. Cilnius Mæcenas ſæculi ſui ingenia, Virgilium, Horatium, Propertium, dilexit ac fouit: ſic & Veſtrûm vterque, Tu, inquam, & SAMOSCIVS, de ornando LIPSIO laudabili quadam æmulatione videmini contendiſſe. Moriens quidem Cancellarius teſtamenti tabulis honorificè eum cum munere appellauit: Tu verò cineres Lipſianos, ad aram VIRGINIS-MATRIS Louanij in Franciſcanorum ſodalium æde conditos, honore proſequens, aram ipſam vt ſacrorum Antiſtes mirificè exornaſti. Quod Tuæ in LIPSIVM vitâ functum benignitatis ſeu veriùs pietatis monumentum ſtabit æternùm: atque vnà nomen PROCHNICIANVM

Caneſcet ſæclis innumerabilibus.

Vale. Antuerpiæ, IX. Kalendas Iulias. cIↄ. Iↄc. IX.

CORNELIVS TACITVS,
in vitâ Iulij Agricolæ.

CLARORVM *virorum facta moreſq̃, poſteris tradere antiquitus vſitatum, ne noſtris quidem temporibus quamquam incurioſa ſuorum ætas omiſit, quoties magna aliqua ac nobilis virtus vicit ac ſupergreſſa eſt vitium paruis magniſq̃, ciuitatibus commune, ignorantiam recti & inuidiam. Sed apud priores vt agere memoratu digna pronum, magiſq̃, in aperto erat: ita celeberrimus quiſque ingenio, ad prodendam virtutis memoriam ſine gratiâ aut ambitione, bona tantùm conſcientiæ pretio ducebatur. Ac plerique ſuam ipſi vitam narrare, fiduciam potiùs morum, quàm arrogantiam arbitrati ſunt. nec id Rutilio & Scauro citra fidem, aut obtrectationi fuit. adeò virtutes iiſdem temporibus optimè æſtimantur, quibus facillimè gignuntur.*

VITA

VITA
IVSTI LIPSI
SAPIENTIÆ ET LITTERARVM ANTISTITIS.

NIHIL eſt omnino quod hominem cuilibet magis gratum acceptumque reddat, quàm MODESTIA: cui ſi VIRTVS ac DOCTRINA comites acceſſerint, tum quaſi diuinum quid in terris maximeque gratioſum ſolet exiſtere. Illa namque amorem in primis conciliat atque auctoritatem: hæ verò virum bonum cæloque dignum efficiunt. TRIAS iſta, ſi quem mortalium vnquam, IVSTVM certè LIPSIVM beauit: vtpote quem Virtus naſcentem exceperit, Doctrina natum excoluerit, Modeſtia ſupra æquales extulerit, in cuius denique amore boni omnes, vel ipſâ Inuidiâ nequidquam frendente, conſpirarint.

Dies & annus natalis M.D.XLVII.

Natus eſt feliciter, nec ſine omine, XV. Kal. Nouembr. qui dies D. Lucæ Euangeliſtæ ſacer: eo ipſo anno, quo Carolus V. Imp. Ioanne Frederico Saxoniæ Duce in prælio ad Albim capto, & Philippo Haſſiæ Lantgrauio in deditionem accepto, Proteſtantes Germaniæ proceres domuit. Nox media lumen eximium orbi futurum protulit, cùm mater ſuperiori nocte proximâ puellos duos, mirè candidos, per cubiculum inambulantes, mutuumque ſe complexos, vigilans atque exſomnis vidiſſet.

Prodigium. Cent. 3. Miſcell. epiſt. 87.

Interpretatio.

Interpretari ſi licet, DOCTRINAM ac MODESTIAM præſignatas dixero: quæ dotes in hoc viro ſic pariter enituerunt, vt ambigerent omnes (& audiui non rarò amicos diſceptantes) DOCTIOR AN MODESTIOR ESSET LIPSIVS. Raro certè exemplo, quòd ſcientia inflare, & magnis ferè ingeniis vanitatem aliquam ſoleat adſpergere: præſertim vbi applauſus doctorum, & gratia magnorum, acceſſerint. Et verò, quid ſi geminus iſtis PHILOLOGIAM & PHILOSOPHIAM notatas quiſpiam dixerit? Primus namque LIPSIVS molliorem iſtam atque amœniorem doctrinam cum hac virili ac robuſtâ, quæ in animo formando occupatur, aptè ſalubriterque coniunxit: primus ipſe è Philologiâ Philoſophiam fecit: primus denique, vel ſolus, noſtri æui Muſas ad Sapientiæ, omnium diſciplinarum principis, obſequium traduxit.

Cent. 4. Miſcell. epiſt. 84.

Patria.

Genitus eſt in Iſcano municipio, aëre, aquis, ſitu peramœno: quod tertio lapide à Bruxellis, vrbe regiâ, Belgicæque Principum ſede, itemque à Louanio, veteri Muſarum domicilio, diſtat; agnoſcitque toparcham hodie *Gerardum Hornanum*, Bauſſigniaci Comitem. Domus ipſa natalis, in decliui ad viam publicam ſita, nunc iacet ſemiruta: nam auitæ ac paternæ ædes, in colle vicino poſitæ, incendio perierant, paullò pòſt inſtaurandæ atque incolendæ. Vtrumque domicilium (niſi fallar augurium) venerabunda poſteritas omnis colet atque æſtimabit, vt Romuli olim caſam Romani, & Eraſmi nuper domum Roterodami. Sic enim naturâ comparatum eſt, *vt neſcio quo pacto locis ipſis moueamur, in quibus eorum, quos admiramur, adſunt veſtigia, & in quibus ipſi habitare ac ſedere ſint ſoliti.*

Corn. Nepos in vitâ Attici.

Parentes & maiores.

Parentes LIPSIO fuère *Ægidius Lipſius* & *Iſabella Petirima*, opibus & genere perhoneſti: ſuis vterque parentibus vnicus. Auus *Nicolaus Lipſius*, quieti & litteris eſt operatus: patruus maior *Martinus Lipſius*, inter Auguſtinianos Louanij Canonicos ad D. Martini vixit: vir ob vtriuſque linguæ peritiam, doctrinamque multiplicem, Des. Eraſmo familiaris, & à ſuis illiuſque ſcriptis notus. Extant erudita illius ſcholia in *Hilarium*, *Auguſtinum*, *Hieronymum*, *Chromatium*, *Symmachum*, *Macrobium*, alioſque veteres auctores, ex fide codicum mſſ. caſtigatos: deſiitque viuere, cum IVSTVS octauum ferè ætatis annum ageret. Auiam habuit *Margaretam Eechautiam*, ſtirpe nobilem: cuius maiores, pater & fratres, in

Elogia noſtra Belgica conſule.

M.D.LV.

Principum noſtrorum aulis floruerunt, vt Diuæus, Heuterus, & alij noſtrates hiſtorici memorant. Proauus fuit *Iuſtus Lipſius*: cui vxor *Anna Linkebequia*, genere nobiliſſimo, ſed in virili ſtirpe iam extincto. In dotem ea villam *Rodiam*, agros, domum attulit, quæ in Iſcano: atque ea occaſio LIPSI illic nati. Nam pater & maiores domo omnes Bruxellenſes fuerunt, opibus & dignitate inter vrbis eius primos. Parentes in Iſcano annos aliquot domicilium habuerunt, atque ibi filius ab ipſis honeſtè eſt educatus. vt ſolent nobiles atque honeſtiores ferè ciues, *quos nec ambitio impotens, nec ſpes ſollicitat lucri*, in villis ac prædiis ſuis agere. Annos ſex iam natus, Bruxellas cum parentibus migrat, & ſtudiis illic litterarum, in triuiali parœciæ (vt nuncupant) Capellenſis ſcholâ, initiatur: adeò facili promptoque puer ingenio, vt præceptor paruulum genibus impoſitum, & ſic penſa recitantem, aliis in æmulationem atque exemplum oſtenderet. Condiſcipulos inter *Dionyſius Villerius* tunc fuit, nunc Canonicus & Cancellarius Tornaci apud Neruios: qui præter inſignem Bibliothecam (qualem nemo in Belgicâ noſtrâ priuatus fortaſſe poſſidet) numiſmata Romanorum plurima, exotica item cimelia ex altero orbe allata, ſtudioſè adſeruat. Grammaticas itaque *Ioannis Deſpauterij* præceptiones ſtatim noſter hauſit, & ſponte ad linguam quoque Gallicam (quæ ferè Belgas inter honeſtiores obtinet) ſe dedit: quam è libris ſine doctore ita didicit, vt rectè ſcriberet, etſi loqui & legitimè pronunciare non poſſet.

Lib. 1. c. 8. in Louanio. *Educatio.* *Inſtitutio.*

Ceterùm puerili illâ ætate, quæ variis caſibus ſolet eſſe obnoxia, in triplex diſcrimen, ſuffocationis nimirum, luxationis, & merſionis, incidit: quæ pericula non niſi à Deo palàm depulſa profitetur. Et verò ad bonas artes, quæ ſuffocatæ merſæque iacebant, reuocandas, hominem natum ſeruare, atque ad ætatem iuſtam IVSTVM prouehere benignus voluit Deus.

Vita periclitata. Cent. 3. Miſcell. epiſt. 87.

Annum agens decimum, Athum Hannoniæ oppidum à parentibus ablegatur: quod Athenæum (ita nuncupare liceat) & *Briardos*, *Beneros*, *Lenſæos*, *Baios*, *Bochios*, aliosque Belgicæ viros magnos dedit. Hîc iterùm præcepta Grammatica (& quidem *Ioannis Cuſtodis* Brechtani) puero ſunt inculcata, prauo illius & noſtri etiam æui vſu, ſeu veriùs abuſu. Hærent nimirum magiſtelli in regulis ac quæſtiunculis, & meliorem ferè ætatis partem in aditu humaniorum artium diſtinent, adyta verò earum numquam penetrant. Torquent, imò detorquent rectiſſima ingenia: &, præter fructum, tollunt quoque venuſtatem. Quo fit, vt amœniores non rarò adoleſcentes ad illa tam inamœna non veniant; imò fugiant, cùm aduenerint, atque haurire non iniuriâ ſpernant abſinthium illud diſciplinarum. Alios verò iſta Grammaticarum inſtitutionum varietas abſterret, quâ apud Belgas præſertim peccatur in iuuentute erudiendâ. Triplicem certè Grammaticam, in triplici migratione, ſibi puero prælectam, atque ad annum decimumtertium nugis iſtis ſe detentum, queritur LIPSIVS: cum tamen ab anno octauo eadem teneret, etſi non eodem modo. deploratque meritò, annos illos quinque non in ſtilo & grauiorum rerum ſcientiâ poſitos fuiſſe. vt iure cenſeant prudentiores, ex vſu publico fore, ſi vna Grammatica concinnetur, quæ communis vniuerſæ ſit Belgicæ.

Studium apud Athenſes. Cent. 1 Miſcell. epiſt. 94.

Sed ad tironem noſtrum redeo. Biennio Athi exacto, carmen ibidem cœpit ſcribere: & anno tertio Coloniam Agrippinam, ingenio animoque excolendo, ad gymnaſium Societatis IESV mittitur. Ibi Græcis ipſum *Gerardus Kempenſis*, Rhetoricis *Ioannes Oranus* Leodicenſis, Philoſophicis *Arnoldus Hauenſius* Siluiducenſis, nunc Cartuſianus, moderatore *Franciſco Coſtero* Machliniano, imbuerunt: capere ſanè pronum, atque iſtic & alibi anteà ductorem ſemper & principem ſuæ claſſis. Itaque vix duodecennis orationes ſcripſit & habuit, pueriles quidem, ſed quas grauior etiam ætas in illâ ætate laudaret. Nec deſtitit poſteà, & dedit floridioris eloquentiæ ſuæ ſpecimen non vno loco: quod dicendi ſtudium ſi mos æui noſtri aperuiſſet, decurrere profectò cum nonnemine priſci æui potuiſſet.

Studium apud Colonienſes. M.D.LXIII. *Præceptores.* Cent. 2. Miſcell. epiſt. 11.

Ceterùm Philoſophica iam inde à pueto ſic LIPSIO placuere, vt peccare iuuenili quodam ardore videretur, & freno atque inhibitione fuerit coërcendus. Conſtat à præceptoribus non rarò è manibus excuſſos ipſi velut per vim libros eius generis omnes, & ſcripta etiam commentarioſque ereptos, quos ex omni interpretum turbâ laborioſè ſibi confecerat. Neque mutauit poſteà, ſed in omni ſtudiorum curſu

Philoſophiæ ſtudium. Præfat. in Conſtant.

iſtam

iſtam Sapientiæ metam præ oculis habuit. Nec eâ proceſſit viâ, quâ philoſophantium vulgus hodie: qui ſpinis argutiarum & laqueis quæſtionum irretiti, nihil aliud agunt, quam quòd ſubtili inanium diſceptationum filo eas texant & retexant. Politicis & Ethicis potiſſimùm ſeſe dedit, & ſemina iam tum apud Vbios iecit frugis poſteà enatæ.

Cent. 5. Miſcell. epiſt. 57. Sub id tempus, vt optima vitæ dux & magiſtra eſt Philoſophia, pectus adoleſcentis pietas tetigit: & Societati IESV voluit adgregari. Parentes inaudierunt, abduxerunt, & annos ſedecim natum ex M.D.LXV. Vbiis Louanium euocarunt. Itaque Philoſophicis inſiſtens, Phyſica in gymnaſio Caſtrenſi aliquamdiu audiuit, ibidemque cum *Othone Hartio*, in ſupremâ nunc Belgij curiâ Machliniæ Conſiliario, coniunctiſſimè vixit. Philoſophiæ ſpatia emenſum, amœna litterarum atque antiquitatis ſtudia ad ſe totum traxerunt: quorum ipſi guſtum amoremque Coloniæ idem *Gerardus Kempenſis* infuderat. Louanij porrò compares habuit comiteſque iiſdem in Studiorum ſocij. ſtudiis, *Ludouicum Carrionem* Brugenſem, *Franciſcum Martinium* Gandenſem, *Arnoldum Deinum* Machlinienſem: ductore & quaſi choragо *Cornelio Valerio*, qui Petro Nannio ſuccenturiatus, in trilingui tum gymnaſio Buſlidiano eloquentiam profitebatur. Acceſſere mox *Martinus Antonius Delrius*, *Andreas Schottus*, Antuerpienſes, *Victor Giſelinus* Sanfordanus, *Ianus Lernutius* Brugenſis: ſcriptis omnes poſteà clari, & à nobis * alibi celebrati. Louanij dum verſatur, & Iuriſprudentiam quoque libat, pater ipſi fato eripitur, Bruxellenſis tunc vrbis prætorio Præfectus: vir acer, manu promptus, ſodalium ac conuiuiorum appetens, & qui iſtâ comitate amplum patrimonium auitum valdè attriuit. Mater curam eius reliqui, itemque IVSTI ac ſororis ſuſcepit: matrona, in ſummâ modeſtiâ, virilis animi & conſilij. Hæc filij cauſsâ Bruxellis Louanium ſedem ac domicilium tranſtulit, atque ibi ex hydrope non diu pòſt obiit.

Martini & Deini immaturam obitum deplorat, l. 3. Antiq. c. 1. * In Elogiis Belgicis.

Annum tum ferè decimumoctauum agebat LIPSIVS, & publicè iam ſpecimen eximium ſui dederat, in ſcholis declamando ac diſſerendo. Sed magis magiſque Muſa verus ipſum capere, & eius amore, Itaperimum in- Primum ingeny fœtus. liam cogitare. Fecit. ſed *Variarum Lectionum* libris anteà ſtilo florido ac Ciceroniano conſcriptis: quod ingenij ſui, vt appellat, tirocinium, vix nouemdecennis edidit, atque *Antonio Perrenoto* Cardinali *Granuellano*, acri ingeniorum æſtimatori, inſcripſit. M.D.LXVII Primus hic illi aditus ad famam, atque in *Perrenoti* domum fuit: in quam Romæ admiſſus, biennium circiter egit, ſummâ benignitate habitus, & ad ſtudia tractanda non incitatus ſolùm, ſed ab erudito patrono etiam adiutus. Romana peregrinatio. Erat à Latinis illi epiſtolis: ſed otium & omne liberum tempus dabat inſpectioni lapidum, locorum veterum, & ſi quid in Vrbe aut viciniâ viſendum eſſet, aut noſcendum. Vaticana etiam Bibliothecâ per eumdem, & *Guilielmum Sirletum*, Cardinalem longè doctiſſimum, illi paruit: & in Senecæ, Taciti, Plauti, Propertij, aliorumque veterum libris mss. inuicem comparandis, tempus illud conſumſit. Luſtrauit & Farneſianam, Sfortianam, aliaſque illuſtriores Bibliothecas, cùm publicas, tum priuatas; neſcio fructu maiore, an delectatione. Florebant id temporis Romæ eruditiſſimi homines, *M. Antonius Muretus*, *Paullus Manutius*, *Latinus Latinius*, *Fuluius Vrſinus*, & *Plautus Bencius*: qui *Franciſci* nomen ſanctius, cùm Societatis IESV inſtitutum amplecteretur, poſteà adſumſit. Ex his *Muretum* profitentem audiuit, *Bencium* verò fratris loco habuit, & præ ceteris dilexit. Innotuit ibidem *Hieronymo Mercuriali*, noſtræ ætatis Medicorum principi: *Carolum* item *Sigonium*, & *Petrum Victorium*, illuſtres Hiſtoricos ac Philologos, per viam vidit; Cent. ad Ital. & Hiſp. epiſt. 42. qui creſcenti adoleſcentis famæ fauentes, adfectum omnem exhibuerunt. Louanium rediit, annum ibi vnum egit, *primæuo in flore iuuentæ*. & egit (vt ſimpliciter candideque fatetur ipſe) haut vſquequaque ad ſeueram Catonis regulam. Adoleſcentia liberior. Liber erat, parentum & tutorum expers, atque ita æqualium exemplo, & communis conſuetudinis impetu abreptus, choreis, ſodalitiis, ludis, & ceteris eius ætatis vanitatibus aliquam temporis partem impendit. Adeò verum illud, *Semel inſaniuimus omnes*. At Deus & natura melior honeſtiſſimæ indolis adoleſcentem reuocarunt: qui peregrinatione, vtili ac ſalutari cònſilio, in Sequanos, indeque in Germaniam inſtitutâ, ſe ſubduxit, & ſocietatem omnem Germanica peregrinatio. priſtinam valere iuſſit. Dolam verò, quæ Sequanorum eſt Academia, à Philippo Manſio apud Sequanos. Bono Burgundiæ Brabantiæque Duce ex-

citata, deflectens, dies ibi paucos ſubſtitit: & *Victorem Giſelinum*, dum Medici titulo donatur, publicè laudauit. Quâ quidem oratione à meridie dictâ, & conuiuio mox inſecuto, febrim acerrimam contraxit, & *Apud Viennenſes in Auſtria.* tantùm non periit. Valetudini priſtinæ redditus, Vienniam Auſtriæ, atque in Maximiliani II. aulam ſe contulit: quæ vna plures tunc eruditos habebat, quàm aliorum tota ferè regna. Hîc *Augerio Giſleno Buſbequio*, multis legationibus claro, *Ioanni Cratoni*, *Nicolao Bieſio*, Medicis, *Ioanni Sambuco*, *Stephano Pighio*, Hiſtoricis, innotuit & placuit. atque ij iuuenem retinere, & iis in locis illigare non vnâ conditione ſunt conati. at fruſtrà. Nam patriam re- M.D.LXXII. ſpectabat; & animo redeundi, per Bohemiam, luſtratâ Pragâ vrbe regiâ, per Miſniam, Thuringiam, & vicina Saxoniæ loca, iter inſtituit: cùm ecce triſtes de afflictâ nouo bellorum turbine Belgicâ, deque attrito militari iniuriâ patrimonio, nuntij allati, pedem figere vel inuitum iſtis in lo- *Profeſſionis primordia.* cis adegerunt. Itaque Ienæ apud Thuringos paullò plus annum hæſit & docuit: atque illa primordia ad Profeſſorium ipſi munus fuêre. In quo munere ad extremum vſque ſpiritum, quamquam rude iam donatus à Ser^mo Principe noſtro ALBERTO AVSTRIO, magnâ conſtantiâ perſtitit: ne iuuentuti, cui ad optima ducendæ natus erat, deeſſe videretur. Fecit itaque quod ante ipſum nobiles, imò principes viri fe- Tac. 13. Annal. cêre: rati nimirum, *Profeſſione publicâ, dignitatem omnem ornari, non deſtrui.* Quod addo, ne quis *Profeßoriam* ipſi *linguam*, vt olim Agrippina magno illi Senecæ, velut probrum obiiciat.

Sed rebus in Belgicâ paullulùm pacatis, oculos iterùm ad ſuos ac ſua flexit, & Co- Fam. loniam Vbiorum venit. Hîc *Annam Calſtriam*, viduam, patriciâ Louanij familiâ Cent. 1. epiſt. 51. genitam, duxit vxorem. ſui magis animi, quàm amicorum impulſu. Sed, vt ille ait, *Sic erat in fatis: & fatalem viro feminæque torum eſſe*, Euripides olim monuit, LIPSIVS vſu didicit. Vixerunt porrò concorditer, quamquam fructus matrimonij, id eſt liberorum, exſortes: quæ res, feliciſſima alioqui coniugia, ſæpè turbauit & turbat. Diſputant autem Medicorum filij, qui fiat, vt viri magni atque heroës fere liberos non ſuſcitent, aut ſi ſuſcitent, iidem ipſi, pro veteri prouerbio, noxæ ac probra plerumque exiſtant.

In Vbiis menſes nouem cum vxore LIPSIVS ſubſtitit, & *Antiquas Lectiones* con- *Antiquæ Lectiones.* ſcripſit: quæ in Plauto potiſſimùm emendando verſantur. *Cornelium* deinde *Tacitum*, *Corn. Tacitus.* hiſtoricorum omnium prudentiſſimum, in manus ſumpſit, & in Colonienſi iſto receſſu Notis primùm illuſtrare cœpit: quem ſcriptorem, neque notum ſatis antea, neque luce aut medicinâ dignâ donatum, bono publico ipſe produxit. Vtramque dare quidem conati anteà fuerant, *Ferretus*, *Alciatus*, & *Vertranius*: ſed conati tantùm. Itaque viam ipſis viſam potiùs quàm tritam ingreſſus noſter, perpetuum poſteà *Commentarium* Lugduni in Batauis adiecit. Placuit is labor vniuerſæ Europæ: Præfat. in Tacitum. & multi deinde, quaſi muſcæ, ad odorem bonæ famæ conuolarunt, atque in eodem muſtaceo, quod dicitur, lauream quæſiuerunt. In his *M. Antonius Muretus*, *Ioſias Mercerus*, *Ludouicus Aurelius*, Galli; *Curtius Pichena*, *Iulius Salinerius*, *Annibal Scotus*, Itali; *Emanuel Sarmienius Mendoza*, Hiſpanus; *Ianus Gruterus*, Belga; *Sauillus*, Britannus; alij: quorum nonnulli (ex ambitione an odio, haut facilè dixerim) viro illudere atque inequitare ſtuduerunt; alij contrà modeſti, ſymbolas ſuâ ſponte contulerunt. Quin & *Lucius* neſcio quis ab ignoto terræ angulo demum prorupit, & ſpecioſo Mirandulani codicis titulo, Notiſque ex eo in ſcenam prolatis, Campanâ quadam ſuperbiâ, in LIPSIVM proteruus incurrit. At mox laruam ipſe detraxit, & petulantiam ſiue inſcitiam hominis, illam repreſſit, hanc produxit. Senſitque ſuo malo miſellus, *barbam leoni languido* (nam tum languebat noſter, & reſpondendo conualuit) *vellendam non eſſe.*

Poſt *Tacitum*, & *Antiquas Lectiones* euul- *Manſis in Iſcano.* garas, ſuſtinuit ſe pauliſper à ſcribendo, atque ex Vbiis in Iſcanum ſuum migrauit: animo deſtinans ruri agere, & tabernacu- M.D.LXXV. lum vitæ in quiete illâ, ab ambitu curiſq; remotâ, collocare. Scripſitque id temporis ad cognatum ſuum *Guil. Breugelium*, Conſiliarium regium, dignam cedro *Epiſtolam*: Cent. 3. Miſcell. epiſt. 8. quâ Agrum, eiuſque cultum, Vrbe meliorem eſſe, atque ad Sapientiam, ad Mores, ad Voluptatem, itemque ad Fructum, longè aptiorem diſertè commonſtrauit. Et iam ſeriò quietem, latens, ac rureſtre iſtud vitæ genus erat ingreſſus: cùm ecce bello ciuili iterùm exſuſcitato, licentia militaris ex agro in vrbem migrare compulit.

Itaque

Itaque Louanium redux, Iuriſprudentiæ ſtudiis, ex amicorum conſilio, magis ſeriò ſe dedit, & titulum etiam Iureconſulti, publicâ inauguratione, in magnâ frequentiâ, & poſt ſolemnia experimenta, ibidem ſumpſit. A foro tamen atque à Reipublicæ procuratione, non inertiâ, ſed iudicio ſe perpetuò abſtinuit: quod decretum nulla ipſi Suada aut Sophia eripere vmquam potuit. Sciebat quidem Stoïcos, quos præ ceteris Philoſophis mirabatur, hac in parte eſſe alios: vt qui Reipublicæ ſeſe dant, & vndis, quod Poëta ait, ciuilibus ſeſe merſant. Sed ingenium, natura, & ratio aliud noſtro dictabant, ſuadebantque REIPVBLICAE NON MISCERI, præſertim BELGICAE, in tantâ rerum confuſione, vbi nemo auditurus, nonnemo ſana etiam conſilia eſſet irriſurus. Voce tamen ac ſtilo ſic vniuerſis & ſingulis prodeſſe ſemper ſtuduit, vt non vnius Reipublicæ, ſed totius generis humani curam geſſiſſe videatur. *Nec enim is ſolus* (vt ſapientiſſimi Senecæ verbis vtar) *Reipublicæ prodeſt, qui candidatos extrahit, & tuetur reos, & de pace belloque cenſet: ſed qui iuuentutem exhortatur, qui in tantâ bonorum præceptorum inopiâ, virtute inſtruit animos, in priuato publicum negotium agit.* Quin imo eximia in primis ea cenſetur de Republicâ benè merendi ratio, ſi quis de Regibus ac Principibus benè mereri, id eſt, ſalutarium face monitorum iis ſtudeat prælucere. Itaque ne in otio litterario ignauiam quæſiſſe videretur, ſub id tempus *Epiſtolicas* Louanij *Quæſtiones* (in quibus cùm ad varios Scriptores, tum ad T. Liuium pleræque ſunt Notæ) euulgauit: *Leges* item *Regias & Decemuirales*, in auditorum gratiam, quibus eas ipſas, vt & *Liuij* quædam, publicè interpretatus fuerat, tunc concinnauit.

Iureconſultus titulus. M.D.LXXVI.
Cent. 1. Miſcell. epiſt. 24.
Decretum, Reipublicæ non miſceri.
Epiſtolicæ quæſtiones.
Leges Regiæ & Decemuirales.

Exinde acriores procellæ & venti iterùm excitati, quibus nihil propiùs factum, quàm vt Belgicæ nauis mergeretur. Brabantia in primis noſtra fluctuabat. Ordinum confœderatorum copiis à Ioanne Auſtrio, duce fortiſſimo, partaque de Turcis ad Echinadas victoriâ clariſſimo, apud Gemblacum cæſis fugatiſque. Quid? Muſæ tympanorum turbarumque ſtrepitu in exſilium pelluntur: cum ipſis alumni diffugiunt, atque inter ceteros LIPSIVS. Louanio in ordinem redacto miles regius imponitur; ſupellex Lipſiana, in iſtâ rerum flammâ, periclitatur. Opportunè *Martinus Antonius Delrius*, Ioanni tunc Auſtrio à conſiliis, idemque regius in caſtris Iudex, adfuit: & veteris amici ſui (is ſe Antuerpiam ſubduxerat) res, opes, libros, ac ſcripta, id eſt vitam ipſam, vt noſter nuncupat, periculis eripuit. Exinde turbis, Numidæ in morem circumactus, ſine lare, ſine certis ſedibus aliquamdiu noſter diſcurrit: quas tandem Lugduni in Batauis poſuit, Ordinum vocatu, & ſtipendio ſanè perhoneſto; ſed temporaneas, non perpetuas,

M.D.LXXVIII.
XXX. Ianuary.
Cent. 1. Miſcell. epiſt. 14
M.D.LXXIX
Epiſt. 27.

—Dum conſileſcant turbæ, atque iræ leniant.

Turbæ tamen ex turbis, vt fieri amat, enatæ ſtationem mutare vetuerunt, & annos ipſos tredecim in Batauis tenuerunt. In alto illic otio, in flore ætatis & ingenij, ſcripſit edíditque varia, atque ea præ ceteris maximè elaborata. Initium fecit ab *Electorum* libris: in quibus partim *Critica*, partim *Ritualia*, variè electa ac decerpta; Plinij exemplo, quem commentarios CXX. Electorum reliquiſſe, nepos eius diſertè commemorat.

Electorum libri.

Satyram poſteà *Menippeam* luſit in ambitionem atque imperitiam quorumdam, qui Criticos ſeſe dicunt: veros enim germanoſq; tangere mens illi numquam fuit. Turbas tamen atque inuidiam auctori ſcriptum iſtud peperit: quòd in eo ioci eſſent nonnulli de laurea Poëtarum, quam Imperator ſolet elargiri. Clamabant vniuerſum id genus vatum, ignominiâ ſeſe ab ipſo affectos, Cæſaremque ipſum iniuriâ adſperſum, quaſi non id illi ius eſſet aut poteſtas. At poſtquam [a] Epiſtolâ ſeorſim editâ ſe purgauit atque aperuit, omnis iſta bilis ſoluta eſt in riſum. Nihil enim aliud ſchemate illo voluit, quàm quod vetus habet verbum: *Multos thyrſigeros eſſe, paucos Bacchos*; itemque *Laurigeros* quidem *multos*, *paucos* autem *Phœbos* in Germaniâ numerari. Et hoc ſciunt, meritoque deplorant illi ipſi, quos merito ſuo Phœbæa illa laurus cinxit.

Satyra Menippæa.
[a] Exſtat in Saturnalium fronte.
Cent. 1. Miſcell. epiſt. 18.

A turbis ad ludos & ſpectacula conuerſus, *Saturnalium* libros, qui *De gladiatoribus*, foras dedit: & cruentas illas in pace pugnas, noſtro æuo ignotas, retrâxit; oculiſque velut ſpectandas, non ſine caueæ Senatoriæ & Equeſtris plauſu, propoſuit: venuſtâ *Othonis Vænî*, noſtratium Pictorum facilè principis, manu ac penicillo adiutus. Cumque vniuerſam rem Spectaculorum veterum, Muneris inquam vtriuſque,

M.D.LXXXII
Saturnalia.

cùm Circi tum Scenæ, illuſtrare ſtatuiſſet: peritile illi viſum, imò neceſſarium, de locis ipſis, eorumque formis, quædam præmittere.

Amphitheatrum.

Itaque *De Amphitheatro* quædam contexuit, ipſamque Arenæ imaginem, faciem & habitum accuratè expreſſit.

Et potuiſſet id genus plura ex Antiquitate quaſi ludens depromere, niſi ſeria illum ſtudia auocaſſent, & acri quodam thyrſo pectus alta Diua percuſſiſſet. Sapientiam intelligo: cuius ſemitam diu interclusam, ſpiniſque obſitam ſternere & munire aggreſſus, vt publicis malis ſolatium pro virili adferret,

Conſtantia.

De Conſtantiá, in mediis Belgicæ noſtræ turbis, conſtanter ſcripſit, & S. P. Q. Antuerpienſi inſcripſit. Quod adeo gratum illis exſtitit, vt pro veteri ſuo in eruditos homines humanitate ac beneficentiâ, aureum viri libellum duplicem duplici paterâ inauratâ, affabrè cælatâ, compenſandum exiſtimarint.

M.D.LXXXIII. Ciceronis conſolatio.

Sub idem tempus nouitius in Italiâ libellus prodiit, *M. Tullij Ciceronis*, vt volebant, *Conſolatio*: quo ſcripto ſeipſum de filiæ obitu conſolatus dicebatur. Iudicio ad hunc noſtrum *Reipublicæ litterariæ Principem* (quem illi titulum Gaugericus Riuius ingenioſo libello adſtruxit) delato, is perſonam mox detraxit, & ſtilum diſiunctum, otioſum, lentum, & phraſim Sigonianam primus, niſi fallor, agnouit ac detexit: *Iano Guilielmo*, *Riccobono*, aliis mox ſuffragantibus.

Epiſtolæ.

Auctâ porrò iam famâ, cùm *Epiſtolas* ſuas ab aliis alibi vulgari comperiſſet, eas ipſe errantes collegit, & *Longolij*, *Sadoleti*, *Bembi*, *Bunelli*, quemque in hoc genere vnicum laudare ſolebat, *Politiani* exemplo, publici iuris fecit:

Epiſtolica inſtitutio.

Epiſtolicâ Inſtitutione in bonum iuuentutis adiunctâ. Atque hinc iterùm turbæ: quòd in Centuriâ alterâ epiſtolæ quatuor eſſent, quæ ioci aut ſalis aliquid haberent in hoſpitia Weſtphalorum. Non pauci morſum aut læſionem interpretati ſunt: & pro Weſtphalis ſuis libello etiam edito *Domannus* pugnauit. At LIPSIVS, vt erat ingenio placido, atque ab omni litigandi ſtudio admodum alienus, epiſtolas illas, non interpretatione ſolùm leniuit (quod verè poterat, & publicè in litteris ad Iacobum Monauium iam fecerat) ſed ſpongiâ deleuit.

Vt de *Valerio Maximo*, *Senecâ Tragico*, *Velleio Paterculo*, quos Notis & Animaduerſionibus illuſtrauit, nihil dicam: dialogus *De rectâ linguæ Latinæ pronuntiatione* dignus eſt profectò, qui publicè in ſcenâ laudetur.

De rectâ pronuntiatione linguæ Latinæ Dialogus.

Grammaticum, fateor, argumentum, atque ex ſe tenue ac vile fortaſſe; ſed quod olim & Senatores atque ipſi Principes tractarunt: quodque ſic noſter enucleauit, vt ne ipſe quidem Priſcianus, ſi reuiuiſcat, quidpiam addere aut deſiderare poſſe videatur. Et neſcio certè, an poſteritas credet, ab vno eodemque ingenio, & hæc minuta, & alia quæque grandia, tam exactè, tam æqualiter potuiſſe tractari.

Politica.

Enimuerò quid teſſellato *Politicorum* opere ſublimius? quid illo *De vná Religione* commentario diuinius? Vt phrygiones è varij coloris filo vnum aulæum formant: ſic noſter mille aliquot veterum gnomas, pulchras, acres, atque ad ſalutem generis humani natas, in vnum conduxit, atque ex iis elegans iſtud *Politicorum* corpus conflauit. Nimirum in *Conſtantiá* ſuâ Ciues ad patiendum & parendum formarat: hac ſcriptione Regibus ac Principibus, ad rectè imperandum, facem prætulit.

Inuidiam tamen (vt ſumma ſemper petit liuor) effugere non potuit, quam duæ ipſi *voculæ potiſſimùm pepererunt: ignem

* Vre, ſeca.

ſtruente *Theodoro Cornhertio* (quem nunc Diodorum, nunc Dialogiſtam ipſe nuncupat) homine vix Latino, & nouæ in religione apud Batauos ſectæ auctore & anteſignano. Scripſerat noſter, *Hæreticos ſeditioſos ac turbidos eſſe puniendos*: ille ſic accepit, quaſi dixiſſet, quoſcumque in religione errores vrendos, ſecandos, occidendos; libelloque vulgari linguâ edito, hominem mitiſſimum ſæuitiæ apud Ordines Batauiæ accuſauit. hominem, inquam, mitiſſimum: cuius ſcripta quiſquis ſedatè leget, nec ſæuitiam nec lenitudinem increpabit, ſed fatebitur viam præſcriptam, quam bono generis humani iniuerint hodie qui regnant. Quin imò agnoſcet in lenitudinem ſemper fuiſſe proniorem, quique in hanc potiùs, quàm in aliam partem peccandum, ſi modò peccandum, exiſtimarit.

Contra Dialogiſt. cap. 3.

Et tamen VRENDVM & SECANDVM nonnumquam, veterum Medicorum ritu: qui in prauo vlcere aut vulnere ſecabant, deinde ſiſtendo ſanguini vrebant. Nam quis eadem vetet in animi vlcere, præſertim ſi quando vana

Lucret.

Religio peperit ſceleroſa atque impia facta,

ſi quando turbas & diſſidiorum faces accendit? Vt vetera & noſtra taceam: an

non

non Caluinus ipſe in Michaele Serueto, patrum memoriâ, præiuit exemplo? An non & Beza clamat? *Qui hæreticos puniendos negant, illi conantur in Eccleſiam Dei inuehere opinionem longe peſtilentiſſimam, & ex diametro repugnantem doctrinæ primùm à Deo Patre traditæ, deinde à Chriſto inſtauratæ, ab vniuerſá denique Eccleſiá Orthodoxá perpetuo conſenſu vſurpatæ. Vt mihi magis quidem abſurde facere videantur, quàm ſi ſacrilegos aut parricidas puniendos negarent, cum ſint iſtis omnibus hæretici infinitis partibus deteriores.*

De vnâ religione liber. M.D.XC.

Ad LIPSIVM redeat oratio. Is, libello *De vnâ religione* aduerſus *Cornhertum* edito, ex Batauis dolo bono pioque ſe ſubduxit: profectione per Germaniam in Eburones, ad Spadanos fontes acidos, hepatario, quo laborabat, morbo (vt prætexebat) curando, inſtitutâ. Diſceſſus cauſſa duplex illi fuit, Religio nimirum & Fama: acre telum vtrumque. Hamburgo itaque Moguntiacum ſtudio deflectens, cum Eccleſiâ Catholicâ Romanâ ſeriò & publicè in gratiam mox rediit, idque per Patres Societatis IESV ibidem: non timidè aut ignauè, ſed palàm noſter in poſterum futurus. Id ipſum litteris ad *Martinum Delrium*, Leodici tunc agentem, datis libuit teſtari: quas ad vtriuſque gloriam hîc ſyllabatim exhibebo.

Cent. 1. Miſcell. epiſt. 87.

REVERENDE PATER,

Lipſij ad Delrium Epiſtola de ſuo ad Catholicos reditu.

A MOR *veſter vetus & verus non permittit, vt te celem facinus grande, quod patraui. Dei benignitate eripui me è laqueis, quibus implicabar, & ſalutis atque incolumis perueni in Germaniam ad Patres veſtros. Mentior, ſaluus. Æger perueni, & preſſus pondere peccatorum. Sed Dei miſericordia, ope Patrum, illis quoque me liberauit; & hoc vnum supereſt, vt perſeuerem in bonâ viâ, & firmo eam pede calcem. Iuua ô me tuis precibus: tu inquam, qui ad hanc me in parte duxiſti, poſt cuius ſalutares litteras Deum iterùm iratum habeam, ſi vnquam conquieui. Nocte & die me fodit ille ſtimulus, nec ipſe ſomnus mihi niſi per inſomnia inquietus. Deo gratia eſto, qui inuitum quaſi & reluctantem ſic eduxit, & poſuit in locis, vbi mihi, Eccleſiæ & Reipublicæ poſſim eſſe vtilis. quod ſeriò recipio me (illo adiuuante) facturum. Sum nunc apud Patres Moguntiaci, & inter primas curas habui, vt hæc paucula ad te exararem. Lætare frater, qui verè fratrem & amicum recepiſti; & ignoſce omnia præterita, ita Deus tibi quoque ignoſcat. Precibus tuis & Patris Orani me commendo ſeriò, ſeriò: quem participem facere huius nuntij potes, ſed ſolum. Nam diuulgari non expedit, quia vxor, familia, & reſculæ meæ, etiamnunc ſunt apud Hollandos. Breui cupiam, & palàm bonis me reddam. Ora, ora pro me. Moguntiaci, XIV. April. M. D. XCI.*

Nunc demum tuus verè frater

I. LIPSIVS.

Non defuerunt tamen, qui minùs ſincerâ candidaque mente nomen dediſſe Eccleſiæ Romanæ, calumniarentur. Aduerſus quos rabulas ac blatterones audi ſic alibi exclamantem: *Deus fulmine ſuo me perdat (cogor enim aliquid pro adfectu ardentiùs dicere) ſi eſt aut fuit in totâ hac actione meâ aliquid ſimulatum. & omitto Deum omniſcientem illum iudicem, & omnia vindicantem: apud homines ipſos ita proſtituam meam Famam, vt palàm ita proditor ſim & audiam? Qui aliquid ſinceri iudicij adfert, & oculo non iniquo intuetur meam cauſſam, videbit ne poſſe quidem me aliter ambulare, quàm pede recto. Quod feci, quod facio, quod faciam, ſecurus de humanis iudiciis, quibus in malignam ſententiam ego quidem non ſim cauſſa.*

In epiſt. ad Lodouicũ Thouardũ 1591. datâ.

Moguntiaco digreſſus, cùm Leodici, tum Spadæ biennium ferè egit; bibitque Acidulas illas, iam olim à Gilberto Philareto Limburgio, & nuper à Philippo Gæringo, Thomâ Rictio, Abrahamo Nicolao Frambeſario, aliiſque Medicis laudatas. Amicos hîc reppẽrit, *Gulielmum Bergium* in D. Lamberti Decanum, Antuerpiæ pòſt Antiſtitem, ac demum Cammeraci Archiepiſcopum; *Iacobum Carondeletum*, Cancellarium; *Arnoldum VVachtendonchum, Carolum Billeum, Petrum Oranum*, Conſiliarios; *Dominicum Lampſonium*, poëtam egregium; eiuſque fratrem *Nicolaum*, ad D. Dionyſij Decanum; *Ioannem Furium*, Martinianæ ædis Canonicum; *Othonem Venium*; quique per litteras, vnà cum *Nic. Ondarto*, auctor illi ac princeps ad mutandam ſedem exſtiterat, * *Martinum Delrium*, ſacra tunc Conſcientiæ iura in eâ vrbe explicantem.

* Delrij vitam typis Plantinianis editam conſule.

Famâ diſceſſus per Germaniam ſparsâ, mox *Guilelmus* Boiorum Dux, eiuſque frater *Erneſtus*, Vbiorum atque Eburonum Antiſtes, *VVolfangus Theodericus* Salisburgenſium, *Iulius* Herbipolenſium,

Principes, qui eum ad ſe euocarunt.

Andreas Vratiſlauenſium , Præſules , aliique Germaniæ Principes ipſum ſplendidè ac prolixè inuitarunt. Vt & poſteà *Clemens* VIII. Pont. Max. *Aſcanius Columna*, *Gabriel Paleottus* , *Fredericus Borromeus*, *Franc. Sfortia* , Cardinales ; *Henricus* IV. Galliæ Rex , *S. P. Q. Venetus* , *Ferdinandus Medices* Etruriæ, *Franciſcus Maria Roboreus* Vrbinatium , Duces ; *Patauini*, *Bononienſes*, & alij cùm Principes ſui populi, ſtipendio ac viatico quod ipſe deſiniret, pluries vocarunt. Vnius priuati hominis adfectum ſilere nec poſſum , nec debeo. Fuit is *Benedictus Arias Montanus*, Hiſpalenſis, vir eruditis linguis cultiſſimus, quique editioni Bibliorum Complutenſium, iuſſu Philippi II. Regis Catholici à Plantino adornatæ, præfuit. Is , inquam , benignâ & rarâ effuſione, LIPSIVM, non vt hoſpitem aut amicum , ſed (eo verbo vtendum eſt) quaſi filium , ſæpiùs in Hiſpaniam , ſuamque domum inuitauit : & ſe viuo , rerum ſuarum conſortium, mortuo ſucceſſionem ex aſſe obtulit. Erant nunc, qui ſæculum hoc effœtum eſſe, nec magna in illud exempla cadere, falsò queruntur. Omitto ceteros, qui vltrò vocare, adſciſcere , & proprium ſibi habere hunc virum , honeſtiſſimis congiariis , voluerunt. Neque ipſe omnino noluit fortaſſe: ſed patriæ amor & miſeratio, velut tribuniciâ quadam vi , interceſſerunt , & abeſſe talem ciuem noluerunt. Louanium igitur reuerti placuit : Brabantiæ Ordinibus per *Nicolaum Oudartum*, veterem amicum, Machliniæ tunc Canonicum & Officialem , benignè ſerioque vocantibus. Quibus, vt gratum ſe probaret, ſuos *De Cruce* commentarios paullò pòſt dicauit conſecrauitque : ſcripto teſtatus, *Si quid vſquam præter religionem moreſque veterum , ſe non agnoſcere , Tibique ſe adhærere* , STATV FELIX ECCLESIA , CVI TOTAM DOCTRINAM APOSTOLI PETRVS ET PAVLLVS CVM SANGVINE SVO PROFVDERVNT. Pupugit id grauiter quotquot nouis in religione opinionibus ſtudebant : è quibus nonnemo Lipſianæ mox Latinitati bellum indixit, alij Antiquitatis inuidiam, atque id genus criminationes obiecit. Sed iaculationes iſtæ , lapides iſti in ipſum pluebant ab vnâ hac cauſâ , quòd illam cauſſam (in quâ tamen corpore potiùs, quàm animo fuerat) fortiter & feliciter deſeruiſſet. Non expediebat ſcilicet , LIPSIVM in admiratione eſſe , qui tacitus & exemplo partes eas damnaret : tacitu ? imò apertâ, vt dixi, profeſſione, & ſcriptis. Hoc mordebat, hoc pungebat, hoc voces, calumnias, inuidiam excitabat.

Benedictus Arias Montanus. Cent. ad Italos & Hiſpanos epiſt. 4.

Præfat. in Poliorceticis.

M.D.XCII.

De Cruce libri.

Hoc de Romanâ Tertull. præſc. aduerſ. hæret. cap. 36.

Henr. Stephan. Georgius Thomſonus, & alij.

Cent. ad Belgas epiſt. 1 [illegible]

Porrò cùm opus aliquod iamdiu LIPSIVS meditaretur , & ſolicite quæreret, quod lucem ad res Romanas & Græcas præferret, repperit quod *Facem Hiſtoricam*, non ex ſuperbiâ, ſed ex propoſito , appellaret. Hoc cùm diffuſum , imò & confuſum eſſet , placuit excerpere primùm ex omni cumulo quidquid ad *Militiam* facere videbatur. In ſuis itaque ad *Polybium* commentariis, quidquid ad militiæ ordinem, arma , legeſque ſpectat, aperuit : in *Poliorceticis* autem *Machinas*, *Tormenta*, *Tela* veterum , adiutante iterùm *Vanio* , exhibuit; daturus & *Triumphum* , felicis belli clauſulam , niſi valetudo aduerſa interceſſiſſet. Sibi pòſt redditus , *Admiranda Imperiorum* florente olim ætate collecta , cœpit diſponere & vulgare ; à *Romanâ Magnitudine* feliciter exorſus. Atque vtinam ceterarum gentium Imperiis eamdem lucem ac gloriam mors importuna non inuidiſſet!

Fax Hiſtorica. *Militia Romana.* *Poliorcetica.* *Magnitudo Romana.*

Ad annum , Ser^mis Principibus noſtris ALBERTO & ISABELLAE CLARAE EVGENIAE auſpicalem, venio. Ij cùm Louanij , more maiorum , VIII. Kal. Decembris inaugurati eſſent , poſtridie eius diei Athenæum ſiue ſcholas publicas viſerunt: magnos in eo Principes imitati , vt *Cn. Pompeium Magnum* , qui è bello Mithridatico victor , Rhodum veniens , Poſidonium publicè contra Hermagoram diſputantem audiuit , omnium Profeſſorum ædes ſingillatim circumiuit , exedras luſtrauit, faſeeſque laureatos ac ſecures priuatorum ianuis ſubmittens , ſingulis munificentiâ verè Romanâ talentum impertiuit. Quid Tiberius Imp. in eâdem vrbe ? *circa ſcholas & auditoria Profeſſorum*, (vt Suetonij verbis vtar) *aſſiduus fuit*. Quid *Claudius* itidem Cæſar ? Ille verò inopinatus ſæpè recitantibus interueniebat. Sic & Principes noſtri, cùm ad gymnaſium publicum veniſſent, LIPSIVM dicere aliquid ſubitaneum voluerunt , ſiue iuſſerunt. Fecit. & à ſolitæ lectionis more non recedens, *Annæi Senecæ* librum *De Clementiâ* in manus ſumſit ; & pauca eius verba , à conſeſſu & tempore iſto non aliena , explicauit. Quam quidem *Diſſertatiunculam* ad Principes habitam , qualis fuit , totidem verbis,

M.D.XCIX. Plutarchus. *Diſſertatiuncula apud Sereniſſ. Belgij Principes.*

bis, ſine colore aut fuco, poſteà vulgauit: etſi augere ac polire, exemplo veterum, atque adeo Tullij & Plinij, potuiſſet. Et verò intererat publicè, factum iſtud Principum, quale in omni æuo vix legas, prodi, poſteriſque tradi. Quid enim illuſtrius, quàm feminam, inter Principes principem, vltrò ad iſtas recitationes litterarias veniſſe, ſediſſe, audiſſe? Fecit. quid niſi heroïnam illam *Iſabellam*, Ferdinandi Magni Regis Catholici coniugem, atauiam ſuam, æmulata? quæ adeò honeſtarum artium amore flagrauit, vt iam nupta & grandior, Latinas litteras diſcere non erubuerit. O, eat in ſæcula illud & hoc exemplum, & vnà cum bonâ Famâ, Principes ament iſtas Famæ & Æternitatis artes!

Ouidius lib. 4. De Ponto, eleg. 8.

Tabida conſumit ferrum lapidemq; vetuſtas,
Nullaque res maius tempore robur habet.
Scripta ferunt annos: ſcriptis Agamemnona noſti,
Et quiſquis contrà, vel ſimul arma tulit.
Fit viuax ſcriptis virtus, experſque ſepulchri
Notitiam ſeræ poſteritatis habet.

Plinij Panegyricum.

Diſſertatiunculæ extemporaneæ, & per ſe leui fortaſſe, vt pondus adderet, *C. Plini Secundi Panegyricum*, Traiano Imp. dictum ſiue ſcriptum, cum perpetuo commentario, adiunxit. Atque vtinam, bis vtinam, præclara iſta Palatini noſtri legant, intelligant, & obſequantur! Idem Regibus ac Principibus optare liceat; quibus *Politica* ſcripſiſſe non contentus vir bono publico natus, eadem *Exemplis Monitiſque*, vt valida eſſent atque efficacia, illuſtrauit. *Exemplis*, inquam, illuſtrauit, quòd illa & in rem velut præſentem ducant, & facta oſtendant, quæ facienda ſuadentur: quodque viam præeant, in quâ veſtigia tutò ponamus. Qui nauigandi parùm peritus eſt, vt vada & ſcopulos vitet, priores ſequitur naues; & ſine magnâ ſuâ arte, portum cum iis petit & tenet. Quis neſcit & mulierculas, vt faciem cultumque rectè diſponant, ad ſpeculum ſe comere? Prorſus hîc idem, aliena vita & facta ſpeculum ſunt, & imago, in quâ te videas, ad quam mores tuos decorè componas, & cum fructu caſtiges. Selectiſſima itaque *Exempla*, maximeque varia, LIPSIVS è variâ & multiplici lectione ſepoſuit; & ad communem omnium vſum, eleganti ſanè ac facili ſtilo, repræſentauit: vt in hoc genere paria cum Maximo Valerio fecerit, imò ſuperarit, ſi iudicium atque in ſcribendo diſpoſitionem ſpectes.

Exempla & Monita Politica. — Exempl. lib. 1. c. 1.

Hiſtoriæ porro Belgicæ ſcribendæ à primis annis animum ſi applicuiſſet, non eſſet, cur Italis *Iouium*, *Sigonium*, Hiſpanis *Marianam*, Gallis *Maſſonum* inuideremus. Fidem faciunt hiſtorici *De Louanio eiuſque vrbis Comitibus* commentarij; quos, occaſione nuptiarum Ill^mi *Caroli* Ducis Croij & Arſchotani, ſubitariè contexuit: vt eâdem operâ *Heuerleam*, nobiliſſimum Belgicæ prætorium, in ſuburbano Louanienſi, fontibus, arboretis, hortis, viis, ædificiis ad miraculum nuper à Lucullo iſto Belgico inſtructum, in exterorum quoque notitiam ac lucem protraheret. Dediſſet & *Brabantiæ* vniuerſæ hiſtoriam, ab Ordinibus non ſemel rogatus, atque honeſto congiario excitatus, niſi fata inuida vetuiſſent. Cœperat enim mediæ ætatis hiſtoriis, præſertim noſtratibus, iam grandior adfici: etſi iunior Romanarum rerum admirator vnicus, vſque ad contemtum ferè ceterarum, fuiſſet. Nihil præter antiqua delectabat (quod quidem ſtudium, ſeu veriùs morbus, hodieque multorum eſt) quæque noſtri aut paullò ſuperioris æui erant, vt barbara & ſordentia contemnebat. Senior iudicium mutauit. nam etſi illa immenſùm præferenda, tamen & hæc in ſubſeciuis vtiliter habeantur: & iuuet etiam maiorum noſtrorum res, ingenia, mores noſſe; liceatque ex iis optima in vſum aut exemplum transferre.

Louanium. — Cent. 1. Miſcell. epiſt. 78. & 94. — In Louanio lib. 1. c. 1.

Corn. Tacitum, prudentiæ patrem, florente, vt diximus, ætate vulgarat: eâ fatiſcente, voluit & *Annæum Senecam*, philoſophum, ſapientiæ fontem, dare. *Manuductionem* ergo *ad Stoïcam Philoſophiam* adornauit; id eſt, facem ad eius ſectæ principem *Senecam*, quæ præluceret, accendit: tantò alacriùs ea ſtudia aggreſſus, quò breuius iter laboribus ſcriptiſque ſuis reſtare præſagiebat. Sicut athletæ, cùm metam vident & accedunt, etſi feſſi; approperant: ſic ipſe in ſenectutis limite alacriùs promptiuſque ſibi laborandum exiſtimauit. Itaque vniuerſa Stoïcæ familiæ dogmata, & decantata illa Paradoxa eruit, quodque à nemine factum antea, diſpoſuit, & velut in theſauro condidit. *Ethica* quidem ex Epicteto, eiuſque interpretibus Ariano ac Simplicio, Plutarcho item aduerſus Coloten, Muſonio apud Stobæum, M. Tullij Paradoxis; *Phyſica* verò ex Cleomedis Me-

M.DC.IV — Manuductio ad Stoïcam Philoſophiam. — Phyſiologia.

teoro-

teotologicis, Stobæi Eclogis, & M. Tullij Academicis; vtraque autem ex Senecâ, Diogenis Laërtij Zenone, aliiſque reuocauit. Exinde, poſt *Ferdinandum Nonium Pintianum*, *Ioannem Petreium*, Hiſpanos; poſt *M. Antonium Muretum*, *Nic. Fabrum*, *Franc. Iuretum*, *Dionyſium Gothofredum*, Gallos; poſt *Deſ. Eraſmum*, *Hadr. Iunium*,
L. Annæus Seneca, Philoſophus. *Ianum Gruterum*, Belgas; ſeriò ipſum *Senecam* aggreſſus eſt: vt fatali quadam ſympathiâ tres eruditi Belgæ, inter ſe amiciſſimi, in *Senecæ* illuſtrandis, *Lipſius* in Philoſopho, *Andr. Schottus* in Rhetore, *Mart. Delrius* in Poëtâ tragico, conſpiraſſe videantur. Philoſophum quidem eximium, Virtutis atque Honeſti præconem, emendatum, ſcholiiſque illuſtratum PAVLLO V. Pont. Max. noſter inſcripſit: & per *Philippum Rubenium*, ſuum olim auditorem (qui S. P. Q. Antuerpienſi à Secretis,
Bochius obiit an. M.DC.IX. *Ioanni Bochio*, poëtæ eximio, ſuffectus) obtulit.* Voluit nimirum vel ſic orbi vni-
Rubenius M.DC.XI. uerſo conſtare, quem caput Religionis in
* Cent. 5. Miſcell. epiſt. 84. orbe agnoſceret. Pontifici optimo donum & dicatio longè gratiſſima exſtitit: quod per litteras ipſe teſtatus eſt, quin & hortatus, vt ſtilum & ingenium ad ornandam Eccleſiam, & magnitudinem eius propagandam, vellet conferre. Quod velut diuinitus ſibi imperatum ſuſcipiens, ſtatuerat omnem huic rei operam dare, ſi vita longior obtigiſſet: vt litteris ipſe, paucis ante obitum diebus, ad eumdem
Epiſt. 98. PAVLLVM Pont. datis, diſertè eſt conteſtatus. Etſi iam antè hunc animum cœperat oſtendere, & publicè militem in Eccleſiæ caſtris agere. Nam ediderat ante
Diua Hallenſis & Sichemienſis. biennium, *Miracula & laudes* DIVAE VIRGINIS HALLENSIS, itemque DIVAE SICHEMIENSIS. Qui libri quia ſermonem multis dederunt, & ſummam auctori apud Nouatores inuidiam conflarunt, habe ſcriptionis vtriuſque, quidquid alij mentiantur, occaſionem & cauſſam.

In Diuâ Hallenſi cap. 1. A primâ adoleſcentiâ Diuæ Virginis amorem & cultum LIPSIVS induit, eamque ſibi patronam adoptauit, & ducem in periculis, in moleſtijs, in omni denique vitæ curſu elegit. etiam in ſtudiis, *Ioannis Damaſceni*, *Ruperti Tuitienſis*, *Bernardi*, *Thomæ Aquinatis*, aliorumque exemplo: & ſi quid accuratiùs pangendum, aut dicendum publicè eſſet, vbi famæ vel memoriæ res agebatur, precibus ac votis eam ſupplex adiit, & felici ſemper ſucceſſu. Ex Bataniâ Leodicum vt primùm venit, in ſodalitium Marianum (cui Patres Societatis IESV præſident ac dirigunt) nomen etiam dedit: atque Oratione panegyricâ publicè habitâ ſuum in Virginem adfectum teſtatus eſt. Id ipſum & Louanij poſteà præſtitit, atque in frequentandis aſſiduè concionibus, ceteriſque id genus piis exercitationibus obeundis, iuuentuti non modò exemplum præbuit, ſed & calcar addidit. Ab eodem deinde adfectu Hallas diu aſpirauit, & tandem adiuit; Hannoniæ opidum, tertio à Bruxellis lapide, magnâ apud Belgas & exteros famâ celebre, & Miraculis, quæ tutelaris ibi Diuæ meritis à multis iam annis diuinitus patrantur, inclytum. Sed cùm venit, & M.DC.I. templum ab interuallo conſpectum calidè adiit, ac preces cœpit fundere, ſenſit trepido quodam gaudio, & mixtâ veneratione, corpus animumque percelli; & palam in loco Numen eſſe, quod vel igna- In Diuâ Hallenſi cap. 1.
ris mentibus ſe ſuperfundat. Exinde ſacris ritè peractis, cœpit oculos auidè circumferre, ad ipſam Deiparæ aram, ad ſacelli reliqua, tabulas, donaria, & plurima ibi diuinæ potentiæ aut humanæ pietatis monumenta. Vbique *Facta miranda*, ſupra captum aut fidem hominum, ſupra ipſam Naturam: & inter tot miranda, ſubiit illud mirari, nondum fuiſſe, qui ea ſcripto complecteretur, & Dei ac Virginis augendæ gloriæ diuulgaret. Incidit ipſi cupido: quam voto etiam adſtrinxit, ſtatuitque inquirere, colligere, ſcribere, quæ huic inſtituto eſſent. Egitque adeò mecum de his rebus non ſemel; & illius ego iuſſu, cum *Franciſco Coſtero*, Societatis IESV Theologo eximio, atque iſtarum rerum curioſo. Anno inſequenti noſter in grauiſſimam ægritudinem incidit, votum fecit, Hallas M.DC.II.
ſe contulit: clientem ſibi ſupplicem Diua recreauit, ac valetudini paullatim reſtituit. Ipſe *Pennam* argenteam (nec potuit pretioſius quidpiam) in templo ante aram Virginis ſuſpendit, & pios hoſce verſus ſubſcripſit:

Hanc, DIVA, PENNAM *interpretem mentis meæ*,
Per alta ſpatia quæ volauit ætheris,
Per vna quæ voluit & terræ, & maris:
Scientiæ, *Prudentiæ*, *Sapientiæ*
Operata ſemper, *auſa quæ* CONSTANTIAM
Deſcribere, *& vulgare; quæ* CIVILIA,

Quæ

Quæ MILITARIA, *atque* POLIORCETICA;

Quæ ROMÆ MAGNITVDINEM *adſtruxit tuam:*

Variaque luce ſcripta priſci ſæculi

Affert, & perfudit: hanc PENNAM *tibi*

Nunc, DIVA, *meritò conſecraui* LIPSIVS.

Non numine iſtæc incohata ſunt tuo,

Et numine iſtæc abſoluta ſunt tuo.

Porrò ô benignitatis aura perpetim

Hæc ſpiret! & famæ fugacis in vicem,

Quam PENNA *peperit, tu perennè gaudium*

Vitamque, DIVA, LIPSIO *pares tuo.*

Atque ex eo quidem tempore pietas & voluntas illi creuerunt, ad exſequendum quod pridem ſtatuerat. Vt iuuaremus in partem, & amico petenti gratificaremur, R^mus *Ioannes Miræus*, Antuerpienſium tunc Epiſcopus deſignatus, patruus meus, *Franciſcus Coſterus*, & ego, Hallas profecti ſumus: Acta item, ac Regeſta loci illius diligenter excuſſimus: probante Illmo *Guilielmo Berghio*, Cameracenſium Antiſtite, cuius iuriſdictionem ac tribunal agnoſcit id opidum. Acta fideliter exſcripta, publicoque Senatus eius opidi ſigillo firmata, pòſt ad LIPSIVM miſimus. Ea digeſſit ipſe, concinnauit, & quamquam ſtili florem & adfectus obiter miſcuerit (ius & laus eſt fieri, orationi erigendæ aut animandæ) tamen rei & veritati hilum non addidit, nec apicem detraxit. Ordinem denique ac decorem dedit: & piis argumentum placuit, nec eruditis rectèque ſapientibus tractatio diſplicuit. At Nouatores & partiarij certatim incurrentes (quid mirum? conſtat omnium ætatum hæreticos Vatiniano in Virginem eiuſque cultores odio flagraſſe) epigrammatia inſulſa, libelloſque famoſos mox ſparſerunt. Primos inter, ſannio quidam Batauus plebeiâ ſuâ linguâ ſordes impuriſſimas euomuit: ſed impudentiſſimum tympanotribam, editâ [a] *Reſtrictiunculâ*, noſter contudit; & primis dentibus leo leporem iſtum fregit. Exinde maledicta acerbiora neſcio quis terræ filius, *Idoli Hallenſis* (ô Lucianeam blaſphemiam igne Tartareo expiandam!) titulo ementito, ſparſit in vulgus. Sed prudentioribus amicis ſuadentibus, LIPSIVS ſiluit, & iudicio contemſit: atque adeò contemtu ſolo nouum iſtum Porphyrium vincendum eſſe cenſuit. Sic ferè generoſior moloſſus importunum catulum ſtolidè adlatrantem præterit, nec dente aut pugnâ dignatur. Quin vt iterùm malis malè eſſet, coronam alteram, è nouis Miraculorum floribus textam, atque è vicino *Colle-aſpero* decerptam, Virgini noſter anno inſequente obtulit. Improbabant quidem, aut deterrebant moroſi & prauè ſapientes nonnulli, tamquam à narrationibus parum certis, vt aiebant, aut minùs fidis. At verò cùm mille ſint hîc teſtes, ſintque examina, & alia quæ in profanâ hiſtoriâ non adhibentur: cur huic tamen credemus, diuinis autem refragabimur, & oculos obſtinati claudemus, ne Solem hunc tam claræ veritatis admittamus? Prauitas eſt: & hi tales per cuniculos ſubuertere conantur arcem Religionis noſtræ, quæ Miraculis eſt ſuperſtructa. NEQVE ENIM POSSVMVS ALIA RE EFFICACIVS FRANGERE ET CALCARE HAERESIM, QVAM HOC MIRACVLORVM FVLMINE: vbi non verbis ſed factis diſputamus, & impudentiſſimorum etiam oculos atque animos iſtâ rerum maieſtate perſtringimus.

Admiranda itaque in viciniâ, quinimò in ſenſibus noſtris geſta, poſteris meritò prodenda exiſtimauit: hortantibus in primis *Matthæo Houio* Machlinienſi Archiepiſcopo (cuius mandato explorata fuerant omnia, ne fraus aut fucus imponeret) & *Ioanne Miræo* Antuerpienſi Antiſtite: qui & ſcripto ea cum fide digeſſerat ac conſignarat. Ab illo namque hauſit LIPSIVS, itemque à viro erudito ac pio *Philippo Numanno*, S. P. Q. Bruxellenſi à Secretis: qui linguâ noſtrâ Belgicâ priùs iſta euulgarat.

Atque hinc iterùm conuitiorum plauſtra, prudenter tamen ſilente, & ridente LIPSIO: etſi non deeſſent, qui aliter vellent, & velut claſſico ad pugnam excitarent. Itaque auditæ non ſemel illius hæ voces apud amicos, qui plus æquo feruentiores videbantur: *Quid ego in homines inquietos, turbidos, & quibus vnum ſtudium, litigare? Non eſt meum Thyeſtæo more, quod hodie obtinet, furere aut ſæuire. Et verò ſi ae me reſpondere, & iſta omnia obterere ac profligare: quis finis aut fructus erit? Finis? imò principium litigiorum, & pro vno meo ſcripto tria reſcripta: adeòque Tuſca orientur iurgia. De* DIVIS *noſtris eſtote ſecuri, quæ fremente Impietate vincent, & noſter in eam cultus: atque ego ab id genus ſcriptis famam, imò & gloriam ac claritudinem apud poſteros habebo; & ero,* cùm

Margin notes: M.DC III. (beside "mus: Acta item") — [a] Extat excuſa ad finem Diuæ Sichemienſis. — Cent. 5. Miſcell. epiſt. 4. (beside "Porphyrium") — Diua Sichemienſis. (beside "vicino Colle-aſpero") — Cent. 4. Miſcell. epiſt. 59. (beside "minùs fidis") — Epiſt. 98 (beside "NEQVE ENIM") — Cent. 5. Miſcell. epiſt. 67. & alibi. (beside "tiores videbantur")

cùm omne iſtorum nomen & factio non erit. Hæc ille animo Chriſtianè Stoïco. Cum pergerent interim amici, & moleſtior eſſet nonnemo: *Heus importune*, aiebat, *qui iam abeuntem, & maiora magiſque ſeria meditantem, ſuperuacuò laceſſis: ſi opus, & vſui fuerit, non deerit amica aliqua manus* (& Carolum Scribanum, Societatis IESV Theologum, animo iuxtà ac ſtylo robuſtum, deſignabat) *quæ* LIPSIVM *non patietur inultum.* Dixerat, & euocatus ad beatiores ſedes, Spartam hanc reliquit intactam. Lipſianâ proinde deſignatione, ſeu veriùs ſponſione, amicorumque precibus victus *Scribanius*, reſpondendi prouinciam à morte illius ſuſcepit: magis, ne quis ſilentium omnium noſtrûm conſenſum aut victoriam duceret, quàm vt improbiſſimæ maledicentiæ (quis id ſperet, in iſtâ æui huius licentiâ ac protervia?) frænos iniiceret. Legat autem quiſquis DIVAM & LIPSIVM amat, *Orthodoxæ fidei Controuerſa*, itemque *Defenſionem* LIPSI *poſthumam*, & alia id genus ab eodem *Scribanio* nuper edita.

Ad extremum vitæ actum, fabulæque cataſtrophen, triſtem illam quidem, ſed in quâ ſunt omnia, iam venimus. Anno CIↃ.IↃC.VI. XV.Kal.Aprileis, è tuſſi, grauiſſimiſque ſtillantis cerebri defluxionibus, æger eſſe cœpit. Morbo ingraueſcente, *Leonardum Leſſium*, Societatis IESV Theologum, eruditionis famâ ac libris editis celeberrimum, ſibique perfamiliarem, aduocauit: atque in procurandis ritu Chriſtiano ſacris, & animo expiando eluendoque totus fuit. Adeò quidem, vt extremis illis diebus, nec ſcriptorum à ſe editorum aut adfectorum, nec ſtudiorum vllam omnino mentionem fecerit. Vni enim Deo, vitæ mortiſque arbitro, tunc vacandum rectè exiſtimauit. Ceterarum itaque rerum omnium curis abiectis, ſacroſanctum CHRISTI corpus XIII. Kal. Aprileis, qui dies in Dominicam, vt nuncupant, Palmarum tunc incidit, piè ſuſcepit, & oleo ſacro, more Chriſtiano, die proximè ſequenti inunctus eſt. Porrò ad extremum vſque ſpiritum firmâ atque integrâ mente conſtitit, tantâ quidem animi conſtantiâ atque alacritate, nihil vt vxoris cariſſimæ, aut amicorum vndique adfluentium lacrymis ac ſuſpiriis moueretur. Itaque nec vllam querimoniæ vocem, nec vllum repugnantis aut trepidantis animi ſignum edidit: vtque in vitâ, ſic & in morte obeundâ conſtantiſſimus exſtitit. Et certè non ſcriptis ſolùm, ſed & factis, philoſophum ſe Chriſtianum, mirificè comprobauit. Cùm enim ex circumſtantibus quiſpiam Stoïcam illi apathiam ſuggeſſiſſet, *Vana ſunt iſta*, reſpondit: digitoque in CHRISTI crucifixi imaginem, lectulo adſtantem, intento, HAEC VERA EST PATIENTIA, veriſſimè ſubiecit. Exinde piorum ac religioſorum hominum (qui frequentes ægrum viſebant) preces aſſiduè expetiit: fuitque ex iis, ſolando opportunè qui diceret, *Ecce, patrona nunc illa clientem exſpectat ſuum, & obuiis expanſiſque obuiabit vlnis.* Quid ad hæc noſter? Oculis manibuſque iam frigeſcentibus in altum ſublatis, Virginem Matrem voto ſupplice in extremâ iſtâ luctâ inuocat: *O Mater Dei, adſis famulo tuo eum totâ Æternitate decertanti; nec me deſeras in iſtâ horâ, à quâ pendet æterna animæ meæ ſalus.* Non ſemel inſuper auditus eſt gratulari ſibi, *iſto ſe anni tempore è vitâ migrare, quo* CHRISTI *ſanguis maximè in Eccleſiâ ferueret.* Cumque oblatum pro ſe incruentum Miſſæ ſacrificium, interiectâ Dominicæ paſſionis recitatione, ex quodam Societatis IESV ſacerdote intellexiſſet, *Faxit*, inquit, *Deus, Pater mi, vt ſanguis ille pretioſus in me abundè deriuetur, qui in illâ paſſione effuſus eſt.* Vnum porrò ſilere non debeo, ex quo ſincerum atque eximium illius in DIVAM adfectum cultumque licet agnoſcere. Cùm in agone, morti iam proximus, verſaretur, vxori mandauit, vt togam optimam, pellibus ſuffultam, profeſſorij ſui muneris adminiſtram, Virgini-Matri, ad eius aram, Louanij in baſilicâ diui Petri Apoſtolorum principis, cultu miraculiſque celebrem, in vſus ac neceſſitates ſacras, offerret ac poneret. Dictum, factum: atque ea toga poſtmodum, quòd aræ aut ſacris apta non eſſet, *Gerardo Corſelio* Ic^to & Anteceſſori, emtione ceſſit; qui non ſine gratâ amici ſui memoriâ illam accipit aut ponit. Æs inde conflatum, rationibus aræ adſcriptum eſt, cultui Deiparæ augendo. Donarium hoc Lipſianum, aduerſus vrbicorum poëtarum, aliorumque gelaſtorum ſuggillationes, *Ioannes VVouerius* non minùs piè quàm eruditè aſſeruit: vt & doctum *Euchariſticum* ſuo olim præceptori, gratitudinis ergô, ſcripſerat. Ceterùm LIPSIVS, ſummâ cum teſtificatione pietatis, Chriſti ex cruce pendentis imaginem frequenter ample-

Marginal notes: M.DC.VI. *Morbus nouiſſimus.* — *Dicta memoranda.* — VVouerius in Aſſertione Donarij Lipſiani. — *Toga Virgini oblata.*

Mors. M.DC.VI. amplectens, & nunc IESV nunc MARIAE nomen ingeminans, x. Kalendas Apriles nocte mediâ, anno ætatis nono & quinquageſimo, placidè & leniter exſpirauit: feliciore ſanè euthanaſiâ, quàm aut Cæſar Auguſtus olim optauit, aut habuit. Sed quod dolendum in primis, vetus LIPSIORVM in ipſo ſtirps defecit, vt qui vltimus huius gentis fuerit. Tamen quid refert? ſtirps perierit, nomen ipſe propagauit (vt animosè, ſed verè, cum poëta alibi loquitur) ——*ab ortu*

Cent. 3. Miſcell. epiſt. 31. *Solis, ad Heſperium cubile.*

Liberorum item loco, poſteris libros reliquit,

——quos nec Iouis ira, nec ignes,
Nec poterit ferrum, nec edax abolere vetuſtas.

Morienti, præter domeſticos, adfuere tres è Societate IESV ſacerdotes, & vnus è ſodalibus Franciſcanis; oculoſque amici * Obitus M.DC.VIII clauſit * *Nicolaus Oudartus*, Canonicus & Officialis Machliniensis: cuius & funus Funus. nuper luximus. Mediocri pompâ, vt, quâ erat modeſtiâ, inſſerat, elatus eſt pridie Paſchatis, VIII. Kal. Apriles, horâ poſt meridiem quartâ, humeris vniuerſæ, vt ſic dicam, Academiæ: certantibus nimirum inter ſe ſtudioſis, vt extremum iſtud præceptori optimo pietatis officium impenderent; illius, vt arbitror, vocis Q. Cæcilij Metelli cognomento Macedonici memores, *Non fore vt in poſterum id officium ab ipſis viro maiori præſtari poſſet.* Elatus eſt autem cælo admodum pluuio, vt id ipſum in lacrymas ſolui videretur. Conditus iacet, vt teſtamenti tabulis mandarat, in æde ſacrâ Franciſcanorum ſodalium, ante Virginis Deiparæ aram, ad quam preces quotidie fundere ſolitus erat. Voluit nimirum & à funere iſtud ſui in Virginem cultus ſempiternum apud poſteros exſtare monumentum. Inſcriptionem verè philoſophicam, tumulo appendendam, paucis ipſe verſibus biennio anteà complexus fuerat:

Tumulus.
Quis hic ſepultus, quæris? ipſe edisſeram.
Nuper locutus & ſtilo & linguâ fui;
Nunc altero licebit. ego ſum LIPSIVS,
Cui litteræ dant nomen, & tuus fauor:
Sed nomen. ipſe abiui. abibit hoc quoque:
Et nihil hic orbis, quod perennet, poſſidet.
Vis altiore voce me tecum loqui?
HVMANA CVNCTA *fumus, vmbra, vanitas,*
Et ſcenæ imago, &, verbo vt abſoluam,
NIHIL.
Extremum hoc te alloquor:
Æternùm vt gaudeam, tu apprecare.

I. LIPSIVS *vixit annos* LVIII. *menſes* V.
Obiit anno Chriſtiano CIↃ. IↃCVI. X. *Kal. April.*

Marmoreum tumulum, vnà cum ſtatuâ, ære ſuo vidua excitauit: Senatus verò Populuſque Antuerpienſis, virum de vrbe eorum ac ciuibus optimè meritum, quique peculiari quodam adfectu & illam præ ceteris Belgicæ dilexit, & cum pleriſque iſtorum ſingulari familiaritate coniunctus fuit, ſarcophago itidem marmoreo complecti voluit; hac Epigraphe additâ:

IVSTI LIPSI
QVOD CLAVDI POTVIT
HIC IACET.
S. P. Q. ANTVERP.
INCLYTI VIRI
FAMAE ORBI NOTAE
VIRTVTI CAELO RECEPTAE
H. M. P.

Ceterùm iuſta IVSTO perſoluta ſunt III. Kal. Apriles, in primariâ vrbis baſilicâ, D. Petro Apoſtolici cœtus principi ſacrâ. Defunctum pro funere laudauit *Gerardus Corſelius*, Anteceſſor clariſſimus: quem ſecuti alij poſteà amici, variis clariſſimæ memoriæ virum epicediis, laudationibus, epitaphiiſque editis certatim ſunt proſecuti. Bibliothecam, non tam copiâ quàm librorum præſtantiâ commendatam, ſcripta item ſua, atque ingenij monumenta, *Guilielmo Grenio*, Bruxellenſi, è ſorore nepoti, annos ferè XIII. tunc nato, legauit; & apud *Ioannem VVouerium*, ſuum olim auditorem ac contubernalem, dum adoleſcat hæres, Antuerpiæ deponi iuſſit: Græcos autem, calamoque exaratos codices Louanienſi Societatis IESV gymnaſio adtribuit. Extremæ ſuæ voluntatis curatores eſſe voluit *Nic. Oudartum & Ioan. VVouerium*, itemque *Guilielmum VVarnirium*, Teſtamenti curatores. ſuum olim miniſtrum, nunc in D. Petri Louanij Canonicum. Teſtamenti autem tabulis cauit ſcriptorum ſuorum quidquam à morte euulgari: *Scriptorum*, inquiens, *meorum, cuiuſcumque generis, nihil, præter edita, edi volo. Excipio Centuriam epiſtolarum vnam, & (ſi otium erit) alteram, à me collectam & ſepoſitam. Si quis aliter, quocumque fine aut titulo: ſacer atque inteſtabilis eſto, & Deus vindicato in ipſo, poſteriſque. Caueat.* Similia

milia olim Hieronymus, Hincmarus, & ante eos Virgilius Maro, ſeuerè mandarunt: laudatur tamen Auguſtus Cæſar, quòd Æneida magno poſteritatis bono ſeruarit.

Defuncto LIPSIO, publicam hiſtoriæ atque eloquentiæ in Academiâ Louanienſi profeſſionem non pauci, procuratis ſuffragiis, mox ambierunt. Amici, *Oudartus*, *Corſelius*, *VVouerius*, *Ioannes Bapt. Perezius*, & ego, qui funebribus interfueramus, *Erycium Puteanum*, Venlonæ in Geldriâ ad Moſam fl. patre conſulari natum, veterem LIPSI auditorem ac cultorem, præ ceteris laudabamus. *Erycius Puteanus Louanium euocatur.* Is cum Mediolani apud Inſubres eloquentiam publicè magnâ cum laude profitebatur; Hiſtoriographi regij titulo à PHILIPPO III. Rege Catholico cohoneſtatus. Agentibus itaque amicis, & commendante in primis *Ioanne Miræo*, Antuerpienſium Antiſtite, à Ser^mo ALBERTO Principe noſtro, per *Ioannem Richardotum* V. Cl. Senatus Belgici Præſidem, honorificè Louanium eſt euocatus: Brabantiæ Ordinibus, Academiæ Senatu, ceteriſque fauentibus ac ſuffragantibus.

Lipſiani corporis habitus. Libet de corporis habitu, deque indole LIPSI aliquid addere: iuuat enim magnorum ingeniorum etiam habitacula, vt ſic dicam, nouiſſe. Membrorum igitur decens illi habitudo fuit, corpuſque compactum, & facies non indecora, vtique ante morbum: ſed quam pictores etiam præſtantiſſimi (mirum certè, & memini ab ipſo etiam notatum) exactè numquam exprimere aut adſequi potuerunt. Latebat ſcilicet quid diuinum in oculis, humano penicillo maius atque ſublimius. Frons ampla, & ſtatura iuſta, maieſtatem addebant: ad extremum tamen corpore ſicco atque exhauſto fuit, cùm à morbo hepatario, qui viginti ampliùs annos cruciauit, tum magis à ſtudiis. Id ipſum Senecæ philoſopho, atque omnis æui ſtudioſis hominibus euenniſſe, priſci queruntur, nos graui damno experimur.

Ingenium. *Ingenium* illi viuidum, ingens, docile, & capax omnium artium, ſi Muſicam, quod mireris, excipias: iudicatio collineans & recta: memoria, non ſine præceptorum admiratione, etiam in puero ſumma. Dona certè habuit, & exſeruit, quæ nemo huius æui aut ſtudij. *Iudicium & ordo in ſcribendo.* *Iudicium* in primis ad miraculum excellens: & ab eo *Ordinem* in ſcriptis omnibus, ac diſpoſitionem ſumſit: nec ſuper nouos modò, ſed & ſuper veteres (abſit verbo inuidia) vſurpauit. In ſparſo quouis & confuſo argumento ſeruauit, & aptè partitus eſt ſemper: quod Socrates alibi apud Platonem *Cent. 5. Miſcell. epiſt. 24.* *diuum viri*, ipſe, pro innatâ modeſtiâ, *diuini doni* cenſuit. *Eloquentia* illi admodum *Eloquentia & ſtilus.* prompta, facilis ac profluens, nec ſine Venere: quæ laudes, in ſtrictâ & argutâ breuitate, paucis aut nemini hactenus obtigere. Illa ipſa breuitas, quod imputandum, ſine tenebris fuit: & multa paucis ſic dixit, *Cent. 4. Miſcell. epiſt. 84.* vt influant & ſe diffundant, & vel plura dixiſſe videatur. Timantem pictorem celebrant, quòd in eius operibus plus ſemper aliquid intelligeretur, quàm pingeretur: idem de Lipſianâ ſcriptione meritò dixeris. Vnde & in effigiem LIPSI cùm aliquando *Henricus d'Oultremannus*, Valencianis apud Hannones Præfectus, variis epigrammatis luſiſſet, hoc illi præ ceteris ſubſcribi placuit:

LIPSIADAE, *velum eſt Timantis, imago:*
videri
Sol quoque ſub piceâ non niſi nube poteſt.

Non defuere tamen homines vani & faſtidioſi, qui dictionem eius vt obſcuram atque intricatam, minimeque Tullianam criminarentur. Sed ô miſellos! qui cum præclarè cenſent Ciceronem ſe imitatos, cùm elumbia, exſanguia, verbis item ac numeris iacentia ſcripſerint, denique ſic algentia, vt Germanicas etiam niues refrigerare poſſint. Hærent in margine, & velut in finibus Latij: adſpiciunt elegantiam, & mirantur; intra pectus tamen aut linguam, non admittunt. Scio quidem & LIPSIVM Tullianis olim paullò iuueniliùs adhæſiſſe: at repreſſit & reuocauit maturioris iudicij frænum. Nec enim ſolum Tullium, ſed & Plautum, Terentium, Salluſtium, Cæſarem, Fabium, alios Latinæ dictionis patres iam prouectioribus legendos imitandoſque cenſuit. Vtque poſteritas audiret, non vno loco de *Stilo*, deque *Imitatione* *Inſtit. epiſt. c. 13. & alibi.* ſibi differendum eſſe exiſtimauit. Fuit autem peculiaris quidam ſtilus LIPSIO, non tam ab exercitatione, quàm naturâ ſiue genio, duce optimo. Nam à fonte ingenij interno, diffuſam, ſtrictam orationem; lætam, ſeueram eſſe, vel nationes totæ loquuntur: & quis Oratores Atticos, Aſiaticos, Rhodios ignorat? Natura in corporibus raro hoc commenta eſt, vt vel ab eâdem

d... poëtæ fœtus aſſimilant: & mirabimur ... à diuerſiſſimis ingenijs ſtilum proficiſci?

Sed caput alterum criminationis venit, nec inciditur, *Obſcuram eſſe dictionem Lipſianam, & antiquariam.* Non id eruditis, aut ſupra vulgi captum ſapientibus videtur: imo in laudibus eius, vt diximus, vel maxime cenſendum, quod in breuitate nubes vitarit. Dicant & iudicent, qui Latinè vel modice intelligunt: dicant, qui vel leuem guſtum habent politioris litteraturæ. Nec tamen negamus, eſſe aliquid eius in ſcriptis alibi vel vetuſtius fortaſſe, vel conciſius dictum: quod ſic ſolum prolatum, in culpam poſſit cadere; ſed idem excuſari, & eripi, ſi quo loco, argumento, vel ad quem ſcriptum ſit, videatur. Vt in *Criticis*, vbi ex profeſſo litteraria & antiqua tractantur, quid mali eſt, vocem aut phraſim eſſe interdum antiquiorem? Vt in epiſtolâ ad virum ſubtilem & doctum, cur non breuius aut eruditiùs liceat ſcribere? Fecit ipſe Cicero, & variauit, cùm ad Lentulum, Pompeium, Cælium aut Atticum ſcriptitaret. Nec affectatio vlla in ipſo fuit. eodem calami tenore & impetu, illa mollia aut vulgaria, & hæc ſtrictiora aut doctiora ſcribebat: quod *Hubertus Audeiantius*, Brugis Flandrorum in cathedrali baſilicâ nunc Canonicus, & alij, qui a manu ipſi fuerunt, probè ſciunt & teſtantur. Abeant, abeant tamen ridiculi *Lipſiomimi*. nimirum, vt magnorum virorum habitum, inceſſum aut geſtus nonnulli imitantur, cetera & interna diſpares: ſic iſti dictiunculas aut clauſulas eius aliquas futili imitatione referunt quidem, ſed vim ac Venerem illius non adſequuntur.

Cent. 3. ad Belgas, epiſt. 28.

Sapientia publicíq; boni ſtudium.

Vt omnia in LIPSIO magna fuerint, illud certè maximum ac præcipuum, quod iudicij, ingenij, eloquij, ſtili quidquid habuit, in publicum contulit, & vſui, non pompæ ſeruire voluit. Lege vel annis iuuenilibus ſcripta: ſemper animus ille apertus, generoſi & honeſti amans, ſemper ſcintillæ aliquæ ad Virtutem aut Prudentiam prælucentes occurrent. Ætate grandior, non occulto aut obliquo tramite, ſed palàm & rectà illuc iuit. Alij philologi aut litterati noſtro æuo, à vanitate multum traxerunt: ipſe ſtrinxit, & interiùs adduxit; & ad vtilia aut profutura, non ad ſplendida tantùm aut famoſa reſpexit. Raró quid ſcripſit, cui non Sapientiæ aut Prudentiæ, etiam vbi locus vix videbatur, monita ac præcepta inſperſerit. Hanc denique laudem primus vel ſolus noſtrâ ætate meruit, quòd amœniores Muſas ad ſeueriorem Sapientiæ cultum traduxerit. Id *Conſtantia*, id *Politica* eius dicent. quid in *Tacito, Senecâ, Epiſtolis* (quarum *Centurias* X. in amicorum potiſſimum gratiam foras dedit) *Plinio, Militiâ, Admirandis*, nonne finis idem & fructus apparet? Amplius dicam: Pauci, an nemo, noſtrâ patrumque memoriâ, ſingularia argumenta aggreſſi ſunt, aut pertractarunt: ipſe fecit in *Conſtantiâ*, in *Politicis*, *Saturnalibus*, *Militia Admirandis*: ex quibus priora illa duo potiſſimùm viuent, quamdiu Latinæ vigebunt litteræ.

Cent. 4. Miſcell. epiſt. 84.

Epiſtolæ.

Cent. 5. Miſcell. epiſt. 26.

Mores.

De Moribus reſtat vt loquamur. In geſtu, cultu, ſermone modicus fuit: *adeò vt plerique quibus magnos viros per ambitionem æſtimare mos eſt, viſo aſpectoque* LIPSIO, *quærerent famam, pauci interpretarentur.* Conſtat certe exteros, quos ab vltimâ etiam Sarmatiâ, eius videndi audiendique gratiâ (vt olim magni illius Liuij) frequenter veniſſe ſcimus, cùm LIPSIVM viderent, eumdem ſæpe requiſiuiſſe. Nam in veſte, ſupellectile, famulatu, ſplendor aut ambitio illi nulla: miniſtro vnico (qui & amanuenſis munus obibat) comitatus, in publicum, & fere togatus, prodibat: omnis tamen ætatis, ſexus, ordinis homines, & viri etiam principes, velut cælo miſſum ſuſpiciebant ac venerabantur. Porro vt philoſophum decebat, cenſum item non amplum habuit, & cum bonâ mente modeſtiam omni in re tenuit: illud non raró vſurpans,

Tacitus in vita Agricolæ.

Cenſus & ſtipendia.

Sibi habeant ſua regna Reges, ſibi diuitias diuites.

Opes aut ſtipendia ampla non ambiuit quidem, ſed oblata congiaria ſiue honoraria (vt ſenſit non ſemel viros cùm ſacri tum profani ordinis principes in ſe benignos ac liberales) nec reiecit. Ordines Brabantiæ ſexcentos, vt vulgato more loquar, Florenos ſiue Francos nummos quotannis pendebant: ducentos numerabant Buſlidiam gymnaſij trilinguis Curatores. PHILIPPVS II. Hiſpaniarum Rex Catholicus, Belgarumque Princeps, additis mille annuis auxit, procurante *Petro Enriquez*, Comite Fontano, qui regio tunc nomine prouinciam Belgicam adminiſtrabat: idemque Rex *Hiſtoriographi* etiam ſui titulo donauit. Ser^mus ALBERTVS AVSTRIVS vi-

Hiſtoriographi Regij titulus.

rum optimè de Republicâ meritum, ac laboribus fractum inde donauit: & ſi vellet, à publicâ profeſſione deſiſtere, & vicarium ſiue ſucceſſorem adſumere, dato diplomate conceſſit, annuo adhæc ducentorum Florenorum vectigali adnumerato. Atque vt vetus illud, *Honos fugientem ſequitur*, ætas etiam noſtra agnoſceret; nihil tale ambientem, imò fugientem, *Conſiliary* dignitate ornauit; atque in ſanctiſſimum ſenatum, quem rerum Statuſque vocant, iudicio adlegit. Ipſe tamen, pro veteri ſuo decreto, à Republicâ atque ab aulâ ſe abſtinuit: vt meritò ambigant omnes, an maiori gloriâ Princeps tantum virum adlegerit, an verò laudabiliore conſtantiâ ipſe abſtinuerit. Illud conſtat, cùm tanta dignitatis ac cenſus facta eſſet acceſſio, nihil de quotidiano cultu, nihil de priſtinâ vitæ conſuetudine ipſum mutaſſe: tantaque vſum moderatione, vt nec ſordidè vnquam ſe geſſerit, nec auctis opibus affluentiùs vixerit, quam olim inſtituerat, parique modeſtiâ ſemper ſteterit. Itaque vt priſcæ illæ virtutes, in noſtræ ætatis miraculum ac gloriam, in ipſo ſunt renatæ: ſic iure ſymbolum iſtud, ab Ennio mutuatum, MORIBVS ANTIQVIS, vſurpauit, factiſque expreſſit.

Conſiliary item Archiducalis.

Symbolum, Moribus antiquis.

Quâ erat morum facilitate ac comitate, binas ferè horas à meridie, ſumpto prandio ſtudioſis adoleſcentibus ad ſe veniendibus dabat; exteris verò vndique confluentibus patebat ſemper: vt eius domicilium (quod de Q. Mucio Tullius prædicat) non dico Belgicæ, ſed vniuerſæ oraculum Europæ videretur. Animum ſtudiis feſſum vt reuocaret ac reficeret, flores & hortos impensè coluit, bulbis tuliparum præſertim ab noto ignotoque orbe, per *Rembertum Dodonæum*, *Carolum Cluſium*, & *Ioannem Boiſotum*, rerum hortenſium in paucis peritos, petque amicos alios ſtudioſè petitis. Nimirum vt pictores longâ intentione hebetatos oculos ad ſpecula quædam & virores colligunt: ſic ipſe hìc animum exhauſtum aut aberrantem ſolitus eſt reuocare. Hìc extra tumultus ciuicos, inter herbas, inter flores, hilari atque hiante oculo aberrabat: & modò ad hunc occidentem, modò ad illum exorientem manus vultumque circumferebat: & mirâ quâdam voluptate curas hìc omnes fallebat & labores. Sic & olim philoſophi ac ſapientes, ab vrbe atque inſano foro remoti, hortis ſe oblectarunt, atque in iis diuina illa ſcripta pleraque procudcrunt, quæ miramur, quæque nulla temporum ſeries aut ſenectus abolebit. Viridi illi *Lyceio* tot de Naturâ diſſertiones debemus: vmbriferæ *Academiæ* illas de Moribus commentationes acceptas ferimus: ex hortorum denique ſpatiis, vberes illos Sapientiæ riuos in orbem terræ diffuſos, hodieque bibimus. Scilicet attollit ſe magis, erigitque ad alta iſte animus, cùm liber & ſolutus cælum ſuum intuetur.

Hortorum cultus.

Lib. 2. De Conſt. cap. 2. & 3.

Amauit à puero canum omne genus, & Louanij tres ferè aluit, gradu quodam magnitudinis diſcretos: *Saphyrum* catellum, gente Batauum; *Mopſulum* catulum, domo Antuerpiâ; & *Mopſum* canem, gente Scotum. Hos & in tabulâ depingi iuſſerat, & notas ac carmen cuique, non minùs ingenioſè quàm lepidè ſubſcripſerat. Pictores Mopſum præ ceteris dilectum ipſi nonnumquam adpingunt, quòd illo comitatus, etiam ad Athenæum ſeu profeſſionis publicæ locum prodire ſit ſolitus: etſi non deeſſent, qui negarent Muſarum clienti hunc comitatum aut contubernium conuenite; quique genus hoc omne ad Martis aut Dianæ aſſeclas ablegarent. Ipſe contrà repoſuit & adſtruxit, ſi mortalium vllos, caninum hoc conſortium litteratos in primis decere, & eloquentiæ ac ſapientiæ candidatos. Ægyptij hoc adſeruit, qui *Anubin* ſuum canis ſpecie fingebant: quia videlicet vtriuſque regionis ille Deus, ſupera atque infera permeabat, vt Hecate Græcorum. Atqui ſapientes habentur illi, qui alta, qui ima ſcrutantur, & canis exemplo peruigiles diu noctuque agitant. Quid, quòd iidem, cùm virum diuinis deditum, vatem aut factorum doctorem, Hieroglyphicis exprimerent, canem ſignabant? quòd ſcilicet, præter ſagacitatem, clamare ac quaſi latrare iſtos deceat, in improbos & bonis inſidiantes. Et ſacræ noſtræ litteræ non refugiunt imagine iſtâ vti: quibus *canes pro domo Dei latrantes* ſunt doctores & eccleſiaſtæ. Iam Græci, eoſque ſecuti Romani, canem *Mercurio* comitem ſiue adſtitem dederunt: quia, vt Plato ait, ſagax & ingenioſum hoc animal facundiſſimo & promptiſſimo Deorum conueniebat. Si autem Mercurio, id eſt, artium bonarum præſidi, aſſiduus ille comes: cur ab iſtarum artium candidatis arceant? Et arcent improbè: cùm

Adfectus in canes. Cent. 1. ad Belgas epiſt. 44.

Ibidem.

cùm iam olim heroibus, altique animi viris aſſeclæ iſti fuerint & ſtipatores. En *Telemachus*, apud Homerum, duobus canibus comitantibus, in concionem prodit. *Euandro*, apud Virgilium, procedente,

Nec non & gemini cuſtodes limine ab alto
Procedunt, greſſumque canes comitantur herilem.

Neu cenſeas venationis cauſſâ hoc factum: idem Homerus diſtinguit clarè, agnoſcitque *menſarios canes nouem, animi ac voluptatis cauſſâ, à Patroclo educatos*. Itaque

Hæc leuiſomna canum fido cum pectore corda

in deliciis habuerunt Iudæi, Ægyptij, Græci, Romani, ceteri: nec vllum magis animal ipſa Natura nobis iunxit. Reliqua omnia efferantur, & ſiluas ac ſolitudinem tolerant, aut quærunt: ſolùm iſtud domeſticum, & cicur homini adhæret ac tuetur.

Scripta nondum edita. De corpore, de moribus, deque indole tantum eſt: de ingenij monumentis, quæ manibus teruntur, etiam diximus. Præter illa, ſtatuerat & alia plura bono publico vulgare, habebatque adfecta, aut in ſchedas relata non pauca: ſed Deo, vitæ laborumque arbitro, viſum incidere & euocare. Veterum ſcriptis illuſtrandis, iam olim *Fax hiſtorica.* inſtituerat *Facem Hiſtoricam*, tum & *Ritualium* libros ſcribere: & in eos congerere, quidquid eſſet in moribus ritibuſque priſcis obſcurum. Atque in *Facem* quidem *Ritualium libri.* grandiores illos ritus, *De Sacerdotibus*, *De Magiſtratibus*, *De Militiâ*, *De Bibliothecis*, *De Nuptiis*, *De Funeribus*, & qui tales, volebat includere: eamque iam cœperat accendere, duplici Syntagmate, vno *De Veſtalibus*, altero *De Bibliothecis*, præter *Militiam Romanam*, publicato. In *Ritualium* autem libris, minores & ſingulos ritus, litterarum quodam ordine, explicaſſet; teſti*Præfatione in Senecam.* bus item exempliſque firmaſſet. Sicut Lexica quædam verborum vtiliter habemus: ſic iſta rerum volebat eſſe. Itaque communis hic quidam velut *Commentarius* fuiſſet, Latinorum, Græcorum, Poëtarum, Oratorum, Hiſtoricorum, Philoſophorum, & Scriptorum miſcellorum. Hæc, inquam, inſtituerat, & materiem ab annis ferè triginta parauerat, vt manuſcripti eius *Electorum*, ſeu *Locorum*, vt vulgò indigetant, *Communium* libri teſtantur: ſed diſponere & exſtruere, valetudo & fatum præueniens vetarunt. O vtile tamen opus! atque vtinam quis æmuletur & ſuſcipiat! Lampada ipſe tradidit, & vnà gloriam cum litteris æternùm victuram.

Cœperat & *Admirandâ Hebraica* (cuius *Admiranda.* gentis Rempublicam Carolus Sigonius eleganter deſcripſit) itemque *Ægyptiaca*, *Ibe-* *Cent. 4. Miſcell. epiſt. 48.* *rica*, & *Gallicâ* adornare: ex quibus ſola *Hebraica* penè adfecta poſteris reliquit. Daturus & libros tres *De inſtitutione iuuentutis*, *Compendium* item *Hiſtoriarum*, ſuadente in primis *Henrico Vueno*, Iureconſulto clariſſimo, atque in ſupremâ Belgicæ apud Machlinianos curiâ Senatore; ſi Deus vitam dediſſet longiorem. Scripſerat & *Thraſeam*, ſiue *De mortis contemtu* opus phi- *Thraſeas.* loſophicum: quod pro omnium guſtu non futurum cùm præſenſiſſet, iudicio ſuppreſſit, calumniam vitare ſatius ducens, quàm deprecari. Argumentum tamen hoc attigit, ſed cautè, in ſuâ ad Stoïcam philoſophiam * Manuductione. *Mo-* **Lib. 3 diſſert. 22. & 23.* *nitorum & Exemplorum Politicorum* libros quidem duos publicauit, ſed vix trientem operis deſtinati. Nam duo alij, qui *Ciuilem Prudentiam*, itemque duo, qui *Militarem* erant tractaturi, perierunt antequam nati. Nec erit, vereor, qui perficiet. Vt enim nemo olim pictor inuentus eſt, qui Coæ Ve- *Cicero lib. 3. Offic.* neris eam partem, quam Apelles reliquerat incohatam, perficeret (oris enim pulchritudo reliqui corporis imitandi ſpem auferebat) ſic ea quæ LIPSIVS prætermiſit, & non perfecit, propter eorum, quæ fecit, præſtantiam, neminem exiſtimo perſecuturum. Porrò inter ſchedia poſt obitum repertus eſt commentarius in *L. Annæum Florum*, penè abſolutus; itemque Orationes binæ *De lectione & vtilitate hiſtoriæ*, totidemque panegyricæ *Virgini Matri* dictæ, & *Miracula Diuæ Virginis Louanienſis*, non plenè tamen pertexta: quæ omnia Wouerius Antuerpiæ fideliter ſanctèque adſeruat. Cetera, vt *Hiſtoria Brabantiæ*, *Exempla Monitaque Politica*, vix ſunt incohata. Præter *Florum*, reliquit & veteres aliquot ſcriptores, in his *Liuium*, *Suetonium*, *Plinium*, Notis aut Emendationibus, ad margines librorum, à ſe inter legendum illuſtratos. Quæ verò ſuperioribus annis Germani & Galli malâ fide vulgarunt, haudquaquam agnoſcimus pro Lipſianis. Inſulſam illam, & vix Latialem orationem *De duplici concordiâ litterarum & religionis*, Ienæ, vt volunt habitam, iam *Cent. ad Germanos & Gallos epiſt. 68.* olim falſimoniam eſſe meram, editâ Epiſtolâ, ipſe oſtendit: & nuper ſuppoſiticij

 iſtius

iſtius fœtus parens *Melchior Haiminsfeldus Goldaſtus* ſe prodidit. Et erunt, erunt (ſi malignitatem ac licentiam huius ætatis noui) qui id genus fraudibus famam captabunt, & iuuenilia vel ficticia prauo exemplo proferent. Quibus velut in anteceſſum vt obuiemus: in freto illo adoleſcentiæ, in æſtu ac feruore ingenij, aliquid fortaſſe inconſideratiùs dictum aut factum demus: Cent. 5. Miſcell. epiſt. 67. & 79. quid inde? Ex veteri ſententiâ, *Hinc æſtimemur, cùm noſtri ſumus.* Poſtquam alienæ curæ non fuit, cùm ſolidæ ætatis & mentis; ſtetit in ſolido. Cetera Pœnitentia defendat: cuius portus cur non ex facili cymbam Lipſianam admiſerit, quæ Reges, Principes, atque ipſos Eccleſiæ apices non excluſit. Omne maturius æuum illius reſpice. conſtans & firmus in verâ veterique Religione ſtetit, nec vel inter medios aduerſarios vacillauit: etſi inter blandientes aut terrentes facile fuit in ſpeciem culpæ venire, ſi non in culpam. Neque neſciebat quorumdam hodie prauam ſapientiam eſſe, frigus præferre, & medios agere: quod ipſi prorſus diſplicuit. Itaque factis, ſcriptis, Tac. 11. Annal. dictiſque cenſuit *vetera nouis, & quieta turbidis antehabenda.* Nec temerè illud Ennij, aut ſuum potiùs,

MORIBVS ANTIQVIS *res ſtat Romana viriſque,*

ſemper probauit: ratus, quod res eſt, moribus & religione veteri, in Republicâ ſeruari omnia; nouatores autem & noua, Rempublicam perdere, certumque exitium adferre.

Vt æuo ſuo Titus, ſic noſtro LIPSIVS verè DELICIVM GENERIS HVMANI fuit. Hunc namque Pontifices, Reges, Principes coluerunt: hunc Itali, Hiſpani, Galli, Germani, Britanni, Pannonij, ipſi denique Daci ac Sarmatæ venerati ſunt: huius denique amicitiam eruditi omnium gentium, omnium ordinum homines experiuerunt atque ambierunt. Teſtes ſunt Epiſtolarum editarum Centuriæ decem: teſtes ſexcentæ virorum doctrinâ illuſtrium ad ipſum Epiſtolæ: ex quibus *Centurias duas* à Woucrio ſeligendas, auidè exſpectamus. Itaque Bonos & eruditos amauit, laudauit; & de iis magnificè ſemper, cùm publicè, tum priuatim, diſſeruit: adeò quidem benignè ac candidè, vt nimia in In Diſpunctione Notarum cod. Mirandul. ad Tacitu. alienas laudes facilitas à quibuſdam notaretur. Viciſſim ipſe, ab aduerſariarum etiam in religione partium ſtudioſis, amatus, laudatus fuit: vix ab vno alteróve nugatore aut ſycophantâ (quem malignitas ſiue cæcitas abripuit) calumnioſè traductus. Atque ex iis ipſis ſcio, *Domauinum* poſteà, Antuerpiæ cùm eſſet, pœnitentiam apud Wouerium ſponte ſuâ profeſſum. Sed & *Tomſonus*, quamquam à Scoticis Miniſtris, quos ſulphureo eſſe ingenio *Iacobus VI.* Britanniæ Rex dictitare ſolet, eductus (cùm fortè Lugdunum Batauorum ad ſe venientem hominem pro acerbitate, quam in ſuo ſcilicet *Vindice veritatis* profitetur, *Ioſephus Scaliger* caſtigaſſet) Scaliger epiſt. ad Fr. Swertium 12. Maij 1606. datâ. *non negauit ſe oblitum humanitatis, atque impetu ſcribendi abreptum fuiße.* Sic & ab aliis vel inuitis Tempus ac Veritas meliorem mentem expriment.

Habes, mi Lector, magni LIPSI elogium, non tam meis, quàm ipſius ferè verbis concinnatum. Quod ita facere viſum, non quòd verba nobis deeſſent (imò quòd deeſſent in tanto Heroë pro dignitate laudando) ſed fidei apud omnes augendæ. Et verò, nec potuit, nec debuit LIPSIVS ab alio, quàm à LIPSIO laudari: vt iure ſuam [a] ipſe ſibi vitam, [b] *fiduciâ potiùs morum quàm arrogantiâ*, narrandam exiſtimarit; Rutilij Rufi, M. Scauri, aliorumque veterum exemplo, quibus id *nec citra fidem, nec obtrectationi fuit.* Quamquam hanc ego præcipuam LIPSI laudem eſſe cenſeo, DIGNE LAVDARI NON POSSE. Hic tamen qualiſcumque labor, *honori* præceptoris mei *deſtinatus*, *profeſſione pietatis*, vt ſpero, *aut laudatus erit, aut excuſatus.* Ibidem.

[a] Cent. 3. Miſcell. epiſt. 87.
[b] Tac. in vitâ Agricolæ.

Haud abs re fuerit, huic noſtræ ſcriptioni Bonciarij Epiſtolam de Ingenio Scriptiſq. LIPSI *ſubiicere: vt non Belgarum modò, ſed & Italorum de eo iudicium agnoſcas.*

M. ANTONIVS BONCIARIVS SENSO SENSIO S. D.

DE IVSTO LIPSIO mecum ſentis, vir ornatiſſime. mecum autem? imò planè cum omnibus, quos ſiue amœnitas liberalium ſtudiorum, ſiue Muſarum receſſus altior & ſecreta delectant. Equidem ita mihi perſuadeo, non fuiſſe ab aliquot ſæculis hominem maiore Ingenio, acriore Iudicio, vberiore Doctrinâ. *Ingenium* admi- Lipſi ingenium.

tot maxime in ſententiis, aut excogitandis & de nouo cudendis, aut ita expoliendis & exornandis, vt ad omnem rem, de quâ loquitur, ſemper aptas, ſemper concinnas, atque cum illâ natas habere videatur. Vt mirum non ſit, accidiſſe LIPSIO in hoc genere, quod haud ſcio an & veterum planè vlli; vt eo viuente à doctis viris ex illius monumentis ſententiæ colligerentur & ederentur. *Iudicium.* *Iudicium* apparet illud quidem ſingulare in omnibus, ſed præcipuè in rerum ordine tractandarum. Lege ab illo ſcripta quæcumque voles: negabis vllam materiam ordine ac methodo clariore diſponi potuiſſe, vel ad perdiſcendum, vel ad recordandum. Certè *Politica* tot ex auctoribus compacta, in illam ſeriem ordinemque digerere, non ſolùm immenſi operis, ſed etiam eximiæ cuiuſdam prudentiæ fuit. Quem ego librum cùm lego, regiam aliquam mihi videor intueri, rebus omnibus inſtructiſſimam. Et eſt planè regia, in quâ primùm Rex ipſe amplum atque auguſtum habet domicilium, deinde comites & magiſtratus Regi proximam ſedem occupant; quam excipiunt hinc atque hinc rogatorum armatorumque ſtationes, atque cubicula diſcriminata. Totum verò prætorium, quàm altè ſurgit, quàm latè extenditur, non fabricatus eſt LIPSIVS, etſi erat peritiſſimus homo fabricandi; ſed maximè veteres nobileſque opifices ex Latio, & Græciâ, & Ægypto accerſiuit, ad tantum opus ædificandum & conſtruendum: quibus ille omnibus, quaſi fabris, præcipiebat vt architectus. *Doctrina.* Iam quod attinet ad *Doctrinam*, ea non ſolùm magna, ſed varia, multiplex, & exquiſita, rerumque etiam diuerſiſſimarum. *Peritia Theologiæ.* Scribat aliquid de *Theologiâ*, vt interdum neceſſe habuit ſcribere, in *Politicis*, in *Conſtantiâ*, in libris de *Cruce*, ſed maximè in eo libello, quem inſcripſit, *De vnâ Religione aduerſus Dialogiſtam*: videbis, quàm altè penetret in diuinam illam ſcientiam, & quàm intimè omnibus, ſiue Græcis, ſiue Latinis Patribus vſus eſſe videatur. Affirmat mihi Theologus noſtri gymnaſij longè princeps, *M. Antonius Maſſius*, non eſſe ferè inter Theologos, qui difficillimam atque obſcuriſſimam illam *De fato* quæſtionem, ita perſpicuè, diſtinctè, intelligenter tractauerit, quàm in primo *De Conſtantiâ* libro IVSTVS LIPSIVS. Age verò, faciamus eum diſſerere, vt ſæpè diſſerit, de minimâ & tenuiſſimâ artium *Grammaticâ*: *Grammatices.* non Diomedem, non Chariſium, non Priſcianum dices illi eſſe anteponendum. Exemplo ſit ſubtiliſſimus, idemque luculentiſſimus *De Latinâ pronuntiatione* dialogus; in quo non video, quid optimus quiſque & acutiſſimus Grammaticorum requirere poſſit: vt poſteros credituros non putem, ab vno ingenio, & illa ſuprema, & hæc infima, tam doctè, tam ſcienter, tam æqualiter potuiſſe tractari. Quid artes & diſciplinæ (vt ſic dicam) intermediæ, *Dialectica*, *Philoſophia*, *Ius ciuile*? *Iuriſprudentia.* Legantur libri, quibus Ciuem informat, & quibus Regem: apparebit, quàm non inanis & fucatæ, ſed veræ ac ſolidæ ſapientiæ conſultus fuerit. Ius autem ciuile, non ſolùm ſcientiâ, ſed etiam profeſſione ſuum vindicat, ad eorum, qui docent, numerum adgregatus. De *Rhetoricâ* & *Poëticâ* *Poëtices.* dubitatum aliquando eſt à nonnullis, certè numquam à me, qui & ſcitiſſimos quoſdam eius verſiculos olim legeram, & tales omnis generis lucubrationes ſingulari artificio laboratas atque excultas eſſe intelligebam. Sed proximè omnem dubitationem ſuſtulerunt, præter varia epigrammata, recuſæ, cum *Antiquis Lectionibus*, *Leges hortuli*; & nuper vulgata *Oratio*, quam *Rhetorices.* habuit apud Principes ſuos Auſtrios, agens gratias de ſuo, ex illorum ſplendore, gymnaſio illuſtrato. Ex quibus liquidò conſtat, ſi vel ad poëticam ſuauitatem, vel ad oratoriam grauitatem animum appellere velit, fore in vtroque ſtudio ſingularem atque eximium. Reſtant, opinor, tria, quæ ad humanitatem magis propriè pertinent: *Scientia linguarum*, *Explicatio auctorum*, *Notitia antiquitatis*: in quibus, omnium ſuffragio, tenet LIPSIVS principatum. Itaque riſi hominem non indoctum, qui non maximam Græcæ linguæ cogni- *Græca lingua.* tionem illi tribueret, quòd idem LIPSIVS in epiſtolâ quadam negaret, ſe multam operam huic ſtudio impendiſſe. Magnum teſtimonium, ſi de illius excellentiâ, ex illius modeſtiâ, non ex æternis ingenij monumentis iudicandum ſit. At ego, *Vide*, inquam, *mi homo, quàm multa in Græcis corrigat, exponat, conuertat feliciſſimè.* Nam quod ad *Criticam* attinet, me potiſſimùm in *Criticen.* admirationem rapit, quòd in ſcriptis veterum emendandis ita ſemper eſt felix, vt, ſiue inueniat veram lectionem, ſiue non inueniat, parem gratiam ab ipſis auctoribus,

bus, & à nobis lectoribus mereri videatur. Adeò enim quadrat loco, quidquid illi venit in mentem, vt etiam cùm fallitur fortaſſe, non fallat expectationem noſtram: ipſos autem ſcriptores, ſi reuiuiſcant, dubitaturos putem, antiquúmne ſuum malint, an Lipſianum nouum. Delectat verò etiam illud mirabiliter, quòd non ſatis habet obſcurum locum illuſtrare, inuolutum explicare, ægrum ſanare: ſed inter curandum ſemper adhibet facetum aliquid & ingenioſum, quod quaſi leniat præparetque ſcriptorem malè ſanum ad medicinam excipiendam. Chirurgi mulcent hoc modo artus inſigniter læſos, & medicam manum exhorreſcentes. Antiquitatis. Supereſt *Notitia priſci æui*, quæ in LIPSIO tanta eſt, vt vidiſſe Rempublicam Romanorum, & actis omnibus, non modò per ſomnium, vt exponit in *Satyrâ*, ſed verè ac ſenò interfuiſſe videatur. Felicem hominem, qui per ea quæ repperit, quæ diſpoſuit, quæ ſciuit, & vixit antequam naſceretur, & ita eſt natus, vt numquam ſit moriturus! Felicem iterùm, qui nouo more duplicem adeptus eſt gloriam, & quæ ante illum fuit maximè diuturna, & quæ poſt illum futura eſt immortalis! Felicem ter & ampliùs, qui hanc tantam & tam admirabilem omnium laudandarum artium cognitionem, cum æquali candore animi, religione, pietate coniunxit. Vale. Peruſiæ, ex collegio S. Bernardi. cIↄ.Iↄcii. Hanc epiſtolam cum *Iacobo* fratre, nobiſcum penitus ſentiente, communica, qui tale aliquid à me expoſcere videbatur.

CENSVRA.

Commentarium vitæ Lipſianæ à me pridem diligenter lectum, & nunc cum voluptate nihilominùs relectum, digniſſimum & LIPSIO, & MIRÆO, & luce iudico. Antuerpiæ, v. Kal. Maij. M. DC. XII.

Franc. Hareius S.Th. Lic. Cenſor.

ORATIO
IN
IVSTI LIPSI
FVNERE

HABITA LOVANII

III. KAL. APRIL. M. DC. VI.

A GERARDO CORSELIO

I. CTO ET ANTECESSORE.

ILL^{MO} ET EXCELL^{MO}

PRINCIPI CAROLO

DVCI CROYO ET ARSCHOTANO,

S. R. I. PRINCIPI, EQVITI AVREI VELLERIS.

FVNEBREM *laudationem, quam ſummi viri* IVSTI LIPSI *piis manibus proximis diebus dixi, ad te* ILLME PRINCEPS *mitto. Gratam enim fore intelligo; etſi nec multarum horarum meditatione elaborata eſt, & languet iacetq́; & à meâ infantiâ, & à luctu in quo ſumus. Sed vti* LIPSIVM *viuum, & quæ ab illo, æſtimaſti & amaſti vehementer, ita & omnem eius viuis exempti memoriam colis. Tuæ igitur auctoritatis præſidio tuere & foue abortiuum hunc fœtum, quem tuæ voluntatis fiduciâ audeo facere publicæ lucis.*

EXCELL^{Æ} T^{Æ}

deuotus cliens

GERARDVS CORSELIVS.

ORA-

ORATIO IN IVSTI LIPSI FVNERE.

QVOD MORIBVS ANTIQVIS, optimoque veterum inſtituto obtinet, vt illuſtrium virorum funera laudatione ſollenni cohoneſtentur, id in iſto IVSTI LIPSI eminentiſſimi Viri funeſto funere, in iſtâ bonarum artium ſcholâ negle-ctum iri, inhumanum & pænè nefas arbitrarer. Nam ſiue honori defunctorum ex laudationes datæ ſunt; quis eſſe poſſit omni honore dignior, quà à doctrinâ, quà à virtute? ſiue ſuperſtitum ſolatio ſunt deputatæ; cuius mors tanto, non vrbis huius & Academiæ tantùm, ſed Europæ propè vniuerſæ, luctu & dolore excepta vmquam eſt? ſiue ad exemplum ſunt inſtitutæ; quod poſſit perfectius aut illuſtrius ad imitandum proponi? Itaque proceſſi ecce ego, vt hoc munus fungar: munus, quod fateor ſupra vires eſſe. LIPSIO enim pro dignitate laudando, quæ niſi LIPSIANA ipſa eloquentia par eſſe poſſit? At ego ingenij & facundiæ modicus ſum, & non in arte dicendi, ſed in Iuris formulis opera mea conſumitur. Deinde, ſi quæ in me facultas eſt, hebeſcit & caligat, dum intendit in hanc virtutum lucem, ac dolore etiam & recente hoc luctu obtunditur. Cùm enim ad omnes, qui aliquo vel nomine vel ſtudio cenſentur bonarum litterarum, dolor ingens ex tanti viri iacturâ dimanat, tum verò nos præcipuè afficiat neceſſe eſt, qui propiùs poſiti, & neceſſitudine familiaritateque cum eo coniuncti, maiorem cepimus Doctrinæ eius & Sapientiæ fructum, ſermonumque & morum eximiam illam ſuauitatem ſenſimus. Quis vero robur illud animi ſperet, quo Fabius Maximus fuit, qui & in filij funere poruit oratione non infractâ ad populum ipſius laudes diſſerere? Proceſſi tamen, ex amicorum rogatu, & meo in defunctum ſtudio: tum quòd profeſſorij muneris coniunctio, quæ mihi cum illo, dum Græcas aliquando litteras in hac ſcholâ profiteret, fuit, id à me potiſſimùm poſtulare videretur. Vos rogo, Auditores, vt pauca dicentem patienter audiatis. pauca; etſi plurima dicenda eſſent. Nam & quidquid dixero, infra præſumptam animis veſtris opinionem longè erit. Quare & vitæ ſeriem breui periodo includam, & Virtutes ac Doctrinam non multis verbis efferam: plenus enim earum famâ & fructu eſt orbis terrarum. Pluſcula de morte eius dicam, à quâ & Sapientia & Beatitudo cenſetur; & quæ adhuc intra priuatos parietes concluſa ſunt, efferam.

Natus IVSTVS LIPSIVS eſt Salutis anno CIƆ.IƆ.XLVII. XV. Kalend. Nouembris, qui dies diuo Lucæ ſacer, in Iſcano municipio, nobili hoc nomine; parentibus *Ægidio Lipſio* & *Iſabellâ Petiriuâ*, maioribus partim generis nobilitate, partim etiam doctrinæ & litterarum nomine claris. Auia illi ex *Beckhoutiis*, & proauiâ ex *Lunckebekiis* fuit, ſtirpe vtraque cum primis nobili. Propatruus *Martinus Lipſius* in diui Martini cœnobio hîc Canonicus regularis, inter illuſtres doctrinâ viros cenſitus eſt, & ab veterum ſcriptorum editione ac emendatione, *Deſideriique Eraſmi* familiaritate & ſcriptis clarus fuit. Primis cum ſtudiis Bruxella imbuit, deinde Athum Hannoniæ, mox Colonia Vbiorum. Annos ſedecim natus,

tus, in hanc Academiam venit, & litterarum atque Antiquitatis ſtudiis animum adiicere cœpit, *Cornelio Valerio* ductore. Quantos & quàm celeres in iis progreſſus fecerit, argumento eſt, quòd *Variarum Lectionum* libros duos, primum ingenij ſui fœtum, annos natus non plus octodecim euulgauit, & ANTONIO PERENOTTO Cardinali Granuellano dicauit. In cuius deinde familiam, cùm Italiam petiiſſet, Romæ admiſſus, à Latinis ei epiſtolis fuit: & vt antiquitatem omnem iis locis inſpiceret, viriſque doctis innoteſceret, (qui vel præcipuus peregrinationis finis fructuſque) præclarâ occaſione cupidè eſt vſus. Louanium inde cùm rediiſſet, alteram peregrinationem ſuſcepit Viennam Auſtriæ in Cæſaris aulam. Vnde cùm rediret, ob patriæ motus, Ienæ ſubſtitit annum vnum, ibique cœpit publicum bonarum litterarum profeſſorem agere. Poſteà Louanium reuerſus, Iuriſconſulti titulum accepit, anno CIↃ. IↃ. LXXVI. & Leges Decemuirales publicè eſt interpretatus. Quo tempore Belgicis tumultibus augeſcentibus, eâ tempeſtate eiectus in Batauiam eſt, in eaque annos tredecim egit; quam relinquere adegit Religio. Leodicum venit, ibique cùm aliquamdiu ſubſtitiſſet, etſi humaniter habitus, & munificentiore oblatâ conditione à Ser^mo^ PRINCIPE ERNESTO BAVARO, patriam tamen antehabuit; & in hanc denique vrbem, vltimam ſuam ſedem, licet incertiore rerum ſtatu, rediit, benigniter ab BRABANTIAE ORDINIBVS exceptus. Tredecim iam annos totos frui illo ſumus; vtinam diutiùs licuiſſet! Fata inuiderunt, & natum annos iam LVIII. menſes V. humanis exemerunt, & in ſedes meliores tranſtulerunt. Series hæc vitæ; heu nimiùm breuis! Quid queror? Imò longiſſima eſt, ſi eam actu, non tempore metiamur. Vt pretioſa rerum, non patuit multum, ſed multum pependit. Quantæ enim per eam omnem virtutes eius exſtiterunt? quàm omne tempus in optimarum diſciplinarum & Prudentiæ, denique & Sapientiæ ſtudiis collocatum eſt? Natura illum eximiis animi facultatibus donauerat, ingenio acutiſſimo, celerrimo, ac capaciſſimo, memoriâ tenaciſſimâ, iudicio acerrimo rectiſſimoque. Summa hæc in illo exſtiterunt, & pænè ſupra humanam ſortem. Adiunxit ſtudij & laboris aſſiduitatem ac pertinaciam, etſi corporis infirmitate per meliorem ætatis partem reſiſtente. Hinc Doctrina illa exſtitit, & eruditio tam præſtans, tam ſolida, tam varia, cuius nomine admirationi fuit toti terrarum orbi. A ſtudiis in primis humanitatis, & litteraturâ (quæ *omnium virtutum maxima* Conſtantio & L. 1. C.
Iuliano Imperatoribus dicitur) famam Th. de decu. urb.
habuit, & in iis Principatum tenuit. Ro.
Hiſtoriæ deinde ſcientiſſimus fuit, & Antiquitatis peritiſſimus ſolertiſſimuſque indagator. Denique Sapientiæ ſtudio animum adiecit, eam præcipuè eius partem amplexus, quæ ad mores, & quæ Ciuilis Sapientiæ nomine continetur. Eam doctrinæ varietatem ornabat eloquentia promptiſſima & ſuauiſſima, ſeu in publico diceret, ſeu priuatim ſermones haberet. Sed quid ago? quid lumen ſoli infero? Notiſſima hæc vobis Auditores, qui ſeu publicè legentem aut dicentem tot iam annos audiſtis, ſeu priuatim ſuauiſſimis eius congreſſibus & ſermonibus frui eſtis: notiſſima imò orbi vniuerſo, ex tam multis, tam variis, tam doctis ſcriptionibus & commentariis, ſeu ad rem Litterariam ſpectantibus, vti *Criticis operibus*, *Epiſtolis*, *in Senecam tragœdum Animaduerſionibus*, *in Plinij panegyricum Commentario*; ſeu ad Hiſtoriam, vti ad *Tacitum*, *Valerium Maximum*, *Velleium Patereulum Commentariis*; ſeu ad Antiquitatem, vti *Saturnalibus*, *Amphitheatro*, *Cruce*, *Militiâ*, *Poliorceticis*, *Magnitudine Romanâ*; ſeu denique ad Sapientiam, vti *Conſtantiâ*, *Politicis*, *Manuductione ad Stoïcam philoſophiam*, *Phyſiologiâ Stoïcâ*, *Monitis politicis*, nouiſſimo denique *in Senecam Commentario*. Plura etiam fatum inuidit, quæ iam affecta ſupremo elogio edi vetuit. Scripta ſanè omnia, conſenſu Doctorum omnium, doctiſſima elegantiſſimaque habentur, quibus in eo genere perfectius eſſe nil poſſit:

——— quæ nec Iouis ira, nec ignes,
Nec poterit ferrum, nec edax abolere vetuſtas.

Itaque potuit meritiſſimo iure, quod Poëta cecinit:

Cùm volet illa dies, quæ nil niſi corporis huius
Ius habet, incerti ſpatium mihi finiat æui;
Parte tamen meliore mei, ſuper alta perennis
Aſtra

Aſtra ferar, nomenque erit indelebile noſtrum:
Quaque patet domitis Romana potentia terris,
Ore legar populi; perque omnia ſæcula, famâ,
Si quid habent veri vatum præſagia, viuam.

Admirati ſingularem viri doctrinam ſunt, quotquot hoc æuum habuit omnibus orbis partibus, litterarum aut doctrinæ nomine claros; & tam priuatim amicitiam eius expetiuerunt & coluerunt, quàm publicè ſcriptis laudauerunt, & ampliſſimis elogiis extulerunt. Quæ cùm infinita ſint, vnum ego commemorare operæ pretium puto, quod à *Iacobo Cuiacio* meruit, ſummo illo viro, & paucos admirari aut laudare, nec niſi meritiſſimè ſolito. Ille nouiſſimis Obſeruationum ſuarum libris IVSTVM LIPSIVM PERFECTISSIMVM REI LITTERARIAE COLVMEN vocat. Addiderim ego, ET SAPIENTIAE. Admirari etiam ſe illum addit, & diligere plurimùm. Quanta laus, quantum elogium, à tanto viro! Alij triumuiratum conſtituerunt, IVLII SCALIGERI, IACOBI CVIACII, IVSTI LIPSII, viri virorum à doctrinâ maximorum: quos ego cum veteribus illis ſummis & diuinis ingeniis compararim, Homero, Hippocrate, Ariſtotele. Quod igitur Tito Liuio olim ſcribunt euenîſſe, vt plurimi ex longinquis partibus eius tantùm videndi cauſsâ Patauium venirent, id noſtro huic euenîſſe, oculati omnes teſtes ſumus. Præterquam enim quòd frequentior eo Profeſſore fuit Academia, quàm multos quotidie, longâ peregrinatione, ex Italiâ, Galliâ, Germaniâ, & ab ipſis Sarmatis, ceteriſque orbis partibus Louanium, eius videndi & ſalutandi gratiâ veniſſe vidimus! Iuuentuti certè peregrinationem ſuſcipienti, mirum quàm profuerit vel commendaritias vel elogium ab eo aliquod protuliſſe; & amplas plerique conditiones eo nomine nacti ſunt, ſummaque humanitate à viris magnis excepti, quibus vel videre & alloqui, qui LIPSIVM ipſi vidiſſent, aut ab eius inſtitutione eſſent, gratum erat & votiuum. Atque hic à priuatis illi cultus exhibitus. Quantum verò Viri principes honorem habuerunt? Etiam ad amicitiam eius ſtudioſè colendam plerique ſeſe demiſerunt. E quibus non eſt vt taceam Illuſtriſs^mos & Excellentiſs^mos Principes, è Belgis *Carolum Ducem Croyum & Arſchotanum*, ex Hiſpanis, *Ioannem Ferdinandum Velaſcium Comeſtabilem Caſtellæ, Petrum Enriquez Comitem Fontanum, Balthaſarem de Zunigâ Regium Legatum*: quibus nihil prius fuit quàm LIPSI amicitiâ & cultu cenſeri, eumque animi affectum multis habitis honoribus, multâ etiam munificentiâ ſæpè teſtati ſunt. Euocarunt illum ſæpè repetitis conatibus, propoſitis ampliſſimis præmiis, eorumque modo etiam in eius arbitrium collato, *Summus Pontifex, Rex Galliæ, Veneti, Dux Etruriæ, Bononienſes*. Sed certum illi erat in patriâ viuendi, moriendique decretum. Quanti iam illum & *Rex Catholicus*, & *Sereniſſimi noſtri Principes* fecerint, cetera vt taceam, pulcherrimum & tanta Principe digniſſimum illud apophthegma luculenter oſtendet, quo *Sereniſſima Hiſpaniarum* INFANS, cùm in Belgicam primùm veniſſet, accedentem ad gratulationem excepit: *Maximâ* (inquit) *animi gratitudine, à Rege patre, Belgicarum prouinciarum hunc principatum accepi; ſed eadem tantumque virum in eo te reperiſſe, id ego præcipui muneris loco habeo, æſtimoque.* Quod dictum cùm *Petrus Toletanus* Principum Romæ Legatus CLEMENTI VIII. *Pont. Max.* de euocando LIPSIO ſatagenti retuliſſet, eum ab vlteriore hoc conatu abſtinuit. Et cùm idem ab eâ legatione redux Pontificis ſtudium INFANTI enarraſſet, illa *ſeſe amare, æſtimareque* LIPSIVM iterùm profeſſa eſt; *& vt aurum incluſâ gemmâ, ita Belgicam illo viro illuſtrari* dixit. O digna REGIBVS ALPHONSIS, ab eâdem ſtirpe dicta!

Doctrinam hactenus, & ab eâ famam laudo, quæ nec in bonis numerantur: de Virtute, vnico hominis bono, iam videamus. Illuſtris ea ac multiplex in viro fuit, ita vt non tam doctrina, etſi ſumma, quàm elucentes in eo virtutes, admirationem eius omnibus excitarint. Pietatem & Religionis ſtudium teſtatus eſt, cùm apud Batauos, ab hominibus malè de Religione ſentientibus liberaliſſimè & honeſtiſſimè habitus, non tamen eorum benignitate paſſus eſt ab auitâ pietate ſe abduci, ſed quamprimùm potuit ab iis locis ſeceſſit, inſuper habitâ tot amico-

rum, quos illi Doctrina conciliauerat, benignitate & honoribus, qui in iis locis largiùs quàm fortè alibi habebantur, maioreſque habendi erant, ſi ibi ſubſiſtere, aut cum iis ſentire induci potuiſſet. Solet verò veterum Patrum lectioni, & præcipuè Florentis Tertulliani, tribuere, vt firmior in Catholicâ Romanâ Religione per id tempus perſtiterit. Iam vbi in hæc loca venit, quibus pietatis ſuæ exercendæ libera facultas eſſet, quàm ardenter, quàm religioſè, Chriſtiani & Catholici hominis officia omnia ſemper & aſſiduè executus eſt? Atque adeò illi pietas præ famâ etiam curæ fuit, vt facilè ſeſe ad Deiparæ Virginis, cuius cultu ſingulariter afficiebatur, miracula, quæ vicinis locis edi patrum vel noſtrâ memoriâ viſa ſunt, ſtylo ſuo deſcribenda induci paſſus ſit; etſi non ignoraret futurum vt Catholicæ Eccleſiæ extortes, qui antè admirari & colere ſolerent, iam in illum omnes ob eam ſcriptionem incurrerent. Sed potior illi pietatis & cultus in Deiparam teſtandi cura fuit, quàm ſuæ apud tales exiſtimationis. Itaque cùm anteà nemo in illum ſtylum ſtrinxiſſet, ex quo Diuæ Virginis cultum & miraculorum eius fidem ſcriptis ſuis aſſeruit, exſtitêre mox homines malè feriati, qui in illum libellos ederent, & plauſtro toto conuitia iacerent: quæ tamen nec in animum admittebat. In ſupremâ vitæ lineâ, quam pietatem prodiderit, mox dicemus, ſi priùs ceteras eius virtutes dixero. Dicam per ſaturam: omnes in eo virtutes emicuerunt, in rebus agendis ſumma prudentia, in victu corporiſque cultu frugalitas & modeſtia, in pauperes multa & ſecreta benignitas, denique vitæ innocentia & probitas incredibilis, & vel aſceticum vitæ genus profeſſo digna. Virtutes has omnes præcipuè exornauit, admirabilemque omnibus reddidit ſingularis illa viri Modeſtia, facilitas, comitas, in tantâ Doctrinâ & nominis famâ. Per illam omnes in ſui amorem & admirationem rapiebat. Nulla vmquam illi tam ſeria erat occupatio vel meditatio, ob quam vel iuuentutem in colloquium & familiares congreſſus non admitteret: admiſſis prior haud vmquam ſermones abrumpebat, eorumque arbitrio permittebat omnem ſui congreſſus fructum; etſi maiorem illi temporis partem eripere ſolerent, vel illi congreſſus, vel reſponſiones ad epiſtolas, quas ex omnibus partibus innumerabiles accipiebat. Quin & ſupremis, cum ſine vllâ pompâ funerari ſe præſcripſiſſet, *gratiſſimam ſibi deductionem ſtudioſos fore* teſtatus eſt. Hunc virum tantum, tantis virtutibus, tantâ doctrinâ, tantâ famâ, ecce mors ſuſtulit, nobis nec reſtituendum. Adeò

——— omnes vna manet nox,
Et calcanda ſemel via leti.———

Sed ea ipſa mors, & vitæ clauſula, ceteras viri laudes vel maxime illuſtrat, & conſummat. *Fortiter pati mortem, inter maxima opera mentis humanæ eſt*, inquit Seneca. Et idem: *Maximum argumentum eſt animi ab altiore venientis ſede, ſi hæc in quibus verſatur, humilia iudicat & anguſta, ſi exire non metuit.* Iam ergo vt mortem Vir Ampliſſimus exceperit, videamus. Præclarè veteres philoſophi ſapientiam μελέτην θανάτου definierunt, id eſt *mortis affectum, conſuetudinemque moriendi*. Sapienti enim *totâ vitâ diſcendum eſt mori*. Hoc vnum meditari debet, *ne mortis nomen reformidet, & efficere illam ſibi cogitatione multâ familiarem.* Hoc vnum illi agendum, *vt ſemper ſtudeat animam conſortio corporis ſeparare. Sic illi ordinandus eſt dies omnis, tamquam cogat agmen, & conſummet, atque expleat vitam.* Nullus non dies tamquam vltimus aſpiciendus eſt. Chriſtiano homini eò magis ita philoſophandum eſt, quia certus eſt mortem ſibi non finem, ſed tranſitum eſſe: mortem nos non conſumere, ſed emittere; emiſſis meliora reſtare; exitum mortis conſequi præmium immortalitatis; mortalitatem morte in immortalitatem verti: *præmium vitæ & gaudium ſalutis æternæ & perpetuam lætitiam & poſſeſſionem paradiſi vitâ tranſeunte venire, ac terrenis cæleſtia, magna paruis, caducis æterna ſuccedere.* Chriſti enim cruce & paſſione cenſemur. Talem ſeſe philoſophum LIPSIVS, non magis ſcriptis, quàm vitâ omni, & mortis exitu præbuit. Vitam in primis ita ordinauit, vti quotidie moriturus. Deinde longâ & diutinâ exercitatione ita durauit animum, vt conſpectum mortis accerſiumque non reformidaret. Multus illi & gratus de morte ſermo eſſe ſolet. Frequens etiam ſcriptio, in epiſtolis præſertim ad amicos. E quibus non eſt vt ſileam, quam vix octauo ante obitum die ad *Adrianum Florentinum I.C.tum*

Leodicenſem ſcripſit, veluti mortis vicinæ præſcius, & ad eam iam gradum componens. Nuntiata illi mors erat *Caroli Billéi*, qui inter primos fuerat amicorum. Reſcribit, & de morte philoſóphatur: *Intraſſe cœnaculum ambulaturum, & in cogitatione ſuper Billéo ſuo defixum. Coniecißе oculos in vitreas, quæ octodecim locum illuſtrant; atque ibi amicorum aliquot nomina, & inſignia; & ſtatim animum tetigiße, illum atque illum mortuos eße. Numerare incepiſſe, & ecce vndecim ex inſcriptis Parcam viuorum numero expunctos mortuis aſſcripſiße, & id intra annos nouem. Progreßum etiam in atrium adiunctum, ſex feneſtras numeraße, & è donatoribus quinque fatum ſuum obiiſſe.* & dixiſſe: *Vides quàm densè morimur? Atque iſti ex amicis tuis Belgis: quid in ceteris? quot amiſiſti? Quid ex ignotis, quàm multi cottidie pereunt? ſolari* (inquit) *me cœpi, & quid in vno dolemus, vbi tam frequens & aſſidua iactura eſt? Huc naſcimur, & ipſum naſci eſt non niſi partus in mortem. in caueâ te claude, ferro & ære conde,*

Mors tamen incluſum protrahet inde caput.

Cogitemus & præmiße amicum noſtrum, quò certo gradu ſequimur. Hæc ille. Sequeris certè, LIPSI, & dum hæc ſcribis, deſtillatio te dat in lectum, & paucis diebus in letum. Mirari mihi & alteram ſcriptionem ſubiit, Idibus ipſis Decembribus nouiſſimis ad *Ioannem VVouerium*, quem vnum ex ſuæ voluntatis Curatoribus eſſe voluit, quâ poſt multam de morte philoſophiam, Centuriam epiſtolarum ſelectam, paratam editioni, ſi quid ſibi contingeret, in arcâ ſuâ reperiendam edi rogat, & inſcribi *Ioanni Andreæ Prochnicio* Regis Poloniæ Neapoli Legato, ex ſuâ deſtinatione. Quid hoc? niſi ex mortis ſibi imminentis cogitatione? Cùm igitur pridie Idus nouiſſimas ex deſtillatione malè habere cœpiſſet, ſenſit mox, ſibíque perſuaſit adeſſe mortis exitum; & ſepoſitâ ſpe ac cupiditate vitæ, abſque vllâ animi perturbatione, eâdem animi tranquillitate, quâ de morte diſſerere & ſcribere ſolet, & acceſſum eius excepit. Quodque ſæpè aliàs profiteri ſolet, non ingratam ſibi, nec inexſpectatam mortem obuenturam, ſibíque illam præ vitâ in votis eſſe, id ipſâ iam propè poſitâ, eâdem ſerenitate teſtatus eſt: cogitationes omnes, omnem ſollicitudinem, in eâ quæ ad illam vertit. Prima cura fuit ſacroſanctis Eccleſiæ Sacramentis communiri. Tum meditationi rerum cæleſtium & diuinarum animum totum intendit, ſollennes Eccleſiæ preces recitari iuſſit; ſubindeque & ipſe, quantum morbi vis ſiuit, recitauit. Subſiſtentes interdum à ſacrâ lectione Sacerdotes, ne fatigarent vi morbi oppreſſum, vti pergerent, aſſiduéque legerent, cohortatus eſt; aſſerens multùm eâ lectione animum affici. Atque hæc omnia tanto ſpiritu, vt vllum aliis de rebus ſermonem nec inferret, nec admitteret, idque per dies plures. Fuit qui ad ſupremæ voluntatis ordinationem pertinentia quædam ſuggereret, & reſponſum hoc tulit, *De cæleſtibus & diuinis cogitemus.* Cùm in cogitatione aliquâ defixus viſus eſſet, rogatus quid animo volueret; *Quid?* inquit, *promißam diuinitus laboribus meis mercedem: an exiſtimas, in huius vitæ palæſtrâ me tantum deſudaße ob quantum eſt opum, quæ obuenerunt? Alia mihi ſperata merces, alia præmia. Illa mihi in mente ſunt.* Fuit id multis admirationi, quòd nec de ſcriptis vllis ſuis, per tot ægritudinis dies, vllam vnquam intulerit mentionem, quâ in curâ vitam omnem conſumpſerat: at iam omnem de illis cogitationem ſemouerat. Intereà videre erat doloribus illum & vi morbi maximâ afflictari, & gemitus quidem erumpere, non dolorem magis quàm pugnam aduerſus dolorem indicantes; ſed nullas ex illo voces indecoras, vel querulas audire erat. Totas quidem vigintiquattuor pænè horas cum morte ipsâ colluctatus eſt, ſummâ fortitudine & conſtantiâ. At poſtquam iam viribus defectis mors cominùs agere cum illo cœpit, tum verò magis magiſque animum durauit, & diuinis intendit, voce, quâ potuit, ſalutaria IESV & MARIAE nomina ſæpiùs inclamans. Iam mors occupare corpuſculum, & in labris ſpiritus hærere, ſopitaque mens vi doloris videbatur, cùm admonitus à Sacerdote, vt ſalutifera illa nomina iteraret, vim ecce ſibi ſummam fecit, & iterùm IESVM MARIAM verbis dimidiatis, & hærentibus, ægerrimè pronuntiauit; eoque habitu vberes omnibus aſſiſtentibus lacrymas extorſit. Semihorulam adhuc durauit vocis expers, ſed mentis compos, quod ſignis rogatus indicabat: tan-

deinque felicem illam animam in ſuas ſedes placidiſſimè emiſit. O mortem, quæ nobis omnibus ſit votum! Quid dolori noſtro lenocinamur, & iacturam querimur litterarum, & publicæ rei? Benè IVSTO LIPSIO factum. Non erepta illi vita, imò nec intermiſſa eſt. Expuncta hac morte ad immortalitatem venit: de iſtis mundi turbinibus extractus, ſedis & ſecuritatis æternæ portum petiit. Ad illum Vatis illud flectamus, *in memoriâ æterna erit* IVSTVS, *ab auditione malâ non timebit.* Fuiſſe LIPSIVM in animo nobis magis ſit, quàm non eſſe. Fruamur beneficiis eius, & luce, quam bonis artibus & litteris intulit. Tum exemplis virtutum eius inſiſtamus, & in primis moriendi exemplum ab illo nobis ſumamus, vitâ ad mortem compoſitâ, & aſſiduâ meditatione illâ nobis redditâ familiari. Statuamus quod Indorum Brachmanes philoſophabantur, vitam eſſe veluti conceptorum in vtero ſtatum, mortem autem partum in veram vitam eſſe iis, qui rectè ſunt philoſophati. Si quid verò tanti viri meritis reponere, & in omnem æternitatem duraturis operibus rependere velimus; ſempiternæ felicitatis quietem, gaudium, ſalutem totis votis intimiſque animi precibus apprecemur.

IVSTI

IVSTI LIPSI

PRINCIPATVS LITTERARIVS,

A GAVGERICO RIVIO IC. & in ſupremâ Curiâ Belgicâ Mechliniæ cauſſarum Patrono, ſcriptus ad ritum priſcum.

NOBILIBVS ET MAGNIFICIS
CONSVLIBVS ET S. P. Q. ANTVERPIENSI
GAVGERICVS RIVIVS D. C. Q.

QVÆRENTI mihi in Belgicâ IVSTI LIPSI PRINCIPATVI LITTERARIO arcem aliquam ſiue archiuum, ſanequàm opportuna viſa vrbs veſtra: tum quòd vrbium princeps ipſa, tum quòd amantiſſima & ſcientiſſima litterarum. Nimirum vti negotiatores aurum gemmáſve lanariis ſaccis, aut vinariis vaſis nonnumquam includunt & tranſuehunt, itinerum periculis declinandis: ita inter vos plurimi bonarum artium Myſtæ, vocabulo mercatorum. hoc ipſo inuidiæ immunes & laudandi, quòd rem ipſam habetis & colitis, laudis & titulorum ſecuri. LIPSIO, dum fuit, ideò ſic amat, vt nihil ambigam, quin ſi (recepto viris Principibus more) partitim ſepeliri cordi habuiſſet; & Antuerpiæ veſtræ cor, & Romæ caput humatum voluiſſet. Me verò, qui viuo placueram, nefas mortuo diſplicere: atque LIPSI Opera, hoc eſt, LIPSIVM ipſum, quem deſcribo, aliò gentium mittere inuitum. Admittite igitur quem ſoletis, vultu quo ſoletis: & (quaſi ſeruaculum ſiue cymbulam maioris ſequacem nauis) me quoque totum ſimul accipite. Quem non vt ametis rogo, ſed amare ſemper & obſeruare patiamini. Valete. Mechliniæ, VII. Kal. Febr. cIↃ. IↃc. VII.

IVSTI LIPSI
PRINCIPATVS LITTERARIVS,
SCRIPTVS AD RITVM PRISCVM.

DICTVRVS & ego de IVSTO LIPSIO, tamquam infimi ſubſellij Senator, poſt multos Conſulares, qui proſâ, qui verſâ oratione cenſuêre; Apollinem adieram & Muſas, precaturus vt digna tanto ſeu homine, ſeu heroë, ſeu Semone, promere illorum inſtinctu & ſuggeſtu liceret. Sed adieram fruſtrà: diu multumq; inuocato & orato, nihil actum, nihil reſponſum. Deus deæque ſilentium obſtinauerant, linguâ, manu, oculis: ſed & his in terram ſimul & mœrorem deiectis, crinibus diſiectis. Quid, quòd pullati omnes erant, & feralem illum colorem induerant? me ſanequàm dolente & querente; vt qui talium nouus, nihil niſi amœnitatem in ipſis cernere ſolens eram, & niueam quamdam vltrò benignitatem. Quid ergo ſibi iſta vellet habitûs inſolentia, anxiè ſcrutatus, tandem comperi, ob illius ipſius funus, quem dicendum proponerem, Muſicum eſſe iuſtitium. Minus Muſas ſine LIPSIO, quàm LIPSIVM ſine Muſis, poſſe: illum animam, illum vitam, illum corculum, illum os, ipſis fuiſſe. Hominum genus omne ad Phœbum, Phœbum ad Iuſtum, oraculorum ergô, ſollenniter iuiſſe. hunc illi præſidi præſidem præſtitereque fuiſſe: & quæ ille mortales docuerit, ab hoc antè vniuerſa didiciſſe. Talibus ego elogiis lætus, & à Fatidico illo collegio rediens coronatus; quaſi ſi preces meæ ratæ, abundè laudis interpretabar, quòd ne dîus ille quidem choragus, cum omni ſuo choro, ſat laudare, nedum laudem inſtinguere, tacendo fateretur. Enimuerò quoniam crudum adhuc vulnus nôram; à tempore medicinam & vocem exſpectandam duxeram, quæ à ratione vi doloris hebetatâ non impetraretur: atque annum luctui poſitum, etiam Parnaſſis incolis ſuffecturum. Aliter tamen res habet. hominum temporariorum, temporariæ & annariæ iſtæ leges: ingeniis æternis, quæ aut numquam naſci, aut numquam denaſci oportuit, vt famæ, ſic luctûs æternitas debetur. Impunè, imò decorè his plangendis modum egrediare, qui ipſi ſunt Naturæ vires egreſſi. Quid igitur facere, quid diſſerere vſurpabo; quãdo vel dî verborum opifices muti? quando ipſa verba attonita & inualida ſunt, ad virum tam ſublimem, tam non tralatitium, tam non intra limites ingenij poſitum? Dicam. Vt olim cùm legitimi & conſentanei triſtitiæ queſtus affatim domi non erant, fiduciarij adoptabantur: & propinquos ſuos lacrymis non ſuis, & mercenariis deflebant: ſic quando Apollini & Muſis oculi vnà cum voce nunc ſtupuêre, amiſſo ſeu fratre, ſeu magis parente; quando & mihi lamenta hærent, quem tu magne LIPSI, magnâ dignatione diligebas; præficam ſaltem, vt ſic loquar, pennam produceam, quæ te quàm tenui grandium meritorum recenſione, tam ingenti veneratione proſequatur: res toto cælo diſſitas, gratitudinis amore, miſcens metum & temeritatem.

Lipsi obitu a Musis ipsis lugendus.

Ordiar ab ipſo tempore, quo tu de Ignorantiâ & Ambitione, teterrimis humani generis perduellibus, glorioſum triumphum, id eſt, cùm vitam es exorſus. Ita enim eſt profectò. vix terram inſtiteras, & iam Parnaſſi ardua tangebas. ante propemodum induiſti arma, quàm membra: & victurus hoſtem, priùs viciſti rerum naturam. Sol pænè poſteriùs hominem vidit, quam ſcientiæ adſertorem. Anguſto indolem tuam circo includit, nimiſque eius vim arctat, qui à te, vel in te facta cogitat, quæ fiunt, aut quæ facta: facis quæ fieri non poſſunt. Quod alij tempus vagitu, crepundiis, luſibus tranſeunt, quis ergo te bonarum rerum meditationi ſolidum haut crediderit impendiſſe? & quas cunas incubant, tibi doctrinæ Athenæum, ac totius Humanitatis officinam fuiſſe? Iactet nunc ille ſibi numquam ferias, ne puero quidem, contigiſſe: tibi nec infanti. Scilicet horæ, dies, menſes, illis ſunt inuenti, quorum in vitâ aliquid eſt quod metiaris. in immenſis, cur aut quomodo vtare? Quemcumque menſor modum dixerit, falſum dixerit. Atque vti campus Martius, etſi in Vrbe erat, non erat in pomœrio: ita robuſta & quaſi Martia vir-

Ante annos scientia & sapientia.

 tus,

tus, in ætate quam degit, expers eſt finibus ætatis. Non cunctatur, non ceſſat: cum illius velocitate, vtendi velocitate certat, & præuertit. Ideò in vulgo illa quæſtio valeat; Quot annorum es? Sapientes non annorum, ſed anni ſapientum. Argumento ſunt opera, quæ LIPSIVS vixdum octodecennis* publicauit: &, ſi curam in iis accuratam ſpectas, nónne concipere debuiſſe iudices, recenter ipſum conceptum? Tantam elegantiam, tantam præferunt eruditionem! tot vitiorum monſtra è temporis velut ſitu nata & adulta; quorum nouus Hercules vetuſtos auctores liberauit! Nempe ceu malus aurea, Aſſyriaca, iuniperus, omni tempore germina, flores, fructus inſimul progignunt, quamobrem & ſuperfœtare dicuntur: ſic prætextatus iſte, cum pube, fructus ſenectutis; eodem momento, Senatus Princeps audire meritus, quo Iuuentutis. Quid Senatus Principem? Principum Principem, iure Quiritium, ipſius iam inde titulum aio fuiſſe. Equidem ſic cenſui ſemper, qui ſuus factus, omnes homines benefaciendo ſuos ſibi faceret, non qui dominaretur, aut nominaretur, regem eſſe: animi artes, corporis artibus præſtare: nullum eſſe præ libro inſigne gentilitium; quamuis non id Alphonſus Arragonum quoque oſtendiſſet: tutiùs ſtilum teneri, quàm ſceptrum: celſiùs prudentiam in capite, quàm diadema ferre: ſplendidiùs innocentiâ veſtiri, quàm purpurâ: bonam famam ad vtrumque Solem, quàm imperium & iuriſdictionem, haut paullò vtiliùs prorogari: conſtantiam, ſolio ſolidiorem: fidelem denique memoriam fiſcis & conditis anteire, atque [illegible] eſſe ditiſſimum. Quæ ſi ita habere nemo non videt, niſi cui in claro & illuſtriſſimo Sole meridies eſt noctis, & in ſummâ frumenti vilitate lolio ſeſe tolerat; ſi porrò Agamemnoni Homerum, Dioni Platonem, Philippo Demoſthenem, Alexandro Stagiritem, Galbæ Quinctilianum, Neroni Senecam, Domitiano Corn. Tacitum, quiuis anteponit; quid cauſſæ erit, quî minùs, dynaſtas inter & doctos, primas LIPSIO deferamus? quando ipſe & illorum criminibus vacauit, & horum omnium Genios virtuteſque ſolus poſſedit. Adeò vt quantò MM. Scauri, QQ. Catuli, LL. Scæuulæ, Catones, QQ. Metelli, Scipionibus, Paullis, Fabiis, Marcellis, apud æquos iudices quidem, præcedunt; tantò ſuperentur à LIPSIO, doctiſſimo, prudentiſſimo, ſapientiſſimo. Memoriâ, non ſuper Cyrum, Hortenſium, Lucullum, Cæſarem, at in id, ſuper quod adſcendi non poteſt, euecto. Mente, in tantum bonâ, quantum natiua bonitas intelligi, quantaque ex ipſo Virtutis vtero naſci poteſt; vt ſi IVSTI vocabulum, præſagio quodam an fato, nactus hautquaquam fuiſſet à genere paterno, obtinere debuerit ab humano. Iudicio, quod nequi intellexit quidem, ſat & ſuperiniratus. Ingenio, quantum vel mortalitas recipit, vel induſtria percipit; & quod vtrùm ciuilibus magis operibus, an bello ſuffecerit, in ambiguo eſt. Quod & indixit, ſuſcepit, geſſit, pattauit ſuo ductu auſpiciiſque, iuſtitiâ, prouidentiâ, labore, gloriâ maioribus, quàm ab ipſo vſque rerum conditu, quiſquam potitus rerum. Hunc ego honorem, hanc adoream IVSTO LIPSIO, non præ- dam, ſed præmium te, Liuor, poſce atque condico. Audin'? Rationem audi modò; etiam auſcultabis. Æquior, grauior, inexplicabilior, magis inclyta vt victoria, ſic belli faciendi ratio cum Imperitiâ, quàm cum alio quouis hoſte. Inteſtinum illud, ac perpetuum: hoc externum, temporariumque. Hic de libertate, imperio, vitâ cernitur; ſed cernitur: in illo, ruina morum & animorum certa. Per hoc, viuere deſinas, vtcumque peſſimè cadat: per illud, viuas vtique, at non homo. A vulgo, à barbaris, à feris differimus, quòd litteræ nobis ſunt: ceteris ſuperamur. Viden' verò, ſi publico ad hoc bellum miſſu opus, in vno populorum comitio, vel Imperatoribus, Regibus, Principibus ipſis competitoribus, LIPSIVM miſſuros, LIPSIO prouinciam decreturos, LIPSIO lauream *omnes*, *omnes* fuiſſe donaturos? Tribus illum præ omnibus, ex omnibus, centuriatim viritimque Dictatorem fuiſſe dicturas? Verùm quid hominum ſuffragia, ſententias moramur, aut tabellas? BONARVM ecce ARTIVM legiones oppreſſæ, mundi, dum florent, robur & decus, illum minimè prenſantem, illum ſolius immortalitatis candidatum, illum procul abſentem legunt, & quem ſcuto imponere nequeunt, deſiderio attollunt: in Italiam, tamquam in arcem & Vetera ſua inuocant: orant accingatur, magnis itineribus veniat: citò videatur & videat; vt ſint, quas videat. Mouetur tam piis precibus animoſus iuuenis: ſed moneri amat, quàm rogari id, quod miſſum facere, ſcelus exiſtimat. vt Annibal quondam hoſtis, ita ipſe à puero, & Latio, & nomini Latino, & Italiæ

Marginal notes:

* Ver lect. libb.

Detrahabet regno potiores.

Ingenium capax artium pacis ac belli.

Bellum geſſit, & confecit omnium glorioſiſſimè.

Quod cum Ignorantia.

Meritus ad illud Dux eligi præ Dynaſtis.

Ab Artibus ipſis.

Italiam ingenuus adit. Italiæ toti, & Artibus in eâ, iuratus amicus. Accurrit igitur, adeſt: & ſimul fines ingreſſus, ab hiſdem quæ implorauerant legionibus, *Pater patriæ litterariæ* conſalutatur, Hiſtorico populo ſuffragante, Philoſophico Senatu conſentiente conſciſcenteq́ue. Ipſe manu turbam adorare: paludamenti, faſcium, præferendi ignis incurius eſſe: vana titulorũ ſpernere: ad rem ipſam protinus animum vertere. Bonis, quibus partum erat, rationibus imperium cupidus retinere, maximæ dignitati maximam curam adhibet; vt ne finis, quod ferè fit, inclinet: neu quid vlterioris detrimenti Reſp. capiat. Principio itaque legionarios, ſocios, auxiliares allocutus, *Qui Remp.* inquit, *ſaluam eſſe vult, me ſequatur.* Et, poſtquàm *Politianus, Hermolaus Barbarus, Rodolphus Agricola, Eraſmus, Lud. Viues, Budæus, Iouius, Giraldus, Parrhaſius, Nannius, Pincianus, Turnebus*, peritiſſimi metatores, nec non quidam velites ac rorarij præiuiſſent; ſecuti Imperatorij & Conſulares viri, Tribuni, primipili, anteſignani, poſtſignani: ſecutus *Cuiacius* Legatus, qui comui præeſſet: ſecuti haſtari legionis primæ *Sigonius* & *P. Manutius*: ſecuti principes ſociorum Alæ dextræ, *Ant. Auguſtinus, P. Ciaconus, P. Pithæus, P. Faber, Reuardus, Leopardus, Valerius*: ſecuti triarij, *Thuanus, Muretus, Paſſeratius, Pichena, Mercerus*. omnes ciuicâ, murali, obſidionali, aliiſque coronis & donis varijs inſignes: cum multis, qui inſcitiæ [illegible]la metuentes, & infrequentiæ aut igno[illegible]æ notari, ad nomen reſponderunt, & ſacramento in Principis LIPSI verba dixêre. Haut ita Prætorio procul, *Fuluius Vrſinus* Quæſtor cum Numis, *Hieronymus Mercurialis* Æſculapia proles, *Chriſtophorus Plantinus* vtilis ac perquàm opportunus, ita me Muſæ benè ament, Reip. conſtituendæ machinator. Sed & *Læuinus Torrentius* Euocatus, ſponte militiam ſumpſit; etſi ei acta ſub pellibus ætas, & ſacerdotij honos, vacationem conceſſerant. Erant in propinquo *Arias* & *Michaël Montani*, aurei duo ſapientiæ montes, cùm à cunctâ multitudine vox repentè ſublata, ſpei, imò fiduciæ plena: *Væ victis.* Illis vitem, illis gladium, illis catenam, illis ſecurim, illis furcam, illis necem, qui Bonas Artes ſuo ſolio & ſolo *vti optimo maximoque*, per ſummum ſcelus eiecifſent, vi & vi armatâ deturbaſſent: qui liberas, qui ciues Romanas, bonis benè natas, virgis, certè contumeliis malè multaſſent: inſontes, indemnatas, indictâ cauſsâ, eremodicio deportaſſent, aquâ & igni interdixiſſent, honore ſiue alimento, cum vitâ & luce carere voluiſſent. Clangere tubam, progreſſui cum iuberet tantùm, ROMAM, ROMAM duceret, heu! quondam Imperij larem, Virtutum pandectas, epitomen nationum: hoc infeliciorem, quod anteà felix, nunc Barbariei Ignorantiæq́ue ſeruiret; & Temporis, cuncta ſuo dente conficientis & conſumentis, pabulum eſſet. Quas querelas etſi iuſtas ſciret; nomen Vrbis reginæ terrarum, ingeniorum rex pro bono augurio haberet; Pompeij factum valdè damnans, eamdem relinquentis, vt faciliùs obtineret; atque adeò auctoritati conciliandæ faceret, inde in omnia ſibi regimen eſſe: modum tamen vleiſcendi iniuſtum ratus, non niſi MORIBVS ANTIQVIS victurum ſe profeſſus eſt. Et ſubinde[1] EPISTOLICAE QVAESTIONES miſſæ, & *Barnabas Briſſonius* ex formulâ clarigatum Romam profectus, gnarus ipſe formularum. Cui cum res raptæ clarè repetitæ reddi negarentur; bellum igitur indixit, fecitque. Poſtquàm ad arma clamatum, concurſum, conuaſatum, & agmen, gradu militari, quadratum iam incederet; deprehenſum pleroſque gregarios, imò centuriones ac decuriones, ſtudiis priuatis & ex commendatione adſcitos pueros ab anterioribus Principibus pueris ipſis, aut ſenibus puerorum ſimillimis, ignotos ignorantesque militum, cæli, ſoli, hominum, linguæ atque viarum. Id verò tum ipſos, tum exercitum, in occaſione fortiter agendi, attonitos reddere, fiduciam minuere, metum augere: interim errori, interim fraudi, interim neci, ſemper periculo eſſe[illegible]a res Imperatorem aduertit: Ductores [illegible]toreſq́; dedit prudentes locorum, ſermonis, omnium, non tantùm quæ in Latio & Græciâ, ſed quæ in quacumque terræ, adeoque cæli plagâ. Et callidus prouincialium ingenio prouincias optimè recuperari ac teneri, illos omnes Græcos Latinoſque dilegit: quomodo antiquitus, quomodo deinde quàm vtiliſſimè legerentur,[2] ANTIQVARVM ET VARIARVM LECTIONVM libris, facundâ, & in argentum incidendâ oratione concionatus. Amici per viam ſuadebant, Placentiam diuerteret, ſuo ſuorumque corporibus curandis: ipſe Veronam præoptauit. Et neſcias quo fato illam odium ſuum, hanc delicium & municipiorum ſmaragdum, ſemper nominauit & habuit. Simul Vrbs vrbium in conſpectu tandem fuit; *quod bonum*

Priorum exemplo.

Æqualium auxilio.

Mortuas, agros, aut neglectas Artes excitare conatur.

Et Romam eſſe centrum oppor tunum.

[1] EPISTOLICARVM QVAESTIONVM libri v.

Longè aliter à magiſtellis, & pleriſque Criticam antè profeſſis.

[2] ANTIQVARVM LECT. libri v. VARIARVM LECT. libri iii.

Adſcentibus alienis.

num factum, TRANQVILLITATI aram ſtatuit, atque eam ſolens ſacrificauit. Nam vti ſcyphus dum rurſum prorſum agitatur, liquorem ægrè infundas: ita de pectore ſentiebat inquieto. illum, inquam, animum malum capiendi Artium ſedem, qui circumforaneus, qui vbique eſſet. Sacris operatus, *Deſidiam* & *Inuidiam* à Barbaris & Ignorantibus haut euocabat. & multis morem maiorum adhuc virginem violari inirantibus, Deſinite admirationis, inquit. & Deas illis ſuas relinquamus: plus damni dabunt propitiæ, quàm iratæ. Non fefellit reſponſum: vixdum aquilæ fulſerant, vixdum apparuerat vexillum inſigne *Pudore*, colore Principi vernaculo;

Mira mil lauus:

Maximè pudibundus.

Diſceſſere omnes adytis ariſque relictis: neque conſilij, neque auxilij quidquam in Deabus inuenere præſentibus. Hoſtibus fugientibus, & multis Catulariâ, pluribus Piaculari, Mugioniâ, Lauernali, plurimis Sceleratâ portâ erumpentibus, Salutari ingredi voluit noſter Camillus Togatus: & ingreſſus eſt eâdem ipſâ ætate, quâ olim Octauianus; at maiori felicitate, quàm prior ille ſagatus: vt qui ſine vllo armorum motu vel metu, hoſtem ceu Iulius, vidiſſet ſimul & viciſſet. Quà gradiebatur, vtrimque gratulationes, vtrimque applauſus, vtrimque acclamationes: LIPSIO AVGVSTO, MAGNO ET PACIFICO, VITA ET VICTORIA: FELICISSIME:

Litium hoſtis.

DE NOSTRIS ANNIS TIBI IVPPITER AVGEAT ANNOS:

ΕΙΣ ΑΙΩΝΑΣ. Erant qui flores ſpargerent: erant qui veſtes inicerent. Ianuas item lauro & lucernis ornauerant, etſi meridie mero. non vt imputarent; ſed quòd reus debendi eſſe illi quiſque crederet, qui Vrbem ab Ignorantiæ tenebris, & Barbariæ vindicaret; qui illam portò, & omnes mundi tractus, factorum ſcriptionúmve fulgore illuminaret. Ipſe non quadrigis aureis, non equis albis vehens: non togâ pictâ indui, non laureâ caput redimiri, quam deinceps in Capitolium inque Iouis gremium deferret: pedes ambulare: prudentiâ Princeps, habitu cultuque gregarius: meritis ſupra omnes, ſuo ſenſu vel infra ſe eſſe: ſatis comperto, nihil feciſſe vt laudaretur, qui laudari atque adtolli reſpueret, cùm feciſſet. Quid multa? præſens querebatur, & quod viſu notum, deſiderabatur inuentus: imperatorio tantùm vultu, patulâ fronte, viuidis oculis, & ore prono in humanitatem ac miſericordiam, nobilis & notus:

Veſtitu, & ſermone de ſe, moderatus:

Facie venerandus.

ſuſpiriis quoque & gemitibus, quorum largiter fundebat, viſa pulcherrimâ quondam, nunc ad horrorem deformi, formâ magnæ Vrbis; ſi magnum cadauer, Vrbs magna. Euerſa templa, Capitolium, priuatæ domus: violata Deorum ſigna: deiectæ clarorum virorum ſtatuæ: imagines fractæ, & tractæ: in curiâ, in atriis. Sublata ædes Veſtæ: collegium Pontificum atque Augurum ſublatum. Illuſtrium ingeniorum monimenta in Comitio arſerant. Interierat melior pars Senatus, Equitis, Plebis, cum veſtitu, cumque inſignibus & ornatu. Quid ornatum loquimur? Interierant (miſeret dictu) nomina profana, ſacra, ſancta, religioſa rerum, adeo non tantùm res ipſæ; quorum pænè omnium memoriam, Tempus, Imperitia, Barbaries, certatim damnauerant. Habuerant nimirum Litteræ quoque ſuam Alliam, ſuam Emathiam, ſuas cannas; & quod longè funeſtiſſimum, ſimul vniuerſas. Paſſæ ſuos Gallos, Pœnos, Cinnas, Marios, Sullas, Catilinas, Verres, Cethegos, perdere & prædari malo præſagio feſtinos; vt mos vulgò ſcientium aliena tenere ſe, & citò relicturos, neque diu vſuros fruituros. Sed lacrymam dormientem vel conniuentem excitabant maximè ſuffixa pilo Varronum capita, Cicerones ab Antoniis iſtis denuò trunci, vel [1] EMENTITI, Propertij luxati & elumbes. Plauti in piſtrinum retruſi: maximi cenſus auctores in exſilium acti, inve ergaſtula, ſine lege, ſine more, ſine modo, ſine cauſa, ſine pacti: tota, vt verbo dicam, Reſp. litteraria perculſa atque proſtrata.

Ruinarum litterariarum quas à Barbarie & Vetuſtate, inferens:

[1] IVDICIVM DE CONSOLATIONE CICERONIS.

Ergo igitur hac ſcenâ rerum, non ſomno, non vanitate, non titulo Principem egit LIPSIVS: non etiam (qui fere error eſt ſiue morbus hodieque peregrinantium) ſollicito & præcipuo ſtudio indagauit, vbi locorum Apicij culina, vbi Apollo Lucullî, vbi Meſſalinæ fornix, quot Marſyæ ſtatua coronarum capax: quàm tornatile Poppææ mentum: cuias equus Curtius, Theſſalus an Numida: vinúmne Falernum Chio ſapientius. & hæc talia laſciuiarum, tricarum, apinarum: ſed ſe Reip. eſſe, non ſuam Remp. autumans, animum in primis induxit, omnium fanorum vitam ſartam tectam ſuâ induſtriâ ſeruare, omnium ægrorum valetudinem ſuâ medelâ prohibere, omnes iniuriâ ſpoliatos, in integrum reſtituere, omnes vinctos ſoluere. Huius ergô, quidquid erat carcerum obito & inito, animaduertit [2] SENECAM TRAGICVM, [3] VELLEIVM

Non vano nomine:

Bene publici amans, & morum, monumentorum, Auctorum, ad priſc-

[2] ANIMADVERS. IN SENECÆ TRAGOEDIAS.

[3] ANIMADVERS. IN VELLEIVM PATERCVLVM.

LEIVM PATERCVLVM, [1] PLINIVM illum, heu ! olim floridum Traiani laudatorem, innumerum aliorum numerum, in reatu, ſquallore, ſordibus vinctorum, inſcriptorum, ſemiraſorum, ſemi[illegible]uorum. [2] VALERIVM item MAXIMVM in eâdem turbâ notauit, quàm ſibi, quàm ſuo nomini diſſidentem ! Erat hic paullò, quàm alij, habitior: cùm nihilo ſeciùs certum eſſet curare omnes; húncce ſolutum, lautum, curatum voluit ante omnes, vel ominis cauſſâ, quod in dilectu Tribuni, in luſtro condendo Cenſores, à bono nomine ordientes, religioſè riteq́; captabant. Extra ordinem multatæ malè emerſerunt duæ cuſtodiæ (quas Senatoriè & laxè ſaltem attineri, iuris fuerat, & moris maiorum) L. ANNAEVS SENECA, & C. CORNELIVS TACITVS, Conſulares viri. è barathróne aliquo aut Polyphemi antro, an magis è caueâ tigridum & pantherarum, in obſcuro eſt. Ad beſtias certè damnatos fuiſſe, cumque iis aliquando depugnaſſe, Iouem lapidem, ex animi ſententiâ, iuraſſes. ita vnguium ſcarificationes manifeſtariæ erant, & dentium characteres. Miſeranti LIPSIO, & percunctato, quid ita in publicâ cuſtodiâ, qui publicum, vel in priuato, negotium egiſſent; quid manibus vinctis, quid ligati ipſi, qui mortales omnes ſuis ſibi beneficiis obligaſſent, & quos oportuerat in Principum eſſe manu atque ſinu; quid ſordidati, qui vltra terræ vltraque Naturæ metas, Prudentiæ & Sapientiæ nitorem, lucem, ignem miſiſſent; nihil aliud quàm cauſſati ſunt, apud imperitos & magnates, magna ingenia & mala in æquo ſtare: illos altos, iuxta ſe attolli nihil velle. apud noxios, innocentiam noxiæ eſſe, & adſpici quaſi criminantem. Seſe verò rerum vberes & ſenos, ſermonum paucos, pompam & fallacia Aulæ odiſſe, verum amare: proinde nec capere, nec capi. Placuit clarorum virorum oratio, quâ maximè ferebant diſplicuiſſe. & confeſtim vertigine aut feſtucâ Quirites iterùm facti. Quirites autem ? imò ſanatis quæ ſupererant membris, (nam Cornelius quidem vt mutilus omnino ne ſit, non perfecerint Hippocrates ſexcenti) latum clauũ, & omnia honorum ornamenta velut poſtliminio recepêre, & in Curiam reliquâ ſui parte (virtutis & meritorum cauſſâ) reuenêre. [3] *Seneca* & *Tacitus* ſic adiuti (quo mutuas operas traderent boni & officioſi liberti) LIPSIVM ipſum patronum, ætatem totam, comitatu & conſilio iuuêre. Quibus

1 [illegible] PANEGYRICVM PLINII.

2 IN VALER. MAX NOTAE.

Inter hos Taciti præferun Seneca.

3 IN SENECAM COMMENTARIVS. COMMENTARIVS IN C. CORNELIVM TACITVM.

præcipuè fretus, veteres & ve[illegible]ra ſuſcitare, inſtaurare, decorare conſtituit. Itaque rutis, cæſis, ruderibus ſ[illegible]perſtitibus [illegible]num conductis atque comportatis, [4] VRBEM ipſam & MAGNITVDINEM ROMANAM, haut minori arte, apparatu, ſplendore, quàm Romulus, aut poſterorum quiſquam, molitus & emolitus. Ciues iam opus er[illegible]t, qui haberent & incolerent. dedit, an genuit, dicam ? illos certe quà libris, quà lapidibus, tam in Vrbe, quàm foris, erutis ac effoſſis, ceu Deucalion aliquis, numeroſos oſtendit. Sed quid ciues ſine legum metu, ſine diuorum cultu, ſine virtutis fulcro ? ſeditioſi, diſcordioſi, feroces, immodici, atque vt ſemel & ſimul dicam, turba turbulenta; cui centuplex murus ſeruandæ ſit parum. Eapropter [5] LEGVM REGIARVM & DECEMVIRALIVM freno coërcuit: [6] CONSTANTIAM inſeruit: [7] RELIGIONEM fluctuantibus anchoram, non ſecus ac Numa aut Lycurgus, ſed VNAM illam præſtituit; additis [8] VESTALIBVS aliiſque ſacerdotibus & adminiſtris. Quid, quòd populo Conſules, Cenſores, Senatores, rerum arbitros, morum magiſtros, perſonarum tutores impoſuit ? Quin etiam quomodo conuentus ipſis habendus, quomodo & quando ſoluendus, præſcripſit: & ne quando numerum iuſtum, fas, ritum migrarent, [9] SATYRICO ſcribendi genere cauit & edixit. Multa mihi ipſi per ſatyram dicenda, vt ne ſingula recenſendo & inſiſtendo ſim tardior, quam ille faciendo fuit. Multa, ſed omnia [10] ELECTA. Nam & ψυχῆς ἰατρεῖα [11] BIBLIOTHECAS ſtruxit & inſtruxit: & [12] frumentationis paniſque gradibus auctor fuit. [13] Genus diſcriminauit, aliis Patriciis, aliis Plebeiis; aliis Nobilibus, aliis Nouis, nobilitatis notam vnicam eſſe volens, cerearum imaginum multitudinem, ex magiſtratu curule. [14] Seruis tunicam pænulámve circumdedit: [15] Magiſtratibus ac Veſtalibus lictores præmiſit; qui ſubmouerent, qui animaduerti iuberent. [16] Senatum & equitem anulis ex auro, plebem ex argento, militem & ſeruum è ferro inſigniuit. [17] Ergaſtula inuenit agriculturæ cauſſâ, lapidum, piſtrini, aquæ hauriendæ. [18] Miſſilia etiam crebra, vtilia, pretioſa ſparſit, lignearum teſſerarum iactu: [19] togas albas, [20] ſellas, lecticas cum lecticariis ſeruis donauit, & [21] lectos aduerſos ſiue Geniales nouis Nuptis. [22] Conuiuio publicitùs omnes accepit: & ad [23] delicias aquâ calidâ (quamquàm naturâ & educatione ſobrius,

ROMANA lib. IV.

In Lapidibus, nummis & INSCRIPTIONIBVS VETERIBVS *dedetur.*

5 LEGIS REGIAE, & LEGIS DECEMVIRALIS.

6 DE CONSTANTIA libri II.

7 DE VNA RELIGIONE aduerſus Dialogiſtam liber.

8 DE VESTA ET VESTALIBVS SYNTAGMA.

9 SATYRA MENIPPAEA.

10 ELECTORVM libri II.

11 DE BIBLIOTHECIS SYNTAGMA.

12 Electorum lib. I. cap. viij.

13 Ibidem cap. XXIX.

14 Ibidem cap. XXV

15 Ibidem cap. XXIII.

16 Elector. libro II. cap. VIII.

17 Ibidem cap. XV.

18 Elector. libro I cap. VIII.

19 Ibidem cap. XIII.

20 Ibidem cap. XIX.

21 Ibidem cap XVI.

22 Antiquar. lect. lib III.

23 Elector. lib I c. IV

Sobrietatis cultor.

ac

ac luxui infenſus ipſe) largiùs inuitauit. Scio non hîc à riſu temperaturos qui oculos in capite, & iudicium in oculis duntaxat habent, qui omnia potiùs, quàm ingenium vilendum efficiunt & putant; qui pontes, qui arcus, qui aquæductus, qui turrium alta mirantur: tiſuros inquam, cùm res magnas facientium gloriam, earumdem ſcriptori me legent adſcribere. Sed rideant licet, dicam quod ſentio; Scientiam difficiliùs, quàm Capitolium adſcendi: vrbem nobiliùs intelligi, quàm condi: viliùs minorique laude coloſſum ſtrui, pyramidem erigi (vt calceum ſarciri) quàm deſcribi. Iſta à corporibus orta, corporum modo lapſilia ſunt & labuntur, ne nominibus quidem manſuris, niſi ſi ingenij, vt ſic dicam, brachiis ſuſtineantur & fulciantur: animorum opera, vt ab immortali fonte manantia, immortalitas manet. Attollant itaque alij Mucij dextram pro libertate nidentem: Hadrianum leges ferentem: Cæſarem fuſas fugataſque acies ſolum redintegrantem: ego LIPSI manum cælo feram, Obliuionis & Inertiæ propulſandæ amore inflammatam: memoriam atque iudicium [1] POLITICA præcepta, [2] MONITA, EXEMPLA tradendi, [3] MILITIAM ROMANAM cum [4] ſtipendiorum initiis ac progreſſu, cumque [5] MACHINIS, TORMENTIS, TELIS, reſtituendi, ſuſpiciam. Non enim ſciolos fero, galeatos aliquot lepores, ſuper menſâ Alexandrum debellaturos; qui (cùm obſidionibus paucis, præliis forſitan interfuerint nullis) ſe milites, ſe tamen Tribunos appellant; non item togatos verucces, qui tertio quoque verbo Statum ſpirant, columnæ Statûs, ſi dîs placet; non fero inquam, de LIPSIO tam opinari ſiniſtrè, vt dicant paganum hominem, publico ſeſe abſtinentem, non belli, non domi vllo munere functum, inſcitè igitur de *Militiâ*, deque *Politiâ* ſcripſiſſe. O Cimmerij! ô veſpertiliones! Poſt occaſum Solem, Romanâ lege, iudicare non licuit: vos etiam de occaſo vultis? Nihil LIPSI vobis vmquam fuit, nihil erit: non milleſimam eius partem capitis; & carpitis? Idem peccatum peccatis, quod improbatum itis. Sed dicite, amabò, vos qui Cenſitam ſine ſuffragio geritis, eos qui Aſtrologiam olim, hodieq; tradunt, quando à cælorum conuerſatione rediſſe putaris? quàm nuper ſuper, & cum nonâ ſphærâ trepidauêre? quamdiu Saturno, Ioui, Mercurio atrubernales fuêre? Et Plinius,

[1] POLITICORVM libri VI. [2] MONITA EXEMPLA. & POLITICA. [3] DE MILITIA ROMANA libri V. [4] Elector. lib. I. c. II. [5] POLIORCETICωN, ſiue de MACHINIS, TORMENTIS, TELIS, libri V.

Politicorum & Militarium idoneus ſcriptor, etſi obſtrepunt imperiti.

Naturæ quidam actuarius, cùm formicam, cùm ceteras numquam ſibi viſas graphicè deſcriberet animantes, an ex earum proſapiâ ipſe? an ab illis in hominem tranſierat nouâ metempſychôſi? His tamen fauetur, his plauditur: hi cum admiratione, delectatione, fide leguntur. Prætereà nónne L. Lucullum narrat M.Tullius, cùm eſſet Româ ad bellum Mithridaticum profectus, rei militaris omnino neſcius, tantum tamen, inter nauigandum, quà percunctandis peritioribus, quà rebus geſtis legendis, euaſiſſe in omni genere belli, vt & Aſiæ fines planè dux factus attigerit, & pòſt paullò, maximi illius regis confeſſione, omnibus, quorumcumque ſæculorum, Imperatoribus anteferretur? Hæc ſi ita habent, & tam difficilem prouinciam armorumque tractationem homini rudi Roma decreuerat, hiſtoriam lecturo; ſi tantum elogium tantus rex merito dedit, poſtquàm tantillo maris & temporis interuallo legiſſet; quid eſt, cur anguſtis oculorum finibus prudentiam terminantes, LIPSIO ipſi talium rerum vel ſcriptionem inuidcamus? Cur etiam ſummum Principem & Ducem fuiſſe infitias eamus; qui non inter breuiculam nauigationem, non ſaltuatim, non perfunctoriè libellos aliquot euoluerit; ſed tot annos, tantâ curâ, tam collineanti & rectâ iudicatione ac notatione, Aſſyriorum, Medorum, Macedonum, Græcorum, Romanorum, imperiorum omnium, & temporum conſilia, dicta, facta comprehenderit? Quod ſi fecit, & ſcripta eius ipſâ ſe bonitate & vtilitate liquidò probant; cur iis neglectis, in auctorem vertimur & calumniamur, vnde ſint magis, quàm quid ſint, inquirentes? Si ceruina, ſi aprugna, ſi id genus ferina, inter accumbendum, apponitur; nemo iſtuc inclamat opinor,

Quis genus? vnde domo? qui te genuêre parentes?

Nemo inquam feræ natalem locum, quas perreptauerit caueinas, quibus errauerit ſiluis, curioſè curat:; ſed ſapidam, ſed in ſuo vigore & ἀκμῇ prolatam veſcitur. Quin idem in bonis & ſapientibus ſcriptis vſu nobis venit; & auctorum ſecuri, fruimur ipſa? Adfirmauit mihi quidem certè non nemo, ſimilium iudicandi bonus, vtpote ſummus olim militiæ Belgicæ iudex, nunc Principibus Senator non poſtremus, LIPSIO ipſi doctrinæ & prudentiæ merito æſtimatus atque cultus: quid multis? vir, quem

[illegible] filium di[illegible]n, niſi ſi [illegible] annos, in fi[illegible] modi[illegible], ben[illegible] fuerin; adfirmauit in-qu[illegible]m, v[illegible] d[illegible] *P[illegible] & Militiâ Lipſianis* ſermo cor[illegible] incidi[illegible]et, nihil diuinius poſ-ſe: non niſi illâ-ipſâ Mineruâ præeunte concepta, & dictante conſcripta. Abite [illegible]itur, exeſte procul, procul, qui alia omnia non dicam ſenritis, ſed latratis: non tecipiuntur canes in hæc fana. Non ſunt iſta Tribuniciæ cognitionis. Contemnere poteſtis, iudicare non poreſtis. *Iniqui eſtis: vos eiuro: vos nolo:* atque in viam redeo LIPSI Principatus. Quem ipſum cùm noſſet probè, veluti ἀεισοκρατίαν, δημοκρατίαν, Remque publicam omnem, præmio & pœnâ contineri: [1] CRVCEM quoque ſtatuit, & ſupplicij varium genus: præmiorum multitanam dedit, & proprio verbo [2] MVNERARIVS fuit. Sed ſanguine ludus is caruit: & nemo in eo ſine miſſione pugnauit; niſi fortè [3] DIALOGISTA DIODORVS, [4] LVCIVS, & [5] BATAVVS SANNIO vnus.

Præter hæc, quòd Latinæ vocis honorem per omnes gentes diffundi expediret, & tot populos diſcordes feroſque, ſermonis coagulo & commercio ad colloquia contrahi; ne ſeparatio illa linguarum, nationem à natione ſepararet (quandoquidem *loquendi varietas efficiat, vt externus alieno non ſit hominis vice*) [6] DE RECTA PRONVNTIATIONE LINGVAE LATINAE libellum vulgauit, atque alterum [7] EPISTOLICAE INSTITVTIONIS. Et ne quando ingruens Barbaries nomini Latino hominibuſque Latinis damnum daret; [8] EPISTOLARVM *Centurias decem*, ſiue millenariam cohortem vnam, per omnes mundi oras diſtribuit. Non enim quemadmodum Octauianus vel Traianus, mari, fluminibus magnis vel montibus Romanum limitauit imperium: ſed Solis ac Lunæ regionibus diſtendit. neque *lateritiam*, neque *marmoream* Vrbem reliquit; ſed vero & veteri cognomento *Æternam*.

Ab humanis ad diuina verſus, SOPHIAE ipſi templum ſtruxit, atq; ad illud [9] MANVDVXIT. Templum verò? imò & [10] PHYSIOLOGIAE cælum Archimedes Belga ſuperſtruxit; domicilium Dei, Geniorum, animorum & aſtrorum; peculiares quoque [11] D. VIRGINI ſedes, paullò ante fatum ſuum, fabricatus. Nimirum vt Muſici pleno & rotundo ore cantaturi, cantum præludunt & paraniſſant: ſic LIPSIVS cælo & cæleſtibus mox fruiturus, non niſi cælum & cæleſtia cogitauit & ſcripſit.

Quibus, & anteactis omnibus, egregiâ quâdam humanitate temperatis, in affectum & adſpectum ſui rapuit orbem terrarum. Inde concurſus, quaſi ad emblema Gratiarum, ad Inſulas fortunatas, ad diuinum aliquod, vt ſic dicam, monſtrũ, & in modico corporis tugurio animum gigantem; in quem, vt Zeuxis in ſuam Venerem, aut Phydias in clypeum Mineruæ, Natura contuliſſet, quidquid rati vſquam & vnquam ſortita. Concurrerunt viri, feminæ, non proletarij, non capite cenſi vel minuti: ſed Capita ipſa hominum ac rerum. Illi illi, quorum ore Fortuna pronunciat, quos bearos, quos felicitatis extorres velit; paulliſper obliti à ſeſe omnia pendêre, Scholam ineunt, vt ab vnius ore pendeant: atque exeunt admiratione ipſâ racitâ vociferantes, pro Hiſtoriographo Regio, Prudentiæ Legatum, pro ſuo Profeſſore, Sapientiæ Præconem audîſſe, ſalubria edicta proferentem: & [12] de Principali ſuo munere officioque, ex tempore, ſed quæ tempus in omne (ſi memineris & vtare) proſint, DISSERENTEM. Et quid vltrà miramur datos ruſticantibus faſces, arantes à Senatu populoque ad Dictaturam accerſitos? Pontifex Max. Reges, Principes, homini Iſcano rure nato, rure, ſi bella ſinant, victuro, honores deferunt & primarus. Sed adeſte ambitioſi, videte. Honos hic candidatus eſt; quem vos per preces, fraudes, ſcelera, impetratum itis aut ereptum. candidatus eſt, & repulſam patitur, comperente Patriæ Caritate. Quâ factum, vt cùm, veluti de Homero ſeptem vrbes, ſic de ipſo Roma, Lutetia, Vienna, Florentia, Venetiæ, Bononia, Louanium certarent; hoc vicerit, tenueritque. Quod [13] OPIDVM poſteaquam à primâ vſque origine (victoriæ & habitationis pretium) ET ACADEMIAM EIVS DESCRIPSISSET; impleto quinquageſimo-octauo plus-minus natiuitatis anno (ne poſt tot immortalia opera, mortale aliquid præſtaret) Superis redditus eſt: oculos claudente *Nicolao Oudarto*, antiſtite amicorum. Cui &, vt moriens quoque mores antiquos ſeruaret, anulum aureum, cum munuſculis ab aurei ſæculi viro Prochnicio Legato Polono, reliquit; & pro Fortunæ ſtatuâ, viuum ſuæ doctrinæ, prudentiæ, & candoris ſimulacrum.

Tanta autem comploratio inſecuta eſt, vt quemadmodum Philopœmene obeunte,

[1] DE CRVCE lib. III.
[2] SATVRNALIVM SERMONVM libri II. & DE AMPHITHEATRO liber I.
[3] De vnâ relig. ADVERSVS DIALOGISTAM liber.
[4] DISPVNCTIO NOTARVM CODICIS MIRANDVLANI ad Cornelium Tacitum.
[5] RIIE CTIVNCVLA SANNIONIS CVIVSDAM BATAVI, ad fin. diuæ Virginis Aſpricol.
[6] DE RECTA PRONVNTIATIONE LINGVAE LAT.
[7] EPISTOLICA INSTITVTIO.
[8] EPISTOLARVM Centuriæ X.
[9] MANVDVCTIONIS AD STOICAM PHILOSOPHIAM libri III.
[10] PHYSIOLOGIAE STOICORVM libri III.
[11] D. VIRGO HALLENSIS, D. VIRGO ASPRICOLLIS.

Comitate & affabilitate eximiâ.

[12] DISSERTATIVNCVLA APVD PRINCIPES.
[13] LOVANIVM, ID EST OPIDI ET ACADEMIAE EIVS DESCRIPTIO.

te, vltimus Græcorum; ita LIPSIO, vltimus bonorum, vltimus periiſſe videretur Latinorum. Et ſanè interierat cum illo nomen vigorque litterarum, niſi ſi velut Interreges *Ioſephus Scaliger*, *Caſaubonus*, *Dion. Gothofredus*, *Marſilius*, *Velſerus*, *An. Robertus*, *Seb. Rolliardus*, *Pantinus*, *Lernutius*, *Gruterus*, *VVouerius*, *Boncirarius*; niſi ſi *Patres Societatis* IESV, ſcientiarũ & virtutum quidam Atlantes; niſi ſi magna ſpes altera *Erycius Puteanus*, cum aliis paucis, occurrerent.

Inſecuta quoque prodigia: dies fœdo imbre infames: venti poſt hominum memoriam vehementiſſimi, & quales numquam flauerant viuo viro minimè gentium ventoſo. Hos ille, ceu Æolus, carcere clauſos tenuerat, ratâ doctis magniſque pediſſequâ Modeſtiâ; ſibi tam familiari tamque amicâ, vt cùm Cenſorium ſiue triumphale funus ab vniuerſo hominum, cui profuerat, genere mereretur; tacitum elegerit, & diſertis teſtamenti verbis pompam fieri vetuerit. Sed quaſi fatale foret, cuncta illi Romano ritu euenire; fuit tamen, fuit buſtuarius aliquis gladiator, qui ad famæ ipſius poſt natam Famam optimæ ſepulturam depugnaret: qui, vt Rhodij ſolent Herculi, maledictis ſacrificaret: qui inconſtantem, qui Proteum religionis, omnium & nullius, blateraret: ſtilum ac dictionis genus inceſſeret: ſcripta denique ipſius omnia laceraret: idque, vt opinio quidem eſt, quòd ea D. Virginis encomiis clauſiſſet: etſi *Franciſco Petrarchæ*, qui idem feciſſet, DIVINI nomen nemo hactenus inuidiſſet. Vulpecula hominis! viuum leonem adſpicere, non niſi vt adſpiceretis, auſa, mortuo inſultas? Lupi ouile quanrum ... cumque ingreſſi, occidione occidunt, neque vni parcunt, vt vnam vorent. Tu omnes in LIPSIO dotes perdere conaris, vt vnam ſcilicet perdas pietatem. Et quomodo è Dianæ Epheſiæ nefarius ille, ſic ex tanti nominis velut incendio & ruinâ nomen captas. Tun' religionis inſimules, quem ſemper bonum, à tui ſimilibus abiſſe, ad ſuos rediſſe, teſtificantur omnes boni? Nam ſedem, ſi neſcis, mutauerat, numquam fidem: patriâ per belli fluctum eiectus, numquam pietate. Atque vt Solis radij in terram miſſi, ibi ſunt vnde mittuntur: ita ipſe Romano cælo adhæſit, etſi veſtro cælo illuxit. Tun' inconſtantiæ ſugilles, qui Conſtantiam profeſſus, non ad momentum, vt Decij, ſeſe deuouit: ſed iam inde à puero ſtudus immotuus, & PVBLICO BONO? qui huic adſiduè operatus, non in lecticâ modò, vt quondam Auguſtus, ſed (Valetudine nullum commeatum dante) pænè in lecto? quem in extremo & fatali morbo, ſuprà quàm creditu fas, infeſto & excruciante, his ipſis oculis vidimus, tanta animi corporiſque tranquillitate, tantâ moderatione, vt LIPSIO patiente, alium ibi non loquentem, non querentem, non ſuſpirantem, torqueri putaremus?

Semper modeſtus.

Semper pius & conſtans: quamuis impij ac æmuli aliud nunc ſcribant.

Stili vernaculam & claram breuitatem, mortalium nulli anteà cognitam, nulli deinceps imitabilem, omnibus optandam, aut ſcripta eius, ſeu viri ſeu Genij, defendere, ipſorum iniuria fuerit: Oracula non egent patrono. Hoc tantùm dicam, id quod ipſe tamquam vates, etiam iuuenis, promiſerat, *daturum ſe, dîs volentibus, aliquem, qui non ſolùm in litteris, ſed etiam Politicis, Hiſtoricis, Philoſophicis præſtaret, quod victâ inuidiâ admirationi eſſet, nimiſquam ampliter perfeciſſe.

* *Epiſtolic. Quæſt. lib. IV. Epiſt. XXV.*

Viuis enim etiamnunc Magne LIPSI: & quamuis (vti planetæ, quia propè ſunt) nondum maximopere ſcintillas; tamen quoad genus humanum incolume manſerit, quamdiu vſus litteris, honos ſcientiæ, prudentiæ & ſapientiæ pretium, modeſtiæ nomen erit, quamdiu rerum naturæ, quamdiu Memoriæ memoria durauerit, illuſtre & admirabile profectò vigebis ingenium: & nomen tuum indeletum atque indelebile videbit poſteritas in Actis AETERNITATIS.

DIXI.

APPROBATIO.

PRINCIPATVS *hic* LITTERARIVS *Manibus Ampliſſ. viri* IVSTI LIPSI, *à Clariſſ. Gaugerico Riuio I C. ſcriptus (quòd priſcorum rituum Imaginem graphicè repræſentet, & viri de Repub. Litterariâ optimè meriti* LIBROS OMNES *ingenioſè ſimul & doctè complectatur) tutò, ac vtiliter prælo committetur, & diuulgabitur. Actum Antuerpiæ,* IIX. *Kal. Feb.* ∞.IↃC.VII.

Laurentius Beyerlinck S. Th. Licent.
Librorumque Cenſor.

ERYCI PVTEANI

LIPSIOMNEMA

ANNIVERSARIVM,

SIVE

IVSTI LIPSI V. C.

LAVDATIO FVNEBRIS,

DIE ANNIVERSARIO HABITA.

AMPLISSIMO, PERILLVSTRI, ET ADMODVM REVERENDO DOMINO

D. GEORGIO AVSTRIO,

MAXIMILIANI I. IMP. NEPOTI, PRÆPOSITO LOVANIENSI, ET ACADEMIÆ CANCELLARIO,

ERYCIVS PVTEANVS INSCRIBO.

PRODIT ecce LIPSIOMNEMA ANNIVERSARIVM, id eſt, Oratiuncula quam dixi, Perilluſtris & admodum Reuerende DOMINE; & tuum audet nomen vſurpare, apud quem dixi. Laudes neſcio, an Lacrymæ ſint; ſed LIPSIO fuſæ, & in tuum amantis ac lugentis ſinum. Equidem laudare tantum virum ſine lacrymis non potui: & vix ſine lacrymis quiſquam laudes eius audiuit. Meum adfectum in Auditoribus repperi: tuum illi expreſsêre. An quidquam potuit ſanctius? LIPSIVS tuus fuit, & tu LIPSI. cur tuus ille, Oratio mea indicat: dotes amaſti quas adorno. cur tu illius, in veſtibulo hoc Orationis volo legi. Fucus & ambitio abſint; STIRPEM tuam, VIRTVTEM, ERVDITIONEM, DIGNITATEM, amauit, æſtimauit, coluit LIPSIVS: & nunc ego, nunc boni omnes, eius exemplo. Quid ni *Stirpem?* Æui Heroës AVSTRII ſunt, & eminere, præeſſe, imò regere nati, quidquid in orbe natum. Atque hæc Familiæ ſiue laus, ſiue æternitas, etiam tua; qui Familiæ nobilis ramus, *Virtute, Eruditione, Dignitate.* Vt ſtemmata deſint, & *longo* recuſes

Sanguine cenſeri, pictoſq; oſtendere vultus

Maiorum, & ſtanteis in curribus ÆMILIANOS;

triplici tamen iſto radio AVSTRIVS es, & in ſacro Vrbis & Academiæ Louanienſis ſolio inclytum auitumque Gentis nomen tueris. Hæc igitur Dignitas, quam cùm ſolo Sanguine mereri potueris,

tueris, Virtute & Eruditione maluiſti. Addo Prudentiam, & rerum vſum; addo peritiam noſtri & antiqui æui; addo orbis, id eſt Imperij AVSTRII inſpectionem. Nam quæcumque auguſtis æterniſque ſceptris tui illi regunt, tu luſtraſti: terrarum mariumque longinqua, velut domeſtica; aliena, velut tua. Sed huc reuerſus es: Belgicam, & Louanium, vitæ & quietis ſtationem ratus; quia ſuam iam LIPSIVS elegerat. O occulta, ſed benigna Fati conſilia, imo indicia! PRINCIPES Belgica AVSTRIOS habere & videre coràm cœpit, poſtquam te PRÆPOSITVM & CANCELLARIVM ex eadem Gente, velut minorem Principem, Vrbs iſta & Academia acceperant. Sic igitur eodem nomine, eodemque ſanguine nunc Aula ſe iactat, atque etiam Schola; niſi & Schola velut Aula ſit à ſidere quodam AVSTRIO & ſplendore. Aula, ſed quieta, compoſita, ſancta; quam Muſæ, & Elegantiæ, & erudita Simplicitas incolatu ſuo ornant. Etenim faſces & tituli hic quoque fulgent, non ſuperbiunt. Faſces, ſed Doctrinæ; tituli, ſed à tuâ manu: & ſic clariores, quia à tuâ. Ades ipſe, & munus auctoritate Pontificiâ inſigne obis, quod vicariâ alij operâ ſolent: tantò mehercle aliis maior, quantò ſe minus alij munus ſuum arbitrati. Itaque inſigniri doctrinarum ſertis Iuuentus ambit, maximumque ſtudiorum præmium putat ab AVSTRIO inſigniri. Etiam in vilibus minuta quædam æſtimantur, pretiique pondus capiunt à donantis manu: quid ni hæc magna, à te magno, cùm expletis ſpatiis cultores bonarum artium ſcientiarumque ſcandunt Honoris limina, & Academicâ à te laureâ donantur? Liceat dicere: donaris ipſe, & toties accipere doctrinæ videris præmia, quoties confers. Sed redeo ad LIPSIVM, quem tuum fuiſſe poſtumo liberalitatis deſiderio teſtatus es. Nam quæ noſtræ, aut Academiæ partes erant, tu ſumpſiſti, promptus ponere monumentum magno illi viro & amico; quodque maiorem hic laudem habet, pæne importunus. Sed heredes ſupererant, atque domus pars altera vxor ANNA CALSTERIA inſignis matrona, quæ prima adfectu ſciri in exſtinctum debuit, quippe in maritum. Sciri deinde S. P. Q. Antuerpienſis, & Regina illa vrbium, velut altera vxor, quæ tamquam Larem familiarem LIPSIVM coluit, ſarcophago eumdem complecti. Atque in hoc pietatis conſortium, è longinquis oris, vir heroicæ virtutis ac nobilitatis PROCHNICIVS venit, iam pridem in viuentem LIPSIVM liberalis, vt in mortuum quoque eſſet. Tuus tamen non ſine effectu adfectus eſt,

——quòd diligis vmbram,

Et colis exſequias.

Nam & SOLLENNIA iſta curæ tibi fuere; & vt laudes τ͂ μακαρίτυ iterum

iterum audires publicè, inque tuo templo, Extemporalis Orationis mœſtum eloquium aures tuæ non ſpreuerunt. Velut inſtaurati doloris Myſtagogus, ſparſiſti publicè lacrymas, vt ſpectares. Sed meâ tamen maximè lugentis voce motus, & laude extincti, λόγον μνηματικὸν æſtimaſti quem habui : munere etiam miſſo, poſtquam habui, tamquam in vicem plauſus. Et cuiuſmodi munere? benigno, litterario, gratuito, & cui THESAVRVS nomen fecit. Iam ad quem? nec viſum antè nec auditum. Equidem erubui ad tam promptæ humanitatis exemplum: cui nunc reponere LIPSIOMNEMA ipſum volui, etiam in exemplum. Scient exteri, eſſe inter Belgas qui LIPSIO, & poſt LIPSIVM bonis artibus honorem deferat: eſſe etiam, qui tali fautore bonis artibus operetur. Viue & vale Perilluſtris & admodum Reuerende Domine, & STIRPE, VIRTVTE, ERVDITIONE, DIGNITATE tuâ fruere. Louanij, XIII. Kalendas Iunias, ∞. IↃC. VII.

LECTORI

LOCVM SENECAE PROPONO

EPISTOLA XI.

IAM *clauſulam epiſtola poſcit: accipe, & quidem vtilem & ſalutarem, quam te affigere animo volo.* Aliquis vir bonus nobis eligendus eſt ac ſemper ante oculos habendus, vt ſic tamquam illo ſpectante viuamus, & omnia tamquam illo vidente faciamus. *Hoc, mi Lucili, Epicurus præcepit: cuſtodem nobis & pædagogum dedit: nec immeritò. Magna pars peccatorum tollitur, ſi peccaturis teſtis adſiſtat. Aliquem habeat animus, quem vereatur, cuius auctoritate etiam ſecretum ſuum ſanctius faciat. O felicem illum, qui non adſpectus tantùm, ſed etiam cogitatus emendat! O felicem, qui ſic aliquem vereri poteſt, vt ad* MEMORIAM *quoque eius ſe componat, atque ordinet! Qui ſic aliquem vereri poteſt, citò erit verendus. Elige itaque Catonem: ſi hic videtur tibi nimis rigidus, elige remiſſioris animi virum Lælium: elige eum* (quem niſi LIPSIVM dicam?) *cuius tibi placuit, & vita, & oratio; & ipſius animum ante te ferens & vultus, illum ſemper tibi oſtende, vel cuſtodem vel exemplum. Opus eſt, inquam, aliquo, ad quem mores noſtri ſe ipſi exigant. Niſi ad regulam, praua non corriges.*

ERYCI PVTEANI

LIPSIOMNEMA ANNIVERSARIVM, SIVE IVSTI LIPSI V. C. LAVDATIO FVNEBRIS, DIE ANNIVERSARIO HABITA.

QVOD alibi conſuetudo, hîc pietas SOLLENNE facit, AVDITORES; luctumque publicum ferali pompâ inſtaurat, necdum remiſſum. Etiam funus nobis æternus ille LIPSIVS eſt, magnoque vulneri continuus quoque dolor adhæret. Sed quamuis adhæreat: noua, &

Annua vota tamen, ſollenneſque ordine pompas
Exſequimur, ſtruimuſque ſuis altaria donis.

O deſiderium extincti! redimus ad luctum, quem nondum poſuimus; ad lacrymas, quas nondum abſterſimus. Non hæc SOLLENNIA, ſed PERENNIA ſunt, & magnis, heu! LIPSI vnius Manibus debentur. Etenim,

Ex quo relliquias diuinique oſſa parentis
Condidimus terrâ,

in ſquallore fuimus, Iuſta IVSTO fecimus, laudes diximus, non more, ſed mœrore. Quaſi totius anni funus fuerit, exequias iuimus; & quem cottidie planximus, cottidie ſenſimus mori. Semel LIPSIO parentare, ſatis non fuit: nec ſemel laudare, ſatis. Primus id fecit, piiſſimo vocis obſequio, Clariſſimus Ic^tus & Anteceſſor GERARDVS CORSELIVS, & in hoc ipſo loco. Alij deinde, ſed alibi: hic familiam, ille vitam, iſte famam & ſcripta, diuiſo veluti eloquij penſo. Totum LIPSIVM nemo potuit, nemo poterit, niſi reſurgat, faciatque ipſe qui extinctus. Laudari tamen vel ſic debuit; vt cuius encomium mortales nullâ ingenij felicitate queunt implere, eius faciliùs exemplum admittant: hominem ſupra homines poſitum non detrectent imitari. Nemo quem agnoſcit parem, ſequitur: veſtigia placent, cùm ſuſpicimus. In LIPSIO verò ſumma omnia, ſummus ipſe: quem exprimere ideò omnes velint, quòd nemo poſſit. integrum nempe, & ſine æmulatione cuique exemplum, quia nemo attingit. Laudari igitur debuit, & hîc potiſſimùm, in meditullio vrbis, & Diui Tutelaris æde, vbi tumulum, ſi non habet, habere meruit. Etenim mos vetus vrbium Conditoribus ἀμφίπολον τάφον in meditullio dabat: ſed alter Academiæ velut Conditor; conſenſu Belgarum LIPSIVS audit. Item, in vrbe, adeoque foro, præter conſuetudinem, vnus olim Traianus ſepultus, quia optimus Imperatorum: cur non & hoc exemplo noſter ille, quia optimus Eruditorum? Contemſit, imò reiecit hunc honorem, quem nihilominùs inuenit. Tumulum hîc quoque, quia Encomium habet; & totâ vrbe ſepultus iacet, qui totâ vrbe, imò toto orbe claruit. Ergo iam adeſte glorioſi Manes, vocis quoque meæ pietatem excipite, quâ inſtaurare iuſſus ſum funebrem repentinæ Laudationis honorem. Sanè niſi iuſſus, tam repentinus eſſe nolum. Iuſſus autem, quia rogatus; & ab eo, qui ſiue auctoritatem, ſiue amorem reſpiciam, iubere poterat, vir eximius & magnificus, Academiæ huius Rector IOANNES PALVDANVS. imò iuſſus, quia ſic Curatoribus placuit teſtamenti Lipſiani. Apud Athenienſes olim, referente Cicerone, *nec de mortui laude, niſi in publicis ſepulturis, nec ab alio, niſi qui publicè ad eam rem conſtitutus eſſet, dici licebat.* (Lib. III. de Legibus.) Hanc legem dictam mihi cenſui; nefas autem, cuiuſquam exemplo violare. Nam initio, fateor, Silentio, non Encomio ornare hæc ſacra animus erat, & ſciebam pietate potiùs, quàm facundiâ Manes delectari. Quia verò & Laudatione indicare adfectum iuſſus ſum, rogatuſque, ne infra Iuuentutem

LIPSIVM

LIPSIVM haberem, promptus adſum magis, quàm paratus, vti morem geram. Vos adeſte quoque & cognoſcite, quantò difficiliùs LIPSIVS, quàm Iuuentus; Virtus, quàm indoles dicatur. Ego certè vt pietatem meam probem, oratione potiùs, quàm ſilentio peccabo; & malè laudâbo

Philippica x. LIPSIVM, quàm tacebo. *Augeatur igitur* (verba Ciceronis vſurpabo) *iſto etiam honore* (honorem certè adfectus facit) *is vir, cui nullus honor tribui non debitus poteſt. gratiſſimus in eius morte decorandâ, cui nullam iam aliam gratiam referre poſſumus.* Dabo Lacrymas, dabo Laudes: etſi neſciam, vtræ magis in procliui. illas volo, iſtas reddo, magni doloris indices, ab animo velut fonte. Vos ſinum pandite, ſiue mauultis vrnulam: adfectum excipite; ſed veſtrum miſcete, qui vidiſtis, qui amaſtis LIPSIVM, & quibus ille benè voluit aut fecit. A lacrymis ordior, & præficam lugubri carmine Muſam ipſam facio, iterumque facio, ad tibiam, ſed ſine tibiâ canentem. Ergo querulà voce *Neniam* repetamus.

Lætam, Muſa, Lyram doloris vdo
Conde murmure: Tibiamque prome
Aptam lugubribus Sacris, modiſque.
Grata nunc PIETAS *obire mentis*
Suadet officium, FIDESQVE *ſuadet;*
Mœſtâ Voce, Stiloque. nam ſuëtas
Odit delicias Loquela; amatas
Odit delicias Tabella, & hornis
Vrgetur lacrymis. nec ſunt Loquelæ
Iſtæ deliciæ, nec ſunt Tabellæ
Iſtæ deliciæ: at Feraliorum
Atrâ imagine vulnus, atque funus
Heu! magnum, miſerum, atque luctuoſum
Hæc Tabella refert, refert Loquela.
IVSTVS LIPSIVS *occidit, virorum*
Ille Maximus Optimuſque; Muſæ,
Et Suadæ, & Sophiæ decus vetuſtæ;
Ille MORIBVS *inclytus* VETVSTIS:
Orbum lumine qui reliquit orbem,
Orbum numine qui reliquit orbem.
Lumen nam fuit ille Litterarum,
Numen & fuit ille Litterarum:
Ipſe, Muſa, Minerua, Suada, Apollo:
Heu! THALESQVE *meus, Paterque ſancto*
Doctrinæ melioris inſtituto.
Duram ô præcipitis neceſſitatem
Fati! quæ violenter æuiterni
Carpit exuuias Viri Deique,
Carpit exuuias mei THALETIS.
Quis deſiderio pudor modúſve
Tam cari capitis, Viri Deique,
Tam cari capitis, mei THALETIS?
Largo proluitur dolore pectus,
Largo proluitur dolore cera;
Et ſulcos tremuli ſtili, frequentes
Preſſi ſtillæ animi replent, PIVMQVE
Laborem violant. Quid ergo? ceſſo:
Nec totum Tabula hauriet dolorem.
Vos mecum querulam mei SODALES
Vocem fundite, quotquot eſtis, omnes:
IVSTVS LIPSIVS *occidit, virorum*
Ille Maximus Optimuſque; Muſæ,
Et Suadæ, & Sophiæ decus vetuſtæ.

Sed nunc induciæ paulliſper doloris ſint, dum animum colligo, laudeſque pango, velut ex vberi meſſe paucúlas ſpicas, in ſolatium, ſiue etiam exemplum æui. Ne quis Hiſtoriam expectet; Orationem orſus ſum, ſed qualem infelici eloquio, obſitum ſingultibus pectus ſolet eliquare. Cur excuſem? equidem in dolore ſum; nec verè ſim, niſi & eſſe Laudatio videatur. Quem enim lugeo, laudo: & ſic parcendum laudibus, vt dolor minuatur. Ita parcendum; ſed hactenus, vt compendium ſermonis, non adfectus ſit, nulla iniuria Famæ. Pleno elogio, cùm nomino LIPSIVM, laudo; & totum noſcit, quiſquis audit. Aliis magni, & amicti cedant tituli, quibus iners, nec pro famâ mens eſt; ceruſſâ & fuco vultum, fraude animum mentiantur, quibus colorem natura negauit. Sine titulo LIPSIVS magnus eſt; ſine ceruſſâ elegans; à ſe clarus, quia perfectus, & quem æui noſtri Socratem mortales indigitent, niſi meliorem Socrate, maioremque didiciſſent. Sed hoc, remotâ inuidiâ, Poſteri magis dicent, vix crediturí, caneſcentibus demum Naturæ annis, tantum Virtutis decus affulſiſſe. Altioris Genij virum, æui quoque facient; & quem vixiſſe MORIBVS ANTIQVIS intelligent, Antiquis quoque natum temporibus putabunt. Ille verò exemplo ſuo oſtendit perennem Naturæ fecunditatem & æternam eſſe: omni æuo naſci viros bonos, non viuere. Ad virtutem natus, virtutem coluit: vitæ finem huc direxit, & viuendo peruênit. Prima & florida ætas, cùm ingenium vernaret, Muſarum fuit; ſumma Sapientiæ: & vtramque celeri greſſu Fama inſecuta. Clarus eſſe LIPSIVS cœpit, etiam cùm latere ſe cenſuit. Nomen priùs inuenit, quàm quæſiuit; quaſi auſpicio quodam Doctrinæ iam tum ſciri debuerit, qualis quantuſque futurus aliquando

quando eſſet. Sed nunc fuit, & eſſe tamen numquam deſinet. Magnus, imò maximus fuit; vt eſſe apud omnem Poſteritatem pergat. Quot libros (non enim liberos) tot imagines ſui reliquit, quas nulla vmquam annorum ſeries abolebit. In CRITICIS, Ingenium, Iudicium, Eruditionem admiteris: In EPISTOLIS, Candorem, Modeſtiam, Humanitatem: in POLITICIS, Prudentiam: in CONSTANTIA, Sapientiam: in omnibus, vt paucis abſoluam, LIPSIVM, id eſt omnis perfectionis apicem, hominis Phœnicem, &, quemadmodum edito ſcripto Vir clariſs. GAVGERICVS RIVIVS luculenter explicuit, REI LITTERARIAE PRINCIPEM, Virtutis Dictatorem. In ſcriptis igitur viuit, imò viuet: & qui Filios non reliquit, Poſteros tamen habebit, ingenij velut heredes & doctrinæ. Quod natura negauit, dedit induſtria. Sanguine eſſe æternus non potuit; ingenio erit. Diuitias reliquit, quibus longùm fruatur Poſteritas; nec tamen ſatietur. Hiſtoriæ deſiderium pleroſque torquebit; & noſcere tempora Maiorum volent, LIPSIO ſcriptore. Sed hunc ille laborem prudentiſſimo conſilio vltimæ & maturrimæ ætati ſepoſuerat, tamquam optimum, tamquam decumanum. Hæc ſtili velut bellaria atque ſcitamenta Æternitati promiſerat; & niſi ſummo rerum humanarum Arbitro, &, vt ita dicam, Stratego aliter viſum, poſuiſſet. Sed quid eſt? adomauit Hiſtoriam, non exhibuit: incohauit, non abſoluit: & breui illo ætatis curriculo ad tantæ virtutis faſtigium euectus fuit, vt ſcribi, non ſcribere, meruerit; laudari, non laudare: cùm laudis materiam dare faciliùs poterat, quàm accipere. Itaque cùm incœperit Hiſtoriam, gratiam deſtinationi debemus, quòd perſcribere voluerit; veniam ſorti, quòd non potuerit. Nam finge, retardatâ fati neceſſitate, inter mortales diuinaſſe, annorum numerum ad dexteram veniſſe; imò & librorum: profectò non expleſſet tamen, ſed irritaſſet deſiderium bonorum; & melioris alicuius ſcripti ſtamen Parca incidiſſet; Fata fanda, imò ſcribenda abrupiſſent. Quieſcat igitur, qui viuus non quieuit; & vitæ finem, etiam laborum habeat. Nos verò, ſi expleri libris non poſſimus, legamus oſſa; quodque promptiſſimum ſolatium, à ſcriptis ad auctorem ipſum mentem reflectamus. Etenim Poſteri nobis hanc felicitatem inuidebunt, quòd viderimus, quòd audiuerimus LIPSIVM: imò rerum Naturam accuſabunt, quòd tantum virum produxerit mortalem. Virum; quem aut omnibus ſæculis naſci oportuit, aut certè numquam denaſci. Colent igitur memoriam Poſteri; nos ſimul imaginem: niſi & nos iam Poſteri, poſtquàm præſentiâ ſuauiſſimæ vocis vultuſque orbati. Sed hæret in oculis animiſque, non tam imago, quàm LIPSIVS; & quem vidimus, quem audiimus, abiiſſe non arbitramur. Abiit verò, non dicam obiit; & ipſis quoque obtrectatoribus (ſiqui fuêre) carior clariorque, quia abiit. Quippe

Virtutem incolumem odimus,
Sublatam ex oculis quærimus inuidi.

In remota & longinqua liberum adſpectum mortales mittunt, quietum adfectum. Quantus, quantus etat LIPSIVS, ſciri niſi à morte potuit. Sed ô præpoſteram humanæ mentis conditionem! non amare, cùm licet; frui velle, cùm non licet. Verè ita eſt:

Tum denique homines noſtra intelligimus bona,
Cùm quæ in poteſtate habuimus ea amiſimus.

Nos habuimus LIPSIVM, quem nunc demùm noſcimus poſtquàm habuimus. Habuimus, quem prece & pretio emere, ſuumque facere conati, quotquot Principes; imò quotquot Academiæ in Europâ. Ille ſpreuit aut neglexit: Patriam antehabuit: viuere Louanij voluit, vti moreretur. Felix igitur iſta humus, quæ tanti viri corpus in ſinum ſuum recepit! felix, cui cineres ipſi lumen dabunt & æternitatem! LIPSIVM quidem vrbs iſta non genuit; ſed tamen fecit, quia erudiit. Agnoſcit etiam ille parentem ſuam, & cùm ingenium non potuerit, in vicem, claras corporis ſui exuuias reliquit. quâ hærere potuit, noſter eſt; & in vrbe hac conſpicuus, quam incoluit. Non tam vbi quis incipit viuere, quàm vbi deſinit, natus eſt: non cùm ſumit animam, ſed cùm ponit, aut potiùs reponit. Nam quem nos vltimum vitæ diem vocamus, nouæ & duraturæ natalis eſt. ideoque non naſcentibus, ſed denaſcentibus (vt ego quidem reor) monumenta & ſtatuæ ponuntur: & ſapientiſſimo ritu olim Thraces hominum dies Natales luctu & eiulatu, exequias gaudio & hilaritate proſecuti. Viuendum eſt, agendum eſt, vt Patriam mereamur. Lycurgus (vt Plutar-

Inſtitutis Laconicis. Plutarchi verbis [illegible] *καὶ τὰς ἐπιγραφὰς τὰς ἐπὶ τῶν μνημείων [illegible] τοῦ [illegible] ἀποθανόντων, καὶ τὰ πένθη καὶ τοὺς ὀδυρμούς. A'ſtulit & Inſcriptiones mortuorum, niſi ſiquis in bello cecidiſſet: item luctus & eiulationes.* O prudentiam Legiſlatoris! neſciri volebat, & inter non ciues, imo inter non natos haberi, qui pluris vitæ vſuram, quàm memoriam feciſſent; incunabula, quàm ſepulcra. Quaſi Spartani, non Natali, ſed Emortuali cenſeri deberent, non accipere Patriam, ſed facere; ne tanti nominis dignitas, forti potiùs quàm Virtuti deberetur. Patriam igitur in hac vrbe LIPSIVS, quia ſepulcrum habet; & magnam à vitâ, maximam à vitâ Famam exorſus. Si imagine licet vti, Diogenem liberrimi oris Philoſophum, & LIPSIVM verecundiſſimi componam. illum e dolio, hunc è tumulo; & vtriuſque vitam, aut vitæ potiùs pretium arbitrabor. Diogenem Alexander cùm apricantem Corinthi vidiſſet, acceſſit; & regiæ liberalitatis opem iaceuti obtulit, ſiquid peteret. Ille verò, *Hoc peto*, inquit, *nequid eripias. Solem redde, quem intercipis.* Reſponſum Rex admiratus, imò veneratus, purpuram tot regnis victoriiſque nobilem cum pannoſo palliolo, Regale ſceptrum cum Cynico baculo parauit. infra ſapientiam diadema habuit, pænè parem Alexandro Diogenem. Vox eius apud Plutarchum, *Εἰ μὴ Ἀλέξανδρος ἤμην, Διογένης ἂν ἤμην. Niſi Alexander eſſem, Diogenes vellem.* Sed ad noſtrum veniamus: à Cynico ad Stoïcum, à Græco ad Belgam, à Philoſopho ad Sapientem. An igitur & ille Alexandrum ſuum habuit? Imò PHILIPPVM, optimum maximumque Regum, nec vnius orbis Monarcham. Maiorem illo MAGNO; quippe cuius vocum imperio noſter ſuperauit. Adſit nouus Anaxagoras, nouoſque & infinitos conſtituat mundos: nos dedimus, aut dabimus, qui ſubiiciat ac regat. Quanti igitur LIPSIVM PHILIPPVS fecit? quanti Diogenem Alexander. Æſtimauit Virtutem viri, Doctrinam, Prudentiam; & quem ſubditum habuit, etiam Amicum voluit, *Imperiumque Lipſiano minus nomine ſe habere* confeſſus eſt. Non quidem Alexandri imitatione, Alexandri illud expreſſit, *Niſi* PHILIPPVS *eſſem*, LIPSIVS *vellem*, ſed indicauit. & alium dare PHILIPPVM poterat, LIPSIVM ne quidem promittere. tantò facilius eſt, Regni heredem, quàm ingenij naſci: ſceptrum, quàm

Oratione 1 De fortunâ Alexandri. Iterumque. De Exilio.

[illegible] Leo tanto [illegible]is, patrem [illegible]pere, quàm [illegible]ctis ſcriptorum. Aut Electio regem, aut Succeſſio facit, vtrumque bonum, ſi vtraque bona. Nos vero [illegible]lari æuo poſſumus, quòd in maximo orbis ſolio iiſdem virtutibus ſedentem Filium videmus, quibus & Patrem vidimus: quòd in Filio Patrem recepimus, bonum illum, clementem illum PHILIPPVM. LIPSIVM igitur PHILIPPVS Pater, LIPSIVM PHILIPPVS Filius amauit, æſtimauit, admiratus eſt: &, faciente inclyto illo Principe ac Heroë FONTANO, Virtutibus Victoriiſque æterno, Hiſtoriographum Patet ſuum fecit, Filius habuit: ſed habuit, & maximum vnà regni ſui decus amiſit. Ille decus; nos ſolatium, nos exemplum, ſiue Rempublicam, ſiue Academiam intueamur. Erat enim

——— *doctu', fidelis,*
Suauis homo, facundu', ſuo contentu', beatus,
Scitu', ſecunda loquens in tempore, commodu', verbum
Pau:um, multa tenens antiqua, ſepolta, vetuſta;
Quæ faciunt mores vetereſque nouoſque tenentem;
Multarum veterum legum, Diuomque hominumque
Prudentem, quei multa loquetve taceréve poſſet.

Sed quid ago? dum elogium orno, dolorem exulcero. Laudibus Lacrymæ cientur, ſemel repreſſæ. Alio igitur flectenda oratio; & huc potiſſimùm, vt ſuperſtes videatur, qui extinctus. Viuit enim, &, abiectâ mortalitatis ſarcinâ, ad originem ſui reuerſus eſt. viuit, & ſupra omnem inuidiæ nubem poſitus, famâ fruitur quam meruit, felicitate quam quæſiuit. Sine nocte mortales diem non habent; nempe *infimi aëris iſtæ vices ſunt*; nec ſine calumniâ vitam, licet optimam: ſic variæ aut iniquæ fluctuantium iudiciorum voces ſunt, & laude contemtuque virtus vicentis cingitur, velut luce & vmbrâ. Immortales animæ liberum & ſine labe diem habent, cùm ſine labe emigrarunt. Nouæ autem huius æternæque lucis lætiſſimo auſpicio, cadauer induitur, etiam veteri Romanoque ritu, cùm inuolutum albo tegmine ſiue ſindone placuit terræ mandari. *Corpus autem hoc modo veteres ornabant* (Plutarcho teſte) *quia animam non poterant, quam puram volebant illuſtremque proſequi, tamquam,*

Plutarchus Quæſtionibus Romanis.

quam, peracto difficili varioque certamine, iam dimiſſam. Sed quantò ſatius præſumere ſibi & præſtare pietatis hoc officium, & puræ vitæ lumine animum ipſum, caligine ſeptum corporis, irradiare! Vt Magi olim, pari ferè ritu, aduerſus Plutonem & tenebras lucido & illuſtri amictu ſe muniebant: ſic viri Dei cupidi, aduerſus mortalitatis horrorem ſe debent, Doctrinâ & Virtute. niſi faciunt, omnis vita mors erit, obliuio omne nomen. Inter homines homo paret Virtutis præſidium, quo, cùm deſierit eſſe, nitatur: adſectet Doctrinæ præmium, quod cineres ſequatur. LIPSIVS verò tam diuinâ mente, tam ſedulo conatu fuit, vt qualem vitam, talem etiam famam habuerit, dum vixit; paucorum, ſed malorum vaniſſimis offuciis tentatam quidem, non violatam. Virtute & Modeſtiâ, vicit calumniæ machinas,

——& per obſtanteis catervas
Explicuit ſua victor arma.

Virum diuinum viuentes viuentem confeſſi ſunt, & hominem homines velut numen aliquod admirati. Etiam legit ſcripta de ſe elogia, imò libros, & *Poſteritati ſuæ interfuit*, vitâ mortalis, at famâ immortalis. Sed iſtâ prælibatæ æternitatis dulcedine correptus, non corruptus, ad perfecta Virtutis præmia anhelabat. Quid multis? tranſlatus eſt, & viuere iſthic cœpit, vbi numquam deſinet; clarere, vbi *nulla ſerenum vmbra turbabit.* Oculis aut mente illuſtrem cæli imaginem vſurpate, & ſidus aliquod putate LIPSIVM, vicinum Deo, & magnis virtutum radiis coruſcum. Iſthic eſt; hîc tamen reſplendet: & hoc iam obſcuriores hi cerei, hæ faces; quòd in tam illuſtris viri dolorem luceant. Pro cereis facibuſq; Elegantiæ Lipſianæ iam poſtumæ ſunt, quibus vel feralis iſte lugentis Academiæ color expugnetur. Imò pro cereis facibuſque ipſum cælum eſt, purum clarumque à nouo & homo iſto ſole. Radios mittit adulti caloris, vt, geſtiente velut horâ, felicitatem ſuam mortalibus declaret; lacrymas verò noſtras, ſiquæ naſcantur, reprimat; ſiquæ manent, exſiccet. Colligit faciem ſuam ipſa rerum magna parens Natura, nubibus & imbribus nuper deformatam. Faciem inquam, vt nos animum; & ſeriò tandem viuere cum diſcamus, imò lucere, quem lugemus. Itaque abſit dolor,

Abſint inani funere neniæ,
Luctuſque turpes, & querimoniæ.

Inter Beatos conſidet LIPSIVS, & qui ima deſpexit, meruit ſumma: qui Stilum & Sapientiam coluit, Diuinitatem impetrauit. Etenim, ſi fas ſcribendo, imò

Si fas viuendo cæleſtia ſcandere cuiquam eſt,
Huic ſoli cæli maxima porta patet.

Ita dico, ſcribendo, & viuendo. Tales enim viri Mores, quales Libri: tale exemplum, quale dogma: vt ſcripſiſſe moribus, vixiſſe libris; docuiſſe exemplo, præiuiſſe dogmate ad honeſta omnia videatur. Præclarum mehercle, bonum eſſe, doctum eſſe: ſed præclariſſimum alios facere, cùm ipſe fueris. Vterque fuit LIPSIVS, & vtrumque fecit: Beneficium agnoſcamus, geminoque Laudis ſerto monumentum eius coronemus; &, quòd perenni induſtriâ ſtipauerit diuinum ſapientiæ cenſum; &, quòd ſtili vociſque libertate & liberalitate in omnem Iuuentutem ſparſerit. Modeſtiam, an Pietatem vocem? hoc totam ætatem conatus eſt, ne ſolus LIPSIVS eſſet; quamuis plures eſſe Natura negauiſſet. Nimirum hanc ille ſtatuam, hanc imaginem adſectabat, vt in Auditoribus ſuis, Lectoribuſque cerneretur. Sed profectò diuinus ille tanti viri animus omni imitatione maior; extra ſe imaginē ſuam non inuēnit. Dare LIPSIVS Lipſianos potuit, Lipſios nòn potuit. & ſicuti vni Soli æterni luminis beneficium ſtellæ omnes debent: ita ſoli LIPSIO genus humanum rectam & inſtauratam bonæ mentis Diſciplinam. Plures nunc prodeunt micantque, accenſis velut ingenij radiis, poſtquam vnus ille occidit; qui latere tamen maluiſſent, vt vnus ille luceret. Deus noluit: diem mortalibus ſubduxit, vt velut in nocte ſublucentium ingeniorum imbecillitas notaretur. Quidquid ſit: ſiderum quoque radij à Sole ſunt: & à LIPSIO, quicumque ſiue docent hodie eius exemplo, ſiue ſcribunt. Siderum, ſi non lumen, motus tamen & circumuolutio eadem eſt quæ Solis: Docentium, ſcribentiumque labor & deſiderium idem quod LIPSI, ſi non Fama. Sic igitur laudo LIPSIVM, quem ſequor: neque ideò, quia ſequor. Inſignis virtus laudem poſcit, etiam ab ignoto; ſed Poſſeſſor virtutis laudem negligit, poſcit imitationem. Sequar Poſſeſſorem; nec dicam laudes, ſed exprimam: tametſi exprimendo dicam. Magni enim viri cuiuſque conditionem perfectiſſimè celebrat, quiſquis imitatur; cùm in exemplum facta veniunt, atque etiam ſcripta.

Sed Lipſiana veniunt: ideò magna, quòd difficulter exprimantur: imitanda potiſſimùm, quia magna. Ita, ita, magna ſunt, quæcumque aut fecit LIPSIVS, aut dixit; magiſque nunc erunt, deſiderio extincti: imò magna fuit Academia iſta LIPSIO, & erit (verum augurium ſit!) deſiderio extincti. Etenim, ſi annorum imago repetitur, iacentes vir optimus aduentu huc ſuo artes erexit, languentes roborauit, exulantes reſtituit: vbi ſolitudo erat, frequentiam induxit. Longiſſimis itineribus, velut ad glorioſum ſæculi ſpecimen confluebat Iuuentus; ad Apollinem Muſæ. non prouinciæ vnius, ſed orbis Academia videbatur: imò & videbitur, ſi verum & perennem adfectum induamus, LIPSIVM fuiſſe LIPSIVM oſtendamus. Non ad pulpitum dicentis ac docentis, ſed ad tumulum iacentis & quieſcentis concurſus erit. Legere LIPSIVM quiſque volet, vbi ſcripſiſſe intelliget; cogitare, vbi quandoque docuiſſe. Libare veſtigia ſuaue erit; pium, præſcripti adfectu tanti viri cinctes venerari. Cicero lib. 11. De Legibus. *Mouemur enim* (vt Attici ſententiâ vtar) *neſcio quo pacto locis ipſis, in quibus eorum quos diligimus, aut admiramur, adſunt veſtigia.* Exemplum ipſius Attici videamus: *Me quidem,* inquit, *illæ ipſæ noſtræ Athenæ, non tam operibus magnificis exquiſitiſque antiquorum artibus delectant, quàm recordatione ſummorum virorum, vbi quis habitare, vbi ſedere, vbi diſputare ſit ſolitus, ſtudioſeique eorum ſepulchra contemplor.* Fiet in LIPSIO, quem tanti ferè eſt, conditum Louanij, quanti docuiſſe. Non tumulum, ſed Pharum lucentem cenſeo; & hoc ſplendore ad tranquillitatem bonarum artium Iuuentutem vndequaque conuocandam. Quid, quòd ipſe monumentum ſcripſit? & in ipſo ſepulchro loqui voluit, vt etiam extinctus doceret? Audite vocem, quam legiſtis: vocem, quam exteri omnes poſterique legent, velut à Sapientiâ ipſâ profectam. verbis tumulum transferam, & legere epitaphium pietas mea audebit, vbi inciſum non eſt; colere monumentum, vbi poſitum non eſt: vt inciſum, vt poſitum hîc quoque videatur. Verſiculi pauci, ſed de LIPSIO, & LIPSI ipſius ſunt. Qui viuentis aliquando vocem audiſtis, extincti nunc quoque audite.

QVIS HIC SEPVLTVS, QVÆRIS? IPSE EDISSERAM.
NVPER LOCVTVS ET STILO ET LINGVA FVI;
NVNC ALTERO LICEBIT. EGO SVM LIPSIVS:
CVI LITTERÆ DANT NOMEN, ET TVVS FAVOR.
SED NOMEN. IPSE ABIVI. ABIBIT HOC QVOQVE:
ET NIHIL HIC ORBIS, QVOD PERENNET, POSSIDET.
VIS ALTIORE VOCE ME TECVM LOQVI?
HVMANA CVNCTA FVMVS, VMBRA, VANITAS,
ET SCÆNÆ IMAGO, ET VERBO VT ABSOLVAM, NIHIL.

EXTREMVM HOC TE ALLOQVOR:
ÆTERNVM VT GAVDEAM, TV APPRECARE.

Apprecemur AVDITORES; etſi gaudeat: apprecemur, & annuo voto, non acerbum deinceps luctum, ſed

—*cunctis lætum celebremus honorem.*

Lætum dico; tametſi in leto: quia verè lætari à leto ipſe cœpit, & ὑποδοχῇ ſuâ frui. Vos autem eius quondam amici aut cultores, non iam lacrymas, ſed flores ſparſum ite quos amauit. Tumulum LIPSI, hortulum videri, fas eſt: & inter odorum ſuauitates frigida illa Muſarum oſſa cubare. Sic vale, vale, vale LIPSI: nos te Naturæ ductu, cùm Deus euocauerit, cuncti ſequemur. PLANXI.

IVSTI

IVSTI LIPSI

DEFENSIO POSTVMA.

CAROLVS SCRIBANIVS

SOC. IESV THEOLOGVS

AMICO BENE MERENTI

POSVIT.

REV^MO DOMINO
IOANNI MIRÆO
ANTVERPIENSIVM
EPISCOPO.

REDIVIVVM Tibi, & à capulo iam recentem LIPSIVM, nouum ab inſtitis Lazarum, ſiſto PRÆSVL AMPLISSIME, illumq́ue ipſum iuris tui facio: & intimo voto meo facio. Vtinam maius aliquod, aut ſpecioſius munus! verùm quod poteram maius, qui illum totum ad Beneuolentiæ tuæ aram ſacrarem? Nec incomitatus ibit: paruulum hunc, & à matris iam iam vbere, manu trahet; & nomini tuo dicatum ibit. Annam cogita & Samuelem. Robuſtiorem aliquem tu merebaris; ſed aberant illi longiùs, quàm vt paucis horis euocarem. Malui ergo hunc tenellum, & à matris ſinu ludibundum, in promiſſi æris exſolutionem obſequio tuo ſacrare, quàm vacuâ manu pudori meo illudere.

Habe igitur hunc tibi, PRÆSVL AMPLISSIME. paruulus ludat aulâ: & dum patrem ore referet, patri veteris nouæq́ue humanitatis tuæ fores reſerabit. Sed neque hunc alteri, quàm Tibi, ſeu LIPSI cariſſimum Tibi nomen, ſeu me ſpectem. Tu enim es, cuius amor in me, & beneuolentia ſumma. neque in me tantùm: publica & teſtata tua ſunt in omnes. & Campinia tua loquitur, tot antè viduata paſtoribus, tot nunc iiſdem diues. Seminarium in hac vrbe, nobile eruditionis repoſitorium, operis tui eſt. ex hoc agro, non palmites aut frutices, ſed arbores vmbrâ ſuâ contentas, & iam doctas paſcere, educis in ſterileſcentis illius ſoli opimitatem. Iam ſacra ſi intueamur, quis magis ea tutatus, ornauit, diuitauit? quid referam virtutes reliquas? ſimile. Neque iſta in gloriam. Deo aſſcribis ſoli: & ampliſſimi operis fructum cenſes, feciſſe. Vtinam in his aliiſq́ue Tibi ſimiles, qui dignitate ſimiles! Sed hæc voti mei ſunt. Deus cogitationes omnium ad publica proferat, vt Patriam conſiliis, ſuos vigili curâ tueantur; & in multorum neglectu aut quiete, vigilem tecum manum oculoſq́ue ad clauum porrigant. Non inhærebo his diutiùs; ne, quod dici ſolet, in exiguo corpore ingens veſtibulum. Tu, quod primum volui, affectum in hoc conatu meo vides; in Te, in LIPSIVM. quem vbi licuit, verbis ſuis ſtiti: quò magis teſtem hunc, & velut obſidem vtriuſq́ue in Te animi æternum haberes. Ita voueo

Carolus Scribanius.

LECTORI MEO.

HABES *Lector, quod amicorum preces, & meus in magnum* LIPSIVM *affectus protruſit. Nec potius ordine, & velut preſſo pede, aduerſariorum ſcriptis inſiſtere. quid enim illi ordine dicunt? prima, media, vltima ita permiſta mutuo, ita paſſim omnia, vt agreſtium ſpinarum inconditam texturam facilius ad principia ſua reuoces, quam hæc commenta. Eadem repetita ſæpè: permiſta non vno loco, non miſcenda. Digeſſi tamen in aliquem ordinem hanc ſiluam, tum ne eodem cum aduerſariis luto inuoluerer, tum vt imbellem inimicorum manum certius videres in hoc retextu. Ad maledicta, quæ paſſim plurima, paria non regeſſi. Scio*, æquo animo audienda eſſe imperitorum conuitia; & ad honeſta vadenti contemnendum eſſe iſtum contemptum. *& vbi attingo, eluo potiùs hoc lutum, quàm vt reſpergam. quin, patior non ſemel aſpergi. Ariſtippus prait, qui conſputus à Dionyſio, cùm nihil moueretur, & quidam mirarentur*; Nempe piſcatores, *inquit*, vt gobium capiant, aquis patiuntur ſe aſpergi: & ego vt balenam, non patiar ſputo madidari? *Quid ſi ego hanc balenam in ſuo mari? & tibi demulceam, quem fuſte ante frangam, quàm pelliciam? Ita faciat æternus Deus. Erant alia permulta leuia, & quæ nec nomen mererentur magni* LIPSI. *& verò tædium caperet recenſendi tam aſſiduas & vbique pares nugas. nam, vt Græci,* * πάντα μία κόνις. *Itaque refellenda hæc putaui contemptu ſolo. Sic ferè generoſior moloſſus, ſtolide oblatrantem ignauum canem contentus obtriuiſſe, nullo dignatur dente.*

* Omnia idem puluis.

Scriptionis huius occaſio.

NON *patior abire hunc ſcriptorem, inuolutum nube. rem aperio & retego vniuerſam, retectionis gratiam initurus. Fauete quicumque hæc legitis: & mecum credite, ſecundo hoc ſomniorum ſæculo, reſerata eſſe omnia archiua ſomnialia. Quibuſdam terræ vorantur: inſulæ & ſomniatorem ſuum maria fraudant. Huic quercus lauruſque ferunt*

Gruda puerperia; & populos vmbroſa creabit
Fraxinus, & fœtâ viridis puer excidet orno.

Hic cædes ambulant, & ſanguis nullus: Bacchus alibi, & vinum nuſquam. ibi euigorata concupiſcentiis iuuentus ſudat, & non vno loco exancillatur veneri; & tamen ſudatoria nulla, Venus nulla. Cælum debellant alij, & captiuum triumpho ſuo inuehunt, & ſtellas faciunt vectigales: neque vmquam tamen magis detriumphamur, quàm cùm in inerti ſomno altùm ſtertimus. ô ſomnia! Huic piſces volant & maria, natant rupes, ſaliunt arbores, pariunt fontes; & obſtetrix nuſquam. Hic leo latus claudit, ibi ſimius aut lutulenta porca: iſte per capillum odoratur, ille cibum nouit auribus: hic pedibus datatim ludit, ille manibus ambulat: alius ſuſpirat inter metalla, hilareſcit inter vina alius: & nuſquam pila, metalla, vina; nuſquam odor, cibus, accubatio. Siluas hic armatas galeatas braſſicas, tympaniſtrica ſaxa, pſaltrica paſcua; ciuitatum & regnorum videt alter voragines tam crebras, vt tonſuram arbitretur ſilueſcentis nemo-

nemoris, monteſque, gentium examina eructantes; & cæcis hæc vident oculis. Denique cadunt huic lacrymæ, etiam veræ, riſus illi: hic Crœſus, & momento iacet Irus; nec multò, cælis adſcribitur auguſtum nomen, eademque nocte, non & horâ? decineratur ignibus, aſtuat ſolibus: & ſomnium omnia. At inter hos facundos ſomniatores, tres mihi ætatis noſtræ nobiles.

Primus, blandâ quadam quietis neceſſitate proſtratus pinguia ſomniat ſomnia, à Lyæo, à cyathis, à menſis recentia. ſignum hoc mihi venire hæc à primis noctibus, cùm in ſtomachali adipe ſuo natat etiam tum cerebrum.

Secundus, amicâ vi ſoporis eluſus ſomniat (vt aſſolent, qui in æmulis ſomno valetudinibus, phreneticâ & cardiacâ) enſes, ſclopos, tympana. eunt hæc ſomnia mediis noctibus, deſomniato iam humore illo natatorio, nec tamen ad plenum collato, aut diſpertito per cerebri habitacula, cùm adhuc in confuſâ vaporali congerie, caput vniuerſum occupat.

Tertius, colatiora ſomniat; qualia ſolemus ſub extimis noctibus, prodactâ iam per priora ſomnia ſomniali pinguiore turbatioreque materiâ; cùm exſuccius cerebrum, neque natat in liquore, neque furit in turbidâ miſtione: & tamen ſomnium omnia. At quis vetet, licet fruſtratoria plurimùm, vera ſomniari ſomnia? Sanè Stoici Deum volunt ſomnia indidiſſe nobis, peculiare ſolatium naturalis oraculi. ita Samonas propria ſomnialia oracula apud parentum monumenta captare; Celtas olim apud virorum fortium buſta eâdem de cauſâ abnoctaſſe legimus. At ſomniator hic noſter in campis Elyſiis, aut vicino illis nemore, ſub neſcio cuius Sibyllæ lauro, aduerſariarum partium duces vidit:

Virgineas ne crede manus; hîc cruda virorum
Prælia.

admouit oculos animumque curioſior. vidit, ceræ commiſit: & eadem nunc dat huic orbi. Vultis ipſos duces? LIPSIVS *&* REDANIVS. *Ille, ſe ſuaque clypeo tuetur & haſtâ, hac notâ:* Veritas hac vinco. *hic iacula mittit, quibus inſcripſit:* Non venit à vili ſanguine gloria. *& excuſſerat iam antè* LIPSIVS *eâdem parmâ, inimica non paucorum tela, trahebatque laſſam dexteram: vt nouum tamen aduerſarium inaudiit, diceres nouis animis, nouâ dexterâ bella reparare.*

Vt modò connubiis taurus ſaltuque recepto
Cùm poſuit pugnas, alio ſi fortè remugit
Bellatore nemus, quamquam ora & colla cruento
Imbre madent, nouus arma parat, campumque laceſſens
Diſſimulat gemitus, & vulnera puluere celat:

ita noſter. & ſeipſo etiam maior, noua bella parat. paranti aduerſarius haſtam

Expulit: illa volans, ceu vis permagna moretur
Obuia, vix ſonuit clypeo, retrò viſa reuerti.
—vt præceps cumulo ſalit vnda minantes
In ſcopulos, & fracta redit.

Riſit Athleta noſter: nec aduerſarium haſtâ dignatus, obuiam fortè ſudem per nemora perque aëra in incertum iaculatus, dexteram telumque dirigente Fortunâ, hoſtem ſtrauit, pœnaſque ab inimico ſanguine ſumpſit. Erant alij iaculatores Numidæ, ſilud tectis; quibus omnis in pedibus gloria. at noſtrum

—tædet fugientibus vti,
—nec facilem dignatur dextra cruorem.

quare nec calamo dignos habuit ſomniator noſter.

SYLLABVS CAPITVM.

CAP. I.
An LIPSIVS *inconſtans.*

CAP. II.
An LIPSIVS *à ſe diſſentiens.*

CAP. III.
An contrà, quàm ſentit, ſcribat.

CAP. IV.
An animum inclinarit cum Fortunâ.

CAP. V.
An ſenſus ſuos de Religione apud Battauos preſſerit.

CAP. VI.
An nomen Chriſtiani in Mariani mutet.

CAP. VII.
An ingenij dotes ſubmittat Idolo Hallenſi.

CAP. VIII.
An coactionem in Religione inducat.

CAP. IX.
An Vſtionis & Sectionis auctor.

CAP. X.
An LIPSIVS *de Fato gentilizet.*

CAP. XI.
An LIPSIVS *Stoïcæ ſectæ.*

CAP. XII.
An Oratio De duplici Concordiâ Ienæ à LIPSIO *habita.*

IVSTI LIPSI DEFENSIO POSTVMA.

CAPVT PRIMVM.

An LIPSIVS *inconſtans.*

REDANIVS. Magnus ille, apud quem verba factis conſonant. Quanta tu de Conſtantiâ, in omni vitâ inconſtantiæ exemplum? Adoleſcens decurris ad nos, deſeris ſenex, & aduerſarias partes amplecteris. calidum ibi, hîc frigidum efflas. hunc probas, pòſt improbas; noſtra ſecutus, damnas noſtra; & quæ antè tibi cara, ſtolida nunc ſunt, & ſolo riſu punienda.

LIPSIVS. Nihil tàm probum, quod non vellicare malignitas poſſit. tu es exemplo: qui res, qui verba, qui correctos cum ætate adoleſcentiæ lapſus rides; & illud iuuentutis lubricum in aurariâ pendis trutinâ. Quid vis? etiam in illâ ætate ſapientiam? & opinionum aut vitæ delectum in inueſtimento? & à quo numquam reflectas? Non eſt humani ingenij optima ſemper primis cogitationibus deligere: & ferè ſecunda in viro conſilia maturiora ſunt. Hinc vetus illud: Αἱ δεύτεραι φροντίδες σοφώτεραι. *Poſteriores cogitationes ſapientiores.* Solius alterum Dei eſt. quem, quia omniſcius, ideò expertem erroris habeo: hominum quidquid eſt, opinantur, vacillant, mutant, errant. *Nemo eſt mortalium, quem non aliqua pars ignorantiæ attingat. hanc cogitationem ex ipsâ mortalitate traximus. nam homo cùm errat, humanitas errat. Errorem autem in homine calumniari, eſt toti ipſi mortalitati conuitium facere.*

Nam vitiis nemo ſine naſcitur. optimus ille eſt,
Qui minimis vrgetur. ———
Pars etiam vitiis gaudet conſtanter, & vrget
Propoſitum: pars multa natat, modò recta capeſſens,
Interdum prauis obnoxia. ———

pars altera poſt lapſus ſurgit valentior, quaſi roboris fundamenta ſint lapſus: vt admireris hunc fortem, ſed non niſi à lapſu fortem. & antè quidem ſemper varium, nuſquam firmum; poſt lapſum, ſemper firmum, nuſquam varium. Optimus ille eſt, quem nulla dies vidit labantem: hunc talem, niſi à cælo, non reperies. alter à priore eſt, quem nulla dies vidit iacentem? cecidit oriente? non exſpectauit occaſum. tertius, qui deteriora ſecutus, meliora pòſt probauit. Quid damnas? in hoc numero me pono. vis prioribus inſidêre? erraui: vis errori inhærere? lapſus ſum: non vis exurgere? Vulnus accepiſti, euolas ad chirurgum: ægritudo moleſta eſt, medicum euocas: & ego, quem imprudentia luxauit, aut error delumbauit, aut ignorantia fregit, certiora nec cogitem nec ſequar? Muſto tempus damus vt deſpumet, & vltrò reſeramus vaſa, reiecticiis viam oſtendentes: & animo, vt iuuentutis & opinionum fæces eiiciat, nihil damus? Febris præcordia poſſidet; quid exſpectamus, vt iugulum inhabitet? Imaginoſus quidam morbus animum perculit; quid hæremus? vis illum ægritudinem vniuerſam imbibere; adeoque hac tingi, vt nullâ pòſt arte decoloretur? Stomachus noxia hauſit, euomuit, ſperare de morbo incipio, nec antè ſperare quàm reiecerit: animus opinioſam ſuxit inſanitatem, vis in hoc ſucco æternùm indormire?

Et tamen videamus, quæ mea Inconſtantia. Scio quid velis. Reſpublica turbata eſt; & placidum illius mare, totque annorum malacia, tempeſtatem paſſa, qualem nulla ante. ego eodem turbine eiectus in Battauiam veſtram, apud vos vixi, inimicus nemini, amicus quibus potui, familiaris paucis. Et erant rara ingenia, quæ pacem, quæ quietem amarent: hoc eſt, ingenij mei perpauci. nam iis, *quibus quies* Salluſtius
in ſeditionibus, in pace turbæ ſunt, aut qui *pro* Tacitus.
certis & olim partis, noua, ambigua, ancipitia malunt, numquam hoc latus adiunxi. Vis aliqua compulit? aberat animus: & cùm illi aliquando multa de Republicâ, de Religione, feci quod Cleomenes Spartæ Rex, Græculo de fortitudine diſſerenti aures

non

non præbuit, nec ego mentem. feci quod Ariſtoteles vni ex his olim, qui cùm multa nugatus eſſet, & abiens excuſaret, *Numquid moleſtus fui? Non mehercule*, inquit, *non enim attendi.* Nam quid ego attenderem ad ambitioſos aliquot? *qui priuatim degeneres, in publico exitioſi, nihil præter diſcordias habent: quique honores, quos quietâ Republicâ deſperant, perturbatâ conſequi ſe poſſe arbitrantur?* quid ad obæratos è re familiari perditâ? quibus ſcilicet *afflicta fides in pace*, quique *rebus turbatis alacres, & per incerta tutiſſimi?* quid ad vanos quoſdam & ventoſos? *qui non tam præmiis periculorum, quàm ipſis læti periculis?* de quibus puta dictum:

Nō ita Carpathiæ variant Aquilonibus vndæ,
Nec dubio nubes vertitur atra Noto.

Atque hi omnes & *tales variâ arte imperitos animos impellunt;* & trahunt leui momento leuiſſimum quemque, & futuri improuidum, aut ſpe vanâ tumentem, promiſſi magnitudine. qui ſi in virū incidant, maximè ab eruditione inſtructum, reſiliunt trepidi: contra enim hæc audaciæ ingenia, quæ nec in quiete quieta ſunt, ſilentio ille ſe tuetur. Feci hoc apud vos. in quo quid peccauerim, neſcio: niſi peccatum ſit diu ſiluiſſe. At mihi ille prudens, qui non in vanum ſpargit monita; qui, quæ ſcit non profutura, domi ſuæ tenet, laxaturus habenas, & toto oſtio emiſſurus, vbi melior ſpes affulſerit. Exſpectaui ego tempus, & non ſemel hæc vota mea: O quando! Vt vidi labi; etiam in deterius omnia; eripui me aliquando, & libertati reddidi, patriæ, amicis reddidi: tutiora elegi, & meliorem cauſſam; in quâ, ſi neceſſum, etiam immorerer.

At magna ſperabam, & deſertæ cauſſæ præmium. Hoc qui dicit, ex illis natatoribus eſt, qui nuſquam pedem figunt. Ego præmium? ô quàm vos ſemper alieni conſilij improbi diuinatores! ego ſperarem, qui vltronea & in reluctantem ſinum hunc munera non ſemel excuſſi? ego ambirem, & magnis ſæculi cogitationibus implerem pectus, poſt purgandum ſæuiore pharmaco? ego qui Lunas, qui Albuquercios, Pacieccos, Conſaluos, Corteſios, qui Cominæos noſſem, ætatis noſtræ, & fruſtratoriæ ſpei documenta magna? ego qui Sryppioras, qui Apelles, Aratos, qui Seianos, qui Plautianos ſcirem? Tot magna nomina fluxæ potentiæ, tot felicitatis inſignia ſubito turbine quaſſata, & euerſa eodem, quo tollebantur, momento. Eadem ſperarem? aut ambirem dubij ſucceſſus & ferè tuturi præmia? quaſi deeſſent infidæ Magnorum amicitiæ exempla, Amani, Parmenionis, Cleandri, Ablauij, Eutropij, Stiliconis, Vineæ, Brocæ, Luxemburgij, Cabreræ, Caracioli. Et vnus Seneca non erat ad explendum hoc pectus? an opus alio doctore? Huius ego monita expreſſi, animum velim, & conor. cuius etiam exitus me docuit, & inſonuit auribus, quamdiu hæc vita ſtetit. Vis ex fide, quid de omni hac aulicâ ac potenti turbâ ſentiam? natant; nec vſquam pedem in ſolido figunt. Non ſum ex his æternùm natatoribus. momento ludunt, momento ſorbentur, & ſæpè eodem, quo ludunt. Nunc ſuperba oſtentant carbaſa, inſurgit malus, & puppis aureis veſtita bracteis, omniſque prorſus carina floret polita citro: iam aulæa auro grauida, & ipſa latera illicibus circumſecus picturis variegata: nec longa mora; in illo ipſo ſui triumpho ſepelitur fluctibus, vt nauaſſe credas in ſepulturam. ô vana! Quantò feliciùs contentus paruo ſecuras videt noctes! Horatius verè:

Viuitur paruo benè. —— & alibi:
Beatus ille qui procul negotiis;
Forumque vitat, & ſuperba ciuium
Potentiorum limina.

& ex Ouidij monito:

Viue tibi, quantumque potes, prælustria vita.

cauſſam ſubiungit:

Sæuum prælustri fulmen ab arce venit.

eamdem habes à Lyrico:

—— *celſæ grauiore caſu*
Decidunt turres.

Felix ergo ille, qui de ſuo; miſer, qui de alieno ſemper viuit. apud illum pacata omnia, vt qui nihil alienum ſperet, quare nec timeat, (ſequitur ſpem timor:) apud hunc nihil compoſitum, turbata omnia, quia incerta, quia intuta; qualia ſunt, quæ ab alienâ voluntate pendent. Alia omnino apud ſapientem vitæ ratio: qui quidquid extra animum ſuum, aut reipſâ, aut ſpe nudâ poſſidet, non habet pro ſuo; quare nec vitam ad hæc componit: ſolaque illa ſua arbitratur, quæ nulla tyrannis, nulla inimica manus poteſt eripere. Vis expreſſam huius imaginem? Ægyptum cogita. in quâ

Arida nec pluuio ſupplicat herba Ioui.

& vt alter;

Terra ſuis contenta bonis, nihil indiga mercis,
Aut Iouis. in ſolo tanto eſt fiducia Nilo.

& Claudianus docto Epigrammate:

Ægyptus ſine nube ferax, imbreſque ſerenos
Sola tenet, ſecura poli, non indiga ventis:
Gaudet aquis, quas ipſa vehit, Niloque redundat.

Quæ illi de Ægypto, ego de prudentis pectore: ſuo viuit, ſucco ſuo, domi ſuæ nato: auerſatur externa; aut, ſi quæ neceſſitas, libat, nec vltrà. O magnum, qui aureo Principum flumini nihil debet, qui nec argenteos imbres, nec ſtillicidia huius aut illius roris auidus exſpectet: imò, cui ipſæ adeò opes grátias debent, ſi admittantur. Ex hoc numero ſi non ſum, animo tamen ſum: & ad hanc prudentiæ aram, priſcâ pietate & ritu vota nuncupo, vota ſoluo lubens. Subſidio mihi hîc natura, quæ me ad modeſtiam fecit, & quietem. neque enim mihi ingenium inclareſcendi per turbas, per togam ciuicam, per Principum atria: mihi, Muſiſque ſi viuo meis, ſat magnum vitæ meæ fructum tetuli. Quod reliquum, dicant qui volent benè, dicant malè. nemo efficiet, vt non ſim Lipſius, amiciſſimus & amicorum obſeruantiſſimus, hoſtibus etiam non aduerſus. claudo hoc caput, & finio amici præſago verſu:

Iam tibi quod viuo detraxerit inuida turba,
Poſt obitum duplici fœnore reddet honos.

CAPVT II.

An Lipsivs *à ſe diſſentiens.*

Redanivs. Multa tu hîc more tuo: nec tamen negare potes, partes te aliquando Ordineſque noſtros fouiſſe, collaudaſſe: nunc tibi aduerſæ partes Apollinis cortina: & quidquid Iber dixerit, fecerit, tantumnon ſanctum. Denique quidquid antè probaſti, damnas; quæ damnaſti, probas. Hæc viri, & viri docti ſunt?

Lipsivs. Semper ego ſagittis tuis ſcopus. Iam dixi, & diu eſt, cùm pœnitentiam offenſæ apud vos contractę, quanta eſt, egi; & publicè teſtatus ſum, nolle factum. idem nunc itero. Nollem olim dicta, olim quædam probata non probanda, imò & damnanda. An neſcis * ἴδιον τῷ σοφῷ μετανοεῖν; factum hoc à me.

* *Sapientis proprium pœnitere?*

Confiteor, ſeſtere licet, ſignate Quirites.

Non eſt hæc legitima ſatisfactio? addo, & offero:

* Σπόγγον, ἀκεστορίην πλαζομένης γενεῆς.

* *Spongiam aberrantis quæ medicina ſola eſt.*

Sed meam ſortem! vnumquodque ianuginis primæ verbum meum tam validè examinari!

Nimium idem omnes fallimur, neque eſt quiſquam,
Quem non in aliquâ re videre Suffenum
Poſſis: ſuus cuique attributus eſt error.
Sed non videmus manticæ quod in tergo eſt.

Et tamen quid dixi, aut ſcripſi? conuitia tantùm amoueamus, quæ tu doloſè mihi adfingis; & ſponſione prouoco, niſi illa, quæ ſcripſi, teſtellant. Nam ſi alicubi è regiâ viâ receſſi, reducas potiùs quàm rideas; & à Phocylide, * χεῖρα πεσόντι δίδου, quàm conuitia iacias in errantem, in locorum ignarum. Conditionis tuæ & meæ, id eſt publicæ, memento. pauca adeò, non omnia, homines ſcite nati ſumus. Numquam à veritatis areâ aberraſſe, neque humanum eſt, neque cadit in hanc vitam. imò,

* *Lapſo manum porrige.*

—— *quid tam dextro pede concipis, vt te*
Conatus non pœniteat, votique peracti?

& hîc ætas, alibi amici, ſed & lectio, & congreſſus doctorum aliud ſuggerit & meliora docet. Quamquam quæ ſcripſi, aut omnia, aut propè, placitura prudentioribus auguror. de populo, vt & de infimâ litterariâ plebe, numquam laboraui: neque ego illi placere volui. nam quæ ego ſcio, non probat populus; quæ populus probat, ego neſcio. Probet proinde improbétve, quæ dixi, quæ ſcripſi, nec manum mouero. quamquam improbare malim, vt longiſſimè ſim ab illius mente, hoc eſt, minimùm abſim à Sapientis pectore. Venio propiùs ad accuſationis iugulum. multa hîc poſſem, pauca dabo. Miraris, quî mors & vita in vno ore habitent; vt cui antè proba probataque omnia, nunc improba damnaticiaque omnia. Velles aliquid extortum è Phariſæorum ſcholâ: *Licet cenſum dare Cæſari, an non?* &; *Hæc mulier modò deprehenſa eſt in adulterio. In lege autem Moyſes mandauit nobis huiuſmodi lapidare. Tu ergo quid dicis?* Nihil agis ô bone. Summus ille Rex tegum rogandus, vt hoc miſerabili æuo, errantium animos ſanet, aut pertinaciam tollat.

Verùm olim probaui. O quamdiu hæc ad popularem inuidiam! *Nunc autem ſublatos omnes velim.* Planiſſimè. à caluo ad caluum. Vbi hæc dixi, ſcripſi? ô pectus niueum! vbi? *Apud vos fui.* Fui: & bellicus me turbo in angulum illum compulit. *Veſtra probaui.* Nolebam. cogor aliquid reponere, & verum aliquando fateri. Mores,

ſtudium, finem, media ad hunc veſtra nunquam probaui: nec viuit mortalium quiſquam, qui hæc ab ore meo. Ciuile hoc bellum, ferrum, ſanguinem, ſemper improbaui: & naturâ alienior ſum ab hac Erinny. *Sed Iberos, & gentem illam totam*. Nunquam vniuerſam gentem damnaui: & peccem in omnem prudentiam, qui totam damnem. Aliquos ex his minùs probaſſe non diffitebor: acres ſpiritus, & nuſquam niſi in periculis credulos: præferuidos, & ex ingenio ſuo reliquos metientes: alieni roboris & conſilij contemptores. hæc nunquam probaui. At ſunt alia in eâ gente magna: patientia, quâ vnâ ferè regna tenent; fides, qualis in nullâ aliâ; ingenium ad ſummas ſcientias, Iuriſprudentiam, Philoſophiam, Theologiam: & debemus hanc ætate noſtrâ illis lauream. Finio: erit alibi latior campus.

CAPVT III.

An contrà, quàm ſentit, ſcribat.

REDANIVS. Contra animi tui ſententiam ſcribis: & fallis ſciens, etiam inuitus. Quis te cogit? quis, niſi ille, qui non rectè eminere dicitur ſupra omnia humana & diuina, niſi, quidquid eſt vſpiam magnum excelſumque, calcet pedibus; tum deinde tui leſnitæ?

LIPSIVS. De Pontifice quod dicis, vis credam à coronâ dictum? ô nouum ſæculi noſtri Paridem! vacuâ dominaris in aulâ. Iactabat ille ſe olim, & laceſſebat ſtolidè; vt verò Menelaum vidit,

* Ἐν προμάχοισι φανέντα, κατεπλήγη φίλον ἦτορ.

* *Stantem in principibus, perculſus pectore caro eſt.*

tibi non idem eueniat, ſi vel à decem paſſuum millibus Pontificem intuearis? quem cùm nec audias, nec videas, deſcendis ad calumniatum tuum campum. Et ſuper quæ diuina eminet Pontifex? tua? id eſt Caluiniana? Nam de humanis quid ſtomacharis? calcat ea Pontifex planè. Quicumque cælum cogitat, & ſeriò cogitat, non quidquid id hîc ma[g]num calcat pedibus?

De Ieſuitis verò, quid? cogunt illi LIPSIVM contra animi ſui ſententiam ſcribere? Et quales tibi Ieſuitæ? *Hominum genus inſolens*. An ideò mel inſuaue, quia ægris ſic videtur? & illi inſolentes, quia vobis aliquot parum ſauis? Et quid ſi aliquid hauſiſſem ab his fontibus? at aliud quàm tu mentiris. Aliter, mihi crede, catuli olent, aliter ſues. in illis nil niſi probum, doctum. plura hîc dicerem, vera dicerem, plura illotum vetat pudor. in vobis qualia ſint, Germania, Gallia, Belgium vniuerſum, nimis, heu, magna documenta ſunt. quæ ego nec refero nec narro. O quouſque natamus in hoc ciuili ſanguine à ferro veſtro!

Iam ego qualis tibi videor? quid tam alienum à meis moribus, quàm aliud ſentire ac ſcribere? ne decreſcere quidem didici præter mentem: in laudem tamen, fatebor, ſemper pronior, in amicitiam facilis: probare pleraque, ſi abeſſet improbitas; etiam virtutem in hoſte admirari, laudare: etiam eruditionem in aduerſario ſequi. Hoc ſi aliud eſt ſentire ac ſcribere, habes fatentem reum; feci. tu de ingenio tuo iudica. Olim dictum:

Heu, mihi difficile eſt imitari gaudia falſa,
Difficile eſt triſti fingere mente iocum.
Nec benè mendaci riſus componitur ore,
Nec benè ſollicitis ebria verba ſonant.

arbitreris de ingenio meo dictum. Non didici gaudia imitari falſa, non ore ridere, mente flere; non hilareſcere vultu, animo dolere. Hoc verò fati mei eſſe cenſeo, ab iis morderi, qui cum religione verecundiam exuerunt. niſi fortè, ſicut qui ocymum ſerunt, feliciùs id naſci ad conuitia interiecta autumant, ita vos ſpargendis contumeliis fecundius mihi nomen paratis. Et ego tamen contra animi mei ſenſum ſcribam?

——*pultes*
Coram alio dictem puero, ſed in aure placentas?

non eſt Stoïci, qualem me facis. aut inuitum me quiſquam cogat, & meliora ſcientem, in aliam à ſenſu meo ſcriptionem? non eſt Stoïci: non ſi tundat in mortario: & exertâ hac linguâ, loquentur oculi: hos ſi quis eruat, ſingula membra iam linguæ erunt. aut quis hanc dexteram, refugâ mente, compellet in ſcriptionem? non ſi Mucius fiam, & ardeat illa in igne: nam quæ ſupererit, dextera mihi & ſiniſtra erit. Etiam hac viduabis LIPSIVM? totum exinde corpus dextera erit, totum ſcribet, & reteget quod claudebat pectus, Stoïcum, vti tu vis; vti ego, Chriſtianum.

——*Phalaris licet imperet, vt ſim*
Falſus, & admoto dictet periuria tauro,

non decedo à veteri maiorum inſtituto: nec fallo ſacramentum, quo baptiſmate obſtringor. At tu memento moniti:

Arcanum neque tu ſcrutaberis vllius vmquam;

minùs

minùs etiam, quæ ſomniata tibi. neque florem domi tuæ natum alieno adnectas capiti, tamquam capitis huius, non tui ſomnium: tamquam horti non tui, ſed illius palmitem.

CAPVT IV.

An animum inclinarit cum Fortunâ.

REDANIVS. Animum inclinaſti, quò propendere cernebas Fortunam: & maluiſti cum Diis adhærere cauſſæ victrici, quàm cum Catone victæ.

LIPSIVS. Priſcus mos redit, & conuitia ſpargimus è plauſtro. Audiſſes Iſocratem; * Τὺς ἄλλυς λοιδορῆσαι, ὐ σημεῖον ἀρετῆς ἐστιν. & temperaſſes ab hac maledicentiâ. Verùm vtcumque ſe res habeat; ſi Diis adhæſi, quid damnas? meliora ſequuntur. ſi non obſtinaui cauſſæ immori cum Catone, quid ringeris? At tu ſatis habes, ſi hanc veterem de Cæſare & Catone gemmam in medium ſparſeris, quæ mihi algâ eſt vilior. Et quis tibi hîc è tripode ad auriculas ſedet, vt ſuggerat & dictet ex exeſo quopiam codice victricem cauſſam, victamque? neque enim hæc tibi, vt pleraque reliqua, ſine Theſeo. Imò quid ſcabiem reuocas priſci temporis? pruritus illi, publicè aut priuatim, quem non tenuerunt? Quid flammas iniicis publici incendij? non ſatis arſiſſe ſemel? ſcilicet non à radice periiſſemus, niſi nouo calami tui igne arderemus.

——abruptis etiamnum flebile venis
Vulnus hiat, magnaq; patet via lubrica plagæ:

& tu mihi partium ſtudia? Fateor, ſtetimus non ſemel tamquam in tenui luto: & obniti (ô homines!) conati, cælo terraq; pugnantibus. nimirum niſi Pharſalica, niſi Actiaca redirent, ſalui eſſe non poteramus. Sed quid ego plura de grandi hoc profundo? tentandum ſemper homini, numquam curioſiùs explorandum. neq; enim hîc ſola humana manus: fuit diuina, quæ modò habenas ſtrinxit, modò laxauit partium fortunam. Perieratis non ſemel, nec ſalus ipſa ſaluare vos poterat: hoſtilia interim, in tam præcipiti fortunâ veſtrâ, imò in ipſo lapſu, conſilia labantes tenuerunt. Nec fuit hoc prudentiæ veſtræ, aut hoſtilis fatuitatis: altior aliqua mens ludebat; & pulſis aliorſum ventis, fluctus ponebat.

——vice cuncta geruntur,
Alternisque premunt.——

* Non eſt indicium virtutis, alios contumeliis proſcindere.

Quid facerem? etiam me Aquilo aliquis inuoluerat in partes. nihil nego; & ſalutem quærebam, & quieta nemora, in quibus tutò, & ſine militari ſago, in pacatâ hac togâ, Muſis conniuerem. quæſiui, vt qui ignem ſolent, cùm ſtrictum eſt frigus,

Et prata canis albicant pruinis;

nec reperi. imò denſiori, & pluſquam Notico frigori implexum me ſenſi: & dum terras fugio intutas, ab immiti abreptus Oceano, conuoluebar fluctibus. Quid ſperarem à citharâ in hoc vorticoſo mari cædibus infami? flecterem iſtarum minas? aut nouus Muſicus cantus dulcedine, in admiratione, inde in auxiliarem manum, raperem tot monſtra, quot regit illud mare? Delphinas habuiſſet, qui mulcentur Muſicâ, gaudent tibiarum cantibus, ac vbicumque ſymphonia eſt, gregibus aduentant; aliquis ex hoc numero inequitantem LIPSIVM reddidiſſet terris. At procul hinc Delphini, durum licet genus, ſed quod tamen aquilonio flatu celeriùs audiat humanas, amicas voces, & dorſo Muſicum ſuum vehat. Sæuiora portenta alit illud mare. ergo me eripui, & cum bono Deo, memet mihi reddidi, patriæ reddidi: nec victricem, victamve partem, ſed cauſſæ æquitatem ſecutus; & apud quam ſecurè me retegerem, id eſt pectus recluderem, Catholicè, & vt preſſiùs etiam aliquid, Romanè à parentibus eductum. Satis, ac nimiùm etiam diu inter contumacia Battauiæ tuæ vada adhæſerat hæc ratis: impegeratque non ſemel ad rupem illam periclitaturæ ſalutis. non quòd quidquam illius altiùs inſediſſet menti; affricuerat tamen aliquid noxij ſui ſucci: vnde illa nata, liberioris opinationis, ſcriptionis. Vidit Deus, & quam ſemper colui, Dei mater, longiuſque à ſtatione errantem ſcapham diuiniore flatu ſuo ad tutiora compulit. Ita perpetim mitis & benigna Domina noſtra eſt, lapſos erigit, & ſeruatum it eos ipſos, qui ſe perdunt. Tu hîc obgannis: aſt ego & euentibus omnis æui & exemplo meo non vno doctus, credo, ab hac vnâ, poſt illum, omne bonum.

CAPVT V.

An ſenſus ſuos de Religione apud Battauos preſſerit.

REDANIVS. Senſus de Religione tuos intimos, quoad vixiſti in Battauis, ſtudioſè pertinaciterque preſſiſti; inemor, & ſupe-

ſuperioris temporis exemplis doctus, quid tibi à feritate Hiſpanicâ, ſi quando ſuperior foret, immineret. Nunc nihil eſt in partibus illis tam vanum, ſuperſtitioſum, anile, abſurdum, quod non præ te feras, profitearis, laudes, propugnes.

LIPSIVS. Subſtringe aurem breuiter ac liberè dicturo: ſi quid non ad gratiam aut guſtum tuum erit, ſuſtine & tolera. Preſſi apud vos de Religione mentem meam. in quo ſi ſilentio peccaui, peccatum fateor. neq; hoc ſilentium meum, teſtatione vnâ, vbi tempus fuit, leniui, ſed ſpongiâ deleui: imò pro timore meo vano, meliora maioraque illi genti repoſui. Neque ego aliam perſonam nunc indui, veterem exui. Semper mihi (ô tu qui vides & ſcrutaris has fibras!) ſemper ſtetit infixa menti Religio vera, à maioribus tradita. quam & palàm loquimur & profitemur. ſemper hic ſenſus, antiquare in Religione, & cum maioribus ſapere: nec hunc calumnia aut vis vlla, non dicam exuet nobis, ſed exuret. Neque eo tamen inficias, non ſemper palàm profeſſum. quo bono, aut cui? Semper hoc videndum ciui bono, ne ſine emolumento Reipublicæ & ſuo; imò ne omnino res eat turbatum, intempeſtiuâ licentiâ, aut ardore in fumum abituro. Diſplicent in Republicâ non pauca, fors & pleraque omnia; videat an malo remedium reperiat. Non inuenit? ſed nec perimat ægrum corpus, & quod inualetudine ſuâ extrema minatur. Prudentis medici eſt, in deſperatâ valetudine, non adhibere deſperata medicamina, quæ plerumque tardè gradienti ægro, præcipitio conſulunt. ergo naturæ illum relinquit, & ſuggerit quædam in robur & leuamentum, ſi fors victrix natura mali, pulsâ quâ opprimebatur malignitate, reualeſcat: aut vt ægrum ſuum paullatim robuſtiori medicabulo paret, dum creſcunt vires, generoſiori medicamini reſpondentes.

At LIPSIVS *hîc tacebat*. Ita ſoleo: nec monita ſpargere non audienda. Ego qui ſum, qui aduerſo ferar æſtu & ventis? aut qui turbatum iam flumen, turbem etiam magis? heus bone, non ſoleo. Audire, & vbi res tempuſque ferunt monere; hoc ſoleo: ſi negant, ſi deeſt concio, tranſire, quaſi non mea, quaſi aliena, quaſi alterius foculi ahenum, alterius cellæ vinum. hoc ſoleo. hoc meum. hoc LIPSI eſt, eritque cum bono Deo, à quo hæc manant, ad quē & refero, cùm vni illi debeam.

Verùm ſilui: & repreſſi intimos ſenſus meos de Religione, quoad apud Battauos vixi. Factum. nam cui retegerem, aut quo bono? æuum & homines ignorare mihi videntur, qui aliud volunt à ſilentio. & rerum hic ſtatus, non viros quærit, qui audire norint & ſilere? an à ſcholâ & vmbrâ adoleſcentulos, quibus omnis prudentia in linguâ? Miſerum LIPSIVM, qui in hanc ætatem inciderit, in quâ nihil tam prouidè fieri poteſt, quod non vellicare malignitas conſueuit. Ego in eâ Republicâ prudenter de Religione verbum inijcerem, quæ variam in primis & miſcellam Religionem induxit, ſtabiliendo vt putabat ſceptro? ego meam interſpargerem, qui vnam, & vnam tantùm, in vnâ Republicâ ſemper probaui? qui riſi Ægyptios Reges? O fatuos! Vnionis auctor Religio vna; eâ confuſâ ſemper turbæ. ita ſenſi, nec quidquam mitto. tu variam dilaudas, & quæ ex cuiuſque voto fabricata: quia libertatis hîc ſpecies. ego hanc à Republicâ repellendam iudico. Vter iuſtiùs?

Nam quod de libertate inclamas, vbi prudentia tua, ſi eam in cuiuſque delectu ponis? etiam criminum? etiam ſcelerum? etiam immanium flagitiorum? nam ſi in his libertatem tollis, & præſcindis hunc finem, quid reſpondebis? Liber homo natus eſt, & in manu iudicij ſui poſitus: tu quid negas, quod natura illi conceſſit? Bono illius negas? quid ſi ille nolit hoc bonum? imò, permitti ſibi quod vult velit, tamquam bonum; cùm ſibi perſuaſerit, omnis faſtigium boni, in quiduis agendi libertate conſiſtere? Quid reſpondebis inclamanti; Quid libertatem adimis, qui non conceſſiſti? naturæ munere hanc accepi: quid inuolas in illius dona? quid conceſſam violentas poteſtatem? Tu verò nihil his motus, improbam, & in Reipublicæ perniciem natam libertatem tollis, etiam propoſitis pœnis. quid ergo libertatem concedis in delectu ſummi Dei? aut quod crimen maius, inuolare in alienas facultates, ſanguinem fundere, an de Idololatriâ cenſeri? alij Deo cadere, alij ſupplices manus tollere, alij litare? hoc volo, alium pro Numine, optimo, maximo habere; verum Numen negare? In Republicâ veſtrâ, ſi magiſtratus, ſi Imperatores bellicos publicè deſignatos, non admittat priuatus aliquis, aut è mente ſuâ alios deligat quibus pareat;

non

non continuò crux & ignis? & in alterius Dei delectu, nemo vel crinem turbet? Iam quid aliud volunt, qui in fidei rebus, pro ſuo ſinguli arbitratu, aliud atque aliud ſtatuunt? nam ab vno Deo, non niſi doctrina eadem: hanc eandemditatem quicumq; tollit, & pro illâ variam mutuoque pugnantem ſtatuit; varios, neceſſum, mutuoque pugnantes, primos ſummoſque pugnantium rerum auctores ſtatuat. neque enim ab vno Deo, ſi Deus eſt, de vnâ eademque re, tot aduerſantia, inuicemque ſe interimentia pronuntiata enaſci poſſunt. Et Deus, ſi Deus eſt, verus eſt, adeoque ipſa veritas eſt. at hæc vna eſt, ſi veritas eſt; plura falſitas admittit. Verum quidquid eſt, non niſi vnum eſt. Quis ergo paullo prudentior probare illam Rempublicam poterit, quæ plures, id eſt falſos (nam id conſequitur) deos inſtituit, firmandi ſui cauſâ? facit hoc, quicumque plures Religiones ſtatuit. Vnius enim Dei, cultus vnus, Religio vna, doctrina vna eſt. Non mihi ergo talis Reſpublica, ſed tyrannis. nam legitima illa ſalutem ſubditorum præcipuum habet, imò vnicum finem. In hoc ergo omnes miſcellæ Religionis Reſpublicas culpo, non modò vt impias, ſed etiam vt improuidas. nam quæ hæc ſecuritas ab alienâ turbâ? à diſſentientibus in ſummâ te animis? infirma. Neq; ego Rempublicam vllam perennaturam putauerim, vbi in animorum diſſidiis aut odiis, ij qui regunt, qui reguntur. partes enim factioneſque erunt: & in te hi vel illi inſurgent, ſi tu pronior in hos vel illos. exemplo illud Ægyptij docuerunt. & quod regnum magis anceps, varium, imò & cruentum, quàm illud, fuit? hiſtoriæ legantur. Expecto quid tu reſpondeas, & quo acumine hæc expungas. Decurris ad Iulianum? non nego, exemplum eſt, veſtro ſimile. numquid probum? Ammianus ita narrat: *Vt diſpoſitorum roboraret effectum, diſsidentes Chriſtianorum Antiſtites cum plebe diſciſſâ in palatium intromiſſos monebat, vt ciuilibus diſcordiis conſopitis, ſuæ quiſque religionis ſecuri-ret intrepidus. quod agebat ideò obſtinatè, vt diſſenſiones augente licentiâ, non timeret vnanimantem poſteà plebem: nullas infeſtas hominibus beſtias, vt ſunt ſibi feralibus pleriſque Chriſtianorum, expertus.* Nota, nota. Duo ſpectauit. primum, ſecuritatem ſuam ab hoc Chriſtianorum diſſidio: ſecundò, exitum ipſum Religionis, quam licentiâ hac ſceabat, & quaſi deducebat in varios doctrinarum riuos, vt ingens illud magni Veri flumen tolleret. Hæc Iuliani mens, quam Optatus Mileuitanus præuidit, & aperuit: *Eo modo putans Chriſtianorum nomen poſſe perire de terris, ſi vnitati Eccleſiæ, de quâ lapſus fuerat, inuideret, & ſacrilegas diſſenſiones liberas eſſe permitteret.* Tu hæc ſi probas, parum Chriſtianus es; ſi improbas, parum ſanus es, qui imitaris: vt quid enim hanc lunam in te trahis? Et fide bonâ, quid magis Rempublicam firmat, quàm eorum qui præſunt, qui ſubſunt, animus vnus? & in vnâ re, ſummâ re, firma colligatio? Quid vero magis animos colligat, quàm *vnus Deus, vna Fides, vnum Baptiſma*? Hic amor non à ſuperficie natus, qui quolibet vento deuertatur, ſed ab intimis fibris, quem nemo ſine fibris ipſis euellat. Atque hi tales *ſolliciti ſeruare vnitatem ſpiritus in vinculo pacis.* Contra vbi hæc varia, non ipſi dicunt, qui pro te dicunt, Ægyptij Reges & Iulianus? qui palàm fatentur, diſſentientes religiones induxiſſe, vt ſubditi diſſiderent? Tu ſi potes, aliud ex his euince, & doce pugnantes Religiones inducendas, vt ſubditi colligentur: nimirum per conciones & lectiones pugnantium doctrinarum: quæ quid ſunt niſi flabra atque incitamenta turbarum? doce non eſſe. doce non facilè diſſentire in externis, qui in ſenſu interno, & in ſalutis ipſâ ſummâ. Repeto. moue hanc omnis benè inſtitutæ Reipublicæ anchoram, & firma ſi potes nauem. neque enim fieri poteſt, vt in tantâ varietate adeò ex æquo librata ſit omnis Religio, vt non vna alteri præualeat. quæcumque talis eſt, non patitur æmulam? quæcumque ſubiacet, extra metum eſt? Silet fortè hæc oppreſſa. reſumptura animos, ſi creuerit. ſi par priori, aut ſuperior, an tacebit? exempla docent. Heu meum Belgium! orbi ludibrium debes. O Regnorum ille flos, vt emarcuit ab hoc vario imbre!

De ſuperſtitione quid dicam? Cicero tibi lumen præfert, ne quid libero nimis pede vageris: *Religioni parendum eſt, nec patrius mos contumaciter repudiandus eſt.* Et mihi quidem ſedet, pio maiorum ſenſu, omnem hunc, qui apud nos eſt, cultum è ſalutis noſtræ principibus defluxiſſe; etiam actiones, & quæ circa eas, tempora dico, modos, ornatum, ſplendorem forinſecus, aut in ipſis adytis. Tolle hæc, quæ tu vno Superſtitionis nomine, refluet omnis ex-

terior cultus ; & cum hoc quidquid eſt internæ venerationis. Hinc Deus ab omni æuo prouidentiſſimâ curâ prouidit externum ritum: ne remoto hoc flabello, omnis cæleſtis ignis innatus animo, abiret in fauillas. Neque in vnâ Religione hoc tantùm: in omni politico corpore eadem videbis. Seca quidquid externum, momento interna ruunt; & iam Regna nulla, Imperia nulla.

Verùm aliud olim dixi. O quoties eadem! Auguſtinus, antè Manichæus quàm noſter; Ambroſius antè deorum cultor cum Conſtantino: & Gallia ante Dionyſium qualis fuit? illius Reges ante Remigium quales? quales ante Seruatium & Maternum Belgæ, ante Willebrordum Battaui? *Dixi tamen aliud.* Dixerim; & fors etiam ſcriptis aliud exciderit. non pœnitentiam olim talium ago? atque hæc non ſatis eſt ad dicta ſcriptaque illa omnia vnâ ſpongiâ eluenda? nec nouum in iuuentutis calore, calida quædam, & tamquam à muſto ſpumea euaporari, quæ maturior ætas purget ab omni fæculentiâ. Er quis veſtrûm, cuius non aliquod dictum factumque iuuentutis primæ, quod pœnitentia pòſt correxerit, quod factum dictúmve nollet? Ac neſcio, an humanum ſit numquam labi. Audi eloquentiæ flumen: Οὐκ ἔστιν ἄνθρωπον ὄντα, χωρὶς ἐλαττώματος εἶναι. *Hominum nemo vitio caret.* Audi Suidam: Μηδὲν ἁμαρτεῖν, ἐστὶ θεῶν, καὶ πάντα κατορθοῦν. *Deorum eſt, non peccare, & cuncta rectè facere.* Neſcio denique an humanum, primæ illius ætatis,

Dum roſeis venit vmbra genis, vultuſque recedunt,

ceſpitationes obiectare viro. Hac enim ratione, & iuuentutis ignorantiam, infantiæ inſcitiam, cunarum balbutiem, faſciæ ſordes obiectabis viro. quod quâ prudentiâ, tu iudica.

Quamquam ſi procul calumnia, & adnatus magnis liuor; vel me tacente, libri docent, quid in mediâ Battauiâ de Religione, & vnâ Religione ſenſerim, nullius purpuram, nullius ferrum veritus. nec eruuit calamus palàm teſtari, quod ab vberibus altiùs imbiberam, quàm ciuilibus his nimbis exhauriri poſſet. Lege quiſquis verum amas: nullius iudicium reformido, tantùm inuidia & odia ſemoueantur.

CAPVT VI.

An nomen Christiani in Mariani mutet.

REDANIVS. Nomen in Baptiſmo datum tranſcribe Matri, & auctoribus ducibuſque Ieſuitis, da te in Sodalitium Hallenſe: vt iiſdem ſacris initiatus, dehinc pro Chriſtiano dicaris mitiore vocabulo Marianus; aut, ſi vis breuiùs veriuſque,

Vnum de medio tollere vota potes.

LIPSIVS.

Bacchum in remotis carmina rupibus
Vidi docentem (credite poſteri)
Nymphaſque diſcentes, & aureis
Capripedum Satyrorum acutas.

Hos inter auritos Satyros, noſter hic feſtiuus poëta. At tu quicumque hunc vides;

Fenum habet in cornu, longe fuge: dummodò riſum
Excutiat ſibi, non hic cuiquam parcet amico.

& mihi fucum hæc faciant? Alus ſcurrilitates tuæ, aliis. ego illas credo ab audaci aliquo & malè ſagaci ingenio, à temulento deructatas pectore: quas à compotoribus propinatas, tam malè ſtomacho mandaueras, vt neceſſum fuit regerere. & dum hæc ſpargis, feſtiuus admodum tibi videris: at nos riſimus camelum ſaltantem. O bone. *Omnes videmur nobis ſaperdæ, feſtiui, belli, cùm ſimus copreæ.* An me, an quemquam, cui cerebrum in capite, pudeat aſcribi in Sodalitium Dei Matris? an pudeat vocari Marianum? Qui matris, filij eſt: qui Marianus, Chriſtianus eſt. Et quod tibi nomen ſanctius, Lutheri, Caluini, an Dei matris MARIAE? quod Sodalitium, huius an illorum? Æole non eſt hîc locus tuis flabris: alias terras & maria cogita. Speraueras riſum theatro: feſtiuiùs de compitis ſcurra, aut de piſcario ſcammate effrons muliercula. *Lipſius pro Chriſtiano Marianus, aut Maranus.*

Euge tuum bellè: ſed bellè hoc excute totum: quídnam intus habet? Pulmentum pueri huic graculo. ego quid dabo? dictum vetus:

Qui captat riſus hominum, famamque dicacis,
Fingere qui non viſa poteſt,——
——hic niger eſt, hunc tu Romane caueto.

cuius ego ſi mores, ſi vitam ſpectandam dedero;

Quàm timeo, victus ne pœnas exigat Aiax,
Vt malè defenſus.

Nolo

Nolo conuitium conuitio, ſordes ſordibus eluere: at ne falſis quidem vera reponere. Equidem

Vt ſis tu ſimilis Cæli Byrrhiique latronum,
Non ego ſim Capri neque Sulci: cur metuas me;

cur hæc in nil merentem conijcias probra. Et vis tamen in omni hoc riſu tuo mentem meam? vis verbo? Dei ſum. Dei matris ſum. imò quia matris ſum, Dei ſum: neque enim matris eſſe poteſt, qui non eſt filij; nec filij, qui non ſit matris.

Huius ero viuus, mortuus huius ero.
Sed tibi, crede mihi, cornua rurſus erunt.

Poſt omnem hunc cachinnum, aperi te tantùm, nomenque tuum. quid erubuiſti? aperi. fors in illo reperiemus cachinnabiliora. aures albas, bifidos pedes, cornua, & barbulam. retege altum à ſanguine nomen Arcadiæ matris. Achilles an eius frater es? Hercules an Cacus? Quid refugis? palles. ita ſolent qui furti tenentur. Amicus es? quid amicum vereris monitorum auritiſſimum? Hoſtis es? quin palàm congrederis, ſi vir es? imò ſi eſſes, iam frontem oſtentaſſes: nec à decem paſſuum millibus, ſed cominus, cominus inclamaſſes:

—Ego hanc machæram mihi conſolari volo,
Ne lamentetur, néve animum deſpondeat,
Quia ſe iam pridem feriatam geſtitem,
Quæ miſera geſtit fartum facere ex hoſtibus.

Aude pedem pedi. en me. Quid quæris oculos, quorum præſtringas acies? en me, tantùm aude. egredere. O virum

Fortem, atque fortunatum, & formâ regiâ
Tum bellatorem,

qui nomen tam enixè tegit ſuum! nam ego poſthac dicam

Pyrgopolinicem te vnum in terrâ viuere
Virtute, & formâ, & factis inuictiſſimis.

qui numquam hoſtem videris. Interim, ego tibi, quicumque hæc leges, edico fide optimâ:

Periuriorem hoc homine ſi quis videris,
Aut gloriarum pleniorem, quàm illic eſt;
Me ſibi habeto: ego me illi mancupio dabo.

CAPVT VII.

An ingenij dotes ſubmittat Idolo Hallenſi.

REDANIVS. Largiſſimas ingenij animique dotes, largiſſimâ Dei manu in te collatas, veluti faſces ſupremi in litteris honoris atque imperij ſubmittis Idolo Hallenſi; & talenti tui diuinum munus defodis ad eius aram.

LIPSIVS. Hìc feris, ibi palpas. nimirum: * Ἐκ τοῦ αὐτοῦ στόματος βρύει τὸ γλυκὺ καὶ τὸ πικρόν. O te Ioabum, Abnerum Lipſium! Sed hîc cùm tibicinem ad oſtium Lipſij canere iuſſiſti, ad Diuam deflectis, in quam deſæuias. & quid tibi cum iſto axe? quid culici cum elephanto? quid hîc fauos ſpargis & fella miſces? quid roſas, & ingenij mei mulſa, quid litterarios faſces ſubſternis Idolo? At ego id facio, qui ſubmitto Idolo Hallenſi. Cornua tibi eſſe putabam; nunc mugis, vacca es. Tam ſtolida a te? imò tam fatua ab homine? Nullum mihi Hallis idolum. neque hoc diceres, ſi ab Apoſtolo idolum didiciſſes. Imago ibi Diuæ meæ, Dominæ meæ, cui poſt Deum, Dei matri, SALVTIS & CLEMENTIAE non vnam aram debeo. Ringere: & ſi voles, cum Iſchariotâ diſrumpere. Ego illi, quidquid in hoc pectore eruditionis, macto victimam; felix, ſi admittat. Ego illius pedibus, quidquid hic ingenij, ſubſterno arenam; beatus, ſi calcauerit. Ego hæc talenta, diuinum munus, defodio ad illius aram, quæ etiam ſeruatum it eos ipſos qui ſe perdunt. Ego eruditionis (fas ſit ita loqui) ſtellas omnes ſpargam & defigam in hoc ſecundo cæli vertice. Sed & huius Diuæ, Dei Matris, quæ Hallis eſt, effigiem venerabor. Factum hoc Imperatoribus, quorum imagines in ſignis, & effigies etiam in caſtris: atque ad eas exteri ducebantur; & ; obſequij ſignum venerabantur, ac tamquam præſentem adorabant. Tacitus Annal. XV. *Medio tribunal, & tribunal effigiem Neronis ſuſtinebat. ad quam progreſſus Teridates, cæſis de more victimis, ſublatum capite diadema imagini ſubiecit.* & ego, verebor, Diuæ noſtræ, Dei Matri, imagines araſque ponere? venerari? non ſi te tuoſque omnes rediuiuos pariat Achitofelos:

Quales nec ſtatuas imaginesque,
Ære aut marmoribus, coloribusque,
Mentor, Praxiteles, Scopas dederunt:
Quantas nec Polycletus ipſe finxit,
Nec ſit Phidiaco figura cælo,

tantas maioreſque etiam dabo; ſi non ære, aut perituro marmore, calamo hoc, & LIPSIANO (abſi inuidia) calamo æternùm cum bono Deo perennaturo. Sed neque res mihi magna vlla, ſine hoc ſidere,

* *Ex eodem ore dulce & amarum manat.*

Dei matre: addo, nec Chriſtianorum vlli. Vt enim Architectis opus nullũ rectè proceſſerit ſine libellâ ac lineâ: non item mortalibus nobis, ſine normâ hac directrice.

CAPVT VIII.

An coactionem in Religione inducat.

REDANIVS. Libertatem apud nos (nec aliud in ore tuo) eoque nomine Ordines huius aſſertores probare & laudare tibi ſolenne. homines nos eſſe, ratione non ferro ducendos; liberos nos, ac proinde liberam Religionem, liberum de Deo ſenſum. nunc ad vnam aliquam arbitraris cogendos. hanc mentem ſi repreſſiſſes, veniâ dignus eras; nunc cùm ad eamdem, tamquam face, Principes accendas, quis perferat niſi ſeruus natus?

LIPSIVS. Hic vnguis in tuo vlcere. Quid inclamas?

Da ſpatium tenuemque moram, malè cuncta miniſtrat
Impetus.

tecum habita, te, teipſum in concilium aduoca, damnabis hunc damnatitium tuum æſtum. Et quod tibi tuiſque aſſiduè in ore, Auguſtinus refellit: *Fruſtrà dicis, Relinquar libero arbitrio. cur enim non in homicidiis, & ſtupris, & quibuſcumque aliis facinoribus & flagitiis, libero te arbitrio dimittendum eſſe proclamas? quæ tamen omnia iuſtis legibus comprimi, vtiliſſimum eſt. Dedit quidem Deus homini liberam voluntatem: ſed nec bonam infructuoſam, nec malam voluit eſſe impunitam.* Quid ſi exempla etiam huius coactionis? Non Deus ipſe Iudæos coëgit ſacra & cærimonias ſuas agnoſcere? non igne, ſerpente, ferro reluctantes coërcuit? & quiſquam hîc mihi Deum damnabit? mulcentem volet, non minitantem, non cogentem? Quid? vos ipſi quoties hoſtes iudicaſtis, qui ſacra veſtra aut non ſuſceperunt, aut alia delegerunt? quoties capite conſtantiam luerunt, qui maiorum placitis fortiùs inſtitiſſent? Notum illud apud vos, *Libertas*. at quis veſtrûm eam conſecutus, Catholicis, id eſt nobis, verè Chriſtianis, verè Romanis, verè Apoſtolicis, libertatem aut permiſit, aut cùm poſſet non ademit? aut demum leui verborum compulſione contentus, intra minas ſe tenuit? Quoties ignes ſenſimus, & Decianis ſæuiora flagra? Dionyſianis truculentiores gemitus? Neronianis immaniores proſcriptiones? Leuiane hæc à Libertate malâ? Verùm tu hæc ne attingis quidem: & ſi quando à nobis auditis, nugas & nebulas verborum offunditis, & dimiſsâ vbique accuſatione noſtrâ, bellorum ciuilium fortunam opponitis. Et ego nolo nunc hæc triſtia; audiamus de re ipſâ Ambroſium: *De negotiis ciuilibus ſi quid ſtatuitur, nemo putat eſſe violandum; & præceptum de Religione calcabitur?* Quid, quòd pœna in ciuilium denuntiationum tranſgreſſores: & nulla erit in Fidei imperia temerantes? maximè cùm nulla res æquè ciuilem ac politicum ſtatum immutet, ac Religionis innouatio: neque ab aliâ re maius periculum imperiis ac ſceptris, quàm ab innouatâ religione: magis etiam ab effuſâ quiduis credendi & docendi libertate. Hinc apud omnes gentes coërciti ac puniti religionis nouatores. Nihil hîc de Athenienſibus, Romanis, reliquis, dico: Iudæi, qui proximi ad ſacra noſtra, quàm hîc duri? nec cohabitationem admittunt cuiuſquam à patriâ religione diſſidentis. Quid in Eccleſiâ Chriſtianâ veteri? Licentia effuſa numquam fuit, poſtquam illa Principes habuit Chriſtianos; imò correctio ſemper in nouatores fuit, aliàs alia, pro tempore ſcilicet aſtricta magis aut remiſſa, proque innouatione lenis aut ſeuera. Exempla dabo. nota vetera: & recentia tangunt propiùs; nec vlla magis, quàm quæ domi noſtræ nata. Quare cùm nulli vobis propinquiores ſint, quàm maiores veſtri vobis, vos vobis dabo. Ioannes Matthiæ Harlemenſis, nouus orbi Enoch, quantas Amſterodami turbas dedit? Haud diſſimiles Ioannes van Gheel in eâdem ciuitate: arcem in eâ, & regni ſui ſedem habiturus, ni fortiter obuiàm itum eſſet: & ſtetit hic religionis prætextus ciuibus magno ſanguine. Iam Ioannes Leidenſis ſartor, quàm ſceleſtè Weſtphalis impoſuit, cùm ſe Iſraëlis iactaret Regem, veteribus promiſſum, vt eriperet ſuos è diuturnâ ſeruitute? at niſi potenti exercitu Imperij Principes, Monaſterium noui Imperij ſedem obſediſſent, recepiſſent, ipſumque & aſſeclas dignis ſuppliciis affeciſſent, magnas Europâ totâ flammas ſparſiſſet, non vno ſæculo delendas. Et Dauid Georgius Delfenſis, officio vitrarius, vibex & macula ſuæ gentis, qui ſe Spiritum ſanctum cælo miſſum, & à Filio antè promiſſum proclamabat, non res ſemel mouit tam fatuo commen-

Contra Creſcent. cap. 51.

Anno 1532. Anno 1535. Anno 1534. Anno 1544.

mento? Nec diſſimilis fraudis impoſtor alius Hermannus ſutor, qui ſe apud Friſios cæleſtem Patrem palàm aſſereret, & Cornelius Int-kerckhof, qui ſe tanti patris cælo natum filium impudentiùs an ſtolidiùs iactatet, non Rempublicam mouiſſent, ni occurſum tempori foret? Quid Theodorus ſartor? auſus eſt, inauditâ ſæculis impudentiâ, ſe, ſocios, mulieresque comites, palàm oſtentare nudos, quòd veritatem negatet tegendam; nudam illam eſſe, aſpernari abſcondi. nec defuiſſent qui crederent, niſi Magiſtratus prudentiâ extinctus hic minitabundus ignis fuiſſet. Hæc ſtolida hoc æuo. * Τοῦτό γ' ἐστὶν ὑπερβολὴ μανίας. ô noctes prudentiores hoc monſtro! erubeſcant vel emortuæ lucernæ ad tam fœdam caninam proluuiem Hentici Nicolai. non ſuffunditur homo, non nupta, non virgo, ad alienos amplexus: nihil hìc intactum, nil ſanctum, non thorus, non ſanguis, non patet, mater, ſoror; prout ſors dederit, & impudentes tenebræ. Plura vetat pudor. & hic tamen quàm non ſemel vniuerſam propè Reipublicæ anchoram mouit, ni occurſum impudentiſſimæ libidini foret? Atque hi omnes, ſub putioris Euangelij, & à fæce ſuâ ſecreti, nomine. ita plerumque ſub honeſto hoc velamine, latent ſpurcitiæ, impietatis, ſcelerumque ingentia maria: tegiturque hoc quaſi mantello improbitas omnis. retege: nec iam de religione bella vlla. & Paulus Æmilius in Phil. II. pro me retegit. *Nihil in ſacris bellis perinde obfuit, atque mos iam exortus, vt honeſtâ præſcriptione ſuas quiſque reſpiciat res. In ore omnium ſanctum piumque verſetur: conſilio, conatu, animo, ſecùs afficiantur. Si de Religione tantùm agatur, ſi obliuio noxæ ſanciatur, ſi ſanatis mentibus fortunis hominum abſtineatur, omnes idem ſentiant.* Credas vatem fuiſſe, & ſcripſiſſe in hoc æuum; debebatur nimirum hæc peſtis ætati noſtræ, vt tot portentorum mater, ignara antè monſtrorum, fieret Battauia, armaretque in ſua viſcera filios: & armorum honeſtæ aquilæ, Euangelium; & lapſæ iam ac cum ætate ſeneſcentis, aut emortuæ fidei, iuuenatio. O quando ſerenior nos cælo aura reſpiciet, & difflabit, quibuſcum luctamur, fluctus! neque enim tam acria, tam diuturna bella pugnata legimus pro Religione. Iuuenalis pro monſtro habuit, duo oppida in Ægypto concutriſſe intet ſe ob hanc cauſſam, & id dignum Satyrâ cenſuit: quid nunc ſcriberet vbi Europa penè tota!

Anno 1535.

* Illud verò eſt omnis culmen inſaniæ.

——Pariter ſtabulare bimembres
Centauros, vnaque ferunt Cyclopes in Ætnâ
Compoſitos, ſunt & rabidis iura inſita moſtris
Iusque ſuum.

& nos, infelix Belgium, vnius Religionis obtentu, tamquam militari exciti teſſerâ, euolamus auidi in amica olim viſcera, in ſocium ſanguinem, in vnius vteri nexum, orbi fabula & luſus. O mea Battauia, vbi candor, morumque ſimplex ſuauitas? Docurrimus ad arma; &, audeo dicere, armorum cauſſas neſcimus. Obtenditur *Libertas* & *Religio*. Nomina ſunt & ſparſæ in medium nuces, irritamenta puerilium diſſenſionum. Et quis, amabo te, vos impulit ad innouandam Religionem? neſcis à nullâ re maius periculum imperiis & ſceptris? Exempla domeſtica dedi: at tu, vt video, externa expectas. Dabo. Ægyptius, ſub Claudio, non triginta hominum millia ſibi adiunxerat, Ieroſolymam regiam habiturus, ni à Floro Præſide fortiter obuiàm itum eſſet? Haud diſſimile Marici illius factum ſub Vitellio in Galliâ; Emmanuelis Abrahami dicti in Africâ, quo etiam Marocenſium Regem regno & vitâ ſpoliauit. Apud Turcas, nónne aliquoties res motæ hoc prætextu? Schacoculis & Calender Zebelis, pluresque in illo imperio, non ſat magna innouatæ Religionis documenta? Quid Germania noſtra? Zuinglio ductore, quot ſuorum funera vidit religionis obtentu? centum millia ſi dixero, nihil dixero: ita paſſim deſæuiit hæc peſtis. Quot Sueuia, & circumiacentes prouinciæ, Thomâ Muncero duce? Iam Miſnia, Morauia, Luſatia, Auſtria, Sileſia, Hungaria, Polonia, Suecia, Dania, Bohemiæ ante omnia regnum, Ziskâ & Procopiis ductoribus (quaſi deeſſet cælum quo rigaretur, quo tamquam vbere lactaretur) quàm triſte oſtentauit ſolum ſanguine ſuorum fecundatum, vnius religionis prætextu? Cùm ſæuirent Orebitæ, Thaboritæ, Orphani; cùm tot ſexus omnis myriades terram propè integerent, & ſanguinum quædam maria protruderent; non ſatis hæc ad omnem poſteritatem erudiendam, & nouitatis auctores acrioribus etiam pœnis coërcendos? Vt iure hìc concludam Liuiano dicto: *Nihil in ſpeciem fallacius, quàm praua religio, vbi deorum numen prætenditur ſceleribus.*

Anno 1525.

De Libertate; quid dicam? Qualis illa, quæ

quæ momento omni pendet ab armati militis dexterâ? adſit modò dux, non deerunt qui ſequentur. Vnus aliquis candelam præferat, aderunt extemplo faces & ignes, quibus Reſpublica, palea & aridum ſeditionum lignum, ardeat vniuerſa. Quæ ergo libertas, in alienâ manu, militis manu, & externi militis manu; quem nec ſanguis patrius, nec patria pietas, reuocet ab excidio?

Sed iam tibi, ô æterna Sapientia, *lætus, lubens, laudes ago, grates gratiaſque habeo*, quòd duce te euaſi ex illis ſalebris, & loca deueni, per quæ facilior mihi tutiorque ad te curſus. Hîc viuo, Deo, patriæ, amicis, mihi; apud veteres Grudios, veteres amicos, ac propè ciues. In hoc ſcientiarum nemore, mecum & cum Muſis in gratiam redij: & eminus ſpecto nubes iam iam ruituras. Auerte, qui potes, Deus.

Verùm ad calumniam. Ego in Religione libertatem aut illius aſſertores probare ſolitus? quouſque odia? cuius hæc verba, VRE, SECA? potui fortiùs? ego religionum pro cuiuſque arbitrio delectum? in re medicâ, & politicâ gubernatione non interitus ab hoc libero arbitratu & delectu? & in Religione ſalus ſtabit cum hac arbitrariâ prodigioſâ ſequelâ? aut tantarum religionum inuicem pugnantium auctor Deus vnus? aut ad vnum mutuò ſe interimentia placita?

CAPVT IX.

An Vſtionis & Sectionis auctor.

REDANIVS. Homo mitis, qui lenitatem paſſim profiteris, ac ipſo vultu Stoïcam quamdam lentitudinem, vſtiones nobis ac ſectiones inclamas, Iberici conſilij teſſeram.

LIPSIVS. * Πρὶν ἐσφάχθαι, δέρεις. Legiſti mea? ſi non, næ tu inſigniter impudens es, qui non lecta carpis: ſi legiſti, malitia tua immanis eſt, appingere quæ nec cogitata ſunt. & tamen hîc, ſi vſpiam, triumphas, & inueheris albis equis. Ego quid? teneor, nec orci me galea teget. nimirum: *In Religionis negotio, in quo libertas cuique ex voto, ille ſemper clemens, & modeſtus, cultros & ignes admouet.* Quid dicam? aut quæ verborum moderatio effrenes tuos impetus cohibeat? Vt calx aquâ accenditur, ita tu efferatus temperanti omni ſermone, neque tamen ſilentio hîc tueri me [illegible]eo. Quid? ego tibi ſum ille Cyclops, Phalaris, cui ludo & ioco ſanguis humanus? tu homo in hac luce temporum, audes hæc ſic palàm mentiri? quaſi nemo eſſet, qui mea legiſſet, aut legeret. Admoue cucurbitas, aut periſti: neque enim tibi hîc ſinciput ſanum eſt. intereà hæc à me habe: Quicumque ſedatè mea legerit, nec ſæuitiam nec lenitudinem increpabit: & fatebitur viam præſcriptam, quam bono generis humani iniuerint hodie qui regnant. Fatebor tamen, in lenitudinem ſemper pronior. adeò, ſi peccandum, in hac parte malim, quàm in aliâ.

* Priuſquã occideris, excorias.

Et tamen, *Vre & Seca*. Num ferrum ſtatim in omnes & ignem? O bone, non. ſed pro modo delicti coërceri volo & puniri; patrum in primis exemplo; quando à vanâ Religione turbæ & diſſidiorum faces accenſæ. In Lucretio non legiſti,

——quòd ſæpiùs olim
Relligio peperit ſceleroſa atque impia facta?

Hæc vbi denata, an non ſecandum cenſes? vis parci? vis ſemper? etiam cum Reipublicæ interitu? Leidæ, Levvardi, Amſterodami, Monaſterij, annis 1533. 1534. 1535. voluiſſes parci, voluiſſes omnibus? Non tunc plerique rogati quid in viſcera ſua ſæuirent Battaui, reſponderunt, non fortiùs quàm prudentiùs,

. Neglectis vrenda filix innaſcitur agris?

& tu (aude) damnas Reſpublicas, quæ has peſtes ſuſtulerunt? Voluiſſes ſeruaſſe? quæ hæc clementia eſt, paucos ſeruare, vt plurimi pereant? Vera veriùs clementia eſt, paucos tollere, vt ſerues plurimos; paucos reprimere in nequitiæ ſuæ curſu, ne ad alios malum ſerpat. Monet Seneca: *Si cogitaueris tecum, remedij cauſſâ quibuſdam radi oſſa & legi, & extrahi venas, & quædam amputari membra, quæ ſine totius pernicie corporis hærere non poterant;* hoc quoque patieris probari, nullam eſſe ſæuitiam, vt *qui viui noluerunt prodeſſe,* morte certè eorum *Reſpublica vtatur.* & alibi: *Quædam haſtilia detorta, vt corrigamus, adurimus; & adactis cuneis, non vt frangamus, ſed vt explicemus, eliſimus: ſic ingenia vitio praua dolore corporis animique corrigimus:* eoque magis, quò ingenij grauius malum eſt.

Antè tamen quàm ad hæc extrema, verbis, monitis, præmiis, minis etiam emendatio tentetur; nouiſſimè ad pœnas, & quidem lento gradu: exemplo medici, qui,

vbi

Seneca. vbi *fruſtrà molliora ceſſerunt, ferit venam; membriſque ſi adhærentia nocent, & morbum diffundunt, manus affert: nec vlla dura videtur curatio, cuius ſalutaris effectus eſt.* Dura tamen hæc ſectio. Reſpondet Tertullia- In Scorpiac. nus: *Horrorem operis fructus excuſat. Vlulans denique ille & gemens & mugiens inter manus medici, poſtmodum eaſdem mercede cumulabit, & artifices optimas prædicabit, & ſæuas iam negabit.* idem faciet Reſpublica, valetudini, id eſt tranquillitati reſtituta. Graue tamen illi qui patitur. A Tertulliano lenimentum capiat: *Medicinæ præſidium plures refugiunt, plures ſtulti, plures timidi, & malè verecundi. Et eſt planè quaſi ſæuitia medicina de ſcalpello, deque cauterio, de ſinapis incendio; non tamen ſecari, inuri, & extendi, morderique idcircò malum, quia dolores tibi adſert. nec quia tantummodò contriſtat recuſabitur, ſed quia neceſſariò contriſtat adhibebitur.* Quid quòd ſæuior etiam correctio magis pro illis ipſis? Auguſtinus in hac re: *Magis pro eis ſunt leges iſtæ, quæ illis videntur aduerſæ, quoniam multi per illas correcti ſunt.* iterumque: *Moleſtus eſt medicus furenti phrenetico, & pater indiſciplinato filio; ille ligando, hic cædendo, ſed ambo diligendo. Si autem illos negligant, & perire permittant, iſta potiùs manſuetudo falſa, crudelitas eſt.* Hos tales, quicumque in Republicâ es, audi potiùs, quàm illos de viâ clamoſos, quibus omne cerebrum in linguâ eſt.

Verùm, *Vre, Seca.* O verba! periiſſent illa & calami. & tamen, ratione ſi diiudicamus, quid peccant? A veteris medicinæ ritu ſumptus ſermo, qui in vlcere aut vulnere ſecabant, & deinde ſiſtendo ſanguini vrebant. Quis vetet eadem in animi vlcere? imò cur non magis in hoc? eoque acriùs, quò huius ſanies & malignitas ad plures ſpectat? Caluinus in Serueto præit exemplo; & vos, antè dixi, non ſemel. quò miror magis vos de ancillulâ Bruxellæ defoſsâ debacchari; nec vnum propè librum prodire ſine hoc ceſpite. Erat è diſciplinatu Nicolai Storck, Thomæ Munceri, propiùs etiam ex Henrici Nicolai; quem virum vos omnibus digniſſimum flammis non ſemel iudicaſtis. *Sed mulier hæc.* Non erant mulieres, quas Amſterodami morte Anno 1534. coërcendas Senatus iudicarat? *Sed illa turbas nullas dederat.* Reſpondebit pro me Seneca: *Multorum, quia imbecilli ſunt, latent vitia; non minùs auſura, cùm illis vires ſuæ placuerint, quàm illa, quæ iam felicitas aperuit. Inſtrumenta illis explicandæ nequitiæ deſunt. Sic tutò ſerpens etiam peſtifera tractatur, dum riget frigore. non deſunt tunc illi venena, ſed torpent. Multorum crudelitas & ambitio, & luxuria, ne paria peſſimis audeat, fortunæ fauore deficitur. Eadem velle eos cognoſces, da poſſe quantum volunt.* An expectandum putas, quoad venena ſerpens fuderit? Et quem tu in Republicâ magnum virum arbitraris? qui ſeditionem in ſemine ſuſtulit; an qui cùm poſſet, neglexit, nec antè aggreſſus quàm virili robore ſuo plenam? Ille ſine Reipublicæ periculo, & in ſolo noxio ſanguine ſcelus piauit; hic non rarò etiam cum Reipublicæ interitu. Neque ille peritiſſimus nauclerus eſt, qui nauem cùm conieciſſet in b[illegible]ia, ſaluam tamen deduxit in portum; ſed qui vitauit. Ille ſi deducit, laceram plurimùm, & fatiſcentem, ſuoque iam oneri ſuccumbentem, non ſine vectorum merciumque metu deducit; hic etiam itine damni metu. Sed neque ille diligendus eſt medicus, qui ægrum ad extrema deducit, vt pòſt medeatur; ſed qui antè prouidâ cautione minitantem morbum necat.

CAPVT X.

An LIPSIVS *de Fato gentilizet.*

REDANIVS. O mutationem non excelſi! Ille qui nunc in Hallenſi, qui in Sichemenſi Diuis, ad ſuperſtitionem omnia, qui ſupplex ſtatuæ, qui Idolo; olim ſine Deo, in Fati verba iurat: cuius imperio, ſe, ſua, orbem ſubſternit.

LIPSIVS. Benè ſperare de tuo morbo incipio, euomuiſti. Verùm quid hîc lancinas? Fati nomen? Non diffitebor, familiare mihi libriſque meis. verùm quid hîc diſplicet? Age, excute omnia mea ſcripta, an Fatum inuenies à me, alio quàm probiſſimo ſenſu? neſcio. ſi erit, iam nunc reſcribo, & deleo. Quid ergo ſuper hoc diſplicet? niſi quòd nil tibi placet, quod aliis placet. at eò mihi placet magis, quò tibi tuiſque placet minùs.

At fatalis illa neceſſitas, non Gentilitas eſt? Semper tui ſimilis es, incogitans; intentus & paratus inferre tantùm ictum, non vitare. Hîc ego antequam altum illud ingredior, præfabor lubens, me labi & errare poſſe. Res Theologa eſt; quare Theo-

Theologis haud inuitus ſubiicio, qui potiores me iſthæc cernere & arbitrari. Ad horum ſubſellia appello, ad quæ ſola veniunt hæ cauſſæ: tu ſi audes, ſiſte te huic tribunali. Ecce quid ſentiam. Numquam ego Fatum volui, immotas quaſdam gentilitias cauſſas, quas declinare nemo poſſet, ob inexpugnabilem quamdam inter ſe innexionem. quis enim tam infans, non rideat aut illam occantem, aut hanc neutem, aut neſcio quam ſecantem? nimirum in cæleſtibus nuceta naſci? Quid ergo Fatum? niſi quod Deus præprouidâ cognitione, de quacumque re, in illâ immenſitatis ſuæ prænotione effatus eſt? hoc mihi Fatum, & verè Fatum, maximi Dei effatum, qui ex altitudinis ſuæ ſpeculâ ventura diſpiciens, liberarumque etiam cauſſarum propenſiones, delectuſque liberos, non potuit ſæculorum ignorare euentus. Hæc ſcientia Fatum mihi, nec aliud. Scire enim Dei quid aliud, quàm quoddam effari eſt? & niſi malis effatum, ſcientiam ſequi; ſcientiam verò, futurorum euentum. neque enim ſciri poteſt, niſi præeat aliquid quod ſciri poſſit, ac quaſi præiaceat intellectus operationi. Nam in quod intellectus fertur, & viſualitatis ſuæ radios mittit, aut re ipsâ iam eſſe, aut eſſe poſſe neceſſium eſt. Neque hæc aut ſcientia aut effatum, natas iam aut naſcituras res violentat: non magis, quàm viſio mea ſeſſionem tuam, ſcriptionem tuam. nec magis neceſſitatem adnectit rebus, quàm aſtrologi cognitio, ſecuturæ pluuiæ. Ita ſentio. tu ſi quid hîc habes, extra conuitia, extra calumnias & mendacia, quibus me oneras, expedi. Videam aliquando à te veri vmbram. nam illa, quibus ad popularem inuidiam omnia reflectis & torques, & ego, & quotquot mecum doctiores, rident. Pro quibus quid reponam? veterem pœnam Rhemniæ legis, frontem inuri K. litterâ, Kalumniarum indice. Vis plura de hoc profundo? nec haræ roſas, nec ſtabulis lilia ſpargo. & ſi altiùs pedem figo, in tenebris micare me fateor. O mi Sol magne, & ſalus, ſequor ductorem! tu mihi Phœbus in hac nocte. Et iam video, nec aperio tamen tibi laſciuo & ſtolido prouocatori. nam quæ ratio aut argutia te vincet, qui cerebrum non in capite, ſed in crepidâ circumferre mihi videris; è quâ aliquid humanæ lucis mutueris, ſi quæ neceſſitas pupugerit? An tui ſimilis reponam verba, vt ſit quod dicitur Thuſcum iurgium? Non ſoleo. & ſi illa voles, alium quære; non deerunt è tuâ Batauiâ, aut è vicinâ Germaniâ. Quamquam cordatis hîc eruditioribuſque ſat multa: tibi numquam ſatis. nam, vt ille, fruſtrà hanc ſalpam contundo, numquam exiliet perdix. & plura de grandi hoc abdito

Scire nefas homini: nos tamen prauum & debile vulgus
Scrutamur penitus Superos. Hinc pallor & iræ,
Hinc ſcelus, inſidiæque, & nulla modeſtia voti.

Lyricus benè monuit:

—quid æternis minorem
Conſiliis animum fatigas?
Permitte diuis cetera: qui ſimul
Strauêre ventos æquore feruido
Deprælianteis, nec cupreſſi
Nec veteres agitantur orni.
Quid ſit futurum cras, fuge quærere: &
Quem fors dierum cumque dabit, lucro
Appone.

CAPVT XI.

An Lipsivs Stoïcæ ſectæ.

REDANIVS. Quòd ſi planè de tuâ fide & opinione, quam concepiſti de Deo, coniecturam facere ex ſcriptis & vitâ velimus, propior ſim exiſtimanti, Numen te ſtatuere quidem, & Deum vniuerſi conditorem; eumdemque æternum Rectorem cum tuis Stoïcis credere: ceterùm de Chriſto haud valdè plus quàm illos ſollicitum eſſe. & hoc quoque à Stoïcis habere, vt accommodes te loci cuiuſque legibus.

Lipsivs. Tu ex coniecturis de mente meâ? O vatem! neſcis hanc mentem mare magnum eſſe, quod ſcaphulâ tuâ numquam enauigabis? De ſcriptis, de vitâ meâ, quid arguis? Peccaui alibi? erraui? in viam reducito. At tu verberas, nec culpam indicas, quaſi ad culpam ſatis ſit verberaſſe. Obſecro te, hæc modeſti hominis ſunt, impietatis me arguere, quaſi ſim in gentilium ſectâ? Miror magis hanc ſcribendi rationem, quàm indignor. Lipſius tibi philoſophatur, & adeò Stoïciſſat? nec iam Chriſtianus? Quamquam ſi peccandum eſt, indulgentiùs fors peccauerit,

qui

qui Stoïcus audiet, quàm qui Lutheranus, Caluiniſta, Mennoniſta. Et verò non auerſabor Stoïci nomen, ſed Stoïci Chriſtiani. Tibi lubens conuitiatoris, linguæ tuæ calumniatricis nomen conceſſero. De me verò, quia dicendum eſt, Deum teſtor & homines, poſt calumniam natam, apertiore ac mendaciore calumniâ neminem petitum. Ego Stoïcas in omnibus opinationes ſequor? quin diſertis clariſque verbis, non infima illorum damno & deteſtor: in quibus tamen cum Chriſtianis conteſſerant, ſequor, & lubens ſequor. In quo quid peccaui? Numquam putaui te tam matulam. Intelligis quæ ſcripſi? an vt praua quæque ingenia, in meis verbis nihil intellexiſti, niſi quod ante lectionem animo tuo parum ſano tacitus tecum formaueras:

——procul hinc, procul ite nocentes;
Si cui corde neſas tantum.

An quia tu cum Luthero aut Caluino tuo Chriſtum aut ignoras, aut mendacio adeò diminuis, vt non iam Chriſtus, id eſt non Deus, ſed ſceleratorum maximus, eoque nomine exquiſitiſſimis inferni tormentis addictus; tu eadem, aut deteriora, ſi tamen deteriora fingi poſſint, animo affingas meo? Quiſquis tam improbæ linguæ eſt, non Iudæ

Marſyæque timet manum & rudentem?

nam quæ mitiora ſperet?

De Legibus deinde quædam ſubiungis, quibus me pro conditione loci accommodem. Quid vis? in ſingulis prouinciis damnare me quæcumque non probo? non ſoleo. probare ſingula? neque illud ſoleo; nec factum à me vllo tempore. Vis ad quamcumque aduerſantem animo meo legem, ad arma decurram? non eſt inſtituti mei. Vis verbo ſaltem teſter diſplicere? ſi emendatio ſperatur, benè mones, & ex mente meâ: ſin grauius timetur malum, non tranſeo in partes tuas. quod qui faciunt, quid aliud ſunt quàm diſſenſionum publicæ tubæ? quàm ciuilis, quo ardemus, ignis ſarmenta & fomes? In quam te quoque flammam aliquid occulti ligni ſuggeſſiſſe vt credam, facit tua hæc ad ſeditionem nata malignitas.

CAPVT XII.

An Oratio De duplici Concordiâ Ienæ à LIPSIO *habita.*

REDANIVS. Quid reſpondebis ad Orationem Ienæ à te habitam, De duplici concordiâ, Litterariâ & Religionis?

LIPSIVS. Non pudet palàm mentiri? Si ſatis ad veritatem eſt, dixiſſe; ſatis ſit ad calumniam interimendam, negaſſe. Et quis innocens iam erit, ſi dixiſſe ſufficiat? quis non aliquid meum aut alienum adumbrare poteſt, & protrudere? hoc ſi valet, latiſſimus hic ad calumniam limes: & in quo liberis quadrigis illa inuehatur & exultet. Verùm ad rem ipſam. Ego Orationis illius parens? Ab alio Ioue venit hic Vulcanus; & cui cerebrum pituita ſic obruit, vt vel inſpectâ illâ, me & ſtilum meum non requirat? Pleraque ſine Charite & Venere, languida, inſulſa, ſordentia, abſona, quæ norma & Grammatica reſpuat Latialis: & horum ego ſum auctor? Age, ex ipſo ſcripto quid ſi palàm elicio & efficio me ſcriptorem non eſſe? Dictam Ienæ, XXVIII. Iulij anno CIↃ. IↃ. LXXIV. vult auctor. Portentum! quod nullus explicet ab Etruriâ aruſpex. Ego tunc Ienæ? Quattuor antè menſibus non fui: quomodo ergo Ienæ dixi? niſi cum Plautiniano Soſiâ, *Egomet me illic reliqui, & ſi fortè oblitus fui.* Quid ſi ipſum Amphitruonem prodo, huius Alcmenæ virum? huius Palæſtræ è Plautinâ Rudente Dæmonem; & ipſius adeò confeſſione, huius filiæ patrem? Quid lates? imò quin prodis? quin te certum auctorem tenemus? Teneo te ab amicâ manu: & palàm edico omnibus: Orationis Ienæ habitæ parens *Melchior Haiminsfeldius Goldaſtus.* Hic ille Pſeudolus calumniatum inſtructor ſcenæ. hic ille Pandorus, qui maleuolentiæ mantello tectus, ſagittas ſpargit, & vulneri in LIPSIO locum quærit. Plura de hoc homine non dicam, dicent alij. qui tamen, ſi me audient, nihil dicent, nec dignum iudicabunt, in quem nudent dentes. qui cùm laudem ſibi quæſiſſet, tamquam à manu meâ; & vanitatem oſtentauit ſuam, & à me, dictionis ſuæ infantiâ, notam omnem auertit. Quis enim, ne ſi conetur, tantas ineptias in tantillam congerat orationem, tot Therſites in

vnum

vnum corpus? O ſemper æmula probis malignitas! quid meam ſcriptionem, vinum meum, & vinum (liceat iudicium de me aliorum) Falernum, vinum Maſſicum, inſcitiæ, imò & malitiæ tuæ diluis aquâ? Ferrem, ſi putam miſcuiſſes: hanc verò purulentam & in fæce ſuâ natantem, quis ferat? Iam quæ hæc religio eſt, nomen parare nomine meo? imò nomen turpare meum luto tuo? ſcilicet

Vt pueris placeas, & declamatio fias.

O quàm

——miſerum eſt alienæ incumbere famæ,
Ne collapſa ruant ſubductis tecta columnis!

Factum. ſubduco nomen meum, dictionis tuæ columnam: quid niſi ruant tecta, mentitis inædificata columnis? Nec tam miror Goldaſtum famam captantem, quàm hunc neſcio quem de mendaci vaginâ ferrum ſtringentem.

——Quo nemore vmquam
Expirauit aper maioris dentibus apri?
Indica tygris agit rabidâ cum tygride pacem
Perpetuam: ſæuis inter ſe conuenit vrſis:
Aſt homini ferrum letale incude nefandâ
Produxiſſe parum eſt;

armantur de conuitio linguæ, nõ vno vulnere iugulaturæ; de mendacio calami, non vno ſanguine ſitim expleturi; de veneno dexteræ, non vno toxico perempturæ; & toties perempturæ, quoties hæc noui lectoris oculos ſubitura, Mæotide ſæuior ara.

——quippe illa nefandi Taurica ſacri
Inuentrix, homines tantùm immolat; vlterius nil
Aut grauius cultro timet hoſtia.

at hîc dentes, linguas, calamos, dexteras videbis, toties in mortem repetitas, quoties lectoris noui (ah nimiùm in fidem faciles!) pauerit oculos.

APPROBATIO.

Hæc Poſtuma IVSTI LIPSI *defenſio vtiliter typis mandabitur. Datum Bruxellæ, die* XII. *Auguſti, anno* M. DC. VIII.

Petrus Vinck, S. Theol. Licentiatus,
Cenſor ordinarius.

IVSTVS LIPSIVS CATHOLICVS,

SIVE

DE VERA IVSTI LIPSI RELIGIONE CATHOLICA

DIALOGVS ARNOLDI A BOECOP VSIPIOPOLITANI.

DOCTRINA, VIRTVTE, PIETATE VIRIS ADMODVM REVERENDIS, GERARDO LIPPIO, IOANNI HASIO, NICOLAO STEIN, COLLEGII SOCIETATIS IESV APVD MENAPIOS THEOLOGIS EXIMIIS.

NON diu, nec ancipiti conſilij lance deliberandum mihi fuit, R^DI PATRES, cui opellam hanc inſcriberem; vobis deferendam putaui, vobis deberi: ſacram Paginam, viris DEO ſacratis; rem Religionis, Patribus religioſis; imò gemmis ſplendentibus, melius aliquod aurum. LIPSIVS eſt, quem vobis ſiſto, quem protego;

Non tam certandi ſtudio, quàm propter amorem.

Illum impietatis & impuritatis inſimulatum purgaui: non luſtralibus aquis aut Oceani fluctibus, ſed puris putis vndis ab ipſo fonte, id eſt Auctore, deſumptis. Scutum & defenſionem ſuſcepi, vt priſtinæ innocentiæ reſtituam; probis, & ſi fieri poteſt, etiam aliis approbem. ſin minùs, iſtos contemnam. Satis triumphat Veritas, ſi apud paucos bonoſque accepta; nec indoles eius eſt placere multis. * Τυφλὸν ἔχει ἦτορ ὅμιλος ἀνδρῶν ὁ πλεῖστος, ait Pindarus. magis autem ἀιρετικῶν. Quos cum Pharaone obduratos in malitiâ & Caucaſo abruptiores hodierna docet experientia. Quis innocentior & ſine labe purior, Virtute & Modeſtiâ præclarior inter ſæculares hoc æuo vixit, quàm hic noſter? Appello vos Patres, qui interiora eius nouiſtis, contra fidem Catholicam

* Cæcũ cor habet pleraq; hominũ turba.

Quid dixit? aut quid tacuit? ò rebus bonis
Non infideles arbitri!

Sed vita & ſcripta etiam clamant, & dilucidè ſatis oſtendunt. Vt omnibus notum & perſpicuum eſſe liceat, niſi aures obturauerint, & lolio fors victitauerint, vt oculi fallant in adſpectu. Et tamen quis non illum culpat aut damnat ex iſtis? In ludis olim &

arenâ obſeruatum fuit, tauros purpurâ & rubore maximè concitari, qui tamen pulcherrimi ſunt colorum: ſimile in hæreticis licet dicamus, quorum virus prouocat ipſa Virtus. Exemplo eſt SOCIETAS veſtra, & ſinguli è toto corpore Patres; in quos velut de compacto omnes incurrunt, tamquam

——Epicuri de grege porci.

Et qui de humano genere meliùs hoc æuo meruerunt? Teſtatur hic & alter Orbis, maiora hominibus commoda poſt homines natos ex nullo ferè Ordine promanaſſe. Alios ad frugem præitis aut deducitis, alios à vitiis retrahitis, aut illa appetentes retardatis; nihil gratiæ, nihil metui datis, omnia ad iuſti normam dirigitis. In Indiis autem quot millia hominum ab idolorum cultu in viam ſalutis, feruore & labore cum moleſtiis manu duxiſtis! morte & martyrio de nouo per CHRISTVM mercati eſtis! Sicut Solem illum, cùm ortus eſt, videmus

Conueſtire ſuâ perfundentem omnia luce,

conueſtire, ſed & demulcere: idem hic dixerim, fulgorem veſtrarum Virtutum honeſtiores quaſque animas peruadere & perſuadere, degeneres ſanare. Hæc publicè; quid priuatim? Puram & immaculatam vitam agitis, & cæleſtem in terris; ſuper humana vitia & animorum turbines, in Pietatis, amoris Dei ac proximi, Virtutumque arce ſublimes,

——velut altus Olympi
Vertex, qui ſpatio ventos nubeſq́; relinquit.

Vt non immeritò multi, quibus altius aliquod ingenium, vobis accenſeri ambiant; omnes boni benè velint, & veſtras

——VIRTVTES *in æuum*
Per TITVLOS, *memoreſq́;* FASTOS
Aeternent.

Sed ego laudare deſiſtam: quia, vt Poëta cecinit,

Fucati ſermonis opem mens conſcia laudis
Abnuit.

Vna ac veriſſima hæc SOCIETATIS laus eſt, ex vero non poſſe laudari: altera, non velle. Ad me & munus meum redeo: quorum vtrumque vobis conſecro. iſtud tale, quale bonorum fauor & amor fecerit: me, candidatum melioris & veſtri amantiſſimum. Vſipiopoli IV. Idus Iunias Anni à partu Virginis ſalutifero CIↃ. IↃC. X.

Arnoldus à Boecop.

A COELO PROBANDVS.

LECTORIBVS SALVS.

ADESTE & fauete, Vos fautores & amici LIPSI: abite & dolete maleuoli & carptores inuidi; nihil ego vos moror, quia iniqui. Si tamen poſito adfectu non carpere aut capere, ſed ſapere aduenistis, ſpectate & conſiderate, vt æquos & veros Lectores decet. Lis olim mota LIPSIO; illi, qui ſic lites odit, vt nemo homo Orci portas; non de re leui, non de plumâ aut lanâ, villâ aut villulâ, ſed de Fide & fibris. Pectoris penetralia Amazone audaciores penetrant, &, quod Momo non licuit, mentem introſpiciunt, atque in vnius DEI limites tranſcendunt. Heſiodus ait:

* Κρύψαντες γὰρ ἔχουσι θεοὶ νόον ἀνθρώποισι·

illi tamen huc eunt. Impuri Alaſtores! non ferunt radios irradiantis illius Solis; & cùm Famæ, quæ per Orbem diffuſa, tenebras inducere & nebulas obiicere non poſſunt, aut oſtendere

Dilapſam in cineres facem,

inſultant FIDEM. Et vt ſtriges ac nocturnæ volucres oſſa circumuolitant, & infauſto morſu cadauera inuadunt; ſic proteruuli illi Nouatores & à Modeſtiâ deuij, admordere & arrodere conantur Modeſtiſſimi hominis veram Religionem, ſeueram Pietatem. Et talem eſſe volunt, qualem nemo bonus approbare poteſt, aut quales ipſi infelici naufragio ab Eccleſiâ Catholicâ in propriam & aliorum ruinam enatarunt:

Tanta mali tamquam moles in pectore conſtat.

Ægrè ſcilicet illis eſt in re hac ſeriâ diſſentire, & militem agere in veteris militiæ ſacræ caſtris; quæ hi terræ filij, ſalutis ſuæ prodigi, aut apertâ vi demoliri, aut occultis cuniculis euertere ſatagunt. Sed fruſtrà. Vt enim ſtirpi arbores, fundamento ædes, ſic illa Chriſto Seruatori nixa & ſuperſtructa. Quid ais tu Tympanotriba Batauæ, non nauci homo? Num tandem aliquando malitiam tuam confitebere, & fuſci an atri alicuius ſpiritus inſtinctu marginalia illa * ἐξ ἁμάξης eblateraſſe? Tu Idolomaſtix nefarie,

—qui perſuris acri

Cum fremitu, ſæuiſque minaci murmure,

num quando vinci te patieris, malè LIPSIVM, impiè DIVAM à te petitam? petitam dico, non læſam. Sagittæ tuæ in aëre hæſerunt, ad deſtinatum ſcopum non peruenère. Miſerum LIPSIVM ſi talibus configi neceſſum habeat, quoties vos Maſſagetæ aut Scythæ iaculamini! Et numquam etiam tu Britanne Aulice VERITATEM à te ſubdolè ſuppreſſam agnoſces, & tartareum genium te inebriaſſe, & auctorem fuiſſe vt ſpurcis & fœtidis tuis fruſtis chartas impleres, atque in DIVÆ MATRIS & μακαρίτου illius noſtri ſinum heſternam crapulam per os redderes, & vinum olidum vomitu remetireris? Dic autem quid fati aut vitij te preſſerit:

* Καί μοι τοῦτ' ἀγόρευσον ἐτήτυμον.

Sed vt dixi, ſic ſentio;

* Ἆσέ τε δαίμονος αἶσα κακὴ, καὶ ἀθέσφατος οἶνος.

* Mentem celarunt mortalibus immortales.

* è plauſtro

* Atqui hoc mihi effer veraciter.

* Læſit te dæmõ malus & mala copia vini.

Tu autem è Galliâ nouus Poëta, quis te irritauit, aut

——* τίς σὲ κακὸς ἔχραε δαίμων;

Ut tam petulanter in pium affectum viri pij arietares,

Flammato verſans inopinum corde venenum?
Quid iſte fert tumultus? aut quid omnium
Vultus in vnum illum truces?

O ſæculum! Eius igitur naturæ hodierna iſtæc malitia, & hæretica peſtis eſt, quam libidinoſius Monachus neſcio an Liliatus exul ex ſaucij pectoris impuro gurgustio auditoribus inhalarunt, vt omnes vel leuiter infecti non ſatis habeant priuatim inſanire, niſi & publicè graſſentur etiam, & laqueos aut foueas aliis ſtruant? O

Inſanientis gens ſapientiæ,
Addicta mentem erroribus impiis!

quæ magno emerit omnem famam bonos decoxiſſe, & Catholicos viros inter obliterata aut damnata nomina eſſe!

Quò, quò ſceleſti ruitis?

Quàm vellem vos reuerti! Reſpicite amabò & reſipiſcite. Videte Dominum Iesvm, *qui tam pretioſè vos redemit: cui dolorem quaſi renouatis veſtrâ nouellâ iſtac paraturâ. Ecce à manè vſque ad veſperam vos expectat & expetit, & ſuauiſonâ voce ad rauim vſque clamat vt reſpiretis. Quid iniurioſi eſtis ei, qui tam beniuolè inuitat? Expandit alas, qui vos alit, & renuitis congregari? O fiat aliter! huc deferte onus, apud hunc requiem quærite, qui vos reficere vult & poteſt. Purgate animum, ſequimini* Devm *& Sponſam eius Eccleſiam; in quâ ſunt, vt cum Poëtâ dicam,*

Fundamenta, quibus nixatur vita ſaluſque.

Syrtes in terrâ Africâ eſſe dicuntur, in quibus homines obruantur æſtu reciprocantium arenarum, vt qui ſemel ingreſſus, cùm poterit exit, non cùm volet: hîc aliter. Licet reuerti in Sion, licet in integrum reſtitui, bonis & Orthodoxis iterùm accenſeri. Ecce mutæ quædam animæ & irrationales, medicinas diuinitus ſibi attributas in tempore agnoſcunt. Ceruus ſagittâ transfixus, vt ferrum & irreuocabiles eius moras de vulnere expellat, ſcit ſibi dictamno medendum: hirundo ſi excæcauerit pullos, oculare rurſus de ſuâ chelidoniâ. Et vos ad imaginem Creatoris facti, ſalutem non corporis, ſed animæ etiam negligitis? Quoſdam eo ingenio, ſiue vitio oculorum eſſe ferunt, vt de die cæcutiant, in tenebris cernant: fortean vos iis ſimiles: &, quod deterius, in animo alitis, quod illi corporis impedimentum habent. Verùm enimuerò ſi omnino

—— rupiſtis fræna pudoris,

& detractatis redire; ſi cum Ceritis furere libido eſt, vobis mali eſtote, nec aliis calumnias inurere aut ſcelera intentare præſumite. Nulli enim homines celeriùs incidere debent in malam fortunam, quàm qui aliis illam concupiſcunt. Imò

* Οἱ αὐτῷ κακὰ τεύχει ἀνὴρ, ἄλλῳ κακὰ τεύχων.

Videte, obſecro, & seriò ſemel legite (ſi non omnino vos mala factio excæcarit) hæc paucula, quæ pro Lipsio *ex* Lipsio *congeſſi, & vni quaſi oculorum ictui ſubieci, & ſine præiudicio veraciter de illo ſentite, ac pedibus in illam partem ite, quæ iuſtior & æquior eſſe videbitur. Et ſcitote* Devm *in cælis arbitrum eſſe, ſatis ido-*

* —malo quo dæmonaces vſus?

* Qui mala cumque alij fabricat, ſibi fabricat ipſi.

idoneum patientiæ ſequeſtrum: * ὃς οὐδαμῇ οὐδαμῶς ἄδικος, ἀλλ' ὡς οἷόν τε δικαιότατος, *vt Plato ait. Imò,*

——* ὅς τε καὶ ἄλλους
Ἀνθρώπους ἐφορᾷ, καὶ τίνυται ὅστις ἁμάρτῃ.

Deinde & ipſum heroa conſiderate, viuum virtutis & pietatis exemplar. Poſtquam enim fretum adoleſcentiæ, æſtum & feruorem ingenij ſuperauit; poſtquam curæ alienæ non fuit; cùm ſolidæ mentis ſtetit in ſolido; nullibi vacillauit, ſed conſtans in Religione Catholicâ perſeuerauit. vt Vita ſufficere poſſet, ſi ſcripta non eſſent, aut dicta. Et rectè. Sicut enim arborum illæ optimæ, quæ non florem ſolùm ſed fructum ferunt: ſic hominum, quibus præter ornamenta doctrinæ & ſententiarum, vita etiam eſt ad frugem. Piè ſcripſit, & pro fide ſuâ Catholicâ adſtruendâ Catholicè. Parum tamen illud ſi mores diſcrepaſſent. ſed illud certum eſt, & milleni etiam oculati teſtes, quibus liquidò iurare liceat, in hac parte ſuperaſſe. Negant tamen aliqui & aliter interpretantur. Sed hæc ipsâ notâ non boni. Sit libertas huius iudicij: experimento didici, qui virtutem ipſam & canam veritatem non amant aut æſtimant, vix iſtum. Et hercules quòd nos amamus, & quòd producimus; eſt ob iſtam. Sed libemus è multis pauca; & primum ſit, quòd in SODALITATEM *B. Mariæ Virginis nomen dedit. quod ſummæ pietatis indicium & initium eſſe, illi ſciunt, qui eidem ſe manciparunt. Deinde ab eodem affectu Hallas & Sichemium adſpirauit, iuit, preces fudit, pronus aræ vtrobique aduolutus; pennam dedicauit & ſuſpendit, Miracula euulgauit. nec quicquam in vitâ prætermiſit quod ad* DEI *aut Sanctorum cultum & honorem. Jam in morte non Stoicorum ſcitis contra vim morbi animum firmauit, ſed pro* vanis *habuit:* Chriſtum crucifixum veram patientiam *aſſeruit, digito in imaginem propè adſtantem intento, cum ſubiectâ precatiunculâ:* Domine IESV da mihi patientiam Chriſtianam. *Quid etiam? quam primùm ſe oſtium ſpectare ſentiebat & foras prominere, Pœnitentiæ, Euchariſtiæ, & Extremæ Vnctionis ſacris myſteriis animam purgauit, muniuit, fouit. Jn precibus & pietatis actu perſeuerauit,* DEVM *& Sanctos cælites adiit voce, ſuſpiriis, oculis; & cùm de Dei Matre quiſpiam ex adſtantibus dixiſſet:* Ecce nunc illa Patrona clientem exſpectat ſuum, & obuiis expanſiſque occurſabit vlnis, *animo manibusq; in altum ſublatis, ſic deuotè precatus eſt:* O MATER DEI, adſis famulo tuo, cum totâ æternitate decertanti, & non me deſeras in hac horâ, à quâ pendet æterna ſalus animæ meæ. *Vbi etiam incruentum ſacrificium Corporis Chriſti pro ſe oblatum ex Reu. quodam Sacerdote Societatis* IESV *Theologo intellexiſſet:* Faxit DEVS, *reſpondit,* Pater mi, vt ſanguis ille pretioſus in me abundè deriuetur, qui in illâ paſſione effuſus eſt. *& paullò pòſt in hac D. Stephani verba,* DOMINE IESV ACCIPE SPIRITVM MEVM, *piè & feliciter exceſſit, & cæleſte regnum ſubiit. Vbi nunc triumphat, & lauream capite & manu tenet, non à liuore aut calumniâ eripiendam. Quid nunc oggannis* Thomſone? *etiam Catholicum negas? etiam ſimulatorem & Stoicum aſſeris? ficta hæc facta, coactas orationes, ſuſpiria, lacrymas? etiam in horâ mortis? in vltimâ vitæ lineâ? ante tribunal ſupremi Judicis?*

•O multa fleturum caput!
* ——ποῦ δὲ αὖτις
Οὔατ' ἀκέομαί ἐστι, νόος δ' ἀπόλωλε καὶ αἰδώς.

* Qui nuſquam & numquam iniurius, ſed quantū poteſt iuſtiſſimus.

*· qui mortalia facta Mortaliaq; videt, delinquentes quoque punit.

*-certè aures ſunt ubi tantidem. Queis audire queas, periit mens ipſa pudorque.

 Sed

Sed & illa animæ cura poſt exceſſum, nónne Orthodoxum indigetat? In Epitaphio, quod ipſe ſibi compoſuit, in hunc modum Lectorem & ſpectatorem alloquitur:

Extremum hoc te alloquor:
Æternum vt gaudeam, tu apprecare.

Pateram etiam duplicem inauratam, Conſtantiam dictam, templo Patrum Societatis *legauit*, vt pro ſe orent. *Teſtamento condi ſe mandauit in æde ſacrâ* Franciſcanorum *Sodalium, ante* Virginis Deiparæ *aram, ad quam preces quotidie fundere conſueuerat. Togam optimam pellibus ſuffultam* B. VIRGINI *ad eius aram Louanij, in baſilicâ B. Petri Apoſtolorum Principis, cultu miraculisq́ celebrem, offerri & poni per vxorem voluit. Et hæc non ſunt clara indicia adſtruendæ priſcæ fidei? Non adſeram alia, niſi fors illud quis exigat, quòd in ſcriniis inter ſcripta*, Miracula D. Virginis Louanienſis *reperta ſint, eodem adfectu quo priora conſcripta. itemq́* binæ panegyricæ *orationes eidem dictæ. Sed hæc approbanda bonis, imò admiranda, damnare nouelli noſtri malunt quàm diſcere: &* veteres auias, *vt ait ille, diſplicet* à pulmone reuelli. *O mala beſtia hæreſis! ſpecie pulchra es, & arrides aut blandiris, caudâ vibras. O indomitum orbis monſtrum! mixtum, portentoſumq́, & ex diuerſis animalium congruentibus membris! quod nullis aptiùs quàm illis Virgilianis verſibus deſcribam:*

Prima hominis facies, & pulchro pectore virgo
Pube tenus, poſtrema immani corpore piſtrix,
Delphinum caudas vtero commiſſa luporum.

Quis non obſtupeſcat? ô fœdam conglutinationem! horribile monſtrum!

* Τὸ δ' ἐκδιδάσκει καὶ παραλλάσσει φρένας
Χρηστὰς πρὸς αἰσχρὰ πράγματ' ἵστασθαι βροτῶν,
Πανουργίας δ' ἔδειξεν ἀνθρώποις ἔχειν,
Καὶ παντὸς ἔργου δυσσέβειαν εἰδέναι.

Sed ego cum hoc vitio non luctor ampliùs, ne inquiner vel contactu. & omnes illos qui hoc alunt dimitto: * κερασβόλοι *enim ſunt, & rationibus vix inducuntur. Æquos lectores & bonos compello, de quibus demerendis non anxia mihi cura eſt, nec multùm laborabo. Vt boni enim bonis fauent, ſic in re bonâ benè ſentiunt, & gaudent ſi quid boni eueniat bonis. quod in hac ſermocinatione videbunt, non enim calumniari ſed purgare animus fuit, candorem non liuorem præferens. Sed hoc etiam ſciri conuenit, plura & præclara multa adferre & adnectere me potuiſſe in rem, ſed non licuit. extra oleas diuagari non debui & limites; & tranſiliiſſem ſi quidquam non ex* Lipſio. *Quædam tamen addidi aut interiunxi, ſed omnia ferè ſub perſonâ Auditoris. Quem & ſcire vos velim in quibuſdam interdum conniuere, approbare, ſed vt eliciat veritatem. Sed ſatis diu vos detinui, audite nunc* Lipſium, *& moleſtum ſatis Auditorem, vt Doctorem ſuum in arenam prouocet; ac valete.*

*Hoc illud eſt, quod mutat & mentem docet Ad fœda rerum & praua ſe connectere: Fraudes doloſque impertit mortalibus, Et impios ſimul quæ & impie patrare.

* præfracti

IVSTVS LIPSIVS CATHOLICVS,

SIVE

DE VERA IVSTI LIPSI

RELIGIONE CATHOLICA DIALOGVS.

Lipſius varie & à diuerſis adhortatur ad reſpondendum calumniatoribus ſuis:

IVSTVS LIPSIVS. Quid igitur moleſtus es & ſemper unſonas de reſcriptione; ac velut claſſico me excitas ad pugnandum? Nollem te hoc facere. Nam cùm naturam meam, cùm rem ipſam, cùm finem fructumque video, inclino ad ſilentium magis. Natura ſanè mea mitis & tranquilla eſt, & vehementiori omni affectui aliena; & ab ingenio meo deſetar, ſi iraſci velim aut litigare. & ſi me non noſti, ſcito non eſſe pacatius ingenium in Belgio. AVDITOR. Non es pugnax, ipſa pacis proles: & ſcio, nihil minùs libenter te facere, quàm repugnare, etiam læſum, etiam in facili & iuſtâ cauſâ; ſed vbi æui gratiâ aliquid dicendum, tam virum oſtendes, quàm duobus aut tribus illis olim aut nuper, qui non lætantur te prouocaſſe. Palmam de te vſque adhuc quis tulit? Iactare lubet, quia noui te & alios: & in bonâ hac vtiq; cauſſâ, veniant cum Hectore Achilles, non ſubduces. Age, repone aliquid,

ſed ille negat, quietis & pacis amans, nec audere reſcribere,

qui nemo unquam antea fecerit, & omnes cum gloriâ vicerit.

—*pœnasq́; inimico à ſanguine ſume.*

Nónne vides, multos fauere contra te dicentibus, & ſine examine pedibus in partes illas ire? Retrahendi ſunt, & vel inuitis oculis fulgor veritatis inferendus. LIPSIVS. Reſpondi quibuſdam, fateor; ſed comiter, non acerbè, & commiſſionem & ludum magis dicas, quàm pugnam. non enim tantùm ſine plagâ, ſed etiam ſine ſuggillatione & morſu: ſicut decet veræ pietatis alumnum. Non eſt meum Thyeſtæo more, quod hodie obtinet, furere aut ſæuire. Æuum hoc noui, in quo bonis modeſtiſque multa ferenda ſunt, *ſtomacho Ciceronis*, non *animo Catonis*. Quàm multis non reſpondimus? quos vt infantes vagientes habui, & riſu non ſcripto componendos. Veſpaſianus Demetrium Cynicum in itinere ſibi obuium poſt damnationem, ac neque aſſurgere neque ſalutare ſe dignantem, oblatrantem etiam neſcio quid, ſatis habuit *Canem* appellare; offenſæ iniuriæque minimè memor executórve. Grande patientiæ exemplum quidni imiter? Non probo iſtos, qui ad ſingulos inſultus ſe parant & exſetunt, & in gladiatorem pugnant. Philoſophi ſumus? tranſeamus. Chriſtiani? patiamur, alieni ab excetrâ illâ delictorum omnium ſuperbiâ & vindictâ. Alacres & erecti per medium calumniantium agmen incedamus, aduerſus linguarum omnium tela ſcuto tecti *Veritatis* & *Candoris*. Illi ringantur & liueant: nos Epinicia læti canemus, & auertentia ſacra faciemus *Inuidiæ* & *Pallori*. Et apud illos vincar aut vincam, parum eſt: cum Ariſtippo, *Ego victus abibo, iucundiùs, quàm illi victores, dormiturus*. Etſi non poteſt hoc bonis arbitris: quem te cenſeo. AVD. Sed ſi vincere hîc inglorium, atteri etiam ſordidum arbitrare. Obiiciunt enim ea, quæ *Famam* tuam tangunt. Et quid rerum humanarum carius famâ? quæ iure eſt bonis ante bona omnia & ipſam vitam. Nam hæc vtraque caduca & fluxa ſunt: & opes quidem ante nos ſæpè, vita nobiſcum ſemper abit: nomen autem & fama æternant; eaque ſola, cùm non erimus, hîc erunt. LIPS. De me ne labora, ſi quidam inuident aut carpunt. An ego eximius ſum inter homines, qui ſunt, qui fuêre? Omnes qui excellere aliquâ in re conantur (non enim dicam excellunt) ſtatim adflauit & adſſlit maleuolentiæ iſta aura. Cita veteres, reperies. Circumſpice hodie noſtros: idem. Quid miraris ſi *Marculus* aliquis hoc in me faciat aut *Lacon*? Mihi ſententia de me non niſi apud me fertur: nec quis ſim, alium rogo. Interno iſto iudice ſi probus audiam, quid addent aut dement mihi iſthæc ſcripta? Calumniarum conuiciorumque plena ſunt: & corniculas citiùs in Africâ, quàm res rationeſque ſolidas reppererim in iſtis. Vetus ille verſus hîc valet:

Multi non contemnere exemplo bonorum & ...

Tranquil. cap. 13.

Chriſtianus Philoſophus eſt, ac

Veritas vinci non poteſt.

Famam oppugnant, quam omnes boni merito amant; Saluſtius Catil.

ſed cõmune illud omnibus magnis viris, vt inuideantur,

antiquo & nouo æuo;

non autem læduntur.

Λόγοις μὲν Ἑρμόδωρος ἐμπορεύεται.

Sunt Herm. dori, verba, mercimonium.

&

& digna, vt quicumque

Deferat in vicum vendentum tus, & odores,
Et piper, & quidquid chartis amicitur ineptis.

Fama non eſt noſtra poteſtatis. & ideò inter externa habenda eſt.

Nec famam tamen ſperno aut negligo: ſed hoc te moneo, non eſſe eam noſtræ poteſtatis. ideò inter externa habendam, & in momentum nullum ad beatam tranquillamque vitam. Quis ſim, in me ſitum eſt: qualis audiam, in vano iſto vulgo. Qui in publicâ aliquâ famâ ſumus, aut vtramque excipere debemus, aut nullam: & ſatis ſi melior præponderet. Et mihi ſi qui hoſtes ſunt, vitio ſuo non meo merito tales habeo. Lubet fidenter loqui:

& vtraque excipienda doctis.

—— mens altum ſpirat honorem
Conſcia factorum.

AVD. Quid igitur? Socratem te, aut Diogenem dicam? & ſemper in illius veſtibulo ridebis pluuias, aut non ſenties te eum iſto ludi? cùm etiam tonent Xanthippæ, turbæ ſubſannent? LIPS. Faciant; nos contemnimus, & cum Demoſthene decretum habemus, *τὰς τῶν διαβαλλόντων βλασφημίας ἔργῳ ἀπολύσας*: *Calumniantium maledicta bonis factis diluere.* Illi qui ſe opponunt, aut ſiſtere conantur benigniorem famæ meæ curſum, nihil agunt: ſeſe edunt aut atterunt, me aut mea non delibant. nec ſentio illa tela volatica; nec lædar ſi ſentiam. O quietem in hac parte noſtram & ſecuritatem! Audacter dicam, linguam aut ſtilum non maculo, talium vel contactu. Abite in veſtras tenebras, quibus ſolum nomen *Lipſij* præſcriptum leuiter vos extrahit, grauiùs mox deprimendos. Ego autem ſto, & fulgeo. atque vt ignis paleam exurit, aurum nitidius reddit: ſic iſtæ Calumniæ vanum aut vacuum aliquem abſumant, verâ virtute grauem illuſtrant. Nos ij ſumus, cum Deo dicimus: & quidquid obiiciant, bona Famæ aura hunc cygnum leuabit, & à morte canentem etiam audient. Vetus verſus eſt,

Lipſio benè viuere propoſitum, & malos contemnere.

qui mox deprimentur.

Generoſitas animus, & confidentia.

Non eſt beatus, eſſe qui ſe non putat.

atque etiam verus, fateor: quia ſapienti de ſuâ beatitudine conſtat; nec ſcientiam ſolùm, ſed fiduciam eius habet. Vides *μεγαλείως καὶ γενναίως*, *magnificè & generoſè* me loqui?

Σὺν τῷ δικαίῳ καὶ μέγ' ἔξεστι φρονεῖν.
In iure & æquo magnitudo animi decet.

Tacitus Agricolâ.

AVD. Vix tamen his temporibus, *quibus ſiniſtra erga eminentes interpretatio, nec minus periculum ex magnâ famâ, quàm ex malâ.* Apud veteres fiducia potiùs morum, quàm arrogantia interpretabatur. *adeò virtutes iiſdem temporibus optimè æſtimantur, quibus facillimè gignuntur.* Sed, mi Doctor, ſi hæc te non mouent, Religionem ne contemne. Nam nec illam immunem habent improbi ſui dentis.

Ibidem.

Religionem malimale elevant.

Prima mihi debes animi bona: Sanctus haberi.

Ex quo ſequitur, vt

—— ſupremo
Dilectus penitus Ioui,

omnium virtutum arcage. Horat. I. Car. Od. 22.

& virtutes etiam habeas. Nulla enim res magis animos & mores componit, quam Religio: & illa vbi in pectus demiſſa, virtutum agmen ſequitur. LIPS. Proh ſumme Deus! nec tibi ergo parcunt, & tuo cælo? In rebus enim diuinis & Religione inueniunt iam quod exagitent; & per quod nos, imò te lædant. Tua enim illa vox decretumque eſt, tua ſanctio, *Abdita mentium cæleſti menti reſeruanda*; nec pectoris huius fibras pulſandas cuiquam aut reſerandas, niſi qui eas fecit. At calumniatores aliter & paſſim iam (ô labem noſtri æui!) oculos linguamque illuc coniiciunt, & adyta interioris huius templi ſcrutantur & calcant. Socratis præceptum vetus erat:

atque ad ſubdola, ſcelera.

mali ſentiendo de mente interiore, quæ vni Deo perſpecta & cognita. contra

Ὅττι τοι ἐν μεγάροισι κακόν τ' ἀγαθόν τε τέτυκται.
Ædibus in propriis, quid rectum aliudque geratur.

Socratis præceptum.

Hodie contrà fit, & emiſſitios oculos omnes habent. O non interpretes meæ mentis, ſed diuinos! qui nō dicta mihi, non ſcripta, fortaſſe nec cogitata, tamen ſciunt. Tiberium Imperatorem eâ oculorum acie fuiſſe ferunt, vt noctu pariter atque interdiu cerneret: de his appoſitè dixerim, qui etiam ea, quæ in tenebris & ſolitudine geruntur, explorant. Domum meam claudo? penetrant. Linguam contineo? pectus inſpiciunt. Homines fugio? ipſi me inueniunt. & vt muſcas, atque eiuſmodi minuta animalia, nullâ curâ ſubmoueo: non item vllâ cautione iſtos. Hæc Curionum illa gens, quam Poëta Comicus ſcitè depinxit:

Non dicta, dicta voluit, & nec facta ſciunt.

Tranquillus Cap. 68. & Plinius.

aliena omnia ſcrutantur, vt inſecta & minuta illa animalia.

Trinummo.

quod Plautus etiam prauidit, aut conqueſtus eſt de ſuis aut Curionibus.

Qui res alienas curant opere maximo:
Qui omnia ſe ſimulant ſcire, nec quidquam ſciunt:
Quod quiſque in animo habet, aut habiturus eſt, ſciunt:
Idque quod in aurem Rex Reginæ dixerit,
Sciunt. quod Iuno fabulata eſt cum Ioue,
Quæ neque futura, neque facta ſunt, tamen ij ſciunt.

O Maſſagetas aut Scythas! Cur non ſic appel-

O barbaros calumniatores!

appellem? imò omnibus barbaris immaniores ſunt, qui nos modeſtè, grauiter, piè, & ſine cuiuſquam iniuriâ viuentes aut ſcribentes inuadunt, & laceſſunt. AVD.

ô mendaces & impios hæreticos! quo

Nihil eſt profectò ſtultius, neque ſtolidius,
Neque mendaciloquius, neque argutum magis,
Neque confidentiloquius, neque periurius,

quàm iſti. Atqui nunc etiam iniuriam putant in Religione diſſentire. & illa cauſſa ſiniſtræ de te ſuſpicionis. LIPSIVS. Multa ſtolida & vana in hoc æuo audiui:

diſſentire in Religione pro crimine habent.

Τοῦτό γ' ἐστὶν ἀκροβολὴ μωρίας·
Iſtud verò eſt culmen omnis inſaniæ.

Vah, nouitij illi hoc audent! &

Itáne? & eò ventum? & Nerones iterùm ſunt, qui vetant? Illi noui nouitij, & nuper nati (nec ipſi negent) regnum capient, & veteranos poſſeſſione iuſtiſſimâ pellent? Noua ſua ferri volunt, & armis id pugnant: nobis non licet vetera aſſerere, & æui ſuffragiis atque orbis approbata? O *Libertas*, quam præſcribunt, & pro quâ armantur!

hæc illa ingeminata libertas!

Indignor hæc fieri, & mecum boni: ſed mederi aliorum eſt, & à reſpõſione noſtrâ fruſtrà id ſperes. Ille [illegible] bono & recto firmus

Indignatur Lipſius, & propoſuit tamen non reſpondere,

——per obſtantes cateruas
Explicuit ſua victor arma.

AVD. Sed quis meliùs mederi poterit quàm tu?

quamuis vincè aptus, ob ineffabiles ingenij dotes,

Τοῦ δὴ νῦν γε μέγιστον ὑπουράνιον κλέος ἐστί·
Cuius certè nunc maxima ad cælum gloria:

cuius pectus madet omni genere elegantioris doctrinæ & ſapientiæ: cui diuinum ingenium, in admirationem æui, vix in exemplum (quis enim imitetur, vel auſit?) à Deo datum.

Ennius.

Vno ore quem plurimæ conſentiunt
Gentes eſſe virum populi primarium:
Vnde populi & reges omnes conſilium expetant,
Suarum rerum incerti.

Stili elegantiam, &

qui in ſtilo latinitate, perſpicuitate, elegantiâ, ordine viciſti omnes, qui fuerunt, qui erunt: & palmam habes, non magis quàm Herculi clauam (omnes omnia faciant) extorquendam. Præter iam dictas, etiam duas illas in eloquentiâ virtutes habes, quòd copioſus ſis in Breuitate, vehemens in Facilitate: & ſolus vt mihi videare aſſecutus, quod contra rerum naturam eſt, Breuitas vt obſcura non ſit; quod vel maximè in laudibus tuis exiſtimare potes. Oſtende te igitur & deſcende in arenam: ſcio enim,

ſummam eloquentiam.

Homerus.

Καί τοι δούρατά ἐστι, καὶ ἀσπίδες ὀμφαλόεσσαι·
Et tibi ſunt haſtæ, ſunt & tibi ſcuta rotunda:

coërce in mendaciis vagabundos, redige in veros timores,

Et ſolus coercere & reprimere poteſt.

——accipiter velut
Molles columbas, aut leporem citus
Venator in campis niualis
Æmoniæ.

Horatius.

LIPS. Ego faciam? apage, honeſtior ſum, non violo edictum Auguſti. AVD. Peto & oro. & nónne tibi amicorum preces iuſſa ſunt? *Inter amicos petitionum debet eſſe conditio*, ait Symmachus, *vt præſtantibus prona videantur, quæ ſunt magna petentibus.* * *Non enim aut leui mercede emit, qui precatur; aut paruum pretium accipit, qui rogatur.* LIPS. Malus es. AVD. Quid ita? LIPS. Quia verè captatorem agis, & blandiris, ſed vt in retia tua compellas.

Inſtant ergo boni omnes, orant.

Lib. 7. epiſtol. 16.
* Apuleius lib. 3. Flor.

——γέρων δ' ἀλώπηξ (ait verbum) οὐχ ἁλίσκεται·
——Vulpecula haud capitur ſenex.

AVD. Imò patiare te capi vel meâ hac cupidine, quam amare & laudare in adoleſcentiâ noſtrâ ſoles. LIPS. Quid ergo me vis facere? ora iis claudere? non poſſum. Irritabimus. ſicut ignem qui gladio fodit, ſcincillas in ſe plures & ſtricturas elicit: tale in iſtis; cæde & diſſipa, acriùs inſurgunt. Eſt hoc ingenium contumaciæ, ſubiici poſſe, non domari. Alexiaco Hercule opus eſt ad Hudræos iſtos exſtinguendos: qui deiecti, vbi terram, cuius ſuboles ſunt, tetigerunt, non robur pro victoriâ, ſed pertinaciam reſumunt pro factione. Sed iſti mei quid efficiunt? vt liberè dicam

exorant.

Quamuis irritari calumniatores potius poſſint, quam domari.

Lipſius autem non lædi: &

Multa Dircæum leuat aura cygnum;

Horatius.

atque illi tela non peruentura, adeò non læſura ſpargunt. AVD. Sed quomodo dimitteris à conceptâ ſuſpicione. LIPS. *Vulgus pronum ad ſuſpiciones*: nam probi & boni eas non allectant aut fouent. AVD. Sed interim etiam

plebs ſit quæ malè de eo ſuſpicetur.

Tacitus.

——omnes probos bonoſq; accurare addecet,
Suſpicionem & culpam vt ab ſe ſegregent.

Plautus.

LIPS. *Non poteſt vtrumque fieri.* AVD. *Quapropter?*
LIPS. *Rogas?*
Ne admittam culpam ego meo ſum promus pectori,
Suſpicio eſt in pectore alieno ſita.

quod cauere nemo poteſt.

Sed parum cauti aut probi ſunt, vt rem dicam, qui attendunt: & occultè cupiunt, aut eſſe tale aliquid (nouimus ingenia) aut ſimulant ambigere, vt in arenam me proliciant, & voluptati eorum pugnem. An & tu quoq; de fide meâ opinati cœptas ſequiùs?

Si ſatis affirmaſſe fuit, ſatis eſto negaſſe:

Eſt

& à verâ fide alieni.

Eſt illis potiùs, quàm mihi, certa fides?

Nam ego certo ſcio non niſi ab iis morderi & calumniari me, qui cum Religione verecundiam exuerunt. Sed ſicut ocymum qui ſerunt, feliciùs id naſci ad conuitia interiecta autumant; ita illi ſpargendis contumeliis fecundius mihi nomen parant. Et caprificum etiam aiunt, cùm ipſa maturas ficus non gignat, inſecta tamen quædam producere, quæ veras ficus maturent, ſcalpendo, morſicando: ſic auitæ fidei illi decoctores, probos bonoſque calumniando & mentiendo. AVD. Frequens ergo hæc mea poſtulatio non poterit expugnare tuum propoſitum? LIPS. Flectere. non vt fatear ſuſcipi à me defenſionem, ſed vt negare & rogari deſinam, feſſus iam clamore & expoſtulatione continuâ. Et dicam ſemel ex profeſſo, *Qualis olim fuerim*, *Qualis nunc in re* RELIGIONIS *ſim*; & *Quam probem*, aut *Damnem*. Nec pigebit memoriam prioris vitæ, ac teſtimonium præſentis æui eloqui. Hic interim ſermo honori Orthodoxæ fidei deſtinatus, profeſſione pietatis, aut laudatus erit aut excuſatus. AVD.

ORDO *ſermonis & finis, cum* SERMONIS PARTES QVATVOR. I Qualis fuerit. II. Qualis ſit. III Quid probet. IV Quid damnet.

Pœnulo. *Quàm orationem hanc aures dulcem deuorant!*

precatiuncula ad Deum. &

LIPS. Tu Deus, à Deo genite, Homo ex homine genite, hominibus genite, da in memoriam fugitiuam redire, da quod actum à me, memoriæ prodere; tibi in honorem, bonis in fructum, prauè ſentientibus in reſipiſcentiam. Ordinem iam dixi, & quia digna hæc materies, pleraque non diſtinctè ſolùm, ſed diffusè dicam: nec diſplicebit accuratio illa, cui Vna, Vera, & Catholica Religio placebit. De reliquis & exteris non laboro: non enim ego illis placere volui. nam quam ego laudo, non probant illi; quam illi probant, ego reiicio. Probent proinde, improbéntve, quam ego doceo, nec manum vertero. AVD.

excuſatione quadam diffuſionis, ac contemptu improborũ.

Liphus.

Æquum eſt ab æquis te par impetraſſere;
Ab iniquis porrò, haud æquũ eſt æqua poſtules.
Valeant iniqui, & mali habeant magnum malum.

Amphit.

LIPS. *Æquum eſſe putas, non reputas laboris quid ſit.*

Aſinariâ Pſeudolo.

AVD. *Tu primus ſentis, nos tamen prænoſcimus,*
Et quaſi per nebulam ſcimus atque audimus:
Fateor eos eſſe importunos atque incommodos.
Sed quæſo, quod ſum percontatus, ne id te pigeat proloqui.

I. Sermonis pars QVALIS ‒ olim FVERIT.

LIPS. ——*Iurato mihi*
Igitur neceſſe eſt eloqui, quidquid roges?
Ita me obſtinatè aggreſſus es. non audeo
Profectò, percontanti quin promam omnia,
Proinde actutum iſtud quid ſit, quod ſcire expetis,
Eloquar; ——*nec dicam dolo:*

Ad Lectorem Epiſt. Quæſt.

Si quiſquam eſt, qui probari ſe cupiat PROBIS,
ORATIONE, VITA, SCRIPTIS *denique:*
In his audacter nomen profiteor meum.
A PVERO *eductus, doctus, liberaliter*
MORES MAIORVM *ſimul &* DOCTRINAM *inſtiti;*
Nec ego iſtos mores noui ſæculi noui:

A puero igitur Catholicum ſuit, &

[a] quo Religionum, vt ſic dicam, thyrſo percuſſæ, bacchantur ac gallantur multorum mentes. [b] Nouitia igitur (nam & proſâ dicam, quod dixi verſu) parum ad meum palatum, *mores & Viros antiquos* amabam: [c] omniaque ad ritum priſcum colebam: nec *Pietatem* aut *Doctrinam* aliam æſtimabam, quàm quæ erat talis. paſſurus etiam pro eâ, vbi opus, voces, calumnias, damna.

[a] Elect. lib. 1. cap. 18. [b] Cent. ad Germ. & Gal. epiſt. 92. *cum Maiorib. ſapuit, quamuis* [c] Cent. ad Germ. & Gal. epiſt. 18 1 0. *cum damno & calumniis, quas*

AVD. ——*fortiſſimus ille eſt,* Lucan.
Qui promptus metuenda pati ſi comminus inſtet,
Et differre poteſt.

Incurrunt mala? fluent fortè lacrymæ: ſed quas Virtus & bibat & ſiccet, ne honeſti limites tranſiliant. Milites videmus prædæ cupidine aduerſa tolerare; quidni & nos leue aliquod dictum aut damnum contemnimus, præ melioris vitæ ſpe & promiſſione? Vouimus Catholici nec proſperis nec aduerſis de gradu dimoueri, in veritate & antiquitate firmi & erecti. LIPS. Rectè putas. & ego ſi aliter ſenſiſſem, fefelliſſem Sacramentum, quo baptiſmate obſtringebar. Sed quod magis, cùm Coloniæ Vbiorum à *Patribus Societatis* IESV inſtituebar, pietas pectus meum tangebat, & Patribus ipſis volebam accenſeri. Parentes ſciuerunt, abduxerunt, & annos iam ſexdecim natum Louanium amandarunt.

Scribonius Amphith.

Sacramẽto baptiſmatis obſtrictus.

Cẽt. 1 Miſcel. ep 87. *Societatis Patribus accenſeri cupit, nolũt Parẽtes ac retrahunt.*

Poſtinde cùm iam flos ætatis ſurgeret,
Et ſpatia extremæ ingrederer adoleſcentiæ:
Magis magiſque impendiosè litteras
Amare occœpi, aſſiduus legere, ſcribere.
Cùm intereà, vterque demoritur parens, loci;
Ego hanc occaſionem ad ſtudium Muſicum
Eſſe ratus, concepi iter ad oras Italas,
Germaniamque in terram, & terram Galliam
Quaſi ad mercatum litterarum pergere.
Concepi perfecique. Deo eſto gratia,
Lætitiam peperit, parietque, hic mihi labor.

Quæſt. Epiſt. *Peregrinatur per diuerſas terras, vt litteras diſcat,*

AVD. Quippini? pulchrum, imo & fructuoſum eſt, mores gentium, regionum ſitus, opportunitates locorum, & diuerſam

& prudentiam, idq.

aqua-

aquorum cæliquc temperiem cognoſcere cum Vlyſſe,

Homerus. Vlyſſis exemplo.

——ὃς μάλα πολλὰ Πλάγχθη, ——
Πολλῶν δ' ἀνθρώπων ἴδεν ἄστεα, καὶ νόον ἔγνω·

—qui per ſola multa
Iactatus, ——
Multorumque hominum mores atque oppida nouit.

Louanium reuertitur, & ſtudiis incumbere pergit, poſt Caſſium Parmenſis.

LIPS. Et cùm iam iterùm in patriam reuerſus, aliquamdiu Louanij egeram modeſte, & ſtudiis vacans,

——nocturnoque ex ſomnis oliuo
Immoriens;

acriores belli procellæ & venti exſurgunt, quibus mihil propius factum, quàm vt mergeretur Belgicæ nauis.

Seneca Hippolyto.

——Nam terras cruor
Infecit omnes fuſus, & rubuit mare,
Et ſcelera dempto fine per cunctas domos
Iêre. nullum caruit exemplo nefas.

belli tumultu in Bataniam eiicitur, &

Fluctu tunc aliquo grandiore cum pluribus eiciot, & circumagor Numidæ in morem. aliquamdiu diſcurro ſine lare, ſine ſedibus, quas tamen poſui in Batauis: ſed temporaneas, non perpetuas, & vt ſtationem ibi haberem, non portum; ſaltem dum conſileſcerent turbæ, atque iræ lenirent. Et commodè etiam egimus, niſi quòd inter eos, quibus rerum bonarum non magnus ſenſus. Fui tamen

aliquamdiu commode egit. Cent. 1. Miſcell. epiſt. 67.

Amico amicus, beniuolenti beniuolus,
Ingenuæ frontis, oris & cordis probi.

Malos ibidem auerſabatur.

Sed erant ibi rara ingenia, quæ pacem, quæ quietem amarent; hoc eſt, ingenij mei perpauci: & iis, quos iuuabat

Hora.

——clamor, galeæque leues,
Acer & Mauri peditis cruentum
Vultus in hoſtem;
——& lituo tubæ
Permiſtus ſonitus, bellaque matribus
Deteſtata.

& fugiebat,

quibus compoſitis rebus nulla ſpes, & omne in turbido conſilium, nunquam hoc latus adiunxi; nec cum iis amicitiæ fœdus colui. De me teſtabat publicè, Pacis mihi ingenium eſſe, & cum Heſiodo,

Heſiodus.

Μηδὲ κακῶν ἕταρον, μηδ' ἐσθλῶν νεικεστῆρα·
Nec prauis ſocium, obtrectatorémve bonorũ.

ſed non ſine periculo, cùm

AVD. O bellè! ô pulchrè! ſed & feliciter; nam inter illos viuere, & in publicâ aliquâ famâ vigere,

Periculoſæ plenum opus aleæ.

Et ſi quis conatur, aut blandientibus auſcultat, *——incedit per ignes*
Suppoſitos cineri doloſo.

Quotuſquiſque non ſeductus & corruptus conſuetudine facile allubeſcenti illius gentis,

facilè cum Cretis Cretizamus, &

Βεβαρβάρωσαι χρόνιος ὢν ἐν βαρβάροις;
Factusque barbarus habitans cum barbaris?

Id ego fabuloſâ illâ mutatione Cadmi ſignificari exiſtimem, qui relictis Thebis in Illyriam abiit, mox transformandus in Draconem: non quidem reipsâ, ſed moribus & vitâ. pro Græcis enim & manſuetis barbaros & feros aſſumpſit, & vitam inſtituit ex conſuetudine populi feram & à priore degenerem. Sicut terrâ interiectâ lunâ lumen à ſole amittit; ſic animus obnubilatur interuentu alicuius dignitatis aut honoris, apud degeneres illos Chriſtianos, & tandem irretitur. Sed tu aliter, & vt aranearum caſſes animalia fortiora perrumpunt, ſic iſtos ab inſidiantibus laqueis conſtanti & robuſtâ mente contriuiſti.

à pero inquinamur; quamuis

Lipſius aliter & prudenter conſtans.

——οὐκ ἀπειθοῦσαι θεῷ·
——non inobediens Deo.

Euripides.

Et vt Iuno illa Homerica, in concilium Deorum veniens, à nemine poculum niſi à Themide accepit; ſic tu ab antiquis monita. LIPS. Quidam tam improbi, nec excuſo, fefellere me: nec latentia illa vitia adoleſcens prorſus intueri potui, iudicij acie adhuc infirmâ. AVD. Phocylidæum illud apud Clementem Alexandrinũ legi:

Ad Lect. Centon.

Πολλά τ' ἀλαλῆσαι διζήμενον ἔμμεναι ἐσθλόν·
Qui cupit eſſe bonus, fallatur ſæpè neceſſe eſt.

5 Stromat.

LIPS. Sed ignotis ſaltem adhæſi: notos fugi, nec placuit quiſquam, cui non Pietas & vera Virtus. AVD.

piis & probis ſe adiunxit.

——Virtus rebus omnibus
Anteit profectò. non peribit, cùm perit,
Quẽ penes eſt virtus. Virtus 'ſt immortalitas.

LIPS. Caute interdum egi, & vitam humanâ & communi viâ inſtitui. Scenæ ſeruiendum putabam, quamdiu ego in iſthoc theatro. Vidéſne vt nautæ vela ſinuent & obliquent, & teneant nihilominùs ſuum portum? Imitabar. nec fregi maiores & decumanos fluctus, ſed vitaui aut declinaui; & in extemis perſonam interdum ſumpſi aut poſui, pro te aut pro æuo. In dictis aut factis, in communi Europæ motu, interdum titubaui. Et reuerà in alienâ religione, in æſtu adoleſcentiæ, inter blandientes aut terrentes, facilè fuit in ſpeciem culpæ venire, ſi non in culpam. Ad prudentiorem aliquem appello. AVD. Res clara eſt. nam illis placere non poteris, niſi ſimilem te aliquo

apud alios communem viam interdum inſtituit,

Cent. 5. Miſcell. epiſt. 1 x.

DOCTRINA, VIRTVTE, PIETATE VIRIS ADMODVM REVERENDIS, GERARDO LIPPIO, IOANNI HASIO, NICOLAO STEIN, COLLEGII SOCIETATIS IESV APVD MENAPIOS THEOLOGIS EXIMIIS.

NON diu, nec ancipiti conſilij lance deliberandum mihi fuit, RDI PATRES, cui opellam hanc inſcriberem; vobis deferendam putaui, vobis deberi: ſacram Paginam, viris DEO ſacratis; rem Religionis, Patribus religioſis; imò gemmis ſplendentibus, melius aliquod aurum. LIPSIVS eſt, quem vobis ſiſto, quem protego;

Non tam certandi ſtudio, quàm propter amorem.

Illum impietatis & impuritatis inſimulatum purgaui: non luſtralibus aquis aut Oceani fluctibus, ſed puris putis vndis ab ipſo fonte, id eſt Auctore, deſumptis. Scutum & defenſionem ſuſcepi, vt priſtinæ innocentiæ reſtituam; probis, & ſi fieri poteſt, etiam aliis approbem. ſin minùs, iſtos contemnam. Satis triumphat Veritas, ſi apud paucos bonoſque accepta; nec indoles eius eſt placere multis. * Τυφλὸν ἔχει ἦτορ ὅμιλος ἀνδρῶν ὁ πλεῖστος, ait Pindarus. magis autem ἀιςεπχῶν. Quos cum Pharaone obduratos in malitiâ & Caucaſo abruptiores hodierna docet experientia. Quis innocentior & ſine labe purior, Virtute & Modeſtiâ præclarior inter ſæculares hoc æuo vixit, quàm hic noſter? Appello vos Patres, qui interiora eius nouiſtis, contra fidem Catholicam

Quid dixit? aut quid tacuit? ô rebus bonis
Non infideles arbitri!

Sed vita & ſcripta etiam clamant, & dilucide ſatis oſtendunt. Vt omnibus notum & perſpicuum eſſe liceat, niſi aures obturauerint, & lolio fors victitauerint, vt oculi fallant in adſpectu. Et tamen quis non illum culpat aut damnat ex iſtis? In ludis olim &

* Cæcū cor habet plerumq; hominū turba.

arenâ obſeruatum fuit, tauros purpurâ & rubore maximè concitari, qui tamen pulcherrimi ſunt colorum: ſimile in hæreticis licet dicamus, quorum virus prouocat ipſa Virtus. Exemplo eſt SOCIETAS veſtra, & ſinguli è toto corpore Patres; in quos velut de compacto omnes incurrunt, tamquam

—Epicuri de grege porci.

Et qui de humano genere meliùs hoc æuo meruerunt? Teſtatur hic & alter Orbis, maiora hominibus commoda poſt homines natos ex nullo ferè Ordine promanaſſe. Alios ad frugem præitis aut deducitis, alios à vitiis retrahitis, aut illa appetentes retardatis; nihil gratiæ, nihil metui datis, omnia ad iuſti normam dirigitis. In Indiis autem quot millia hominum ab idolorum cultu in viam ſalutis, feruore & labore cum moleſtiis manu duxiſtis! morte & martyrio de nouo per CHRISTVM mercati eſtis! Sicut Solem illum, cùm ortus eſt, videmus

Conueſtire ſuâ perfundentem omnia luce,

conueſtire, ſed & demulcere: idem hic dixerim, fulgorem veſtrarum Virtutum honeſtiores quaſque animas peruadere & perſuadere, degeneres ſanare. Hæc publicè; quid priuatim? Puram & immaculatam vitam agitis, & cæleſtem in terris; ſuper humana vitia & animorum turbines, in Pietatis, amoris Dei ac proximi, Virtutumque arce ſublimes,

—velut altus Olympi
Vertex, qui ſpatio ventos nubeſq; relinquit.

Vt non immeritò multi, quibus altius aliquod ingenium, vobis accenſeri ambiant; omnes boni benè velint, & veſtras

—VIRTVTES *in æuum*
Per TITVLOS, *memoreſq;* FASTOS
Aeternent.

Sed ego laudare deſiſtam: quia, vt Poëta cecinit,

Fucati ſermonis opem mens conſcia laudis
Abnuit.

Vna ac veriſſima hæc SOCIETATIS laus eſt, ex vero non poſſe laudari: altera, non velle. Ad me & munus meum redeo: quorum vtrumque vobis conſecro. iſtud tale, quale bonorum fauor & amor fecerit: me, candidatum melioris & veſtri amantiſſimum. Vſipiopoli IV. Idus Iunias Anni à partu Virginis ſalutifero CIↃ. IↃC. X.

Arnoldus à Boecop.

A COELO PROBANDVS.

LECTO-

LECTORIBVS SALVS.

ADESTE & fauete, Vos fautores & amici LIPSI: abite & dolete maleuoli & carptores inuidi; nihil ego vos moror, quia iniqui. Si tamen poſito adfectu non carpere aut capere, ſed ſapere aduenistis, ſpectate & conſiderate, vt æquos & veros Lectores decet. Lis olim mota LIPSIO; illi, qui ſic lites odit, vt nemo homo Orci portas; non de re leui, non de plumâ aut lanâ, villâ aut villulâ, ſed de Fide & fibris. Pectoris penetralia Amazone audaciores penetrant, &, quod Momo non licuit, mentem introſpiciunt, atque in vnius DEI limites tranſcendunt. Heſiodus ait:

* Κρύψαντες γὰρ ἔχουσι θεοὶ νόον ἀνθρώποισι·

illi tamen huc eunt. Impuri Alaſtores! non ferunt radios irradiantis illius Solis; & cùm Famæ, quæ per Orbem diffuſa, tenebras inducere & nebulas obiicere non poſſunt, aut oſtendere

* Mentem celarunt mortalibus immortales.

Dilapſam in cineres facem,

inſultant FIDEM. Et vt ſtriges ac nocturnæ volucres oſſa circumuolitant, & infauſto morſu cadauera inuadunt; ſic proteruuli illi Nouatores & à Modeſtiâ deuij, admordere & arrodere conantur Modeſtiſſimi hominis veram Religionem, ſeueram Pietatem. Et talem eſſe volunt, qualem nemo bonus approbare poteſt, aut quales ipſi infelici naufragio ab Eccleſiâ Catholicâ in propriam & aliorum ruinam enatarunt:

Tanta mali tamquam moles in pectore conſtat.

Ægrè ſcilicet illis eſt in re hac feriâ diſſentire, & militem agere in veteris militiæ ſacræ caſtris; quæ hi terræ filij, ſalutis ſuæ prodigi, aut apertâ vi demoliri, aut occultis cuniculis euertere ſatagunt. Sed fruſtrà. Vt enim ſtirpi arbores, fundamento ædes, ſic illa Chriſto Seruatori nixa & ſuperſtructa. Quid ais tu Tympanotriba Bataue, non nauci homo? Num tandem aliquando malitiam tuam confitebere, & fuſci an atri alicuius ſpiritus inſtinctu marginalia illa * ἐξ ἁμάξης eblateraſſe? Tu Idolomaſtix nefarie,

* è plauſtro

——qui perfuris acri

Cum fremitu, ſæuiſque minaci murmure,

num quando vinci te patieris, malè LIPSIVM, impiè DIVAM à te petitam? petitam dico, non læſam. Sagittæ tuæ in aëre hæſerunt, ad deſtinatum ſcopum non peruenêre. Miſerum LIPSIVM ſi talibus configi neceſſum habeat, quoties vos Maſſagetæ aut Scythæ iaculamini! Et numquam etiam tu Britanne Aulice VERITATEM à te ſubdolè ſuppreſſam agnoſces, & tartareum genium te inebriaſſe, & auctorem fuiſſe vt ſpurcis & fœtidis tuis fruſtis chartas impleres, atque in DIVÆ MATRIS & μακαρίτου illius noſtri ſinum heſternam crapulam per os redderes, & vinum olidum vomitu remetirerıs? Dic autem quid fati aut vitij te preſſerit:

* Καί μοι τοῦτ' ἀγόρευσον ἐτήτυμον.

Sed vt dixi, ſic ſentio;

* Ἆσέ τε δαίμονος αἶσα κακὴ, καὶ ἀθέσφατος οἶνος.

* Atq; hoc mihi effer veraciter.

* Læſit te dæmō malus & mala copia vini.

Tu autem è Galliâ nouus Poëta, quis te irritauit, aut

——* τίς ϭὶ κακὸς ἔχεϱε δαίμων;

Vt tam petulanter in pium affectum viri pij arietares,

Flammato verſans inopinum corde venenum?
Quid iſte fert tumultus? aut quid omnium
Vultus in vnum illum truces?

* —malo quo dæmones vſus?

O ſæculum! Eius igitur naturæ hodierna iſtac malitia, & hæretica peſtis eſt, quam libidinoſus Monachus neſcio an Liliatus exul ex ſaucij pectoris impuro gurguſtio auditoribus inhalarunt, vt omnes vel leuiter infecti non ſatis habeant priuatim inſanire, niſi & publicè graſſentur etiam, & laqueos aut foueas aliis ſtruant? O

Inſanientis gens ſapientiæ,
Addicta mentem erroribus impiis!

quæ magno emerit omnem famam bonos decoxiſſe, & Catholicos viros inter obliterata aut damnata nomina eſſe!

Quò, quò ſceleſti ruitis?

Quàm vellem vos reuerti! Reſpicite amabò & reſipiſcite. Videte Dominum IESVM, *qui tam pretioſè vos redemit: cui dolorem quaſi renouatis veſtrâ nouellâ iſtac paraturâ. Ecce à manè vſque ad veſperam vos expectat & expetit, & ſuauiſonâ voce ad rauim vſque clamat vt reſpiretis. Quid iniurioſi eſtis ei, qui tam beniuolè inuitat? Expandit alas, qui vos alit, & renuitis congregari? O fiat aliter! huc deferte onus, apud hunc requiem quærite, qui vos reficere vult & poteſt. Purgate animum, ſequimini* DEVM *& Sponſam eius Eccleſiam; in quâ ſunt, vt cum Poëtâ dicam,*

Fundamenta, quibus nixatur vita ſaluſque.

Syrtes in terrâ Africâ eſſe dicuntur, in quibus homines obruantur æſtu reciprocantium arenarum, vt qui ſemel ingreſſus, cùm poterit exit, non cùm volet: hic aliter. Licet reuerti in Sion, licet in integrum reſtitui, bonis & Orthodoxis iterùm accenſeri. Ecce mutæ quædam animæ & irrationales, medicinas diuinitus ſibi attributas in tempore agnoſcunt. Ceruus ſagittâ transfixus, vt ferrum & irreuocabiles eius moras de vulnere expellat, ſcit ſibi dictamno medendum: hirundo ſi excæcauerit pullos, oculare rurſus de ſuâ chelidoniâ. Et vos ad imaginem Creatoris facti, ſalutem non corporis, ſed animæ etiam negligitis? Quoſdam eo ingenio, ſiue vitio oculorum eſſe ferunt, vt de die cæcutiant, in tenebris cernant: fortean vos iis ſimiles: &, quod deterius, in animo alitis, quod illi corporis impedimentum habent. Verùm enimuerò ſi omnino

—— rupiſtis fræna pudoris,

& detractatis redire; ſi cum Ceritis furere libido eſt, vobis mali eſtote, nec aliis calumnias inurere aut ſcelera intentare præſumite. Nulli enim homines celeriùs incidere debent in malam fortunam, quàm qui aliis illam concupiſcunt. Imò

* Οἱ αὐτῷ κακὰ τεύχει ἀνὴρ, ἄλλῳ κακὰ τεύχων.

* Qui mala cumque alij fabricat, ſibi fabricat ipſi.

Videte, obſecro, & seriò ſemel legite (ſi non omnino vos mala factio excæcarit) hæc paucula, quæ pro LIPSIO *ex* LIPSIO *congeſſi, & vni quaſi oculorum ictui ſubieci, & ſine præiudicio veraciter de illo ſentite, ac pedibus in illam partem ite, quæ iuſtior & æquior eſſe videbitur. Et ſcitote* DEVM *in cælis arbitrum eſſe, ſatis ido-*

idoneum patientiâ ſequeſtrum: * ὃς οὐδαμῆ οὐδαμῶς ἄδικος, ἀλλ' ὡς οἷόν τε δικαιότατος, *vt Plato ait. Imò,*

——* ὅς τε καὶ ἄλλους

Ἀνθρώπους ἐφορᾷ, καὶ τίνυται ὅστις ἁμάρτῃ.

Deinde & ipſum heroa conſiderate, viuum virtutis & pietatis exemplar. Poſtquam enim fretum adoleſcentiæ, æſtum & feruorem ingenij ſuperauit; poſtquam curæ alienæ non fuit; cùm ſolidæ mentis ſtetit in ſolido; nullibi vacillauit, ſed conſtans in Religione Catholicâ perſeuerauit. vt Vita ſufficere poſſet, ſi ſcripta non eſſent, aut dicta. Et rectè. Sicut enim arborum illæ optimæ, quæ non florem ſolùm ſed fructum ferunt: ſic hominum, quibus præter ornamenta doctrinæ & ſententiarum, vita etiam eſt ad frugem. Piè ſcripſit, & pro fide ſuâ Catholicâ adſtruendâ Catholicè. Parum tamen illud ſi mores diſcrepaſſent. ſed illud certum eſt, & milleni etiam oculati teſtes, quibus liquidò iurare liceat, in hac parte ſuperaſſe. Negant tamen aliqui & aliter interpretantur. Sed hac ipsâ notâ non boni. Sit libertas huius iudicij: experimento didici, qui virtutem ipſam & canam veritatem non amant aut æſtimant, vix iſtum. Et hercules quòd nos amamus, & quòd producimus; eſt ob iſtam. Sed libemus è multis pauca; & primum ſit, quòd in Sodalitatem *B. Mariæ Virginis nomen dedit. quod ſummæ pietatis indicium & initium eſſe, illi ſciunt, qui eidem ſe mancparunt. Deinde ab eodem affectu Hallas & Sichemium adſpirauit, iuit, preces fudit, pronus aræ vtrobique aduolutus; pennam dedicauit & ſuſpendit, Miracula euulgauit. nec quicquam in vitâ prætermiſit quod ad* Dei *aut Sanctorum cultum & honorem. Jam in morte non Stoïcorum ſcitis contra vim morbi animum firmauit, ſed pro* vanis *habuit:* Chriſtum crucifixum veram patientiam *aſſeruit, digito in imaginem propè adſtantem intento, cum ſubiectâ precatiunculâ:* Domine Iesv da mihi patientiam Chriſtianam. *Quid etiam? quàm primùm ſe oſtium ſpectare ſentiebat & foras prominere, Pœnitentiæ, Euchariſtiæ, & Extremæ Unctionis ſacris myſteriis animam purgauit, muniuit, fouit. Jn precibus & pietatis actu perſeuerauit,* Devm *& Sanctos cælites adiit voce, ſuſpiriis, oculis; & cùm de Dei Matre quiſpiam ex adſtantibus dixiſſet:* Ecce nunc illa Patrona clientem exſpectat ſuum, & obuiis expanſiſque occurſabit vlnis, *animo manibusq; in altum ſublatis; ſic deuotè precatus eſt:* O Mater Dei, adſis famulo tuo, cum totâ æternitate decertanti, & non me deſeras in hac horâ, à quâ pendet æterna ſalus animæ meæ. *Ubi etiam incruentum ſacrificium Corporis Chriſti pro ſe oblatum ex Reu. quodam Sacerdote Societatis* Iesv *Theologo intellexiſſet:* Faxit Devs, *reſpondit,* Pater mi, vt ſanguis ille pretioſus in me abundè deriuetur, qui in illâ paſſione effuſus eſt. *& paullò pòſt in hac D. Stephani verba,* Domine Iesv accipe spiritvm mevm, *piè & feliciter exceſſit, & cæleſte regnum ſubiit. Ubi nunc triumphat, & lauream capite & manu tenet, non à liuore aut calumniâ eripiendam. Quid nunc oggannis* Thomſone? *etiam Catholicum negas? etiam ſimulatorem & Stoicum aſſeris? ficta hæc facta, coactas orationes, ſuſpiria, lacrymas? etiam in horâ mortis? in vltimâ vitæ lineâ? ante tribunal ſupremi Judicis?*

•O multa fleturum caput!

* ——ἠύ τι αὔτως

Οὔατ' ἀκουέμεν ἐστί, νόος δ' ἀπόλωλε καὶ αἰδώς.

* Qui nuſquam & numquam iniuſtus, ſed quantum poteſt iuſtiſſimus.

*· qui mortalia facta Mortaliumq; videt, delinquentes quoque punit.

*· certè aures ſunt tibi tantùm. Queis audire queas, periit mens ipſa pudorque.

Sed & illa animæ cura poſt exceſſum, nónne Orthodoxum indigetat? In Epitaphio, quod ipſe ſibi compoſuit, in hunc modum Lectorem & ſpectatorem alloquitur:

Extremum hoc te alloquor:
Æternum vt gaudeam, tu apprecare.

Pateram etiam duplicem inauratam, Conſtantiam dictam, templo Patrum Societatis *legauit*, vt pro ſe orent. *Teſtamento condi ſe mandauit in æde ſacrâ* Franciſcanorum *Sodalium, ante* Virginis Deiparæ *aram, ad quam preces quotidie fundere conſueuerat. Togam optimam pellibus ſuffultam* B. VIRGINI *ad eius aram Louanij, in baſilicâ B. Petri Apoſtolorum Principis, cultu miraculiſq́, celebrem, offerri & poni per vxorem voluit. Et hæc non ſunt clara indicia adſtruendæ priſcæ fidei? Non adferam alia, niſi ſors illud quis exigat, quòd in ſcriniis inter ſcripta,* Miracula D. Virginis Louanienſis *reperta ſint, eodem adfectu quo priora conſcripta. itemq́, binæ panegyricæ orationes eidem dictæ. Sed hæc approbanda bonis, imò admiranda, damnare nouelli noſtri malunt quàm diſcere: & veteres auias, vt ait ille, diſplicet* à pulmone reuelli. *O mala beſtia hæreſis! ſpecie pulchra es, & arrides aut blandiris, caudâ vibras. O indomitum orbis monſtrum! mixtum, portentoſumq́, & ex diuerſis animalium congruentibus membris! quod nullis aptiùs quàm illis Virgilianis verſibus deſcribam:*

Prima hominis facies, & pulchro pectore virgo
Pube tenus, poſtrema immani corpore piſtrix,
Delphinum caudas vtero commiſſa luporum.

Quis non obſtupeſcat? ô fœdam conglutinationem! horribile monſtrum!

* Τὸ δ' ἐκδιδάσκει καὶ παραλλάσσει φρένας
Χρηστὰς πρὸς αἰσχρὰ πράγματ' ἵστασθαι βροτῶν,
Πανουργίας δ' ἔδειξεν ἀνθρώποις ἔχειν,
Καὶ παντὸς ἔργου δυσσέβειαν εἰδέναι.

*Hoc aliud eſt, quod mutat & mentes docet Ad fœda rerum & praua ſe conuertere: Fraudes doloſque ſuggerit mortalibus, Et improbos, ſimul quæ & impios facit.
* præfracti

Sed ego cum hoc vitio non luctor ampliùs, ne inquiner vel contactu. & omnes illos qui hoc alunt dimitto: * κερασβόλοι *enim ſunt, & rationibus vix inducuntur. Æquos lectores & bonos compello, de quibus demerendis non anxia mihi cura eſt, nec multùm laborabo. Vt boni enim bonis fauent, ſic in re bonâ benè ſentiunt, & gaudent ſi quid boni eueniat bonis. quod in hac ſermocinatione videbunt, non enim calumniari ſed purgare animus fuit, candorem non liuorem præferens. Sed hoc etiam ſciri conuenit, plura & præclara multa adferre & adnectere me potuiſſe in rem, ſed non licuit. extra oleas diuagari non debui & limites; & tranſiliiſſem ſi quidquam non ex* Lipſio. *Quædam tamen addidi aut interiunxi, ſed omnia ferè ſub perſonâ Auditoris. Quem & ſcire vos velim in quibuſdam interdum conniuere, approbare, ſed vt eliciat veritatem. Sed ſatis diu vos detinui, audite nunc* Lipſium, *& moleſtum ſatis Auditorem, vt Doctorem ſuum in arenam prouocet; ac valete.*

IVSTVS LIPSIVS CATHOLICVS, SIVE DE VERA IVSTI LIPSI RELIGIONE CATHOLICA DIALOGVS.

Lipſius variè & à diuerſis adhortatur ad reſpondendum calumniatoribus ſuis:

IVSTVS LIPSIVS. Quid igitur moleſtus es & ſemper inſonas de reſcriptione; ac velut claſſico me excitas ad pugnandum? Nollem te hoc facere. Nam cùm naturam meam, cùm rem ipſam, cùm finem fructúmque video, inclino ad ſilentium magis. Natura ſanè mea mitis & tranquilla eſt, & vehementiori omni adfectui aliena; & ab ingenio meo deſerar, ſi iraſci velim aut litigare. & ſi me non noſti, ſcito non eſſe pacatius ingenium in Belgio. AVDITOR. Non es pugnax, ipſa pacis proles: & ſcio, nihil minùs libenter te facere, quàm repugnare, etiam læſum, etiam in facili & iuſtâ causâ; ſed vbi æui gratiâ aliquid dicendum, tam virum oſtendes, quàm duobus aut tribus illis olim aut nuper, qui non lætantur te prouocaſſe. Palmam de te vſque adhuc quis tulit? Iactare lubet, quia noui te & alios: & in bonâ hac vtiq; cauſâ, veniant eum Hectore Achilles, non ſubduces. Age, repone aliquid,

ſed ille negat, quietis & pacis amans, nec audeat reſcribere,

quamuis iam antea fecerit, & omnes cum gloriâ vicerit.

—pœnasq; inimico à ſanguine ſume.

Nónne vides, multos fauere contra te dicentibus, & ſine examine pedibus in partes illas ire? Retrahendi ſunt, & vel inuitis oculis ſulgor veritatis inſerendus. LIPSIVS. Reſpondi quibuſdam, fateor; ſed comiter, non acerbè, & commiſſionem & ludum magis dicas, quàm pugnam. non enim tantùm ſine plagâ, ſed etiam ſine ſuggillatione & morſu: ſicut decet veræ pietatis alumnum. Non eſt meum Thyeſtæo more, quod hodie obtinet, furere aut ſæuire. Æuum hoc noui, in quo bonis modeſtiſque multa ferenda ſunt, *ſtomacho Ciceronis*, non *animo Catonis*. Quàm multis non reſpondimus? quos vt infantes vagientes habui, & riſu non ſcripto componendos. Veſpaſianus Demetrium Cynicum in itinere ſibi obuium poſt damnationem, ac neque aſſurgere neque ſalutare ſe dignantem, oblatrantem etiam neſcio quid, ſatis

M. pauls nos contemnere exempla bonorum, & quia

Tranquil. cap. 11.

habuit *Canem* appellare; offenſæ iniuriæque minimè memor execytórve. Grande patientiæ exemplum quídni imiter? Non probo iſtos, qui ad ſingulos inſultus ſe parant & exſerunt, & in gladiatorem pugnant. Philoſophi ſumus? tranſeamus. Chriſtiani? patiamur, alieni ab excetrâ illâ delictorum omnium ſuperbiâ & vindictâ. Alacres & erecti per medium calumniantium agmen incedamus, aduerſus linguarum omnium tela ſcuto tecti *Veritatis* & *Candoris*. Illi ringantur & liueant: nos Epinicia læti canemus, & auertentia ſacra faciemus *Inuidiæ* & *Pallori*. Et apud illos vincar aut vincam, parum eſt: cum Ariſtippo, *Ego victus abibo, iucundiùs, quàm illi victores, dormiturus*. Etſi non poteſt hoc bonis arbitris: quem te cenſeo. AVD. Sed ſi vincere hîc inglorium, atteri etiam ſordidum arbitrare. Obiiciunt enim ea, quæ *Famam* tuam tangunt. Et quid rerum humanarum carius famâ? quæ iure eſt bonis ante bona omnia & ipſam vitam. Nam hæc vtraque caduca & fluxa ſunt: & opes quidem ante nos ſæpè, vita nobiſcum ſemper abit: nomen autem & fama æternant; eaque ſola, cùm non erimus, hîc erunt. LIPS. De me ne labora, ſi quidam inuident aut carpunt. An ego eximius ſum inter homines, qui ſunt, qui fuêre? Omnes qui excellere aliquâ in re conantur (non enim dicam excellunt) ſtatim adflauit & adſſit maleuolentiæ iſta aura. Cita veteres, reperies. Circumſpice hodie noſtros: idem. Quid miraris ſi *Marculus* aliquis hoc in me faciat aut *Lacon*? Mihi ſententia de me non niſi apud me fertur: nec quis ſim, alium rogo. Interno iſto iudice ſi probus audiam, quid addent aut dement mihi iſthæc ſcripta? Calumniarum conuiciorúmque plena ſunt: & corniculas citiùs in Africâ, quàm res rationeſque ſolidas reppererim in iſtis. Vetus ille verſus hîc valet:

Chriſtianus Philoſophus eſt, ac

Veritas vinci non poteſt.

Famam oppugnant, quam omnes boni merito amant; Saluſtius Catil.

ſed communis illud omnibus magnis viris, vt inuideantur,

antiquis & nouo aeuo;

non autem læduntur.

Λόγοις μὲν Ἑρμόδωρος ἐμπορεύεται.

Sunt Herm. dori, verba, mercimonium.

&

& digna, vt quicumque

Deferat in vicum vendentum tus, & odores,
Et piper, & quidquid chartis amicitur ineptis.

Fama non eſt noſtra poteſtatis, & ideò inter externa habenda eſt.

Nec famam tamen ſperno aut negligo: ſed hoc te moneo, non eſſe eam noſtræ poteſtatis. ideò inter externa habendam, & in momentum nullum ad beatam tranquillamque vitam. Quis ſim, in me ſitum eſt: qualis audiam, in vano iſto vulgo. Qui in publicâ aliquâ famâ ſumus, aut vtramque excipere debemus, aut nullam: & ſatis ſi melior præponderet. Et mihi ſi qui hoſtes ſunt, vitio ſuo non meo merito tales habeo. Lubet fidenter loqui:

& vtraque excipienda dicitur.

—— mens altum ſpirat honorem
Conſcia factorum.

AVD. Quid igitur? Socratem te, aut Diogenem dicam? & ſemper in illius veſtibulo ridebis pluuias, aut non ſenties te cum iſto ludi? cùm etiam tonent Xanthippæ, turbæ ſubſannent? LIPS. Faciant; nos contemnimus, & cum Demoſthene decretum habemus, τὰς τῶν διαβαλλόντων βλασφημίας ἔργῳ ἀπολύειν: *Calumniantium maledicta bonis factis diluere.* Illi qui ſe opponunt, aut ſiſtere conantur benigniorem famæ meæ curſum, nihil agunt: ſeſe edunt aut arterunt, me aut mea non delibant. nec ſentio illa tela volatica; nec lædar ſi ſentiam. O quietem in hac parte noſtram & ſecuritatem! Audacter dicam, linguam aut ſtilum non maculo, talium vel contactu. Abite in veſtras tenebras, quibus ſolum nomen *Lipſij* præſcriptum leuiter vos extrahit, grauiùs mox deprimendos. Ego autem ſto, & fulgeo. atque vt ignis paleam exurit, aurum nitidius reddit: ſic iſtæ Calumniæ vanum aut vacuum aliquem abſumant, verâ virtute grauem illuſtrant. Nos ij ſumus, cum Deo dicimus: & quidquid obiciant, bona Famæ aura hunc cygnum leuabit, & à morte canentem etiam audient. Vetus verſus eſt,

Lipſio benè viuere propoſitum, & malos contemnere.

qui mox deprimentur.

Generoſus eius animus, & confidentia.

Non eſt beatus, eſſe qui ſe non putat.

atque etiam verus, fateor: quia ſapienti de ſuâ beatitudine conſtat; nec ſcientiam ſolùm, ſed fiduciam eius habet. Vides μεγαλείως καὶ γενναίως, *magnificè & generosè* me loqui?

Tacitus Agricolâ.

Σὺν τῷ δικαίῳ καὶ μέγ᾽ ἔξεστι φρονεῖν·
In iure & æquo magnitudo animi decet.

AVD. Vix tamen his temporibus, *quibus ſiniſtra erga eminentes interpretatio, nec minus periculum ex magnâ famâ, quàm ex malâ.* Apud veteres fiducia potiùs morum, quàm arrogantia interpretabatur. *adeò virtutes iiſdem temporibus optimè æſtimantur, quibus facillimè gignuntur.* Sed, mi Doctor, ſi hæc te non mouent, Religionem ne contemne. Nam nec illam immunem habent improbi ſui dentis.

Tacitus. Ibidem.

Religionem maleuoli & eleuant.

Prima mihi debes animi bona: Sanctus haberi.

Ex quo ſequitur, vt

—— ſupremo
Dilectus penitus Ioui,

omnium virtutum arcagium. Homer. Cat. Od. 11.

& virtutes etiam habeas. Nulla enim res magis animos & mores componit, quàm Religio: & illa vbi in pectus demiſſa, virtutum agmen ſequitur. LIPS. Proh ſumme Deus! nec tibi ergo parcunt, & tuo cælo? In rebus enim diuinis & Religione inueniunt iam quod exagitent; & per quod nos, imò te lædant. Tua enim illa vox decretumque eſt, tua ſanctio, *Abdita mentium cæleſti menti reſeruanda;* nec pectoris huius fibras pulſandas cuiquam aut reſerandas, niſi qui eas fecit. At calumniatores aliter & paſſim iam (o labem noſtri æui!) oculos linguamque illuc coniiciunt, & adyta interioris huius templi ſcrutantur & calcant. Socratis præceptum vetus erat:

atque ad ſubdola ſcrutera.

male ſentiendo de mente aeterni, qua una Deo perſpecta & cognita. contra

Ὅττι τοι ἐν μεγάροισι κακόν τ᾽ ἀγαθόν τε τέτυκται.
Ædibus in propriis, quid rectum aliudque geratur.

Socratis præceptum.

Hodie contrà fit, & emiſſitios oculos omnes habent. O non interpretes meæ mentis, ſed diuinos! qui nõ dicta mihi, non ſcripta, fortaſſe nec cogitata, tamen ſciunt. Tiberium Imperatorem eâ oculorum acie fuiſſe ferunt, vt noctu pariter atque interdiu cerneret: de his appoſitè dixerim, qui etiam ea, quæ in tenebris & ſolitudine geruntur, explorant. Domum meam claudo? penetrant. Linguam contineo? pectus inſpiciunt. Homines fugio? ipſi me inueniunt. & vt muſcas, atque eiuſmodi minuta animalia, nullâ curâ ſubmoneo: non item vllâ cautione iſtos. Hæc Curionum illa gens, quam Poëta Comicus ſcitè depinxit:

Non dicta, dicta veliſ; & nec ſcripta ſciunt.

Tranquillus Cap. 68. & Plinium.

aliena omnia ſcrutantur, vt inſecta & minuta illa animalia:

Qui res alienas curant opere maximo:
Qui omnia ſe ſimulant ſcire, nec quidquam ſciunt:
Quod quiſque in animo habet, aut habiturus eſt, ſciunt:
Idque quod in aurem Rex Reginæ dixerit,
Sciunt. quod Iuno fabulata eſt cum Ioue,
Quæ neque futura, neque facta ſunt, tamen ij ſciunt.

Trinummo. quod Plautus et ita prandas, aut conqueſtus eſt de ſuo ævi Curioſulis.

O Maſſagetas aut Scythas! Cur non ſic appel-

O barbaros calumniatores!

appellem? imò omnibus barbaris immaniores ſunt, qui nos modeſtè, grauiter, piè, & ſine cuiuſquam iniuriâ viuentes aut ſcribentes inuadunt, & laceſſunt. AVD.

ô mendaces & impios hæreticos! qui

Nihil eſt profectò ſtultius, neque ſtolidius,
Neque mendaciloquius, neque argutum magis,
Neque confidentiloquius, neque periurius,

diſſentire in Religione pro crimine habent.

quàm iſti. Atqui nunc etiam iniuriam putant in Religione diſſentire. & illa cauſſa ſiniſtræ de re ſuſpicionis. LIPSIVS. Multa ſtolida & vana in hoc æuo audiui:

Τοῦτό γ' ἐστὶν ἀκροβολὴ μωρίας·
Iſtud verò eſt culmen omnis inſaniæ.

Vah, nouitij illi hoc audent! &

Itáne? & eò ventum? & Nerones iterùm ſunt, qui vetant? Illi noui nouitij, & nuper nati (nec ipſi negent) regnum capient, & veteranos poſſeſſione iuſtiſſimâ pellent? Noua ſua ferri volunt, & armis id pugnant: nobis non licet vetera aſſerere, & æui ſuffragiis atque orbis approbata? O *Libertas*, quam præſcribunt, & pro quâ armantur!

hæc illa ingeminata libertas!

Indignor hæc fieri, & mecum boni: ſed mederi aliorum eſt, & à reſpōſione noſtrâ fruſtrà id ſperes. Illc bono & recto firmus

Indignatur Lipſius, & propoſuit tamen non reſpondere,

———per obſtantes cateruas
Explicuit ſua victor arma.

quamuis vnicè aptus, ob ineffabiles ingenij dotes.

AVD. Sed quis meliùs mederi poterit quàm tu?

Τοῦ δὴ νῦν γε μέγιστον ὑπουράνιον κλέος ἐστί·
Cuius certè nunc maxima ad cælum gloria:

cuius pectus madet omni genere elegantioris doctrinæ & ſapientiæ: cui diuinum ingenium, in admirationem æui, vix in exemplum (quis enim imitetur, vel auſit?) à Deo datum.

Ennius.

Vno ore quem plurimæ conſentiunt
Gentes eſſe virum populi primarium:
Vnde populi & reges omnes conſilium expetant,
Suarum rerum incerti.

ſtili elegantiam, &

qui in ſtilo latinitate, perſpicuitate, elegantiâ, ordine viciſti omnes, qui fuerunt, qui erunr: & palmam habes, non magis quàm Herculi clauam (omnes omnia facianr) exrorquendam. Præter iam dictas,

ſummam eloquentiam.

etiam duas illas in eloquentiâ virtutes habes, quòd copioſus ſis in Breuitate, vehemens in Facilitate: & ſolus vt mihi videare aſſecutus, quod contra rerum naturam eſt, Breuitas vt obſcura non ſit; quod vel maximè in laudibus tuis exiſtimare potes. Oſtende te igitur & deſcende in arenam: ſcio enim,

Homerus.

Καί τοι δούρατα ἐστι, καὶ ἀσπίδες ὀμφαλόεσσαι·
Et tibi ſunt haſtæ, ſunt & tibi ſcuta rotunda:

Eiſ hunc coercere & reprimere poteſt.

coërce in mendaciis vagabundos, redige in veros timores,

Horatius.

—— accipiter velut
Molles columbas, aut leporem citus
Venator in campis niualis
Æmoniæ.

Inſtant ergo boni omnes, orant.

LIPS. Ego faciam? apage, honeſtior ſum, non violo edictum Auguſti. AVD. Peto & oro. & nónne ribi amicorum preces iuſſa ſunt? *Inter amicos petitionum debet eſſe conditio*, ait Symmachus, *vt præſtantibus prona videantur, quæ ſunt magna petentibus.* * *Non enim aut leui mercede emit, qui precatur; aut paruum pretium accipit, qui rogatur.* LIPS. Malus es. AVD. Quid ita? LIPS. Quia verè captatorem agis, & blandiris, ſed vt in retia tua compellas.

Lib. 7. epiſtol. 26.
* Apuleius lib. 3. Flor.

—γέρων δ' ἀλώπηξ (ait verbum) οὐχ ἁλίσκεται·
—Vulpecula haud capitur ſenex.

exorant.

AVD. Imò patiare te capi vel meâ hac cupidine, quam amare & laudare in adoleſcentiâ noſtrâ ſoles. LIPS. Quid ergo me vis facere? ora iis claudere? non poſſum. Irritabimus. ſicur ignem qui gladio fodir, ſcincillas in ſe plures & ſtricturas elicit: tale in iſtis; cæde & diſſipa, acriùs inſurgunt. Eſt hoc ingenium contumaciæ, ſubiici poſſe, non domari. Alexiaco Hercule opus eſt ad Hutæos iſtos exſtinguendos: qui deiecti, vbi terram, cuius ſuboles ſunt, tetigerunt, non robur pro victoriâ, ſed pertinaciam reſumunt pro factione. Sed iſti mei quid efficiunt? vt liberè dicam

Quamuis irritari calumniatores potius poſſint, quam domari.

Lipſius autem non lædi: &

Horatius.

Multa Dircæum leuat aura cygnum;

atque illi tela non peruentura, adeò non læſura ſpargunt. AVD. Sed quomodo dimitteris à conceptâ ſuſpicione. LIPS. *Vulgus pronum ad ſuſpiciones:* nam probi & boni eas non allectant aut fouent. AVD. Sed interim etiam

plebs ſit quæ malè de eo ſuſpicetur.
Tacitus.

Plautus.

—omnes probos bonoſq; accurare addecet,
Suſpicionem & culpam vt ab ſe ſegregent.
LIPS. *Non poteſt vtrumque fieri.* AVD. *Quapropter?*
LIPS. *Rogas?*
Ne admittam culpam ego meo ſum promus pectori,
Suſpicio eſt in pectore alieno ſita.

quod cauere nemo poteſt.

Sed parum cauti aur probi ſunt, vt rem dicam, qui adtendunt: & occultè cupiunt, aut eſſe tale aliquid (nouimus ingenia) aut ſimulant ambigere, vt in arenam me proliciant, & voluptati eorum pugnem. An & tu quoq; de fide meâ opinari cœptas ſequiùs?

Si ſatis affirmaſſe fuit, ſatis eſto negaſſe:

Eſt

ꝙ à verâ fide alieni.

Eſt illis potiùs, quàm mihi, certa fides?

Nam ego certo ſcio non niſi ab iis mordeari & calumniari me, qui cum Religione verecundiam exuerunt. Sed ſicut ocymum qui ſerunt, feliciùs id naſci ad conuitia interiecta autumant; ita illi ſpargendis contumeliis fecundius mihi nomen parant. Et caprificum etiam aiunt, cùm ipſa maturas ficus non gignat, inſecta tamen quædam producere, quæ veras ficus maturent, ſcalpendo, morſicando: ſic autæ fidei illi decoctores, probos bonoſque calumniando & mentiendo. AVD. Frequens ergo hæc mea poſtulatio non poterit expugnare tuum propoſitum? LIPS. Flectere. non vt fatear ſuſcipi à me defenſionem, ſed vt negare & rogari deſinam, feſſus iam clamore & expoſtulatione continua. Et dicam ſemel ex profeſſo, *Qualis olim fuerim*, *Qualis nunc in re* RELIGIONIS *ſim*; & *Quam probem*, aut *Damnem*. Nec pigebit memoriam prioris vitæ, ac teſtimonium præſentis æui eloqui. Hic interim ſermo honori Orthodoxæ fidei deſtinatus, profeſſione pietatis, aut laudatus erit aut excuſatus. AVD.

ORDO ſermonis & finis, cum SERMONIS PARTES QVATVOR. I Qualis fuerit. II. Qualis ſit. III Quid probet. IV Quid damnet.

Pœnulo.

Quàm orationem hanc aures dulcem deuorant!

precatiuncula ad Deum, &

LIPS. Tu Deus, à Deo genite, Homo ex homine genite, hominibus genite, da in memoriam fugitiuam redire, da quod actum à me, memoriæ prodere; tibi in honorem, bonis in fructum, prauè ſentientibus in reſipiſcentiam. Ordinem iam dixi, & quia digna hæc materies, pleraque non diſtinctè ſolùm, ſed diffuſè dicam: nec diſplicebit accuratio illa, cui Vna, Vera, & Catholica Religio placebit. De reliquis & exteris non laboro: non enim ego illis placere volui. nam quam ego laudo, non probant illi; quam illi probant, ego reiicio. Probent proinde, improbéntve, quam ego doceo, nec manum vertero. AVD.

excuſatione quadam diffuſionis, ac contemptu improborũ.

Lipſius.

Æquum eſt ab æquis te par impetraſſere;
Ab iniquis porrò, haud æquũ eſt æqua poſtules.
Valeant iniqui, & mali habeant magnum malum.

Amphit.

LIPS. *Æquum eſſe putas, non reputas laboris quid ſit.*

Aſinariâ Pſeudolo.

AVD. *Tu primus ſentis, nos tamen prænoſcimus,*
Et quaſi per nebulam ſcimus atque audimus:
Fateor eos eſſe importunos atque incommodos.
Sed quæſo, quod ſum percontatus, ne id te pigeat proloqui.

I. Sermonis p. I QVALIS OLIM FVERIT.

LIPS. *———Iurato mihi*
Igitur neceſſe eſt eloqui, quidquid roges?
Ita me obſtinatè aggreſſus es. non audeo
Profectò, percontanti quin promam omnia,
Proinde actutum iſtud quid ſit, quod ſcire expetis,
Eloquar; ———nec dicam dolo: Ad Lectorem Epiſt. Quæſt.
Si quiſquam eſt, qui probari ſe cupiat PROBIS,
ORATIONE, VITA, SCRIPTIS *denique:*
In his audacter nomen profiteor meum.
A PVERO *eductus, doctus, liberaliter* A puero igitur Catholicus fuit, &
MORES MAIORVM *ſimul &* DOCTRINAM *inſtiti;*
Nec ego iſtos mores noui ſæculi noui:

[a] quo Religionum, vt ſic dicam, thyrſo percuſſæ, bacchantur ac gallantur multorum mentes. [b] Nouitia igitur (nam & proſâ dicam, quod dixi verſu) parum ad meum palatum, *mores & Viros antiquos* amabam: [c] omniaque ad ritum priſcum colebam: nec *Pietatem* aut *Doctrinam* aliam æſtimabam, quàm quæ erat talis. paſſurus etiam pro eâ, vbi opus, voces, calumnias, damna.

a Elect. lib. 2. cap. 18. b Cent. ad Germ. & Gal. epiſt. 92. cum Maiorib. ſapuit, quamuis c Cent. ad Germ. & Gal. epiſt. 18 19. cum damno & calumnia, quia Lucanus.

AVD. *———fortiſſimus ille eſt,*
Qui promptus metuenda pati ſi cominus inſtet,
Et differre poteſt.

Scribonius. Amphith.

Incurrunt mala? fluent fortè lacrymæ; ſed quas Virtus & bibat & ſiccet, ne honeſti limites tranſiliant. Milites videmus prædæ cupidine aduerſa tolerare; quidni & nos leue aliquod dictum aut damnum contemnimus, præ melioris vitæ ſpe & promiſſione? Vouimus Catholici nec proſperis nec aduerſis de gradu dimoueri, in veritate & antiquitate firmi & erecti. LIPS. Rectè putas. & ego ſi aliter ſenſiſſem, fefelliſſem Sacramentum, quo baptiſmate obſtringebar. Sed quod magis, cùm Coloniæ Vbiorum à *Patribus Societatis* IESV inſtituebar, pietas pectus meum tangebat, & Patribus ipſis volebam accenſeri. Parentes ſciuerunt, abduxerunt, & annos iam ſexdecim natum Louanium amandarunt.

Sacramento baptiſmatis obſtrictus. Cẽt. I Miſcel. ep. 87. Societatis Patribus accenſeri cupit, nolũt Parẽtes ac retrahunt.

Poſtinde cùm iam flos ætatis ſurgeret,
Et ſpatia extremæ ingrederer adoleſcentiæ:
Magis magiſque impendioſe litteras
Amare occœpi, aſſiduus legere, ſcribere.
Cùm intereà, vterque demoritur parens, loci;
Ego hanc occaſionem ad ſtudium Muſicum
Eſſe ratus, concepi iter ad oras Italas,
Germaniamque in terram, & terram Galliam
Quaſi ad mercatum litterarum pergere.
Concepi perfecique. Deo eſto gratia,
Lætitiam peperit, parietque, hic mihi labor.

Quæſt. Epiſt. Peregrinatur per diuerſas terras, vt litteras diſcat,

AVD. Quippini? pulchrum, imò & fructuoſum eſt, mores gentium, regionum ſitus, opportunitates locorum, & diuerſam aqua-

& prudentiam, idq;

aq[illegible] cælíque temperiem cognoſcere cum Vlyſſe,

Homerus. Iuſtis exemplo.

——ὃς μάλα πολλὰ Πλάγχθη, ——
Πολλῶν δ' ἀνθρώπων ἴδεν ἄστεα, καὶ νόον ἔγνω·
——*qui per ſola multa*
Iactatus, ——
Multorumque hominum mores atque oppida nouit.

Louanium reuertitur, & ſtudiis integrare pergit; poſt Caſſius Parmenſis.

Lips. Et cùm iam iterùm in patriam reuerſus, aliquamdiu Louanij egeram modeſte, & ſtudiis vacans,

——*nocturnoque ex ſomnis oliuo*
Immoriens;

acriores belli procellæ & venti exſurgunt, quibus nihil propius factum, quàm vt mergeretur Belgicæ nauis.

Seneca Hippolyto.

——*Nam terras cruor*
Infecit omnes fuſus, & rubuit mare,
Et ſcelera dempto fine per cunctas domos
Iere. nullum caruit exemplo nefas.

bellis tumultu in Bataviam eiicitur, &

Fluctu tunc aliquo grandiore cum pluribus eiicior, & circumagor Numidæ in morem. aliquamdiu diſcurro ſine lare, ſine ſedibus, quas tamen poſui in Batauis: ſed temporaneas, non perpetuas, & vt ſtationem ibi haberem, non portum; ſaltem dum conſileſcerent turbæ, atque iræ lenirent. Et commodè etiam egimus, niſi quòd inter eos, quibus rerum bonarum non magnus ſenſus. Fui tamen

aliquamdiu commodè egit. Cent. I. Miſcell. epiſt. 67.

Amico amicus, beniuolenti beniuolus,
Ingenuæ frontis, oris & cordis probi.

Malos ibidem auerſabatur,

Sed erant ibi rara ingenia, quæ pacem, quæ quietem amarent; hoc eſt, ingenij mei perpauci: & iis, quos iuuabat

Horat.

——*clamor, galeæque leues,*
Acer & Mauri peditis cruentum
Vultus in hoſtem;
——*& lituo tubæ*
Permiſtus ſonitus, belláque matribus
Deteſtata.

& fugiebat,

quibus compoſitis rebus nulla ſpes, & omne in turbido conſilium, numquam hoc latus adiunxi; nec cum iis amicitiæ fœdus colui. De me teſtabar publicè, Pacis mihi ingenium eſſe, & cum Heſiodo,

Heſiodus.

Μηδὲ κακῶν ἕταρον, μηδ' ἐσθλῶν νεικεστῆρα·
Nec prauis ſocium, obtrectatorémve bonorũ.

ſed non ſine periculo, cùm

Avd. O bellè! ô pulchrè! ſed & feliciter; nam inter illos viuere, & in publicâ aliquâ famâ vigêre,

Periculoſæ plenum opus aleæ.

Et ſi quis conatur, aut blandientibus auſcultat, ——*incedit per ignes*
Suppoſitos cineri doloſo.

facilè cum Cretis Cretizamus, &

Quotuſquiſque non ſeductus & corruptus conſuetudine facile allubeſcenti illius gentis,

Βεβαρβαρωθεὶς τι παρεστιῶν ἐν βαρβάροις;
Factuſque barbarus habitans cum barbaris?

Id ego fabuloſâ illâ mutatione Cadmi ſignificari exiſtimem, qui relictis Thebis in Illyriam abiit, mox transformandus in Draconem: non quidem reipsâ, ſed moribus & vitâ. pro Græcis enim & manſuetis barbaros & feros aſſumpſit, & vitam inſtituit ex conſuetudine populi feram & à priore degenerem. Sicut terra interiectâ luna lumen à ſole amittit; ſic animus obnubilatur interuentu alicuius dignitatis aut honoris, apud degeneres illos Chriſtianos, & tandem irretitur. Sed tu aliter, & vt aranearum caſſes animalia fortiora perrumpunt, ſic iſtos ab inſidiantibus laqueis conſtanti & robuſtâ mente contriuiſti.

à pace inquinamur; quamuis

pſum aliter & prudenter euaſerit;

Euripides.

——οὐκ ἀπειθήσας θεῷ·
——*non inobediens Deo.*

Et vt Iuno illa Homerica, in concilium Deorum veniens, à nemine poculum niſi à Themide accepit; ſic tu ab antiquis monita. Lips. Quidam tam improbi, nec excuſo, fefellere me: nec latentia illa vitia adoleſcens prorſus intueri potui, iudicij acie adhuc infirmâ. Avd. Phocylidæum illud apud Clementem Alexandrinũ legi:

Ad Lect. Concorũ.

5. Stromat.

Πολλὰ πλανηθῆναι διζήμενον ἔμμεναι ἐσθλόν·
Qui cupit eſſe bonus, fallatur ſæpè neceſſe eſt.

Lips. Sed ignotis ſaltem adhæſi: notos fugi, nec placuit quiſquam, cui non Pietas & vera Virtus. Avd.

pus & probis ſe adiunxit.

——*Virtus rebus omnibus*
Anteit profectò. non peribit, cùm perit,
Quę penes eſt virtus. Virtus 'ſt immortalitas.

Lips. Cautè interdum egi, & vitam humanâ & communi viâ inſtitui. Scenæ ſeruiendum putabam, quamdiu ego in iſthoc theatro. Vidéſne vt nautæ vela ſinuent & obliquent, & teneant nihilominus ſuum portum? Imitabar. nec fregi maiores & decumanos fluctus, ſed vitaui aut declinaui; & in externis perſonam interdum ſumpſi aut poſui, pro re aut pro æuo. In dictis aut factis, in communi Europæ motu, interdum titubaui. Et reuerà in alienâ religione, in æſtu adoleſcentiæ, inter blandientes aut terrentes, facilè fuit in ſpeciem culpæ venire, ſi non in culpam. Ad prudentiorem aliquem appello. Avd. Res clara eſt. nam illis placere non poteris, niſi ſimilem te aliquo

apud alios communem viam interdum inſtituit,

Cent. 5. Miſcell. epiſt. 20.

modo facias, aut diſſimules. Et eras ibi apud

Suſpicioſos, fraudulentos, duplices;
Qui fronte hilaro, corde triſti obambulant;
Qui gaudent, ſi quid alteri euenit mali;
Qui mœrent, ſi quid alteri euenit boni.
Quos placitum eſt, laudant; quos placitum eſt, vituperant:
Verône an falsò, eicuṁ non interduint.

opiniones nō admiſit. C nt. ad Italos & Hiſp. epiſt. 18.

Lips. Opinionum tamen aura peſtilens, quæ oram illam infecit, me non afflauit: & inter ægros multos & cauſarios, ſanus ambulaui, in hac quidem parte. Alpheus mare Siculum ſubterlabi dicitur, ſine mixtione vndarum, ad ſuam Arethuſam; ego per improbos & impios ad veram pietatem. & vt Athletæ in ſtadio oculos ad metam & brauium intendunt; ſic mea mens ſemper ad Cælum & æternã illam palmam intenta erat. Pietas mihi interna & vera erat propoſita, Modeſtia & Virtus. Etam enim ex iis, quibus illa in corde magis, quàm in ore: quique factis exerceri eam acriter malebam, quàm verbis. Fama tantùm longa bonis ſtudiis artibuſque parari poteſt: vita æterna, bonâ hîc vitâ. Avd. Rectè. *quod ſumus profeſſione* (verba D. Ambroſij ſunt) *actione potiùs quàm nomine demonſtremus: vt nomen congruat actioni, actio reſpondeat nomini, ne ſit nomen inane & crimen immane.* Vt poma, in Iudæâ, non poma naſcuntur, quæ contacta in fumum abeunt & vaporem: talis verboſa illa pietas, ſine vitali operum ſucco. Sede finibuſque in Batauo littore, mente animoque nobiſcum egiſti, cetera ſimilis bonis. Vt radij Solis in ſordes & caligantia loca coniecti, illuſtrant, non inquinantur: ſic tu inter feros ſqualenteſq; animos reſplenduiſti verâ virtutis tuæ luce. Sed de Pietate: illam animo gerebas incluſam, nec proferebas aut præferebas clarè in ſcriptis? Lips. Si veram cauſſam vis, factum à me parciùs in iſto ancipite ſtatu rerum & varietate iudiciorum, metu offenſionũ. Ecce non ſententia ſed verbum aliquod à calente calamo anceps fugerat, calumniarum ſubitus & magnus ignis. Quæ cauſſa in meis ſcriptis abſtinuit me, fateor, ab altiori initu in ſacrarum illud rerum mare: quò materies alioqui & ingenij ventus vocabant: ſed repreſſit hic metus & adnauigare iuſſit littus. Avd. Talis locus erat, in quo oportebat,

Virtutes colebat cum pietate, ſed primarium: Præcept. pro Conſt.

D. Ambroſius.

nec iſtam ſemper proferebat in ſcriptis, ne offenderet, C nt. 1. Miſcell. epiſt. 97.

Phocylid. Καιρῷ λατρεύειν, μηδ' ἀντιπνέειν ἀνέμοισι.

Temporibus ſeruire, nec aduerſarier auſtris.

Nonne etiam Sapientiæ pars eſt, leuiter deſipere, & paullùm extra viam rectam ire, ad vitandum violentum aliquem occurſum? Germani olim in *prælio cedere loco, dummodo rurſus inſtes, conſilij quàm formidinis arbitrabantur.* quidni tibi idem licuerit in vndoſo iſtoc & opinionum turbido mari? Cur vela feciſſes aduerſis ventis? Vt fluuij quidam, qui erepti oculis & ſub terram reconditi, feruntur nihilominùs ad ſuum mare: ita latent inter impios ſæpè pij, & tacitè ad ſcopum deſtinatum perueniunt. Silentio tuti ſumus, quando ratione non licet. Lips. Cum tempore pugnare nolebam, etſi haud ſeruiliter ſeruire. Apud me & interiorem animum liber eram, recti iudicij & ſenſus: in ſermone interdum temperabam, nec offendebam qui poterant offendere. Sapientia vera, firma eſt, non tamen elata: non timet pericula, ſed nec prouocat aut laceſſit. Aſcanij illius apud Poëtam iuuenilis nimis ardor eſt, qui

Tacitus.

ſilentio tectus & taciturnitate,

& re magis quàm ore bonus.

Optat aprum, aut fuluum deſcendere monte leonem. Virgilius.

Non ita ego. qui abundè fortis eram, ſi excipiebam non etiam incurrebam in diſcrimen. Avd. Raró alliſa nauis eſt, quæ modico velo legit littus.

Interfuſa nitentes
Vitans æquora Cycladas.

Eminentia feriunt procellæ. Lips. Talis mihi mens, qui nauim ſemper auertebam ab illis ſalebris, velificationem omnem dirigens ad vnum tranquillæ mentis portum. Quo enim, aut cui bono aliter feciſſem? Semper hoc videndum cui bono, ne ſine emolumento Reipublicæ & ſuo; imò ne omnino res eat turbatum, intempeſtiuâ licentiâ, aut ardore in fumum abituro. Diſplicent in Repub. non pauca, in Religione fors omnia? videat an malo remedium reperiat. Non inuenit? ſed nec perimat ægrum corpus, & quod inualetudine ſuâ extrema minatur. Prudentis medici eſt, in deſperatâ valetudine, non adhibere deſperata medicamina; quia plerumque tardè gradienti ægro, præcipitio conſulunt: ergo naturæ illum relinquit, & ſuggerit quædam in robur & leuamentum, ſi fors victrix natura mali, pulsâ, quâ opprimebatur, malignitate, reualeſcat: aut vt ægrũ ſuum paullatim robuſtiori medicabulo paret, dum creſcunt vires generoſiori medicamini reſpondentes. Igitur tacebam, nec monita ſpargebam non audienda. Avd. Probare te aut

nec imprudenter non profutura proferebat.

aut tu a'ns volebas, qui non probabant? fruſtra. & hoc fuiſſet quaſi cibum aliquem conciliare iſtis, qui abhorrêt. Ille mihi prudens eſt, qui non in vanum ſpargit monita; qui quæ ſcit non profutura, domi ſuę tenet, laxaturus habenas, & toto oſtio emiſſurus, vbi melior ſpes affulſerit. LIPS. Feci hoc apud Batauos, in quo quid peccauerim, neſcio: niſi peccatum ſit diu ſiluiſſe. AVD.

Sed tamen comode fortaſſe, &c.

Epidico. *Tacere optumum eſt: plus ſcire ſatius eſt, Quàm loqui.*

LIPS.

Παῦρα μὲν, ἀλλὰ μάλα λιγέως·

Pauca quidem, verùm argutè.

Meliùs olim Pacuuius:

Pacuuius. *Ego odi homines ignauâ operâ, philoſophâ ſententiâ.*

debuiſſes plantas & plenius. Attamen ſilentium illud meum non reſtatione vnâ, vbi tempus fuit, poſteà leniui, ſed ſpongiâ deleui: imò pro timore meo vano meliora maioraque illi genti repoſui. In ſcriptis enim meis iacienda fuiſſent ſalutaria etiam monita & pietatis ſemina, etſi non ſtatim profutura. idque vel ab agricolæ exemplo. Ille, ſi hoc alteroque anno ſpes deſtituit, tamen arat, occat, ſerit: & Bonus Euentus ſeriùs, ſed vberiùs, ſæpè reſpondet. Et vt ſenex ille in Synephebis, *agricolæ exemplo.*

Serit arbores quæ alteri proſint ſæculo;

ſic ego monita admiſcere potuiſſem, quorum fructus ad multos redundaſſent. Senecam audio: *Quare verbis*, inquit, *parcam? gratuita ſunt. Non poſſum ſcire, an ei profuturus ſim, quem admoneo: illud ſcio, alicui me profuturum, ſi multos admonuero. Spargenda eſt manus. non poteſt fieri, vt non aliquando ſuccedant multa tentanti.* Et pulchra etiam illa ratio. quòd ſicut gemmæ, etſi in lutum aut ſordes abiectæ, ſplendorem non amittunt, ſed dies poſteà reuelat & attollit: ſic in iſtis quæ benè, honeſtè, piè dicuntur. AVD. Pluta tu etiam volebas? Audi Euripidem: *ex dicto Seneca. Epiſt. 29.* *& alio ſi mili.*

Euripides. —— οὐ γὰρ οὐδ' ἄζημιον

Γνώμην μὲν ἔχειν τοῖς σοφοῖς λίαν σοφόν·

—— non vel hoc noxâ vacat,

Si mens meſt ſapientibus ſapiens nimis.

vide cùm pauca & timidè quædam de religione dixiſſes, quam vndique incurrebant, pænè dixerim

Ἀγροτέροισι σύεσσι ἐοικότες ——

Agreſtibus ſuibus ſimiles.

quid futurum fuiſſet, ſi magis te diffudiſſes? Robur & æs triplex circa pectus induendum fuiſſet, vt ibi erant homines, tempora, mores. Nihil enim tam probè dici poteſt, quod non vellicare malignitas velit. Et tu in eâ Republicâ prudenter de religione quædam diſſeruiſſes, quæ variam in primis & miſcellam induxit, ſtabiliendo ſceptro? [illegible]uam interſperſiſſes, qui vnam, & vnam tantùm, in vnâ Rep. ſemper probaſti? qui tiſiſti Ægyptios reges & Iulianum Imperatorem? LIPS. Sed ego ſcio, non eſſe humani ingenij, optima quæque primis cogitationibus deligere: & ferè ſecunda in viro conſilia matutiora eſſe. Vetus illud verum eſt, *Sed nemo non errat.*

Αἱ δεύτεραί φροντίδες σοφώτεραι· *Euripides. Retractâc. Sanu enis, & Cent. ad Germ. & Gal ep 68.*

Poſteriores cogitationes ſapientiores.

In Religione tamen, vt dixi, nihil mutaui: in ſede illotum non in ſenſu fui: & vt in peregrinatione, corporis nō animi requiem illic cle[e]i. In tempore, vt meum ingenium eſt, quietè modeſteque me habui: non in ſacta aut ritus eorum tranſiui. Vis aliqua compulit? aberat animus: & cùm illi aliquando multa de Repub. de Religione, riſi. Cleomenes Spartæ rex, Græculo cuidam multa de fortitudine diſſerenti, aures non præbuit, & auertit. Illo mirante, Quia enim, inquit, ſi hirundo hæc diceret, idem quod nunc facerem, atque affatim riderem: ſin autem aquila, darem ei libenter mentem & aures. Simile mihi in illis erat. quos ſeriò & cum affectu de vtraque diſſerentes riſi, qui ſciebam quomodo in vtramque erant affecti. Sicut Vlyſſes ille blandientes, ſed inſidiantes ſcopulos, ſurdâ aure prætereuexit, oculos tantùm habuit apertos; ſic multa obiter videbam tantùm, non in aures, minùs in animum admittebam. Semper enim mihi (ô tu qui vides & ſcrutaris has fibras!) ſemper ſtetit infixa menti Religio vera, & à maioribus tradita; quam nunc palàm loquimur & profitemur: ſemper ille noſter ſenſus, antiquare & cum maioribus ſapere; *vetera nouis, & quieta turbidis antehabere:* nec hunc calumnia aut vis vlla, non dicam exuit, ſed nec exuſſit: ab illo *In Religione ſaltem conſtans fuit & c.* *Nec Suada* *Maiorum ſecta à mihi demonere potuit.* *Tacit. 1. Annal.*

Me nec Chimæra ſpiritus igneæ Diuulſit vmquam: *aut vis vlla.*

nec alia fraus aut argutiola. Non credunt? eſto. hilum nō ego deterior, ſed nec triſtior: qui ſto apud Iudicem, cui nemo mentitur. Vt radij ſolis per terram ſparſi, à cælo & in cælo tamen ſunt: ſic noſter animus Romano cælo ſemper adhæſit, etſi Batauo cœno illuxit. Pietas, inquam, mihi ſalua erat: & ex animo teſtor aut reſpondeo, non aliam *Partem non emanauit.*

per quam ſalutis regnum ſubimus.

me viam ſalutis nou[illegible], q[illegible] hanc, quæ per vnum illum & directam [illegible] duceret. Et quiſquis eâ caret, aut ne[illegible], quid veri, non dicam Chriſtiani hom[illegible]s, ſed hominis habet? Ad eam nati om[illegible], nos quoq; peculiari Dei gratia in[illegible] mus: teneamus & amplectamur, vn[illegible]am quietis hîc anchoram, vnicum ad perpetuam ſalutem viaticum & viam. Pieta[illegible] enim caput virtutum, imò omnis virtus eſt.

vt certam & vnicam viam.

Arbiter.

AVD. ——— *o maxima rerum*
Et meritò Pietas homini tutiſſima virtus!
Cuius ſtudium
Æque pauperibus prodeſt, locupletibus æquè:
Æque neglectum pueris ſenibusque nocebit.

Triſmegiſtus.

Pulchrè ille Ter-maximus apud Lactantium, Inſt. lib. 2. cap. 16. Μία φυλακὴ εὐσέβεια. εὐσεβοῦς γὰρ ἀνθρώπου οὔτε δαίμων κακὸς, οὔτε εἱμαρμένη κρατεῖ. Θεὸς γὰρ ῥύεται τὸν εὐσεβῆ ἐκ παντὸς κακοῦ· *Vna cuſtodia Pietas. Pium enim virum non malus Genius, non Fatum ipſum deuincit. Deus enim eum liberat eripitque ex omni malo.*

Et ob hanc Deus Lipſiū ab improbis liberauit: & ſuis reddidit.

LIPS. Verè dictum, ipſe expertus ſum: & eripuit me Deus ex malis illis & parum pijs hominibus, & libertati reddidit; patriæ & amicis reddidit. O æterna ſapientia, ô lux ſine ortu aut occaſu, *lætus, lubens, laudes ago, grates gratiaſque habeo*, quòd duce te enaſi ex illis ſalebris, & loca deueni, per quæ facilior mihi & tutior ad te curſus. Nam niſi tu dux auctorque noſtri conſilij fuiſſes, niſi mirabiliter & præter ſpem robur dediſſes, quomodo per tot diſcrimina & moleſtias, è quibus illa depuliſti & has mitigaſti, tot viarum ambages, in adflictâ meâ tunc valetudine, veniſſem ad propoſitam metam? Sed tibi gratia eſto, iam illic ſumus, vt non vltrà remiſamus ambiguos & bonis parum gratos locos, quæ ipſa cauſſa deſerendi. Vt enim aliarum animantium quæque aggregant ſe ad ſuum genus; ſic inter homines meritò decet, quibus eſt ſimilitudo & paritas puræ priſcæ mentis.

Plautus.

idq; mirabiliter.

Obiecta de falſis illis & ſuppoſitiis Orationibus.

AVD. Sed & Ienæ fuiſſe te, aiunt, & ibi docuiſſe. LIPS. Quid mirum? publicè dudum ſum profeſſus. AVD. Et Orationes habuiſſe. LIPS. Vel vicenas, non nego. AVD: Tales illas improbas & impias. LIPS. Hoc nego, hoc pernego: & palàm editâ Epiſtolâ oſtendi falſimonias iſtas meras eſſe. AVD. Tamen iterùm aiunt. LIPS. Et ſæpius mentiuntur. Si ſatis ad veritatem eſt, dixiſſe; ſatis ſit ad calumniam interimendam, negaſſe. Nam hic finis non ſit, & oriantur *Tuſca iurgia*, quod vetus verbum dixit. Nemo innocens erit, ſi dixiſſe ſufficiat. Quis non aliquid meum aut alienum adumbrare poteſt, & protrudere? hoc ſi valet, latiſſimus hic ad calumniam limes; & in quo liberis quadrigis illa inuehatur & exultet. Sed patentem ipſum & nugatorem probæ huius prolis, nónne *Carolus Scribanius Societatis* IESV Theologus eximius ac multâ eruditione clarus, qui & partes meas probè tuendas ſuſcepit: nónne, inquam, ille quem amo ἕνα τῶν ἀληθινῶν φίλων, *vnum ex veris amicis*, ipſum Amphitruonem prodidit huius Alcmenæ virum? huius Palæſtræ è Plautinâ Rudente Dæmonem; & ipſius adeò impoſtoris confeſſione, huius filiæ patrem? AVD. Sed quis igitur ille, à quo, ſi Deo placet, aureus ille partus? LIPS. *Melchior Haiminsfeldius Goldaſtus.* Hic ille Pſeudolus calumniarum inſtructor ſcenæ. Hic ille Pandorus; qui maleuolentiæ mantello tectus, ſagittas ſparſit, vulnus intentauit, non tetigit. AVD. Scilicet nemo noſtrûm inter oletum iſtud diiudicet & Lipſianam myrrham? Vah, tam frigidum, ſolutum, ineptum, & verbo dicam, impium? Et ille tenebrio tam ſtultus vt ſperaret ſe poſſe imponere nobis falsâ tuâ perſonâ? Bardi Typographi, qui tam ambitioſè hęc diuulgant. Sed credo in noſtrum riſum & ſuum quæſtum. LIPS. O improbæ nimis & impiæ ſpei Orationes! Hæ ſcilicet illæ ſunt quibus alienum me ab Orthodoxâ fide fuiſſe contendant; quibus me ſimulatæ vitæ inſimulent; ſed Deo gratia eſto, fulcrum hoc collapſum eſt, & ſtructorem proſtrauit, me innocentē reddidit. AVD. Apud Batauos igitur & alios, ſemper manſiſti in viâ rectâ quam ab adoleſcentiâ inſtitueras. LIPS. Semper. ſed vacillaui, imò cecidi interdum. attamen ſurrexi, & citâ celeritate correxi, quod temporis ereptum lapſu. Viden' vt miles quoq; ſi cecidit, ſurgat alacrior, & animos iraſque ſumat à caſu? Idem mihi factum, & quod in freto illo adoleſcentiæ, in illo inquam æſtu ac feruore ingenij fortaſſe inconſideratius à me dictum aut factum, conſtanter emendaui. AVD. Præſtat antè viam ſiſtere, & temerè aut calidè aliquid dixiſſe, quàm feciſſe. Deferueſcunt enim animi paullatim, & affectum veritas ac ratio vincunt. Sicut autem muſto tempus damus, vt deſpumet, ſic animo vt iuuentutis & opinionum fæces eijciat.

quorum auctorem Carolus Scribanius è tenebris traduxit. &

Melchiorē Haiminsfeldium Goldaſtum eſſe docuit.

Lipſium innocentem reddidit.

Ita igitur apud Batauos vixi, & interdū vacillaui.

ſed conſtanter correxi.

Et quis ab errore immunis?

Ἤδη καὶ πόντος ἀφρίζει ὕδωρ ἀνδρός·

Vanam

Vanam homini mentem reddit cum pube iu-
uentus:
ait poëta ille ſapiens. Nec culpare te quiſ-
quam idcircò poteſt, aut probare à verâ fi-
de abiiſſe. Vinum, vinum eſſe non deſinit,
ſi aquâ leuiter temperatum; nec vera Reli-
gio, religio, ſi guttæ in eâ externæ labis. Et
quis ille qui ſe labi & errare poſſe neget?
Verſus ille Phœbææ veritatis eſt;

Ἁμαρτάνει δὲ καὶ σοφοῦ σοφώτερος·
Erratque ſapientiſſimus ſapientium.

Audi Romani nominis & Sapientiæ ma-
Seneca. gnum Solem; audi tuum Doctorem: *Pro*
quocumque, inquit, *illud reſpondeamus nobis,*
ſapientiſſimos quoque viros multa delinquere:
neminem eſſe tam circumſpectum, cuius non dili-
gentia aliquando ſibi ipſi excidat: neminem tam
maturum, cuius non grauitatem in aliquod fer-
uidius factum caſus impingat: neminem tam ti-
midum offenſarum, qui non in illas, dum vitat,
Solus Deus. *incidat.* Nónne ita eſt? Solum ego Deum
omniſcium & expertem erroris habeo: ho-
Homo errat. minum quidquid eſt, opinantur, vacillant,
errant. Numquam à Veritatis areâ aber-
raſſe, neque humanum eſt, neque cadit in
hanc vitam: imò

Iuuenalis. — *quid tam dextro pede concipis, vt te*
Conatus non pœniteat, votique peracti?

Homo pœnitet, non probri eſt. An neſcis ἴδιον τοῦ σοφοῦ μετανοεῖν; *Sapienti pro-*
prium pœnitere? Lips. Scio, & ego ſi quid
peccatum eſt, pœnitere malui quàm defen-
Tertullianus. dere. *Non ſuffundor errore* (ait Tertullianus)
Cent. 5. *quo caruiſſe delector.* Et pœnitentiæ portus
Miſcell. epiſt. 79. ex facili hanc cymbam admiſit, quæ Re-
ges, Principes, Eccleſiæ ipſos apices non ex-
II. SERMONIS PARS. clusit. Et ego cum gaudio meliorem me
QVALIS recognoui. En meam vitam à tot annis.
NVNC SIT. vbi vacillat aut fluctuat? Neque neſcio
Sed ſunt quorumdam hodie prauam ſapientiam,
fluctuatores frigus præferre, medios agere: vt de iis Ho-
hodie & ambigui in Religione, mericum illud iure efferas:

Τυδείδην δ᾽ οὐκ ἂν γνοίης ποτέροισι μετείη·
Tydidem haud noſſes, vtris in partibus eſſet.

Salluſtius. vt *Syrtium Leptitanarum facies ſimul cum ven-*
tis mutatur; ita multi vulpiones hodie, to-
ties aliter ſentiunt, quoties in diuerſa opi-
nantes incidunt: aut ſemper in ſuſpenſo; in-
clinaturi ad partes valentiores,

— *Ioue non probante.*

Politianus. Scitè nuper à Politiano dictum, *meliorem bo-*
neſtioremque leonis faciem eſſe quàm ſimiæ, etſi
iſta ad hominem propius accedit. Avd. Gra-
phicè hos in vno omnes Claudianus de-
pinxit:

Claudianus. *Librauit geminas euentu iudice vires*
Ad rerum momenta cliens, ſeſeque daturus
Victori.

Lips. Mihi diſplicet; imò malus & im- non ex iis Lipſius;
pius ille

— *qui ſemper & omni* Iuuenalis.
Nocte dieque poteſt alienum ſumere vultum.

Ἐχθρὸς γάρ μοι κεῖνος ὁμῶς Ἀΐδαο πύλῃσιν, Homerus.
Ὅς χ᾽ ἕτερον μὲν κεύθῃ ἐνὶ φρεσίν, ἄλλο δὲ βάζῃ·
Haud minùs ille mihi exoſus quàm ianua Ditis, odit potiùs & contemnit,
Mens aliud cui tecta tegit, quàm lingua loqua-
tur.

Miſcellarum Scriptores magiſtros probo,
qui aiunt, *hominem liberum & magnificum* Apuleius.
debere, ſi queat, in primori fronte animũ geſtare.

— τιμῶντας δ᾽ ἀρετὰς
Ἐς φανερὰν ὁδὸν ἔρχονται·
— *qui virtutes colunt,*
Apertâ incedunt viâ.

Nonne hoc claro fortique exemplo docui- & apertâ viâ incedit,
mus, auulſi à locis in quibus iſti erant; & omnibus
ſimul auiditate imperandi, ipſa vitia pro virtu- conſpicuus, Tacitus.
tibus interpretabantur? Ad bonos venimus,
etſi iacentes & exhauſtos: quia finis mihi
non ditiori ſed meliori eſſe. Tranquillo ani-
mo hîc viuo, Deo & ſtudiis me conſecrans.
Avd. Gratia tibi, Magne Deus; tuum hoc atque alios bono exemplo præit.
munus. Satis ac nimiùm etiam diu inter
contumacia Batauiæ vada adhæſerat tua quod variè docetur.
ratis, Lipſi: impegeratque interdum ad ru-
pem illam periclitaturæ ſalutis. non quòd
quidquã illius altiùs inſederit menti (nam
bonus, καὶ φρένας ἔμπεδος, *mente immotus*, cum
Homero, ſemper vixiſti;) affricuerat tamen
aliquid noxij ſui ſucci: vnde illa nata libe-
rioris opinationis, ſcriptionis. Sed quanto
cum fructu aliorum tam conſtanter reuer-
ſus es? Sententiæ & decreta vtilia ac ſalu-
taria, vt valida & efficacia ſint, vſum & ex-
empla requirunt: tu quæ monuiſti ſæpiùs
& docuiſti, ipſe exemplo approbaſti. Sicut
herbas qui ſeuit, opportunè eas irrigat atq;
alit vt adoleſcant: ſic tu ſententiarum tua-
rum velut frutices foues & attollis, vel ſole
vel pluuiâ, vt ſic dicam, conſtantis illius ex-
empli. Vtrumuis enim præſtitiſti. illuſtra-
bas, dum in rem velut præſentem ducebas,
& factum oſtendebas, quod faciendum
ſuaderet; foues etiam dum animum erexi-
ſti, & te doces non noua non ardua propo-
ni. Sed & viam præiuiſti, in quâ veſtigia
tutò & alij ponant. Sicut qui gubernandi
parum peritus eſt, vbi plures naues, curſum
temperat & ſequitur priores. ita vada &
ſcopulos vitat, & ſine magnâ ſuâ arte por-
tum cum prioribus petit, & tenet. Vidi qui

ad ſpeculum ſe comunt, faciem & cultum
rectè diſponere; prorſus hîc idem: tua vita
& facta ſpeculum ſunt, & imago, in quâ alij
ſe videant, & ad eam decotè componant.
xvi. Annalium. *Spectate iuuenes, imitamini; in ea tempora nati
eſtis, quibus firmare animum expedit conſtanti-
bus exemplis.* Habemus fortaſſe vetera, ſed
recentia tangunt propiùs; nec vlla magis,
quàm quæ domi noſtræ nata,

Manilius. *Exemplo monſtrantque viam.*

Lips.

Publ. Syrus. *Diſcipulus eſt prioris poſterior dies;*

ait ille. Sed & diu anteà votum habueram
inter bonos viuere, tunc etiam Deo auxi-
liante ſucceſſum. Avd.

Horatius. *——— te tabulâ ſacer*
Votiuâ paries indicat vuida
Suſpendiſſe potenti
Veſtimenta maris Deo.

Iterùm Calumniatores, qui Moschus. Sed maleuolorum quàm hîc ſunt, vt cum
Moſcho dicam, ὄμματα δριμύλα καὶ φλογόεντα,
oculi acres & flammantes, noſti? & qualem
tibi inurant calumniam? Lips. Hoc æuo
Ery. Puteanus. calumnia & inuidia paſſim ſuccreuerunt
vberrimè, & hominum malè feriatorum,
carptorum, zoïlorum, plus eſt ferè

Silius. *Quàm olim muſcarũ eſt, cùm caleſcit maximè.*
O dirum exitium mortalibus! ô nihil vmquam
Creſcere, nec magnas patiens exſurgere laudes
Inuidia!

Quid tamen eſt quod emiſſitiis illis oculis
vident? aut quid inurunt? Avd.

Scribanius. *Liuore nemo iudice fit nocens,*
Quem prius Virtus non peragat reum:
Sed gloriæ parcens iacenti,
Inuidia eſt inimica ſummis.

Liuius. Lips. Rectè ergo Liuius, *Inuidia velut ignis,
alta petit.* Avd. Numquam aliter;

Æquare palmam ſcilicet impotens
Clareſcit vmbrâ,

Timon Phliaſius. ——— ἀλαζὼν ἄδικα βιβλία ψύχων·
——— *inſolens iniquos libros effutiens.*

Silius. *Teque honor, & laudes, & læto gloria vultu,*
Et decus, & niueis victoria concolor alis,
Te cinctus lauro perducit ad aſtra triumphus.

dicunt Lipſium ſpe purpuræ deſeruiſſe Batauos. Et aiunt patriam te antehabuiſſe, non ſine
Religionis ſed ambitionis, & vt ad poten-
tiam ac purpuram viam tibi munires, ha-
bereſque deſertæ cauſſæ præmium. Lips.

Plautus. *An vmquam cuiquam contumelioſiùs*
Audiſti factam iniuriam, quàm hæc eſt mihi?

Avd. Ride ſi ſapis, mi Doctor, ride;

Homerus. ——— ἐμὸν δ' ἐγέλασσε φίλον κῆρ·
——— *meum verò riſit charum cor.*

Lips. O quàm rem tetigerunt! ô acre & ar-
dens meum illud votum! Non ſic Empe- quod ne in ſomnio quidem cogitarat.
docles amore immortalitatis in Ætnâ, vt
ego in hoc igne. Quis autem audiet iſta ſi-
ne riſu? quis ſine iracundiâ, qui me vel ex-
tremis lineis norit? Modeſtia, modeſtia eſt, Modeſtia illi ſemper placuit.
quam appeto, quam præfero: & quæ ſæpè
iam efferendum retinuit & repreſſit. multa

—ſcripſi, ſcripta diuolgata ſunt:

illa* legant, & ſciant in his nos non fallere. *præcipuè Epiſt. 61. Cent. I. Miſcel.
O boni, lubrica veſtra vita & via eſt, qui in
Aulâ verſamini: in quâ, vt verè vir ſanctus Auguſtin.
dixit; *Per pericula peruenitur ad grandius pe- Aulica vita deſpicitur, ut continuo periculo
riculum.* Itaque acri circumſpectione & cu-
ſtodiâ vobis opus contra lapſus. *Nihil rerum
mortalium*, ait prudentiſſimus Annalium Tacitus.
ſcriptor, *tam inſtabile & fluxum eſt, quàm po- alienâ vi ſubnixa.
tentia non ſuâ vi nixa.* Parua omnino inter-
ualla temporis, ait appoſitè Polybius, om- Polybius.
nes homines attollunt, rurſumq; deiiciunt;
maximè verò eos, qui in Aulis verſantur.
Reuerà enim iſti aſſimiles ſunt abacorum
calculis: qui, vt ſecundùm voluntatem cal-
culatoris, modò obulum æreum, modò ta-
lentum valent; ita Aulici, ad nutum Prin-
cipis, modò beati, modò miſeri fiunt. Et
quæ ſæcula id non docent? vetera, media,
noſtra. Inter veteres *Ioab*, ille vir acer, cal- Fl. Ioſeph.
lidus, militiæ *Dauidis* & conſiliorum arca- Quod docet exemplis aui veteris, in Ioab & Apelle.
norum arbiter, cùm à viuo rege non auerti-
tur, miſſus eſt cædi à ſucceſſore. Quid *Apel-*
les inter Græcos? Ille à Philippo rege pro- Polybius.
ximus, eo iam gradu & opibus, vt ab ipſo
timeretur, momento horæ deiicitur, deſer-
tus ab iis, qui anteà ſtipabant & colebant.
At hoc in Apelle exemplum: quàm gemi- Dio Caſſ.
num Romæ in *Seiano*? qui diu *Tiberij* Au- medij. in Seiano,
guſti potens, & ad inſtar eius ſtatuis, ho-
noribus, cultus; tandem vnâ epiſtolâ ſub-
uerſus eſt, & *caput* illud *toto orbe ſecundum*,
vt cum Poëta dicam, laqueo præbuit, &
cadauer ſuum opprobriis, lacerationi, vn-
co. *Quo die illum Senatus deduxerat, populus* Seneca.
*in fruſta diuiſit: in quem, quidquid congeri po-
terat, dij hominesque contulerant, ex eo nihil ſu-
perfuit quod carnifex traheret.* Et ſimilis po-
tentia atque exitus *Plautiam* ſub Antonio, & Plautiani; Dio.
quæ in Dione Caſſio lege. Iam in æuo po-
ſteriore, *Alfonſus Albuquerſius* pleraque In- poſterioris, in Alfonſo Albuquerſio.
diæ Orientalis Luſitano Regi ſuo ſubiecit:
at idem accuſatus maioris ſpei, & ſuſpectus
denique, reuocatus in patriã eſt, & morte
opportunâ fortaſſe ignominiis ereptus. Si-
mile in *Duarte Pacieco*, qui poſt magna me- Duarte Pacieco,
rita, in cuſtodiam & vincula coniectus et-
iam fuit, & in clarâ innocentiâ liberatus

tan-

tandem, ſed vt in paupertate ſeneſceret. *Conſaluum Magnum*, & *Ferdinandum Corteſium*, nec ipſos parem gratiam meritis retuliſſe, aliquis arbitretur & dicat. Apud Hiſpanos quàm nobile documentum fluxæ potentiæ *Aluarus Luna* eſt? Amabat & euehebat eum Ioannes Rex Caſtellæ, ſuper omnes homines & amicos. Opibus, titulis, præfecturis, cottidie augebatur; atque ita regem ſuum fecerat, vt vel bellum eius cauſsâ gereret cum vicinis regibus & cognatis. Nulla res in maiore famâ & inuidiâ, quàm iſte amor: atque is ſatis diuturnus. Sed quis exitus? *Sicut diuiſiones aquarum, ſic cor Regis*, ait Hebræus Sapiens. Occultè abduxit ſe ab Aluaro, odit quantum amauerat; deniq; paucis conſciis, in oppido Burgenſi, ſagaciter hominem in vincla coniicit, damnari per ſententiam iubet, caput abſcindi, & in forum per triduum oſtendi. O cæca mortalitas! tu ille ſuperbus paullò antè & inſolens, vbi es? quid es? deſiiſti eſſe, & tot annorũ cumulata felicitas ſubito turbine quaſſata & euerſa eſt. Verè tu prædixeras Aluare, nõ ſine mali præſagio, admirantibus aliis fortunã tuam, & apud te prædicantibus: *Improuidi, ne ædificium ante finem operis laudaueritis.* Sed mihi finis non ſit, ſi exempla cumulẽ, obuia, vt verè dixi, in omni æuo. AVD. Libet cum Lucilio clamare:

Consaluo, Ferdinando Corteſio, & — *Aluaro Lunæ.* — Salomon. — *Vita aulica, vita lubrica.* & Lucilius.

Verè omne iter hoc eſt laboſum atque lutoſum.

Certè in lubrico illo Culmine & faſtigio Aulæ cum Laberio licet dicere:

Laberius.

Summum ad gradum cùm claritatis veneris,
Conſiſtis ægrè, & quàm deſcendas, decides.
Cecidi ego, cadet qui ſequitur.

Et Claudianus Sidonij verbis appoſitis: *Periculoſam regum familiaritatem eſſe. quorum conſuetudinem ſpectatiſſimus quiſque flammarum naturæ benè comparat, quæ ſicut paullulùm à ſe remota illuminant, ita ſatis admota ſibi comburunt.* LIPS. Ille pleno pectore in rem meam ſapit. Et mihi tam certum & firmũ, hoc ſtatu rerum res extremo digito non tangere, quàm ad extrema rerum aliquando ire, *Marius Celſus*, & *Suetonius Paullinus* ſim: de quibus ſcio quid Tacitus ſcribat:

Claud. Mam. *familiaritas cum Principe, perniciosa* — *pro mente Lipſij, & proinde ab ipſo declinata.*

Seneca.

Stet quicumque volet potens
Aulæ culmine lubrico,
Me dulcis ſaturet quies.
Obſcuro poſitus loco
Leni perfruar otio.

Magna Reſpublica, tu me tene, communis Patria, Dei hominumque ciuitas: ô pulchrum, in eâ locum ordinemque habere, & inter illos claſſicos cenſeri! Sit aliquis vel in exemplum, qui quietem, Muſas, ſe amet, & Numen colat: vana aut vulgata ſpernat, aut (ſi ſuperbum non eſt) ſpernat. AVD. *Ægyptus*, ait Plinius Panegyrico, *alendis augendiſque ſeminibus ita gloriata eſt, vt nihil imbribus cæloque debeat*; &, vt Seneca ait, *nemo aratorum adſpiciat cælum:*

In magnâ Rep. pulchrum illo ſuit agere, vel in exemplum procul à Ioue & fulmine, — Plinius Iun. — Seneca Phil. — Claudianus.

— ſine nube ferax, imbreſque ſerenos
Sola tenens, ſecura poli, non indiga venti:

& vt alter,

—— nihil indiga mercis,
Aut Iouis:

ſiquidem proprio ſemper amne perfuſa, nec alio genere aquarum ſolita pingueſcere, quàm

—— quas ipſa vehit Niloque redundat,

tantis ſegetibus induitur, vt cum feraciſſimis terris quaſi numquam ceſſura certet. Ita tu tuo late contentus,

Forumque vitans,
Et triſtis curis & ſolitudinibus aulæ
Potentioris limina;

Horatius. — Valerius.

procul à Ioue & fulmine, tibi Muſiſque viuis, abundans ſapientiâ, prudentiâ, virtutibus omnibus, & aliis communicans largeque inſtillans. LIPS. Quid verba facio? ad ſe redeant illi calumniatores, & affectum omittant: videbunt & intelligent me ita ſentire, & vno Religionis fine ad meos remeaſſe. Si quid de amicis. paucos è veteri claſſe repperi; paucos veterum morum. Duellij in meâ patriâ & Trebellij regnum poſſidebant,

non igitur ſpe pramij patriam amplexabatur, ſed Religionis Zelo. Cent. 1. ad Belg. ep. 12.

Εἰδότες ἐν σταδίῃ δηίων μάχεσθαι Ἄρηϊ·
In pugnam ſtabili bellum bellare periti.

quorum amicitiam ego ſemper aſpernatus ſum. Sed iſthæc fruſtrà. An non [a] à nouitatibus abhorrere me taſſus ſum, ſi mortalium quemquam, præſertim in re ſeriâ, quæ mores & vitam ſpectat: & publicè teſtatus ſum [b] me alienum ab omni nouitiâ opinione aut errore, firmum in veterum ſcitis? [c] candidum & Fide & Amore & More maiorum? Argumentum dabit *De vnâ Religione* tractatus, & [d] libelli noſtri de *Cruce*, quos vel hac cauſsâ ſcripſi, vt præcones teſteſque eſſent, non doctrinæ meæ, ſed auitæ pietatis; quæ mihi in oculis fateor cùm illa congeſſi, & quæ me ad ſcriptionem duxit. illa ipſa Pietas, quæ Senatui Populoq; Antuerpienſi in oculis, cùm ſalutare hoc ſignum in vrbe mediâ erigebant, trophæum in illius hoſtes. [e] En manum meam, en adfirmationem. non fallimus in his talibus, in

[a] Poliorcet. lib 1 c. 2. [b] Cent. 3. Miſcel epiſt. 5. Cent. ad Ital. & Hiſpan ep. 62. [c] Cent. 3. ad Belg. ep. 56. [d] Cent. ad Ital. & Hiſpan. ep. 78. Cent. ad Germ. & Gal ep 22. Cent. 3 ad Belg. ep. 8. *quod de vna Religione tractatus, & libri de Cruce docebunt.* [e] Cent ad Ital. & Hiſpan. ep. 18.

& emendationes in operibus apud Baronem conſcripsit.
ª Cent. 3. Miſcel. ep. 3.
ᵇ Cent. 1. Miſcell. ep. 97.
ᶜ Cent. 3. Miſcell. ep. 59.
ᵈ Cent. 1. Miſcell. ep. 88.
ᵉ Polit. l. 4. c. 13.

quibus ſe primum fallit, quiſquis alios conatur. O miſer qui aliam hîc linguam habet & mentem! ª Sed & in reliquis meis operibus eodem animo ambigua correxi, aut certè illuſtraui. ᵇ Non enim ſatis ne ipſe errem: ſed ne alteri ſim erroris cauſſa. ᶜ Nec volui tantùm pia, recta, vetera, ſequi: ſed adſerere etiam pro ingenij aut ſtili viribus, quas Deus dedit. ᵈ Vt Luna quod luminis à Sole accepit, infero huic mundo refundit: ſic ego ſapientiam & dona, quæ à magno illo Deo. ᵉ De me fateor:

Alios docet ac dirigit.
* Auctor Thebai.
* Auctor. 1. Ethic. c. 3.
ᶠ Epiſt. ad Balth. Moretum, quæ diſpunctioni Cod. Mirand. ſubiungitur.

Ego ille ſum, qui ſcelera commiſi vetem:
Ego ſum magiſter iuris ac moris probi;

* *οὐκ ἄπειρος τῶν κατὰ τὸν βίον πράξεων* * *non ignarus rerum quæ eueniunt in hac vitâ.* ᶠ Sum iuuenum, ſum virorum, ſum generis humani voce & ſtilo director & doctor. AVD. O ſalutaria mihi tua monita, quà verbis, quà ſcriptis! ô eximium doctorem!

Horatius.

Qui, quid ſit pulchrum, quid turpe; quid vtile, quid non,
Plenius ac meliùs Chryſippo & Crantore dicis.

Seneca.

Bellè ſapiens Seneca: *Habet vbi ſe, etiam in priuato lare, explicet magnus animus: nec vt leonum animaliumque impetus caueis coërcetur, ſic hominum; quorum maximè in ſeductu actiones ſunt.* Negas Sycionia iſta aulica aut cothurnos pedibus tuis conuenire; & ſeceſſum ac otium quæris; ſed non ignauiam.

Seneca. adq; omni conatu. & ſic

Reipublicæ prodeſt

LIPS. Vbicumque otium meum abſcondo, prodeſſe volo ſingulis & vniuerſis, ingenio, voce, conſilio. Non enim is ſolus Reipub. prodeſt, qui candidatos extrahit, & tuetur reos, & de pace ac bello cenſet: ſed qui iuuentutem exhortatur, qui in tantâ bonorum præceptorum inopiâ, virtute ac pietate inſtruit animos, qui ad pecuniam, luxuriam, impietatemq; curſu ruentes prenſat ac retrahit, etſi nihil aliud, certè moratur; in priuato publicum negotium agit.

in priuato: adq;

AVD. Cùm omnibus iis, qui aliquid conati ſunt, plurimum debeamus; quantum vtilitatis à doctiſſimo quoque cepimus, tantum laudis ei adſcribendum eſt. quantum veniæ meriti ſunt, qui errant; tantò plus merentur, qui emendarunt. Te itaque vt parentem, vt doctorem meum celebro, mercedemque tibi rependo, & rependam, non illam, quam Protagoras ſophiſta pepigit, nec accepit, ſed quam Thales ſapiens nec pepigit, & accepit. Iſte enim Mandraitum Prienenſem cùm noua quædam & ſubtilia de cælo ac ſole docuiſſet, offerente illo mercedem quam & quantam vellet: *Hoc pro omni mercede eſto*, inquit, *vt quoties apud alios ea proferes, Thaletem non celes auctorem.*

Sine vllâ mercede, ſolâ beneuolâ mentione, contentus. Salomon.

LIPS. Quæ enim alia nobis merces? Solent Iudæi ſuos ita Rabbinos citare, vt eorū ferè cuilibet addant, *zihrono librachach*, id eſt, *cuius memoria in benedictione eſt.* Quod expreſſit Hebræus Sapiens, *Memoria iuſti cum laudibus.* Equidem & ego adſurgo & veneror inuenta inuentoreſque Sapientiæ: ſed vt homo homines, & *qui non domini noſtri, ſed duces ſunt.* Antonius Pius imagines aureas in larario habebat, ac ſepulchra honorabat aditu, hoſtiis, floribus: ego laudibus. Sed erro extra limites ſermonis, & ordinem, quem vnicè amo. Proprium hoc Stoïcorum vincîre omnia, & quaſi annulos nectere in catenâ: vt non ordo ſolùm ſed ſequela & cohæſio ſit rerum. AVD. Certè ordinem amas, gloriari potes: & eâ re palmam non aufert hæc, fortaſſe nec prior ætas. Sed quàm ægrè multis eſt, quòd aliquoties vt hîc, Stoïcos probes & imiteris! Ecce

Seneca.
Iul. Capit.
Alia iterùm calumnia. quòd Stoïcus.

Accurrit quidam, notus mihi nomine tantùm,

qui te omnino Stoïcum vult, præſertim in re Religionis, id eſt impium. LIPS. TVN HOMO OS SVGGERIS; & ego etiam tuis calumniis ſcopus? Sanè mente, vt ait ille, exſenſâ es; & Clodium illum Albinum imitaris, qui, vt ait Iulius Capitolinus, adhuc puer, *quòd eſſet animi iam militaris ac ſuperbi*, ſæpè in ſcholis inter æquales, Virgiliana illa vſurpabat:

Eum auctorem exagitat. &
Iul. Capit.
Virgil.

Arma amens capio, nec ſat rationis in armis:
Arma amens capio.

Bonâ gratiâ, abi quæſo, & cucurbitas pinge. Quid opus in me ſic vltrò & ex ſuperuacuo incurrere? quid velut è plauſtro conuitia iacere? Hæc non ſunt compoſitæ mentis: ſed illorum, vt cum Poëtâ dicam,

——*ὡς ἐδίδαξαν ἀριστερὰ γράμματα Μοῦσαι·*
——*quos litteras Muſæ docuere ſiniſtras.*

Sannaz. de periculo monet.

Deſine ſacrilegâ conuitia fundere linguâ,
Deſine, pro IVSTO ſtat Deus ipſe ſuo.

Et caue,

Catull.

Ne pœnas Nemeſis repoſcat à te.
Eſt grauis Dea; lædere hanc caueto.

ª Conſt. l. 1. cap. 18.
ᵇ Polit. l. 3. d. 6.
Stoicam ſollam amauit;
Plutarch. aduerſariis etiam laudatā, quia

ª Non diſſimulo, in pretio & amore mihi Stoïca ſecta eſt, ᵇ virilis illa Secta. nec mirum. Audi Plutarchum in Cleomene, ex profeſſo Academiæ addictum, & proinde Stoïcis parum æquum: *Ἔχει τι ὁ Στωϊκὸς λόγος πρὸς τὰς μεγάλας καὶ ὀξείας φύσεις ἐπισφαλὲς καὶ παράβολον· βαθεῖ δὲ καὶ πρᾳεῖ κεραννύμενος ἤθει, μάλιστα εἰς τὸ οἰκεῖον ἀγαθὸν ἐπιδίδωσι.* Habet

Stoïca

Stoïca doctrina, ſi in magnam & acrem naturam incidit, aliquid lubricum & anceps; ſi autem cum graui & miti ingenio temperetur, magnos impetus dat ad verum bonum & virtutem. Oraculi hoc ego vice habeo, in altâ & ſuperbâ naturâ Stoam non fore vſui; in aliâ & modeſtiore, ſaluti. Lege paucos eos libros qui exſtant vel Senecæ vel Epicteti: Virtutem ipſam ſcripſiſſe dicas, & ſemina ſalutarium monitorum vbique ſparſiſſe.

ſalutaria in ea ſemina & monita,

Non eſt quòd exigas Repetita aut Excerpta: Continuum apud noſtros, quidquid apud alios excerpitur. Non habemus iſta oculiferia, nec emptorem decipimus, nihil inuenturum cùm intrauerit, præter illa quæ in fronte ſuſpenſa ſunt. Quocumque miſeris oculum, id tibi occurret, quod eminere poſſet, niſi intra paria legeretur.

Seneca.
& paſſim.

Non ſequor tamen aut approbo, niſi in quibus cum Chriſtianis conteſſerant. Et nónne etiam inter culmina Religionis, qui a ſenſibus multis non abierunt? *Arnobium* poſſim dicere, & magis *Tertullianum*, ingenio etiam Stoïcum & ſeuerum. Quid magnum illum *Pantænum*, Alexandriæ ſacrorum doctorem, & antiſtitem? Hieronymus de illo apertè: *Pantænus Stoïcæ ſectæ Philoſophus, ob præcipuam eruditionis gloriam miſſus eſt in Indiam, vt Chriſtum apud Brachmanas & illius gentis philoſophos prædicaret.* Optimè ab optimis illis factum: Philoſophus ad philoſophos miſſus, Stoïcus ad Brachmanas, nec opinionibus quidem nimis diſſidentes. Et fructum verò ingentem fecit, laudemque rettulit: & mox Alexandriam rediens in eâ obiit, cùm ſcholæ illic nobili plures annos præfuiſſet. In quâ ſuccedere ſibi voluit *Clementem Alexandrinum*: illum cuius totiiugam doctrinam Eccleſia etiamnunc admiratur & fruitur in libris qui exſtant. Qui ipſe quàm ſæpè Stoïcus eſt, & dogmata eorum ſacris noſtris aptat?

non approbanti, niſi quatenus Chriſtianum decet: quod etiam Arnobius, Tertullianus, Pantænus, inter culmina Religionis, fecerunt;
D. Hieron.
itemq; Clemens Alexandrinus,

Et meritò aptat. nam Hieronymi illius ſanctioris an doctioris viri ſententia eſt, de tabellâ & ſcripto recitanda: *Stoïci noſtro dogmati in pleriſque concordant.* Concordant? ita: & quod ſequitur, occultè ad noſtrum dogma & ad pietatem ducunt. Sine fuco dicam, mihi eueniſſe. Audio magnum illum *Carolum Borromæum*, ſtirpe, ſacrâ purpurâ, virtute maximè clarum, ſæpè faſſum Epicteti ſe libris motum & monitum ad contemptum rerum humanarū, amorem diuinarum, veniſſe. Et quę Secta aut Deum magis aperuit & homini inſeruit, aut ea quæ ad ipſum? maieſtatem dico eius, prouidentiam, gubernationem, & curam noſtri. Quem primum limitem eſſe ad cognitionem & amorem veri Dei, nemo negat. Hęc mihi ſectam illam non probam prorſus fecerunt (abſit: ſed probabilem tamen ſupra ceteras, quæ magis humi & circa hominem repunt. Iam de moribus & animorum luſtratione, quis Senecæ, Epicteto, Arriano (quamquam ille Epictetus alter eſt, & loquitur ferè eius verbis) hac parte præponendus? Multa & præclara Plato, confiteor; multa Ariſtoteles: ſed non robore eodē aut neruis. Spirat neſcio quis calor in Senecæ aut Epicteti ſcriptis, qui ad lectorem quoque peruenit: nec differere illi magis de Virtute videntur, quàm inſerere & inculcare. Sed Stoam cur vberiùs verbis laudem? Fruſtrà. quia vt montium altitudo procul non apparet, ſed cùm acceſſeris: non item huius ſplendor, niſi cùm pernôris. Pernoſci autem ſine Chriſtianâ veraque religione non poteſt. quam prælucentem ſi tollis: fateor ecce & clamo, ludibrium illa, vanitas, delirium eſt. Benè Tertullianus: *Cui veritas cognita, ſine Deo? cui Deus, ſine Chriſto?* Et ſic non auerſor Stoïci nomen, ſed Stoïci Chriſtiani, & quidem [a] puri priſcique ritus. [b] Seriò enim ſcio ac ſentio, in vno Deo & Filio eius Chriſto, qui nos benignè redemit, liberauit, ſpem omnem poſitam humanæ ſalutis. Vias ad eam perueniendi expreſſas in Sacris litteris. Nec hæc externa omnia & Philologa ſiue Philoſopha, aliud eſſe quàm acceſſiones quaſdam & ornamenta: folia, inquam, non fructus. Quod iudicium meum in libro meo De Conſtantiâ in fronte apparet.

& D. Hieronymus,
Idem.
Cent. 2. ad Belg. ep. 1.
& hoc ante Carolus Borromæus.
Illa de Deo ſupra alias ſectas pulchra,
de moribus præclara differit;
quod in Seneca & Epicteto videre licet;
quæ tamen vana ſunt niſi cum Chriſtianâ Religione coniungantur
Tertullian.
quod Lipſius facit
[a] Ad Lect. Hiſt.
[b] Cent. 1. Miſcell. ep. 97.
Cent. 1. ad Belg. ep. 8.
in vno Deo eiuſq. Filio Iesv omnē ſpem ſalutis collocans.

Avd. Sed ſemper ſacra te volunt promere, & adire puriores illos fontes, qui meliores.

Lips. Meliores fateor: ſed adde etiam grauiores. Lacertos meos expendo, & artus arteſque libro: cur onus mihi imponi patiar cui non ſim ferendo? Theologis, id eſt magnis altiſque viris (& eximios multos hæc ætas tulit) magna iſta & alta relinquo, mea cymba legit littus. Elephantes, aiūt, etſi amnibus impensè delectentur, haud temerè tamen eos ingredi, cùm inſcij ſint natandi: idem in Theologiâ mihi, quam amo, quam æſtimo, & tingo ſalubribus eius aquis libens animum, non tamen mergo. Quæſtionum enim vortices illos horreo: iiſque ne inuoluar, aſſideo & obambulo ſaltem eius ripas. Et hinc tamen haurio & ex tuto ſumo, quæ ad vſum. Nam acumina aut diſſerta-

Sacras litteras & Theologiā amat & adit,
& ſalubribus præceptis animū imbuit non ad altercationem,
ſed ad viā.

ſertatiunculæ quid iuuent? Quod ille de Virtute cenſet, rem eſſe, non verba; iuſtiùs ego de Theologiâ. cuius verum ſeriumque finẽ ſcio, vitam. Vt melior, non vt doctior fiam, ſacra illa volumina tango: vt pectus inſtruam, non vt acuam mentem.[a] Piè ſanctèque de diuinis ſentio; [b] haut procaciter inter Religionis ſinus & ſcopulos nauigo. [c] Et prima illa ſummaque opinio eſt, nihil hîc ſapere præter id quod Eccleſia priſca, id eſt Romana. [d] in cuius caſtris ſub *Crucis* illo vexillo, quod deſcriptum & explicatum à nobis, milito; [e] nec transfuga vnquam ad nouitates ibo. [f] Siquid vſquam præter Religionem moreſq; veterum, non agnoſco: & tibi adhæreo [*] *Statu felix Eccleſia, cui totam doctrinã Apoſtoli Petrus & Paulus cum ſanguine ſuo profuderunt.* Hæc ex animo dicta, ſcripta, vt in animum demittas, te, per ſpes tuas, & quidquid carum eſt, Lector, rogo. [g] Enimuerò quem modicè peritum antiquæ hiſtoriæ & Eccleſiæ, in Græcis Latiniſque Patribus verſatum, ceperit hæc nouitas? [h] Pluſculum nos in iis intelleximus: [i] & ſubit ſæpè dicendum eſt) miſeratio, cùm video non pari ſplendore aut dignitate tractari. [*] Corruptores atque interpretes falſi ſunt, extrema ponunt & ſuperiora prætereunt, partis memores, & partem ſubdolè comprimentes. vt ipſi ab Eccleſiâ ſciſſi ſunt, ita vnius capituli ſententiã ſcindũt. [k] Semper igitur Eccleſiæ S. Romanæ ritibus & præceptis libens, vt debeo, parui: & cum ſenſu etiam aliquo incommodi ieiunia, & Quadrageſimalem in cibo caſtimoniam ſeruaui. Scio hominum, Chriſtiano præſertim, *ſummam felicitatis* (vt ait Seneca) *non eſſe in carne ponendam*: & ſcio etiam primogenios parentes noſtros à Paradiſi gaudiis per cibi voluptatem excidiſſe. Itaque rediri etiam ad illa per Abſtinentiam: ſed iudicio tamen & prudentiâ temperatam.. *Non enim per eam caro*, vt vir ſanctus ſcripſit, *ſed carnis vitia ſunt extinguenda.* [l] Sanctos Dei, benignos cælites piè & purè colo, id eſt, ritu priſco: & præſertim DIVAM VIRGINEM.[m] Quæ Regina cæli, terræ, maris eſt: ſupra quam nihil niſi Deus eſt: & Luna ab illo Sole proxima eſt. Imò

Quæ magni genus eſt Dei,
Cui Deus ipſe
Imputat genus, & ſuam
Inſcribit ſibi matrem.

A primâ igitur adoleſcentiâ eius amorem & cultum indui, eamque Patronam mihi & ducem in periculis, in moleſtiis, & in omni vitæ curſu elegi, & ſenſi variè auxiliatrem. Etiam in ſtudiis: & ſiquid accuratius pangendum, aut dicendum publicè eſſet, vbi Famæ vel memoriæ res agebatur, precibus & votis ad eam iuiſſe me fateor: & felici ſere ſucceſſu. Itaq; vt primum licuit, in SODALITIVM eius nomen etiam dedi, quod apud Eburones, & in hac item vrbe frequens honeſtumque eſt: cui Patres Societatis IESV præſident, diriguntque. Ab eodem deinde iſto affectu Hallas adſpiraui, tandem iui: locum in multâ apud noſtros & exteros famâ, & inclytum Miraculis, quæ tutelaris ibi Diua à multis iam annis patrat. Sed cùm veni, calide templum adij, ac preces cœpi fundere:

Sacram pronus ad aram
Flecto corpus, & ipſam
Conſecro mentem.

Verſibus paullò pòſt teſtatus ſum meum gaudium, & laudes Diuæ leuiter tetigi. Nam plura non dabatur, & licet illam

Prædicare ſilentio,
Quæ laudes hominum ſupra,
Quæ Geniorum.

Ipſum me, & hoc quidquid ingenij ac ſtili eſt, ei dedi, dicaui, conſecraui ex animo: pennamq; argenteam in templo, ante aram eius ſuſpẽdi, & verſus ſubſcripſi. Facta miranda, ſupra captum aut fidem hominum, ſupra ipſam naturam, ibi & in Colle acuto prope Sichemium patrata, ſcripto complexus ſum, & Dei ac D. Virginis gloriæ vulgaui, ac publicè militem egi in Eccleſiæ caſtris. Non poſſumus aliâ re, credo, efficaciùs frangere & calcare Hęreſim, quàm hoc Miraculorum fulmine: vbi non verbis, ſed factis diſputamus, & impudentiſſimorum etiam oculos atque animos perſtringimus iſtâ rerum maieſtate. Ideoque piè & viriliter hęc ſcribi & prodi poſteris arbitror: vtinam maiores noſtri induſtriè & intentè ſemper feciſſent! Annales condimus, & facta aut facinora hominum, imò & ſcelera propagamus: & non magis Dei Diuorumque opera decet & iuuat? AVD. Decet. Et an non iuuet vbi tam palàm fructus, & tam magnus eſt? Et fructus quidem non vnus. Gaudemus igitur & iactamus nos & omnes boni, quamuis improbi liueant & calumnientur. Miror tamen in re tam clarâ & teſtatâ poſſe obduci, quod vel apud improbos colorem habeat veritatis. LIPS.

Ne tu, quod illi fabulãtur, aures immittas tuas.

Quis

Left margin notes: vt melior fiat, non vt doctior. — De Diuinis piè ſentit, & in omnibus cum matre Eccleſiâ ſapit. — a Cent. 5. Miſcell. ep. 60. — Crucis vexillo tectus, — b De verâ Relig. — c Cent. ad Ital. & Hiſpan. ep. 11. — * Hoc de Romanâ Tertull. — per quidquam præter Religionem moreſque veterũ agnoſcit, — d Cent. ad Germ. & Gall. ep. 22. — e Cent ad Ital. & Hiſpan ep. 62. — quam Patres adſtruunt, nouatores diruunt. — qui inhoneſtè veteris ſcripta allegant. — * Cyprian. & ſegmenta proſecũt, veritatem ſubdolè ſupprimentes. — ſemper igitur S. Eccleſiæ præceptis paruit. — Quadrageſimam & ieiunia obſeruauit. — f Ad Lect. Cruc. — g Cent ad Ital. & Hiſpan ep. 12. — h Contra Dialogiſt. — i Cent. 4. Miſcell. epiſt. 62. — Sanctos piè colit. & præcipue DIVAM Virginem. — k Cent 5. Miſcell. ep. 15. — l Cent ad Ital. & Hiſpan. ep. 18. — m D. Hal. c. 16. — Capit. 1. 9. 15 Diuæ Hal.

Right margin notes: quam à prima adoleſcentiâ amauit & Patronam habuit — in Sodalitium eius nomen dedit. — Eam Hallis coluit precibus, — & verſibus. — & pennam argenteam ſuſpendit, — Miracula vulgauit & ibi & Sichemij patrata. — vt vel ſic Hæreſim frangeret & meliores, — & hæreticos perſtringeret, — Captiuis.

qui ſemper ſanguin in Diuam matrem: ſedrum oſſenſi Deo.

Quis enim neſcit tot iſtas hodie nouellarum opinionum ſectas, conſenſu & velut de compacto in vnam DIVAM VIRGINEM incurrere, & decus eius omne ire imminutum? Sed Deus vindex illam tuebitur. Ego ſanè libens tales ſcriptiones obeo, & ſine moleſtiâ obeo: ſiue animo ſiue Diuâ ipsâ ſubleuante, & recreante. Mali aut moroſi, & prauè ſapientes non deterrent, quamuis improbent, tamquam a narrationibus parum certis, vt aiunt, & opinione ſæpè nixis. Non debere talibus obſoleſieri auctoritatem noſtram. Diſſenſio. & aut iſtis fides ſua certa apud me, & bonos eſt: aut quid adferent, cur antiquioribus eam præſtem? ſunt teſtes, ſunt examina, & quæ in profanâ hiſtoriâ minimè adhibentur; & huic tamen credo: diuinis tantùm refragabor, & adſenſus mei oſtium claudam? Prauitas eſt: & hi tales per cuniculos ſubuertunt arcem Religionis noſtræ, quæ Miraculis eſt ſuperſtructa. Itaque nos illos ſpernimus, qui ſine vllâ aliâ adſtructione, *ſolâ magnitudine mendacij fidem quærunt.* SVMMVM PONTIFICEM Vicarium Chriſti in terris & Eccleſiæ caput habeo. Et vel ideò Senecam meum illi inſcripſi, vt orbi cõſtet, quem caput Religionis in orbe eſſe velim. Illi cæleſtis ille Spiritus ſemper adſiſtit, & inſpirando dirigit: illum Europa, Aſia, Africa, illum America & ipſe nouus Orbis ſuſpiciunt, & ab Oraculo eius ſolliciti omnes pendent, & iura ac leges ſacrorum petunt. Atque etiam nunc quidquid tranquilli & pacati eſt in re Chriſtianâ, id manat ab vno illo Capite. Romanus ille Dictator, vt ſic appellem, & Pontifex, fulcrum aut vinculum eſt, quod ſuſtinet, quod ligat labentes aut diſſentientes in malè compacto hoc ædificio partes. Abite non impij ſolùm, ſed imperiti, qui aliter. nobis conſtat hanc ipſam Romam, & ſacrum in eâ imperium, *fuiſſe & eſſe anchoram fluctuantis diu Europæ.* Ipſi Reges & Principes adeunt & inclinantur, & obnoxia capita vni huic capiti ſubmittunt. Quid Principes aut homines loquor? ipſi aërei, terreni, inferi ſpiritus, ſiue Genij, verentur & trepidant; & cæleſtem illam in terris poteſtatem vel inuiti ac reluctantes agnoſcunt. Iam illos ex omni noſtro orbe ſelectos ECCLESIAE PROCERES, moribus, prudentiâ, annis ſpectandos, quidni venerer, amem, honorem? quorum conſeſſum ſi vetus ille Cyneas videat, nihil ambigat vel cum Regibus, vel

ideoq; omnes illos carptores & calumniatores contemnit.

Cẽt. 5 Miſcel. ep 98. Cẽt. 5. Miſcell ep. 84 SVMMVM PONTIFICEM Eccleſiæ caput agno cit.

**Præf. Sen.*

**Ad Lect. Admon. & ab illo tranquillitatem & vnitatem in re Chriſtianâ eſſe,*

illum imperium in Principes habere, & in ipſos ſpiritus.

Ibidem. Cardinalitiam dignitatem veneratur & amat.

cum Heroibus comparare. PATRES SOCIETATIS IESV ſemper amaui & probaui; & publicè non ſemel profeſſus ſum. Illi me Rhetoricis, illi Philoſophicis imbuerunt; illi ſalutaria in omnem vitam præcepta dederunt & præiuerunt. Vt Vlyſſi illi naufrago Leucothea vittam ſub pectore ponendam dedit, quâ tutus à turbine & tempeſtate eſſet: ſic illi Sapientiæ præceptis me præcinxêre. ad quæ, (vt Homeri ſimilitudine vtar,

Ω'ς ὅτε τις δαλὸν σποδιῇ ἐνέκρυψε μελαίνῃ,
Α'γρῦ ἐπ' ἐσχατιῆς, ᾧ μὴ πάρα γείτονες ἄλλοι,
Σπέρμα πυρὸς σώζων·
Sicut qui torrem cinerum ſub tegmine celat,
Longinquis in agrorũ, & vbi vicinia rara eſt,
Ignis conſeruans ſibi ſemina,)

ſemper ferè vitam meam & mores compoſui, ignem aut lumen è fomentis illis eliciens. Imò etiamnunc

Audio quid veteres olim moneatis amici.

AVD. Etiam ego, mi Doctor, quoties ad amatos illos Patres inuiſo, ſentio trepido quodam gaudio, & mixtâ veneratione, corpus animumque percelli, & palàm in illis Sapientiam Prudentiamque habitare, quæ vel ignaris mentibus ſe ſuperfundunt. Cùm alloquor, facundiſſimum ſermonem ore eorum, quaſi è beato quodam eloquentiæ fonte, manare audio. Platoni olim, vt in prodigio eſt, mel ſuum apes, velut diuinæ facundiæ indices, in os inſerüerunt: illis verò Gratiæ ipſæ, *non montem Hymettum* (Valerij verbis vtor) *thymi flore redolentem, ſed Muſarum Heliconios colles omni genere doctrinæ virentes, Dearum inſtinctu depaſtæ, maximis ingeniis dulciſſima alimenta ſummæ eloquentiæ inſtillaſſe videntur.* Et vt portus in mari Deus ſtatuit, iactatis refugium: ſic hos magnos patronos, quibus in turbido iſtoc Religionis ac Pietatis recreemur & reſeruemur; ne improuiſus vortex infernalis vndæ nos abſorbeat, æternoque exitio demergat. LIPS. Idem etiam de Sodalitio D. FRANCISCI cenſeo; in quod hic animus conſcius ſibi ſemper eximij affectus, vt viciſſim meruerim etiam aliquem ab illis. Et iure eum habui. quidni in eos, qui pietatis omnes numeros perſequuntur, aut habent; & eam in aliorum animis excitant aut depangunt? Vtrumque igitur hunc Ordinem diuinitus inſtitutum ſcio, magno rei Chriſtianæ bono. Sed & CAPPVCINOS iſtos quos dicimus, veræ virtutis, patientiæ, inopiæ & pietatis exemplar, quis

SOCIETATIS PATRES veneratur. Cẽt 3. Miſcel. ep. 30. Cẽt. 1. Miſcel. ep. 87. qui litteris & ſapientiâ ipſum imbuerunt,

& in omnẽ vitam profutura monita præſcripſerunt.

O viros à cælo miſſos!

ſapientes prudentes,

facundos,

& Atlantes Eccleſiæ Catholicæ!

In FRANCISCANOS animo & adfectu pronus, Cent. 3. ad Belg. ep. 76 Cent. ad Ital. & Hiſpan. ep 56 viros pietate inſignes

Manud. l. 1. Diſſ. xiii. CAPPVCINOS admiratur,

quis ſine animi aliquo motu aut impulſu videt? quis viſos non miratur & probat? *& omnes Religioſos Ordines approbat.* Imo omnes RELIGIOSORVM ORDINES ſi quis conſideret etiã ex aduerſariis, quamuis ore neget, tacito tamen conſenſu Diuino amore plenos, & fauore Dei dignos iudicat. *Poſt. Veſt. Moniales laudat.* Quàm laudabiles etiam DEVOTAE DEO PVELLAE, ætate adulta, voluntate præuiâ, quæ diuino cultui corpus atq; animum mancіparunt? *& Virginitatem cum Angelorum gloriâ comparat.* Beata VIRGINITAS, quæ cum Angelis de gloriâ certat: certat? imò ſuperat, virtute, non felicitate; quia illorum tota à Dei munere eſt, iſtarum ab electione: ſine pugnâ aut labore illa, iſta à certamine parata; & quæ laudem habere, illa admirationem tantùm poteſt. *O illuſtris portio* Cypriani verba agnoſce, *gregis Chriſti!* ô flos nunc in terrâ religionis, lucida ſidera olim in cælo! AVD.

Sanazar.

Gaudete cœtus Virginum,
Plenas habentes lampadas.

Haeretici noſtri mouent oſi in Religioſos. Sed quàm hîc incurrunt vndique & incurſant! Religioſorum & Virginum vitam eleuant: mores, ſanctimoniam, genus vitæ, carpunt: otium & deſidiam obiiciunt; & neſcio quæ monſtra vocent. Iam ſi labecula aliqua aut labes, quàm tonant, quàm malitioſè augent & attollunt! Vt conuallium ille ſonus, quem Echo dicimus, pro vnâ voce acceptâ duas tréſve aut plures reddit: ſic iſti geminant & multiplicant viſa & audita. Ad ſummam, quod Medici de cucurbitis dicunt, quas corpori affigunt, non niſi prauum eas vitioſumque ſanguinem educere: veriùs de iſtis ego, qui attrahunt ad ſe non niſi mala. Atque vtinam attrahant tantùm! ſed ſemper à ſe addunt & inſpargunt, & vt dicta aut facta referunt, quæ nec in ſomnio cogitata. Sicut araneæ caſſes & filamenta mirâ arte è ſuo corpore gignunt: ſic iſti fraudum argutos laqueos ſuopte ingenio nectunt. LIPS. Quæ hæc æui proteruia, & licentia eſt? Clamem iure cum poëtâ:

Ἤδη που αἰδὼς μὲν ἐν ἀνθρώποισιν ὄλωλεν,
Αὐτὰρ ἀναιδείη γαῖαν ἐπιστρέφεται.

Nunc certè pudor in mortalibus eſt extinctus,
Terrarum improbitas occupat imperium.

O malignitas! & quid non vellicare potes? *Epiſtolâ cxxxvii.* Sed, mi Auditor, *ad quid aliud ſedent iſti,* (cum D. Auguſtino loquor) *quid aliud captant, niſi vt cùm quis Epiſcopus, vel Clericus, vel monachus, vel ſanctimonialis ceciderit, omnes tales eſſe credant, ſed non omnes poſſe manifeſtari. Et tamen etiam ipſi, cùm aliqua marítata inuenitur adultera, nec proiiciunt vxores ſuas, nec accuſant matres ſuas. Cum autem de aliquibus, qui ſanctum nomen profitentur, aliquid criminis vel falſi ſonuerit, vel veri patuerit, inſtant, ſatagunt, ambiunt, vt de omnibus hoc credatur. At non habendo quod in cauſâ ſuæ diuiſionis defendant, non niſi hominum crimina colligere adfectant, quæ ea ipſa plurima falſiſſime tractant: vt, quia ipſam diuinæ Scripturæ veritatem, quâ vbique diffuſa CHRISTI ECCLESIA commendatur, criminari & obſcurare non poſſunt, homines per quos prædicatur, adducant in odium, de quibus & fingere quidquid in mentem venerit, poſſunt.* En imaginem claram horum temporum! quam quaſi diuinando Diuinus ille Auguſtinus nobis reliquit; & in quâ libens abiungo. Illa autem *Alumnus ſuâ Religione & ea laudat & approbat.* mea & bonorum Religio, quam non vitâ ſolùm prætuli, ſed linguâ & ſtilo expreſſi. AVD.

——Dis pietas tua
Et Muſa cordi eſt;

tibi veritas & vera fides, quam nunc & aliàs ſemper probaſti. *III. Sermo Religionis Prosopopœia Dialog.* LIPS. Non probem? & hanc ſolam probo. AVD. Optimum probare optimum eſt, & in eâ optime viuere laudabile. LIPS. Sed & ſalutare. Nam *quia vna ſaluti via.* vna tantùm eſt, quâ ſaluamur, quæ ex libris Sacris petitur, idque pro Eccleſiæ Catholicæ ſenſu. *Lib. iv. cap. vlt.* *Hic eſt fons veritatis,* ait Lactantius, *hoc domicilium fidei, hoc templum* DEI. *quò ſi quis non intrauerit, vel à quo ſi quis exiuerit, à ſpe vitæ ac ſalutis æternæ alienus eſt.* [a] Quiſquis igitur es, in auitâ Religione perſiſtito, [b] cum priſcâ Eccleſiâ ſape. Nam qui aliquid libauit è Patribus aut Conciliis (nos fecimus) ſcit illam eſſe veram, ſcit veram. [c] *Illa nempe, illa eſt, quæ non modò tot Regum ac Principum, ſed quod longè præclarius eſt, omnium Sanctorum communis Mater, & in cuius gremio mori felicius eſt, quàm ab initio naſci. cùm non naſci ſatius ſit, quàm in hac non mori.* [d] Hæc igitur prima hominis cura erit, vt fundamentum Virtutum ac Salutis habeat. [e] Atque vt nauis, ædium, aliarumque rerum carinas aut fundamenta volumus eſſe & prima & firmiſſima: ſic hîc decet. Εὐσέβεια δὲ πρῶτον ὑποβεβλήσθω, *Pietas primùm ſubſternitor,* ait Syneſius Epiſcopus. [f] Et ſicut Mercurius ille apud Homerum talaria, ſiue vt ipſe appellat καλὰ πέδιλα ſumebat: quæ ferrent eum

——ἠμὲν ἐφ' ὑγρὴν,
Ἠδ' ἐπ' ἀπείρονα γαῖαν, ἅμα πνοιῇς ἀνέμοιο·

——ſeu ſuper vndam,

[a] D. Hill. c. xii. *[b] ...ad ... & Hi... ... tres ...* *[c] ... aſſerta ... E Teſtamento Ioan. Sarij Poloniæ Cancellarij. in eâ mori ... & proinde omnibus aſſumenda.* *[d] C. nt. 5. Miſcell. cp. 84.* *[e] Dialog.* *vt omnium reliquarum virtutum fundamentum.* *Syneſius.* *[f] Cent. 1. ad Belg. ep. 10.*

Seu

Seu ſuper immenſam terram, auras æquiparantem:

ſic homines Chriſtiani alam duplicem Religionis & Pietatis, quâ ſubuolent & emicatis ſuper errores fidei & errabundos nouatores. In CVLTV ipſo ad interiora ſemper præuertere, & cenſe, Cultum Dei eſſe optimum eumdemque caſtiſſimum, vt eum ſemper purâ, integrâ, incorruptâ & mente & voce venereris. Aureum tibi dictum imprimo: *Optimus animus pulcherrimus Dei cultus.* Breuiter hoc ipſum & acutè Lactantius: *Religioſiſſimus eſt cultus imitari.* Etiam Hermes Ægyptius, Θρησκεία τοῦ θεοῦ μία ἐστί, μὴ εἶναι κακόν· *vnius* (certè præcipuus) *Dei cultus eſt, non eſſe malum.* In verbis igitur aut quæſtiunculis, ne nimium mihi pruri. ad facta abi, quia *Chriſtianorum omnis Religio ſine ſcelere & ſine maculâ viuere.* Ama ſine vento ſcientiam, ſine nouitate pietatem. Publicâ viâ qui excidit & ſemitas quærit, errores & flexus quærit. Sperne, ita te Deus hîc honeſtum, alibi beatum velit. Moyſen illum Ægyptium audi, qui de fide cuiuſque, magis oculis quàm auribus credit. Et Euripidis illud cogita:

Pol.l.1.c.3. *Verus Dei cultus in actione conſiſtit,* — Seneca. — Lib.v.c.x. — Triſmeg. — Pol ibid. *non in altercatione,* — Lact l. v. c. x — Cent 3. Miscell. ep 99. — *exemplo Moyſis Ægypty.*

Τὸ σωφρονεῖν δὲ, καὶ σέβειν τὰ τῶν θεῶν,
Κάλλιστον οἶμαι γ' αὐτὸ καὶ σοφώτατον
Θνητοῖσιν ἔργον·

Sapere modeſtè, & colere quæ diuina ſunt,
Pulcherrimum puto, atque ſapientiſſimum
Homini eſſe.

& ex dicto Euripidis.

Puto tecum Euripides: & odi, odi curioſulos, qui etiam in illa penetrant, id eſt Giganteo periculo in cælum ſcandunt. Et cùm omnia fecerint, cùm cælum & terram ſubtilis ingenij alâ peruolarint; quid aliud, quàm cum Ariſtophanæo Socrate ἀεροβατῶν; *per aërem incedunt?* Et quàm multi hodie natant in hoc freto, & diſputationum hîc fluctibus abripiũtur? Tu aliter, vt tutò & feliciter ſcandas: quod voueo & doceo, ſequimini adoleſcentes. Vt Conſtantino olim cælitus oſtenſa & deformata ſacra illa Crux, cum inſcriptione, IN HOC VINCE: ſic vobis Doctores fato nati (fas ita loqui) ad veram Religionem, & cum eâ pietatem excitandam; illos audite, ſequimini; & ſub illorum nominum ductu auſpiciiſq; VINCITE. AVD. Quid? LIPS. Hæreticorum curioſitatem, & inutiles, imò noxias illas ſuper Religione diſputationes. Quando magni illi proceres viam faciunt & præeunt, facilè iſtas Lunas ſequi poteſtis minora aſtra. Quid iuuat iſta omnis diſſertio, & indagatio? *Non enim, qui ſermone ſapit, is mihi ſapit* (ait vir ſanctus) *nec qui linguam diſertam & volubilem habet, mentem autem inconſtantem & indoctam: ſed magis, qui pauca de Virtute diſſerit, multa autem factis oſtendit, & fidem verbis ſuis ipsâ vitâ conciliat.* AVD. Diſputationes ergo damnas? LIPS. Non, ſi in loco, ſi inter idoneos, ſi cum modo vſurpatæ. Locum cenſeo Scholas, Academias, Collegia. Idoneos, rerum ſacratum & Philoſophię item peritos. Modum, vt contentio & nimia ſubtilitas abſint. *Nec enim quidquam minùs conuenit, quàm ſubdola iſta calliditas, animis conantibus magna.* Sed in publico & in populo (niſi Principi aut iis qui præſunt, ob cauſſas, aliter videatur) Diſputationes omnes valdè improbem. Primùm, quia per eas excitantur ad nouitates multi & pruriunt.

Ad Lect. Hall *Diſputare itam periculoſum & lapſus pronum.* — Præſcrip. Conſt. — Cent 1. ad Belg ep. 50 *Apertenda igitur hæreticorum argutia, & doctiorum veſtigia inſiſtenda, quod tutum eſt,* — Cent. 3. Miſcell. ep 5. — & *Gregorio placuit.* Gregorius Theologus. — *Vbi, à quibus & Do modo* *quatenus diſputandum.* — Sen ep.1. — *Publica & popularis diſputatio noxia.*

Humanum genus eſt auidum nimis auricularum,

ait poëta. Deinde quia Siſinnij conſilium (in re quidem iſtâ Religionis) mihi probum, ** Viri diſerti, rerum vſu periti, in litteris Sacris eruditi, & ſummi item Philoſophi.* Nam hæc elogia illi dant Scriptores. Is igitur Theodoſio aiebat: *Diſceptationes non ſolùm non reconciliare ſchiſmata, ſed hæreticos præterea ad contentionem magis accendere. Idcircò concertationes Dialecticas vitandas, teſteſque adhibendas tantùm Formulas fidei à veteribus editas.* Antiqua enim & antiquos ſi reiiciunt, quæ ratio aut argutia eos vincet?

Lucret. — *Siſinnij* — * Soc Eccle. hiſt. v c x. & al y. — *elegans & prudens conſilium* & Soz in lib. vii. Eccleſ. Hiſt. c. xii.

—— αἰεὶ ἀτειρέστων νόος ἀνδρῶν
Δύσμαχος, οὐδ' ἐθέλουσι καὶ ἀξυνέτοισι πιθέσθαι·

—— *mens refractaria ſemper*
Indoctorum hominum, & nolunt vel cedere veris.

Oppian.

Andronicus igitur Imperator ſapiens, *qui tantum abſuit vt morem tunc & nunc receptum de diuinis dogmatibus diſſerendi probaret, aut de Deo nouum aliquid vel dicere vel audire vellet (etſi ipſe rerum diuinarum peritiſſimus) vt Nouarum Patrarum Epiſcopum Euthymium, virum eruditione clarum, & Joannem Cinamum, in tabernaculo ſuo contra Lopadium diſſerentes ſuper iſto,* PATER MAIOR ME EST, *non ſolùm obiurgarit, ſed etiam abiecturum ſe in præfluentem amnem Rhyndacum ſeriò minatus ſit, niſi deſiſterent talia loqui.* Sed & Turcæ & Moſchi hac parte ſapiunt: apud quos de religione ſacriſque diſputare, capitale eſt. O probus hic mos, qui vtinam etiam nunc vigeret! cùm per curioſas iſtas contentiones multi labantur in hęreſim, quam

Nicetas Choniat. *Andronici exemplum in Diſputationibus damnandis, aut ſubtilibus inquiſitionibus itémque* — *Turcarum mos.* — *Per contentiones lapſus in hæreſes,*

ego ſemper DAMNO; & extra vnam illam Catholicam nullas alias ſectas religiones fero. & firmiter hæc noſtra ſententia eſt. O ſæculum hoc (audebo dicere) quàm parum mihi places! quo nullum vmquam feracius Religionum fuit, ſterilius Pietatis. [a] quo noxæ integritas, contumeliæ pudor, ludibrio fides eſt. [b] Religio paſſim nunc in ore, improbitas in corde. Verba pietatem ſonant, facta ambitionem, auaritiam: nec in vno alteróve, ſed apud plerumque ordinem, ætatem, ſexum.

IV. pars Sermonis, QVAM RELIGIONEM DAMNET. Præfat. Conſt. *quæ varia in hoc ſæculum inſluxêre, cum multis peccatis & impietatibus, idq; ſpecie virtutum.* [a] Cent. I. Miſcell. epiſt 8. [b] Cent. 2. Miſcell. epiſt. 6. Cent. ad Ital. & Hiſpan. ep. 59.

Quæ non flagitia adſpicis?
Quas labes ſcelerum? ruit
Doctrina illa vetus Patrum, &
Patria Virtus.

AVDITOR.

Horat.

—— quid nos dura refugimus
Ætas? quid intactum nefaſti
Liquimus? vnde manus iuuentus
Metu deorum continuit? quibus
Pepercit aris?

Cent. 3 ad Belg. ep. 19 *Hæreticorū hodiernorū mala fata & facta in Europâ: ſed* Cent. ad Germ. & Gall. ep. 15

O nimiùm fertilis venenorum ætas, quàm fœneratio ſurgis fœtu! De Religione ſatis multi loquuntur, pauci vitâ exprimunt, & mores à profeſſione diſcordant. LIPS. Verè, verè. Et Nouatores ſeu nouelli iſti noſtri, quàm morum virtutumque degeneres ſunt, ποικιλομῆται, δόλων ἄτοι, *mente variâ, fraudum pleni*, vt Homerus Vlyſſem ſuum deſcribit: per quos nobiles aliquot Europæ partes non labi ſed ruere incœperunt! Sed quàm periculoſum hac de re diſſerere!

periculoſa iſtac ſermocinatio, & obnoxia calumniis.

AVD. At quis hîc ſilebit? LIPS. Non ego. & quamuis cum Platone ſciam εὐδιάβολα τὰ τοιαῦτα πρὸς τοὺς πολλούς, *calumniis hæc ob noxia in vulgus*: nec quidquam tam probè aut prouidè hîc dici, *quod non vellicare malignitas poßit*: tamen ſubibo hoc diſcrimen, & pro virili aquam infundam in ſacrum hunc ignem. Hoc excuſatiùs, quod non curioſitas me impellit, ſed publica vtilitas, & quia priora ita exigunt: tum etiam præſens hic Europæ ſtatus, quem nego me ſine lacrymis intueri. O melior mundi pars, quas diſſidiorum faces Religio tibi accendit! Atque ita accendit, vt magna prudentia, imò felicitas fuerit, ſi omnino reſtinguantur. Vt enim fratrum odia acerrima ſunt: ſic eorum ferè, qui conſortes aliquando eiuſdem religionis. Colliduntur inter ſe Chriſtianæ reipublicæ capita, miſerabili & nouo prorſus exemplo. Videamus Annales omnium gentium, & omnis æui: tam acria, tam diuturna bella pugnata non legimus de Religione. Iuuenalis pro m[...] & monſtro habuit, duo oppida in Æ[gypto] concurriſſe inter ſe ob hanc cauſſam, & [...] dignum Satyrâ cenſuit: quid nunc dic[eret] aut ſcriberet, vbi Europa pænè tota, & [...] leni aliquot homines perierunt ac pereunt, per ſpeciem pietatis? cùm tamen ludi & mimi ſcelestè interueniant; & quorumdam ambitio aut auaritia veletur hoc mantello. Paullus Æmilius pro me loquitor: *Nihil in ſacris bellis perinde offuit, atque mos iam exortus, vt honeſtâ præſcriptione ſuas quiſque reſpiciat res. In ore omnium Sanctum Piumque verſetur: conſilio, conatu, animo, ſecùs afficiantur. Si de Religione tantùm agatur, ſi obliuio noxæ ſanciatur, omnes idem ſentiant. Nunc de Mortalium iure, de Comitatu res eſt.* Dicas v[...]n varem fuiſſe, & ſcripſiſſe in hoc æuum.

In Eutyph. *non emittenda tamen, quia* Seneca epiſt. *non curioſa, ſed vtilis.*

Damna & bella quæ hodierna Hæreſis in Europam intulit.

In Phil. I.

AVD. Hercules acu rem tetigit; & dol[e]o infelicitatem noſtri æui, quo innouare, turbare, pugnare, Pietatis ſpecies ſit. ipſa Sanctitas autem (apud hæreticos dico) diſputare, & Scripturæ locos aliquot pro impio & damnabili ſenſu conglobare, & contra vniuerſam & venerandam antiquitatem interpretari. Aſſiduè (prô dolor!) audiendus nunc fanaticus aliquis, aut ſimulator pietatis, qui mouet χορδὰς τὰς ἀκινήτους, *chordas non mouendas*. ſemper Euenus, qui

Hæreticorū pietas [...] nare, turbare pugnare ſanctitas, diſputare.

Ἐκ παντὸς ἄν τις πράγματος δισσῶν λόγων
Ἀγῶνα θεῖτ᾽ ἄν, εἰ λέγειν εἴη σοφός·
De re quacumque orationis duplicis
Certamen excitat loquutor callidus.

Euripid.

Et videtur fatalis hodie iſta ingeniorum ſcabies, vt *omnes diſputare malint quàm benè viuere.* LIPS. Ita eſt, & velut à cælo, &, vt dixerim, aſtro aliquo, eſt hæc peſtis. Atque vt corporum quidam morbi certis temporibus interueniunt: ſic nunc iſte animorum. Viri, feminæ, ſenes, pueri, quæſtiunculis ludunt & laſciuiunt: eoque ventum, vt pro parum ſano ſit, qui non ſic inſanit. Myſterium Theologia erat, facta eſt populare oblectamentum. Vis imaginem claram huius inſaniæ? Nicephori Gregoræ iſta lege: *Apud nos etiam opificibus effuſa ſunt arcana Theologiæ, atque ita omnes inhiant ratiocinatiunculis & ſermonibus ſyllogiſticis, vt herbæ & paſcuis armenta. Et illi, qui de rectâ fide ambigui ſunt, & qui nec quomodo credendum ſit ſciunt, nec quid ſit illud quod credere ſe dicunt, illi inquam & fora & porticus, & theatra omnia Theologiâ compleuerunt, neque ſolem hunc teſtem facere impudentiæ ſuæ reuerentur. Quomodo autem non ſit abſurdiſsimum, olim*

quod ſine [...] viris, feminis, pueris conceſſum:

Hiſt. l. XI. *ſed & [...] tempore. N[...] fuit in Græciâ.*

cum

cùm florerent Gentilium dogmata, ordinem aliquem fuiſſe, & arcana quæ Delphorum Theologis commiſſa erant, nulli alij vel edicere vel indagare licuiſſe, ſiue is Plato, ſiue Socrates, aut alius ſapientiâ celebris fuiſſet: apud nos verò, qui purum pietatis myſterium profitemur, ita profanari res diuinas, & omnibus, qui de Theologiâ diſſerere volunt, id licere ſuopte arbitrio & ſuffragio? Hæc olim in Græciâ fuêre. quando? cùm paullò poſt ruit. His enim & ſtatum publicum turbant, & ſe ipſos in æternum exitium præcipitant. Et pro hac meâ mente D. Hieronymus: *Agricolæ, cæmentarij, fabri, metallorum lignorumque cæſores, lanarij fullones; idcircò dum ſacros libros, vt raſtra ſua & malleos verſant, nullo ingenio, nullâ ope diuinâ adiuti, in extrema ſe animarum præcipitia miſeri agunt.* Et quantum temporis etiam peritioribus inter illos verborum illa *cauillatio eripit, & captioſæ diſputationes, quæ acumen irritum exercent?* Nectunt nodos, & ſoluunt; id eſt, quid niſi aranearum ſubtiles telas texunt & retexunt? Sicut pueri pilam percutiunt, ſterili voluptate: ſic iſti. Et tamen alti & ſubnixi ambulant μείζω τινὰ ἢ κατ' ἄνθρωπον σοφίαν σοφοί, *maiorem quàm pro homine ſapientiam ſapientes:* & quod Socrati obiectum olim, φροντίζουσι ζητοῦντες τά τε ὑπὸ γῆν καὶ τὰ ἐπουράνια· *ſatagunt inquirentes & quæ terram infra, & quæ cælum ſupra.* Et cùm omnia fecerint, miſelli prætereunt ipſi ſeſe. Reliqua ſciunt, illud vnum quod ſcitu neceſſarium neſciunt, vt ſe ſciant. Bonos ſinguli ſeſe pronuntiant, auſcultantes adulatoribus, non conſcientiæ. quidquid aſſentatio ſine pudore congerit, tamquam debitum prendunt. aliena vitia in oculis habent, à tergo propria. ſi

> —— *populus ſanos recteque valentes*
> *Dictitet, occultam febrem ſub tempus edendi*
> *Diſſimulant, donec manibus tremor incidat vnctis.*

Alienæ luxuriæ nihil ignoſcunt, qui nihil ſuæ negant: cùm bonus & Catholicus *ceteris ita ignoſcit, tamquam ipſe quotidie peccet; ita peccatis abſtinet, tamquam nemini ignoſcat:* veniam maximè negant, qui illam petere ſæpiùs meruerunt. Mones, obiurgas, pungis? *Sapientior ſibi ſtultus videtur ſeptem viris loquentibus ſententias.* ſtatim audies, Nihil peccaui, nihil feci. O vitium fœdum! ô malorum omnium fontem! hoc enim vbi animum inuaſit, quauis ſcabie inſanabilius eſt. Et niſi priùs exſtirpetur, numquam hæreſim relinquent aut rectam veramque fidei viam & virtutis ingredientur, aut conabuntur videre ſalubria & guſtare. Vidit Philoſophus magnus qui ſcripſit: *Deprehendas te oportet, antequam emendes. Qui peccare ſenſerit, corrigi non vult.* Et hæc illa cauſſa eſt cur Eccleſiam Catholicam audire nolint. [a] & hoc fulcro qui non innixus, neceſſum eſt in partes ſemper ruat; [b] vt nauis quæ inter fluctus ſine clauo iactatur, ſic homines qui in hac vitâ ſine veræ fidei gubernaculo. Poſſem hîc quædam appoſitè & verè: ſed Megarenſis ille Sapiens mihi inclamat, Περὶ τούτων οὐκ ἐν ὁδῷ. Platonemque inſuſurrare audio: Οὗτοί γε οἱ λόγοι χαλεποί, *difficiles, & cum diſcrimine, hi ſermones.* Quod oraculum in hoc quidem æuo. Vt enim eadem purpura homines delectat & ad gaudium prouocat, tauros offendit & irritat ad pugnam: ſic nunc eadem Veritas aut Virtus intelligentes capit, lædit improbos & imperitos. AVD. Attamen, vt cum Menandro hoc dicam,

> Ἀεὶ κράτιστόν ἐστι τἀληθῆ λέγειν
> Ἐν παντὶ καιρῷ·
> *Semper quæ vera ſunt loqui, res optima eſt,*
> *Quodcumque tempus incidat.*

LIPS. Rectè, at alienos fines ego iam non tranſcendo. Infelix hoc æuum eſt, cui ſubſidia opus eruditorum & piorum virorum, quibus vis ingenij & oris adeſt, & in concuſſo hoc rerum ſtatu velut noua munimenta, qui moueant, doceant, perſuadeant; motibus, vitæ probitate & exemplo præeant. Vt cælo ſereno & mari quieto, minor cura aut inquiſitio de gubernatore eſt; quiuis pænè ſufficit; at turbido hoc & illo, virum nauis quærit, veterem claui & peritum: ſic nunc dixerim; in procellis nimbiſque quibus Religio iactatur, magni intereſſe, quem in curam tutelamque eius accerſi videamus. AVD. Sed quis ille tam peritus, qui tollat hæc talia quæ ſenſibus inſident? Omnibus enim

> —— θυμὸς ἐνὶ στήθεσσιν ἄπιστος.
> —— *incredula pectore mens eſt.*

Medici aiunt Melancholicos morbos (tu ſenſiſti Magne vir) medicinâ omni efferari: idem in iſto animi morbo eſt, quem verè μελαγχολίαν dixeris, & imaginoſum quemdam animi morbum. Natura contumax & humanus animus, & præſertim in re hac ſenſuum, cùm opinio acceſſit pietatis. Galeni verbis appoſitè vtar: Οὕτως ἐστὶ δυσμετάθετόν τι χαλεπὸν ἐστιν ἡ περὶ τὰς αἱρέσεις φιλονεικία, καὶ δυσέκνιπτον ἐν τοῖς μάλιστα, καὶ ψώρας ἀνιά-

Marginal notes (left column): *ſed paullò ante mi. erit tum.* — Epiſt. ad Paul. D. Hieronymus etiam damnat. — Man. duct. lib. 1. diſſ. 5. Senec. epiſt. 45. *Et veterè ſterili voluptate ita ſapiunt.* — Cent. 1. Miſcell. epiſt. 59. — *ſe ipſos prætereunt.* — *ſinguli ſe bonos & beatos pronuntiant.* — *aliena mala vitiare volunt.* Plin. epiſt. — Prouerb. 26. — *venia petentium a ſe, vt monentes.* — *Atque adeò difficile vt dices poſſunt ad S. Eccleſiam.*

Marginal notes (right column): Sen. epiſt. XXVIII. — *extra quam omnes periturae.* [a] Cent. 1. Miſcell. [b] Cent. 1. epiſt. 7. Miſc. ll. epiſt. 8. *Sed Lipſius vti à non progreditur, quia periculoſi iſti ſermones.* Cent. 1. Miſcell. epiſt. 88. — Menander. — Cent. 3. ad Belg. ep. 55. Cent. ad Germ. & Gall. Præfat. *& Theologos compotentes quos eruditos & post hunc omne operat. & qui errantes reducere poſſint.* — *quod difficile omnino.* — *vbi pietatis opinio acceſſit.*

ἀπάσης δυσιατότερον· *Adeò contentio hæc circa ſectas malum eſt, quod nec auertas facile nec eluas, idque omni ſcabie inſanabilius.* LIPS. Scio cum prudentiſſimo Cornelio, *naturâ infirmitatis humanæ tardiora eſſe remedia quàm mala: & vt corpora lentè augeſcunt, citò extinguuntur, ſic ingenia humana ſtudiaque facilius* ſeduci & vanâ opinione imbui, *quàm reuocari;*

Vita Agric.
Videndum tamen & non deſperandum,

Iuuen. l.

——tamen vtile quid ſit,
Proſpiciunt aliquando viri.——

Non vt in agro ſatis eſt ſemel ſementem iecisse, & ille accipit, fouet, profert; ſic in animis: qui quotidiano, vt ſic dicã, vomere proſcindendi & obſerendi ſunt, ad meliorem illam frugem. ſemper, inquam, curandum vt verbis factiſque ad meliora traducas. AVD. Mi Doctor, vt ij qui morbo aliquo grauiori premuntur, ſuauitatem cibi præ ſtupore non ſentiunt: ita aures ſenſuſque illorum maliuolæ falſitati & turpibus calumniis aſſueti, inſolentem ſuauitatem Veritatis non ferunt. Boëtius vidit, cùm illa ſcriberet,

quamuis ipſi reluctantur,

Boëtius.

Hæc venena potentiùs
Detrahunt hominem ſibi
Dira, quæ penitus meant,
Nec nocentia corpori,
Mentis vlcere ſæuiunt.

ſed ſucceſſiuè,

LIPS. Et illa ſcio. Nec in primo ſtatim aggreſſu omnia ad votum animumq; ſuccedent, exſpectandum eſt, & ſępiùs idem tentandum. Vt vuam acerbam non ſtatim abſcindas aut reiicias, ſed patienter expectes,

Horatius.

—— dum tibi liuidos
Diſtinguat Autumnus racemos
Purpureo varius colore:

ita hîc fiat. Ecce in fidibus ſiquid diſcrepat, non abrumpis ſtatim, ſed paullatim reducis ad concentum: in Fidei diſſonantia, cur non idem? Audi Medicorum Principem: Χρόνος ἐστὶν ἐν ᾧ καιρὸς, καὶ καιρὸς ἐν ᾧ χρόνος· ἄκεσις χρόνῳ, ἔστι δὲ ὅτε καὶ καιρῷ. *Tempus est in quo Occaſio & Occaſio in qua Tempus. Medela Tempore, eſt etiam vbi Occaſione contingat.* Ingenia noſtra, ait Seneca, vt nobiles equi, melius facili freno reguntur. Et equorum domitores, ferocientes eos non flagellis exaſperant, ſed popyſmis blande tractant & demulcent: ſic in erroneis. Benigne cum illis agatur & comiter, vt clarum & lucentem ſolem tandem in animum immittant, & confiteantur errâſſe. Defeneſcunt enim animi paullatim; & affectum Veritas ac ratio ſæpè ſerò vincit. AVDITOR. Vtinam vel in extremo vitæ actu! & peccatum agnoſcant. LIPS. *Initium eſt ſalutis, notitia peccati,* vt ipſe voluptatis Magiſter ait. Et

Hippocrat. in Præcept.
& tempore opportuno.
comiter non aſpere.
I. De Clement.
& confiteantur, vel in [..]d mortis [..]ſitamur.
Epicurus apud Sen.

Quem pœnitet peccaſſe, penè eſt innocens.

Seneca Agam.

Sed ego abiungo; μὴ κόρος ἐλθὼν κνίσῃ· *ne ſatietas adueniens grauis ac moleſta ſit,* vt ait Pindarus. Tu ô benigne (nam voto & ſuſpirio ſermonem hunc finio) & miſerator,

Sermonem finit, & precatiuncula pro ſalute & reſipiſcentia errantium.
Sann. za.

Nate Deo, Deus ipſe, æterno è lumine lumen,

qui curam ſemper Eccleſiæ tuæ, tuæ ſponſæ geris, diuiſa hæc iunge, malè ſentientes corrige, praua hæc & nouitia opinionum pelle, calamitatem & cladem non Belgicæ ſed Europæ; & effice, vt *multitudinis credentium ſit cor vnum & anima vna.* AVD. Et ego illos cauſſamque hanc Omnipotenti DEO ſcrutatori cordium commendo: quem quidem ex animo precor, vt nobis tantiſper gratiam ſuam impartiri velit, quà ante extremum remunerationis diem in vnam ſententiam conſpiremus: & vt ſic tandem aliquando in cælo, vbi nulla erit iniuriarum memoria, ſempiternâ amicitiâ perfruamur. Annue, ô Rex Regum,

Cini ad Germ. & Gall. Præfat.
Act. Apoſt. cap IV
Da Deus, miſericors Pater.

Homerus.

——ῥῦσαι ὑπ' ἠέρος υἷας Ἀχαιῶν,
Ποίησον δ' αἴθρην, δὸς δ' ὀφθαλμοῖσιν ἰδέσθαι·
——libera de caligine filios Achiuos,
Fac verò ſerenitatem, da autem oculis videre.

ASSERTIO LIPSIANI DONARI ADVERSVS GELASTORVM SVGGILLATIONES

à IOANNE WOVERIO Antuerpienſi ſcripta.

MENANDER.

Οὐ δεῖ διαβολῆς καταφρονεῖν, οὐδ' αὖ σφόδρ' ᾖ
Ψευδής· ἐπίσταντ' αὐξάνειν αὐτὴν τινες,
Δι' οὓς φυλάττεσθαι τὰ τοιαῦτ' ὀρθῶς ἔχει.

Calumniam ne ſperne, vel falſiſsimam:
Nonnulli enim artem illius augendæ tenent,
Quos propter illam ſi caues, rectè facis.

REV^MO ET AMPL^MO DOMINO D. IOANNI MIRÆO ANTVERPIENSIVM ANTISTITI DIGNISSIMO.

REVER^MB PRÆSVL, Cuncti laboribus ingeniiſque ſuis Patronos requirunt & inſcribunt. pars ambitione percita, non aliter paginarum ſuarum titulos onerant, quàm lucentia pauonum colla natura ornauit. ſimpliciter alij famulantur, & obſequium ſe deferre nudâ teſtatione profitentur. Ego ſanè ab illis tam alienus ſum, quàm cum iſtis non obnoxius. Nam Religionis ſi communem cauſſam ad ſacrorum noſtrorum Præſidem defero, in tuo REV^ME foro te iudicem appello; & ſic officij munus ſine ambitu nuncupo. At ſi LIPSI innocentiam, bono periculo ab inimicis tentatam, aſſero, non vicario iam aut cellâ laxiore contentus, ſellam potiùs & curule ebur (præfiſcinè loquor) pro argumenti dignitate efflagito. Ah! eò namque ventum eſt; appetitur *contumeliæ amor, & iam ſumma flagitiorum voluptas eſt, inquinare honeſta.* LIPSIVM nuper in tantum VIRTVS & SAPIENTIA ſupra ſæculi huius mores eduxerant, vt non tam applaudentis amicitiæ votis, quàm confeſſione victæ æmulationis, ſuperiorum temporum priſcis Heroibus adſcriberetur. Imò ſecurè etiam hanc famam apud malos habuit, quoad diuina non tractauit. ſed vbi adlubeſcens veritas, & piæ narrationis amor, ſtilum in ſe traxit: ecce inimicitiæ, ſed impiiſſimorum; obtrectationes, ſed perditorum, tamquam procelloſi aëris tempeſtates, in IVSTVM detonuèrunt. Viuus ipſe vidit partim & præuidit hos nimbos. Anne dolenter, & vti nocitura ſolemus? Contrà ſanè. nam ante ſupremum illum & decretorium, ſex tantùm diebus, cùm ex magnâ Britanniâ allatrantem hybridam audiuiſſet; HÆC EGO PRO VENTO HABEO, reſpondit. Aliter non debuit, nec potuit quidem, imperturbati animi tranquillitas, & ille SAPIENTIS talis ſtatus, qualis Mundi ſupra Lunam eſt. Igitur quid ingemiſcimus, quid indignamur? & quem malignitati magnitudo decretorum, quem paucorum iniuriis bonorum fauor, orbiſque terrarum gratulatio eripuit, ânne vindicare vſquam, aut aſſe-

aſſerere poſſimus? Non Virtuti, non Famæ, fateor. Sed pro Honeſti quoque intertrimento generoſus ſuſpirat animus, & inlatam integritati noxam, ſuam arbitratur. Quin etiam in LIPSIVM omnis aduerſantium acerbitas, totique laceſſentis inuidiæ ictus, vobis REV^MI· imputantur. veſtris enim auſpiciis, ductuque ſacrorum Imperatorum, in Eccleſiæ caſtris militare palàm cœperat. Itaque vulnera pro inimicorum voto ſi accepiſſet, tunc cum Philippi Regis milite, non opes, ſed opem meritò ſanè exigeret. Ille cùm frigidè audiretur, tardè acciperet; veſtem poſuit, & aduerſi corporis cicatrices ingrato Imperatori cum exprobratione obiecit. præmium ſic rettulit: an quia meruerat? i[illegible] quia æquè fortiter, atque pugnare ſolitus, petierat. Abeſt à vobis PATRIBVS, hæc patris ægra liberalitas; magiſque obuia, expoſitaque Alexandri filij humanitas elucet. quâ, vti geſtarum rerum magnitudine, patre prior. Nam cùm militem ætate ægrum, de viâ feſſum & rigentem vidiſſet; properè deſcendit, iacentem ſubleuauit, ſolio ſuo fouit. Idem hoc velle, beniuolentia veſtra eſt; poſſe, auctoritas. Mei interim inſtituti erit, leuiter & in anteceſſum, veritatem in LIPSIO defendere aduerſus *nouitiolam* infeliciſſimi æui noſtri *paraturam*. Deus

R^ME tuam Præſidentiam Eccleſiæ noſtræ, præſentiam vrbi, diu ſoſpitet. ita corde & animo voueo,

R^MAE D. V.

addictiſſimus Cliens

Joannes VVouerius Antuerpienſis.

LIPSIANI DONARI ASSERTIO.

OMNIS ætas vidit, omnis affirmauit, nullam lucem ſine vmbrâ eſſe, nullam magnam gloriam ſine obtrectatoribus. Quinimò vetus hoc adeò verum, *nullum ſine amatore vitium eſſe*, vt hodie virtus nuſquam ſine aduerſario conſiſtat. O felicem LIPSIVM! tot calumniantium turbis, tam profundis inuidiæ tenebris ereptum; ſereno conditum, vnde tranquillè iam deſpicere hæc humana poteſt, quæ nec viuus vnquam ſuſpexit. Sed in hunc, à quo nemo læſus, niſi qui virtutibus offenditur, iam conuitia quoque ſtultiſſimis intexta poëmatis, & impiiſſima epigrammatia volant? Hem! (quis niſi cum riſu indignetur?) poſt decumanas atrociſſimarum calumniarum tempeſtates, iam vrbicis poëtis, non deeſſe argumentum pelliceæ veſtis? Talem enim moriens LIPSIVS ad aram VIRGINIS MATRIS deferri iuſſit, venerationis ſuæ donarium, pietatis monumentum. Verùm benè eſt, maliuolentiæ pariter & impietatis ingenium, hoc ſolum in quod aricraret factum, eruere potuiſſe. Satis gloriæ, etiam ab inimicis, immortali viro acceſſit, cùm niſi leuiſſimis carminibus conuitiari pietati poſſunt, quæ niſi peſſimis ſemper odio fuit. Sanè ego omnibus perfectiſſimæ amicitiæ numeris adhuc viuo coniunctiſſimus, in primis indoletem, optimi & innocentiſſimi famam ſic impiè lacerati, niſi eam ſolidam eſſe, in ſe teretem atque rotundam,

Externi nequid valeat per leue morari,

omnium optimorum conſenſu didiciſſem: niſi lattantibus hiſce dentes, laniantibus vngues, ignauiſſimis denique vires deeſſe, tam in procliui mihi eſſet palàm facere, quàm imber cùm pluit. Agite, & horum pauca delitia mecum recenſete, ita me Dius Fidius, putida, & quæ à probis tam citò reprobentur, quàm volpes pirum comeſt. Igitur breuiter: nec per totum errantis inſaniæ campum vagabor: at vbi vires ſuas iniquitas conduxit, & toto vti arbitratur acumine pugnat, ibi manus conſeram, & non magno veritatis molimine, mendaciorum affanias proſternam. Sed ipſum nunc è maſtigiis alterum audite. Feſtino. *Odioſa eſt Circenſibus pompa.*

Vidit homo frigere ſua miracula Diua.]

Imò vel maximè feruere hoc indicium eſt, quòd nimiò vos vrant. Contrà quidquid diſſimuletis, iam populatim conuenitis ad excidium (vti veſtri teſtantur) exitiabilis incendij. Sanè è Bataniâ nuper, Germaniâ, Britanniâ quoque, tandem vltimus iſte nefariorum, è Galliâ poëtaſter, non aliter conclamarunt, quàm ſi Palatino Cælioque montibus cœptus ignis, materiâ & vento validus, non vrbi, ſed orbi interitum minaretur. Hinc ecce Sparteoli currunt, concurrunt exterriti vigiles, Sannio Batauus, Idolomaſtix impius, Veritatis diriſſimus & mendaciſſimus Vindex;

Ambubaiarum collegia, pharmacopolæ,
Mendici, mimi, balatrones.

Solus Poëta deerat, ſed qualis ego vel Cluuienus. Quid narrant Alaſtores? LIPSI ſuperſtitionem, idololatriam, Deæ ligneæ cultum, Tunicam pelliceam;

Nugas theatri quæ pueri ſciunt.

Quid pueri? nemo Catholicorum tam infans eſt, qui non veritatem tam nugalibus oppoſitam, cum lacte biberit nutricis. Nec magni etiam & graues viri deſunt, qui enucleatiſſimis ſcriptis, nouatorum horum odia omnia, totaſque iugulauerunt falſimonias. Ego aliquid vt retexam? non faciam. monentem ſalubriter * medicum audio. Οὕτως ἄρα δυσαπότρεπτόν τι κακόν ἐστιν ἡ περὶ τὰς αἱρέσεις φιλοτιμία, καὶ δυσέκνιπτον ἐν τοῖς μάλιστα, καὶ ψώρας ἁπάσης δυσιατότερον. *Adeò contentio hæc circa ſectas malum eſt, quod nec auertas facilè, nec eluas, idque omni ſcabie inſanabilius.* LIPSI donarium, & calumnia illud diffamans, mihi argumentum. Itaque illius tantùm ſinceriſſimam pietatem allecto, huius verò inſidioſam ſiniſteritatem deinceps auerto.

* Galen. lib. de Sectis.

IVSTVS LIPSIVS, DIVAE VIRGINIS HALLENSIS BENEFICIA ET MIRACVLA; item DIVAE SICHEMIENSIS SIVE ASPRICOLLIS NOVA BENEFICIA ET ADMIRANDA, æternùm duraturis litterarum monumentis poſteritati ſacrauit. Hoc factum aduerſarij dolent; ex amicis (prudentiæ vti volunt reſpectu) quidam culpant. Illi impietatis arguunt, hi exertationis. Primorum cauſſa (heu nota nimis & publico Europæ interitu, deteſtata bonis omnibus!) diſcedens in religione opinio eſt, & pertinaciſſima nouellæ huius ætatis Κενοτομία. Inſolens, me hercules, malum! nam etiam Deo & æuo præeunte quæ de ſuperis didicimus, dediſcere nos, non è cælo lapſi, ſed nuper terrâ orti homines volunt. & niſi ſtatim; ecce conuitia, diſcidia, odia, bellum. Itáne? Non *Veritatis regula quæ venit à* CHRISTO, *tranſmiſſa per comites eius*, non vetuſtatis conſenſus, & ad nos vſque deſcenſus; *non Prophetæ, Prædicatores, Patres, à primordio in ſæculum miſſi, ſpiritu diuino mundati*, nec tandem miraculorum (quæ prima Chriſtianam fidem induxerunt, & in omne æuum produxerunt) iugis veritas & oculata reſtimonia, horum contra nouatorum inſaniam, inſolentiamque, ſtare audebunt? Iterùm tamen multa horum, vnâ & facili falſitatis ſententiâ abſoluunt. Ita vt illud nunc maximè dictum valere putes, *Nullam cauſſam ita euidentem deferri poſſe in forum, cui nulla ne mendacij quidem velamenta contingant.* Quid verò contrà ſentiant, quid iterùm diſſentiant, paſſiuæ opinionum nubes, nebulæ, fumi ſatis diffundunt. alioquin nihil horum etiam tam citò naſcitur, aut ſubitò perit, quàm inſanientium iſtorum ſententiæ. Soli olim chamæleonti datum de corio ſuo ludere, nunc iſtis quoque de fide. At miracula veſtra, inquiunt,

Tertull. Apolog.

Quintil. Declam.

Gerræ germanæ, atque ædepol lyræ, lyræ.

Proh pudor! probus quiſpiam, ne dicam ſanus, diem dixerit, diem non eſſe? Ego ſanè credo iſtos (ſi pernegant) non veteri tantùm memoriæ, verùm ſenſibus quoque ſuis indixiſſe, fidem non habere. *Cæcitatis* (doctiſſimus Afer ſcripſit) *duæ ſpecies facilè concurrunt, vt qui non vident quæ ſunt, videre videantur quæ non ſunt.* Sic aduerſarij dum ne quidem ſuis oculis miracula credunt, quid mirum ſi idololatrias in nos, dearum lignearum adorationes, aliaque febricitantium deliria deblaterent? Verùm nunc altiùs paullulùm ſentinæ huius originem perſequamur. Olim & ſemper hæreſium ſollennis nota, & deflectentis à fidelium cœtu erroris quaſi teſſera fuit, DEIPARAE-MATRIS odium. Nec miretur quiſpiam. improbè faciunt, ſed non improuidè. Nam vt qui arborem euertere volunt, non ramos eius minutatim amputant, ſed truncum ipſum aggrediuntur & exſcindunt; ſic iſti quibus Religionem & Eccleſiam perdere conſilium eſt, hanc, à CHRISTO radice & primo trunco ſecundarium fulcrum, agitare & exſcindere ſemper conantur. Hinc priſcis ſtatim primiſque fidei temporibus, virginitatem aliquis detrahit, alius ipſam prolem; & repperiſſe eam, non peperiſſe, tartareâ voce euaporat: tertius, non peccatum, ſed peccata affingit. Denique, vt noſtri ſæculi quaſi ſenior impietas, longè præteritos illos ſuperaret furores; ecce nuper in Germaniâ monſtrum, hanc *Sole amictam*, & in quâ *macula non fuit*, infra vxorem ſuam abiicere, aut, vt veriùs dicam, familiare ſuum ſcortum, non veretur. Heu ſcelera, heu impietas! quæ nos tamen mente & adfectu execremur potiùs, quàm acri ſermone refutemus. Nam quid opus? Sicut is qui ſolem tenebroſum dixerit, nihil lucis illi detrahit, ſed inſaniæ opinionem ſibi adiicit; ſic pariter iſtæ nigræ noctis & profundo Erebi emergentes aues, ſplendorem huius Matris non minuunt, tantùm animi ſui diritatem, mentis cæcitatem reuelant. Pura eſt enim VIRGO-MATER, ſpeculum ſine labe, lilium inter ſpinas, hortus concluſus, lucerna luminis inextincti. Et nónne talem eſſe oportuit, in quâ clauderetur, de quâ egrederetur puritas & ſplendor ille æternus? At ponamus iſtos vel liberè & de pectoris ſuperfluente nequitiâ ad inſanum modum omnia eructare, quid prætereà adferent, niſi CHRISTI IESV gloriam MARIAE cultu & honore inhonorari? Siccine? & cùm Dominus glorificetur in Sanctis, MATRIS-DEI exaltationem, prædicationem, inuocationem, Idololatriæ exſecrabili crimine defœdabitis? Nam de ſtatuis ſi id nobis adfingitis, ô impudentem, poſt tam claras certaſque Catholicorum reſcriptiones, proteruiam! Denique etiam conteſtari iuuat *in ſugillationem, & originem, & traditionem, & ſententiarum*

Tertull. de Teſt. animæ.

tiarum argumenta , per quæ recognoſci poſſit, Eccleſiam in cultu MATRIS-DEI , imaginum veneratione , miraculorum fide, nihil nunc aut nouum aut portentoſum ſuſcepiſſe. Denique à conſtitutâ religione, ſummos viros præcipuâ hæc ſemper dignatione habuiſſe , euidentiſſima veritas euincet. CONSTANTINVS Magnus Imp. ſub quo caput primùm extulit libera pietas Chriſtianorum , huic ſe DIVAE deuouit ; nec ſe tantùm, ſed nouam etiam ſuam Romam Conſtantinopolim , in quâ templum fabrè & ſplendidè exſtructum (nec id ſine miraculo) MARIAE conſecrauit. *Ioannes Comnenus* ibidem Imp. partâ ingenti victoriâ de Perſis , & hanc & alias MARIAE acceptas retulit : & piâ quadam demiſſione , imaginem eius in curru triumphali impoſitam ipſe pedes anteceſſit. Plura in Græciâ exempla ſunt : quid apud noſtros ? *Henricus* II. Imp. Bauarus eximius fuit in DIVAE huius cultu , cui templa paſſim & aras exſtruxit. Idemque *Dagobertus* & *Carolus Magnus* , Galliæ Reges. Principes viros enumeraui : dabo & doctrinâ claros ? Prodi tu *Ioannes Damaſcene* , & ſcriptis nobilem dextram tuam oſtende : abſciſam à Tyranno , precibus Patronæ Virginis recepiſti. Tu Beate THOMA *Aquinas*, decus vtriuſque Sapientiæ , diuinæ & humanæ , qui perpetuam Caſtitatem ſine libidinis vllo ſenſu , acceptam profitebaris à MARIA. Tu *Ruperte Tuitienſis*, qui anteà bardus, ſtupidus, in lumen & gloriam Germaniæ ſurrexiſti, alleuante hac DIVA. Nunc obſtrepite hîc omnes Hæreſes , frendite, fremite, qui verè hanc humani generis matrem velut ſcopum deſtinatis linguarum procacium ſagittis. At nobis , ô te beatam , & verè eximiam ſuper omnes Sanctos mulierem,ſtat fortiter laudare, piè colere. Tibi enim , ô cæli, terræ, maris Reginæ, Patriarcharum dignitas faſces ſubmittit ; tibi Prophetarum diuinitas , Apoſtolorum auctoritas, Martyrum laurea , Virginum candor, ipſe Angelorum ſplendor contigit. & omnium cæleſtium chorus proximam à creatore , te creatoris ſui matrem laudando celebrat , concelebrando exclamat : *O verè benedicta Virgo , quæ & virginitatis poſſidet decus , matris & pertulit dignitatem. Verè benedicta , quæ & superni conceptus meruit gratiam, & ſuſtulit integritatis coronam. Verè benedicta , quæ & diuini germinis ſuſcepit gloriam , & Regina totius extitit caſtitatis. Verè benedicta , quæ fuit maior cælo , fortior terrâ, orbe latior : nam Deum, quem mundus non capit, ſola cepit. Portauit eum, qui portat orbem: genuit genitorem ſuum , nutriuit omnium viuentium nutritorem.* Sic cæli quoque ſerena templa , & in iſtis æternæ beatitudinis conſortes animas, CHRISTI-MATRIS perennia decantare præconia , antiqua ſenſit Eccleſiæ veritas , & nullis erroribus permixta maiorum pietas.

Petrus Chryſologus Sermone CXLIII. ſcripſit ante mille & centum annos.

Futilitet ſic obgannit nebulo quiſpiam , & illi à prioribus decepti, vt ab iſtis nunc vos, qui vt pecora ſequimini antecedentium greges: O quicumque ante nos nihili homines, quàm altis ſopiti ſepultiq́ue erroribus, quàm non iſtâ fidei luce effulſerunt! Nos verò Dei ſpiritus animauit , nos ſingulari veritatis viâ fides ducit. En omnis hæreſis certiſſimum germen , mendax præſumptio. Ego ſanè , niſi Religionis robur ſatis hoc nouitatis odium confirmaret, mallem cum priſcis & piis errare , quàm tantæ vanitatis inter Thraſones verum videre. Sed ne extra orbitam. Olim , vt dixi, cultus MATRIS-DEI Eccleſiæ placuit, quia Prophetis celebratus : *Adſtitit Regina à dextris tuis , in veſtitu deaurato , circumdata varietate.* Quia Apoſtolicis etiam Euangeliciſq́ue intextus viſibus : *Et ſignum magnum apparuit in cælo , mulier amicta ſole, & luna ſub pedibus eius, & in capite eius corona ſtellarum duodecim.* Tandem etiam quia cæleſtibus decantatus vocibus : *Quæ eſt iſta , quæ aſcendit è deſerto , deliciis affluens, pulchra vt luna , electa vt ſol , terribilis vt caſtrorum acies ordinata ?* Sunt & aliæ innumeræ , indubiæq́ue ſacrarum paginarum auctoritates. Contra has tamen vnus & alter vinoſus , furioſus , nec probris etiam ſæculi ſatis notatus, perſtrepit : His adhærete, vetera ſpernite ; hoc eſt , cælum deſerite , ad ima tartara properate. Deſino cum impiis ; venio ad amicos , amiciter pro amici famâ ſollicitos , & hanc Diuarum ſcriptionem , διὰς ἐνύπνιον habentes. Hiſce priuatim , publiceq́ue (quod res eſt) reſcripſit , hiſtorico filo ſe ſcripta iſta texuiſſe. Iterùm tamen non probant hoc argumentum in Philoſopho. Sed quæſo ſeriò , & extra iocum aut bilem. Quid magis pro philoſopho , vel veterum philoſophorum ſenſu , quàm illa quæ ſunt aſſerendæ diuinitati ? Platonicos & Stoïcos audite : nónne à prodigiis & miraculis numen

men & eius potentiam validiſſimis tamquam argumentis adſtruxerunt? Hiſtorias legite omnis æui, ſacras & prophanas; nónne miranda facta, & quæ potentiam humanam excedunt, DEO tribuunt, & Geniorum miniſteriis adſignant? ergo de euentuum cauſſis philoſophus diſputet, nam de ipſis non poteſt, & quomodocumque ad altiorem potentiam & totius naturæ caput Deum ibit. Atqui de Geniis, & nos ad beneficos & ſalutares noſtros ducimus, fidei ſacramentis nihil refragantibus. Denique hac vnâ miraculorum re diuinitatem adſtrui, Chriſtianitatem corroborari, arbitramur; & frena iniici impietati & ἀσεβείᾳ. Verùm nec ſic philologum ea decent? De philologo omitto. pro philoſopho ritè & ſcitè Syneſius reſpondet, τὴν εὐσέβειαν οὐκ ἀπόβασιν εἶ) φιλοσοφίας, ἀλλ' ἐπανάβασιν. *Pietatem non eſſe deſcenſum à Philoſophiâ, ſed ad eam aſcenſum.* & ita eſt, ſi veram quærimus: ſi non diſputare, quod hodie obtinet, & inſtar hirundinum in ſcholis ſtrepere; ſed ſentire & viuere ex philoſophiâ volumus, & ſalutaribus eius monitis adſtringi. faciamus. Ego redeo ad noſtrum verſificatorem, ſic mugientem quaſi cùm ouiculam lupus vorat. Quid mirum? carmen eius in fine laborat.

Craſſaq; pro calido ſtragula thure dedit.]

Cùm frigerent, inquit, miracula, thus calidum ſubduxit, & ſubſtituit craſſa ſtragula. conuenientia ſanè. Accipe rei geſtæ narrationem impie. Iam LIPSIVS, mortalitatis lineæ vicinus, optimam pellibus ſuffultam tunicam, profeſſionis ſuæ & muneris adminiſtram, gradus etiam & dignitatis quaſi trabeam, Diuæ Virginis ad aram deferri voluit, & offerri vſibus aut neceſſitatibus ſacris. Quid ringeris? nouum ne aut inuſitatum antea præſtitit, & quod à LIPSIO exemplum capiat? Priſcus ſanè in Eccleſiâ mos, & à maioribus noſtris nimiò vſitatus; Donaria à viuis, mortuis, denique & mortuis, in templa mitti, recipi, reponi. Sed ne ab vno paxillo calumniæ tuæ pendeat cribrum: accipe alterum, alterumque LIPSIANI TESTAMENTI ipſiſſimis verbis.

Pateram duplicem inauratam, Conſtantiam dictam, do, lego templo Patrum Societatis. pro me orent.

Item libri ſcripti veteres, in membranâ aut chartâ, item libri Græci omnes cuſi aut ſcripti, Collegi Societatis IESV *hic ſunto.*

Nec Franciſcani, Cappucini, Sodalitas B. Virginis, aliique Religioſi, decedentis liberalitate præteriti fuêre. Iam ſcio inſurgis. vtque ſolet aridis pinguidiſque auctus ignis, vel ſumma tecta lambere, & altiſſimis exitium minitari; ita tuus nunc furor igneſcit magis, magiſque flammeſcit. Sed ſuſtine quæſo. *Cantharum accipe, ignem extingue; ſi cor vrit, caput ne ardeſcat.* Olim dixi, *cùm ſacræ, religioſæ, caſtæque fuerunt res omnes*, pluria ſacris collata ſempet munera fuiſſe. Teſtes requiris? in manibus, vſibus, oculis ſunt. Aſpice hæc vndique laterum in cælum ſurgentia, turrium, templorum, aliaque piorum culmina faſtigiorum. nihil nunc tam auguſtum, quod ab origine ſui non fuerit pietatis donum. Ingredere: ornata quæ vides marmore, auro, ebore; quæ inſtructa tabulis, aulæis, veſtibus, quæque omni cultus genere rutilare admiraris; hæc ſingulorum liberalitas eſt: & viuus dedit, aut moriens legauit. Quid ſubſannas? & verſo pollice totam hanc quaſi gladiatoriam manum iugulas? Hem contrà erit: nam ego tibi, velis nolis, rudem extorquebo, & vel vnâ antiquitatis aſſertione, te ad tui miſerationem, Deo fauente, ducam. Nec externæ fidei ad redarguendum opportunitatem dabo, vernacula te tuoſque veritas conficiet: nec è plebe aliquem quem pedibus trahas, ſed primario fulgore ſublimem: nec ſtudiis vacuum, non quod (vt ille ait) *Litteratura omnium virtutum maxima* ſit, ſed vt contra te ſtare ſcias, cui viuo hoc famigerabile laudum præconium contigit: *Non extat ad præſens viui hominis oratio, quam peritia tua non ſine labore tranſgredi queat ac ſuperuadere. Eſt enim tibi opportunitas in exemplis, fides in teſtimoniis, proprietas in epithetis, vrbanitas in figuris, virtus in argumentis, pondus in ſenſibus, flumen in verbis, fulmen in clauſulis.* Quid reſpicis, & quaſi de LIPSIO dicta putas? REMIGIVS is fuit eximiæ eruditionis, inclytæ virtutis, ſanctitatis maximæ Epiſcopus Remenſis. Ille eſt, (ô grata agnoſce Gallia!) cui Chriſti fidem, Reges tui religioſiſſimi, & longo ſucceſſionis ordine præfulgentes, poſt DEVM, debent; à quo per ſpatia ampla regni, tot annis illibatum religionis lumen fulgere cœpit. Is, inquam, morti per ætatem & incerta humanarum vicinus,

Sidonius Epiſt. lib. ix. epiſt. iii.

vicinus, ſupremis tabulis ſic poſtumæ voluntatis ſuæ ordinationem inſcripſit. Lege; ſed hac lege, ne grauiſſimorum *tractatorum aduerſus fidem, ne Remenſis Eccleſiæ tutiſſima contra archiua, veritati obſtrepas. *Ego Remigius, Epiſcopus ciuitatis Remorum, ſacerdotij compos, teſtamentum meum condidi iure prætorio, atque id codicillorum vice valere præcepi, ſi iuris aliquid videbitur defuiſſe. Quandoque ego Remigius Epiſcopus de hac luce tranſiero, tu mihi heres eſto Sancta & venerabilis Eccleſia Catholica vrbis Remorum.* Prodi nunc tenebrio, quiſquis es; & in hanc lucem claram certamque, vel cæcutientes tuos erige oculos. Remigius totum ſemel patrimonium, omnium poſt ſæculorum ſummâ cum laude, Eccleſiæ ſuæ dedit; vnicam LIPSIVM tunicam, aliaque pro fortunæ viriculis munuſcula in Eccleſiam pariter conferre, ſcelus erit? Sed ſi tanta tibi innata vecordia, vt fas omne nefaſque tibi luſus ſit, vt pelliceæ togæ tenuitatem canino pergas ſuſpendere rictu; vel in agnitionem veritatis te euangelica illa lux oculet, quæ ſtipem erogantis paupercula, pretioſis magnorum donariorum cumulis præpoſuit. Nec à Remigio tamen recedo, cuius vnum ſanè è multis & religioſis legatis, fideliter deſcribo. *Vas argenteum triginta, & aliud decem & octo librarum, inter te heres mea & Diœceſim Eccleſiam Laudunenſem; factis patinis atque calicibus ad miniſterium ſacroſanctum, prout volui, Deo annuente diſtribui. Aliud argenteum vas decem librarum, quod mihi ſæpè nominatus Dominus, illuſtriſque memoriæ HLudouicus Rex, quem (vt prædixi) de ſacro baptiſmatis fonte ſuſcepi, donare dignatus eſt, vt de eo facerem quod ipſe voluiſſem, tibi heredi meæ Eccleſiæ ſuprà nominatæ, iubeo thuribulum, & imaginatum calicem fabricari; & epigrammata, quæ Lauduni in argenteo ipſe dictaui, in hoc quoque conſcribi volo. Quod faciam per me, ſi habuero ſpatium vitæ.* En Donarium, Thuribulum, Epigramma in calice. Tu contrà epigrammate donaria eludis; thuri, craſſo ſtraguli acumine illudis. Sed quin illud quoque legis, vt pudorem habeas, vt tuum impietatis furorem, Remenſis Remigij ſanctitatis feruorem agnoſcas.

* Hincmarus, Floardus, aliorumque.

Nota æmule naſcentis in Gallus Eccleſiæ ſtatum opes.

> *Hauriat hinc populus vitam de ſanguine ſacro,*
> *Iniecto æternus quem fudit vulnere Chriſtus.*
> *Remigius reddit Domino ſua vota Sacerdos.*

Floard hiſtor. Remenſ. Eccleſiæ.

Vtinam tibi bonam mentem! quam vel perfunctoriè hîc te habere vellem, & conferre materiam, ſententiam, & vtriuſque poëmatis ingenium inſtinctumque. Non ita loliginis ſuccus lacti diſtat, quàm hirriens tua & ſpernax contumelia mulcedini ſanctiſſimi Vatis. Tuum furiali tumore exuberans, tamquam peſtilenti ſidere lectorem afficit; iſtud pietatis vberibus manans diſtentis, religionis melle, & zeli ſeſamo ſparſum, blandirim auribus animiſque illabitur. Si diuerſitatis cauſſam requiris; accipe iſtam. Fidem, quam Remigius, operoſo pietaris Remigio, Galliis inuexit; quam Chriſtianiſſimi Reges, ſublimi maieſtatis elogio ſuis præſcripsêre titulis; quam mille centum & ſex in hunc diem anni venerandâ perpetuitate deduxerunt, hanc tui & tu educere conamini.

> *Quis furor ô ciues, quæ tanta licentia?*

Sed ne poſt donaria, thura, epigrammata, miraculum deſideres; iterùm crede, & cede tandem. Spero facies. nam acetum Punicum non ſic Alpium ſolidas laxauit compages, quàm hæc miranda & beneficia, licet vetera, caucaſias nouatorum mentes. Remigius HLudouicum prophano gentilitatis errore liberabat, CHRISTO ſalutaribus abluendum aquis præparabat; cùm nec miraculum Fidei SIGILLVM, magni Regis, magni deinceps Chriſtiani populi, ſalutis incunabula deſtituit. *Nam cùm fortè qui Chriſma ferebat, interclusus à populo deeſſet, ecce ſubitò non alius ſine dubio, quàm ſanctus apparuit Spiritus in columbæ viſibilis figuratus ſpecie; qui rutilanti roſtro ſanctum deferens Chriſma, inter manus depoſuit ſacerdotis, vndas fontis ſanctificantis. Fit gaudium & exultatio: baptizantur multi de populo.* Heus ſodes, annuis? Noli aliter. nam alibi tutò nugaberis. hæc miraculi fides ſæculis cognita, cæremoniis ſacris & Regum ſanctitati coniuncta, non ſacrilegum tantùm te, ſed & furciferum faceret. Ergo vel operi caput, ſi erubeſcis: & Remigium Franciæ apoſtolum, Regum, Galliarumque populi aſſertorem, calicis, thuribuli, tot prætereà donariorum largitorem, ſacroſancti Sacrificij myſtam, omnis ſanctitatis exemplum, deinceps nobis, imò vobis magis concediro. Superſtitionem deinde, Idololatriam, togam pelliceam, aliaque ad ſummam cauſam ſpectantia, vltrà ne diffamato. Contrà, & rationis planè ἐκτὸς τῆς τάξεως facere ſi pergis, *Quiritium fidem* inuocabo, & te non

Aimoinus de Geſtis Frācorum lib. 1. cap. XVI.

LIPSIO,

Lipsio, ſed fidei publicæ, mille centum & ſuprà annis, omniumque Regum feliciſſimæ ſucceſſioni, conuitium dicere clariſſimis argumentis euincam. Nunc tranſeo, nec lucem in meridie accendere pergo. Tota te tantùm Lipsiana poſtremùm obiurget; quæ poſtmodum, proprio nullo vſu, aræ aut ſacris apta, non magno nimis ære, Cl^mo Antecellori *Gerardo Corſelio* Ic^to Græcâ & Latinâ litteraturâ inſtructiſſimo viro ceſſit. emit in amiciſſimi memoriam; nec ſine eâ accipit, vel potuit. Pecunia adſcripta rationibus aræ Divae Virginis Lovaniensis.

NVNC anonymus alter incipit. Sed priùs qualis aut quis ſit, an ater, an albus, ſeduló inquiram? nihil opus: nam priorem ſanè illum colorem ab inuidiâ, hoc eſt naturâ, ducit; à moribus, hoc eſt ſcripto, oſtendit. nemo candidus, & ſic probus, tam irreligioſis calumniis, ſato compoſitum Lipsivm laceſſeret. Tamen præmoneo ex oraculo prudentiſſimi Hiſtorici; *Peſſimum inimicorum genus, laudantes eſſe.*

Politiorum amator ille verborum.]

Cautè, hem caue, dormitator iſte alludiatur. Fama, de Sirenibus ſic fabulam inſtruxit: dulce illas canere, in ſoporem nauitas vectoreſque dare, mox mergere & vorare: idem iſte, ſed fruſtrà tentat. nam fallere dum cupit, ſemel verum dixit. Quod nec ipſi tribuas velim, cui numquam niſi de mendacio tectè credideris; ſed veritati tam certæ, vt nec doctis eam dolis zonarius ſubuertere poſſit. Benè hodie, & è tripode vir magnus ſcripſit, ſenſitque: *à nemine nominari* Lipsivm, *quin prius laudetur.* ergo Lipsio conuitium dicere nullus niſi illaudatus poteſt. Politiorem, audi Liuor, æuum noſtrum, nec maiorum habuit: Latinitas, Perſpicuitas, Ordo in ſcriptis; ſed, meliori adhuc elogio, Tranquillitas, Modeſtia, Humanitas in moribus: vltimo denique optimoque præconio, Prudentia, Sapientia, Virtus in animo. hiſce gradibus, *ſuperata tellus aſtra donat.*

Tali, tantoque, ſic ſcurriliter tamen iſte adlatrare tandem deſinit:

In morte fecit Lipsivs *ſolœciſmum.*]

Io triumphum. non ita ad liram aſinus, quàm ad hunc ſolœciſmum barbarus noſter exultat. Enimuerò talem hunc adfirmabo eſſe? imò huiuſcemodi, quotquot ſunt Scythis & Maſſagetis omnibus inhumaniores. Vltimæ feritatis legem apud quaſdam gentes ſeruari Satyricus ſcripſit, ſcilicet vt à propinquis ſuis conſumerentur defuncti. Hi verò alienum etiam, extraneumque rodere ſuſtinent mortuum. Illos lex & affinitas excuſare poterat; hos ingenita acerbitas, & naturale odium, in deterrimum impellunt facinus. Adde ignauiæ ingenium, quod tacentibus inſultare ſolet, & ideò ſe cruore maculare, vt pugnaſſe videretur. Tamen quàm in irritum horum omnium tela, ſicæ, dentes cadant, vel ipſi nunc iudicent, quibus non veritas, ſed pudor, mentiendi libertatem ſubduxit. XV. Kal. April. è tuſſi, grauiſſimiſque ſubtilli cerebri defluxionibus, Lipsio ægrè eſſe cœpit. Menſis anni Martius, qui cæli in ſe vertentis cardine commotior, morborum periculis, aut mortalitatis damnis famoſus eſſe ſolet. Noſter licet iam ab annis vernaculâ & quaſi domeſticâ valetudine tentaretur; tamen iſta fallere non potuit ſuſpicacem, & in ipſam iam mortem propendentem diu antea ex ſapientiâ animum. Quin illud elegantiſſimi ſcriptoris celebratum ſæpiùs haud deerat: *Non magno apparatu, aut exquiſitâ molitione opus eſſe, vt corporis atque animi infirmo vinculo cohærens ſocietas dirimatur.* imò, Varronis ſcito, *Homo bulla* eſt; eò magis ſenex, & æger, & cui mors diu votum, pœna numquam, aut terror fuit. Itaque tunc malum indies ingraueſcere; color, calor, vires & vita labaſcere: denique lecto Lipsivm affigere, hoc eſt leto aſſignare. Quod ſanè (omnes qui interfuêre nouiſſimis narrant) totius anteactæ vitæ tranquillitate & proſpexit pariter, & excepit. Iam olim cum Auguſto εὐθανασίαν ſibi & ſuis exoptare conſueuerat, liberum etiam in illâ neceſſitate, & intrepidum animum. vtrumque votis accidit. nam vnis tantùm quatuor diebus ſummum hoc egit, MORI: cùm adiumenta ſic vitæ priùs omnia, vt olim blandimenta ſpreuiſſet. Animi firmitudinem Sapientiæ decreta, ſed magis Chriſtiani roboris conſtantia perficiebat. nam de illis, cunctiſque humanæ

manæ

[illegible] ſcientiæ artibus, quod tunc cenſuere, hinc æſtimemus, quòd toto mortis tempore, nec ſcriptorum a ſe, nec ſtudiorum vllum omnino verbum fecerit. Imò cùm ſolaminis a Stoicis magnam illi materiam ſupereſſe quiſpiam diceret, *Illa ſunt vana*, reſpondit, digitoque in CHRISTI crucifixi propè adſtantem imaginem intento; HAEC EST VERA PATIENTIA. mox magno ſpiritu ſubiiciens; *Domine* IESV *da mihi patientiam Chriſtianam.* Morbi ſtatim inualeſcentis principio, prima illi cura fuit, ſacris Pœnitentiæ, Euchariſtiæ, Extremæ vnctionis, purgari, muniri, foueri myſteriis. Denique vno in pietatis actu, piorum precibus inceſſabiliter expetitis, ipſe etiam (ægrè licet) ad pias ſupplicationes, iam fugientes vitæ vires reuocare. Sic etiam DEI-MATREM inuocare, cùm religiosè quiſpiam dixiſſet: *Ecce, nunc illa patrona clientem exſpectat ſuum, & obuiis expanſiſque occurſabit vlnis.* Tunc renidere noſter, & in altum oculis manibuſque moribundis ſublatis, ſic piè precari: *O Mater* DEI, *adſis famulo tuo, cum totâ æternitate decertanti, & non me deſeras in hac horâ, à quâ pendet æterna ſalus animæ meæ.* Semel quoque iterumque auditus eſt ſibi gratulari, *ſe illo anni tempore migrare è vitâ, quo* CHRISTI *ſanguis maximè in Eccleſiâ ferueret.* Cumque ſacri ordinis vir amicus referret, ſacrificium Miſſæ illâ die interpoſitâ Paſſionis Dominicæ recitatione oblatum fuiſſe; ſummæ pietatis hac voce calidè reſpondit: *Faxit Deus, Pater mi, vt ſanguis ille pretioſus in me abundè deriuetur, qui in illâ paſſione effuſus eſt.* Sed quò abeo? Téne IVSTE, tuumque innocentis animæ ſupremum ſpiritum hiſce Diui Stephani verbis, DOMINE IESV ACCIPE SPIRITVM MEVM, inuolutum, vltrà comitari conabor? O feliciter exceſſiſti! Te cælum (piè vouemus) recepit:

Hoc ſolum longæ pretium virtutis habebis.

Sed noſter hic dolor, noſtrum vulnus. nos cum laruis luctantes, ſola conſtantiæ tuæ memoria, contemplatio probitatis, & qui vni tibi propemodum contigit, ex Sapientiâ modus, recreare poſſunt. Non vltrà, ſcimus, hæc mortalia te tangunt, aut angunt: verùm noſter per obiacentes haſce odij & maliuolentiæ anguſtias non aliter amor eluctatur, quam ſuſpenſa a quarum moles per obſtantia ebullit. Vel vt deinceps te negligas, noſtram nos cauſſam aduerſus impiiſſimæ calumniæ & vltimæ inſaniæ hunc furorem defendere poſſimus? Simulabat, inquiunt ſycophantæ. O inuidiæ ingenium, non flagris, ſed flammis expurgandum! Ideóne ſcilicet, quia orientis & progredientis fidei inſtitutis inſtitit, quia antiquis Eccleſiæ moribus piè vſus, quia inter diuina deficientem animam Deo reddidit, Cælo religionem, Sæculo fidem mentitus eſt LIPSIVS? Quanto vel gentilitas æquiùs cenſuit, dum *nihil à morientibus fingi, nihil vitâ laborante ſimplicius eſſe*, dixit. Nulla vnquam tam dura ſeruitus, quæ vltimi huius articuli libertatem ſubiugauit: vnâ hac teſte innocentia conſtat & gloriatur. tunc conuitium tyranno dicere imbecillis vel ætas, vel ſexus non veretur. Contrà inſatiabilis ſæuitia inclamat, *Ita feri vt ſentiant ſe mori.* Tamen omnem adhuc crudelitatis induſtriâ, hæc Calumnia facilè poſt ſe relinquit. Illa ignibus vrit, ad beſtias impellit, in metalla damnat, in inſulas relegat; ſed mox hæc mortalium mala, vna diſſoluit mors, in luctu miſeriiſque requies omnium ærumnarum. Iſta quâ ratione etiam poſt vitam læderet excogitauerat, & mendaciis (quibus niſi reſponderetur, facilè creditur) rem perficere conabatur. Ecce interceſſit innocentia viri, veritas fidei. Denique contra totas maledicentiæ linguas, LIPSIVM, vna ſemper Eccleſia aſſeret Catholica. * *Illa nempe, illa, quæ non modò tot Regum ac Principum, ſed quod longè præclarius eſt, omnium Sanctorum communis Mater; & in cuius gremio mori felicius eſt, quàm ab initio naſci. cùm non naſci ſatius ſit, quàm in hac non mori.*

* E Teſtamento Ioannis Samoſci, Poloniæ Cancellarij, max. & incomparabilis Heroïs, aurea gnome; ita LIPSIO amata, vt ſi ſuperfuiſſet, etiam longo elogio celebraſſet.

CALVMNIÆ IMAGO EX LVCIANO.

CALVMNIAE *auctor* quàm minimè bonus vir ſit, ignorat nemo. *Sed olim hæc veritas placuit; cuius nec minor hodie vt ratio, ita gratia eſſet, niſi in ſæculum incidiſſet, quo iniquiſſimâ conſanguinitate, virtutum titulis ipſa quoque ſcelera celebrantur. Inuidiam, magnanimæ æmulationis vocabulum venuſtauit. Obtrectatio, liberæ veritatis ſub profeſſione inualuit. neque etiam tam inſolentibus malis inſidioſæ religionis color deeſt. Quid enim glorioſius proximis in* LIPSIVM *calumniis fuit, quàm Chriſtianæ ſinceritatis ſimulata virtus, atque pietatis odium nouitatis falſitate inſtructum? Attamen nec Calumniam noſtri ſolùm æui malum eſſe, iſta artis Apelleæ lineis inſcripta tabula ſatis docet. Specta mecum Lector, & cenſe nouellos iſtos detractores, vt veterum virtutes planè ignorant, ita vitiis ſtudioſiſſimè ſectari. Apelles ab Epheſo pictor, apud Ptolemæum regem accuſatus à calumniatoribus, tamquam coniurationis in Tyro factæ conſcius, imò auctor adiutorque, & hoſtili planè animo in regem eſſet. At ille neque Tyrum viderat vnquam, neque auctores coniurationis niſi de famâ fortaſſe norat. ſed Antiphilus quidam, æmulus in arte, detulerat. Ptolemæus rex, nec aliàs animi ſatis compos, iraſci, fremere, ingratum & perfidum Apellem dicere, ac iam duci iubere: niſi quiſpiam è coniuratis interrogatus, nihil ſibi ſuiſque cum Apelle fuiſſe ſeriò adfirmaſſet: & re deinde inquiſitâ, regi quoque animus & aures apertæ ad veritatem. Imò & ad iuſtitiam apertæ. nam ſtatim Apellem quaſi luendæ iniuriæ, centum talentis donauit, ipſum Antiphilum addixit ei in ſeruitutem. Ita extra periculum & cum præmio Apelles: tamen facti memor, tali tabella calumniam eſt vltus.* * Ad dexteram tabulæ ſedet ALIQVIS longis auribus in aſini vicem, quales illæ feruntur regis Midæ. Is manum comiter offert procul aduenienti CALVMNIAE. Circa regem vtrimſecus mulierculæ duæ, IGNORANTIA, & SVSPICIO. Accedit igitur ex aduerſo CALVMNIA, mulier quantumuis formoſa & compta, æſtuans tamen & commota, rabiem & iram palàm præ ſe ferens. Siniſtrâ facem gerebat, dextrâ iuuenem quemdam capillis trahebat, manus ad ſuperos tendentem, & Deos omnes obteſtantem. Ante ipſam incedit pallidâ facie, informi habitu, acutùm & acrè intuens, non abſimilis iis qui longo aliquo morbo contabuerunt. quem LIVOREM eſſe aliquis facilè coniiciat. Sed & mulierculæ duæ Calumniam ſequuntur: quæ adhortantur & inſtruunt, & eam ornant. Interpres picturæ aiebat INSIDIAS & FRAVDEM eſſe. A tergo porrò paullò longiùs lugubri habitu mulier ſubſequitur, in nigrâ veſte, eâque lacerâ: POENITENTIAM eſſe dicebant. Atque ea procul venientem VERITATEM, cum pudore quodam, & limis oculis aſpiciebat, excipiebatque. *Tali Apelles Tabulâ caſum ſuum, & ſimul ortum, ingenium, noxas Calumniæ aperuit, & poſteris oſtendit.*

* *Lucian. Calumniæ non eſſe temere credendum.*

CENSVRA.

QVod IVSTVM LIPSIVM, *virtute & doctrinâ immortalem, orbi heu pridem ereptum, Fama hæc Poſtuma dignè ac pro meritis celebret, eumq́ à detrectatorum calumniis vindicet; digna eſt quæ vtrumque Orbem circumuolet, & emeritum Lipſij nomen ad ſeros nepotes tranſmittat.*

Laurentius Beyerlinck, S. Theol. Licentiatus,
Canonicus Antuerp. Librorumq; cenſor.

IVSTI

IVSTI LIPSI
OPERA OMNIA
QVAE
AD CRITICAM
PROPRIE SPECTANT:
POSTREMVM AB IPSO AVCTA, CORRECTA, DIGESTA.

Quorum omnium Index & Ordo poſt Præfationem.

AD LECTOREM.

Ecce tibi, Lector, Criticos meos omnes libellos: quos ſparſos anteà collegimus, & compoſuimus tibi in hunc faſcem. Viſa enim res & commoditas tua ita poſcere, vt quidquid à nobis huiuſce argumenti eſſet; promptum ſemel haberes, & in vnâ manu, ſub vno oculorum ictu. Etſi enim facie & formâ ſtili, quidam ex his inter ſe diſcrepent: tamen fine omnes ferè conueniunt, & argumento. Finis ijs, illuſtrare, emendare: argumentum, genus omne veterum ſcriptorum. Quod ſtudium ſcio eſſe qui eleuent, aut carpant. verbo tamen potiùs, quàm ex animo: quia reuerà nemo æſtimare litteras & ſcriptores veteres ſeriò poteſt, qui non ſimul æſtimet iſta. Quæ enim ſanitas aut puritas ijs abſque his Notis, imò quæ vita? Æuum auorum cogitent, & æuum noſtrum: illo ſquallor & horrida barbaries vixerunt; hoc Typographia nata, bona ſanè ſtudiorum nutrix, ſed audax ſæpè, lucri cupida, & quæ non minùs verè corruptrix librorum audiet, quàm propagatrix. Quod autem remedium aduerſus vtrumque, niſi Cenſoria iſta, vt ita loquar, ſpongia; ſiue ad veteres illas labes eluendas, ſiue ad has nouas? Nam quòd quidam facilè hoc & pronum cuiuis putant: vereor vt imperitè aut ſuperbè errent. & cliui profectò in hac ſcriptorum viâ non pauci, quos ſupercilioſi iſti numquam ſuperent, niſi adiuti & alleuati à nobis. Sed videlicet ita humanum ingenium eſt, facilia putare quæ iam facta: nec de ſalebris cogitare, vbi via ſit ſtrata. Chriſtophori Columbi dictum & factum adpoſitè ijs ingeram, illius qui nouum orbem retexit primus. Cùm enim ea res in magnâ gloriâ & ſimul inuidiâ eſſet: euênit, vt in conuiuio quopiam Hiſpani proceres hanc laudem eius delibatum irent & imminutum. Quippe rem pronam eam fuiſſe, nauigationem ſine diſcrimine, appulſus faciles; denique vnum aliquem ex ſeſe potuiſſe eaſdem illas terras genteſque reperire, ſine Itali hominis vllo niſu. Columbus (aderat enim) cùm tacitus diu audiſſet, ſurrexit, & velut aliud agens ouum adtulit à gallinâ. in menſâ repoſuit.

&, Heus ſodales, inquit, quis veſtrûm ille ſollers, qui hoc ouum rectum mihi deſtituat, & in caput? Muſſare illi, circumſpicere: negare ad extremum omnes id fieri. Ille clementer, Imò fiet, inquit: & ſimul ouum leuiter à capite tuſum & quaſſatum, depoſuit erectum. Enimuerò hic riſus, & pænè irriſus. pro ſe quiſque, rem facilem nugatoriamque eſſe, dicere. Attamen, ait ille renidens, quis veſtrûm hoc facile ante me indicem potuit? Talis inuentio noui orbis eſt: quem inueniendum ante me nemo, omnes inueniant inuentum. Hoc, inquam, aptè dixerim de emendationibus noſtris & coniecturis: quas ſpernunt multi repertas, ſudent multùm in reperiendis. Nec tamen ego operam iſtam nimis etiam vendito (ad maiora quædam & altiora voco iuuentutem, & ad Sapientiæ ipſum collem:) ſed vtilem tantùm clamo, & inter neceſſarios doctrinæ apparatus. Tu quidem Lector, ſiquid adiutum te hac induſtriâ noſtrâ in vadis aliquot locorum tranſmittendis ſenties, ſi caligantes oculos tuos illuſtratos alibi ingenij noſtri face: gratum memoremque te præbeas hactenus, vt duobus verbis vſurpes, LIPSIVS inuênit. Hoc enim à te cum Thalete ſapiente illo non ineptè peto. qui Mandraitum Prienenſem cùm noua quædam & ſubtilia de cælo ac ſolo docuiſſet, offerente illo mercedem quam & quantam vellet: Hoc pro omni mercede eſto, inquit, vt quoties apud alios ea proferes, Thaletem non celes auctorem. Quæ enim alia nobis merces ex ſtudio iſto? quod reuerà fructuoſum tibi potiùs, Lector, quàm glorioſum nobis. Peto amplius, vt ſi coniecturæ non omnes rectæ, veraces, Apollineæ, veniam benignè indulgeas. certus, vix aliquid in hoc diuinatorio genere eſſe certi, cùm recedimus à libris. Et tamen acumina illa ipſa ſæpè, quamquam falſa, delectant: ideoque in prioribus & iuuenilibus noſtris libris talia quædam conſultò reliquimus, nec caſtigauimus omnia ad rigidam Veri normam. Videat nonnemo alucinationes noſtras, ſi volet, & rideat: ſciatque in tot miſſis iaculis non omnia directò peruenire ad ſcopum. Talia præſertim in *Variis* noſtris ſunt: quas editas & additas hîc fateor pænè præter meam mentem. Deliteſcere enim eas volebam, imò perire: aliter Typographus peruicit & amici. Iam in *Epiſtolicis* meis aut alibi, ſiquæ laudes ſunt ſupra meritum aut verum: poſtulo ne vt teſtimonia ea accipias,

cipias,

cipias, néve me iudicij vanum cenſeas, ſed amoris fortaſſe largum. Cur enim non amplificare nobis atque exaugere quædam in amicis liceat, veterum nouorumque exemplo? Illud tantùm non excuſo, quòd quoſdam verè improbos nimis amicè compello, & candorem aliquem lucemque famæ circumdo animis tam nigris. Sed fefellère me: nec latentia illa vitia adoleſcens intueri prorſus potui, iudicij acie adhuc infirmâ. Ignotis adhæſi: notos fugi, fugiamque. nec placebit mihi quiſquam, cui non Pietas & vera Virtus. Quæ te ament, mi bone Lector, & tu illas.

S V E T O N I V S
D E
VALERIO PROBO.

MVLTA exemplaria contracta EMENDARE ac DISTINGVERE, & ANNOTARE curauit, ſoli huic, nec vlli prætereà, Grammatices parti deditus.

ORDO HORVM LIBRORVM.

VARIARVM LECTIONVM Libri tres.

ANTIQVARVM LECTIONVM Libri quinque.

EPISTOLICARVM QVAESTIONVM Libri quinque.

ELECTORVM Libri duo.

IN VALER. MAXIMVM NOTAE.

ANIMADVERSIONES IN SENECAE TRAGOEDIAS.

IVDICIVM DE CONSOLATIONE CICERONIS.

SATYRA MAENIPPAEA Somnium.

IVSTI

IVSTI LIPSI VARIARVM LECTIONVM LIBRI III.

ILLVSTR^MO ET AMPLISS^MO
DOMINO
ANTONIO PERRENOTO
GRANVELLANO
S. R. E. CARDINALI
MACHLINIAE ARCHIEPISCOPO
IVSTVS LIPSIVS
S. D.

PRAESTANTIVM ciuium, Cardinalis Ampliſſime, & qui excellentiùs gerere ſe in repub. voluerunt, duo ferè genera ſunt. Vnum eorum, qui ingenij ac conſilij ſui luce patriæ profuerunt, quorum ſumma ſemper in Senatu & apud bonos fuit auctoritas: alterum eorum, qui non tam ingenio, quàm armis & bello, operam reip. nauarunt; qui & ipſi apud bonos grati fuerunt, ſed vulgi tamen laude & populari gloriâ maximè floruerunt. Vtraque res, ſi verum quærimus, magni viri & præſtantis ciuis eſt: ſed prioris illius generis vt maior quædam dignitas, ita maior ſemper in quaque rep. paucitas fuit. Nam quocumque animum & cogitationem conuerto, multos ſanè & pænè dicam innumerabiles, qui bello & armis patriæ fines vel propagarint, vel defenderint, inuenio: at qui conſilio, auctoritate, prudentiâ regere ac gubernare remp. contra popularem impetum conſtanter & ſapienter poſſent, paucos equidem ex omni memoriâ memini legere. Apud Romanos quidem, ne ad externa eamus, claros Imperatores, & rerum geſtarum magnitudine illuſtres, quamuis multos commemorare nullius negotij ſit, Camillos, Curios, Scipiones, Paullos, Fabios, Marcellos, Marios, Cæſares, Pompeios, innumeros alios: qui verò conſilio ac ſapientiâ rempubl. fortiter defenderint, qui ſeditioſis ciuibus, qui pernicioſis legibus, alijſque quæ labefactare ſtatum reipub. poſſent, omni contentione reſtiterint; verè dicam, pro dignitate tanti Imperij pauci ſemper inuenti ſunt. Nam præter M. Aemilium Scaurum, dictum principem Senatus, Q. Catulum, L. Scæuulam,

lam, Catones, Q. Metellum, Ciceronem noſtrum, quos in hoc prudentium & optimatium genere debeamus ponere, non facilè præterea ex omni antiquitate commemorare poſſim. Cuius rei rationē ſi quærimus, duæ meo iudicio paucitatis huius cauſſæ ſunt, vel ſolæ, vel præcipuæ. Primùm enim, vt ego ratiocinor, cùm haud paulò popularior & ad gloriam facilior eſſet illa militaris, quàm hæc rectè conſulendi ratio, bellicâ quidem laude excelluerunt multi; prudentiæ verò in republ. gerendâ famam pauci conſequi vel voluerunt, vel, vt veriùs dicā, potuerunt. Maior enim res eſt, quàm homines ſuſpicentur, & præſtantioris cuiuſdam ingenij, ſummis de rebus ſententiam pari fide & prudentiâ poſſe dicere; cognitas habere omnis reipubl. partes, morem maiorum, leges, iudicia, vectigalia, commoda reipub. conſtanter defendere, omnem in partem animo excubare, proſpicere futura, meminiſſe præterita, nullo metu, nullâ ſpe à reip. vtilitate & ab illâ honeſtatis regulâ demoueri. Ergo non omnes erant eo ingenio & prudentiâ à naturâ conſtituti, qui ſalubri conſilio prodeſſe patriæ, & hæc tanta munia ſuſtinere poſſent. Deinde etiam, quam ego ſecundam cauſſam ſtatuo, inter eoſipſos qui eâ prudentiâ erant vt poſſent, pauci inueniebantur eâ caritate erga remp. qui vellent hanc tam arduam & plenam periculorum viam ingredi. Nam, vt verè dicam, qui hanc in rep. Optimatium ſectam ſequuntur, ſententiaſque ſuas omnes non ad popularem rationem, ſed ad patriæ vtilitatem dirigunt, multa eis ſanè & magna ab imperitâ multitudine propoſita ſunt pericula, multi aduerſarij, multæ inſidiæ ſubeundæ ſunt. Quod & in ijs ampliſſimis viris, quos paulò antè commemoraui, intellegere licet; quorum alij per vim in exſilium à concitatâ multitudine pulſi, alij iudicio damnati, alij aliis ignominijs & inſidijs appetiti ſunt: & in quibuſdam memoriâ etiam noſtrâ vidimus, qui cùm omnes curas & cogitationes ſuas in reip. ſalute defixiſſent, eam tamen caſuum acerbitatem indignè ſubierunt, quam commemorare ſine dolore aut lacrymis non poſſim. Videlicet malus dignitatis aut virtutis iudex eſt populus: & non raró quorum meritis in rempub. & populum ipſum ſingularibus nulla gratia, nulla merces digna ne cogitari quidem poſſet, populo diſceptatore, pro mercede pœnam, pro laude ignominiam, pro gratiâ indignationem acceperunt. Vt equidem perſæpè in mentem mihi veniat admirari, quemquam repertum eſſe eâ caritate in patriam, qui nullo aut paruo præmio prouocatus, & contrà tot periculis propoſitis, ad hanc tam lubricam & ancipitem reip. adminiſtrationē ſingulari quodam animi robore ſit delatus. Et cogor nonnumquam, Illuſtriſſime Perrenote, (patieris enim, vt quod de te ſentio, liberè dicam) cum admiratione quadam virtutum tuarum in te intueri, quem inter paucos memoriâ noſtrâ habemus, quem cum veteribus illis Optimatibus & reip. moderatoribus non tantùm prudentiâ & conſtantiâ; ſed etiam ſimilitudine quadam caſuum poſſimus coniungere. Nimirum vt reliquæ prioris illius ętatis virtutes miſero noſtro ſæculo ferè omnes exaruerunt, ſic inprimis patriæ caritas

nitas, & reipub. cura penes paucos & tui ſimiles manſit.in quâ tu cum immortali tuâ laude verſaris; & ita verſaris, vt non cum noſtri ſæculi hominibus, ſed cum antiquitate ipsâ comparandus videaris. Nam & tu eâ prudentia natus es, quam in paucis, non dicam vidimus, ſed vel legimus, vel audiuimus; & eo ſemper animo erga remp. fuiſti, vt poſthabitis periculis, neglectâ etiam propriâ ſalute tuâ, nihil tibi, niſi de patriæ commodis cogitandum putaris. Non dabitur hoc à me auribus tuis; ſed profectò quis non intellegit vnum eſſe te, cuius conſilio, fide, prudentiâ, his viginti annis patria noſtra maximè ſit vſa? Qui à Rege noſtro optimo, & poſt hominum memoriam ſapientiſſimo in ſocietatem intimi conſilij aſſumptus, omnibus deliberationibus eius non interfuiſti ſolùm, ſed etiam præfuiſti? Nulla res grauis geſta ſine te, nihil laudabile niſi per te: nulla legatio dignior, quam non obieris: nulla pax, cui non præfueris: nulla fœdera, quæ non ſanciueris. Magna hæc & præclara laus eſt, vnum aliquem è multis eâ præſtantiâ virtutis & magnitudine animi eſſe, qui tot negotia, & tantam molem rerum ſuſtinere ſolus, & tamquam gubernator in naui, ſic in hoc reip. curſu tractare gubernacula, & clauum rectum tenere poſſit. Magna, inquam, & diuina laus, & quam haud ſcio an pauci memoriâ noſtrâ conſecuti ſint: & eò tua illuſtrior quàm ceterorum, quòd cùm neſcio quo fato tuo multos ſemper partim inimicos, partim inuidos in hac reip. adminiſtratione nactus eſſes; nullæ tamen vmquam minæ, nulla vis, nullæ inſidiæ demouere te ab inſtituto & à caritate patriæ potuerunt. Habet hoc omnino præſtans & excellens virtus, vt neſcio quomodo facilè aut inuidos inueniat aut inimicos, quos qui pro repub. contemnere aut neglegere poteſt, is verè vir, & is patriæ amans ciuis iudicandus eſt. Quod quidem præclarè feciſti adhuc, & facis cottidie, nec quidquam eſt tibi tanti, quod demouere te à repub. & à ſalutari ſententiâ poſſit. Vt equidem non aliter iudicare poſſim, quàm diuino quodam munere excellentem iſtam virtutem tuam difficillimis temporibus datam atque oblatam afflictæ reipub. eſſe. Itaque quamquam virtus ipſa ſibi ſatis magnum præmium eſt, nec ornamenta vlla aliunde deſiderat; tamen pro his rebus & ſingularibus in rempub. meritis tuis & Pontifex maximus Cardinaliciam dignitatem vltrò nec quidquam tale cogitanti tibi obtulit, & clementiſſimus Rex noſter præter alia multa quæ honorificè de te ſtatuit, etiam Machlinienſi Archiepiſcopatu ornauit. Quæ dignitates quamuis magnæ ſint, vt ſunt, tamen dubium profectò eſt, vtrùm te magis ornent, an tu illas. Nec verò intra domeſticos parietes minor in priuatâ tuâ vitâ integritas eſt, quàm in repub. dignitas & ſplendor. Domi ſingularis modeſtia, foris comitas, in aduerſis magnitudo animi, in proſperis moderatio, ad hæc erga omnes humanitas & facilitas tua faciunt, vt omnes te non tamquam hominem aliquem de noſtro cœtu, ſed tamquam deum quemdam de cælo delapſum intueantur & admirentur. Sed inter has præclaras & eximias virtutes tuas maximè tamen quaſi è ſublimi quadam ſpeculâ ſe oſten-

tendit & extollit benignitas illa tua & innata tibi erga litterarum ſtudioſos animi propenſio, quæ ita in te elucet, vt videatur te ad hanc vnam virtutem natura genuiſſe, voluntas exercuiſſe, fortuna ſeruaſſe. Primus enim tu in illo dignitatis gradu conſtitutus, in his regionibus ſopita litterarum ſtudia benignitate tuâ excitaſti, liberalitate promouiſti, & princeps tu nobis, & ſtudioſis omnibus ad benè de litteris ſperandum quaſi ſignum aliquod ſuſtuliſti. Atque vt illa felix ingeniorum & doctrinæ omnis parens Italia ſuos Medices, Farneſios, Eſtenſes, Cæſarinos tulit, præſtantes viros & fato quodam natos rei litterariæ iuuandæ, ſic profectò te regiones noſtræ vel vnum, vel inter paucos habent, qui noſtrorum hominum ingenia ad hæc ſtudia amplectenda benignitate tuâ excitare & poſſes, & maximè velles. Quæ cauſſa, fateor, ſola me impulit, vt hos Variarum lectionum libros, impolitum opus, & eruditis auribus tuis minimè dignum; ſed primos tamen ſtudiorum & adoleſcentiæ meæ fructus ſub tui pręclari nominis commendatione in manus hominum & poſteritatis famam peruenire maximè vellem. In quibus ſi quis aut accuratum illud iudicium, aut conſtantem vbique diligentiam deſiderat, is parum iudicare mihi videtur, quid vel ab hac ætate meâ poſtulandum, vel vt id addam, à regione noſtrâ expectandum ſit. Nam & nos quidem eâ adhuc adoleſcentiâ ſumus, quam fortaſſe aliorum magis ſcripta & iudicia legere, quàm de alijs iudicare conueniat: & in eâ porrò regione educati, quæ vti iamprimùm aſpicere & agnoſcere antiquitatis memoriam, & illa ſtudia quæ ab humanitate nomen habent, cœpit; ita paucos litterarum iſtarum vel fautores adhuc habet, vel monitores. Sed hoc quantumcumque eſt quod præſtiti, quod ſentio quàm ſit exiguum, nec volo nec poſſum id verbis amplius facere, quàm re ipsâ eſt; & id omne tuo inprimis, Illuſtriſſime Perrenote, & aliorum iudicio permitto. Id quidem ſi conſequar, vt limatis tuis & politis ſenſibus diligentiæ meæ ratio probetur: primos hos ſanè adoleſcentiæ meæ labores magno & nimio præmio compenſatos iudicabo, & erit cauſſa cur vnà cum ætatis progreſſu ad maiora quædam & præſtantiora te duce ac patrono perueniam. Vale, Louanij. Kal. Iuniis, Anno ∞. IↃ. LXVI.

AD LECTOREM.

QVATTVOR *iſti libelli initio fuerant: ego ſecundum ſubduxi, qui de Conuiuio eiúſque ritibus erat. quia poſteà pleniùs in Antiquis ea ſum exſecutus. Sed & de* PRONVNCIATIONE, *quod ibi iniectum, in proprio ſuo libro iam dedi. Quid ergo opus iſta reponere? imò nec reliquis fortaſſe valde opus aut vſus (tenuia enim omnia fateor, nec magnæ rei) niſi quòd iuuet fortaſſe aliquem tirocinium hoc, vt ſic dicam, ingenij noſtri videre, & quæ ſcripſimus in primis illis floreſcentis ætatis annis. Vix nouemdecennes eramus, cùm* VARIAS *iſtas dedimus, & viam ſtilo ac famæ ſtrauimus: quam vtinam felici ac recto pede ſim emenſus! Conati ſumus, & videbis cum annis & iudicio aliquid accreuiſſe: & paullatim iuiſſe poſteà ad illam duplicem Scientiæ ac Prudentiæ, imò & Sapientiæ metam. Ad hæc ſiquid ſcripta mea conducent, benè eſt: voueo quidem, & te ad illa, bone Lector, ſeriò excito & hortor. Antuerpiæ in Typographeio* PLANTINIANO, *poſtrid. Non. Iun.* ∞. IↃ. XCIX.

INDEX CAPITVM

LIBRI PRIMI.

CAP. I. *M. Ciceronis lib. II. De Oratore locus quidam obſcurior explicatus.*

CAP. II. *Propertij è libro tertio verſus de coniecturâ emendatus.*

CAP. III. *M. Ciceronis locum Oratione pro Cn. Plancio è Demoſthene videri expreſſum.*

CAP. IV. *Terentij Varronis in Satyris locus emendatus.*

CAP. V. *Quis ille Lesbius ſit, in quem Catulli epigramma exſtat.*

CAP. VI. *Ciceronis locus libro tertio Accuſationis emendatus.*

CAP. VII. *Q. Aſconium in interpretatione loci cuiuſdam lib. I. in Verrem in hiſtoriâ lapſum videri.*

CAP. VIII. *C. Salluſtij ex Oratione De Rep. ordinandâ ad Cæſarem locus de opinione emendatus.*

CAP. IX. *M. Varronis locus Bimarco Satyrâ apud Nonium emendatus, & de ipſo titulo Sat. quæſitum.*

CAP. X. *Conatus loci cuiuſdam apud Propertium emendandi.*

CAP. XI. *Valerij & Macrobij de Diphilo tragœdo error notatus.*

CAP. XII. *M. Ciceronis locus Oratione pro Marcello expreſſus de Iſocrate.*

CAP. XIII. *M. Catonis Cenſorij locus apud Agellium emendatus.*

CAP. XIV. *Potiſſum, antiquum verbum in Lucilio, Ennio, Lucretio reſtitutum.*

CAP. XV. *De Ciceronis loco Epiſtolis ad Atticum coniectura.*

CAP. XVI. *Sextum Propertium tres modò libros Elegiarum ſcripſiſſe videri.*

CAP. XVII. *M. Terentij Varronis in Satyris locus purgatus, & de titulo Satyræ quæſitum.*

CAP. XVIII. *M. Ciceronis locus Oratione in L. Piſonem correctus, & explicatus.*

CAP. XIX. *Propertium errorem Herculis, & ſcelus Polymneſtoris, pro ipſo Hercule & Polymneſtore dixiſſe.*

CAP. XX. *E Cicerone gloſſemata duo ſublata.*

CAP. XXI. *Tibulli locus in Epigrammatis contra Turnebum explicatus.*

CAP. XXII. *Ciceronem eadem ratione C. Verris edictum quoddam reprehendiſſe, quâ ante eum Timocratis legem Demoſthenes.*

CAP. XXIII. *In Cicerone & Varrone Græcæ voces duæ reſtitutæ.*

LIBRI SECVNDI.

CAP. I. *Tibulli verſus libro tertio à multis tentati, explicati.*

CAP. II. *M. Terentij Varronis lib. IV. De vitâ populi Romani locus partim emendatus, partim explicatus.*

CAP. III. *Oratione primâ Ciceronis in Catilinam, in numero erratum videri.*

CAP. IV. *De Propertij loco libro primo coniectura veriſimilis.*

CAP. V. *Indicatus Ciceronis locus in Verrem, quem à Demoſthene mutuatus videtur.*

CAP. VI. *De Terentij loco in Eunucho coniectura quædam.*

CAP. VII. *In Ciceronis Oratore ad Brutum locus auxilio veteris libri reſtitutus.*

Cap. VIII. *Propertij carmen quoddam reſtitutum.*

Cap. IX. *M. Varronis Satyræ cuiuſdam titulus explicatus, & locus emendatus.*

Cap. X. *Ciceronis locus in Hortenſio, qui videatur è Platone expreſſus.*

Cap. XI. *M. Ciceronis locus libro ſecundo De legibus emendatus.*

Cap. XII. *C. Lucilij loci duo apud Nonium correcti, Tibullus item & Propertius reſtituti.*

Cap. XIII. *Quid ſit apud Ciceronem lib. 1. in Verrem, digitum tollere.*

Cap. XIV. *M. Catonis libri cuiuſdam titulus reſtitutus.*

Cap. XV. *De Ciceronis locis duobus in Epiſtolis ad Atticum coniectura.*

Cap. XVI. *Quam cauſſam damnationis Cicero in P. Rutilij iudicio dixerit, eamdem etiam Demoſthenem in Euaonis condemnatione poſuiſſe.*

Cap. XVII. *Ciceronem à Cornelio Tacito leniter & ieiunè videri reprehenſum.*

Cap. XVIII. *Propertij elegiam quamdam videri diſiungendam, quæ coniunctim legatur.*

Cap. XIX. *De Ciceronis loco libro quinto in Verrem coniectura.*

Cap. XX. *Ciceronis locus Oratione pro C. Rabirio perduellionis reo, qui partim videatur ab Aeſchine, partim à Demoſthene.*

Cap. XXI. *De Varronis loco in Satyris coniectura.*

Cap. XXII. *Propertium valdè propriè verbo Defendendi, & voce Faſtus, & Ciceronem verbo Perſeuerandi, vſos.*

Cap. XXIII. *De Ciceronis loco Diuinatione in Verrem accuratiùs quæſitum.*

Cap. XXIV. *Varronis locus in Satyris emendatus.*

Cap. XXV. *In Propertio verſus duo, qui alieno loco tranſpoſiti erant, in propriam ſedem reſtituti.*

Cap. XXVI. *Malè vulgò videri Caſellium Vindicem appellari, quem Cæcilium dici oportuit.*

Cap. XXVII. *Ciceronis locus Oratione pro Milone deſumptus à Demoſthene.*

Cap. XXVIII. *Afranij & Pacuuij loci, alter apud Agellium, alter apud Nonium, emendati.*

LIBRI TERTII.

Cap. I. *M. Ciceronis locus pro L. Flacco partim emendatus, partim interpretatus.*

Cap. II. *Propertij libro tertio de coniecturâ locus purgatus.*

Cap. III. *M. Terentij Varronis in Satyris locus emendatus.*

Cap. IV. *Ciceronis locus Actione primâ in Verrem depromptus à Demoſthene.*

Cap. V. *Catulli epigrammata in Vettium & Cominium, in quos ſcripta videantur.*

Cap. VI. *De Ciceronis loco pro Roſcio Amerino diligentiùs diſceptatum.*

Cap. VII. *In Propertio dignum quiddam obſeruatione annotatum.*

Cap. VIII. *M. Varronis locus deprauatiſſimus ex parte reſtitutus.*

Cap. IX. *Terentij locus qui videatur de Alexide expreſſus.*

Cap. X. *Q. Aſconium & Valerium Maximum De P. Rupilio à Cicerone diſſentire videri.*

Cap. XI. *M. Catonis loci duo, alter apud Agellium, alter apud Priſcianum, emendati.*

Cap. XII. *Duûm locorum Propertij correctio.*

Cap. XIII. *Ratio quædam loquendi minimè vulgata in Cæſare & Virgilio obſeruata.*

Cap. XIV. *De Ciceronis loco quodam in Bruto diſceptatum.*

Cap. XV. *Ex Oratione eâ quæ Ciceroni in Salluſtium inſcribitur, locus emendatus.*

Cap. XVI. *Indicatus Ciceronis locus in Verrem qui videatur eſſe ab Aeſchine.*

Cap. XVII. *De Propertij locis duobus coniectura.*

Cap. XVIII. *De Ciceronis loco in Piſonem coniectura tenuis.*

Cap. XIX. *Videri veteres nomina quædam aliter ſcripſiſſe & pronunciaſſe quàm hodie ſcribimus, in eamq. rem Varronis locus explicatus.*

Cap. XX. *Plutarchum & Appianum in Ciceronis historiâ leuiter erraſſe videri.*

Cap. XXI. *M. Varronis librorum aliquot tituli reſtituti.*

Cap. XXII. *M. Ciceronis locus Inuectiuarum libro quarto & libro primo emendatus.*

Cap. XXIII. *De Sex. Propertij cognomine diſceptatum, & ibidem de patre eius quæſitum.*

Cap. XXIIII. *Ciceronis loci duo, quos mutuatus videtur ab Iſocrate.*

Cap. XXV. *M. Varronis libro tertio De vitâ populi Rom. loci duo emendati.*

Cap. XXVI. *Ciceronis vulgata lectio contra D. Lambinum & A. Patricium defenſa.*

Cap. XXVII. *In Feſto loca aliquot emendata.*

Cap. XXVIII. *M. Ciceronis locus Oratione pro Cluentio Auito, qui videatur integer è Demoſthene expreſſus.*

Cap. XXIX. *De ſcribendi ratione in verbis quibuſdam breuiter diſceptatum.*

Cap. XXX. *De Ciceronis loco in Epiſtolis ad Atticum coniectura.*

IVSTI

IVSTI LIPSI VARIARVM LECTIONVM LIBER PRIMVS.

CAPVT I.

M. Ciceronis libro ſecundo De Oratore locus quidam obſcurior explicatus.

PLENA eſt elegantiſſimæ doctrinæ C. Iulij illa apud Ciceronem de iocis & facetijs accurata diſputatio, & in quâ legendâ liberalis animus ingenuâ quadam voluptate delinitus poſſit vt in amœno deuerſorio conquieſcere. Sed, verè vt dicam, vellem quanta in diſputatione eruditio eſt, tanta in exemplis ipſis eſſet facilitas, quæ ita vel ambigua, vel acuta, vel denique antiquitate ipſâ obſcura ſunt, vt minimè equidem mirer, viris eruditiſſimis, & ceteroqui acie mentis occultiſſima quæque perſpicientibus, in his explicandis quaſdam offuſas eſſe quaſi tenebras. Nolo homines eruditos nominans offendere, quos niſi honoris cauſsâ compellare non ſoleo, tantùm interpretationem meam obſcurioris cuiuſdam ioci proponam, non præiudicaturus aliorum ſententijs, ſed quid mei iudicij ſit breuiter expoſiturus. Ciceronis verba in diſputatione illâ de Iocis, Dialogo ſecundo De Oratore hæc ſunt:

Ridiculè etiam illud L. Porcius Naſica Cenſori Catoni cùm ille, Ex tui animi ſententiâ, Tu vxorem habes? Non herclè, inquit, ex animi mei ſententiâ.

Propoſui locum quomodo eum legendum & interpungendum iudico; nunc ioci iſtius & facetiæ ratio quæ ſit, paullò altiùs ex antiquitate repetendum mihi videtur. Illud ſatis conſtat, Cenſores cùm luſtrum conderent, cumprimis curam rei vxoriæ veteri inſtituto apud Romanos habuiſſe. & cùm propagatio ſubolis ad imperij vel dignitatem vel æternitatem maximè pertineret, diligenter cauiſſe, nequis ciuis Romanus cælebs & ſine vxore eſſet. Cicero de Legibus Cenſorum officia deſcribens, *Populi*, inquit, *æuitates, ſuboles, familias, pecuniaſque cenſento, cælibes eſſe prohibento.* Et idem in libris de Republicâ: *Nec verò mulieribus præfectus præponatur, qui apud Græcos creari ſolet, ſed ſit Cenſor qui viros doceat moderari vxoribus.* Illud fortaſſis ignotius, ſolitos eſſe Cenſores, alioſque magiſtratus in iureiurando exigendo hæc verba præmittere, *Ex animi tui ſententiâ.* Id eſt, Reſponde ad id quod rogabo ex animi tui ſententiâ, ita vti ſentis, nève me ſciens fallas. ac deinde addebant, *Tu equum habes?* aut, *Tu vxorem habes?* Quod idem in omni ſolemni iuramento ſeruatum. Auctor Cicero in Academicis, *Quam rationem*, ait, *etiam maiorum noſtrorum comprobat diligentia, qui primùm iurare* EX SVI ANIMI SENTENTIA *quemque voluerunt.* Et Petronius Arbiter indicat: *Eumolpus tabulas fœderis ſignat, queis hæc formula erat: Ex tui animi ſententiâ. vt tu Tryphena, neque iniuriam tibi factam quereris*, &c. Ex his iam nunc facilis nobis erit, vt opinor, loci huius interpretatio. Cùm enim Cenſor Cato in luſtro condendo à neſcio quo Naſicâ nimis faceto homine ſolemnibus verbis de more petijſſet, *Ex animi tui ſententiâ.* dic videlicet, aut iura, *Tu vxorem habes?* ille alter intempeſtiuè dicax, & ioci occaſionem vndequaque captans, reſpondit, *Non herclè ex animi mei ſententiâ.* Ita videlicet ſolemnibus illis verbis reſpondens quaſi Cenſor non rogaſſet vtrùm vxorem haberet, ſed vtrùm morigeram, bonam, & ex animi ſui voluntate vxorem haberet. Petebat quidem igitur Cenſor, vt iurans ex animi ſui ſententiâ, diceret vtrùm cælebs eſſet, aut vtrùm haberet vxorem: cùm ecce ille ridiculè & præter exſpectationem verba in alium ſenſum detorquens, negat ſe habere vxorem talem, qualem ex animi ſui voluntate vellet habere. Quis autem fuerit L. Naſica iſte, incertum: Cenſorem verò cui id contigerit, M. Catonem illum Cenſorium fuiſſe exiſtimo. Quod autem in vulgatis legitur, *Non herclè ex animi tui ſententiâ*, quaſi in Cenſorem ipſum Naſica cauillatus ſit, eumque vt proniorem in vxorem ſuam arguere voluerit, id & contra libros omneis veteres eſſe,

eſſe, viri eruditi teſtati ſunt, neque profectò acutiorem aliquam ſententiam aut iocum habet. vt omittam parum credibile eſſe, ciuem aliquem tam ſcurrili ioco, vel potiùs conuicio, ſeueritatem Cenſoriam auſum eſſe laceſſere. Refertur autem idem hic iocus etiam apud Agellium, ſed ita, vt in vulgatis Ciceronis, corruptè. Ergo etiam ille ad hoc exemplum corrigendus eſt. Non diſſimilis iocus Domitij Afri apud Quinctilianum lib. VI. *Cùm Sulpicius Longus, qui ipſe fœdiſſimus eſſet, eum contra quem iudicio liberali aderat ne faciem quidem liberi hominis habere dixiſſet: et reſpondens Domitius Afer, Et tu, inquit, ex animi ſententiâ Longe: qui malam faciem habet, liber non eſt?* Rogo autem ſi cui fortè hæc Ciceronis interpretatio mea vel quæſita longiùs, vel acutior quàm pro re videbitur, is locum totum vnà cum interpretatione meâ diligentiùs conſideret, ego audacter præſto iturum eum in ſententiam meam.

CAPVT II.

Propertij è libro tertio verſus de coniecturâ emendatus.

MANTONII Mureti, quem ego virum natum his ſtudiis iuuandis honoris cauſſâ nomino, labore & commentatione negandum non eſt aliquot loca Propertij & emendatiora legi, & minore negotio poſſe intellegi. Sed tamen ſiue ille rei difficultate deterritus, quod in tanto ingenio difficulter exiſtimo, ſeu veriùs à negotijs alijs diſtrictus curam hanc deponere coactus eſt, pro rei magnitudine quam ſuſceperat, & pauca quædam præſtitit, & in his inſignia maximè loca prætermiſit. Verumtamen quo candore in litteris omnes eſſe debemus, gratiam induſtriæ eius habeo quod egit, ignoſco occupationibus quod omiſit. Ego autem cùm neſcio quomodo ſecundùm Ciceronem, poëtæ huius doctrinâ & elegantiâ adhuc delectatus ſim, libentea & nunc locum quemdam Propertij à Mureto ne tentatum quidem, emendabo, & poſterius his ipſis libris, quoties occaſio dabitur, idem ſæpiùs ſum facturus. Libro tertio Elegia quædam eſt ad Tullum, vt apparet, nobilem hominem in Græciâ, Aſiâ, & exteris regionibus procul à patriâ peregrinantem, quem cùm in Italiam ad penates & parentes reuocare conaretur, elegantibus verſibus Italiam laudat, & nihil in orbe toto eſſe oſtendit, quod cum Vrbis miraculis & diuitijs poſſit conferri. Inter alia autem leguntur ibi hi verſus,

Et quà Gygæi viſenda eſt ora Cayſtri,
Et quà ſeptenas temperat vnda vias.

Qui prior quidem verſus, meritò an immeritò, mihi ſemper ſuſpectus fuit, neque aſſequi profectò adhuc poſſum, quid Propertio in mentem venerit, Cayſtrum Lydiæ fluuium Gygæum vocare. Anne à Gygæo lacu, qui in eadem regione eſt, Cayſtrum Gygæum dixit? Video id placere doctis, neque ſi hanc ſcripturam retinemus, facilè aliquid melius in hanc rem inuenerimus; dutum tamen meo iudicio & quodammodò ineptum ſit, fluuium à vicino aliquo lacu denominare, & tum denique probarem, ſi reperirem ſimile exemplum. Ego leuiter aliquando ex ſcripturæ veſtigijs ſuſpicatus ſum, *Cygnei*, à poëtâ hoc loco ſcriptum fuiſſe, quòd verbum illud hîc mirè conueniret, & à vulgatâ ſcripturâ minimùm diſcederet. Sed tantùm, vt dixi, ſuſpicatus ſum. Nunc autem poſtquam contigit mihi aliquando Beroaldi viri, vt illius ætatis captus erat, & diligentis & eruditi, in hunc poëtam Commentarios videre, qui teſtatur in vetuſtiſſimo libro ſcriptum exſtare, *Si quane olorigeri*, non iam ſuſpicor, ſed planè habeo affirmare, hanc quam poſui, veram & germanam eſſe huius loci lectionem. Nam id quod in veteri libro eſt, *Olorigeri*, apertè ex huius vocis, *Cygnei*, interpretatione manauit. *Cygneum* autem *Cayſtrum* Propertius vocauit, quòd is fluuius & loca vicina cygnis quammaximè ſint frequentia. Quâ voce ipsâ vſus eſt etiam Cicero libris de Oratore. De cygnorum autem apud eum fluuium frequentiâ & Virgilius teſtatur, & referti ſunt teſtimonijs veterum ſcriptorũ libri. ſed in re clarâ quid eſt neceſſe λεπτολογεῖν;

CAPVT III.

M. Ciceronis locum Oratione pro Cn. Plancio è Demoſthene videri expreſſum.

MAXIME eſſet optandum, vt quam operam in Homeri & Virgilij ſimilibus locis inter ſe comparandis iampridem viri eruditi ſumpſerunt, eamdem induſtriam aliquis in principibus & ſummis oratoribus, Demoſthene ac Cicerone, poneret. Vtili certè & iucundâ operâ, cùm loca omnia quæ hic noſter à Græco illo mutuatus eſt, vno quaſi aſpectu liceret intueri,

tueri, [illegible] inter ſe, diiudicare quid ille aſtrictius, quod hic copioſius, quid noſter grandius & ornatius, quid ille purius & ſimplicius, quid hic, quid ille fortius, neruoſius, melius, deterius dixiſſe videatur. Nam ſi vere æſtimare volumus, Ciceronis [illegible] eloquentia, quanta quanta eſt, [illegible] De[illegible] emanauit; cuius ipſe cum [illegible] tione præcipuum ſibi propoſuerit, non tantùm [illegible] & du[illegible] orationis ſ[illegible] conuerterit, ſed non[illegible] eadem in[illegible] & verba & ſententias. Cuius generis ille, verbi [illegible], elegans, & pulchra ſi[illegible] pro Cn. Plancio locus, de varietate & inconſtantiâ populi:

Sin hoc perſæpe accidit, vt & factos [illegible] non factos eſſe aliquos miremur, ſi campus atque illæ vndæ comitiorum vt mare profundum & immenſum ſic efferueſcunt quodam quaſi æſtu vt ad alios accedant, ab aliis autem recedant: in tanto nos impetu ſtudiorum & motu temeritatis, modum & conſilium & rationem requiramus!

Ita Cicero. Demoſthenes autem de eodem populi temeritate quàm non tantùm [illegible] dixit, ſed pænè eadem [illegible] ἀσταθμητότατον πρᾶγμα τῶν [illegible], καὶ ἀσυνθετώτατον, ὥσπερ ἐν θαλάττῃ κῦμα ἀκατάστατον, ὡς ἂν τύχῃ κινούμενον, ὁ μὲν ἦλθεν, ὁ δ᾽ ἀπῆλθεν, μέλει δ᾽ οὐδενὶ τῶν κοινῶν, ἀλλ᾽ οὐδὲ μέμνηται. δεῖ δέ τινας φίλους ὑπάρχειν τοὺς ἕκαστα πράξοντας ἐν ὑμῖν αὐτῷ, καὶ διοικήσοντας οἷον ἂν αὐτῷ δοκῇ.

CAPVT IV.

M. Terentij Varronis in Satyris locus emendatus.

M. TERENTII Varronis inter ceteras librorum eius [illegible], Satyrarum etiam aliquot fragmenta ad nos peruenerunt, ſed ita lacera & miſerè corrupta, vt haut ſanè multum interſit aut omnino periiſſe, aut ita mutila ſuperfuiſſe. Sed in iis [illegible] quædam planè depoſita & deſperata ſunt, ita alia eiuſmodi, vt tamen videantur eruditorum hominum iudiciis & coniecturis aliquantum poſſe iuuari. Quale mihi fr[illegible]um illud videtur apud Nonium [illegible] è Satyrâ Taphe Mænippe [illegible]

[illegible] tas te iubet aquam effundere domi [illegible] ſi vaſa habes pertuſa? plumbum non hab[illegible] ad quam rem nobis eſt confluuium, ad quam rem vrnarium?

Hunc [illegible] locum, cum paratis aliquot eiuſdem Satyræ fragmentis, quæ in Aduerſaria conieceram, non incommodè, vt mihi videor, emendaui. *Sed quæ neceſſitas te iubet aquam effundere domi tuæ, ſi vaſa habes pertuſa? polubrum non habes? ad quam rem nobis eſt confluuium? ad quam rem vrnarium?* Optima ſententia. Egit enim Varro eâ Satyrâ de pauimentis & ſtructurâ totâ ædium atque hoc loco eorum negligentiam [illegible] reprehendit, qui manibus aliud [illegible] quod lau[illegible]es, mediâ domo aquam effunderent, ac non potiùs, etiamſi polubrum deeſſet, quod ditiorum eſt, in vrnario aut con[illegible] id faciant, quæ loca aquis & effundendis [illegible]ndis deputata ſunt. Simi[illegible] locus eſt hac eadem Satyrâ, & fortaſſe paucis aliquot interiectis huic connectendus: *In pauiment non audes facere lacunam, at in humum caleeos facis elixos.* Quòd autem, *polubrum*, ſuperiùs repoſui pro, *plumbum*, fateor me ſine librorum auctoritate, ſententiæ modò veſtigiis inſiſtentem ita repoſuiſſe. Fabius Pictor: *Aquam manibus pedibuſque dato, polubrum ſiniſtrâ manu teneto, dextrâ vaſum cum aquâ.* Ad Satyræ autem titulum quod attinet, is an ſatis rectus ſit, auteequid ad tractationem de ædibus pertinere poſſit, non equidem diſpicio.

CAPVT V.

Quis ille Leſbius, in quem Catulli Epigramma exſtat.

VINDICANDVS mihi hîc eſt à probro & iniuriâ, ſi diis placet, P. Clodius Ciceronis mei infenſiſſimus hoſtis. Cui homini etſi maximè ſim, vt certè ſum, Ciceronis cauſsâ inimicus; tamen tanti eſt veritas, vt ne inimico quidem, quod ad me attinet, falſum crimen & calumniam adhærere velim. Suſcipiam igitur patrocinium P. Clodij, non hominis cauſsâ, ſed veritatis, quæ odio omni & inuidiâ debet eſſe antiquior. Quod ergo ad rem facit, Catullus breui Epigrammate, ſed eleganti, Lesbium quemdam deteſtandæ turpitudinis accuſat, neque mihi nominandæ.

Leſbius eſt pulcher. quid ni? quem Leſbia malit,
Quam te cum totâ gente, Catulle, tuâ.
Sed tamen hic pulcher vendat cum gente Catullũ,
Si tria amatorum baſia reppererit.

Antonius Muretus ſuſpicione ductus, quòd Lesbiam Clodiam ſororem à Catullo vocari, hunc Lesbium P. Clodium eius fratrem intellegi putat. à quo [illegible] & pæne coæ-

ctus diſſentio. Nam quamuis P.Clodij vita eiuſmodi fuerit, quæ à nullâ aut ſceleris aut facinoris ſuſpicione abhorreat; tamen certè neque Cicero, qui flagitia eius cum ſororibus, totamque reliquam vitam perpetuis notis inuſtam ſcriptis reliquit, hanc turpitudinem, quæ hic notatur, ei vnquam auſus eſt obijcere, neque à Catullo aut hoc loco aut alibi, quod obſeruatim, P.Clodius eſt perſtrictus. Sed videlicet apertè ſcriptum hoc Epigramma eſt in Sex.Clodium adminiſtrum & aſſeclam P.Clodij, qui hoc genere turpitudinis, quod Græci γλωσσοποιεῖν dicunt, cum Lesbiâ, id eſt Clodiâ ſorore P.Clodij conſueuit. Quod Cicero Oratione pro Domo ſuâ teſtatur, eumque multis & perpetuis in hanc ſententiã iocis obruit. Veluti illa quæ mihi apud Pontifices pænè ſcurriliter dicta videntur, *Scilicet tu helluoni ſpurciſſimo, prægustatori libidinum tuarum, Sex. Clodio, ſocio tui ſanguinis, qui ſuâ linguâ etiam ſororem tuam à te abalienauit.* Et: *Hanc tibi legem Sex. Clodius ſcripſit, ſpurciorem linguâ ſuâ. Sexte noſter, bonâ veniâ dic, quoniam Dialecticus es, & hoc quoque lingurris.* Et: *Quære hoc ex Clodio ſcriptore legum tuarum, iube adeſſe, latitat omnino. ſed ſi requiri iuſſeris, inuenient hominem apud ſororem tuam occultantem ſe capite demiſſo.* Quæ ego omnia quia obſcuriora ſunt, potuiſſem interpretari, ſi id aut ætatem meam deceret, aut pudor meus pateretur. Hunc autem Sex. Clodium Lesbium vocauit, opinor, ad eamdem rationem, quâ Clodiam Lesbiam dixit. Hæc ſententia mea eſt; quam etſi veram, non magnoperè laboro, vt vobis probem. Ita de Cicerone P.Clodius meritus eſt, vt quamuis eum defendendum ſuſceperim, tamen in hac cauſsâ pænè paratus ſim præuaricari.

CAPVT VI.

Ciceronis locus libro tertio Accuſationis emendatus.

CICERO Frumentariâ in Verrem: *Quid ſi duabus partibus doceo te amplius frumenti abſtuliſſe, quàm populo Romano miſiſſe? tamenne putamus patronum tuum in hoc crimine ceruiculã iactaturũ, & populo ſe ad coronam daturũ?* Fieri poteſt, vt iudicãs fallar; & tamen locum hunc ſincerum & ſine mendo eſſe adduci ad credendum nondum potui. Quid enim illud eſt, *Dare ſe populo ad coronam?* aut quando ita ſeu Cicero, ſeu alius aliquis ſcriptor de meliori notâ locutus eſt? Mihi quidem igitur legendum hoc loco videtur, *Tamenne p.p.t.i.h.c c.i. & populo ſe ac coronæ daturum?* Coronam vocabant circumſtantem populi multitudinem, quæ ad iudicia ſpectandi vel audiendi cauſâ conuenerat. Cicero in Bruto, *At iſti Attici cum dicunt, non modò à coronâ, quod eſt ipſum miſerabile, ſed etiam ab aduocatis deſeruntur.* Dare ſe igitur populo ac coronæ, eſt ſe committere & quodammodò iactare populo & multitudini. Solent enim Oratores veteres ſi quid populare aut magnificum dicerent, in quo exſultare & triumphare eorum oratio poſſet, conuertere & applicare ſe ad circumfuſam populi multitudinem, vt ab ijs meliùs oratio excipi & intelligi poſſet; ſicuti contrà, cùm inuidioſum aliquid & quod minùs gratum ad populi aureis accideret, ſummiſsè id, & ad ſolos iudices dicebant. Vtriuſque rei apud Ciceronem in Orationibus exempla ſunt. Dicit igitur nunc Cicero, Quid, inquit, Hortenſi, quid eſt? populare tibi videtur, & in eo iactare ceruiculam poteris, quòd Verres decumas magno vendiderit? quid ſi doceo, duabus partibus eum plus frumenti furto domum auertiſſe, quàm Romam miſiſſe; tamen etiámne audebis te in hac præclarâ frumenti venditione iactare, & populo ac circumſtanti coronæ te dare, quibus hanc rem gratam accidiſſe in annonæ caritate putas? Dare autem ſe populo, idem hoc loco ferè valet, quod apud eumdem Ciceronem Dialogo De Oratore, *Id quoque toto capite annuit, vt ſe Craſſo daret.* Et Epiſtolis ad Atticum, *Video vt equites veſtri huic ſe dent vt daturi ſint.* Et Epiſtolis ad familiareis. *Quare da te homini, complectetur, mihi crede.* Cum hæc ſcripſiſſem, admonitus ſum ab amico quodam meo, P.Nannium, doctum virum, & qui Verrinas aliquando publicè ante me natum in hac ciuitate docuit, apud auditores teſtatum eſſe, ita ſe, quomodo ego emendaui, in veteri codice ſcriptum inueniſſe. Quod ſi ita eſt, de lectionis huius veritate dubitari ampliùs certè non debet.

CAPVT VII.

Q. Aſconiũ in me[illegible] li[illegible] bri primi in Verrem, in hiſtor[illegible]

AMO verecu[illegible], neq[illegible]ris [illegible] eſt de antiq[illegible]re, [illegible] aliquid vel [illegible]beriùs vel aſperi[illegible]

tamen

tamen ſine [illegible] verè mihi videor affirmare poſſe, in veterum eruditiſſimis ſcriptis errores ſæpè & menda repperirieiuſmodi, quæ eruditæ aures neque ſatis patienter legere, neq; commode tolerare poſſint. Nolo Nonij aut Chariſij flagitia commemorare, qui ita multa [illegible] peccant, vt mihi riſus nonnumquam conſultò captare videantur. De Aſconio dicam hoc loco, veteri ſcriptore, & in veterum ſcriptis [illegible] volutato, non mè herculè rep[illegible]dendi ſtudio teſtor, ſed veritatis patefaciendæ. Ciceronis locus eſt in Verrem de Prætura vrbanâ, in quo interruptam Verris tabularum confectionem exagitat:

Audiuimus aliquem tabulas numquam confeciſſe, quæ eſt opinio hominum de Antonio falſa, nam fecit diligentiſſimè. Verùm ſit hoc genus aliquod minimè probandum, &c.

In hunc locum Aſconius ait: *Hic eſt M. Antonius ille diſſolutiſſimus curator totius oræ maritimæ, Cretæ mortuus, de quo poſt dicet, quem Salluſtius ait perdundæ pecuniæ genitum, & vacuum à curis niſi inſtantibus.* Hoc an aliquo auctore Aſconius ſcripſerit neſcio, temerè certè, & ſi dicere licet, falsò ſcripſit. Neque enim Antonium illum maritimæ oræ curatorem Cicero intellegit, ſed M. Antonium L. Craſſi æqualem & familiarem, eumdemque ſummum Oratorem ſignificari voluit, quem ipſe in libris De Oratore hac ipsâ de re ita loquentem induxit: *Quaſi verò non ea præcipuam abs, quæ mihi ipſi deſunt, ſed tamen ne tabulas quidem conficere exiſtimor: verùm & in hoc ex re familiari meâ, & in illo ex eo quod dico quantuluncumque id eſt, quid fieri iudicari poteſt.* Errauit igitur in eius loci interpretatione Aſconius, & vir in omni vetere hiſtoria diligen[illegible] verſatus, parum hìc quid[illegible] vidiſſe, aut attendiſſe iudicandus eſt.

CAPVT VIII.

C. Salluſtij ex Oratione De Repub. ordinandâ ad Cæſarem locus de opinione emendatus.

Post bella ciuilia [illegible] Rep. & amiſsâ libertate, cùm C. Cæſar ſub perpetui Dictatoris titulo regnum occupaſſet, multa [illegible] ad [illegible] viri nobiles & eruditi ration[illegible] ac præcepta [illegible] ponendæ R[illegible] ſcripſerunt. E quorum ſcriptis [illegible] quædam [illegible] ones, ne ipſæ [illegible] dem [illegible] ræ, ad noſtram ætatem p[illegible]erunt, [illegible] as Saluſtio vulgò tribui video, & [illegible] certè at[illegible] ipſi [illegible] endi ratio haut [illegible] M[illegible] ex ſunt non ſatis liquere pronuntio [illegible] id anquam eſt huius temporis: tan[illegible] quod inſtitui, ex poſteriore oratione inter multa menda locum vnum conſtituam, quo ille quicumque orationis huius auctor, cum Pompeium ipſum, tum Pompeianarum partium duces, adulatoriè potius quàm verè, apud Cæſarem inſectatur.

R[illegible] a[illegible] ione ſunt inertiſſimi nobi[illegible]s, in quibus ſicut inſtituto, præter nomen nihil eſt additamenti.

Illud, *inſtituto*, nihil ad ſententiam huc facere alij ante me aduerterunt: itaque ſunt qui *inſtitui*, ſunt qui *inſtitus*, ex eo fecerunt, fœcundus videlicet eſt error. Mihi ſententiam accuratius conſideranti legendum videtur, *In quibus ſicut in ſtatua præter nomen nihil eſt additamenti.* Quo ad ſententiam nihil poteſt cogitari melius, & quod pænè aſſeuerem hoc loco auctoris germanum verbum eſſe. Acerbè enim ignauos & inertes nobiles, in quorum diſſolutâ vitâ nullæ vires aut nerui inſunt, ſtatuis eſſe ſimiles ait, in quibus præter formam & magnificum nomen nihil inuenias.

CAPVT IX.

M. Varronis locus Bimarco Satyrâ apud Nonium emendatus, & de ipſo titulo Satyræ quæſitum.

Varronis locus apud Nonium Marcellum Bimarco Satyrâ exſtat, eleganti, &, vt ſcriptoris eius omnia, acutâ ſententiâ: ſed ita miſerè deprauatus, vt vatem aliquem aut diuinatorem eſſe oporteat eum, qui ſententiâ idoneam aſſecuturus ſit.

Socius es hoſtibus, ſocius bellum ita geris, vt bella omnia domum afferas.

Cuius loci ſententiam paruâ mutatione ita reſtitui poſſe opinor: *Socijs es hoſtis, cum ſocijs bellum ita geris, vt bella omnia domum auferas.* Quod in proconſules prætores, eoſque qui cum imperio prouincijs præerant, dictum à Varrone videtur, quorum auaritiam & proiectam cupiditatem tantam fuiſſe etiam Cicero alibi conqueritur, vt ciuitatibus copioſis & locupletibus propter diripiendi cupiditatem bellum ſine cauſsâ ſæpe inferrent, & à ſocijs ipſis tabulas, ſigna, emblemata, corinthiaca, atque eiuſmodi elegantiorum hominum delicias per vim & imperium auferrent. Facete igitur Varro ait, eos

non cum hoſtibus, ſed cum focijs ipſi bellum gerere, atque ita bellum gerere, vt pulchra & bella omnia e prouincijs domum deportent. Ad titulum autem Satyræ quod attinet, nec ab alijs ſatis conſtanter aliquid ſcriptum eſt, ac ne ego quidem ipſe certi aliquid afferam, coniectura tamen meam non celabo lectorem. *Bimargo*, quod in vulgatis eſt, vox nihili eſt, & quam ego præſtare auſim non eſſe Varronis. In alijs libris, *Vimarco*, eſt, ex quo vidi, qui, *Bimarco*, facerent, quaſi Bis-marco, tamquam Varro hîc de nobilibus, & qui ad faſtum multis prænominibus gaudeant, egerit. Quæ ſententia quamquam auctoribus ſuis valdè placet, mihi ideò non probatur, quòd Varro, vt ex fragmentis apparet, totâ hac Satyrâ non aliud quàm in delicatos ciborum exquiſitores, & menſarum luxum ſit inuectus; de nobilibus nec verbum fecerit. Quamquam quid in recenſendis aliorum ſententijs ſim longus? in re dubiâ coniecturam meam proponam, vos ex contentione quid veriſimile dicatur, diiudicabitis. Puto igitur ex corruptâ illâ lectione, *Vimarco*, faciendum leuiter, *In Marco*, vt titulum Satyræ ſuæ Varro fecerit, Marcus. Addam cauſſam coniecturæ meæ. Vidi ex fragmentis, Varronem Satyram hanc, vt alias nonnullas, in perſonas tribuiſſe, more Dialogorum, atque in ijs ſeipſum loquentem interpoſuiſſe. Itaque cùm in eâ ſermocinatione primas in dicendo partes Marcus Varro tenuerit, mirum non ſit, eum Satyræ nomen ſuum, Marcus, dediſſe, vt Cicero ab eadem cauſſâ Lucullum, Hortenſium, Brutum inſcripſit. Ergo vt Cicero In Bruto, In Hortenſio, à Grammaticis citatur, ita quotiens hanc Varronis Satyram ſignificare aut nominare volunt, *In Marco*, citant, quæ voces per errorem & neglegentiam poſteà coaluerunt, & ex ijs, *Vimarco*, poſteà, *Bimarco*, factum eſt. Fragmentum autem vnde animaduerti, Varronem ſeipſum cum alijs in hac Satyrâ loquentem induxiſſe, hoc eſt, *Ebrius es Marce, Odyßiam enim Homeri ruminari in ipſis.* Quæ mihi verba videntur alterius perſonæ ad Varronem euagantem, & a propoſito longius aberrantem. Hæc opinio mea eſt, quam tamen ego, vt poëta, neſcio qui, ait, *Magis audiendam, quàm auſcultandam cenſeo.*

CAPVT X.

Conatus loci cuiuſdam apud Propertium emendandi.

PROPERTII verſus ſunt è libro primo,

Quid mihi deſidiæ non ceſſas fingere crimẽ,
Quòd faciat nobis conſcia Roma moram?

Quem locum deprauatum eſſe, vel varietas ipſa & inconſtantia lectionis, quæ ferè vitio comitari ſolet, indicio eſſe poterit. Eſt enim qui legat:

Quòd faciat nobis Cynthia amore moram.

Sunt qui aliter, nec neceſſe eſt ſingulorum ſententias à me commemorari. Ego autem vulgatam illam lectionem, *Conſcia Roma moram*, etſi non veram, proximè tamen veritatem accedere exiſtimo, ex eáque lego,

Quòd faciat nobis conſcia Roma notam.

Hac ſententiâ, Quid tu inuide & obtrectator, inquit, non deſinis me vt deſidem & ignauum increpare, quòd Roma iam tota conſcia amoribus noſtris ſit, & diuulgata nequitia mea in ore & ſermone populi ac vulgi verſetur? Falleris, neque verus eſt iſte populi rumor, non fruor iam amplius amplexibus & conſuetudine Cynthiæ, alium habet quicum delicias faciat, tantumque à me diuiſa eſt, *Quantum Hypanis Veneto diſſidet Eridano.* Videtur autem hæc ſententia mea valdè confirmari carmine quodam, quod inferiùs ſequitur,

Qui modò fælices inter numerabar amantes,
Nunc in amore tuo cogor habere notam.

Facere autem notam ita dixit, vt facere iniuriam, facere contumeliam, quod in Antonio fruſtrà reprehendit Cicero. &, quod propiùs ad rem facit, vt facere multam, pro irrogare multam, Cato ſenex in Originibus dixit. Eiuſdem etiam argumenti, & eiuſdem ſententiæ Elegiam ſcripſit, ſi memini, Ouidius.

CAPVT XI.

Valerij, & Macrobij de Diphilo Tragœdo error notatus.

QVOD Valerius Maximus & Macrobius conſtanter tradiderunt, Diphilum Tragœdum ludis Apollinaribus [illegible] in Cn. Pompeium M[illegible] inuectum, vt [illegible] & [illegible] manibus verſum hunc ſæpius [illegible] aret [illegible]

[illegible] eriâ noſtrâ magnus [illegible]
Virtutẽ iſtam veniet [illegible]us [illegible] auiter [illegible]

Speciosa quidem, & ijs, quos dixi, auctoribus nixa hiſtoria eſt, ſed haut ſcio an ſatis vera. Nam egiſſe quidem iſta petulanter Diphilum de Pompeio ſatis conſtat; auſum autem eſſe hominem hiſtrionem intentis manibus in præſentem Pompeiũ iſta dicere, non iam hiſtoria eſt, pace illorum dixerim; ſed videlicet, quod Græci ſolent, ornamentum & additamentum hiſtoriæ. Quomodo enim in præſentem Pompeium Diphilus iſta dixerit, cùm ex Cicerone obſeruauerim, Pompeium, tum cùm hæc agerentur, Româ abfuiſſe, & Capuæ toto illo tempore egiſſe? Addit etiam Cicero, C. Cæſarem, cùm ludis interfuiſſet, & grauiter tam proteruam petulantiam tuliſſet, litteras hac de re Capuam ad Pompeium ſtatim miſiſſe. Qui ſi ludis ipſe interfuit, nihil profectò attinuit eâ de re litteras ſcribere. Sed verba mihi Ciceronis ponenda ſunt, ex quibus & hoc quod dico, apertiùs intelligatur, & illorum error manifeſtior euadat. *Ludis Apollinaribus Diphilus Tragœdus in noſtrum Pompeium petulanter eſt inuictus. Noſtrâ miſeriâ tu es magnus. millies coactus eſt dicere eadem. Virtutem iſtam, veniet tempus, cùm grauiter gemes. totius theatri clamore dixit, itemque cetera. Si neque mores, neque leges cogunt, & cetera magno cum fremitu & clamore ſunt dicta. Cæſar cùm veniſſet mortuo plauſu, Curio filius eſt inſecutus, huic ita plauſum eſt, vt ſaluâ Rep. Pompeio plaudi ſolebat. Tulit Cæſar grauiter. Litteræ Capuam ad Pompeium volare dicebantur.* Hæc Cicero. cui, vt qui rei præſenti interfuit, ſi dignum eſt credere, erraſſe profectò illi putandi ſunt, qui hæc tradiderunt, aut certè hiſtoriam ſpecioſo & minimè neceſſario mendacio ornare voluiſſe. Nequis autem me falſum crimen iſtis putet impingere, ſubiungam ipſius Valerij verba: *Diphilus Tragœdus cùm Apollinaribus ludis inter actum ad eum verſum veniſſet, in quo hæc ſententia continetur, Miſeriâ noſtrâ magnus eſt, directis in Pompeium manibus pronuntiauit; reuocatuſq; aliquoties à populo, ſine vllâ cunctatione nimiæ illum & intolerabilis potentiæ reum geſtu perſeueranter egit.* His ſimilia Macrobius.

CAPVT XII.

M. Ciceronis locus Oratione pro Marcello expreſſus de Iſocrate.

QVOD Cicero pro M. Marcello ad Cæſarem dicens, eleganter ſcriptum reliquit, multò præclarius eſſe, animum quàm aduerſarium vincere, & clementiæ laude quàm armis & bellicis rebus excellere, quòd illa quidem vnius propria & certa gloria ſit, in his magnam laudis partem militum virtus & fortuna decerpant: idem ante eum ornatiſſimus ſcriptor Iſocrates dixit, quem cùm ille multis repugnantibus vnicè ſemper amarit & defenderit, facilè equidem credo, Ciceronem cùm hæc ſcriberet, ad quemdam Iſocratis locum reſpexiſſe, & in eo imitando curam cogitationemque defixiſſe. Quod quò clariùs appareat, vtriuſque verba ſubiungam, quæ quàm inter ſe gemina & ſimilia ſint, ex contentione iudicabitis. Iſocrates Epiſtolâ quadam ad Philippum Regem: Πολὺ γὰρ κάλλιον δεῖ τὰς εὐνοίας τὰς τῶν πόλεων αἱρεῖν, ἢ τὰ τείχη. τὰ μὲν γὰρ οὐ μόνον ἔχει φθόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν τοιούτων τὴν αἰτίαν τοῖς στρατοπέδοις ἀνατιθέασιν. ἂν δὲ τὰς οἰκειότητας καὶ τὰς εὐνοίας κτήσασθαι δυνηθῇς, ἅπαντες τὴν σὴν διάνοιαν ἐπαινέσουσιν. Ciceronis autem loco quid poteſt eſſe ſimilius? *Nam bellicas laudes ſolent quidam extenuare verbis, eaſque detrahere ducibus, communicare cum militibus, ne propriæ ſint Imperatorum: & certè in armis militum virtus, locorum opportunitas, auxilia ſociorum, claſſes, commeatus multum iuuant; maximam verò partem fortuna ſibi vindicat, & quidquid eſt proſperè geſtum, id penè omne ducit ſuum. At verò huius gloriæ, C. Cæſar, quam es paullò antè adeptus, ſocium habes neminem,* &c.

CAPVT XIII.

M. Catonis Cenſorij locus apud Agellium emendatus.

M. CATONEM Cenſorium moribus & doctrinâ præſtantem virum Orationes multas ſcriptas reliquiſſe, Cicero & Grammatici veteres teſtantur: in quibus quamquam inſignem illum orationis nitorem deſideres, tamen hominem intellegentem & amantem antiquitatis ſermonis elegantia, ſententiarum acumen, & ornatus quidam neglegens mirificè delectet. Scripſit autem inter alias, Agellio teſte, Orationem *De Dote*, in quâ, vt apparet, etiam aliqua de viri imperio in vxorem dixit. Ex eâ hoc affert:

Vir cùm deuortium fecit mulieri, iudex pro cenſore eſt, imperium quod videtur habet, ſiquid perverſè tetreque factum eſt à muliere, multatur; ſi vinum bibit, ſi cum alieno viro probri quid fecit, condemnatur. In adulterio vxorem tuam ſi deprehendiſſes, ſine

ne iudicio impunè necares: illa te, ſi adulterares, digito non auderet contingere, neque ius eſt.

In his verbis cùm ſententiam dignam inquiſitione ſubeſſe viderem, quæ tamen propter loci deprauationem difficilè intellegi poſſit, conatus ſum ſine librorum auctoritate ita emendare, *Vir niſi cùm deuortium fecit, mulieri index & pro cenſore eſt, imperium quod videtur habet.* Sententia plana, vt ſit, Virum quàmdiu cum vxore eſt, quoduis imperium & omne ius habere in vxorem, & cùm in virorum mores aut cenſor, aut iudex inquirat, mulieribus contrà ſolum maritum & iudicem eſſe, & cenſorem. Vocem autem *niſi* de meo addidiſſe me fateor, quæ, ſi ita appellanda eſt, temeritas mihi ipſi diſpliceret, niſi eâ voce additâ illa ſententiæ concinnitas efficeretur quam videtis; & remotâ, aperti mendacij vir grauis Cato nobis ſit inſimulandus. Quid enim minùs verum, quàm id quod ex vulgatâ lectione efficitur, virum cùm deuortium fecerit, imperium habere in vxorem? cùm iam & maritus eſſe deſierit; & omne imperiũ in eum, cui poſteriùs illa nupta erit, ſit tralatum. Quod autem in extremâ periodo legitur, *Illa te, ſi adulterares, digito non auderet contingere,* admonuit me P. Carrion, homo cùm mihi amiciſſimus, tum in his litteris noſtris acerrimo ingenio, doctrinâ, iudicio, in Buſlidiano vetuſto codice ſcriptum exſtare, *Illa te, ſi adulterares, ſine tua adulteria audiret.* Copioſiùs certè & pleniùs quàm in vulgatis, ſed neſcio an meliùs, neque auſim affirmare illa Catonis germana eſſe verba; veſtri iudicij ea res ſit.

CAPVT XIV.

Potiſſum antiquum verbum in Lucillio, Ennio, Lucretio reſtitutum.

ANTIQVIORA quædam verba & pænè obſoleta in Lucretio, Ennio, alijſque vetuſtioribus inuenire eſt ab vſu ſanè noſtro & ſermone remota, ſed in veterum tamen ſcriptis antiquitatis reuerentiâ diligenter retinenda & religioſè conſeruanda. Cuius generis eſt id quod nunc afferam. *Poſſum* quod nos dicimus, veteres *Potiſſum* videntur verâ & germanâ origine dixiſſe, ex eaque declinatione, *Potiſſit, Potiſſent, Potiſſe,* aliaque inflexiſſe. Res eſt oſtendenda exemplis. Lucillius in Satyris:

Nam ſi quod ſatis eſt homini, id ſatis eſſe potiſſet,
Hoc ſat erat: nunc cùm hoc non eſt, qui credimu' porrò
Diuitias vllas animũm mi explere potiſſe?

Ita verſus iſtos legendos & interpungendos exiſtimo; quorum ſententia, quia vel acutior eſt, vel obſcurior, conabor eos vetuſtiſſimi & elegantiſſimi poëtæ cauſsâ breuiter & ἐν παρόδῳ explicare. Si, inquit, id quod homini ſatis eſt, poſſet eſſe ſatis, id eſt, ſi eo quod humanæ naturæ ſuſtentandæ reipſâ ſufficit, humana libido eſſet contenta; hoc iam ſatis erat, neque amplius aliquid eſſet quærendum: cùm autem animi cupiditas ita ſe effudit, vt eos terminos quos naturæ neceſſitas dedit, egrediatur, ne iam credamus, vllam vim diuitiarum, aut abundantiam eius effrenatæ libidini poſſe ſufficere. Luſit autem Lucillius in variâ ſignificatione eius orationis, quâ *Satis eſſe* aliquid dicimus & id quod reipſâ ſufficit, & quo contenti ſumus. Idem auctor hoc verbum ſæpiùs vſurpat, veluti:

Quid dare, quid ſumpti facere ac præbere potiſſet. Et:
Munu' tamen fungi & muros ſeruare potiſſent.

Manifeſtè quidem his locis *Potiſſet* pro *Poſſet*, *Potiſſe* pro *Poſſe* vſurpauit. Nec tamen defuit qui vbique apud Lucillium, *Potuiſſet*, & *Potuiſſent*, legendum audacter confirmaret. Ita videlicet in veterum ſcriptis plerique ſine religione verſamur. Eodem verbo iterùm vſus eſt Lucillius:

Omnibus in rebus fiunt, fieriq́ue potiſſunt.

Et Ennius:

Spero ſi ſperes quidquam prodeſſe potiſſunt.

Et amans antiquitatis Catullus:

Cur non diuitijs Crœſum ſuperare potiſſit?

Atque alibi ſæpiùs, quibus tamen locis omnibus verbum hoc de veteri poſſeſſione deiectum eſt, & in eius locum *Potis ſit, Potis ſunt,* ſeiunctæ duæ voces ſubſtitutæ. Quod, quid querar imperitorum temeritate factum eſſe, cùm eruditis & in antiquitate verſatis viris hoc ipſum videam probari? A quibus tamen libenter quæram, quid in *Potiſſe* facturi ſint, quo huius verbi infinitiuo Lucretius, Terentius, atque optimi ſcriptores vſi inueniuntur? Lucretius:

Quòd ſi fortè vlla credunt ratione potiſſe. Et:
Néve putes æterna penes reſidere potiſſe.

Et

Et Terentius bonus auctor Latinitatis,

At pol ego amatores audieram mulierum eos
eſſe maxumos,
Sed nihil potiſſe.

Quo tamen poſtremo loco cùm Priſcianus apertè *Poteſſe* legat, venit mihi in mentem dubitare, anne etiam *Poteſſe*, *Poteſſent*, vbique apud Lucillium & alios ſit reponendum. Suſpicionis meæ ea ratio eſt, quòd cùm id verbum ex *Potis*, & *Sum*, veteres conglutinauerint, videantur etiam in eo flectendo vocis *Sum* declinationem ſeruare voluiſſe; & cùm nimis longum videretur, *Potiſeßet*, dicere, aut *Potiſeſſe*; & *Poteſſet*, & *Poteſſe* dixiſſe. Atque, vt hoc addam, antiquiores ferè omnes neſcio quomodo in hoc verbo variè inflectendo ſibi quodammodò indulſerunt. *Poteſtur* non tantùm Ennius, Lucretius, Pacuuius (licet enim aliquid poëtis) ſed & Varro noſter dixit *Poſſitur*; etiam, vt opinor, in hiſtoriis Siſenna.

CAPVT XV.

De Ciceronis loco epiſtolis ad Atticum coniectura.

EGO *niſi Bibulus qui dum vnus hoſpes in Syriá fuit, pedem portá non plus extulit quàm domo ſuá, anniteretur de triumpho, æquo animo eſſem: nunc verò αἰσχρὸν σιωπᾶν.* Mendum tam inſigne & tam vetuſtum obſediſſe hunc locum, cùm tot eruditi viri in hos libros ſcripſerint, valdè equidem miror. Nam cuius aures & ſenſus in legendo ita peregrinantur, qui ſi paullum modò attenderit, non facilè videat, illud *Hoſpes* huic ſententiæ minimè conuenire? eiuſque loco *Hoſtis* eſſe ſubſtituendum? poſtulante ita apertè & ſententiâ, atque adeò Cicerone ipſo tantùm non clamante ita eſſe legendum. *De triumpho autem nulla me cupiditas vmquam tenuit ante Bibuli impudentiſſimas litteras, quas ampliſſima ſupplicatio eſt conſecuta. A quo ſi ea geſta eſſent quæ ſcribit, gauderem, & honori fauerem: nunc eum qui quoad hoſtis cis Eufratem fuerit, pedem portá non extulerit, honore augeri, me eidem non aſſequi, dedecus eſt noſtrum, noſtrum inquam, te coniungens.* Hoc autem Cicero dicit, Niſi Bibulus homo ignauiſſimus triumphum poſtularet, qui tamen ita timidè in bello iſto Parthorum ſe geſſit, vt quamdiu hoſtes in Syriâ prouinciâ eius eſſent, pedem auſus non fuerit portâ & caſtris efferre; ſed velut olim cùm Conſul eſſet, domo ſe & parietibus, ita nunc vrbis ſe & caſtrorum præſidiis defenderit; ne ego quidem magnoperè laborarem de triumpho: quem tamen ſi in ſummâ ignauiâ Bibulus aſſequitur, turpe ſit me tantis rebus geſtis idem non aſſequi. Quod autem dixit, *Qui dum vnus hoſtis in Syriâ fuit*, vnum hoſtem ad augendam rem & oratoriè videlicet dixit. Atque hanc emendationem meam vel verbo poſuiſſe ſatis erat, niſi ceterorum hominum tanta eſſet vel in diiudicandis erroribus inſcitia, vel in fouendis pertinacia, vt ne rei quidem certæ niſi rationibus & argumentis allatis aſſentiantur.

CAPVT XVI.

Sex. Propertium tres modò libros Elegiarum ſcripſiſſe videri.

SENTENTIAM ſuam ſine aſſeueratione dubitantem propoſuiſſe, numquam cuiquam fraudi fuit; neque mihi, vt opinor, hoc loco apud vos erit. Interponam enim in re dubiâ iudicium quoddam meum, quod neque vos probare omnino velim, neque mihi ipſe adhuc ſatis probaui. Propertium quattuor libros Elegiarum ſcripſiſſe, res & in vulgus nota eſt, & librorum omnium titulis teſtata. Ac fieri quidem poteſt, vt vera ſit vulgata opinio; mihi tamen perſuaderi difficulter poteſt, Propertium ſi quattuor Elegiarum libros ſcripſiſſet, tam temerarium & inconſultum de librorum ſuorum numero teſtimonium in poſteritatem relicturum fuiſſe.

Sat ſit magna, mei ſi tres ſint, pompa libelli,
Quos ego Perſephonæ maxima dona feram.

Quid enim eſt, quòd ſtudiosè de tribus libellis teſtatum relinquere voluit, ſi quattuor eiuſdem argumenti conſcripſit? An hoc aut temerè à diligentiſſimo poëtâ ſcriptum videri poteſt? aut, quod alij comminiſcuntur, Propertius, cùm hæc ſcriberet, tres tantùm libros componere deſtinarat? Nugæ iſta ſunt, & vt Plautus loquitur, gerræ gerræ. Quid ergo eſt? Ego Propertium tres duntaxat libros Elegiarum ſcripſiſſe, vel ipſius teſtimonio fretus audacter confirmo. Quid igitur? Quartum illum librum Propertij eſſe nego? Minimè; ſed eum vti argumento, ita & ordine à tribus illis prioribus ſeiungi volo. Nam cùm Propertius tribus libris Amores ſuos eleganter deſcripſiſſet, quartum illum quem

iſti faciunt, in quo non de Amoribus, ſed de Vrbis antiquitatibus, de Auguſti laudibus, & alia quædam grandiora canetet, noluit in diſpari materiâ cum prioribus illis coniungere, ſed proprium ei & ſuum locum tribuere, eumque fortaſſe *Monobiblion*, ſeu, librum ſingularem, quòd eius argumenti ſolum illum compoſuiſſet, inſcripſit. Cuius rei magnum argumentum mihi dat ſuperior ætas, tum cùm hæc libido corrigendi quidlibet, ac pro arbitratu mutandi nondum increbuiſſet. Beroaldus enim teſtatur, & ipſe in quorumdam ſcriptis vidi libros hos Propertij ad ſuam vſque ætatem in fronte titulum hunc prætuliſſe, PROPERTII MONOBIBLION. Falsâ inſcriptione quis negat? ſed ex quâ tamen oppreſſa diudum veritas eluceſcat. Nam titulus videlicet iſte, qui poſtremo libro, quem iſti quartum faciunt, debebatur, eique præfigendus erat, is à neſcio quibus ineptis & neglegentibus hominibus proprio loco motus ad prioreis libros tralatus eſt, iiſque multos annos manſit præfixus; quem ego nunc iterùm rectè, vt exiſtimo, in veterem ſedem reſtitui. Fieri igitur commodè poteſt atque etiam debet, vt Propertij teſtimonium verum fuiſſe exiſtimemus, treſque tantùm libros Elegiarum faciamus, & quartum illum propriâ ſuâ inſcriptione contentum, ab alienis finibus repulſum, ſuis ſe terminis continere iubeamus. Hæc ſententia mea eſt, quam tamen, vt antè dixi, non ita vt certam probari vobis volo, cùm aſſenſionem in hac re adhuc ipſe cohibuerim, & vt cauſsâ dubiâ Romani iudices ſolent, ampliùs pronuntiandum cenſeam.

CAPVT XVII.

M. Terentij Varronis in Satyris locus purgatus, & de titulo Satyræ quæſitum.

M. VARRO in eâ Satyrâ, cui titulum fecit, *Longè fugit qui ſuos fugit*, cùm, vt apparet, Stoicum illum ſapientem, quem illi ab omni parte perfectum ſtatuebant, & cui omnia tribuebant, iocans deſcribere vellet, vſus eſt his verbis,

Solus rex, ſolus rhetor, ſolus formoſus, fortis ſecus vel ad ædilicium modius purus putus; ſi ad hunc characterem Cleophantus conuenuet, caue attigeris hominem.

Non commemorabo vt hunc locum noſtrates quidam dum conſtituere volunt, ampliùs meo iudicio deprauauerint: ſeruabo ſolemne illud meum, vt ſententiam meam, ſine cuiuſquam læſione aut iniuriâ iudiciis veſtris ſubiiciam. Exiſtimo igitur paucorum verborum mutatione locum hunc totum reſtitui, & ſententiam commodam effici poſſe, vt legamus, *Solus rex. ſ. r. ſ. ſ. fortis, ſecurus vel ad ædilicium munus, purus putus*, &c. Cùm enim hunc Stoicum ſapientem, fortem, & magno animi robore oſtendere Varro vellet, non potuit id ſignificantiùs, quàm quòd ait, eum ſecurum fore etiamſi ad ædilicium munus, id eſt, ad beſtias dandus ſit. Neque enim paruis quibuſdam rebus aut moleſtiis frangi huius viri debilitarique virtus poterit, qui etiamſi ad certam mortem, certa tormenta, & ad beſtiarum laniatum deducendus ſit, ſecurus tamen, & ad omnem caſum prompto & apparato animo futurus ſit. Cùm autem ædiles populo munus exhiberent, ſolent damnatos alicuius criminis, aut ſeruos profugos beſtiis crudeliſſimis cum telo obiicere, à quibus miſeri homulli, ridente & plaudente in tam nefario ſpectaculo plebe, ſtatim dilaniarentur & conficerentur. Quòd ſiqui caſus aut Deus è periculo illo eos eripuiſſet, aut ad proximum munus reſeruabantur, aut egregio aliquo facinore edito ſoluti, ſtatim iubente populo dimittebantur. Ait igitur Varro, illum ſapientem tantâ animi magnitudine futurum, vt non tantùm mortem contemnat, ſed etiam ignominioſam & crudeliſſimam mortem pro nihilo putaturus ſit. Vellem autem ex fragmentis huius Satyræ argumentum intellegere commodè poſſemus, facilior & certior nobis ratio eſſet de titulo ipſo dicendi. Nunc verò cùm duo ſola huius libri fragmenta iniuriæ temporum ſuperfuerint, difficilis omnino vel de titulo ipſo, vel de argumento diiudicatio eſt. Siquid tamen diuinando aſſequi poſſumus, videtur titulus hic olim prouerbij & vulgati alicuius dicti locum habuiſſe, & ſententiam aut hanc aut ſimilem continuiſſe, *Longè fugit, qui ſuos fugit*. Id eſt, Longè fugiat oportet, qui ſuos & genus humanum fugere poſſit: quocumque enim te contuleris, ſemper tui ſimiles, tuæ cognationis, id eſt, homines inuenturus es. Quamquam mihi aliquando viſum fuit, commodiorem & acutiorem ſententiam effici, ſi legamus, *Longè fugit qui ſe fugit*. Videlicet vt hoc Varro dicat, errare eos qui curâ aliquâ aut grauiori ſollicitudine oppreſſi patriam & locum mutant, id-

que

quæ remedium curarum arbitrentur, cùm quocumque fugias, teipſum fugere non poſſis, & vbique terrarum animum tuum & anxiam mentem tecum portes. In quam ſententiam videtur illud Horatij dictum,

—— quid terras alio calentes
Sole mutamus? patriæ quis exſul
Se quoque fugit?

Quod autem ſuperiùs me fugit ſcribere, ita etiam Horatius ſapientem Stoicum deſcripſit, quomodo hîc noſter Varro,

Ad ſummam; ſapiens vno minor eſt Ioue, diues,
Liber, honoratus, pulcher, rex denique regum.

CAPVT XVIII.

M. Ciceronis locus Oratione in L. Piſonem correctus & explicatus.

EXSTAT Ciceronis oratio in Senatu dicta in L. Calpurnium Piſonem, hominem reipsâ nequam & inſignitè improbum, ſed vitia ſua ſimulatione & fronte artificioſè tegentem. Cuius Conſulis, triennio antè, proditione & ſcelere cùm magnâ ex parte in exſilium Cicero miſſus eſſet, vt vieiſſim tam inſignem iniuriam puniretur, vehementi & acerbâ iſtâ oratione redeuntem eum è prouinciâ frequenti Senatu inſectatus eſt. In eâ autem oratione inter alia locus quidam eſt, qui mihi de mendo ſuſpectus diudum fuit, quem nunc proponam, & fortaſſe etiam corrigam; tentabo quidem certè:

Tu tantis nationibus ſubactis, tantis rebus geſtis, minimè fructum laborum tuorum, præmia periculorum, virtutis inſignia contemnere debuiſti, neque verò contemſiſti licet Themiſtâ ſapientior, ſed os tuum ferreum Senatus conuicio verberari noluiſti.

Fateor me in huius loci verâ lectione germanaque ſententiâ indagandâ longiorem cogitationem inſumpſiſſe, quam tamen diu quæſitam, niſi mihi ipſe blandior, inueniſſe aliquando videor. Primùm, locum quà malè habet, conſtituam, tum interpretationem meam adhibebo: *Neque verò contemſiſti, licet Themi ſis ſapientior, ſed os tuum ferreum Senatus conuicio verberari noluiſti.* Ex quâ lectione concinna & optima ſententia efficitur. Nam cùm Cicero L. Piſoni obiciſſet, quòd ſolus ipſe adhuc proconſul inuentus eſſet, qui ex Macedoniâ prouinciâ triumphum non deportaſſet, idque ille homo videlicet ſapiens ita excuſaret, vt negaret ſe triumphi & popularis illius plauſus cupidum fuiſſe: multis verbis Cicero & longâ diſputatione hunc ignauiæ eius prætextum confutat, aitque, eum non tam ieiuno & anguſto animo fuiſſe, qui triumphum & honoris inſignia contemneret, ſed cùm res eas & ea ſcelera in prouinciæ adminiſtratione perpetraſſet, quæ non triumphi honore decoranda, ſed legum pœnis vindicanda eſſent, ſapienter eum feciſſe qui triumphi cogitationem abieciſſet, quem ſi maximè petiſſet, facilè intelligebat, omnium conuicio ſibi iri negatum. Atque hæc loci totius breuis ſententia eſt, nunc videamus correctionem meam. *Themi ſis*, pro illo *Themiſtâ*, verbo nihili, repoſui; aptè, an ineptè, veſtrum iudicium eſto. Themin enim veteres, ait Feſtus, deam putabant, quę doceret petere id quod fas eſſet, & quod liceret. Itaque valdè facetè & acutè hoc loco iocatur Cicero, Piſonem, qui triumphum ſcelerum ſuorum conſcientiâ ab irato Senatu petere auſus non erat, ipsâ Themi ſapientiorem fuiſſe dicit, & longè melius prouidiſſe quid expediret ſibi petere aut non petere, quàm dea illa ipſa, quæ mentem hominibus dat iuſta & æqua petendi, ſuadere potuiſſet. Acutè enim omnino L. Piſo, quoniam triumphum neque meruiſſet, & ſi maximè meruiſſet, repulſam tamen à Senatu accepturum ſe certò prouidebat, omnino petere triumphum deſtitit, vt videretur eum potiùs conſequi noluiſſe, quàm non potuiſſe. Atque hanc ſententiâ meam ſpero vos equidem comprobaturos, ſi locum totum attentiùs, adhibitâ in conſilium ratione, conſideraueritis.

CAPVT XIX.

Propertium errorem Herculis, & ſcelus Polymneſtoris, pro ipſo Hercule, & Polymneſtore dixiſſe.

VT Horatius virtutem Catonis pro ipſo Catone dixit, ita Propertius noſter, diligens & ipſe imitator Græcorum, errorem Herculis pro ipſo Hercule verſu illo dixiſſe videtur,

Quæ miſer ignotis error perpeſſus in oris
Herculis indomito fleueras Aſcanio.

Et libro tertio ſcelus Polymneſtoris pro ipſo Polymneſtore apertè dixit:

Te ſcelus, accepto Thracis Polymneſtoris auro,
Nutrit in hoſpitio non Polydore pio.

Qui locus non intellectus quibuſdam eius corrumpendi occaſionem dedit. Ex hac autem

tem ratione videtur etiam illud Ciceronis pro Murænâ dictum, *Illa peſtis immanis, importuna Catilinæ prorumpet.* Peſtis Catilinæ, opinor, pro ipſo Catilinâ dixit. Quem locum temerè & fruſtrà viri quidam eruditi mutare conati ſunt. Ita etiam idem Cicero libris de Oratore: *Nam illud immortalitate dignum ingenium, illa humanitas, illa virtus L. Craſſi morte exſtincta ſubita eſt.* Virtus, humanitas L. Craſſi, ipſum Craſſum ſignificant. Hæc tenuia ſunt, fateor, & quæ eruditiorum cauſsâ ſcribere nihil erat neceſſe, vt qui ea legentes facilè poſſint aduertere: rudioribus quidem certè rem gratam & vtilem me feciſſe ſpero.

CAPVT XX.

Ex Cicerone gloſſemata duo ſublata.

MVLTA aliena & à Ciceronis elegantiâ nimium quantum abhorrentia in libros & ſcripta eius librariorum negligentiâ irrepſiſſe, vtinam ne tam multis exemplis teſtatum eſſet. Egregia opera hac in parte nauata eſt à D. Lambino ſingulari viro, qui plurima in hoc genere menda feliciter & ingenioſè ſuſtulit: ſed videlicet non eſt vnius hominis aut ingenij vidiſſe omnia, & nullâ in parte animi aciem inflexiſſe; noſtræ quoque & poſterorum diligentiæ aliquid relictum eſt. Conabor igitur & ego duo quædam ex ſuperfluis illis hominum ſemidoctorum interpretationibus nata menda tollere, & Ciceroni proprium ſuum & priſtinum nitorem reddere. Cicero in Verrem de præturâ vrbanâ:

Hoc modo iſte ſibi & ſaluti ſuæ proſpicere didicit, referendo in tabulas & priuatas & publicas quod geſtum non eſſet, tollendo quod eſſet, & ſemper aliquid demendo, mutando, curando ne litura appareat, interpolando.

Hoc ego loco totum illud, *curando ne litura appareat*, gloſſema, & alienam hominis cuiuſpiam nugatoris, verbi *interpolando* interpretationem eſſe ſuſpicatus aliquando ſum. Quod etſi ſine vllo auctore ex orationis ipſius redundantiâ iudicaſſem, tamen gauiſus ſum poſteà, coniecturam hanc meam à veteri Grammatico Nonio Marcello comprobari, qui hunc locum, omiſſis ſuperfluis ijs verbis, ita citat: *Aliquid demendo, mutando, interpolando.* vt facilè appareat, aliena ea verba in Cicerone ſupereſſe & redundare. Ex hoc genere eſt etiam illud libro primo De Diuinatione, vbi Q. frater à Cicerone inducitur pro augurum & auſpiciorum auctoritate diſſerens:

Qui quidem Romuli lituus [id eſt, incuruum & leuiter à ſummo inflexum bacillum, quod ab eius litui quo canitur ſimilitudine nomen inuenit] cùm eſſet ſitus in curiá Saliorum, &c.

Dij boni! non enim poſſum quin exclamem: non animaduerſum hoc tam inſigne gloſſema hactenus à tot eruditis viris? non ab ipſo Lambino? quid autem clarius? aut quis non videt omnia illa verba duabus lineis à me incluſa, verbi *litui* ſuperfluam & non neceſſariam eſſe interpretationem? Niſi fortè credendum eſt, Q. Ciceronem ſtatim atque litui mentio incidiſſet, M. Ciceronem hominem augurem quid lituus eſſet, ſtudioſè docere voluiſſe, & vt maiorem gratiam iniret, etiam vnde dictus eſſet curioſè oſtendere, rem, non dicam Ciceroni, ſed tum vulgo & pænè pueris notam. Sed his in rebus comprobandis cùm magis iudicio eruditi viri opus ſit quàm rationibus, abſtinebo plura dicere, tantùm locum vtrumque elegantioris iudicij hominibus conſiderandum delegabo.

CAPVT XXI.

Tibulli locus in Epigrammatis contra Turnebum explicatus.

TIBVLLVS elegans cumprimis Poëta, & in cuius puriſſimis ſcriptis natiua quædam & vernacula Latinæ linguæ munditia relucet, de amoribus Sulpiciæ & Cerinthi Epigrammata quædam compoſuit valdè quidem & lepida & venuſta. In ijs carmen quoddam eſt conquerentis Sulpiciæ, quantum apparet, de tralato amore Cerinthi in vilem aliquam neſcio quam ſeruam & ancillam:

Sit tibi cura togæ potior, preſſumque quaſillo
Scortum, quàm Serui filia Sulpicia.

Scortum quaſillo preſſum A. Turnebus, magni ingenij & doctrinæ vir, interpretatur ſcortum egenum, & ſe lanificio quæſtu malè tolerans. Quod ſanè mihi, ſi à tanto viro diſſentire liberè licet, aliter videtur. Neque ſcortum quaſillo preſſum aliud hoc loco meo iudicio ſignificat, quàm famulam & ſeruam, quibus inter ſeruilia opera illud erat præcipuum, vt lanam & penſum facerent. Tibullus idem alibi:

At circa grauibus penſis affixa puella,
Paullatim ſomno feſſa remittit opus.

Atque

Atque id certè ſententiam poſtulare videbitur qui attentius conſiderauerit. Indignatur enim Sulpicia, ſibi tam nobilis & illuſtris viri filiæ prælatam à Cerintho ſeruam & ancillam preſſam quaſillo, & herili penſo affixam. Animaduerti autem vt etiam id moneam, veteres ſolere, ſiquid ancillæ ſequiùs feciſſent, ijs quaſi pœnæ loco grauius onus penſi imponere, quod niſi ad præſtitutum abſoluerent, vapularent. Ex quâ ſententiâ eſt illud Propertij,

Et grauiora rependit iniquis penſa quaſillis,
Garrula de facie ſiqua locuta mea eſt.

CAPVT XXII.

Ciceronem eadem ratione C. Verris edictum quoddam reprehendiſſe, quâ ante eum Timocratis legem Demoſthenes.

SEMEL in vitâ accuſaſſe Cicero ſe gloriatur, & tamen accuſationem eam vnam poſſe ſatisfacere imitationi eorum, qui ingenia ſua potiùs ad perniciem improborum quàm ſalutem innocentium vellent conuertere; & verè gloriatur. Ita enim quidquid vel ad inimici odium, inuidiam, reprehenſionem, vel ad reliquum artificium accuſationis pertinet, quinque libris illis in Verrem complexus eſt, vt eos qui diligenter legerit, non magnoperè in eam rem plura ſcripta ſit deſideraturus. Eſt autem libro primo, quo præturam Verris vrbanam, & edicta mercedi addicta exagitat, genus quoddam reprehenſionis ſanè acutum, ſed quo ante eum Demoſthenes etiam contra Timocratem vſus erat. Scripſerat Verres edictum eiuſmodi: *Qui ab A. Fuluio Q. Poſtumio Cenſoribus poſtve ea teſtamentum fecit, fecerit.* Addit Cicero: *Fecit, fecerit? quis vnquam edixit iſto modo? quis vnquam eius rei fraudem aut periculum propoſuit edicto, quæ neque poſt edictum, neque ante edictum prouideri potuit?* Et item poſt aliqua: *In lege Voconiâ non eſt, fecit fecerit, neque in vllâ præteritum tempus reprehenditur, niſi eius rei quæ ſuâ ſponte ſcelerata ac nefaria eſt. Ac ſi hoc iuris non vnius cauſâ hominis edixiſſes, cautiùs compoſuiſſes.* Hæc Cicero: Demoſthenes autem cùm Timocratis legem multis rationibus reprehenderet, hanc adfert vt firmiſſimam, irritam eius legem eſſe debere, quòd ſimul & præterita & præſentia complecteretur, neque vlla lex in præteritum regredi poſſit. Locum totum vel idcircò aſcribam, quod is huic Ciceronis ita ſimilis eſt, vt valde credibile ſit, Ciceronem hæc vt alia multa ſumpſiſſe a Demoſthene: Τούτῳ μὲν τῷ νόμῳ σκέψασθε ὡς ἐναντίος ἐστὶν ὃν οὗτος τέθηκεν. Ὁ μέν γε κελεύει τὸν γεγραμμένον χρόνον ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἀφ᾽ ἧς ἂν τεθῇ, κύριον εἶναι. ὁ δ᾽ ἔγραψε, καὶ εἰς τὰ προεστηκότα, περὶ τῶν παρεληλυθότων λέγων. Et poſteà ſub finem eiuſdem orationis: Σκοπεῖτ᾽ ἐν ἅπασι τοῖς λόγοις ὁπόσους ἂν λέγῃ, εἴ τι δυνήσεται τοιοῦτον εἰπεῖν δι᾽ οὗ διδάξει, ὡς ἐστὶ δίκαιον τὸν τιθέντα τὸν νόμον ταῦτα προστάξαι περὶ τῶν παρεληλυθότων, καὶ πρότερον τέλος ἰσχυρότερον ποιεῖν, καὶ περὶ τῶν μελλόντων γενήσεσθαι. Πάντων γὰρ ὄντων αἰσχρῶν καὶ δεινῶν τῶν γεγραμμένων ἐν τῷ νόμῳ τούτῳ διαφερόντως, καὶ μάλιστα παράνομον γέγραπται. εἰ δὲ τοῦτο μήθ᾽ οὗτος μήτ᾽ ἄλλος μηδεὶς τούτων δυνήσεται δεῖξαι, εἰδέναι χρὴ καὶ συνιέναι ὅτι τοῖς φενακίζουσιν ὑμᾶς, καὶ λογίσασθε πρὸς ὑμᾶς αὐτοὺς, ἐκ τίνος ποτ᾽ ἐπῆλθε τούτῳ τοιαῦτα νομοθετεῖν. οὐ προσήκει σοι Τιμόκρατες. πόθεν; οὐδ᾽ ὀλίγου δεῖ τοῦδ᾽ ἔθηκας τὸν νόμον. Quod autem ſtatim in Demoſthene ſequitur, Οὔτε γὰρ οἰκεῖος, οὔτε συγγενὴς, οὔτ᾽ ἀναγκαῖος ἦν σοι τούτων οὐδείς. οὐδ᾽ ἐκεῖνο ἂν ἔχοις εἰπεῖν, ὡς ἐλεήσας δεινὰ πάσχοντας ἀνθρώπους, ἀλλὰ διὰ ταῦτα βοηθεῖν αὐτοῖς, imitatus hoc æquè Cicero de ſupplicijs in Verrem videtur: *Nulla tibi, Quincte, cum iſto cognatio eſt, nulla neceſſitudo, quibus excuſationibus anteà nimium in aliquo iudicio ſtudium tuum defendere ſolebas, &c.*

CAPVT XXIII.

In Varrone & Cicerone Græcæ duæ voces reſtitutæ.

IN Satyris ſuis M. Varro conſectatione quadam elegantiæ, Græcas quaſdam vel dictiones vel ſententias, ſæpiùs immiſcuit. quæ res ei apud imperitos & Græcæ linguæ rudes librarios maximè fuit fraudi, qui ea plerumque vel omiſerunt, vel in aliud aliquod verbum turpiſſimè deprauauerunt. Ex quo genere eſt locus iſte è Satyrâ περὶ αἱρέσεων:

Porrò inde ab vnoquoque compito ternæ viæ oriuntur, è quibus ſingulæ extumæ exitum ad cælos habent proprium. A primo compito dextram viam munit Epicurus.

Locus hic exſtat apud Nonium Marcellum; in quem cùm diligentiùs aliquando intuerer, neque mihi illud, *exitum habent ad cælos*, ſatis omnino probaretur, ſuſpicatus ſum ex veſtigijs ſcripturæ, Varronem hîc Græcâ voce eſſe vſum, atque ita ſcripſiſſe, *Exitum habent ac telos proprium.* ex eo autem τέλος, quod *finem* Græcis valet, librarios *ad cælos* feciſſe. Quam diuinatio-

nem meam cùm non reijcerem, neque tamen omnino probarem, incidi tamen in duos antiquiſſimos Priſciani libros, quorum alter cum vulgaris conſentiebat, alter manifeſtè Latinis litteris hanc ſcripturam referebat, *ac telos*. Nihil autem poteſt ad ſententiam loci iſtius Varronis melius cogitari hac ſcripturâ aut accommodatius. Nam cùm hac Satyrâ Varro de varijs ſectis & opinionibus diſſidentium Philoſophorum egerit, enumerare videtur hoc fragmento voluiſſe, quæ & quàm diuerſæ ſententiæ eſſent de fine bonorum apud Philoſophos, quod Græci illi τέλος appellant. Vt autem hîc Varronis vox Græca in Latinam degenerauit, ita ſimili errore apud Ciceronem in Epiſtolis ad Atticum video librarijs placuiſſe, vt vox item Græca pr... eius loci, alienæ & aduentitiæ concede... ret, quam homines liberales de ſuo ſubſtituerunt. Locus quem dico, eſt libro XII. Epiſtolâ cuius initium, De Cœlio vide quæſo.

> *Te iſtam tam tenuem* θεωρίαν *tam valde admiratum eſſe gaudeo, etſi tua quidem ſunt eiuſmodi omnia, Scire enim vis quo vno animus maximè alitur? Sed quæſo, quid ex iſtâ acutâ & graui refertur ad* τέλος?

In quibus poſtremis verbis vitium mihi eſſe videtur, & pro illo *& graui*, [illegible] vox Græca reponenda eſſe. Nam illud quidem, *ex iſtâ acutâ & graui*, ſine addito alio nomine, neque Ciceroni familiare eſt, neque auribus meis ſatisfacit.

IVSTI

IVSTI LIPSI VARIARVM LECTIONVM LIBER SECVNDVS.

CAPVT I.

Tibulli verſus lib. III. à multis tentati, explicati.

HAEC *tibi vir quondam, nunc frater, caſta Neæra,*
Mittit, & accipias munera parua rogat.
Teque ſuis iurat caram magis eſſe medullis,
Siue ſibi coniunx, ſiue futura ſoror:
Sed potiùs coniunx. huius ſpem nominis illi
Auferet exſtincto pallida Ditis aqua.

Verſus hi quàm multorum ingenia fruſtrà exercuerint, & quidem ſummorum virorum, longum ſit dicere. M. Antonius Muretus vir cumprimis eruditus, & qui in his litteris noſtris meo iudicio familiam ducit, cùm multa huius poëtæ obſcura loca elegantiſſimo Commentario illuſtraſſet, verumtamen ad hos verſus cùm veniſſet, libenter faſſus eſt, vt eſt homo non minùs ingenuus quàm eruditus, ſe in tantis tenebris idoneam aliquam lucem non diſpicere; coniicere ſe tamen, Tibullum & Neæram ad quam hæc ſcribuntur, fortaſſis fratrum aut ſororum liberos fuiſſe, inter quos cùm more Romano nuptiæ conſtarent, hanc Neæram aliquando Tibullo fuiſſe matrimonio iunctam, ac poſteà inter eos, incertum quibus de cauſſis, deuortium exſtitiſſe, nuptiaſque eſſe ſolutas. Ideoque in hanc ſententiam Tibullum ſcribere,

Hæc tibi vir quondam, nunc frater.

Id eſt, hæc munera tibi Neæra à Tibullo tuo mittuntur, aliquãdo marito tuo, nunc, amiſſo viri nomine, tantùm fratre. Quam ego coniecturam vt leuem & nullâ ratione nixam parum dignam elegantiſſimo Mureti ingenio iudico; tum etiam non ſatis idoneam, in quâ refutandâ ſuperuacuus labor mihi inſumendus ſit. Statius autem Achilles homo Luſitanus, vir magni ingenij, multæque lectionis, in Commentariis ſuis in Catullum exiſtimare ſe ſcripſit, hæc ſororis & fratris nomina de caſto quodam & integro amore à Tibullo prolata, vt Catullus ad Lesbiam ſcripſit,

Dilexi tum te, non tantùm vt vulgus amicam,
Sed pater vt gnatos diligit & generos.

Vt Tibullus dicat, Hæc tibi Neæra mittuntur ab eo qui aliquando vir tuus vulgari quodam amore te amauit, nunc autem ita caſtè diligit te & integrè, vt frater ſororem. Quid commemorem alios? qui his etiam ineptiora commenti ſunt. nos ſententiam noſtram proponamus. Priuſquam autem de verſibus ipſis dicam, illud mihi primùm oſtendendum eſt, veteres ſolere longè aliter Fratris & Sororis nomine vti, quàm vulgò hodie ea nomina ſonant. Fratres enim puellæ blandientes vocabant interdum amatores ſuos, & eos quibuſcum conſueuerant, vt contrà adoleſcentuli amicas ſuas, eaſque quibuſcum caput aliquando collimarent, vt Plautus loquitur, Sorores blandè appellabant. Docet hoc apertè vnus Martialis ad Ammianum, hac quidem in re ſatis idoneus auctor,

O quàm blandus es Ammiane matri!
Quàm blanda eſt tibi mater, Ammiane?
Fratrem te vocat, & ſoror vocatur.
Cur vos nomina nequiora tangunt,
Luſum creditis hoc iocumque? non eſt.
Mater quæ cupit eſſe ſe ſororem,
Nec matrem iuuat eſſe nec ſororem.

Quo Epigrammate ſatis facetè Martialis Ammianum quemdam inceſti cum matre arguit, quam ille, vt amatores ſolent, Sororem, & illa viciſſim eum Fratrem, quæ nequitiæ nomina ſunt, vocabat. Et vt Martialem breuiter explicem, Putatíſne, inquit, id iocum eſſe aut luſum? minimè. nam mater, quæ ſe ſororem appellari cupit, & amicæ nomine vocari gaudet, ea certè vt liberiùs amoribus ſuis indulgere poſſit, neque mater neque vera ſoror eſſe optarit. In eamdem ſententiam videtur etiam Propertius noſter ſcripſiſſe illud libro ſecundo ad Cynthiam,

Cùm tibi nec frater, nec ſit tibi filius vllus,
Frater ego tibi ſim, filius vnus ego.

Atque ita hoc loco apertè Tibullus his nominibus vſus eſt. Cuius rei ignoratio faci-

lem ceteroqui locum obſcurauit. cuius ego ſententiam breuiter & dilucidè nunc proponam:

Hæc tibi vir quondam, nunc frater, caſta Neæra,
Mittit, & accipias munera parua, rogat.
Teque ſuis iurat caram magis eſſe medullis,
Siue ſibi coniunx, ſiue futura ſoror.
Sed potiùs coniunx. huius ſpem nominis illi
Auferet exſtincto pallida Ditis aqua.

Id eſt, Hæc tibi parua à me munera mittuntur, Neæra, à me, inquam, qui, vt ſpero, aliquando vir & coniunx legitimis nuptiis tibi futurus ſum, nunc autem dumtaxat frater, id eſt, amator & concubinus ſum: atque ita tibi perſuadeas, te mihi ſemper fore cariſſimam, ſiue ſoror mihi, ſiue, quod malo, vxor futura ſis. Sed tamen, inquit, magis coniugem te mihi opto, cuius nominis ſpem ſola mors eripere mihi poterit. Atque hæc breuis horum verſuum ſententia eſt, cuius quidem tam aperta bonitas eſt, vt neminem tam præcipitem à vero, aut tam peruerſo iudicio eſſe exiſtimem, cui non ea primâ ſtatim fronte poſſit probari. Aduertendum autem hoc loco, illud *Quondam*, non præteritum, ſed futurum tempus deſignare, vt apud Virgilium,

—quondam tua dicere facta Tempus erit.

Eique primo verſui, *Hæc tibi vir quondam, nunc frater*, ille ſequens verſus reſpondere, eumque quaſi interpretari exiſtimandus eſt, *Siue ſibi coniunx, ſiue futura ſoror*. Neque enim legitimo vmquam matrimonio iuncta fuit cum Tibullo Neæra, ſed tantùm de amore eius ſperare ſe Tibullus profitetur, vt poſteà relictis aliis amatoribus, vni ſibi adhæſura ſit.

CAPVT II.

M. Terentij Varronis lib. IV. *De Vitâ populi Romani locus partim emendatus, partim explicatus.*

In ſpem adducebat, non plus ſoluturos quàm vellent, iniquus equeſtri ordini iudicia tradidit, bicipitem ciuitatem fecit diſcordiarum ciuilium fontem.

Cùm ad hunc mutilum & deprauatum locum manum adhibere vellem, putaui me priùs, ſi id poſſem, Varronis ſententiam indagare debere, ac deinde ſecundùm eam emendationem meam accommodare. Itaque cùm obſeruarem, Varronem hoc toto quarto libro non ferè aliud quàm de ſeditionibus, bellis ciuilibus, eorumque cauſſis & euentis dixiſſe, in eamque ſententiam hic locus accipiendus omnino videretur: facilè exiſtimaui, hunc locum de L. Sullâ intellegendum eſſe, quem conſtat offenſum plebi & equeſtri ordini ad Senatum iudiciorum auctoritatem tranſtuliſſe. quam rem hoc loco Varro & Cicero alibi affirmant cauſſam alienationis & diſcordiæ perpetuæ equitum à Senatoribus fuiſſe. Atque hanc ſententiam ſecutus, auſus ſum locum eum ita emendare: *In ſpem adducebat non plus ſoluturos quàm vellent, & iniquus equeſtri ordini, Senatui iudicia tradidit*, &c. Quomodo autem verbum illud *Senatui*, quod ego appoſui, & ad ſententiam quidem omnino neceſſarium eſt, prætermiſſum ſit, non habeo dicere, niſi quòd conicio, cùm veteres eiuſmodi nomina breuiùs ſcribere vel tantùm indicare ſolerent, fortaſſis in Varronis libris ſcriptum fuiſſe, *Et iniquus equeſtri ordini Se. iudicia tradidit*. id eſt, Senatui. Quam notam cùm ſcriptor librarius quiſpiam indoctus & rudis non intellegeret, neglegenter eam fortaſſis omiſit. Quod quàm frequenter euenerit, teſtificari mihi poſſunt ij qui in veterum librorum lectione aliquantum ſunt verſati.

CAPVT III.

Oratione primâ Ciceronis in Catilinam in numero erratum videri.

In numerorum notis & variè & ſæpè optimis auctoribus deſcribendis peccatum eſt. ſed hoc quod nunc afferam non tantùm ad lectionis correctionem, ſed etiam ad hiſtoriæ veritatem facit. Cicero in Catilinam:

Meminiſtine me ante diem XII. *Kal. Nouembrium dicere in Senatu, fore in armis certo die, qui dies futurus eſſet ante diem* VIII. *K. Nouembrium, C. Mallium audaciæ ſatellitem atque adminiſtrum tuæ? num me fefellit non modò res tanta, ſed quod multò magis admirandum eſt, dies?*

Hæc quidem Cicero in Senatu præſente Catilinâ dixit, quem vt ab amenti propoſito & concepto facinore deterreret, oſtendit nihil eum agere, nihil moliri, quod eius vigilantiam & in Republicâ cuſtodiendâ diligentiam latere poſſet. Itaque cùm alia eius conſilia omnia nota ſibi eſſe, tum etiam multo antè prouidiſſe, & publicè in Senatu prædixiſſe diem & tempus, quo Mallius Satelles eius in Etruriâ cum improbâ illâ coniuratorum manu in armis futurus eſſet. Sed profectò ſi hæc rectè leguntur, in die prædicendâ

cendâ valdè errauit Cicero, qui C. Mallium nefaria illa arma induiſse contra Rempub. dixerit ante diem VIII. K. Nouemb. quem ſanè ex Salluſtio conſtat, non niſi ante diem VI. K. Nouembrium arma cepiſse. Atque adeò ipſa Salluſtij verba in hanc rem apponam: *Poſt paucos dies L. Seruius Senator in Senatu litteras recitauit, quas ſibi Feſſulis allatas dicebat, in quibus ſcriptum erat, C. Mallium arma cepiſſe ante diem* VI. *K. Nouembrium.* Nec verò falſus eſſe in dierum numero Cicero, aut à Salluſtio hac in parte diſcrepare exiſtimandus eſt; ſed quod ex Priſciano obſeruaui, ille ipſe numerus, qui apud Salluſtium exſtat, etiam apud Ciceronem hoc loco reponendus eſt, atque ita hîc legendum, *fore in a. c. d. q. d. futurus eſſet ante diem* VI. *K. Nouemb.* Nam Priſcianus duobus locis apertè Ciceronem primo Inuęctiuarum nominans, ita enim veteres Grammatici has orationes vocabant, affert ex eo, *Ante diem ſextum K. Nouembrium*, interpretaturque ante diem ſextum, id eſt, in diem ſextum. Atque hæc apud Priſcianum non per numerorum notas, ſed vti ego poſui, plenè & ordine perſcripta ſunt. Vt mihi quidem cauſsa nulla dubitandi videatur, quin ex hiſtoriæ veritate, & ex Priſciani certâ auctoritate locus hic, ita vti dixi, apud Ciceronem ſit emendandus. Quòd autem apud Ciceronem hîc C. Mallium ſcripſi, non quomodo vulgati, C. Manlium, putaui me tutò hac in re & ſine reprehenſione librorum veterum conſentientem auctoritatem ſequi poſſe, in quibus conſtanter hoc nomen & apud Salluſtium, & in his ipſis orationibus apud Ciceronem ita perſcriptum exſtat. Ego quidem vſus aliquando ſum antiquiſſimo libro, qui aſſeruatur apud Gemblacenſes, quem certa opinio eſt, & res ipſa docet, ſcriptum eſſe Sigisbertj docti viri manu, qui in eo loco ante ſexcentos pluſminus annos clarauit, in quo non aliter hoc nomen ſcriptum deprehendi.

CAPVT IV.

De Propertij loco libro primo coniectura quædam.

MEL & deliciæ meæ Propertius cùm Pontico illis temporibus nobili poëtæ excuſare ſe vellet, quòd ingenium ſtudiumque omne ad Elegos & amatoria argumenta deiiceret, neque ad altiora aſſurgeret, ait tantam eſſe vim & imperium amoris, vt animum ſemel captum nihil altum, nihil excelſum cogitare ſinat. Quinetiam ipſum Ponticum ſi, quod nolit, amor perculerit, mox relictâ & contemtâ illâ heroici carminis ſui grandiloquentiâ, ad ludicra atque amatoria reluctantem & inuitum deſcenſurum. Inter cetera autem ait:

Te quoque ſi certo puer hic concuſſerit arcu,
Quod nolim noſtros euolaſſe deos,
Longè caſtra tibi, longè miſer agmina ſeptem
Flebis in æterno ſurda iacere ſitu.

Quem ſecundum verſum cùm corruptum eſſe conſtet, varij variè conati ſunt emendare. Ego aliquando ſuſpicatus ſum, *eu voluiſſe* legendum eſſe, ductus in eam ſuſpicionem ſententiæ ipſius veſtigiis. Iuuante autem coniecturam meam, quod poſteà vidi, veteri Beroaldi codice, in quo eſſe *Euoluiſſe* teſtatur; non iam ſuſpicatus ſum, ſed veritatem manifeſtam ita viſus ſum videre, quaſi ea quæ oculis cernuntur. Erroris autem occaſionem aliquam fortaſſe dederit illud *Eu*, quod ego veteres nullo diſcrimine aliquando aſpiraſſe, & non aſpiraſſe, opinor; quamquam video mihi hac in re Grammaticorum quorumdam auctoritatem opponi poſſe. Hac ipsâ occaſione in eodem poëtâ iſto inferiùs peccatum fuerat,

Euolat è noſtro quoniam de pectore nuſquam.

Quod mendum cùm alios fugiſſet, Muretum, quâ eſt ingenij acie, non fugit, eiuſque loco *Eu* repoſuit. Legendus igitur verſus iſte meo iudicio hoc modo,

Te quoque ſi certo puer hic concuſſerit arcu,
Quod nolim noſtros eu voluiſſe deos.

Hac ſententiâ, ſi te quoque, Pontice, aliquando amor iſte noſter perculerit, quod equidem deteſtor, & nolim id deos noſtros permiſiſſe, tu quoque, longè relictâ illâ carminis tui grandiloquentiâ, ad amatoria iſta & elegos deſcribendos conuertêris. Fortaſſe etiam eodem ſenſu commodè legi poterit,

Quod nolim, noſtros, neu voluiſſe deos.

Deos autem Venerem & Cupidinem intellegit. Hanc coniecturam meam cùm ad L. Carrionem IC. eruditum hominem, & multis officiis mihi coniunctiſſimum, retuliſſem, miratus eſt ille & gauiſus vtrique noſtrûm eadem de re idem in mentem veniſſe: nam ſe quoque iam pridem idem de hoc loco in Aduerſaria retuliſſe mihi confirmauit. Cuius doctiſſimi hominis iudicio gaudeo laudari coniecturam meam, & ſimul comprobari lectionis huius veritatem.

CAPVT V.

Indicatus Ciceronis locus in Verrem, quem à Demoſthene mutuatus videtur.

CICERO cùm C. Vetrem tam manifeſtis criminibus reum peregiſſet, vt omnis honeſta defenſio patronis eius præciſa eſſet, præter vulgatam illam & improbam defenſionem feciſſe alios: contra hoc genus non excuſationis, ſed potiùs confeſſionis, vehementer & acerbè iſta dixit:

Quid igitur dicet? feciſſe alios? quod eſt hoc? vtrùm criminis defenſio, an comitatus exilio quæritur? Et poſt pauca: *Vt enim aſſentiar orationi tuæ, defenſionem tamen non probabo. potiùs enim te damnato ceteris anguſtior locus improbitatis defendendæ relinquetur, quàm te abſoluto, alij, quod audaciſſimè fecerunt, rectè feciſſe exiſtimentur.*

Quæ quamquam more ſuo copioſiùs & vberiùs Cicero dixit; tamen certè omnino eiuſmodi ſunt, vt è Demoſthenis oratione contra Ariſtocratem videantur ea deſumpta. In quâ Demoſthenes, cùm aduerſarius hoc eodem genere defenſionis vteretur, eadem illâ ratione quâ Cicero hanc excuſationem arguit & confutauit: Ἔτι τοίνυν ἁμαρ-τεῖν δοκεῖ, καὶ σφόδρα ἀναιδὴς ἐστὶν ὁ τοιοῦτος λόγος, ὡς γέγονε καὶ πρότερόν τισιν ἄλλοις τοιαῦτα ψηφίσματα. εἰ γὰρ εἴ τι πώποτε μὴ κατὰ νόμους ἐπράχθη, σὺ δὲ τοῦτ' ἐμιμήσω, διὰ τοῦτ' ἀποφεύγειν σοι προσήκει· ἀλλὰ τοὐναντίον πολὺ μᾶλλον ἁλίσκεσθαι διὰ ταῦτα· ὥσπερ γὰρ εἴ τις ἐκείνων ἑάλω, οὐ ταῦτ' ἂν ἔγραψας, οὕτως ἂν σὺ νῦν ἁλῷς, ἄλλος οὐ γράψει. Fortaſſe igitur fieri poteſt, vt vtrique idem in mentem venerit; vterque quidem certè idem dixit.

CAPVT VI.

De Terentij loco in Eunucho coniectura quædam.

NVM *ſolus ille dona dat? nuncubi meam Benignitatem ſenſiſti in te claudier?*

De hoc loco quis non putauit ſibi aliquid aut ſcribendum aut dicendum? me vnum reliquis loquentibus αἰχρὸν σιωπᾶν ait ille. Afferamus igitur & nos aliquid non omnino certum, ſed mehercule tam veriſimile tamen quàm illud Mureti, *Caluier*, aut aliorum, *Claudier*. Priſcianus accuratè notat, veteres Claudo & Claudeo, pro Claudico vſurpaſſe. Quid igitur ſi, Claudo, antiquum iſtud verbum eâ ſignificatione in Terentio reponamus? & à vulgatâ librorum omnium auctoritate minimùm diſcedentes legamus?

—— nuncubi meam
Benignitatem ſenſiſti in te claudere?

Claudere, claudicare, deficere interpretor, quomodo planè in eamdem ſententiam Cæcilius in Epiclero ſcripſit illud,

An vbi vos ſitis, ibi conſilium claudeat?

Conſilium claudêre pro deficere, ita dixit, vt fortaſſe Terentius Benignitatem claudere. Sicui autem Cæcilius minùs idoneus auctor eſt, notat idem Priſcianus, C. Salluſtium etiam in hiſtoriis hoc verbo ita eſſe vſum; & Salluſtij quidem exemplum ipſe affert, *Coniuratione claudit*. Obſeruaui autem & ego apud Salluſtium in oratione Marci tribunipl. hoc verbum eo modo quo Priſcianus notat, vſurpari: *Itaque verborum ſatis dictum eſt. neque enim ignorantia res claudit, ſed occupauit neſcio quæ vos torpedo.* Fieri igitur poteſt, vt hoc tam probo & antiquo verbo Terentius hoc loco vſus ſit, eiuſque rei ignoratio verſus hos hactenus deprauarit. Sed hanc coniecturam meam vt non reiicio, ita non antè probabo, quàm cum libri alicuius veteris auctoritate confirmari video, quod ſanè non omnino deſpero.

CAPVT VII.

In Ciceronis Oratore ad Brutum locus auxilio veteris libri reſtitutus.

CICERONEM ego in his ſcriptis meis, admiratione quadam diuini illius ingenij commotus, ſæpiùs fortaſſe laudo quàm aut res poſtulet, aut apud eruditos neceſſe ſit. ſed hoc quidem loco meo iure quodammodò facere mihi videor, ſi eum librum cum laude & honore commemorem, qui & vnus inter omneis excellet maximè, & quem Cicero ipſe vbique laudandum & iudicij ſui teſtimonio comprobâdum putauit. Librum autem illum optimum intellego, qui Orator ad M. Brutum inſcribitur, in quo de perfecti illius & veri oratoris officio, quem numquam viderat Antonius, ſummus ipſe & perfectus Orator diſſeruit. De cuius libri elegantiâ ita iudicare ſoleo, vt artifex ille Phidias in clypeum Mineruæ ita Ciceronem noſtrũ quidquid haberet artis, ingenij, eloquentiæ, iudicij, in vnum hunc librum contuliſſe. Ac vt inter orationes eius Milonianâ illâ nihil melius eſſe poſſit aut diuinius, ſic inter libros & ſcripta nihil hoc vno, meo iudicio, cogitari poteſt accuratius

aut

aut perfectius. Quamquam quid meum iudicium dico? cùm videam Ciceronem ipſum tam præclarè & magnificè de hoc libro ſenſiſſe, vt alibi teſtatum reliquerit, non recuſare ſe quò minùs quantum de huius libri laude, tantundem de iudicij & ingenij ſui famâ detrahatur. Equidem, quod ad me attinet, libenter profiteor, cùm in Ciceronis ſcriptis omnibus, neſcio quàm vtiliter, ſeduló quidem certè adhuc verſer, nullum mihi tamen ſcriptum eius plus vel admirationis attuliſſe, vel voluptatis, addam etiam vtilitatis. Et fieri poteſt, vt hac in re affectus meus me fallat, nec tamen aliud aliquod ſcriptū Ciceronis eſſe exiſtimo, quod æquè vel ad iudicium, vel ad ſcribendi rationem conformandam poſſit conducere. illud quidem expertus habeo affirmare, ad compoſitionis ornatum, ad verba aptè connectenda, & ad efficiendum illum orationis quaſi orbem, nihil hoc vno libro aptius eſſe & accommodatius. Quamobrem gratularer ego mihi, vt veniam ad id quod eſt huius inſtituti, ſi huic tam eleganti & erudito libro, & quem ego hactenus habui in delicijs, induſtriâ meâ aliquid vel opis vel lucis afferre poſſem. quod ſanè conabor, & de loco quodam non opinionem meam, ſed veteris cuiuſdam libri, quo vſus ſum, auctoritatem & lectionem proponam, quam ego non dubito quin vos præ vulgatâ illâ valdè ſitis approbaturi. Vulgati ſic,

Facilè igitur hic noſter, quoniam loci certi traduntur, percurret omnes, vtetur aptis generatim, diſcet ex quo emanant etiam qui appellantur communes loci.

Qui locus & à lectione, & à diſtinctione hactenus malè habuit, & nunc à me auxilio eius libri, quem dixi, reſtituetur, in quo germana hæc & vera, vt opinor, Ciceronis lectio perſpicuè exſtat, *Facilè i. h. n. q. l. c. t. percurret omnis, vtetur aptis; generatim dicet; ex quo emanant etiam q. a. c. loci.* Quâ lectione quid poteſt melius eſſe aut certius? Orator, inquit, percurret omneis locos, è quibus argumenta duci poſſint, nec tamen ſine delectu vtetur omnibus, ſed dumtaxat accommodatis ad cauſſam & aptis: generatim etiam aliquando & vniuerſè de re dicet, & à proprijs perſonis ac temporibus ad vniuerſi generis tractationem orationem auocabit, ex quo fonte emanant & oriuntur communes illi qui appellantur loci. Sententia quidem ita non modò perſpicua, ſed etiam bona, vt nihil neceſſe ſit, optimi libri auctoritatem pluribus verbis aut rationibus à me confirmari. Illud tantùm teſtificor, ſicui fides mea dubia eſt, librum hunc, cuius teſtimonio in hanc rem vſus ſum, hodieque aſſeruari in publicâ bibliothecâ gymnaſij Louanienſis, cuius ſæpiùs inſpiciundi mihi copia à Præfecto humanitet facta eſt.

CAPVT VIII.

Propertij carmen quoddam reſtitutum.

Vbi ſunt ij quibus hic totus corrigendi labor noſter nugæ & ineptiæ videantur? negentque in veterum ſcriptis tanti intereſſe, hanc an illam lectionem ſeruemus? Quid? an non vnius dictionis, dictionis? imò ſyllabæ, imò litteræ deprauatio integram ſæpè ſententiam vel obſcuram reddit, vel ineptam? negent ſi poſſunt, niſi fortè ne id quidem intereſt vt optimos auctores intellegamus. Non longè abiero, vocabo eos ad Propertium. Agite, verſus iſtos quis vel ſine riſu, vel ſine ſtomacho legerit?

Quantum ego ſum Auſonijs crimen factura puellis,
Improba virgineo lecta miniſtra foco.
Palladis exſtinctos ſiquis mirabitur ignes,
Ignoſcat, lacrumis ſpargitur ara meis.

Quis eſt qui horum verſuum ita vti leguntur, ſententiam intellegere ſe profiteri audeat? aut quid eſt quòd Propertius hoc loco Palladis ignes exſtinctos dicit? De Veſtæ ſanè ignibus Propertium intellegendum eſſe, ex antecedentibus facilè video. Sed, obſecro, quid Palladi cum Veſtâ? quis Græcorum vmquam vel Latinorum, cùm Veſtam ſignificare vellet, Pallada nominauit? aut quis de Palladis ignibus vel fando audiuit? Nam quod quidam, quibus quoduis flagitium interpretando ſuſcipere optatius eſt, quàm à vulgatâ corruptaque lectione recedere, acutè comminiſcuntur, Propertium hîc, ſi dijs placet, ex ſapientium opinione Palladem pro Veſtâ dixiſſe, qui deorum omnium diuerſa nomina communia eſſe inter ſe volunt, & ad vnum eumdemque deum referri, & Veſtam, Pallada, Dianam, Iunonem, nomina eſſe plura, rem vnam & eamdem: eos ego valdè miror ſibiipſis interpretationem tam ineptam probare vllo modo potuiſſe. Quis enim vmquam poëtæ conceſſerit, vt Venerem ſi quando nominaturus ſit, Dianam pro eâ dicat, quoniam ſcilicet ex ſapientium ſententiâ dij idem ſint? Quamquam non defuit etiam alius, qui de Pal-

Palladio Troiano, quod in Veſtæ templo ſeruaretur, neſcio quas meras nugas & ineptias ſcripſerit, quas pudet & tædet me pluribus commemorare. Videte autem quàm parua res & quàm minutus error ſit, qui fruſtrà eruditos etiam homines hoc loco explicando exercuit. Nam pro eo quod *Pallados* libris omnibus legitur, mihi dubium non eſt, quin *Pallidus* pro eo reponendum ſit, Propertiuſque ita ſcripſerit,

Palladus exſtinctos ſiquis mirabitur igneis.

Vt Tarpeia dicat) hanc enim loquentem Propertius fecit:) Siquis pallidus & perculſus ſacroſanctum Veſtæ ignem exſtinctum aſpiciet, is ignoſcat mihi, cùm eum non cuſtodiæ neglegentiâ, ſed fletu aſſiduo & lacrymarum flumine pænè obruerim. Plana & recta ſententia, & in quâ comprobandâ non neceſſe habeo longiorem orationem expromere, quam videam cuilibet paullùm modò humaniori, etiam me tacito, ſtarim ſuâ ſponte iri probatum.

CAPVT IX.

M. Varronis Satyræ cuiuſdam titulus explicatus, & locus emendatus.

DELECTATVS eſt ferè M. Varro in Satyrarum inſcriptionibus acutâ aliquâ & neſcio vnde ex abdito erutâ ſententiâ, quæ quamquam plerçque temporibus illis notæ & in vulgi ore fortaſſe fuerint, nobis tamen certè ita obſcuræ ſunt, vt in ijs interpretandis viri ſæpè eruditi neque initium neque exitum ſatis diſpexerint. Quod ſiue lectionis frequenti deprauatione fieri putandum eſt, ſiue etiam ingenij noſtri culpâ accidat, vt nobis obſcuriora videantur, quæ eruditis illis temporibus vel vulgò erant notiſſima, non facilè dixerim: illud quidem teſtor, non exiſtimare me, rem vllam in litteris noſtris maioris aut ingenij eſſe aut iudicij, quàm de Varronis librorum titulis ſententiam ſuam interponere. Quod etſi ego mihi non tribuo, neque iudicio meo tantum arrogo, vt id me commodè putem poſſe facere; obſcurioris tamen cuiuſdam inſcriptionis ſententiam diu à me quæſitam, & aliquando, ni fallor, inuentam proponam hoc loco, de quâ viri eruditi iudicabunt, ſatiſne commodè eam ſim interpretatus. Titulum Satyræ cuidam Varro fecit, *Pranſus paratus*, ex quâ duo modò loca à Grammaticis citantur. Quem prouerbij loco vſurpatum fuiſſe primâ fronte quilibet videat, in quam verò ſententiam non quilibet, ac fortaſſe ne ego quidem, iudicium tamen meum proponam. Exiſtimo igitur, veteres, cùm aliquem paratum ab omni parte & ad rem aliquam planè inſtructum ac intentum ſignificare vellent, eum Pranſum paratum vulgatâ quadam loquendi formâ ſolitos eſſe dicere, eiuſque prouerbij tralationem à militibus ſumpſiſſe, qui pranſi & curatis corporibus expediti ac parari ducebantur ad pugnam. Cuius rei teſtem videor habere idoneum M. Catonem Originum libro v. *Exercitum ſuum pranſum paratum, cohortatum eduxit foras atque inſtruxit.* qui locus primus, fateor, lucem mihi prætulit ad illum Varronis titulum explicandum, in quo tamen, id vt peruiam moneam, legendum videtur, *cohortatim*, non *cohortatum*, id eſt, per cohortes. Varro etiam ipſe in aliâ quadam Sary. â apertè huius prouerbij hanc ſententiam indicat, *Quare, ô Marce, pranſum ac paratum eſſe hominem oportet*, id eſt, paratum ad omnem caſum & ſemper inſtructum eſſe hominem oportet. Ita enim lego apud Nonium; vulgati corruptè referunt, *Quare, ô Marce, pranſum ac paratum eſſet, hoc minimè oportet.* Eſt autem poſterior locus hic Varronis è flexibulis? flexabulis? an flexitabulis? dicam neſcio. nam mihi quidem, ingenuè fateor, hîc tenebræ ſunt. Video quid noſtrates quidam docti viri ſcripſerint, quæ neque referenda mihi ſunt, quia non probo; neque refellenda, quòd ipſe magis idoneum aliquid afferre non poſſim. Vellem tam prompta & facilis veri inuentio eſſet, quàm falſi confutatio.

CAPVT X.

Ciceronis locus in Hortenſio, qui videatur è Platone expreſſus.

EDIDIT Cicero dialogum quemdam, quem Hortenſium inſcripſit, in quo cùm philoſophiam Hortenſius, homo remotus ab eo ſtudio, & in forenſi ſemper ſtrepitu verſatus, accuſaſſet, ipſe contra eum dicens, philoſophiæ ſtudium ſummis & veriſſimis laudibus ornauit. Sed eius tam vtilis & elegantis libri fragmenta dumtaxat quædam ad ætatem noſtram peruenerunt, reliquis vel temporum iniuriâ, vel ipsâ rerum confectrice vetuſtate conſumptis. Inter cetera autem fragmentum quoddam exſtar, in quo egregiâ & valdè aptâ ſimilitudine Cicero oſtendit, non poſſe animum faci-

facilè ad illum ſummum & perfectum ſapientiæ gradum peruenire, niſi prius eloquentiæ ſtudijs a lijſque humanioribus litteris quaſi præparatum atque imbutum. Verba eius ſunt:

Vt ij qui combibi purpuram volunt, ſufficiunt priùs lanam medicamentis quibuſdam; ſic litteris talibuſque doctrinis antè excoli animos, & ad ſapientiam concipiendam imbui, & præparari decet.

Quam[illegible] egregiam comparationem videri poteſt Cicero ab illo ſummo dicendi & intellegendi magiſtro Platone accepiſſe, qui hac eadem ſimilitudine Dialogo quarto De Iuſto vſus eſt: Οὐκοῦν οἶσθα, ἦν δ' ἐγώ, ὅτι οἱ βαφεῖς ἐπειδὰν βουληθῶσι βάψαι ἔρια, ὥστ' εἶναι ἁλουργά, πρῶτον μὲν ἐκλέγονται ἐκ τοσούτων χρωμάτων, μίαν φύσιν τῶν λευκῶν: ἔπειτα προπαρασκευάζουσιν οὐκ ὀλίγῃ παρασκευῇ θεραπεύσαντες, ὅπως δέξεται ὅτι μάλιστα τὸ ἄνθος, καὶ οὕτω δὴ βάπτουσι.

CAPVT XI.

M. Ciceronis locus libro ſecundo De Legibus emendatus.

M. Cicero cùm de origine legum & legiſlatoribus primis accuratè quæreret, Q. Fratrem libro ſecundo ita loquentem fecit:

Quid? quòd iſtum Zaleucum negat vllum fuiſſe Timæus? M. At Theophraſtus auctor haut deterior meâ quidem ſententiâ: meliorem multi nominant. Commemorant verò ciues ipſius, clientes noſtri Locri.

Qui locus mihi cùm nec ſatis integer nec emendatus videatur, experiar, ecquid ei operâ meâ ſubueniri poſſit. Legendum igitur atque interpungendum locum hunc ita exiſtimo, *Quid? q.i.Z.n.v. fuiſſe Timæus? M. At Theophraſtus auctor haud deterior, meâ quidem ſententiâ melior, cum multis nominat. Commemorant v.c.i.c.n. Locri.* Vt Cicero id dicat: Neget ſanè Timæus vir magnus Zaleucum vllum fuiſſe; at Theophraſtus tamen omnium ſententiâ auctor haud inferior, vt ego autem iudico, etiam ſuperior, ſæpè & in multis locis huius Zaleuci commeminit. Atque ita ſententia commoda ſanè effici videtur. Ne quid tamen diſſimulem, locus hic ſuſpicionem mihi facit, non eſſe eum omnino plenum & integrum.

CAPVT XII.

C. Lucilij loci duo apud Nonium emendati, Tibullus item & Propertius correcti.

C. Lvcilii elegantis & vrbani poëtæ ſcripta omnia vel hominum iniuria abſtulit, vel, vt multa alia, vetuſtas nobis inuidit. Pauca quædam modò veterum Grammaticorum beneficio ad nos deuenerunt, eaque ipſa plerumque vel fracta & mutila, vel ita corrupta, vt magni iudicij ſit, in ijs carminis aut ſententiæ rationem aliquam iuuenire. Vt autem Nonius Marcellus in veteribus huius poëtæ teſtimonijs frequentiſſimè vſus eſt, ita etiam deprauationis huius quamplurima apud eum repeririuntur exempla. Ego duo quædam è multis iam ſeligam, rem gratam, opinor, facturus ijs qui vnà cum antiquitatis ſtudio antiquorum etiam ſcriptorum memoriam ſtudioſè & libenter retinent. In vulgatis igitur Nonij, atque ijs etiam quibus emendandis viri quidam eruditi præfuerunt, Lucilij verſus hi ſic leguntur,

Aut cùm iter eſt aliquò, & cauſam commentaui,
Vt apud aurificem, ad matrem, cognatam, ad amicam.

In quibus cùm manifeſta deprauatio ſit, videntur mihi hoc modo commodè poſſe reſtitui.

Vt cùm iter eſt aliquò; cauſſam & commenta viai,
Aut apud aurificem, ad matrem, cognatam, ad amicam.

Loquitur autem Lucilius, vt apparet, de muliercularum impoſturis & calliditate, quæ ſi quò ituræ ſint, quod viros latere velint, cauſas ſtatim & excuſationes in promptu comminiſcuntur, ire ſe ad aurificem, ad matrem, aut ad amicam; reuerà autem ad amicum. Alter locus eiuſdem poëtæ apud eumdem Grammaticum exſtat, qui ipſe, quia de mulieribus quiddam agit, cum hoc mihi videtur coniungendus:

Quòd ſi nulla poteſt mulier tam corpore duro
Eſſe, tamen tenero moueat ſuccuſſa lacerto,
Et manus vberior lactanti in ſumine ſidat.

Quo loco ſi legas, —— *tenerom moueat ſuccuſſa lacertom,*
Et manus interior lactanti in ſumine ſidat.

aperta quidem & bona ſententia erit. Præſcribere autem mulierculis videtur, vt ſiquę imbecilliore corpore ſunt ad concuſſationem

nem illam & dolorem lactentium puerorum fortiter tolerandum, vt humeros ac lacertos modicè moueant ac ſuccutiant, manuque ſiniſtrâ, ita enim interiorem manum interpretor, vber paulliſper tractent & comprimant. Niſi fortaſſe cui pro eo *vberior*, non *interior*, ſed *vlterior* commodiùs legi poſſe videatur, quod ipſum non reijcio. Ratio autem erroris ex eo nata eſt, quòd vetuſtiores, quæ nos, Seruum, Vitum, atque alia eius generis ſcribimus; illi Seruom, Vitom ſcribebant. Quod & Grammatici antiqui, & monumenta etiã hodie teſtantur,

Sonom mæreitom corde dilexit ſouo.

In vetuſto Epigrammate exſtat,

Opto te ſaluom,

In libello Velij Fidi. quæ res ignota etiã Tibullo noſtro vitium attulit, apud quem verſus hi conſtanter ab omnibus ſic leguntur:

Ante meum veniat longos incomta capillos,
Et fleat ante meum mæſta Neæra rogum
Sed veniat caræ matris comitata dolore,
Mæreat hæc genero, mæreat illa viro.

Quis autem in Latinâ linguâ ita hoſpes eſt? aut quis aliquem Romani ſermonis ſenſum habeat, qui non ſtatim videat orationis illius barbariem & ſordes? Mærere alicui, ſeu Mærere genero & viro, pro, lugere generum aut virum. Haut timidè quidem igitur hoc loco lego,

Mæreat hæc generom, mæreat illa virom.

Quod qui aptum & commodum eſſe non ſentit, quartum is aut milleſimum potiùs nihil ſapere exiſtimandus eſt. Eodẽ modo etiam apud amores & delicias meas Propertium, hos verſus emendandos exiſtimo:

Cur ventos non ipſe rogis ingrate petiſti?
Cur nardo flammæ non oluere meæ?

Olere nardum aut vnguenta cùm meliùs & Latiniùs dicamus, quàm olere vnguento, ne hîc quidem verebor legere,

Cur nardom flammæ non oluere meæ?

Quomodo etiam libenter apud eumdem legerim,

Hoc mihi perpetuũ ius eſt, quòd ſolus amator
Nec citò deſiſto, nec temerè incipio.

Vbi vulgati, *Hoc mihi perpetuò ius eſt.* Perpetuum enim ius Propertius dixiſſe videtur, alludens ad prætorum perpetuum ius & edicta, quæ tolli aut conuelli per alium prętorem non licebat: itaque Propertius ait, hoc ſibi tamquam prætori perpetuum ius eſſe, quòd ſolus nec facile amori ſe implicaret, & ſemel irretitus conſtanter in ſuſcepto amore perſeueraret.

CAPVT XIII.

Quid ſit apud Ciceronem libro primo in Verrem, digitum tollere.

ISTE *verò non procraſtinat, locare incipit, non proſcriptâ atque edictâ die, alieniſſimo tempore, ludis ipſis Romanis, foro ornato. itaque renunciat Habonius illam deciſionem tutoribus. accurrunt tamen ad tempus tutores, digitum tollit Iunius patruus; iſti color immutatus eſt, vultus, oratio, mens denique excidit. quid* [illegible]*, cœpit cogitare, Si res abiret ab eo mancipe, &c.*

FVI aliquando in eã ſententiâ, vt exiſtimarem, in his Ciceronis verbis, Digitum tollere, ſignum eſſe negantis, & non aſſentientis ei conditioni quæ proponeretur; vt contrà manus tollere Latinis, & χεῖρας ἀνατεῖναι Græcis, aſſenſionis & admirationis ſignum eſſet. Itaque locum hunc ita intellegebam, quaſi Iunius patruus digitum tollens oſtendere vellet, ſe non aſſentiri ei locationi Verris, eamque rem ſe impediturum. Nunc autem cùm locũ attentiùs conſideraui, in alia omnia eo, & exiſtimo, Digitum tollere, hoc loco ſignum eſſe aſsentientis & acceptantis eam locationem quæ proponeretur. Quam rem vt clariùs explicem, pauca mihi quæ antiqui moris ſunt, altiùs repetere neceſſe eſt. Solent veteres templa deûm, vias vrbis, vectigalia, certo pretio propoſito, cuilibet de populo, qui modò antè prædibus & prædijs cauiſſet, publicè elocare. idque, vt ex Ciceronis libris De Legibus iudicare eſt, per Cenſores fiebat, qui deinde, prȩfinito tempore locationis exacto, diligenter perſpicere ſolent & rationem exigere, an vel templa ſarta tecta eſſent, vel viæ, ita vti conuenerat, munitæ; quã etiam curam, ijs impeditis, vel non electis, Conſules aut Prætores habuiſſe videntur. Qui igitur, vt ad rem veniam, auctorem ſe locationis eſſe profiteretur, & hanc vel illam ædem tuendam ſuſcipere vellet, digitum tollebat, eaque manus ſignificatione conducere ſe & redimere id opus oſtendebat. Ex quo etiam conductores eiuſmodi aliquando Redemtores à redimendo, aliquando Mancipes dicuntur, quia, vt Feſtus interpretatur, manu ſignificabant ſe auctores emtionis. Quòd autem ille obſcuriùs manu dicit eos ſignificaſſe, id ex hoc Ciceronis loco apertum eſt, eos digiti ſublatione oſtendiſſe. Itaque ſententia Ciceronis eſt, Cùm Verres locare incœpiſſet ædem Caſtoris, quàm dicebat Iunium pupillum non ſartam tectam

tra-

tradidiſſe, accurriſſe ſtatim Iuniū patruum, digitum ſuſtuliſſe, & ſe auctorem eius locationis eſſe profeſſum; ſi quâ tamen in re aliquid à pupilli patre prætermiſſum, aut non ex conuentione rectè traditum eſſet. Eâ autem re perturbatum Verrem, qui, ſi res abijſſet ab eo mancipe quem ipſe apponi curaſſet, prædam, quam ſpe iam & cogitatione deuorarat, amiſiſſet, nimis improbè & impudenter vetuiſſe ait, ne liceret pupillo, ſeu eius tutoribus opus redimere. Quod autem, vt id corollarij vice addam, hoc loco legitur, *non proſcriptâ atque edictâ die*, D. Lambinus eo *prodictâ* fecit; mihi autem *editâ* legendum videtur. Edere autem diem, eſt publicè proſcribere & indicare diem, quomodo, vt opinor, IC. noſtri aliquoties locuti ſunt.

CAPVT XIV.

M. Catonis libri cuiuſdam titulus reſtitutus.

M. CATONIS libri cuiuſdam De Falſis pugnis commemoratio fit apud vetuſtiores Grammaticos. Cuius inſcriptio tamen ſatiſne recta & integra ſit, ſoleo nonnumquam addubitare. Nam cùm eo libro, quod ex fragmentis perſpicuum eſt, non aliud quàm de magiſtratuum & prætorum iniquo imperio & dominatione in prouincijs, tyrannide in ſocios, denique de pœnis, multis, plagis falsò & præter æquum prouincialibus irrogatis, apud populum conqueſtus ſit: videtur mihi quidem inſcriptio illa, De falſis pugnis, non ſatis huic materiæ & argumento conuenire, potiuſque ex eâ leui mutatione, De Falſis pœnis faciendum. qui titulus cum argumento libri ita conuenit, vt ego quidem exiſtimem, germanam eam & veram eſſe huius Orationis inſcriptionē. Affert autem Agellius ex hoc ſeu libro, ſeu, quod verius eſt, Oratione, illuſtrem quemdam locum, quem ego operæpretium duxi totum aſſcribere: *Dixit à decemuiris parum ſibi benè cibaria curata eſſe, iuſſit veſtimenta detrahi atq; flagro cedi. Decemuiros Brutiani verberauere, videre multi mortales. quis hanc contumeliam? quis hoc imperium? quis hanc ſeruitutem ferre poteſt? Nemo hoc rex auſus eſt facere. Eáne fieri bonis, bono genere natis, boni conſultu? Vbi ſocietas? vbi fides maiorum? Inſignitas iniurias, plagas, verbera, vibices, eos dolores atque carnificinas per dedecus atque maximam contumeliam, inſpectantibus popularibus ſuis, atque multis mortalibus te facere auſum eſſe? Sed quantum luctum, quantumque gemitum, quid lacrumarum, quantumque fletum factum audiui? Serui iniurias nimis ægrè ferunt: quid illos bono genere natos opinamini animi habuiſſe, atque habituros dum viuent?* Hæc Cato vt in re graui, acri & contentâ oratione narrauit, in quâ vt ſummam illam & conſummatam eloquentiam fortaſſe deſideres, ita certè perfectæ illius & veræ eloquentiæ tamen lineamenta quædam in eâ inuenias. Quod autem Cato dixit: *Sed quantum luctum, quantumque gemitum? quid lacrumarum, quantumque fletum factum audiui?* Imitatus id Cicero in Verrem de Filodami ſupplicio videri poteſt, qui in eâ re deplorandâ quattuor etiam illa Catonis verba vſurpauit: *Quid lacrumarum ipſum Neronem putatis profudiſſe? quem fletum totius Aſiæ fuiſſe? quem luctum & gemitum Lampſacenorum?*

CAPVT XV.

De Ciceronis locis duobus in Epiſtolis ad Atticum, coniectura.

CICERO libro VII. ad Atticum:

Sed ſtomachari deſinamus, tempori pareamus, cum Cneio in Hiſpaniam eamus. Hæc opto in malis, quoniam illius alterum conſulatum à rep. ne datâ quidem occaſione repulimus.

Loco huic ſi vitium ineſſe dicam, temerè fortaſſis faciam, præſertim cùm eruditiſſimi viri, qui in epiſtolas has ſcripſerunt, de loci huius integritate ne dubitauerint quidem. Et ſanè ſententia, vt vulgò legitur, non incommodiſſima eſt; ego tamen pro illo, *Hæc opto in malis*, non paullò malim legi, *Hæc optima in malis*. quod quaſi prouerbij quemdam locum habet, & quod ad ſententiā ac ſermonis elegantiam ſanè commodius eſt. Ibo, inquit Cicero, cum Pompeio in Hiſpanias, non quia id aut tutiſſimum, aut honeſtiſſimum omnino ſit, ſed è duobus malis, in quorum alterum neceſſe habemus incurrere, eligamus ſanè optima. Sed hæc correctio mea ſatis fortaſſe audax videri poſſit, illa tamen quam nunc proponam, etiam audacior. Cicero eodem libro:

Ita tempus ferebat. ſiquidem & iam vos duo tales ad quintum miliarium.

Hæc à Cicerone dicuntur excuſante ſe apud Atticum de litteris quibuſdā ad Cæſarem miſſis, quas inimici eius vt nimis humiliter & abiectè ſcriptas criminabantur.

Quod quidem Cicero ita hîc excuſat, vt neget potentiæ & dominationi Cæſaris per adulationem aliquid à ſe datum ſed neceſſitati temporum illorum ſe paruiſſe, quibus ſapientiſſimus quiſq; ſemper inſeruiendum & obtemperandum putaſſet. Quinetiã ipſum Atticum vnà cum Sex. Peduceo, præter dignitatem, temporum videlicet cauſâ, Cæſari ad quintũ miliarium obuiàm prodijſſe. Hæc quidem Ciceronis ſententia eſt: ſed hoc loco, *Vos duo taleis*, quid illud *taleis* faciat, non facilè video, neq; ſimile aliquod loquendi genus legere memini. Quid igitur ſi loco eius *Taleis*, vnius litteræ mutatione *Kaleis* reponamus? quod quidem mirè hîc conuenit, vt dicat, Atticum Cæſari ad quintum miliarium Kaleis vſque obuiàm iuiſſe, Kales autem ſeu Cales municipiũ Italiæ eſt, cuius Cicero in his ipſis Epiſtolis aliquoties meminit. Hanc coniecturã meam cùm ad P. Wauerium præſtanti eruditione & moribus virum, & mihi cùm multis officijs, tum ſanguinis etiã & cognationis neceſſitudine cõiunctiſſimum, retuliſſem, intellexi ei vehementer probari. Cuius iudicio fretus, auſus ſum eam his ſcriptis traditam, veſtris eruditorumq́ue ſententijs ſubijcere.

CAPVT XVI.

Quam cauſſam damnationis Cicero in P. Rutilij iudicio dixerit, eamdem etiam Demoſthenem in Euæonis condemnatione poſuiſſe.

CICERO ſæpiùs indignitatem & labem turpiſſimi illius iudicij conqueritur, quo vir optimus & innocentiſſimus P. Rutilius ciuitate & fortunis omnibus per ſcelus & iniuriã eſt expulſus. Eius autem damnationis cauſſam libris de Oratore hanc attulit, quòd homo ſapiens & philoſophus, vt olim ille Socrates, cauſſam ſuam apud iudices copioſiùs & ornatiùs defendi noluerit, ſed innocentiam ſuam nudâ modò & ſimplici oratione probari:

> *Nunc, inquit, talis vir amiſſus eſt, dum cauſſa ita dicitur, vt ſi in illâ commentitiâ Platonis ciuitate res ageretur. Nemo ingemuit, nemo inclamauit patronorum, nihil cuiquam doluit, nemo eſt queſtus, nemo remp. implorauit, nemo ſupplicauit.*

Demoſthenes etiam contra Midiam, Euæonem quemdam, virum ſuis probatum, in cauſsâ quadã non difficillimâ iccircò damnatum ait, quòd in iudicio illo neque fleuiſſet, neque iudicem vllum deprecatus eſſet, neque aliud aliquid ad commouendam miſericordiam humiliter feciſſet. Verba Demoſthenis ſunt: Ἀκούω γὰρ αὐτὸν ἔγωγε μιᾷ μόνον ἁλῶναι ψήφῳ, καὶ ταῦτα οὔτε κλαύσαντα, οὔτε δεηθέντα τῶν δικαστῶν οὐδενός, οὔτε φιλάνθρωπον οὔτε μικρὸν οὔτε μέγα, οὐδ' ὁτιοῦν περὶ τοὺς δικαστὰς ποιήσαντα.

CAPVT XVII.

Ciceronem à Cornelio Tacito leuiter & ieiunè videri reprehenſum.

IN iocis & facetijs Cicero ſemper deus eſt, neque vlla ferè tam ſeuera aut grauis cauſſa eſt, in quâ non ille iocorum opportunitate iudices & populum ad riſus ac hilaritatem traduxerit. Sed præcipuè cùm in C. Verrem diceret, in hoc genere dominata eſt eius oratio. In quâ cauſsâ multa facetè & venuſtè cùm in Verrem ipſum, tum in patronum eius Hortenſium Cicero dixit, atque inter alia in Verris etiam nomen ipſum facetè & acutè illuſit, veluti libro primo Accuſationis De præturâ vrbanâ:

> *Quorum alij, vt audiſtis, negabant mirandum eſſe, ius tam nequam eſſe Verrinum: alij etiam frigidiores erant; ſed quia ſtomachabantur, ridiculi videbantur eſſe, cùm Sacerdotem exſecrabantur, qui Verrem tam nequam reliquiſſet.*

Cuius vtriuſque ioci ratio hæc eſt: verrem, porcum exſectis genitalibus membris Latini dicimus. id autem, eius quem Cicero accuſabat, nomen gentilitium erat. itaque cùm præturam Verris vrbanam & iuriſdictionem eius variè reprehenderet, ait, tam notam & apertam fuiſſe iſtius in iure dicundo libidinem & nundinationem, vt ne populus quidem iocis & dictis in eum abſtinuerit, ſed alios dixiſſe, minimè eſſe mirandum Ius Verrinum eſſe tam nequam; alios Sacerdotem reprehendiſſe, qui Verrem tam nequam reliquiſſet. Prioris ioci ratio in ambiguitate verbi eſt. Ius enim Verrinum aut iuriſdictionem Verris ſignificare poteſt, aut ius verrinæ carnis, quod inſipidũ & inſuaue eſt. Poſterioris ioci hæc ratio eſt: C. Sacerdos ante Verrem prætor vrbanus fuerat; ei cùm Verres ſuccederet, ridiculi quidam homines Sacerdoti iraſci ſe dicebant, qui Verrem tam improbũ reliquiſſet. Sacerdotum enim erat hoſtias immolare: verre autem porco ſolent veteres rem diuinam facere cùm alijs quibuſdam dijs, tum etiam Marti. Vetus quidam poëta, .

> *Mars vouco, ſi vnquam redierit, facturum bidente verre.*

Ergo

Ergo iſti non tam faceti quàm ridiculi homines Sacerdotē exſecrabantur, quòd hunc Verrem non immolaſſet, eùmque tam improbum ſucceſſorem reliquiſſet. loci hi, ſi veritas dicēda eſt, ſatis leues & frigidi ſunt, fateor: ſed tamen cur in his Cornelius Tacitus, Annalium ſcriptor eruditus & elegans, Ciceronem tam ſeuerè reprehenderit, cauſſam inuenire nondum potui. Is enim in eo libro, in quo ſui temporis oratores cum veterum eloquentiâ nimis audacter contendere auſus eſt, cùm alia quædam in Cicerone obſcurè reprehendit, tum de his iocis ſententiam ſuam malignè ſanè interponit.

Nolo, inquit, irrideri rotam fortunæ, & ius Verrinum, & illud tertio quoque verbo pro ſententiâ poſitum, Eſſe videatur. Nam & hæc inuitus retuli, & plura omiſi.

Audio Cenſoris verba. Non placet tibi, Tacite, vituperari ius Verrinum. num igitur Cicero vituperat? populū, non Ciceronem accuſa, qui huius ſiue facetiæ, ſiue, vt tibi videtur, ineptiæ auctor fuit & inuentor. Itaque ſtatim poſt recitatos iocos iſtos Cicero, ſentiens non ſatis dignos eos eſſe acumine & elegantiâ ingenij ſui, deteſtatur & deprecatur opinionem illam, nequis eorum, qui adeſſent, exiſtimaret ea à ſe pro tēpore conficta, ſed populi & vulgi ſermone iamdudum iactata: *Quæ ego, inquit, non commemorarem, neque enim perfacetè dicta, neque porrò hac ſeueritate digna ſunt, niſi vos illud vellem recordari, iſtius nequitiam & iniquitatem tum in ore vulgi, & communibus prouerbiis eſſe verſatam.* Itaque vide quantum ego à te, Tacite, diſſentiam. Tibi aut ineptū aut præter dignitatem oratoris videtur, eiuſmodi tam leues iocos commemorare: mihi in hac cauſsâ nihil videtur à Cicerone accommodatius, aut pro re dici potuiſſe aptius. Nam cùm de iuriſdictione ageret, hoc eſt, eâ de re, quæ non argumentis, ſed populi teſtimonio & vulgi ſermone poſſet maximè comprobari: nihil potuit aptius aut veriſimilius afferri, diſplicuiſſe populo Romano totam iſtius præturam, quàm quòd certi quidam homines de plebe, vulgò ne iocis quidem & dictis in eum abſtinuiſſent, quibus improbitatem eius, & in iure dicundo leuitatem coarguerent. Quòd autem Tacitus ait, *Nolo irrideri rotam fortunæ.* quod ipſum non obſcurè in Ciceronem dicitur. rotam fortunæ vbi Cicero irriſerit, non alium equidem locum inuenio, quàm illum in L. Piſonem: *Cùm collega tui domus cantu & cymbalis perſonaret, cum que ipſe nudus in conuiuio ſaltaret, in quo ne tum quidem, cùm illum ſuum ſaltatorium verſaret orbem, rotam fortunæ pertimeſcebat.* Quem elegantiſſimum iocum ſi reprehendendum Tacitus reuerà putauit, valdè requiro iudiciū eius: ſin non putauit, ſed eùm aliud non haberet quod reprehēderet, vt tamen inſtitutæ cauſſæ ſuæ ſeruiret, hoc maluit quàm nihil reprehendere, deſidero hominis eruditi in alienis ſcriptis candorem & ſimplicitatem. Quid enim in hoc loco eſt, quod aut vulgare videri poſſit, aut ſordidum, aut ineptum? quid non acutè & venuſtè dictum? Apage igitur, Corneli, cū iſtis ineptijs, apage. Non eſt ea Ciceronis fama & gloria, quę tam leuibus & ieiunis calumnijs frangi aut debilitari poſſit; & quod bonâ pace tuâ dixerim, ne tu quidē is, qui de Ciceronis admirabili & perfectâ in omnem partem eloquentiâ, temerè iudiciū & ſententiam feras.

CAPVT XVIII.

Propertij Elegiam quamdam videri diſiungendam, quæ coniunctim legatur.

PROPERTII Elegia IIX. è libro primo opinor eſt, quæ adhuc quidem ſub vno titulo pro vnâ eademque conſtanter lecta eſt: ſed quę mihi tamen pro rei & argumenti diuerſitate in duas eaſque diſiunctas Elegias videatur diſtinguenda. Initium Elegiæ quam dico, hoc eſt,

Tune igitur demens? nec te mea cura moratur?
An tibi ſum gelidâ vilior Illyriâ?

Quam ego continenter legi volo ad hunc locum,

Hic erit, hic iurata manet, rumpantur iniqui,
Vicimus, aſſiduas non tulit illa minas.

Ex hoc autem loco, & in his ipſis verſibus initium nouæ Elegiæ & diſtinctæ à ſuperiori illâ faciendum exiſtimo. Quod quidem & ordo & argumentū Propertij apertè indicant. Nam cùm illâ Elegiâ, *Tune igitur demens?* de diſceſſu Cynthiæ dolenter lamentaretur, quæ cum neſcio quo prætore in Illyriam, relicto Propertio, nauigare volebat: nunc hac Elegiâ, *Hic erit, hic iurata manet,* mutatâ iam mente Cynthiæ, vehementer gaudet & exſultat poëta, ſe tantùm precibus & lacrymis apud Cynthiā valuiſſe, vt cùm magna ei & multa à prætore illo promitterētur, deſtiterit tamen à nauigatione, & Propertij amorem omnibus diuitijs eius & pollicitationibus præpoſuerit. Abſurdū autem valdè & meâ ſententiâ ineptum fuerit, res tam diuerſas vnâ & eadem Elegiâ velle in-

cludere, ijſdemque verſibus & lamentari atque deplorare Cynthiæ diſceſſum, & iterùm gloriari atque exſultare de manſione eius & profectione omiſsâ. Libenter ibit in ſententiam meam qui Elegiā totam & argumentū attentiùs conſiderauerit. Simili vel errore vel neglegentiâ peccatum etiam libro illo ſingulari, quem quartum vulgò faciunt, exiſtimo, vbi ſequentis Elegiæ primi verſus ad præcedentem neglegenter & imperitè, meo iudicio, adiuncti leguntur. Nam verſus illi,

Cùm fieret noſtro toties iniuria lecto,
Mutato volui caſtra mouere toro.

qui ad finem octauæ Elegiæ leguntur, omnino addendi ſunt ad initium ſequentis Elegiæ hoc modo.

Elegiâ IX.

Cùm fieret noſtro toties iniuria lecto;
Mutato volui caſtra mouere toro.
Phyllis Auentinæ, quædam eſt vicina Dianæ,
Sobria grata parum, cùm bibit omne, decet.

Atque ita deinceps. G. tamen Canterū præſtanti ingenio & eruditione adoleſcentem video in eâ eſſe ſententiâ, vt vtramque hanc Elegiā, quæ in vulgatis octaua & nona eſt, coniungi & in vnā redigi velit, quòd in vtraque quiddam de Lanuuio commemoret, quod equidē non poſſum improbare, ſed in hoc tamen libertimo ſcribendi genere ego cuique liberum eſſe puto, ſententiam ſuam ſine præiudicio verecundè proponere.

CAPVT XIX.

De Ciceronis loco libro quinto in Verrem coniectura.

CVM *hæc omnia quæ polliceor, cumulatè tuis proximis plana fecero, tum iſtuc ipſum tenebo quod abs te mihi datur, eo contentum me eſſe dicam.*

D. Lambinus ſingularis ingenij & iudicij vir, & cuius acumen & *εὐστοχίαν* in coniecturis mirari ſæpè ſoleo, cùm ad hunc locum veniſſet, apertè & ingenuè faſſus eſt, aquam hîc ſibi hærere, neque aliud de eo, quàm corruptum eſſe, poſſe dicere. Et eſt certè corruptus: quid enim illud ſibi vult, *Tuis proximis plana fecero?* Mihi aliquando legendum videbatur, *Diebus proximis plana fecero.* quod à ſcripturæ ſanè veſtigijs aliquantulùm recedit, ſed ad ſententiam optimè conuenit. Cùm enim Cicero ſæpiùs iudicibus minatus eſſet, ſi fortè Verres donis datis muneribuſque iudiciorum ſeueritatem perrupiſſet, ſe totam illam cauſſam ad populum Romanum & ad maieſtatis iudicium reiecturum eſſe: nunc hîc in eamdem ſententiam dicere videtur, ſe iſta omnia quæ pollicetur, diebus proximis, videlicet ſi abſoluto Verre cauſſa iſta apud populum retractanda ſit, plana ac manifeſta eſſe facturū. Nunc tamen accuratiùs mihi hac de re cogitanti leui mutatione locus hic optimè corrigi videtur, ſi legamus, *eius proximis plana fecero.* quæ quidem coniectura mea ita parum à libris recedit, & ad ſententiam ita apta eſt, vt propè abſit quin aſſeuerem, hunc locū ita eſſe omnino reſtituendum. Ac ſiquis attentiùs conſideret, videbit ex præcedentibus verbis, hanc lectionem planè effici: *Producam etiam*, inquit, *Conſanos municipes illius ac neceſſarios, qui te nunc ſerò doceant, iudices non ſerò illū P. Gauium, ciuem Romanum fuiſſe & municipem Conſanum.* Vt Cicero dicat, Cùm hæc omnia quæ polliceor, videlicet ciuem Romanum à te ſecuri percuſſum eſſe, hunc Gauiū municipem Conſanum fuiſſe, cùm hæc omnia abundè per eius proximos & amicos docuero, qui & ipſi ciues Romani ſunt, & de ſtatu eius optimè ſcire poſsūt, tum, &c. Eius igitur proximis plana facere, intellegit, per eius Gauij proximos & neceſſarios docere. Vt autem Latinè dicimus, Teſtibus aliquid planū facere, Tabulis planum facere, id eſt, per teſtes & tabulas; ita quidem ad eamdem ſimilitudinem, Eius proximis planū facere quin rectè dicamus, dubitari non debet.

CAPVT XX.

Ciceronis locus oratione pro C. Rabirio perduellionis reo, qui partim videatur ab Æſchine, partim à Demoſthene deſumtus.

CICERO in graui illâ & amplâ cauſsâ, in quâ vnà cum C. Rabitij capite & fortunis ipſa pænè Reip. ſalus in diſcrimen vocabatur, meritò ſtatim initio orationis deos comprecatus eſt, vt eo die & hominis innocentis ſalus per eos defendi, & reſpublica conſtitui ſaluberrimo exemplo poſſet; poſt deorum autem inuocationem etiam ipſum populum, qui ferendi ſuffragij ius habebat, implorat & obſecrat, vt eorum item auxilio vitam fortunaſq; C. Rabitij, & ſimul Reip. dignitatem conſeruare ab inimicis liceret.

Quæ cùm ita ſint, inquit, *primùm, quod in tantâ dimicatione capitis fortunarumque fieri neceſſe eſt, ab Ioue optimo maximo, ceteriſque dijs, deabuſque immortalibus, quorum ope & auxilio multò magis hæc Reſp. quàm ratione hominum & conſilio gubernatur, pa-*

cem

cem ac veniam peto, precorq́; ab iis vt hodiernum diem & ad huius ſalutem conſeruãdam, & ad Remp. conſtituendã illuxiſſe patiantur: deinde vos, Quirites, quorum poteſtas proximè ad deorum immortalium numen accedit, oro atque obſecro, quoniam vno tempore vita C. Rabirii, hominis miſerrimi atque innocentiſsimi, ſalus Reip. veſtris manibus ſuffragiiſque permittitur; adhibeatis in hominis fortunis miſericordiam, in Reipub. ſalute ſapientiam, quam ſoletis.

Æſchines autem cùm mentitæ legationis nomine à Demoſthene in iudicium adductus eſſet, ageretur q́; caput eius, & fortunæ omnes, hac eadem comprecatione in defenſione ſuâ vſus eſt, à quo videri poſſit Cicero illa ſuperiora ſua mutuatus: *Παρακαλῶ δὲ καὶ ἱκετεύω σῶσαί με πρῶτον μὲν τοὺς θεοὺς, δεύτερον δὲ ὑμᾶς τοὺς τῆς ψήφου κυρίους.* Quod autem Cicero, pro more ſuo copioſiùs omnia dicens & fuſiùs dilatans, etiam illud interſerit, *quorum ope & auxilio multò magis hæc Reſp. quàm ratione hominum & conſilio gubernatur.* totidem id pænè verbis ante eum de Athenienſium vrbe dixit Demoſthenes, *Οἵπερ ἀεὶ σώζουσι τὴν πόλιν πολλῷ τῶν προεστηκότων μᾶλλον.*

CAPVT XXI.

De Varronis loco in Satyris coniectura.

VARRONIS Satyra eſt Quinquatria, quâ in medicorum genus illuſiſſe, & medicinam ipſam inſectatus eſſe ex fragmentis videtur. Ex eâ Nonius Marcellus hoc affert:

> *Tu Phedi, audes contrà dicere, cùm in eborato lecto ac purpurei operis toro cubare videas ægrotum? & eius priùs album quàm tympen ſubducere malis?*

Locus miſerè deprauatus & pænè depoſitus, & quem non auſim polliceri à me reſtitutum iri. An idoneam tamen aliquam ſententiam ex his tam corruptis verbis poſſimus efficere, tentabo hoc loco. Nonius hunc locum affert in dictiõne Turdi: quod verbum cùm hoc toto fragmento non inueniatur, facilè apparet, aut mutilum aut fractum eſſe locũ hunc, aut certè vitiatum, & quæ mea ſententia eſt, in eius dictionis locum aliud aliquod verbum per neglegentiam ſubſtitutum. Videamus igitur an eiectam & per iniuriam expulſam hanc vocem in ſuam & priſtinam ſedem poſſimus reſtituere. *Tympen* hoc loco quid valeat, neſcire me libenter fateor, & planè exiſtimo deprauatum verbum hoc aliunde irrepſiſſe. quid ſi igitur in eius locum *Turdum* ſubſtituamus? quâ voce Varronem hîc vſum eſſe, Nonii teſtimonio cognoſcimus. Valdè id quidem hoc loco conueniat, id facilè iam paruâ mutatione veram fortaſſis lectionem & ſententiam Varronis indagabimus. Legam enim ſic: *Tu P. a. c. d. c. i e. l. a. p. o. t. c. videas ægrotum? & eius priùs turdum quàm aluum ſubducere malis?* Pauca quædam quæ tranſpoſita mihi videbantur, in ordinem redegi, & ex illo *album aluum* feci. Nunc videamus ſententiam. Iocatur Varro, opinor, in Phedium quemdam egenũ & miſellum medicum, qui ad diuitis ſumptuoſas & inſtructas ædes intromiſſus, cùm dominum ipſum eburneo lecto & purpureo toro iacentem videret, inſolens tanti apparatus, vix hiſcere & contra domini ſententiam aliquid dicere audebat, & homo famelicus potiùs turdum quem appoſitum videbat, quàm aluum domini ſubducere mallet. Quomodo loci huius acuta & digna Varrone efficietur ſententia. Cùm enim ſubducendi verbo ita vtantur Latini, vt dicant aluum ſubducere, pro aluum mitigare & ſoluere, itemque ſubducere turdum, vel aliud quid, pro, furtim & clàm auferre, facetè nunc huius verbi ambiguitate ludens Varro ait, miſerum iſtum medicum potiùs cupere & inhiantem optare domino turdum ſuum ſubducere, quàm id quod medici erat, aluum eius ſoluere. Hæc igitur an vera Varronis lectio aut ſententia ſit, non habeo affirmare: difficulter verisimilius aliquid afferri poſſe, id affirmo.

CAPVT XXII.

Propertium valdè propriè verbo Defendendi, & voce Faſtus, & Ciceronem verbo Perſeuerandi, vſos.

PROPRIE valdè & præter vulgatũ vſum verbo Defendendi, Propertium eruditum poëtam vſum obſeruaui, hoc verſu:

> *Nunc tu ſiue leges vmbroſæ fluminis ſiluæ,*
> *Siue Aniena tuos tinxerit vnda pedes;*
> *Nympharum cupidas ſemper defende rapinas,*
> *Non minor Auſoniis eſt amor in Dryadis.*

Quo loco Defende nõ aliud certè eſt, quàm Repelle, Arce, & Auerte. Quomodo etiam Cicero hoc ipſo verbo oratione pro Roſcio Amerino vſus videtur: *Auſum autẽ eſſe quemquam ſe in id conclaue committere, cùm ibidem*

eſſent duo adoleſcentes filij, qui & ſentire, & defendere facilè noßent? Quo loco *defendere* prohibere eſſe videtur. Ita C. Cæſar Rerum geſtarũ Commenrario primo: *Et quòd bellum non intulerit, ſed defenderit*, id eſt, repulerir. Verbo etiã *faſtus* idem Propertius, non quomodo vulgò vrimur, pro arrogantiâ, ſuperbiâ, aut deſpicientiâ vſus eſt; ſed nouâ quadam & magis propriâ verbi eius ſignificarione, pro conremtu & repulsâ id vſurpauit. Er quidem quories eo verbo vritur, non aliter id vſurpat. Oſtendam exemplis quod dico. Elegiâ XVI. libri tertij:

Teſtis Cretæi faſtus quæ paſſa iuuenci,
Induit abiegnæ cornua falſa bouis.

Faſtus paſſa, repulſam paſſa manifeſtè hoc loco valer. Et libro illo quem quartum vulgò nominant, Elegiâ V.

Non te Medææ delectent probra ſequacis,
Nempe tulit faſtus auſa rogare prior.

Et libri II. Elegiâ XIV.

Nec mihi iam faſtus opponere quærit iniquos,
Nec mihi ploranti lenta ſedere poteſt.

Et libri I. Elegiâ XIII.

Nec tibi præteritos paſſa eſt ſuccedere faſtus,
Nec ſinet abduci, te tuus ardor aget. Et alibi:
Excluſa inque vicem faſtus patiare ſuperbos,
Et quæ feciſti facta queraris anus.

Eiuſmodi in doctiſſimo iſto poëtâ multa reperire licet, quę ſint ei quodammodò propria, nec facilè cum alio communia. Vt autem iſtis Propertius propriè vſus eſt, ita etiam Cicero Perſeuerandi verbũ nouâ quadam minimeq́ue vulgari ratione vſurpaſſe, videtur pro P. Quinctio: *Vt neceſſariò cõfiteare neque eorum tam temerarium quemquã fuiſſe, neque teipſum id quod turpiſsimè ſuſcepiſſes, perſeuerare & tranſigere potuiſſe.* Perſeuerare, perficere, & conſtanter ad finem deducere Cicero dixit quomodo etiam eiuſdẽ temporis ſcriptor L. Siſenna hoc ipſum verbum in hiſtorijs vſurpauit: *Idemque perſeuerauerunt vti lex perueniret ad quæſitorem.* Hæc ſi quibus leuiora forraſſis videbuntur, aut potiùs quia leuiora quibuſdam videbuntur, ij ſciant, me non eruditis iſta ſcripſiſſe, ſed in iuuentutis modò gratiam pauca hæc, quæ rariora & minùs obuia videbantur, annotare voluiſſe.

CAPVT XXIII.

De Ciceronis loco Diuinatione in Verrem accuratiùs quæſitum.

PVTASNE *te poſſe quæ C. Verres in quæſturâ, quæ in legatione, quæ in præturâ, quæ Romæ, quæ in Italiâ, quæ in Achaiâ, Aſiâ, Pamphyliâq́; patrarit: ea quemadmodum locis diuiſa ſunt, ſic criminibus & oratione diſtinguere.*

Vitium huic loco ſubeſſe non dico, dignam dubitarionem ſubeſſe conſtanter dico. Nam primum ſi quis attenriùs cõſiderauerit, quid eſt quod Cicero de Verris flagitijs ait, *quæ Romæ, quæ in Italiâ?* In Italiâ enim totâ quod Verris crimen aut flagitium fuit? fuit? quod autem eſſe potuit? Nam prętura iuriſdictio, in quâ multos læſit, Româ & vrbe rerminabatur: quæſtura autem & legatio iam non ad Italiam, ſed ad exreras prouincias attinet, vt diuinare quidem non poſſim quando aut quo rempore Verres flagitium aliquod, aut vel leuiſſimam iniuriam in Italiâ cõmiſerit. Quid autem quòd ne ipſe quidem Cicero ſequẽtibus libris, in quibus omnia eius facta & dicta minima ſtudioſè reprehendit, vllius facti crimen in Italiâ coarguit? An igitur oratoriè Cicero & ad augendam inuidiã in hac locorum commemoratione Italiam poſuiſſe exiſtimandus eſt? an potiùs prò Italia, Sicilia in Ciceronis libris reponenda ſit? in quâ ſcelerum ſuorum veſtigia plurima impreſſa Verres reliquit. Quod quidẽ ego iudico: neque adduci poſſum vt exiſtimem, Siciliam à Cicerone in hac locorũ diligenti enumeratione prætermiſſam, in quâ & maxima Verris ſcelera exſtabant, & cuius vnius prouinciæ cauſsâ hic labor omnis Ciceroni & accuſatio ſuſcepta erat. Sed hoc genus præter auctoritatem librorum omnium corrigendi cùm plerumque remerarium ſit, hactenus mihi credi volo, quatenus id aut certa ratio, aut argumenta conuincunt.

CAPVT XXIV.

Varronis locus in Satyris emendatus.

SATYRAE ſuæ cuidam tirulum Varro fecit, γνῶθι σεαυτόν. Ex quâ Nonius hoc fragmentum affert:

Nihil ſunt Muſæ politis quaſi ærificiè dixi.

Qui locus cùm manifeſtè corruptum ſe clamet, neque dum tamen medicinam vllam inueniire potuerit, experiar & ego, ecquid in eo emendando diligentia mea profici poſſit. Lego igitur:

Nihil ſunt Muſæ Polyclis veſtri, quas ærificè duxit.

Quod ego in bellos illos & elegantes homines dictum à Varrone accipio, qui ſtatuarum, imaginum, atque eiuſmodi deliciarum admiratione nimiâ tenebantur. vt Varro dicat, parui aut nihili potiùs faciendas eſſe Muſas

ſas illas Polyclis, quas ex ære artificioſè duxit. Vocem autẽ *veſtri* ex alijs libris addidi. Ac Polyclis quidem ſtatuarij Plinius meminit: de opere autem eius, aut de Muſarum ſtatuis, in quibus artem ſuam maximè expreſſam reliquiſſe, ex hoc Varronis loco videtur, nec Plinius, nec alius quiſquã, quod ſciam, meminit. Vt autem Varro *artificè ducere* hoc loco dixit, ita poëta neſcio qui apud Ciceronem, *Priami domum auro atque ebore inſtructam regificè*, eadem deriuationis formâ dixit. Addam hîc etiam, vel explendi capitis cauſſâ, alium quemdam Varronis locum è Satyrâ γεροντο-διδασκάλῳ, qui in vulgatis miſerè corruptus legitur:

Noctu cultro coquinari ſe traiecit, nondũ enim mihi inuenti erant cultelli empeſtati è Bithyniâ.

Lego, *Noctu cultro coquinario ſe traiecit, nondum enim mihi inuenti erant cultelli illi importati è Bithyniâ.* Cultellos autem quoſdam ſignificare videtur, qui ad finiendam vitam à neſcio quibus in Bithyniâ erant inuenti. quâ de re cùm diu inquiſiuiſſem, nihil dum repetire tamen certi potui.

CAPVT XXV.

In Propertio verſus duo, qui alieno loco inſerti erant, in propriam ſedem reſtituti.

DEPLORARE meritò mihi liceret in Propertio eruditiſſimo & vno omniũ elegantiſſimo poëtâ, tot locorum vel obſcuritatem vel deprauationem veriùs, ſi id vnius Propertij eſſet propriũ, ac non ei cum optimo & vetuſtiſſimo quoque ſcriptore commune. Sed quamquam illa proiecta imperitorum temeritas & audacia in omnes auctores veteres æquè debacchata eſt; tamen hoc verè mihi videor dicturus, nullum eſſe poëtam, loquor de Latinis, qui ad poſteritatem hoc noſtro deprauatior peruenerit aut corruptior. Ita multa eius loca manca & mutila, multa extranea & aliena, integri etiam nonnumquam verſus tranſpoſiti, & in alium locũ imperitè inſerti leguntur, vix vt duas aut tres Elegias in toto iſto poëtâ ab omni parte pręſtare tibi poſſim incorruptas & integras. Et quæ res mihi maximo dolori eſt, cùm in reliquis auctoribus priſtinæ dignitati reſtituẽdis tot acerrimorũ hominum noſtrâ ætate laborauerint ingenia, Propertio tamen qui opem aliquã afferre conatus ſit, Muretum vnũ excipio, adhuc vidi neminẽ. P. ſanè Victorius, magnus cumprimis vir, & de quo illud Ennij proferre meritò poſſim,

Multa tenens antiqua ſepulta:

cùm in Græcis & Latinis auctoribus partim caſtigandis, partim interpretandis ſtudioſè verſatus ſit; attamen tot voluminibus Variarum lectionum ſuarum Propertiũ hunc noſtrum ſemel modò, atque id quaſi prætetiens, nominauit. Quid exiſtimem? contemptúmne à Victorio Propertium? difficilè eſt credere. neglectum? ne id quidem, qui in longè inferioribus auctoribus operã ſuam & diligentiam teſtatam relinquere voluit. Sed, ſi veritas dicenda eſt, refugerunt à Propertio tamquam à ſcopulo aliquo & hic ipſe quem dico Victorius, & hactenus eruditi alij. Atque etiam ille ipſe Antonius Muretus, cùm opus aggreſſus eſſet dignum elegantiſſimo ingenio & doctrinâ ſuâ, Catullum quidem & Tibullum mirâ accuratione caſtigatum & interpretatum dedit; Propertium autẽ rei fortaſſe difficultate deterritus, timidè & tamquam ab eo refugiens vix attigit. Sed finem facio querelarum, ne non tam Propertij calamitatẽ deplorare, quàm eruditorum virorũ neglegentiam accuſare videar, & veniam ad id vnde me affectus meus longiùs abſtraxit. Propertij locum quemdã ex tranſpoſitione verſuum aliquot, vt ego iudico, corruptũ proponam, eiq; medicinam conſilij & iudicij mei, ſiquã potero, afferam. Verſus hi apud Propertiũ libro ſecundo, Elegiâ ſextâ ſub finem leguntur:

Vxor me numquam, numquam me ducet amica,
Semper amica mihi, ſemper & vxor eris.

Longum ſit & fortaſſe ſuperuacuum locum hunc totum aſſcribere, ſed quàm alieno loco neſcio, cuius feſtinantis aut oſcitantis librarij vitio verſus hi inſerti ſint, facilè vnà mecum iudicabit qui Elegiâ illâ prælectâ, attentiùs paullò ſequentia cum præcedentibus, & inferiora cum ſuperioribus conferre voluerit, nihil videbit minùs aptè aut conuenienter ad Elegiæ illius argumentum, quàm hos verſus accommodari poſſe. Exiſtimo quidem igitur, verſus illos duos, quos attuli, ab Elegiâ illâ ſextâ planè ſeparandos, & ad finem ſequentis Elegiæ coniungendos eſſe hoc modo:

Tu mihi ſola places, placeam tibi, Cynthia, ſolus,
Hic erit & patrio ſanguine pluris amor.
Vxor me numquam, numquam me ducet amica,
Semper amica mihi, ſemper & vxor eris.

Ergo præcedentis Elegiæ finis faciendus eſt in his verſibus:

Nam nihil inuitæ triſtis cuſtodia prodeſt,
Quam peccare pudet Cynthia tuta ſat eſt.

Et qui duo verſus poſt hanc ſententiam ſequuntur, ij ad finem ſequentis Elegiæ reijciendi ſunt. Qui quàm aptè eo loco conueniant, vel ex argumento Elegiæ eius facile eſt iudicium. Nam cùm legem quamdam de maritandis ordinibus, vt Suetonius auctor eſt, & vxoribus creandæ ſubolis cauſsâ ducendis Auguſtus Cæſar ferre cœpiſſet, neque tamen præ tumultu recuſantium perferre potuiſſet, de eâ lege nunc totâ hac Elegiâ Propertius agens, ait Cynthiam & ſe valdè lætatos eſſe propter abrogatam eam legem, quòd ea, ſi perlata fuiſſet, impedimentum amoribus eorũ allatura erat, cùm vterque ad coniugium etiam inuitus lege cogendus eſſet. Gratulans igitur ſibi & Cynthiæ Propertius, negat, ſibi iam in amore periculum vllum eſſe, neque ſe legis vllius metu, relictâ Cynthiâ, aliam aliquã vxorem ducturum. In quam eamdem ſententiã verſus hi optimè intellegi poſſunt & debent, ijſque Elegiam iſtam ſeptimam Propertius terminaſſe putandus eſt. Quomodo autem à ſequentis Elegiæ fine ad præcedentem alteram verſus hi tralati ſint, diuinandum eſt; ita quidem quomodo ego teſtitui, & eo ordine carmina hæc à Propertio fuiſſe conſcripta, paratus ſum Iouem lapidem iurare.

CAPVT XXVI.

Malè vulgò videri Cæſellium Vindicem appellari, quem Cæcilium dici oportuerit.

CAECILIVS quidam Vindex maiorum noſtrorum ætate celebri eruditione Grammaticus fuit, qui ad Commentarios antiquarum lectionum, & alia quædã præclara conſcripſit. Sed is eam iniquitatem fortunæ expertus eſt, vt non tantùm ſcripta eius vetuſtate perierint, ſed etiam nomen ipſum, quod ei qualemcumque famam ſuperſtes dare poterat, temporũ iniuriâ interciderit. Quem enim nos Cæſellium Vindicem longè alium hominem ab iſto dicimus, eum L. Cæcilium Vindicem dici oportuiſſe confirmo. Duo enim veterum ætate celebres Grammatici fuerunt, temporibus vel iiſdem, vel certè non longè diſtantibus, L. Cæcilius Vindex, & L. Cæſellius. Nunc hac in re quantoperè peccatum ſit, videte. Duorum nos Grammaticorum & ſcripta, & nomina ſine vllo diſcrimine vulgò confudimus. Cæcilij Vindicis quoties apud Agellium, Priſcianũ, Chariſium, veteresque Grammaticos mentio fieret; in eius nominis locum Cæſellius ſucceſſit, eique Vindicis cognomen, quod Cæcilij erat, tribuimus. Ex quâ temeritate factum eſt, vt Cæcilij Grammatici ne nomen quidem nobis cognitum ſit, & eius ſcripta omnia ſiquando citantur, Cæſellio attribuantur. Imperitè quidem & peſſimo exemplo. Eiuſque Cæcilij nomen quoties Vindicis cognomen in veteribus Grammaticis inuenitur, audacter pro illo Cæſellij reſtituendum eſt. Quod iudicium meum temerarium fortè videri poſſit, niſi eum auctorem huius ſententiæ haberem, quem nemo vt minùs idoneum hac in parte reijcere poſſit; & eius tam certam hac in re auctoritatem, vt contra eam afferre planè nihil poſſit. Intellego autem Caſſiodorum ſcriptorem quidem, vt ita dicam, Eccleſiaſticum, ſed ſtudioſum etiam litterarum noſtrarum, qui Iuſtiniani principis temporibus vixit. Eius ego libellum quemdam perantiquum beneficio L. Carrionis amici mei, litterati hominis, De Orthographiâ manuſcriptum nactus ſum. In quo ille veterum omnium quicumque de Orthographiâ aliquid ſcripſiſſent, ſententias compendiosè & breuiter recenſuit: ſeruato tamen diligenter eo ordine, vt caput vnum cuique Grammatico ſeorſim daret, & quantum fieri poſſet, verba eius ſeruaret, veluti exempli cauſsâ, *Cap. primum. Ex Annæo Cornuto iſta collecta ſunt.* deinde. *Caput ſecundum. Ex Velio Longo iſta collecta ſunt.* ac ſic in reliquis capitibus deinceps. Vt igitur nunc, quod ad rem facit, teſtificer, capite XII. tituli verba ſunt. *Ex orthographo Cæſellio iſta collecta ſunt.* At tum capite ſequenti manifeſtè Cæſellium à Cæcilio Vindice diſtinguens, *Ex L. Cæcilio Vindice iſta collecta ſunt.* Ruffinus etiam de Metris Comicis cùm Grammaticos aliquot enumeraret, ait, *Cæſius Baſſus, Terentianus, Cæcilius Vindex.* qui locus integer eſt etiam in vulgatis. Reliqua omnia apud alios deprauata. Quare nihil cauſſæ eſt, quin & huic docto Grammatico vnà cum ſcriptis verum nomen reſtituamus, & illum alterum, qui in eius nomen temerè inuaſerat, ab alienæ gloriæ hereditate reijciamus.

CAPVT XXVII.

Ciceronis locus oratione pro Milone deſumtus à Demoſthene.

M. Cicero cùm pro Milone omnibus ingenij & eloquentiæ viribus contra ſuum & communem bonorum omnium hoſtem Clodium diceret, id quod caput cauſſæ eius, & quaſi arx erat, primùm diligenter oſtendit, non vtrùm Clodius occiſus ſit, quod conſtabat; ſed vtrùm iure occiſus eſſet, quod in contentionem controuerſiamque veniebat, quærendum iudicibus eſſe. In eamque rem, ſeu fabulam, ſeu hiſtoriam De Oreſte affert, qui cùm matrem occidiſſe fateretur, deorum tamen duodecim ſententiâ abſolutus paricidij, iure occidiſſe eam vlciſcendi patris cauſsâ iudicatus eſt. Ciceronis verba ea de re ſunt:

Itaque hoc, iudices, non ſine cauſsâ fictis fabulis doctiſsimi homines memoriæ prodiderunt, eum qui patris vlciſcendi cauſsâ matrem necauiſſet, variatis hominum ſententijs, non ſolùm diuinâ, ſed etiam ſapientiſsimæ deæ ſententiâ liberatum.

Quod quidem ille exemplum an à ſe habuerit, non confirmo; Demoſthenes quidem certè oratione contra Ariſtocratem, eodem Oreſtis exemplo ad eamdem rem comprobandam vſus eſt: vt ego quidem exiſtimem, Ciceronem hunc locum, vt alia plurima, ad Demoſthenis imitationem ſcripſiſſe. Demoſthenis verba ſunt: Δοκοῦσι γάρ μοι, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ζητῆσαι τοῦτο πρῶτον ἁπάντων οἱ περὶ τούτων ἐν ἀρχῇ τὰ δίκαια ὁρίσαντες, πότερ' οὐδένα χρὴ φόνον ὅσιον εἶναι νομίζειν, ἤ τινά γ' ἐθ' ὅσιον νομιστέον. Λογιζόμενοι δ' ὅτι μητέρα Ὀρέστης ἀποκτείνας, ὁμολογῶν, θεῶν δικαστῶν τυχὼν ἀποφυγγάνει, νομίσαι δίκαιόν τινα εἶναι φόνον· οὐ γὰρ ἂν τά γε μὴ δίκαια θεοὺς ψηφίσασθαι. Ὡς δὲ τοῦτ' ἐνόμισαν, γεγράφασιν ἤδη ἐν διορίζουσι σαφῶς, ἐφ' οἷς ἐξεῖναι ἀποκτείνειν. Quòd autem eadem oratione poſteriùs Cicero enumeratis multis Clodij flagitijs ad extremum addit, *Capere eius amentiam ciuitas, Italia, prouinciæ, regna non poterant.* Id loquendi genus ſumſiſſe ab eodem Demoſthene videtur, qui oratione contra Midiam poſt enumerationem aliquot criminum eius hoc ipſum quod Cicero addit: ἡ πόλις αὐτὸν οὐ χωρεῖ.

CAPVT XXVIII.

Afranij & Pacuuij loci, alter apud Agellium, alter apud Nonium, emendati.

Qvod ſæpè dixi, parua & vix digna cauſſa eſt, quæ & auctoribus ipſis vitium afferat, & legentibus tenebras nonnumquam offundat. B. & V. conſonantis magna veteribus & in ſcripturâ, & in pronunciatione ipsâ videtur fuiſſe ſimilitudo & affinitas. Vt eâ quidem de cauſsâ infinitis & manifeſtis erroribus ſcripta veterum habeamus referta. Sed alios locos, in quibus hæc deprauationis cauſſa erat, alij indicarunt; ego duo quædam exempla nunc afferam, quorum vitium homines eruditos etiam video fugiſſe. Afranij poëtæ comici locus apud Agellium eſt,

Hem iſte parentum eſt vitabilis liberis,
Vbi malunt metui, quàm vereri ſe à ſuis.

Ita enim verſus hi ſine vllâ carminis aut ſententiæ ratione deprauatiſſimè vulgò leguntur. In quibus teſtimendis neſcio quomodo etiam M. Antonius Muretus, quâ eruditione & iudicio vir, caligauit. Is enim in Varijs lectionibus ſuis legendum putauit,

Horumce parentum eſt vita, bilis liberis.

Vita bilis, id eſt, amara & odioſa interpretatur. quod ego non opinor eum certè ſcripturum fuiſſe, ſi ingenij ſui aciem in conſiderando loco diligentiùs intendiſſet. Quis enim Latinorũ ita loquitur, vt dicat, Eius vita mihi bilis eſt? At vnius litteræ mutatione locus totus reſtituitur, ſi legamus, *Vita vilis.*

Horumce parentum eſt vita vilis liberis
Qui malunt metui, &c.

Quomodo etiam Cicero locutus eſt oratione in Catilinam, *Quorum eſt tibi videlicet auctoritas cara, vita viliſsima.* Error ortus ex cognatione V. & B. Eadem occaſione peccatum eſt in illo Pacuuij verſu apud Nonium,

Non poteſt hic, Menalippe, ſine tuâ operâ exantlari clauos.

Cùm perſpicuè legendum ſit, *labos.* Quamquam Adamantius Martyr in libello De affinitate V. & B. quem manuſcriptum vidi, affirmare omnino videtur, *lauor*, vt *fauor*, *feruor*, non *labor*, ſcribendum eſſe, quod fortaſſe verum eſt.

IVSTI

IVSTI LIPSI VARIARVM LECTIONVM LIBER TERTIVS.

CAPVT I.

M. Ciceronis locus pro L. Flacco partim emendatus, partim interpretatus.

M. Cicero cùm pro L.Flacco repetundarum reo dieeret, cuius cauſsâ grauiſſimorum & honeſtiſſimorum hominum teſtimonijs premebatur, acutè vidit, ſi reum ſeruatum vellet, omni ratione atque artificio teſtium fidem, in quibus robur & firmamentum accuſationis erat, apud iudices ſibi eſſe eleuandam. Itaque totâ oratione Græcorum leuitatem, Iudæorum ſuperſtitionem, & Aſiaticos teſtes multis facetijs & ſale perſtrinxit, & teſtimonia eorum non tam argumentando euertit, quàm iocorum multitudine quodammodò obruir. Cùm autem ad Decianum quemdam ciuem Romanum veniſſet, quo auctore accuſatus præcipuè Flaccus erat, cùm multa venuſtè & facetè in eum dixit, tum de iniurijs eius & iniquitate in prouinciales grauiter apud iudices queſtus eſt. Atque in alijs quæ illi obijcit, ait eum in prouinciâ multis blanditijs locupletem quamdam mulierculam circumueniſſe, in illius bona inuaſiſſe, eiuſque prædia tamquam propria, cùm luſtrum à Cenſoribus conderetur, in cenſum retuliſſe. Sed quibus verbis ea res à Cicerone narrata eſt, ea ita deprauata circumferuntur, vt difficile ſit hanc ſententiam quam dixi, ex ijs elicere:

> *Ad hæc prædia etiam in cenſu dedicauiſti, mitto quòd aliena, mitto quòd poſſeſſa per vim, mitto quòd conuicta ab Apolloniensibus*, &c.

In cenſu dedicare, hoc loco nec ſatis Latinè, nec ſatis commodè dici D.Lambinus acerrimi vIr iudicij facilè animaduertit. Qui tamen cùm hunc locum emendare conatus eſſet, neſcio quomodo à Ciceronis apertâ ſententiâ aberrans, vitium meâ ſententiâ non ſuſtulit, ſed, quod temerarij nonnumquam medici, malè affectum locum magis etiam deprauauit & corrupit. Legi enim voluit, itaque edidit, *Ad hæc prædia etiam incenſa dedicauiſti. Incenſa* autem interpretatur non cenſa. Quâ quidem, ſi ita dicenda eſt, correctione, nihil potuit à Ciceronis ſententiâ afferri alienius. Quod ſi ille non vidit, attentionem hominis doctiſſimi & ingenium deſidero: ſiue vidit, & tamen cùm melius non inueniret, hoc maluit, quàm nihil dicere, temeritatem accuſo. Nam vt omittam, *prædia dedicare*, pro in cenſum referre, nullo exemplo apud veteres vſurpatum inueniri; tum qui attentiùs paullò ſuperiora & ſequentia conſideret, non hoc Cicero dicit, Decianum prædia non cenſa, perinde ac ſi cenſa eſſent, retuliſſe in cenſum: ſed eum apertâ malitiâ & circumſcriptione, cùm in eius mulierculæ prædiorum poſſeſſionem familiam ſuam intruſiſſet, illa ipſa prædia tamquam ſua & propria, poſteà eſſe cenſum. Ex hac ſententiâ igitur puto locum hunc ita legendum, *Ad hæc prædia etiam in cenſum dedicauiſti.* In cenſum autem dedicare, veteres in cenſum referre dixerunt, cuius locutionis inſolentia loco huic Ciceronis fraudi hactenus fuit. P. Africanus oratione contra Tiberium Agellium:

> *Omnia mala, probra, flagitia quæ homines faciunt, in duabus rebus ſunt, malitiâ atque nequitiâ. Vtrùm defendis, malitiam? an nequitiam? an vtrumque ſimul? Si nequitiam defendere vis, licet. Sed tu in vno ſcorto maiorem pecuniam abſumſiſti, quàm quanti inſtrumentum omne ſundi Sabini in cenſum dedicauiſti.*

Ita hoc loco omnino legendum eſt. Vulgati vnâ voce, *incenſum*. Eodem igitur modo Cicero In cenſum dedicare, pro, in cenſum referre dixit, quomodo auctor non melior, ſed certè antiquior Africanus ante eum vſurpauerat. Quod autem eadem ratione paullò poſteriùs ſequitur:

> *Cenſus es præterea numeratæ pecuniæ centum triginta millia. Eam opinor numeratam tibi non eſſe abs te.*

Vox *tibi*, ſuperare hoc loco videtur, & certè ioci huius facetam ſententiá obſcuriorem reddit. Iocatur enim Cicero & illudit in

Decia-

Decianum hominem arrogantem & glorioſum, qui vt diuitiarum opinionem faceret, in cenſum retulerat facultates ſuas pluris, quàm quanti reuerà erant. Atque inter alia cùm numeratæ pecuniæ cenſus eſſet centũ triginta millia; Cenſus es tu quidem, Deciane; numeratæ pecuniæ tot millia, ſed certè exiſtimo, pecuniam eam non rectè numeratam abs te, cùm tantùm in nummis tuis non habeas. His & ſimilibus facetijs referta eſt oratio iſta, & ſatis conſtat, non aliâ re quàm iocorum opportunitate in manifeſtiſſimis criminibus L. Flaccum ſeueritati iudicum à Cicerone eſſe ereptum.

CAPVT II.

Propertij libro tertio de coniecturâ locus purgatus.

OPTANDA nobis eſſet eorum felicitas, quibus in ſummâ ingenij ac iudicij præſtantiâ acceſſit etiam illa commoditas, vt cuiuſque generis veterum librorum copiam nacti, faciliùs & certiùs quacumq; de re dubitatio incidiſſet, iudicare & conſtituere poſſint. Nos quidẽ quantumcumque in his litteris præſtitimus, quod ſentio quàm ſit exiguum, id omne non librorum antiquitati, quos paucos habuimus, ſed ingenij noſtri mediocritati poſſumus referre acceptum. Ex quo genere eſt etiam illud quod nunc ex Propertio afferam. cuius eſt iſte libro tertio verſus:

Nam quantum ferro, tantum pietate potentes
Stamus, victrices temperat ira manus.

Quem verſum ille de Romanis protulit, quos cùm totâ Elegiâ maximis & veriſſimis laudibus ornaſſet, etiam hanc gloriam eis tribuit, vt dicat, eos non magis bellis & armorum famâ inclytos, quàm clementiæ & pietatis laude eſſe illuſtres, neque magis nouiſſe vincere, quàm victis hoſtibus temperare & parcere. Sed hoc ſanè & verè & dilucidè ab eo dicitur, illud obſcurius quod ſubiungit, *Victrices temperat ira manus*. Quomodo enim ira victoriam moderari aut victrices manus temperare dicitur, quę irritare potiùs & incitare victoris animum ſolet? Anne igitur legendum fortaſſe eſt,

Victrices temperat illa manus.

Vt id ad pietatem & clementiam referatur, à quâ dicat victoriam moderatè temperari, & vincentis animum à crudelitate reuocari? Quod quidem ego exiſtimo, nec tamen planè aſſeuero. Sequor enim veterem Academiam, vt ne rei quidem veriſimili ita omnino aſſentiam, vt non liberum mihi iudicium in poſterum reſeruem. & quod Varro noſter ait, Cras credo, hodie nihil.

CAPVT III.

M. Terentij Varronis in Satyris locus emendatus.

SATYRAM Varro ſcripſit περὶ ἐξαγωγῆς, in quâ videtur contra eos præcipuè diſputaſſe, qui ægritudine aliquâ aut curâ grauiore oppreſſi vim ſibiipſis & manus fortiter, vt putant, afferunt. Ex eâ Nonius Marcellus deprauatum hunc locum affert:

Non vituperamus cùm ſciamus dictum, præcidi oportere, ſi ab eam rem gangrana non ſit ad bacchium ventura.

Quem locum exiſtimo commodè ſic reſtitui poſſe, *Non vituperamus; cùm ſciamus digitum præcidi oportere, ſi o.e.r. g.n.ſ.a. brachium ventura.* Ex Dictum Digitum, ex Bacchio Brachium, poſtulante ita ſententiâ, feci. quâ in re quàm ſæpè peccatum ſit, vt C. pro G. & contrà librarij ſcripſerint, nouerunt ij qui veteres libros vel aſpexerunt. Gangræna verò malum quoddam eſt in manuum articulis originem habens, atque inde niſi magnâ diligentiâ præcautum, ad reliquũ corpus demanans. Varro De Vitâ populi Romani libro tertio: *Qui faciliùs animaduertatur per omneis articulos populi hanc mali gangrænam ſanguinolentam permeaſſe.* Ex hac ipsâ occaſione corruptus eſt alter eiuſdem Varronis locus lib. ſecundo De Vitâ populi Romani:

Vt noſter exercitus ita ſit fugatus, vt Galli Romæ Capitolij ſint potiti, neque inde ante ſex menſes geſſerint.

Haut dubiè reponendũ hoc loco *ceſſerint*, pro illo *geſſerint*, quod equidem miror non animaduerſum à noſtratibus quibuſdam doctis viris, qui Nonium non ita nuper correctum & ad veteres libros caſtigatum ediderunt.

CAPVT IV.

M. Ciceronis locus actione primâ in Verrem depromptus è Demoſthene.

QVOD Zeuxim illum præſtantem artificem in effingendâ Helenæ eximiâ pulchritudine feciſſe memoriæ traditum eſt, vt virgines omneis, quarum excellens formæ dignitas eſſet, vnum in locum conduceret, in eaſque intuens, vti quidque

pul-

pulchrum eſſet, ad eius partis ſimilitudinem artem & manum dirigeret: ita videlicet Ciceronem noſtrum videmus, cùm mente concepiſſet ſpeciem quamdam perfectæ eloquentiæ, quaſi conuocatâ ex totâ Græciâ præſtantium rhetorum turbâ, ſumſiſſe & delibaſſe ex ſingulis quod in vnoquoque eſſet maximè excellens & eximiũ, ex iiſque coniunctis effeciſſe tantam illam vim & diuinitatem eloquentiæ, quantam humana mens capere maximam potuit, & quam nos poſteri, non dicam commodè imitari, ſed vix pro rei præſtantiâ admirari ſatis poſſumus. Sed vt inter eos ipſos Græcos Demoſthenes vnus excelluit in omni genere dicendi, ita in imitatione præter ceteros hunc præcipuum Cicero ſibi propoſuit, & in eius ſcriptis cùm eſſet aſſiduâ lectione defixus, multa ſententiarum & verborum lumina, quibus Græci illius oratio ſplendet, commutatis paullulùm nominibus in ſua ſcripta & Latinã orationem traduxit. Quæ quidem loca annotare vt magni ingenij non ſit, magnæ certè diligentiæ eſt & iudicij. & vt de meo ſenſu profitear, vix aliud quidquam eſt quod me æquè ac locorum iſtorum ſimilium contentio & comparatio delectet. Quare & anteà his ſcriptis meis ex hoc genere multa inſperſi, & hunc item locum quemdam afferam, quem hic noſter verecundè & artificioſè à Græco illo videatur expreſſiſſe. Cicero nobili illâ accuſatione in Verrem, ſtatim initio actionis primæ, iudices diligenter commonefacit, non humano conſilio, ſed diuinitus quodammodò illis in hoc iudicio oblatã eſſe occaſionem, vnà & Verris hominis nocentis puniendi, & ſimul iudiciorum & Senatus infamiam ſedandi, quam, valdè prouidendum illis eſſe, ne amitterent. Demoſthenes etiam de ementitâ legatione, omnia quæ in eo iudicio contigerant, altiori quodam conſilio & diuinâ quadam beniuolentiâ contigiſſe confirmat. quòd cùm Æſchines ſuperiora omnia iudicia eluſiſſet, iam in id tempus ſe coniecîſſet, in quo ſi non ob aliud, ſaltem ob imminentia pericula damnari eum neceſſe eſſet. Verba vtriuſque, quò clarior res ſit, apponam. Cicero:

Quod erat optandum maximè, iudices, & quod vnum ad inuidiam veſtri ordinis infamiamque iudiciorum ſedandam maximè pertinebat; id non humano conſilio, ſed propè diuinitus datum atque oblatum vobis ſummo reipub. tempore videtur.

Et paullò poſteriùs:

Nunc in ipſo diſcrimine ordinis iudiciorumque veſtrorum, cùm ſint parati qui concionibus & legibus, hanc inuidiam Senatus inflammare conentur, reus in iudicium adductus eſt C. Verres, &c.

Demoſthenes porrò de Æſchine planè ſimilia: Γέγονε δέ τινα ἡγοῦμαι, καὶ βούλομαι, καὶ τὰ νῦν συμβεβηκότα πάντα ἐπὶ τῇ ἀβουλίαις ταυτασὶ δαιμονίας τινὸς εὐνοίας ἔργα τῇ πόλει γεγενῆσθαι. Et ſtatim poſteriùs: Ἀλλὰ καὶ ἐξηπατημένος πάντα τὸν ἔμπροσθεν χρόνον εἰσελθεῖν εἰς τοῦτο ὑπάγεται κακόν, ἐν ᾧ τῶν ἐπιόντων ἕνεκα εἰ μηδενὸς ἄλλου, οὐχ οἷόν τε, οὐδ' ἀσφαλὲς ὑμῖν δεδωροδοκηκότα τοῦτον ἀθῷον ἐᾶσαι. Ἀεὶ μὲν γὰρ, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, προσήκει μισεῖν καὶ κολάζειν τοὺς προδότας καὶ δωροδόκους, μάλιστα δὲ νῦν, &c.

CAPVT V.

Catulli Epigramma in Vettium, & Commentarium, in quo ſcripta videantur.

C. CAESAR in conſulatu ſuo quem cum M. Bibulo geſſit, cùm multa populariter & præter Senatus auctoritatem adminiſtraret, omnibuſque actionibus ſuis Optimatum dignitati aduerſaretur, commentus eſt callidum quoddam & acutum conſilium, quo Senatum & Optimates in populi inuidiam atque offenſionem trahere poſſet. Cn. Pompeius eo tempore propter amplitudinem rerum geſtarum, domi militiæque ſolus plurimum poterat. Eum igitur vt Senatui infenſum redderet, ſubornauit Vettium quemdam, qui de induſtriâ cum telo deprehendi ſe ſineret: atque is cùm, vt conſtitutum erat, à Conſule Cæſare in roſtra ad populum productus eſſet, indicium poſtularet; & fateretur, ſe vnà cum ſeruis, Pompeij occidendi cauſſâ, cum telo fuiſſe, eiuſque facinoris conſcios & impulſores ampliſſimos totius Senatus, & totam ferè iuuentutem nominaret. Quâ tam atrocis ſceleris ſuſpicione cùm Pompeium ipſum, tum etiam plebis animos à Senatus & bonorum cauſsâ abalienaret. Narrata hæc res copioſè eſt à Cicerone Epiſtolis ad Atticum, & à Suetonio in Cæſare. Nunc cuius cauſsâ hunc ſermonem inſtitui. Hac de re & de hoc ipſo Vettij facto intelligendum exiſtimo Epigramma illud Catulli:

In te ſi in quemquam, dici pote putide Vetti,
Id quod verboſis dicitur & fatuis.

Iſtâ

Iſtâ cum linguâ, ſi vſus veniat tibi, poßis
Culos & trepidas lingere cereolipas.
Si nos omnino vis omneis perdere, Vetti,
Dicas, omnino quod cupis efficies.

Hunc enim Vettium vt fatuum & putidum inſectatur, qui rem tam nefariam ſuſcepiſſet, & tot homines nobiliſſimos & optimos impurâ linguâ ſuâ nominare auſus eſſet. Neque aliter verſus iſte niſi de hiſtoriâ hac intellegi commodè poteſt:

Si nos omnino vis omneis perdere, Vetti.

Si, inquit, Vetti, non ſatis eſt tibi aliquos conſcios falsò nominare, ſed omnino omneis bonos vnà nobiſcum perdere vis:

Dicas, omnino quod cupis efficies.

Hic iocus Epigrammatis & venuſtas eſt. Si nos omneis vis perdere, inquit, nullo negotio & facilè potes id efficere. Dicas modò, id eſt, eloquere & audiamus ſemel ſermonem tuum, aſſequeris & efficies quod voles: tanta eſt enim inquinati & fœdiſſimi oris tui turpitudo, vt ſimul atque loqui cœperis, nos omneis audientes contagione perdas & inficias. Videtur hîc autem nefariæ cuiuſdam turpitudinis Vettium accuſare, vt qui ne capiti quidem ſuo parcere didiciſſet. Aliud porrò illud Epigramma quod in Cominium ſcripſit:

Si, Comini, arbitrio populi tua cana ſenectus
Spurcata impuris moribus intereat:
Non equidē dubito, quin primùm inimica bonorū
Lingua exſecta auido ſit data vulturio.
Effoſſos oculos voret atro gutture coruus,
Inteſtina canes, cetera membra lupi.

Scriptum mihi à Catullo videtur in Cominium, rabulam quemdam de foro, & odioſum accuſatorem, cuius & Cicero & Aſconius Oratione pro Cornelio meminerunt, & pro Cluentio Auito. A quo cùm eſſet vel ipſe Catullus vel amicorum eius aliquis iniuriâ affectus, ſeu forſitan etiam accuſatus, hoc Epigrammate acerbam eius & inimicam bonis omnibus linguam & loquacitatem inſectatus eſt. Vt autem hæc apertè & non diſſimulato nomine ſcripta ſunt in eos quos lædere deſtinarat, ita contrà illud Epigramma quod in Alphenum inſcribitur, ficto & ſuppoſiticio nomine manifeſtè in Pompeium mihi dirigi videtur, cuius nimiam potentiam tamen cùm reformidaret, non auſus eſt apertè & palàm in eum inuehi:

Alphene immemor, atq; vnanimis falſe ſodalibus,
Iam te nil miſeret dure tui dulcis amiculi,
Iam me prodere, iam non dubitas fallere perfide,
Nec facta impia fallacum hominū cælicolis placēt.
Quæ tu neglegis, ac me miſerum deſeris in malis.
Eheu quid faciant, dic, homines, cuive habeāt fidē?
Certè tute iubebas animam tradere, inique, me
Inducens in amorem, quaſi tuta omnia mi forent:
Idem nunc retrahis te, ac tua dicta omnia, factaq;
Ventos irrita ferre ad nebulas aërias ſinis.

Quæ mihi omnia ſub Ciceronis perſonâ in Pompeium ſcripta videntur. Atque ea de Ciceronis exſilio intellego. Cuius cauſſam præcipuam in Pompeio & Cæſare fuiſſe Cicero ſæpiùs teſtatur. Cæſar quidem apertè cum illâ furiâ P. Clodio faciens, Ciceronem oppugnabat: Pompeius, ſimulatione, falſis promiſſis, ad extremum etiam apertâ proditione eum euertit. Nam vt Cicero ſæpè teſtatur, & quod hîc Catullus dicit, ſemper Pompeius Ciceroni omnia tuta eſſe pollicebatur; verbum de eo Publium non eſſe facturum recipiebat; tandemque in ipſo diſcrimine ſupplicem & fidem eius implorantem eum deſeruit, vel verius prodidit. Hoc igitur nunc à Catullo Pompeio obiici crediderim, qui alioqui Cæſari & toti illi cauſſæ fuit inimiciſſimus, & multis aliis locis Ciceronis inimicos, Piſonem, Vatinium, Sex. Clodium, Cæſarem palàm eſt inſectatus.

CAPVT VI.

De Ciceronis loco pro Roſcio Amerino diligentiùs diſceptatum.

CICERO pro Sex. Roſcio:

Cùm iam proſcriptionis mentio nulla fieret, & cùm etiam ij qui anteà metuerant, redirent, ac iam defunctos eſſe periculis arbitrarentur, hominis ſtudioſiſſimi nobilitatis manceps ſit Chryſogonus.

Videre quàm multa in veterum ſcriptis diiudicandis nos fallant. Locus hic cui primâ fronte non videatur ſincerus & integer? aut cuius tam ſubtile iudicium & acumen eſt, qui deprauationem aliquam in eo latere poſſe iudicet? Sententia optima, optimis verbis elata, omnia aptè & ordine ſequentia. Non eſſe tamen locum hunc ſatis integrum Chariſius Soſipater perantiquus Grammaticus ſuſpicionem mihi fecit, aut verius fidem. Videlicet vt in membris noſtris ſæpè aliquid ruptum aut conuulſum eſt, quod tamen ita artificiosè celemus, vt niſi à conſciis difficile ſit vitium animaduerti: ita in veterum nonnumquam ſcriptis occulta quædam vitia & deprauationes

inſunt, quæ ſine Grammaticorum aut librorum veterum indicio, noſtrâ ſponte difficulter poſſimus deprehèndere. Chariſius igitur locum hunc hac ipsâ oratione nominatâ ſic affert: *Cùm iam nulla proſcriptionis commemoratio fieret, cùm etiam ij qui anteà proſcripti erant, ſederent, nomen refertur in tabulas Sex. Roſcij.* Quid poteſt à vulgatâ lèctione magis diuerſum eſſe aut diſcrepans? Et ſanè difficile hîc iudicium eſt. A librorum omnium veterum auctoritate, qui à vulgatis faciunt, non libenter recedo; & Chariſio tamen veteri Grammatico, cuius ætatem nullus, opinor, liber manuſcriptus, quamuis antiquus, æquare poſſit, fidem omnino derogare, impudentiæ ſit. Neglegentes ſæpè in auctorum verbis citandis veteres Grammatici; fateor. ſed tantam neglegentiam in Chariſio fuiſſe, qui ex totâ hac circumductione & periodo vix tria germana Ciceronis verba poneret, adduci non poſſum vt exiſtimem. Locum igitur totum membratim proponam, & dicam quid ſit in ſingulis iudicij mei. *Cùm iam proſcriptionis mentio nulla fieret*, vulgati referunt: Chariſius autem, *Cùm iam nulla proſcriptionis commemoratio fieret.* vtrumque retineri commodè poteſt; iſtud poſtremum tamen Chariſij auctoritas à me impetrat vt approbem. Sicuti contrà illud eiuſdem Chariſij præ vulgatâ lectione vehementer reiicio quod ſequitur, *Cùm etiam ij qui anteà proſcripti erant, ſederent.* Ex quâ lectione etſi ſententia non incommoda, falſa tamen efficitur. Falſum enim eſt & præter hiſtoriæ fidem, eos qui proſcripti erant, viuente adhuc L. Sullâ, ſediſſe, id eſt, dignitatem recuperaſſe & Senatores iterùm factos, horum enim erat ſedere; neque vmquam profectò ne recuperatâ quidem rep. proſcripti, aut etiam proſcriptorum liberi ad honores & dignitatem admiſſi ſunt. Quare illud *ſederent*, quod Chariſius habet, meâ ſententiâ reiiciendum eſt, & hac in parte vulgata lectio retinenda. Niſi fortè quiſpiam loco eius *ſederent*, *redirent* apud Chariſium reponendum exiſtimet, quod eſt omnino melius, nec tamen mihi planè ſatiſfacit. nam ne id quidem ſatis verè à Cicerone dicetur, eos qui ſemel proſcripti erant, auſos eſſe viuo adhuc & dominante L. Sullâ redire. Illud autem obſeruatione valdè dignum eſt, ex hac Chariſij citatione Ciceronis locum integro membro effici auctiorem, *Nomen refertur in tabulas Sex. Roſcij.* quæ verba ab omnibus vulgatis libris & abſunt, & deſunt, eaque legenda & interſerenda ſunt ante illa, *Hominis ſtudioſiſſimi nobilitatis manceps fit Chryſogonus.* Atque ita apta & conſequens ſententia efficietur. Antè enim in tabulas publicas nomen proſcriptorum referri debebat, quàm bona eius haſtæ ſubiici poſſent aut diuendi. Sic igitur totum locum legendum iudico: *Cùm iam nulla proſcriptionis commemoratio fieret, cùm etiam ij qui anteà metuerant, redirent, ac defunctos ſeſe periculis arbitrarentur, nomen refertur in tabulas Sex. Roſcij, hominis ſtudioſiſſimi nobilitatis manceps fit Chryſogonus.* Hæc huius loci, meo iudicio, vera lectio & reſtitutio eſt; etſi fateor, me aliquando propter hanc tantam diuerſitatem verborum, quæ in Chariſio & vulgatis eſt, exiſtimaſſe, ea quæ Chariſius affert, non ad hunc locum pertinere, ſed eſſe ex hac ipsâ oratione fragmentum aliquod, quod in vulgatis libris temporum iniuriâ periiſſet: fieri enim poteſt, vt eamdem rem Cicero, poſtulante ita cauſsâ, paullulùm commutatis verbis, iterùm alibi commemorauerit, & indicium memoriæ ſubuenerit. Hoc etſi video non omnino reiici poſſe, tamen in priorem illam ſententiam meam magis propendeo. Quòd ſiquis eſt, qui vulgatam illam lectionem pertinaciter defendat & probet, cum eo equidem de reliquis non magnoperè pugnabo: illud modò teneatur, verba ea quæ ego ex Chariſio ad Ciceronis locum addidi, omnino in vulgatis eſſe reponenda, eaque ratione Ciceronis orationem illam augendam & ſupplendam.

CAPVT VII.

In Propertio dignum quiddam obſeruatione annotatum.

VARIA eſt in Propertio & recondita eruditio, & præter ſententiarum elegantiam & acumen, multa in verbis quoque ipſis, quæ notatione & laude digna ſint. Illud quidem in eo valdè nouum, & haut ſcio an facilè apud alium ſcriptorem inuentum, vt verbis Simplicibus, vtamur enim Grammaticorum vocibus vt res poſſit intellegi, propriâ quadam & ſingulari ratione vtatur pro Compoſitis, eamque ſignificationem, quam verba iuncta habere debebant, neſcio quâ opinione elegantiæ, verbis ſimplicibus non rarò tribuat. Exemplis fiet res manifeſtior. Sectari

pro

pro Inſectari, Teſtari pro Deteſtari, præter ceterorum ſcriptorum morem, apud hunc poëtam inuenies, aliaque quæ nunc afferam. Quod qui vel ignoret, vel non obſeruet, in multis ſanè eum Propertij locis natare, & dubium hærere neceſſe ſit. Elegiâ VIII. libri ſecundi:

Exagitet noſtros manes, ſectetur & vmbras,
Inſultetque rogis, calcet & oſſa mea.

Sectetur pro Inſectetur manifeſtè hoc loco vſurpatum eſſe, qui non omnino ſit ingenio & iudicio rudis, vel ex ſequentibus facilè intellegat. Elegiâ item XVI. eiuſdem libri:

Non quia ſeptenas noctes ſeiuncta cubaris,
Candida tam fœdo brachia fuſa viro,
Nec quia peccaris, teſtor te, ſed quia vulgò
Formoſis leuitas ſemper amica fuit.

Hîc ego, *teſtor te*, deteſtor & accuſo te, interpretor. Quia autem locus hic obſcurior eſt, eumque ab iis qui in hunc poëtam ſcripſerunt, tentatum veriùs quàm explicatum video; non grauabor veſtrâ & Propertij mei cauſsâ totam eius ſententiam breuiter aſſeribere. Propertius totâ hac Elegiâ dolenter & acerbè apud Cynthiam conqueritur, Prætorem quemdam fœdum hominem & barbarum, ſed qui plenus & benè nummatus ex prouinciâ deceſſerat, à Cynthiâ in amore ſibi eſſe præpoſitum. Et poſt multas querelas addit: Etſi iuſta & æqua cauſſa iracundiæ meæ eſſe poſſit, ô Cynthia, non tamen hoc tantoperè doleo, quòd ſeptem continuas noctes in impuri iſtius complexibus iacueris, cùm intereà ſimulares te ſeiunctam cubare, & Iſidi operari; neque id ſucceſeo, quòd alium aliquem ad amorem tuum admittas: poſſum enim rara & verecunda dominæ meæ furta modicè ferre: ſed hoc vnum maximè me excruciat, & ideò iraſcor tibi ac te deteſtor, quòd verear ne hic nouus amator totum ſe ita tibi inſinuet, vt ego poſthac omnino excludar, nec primum locum, vt ſoleo, in amore tuo teneam. Solet enim vulgò & plerumque, inquit, formoſis comitari leuitas, & puellis propria eſſe in amore inconſtantia. Perit etiam pro Deperit, & amat, eadem Elegiâ dixiſſe videtur:

Ergo muneribus quiuis mercatur amorem?
Iuppiter! indignâ merce puella perit.

Hac ſententiâ: Bone Iupiter! eſtne dignum, puellas donis & muneribus amorem ſuum vendere, ac indignâ merce & pretio quemuis amare ac deperire? Elegiâ item IX. libri primi:

Quippe vbi non liceat vacuos ſeducere ocellos,
Nec vigilare alio nomine cedat amor.

Cedat non aliud quàm concedat, hoc loco valere, perſpicuum eſt. etſi vidi qui hunc verſum eius rei ignoratione mutare conati ſint. Hæc autem noua ſunt, fateor, & ſatis audacia, &, ſi verum quærimus, poëtis potiùs quàm oratoribus concedenda. etſi video ne Ciceronem quidem noſtrum, hominem alioqui in verbis nouandis cautum & verecundum, in vnâ quadam voce, quod obſeruauerim, hanc rationem refugiſſe. Tribuere enim pro Diſtribuere aliquoties apud eum inuenies, vt in illo optimo libro qui Orator inſcribitur: *Nec verò ſine philoſophorum diſciplinâ genus & ſpeciem cuiuſque rei cernere, neque eam definiendo explicare, nec tribuere in partes poſſumus.* Et eodem libro poſteà: *Tum videndum eſt quæ ſint eius generis ſiue formæ ſiue partes, vt in eas tribuatur omnis oratio.* Tribuere in partes, partiri & diſtribuere Cicero dixit. Ab eadem porrò ratione fluxiſſe videtur, quòd idem Propertius etiam contrà verbum compoſitum pro ſimplici vſurpauit, his verſibus:

Non vllo grauiùs tentatur Cynthia damno,
Quàm ſibi cum rapto ceſſat amore deus,
Præcipuè noſtri. maneat ſic ſemper adoro,
Nec quidquam ex illâ quod querar inueniam.

Adoro pro oro, ſeu veriùs, valdè & vehementer oro dixiſſe videtur.

CAPVT VIII.

M. Varronis locus deprauatiſsimus ex parte reſtitutus.

MISERET me profectò conditionis tuæ, M. Varro, cuius ſcripta plena eruditionis & elegantiſſimæ doctrinæ, temporum dicam an hominum imperitorum iniuriâ ita conflictata ſunt, vt nihil ad poſteritatem peruenerit corruptius, nihil deprauatius. Ne longè abeam, vel hunc vnum locum quem modò afferam, quis amans nominis & honoris tui ſine dolore aſpicere poſſit?

Ante auris modò ex ſobolibus paruuli intorti dimittebantur, ſed cincinni oculi ſuppætuli nigellis pupillis quam hilaritatem ſignificantes animi rictus paruiſſimus, vt refrenato riſu roſeo.

Quid potuit fieri corruptius? aut quid cogitari perturbatius? vix tria ſanè verba hac totâ circumductione ſuo ordine poſita, aut

ſincera videntur & integra. Conemur tamen, ſi non totum locum, at aliquas eius parteis emendatione noſtrâ reſtituere. Lego igitur: *Endoaures modicè * ex ſobolibus, & cincinni paruuli intorti demittebantur. Oculi ſuppatuli nigellis pupillis, neſcio quam hilaritatem animi ſignificantes; rictus puriſſimus, ore frenato, riſu roſeo.* Vel: *Endoaures modicè ſobolib' paruulis intorta dimittebantur, vt cincinni.* Deſcribere autem magnificum & modeſtum habitum neſcio cuius virginis aut matronæ Varro videtur, quò etiam pertinent verba hæc quæ Nonius ex hoc ipſo libro affert, *Collum procerum, fictum leni marmore, Regillam tunicam diffingitur purpurâ.* Sed in hoc fragmento cùm reliqua, vt mihi videor, non ineptiſſimè reſtituiſſem, illud tamen *ſobolibus* quid hîc ſibi vellet, aut quomodo mutandum eſſet, diuinatione nullâ aſſequi potui. hoc igitur relinquam peritioribus. *Endoaures* autem pro *Ante auris* repoſui: videturque mihi Varro antiquo more, *Endoaures* pro Inaures ita dixiſſe, vt Lucretius, Endogredi pro Ingredi, Endopedire pro Impedire, & Ennius, Endotueri pro Intueri, idemque Varro etiam libris De Vitâ populi Romani, Endo lecto pro In lecto, quo loco tamen vulgati Ante lecto referunt. Niſi fortè *Anteaures*, vt Inaures nouâ quadam ratione à Varrone dictæ ſint. Locus autem iſte quem adduxi, apud Nonium Marcellum exſtat, citatus è Satyrâ Papiappæ, corrupto ſanè titulo, ſed quem neceſſe habemus hoc nomine tantiſper vocare, donec melius aliquid inuenerimus.

CAPVT IX.

Terentij locus qui videatur de Alexide expreſſus.

MVLTA in Terentij Comœdiis ſunt à Græcis, vel potiùs omnia. Menandri & Diphili fabulas, vt ipſe fatetur, integras de verbo expreſſit; ſed ita tamen expreſſit, vt nonnumquam etiam ex aliis Græcis ſcriptoribus aliquid ad ornamentum fabularum ſuarum aliunde aſſciſceret. Veluti in Adelphis, quæ Comœdia à Diphilo eſt, egregiam illam ſimilitudinem de Vitæ inconſtantiâ, quam teſſerarum ludo comparat, neſcio certè an à Diphilo habeat; Alexidem quidem comicum & ipſum poëtam hac eadem comparatione vſum eſſe obſeruaui. Alexis:

Τοιοῦτο τὸ ζῆν ἐστιν, ὥσπερ οἱ κύβοι
Οὐ ταὔτ' ἀεὶ πίπτουσιν, οὐδὲ τῷ βίῳ
Ταὐτὸν διαμένει σχῆμα, μεταβολὰς δ' ἔχει.

Terentius:

Ita vita eſt hominum quaſi cùm ludas teſſeris,
Si illud quod eſt maximè opus iacto non cadit,
Illud quod cecidit fortè, id arte vt corrigas.

Eadem, vt videtis, in vtroque ſimilitudo eſt, quamuis vterque ad aliam & diuerſam rem demonſtrandam eâ ſit vſus. Non affirmo igitur, Terentium hanc habere ab Alexide; Græcum tamen illum ſimile quiddam dixiſſe, operæpretium putaui annotare.

CAPVT X.

Q. Aſconium & Valerium Maximum De P. Rupilio à Cicerone diſſentire videri.

CICERO accuſatione in Verrem P. Rupilij, qui leges Siculis De Legatorum decem ſententiâ tulit, ſæpiùs commeminit. Sed quando Rupilius leges eas tulerit, video Ciceroni cum Valerio Maximo & Aſconio non ſatis conuenire. Nam Cicero quidem manifeſtè leges eas à prætore Rupilio latas eſſe dicit libro ſecundo De Præturâ Siculienſi:

Dicit Heraclius ius eſſe certum Siculis quo iure inter ſe certarent, legem eſſe Rupiliam, quam Prætor Rupilius ex S C. De Decem legatorum ſententiâ dediſſet.

Valerius autem Maximus ſcribit, hunc P. Rupilium, cùm initio operam publicanis vili officio dediſſet, Conſulem poſteà eſſe factum, ab eoque Conſule vniuerſos Siculos leges accepiſſe, & prædonum item fugitiuorumque bellum in Siciliâ profligatum & confectum. Aſconius etiam à Valerio apertè facere videtur, cuius verba ſubiunxi. *Hic eſt*, inquit, *P. Rupilius qui quondam ex publicano factus Conſul, poſteà de decem legatorum ſententiâ leges Siculis conſcripſit.* Quid igitur? falſum in hiſtoriâ Ciceronem exiſtimemus? & hoc inter eius *μνημονικὰ ἁμαρτήματα* referamus? difficile equidem eò confugio. & valdè mirum ſit, Ciceronem in re tam recentis memoriæ, & in quâ erroris ſui populum ipſum teſtem habere poſſet, adeò neglegentem eſſe lapſum: & ſi lapſus tamen eſſet, non eſſe id ab Aſconio qui manifeſtè ab eo diſſentit, annotatum. Itaque & aliquando ſuſpicatus ſum, illum Ciceronis locum, in quo prætorem Rupilium facit, corruptum eſſe, & cùm Cicero ſcripſiſſet, *Legem eſſe Rupiliam, quam P. Rupilius*

neglegentem aut non intellegentem librarium ex eâ notâ quæ Publium ſignificet, Prætorem feciſſe. Cuius ſententiæ adeò me non pœnitet, vt, donec coarguar, adhuc in eâ conſtanter maneam, malimque librarium neglegetitiæ, quàm Ciceronem ignorantiæ condemnari. Eadem etiam oratione quòd Cicero Siciliam primam in formam prouinciæ redactam eſſe confirmat, alij auctores ſunt qui id Sardiniæ tribuant.

CAPVT XI.

M. Catonis loci duo, alter apud Agellium, alter apud Priſcianum, emendati.

AGELLIVS illuſtrem quemdam locum M. Catonis cenſorij ex Originibus affert, quo ille Q. Ceditij tr. mil. præclarum factum & inſignem animi magnitudinem purè & eleganter narrauit:

Dij immortales tr. mil. fortunam ex virtute eius dedêre. nam ita euenit cùm ſaucius multifariàm ibi factus eſſet; tum volnus capiti nullum euenit, eumque inter mortuos defatigatum volneribus atque ſpirantem quòd ſanguen defluxerat cognouere, eumque ſuſtulere, iſque conualuit, ſæpeque poſt illam operam reip. fortem atque ſtrênnam perhibuit, illoque facto quòd illos milites ſubduxit, ceterum exercitum ſeruauit.

Locus elegans & ſine fuco ac cincinnis ſimpliciter narratus, quem tamen vetuſtæ cuiuſdam vocis, quâ Cato vſus erat, ignorantiâ deprauatum habemus. Loco enim eius; *Sæpeque poſt illam operam*, omnino legendum eſt, *Sæpeque poſtillà, operam reip. Poſtillà* autem antiquum verbum eſt, idemque quod poſteà ſignificat, quo & Ennius; & Terentius, Catullus & Propertius vſi ſunt. Addam hîc etiam eiuſdem Catonis locum ex oratione contra Veturium, qui apud Priſcianum vitiosè ita legitur:

Aquam Anienem in ſacrarium inferre oportebat, non minùs autem X V. *millia Anien abeſt.*

Legendum haut dubiè atque emendandum eſt, *Aquam Anienam*. vti Propertius dixit, lympham Anienam:

Et cadit in patulos lympha Aniena lacus.

CAPVT XII.

Duûm locorum Propertij correctio.

PROFECTO experiendo demum ſentio quod à doctiſſimis noſtri temporis viris proditum video, Nullum eſſe mendum in veterum ſcriptis tam puſillum, quod non permagni interſit tamquam è facie maculam deleri. Res enim ſæpè parua & vix dignus error eſt, qui planam alioqui & dilucidam ſententiam ita vel peruertat, vel impediat, nihil vt in eâ primum ſit, nihil extremum. Ne labar longiùs, vel exempli cauſsâ illum Propertij libro primo verſum quàm parua cauſſa eſt quæ corruperit, & adhuc obſcurauerit!

Et mihi non deſunt turpes pendêre corollæ,
Semper & excluſis ſigna iacere faces.

Hîc vnius litteræ ſuperflua additio ſententiam totam peruertit, quæ detracta eadem eſt planiſſima. Legendum eſt enim:

Semper & excluſi ſigna iacêre faces.

Sequentis enim vocis prima littera ad prioris finem adhæſerat, quod aliàs ſæpè. Solent autem amantes, cùm totam noctem fruſtrà, & non recepti dominæ foribus inuigilaſſent, exſtinctas & deficientes faculas ad oſtium abiicere; quas dum vicini, & prætereuntes manè viderent, facilè eo ſigno iudicabant, amatores eam noctem ibi inſomnem traduxiſſe, atque ira dominam, quæ ædes eas haberet, non nimis honeſtam & pudicam eſſe. Faces autem & coronæ iſtæ, ſigna ebriorum. Plutarchus in Pyrrho: Καὶ τοῦ δήμου καθιζομένου, λαβὼν στέφανον τῶν ἑώλων καὶ λαμπάδιον, ὥσπερ οἱ μεθύοντες. Conqueritur igitur ianua, quam hoc loco Propertius loquentem induxit, non poſſe ſe pudorem dominæ ſuæ defendere, etiamſi maximè velit, cùm alius noctu foribus carmina affigat; alius ianuam corollis ornet; alius exſtinctas faces ad oſtium abiiciat: quæ omnia de dominæ impudicis moribus ſe tacente facilè teſtentur. Eadem planè & gemina cauſſa erroris eſſe mihi videtur illo verſu libro tertio:

Cur tua præſcripto ſeuecta eſt pagina gyro?
Non eſt ingenij cymba grauanda tui.

Quo loco libenter equidem legerim:

Cur tua præſcriptos euecta eſt pagina gyros?

Etſi non deſunt qui illud *ſeuecta*, pro ſeorſum vecta interpretantur, à quibus eò verecundiùs diſſentio, quòd amicis meis quibuſdam eruditis hominibus idem videri intel-

intellego. Mihi tamen non paullò elegantiùs, atque etiam vſitatiùs, Euehi terminos aut gyrum, dici videtur, quàm Seuehi gyro, vt omittam, me id verbum ſimili aliquâ locutione apud idoneum & veterem auctorem nondum repperiſſe.

CAPVT XIII.

Ratio quædam loquendi minimè vulgata in Cæſare & Virgilio obſeruata.

OBSERVASSE videor, C. Cæſarem peritum hominem, & in ſermone proprietatis valdè amantem, *In manibus eſſe*, nouâ quadam ratione, & præter vulgatam conſuetudinem vſurpaſſe Commentario ſecundo Rerum à ſe geſtarum:

Subitò omnibus copiis prouolarunt, impetumque in noſtros equites fecerunt. His facilè pulſis ac perturbatis incredibili celeritate ad flumen decurrerunt, vt pænè vno tempore & ad ſiluas, & in flumine, & in manibus noſtris hoſtes viderentur.

In manibus eſſe, niſi fallor, dixit præſentes. eſſe, & ita propinquos, vt pænè manibus tangi poſſent. Quomodo etiam illud Virgilij accipiendum mihi videtur:

Quod votis optaſtis adeſt, perfringere dextrâ,
In manibus Mars ipſe, viri.

Id eſt, quod votis ſemper optaſtis, vt pugnâ decernere cum hoſte poſſetis, nunc aliquando contigit, ecce in manibus Mars, & præſens iam nunc pugna eſt. Cicero etiam non longè diſſimili ratione in Bruto ſcripſit illud: *Sed ecce in manibus vir & præſtantiſſimo ingenio, & flagrantiſſimo ſtudio C. Gracchus.* Cato item Cenſorius: *Neque mihi ædificatio, neque vaſum, neque veſtimentum vllum eſt in manu pretioſum.* Memini me autem ſimile etiam aliquid apud Arrianum Græcum ſcriptorem legere, cuius exemplum libenter apponerem, ſi libet mihi nunc in manibus eſſet. Quod autem Cicero libro quinto in Verrem de ſuppliciis ſcribit, *Dij approbent. habemus hominem in Fecialium manibus educatum.* id interpretor, in præſentiâ fecialium, & perpetuâ conſuetudine educatum. Quod qui immutare conati ſunt, & ex eo *in fecialium moribus* fecerunt, dum acuti videri volunt, non aliud quàm ignorantiam ſuam prodiderunt. Exſtat hoc idem dicendi genus in vetuſtò & elegantiſſimo Epigrammate:

Doctâ, eruditâ pænè muſarum manu.

Hæc ego idcircò annotare volui, vt videremus in quot quamque varias ſignificationis formas vna eademque oratio fingi & inflecti poſſit.

CAPVT XIV.

De Ciceronis loco quodam in Bruto diſceptatum.

MAGNA fuit ſemper Ciceronis de Iſocrate opinio, honorificum de ſcriptis eius iudicium. Cuius laudes cùm multis locis magnificè perſecutus ſit, tum nuſquã, vt opinor, præclarius aut honorificentius de eo teſtimonium reliquit, quàm in eo libro quem Brutum, vel De claris Oratoribus inſcripſit:

Exſtitit, inquit, *iam ſenibus illis quos paullò antè diximus, Iſocrates, cuius domus cunctæ Graciæ quaſi ludus quidam patuit atque officina dicendi, magnus orator & perfectus magiſter, quamquam forenſi luce caruit, intraque parietes aluit eam gloriam, quam nemo quidem, meo iudicio, eſt poſteà conſecutus.*

Quæ ſi rectè leguntur, propenſione quadam voluntatis ſuæ in Iſocratem, magnam & profectò nimiam laudem ei tribuiſſe putandus eſt Cicero, cui tantam gloriam affingit, quantam neminem poſteà oratorem conſecutum exiſtimat. Quid enim? Æſchines, aut eo præſtantior orator Demoſthenes ad Iſocratis gloriam non peruenerunt? imò etiam multis partibus ſuperauerunt. neque exiſtimare poſſum, quamuis valdè Iſocratem ſuum amauerit, vt certè amauit, Ciceto, auſum tamen eum fuiſſe, Iſocratem non dicam præferre, ſed contendere cum Demoſthene. Itaque iudicet quiſque vt volet, ego tamen Ruffini Grammatici lectionem non poſſum non vehementer approbare, qui hoc loco manifeſtè legit, *intraque parietes aluit eam gloriam, quam nemo quidem, meo iudicio, eſt poëta conſecutus.* Quâ lectione, meo iudicio, nihil aut verius eſſe poteſt aut elegantius, vt videlicet Cicero ita Iſocratem laudet, vt dicat, magnum quidem eum oratorem & perfectum magiſtrum fuiſſe; ſed tamen quia intra priuatos modò parietes poëtarum in morem verſata ſit eius oratio, neque in forum atque aciem prodierit, non cum oratorum gloriâ eſſe comparandum, ſed in ſuo genere meruiſſe eam laudem, ad quam nemo poëta peruenerit. Ac valdè quidem aptè & conuenienter eum oratorem

cum poëtis comparare mihi videtur, qui alioqui eo genere vſus eſt numeroſæ orationis quæ parùm à verſu differat, & cuius dictionem poëticam Dionyſius Alicarnaſſæus, aliique magni iudicij ſcriptores veteres vocauerunt. Atque hanc tamen lectionem, de quâ tantoperè aſſeueraui, ſiquis non probat, meminerit, eam non à me confictam, ſed in veteri Grammatico inuentam, diuulgatam, & confirmatam.

CAPVT XV.

Ex oratione eâ, quæ Ciceroni in Salluſtium inſcribitur, locus emendatus.

HABEBO honorem hunc vel Ciceronis nomini, vt ex oratione eâ, quam opinio eſt, à Cicerone in Salluſtium eſſe conſcriptam, deprauatum locum quemdam vel indicem, vel emendem: non me hercle orationis ipſius cauſsâ, quam ego & ineptam & vix dignam iudico quæ iterùm legatur, ſed, vt dixi, in Ciceronis ſolius gratiam, cuius eloquentiſſimi viri nomen illi neſcio cuius declamatoris & rabulæ orationi hactenus indignè manſit præfixum. Statim igitur ab initio orationis iſtius poſt longum & otioſum exordium, hæc hominis Sophiſtæ verba ſunt:

Verùm eò magis odiſſe debetis hominem, qui ne incipiens quidem peccare, minimis rebus poſuit rudimentum; ſed ita ingreſſus eſt, vt neque ab alio vinci poſſit, neque ipſe ſe omnino reliquâ ætate præterire. Itaque nihil aliud ſtudet, niſi vt lutulentus ſus cum quouis volutari. Longè verò opinione fallitur. non enim procacitate linguæ vitæ ſordes eluuntur.

In hac oratione vſus ſum aliquando antiquiſſimo libro, qui apud Gemblacenſes aſſeruatur, in quo illud *ſus*, quod ſtatim poſt *lutulentus* ſequitur, manifeſtè aberat. Ex quâ occaſione cùm locum totum attentiùs conſiderare, & cum præcedentibus ac ſequentibus conferre cœpiſſem, iudicaui ſanè, verba hæc quomodo in vulgatis leguntur, non ſatis ſincera eſſe & integra; id quod ex orationis ipſius ductu & ſerie quilibet mecum facilè videat. Quàm aptè enim aut quomodo tandem iſta cohærent? *Itaque nihil aliud ſtudet, niſi vt lutulentus ſus cum quouis volutari. Longè verò opinione fallitur. non enim procacitate linguæ vitæ ſordes eluuntur. ſed eſt quædam*, &c. In quibus primis verbis cùm impudicitiam Salluſtio obiicere videatur, ſtatim tamen de procacitate linguæ eius, & calumniandi ſtudio ſubiungit. Itaque cùm de toto loco attentiùs aliquando cogitarem, viſus mihi ſum tandem veram eius ſententiam & germanam lectionem repperiſſe. Primum enim illud *ſus*, quod à veteri libro deeſt, & quod ex præcedentis dictionis geminatâ ſyllabâ natum erat, rectè deeſſe iudicandum eſt. deinde ſi illud *volutari* in *velitari* mutaueris, apta & cum ſequentibus rectè cohærens efficietur ſententia: *Itaque nihil aliud ſtudet, niſi vt luculentus cum quouis velitari. Longè verò*, &c. Id eſt, ita procax effectus eſt Salluſtius, vt nihil aliud ſtudeat, niſi tamquam homo feſtiuus & luculentus cum quouis velitari, & quemuis calumniis ac improbâ linguâ inceſſere. Quæ quidem lectio ſequentibus ſtatim verbis manifeſtè comprobatur: *Longè verò opinione fallitur. non enim procacitate linguæ vitæ ſordes eluuntur, ſed eſt quædam calumnia, quam vnuſquiſque noſtrûm teſtante animo ſuo fert de eo, qui falſum crimen bonis obiectat*. Dicit igitur hic quicumque tandem rabula, Salluſtium hominum impuris moribus & à puero in omni ſcelerum colluuione verſatum atque imburum, non aliud ſtudere ac conari, quàm vt eamdem vitæ labem quam ipſe concepit, in bonos & probos viros deriuet & transfundat, eorumque inſectatione de ſuâ inuidiâ aliquid deoneret. Longè verò eum hac in re falli & errare ait, neque calumniis aut procacitate linguæ anteactæ vitæ maculas elui; ſed potiùs cùm ea flagitia aliis obiiciat, quæ ipſe in ſe agnoſcat, illud aſſequi, vt eorum commemoratione, ſua & propria vitia in audientium animis renouet, & quodammodò aperiat. Velitari autem hoc loco inſectari & probra obiicere ſignificat, in quam ſententiam apud veteres ſcriptores frequenter inuenitur. Plautus: *Neſcio quid velitati eſtis inter vos*: Afranius, *Intereà verbis iactare inter ſe & labiis velitari*. Et alius quiſpiam comicus: *Comparce verbis velitari, ad rem veni*. Ita autem & Feſtus velitationem vltrò citroque probrorum obiectionem eſſe ait, idque verbum ab haſtis velitaribus ductum oſtendit. Quomodo fortaſſis iocus etiam ille Ciceronis in Epiſtolis ad Familiares accipiendus ſit: *Me autem à te vt ſcurram velitem malis oneratum eſſe, non moleſtè tuli*. Sed hæc fortè in eiuſmodi nugatoriâ oratione annotare vix operæpretium fuit. quam qui non videat Ciceronc eſſe indignam, aut parùm

is profectò in iudicando poſſit, aut de Ciceronis eloquentiâ valdè ieiunè & malignè ſentiat.

CAPVT XVI.

Indicatus Ciceronis locus in Verrem, qui videatur eſſe ab Æſchine.

M. Cicero cùm C. Verris improbiſſimum factum & immaniſſimam prædam grauiter coargueret, quam à Iunio pupillo templi Caſtoris nomine extorſiſſet, callido argumento & ad rem apto vſus eſt, Non eſſe quærendum, quid Verres in vltimâ Pamphyliâ aut Siciliâ feciſſet, qui in illo Caſtoris monumento, in cottidiano conſpectu iudicum & populi Romani poſito, tam clarum improbitatis & furtorum ſuorum teſtimonium reliquiſſet. Verba Ciceronis apponam, quibus is hanc rem grauiter & acerbè dixit:

Quæremus etiam quid iſte in vltimâ Phrygiâ, quid in extremis Pamphyliæ partibus fecerit; qualis in bello prædonum prædo ipſe fuerit; qui in foro populi Rom. pirata nefarius reperiatur? dubitamus quid iſte in hoſtium prædâ molitus ſit, qui manubias ſibi tantas ex L. Metelli manubijs fecerit? exſpectemus quid dicant ex Siciliâ teſtes?

Æſchines porrò acer & ipſe orator, gnarusque dicendi, cùm Timarchi præturam, quam Andri geſſerat, reprehenderet, dicerétque, eum ad explendas libidines ſuas multis ingenuis mulieribus vim attuliſſe, aliaque multa nefanda perpetraſſe; poſtremùm hoc ipſo argumento, quo Cicero vſus eſt, negatque eſſe dubitandum quid abſens Timarchus apud ſocios per vim & imperium egiſſet, qui Athenis in vrbe ipſâ, in conſpectu ciuium ſuorum tam inſolenter & improbè ſe geſſiſſet: τὶ δὲ προσδοκᾶν τὸν Ἀθήνησιν ὑβριστὴν, οὐκ εἰς τοὺς ἄλλους μόνον, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ σῶμα τὸ ἑαυτοῦ, νόμων ὄντων, ὑμῶν ὁρώντων, ἐχθρῶν ἐφεστηκότων, τοῦτον τὸν αὐτὸν λαβόντα ἄδειαν καὶ ἐξουσίαν καὶ ἀρχὴν, τίς ἂν ἐλπίσειεν ἀπολελοιπέναι τι τῶν ἀσελγεστάτων ἔργων; Aut igitur Ciceroni idem quod Æſchini in mentem venit, aut, quod veriſimilius eſt, Cicero, cùm iſta ſcriberet, ad illum Æſchinis locum exprimendum mentem & cogitationem retuliſſe exiſtimandus eſt.

CAPVT XVII.

De Propertij locis duobus coniectura.

Propertii verſus ſunt libro tertio:

Omnia non pariter rerum ſunt omnibus apta,
Fama nec ex æquo ducitur vlla iugo.
Gloria Lyſippo eſt animoſa effingere ſigna,
Exactis Calamis ſe mihi iactat equis.

Hac Elegiâ Propertius idem ferè argumentum tractauit, quod Horatius Ode illâ primâ ad Mæcenatem, alios videlicet alij rei aptos eſſe & idoneos, & vnumquemque in ſuo genere laudem aliquam & famam merere. Sed in hac ſecundus ille verſus:

Fama nec ex æquo ducitur vlla iugo.

& ſententiam habet intricatam ac obſcuram, tum ne lectionem quidem ſatis fortaſſe integram. quod quidem vel lectionis varietas indicare poſſit. Nam in vetuſtioribus paullò libris verſus hic ita legitur:

Flamma nec ex æquo ducitur vlla rogo.

Quæ lectio, meo iudicio, non modò non melior eſt vulgatâ, ſed etiam deterior, & ad efficiendam idoneam aliquam ſententiam longè ineptior. Videamus igitur & nos, quoniam à libris nihil iuuamur, poſſimúſne ex ingenio & diuinatione noſtrâ meliorem aliquam huius loci lectionem & ſententiam conſtituere. Quid ſi igitur verſum hunc vnius vocis leui mutatione ita legamus?

Fama nec ex æquo ducitur vna iugo.

Non auſim affirmare, veram hanc & germanam Propertij eſſe lectionem, ſed idoneam & aptam ex eâ ſententiam effici, id mihi facile eſt oſtendere. Vt Propertius videlicet dicat, ne ex æquo quidem iugo, id eſt, pari & ſimili arte eamdem famam & idem nomen venire, & ſummos ac penè pares artifices; ex eadem tamen arte non eamdem gloriam apud poſteros inueniſſe. Quam ſententiam certè cùm Elegiæ totius argumentum, tum exempla illa ſtatim ſequentia valdè comprobant, Lyſippus, Calamis, Mentor, Praxiteles, ſummi artifices fuerunt, & in eadem fingendi arte elaborauerunt: diſparem tamen & diuerſam laudem ſinguli conſecuti ſunt. Ille marmoreo opere excellit, hic ebore præſtat, ille hominum formis cælandis, hic equorum aliorumque animalium magis idoneus eſt; alius denique aliâ re magnus eſt. Vt hoc ſimile planè ſit illi, quod Cicero de Oratore in eamdem ſententiam ſcripſit: *Vna fingendi ars*

eſt, in quâ præſtantes fuerunt Myro, Polycletus, Lyſippus: qui omnes inter ſe diſſimiles fuerunt, ſed ita tamen vt neminem ſui velis eſſe diſſimilem. Vna eſt ars ratioque picturæ, diſsimillimíque tamen inter ſe Zeuſis, Aglaophon, Apelles: neque eorum quiſquam eſt, cui quidquam in arte ſuâ deeſſe videatur. Qui Ciceronis locus ita omnino huic Propertij ſimilis eſt, vt ego eò audaciùs pronunciem, hunc verſum ita vti eum reſtitui, videri legendum. Quoniam autem ad coniecturas veni, addam hoc loco etiam aliud quoddam ſeu iudicium, ſeu opinionem meam de verſu quodam Propertij, qui libro illo ſingulari, quem vulgò quartum faciunt, legitur:

Sunt aliquid manes. lethum non omnia finit,
Luridaque euictos effugit vmbra rogos.
Cynthia namque meo viſa eſt incumbere fulcro,
Murmur ad extremæ nuper humata viæ.

Qui poſtremus verſus cùm ne is quidem apertam ſententiam habeat, nec illud *murmur* hoc loco aptum vllo modo videatur, putaui aliquando, non incommodè *marmor* legi poſſe, hac ſententiâ: Cynthia nuper ante oculos obſeruari mihi in ſomniis viſa eſt, illa, inquam, ipſa Cynthia, quæ ad marmor & ſepulcrum extremæ viæ condita eſt. Quòd enim in ſepulcris monumenta ex marmore plerumque conſtitui ſolent, marmor ipſum pro ſepulcro aliquando accipi videtur, vt illo Propertij verſu:

Quandocumque igitur vitam mea fata repoſcent,
Et breue in exiguo marmore nomen ero.

Sepulta autem Cynthia fuit in extremâ viâ Tiburtinâ prope ripam Anienis, ſiquid hoc fortè ad rem pertinet.

CAPVT XVIII.

De Ciceronis loco in Piſonem coniectura tenuis.

SENTIO me his ſcriptis coniecturas quaſdam meas inſperſiſſe, quæ neque mihi ipſi magnoperè probentur, & à legentibus fortaſſe etiam rideantur. Quæ ſiue ſtultitia mea eſt, ſiue temeritas vocanda, interpretetur enim quiſque vt volet; tamen in hac ſententiâ ita conſtanter maneo, nihil vt tam minutum aut leue occurrat, quod magnis Auctoribus lucem aliquam afferre poſſit, quin id libenter ſcriptis meis mandem, & eruditorum iudicio ſubiiciam. Quod quidem ipſum etiam nunc in Ciceronis loco quodam facturus ſum, eò quidem liberiùs & libentiùs, quòd & locus ipſe eiuſmodi eſt, quem corruptum & deprauatum eſſe conſtet, vt eum hac temeritate meâ ampliùs deprauare non poſſim; & quòd hac in re virorum eruditorum exemplum ſequor, qui hunc ipſum locum eadem audaciâ quâ nos, de opinione ſuâ reſtituere ſunt conati. Locus Ciceronis quem dico hic eſt:

Quod mihi igitur certamen eſſet eiuſmodi? cum C. Mario ſcilicet; aut cum aliquo pari, an cum altero barbaro Epicuro, cum altero Catilinæ laternario?

In vetuſtis libris partim *Lanternarius*, partim *Lautumarius*, exſtare viri eruditi teſtantur. ex quo poſtremo magni iudicij & ingenij vir A. Turnebus *Lautumiarius*, quaſi colonus & inhabitator carceris faciendum ſubtiliter putauit. Mihi fuit cùm probaretur *Laterarius* legi, quaſi alter Catilinę ſodalis, atque ita intimus qui à latere eius numquam diſcederet. Nunc cùm locum attentiùs conſiderarem, longè aliud mihi videtur, neque aut illud *Laterarius* aut *Lautumiarius* probo, ſed corruptam totam ſententiam exiſtimo, & quà à lectione, quà ab interpunctione mendoſam, de quâ reſtituendâ coniecturam meam equidem proponam. Veterum librorum lectionem, inter alias eſſe *Lautumarius*, Faërnus & alij teſtati ſunt. eius lectionis veſtigia diu ſcrutatus, viſum eſt mihi tandem, ducente me ad eam opinionem ſententiâ ipsâ, legendum ex eo, *at timui, ais.* quod quidem mirum eſt quàm aptè & eleganter ad totam ſententiam hîc conueniat. Sed locum priùs totum proponam quomodo legendum eum iudico, tum interpretabor: *Quod mihi igitur certamen eſſet eiuſmodi? cum C. Mario ſcilicet, aut cum aliquo pari, an cum altero Barbaro Epicuro? cum altero Catilina? At timui, ais. quos? nempe herclè ego neque ſupercilium tuum, neque collegæ tui cymbala ac crotala fugi, neque tam fui timidus, vt qui in maximis turbinibus ac fluctibus reip. nauem gubernaſſem, ſaluamque in portu collocaſſem, frontis tuæ nubeculam, tum collegæ tui contaminatum ſpiritum pertimeſcerem.* Pro illo igitur *Catilinæ*, *Catilina* lego, vt reſpondeat illi quod ait, *cum altero Epicuro.* Illud autem, *At timui, ais*, Cicero dixit quaſi reſpondens, opinor, orationi Piſonis, quam ille ante Ciceronem eodem die in Senatu habuerat. Nam quoties de diſceſſu ſuo Cicero loquitur, valdè ſemper laborat, vt timoris & parui animi ſuſpicionem à ſe remoueat; quod vnum præcipuè inimici in eo criminabantur, tamquam non per vim expulſus eſſet, ſed homo fracti & abiecti animi per timorem

rem ſponte diſceſſiſſet. quod & ex oratione pro Sextio, & aliis locis apertè videre licet. Atque hæc lectio mea valdè ex ſequentibus, ſiquis attenderit, confirmari videtur, *Nempe herclè ego*, inquit, *neque tuum ſupercilium, neque collegæ tui cymbala ſfugi, nec tam ſui timidus*, &c. Quibus omnibus non aliud quàm timoris opinionem deteſtatur & excuſat, vt omnino appareat ſimile aliquid à Piſone ei antè fuiſſe obiectum, cui nunc reſpondeat. Et ceteroqui certè illud *quos*, niſi ita, vt ego dixi, interrogando legatur, apertè ſuperare & redundare hoc loco videtur. Sed nolo de hac coniecturâ meâ ampliùs aſſeuerare, ne eam confirmando etiam probare videar; quam tamen teſtor me non antè reiecturum, quàm eruditis viris, quibus hunc locum delego, eam diſplicere videro.]

CAPVT XIX.

Videri veteres nomina quædam aliter ſcripſiſſe & pronunciaſſe quàm hodie ſcribimus, in eamque rem Varronis locus explicatus.

In multis veteres illos Romanos aliam quamdam & longè diuerſam à noſtrâ partim ſcribendi, partim pronunciandi rationem ſecutos eſſe, & iam antè alibi demonſtrare me memini, & his paucis exemplis quæ afferam, fiet manifeſtius. Frons, Pons, Mons, atque ex hoc genere alia, ea omnia nos per N. litteram, vti ego ſcripſi, efferimus, & rectè efferimus; veteres tamen illi noſtri neſcio an hæc omnia, Pos, Mos, Fros, ſine eâ litterâ pronunciaſſe exiſtimandi ſint. Terentius quidem Varro vir cum Græcis litteris perfectus & Latinis, tum antiquitatis cum primis imitator diligens, non aliter ea nomina ſcripſiſſe videtur. Atque hinc facit quod Soſipater Chariſius annotat, Varronem in libris Antiquitatum Romanarum, *Fros, fænum, meſſis*, ſine N. litterâ *Fros* ſcripſiſſe, & quod Varro ipſe ſub initiū, opinor, IV. libri de Linguâ Latinâ ad Ciceronem ſcriptum reliquit, *Videtur etiam pos potiùs pontem ſignificare, quàm potentem*, qui ſanè locus ab hac ſcripturâ apertè eſt. Quid enim Pons, vt nos dicimus, cum potente commune habere poſſit, niſi Varro, atque illa eruditorum ætas id generis nomina ſine hac litterâ pronunciaſſet? Nonio etiam Marcello in hanc rem teſtimonium denunciare poſſem, niſi duo quædam certiſſima eius loca per imperitorum in deprauandis veterum ſcriptis audaciam mihi eſſent erepta: quæ tamen ego non patiar iacere in tenebris, eaque à vitio, ſi poſſum, vindicabo. Duobus igitur locis diligenter Nonius & ſtudioſè annotat, *Fros* pro fronde à Varrone eſſe vſurpatum, quibus tamen locis vulgati deprauatè, *Frons* referunt. Quid enim Nonio in mentem venerit tam ſeriò bis admonere, Frons pro fronde veteres dixiſſe, rem & vſitatam, & vel pueris notam? præſertim etiam cùm in exemplis quæ Nonius affert, non aliud, quàm *Fros*, recto caſu inueniatur. Ergo Nonius his quidem locis corrigendus eſt, neque aliud monere voluiſſe putandus, quàm id, quod etiam Chariſius admonuit, *Fros* pro fronde veteres dixiſſe. Solent autem, vt etiam id addam, in aliis quibuſdam dictionibus N. litteram vt ſuperuacuam, minimeque neceſſariam vetuſtiores reiicere. Ita *Tunſus* & *Pranſus*, & item *Tuſus* & *Praſus*, in præterito ſine vllo diſcrimine veteres pronunciaſſe, Papirianus antiquus Grammaticus teſtatur.

CAPVT XX.

Plutarchum & Appianum in Ciceronis hiſtoriâ leuiter errasse videri.

Graecos homines in omni litterarum genere ſemper noſtris doctiores & eruditiores habitos eſſe & fateor, & facilè patior. Sed tamen valdè oportet & noſtra faſtidiat, & externa amet, qui Græcos in hiſtoriâ deſcribendâ cum Romanis audeat contendere. Non quin ij & plures, & acriori etiam ſtudio in hanc ſcribendi laudem incubuerint; ſed quòd ferè videmus eos in externis præcipuè & peregrinis hiſtoriis deſcribendis nullâ animi prouiſione fugere potuiſſe, quin varia cùm in rebus ipſis geſtis peccarent, tum in nominibus præcipuè propriis turpiter laberentur. Quale, exempli cauſsâ, illud mihi videtur, quod Plutarchus & Appianus tradiderunt, M. Catonem primùm in Senatu honorificum illud & veriſſimum Patris patriæ cognomen Ciceroni tribuiſſe. Magni viri, qui hoc tradiderunt, quis negat? ſed tamen ſiue hoc illi aliorum auctoritate inducti ita ſcripſerint, ſiue etiam in nomine, quod ego exiſtimo, negligenter errauerint, non laboro: mihi quidem patiamini, quæſo, grauiorem hac in re Ciceronis ipſius auctoritatem eſſe, quàm iſtorum, quamuis magnum teſtimonium. Nam Cicero quidem ſæpiùs teſtatur, hunc ſibi tantum honorem à Q. Catulo eſſe habitum:

bitum: veluti oratione in L. Piſonem. *Me, inquit, Q. Catulus princeps huius ordinis & auctor publici conſilij frequentiſsimo Senatu Patrem patriæ nominauit.* Et pro Sextio: *Me me ille vt patrem deplorandum putabat, quem Q. Catulus, quem multi alij ſæpè in Senatu Patrem patriæ nominarant.* Quòd ſi Cato, vt illi volunt, princeps hoc cognomen Ciceroni dediſſet, valdè profectò ingratus Cicero fuerit, qui quoties de hac re meminit, à Q. Catulo hunc honorem ſibi habitum eſſe teſtetur, de Catone hac in parte verbum nuſquam fecerit. Nam quòd Cicero teſtatur, etiam alios multos hoc nomen ſibi dediſſe, in ijs ſiquis Catonem numerare vult, non repugno; & fieri poteſt, vt poſt Q. Catulum, & alios, etiam Cato hoc honorifico nomine Ciceronem vocauerit; ſed vt Cato primus hoc tantùm laudis teſtimonium Ciceroni tribuerit, non puto vllo modo ijs concedendum. neque exiſtimare poſſum, Ciceronem, cùm eſſet inprimis auidus & appetens gloriæ, & poſſet huius tanti & tam grauis viri nomine aliquid famæ rebus ſuis geſtis addere, nullo libro aut ſcripto teſtatum relicturum fuiſſe, hunc honorem ſibi à Catone eſſe habitum, ſi tamen, vt illi volunt, habitus fuiſſet. Huc accedit, quòd cùm Cato ſemper in Ciceronem turpiter maleuolus fuerit, quod ipſe alibi in Epiſtolis ad Atticum conqueritur, non videatur tantum & tam honorificum teſtimonium præter morem ſuum Ciceroni daturus fuiſſe. Fieri igitur poteſt, vt Græci illi vicinitate aliquâ nominum, ſeu neſcio quâ aliâ cauſsâ decepti errauerint; Ciceroni quidem hac in parte non credere, impudentiæ ſit.

CAPVT XXI.

M. Varronis librorum aliquot tituli reſtituti.

NESCIO equidem an pleriſque Varronis librorum titulis aliquid vel deprauatius cogitari poſſit, vel corruptius. quod accidit magnam partem ſuperioris ætatis inſcitiâ & ieiunitate bonarum artium, tum Græcæ præcipuè linguæ ignorantiâ, quâ cùm hic auctor & in libris, & in inſcriptionibus plurimâ vſus ſit, mirum videri non debet ſi hæc deprauata ſunt ab ijs, qui, non dicam, intellegere, ſed vix mehercle, aut ne vix quidem commodè legere Græca poſſent. Ego hoc capite carptim & ſtrictim, vt quidque occurret, inſcriptiones aliquot, quas corruptas iudico, indicabo, deque ijs emendandis iudicium meum ſententiamque interponam. Apud Nonium Marcellum Varronis Satyræ cuiuſdam titulus exſtat, *Ephemeride nauali*. quam inſcriptionem corruptam eſſe, ex Priſciano licet intellegere. qui hanc ipſam Satyram ita citat, *Varro Ephemeride*, omiſſâ alienâ & ſuperfluâ eâ voce *nauali*: quæ non ad titulum ipſum adiungenda fuit, ſed cum ſequentibus Varronis verbis connectenda. Itaque Nonij locus ita meo iudicio corrigendus eſt, *Varro Ephemeride. Nauales Eteſiæ diutiùs & vberiùs flauerant.* vel etiam fortaſſe legendum *Niuales*. Scriptores autem librarij, ſententiæ ipſius primum verbum cum inſcriptione imperitè coniungentes, *Ephemeride nauali*, ex eo fecerant. Alia Varronis Satyra eſt, quæ hunc deprauatum titulum apud Nonium præfert, περὶ λέξεων, quæ inſcriptio ex eiuſdem Priſciani auctoritate, & Satyræ ipſius argumento, περὶ αἱρέσεων, commutanda eſt. id eſt, De opinionibus ſeu ſectis. Egit enim eâ Satyrâ Varro de diuerſis ſectis & ſententijs diſcrepantium philoſophorum, eoſque pro more ſuo facetè inſectatus eſt: cui argumento quàm hæc περὶ αἱρέσεων inſcriptio certè conueniat, & quàm illa altera nullo modo accommodari poſſit, quiuis facilè diiudicet. Varronis etiam libri *De Rerum naturâ*, qui à Nonio citantur, cùm eius argumenti nullos Varro ſcripſerit nati mihi videntur ex peruerſâ notarum interpretatione; & cùm *De Re ruſt.* apud Nonium ſcriptum eſſet, id eſt. De Re ruſticâ, ab imperitis ex eo, De Rerum naturâ, factum eſſe. Nam locus etiam ipſe, quem Nonius è Varrone affert, apertè ad libros De Re ruſticâ pertinere videtur, *Ne familia rixent cum vicinis*. quod præceptum vt tractationi de rerum naturâ accommodari non poteſt, ita rei ruſticæ optimè conuenit, in quâ pax, & cum vicino tranquillitas quàm neceſſaria ſit, etiam alij Rei ruſticæ ſcriptores monuerunt. Eadem erroris cauſſa eſt, quòd apud Nonium *Varro de Repub.* aliquoties legitur, vbi manifeſtè de Re ruſticâ ſcribi oportebat, vt apud Nonium in dictione Oliuitatem, apud eumdem in Præſepe, & alibi. quæ omnia ad libros de Re ruſticâ pertinere, ex fragmentis ipſis perſpicuum eſt. Illud etiam valdè aduertendum, extraneos & aliorum ſcriptorum libros Varroni ſæpè attributos inueniri. Vt apud Noniū Varro in

in Corollario: *Dimidiæ mihi fuerunt tam deſiduo aſuiſſe te.* manifeſto quidem errore, cùm & ea Comœdia, & verſus ipſe poëtæ Næuij ſint. Næuius enim, quod ex multis auctoribus conſtat, fabulam Corollarium ſcripſit, non Varro noſter. Ita apud eumdem *Varro in Synephœbis* nominatur, quos perſpicuum eſt comici eſſe Pomponij. Sic è contrà libri *Epiſtolicarum quæſtionum*, qui Varronis ſunt, Caroni attributi leguntur apud Agellium. Sed dies me antè defecerit, quàm hos atque alios eius generis errores ſingulatim decurſos enumerauerim. Dij imperitis iſtis malè faciant, quorum neglegentiæ & inſcitiæ hæc menda poſſumus referre accepta.

CAPVT XXII.

M. Ciceronis locus Inuectiuarum libro quarto, & libro primo emendatus.

QVOD dicturus ſum hoc loco, fortaſſe reipsâ paruum ſit, ſed ad ſententiam Ciceronis non paruum. Cicero quartâ oratione in Catilinam:

Ego multa tacui, multa pertuli, multa conceſſi, multa meo quodam dolore in veſtro timore ſanaui.

Ita quidem & libri veteres conſtanter habent, & D. Lambinus vir eruditiſſimus edidit, & ſententia ſanè ipſa non incommoda eſt: nec celabo tamen lectorem coniecturam meam. Mihi enim aliquando ex ſententiâ ipsâ legendum hoc loco videbatur: *Multa meo q. d. ſine veſtro timore ſanaui.* Hoc enim Cicero videtur omninò voluiſſe dicere, multa ſe tacuiſſe, multa diſſimulaſſe, & ſine populi timore aut tumultu, propriis conſiliis & priuato præſidio ſanaſſe. Sed hoc opinionis meæ eſt. illud de veteris libri, quo vſus ſum, auctoritate, oratione primâ locum hunc ita legendum videri: *Tum denique interficiere, cùm iam nemo tam perditus, tam improbus, tam tui ſimilis reperietur, &c.* Quæ lectio commodior ſanè videtur, quàm quæ in vulgatis eſt: *Tum denique interficiam te.* Neque enim, opinor, Cicero ipſe Catilinam ſuis manibus interfecturus erat.

CAPVT XXIII.

De Sex. Propertij cognomine diſceptatum, & ibidem de patre eius quæſitum.

DATE mihi, obſecro, hoc loco hanc veniam, vt liceat mihi paullisper in re tenui, & incertâ indagandâ, otio meo, & patientiâ veſtrâ abuti. De Propertij cognomine ſubtiliùs fortaſſe diſputabo paullo veriùs: ſed amor & iudicium de poëtâ illo meum faciunt, vt nihil mihi paruum aut minutum videri poſſit, quod ad eum ſcriptorem quomodocumque pertineat: nedum res tanta leuis mihi videatur in quâ de nomine, & familiâ, ac pænè fama Propertij mei diſputandum eſt. Beroaldus homo, vt illa tempora ferebant, neque indoctus, & minimè malus, teſtatur, libros ferè omnes, quotquot ante ætatem noſtram, renaſcentibus iamprimùm litteris, diuulgati ſunt, in fronte referre hunc titulum, *Sex. Propertij Nautæ*, quæ inſcriptio etiam in antiquioribus quibuſnam libris exſtat. Quod etſi, Beroaldi iudicio, omnino reiciendum eſt, qui illud *Nautæ* alienum hoc loco & ineptum putat, & ab imperitis neſcio quâ occaſione additum: mihi tamen accuratiùs eâ de re cogitanti non ita temerè librorum, & totius illius ætatis conſenſus repudiandus videtur: ſed diligentiùs quærendum ſi quid altius ſub eo lateret, & ecquid ex falſo illo & deprauato titulo veritas tamen poſſet erui. Quod ego quidem exiſtimo; & cùm nullo modo perſuadere mihi poſſim, in illâ priori & ſimplici ætate aliquem ſuâ ſponte illud *Nautæ* adieciſſe: huc ferè labor, vt exiſtimem ex corruptâ illâ inſcriptione faciendum, *Sex. Propertij Nattæ.* Nattæ autem apud Romanos noti fuerunt. quorum apud Ciceronem, atque alios fit ſæpè mentio. Sed hoc ego non pro ſententiâ apud vos, ſed pro coniecturâ haberi volo, neque hac in re iudicem me, ſed diſceptatorem ab initio profeſſus ſum. Sed vt hoc de Propertij cognomine incertum eſt, ita æquè dubium illud, quo de patre eius diſceptari video, quem pleriq; omnes captum referunt inter eos, qui L. Antonium ſecuti, poſteà, Peruſiâ captâ à D. Auguſto occiſi ſunt. Quod an conſtanter ſatis & verè traditum ab iis ſit, neſcio. Nam quòd illi ex vltimâ libri primi Elegiâ hoc colligi putant, falluntur, quæ non de patre Propertij, ſed de Gallo quodã homine & amico ſibi, & propinquo intelle-

genda eſt, cuius acerbam mortem Elegiâ illâ dolenter deplorat:

Qualis & vnde genus, qui ſint mihi, Tulle, penates,
Quæris pro noſtrâ ſemper amicitiâ.
Si Peruſina tibi patriæ ſunt nota ſepulcra,
Italiæ duris funera temporibus.
Cùm Romana ſuos egit diſcordia ciues;
Sit mihi præcipuè puluis Etruſca dolor.
Tu proiecta mei perpeſſa es membra propinqui,
Tu nullo miſeri contegis oſſa ſolo.
Proxima ſuppoſito contingens Vmbria campo
Me genuit, terris fertilis vberibus.

Quæ omnia non eſſe de patre Propertij, ſed de hoc Gallo, quem dixi, intellegenda, illud indicio eſt, quòd præcedente Elegiâ Gallum ipſum de hoc caſu ſuo eodem modo fecit loquentem, quomodo hîc ipſe commemorat. Vtrobique enim diſperſa inſepulti eius oſſa in Etruriâ ait, vt hîc:

Tu proiecta mei perpeſſa es membra propinqui,
Tu nullo miſeri contegis oſſa ſolo.

Et priore Elegiâ de eadem re:

Et quicumque ſuper diſperſa inuenerit oſſa
Montibus Etruſcis, hæc ſciat eſſe mea.

Deinde etiam, etſi hoc leuius eſt, non videtur tamen, ſi de patre loqueretur, dicturus fuiſſe:

Tu proiecta mei perpeſſa es membra propinqui.

Cur enim patrem, propinquum potiùs, quàm parentem appellaret? Proſcriptum ſanè patrem eius fuiſſe, vel grauiori aliquo iudicij caſu afflictum, ſatis vel ex illo verſu conſtat:

Abſtulit excultas pertica triſtis opes.

Ceterùm cùm non tantùm proſcriptorum, ſed etiam iudicio damnatorum bona haſtæ ſubijci ſoleant, quid ſi dicamus, illum Sex. Propertium, cuius nomen à Sex. Clodio delatum fuiſſe Cicero oratione pro Domo ſuâ teſtatur, patrem fuiſſe huius noſtri Propertij? qui fortaſſe illo, aut alio quopiam iudicio damnatus ſolum verterit, bonis publicatis & ſub haſtâ diuenditis.

CAPVT XXIV.

Ciceronis loci duo, quos mutuatus videtur ab Iſocrate.

M. Cicero Cæſarianâ oratione primâ, quâ gratias C. Cæſari pro reſtitutione Marcelli, nomine Senatus egit, cùm quaſi præcepta quædam de conſtituendâ republ. firmandâ pace, reuocandis legibus & iudicijs Cæſari daret, maximè cum nominis & gloriæ, quam ex eâ re conſecuturus eſſet, admonuit. & quoniam Cæſar aliquando dicere eſſet ſolitus, ſatis ſe & naturæ ſuæ & gloriæ vixiſſe, modicè & verecundè magnificam illam vocem eius reprehendit, multis oſtendens, hominem in eam reip. adminiſtrandæ viam ingreſſum, numquam expleri debere gloriâ, neque eam nominis famam putare ſatis magnam, qua præclariorem & ampliorem alius aliquis aſſequi poſſet:

Itaque, inquit, *præclaram illam & ſapientiſſimam vocem tuam inuitus audiui, ſatis te diu vel naturæ vixiſſe, vel gloriæ: ſatis, ſi ita vis, naturæ; addo etiam, ſi placet gloriæ. at quod maximum eſt, patriæ certè parum.* Et ſtatim: *Quid ſi iſtud ne gloriæ quidem tuæ ſatis eſt? cuius te eſſe auidiſſimum, quamuis ſis ſapiens, non negabis. Parúmne igitur, inquies, magnam gloriam relinquemus? imò verò aliis quamuis multis, ſatis, tibi vni parùm: quidquid enim eſt & quamuis amplum ſit, id certè parum eſt tum, cùm eſt aliquid amplius.*

Iſocrates etiam cùm Philippum regem ad bellum Aſiaticum incitare vellet, proponit ei quantam gloriam, quantumque nomen ex eâ re conſecuturus ſit, additque in alijs ſanè rebus moderationem quamdam & modum eſſe debere; gloriæ dumtaxat & famæ in principe viro numquam debere eſſe ſatietatem: Ἔςι δὲ τῶν μὲν ἄλλο τι τῶν ὄντων ἀπλήστως ἔχειν, οὐ καλόν. αἱ γὰρ μετριότητες παρὰ τοῖς πολλοῖς εὐδοκιμοῦσι. δόξης δὲ μεγάλης καὶ καλῆς ἐπιθυμεῖν, καὶ μηδέποτ' ἐμπίπλασθαι, προσήκει τοῖς πολὺ τῶν ἄλλων διενεγκοῦσιν. Ergo vterque quidem eodem argumento ad res præclaras, ille Cæſarem, hic Philippum cohortatus eſt; ſed Iſocrates vt in Epiſtolâ anguſtiùs, noſter vt in oratione grandiùs & ornatiùs. Ille etiam Ciceronis locus oratione De Aruſpicum reſponſis:

Quòd ſi cetera nos magis peruulgata ſæpè mouerunt; vox ipſa deorum immortalium non mentes omnium permouebit? Nolite enim id putare accidere poſſe, quòd in fabulis ſæpè videtis fieri, vt deus aliquis delapſus de cælo, cœtus hominum adeat, verſetur in terris, cum hominibus colloquatur, &c.

Non valdè diſſimilis eſt illi Iſocratis, oratione ad Philippum regem, quem ipſe etiam admonet fieri non poſſe, vt deorum aliquis cum hominibus verſetur; aut tangendum videndumque ſe præbeat. Iſocra-

tis verba ſunt, Οἶμαι δή σε οὐκ ἀγνοεῖν, ὃν τρόπον οἱ θεοὶ τὰ ἀνθρώπων διοικοῦσιν. οὐ γὰρ αὐτόχειρες εἰσὶ μήτε τῶν ἀγαθῶν, οὔτε τῶν κακῶν γίνονται τῶν συμβάντων αὐτοῖς. ἀλλ' ἑκάστοις τοιαύτην ὑπόνοιαν ἐμποιοῦσιν, ὥστε δι' ἀλλήλων ἡμῖν ἑκάτερα παραγίνεσθαι ταῦτα. Quòd autem ſuperiùs, vt id breuiter admoneam, Ciceronem oratione primâ Cæſarianâ nominaui, ſecutus ſum in eo veteres Grammaticos, quos ego tres iſtas orationes, quæ ad Cæſarem habitæ fuerunt, Cæſarianas nominare obſeruaui, *Pro M. Marcello. Pro Q. Ligario. Pro rege Deiotaro.* Atque ita emendandus Nonius eſt in dictione Æmulatio, *Tullius in Cæſarianâ* 1. Vulgati, *Tullius Cæſaria.* Probus etiam manifeſtè verba quædam ex oratione pro rege Deiotaro afferens, Ciceronem in Cæſarianis citat. Vt ſatis conſtet, orationes has tres, quia præter morem reliquarum non adiudices, aut populum, ſed ad dominantem Cæſarem dictæ eſſent, in vnum corpus vel à Tyrone Tullio, vel à Grammaticis redactas, & vno nomine Cæſarianas vocatas.

CAPVT XXV.

M. Varronis libro tertio, De Vitâ populi Romani loca duo emendata.

SAEPIVS mihi ad partes M. Varro vocandus eſt, in cuius eruditiſſimis ſcriptis peruoluendis, & fragmentis diſperſis ſtudioſè colligendis, vtinam verè proficeri poſſim, me tam vtilem quàm diligentem operam inſumpſiſſe. Eſſet cauſſa cur & me laboris huius mei minùs pæniteret, & vos item fructum aliquem induſtriæ meæ caperetis. Sed hoc quantumcumque præſtiti, quod ſentio quàm ſit exiguum, aliquando fortaſſis reipsâ oſtendam, ſi id quod iam habeo affectum, aliquando per otium confectum reddere potuero: nunc autem quod in manibus eſt, agamus. Varronis libro tertio De vitâ populi Romani verba hæc ſunt:

Vt eius conuiuium qui triumpharet in Capitolio videtur eſſe proprium, vt ipſe potiùs domum reduceretur à conuiuio.

Cuius loci facilis & aperta futura ſententia eſt, ſi redundantem eam vocem *conuiuium* alieno loco inſertam ſuſtuleris, & ſic legas, *Vt eius qui triumpharet in Capitolio v. e. p.* &c. Hoc enim Varro dicit ſolitum apud Romanos veteres in honorem eius qui triumpharet, obſeruari, vt ipſe comitante totâ multitudine cœnatus domum deduceretur, non autem alios ipſe quamuis maiores deduceret. Cuius moris etiam alij auctores meminerunt. Eodem etiam libro locus iſte eſt:

Si cuius legati violati eſſent, qui id feciſſent, quamuis nobiles eſſent, vt dederentur ciuitati ſtatuerunt.

Quo loco aptè mihi videtur legi poſſe, *Si ius legati violatum eſſet.* Agit autem de Iure legationis, quod apud omnes gentes ſanctum & inuiolatum eſſe debet. Vt autem in illo ſuperiori Varronis loco vocis redundantiâ deprauata ſententia eſt, ita etiam in Ciceronis libro quarto in Verrem de ſignis, locus eſt, qui meo iudicio, ſublatâ ſuperfluâ voce, emendandus eſt. Cicero loquens de Mamertinis:

Tritici modium LX. *millia emta populo Ro. dare debebant, & ſolebant, abs te ſolo remiſſum eſt. reſpublica detrimentum fecit, quòd per te imperij ius vnâ in ciuitate imminutum eſt: Siculi, quòd ipſum hoc non de ſummâ frumenti detractum eſt, ſed tranſlatum in Centuripinos & Haleſinos immunes populos; & hoc plùs impoſitum quàm ferre poſſent.*

Quo loco ſanè vox *Siculi* ſuperare & redundare videtur, nec ad ſententiam quidquam facit, niſi fortè, quod mihi proximè verum videtur, locus totus à diſtinctione mendoſus eſt, atque ita reſtituendus, *Tritici m.* LX. *m. e. p. R. d. d. e. ſ. a. t. ſ. r. eſt. reſpubl. detrimentum fecit, quòd per te imperij ius in vnâ ciuitate imminutum eſt Siciliæ; quòd ipſum hoc,* &c. Vt illud *Siculi* in *Siciliæ* mutemus, quomodo mihi quidem commodâ & aptâ ſententiâ confieri videtur.

CAPVT XXVI.

Ciceronis vulgata lectio contra D. Lambinum & A. Patricium defenſa.

FRAGMENTVM quoddam ex Comelianâ oratione ſecundâ apud Ciceronem in Oratore ad Brutum exſtat, elegans valdè, & numerorum rotunditate concinnum:

Neque me diuitiæ mouent, quibus omnes Africanos & Lælios multi mercatores venalitijque ſuperarunt.

Hoc loco D. Lambinus & A. Patricius, præſtanti eruditione & iudicio viri, contra libros omnes auſi ſunt ſubſtituere *Venalitarij,*

rij, pro eo quod *Vænalitij* apud Ciceronem legitur. eâ ratione moti, quòd Vænalitij ſerui ipſi vænales dicantur; Vænalitiarij autem mangones ſint. In quo quàm valdè eruditi iſti homines, quod bonâ veniâ paceque eorum dicere mihi liceat, fallantur, ex Nonij Marcelli, & Quinctiliani teſtimonio licet cognoſcere. Nam Nonius quidem Marcellus in voce Vænalitij apertè hunc ipſum locum adducens annotat, Ciceronem hîc, Vænalitios pro Vænaltiarijs nouâ quadam minimeque vulgati ratione poſuiſſe. Et Quinctilianus item libro nono hunc ipſum locum quomodo in vulgatis exſtat, videtur legere. Vt illorum quidem doctorum virorum nimiùm hac in parte vel acumen vel ſubtilitas, nolo grauiori nomine appellare, nemini placere poſſit, niſi qui vel librorum omnium fidem neglegat, vel antiquiſſimorum Grammaticorum certam auctoritatem contemnendam putet. Atque hoc ego non diſſentiendi ſtudio contra litteratos iſtos homines, & quibus ſumma omnia tribuo, diſſerui; ſed hoc exemplum interpoſitum volui, nequid temerè in veterum ſcriptis præter librorum conſtantem auctoritatem innouetur. In quo ſi aliquando viri intellegentes, & in omni antiquitate verſati, parum ſibi temperarunt; cogitare debemus, quid homines imperiti & doctrinæ vanâ ſpecie ſubnixi, quibus omnia pro ingenij ſui captu metiri mos eſt, in peruertendis veterum ſcriptis nonnumquam ſibi permiſerint.

CAPVT XXVII.

In Feſto loca aliquot emendata.

OPTANDVM maximè eſſet vt veterum ſcripta propria & germana ad nos veniſſent, neque eorum vicem decurtatas quaſdam & fractas Epitomas haberemus. quod quidem incommodum referre acceptum poſſumus ijs imperitis hominibus, qui rem gratam & fructuoſam facere ſe iuuentuti exiſtimabant, ſi longiora, vt ipſis videbatur, veterum volumina in breuiorem quamdam, & quaſi Enchiridij formam collectis optimis contraherent: In quo quidem tanto dilectu, ſi dijs placet, homines rudes verſati ſunt, vt acciſis ferè & vt ſuperfluis reiectis veterum ſcriptorum teſtimonijs, pro ijs neſcio quas nugas & meras ineptias nobis reliquerint. Senſit id incommodum maximè neſcio cuius Pauli Diaconi culpâ Feſtus, atque ita ſenſit, vt multis extraneis pro collectoris eius libidine admiſtis, in Feſto Feſtum difficile ſit agnoſcere. Sed huic rei Antonij Auguſtini, quem ego virum, vt eius dignitas & doctrina poſtulant, honeſtatis cauſſâ nomino, diligentia magnam opem attulit, qui multa Feſti propria loca ex vetuſtiſſimis membranis nobis reſtituit, atque ex ingenio etiam & opinione ſuâ quædam emendauit. Sed quamquam ille & optimis aliquot libris vſus ſit, & ingenio ac iudicio in veterum ſcriptis tanto ſit, quantum in paucis cognouimus; videntur tamen eum pauca quædam vel fugiſſe, vel præteriiſſe, è quibus vnum ego nunc proponam, quod apud Feſtum varijs locis deprauatè legitur. *Dice* pro dicam, *attinge* pro attingam, veteres vſurpaſſe ſæpiùs reperies. quod certè corruptum vbique apud eum iudico: & eùm ex Quinctiliani certâ auctoritate conſtet, Catonem Cenſorium, vetuſtioreſque alios ea quæ nos Dicam, Faciam efferimus, Dicem, Faciem, pronunciaſſe; audacter quidem apud Feſtum ijs locis omnibus corrigendum pronuncio, *attingem* pro attingam, & *dicem* pro dicam, ſimiliaque omnia.

CAPVT XXVIII.

M. Ciceronis locus Oratione pro Cluentio Auito, qui videatur è Demoſthene integer expreſſus.

ELEGANS cumprimis, & plena artis ac ingenij eſt Ciceronis illa oratio, quam pro Cluentio Auito inuidioſo reo, & aliquot præiudicijs penè damnato prætor habuit. In quâ defenſione cùm res & cauſſa ita tuliſſent, vt de legibus earumque vtilitate copioſiùs diſſerendum eſſet, vſus eſt argumento ſubtili, & ad rem tempuſque illud valdè apto, quo doceret omnia legibus adminiſtrari, neque ab ijs ſine pernicie & interitu vniuerſæ reip. poſſe diſcedi:

Vt corpora, inquit, noſtra ſine mente, ſic ciuitas ſine lege, ſuis partibus vt neruis ac ſanguine & membris vti non poteſt. Legum miniſtri, magiſtratus, legum interpretes, iudices; legum denique idcircò omnes ſerui ſumus, vt liberi eſſe poſſimus. Quid eſt, Q. Naſo, cur tu in iſto loco ſedeas? quæ vis eſt, quâ abs te hi iudices tali dignitate præditi coërceantur? vos autem iudices, quamobrem ex tam magnâ mul-

multitudine ciuium tam pauci de hominum fortunis ſententiam fertis? quo iure Attius quæ voluit, dixit? cur mihi tam diu poteſtas dicendi datur? quid ſibi autem illi ſcribæ? quid lictores? quid ceteri, quos apparere huic quæſtioni video, volunt? Opinor hæc omnia lege fieri, totumque hoc iudicium quaſi mente quadam adminiſtrari & regi.

Docuit igitur Cicero valdè quidem aptè & accommodatè, ex iudicij ipſius quod habebatur, formâ, omnes Reipublicæ partes legum præſcripto & ordine adminiſtrari, à quibus ſi recedatur, rerum omnium confuſionem & perturbationem neceſſariò conſequi. Demoſthenes autem ſummus & ipſe orator, cùm eamdem legum auctoritatem oratione primâ contra Ariſtogitonem conſtituere vellet, in eamque rem præclara multa attuliſſet, etiam illa ſuperiora dixit, quæ Cicero quàm pauciſſimis mutatis ab eo mutuatus eſt. Ἀλλ' ὅτι πᾶς ὁ τῆς πόλεως, καὶ τῶν νόμων κόσμος, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, συντετάρακται καὶ διέφθαρται κατὰ τοῦτον, καὶ τοῦτ' οἶμαι σαφῶς ὑμῖν ἐπιδείξειν. Λέξω δὲ οὔτε καινὸν, οὔτε περιττὸν οὐδὲν, οὔτ' ἴδιον, ἀλλ' ὃ πάντες ὑμεῖς ἴστε ὁμοίως ἐμοί. Εἰ γάρ τις ὑμῶν ἐξετάσαι βούλεται, τί ποτ' ἐστὶ τὸ αἴτιον καὶ τὸ ποιοῦν τὴν βουλὴν συλλέγεσθαι, τὸν δῆμον εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἀναβαίνειν, τὰ δικαστήρια πληροῦσθαι, τὰς ἕνας ἀρχὰς ταῖς νέαις ἑκούσας ὑπεξιέναι, πάντα δι' ὧν ἡ πόλις διοικεῖται καὶ σώζεται, γίγνεσθαι· τοὺς νόμους εὑρήσει, καὶ τὸ τούτοις ἅπαντας πείθεσθαι. Et paullò pòſt: Τὸ τὴν βουλὴν τοὺς πεντακοσίους ἀπὸ τῆς ἀσθενοῦς ταυτησὶ κιγκλίδος τῶν ἀπορρήτων κυρίαν εἶναι, καὶ μὴ τοὺς ἰδιώτας εἰσιέναι. Τὸ τὴν ἐξ Ἀρείου πάγου βουλὴν, ὅταν ἐν τῇ βασιλείῳ στοᾷ καθεζομένη περισχοινίσηται, κατὰ πολλὴν ἡσυχίαν ἐφ' ἑαυτῆς εἶναι, καὶ ἅπαντας ἐκποδὼν ὑποχωρεῖν. Τὸ τὰς ἀρχὰς ἁπάσας ὅσας οἱ λαχόντες ἄρχουσιν ὑμῶν, ἅμα τῷ τὴν ὑπηρέτην εἰπεῖν, Μετάστητε ἔξω, τῶν σωμάτων κρατεῖν, ἐφ' οἷς εἰσι προθυμηθῶσιν, καὶ μὴ τοὺς ἀσελγεστάτους βιάζεσθαι. Ἄλλα μυρία. πάντα γὰρ καλὰ καὶ σεμνὰ, καὶ δι' ὧν ἡ πόλις κοσμεῖται καὶ σώζεται, οὗτοι φυλάττουσιν. Et poſteriùs: Καὶ τί δεῖ λέγειν, ὅτι τοῖς νόμοις ἅπαντα κοσμεῖται, καὶ τῷ τούτοις πείθεσθαι· ἀλλ' ὑμεῖς αὐτοὶ πάντων ἄρτι κληρωμένων Ἀθηναίων, καὶ πάντων εὖ οἶδ' ὅτι βουλομένων εἰς τουτὶ λαχεῖν τὸ δικαστήριον, μόνοι δικάζεσθαι ὑμῖν. Διὰ τί; ὅτι ἐλάχετε, εἶτα ἀπεκληρώθητε. Ταῦτα γὰρ οἱ νόμοι λέγουσιν.

CAPVT XXIX.

De ſcribendi ratione in verbis quibuſdam breuiter diſceptatum.

QVOD eruditi quidam viri & ſcientiæ eius quæ ad antiquitatem pertinet, cumprimis ſtudioſi conſtanter aſſeuerauerunt, & item libris ſuis ediderunt, *exſulum* non aliter quàm per u ſcribendum: videlicet exemplo ſuo docuerunt, nihil eſſe in his minutis rebus indagandis æquè fugiendum ac nimiam illam curioſitatem, & in rationibus inquirendis ſuperfluam ſubtilitatem. Nam quia Exſilium ab exſule deriuetur, Exſul autem quaſi ex ſolo ire ſit, omnino iuxta analogiæ rationem, Exſulium ſcribendum cenſuerunt. In quo dupliciter falluntur; quòd & veterem ſcribendi loquendique conſuetudinem ad certam rationem & aſtrictas quaſdam regulas dirigendam putent, & quòd ab Exſule Exſulium, iuxta analogiæ veritatem deriuandum exiſtimant. Nam ſi ratio poſtulat vt ab Exſule Exſulium, cur non ſimili ratione à Conſule Conſulium probent, equidem neſcio. ſed quid in re clarâ opus eſt verbis? refelluntur enim iſti analogiæ conſectatores primùm librorum omnium auctoritate, quibus plurimum tamen tribuere ſe profitentur: deinde etiam Grammatici vetuſti certo teſtimonio, Eutychetis, inquam, qui hac de re ita ſcribit, *A conſulo, inquit, & exſulo, V. in I. conuerſâ, conſilium, exſilium dicimus.* Repudianda eſt igitur eorum ſubtilitas, qui leui aut nullâ ratione moti, à vulgatâ & veteri ſcribendi conſuetudine temerè diſceſſerunt. Quoniam autem in hunc ſermonem ſemel ingreſſus ſum, non pigebit me alia quædam, quæ aut ipſe noua in veteribus obſeruaui, aut quæ vulgo ignotiora ſunt, adſcribere. Haut, memini vbique his libris quoties conſonans ſequeretur, T. litterâ ſcribere, ſecutus in eo optimi Grammatici Victorini auctoritatem, qui teſtatur, hanc vocem, quoties vocalis ſequitur, per d litteram in fine ſcribendam; aliàs ſemper t. quod ſi ille ſubtiliùs fortaſſe monuit quàm veriùs, tamen peccaſſe hac in re non ſum exiſtimandus, cùm & hæc ſcriptura in veteribus libris ſæpè inueniatur, & Chariſius mihi teſtetur, veteres *Haud*, quamuis ab οὐδὲ Græco originem habeat, indifferenter tamen

etiam per r litteram ſcripſiſſe, vt etiam *ad* & *at*; *quid* & *quit*; *atuentum*, *aput*, & ſimilia ſine diſcrimine ſcribebant. Ex hac porrò dictione & verbo Scio, veteres vnum verbum *bautſcio* compoſuerunt, quod & ego vnâ voce vbique ſcripſi, & ita ſcribendum eſſe, Phocas Grammaticus apertè teſtatur, his verbis: *Omnia quæ ab au diphthongo principiū habent, Dăſi an reſpuerunt, vt audax. deſignatum eſt, haud, vnde, hauſcio, compoſitum ſimplicis habebit ſcripturam.* Quamquam apud eum *hauſcio* ſine t litterâ legitur, quod fortaſſe rectius eſt. *Ne* etiam pro eo quòd *Næ*, vulgò ſcribitur, cùm affirmandi vim habet, vbique ſine diphthongo ſcripſi. Quâ in re miror viros eruditos noſtri temporis, cùm eam conſtantem librorum omnium veterum ſcripturam eſſe teſtentur, non auſos tamen eſſe à vulgatâ conſuetudine recedere, præſertim cùm hæc ſcribendi ratio etiam à Grammaticis confirmetur. Priſcianus quidem ait *ne*, quando valdè ſignificat, accentu circumflexo notari, quando negationem continet, graui. Et Chariſius ita ſcribi per *e* ſimplicem oportere docet, etſi à Græco *vaì* dictum ſit. *Idem* etiam pro ijdem; & *iſdem*, pro iiſdem, vulgò veteres ſcripſiſſe, & pronunciaſſe audeo confirmare. Exſtat hæc ſcribendi ratio in antiquis monumentis, comprobatur à Grammaticis. A Priſciano libro ſeptimo, qui ait, *Idem* & *iſdem* pro Iidem & Iiſdem, veteres ſcripſiſſe; à Chariſio libro primo, cuius verba apponam. *Is homo idem compoſitum facit, niſi quia Cæſar ſingulariter idem, pluraliter ijdem dicendum affirmat. ſed conſuetudo hoc non ſeruat.* Ex quibus verbis videre licet, etiam vulgò ad Chariſij tempora eam ſcripturam durauiſſe. In veteribus quidem libris, quòd ſciam, hæc ſcriptura non exſtat, ſed ea ferè in illis deprauata eſt in *hiſdem* & *hidem*. Hæc ſicui ego de re leui & paruâ pluribus egiſſe videor, is ignoſcat nobis, ſi in linguæ Latinæ orthographiâ paullùm ſimus diligentiores, cùm etiam in noſtris, barbariſque linguis tanto ſtudio hanc rectè ſcribendi rationem tueamur, vt in eâ peccantes pueros vel conuicio inſectemur, vel ſcuticâ plectamus.

CAPVT XXX.

De Ciceronis loco in Epiſtolis ad Atticum coniectura.

SCRIPSIT Cicero libros Epiſtolarum ad Atticum hominem familiarem, valdè quidem probandos, & iuuentuti, ſi me audient, diligenter legendos. In ijs libet ſeptimus & octauus, quos in illâ perturbatione belli ciuilis conſcripſit, quaſi commentarij & hiſtoriæ loco illorum temporum eſſe poſſunt; in quibus res ferè quoque die ſeu à Cæſare, ſeu à Pompeio geſtas diligenter & ſingulatim perſequitur. Epiſtolâ autem quadâ libri octaui Attico iſta nunciat: *Sulmone C. Attium Pelignum aperuiſſe Antonio portas, cùm eſſent cohortes quinque, Q. Lucretium inde effugiſſe ſcis. Cn. ire Brundiſium deſertum. Confecta res eſt.* Quem locum ita ſine varietate vllâ Lambinus & Malaſpina ediderunt, & credo equidem, eos in veteribus libris ita repperiſſe. Qui tamen ſatiſne integer & incorruptus ſit, addubitare nonnumquam ſoleo. Primum genus loquendi, *Scis Cnæum ire deſertum Brundiſium*, non omnino hoc loco mihi probatur; deinde etiam temporum & hiſtoriæ ratio huic lectioni repugnare videtur. Nam tum cùm Sulmone portas Antonio Attius aperuit, & cùm Cicero iſta ſcriberet, tantum abeſt, vt de Brundiſio deſerendo Pompeius cogitaret, vt nondum etiam Brundiſiū venerit. id quod partim ex Cæſaris Commentarijs, partim ex ſequentibus Ciceronis Epiſtolis intellegitur. Nam Pompeius tum Luceriæ morabatur, & paullò antè Brundiſium verſus ex eo oppido ſe commouit, quàm de Corfinio & Domitio capto auditum eſſet. Quare mihi quidem locus hic ita interpungendus videtur, *Cnæum ire Brundiſium, deſertum. confecta res eſt.* Illud autem *deſertum* per indignationem breuiter & conciſè dictum accipio, & Domitiū intellegi volo. Vt Cicero id apud Atticum ſtomachans conqueſtus ſit, Pompeium patere iret Brundiſium, Domitium vnà cum nobiliſſimis ciuibus deſertum ab eo, neque auxilio, quod omnes putabant, ſubleuatum. Aut, quod fortaſſe verius eſt, Domitium, addendum ſit, atque ita legendum, *deſertum Domitium.* quod nomen fortaſſis eâ cauſsâ ab omnibus libris abeſt, quòd veteres, vt antè dixi, eiuſmodi nomina

priore aut alterâ litterâ adiunctâ ſignificare contenti erant. Itaque cùm fortaſſis in Cicerone ſcriptum eſſet, *deſertum Do.* aut, *Do. deſertum*, non intellectam vocem librarius ſcriptor omiſit. Ex hac eadem ſcribendi breuiùs, vel potiùs tantùm indicandi propria iſta nomina, corrupti mihi videntur loci duo libro primo Epiſtolarum ad eumdem Atticum, atque ita reſtituendi:

Nunc eſt exſpectatio comitiorum, in quæ omnibus inuitis trudit noſter Magnus Afranium.

Et poſteriùs eodem libro:

Afranius ita ſe gerit, vt conſulatus eius non conſulatus, &c.

Quibus duobus locis alij omnes *Auli filium*, & *Auli filius* legunt, decepti, opinor, interpretatione notarum iſtarum AF. id eſt, Afranius, ex quo illi A. filius fecerunt. Nam ego quidem fateor, me non videre quid elegantiæ aut venuſtatis habeat, cùm Afranium deſignare velis, A. filium generali quadam & communi appellatione dicere, perinde quaſi in eo iocus aliquis & acumen ſit. Sed de his locis ſententiam meam timidè & fortaſſe temerè propoſui: appello tamen ad eruditorum iudicium, à quibus vt argui & refelli paratus ſum, ita ab Amuſis quibuſdam & nulli iudicij hominibus reprehendi me temerè non fero. Teſtorque me æquam & modeſtam ſcriptorum meorum reprehenſionem æquo & libenti animo laturum, ineptas & ipsâ maleuolentiâ ieiunas ſemidoctorum hominum calumnias ferre nullo modo poſſe. polliceorque,

Ἄνδρ' ἀπαμύνασθ' ὅτις πρότερος χαλεπήνῃ.

Hi Libri præterquam quòd variarum rerum lectione delectant, nihil etiam habent quod pias aures quoquomodo offendat.

Cunerus Petri de Brouwershauen, Paſtor ſancti Petri Louanij, VII. Iunij, Anno CIƆ.CI.LXVIII.

IVSTI

IVSTI LIPSI

ANTIQVARVM LECTIONVM COMMENTARIVS,

Tributus in libros quinque; in quibus varia Scriptorum loca, PLAVTI præcipuè, illuſtrantur aut emendantur.

AD

AMPLISS. ET NOBILISS. VIRVM

D. THOMAM REDINGERVM.

MITTO ad te, nobiliſſime Redingere, priorem hunc Commentarium meum, debitum vel priuatæ amicitiæ noſtræ, vel publicæ tuæ in litteratos benignitati. Leue munus, ſi id ab opinione vulgi ſpectabis: non leue, ſi vel à labore meo, vel à iudicijs paucorum. Quinque enim libri ſunt, in quis optimorum ſcriptorum varia loca partim ſanaui, partim illuſtraui, quædam diuinans, pleraque adiutus à libris. quorum alterum ingenij eſt, alterum diligentiæ, & vtrumque iudicij. Quid effecerim, tu imprimis, & à te alij iudicabunt: effeciſſem quidem certè (deprecor numina læua quòd fidenter hoc dicam) paullò ampliùs, niſi medijs conatibus meis tranſuerſa incurriſſet fortuna miſeræ patriæ. cuius naufragium pertinuit etiam ad nos. Scitum autem eſt illud, vt ex ſtudijs gaudium, ſic ſtudia ipſa prouenire ex gaudio. Vale.

AD LECTOREM.

BENIVOLE *Lector, cùm duos Commentarios Antiquarum Lectionum hoc tempore pararem emittere, tributos in libros* X. *quò minùs id præſtarem, communium temporum iniquitas & varietas fortunæ meæ fecerunt: quæ, vt in agris fructum ſubita calamitas, ſic ſuppreſſerunt ſperatam fecunditatem ingenij mei. Ergo priorem nunc tantùm emitto: in quo, ne leuis apud te fides mea ſit, quos codices antiquos, & quibus in locis ſim vſus, ordine dabo. In Plauto corrigendo præcipuus hoc ſcripto fui. Eius exemplaria quattuor cum curâ ipſi vidimus. Tria Romæ in Vaticano ſunt: è quibus duo in primore bibliotheca inter libros, vt ſic dicam, proletarios habentur, tertium optimæ notæ ſeruatur in bibliothecâ interiore. Quartum bona fortuna in Rauracis mihi obtulit, cùm ad Sequanos iens, illac tranſirem. communicauit id mihi vir nobilis Antonius Rouerius ciuis Ro. Laudo interdum & codicem Caſinatem, ſed, ne quid fallam, fide alienâ. Nam ab amiciſſimo Fuluio Vrſino Plauti exemplar accepi, quod vir eruditus Benedictus Hegius olim cum illo codice ſtudiosè compoſuerat, & ſuapte manu varietatem lectionum adnotarat. Hæc in Plauto. Propertij exemplaria quattuor laudo: primum è bibliothecâ Farneſianâ habui, alterum Vaticanâ, tertium à Fuluio Vrſino, quartum à M. Antonio Mureto. Reliquos libros cùm nomino, locum & auctorem addidi, vt pariter mecum id ſcires. Vale.*

INDEX EORVM QVAE SINGVLIS
LIBRIS TRACTANTVR.

LIBRO PRIMO.

CAP. I. *In Plauti Amphitruone antiquam vocem reponendam videri.*

CAP. II. *Nonius Marcellus emendatus.*

CAP. III. *Truculentus Plauti correcta, & verſibus duabus aucta.*

CAP. IV. *Propertij Elegia de raptu Hylæ emẽdata.*

CAP. V. *Plautus Trinummo emendatus.*

CAP. VI. *Germanicæ gentis nomen apud Dionem Caſſium reſtitutum.*

CAP. VII. *Aſinaria Plauti de locis duobus coniectura.*

CAP. VIII. *Petronij Arbitri aliquammulti loci de apinsane emendati.*

CAP. IX. *Elegans iocus Plauti Perſa reſtitutus.*

CAP. X. *In Agellio duûm locarum carrectio, tertij in ardinem veterem reſtitutia.*

CAP. XI. *Plauti miles emendata.*

CAP. XII. *Quæ ſit in Cicerone aquaria prouincia, & cur in eâ adclamari ſolitum.*

CAP. XIII. *Plauti Miles correcta.*

CAP. XIV. *Ex Tragœdiâ Senecæ quæ Octauia inſcribitur menda aliquot ſublata.*

CAP. XV. *Plauti Truculento antiqua vox, & alio verſu vetus ſcribendi ratio repoſita.*

CAP. XVI. *E Corn. Tacito Dialogo De cauſſis corruptæ eloquentiæ, loci duo emendati.*

CAP. XVII. *Plauti Pſeudolo verſus de coniecturâ correctus.*

CAP. XVIII. *Varro in Fragmentis emendatus.*

CAP. XIX. *Miles Plauti correcta, & antiqua vox reſtituta.*

CAP. XX. *In Propertio antiqua ſcriptura repoſita, alia quædam carptim adnotata.*

CAP. XXI. *Plauti Curculione verſus duo reſtituti: & cur paraſitus Herculem nutricem inuocet, explicatum.*

CAP. XXII. *T. Liuij locus auxilio libri veteris, & alij tres à coniecturâ reſtituti.*

CAP. XXIII. *Acuta ſententia Plauti verſus apud Nonium repoſita.*

LIBRO SECVNDO.

CAP. I. *Plauti Pſeudolo elegans locus reſtitutus.*

CAP.

Cap. II. *De Ciceronis locis aliquot è libris De legib. indicatum.*

Cap. III. *Plauti Rudente verſus quattuor à coniecturà correcti.*

Cap. IV. *Nonij Marcelli aliquammulti loci purgati.*

Cap. V. *Plautina Militis verſus, & alter Pœnuli emendatus.*

Cap. VI. *Apud Macrobium elegans Ciceronis locus reſtitutus: ſimilis error è Suetonio ſublatus.*

Cap. VII. *Plauti Aſinarià antiqua vox, & alio verſu Græcanicum genus dicendi repoſitum.*

Cap. VIII. *De Iano Gemino à Nerone clauſo, in eoq́. Tacitum à Suetonio diſsentire.*

Cap. IX. *Plautus in Moſtellarià verſu vno auctus, & idem Pſeudolo.*

Cap. X. *Propertij verſus complures emendati.*

Cap. XI. *E Caſinà locorum trium correctio.*

Cap. XII. *Ciceronis loci duo, quorum alter ab Alcæo videatur, alter ab Homero.*

Cap. XIII. *Plauti Mænechmis locorum aliquot emendatio.*

Cap. XIV. *Quinctiliani locus correctus: marmor antiquum expreſſum.*

Cap. XV. *Plauti Epidico verſus, & alter Bacchidibus reſtitutus.*

Cap. XVI. *Corn. Tacitus à mendis aliquot vindicatus.*

Cap. XVII. *Plauti Pœnulo de tribus locis coniectura.*

Cap. XVIII. *Qui ſint dij Semones, & in eam rem Varro emendatus.*

Cap. XIX. *E Pœnulo Plauti quædam delibata.*

Cap. XX. *Propertius emendatus.*

Cap. XXI. *Plauti Perſà tranſpoſitos verſus videri.*

Cap. XXII. *Q. Ennij inſignes verſus apud Agellium emendati.*

LIBRO TERTIO.

Sermo conuiuialis, in quo conuiuiorum veterum ritus proponuntur; in eam rem varij ſcriptores emendantur, explicantur.

LIBRO QVARTO.

Cap. I. *Propertij Elegia de morte Corneliæ emendata.*

Cap. II. *Plauti Truculentus dimidiato verſu augetur.*

Cap. III. *De Ciceronis duobus locis Oratione de Aruſpicum reſponſis leuis coniectura.*

Cap. IV. *Plauti Pſeudolus emendata.*

Cap. V. *Nonius aliquot locis purgatus.*

Cap. VI. *Plauti Truculentus reſtituta.*

Cap. VII. *Seneca in libello De Breuitate vitæ, duobus locis emendatus.*

Cap. VIII. *Plauti Pſeudolus emendata.*

Cap. IX. *Varro duobus locis reſtitutus.*

Cap. X. *Plauti Pſeudolo locorum duûm cum Græcis comparatio.*

Cap. XI. *E Propertij libro 1. complures loci obſeruati.*

Cap. XII. *Plauti verſus Truculento de opinione correctus.*

Cap. XIII. *De Ciceronis locis duobus Epiſtolis ad Q. Fratrem coniectura.*

Cap. XIV. *Plauti Miles emendata.*

Cap. XV. *Liuius aliquot locis reſtitutus.*

Cap. XVI. *Plauti Truculentus correcta.*

Cap. XVII. *Nonius Marcellus carptim emẽdatus.*

Cap. XVIII. *Litteram I. cum V. ſæpè locum commutare, eiuſq́. generis menda aliquanta ſublata.*

Cap. XIX. *Ciceronis Epiſtola ad Atticũ reſtituta.*

Cap. XX. *Plauti Miles emendatur.*

Cap. XXI. *In Seneca ludo De morte Claudij quædam animaduerſa.*

Cap. XXII. *Plauti Miles correcta.*

LIBRO QVINCTO.

Cap. I. *E Plauti Caſinà quædam delibata.*

Cap. II. *De Ciceronis locis tribus cõiectura facta.*

Cap. III. *Plauti Truculentus emendata.*

Cap. IV. *Agellij noctes aliquot maculis liberata.*

Cap. V. *Plauti Miles emendata.*

Cap. VI. *Senecæ duo loci correcti.*

Cap. VII. *Conatus Plautini verſus emendandi Trucul.*

Cap. VIII. *Mos antiquus apud Dionem explicatus.*

Cap. IX. *Pſeudolus Plauti correcta.*

Cap. X. *E Propertio curſim quædam decerpta.*

Cap. XI. *Plauti Caſinà liberiores aliquot verſus emendati.*

Cap. XII. *Ciceronis trina fragmenta reſtituta.*

Cap. XIII. *Plauti Aſinarià antiqua ſcriptura repoſita, alia quædam correcta.*

Cap. XIV. *Nonius Marcellus emendatus.*

Cap. XV. *Miles Plauti correcta.*

Cap. XVI. *De armis ancilibus vetus religio explicata: Tacitus & Suetonius illuſtrati.*

Cap. XVII. *Stichus Plauti emendata.*

Cap. XVIII. *Suetonij lib. 1. quædam à veteri codice reſtituta.*

Cap. XIX. *Plautina Scena in Pœnulo emendata.*

Cap. XX. *In Propertio paucula animaduerſa.*

Cap. XXI. *Truculentus percurſa.*

Cap. XXII. *Nonius Marcellus emendatus.*

IVSTI

IVSTI LIPSI ANTIQVARVM LECTIONVM LIBER PRIMVS.

CAPVT I.

In Plauti Amphitruone antiquam vocem reponendam videri.

A Plavto ſit initium: cuius inſignitũ locum Amphitruonis Prologo, arbitrario iure conſtituam. Quod enim vulgò legitur:

Siue adeò ædiles perfidioſè cui duint,
Similem rem ipſe in legem eſſe iuſsit Iuppiter
Quaſi magiſtratum ſibi alteri've ambiuerint.

me iudice adulterinum eſt pro germanâ & antiquâ voce, *Sirempſe in lege iuſsit e.l.* Sireimps veteribus Ro. ſolemne in legibus ſcribendis verbũ, valet Similis aut Eadem. Meminit Feſtus, idque interpretatur Similis res ipſa, producto exemplo Catonis. Chariſius litterator dupliciter tantùm inflecti ait, nominandi caſu Siremps, & auferendi ab hac Sirempſe. In monumentis antiquis etiam hodie legitur: DE. EO. AGRO. SIREMPS. LEX. ESTO. & in alio: SIREMPSQVE. EIS. VIATORIBVS. DEQVE. EIS. VIATORIBVS. Q. OMNIVM. RERVM. IVVS. LEX. QVE. ESTO. QVASI. SEI. EI. VIATORES.&c. Arbitror igitur Plautum auferendi caſu ſcripſiſſe, *Sirempſe in lege eſſe*, id eſt, ſimili in lege eſſe, & perinde teneri: aut ſi placet, *Sirempſe legem*, ſpretâ Grammaticorum anxiâ obſeruatione. ceterùm imperitos exſcriptores diuulsâ voce feciſſe *Sirempſe*, ac mox pro captu ſuo illud *Si* in *Similem* vertiſſe. Eius argumentum quod C.V. Sambuci codex habet, *Si ſimilem*, vt planè appareat à priori voce, hanc alteram quaſi interpretem fluxiſſe. De hac re ita cenſeo.

CAPVT II.

Nonius Marcellus emendatus.

Nonivm cùm intueor, veterum ſcriptorum triſte naufragium videre videor: è quo quaſi tabulas aliquot hoc capite conabor colligere.

Non. in Tandem,

Tandem ſignificat tamen. Titinnius Gemina, Symphoniâ odioſum tandem, vt moribus placeam viro.

Vera lectio eſt, *Sin formâ odioſum, tandem vt.* Verba mulieris matronæ.

In Certamen,

Siſenna Hiſtor.lib.IV. Aecolis celeriter conſumptis ad gladios certationem reuocauerũt.

Scriptum fuit, *Iacolis celeriter*.id eſt, Iaculis.

In Catapulta,

Siſenna Hiſtor.lib.III. Præterea catapultas XVI.IV. *baliſtas*.XX. *plauſtra corijs ac minoribus ſagittis onuſta.*

Quid Corij nomen inter genera telorum? Lego: *Plauſtra coritis ac.* Ita appellarunt thecam in qua ſagittæ.

In Longiter,

Lucil.lib.III. Non, vt opinor, id à lecto iam longiter rati.

Vir doctus emendat, *Longiter acti.* Sed dubium non eſt quin Lucretij verſum laudare Nonius voluerit, ſcripſeritq́;, *Lucret.lib.III. Non, vt opinor, id à leto iam longiter errat.* Exſtat in diſputatione de mortalitate animi.

In Pudet,

Idem: An pro me, Da ne quiete adiutem intuemo hortari pudet, non prodeſſe id piget.

Emendo, *Idem Andromeda: Nec qui te adiutem.*

In Tumulti,

Idem Nyctegerſiâ: Cuius vos tumulti cauſsâ acie timeo quid parum aduerti. Colligebam ſcrib. *Cuius vos tumulti cauſsâ accierim, eò quòd parum aduortis.*

In Percontet,

Næuius Belli Pœnici lib.II. Blandè & doctè percontat Ennius: quo pacto Troiam vrbem reliquiſſet.

Quis verò iſte Ennius nominatur Næuio, cùm Næuius antiquior Ennio poëtâ fuerit? & ecquid omnino Ennius ad hiſtoriam Pœnicam? Præſertim cùm Nonius in Liquidum eumdem hunc locum ſic producat, *Blandè & doctè percontaris quo pacto Troiam vrbem liquerit.* Cenſeo emendandi *percontat em quo pacto T.v. liquerit.* Em antiquè,

què, pro eum: ex quo illi fungi exſculpſerant Ennium. Scripſir hæc, vt opinor, Næuius in origine Carthaginis, de Didone Æneam excipiente.

In Comparare,

Accius Euruſace: nihil eſt, ſi autem ad te retardat ſocium, in portu eſt, copiaque ſubſiſtat modò, tu te ipſe effirma & compara.

Seribo, *ſi autem ad te ire tardat: ſi otium in portu eſt copiaque, ſubſiſtat modò: tu te ipſe offirma.*

In Conuicium,

Conuicium dictum eſt quaſi è vitiis locum, qui ſecundùm ignobilitatem loei maledictis & dictis turpibus cauilletur.

Legendum, *dictum eſt quaſi è vicis loqui, quis ſecundùm i.l.m.e.d.t. cauillentur.* Aut ſi placeet, *eum vicis loqui.* Adducere enim Nonius idem etymon conuicij voluit quod Verrius Flaecus, *Conuicium à vicis, in quibus priùs habitatum eſt, videtur dictum, vel immutatâ litterâ quaſi conuocium.*

CAPVT III.

Truculentus Plauti correcta, & verſibus duobus aucta.

TRVCVLENTVS Plauti quid aliud quàm Hippolytus eſt? Ita miſerè elegantiſſima fabula admutilata, lacerata, diſtracta fuit: vt vix Æſculapius cum parente ſuo illi perſanandæ ſint. E quâ aliquot malè acceptis membris, hoc loco mederi conabor. Scena, Num ibi nam:

—— propter militem
Babylonienſem, qui quaſi vxorem ſibi
Me habebat annum dum hic ſuit. DI. ego ſenſeram.

Libri Vatieani, *Me habebat anno vno dum.* Citra controuerſiam vera lectio eſt, *Me habebat anno, dum.* Elegans genus dicendi, ſed in libris ferè corruptum. Valet autem anno præterito: cui opponitur Horno. Plautus Amphit. *Etiam hiſtriones anno cùm in proſcænio hoc Iouem inuocarunt.* Ita rectè Camerarius: alij de Nannio germanas nugas. Emēdandus & Nonius in Hornum. vbi vulgò, *Hornum ipſius anni; Lucill. Vtrùm nano an horno te abſtuleris à viro?* Leg. *Vtrùm anno.*

—— tonſtricem Suram
Nouiſti noſtram, quæ modò erga ædem ſeſe habet?

Nihil hîc libri: quis tamen negabit legendum, *quæ modò erga ædes habet?* id eſt, è regione habitat. Nam habere pro Habitare, notum ijs qui nondum ære lauantur. Vulgara ſcriptura eiuſmodi eſt, vt eam tractanti clamare libeat, Aquam manibus.

Sed tu poſterior. PH. omnem rem tenes.

Claudit verſus: explent Vaticani, *ordine omnem rem.* Scena, Ne expectetis,

—— iam propinquè miles mea Phroneſium
Tibi adeſt Stratophanes nunc tibi opus eſt ægram vt te aſſimules. PH. tace. ST. Peperit mulier, vt ego opinor.

Ingens hîc lacuna, & Vaticani duobus verſibus auctiores; ſic conceptis *PH. tace cui adhuc ego tu malam eam emouet ruri à mematitio vincere eſt, repperit mulier.* Hercules, tuam fidem! monſtra verborum: quæ tamen, niſi animi fallor, non inuito Phœbo diuinantes ſic correximus: *Tace. quid adhuc egeo tui, malum, ammonitricis? an me maleficio vincere eſt? ST. Peperit mulier.* Cùm enim propinquaret iam miles, ſedula ancilla dominam officij monuit, vt callidè & appoſitè ſimularet ægram puerperam: at illa quaſi indignata admoneri, vt quæ ſuâ ſponte nimiùm mala eſſet & aſtuta, *Tace*, inquit, &c. Scriptum autem videtur fuiſſe *Ammonitricis* & *maleficio*, pro Admonitricis, Maleficio. Hæc probabo fortaſſe doctis: alij quid probent, quid non probent, ciccum, vt comicus ait, non interduim.

CAPVT IV.

Propertij Elegia de raptu Hylæ emaculata.

ELEGIAM de raptu Hylæ Propertius imitatione Græcorum conſcripſit, elegantibus, Dij boni, & quaſi papauere ac ſeſamo ſparſis verſibus. Eam placet à capite emendantem peteurrere, Ac principio, nunquam ille ipſe Hylas tam anxiè quæſitus Herculi fuit, quàm mihi iſtorum verſuum correctio:

Nympharum cupidas ſemper defende rapinas,
Non minor Auſoniis eſt amor in Driadis.

Nam mendam ineſſe libri ſcripti clamabant, qui omnes conſenſu habebant, *eſt amor Adriacis.* Adde rationem linguæ Latinæ, Driadibus poſtulabat, non Driadis. Vix tandem venit in mentem terminatione Græcâ Propertium ſcripſiſſe, *eſt amor & Druſin.* quod mox pluribus docuero.

Ne tibi ſit durum montes & frigida ſaxa,
Galle, neque expertos ſemper adire lacus.

Pugnat hæc lectio cum mente Propertij. Neque enim monuit Gallum vt montes & loca

loca ſola frequentaret; ſed contrà exemplo Herculis, ne locis ſolis delicias ſuas concrederet, deterruit. Diſſentiunt etiam libri, qui, *Ne tibi ſint duri montes*, referunt. Sed ſcripſit haud dubiè poëta, *Ne tibi ſit duros montes.* interpolarunt varij librarij quibus inſolens erat genus illud dicendi, Ne tibi ſit adire montes: id eſt, ne adieris. Geminum illud Tibulli: *Ne tibi ſit duros acuiſſe in pectora dentes.* &: *Tunc mihi non oculis ſit timuiſſe meis.* Item Propertij lib. III. *Ne tibi ſit rauco prætoria claßica cornu Flere, nec Aonium cingere Marte nemus.* Quod autem iiſdem illis verſibus legitur *& frigida ſaxa*, Mureti libro erat *& turbida ſaxa:* in Vatican. *tumbida.* Scrib. fortè *Tabida*, aut aliud verbum remotius.

Ah dolor ibat Hylas ibat Hamadrias hinc.

Quæ tandem iſta Hamadrias? an Driope, vt alij cenſent? Nugæ. Nam Propertius ab omnibus raptum Hylam facit, non ab vnâ. Scribo vt & ſuprà, *Ibat Hamadriaſin.* & ſic plana ſententia horum verſuũ eſt, nec cauſſa cur ignominiosè notâ deprauationis inſigniantur, Ceſſent iam, inquit, Zethes & Calais ſectari puerum: quippe qui factus erat dolor & noua cura ipſis Nimphis.

Hic erat Arganthonei ſub vertice montis.

Hæc lectio eſt ab elegantiſſimo Mureto, quam hominis cauſſâ libens probarem, ni repugnarent omnes libri. Nam Vatic. & Mureti ipſius, *Hic erat Arganti phlege ſub vertice.* Farneſ. *Fege ſub.* Fuluij, *phege.* Vt liquidum ſit legitimam ſcripturam eſſe, *Hic erat Arganthi pege.* vſus enim eſt Græco πηγή.

Grata domus Nimphis humida Thyniacis.

Quomodo rectum Thyniacis? Nam analogiam ſi ſequimur, Thynicas Nimphas dicemus, vt Bithynicas. Refellunt & libri. Nam Farneſ. & Mureti, *Thyniaſim*, Fuluij, *Thyniaſis.* vt non magis certum habeam ſolem illum lucere, quàm Propertiũ ſcripſiſſe, *Thyniaſin*, ab eo quòd eſſet Nimphæ Thyniades. Ne quis miretur, primum cogitandum eſt totam hanc Elegiam neſcio quid præter ceteras ἰδιάζειν: deinde Pliniũ teſtem laudari à Chariſio Grammatico, qui ipſum Varronem eiuſmodi omnia Græcè terminaſſe confirmet, ita vt ne Schematis quidem dixerit, ſed Schemaſin. Hæc ferè Chariſij verba: & exſtat hodie fragmentum Varronis: *In argumentis Cæcilius palmam poſcit, in ethesin Terentius.* Appello poſtremò fidem M. Antonij Mureti: qui iudex à me captus illius ſuperioris coniecturæ, librum mihi conſpiciendum in loco præbuit, in quo Antonius Fenllus quiſpiam ante annos I. adnotarat, ſcripturam *Driaſin* diſertè in vetuſto codice exſtare.

Quam circum nulli pendebant debita curæ.

Quattuor manuſſ *nullæ*, idque rectum, vt Cicero, *Vnæ rei*, & Plautus, *aliæ mulieri.*

Cuius vt accenſæ Driades candore puellæ.

Duo libri, *cuius inaccenſæ.*

CAPVT V.

Plautus Trinummo emendatus.

TRINVMMO, Scenâ, Minus quindecim:

Decedam ego illi de viâ, de ſemitâ,
De honore populi, verùm quod ad ventrem attinet
Non hercle hoc longè niſi me pugnis vicerit.

Labor vt ex Roueriano libro, qui *hoc ongue* habet, legam, *hoc vngue.* παροιμιώδης enim ſermo eſt, tranſuerſum vnguem alicui non cedere. Nec mouet me quod item Moſtellariâ legitur: *Quid eſt igitur? abeamus hinc nos.* TR. *non hoc longè Delphium.* Nam & illic emendandum cenſeo *hoc ongue.* Etſi alterum etiam illud commodè & tamquam à demonſtrante accipi poſſe ſcio.

Cœna hæc annona eſt ſine ſacris hereditas.

Error inoleuit ex confuſis vocibus. Scribo, *Cœna hæc an non eſt?* ἱεροφαντικῶς. Hereditas ſine ſacris eſt, cùm heres non adſciſcitur in ſacra & gentem. Cum eâ hereditate ludens ſeruus cœnam comparat. Vt item Captiueis, *Sine ſacris hereditatem ſum aptus effertißimam.* Scenâ, Huic ego diei:

Si ante lucem ire occipias à meo primo nomine
Concubium ſit noctis priuſquàm ad poſtremum perueneris.
CH. *Opus facto eſt & viatico ad tuum nomen, vt tu prædicas.*

Abſurdè verò: quid enim eſt illud, *Opus facto?* Sed gloriari liceat: egregiè emendaui, *Opus face eſt.* Nimirum cùm Sycophanta ridiculè dixiſſet, tam longum ſuum nomen eſſe, vt ab aurorâ ad concubiam noctem ſi ambules, vix ad finem perueneris: ſubijcit ſenex, Si ita eſt, inquit, opus profectò erit face & viatico ad tuum nomen, vt in tam longo itinere & victus ſuppetat, & in tenebris lumen. Cauſſa vulgati erroris in concisâ ſcripturâ fuit, *Opus fac' eſt.* Niſi quis tamen ſcribendum putet, *Opus facla eſt.* pro Facula, vt Pocla, Spectacla, Poplus, & talia ſexcenta.

ta. Huius poſtremi loci perſpicua veritas eſt: qui ambigit, illi nihil cauſſæ eſt quin facem etiam in meridie accendamus.

CAPVT VI.

Germanicæ gentis nomen apud Dionem Caßium reſtitutum.

VIDITNE quiſquam turpius mendum illo quod Dionis hiſtoriam inſedit lib. LV.

> Φοβηθέντες οὖν αὐτὸν οἱ βάρβαροι, πλὴν τῶν Κανταβρῶν, ἐπεκηρυκεύσαντο. Καὶ οὔτε τότε ἐτυχόν τινος· οὐδ' ὕστερον· ἔπεμψαν μὲν γὰρ καὶ οἱ Κάνταβροι, τοσούτου δὲ ἤδη ἐδεήθησαν διαπράξασθαί τι, ὥστε καὶ ἐκείνους πάντας ἀπολέσθαι. ὅ,τι γὰρ Αὔγουστος συλλαβὼν αὐτοὺς ἐς πόλεις τινὰς κατέθετο, &c.

Nam profectò non tam manifeſtus in adulterio Plauti miles fuit, quàm hic locus in vitio. Quippe hic de mediâ Germaniâ ſermo: at Cantabros Hiſpaniarum populos pueri ſciunt, niſi quidem citis quadrigis ſubitò in Germaniâ demigrarint. Putabam ipſe ſcribendum vtrobique Συγάμβροι, & Συγάμβρων. Putabam autem ex hiſtoriâ. Nam ex Dione colligimus illos quoſcumque populos in deditionem acceptos aliò tranſlatos, & per vrbes ab Auguſto diſtributos. Et eius quidem facti Tiberium ducem fuiſſe. Conuenit vtrumque iſtud in Sugambros: ſic enim auctoribus libris appello, quos vulgus Sicambros. De migratione Sueton. in Auguſto: *Suevos & Sugambros dedentes ſe in Galliam traduxit, & in proximis Rheno agris collocauit.* De duce Tiberio, Tacitus Annal. II. (loquitur autem ipſe Tiberius.) *Se nouies ab Auguſto in Germaniam miſſum, plura conſilio quàm vi perfeciſſe: ſic Sugambros in deditionem acceptos: ſic Suevos.*

CAPVT VII.

Aſinariâ Plauti de locis duobus coniectura.

ASINARIAE ſcenâ, Herclè verò:

> *Impetritum, inauguratum eſt, quouis amittunt aues.*

corrupte legimus, cum ſcribendum ſit, *admittunt aues.* Admittere verbum augurale, vt & Impetrire. Feſtus: *Admißiuæ aues ab auguribus dicuntur, quæ conſulentem iubent.* Liuius lib. IV. *vt ab auguribus, ſimul aues ritè admiſiſſent, ex impoſito tolleretur ſignum.* Nam impetritè Glareanus emendarat, *admiſſæ eſſent.* Scenâ, Vbi ego nunc

> *Nam ſi huic occaſioni tempus ſeſe ſubterduxerit,*
>
> *Numquam edepol quadrigis albis indipiſcet poſteà.*

Hæreo in his quadrigis albis. Nam eas honoris tantùm inſigne fuiſſe ſcio, atque ita Platonem à Dionyſio Tyranno quadrigis albis exceptum in Plinio legimus: & in altero poëtâ, *equis præcurreret albis.* At hic aliquid de celeritate ſententia poſtulat. In Roueriano codice margini adſcriptū erat, *quadrigis argis.* In Langij noſtri, *quadrigis abis.* Mihi ſuſpicio eſt, ne ſcribendum ſit, *quadrigis ſi abit.* vt fefellerit exſcriptores confuſa ſcriptura, *quadrigis ſabit.* Quadrigis abire, curriculo fugere, & ſimilia, valet prouerbiali ſermone, numero, & celeriter abire, fugere. Plaut. Penulo: *Niſi ego illum iubeo quadrigis curſim ad carnificem rapi.* Aulularia: *Quod herus iubeat, eius quadrigis citius properet perſequi.* Amphitr. *Quadrigas ſi nunc inſcendas Iouis, numquam effugies infortunium.* De hoc ita iudico, ſic tamen vt legis Valeriæ beneficium non tollam, & à me ad populum prouocari permittam.

CAPVT VIII.

Petronij Arbitri aliquammulti loci de opinione emendati.

PETRONII Arbitri fragmenta pauca habemus, ſcriptores terſi & venuſti, &c, niſi quod in re illâ voluptatum nimis Latinè interdum loquatur, cetera laudati. Eius pro parte emendandi caput hoc ſcripſimus:

> *Deſcendentes ab aure capillos meos tentatâ manu duxit.*

Scribo, *dentatâ*, id eſt, manu in modum pectinis, vt ſic loquar, dentatim formatâ.

> *Mox manum demiſit in ſinum, & pertracto vaſculo tam rudi, hoc, inquit, belle cras in promulſi de libidinis noſtræ militabit. Nam hodie poſt aſellum Diaria non ſumo.*

Præfatus veniam ſcribo, & diſtinguo, *& protracto vaſculo, Tam rude hoc, inquit, bellè.* Vaſculum vocauit eam partem quæ inter res ſerias nominari non debet, & quam Dea Bona à ſacello ſuo exſulare voluit. Plautus Pœnulo: *Facio quod manifeſti mœchi haud ferme ſolent, Refero vaſa ſalua.* In carmine libero: *Hic legimus Circen Atlantiadenque Calypſo Grandia Dulichij vaſa iuliſſe viri.* Ita lego, non vt triti libri, *iuſſa tuliſſe.* Sic in Spartiano Eligabalus Imp. be-

nè

nè vaſatos conquiri iuſſit, non vt vulgi opinio & lectio eſt, benènaſutos.

Priſcis etiam temporibus cùm adhuc nuda virtus placeret, vigebant artes ingenuæ, ſummumque certamen inter homines erat ne quid profuturum ſæculis diu lateret. Itaque bareula herbarum omnium ſuccos Democritus expreßit, &c.

Aliàs, *itaque Hercula.* Dubitabam, num è *pergulâ.* vt à Democrito contemptum patrimonium & paupertinam eius domum ſignificaret. Lucianus quidem in Philopſeude ſcribit, *Democritum in monumento cluſum fuiſſe, atque ibi admiranda illa ſcripſiſſe.*

Cùm Eumolpus & ipſe vino ſolutus dicta voluerit in caluos ſtigmoſoſque iaculari.

Lego, *Dicta voluere & in caluos.*

Habeo tamen quod cælo imputem ſi non fata coniunxerunt.

Omnino ſcrib. *ſi nos fata coniunxerint.* Habeo, inquit, quod cæleſtibus debeam, ſi te frui datur.

Talis humus Venerē molles clamauit in herbas.

Fortè, *clinauit in herbas.* vnde Inclinare.

Tremebat illa reſoluta marmoreis ecunbus aureum tortum, myrtoque florenti quietum verberabat.

Alij, *crinibus.* ſed totus locus ſic legendus, *Premebat hilarè ſoluta marmoreis clunibus aureum thorum.*

Totoque corpore in amplexum eius immiſſus non precantis, vſque ad ſatietatē oſculis fruor.

Puto leg. *non pernegantis, vſque.* vt illam malè pertinacem recuſationem puellarum indicet.

Quod ſolùm igitur ſaluo pudore poteram contingere, languorem ſimulaui.

Scribo, *languorem inſimulaui*, ex ſententiâ. Languor autem propriè in palæſtrâ Veneris, cùm à luctâ neruos paralyſis occupauit.

Et quandoque mihi fortunæ arriſerit hora.

Melius arbitror, *arriſerit aura.*

Tales Herculea Stymphalidas arte coactas
Ad cælum fugiſſe reor, pæneque fugentes
Harpyias.

Alij, *pœnaſque luentes.* Mihi placet, *pennaque fluentes*, poëticâ phraſi, pro Volantes.

CAPVT IX.

Elegans iocus in Plauti Perſâ reſtitutus.

VENVSTVM ſanè & ſcitum dictum in Perſâ nos fallit his verſibus,

—— DO. *Vbi tu nata es?* VIR. *vt mihi Mater dixit, in culinâ, in angulo ad læuam manum.*

quod leui emendatione eſt eruere, ſi legas, *Inquilina, in angulo.* Nam cùm virgo ea quæ vænum ibat, libera eſſet Athenis nata, ſeruitus autem in hoc modò ſimularetur, vt ittitâ venditione circumduci leno poſſet: illa iam producta callidè cauet ne ſuapte confeſſione induatur, néve conſenſiſſe in ſeruitutem ſui videatur: & ad interrogata lenonis ſic reſpondet, vt partim eorum ſcitè declinet, partim ambiguè eludat. Eluſit hîc, cùm interroganti vbi nata eſſet, reſpondit, quod res erat, inquilinam ſe, & ciuem Atticam: ſed id ita perplexè pronuntiaſſe putanda eſt, vt ille bardus intellexerit, *In culinâ.* Itaque Toxilus ſtatim ſubijcit, *Tactus eſt leno, qui rogarat, vbi nata eſſet, diceret: lepidè luſit.* Hæc tam liquida veritas eſt, vt qui facetias & ſalem huius dictionis nondum videat, illi homini animum pro ſale datum arbitrari poſſimus.

CAPVT X.

In Agellio duûm locorum correctio, tertij in ordinem veterem reſtitutio.

RIDICVLA cura eſt: ſed tamen ſcriptoris Noctium Atticarum nomen numquam niſi dubitans & hæſitans pono. Ecce enim tibi qui A. Gellium vocari contendat, cum quo vulgus facit: ecce qui Agellium, à quo Priſcianus & libri antiqui dicunt. Sed vtrum horum, ſcriptorem eum, quod inſtitui, à mendis pauculis liberabo. Lib. I. cap. de P. Craſſo:

Is cùm in conſulatu obtineret Aſiam prouinciam, & circumſedere oppugnareque Leucas oppidum pararet, ſcripſit ad magiſtrum ἀρχιτέκτονα molis Athenienſium ſociorum amicorumque populi Ro. &c.

Ambigua lectio. nam libri Vatic. quattuor, *ἀρχιτέκτονα moleatenſium*, referebant. Et in Stephano quidem legimus Μύλαι, ἡ Σικελία πόλις. τὸ ἐθνικὸν, Μυλαΐτης. De hoc igitur docti. Lib. II. cap. VII.

Sed enim ſi inperet vxorem ducere infamem, propudioſam, criminoſam: aut pro reo Catilinâ aliquo, aut C. Bibulo, aut P. Clodio cauſſam dicere, ſcilicet non parendum.

Quis verò iſte Bibulus tam inſignitè improbus, vt inter Catilinas & Clodios meruerit cenſeri? Nam de Bibuli gente nihil tale, quod meminerim ipſe, vetus hiſtoria

ſuppeditat. Scribo igitur, *aut L. Tubulo.* Intellego Tubulum illum, qui paullò ſupra Ciceronem prætor fuit, homo tam proiectè improbus, vt eius nomen non hominis ſed virij eſſe videretur. Cicero pro Scauro: *Si mehercle, iudices, pro L. Tubulo dicerem, quem vnum ex omni memoriâ ſceleratißimum & audacißimum fuiſſe accepimus,* &c. & ibi Aſconius. Cauſſa erroris fuit, quòd fortè ἀρχέτυπον aliquod *Bubulo* habuit. Lib. XVII. cap. II. tranſpoſitæ aliquot lineæ ſunt:

Hæc ego pauca interim ſuper eo libro quorum memoria poſt lectionem ſuppetierat, mihi notaui in ſermonibus fortè quos de temporib. rerum ad vſus hominum repertarum agitabamus.

Nam hic finem faciunt capitis ſecundi: ſequiturque inſcriptio tertij: deinde caput ipſum hoc initio, *Adoleſcens quiſpiam.* At dubium non eſt, quin ea omnia fœdè inuerſa, ſic reſtituenda ſint, *poſt lectionem ſuppetierat, mihi notaui.* Hic finis capitis ſecundi, adde mox inſcriptionem tertij, tum caput ipſum tertium retractis ex fuga ijs quæ à fine ſecundi adhæſerant. *In ſermonibus quos fortè de temporibus rerum ad vſus hominum repertarum agitabamus: adoleſcens quiſpiam non indoctus,* &c.

CAPVT XI.

Plauti Miles emendata.

SCENA, Niſi herclè:

Tibi ego dico, aneuritatus ne ſis, heus te alloquor.

Monſtrum verbi, quod conſenſu damnant libri veteres, qui habent, *Tibi ego dico anheriatus,* ex quo colligebat Turnebus, *an heri ius neſcis?* Ego puto ἀρχαϊσμὸν in ſcripturâ fuiſſe, legendumque, *au! heriatus ne ſis.* Au interiectio, vt litteratores noſtri loquuntur, excitantis. Heriatus interpretor Feriatus, priſcâ ratione ſcribendi H, ἀντὶ τοῦ F. & contrà Folus, Foſtis, Foſtia, pro Holus, Hoſtis, Quinctil. notat: Fircus pro Hircus, Varro: Felena pro Helena, Priſcianus. vide & Dionyſium Halicarnaſſeum lib. I. Iam è contrà H. pro F. apud Feſtum Horda bos, & Hordicidia feriæ, quæ alijs Forda bos, à ferendo: & Hanula, id eſt, parua delubra, pro Fanula. Faciunt & libri. Nam infrà eadem fabula Plauti, vbi vulgò:

Neque equidem hemmas octo exprompſi in vrceum.

Vaticani *ſeminas* diſertim. veteres vulgati, *fæminas.* Scenâ, Inde ignem:

Niſi voluntate ibis, rapiam te domum.
PH. *oſtium hoc mihi*
Domicilium eſt, Athenis domus ac herus.

Libri vet. *hoſtium hoc mihi.* Litterâ inſertâ egregiè emendari puto, *hoſticum hoc,* id eſt peregrinum. Nam hoſtis antiquitus, qui nunc peregrinus. Callida igitur illa mulier, cùm ſeruus eam vi conaretur domum abſtrahere diſſimulans ſe eam eſſe. Mi homo, inquit, vide ne erres, equidem hîc non habito: ſed hoc Periplectomeni hoſpitio tantùm vtor vt peregrina, Athenis eſt vera domus. Res clara ex fabulæ argumento. Scenâ, Cohibete intrà:

Cedo tres mihi homines aurichalco contrà cum iſtis moribus.

Probam lectionẽ putes, abſque libris eſſet. Vatic. alter *contrà hentim iſtis*, alter, *contrà intimi iſtis.* vt appareat à vulgatâ abeſſe vocẽ. Fortè leg. *contrà emſim iſtis*, ſiue Emiſſim. Nam Emere auro contrà, vt apud Varronem, *Vbi poma veneunt contrà auro.* Ita enim eum locum Delicium illud Muſarum Scaliger diuinitus emendauit. Niſi placet, *contrà mutim iſtis*, id eſt, Murem. ſicut Edim, pro Edam.

Tum ad ſaltandum non cinædus magis aptus eſt quàm ego.

Suppoſita lectio. Vaticani, *cinædus malacus æquè.* optimè. idque approbat vetus codex Nonij in Cinædus.

CAPVT XII.

Quæ ſit in Cicerone Aquaria prouincia, & cur in eâ acclamari ſolitum.

IN hoc capite Nuptis verbis mihi vrẽdum erit, & in Cicerone, vt res eſt, explicanda quædã liberiùs. Ne malè audiam apud ſeueros, exantè teſtor me hæc ad Ariſtippi lucernam ſcripſiſſe, non ad Cleanthis.

Cicero pro Murenâ:

Habuit hic lege Titiâ prouinciam tacitam & quietam, tu illam cui cùm Quæſtores ſortiuntur, acclamari etiam ſolet, Hoſtienſem.

& Interrogatione in Vatinium teſtem:

In eo magiſtratu cùm tibi magnis clamoribus Aquaria prouincia ſorte obtigiſſet: miſſuſne ſis à me Cos. Puteolos?

Quæri video cur in ſortitione prouinciæ Hoſtienſis populus adclamarit: aut cur id tam ſtudioſè, & quaſi cauillãs Cicero notauerit. De eâ re ego pedarius Senator ita cenſeo. Veteres cùm Veneri operarentur, aquæ mini-

miniſterio vulgò vtebantur. Cicero pro Cœlio: *Idcóne aquam adduxi, vt ea tu inceſtè vtereris?* Ouidius:

Dedecus hoc ſumptâ diſsimulauit aquâ.

Lucianus in Aſino, apparatum illius palæſtræ deſcribens: Τετράπεζα δὲ τῇ κλίνῃ παρέστηκει ποτήρια ἔχουσα, καὶ ὕδωρ ἕτοιμον καὶ θερμόν. Martialis de fellante: *Quâ tibi parte opus eſt, Lesbia, ſumis aquam.* In carmine hortulorum: *Quas alter ſumas hoſpes habebis aquas.* Frontinum etiam ita interpretor lib. II. De Aquæductibus: *Ita vt ipſam Martiam ſplendore & rigore gratiſsimam balneis ac fullonicis & relatu quoque fœdis miniſterij deprehenderimus ſeruientem.* Miniſteria enim hæc ad libidinem intellegit. Inde manaſſe puto vt aquarium munus, aut aquas aggerere, inter probra vulgi fuerit. Lampridius De Commodo: *Gladiatoribus conuixit, aquam geſsit, vt lenonum miniſter, vt probris natum magis quàm ei loco crederes ad quem Fortuna prouexit.* Verrij Epitome: *Aquarioli dicebantur mulierum impudicarum ſordidi aſſeclæ.* Lexicon vetus ab hac cauſsâ interpretatur *aquaculat, lenocinatur.* Hoc poſito, cùm conſtet Hoſtienſem prouinciam alio nomine Aquariam dictam: quid aliud arbitremur, quàm populum in voce ipsâ Aquariæ luſiſſe? & quidem ſi prouincia ea in hominem famoſum & Vatinij ſimilem cecidiſſet, magno riſu & clamore euentum ſortis comprobaſſe? Sed manum de tabulâ: nam neque mihi eſt os ferreum, & hæc ſufficiunt ijs qui non habent cor plumbeum.

CAPVT XIII.

Plauti Miles correcta.

SCENA, Quid mihi:

Qui conſectare aquè mareſque & fæminas.

Vet. Rouerij, *conſectare que mareſque fæminas.* ſimilis ſcriptura in Aldi. Repono elegantem phraſim, *conſectare quà mares, quà fæminas.* quomodo frequenter Liuius, & Cicero ad Atticum. Scenâ, Sequimini:

Vos modò porrò, vt occœpiſtis date operam amicabilem.

Ex Vaticanis ſcribo, *operam adiutabilem.*

Abierim cupiens iſtius ſummæ nuptiarum ordinis.

Inepta lectio quà de verbis quà de ſenſu. Emendandum iudico, *cupiens iſtius ſummè nuptiarum ordium.* ἀρχαϊσμὸς, Ordium pro Exordium. quæ vox reperitur etiam in Lucretij. Vel potiùs diuiſim, & ad alteram perſonam traducto ſermone, *ordine is.* Scenâ, Hera eccum:

—— MI. cum ipſo pol ſum ſecuta
Placidè ipſa vt lubitum eſt mihi, otioſè, meo arbitratu.

Sententiam inſiſtens emendo, *pol ſum locuta.* Ancilla enim pulchrè os ſublectans glorioſo militi, audiente illo vt magnum beneficium prædicat, quòd hominis tam pulcri conueniendi copia fuerit.

Ergo iſte metus me macerat, quod illi faſtidioſum eſt.

Libri Vatic. *ille faſtidioſus eſt.* rectè.

Dum te obtuetur, interim lingua atque oculi perierunt.

Suppoſita lectio: nam veteres omnes, *linguam oculi præciderunt.* Eleganter. nam in amore cùm oculi cupidè quod amant intuentur, non ſolùm mens ſed etiam lingua obbruteſcit. Ita fit vt quaſi præcipi & præcîdi verba ab aſpectu videantur.

CAPVT XIV.

Ex tragœdiâ Senecæ Octauiâ menda aliquot ſublata.

SVM ex ijs qui mirantur antiquos, nec tamen, vt quidam, inferiorum temporum ingenia prorſus deſpicio. Itaque non grauabor & Senecæ, (ſcriptori quidem probo, longè tamen ab optimâ illâ notâ) poſt Fabricium, opem aliquam adferre. In eius Octauiâ legitur, ſtatim ab initio:

En qui ora Tanais primus impoſuit iugo
Ignota tantis claſsibus texit freta
Interque gentes barbaras tutus fuit
Et ſæua maria, coniugis ſcelere occidit.

Emendo, * *En qui oræ Tameſis primus impoſuit iugum, Ignota & antè claſsibus.* Nam cùm manifeſtò ſermo de Claudio Imp. ſit, quis ſanus hærebit, quin per Tameſim Britanniam intellexerit, cuius intactam ad id tempus libertatem ille primus delibauit? Scenâ ſequenti:

* Vel, vt Scaligero placet, En qui Britannis.

Gentamque fratris coniugem captus ſibi
Toris nefandis flebili iunxit face.

Scribo, *Gentamque fratre coniugem captam.* ex hiſtoriâ. Agrippinam enim intellegit, quæ filia Germanici Cæſaris, fratris Claudij, fuit. Ibid.

Sillanus & cruore fœdauit ſuo
Patrios penates criminis factus reus.

Fortè ſcrib. *criminis ficti reus.* Vide Tacit. lib. XII. Infrà:

Inuidia triſtis victa conſenſu pio
Ceßit Senatus, equitis accenſus fauor
Plebiſque votum eſt, atque iudicium patrum.

Lego, *Inuidia t. v. c. pio Ceßit: Senatus e. a. fauor Plebiſque votus' ſt.* & id ſententia comprobat.

CAPVT XV.

Plauti Truculento antiqua vox, & alio verſu vetus ſcribendi ratio repoſita.

ANTIQVITATIS in Plauto veſtigia multa ſuperant, plura per exſcriptorum imperitiam mutarunt. Habuit enim priſca illa & horridula ætas vt verba quædam propria, ita & ſcribendi peculiarem modum. quæ in libris antiquis & reconditis ſinceré inuenta, quid ni tamquam vetuſta ſigna aut nummos miremur? Vtriuſque rei, & quomodo in eo peccatum ſit, exemplum è Truculento promam. Ac verbum quidem antiquæ notæ ſtatim in Prologo per iniuriam deiectum eſt, illo verſu:

Athenas quo ſine architectis conſeram.

Nam duo Vaticani diſertè, *ſine arcuſpletis conſeram*, tertius autem, *arcuſpetis*, ſuprà tamen eadem manu L. addito, vt fieret arcuſpletis. De quo ignoto ſanè verbo nihil vltrà habeo dicere, quàm illis teſtibus probum videri & antiquum. Iam de ſcripturâ, quod eadem fabulâ ſcenâ 1. legitur:

Aut vaſum ahencum aliquod aut lectus dapſilis.

adulterinum id eſſe item conuincunt libri. Nam duo Vaticani optimi *lectus laptilis* diſertè habent; tertius, *leptilis* litterâ modò immutatâ. Prior illa pura puta Plauti ſcriptura eſt, valetque Dapſilis. L. videlicet pro D. & T. pro S. Ita enim litteras commutabant. Hinc Dingua, Cadamitas, Dacrimæ, pro Lingua, &c. Priſcianus obſeruat: Præſilium pro Præſidio Victorinus: Caſſilam pro Caſſida Feſtus. Quin & Gallinam Melicam pro Medica Varro ſcripſit. T. autem pro S. poni docet Ennij illud: *Adgrettus fari*, id eſt, aggreſſus, & veteris poëtæ apud Nonium, *Atrei terta niget galea*, pro Terſa.

CAPVT XVI.

C. Cornelij Taciti, vt vulgus putat, dialogo De cauſſis corruptæ eloquentiæ, loci duo emendati.

QVICVMQVE ſcriptor fuit dialogi illius De cauſſis corruptæ eloquentiæ, (nam Tacitum quidem eſſe nondum adducor vt credam, ſed quicumque, inquam, ſcriptor: & ipſum profectò litterarum multarum fuiſſe cognoſcimus, & ſyntagma quoque cuius pars modò ſupereſt, non inutilem neque inſcitam de eloquentiæ progreſſu & occaſu diſputationem habuiſſe. E quâ illuſtriores duas maculas conabor eluere. In oratione Apri vulgò ſic:

Minimum inter tot ac tanta locum obtinent imagines Attali & ſtatuæ, quæ neque ipſa tamen negleguntur, tam herclè quàm diuitiæ, &c.

Quæ iſtę imagines Attali? aut cui vmquam tam perito auguri vera lectio in mentem fuiſſet abſque libris? E quibus nunc quidem clara res eſt. Nam Farneſij codex, *imagines, ac tituli, & ſtatuæ*, perſpicuè refert. Nec quidquam potè certius aut clarius. Vulgati erroris cauſſa fuit breuior ſcribendi ratio, *ac tli*, id eſt, tituli: ex quo manauit, ſi dîs placet, Attalus. Sed hoc à libro: iſtud alterum ab ingenio erit.

Ibidem:

Quia video etiam Graijs accidiſſe, vt longiùs abſit Aeſchines & Demoſthenes ſacerdos iſte emitet, & ſiquis alius Epheſum vel Mitylenas contentus ſcholaſticorum clamoribus quatit, &c.

Videbar non abſurdè emendare, *vt longiùs abſit Aeſchine & Demoſthenè Sacerdos iſte Nicetes, & ſiquis alius*, &c. ſententiâ & hiſtoriâ probante. Nam Sacerdos Nicetes illâ ætate non ignobilis * rhetor in ſcholâ fuit. Plinius lib. VI. Epiſtol. *Erat non ſtudioſorum tantùm, verumetiam ſtudiorum amantißimus, ac propè cottidie ad audiendos quos tunc ego frequentabam Quintilianum & Sacerdotem Nicetem ventitabat.*

* Nominat & Seneca in Controuer. plus ſemel.

CAPVT XVII.

Plauti Pſeudolo verſus de coniecturâ correctus.

PVTO in vitio eſſe verſum illum è Pſeudoli ſcenâ, Poſtquam illic:

Quid nunc acturus? poſtquam herilis filio
Largitus dictis dapſilis, vbi ſunt ea?

&

& rectè ſic corrigi, *Largitus dict es dapſilis*, Dicta dapſilia, id eſt, munifica & larga. Ortus error fuit ex vocibus imperitè confuſis.

CAPVT XVIII.

Varro in Fragmentis emendatus.

VARRONIS fragmenta quotiens video, oculos mihi dolere neceſſe eſt: adeò non ſolùm pauca quædam ex tantâ vi pulcherrimorum ſcriptorum ad nos venerunt, ſed ea ipſa ita lacera, anfracta, diuulſa, vt quod poëtæ Pentheum diripuiſſe aiunt Bacchas: nugas maximas fuiſſe credam: præut quo pacto Varro diſtractus fuit. E quo numero aliquot malè accepta membra hoc capite ſanabo, conabor quidem certè.

Apud Nonium, Calcar:

Varro ſeſquiulyſſe, Ventus ſuo caſu vehementiùs ſufflare, & calcar admouere. Ebrios & Tecimos non vinolentos aut ſi nocuo, ſed expletos qualibet re poſſumus dicere. Varro Eumenid. Et ceteri ſcholaſticis auribus ſcolicâ dape, atque ebriis ſeſticè [illegible] *conſurgia conſurgimus ieiunis oculis.*

Muſæ veſtram fidem! malè acceptus locus. In quo id primum monendum, duo exempla, ſiue duas dictiones Nonij turpiter coïſſe in vnum, & ſic ſeparanda. CALCAR *pro impetu. Varro S.V. ſub occaſum. v. ſ. e. calcar admouere.* Hactenus Varro. Faciendum deinde à verbis Nonij initium, & alterius dictionis impropria ſignificatio ponenda, eo modo quo nos (ſine dolo dicam) præclarè emendauimus, EBRIOS ET IEIVNOS *non vinolentos aut ſine cibo, ſed expletos,* &c. *Ieiunos* ſcripſi pro *Iecinios*, reiecto T. quod ex priori adhæſerat: *Sine cibo*, ex illo, *ſi nocuo*, noto & tralatitio errore V. pro B. Res tota clara ex Varronis ſequenti exemplo, cuius emendationem à Iunio petendum.

Apud Nonium, Deſubulare:

Varro Seſquiulyſſe. Vnam veniam eſſe non amouiſſe duce virtute, hanc eſſe nobilem: alteram Carneadem deſubulaſſe bona corporis ſecutum.

Manuducente ſententiâ emendaui, *Vnamque viam Zenona mouiſſe duce virtute.* vel potiùs, *Zenona mœniſſe*, antiquè pro muniſſe. Diſtractæ perperàm voces induxiſſe librarios videntur, *Vnámve viam ſe non amouiſſe.* quas vix duabus litteris immutatis eleganter reconcinnaui. Egit hìc Varro de variantibus ſententijs philoſophorum, & illinc Zenonem conſtituit Stoicorum principem, qui virtutem ſolam beandæ vitæ eſſe voluit: iſtinc Carneadem, qui bona corporis adiunxit. De vtriuſque hac ſententiâ videatur Cicero & Laërtius. Loquitur eodem modo eadem Satyrâ Varro: *Alteram viam deformaſſe Carneadem virtutis è cupis acris aceti.*

Apud Nonium, Sacrum:

Varro lege Mænià. Signata ſacra eſſe deſierunt, poſteaquam homines ſunt facti.

Latet acuta ſententia in pauxillâ mendâ. Scribo, *ſigna tum ſacra.* ambiguè. Id eſt, Signa ſeu ſtatuæ Deorum deſierunt videre ſacra ſiue religioſa, poſtquam homines facti ſunt ſacri, id eſt, ſceleſti. Et de his quidem ita arbitror.

CAPVT XIX.

Miles Plauti correcta, & antiqua vox reſtituta.

QVOD in Milite conſtanter omnibus libris ſcribitur, Scenâ, Cohibere intrâ:

Nam bonum conſilium ſurripitur ſæpiſſimè,
Si minùs cum curâ aut catalogo loquendi lectum id eſt.

id ſincerum eſſe non ipſi fidei crediderim. Nam cui Alciatus probabit, Catalogum, ordinem loquendi eſſe: aut neſcio quis Veronenſis, enumerationem ſermonis? Quin potiùs diuiſim ſcribendum cenſeâ, *aut cato loco.* Catus locus, quem præcedentibus verſibus tutum locum nominauit, id eſt, remotum ab arbitris. Siue etiam, *aut catè locos loquendi lectus ſi.* Locos pro Locus, & id ſanè perplacet.

Eadem ſcenâ:

O lepidum ſenem ſi quas memorat virtutes habet.

Non temerè eſt quod in noto verbo titubant omnes libri. Rôuer. *Lepidum ſemiſeum:* alter Vatican. *ſemiſenem:* alter proximè verû, *ſemiſcem.* Nam ego paratus ſum pignus in omnes fortunas meas dare, Plautum ſcripſiſſe, *O lepidum ſenicem.* Senicem pro Senem, ἀρχαϊκῶς. Ita enim inflexiſſe antiquos Priſcianus disertè tradit, prolato eiuſdem Plauti exemplo: *Datores belliſſimi negotioli ſenices ſoletis eſſe.* Nec diſſimile eſt apud Nonium Senica pro fæminâ ſene: Pomponius: *Sed me exercet ſenica nequam, neque illâ quid faciam ſcio.* Atque hoc probatum ſpero iri ijs quibus probari ipſe velim: de ceteris non eſt tanti.

CAPVT XX.

In Propertio antiqua ſcriptura repoſita, alia quædam carptim adnotata.

QVIS non miretur in vno verſu tantam librorum diſcrepantiam?

Eleg.xii. lib.ii.

Quid tibi iucundũ ſiccis habitare medullis?
Si pudor eſt, aliò traijce tela puer.

Nam vet. Farneſ. *Si puer eſt, aliò trace puella tuus.* Fuluij, *traijce puella puer.* Mureti, *Si puer eſt, aliò traice puella loco.* Varican. *Si pudor eſt. a. t. tela tuo.* Quid autem tam diuerſum à mente Propertij quàm Puellæ nomẽ, quod tamen libri conſtanter obtrudunt? Sed vide cauſſam erroris, & ride. Nam ego ſacramento quinquagenario contendere paratus ſum, Propertium ſcriptum reliquiſſe, *traice duella tua.* antiquè, pro Bella. Ne quem lex verſus moueat, ſcire licet aut *traice* diſſyllabon eſſe, vt in illo Virgil. *à flumine reice capellas*: aut *duella*, vt Lucret. *& equorum duellica proles.* Sed huic admonitioni attexamus ex eodem poëtà alia.

Lib ii. Eleg. iii.

Vt Mæotica nix minio ſi certet Ibero,
Vtque roſæ puro lacte natent folia.

Comparatio ſumpta videtur ab illo Anacreontis:

Γράφε ῥῖνα καὶ παρείας
Ῥόδα τῷ γάλακτι μίξας.

Eleg.v.

Cynthia forma potens, Cynthia verba leuis.

Vet. Mureti, *Cynthia f. p. Cynthia forma leuis.*

Eleg.iix.

Sed non efficies. mecum morieris: oportet
Hoc eodem ferro ſtillet vterque cruor.

Fortè an leg. *Sed non effugies.*

Eleg.ix.

Sidera ſunt teſtes & matutina pruina.

Hunc verſum, vt opinor, in mente Seruius habuit eclogâ v. vbi adnotat Teſtis etiam neutro genere dici, vt Propertius, inquit, *Teſtes ſunt ſidera nobis.*

Eleg.xiii.

Et duo ſint verſus. Qui nunc iacet arida puluis,
Vnius hic quondam ſeruus amoris erat.

Corruptè hic verſus legitur apud Chariſium Soſipatrum lib. i. *Puluis*, inquit, *maſculino genere, quamuis Propert. dixerit, Cui nunc iacet horrida puluis.* Cęterùm *horrida*, non *arida*, vnà cum Chariſio omnes libri:

Si tam longæuæ minuiſſet fata ſenectæ
Gallicus Iliacis miles in aggeribus.

Librorum partim, *Quis tam*: Farneſ. rectiſſimè, *Qui tam.* elegans locutio deſideratâ coniunctione. Plautus Mænech. *Nam abſque ted. iſſet hodie numquam ad ſolem occaſum viuerem.* ita Rouerij codex. Vulgò peſſimè, *Nam ſi abſque te eſſem.* Emendandus ita Ouidius Epiſtolâ Aconrij, *Aut eſſes formoſa minùs, peterere modeſtè.* ita Vatic. liber. vulgati, *Si eſſes tu formoſa.* Simile illud Cicer. ad Atticum lib. xii. *Sciſſes enim, mihi dixiſſes.*

Illis formoſum fleuiſſe paludibus, illuc
Diceris effuſa tu Venus iſſe comâ.

Tres veteres, *iacuiſſe paludibus*, Fuluij, *lauiſſe palud.* Vtrauis harum verior vulgata. Fuluiana ad morem antiquum referenda, de quo Ennius: *Tarquinij corpus bona fœmina lauit & vnxit.* Moſchus ſimiliter facit Adonin vngi à Venere, ab Amoribus lauari.

Eleg.xv.

Sic nobis qui nunc magnum ſperamus amantes.

Malim, *Spiramus amantes.* Spirare magnum, quod Græci μέγα πνεῖν.

CAPVT XXI.

Plauti Curculione verſus duo reſtituti: & cur paraſitus Herculem nutricem inuocet, explicatum.

CVRCVLIONE, Scenâ i.

PA. *Nempe huic lenoni qui hic habitat?*
PH. *rectè tenes.*
PA. *Nimis formido ne excedat.* PH. *odioſus es.*

ſcrib. *formido ne excidat.* Cùm herus diceret, Rectè tenes: ſeruus ludificans in verbo Tenendi, Nimiũ inquit, metuo ne elabatur.

Scenâ, Date viam:

Video tuum ſodalem, argenti rogo vti faciat copiam,
Scires velle gratiam tuam noluit fruſtrarier.

Lego, *Scires velle gratiâ tuâ, noluit fr.* id eſt, Scires facilè cum tuâ cauſsâ velle, ſed non poſſe. Vide ſequentia.

—— *iacit volturios quattuor.*
Talos arripio, inuoco almam meam nutricem Herculem
Iacto baſilicum. propino magnum poculum.

Quis iſte Hercules Baſilicus? An, vt Turnebus cenſet, talorum ſpecies in quâ Hercules ſculptus ſiue pictus cultu regio? Logi. Nam quis Herculem vmquam vt regem pinxit? & non potiùs cum clauâ & pelle leoninâ? Arbitror ipſe vitiatum ab interpun-

punctione locum eſſe, & ſic diſting. *aliam meam nutricem Herculem: Iacto baſilicum.* Cùm enim in more eſſet, vt qui talis luderent, Deum aliquem propitium inuocarent, vt exempli cauſsâ milites Martem, amatores Venerem, aut pro Venere amicam: Plautus egregiè in Paraſito τὸ πρέπον ſeruans, facit ab eo Herculem inuocari. Ab hac cauſsâ: Veteribus, cùm decumas Herculi pollucerent, epulum publicè præbere ſolenne fuit. Ad id epulum inprimis Paraſitos aduocari tamquam peculiares eius Dei ſeruos leges Græciæ ſanxerant.

Athen. lib. VI.

Τὸ τοῦ παρασίτου ὄνομα νῦν μὲν ἄδοξόν ἐστι, παρὰ δὲ τοῖς ἀρχαίοις εὑρίσκομεν τὸν παράσιτον ἱερόν τι χρῆμα καὶ τῷ συνθοίνῳ παρόμοιον. Ἐν Κυνοσάργει μὲν οὖν ἐν τῷ Ἡρακλείῳ στήλη τίς ἐστιν, ἐν ᾗ ψήφισμα μὲν Ἀλκιβιάδου. Λέγεται τ' ἐν αὐτῷ περὶ τῆς παρασιτείας οὕτως· Τὰ δὲ ἐπιμήνια θυέτω ὁ ἱερεὺς μετὰ τῶν παρασίτων. Simile apud Ro. obtinuiſſe ex Poſſidonij verbis apud Athen & ex Plutarchi Craſſo licet colligere. Itaque cùm plerumque vſu veniret vt Paraſiti in templo Herculis ex eius decimis pulchrè acciperentur: quis non fateatur ab homine porco, & vni ventri dedito rectè & ſacerè Herculem inuocatum, cum cognomento nutricis, quòd ab eo ſæpè nutriretur? Tantum eſt de Hercule nutrice. Sed quis baſilicus iactus? me iudice idem qui Venerius; opinionis meæ cauſſas dabo infrà in Sermone conuiuiali. Quis Volturius? idem cum Cane. Quòd enim is iactus (qui fiebat cùm quattuor tali pari ſitu in dorſum ſubſilirent) infelix eſſet & rapax, videntur ei nomina quędam inſauſta & mali ominis indidiſſe animalium rapacium, vt Canis, Vulturis.

CAPVT XXII.

T. Liuij locus auxilio libri veteris, & alij tres à coniecturâ reſtituti.

ERAM in Sequanis à grauiſſimo morbo ἀσθενῶν adhuc καὶ μελαγχολῶν, cùm opportunè ad animi mentem recreandam adfertur mihi à Claudio Chiffletio IC. vetus exemplar Liuij. Bibliothecæ Veſuntionenſis eſſe aiebat. Percurro, quod ſine fraude valetudinis meæ liceret, auidè: & ſtatim à principio, vbi vulgati,

Multiplex deinde exortus terror. Etruriam rebellare ab Aretinorum ſeditionibus motu orto nunciabatur: vbi Licinium genus præpotens diuitiarum inuidiâ pelli armis cœptum.

in illo ms. inuenio, *vbi Cilnium genus.* Aſſenſi ſtatim, eoque libentiùs quod & veteres editiones Liuij partim, *vbi ciuium genus,* habent, partim, *vbi Licinium ciuium.* cùm hæſitantes videlicet librarij illud *Cilnium* in *Ciuium* vertiſſent. Hi porrò Cilnij ſunt, niſi fallor, à quibus primam originem C. Mæcenatis illius Muſarum patroni petendum eſt. Argumento gentile eius nomen Cilnius: argumento & hic Liuij locus, qui Cilnios iſtos Etruſcos Aretinos conſtituit. Atqui profectò Mæcenas populo Etruſcus, domo Aretinus fuit. Colligitur ex Epiſtolâ Auguſti apud Macrobium, in quâ præter cetera delicata nomina, *Laſer Aretinum,* à patriâ primâ vocatur. Emendandus ita Liuius inſtà:

Seditionibus tantùm Aretinorum compoſitis, & Cilnio genere cum plebe in gratiam reducto.

vbi item vulgati, *Licinio.* In Silio Italico error ſimilis, lib. VII. *Cilnius Arreti Tyrrenis ortus in oris Clarum nomen erat.* vbi perperàm vulgò *Cilinus*: nec dubitandum quin aſpexerit ad gentem & ortum Mæcenatis. Huius in Liuio lectionis non ſolùm teſtem, ſed etiam approbatorem habeo eruditiſſimum Victorem Giſelinum, hominem iunctum mecum fideliſſimâ gratiâ, & cuius mihi non modò iucunda conſuetudo fuit, ſed etiam conſilia & fides ſalutaris. Sed ſubiungam huic capiti Liuiana alia. Lib. XXII. in rogatione de vere ſacro:

Rogatus in hæc verba populus: Velitis iubeatis [hoc ſic fieri?] ſi res populi Ro. Quiritium ad quinquennium proximum, &c.

gloſſemate fœdatus locus: quem ſic lego, *Velitis iubeatis, ſi res populi Ro.* ſuperfluis illis acciſis. Quid enim velle iubere populus debeat, diſtinctè ſubiungit: vt in alijs rogationibus ſolitum. Cicero Pro domo ſuâ, eamdem rogandi formulam exprimens, *Velitis iubeatis, vt M. Tullius in ciuitate ne ſit?* &: *Velitis iubeatis, vt M. Tullio aquâ & igni interdictum ſit?*

Ibidem:

Si res populi R. Quiritium ad quinquennium proximum, ſicut velim eam, ſalua ſeruata erit hiſce duellis, datum donum duit populus Ro. Quiritium, quod duellum.

Sigonius tentat legere, *Votum donum duit.* * Scribo, *Latum donum* Forma vetus loquendi in donationibus. Liuius lib. XXIII. *Ager Hiſpa-*

* Non certamen ambigo.

Hiſpanis in Hiſpaniâ, Numidis in Africâ poſt bellum virtutis cauſſâ latus datus eſt. etſi hoc ad latitudinem referre poſſis. Ceterùm vereor vt totus hic locus traiectis verbis vitiatus ſit, & hoc ordine legendus, *ſeruata erit hiſce duellis, quod duellum pop. Ro. cum Carthaginenſi eſt, quæque duella cum Gallis ſunt, qui cis Alpes ſunt, latum donum duit populus R. Quiritium, quod ver attulerit ex ſuillo,* &c. Iudicent docti.

Ibidem:

Quod fieri oportebit, profanum eſto, neque ſecus eſto.

Legend. *neque ſecius eſto.* id eſt, deterius. Suetonius in Tiberio: *Multa multorum Claudiorum egregia merita, multa etiam ſeciùs admiſſa in remp. exſtant.* ita Vatic. Codex.

Ibidem:

Siante id ea Senatus populuſque iuſſit fieri ac faxit, eo populus ſolutus liber eſto.

Reponenda vetuſta vox *Antidea*, quæ valet anteà, interiecto D. vt Plautus poſtidea, medecum, & ſimilia.

CAPVT XXIII.

Acuta ſententia Plautini verſus apud Nonium repoſita.

NON diu, ſed acriter me torſit anquiſita correctio iſtorum verſuum apud Nonium:

Plautus Vidulariâ: Malim moriri meos quàm mendicarier.

Boni miniſtrantur, illum nunc irrident mali.

Niſi me animi fallit, inueni tamen. Lego, *Boni im miſerantur, illunc irrident mali.* Im pro Eum, antiquè. vide Feſtum. Eſt autem αἰτιολογία verſus prioris, Pauperi melius eſſe mori quàm mendicari: quia ſi moritur, miſericordiam à bonis; ſi perſeuerat viuere, irriſum à malis conſequitur. Sententia eſt, quæ compar Menandri iſtis:

Ὁ πρῶτος εὑρὼν διατροφὴν πτωχῷ τέχνην,
Πολλοὺς ἐποίησεν ἀθλίους· ἁπλοῦν γὰρ ἦν
Τὸν μὴ δυνάμενον ζῆν ἀλύπως, ἀποθανεῖν.

IVSTI LIPSI ANTIQVARVM LECTIONVM LIBER SECVNDVS.

CAPVT I.

Plauti Pſeudolo elegans iocus reſtitutus.

NEGARE nolo: amo Plauti elegantes & vrbanos ſales, nec Venuſini illius aliter cenſentis verſus vmquam mehercle ſine indiguatiunculâ lego. Sed ex ijs quidã in vulgus obſcuri, quidam corrupti. Quo in numero cẽſendus ille Pſeudolo. Scenâ, Pſeudole non:

—— Pſeudole arceſſe hoſtias
Victumas, lanios, vt ego huic ſacruficem ſummo Ioui.
BA. *Nolo victumas, agninis me extis placari volo.*

Libri omnes antiqui, *Nolo victumas, at minimis me.* Scribendum iudico, *At minis me extis*, vel etiam, *At mininis*, voce ductâ à Mina. Nimiùm eleganti ſententiâ & ad lenonis mores accommodatâ. Nam cùm amator propter ſeruatam, vt putabat, amicam, facere victumam lenoni vellet, vt Deo & auctori fortunarum ſuarum: ille qui aliud ſpectaret, negat ſe victumas & inania honorum morari, ſed minas & argentum velle. Hæc porro verba, *At mininis* (nam in ambiguâ pronunciatione iocus fuit) leno ita extulit, vt adoleſcens minimè malus intellexerit eum *Agninis* dixiſſe. Ergo ſubijcit: *Quid ſtas? arceſſe agnos. audin' quid ait Iupiter?* Hoc niſi certum eſt, nolo mihi poſthac quiſquam duarum rerum quidquam creduat, vt ille ait.

CAPVT II.

De Ciceronis locis aliquot, lib. De legibus iudicatum.

CICERONIS locus eſt II. De legibus, ſtigmate notatus, ad quem emendandum conari cum bonâ gratiâ eruditi cuiuſdam viri vix poſſumus. Quippe qui eum ita flagitiosè corruptum & penitus depoſitum confirmarit, vt ne hiſcendi quidem de eo facultas ſit.

Locus ſic habet:

*Quid quòd multa pernicioſa, multa peſtifera ſciſcuntur in populis? quæ non magis legis nomen attingunt, quàm ſi latores aliquas * conceſſu ſuo ſanxerint.*

Mihi tamen præclarè huic vulneri remedium adhibitum iri videbatur, ſi legeremus, *Quàm ſi latrones aliqua conceßu ſuo ſanxerint.* Sententia perſpicua. Scita ea, inquit, quæ turbulenti magiſtratus violandæ aut perdundæ reipublicæ ferunt, non magis ſanctiſſimo legis nomine dignanda ſunt, quàm ea quæ latrones aut pyratæ in ſuo conſeſſu de prædâ diuidundâ alijſque talibus ſanciunt.

Ibidem:

Plures autem Deorum omnium. ſinguliſ ſingulorũ ſacerdotes, & reſpondendi iuris, & confitendarum religionum facultatem adſerunt.

Videri poſſit mancus locus, legendumque, *Plures autem Deorum omnium pontifices, ſinguli ſingulorum ſacerdotes.* ſiquidem hæc interpretata ſunt ex verbis legis illius, *Diuiſque alijs alij ſacerdotes, omnibus pontifices, ſingulis flamines ſunto.* Adfert etiam moleſtiam illud *confitendarum religionum*, quod rectum * eſſe vix videtur. Diuinabam leuiter, ſcriptum fuiſſe, *confite tuendarum*, id eſt, *cum fide*, quod conuenit præclarè.

Ibidem:

Tum ebur ex inani corpore extractum.

D. Lambinus voluit, *ex inanimo*: mihi probatur *ex immani*. quod conuenit in Elephantum. Lib. III.

Tribuniſque quos ſibi plebes rogaßit ius eſto cum patribus agendi: ijdem ad plebem quod cenſus erit ferunto.

Idem Lambinus emendat, *Quod cenſuerint, ferunto.* quod probarem, ſi probabile eſſet in tam noto verbo offendere omnes libros. Veteres plerique, quod ipſi in Vaticano vno & altero apud Sequanos vidimus, *Quod ceſſus erit*, referunt. vt perſpicuum ſit verbum aliquod remotius fuiſſe, quàm pro capru impetitorum. Quid igitur ſi legamus? *Quod æſus erit.* antiquâ ratione ſcribendi pro *Vſus*. quod ad ſententiã aptum eſt certè:

&

& *Cærare*, ac *Cæratio*, pro Curare Cicero in his ipſis libris ſcripſit. Non diſpliceat etiã, vt propiùs recedamus à libris, *Oeßus*, quando Ciceronem in eiuſmodi verbis omnibus geminaſſe conſonantes & Caſſus, Diuiſſio, Viſſus dixiſſe, Quinctiliani & Annæi Comuti teſtimonijs cognoſcimus.

·CAPVT III.

Plauti Rudente verſus quattuor à coniecturâ correcti.

RECTENE Plauti Rudente ſcriptum legimus in lepido colloquio Ampeliſcæ & Scepamionis, cùm illa attrectantem paullò liberiùs ſeruum reijceret?

Non ego ſum pollucta pago, potin'. vt me abſtineas manum?

& rectè quidem eſſe ocellus Galliæ Turnebus cenſuit, qui polluctam pago, interpretatur communem & expoſitam pago, vt inquit, in Pollucto Herculis omnia exponebantur obuijs. Duriuſculè, vt mihi videtur, & potiùs vix duabus litteris mutantibus legerim, *Non ego ſum polluta, apage, potin'.* Sic idem Plautus in re ſimili: *Pura ſum, comperce amabo me adtractare Agoraſtocles.*

Scena, Nimio hominum:

Hoc quod induta ſum. ſummæ opes oppidò.

Scrib. diuiſim, *ſunt meæ opes.* de puellâ naufragâ cui nihil reliqui erat præter veſtitum. Scenâ, Meamne ille:

L A. *Siccine me ſpernis?* C H. *ſic ago, ſemel bibo.*

Legerim, *ſic ago, ſic mel bibo.* Inſultans impuro lenoni hoſpes ait eius calamitates melli ſibi & voluptati eſſe.

Scenâ, Iterùm mihi:

Dic ergo quanti cenſes? T R. *egóne? cenſeo.*
P L. *At ſume quidem ne cenſionem ſemper facias.*

Editio Aldi, *Adſume quidem*, alij, *Adſum equidem.* Sed, meo animo, certum eſt Plautum ſcripſiſſe, *Abſume quidem.* venuſto ioco. Nam cùm ſeruus ludos herum faciens non aliud ad interrogata reſponderet, quàm Cenſeo: quaſi indignatus adoleſcens, & in amphiboliâ verbi ludẽs, At, inquit, ne ſemper cenſeas, abſume potiùs & in decoctores referare. Quod ſumptum eſt à moribus Rom. Conſtat enim eos qui abligurriiſſent, & nihil in bonis haberent præter ſacculum illum Catulli, liberos fuiſſe à moleſtiâ dedicandi ſua in cenſum.

CAPVT IV.

Nonij Marcelli aliquammulti loci purgati.

VT ij quos antiquitas delectat non ſolidas tantùm ſtatuas, ſed & auulſum crus & fractum brachium capiuntur cernere: idem nobis vſu venit in litteris. Nonius in manibus & ſinu eruditorum eſt; non quia ipſe per ſe tanti ſit, homo aliàs nugator & ad riſum ſæpè ineptus, ſed quia in eo veterum ſcriptorum reliquię & fracta quaſi membra comparent, quæ ex auitâ hereditate nos vt ruta & cęſa delectent neceſſe eſt. Ad ea membra aliquot pro parte ſananda hoc capite conabor.

Nonius in Verruncent.

Afranius Diuortio: Et puncto auerruncent cur Syriam ſimul.

Liber vetus, *Et ponito.* Lego, *Et ponti auerruncent curſuram ſimul.* vel potiùs, *Verruncent.* Curſura ponti, nauigatio eſt, vt Virgil. *Huc curſus fuit.*

In Manipuli.

Siſenna Hiſtor. lib. III. Conuictus tamen & tempora ſingula conſtituit, & ſicut ſteterat manipulos obuerti iußit.

Lego, *Connixus tamen ex tẽpore ſigna conſtituit.*

In Triſtitias.

Turpilius Leucadiâ: Ante ſacta in ignem committo triſtitias ante diuortium.

Si recta hæc lectio, quid tam ridiculũ quàm quod Nonius monet Triſtirias pro Triſtitia hîc poſitum? ſed emendandũ in verbis Nonij, *Triſtitas* pro *Triſtitia* Hoc primum. Deinde cum pro illo *ante diuortium*, in veteri libro ſit *ante dorcium*: emendandum arbitror, *triſtitas anted oſtium.* R. & S. in libris frequenter alternant, *Anted.* D. addito more antiquo. Hoc dicit, Omitto præterita, en noua triſtitia præ foribus eſt.

In Patibulum.

Salluſt. Hiſt. lib. IV. In quis notißimus quiſque aut malo dependens verberabatur, aut immutilato corpore improbi patibulo eminens affigebatur.

Vix eſt vt audeam poſt accuratam diligentiam Carrionis aliquid in Salluſtium: quod tamen eius voluntate fiat, puto hoc loco legendum, *in proris patibulo.* rectè ad ſententiam, quia in nauibus hæc ſupplicia ſumpta colligitur.

In Lucuus.

Afranius Frater. Piſtori nouat cur non ſcribitario.

Vix

Vir doctus legit, *Piſtor ouat*. emendarim ipſe, *Piſtori nubat cur non ſcriblitario?* Scriptum fuit *nuuat*, inde *nouat*. Scriblitarius, qui placentas conficit. Prologo Pœnuli, *Nunc dum ſcriblitæ æſtuant, accurrite.*

In Optare.

Salluſt. hiſtor. III. *Atque eum cupio laudatum accenſumque præmiorum ſpe quibuſcum optauiſſet ire iubet.*

Ita Carrio emendauit: optimè. niſi quòd pro illo *cupio*, legendum cenſeam *Curio*, aut *Cæpio*. Fortè de Curione illo ſermo eſt, qui Dardanos vicit. Meminit epitome Liuij, & Salluſt. lib. II.

In Amnis.

Accius epinauſemacheumandria: mundam ſalſo ſanctam obtexi ſanguine atque acerbos altâ in amni corpore explens hoſtico.

Reſtituo, *Accius epinauſemache, Scamandriam vndam.* & deinde, *aceruos* pro *acerbos*. Scamander fluuius in Phrygiâ. Dicuntur hæc fortè in perſonâ Achillis.

In Imberbi.

Varro epiſt. ad Fabium. Quod facis Saturnorum ſimiles ſunt, quod maxumæ fiunt, idemque imberbi.

Lego, *Quod facie Saturorum*: id eſt, Satyrorum. niſi placet, *falcis Saturnorum*. Saturnus cum falce incuruâ pingebatur. Ludens igitur Varro eos dicat incuruos eſſe vt falcem Saturni. Prius magis placet. Reliqua lego vt doctiſſ. Iunius.

In Faceſſere.

Ennius Annal. I. *Hæc effatus, ibique latrones dicta faceſſunt.*

Non dubito quin Ennius ſcripſerit, *Hæc effatus ibus*, ἀρχαϊκῶς pro Iis.

In Picumnus.

Higinius: Picumnus eſt paruâ veſte picus Martius.

Alij, *parcâ veſte*. Scribo, *variâ veſte*.

In Lanitium.

Laberius: Nihil refert vtrùm mollem è laniced Atticâ,

An pecore ex hircorum veſtigium gêras.

Perſpicuè leg. *veſtitum geras*.

In Ignauiter.

Quadrigarius Annal. II. *Et qui ibi erant, non ignauiter putando eum diem pro meliore habuerunt.*

Lego, *ignauiter pugnando*. ſcriptum fuit *pucnando*. hinc error.

In Parciter.

Pomponius Verre. Salbeolo parciter tamquam frater mihi ſis medium abdomen cùm diuidam.

Scribo, *Saueolum parciter*. Videlicet autem, verbum Diuidendi hîc inter obſcœna eſſe & deuirginata.

CAPVT V.

Plautinæ Militis verſus, & alter Pœnuli emendantur.

Est verò quod ſemper iudicaui. Corruptè in Milite legitur colloquio Sceledri & Periplectomeni extremo:

Frequens Senatus poterit nunc haberier,
Ibo intrò, ne dum abſum illis ſortitò ſuam.

Quam enim ſententiam idoneam habeat illud ſortitò eſſe? Comprobant iudicium meum libri: è quibus Vaticanus alter, *ne dum abſum multi ſortuitò ſuam*, alter, *multi fortuita*. E quorum veſtigiis confirmo ſcribendum, *ne dum abſum multæ fortuitò ſuam.* vel potiùs, *multai*. venuſta ſententia. Nam cùm lepidus ille ſenex de conſeſſu congerronum ſuorum, qui conſilium habebant mulieris liberandæ, tamquam de Senatu magnificè locutus eſſet: in eodem nunc ludens & ſimul veterem ad morem reſpiciens addit, ſe quoque tamquam vnum aliquem Senatorem in curiam iturum, ne fortè abſenti multa imponatur. Moribus enim Rom. Senatori qui die Senatus non adeſſet multam dici ſolere, Conſulemque ius habuiſſe pignoris capiendi, vel ex vno Cicerone nota res eſt, De Orat. III. De Leg. II. & Phil. I. Quamquam eadem hac ſententiâ legi etiam poſſit *multiſortio*. voce non abhorrenti à Comicâ compoſitione, vti multiſortionem dixerit, qui multam ſortitur. In eadem voce turpis error Pœnulû obſedit Scena ante vltimam.

Rapiamus in ius. POE. *minumè.* AG. *quapropter?* POE. *quia.*
Iniuriarum multo induci ſatius eſt.

cùm perſpicuè legendum ſit, *Iniuriarum multam dici ſatius*. Vtriuſque coniecturæ meæ cùm ante biennium Carolum Langium, virum quo nihil Sol ille doctius vidit aut melius, arbitrum feciſſem, ſic eam comprobauit, vt pronuntiaret meritò iiſipſis imperitiæ multam dictum iri, qui iſtud de multâ non probarent.

CAPVT VI.

Apud Macrobium Ciceronis elegans iocus reſtitutus: ſimilis error in Suetonio ſublatus.

Nihil meream, quin coniecturam meam de acuto quodâ Ciceronis dicto

proponam, quod exſtat apud Macrob. 1. Satur.

Idem Cicero aliàs facilitatem Cæſaris in eligendo Senatu irriſit palàm. Nam cùm ab hoſpite ſuo P. Mallio rogaretur vt Decurionatum priuigno eius expediret, aſſiſtente magnâ frequentiâ dixit, Romæ ſi vis habebit Pompeius, difficile eſt.

Ita libri. quibus in verbis neque ſententiæ eius quam elici Macrobius voluit, neque omnino elegantioris dicti vola aut veſtigium apparet. Lego igitur: *Romæ ſi vis habebit, Pompeijs difficile eſt.* Optimè. Nimirum perſtringens Cicero facilitatem Cæſaris quâ quoſuis vulgò in Senatum admittebat, reſpondit Mallio ὡς δόξω, Difficile fore vt Pompeiis (quod Campaniæ oppidum eſt) Decurionatum impetret: ceterùm ſi Romæ in Senatum velit, id iam Cæſare Dictatore facilè poſſe. Similis planè error in Suetonij Claudio, vt vulgata diſtinctio eſt.

Cap. XXVII.

Liberos ex tribus vxoribus tulit, ex Herculanillâ Druſum & Claudiam: ex Patinâ Antoniam: ex Meſſallinâ Octauiam & Brittanicum, Druſum Pompeium puberem amiſit piro per luſum in ſublime iacto & hiatu oris excepto ſtrangulatum.

Quis enim hiſtoriæ & antiquitatis modicè peritus hærebit, quin & hîc leg. ſit, *Druſum Pompeiis?* vt locum adnotarit vbi Druſus ille exſtinctus. Nam neque Claudij Pompeios paterno aut materno genere attingebant: & ne quis de adoptione ſuſpicetur, Principis Rom. filium ab alio inferiore adoptatum eſſe, abſurdum.

CAPVT VII.

Plauti Aſinaria antiqua vox, & alio verſu Græcanicum genus dicendi repoſitum.

ASINARIA, cùm anus moroſa & difficilis egenum amatorem expuliſſet, amica diſcedentem illum laciniâ retineret, ſic legimus:

PH. *Quò nunc abis? quin tu hic manes?*
AR. *Mox ſi voles manebo.*

Deprauatè. Nam adoleſcentem aliquid de Nocte dixiſſe ſtatim paret ex ſequenti verſu quem Libanus ſubiecit: *Audin' tu hunc operâ vt largus eſt nocturnâ?* Itaque citra controuerſiam Plautus ſcriptum reliquit, *Nox ſi voles manebo.* Nox ἀρχαϊκῶς pro noctu. cuius vocis inſolentia loco fuit deprauando. Veteres ita locutos diſcimus ex Agellij Indice lib. IIX. Noctium cap. 1. *Heſternâ noctu rectè an cum vitio dicatur: itemque quod X. viri in XII. tabulis Nox pro noctu dixerunt.* Caput autem ipſum quo id pluribus docuit Agellius, etſi vnà cum libro periit: tamen verba ex XII. quæ ille in mente habuit, repperi apud Macrobium, qui eiuſmodi multa vtenda ab Agellio ſumpſit, ſi fatetur; furatus eſt, ſi negat. lib. 1. Sat. *Si nox furtum factum eſſit, ſi im alis occiſit, iure cæſus eſto.* Addam ex eadem Scenâ aliud:

Argenti viginti minæ me modò ad mortem appulerunt,
Quas hodie adoleſcens Diabolus ipſi ſe daturum dixit.

Reſtituendum hîc aio nimium elegans genus dicendi, quod imperiti nebulones furcis eiecerant, *Quas h. a. Diabolus ipſi daturus dixit.* Ita iam ſine vllâ liturâ Vaticani libri: & codex Langij noſtri, *daturas dixit*, litterâ vnâ diſcrepans ab illis. Eſt autem putus putus Helleniſmus, notus iis qui primoribus labris litteras Græcas guſtarunt. In quo eodem emendandus Plaut. Bacchidib. Scen. II.

Fiam vt ego opinor Hercules, tu autem Linus.

nam & hîc Vaticani diſertim, *Eval nunc eſſe ego opinor Hercules, tu autem Linus.* Simile eſt illud Virg. *Dixit, & extemplo (neque enim reſponſa dabantur Fida ſatis) ſenſit medios delapſus in hoſtes.* & Propert. *Iurabo & bis ſex integer eſſe dies.* item Horat. *Vir bonus & ſapiens dignis ait eſſe paratus.* Arnobij etiam 1. Contra gentes: *A quo ipſam deitatem ſortitus eſſe ſentiunt.* Atque hoc quidem genus loquendi, quod adhuc remotum ab vſu vulgi poëtis modò relinquebatur, primi ex Plauto in lucem protuliſſe videmur.

CAPVT VIII.

De Iano Gemino à Nerone clauſo, in eoque Tacitum à Suetonio diſſentire.

DIGNA ſanè res admiratione eſt, quid cauſſæ habuerit Cor. Tacitus ſcriptor haud paullò melior quàm vulgus, & hîc aliud agens populus exiſtimet, cur in Neronis rebus mentionem nullam Iani Gemini fecerit: quem pace terrâ marique partâ quinctùm clauſum à Nerone non ſolùm Suetonius adfirmat, ſed teſtantur etiam nummi. Sueton. *Ianum Geminum*, inquit, *clauſit tam nullo quàm reſiduo bello.* Nummi, è quibus æreos tres ipſi vidimus, IMP. NERO CLAV. CAESAR. AVG. GER. P. M. TR. P. V. P. P. à tergo, PACE. P. R. TERRA. MARIQ. PARTA

TA IANVM CLVSIT. Factum hoc eſt P. V. C. anno DCCCX. Nerone III. & Valerio Meſſallâ Cos. Anne igitur memoriæ vitio id Tacitus indictum omiſit? an vt rem leuem & ſcriptione indignam preterut? Nihil ſanè horum: ſed, quod pauci obſeruarint, diſſenſit in hac hiſtoriâ Tacitus à Suetonio & nummis, & Ianum à Nerone cluſum non fuiſſe exiſtimauit. Quî poteſt in te tam claiâ? inquies. Neſcio, ſed en tibi fragmentum Taciti apud Oroſium his verbis: *Deinde vt verbis Cor. Taciti vtar, ſene Auguſto Ianus patefactus dum apud extumos terrarum terminos nouæ gentes ſæpè ex vſu, & aliquando cum damno quæruntur, vſque ad Veſpaſiam durauit imperium.* Enimuerò ſi ab Auguſto ad Veſpaſianum apertus manſit, quomodo conſtat vt eum clauſerit Nero? Quamquam fieri illud poteſt, vt quemadmodum Nero falſum triumphum & falſos arcus de Parthis admiſit: ſic etiam ambitioſè & præter morem veterem Ianum clauſerit reſiduo adhuc bello. Ideoque factum id Tacitus omiſerit. Et ſanè magis magiſque vereor vt emendandus ſic Suetonius ſit, verbis iunctis & reductis: *Ianum Geminum clauſit, tamquam nullo reſiduo bello.*

CAPVT IX.

Plautus in Moſtellariâ verſu vno auctus: & item Pſeudolo.

HOC quidem capite Neruam, Traianum, & eiuſmodi clementes Imperatores imitabor: & vt illi priorum temporum iniuriâ pulſos exſules, ſic ego Plauti verſus duos ab omnibus libris exſulantes in veterem ſedem reſtituam. Præſertim cùm iis nihil obiici poſſit præter libertatem ſermonis: lege autem Iuliâ non verba mœchantia, ſed facta puniri receptum ſit. Moſtellaria, colloquio Phaniſci & Tranionis:

PH. *non potes tu cogere me vt tibi*
Malè dicam. nouit herus me, ſi ſobrius ſis
Malè non dicas.

In duobus Vatic. hęc interſeruntur: *Nobis herus me.* SER. *ſuam pol culcitellam oportet.* PH. *ſi ſobrius ſis male non dicas.* quæ germana Plauti verba eſſe ne Carneades quidem ille dubitauerit, qui dubitare in omnibus ſolet. Nimirum cùm Phaniſcus dixiſſet notum ſe eſſe ſuo hero, alter ſeruus id verbi in nequiorem ſententiam detorquens, Mirum, inquit, ni culcitellam ſuam nouerit. Sic enim contumeliosè vocat eum quem intellegi vult hero officium noctu præſtitiſſe, & pro culcitâ

fuiſſe in qua [illegible]. Quomodo & Dolabella Cæſarem, qui Delicium Nicomedis audiebat, *ſpondam interiorem regiæ lecticæ* ab eadem cauſâ dixit. Pſeudolo etiam Scenâ III. vbi vulgò:

Nam iſtoc quod nunc lamentare non eſſe argentum tibi,
Apud nouercam querere. PS. *fac hoc quod te rogamus Ballio.*

exſulat integer verſus, quem ex Vaticanis poſtliminio licet reſtituere: *Apud n. querere.* PS. *ehò numquid tu huius nupſiſti patri?* BA. *Dî melius faciant.* PS. *fac hoc quod t. r.* Arguto ſed licenti ſanè ioco, qui in verbo Nubendi conſiſtit. Quod verbum antiquitus interea fuit, quæ cuſtos ille hortorum libentiùs quàm virgines Veſtæ vſurparent. Inde Feſto Nupta verba, obſcœna, & Petronio Nuptias facere, τὸ συνουσιάζειν. Inde Virgini Veſtali crimen inceſti intentatum apud declamatores, quòd verſum ſcripſiſſet:

Felices nuptæ, moriar niſi nubere dulce eſt.

CAPVT X.

Propertij verſus complures emendati.

PROPERTIVM qui non amat, eum profectò Muſæ non amant. tanta eius verſuum ſuauitas eſt, vt quemadmodum comicus ille ait, nil niſi mulſa loqui videantur: tanta eruditio, vt non niſi Phœbo dictante credamus exceptos. E quibus aliquantos carptim emendabo, vel potiùs, vt maiores loquebantur, ſaluatim.

Lib. II. Eleg. XXVIII.

Et tibi Mæonidas inter quos Heroidas omnes
Primus erit nullâ non tribuente locus.

Tres veteres: *Et tibi Mæonias inter Heroidas.* quâ lectione nihil verius. Corruperant illi bardi, quibus verſus in vitio eſſe videbatur, ſi illud *inter* à poſtremâ longum legeretur.

Eleg. XXIX.

Apparent non vlla thoro veſtigia preſſo
Signa voluptatis, non iacuiſſe duos.

Pendet ſententia huius verſus, & rectè me iudice Farneſ. codex, *Signa volutantis.* Nimirum cùm neſcio quo caſu Propertius Cynthiam ſuam benè manè ſolam offendiſſet (quæ alioqui, vt mea fert opinio, libenter Clodiam ipſam imitaretur, & propter nocturnos tortores raro incomitata dormiret) ſed tamen cùm ſolam: mulier caſta eo argumento magnificè pudicitiam ſuam iactat. Et vidèſne, inquit, externa nulla veſtigia in hoc lecto eſſe, ſignum non iacuiſſe hic duos complexus & volutantes.

Eleg. xxx

Nec tu virginibus reuerentia moueris ora.

Nulla diſcrepantia in libris, nec quidquam ſolicito. Placebat tamen olim: *Nec te virginei reuerentia mouerit oris.*

Eleg. vltimâ:

Me iuuet æternis poſitum languere corollis.

Liber Fuluij & Vatic. *Me iuuet heſternis*, perſpicuè verum.

Lib. III. Eleg. II.

Orphea te tenuiſſe feras & concita dicunt
Flumina Threiciâ detinuiſſe lyrâ.

Duo veteres, *ſuſtinuiſſe lyrâ*. benè & Latinè. pro ſiſtere, & reprimere, vt Lucill. *Suſtinet vt currus bonus ſæpè agitator equoſque.*

Eleg. v.

Ite rates curuæ & leti contexite cauſſas.

Vet. Farn. & Fuluij, *curuæ leti texite cauſſas*, hiatu poëtis non inſolenti, ſi ita viſum librariis noſtris fuiſſet. Ibidem:

Terra parum fuerat, terris adiecimus vndas,
Fortunæ miſeras auximus arte vias.

Eiicienda inſiticia vox eſt, vera ciui repoſita, *Terra parum fuerat fatis, adiecimus vndas.* ita omnes libri & ſententiæ eius elegantiam quiuis videt. Lucanus eadem mente, de Argo:

—— *fatiſque per illam*
Acceſſit mors vna ratem.

Ibidem:

Paullatim ſocium iacturam fleuit Vlyxes,
In mare cui ſoli non valuere doli.

Alij, *ſolum*: ego coniicio *ſolis* ſcriptum fuiſſe.

Ibidem:

Et miſer inuiſam traxit hiat aquam.

Lego, *Et niger*, vt μέλαν κῦμα, & ſimilia apud Homer.

Eleg. VIII.

Non flebo in cineres arcem ſediſſe paternos
Cadmi, nec ſemper prœlia clade pari.

Suſpicor emendandum, *nec ſeptem*. Ita Propert. lib. I. *Longè caſtra tibi, longè miſer agmina ſeptem, Flebis in æterno ſurda iacere ſitu.* Et nota eſt hiſtoria.

Eleg. XII.

Et certamen habent leti, quæ viua ſequatur
Coniugium: pudor eſt non licuiſſe mori.

Scribo, *certamen habens letæ*.

Ibidem:

Pinus & incûbens lætas circumdabat vmbras
Nec fuerat nudas pœna videre Deas.

Libentius legerim, *Et fuerat nudas pœne videre deas*. Ea enim felicitas primi illius ſæculi recenſetur, quod Dij & Deæ vulgo cum gente hominum verſabantur, & tantùm non conſpiciendos ſe dabant. Hæc leuia ſunt, fateor, in tantum poëtam: ſed non [illegible] ille Græculus ad Auguſtum, [illegible] [illegible] ἰδίδου.

CAPVT XI.

E Caſſinâ locorum trium correctio.

In lepidâ illâ fabulâ quam Caſinam [illegible] tus inſcripſit, cùm mulierculæ [illegible] in modum libidinoſum ſenem ludos [illegible]: hæc in omnibus libris legimus:

Nam niſi ex te ſcio quidquid hoc ſit cito, iam tibi iſtuc
Cerebrum diſpercutiam execrata, ludibrio peſſima adhuc
Quæ me habuiſti.

Nec tamen dubito quin pro illo *Execrata* Plautus ſcripſerit *Excetra tu*, id eſt, vipera, maledictô mehercle ſatis conueniens in malas illas merces. Vſus eodem eſt in Pſeudolo: *En excetra tu, quæ tibi habes tot amicos tam probè oleo onuſtos.* quamquam & ibi plerique omnes libri, *Execrato* aut *Execrata* corruptè referant. Scenâ ſequenti:

—— *nunc quidem gladium ancillæ*
Intus Caſinam habere ait qui me atque te interimat.

Omnes planè libri, *qui me atque te inuitet.* idque immutare ſanè religio ſit. Opinor Inuitare eum dixiſſe pro iſto, vitam tollere, vt poëta vetus apud Cicer. Euitare, *Hæc omnia vidi inflammari, Priamo vi vitam euitari.* Ludit in eodem verbo ipſe Plautus Rudente: *Ne iſtunc iſtis inuitaſſitis, Vſque adeò, donec quà domum abeat, neſciat.*

Scenâ cuius initium, Si ſapitis:

Sed eccum egreditur cum corona & lampade
Meus ſocerus, compar, commaritus, villicus.

Apage illud Socerus. Nam Olympio ſeni illi ſeruus profectò, non ſocer. Niſi animi fallor, *meus ſociennus*, ſcriptum ἀρχαϊκῶς fuit. Sociennus valet Socius Plaut. Amphitr. *Nam Amphitruonis ſociennum me eſſe volui dicere.* Aulular. *Ibo intrò atque tuo ſocienno tuo iam interſtringam gulam.* Iuuat vehementer coniecturam meam Rouerij liber, qui *ſocius* refert, gloſſema quaſi illius. Et ſanè ſocium lepidè dixerit, vti & comp[illegible] & [illegible]maritum. Quippe ambiebat [illegible], [illegible] a fabulæ argumentum eſt) cupidus & [illegible] ad rem faciendam, in famul[illegible] d[illegible] pro ſocio Olympioni eſſe, & [illegible]m communi impendio arare. Nec re[illegible]t ſanè homo benignus & minimè [illegible]ſpect Olympio: niſi argutæ mulierculæ, [illegible]i-

tacia

ticia Caſſina conſilia illorum omnia turbantes, vetulum illum hircum ſerò docuiſſent quàm vere ab Ennio ſcriptum eſſet: *Stultu'ſt qui cupida cupiens cupienter cupit.*

CAPVT XII.

Ciceronis loci duo, quorum alter ab Alcæo videatur, alter ab Homero.

ITA eſt profectò: multus in Græcorum libris Cicero fuit, nec oratorum tantùm, ſed & poëtarum. Argumentum, ſcripta eius illorum quaſi luminibus crebrò diſtincta. In quâ claſſe cenſendum videtur illud diuino Oratore ad Brutum:

Magnum opus & arduum, vt ſæpè iam diximus: ſed ingredientibus conſiderandum fuit quid ageremus, nunc quidem quocumque feremur danda nimirum vela ſunt.

cuius loci elegans ſanè ἀλληγορία expreſſa apparet de illis Alcæi:

Ἐκ γᾶς χρὴ κατιδεῖν πλόον,
Εἴ τις δύναιτο καὶ παλάμαν ἔχοι.
Ἐπεὶ δὲ κ' ἐν πόντῳ γένηται,
Τῷ παρέοντι ἕπεσθ' ἀνάγκη.

Sicut item quæ III. de Oratore in laudem eloquentis legimus:

In quo igitur homines exhorreſcũt? in quo exclamant? quem ſtupefacti dicẽtem intuentur? quem Deũ, vt ita dicã, inter homines putant?

cui non perſuadeamus, poſtremis verbis imitata ab illo Homeri

Odyſſ. θ.

Ἐρχόμενον δ' ἀνὰ ἄστυ θεὸν ὣς εἰσορόωσιν.

quem verſum de viro eloquenti Vlyſſes pronuntiat increpans proteruam Euryali orationem.

CAPVT XIII.

In Plauti Menæchmis locorum aliquot emendatio.

QVOD apud Plautum Menæchmis eſt, Scenâ cuius initium, Ni mala:

ME. *Ecquid tu de odore poſſis, ſiquid fortè olfeceris,*
Facere coniecturam? captum ſit collegium augurum.

vitioſè eſſe arbitror, & perſonâ inſitâ legend. *Facere coniecturam*: PE. *captum ſit coll. aug.* ME. *Agedum.* Roganti enim marito, ecquid diuinare de odore poſſet? præclarus ille augur, Egône? inquit. non ipſum collegium augurum meliùs coniecturam fecerit. Sequentem etiam verſum:

Agedum odorare hanc quam ego habeo pallam, quid olet? abſtines?

potius eſt ſcribi, *quid olere abſtines?*

Scenâ, Nulla eſt voluptas:

Ego autem homo iracundus animi perdui.

Emendo, *animi perciti.* Scenâ ſequenti:

Adoleſcens quibus hic pretiis porci veneunt
Sacres ſinceri numos eos à me accipe.

Diſtinguo & lego ex veſtigiis librorum, *Sacres ſinceri?* CY. *nummo.* ME. *eum à me.* &c. Approbat Plautus ipſe infrà: *Audin' Menæchme? ſi me conſulas, Nummum illum quem mihi dudum pollicitus dare, Iubeas ſi ſapias porculum afferri tibi.* Ibidem?

Prò ſanè loqueris, cùm me appelles nomine.

Scribo, *pro ſano loqueris:* eleganter. vt Cæſar De bello Gallico V. *Nihil eum ſe abſente pro ſano facturum ratus, qui præſentis imperium contempſiſſet.* Sed hæc leuiora, ille locus inſignis & quaſi notæ Opimianæ.

Scenâ eadem:

ME. *Iámne ille abiuit? edepol haud mendacia Tua verba.* MES. *exterior eſſe obſeruato modò.*

quem non inuitis Muſis quâ diſtinxi, quâ correxi, *Tua verba experior eſſe.* MES. *obſeruato modò.* Scenâ, Potin' vt quieſcas:

Potin' vt quieſcas ſi ego tibi hanc hodie probè.

Quidam libri, *ſic ego tibi*, alij, *ſed ego:* ſcriptum fuit, *ſid ego*, more antiquo, addito D.

Ibidem:

Feciſti funus abſenti me prandio
Cur auſus facere, cui ego æquè ac heres heream?

Multarum litterarum vir Iunius noſter, *æquè ac Eres heream*, leg. cenſuit. Erem interpretatur Erinacium. Sed meo animo Vaticanâ lectione nihil verius. *æquè ac heres eram.* Venuſtè. Nam funeri iuſta vt fiant, heredis curatio eſt. Huc reſpiciens Paraſitus, cui de conſumpto prandio ægrius erat, quàm olim Achilli de Patroclo interfecto: hem, inquit, vappa hominis, cur auſus tu ſepelire hoc prandium, & illi iuſta facere, cùm ego legitimus heres nullus adfuerim? De prandio autem ſiue cœnâ, vt de hereditate quapiam (ſiqui exempla requirit) loquitur idem Plautus Curculione, Sticho, & Trinummo.

Scenâ, Vt hoc vtimur:

Vt hoc vtimur maximè more morum
Moleſtóque multum, atque vti quique, &c.

Emendo, *more moro moleſtóque.* Plaut. Milite: *Ego ſtulta atque mora multum, quæ cum iſto ſabulem.* vbi itidem titubant libri, & plerique, *moror multum*, vitioſè referunt.

Scenâ, Vt ætas mea:

Reliquére, vt ætas mala merx eſt, ergo.

Scribendum, *merx eſt tergo.*

CAPVT XIV.

Quinctiliani locus correctus: marmor antiquum expreſſum.

QVOD genus antiquæ ſcripturæ vel ſexcentis locis in Plauto occurrit, vt poſt vocalem in fine dictionis D. additum reperiatur, vt Med, Ted, Sid, Meritod, & ſimilia: id intellegi haud dubiè Quinctilianus voluit, cùm lib. I. ſcripſit:

Latinis veteribus D. plurimis in verbis vltima adiecta, quod manifeſtum eſt etiam ex columnâ roſtratâ, quæ eſt Iulio in foro poſita.

Sed enim is Quinct. locus inſigne mendum continet: quod argumentis facile eſt peruincere. Ait genus id ſcripturæ exſtare in columnâ roſtratâ quæ eſt Iulio poſita. Duplex vanitas. Nam nec poſita vmquam roſtrata (quæ naualis victoriæ propria eſt) Iulio Cæſari fuit: & vt fuerit, cui ſano probabitur Cæſarem vnum omnium minimè, vt ſic dicam, antiquarium, genus illud ſcripturæ iampridem deſitæ & oblitæ in columnâ ſuâ exprimi voluiſſe? Quid multa? conceptis verbis iuſiurandum dabo, Quinctilianum ſcripſiſſe, *Quæ eſt Duilio in foro poſita.* Conueniunt omnia præclarè. Nam & poſita C. Duilio, qui primus Pœnos claſſe vicit, columna roſtrata fuit: & ea etiamnum Quinctiliani ætate exſtitit: & genus illud antiquæ ſcripturæ repræſentauit. Duo priora docet Plinius lib. XXXIV. de columnis: *Item C. Duilio poſita eſt, qui primus naualem triumphum egit de Pœneis, quæ eſt etiam nunc in foro.* Tertium oſtendit fragmentum antiquiſſimi lapidis in foro Ro. eruti, quem huius ipſius columnæ partem eſſe omnes humanitate tincti homines mihi aſſentient.

pugnANDo
cXEMET. LECIONes
AXIMOSQVE, MACISTRATOS L.
OVEM. CASTREIS. EXFOCIONT. MACELlam
PVCNANDOD. CEPET. ENQVE. EODEM. MAC
EM. NAVEBOS. MARId. CONSOL. PRIMOS. C.
CLASESQVE. NAVALES. PRIMOS. ORNAVET. PA
CVMQVE. EIS. NAVEBOVS. CLASEIS. POENICAS. OMI
SVMA . COPIAS. CARTAGINIENSIS. PRAESENTE
DICTATORE . OL/ ///OM. IN. ALTOD. MARId. PVGN.
QVE. NA/ ///T// CVM. SOCIEIS. SEPTEM
// //// OSQVE. TRIRESMOSQVE. NAVEIS. X.
aurOM. C PTOM. NVMEI. ⌒I⌒. ⌒I⌒. I. D. clↄ.
argenTOM. CAPTOM. PRAEDA. NVMEI.

Ita enim fracta & mutila ſcriptura habet, quam (niſi quòd poſtremas aliquot numerorum notas de præ[illegible] curâ expreſſi, vt non ipſa Fid[illegible] po[illegible] liùs. Quæ autem minutis litteris [illegible]tationis cauſsâ adieci, ea ſunt à Poly[illegible] à Zonarâ, qui Segeſtam à Duilio ob[illegible]ne liberatam, Macellam Siciliæ o[illegible] expugnatum tradiderunt. Illud mon[illegible] verbi EXFOCIONT quid ſibi ve[l]it, Apo[illegible] rogandus eſt: niſi cui placet e[illegible]mi St. Pighij amici mei coniectura, qui au[illegible]què pro exfugiunt, ſcriptum iudicabat. Quod fractum legitur. OL./ //M, pro fuiſſe *ollorom*, id eſt illorum. CLASES. & NYMEI. ſcribuntur vnicâ conſonan[te], quia, vt Feſtus ait, antiquis geminare conſonantes inſolens fuit. NAVEBOVS. pro nauibus, quia v. pronunciabant *ou*. Ex quo apud Plautum locus Menæchmis, *Tu iſtic, inquam: vin' afferri noctuam, Quæ tu, tu, vſque dicat tibi? nam nos iam defeſſi ſumus.* cetera aliorum ingeniis relinquo. Sed, quod monere me fugit, ad illud Quinct. exemp. emendandus Sex. Rufus videtur in Regione fori Ro. *Columna Duilij*, non vt vulgò, *Diui Iulij.*

CAPVT XV.

Plauti Epidico verſus, & alter Bacchidibus reſtitutus.

FALSÒ eſt Epidici initio in libris:
Corpulentior videre atque agilior. TH. *huic gratia.* eamque ſcripturam non ſolùm ſententia repudiat, ſed pæne dicam natura rerum. Quî enim conuenit, vt vnus aliquis corpulentior fiat ſimul & agilior? imò tardior potiùs. Citra controuerſiam igitur rectè ver. Rou. *atque habitior.* Et hunc locum, vt opinio mea fert, in mente Verrius Flaccus habebat, in cuius mutilatâ Epitoma legimus, *Habitior, pinguior.* Agellius etiam amans Plautinæ dictionis, Noctium IV. *Cenſores equitem eius vberrimum atque habitiſſimum viderunt.* Addatur explendi capitis Bacchidum locus.

Scenâ, Amiciorem nunc:

Sed ſatin' ego animum mente ſincerâ gero?
Qui ad hunc modum ſiet, hæc quæ futura fabuler?

non dubitarim legere, *ſatin' ego animi mentem ſinceram.* Mens animi, vt Catullus, *Mens animi tantis fluctuat ipſa malis.* & Plautus Ciſtellar. *Nullam mentem animi habeo: vbi ſum, ibi non ſum.*

CA-

CAPVT XVI.

Corn. Tacitus a mendis aliquot vindicatus.

IN Caij Taciti locis paucis purgandis ſtatuil i imitari frumentarios, qui cùm aceruos frumenti domi habeant, tamen vt emptorem concilient, eius exemplum pugno ſolent oſtendere: ſic ego qui inibi ſum, vt, cum Muſis volentibus, breui totum Tacitum correctiorem edam, eius induſtriæ meæ leue ſpecimen hoc capite dabo.

Lib. III. Hiſtor. vel vt vulgò lib. XIX.

Ibi Veſpaſiani virtutem vireſque partium adtollit: transfugiſſe claſſem inopiâ commeatuum: aduerſas Gallias Hiſpaniaſque, &c.

Ad quem locum μαχαίριος ille corrector Taciti adnotat, In libris erat, In arcto commeatuum: repoſui, Inopia. O hominem apertum! qui nihil nos celet: eumdem acutum! qui tam ἀγχίνως diuinet. Nam quid tam veriſimile, per omnes Muſas, quàm claſſem quæ commeatum ex Ægypto & Africâ vniuerſæ Italiæ ſupportabat, eam ipſam commeatus laboraſſe inopiâ? Sed ille ſine omni malâ malitiâ quod ſenſit id ſcripſit: nobis ex libris inueſtigata veritas eſt. Nam Vatican. & Farnel. *claſſem marcem commeatuum*. tolle litteram quæ ex fini præcedentis vocis adhæſit, & ſcribe, *arcem commeatuum*. manifeſta reſtitutio eſt. Cæcina enim, ex cuius oratione hæc ſunt, cùm hortari ad defectionem milites vellet exemplo claſſis, En, inquit, illa ipſa claſſis Rauennas, à quâ tamquam arce commeatus veſtri dependent, transfugit ad hoſtem. Simili phraſi apud Cicer. Lex repetundarum arx ſociorum dicitur: Corycus arx amicorum Antonij: arx cauſſæ: & ſimilia. Eodem libro, in deſcriptione pugnæ Cremonenſis:

At Vitellianus exercitus cui acquieſcere Cremonæ, & reciperatis cibo ſomnoque viribus confectum algore atque inediâ hoſtem poſterâ die profligare ac proruere ratio fuit: indigus rectoris, &c.

puto ſuperare vocem, legendumque, *ac proruere fuit*. Fuit, id eſt, licuit: helleniſmus pueris notus.

Annal. XII.

Suum quoque faſtigium Agrippina altius extollere, carpento Capitolium ingredi, qui mos ſacerdotibus & ſacris Druidibus antiquitus conceſſus venerationem augebat feminæ.

Turpe, Iupiter, gloſſema. Vnde enim huc ad res Ro. Galli Druides. aut cur illi ſaceri, quorum religionem alij omnes immanem & barbaram vocant? Sed rectè in iiſdem veteribus omiſsâ eâ voce legimus, *& ſacris antiquitus conceſſus*. Sacra ſunt, Dij ipſi, qui Romæ quot annis Circenſium dieb. in carpentis traducebantur. Suetonius Auguſto: *Claſsibus tempeſtate perditis exclamauit, etiam inuito Neptuno victoriam ſe adepturum: ac die Circenſium proximo ſolemni pompæ ſimulacrum Dei detraxit*. Ita Plautum interpretor Milite: *Quæ me ambæ obſecrauerunt, vt te hodie quaſi pompam illac præterducerem*. Id enim propriè vocabant pompam. Prudentius: *Fertur per medias vt publica pompa plateas Pilento reſidens molli*.

CAPVT XVII.

Plauti Pœnulo de tribus locis coniectura.

SVAVIS profectò inſania noſtra eſt: rex mihi viſus ſum inuentâ correctione Plautini verſus Pœnulo,

Scenâ III.

Quid mihi nunc es auctor Milphio? MIL. *vt me verberes,*
Atque auctionem facias. nam impuniſſimè
Tibi quidem herclè vendere haſce ædis licet.
AG. *Quid iam?* MIL. *maiorem parte minore habitas meâ.*

Lego, *maiorem partem in ore habitas meo*. quâ coniecturâ nihil certius vmquam cortina Phœbi protulit. Cùm enim ſeruus frequenter ab immodeſto illo amatore vapularet, per indignationem dixiſſet, Vende tandem has ædes tuas: demiratus adoleſcens inſolentiam dictionis, Quî tandem ædes? inquit. Nam, reſpondet ſeruus, Ego tibi pro ædibus ſum, in cuius ore pugni tui magnam partem ſic verſantur, vt habitare in eo videaris. Notum autem eſt, Habitandi verbum ita transferri, vt quibus in rebus quis frequens & multus eſt, in iis habitare dicatur. Nec me fugit Solem illum Galliæ Turnebum legere, *minorem partem minore habitas meâ*, ſed (quòd manes eius me condonent) tam illepida & tam diuerſa à Plauti mente ſententia, vt eredam id Turnebum ipſum Dicis cauſsâ potiùs, quàm quia reuerà ita ſentiret, ſcripſiſſe.

Scenâ, Satis ſpectatum eſt:

SY. *Malus es.* MI. *malus ſum.* SY. *malè mihi eſt* MI. *memorandum eſſe aliter decet*

Quid eſt quod malè ſit, cui id omne eſt quod edis quod ames affatum?

Emendandum puto, *memoradum, eſſe aliter decet*, id eſt, memora, vt Iteradum Cicero ad Att. *Iteradum eadem iſta mihi*. Sequenti etiam verſu magis placeat legi, *Quid eſt quod malè ſit cui domi eſt, quod edis quod ames?* Habebat enim Sinceraſtus apud lenonem.

Scenâ, Ita me Dî:

Niſi cum pediculis condidiciſtis ſic occraſſare gradu.

Scribo diſtractâ voce, *ſic hoc graſſari*. idque perſpicuè verum.

CAPVT XVIII.

Qui ſint Di Semones, in eam rem Varro emendatus.

RIDE ineptias antiquorum. Deos ſuos in certos ordines & quaſi claſſes transſcripſerunt, vt quemadmodum Romanis patricij maiorum & minorum gentium, ſic illorum Dî alij Maiores eſſent, alij Minuti. Maiores, qui præcipua munia in adminiſtratione rerum fungebantur, puta, Iupiter, Saturnus, Iuno, Venus, alij: Minores, qui leuibus curis occupabantur, & *quos vix cælo dignos deputarent ob meriti paupertatem*, vt ait Fulgentius, vt ſunt Priapus, Vertumnus, Pomona, Flora, alij tales. Hos poſtremos Semones appellabant, fortè (ſi placet ineprias Stoicorum ἐτυμολογοῦντα imitari) quaſi ſemihemones. Nam hominem antiqui Hemonem: Varro apud Fulgent. *Semoneque inferius derelicto, Deum depinnato attollam orationis eloquio.* Liuius lib. VIII. *Ædes quæ eſſent in palatio diruendas, bona Semoni Sanco cenſuerunt conſecranda.* Hanc vocem in Varronis altero loco apud Nonium, Ruma, pridem reſtituendam cenſui, vbi vulgati:

Varro Cato, vel De liberis educandis. Hiſce manibus lacte fit non vino. Cuninæ propter cunas, Ruminæ propter rumam. id eſt, priſco vocabulo, mammam, à quo ſubrumi etiam nunc dicuntur agni.

Nam quid pote hac lectione vanius? Manibus, inquit, lacte fit non vino. Falſum, & id omnis antiquitas arguit. Virgil. ab Æneâ facit Anchiſæ manes placati vino. *Hic duo ritè mero libans carcheſia Baccho, Fundit humi.* Vide & Feſtum in Reſperſum. Iam ſi de manibus Varro locutus, quid ita Cuninam & Ruminam ſubiungit? quas non in Dîs manibus, ſed in ſuperis cenſeri liquidum eſt? Sed mihi quidem deierare liquet Varronem ſcripſiſſe: *His Semonibus lacte*, vel [illegible] *Semonibus.* Nam Varro eo libro quo educationem liberorum edocuit, inter cetera ſolicitè præcepit, quibus Diuis pro pueris & quomodo faciendum eſſet. Exſtat fragmentum aliud, quod propè afuit ab iſto, apud Nonium in Edusâ: *Cùm primore cibo & potione initiarent pueros, ſacrificabantur ab edulibus Eduſæ, & à potione Potinnæ nutrices.* Ita enim is locus corrigendus, idque apparet ex ipſo Nonio, Sacrificantur. Itaque & hoc loco monet, Cuninæ & Ruminæ vtpote Dîs Semonibus lacte tantùm non vino faciendū eſſe. Veteri quippe religione hi minores & quaſi ſemipagani Dî non victimis aut vino, ſed lacte dūtaxat, libo, & frugibus in patellâ adpoſitis placabantur, nec miſellis illis Iouem comitari licebat μετ' ἀμείνονας Ἀθανάτους. Itaque peritè ad hunc morem Virgil. *Sinum lactis & hæc tibi liba Priape quotannis Exſpectare ſat eſt.* Et Priapus apud Catullum cautè ſileri iubet, quòd villicus illi interdum hircum aut capellam faceret, ne hunc extraordinarium honorem alij Dî inuiderent.

Sanguine hanc etiam mihi (ſed tacebitis) aram Barbatus linit hirculus cornipeſque capella. Atque adeò de hac ipsâ Ruminâ (malè in eo Rumilia dicitur) Plutarchus in Romulo tradidit, lacte ei fieri ſine vino. Quem vide.

CAPVT XIX.

E Pœnulo Plauti quædam delibata.

IN Prologo:

Neu deſignator præter os obambulet.

Diſſignator & Diſſignare ſemper in opt. Vaticano, à quo ſtant lapides:

C. MATIENI. C. F. OVF.
OVICVLAE
ANNORVM. XXVII.
PRAECO. IDEM. DISSIGNATOR.

Scenâ, Negotij ſibi:

AG. *I in malam crucem.* MI. *ibi ſum equidē.*

Lego, *mihi ſum equidem.*

Paucis verbis rem diuinam facito, atque audin' reſpice.

Reſpexit, idem pol Venerem credo facturam tibi.

Magis placet Rou. lectio, *atque audin'? reſpice.* AD. *reſpexi.* AGO. *idem pol.*

Luſit amator in Reſpiciendi verbo, quod interdum opem ferre ſignificat, ex quo Romanis Fortuna Reſpiciens.

Scenâ, Quid nunc:

Fundaſque, eò præſternebam folia farfari.

Vaticani, *Farferi.* rectè. Pertinuit ad hūc locū adno-

[illegible] Faſti [illegible] *um virgulti genus.* Sic lego, m[illegible] vulgo, *Farſ[illegible]m* vel *[illegible]arſenum.*

Scenâ, I[illegible]m tenes:

Di t[illegible] perd[illegible]. M I. *vos quidem herclè commend[illegible], quom quiqui tamen.*
Et bene & benignè facitis quom hero amanti, &c.

Præeunt ad veram ſcripturam Vaticani, in quîs eſt, *quidem herclè quo meo quom quiqui.* Lego, *herclè cum eo. quiqui tamen.* Alterum illud *quom* inculcatum perperàm eſt ex verſu ſequenti. Cùm aduocati Milphioni malè precarentur Dî te perdant: ille paratus referundæ gratiæ, Imò herclè, inquit, Di vos perdant cum eo. lenonem digito deſignabat.

Scenâ, Age tu:

Quando id quo vos operam dedimus, impetrauimus.

Omnino leg. *id quoi rei operam.*

Scenâ, Iam iſtuc:

Vbi tu Leucadio, Leſbio, Thaſio, Coo.
Vetuſtate vino edentulo ætatem irriges.

Lepidè dictum, vinum ſine dentibus, quaſi nimiâ vetuſtate. Iiſdem verbis Alexis comicus:

Ἔστι γ᾽ οὖν ἀπὸ βωλαίμῶν, ἔστι ναὶ πάλαι
Ἡδύς γ᾽ ὀδόντας οὐκ ἔχων ἤδη σαπρός.

Scenâ, Ain' tu:

Siquidem Antidamarchi quæris adoptaticium.

Quomodo Antidamarchi? Nam ſtatim poſt Antidamæ ſe adoptaticium nominat. Arbitror coaluiſſe duas voces, ſcribendumque, *Antidamæ Demarchi.* Antidamas Demarchi, more Græco, filius videlicet. Res clara ex his verſibus: *Hic me Antidamas hoſpes tuus Emit me, & is me ſibi adoptauit filium. Demarcho item ipſe fuit adoptaticius.* Ad verſum porrò quod attinet, ne iuſto longior ſit, iuuandus eliſionibus erit.

Scenâ, Fuit hodie:

—neque contemſi eius opus hodie.

Scribo, *eius opes.*

Mea fiducia, herclè aruſpex, patruelis; promiſit ſcio
Libertatem.

Verior lectio, *patruelibus promiſit.* ex argumento fabulæ.

Scenâ, Si ego minam:

Vbi nec leno nec ille redeunt, nec quod eram, quidquam datur.

Emendo, *nec illæ redeunt, nec quod edam.*

CAPVT XX.

Propertius emendatus.

Eleg. XI. lib. IV.

Et Veij veteres & vos tum regna fuiſtis,
Et veſtro poſita eſt aurea ſella foro.

Qui iſti, *& vos?* aut ſi eoſdem Veios intellegit, quæ hæc indecens repetitio? Sed numquam ille Propertius tam cupidè ſuam Cynthiam complexus eſt, quàm ego lectionem in Vaticano codice inuentam, *& Volſcûm regna fuiſtis.* Volſcûm pro Volſcorum; quid pote melius? Et vos, inquit, Veij olim fuiſtis, & regna item Volſcorum, & in veſtro foro aureâ ſellâ ius dictum: at *Nunc intra muros paſtoris buccina lenti Cantat, & in veſtris oſſibus arua metunt.* Faciunt libri alij, qui omnes, *regna fuiſtis*, non *præda*, habent.

Nomentum & captæ iugera pauca Coræ.

Tres veteres, *iugera terra Coræ.* Vera lectio, *iugera terna.*

Coſſus at. forti melius concurrere campo
Ne mora ſit, plano ſiſtit vterque gradu.

Fortè *pleno ſiſtit.* pleno gradu ſe ſiſtere, militari more. Liber tamen vetus *gradum* refert. Si probamus, ſententia erit, vterque in plano ſiſtit gradum.

Eleg. X.

—ſed non manſerunt hoſpite Caco
Incolumes, furto polluit ille locum.

Libri veteres, *polluit ille Iouem*, optimè. Intellego Iouem Hoſpitalem.

Pandite defeſſis hoſpita teſqua viris.

Libri mſſ. *hoſpita vana.* Quid ſi, *hoſpita nana?* vt poëta vetus, *Ingenij nana per ſalicta.* id eſt, parua. Sed nihil affirmo.

Eleg. IX.

Phyllidos iratos in vultum conijcit vngues,
Territa vicinas Theïa clamat aquas.

Vatic. *conijcit ignes.* idque comprobat ſequens verſus de aquis.

Eleg. VII.

Quà numeroſa fides; quaque errat turba Cibelles.

Vatic. & Fuluij, *æra rotunda Cibelles.* optimè. intellegit cymbala.

Hæc ſumma æternis queritur liuere cathenis
Brachia, nec meritas frigida ſaxa manus.

De Andromede loquitur. Itaque legerim, *Hæc ſua maternis.*

Eleg. VI.

Et nimium remis audent, propè turpe, Latinis.

Lego, *proh turpe.*

Nam tulit iratos mobilis vna Notos.

Fuluij

Fuluij & Mureti libri, *vnda Notos*. Fortè ſcribend. *Non tulit i. m. vnda Notos*; vt dicat Apollinè ventos iratos in Antonium duxiſſe.

Eleg. v.

Sperne fidem, prouolue Deos, mendacia vincant,
Cedant damnoſæ iura pudicitiæ.

Suppoſita lectio. libri omnes, *Frange & damnoſæ.* idque germanum.

CAPVT XXI.

Plauti Perſâ tranſpoſitos verſus videri.

FVGIT ratio librarios in collocandis verſibus iſtis Plauti:

Scenâ, Ioui opulento:

Quod ego non magis ſomniabam, neque opinabar, neque cenſebam.
Nam herus meus me Eretriam miſit, domitos boues vti mercarer.
Eam fore mihi occaſionem, ea nunc quaſi decidit de cælo.
Dedit argentum, nam ibi mercatum, &c.

Neque dubium apud ſanos & ſobrios homines erit quin hoc ordine diſponendi ſint: *Quod ego non magis ſ. n. o. n. c. Eam fore mihi o. e. n. q. d. d. c. Nam herus meus m. E. d. b. v. m. Dedit argentum.*

CAPVT XXII.

Q. Ennij inſignes verſus apud Agellium emendati.

ENNII verſus immortalitate omnium temporum digniſſimi exſtant apud Agellium lib. XII. de amici veri officio: qui & à verbis eiuſmodi ſunt, vt in iis vernaculus ille, & ſine fuco ac cincinnis natiuus color, hominem eruditum mirificè delectet: & à rebus ita ſalubres, vt adoleſcentium aures circumſonare eiuſmodi vocibus multò potiùs ſit, quàm ſexcentûm philoſophorum præceptis. Sed ij incredibile dictu eſt quàm deprauati exſtent in vulgus: vt non ſolùm eos emendanti, ex ſucceſſu præmium, ſed etiam emendare conanti, ex ipsâ audaciâ laus debeatur.

Sic igitur vulgati:

Hocce locutus vocat, quicum benè ſæpè libenter
Menſam ſermoneſque ſuos rerumque ſuarum
Comiter impertit, magnâ cum lapsâ dies
Parte fuiſſet, de ſummis paruiſque gerendis
Conſilio, induforo, lato, ſanctoque Senatu,
Cui res audacter magnas paruaſque iocumque
Eloqueret: quæ tincta malis, & quæ bona dictu
Euomeret, ſiquid vellet, tutoque locaret:
Quocum multa volup, ac gaudia clamque palamque,
Ingenium cui nulla malum ſententia ſuadet
Vt faceret facinus, leuis, haud malus, id in
Doctus, fidelis, ſuauis homo, facundus, ſuoque
Contentus, ſcitus, atque beatus, ſ unda loquens in
Tempore, commodus, & verborum vir paucorum,
Multa tenens antiqua, ſepulta & ſæpè vetuſtas
Quæ facit, & mores vetereſque nouoſque tenentem,
Multorum veterum leges diuumque hominumq;
Prudentem, qui multa loquive tacereve poſſet,
Hunc inter pugnas compellat Seruilius ſic.

Dij boni! non enim poſſum quin exclamem: numquam Hippolytum tam malè equi ſui acceperunt, quàm imperiti nebulones hos verſus. In quibus ſingillatim emendandis ne ludam operam; optima ratio eſt, vt inductis vnâ liturâ illis omnibus, adſcribam iſtos partim à libris, partim ab ingenio noſtro:

Comiter impertit magnâ cùm laſſus dies
Parti fuuiſſet de ſummis rebus gerundis
Conſilio, endo foro lato, ſanctoque Senatu.
Cui res audacter magnas paruaſque iocumque
Eloqueretur: tincta malis & quæ bona dictu
Euomeret, ſi quà vellet tutoque locaret.
Qui cùm multa volucat gaudia clamq; palamq;,
Ingenio cui nulla malum ſententia ſuadet
Vt faceret facinus leuis aut malus: doctus, fidelis,
Suauis homo, facundus, ſuo contentus, beatus,
Scitus, ſecunda loquens in tempore, commodus, verbûm
Paucûm, multa tenens antiqua, ſepulta, vetuſta:
Quæ faciunt mores vetereſq; nouoſq; tenentem,
Multarum veterum legum Diuumq; hominumq;
Prudentem, qui dicta loquíve tacerévе poſſit.

Cuius correctionis meæ præcipuas rationes ordine proponam.

Magna cùm laſſus dies. Secutus ſum ſententiæ ductum, & M. Antonij Mureti fidem, qui in veteri libro diſertè ſic ſcriptum vidiſſe coràm mihi confirmauit. Vaticani quattuor *Lapſus* habebant.

Parti fuuiſſet. Diſcrepant libri, quorum alij, *Parte fuiſſet de finibuſque regundis*: plerique *parte f. de ſummis reb. g.* ſic tamen vt nulli ſtent à lectione vulgatâ. Mihi probatur, Parti pro parte, more antiquo: & *fuuiſſet*, geminatione litteræ productum, vt *habuuerit*, *fuuerit*, apud Plautum: *fluuida*, apud Lucret. *luuit*, apud Lucill. Si quis malit, *Magnam cùm l. dies Partem fuuiſſet*: non repugnabo.

Eloqueretur: tincta. Sic libri antiqui omnes habebant, ſic ratio flagitabat. Facetos illos nebulones, qui *eloqueret* maluerunt, quid aliud exiſtimemus quàm more Impp. ſolutos legibus fuiſſe, qui Priſciani regulas tam proteruè migrarint?

Qui cùm multa volutat. Sic erat in Vaticanis: quos ita ſequor vt non reiiciam tamen vulgatos.

Ingenuo cui. Huius verſus emendatio à diuinatione meâ eſt, à quâ audacter diſſentiet, qui meliùs inueniet.

Vt faceret facinus. Ab hoc verſu ſequentes omnes contra leges militiæ turpiter palantes ad ſigna & ordines retraxi, auctoribus libris. In quibus ſcire licet iſta omnia ſolutæ orationis more præſcripta fuiſſe, eo tamen verborum ordine quem religioſè ſeruaui. Vulgati pro arbitrio additis, demptis, inculcatis vocibus ſic turbant, vt quatuor iſtorum verſuum nec caput nec pes appareat.

Commodus; verbùm Paucùm. Ita reſtitui, niſi animi fallor, ἀϛόχως: ſecutus legem verſus, & in eo tantùm ab antiquis libris recedens quòd illi habebant, *V[illegible] Paucorum.* Qui inſolentem eiuſmodi con[illegible]nem putabit, is videlicet in ve[illegible] eſt inſolens. Plautus Trucul. *Sequere m[illegible]erbùm ſat eſt.* & alibi ſexcenties. Sic em[illegible]dandus, me iudice, Cicero in Bruto. *Plato enim vnus eſt inſtar omnium illùm*, pro illorũ. quod comprobant libri, in quibus ferè omnibus eſt, *Omnium me illum.* Nam qui ex Græcis verbis Antimachi emendarunt, *Inſtar multorum milium*, ij rogandi videntur ipſi vt ſuo arbitratu loquantur, Ciceroni in ſcribẽdo ne ſuis verbis præeant. Ceterùm in hoc Ennij verſu flagitia illa hominum, quibus omnia antiqua noua & inſolita ſunt, nouum verſum exſculpſerant: & quidem (germanos Ennios credas) etiam ſpondaicum.

Quæ faciunt mores. Non erat hoc quidem diſertè in libris, ſed quod ratio Latinæ linguæ flagitabat, id ſcripſi, ſicut & in verſu ſequenti. Nam vulgata lectio eiuſmodi eſt, vt eius auctores ablegandi ad Orbilium videantur, qui eiuſmodi diſcipulis ſexcentas infligat prægnantes plagas.

IVSTI

IVSTI LIPSI
ANTIQVARVM LECTIONVM LIBER TERTIVS.

CAPVT I.

In quo conuiuiorum veterum ritus proponuntur: in eam rem varij ſcriptores emendantur, explicantur.

CVM inſtituiſſem, Lud. Carrio, hoc libro ſermonem cum retractare, & quaſi retexere, quem ante ipſos annos quinque cum A. Deinio & F. Martinio ocellis Belgicæ noſtræ apud me habuimus: in ipſo aditu luctuoſâ & acerbâ ſanè duplicis doloris recordatione ſum percuſſus. Nam & oberrabat adhuc oculis meis illud Deinij immortalitate dignum ingenium, occurrebant iucunda colloquia, & facti ad humanitatem mores: & verò inſidebat recèns in animo dolor de Martinio, quem pleno iam gradu ad laudem euntem ſimul & in Italiam veniſſe & vixiſſe nunciatum eſt. Quo quidem nuncio, in animo molli ad dolorem non ſolùm nouam plagam accepimus, ſed etiam obducta illa de Deinio quaſi cicatrix ſic recruduit: vt vtriuſque doloris ſenſum non niſi in illis obliuionis vndis videamur poſſe deponere. Equidem in hac cogitatione defixus angebar animo, & commouebar intimis ſenſibus, ex tot æqualibus quibuſcum in primâ adoleſcentiâ coniunctiſſimè ſuauiſſimeque viximus, alios fato ſuo defunctos eſſe, alios publico. qui in hac communium temporum calamitate ſeiuncti à nobis, & quaſi æſtu quodam abrepti ſunt violentæ tempeſtatis. Quamquam de duobus illis modica conſolatio apud ſapientes eſt, quòd iis temporibus erepti ſint, vt ſi eos reuerà amemus, occaſum illorum beniuolentiâ potiùs quàm miſericordiâ proſequi debeamus. Nam eorum quidem alterum in primo quaſi actu futuræ Tragœdiæ: alterum in ipſo iam tumultu tamquam è mediis flammis opportuna mors eripuit. Non vidit Deinius flagrantem bello patriam, non amicorum præcipites miſeroſque caſus, non deformatam & vexatam eam ciuitatem cuius ſolo primùm inſtiterat, cuius äërem primùm hauſerat, non denique interitionem iſtorum ſtudiorum, quibus ille non modò profligatis, ſed ne perculſis quidem voluiſſet viuere. Iam verò Martinius apud exteros audiuit iſta, non vidit: quod ipſum quamquam in animo amanti patriæ valet, ad dolorem vel mœrorem potiùs, tamen haud parum intereſt è terrâ ſpectes naufragium, an iactêris ipſe in eadem naui. Itaque illi, mi Carrio, ſi rectè ratiocinamur, non ſolùm non miſeri ſed etiam beati, quorum virtuti & ingenio cùm clauſus in poſterum eſſet quaſi campus, feſtinantes & tamquam quadrigis vecti pertigerunt ad metam: nos potiùs infelices, qui abreptis ex medio itinere fidiſſimis comitibus antè in hanc reip. noctem incidimus, quàm quò dirigendus curſus eſſet commodè per ætatem ſcire poſſemus. Et quomodo adhuc iactemur, vides: vt nihil verius in nos quàm illud conueniat:

> Τὸ μὲν γὰρ ἔνθεν κῦμα κυλίνδεται,
> Τὸ δ' ἔνθεν. ἄμμες δ' ἂν τὸ μέσον
> Ναῒ φορήμεθα σὺν μελαίνᾳ.

Quæ cùm ita ſint, & cùm in hoc ancipiti rerum ſtatu tam multa cottidie impendêre videantur præter naturam præterque fatum: huc quæſo incumbamus, vt huius temporis fluxi breuitatem æternitate famæ penſemus: ſeiungamuſque nos à profano vulgo, cuius inanes fragileſque curæ à corpore ortæ cum eodem occidunt. Et quamquam, quod ſentis ipſe, curſum ingenij noſtri premat hæc importuna patriæ clades: contineamus tamen nos in illis perennibus ſtudiis, quæ eò tutiùs amplecti iam poſſumus, quò cum paucioribus ea riualibus amamus. Amorem verò noſtrum integrum inuiolatumque ſeruemus, cuius vſum & ſuauitatem longa abſentia mea fortaſſe imminuit, de magnitudine quidem eius nihil delibauit. Cui amori teſtificando libri huius munus habebis, conſecratum tibi non ſolùm à viuo Lipſio, ſed penè dicam oblatum ab illiſipſis mortuis, quibus ſi tenuium harum rerum iam aut ſenſus

ſenſus aut cura ſupereſt, nihil erit iucundius quàm hærere in animis noſtris memoriam ſui, in eaque propagandâ cum illorum laude nomen tuum coniungi. Et quoniam olim adoleſcenti mihi huius ipſius ſermocinationis quoddam quaſi ἀποσπασμάτιον excidit, in quo erant nonnulla verniliora, quędam etiam iuueniliter redundantia: minimè miraberis, ſi acciſis iis omnibus, alia attexam vel meliora vel grauiora. Vtrumque enim ſecutus ſum, alterum etiam, vt ſpero, aſſecutus. Quam immutandi licentiam mihi & ratio Dialogorum permiſit, & verò natura mea impoſuit: quæ cùm iam paululùm deferbuerit, & vergere incipiat ad virilem maturitatē, vix ſatis decora in hac ætate videbantur, quæ adoleſcentiæ nomen apud alios excuſauit, apud quoſdam etiam probauit. Rectè enim, vt opinor, Alexides:

Ὁμοιότατος ἄνθρωπος οἴνῳ τὴν φύσιν
Τρόπον τιν' ἐστί. τὸν γὰρ οἶνον τὸν νέον
Πολλή γ' ἀνάγκη καὶ τὸν ἄνδρ' ἀποζέσαι.
Πρῶτον ἀφυβρίσαι κἀπανθῆσαι, πάλιν
Σκληρὸν γενέσθαι.

Dedi autem operam, ſi modò aſſequi potui, vt veterum Ro. morem in conuiuiis ignotum pleriſque exprimerem: tum ſcriptorum varia loca, quæ illuc facerent, partim illuſtrata, partim correcta proponerem. Quid effecerim, tu, & poſt te alij iudicabunt. Nunc ſi placet ad ſermonem ipſum noſtrum veniamus: cuius principium ne tam altè petam quàm in Saturnalibus ille Longæuus, ſic geſta res eſt.

Inambulabam à meridie in hortis, otioſum otium meum Plauti fortè lectione oblectans, cùm accurrit puer nuncians Deinium ex Morinis reuertiſſe, & paullò antè ad portam eſſe conſpectum. Exſilui gaudio, excuſſoque Plauto cùm ſoleas & pallium magnâ voce popoſciſſem, vt Deinium nec opinantem in hoſpitio opprimerem: ecce tibi in aditu hortorum ipſe Deinius. ad quem accurrens, eumque familiariter complexus, Vt ego te Deini reducem conſpicio lubens! inquam: ſed ſatin' ſalue? Cùm quidem te ſaluum complector, inquit. Quid autem res priuata? quid publica? inquam. Priuata, vt volumus, inquit: de rep. quæſo ſit ſilentium. Nam neque ego quod audire tibi volenti ſit quidquam habeo, & (quod inter nos liceat) ea iam parari videntur, vt verear ne breuî nouo Homero opus ſit ad nouam malorum Iliada. Melius ominare Deini, inquam, & profectò nondum

Exceſſere omnes adytis ariſque relictis
Dij quibus imperium hoc ſteterat.

Attamen, inquit, memento Lipſi; vt iſtæ ab Oceano nubes minantur, non diu erit quin

Belgica terribili tremet horrida terra tumultu.

Ominantur iſtuc alij, inquam: vt ſpero, fruſtrà: ſin autem, mihi tamen aduerſus hos fluctus de portu iam proſpectum eſt. Quonam illo? inquit. Æneam imitari conſtitui, inquam, & incenſo Ilio in Italiam demigrare. Tum ille, At videſis Lipſi ne communis Europæ ſit iſta tempeſtas, quæ iam quidem vrgeri fatis ſuis videtur. Atque hîc ego abrumpens ſermonem eius, manuque prehendens, Quid ſtamus? inquam, quàm potiùs in hac compluuiatâ pergulâ de his aliiſque talibus ſedentes fabulamur? Ignoſce, inquit, non eſt operæ. Tum ego, Eia! delicias facis Deini. quid operæ? an non eſt hic primus dies conſecratus Lipſio tuo? Vellem, inquit: ſed ita negotium eſt. nam recens de viâ ad Valerium & Carrionem communes amicos committere non debeo quin viſam. Malè narras. inquam: & iam intellego quam vim habeat illud tuum, Aliorum amicorum vſu te eſſe, mancipio meum. nam penes alios quidem vſus & fructus eſt: mihi quid præter nexum ſupereſt? Non eſt ita Lipſi, inquit: ſemihoram hanc tibi dereptam, vſurâ ſolidæ noctis penſabo. Nam tu mihi hodie parochus eris, ligna & ſalem præbebis. Quid hoc perplexi ſermonis? inquam. Cœnam viaticam veſpere mihi debes, inquit: habet enim neſcio quid inter amicos nocturna illa λέσχη. Ego verò libens volenſque debeo, inquam. Et abeunte iam illo, Spondéſne igitur ad cænam aduenticiam veſpere? inquam. ille ſubridens, Tu quidem, ait, ſolennibus verbis rogare emptum videris: ſed ne ſcinde penulam, Spondeo. Vide vt ne demutes, inquam: alioqui ex legibus XII. quoniam mancipio meus eſſe fateris, duci te iubebo. Ridens ille diſceſſit, ego Plautum reprehendens inambulaui. Nec diu factum eſt, cùm vnà cum L. Carrione rediens Deinius, ita vt vadatus, ſiſto me tibi Lipſi, inquit: ſed vidéſne quàm liberè? qui communem amicum Carrionem noſtrum auſus ſum à me dare hoſpitem? ſed hoſpitem ad illud præſcriptum Ennij:

Cui res audacter paruas, magnaſque iocumque.

Et ego ad Carrionē, Mi Carrio, non potuit ipſa opportunitas tam opportunè. Nam ecce tibi præſtò puerum hunc, quem ad te arceſſen-

ceſſendum meditabar mittere. Nihil verò neceſſe erat, inquit Carrio, nam ego muſca ſum, vt antiqui loquebantur, inuocatus aduenio. Et admirante me inſolentiam verbi, ſubiicit Carrio, Itáne aſſiduus Lipſi in Plauto es, & fugit te hoc verbum? Nam veteres, Paraſitos & eiuſmodi nugas hominum qui alienis conuiuiis non vocati ſuperueniebant, facetè muſcas vocarunt. Ita interpretandi Plauti verſus, qui pleriſque ænigma videntur, Pœnulo:

Hoſpitium te aiunt quæritare. Co. *quærito.*
Ly. *Ita illi dixerunt qui hinc abierunt modò*
Te quæritare à muſcis. Co. *minimè gentium.*
Ly. *Quid ita?* Co. *quia à muſcis ſi mihi hoſpitium quærerem,*
Aduenicns huc irem in carcerem rectâ viâ.

Quærebat ille adoleſcens hoſpitium à muſcis, id eſt, liberum ab arbitris & aduentoribus. Id enim ſuprà aduocati dixerant: *Potare amare volt nequi ſciat néve arbiter ſit.* Addit deinde ludens de carcere. Nam certè in carcerê periculum non erat nequi inuocatus veniret. Inuenio ita locutos & Græcos. Apud Antiphanem comicum paraſitus inducitur:

Θύρας μοχλεύειν, σεισμός. εἰσπηδᾶν, ἀκρίς.
Δειπνεῖν ἄκλητος, μυῖα· μὴ ἐξελθεῖν, φρέαρ.

Nec diſſimile illud Plauti Mercatore:

Muſca eſt meus pater, nihil poteſt clam illum haberi,
Nec ſacrum nec tam profanum quidquam eſt quin ibi illicò adſit.

Itaque Ægyptios Orus tradit, cùm impudentiam ſignare vellent, muſcam pinxiſſe. In Clemente Alexandr. legi, lib. II. pædag. cap. I. paraſitos ipſos appellatos muſcas. Locum, ſi vis, vide. Tum ego, Seruas ſollenne illud tuum Carrio, vt ſpecimen doctrinæ in quouis ſermone appareat. Verumtamen tu non Muſca, ſed optatus conuiua nobis: qui niſi fuiſſes, vidéſne vt in diſcrimen lex illa Varronis venerat, quâ voluit iuſſit vt ne conuiuæ ſupra numerum Muſarum, néve intra Gratiarũ eſſent? Et conuerſus ad Deinium, Dum cœna coquitur, placétne ad hortos? inquã. Nam ne ſis neſcius habito in veteri meo ſtudio, & hortos (propitiæ mihi Deæ ſint ſi pecco, vel potiùs, quia pecco) non neglegentiùs colo quàm Muſas. Excipit Carrio, Quaſi verò aliquid hac amœnitate ingenij tui dignius ſit: & quaſi antiquitus non idem Deus ſtudiorum præſes fuerit & herbarum. Tum Deinius, Quò tu igitur Venerem ablegas, in cuius tutelâ hortos eſſe Romani voluerunt, & eâ re Vinalia Ruſtica a. d. XII. K. Septembris honori Veneris inſtituerunt? Eſt etiam mihi in mentem vetus Næuij verſus: *Coquus dedit Neptunum, Venerem, Cererem*: in quo vides per Neptunum piſces, per Venerem holera, per Cererem panes ab eadem cauſsâ ſignari. Eſt iſtud, inquit Carrio: ſed ab his hortis eôdem ablegata Venus eſt, quò ille inuerecundus cuſtos, cuius nomen inter homines ſerios appellari non debet, Nam Lipſij hortos Gratiarum modò & Muſarum eſſe ſcibis. Subiicio arridens, Neſcio quàm Muſæi horti mei, Carrio: hoc ſcio, hortos iſtos & abducere me ſæpè à Muſis, & ad eaſdem reducere, cùm quaſi in curriculo ſtudiorum defeſſa animi mens in his arbuſtis, & his frugibus meâ manu diſſitis, iucundè conquieſcit. Secundùm hæc intrabamus iam hortum, cùm Deinium laciniâ pallij reprehendens Carrio, Et quò te agis? inquit, vide ne pecces inſciens. Nam priuſquam intres, leges iſtas horculi cognoſcendum eſt, quas illicò vides. Et ſimul digitum intendit ad tabellam. Tum ego, Abſtineamus à nugis, inquam: ego hunc Deinium exlegem habebo: intrate modò. Sed Deinius nihil me moratus, dereptâ; quæ ad ſuperum limen ianuæ tabellâ, legit hos verſus, quos in perſonâ Vertunni pronuntiari feceram:

Vertunnus cuſtos ad hoſpitem.
Duas res agere ſimitu' decretum eſt mihi:
Et horti leges, & meum nomen eloquar.
Adhibe hoſpes, ſis, vicinas ædes aurium.
Primumdum mi eſſe nomen Vertunno ſcies,
Qui clarus clueo Semones inter Deos.
Namq; Imperator diuûm atq; hominum Iupiter
Nos cæli ciues in tres claſſes diſparat:
Sunt Superi Dî, ſunt Inferi, & Medioxumi.
Hos alios alia fungi iuſſit munia;
Mihi ceſſit hortus. hunc colo, atque iſtinc malas
Lauernionum cum curâ arceo manus.
Sic hominum vſu meâ pro parte ſeruio.
Velut hic nunc hortus, quem factum'ſt biennium
Poſtquam meæ tutelæ herus concredidit,
Me venerans, hunc introitum vt ſeruarem ſibi:
Néve adeò quiſquam ſine grandi & ſolido malo,
Præquam lex patitur, hortum frueretur ſuum.
Eam legem ego dabo, nequi peccet inſciens.
Principio edictum'ſt leniter dictis bonis,
Ne in Iuſtum iniuſtus quiſquam iniuſtè cogitet,
Quod promiſcam omnes, ſerui ſint an liberi,
Dites inopeſque ab aditu volt arcerier,
Præter Muſarum qui initiati ſint ſacris.
Id adeò honori Muſarum placitum dari,
Quarũ hortus hic mancupio eſt, vſu tantùm heri.

Quod

Quod tu aliter adire ſperes, nugas egeris:
Ego ſum Vertumnus, omnes verto & arceo.
Pronum hoc tenebis. nunc intraſtin'? optimè eſt.
Licet ambules hic per quadrata compita,
Modò ne tranſcurrens velut hædus laſciuias:
Licet acquieſcas complexitâ in pergulâ,
Modò ne ocquiniſcens ſomno fœdè indulgeas.
Viden' hos ad dextram flores variato ordine?
Viden' hos melones mel & delicias heri?
Bonum factū eſt, tacitus ſpectes, tacitus gaudeas.
Nam quòd ſurripere quidquam tu te poſtules,
Fruſtrà es: nihil eſt hic præda prædatoribus.
Ne ſi malè tagax quoquam adieceris manum.
Malum habeas certum, pol, non arbitrarium,
En tibi pro flore pignus capiatur toga.
Satis hoc viris edicto dictum deputo:
Nunc res mihi cum matronis. hem quid excidit?
Non res ſed verba, ne tu mæchum cenſeas.
Primùm matrona ſine marito exeſtod hinc.
Ita placet Muſis, Græcam conſuetudinem
Græcæ reducunt, mulier nequa in publicum
Spectandam ſe ſine arbitro præbeat viro.
Deinde autem vos ſummates atque nobiles
Quæ ſyrma à tergo trahitis ſeptenùm pedum.
Mala peſtis, mala pernicies horti, abſcedite,
Aut tragicam veſtem ſupra femur attollite.
Quid eſt? facturæ hoc eſtis, an non? abnuunt.
En herclè vt huius ſæcli mores poſſident!
Videri nolunt: quid ſi tangi? vltrò annuant.
Iam vos puellæ blandæ, delicatulæ,
Nigriocule, tenellulæ, integellulæ,
Quas Dominus aduentantes limis adſpicit,
Vobis edico, ſolæ vt ne intretis huc.
Nam dicam ingenuè, noui vos merces malas:
Quarū vna ratio eſt, ſteriles intrò ad nos manus
Quas attuliſtis, grauidas portetis foras.
Quòd ſiquæ comitem amatorem huc adduxerint:
(Namque omnes norunt, credo, noſtræ virgines
Quàm liberæ iſtiuſmodi rerum fient)
Moneo nil præter verba inter ſe vt miſceant,
Neu capita liment, ſolitis morſiunculis
Et his papillarum oppreſſiunculis
Abſtineant: non eſt his nugis noſter locus.
Poſtremò canem aut catellam huc nulla adducito,
Melitæi ſint, Sardoi, vel Moloſſici.
Sin aliter, faxo delicata vt accubes
Non herclè mecum aut cum hero, ne fruſtrà ſies,
Sed cum Catello, ſcin' quem dicam? ferreo.
De lege tantum eſt: vir, matronæ, virgines.
Bonum factum eſt, edicta vt ſeruetis mea.

Dum lentè ambulans iſta legit Deinius, ego cùm Carrione perueneramus iam ad vmbratilem pergulam, in quâ concedimus, vitandi ſolis. Accedens mox eòdē Deinius, Ita me Dius Fidius amet, inquit, (nam iurare eum licet, ſub dio ſumus) lepidum hoc carmen tuum Lipſi, & quod te in Plauti non eſſe hoſpitem teſtetur. Hoc dixerat ſedens, & ſimul vidit in menſâ pauculos poſitos libros: verſuſque ad Carrionem, En, inquit, nihil opus erat indice Vertumno, hic ornatus ſapienti indicio eſſe poterat de tutelâ horti. Sed itáne tu Lipſi grauiora ſtudia in hortis? Nullus ego quidem, inquam: ſed ita caſu euênit, vt eùm puer de te nuntiaret, neſcio quid quaſi per iocum & ludum legerem in Plauto. Occupat Carrio, Orioſi ſumus: nunquid igitur cauſſæ eſt, quin vt veteres illi Romani ante cænam exercebantur lauando, fricando, vngendo: item nos aliquid agamus, quod animum iucundè exerceat legendo aut diſſerendo? Et age tu Lipſi, ecquid ex pomeridianâ tuâ lectione audes communicare nôbiſcum? Cùm dixiſſet, caſu iniicit manum in Senecæ librum, ibidem cum Plauto poſitum, & renidens, Benè meherclè compoſitum par, inquit, Seneca cum Plauto. Atqui ne mireris Carrio, inquam, inuenias & in Senecâ quod Plautum illuſtret, & in Plauto quod illum. Eius argumentum Plauti verſus Moſtellariâ:

——me miſerum! occidi. SI. *qui?* TR. *quia*
Venit nauis noſtra naui quæ frangat ratem.
SI. *Velim vt velles Tranio. ſed quid eſt negotij?*

quos anteà ſæpè legeram, ſed ſic vt quaſi per nebulam ſententiam eorum perſpicerem. At quàm clara res ex Senecæ loco, lib. IX. Epiſt. LXVIII.

Aſpice M. Catonem ſacro illi pectori puriſſimas manus admouentem, & vulnera parum demiſſa laxantem. Vtrùm illi tandem dicturus es, Vellem quæ velles, &, Moleſtè fero: an, feliciter quod agis?

qui locus quidem vti vnicus eſt, quod ſciam, ad Plautum illuſtrandum, & ex quo doceri poſſit, veteres in conſolatione & alloquiis amicorum, genus illud ſermonis vſurpaſſe, *Vellem vt velles:* ita viciſſim hic Plauti ſingularis ad Senecæ veram lectionem, quam poſui, ſtabiliendam. Nam in vulgatis libris, *Nollem quæ velles*, imperiti Ariſtarchi noſtri fecerant. Præclara verò monitio, inquit Carrio: ſed quoniam in Moſtellariâ es, porrige quæſo librum. Redeo enim in memoriam alterius verſus: *Alter verſus Moſtellar. interpretatus.*

Si tibi ſat acceptum eſt fore amicum tibi ſempiternum,
Soli gerēdum morē cenſeo, & capiundas crines.

cuius ſententiam iamdiu fruſtrà inquiro.

Interpellat Deinius. At ſi neſcis explicauit hoc nuper in Aduerſariis ſuis illud Galliæ decus Turnebus: cui placet Capere crines, eſſe blandè & amatoriè oſculandi cauſsâ capillos prendere, vt & aures ſolebant. Tum ego: Magnum virum, Deini, nominas, inquam, magnum: & cui fortaſſè, in his ſtudiis, ſimile nihil ætas noſtra tulit. Nam, non feret, nolo dicere: quia iam nunc eſt adoleſcens in Galliâ nobilis, qui Turnebi laudi ſuccreſcit. De quo quid & quantum augurari debeamus, niſi deprecatus numina læua, non auſim dicere. Sed vt de re, vereor vt conquieſcere in hoc Turnebi iudicio hic Carrio poſſit. Dicit enim ſine exemplo, ſine teſte. Ego putabam, Capere crines, non aliud eſſe quàm Nubere, & matronam fieri. Nam ornatus matronarum vt alia quædam propria habuit, exempli cauſsâ duplicem vittam, ſtolam, &c. ſic etiam crines peculiari quadam ratione formatos. Itaque Plautus Milite, cùm inſtrui ancillam ornatu matronarum vult, ait:

Vtique eam ornatam adducas matronarum modo

Capite comto, crines, vittaſque habeat.

Facit huc, opinor, illud Feſti, *Senis crinibus nubentes ornantur, quòd is ornatus vetuſtiſſimus fuit, quidam quòd eo Veſtales virgines ornentur.* Inter hos ſermones cùm puer interpellaſſet de cœnâ, ſurgens ego, Eamus, inquam, ad cœnam, non illam Pontificiam aut Saliarem aut Adiicialem, ſed qualem lex Fannia iuſſit aut Licinia centenaria. Nam noſtra hæc cœna Dubia non erit, & vereor ne nihil niſi terrâ natum habeat. Eiuſmodi cœnas, inquit Carrio, Plautus Terreſtres appellat. Horatius egregiè, cœnas ſine ſanguine imitatione Græcâ, vt opinor. Apud Diphilum Paraſitus auguria captans ex fumo culinæ:

Cœna ſine ſanguine à Græcis.

Ἐὰν δὲ πλάγιος ᾖ καὶ λεπτός, δῆλος ποῦ

Οὐ τοῦ μετὰ τὸ δεῖπνον ἀλλ' ὡς αἷμ' ἔχῃ.

Iam intraueramus cœnaculum, poſco altâ voce Aquam manibus. Lauimus, & cùm neſcio quid leuiculæ contentionis de loco eſſet, De digniori loco, inquam ego, more maiorum ſtatim videbimus: nunc te Deini leges hoſpitij migrare nolo, Regi & Patri cœnæ parendum eſt. Cùm aſſediſſemus igitur, & puer more patrio oua cum lactucis ad cœnam detuliſſet: ſtatim Deinius, Et quis verò apud maiores Lipſi locus dignior? Tum ego, Heu! creditorem acerbum! vix debere incepi, tu flagitas. Sed hoc potiùs agamus Deini, & ex præcepto maiorum ab his ouis cœnam ordiamur. Et ſimul porrigebam manum ad oua. Reſpicit me Carrio, Et quo tandem præcepto? inquit. An non meminiſti legere, inquam, illud Horatij?

Oua apud antiquos initium cœnæ.

——ſi collibuiſſet ab ouo

Vſque ad mala citaret io Bacche. id eſt à primâ menſâ ad poſtremam, quoniam ab ouis videlicet cœnatio inciperet, in pomis deſineret. Sic enim maiores ſoliti ſunt. Hinc eſt quod Catius ille apud Horatium cœnarum artem editurus, primùm omnium de ouis tradit:

Longa quibus facies ouis erit. In hanc rem & Varro emendandus Endymionibus:

Varro correctus apud Nonium.

Diſcumbimus muſſati, dominus maturat oua, ac cœnam committit.

ita enim tribus Nonij locis legendum cenſeo, aut certè *Dominus maturo ouo cœnam committit.* Nonius enim ipſe diſertim explicat, Committit, id eſt, incipit: nimirum vt Latinè committi dicuntur ludi. Etiam Apuleius Mileſiâ IX. oua Guſtulum ab hac cauſsâ appellauit. Tum Carrio, Teneo de ouis, inquit, & iam ſcio cur Cicero epiſtolâ ad Pætum per iocum ſcripſerit, *Integram famem ad ouum adſero:* de lactucis Lipſi vide ne fallas, quas non inchoaſſe, ſed clauſiſſe cœnas ouorum, vel Hiſpano poëtâ teſte, potes cognoſcere. Idem ſcriptor Mureti voluit illo verſu:

Grataque nobilium requies lactuca ciborum. Simile quid apud Athenæum memini legere, ſi is tibi ad manum eſt. Eſt verò, inquam: & cùm puero innuiſſem, adtulit librum, ex quo Carrio iſta legit: Οἱ μέντοι ἀρχαῖοι πάντες περὶ τοῦ δειπνεῖν οὐ παρέφερον οὔτε μάντεις οὔτε θρίδακας, οὔτε ἄλλο τι τῶν τοιούτων, ὥσπερ νῦν γίνεται. Tum ego, Benè mones Carrio, inquam, & ita vt dicis, olim res fuit. Poſteà mos ille mutauit: & quidem iam tum Horatij ætate lactucas in principium cœnæ fuiſſe diſcimus ex conuiuio Naſidieni, in quo ſtatim ponuntur:

Lactuca cœnas veterum clauſit.

——acria circum

Rapula, lactuca, radices. His dictis, ad me Deinius, Et quid iam Lipſi? ſoluiſne vltrò quod debes de ordine diſcumbentium? an ex legibus XII. manum tibi endoiacio, & in neruum compingo? Arridens Carrio, Clementer, inquit: nam dies iuſti XXX. nondum elapſi ſunt. Tum ego, Vocas me Deini in ſermonem non tam difficilem, quàm longum: quia tamẽ dicturus promiſi,

ne tricari videar, dicam. Et quidem vt res poſſit intellegi, ordiar paullò altiùs. Primùm omnium ſcitis veteres Ro. vri & Græcos, non ſediſſe ad menſam, vt nunc ſolitum eſt, ſed accubuiſſe. Quem morem etiamnum pleruſque Oriens vſurpat. Hîc Deinius, Ne grauare, inquit: in ipſo aditu interpellandus es. Nam Homerus certè, aliter ac tu, heroäs illos ſuos, ſicut & procos Penelopes, ſedentes in conuiuio facit. Eſt in mente verſus Odyſſ.

Veteres accubuiſſe ad menſam.

Δαιτυμόνες δ' ἀνὰ δώματ' ἀκουάζονται ἀοιδοῦ
Ἥμενοι ἑξείης.

Catullus etiam noſter nónne in Nuptiis Pelei de ſeſſione intellegẽdus eſt? *Qui poſtquam niueos flexerunt ſedibus artus.* Reſpondi ego, Ne fruſtrà ſis Deini, de vetuſtiſſimis illis & heroicis temporibus nullus hîc loquor: ne id quidem nos turbet, ſi fortè ſerui aut ſordidi Cynici aliquot philoſophi ad menſam non accubuerint: quò reſpexit Plautus Sticho, *potiùs in ſubſellio Cynicè accipiemur, quàm in lectis:* nam mihi vulgatũ modò Ro. morem exprimere conſilium eſt. Quem hunc ferè, quà ex libris, quà ex monumentis veterum, fuiſſe collegimus. In cænaculo menſa collocabatur rotunda, humilis: inferiorum quidem hominum tripes & ex ſimplici ligno, lautiorum citrea, aut acerna, aut lamina argentea intecta: quam pes eburnus fabrè factus, puta in modum Pardi aut Leonis, ſuſtinebat. De priori menſâ Tigellius ille apud Horat. adfectatâ paupertate:

Plautus Sticho illuſtratus.

—*Modò ſit mihi menſa tripes, & Concha ſalis puri:*

de alterâ Iuuenalis: —*Putère videntur*
Vnguenta atque roſæ, latos niſi ſuſtinet orbes
Grande ebur, & magno ſublimis pardus hiatu.

Circum menſam tres, vt plurimum, lecti erant, ex quo Triclinij nomen. Vel duo etiam, quod Plautus Biclinium: poſterior ætas hoc aut aliquid ſimile Sigma vocauit. Quod cùm eſſet in formam hemicycli aut lunatæ teſtudinis exſtructum, vocari placuit nomine litteræ Græcæ: quia, vt ex marmoribus liquet, illa ætas ſigma litteram vt mediam lunam ſcribebat. C. Martialis:

Sigma quid.

** Nos hæc fuſiùs explicamus in Ritibus conuiuialibus.*

Aſpice lunatâ ſcriptum teſtudine ſigma:
Octo capit, veniat quiſquis amicus erit.
& lib. x.
Septem ſigma capit, ſex ſumus, adde Lupum.

Lampridius: *De croco ſigma ſtrauit, cùm ſummos viros inuitaſſet ad prandium.* Ij porrò lecti inſternebantur aulæis, purpurâ, aut aliâ veſte ſtragulâ, pro copiâ aut inopiâ conuiuatoris. Id ſub horam cænæ fiebat. Interpellans Deinius, Et quæ, inquit, antiquitus hora cænæ? Puto fuiſſe diei nonam, inquam. Nam octauâ horâ lauabantur. Martial.

Hora cænæ.

Nunciat Octauam Phariæ ſua turba iuuencæ,
Temperat hæc thermas, nimios prior hora vapores
Halat. Nonâ decumbebant.

Idem Mart.

Imperat exſtructos frangere Nona thoros.

Hinc intelligimus cur reprehenſum vt intempeſtiuum à Satyrico ſit:

Exul ab Octauâ Marius bibit, & fruitur Dis
Iratis. Sed priuſquam accumberent, togas mutabant veſtibus quas à re Cænatoriâ dixerunt. Petronius: *Cænatoria repetimus, & in proximam cellam ducti ſumus, in quâ tres lecti ſtrati erant.* Mart. in Apophoreto, Cænatoria:

Veſtes ad cænam.

Nec fora ſunt nobis nec ſunt vadimonia nota,
Hoc opus eſt, pictis accubuiſſe thoris.

Tum etiam ſoleas pedibus demebant, ne lectum conſpurcarent. Intellegendus ita Plautus Truculento:

Excalceari ſoleas ante diſcubitũ. Plautus correctus.

Iam rediit animus, deme deme ſoleas, cedo vinũ.

Ita enim explendus additâ voce verſus eſt, auctorib. libris. Martialis:

*Depoſui ſoleas, adfertur protinus ingens**
Inter lactucas oxygarumque liber.

Horatius de Naſidieno inter cænam ſurgente: *Et ſoleas poſcit.* Hîc Deinius, Singulíne igitur conuiuæ, inquit, ſingulares lectos habebant? Minimè gentium, inquam: ſed aut terni, aut plerumque quaterni vnum lectum occupabant. Horat.

Quot conuiuæ in vno lecto.

Sæpè tribus lectis videas cænare quaternos.

Si plures, ſordidum id & minimè lautum habebatur. Cicero in Piſonem: *Nihil apud hunc lautum, nihil elegans, &c. Græci qui ni ſtipati in lectulis, ſæpè plures.* Ita fiebat vt ex vnâ communi menſâ vix ſupra XII. veſcerentur. A quo numero illa Auguſti famoſa cæna apud Sueton. Δωδεκάθεος dicta. Apud Macrobium tamen in cænæ Pontificiæ deſcriptione in duobus tricliniis decem modò conuiuæ nominantur, vt pareat in magnifico aliquo epulo vix binos lectum vnum occupaſſe. Iam verò modus accubitus hic erat. Accumbebant reclinatâ ſuperâ parte corporis in cubitum ſiniſtrum, inferâ in longum porrectâ ac iacente: capite leuiter erecto, dorſo à puluillis modicè ſuffulto. Ab hac ratione interpretor & emendo Plauti verſum Milite:

Modus accumbendi.

Plautus hic emendatus.

Sed procumbunt, & ſe percellunt, dimidiati dum appetunt.

Vt enim apud Horatium faſtidiens, &

Languidus, in cubitum ſeſe conuiua reponit:

ita contrà inhians & imminens toto corpore in cibum procumbebat, & à decoro illo habitu recedebat. Qualem geſtum exprimere voluit Plautus. Iterùm Deinius, Sed quis decubitus plurimùm? aut quomodo omnes æquâ parte ad menſam pertingebant? Vide ſis, inquam, hoc modo. Primus decumbebat ad caput lecti, cuius pedes porrigebantur pone dorſum ſecundi: ſecundus verò occiput obuertebat ad vmbilicum primi, puluillo interiecto, pedes iacebant ad tergum tertij: & ſic deinceps tertius, ſic quartus. Hoc iam tenetis? Agite nunc de loco digniori, vnde hic ſermo manauit. Is qui primus & ad caput lecti decumbebat, Summus dicebatur: qui ad pedes, Imus: qui inter iſtos, Medius. Hinc illa Plautina, *Da puer ab ſummo:* & Horat. *ſecutis omnibus imus.* Tum Carrio, Nempe igitur hoc dicis, Summum locum digniſſimum antiquitus fuiſſe? vt in illud Virg.

Inde thoro pater Aeneas ſic orſus ab alto. Seruius Altum thorum, locum ſummum interpretatur, quem ait Pontificalem fuiſſe. Subijcio ego, Muſæ melius quàm vt hoc dicam. Nam ego non Summum, ſed Medium locum honorificentiſſimum habitum confirmo, quidquid illi Seruiani admutilati Commentarij præ ſe ferant. Cicero Epiſt. lib. IX. ad Pætum, *Accubueram horâ nonâ. Vbi? apud Eutrapelum: & quidem ſupra me Atticus, infra Verrius, familiares tui.* En, Summus Atticus fuit, Medius Cicero, quid autem clarius, quàm Ciceronem conſularem ſenem digniſſimo loco accubuiſſe? Ita apud Virgil.

—— aulæis iam ſe regina ſuperbis
Aureâ compoſuit ſpondâ, mediamque locauit.

vt decebat reginam. Apud Salluſt. III. Hiſt. *Igitur diſcubuere, Sertorius inferior in medio, ſuper eum Tuſcus Fabius Hiſpanienſis, Senator ex proſcriptis: in ſummo Antonius, & infra ſcriba Sertorij Verſius, & alter ſcriba Mæcenas in imo. Medius inter Tarquitium & Octauium Perperna.* Ecce è duobus lectis alterum medium Sertorius occupat vt Imp. alterum Perperna vt conuiuij dominus. Puto ad hunc morem emendandum Plautum Sticho, vbi vulgò,

Plautus emendatus.

Haud poſtulo equidem med in lecto accumbere,
Scis tu med eſſe imi ſubſellij virum.

Scripſerim, *medio in lecto.* Neque enim hoc Paraſitus dicit ſe nolle in lecto accumbere, (ita enim excluſiſſimus à cænâ fuiſſet) ſed nolle medium aut ſummum, ſatis eſſe ſi in imo hæreret. Idque ſequentia Plauti docent. Vt diſtinctè igitur concludam, ſi tres conuiuæ in vno lecto, medius digniſſimus: proximus honore, Summus. Si quattuor, medium cenſeri arbitror, proximum à ſummo. Si duo tantùm, digniſſimus Summus fuit. Atque ego quidem de hac re ita cenſeo: niſi quid huic Carrioni ſecùs videatur. Mihíne? inquit ille. Tu verè Lipſi iſta eruditè. Vnum modò. Cenſeſne tam anxiè ac nunc fit, diſcrimen iſtud locorum ſeruatum antiquis? Quippini, inquam, in primis anxiè. Audi Senecam I. vt opinor, De irâ: *Minùs honorato loco poſitus iraſci cæpiſti conuiuatori, vocatori, ipſi qui tibi præferebatur. Demens, quid intereſt, quam lecti premas partem? Honeſtiorem te aut turpiorem poteſt facere puluinum?* Sed ſatis de nugis: & næ ego exhibitor elegans, qui conuiuas meos ſermonibus paſco. Simul innui puero vt ſecundam cænam adferret. Cumque ille ſublatis menſis gallinam ruſticanam dediſſet, & altrinſecus pullos, cum oliuis, rapulis, cappari: conuerſus ego ad conuiuas meos, Ad hunc ſanè apparatum nec Structore nec Chironomonte opus erit, Indice multo minùs. Venit enim *Index cænæ.* in mentem moris ridiculi apud antiquos. Nam ſolitū Athenæus tradit domino conuiuij ſimul ac decubuiſſet ſchedam dari, quæ deſcripta ordine obſonia omnia haberet, vt iam tum ſciri poſſet quid poſtremum coquus miſſurus eſſet. Hac moleſtiâ quidem nos carebimus. Et ad Carrionem, viſne frater de iſtâ parente trium liberorum? Simul abrupi gallinæ alam, eaque Carrioni antepoſitâ, Mitum, inquam, ni hæc auis ex familiâ Curionum fuerit, aut certè ex gente Liciniâ, cuius cognomen manifeſtè præfert. Nolo tamen fruſtrà vos eſſe, hæc tam malè habita gallina cænæ noſtræ caput eſt. Hîc cùm Deinius Carrionem intuens quærere videretur, quid eſſet caput cænæ: occupans ego, Ne id cum damno tuo ignores Deini, dicam. Cænam antiqui in tres partes tribue- *Triplex diuiſio cænæ.* runt, ſiue placet dicere Miſſus. Primùm miſſum, Antecænam ſiue Guſtationem, ſiue Guſtum dixerunt: ſecundum, in quo præcipui & lautiſſimi cibi, propriè Cænam: tertiū, in quo bellaria, Menſam pomorum, ſiue Menſas ſecundas. Quod quæris igitur, ſecundi miſſus præcipuum ferculum, Caput

Quid proprie caput cænæ. put cænæ dictum fuit. Exemplum. Hanc gallinam & hos pullos,& oliuas, & rapula, & capparim, omnia ſimul, propriè Cænam dixero: caput autem cænæ huius, gallinam ipſam. Ita Martial.

—— mullus tibi quattuor emtus

Librarum cænæ pompa caputque fuit. Cicero v. Tuſcul. *Negauit ſe iure illo nigro, quod cænæ caput erat, delectatum.* Geminâ ratione Græci κεφαλὴν δείπνου appellant. Alexis:

Βολβίδιόν τι χορεῖον ἐν πατελλίῳ
Ἐπαίζετ', κεφαλὴ δὲ δείπνου γίνεται.

Nec abſimili metaphorâ Liuius Fundum Veientanum, caput patrimonij appellauit. Optimè, inquit Deinius: ſed poſſum ex te ſcire à quibus auctoribus illa diſtinctio cænæ ſit? Potes verò, inquam. De antecænâ *Antecæna.* Macrobius: *Ex indice Metelli pontificis cæna hæc fuit. Antecænam, echinos, oſtreas crudas quantum vellent. In cæna, ſumina, ſinciput aprugnum, patinam piſcium*, &c. De guſtatione *Guſtatio ſiue Guſtus.* Petronius: *Iuſſi diſcubuimus, & guſtatione mirificâ initiati, vino etiam Falerno mundabamur.* De guſtu Martial.

Prima tibi dabitur ventri lactuca mouendo
Vtilis,& porris fila reſecta ſuis.
Et quæ Picenum ſenſerunt frigus oliuæ:
Hæc ſatis in guſtu, cetera noſſe cupis?

Mentiar vt venias,piſces,côchylia,ſumen,&c. Tum Carrio, Inuenio etiam Lipſi eam cænæ partem,Prandium,ab Horatio dictam:

—— ille ſalubres
Æſtates peraget, qui nigris prandia moris
Finiet.

Hoc enim dicere Catius voluit,initio cænæ ponenda mora eſſe, quod Galenus & medici probant: non autem nihil ſumendum præter mora. Vocarunt antecænam etiam Promulſidem *Promulſis.*, ideò videlicet quòd daretur ante mulſum. Nam antiqui in conuiuiis non temerè primam ſitim niſi mulſo ſedabant. Quod ipſum principio cænæ vel confectum apponi moris fuit, vel eius loco ſeparatim vinum & mel,vt conuiua quiſque pro arbitrio id temperans mulſum ſibi conficeret.Hinc apparebit cur Varro *Varro explicatus.* ſcripſerit III. De re ruſt. *Fauus venit in altaria, & mel ad principia conuiuij, & in ſecundam menſam adminiſtratur.* Clarum etiam quid velit Catius apud Horat.

Aufidius forti miſcebat mella Falerno,
● *Mendoſè. quoniam vacuis committere venis*
Nil niſi lene decet.

Luſit in hac Promulſidis voce nimiùm argutè ſcortillum illud apud Petronium, quæ *Petronij libertini dictum explicatum.* protracto peculio pueri Gytonis, *Hoc tam rude, inquit, bellè cras in promulſide libidinis noſtræ militabit. Nam hodie poſt aſellum Diaria non ſumo.* ſignificans videlicet illud pueri vaſculum minutum quaſi in antecænam ſibi fore,ad libidinem ſolidam & robuſtam iritandam. Ab his ſermonibus aliquantum ſilentium fuit: cùm ego ad Deinium, Et quid mi Deini, cæna hæc Pythagorea erit inter mutos? Imò Platonica potiùs, inquit ille. Nam vt olim Timotheus ille dicebat: Τὸν Πλάτωνα δειπνεῖν μᾶλλον εἰς ὑστεραίαν, ἢ τὴν παροῦσαν ἡμέραν: ita nos de tuâ cænâ poſſumus, in quâ ea audimus quæ non ſolùm poſtridie, ſed ætatem delectent. Τὰ γὰρ τ' ἀναθήματα δαιτός. Hoc eſt mehercle, inquam renidens: ſed tamen Deini ſi benè nobis cibo non eſt, at vino erit; & ſi Cerealia non poſſumus, Liberalia celebrabimus. Et heus puer,vinum. Acceptoque cyatho,Hunc,inquam, Deinio & fortunæ eius Reduci. Cumque ebibiſſem: Profectò, inquam, verum eſt verbum vetus, Poſt ſitim & ſermonem:

Ἡδύς τι οἶνος Ἀφροδίτης γάλα.

Et Deinio repletum porgens, Accipe, inquam, amiciſſimum caput, & fac memineris elegantes illos & auro contrà emendos verſus Varronis:

Vino nihil iucundius quidquam cluet. *
Hoc continet coagulum conuiuia,
Hoc hilaritatis dulce ſeminarium,
Hoc ægritudinem ad medendam inuenerunt.

Accepit Deinius,cumque eduxiſſet,Te imitabor Lipſi, inquit. Ite curæ ad ſeueros. Atque en tibi pro ſuauiſſimis Latinis iſtos Græcos:

Ὦ πᾶσι τοῖς φρονοῦσι προσφιλέστατε
Διόνυσε καὶ σοφώτατ' ὡς ἡδύς τις εἶ,
Ὅταν τὸ ταπεινὸν μέγα φρονεῖν ποιῇς μόνος,
Τὸν τὰς ὀφρῦς αἴροντα συμπείθῃς γελᾶν,
Τόν τ' ἀσθενῆ τολμᾶν τι, τὸν δειλὸν, θρασύν.

Conuerſiſque iam nobis in ſolutam hilaritatem, Quia inquam,

Omnibus modis temperare certum eſt noſtrum hodie conuiuium. *Plautus emendatus.*

vt ἐν παρέργῳ Plauti Stichum emendem: ecquid auctor es Deini, vt more maiorum *Leges conuiuiales.* huic conuiuio leges ſcribamus, quas ante craſtinum Luciferum ſine fraude nemo noſtrûm migrarit? Egóne? inquit Deinius. ſiquidem hoc ab antiquis eſt, numquam defugiam auctoritatem. Eſt verò Deini, inquam, nec à noſtris ſolùm, ſed etiam Græcis, & quidem philoſophis.Nam Xenocratem in Academiâ, Ariſtotelem in Lyceo

συμποσιακοὺς νόμους ſcripſiſſe, Atheneus teſtabitur. De Romanis verò, iam inde à regum temporibus hunc morem obtinuiſſe ex Plinio diſcimus, qui legem Poſthumiam regis Numæ commemorat, *Vino rogum ne reſpergito.* De quâ Catullus intellegendus: *Ingere mi calices amariores, Vt lex poſthumiæ iubet magiſtræ.* Hîc Carrio, Vide etiam atque etiam quid adfirmes Lipſi. Nam & illud Catulli aliter adhuc acceptum non ignoras: & verò quis auctor eſt Numæ legem illam conuiuialem potiùs quàm ſeriam aut politicam fuiſſe? Reſpondi ego, At rem tibi auctorem dabo. Nam quî poteſt vt ſeriò id Numa vetuerit, cùm conſtet ex omnibus antiquis, ſollenne fuiſſe vino rogum reſpergi? Ita Æneas ad Anchiſæ tumulum, *duo ritè mero libans carcheſia Baccho Fundit humi*: & Feſtus auctor, Reſperſum vinum dici, quia vino ſepulcrum ſpargebatur. Nequid tamen diſſimulem, Plinius lib. XIV. eam legem vt ſeriam viſus eſt accepiſſe. Itaque vt hoc in medio relinquamus, antiquitatem tamen eiuſmodi legum ex Ciceronis De ſenectute eſt oſtendere, apud quem Cato inducitur: *Me verò & magiſteria delectant à maioribus inſtituta, & is ſermo qui more maiorum à ſummo adhibetur in poculo.* Eamdem rem intellexit Cicero in Verrem: *Iſte enim prætor ſeuerus ac diligens, qui populi R. legibus numquam paruiſſet, illis diligenter legibus quæ in poculis ponebantur obtemperabat.* Redeo etiam in memoriam Lampridij, apud quem inſignis locus ab ignoratione huius moris corruptè legitur: cuius quia verba non ſuppeditant, age tu puer adfer librum. Ecce igitur in eius Eligabalo hæc verba: *Præfectum vrbicum ſæpè poſt cænam ad potandum vocabat, adhibitis & præfectis prætorio, ita vt ſi recuſarent, magiſtri eorum eos cogerent.* Inepiè inculcatâ voce, cùm ſcrib. ſit, *Magiſtri eos cogerent.* Qui enim has leges bibendi ferebat, Magiſter vulgò dicebatur: Varroni etiam Modimperator: Horatio, Arbiter: Plauto, Dictator: Græcis, συμποσιαρχὸς, βασιλεὺς, vel στρατηγός. quâ poſtremâ voce & Plautus vſus eſt Sticho:

Catullus interpretatus.

Lampridius in Eligabalo correctus.

Quid magiſter.

Plautus explicatus.

—— *dum ea ſe exornat, nos volo*
Tamen ludere inter nos: ſtrategum te facio
huic conuiuio.

Hîc arridens Deinius, Vt hæc res eſt, inquit, video deſcendendum in campum Martium eſſe, & hunc Strategum intra Septa Suffragiis populi R. Quiritium creandum. Vocabo tribus, Quem autem eligis tu Lipſi? Excepi ego, Vis palàm deſignem, an potiùs per tabellam? Palàm, inquit Deinius. Tum ego, Quod igitur ſine fraude legis Caſſiæ tabellariæ fiat, ego hunc L. Carrionem Magiſtrum, * L.L. Scrib. C. palàm renuncio. Tecum ſentio, inquit Deinius. Et Carrio, Atqui, inquit, videte Quirites ne vitio creetis, & poſteà abdicare cogatis. Quid iam? inquam. Quia, inquit, hæc comitia veſtra, præter morem veteris reip. ſunt. in quâ non ſuffragiis populi hic Magiſtratus creari, ſed eligi ſorte ſolet. In ſortem tali erant. Ita Horatius:

Id eſt, Legum ſcribendarum cauſſa.

Quomodo magiſtrum crearent.

Et domus exilis Plutonia, quò ſimul mearis
Nec regna vini ſortiere talis,
Nec tenerum Lycidam mirabere.

Regna vini, hæc magiſteria appellat: & ineptè Luiſinus, qui explicat Regna vini talis, id eſt, tam ſuauis & generoſi. Exſtant huius moris veſtigia paſſim in Plauto: vt Moſtellariâ, cùm Philematium meretrix decumbere vellet, ſtatim quærit:

Vide tali vbi ſunt? vbi vnguenta?

Et Aſinariâ:

Iace pater talos, vt porrò nos iaciamus.

Et prorſus id in omni conuiuio obſeruabant. Interpellans ego; Benè & prudenter monuiſti, inquam: ſed cùm varij talorum iactus ſint, Venus, Canis, Senio, Chius: quis ex his fuit magiſtro creando? Propriúſne aliquis? an id in arbitrio ludentium? Imò proprius, inquit Carrio: & qui primus è conuiuis Venerem iecerat, is Magiſter. Horatius:

Veneris iactus Magiſtrum faciebat.

—— *quis vdo*
Deproperare apio coronas
Curátve myrto? quem Venus arbitrum
Dicet bibendi?

Facit huc dictum illud Catonis apud Plutarchum: Ἐν δὲ τοῖς δείπνοις ἐκληροῦτο περὶ τῶν μερίδων. Εἰ δὲ ἀπολάχοι, πρῶτον αἱρεῖν τῶν φίλων κελευόντων, ἔλεγε μὴ καλῶς ἔχειν ἀκούσης τῆς Ἀφροδίτης. Addam pro corollario inſignem locum Plauti, qui multis negotium fecit, Curculione:

Plautus explicatus.

Talos arripio, inuoco almam meam nutricem
Herculem:
Iacto Baſilicum. propino magnum poclum,
ille ebibit.

Ita enim interpungo, nec dubitandum cenſeo, quin Baſilicum iactum, Venereum intellexerit. Cùm enim Græci Magiſtrum vulgò βασιλέα dicerent: quid cauſſæ eſt, quin iactum illum proprium regi creando, Baſilicum rectè vocarit? Quòd Herculem Baſilicum

Baſilicus iactus.

cum coniunctim accipiunt, Latinè vt lo-
Vide lib. I. Cap. XXI. quar, germanæ nugæ. Nam Herculem nutricem ſuam Paraſitus facetè & optimâ cauſsâ dixit de quâ plura dicere non eſt huius loci. Conticuerat Carrio: & Deinius caput quaſſans, Eleganter quidem iſta dicuntur & eruditè, inquit, ſed mehercle importunè. Nam hæret planè hæc res, tali deſunt; niſi quid tu Lipſi expergiſceris. Egóne? inquam. ſic ſine deſint: talorum vicem ſortiemur aleâ. Ne Dî ſirint, inquit Carrio, vt tam apertè contra leges Romanas. quin potiùs ecce vobis aliud ab antiquis; quos inuenio Magiſtros interdum ſolâ corollæ impoſitione dixiſſe. Niſi cui veſtrûm aliter illud
Plautus explicatus. Plauti è Perſâ interpretandum videtur:

Do hanc tibi florentem florenti, tu hic eris
Dictatrix nobis.

Surgens Deinius, O verſum opportunum, inquit, & auro contrà non carum! Eſt verò planiſſimè ita interpretandus. Et cùm ad aurem mihi quiddam inſuſuraſſet: Ita verò, curabitur, inquam. & ſtatim vocato puero coronam ex roſis plectilem adferri iubeo, eamque allatam accipiens, & Carrioni modicè reluctanti imponens, Cape hoc inſigne Regni, inquam, cum Dîs benè volentibus: tu huius conuiuij Dictator eris, vti qui Optumâ lege vmquam dictator fuit. Quinctius factus ſum, inquit, Dictaturam properabam euadere, ab aratro reuocor. Sed tamen parebitur vobis, & quæ res mihi magiſtratuique meo, huic conuiuio vobiſque benè vertat, accipio honorem. Videte modò ne leges meæ præter opinionem veſtram ſint. Ac deinde poſt paululam moram, Conuiuij huius lex, inquit,
Conuiuij leges. hæc eſto:

I. *Vinum purum putum puer infundito.*
II. *Nymphis in hoc regno aquâ & igni interdictum eſto.*
III. *A ſummo ad imum more maiorum bibunto.*
IV. *Paterâ vinum circumferunto.*
V. *Decem cyathi ſumma potio ſunto.*
VI. *Muſis nonum, decumum Apollini libanto.*
VII. *Domnum ſiquis habeſſit, indicium facito:*
VIII. *[illegible] & propitia Deæ nomine ſupra numerum bibito.*
IX. *Dicta, & iocos vſurpanto.*
X. *Aſt intra licentiam & conuicia vtraque ſunto.*
XI. *Rixæ, clamor, contentio, ad Thracas ablegantor.*
XII. *Eorum vicem carmen aliúdve quid Muſæum proferunto.*
XIII. *Deque eo modicè & modeſtè anquirunto.*
XIV. *Angeronæ ſacra menſa habetor.*
XV. *Dicta, indicta, facta, infecta in vino inſcribuntor.*

Qui haſce leges frauſus eſcit, ſacer; inteſtabilis viuito.

Recitata lex eſt, in quâ ſiquid rogaui quod per leges plebeíve ſcita rogari ius fas non ſiet. E. H. L. N. R. E. Vos ſi ita videtur diſceſſionem facite, ego tabellas diribi, & ſitellam circumferri iubebo. Atq; hîc Deinius, vt videbatur, commotior, Itaque Lipſi, inquit, circumueniri nos ab hoc Solone taciti patimur, qui leges eas tulit, quas vix Euander cum ſuâ matre intellexerit? Aut explicet igitur, & more Ro. legem ſuadeat, aut me viuo ne perferat. Atq; adeò niſi hic Lipſius intercedat, ego iam nunc tamquam Augur obnunciaturus ſum, & *Ioue tonante* dicturus. Et ſubridens Carrio, Ego verò niſi caues bone augur, inquit, Cæſarem imitabor, & hunc bibulum duci iubebo. At Deinius me intuens, *Porrò Quirites! libertatem perdimus.* Sed ego apprehenſâ manu eius quieſcere iubeo, & verſus ad Carrionem, tu quidem Magiſter Sullaturire vidêris, inquam: ſed tamen ſcito, ne ego quidem, *Vti rogas*, dicturus ſum niſi lege explicatâ. Video cum factioſis Tribunis mihi rem eſſe, inquit Carrio: Dîs gratia, quòd legem hanc Romæ non Locris ferimus. alioqui, vt hic Deinius vultu minatur, periculum legiſlatori à laqueo erat. Sed tamen agite, in ſummo imperio clementiam laudari volo, explicabo legem, eamque iterùm quaſi promulgabo, & faciam veſtræ ſpontis.

Primum & II. caput meæ legis, quibus *De vino mero.*
vinum merum eſſe iubeo, & Nymphas, ſiue placet dicere Lymphas, (ita enim [illegible] antiqui dixerunt) in exſilium mitto: ſcire licet eſſe à Catullo noſtro, qui ex lege Poſthumiâ iuſſit lymphas abire ad ſeueros. Et rectè Catullus. Lymphatum enim vinum lymphatam mentem efficere putandum eſt. Hîc Deinius, Vt principium huius legis eſt, inquit, video nos Caninam cœnam minimè habituros. Quippe, ſubiecit Carrio, Vinalia hodie non Fontinalia agitanda ſunt: & placet Plautinus ille Soſia, qui *Hirneam, vt matre fuerat natum, vini eduxit meri.*

Tertium caput A ſummo bibere iubet: *Quid A ſummo bibere.*
hòc eſt, quod Græci dicunt *ἐν κύκλῳ πίνειν*, ab eo conuiuâ videlicet qui ſummus accumbit, ad Imum. Quod quale ſit, ex ſupe-

ſuperiore ſermone Lipſij licuit cognoſcere. Morem hunc Romanis ſolennem in omni conuiuio fuiſſe cùm paullò hilarius inuitare ſe vellent, facilè oſtendero.

Plautus Perſâ:

——Age puere
A ſummo ſeptenis cyathis committe hos ludos.

Aſinariâ:

Da puere ab ſummo, age tu interibi ab infimo da ſuauium.

Pertinet huc illud Ciceronis in Catone: *Et is ſermo qui more maiorum A ſummo adhibetur in poculis.* ita enim haud dubiè is locus legendus, exturbatâ voce quæ in vulgatis inſederat, *à ſummo magiſtro.*

Iterùm Plautus Menæchmis:

Standum eſt in lecto ſi quid de ſummo petas.

Plauti verſus correctus. Interpellaui ego, Et licet monere Magiſter? inquam. Annuit Carrio. Quod igitur pace tuâ dicam, inquio, hoc poſtremum Plauti alienum ab hac ſententiâ confirmandâ eſt. Nihil enim eo loco Plautus de potione voluit. Videturque melior lectio quàm in libris aliquot antiquis exſtare comperi, *ſiquid de ſummâ petas.* Idque verſuum ipſa ἀκολουθία comprobat:

Cereales cænas dat, ita menſas exſtruit,
Tantas ſtruices concinnant patinarias,
Standum eſt in lecto ſiquid de ſummâ petas.

De ſummâ, igitur, ἰδιωτικῶς accipio, patinâ videlicet aut Struice. Labor, inquit Carrio, vt tibi aſſentiamur in eam tamen ſententiam quam dixi Turnebus id, ſi commemini, libro VI. accepit. Sed audite ſultis cetera.

Patera cur vſus antiquus. IV. capur de poculi genere ſancit, aliiſque excluſis ſolam pateram potioni huic A ſummo relinquit. Non temerè. Nam etiam
Varro explicatus. antiquitus patera huic vſui ſacra. Varro IV. De L. L. *Præterea in poculis erant pateræ, eò quòd pateant latiùs ita dictæ. Hiſce etiam nunc in publico conuiuio antiquitatis retinendæ cauſsâ, cùm Magiſtri fiunt, potio circumfertur, & in ſacrificando hoc poculo magiſtratus dat Deo vinum.* Ergo, inquit Deinius, circumferri potionem, hoc loco Varronis idem cenſes quod in orbem præberi. A ſummo? Quip-
Et Plautus. pini, inquit Carrio. & docet id Plautus Perſâ:

Age circumfer mulſum bibere, da vſque plenis cantharis.

V. caput decem cyathos definit, qui nu-
De numero poculorum in bibendo merus arbitrij mei eſt, fateor, ſed tamen imitatione antiquâ. Hîc Deinius, Non poſſum, inquit, Magiſter, quin interpellem, ne ſi duci quidem me iuſſeris. Iupiter bone! decémne cyathos? An te leges Cotylis & Tricongiis, aut Ciceronis filio putas ſcribere? Ridens Carrio, Non puto, inquit, ſed eſtis tamen poëtæ. Quid, malum, poëtæ? inquit Deinius. Sit pudor, & audi ſaltem Varronem monentem, Eſt modus matulæ. Imò, inquit Carrio, Venuſinum illum potiùs canentem audio:

Qui Muſas amat impares,
Ternos ter cyathos attonitus petet
Vates: tres prohibet ſuprà
Rixarum metuens tangere Gratia.

Aut nouem igitur Deini bibe, aut nuncium *Decē cyathos ſummum poni.*
remitte Muſis. At tu decem definis, inquit Deinius. Nimirum Plauto auctore, inquit Carrio, in Sticho:

Vide quot cyathos bibimus? ST. tot quot digiti ſunt tibi in manu. *Plautus illuſtratus.*
Tibi propino decim, affonde tu tibi inde ſi ſapis.

ſic enim eos verſus ſanè quàm eleganter hîc Lipſius reſtituit, cùm in libris vulgò ſit, *propino * decumâ fonte.* Et quid? iámne hoc ** Alij, de capite.*
caput ſciſco? Imò mane, inquam ego. fruſtrà es de Plauto. Nam ego in eo verſu reſtituendo defugio auctoritatem. Quis enim Bitias decem crateras? ne tu Carrio me putes, cui placent illa Xenophontis minuta & rorantia pocula, quæ verè habent quiddam πρὸς φιλίαν ὁλκὸν, potiùs quàm illa immania Lapitharum. Tum Carrio, etiam tu Lipſi ludum me facis? an dum lex recitaretur peregrinatæ ſunt aures tuæ? Quid iam? inquam. Quia enim cyathos decem ſcripſi, inquit, non crateras, ne tu Lapithas aut Centauros ſomnies, aut illud Neſtoris Homerici poculum, quod

Ἄλλος μὲν μογέων ἀποκινήσασκε τραπέζης
Πλεῖον ἐόν· Νέστωρ δ᾽ ὁ γέρων ἀμογητὶ ἄειρεν.

Latinè locutum me ſcito, & more maio- *Suetonius explicatus.*
rum, apud quos cyathi duo ſextantem efficiebant. Sic de Auguſti parſimoniâ Suetonius tradidit, eum quotiens largiſſimè ſe inuitaret, ſenos ſextantes non exceſſiſſe, aut ſi exceſſiſſet, reieciſſe. id eſt, XII. cyathos. De his igitur Auguſti ſextantibus ſcito me loqui. Reppeiſti rimam, inquam ego, ſed perge ad legis reliqua.

VI. capur libationem in menſâ conſtituit, quam priſci illi in omni conuiuio religioſè ſeruabant. Itaque apud Homerum etiam proci:

——θεοῖσι
Σπείσαντες μακάρεσσι πίον μελιηδέα οἶνον.

& Achilles priuſquam biberet

——λεῖβε

—— λεῖβε δὲ οἶνον

Οὐρανὸν εἰσανιδὼν, Δία δ' οὐ λάθε τερπικέραυνον.

Ex quo more apud Vitgilium Dido:

Dixit, & in mensâ laticum libauit honores.

& alibi:

In menſam læti libant, Diuoſque precantur.

Macrobius notatus. quibus locis mitari eſt Macrobij otium, qui anxiè in Virgilium inquirit, recténe Didonem in mensâ libantem fecerit non in arâ. Et vix tandem illuc delabitur, vt excuſari id poſſe in reginæ perſonâ concedat, quæ ſoluta videlicet legibus eſſet. O hominem acutum! abſque quo eſſet, dicta Virgilio iam dies apud Pontifices erat. Sed enim ille ineptè. Ratio bibendi. Cùm in omni libatione ſollenne antiquis fuerit vt ex paterâ leuiter vini aliquid defunderent vel in menſam, vel in tertam, vel quemquem alium locum pto te natâ. De terrâ, Virg. v.

—— duo ritè mero libans carcheſia Baccho
Fundit humi.

Alibi de mati:

—— extáque ſalſos
Porriciam in fluctus, & vina liquentia fundã.

Setuaſſe hoc priuatim Romanos diſcimus ex Dione Caſſio, qui rtadit in multâ copiâ honorum Auguſti, etiam hoc dectetum, vt per Genium eius vulgò iutarent, & in conuiuiis omnibus pro ſalute eius libarent. Exprimit hunc ritum libandi optimè anus illa multibiba apud Plautum Cutculione, quæ vini quiddam defundens:

Venus, inquit, de paullo paullulũ hoc tibi dabo
Haut libenter: nam tibi amantes propinantes
Vinum potantes dant omnes, mihi haud ſæpè
Eueniunt tales hereditates.

Ergo vt amatores Veneti, bellatores Marti: quid ni item nos nouèm Vitginum alumni, Muſis & Apollini ſtudiorum præſidi titè libemus?

De nominandis inter bibendum amicis. Sequitur caput VII. quod libertatem inter æquales conſtituit, & dominam aut amicam nominari vult, & in eius nomen vndecimum cyathum permittit. Et aſſurgens Deinius, Palámne nominari? inquit. Propalàm, inquit Carrio. Meámne amicam? inquit Deinius. En alterum Lycurgum nobis: & quidem vt ille in palæſtrâ ad Eurotam nudari vitgines voluit, ſic iſte in conuiuio amotes. Sed egóne vt huic legi tuæ paream? non per oculos iſtos (& ſimul tangebat oculos) ne ſi decem quidem Iuſtiniani hoc rogaſſent & perrogaſſent. Clementer Deini, inquit Cattio: quid enim ſi hoc à pattibus eſt? Ne ſi ab auis quidem, inquit Deinius. Quid ſi à Græcis & Romanis? ait Carrio. Adde à Perſis & Medis quoque, inquit Deinius. nugas agis. Nam ego quidem hoc caput antiquo. Hîc ego ſubridens, Deinius noſter fortaſſe eiuſmodi amores habet, quales Septimius ille apud Catullum: vt cauſſa illi ſit cur eos tam ſtudiosè nos celet. Sed tu Magiſter perge ſuadere quæſo, & ſi quidem hoc ab antiquis eſt, meum iam punctum habeto. Eſt verò Lipſi, inquit Carrio, eiuſque teſtem dabo Theocritum.

Eid. XIV.

Ἤδη δὲ προϊόντος ἔδοξ' ἐπιχεῖσθ' ἄκρατον
Ὤ τινος ἤθελ' ἕκαστος· ἔδει μόνον ὤ τινος εἰπεῖν.

& Eid. II.

—— αἰὲν Ἔρωτος
Ἀκράτω ἐπεχεῖτο.

Renidens Deinius, Hoc erat meherclè, inquit, Græculis auctoribus ad has ineptias veniendum erat, quas Romana grauitas longè à ſe ſpreuit. Quippe ô bone, inquit Carrio, Horatius tibi gentem mutabit, cuius verſus eſſe ſcibis: Horatius explanatus.

Vultis ſeueri me quoque ſumere
Partem Falerni? dicat Opuntiæ
Frater Megillæ, quo beatus
Vulnere, quâ pereat ſagittâ.

Quid delicium illud poëtæ Tibullus? Et Tibullus.

Sed, Benè Meſallam, ſua quiſque ad pocula dicat,
Nomen & abſentis ſingula verba ſonent.

Horatius iterùm:

Da noctis mediæ, da puer auguris
Murenæ.

Hic vinum Murenæ, nónne ita dixit vt ille Siculus οἷον Ἔρωτος?

Plautus Sticho:

Benè vos, benè nos, benè te, benè me, benè noſtram etiam Stephanium. Et Plautus.

Ita enim loquebantur concisè, pro eo quod eſſet, Benè nos viuere precor, benè valere. Quin & illud vſurpabant, vt in honorem amici aut amicæ tot cyathos biberent, quot litteræ in eo nomine eſſent.

Martial.

Næuia ſex cyathis, ſeptem Iuſtina bibatur.

& lib. IX.

Nunc mihi dic quis erit, cui, te Calatiſſe, deorũ Martialis Epigramma explicatum.
Sex iubeo cyathos fundere? Cæſar erit.
Sutilis aptetur decies roſa crinibus, vt ſit
Qui poſuit ſacræ nobile gentis opus.
Nunc bis quina mihi da ſuauia, fiat vt illud
Victor ab Odryſio quod Deus orbe tulit.

Cyathorum, roſarum, baſiorum numerus reſpondet his tribus nominibus, *Cæſar Domitianus Dalmaticus*. Et quid iam Deini?

verò-

veróne vici non magis Græcos hunc morem frequentaſſe quàm noſtros? Niſi quid tu aliter habes dicere. Et Deinio reticente: Deinius, inquam ego, iam labaſcit, & videtur vnà mecum digitum poſſe tollere. Perge modò.

Iterumque Carrio. IX. caput X. & XI. temperari conuiuium iocis & dictis volunt: qui cùm velut ſal reliquæ vitæ ſint, tum in menſâ & vino propriè habitant. Hactenus tamen, vt in illis laſciuia vitetur, acerbitas in iſtis.

XII. & XIII. ſanciunt vt epoto poculo *ζήτημα* aliquod litterarium proponatur, deque eo modicè & minimè anxiè diſceptetur. Eiuſmodi ſermones in conuiuiis agitari & Varro in Satyris Menippæis præcepit: & præiuerunt nobis in hoc Plato & Xenophon, quibus auctoribus non hæc tantùm amœniora ſtudia, ſed ipſam philoſophiam, tam caſtam & verecundam virginem, in conuiuium fas ſit deducere.

Poſtrema capita, de ſilentio quod menſæ debetur, conſtituunt. Quod ſilentium Angerona Dea (alij etymon ſecuti Angenoram appellant) digito ad os admoto Romanis ſignificat, Harpocrates Græcis. Duobus enim locis Myſteriorum religio eſt, in menſâ & in thoro. Et vt concludam cum illo Venuſino:

—— Vetabo qui Cereris ſacrum
Vulgarit arcanæ, ſub iſdem
Sit trabibus, fragilemque mecum
Soluat faſelum.

Explicata lex eſt: vos Quirites velitis iubeatiſne eam latam eſſe? Vti rogaſti, inquam ego. Ergo in eam more maiorum iurate, inquit Carrio, & deinde in æs incidite. Potiùs, inquit Deinius, quàm Metellum Numidicum imiter, & vt ille de vrbe, ſic ego de hoc conuiuio ſecedam, iurabo. Quoniam ita eſt, inquit Carrio, audite Quirites, audiat ius, audiat fas. Hæc lex ita vti lingua nuncupaui & vti me dixiſſe ſentio, rata in craſtinam diurnam ſtellam, & ſancta eſto: qui ei derogarit, obrogarit, abrogarítve, illum à Muſarum cœtu, & ab elegantium hominum conuentu ſic reiici volo optoque, vt ego eiicio has reliquias vini. Ac cùm vehementiùs effudiſſet, ſic vt reſonaret: An Homerum ſomnias Carrio, inquam, apud quem poſt fœdus illud pactum inter Græcos & Troianos, quiſpiam ſic loquitur:

Ὁππότεροι πρότεροι ὑπὲρ ὅρκια πημήνειαν
Ὧδέ σφ' ἐγκέφαλος χαμάδις ῥέοι, ὡς ὅδε οἶνος,
Αὐτῶν καὶ τεκέων.

Mihi quidem Homerus in mente non erat, inquit, ſed id feci meminens moris Græci, qui ſolent reliquias vini arte quadam in terram elidere vt redderent ſonum, idque *κοτταβίζειν* vocabant. Tum ego, Quin & Latini, Magiſter, idem vſurparunt, atque hinc Horatius ſcripſit: *Quid ſit cottabum ſacere.* *Horatius & Plinius explicati.*

Abſumet heres Cæcuba dignior
Seruata centum clauibus, & mero
Tinguet pauimentum ſuperbo
Pontificum potiore cœnis.

Idem Plinius voluit in laudando nobili illo potore Tricongio, quem ait, *Optimâ fide bibiſſe, nihilque ad elidendum in pauimento ſonum ex vino reliquiſſe*. Benè iuuas, inquit Carrio, & quamquam perrogatâ lege, placétne hoc quaſi corollarium adiici? *Qui biberit, ex reliquiis peritè cottabum facito.* Occupans Deinius, Non placet verò, inquit, nolumus hanc feneſtram ad fraudem. Siculi habeant ſuum cottabum, nos Romanâ ſimplicitate bibemus. Vt vultis, inquit Carrio: tu modò puer porge vinum, iam pænè irrauſi. Allata patera, eduxit ſitiens, & cùm mihi impletam traderet: Deinio potiùs, inquam. Minimè, inquit Carrio. nam ne hoc quidem temerarium eſt vt à dextrâ ordiar. Vt enim in veneratione Deorum dextrouorſum circumagi ſolent, ita in hac quaſi ſacrâ ſympoſi, moris fuit pateram in dextrum circumferre. *Pocula in dextrum circumferri ſolita.*

Iliad. α.

Μειδήσασα δὲ παιδὸς ἐδέξατο χειρὶ κύπελλον·
Αὐτὰρ ὃ τοῖς ἄλλοισι θεοῖς ἐνδέξια πᾶσιν
Οἰνοχόει γλυκὺ νέκταρ ἀπὸ κρητῆρος ἀφύσσων.

Et in Epigrammate:

Παῖς δ' ἐγχωομενδίσῃ περιπατεῖς τ' ἐπὶ δέξιον ἴτω μοι.

Auſonius ad hunc ritum capiendus Epiſtol. IX.

Vt ſolitum, quoties dextræ inuitatio menſæ
Sollicitat lenem comi ſermone Lyæum.

O magnum hominem! inquam ego, & de quo hodie multò plura didicerim quàm de mille philoſophis barbatis. Inter hos ſermones puer me admonuit de menſis ſecundis: quas cùm hortenſi ferè apparatu attuliſſet, En vobis horti opes, dapes inemptas, inquam, & tenues: ſed tamen vt memini me olim ſcribere in laudem vitæ ruſticæ: *Menſæ ſecundæ.*

Has inter epulas litteratum ſi mihi
Fortuna conuiuam duit:
Non me Syracuſana fercla iuuerint
Magiſve Apicij dapes,

Neque

Neque catamiti nectar oblatum manu
Inuierit ventrem meum
Iucundius, quàm melo ſi vepallidus
Detur meæ cænæ caput,
Vel Cynara triſtis, Itala've braßica
Belgis meis flos inſolens.

Atque adeò ecce vobis vtrumq; Delicium meum & Melonem, & Braſſicā Floridam, vt vulgò vocamus. Verè dixiſti Delicium tuum, inquit Carrio. Nam hercle nulla mater tam anxiè vnicam prolem ſuam habuit, quàm tu melones iſtos. Hoc ſtudiū meum eſt, inquam, vel ſi placet, morbus: ſed omitte iſta, ſodes, & quoniam Seruius ait antiquis duas menſas fuiſſe, vnam epularum, alteram poculorum, iámne tempus videtur vt Plautum audiamus, qui iubet,

—— *manu candidâ Cantharum dulciferum*
Propinare ſuauiſſimâ amicitia, neque eſſe alium alij
Odio, nec moleſtis ſermonibus nec morologis vti?

Pocula coronari ſolita in menſis ſecundis. Haut malè mones, inquit Carrio. Atq; adeò, heus puer, huc ex horto coronas. Quid facturus? inquā ego. Quippe ex more veteri, inquit, huic pateræ coronam impoſiturus. Sic enim in ſecundis menſis apud Virgil.

Crateras magnas ſtatuunt, & vina coronant.

& alio loco:

Tum pater Anchiſes magnum cratera coronâ
Induit, impleuitque mero.

Tibullus emendatus. Tibullus item, cuius locum recitabo vt emendandum arbitror:

Tunc operata Deo pubes diſcumbet in herbâ
Arboris antiquæ quà leuis vmbra cadit:
Aut è veſte ſuâ tendet vmbracula, ſertis
Vinctis, coronatus ſtabit & ipſe calix.

Sic enim libri aliquot vetuſti, non vt vulgò, *Aut è veſte ſacris tendent*: & verò Tibullus dicit pubem redimitā ſertis fuiſſe, non vmbracula ipſa. Dî approbent, inquit Deinius: habemus hominem ad conuiuiorum ritus explicandos vnicum. Sed placétne ex eodem more etiam coronas noſtro capiti? Apage, inquit Carrio, ebrietatis hoc fuit, non elegantiæ. Meminiſtin' Plautinum ſenem admirantem quærere?

—— *quid ego video?*

Corona ebrietatis indicium. Ps: *Cum coronâ ebrium Pſeudolum tuum.*

Et in comœdijs ſemper ebrij coronati inducuntur. Itaque Plauti illud Amphitruone:

Plautus correctus. *Ibo intrò, capiam ornatum qui potiùs decet.*

emendandum te doceo, *qui potis decet.* Quippe iam antè dixerat Mercurius:

Capiam coronam mî in caput, aßimulabo med eſſe ebrium.

Propertius de ſuâ ebriolâ Cynthiâ:

Cùm tua prependent demißa in pocula ſertæ,
Et mea deductâ carmina voce legis.

Antiquos Serta, Sertas, & Sertos promiſcuè dixiſſe. Hîc Deinius repetens illud, *Demißæ ſertæ*, Sciénſne peccas Magiſter? inquit; an fugit hoc verbum ab ore tuo? Nam aliter, vide ne dica tibi apud Prætorem grammaticorum ſcribatur violatæ Latinitatis. Mediatè verò dixi, inquit Carrio, & eius lectionis auctorem habeo Chariſium lib. I. qui promiſcuè & Serta & Sertas antiquos vſitaſſe confirmat. Producit exemplum Corn. Seueri:

Huc ades Aonià crinem circumdate ſertâ.

Tum ego, Seruius etiam Deini notauit ad illud Virgil.

—— *ſertiſque recentibus halant,*

veteribus & Serta & Sertos & Sertas dictum fuiſſe, ſic tamen vt cùm Sertos dicerent, flores intelligerent, cùm Sertas, coronas. Ex his videor poſſe Plinij locum tentatum ab alijs corrigere lib. XXI.

Plinius emendatus. *Vocabulum tardè communicatum eſt, inter ſacra tantùm & bellicos honores coronis nomen ſuum vindicantibus: Cùm verò è floribus fierent ſerta, à ſerendo ſeruiæ appellabantur.*

Nam vetus ſcriptura concipitur, *à ferendo ſeriue*, Lego litterâ additâ, *ſerta à ſerendo ſertiue*. Hoc dicit, cùm coronæ olim è floribus fierent, non tamen coronas dictas, ſed Serta aut Sertos, ab eo quod ſererentur. Turnebo placebat, *à ſerendo ſatiuæ*. quod audacter improbo, quia & ipſe timidè probat. Et Carrio, Ne Muſæ mihi velint, inquit, niſi iſtud tu Lipſi acutè. ſed licétne quærere? Pol! etiam iubere Dictator, inquam. Adferatur quæſo Plinij exemplar, inquit. Et allato, Amabo te Lipſi, quoniam de coronis agimus, ecquid habes ſuper iſto Plinij loco dicere, eodem libro XXI.

Plinij obſcurus locus emendatus. *Apud nos huius licentiæ exemplum non eſt aliud quàm filia D. Auguſti, cuius luxuria noctibus coronatum Marſyam litteræ illius Dêi gemunt.*

Nam Marſyas quis ſit, equidem ſcio, qui cum Apolline de cantu certauit. ſtatuam etiam eius Romano in foro fuiſſe, vbi cauſſę agerentur, ſcio. De quâ Horat. *non ſollicitus mihi quòd cras*

Surgendum ſit manè, obeundus Marſya.

Et Martial.

Ipſe poteſt fieri Marſia cauſidicus.

Sed quid iſte ad luxuriam Iuliæ? aut cur ab eâ coronatus? Reſpondi ego, An tu me Carrio ſcholas habere putas, & de qualibet

K re

te poſitâ more Græco poſſe dicere? Sed tamen Plinij locum de quo quæris, ſic quaſi per nebulam videor intelligere. Quid Marſya ad luxuriam Iuliæ? inquis. Dicam. Marſyæ ſtatuam in celeberrimâ fori parte fuiſſe rectè autumas. Forum autem Ro. eâ ætate nocturnis ſtupris infame. Itaque ſicut propudium illud fœminæ Meſſalina, noctu ad cellas meretricias furtim commeans, cymbam ſuam probè onerabat: ita puto hanc Iuliam nocturnam forum Ro. frequentaſſe, & ad ſtatuam eius Marſyæ ignotis admiſſarijs promiſcuè libidinem ſuam expleſſe. Teſtem facio Senecam, De Benefi-

Seneca explicatus. cijs lib. VI. Lege tu puer hunc locum: *Auguſtus flagitia principalis domus in publicum emiſit, admiſſos gregatim adulteros; pererratam nocturnis comeſſationibus vrbem, forum ipſum ac roſtra ex quibus pater legem de adulterijs tulerat, filiæ in ſtupra placuiſſe, cotidianum ad Marſyam concurſum, cùm ex adulterâ in quæſtuariam verſa, ius omnis licentiæ ſub ignoto adultero peteret.* Ex quibus poſtremis apparet eam, vt publici iuris ſcortillum etiam ex libidine quæſtum feciſſe & æra popoſciſſe. Et paullulùm hîc reticente me, Neque nihil dicis,

Meretrices cur ſtatuas coronarint. inquit Carrio, nec tamen omnia. Nam iſta nihildum ad coronas, Mane paulisper, inquam, dum vngues mordeo. De coronis ſic puto. Vt milites exauctorati arma ſua ad Martis, gladiatores rude donati ad Herculis ponebant: ita arbitror & comeſſatores, & puellas etiam illas quæ Veneri militarent, languidas corollas demtas ſuo capiti Deo cuipiam in munus dediſſe. De comeſſatoribus, præclarus locus in Diogene Laërtio in Xenocrate quem ſcribit Χρυσῷ στεφάνῳ τιμηθέντα ἐπ' ἄθλῳ πολυποσίας τοῖς Χουσὶ παρὰ Διονυσίῳ, ἐξιόντα θεῖναι πρὸς τὸν ἱδρυμένον Ἑρμῆν, ἔνθαπερ καὶ τοὺς ἀνθινοὺς τιθέναι εἰώθει. Eadem puellis, argumento ſunt verſus Plauti Aſinariâ:

Plautus explicatus.

Tum ſi coronas, ſerta, vnguenta iuſſerit
Ancillam ferre ſuam Veneri aut Cupidini,
Tuus ſeruus ſeruet Veneri eas det an viro.

Hoc amplius ſeruaſſe meretriculas puto (liceat enim aliquid liberius in ioco & vino) vt quotiens penſum abſoluiſſent, aut vt Propertius loquitur, quot itinera nocte vnâ confeciſſent, tot corollas ludicro cuipiam & minorum gentium Deo donarent, puto Trephallo Marſyæ, Hermæ, talibus. Sic votum eſt in Carmine libero:

E Carmine libero quædam interpretata.

Quæ ſi contigerit fruenda nobis,
Totam comparibus Priape noſtris
Cingemus tibi mentulam coronis.

& ibidem:

Quæ quot nocte viros peregit vnâ
Tot Verpas tibi dedicat ſalignas.

Vt hinc videatur eſſe illud Plinij cenſoriâ grauitate Iuliam increpantis, quæ vt luxuriæ ſuæ noctes innoteſcerent, non dubitarit Marſyam coronare in celeberrimâ parte vrbis. Sed iam mecaſtor erubui: age tu puer ocyùs huc coronam & vinum. Attulit ille corollam plexam ex flore Veneris. quâ cùm pateram induiſſem, Hunc, inquam, florem Liberi amiciſſimo Deinio & propitiis Muſis. Benè viuas, inquit Deinius. Suſtinens

Modus reſpondendi inter bibendum, aut propinandum.

ego me à bibendo, Et quid hoc reſponſi noui? inquam. Ita Romani, inquit, inter bibendum precari cuipiam ſoliti ſunt. Huic rei teſtis Dionis abbreuiator in Commodo,

Dio explicatus.

qui ſcribit Commodum in theatro feras conficientem pulcherrimæ fœminæ manu poculum vini accepiſſe, & cùm biberet, populum cum Senatu acclamaſſe τὸ ἐν τοῖς συμποσίοις εἰωθὸς λέγεσθαι, Ζήσαις. Sic enim Græcè ſcripſit, cùm exprimere, vt opinor, Latinum illud vellet, Benè viuas, aut Viuas. Talis ea Suidæ nota: Ζήσαις, ἐν τῷ πίνειν: *Viuas, cùm aliquis vno ſpiritu educit.* Hoc hodie primùm diſco, inquam. Et ſubinde cùm ebibiſſem, poculumque transferre ad Deinium vellem: aſſurgens Carrio, Minimè gentium, inquit. Túne vt legem noſtram adhuc virginem per vim violes? Ego admirans, Deus bone: violem? inquam. Pax ſit legi Iuliæ. Quale eſt iſtuc? Quia enim, inquit, educto cyatho zetema aliquod ex lege proponendum fuit. Hui! inquam, Vide ſis vt hæc lex in vino ſcripta eſt. nam ita me ille Dieſpiter, vt iſta mihi exciderant. Parebitur tamen. Et paulisper meditatus, Quoniam, inquam, ex lege facetum aliquid minimeque anxium ponendum eſt: quæro. Quid Fratris & Sororis vocabula

Quid Frater & Soror ſignificarint antiquis.

antiquis deſignarint. Ridens Deinius, En mehercle Archimedæa quæſtio. quaſi hoc neſciuerimus priuſquam Theognis naſceretur, vt ait Lucillius. At bona verba Deini, inquam. Nam aliud quiddam ab illo vulgato in mente hábeo. Frater & Soror, inter laſciua & ἐρωτικὰ ſunt. Admirantibus illis, Sic, inquam, vt puellæ eos quibuſcum ſolitæ eſſent, & vt propriè loquar, quibus dare conſueuiſſent, Fratres vocarent: & contra Amatores ſuam comparem cum quâ caput limarent, Sororem. Cæterù aliter Tibulliana illa acceperitis:

Tibullus explicatus.

Hæc

Hæc tibi vir quondam nunc frater caſta Neæra
Mittit, & accipias munera parua rogat.
Téque ſuis iurat caram magis eſſe medullis,
Siue ſibi Coniunx, ſiue futura Soror:
Sed potiùs Coniunx, huius ſpem nominis illi
Auferet exſtincto pallida Ditis aqua.

Hoc dicit. Hæc tibi mittit Tibullus ille olim futurus tibi legitimus vir, nunc tãtùm Amator & Frater. Ita ſententiam eſſe, paratus ſum, *Ex animi mei ſententiá,* iurare. Interpellans Deinius, De iuramento, inquit, facimus gratiam: verumtamen ſciſne aliter viſum elegantiſſimo Mureto? Scio inquam: ſed ſecundùm antiquos, ſi placet, hanc litem demus. Apud Senecam, Phædra cùm amoris ſui indicium verecundè vellet facere:

Seneca poëta explicatus.

Matris ſuperbū eſt nomen & nimiùm potens,
Noſtros humilius nomen affectus decet:
Me vel Sororem Hippolyte vel famulā voca.

nónne perſpicuè in Sororis nomine latebras quæſiuit cùm Hippolyti amicam ſe vellet dicere? Prodeat & triſtis Petronius, in cuius amœniſſimis Satyris ampliùs viginti locis Gyton quidam Frater Olenij nominatur, qui non reapſe illi frater erat, πολλῶν ἐ δεῖ: ſed pulli premoni illi, vt Latinè loquar, officium præſtabat, & noctu pro culcitellâ erat. Patet id ex nequiſſimæ mulierculæ argutæ epiſtolâ: *Si vis ſanus eſſe, Gytona roga: recipies inquam neruos tuos, ſi triduo ſine fratre dormieris.* Huius rei inſcientia corrupit eiuſdem Petronij elegantem locum, quem à me licebit reſtituas:

Et Petronius.

Petronius correctus.

Si non faſtidis fœminã ornatam, & hoc primùm anno virum expertã, concilio tibi ô iuuenis Sororem. Habes & tu quidem Fratrem, neque enim me piguit quærere, ſed quid prohibet & Sororem adoptare eodem gradu veniæ?

Nam vulgati mirificè turbant. Ecce autem cupit illa Circe huic nouo Vlyſſi pro Sorore eſſe. quid hoc eſt? Ita, inquit, vt Gyton tibi pro Fratre eſt. Dic quæſo clariùs. Gyton ille, inquit, *ſine quo non poteſt viuere, ex cuius oſculo pendes, quem ſic tu amas, quemadmodum ego te volo.* Addam his ſupernumerariũ teſtem poëtam Hiſpanum, cuius verecundiam magis quàm argutiam deſideremus.

Martialis explicatus.

O quàm blandus es Ammiane matri!
Quàm blanda eſt tibi mater Ammiane!
Fratrem te vocat, & Soror vocatur.
Cur vos nomina nequiora tangunt?
Luſum creditis hoc iocumque? non eſt.
Mater quæ cupit eſſe ſe Sororem
Nec Matrem iuuat eſſe nec Sororem.

Lepos huius Epigrammaris in hac ſignificatione eſt quam dixi. Sicut & illius in hominem mollem:

Quare deſine me vocare Fratrem,
Ne te Carmenion vocem Sororem.

Id eſt, Amicam. Sed & amici ipſi inter ſeſe vocabant Fratres. Quinctilianus in Declam. CCCXXI. *Certè quoties blãdiri volumus his qui eſſe amici videntur, nulla adulatio procedere vltrà hoc nomen poteſt, quàm vt Fratres vocemus.* Cõticui. Et Carrio, Auditis, inquit, teſtibus labor vt ſecundùm te Lipſi pronunciem: ſed quoniam poſt occaſum Solem iudicare leges Rom. vetant, diffindi diem, & ampliari hoc iudiciũ placet. Non repugno, inquam, ſi priùs à te cauero amplius eo nomine neminem, cuius petitio ſit, zetema me petiturum. Iſtuc quidem repromitto, inquit Carrio. Nunc tu Deini ades ad impetrandum, vt maiores loquebantur, & hunc à Lipſio cyathum cape. Tuæ vices ſunt bibendi & dicendi. Tum Deinius, Vellem Dictator de quæſtione Tironi mihi fieri gratiam, cui ad dicendum deſunt illa duo quæ Iſocrati, φωνὴ ϗ τόλμη. Delicias hominis! inquit Carrio: quaſi hic Lipſius ignoret, apud Nymphas tuas alterum iſtorum tibi non deeſſe, alterum etiam ſupereſſe. Haut tacuiſſe mallem, inquit Deinius. Et poſt illa cùm bibiſſet, leni manu pomum adpoſitum contractans, Vultis aliquid quod in ſolum mihi venerit? inquit. Hoc tam eleganti pomo admonitus, quod credere poſſis ab Heſperidum hortis eſſe, Quæro quid antiquus Poma ſignificarint. Ego arridens, Hoc quidem Corydon aliquis meliùs explicauerit, inquam: tu ſal & vrbanitas hominis, quin ex lege amœnum aliquid & vrbanum quæris? An non hoc tale eſt? inquit ille. quando Poma quiddã vſque eò vrbanum & vernile antiquis ſignarunt, vt id apud ſeuerioris notæ homines promere nemo audeat. Dic quæſo clariùs, inquam ego. Si hic Magiſter morum permittit, inquit, (Carrionem deſignabat) dicam. Coleos illos non Lanuuinos ſed Cliterninos, Poma dixerunt. Pax! inquam ego, honorem menſæ. At tu ne tam apertè popoſciſſes, inquit, ego me tibi non offerebam. Ita Propertius vſurpauit lib. I. cùm ad Cynthiam ſuam ebrius viſum veniſſet:

Pomi verbum inter obſcœna antiquum.

Propertius explicatus.

Et modò gaudebam lapſos formare capillos,
Nunc furtiua cauis poma dabam manibus.

Quæ alia exiſtimatis hæc furtiua poma, niſi illa de quibus in Carmine libero eſt?

Qualibus Hippomanes rapuit Schœneïda pomis,
Qualibus Heſperidum nobilis hortus erat:
Qualia credibile eſt ſpatiantem rure paterno
Nauſicaam pleno ſæpè tuliſſe ſinu:
Quale fuit malum quod litteris pinxit Aconti,
Quâ lectâ cupido pacta puella viro eſt:
Taliacumque puer dominus florentis agelli
Impoſuit menſæ nude Priape tuæ.

Nam in turpiculâ hac quam dico allegoriâ, omnis lepos Epigrammatis eius. Eſt inter Phallica aliud Epigramma, quod hactenus pro ænigmate Sphyngis fuit, cui ego OEdipus accedam:

Epigramma è Carmine libero reſtitutum.

Quòd moueat non eſt, quia ſi furaberis ipſe
Grandia mala, tibi mala dabo βραχέα.

Ita enim leg. cenſeo, & per grandia poma, hortenſia illa intellego: per βραχέα, iſta minuta de quibus loquor, qualia Catullo teſte fuerunt quæ puellæ pernici zonã ſoluerunt. Eaque daturum ſe furi Priapus minatur. Nam quod alij, Mala date, primâ breui intellegunt, quaſi dixerit, malè tibi faciã: ariolantur. Neque vſquam Deus hortorum viris aut puellis malum cruciatum interminari ſolet, ſed quiddam libidinoſum, & pœnam non pœnam. Luſiſſe in eodem Plautus videtur Amphitruone:

Plautus explicatus.

Enimuero prægnant: oportet & malum & malum dari,
Vt ſit quod obrodat, ſi animo malè eſſe occœperit.

Ambiguè enim Soſia vel malum Punicum intellexit, quod in prægnantiũ malaciâ expeti ſolere Plinius prodidit, vel illud malum quod ceteroqui fœminarum faſtidijs paullo efficaciùs mederi ſolet. Quale fuit quòd apud Virgilium laſciua Galathea, apud Theocritum Clearista ſibi voluerunt, cùm paſtorem malo peterent. Ex quo Græcis prouerbij loco μηλοβολεῖν, id eſt ad Venerem allicere. Scholiaſtes Ariſtophanis: Μηλοβολεῖν ἔλεγον τὸ εἰς ἀφροδίσια δελεάζειν· ἐπεὶ δὲ τὸ μῆλον Ἀφροδίτης ἐστὶν ἱερόν. Hinc iam liquebit de ſententiâ illorum verſuum Propertij:

Propertius explicatus.

Quamuis Ida Parin Paſtorem dicat amaſſe,
Atque inter pecudes accubuiſſe Deam:
Hoc & Hamadryadum ſpectauit turba ſororum,
Silenique ſenes & pater ipſe chori.
Cum quibus Idæo legit ſi poma ſub antro,
Suppoſita excipiens Naïca dona manu.

[illegible] legere.

Legere enim poma, non aliud eſt quàm facere illud quod Propertius cum ſuâ Cynthiâ, Catullus cum Lesbiâ ſolent. O te hominem arguté malum! inquam ego. Mihi enim, qui in eo poëtâ aſſiduus ſum, nũquam iſtud ſuſpicari in mentem venit. At tu, inquit Seruium accuſa, qui mihi ad hanc malitiam præiuit. Nam in illud Virgilij,

Ipſe ego cana legam tenerâ lanugine mala,

Virgilius explicatus.

ſtudioſè adnotat, ijs verbis poëtam rem obſcœnam verecundè velaſſe, quam Theocritus expreſſerit liberiùs. Nec aliud ſignificare illo Epigrammate cuſtos hortorum voluit:

Ruſticus inculté ſi quid dixiſſe videbor:
Da veniam, libros non lego, poma lego.

Carmen liberorum explicatum.

Simile eſt apud Catullum Legere oleta, apud Ciceronem Legere nuces. Quæ omnia ſumpta ab hortis ſunt, & ideò tralata ad rem voluptatum, quòd antiqui partes illas inuerecundas Hortum vocarent, aut Saltum.

In Phallicis:

Quod meus hortus habet ſumas impunè licebit,
Si dederis nobis quod tuus hortus habet.

Idem Græcis eſt κῆπος. idque Heſychius interpretatur τὸ αἰδοῖον γυναικεῖον.

De Saltu, Plautus Caſſinâ:

Vbi illum ſaltum video obſeptum, rogo vt altero ſinat ire.

Illum ſaltum, id eſt naturã muliebrem. Sed iam parui legi. Nũc ad te Magiſter (inquiebat conuerſus ad Carrionem) vt ordo poſtulat, & pateram hanc transferam, & vices ſermonis. Tum ego, Túne vt parueris legi? nihil vidi magis, cui meritiſſimò iam diem dicam apud Cenſores proſtituti pudoris, & apud hunc Dictatorem violatæ legis. Age amator in ius ambula. Non ambulo verò, inquit Deinius. Licet anteſtari? inquam. Et cùm more antiquo auriculã Carrionis prehendiſſem anteſtandi cauſsâ: exclamat Deinius. Non licet: quas tu, malũ, nugas agis? An non ex lege facetum aliquid proponendum erat? Hoc eſt meherclè, inquam, Tu facetus, venuſtus, nepotulus Venerius, qui ea dixeris quæ vtrique noſtrûm colorem immutarint. Et nónne caput x. legis Dictatoriæ hanc verborum licentiam ſatis diſertè vetabat? At crede hoc meæ fidei, non ita hæc res abibit. Inter hos ſermones cùm Deinius leuiter in bilem, nos in riſum vertiſſemus: accurrit puer nuncians F. Martinium æqualem noſtrum, in ipſis Gratiarum manibus doctum & eductum adoleſcentem, adfuiſſe pre foribus, & Deinio, officij cauſsâ voluiſſe gratulari aduentum. Ego commotior, Martiniúſne noſter? inquam. O furcifer! ſi Iupiter nunc te rapiat, non eripiet ab infortunio. quin tu eum intrare iuſſiſti?

Quip-

Quippe licet, inquit puer: adeſſe volui dicere. Abi numerò, inquam, & cum quantum poteſt, adduc, adfer, rape. Niſi quidem ille valentior ſit, inquit puer. Suſcipit Carrio, Martinij aduētus, vt video, hunc Deinium iudicio eripuit: aliter, numquam Plautinus ille miles deprenſus tam magno periculo apud Periplectomenū fuit, quàm iſte apud tribunal meum. Nec tamen abſolui reum placet, ſed ex more Augurum, *Alio die*, pronunciemus. Introductus iam erat Martinius, & cùm illi inter ſe familiariter ſalutaſſent, ego prenſo pallio Martinij conſidere eum iuſſi. Et ô malè factum, inquam, quòd Fortuna huiuſce diei non paullò maturiùs te adduxerit. Nam, inquit interpellans Deinius, quæ tu ex Lipſio iſto, quæ ex Carrione audiuiſſes! quot tibi veniſſent gaudia! Liquet mihi deierare, in vitâ numquam tam pulchrè tibi fuiſſet. Tum ille, An me paraſiti perſonam ſumere vultis, & inuocatū adeſſe in conuiuio? Quamquam de aduentu tuo Deini ſciſſem modò, non refugiſſem hanc notam, ne ſi audire quidem debuiſſem quod illi ſodales Catulli. Apud hunc Lipſium enim licere tantum mihi arbitror. Licet verò, Martini, inquā, & ſemper licebit. Hoc tamen opportunè quod reliquiarum aliquid ſupereſt, & tranſactis noſtris partibus Carrionem licebit audias de quæſtione aliquâ (ſic lex huius conuiuij fuit) differentem. Cùm ſurrexiſſet Carrio, Mane Lipſi, inquit:

Τοὺς δ' ἄλλους ἐρόωζ', ἀπὸ δ' Ἕκτορος ἴσχετο χεῖρας.

& vidéſne vt hic Heſperus nos moneat de diſceſſu? Quid Heſperus? inquam ego, eiuſmodi Endymiones Luna deducet. Sedete modò. Hac lege, inquit Carrio, eras ſinguli ad me vt promiſtatis; tum hac veſperā de litteris ſilentium ſit, meaq́ue quæſtio in craſtinum quaſi comperendinetur. Cumq́ue nos id vultu non nolle ſignificaſſemus: ſolus Martinius, Vellem vt vultis, inquit, ſed enim aliò promiſi. Ad alium licebit renuncies, inquam ego. Et cùm Carrio ad aurem mihi ridens acceſſiſſet, & quiddam inſuſurraſſet: Ita, ita, inquam ego: ante diſceſſum legibus conuiuij noſtri ſatisfieri volo: vndecimus cyathus huic Deinio bibendus eſt, & Domina appellanda. Tum Deinius: Quæ hæc conſpiratio eſt? an id agitis vt vino me deponatis? Quid tum? inquam, nempe tibi madido à me corona & lampas erit. Itaque cùm cyathum accepiſſet, paululumq́ue ex eo in menſam libaſſet, Benè me, benè vos, benè meam Lauram, inquit. Et poſt eum hauſtum in hilaritatem effuſior addidit hos verſus:

Eſte procul curæ, durum genus, eſte labores,
Triſtis vita meo non facit ingenio.
Me iuuet è dominæ vultu pendere ſupinum,
Et blandis oculos paſcere imaginibus:
Me iuuet impoſitos mecum langueſcere flores:
Tu puer huc plenis adde merum cyathis.
Ter tibi ſancte puer, tibi ter ſit mater Amorum,
Bis tibi ter caſto ſit mea Laura mero.
Qualis ſi vitæ ratio mortalibus eſſet
Incinctis viridi molle caput ſtrophio,
Non ferrum, non arma eſſent: nec corde micanti
Audiſſet trepidas pallida virgo tubas.
Nec totiens proprijs à ciuibus oppugnata
Soluiſſet crines Gallia mæſta ſuos.
At tu, ſi ſapis, hos fructus decerpere vitæ
Elige, & auſteris pone modum ſtudijs.
Nam veluti à tenerâ roſa virgine delibata
Languida collapſis deſeritur folijs:
Sic nobis dubiæ rapiuntur gaudia vitæ:
Lipſi cras ſerum eſt viuere, viue hodie.

Atque illo finiente, Carrio admirans, Prò Ceres, inquit, tuam fidem! Ebrius es Deini? an furore correptus? an vtrumque? qui ſic verſus effundis, vt numquam tale aliquid in Apollinis antro Sibulla: Sed Deinius nihil illum moratus cyathum mihi porrigens & corollam, Accipe Lipſi, inquit, & vtere eâdem libertate quā tibi præiui. Quid faſtidis? Age ſi quid agis. Hem? inquam ego. Etiámne bibam cum corollâ? Sed cedo ſanè. Benè mihi, benè vobis, benè Mineruæ meæ. Addidi deinde hos verſus:

Eſte procul Nymphæ, fallax genus, eſte puellæ,
Vita ſoluta meo non facit ingenio:
Me iuuet in priſcis poſitum palleſcere chartis,
Et varijs animum paſcere ab hiſtorijs:
Me iuuet adpoſitos mecum langueſcere lychnos,
Tu puer huc plenis funde merum cyathis.
Ter tibi Calliope, tibi ter ſit præſes Apollo,
Bis tibi ter puro pura Minerua mero.
Qualis ſi vitæ curſus mortalibus iret,
Incinctis lauri triſte caput folijs,
Non crimen, non noxæ eſſent: & fraude remotâ
Simplicitas niueis priſca triumphet equis.
Externis totiens nec ab artibus expugnata
Soluiſſet zonam credula virgo ſuam.
At, tu ſi ſapis, his curis impendere vitam
Appropera, & leuibus pone modum ſtudijs.
Nam velut hæc folia aridulā ſpreuere corollam,
Quæ temerè in menſam lapſa natare vides:
Sic nobis dubiæ labuntur tempora vitæ:
Deini, cras ſerum eſt diſcere, diſce hodie.

Et conuerſus ad Carrionem, Habes Dictator, inquam, Amœbæum carmen: quod ſi placet, tene cyathum cum corollâ, & vtere exemplo. Am ſeriò Lipſi? inquit. ego nominem amicá? Quippini, inquit Deinius, iubente lege. At mi homo, inquit renidens Carrio, ſcíſne Imperatorem veteri SC. ſolutum eſſe legibus? Os hominis! inquit Deinius. Facta inante gratia de quæſtione eſt, nunc etiam de amicâ? Non fiet Carrio: me vide. Et ſi tu Cæſar es, Catonem inueniſti. Reſpondere parabat Carrio, cùm intercedens ego iure poteſtatis Tribuniciæ, Ne grauare, inquam: vnius cyathi res eſt. Cùm accepiſſet igitur, Hunc ſupremum cyathum, inquit, libemus Dionyſio & Somno. Et aſſurgens poſt hauſtum, addidit:

Καὶ σὺ μὲν οὕτω χαῖρε πολυστάφυλ' ὦ Διόνυσε,
Δὸς δ' ἡμᾶς χαίροντας ἐς ὥρας αὖθις ἱκέσθαι,
Ἐκ δ' αὖθ' ὡράων εἰς τοὺς πολλοὺς ἐνιαυτούς.

Sed iam eundum eſt. Salue tu Lipſi. Surrexit vnà cum Martinio Deinius. Et quid dicemus, inquit, niſi illud vetus?

—— Ventum gaudeo ecaſtor ad te,
Ita hodie hic accepti fuimus ſuauibus modis.

Hæc finis ſermonum fuit, & ad ſe quiſque diſceſſit.

DEINII TVMVLVS.

Quis tumulus? Deini. Quæ circùm hæc agmina? Muſæ.
Quæ mulier? Puris Simplicitas manibus.
Qui corpus? Charites. Animum finxere? Lepôres.
Quis dedit in cineres tot bona? Parca dedit.
Muſæ, Simplicitas, Charites, lugete Lepôres,
Mortuus eſt veſtro Deinius exitio.

MEMORIAE SACRVM.

A. DEINIO. N. VIRI CLARISSIMI. F.
I. SECVNDI. POETAE. VNICI. COGNATO
MORIBVS SANCTISSIMIS. ET
INGENIO. SVPRA. HOMINEM
PRAEDITO
AD. LITTERARVM. LAVDEM. NATO
HARVNDEM. AETERNO. DAMNO. DENATO
IVSTVS LIPSIVS
AMORIS ET AMICIT. C.
HVNC. TITVLVM. ET. TVMVLVM. P.
HVIC. MON. SIVE. SEPVLCRVM. EST. D. M. A.
HOSPES. MANES. MEOS. NE. LAEDE. VIVOS.
LAESI. NEMINEM.

S. T. T. L.

IVSTI LIPSI ANTIQVARVM LECTIONVM LIBER QVARTVS.

CAPVT I.

Propertij Elegia De morte Corneliæ emendata.

CORNELIAE Querelam apud Propertium percurram, & ex eâ quædam illuſtrabo, aliæ emendabo.

Sicui fama fuit per auita tropæa decori,
Vera Numantinos regna loquuntur auos.

Quæ iſta regna vera? Puto additâ litterâ ſcribendum, *Verſa Numantinos.* id eſt, Euerſa. Ad Scipionem Æmilianum, qui Numantiam euertit, Cornelia genus refert.

Turpior aſſiſſu non erit vlla meo.

Quidam libri, *Triſtior.* rectum vtrumque. Tabella damnatoria, turpis vel triſtis dicta. Aſſeſſum voeat, quem alij Iudicum conſeſſum.

Defleta & gemitu Cæſaris oſſa mea.

Alieni hominis ſcriptura. Nam libri omnes, *Defenſa & gemitu.* Ex quîs probarim, *Defuſa &.* Defundi lacrymis, vt, Perfundi & Suffundi apud Virgil.

Ille ſud natâ dignam vixiſſe ſororem
Increpat, & lacrymas vidimus ire Deo.

Colotianus liber:

Ille ſuam natam indignam vixiſſe ſorore.

Vtra harum placet, (mihi quidem poſterior magis) ſed vtra harum, eamdem tamen ſententiam eliciendum eſt, Auguſtum videlicet recordatione flagitiorum Iuliæ, increpaſſe eam tacitum, quòd indigna vixiſſet ſanctiſſimâ ſorore Corneliâ. Sed cur ſoror Iuliæ Cornelia? Ideò quia Scribonia primum maritum Cornelium Scipionem habuit, ex eoque Corneliam: tertium Octauianum Auguſtum, ex quo famoſam Iuliam. Iulia igitur & Cornelia diuerſo patre, ab eodem vtero fuerunt.

Te Lepide & te Paulle meum poſt fata leuamen.
Condita ſunt veſtro numina noſtra ſinu.

Fuluij & Mureti libri, *lumina veſtra.* optimè. Oculos morientium à proximis claudi Romano ritu ſollenne.

Filia tu ſpeciem cenſuræ nacta paternæ.

Ineptè. Quomodo enim mulier ſpeciem Cenſuræ gerat? Libri vet. *Specimen.* Itaque lego, *tu ſpecimen cenſuræ nata paternæ.* Id eſt, quæ ita nata es vt cenſuram patris tuis moribus exprimas.

—— mihi cymba volenti
Soluitur, auctluris tot mea fata malis.

Libri duo, *Soluitur iunctluris*; alij, *Soluitur iunctluris:* Colotianus, *Soluitur, haud illis ſtant mea fata:* Vnus, *ſoluit iunctluris.* Mihi aqua hæret. Nam illa Colotiana ſuppoſita lectio videtur.

CAPVT II.

Plauti Truculentus dimidiato verſu augetur.

TRVCVLENTO cùm ſenex duas ancillas in vinclis haberet, vt certum exquireret de ſtupro oblato filiæ, in omnibus libris mutilati verſus hi leguntur. Scenâ, Egóne tibi:

Callicles vide quæſo homini ne facias iniuriâ,
*Reus ſolutus cauſſam dicit *.*

quam lacunam explent Vaticani, ſed eorrupiſſimis verbis:

Cauſſam dicit tam eſtis victo ſatines.

Ego emendo:

Cauſſam dicit, teſtes vinctos attines.

præclarè, & cui correctioni firmandæ verbum faciendum non eſt. Erroris cauſſa in libris fuit, *Teſtis.* Ita enim ſæpè ſcriptum repperi, pro Teſtis. Nihil igitur cauſſæ eſt, quin hic verſus, qui anteà miſerè claudus arcebatur à ſacris Romanorum, iam nunc à Pontificum collegio integer & ſanus iudicetur.

CAPVT III.

De Ciceronis locis duobus Oratione De aruſpicum reſponſis leuis coniectura.

HOC capite præmittere placet verſum illum Plauti:

Capillum promittam optimum eſt, incipiamque ariolari.

Nam hîc quidem nihil niſi leuiter & incerto animo diuinabo: arbitrium penes lectorem relinquam.

Cicero De aruſp. reſp.

An ſi ludius conſtitit, aut tibicen repentè conticuit, aut puer ille Patrimus & Matrimus; ſi terram non tenuit, aut tenſam aut lorum omiſit, aut ſi Aedilis verbo aut ſi nutu aberrauit, ludi ſunt non ritè facti, &c.

Libri plerique veteres, *verbo aut ſymbolo aberrauit*, referũt Ex quo fecerim, *Simpulo*. Quod omnino ex Arnobio firmatur locum hunc æmulante lib. IV. *In cerimonijs veſtris*, inquit, *rebuſque diuinis, poſtulationibus locus eſt, piaculis. dicitur contracta eſſe commiſſio, ſi per imprudentiæ lapſum aut in verbo quiſpiam aut ſympinio deerrarit. aut ſi ludicrum conſtitit, aut tibicen repentè conticuit: aut ſi patrimus qui ille vocitatur puer, omiſit per ignorantiam lorum, aut terram tenere non potuit.* Nam quod Sympinio in Arnobio eſt: ſcire licet ambiguam in libris eſſe ſcriptionem, & paſſim *Simpinium, Sinpuuium, Simpulum*, ſcribi. In ſacrificijs autem publicis, ſiuè Deus ſiue Dea eſſet, vinum à magiſtratu dari ſolet. Varro IV. de L.L. de Paterâ loquens: *Et in ſacrificando hoc poculo, magiſtratus dat Deo vinum.* In hunc vſum fuiſſe Simpulum ſiue Simpuuium, docet idem Varro περὶ μέθης. *Nónne vides ipſos Deos, ſi quando volunt guſtare vinum, derepere ad hominum fana, & tamen tum illi ipſi Libero ſimpulo vina dari?* Ita enim hæc corrigenda cenſeo apud Nonium, Simpuuium.

CAPVT IV.

Plauti Pſeudolus emendata.

SCENA, Si ex te tacente:

Compreſſiones artè amantum corporum.

Optimè Vaticani, *amantum comparum*. Lege etiam *artæ*, non *artè*. Compares propriè ſunt σύζυγοι. vſurpatur in amore de duobus qui inter ſe amant. Horat.

—— necdum munia comparis
Aequare. Catullus:

Nec tantum niueo gauiſa eſt vlla columbo
Compar.

Scenâ, Pſeudole non audis:

Non eſt iuſtus quiſquam amator niſi qui perpetuat data.

Item Vatic. *Non eſt vſui quiſque.* perſpicuè rectum.

Quid ais quantum terra tegit hominum periuriſſume?

Alij, *Terram tegit*. Ego emendo, *quantum in terrâ degit*. Litterâ immutatâ, & ſyllabâ à fine prioris vocis retractâ.

Sicut hæc eſt præſtituta numerãdo argento dies.

Libri veteres, *præſtituta ſumme argento dies.* Lego, *Summa argento.* id eſt, ſuprema.

In Perſâ:

Hæc dies ſumma hodie eſt mea amica ſit ne libera.

Trochaicus autem verſus non difficulter ſuſtentabitur, vocali non eliſâ, nequem numeri moueant.

Scenâ, Si de damnoſis:

—— Ca. meritò eſſe iratum arbitror,
Cùm apud te parum ſtet fides.

Scribo, *parum ſiet fides.* antiquè: aut certè, *Fide*, pro Fidei, vt apud Lucret.

Aut aliæ cuius deſiderium inſideat re.

Scenâ, Hi loci ſunt:

Vt ego oculis rationem capio, quam mihi ita dixit herus.

Legerim, *nam mihi ita.*

Hoſtis viuos rapere ſoleo ex acie, ex hoc nomen mihi eſt.
Ps. *Pol te multò magis opinor vaſa ahenea ex ædibus.*

Placet Vaticani alterius lectio; *Pol tu viuos? magis opinor.*

CAPVT V.

Nonius aliquot locis purgatus.

NONIVM cùm video, veterum ſcriptorum triſte naufragium videre videor: è quo quaſi tabulas aliquot hoc capite conabor colligere.

In Debilo.

Debilo, debilis. Ennius lib. VIII. *Debilo homo.*

Ridicula lectio, ſiue is Nonij ipſius error, ſeu potiùs exſcriptorum fuit. Nam haud dubiè ſcripſit Ennius, *Debil homo*, pari ratione quâ Famul, pro Famulus, illo verſu:

Reddidit vt ſummo è regno famul infimus eſſet.

& alij, Facul, Difficul.

In Marte.

Mactare, honorare. Accius διδασκαλικῶν *lib.* I.
Sapientiáque inuictæ gratiá atque honoris
Pater, honeſtè rem mactauit auream.

Vir eruditus tentauit legere —— *atq; honor*
Is patrem honeſtè re mactauit aureâ.

vt opinor, fruſtrà. Nam vera lectio eſt:

Sapientiæ inuictæ atque honoris gratiâ,
Paterâ honeſtè eum mactauit aureâ.

Mactare paterâ, vt apud Cicer. Mactare honoribus. Em valet antiquè Eum.

In Auſpicaui.

Pacuu. Chryſe. Incipio ſaxum tentans ſcandere vorticem

In ſummum, dein hominis partes proſpectum aucupo.

Lego, *dein in omnis partes.*

In Senium.

Titinnius Veliternâ. Quot peſtes, ſenia, iurgia ſeſemet diebus emigrarunt.

Sententiam ſecutus emendo, *ſeſe meis ædibus.*

In Veretur tui.

Pacuuius Hermionâ. Tyndareo fieri contumeliam cuius à te veretur maximè actâ gratulatione. Nihilne te populi veretur, qui vociferare in viâ?

Coaluerunt perperam duo exempla, quæ ſic cum auctorum nomine diſtinguo, *veretur maximè. Atta Gratulatione. Nihilne te populi.* Quinctius Atta poëta eſt comœdiæ veteris, nomen eius ſæpè corruptum.

In Olat.

Afranius Fratris. Non poteſt

Quin illa tacta, longeque & multis olat.

Scribendum cenſeo, *illa flacta.* Plautus Moſtel.

Vbi vnguenta ſunt. Phil. *quid opus eſt? cum flacta accubo.*

CAPVT VI.

Plauti Truculentus reſtituta.

VIDITNE quiſquam pictum aut fictum aliquid amœnius colloquio illo ſerui ruſtici cum lepidâ ancillâ? In quo vtriuſque ingenium ita deſertim Plautus expreſſit, vt in illo nil niſi ſordes & rus merũ: in hac Venerem & lepôres videaris agnoſcere. Cui, pro parte emendando hoc caput ſactum eſto. Scenâ, Quis illic eſt?

Ast. *comprime.*

St. *Spero meam quidem herclè, tu quæ ſolita es comprimas.*

Venuſti ioci ſententiam reſtituo, *te qui ſolitu' ſi comprimat.* Dixerat enim ancilla ruſtico inclamanti Comprime, vocem videlicet aut iram: quod ille ſatis vrbanè conuertés, Ego quidem, inquit meam amicam comprimam, te alius qui ſolet. Nam ita accepiſſe ruſticum, clarum ex ſequentibus.

Imprudens per ridiculum vt ruſtico ſuadet ſtuprum.

Aduenisti nos huc tentatum cum exornatis oſsibus.

Aliquot libri, *ſuſtentatum*: Vaticani ſine liturâ, *Aduenisti huc ſiſtentatum.* Adprobo. Siſtentate antiquum verbum pro oſtentate, vt in Bacchid. & Moſtellar. Extentate.

Ast. *nunc places.*

Cùm me illi vel in mentiri dicis. St. *Quid quod te rogo.*

Tricæ Tellanæ in his verbis: fortaſſe ſic extricandæ, *nunc places.* St. *quàm me illi velim!* Ast. *mentiris.* St. *dicis quòd te rogo?*

Vt ego me ruri hamaxari maulim patulum bouem.

Ex Feſto leg. videtur, *patalem bouem.* Is enim adnotat Plautum Patalem bouem vocaſſe cuius cornua latè pateant.

Sanas ſi videare dicis contumeliam.

Claudicat verſus, & rectè Vatic. *ſi videare dicam, dicis cont.* niſi placet, *dicam dicis contumeliæ*, vt Dicam ſcribere.

——— *ſuam non enim ille meretriculis*

Molliendis rem coëgit, verùm parſimonia.

Lego, *ſum. non enim* hoc primum. Deinde illud Molliendis, aio, auctoribus libris falſi damnandum. Nam optimus ille Vatic. *Momendis*: duo alij, *Monendis.* Vt certum habeam latere in hac ſcripturâ verbum vetuſtiùs. Placeret, *Molendis*, vt apud Lucill.

Hunc molere, illam autem vt frumentum vannere cunnu;

ſed id lex verſus ſpernit.

Neque iſtuc in ſe geſſit, ergo coget examinem mali.

Benè & aptè ex coniecturâ reſtitui, *Iſtuc ipſe geſſit, ergo coget examen mali.* Examen mali, vis mali. Poëta vetus: *Claſſis cita texitur, exitium examen rapit.*

CAPVT VII.

Seneca in libello De breuitate vitæ emendatus.

APVD Senecam in Syntagmate de Breuitate vitæ legimus vulgò:

Modò intra paucos dies illos quibus C. Cæſar periit, ſi quis inferis ſenſus eſt, hoc grauiſsimè ferens, quòd decedebat populo Ro. ſuperſtite, ſeptem aut octo certè dierum cibaria ſupereſſe, dum ille potens nauibus iungit, & viribus imperij ludit, aderat vltimum malorum obſeſsis quoque alimentorum egeſtas. Exitio penè ac fame conſtitit, & quæ famem ſequitur, rerum omnium ruina, furioſi & externi & infeliciter ſuperbi regis imitatio.

quem totum locum ad hiſtoriæ fidem ſic emendandum cenſeo. *hoc grauiſsimè ferens, q. d. p. r. ſ. ſ. a. o. c. d. cibaria ſuperfuere. Dum ille pontes nauibus iungit, & viribus imperij illudit*, &c. Citra controuerſiam enim Seneca factum illud inſanum C. Caligulæ in mente habuit. qui ad exemplum Xerxis inter Puteo-

Puteolos & Baulos pontem nauibus inædificauit ſpatio III. ∞. paſſuum. In quo opere dum viſiuerſa claſſis occupatur, Romæ capitalis pænè fames coorta. Vide Xiphilinum in Caligulâ.

CAPVT VIII.

Plauti Pſeudolus emendata.

SCENA, Dî immortales:

Nam ipſa opportunitas non potuit opportunius
Aduenire, quàm hæc cauata eſt mihi opportunè epiſtola.

Cauate epiſtolam, non Plauti elegantiam olet, ſed ſordes & rus merum. Emendarim ipſe, *quàm hæc allata.* Vitij cauſſa fuit, quod repetitâ ex priori dictione litterâ ſcriptum fuit, callata.

Scenâ, Dulcia atque:

Dic vtrùm ſpém ne an ſalutem Pſeudole?

Veteres libri conſenſu, *ſpémne an matrem te.*

Sed iſtic ſeruus ex Caryſto qui aduenit, qui ſapit?
CH. *Vſque à cunalibus.* PS. *manuleatam tunicam habere hominem decet.*

Turnebus libro XX. magno conſenſu totius caueæ, vt ait, emendat, *Hircum ab alis.* A quo tamen vnus ſpectator diſſentio. Nam ad eam ſententiam quam effici homo doctiſſimus vult, ſequens reſponſio Pſeudoli hilum non facit. Veteres Cunas & Cunabula inter obſcœnos intellectus habuiſſe videntur, fortaſſe quia alluditur ad Cunnum. Plautus infrà de cinædo, *Quid ais? tune etiam cubitare ſolitus es in cunis puer?* Puto igitur iſtuc Charinum alludere, nec aliud dicere quàm ſeruum illum poſtremis partibus ſapere, illis quibus peculium ſolet facere. Docere id liquidò ſequens reſponſum Pſeudoli de manuleatâ tunicâ videtur. Nam pueri meritorij ſiue cinædi, vt internoſci poſſent, tunicas cum manicis more mulierum geſtabant, non aliter quàm meretrices togas. Scipio Africanus in Sulpicium: *Qui in conuiuiis cum amatore cum chirodotâ tunicâ accubuerit: eúmne quiſquam dubitet quin fecerit quod cinædi ſolent?* Plautus Pœnulo:

Quis hic eſt cum tunicis longis quaſi puer cauponius?

Seneca in epiſtolis: *Mirum eſt aliquid fortiter dici ab homine mollitiem profeſſo. ita enim plerique iudicant. Apud me verò Epicurus eſt & fortis, licet manuleatus ſit.*

Scenâ, Forum coquinum:

Nam ego cucullum quando in patinâ ſcindidi.

Vnus Vatic. *in patinas indidi.*

CAPVT IX.

Varro duobus locis reſtitutus.

EXPERIRI placet ecquid Varroni mederi poſſim apud Nonium in Virgines:

Varro περὶ ἐξαγωγῆς. Quam ſympathia lubiat oculos haberet, quid imaginum intereſſet puer vtrum eſſe deuirginatum vſurus an monuce ῥύσας purus dum cogito.

quem locum doctiſſimus Iunius emendat: *Q. ſ. lubidinis oculis haberent. quid magnum intereſſet, puerum vtrum eſſet deuirginatum vſurus, an μόνον ἱερόσας purus dum cogito.* Eruditè. Nec tamen negabit ipſe Iunius propiùs à ſcripturâ veteri abeſſe, *Q. ſ. lumbi ad oculos haberent, quid inguinum intereſſet,* &c. Nam *lubiat* in *lumbi ad* facilis lapſus, & *inguinum* pro *imaginum* ſententia comprobat. Tentabo alium eiuſdem argumenti locum apud Nonium, in Mulierauit:

Varro γνῶθι σεαυτόν. Et rex & miſellus ille pauper amat, habetque ignem intus acrem, hic ephebetum mulierauit: hic ad me deca adoleſcentem cubiculum pudoris primus polluit.

de quo alij aliter: ego ex ductu litterarũ legerim, *hic effœtum mulierauit: hic Catamedeo adoleſcenti cubiculum.* Sententia, meo animo, commoda. Vterque, inquit, amat, rex & pauper: hoc intereſt, quòd ille in exoleto aliquo ſitim reſtinguat: iſte rex integellum & Ganymedi ſimilem adoleſcentem polluat. Cubiculum porrò pudoris quam partem in puero nominet, non opinor Apollinem Delphicum conſulendum eſſe.

CAPVT X.

Plauti Pſeudolo locorum duûm cum Græcis comparatio.

QVOD Plautus ſanè quàm lepidè ſcripſit Pſeudolo in perſonâ glorioſi illius coqui, Scenâ, Forum coquinum:

Nam ego ita conuiuis cœnam conditam dabo
Hodie, atque ita ſuauitate condiam,
Vt quiſque quidque conditum guſtauerit,
Ipſos ſibi faciam vt digitos prærodat ſuos.

idem planiſſimè alter coquus de ſe prædicat apud Alexidem:

Θαυμαστὸν ἐπὶ δεῖπνα πάνυ, πολλοὶ δ' ἐγὼ
Ἐὰν ἐμβαλῶ σοι, κατατρώγειν ποιήσω τοὺς δακτύλους
Σαυτοῦ γε χαίρων.

Sicut & illud quod apud Philemonem comicum coquus gloriatur diuina ſe quædam & ad immortalitatem vnica condimenta reperiſſe:

Ἀπα-

Ἅπαντες οἱ φαγόντες ἐμβιῶσ' αὖ θεοί.
Ἀθανασίαν εὕρηκα, τοὺς ἤδη νεκρούς,
Ὅταν ὀσφρανθῶσιν, ποιήσω ζῆν πάλιν.

non minùs lepidè eâdem illâ Scenâ Latina Muſa expreſſit:

B A. Quid tu? diuinis condimentis vtere?
Quis prorogare vitam poſsis hominibus,
Qui ea culpes condimenta? C O Q. *audacter dicito.*
Nam vel ducenos annos poterunt viuere
Meas qui eſitabunt eſcas quas condiuero.

C A P V T X I.

E. Propertij libro 1. complures loci obſeruati.

VENIO ad Propertium, ocellum, &, vt ſic dicam, ſmaragdum poëtarum, è cuius lib. 1. carptim quædam delibitabo.

Eleg. II.

Littora natiuis pellucent picta lapillis.

Falsò ſuppoſita vox eſt. Nam libri omnes veteres, *perſuadent picta*, & vetus Fuluij in orâ, *aliàs, Collucent.* Eleg. III.

Dum me iucundis lapſam ſopor impulit alis.

Vatic. *laſſam ſopor.*

Eleg. IV.

Tu licet Antiopæ formam Nycteidos, & tu
Spartanam referas laudibus Hermionem.

Quattuor mſſ. *Spartanæ. r. l. Hermionæ.*

Et te circum omnes aliàs irata puellas
Deferet; heu nullo limine carus eris.

Libri vet. *Differet.* optimè. vide Nonium.

Eleg. V.

Quod ſi fortè tuis non eſt contraria votis,
At tibi curarum millia quanta dabit?

Vatic. & Farn. *Quod. ſ. fortè tuis. n. e. c. noſtris.* Mureti, *fortè tuis n. e. c. noſtris.* Ex quibus, niſi vanitatem vulgatæ lectionis nihil extrico. Niſi placet:

Quod ſi fortè animis n. e. contraria noſtris,
Ah tibi. Eleg. VI.

Vlteriuſque domus vadere Memnonias.

Vetus Farneſ. *vadere in emonias.* Æmonia ora quæ ſit, notum, & anteà Riphæos montes nominauit. Cogitent docti.

Nam tua non ætas vnquam ſeruiuit amori.

Veteres omnes, *ceſſauit amori.* & ea germaniſſima lectio.

Lydia Pactoli tingit aratra liquor.

Optimi & doctiſſimi Turnebi coniecturã, *tingit arata.* comprobant Farn. & Fuluij libri. Vetus Mureti in orâ, *cingit arata.*

Eleg. VII.

Te quoque ſi certo puer hic percuſſerit arcu,
Quod nolim, noſtro euioluiſſe Deos.

Admonui olim in illis iuuenilibus Variarum libris, *heu voluiſſe*, legendum videri: Canterus noſter *enaluiſſe* probat. Sed libri omnes *euoluiſſe*, præter Vatic. qui *te violaſſe* refert.

Nec tibi ſubijciet carmina ſæuus amor.

Fuluij & Mureti libri, *ſerus amor.* rectè.

Eleg. VIII.

Nunc mihi ſumma licet contingere ſidera plantis.

Inſolens locutio, Cælum plantis ſiue pedibus tangere: vide ne verius ſit legi, *ſidera palmis.*

Eleg. IX.

I quæſo & triſtes iſtos depone libellos.

Libri, *compone libellos.* benè & propriè.

Tum magis Armenias cupies accedere tigres.

Vet. Ful. *cuperes accedere.* Mureti, *cupias.* Vereor ne Propert. ſcripſerit, *capiare accedere.* vt Varro, *capiuntur ſequi matribus.*

Dicere quo pereas, ſæpè in amore iuuat.

Tres veteres, *in amore leuat.*

Eleg. X.

Vidimus in longam ducere verba moram.

Libri, *Vidimus in longã d. v. morã.*

Poſsim ego diuiſos iterùm coniungere amãtes.

Veteres, *diuerſos iterùm.* benè & propriè. Vide Ganteri noſtri Lectiones.

Hoc magis effecto ſæpè fruare bono.

Fuluij & Farn. *affecto.* Probo vulgatam. Veteres enim Effectus & Effectũ dixerunt, vt, Succeſſus & Succeſſum. Plautus Pſeudolo, *Hos fugitaſtis Quirites ſucceſsis bonis.*

Eleg. XI.

Aut teneat clauſam tenui natitantis in vndâ.

Hæc lectio ab elegantiſſimo Mureto eſt, & ſanè eius liber ſcriptus *natantis* habeat. Alij omnes *Tentantis*, vel *Tuetantis.* Vaticano eſt *Tuctantis*, cum interpretatione hac, *Inſula vel fluuius paruulus.*

Eleg. XV

Sæpè ego multa tuæ leuitatis damna timebam.

Mira varietas librorũ. Vet. Farn. *leuitatis ſigna.* Mureti, *leuitatis iura.* Vatic. *dura.* Poſtremam veram arbitror, & puto diſting. *multa tuæ leuitatis, dura, timebam. Multa leuitatis,* Græcanicum eſt. *Dura* autem, vt illud,

At nūc, dura, paras Phrygias nūc ire per vndas.
Et potes externos manibus componere crines.

Non dubito quin ſcrib. ſit *heſternos.* frequenti lapſu.

Eleg. XVI.

Te non vlla meæ læſit petulantia linguæ
Quæ ſolet irato dicere tuta loco.

Putaui aliquando emendandum, *turba loco.* libri omnes, *tota loco.*

Eleg.

Eleg. XVIII.

Quid tantũ merui? quæ te mihi carmina mutãt?
Fortè ſcrib. *crimina mutant.* idq́ue ſequentia probanr.

An tua quod peperit nobis iniuria curas?
Emendandum opinor, *At tua quod peperit.* Hæc leuia & nebulæ cyatho non emenda quibuſdam viſum iri ſcio: mihi tamen ſatis eſt ea eſſe in Propertium. Rectè autem ille Siculus:

——— ἐν δ' ὀλβίῳ ὄλβια πάντα.

CAPVT XII.

Plauti verſus Truculento de opinione correctus.

FOEDE corruptus Truculenti verſus eſt, Scenâ, Eo mihi amare:

Non enim poſſunt militares pueri & à vio educier.

cuius emendationem ſpiſſo & vix inueni: niſi fallor, inueni tamen. Nam cùm in Vaticanis ſit, *puerectanio educier.* non longè ab eâ ſcripturâ abiens, legend. cenſeo, *Prutanio exducier.* Quippe fabula hæc acta Athenis. In quâ vrbe cùm πρυτανεῖον fuerit, in quo benè meritis de publicâ re victus daretur: nónne ἄλλων videtur meretricem iſtuc reſpexiſſe, & facetè militi obtruſiſſe, non poſſe ſtatim militares liberos publicitus in Prutanio ali? Quod autem Turnebus leg. cenſuit, *à viâ educier*: monuerat id ſanè iam ante eum Alciatus, nec tamen cuiquam cui pectus ſapit, probauerat.

CAPVT XIII.

De Ciceronis locis duobus Epiſt. ad Q. Frat. coniectura.

QVOD ſine fraude meâ liceat, poſt Manutium & Lambinum duos illos quaſi primæ ſententiæ Conſulares, quid de Ciceronis duobus locis cenſeam, ego imi ſubſellij Senator liberè promam.

Ad Q. Fr. lib. II. epiſt. XII.

De Pompeio aſſentior tibi, vel tu potiùs mihi. nam vt ſcis iampridem iſtum canto Cæſarem.
Non diſſentiunt libri: ego tamen imbibi Ciceronem ſcripſiſſe, *iampridem iſtunc ante Cæſarem.* Monuerat videlicet Q. Frater Ciceronem, vt Pompeij amicitiam foueret, néve ita ſe daret Cæſari, vt obliuiſceretur illius: reſpondet Cicero. Ego verò parebo tibi, vel potiùs iampridem parui. Nam Pompeium olim colere cœpi ante Cæſarem. Facilis verò & perfrequens librariorum lapſus, *iſtum cante* litterâ à fine dictionis ad initium ablegatâ. Vnde nata vulgata lectio, quam nunc apud ſapientes iudices denatam volo.

Lib. III. epiſt. II.

Interim ipſo decimo die quo ipſum oportebat hoſtium numerum & militum renunciare, in re hæſit ſummâ infrequentiâ.
Lambinus emendat, *irrepſit ſummâ.* Probauerim ipſe, *mirè hæſit ſummâ in frequentiâ.* Hæſiſſe autem frequenti Senatu Gabinium ſcribit, quia plures milites amiſerat, quàm cæciderat hoſtes. D. E. R. I. C.

CAPVT XIV.

Plauti Miles emendata.

SCENA, Mihi ad enarrandum:

Hoc oppidum Epheſus eſt, idem eſt miles meus herus.

Fortè leg. *inde eſt miles:* vel, *indidem.* vt ſignificet eum Epheſium eſſe.

Vbi ſumus prouecti in altum, id quod volunt, Capiunt prædones nauim.

Videtur vox abeſſe, legendumq́ue, *id quod dī volunt.* Sic enim in rebus ſubitis loqui ſolét.

Scenâ, Niſi Herclè:

Domi habent hortum & condimenta ad omnes mores maleficos.

Mirè variant libri. E Vatic. vnus, *omnes molis milificos:* alter, *omne olus milificos.* Aldi editio, *molis mellifica.* Latet ὕπουλον vlcus.

——— *feriens femur*

Dextrum ita vehementer quod acta ægrè ſuppetit.

Puto verum, *quod tactu ægrè.* pro, Tactui. Vnus tamen Vatic. *quod ictu.*

Curre in obſidium perduellis, noſtris præſidium para.

Libri mei conſentiunt cum Camerarij, *Cor in obſidium.* ex quo vir ille doctiſſimus, & qui primus ad Plautum iuuandum ſignum ſuſtulit, legit, *Coge in.* Ego antiquam ſcripturam reponendam putem, *Corre in.* pro Curre.

Scenâ, Niſi quidem ego:

Dum ego in tegulis ſum, illac hac ſe hoſpitio edit foras.

Legerim, *illac ſe hoſpitio dedit foras.*

SCE. *quidum? quia ludo luto.*

Rectè Vatic. *quia luto iam.* locus fuit in vicinâ pronunciatione litterarum D. & T. vt & apud Cicer. II. De Oratore.

CAPVT XV.

Liuius aliquot locis reſtitutus.

LIVIVS lib. IV.

Placet tollendæ ambitionis cauſſâ Tribunos legem promulgare, ne cui album veſtimentum addere petitionis cauſſâ liceret.

Sordes & quiſquiliæ ſermonis, *addere veſtimentum.* Libri vet. *album inueſtimentum.* Scribendum diuiſim, *in veſtimentum.* Vetuit autem lex album addi in veſtem, id eſt, cretam, gypſum, & ſimilia, quibus togas ſuas ornare petituri ſolent. ex quo & nomen manauit Candidati. Res nota. Bonus Rhenanus Inueſtimentum interpretatur ab inueſtiendo, quo verbo IC^tos vſos ait. Acumen hominis!

Liuius eodem libro, infrà:

Ipſe in ſiniſtrum cornu quod incendio ſimilius quàm prælio territum ceſſerat flammis, accurrit: claráque voce, Fumóne victi, inquit, velut examen apum loco veſtro exacti inermi cedetis hoſti?

Hæret intricata ſententia. Vir doctiſſimus Sigonius, *Similius* pro veriſimilius poſitum cenſet. Ego putarim aliunde inculcatam eam vocem, & ſic leg. *Quod incendio quàm prælio territum.* id eſt, potiùs incendio quàm prælio territum. Phraſis eſt perfrequens antiquis, quam vnus Tacitus ſexcenties vſus reperitur, Plautus, & alij. Infrà:

Clamor diſſonus, impar, ſegnis, ſæpè iteratus, incerto clamore prodidit pauorem animorum.

Rectè Sigonius monuit de vitio. Quæ eſt enim hæc forma dicendi? Clamor incerto clamore prodidit. Reponit igitur ipſe, *incerto tenore.* ad ſententiam, rectè: ad ſcripturam, ſanè quàm licenter. Arbitror verius, *incerto clangore.*

CAPVT XVI.

Plauti Truculentus correcta.

SCENA, Eo mihi amare:

Eo mihi amare, fero ſupplicium damnis ad amicam meam.

Ex Roueriano colligebam, *Eo mihi, amare, f. ſ. iam bis ad amicam.*

PH. *At ego ad te ibam.* ST. *ad me delicia herclè verò ſeriò.*

Inſitâ perſonâ lego, *ad me delicia?* PH. *Herclè verò, ſeriò.* STR. *Quamquam.*

Paullò ſuperiùs:

Supplicium ad te hanc minam fero auri, ſi mihi ridespice.

Turneb. diuiſim, *rides, ſpice.* Fortè leg. *ſed me redeſpice.* antiquè D. interpoſitâ pro Reſpice, vt Antidhac, Medecum, Poſtidea, &c. pro Antehac, Mecum, Poſteà. Sanè paullò pòſt miles iterùm ad illam auerſam, *Reſpice ergo, accipe hoc.*

Quamquam hic horridus eſt, quamquam hic ſquallidus' ſt, at eſt bellus mihi.

Vaticani auctiores, *Q. hic qualis eſt, quam hic horridus citus bellum mihi.* In Aldi editione, *citus bellum mit.* Veram lectionem facilè eſt eruere, *Q. hic ſqualis. e. quamquam h. h. ſcitus, bellus' ſt mihi.*

CAPVT XVII.

Nonius Marcellus carptim emendatus.

IN voce Enixæ.

ENIXAE *dicuntur fœminæ nitendi, hoc eſt conandi, & dolendi labore perfunctæ, nixis quæ religionum genera parientibus præſunt.*

Haud dubiè leg. *à Nixis, quæ religionum.* Deriuat enim Enixas à Nixijs diuis, de quibus Feſtus: *Nixij Dij appellantur tria ſigna in Capitolio ante cellam Mineruæ genibus nixa, velut præſidentes parientium nixibus.*

Non. In Petauriſtæ.

Petauriſtæ à veteribus dicebantur, qui ſaltibus vel ſchœnis leuioribus mouerentur.

Lego, *vel ſchemis leuioribus.* ſicut & in voce Sanniones. *Sanniones dicuntur à ſannijs qui ſunt in dictis fatui & in motibus & in ſchemis.* male vulgò, *Scænis.*

In Adolere.

Et adultum, quod eſt auctum, & auctâ ætate, vt aliquâ cauſſâ maius ſolito factum.

Scribo, *quod eſt auctũ, & aut ætate, aut aliquâ.*

In Extrebrare.

Plautus Aſtrabâ, Cùm incurioſum locaretur terebratum quidem pertundis. Interpretatio Nonij irrepſit in verba Plauti. Nam ſic leg. *Plautus Aſtrabâ, cùm in curioſum locaretur: Terebratum.*

In Prolubium.

Prolubium eſt patére amititiam & fidem.

Mutilatus hîc Nonius eſt, & perſpicuè ſcrib. *Prolubium eſt lubido.* deinde exemplum, *Prolubium eſt petere amicitiam.* ita lego.

In Proletarij.

Tunc Martus præco primũ proletarios armauit.

Quid præconi cum curâ belli? Emendo, *Marcius prætor.*

In Augificat.

Ennius Andromachâ, Quid fit ſeditio, tabéſne an numeros augificat ſuos?

Lego, *Quid fit? ſeditio tabétne*, id eſt languétne, deficit?

In Inibi:

Pacuuius Ilionâ, Profectò aut inibi eſt, tam. iam potiuntur frugum.

Emendo, *aut iam potiuntur Frugum.* id eſt Phrygum.

CAPVT XVIII.

Litteram I. cum V. ſæpè locum commutare, eiuſque generis menda aliquanta ſublata.

SVSPECTVM genus dicendi habeo quod apud Plautum Perſæ initio legitur:

Quin mihi imperet, quin me ſuis negotijs præfuleiat.

& labor vt exiſtimem Plautū ſcripſiſſe, Præfuciat, id eſt, Præficiat, V. pro I. tam crebrâ harum litterarū alternâ migratione, vt mirari iure id nemo poſſit. Etſi non nego vulgatam ferri etiam poſſe, & commodè interpretari.

Apud Nonium Apiſci, Lucillius:

Vt ego effutiam, quod ego te inprimis cupere apiſci intelligo.

corrigo, *efficiam.* neque rectè vir doctus, *effugiam.*

Plautus Capteiuis, Scenâ, Iam ego:

Quid diuitiæ ſunt ne optumæ. PHI. *vnde excoquat ſeuum ſenex.*

Legend. *ſunt ne opimæ.* & id ſequens reſponſum Philocratis liquidò conuincit, qui ad eam vocem alluſit. Apud Noniū, Diuidiæ, Accius, *Ne horū diuidiæ & diſcordiæ diſſupent & diſturbent tantas etiam optumas eiuſdem diuitias.* item emendo, *tantas & tam opimas.*

Plautus Pœnulo, Scenâ, Fuit hodie:

—— *quaſque è patriâ*
Perdidi paruas, redde his vbertatem, inuictâ præmium vt eſſe ſciam pietati.

elegans & certi iuris emendatio, *redde his libertatem.* Infrà eâdem Pœnulo: *Iniuriarum multò induci ſatius eſt.* Legend. *multam dici.* vt ſuprà memini monere.

CAPVT XIX.

Ciceronis Epiſtolæ ad Atticum reſtitutæ.

IN Epiſtolis ad Atticum poſt illos quaſi III. viros rei litterariæ conſtituendæ, Victorium, Manutium, Lambinum, monebo quædam, leuia per ſe & tenuia, ſed tamen magna, ideò quòd præterita ab illis magnis.

Lib. XII. epiſt. XXI.

De hortis quoniam probas, effice aliquid: rationes meas noſti. ſi verò etiam à Faberio recedit, nihil negotij eſt.

Lambinus, *à Faberio procedit.* Manutius, *res cedit.* Ego ſcripſerim, *recidis.* id eſt, aufers, abſcindis. Loquitur de nomine Faberiano.

Ibidem:

Ne Silius quidem quidquam vtitur, & ijs vſuris facillimè ſuſtentabitur.

Lego, *& is vſuris.* intellegit Silium diuitem facilè vſuris duci poſſe, ſine paratâ pecuniâ.

Epiſt. XXII.

Enitar, ſi quo modo potero, vt præter me nemo dolorem eum ſentiat; ſi vllo modo poterit, ne tu quidem.

Fortè ſcrib. *præter te nemo.* probant ſequētia.

Epiſt. XL.

Sed tamen auidè ſum affectus de fano: quod niſi, non dico effectum erit, ſed fieri videro, audebo hoc dicere, incurſabit in te dolor meus.

Traiectis verbis leg. puto, *quod niſi, non dico fieri videro, ſed effectum erit.* Et id ad cupiditatem Ciceronis exprimendam inprimis facit.

Lib. XIII. Epiſt. XXXI.

Quæ cogitatio ſi non incidiſſet (mihi crede iſtuc vt cetera) non laborarem. Mutatâ diſtinctione concinnior ſententia efficitur, *ſi non incidiſſet, (mihi crede) iſtuc vt cetera non lab.*

Epiſt. XXXIII.

Sed caſu ſermo à Capitone de augendâ vrbe. à ponte Muluio Tiberim duci ſecundùm montes Vaticanos.

Omnes planè veteres, etiam ille Beſſarionis, *Tiberim pauci ſecundùm.* Ex quo Manutius diuinat, *pandi.* Ego arbitror leuem cauſſam fuiſſe libris omnibus deprauandis. Scriptum erat in archetypo aliquo *pduci* conciſè primâ ſyllabâ, pro *perduci.* Manſit p nudum, & ex d litterâ, remoto temone factum eſt a. Hinc illud ænigma, *pauci.* ad quod ſoluendum OEdipo opus erat, niſi ego Dauus acceſſem. Idem error in omnibus Taciti libris.

De vitâ Agricolæ.

Paucos numero circum trepidos ignorantiâ, cælum ipſum ac mare & ſyluas ignota omnia circumſpectantes clauſos quodammodò ac vinctos alij nobis tradiderunt.

cùm certè leg. ſit, *ac vinctos dij nobis.* ſed diuulſo temone, factæ ſunt ex d. duæ litteræ, a. l.

Epiſt. XXXVII.

Noui nihil ſanè niſi Hircium cum Quinctio acerrimè pro me litigaſſe: omnibus eum locis facere, maximeque in conuiuijs. cùm multa de me, tum redire ad patrem.

Lam-

Lambinus d lcto verbo, *omnibus eum locis maximeque n on.* ego immutabo, *eum locis furere, max meque l* .cenſeo.

Epiſt. XL.

Sed coram. magna enim res & multæ cautionis. cras igitur, niſi quid à te commotus.

Aut leg. *niſi quid à te commonitus:* aut, quod probabilius, vltima vox ad principium ſequentis epiſtolæ ablegand a eſt, hoc modo, *Commotus venit ille ad me.* Vide.

Lib. XIV. epiſt. I.

In ſermonem ſe poſt Idus Mart. præterquam Lepidi veniſſe nemini.

Lambinus aliter: ego lego, *veniſſe neminis.*

Epiſt. XVI.

Perpaucis diebus in Pompeianum, pòſt in hæc Puteolana & Cumana regna renauigare.

Lambinus, *regna renauigaturus.* Aptius ad ſcripturam veterem arbitror, *renauigaro.*

Epiſt XVIII.

De Herode tibi aſſentior. Sauſeiũ legiſſe vellem.

Vetus liber, quo vſus ſum Romæ à P. Manutio, *Sauſeij legiſſe.* optimè. intelligitur, Librum aut Scripta.

Epiſt. XIX.

Venio ad recentiores litteras tuas. quanquam de Seruio iam reſcripſi me facere magnam ἀπολογία Dolabellæ. mihi mehercle ita videtur, non potuiſſe maior, &c.

Emendo, & diſtinguo, *iam reſcripſi. men' facerem. ~. Dolabellæ? mihi mehercle.* Atticus leuiter admonuerat Ciceronem eum videri nimium amplius laudibus factum illud Dolabellæ tollere: illi parti reſpondet.

Lib. XV. Epiſt. IV.

Redeamus igitur quoniam ſæpè vſurpas ad Tuſculanas diſputationes. Sauſeium pete celemus: ego nunquam indicabo.

Lambinus, *Sauſeium de re celemus.* Lego, *Sauſeium per te celemus.* Sauſeium, inquit, hominem Epicureum vide vt tu celes de Tuſculanis libris, in quibus tam acriter contra illam ſectam: ego quidem nullus indicaro.

Epiſt. XVI.

Tu velim ſi quid tibi eſt à tuis ſcriptum, quod pertineat ad me, certiorem me facias.

Alter Vatic. *ſiquid tibi eſt à Statio ſcriptum.* Fuit Statius libertus Quincti.

Epiſt. XVIII.

Tamen cùm profectus eſſem, & in lacu nauigarem, Tironem ſtatui ad te eſſe mittendum.

Duo Vatic. *& in lacunâ vigilarem.* Suſpicari libet, *in illâ curâ vigilarem.*

Epiſt. XX.

Dolabellæ mandata ſint quælibet, modò ali-

quid vel quòd Niciæ nunciem. quis enim hæc, vt ſcribis anteno° ? non dubitare quenquam prudenter quin meus diſceſſus deſperationis ſit non legationis?

Lambinus edidit, *vt ſcribit antenos? Nunc dubitare.* Maneo in coniecturâ meâ veteri, *quis enim hæc? Vt ſcribis, antumo non dubitare quenquam prudentem.*

Lib. XVI. Epiſt. I.

Nonis Quinctil. veni in Puteolanum iens ad Brutum. in Neſide hæc ſcripſi.

Legend. *iens ad Brutum in Neſidem.* Brutus enim in Neſide erat: poſt hanc Epiſtolam, ſtatim illuc Cicero. Vide ſeq. Epiſt. & IV.

Ibidem:

Itáne Nonis Iulijs? mehercule iſtis. ſed ſtomachari totum diem licet.

Ex Vatic. altero qui habet, *de hercule iſtis,* ſuſpicabar leuiter ſcrib. *Dî herculè iſtis.* Dij, inquit, malè faciant iſtis curatoribus ludorum Bruti, qui Nonas Iulias nominarint. Nam Bruti inſcientis nulla culpa.

Epiſt. VIII.

Et rem gerit palàm: centurias Capuæ, dinumeras. iam iamque video bellum.

Placeret, *centurias Capuæ dinumeras.*

CAPVT XX.

Plauti Miles emendatur.

SCENA, Rem omnem:

Poſtquam admiſere aures meæ tuæ moram orationis.

Vatic. vnus, *Poſtquam adhiberem,* alter, *adhibere.* Puto rectum, *adbibére.* Bibere ſermonem alicuius, frequens tralatio Plauto.

Quas me iuſſiſti adducere; & quo ornatu.
Ac. *heus noſter.* Ba. *eſto.*
Paleutrio Acroteleutium ſalutat.

Vitioſa diſtinctio. Scribe, *heus, noſter eſto.* Pa. *Paleutrio. Ac.* Noſter eſto, familiaris locutio alterius laudãdi vel cõfirmandi. Trucul.

Tantò melior, noſter eſto, ſed de tuo viuito.

Bacchid. —— *Puero ſic dicit pater,*
Noſter eſto, dum te poteris defenſare iniuriâ.

Virgil. II.

Noſter eris, mihique hæc edißere vera roganti.

—— *ni ludificata lepidè*
Ero, culpam omnem in me imponito.

Laudat hunc locũ Nonius in Ludificata, ſed turpiter corruptâ ſcripturâ: LVDIFICATA *ero hominem, pro ludificata lepidè ero, culpam omnem in me imponit.* Emendandum verò, LVDIFICATA *ero pro Ludificauero.* Plaut. *Ni ludificata lepidè ero, &c.*

Quid tibi ego mittam muneris. Ac. *datne ab ſe mulier operam?*

Rectiùs Vaticani, & vetus editio, *des ne aliæ mulieri operã.* id eſt, ne cum aliã muliere delicias facias. Appoſitè enim ita optat illa quæ ſeni huic ad lectum & pro concubinâ erat.

Scenâ, Voluptas eſt:

Quid ea? ingenua? an feſtuca facta?

Id eſt, Reuerâne ingenua eſt? an per feſtucam ingenua facta? id eſt, liberta. Nam qui per vindictam manumittebantur, ijs feſtuca imponi ſolet. Alluſit Agellius lib. xx. *conferens vim illam ciuilem & feſtucariam cum vi bellicâ & cruentâ.*

CAPVT XXI.

In Senecæ Ludo de morte Claudij quædam animaduerſa.

IN Ludo Senecæ fugit interpretes quis L. Licinius ſit nominatus his verbis:

Hunc ego reddo tibi Lugduni natum, vbi L. Licinius multos annos regnauit.

Puto autem Licinium illum intellegi, qui ab Auguſto præfectus Gallis fuit, de cuius intolerabili in Gallos regno vide Dionem Caſſium lib. LIV.

Scilicet hic pius & iuſtus quoniam Druidarum perfidæ gentis Gallicæ immanem religionem, à quâ ciues ſubmoueram, prorſus exſtirpauit?

Hoc totum, *perfidæ gentis Gallicæ,* quis negarit ineptum gloſſema eſſe? Nam Druidæ ſacerdotes Gallorum ſunt, non gens aliqua Galliæ peculiaris.

Adiudicatur C. Cæſari: illum Aeacus donat. Is Menandro liberto ſuo tradidit, vt à cognitionibus abeſſet.

Scribo, *vt à cognitionibus eſſet.* Libertorum officia erant, A ſtudijs, Ab epiſtolis, A rationibus, &c. Itaque irridens Seneca temeritatem & imperitiam Claudij in cognoſcendo & iudicando, ait εἰρωνικῶς illum traditum Menandro liberto Æaci, vt ſcilicet homo prudens illi A cognitionibus eſſet.

CAPVT XXII.

Plauti Miles correcta.

SCENA, Cohibete intrà:

Lautam vis, an quæ nondum ſit lauta?

Ambigi de ſententiâ video. Opinor ipſe per Lautam, intellegi fœminam quæ muliebris patientiæ legem iam acceperit: per Illautam, virginem, & quæ iugum nondum tulerit. Nam moribus Ro. virgines à lauationibus & balneis publicis arcebantur: ſicut & pueri ante pubertatem. Inde Iuuenalis:

Nec pueri credunt niſi qui nondum ære lauantur.

poteſt tamen & ſimpliciùs, ac fortaſſe veriùs capi, Lauta pro eleganti, mundâ: vt ſequentia addita ſint per vanum, vt ſolet, iocum.

Quiſique hoc anulum animo ſuæ ancillæ dederit.

Repugnant huic ſcripturæ libri. Vaticani duo, *hunc anulum famæ ſuæ ancillæ.* Caſſinas, *fame ſe.* Tu diuina.

Memineris ne Philocomaſium nomines.

Pl. *quam nominem?*

Pa. *Dicam iam.* Pl. *nempe eandem quæ dudum c. e.*

Vatic. vnus, Pa. *Dicam.* Pl. *nempe.* alter, *Glycerim.* idq; putum puto, aut certè, *Glyceram.* Argumento eſt argumentum fabulæ. Simulabatur enim aduenisse Athenis germana ſoror Philocomaſij, cui Glycere nomen eſſet: eam Pleuſidippes iubetur ad nauim arceſſere. Suprà, *Quis igitur vocare?* Ph. *Glycere nomen eſt.* Frequens porrò in libris error d pro cl. vt Dinia pro Clinia, & ſimilia.

Scenâ, Quantas res:

Si falſa dixeris loris excruciabere.

Ita edidit Camerarius contra libros, qui *nocio excruciabere* referunt. Fortè, *ocyùs excr.*

IVSTI LIPSI ANTIQVARVM LECTIONVM LIBER QVINTVS.

CAPVT I.

E Plauti Caſinâ quædam delibata.

FLORIFERIS *vt apes in ſaltibus omnia libant*: itidem mihi libet ex illo Muſarum & Gratiarum horto (Plautum dico) quaſi flores aliquot ad texendam huius capitis corollam deligere.

Scenâ, Face Chaline:

CL. *Tace Chaline.* CH. *comprime iſtum.*
OL. *imò iſtunc.*

Mancus ab aliquot verbis eſt verſus. idq́ue numeri clamant. Cenſeri enim in trochaicis debet. Vaticani habent, *imò iſtunc qui dicit dare.* Lego, *qui didicit dare.* Liberior paullò iocus eſt, vt ſolet Plautus. Cùm alter ſeruus dixiſſet, Comprime iſtum, ne obloquatur videlicet: alter id mimicè conuertens, imò hunc, inquit, potiùs, qui ſolitus eſt à puero dare. Dandi verbũ inter Priapeia eſt, conuenitq́ue propriè in mulieres cùm dant illud quod *Dent licet aßiduè, nil tamẽ inde perit.* Hîc etiam de viro qui muliebre officiũ functus.

Credo herclè hodie deuorabit ſortes, ſi attigerit.

Scribo, *deuotabit.* Scenâ, Non mihi licere:

Ita te aggerundâ ceruum aquâ faciam probè.

Alij, *curuum aquâ.* Lego, *cernuum.*

Scenâ, Sequimini:

Nam peculi probam nihil habere addecet
Clàm viro: & quod habet partum, ei haud commodi eſt.

Lego & diſtinguo, *& quod habet, partum ei haud commodè eſt.*

Scenâ, Stultitia magna:

Non matronarum eſt officium ſed meretricum.

Vt verſus conſtet, legend. *matronarũ o. e. ſ. meretricũ.* Vt, Ciuitatium, Hominiũ, antiqui.

Scenâ, Nulla ſum:

—— quid eſt niſi hæc meraclo
Se vſpiam percußit flore Libyco.

Quis iſte flos Libycus? Siculæ gerræ. Haud dubiè ſcrib. *flore Liberi.* Totidem pænè verbis Ennius apud Fulgentium, *Hæc anus ſe ſauciauit flore Liberi. Meraclo* valet meraculo, niſi placet legi *meraco.*

—— neque ſe tuam neque ſe ſuam
Neque viri vitam ſinet in craſtinum protolli.

Scribe, *ſinere in.* Scenâ, Senſim ſuperattolle:

Quid eſt? OL. *pectus mihi agit nunc hæc cubito.*

Suſpicor ἀρχαϊκῶς Plautum ſcripſiſſe, *mihi tagit*, pro Tangit. & paullò pòſt, *qui bellè hanc tracto non tagit.*

CAPVT II.

De Ciceronis locis tribus coniectura facta.

NON ſum pertinax: eripi mihi tamen difficulter poteſt, quin Ciceronis lib. I. De finibus, in verſu Lucillij:

Municipem Ponti Tritanni centurionum.

quin eò, inquam, verſu confusè ſcriptum ſit, *Tritanni* pro *Titi Anni.* Nam Tritannius monſtrum nominis à finibus Ro. imperij in extremos barbaros amandandum. etſi in Plinio tamen Tritanum gladiatorem lego. lib. VII. cap. XX. At Pontius, Titius, Annius, gentilia & nota Ro. nomina. Libro etiam III. De Oratore:

At Q. Velocius puer didicerat, ſed quod erat aptus ad illud, totumq́ue cognorat, fuit vt eſt apud Lucillium,

—— quamuis bonus ipſe
Samnis in ludo ac rudibus caußis ſatis aſper.

vulgata hæc ſcriptura diuerſa abit à libris ſinceris, qui omnes, *rudibus cunis* aut *cunis* præferunt. Ex quo Lambinus *cuiuis.* Ipſe cõfirmo ſcribend. *rudibus, ciuis ſatis aſper.* Hac ſententiâ. Magiſter ille Samnitium bonus laniſta & doctor: ſed hoc tantùm, nec aliud curat: at Q. Velocius quamuis & ipſe bonus Samnis, & aptus gladiatorio ludo ac rudibus, tamen nihilo minùs ciuis diligens, nauus & experiens. Id enim valet, Ciuis aſper. Martial. *Sanè certus eſt & aſper homo eſt*
Procuratorem vultu qui præferat ipſo.

Eodem libro inferiùs:

Aut cùm intellegi volumus ex toto partem, vt cùm vnam turmam equitatum populi Ro. dicimus: aut ex vno plures, vt,

At Romanus homo tametſi res benè geſta eſt,
Corde ſuo trepidat. *aut cùm ex pluribus intelligitur vnus,*
Nos ſumus Romani qui fuimus Rutuli.

Poſtremum hunc verſum perſuaſum mihi eſt Ennium (eius enim hi verſus ſunt) de ſe ipſo pronunciaſſe, prędicantem beneficium acceptæ ciuitatis Romanæ. Cicero: *Ergo illum qui hæc fecerat, Rudium hominem maiores noſtri in ciuitatem receperunt.* Quod ſi eſt: quis hærebit quin emendandus ſit, *qui fuimus Rudij.* Nam ex Ciceronis verbis clarum eſt de vno ſolo intellegi. Annotat doctiſſimus Lambinus in antiquis eſſe, *qui fuimus ante Rutilli.* ex quo ſuſpicio eſt ne fortè ſcribend. ſit, *qui fuimus antè Rudæi,* verſu Heroico. Nam Strabo lib. VI. diſertim Ennij patriam Rodæos nominat. ſeu, quod verius, *Rudini.* Ita enim Auſonius:

Vnde Rudinus ait, diuûm domus altiſonum cæl.

CAPVT III.

Plauti Truculentus emendata.

In Prologo:

De veſtris magnis atque amœnis mœnibus.

Vaticani, *De mueris magnis.* Lego, *De mœris.* antiquè, vt *Cœrare,* pro Curare, *Mœnera,* & ſimilia.

Scenâ, Non omnis ætas:

Quid peierandum eſt etiam præter munera.

Alter Vatic. *perietandum.* optimus ille, *perierandum.* rectè, & eam eius verbi perpetuam ſcripturam eſſe debere cenſeo: quando & Periuria dicimus, non Peiuria.

Qui noſtræ ætati tempeſtiuo temperent.

Veteres, *Temperint.* vt Edint, & talia.

Triplo plus ſcortorũ eſſe eam quàm ponderum.

Vaticani tres, *Eriplus ſcortorũ.* Fortè legend. *Aeri plus ſcortorum eſſe iam.* quaſi dicat, argẽtarias ſic obſideri à ſcortis, vt æs iam minus ponderum habeat quàm eiuſmodi nebulonum. Niſi placet, *Triplum ſcortorum.*

Scenâ, Ad fores:

Quia te adducturam huc dixeras eum ipſum.

Vatic. *adducituram.* antiquâ ratione, vt Attentum.

Nimis otioſum hominem arbitror eſſe te.
DI. *quinam arbitrare?*

Ijdem, *quianam arbitr.* Rectè & vt Virgil.

Heu quiánam tanti cinxerunt æquora nimbi?

Nam aduorſum legem à me ob meam ſcripturam pecudem accepit.
AST. *Pleriquè idem quod tu facis faciunt rei malè gerentes.*

Rouerij liber, *pecudem accepit Aeráque.* AST. *Idem quod.* Probo vehementer. Æra vocabant multam pecuniariam quam portitores aut ſcripturarij imponerent. Varro apud Nonium: *Aes defraudaſſe cauponem, cauponam luto obleuiſſe, tum portitores æra indixe.* Ita lego, *Indixe,* pro Indixiſſe.

—— ſi arationes
Ambituris, qui arare ſolent ad eos verò ire melius eſt.

Libri non erubeſcunt, ijq́ue Romanâ ſimplicitate hîc liberam ſententiã exprimunt, *qui arari ſolent ad pueros ire.* Intellegit de cinędis, qui arari metaphoricôs dicuntur. Vnde Lucretio telum Priapi, Vomer. & Virgilio pars illa in fœminis, Sulci.

Qui alterum incuſat probri, eum ipſum ſe intueri oportet.

Vaticani, *probri, ſumpſit intueri.* Nimirum Plautina ſcriptura fuit, *eumpſed intueri,* vel, *eum ſed,* d addito.

In melle ſunt linguæ veſtræ atque orationes.

Alter Vatic. *In medie ſunt.* alter, *In medio.* Suſpicari quis poſſit de antiquâ ſcripturâ, *In medde.* id eſt, *Melle.* d pro l. vt Dacrumæ, Vdyſſes, Dapſilis, Cadamitas.

CAPVT IV.

Agellij Noctes aliquot maculis liberatæ.

Ad hanc nocturnam lucubrationẽ Noctes Atticæ mihi boni nominis cauſsâ vocandæ ſunt, quas deſultorio more percurrens emendabo.

Lib. III. cap. III. De Comœdijs Plauti:

Sed enim Saturionem & Aditum & tertiam quandam, &c.

Leg. *& Addictum.* Lib. XV. cap. XII. verba ex oratione C. Gracchi:

Biennium enim fui in prouinciâ: ſi vlla meretrix domum meam introiuit, &c.

Totam hanc partem orationis Gracchi Plutarchus quaſi de induſtriâ conuertit in Gracchis. Quem vide. Sed enim aut apud eum corruptè ſcribitur, Gracchum, dum Quæſtor eſſet, triennium in prouinciâ manſiſſe: aut hîc non rectè legemus, *Biennium enim fui,* ſed, *Triennium.* Lib. X. cap. XXV.

Telorum, iaculorũ, gladiorumq́; vocabula, &c. libitum fortè nobis eſt ſedentibus in rhedâ conquirere, neque itidem aliarum ineptiarum vacantem ſtupentemq́ue animum occupare.

Scribo, *conquirere, inque vicem aliarum.*

Lib. XIX. cap. X. verſus Ennij:

Otioſo initio animus neſcit quid velit.

Lego, *Otioſo in otio.*

Lib. XVI. cap. IV. verba Cincij:

Miles cùm die qui prædictus eſt aberat, neque excuſatus erat, infrequens dabatur.

Emendo, *infrequens dicebatur.* Plautus alluſit Truculento:

Vbi

Vbi nil det, pro infrequente eum mittas militiâ domum.

Lib.xx. cap.vltimo:

Nos verò (vt cœtus noſter eſt) incurioſè & immeditatè, ac propè etiam ſubruſticè, &c.

Omnino legend. *vt captus noſter eſt.*

CAPVT V.

Plauti Miles emendata.

SCENA, Præcepta facito:

—— ne tu herclè obſecro opinor
Reſipiſce, ſi ad herum hæc res peruenerit, peribis pulchrè.

Aliquot verbis auctior alter Vatic.

Ne tu herclè opinor magnum malum
Obſecro reperies, ſi ad herũ h.r.p. periſti pulchrè.

Scenâ, Satin' abijt, tranſpoſiti verſus videntur, & hoc ordine legendi:

Ita ſum coactus Periplectomene, vt neſciam
Verùm me poſtulare priùs tecum æquum ſiet,
An me expurgare hic tibi videatur æquius,
Niſi iſtæc non eſt hæc.

Ibidem:

Licétne. PE. *inquire iubeo & placitè noſcita.*

Ex Caſſinari colligitur, PE. *quin te iubeo, at.*

Nam è ſummo puteo ſimilior numquam poteſt.

In eodem rectiſſimè, *Nam ex vno puteo.*

Nunc demũ me inſipientem factũ eſſe arbitror.

Scribo ex Vatic. *à me inſipienter.*

Scenâ, Cohibete:

Cur non vis? nam procreare liberos lepidiſſimum eſt.

Aliquot veteres, *Lepidus ſonus.* Lego, *Lepidum ſt onus.*

Nam bona vxor ſi ea quidem deducta eſt vſquam gentium.

Leg. *educta eſt.*

Bona mea inhiant, certatim dona mittunt & munera.

E Vaticanis germana lectio eruitur, *Certatim nutricant & munerant.*

Bonos herclè vt malos deſcripſit mores.

Vaticani, *Bonus benè vt.* rectè.

Scenâ, Quantas res:

Vidi, bacchabatur aula, quaſſabant cadi.

Puto leg. *bacchabatur aula.* facili errore, i pro l. Turnebus legit *bama.* vas aquarium inquit: vt Iuuenal.

Diſpoſitis prædiues hamis.

CAPVT VI.

Senecæ duo loci correcti.

SENECA philoſophus lib. 11. De Tranquillitate vitæ cùm docere vellet ſapientem ſupra omnia humana eſſe,

Non Babylonis illi muros contuleris, quos Alexander intrauit: non Capitolium, arcémve. habent iſta hoſtile veſtigium: illa quæ ſapientem tuentur, à flammâ & ab incurſu tuta ſunt.

Emendant alij, *Patent iſta hoſtili veſtigio.* ego puto fuiſſe, *Pauent iſta hoſtile veſt.* frequenti errore, *Pabent*, b pro v.

Ibidem, de C. Caligulâ:

Tanta illi palloris inſaniam teſtantis fœditas erat, tanta oculorum ſub fronte ſimul latentium toruitas, tanta capitis deſtituti, &c.

Eſt qui legat, *ſub fronte anili latentium.* Rectam lectionem arbitror, *ſub fronte ſimâ latentium.* id eſt, turpiter depreſsâ, & vt capellarum nares, iacente.

CAPVT VII.

Conatus Plautini verſus emendandi Truculento.

SCENA, Mirum videtur:

Heus tu, iam poſtquã in vrbẽ crebrò commeo,
Dicax ſum factus, iam ſum cauillator probus.
AST. *Quid id eſt amabo? iſtæcce ridicularia*
Cauillationes vis fortaſſe dicere?
ST. *Ita vt pauxillum differt à cauillulis.*

priores verſus in vitio eſſe, manifeſta res ex ſequentibus. Ruſticum enim illum verbum aliquod abſurdè & imperitè pronuntiaſſe, patet ex eo quòd vrbana ancilla quaſi diuinando mẽtem eius perſequitur. Adde quòd ſecundus verſus in legem iambici trimetri committit ſyllabâ abundanti. Elegantiſſimi vir ingenij M. Antonius Muretus leg. cenſebat, (ita enim in ſermone ab eo accepi) *Dicax ſum factus, iam ſum villator probus.* Ruſticum enim illũ truncaſſe capita dictionum, vt Rabonem pro Arrabonem, & Coniam pro Ciconiam diceret, ſequentes verſus docent. Ab eodem igitur exemplo, hîc (inquiebat Muretus) Villator pro Cauillator erit. Probo & amplector, ita Muſæ me ament, amiciſſimi hominis εὐστοχίαν: quid tamen mihi leuiter videatur, nõ celabo Lectorem. Putarim leg. *iam ſum cauliator Probus.* Nam hominem à villâ & rure ſumpſiſſe quiddam de copiâ domeſticâ, & ad caulas ouium ſuarum alludentem Cauliatorem pro Cauillatorem dixiſſe, quid ni probabile ſit? Et ad hoc exemplum verſum illum è ſequentibus emendarim, qui ceteroqui mirè friget, *Ita vt pauxillum differat à caululis.* quo ruſticus quaſi ἐτυμολογῶν ſuum illud Cauliator. Harum ſententiarum vtra melior, verior, Senatum litteratorum hominum arbitrari volo.

CAPVT VIII.

Mos antiquus apud Dionem explicatus.

QVAERI memini quid Dio Caſſius libro LIII. ijs verbis voluiſſet:

Χαριζομένων δ' αὐτῷ ἄλλων ἄλλα, Σέξτος τις Πακούβιος πάντας ἐξενίκησεν· ἐν γὰρ τῷ συνεδρίῳ ἑαυτόν τε οἱ κατὰ τὸν Ἰβήρων τρόπον καθωσίωσε καὶ τοῖς ἄλλοις συνεβούλευσε τοῦτο ποιῆσαι.

Et poſt pauca addit:

Ἀφ' οὗπερ καὶ νῦν προςτρεπόμενοι τὸν κρατοῦντα, λέγειν εἰώθαμεν, ὅτι σοι καθωσιώμεθα.

quæ poſtrema eruditus interpres ita nuper conuertit: *Vnde tractum vt hodie etiam qui imperatorem verbis adhortantur, ſe ei dicant eſſe ſacros.* Sed quis in veteri hiſtoriâ vmquam legit? Sacri tibi ſumus Imperator. Arbitror igitur Dionem ita vertendum, *Deuotos ſe illi dicant*, & in mente eum habuiſſe morem antiquæ adulationis quo ſolent cùm in ſermonibus ad Imp. tum in ſtatuis eius ſemper illud ſollenne addere, *Deuoti numini maieſtatique tuæ.* Plena exemplorum monumenta. Romæ in Farneſ. ædibus:

D. CAESARI
GORDIANO
FELICI. INVICTO
AVGVSTO
NVMESIVS. QVINTILIANVS. V.P.
AB. EPISTVLIS. LATINIS
DEVOTVS. NVMINI
MAIESTATIQ. EIVS.

Idem in ſexcentis lapidibus inſcriptum vidimus cum his notis, D. N. M. Q. E. Quin vulgò etiā ita loquebantur in gratiis habendis. Seneca De benef. lib. III. cap. IV. *Nemo non victuram in animo ſuo memoriam dixit. nemo non deditum ſe & deuotum profeſſus eſt, & ſi quod aliud humilius verbum quò ſe oppigneraret, inuenit.* Hunc igitur illorum temporum morem Dio ab Apudio illo manaſſe tradidir, qui Hiſpanorum exemplo ſe pro ſalute Auguſti deuouit. Hiſpanorum, inquam: & ita rectè Dio ſcripſit. Fruſtrà eſt vir doctus qui id in Dallos tantùm, auctoritate Cæſaris adductus, conuenire exiſtimat. Vide Plutarchum in Sertorio.

CAPVT IX.

Pſeudolus Plauti correcta.

SCENA, Minus malum:

Sed vt occœpiſti perge operam experirier.

Lego, *opera experirier*. Scenâ, Malus & nequā.

HA. *Tun' is es?* SI. *chlamydatæ caue ſis tibi à curio infortunio.*

Atque in hunc intende digitum, hic leno eſt.

Quod iſtud Curium infortunium? an à currâ ductum? vt Agnus Curio, in Aululariâ an potius eſt legi, *Curtio infortunio*? Nam Curtium ſcimus cùm Romę terra hiaſſet, & poſtulionem Dî manes vellent, immiſſo equo præcipitaſſe in foueam. Itaque cùm vulgò vtamur, In foueam decidere, pro Decipi, Induci: fortè an Plautus idem per ambages indicans, Curtium infortunium dixit, id eſt, caue ne Curtij exemplo in foueam præcipitere. Plautus idem Perſâ:

Videſis ego ille doctus leno pænè in foueam decidi. & alibi.

Scenâ, Quid hoc?

Pergit in pergere? ab ſeuiendum mihi

Hodie eſt. magnum hoc vitium vino eſt.

Præclarè ver. Rouerij, *ab ſedendum mihi.* Cùm enim pulchrè madidus Pſeudolus introducatur, nec vini vim pedes ſuſtinerent; quis non videt Sedendi verbum huic ſententiæ eſſe?

Profectò ædepol ego nũc probè habeo madulſam.

Feſti epitome, *Madulſa, ebrius, à Græco* μαδᾶν *deductũ, vel quia ſit madidus vino.* Si hoc rectè Feſtus, quis hęrebit quin recta mea correctio ſit, *probè habeo madulſa*? Probè habeo, id eſt, dulce mihi eſt. Vel etiam, *Abeo madulſa.*

Ita victu excurato, ita munditijs dignis ab,

Itaque in loco feſtiuo ſumus feſtiuè accepti.

Lego, *dignè ab.* Nā hoc hominis ebrij ebrioſa oratio deicit, dignè ſe & feſtiuè acceptos.

Itaque dum enitor, pax, iam pænè inquinaui pallium, nimiæ tum

Voluptati ædepol fui ob caſum.

Alter Vat. *pallium temeto Voluptati.* quam lectionem repudiandam non arbitror.

CAPVT X.

E Propertio curſim quædam decerpta, & Ennius emendatus.

LIBRO qui vulgò quartus eſt, Eleg. I.

Quà nebuloſa cauo rorat Meuania campo,
Et lacus æſtiuis intepet Vmber aquis,
Scandentiſque axis conſurgit vertice murus,
Murus ab ingenio notior ille meo.

Doctiſſimus Canterus noſter emendauit, *Scandentiſque arcis conſurgit.* vt ſuprà:

Scandentes ſiquis cernet de vallibus arces.

A quo & ipſe ſenſi ante inſpectos libros. At enim illi omnes quaſi conſpiratione factâ, *Scandentiſque aſis.* Et fallit me meum augurium, an inueta veritas eſt? Arbitror rectam ſcripturam, *Scandentiſque Aſis.* Aſin, vel ſi placet Aſum, nomen montis cuiuſpiam accipio,

[illegible]gio, qui Propertij patriæ adhæreret. Teſte [illegible] loco vitam Propertij ſcriptam, quæ eſt in libro Fulij his verbis: *Propertius Vmber ex Aſiſio oppido, dicto ab [illegible] monte ſibi oppoſito: pater perijt bello ciuili, &c.* Quin & verſu illo quem Canterus laudat, vetus Mureti habet, *Scandentes aſis ſiquis.* Stilio tamen libro VIII. Aſis fluuius eſt.

Oſſaque legiſti non illâ ætate legenda
Patris & in tenues cogeris ipſe lares.

Vatic. *cogeris eſſe.* Lego, *iſſe.* Eleg. II.

Nec me turba iuuat, nec templo letor eburno.

Vatic. *Hæc me.* eaque germana lectio. Infrà:

—— facite vt Romana per æuum
Tranſeat ante meos turba togata pedes.
Sex ſuperãt verſus: te qui ad vadimonia curris
Non moror, hæc ſpatijs vltima meta meis.

Recta ſententia, non recta lectio. Nam veteres omnes diſertim *vltima creta:* vnus, *vltima cura.* Creta vera ſcriptura eſt. vt enim veteres metam in Circo Calcem vocarunt, ita ab Auguſto ætas póſterior, Cretam. Seneca lib. XIX. Epiſtol. *Deinde tranſit ad ea quæ conſuetudo ſeculi immutauit, tanquam quod ait Cicero: Quoniam ſumus ab ipsâ calce eius interpellatione reuocati: hanc quam nunc in Circo Cretam vocamus, antiqui. Calcem vocabant.* Cauſſam appellationis è Plinio cognoſcimus, quoniam meta cretâ notari ſolet. Lib. XXXV. *Eſt & viliſſima creta quâ Circum producere ad victoriæ notam, pedeſque venalium trans mare aductorum denotare inſtituerunt maiores.* Inde apud Lucret.

Præſcripta ad candida calcis. Varronem:

Nemini
Fortuna currum à carcere animâ miſſum leui
Inoffenſum per æquor candidũ ad calcem ſubit.

Ita apud Nonium lego, in Calx.

Eleg. III.

Noctibus hibernis caſtrenſia penſa laboro,
Et Tyria in gladios vellera ſecta ſuos.

Beroaldus interpretatur. Secta, inquit, in gladios ſuos, quia paludamento purpureo indutus pugnabat in Tyrios, à quibus ea dona erant. Ridiculè. Amicus autem noſter, gladios virgas interpretatur, intellegẽs, vt opinor, virgatas tunicas. Fruſtrà. Corrupta enim lectio eſt, & præeunte Farneſ. libro qui habet *in gradios*, emendanda *in radios.* Radij conueniunt ad lanificium, non gladij. Virgil.

Excuſſi manibus radij, reuolutaque penſa.

Geminus error inſedit Ennij verſum ex Annali VII. apud Nonium in Gracilentum:

Deducunt habiles gladius filo gracilentẽ.

Quippe ſcrib. *radios.* Nam filum, & deducere, verba ſunt eius artis quæ Mineruæ dicatur. Scripſerit autem hoc fortè Ennius de Lucretiâ, quam cum ancillis penſum facientem regius adulter inuênit.

CAPVT XI.

Plauti Caſinâ liberiores aliquot verſus emẽdati.

Hoc capite vereor equidem vt habeam propitias Muſas: quòd eiuſmodi quædam proponenda ſint, quæ ab illarum virginali verecundiâ immane quantũ diſcrepent. Dabitur tamen hoc Plauto: ſiquis Catoeſt, aut ſpectet Floralia, aut abeat.

Scenâ, Neque quò fugiam:

Ita nunc pudeo, atque ita nunc pauco, atque ita irridiculum ſumus amabo.

Lego, *irridiculo ſumus ambo.* De ſe loquitur ſeruus & de ſene.

Vbi intro hanc nouam deduxiſti.

Vaticani, *Vbi meus h. n. deduxi.* rectè.

Senex ad te decumbem.

Idem, *abs te dec.* Fortè, *Sine abs te.* verba Olympionis ad falſam Caſſinam.

Reſpecto identidem ne ſemel.

Vatic. *ne ſenex.*

—— forem abdo, ne ſenex me opprimat.

Scribend. *forem obdo.*

—— age audacter
Quam debuiſti, inde volo memorare, quid eſt factum?

Vetus Rouerij, *Quomodo te habuiſti.* Vaticani, vt vulgati, niſi quòd *micte*, pro *inde.* Lego, *Quando habuiſti hinc te volo.* Scriptum enim fuit, *Quand' abuiſti.* Habere propriè vſurpauit, vt Græci interdũ τὸ ἔχειν, & vt Petronius reſpondens argutæ epiſtolæ ſcortilli illius: *Paralyſim tamen cauere iubes: tanquam maior fieri poſſit, quæ abſtulit mihi, per quod etiam te habere potui.* *Adherat maximum*

Lego, *Ah, erat.*

Sed eùm cogito non habuit gladium, nam & eſſe frigidius eloquere.

Ex Vatic. ſcribo, *nam eſſet frigidus.* MV. *eloquere.*

SER. *At pudet.* MV. *num radix fuit?*

Vatican. MV. *nemini, radix fuit.*

Nimis tu quidem herclè immerito meo mihi hæc facis.

Addendæ voces duæ à Vatic. *herclè audax es: immerito.*

Volo vt obuertam cubitũ ſim.

Totum locum ex veſtigijs Rouer. libri lego,

Tollo

Tollo vt obuertam cubitiſsim: verbum nullum mutit.

Surgo vt incam, atque illi impingo ſuauium.

Mv. *Perlepidè narras.* Ol. *illa quaſi ſentit, &c.*

Continuò aſtanti pectus mihi pedibus percutit.

Supplendus verſus auctorib. Vatic. *Continuò vi genua aſtanti.* Schema illud libidinis tangit, de quo Lucianus in Aſino.

Scenâ, Maximo ego:

Vbi tu es qui colere mores Maßilienſes poſtulas?

Athenæus de Maſſilienſibus: Ἀσχημονοῦσι δὲ ὡς ἐπὶ τὸ ἐν τῇ ψυχῇ μαλακόν, διὰ ζῆλον γυναικοπαθοῦντες. ὅθεν καὶ παροιμία παρῆλθεν, Πλεύσαις εἰς Μασσαλίαν.

Nunc tu ſi vis me proba eſt occaſio
perïſſe hercle, age accede huc.

Vatican. *Nunc tu ſine bis ſubiectare me.* Reſtituo:

— ſine os ſublectare me, proba eſt occaſio.
Periſti hercle.

Sublectare os, eſt ludos aliquem & iocum facere. germaniſſima Plauti phraſis. Milite:

Vt ludo? Mi. quid ego vt ſublecto os?

CAPVT XII.

Ciceronis trina fragmenta reſtituta.

LAVDAT Nonius Ciceronis Epiſtolas ad Cæſarem iuniorem, & ex ijs hæc verba:

Ne res duceretur, fecimus vt Hercules Antianus in alium locum transferretur.

Emendo, *Herculis Antæanus.* Nota eſt fabula de luctâ Herculis cum Antæo. Statua igitur Herculis quæ hoc argumentum referebat, Hercules Antæanus à Cicerone dicta. Plinius eam in vrbe inter laudatas agnoſcit lib. xxxiii. *Polycletus fecit Mercurium qui Lyſimachiæ, Herculem qui Romæ, Antæum à terrâ ſuſtinentem.*

Apud eundem Nonium, in Cenſa.

Cicero Conſulatu ſuo, Quorum luxuries fortunata cenſa peperit.

Mira deprauatio. Nam Ciceronis libri De Conſulatu carmine hexametro ſcripti fuerunt. At hic quod veſtigium verſus? Lego, *Q. luxuries fortunata cenſa perêdit.* Loquitur de coniuratis, qui per luxuriam patrita & auita bona comederant.

Oratione contra C. Antonium & Catilinam ex Aſconio:

Quid ego vt violaueris prouinciam prædicem, cuncto populo Romano clamante ac reſiſtente? Nam vt illic te geſſeris non audeo dicere, quoniam abſolutus es.

Puto leg. *Quid ego vt inuolaueris p.p.c. populo reclamante.* & id ſequentia planè probant.

CAPVT XIII.

Plauti Aſinaria antiqua ſcriptura repoſita, alia quædam correcta.

SCENA, Cur me retentas:

Hirundinem, monedulã, paſſerculum, putillũ.

Optimus ille Vatic. *Monerulam.* quã ſcripturam ſolicitare mihi ſanè religio ſit. Nam antiquos ſcilicet r pro d vſitaſſe, Aruocatos, Arfines, Arfari. vt Priſcianus adnotat. Ita emendo apud Nonium, in Sublegere, Turpilij, *Qui mea verba venatur peſtis, arcedat, & ſermonem hinc ſublegat.* Vulgò, *ars cedat.*

Eadem Plauti Scenâ:

Quem te autem nominem Deum? Le. fortunam atque obſequelam.

Vatic. *atque obſequentem.* Elegãter: ſeruus vocari ſe Fortunã vult, & quidẽ quia obſequebatur amori & voluntati heri ſui, cognomẽto Obſequentem. Colebatur autem Romæ fortuna obſequens: eoque alluſum eſt:

Dabũtur, animo ſis bono, facilè exoptata obtingẽt.

In verbo notiſſimo non temerariũ eſt quòd variãt libri. Opt. Vaticanus, *face, exoptata.* alius, *Facie exoptatá.* Equidẽ pignus in omnes fortunas meas dederim, Plautum ſcripſiſſe, *Faciem, exoptata obt.* antiquè pro Faciã. Veteres Faciem, Dicem, pro Faciã, Dicam, ſcripſiſſe auctor Quinctil. lib. 1. Corrige Feſtũ, *Recipiem, pro recipiã, apud Catonem, vt alia eiuſmodi complura.* ineptè vulgò, *Recipie. &, Attingem pro attingam poſuere.* non *Attinge. & Dicem pro Dicam antiqui poſuere.* non *Dice.* Lego ita apud Nonium in Putre, verſus Titinnij:

Date penſam lanam, qui non reddet, tempori
Putatam rectè, facitem vt multetur malo.

Scenâ, Ain tu:

Quid fatere. De. me ex amore huius corruptum eſſe oppido.

Vatic. optimus, *correptum eſſe.*

Scenâ, Siccine hoc fit:

Sordido vitã oblectabas pane, in pannis inopiã.

Lego vnitâ voce, *Inpannis, inopiá.* Inpannem vocat qui caret pannis: Inopiam, antiquè pro Inopem. Ita poëta vetus apud Nonium, Depannis dixit, non vt Nonius ſomniat diuiſim, De pannibus, Pro Pannis.

Scenâ, Vbi ego nunc:

Placidè ergo vnũquidque rogita, vt acquieſcam.

Vaticani, *vnumquidque derogita.* voce cõpoſitâ, vt Dememorare apud aliũ neſcio quem poëtam. Scenâ, Quid hoc eſt negotij:

Iamnunc ſecundamihi facis, ſcibam huic te capitulo hodie
Facturum ſatis pro iniuriâ.

Fortè

Fortè leg. *ſecundas mihi facis*. Secundas facere, aut ſecundas agere, quid ſit, docet Seneca III. De irâ, *Optimum iudicauit, quidquid dixiſſet ſequi, & ſecundas agere. Non tulit Celius aſſentientem*, &c. Tractum à Comœdis primis & ſecundis.

CAPVT XIV.

Nonius Marcellus emendatus.

NONIVS in voce Senium:

Nonius Gallinariâ: Opere quæ actor, cantor, curſor, ſenium ſonticum.

Lego, *Operæ, coactor, cantor.* In Tenacia.

Ennius Hectoris lytris: Ducet quadrupedum iugo inuitum doma infrena, & iugo valida, quorum tenacia infrenari minis.

Adiutus à Vaticano codice emendo, *Duce quadrupedem iugo inuitum, doma infrenum, & iunge validè: equorum tenacia infrenari minis nequit.* Ibidem.

Afranius priuigno: Vixiſti durus, difficilis, tenax:

Expleo trimetrum ex Vatic. *Vixiſti triſtis, durus.*

In Illicere.

Neuius Lycurgo: Alis ſublime alios ſaltus illicitè.

Lego, *illicit. Alis*, antiquè pro Alius.

In Caluitur.

Caluitur dictum eſt fruſtratur. tractum à caluis mimis, quòd ſint omnibus fruſtratui.

Libri vett. *caluis minimis*. Scribo, *inimicis*. Cùm enim inimicos crinibus trahere ſoleamus, vnde vulgata illa comica phraſis, Inuolare in capillos: putat Nonius inde dictum Caluitur, quòd inimici Calui fruſtrà capillis traherentur.

In Merenda.

Afranius Fratriis: Merendam occurro cautè, cùm Veni iuuat.

Lego, *Merendâ accurro lautè, quod Venus iuuet.*

In Tintinnire.

Nigidius lib. XVIII. Itaque ex ære in Saliaribus Albanus tintinnat, id eſt, ſonat.

Scribo, *Albanus.* intellego de monte Albano, quem Nigidius ait reſonare ex crepitu æris in Saliaribus, ſiue Armilùſtro.

In Silicernium.

Varro Meleagris: Funus exequiati laude ad ſepulcrum antiquo more ſilicernium confecimus.

Legend. *funus exſequiati, lautè ad.*

In Auetruncare.

Pacuuius Medo: Poſſum ego iſtam capite cladem auerruncaſſere.

Puto ſcribend. *iſtanc à te cladem.*

In Cognomen.

Afranius Diuort. Letium genus cognominationis morborum cognominis.

Emendo, *Leti omne genus cognominationi morborum cognomen eſt.* vel, *cognomine eſt.*

CAPVT XV.

Miles Plauti correcta.

SCENA, Iámne eſt:

Iámne eſt ante ædes circus, vbi ſunt ludificandi mihi?

Nō diſplicet alterius Vatic. lectio - *ante ædes hircus qui eſt ludificandus mihi.* Senes per contumeliā Hircos vocabant, vt Menæchmis:

Poſt autem illic hircus alius qui ſæpè ætate in ſuâ
Perdidit ciuem innocentem falſo teſtimonio.

Quanquam prior illa lectio valdè etiam proba, & imaginis notæ.

Priúſne quàm illam oculis tuis? PY. *ideò id quod credo tibi.*

Cùm hæc locutus. illa autem abſens adigit me vt amem herclè hanc quidem.

PA. *Nihil tu amaßis, mihi hæc deſponſa eſt.*

Fœdè acceptus locus. Vaticani habent, *Cùm hæc elocutam illam autem abſentem ſubigit me vt.* Putarim legend. & diſtinguend.

—— PY. *video, idque credo tibi:*
Eccum hæc elocutam. PA. *illam autem abſentem?* PY. *ſubigit me vt.*

Decorum videlicet in libidinoſo milite ſeruans Plautus facit eum ad conſpectum ancillulæ ſtatim adhinnire: quem reprehendens quaſi Paleutrio, Minimè gentium, inquit, túne vt huic te des priuſquam illam abſentem videris?

Aut facturum aut non facturum: quid illam miſeram & amicam crucias?

Optimè Vatic. *illam miſeram animi crucias.*

Atque adeo audin' tu, dicito doctè & cordatè.
MI. *cura aliud.*

Libri vett. MI. *vt cor ei ſaliat.* idque germanum. Alludit enim ancilla ad id quod ſeruus dixerat, *Cordatè*: in amore autem vehemēti cor ſubſilire ſolet. Lucian. de Syriâ deâ:

Ὡς δὲ ἡ μητρυιὴ ἀπίκετο, τήν τε χροιὴν ἠλλάξατο, καὶ ἱδρώειν ἄρξατο, καὶ τρόμῳ εἴχετο, καὶ ἡ καρδίη ἄνω ἀνήλλετο, τὰ δὲ γιγνόμενα ἐμφανέα τῷ ἰητρῷ τὸν ἔρωτα ἐποίεε.

CAPVT XVI.

De armis ancilibus vetus religio explicata: Tacitus & Suetonius illuſtrati.

MAGNA religione olim & ſingulari ceremoniâ Arma ancilia fuerunt, quæ cælo delapſa tamquam pignus imperij à

Roma-

Romanis ſeruabantur. Eâ quotannis ſtato tempore per ſacerdotes aliosque primores vrbis quos Magiſter Saliorum dilegiſſet per vrbem circumferebantur, ac demum certo die condebantur. Id fiebat menſe Martio. explicantque hunc ritum Dionyſius lib. II. & Plutarchus in Numâ. Ceterùm ijs diebus omnibus quibus ancilia mouebantur, tanta religio homines, vel ſuperſtitio potiùs, habebat, nihil vt publicè geri, non arma capi, non caſtra moueri, non iter ſuſcipi fas eſſet: & qui eam conſuetudinem migraſſet, ſacer improbuſque haberetur, tum etiam quod egiſſet infelix infauſtumque capiti eius crederetur. Ad hunc morem pertinet Taciti locus Hiſtor. I. *Fuere qui proficiſcenti Othoni moras religionemque nondum conditorum ancilium adferrent: aſpernatus omnem cunctationem vt Neroni quoque exitioſam, & Cæcina iam Alpes tranſgreſſus extimulabat.* & Suetonij libro VIII. *Expeditionem autem impigrè & praeproperè ſuſcepit, ſed & motis necdum conditis ancilibus.* Nam quòd eruditiſſimus Turnebus cenſuit morem fuiſſe vt Romani duces ad bellū profecturi irent priùs ad templum Martis, atque ibi motis ancilibus dicerent, Mars vigila, deinde arma iterùm conderent: Othonem quidē igitur mouiſſe arma, non condidiſſe, idque religioſum habitum: logi ſunt. neque aliud in eâ re fuiſſe, quàm id quod poſui, docet Liuius lib. XXXII. *Statiua deinde ad Helleſpontum aliquamdiu habuerunt, quia dies fortè quibus ancilia mouentur religioſi ad iter inciderant. Jidem dies P. Scipionem propiore etiam religione, quia Salius erat, ſeiunxerant ab exercitu.*

CAPVT XVII.

Stichus Plauti emendata.

SCENA, Quiſnam obſecro?
Quid ego, cui miſero medullam ventris percepit fames

Lego, *perrepit fames.* —— *age tu ocyùs*
Pinge, humum conſperge ante ædis.

Scribo, *Tinge humum.* Horat. *vino tinget pauimentum ſuperbo.*

Alij piſces depurgate quos piſcator attulit.

Fortè, *piſcato rettuli.* Loquitur enim puer ipſe qui à piſcatu cum piſcibus redierat.

CAPVT XVIII.

Suetonij lib. I. quædam à libro veteri reſtituta.

SVETONII trium librorum vetuſtum & nimium bonæ notæ exemplar in Vaticano adſeruatur. In eius primore libro quod dignum adnotatione viſum fuit, hoc capite dabo. Cap. XXIV.

Craſſum Pompeiumq; in vrbem prouinciæ ſuæ Lucam extractos compulit, vt detrudendi Domitij cauſſâ Conſulatum alterum peterent: perfecitque vtrumque, & vt in quinquenniū ſibi imperium propagaretur. Quâ fiduciâ, &c.

Alio & longè meliori verborum ordine ille vetus, *alterum peterent, & vt in quinquennium ſibi imperium propagaretur. Perfecitque vtrumque. Quâ fiduciâ.* Ibidem:

Ad legiones quas à rep. acceperat alias publico alias priuato ſumptu addidit.

Aberat à veteri hoc totum, *alias publico*: & puto ſupereſſe. Cap. XXV.

Galliam in prouinciæ formam redegit, eique in ſingulos annos ſtipendij nomen impoſuit.

Admutilatum locum ſic explet vetus, *eique* CCCC. *in ſingulos annos ſtipendij nomine impoſuit.* id eſt, quadringenties ſeſtertium. Verum id eſſe docebit Eutropius lib. VI. De Cæſare: *Galliæ autem tributi nomine annuum imperauit ſeſtertium quadringenties.*

Cap. XXXVIII.

Veteranis legionibus prædæ nomine in pedites ſingulos ſuper bina H-S, quæ initio ciuilis tumultus numerauerat, in equites vicena quaterna millia Nidedit.

Illud *in equites* abeſt à veteri, & planiſſimè ſententia repudiat.

CAPVT XIX.

Plautina Scena in Pœnulo emendata.

QVAM Scenam clariſſimus Sambucus Plautinæ Pœnulo à fine addidit, eam in Vaticanis libris & ipſe præſcriptam repperi. De cuius germanitate etſi ambigi poſſe video, tamē cuius cuius ea eſt, nō indignam certè iudico è quâ monſtra aliquot lectionum leui manu tollamus. Primùm autem animaduertendū, vniuerſam Scenā Iambicis trimetris ſcriptā, & ſic diſtinguendam:

Quam rem agitis miles; qui lubet patruo meo
Loqui inclementer, ne mirere mulieres
Quòd eum ſequuntur, modò cognouit filias.

atque ita deinceps.

Suas haſce eſſe amiſſas. LV. *Hem quòd* v.

Vaticani, *eſſe ambas.*

Vtrum is eſt nouelle nouellicus in ſeruitute.

Portenta verborum! Scribe, *Vtrumuis eſt vel leno vel Lycus.*

Ita enim ſuperiori Scenâ: *Quis hic eſt?*
AG. *Vtrumuis eſt, & leno & Lycus.*
Aurum, argenteum, collum, lenoſtris res nunc debes ſimul.

Opti-

Optimè Vatic. *leno tris r*— id eſt, tres.

— pa— t— i me purgatum volo.

Scribo, *paue.*

——— aut auri mihi reddas omnia.

Vatic. benè, *reddas minam.*

Aurum cras ſat referam tuum.

Lego, *cras at te referam.* pro, ad te. Reliqua errata lector tua ſponte aduertes.

CAPVT XX.

In Propertio paucula animaduerſa.

QVOD in Propertij omnibus libris legitur Eleg. XVIII. lib. III.

Tu quoque qui æſtiuos ſpatioſiùs exigis ignes,
Phœbe, moratur æ contrahe lucis iter.
Nox mihi prima venit, primæ data tĕpora noctis:
Longiùs in primo Luna morare thoro.

eripi mihi difficile poteſt quin perperàm & tranſuerſo ordine legatur, potiuſque Propertius ſcripſerit,

Nox mihi prima v. p. d. t. n.
Phœbe m. c. l. i.
Tu quoque qui æſt. ſ. e. i. Sicut eiuſdem Elegiæ verſum illum,
Teſtis ſiderea torta corona dea. retrahendum inferiùs iudico poſt illum;
Et quibus impoſuit, ſoluit mox vincla libido,
Teſtis ſideree t. c. d. altero illo, *Contineant n. o. p. f.* ſuperiùs in eius locum ablegato. Hoc enim dicit, Quā facilè amor ſoluatur quem ſola libido iunxit, teſtatur Ariadna illa, cuius à Theſeo deſertæ corona in cælo adſpicitur. Sed hæc docti iudicabunt.

Eleg. XXV. lib. II.

Vidiſtis quandam Argiuā prodire figurā,
Vidiſtis noſtras: vtraque forma rapit.

Lego, *Vidiſtis noſtra.*

Ibidem:

Vidiſtis pleno teneram candore puellam.
Vidiſtis fuſco: dulcis vterque color.

Fuluij & Mureti liber, *ducis vterque.* optimè, id eſt, delectat.

Eleg. XXVI.

Quæque tibi excepit iam Dea leucothoë.

Benè libri, *iam Dea.*

Ibidem:

Et tibi præ inuidiā Nereides increpitarent.

Libri, *Et tibi ob inuidiam.* Eleg. XXVII. porrò quæ in vulgatis eſt, libri antiqui coniunguntur cum priori, idque approbo.

Eleg. XXVIII.

Munera Dianæ debita redde choro.

Veteres, *redde choros.* rectè. Nam in Dianæ honorem accenſis tædis ſaltare ſolent. Propertius:

Cum videt accenſis deuotam currere tædis
In nemus, & Triuiæ lumina ferre deæ.

Eleg. XXXII.

Hoc vtinam ſpatiere loco, quocunque vagaris
Cynthia, ſed tibi me credere fama vetat.

Fuluij & Vatican. *quodcunque vacabis.* Farn. diſertè, *vagabis.* idque rectum. Antiqui promiſcuè, Vago & Vagor dixerunt. Vide Nonium.

Nam quid Præneſtis dubias ô Cynthia ſortes.

Vatic. Farneſ. *quid Præneſti.*

CAPVT XXI.

Truculentus percurſa.

SCENA, Ite, ite:

Bonorū hamaxagogæ Satinne qui amat, &c.

Ex libris ſcrib. *Bonorum exagogæ.*

Qui bona ſua pro ſtercore habet, foras iubet ferri, metuit
Publices, mundiſſimum ſit.

Lego, *mundiſſimus ſit.* Ludens ait amatorem metuere Ædiles quibus cura viarum & publicæ munditiei erat, ideoque mundiſſimum ſuis in rebus eſſe.

Abundat. at hoc ſaltem ſeruat ° vbi ea eſt apparet. huic des.
Quantumuis, nuſquam apparet.

Vatic. *ſaltem ſeruat mecum illi ſubeſt apparet.* cuius veſtigia vnà cum ſententiâ ſecutus emendo, *ad hoc ſaltem ſeruat mare, quod illi ſubeſt apparet: huic des.* Mulierem meretricem mari comparat, magis etiam voracem eſſe adductis dein cauſſis oſtendit.

Iubeo vos valere. PH. *noſter Geta.*

Vaticani, *vos ſaluere.* Paullò antè:

Velut meretrix meum herum miſerum ſuâ blanditiâ intulit
In pauperiem.

Scribo, *Impulit in paup.*

Adde iſtoc iam herclè ego te hic hac offatim offutiam.

Lego, *offatim confuciam.* ſiue, *conficiam,* v pro i.

Si tu ad legionem bellator clues, at ego in culinâ clueo.

Veteres, *in culinâ aue:* alij, *aues.* Rouerii cod. *ares.* & id germaniſſimum arbitror. Ares Græcè Mars.

Scenâ, Dare ſoleas:

Num quidpiam auarū mutat mores mulierum?

Vatic. *auarum vt ad mores.* perſpicuè verum.

Scenâ, Mirum videtur:

Lepide mecaſtor nuncias, ſed dic mihi:
Habent? ST. Paraſitum te fortaſſe dicere.
AST. Intellexiſti lepide, quid ego dicerem.

I[illegible]o corrig. *Haben?* ST. *πῶς οἶμαι te fort eſſe.* A[illegible]t enim Plautus in hac fabulâ abuti Græcas voces. Sententia quid[illegible] concinna e[illegible]t. Meretricula principio de obſonio ſolicita, ſiue quo friget Venus, Haben'?inquit: ille autem ruſticellus vt catú ſe & facetú faceret, occupás reſpondere; Intellego, inquit, de cibo quæris: ego verò ad eam rem habeo.

Scenâ, Egóne tibi:

Pro fiuolo. CA. *pro filiolo.* DI. *ſ obſecro voſtram fidem.*

Error omnium librorum. Lege, ſub perſonâ Callicli *pro filiolo? dij obſecro voſtr.*

Scenâ, Blitea:

DI. *Mulier aſſum. profectu' ſt.* PH. *quid agitur voluptas mea?*

Lego & interpungo, *aſſum.* PH. *profectò is eſt: quid agitur?*

Idquaque interim futatim nomen commemorabitur.

Scribo *furatim*, ſiue *furtim*, ex ſententiâ.

CAPVT XXII.

Nonius Marcellus emendatus.

VERSVS Attij apud Nonium, in Seges, leguntur tentati ab eruditiſſimo Iunio, quorum partem corrigendam cenſeo ſic:

Fortè ante auroram radiorum ardentiũ indicem
Cùm è ſomno in. ſ. agreſtes cornutos cient
Ut rorulentas terras ferro, roſidas, &c.

Corn[illegible]tos vocat boues, *ἐπίθετον* pro re.

In Nubentes.

Nubentes veteri lege Ro. aſſes tres ad maritum venientes ſolebant ferre, atque vnum quem in manu tenerent tanquam emendi cauſâ marito dare: alium quem in pede haberent, in foco Larium familiariũ ponere: tertium in ſacciperione cùm condidiſſent cõpito vicinali ſolere reſonare.

Omnino legend. *ſolere donare.*

In Portulaca.

Varro Diſcipl. lib. VIII. *Manducata portulaca citò tollit.*

Puto leg. *ſitim tollit.*

In Lurcones.

Pomponius Syris: Lapatium nullum veſcebatur, lardum lurcabat lubens.

Lego, *nullus veſcebatur.* Nullus pro Non, Comicorum more. In Vi[illegible]lantes.

Vitulantes veteres gaudentes dixerunt, dictum à bona vitæ commodo.

Fortè, *à boue vitæ commodo.* Nam antiqui Italum vel vitulum, bouem dixerunt, & quòd eum in lætis rebus mactarét, tractum inde Vitulari. Macrobius tamen deriuat à Vitulâ Deâ quæ lætitiæ præeſt.

In Delirate.

Lucill. Quapropter deliro & cupidè officium fungor ruderum.

Vetus Vatican. *fungor ruberum.* Lego. *fungor Iberum.* Nam Lucillius in Hiſpaniam cum prætore profectus.

In Circus.

Accius Andromeda: Quot luna circulos annuos inſtituit.

Vatic. *anno in curſu inſtituit.* lego, *annuo.*

In Inuolare.

Lucill. l.xxx. Inde tamno ritu oculiſq; inuoluem.

Scrib. *ocul oſque inuolem.* pro oculos.

In Vituperare.

Lectum eſt autem & vitium dare, hoc eſt vnicuique rei culpam ampliare.

Lego, *culpam applicare.*

In Lictores.

Lictoris proprietatem à ligando dictam vetuſtas putat: ita enim carnificis officium antiquitus fungebatur.

Emendo, *Ij enim c.o.a. fungebantur.*

In Proletarij.

Tunc Marcus præco primũ proletarios armauit.

Legendum, *Marcius Prætor.* In Euallare.

Titinnius Prælia: Quã ego hodie extorrem hanc domo faciã pilatricem pallia euallauit: ô pulchrè.

Scrib. puto, *Quia e.h.e.h.d.f. pilatricem pallij, euallauero pulchrè.*

In Minitabiliter.

Attius Ænea: Gallei voce canorâ fremitu peragrant minitabiliter.

Lego, *Gallei voce.* Loquitur de Gallis matris Deûm.

In Profligare.

Profligare verbũ paßiuũ ad vſum trahi cœptum.

Emendo, *paßim ad vſum.*

APPROBATIO.

Omnia ſincera ſunt, neque quidquam habet quod offendere poßit pium ac Catholicum lectorem.

Waltherus vander Stegen S. Theol. Licentiatus & Eccleſiæ Antuerpienſis Canonicus.

IVSTI LIPSI
EPISTOLICARVM QVAESTIONVM
LIBRI V.

IN QVÎS

AD VARIOS SCRIPTORES PLERAEQVE AD T. LIVIVM

NOTAE.

AD AMPLISSIMVM BRABANTIAE CANCELLARIVM.

Qvæsivi, Vir amplissime, cui libri huius munus deferrem: nec inueni cui magis vellem, cui magis deberem, quàm tibi. Vellem, quia vnus eximiè inter Belgas intellegis hoc genus antiquæ doctrinæ, & quia intellegis, amas: deberem autem, propter illuſtres & in ore omnium virtutes tuas. Et virtutes dico publicas priuataſque. Multos iam annos in ſummo iſto patriæ tribunali quaſi clauum Iuſtitiæ tenes. tenes autem ita, vt, quod admirabile ſit in tam variâ & in diffuſâ iuriſdictione, effugeris non ſolùm querelas bonorum, ſed etiam calumnias improborum. Meritò. amant enim homines te, quia hominem in iure deponis: & libenter acquieſcunt decretis tuis, quia tu Iuſtitiæ non excedis. Iubet illa ſententias æquabiliter promere? tu promis. nihil tribuere gratiæ, aut metui? non tribuis. premere noxios, tegere innocentes? tu facis. nec vnquam ſalutarem dextram tuam aut bonis defuiſſe ſenſimus, aut malis adfuiſſe. Iam verò antiqua & ignota propè huic ſæculo laus incorrupti tribunalis, propriè eſt tua. Abſità ſcriptis meis vanitas: ſed meherclè prodeat animoſus ille corruptor Macedo, aut alter Epirotes: ſcient mirabunturque etiam Belgicam habere Fabricium & Curium ſuum. Et hæ quidem virtutes in publicum ſpectant: ſunt aliæ domeſticæ, & penatium, vt ſic dicam, tuorum. de quibus cùm dicere admiratio mea iubeat, vetat modeſtia tua. & parebitur potiùs tibi. Tu tantùm, Vir maxime, libens volenſque accipe hoc litterarium munus, animi mei & virtutis tuæ teſtimonium. quod æternum fortaſſe non erit; ego tamen mitto, tamquam futurum. Louanij. a. d. xv. Kal. vii^bres. ∞. Iↄ. lxxvi.

AD LECTOREM.

POST Cornelium Tacitum editum & Antiquas, ſuſtinui me paulliſper à ſcribendo: & haud ſcio, Lector, an potius fuerit etiam nunc abſtinere. adeò non ſolùm tempora iniqua litteris ſunt, ſed etiam iudicia hominum. Vtinam fallar! ſed vt hæ res fluunt, Domitiani edicto opus non erit; bonæ artes breuî in exſilium ibunt ſuâ ſponte. Ego tamen in mediis turbis, Quæſtiones has Epiſtolicas quaſi è quercu exſculpſi; ita inſcriptas veterum aliquot exemplo. nec ſcio an titulus operi planè reſpondeat: vel potiùs, ne mentiar, non reſpondet. pleraque enim adfirmamus, non quærimus, & verius fuerat Epiſtolicæ Correctiones. Sed de titulo, non eſt tanti: rem vide. Vt in Antiquis meis nuper pluria Plautina, ita hîc adſperſi Liuiana. occaſione libri veteris apud me, quem cum curâ inſpeximus, cum fide expreſſimus. & erit, ſi Muſæ annuent, vt eius auxilio in principe hiſtorico breuî conemur maiora. Hæc te rogo. Primum, ſi in his mille, & quæ excurrunt, emendationibus, pauca aliquot vel dubia videbuntur, vel non bona: ignoſcas, hactenus, ſi meliorum maior ſit numerus. Deinde autem, cùm iudicare de Notis noſtris voles: ne graue ſit diuertere ad ſcriptorem ipſum, & cum eius lectione correctionem noſtram componere. Non rarò enim res magnas monemus vno verbo, quæ fugiunt Lectorem feſtinantem & quaſi fugientem. Vt autem pictura idoneo loco poſita lumen ſuum accipit: ſic Obſeruationes noſtræ illuſtrantur collatæ ad libros. Quod ſupereſt, ſeruaui Laurentium illam legem, Nequid alienũ tollerem in armum. ſciens quidem. nam tale quid ſi peccatum à me eſt ſine dolo: litem aut vim fieri veto, & quiſque habeat res ſuas. Illi qui ſcriptorem aliquem, quaſi rem mancupi, poſſident, & tangi cum ab altero iniuriam ſuam putant; aut qui fremere & indignari ſolent eadem in mentem veniſſe nobis: non me mouent. Credo enim illis ſolis fontes Muſarum pateant: nobis etiam riuuli ſint oecluſi. aut ſi Troianis ſui dij, non ſint & Græcis. Aequiùs Aiax ille apud Pacuuium:

De virtuted ego cernundi do poteſtatem omnibus.

Quod felix & fauſtum ſit, hodie xxix. meum natalem adſpicio. teſtor Naturæ meæ deum, in ijs quæ edidi queq; edam, ſi minùs conſpicua doctrina, at certè ingenui animi notæ ſemper comparebunt. Concludam Epiſtolam verſu:

Si quiſquam eſt, qui probari ſe cupiat probis,
Oratione, vitâ, ſcriptis denique:
In his audacter nomen profiteor meum.
A puero eductus, doctus, liberaliter;
Mores maiorum ſimul & doctrinam inſtiti.
Amico amicus, beniuolenti beniuolus,
Ingenuæ frontis, oris & cordis probi,
Ad gloriam graſſatus verâ ſum viâ.

Nec

Nec ego iſtos mores nôui ſæculi noui,
Suſpicioſos, fraudulentos, duplices:
Qui fronte hilaro, corde triſti obambulant;
Qui gaudent, ſiquid alteri euênit mali;
Qui mærent, ſiquid alteri euênit boni.
Quos placitum eſt, laudant; quos placitum eſt, vituperant:
Verône an falsò, cicum non interduint.
Procul hæc à nobis. edepol haut dicam dolo,
Tales inimicos mî, quàm amicos malui.
Placet vera virtus. „ Virtus rebus omnibus »
Anteit profectò. non peribit, cùm perit, »
Quem penes eſt virtus. Virtus'ſt immortalitas. »
Poſtinde cùm iam flos ætatis ſurgeret,
Et ſpatia extrema ingrederer adoleſcentiæ:
Magis magiſque impendioſè litteras
Amare occœpi, aſſiduus legere, ſcribere.
Cùm intereà, vterque demoritur parens, loci.
Ego hanc occaſionem ad ſtudium Muſicum
Eſſe ratus, concepi iter ad oras Italas,
Germaniamque in terram, & terram Galliam
Quaſi ad mercatum litterarum pergere.
Concepi, perfecique. dîs eſt gratia,
Lætitiam peperit, parietque, hic mihi labos.
Deinde autem ſcripſi. ſcripta diuolgata ſunt
Amicûm ſuaſu, non meapte audaciâ.
Tamen, vt nunc res eſt, haut me famæ pænitet.
At vos fauete, & date creſcendi copiam
Ingenijs quæ ſe publico applicant bono.
Si nullius famam vnquam læſi per iocum,
Si nullius ſublegi ſcripta per dolum,
Neque lites vllus vnquam aut pugnam cœpij:
(Nec id qui faciunt, dico palàm, mihi placent)
Æquum eſt ab æquis me par impetraſſere.
Ab iniquis porrò, haud æquum eſt, æqua poſtulem.
Valeant iniqui, & mali habeant magnum malum.

INDEX EPISTOLARVM
LIBRI PRIMI.

Ep. I. IACOBO CVIACIO, I. C.
II. IOSEPHO SCALIGERO, IVLI F.
III. CAROLO SIGONIO.
IV. IOACHIMO CAMERARIO.
V. IANO LERNVTIO.
VI. M. ANT. MVRETO.
VII. LVDOVICO CARRIONI.
VIII. IOSEPHO SCALIGERO, IVLI F.
IX. STEPHANO PIGHIO.
X. VICTORI GISELINO.
XI. FRANCISCO ROALDO.
XII. LAEVINO TORRENTIO.
XIII. CAROLO LANGIO.
XIV. IANO LERNVTIO.
XV. PETRO PYTHOEO.
XVI. AVGERIO BVSBEKIO.
XVII. CHRISTOPHORO PLANTINO.
XVIII. CLAVDIO PVTEANO.
XIX. PETRO DANIELI.
XX. ANTONIO OISELO.
XXI. IOSEPHO SCALIGERO, IVLI F.
XXII. PETRO PYTHOEO.

IVSTI LIPSI
EPISTOLICARVM QVAESTIONVM
LIBER PRIMVS.

EPISTOLA I.

IVSTVS LIPSIVS IACOBO CVIACIO, IC.

IN Pandectis, Cuiaci, tangi video morem antiquũ, nec mihi penitùs perſpectum, nec vulgò cognitum. De quo tamen iudicium meum ſuſpenſâ manu proferam: ſi non aliud, vt eliciam tuum. Tit. de Pœnis. LXXVIII. Calliſtratus ait:

Solent quidam qui vulgò ſe Iuuenes appellant, in quibuſdam ciuitatibus turbulentibus ſe adclamationibus popularium accommodare. qui ſi ampliùs nihil admiſerint, fuſtibus cæſi dimittuntur, aut etiam ſpectaculis eis interdicitur. quòd ſi ita correcti in eiſdem deprehendantur, exſilio puniendi ſunt.

[illegible] Qui iſti iuuenes? Et ſanè, puto eos pertinuiſſe ad Circum & Theatra. Ait enim: *aut etiam ſpectaculis interdicitur.* Cùm autem in ſpectaculis variæ partes & ſtudia populi eſſent, huic hiſtrioni, aut illi aurigæ fauentis; quæ ſæpè in apertam ſeditionem deſierunt: fuiſſe quoſdam quaſi duces theatralium motuum, qui in quaque factione ſigniferi eſſent turbarum & clamorum. Quorum alij vulgò Iuuenes dicti ſint, ſortaſſe & alij Veteres. Res tota originem habuiſſe videtur à Nerone, de quo Suetonius:

Captus modulatis Alexandrinorum laudationibus, plures Alexandriâ euocauit. Neque eò ſeguiùs adoleſcentes equeſtris ordinis, & quinque ampliùs millia è plebe robuſtiſſimæ iuuentutis vndique elegit, qui diuiſi in factiones, plauſuum genera condiſcerent, (bombos, & imbrices, & teſtas vocabant) operamque nauarent cantanti ſibi. [illegible]

Similia Tacitus, qui iuuenes Auguſtanos dictos eos ſcribit. Nec dubito quin hinc cauſſa Iuuenum appellationis. Marmor eſt Capuæ:

TI. CLAVDIO
TI. F. PAL
RVFINO. EQVO
PVBL. PRAEF. FABR.
II. VIR. Q. HONORE
QVINQV. IVVENES
AVG. PATRONO
QVORVM. HONORE
CONTENTVS. IMPENSA
SVA POSVIT

Id eſt, * *Iuuenes Auguſtani*, vel *Auguſtales*. De hiſdem inſcriptio hæc eſt Lanuuij: ** Et ſi hoc quoque cognomen ad II. viros referri poteſt, ſine dubio.*

M. AVR. AVG. LIB.
AGILIO. SEPTENTRIO
NI. PANTOMIMO. SVI
TEMPORIS. PRIMO. SACERDO
TI. SYNHODI. APOLLINIS. PA
RASITO. ALVMNO. FAVSTINAE
AVG. PRODVCTO. AB. IMP. M.
AVREL. COMMODO. ANTONI
NO. PIO. FELICE. AVGVSTO
ORNAMENTIS. DECVRIONAT.
DECRETO. ORDINIS. EXORNATO
ET. ALLECTO. INTER. IVVENES
S. P. Q. LANIVINVS

Et alia:

COLLEGIVM IVVENVM BRIXIANORVM.

Poſui & alios fuiſſe, qui contrariâ appellatione Veteres ſint dicti: ſed ambigens. Aliquid ſuggerebat lapis, qui Spoletij:

M. SEPTIMIO
M. F. HOR.
SEPTIMIANO
EQVO. PVBL. IIII. VIR. I. D.
PRAEF. FABR. ROMAE
DEC. IV. SCAMILLAR.
OPERAE. VETERES
A. SCAENA. PATRONO. OB
MERITA. EIVS. L. D. D. D.

Nam operæ à ſcenâ, vt Tacitus Annali I. *Opera à ſcenâ.* *Percennius quidam erat in caſtris dux theatralium operarum, procax linguâ, & miſcere cœtus hiſtrionali ſtudio doctus.* *Tacitus explicatus.* At quod in alio lapide prope Æmiliam eſt, CVRATORI. LVSVS. IVVENVM. dubito an referendum ad ludicrum Troiæ ſit. Etiam aliâ ſignificatione, nec tritâ, Iuuenes reperio, pro militibus, vt videtur, ſiue iuuentute militari. *Iuuenes pro militibus.* In Epiſtolâ Gordiani Imp. ad Senatum: *Inuitum me P. C. Iuuenes quibus Africa tuenda commiſſa eſt, ad imperium vocarunt.* Iterumque in eiuſdem vitâ: *Appellato igitur Gordiano Imperatore, Iuuenes qui auctores huius facinoris erant,*

ſtatuas

ſtatuas Maximini deiecerunt. Quo ſenſu Iuniores Auguſtinus dixit lib. III. de Ciuit. cap. vlt. de militibus qui peſte abſumpti: *Tunc Vticæ ex triginta millibus Iuniorum quæ ibi erant, decem remanſiſſe confirmant.* Intellegit enim Romanos, qui ad præſidium Africæ ibi relicti, vt ex Oroſio alijſque clarum. Etiam in lapidibus Iuniores mihi lecti: ſed quod cognomen & diſcriminis nota fuit inter VI. viros. quorum, alij Seniores, alij Iuniores. Mediolani lapis:

Iuniores & Seniores ſeuiri.

Q. VITELLII. SATVRNINI
VITELLII
VERANIVS. ET. CONSTANS
VI. VIR. IVNIORES
PATRI. OPTIMO

Ibidem:

P. VALERIO. P. L. PAL.
TACITO
VI. VIR. SENIORI. ET
AVGVSTALI.

Et ſæpius alibi. Nec aliud ſuper hac te legi. Tu Iac. Cuiaci, fatente inuidiâ, princeps Ic. torum, aut doce me errantem, aut confirma rectè ſentientem.

EPIST. II.

I. LIPSIVS IOSEPHO SCALIGERO IVLI F.

AVSONIANAS lectiones tuas, mi Scaliger, vidimus. Quæris quid ſentiam? quod olim in te abſimili Pontius: Scripta tua paucorum hominum ſunt. Nec omnes capiunt, nec omnes capiuntur.

Μόνοις γὰρ ἡμῖν ἥλιος
καὶ φέγγος ἱλαρόν ἐστιν
ὅσοι μεμυήμεθα.

Sed in Auſonij, non rectè habere hic locus videbatur.

Auſonius emendatus.

Solæ memoriæ negotium ſparſa colligere, & integrare lacerata. quod ridere magis, quàm laudare poſſis. pro quo ſi per Sigillaria in auctione venires, neque Afranius nauci daret, nec Stichum ſuum Plautus offerret.

Cur enim tam vilis Plauti Stichus, vt cum Afraniano nauci cõparetur? Vide ne cõiectura, quæ mihi legẽti ſub manu, quod aiũt, nata eſt, vera ſit, *nec cicũ ſuum Plautus* Et verò adluſit Auſonius Plauti locũ Rudente:

Plauti Cicum.

Eluas tu an exungare cicum non interduim.

Gloſſa veteres correcta.

Cicum, leue quiddam, vt Hilum. Laudas ex tuis Gloſſis, Cicum ῥοᾶς ὑμὴν. in Gloſſario H. Stephani reperio *Cicum* χύκκοκκος, vitioſè pro χοῦ, κόκκος. Quod Græci οὐδὲ χοῦ, Latini, nec cicum: & κόκκος eâdem notione apud Græcos. Timon ſyllographus:

Πτωχὸς μὲν φρένας εἰμί, νόος δέ μοι οὐκ ἔτι κόκκος.
Exſenſum mihi pectus, & haud hilum mihi mentis.

De Manilio fac promiſsa appareant: vnicè autem de Plauto. Verè dicam. aut tu nobis eum ſcriptorem putum putum date, aut nemo poteſt.

EPIST. III.

I. LIPSIVS CAROLO SIGONIO V. C.

LIVIVM manuſc. C. Sigoni, his diebus è mediâ morte eripui, modico pretio è veſpillonum manibus extortum. Non poſſum aliud dicere in eâ emptione quàm deos mihi adfuiſſe. Perbonum enim exemplar eſt, &, vt ex notis aliquot eius linguæ coniecturam ineo, ex Hiſpaniis olim aduectum. Caroli Viruli fuiſſe titulus ait, illius, quem acerbè Eraſmus exagitauit. Aude mihi credere, Sigoni: taræ ex tuis libris, taræ ex Vallæ aut Rhenani emendationes ſunt, quas non reperiam in iſto. Non paucæ & præter illas eruuntur: quas tamen modicè coniecturis adiuuemus. Specimen & quaſi guſtum tibi dabo hæc pauca.

In Liuio quatuor loca reſtituti.

Lib. XXVI.

I. *Tribunos plebis appellauit flamen. vetuſtum ius ſacerdotij repetebat: datum id cum togâ prætextâ, & ſellâ curuli C. Flaminio eſſe.*

Quis iſte Flaminius, qui ſolus legem faciat? rectè vetus, *& ſellâ curuli, & flaminio.* Nam Flaminium, ſacerdotium ipſum.

Lib. XXVIII.

II. *Teſſeram veſperi per caſtra dedit, vt ante lucem viri equique pranſi eſſent, armatus eques frenatos ſtratoſque teneret equos.*

Ait, *viri equique pranſi.* Nouũ verò vt etiam equi prandere dicantur. Vetus, *viri equique curatæ pranſi.* Lego, *curati & pranſi.* hoc ad viros, illud ad equos rettulit.

Lib. XXIX.

III. *Quando igitur adoleſcens quid ſentires non diſsimulaſti, vicarium tibi expediam, cui tu arma equumque & cetera inſtrumenta militiæ tradas, & tecum hinc extemplò domum ducas, exerceas, docendum cures, equo tradito armiſque.*

Iam antè lineâ dixerat, *equum armaque tradas*: addit iterùm, *equo tradito armiſque*. benè mehercle & ſolicitè monet Scipio. Sed gloſſema eſt, quod non reperias fine libro. Abeſt à veteri *tradito*. rectiſſimè. Docere equo, docere armis, eleganter. & duo Scipio edixit, vt traderent arma & equos: deinde vt iuuenes illos

illos equeſtris militiæ ignaros, docerent vti equo, & armis ad equum.

Lib. XXI.

IV. *Seruati Coſ. decus Cœlius ad ſeruum natione Ligurem delegat. Malim equidem de filio verum eſſe, quod & plures tradidere auctores: ſeruum fama obtinuit.*

Certè falſum. communis enim fama de filio, non ſeruo: & ita ſcriptores præter Cœlium. Benè igitur mſſ. *tradidere auctores ſet fama:* ſi tamen ablegatâ litterâ ad priorem ſyllabam legas, *& fans.* Vale.

EPIST. IV.

I. Lipsius Ioachimo Camerario.

CVR negem? laudari à te Ennianos illos verſus correctos à me ſum gauiſus. Petis vt illiuſmodi argumenti mittam alia, & nominatim ſi quid in Plauto. Euge immortalitate digne ſenex! túne in hac ætate & commorienti illo morbo tuo adhuc litteras? Videlicet quia prima optimè ceſſerunt, & magnus honos habitus eſt ſtudijs tuis. Parebo tamen: ſed cum Pythagoreâ exceptione, οὐ διδάσκων, ἀλλὰ κοινωνῶν. Vide ſis mihi hunc locum Plauti Rudente, Scænâ, Exi è fano.

Plautus Rudente correctus.

1. *Túne hic falſis virginales liberos parentibus*
Subiectos habebis, atque indigno quæſtu conteres?

Felles virginales.

Libri vett. *Túne hic fallis.* Scribo, *Fellis virginalis,* ſiue *felles.* Felles virginales appellat lenones, tracto conuicio à rapacitate eius animalis.

Idem, Perſâ:

Sequere hac. DOR. *ſcelesta felles virginaria.*

Felles pullaria.

Ita enim verſu illo perſonas diſtinguo. Sic apud Auſonium felles pullaria eſt, ſubulo Lucillij, à rapiendis pueris ſine pullis. Eruditus poëta, vt ſexcenta alia, ſumpſit à Plauto.

II. *Quis Marcus? Felles nuper pullaria dictus.*
Corrupit totum qui puerile ſecus.

In Plauti altero verſu legerim, *Sublectos habebis.* Nam ſublegere, ſurripere eſt. Tu iudicabis, cui Plautus nō minus debet, quàm Muſæ Latinæ Plauto. Quod extremâ epiſtolâ ais, in illo Varronis, *Perſarum montes, non atria diuitis Craßi,* malle te, *diuitis Crœſi.* quia præceſſit externa gens Perſarum, & vt ὑπερχίως tacitè Craſſum petat: propè eſt vt adſentiar. Super Gellij nomine liteni meritò rides: & eſt id reuerà, quod Varro ait, captiuum prœlium.

De Varroniano verſu contra Camerary.

EPIST. V.

I. Lipsius Iano Lernvtio.

QVID cenſes tu? non melius de Martiale Scaliger iudicauit, qui verſus eius candidos, numeroſos, plenos, Epigrammata multa diuina dicit: quàm ille, qui ſcurram de triuio appellat? Nollem excidiſſet viro magno hoc iudicium iudicij diſſimile. Nihil ad Catullum Martialis, ſcio: ſed & hoc ſcio, Epigrammata illa nec in triuio nata, nec omnia in triclinio. Multa fœda, obſcœna in Martiale: & mehercle in vno Catulli libello non pudiciora, ſed pauciora. Ignorat ſæculum illud, qui hoc accuſat. Sunt & ioci aliquot leues, vulgati, pueriles: ſed meliorum maior eſt numerus. Faceret è re litterariâ, ſi quis, more veterum Criticorum, delectum Epigrammatum eius haberet; & bonis adfigeret laudis notam, alijs culpæ. Potuiſſet hoc Douza noſter, qui poëtam illum non ſolùm feliciter expreſſit, ſed etiam correxit. Poſſes & tu, Lernuti; quem ſcio æmulari vrbanitatem & acumen Martialis, ſed numeris Catulli. Siquid tale vnquam cogitabis, vide ſi vſui tibi eſſe poterūt hæ Notæ.

Martialis complures loci emendati & explicati.

Libro XIV. qui Apophoreta. In Lemmate, Batrachomyomachia.

Perlege Mæonio cantatas carmine ranas, 1.
Et frontem nugis ſoluere diſce meis.

Iunij Anglicanum exemplar, *Et frontem forris:* emendat ipſe, *formis.* ſed verum erit, *foris.* Foriæ quid ſint vide in Nonio. vſurpantur, vt quiſquiliæ, burræ. Varro: *Quintiporis Clodiani forias ac poëmata gargaridians dices, ô Fortuna, ô fors Fortuna.*

Lemmate, Corculum.

Pauper cauſidicus nullos referentia nummos II.
Carmina cum ſcribas, accipe cor quod habes.

Lego, *cor quod abeſt.* Cor non habere dicitur, qui deſipit. quod facere ait cauſſidicum pauperem, qui verſus potiùs ſcribat, quàm cauſſas agat, ex quibus lucrum facere poſſit. Cor igitur, non cordato homini mittit. Notum de Scipione Naſicâ, cui cognomen à ſapientiâ Corculo.

Libro XIII. qui Xenia, Lemmate, Porphyrio.

Nomen habet magni volucris tam parua gigātis, III.
Et nomen Praſini Porphyrionis habet.

Idem Iunij liber, *Praſini Purpurionis.* Latet omnis lepor Epigrammatis in leui mendâ. ſcribe, *Praſinus Purpureonis.* Quid mirú, inquit, ſi parua volucris nomen gigantis [illegible] tat:

cùm

cum & Auriga factionis Praſinæ, Purpureo nomen habeat? Scimus fuiſſe factiones aurigarum, coloribus diſcretas, Ruſſatã, Praſinam, Venetã, Albam, ſiue Albatam. Contra rem igitur, vt auriga Praſinus vocaretur Purpureo, non aliter quã vt auicula, gigas. Simile eſt in illo Epigr. *Si Veneto Praſinóve faues, quid coccina ſumis? Ne fias iſta transfuga ſorte vide.* Sciendum autem, quempiam eius ſæculi celerem aurigã Purpureonem dictũ.

Factiones aurigarũ.

Libro VIII. Epigr. VI.

IV. *Archetypis vetuli nihil eſt odioſius Eucti*
Picta Saguntino cymbia malo luto.
Argenti furioſa ſui cùm ſtemmata narrat,
Garrulus, & verbis mucida vina facit.

Scribo, *Argenti fumoſa ſui.* vt Iuuenal. *Fumoſos equitum cum Dictatore magiſtros,* & Cicero, *Fumoſas imagines.*

Epigram. LII.

V. *Tonſorem puerum, ſed arte talem*
Qualis nec thalamis fuit Neronis,
Druſorum cui contigere barbæ.

Puto leg. *Qualis nec Thalamus fuit Neronis.* vt ſit nomen tonſoris Neronis. Lapis Romæ in æde Mariæ:

Thalamus nomen viri.

ANTISTIAE. OBSECRATIONI. FECIT ANTISTIA. FLORENTINA. ET. THALAMVS. CAESARIS. ET. SCANTIA. PRIMITIVA PARENTES. AEIVS.

Epigr. LVIII. in Artemidorum:

VI. *Cùm tibi tam craſſæ ſint Artemidore lacernæ,*
Poſſem te Sagarim iure vocare meum.

Non epigramma eſt, ſed ænigma. & quid eſt, Sagarim? Fortaſſe, *Sagarum.* Nec ſcio an ita dicti, qui munus aliquod theatrale fungerentur, de quibus inſcriptio iſta in Delphiniorum domo:

Quid Sagari.

IMP. CAESARI. DIVI. NERVAE. F.
NERVAE. TRAIANO. AVG. GERM.
DACICO. PONT. MAX. TRIB. POT. VIII.
IMP. IV. COS. P.P. OPTVMO PRINCIPI.
SAGARI. THEATRI. MARCELLI.
CVLTORES. DOMVS. AVG.

Vltrà nihil ſcio. Reperio ſanè Sagarios, vt in veteri illâ inſcriptione:

C TERENTIO. C. L. PAMPHILO
SAGARIO. POST. AEDEM. CASTORIS.

Item Sagariam facere in Appuleio & Ictis: ſed alio longè ſenſu, pro negotiatione ſagorum. Itaque nihil etiam extrico.

Lib. X. Epigr. XLV.

VII. *Alciden modò Vindicis rogabam*
Eſſet cuius opus laborque felix.

Malo, *Alcides.* nec enim Herculem ipſum Martialis rogabat, ſed alium cuius opus ille Hercules eſſet, apparet ex ſequentibus.

Epigr. LXXXVII.

Languidior noſtri ſiquando eſt Paullus Atili, VIII.
Non ſe, conuiuas abſtinet ille ſuos.

Lego, *noſter ſi quando.* de Paullo ad Atilium ſcribit.

Lib. X. Epigr. LI.

Quos Fauſtine dies, qualem tibi Roma Rauennã IX.
Abſtulit? ô ſoles, ô tunicata quies!

Tunicatam quietem doctiſſimus Iunius accipit, liberam ab operâ togatâ, quâ domi ſe continere, nec ſportulæ ſpe proſequi potentiores liberum eſſet. ſed aliò, me iudice, reſpexit Martialis. Nam in municipijs togam inducere vix ſolebant, tunicâ contenti. Martialis lib. I.

Quid quies tunicata.

Egiſti vitam ſemper Line municipalem,
Quá nihil omnino dulcius eſſe poteſt:
Idibus & raris togula eſt excuſſa Kalendis,
Duxit ad æſtates ſyntheſis vna decem.

Plinius ad amicum, qui rure agebat: *Quouſque regnabis? quouſque vigilabis cùm voles? dormies quamdiu voles? quouſque calces nuſquam? Toga feriata? liber totos dies?* Sic enim is locus corrigendus, lib. VII. Epiſt. Ita & Iuuen. intelligendus, Sat. III.

Pars magna Italiæ eſt, ſi verum admittimus, in quá
Nemo togam ſumit, niſi mortuus.

Epigr. LXII. Ad Ludimagiſtrum:

Sic te frequentes audiant capillati X.
Et delicata diligat chorus menſa.

Quid ſi legas, *chorus Muſæ?* & intellegas pueros deditos Muſis? quod videtur ad rem aptiùs quàm * *menſæ.*

** Quod retineri tamẽ poteſt. & pædagogia capi.*

Libro XI. Ep. VI.

Te volet inuictus pro libertate Camillus.

Magis ſententiam explebit, *præ libertate.* dicere voluit, Camillus te principem malet, quàm ſuam illam libertatem. XI.

Epigr. II.

Silius Arpino tandem ſuccurrit agello, XII.
Silius & vatem non minus ipſe tulit.

Fortè ſcribendum, *& vatem, non minor ipſe, colit.* quod ſanè argutũ erit præ illo vulgato.

Lib. I. Epigr. LXIV.

Quæris quis hic ſit? excidit mihi nomen. XIII.

Acuta Epigrammatis clauſula. Ludit in verbo Excidendi, & cùm oblitus nomen videatur, tamen ait ſe in ipſo id verſu ignarum poſuiſſe, & innuit, credo, illum verſum

Excidit verbũ ambiguum.

Fuſcos colores Galbanos habet mores,

vt verum huic homini nomen Fuſcus fuerit, aut Galba.

Epigr.

Epigr. LXXXVII.

XIV. *Chirurgus fuerat, nunc eſt veſpillo Diaulus,*
Cœpit, quod poterat, Clinicus eſſe modò.

Clinici medici. Lego, *quo poterat, Clinicus eſſe, modo.* Medicorum titulus erat Clinicus. Inſcriptio Aſiſij:

P. DECIMIVS. P. L. EROS
MERVLA MEDICVS
CLINICVS. CHIRVRGVS
OCVLARIVS. VI. VIR.

& hoc eſt quod Plinius ait, Hippocratem inſtituiſſe medicinam eam quæ Clinice vocatur. Clinicos à lecto conſtat dictos. in quo ludens Martialis ait, qui veſpillo erat factum eſſe Clinicum, quia ſcilicet Veſpillones mortuos efferunt in lecto.

Epigram. CXLVII.

XV. *Prætor ait, ſcis me Scorpo Thalioque daturum:*
Atque vtinam centum milia ſola darem.

Thallus, & Flauius Scorpus agitatores. Scribendum, *Thalloque.* eius Thalli mentio eſt in veteri inſcript. Romæ in ædibus Cecchinorum, de Diocle agitatore:

CENTVM. VICTORIAS. CONSECVTVS. EST. VICTOR. C. III. SINGVLARVM. VICIT. LXXXIII. ADHVC. AVGENS. GLORIAM. TITVLI. SVI. PRAECESSIT. THALLVM. FACTIONIS. SVAE. QVI. PRIMVS. IN. FACTIONE. RVSSATA. In eadem inſcript. & Scorpus nominatur, FACTIONIS. PRASINAE. VICTOR. ∞. XXV. ET. FLAVIVS. SCORPVS. VICTOR. II. XL. VIII.

Libro XII. Epigr. LXXI.

XVI. *Lintea ferret apro vacuus cùm vernula nuper*
Et ſupra Togulam luſca ſederet anus,
Atque olei ſtillam donaret Opelicus vnctor;
Nudorum tetricus Cenſor & aſper erat.

Vdi pro bibaculis. Omnino ſcribendū, *Vdorum tetricus.* id eſt, carpebat madidos & vdos, quique in balneis biberent. Sequentia clarè docent.

Libro V. Epigr. CXX.

XVII. *Ponetur digitis tenendus vſtis*
Nigra coliculus virens patella.

Lego, *digitus tenendus vnctis.* propter oleum quod coliculis ſuperfundi ſolitum.

Epigram. CXXIV.

XVIII. *Quid promittebas mihi millia, Gaure, ducenta*
Si dare non poteras millia, Gaure, decem?
An potes, & nō vis? rogo non eſt turpius iſtud?
I, tibi diſpereas, Gaure puſillus homo es.

In poſtremis verſibus neſcio quid non eſt meum. In Iunij libro, *Si* legitur, non *I.* Diſtinguo & lego, *An potes, & non vis, rogo? non eſt turpius iſtud Si tibi; diſpereas Gaure p. h. es.*

XIX. Lib. VII Epigr. XLIII. Ad Ouidium.

Quis Maximus Cæſonius, & quando condemnatus. *Maximus ille tuus, Ouidi,. Cæſonius hic eſt*
Cuius adhuc vultum viuida cera tenet.

Hunc verò damnauit, ſed tu damnare Neronem
Auſus es, & profugi, non tua fata ſequi.
Aequora per Scyllæ magnus comes exſulis iſti,
Qui modò nolueras conſulis ire comes.
Si victura meis mandantur nomina chartis,
Et fas eſt cineri me ſupereſſe meo,
Audiet hæc præſens venturaque turba, fuiſſe
Illi te, Seneca quod fuit ille ſuo.

eiuſdem rei eſt epigramma ſequens. Hiſtoriam huius damnati Cæſonij repperi apud Tacitum lib. XV. qui tamen emendationem à Martiali accipiet, vt iſte lucem ab illo. *At Cadicia vxor Sceuini, & Cæſennius Maximus. Italiâ prohibentur, reos fuiſſe ſe tantùm pœnâ experti.* vbi lego: *Cæſonius Maximus.* Damnatus fuit in Piſonianâ coniuratione: & hic ille, quem exſulem Ouidius ſecutus.

Libro II. Epigram. II.

Creta dedit magnum, maius dedit Africa nomen, XX.
Scipio quod victor, quodque Metellus habet.
Nobilius domito tribuit Germania Rheno,
Et puer hoc dignus nomine Cæſar eras.
Frater Idumæos meruit cum patre triumphos,
Quæ datur ex Dacis laurea, tota tua eſt.

Vetus Iunij, *Quæ datur ex chartis.* lego, *Cattis.* Suet. *Expeditiones partim ſponte ſuſcepit, partim neceſſariò. ſpontè, in Cattos: neceſſariò vnam in Sarmatas.* & pòſt: *De Cattis Dacisque poſt varia prœlia duplicem triumphum egit.* Verum eſt igitur. *Cattis;* eò magis quòd inquit, *Nobilius domito tribuit Germania Rheno.* Confirmandum hoc viſum fuit, quia doctiſſimo Belgarum Iunio, *Dacis* magis placuit.

Libro III. Epigr. XXV.

Ceſſatis pueri, nihilque noſtris XXI.
Veterno reſinaque pigriores.

Epigramma eſt in pigros nautas. cuius ſententia tota pendula eſt defectu, vt videtur, verbi. Sed lego, *nihilque moſtis.* nam in alijs libris eſt *noſtis.* Frequentia iſta veteribus. Fleſtis, Terſtis, Decreſtis, &c. apud ipſum Ciceronem in Verrinis; *Glebam non commoſſent.* Sequenti verſu lego cum Turnebo, *Vecientone aſinaque.*

EPIST. VI.

I. LIPSIVS M. ANTONIO MVRETO.

NARRO tibi, M. Antoni. Delectauit me emendatio Liuiana lib. XXII. *Liuius emendatus duobus locis.*

I. *Eos qui Cannuſium perfugerant mulierculo nomine Buſa, genere clara ac diuitijs, mœnibus tantùm tectiſque à Cannuſinis acceptos, frumento, veſte, viatico etiam iuuit. pro quâ ei muni-*

munificentiâ, poſteà bello perfe[illegible]o, ab Senatu honores habi[illegible]i ſunt.

Hæc lectio à Sigonij coniecturâ manauit. Nam libri & ſcripti omnes, & vul[illegible]ati, habent, *Mulier Paulla, nomine Buſa.* Glareanus hærere ſe fatetur. Nam Buſam huic mulieri nomen fuiſſe, non Paulam, Liuius infrà & Valerius item teſtantur. Sigonius ablegatâ voce ſcindit nodum, non ſoluit. At ego tranſpoſitâ litterâ rem extrico: *Mulier Apula, nomine Buſa.* Valerius lib. IV. *Itaque eiuſdem temporis femina, Buſa nomine, regionis autem Apuliæ ditiſſima.*

Eodem libro inferiùs:

II. *Supplicia.* *Et Q. Fabius Pictor Delphos ad Oraculum miſſus, quibus [illegible]cibus ſupplicationibuſque deos poſſent p[illegible].*

Liuius, qui apud me, *ſuppliciiſque.* præclarè confirmat & Sigonij Codex, qui *ſupplices deos* corruptè. Supplicium pro ſupplicatione ex Salluſtio vulgò notum.

EPIST. VII.

I. LIPSIVS LVD. CARRIONI.

DIC ſodes. auſus es hoc facinus? ludificari me? deſerere Lipſium, die tam feſto, iacentem hîc in villâ?

——vbi non homo, Sed campus atque aër.

Niſi tu homines cenſes collegas illos in menſâ noſtros: quos ſine fremitu non intueor, nuper terræ filios, nunc Mæcenates, Agrippas. Vide quæ via ad potentiam, ad opes ſit. *At me litterulas ſtulti docuere parentes.* Sed nondum omnium dierum ſoles occiderunt, aiebat olim Philippus: & hercle me iam iſta inania, niſi dum in oculos incurrunt, non mouent. Scio veram animi quietem à Deo primùm, deinde à ſapientiâ & litteris eſſe, quæ quoniam non apud iſtos, ſint Crœſi & Craſſi licet:

—— non hos Pactolus aureas
Vndas agens eripiet vmquam è miſeriis.

Cicero de legibus correctus. Fui his diebus in Cicerone de Legibus. Libro II. hæc notaui:

Mulieres genas ne radunto, néve leſſum funeris ergò habento. Hoc veteres interpretes Sex. Ælius, L. Acilius non ſatis ſe intelligere dixerunt, ſed ſuſpicari veſtimenti genus aliquod funebris: Ælius leſſum quaſi lugubrem eiulationem, vt vox ipſa ſignificat. quod eò magis probo, quia lex Solonis idipſum vetat.

Subeſt vitium. Primò Aelij & Acilij ſententiam confundit, & vtrumque de veſtimento funebri ſuſpicari ait: ſtatim diuidit, & Aelium, Ploratum, in[illegible]rpretantem facit. Pugnant iſta. niſi ſi poſterius alio de Aelio ſenſerit Cicero. quod non arbitror. Placet corrigi, *Sex. Aelius L. Acilius non ſatis ſe intelligere dixerunt, ſed Acilius ſuſpicari veſtimēti, &c.* voce Acilij inſertâ, quæ repetita elabi facilè ex ſcribentibus potuit. Dubitauit vterque ſuper ſignificatione Leſſi: ſed alter veſtem, alter eiulationem tamen interpretatus eſt.

Inibi:

Iam cetera in XII. de minuendo ſumptu tranſlata ſunt de Solonis ferè legibus. Extenuato igitur ſumptu tribus riciniis & clauis purpureis, & decem tibicinibus, tollit etiam lamentationem.

Quod de Riciniis ſcribit non omnes capiunt. ne ille quidem magnus Belgicæ Papinianus, Ræuardus. Accipiunt enim vulgò quaſi lex vetet non plures quàm tres feminas riciniis indutas in funere eſſe. Errant. Doceo primùm ex Varrone, cuius Fragmentum eſt lib. III. De vitâ P. R. *Vt dum ſupra terram eſſent, riciniis lugerent: funere ipſo, vt pullis pallis amictæ.* Ecce, Riciniorum vſus in luctu quidem, non tamen in ipſo funere, vt Varro ait, ſed Pallæ. Malè igitur Ricinia ad funus transferunt. Ratio etiam talis legis inepta. Si enim propinquæ riciniis indutæ: quid fiet ſi plures tribus ſint? & quidem eodem gradu, vt ſi filiæ. an tres tantùm riciniis induentur? Alia mens X. virorum fuit, vt equidem ſentio. Solonis lex funebris erat, quæ in Plutarcho legitur: Ἐναγίζειν δὲ βοῦν οὐκ εἴασεν, οὐδὲ συντιθέναι πλέον ἱματίων τριῶν. hoc poſtremum vertiſſe Romanos Solones puto, *trina ricinia.* hoc ſenſu, ne plus quàm tres veſtes cum mortuo aut conderentur, aut vrerentur. Scimus morem hac in re veterum. Homerus de Achillis funere Odyſſ. ω. *Quæſitum de ſententiâ legis è XII.*

Καίεο δ' ἔν τ' ἐσθῆτι θεῶν.

Apud Virgilium in Miſeni:

Purpureaſque ſuper veſtes velamina nota
Iniiciunt.

Suetonius in Cæſare: *Scenici artifices veſtem quam ex inſtrumento triumphorum ad præſentem vſum induerant, detractam ſibi atque diſciſſam iniecere flammæ.* Hieronymus lib. II. Epiſtolarum: *Cur mortuos veſtros auratis obuoluitis veſtibus? cur ambitio inter luctus lacrimaſque non ceſſat? an cadauera diuitum, niſi in ſerico, putreſcere neſciunt?* Feſti locus reſtabat, qui iuuare illorum mentem videbatur. non iuuat, ſi rectè diſtinxeris & legeris: *Ri[illegible]nium omne veſtimentum quadratum ij qui duodecim* *Feſtus emendatus.*

inter-

interpretati ſunt, eſſe dixerunt. Ver. togam quâ mulieres vtebantur prætextam clauo purpureo. id eſt, *Verrius, togam.* ita corrigo, cùm vetus ſcriptura ſit, *vir toga quâ.* Sæpè iſte abbreuiator, Verrij ſententias cum aliorum compo-

Confirmatio vulgata in Cicerone lectio. nit. quod & hîc. Quod ſcripſi ſuprà, *Mulieres genas ne radunto,* non dubitabis credo germanum eſſe Feſti Fragm. *Radere g·········· lege XI. id eſt, vnguib··········* Plinius. *Male homini tantùm, quas Priſci genas vocabant, duodecim tabularum interdicto radi à feminis eas vetante.*

Plinij gloſſema libro XI. cap. XXXVII. vbi vox *vetante* adiecta mihi ab imperito videtur. Nam interdicto hîc valet, cùm interdictum ſit. genus loquendi Salluſtio, Tacito, frequens. Hoc dixi, ne capere te Lambinus poſſit, qui, *genas ne carpunto,* temerè ex vno Seruio repoſuit. Radere genas Feſtus videtur interpretari voluiſſe, vnguibus cruentare, ſcindere.

EPIST. VIII.

I. LIPSIVS IOSEPHO SCALIGERO IVL. F.

QVAEREBAT à me nuper, ocelle Europæ Scaliger, adoleſcens doctus litteras veteres, quid in Varronis fragmento eſſent Aquilinæ pateræ? locum producebat, ex lib. 1. De vitâ pop. Rom.

Varro emendatus. *Item erant vaſa vinaria, ſini, cymbia, aquilinæ pateræ, gutti, ſextarij, ſimpuuium.*

Non mentiar. conticui. opinor & Varro ipſe, ſiquis rogaſſet. Abiit ille: ego conſideraui intentiùs, &, niſi me fallit, repperi. Lego enim, *cymbia, culignæ, pateræ.* Nugas agam, ſi te nunc doceam cauſſam erroris, adhæſiſſe litteram à fine vocis, factumque *aculignæ,* inde vulgatum illud. nugæ, inquam, iſta. ſicut & illud, Culignam Feſto vas eſſe potorium. nota hæc tibi. illud non nugæ, Liuio adſerendam eam vocem videri.

Lib. XXVI.

Et Liuius. *Qui curuli ſellâ ſederunt, equi ornamenta, & libras pondo vt ſalinum patellamque deorum cauſſâ habere poſſint.*

Nam vetus omnis lectio, *vt lignum.* Salini vocem primus repoſuiſſe fatetur Laurentius Valla, homo cetera non inſulſus, & de Liuio certè ſupra opinionem vulgi benè meritus. Quam ipſam ferri poſſe, nihil nego.

Culigna in ſacris. Culignam autem ſacris opus fuiſſe ſcis ad vinum libandum: vt patellam, ad fruges imponendas. Varro, *Menſæ anteponebantur cum culignâ ac vino, in quis quæ veniebant ad fetam amicæ gratulatum dîs mactabant.* Cui loco lucem valdè Tertullianus facit, De

Animâ: *Dum in partu Lucina & Diana eiulatur, dum per totam hebdomadam Iunoni menſa proponitur, dum vltimâ die Fata ſcribundo aduocantur.*

EPIST. IX.

I. LIPSIVS STEPHANO PIGHIO.

PECCO, mi Pighi, & pecco largiter qui reduci tibi & iam, vt audio & opto, in hiſdem regionibus conſtituto verbo non ſim gratulatus. Viennæ inita amicitia ſancta mihi eſt: eritque, dum ero. De te niſi idem ſperem, iniuriam fecero ſimpliciſſimis moribus tuis. Iſcanum meum me tenet, & in tot circumſtantibus turbis quietem ſequor ſtudiorum. Nunc in Liuio eram, in quo vide mihi quæſo hos locos.

Lib. XXI. In Alorci oratione: *Tres Liuij loci emendati.*

Aurum argentumque omne publicum priuatumque ad ſe iubet deferri: coniugum veſtra- I.
que corpora ac liberorum veſtrorum ſeruat inuiolata, ſi inermes cum binis veſtimentis velitis à Sagunto exire.

Non dubito legere, *cum priuis veſtimentis.* Priuum, ſingulum. Nam aliquot lineis ſuprà in iiſdem conditionibus eſt, *traditoque omni auro atque argento egreſſi vrbe cum ſingulis veſtimentis.* Reſtituo eam vocem in Quadrigario apud Nonium, Reticulum. *Claud. lib. 1. Priuiſque ductoribus indit reticula galearia.* vulg. *Prius hiſce auctoribus inde.*

Infrà poſt tranſitum Annibalis per Alpes:

Et Annibal mouit ex Taurinis, incertus quæ II.
pars ſequenda eſſet, Gallos, præſertim ſe ſecuturos ratus.

Liuius meus, *præſentem eſſe.* itaque lego, *incertos p. q. ſ. eſſet Gallos, præſentem ſeſe ſecuturos ratus.* Galli incerti Romanorum partem an Pœnorum ſequerentur, nec de Annibale iſta. Eos præſentiâ ſuâ motum iri Annibal haud fruſtrà exiſtimabat.

Eodem libro:

Quod vbi Annibal accepit, laxatamque pu- III.
gnam, & receſſum à caſtris vidit, extemplò equitibus dextrâ læuaque emiſſis in hoſtem, ipſe de his caſtris erupit.

Quid eſt, *de his caſtris?* Nihil iuuant libri. audacter tamen leg. adfirmo, *ipſe mediis caſtris.* Nam ita Liuius rem narrat ſuperiùs, *Annibal paucis propugnatoribus in vallo portiſque poſitis, ceteros confertos in media caſtra recepit.* Illud etiam, *& receſſum à caſtris,* velim legi, *& ireceſſum à caſtris.* Tu iudica, mi amiciſſime Pighi.

EPIST. X.

I. Lipsivs Victori Giselino.

Scribam liberè, mi Victor. nimiùm taces diu. Faciliùs à Sigalione vocem, quàm à te epiſtolam expreſſero. quo merito meo? aut, vt delabar ad Propertium,

Quis te mutauit tantus Deus?

Certè non hoc animi tui amica effuſio, non verba pollicebantur cùm proximè in Iſſcano adeſſes. Quò quidem, quaſi de cōpacto, vix biduum poſt diſceſſum tuum, venit Carrio noſter. qui cùm mihi multa de amore tuo & ſolicitudine erga abſentem me narraſſet, ita vt animus tuus peregrinari meum videretur: ſenſi intimo pectori inſtillari quiddam, quo planè & commotus ſum & exhilaratus. Veniebat in mentem Tragici illud:

Τοῦ γὰρ εὐδήμων φίλον
Δεῖ τὰς κατ᾽ οἶκον ὄντας εὐτυχεῖν τύχας.

Ego à longâ peregrinatione vix compoſui animum. Tango libros, ſed, vt ille air, vellicatim & ſaltuatim. Itaque in Plinij li. XIV. cap. XIV. vide quid herè notauerim. Ait:

In Plinio coniectura.

Quibus vinis auctoritas fuerit ſuâ in mensâ M. Varro his verbis tradit: L. Lucullus puer apud patrem numquam lautum conuiuium vidit in quo plus ſemel Græcum vinum daretur, &c.

Verba ipſa Varronis ſi inſpicis, hærebis. Nihil enim de mensâ ſuâ Varro. nec id agitur. ſed de ætatis ſuæ dilectu in vino ſcribit. Inclino vt legam, *ſuâ in memoriâ*. Cauſſa virii fuit in epitome ſcribendi, *in mēa.* hoc illi fungi *in mensâ* interpretati ſunt. Similis error in Taciti Annal. XVI. *Et quantum nunc ſæuitia accuſationis, tantum iræ P. Egnatius concitit.* cùm in archetypo fuiſſet, *quantum mīæ*, id valebat *miſericordiæ*. Vale, mi ocelle, mi Victor: & Lernutio deliciis vtriuſque noſtrûm à me ſalutem.

EPIST. XI.

I. Lipsivs Francisco Roaldo I. C.

Ita viuam & valeam, Roalde, vt vna Scaligeri laudatio (nam omitto famam aliorum) ſic me tibi adiunxit, vt te doctrinæ cauſsâ in paucis Gallis & amem, & admirer. Animum meum teſtari volo has breues, ſed de litteris, litteras. Quæro à te rectè emendauerim legem illam Numæ, quæ in Feſto ſic legitur?

Lex Numæ reſtituta.

Sei hominem fulminibus occiſit, em ſupra genua nei tollito.

Scaliger tuus voluit, *Fulmen Iouis*. vix credo, quamquam telum Iouis fulmen, & in tutelâ eius cenſeatur, vix inquam credo Numam eo ambitu locutum. Legerim, *Fulminis occiſit.* antiquè. Sic enim nominandi caſu dicebant, pro Fulmen: vt Vultutis, pro vultur Ennius, Priſciano & Cariſio teſtibus, *Vulturis in ſiluis miſerum mandebat hemonem.* & Oſcinis pro Oſcen Cicero. Auctor idem Cariſius, lib. I. ex Plinio. Vale.

EPIST. XII.

I. Lipsivs Laevino Torrentio, V.C.

Magna nobis, vir clariſſime, & opinio & exſpectatio eſt de Commentariis ad Suetonium tuis. mihi præter ceteros: quia nunc cùm maximè Commentarium Cornelianum habebam in manibus. cui ſcriptori ſcis cum Suetonio pleramque hiſtoriam eſſe communem. Nec dubitabam quin laborem meum multis partibus minueret labor tuus. Neſcio quid tale etiam de Liuio meditor. in quo pauculas Notas has facio iudicij tui.

Notæ quaternæ ad Liuium.

Lib. XXI. non longè ab initio:

Medius Aſdrubal inter patrem & filium octo fermè annos imperium obtinuit, flore ætatis, vt ferunt, primò Amilcari conciliatus: gener inde ob altam indolem profectus animi adſcitus. I.

Meus liber, *profectò animadſcitus.* Sigonij, *animi profecto.* Lego, *prouecto annis adſcitus.* hoc ſenſu, Amilcar prouectus iam ætate Aſdrubalem generum adſciuit. Vulgara quidem illa dura, mediusfidius, compoſitio eſt.

Infrà, poſt concionem Annibalis ad milites:

His adhortationibus cùm vtrimque accenſi ad certamen militum animi eſſent, Romani ponte Ticinum iungunt, tutandique pontis cauſſâ caſtellum ſuperimponunt. II.

A veteri abeſt vox *cauſſâ*. nimiùm benè. idque genus ſermonis à me in Taciti notatum.

Pòſt, de Sempronio coſſ.

Tum collegâ cunctante, equitatum ſuum, mille peditum iaculatoribus fermè admiſtis, ad defendendum Gallicum agrum trans Trebiam mittit. Is ſparſos & incompoſitos oneratoſque prædâ pleroſque cùm inuaſiſſent. III.

In mſs. *incompoſitos ad hoc carauis prædâ.* Liuij germana lectio erit, *incompoſitos, ad hoc graues prædâ*. Nam antiqui Librarij C. pro G.

Infrà,

Inſita de [illegible] geſtis
xi. *S[illegible] ad [illegible] in portum [illegible] agmine a[illegible], cùm in paucos præſ[illegible]tos paulu-lum animaduertiſſet, præſidio Tarracone modico relicto, Emporias cum claſſe rediit.*

Quid eſt hoc, *paululum animaduertiſſet?* non ſic Latini. dixiſſet potius leuiter, modicè, clementer. quid, quòd & hiſtoria repugnat? Nam Polybius eandem rem tangens libro III. auctores fugæ & acceptæ cladis more patrio ait punitos, τοὺς αἰτίους τῶν συμβεβηκότων, inquit, κατὰ τοὺς παρ' αὐτοῖς ἐθισμοὺς κολάσας. nec ignotus in talibus delictis militiæ mos. Planiſſimè igitur ſcribend. *palàm animaduertiſſet.*

EPIST. XIII.

I. LIPSIVS CAROLO LANGIO.

SOLINVM Diuæi noſtri ad te mitto, vetus ſanè & bonæ fidei exemplar. De hortis tuis curam non depoſui. videbo ſiquid his locis eruetur. Tu viciſſim mitte quæſo Trochaicum illud Carmen ad me. ita hortis tuis ætatem benè ſit, mi Langi: & ita ſuperes Alcinoum & Adonim iſtis diuitiis. Quòd Senecam adornas: gaudeo. in eo vide has notas.

Seneca quatuor locis emendatus.

De Irâ lib. III. cap. XXII.

I. *Audierat omnia Antigonus, vtpote cùm inter dicentes & audientem paulum intereſſet. quem ille leuiter commouit. & longiùs diſcedite, inquit, ne vos rex audiat.*

Emendo, *& audientem auleum intereſſet, quod ille.* Antigonus in tabernaculo erat: milites in excubiis, velo diſcreti. Scriptum neglegenter, *aulum:* inde alius *paulum.* Polybius, niſi fallor, de hac ipsâ re, apud Suidam: Ἀκούων ταῦτα πάντα διὰ τῆς αὐλαίας ὁ βασιλεὺς, ἠρέμα.

Lib. I. de Clementiâ, cap. III.

II. *Nunc in tres partes omnem hanc materiam diuidam. Prima erit manumiſſionis: ſecunda quæ naturam habitumque clementiæ demonſtret: tertia,* &c.

Ridicula lectio, & nuſquam gentium hîc Seneca de manumiſſione. Scripſerat, cùm vniuerſum opus partiretur, *Prima erit manuductionis.* Manuductio, χειραγωγία, εἰσαγωγή, & ſic Cicero eam vocem vſus. At boni viri Manumiſſionis maluerunt. qui eiuſmodi emblemata plura Senecæ addiderunt.

De Tranquillitate vitæ lib. II. cap. XIV.

III. *I[illegible]e puſilli animi eſt, qui ſibi placet, quòd hoſtiario libere reſpondit, & virgam eius fregit, quod ad dominum acceſſit & petiit thronum.*

Aliàs, *pet[illegible]* Scribi, [illegible] Nam ſeruis puniendis lora poſ[illegible]bantur. Plenæ comœdiæ.

Plautus Captiueis: *Plautus explicatus.*

—— Colaphe, Cordalio, Corax
Ite iſtuc atque efferte lora. LOR. *num lignatum mittimur?*

Et vt eum locum explicem, ſenex caſtigando Tyndaro lora clamat. illi autem ioco, quaſi ambigentes, ad lignationem referunt. Nam & lignatum ituri ferebant ſecurim & lora.

Cato II. Orig. *Cato emendatus.*

Qui in aquatum, vt lignatum, iubentur ire: ſecurim atque lorum ferunt. gelum craſſum excidunt, eum loro colligatum auferunt.

Sic emendo elegantem hunc locum apud Nonium, Gelu. Loquebatur Cato de regionis cuiuſpiam immani frigore: vbi qui aquatum irent, proinde adornarentur vt qui lignatum apud Romanos.

De Irâ III. cap. XVIII.

Deinde adeò impatiens fuit differendæ voluptatis, quam ingens crudelitas ſine dilatione poſcebat, vt in xyſto maternorum hortorum qui porticum à ripâ ſeparat. IV.

Puto leg. *porticum Euripo ſeparat.* Nam Euripi & Nili in ædificiis diuitum iſtorum crebri. Tu videbis doctiſſime Langi.

EPIST. XIV.

I. LIPSIVS IANO LERNVTIO.

APAGE, mi Lernuti. ego verò non amo iſtam verecundiam quæ te abſtinuit à ſcribendo. Tot menſes tu ex Italiâ redieris, & verbum nullum ad Lipſium? Hoc verum fuit? per Giſelinum me potiùs res tuas quàm per te cognoſcere? Mihi crede. parâueram me ad acriter inclamandum, cùm vidi adiunctos epiſtolæ verſus tuos. verſus tam lepidè, tam ſuauiter factos, vt putarem canere Sirenum concordiam. Itaque illi mihi Mineruа fuerunt, & poſui iram. De illo Aretalogo quod ſcribis: non moueor. ſcis quoſdam ex Æneæ gente eſſe, qui noſtratium laudi non faueant. Vidi in iis locis magnæ famæ virum, qui Turnebum omni ſermone premeret, meipſum à ſcriptis eius abſterreret. & tu meam vicem dolebis? Deſine, & eiuſmodi ſermones habeamus pro merendâ Cyprij bouis. Plauti hunc locum conſidera.

Pſeudolo, Scenâ, Pſeudole non audis: *Plauti verſus emendatur*

—— Ps. non licet

Colloqui te? Ba. at mihi non lubet. Ca. ſin tuam eſt quippiam in rem? Ba. licet.

Ne obſecro viuere, an non licet? Ps. vah, manta. Ba. omitte.

Viuendi verbum hîc nego conuenire. lego potiùs, *Licétne obſecro bitere.* Adoleſcens & ſeruus lenonem morabantur. indignatus ille, & hem, inquit, liberúmne mihi eſt ire quò inſtitui, an non? Phraſis à more vulgi. Bitere autem & Betere ſcis antiquos dixiſſe: vt & Imbitere pro inire, Epidico Plauti: Combito pro Commeo VI. Varronis De linguâ Latinâ. Vnde etiam Feſto Bitienſes ſunt, multum peregrinantes. Fons erroris tralatitius, V pro B. & in hoc quidem paullò remotiore verbo in libris ferè perpetuus. Vale mi Lernuti, meum delicium.

Bitere.

EPIST. XV.

I. Lipsivs Petro Pythoeo.

Mentivntvr, Pythœe, qui negant amorem in ignotis eſſe. De me ſentio. ignotum, inuiſum te amo: & amaui iamtum, ex quo ſcripta tua legi, notas elegantiſſimi ingenij & exquiſitæ doctrinæ. Et vtinam propiùs abeſſet Sequana tuus! ſalutaremus profectò inter nos, nec tu ex ſcriptis meis, ſed ex fronte & vultu videres amorem. Quod quia non licet, hoc certè quod licet, amorem ortum à litteris foueamus litteris. Initium à me ſit. De Spartiani hoc loco, quæro quid ſentias.

Conatus corrigendi Spartiani.

In Hadriano.

1. *Corrupiſſe eum Traiani libertos, curaſſe delicatos, eoſdemque ſepeliſſe, per ea tempora quibus in aulâ familiarior fuit, opinio multa firmauit.*

Quid verò homines ſepulti profuerint ad gratiam? Nam quòd tu alibi *deligatos* probare videris, id eſt, vinctos: ignoſce, non probo. nec hoc quidquam ad emerendum adoptionis fauorem. Legendum puto, *curaſſe delicatos, eoſdemque ſæpè pilaſſe*, vel *depilaſſe.* Delicatos vocat pueros à lecto & cyathis, quorum amori aiunt Traianum fuiſſe obnoxium: ideoque facetè Iulianus in Saturnal. facit Ganymedem in cælo, à Traiano tentari. Eos notum eſt pilos ſolitos euellere, vt eſſent corpore leui. hoc nunc viliſſimum munus functus Hadrianus. Ita Eligabalum notat Lampridius: *In balneis cum mulieribus fuiſſe, ita vt ipſe eas pſilotro curaret.* Et Suetonius de Domitiano cap. XXII. *Erat fama*, inquit, *quaſi concubinas ipſe diuelleret, nataretque inter vulgatiſſimas meretrices.* At pilare pro depilare etiam Feſtus agnoſcit.

Quid item de iſto Capitolini in Antonino philoſopho.

Sed multum ex iis Frontoni detulit, cui & ſtatuam in ſenatu petijt. Proculum verò vſque ad proconſulatum prouexit. Honoribus in ſe receptis philoſophiæ operam dedit.

Emendo, *prouexit oneribus in ſe receptis. Philoſophiæ d. o.* Imperatores cùm viro bono & pauperi honores mandabant, plurimùm, onera & impenſas in ſe recipiebant: & ex ærario ſuo aut publico largiebantur ad ludos, & ceteram pompam. Id dicebant, ſine impendio creari. Mamertini Panegyrico ad Iulianum. *Refertur nuncius conſulem me creatum ſine impendio, quod iamdiu paucis: ſine labore, quod nonnumquam.* quanquam hic locus in aliam ſententiam valere poſſit. Sed Vopiſcus claré, in Epiſtolâ Valeriani ad Aurelianum: *Sperare te eum eodem Vlpio Crinito conſulatum conuenit ſumptu publico.* Spartianus in Hadriano: *Ac ſtatim Pannoniis impoſuit, decreto conſulatu cum ſumptibus.* Et de Imperatore ipſo onus in ſe recipiente, Dio in Alexandro: *Me*, inquit, *Conſulem deſignauit, & ſumptus quos poſtulat ea dignitas ſe facturum recepit.*

EPIST. XVI.

I. Lipsivs Avgerio Bvsbeqvió, Viro Nobili, Exlegato Byzantino.

Adsentior tibi, vir nobiliſſime, illam ſemilunam Turcarum (quod genti ſolemne militiæ ſignum, quaſi Romanis Aquila, eſt) originem à Byzantinis habuiſſe. Vidi apud te primùm, & poſteà complures alios nummos æreos, in quorum parte Luna media eſſet, cum inſcriptione ΒΥΖΑΝΤΙΩΝ. Itaque vt Athenienſium Noctua, aliarum gentium aliud inſigne fuit: ſic Byzantiorum Luna. quam magnus ille rex in ſigna ſua tranſtulit, ſignum victæ gentis, penes quam Orientis imperium eſſet. Liuij duos locos viciſſim facio iudicij tui.

Cur Luna in Labaris Turcarum.

Lib. XXVIII. poſt Caſtulonem vrbem deditam.

Mitior ea victoria fuit. nec tantumdem noxæ admiſſum erat, & aliquantum iræ leniuerat voluntaria deditio. Martius inde in Barbaros ſiqui nondum perdomiti erant, ſub ius ditionemque redigendos, miſſus. Scipio Carthaginem ad vota ſoluenda dis redijt. 1.

Liuius corrigitur.

Liuius meus clamat interpolatum fœdè hunc locum eſſe. Ille ſic *voluntaria deditio. Inde in B. ſ. n. p. erant. ſ. i. d. redigendos legatis miſſis Scipio Carthag.* &c. Puta puta Liuii & ſcriptura & hiſtoria. Qui Martij nomen intruſerunt, legatorum eiecerunt: putarunt vnicum Martium miſſum, quia vnius illius res geſtæ poſteà narrantur. Boni viri non audiunt ſcilicet Liuium ipſum ſtantem à lectione ſcriptâ, aliquam multis infrà lineis: *Res*, inquit, *interim nihilominùs ab legatis gerebantur. Martius ſuperato Bæti amne*, &c. At à quibus legatis, ſi miſſus ſolus Martius? Sed aliorum non meminit Liuius. quid mirum? ſi leuia geſſerint, nec ſcriptione magno opere digna?

Eodem libro, de ſeditione militum ad Sucronem:

II. *Cùm alios ſubinde recentes nuncios non mortis modò ſed etiam funeris exſpectarent, neque ſuperueniret quiſquam, euaneſceretque rumor temerè ortus: tum primi auctores requiri cœpti. & ſubtraſcentes quoque vt credidiſſe potiùs temerè, quàm finxiſſe rem talem videri poſſent.*

Coniectura in Liuio. Rhenani Spirenſe exemplar habuit, *& ſubtraxeſſe quoque.* meum, *& ſubtrahentes quoque.* Ille primus repoſuit, *& ſubiraſcentes.* addidit gloriæ cauſſâ, à nemine hactenus locum iſtum intellectum. veriſſimè. ſic tamen vt à ſe computet. Quis enim non videt nihilo ſeciùs hęrere ſententiam? nec eſſe quò illud *ſubiraſcentes* applicetur? Ἤ δεῖ σιωπᾶν, ἢ λέγειν ἀμείνονα. ait ille. Emendo, *& ſubornant eos quoque.* vel, *& ſubdiderant.* facili ſententiâ, & audebo dicere, Liuij germanâ. niſi quid tu aliter, vir nobiliſſime, cenſebis.

EPIST. XVII.

I. LIPSIVS CHRISTOPHORO PLANTINO.

QVID ais? Io. Goropius Becanus vixit? Dolui mehercle & litterarum cauſsâ, & magis patriæ. quam in hac præcipiti ruinâ rerum ſpoliari optimis quibuſque ciuibus, quid aliud quàm cæleſtium iram arbitremur? Nam ipſius vicem cur lugeamus? aut quid miſerius illo, qui miſerum eum dicet tot miſeriis ereptum?

* Ἐχρῆν μὲν ἡμᾶς σύλλογον ποιουμένους
Τὸν φύντα θρηνεῖν:

illum autem verè iam, quod Græci exprimunt, beatum

* Χαίροντας, εὐφημοῦντας ἐκπέμπειν δόμων.

* At nos decebat doctos à ſapientiâ, Deflere natû.
* Lætos bonisque verbis, mittere à domo.

Quamquam doleo etiam dolorē tuum. qui amicu[illegible]ſti rebus tuis & fide ſæpè & conſilio ſ[illegible]tarem. Coloniam veni ipſis Kalendis Martiis. Peregrinationes meas cauſſam ſermonibus dediſſe, nollem factum. ſed quis ille Thales, q[illegible]i hoc ſtatu rerum neminem offendat? Vale: in his illud Comici:

Ne admittam culpam, ego meo ſum promus pectori:
Suſpicio eſt in pectore alieno ſita.

Tacitum meis Scholiis illuſtratum vix tandem mitto ad te. ſcriptorem neſcio an priuatim tibi vtilem, publicè certè. & hoc ſatis eſt apud te. Vt enim ſenex ille in Synephebis,

Serit arbores quæ alteri proſint ſæculo:

ſic tu libros diuulgas, quorum fructus non in ſinum tuum, ſed ad remp. redundent. Vale. Coloniæ Vbiorum. a. d. III. Non. Mart. ∞. IↃ. LXXIV.

EPIST. XVIII.

I. LIPSIVS CLAVDIO PVTEANO.

LVCTABAR his diebus cum Nonij vitiis. melius erat cum hydrâ. victoriæ certior ſpes fuiſſet. Cùm multa ſuſtuliſſem, ſexcenta tanta reliqui. In iis quæ ſuſtuli, hæc ſunt. In Conquiniſcere:

Plautus Ciſtellariâ: Faciundum eſt puerile officium, conquiniſcam ad ciſtulam. Idem: & doloſi idem conquiniſce, ſis, iſtuc ceueto ſimul. Nonius Marcellus variis locis ... Plautum.

Poſterioris exempli prodigioſa corruptio: at certa correctio iſta, *Idem Pſeudolo: Si conquiniſcet iſtic, conquiniſcito Simul.* Illud *& dolo*, corruptè pro *Pſeudolo.* reliqua clarent, extatque in eapſe comœdiâ is verſus: ne diutiùs errent, qui inter fragmenta retulerunt.

In Delica.

Cæcilius Oboloſtate: Si linguas decem Habeam, vix habeam te ſatis qui audem ache Immo verò hic ante ſolitus ſum delicat. Cæcilius.

Exempla bina coaluiſſe cenſeo, & lego, —*ſi linguas decem Habeam, vix habeam, rem ſatis qui delicem. Idem Pauſimacho: Immò verò hic ante, ſoli dum ſumus, delica.* Vox vna perierat: titulus comœdiæ in verſum irrepſerat, & prior correctio certa: poſterior arbitrij tui eſto.

In Auſcultare.

Cæcilius Embono: Audire ignoti quod imperant ſoleo non auſcultare. Idem.

Reſtituo, *Cæcil. Emporo.* Scripſit Emporon Græco nomine, vt Plautus Mercatorem.

Ibidem:

Pomponius Aſiâ: Atque auſcultare diſce ſi neſcis loqui. Pomponius.

L o, *Pompon. Aſla, atque an* N non eſt, vt bulæ nomen Non us omittat. Idē vereor ne euenerit in Plauti Scematico.

In Limare.

Plautina nomina falſus titulus.

Plautus Scematico: Nam pater tuus numquam cum illâ etiam lim t caput.

& auſim legere, *Plautus matic⁹s Nam p.t. n. c. t. e. limauit caput.* Illud, *σχηματικῶς*, dico à Nonio additum, qui monere nos voluit figuratè à Plauto dictum Limare caput, pro *συνουσιάζειν*. Certè Scematicum Plauti nemo homo præter Nonium hîc appellat.

In Gallulare.

Nouius.

Gallulare, pubeſcere. Nouius Exod. Puerum mulieri præſtare nemo ſcit quantum melior ſit cuius vox gallulaſcit, cuius iam ramus roboraſcit.

Hoc totum, *Puerum mulieri præſtare*, ſeparandum à poëtæ Nouij verbis eſt, additum quaſi ſcholium à Marcello. Initium igitur verſus, *Nemo ſcit*. & appellat Ramum, id quo viri ſumus.

Si illis menda in Carere.

Turpilius.

Carere etiam rem bonam dici poteſt. Turpil. Demetrio: Dolentis perſona eos parentes careo.

Illud, *dolentis perſona*, interpretamentum Nonij eſt.

In Concelebrare.

Ipſe Nonius.

Concelebrare, diu amare: dictum à celebritate. Lucil. l b. XXX. Multis inductis ſermonibus conce brarunt.

Lego, *Concelebrare, difamare*. & Lucilij verſum, *Multis endo locis*. Nonij interpretatio an vera ſit, videro: ita certe ſcripſit. Niſi placet, *Concelebrare, diuulgare*.

In Toruiter.

Pomponius.

Pomponius Auctorato: Occidit taurum toruiter me amores amauit.

Scrib. *toruiter, me amore ſauciauit*. Narratio mulierculæ quæ auctoratum ad beſtias amare cœpit, cùm vidiſſet ſtrenuè ab eo taurum occidi. Liquet ex titulo Comœdiæ.

In Contrahi.

Ipſe Nonius.

Contrahi dictum eſt honeſtè quadam triſtitiâ liberari, & ſ licitudine aut mærore.

Inepta lectio, quaſi dicas, dolere eſt gaudere. Sc bo, *quadam triſtitiâ vibrari*. Docent Nonij exempla.

EPIST. XIX.

I. LIPSIVS PETRO DANIELI.

In Liuio Medixtutichus.

VT apud Pœnos Suffetes fui, apud Gal os Vergobreti fuerunt: ſic apud Campanos ſummi magiſtratus nomen Mediaſtuticus in Li o ter quater c itus. Corruptè. nec dubitandum vl r cenſeo, quin vbique *Medixtutic ius* ſcriben um. Prim m, ex fide libri m i veteris, q i in hoc Liuij loco.

Libro XXIV.

Præerat Statius Metius miſſus ab Cn. Magio Atellano, qui eo anno Mediaſtuticus erat.

ſine liturâ præfert *Medixtutichus*. Deinde auctoritate Ennij apud Feſtum:

Summus ibi capitur Medix, occiditur alter.

interpretatur Feſtus, apud Oſcos nomen magiſtratus. Vellem & hoc addidiſſet, truncatum eam vocem ab Ennio, vt ſolet, cùm integrum eſſet nomen Medixtutichus. Quod ait apud Oſcos, non te mouebit, cùm ſcias Oſcorum gentem in Campaniæ parte fuiſſe. & quamuis gens ipſa perierit, vt Strabo ait, linguam tamen manſiſſe. De Ennio, ſanè nihil illi tam familiare quàm dimidiatas voces vſurpare pro totis. Ennij mos in truncandis verbis.

Hinc illa Auſonij:

Ennius vt memorat, replet te lætificum gau.

valet, gaudium. & :

Vnde Rudinus ait, diuûm domus altiſonum cæl.

valet, cælum. Putem ita emendandum illud Ennij apud Nonium: Idem emendatus apud Nonium.

Raſtros deinde Fabric. carpſit cauſſâ poliendi Agri.

Fabric. pro Fabricius. quamquam viri docti, *dentifabres* maluerunt. Sic in Saliari carmine: *Pa, pro parte, Po, pro populo* poſitum, Feſtus adnotauit. A Græcis hoc imitatum docent cùm alia, tum Strabonis locus lib. VIII. Παρῳδεῖσθαι δὲ χρῆται τῶν μὲν ποιητῶν, τὸ Κρῖ, καὶ Δῶ, ἢ Μάψ. Καὶ ἔτι, Ἴππυς δὲ Ἀντιμάχου τὸ καὶ Ἀλκμαῖος, ἀντὶ τοῦ Ἀλκμαίωνος. Ἡσίοδος δὲ, ὅτι τὸ βριθὺ καὶ τὸ βριαρὸν, βρὶ λέγει. Σοφοκλῆς δὲ ἢ ῥᾶον τὸ ῥάδιον, ῥᾶ. Ἐπίχαρμος δὲ, τὸ λίαν, λί. Συρακὼ δὲ, τὰς Συρακούσας. Ἐν δὲ Ὁμήρῳ καὶ τὸ ἥλιον, λέγει ἦλ. Εἰς ἄνεμον δὲ τὰ πεδία — τὰ πεδία λευκ' Ἀσκραῖος φησί. Hem quod me fugerat, reſtituenda illa vox in Liuij XXIII. Item in Liuio.

Iam Campani eò frequentes ex compoſito conuenerant nec procul inde in occulto Marius Alfius qui ſummus magiſtratus erat Campanis, cum XIIIj. millibus militum habebat caſtra.

Nam Liuius mſ. *Marius Al us edixit vti qui ſummus* Ex duabus vocibus iunctim ſcribo, *Medixtutichus*. Dubitare quis poſſit ne illa (*qui ſummus magiſtratus erat Campanis*) gloſſema ſint. ſicut & lib. XXVI. In eodem gloſſema indicatum.

Mediaſtuticus [qui ſummus magiſtratus apud Campanos eſt] eo anno Seppius Leſius erat.

Sed hoc pono, non adfirmo. Vale eruditiſſime Daniel.

EPIST.

EPIST. XX.

I. Lipsivs Antonio Oiselo.

Arnobivs Chriſtiani nominis ſcriptorum quaſi Varro eſt. antiquæ & reconditæ doctrinæ, quà in rebus, quà in verbis. Ab eius adytis nihil eſt quod vulgum arceamus: emanebit ſuâ ſponte. In eo his diebus pauca iſta adnotabam: *Emendatur Arnobius.*

Libro I.

I. *Qui Faunos, qui ſtatuas, ciuitatumque Genios, qui Pauſos reuerentur atque Bellonas.*

Emendabam, *qui Faunos, qui Fatuas.* Fatuam deam nouimus, Fauni vxorem. & cum ſtatuis hîc nullum litigium, ſed cum deorum ridiculis nominibus.

Eodem libro:

II. *Quinimò, vt verius proloquar, haruſpices has fabulas, coniectores, arioli, & numquam non vani concinnauere fanatici. qui ne ſuæ artes intereant, ac ne ſtipes exiguas conſuleoribus excutiant iam raris: ſi quando nos velle rem venire in inuidiam compererunt, indignantur declamitantque. in templis iam raritas ſumma eſt. iacent cærimoniæ.*

Hæret ſententia. concinnabam ſic, *ſi quando nos bellorum venire in i.* Cauſſa erroris in alternatione V. B. At Chriſtiani cùm nouæ religionis nomine malè audirent: in eos ſacrificuli bellorum & publicæ calamitatis inuidiam conflabant.

Libro VI.

III. *Inter deos videmus leones toruiſſimâ facie, mero oblita minio, & nomine frugi ſeriò nuncupari.*

Quod verò illud nomen frugi quo Leones nominarent? Scribo *& nomine truci.* Trux nomen, ipſe Leo. Leones autem in dîs cultos fuiſſe, aut certè eorum faciem, docet etiam Minutius. *Item boum capita & veruecum immolatis & colitis: de capro etiam & homine mixtos deos: & leonum & canum vultu deos dedicatis.* Et egregiè Porphyrius, Περὶ δὲ τῆς ἐμψύχων ἀποχῆς, Διὸ, inquit, εἰς τὴν θεοποιΐαν παρέλαβον πᾶν ζῷον, καὶ ὁμοίως τινὰ ἔμιξαν θηρία καὶ ἀνθρώπους, καὶ πάλιν ὀρνίθων σώματα καὶ ἀνθρώπων. εἴκασται γάρ τις παρ' αὐτοῖς μέχρι τραχήλου ἀνθρωποειδής. Τὸ δὲ πρόσωπον ὀρνέου ἢ λέοντος, ἢ ἄλλου τινὸς ζῴου κεκτημένος. καὶ πάλιν αὖ κεφαλὴ ἀνθρώπου, καὶ ἄλλων τινῶν ζῴων μέρη. Imò ipſos leones habitos Ægyptiis inter deos, diſertè apud Ælianum reperies libro XII. cap. VII. Peto iudices, doctiſſime Oiſeli.

EPIST. XXI.

I. Lipsivs Iosepho Scaligero Ivl. F.

Ego ita ſentio. Liuium, ſi quem alium ſcriptorem variè interpolatum, & oblitum eſſe gloſſis. Multitudo correctorũ hoc fecit, iam inde à Petrarchâ: qui primus, vt opinor, auorum æuo ſudauit in hac palæſtrâ. Sed in iis odorandis & diiudicandis opus eſt accurato iudicio, mi Scaliger: hoc eſt, tuo. Vide an rectè indagauerim iſtud.

Lib. XXII. de Minutij & militum ſeditione ob Fabij moram:

Vt verò ad Vulturnum flumen caſtra ſunt poſita, exurebaturque amœniſſimus Italiæ ager, villæque paſſim incendiis fumabant, per iuga Maſſici montis Fabio ducente, propè de integro eſt orta ſeditio: ac duces ſeditionis accenſi quidam. fuerat enim ſilentium per paucos dies. quia cùm celeriùs ſolito ductum agmen fuiſſet, feſtinari ad prohibendam populationibus Campaniam credebant. *Inſigne à Liuio gloſſema ſublatum, iudicio nostro.*

Non quilibet, ſed tu Scaliger vides illa, *ac duces ſeditionis accenſi quidã*, eſſe quiſquilias. Quid enim ait? an duces ſeditionis inflammatos eſſe? non agnoſco Latinum ſermonem. An genus militum, quod Accenſos vocabant, duces ſeditionis? hoc quidem etiam nugacius. Omnino explicare me non poteram, abſque codice ſcripto fuiſſet. qui habet, *Propè de integro ſeditio ac [de ſeditione] accenſi quidam fuerant enim per paucos dies.* En fontem. illud, *de ſeditione*, nota marginalis fuit: inuerecundè irrepſerat, & ſtultiùs emendata eſt, *duces ſeditionis*. Primum hoc tolle: remoue & illa quæ liber omittit, *eſt orta*, vt rem factam habeas, illud *quidam*, corrige *quieti*, (nam abeſt à veteri vox, *ſilentium*) & lege, *propè de integro ſeditio accenſa. quieti fuerant enim per paucos dies.* Puto germanam Liuij lectionẽ habebis. Hoc ſi probo tibi, de aliis ſanè manum non verterim.

EPIST. XXII.

I. Lipsivs Petro Pythoeo.

Panegyricos illos Principum inferiorum B. Rhenanus dedit. ſed, dî boni, quàm non emendatos! Culpa exemplaris fortaſſe, ſed & culpa aliqua ipſius: qui neglexerit Cuſpiniani Viennenſem editionem inſpicere. in quâ quid dicam pleraque emendatiora eſſe? imò verba, lineas, paginas totas, ab iſto omiſſas. Sunt tamen

E Panegy-rico mem-bra ſublata complura

& in illo exemplari ſuæ culpæ : quarum partim è Panegyrico Conſtantino Conſtantij F. dicto, ſic conabar tollere.

Pag. 159.

I. *Ancipiti periculo clauſos obſeſſoſque peiora experiri armis coëgiſti, adeò quà omnis eruptiò tentauerat, cecidiſti, vt ipſe etiam dux cum parte copiarum,* &c.

Lego, *adeoq́ue omnes qui eruptionem tentauerant cecidiſti.* At paullum ſuprà in iis verbis, *teliſque miſſilibus:* duæ ferè paginæ abſunt hiſtoriam omnem obſidionis continentes. quæ tamen ſunt in Viennenſi editione, Anni D. XIII. Illinc petantur.

Pag. 159.

II. *Spectans ex edito monte Xerxes nauale certamen, Auguſtus aliquid agens vicit apud Actium. Fuit etiam qui ſublatus in ſcalas inuicem nexas, concurrentes eminus vidit acies.*

Scrib. *Auguſtus aliud agens.* id manifeſtè ex ſententiâ totâ liquebit. Non vſquequaque verò tamen hoc dicit. Nam Auguſtus etſi aliàs timidus, tamen Actiaco prœlio dextro cornu ipſe præfuit.

Pag. 163.

III. *At enim tu idipſum de ardore totius exercitus ſentiens non ſine vllâ hæſitandi morâ, quâ breuiſſimum per Eos iter eſt, rapto agmine aduolaſti.*

Delenda negatio, leg. q́ue, *ſentiens, ſine:* & pòſt, *per Eos.* illud *Eos*, gentis aliquod nomen aut regionis fuiſſe liquet. Quod quærendum.

Pag. 164.

IV. *Hæc eſt fiducia Imperatoris inuicti, & ſuorum mentibus freti, non dubitare nec trahere bellum, ſed proximum quodque pugnæ tempus putare victoriam. Non enim res erat tibi vtique maximo cum Hannibale victore, vt poſt res aſperas locum tempuſque captares, ſed vrgere te ſucceſſus tuos,* &c.

Primum lego, *non ductare.* vt ductare bellum, Salluſtius. deinde, *res erat tibi, vti Q. Maximo*, elegans & certa emendatio. Non cunctandum tibi, inquit, vt olim Q. Fabio Maximo contra Annibalem.

Ibidem:

Itaque tum id timebatur ne ille conterritus his rebus, grauiter afflictus, & in arctum redactus boni conſuleret, & debitas reip. pœnas obſidione differret. V.

Scribo, *ille conterritus, ſuis rebus g. afflictis & in a. redactis morâ conſuleret.*

Pag. 166.

Reperto igitur & trucidato corpore vniuerſus in gaudia & vindictam pop. Ro. exarſit, nec deſiccá totá vrbe quâ ſuffixum haſtâ ferebatur caput id piaculare fœdari. VI.

Quomodo trucidatur Maxentius iam mortuus & fluuio merſus? Rectè Diuæus hiſtoriarum iſtarum diligens, *truncato corpore.* abſciſſum enim caput fuit. Statim emendo, *nec deſiit à totâ.*

Pag. 167.

Felices qui ſe propiùs aſpicerent, longiùs poſiti nominabant: quos prætericras, loci quem occupauerant pœnitebat: vicisſim omnes inde dicto accedere, inſequi, certare innumerabilis multitudo, & impulſu vario fluctuare. VII.

Non negabis verum eſſe, *viciſſim homines in relicto accedere.* Sic enim fieri ſolet in eiuſmodi ſpectaculis, alij ſua loca deſerunt, alij occupant.

Ibidem:

Et tantum ſibi hominum animi poſt illam ſexennij cladem ſupereſſe memorabant. VIII.

Omnino leg. *tantum ibi hominum, a. p. i. ſ. c. ſupereſſe mirabantur.* Vix putabatur, ait, tanta multitudo ſupereſſe ſæuitiæ Maxentij.

In Mamertini Genethliaco, pag. 328.

At enim quantò hoc eſt lætabilius ac melius, quod de proſperitate ſæculi veſtri certatim omnium hominum circumfertur barbaria? Darnia ſed inuicem dimicaturi vicerunt barbari. Sed conſanguineos ſuos tam innumeros vobis tam nouos ex omni hoſtium genere ſucceſſus fortuna ſuppeditat. IX.

Mera monſtra. Diuæus ex veſtigiis Viennenſis libri, optimè reſtituit, *omnium hominum ore circumfertur. Barbari ad arma concurrunt: ſed inuicem * dimicaturi. vicerunt Barbari: ſed conſanguineos ſuos. Tam innumeros vobis t. n.*

* Ludis ſollenn. gladiatorijs.

INDEX EPISTOLARVM
LIBRI SECVNDI.

Epiſt. I.	MARCO ET GVIDONI LAVRINIS.
II.	LVDOVICO CARRIONI.
III.	IACOBO SVSIO.
IV.	NICOLAO BRYARDO.
V.	FVLVIO VRSINO.
VI.	VICTORI GISELINO.
VII.	PETRO FABRO I. C.
VIII.	ADOLPHO MEKERCHO.
IX.	THEODORO PVLMANNO.
X.	VICTORI GISELINO.
XI.	CAROLO SIGONIO.
XII.	FRANCISCO NANSIO.
XIII.	GVLIELMO PANTINO.
XIV.	CASPARI SCHETO.
XV.	IOANNI BEROTIO.
XVI.	VICTORI GISELINO.
XVII.	BARNABÆ BRISSONIO.
XVIII.	ANDREÆ SCHOTTO.
XIX.	GERARDO FALKENBVRGIO.
XX.	IACOBO CRVQVIO.
XXI.	HVBERTO GOLTZIO.
XXII.	NICOLAO BRYARDO.
XXIII.	TVRCONIO ET MALDECHEMIO.
XXIV.	LVDOVICO CARRIONI.
XXV.	VICTORI GISELINO.
XXVI.	IOANNI LEVNCLAVVIO.

IVSTI LIPSI
EPISTOLICARVM QVAESTIONVM
LIBER SECVNDVS.

EPISTOLA I.

I. LIPSIVS MARCO ET GVIDONI LAVRINIS NOBILISS. FRATRIBVS.

FATERI debemus. Brugæ veſtræ Belgij noſtri ſidus ſunt, pariter vt olim Græciæ oculus, Athenæ. Nuſquam à multis annis ingeniorum felicior prouentus: nuſquam doctrinæ vberior ſeges. In quâ eruditorum luce vos, Laurini fratres, ſic eminetis:

Vt pura nocturno renidet
Luna mari Gnidiuſve Gyges.

Liuij locus de pugnâ Cannenſi emendatur, & illuſtratur. Eâ te auſus ſum mittere ad vos Notas aliquot ſuper Liuij pugnâ Cannenſi. non docendi cauſsâ, non: ſed explorandi iudicij veſtri.

Pugna Cannenſis libro XXII.

I. *Serui duo, Formiani vnus, alter Sidicini equitis, qui Seruilio atque Atilio Coſs. inter pabulatores accepti à Numidis fuerant.*

Le[g]. *excepti.* & ita mſs. liber.

II. *Sed per eumdem Lucanum Statilium omnibus vltra caſtra tranſque montes exploratis, cùm relatum eſſet viſum procul hoſtium agmen, tum die inſequenti eius inſequendi conſilia agitari cœpta.*

Mira narratio. feſtinabant ſequi Annibalem: & ecce cùm omnia tuta renuntiarentur, non dicam rem, ſed conſilium ſequendi in diem alterum reiiciunt. Vetus præfert, *tum die ſequenti eo conſilia agitare.* inculcatis illis vocibus, omiſſis. Facilis reſtitutio, *tum de inſequendo eo conſilia a.c.* Statim:

III. *Annibal ſpem nactus loci ad equeſtrem pugnam, quâ parte virium inuictus erat, facturus copiam pugnandi Conſulibus, dirigit aciem, laceſſitque Numidarum procurſatione hoſtes.*

Vetus, *facturos copiam pugnandi Conſules* optimè, ſic tamen vt antè emendes, *ſpem nactus loco ad.* Et planè hoc Liuius dicere voluit.

IV. *Ante ceteros armati (is gentium harum habitus tum magnitudine corporum tum ſpecie terribilis erat) Galli ſuper vmbilicum erant nudi: Hiſpani linteis, prætextis purpurâ, tunicis, candore miro fulgentibus conſtiterunt.*

Fœdè interpolatus locus. Lectio vetus, *antelus aiatus gentium harum tum magnitudine.* Puto leg. *Ante alia ornatus gentium harum, tum m. e. tum ſ. terribilis erat. Galli,* &c. Quidquid præter hæc eſt, Liuij non eſt. Expreſſa omnia pænè ad verbum è Polybio: Καὶ τῶν Κελτῶν γυμνῶν, τῶν δ' Ἰβήρων λινοῖς περιπορφύροις χιτωνίσκοις κεκοσμημένων κατὰ τὰ πάτρια, ξενίζουσαν ἅμα καὶ καταπληκτικὴν συνέβαινε γίνεσθαι τὴν πρόσοψιν. Itaque dubito, quia in Polybio πρόσοψις: ne ex illo *aiatus,* faciendum *aſpectus.* Similia iſtis in libro ſuo Valla repperiſſe videtur.

Sol, ſeu de induſtriâ ita locatis, ſeu fortè ita ſtando, peropportune vtrique parti obliquus erat. V.

Mſs. *ſeu quod fortè ita ſtare.* ſcribo, *ſtarent.* cetera rectè.

Frontibus enim aduerſis concurrendum erat. quia nullo circà ad euagandum relicto ſpatio, hinc amnis, hinc peditum acies claudebant, in directum vtrimque nitentes ſtantibus ac confertis poſtremò turbatis equis, vir virum amplexus detrahebat equo. VI.

A veteri abſunt iſta, *poſtremò turbatis.* & certè ſcioli nebulonis gloſſema fuit. Nihil ad hanc rem turbatio equorum. Nam quod ait, *ſtantibus:* dixit ad diſcrimen, quia non vt in equeſtri pugnâ procurſantibus.

Sub equeſtris finem certaminis coorta eſt peditum pugna. primò & viribus & animis pares conſtabant ordines Gallis Hiſpaniſque. tandem Romani diu ac ſæpè conſilio agitabant quâ fronte acieque denſâ impellerent hoſtium cuneum nimis tenuem eoque parum validum à ceteris prominentem acie. impulſis deinde ac trepidè, &c. VII.

Ait, *diu ſæpè conſilio agitabant.* Hem! tempus illud ferebat ſcilicet vt diu conſilia agitarentur? imò res potiùs. quid deinde poſt conſilium? ait, *impulſis deinde ac trepidè referentibus pedem.* nec narrat vel verbo quomodo hæc geſta. Quid multa? vulgata lectio, meræ nugæ. Libro meo abeſt vox *agitabant.* & pro *impellerent* ſcribitur *impulucre.* En vobis veram lectionem: *Tandem Romani diu ac ſæpè conniſi, obliquâ fronte acieque denſâ impulêre*

pulere hoſtium cuneum. Palmaria hæc cottectio eſt. quod ad ſcripturam, ex illis *conſilio quà*: quàm facilè,*connîſi obliquâ?* & *inpuluere*,manifeſtò, *impulêre*. At illud ſequens, *à ceteris prominentem acie*,legitur in v. *à prominentem acie ceterá*. Lego, *à ceterá prom. acie*. Tota narratio Liuij intelligetur ex ratione aciei inſtructæ, quæ expreſſa breuiter apud Plutarchum eſt: Ἐν δὲ τῇ μάχῃ στρατηγήματι ἐχρήσατο. ὁ γὰρ ἦν ἰσχυρότατον αὐτῷ καὶ μαχιμώτατον τῆς δυνάμεως, ἑκατέρωθεν τοῦ μέσου τάξας τὸ μέσον αὐτὸς συνεπλήρωσεν ἐκ τῶν ἀχρειοτάτων, ἐμβόλῳ τούτῳ προέχοντι πολὺ τῆς ἄλλης φάλαγγος χρησάμενος. Εἴρητο δὲ τοῖς κρατίστοις, ὅταν τούτους διακόψαντες οἱ Ῥωμαῖοι καὶ φερόμενοι πρὸς τὸ εἶκον, ἐκφερομένου τοῦ μέσου καὶ κόλπον λαμβάνοντος, ἐντὸς γένωνται τῆς φάλαγγος, ὀξέως ἑκατέρωθεν ἐπιστρέψαντας, ἐμβαλεῖν τε πλαγίοις, καὶ περιπτύσσειν ὄπισθεν συγκλείοντας· ὃ δὴ καὶ δοκεῖ τὸν πλεῖστον ἀπεργάσασθαι φόνον: ὡς γὰρ ἐνέδωκε τὸ μέσον, καὶ τοὺς Ῥωμαίους ἐδέξαντο διώκοντας. ἡ δὲ φάλαγξ τοῦ Ἀννίβου μεταβαλοῦσα τὸ σχῆμα, μηνοειδὴς ἐγεγόνει, καὶ τῶν ἐπιλέκτων οἱ ταξίαρχοι, ταχὺ τοὺς μὲν ἐπ' ἀσπίδα, τοὺς δ' ἐπὶ δόρυ κλίναντες, προσέπιπτον κατὰ τὰ γυμνὰ πάντας,&c. Eadem Polybius,ſed diffuſiùs. Ceterùm illud Liuij, *cuneum à ceterá prominentem acie*, vertit Plutarchus, ἐμβόλῳ προέχοντι τῆς ἄλλης φάλαγγος. nequis de reſtitutione dubitet.

VIII. *In mediam primam aciem illati, poſtremò nullo reſiſtente ad ſubſidia Afrorum peruenerunt. qui vtrimque reductis alis conſtiterant, mediïque Galli Hiſpaníque ſteterunt aliquantum prominente acie.*

Vetus, *mediam primùm.* &, *mediaque Galli.* &, *ſteterant.*

IX. *Afri circà iam cornua vim fecerant, irruentibuſque incautè in medium Romanis circumdedere alas.*

Iterùm intetpolata lectio. Scripſit Liuius, *Afri circà, iam cornua fecerant.* & ita vetus. at illi boni cotrectores dum putant, Circà ad comua referendum, & *vim* vocem intrudunt: ſententiæ profectò vim fecerũt. Dixit Circà, vt antè, *nullo circà ad euagandum loco.*

X. *Omiſſis Gallis Hiſpaniſque quorum terga ceciderant, etiam aduerſus Afros integram pugnam ineunt.*

Abſunt mſs. τὸ *etiam*,& *integram*.rectè.

XI. *Ne vt reus interea m, cauſſaque conſulatus accuſator collegæ exiſtam.*

Fortè,*ne aut reus interea m,cauſſâve conſulatus.* etſi ſuſpectum eſt illud *conſulatus*.

XII. *Hæc exigentem priùs turba fugientium ciuium, deinde hoſtes oppreſſere Conſulem ignorantes quis eſſet.*

Antiqua omnis lectio,*Hæc exagentis*. Vulgata lectio à Vallâ eſt. Sigonius mauult, *exequentem*.Ego, *ſatagentes*. & ſequentia diſtinguo,*oppreſſere. Conſulem ignorantes quis eſſet, obruerunt telis: Lentulum*,&c.

Lentulum in tumultum abripuit equus. XIII.

In mſs.tantùm,*Lentulum abripuit equus.*

Ad Cannas fugientem Conſulem vix quinquaginta ſecuti ſunt: alterius morientis propè totus exercitus fugit. XIV.

Scribo,*exercitus fuit*.Non aliud dicit,quàm, Vartonem fugientem pauci comitati: Æmilio morienti propè omnis exetcitus commoritur. Hæc ad Liuij locum hunc habui. qui & ipſe è Cannenſi pugnâ elapſus videri poterat: ita multa vulnera & labes in vnâ paginâ præfetebat. Valete nobiliſſimi fratres,Belgarum magnum decus.

EPIST. II.

I. LIPSIVS LVDOVICO CARRIONI.

VIDE quid adfirmes,mi Carrio. vt Cõmentarij Cæſaris, non ſint Cæſatis? ταυτὶ προσδοκᾶς πύσεσθ' ἐμοί; Mitte opinionem, inquis,& rem ipſam puta. Patebo.Primum ais in libris ſcriptis ἐπιγραφὴν vidiſſe ſic conceptam, *Commentarij Iulij Celſi.* idq́ue prætet alios conſpici in libro collegij Attebatenſis,Louanij. & ſanè idem Diuæus noſter adfirmabat. Adducis & ſcriptores ſuperioris æui: Vincenrium in Speculo, qui pontem illum Rhenanum deſcribens à Cæſare libro IV. celebratum, Iulium Celſum laudar, non Cæſatem. Ioannem Epiſcopum Saliſbetienſem, qui libro ſuo De nugis cutialiũ ante annos pluſminus CD. ſcripto, item nominat Iulium Celſum.Vidi & ipſe neſcio quam Margaretam Poëticam (vt iuuem te) in quâ multa ex hiſdem Commentarijs fragmenta citantur,ſed ſemper nomine Iulij Celſi. Iubes poſtremò ſtilum ipſum conſiderare me. & ais in iſtis Commentarijs multa ſoluta,hiantia,ſuperflua tepetiti, à Cæſaris illo terſo & Attico ſtilo,quem Cicero immensùm laudauit,diuerſa. Hæc ferè tua ſunt. & fatebor, mouiſti me, ſed non demouiſti. Quin * Iulius aliquis Celſus manus attulerit Cæſari, quædam reciderit, addiderit, quædam interpolarit,numquam infitebor: vt Cæſatem totum immutarit ſic quaſi Iuſtinus Trogum,ignoſce,ne tuâ quidem cauſſâ poſſum credere. De ſtilo quod ais: ſi verum quærimus, hi De bello Galli-

An Commentarij belli Gallici, reipsâ Cæſaris?

* Certè in quibuſdam antiquis libris, fine Commentariorum legitur *Iulius Celſus Conſtantinus legi Commentarios Cæſaris.*

eo diſerepant aliquantulum ab illis de ciuili, filo orationis. & fieri poteſt vt interpolati ſint, vt dixi: non tamen ita vt ſimilitudo otis ptorſus euanuerit. & quamuis gemini non ſint, fratres tamen eſſe ex ipſâ ratione ſcribendi agnoſcas. De hac re ita cenſeo.

EPIST. III.

I. LIPSIVS IACOBO SVSIO, VIRO NOBILI.

ET mihi diſcendi cupiditas innata eſt, & tibi, vir nobiliſſime, dicendi facultas. quem ita verſatum eum cutâ in omni genere ſcriptorum ſcimus, vt poſſis tuo iure dicere, quod ille Apollo Ennij:

—— à me omnes Belgæ conſilium expetunt
In litteris incerti: quos ego meá ope ex
Incertis certos, compoteſque conſili
Dimitto.

Plinius tribus in locis emendatus. Itaque peto reſcribas quid de hoc Plinij loco exiſtimes.

Lib. XVII. cap. XI.

1. *Hæc & ſimilia quaternos pedes oportet demitti; ceteris ſat eſt ſi altitudinis pedes ternos effecerint. [Excide inquit radicem iſtam Papyrius Curſor Imp. ad terrorem Præneſtinorum prætoris. [Diſtringi ſecuriùs ſe teſte, innoxium abradi partes quæ ſe nudauerint terrá.*

Verba quæ lineis incluſi hiſtoriã tangunt, quam Liuius lib. IX. rettulit, *Præneſtinus prætor per timorem ſegniùs ſuos ex ſubſidiis duxerat in primam aciem: quem cùm inambulans ante tabernaculum vocari iuſſiſſet, lictorem expedire ſecurim iuſſit. ad quam vocem exanimi ſtante Præneſtino, Agedum lictor, excide radicem hanc, inquit, incommodã ambulantibus.* At cùm hoc capite Plinij nil niſi de transferendis arboribus aut ſerendis agatur, quem locum habere hîc hiſtoria potuit? cuius ſanè nec caput nec pes comparet. Suſpicor hoc totum gloſſema eſſe: vnde ortum, aut quâ cauſsâ, ignoro. Sequentia lego: *Diſtringi ſecuriùs, ſed & innoxium abradi.* Abradebant enim arbores: atque ita Seneca emendandus epiſtolâ LXXXVII. *parum autem arboris antequam obruat, radit:* (malè in libris, *radix:*) *ex omni enim materiá quæ nudata eſt, vt ait, exeunt radices nouæ.*

Libro XXIX. cap. II.

II. *Lanis auctoritatem veteres Romani etiam religioſam habuere, poſtes à nubentibus attingi iubentes.*

Lego, *à nubentibus ea cingi iubentes.* Docet Plutarchus: Ἡ νύμφη δ' εἰσφέρει μὲν ἠλακάτην, καὶ τὴν ἄτρακτον, ἐρίῳ δὲ τὴν θύραν περιστέφει τοῦ ἀνδρός. Dixit περιστέφει, quod Plinius cingi.

Lib. XVIII. cap. IV.

Ac primùm omnium oraculis maiori ex parte agemus. cur enim non videantur oracula à certiſſimo die maximeq; veridico vſu profecta? III.

Verius erit, *à certiſſimo Deo.* Vſus enim ille deus, qui oracula agricolis dictat.

EPIST. IV.

I. LIPSIVS NICOLAO BRYARDO, V. NOBILI.

MVLTA me Brugas trahunt. opidi, vt in Belgio pulcherrimi, videndi cupiditas, amicorum importunæ preces, imò iuſſa: alia quædam priuata: ſed ne viuam, & nullam è Muſis habeam propitiam, niſi ante omnes, Bryarde, tu. Non dicam vulgata illa, quia amo te, quia amari me ſentio à te. communia hæc cum alijs: ſed quia Plautum vnicè amari cognoui à te, illud deliciũ, & illum, vt ſic dicam, pullum Romanæ Muſæ. Nec tu mireris, ſi hoc miret. An ego non mirer Plautum vnum tibi in manibus, in ſinu eſſe, quem ne omnes quidem qui litteras ex profeſſo tangunt, audent tangere? Nam de nobilitate veſtrâ, magna & rara res, ſi eam ad hiſtorias, ad nummos, & eiuſmodi ſtudiorum bellaria poſſimus allicere. Plautus in litterarum quaſi penetrali eſt, quò non niſi initiati accedant, & qui à ſe *Spernat profanum vulgus & arceat.* Itaque ardeo, mihi crede, cupiditate videndi, audiendi tui, de Plauto colloquendi. In quo elegantem locum emendaſſe te puto.

Perſâ: *Plauti à Bryardo correctio.*

Subnixis alis me inferam, atque amicibor glorioſè.

To. *Sed quis hic anſatus ambulat?* SA. *magnificè conſecrabor.*

Legis tu, *magnificè conſcreabor.* Nihil verius. in geſtu illo glorioſior exprimendo etiã Conſcreatio adhibetur, ſiue Exſcreatio. idque iamnunc vulgò ſolemus. At ille ſtipes Nonius Conſectabor pro Conſectabo adnotat. tam aptè ad ſententiam quàm Ariſtophanis bombalobombax. Niſi cenſes tamen emendandum Nonium, *Conſcreabor pro conſcreabo.* quod tranſpoſitâ litterâ facile eſt. Vale. *Conſcreare.* *Et Nonij.*

EPIST.

EPIST. V.

I. Lipsivs Fvlvio Vrsino, v.c:

Vervsne ad me nuncius accidit, Laurentium Gambaram obiſſe? non verus ſpero, nec Muſæ permittant. Si tamen eſt: doleo. primùm vtriuſque noſtrûm cauſsâ, qui amicum: deinde Italiæ veſtræ, quæ poëtam amiſit. & amiſit eo tempore, quo opus minimè fuit. Vides enim illa regio veſtra quá nunc hoc genere ornamenti non abundet. Idem in Europâ aliquâ eſt. in quâ, an bello, an quâ aliâ cauſsâ, iacent omnes litteræ. Apud nos quidem magna, vel potiùs vnica doctrina eſt, triduanum Ic^tem^ profiteri: cum Euripidæo Cyclope ſentire:

Τὰ δ' ἄλλα κόμποι, καὶ λόγων εὐμορφίαι.

Sed aut illi inſigniter ſapiunt cum ſuo iudicio: aut nos inſigniter inſanimus. Nobis tamen noſtra ſpenſa. quam vereor ne iam vſu, emptione, confarreatione noſtram, ægrè poſſimus dimittere.

In Liuio hæc notabam Lib. xxxiii. ab initio.

I. *Ab vrbe oppugnandá Pœnum abſterruere conſpecta mœnia, haudquaquam prompta oppugnanti.*

Sctiptus codex; *Pœnum abſtinuere.* eleganter. Arnobius: *Iouem cum patre bella conſeruiſſe ciuilia, atque eum iure abſtinuiſſe regali.* Ac ſcio ego Plautum & veteres vulgò ita locutos. Valla, ſeu quis alius vellem abſtinuiſſet ab hoc loco manum.

II. *Quod ſæpè, inquit, optaſtis Campani vt ſupplicij ſumendi vobis ex improbo ac deteſtabili Senatu poteſtas eſſet.*

Videtur librarius vetus ſcribere voluiſſe, *inteſtabili.* ſed mutauit. nota eſt formula, Improbus inteſtabiliſque eſto.

III. *Tunc Pacuuius. Video quæ ſententia de hoc ſit data, eijcitur pro malo atque improbo. bonum ſenatorem & iuſtum eligite.*

Manſſ. *iuſtum ſubſtituite.*

IV. *Hinc ſenatores omiſſâ libertatis dignitatiſque memoriá plebem affari, ſalutare, benignè inuitare, apparatis accipere epulis, eius cauſſas ſuſcipere, ei ſemper parati adeſſe: ſecundùm eum in lite. iudicem dare, qui magis popularis aptiorque in vulgus fauori conciliando eſſet.*

Verus, *ſecundùm ea militem iudices dare.* Omnino ſcrib. *ſecundùm eum, litem iudices dare, qui.* Dare litem ſecundùm aliquem, merum Latium. Iudices igitur, inquit, cauſſam illi plerumque addicebant, qui aptiſſimus ad conciliandum vulgus. De quibus arbitrari te, doctiſſime Fului, volo. Vale.

EPIST. VI.

I. Lipsivs Victori Giselino.

Tv verò, mi Victor, tardum nomen es: nolo dicere, malum. vt pro me ne interpellem: quantum queri Catrionem cenſes de obſtinato ſilentio tuo! Noli aliorſum hoc accipere: ſed credo me hercules Angeronam matrem fuiſſe tibi, & Harpocratem patrem. His parentibus renatum te Pythagoram nouum. præſertim cùm huius ſapientiæ diſcipulos iam habeas duos, Lemutium inquam & Modiú. qui in quinquennali ſuâ ἐχεμυθίᾳ ſunt, opinor: ita ad litteras noſtras verbum non reſpondent, ne Mu quidem Lucilianum. Ridebis tu? at ille ſeriò ringitur. De me, facilis res eſt, veni modò, & quod polliceris, purga te coràm. Sunt ioca, ſunt ſeria, quæ in ſinum tuum cupio effundere: ſinum, & amore, & fide mihi perſpectum. Cùm te Caſtore, Pollucem expectabo Lemutium. Mihi crede. non illæ ipſæ ſtellæ tam gratæ nautis turbante mari adfulgent, quàm mihi vos.

—— πιστὸς ἐν κακοῖς ἀνὴρ
Κρείσσων γαλήνης ναυτίλοισιν εἰσορᾶν.

Varronis locus apud Nonium Febris: *Varronis bina gloſſemata.*

Febris proprietatem [habet à feritate morbi vel mali, vt à calendo calorem vel candorem.] Varro Andabatis: Aperiendam putat, idque alterum appellamus à calendo calorem, alterum à feruore febrim.

gloſſemate inquinatus eſt. Nonius ſcripſerat, *Febris proprietatem Varro Andabatis aperiendam putat: idque alterum.* quidquid præterea eſt, à malâ manu eſt, nec dictum à Nonio nec pictum. Minuſculam febrim, Calorem propriè appellari vult. quo exemplo Iuuenalis:

—— *ſentire calorem*
Si cœpit locuples Gallita aut Paccius orbi.

Simile in Cibarium:

Varro Modio: In cubiculo [dormire mallem ſcilicet] potiùs vinum meum cibarium, quam ego dominus cubarem.

Quod incluſi, interpretamentum vacerræ cuiuſpiam, diſtortâ mente non pedibus. Reliqua Varronis clara, nec egent correctionis, tantùm interrogandi nota addatur.

EPIST. VII.

I. Lipſivs Petro Fabro, I.C.

Qvem locum nuper in Pandectis emendare viſus ſum, eius te iudicem capio clariſſime Faber: vel arbitrum potiùs. quando in illiuſmodi rebus non hoc directum *Si paret*, ſed illud arbitrarium *Quod æquius melius* ſequendum videtur.

Pomponius l. CCXLV. De diuerſis reg. iuris:

In Pādectis coniectura. *Statuæ adfixæ baſibus ſtructilibus, aut tabulæ religatæ catenis, aut erga parietem adfixæ non ſunt ædium: ornatus enim ædium cauſſâ parantur, non quò ædes perficiuntur. Idem Labeo ait, Prothyrum quod in ædibus interdum fieri ſolet, non eſt ædium.*

Florentina lectio concipitur, *in ædibus iterùm qui fieri ſolet*. Lego, *in ædibus vtervnque*. ſiue *vtrimque*. Nam Latini Prothyra appellarunt, quæ Græcis Diathyra. Ea ſunt repagula è ferro, lapide, vel quâ aliâ re vtrimque depacta, arcendis à veſtibulo ædium vehiculis & equis. Hoc ipſum Papinianus Velamen dixit, l. quæſitũ. De inſtr. vel inſtrum. leg. *Sicut*, inquit, *Prothyron domus ſi velamen eſt, inſtrumento domus continetur*. Alia Prothyra ſunt illa, de quibus Nou. CIV. & CII. quod accuratè, vt iuris pleraque omnia, explicauit amicus tuus Iac. Cuiacius, vir & laude noſtrâ & ſæculo maior. Vale.

Prothyra.

EPIST. VIII.

I. Lipſivs Adolpho Mekercho.

Qvod pater ille vatum de Aſteropæo dixit, περιδέξιον fuiſſe: idem de te, clariſſime Mekerche, iure vſurpauerim. qui & in rep. & in litteris ſic verſaris, vt in altero horum vnus eſſe videaris. Itaque non refugi petere à te, quod ab otioſo debuiſſem, quid de his Liuij locis ſentires.

Liuius emendatus. Lib. XXIII. Varro ad Campanos:

I. *Itaque non iuuetis nos in bello oportet Campani, ſed cum Pœnis bellum pro nobis ſuſcipiatis.*

Lectio vetus, *ſed penè bellum ſuſcipiatis*. vtraque recta, hæc fortaſſe germanior.

In eadem oratione:

II. *Pulchrum erit, Campani, prolapſum clade Romanum imperium, veſtrâ fide, veſtris viribus retentum ac recuperatum eſſe. Triginta millia peditum, quattuor equitum arbitror ex Campaniâ vos ſcripſiſſe: iam pecunia affatim eſſe frumentique. qui ſi parem fortunæ veſtræ fidem habetis, &c.*

Ego verò iſta nec Liuiũ ſcripſiſſe puto, nec Varronem dixiſſe. Falſa enim. nec Campani tunc vllum militem conſcriptum habebant, niſi qui in Romanis caſtris fuiſſent: nedum vt XXX. millia. Quod quiſpiam ad vetuſta tempora referat: nihil eſt. Liber manſ. leuiter diſſentit. ſed ex quo veritas erui poſſit: *arbitror ex Campaniâ ſcripſiſſe*; omittitque illud *vos*, & ſtatim, *affatim eſt*. Emendo, *arbitror ex Campaniâ ſcribi poſſe*. poſtremas voces procliue fuit confundere in vnam. & deinde, *Iam pecunia affatim eſt*. Omnia certè hæc ad præſentem fortunam Campanorum referenda ſunt: aut Varro nugas totâ cohortatione ſuâ egerit.

Marius concione aduocatâ edicit vt frequentes cum coniugibus ac liberis irent obuiàm Annibali. Ab aduerſis id non obedienter modò, ſed enixè factum. III.

Codex ſcriptus, *Ab vniuerſis id*. benè.

Annibal vrbem ingreſſus Senatum extemplò poſtulat. precantibuſque inde primoribus Campanorum, ne quid eo die ferè gereret, diemque vt ipſe aduentu ſuo feſtũ lætus ac libẽs celebraret. IV.

Vetus, *eo die ferre gereret*. ſed Ferè nos dictum à Fero putamus, & capimus hîc Sæuè, Ferociter.

Cœperunt epulari de die, & conuiuium non ex more Punico, aut militari diſciplinâ eſſe: ſed vt in ciuitate atque etiam domo ditiu ad varias omnium voluptatum illecebras inſtructum. V.

Hærent interpretes. Sigonius emendat, *domo diuite*. pace eius liceat: alia eſt ſententia Liuij. poſtremam vocem mutandum erat, leg. que, *inſtructa*. Nam hoc dixit: conuiuium fuiſſe, quale veriſimile eſt in ciuitate atque etiam diuitis hoſpitis domo factâ & longo vſu doctâ ad voluptates.

EPIST. IX.

I. Lipſivs Theodoro Pvlmanno.

Ivvenalem Poëtam à Scaligero patre, in Satyrâ præpoſitũ Horatio, vidi qui indignaretur. At ille, me iudice, inter multa certi & elegantis iudicij, nihil verius protulit. Vtinam de poëtâ populari ſuo (Catullum inquio) tam commodè iudicaſſet! in quo quæ ille reprehendit, numquam, ſat ſcio, probaret huic filio ſuo Culpas potius eſſe, quàm Laudes. Nam quòd Balthazaris Caſtilionæi vnam elegiam præ multis Propertianis ponit: *Non obtuſa adeò geſtamus pectora Pœni*, vt neſciamus amico hoc datũ, non vero. Sed de Iuuenali, verè iudicat. Ar- Iuuenalis laus.

dore, altitudine, libertate, id eſt ſuo quodam genere ſupra Horatium eſt : quod ipſum maximè Satyræ proprium videtur. Tangit vitia, obiurgat, inclamat: rarò iocos, ſæpiùs acerbos ſales miſcet. Quæ omnia in Horatio contrà. qui placidus, lenis, quietus, monet ſæpiùs quàm caſtigat. Sed ita præclarè tamen hoc ipſum: vt in eâ parte & arte nihil poſſit ſupra eum. Sed omiſsâ comparatione, tu in Iuuenali hæc vide.

Satyrâ VI. hi verſus:

Si nihil eſt ſeruis incurritur: abſtuleris ſpem
Seruorum, veniet conductus aquarius.

Eiuſdem locus ab Ariſtophane. videntur mihi ab Ariſtophane eſſe in Θεσμοφορ. apud quem Mneſilochus ſimulata mulier, eadem de hoc ſexu fatetur:

Ταῦτ' οὐδεπώποτ' ἔφρασ' Εὐριπίδης.
Οὐδ' ὡς ὑπὸ τῶν δούλων τε κ' ὠρεωκόμων,
Σποδούμεθ', ἢν μὴ ἔχωμεν ἕτερον, οὐ λέγει.

Sunt & multa alia ab hoc Comico imitata. illud acutè,

Et aliter.

—— *iurat*
Hipponam, & facies olida ad præſepia pictas.

à iuramenti formâ mores exprimit, vt puer Ariſtophanius in Nubibus,

Νὴ τὸν Ποσειδῶ τουτονὶ τὸν ἵππιον·

& indignans pater, μή μοί γε τοῦτον μηδαμῶς τὸν ἵππιον. Illo verſu Sat. II.

Varia lectio in duobus verſibus.

Nec galeam quaſſas nec terram cuſpide pulſas.

vidi mſ. in quo, *nec tempora cuſpide.* & ſcio in more militari eſſe, haſtis ſcuta galeamque concutiendi in irâ.

In Sat. XI.

—— *omnis*
Conuictus, thermæ, ſtationes, omne tribunal.

Idem ſchidium, *Conuentus, turma.* Hæc leuia habui, mi Pulmanne, in Iuuenalem. ne plura poſſim, tu effeciſti, qui omnia minima maxima, cum curâ adnotaſti. Vale.

EPIST. X.

I. LIPSIVS VICTORI GISELINO.

O FACINVS, ô ſcelus! tam infeliciter periit vtrique noſtrûm fragmentum illud Agellij? equidem nullus accepi. Nec tamen dî ſirint, vt perierit. Benè ſi fraus abeſt: & neglegentia mera nuncij, ſi peccatum eſt; vbiubi delituit, tenebrio ille eruetur. Quamquá moleſta mora Epiſtolicis meis. O Muſæ, ô dî! cur ego non adſum diem vnum Douſæ, Lernutio, tibi? quos vnos mihi propemodum (patiamini hoc vobis in os dici) & in germanum modum duco amicos. Nam alij quidam quos noſti,

—— *iſtoc more atque exemplo viuunt, quos cùm cenſeas*
Eſſe amicos, reperiuntur falſi falſimonijs:
Factioſá linguá, ignauá operá, ſubleſtá fide.

vt ait poëta ille, de quo breuî videor dicturus, Noſter. De Odâ fac promiſſa compareant: Lernurij exemplum vide. cuius vxoris ventri verminanti, iamnunc faueo. In Senecâ hæc conſidera.

Lib. II. de Beneficijs, cap. XXIX.

Seneca emendationes quatuor.

Et quidem profeßi ſapientiam queruntur, quòd ſolidior ſit cutis belluis, decentior damis, denſior vrſis, mollior fibris: quòd ſagacitate nos narium canes vincant, quòd acie luminum aquilæ, ſpatio ætatis corui, multa animalia nandi felicitate. I.

Quæ verò felicitas in nando? Vereor vt decurtata vox ſit, legendumque, *diuinandi.* Approbat ipſe Seneca, qui ſtatim adiungit, *futuri ſcientiá.*

Lib. IV. cap. VI.

Ille deus non eſt qui paucas boues, ſed qui per totum orbem armenta diſperſit: qui non calamo tantùm canere, & agreſte atque inconditum carmen ad aliquam tantùm oblectationem modulari docuit: ſed tot artes, &c. II.

Non negabis verum eſſe, *ad aliquantam oblectationem.*

Cap. XXX.

Quid nuper Fabium Perſicum, cuius oſculum etiam impediret viri vota boni, ſacerdotem non in vno collegio fecit, niſi Verrucoßi, &c. III.

Senecâ ſcriptus qui apud me, *Oſculum etiam impodici deuotabam.* Fortè, *etiam impudici deuitabant.* Notat hominem opicum, & capitis ſui prodigum. Simile eſt illud Suetonij de Q. Rhemmio: *quem flagraſſe ait vſque ad infamiam oris, dictoque non inſiceto notatum cuiuſdam, qui cùm in turbá oſculum ſibi ingerentem quamquam refugiens deuitare non poſſet. Vis tu, inquit, magiſter quotiens feſtinantem aliquem vides abligurrire?*

Lib. IV. Quæſt. Natural. initio:

Sic ergo formare vt ſcias non poſſe te conſequi vt ſis impenetrabilis, cùm omnia cauero per ornamenta fiet. IV.

Lego, *cùm omnia caueris, per ornamenta ferient.* eleganter ductum à gladiatoribus. quorum arma hîc, ornamenta.

EPIST. XI.

I. LIPSIVS CAROLO SIGONIO.

AENIGMA ad te adfero: para Hortenſij Sphingem. Liuij II. de Valerij domo:

Dubitatum in Liuij loco. *Delata confeſtim omnis materia infra Veliam, & vbi nunc Vicus publicus eſt, domus in infimo cliuo ædificata.*

Stabiliri ea lectio Plutarchi fide videtur, ἐξ κατασκάψαι οἰκίας ἐκείνας ἐπεσπεύσατο, ὅπου νῦν ἱερὸν ἐστὶ Οὐίκ@ πόλ@ ἐονομαζόμενον. ſed videtur tantùm: in re cõtrà eſt. Ait enim, ὅπου ἱερὸν ἐστὶ. at dic mihi, quis templum audiuit Vici publici? aut quis eo nomine deus? Sed & Varro refutat apud Aſconium, Commentario iu L. Piſonem: *Varronem autem tradere M. Valerio, quia ſæpiùs vicerat, ædis in palatio tributas L. Higinius dicit in libro priore De viris claris: & P. Valerio Voleſi filio Poplicolæ, ædes publicas ſub Veliâ vbi nunc ædes Victoriæ eſt, populum ex lege* (ſcribe, *eâ lege*) *quam ipſe tulerat; conceſſiſſe.* Ecce. nónne clarè, vbi nunc ædes Victoriæ eſt? nihil autem de Vico. Sed & neſcio quid aliud monſtri alunt veteres libri. Rhenani codex, *vbi nũc vicæ pocæ*: meus, *vicepotæ*. Anne igitur, *vbi nunc Victoriæ eſt*, in Liuio ex Aſconij fide legimus? quæ ſanè ſimplex & aperta veritas videtur, an remotius aliquod verbũ etiam indagandum eſt, quod turbarit exſcriptores? Et videndum herculè ne *Vicepotæ* retinendum: quo Vicepota dea. ipſo tamen nomine Victoriã dixerint priſci. Vox ea quidem etiam in Senecæ ludo De morte Claudij: *Proximus interrogatur ſententiam Dieſpiter Vicepotæ filius.* Et iuuat aliquid Iſidorus, qui obſeruat antiquos *Vicũ*, *Victoriam* dixiſſe. Compoſita igitur vox fuerit, à Viciâ & Poſſe, quaſi vincendi dea illa potens. Ioſ. tamen Scaliger in Catullum Se- Scal. Nicepora. necæ iſto loco quem dixi, *Niceporæ* agnoſcit Græcâ voce, quaſi τῇ Νικηφόρῳ. Quidquid ſit, alterutrum hîc eligam, *Vbi nunc Vicepotæ eſt*, ſiue *Niceporæ*: & intellegem ædem. Plutarchum etiam emendem ad Liuij exemplum. Sed hoc ſomnium, fortaſſe & iſtud lib. XXIII.

Et alter. ſi fortè correctus. *Latoque, vt ſolet, ad populum, vt equũ aſcendere liceret, præter duas vrbanas legiones, quæ principio anni à Conſulibus conſcriptæ fuerant, & ſeruorum delectum, cohorteſque ex agro Piceno & Gallico collectas, ad vltimum propè deſperatæ reip. auxilium, cùm honeſta vtilibus cedunt, deſcendit equo, dixitq;: Qui capitalem fraudem auſi quique pecuniæ iudicati, &c.*

Quid illud, *deſcendit equo?* An in vrbe Dictator equum aſcendebat? & vt id fuerit, an ex equo edicere non potuit? campæ, & flocci. Scribo, & diſt. *ad vltimum propè deſperatæ reip. auxilium, cùm honeſta vtilibus cedunt, deſcendit, edixitque.* Scriptum fortaſſe fuit, *edixitque.* At homines acutos mouit, quòd antea legerant latum fuiſſe vt equum aſcendere liceret. Itaque facetè iterùm equo detrahunt, propter illud *deſcendit.* quod Liuius ita dixit, vt vulgò, Ad extrema deſcendere.

EPIST. XII.

I. LIPSIVS FRANCISCO NANSIO, V. C.

NIHIL eſt aut te humanius, Nanſi, aut litteris tuis amabilius. ad quas tamen, quod fieri poſſe non putabam, addidit neſcio quid ſuæ Veneris lator Modius. ita multa mihi de te, de rebus tuis appoſitè & ἀφελῶς narrauit. Planè adoleſcens eſt ad illud poëtæ Siculi — φιλόμουσ@, ἱερὸς τε @, εἰς ἄκρον ἐσθὴς. Plautum meum quòd ſcribis auidè iſtic expectari: ſanè nollem. noui ipſe me: &, dî boni, res quanta! Itaque valdè vereor vt ſitim veſtram promiſſis accendere, reapsâ non poſſim reſtinguere. Video quid duobus magnis viris acciderit. qui ante annos XV. vter Plautum ederet epiſtolis concertabant inter ſe. Hem! rideo, Galba ait cantherio. & quid hoc aliud eſt, quàm Iunonem Lucinam clamare, fœtu nondum concepto? De Siſennæ loco, & Gorytis: fateor, erraui dum interpretor cum Nonio. Vtinam ne plura in ijs libris ſint theta tuo digna! Plauti Perſâ duos locos facio iudicij tui.

Scenâ, Probati: Reſtitutio verſ. Plauti Perſ.

Nugipolyloquides, argenti extenebronides,
Tedigniloquides, nummorũ expalmonides.

Ficta nomina Ariſtophanis morem & Græcorum. pro te præſenti tamen ſententiam præferre debent. Itaque altero verſu legerim, *Techniloquides*, quaſi qui loquitur technas.

Scenâ, Satin' Athenæ:

Do. *Ne ſis plora, libera eris actutum ſi crebrò cades.* Et diſtinctio verſus.
Vin' mea eſſe? VI. *dum quidem ne nimis diutua ſim, volo.*

Illud, *ſi crebrò cades*, turpiculam aliquam ſententiam habere poſſe videtur: ſed, me Iupiter, inuenuſtam, *Plenam ruris & inficeturum.* nec perſuadeor Cadendi verbum Latinos ſic abuſos. Puto perſonas omiſſas, confuſas etiam voces. quas ſic concinno: *actutum.* VI. *ſic reor.* Do. *ades. Vin' mea eſſe?* Peto reſcribas.

EPIST.

EPIST. XIII.

I. LIPSIVS GVLIELMO PANTINO, MEDICO.

PLINII libros qui Pandectas appellauerit, me iudice haud errauerit. Omnia ille vit legit, vidit, ſciuit: & in vnum volumen Græciam & Latium concluſit, paullò meherclè felicius, quàm Thrax ille Imperator veteres leges. In eius ſcriptis quia aſſiduum eſſe te audio, ſi probare hanc emendationem meam poteris, quæro.

Lib.IX.cap.XV.

De Plinij loco quæſitum.

Silurus graſſatur vbicumque eſt, omne animal appetens, equos natantes ſæpè demergens, præcipuè in Mœno Germaniæ amne prope Lisboum. Et in Danubio mario extrahitur porculo marino ſimillimus.

Addubitat Hermolaus, *prope Visbium*, ne legendum ſit: & *Aeno*, non *Mœno*. quòd Ptolemæus Visbium opidum ad Ænum collocet. Vir magnus errat in re totâ. nullum hîc opidum quærendum, ſed ſic, ni fallor, leg. *Germaniæ amne. Protelis boum & in Danubio Mario extrahitur.* Agit de inuſitatâ magnitudine aliquot piſcium, & in ijs ponit Marionem Danubij. adeò, inquit, vt neceſſe ſit, protelis boum immane corpus extrahi. Siue etiam: *Mœno Germaniæ amne protelis boum & in Danubio extrahitur.* voce omiſsâ, cuius correctionem non video. Certè vt ad Silurum ipſum id referamus non ad neſcio quem Marionem (qui Gelenij inuentũ eſt) inducit me Ælianus, qui libro XIV.cap.XXV. Silurum piſcem extrahi & capi boum iugo ſcribit clarè. Quod autẽ Plinius hic Protelis dixit, paullò antè de Attalo Pudi aiebat, *catenato captus hamo, nec niſi boum iugis extractus.* Et Lampridius in Eligabalo: *Piſces ex viuarijs ſuis bubus traxit.*

EPIST. XIV.

I. LIPSIVS CASPARI SCHETO, V. AMPLISSIMO.

SI eſt vt illæ litteræ, ijs qui in rebus gerendis verſantur, conueniant: certè hiſtoria eſt. Nam poëſim, eloquentiam, alias elegantias, quamquam ingenium admittat, negotia ferè excludunt: hiſtoria nec eſſe ipſa ſine negotijs potuit (rerum enim geſtarum narratio omnis eſt, nõ otij aut quietis:) & amat in primis habitare apud eos qui tractant negotia. Meritò. res enim gerere, prouincias, regna adminiſtrare, nemo ſine prudentiâ poteſt: prudentia ex vſu eſt, vſus ab exemplis. At ſi Italiâ aut Hiſpaniâ luſtratâ, paucorum annorum notata exempla (quantulum enim eſt quod homines viuimus?) præbere hunc vſum cenſentur: quid de hiſtoriâ, dî boni, ſentiemus? in quâ non vnius æui aut vrbis exempla, ſed omnium temporum, omnium gentium, quaſi in diffuſo theatro res geſtæ ſpectantur. Itaque non pecco, Schete, ſi Liuianas aliquot Notas mitto ad te, ad te, inquam, quem ſcimus non ſolùm hiſtoriæ veteris, ſed etiam, (quod admirabile ſit in illâ vi occupationum) poëſeos peramantem.

Lib.XXII. de cunctatione Fabij:

Liuius emendatus.

Neque vniuerſo periculo ſumma rerum committebatur: & parua momenta leuium certaminum ex tuto cœptorum, finitimorum receptu, aſſueſaciebant territum priſtinis cladibus militem minus iam tandem aut virtutis aut fortunæ pœnitere ſuæ. I.

Arbitror leg. *finitimo receptu.* & hoc dixit, certamina ex tuto fuiſſe cœpta, vt facilis receptus in vicina caſtra eſſet.

Pòſt, in Oratione Minutij:

Audendo agendóque res Romana creuit, non his ſenſibus conſilijſve, quæ timidi cauta vocant. II.

Benè vetus liber, *non his ſegnibus conſilijs quæ.*

Infrà:

Romanus primo aduentu, incognitus antè, ab re clementi liberalique initium fecerat: & Acedux vir prudens haud fruſtrà videbatur ſocios mutaſſe. III.

Scriptum meum, *& Abelox.* idque verum hominis Hiſpani nomen. Polybius vbique, Ἀβίλυξ, quod tamen bonus interpres ille mutandum ſibi in Acedux putauit.

Ibid. de Minutio:

Deinde caſtra ipſa propius hoſtem mouit, duo fermè à Gerione millia, in tumulum hoſti conſpectum. IV.

Melius liber mſ. *tumulum hoſtiũ in conſpectu.*

EPIST. XV.

I. LIPSIVS IOANNI BEROTIO, I.C.

NON fruſtrà Romani conſectarunt Fortunam huiuſce diei. Nauis nos nuper coniunxit, &, qui anteà numquam videramus internos, amicos dimiſit. Tantam vim habet vel ſtudiorum ſimilitudo, vel illud in moribus come & humanum quod in te ita eximiè elucet, vt omnis ſermo, geſtus, vultus ipſe tuus neſcio quid habeant ad amo-

rem ἰδιωτικόν. At inter alia, quàm me affecerunt illæ de Præfecto vrbis veſtræ veriſſimę laudes! O magnum virum! vel heroëm potiùs, qui in tot circumſtantibus turbis audet habitare in libris! qui Pindarum ſuâ linguâ, qui Polybium loquentes, non dimittit è manibus! Et hunc nos mediocriter doctum, aut Dicis cauſsâ verſari credemus in litteris? Iterùm dico. O non noſtri ſæculi virum, & dignum, quem illiuſipſius Pindari præconium celebret.

—— καὶ σπάγχαρμα ἐπὶ χθόνα ἐξ ὀλβ᾽ πόντῳ.

Sed tu, mi Beroti, quem delectant hiſtorię, de his Iulij Capitolini locis quid ſentias ſcribe. In vitâ M. Antonini.

Conatus duorum locorum Capitolini emend. *Educatus eſt in Hadriani gremio, qui illum, vt ſuprà diximus, Veriſſimum nominabat, & qui ei honorem etiam publicè ſexennis detulit.*

I. Inepta hercle lectio. cui probes Imperatorem populi Ro. puerum ſexennem honore adfeciſſe? Antiquitus excuſi, *honorem cui & publicis exennijs detulit*: alii, *encenijs*: alij, *xenijs*, emendant. mihi placet vnicè, *qui eſt publicis x. ennijs*. id eſt, decennijs. Decennalia Decennia publica. feſta, Quinquennalia, Viceſimalia celebrari ſolita in honorem Impp. conſtat: earumque rerum origo ab Auguſto. Romæ, in arcu Conſtantini, & diffusè Dio Caſſius. Sunt & nummi VOTIS. X. &, SACRIS. X. &, FESTIS. X. Antonino igitur honos publicis decennijs habitus, quia nomen eius cum nominibus Imperatorijs, votis publicis inſertum. Non malè etiam legeris, *honorem quinetiam.* pro illis, *qui &c.*

Ibidem.

II. *Fuit autem vitæ indulgentia, vt cogeretur nonnunquã vel in venationes pergere, vel in theatrum deſcendere, vel ſpectaculis intereſſe.*

Attende, & ſenſi idonei nihil elicies. Lego, *Fuit autem vnicæ diligentiæ: vt cogeretur.* Certè hoc dicere voluit, Tam aſſiduum in ſtudijs & rebus Antoninum fuiſſe, vt abſtrahi & tantum non cogi debuerit ad animum laxandum.

EPIST. XVI.

I. LIPSIVS VICTORI GISELINO.

SALVA res. repertus Agellius. & nos naufragium, nuncius euaſit lumbifragium: quod mehercle illi vappæ imminebat, niſi liber comparuiſſet. De Odâ, quoniam velle cœpi, vide ne tergiuerſeris. Imiror enim M. Bruti. quod volo, valdè volo. Fragmentum tuum cœpi conferre. video ita bonum Agellius aliquâ multis locis fide libri correctus. eſſe, vt nihil poſſit ſuprà. plures paginæ eſſent modò. Accipe ſpecimen cap. XI. lib. Noni, vel, vt fragmentum, Decimi. Inſcriptio capitis in eo, *De Valerio Coruino, & vnde Coruini.* nec vltrà.

Adoleſcens tali genere editus L. Furio, Claudio Appio Coſs. fit Tribunus militaris. I.

Emendant *Italo genere.* malè. Sciendũ enim non eſſe hæc verba Agellij, ſed antiqui cuiuſpiam Annalium ſcriptoris, cuius tamen nomen omiſſum & miror, & indignor. Itaque cùm anteà parentes nominaſſet Valerij & decora gentis, ſubiecit, *tali genere.* nimirum quale memoratum. Hoc verum eſt. amico tamen cuidam meo nullâ vi perſuadere hoc potui.

Agrum Pontinum inſederunt: inſtruebanturque acies à Conſulibus, de vi ac multitudine hoſtium ſatagentibus. II.

Scriptum tuum, *Pomptinum.* & ſequentia ſic: *inſtruebanturque acies, Conſulibus de vi ac multitudine hoſtium ſatiſagentibus.* optimè.

Dux intereà Gallorum vaſtâ & arduâ proceritate armiſque auro præfulgentibus, gratiâ dimicandi ingrediens, & manu telum reciprocans, incedebat. perque contemptum & ſuperbiam circumſpiciens deſpiciensque omnia, &c. III.

Muſæa planè oratio, à quâ ſcribendâ vix abſtineo manum. at quàm turpe in eâ mendum! Vetus, *auro præfulgentibus, grandia ingrediens, & manu t. r.* inſanũ benè. & inſanit qui hoc non videt. Grandia ingredi, Græcanicum. vt ἠερῶν βαδίζειν, ἡμερῶν γελάσαι. ſimilia. expreſſit ſuperbi nebulonis greſſum: & ipſum adeò Homeri verſum (opportunè moneo) Ἤϊε μακρὰ βιβάς, κραδάων δολιχόσκιον ἔγχος. Ammianus etiam imitatus: *Humeros extentans, grandiaque incedens, Oti frater & Ephialtis.* Ampliùs in Gellio ibidem:

Coruus repentè improuiſus aduolat, & ſuper Galeam Tribuni inſiſtit, atque in aduerſarij os atque oculos pugnare incipit, inſibilat, obturbat, vnguibus manum laniabat, & proſpectum alis arcebat. IV.

Schidæ, *inſilibat, obturbabat.* Turbauit correctores ἀρχαϊκῶς illud, *inſilibat.* feceruntque *inſibilat.* faceré, quaſi coruorũ id eſſet. nec viderunt ſaltem ſubſequi, *laniabat, arcebat,* modo præterito. In iſdem eſt, *aliàs arcebat.* apprōbo.

Sic Tribunus ſpectante vtroque exercitu & ſuâ virtute nixus, & operâ alitis propugnantis, ducem hoſtium ferociſſimum vicit. V.

Illic eſt, *operâ alitis propugnatus,* παθητικῶς. nec dubitabis germanum id eſſe.

In

In eius ſtatuæ capite corui ſimulacrum eſt, rei pugnæque, quam diximus, monimentum.
Scriptum, *vt diximus.*

EPIST. XVII.

I. LIPSIVS BARNABAE BRISSONIO, V.C.

QVIS Muſas nouit, & Briſſonium non nouit? Nec dî ſirint, vt indictus nobis ſis, clariſſimum Galliæ lumen. Liuij locum, quem emendaſſe recto iudicio videbar, facio iudicij tui.

Libro xxv. initio:

Auctorum interpretatio emendando Liuio.

Et aliquot publici ſacerdotes mortui eo anno ſunt, L. Cornelius Lentulus Pontifex maximus, & C. Papirius C.F. Maſſo Pontifex, & P. Furius Philus augur, & C. Papirius, L. Fuluius Maſſo decemuir ſacrorum.

De vitio Liuius index eſt. Vt enim hæc lectio concipitur, quinque ſacerdotes eo anno mortui fuerint: at Liuius in adiunctis verbis, quattuor tantùm ſuffectos tradit. *In Lentuli*, inquit, *locum M. Cornelius Cethegus, in Papirij Cn. Seruilius Cæpio, Pontifices ſuffecti ſunt: augur creatus L. Quintius Flamininus, decemuir ſacrorum L. Cornelius Lentulus.* Quid igitur fiet L. Fuluio? Libet meus ſcriptus, *C. Papirius Lemaſſo decemuir.* Aperta correctio erit, *C. Papirius L.F. Maſſo.* tantùm F. mutauerat in E. Ablegandus igitur iſte L. Fuluius, natus ex notis. & ſcimus Maſſones cognomen Fuluiæ gentis non eſſe, ſed Papiriæ.

EPIST. XVIII.

I. LIPSIVS ANDREAE SCHOTTO.

Plauti cum Terentio comparatio.

OMITTE contumeliam. Terentius vt antiſtet Plauto? Ita cenſet, inquis, amicus meus vir doctus & grauis. Hoc malo, quàm vt tu. ſed quis ille tantus, cuius cauſsâ Criticorum veterum iudicia reſcindantur? cui præ M. Varrone debeamus credere? Ait Plauti ſeruile ingenium eſſe: Terenti liberale. Quid ſeruile dicat neſcio. ſcio Plautinam proſapiam: ſed quid hoc? probet ille ex tabulis cenſorijs Afrum eum fuiſſe ingenuum. An quia ſeruos in Comœdiam inducit? ſcilicet non ſolet fieri. vellem tamen iſtius cauſsâ paullò plures Lorarios. Ait plebeia & humilia eius ſcripta. Samius iſte Lucumo, quod laus eſt, vitium facit. niſi fortè nouo præcepto docebit ille nos Tragœdiam humilem Comœdiam altam eſſe debere. Quod cùm faciet, concedam etiam Tribunum plebei eſſe debere optumatem. Nam Comœdia cui ſcribitur, quàm plebi? Adeò vt, quamquam in communi conceſſu patrum & equitum, ſæpiùs tamen ſummam caueam ſpectare actor debeat quàm Orcheſtram. Ea cauſſa cur in Plauto pleraque ex moribus, ex verbis, ex iocis infimæ plebis. At Terentius in hoc genere æquabilior, & magis, vt ſic dixerim, vnius fili. Fateor. ſed vſurpabo de eo vetus dictum, Terentius nihil peccat, niſi quòd non peccat. Hac æquabilitate cenſurâ Cæſaris meruit:

Lenibus atque vtinã ſcriptis adiuncta foret vis
Comica, vt æquato virtus polleret honore
Cũ Græcis, neq; in hac deſpectus parte iaceres.
Vnum hoc maceror & doleo tibi deeſſe Terenti.

Hæc vis & varietas in Plauto eſt. nunc ille adſurgit, nunc ſubmittit: nunc protrita, nunc grandiora dicit: proponit vitia, & caſtigat: locos communes, τὰ ἤθη καὶ πολιτικὰ admiſcet. aliud quidem agens, ſed quaſi hoc vnum agens. & hæc omnia tamquam ſale venuſtiſſimis iocis adſpergit. Quę certè Terentius per ſomnium non cogitat, per iocum non tentat. Atqui ſermone Terentius lectior eſt, purior, elegantior. & hoc iam commune doctorum iudicium eſt, vt qui aliter ſentiat, nihil ſentiat. Mira res tamen. Credo Terentius Varro (& cùm nomen poſui, ſatis eſt) de linguâ Latinâ iudicare non potuit. cuius proprietatem cùm tot libris inquireret, homo ineptus non quater Terentium nominat: ille piſtor Plautus omnes paginas implet. Quod magis mirêre, cùm deditâ operâ quid in Comicis ſingulis propriè emineret, iudicare vellet, ſic ait: *Cæcilius in argumentis palmam poſcit, in ethesin Terentius, in ſermonibus Plautus.* Et vides? propria Plauti laus ſermo eſt, Varrone quidem iudice. quem qui non audit, cur ego eum audiam? Quod aiunt in Lælio Ciceronis ſcribi, Terentij ſe verbis libenter vti. certè ſed quid tum? quaſi ille ipſe Cicero minùs libẽter vtatur verba Plauti. Et tamen ſciant hoc non Ciceronem dicere, ſed Lælium. Lælium, inquam, qui fabulas Terentij creditus eſt ipſe compoſuiſſe: ne miremur, ſuam ſupellectilem paterfamilias ſi libenter vtatur. Venio ad caput & quaſi arcem comparationis. Obſcæni in Plauto ioci, mores molles & laſciui, Maſſiliâ digni vel Tarento: Terentius totus pudicus, caſtus, verecundus, & quem à ſacris ſuis Veſta non arceat. Et herclè ſi moribus noſtris Plautum defendo: ſudabo. ſi moribus antiquis, rem factam habeo. Quærebant enim iſta Patres, Equites,

De iocis Plautinis.

tes, Plebs: prurientibus auribus ad Theatra conueniebant. & quæ in Mimis palàm fieri ſpectauerant, audire in Comœdijs volebant. Hæc res plauſum, hæc palmam merebatur Terentium ipſum verecundiâ abſtinuiſſe putant ab iſtis? imò naturâ. nec ille venuſtè dicere noluit, ſed inuitâ Venere non potuit. Et tamen miſellum hac parte Plautũ. ille vnus premitur: Ariſtophanem nemo vexat, cuius Comœdiæ tot tam inuerecundis iocis refertæ ſunt, vt ſi Plautum componas, iuret præ illo Veſtalem Maximam fuiſſe. Idem diceremus ſi Afranius, ſi Pomponius, ſi Cæcilius, ſi Nouius exſtarent. Quod moribus noſtris fœda hæc, illicita, ineſtabilia aiunt: ſcimus iſta. ſed tu audi me, prætervehere iſta quaſi Sirenum ſcopulos, & aſpice, non lege. Liuia viros nudos caſtæ fœminæ nihil differre à ſtatuis aiebat: tu tam molli libidine es, quem nudi aliquot ioci abripiant? Corrumpunt tamen iſta adoleſcentes, inquiunt. & Camerarij exemplo tollenda, eradenda ſunt. Minimè gentium, me quidem iudice. Adoleſcentes hæc legunt, viri tantùm intellegunt. ita obſcurè pleraque illo turpicula ſcripta ſunt. Si igitur qui hæc capiunt, conſtantiori iam ætate ſunt quàm vt decipi poſſint: & qui decipi poſſunt, omnino non capiunt: cur ſcalpellum adhibeatur, & vnius omnium Latiniſſimi ſcriptoris membra violentur? Supereſt Horatij iudicium. quod, obſecro, Horatij cauſsâ omittatur. Concludam. Terentium ipſum amo, admiror: ſed Plautum magis: vterque adoleſcentibus in ſinu, in manu, in oculis ſit: conferantur etiam, ſi placet, inter ſe, tantùm alter ille ne præferatur. Magiſtellos iſtos, qui vulgò aliter ſentiunt, plorare iubeo, te amiciſſime Schotte valere.

EPIST. XIX.

I. Lipsivs Gerardo Falckenbvrgio.

Non mentiar Falckenburgi. & litteræ me tuæ, & iudicium delectarunt. illæ, quia plenæ amiciſſimi amoris, iſtud, laudis: quâ & ſi agnoſcere in me non potui, tamen amare vt ab amore tuo profectam debui. Munus Redigeri planè regium. & profectò, vt ille Siculus ait,

Τὸ τῷ νῦν τοιάδε, ... εἰπόντα φιλῶσι;

Nam nullo ante ſæculo, mi Falckenburgi, magis deſpectæ iacuerunt noſtræ litteræ, quàm iſto. Litteræ a... pudor, probitas, virtus.

Τοιοῦτ' ὁ τλήμων πόλεμος ...,

cuius finem adhuc nulli videmus. Nam illa de pace ſpes, Plauti verbo, decollauit. Nos ad litteras confugimus vt ad aras, maximè ad illas ſeueriores quæ mederi affecto animo poſſint, non ſolùm delectare. Eo in genere principem Senecam in Latinis deputo. hominem ſanè doctum, ſed ſapientiæ tamen quàm ſcientiæ clarioris. In eo carptim hæc notabam.

De conſolatione ad Marciam, cap. VIII. *Seneca hic corrigitur.*
Manet quidem tibi Martia ingens triſtitia, & I.
iam videtur duxiſſe callum, non illa concitata qualis in illo fuit, ſed pertinax & obſtinata.
Vir doctus Pincianus emendat, *qualis in Litiâ fuit.* non negabis verius eſſe, *qualis initio fuit.* nec id coniectura, ſed res eſt.

Epiſtolâ LXXXIX.

Zenon Eleates omnia negotia de negotio deiecit: II. *ait nihil eſſe. Circa eadem fere Pyrrhonij verſantur & Megarici, & Cretici, & Academici, qui nouam ſcientiam induxerunt nihil ſcire.*

Hæremus in Philoſophis Creticis. Alijs *Cretici* placent: at tu certũ puta, *Eretrici*. Nam & hi de non ſcientiâ idem Pyrrhonijs & Megaricis ſenſerunt. Cicero III. de Oratore: *Fuerunt etiam alia genera philoſophorum qui ſe omnes Socraticos eſſe dicebant. Eretricorum, Herillorum, Megaricorum, Pyrrhoneorum.* Priora etiam Senecæ legerim, *omnia negotia vno negotio deiecit.*

EPIST. XX.

I. Lipsivs Iacobo Crvqvio.

Horatio, mi Cruqui, in Lyricis meritò illud Homericum dabimus, ... εἷς κοίρανος ἔστω. Nemo illi proximus, nemo ſecundus: aut ſiqui fuerunt, eos ante ætatem noſtram vita defecit. In eo laudabilis meherclè opera tua. cui ornandæ quid præterea promiſeris, & quid debere diutiùs non poſſis, non meminimus ſolùm, ſed etiam, ſi pateris, exigimus. Scis quàm multi germanâ illâ antiquitate delectentur. expedi igitur, cum Muſis volẽtibus, Aeronem nobis: & ex Horatio æternæ tuæ coronæ, is quaſi lemniſcus addatur. Liuius me habebat. Eius vnam vocem tribus locis reſtituebam. *Excurſio nes vox tribus Liuij locis repo nenda.*

Lib. XXI.

Repetenti Siciliam Conſuli excurſio hoſtium I. *in agrum Vibonenſem facta nunciatur: litteræque a Senatu de tranſitu Annibalis in*

Italiam, & vt primo quoque tempore collegæ auxilium ferret, traduntur.

Liber man ſ. *exſcenſio hoſtium.* germanũ & familiare de egreſſu nauium Liuio verbum.

Lib. XXVII.

II. *Dum hæc Romæ geruntur M. Valerius Meſſalla quinquaginta nauibus cùm ante lucem ad Africam acceßiſſet, improuiſò in agrum Vticenſem excurſionem fecit, eumq; latè depopulatus.* Idem codex, *aſcenſionem fecit.* ſcribo, *exſcenſionem.*

Lib. XXII.

III. *Cn. Seruilius Conſul cum claſſe nauium circumuectus Sardiniæ & Corſicæ oram & obſidibus vtrimque acceptis in Africam tranſmiſit, & priuſquam in continentem deſcenſiones faceret, Meninge inſula vaſtata,* &c.

Pariter puto leg. *exſcenſiones.* Arbiter eſto, mi Cruqui.

EPIST. XXI.

I. Lipsivs Hvberto Goltzio.

VIDI Faſtos Conſulares tuos. quid magis mirer? diligentiam in quærendis tot nummis? felicitatem in reperiendis? an manum & artem in exprimendis? Et vt duo priota Laurini fratres ſibi vindicent, quorum diligentiâ & ſumptu omnis iſta vis collecta nummorum: tertium certè proprium eſt tuum; nec etit qui ex eâ laude quidquam decerpat. Macte Goltzi. & alij ſine ſeruiant huic ſæculo & vulgo: tu veterum magiſtratus, titulos, vrbes, triumphos nobis ſculpe & Muſis. Mihi crede. æternabis vnà cum illis nomen tuum. Expedi, ſi potes, dubitationem, quæ his diebus nata mihi. Admonitus libro tuo euoluebam Antiquitates meas. reperio nummûm duorum inſcriptionem (& vidiſſe puto Romæ apud peritum harum rerum virum Nicolaum Florentium) ANTONI. IMP. A. XL. III. VIR. R. P. C. adiuncta Leonis effigies erat. item alterius ex ære, LVGDVNI. A. XL. Quærebam quid eſſet illud A. XL? & an reppererim, vide. Puto ſignificari nũmos eos percuſſos Lugduni à gentibus Galliæ quadraginta. Docuit me Strabo lib. IV. de Lugduno. Καὶ γὰρ, inquit, ἐμπορίῳ χρῶνται καὶ χαράττουσι τὸ νόμισμα ἐνταῦθα οἱ τῶν Ῥωμαίων ἡγεμόνες. τό τε ἱερὸν τὸ ἀναδειχθὲν ὑπὸ πάντων κοινῇ τῶν Γαλατῶν Καίσαρι τῷ Σεβαστῷ, πρὸ ταύτης ἵδρυται τῆς πόλεως. Ἔστι δὲ βωμὸς ἀξιόλογος ἐπιγραφὴν ἔχων τῶν ἐθνῶν ξ. τὸν ἀριθμόν. Ex his de monetâ res clara: turbat nihilo ſeciùs me numerus gentium. nummi enim illi, XL. tantùm: at Strabo, vt vides LX. Tacitus verò etiam liberalior LXIV. Galliç gentes ponit. Sic enim locus ille capiendus fuit Annali tertio, non de vrbibus: *At Romæ non Treueros modò & Aeduos, ſed quattuor & ſexaginta Galliarum ciuitates deſciuiſſe audiebatur.* Quod ſupereſt, aræ Lugdunenſis, cuius hîc Strabo, etiam Dio meminit lib. LIV. & feſti ad eam annui. Iuuenalis etiam:

Aut Lugdunenſem Rhetor dicturus ad aram.

De inſcriptione Nũmorum Antiq. quæſitum. — *Quot populi Galliæ.* — *Tacitus explicatus.* — *Et Iuuenalis.*

EPIST. XXII.

I. Lipsivs Nicolao Bryardo, V. N.

EGO verò Appulei lectionem adhorrẽdam non cenſeo, quidquid iſti de Arpinati ſcholâ iuueſtes pueri dicant. Ciceronem admiranrur? laudo. & ſcilicet nos eo modo nõ ſcripſimus, aut ſcribere nunc ſi res ferat, non poſſimus. Sed non hoc agitur. & vt dem illis ad eloquentiã Ciceronem vnicum eſſe: intelligere & ſapere tamen eſt à multis. Quamquam illum ipſum Appulei ſtilum quod contemnunt: vellem parciùs. Et eamus ab iſtis diſcipulis ad iudices ex lege Pompeiâ triginta annorum. tumidus fortaſſe, vegrandis, & adfectatæ elegantiæ ſcriptor eſt: at certè doctus litteras & mores veteres, & in ſermone ipſo Plauti inprimis imitator. Itaq; ille neſcio quis Rhetoriſta, qui rudere illum dixit non loqui: probet priùs de Plauto, & credam de Appuleio. Sed ille Afer fuit, & eſt nimirum etiam nunc in Italiâ odium Pœnorum. Tibi, mi Bryarde, cùm pleraque omnis eius phraſis ſit à Plauto, pauca exempli cauſsâ ſelegi. ea maximè quæ in ipſo Appuleio egere emendationis videbantur.

De Appuleio. — *Loci eius aliquot correcti, & oſtenſi à Plauto eſſe.*

In Apologia.

I. *Ego verò quietis & cõcordiæ & pietatis auctor, conciliator, fautor, non modò noua odia non ſerui, ſed vetera quoque funditus exſtirpaui.*

Scrib. *conciliator, fautor.* vt illud Plauti, *Sicut fautores delegatos viderint.* & Cautitio pro Cautio, Varronis. Ibidem:

II. *Omnes iſti quos nominaui, & ſiqui præterea fuerunt dolo memorandi, ſi cum hac vnâ Rufini fallaciâ contendantur, machi prorſus & bochones videbuntur.*

Scrib. *Macci prorſus & Buccones.* Maccus & Bucco perſonæ ſordidæ, fatuæ, ſtultæ, poëtis Attellanarum. Sic Pomponius Bucconem Adoptatum & Auctoratum: Nouius Maccum exſulem, Pomponius Maccum & Maccos geminos inſcripſit. Plautus, *Stulti, ſtolidi, fatui, fungi, bardi, blenni, buccones.*

Ibi-

Ibidem:

III. *Supereſt ea pars epiſtolæ, quæ ſimiliter pro me ſcripta, in memetipſum vertit cornua.*

Interpretantur inuicem Plauti & Appulei iſta:

Nimiſque ego illum hominem metuo & formido malè
Ne malus item erga me ſit; vt erga illum fuit:
Ne in re ſecundâ nunc mi obuertat cornua.

Appuleius in eadem Apologiâ:

IV. *Nam cùm vndique verſum tabulis flagitaretur, & quaſi inſanus ab hominibus obuijs teneretur, flax inquit, negat poſſe diſſoluere, anulos aureos & omnia inſignia dignitatis abijcit.*

Pax. Reſtituenda eſt Plauti vox, *Pax, inquit: negat poſſe diſſoluere.* & vſus eſt pulchertimè. Interiectio comptimentis eſt, & quaſi cum verecundiâ ſilentium ſibi aut alteri imponentis. Conſule Plautum, qui ſæpè vſurpat. vt & Græci comici. Heſychius, πὰξ, ὅτι τοῦ τὸ τέλος ἔχειν.

V. *Et ſuſcepta contra matrem ſimultas non ipſi vitio vortenda ſit, ſed ſocero eius Eccili Herennio Rufino.*

Inepti exſcriptores, quaſi hominis ſi nomen eſſet. at comicum eſt demonſtrandi, Eccille, & Eccilli, Eccillum: ſicut, Ella, Ellum. quæ vox reſtituenda in Afranij verſu apud Nonium Concedere. *Atque etiam incendit hoc, procul conceſſero.* Legendumq́ue. *Atque ellam incedit huc, procul c.*

Eccillum. Afranius emendatus.

Libro De deo Socratis.

VI. *Neque enim in emendis equis faleras conſideramus, & baltei polimiam inſpicimus, & ornatiſſimæ ceruicis diuitias contemplamur.*

Lego, *baltei politiam.* Verbum vetus. ex quo cenſoria nota impolitiæ apud Agellium. vel *polimina* potiùs, quod monuit & ſubiecit fide libri vir doctus.

Politia, pro elegantia munditia.

Ibidem:

VII. *Hos Græco nomine Dæmonas nuncupãt, inter mortales cælicolaſque vectores hinc precum, inde donorũ: qui vltrò citroq́ue portant hinc petitiones, inde ſuppetias, ceu quidã vtrimque interpretes & ſalutigeri. per hos eoſdem vt Plato in Sympoſio autumat, cuncta denunciata, & magorum varia miracula reguntur.*

Ait, *interpretes & ſalutigeri.* quod erit explicandæ & firmandæ Plautinæ lectioni Aululariâ, *Ancillas, muliones, mulos, pediſequas, Salutigerulos pueros*, vbi tentant immutare alij, *Sandaligerulos.* Statim etiam lego, *cuncta deûm nunciata.*

Salutigeri, internuntij.

De Aſino lib. IX.

VIII. *Nec dubiò me lanceis illis & venabulis vnò verò & bipennibus quæ facilè famuli ſubminiſtrabant, membratim compilaſſent.*

Reponendum Plauti verbum, *Concipilaſſent.* *Concipilare.*

Lib. VIII.

Iam iamq́ue vicinos vndique partientes, tur- IX.
piſſimam ſcænam patefaciunt.

Lego, *vndique arcientes.* quod valet, accientes. norat Priſc. *Arcient.*

Et initio eiuſdem libri:

Iamq́ue ſermonibus aſſiduis & conuerſatione X.
frequenti, nonnumquam etiam cænâ poculoq́ue communi carior cariorq́ue factus, in profundam Romam cupidinis ſeſe paulatim neſcius præcipitauerat.

Hæc eſt vetus lectio: Beroaldus ſubſtituit, *foueam Cupidinis*, aut inquit, *Rotam.* Verum puto *ærumnam.* & Cupidinis ærumnam legi apud Plautum.

Lib. III.

Specta denique quàm paruis, quamq́ue futi- XI.
libus tanta res procuretur. Hercules Anethi modicum cum lauri folijs, &c.

Dormiuit ille magnus interpres. Vetus lectio, *Herculis.* leg. *tanta res procuretur herbulis. Anethi.*

Lib. I.

Vis, inquit, vnum aut alterum, imò plurima XII.
eius audire facta? Nam vt ſe ament efflictim non modò incolæ, verumetiam Indi vel Aethiopes vtrique vel ipſi Antichthones, folia ſunt artis & nugæ meræ: ſed quod in conſpectu plurium perpetrauit, audi.

Egregia hîc imitatio Plauti erat, ſi per correctores licuiſſet. Dico ſcripſiſſe Appuleiũ, *folia ſunt farferi & nugæ meræ.* Sumpſit ex illis Pœnuli militaribus nugis, *Folia farferi.*

—— viſcum legioni dedi
Fundaſque, eò præſternebam folia farferi.

& vſurpat prouerbij vicem. Folia artis quid ſint, ſanè ignoro. Hęc pauca mihi ex ſexcentis. Nam vt omnia Plautina notentur: mihi ſcribendi faſtidium ſit, tibi legendi.

EPIST. XXIII.

I. LIPSIVS TVRCONIO ET MALDECHEMIO, NOBILISS. IVVENIBVS.

VIx eſt vt riſum teneam, quotiens Laurentij Vallæ ad Liuium lego. Non quin pleraque bona, & bono iudicio moneat: ſed quia ad regem Alphonſum (qui tum Siciliam, Italiæ & Hiſpaniæ partem, regnum habebat: ſed me iudice, dignus erat imperio non vnius orbis) Notas ſuas, plurimùm, dirigat: illum teſtem emendati loci cuiuſpiam, illum arbitrum & iudicem appellet.

Quin-

Quinctium memini, linguale ſe ait ſuper correctione quapiam cum Antonio Panormitâ, & neſcio quo Iacobo Curlo; rem tamen ſi non poſſent, tem ſecundum Vallam dediſſe; cura ſe eorum pſe locum in ſuo codice emendari. Similia de Cardinali Columnâ refert. Et dicite, nobiliſſimi iuuenes, non hæc ridicula ſeculo noſtro? Scilicet nunc, non dicam Dynaſtis, ſed è plebe nobilibus iſta curæ ſint? illi audiant, quid in Liuio emendetur: nedũ vt diiudicent? Spernunt litteras, ſpernunt hiſtorias: & ad ſummam valet illud, *Nil niſi Cecropides.* Sed melius magnus ille rex, cui numquam, vt aiunt, dies elapſus ſine tractatione litterarum. benè prudenterque & vos, qui & domi hiſtoriam legitis, & publicè, me doctore, auditis. Macti hac induſtriâ: & credite nobis, hæc vera eſt ad prudentiam & laudem via.

[illegible] Liuij ille locus de prodito Tarento, lib. xxv.

Eadem fermè horâ Tarentum fama peruenerat, Numidas equites paucos populari agros, terroremque latè agreſtibus inieciſſe. Ad quem nuncium nihil vltrà motus Præfectus Romanus, quam vt partem equitum poſterâ die luce primâ iuberet exire ad arcendum populationibus hoſtem. intereà adeò nihil obedienter curatum eſt, vt contrà pro argumento fuerit illa procurſatio Numidarum, Annibalem exercitumque caſtris non mouiſſe.

non vacat menda, in ijs verbis, *adeò nihil obedienter curatum eſt.* Quomodo enim de obedientiâ equitum querela eſſe poteſt? Luce primâ iuſſi erant exire. at nocte opidum ab Annibale captum. quomodo vult Liuius vt paruerint mandatis? Sed nec ſequentia faciunt huic ſententiæ. Conſului librum manuſ. in eo eſt, *nihil obedient[illegible] cura eſt.* Ex ijs veſtigijs quis negabit verum eſſe, *nihil ob id intenta cura eſt.* Ex nuncio, inquit, adeò non aucta cura eſt in cuſtodiendâ vrbe, vt contrà etiam neglegentiùs, &c. Perperàm concreuerant voces, litteris tamen ferè comparentibus.

EPIST. XXIV

I. LIPSIVS LVDOVICO CARRIONI.

HEus tu. vbi fides? Nouas aiebas te in hiſcano futurum, Kalendæ iam labuntur quid accidit, vt fallis? Nam quod Louanij me exſpectes: nõ poteſt hac æſtate. Res priuatæ conſtituendæ; agelluli obcundi, locandi; multa corrigenda, quæ in diuturnâ abſentia meâ mutauerant. Fatebor etiam, neſcio quid ἑλκυστικὸν habet hoc heredium. Hic cunabula, hîc locus natalis meus eſt. hîc infantia mea vagijt: hanc terram tetigi, hunc aërem primùm hauſi. Et vis addam, in quo ingemiſcas? hîc herè celebraui XXVIII. meum natalem, niſi quòd tu abeſſes, certè lætus & volens. De Senecæ ludo, parui Magiſter? percurri, & quæ ſub acumen ſtili mei ſederunt, notaui. Sunt iſta: *Seneca in ἀποκολοκυνθώσει emendatus plurimis.*

Quis vmquã ab hiſtorico iure iuratores exegit? I.

Omnis ſcripta lectio, *iuratores exegit.* rectè. Iuratores, teſtes dixerunt, quia produci ſolent iurati. Falluntur qui aliter in Plauti Pœnulo aut explicant aut legunt, *Vos iuratores eſtis quæſo operam date.*

Quærite ab eo qui Druſillam euntem in cælum vidit. idem Claudium vidiſſe dicet. II.

Nihil interpreteres. Notat Liuium Geminum Senatorem, de quo Dio LIX.

Hæc Apollo. at Lacheſis quæ & ipſa homini formoſiſſimo fauerct, fecit illud plenâ manu, & Neroni multos annos de ſuo donat. III.

Auctior voce Seneca mſ. qui penes me eſt, *fecit, & plenâ orditur manu.* optime Ordiendi verbum proprium artis Mineruæ.

Tum Hercules primo aſpectu ſanè perturbatus eſt, vt qui etiam non omnia monſtra timuerit. IV.

Eleganter corrigetur, *monſtra domuerit.* Similis iocus illi qui ſequitur: *Putauit ſibi x. tertium laborem veniſſe.*

Si mehercules à Saturno petiſſet hoc beneficium cuius menſem toto anno celebrauit Saturnalius eius princeps non tuliſſet. V.

Liber mſs. *Saturnus eius princeps.* At nihil mihi diuini aut humani, Carrio, vltra acceredas, niſi corruptus à gloſſemate locus fuit, ſic corrigẽdus, *cuius menſem toto anno celebrauit princeps, non tuliſſet.* Clara omnia: & ludit in Claudium qui ſeruis & libertis, quod Saturnalibus ſolet, regnum permiſit. Illud, *Saturnalius eius,* χολιαστικῶς adiectum erat his verbis, *cuius menſem.*

Illum deum a Ioue, qui quantũ in illo fuit, &c. VI.

Codex mſs. *deum ſane qui.* Lego, *illum deum ſane.* ἀσγαστικῶς, Facite certè, ſi placet, hunc deum, qui &c.

Damnatum inceſti L. Silanum generum ſuum occidit: Oropemque ſororem ſuam feſtiuiſſimam omnium puellarum, quam omnes Venerem vocarent, maluit Iunonem vocare. VII.

Hæc obſcuriora fuiſſe Sibyllæ Turnebus ait. quæ enim iſta Orope? Et ille quidẽ ſatis

re[illegible], quod ſoluere non poteſt, abſcindit, legitque, *occidit. ſororemque ſuam*, voce omiſſâ. Iunijcodex vt & meus, *Oro per quod*. clara veritas eſt, *oro propter quid?* In tota parte huius ſermonis interpellationes & dialogiſmi ſunt. Cur, inquit, Silanum occidit? Leui cauſsâ: quia ille fatuus Iuniam Caluinam ſororem ſuam Iunonem ſolet dicere. Id valet, pro vxore habere. Nam mariti blandientes vxorculas, Iunones appellabant. Plautus, *Eia mea Iuno haud decet te triſtem eſſe tuo Ioui.* Scribit eamdem vulgo Venerem appellatam, quia meretrix, &, vt Tacitus ait, procax femina & laſciua.

VIII. *Quare, inquit, quæro enim ſororem ſuam ſtultè ſtudere, Athenis dimidium licet Alexandriæ totum.*

Vetus lectio, *quare, inquit, quæro inquit ſororem.* Eam ſecutus lego, *quare, inquis, quære inqt ſororem ſuam? Stulte, ſtulte, Athenis d. l.* Iterùm dialogiſmus. alter quaſi excuſans Claudium. Meritò occidit: cui enim ſcelus ille ſororem diuiſit? & irridens alter, O ſtulte, inquit, quaſi ignotes, Athenis, &c. Athenis dimidium, Alexandriæ totum, quid valeat, rectè Turnebus lib. XVIII.

IX. *Quis Romæ, inquit, mures molas lingunt, hic nobis curua corrigit.*

Suſpicatur in poſtremis verbis Rhenanus de ſenſu obſcæno. Hominem acutum! qui videt quod nuſquam eſt. Dubitat tamen an corrig. ſit, *hic nos ſcurra Cæſar regit*. Ego quieſcere illum vnico Plinij loco iubeo Epiſt. lib. V. *Interim totâ ciuitate Nepotis edictum carpitur, laudatur. multi, inuenimus qui curua corrigeret. quid? ante hunc Prætores non fuerunt? quis autem hic eſt, qui emendet publicos mores?* Dictum igitur eſt in cenſorem importunum.

Dictum vetus expl.

X. *Ego patres C. interrogare vobis permiſeram, vos vera mapalia feciſtis: volo vt ſeruetis diſciplinam curiæ.*

Mapalia dici de ſolutè viuentibus Feſtus notat: id eſſe huic lectioni ſtabiliendæ Turnebus & Scaliger cenſent. Peream, niſi à meipſe diſſentire mauelim, quàm à talibus viris. Scripta lectio tamen mea eſt *mera nuptialia*. Nuptiales ſermones, impuri & minimè virginales. quid autem? nónne eius notæ multa in Claudium antè dicta?

XI. *Hic qualiſcumque eſt, quid de nobis exiſtimauit.*

Scrib. *exiſtimabit?*

XII. *[illegible]um D. Auguſtus ſurrexit ſententiæ ſuæ loco di[illegible]nda.*

Ab eodem libro abeſt *loco*. rectè [illegible] cauſſa.

Omniſque generis æneatorum tanta turba, tantus conuentus. XIII

Malo, *concentus*.

Vbi iacebat Cerberus, velut ait Horatius, bellua centiceps XIV.

Vide ne deſit quidpiam: ſcripſerit Seneca, *Cerberus, triceps, vel, vt ait Horatius, bellua c.* mihi neſcio quid tale ſubolebat.

EPIST. XXV.

I. LIPSIVS VICTORI GISELINO.

FAVEBO linguâ. & ô rem pulchram! ô nuncium lætum!

Ὡς ἥδομαι, καὶ τέρπομαι, καὶ χαίρομαι!

Speratámne habet, imò dictam, pactam, ſponſam, Giſelinus meus? Iam tandem vir es. bona Iuno faueat, bona Venus faueat. Nocturnus etiam & Lunus (nam Lunam mihi hac in re dicere ſanè religio ſit) primâ noctu volentes ſient propitij. Adſit & ille hortorum deus, ne ſis Petronij Lorum in aquâ. Epithalamium carmen tibi ſcripſi, in quod Auſonij exemplo intexere conabar totam ſcænam nuptialem. dico veterum more. & confecta res eſt, niſi quòd limam exſpectat. Priora Plautinis numeris ſunt: hæc, quid enim vetat guſtum dare me tibi? Catulliana:

Ex Epithalamio verſu fragmenta.

O Columen patriæ, ô Belgi lux vnica noſtri
VICTOR, in optato te diua Salacia portu
Iam locat, & tutam firmant retinacula nauim.
Iam bona nox oritur, iam Veſperus affulgeſcit
Diu ſperata ferens genialis gaudia lecti.
Hymen ô hymenæe, hymen faue, ô hymenæe.
O decus eximium nuptis nunc, antè puellis,
Iam voti damnare, & damnetur quoque mater.
Præſſt illa dies totâ quam mente petiſtis,
Quâ digno coniuncta viro connubia læta
Concelebres, velentq; tuos noua flamea vultus.
Hymen ô hymenæe, hymen f. ô h.
Coniuge te virgo digna, & tu virgine coniux:
Alter Muſarum, Charitum decus altera: & ambo
Præſtantes animi, præſtantes corporis ambo.
Iungite felices dextras rumore ſecundo,
Iungite, flexanimo perfuſi pectus amore.
Hymen ô hymenæe, h. f. ô h.
Nulla ætas meliore iugo commiſit amantes:
Nullus amans vmquam tantum mirauit amorem,
Nec ſic fal[illegible] parens OEtæo exarſit in Ocri

Nec

Nec furor Empedoclis Siculam delapſus in
Aetnam:
Quantus amor Caiũ, & Caium quantus adurit.
Hymen ô hymenææ, h.ſ. ô h.
Fallor? an ancillatur vox tibi? non ego fallor.
Et ſolito citiùs Phœbum deceſſe ſorori
Contuor, & ſubitis cælum prætexier vmbris.
I bone, quò tua te coniux vocat. hoc licet ipſa
Diſsimulet, licitoque etiam nunc pugnet amori,
Hymen ô hymenææ, h.ſ. ô h.
Ite agite, Herculeo connectite brachia nodo,
Ludite, & inſomni noctem traducite ſomno,
Feſtis motibus & gannitibus alternantes.
Sic Venus ipſa iubet: Veneris ne ſpernite numen
O pueri, grauis eſt dea. ſed vos dicite mecum,
Hymen ô hymenææ, h.ſ. ô h.

Erant plura, ſed verebar vt nimiùm Romana. Seruabo vel in aduentum tuum: vel ſi vxor tua recuſat, meum.

EPIST. XXVI.

I. LIPSIVS IOANNI LEVNCLAWIO.

Si te doctrinæ cauſsâ non amatem, Leunclavvi; poſſem Sambuci. qui ſic de me meritus eſt, vt amãdos omnes putem, quos inſigniter amat ipſe. Sed in te nihil opus conciliatore aut interprete amoris. ea virtus, ea doctrina tua eſt, vt ament te omnes, qui litteras amant. Perge modò, & cùm iam in Germaniâ veſtrâ doctrina humanior, vt antiqui loquebantur, delinquat: tu quaſi tiro ſuccreſce veteranæ gloriæ Camerarij & Sambuci.

Hæc in Liuio vide. Lib. XXVII.

Ad Liuium Nota.
Inter multas magnaſque res, quæ nunc ſecun-
I. *dæ, nunc aduerſæ occupabant cogitationes ho-*
minum, ne Tarentinæ quidem arcis excidit
memoria.

In vet. inuenio, *cecultabant cogitationes*: quid velit ea ſcriptura, neſcio. An *ſollicitabant*?

Dona tulere togam, & tunicam purpuream, II.
ſellam eburneam, pateram auream ex quin-
que pondo factam.

Idem liber, *pateram ex quinque pondo auri factam*. Lego, *auri facti*.

Improuiſò in agrum Vticenſem exſcenſionem III.
fecit, eumque latè depopulatus, multis morta-
libus cum aliâ omnis generis prædâ captis, ad
naues rediit.

Auctior membro vno meus liber, *captis, multis occiſis, ad naues rediit*. nec dubiè hoc Liuio poſthac addendum.

Romæ intra cellam ædis Fortis fortunæ de ca- IV.
pite ſignum, quod in coronâ erat, in manus
ſponte ſuâ prolapſum.

Vetus, *irritus cellam*. ſuſpicari poſſis fuiſſe, *intus cellam*. more veterum. & quod ſequitur, *vulturemque frequenti foro in tabernam deuolaſſe*, in eo ſcribitur, *volturiumque*. rectè.

Et plebeiis ludis biduum inſtauratum ab V.
Q. Manlio & M. Cæcilio Metello Aedilibus
pl. & tria ſigna ad Cereris ædem dederunt.

Vet. *ad Cereris fidem*. legend. *ad Cereris, eidem dederunt*.

De Aſdrubalis tranſitu per Alpes:

Et cùm per munita pleraque tranſitu fratri, VI.
quæ anteà inuia fuerant, ducebat: tum etiam
duodecim annorum aſſuetudine peruiis Alpi-
bus factis, inter mitiora iam hominum tranſi-
bat ingenia. inuſitati namque anteà alienige-
nis, nec videre ipſi aduenam in ſuâ terrâ aſ-
ſueti omni generi humano inſociabiles erant.

Dico Liuium ſcripſiſſe, *inuiſitati namque anteà*. Reſtituendum id verbi in Plauti Pſeudolo, *Atque eum qui non hic viſitatus ſæpè ſit*. vtitur & aliàs Plautus vt Curcul. — *quid lenonem Cappadocem? annuo viſitaſſe*. Liuius iterùm lib. IV. *Noua erupit acies inaudita ante id tempus, inuiſitataque*. Et lib. V. *Gentem inuiſitatam, accolas Gallos eſſe*. Ita enim vtrobique meus codex, contra vulgatos.

INDEX EPISTOLARVM
LIBRI TERTII.

Epiſt. I. IACOBO SVSIO.
II. PETRO PYTHOEO.
III. IANO LERNVTIO.
IV. CAROLO SIGONIO.
V. LVDOVICO CARRIONI.
VI. IOSEPHO SCALIGERO.
VII. IOANNI CRATONI A CRAFTHEIM.
VIII. PETRO DIVAEO.
IX. VICTORI GISELINO.
X. IOACHIMO CAMERARIO IOACH. F.
XI. GERARDO FALCKENBVRGIO.
XII. FRANCISCO MODIO.
XIII. IOANNI FLEMINGO.
XIV. M. ANTONIO MVRETO.
XV. LVDOVICO CARRIONI.
XVI. CORNELIO VALERIO.
XVII. GERARDO FALCKENBVRGIO.
XVIII. GVLIELMO BREVGELIO.
XIX. AVGVSTINO HVNNÆO.
XX. VICTORI GISELINO.
XXI. MART. ANTONIO DELRIO.
XXII. STEPHANO PIGHIO.
XXIII. LVDOVICO CARRIONI.
XXIV. VICTORI GISELINO.

IVSTI LIPSI
EPISTOLICARVM QVAESTIONVM
LIBER TERTIVS.

EPISTOLA I.

I. Lipsivs Iacobo Svsio, V.N.

Tv verò, Suſi, diſſimilis nobilium noſtrorum. & vt illorũ vnica ſtudia, canes, aues, equi: ſic tuæ deliciæ, ſtilus, libri, Muſæ. Illorum iudicio, ſi eruditionis fama accedat, quaſi capite cenſa fiat nobilitas: tuo, domeſticæ imagines nouo titulo auctę. Verè iudices, Suſi. nec quidquã pulchrius, quàm quibus genere antiſtes, ante eos virtute & doctrinâ eſſe. In his Liuij locis iuua me, ſodes, iudicio.

Lib. xxiii. in oratione Minutij:

[illegible] ad [illegible]

I. *Strepunt aures clamoribus plorantiũ ſociorum, ſæpius nos quam deorum inuocantium opem: nos hic pecorũ more per æſtiuos ſaltus deuioſq; colles exercitũ ducimus, conditi nubibus ſilniſque.*

Non eſt dubium quin hunc Liuij locũ Nonius Marcellus in mente habuerit in voce Calles. *Callis feminino genere. Liuius lib. xij. Niſi pecorum modo fert anguſto ſaltu per deuias calles.* ita enim corruptè legitur, facili emendatione ex iſtis. Quod ſi eſt, emendandum certè in Liuio, *deuiaſque calles*. Ne dubitare poſſis, in editione Io. Antonij Epiſcopi Alerienſis, ad Paullum II. Venetum, anni ∞.CCCC.LXX. diſerte eſt, *Calles*. At quod Nonius legiſſe videtur, *anguſtos ſaltus*, in Liuio veteri inuenio, *veſtinos ſaltus*. an à Veſtinis populis? an legendũ, *veſtitos*? Veſtinum ſanè ſaltũ idem Liuius nominat l. x. Statim:

[illegible] Marcellus corrigitur.

II. *Nec Annibalem feſellit ſuis ſe artibus peti. itaque cum per Caſilinum euadere non poſſet, petendique montes & iugum Calliculæ ſuperandum eſſet.*

Scriptus liber, *petendumque montes*. & id meâ fide germanum eſto. Simile illi, —— *pacem Troiano ab rege petendum*. & exempla in Lucretio, Varrone, & crebrò in Tertulliano obuia. Statim:

III. *Et primò cùm procul cernerent, veluti flammas ſpirantium miraculo attoniti conſtiterunt. deinde vt humana apparuit fraus, tum vero inſidias rati eſſe cum multo maximoque ſtrepitu concitant ſe in fugam.*

Ait, *cum multo maximoque*. & mirũ ſi Orbilius hoc inultum ſineret. certè non ſic Latini. Dico truncam vocem eſſe, legendumque, *cum tumultu maximoque ſtrepitu*. ſiue placet, *tumulto*, antiquè. vt enim vulgò ſcriptores, Tumulti: item Tumulto dicebant.

EPIST. II.

I. Lipsivs Petro Pythoeo, V.C.

Vt in vitâ, ſic in ſtudijs iuuat ſeueritati aſperſa comitas. Eâ cauſsâ frequenter ſoleo à grauioribus libris, animum quaſi in ludum mittere ad ſcriptores amœniores. Quo in numero Petronium repono: quidquid dicant iſti frontis ſeueræ. Et tuâ fide, Pythœe: vidiſtin' quidquam venuſtius, argutius, poſt natas Muſas? Non ego. abeſſet tantùm nuda illa nequitia. quâ tamen nihil offendor. ioci me delectant, vrbanitas capit: cetera nec in animo nec in moribus meis magis labem relinquunt, quàm olim in flumine veſtigium, cymba. Vt vina appoſita vinoſum mouent; inuinium, vt antiqui loquebantur, non mouent: ſic iſta animũ iam antè improbum fortaſſe incitent; caſto & caſtigato non adhærent. Et ſunt tamen inter Muſæos homines qui hunc ſcriptorem fuiſſe velint. à quibus nos certè, mi Pithœe, diſſentimus. Meæ ſententiæ teſtes has Notas do. quæ, cuicuimodi illæ, non niſi ab eo qui cum curâ legerit, euantur.

Petronij laus.

In conuiuio Trimalcionis:

Idem corrigitur ſequenti.

Ceterùm in promulſi dari aſellus erat Corinthius cum biſaccio poſitus, qui habebat in alterá parte oliuas nigras, in alterâ albas. I.

Alias, *in promulſide dandâ*. ſed legendum, *in promulſidarijs*. Vlpianus De auro & arg. leg. promulſidaria vaſa appellat. hîc Promulſidaria intellegit cibos qui in Guſtu.

Et modò quid fugit? ignoſcet mihi Genius tuus, noluiſſes de manu eius panem accipere. Nunc, nec quid, nec quare. in cælum abijt. & Trimalcionis topanta eſt. ad ſummam mero meridie ſi dixerit illi tenebras eſſe, credet. II.

Emendant, *Trimalcionis hierophãta eſt*. at ego, *Trimalcioni τὰ πάντα eſt*. Vſurpauit prouerbium, quo Varro in Seſquiulyſſe: *Hic enim omnia*

Notatum proverbiū. omnia erat. *omnia erat, item ſacerdos, prætor, parochus, denique idem Senatus, idem populi caput.* Demoſthenes, πᾶν ἐκεῖνος, ἦν αὐτοῖς. Lucianus amorem Stratonices in Combabum exprimens: καὶ οἱ πάντα Κόμβαβος ἦν.

III. *Et poëtarũ cœpit eſſe mentio, diuq; ſumma carminis penes Mopſum Thracem memorata eſt.*

Legerim, *immorata eſt.*

IV. *Negauit hoc Eumolpus fieri poſſe, quia magna, inquit, nauigia portibus ſe curuatis inſinuant.*

Arbitror ſcrib. *portibus ſe grauatim inſinuant.*

V. *Quia noſti Venerem tuam, ſuperbiam captas, vendiſque amplexus non commodos.*

Lego, *vendiſque amplexus, non commodas.*

VI. *Quid eſt, inquit, numquid te oſculum meum offendit? numquid ſpiritus ieiunio macer? numquid alarum negligens ſudor? Puto, ſi hæc non ſunt, numquid Gytona times?*

Videtur aptius, *ieiunio macet? numquid alarum negligens ſudor putet? Si hæc.*

VII. *Balneoque præterito modicâ vnctione vſus, mox cibis validioribus paſtus, id eſt, bulbis, cochlearumq; ſine iure ceruicibus, hauſi parcius merũ.*

Vide ne verum ſit, *ſine iure ſtruicibus*, voce Plautinâ. Quamquam vulgatã lectionem tamen firmare Athenæus videatur lib. III. qui capite De oſtreis, experti ceruices earum oſtendit in cibis, & non ſemel nominat τραχήλους πορφυρῶν, κηρύκων, &c. Vale.

EPIST. III.

I. LIPSIVS IANO LERNVTIO.

ITAQVE vxorem duxit Giſelinus noſter? mehercle gaudeo. Non enim adſentior illi neſcio cui philoſopho, qui negabat ſapienti vxorem ducendam eſſe, ne Sapientiam quidẽ ipſam: melius Varro. *Quid enim eſt*, inquit, *quod homo maſculus libentiùs videre debeat quàm bellam vxorem?* Et accedit quòd duxit bonis benè natam quòd honeſtis moribus, & dote. ita non erit Næuij —— *pannum poſitum in purpurâ.* Sed tu, mi Lernuti, quid agis? ſilẽt enim litteræ tuæ; non etiam, vt opinor, Muſæ. Et viden' debere te Epithalamium carmen amico? quidquid erit, ne cela. In Carmine lugubri ad Liuiam De morte Druſi (quod C. Pedonis Albinouani ex iure Quiritium eſſe aio, non Ouidij) pauca & leuia quædam notaui. nec miraberis, quia poſt Scaligerum. *Carmen Albinouano percurſum.*

I. *At miſeranda parens ſuprema neq; oſcula fixit,*
Frigida nec mouit membra tremente ſinu.

Malo, *nec fouit.*

II. *Non animam appoſito fugientem excepit hiatu,*
Nec traxit cæcas per tua membra comas.

Imò, *ſectas comas*, aut, *laſ.is*, aut tale aliud,

Quos primùm vidi faſces in funere vidi, III.
Et vidi euerſos indiciumque mali.

Lego, *verſos*, aut, *inuerſos.* ita enim in luctu ritus antiquus. Tacitus Annali III. *Præcedebant incompta ſigna, verſi faſces.*

Quid petijt? vult ille tibi vt ſua facta placerent, IV.
Magnaque laudatus præmia mortis habet.

Benè emendaui, *Quod petijt, tulit ille, tibi.* benè, inquam & aptè. Dicit. Quod vnum Druſus voluit, vt tibi Auguſto placeret, id iam conſecutus eſt. laudas ecce mortuum: & laudas publicè.

Flamma diu contata caput contingere ſacrum V.
Errauit poſito lenta ſubuſque thoro.

Fortaſſe, *lenta ſubitque.* errauit flamma, & tandem lenta ſubijt.

Adde quòd eſt abſens factus: nec cernere nati VI.
Semineces oculos ſuſtinuere tui.

Dico legend. *abſens functus.* clamat ſententia. Pars, ait, ſolatij eſt quòd in oculis tuis & ſinu non ſit mortuus: & audiſti dolorem tuum Liuia, non vidiſti.

Nec meritis quidquam illa iuuant: magis affuit VII.
illis
Mater honos, titulis omnia plena vides.

Lego, *adfluit illis.* non illi me iuuant meritis ſuis: potiùs à me nouus honos ipſis venit.

EPIST. IV.

I. LIPSIVS CAROLO SIGONIO.

MAGNA verò induſtria tua, Sigoni, in Liuio caſtigando fuit, magna. & profectò

—— *ſi linguas decem*
Habeam, vix habeam rem ſatis qui delicem,

vt ait Cæcilius. nec tamẽ hoc negabis, ex tãtâ meſſe non paucas ſpicas eſſe reliqui erroris. Quo in numero vide ne hæc ſint, lib. XXIII.

Annibal Acerris direptis atque incenſis eum à Caſilino Dictatorem Romanum legioneſque nuncij accipi nunciaſſent: nequis tam propinquis hoſtium caſtris Capuam quoque recurrat, exercitum ad Caſilinum ducit. *Addub[illegible] tum in [illegible] loco*

Confuſa hiſtoria, non apta verba. Primum, quid eſt, *Dictatorem accipi à Caſilino?* quis ſic loquitur? dixiſſet à Caſilineſibus, ferremus. vt omittam, acceptum numquã eſſe. Theani caſtra habuit, ibique hibernauit, Liuio ipſo inferiùs narrante. Deinde, quòd illud tantùm periculũ, ſiquis Capuam recurrat, ciuitatem Annibali ſociam & amicam? Liuius iſta non ſcripſit. Vetus lectio, *legioneſque minu reccipi.* Valla voluit, *legioneſque nouas acciri.*

Puto meliùs, *legioneſque omnius aſpici.* le uiſſimâ mutatione. Illa ſequentia, *Capuam quoque recurrat,* meus liber effert, *Capue quoque recurrerant.* Lego, *nequid tam propinquis h.c. Capue quoque occurreret.* Dicit Annibal audito Dictatorem vicinum eſſe, & à Caſilino tantum non aſpici ſigna legionum: metuens ne quid & Capuæ accideret, exercitum propiùs Caſilinum mouit.

Eodem libro infrà:

Idem voci andas. *L. Furium Prætorem cum claſſe ex Africâ Lilybæum veniſſe. ipſum grauiter ſaucium in diſcrimine vltimo vitæ eſſe.*

Vetus, *ipſum grauiter ictum ſaucium.* lego, *grauiter relictum ſaucium.*

Tum legit qui Aediles, Tribuni, Prætores, Quæſtoréſve fuerant, tum ex iis qui ſpolia ex Roboſte fixa domi haberent.

Manutij ... firmata libro. Acutè Manutius emendarat, *Aediles, Tribuni. Quæſtores.* Prætorum voce deletâ. quia iam anteà de curili magiſtratu egerat. at ea correctio diſertim in meo codice exſtat. nequis vltrà ambigat.

EPIST. V.

I. LIPSIVS LVDOVICO CARRIONI.

RIDEBIS? an indignaberis? ſed indignare potiùs: aut mehercules ego indignabor. Meliſſa mea, delicium illud caniculæ, peſſimo furto mihi periit. præ cuius ingenio & fide, ille Vlyſſis, Lyſimachi, aut Sabini canis, meræ nugæ. Amabo te, dic Lernutio, dic Modio, Hendecaſyllabos patent. Ridebis, & numquã te tam Maccum eredidi, inquies. Sed tamen ego meliùs, quàm Cælius ille Calcagninus. cui felles in delicijs fuit, idque publicis monumentis teſtatum reliquit. Bryardi Commentarios accepi. illi tu.

Dices, pro meritis gratum me & munem fore.

Confirmata correctio ... Salluſtium in manibus tibi eſſe, gaudeo. De cius loco,

Reliqui de factione ſunt inertiſſimi nobiles, in quibus ſicut in ſtatuo præter nomen nihil eſt additamenti.

olim pueri ſcripſimus leg. videri, *in ſtatuâ.* nec demuto. quamquam vir doctus Pythœus, *ſicut in Staieno,* emendet, intelligens illum C. Staienum Ligurem qui ſe Æliũ Paetum adoptauerat. de quo Cicero. At meum illud Euripides comprobat, qui pariter vt Salluſtius ignauos nobiles cum ſtatuis cõponit.

Electra:

—— τῇ δ' ὁμιλίᾳ βροτῶν
Κρινεῖτε, καὶ τοῖς ἤθεσιν τοὺς εὐγενεῖς.
Οἱ γὰρ τοιοῦτοι τὰς πόλεις οἰκοῦσιν εὖ
Καὶ δώμαθ'. αἱ δὲ σάρκες αἱ κεναὶ φρενῶν
Ἀγάλματ' ἀγορᾶς εἰσίν.

Nec diſſimile illud Iuuenalis:

Nil niſi Cecropides truncoq; ſimillimus Hermæ.

EPIST. VI.

I. LIPSIVS IOSEPHO SCALIGERO IVLII F.

QVI his litteris ſe dediderunt, Scaliger, ij ſunt profectò, quod dici ſolet, muli Mariani. Sentis ipſe. noctu, diu, habitãdum in libris: peruolutandum omne genus ſcriptorum. Et leuia iſta. quantò nobis ambitu conquirendi libri ſcripti? quod tædium illud conferendi? Nam quod vicarium ponas, & alienis oculis iſtæc agas: proinde eſt, quaſi alieno ore cõmedas, bibas. Itaque amemus ipſi nos: tamen qui hæc negligunt vulgi doctrinâ contenti, non dicam veriùs, certè beatiùs docti ſunt. Quid enim, obſecro, aſſequimur? Dices:

Sapiens virtuti honorem præmium, haud prædam petit.

Vtinam ergo id eſſet! & honos ſaltem labori huic haberetur! Sed cur diſſimulem? cùm omnia fecerimus, erit qui nos luculenter laudatos putabit, & Grammaticos dicet. Non eſt alia conſolatio quàm illa Antigenidæ, Mihi & Muſis. Ergo tibi hæc, mi Scaliger canam. collegæ nobis in eodem vel ſtudio, vel morbo. In Agellio iſta vide. Complures in Agellio emendationes.

Lib. IX. cap. II.

Ad Herodem adiit nobis præſentibus palliatus quiſpiam & crinitus, barbâque propè ad pubem vſque porrectâ, ac petit æs ſibi dari εἰς ἄρτους emendos ſcilicet. I.

Membranis, quas à Victore Giſelino eximiè bonas accepi, aberant iſta, *emendos ſcilicet.* nec dubium, quin gloſſema ſit.

Interibi aliquot ex iis qui cum Herode erant, erraticum eſſe hominem dicere, & nullius rei. II.

Eædem, *& nulli rei.* ſic apud Plautũ, *ali rei.*

Demus, inquit, huic aliquid æris, cuiuſmodi eſt. III.

Optimè illic, *cuicuimodi eſt.* Cicero pro Roſcio, & alij. Statim pòſt, *animalia ſpurca atque probroſa,* in ſcripto eſt, *atque probra.* & vide ne veteres ita dixerint. Cap. III.

Cuius virtute induſtriaque Macedones locupletiſſimo imperio aucti. IV.

Schidæ, *Macetæ.* & id, tu Scaliger iam nos docuiſti.

Et cuius vim atque arma toti Græciæ cauendam inclytæ illæ Demoſthenis orationes concioneſque notificant. V.

Illæ, *concioneſque vocificant*. diſcrtim, & ad oram eadem vox, quaſi notandi cauſsâ, repoſita. Dictum eſt, vt Rumificant. Varro III. De re Ruſticâ, *Itaque inſectantes à ſe eijciunt fucos: quos vocificantes plures, perſequuntur etiam paucæ.*

VI. *Spero enim fore vt eductus eruditusque abs te, dignus exiſtas & nobis & rerum iſtarum ſucceßione.*

Melius membranæ, *ſuſceptione*. Cap. IV.

VII. *Adductuſque mirâ atque inſperatâ vtilitate, libros plurimos ære pauco emo.*

Legend. *inſperatâ vilitate, libros multos.* atque ita in ſcriptis.

VIII. *Is ne rudis omnino & ἀπειρος in eiuſmodi rerum auditionibus reperiatur.*

In iiſdem, *auditiones reperiatur.* & agnoſco phraſim veterem.

IX. *Alios item eſſe homines ſingularis velocitatis, veſtigia pedum retrò habentes.*

Schidæ, *ſingularie velocitatis*. vtitur eam vocem Agellius aliàs & Turpil. *Homo vnica natura & ſingularie.*

X. *In terrâ Albaniâ gigni homines qui in pueritiâ caneſcunt.*

Non temerarium eſt, quod ibi ſcribitur, *in pueriâ*. Ne errorem ſuſpiceris, in margine repetita vox eſt. & id eius libri olim ſcriptor ſolitus in rarioribus vocibus.

XI. *Homines qui Monomeri appellantur, ſingulis cruribus ſaltuatim currentes.*

Scripta lectio, *qui monocoli*. emendandum haud dubiè *monoſceli*. & ita Plinius.

XII. *Quæ profectò faciunt vt neque reſpuenda ſit. notißima illa veterum poëtarum de Cænide & Cæneo cantilena.*

Membro auctior lectio in membranis, *neque reſpuenda, neque ridenda ſit.*

XIII. *Caßin ſpuerum factũ ex virgine ſub parentibus.* Scribunt illæ, *C. Aſini.* non rectè, vt opinor. Locum enim indicare voluit.

EPIST. VII.

I. LIPSIVS IOANNI CRATONI, V.C.

QVOD vtrumque rarum in aulâ eſt: & tractas ipſe litteras, clariſſime Crato; & amas litteratos. Alterum admirationem noſtram; alterum meretur amorem. Cui pro parte meâ teſtando, hæc Liuiana ad te quaſi iudicem miſi.

In oratione Martij apud Liuium quædam emendata.

Libro XXV. De concione Martij ad milites:

I. *Ne tamen ſubita res & nocturnus terror etiamnum ſuæ fortunæ conſilium perturbaret, alloquendos adhortandoſque ſibi milites ratus, concione aduocata ita diſſeruit.*

Eleganter in meo libro, *nocturnus terror, & non ſuæ fortunæ conſilium.* Non enim fortunæ illius afflictæ videbatur & propemodum deſperatæ, vltrò aggredi hoſtium caſtra.

Ibidem:

Cogor omnium veſtrûm vicem, quod difficillimum in luctu eſt, vnus conſolari. II.

Vetus, *vnus conſulere.* veriſſimè. Alijs luctu & metu debilitatis, ſumma conſiliorum ad vnum Martium venerat. At illud vulgatum, ſi attendis, ne Latinum quidem eſt.

Non lamentis lacrimiſque tamquam extinctos proſequi. viuunt enim vigentque famâ rerum geſtarum. III.

Malo lectionẽ veterem, *viuũt enim viuentq́;.*

Scio audax videri conſilium: ſed in rebus aſperis & tenuibus fortißima quæque conſilia tutißima ſunt. IV.

Sigonio placet induci voces, *& tenuibus.* ex veteri libro, vt ait, & ex ſenſu. In meo reperio, *& tenuis per.* Itaque non dubiè emendo, *in rebus aſperis, & tenui ſpe, fortißima.*

Vnus exercitus in propinquo eſt: duo haud procul abſunt. nunc aggredientibus par aliqua opportunitas eſt. & iam tentaſtis veſtras atque illorum vires. ſi diem proferimus, periculum eſt, &c. V.

Multa in Liuio patrum ætate interpolata. in ijs hic locus. Vetus liber, *nunc aggredientibus par aliqua eſt.* illi boni explendæ ſententiæ, *opportunitas*, immiſerunt. Sed nemo paullò doctior negabit emendandum fuiſſe, *pares aliqua eſtis.* Docet hiſtoria & res ipſa.

EPIST. VIII.

I. LIPSIVS PETRO DIVAEO.

Rhenani iudicium exploſum.

RISI nuper Rhenanum. qui cùm Velleium Paterculum (ſiue, vt alijs iam placet, Vellium) laudandum ſuſcepiſſet; aut parem eum Cæſari, aut certè proximo loco ponendum affirmat. Non pareo verò huic deſignatori. & næ ille Velleius in hiſtoricorum ordine tantum abeſt à ſecundo, quantum Cæſar à primo. Meliùs Quinctilianus, qui in hiſtoriæ Ro. catalogo hunc ne nominat quidem: aliàs antiquum, & qui Liuium & Salluſtium videre potuerit. Sed volumen illud hiſtoriæ maioris, quod pollicetur, fortaſſe non ſcripſit: & compendium illud plenum adulationum, degreſſionum, doceat Beatus me cur tantam laudem meretur. Sed de hoc propediem coram videbimus. nunc da mihi operam, & has in Velleio animaduerſiones inſpice.

[illegible] Paterculo correct[illegible]

L[illegible].

corrigitur.

Lib.II. De Sullâ:

I. *Primus ille, & vtinam vltimus exemplum proſcriptionis inuenit: vt in quâ ciuitate petulantis conuicij iudicium hiſtoriarum ex alto redditur, in ea iugulati ciuis reipublicæ conſtitueretur auctoramentum.*

Locus emendatus. Emendaueram ego, *iudicium hiſtrionicum ex albo*, & putabam ad XII. tabulas referendũ, quæ capite ſanxerunt. *ſi quis actitaſſet ſiue condidiſſet carmen quod infamiam faceret flagitiúmve alteri.* Cicero IV. de Rep. Vel, *iudicium in hiſtrionem.* At veriùs fortaſſe Pythœus, *iudicium iniuriarum.* Sequentia ex notis lego, *ciuis Ro. publicè.* Infrà, de Tiberij ſeceſſu Rhodum:

II. *Illud etiam in hoc tranſcurſu dicendum eſt, ita ſeptem annos Rhodi moratum eſſe, vt omnes qui Procſſ. Legatiq; in tranſmarinas profecti prouincias viſendi eius gratiá ad quem conuenientes ſemper priuatos illa maieſtas priuata numquam fuit, faſces ſummiſerint.*

Indubitanter emendandũ, *viſendi eius gratiâ atque conueniendi, ſemper priuato (ſi illa maieſtas priuata vmquam fuit) faſces ſummiſerint.* Metuebar ſcilicet Velleius ne impietatis crimen admitteret, ſi priuatum Tiberium ſine exceptione dixiſſet. Pudet & piget proiectæ adulationis. At non ita Tacitus.

Deinceps:

III. *Quo tempore M. Lolli perfida ac plena ſubdoli ac verſuti animi conſilia per Parthum indicata Cæſaris ira vulgauit.*

Quæ iſta conſilia quæ Cæſar per iram vulgauit? Sed ſpuriæ lectionis huius pater eſt Rhenanus. priſca editio, *Cæſaris iam auulgauit.* ex ductu litterarum quantò verius erat? *Cæſari, fama vulgauit.* Vt enim de re dubiâ ſcribit Velleius, & famam auctorem dat.

EPIST. IX.

I. LIPSIVS VICTORI GISELINO.

ITA eſt. me rura mea capiunt & horti. habeant iſti dynaſtæ πλοῦτον ἐσθλὸν, ἐν τύχῃ δυστυχῆ. Numquam ſciui quàm verum illud Comici eſſet,

Ἐπ' οὐχὶ χρυσοῦ δεῖ πράγμα' ἐρημία.

Seneca emendatus in epiſtolis. Vt tamen ſcias in hoc ſeceſſu & libros audere me tangere: hos Senecæ locos vide.

Lib.XII. Epiſtolarum, epiſt. LXXXIV. ait:

I. *Refer Alexandri Macedonis exemplum, qui Clitum cariſſimum ſibi ac fideliſſimum inter epulas transfodit, & intellecto facinore mori voluit, certè deliuit.*

Ea lectio à Pinciano eſt, cui Seneca æternùm debebit. hîc tamen non rectè iudicauit. Libri ſcripti partim, *certè eruit*; alij, *diruit*; alij, *deluit*. Poſtrema nihil peccat, niſi quòd litteræ vnius membra diuellit. ſcribe igitur, *certè debuit.* aperta & acuta ſententia. Meritò Alexander mori & voluit & debuit, qui immerentem amicum occiderit.

Epiſt. LXXXV.

In comeſſationibus noſtris plus cantorum eſt, quàm olim in theatris ſpectatorum fuit. II.

Pax, mi Seneca, quis credet? in vno conuiuio aliquo plus cantorum, quàm olim ſpectatorum? impudens mendaciũ. Rectè in manuſſ. Seneca Io. Latomi, *In commiſſionibus.* & intellegit commiſſiones ludorum. paret ex ſequentibus. Quomodo hoc Pincianum fugerit, miror.

Epiſt. LXXXIX.

Appion Grammaticus qui ſub C. Cæſare totá circumlatus eſt Græciâ, & in nomen Homeri ab omnibus ciuitatibus adoptatus. III.

Lego verò, *totam circulatus eſt Græciam.* Tangit hominem nugatorem & Agyrtam. paullò tamen aptiùs quàm Iulij Cæſaris filius illum noſtrum.

EPIST. X.

I. LIPSIVS IOACHIMO CAMERARIO, IOACH. F.

SI parens veſter, æternum illud Germaniæ decus, viueret: meritò clamaret,

* Ζηλωτὸς ὅστις εὐτύχησεν ἐν τέκνοις.

* Beatus ille quem beabunt liberi.

Ita omnes vos non ſolùm naturæ & probitatis paternæ quamdam ſimilitudinem, ſed etiam doctrinæ refertis. Tu Ioachime in primis. in quo patris probum illud os, oculos, & vultum videmur recognoſcere. Itaque occaſionem ſcribendi ad te, à C. V. Cratone oblatam libens ſum amplexus. vt quæ mihi cum parẽte tuo neceſſitas fuit: eam nunc transfunderem & quaſi deriuarem in filium, & hoc non leui ſolatio vterer illius erepti. Quod ſupereſt, mi Camerari, nos hic viuimus in tumultu omnium rerum & deſperatâ pace, acrior incumbit —— τετραχεῖα νιφὰς πολέμοιο. Non deſerunt tamen litteræ, & plurimus ſum in hiſtorijs. quod genus lectionis abducere maximè animum videtur à præſentibus malis. De integritate huius Liuiani loci ambigo.

Lib.XXV. cùm Martius inuaderet caſtra Aſdrubalis.

Propoſita Liuiani loci correctio de induſtria.

Inde ſigna canunt, & tollitur clamor, pars ſemiſſo-

miſopitos hoſtes cædunt, pars ignis eſcas ſtramenta arida tectis iniſciunt, pars portas occupant vt fugam intercludant.

Ad hunc locum Glareanus non tam ineptus cenſor quàm quidam exiſtimat, *Dura eſt*, inquit, *compoſitio, nec facilè dixerim quàm diſpliceat. ſenſus tamen intelligitur.* & diſplicet meritò. In veteri meo hoc tantùm ſcriptura mutat, *ſtramento arido*. Præiuit tamen ad veritatem. Lego, *pars ignes caſis ſtramento arido tectis*. Illud *eſcas*, conflatum ex repetitâ ſyllabâ *ignes*: fuit. & pro *cas*, quàm aptè *caſis!* Ita Liuius lib. XXVII. cùm Campanorum caſtra incenduntur, arundine & ſtramento tecta ea dixit. & lib. XXX. cùm Syphacis à Scipione.

EPIST. XI.

I. LIPSIVS GERARDO FALCKENBVRGIO.

VIDE nuncij fidem. tertio menſe quàm ſcriptæ ſunt reddidit mihi & Pulmanno litteras tuas. ne tu mirere ſi reſcribam tardiùs. Redigeri diuturno morbo συμπάσχω. De Scalegeri Nonio & Plauto grata quæ ſcribis. Mihi crede. ille vnus poſſidet quaſi auctorum veterum Genios, & rex eſt, vt ſic dicam, litteratorum.

—— ὅσσοι γλαυκὴν ναίουσιν ὑπ' ἠῶ.

Giffanij caſu indolui. ſed talibus in rebus valet illa Stoici dogmatis conſolatio, quam Attius ſcitè expreſſit:

— *niſi probrum, omnia alia indelicta exiſtimo.*

In Taciti inſtituto Commentario pergo: lentè tamen, & quomodo amicus ille in Agellio.

E Dionis Caſſij libro LVIII.

Dio Caſſius emendatus.

Τὸν δὲ Πείσωνα τὸν πολίαρχον τελευτήσαντα δημοσίᾳ ταφῇ ἐτίμησεν, ὅπερ που καὶ ἄλλοις ἐχαρίζετο. Καὶ Λούκιον αὖθ' αὐτῷ ταμίαν ἀνθείλετο, ὃν προέπαλαι τῇ στρατιᾳ προστάξας κατεῖχεν ἐν τῇ Ῥώμῃ.

ridiculum errorem tollebã, inuiſum tamen interpreti nouo. Littera vna peccat, nec ταμίαν. nihil enim de Quæſtore. ſed Λαμίαν legendum. Succeſſori Piſonis nomen fuit L. Ælius Lamia. Clarum ex Tacito, Annali v. *Extremo anni mors Aelij Lamiæ funere cenſorio celebrata, qui adminiſtrandæ Syriæ imagine tandem exſolutus vrbi præfuerat.* Iani Lernutij perelegans carmen mitto ad te, adumbratum de Horatio. Non fallor amore. & profectò, ſi adoleſcens ille vitalis eſt, poëtam Belgicæ noſtræ dabit non è multis.

Iani Lernutij Oda ad Amorem.

Lernutij Oda.

AMOREM ocellis flammeolis heræ
Vidi inſidentem. credite poſteri.
Fratreſque circumludibundos
Cùm pharetrâ volitare & arcu.
Eheu pauore cor trepido ſalit,
Menſque iſta Amoris numine deuium
Lymphatur: eheu parce telis,
Parce graui puer acer igne.
Fas inquieta ſit mihi gaudia
Curaſque dulces, cuſpidis & tuæ
Votiua vulnera, atque amicum
Arte lyræ celebrare amarum.
Fas & parentis regna Amathuſidos
Porrecta latè dicere, partaque
Tropæa de Titane, & aſtus
Mulciberis malè pertinaces.
Tu vim leonum, tu tigridum domas
Ceteque & vros: perque acies truci
Dextrâ Gradiuum fulminantem
Mitem animis placidumque reddis.
Tu poſt Gigantum terrigenam manum
Fuſam fugatam, tela Dieſpitri
Irata tollis: tu relictâ
Coniuge ſidereiſque regnis
Quandoque tauro diſsimilem ſui
Abdis vel auro; iam gelidis cygnum
Vris ſub vndis; iam ſalacem
Deſtruis in Satyrum aut in hircum.
Te bruta tellus, te maris æquora,
Cælumque & inuiſi horrida tartari
Sedes veretur: te veretur
Ipſa Hecate, patruuſque Pluto.

EPIST. XII.

I. LIPSIVS FRANCISCO MODIO.

MIHI verò, Modi, & ſalus à te grata fuit miſſa per Giſelinum: & gratiores nuperæ litteræ, non ſolùm amanter, ſed etiam liberaliter ſcriptæ. Itaque cùm anteà ex ſermonibus Carrionis diligerem te: nunc cœpi etiam amare primùm, quia amari me ſentio à te: deinde quia amœnũ ingenium tuum, & facti ad humanitatem mores merentur, vt ameris ab ijs quos nouem virgines amant. Brugas veſtras quòd amicè me vocas: & ego mehercle cupio. ſed vides hanc anni hiemem: &, quod inter nos ſit, ignoſce nouo marito. quem ſcire potes ad ſigna frequentem eſſe debere. De Nemeſiano & Calpurnio. ego verò non probo ſolùm, ſed hortor & ſuadeo. Et non ſunt illi maximi cenſus ſcriptores, fateor: ſed ſit hoc, Modi, pri-

[illegible]dium & quaſi præcentio maioris [illegible]. In Plauti Aululariâ duobus locis, du[illegible] non eſt quin leg. ſit *pæniſſime*, formatum a *pene*. Quod Chariſius in hoc verſu,

Fide cenſebam maximam multo fidem
Eſſe, ea ſubleuit os mihi pæniſſimè,

agnoſcere videtur *pleniſſimè*: ſcilicet corruptum ab imperitis Chariſium eſſe. æquè atque Apuleium lib. VIII. de Aſino: *Apuleius pæne,*

Manum cuiuſdam fœtore ſordentem, qui gingiuas meas identidem putidis ſcalpebat digitis, mordicus arreptam pleniſſime contriui.

Nam & hîc leg. *pæniſſimè.* vt in Apologiâ eiuſdem: *Nam quod pæniſſimè oblitus ſum, nuperrimè cùm Pudentillâ teſtamentum faceret.* Amat enim vnicè ille ſcriptor vti voces Plauti. & ſunt tamē qui illum vt barbarum rideant, mediusfidius barbari ipſi. *Et Plautus Milite.* Illum etiam Plauti Milite verſum,

Scenâ, Quid modi:

Si id facies, tum demum ſciuiſti, qui bonus
ſit quis malus.

emendo, *dum demum ſ[illegible]is, tibi qui.*

EPIST. XIII.

I. LIPSIVS IOANNI FLEMINGO.

[illegible] Liuii loci [illegible] VT humanitas tua eſt, Fleminge; vt amor in litteratos: non grauatè indicabis, quid ſuper his Liuij locis ſentias, quos leui manu emendabam.

Libro XXVI.

I. *Nec magni certaminis rem fore. paucos eſſe & ab ſuis interclusos, & quæ, dum paueat, Romanis interrupta acies videatur: etiam ſi ſe vtrimque in hoſtem vertat, ancipiti pugnâ medios circumuenturam.*

Glareanus de obſcuritate priorū & ſequentium præfatus, fatetur ingenuè hæc a ſe non intellegi. Tantum momenti leuis corruptio habuit. Leuis, inquam. Nam illud *dum paueat*, ſcribendum *dum pauent*, & pro, *etiam*, leg. *eam.* & pulſæ tenebræ ſunt. Cohors Hiſpanorum ruperat Ro. mediam aciem. Hoc Fuluius in bonum vertens, Quæ vobis, inquit, dum paueris, interrupta acies videtur. ea maximè erit opprimendo hoſti, & ſi ſe vtrimque verterit, &c. Ibidem:

II. *Nihil ad eam ſpem agnoſcentem dixiſſe ferunt, tu perditas res Campanorum narras, vbi ſummus honos ad filium meum perueniet.*

Vetus liber *noctu perditas.* Scribo. *Ne tu perditas*, familiari modo loquendi.

III. *Capua etſi nihilo ſegnius oppreſſa per eos dies fuerat, tamen aduentum Flacci ſenſit.*

Malim, *nihilo ſegnius obſeſſa.* errorem fecit, *opſeſſa.* ſicut optinere, opſides, & ſimilia in libris antiquis.

Conſurgentem iam Fuluium Taurea Iubellius IV.
Campanus per mediam vadens turbam nomine inclam auit.

In veteri, *per mediam vadens vrbem turbamque.* Recte. Foris enim adueniebat, vt liquet ex ſequentibus.

Nihilo minor fama apud hoſtes Scipionis erat, V.
quàm apud ciues ſociosque: & diuinatio quadam futuri, quò minùs ratio timoris reddi poterat, eò opportunè maiorem inferens metum.

Suſpectum illud *opportunè*. Manuſſ. *oportet timere maiorem.* Lego, *eo oborto timore.* Veriſſima emendatio. & ſic fieri ſolet, inclinatis ſemel ad timorem animis.

EPIST. XIV.

I. LIPSIVS M. ANTONIO MVRETO.

PAVCOS Lucilij locos, M. Antoni, facio iudicij tui. *Lucilij complures verſus corriguntur apud Nonium.*

Apud Nonium, in Ire.

Lucil. lib. XXVIIJ. In medium Chremes in I.
ſummum ire addemenetus.

Iunio placuit, *ire addet Menedemus*: mihi, *ire Dæmenetus.* Dixit Lucilius; Chremes ille in filio indulgendo, medium tenuit: Dæmenetus Plauti, modum exceſſit. Notū ex Aſinariâ, quomodo ille ſenex filium tantum-non ad luſtra & meretrices deducat.

In Epulum.

Satyrar. lib. XIIIJ. idem epulo cibus atque epula- II.
tio Iouis omnipotentis.

Legerim, *atque epulæ Iouis*, vt ſtet verſus. Sententiam Lucilij puto, tam lautum conuiuium fuiſſe, quàm epulum Iou[illegible]. De epulo Iouis apud Ro. ludorum cauſsâ, frequenter Liuius.

In Interficere.

Lib. XXIX. Priùs non tollas, quàm Tulli animum III.
ex nomine atque hominem ipſum interfeceris.

Scribo, — *priùs non tollas, quàm Tullium Ex nomine atque omine ipſum interfeceris.* Sunt Trimetri verſus. & puto factus in perſonâ Tulliæ, quæ Tarquinium maritum ſtimularit ad necem Seruij Tullij, quem illa ex nomine atque omine interfici vult: quia Tullius à tollendo.

In Fulgurituit.

Lib. XXVJ. Luporum exauctorem maluanum IV.
& fulguritatem arborum.

Fortean, *exactorem Siluanū, & fulguritarum arborum.* Siluanus rei ruſticæ præſes deus. Cato, & Horatius, *Siluane tutor finium.*

In

In Ra[illegible]

v. *Satyr* [illegible] *Quod deformis ſenex appetitus ac podagroſus.*

Legebam, *ſenex, ac pædidus.* Sed video Scaligerum occupaſſe, qui legit, *quod pædidus.*

In Zonatim.

vi. *Lib. vj. Zonatim circum impluuium cinerarius cludebat.*

Iunius, *cumeram is cludebas.* Scribo, *cinerarios cludebas.* Intellego de puero, qui iam tondendus in gyrum currens effugere volebat cinerarios. & planè eſt illud Catulli, *Iam tuum cinerarius Tondet os.*

In Charta.

vii. *Lib. xxvij. Nec ſic, vbi Græci, vbi nunc Socratici charti, quidquid quæritis perimus?*

Lego, *neſcis vbi g.v.n. Socratici charti? quid quæritis? perimus.*

In Sibilum.

viii. *Saxa & ſtridor vbi atque erunt dum ſibilus inſtitis.*

Arbitror de populi theatrali tumultu aut ſeditione forenſi capiendum, & leg. *Saxa & ſtridor vbi acquierunt, tum ſibilus inſtat.* vel, *ſibilus inſit*, verſu heroïco. Cum ſaxa quieſſent, ſibilus exoritur.

In Duci.

ix. *Lib. xxx. non datur, admittit nemo, nec viuere ducunt, [Orco ſpondent ſeptimum.]*

Quæ incluſi, aliena à Lucilij verbis ſunt. & neſcio vbi legerim, *Sex dies ſat ſunt vitæ, Orco ſpondent ſeptimum.*

In Dicare.

x. *Lib. xxx. Sic vbi ad aures Fama tuam pugnam clara allatam dic[illegible]ſſet.*

Scribo, *clarans allata dicaſſet.* Clarate, vt, *Clarabit pugilem*, apud Horat. Alata fama, à celeritate.

EPIST. XV.

I. LIPSIVS LVDOVICO CARRIONI.

BELLA vero excuſatio ſilentij. ais ternas dediſſe litteras te. Vis ſcribam liberè? non credo. vnas enim accepi. Itinera, credo, infeſta ſunt Brugis Antuerpiam: & mirum ni miſellæ litteræ in via ſint interfectæ. Cenſeo f[illegible]us imaginarium ijs ducas, & oſſa legas [illegible]od lux vetus permittit in peregrè f[illegible]. Quod [illegible]e ibi amicum noſtrũ iam [illegible] vxor[illegible], gaudeo: eaque ſpes [illegible]m vana ſi[illegible], Iunonem Iugam rogabo. Sed [illegible]id ais? Lemutine vxor intimuit? [illegible] ergò autem? [illegible] cultorem A[illegible]duum, vel Proletari[illegible] potiùs [illegible]erij, ſi vxor mea ſci[illegible]erit exemplum. Tu, cum reuerſus es, cela[illegible] ego n[illegible] C[illegible]um Lutetiæ [illegible] audio. [illegible]rum Scal[illegible]. Hui quam pulchra occaſio, ſi tempora conc[illegible]rent, Semo[illegible]es illos coniunctim ſalutandi! Moriar, niſi pluris mihi fuerit [illegible]os [illegible] viros alloqui, quam Romanum Conſulem videre triumphantem.

In Arnobio pauca obſeruaui. Lib. I. Arnobius emendatus.

i. *Sed conſcriptores noſtri mendaciter iſta promiſerunt, extulere in immenſum exigua geſtas & anguſtas res ſatis ambitioſo dilatauere præconio.*

Lego, *cum ſcriptores.* &, *promiſerunt*, ſiue, *prompſerunt.*

Lib. IV.

ii. *Numquid à nobis dicitur ex pelagi ſpumâ & ex Cæli genitalibus amputatis [illegible]ytheræa Veneris concretum coaluiſſe candorem? Numquid parricidij cauſsâ vinctum eſſe Saturnum, & ſuis diebus, tantis vinculorum ponderibus releuari?*

Scripſit Arnobius, *ſolis diebus tantùm.* Nam opinio veterum erat Saturnum ſuis, id eſt, Saturnalium diebus iterùm quaſi regni compotem eſſe: ceterùm annum in vinclis haberi. Lucianus in Cronoſolone, de Saturni cultu per illos dies: Ἦν δὲ οὐ πεδήτης, οὐδὲ αὐχμηρὸς πάνυ, οἷον αὐτὸν οἱ ζωγράφοι ἐνδείκνυνται· ἀλλὰ τὸ μὲν ἄρτι ἦν εἶχε [illegible], τὰ δ᾽ ἄλλα φαιδρός τε ἦν καὶ καρτερὸς, καὶ βασιλικῶς ἐσκευασμένος.

Lib. V.

iii. *Non eſt iſta falſa ſuſceptio, ne delatione appetumini calumnioſâ.*

Lego, *falſa ſuſpectio.* verbum Comicorum.

Lib. VI.

iv. *Ridemus cùm audimus nos iſta. quoniam deis artes neceſſarias ducimus arbitramurque non eſſe eas, conſtat & liquidum eſt paupertatis ad ſubſidium comparatas.*

Lego, *non eſſe, quas conſtat.* ſcriptum erat, *eas.* vnde error. vt in Titinnij apud Nonium, *Aequum eſt, me habere pauperem ſumptu meo,* pro *quos pauperem.* Et Titinnius apud Non.

Infrà:

v. *Ruſticulo cuidam Iouem per inſomnium dixiſſe [illegible], ad Conſules ſuaderet præſulem ſibi diſplicuiſſe.*

Meliùs, *ad Conſules vaderet.*

EPIST. XVI.

I. LIPSIVS CORNELI[illegible] VAL[illegible].

HABES An[illegible] V[illegible]. & de ſtilo, [illegible] non[illegible] [illegible]is Variarum libris videbis. Siue ætas hoc [illegible]t, ſiue

ſiue nunc iudicium meum. qui puro eiuſcemodi *διδακτικὰ* ſcripta diffuſum illud, ſuaue, numeroſum orationis genus, quale à Cicerone manat, non admittere. breue potiùs deſiderant, acutum, mixtum doctrinæ antiquę notis, quale aurè Ciceronis ad Atticum, aut è Comœdiis antiquis haurimus. Ad ſummam, dedi operam, vt, quod ait Attius,

Paucis probatus potiùs, quàm multis forem.

Ad Plautum quòd me vocas: audio, non auſculto. Maior illa res, & Scaligero iam deſponſa. In Liuio ſum, cuius duobus locis elegans genus dicendi reſtituebam.

Genus dicendi perelegans restitutum Liuio.

Lib. XXIV.

Marcellus cum omni exercitu profectus in Leontinos, tanto ardore militum eſt vſus, ob iram inter conditiones pacis interfectæ ſtationis, vt primo impetu vrbem expugnarit.

Liber manuſ. *ab irâ interfectâ*.

& lib. XXVI. initio:

Ea tum cura maximè intentos habebat Romanos, non tam ob iram, quæ in nullam ciuitatem vnquam iuſtior fuit, quàm quòd vrbs, &c.

Idem codex, *non ab irâ tantùm, quæ*. Vtrumque optimè. Mutatum imperitè fuit, quos dictio ea paulò remotior offendebat. at exempla plura tamen in Liuio vulgò obuia.

EPIST. XVII.

I. LIPSIVS GERARDO FALCKENBVRGIO.

QVIS neget Plauti multa eſſe à Græcis? integræ quidem Comœdiæ, & argumenta tota. ſed eſt etiam, cùm phraſim, dicta, iocos, argutias, inuenias imitata ab illis quos ex profeſſo non imitabatur. Exemplum ſint hæc pauca.

Plautina quædam imitata à Græcis.

Pſeudolo:

I. CA. *Impudice.* BA. *ita eſt.* PS. *ſceleſte.* BA. *vera dicis.* PS. *verbero.*
BA. *Quippini.* CA. *buſtirape.* BA. *certè.*
CA. *furcifer.* BA. *factum optumè.*
CA. *Sociofraude.* BA. *ſunt mea hæc iſta.* PS. *parricida.* BA. *Perge tu.*
PS. *Sacrilege.* BA. *fateor.* CA. *periure.*
BA. *vetera vaticinamini.*
CA. *Legirupa.* BA. *validè.* PS. *permicies adoleſcentum.* BA. *acerrumè.*
PS. *Fraudulente.* CA. *impure leno.* PS. *cœnum.* BA. *cantores probos.*

Lepidè expreſſit mores improborum: quibus conuicia, laudes ſunt.

Item Ariſtophanes Nubibus:

Ἀδ. Καταπύγων εἶ κ' ἀναίσχυντος.
Δι. Καταπύγων εἶ κ' ἀναίσχυντος.
Ἀδ. Ῥόδα μ' εἴρηκας. [illegible] βωμολόχος.
Ἀδ. Κρίνεσι στέφεις. [illegible] πατραλοίας.
Ἀδ. Χρυσῷ πάττων μ' οὐ γιγνώσκεις.
Δι. Οὐ δῆτα πρὸ τοῦ γ', ἀλλὰ μολύβδῳ.
Ἀδ. Νῦν δέ γε κόσμος τοῦτ' ἐστὶν ἐμοί.
Δι. Θρασὺς εἶ πολλοῦ. Ἀδ. [illegible] γ' ἀρχαῖος.

Iam in Bacchidibus totus ille de diſciplinâ puerili locus, non abeſt quin ab eodem Ariſtophane ſit in Nubibus:

Λέξω τοίνυν τὴν ἀρχαίαν παιδείαν ὡς διέκειτο.
Πρῶτον μὲν ἔδει φωνὴν παιδὸς γρύξαντος μηδέν' ἀκοῦσαι,
Εἶτα βαδίζειν ἐν ταῖσιν ὁδοῖς εὐτάκτως εἰς κιθαριστοῦ.

cum proximis aliquot quindecim verſibus; vt parcam chartæ. Plautina ſunt obuia:

II. *Fadémne erat hæc diſciplina cùm tu adoleſcens eras?*
Nego hoc tibi annis viginti primis fuiſſe copiæ.

& quæ ſequuntur. Quod in Amphitruone ſanè quàm lepidè fingitur de matre vini:

III. *Cadus erat vini, inde impleui hirniam.* SO. *ingreſſu' ſt viam.*
ME. *Eam ego, vt matre fuerat natum, vini eduxi meri.*

inuentum antè Euripidis erat. apud quem ſeruus de Hercule, in Alceſt.

Κρατῆρα δ' ἐν χείρεσσι κίσσινον λαβὼν
Πίνει μελαίνης μητρὸς εὔζωρον μέθυ.

In Aululariâ de vitâ ignis:

IV. *Nam ſi ignis viuet, tu exſtinguere extempulo.*

lepidiùs etiam Ariſtoph. Lyſiſtrate, Vigilare & viuere:

Τουτὶ τὸ πῦρ ἐγρήγορεν ἕκατι κ' ζῇ.

Truculento, illa metaphora turpicula:

V. *Qui arari ſolent ad pueros ire melius eſt.*

vſus pariter Ariſtoph.

Ἠ δὴ γεωργεῖν ἀποδὺς γυμνὸς βούλομαι.

Principium Stichi:

VI. *Credo ego miſeram fuiſſe Penelopam.*
Soror ſuo ex animo, quæ tam diu
Viro ſuo caruit.

alij mutant, alij malè diſtinguunt. at, miſera ex ſuo animo, videtur ſimile illi Homerico:

—— Πάθον ἄλγεα ὃν κατὰ θυμόν.

EPIST. XVIII.

I. LIPSIVS GVLIELMO BREVGELIO, V. C.

CONSILIARII titulo à rege auctum, cognate Breugeli, duplici nomine ſum gauiſus. Tuo, cuius virtuti & doctrinæ da-

tum præmium eſt: patriæ, cuius intereſt in his fluctibus quamplurimos tui ſimiles ſedere ad gubernacula rerum. Arbitror Titinnium dixiſſe:

Sapientiâ gubernator nauem torquet, non valentiâ.

Vlpianus in Pand. explicatus. & vtinam is verſus eſſet in vſu. Vlpiani legem 1. De officio Præf. vrbi, paullò aliter interpretabar à vulgo.

Ait:

Et ſanè debet etiam diſpoſitos milites ſtationarios habere ad tuendam popularium quietem, & ad referendum ſibi quid vbi agatur.

Non enim accipio milites illos ſtationarios, qui in ſtationibus per Italiam diſpoſiti erant, de quibus Sueton. lib. III. cap. XXXVII. & Plin. x. Epiſt. quod adhuc placuiſſe video: non. ſed verius puto, Vlpianum intellegere milites, qui in Theatro aut Circo, ludorum tempore, agebant, ad comprimendas populi turbas. Statio militum ad ludos. Quod inſtitutum ab Impp. fuit: vocabantque eaſipſas excubias, Stationem, & Stationarios. Totam rem clarè Tacitus Annali XIII. *Fine anni ſtatio cohortis adſidere ludis ſolita demouetur. quò maior ſpecies libertatis eſſet, vtque miles theatrali licentiæ non permixtus incorruptior ageret, & plebs daret experimentum an amotis cuſtodibus modeſtiam retineret.* Etiam Suetonius lib. VI. *Sed adiuuante vulgi preces ſtatione militum, quæ tunc excubabat, repræſentaturum ſe pollicitus eſt, ac ſine morâ nomen ſuum in albo profitentium citharœdorum inſcribi iuſſit.* Et verò diſertim hîc de ſpectaculis ſermo. quodque ait, *popularium quietem*, ſcire licet Popularia tunc appellata populi conſeſſum theatralem, vt Equeſtria, equitum. Popularia quid. Reperies in Senecâ, Suetonio, & Calliſtrato l. XXVIII. De Pœnis, *Turbulentes adclamationes popularium.* Quod me fugerat, non effugit: illud, *quid vbi agatur*, valet, *quid ibi*, more illo in Florentinis, litteras commutandi. peccant largiter, qui corrigunt, *quid vbique.* & referendum ad popularia eſt.

EPIST. XIX.

I. LIPSIVS AVGVSTINO HVNNAEO THEOLOGO, V. C.

In Theologo accuratum illud Antiquitatis ſtudium, ſi abeſt, fortaſſe non requiram: ſi adferet, vehementer amplectar: nec ſolùm quaſi ornamentum, ſed etiam fas ſit dicere, adiumentum. Nam & in ſacrâ hiſtoriâ multa eſſe quorum penitior intellegentia pendeat à moribus & litteris antiquis, nemo negabit. non tu certe, clariſſime Hunnæe. qui hoc πάρεργον ſic accuratè tractas, quomodo alij pauci ἔργον ipſum. Bibliothecam antiquis monumentis inſtruis; libros conquiris; veteris ipſe, aut vtendo præbes. & hoc efficis, vt non modò intellegere, ſed iudicare poſſis omni de genere ſcriptorum. Itaque Liuiana hæc miſi ad te, obſeruata mihi nuper. dicam etiam probata, ſi probare comperiar tibi.

Lib. XXIII. ex oratione Samnitium, præſidium ex Annibale petentium: Liuius variè emendatus.

I. *Numidarum paucorum illi quidem præda erunt; præsidiumque miſſum nobis erit, & Nolæ ademeris.*

Negat Sigonius elici idoneum ſenſum ex iſtis, *& Nolæ ademeris.* cumque abſit à vett. libris τὸ *erit*; leg. cenſet, *& Nolam ademerit.* Certè abeſt & à meo illa vox: ſed propiùs à ſcripturâ abiens lego, *nobis & Nolæ idem erit.* hoc ſenſu. Præſidium quod mittes idem erit & nobis propugnandis, & Nolanis premendis.

Paullò infrà:

Hoſtium plus mille cæſi eo die, capti mille DC. II.
& ſigna militaria vndeuiginti, & duo elephanti, quattuor in acie occiſi: Romanorum minùs mille interfecti. Poſterum diem, induciis datis, ſepeliendo vtrimque cæſos in acie conſumpſerunt.

Meus liber, *induciis tacitis.* nihil verius. Tacitæ induciæ, quæ ſine pacto, mutuo velut conſenſu. Liuius lib. II. *Intereeſſere pauci dies, velut tacitis induciis vtrimque quiete ſumptâ.* & alibi: *Tacitæ induciæ quietum annum tenuêre.* Iuſtinus lib. VI. *Paucis deinde diebus, neutris hoſtile quidquam facientibus, cùm quaſi tacito conſenſu induciæ eſſent.*

Libro eodem ſuperiùs, de legatis Philippi captis:

Tum comitibus eorum ſeductis, litteræ quoque III.
ab Annibale ad Philippum inuentæ de pace inter regem Macedonum, Pœnumque ducem.

quis neget verius in meo eſſe? *inuentæ, & pacta inter.* Quò enim de pace compoſitio, vbi bellum numquam fuerat? Pacta erant, & nouum fœdus.

Suprà etiam

Ad Laciniæ Iunonis templum in terram IV.
egreſſi ſunt.

Abeſt veteri *templum.* rectiſſimè. ſicut pòſt, *eodem ad Iunonis Laciniæ [templum] vbi nauis occultâ in ſtatione erat, perueniunt*, iterùm omiſſa eadem vox.

De

De Campanis op—ſſis à Graccho.

V. *Annibal ratus, ab re ben— geſtâ inſolenter lætum exercitum, tyronum magnâ ex parte ſeruorumque ſpoliantem victos prædasque agentem ad Hamas ſe inuenturum, citatum agmen præter Capuam rapit. obuiosque ex fugâ Campanorum per duo præſidia Capuam duci, ſaucios vehiculis tolli portarique iubet*

Quæ hęc duo præſidia, non facilè dixerim. mendi ſuſpicionem facit vetus liber, qui illud *per* nullus habet. Ita legerim, *obuiosque ex fugâ Campanorum, dato præſidio, Capuam duci.* hoc tantùm *duo*, ſcribens *dato*.

EPIST. XX.

I. LIPSIVS VICTORI GISELINO.

TEN' quærere quid ſentiam de Scaligeri Feſto? ego verò quod de ſcriptis eius omnibus, nil poſſe diuinius. ſic enim loquendum, quotiens de Scaligero. quem profectò omnes Muſæ— καὶ ὁ Δήλιος ἠγά-πων Ἀπόλλων. Dij boni! quàm multa ille noua, quàm multa vetera, non lecta non viſa, non audita aliis depromit? Dæmonium hominis. Et quid tergiuerſamur? præ illo, nos ceteri volamus ſicut vmbræ. Sed vt inter illos glorioſos, gauiſus ſum in Feſto incurriſſe nos in multa eadem. pauca etiam
In Feſto ſpicilegium poſt Scaligerum. mihi ſuperant indicta ipſi.

Ait Feſtus:

I. *Inſanum, pro valdè magnum vſus eſt Plautus.*

Potiùs ſcripſerim, *Inſanum magnum, pro valdè magnum.* Nam reſpexit hunc Plauti verſum, *Inſanum magnum molior negotium.* Emendandus Plautus Trinummo:

Plauti correctus, *Inſanum eſt, & malum in hoſpitium deuorti ad Cupidinem.*

Legendumque, *Inſanum eſt malum*, ciectâ
Et Nonius. voce. Et apud Nonium, *Inſanùm pro Inſanè. Plaut. Neruolariâ: Inſanum valdè vterque deamat.* deleuerim τὸ *valdè*, vt gloſſema. Imitatus hoc, vt alia, à Plauto Auſonius, de Crœſo,

— diues inſanum in modum.

Ait Feſtus:

II. *Tyria maria in prouerbium, &c. Afranius Epiſtolâ:*

Hunc ſerrium autem maria Tyria conciet.

Lego, *Hunc ferreum autem*, id eſt, hunc hominem aſperum & tangi periculoſum vt maria Tyria. Ait:

III. *Iouiſtæ, compoſitum à Ioue & iuſtæ.*

Ineptiſſimæ ineptiæ. Tentabat Scaliger, *Ious eſto.* ſed abſtitit, quia ſequentia arguunt vanitatem. Quidquid verbi fuit, remotum aliquid fuit. Lego *Ioſipſe, compoſitum ab ios & ipſe.* Ita enim antiqui pro Iſipſe. Vnum teſtem habeo, ſed luculentum, Gloſſas veteres ab H. Stephano *Ioſipſe*, αὐτός.

Ait:

Orcum quem dicimus ait Verrius ab antiquis dictum Vragum. IV.

Apage. non dixit hoc Verrius, ſed *Vrgum.* duabus litteris mutantibus. nec ineptè dixit.

Antiqui Tam etiam pro Tamen vſi ſunt. Titinnius: Benè cùm facimus tam malè ſubimus, vt quidam perhibent viri. V.

Titinnij corrigo, *tam malæ audimus, vt quidem.* Querela mulierculæ eſt de iniuriâ, quæ à viris factum itur ſuo ſexu. Benè an malè faciant, tamen malæ audiunt.

Ait:

Tame in carmine poſitum eſt, pro tam. VI.

Scribo, *Tamde.* Dictum enim eo exemplo, quo Quamde, quod in Lucretio aliiſque.

Ait:

Sponſis beneque volueris, in precatione augurali, VII.

Meſſalla ait ſignificare ſpoponderis, volueris.

Ridiculum, Volueris interpretari Volueris. Enimuerò in libris auguralibus erat *Voleris.* eâ formâ quâ Moneris in poëtâ illo: *Di monerint meliora:* & Tetinero, apud Feſtum in Purimè. *purimè tetinuéro, Puriſſime tenuero.*

Geſum, graue iactum, VIII.

Puto, *graue iaclum, ſiue iaculum.*

Experrectus à corrigendo ſe vocatus. IX.

Imò, *à porrigendo.*

Eritudo, ſeruitudo. X.

Hoc falſum. fuit, *eritudo, vt ſeruitudo.* notat ſcilicet vtrumque eâdem terminatione & formâ dici.

Degere antiqui poſuerunt pro expectare. XI.

Non opinor. ſed Degere pro minuere, detrahere, Nonius obſeruat. Fortè igitur hîc, *expectere.*

Comparſit Terentius pro compeſcuit. XII.

Scribe, *pro compercuit.*

Camelis virginibus ſupplicare nuptura ſolita. XIII.

Lego, *Camelis virgines ſuppl.* Gamelios ſiue coniugiales deos intellegit, qui quæ've non inter virgines certè.

Æſtimias, æſtimationes. XIV.

Malim, *æſtimia.* In libris Gromaticis, *Pro æſtimio vbertatis & naturâ locorum ſunt agri adſignati.* Alibi: *Territoria in ſaltibus ſunt adſignata pro æſtimio vbertatis.*

EPIST. XXI.

I. Lipsivs Martino Antonio Delrio, V. N.

GRATAE litteræ tuæ, mi Delri, & aurum contrà non caræ: indices valetudinis tuæ, indices amoris, indices rei lætæ. Nam & de valetudine pendebam animi, in calentibus Hiſpaniæ locis: & de amore, in tam longo ſilentio tuo. At illud de Senecâ, quàm lætum! qui mediusfidius ſic faueo gloriæ tuæ, quaſi ſi mea ageretur. Solinum tuum peregre reuerſus vidi, legi, probaui. Repe- riebam hæc analecta, paruæ rei.

Pauca emendata in Solino.

Cap. XXIII. De Succino.

I. *Pretium operæ eſt id ſcire, ne longiùs Padaneæ ſiluæ credantur lapidem fleuiſſe.*

Placet ſcribi, *Padanæ ſiluæ*. Tangit fabulam, quâ creditum illo credulo ſæculo, Phaëtontem Solis, in Eridanum præcipitaſſe, nunc Padum vocamus: & ſorores eius vbertim lacrimantes ad ripam Padi mutaſſe in populos. & ex illis lacrimis ſuccinum eſſe. Vocat igitur Padanas ſiluas, poëtarum more, arbores Padanas.

Ibidem:

II. *Succum eſſe arboris de nominis qualitate capeſſas; pinum verò vnde ſit genitum, ſi vſſeris, odor indicabit.*

Optimus ille, quo à me vſus es, liber, *vnde ſit gignitum*. nec ſpernit Solinus iſtos Archaiſmos.

Cap. XXV.

III. *Qui illic habitant principio veris inter pecudes pabulis viuunt, deinde lacte. in hieme conferunt arborum fructus.*

Liber idem, *in hiemem compergunt arborum fructus*. ſcribo, *compercunt*. cetera rectè.

Cap. XXIX. De Vrſis.

Has lambendo ſenſim figurant, & interdum ad pectora fouent; vt adſiduo incubatu calefactæ animalem trahant ſpiritum.

Vetus lectio, *adpectoratas fouent*. nihil verius. gloſſæ priſcæ: *Adpectora*, Παραβάλλει, Θώρηξον. Dictum autem vt Expectorare, quæ vox reſtituenda in Pacuuij verſu apud Nonium, Conſternari.

Item Pacuuij verſus.

Conſternatæ animæ, ex pectore hac & volucre
Conſilium ſubit omnes quod de nata eſt modo.

Lego, *Conſternatæ animo, expectoratæ hac volucre*. ſequentem verſum non explico. niſi placet,

Conſilium ſubijt omnes, quod natum eſt modò.

EPIST. XXII.

I. Lipsivs Stephano Pighio.

ACCIPE fabulam, & para aſſem, inquit ille: imo hiſtoriã, non fabulam. Eram herè in conuiuio apud Archiepiſcopum Iſtrigonienſem, Byzantinum exlegatum. Narrabat de Solimanuo, quod à Fide ipsâ dictum vix habeat fidem. Quattuor, inquit, Solimanno liberi erant. natu maximus, cui Muſtafa nomen, bellum gerebat cum Perſis. & victoriâ inſigni potitus redibat adoleſcens ad patrem, alacer & ſpei plenus. Byzantini cum multo honore venientem excipiunt, & ciuium ſtudia Prætoriæ cohortes, Ianizaros vocant, æquabant. Vndique fauſtæ voces: & in mente erat illud:

Solimanni impia immanitas.

Μακάριος ὅστις αὐτὸς ἰσχύων ἔτι
Παῖδας παρασπίζοντας ἀλκίμους ἔχει.

In communi gaudio ſolus pater offendit. factum id minuendæ maieſtatis accipit. filium vocat. in remotis cubiculi ſtrangulari iubet. & ſubinde cadauer in oculis exercitus abiici cũ hoc ſuperdicto præconis, Vnus in cælis Deus, vnus in terris Imp. Solimannus. Inhorruiſti? ſpecta etiam, nondum finis. Fortè in omnium attonito ſtupore, fuit vt non vinceret animum frater iunior, & ſpectante patre fraternæ morte illacrumauit. infelix pietas biduo pòſt veneno pœnas dedit. Tertius metu confugerat ad Perſas. per legatos dedi iuſſus, & palàm ſecuri percuſſus. Solus his Zelimus reſtabat, quem nuper ad Echinadas nauali prœlio vicimus: & ille homo eſſe deſierat, niſi hominem exuiſſet. Horrenda iſta. in gente tamen Othomannicâ non noua. cui hoc fatale reſponſum datum puto:

Καὶ πᾶς σὸς οἶκος βήσεται δι' αἵματος.

Iuua me, ſodes, in hoc Liuij loco. Lib. XXV. in oratione militum Cannenſium ad Marcellum:

Addubitatum in Liuij loco.

Conſulem te M. Marcelle, in Italiâ adiſſemus, cum primum de nobis triſte SC. factum eſt: niſi hoc ſperaſſemus in prouinciam nos morte regum turbatam, ad graue bellum aduerſus Siculos ſimul Pœnoſque mitti: & ſanguine noſtro vulneribuſque magiſtratibus ſatisfacturos eſſe. ſicut patrum memoriâ, qui capti a Pyrrho ad Heracleam erant, aduerſus Pyrrhum ipſum pugnantes ſatisfecerunt.

Alia vetus lectio, *magiſtratibus noſtris Senatui ſatisfacturos*, vocibus duabus additis. Me quidem offendit illa Magiſtratuum vox, quaſi

quaſi ſoli illi in Senatu qui magiſtratum gererent, aut ſolis illis ſatisfaciendum. Poſſet legi, *magiſtratibus noſtris & Senatui.* Sed odorari videor neſcio quid deprauationis maioris, & ſubuereor ne Liuius tale quid ſcripſerit, *ſanguine noſtro vulneribuſque magis quàm precibus noſtris Senatui ſatisfact. eſſe.* Sed conſulo te, non ipſe adfirmo.

EPIST. XXIII.

I. LIPSIVS LVDOVICO CARRIONI.

HEM, mi Carrio: quàm pænè tibi fuit in Sequanis Lipſius tuus!

Quàm pænè furuæ regna Proſerpinæ
Et iudicantem vidimus Æacum!

Vide quid ſimus homulli, quid ſperemus. Fueram veſpere hilariuſculè in cœnâ Giſelini noſtri, qui medici titulo auxerat. oratiunculam in eiuſdem honore recitaueram, & placueram. Noctu eâdem horror me occupauit, mox ſudor, mox febris. & quàm pænè ipſa mors? Tango oculos iſtos, frater: hilum non abfuit à nigrâ illâ dinâ. Viuo tamen, & tu Soteria debes amico. Imò & libros audeo iam tangere: & in Senecâ enotabam iſta.

Seneca emendatus. Epiſt. CXV. De mollitie Mæcenatis:

I. *Hunc eſſe qui in tribunali, in roſtris, in omni publico cœtu ſic apparuerit, vt pallio velaretur caput, excluſis vtrimque auribus non aliter quàm in nummo diuites fugitiui ſolent.*

Vide & ride errorem. Scripſerat Seneca, *in mimo fugitiui ſolent.* At ij qui *nummo* legebant, vocem *diuites* addiderunt. acutè. nummi enim certè diuitibus conueniunt. Niſi tamen placet, *in mimo, diuitis fugitiui.* In Comœdiis autem & mimis ſeruuli fugitiui coniecto in humeros pallio & capite velato exprimebantur. eiuſque rei exempla in Plauto. Item & delicati, quos tangit Comicus Curculione: *Tum iſti Græci palliati capite operto qui ambulant.* Id faciebant, credo, vitandi ſolis: cùm pillei vſus iis non eſſet.

Epiſt. CXX.

II. *Inter reliqua hoc nobis præſtitit natura præcipuum quod neceſſitas faſtidium excuſſit. Recipiunt ſuperuacua dilectum: hoc parum decens, illud parum laudatum, oculos hoc meos lædit.*

Scribo, *Illud parum lautum.* notatus in Tacito à me ſimilis error. Epiſt. LXXVIII.

III. *Quid eſt aliud quod tibi eripi doleas? Amicos & patriam? Tanti enim illam putas vt tardiùs cænes ſolemque ſi poſſes exſtingueres?*

Concinnanda ſententia eſt, *vt tardius cænes? ſolem quoque, ſi poſſes, exſtingueres.* Clarum.

Epiſt. LXXXIII.

Libet enim, Lucili virorum optime, ridere ineptias Græcorum, quas nondum quamuis mirer excuſſi. IV.

Quî conuenit vt miretur, quod irridet? Lego, *quamuis iners.*

Epiſt. vlt.

Tunc beatum te iudica, cùm tibi ex te gaudium omne naſcetur: cùm in his quæ homines eripiunt, optant, cuſtodiunt, &c. V.

Legerim, *homines cupiunt, optant.*

EPIST. XXIV.

I. LIPSIVS VICTORI GISELINO.

VERE exiſtimas: intermitto ſtudia doctrinæ, & hoc otium vt relaxem animum vſurpaui, non vt intendam. Eſt in oculis amicus ille noſter, qui dum vrget ſtudia & inſtat ſibi: nuper vitam, & pridem vitæ vſum amiſerat. Audebo dicere. dî deæque omnes Muſas, ſi repertæ eæ ſunt cruciandis animis, & non oblectandis. Ego ita ſum. mihi ſtudia, non me ſtudiis ſubmitto. Quòd quidam indignantur illud dictum à me, de N. ἄγροικός εἰμι, τὴν σκάφην, σκάφην λέγω: & animum non ſolùm in fronte, ſed etiam in linguâ gero. Scio non eſſe hoc ex diſciplinâ Etruriæ: ſed nos Belgæ ſumus. Panegyricos illos ætatis inferioris valdè probari tibi cupio. multa in iis bonæ notæ. Locum illum è Paneg. qui Conſtantino dictus: *Mendum in Panegyrico ad Conſtantinum.*

Quid oro ſibi voluit? quid optauit? aut quid amplius adipiſceretur his, quæ à te fuerat conſecutus? Cui tu ſumma & diuerſiſſima bona, priuatum otium & regias opes dederas: cui digredienti ad annulos ſederas: cui impenſiùs etiam quàm tibi occurrere obſequia noſtra mandaueras. I.

Non explico. doce tu me quid ſit, *ſedere alicui ad annulos.* Quid ſi legas, *ad mulos?* Non diſſimilis mos temporum noſtrorum dynaſtis, vt honoris deferendi cauſsâ, cùm alter eſſedo vehatur, ipſe curulibus equis ſedeat aut mulis. Suetonius in Aug. capite LXIV. *Neque iter fecit vmquam, niſi vt nepotes vehiculo anteirent, aut circà adequitarent.* Sed loquor nugas. Hoc meliùs de Plauti verſu, *O lepidum ſenem!* rectè iudicaſſe me olim reponendum *Senicem.* Repperi eam vocem ita inflexam apud Appuleium li. VI. loco leuiter corrupto. Loquitur de Charonte: *Plauti olim correctio cõfirmata.* *Appuleius correctus.*

II. *Huic ſqualido ſemini dabis nauli nomine de ſtipibus quas feret, alteram: ſic tamen vt ipſe ſuâ manu de tuo ſumat ore.*

Plura alia in Mamertini paneg. Ita lectio editionum veterum eſt. Repoſuerunt, *ſqualido ſeni*. alterutrum verum adfirmo, *Semoni*, vel *Senici*. imò hoc poſtremum. Adtexam è Mamertini, ad Iulianum.

Pag. 176.

III. *Et cùm ſancti principis mercès atque inſtituta falſarum opinionum vituperationum licentiam ſubmouerent.*

In Viennenſi libro deeſt *opinionum*. rectè. Lego etiam, *mores atque inſtituta*, ſuadente ſententiâ.

Pag. 177.

IV. *Scilicet & candorem æquitatis potuit obumbrare; & à temperantiá purpuram ſancti roboris abolere, vicem fortitudinis indignis confodere vulneribus, eruere oculos prouidentiæ.*

Doctiſſimus Pythœus *vitem fortitudinis* legit, adluſione ad vitem Centurionatus. Ipſe truncam vocem puto, &c, *ceruicem fortitudinis*, ſcrib. Dixit enim anteà, *niſi fortè exiſtimamus patientes vulnerum formas eſſe virtutum:* huc annectit de ceruice fortitudinis & oculis prudentiæ. Cur autem ita? quia in ceruice vis ferendi, & neruorum conuentus. Apuleius ita planiſſimè, De Philoſophiâ: *Inde eſt quòd Fortitudinem neruos animi, ipſaſque ceruices ait Plato.*

Ibidem:

V. *Mitto cunctam Barbariam: aduerſus vindicem Romanæ libertatis in arma commotam, genteſque recenſitas & aduerſus iugum nuper impoſitum contumaces, irrediuiuo furore, nefandis ſtimulis excitatas.*

Lego, *genteſque recens victas:* &, *in rediuiuum furorem.*

Pag. 181.

VI. *Inde nihil neceſſaria ſubſtructionum in ædibus moles ingentes, auxiliorum cateruas, legionum ſumptus facilè vincebant: quinetiam prandiorum & cœnarum magnitudines R.P. ſanciebat.*

Viennenſis liber, *aulicorum cateruæ, legionum:* ſtatim, *r.p. ſentiebat.*

Pag. 186.

Perfertur nuncius Conſulem me creatum, ſine impendio, quod iam diu paucis, ſine labore, quod numquam, ſine petitione, quod nemini. VII.

Poſtulat creſcentis orationis gradatio, *quod nonnumquam.*

Pag. 189.

Unde factum eſt, vt maiores noſtri viderint Gabinios deſignatos, & repulſos Catones. VIII.

Puto, *Vatinios.*

Pag. 190.

Ita ſeruiendi miſeranda patientia, aſſentandi mira calliditas. miniſtrorum aulæ cotidie limina terebantur: ad fores eorum qui regijs cupiditatibus ſeruiebant, ternos patriciæ gentis viros cerneres ab huiuſmodi dedecore non imbri, non gelu, non amaritudine ipſius iniuriæ deterreri. IX.

Ait, *ternos patriciæ gentis:* quid? ſoli tres adulatores patricij? Scrib. *ſeruos patriciæ g.* aut potiùs, *cernuos*. & id verum arbitror. nam ſequitur; *demiſſi iacenteſq; vix capita ſupra eorum quos precabantur genua tollebant.* explicat igitur adulatorium & ſubmiſſum geſtum cernuantium. Tertullianus hoc oſtendit in honore habendo vſurpatum, De Pœnitentiâ: *Sed enim illi qui ambitu obeunt capeſſendi magiſtratus, quas non ignobilitates veſtium adfectant? quæ non atria crudis & nocturnis ſalutationibus occupant? ad omnem occurſum maioris perſonæ decreſcentes.* Et Ammianus libro XXVIII. *ſalutiſſe Romanos humum penè contingentibus membris* deſcribit.

INDEX

INDEX EPISTOLARVM
LIBRI QVARTI.

Epiſt. I. BENEDICTO ARIÆ MONTANO, V. C.
II. IOANNI SAMBVCO, V. C.
III. FRANCISCO RAPHELENGIO.
IV. ABRAHAMO ORTELIO.
V. STEPHANO PIGHIO.
VI. NICOLAO BRYARDO, V. N.
VII. IOANNI LIVINEIO.
VIII. VICTORI GISELINO.
IX. NICOLAO FLORENTIO.
X. IOSEPHO SCALIGERO, IVLI F.
XI. PAVLO MANVTIO.
XII. IANO LERNVTIO.
XIII. FRANCISCO PYTHOEO.
XIV. GVIDONI LAVRINO, V. N.
XV. M. ANTONIO MVRETO.
XVI. MAXIMILIANO A BORSSELE, V. N.
XVII. VICTORI GISELINO.
XVIII. GERARDO FALKENBVRGIO.
XIX. OBERTO GIFFANIO.
XX. VICTORI GISELINO.
XXI. IOANNI SCEYFIO.
XXII. ANDREÆ SCHOTTO.
XXIII. VICTORI GISEBINO.
XXIV. THEODORO CANTERO.
XXV. IANO DOVZÆ.
XXVI. IOANNI VVAMESIO.
XXVII. PETRO DIVÆO.

IVSTI LIPSI EPISTOLICARVM QVAESTIONVM LIBER QVARTVS.

EPISTOLA I.

I. Lipsivs Benedicto Ariae Montano, V. C.

QVAE ſingula mirari in homine ſolemus, Benedicte Aria: ea conſecutum te poſſum dicere vniuerſa. Quid ſanctius Theologiæ ſtudio? at tu inter principes Theologos iure cenſeris. quid in ipſo Theologo rarius, quàm peregrinarum linguarum ſcientia? at tu non dicam benè Græcè calles aut Latinè; ſed Hebræi te, Syri, Chaldæi, Arabes, ſi ſermonis res ſit, ſuum ciuem poſſint agnoſcere. Iam vt in hæc grauiora ſtudia Poëſis aut amœniores litteræ cadant, nouum eſt, ne dicam inauditum. Tu non ſolùm poëtas veteres legere audes, ſed etiam in verſu exprimere. quàm feliciter, docent ſacra carmina tua: quorum non magis pietate capimur, quàm venuſtate. Itaque non refugi ad te virum grauiſſimum iſta leuia mittere. Liuianas, inquam, aliquot notas. bonâ ſpe, qui ſic amas Poëtas, fore vt non contemnas Hiſtoricos.

Nota ad Liuium.

Lib. XXIV.

I. *Nequaquam cùm tantis copijs antè tenuerat ad Pachynum claſſem: ſed poſtquam ab Hippocrate occupatæ Syracuſæ erant, profectus Carthaginem, accituſque ibi & ab legatis Hippocratis & litteris Annibalis, qui veniſſe tempus aiebant Siciliæ per ſummum decus repetendæ, & ipſe haud vanus præſens monitor facere perpulerat, vt quantæ maximæ poſſent copiæ in Siciliam traijcerentur.*

Hæc lectio manifeſtò βαρβαρίζει. quid enim eſt, *accituſque ibi*? Nec Sigonius quidem aut ſententiam aut emendationem vidit. Libri vett. *adituſque ibi*. præſto verum eſſe, *adituſque ibi*. & à leui emendatione reddita Liuio ſua ſententia eſt. Himilco Carthaginem venerat ad augendas copias. duo cum non leuiter iuuerunt, & Legati Hippocratis auxilia petentes retinendis Syracuſis; & litteræ Annibalis, qui monebat incumberent totis viribus ad Siciliam recipérandam.

Statim:

Quod vbi Æunenſium principes iam pacti cum Himilcone de proditione præſidij, animaduerterunt nulli occaſioni fraudis Romanum patere, apertè ac propalàm placuerat agendum. Vrbem arcemque ſuæ poteſtatis aiunt eſſe debere, &c. II.

Ea verba, *apertè ac propalàm*, abſunt à meo libro, nec Vallæ ætate in Liuio legebantur. & herclè inculcata ſunt explendæ ſententiæ. At ſcire debebant mendam in voce *placuerat* hærere, legendumque, *Ro. patere, palàm erat agendum*. quas duas voces ſcilicet coaluiſſe.

Infrà:

Contra ea Conſulis pater Fabius temporum oblitos homines in medio ardore belli tamquam in pace liberâ de quoque arbitrari & agere aiebat. III.

Manuſ. *liberâ de quoque arbitrij agere*. & indubitanter Liuiana lectio eſt, *liberâ d. q. arbitria agere*. At locus proximis prioribus lineis:

Tum poſteaquam res Romana contra ſpem votaque eius velut reſurgeret, turpius videatur nouam referre proditionem, vt proditio pro ſeptemuirali iudicia eſſet, ſemperque aliud ſentiret, infidus ſocius. IV.

nullâ ope à me iuuari potuit. ponam mei libri ſcripturam veterem, *vt proditis pelli v. m. irali indictione & ſemper aliunde ſentiat, infidus*, & hæc interpretari decem Sibullas iubebo.

EPIST. II.

I. Lipsivs Ioanni Sambvco, V. C.

ET munus Cæſaris rectè curatum eſt: & anulus tuus cum effigie Auguſti. Vtrumque gratum: alterum etiam inexſpectatum. Nam, vt olim non inſcitè Paſſienus, à Cæſare beneficium fortaſſe exſpectabam: à te ſatis erat iudicium. Quod idem in his Agellij locis adhibere te volo.

Quadrigarius apud Agellium emendatus.

Lib. IX. cap. XIII. De pugnâ Manlij Torquati:

Sed quis hoſtis, & quod genus, & quam formidandæ vaſtitatis, & quantum inſolens prouocator, & cuiuſmodi fuerit pugnâ decertatû. I.

Mem-

Membranæ Victoris Giſelini, *& cuiuſmodi pugnâ*, & antè, *ſed quid hoſtis*. veriſſimè.

II. *Is maximè prælio commoto, atque vtriſque ſummo ſtudio pugnantibus, manu ſignificare cœpit, vtrique vt quieſcerent pugnare. Pugnæ factæ pauſa eſt.*

Ibi ſcribitur, *atque vtris ſummo*. Dium fidium appello, eam germanam Quadrigarij ſcripturam eſſe. Antiqui enim Plerus, plera, plerum, Vter, vtrim, Alterutrim, hæc talia ſine copula efferebant. Pacuuius, *Plera pars peſſundatur*. Suetonij etiam illud in opt. codice ita ſcriptum, Tiberij cap. penult. *Conclamantibus pleris Atellam potiùs deferendum*, non vt obtinuit, *pleriſque*.

Liuius id. Apud Liuium lib. XXVI.

Ita æquatæ res ad Tarentum. Romanis victoribus terrâ, Tarentinis mari. Frumenti ſpes quæ in oculis fuerat, vtroſque pariter fruſtrata eſt.

In vet. cod. reperio, *vtros pariter*. & meliùs de Liuio ſentio, quam vt id mutem. Sed ad Quadrigarium:

Extemplò ſilentio facto cũ voce magnâ inclamat.

Schidæ, *cum voce maximâ conclamat*.

III. *Deinde Gallus irridere cœpit atque linguam exertare.*

Næ audax nebulo, qui priſcam lectionem immutauit. Ea eſt, *atque linguâ exerrare*. & ſic etiam Buſlidianus codex. Exerrare linguâ, nimiùm aptè & ſignatè, linguam extra os proiectam per irriſum reciprocare. Verbum id Statius quoque vſus VI. Thebaid.

Plectitur in gyros dexterque exerrat Arion.

A Giſelini membranis abeſt etiam τὸ *cœpit*. rectè.

IV. *Manlius iterùm ſcuto ſcutum percutit, atque de loco certo hominem iterum deijcit.*

Vet. *iterum proiecit*. & omittit vocem *certo*. quæ certè inſerta eſt.

V. *Eo pacto ei ſub Gallicum gladium ſucceſſit, atque Hiſpanico pectus hauſit: dein continuò humerum dextrum eodem concuſſu incidit, neque receſſit vſquam donec ſubuertit: ne Gallus impetum icti haberet.*

Illic eſt, *eodem conceſſu*: & probant ſequentia. id valet, eodem impetu, eadem aggreſſione. Quod autem in Buſlidiano eſt, *impetum iſtius haberet*, malè eſt. niſi forte Quadrigarius ſcripſit, *impetum ictuis*, antiquè, vt Senatuis, Anuis. Stant tamen à vulgatâ optimæ ſchidæ.

VI. *Vbi eum euertit, caput præcidit.*

Membranæ, *caput præcedit*. & ſcio veteres ita ſcripſiſſe. vnde & Conceædes ſiluæ.

EPIST. III.

I. LIPSIVS FRANCISCO RAPHELENGIO.

O EVANGELIA tua de Dionyſij, Polybij, Dionis Fragmentis in Siciliâ repertis! certa res ſit modò, nec, vt in Liuio, vt in libris Ciceronis de Rep. fallamur. Sed audiui etiam qui diceret Antonio Auguſtino tradita illa in manus eſſe. Credamus igitur, & gaudeamus. de Dionyſio & Polybio in primis: quibus nihil poteſt in hiſtoriâ verius, prudentius. Nam de Dione aliud eſt: quem legendum cum iudicio aio, nec fidei eius vſquequaque fidendum. Sæpè adulatur, ſæpè alucinatur. vtrumque ideò, quia Græcus, & ingenij minime conſtantis. Quędam audaciùs in moribus externis, quædam vaniùs adfirmat. Dubito ne tale ſit, quod legebam hodie lib. LVI. vbi ait poſt mortem Auguſti factum decretum, ne imago eius in funere vllo ferretur. & hoc ideò, quia in diuos relatus eſſet. Mirabar. Primùm quia eâ ſuper re nemo alius nos admonebat, ne Tacitus quidem, qui eiuſmodi ſententias adulatione eximias libenter perſequitur. Deinde quid de Æneâ, quid de Romulo Dion reſponderet, & ipſis relatis in deos? quorum tamen imagines ornandæ funebri pompæ adhiberi ſolitas Tacitus ait Annali IV. *Funus imaginum pompâ maximè illuſtre fuit, cùm origo Iuliæ gentis Æneas, omneſque Albanorum reges, & conditor vrbis Romulus longo ordine ſpectarentur.* Sed quia de Imaginibus vide ne hîc Taciti locus Annal. III. emendationis indigeat: — Dionis adſeueratio dubia.

Circumfuſas lecto Claudiorum Iuliorumque imagines, defletum in foro, laudatum pro roſtris. — Tacitus emendatus.

Loquitur de Druſi funere, Germanici patris, qui in Germaniâ periit. Sed cur Iuliorum imagines in funere eius prælatas dicat, quærendum. Scimus paternæ maternæque gentis adhiberi conſueſſe. at in Iuliam gentem Druſus iſte numquam inſertus. Aliud de Germanico, aut Tiberio, aut Druſo altero, quos adoptio Iulios fecit. Itaque cùm Druſus patrem è Claudiis, matrem è Liuiis habuerit, dico in Tacito emend. *Claudiorum Liuiorumque*. Cui enim probetur externas imagines quæſitas, omiſſas domeſticas, in quibus multi illuſtres, & in primis ille Liuius Salinator eſſet? De hiſdem imaginibus corrigo Ouidij verſum VI. Faſtorum:

Vidi-

E Ouidio. *Vidimus ornatos, ærata per atria, pictâ*
Veſte triumphales occubuiſſe ſenes;

Legoque, *cerata per atria.* Nota res.

—veteres exornant vndique ceræ
Atria.

Loquitur Ouidius de patriciis, qui captâ à Gallis vrbe inter titulos & imagines maiorum cæſi.

EPIST. IV.

I. Lipsivs Abrahamo Ortelio.

Theatrvm tuum, Orteli, vidi. & vis me verum dicere? neſcio an à multis annis cuiuſquam labor vtilior fuerit in vulgus. Abeant illæ infinitæ tabulæ chartæ. vnus liber regna, prouincias, vrbes, imò orbem terræ nobis tuo beneficio dedit. Auge tu, quæſo, hanc munificentiam: &, quod concepiſſe te aiunt, apta iſtæc ad hiſtoriam veterem: & oblita vrbium, fluuiorumque nomina pariter vt recentia nos doce.

Quod ſi procedet, neque te neque quemquam
arbitror
Tuæ pœniturum laudis.

vt obiter concinnem verſus Attij. Præter alios ſcriptores, vnicè iuueris Liuium: in quo, Hiſpaniæ præſertim, multa ignota opida. Si otium eſt, vide hæc pauca.

Locorum aliquot nomina reddita Liuio.

Lib. XXVIII.

I. *Martius ſuperato Bæti amni, quem incolæ Certium appellant.*

Malè, Cirtium: & in manuſſ. Liuio reperio, *Certim.* quod propè abeſt à ſcripturâ Stephani: Βαῖτις ποταμὸς κατ' Ἰβηρίαν. ὃς Πέρκης λέγεται ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων. & arbitror in Stephano ſcrib. Κέρτις.

II. *Mago cùm Gades repetiſſet, excluſus inde ad Cimbim, haud procul Gadibus is locus abeſt, claſſe appulsâ.*

Cimbis ignotum ſanè nomen. liber meus, *ad Ambros.* de quo conſiderare te volo.

Lib. XXVII.

III. *Itaque in Apuliam & Brutios reditum, & inter Venuſiam Brutiamque, minus trium millium paſſuum interuallo Conſules binis caſtris conſederant.*

Benè ex Plutarcho emendauerat Sigonius, *inter Venuſiam Bantiamque.* & ita diſertè manuſſ. Plinius Bantinos collocat in Lucanis.

Paullo ſuperiùs:

IV. *Capuæ duas ædes Fortunæ & Martis, & ſepulcra aliquot de cælo tacta: cum iis (adeò etiam minimis rebus praua religio inſerit deos) mures in æde Iouis aurum roſiſſe.*

reponendum opidi [illegible] cenſeo, C[illegible] (*adeò*, &c. vt Cumis mures roſerint aurum. Sic enim Liuius ſolet, prodigia accuratè locis diſtinguere.

EPIST. V.

I. Lipsivs Stephano Pighio.

Mi Pighi. quàm ſæpè mihi eſt in mente iucundiſſimus Viennæ conuictus noſter! quotiens, vt Varro loquitur, & ſermones tuos ruminor & humanitatem? O mœnia! o ripæ! ô ſiluæ! quando, aut quis mihi deus ſimilem vitam? Equidem & cœnulas illas noſtras commemini, quas agitare ad vrbem feſtiuè ſolemus, quarum condimentum non ſquilla aut acipenſere decumano conſtabat, ſed, vt idem poëta ait:

—benè cocto
Condito, ſermone bono.

Quarum voluptatũ omniũ quia nobis iam
Diſtractio, diſcidium, vaſtities venit:

age, quod vnum reliquum eſt, frequentemus litteras, & deſiderium abſentiæ his alloquiis leniamus. De profectione veſtrâ in Italiam pendebam animi.

Μὴ δή μοι τελέσειαν θεοὶ κακὰ κήδεα θυμῷ.

Ego in Iſſcanum meum me abdideram, cupidine quietis. quam ſæpè interpellant milites, tam grati hoſpites mihi, quàm nobis ſolent Comicula ille & Nigrinus. In Iulio Capitolino hæc vide. Ad Iulium Capitolinũ nota.

In vitâ Gordiani.

Adoleſcens cùm eſſet Gordianus, de quo ſermo eſt, poemata ſcripſit, quæ omnia exſtant, & cuncta illa quæ Cicero ex Demetrio & Arato & Alcyonas & Vxorium, & Nilum. quæ quidem ad hoc ſcripſit vt Ciceronis poemata nimis antiqua viderentur. I.

Quis Demetrius iſte poëta, ignoro. & aliter, non agebatur hic de iis quos Cicero imitatus ſit, ſed opera eius nominabantur, quæ æmulatus Gordianus. Aldinâ priſcâ editione erat, *& Aratum.* Dico leg. *cuncta illa quæ Cicero ex diametro, & Aratum & Alc.* Gordianus, inquit, ex profeſſo & ſtudio contendendi ſcripſit eadem omnia Ciceroni, Aratum, Alcyonas, &c. Poſſet & legi, *eodem metro.*

In M. Antonino.

Profecti tamen ſunt paludati ambo Imperatores, Parthis & Marcomannis cuncta turbantibus, aliis etiam gentibus, quæ pulſæ à ſuperioribus barbaris fugerant, niſi reciperentur, bellum inferentibus. II.

De

De G[illegible] quid ad Parthos? [illegible] bend[illegible], aut, *Quadu*. [illegible] fort[illegible], *aperte Marcomannis cuncta.*

III. *Verùm Cæsarem exſecto ſub aure tubere ſeptennem amiſit, quem non plus quinque diebus luxit. Conſolatuſque etiam medicos, actibus publicis reddidit.*

Quid hoc? vt Imperator conſolari medicos debuerit? nugæ. Scribo, *Conſultuſque, etiam medios actibus p. reddidit.* Ait, Super aliquo negotio aditus, interrupit illoſ ipſos quinque dies, & res publicas egit. Simile quod de P. Manlio Torquato in Liuij Epitomâ ſcriptum, *cum funeri filij non interfuiſſe, & ſe conſulentibus aditum patere iuſſiſſe*. Seneca de C. Cæſare: *Tamen intra tertium diem* (quàm filia functa eſſet) *imperatoria obijt munia, & tam citò dolorem vicit quàm omnia ſolebat.*

EPIST. VI.

I. LIPSIVS NICOLAO BRYARDO, V. N.

[illegible] Plauti elſa verſu. EXPLICA nobiliſſime Bryarde in hoc Plauti verſu æſtum meum. Mænechmis:

Nam niſi me animus fallit, hi ſunt gemini germani duo;

Nam & patrem & matrem commemorant pariter qui fuerint ſibi.

Pronuntiat hęc Meſſenio ſeruus, & an mentiatur neſcio, dicit certè mendacium. Nam quòd ait patrem & matrem commemoraſſe eos: de patre, verum: de matre, fallit. Multis pòſt verſibus demum mater quæritur & nominatur, *Quod erat nomen noſtræ matri?* ME. *Theuſimarce*. Anteà de matre nullum verbum. Peccauit Plautus, an ſeruus, an potiùs ſcriptor? Et vix eſt vt non emendandum ſit, *Nam & patriam & patrem.* quod perſuadet ſeries rei geſtæ. Patet nominatus erat, *me eſſe dico Moſcho prognatum patre*. patria autem, *Siculus ſum Syracuſanus.* & quod emendationem planè firmat, repetit ſtatim ſeruus idem:

— Neque lacte lacti, crede mihi, vſquam ſimilius

Quàm hic tui eſt. poſteà autem eamdem patriam ac patrem

Memorat.——

EPIST. VII.

I. LIPSIVS IOANNI LIVINEIO.

In Liuio peradam. DISCESSISSE te à nobis, mi Liuineie, & dolui & ſum gauiſus. Dolui, quia priuabar amico, & quaſi compare ſtudiorum. [illegible]us ſum, qui [illegible] Vibas [illegible] luſi [illegible]. apud quem [illegible] manſio tua, abeſſe non poteſt, quin & ex re tuâ ſit, & ex dignitate. In Liuio hæc obſeruabam.

Lib. XXIV.

Index vnus ex coniuratis Theodorum a quo ipſe appellatus erat nominare potuit. I

Liber ſcriptus quem vidiſti apud me, *vnum ex.* & ſic legebatur etiam contra libros.

In oratione Q. Fabij.

Sed cum in hoc bello, cum hoſte, numquam ab vllo duce ſine ingenti noſtrâ clade erratum ſit. II.

Ibidē eſt, *in hoc bello, in hoc hoſte*, meliùs certè.

Quin Romæ quoque in ipsâ vrbe ſecundum apum examen in foro viſum. quod mirabile eſt quia rarum affirmantes quidam legiones ſe armatas in Ianiculo videre, concitauerunt ciuitatem ad arma. qui cùm in Ianiculum iuiſſent, negarunt quemquam ibi præter aſſuetos collis eius cultores apparuiſſe. III.

Si quis alius, fœdatus locus. Primum quid eſt, *ſecundum apum examen?* an proſperum, an ſecundò viſum? Logi ego arbitror abeſſe loci nomen, & ſtellam ponendam, donec iuuent libri, ſic, *in ipsâ vrbe ſecundum * apum examen.* Scripſit enim, *ſecundum Curiam, Roſtra*, aut quid tale. niſi tamen fuit in archetypo, *in ipsâ vrbe II. apum exa.* ex quo perperàm *ſecundum* iſti; ego fecerim *bis*. Iam quàm aptè illa iuncta videntur, *quod mirabile eſt quia rarū affirmantes?* At tu crede meæ fidei, quinque illa verba purum putum gloſſema eſſe: & cùm Liuius inter prodigia receenſuiſſet examen apum in foro, neſcio quis Sicu[illegible]omat ad oram adnotauit, Quod mirabile eſt, quia rarum. Lege igitur, *in foro viſum. Affirmantes quidam*, &c. Illa etiam, *qui cùm in Ianiculum iuiſſent*, corrupta ſunt, ex fide mei libri ſcribenda, *qui tum in Ianiculo eſſent.*

Defectus in eodem. *Et turpe gloſſema.*

EPIST. VIII.

I. LIPSIVS VICTORI GISELINO.

VIDI furtim Satyras illius ſuauiſſimi amici noſtri, ſciſne? & peream ſi quidquam vidi venuſtius aut eruditius. In ſingulis paginis, imò verſibus notæ elucent reconditæ & vetuſtæ doctrinæ. Quæ autem vbique vrbanitas? qui ſales? & quidem pleraque à Plauto: quem ille poëtam in alio genere carminis imitatur diuinitus. O dolorem noſtrum, ſi quid illo ſequius! Nam tempora vides & ancipites caſus. Sed quod ad me: eſt quidam, vt audio, qui me in Præfatione qua-

quapiam meditatur venuſtè tangere. quid facturus ſit neſcio : hoc ſcio, ſiquid mouebit :

Ego ruſticatim tangam, vrbanatim neſcio.

vt ait poëta vetus. Sed hem! de illo ex gente Tiberij Cæſaris, quàm præter opinionem accidit! quàm immerito meo! Dî benè, quòd tu, quòd Lemutius viuatis, illarum rerum conſcij & teſtes. Quamquam ad illius minas poſſum dicere, Vapula Papiria. rectè Homericus Agamemnon :

Οὐ γὰρ ἔτι ψεύδεσσι πατὴρ Ζεὺς ἔσσετ' ἀρωγός.

Attius poëta varijs locis correctus. Attij verſus iſtos apud Nonium facio iudicij tui.

In Peruico.

I. *Attius Armorum iudicio. Sed peruico Aiax animo atque morabilioni.*

Lego, *Sed p. A. a. atque morabili*. Trimeter eſt, dixitque Attius inorabilem, qui exorari non poſſit. Illud *Ioni* inſerendum eſt ſequenti verſu Plautino.

In Liquidum.

II. *Attius Staſiaſt. Cùm ſubidæ delio de lore hoc animo corpus liquerit.*

Corrigo, *Cùm ſubit Edilij, dolore hic animos corpus liquerit*. Verba amatoris ſunt, & Edilium, ſiue Hedylium perſona mulierculæ comicæ etiam apud Plautum Pſeudolo. Animos, pro animus antiquè.

In Mertaret.

III. *Attius Antenorid. Fortaſſe an ſit quod hic non mertet metus?*

Fortaſſean, vox vetus. Scribo, *Fortiſſean ſit q. hic nos mertet m.* & notandum hîc illud Fortaſſean, quod Agellius, Appuleius alijque vſurpant.

In Sanctitudo.

IV. *Attius Phœniſſis : Delubra celi tu m[...] ſanctitudine.*

Fortaſſe fuit, *Delubra celitum, are ſanctitudines.* oratio cuiuſpiam precantis & aram tenentis.

In Vulgus.

V. *Attius Euryſace: Diffidam amantem cidere turbet vulgum ambigua, Attius. Euitat mœros diſicit.*

Portenta, non verba. Lego, *Diffugiam, amantem, nequid eâ re turbem vulgum, ambigua.* Sequenti exemplo vox abeſt, aliàs hilum non facit ad rem Nonij. Exple ſic, *Attius : Vulgum euitat, mœros diſicit*. De vrbis cuiuſpiam euerſione agebat, & Euitare pro vitam tollere poſuit.

In Anima.

VI. *Att. Menalippâ: [...]one auxilio motus, temere vt hoſti me animato offeram?* Diuinabam, *auxilio nudus*.

In Conſolatia.

Attius Myrmidon[...]us: Iram infrenis [...]s, animis reprimas confidentiam. VII.

Lego, *Iras infrenis ſi obſtes, animi repr.* Non malè etiam, *Iram infrenes, obſtes animus.*

In Dignatus.

Attius Atreo: Quò me oſtendam? quod templum adeam? quo more funeſto colloquar? VIII.

Scrib. *Quoi me oſtendam?* &c, *quem ore funeſto coll.*

In Opinio.

Attius Euryſace: Opinione factum eſt, quantò minùs ſtirpem educabant, tantò vereremur magis eos eſſe. IX.

Emend. *ſtirpem edictabant*. Ipſi verſus in trimetros allegendi:

Opinione factum eſt quantò minùs
Stirpem edictabant, tantò vt reremur magis
Eos eſſe. Litteram M. non elidendum.

EPIST. IX.

I. LIPSIVS NICOLAO FLORENTIO.

ITALIA te adhuc tenet, Florenti, &, vt hæ turbæ fluunt, ætatem tenebit. Qui enim tranquillis rebus redire ſpreuiſti, dulcedine captus ſoli illius & cæli: quid te nunc putem in his Belgicæ ruinis? Quæ quidem in perpetuum amiſiſſe illam ſimplicitatem videtur, cuius nomen Iuuenalis non audet dicere. Ego plurimùm ſum in villâ & hortis

Μήτρα μὲν γονίμη δ' οἶκος,
Μήτηρ δὲ καὶ κατέχει.

Hiſtoria me & antiquitas capit : in quâ explicanda ſæpè opus eſt iudicium tuum. His diebus legebam Dionis Epitomen à Xiphilino. De ſtruthocamelo Xiphilini quæſitum.

In vitâ Commodi narrat:

Στρουθὸν δὲ ἀποκτείνας, καὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἀποτεμών, προσῆλθεν ἔνθα ἐκαθήμεθα, τῇ τε ἀριστερᾷ χειρὶ ἐκείνην, καὶ τῇ δεξιᾷ τὸ ξίφος ᾑμαγμένον ἀνατείνας. καὶ εἶπε μὲν οὐδὲν, τὴν δὲ κεφαλὴν τὴν ἑαυτοῦ σεσηρὼς ἐκίνησεν, ἐνδεικνύμενος ὅτι καὶ ἡμᾶς τὸ αὐτὸ τοῦτο δράσει.

Ridiculum factum. & auget riſum interpres, qui vertit, *abſciſſo capite paſſeris*. Struthiocameli, dicere debuiſſet. Struthiones in Circum. De gladiatorijs enim Commodi factis ſermo eſt, & Struthiocamelos iam inde à Plauti temporibus ſolemne Romanis in Circo ad pugnam & ſpectaculum dare. Capitolinus de apparatu Circi: *Alces decem, Tauri Cibyratici centum, Struthiones Mauri miniati trecenti*. Herodianus de eodem Commodo: Ἀλλὰ καὶ ποτε βέλη, ὧν ἡ ἀκμὴ ἦσαν μηνοειδεῖς, ἐπὶ Μαυρουσίας στρουθοὺς ὀξύτατα φερομένας καὶ ποδῶν τάχει καὶ κολπώσει πτερῶν,

ερῶν, ἐπαφεὶς τὰ βέλη κατ' ἄκρου τοῦ τραχήλου ἐπικαρσίου, ὡς τῇ κεφαλῶν ἀφῃρημένας ὁρμῇ τοῦ βέλους ἔτι περιθεῖν αὐτὰς οἷς μηδὲν παθούσας. Ex quibus faci- *Plautus explicatus.*
le eſt Plauti verſum Perſâ interpretari.

Vola curriculo. P. iſtuc marinus paſſer per Circum ſolet.

Paſſer marinus Struthiocamelus, quia trans mare aduectus. Græcis, Στρουθὸς διαπόντιος, Στρουθὸς μεγάλη, vt Luciano: & ſimpliciter Στρουθός, vt hîc Dioni. Puto & Latinis ἁπλῶς Paſſer dictus, vt inſcriptione, quæ Neapoli:

Lapis antiq. interp. AEDILITAT. LAVDABILITER. ADMINISTRAVIT. ET. DIEM. FELICISS. III. ID. IAN. NATALIS. DEI. PATRI. N̄. VENATIONE. PASS. DENIS. BESTIS. ET. IIII. FERIS. DENT. ET. IIII. PARIBVS. FERRO. DIMICANTIB. CETEROQ. HONESTISS. APPARATV. LARGITER. EXHIBVIT.

Nam interpretor, VENATIONE PASSERIS. Iudicare te, Florenti, vne omnium peritiſſime harum rerum, volo.

EPIST. X.

I. LIPSIVS IOSEPHO SCALIGERO, IVLI F.

NON eſt antiquarius Liuius, fateor: ſed nec omnia in eo protrita, & à fæce vulgi. Vetuſtæ dictionis plura haud dubiè veſtigia exſtarent, abſque Correctorum audaciâ fuiſſet. qui peccare ſe putabant, niſi hoc peccatum in omnibus ſcriptoribus peccarent. Venio ad te Prætorem, Scaliger, in aliquantis verbis, quæ interdicto Vnde vi reſtituenda videntur, ex fide libri. *Antiqua ſcriptura aliquot in Liuio.*

Lib. XXV. De militari tumultu Syracuſis.

I. *Sedato tandem tumultu exſequentibus ſciſcitando mercenariis quæ acta cum Romanis eſſent, dilucere id quod erat, cœpit: aliam ſuam ac transfugarum cauſſam eſſe.*

Meus liber, *tumultu aquirentibus ſciſcitando.* Tu non dubitabis quin Liuius, *anquirentibus*, ſcripſerit.

Lib. XXIV.

II. *Adiectum eſt Prætoribus ac delectis Senatorum etiam militare conſilium, iuſſi & duces ordinum, præfectique auxiliorum ſimul conſulere.*

Vetus, *ſimul conſiliare*, eoque verbo Horatius & Tacitus vſi.

Lib. XXII.

III. *Ab eodem Prætore ex Senatuſconſulto litteræ ad Conſules miſſæ.*

Manſſ. *ex Senatuſconſultu.* & eam ſcripturam alibi iterat. Sanè antiqui Iuſſum & Iuſſus, Conſultum & Conſultus dixerunt, taliaque. Plautus Trinummo:

Me abſente atque inſciente, inconſultu meo,
Ædes venales haſce inſcribit litteris.

Lib. XXI. extremo.

Hæc procurata votaque magna ex parte leuarunt animum religione. IV.

Ibi eſt, *leuarunt animum religionis.* Nec id mirum. Legi apud neſcio quem veterum, *Leuare curarum*: apud Plautum, *Nec ſermonis fallebar tamen*: apud Quadrigarium, *Quieſcere pugnæ.* Cuius locus apud Agellium li. IX. cap. XIII. diſertè & expreſsè ſic legitur in optimis Giſelini ſchidis, *Manu ſignificare cœpit vtrique vt quieſcerent pugnæ. Facta pauſa eſt.*

Lib. XXIII. De Conſentiâ captâ.

Itaque vrbe defenſoribus vacuâ facilè potiti ſunt hoſtes. V.

Anteà in omnibus libris legebatur, *vrbe defenſoribus vaſtatâ.* & ita meus codex. Vir doctus magnam mendam dixit eſſe in voce *vaſtatâ*, & repoſuit *vacuâ.* Ego verebar ne Liuius ſcripſiſſet, *vaſtâ.* quomodo propriè loca ſola & deſerta vocabant. Salluſtius in Iugurthino, *Mons & ab naturâ, & ab humano cultu vaſtus.*

Virgil.

Hæc ego vaſta dabo, & lato te limite ducam.

Lib. XXII. De Vereſacro.

Siquis clepſit, ne populo ſcelus eſto, néve cui cleptum erit. ſiquis atro die faxit inſciens, probè factum eſto. VI.

Liber manſſ. *ſiquis altero die.* nec reiicio. Feſtus, *alter & pro non bono ponitur, vt in auguriis altera auis. ſic alter nonnumquam pro aduerſo dicitur & malo.*

Lib. XXIII.

Comprehendique Decium Magium, atque ante pedes ſtatutum cauſſam dicere iuſſit. VII.

Libri omnes, *ante pedes deſtitutum.* nec cauſſa erat mutandi. Amant hoc verbum in illâ re veteres. Gracchus, *Palus in foro deſtitutus eſt, veſtimenta detracta ſunt.* vbi item alii *defixus* maluerunt. Poëta vetus, *Ita me deſtituit nudum.* Liuius ipſe lib. II. De Mutio Scæuolâ, *Ante tribunal regis deſtitutus, tum quoque inter fortunæ minas.* ſed & hunc locum diſtinguendo deprauarant.

Lib. XXII.

Quas ob res ſi antiquus animus plebi Romanæ eſſet, audacter ſe laturum fuiſſe de abrogando Q. Fabii imperio. VIII.

Vetus, *audaciter.* ſcimus Ciceronem ipſum ſic locutum.

EPIST. XI.

I. Lipsivs Pavlo Manvtio.

Egóne vt ad cuiuſquam iudicium in Ciceronis ſcriptis appellem, quàm tuum? vix mehercle ſi viuat Cicero ipſe. Vide igitur.

Cicero emendatus.

Lib. II. De Legibus.

I. *Quæque augur iniuſta, nefaſta, vitioſa, dira, defixerit, irrita infectaque ſunto.*

Defigendi verbum non videtur aptum. Arbitror ſcriptum antiquè fuiſſe, *dira dixerit.* vnde natum defixerit, litterâ immiſsâ. vt in Varrone De Re ruſt. lib. I. initio.

Et Varro.

Quare quoniam emiſti fundum, quem benè colendo fructuoſum conficere velis, meque vt id mihi habeam curare roges, experiar.

Lego, *vt id mihi habeam cura*, r. litterâ malè inſertâ.

Lib. v. Epiſt. ad Atticum. Epiſt. XIX.

II. *Quod ſcribis libenter repulſam tuliſſe eum, qui cum ſororis tuæ filij patruo certaret, magni amoris ſignum.*

Malim, *libente te repulſam.* valet, te gaudente & volente.

Lib. x. Epiſt. xv.

III. *Pridie Idus Hortenſius ad me venit ſcriptâ epiſtolâ. vellem cetera eius. quàm in me incredibilem ἐκτένειαν? quâ quidem cogito vti.*

Legerim, *bellè cetera: eiuſque in me* I. ἐκτένειαν. *quâ q.*

Lib. II. Epiſt. II.

IV. Κορυθίων καὶ Ἀθηναίων *puto me Romæ habere. mihi heredes. lege hoc doceo. mirabilis vir eſt.*

Ita vulgatis erat. Lambinus reſtituit, *mihi crede legendus eſt, mirabilis vir eſt.* ſed aberrat longiùs à ſcripturâ. Emendo, *mihi credeſis, lege hoc otio. mirabilis.* Ait, hoc otio, quia Atticus id temporis in Epiro.

Lib. x. Epiſt. VIII.

V. *Hic tamen ſecum Cytheridem lecticâ apertâ portat, alterâ, vxorem.*

Lego, *alteram vxorem*. Iſta enim Cytheris Antonio quaſi vxor.

EPIST. XII.

I. Lipsivs Iano Lernvtio.

Rem atrocem, & Tragœdiâ non epiſtolâ dignam! Nobilis ille iuuenis, N. quem olim familiariter nouimus, in Italiæ Neapolim venit. Non diu ibi vixerat, cùm amauit ipſe dicam, an vltrò adamatus eſt à nobili matronâ? Noſti Italiam, noſti ſexum:

——Τὰ τεχνῶσι γυναῖκες;

Certè accitum ab illâ ferunt incautum iuuenem. venit, patuit, commeauit furtim, res mariti egit, & quæ non opus eſt dicere. Non fefellit illa φώριον ἀνὴρ quemdam è ſeruis. domino indicat. dominus conditâ irâ, parat vltionem. Seruare intentè eumdem hominem iubet dum Mars eſſet cum Venere ſuâ. nec diu factum eſt, nunciatur marito adeſſe. Domum redit, irrumpit cubiculum comite illo ſeruo: infelicem adoleſcentulum è lecto protrahit nudum ac iam vix viuum. in oculis coniugis multis ictibus confecit. Adijcitur deinde ſuccidanea victima vxor ipſa. Cadauera nuda & lacera noctu in viam proiiciunt: ipſi, priuſquam luceret, ſe in pedes. Habes triſtem hiſtoriam, & quam rectè Theocriteo verſu concluſerim:

* Χαιρέτω ἁ Παφία· Φοῖβος μόνος ἴλαος εἴη.

** Salue hic Venus, at faueat modo Phœbus Apollo.*

De Plauti verſu, Truculento,

Thetis quoque etiam lamentando leſſum fecit filio.

Lauſum an Plauto & XII. an Leſſum?

nihil adfirmare habeo. Libri ſcripti quos viderim, omnes, *lauſum fecit*. ne mireris idem eſſe in editionibus antiquis. Vereor ne illa lex XII. *Néve leßum funeris ergô habento*, corrumpendo Plauto fuerit. At illa potiùs corrigenda erat ex Plauto. Suſpicor veteres, Loſum & Lauſum dixiſſe, vt Ploſtrum & Plauſtrum: vnde mox factum, Leſum & Leſſum. Certè quòd Ælius ab eiulatione lugubri id deriuat: à me eſt. & illa eiulatio manifeſtò ineſt in ſono Lauſi. Cogitemus tamen.

EPIST. XIII.

I. Lipsivs Francisco Pythoeo.

Cvm fratrem tuum Petrum, cùm te Franciſce intueor: occurrit illa Achillis apud Euripidem admiratio:

* Ζηλῶ δέ σου μὲν ἀδελφὸν, ἀδελφοῦ δέ σε.

**Ob te beatus frater, ob fratrem que tu.*

Adeò vterque alteri, & moribus & doctrinâ, ornamento eſtis: nec nati ſolùm fratres videmini, ſed facti. Præclara conſenſio. quæ cauſſam mihi dedit & amandi tui, & ſcripto compellandi. Emendationem hanc in Liuio vide.

De teſtudine militari Liuij locus expenſus.

Lib. XLIV.

Id tantum diſſimile fuit, quòd & in fronte extremâ, & ex lateribus, ſoli non habebant ſuper capita elata ſcuta, ne nudarent corpora, ſed prætecta pugnantium more. ita nec ipſos tela ex muro miſſa ſubeuntes leſerunt: & teſtudini immiſſa, imbris in modum lubrico faſtigio, innoxia ad imum labebantur.

Teſtu-

Teſtudinem militarem Liuius deſcribebat, ſed iſtud, *imbris in modum*, vt Salluſtius loquitur, ſuſpicio de mendo. Magis eſt vt Liuius ſcripſerit, *imbricis in modum*. Imbrex, incuruum genus tegularum, ad deriuandam aquam. Iſidorus: *Tegulæ vocatæ quòd tegant ædes: Imbrices, quòd accipiant imbres.* Gloſſarius liber, *Imbrex*, καλυπτήρ. Plautus & Siſenna. Fruſtrà eſt veſtrâs ille vir doctus, qui confundit cum Feſti Ambrex. Quod ad Liuij ſententiam: nil pote aptius. Semper illa coagmentatio & quaſi contextus ſcutorum in Teſtudine, amat comparari cum ædium tectis. Plutarchus in Antonio: τὸ δὲ σχῆμα παραπλήσιον ἐρέψει γινόμενον, ὄψιν τε θεατρικὴν παρέχει, καὶ τῶν προβλημάτων στεγανώτατόν ἐστι πρὸς οἰστοὺς ἀπολισθαίνοντας. Quod ait, ὄψιν τε θεατρικὴν παρέχει, non fuit vertendum, vt vulgus interpretum, *ſpeciem theatri præbet*. neque enim Plutarchus dixit Teſtudinem formam theatri referre: ſed, *Ea forma tectis ædium non abſimilis, & ludicri theatralis ſpectaculum præbet, & firmiſſimum munimentum eſt*, &c. Nam ὄψις hîc, θέαμα. Imò & Teſtudinem hanc ſolent in circum inducere voluptatis cauſsâ: & inde traducta res ad vſum belli. Vide Liuium proximis ſuperioribus verbis diffusè explicantem. Quod legitur præterea, *& in fronte extremâ*, lego, *in fronte, extremi.* idque res clamat.

Quod imbrex.

Plutarchus interpretatus.

EPIST. XIV.

I. LIPSIVS GVIDONI LAVRINO, V. N.

QVOD olim de Cæſare celebre dictum fuit, aut non naſci eum in Ro. rep. debuiſſe, aut non mori: idem mihi in mente eſt quotiens incido in ſcriptores veteres, Guido Laurine: qui non fato, ſed ſi verum amas, maiorum ignauiâ nobis perierunt. Aut enim ſcripſiſſe diuinos viros non oportuit: aut ſcripta non abiſſe. Et vt parentes leuiùs ferunt non natos ſibi liberos, quàm poſteà denatos: ſic nobis fortaſſe, ſi ſcripta illa neſciſſemus, dolor non erat; idem, cùm fragmenta intuemur & titulos pulcherrimorum operum, angimur deſiderio & torquemur. Quòd mihi accidit in Salluſtio. cuius hiſtoriarum fragmenta vidi collecta à familiari noſtro Lud. Carrione, & auſpiciis tuis emiſſa. Gauiſus ſum in amici gloriâ: dolui in tam immani iacturâ, cùm ex libris ſex Hiſtoriarum aut pluribus, quibus res populi Ro. ab anno vrbis DCLXXVI. complexus ad bellum Catilinæ erat, tam paucas, tam laceras reliquias vidi ſuperare. In quibus hæc obſeruabam.

Fragmenta Hiſtoriarũ Salluſtij carptim emendãtur.

In oratione Philippi lib. 1. Hiſtor.

Ceterùm illi qui gentis Æmiliæ benefacta extollebant, & ignoſcendo populi Ro. magnitudinem auxiſſe, nuſquam etiam tum Lepidum progreſſum aiebant. I.

Dignum notâ, Auxiſſe, αὐξητικῶς, pro Auctum eſſe, Catonis & veterum exemplo. De quo dixi ad Tacitum.

Itaque Sertorius leui præſidio relicto in Mauritaniâ, nactus obſcuram noctem, æſtu ſecundo furtiuáque celeritate vitare prælium in tranſgreſſu conatus eſt. II.

Lego, *in Mauritaniam.* & præſidium relictum Carthagine Nouâ puto, non in Mauritaniâ. Ex Plutarcho liquet de hiſtoriâ, qui narrat Sertorium, cum tribus milibus militum confugiſſe Carthaginem Nouam, atque ibi conſcenſis nauibus in Mauritaniam traieciſſe. Sed ad Salluſtij ſententiam vox requiritur. Vulgata in Agellio lectio (nam is hoc fragmentum lib. x. retulit) concipitur, *furtim aut celeritate.* quid ſi legamus? *furtim abijt, celeritate vitare prælium in tranſgreſſu conatus.* poſtremâ voce inductâ. Certè *aut* pro *abit*, tralaticius error.

In Epiſtolâ regis Mithradatis ad Arſacem.

Perſen deinde Philippi filium poſt multa & varia certamina apud Samothracas deos acceptum in fidem, callidi & repertores perfidiæ, quia pacto vitam dederant, in ſomnis occidere. III.

Non intellego. quomodo enim ſi pacto vitam dederunt, liberi à perfidiâ Romani, ſiue in ſomnis ſiue vigilantem occiderint? Sed vera correctio eſt, *inſomniâ occidere*. ἀϋπνίᾳ. Plutarchus in Æmilio duplicem famam mortis eius tradit. Alij, inquit, inediâ mortem ſibi conſciſſe adfirmant: alij à militibus qui eum cuſtodiebant ſomno prohibitum, atque ita continuis vigiliis periiſſe. Hoc poſterius ergo Mithradates, vt inuidioſius, poſuit.

Et mox Fufidius adueniens cum legionibus, poſtquam tantas aſperitates, haud facilem pugnantibus vadum, cuncta hoſti quàm ſuis oportunora videt. IV.

Vereor ne leg. *Aufidius.* & de bello Sertoriano accipio. Nam Aufidius à Plutarcho in Sertorio nominatur Bæticæ Præfectus, què Sertorius ad amnem Bætim vicerit duobus milibus militũ de exercitu eius cæſis. Hanc ergo pugnam hîc tangit Salluſtius, & quæ de

de vado amnis & aſperitate locorum dicuntur, pertinere ad Bætim volo.

Lib. II. Hiſtor.

V. *Hi ſaltibus occupatis, tum externorum agros inuaſere, frumentique ex inopiâ graui ſatias facta.*

Laudatur à Nonio in Satias. Sed illud, *tum externorum*, gentis haud dubiè nomen fuit. Lego *Termeſtinorum agros*. Populi ſunt citerioris Hiſpaniæ, Tacito, lib. IV. Annal.

VI. *E muris canes ſportis demittebant.*

Legerim, *ciues ſportis*. Sermo fuit de obſeſſis, qui è ſuis aliquot per funem ſportis demittebant. Aut tale aliud.

Lib. III. in oratione M. Lepidi Tribunipl.

VII. *Mihi quidem ſatis ſpectatum eſt, Pompeium tantæ gloriæ adoleſcentem malle Principem volentibus vobis eſſe, quàm illis dominationis: & ſocium auctoremque in primis fore tribuniciæ poteſtatis.*

Emendo, *dominationis ſocium: auctoremque i. p. ſ. t. p.* Quod ſequitur, *Sed verborum ſatis eſt, neque enim ignorantia res claudit.* Claudit, valet deficit, monui olim id verbi in Terentij Eunucho reponendum, *Benignitatem claudere*, nec multis perſuaſi, quamquam apertè agnoſcit Donatus. Vſus eo etiam Auſonius in Prologo Ludi Sapientum:

Claudo antiquum, pro Dehiſco, in Terentio & Auſon.

Scitis profectò quæ ſint; ſed ſi memoria
Rebus vetuſtis cludit, veniet Ludius
Ediſſerator harum quas teneo minus.

Cludit memoria, vt hîc, Res claudit.

VIII. Lib. IV. in Epiſtolâ Mithradatis.

Tibi perpetuò pace frui liceret, niſi hoſtes opportuni & ſceleſtiſſimi. Egregia fama ſi Romanos oppreſſeris futura eſt. neque petere audeam ſocietatem; & fruſtrà mala mea cum tuis bonis miſceri ſperem.

Hiulca omnis oratio, fortaſſe & manca. Legebam tamen, *Tibi ſi perpetuò pace f. liceret: niſi h. o. & ſceleſtiſſimi: egregia fama ſ. R. o. futura eſſet: neque petere*, &c. voce vnâ additâ, alterâ immutatâ.

Inter incerta.

IX. *Tota autem inſula modica & cultibus inanis eſt.*

Scribo, *cultoribus inanis.*

X. *Magna gloria tribunus militum in Hiſpaniâ T. Didio imperante, magno vſu bello Marſico paratu militum & armorum fuit. multaque tum ductu eius, quæ rapta primò per ignobilitatem, deinde per inuidiam ſcriptorum celebrata ſunt. quæ eminus faciem ſuam oſtentabant aliquot aduerſis cicatricibus & effoſſo oculo.*

Exſtat apud Agellium li. II. In verbis, *multaque tum ductu eius** ponenda nota. abeſt enim vox *geſta*, aut ſimilis. Nec illud ſincerè, *per inuidiam ſcriptorum celebrata ſunt.* fortè, *per inuidiam proſcriptorum.* hoc ſenſu. Sertorij præclara facta, primùm propter ignobilitatem eius minùs animis hominum inſederunt: deinde, cùm in magnâ inuidiâ proſcriptio eſſet, atq; inter alios ille talis vir proſcriptus, celebrari eius laudes cœptæ. Sed & in ſequentibus lego, *Comminus faciem ſuam oſtentabat.* non, *quæ eminus*, nec, *oſtentabant.* In oratione primâ de Rep. ad Cæſarem, quas equidem Salluſtij eſſe numquam dubitabo.

L. Poſtumius & M. Fauonius mihi videntur quaſi magnæ nauis ſuperuacanea onera eſſe: vbi ſalui peruenire viſi ſunt: ſiquid aduerſi coortum eſt; de illis potiſſimum iactura fit, quia pretij minimi ſunt. XI.

Manifeſtò hæret ſententia, & abeſt alterum membrum. ſed mentior, latet, non abeſt. Nam meo animo, eleganter emendabitur, *vbi ſalui peruenêre, viri ſunt: ſiquid aduerſi*, &c. Comparat Poſtumium & Fauonium cum oneribus nauis. & ſi quidem tranquilla nauigatio eſt, & cùm ad portum peruenêre; ſalui ipſi, & viri ſunt. ſi tempeſtas ingruit exoneratur nauis, & illi eiiciuntur. Hoc diſertim ſcribere Salluſtius voluit.

Et quoniam iudicia primæ claſſis mittenda putem; quæ deſcriptio, qui numerus, in quoque genere futurus ſit, ea mihi omnia generatim deſcribere haud difficile factu fuit. XII.

Lego, *primæ claſſi committenda putem.* vel, *claſſi ſubmittenda.* Probat ipſe ſuperiori parte orationis: *Quare*, inquit, *omnes primæ claſſis iudicare placet, ſed numero plures quàm iudicant.* De claſſibus iudicum, res obuia.

In oratione alterâ.

Iuuentus probitati & induſtriæ, non ſumptibus neque diuitijs ſtudeat. id ita eueniet, ſi pecuniæ, quæ maxima omnium pernicies eſt, vſum atque dedecus demſeris. XIII.

Scribo, *vſum atque decus.* Sæpè aliàs Salluſtius monet, pecuniæ & diuitiis opinionem ſplendoris detrahendum. Decus igitur demitur pecuniæ, ſi nemo ob eam magis honeſtus aut clarus.

Statim:

Nam ſæpè ego cum animo meo reputans, quibus quiſque rebus clariſſimi viri magnitudinem inueniſſent, quæ res populos nationeſve magnis auctoribus auxiſſent. XIV.

Puto emend. *magnis auctibus auxiſſent.*

EPIST. XV.

I. LIPSIVS M. ANTONIO MVRETO.

QVOD Iuuenalem doces M. Antoni; rectè & ordine facere te puto, vt in Scti formulis eſt. Certè ſi vlla tempora, hæc Satyram deſiderant: & in Satyrâ, nemo idoneor ad mores corrigendos Iuuenali. Eius libro veteri vſus ſum à viro docto Petro Diuæo. in quo Satyrâ VIII. his verſibus:

Iuuenalis verſu vno auctus.

Quis fructus generis tabulâ iactare capaci,
Fumoſos equitum cum Dictatore Magiſtros?

medius inſerebatur nec lectus antè nec viſus:

Quis fructus g. t. i. capaci
Coruinum? poſthac virgâ deducere multâ
Famoſos equitum c. D. Magiſtros?

& ſcelus ſit, dubitare de germanitate. Neque enim de triuio verſus eſt: & ad rem nimis aptus. Multam virgam vocat, multos lictores. nam Dictator XXIV. faſcibus vtebatur: Magiſter equitum, ſex. In Carrionis manſſ. libro eumdem verſum exſtare comperi. Sed vt hoc verſu Iuuenalem augeo, ita altero minutum volo.

Et altero minutus.

Satyrâ XIV.

Plurima ſunt, Fuſcine, & famâ digna ſiniſtrâ,
Et, quod maiorum vitio ſequiturque minores,
Et nitidis maculam ac rugam figentia rebus.

ſecundum verſum ex vet. libro Canterus primus adtexuit, & ex ſuis denique Pulmannus. Mihi tamen liquet iurare, à Iuuenali numquam eum pictum aut ſcriptum. Facilè docuero, vnde in libros manarit. In manſſ. pleriſque, Satyris ſua argumenta verſu præfixa ſunt, memoriæ iuuandæ. vt Satyrâ X. præponitur:

Arguit hæc hominum curas, & inania vota.

Satyrâ XI.

Lauta reprenduntur conuiuia, parca probantur.

Satyrâ XII.

Arguit hæc auidos, nimiùm nimiumq; rapaces.

Satyrâ XIII.

Mens cruciat prauos, ſapiens fert damna modeſtè:

eadem nugamenta in ceteris. At hi verſus, (quod in Diuæi libro vidi:) interdum & ad marginem libri ſcribuntur. nec dubito quin ab hac cauſsâ ille peregrinus irrepſerit in vrbem. Nam argumentum Satyræ huius fuit: *Et quod maiorum vitium ſequiturque minores.* Confirmant Diuæi & Carrionis libri, in quibus nullus legitur: ne addam, ineptum verſiculum eſſe, & ſententiæ turbatorem.

EPIST. XVI.

I. LIPSIVS MAXIMIL. A BORSSELE, V.N.

PALLADEM armatam cur antiquitas pinxerit, deſino quærere: cauſſam in te video, vir nobiliſſime. qui & pacis & belli artibus ſic excellis, vt Achillem aliquem aut Cæſarem æuo noſtro referre videaris. Arci Sluſanæ præes, arma tractas, milites exerces: nihilo ſegniùs amas doctos, habitas in veterum libris, & aut legis cottidie aliquid, aut ſcribis. Itaq; vide quid apud ignotos etiam poſſit vera virtus. Ab his laudibus admirari & amare te primùm cœpi: deinde occaſionẽ quærere & aperiendi amoris mei, & tui demerendi. Non obtulit ſe melior, quàm vt ad te nunc in bellis, mitterem quiddam ex ſcriptore bellico. Liuium dico. è cuius lib. XXV. hæc excerpſi. De captâ Tarento:

Liuiani aliquot loci.

Recipere ſe in domos ſuas quemque iuſſit, & I.
foribus nomen ſuum inſcribere: ſe domos eas, quæ inſcriptæ non eſſent, ſigno extemplò dato, diripi iuſſurum. ſi quis in hoſpitio ciuis Romani (vacuas autem cernebat domos) nomen inſcripſiſſet, eum ſe pro hoſte habiturum.

Omnis lectio vetus, *tenebat domos.* Sigonius coniicit, *ſciebat.* vel *petebat.* Sed nihil horum Liuius dixit. Scribo, *tenebant domos.* Ait. Cùm Romani proprias & vacuas ædes haberent, non permixtim cum ciuibus deuerſarentur: facile fuit ſeparare milites à ciuibus ſolâ inſcriptione ædium. Hæc Liuij mens. quiſquis aliud adfert, campas loquitur. Videatur Polybius.

Reliqua erat in obſidione ſpes, nec ea ſatis effi- II.
cax, quia arcem tenentes, quá in pæninſulá poſitá imminet faucibus portus, mare liberum habebant: vrbs contrà excluſa maritimis commeatibus, propiuſque inopiam erant obſidentes quàm obſeſſi. Annibal conuocatis, &c.

Meus codex, *propiuſque inopiam obſidentes. Annibal c.* Reliquorum nec vola nec veſtigium in eo; vereorque vt ſint à Scholio.

Flauius ad Romanum Imperatorem venit. III.
rem ſe ait magnam inchoaſſe, ad quam perficiendam ipſius Gracchi operâ opus eſſet. omnium populorum prætoribus, qui ad Pœnum in illo communi Italiæ motu deſciſſent, perſuaſiſſe vt redirent in amicitiam Romanorum.

Quomodo, *omnium populorum?* certè de ſolis Lucanis ſermo: & ſubiunxit ipſe, *Ibi paucis verbis tranſigi rem poſſe, vt omne nomen Lucanum in fide ac ſocietate Ro. ſit.* Itaque lego, *omnium popularium.*

Pòſt, de captis Syracuſis:

IV. *Inde vbi id temporis viſum, quo die epulatis iam vinoque ſatiatis principium ſomni eſſet.*

Lego, *quo de die epulatis*. De die epulari probroſum, niſi ſi in communi lætitiâ. malim etiam, *vinoque ſauciatis.*

V. *Quò per ingentem ſolitudinem erat peruentum, quia magna pars in turribus epulati, aut ſopiti vino erant, aut ſemigraues potabant.*

Fortè, *aut ſomno graues potabant.*

VI. *Poſſe eum ſi operæ pretium faciat, principem popularium eſſe: ſeu militare cum Romanis, ſeu reuerti in patriam libeat. contrà, ſi malle obſideri pergat, quam ſedem eſſe terrâ mariq́ue clauſo?*

Meus liber, *quam ſpem eſſe.* optimè.

EPIST. XVII.

I. LIPSIVS VICTORI GISELINO.

De Langij morte.

NVNCIVM acerbum! Langiúſne noſter obiit? ille Langius, quo ſat ſcio

Vulcanus, Luna, Sol, Dies, di quattuor,
Meliorem nullum illuxere alterum.

Nam de doctrinâ vt parciùs dicam, in cauſsâ eſt ipſe. Fuit enim hoc ingenio Langius, vt ea ſcire vellet, quæ ſcire eum nemo ſciret. Atque vt Stoici virtutem; ſic ille doctrinam pretium ſibi ipſam putabat. Sed magnum virum amiſimus, ô Muſæ! & maiorem opinione vulgi. Scholia parabat, vt ex ipſo audiuimus, in Senecam, Solinum, Suetonium: & quædam ex iis iam affecta. Multæ obſeruationes eius in Plinio, Theophraſto, Dioſcoride: cùm præter alia elegantis ingenij, vnicus amator eſſet florum & hortorum. Poſtremis litteris anxiè petierat, vt ex Imperatoris horto mittenda curarem bulbos Tulipæ verſicoloris, item Tibcadi, & neſcio quæ alia, vt ſic dicam, emblemata horti abuſque Byzantio allata. In quâ curâ vides quàm fuerim fruſtrà. Nam ille abiit: nobis illud Theocriti teſtamento reliquit,

——* ποιεῖν τι δεῖ οἷς γόνυ χλωρόν.

* Faciendū aliquid, quibus genua virent.

Seneca variè correctus.

At tu Senecæ hos locos vide.

Epiſt. CIII.

I. *Hominum effigies habent, animos ferarum. niſi quòd illarum pernicioſior eſt primus incurſus, quos tranſire non quærunt. numquam enim illas ad nocendum niſi neceſſitas inijcit. Hæ autem fame aut timore coguntur ad pugnam: homini perdere hominem libet.*

Scribo, *quom tranſire non queunt.* & ſtatim, *neceſſitas vrgit.* quod valet, adigit. denique, *Hæ aut fame.* non *autem.*

Epiſt. CXIV.

Feliciſſimoſque ſe iudicant ſi multas per milites prouincias obtinent, & nouas veteribus adiungunt: ignari quod ſit illud ingens paruumq́ue regnum. II

Reſtituo, *patriumq́ue regnum.*

Lib. II. De Tranquillit. cap. VIII.

Sapiens autem vicinus proximuſque dis conſiſtit, ad illa nitens pergensq́ue excelſa, ordinata, intrepida, æquali & concordi curſu fluentia, ſecura, benigna, bono publico nata, ſibi & alijs ſalutaria, nihil humile concupiſcet. III.

Puto meliùs, *bono publico natus, ſibi & alijs ſalutaris*, quæ ad ipſum ſapientem referantur. Reſpexit ad veterem formulam laudis, tralatitiam in lapidibus B. P. N. vel ſic: B. R. P. N. valet, bono publico, vel, reip. natus. Eadem Symmachi mens fuit, cuius Epiſtolas patruus meus Martinus Lipſius primus dedit: *Vides certè vt ille ipſe qui Romanis rebus antiſtat, natus eſt ad bonum publicum.*

De Clementiâ lib. I. cap. IX.

Hoc, inquit, primum à te peto ne me loquentem interpelles, [ne meo ſermone medio proclames,] dabitur tibi loquendi liberum tempus. IV.

Suſpicor illud, *ne meo ſermone medio proclames*, gloſſam eſſe ad vocem *interpelles.* Sunt enim iſta ex oratione Auguſti ad Cinnam. aliter, næ me tam ineptæ repetitionis, ipſius Auguſti cauſsâ, pænitet. Simile eſt De Breuitate vitæ cap. XII.

Audio quemdam ex delicatis, cùm ex balneo inter manus elatus & in ſellâ poſitus eſſet, dixiſſe, [interrogando] Iam ſedeo? V.

Nam vox *interrogando* ablegãda, non à Senecâ, ſed interprete adſuta. legendumq́ue, *dixiſſe, Iam ſedeo?*

Cap. XIII.

Ille otioſus eſt, cui otij ſui ſenſus eſt: hic verò ſemiuiuus, cui ad intelligendos corporis ſui habitus indice opus eſt. Quomodo poteſt hic alicuius temporis dominus eſſe? VI.

Leg. & diſt. *hic verò ſemiuir cui a. i. c. ſ. h. i. opus eſt, quomodo poteſt alicuius t. d. eſſe?*

EPIST. XVIII.

I. LIPSIVS GERARDO FALCKENBVRGIO.

ETIAM tu me putas eſſe in Plauto? quaſi eiuſdem operæ ſit aliquantos in eo locos corrigere, & totum dare. Iam à multis audio

audio Scaligerum eam prouinciam ſumpſiſſe: & dî melius quàm vt cum illo candidaro concurram. non tam impar peritio Caronis & Vatinij fuerit. Hoc ramen verum eſt: vt illum, quàm me malo: ſic me, quàm neminem. Iraque videbimus aliquid, ſi ille ceſſet. ceſſet aurem? non cadit in eum virum hoc verbum: aliud agar, debui dicere. Nam tu ſcripſiſti, an aliunde audiui? parare illum Nonium & Manilium? Proximæ Nundinæ ſanè quàm ſteriles fuerunt. ex Iraliâ & Galliâ planè nihil: nec à nobis, præter Carrionis Antiquas Germaniæ Ῥαψῳδίας Ælij & Perſij non curant legere. Poëmara Meliſſi guſtaui, & placuerunt. habet iuuenis ille quod imputet Galliæ.

Liuianum hunc locum vide:

Liuij fragmentum apud Senecam emendatum.

Vixit tres & LX. annos, vt ſi vis abfuiſſet, ne immatura quidem mors videri poßit. Omnium aduerſorum nihil vt viro dignum erat tulit, præter mortem. quæ verè æſtimanti minùs indigna videri potuit, quod à Victore inimico crudelius paſſus erat, quàm quod eiuſdem fortunæ compoſito feciſſet.

Exſtar apud Senecam Suaſoriis, inter elogia de morte Ciceronis. quod mirere, à Lambino, à Fabricio, ab aliis ſine emendatione profertur. Nos emendauimus, *quod à victore inimico nil crudelius paſſus erat, quàm quod eiuſdem fortunæ compos ipſe feciſſet.* Liuius dixit. Queri eo minùs de crudelirate Anronij Cicero potuit: quia non leniùs cum Anronio egiſſet victor ipſe: & paſſus, quod alteri libens feciſſet.

EPIST. XIX.

I. LIPSIVS OBERTO GIFANIO.

QVOD liberè liceat Gifani, deſiderium Agellij tui ferimus nimiùm diu. Atqui intererat rei litterariæ quàm emendatiſſimum ſcriptorem illum eſſe in omnium manibus. Multa & in verbis eius aniriquiras: & mulra in eo ex anriquis. Perge igirur cum Muſis fauenribus.

In Nonio obſeruationes.

Nauè agere oportet quod agas, non ductariè. Pauca in Nonio ſaltuatim collecta mitto, explorandi iudicij tui.

In Abundè.

I. *Siſenna hiſtor. lib. iiij. Perfusè atque abundè ſparſi vſi magnum pondus auri argentique.*

Arbitror leg. *Profuse atque abundè ſparſa vaſa, magnum p.* & fragmentum fuir de Annibale. qui paullò ante pugnam Cannenſem relictis caſtris, fugam ſimulans, vt Liuius inquir, caſtra plena omnis fortunæ publicæ priuatæque reliquir. & addir: *Tabernacula aperta, & omnia cara in promptu relicta, argentum quibuſdam locis temerè per vias velut obiectum ad prædam.* De hiſdem igitur inſidiis Siſenna. & hoc eſt quod ait, ſparſa vaſa fuiſſe. Poſſis & legere, *ſpargi iußit.*

In Supparum.

Nonius Pedio. Supparum purum, bellienſem interim eſcam meram. II.

Fortè, *Velienſem interim Oſcam meram.* Sermo de Seortillo quopiam eſt, & ſupparum quidem eius purum eſt, inquir, at ipſa Velienſis, mera Oſca. Oſcum vr Opicum, inrer conuicia ſpurca. in eas quæ capiris non pudici. Tamen Iſidorus *Velenenſem tunicam* agnoſcir, *quæ adfertur ex inſulis.* Igitur ita non malè emendes & diſtinguas, *Supparum purum, Velenenſe, interim Oſcam meram.*

In Prognarirer.

Ennius Annal. vj. Diui hoc audite parumper, III.
Vt pro Romano populo prognariter armis
Certando, prudens animam de corpore mitto.

Hi verſus ſunt ex precarione Decij ſeſe pro patriâ & legionibus deuouentis.

In Euallare.

Titinnius prælia: Quâ ego hodie extorrem hanc domo faciam pilatricem pallia euallauit: ô pulcrè. IV.

Lego, *Quia ego h. e. h. d. f. pilatricem pallij, euallauero pulcrè.* Pilatricé vocat, à compilando.

In Porcet.

Ennius Telamone: Deûm me ſentit facere pietas, ciuium porcet pudor. V.

Emendo, *Deûm me incendit facere.* & puto eſſe verba Oreſtis: qui oraculo iubebarur inrerficere marrem, hominum ramen verecundia tardabat. Ibidem:

Pacuuius Atalantâ: Magna te, vt verear eloqui, porcet pudor. VI.

Scribo, *Me gnatæ, vt.*

In efferre.

Ennius Medeâ: Vtinam ne vmquam me de cordis cupido corde pedem extuliſſe. VII.

Planè leg. *ne vmquam Medea Colchis c. e. pedem extuliſſes.*

In Starim.

Ennius Aiace: Quis eſt cum Achiuis geſſerunt Statim. VIII.

Scripſir Ennius, *Qui res cum.* vr Plautus, *Nec recedit loco; quin ſtatim rem gerunt.*

In Offendere.

Plautus Amphitr. Eo more expergefactum aduenìens tenebroſum offendi dominum. IX.

Non eſt fragmentum; ſed ſic emendandum:

Eo more expertem te factam aduenens offendi domi. qui verſus exſtat in Plauto. Vox *tenebroſum* ableganda.

Simile in Ferox.

X. *Plautus Milite: vt donatum equum, qui formâ eſt ferox.*

At in Plauto legitur: *Vt adoriatur mœchum, qui formâ eſt ferox.* & rectè.

In Culina.

XI. *Culinam veteres coquinam dixerunt, non vt nunc vulgus putat.*

Lego, *Culinam veteres, non coquinam dixerunt, vt nunc.* Hoc enim dicere voluit, Coquinam minùs Latinum eſſe.

In Signare.

XII. *Lucilius lib. xxix. Si Socrates in amore, & in adoleſcentulis meliore paullò facie ſignat, nihilque amaret.*

Puto ſcrib. *Sic Socratis amores in adoleſcentulis paullò meliore facie ſignat, nihil quod amaret.* Socratem ſcimus malè audiſſe propter *παιδικά*. Eam ſuſpicionem Lucilius ab eo confirmari ait, quòd Socrates mulieres non amaret.

In Veſci.

XIII. *Attius Athamante: Priuſquam infans eſſes, facinus oculi veſcuntur tui.*

Seriò affirmo leg. *Priuſquam infans facinus.* voce inductâ. Nam Attius Infans pro Infando poſuerat. Idem verſus emendandus apud Nonium, Infans.

In Accinge.

XIV. *Pomponius Maccis Gemin. Iam ego mihi adero, dum ego reuortor, age ante accinge ad molas.*

Lego, *inibi adero: dum ego reuortor, age iam te accinge.*

In Fidebo.

XV. *Fidebo. Næuius De Pathicis: Tibi cùm fidebo, fidelis ero.*

Dico Nonij notam fuiſſe, *Viuebo* pro viuam. & id verſus docet, cuius ſententia poſtular, *cùm viuebo.* ſic ſuprà ex eodem Næuio adferebat, *Dicebo* pro dicam.

EPIST. XX.

I. LIPSIVS VICTORI GISELINO.

De Antiquis meis ais mirari quoſdam cur inſcripſerim homini externo. non mirarentur ſi Redigerum noſſent, natum bono litterarum. An Dynaſtæ cuipiam è popularibus meis potiùs fuerat? Ignoſcet mihi genius patriæ. non curat has nugas

—— nutricula cauſſidicorum

Belgica. ——

In litibus omne ſtudium, omnis ætas eſt: hæc vota matrum in pueris ſunt: hinc viri, hinc docti cenſemur. eloquentia, hiſtoria, antiquitas, & quidquid huc non facit: nugæ, & Næuij Buttubatta. De Iuuenalis ætate dubitatio tua non ab re eſt. Suidas eum ſub Domitiano vixiſſe: & cùm in Paride hiſtrione offendiſſet, relegatum in Africæ Pentapolim tradit. Idem Sidonius voluiſſe videtur: *De vitâ & ætate Iuuenalis paullò diligentius quæſitum.*

Non qui tempore Cæſaris ſecundi
Æterno incoluit Tomos reatu:
Nec qui conſimili deinde caſu
Ad vulgi tenuem ſtrepentis aurem
Irati fuit hiſtrionis exſul.

è quibus verſibus primos ad Ouidium, alteros ad Iuuenalem pertinuiſſe, facilè perſuadeor. Eſt apud me Diuæi liber, & in eo Iuuenalis vita manuſcripta. quæ ait Iuuenalem ad mediam ferè ætatem declamaſſe, & in Paridem Pantomimum verſus quoſdam non abſurdè compoſuiſſe.

Quod non dant proceres, dabit hiſtrio. tu Camerinos,
Tu Bareas, tu nobilium magna atria curas;
Præfectos Pelopea facit, philomela Tribunos.

Addit deinde, verſibus iis publicatis Domitianū pudore & irâ de Iuuenali amouendo cogitaſſe. ſed cùm palàm in virum nihil auderet: ſub honoris obtentu, militibus præfeciſſe qui in Ægyptum ducebantur. Iuuenalem cauſsâ præfecturæ intellectâ, tædio & angore vitam finiſſe. Hæc illi. meo animo nec vera omnia, nec falſa. Iuuenalem exſulaſſe ſub Domitiano, non abnuerim: & quod in Diuæi libro eſt, in Ægyptum miſſum etiam, vltrò crediderim. Indicare hoc Iuuenalis ipſe voluit, Satyrâ XV.

—— horrida ſanè
Ægyptus, ſed luxuria quantum ipſe notaui, *Iuuenalis in Ægypto fuit.*
Barbara famoſo non cedit turba Canopo.

Ait, *quantum ipſe notaui.* Vidit igitur Ægyptum, vel cùm inibi exſularet, vt MS. Diuæi: vel vt Suidas, cùm in vicinâ Pentapoli eſſet. quo nomine Cyrenaicam accipimus, auctore Plinio. Hæc luſtratio Ægypti, cauſſam illi præbuit ſcribendæ Satyræ, de immani ſuperſtitione Ægyptiorum. Niſi hoc fuiſſet: cur non pariter aliquid de Hiſpanis aut Germanis? Quo tempore etiam illa ſcripſerit, procliuè eſſet dicere ex hoc verſu:

Nos miranda quidem, ſed nuper conſule Vinco
Geſta, ſuper calidæ referemus mœnia Copti.

ſi Conſules eruere poſſemus. Nam ait, *conſule Vinco*: vel vt alij, *Iunco.* Sed Vincum ſiue Iuncum nullus inuenio. & intricata illa pars Faſto-

Faſtorum propter Conſules crebrò ſuffectos. Atque hactenus adſentiri illis poſſum. quod ampliùs tradiderunt in Domitiani imperio Satyras ſcripſiſſe, eodem ſuperſtite in exilio mortuum: id quidem nimis dilutum mendaciũ eſt. Superuixit Domitiano, docet tota Satyra IV. & eius finis.

An Domitiano viuo ſcripſerit.

Sed periit poſtquam cerdonibus eſſe timendus
Cœperat: hoc nocuit Lamiarum cæde madenti.

& alia, quæ tam acerbè in Domitianum ſunt, vt nullo modo ſcripta eſſe poſſint illo viuo. Quinetiam fatetur ipſe Satyrâ primâ, ſcripturum ſe tantùm de mortuis:

—experiar quid concedatur in illos
Quorum Flaminiâ tegitur cinis atque Latinâ.

Puto ego vixiſſe & ſcripſiſſe pleraque Traiani imperio, imò, niſi me fallit ratio temporum, etiam Hadriani. Vnus locus eſt qui rem conficiet, Satyrâ XIII.

——ſtupet hæc, qui iam poſt terga reliquit
Sexaginta annos, Fonteio conſule natus?

Scribit hoc de Caluino, quem ait natũ Fonteio conſule, & ab illo ad hunc diem numerare LX. annos. Confit neceſſariò vt iſtęc Iuuenalis ſcripſerit totidem annis poſt Fonteium. ſiquidem hæc Satyra ad illum ipſum Caluinum dirigitur. Videamus. Duo ſunt Fonteij conſules, qui huc quidem poſſint facere. Prior in Faſtis legitur A. V. DCCLXV. *Germanicus Cæſar & C. Fonteius Capito*: ſub Tiberij imperio. Alter A. V. DCCCXII. ſub Neronis, *C. Vipſanius, L. Fonteius Capito.* De priore ſi iſtud Iuuenalis accipimus: erit vt incidant ſcripta eius in annũ Vrbis DCCCXXV. id eſt, in tertium annum imperij Veſpaſiani. quod fieri planiſſimè non poteſt: quia, vt docui, poſt Domitianum ſcripſit. Si de altero: efficitur vt attigerit Iuuenalis annum Vrbis DCCCLXXII. hoc eſt, ſecundum annum imperij Hadriani, eoque Satyram iſtam ad Caluinum ſcripſerit. Niſi quis aliter interpretari verſus illos audet: quod mihi non videtur. Quin & in libris eius ſparſæ hiſtoriæ ſunt, quæ pertinent ad Traianum. Illa de mulierum ineptiis, Satyrâ VI.

Videri in imperio Hadriani vixiſſe.

Inſtantem regi Armenio Parthoque cometem
Prima videt: famam rumoreſque illa recentes
Excipit ad portas: quoſdam facit iſſe Niphatem
In populos, magnoque illic cuncta arua teneri
Diluuio: nutare vrbes, ſubſidere terras.

referenda videntur ad Traiani expeditionem in Armenios & Parthos. & quod ait, *nutare vrbes, ſubſidere terras.* ad illum famoſum terræmotum, qui eodem tempore Antiochiam & vicina loca concuſſit. & ſubſediſſe montes, fluuios erupiſſe, Dionis abbreuiator refert. Quod de Niphate & diluuio dicit: hoc ex mulierum perſonâ affictum quæ rumores augebant. Ergo, meo arbitrio, compar Iuuenalis Plinio iuniori, Tacito, & illi claſſi fuit. Familiaris & Martiali, ſi hi verſus accipiendi de illo, libro VII.

Martialis de Iuuenali verſu.

Cum Iuuenale meo quæ me committere tentas,
Quid non audebis perfida lingua loqui?
Te fingente nefas, Pyladen odiſſet Oreſtes,
Theſea Pyrithoi deſtituiſſet amor:
Tu Siculos fratres, & maius nomen Atridas,
Et Ledæ poteras diſſociare genus.
Hoc tibi pro meritis & talibus imprecor auſis,
Vt facias illud, quod puto, lingua, facis.

Et eodem libro:

De noſtro facunde tibi Iuuenalis agello
Saturnalitias mittimus ecce nuces.
Cetera laſciuis donauit poma puellis
Mentula cuſtodis luxurioſa dei.

Facundum vocat, quia, vt in Diuæi libro rectè monetur, ad mediam ætatem cauſſas egit & declamauit.

Iterùm lib. XII.

Dum tu forſitan inquietus erras
Clamoſa Iuuenalis in Suburrâ,
Aut collem dominæ teris Dianæ.

& quæ ſequuntur. quod Epigramma ſcriptum eſt, cùm Martialis in Hiſpaniis eſſet mortuo Domitiano.

EPIST. XXI.

I. LIPSIVS IOANNI SCHEYFIO, VIRO AMPLISSIMO.

QVOD vulgò non auderem, eloquar apud te, Vir ampliſſime: inter primas cauſſas corruptæ reip. noſtræ, contemptum doctrinæ eſſe. Quis è noſtrâ iuuentute legitimè inſtituitur in litteris? quis oratores aut philoſophos tangit? quis hiſtoriam legit, illam rerum gerẽdarum quaſi animam? Præcipitant enim parentes vota ſua, & pueros vix ſeptuennes protrudunt ad Iuris ſcientiam. Scilicet omnibus artibus antiſtat ſpes lucri; & formoſior eſt nummus auri, quàm quidquid Græci Latinique delirantes ſcripſerunt. Ex hoc numero deinde veniunt ad gubernacula reip. interſunt & præſunt conſiliis regum. ô pater, ô patria! Sed mittam hæc querula: te potiùs Vir maxime laudabo, qui & caperis vnicè Antiquitatum ſtudiis; & liberos tuos ingredi viam iubes virtutis & veræ doctrinæ. Si vacas à rebus grauioribus, inſpicere te velim hos Liuij locos.

Libro

Libro XXII.

Dum hæc geruntur in Italiâ, Cn. Seruilius Geminus Conſul cum claſſe nauium circumuectus Sardiniæ & Corſicæ oram, & obſidibus vtrimque acceptis, in Africam tranſmiſit. & priuſquam in continentem exſcenſiones faceret, Meninge inſulâ vaſtatâ, & ab incolentibus circa eam, ne & ipſorum diriperetur vreretúrque ager, decem talentis argenti acceptis, ad litora Africæ acceſſit.

[...] defe- [...] ſupple- tur. Primùm videndum ne deſit numerus nauium. Certè Liuius niſi de numero monere voluiſſet, non addidiſſet vocem Nauium, ſcripſiſſetque, *cum claſſe circumuectus.* Quin & numerum hiſtoria poſtulat exprimi: qui Polybio libro III. auctore fuit CXX. quinqueremium. Inſeratur igitur Liuio, *cum claſſe* C. *&* XX. *nauium.* Malum etiam illud, *ab incolentibus circa eam.* nam Incolere circa aliquem, quiſquiliæ ſermonis. Luculenter e- Locus inibi emendatus. mendabitur, *ab incolentibus Cercinam.* Auctor idem Polybius ſuper hac re: Καταπλεύσας δὲ τῆς Λιβύης ὡς ἐπὶ τὴν Κερκινιτῶν νῆσον, καὶ λαβὼν παρ' αὐτῶν χρήματα τοῦ μὴ πορθῆσαι τὴν χώραν, ἀπηλλάγη. Ecce. ait ab incolis Cercinæ inſulæ pecuniâ oblatâ redemptam vaſtitatem. nihil clarius: & rideamus meritò illos fungos & bardos, qui ex *Cercinam* fecerunt *circa eam.*

Item alter. Lib. XXIII. De Decij Magij damnatione:

Nauem Cyrenas detulit tempeſtas, quæ tum in ditione regum erant. ibi cùm Magius ad ſtatuam Ptolomæi regis confugiſſet, &c.

Suſpicor & hîc defectum eſſe, ſcripſiſſeque Liuium, *in ditione regum Ægypti erant.* Omnino puto Liuium hoc monere voluiſſe & debuiſſe, quia eius ætate mutata res erat. Olim enim ſub Ægypti regibus Cyrenaica erat, Strabone teſte, libro XVII. poſteà Romani eam Africæ adiunxerunt, vt apparet ex Plinio. Ideò ait, *quæ tum in ditione,* &c. id eſt, illâ ætate aliter atque nunc. Statim de Q. Fabio legato à Delphis:

Mos antiquus apud eum explicatus. *Tum dixit ſe oraculo egreſſum ex templo his omnibus diuis rem diuinam thure ac vino feciſſe, iuſſúmque ab antiſtite ſicut coronatus laureâ coronâ & oraculum ingreſſus erat & rem diuinam feciſſet, ita coronatum nauim aſcendere, nec antè deponere eam quàm Romam perueniſſet,*

Non dicam Liuius, ſed Q. Fabius certè ignorauit ſolemnem morem Græcorum. Nam quod ille vt nouum & mirum recenſet, iuſſum ſe ab antiſtite vt coronatus domum rediret: id quidem ſeruare omnes vulgò debebant qui ad oraculum acceſſerant. Eſt in Scholiaſte Euripidis locus valdè huic Liuiano illuſtrando, in Hippolyto: Ἔθος γὰρ εἶχον οἱ ἀρχαῖοι τοῦτο, ὅτε ἤρχοντο ἀπὸ μαντείας, ἐστεφανωμένοι ἤρχοντο, καὶ πάντες τοῦ οἴκου προσεκύνουν αὐτούς. Item in Sophoclis Scholiaſte, in Oedipo tyranno: Οἱ ἐπί τινι αἰσίῳ παραγγελόμενοι ἐκ Δελφῶν ἐστεμμένοι ἐπανήεσαν. Vale Vir ampliſſime.

EPIST. XXII.

I. LIPSIVS ANDREAE SCHOTTO.

PETIS à me in his verſibus Plauti Curculione:

Eaque extemplò vbi vino has conſperſi fores,
De odore adeſſe me ſcit, aperit illicò.

& ſtatim, Plautus illuſtratus.

—agite, bibite, feſtiuæ fores
Fite mihi volentes, propitiæ.

quid ita amator vinum ad fores amicæ effundat, & quò is mos pertinuerit? Reſpondeo, Plautum tangere morem Græcorum, apud quos amatores vti profuſione illâ ſolent. Certè Ariſtophanis Scholiaſtes Pluto, idem de amatoribus Laidis ſcribit, Αὐτῆς δὲ πολλοὶ τῶν Θετταλῶν ἠράσθησαν, ὡς τὰ ἱερὰ τὰ πρόθυρα αὐτῆς οἴνῳ ἔρραινον. At quòd inibi mox legitur: Cur vino amicarum fores affuſa.

Ne quod hic agimus herus percipiat fieri,
mea Planeſium
Mane, ſuffundam aquulam.

longè alia ſuffuſio eſt, & fallendis maritis ad ianuæ cardines aquam mulierculæ affundebant, ne ſtreperent. Eleganter illa Cur cardines aquâ? falſa mulier apud Ariſtoph. de ſe fatetur idem:

Ἐγὼ δὲ καταχέασα τοῦ στροφέως ὕδωρ
Ἐξῆλθον ὡς τὸν μοιχόν.

Hæc taliaque notata in ſcriptis veterum, valdè facere ad ea illuſtranda cenſeo. Vale.

EPIST. XXIII.

I. LIPSIVS VICTORI GISELINO, ET IANO LERNVTIO, SVIS.

ORDIAR cum ſeruo Plautino:

Quid hoc eſt negoti? neminem meum dictum magnifacere?

Ad Kalendas Septembreis cupiebam venire vos: cupiebam autem? imò id imperium Manlianum eſſe iuſſeram. tamen non paruiſtis. Quid accidit vt mutaretis. præſertim poſt tot promiſſa veſtra? Poſthac mero meridie ſi dixeritis lucem eſſe, non cre-

credam. Et eece iterùm audetis ſcribere, Veniemus. eredo poſt deeennium, vnà cum Vlyſſe. Sed ego deeeptus & deſertus à vobis rettuli me ad libros. notaui iſta in Fragmentis Vartonis.

Varronis apud Nonium Fragmenta corriguntur.

Apud Nonium in Matella.

I. *Varro Endymionibus: Diuitum Aphocaſchias ad communem reuocat matellam.*

Iunius legebat ἐσορδίαις: ego, *apothecas Chias*, ex corruptâ voce *aphocaſchias*, non dubiè emendo. Apothecæ ſunt cellæ vinariæ, Plinio frequentes. Varro ipſe Apothecas tricliniares nominat, *Dolia atque apothecas tricliniares, melicas, calenas, obbas, & Cumanos calices*. Apothecæ igitur Chiæ, in quibus vinum Chium teconditum, illâ ætate præcipui pretij, ideoque non niſi diuitum menſis conceſſum.

Apotheca Chia.

In Cæcum.

II. *Varro De vitâ populi Ro. lib. IV. Neque id cæci Conſules feciſſent, quæ mandata arcana tam pro ſediſſent, aut diuidi centum GN. magnum.*

Lego, *neque mandata arcana T. Ampio dediſſent*. Sctipſit eo libro quarto Varro de bello ciuili. & T. Ampium iſtum nominat Cicero lib. VIII. ad Atticum, quem ait pro Pompeianis partibus dilectum habuiſſe diligentiſſimè. Sed quæ mandata illa fuerint, non occurrit.

In Liquidum.

III. *Varro de Proprietate ſcriptorum. Quid eſt tanti, aut quid aliud eius generis feruefactum colliquiſſet, & in formâ eßet infuſum.*

Emendo, *Quod æs, ſtannum, aut quid aliud:* &, *informe*. Videte exemplum præcedens.

In Veget.

IV. *Varro Manio: Nec natus eſt, nec morietur: viget, veget, vtpote plurimum.*

Scribite, *& pote plurimum*. Pote veteres pro Poteſt.

In Curia.

V. *De vitâ populi Rom. lib. II. Itaque propter curam locus quoque, quò ſuam quiſque Senator confert, curiam appellant.*

Fortaſſe ſcripſit Varro, *quò ſententiam quiſque*, induxit librarios in errorem breuitas ſcribendi, *quò ſniām*. quamquam & aliàs conſtat ſententia.

In Ramices.

VI. *Varro γεροντοδιδάσκαλος. Rapta an neſcio quo mulione, rapturis ramicis rumpit.*

Lego, *à neſcio q. mulione raptori ramices rupit.*

In Rutuba.

VII. *Varro Sexageſi. Ergo tum Romæ parcè pureque pudentis Viuere tum in patriam, nunc ſumus in rutubâ.*

Dico leg. *parcè pureque putantes. Viuere, Cum patriâ.* Putabamus, inquit, nos parcè & quietè in tranquillitate vnà cum ipsâ patriâ victuros: at nunc ſumus in mediâ perturbatione.

In Sanguis.

Varro περὶ φθορᾶς κόσμου. Africa terribilis contrà concurrere ibis, atque Æneæ miſceri ſanguine ſanguen, VIII.

Fuerunt diſertim verſus magni, itaque emendo,

Africa terribilis contrà concurret Iberis,
Ac gens Æneæ miſcebit ſanguine ſanguen.

In Inuitare.

Varro Seſquiulyſſe. Ipſum audi vino inuitari poculis largè atque benignè. IX.

Lego, *Ipſum audè vino inuitaui*. Loquitur Vlyſſes de Cyclope quem vino decepit.

EPIST. XXIV.

I. Lipsius Theodoro Cantero.

FRATRIS tui Gulielmi præcipiti morte iacturam & nos fecimus, & Muſæ. nos, amici: illæ, adiutoris, & magni quidem ſi vita longior contigiſſet. Nunc dîs aliter viſum: & vides quàm verè Attius:

Fors dominatur, neque vita eſt vlli propria in vitâ.

Rogo diſpicias hos Liuij locos.

Tribus locis Liuius emendatus.

Libro XXII.

Cùm his orationibus accenſa plebs eſſet, tribus patricijs petentibus, P. Cornelio Merendâ, L. Manlio Volſone, M. Æmilio Lepido: duobus nobilibus iam familiaribus plebi, C. Atilio Serrano & Q. Aelio Pæto, quorum alter Pontifex, alter augur erat, &c. I.

Inepta lectio & nulli rei. quò enim illa diſtinctio pertinuit, duos nobiles ſed familiares plebi? In meo codice emergit ſe veritas, *duobus nobilibus ac familiarum plebei*. lege, *at familiarum*. Nam hoc ſentit Liuius tres petitores fuiſſe patricios, duos alios, nobiles plebeios. Illud *plebei*, antiquum eſt pro plebis.

Ibidem:

Conciones Varronis multæ ac feroces fuère, denunciantis bellum arceſſitum in Italiam ab nobilibus, manſurumque in viſceribus reip. ſi plures Fabios Imperatores haberet, ſe quo die hoſtem vidiſſet, profligaturum. II.

Meus liber, *quo die hoſtem vidißet, conflicturum*. id verius apparet ex aduersâ oratione Paulli, qui ad hanc partem reſpiciens ait mirari ſe, quomodo Varro *diem quoque prædicere poſſet, quâ cum hoſte ſignis collatis eſſet dimicaturus*. Addo & Siliū, qui ita vertit ſiue nectit.

Lib.

Lib. XXIII. De Annibalis tranſitu in Nolanos.

III. *Senatus ac maximè primores eius in ſocietate Rom. cum fide perſtare: plebs nouarum, vt ſolet, rerum auida, atque Annibalis tota eſſe.* Heu prauitatem Correctorum! Liuius ſcripſerat, *plebs nouarum, vt ſolet, rerum, atque Annibalis tota eſſe.* & teſtificor ita eſſe in libro qui penes me. at illi boni addiderunt *auida.* Scilicet ignoraſſe eos genus dicendi, quo Liuius vtitur aliàs. lib. VI. *Plebs cùm tam vnius hominis eſſet.* lib. II. *Hominum non cauſſarum toti erant.* Deprauauerant ſimilem locum lib. II. *Patrum haud ferè quiſquam in foro: in vrbe rari erant. indignitate rerum ceſſerant in agros, ſuarumque rerum ſolliciti erant amiſſâ publicâ.* ſed optimus codex, *ſuarumque rerum erant*, nullo veſtigio alterius vocis. quod idem & Sigonius in ſuis libris inuenit.

Genus dicendi in Liuio elegans.

EPIST. XXV.

I. LIPSIVS IANO DVZAE, V. NOBILI.

Contra calumniatores honeſti laboris.

QVOD te non fugit, nobiliſſime Duza, ſunt qui calumnientur hoc genus ſcribendi vt inutile, ſunt qui ſpernant vt leue. Primis numquam adducar vt reſpondeam. nam hidem illi quidni audeant dicere inane eſſe omne nomen litterarum? hoc enim ſi verbo non ponunt, re certè efficitur. ſiquidem tractare litteras non eſt ſine ſcriptis antiquis: ſcripta antiqua nec legi vtiliter poſſunt niſi intellegas, nec intellegi ſine emendatâ ſcripturâ. Si litteræ igitur vtiles rebus humanis: (& quis ille Thrax qui hoc neget?) vtilis & interpretatio ſcriptorum veterum & emendatio. hoc autem vnum nos agimus. At idipſum leue eſt, inquiunt alteri. Neſcio niſi hoc ſcio, hæc leuia numquam erit vt præſtent ipſi. Sunt enim ex illo genere qui ſubnixi ambulāt in columnis legum & periſtyliis, qui ſophiſmata aliquot texere ſciunt & retexere. qui eidem ſi caſu incidant in ſcriptorem veterem, beatos ſe putant ſi milleſimam eius partem intellegant. Sed & maioris operæ ſunt libri de iure ſcripti. Si vt Cuiacius, Briſſonius, & ille flos doctorum ius tractant, fortaſſe fatebor: ſin vt ipſi, pernegabo. Et fremant licet. maioris ingenij, doctrinæ, iudicij eſt vnus Turnebi aut Scaligeri libellus, quàm iſtorum mille centones. Attamen dignitatem hoc genus ſcribendi non habet. Fortaſſe apud vulgum. nam peritos, hoc eſt veros iudices ſcio aliter ſentire. Caio Cæſari licuit de Analogiâ ſcribere saluâ dignitate; de Grammaticâ Varroni, Nigidio, ſexcentis aliis è medio Senatu: nobis, ſi pariter ad litteras iuuandas conemur, cur vitio vertant? niſi ſi Grammaticos nos tantùm cenſent, nec grauiore ſcientiâ inſtructos, at ego, ſi dî volent, dabo aliquem ex hac turbâ, qui non ſolùm in litteris, ſed etiam Politicis, Hiſtoricis, Philoſophicis præſtet, quod victâ inuidiâ mirari cogantur ipſi. tempora permittant modò. Sed ego, mi Duza, fatuus qui litigo cum iſtis, hoc eſt, quod Plautus ait, lapidem percutio: hoc potiùs agamus, & ſequere me ad Iuuenalem, poëtam à te in Satyris nimis feliciter expreſſum. ex quo hæc curſim delibaui.

Iuuenalis, multis locis correctus.

Satyrâ X.

—*fiet adulter* I.

Publicus & pœnas metuet quaſcumque mariti
Exigere irati.

Scriptus Diuæi liber, —*quaſcumque mariti Irati debent:* idem poſteà vidi in manſſ. Carrionis: nec dubitandum cenſeo, quin aut hæc vera lectio ſit, aut certè —*maritis Irati debent.* vt, Ventis debere ludibrium Horatius, debere riſum, &c. Nam Latini Debendi verbum vſurpant, vt Græci τὸ ὀφλισκάνειν.

Satyrâ XI.

—*& vox* II.

Nocte ferè mediâ, mediamque audita per
vrbem
Litore ab Oceani Gallis venientibus.

Pulmannus notat aliàs legi, *Litore ab occiduo:* at Diuæi cod. *Litore ab Oceano.* rectè Litus Oceanum, vt Acumen Stertinium, Sulpicia horrea.

Ibidem:

—*ille fruatur* III.

Vocibus obſcænis omnique libidinis arte
Qui Lacedæmonium pedemate lubricat orbem.

De hoc loco poſſis illud, *Cui non dictus Hylas puer?* & quot homines tot lectiones. Brodæus vt poſui, *Pedemate:* Politianus, *Pitylismate:* Flauius, *Poppyſmate:* Alciatus, *Pyreiſmate.* Liceat & mihi nugari, pedum viſa eſt via. Scripta omnis lectio & impreſſa antiquitus *Pityſmate:* vel, *Pytiſmate*, vt Diuæi, ex quâ lego, *Pygiſmate.* πύγισμα Græci vocant Pædicationem. Poëta Siculus, Αἴαν ἐπύγιζόν τυ, τί δ' ἄλγεις, & reſpondet Lacon, Μὰ βάζιον τίνα πυγίσματος ὧδε ζητεῖς. Certè in Iuuenali Lubricat verbum neſcio quid obſcænū præfert, & Lacedæmonium orbem (ignoſcite honeſtæ aures) partē videtur vocare auerſam. Sed cur diuiti tribuit Lacædemonios

pueros?

pueros? ideò, quia ea gens Iuuenalis tempore maximè mollis, & pueri inde oriundi in nobilium delicijs. Certè libidinoſam Lacedæmona Martialis vocat,

Thebas carmine cantet, aut Mycenas,
Aut claram Rhodum, aut libidinoſæ
Ledæas Lacedæmonis palæſtras.

Et Philoſtratus clarè eos inſimulat l. IV. De vitâ Apollonij. *Occurrerunt ei, inquit, Lacedæmoniorum legati, haudquaquã habitu Laconico, ſed molli atque laſciuo, atque ipſi delicijs omnibus adfluentes.* Et ſtatim addit eos fuiſſe *expolitis cruribus, comis vnguento ſtillantibus, abraſis barbis, veſtitu inſuper fluxu ac molli.* Quæ arguunt degeneres maximè poſteros generoſæ illius & priſcæ Spartæ. Iac. Suſius vir nobilis ſuaſit mihi vt legerem, *orbum*, non *orbem.* & interpretatur de ſene fædo & fætido, diuite, orbo: qui faceret vel pateretur potiùs, quod fugio dicere. Sed non vltrà chartam mihi inquinent hæ ſordes. Sat. XIV.

IV. —— *dolia nudi*
Non ardent Cynici, ſi fregeris altera fiet
Cras domus, atque eadem plumbo commiſſa manebit.

Lectio inepta & ſibi aduerſa. quomodo enim altera fiet domus, & ſimul manebit eadem? Benè vetus Diuæi, *aut eadẽ plumbo commiſſa.* Vt vulgus intellegat, ſciendum dolia apud antiquos non ex ligno fuiſſe, vt nunc, ſed fictilia ex terrâ. de quo vide Plinium libro XXXV. cap. XII. Tale Diogenis dolium fuiſſe docet clarè ſequens verſus:

Senſit Alexander teſtâ cùm vidit in illâ
Magnum habitatorem.

nam ait, Teſta. Sentẽtia igitur eſt. Diogenis domus nõ ardebit, quia ex terrâ: ſi quis fregerit, vel noua fingetur altera, vel partibus & fragmentis coniunctis inſtaurabitur eadem. Plumbo committi, intellexit Plumbaturam, Ferruminationẽ, quam ſimili verbo Græci μολύβδωσιν dicunt. Satyrâ IX.

V. —— *meliùs ne hic ruſticus infans*
Cum matre & caſulis & cum luſore catello
Cymbala pulſantis legatus fiet amici?

Nugatur hîc Domitius, & ſcio vulgò non intellegi. quorſum enim de puero qui legatus fiat? At tu me auctore emenda, *legatum fiet amici.* Notum quid Ic[ti] vocent legatum. Ait igitur in perſonâ Næuoli Iuuenalis. Nónne æquius erat pauca iugera terræ cum matre, cum puero, donare exhauſto clienti, quàm vt ea teſtamento legares neſcio cui amico molli & de cohorte tuâ? Hoc velle eum manifeſtant ſequentia.

Satyrâ VII. VI.

Quod vocis pretium? ſiccus petaſunculus, & vas
Pelamydum: aut veteres Afrorum epimenia bulbi.

Diuæi liber, *epimenia bulli.* & gloſſæ ad oram ſcriptæ, *Bulli, id eſt, piſces exigui viliſſimi.* Sunt quidem illę gloſſæ barbaræ, multis locis cõtaminatæ. ſed tamen in quibus antiquitatis veſtigia comparent, & quæ Cornutum interpretem ſæpè citent. Hãc certè lectionem non eſſe de nihilo, docet Gloſſarium vetus ab H. Stephano, *Bulli, χρυσοχάνθαροι.* quod ipſum Gloſſarium amat adſpergere quædam ex Iuuenali. vt, *Abaci, delfica, μονοστήρια, ὡς Ἰουβενάλιος.* intellegens illum verſum Satyrâ III. *vrceoli ſex Ornamentum abaci*: &, *Apicus ὀψαρτυτής, ὡς Ἰουβενάλιος*, de iſto ſentiens,

Quid bulbi *Loci Iuuenalis, qui in Gloſſario veteri.*

Et diuina apici rodebant carmina mures.

vbi tamen vulgò meliùs, *opici*: &, *Aſſeres, δοκίδες, ὡς Ἰουβενάλιος*, ad verſum alludens —— *ferit hic cubito, ferit aſſere duro Alter*, vbi aſſerem rectè Domitius accipit pro ligno eminenti quo lectica ſuſtinetur. item *Aſtræa, παρθένος, δικαιοσύνη, ὡς Ἰουβενάλιος*, ad verſum.

Paullatim deinde ad ſuperos Aſtræa receßit.

Ceterùm nec vulgata lectio de Bulbis ſpernenda videtur. Nam & Martialis lib. I. inter munera cauſſidicis mitti ſolita Bulbos ponit, *Et ficus Libycæ gelata teſta,*

Cum bulbis, cochleiſque, caſeoque.

& Plinius lib. XIX. Bulbos in Africâ natos maximè laudari ait. Ibidem:

Perque forũ iuuenes longo premit aſſere Medos. VII.

De lecticâ intellegit: ſed malim legi, *Mæſos.* Nam Medi & Parthi expertes erant ſeruitutis Romanæ, & alioqui ſolent robuſtiſſimos ſeruos ex Mœſiâ adhibere huic muneri, aut etiam Syros. Sat. IX.

—— *& duo fortes*
De grege Mæſorum, qui me ceruice locatâ
Securum iubeant clamoſo inſiſtere circo.

Satyrâ VI.

Ad mœchum veniet totâ cute. quando videri VIII.
Vult formoſa domi? mœchis foliata parantur.

Simile de mulierum moribus Lucilius libro XV. Satyrarum:

Cùm tecum eſt, quiduis ſatis eſt. viſuri alieni
Sint homines: ſpiram, pallas, redimicula promit.

Satyrâ IV.

Proximus eiuſdem properabat Acilius æui IX.
Cum iuuene indigno quem mors tam ſæua maneret,
Et domini, gladijs iam deſtinata.

Peccat verſus. nam Deſtino ſemper mediâ breui. Lego, *tam feſtinata*, vel *iam deſignata*.

Sat. II.

Signatæ tabulæ. dictum feliciter. ingens
Cœna ſedet: gremio iacuit noua nupta mariti.

Quid eſt, Sedere cœnam? niſi ſi Cœnam pro Conuiuis ipſis accepit. Sed placeat legi & diſtingui, *ingens Cœna: ſed & gremio.* Ibidem:

Et Capitolinis generoſior & Marcellis
Et Catulis Paulliſq; minoribus: his licet ipſum
Admoneas, cuius tunc munere retia miſit.

Notat Domitius duos fuiſſe Paullos columina familiæ, alterum qui ad Cannas cecidit, alterum qui Perſea vicit. & hic, inquit, minor dictus fuit: Domitio cras credo, hodie nihil. Scribo ipſe, *Paulliq́ue minoribus*, id eſt poſteris Paulli. Scribe etiam *Admoueas*. Hactenus de Iuuenali. Mitto ad te adiunctum carmen noſtri Lernutij, in quo omnia laudo, præter laudes meas, quas ille tractauit nimis amicè.

Iani Lernutii Elegia, ad Lipsium.

Et Genij ingenijq́ue potens cultiſſime Lipſi,
Naſcentem placidis quem dea Suada oculis
Dum rapuit, Lethæ eripuit, atque inuidia ipſa
Maiori indulſit viuere perpetuùm:
Quis nunc in ſtudijs te ſuſpicor excolere æuum?
An tetrica Aſtrææ munia Iuſtitiæ
Indefeſſus obis? patrijq́ue oblita retractas
Iura fori, & magnum es æmulus Æmilium?
An longinqua patrũ facta, atq; antiqua reperta
Sedulus inuiſis eruis è tenebris?
An genis ipſe tuo felicè pectore, quæ mox
Præſens, & ventura omnia ſæcla legant?
Et modò liberiora iuuat contingere verba
Melle Arpinati Cecropioq́ue ſale?
Et modò ſtat choreis luſtrare Helicona nouenis,
Plectere & in numeros carmina dia ſuos?
An potiùs denſâ Grudium admirante catervâ
Exponis Veneri ſcripta operoſa Titi?
Perfunctuſque tibi temet furaris: & horti
Rure tuo gaudes, præ ſene Corycio:
Horti quem Ver adſiduũ, quem Flora Venuſque
Incolit, & Zephyri credidit hoſpitium.
Non tibi nequiquam mentem ex meliore metallo
Iapetoniades indidit atque animum:
Qui vulgi de more inſanis otia curis
Tranſigere, & tacitas condere opes cuperes.
Sed mage qui priſcis poſſes certare diſertis,
Siue tuis Theſeu, ſiue Quirine tuis.
Per quem barbaries noſtro procul orbe fugata
Cocyti obſcuras ſe abderet in tenebras:
Cuius de Boreâ laus iret dìdita ad Auſtrum
Iret ad Eoos, iret ad Heſperios.
Ergo Arcas diuûm interpres, & carminis auctor
Cynthius, & Pallas virgoq́ue maſque eadem:
Et Paphiæ comites dominæ ſine veſte ſorores,
A puero meritis dedita turba tuis,
Æterno ſanctoq́ue tui inflammantur amore,
Certatim grates & tibi perſoluunt,
Aruaq́ue Theſpiades fuſæ per aprica puellæ
Exercent dextras in tua dona agiles.
Hæc apium intexit caſiæ: metit hæc amaranthos:
Illa roſis pingit lilia puniceis.
Altera ſeptenas modulatur pollice chordas,
Et ſimiles chordis voce ſonos animat.
Illa tuum nomen, bifidi ſuper ardua montis
Culmina, corticibus ſcalpit in arboreis.
Nec iam Niſigena aut thyaſos inducit Iaccho,
Aut iacet heſternâ membra grauis crapulâ:
Muſarum manibus ſed ſerta tibi interplexa
Fert vigil, & mentis ipſe ſuæ dominus.
O cælo dilecte, tui flos vnice ſæcli
Salue, ait, & proprijs macte potens opibus.
Nec tibi ſit Craſſos mirari diuite ab auro,
Ampláque ab auratis atria porticibus:
Aut Arabo aduectas Indóve ex æquore merces
Expetere, aut ſuccis vellera lota Tyri:
Iſta leues iactent animos per fanda nefanda,
Tu cape pugnatæ præmia militiæ.
En ego te niueis ſubuectum ad ſidera pennis
Mnemoſynæ ſtatuo conſpicuum ante pedes:
Et capiti impoſitâ immortali è fronde coronâ,
Hæc tua circumeat tempora, temporibus
Omnibus intemeranda: micantem fulgida ad Arcton
Dum ſtabit Creſcæ torta corolla deæ.
Sic ille. adſenſu plauſere Aganippides vno,
Et patriâ Phœbus plauſit ab Ortygiâ;
Ipſéque thyrſigerum mouit caput Euius Euan?
Fallor? an ad plauſum cor mihi ſubſilijt?

EPIST. XXVI.

I. Lipsius Ioanni Wamesio, I.C.

Vt leuiter immutẽ verſus poëtæ veteris, *Ex Legibus xij. tabul. fragmenta aliquot reſtituta apud Plinium.*

Qui vtuntur vino veteri ſapientes puto:
Et qui libenter veterum ſcripta perlegunt.

Me quidem etiam illa antiquiſſima delectant legum veterum verba. è quibus pauca, quæ apud Plinium nuper emendaui, facio iudicij tui vir clariſſime.

Plinius lib. XVIII. cap. III.

Frugem quidem aratro quæſitam furtim noctu pauiſſe ac ſecuiſſe, puberi xij. tabulis capital erat, ſuſpenſumque Cereri necari iubebant grauiùs in homicidio conuictum: impubem Prætoris arbitratu verberari, noxámve duplionémve decerni.

Pul-

Exemplum vbi Prætor, Conſul dictus.

Pulcra lex. ſed in poſtremis verbis menda eſt, quam tollo ſic, *noxæve duplionem decerni.* Quod ait, *Prætoris arbitratu verberari:* Præ-
I. torem accipio Conſulem. Nam Decemuirorum tempore, hauddum creati Prætores: ſed id nomen in Cõſulibus erat. Varro apud Nonium, *Quod eidem dicebantur Conſules & Prætores: quòd præirent populo; Prætores, quòd conſulerent Senatum,* (ita lego, non vt vulgò, *Senatui*) *Conſules.* Manſit autem nomen Prætorum in Conſulibus, vt Io. Zonaras tradidit, ad x. viros exactos, id eſt, ad L. Valerium & M. Horatium coſs. Zonaræ adſeuerationem confirmat vnicum, quod ſciam, exemplum huius legis: cùm de eius fide ta-

Varro apud Nonium correctus,

II. men alij dubitarint. Hoc ampliùs moneo, verba illa *Suſpenſumque Cereri necari,* in ſuſpicione mendi eſſe. nec Suſpendi Cereri aut necati, temerè inuenias in formulis legum antiquis. at, *Cereri ſacer eſto, Ioui ſacer eſto,* ſolemnis ſanctio fuit, ideoque videndum ne Plinius ſi fortè ſcripſerit *Sacratumque Cereri.*

Plinius lib. XXI. cap. III.

III. *Inde illa xij. tabularum lex: Qui coronam parit, ipſe pecuniáve eius virtutis ergô arguitur.*

Puto leg. *virtutis ergô arduitor.* Arduo, duplex Archaiſmus. Primum Arduo pro adduo, r, loco d vt Arfines, Aruocati: deinde Duo, pro Do, cetera lex recta eſt: & nollem doctiſſimum Ræuardum mutaſſe. quod docebo in Commentarijs ad XII. leges.

Libro XI. cap. XLV.

IV. *Eſt in aure imâ memoriæ locus, quem tangentes atteſtantur.*

Deſpice quæſo, nec habebis quod ex his verbis elicias. Præclarè emendo ad morem veterem, *tangentes anteſtantur.* Nam in Anteſtatione memoriæ cauſſâ, actor auriculã imam tangebat anteſtati, cum hoc verbo, Memento. Alluſit Virg. *Cynthius aurem Vellit & admonuit:* & eſt apud Lautinos lapillus, in quo caput ſculptum & manus aurem atterens cum verbo Græco, μνημόνευε. Caue igitur dubites quin huc Plinius reſpexerit. Legem ipſam de Anteſtatione, quæ legitur apud interpretem Horatij his verbis: SI VIS VOCATIONI FVAT TESTAMINI, IGITVR EM CAPITO ANTISTARI. puto ſic emend. SI VIS VOCATIONI FVAT, ANTESTAMINOR: NI IT, AVREM CAPITO ANTESTATI.

Mos anteſtandi.

EPIST. XXVII.

I. LIPSIVS PETRO DIVAEO.

ITA valeam mi Diuæe, vt anxium me habuit hos dies tua valetudo. Virorum bonorum & patriæ amantium magna raritas eſt: &, vt hæc tempora fluunt, magna neceſſitas. Eò magis gauiſus ſum melius factum eſſe tibi: & quia ab animo iam ſatis firmum te eſſe cognoui, miſi Notas aliquot meas in Panegyricis illis, quorum lectione olim capiebaris. Spero non ſolùm non moleſtã tibi fore lectionem rerum talium: ſed vt in Alphonſo rege iucundam & ſalutarem. quem fama eſt è grauiſſimo morbo Q. Curtij ſolâ lectione recreatum atque refectum. In Nazarij Panegyrico ad Conſtantinum.

Panegyrici ſcriptores variè emendati.

Pag. 207.

Non enim qui bellorũ euentus ſolet eſſe, per varios & volubiles caſus maris, dubius errauit. I.

Probo tuum, *Mars dubius.* Pag. 215.

Tu ferociſſimis regibus Aſcarico & comite ſuo II.
captis tantâ laude res bellicas auſpicatus es, vt iam inauditæ magnitudinis obſidem teneremus.

Viennenſis lib. *vt eam:* ſed ſcrib. *vt famam.* & paullò pòſt, *Chamauos,* non *Clamaſos.*

Pag. 225.

Inuadis primus aciem, ſolus irrumpis, obum- III.
brant euntem telorum irriti ictus, ſonat ictibus vmbo, ſecurus his, quos cùm trabalis haſta deiecit, inſultans ferus proterit.

Videtur ſcripſiſſe, *ſonat ictibus vmbo, ſecuribus caßis, quas. Ferum* pro equo poſuit, vt Virg.

Pag. 227.

Quónam modo te potens Africa, quanto lætitiæ IV.
fremitu, quàm inſolenti voluntate iactaſti?

Rectum, *voluptate.* Pag. 228.

Nam & calamitate obſeßis finis eſt voti mi- V.
ſeriâ liberari, & mox facultas miſeriarum parum grata eſt niſi lætitia conſequatur.

Optimè verò tu, *vacuitas miſeriarum.* In Panegytico Latini Drepani ad Theodoſium.

Pag. 108.

Ita multiplici circumuentus metu, quaſi parum VI.
habeam timere quod video quod timeam.

Deeſt vox: fortè leg. *timere quod video, cogito quod timeam.* Pag. 141.

At vbi impulſa acies, fronſque laxata, ire præ- VII.
cipites, aut gloriando fugere.

Scrib. *glomerando fugere.* In Panegytico Flauienſium nomine ad Conſtantinum.

Pag. 238.

Vt igitur in prædicandis laudibus patriæ meæ VIII.
verecundia modum fecit, ne arroganter inſurgerem: ita in commemorandis eiuſdem malis, & meus dolor & tuarum aurium conſuetudo cohibebit. Nihil enim libenter audis, niſi quos pro tuis gratuleris.

Emendo, *niſi quod pro tuis pertuleris.* Vale.

INDEX EPISTOLARVM
LIBRI QVINTI.

Epiſt. I. CAROLO SIGONIO.
II. FVLVIO VRSINO.
III. IANO LERNVTIO.
IV. HENRICO STEPHANO.
V. ANDREÆ PAPIO.
VI. LVDOVICO CARRIONI.
VII. IACOBO TAYO, V. N.
VIII. ANDREÆ SCHOTTO.
IX. IACOBO PAMELIO.
X. IACOBO SVSIO, V. N.
XI. PETRO DIVÆO.
XII. VICTORI GISELINO.
XIII. GERARDO FALCKENBVRGIO.
XIV. FRANCISCO MODIO.
XV. M. ANTONIO MVRETO.
XVI. PHILIPPO LANNOYO, IVVENI N.
XVII. CORNELIO VALERIO.
XVIII. IOANNI RAMO, I. C.
XIX. PETRO PYTHOEO.
XX. ÆGIDIO VLIEGERIO.
XXI. STEPHANO PIGHIO.
XXII. FRANCISCO RAPHELENGIO.
XXIII. NICOLAO STVRIONI.
XXIV. IANO LERNVTIO.
XXV. VICTORI GISELINO.
XXVI. LECTORI.

IVSTI LIPSI EPISTOLICARVM QVAESTIONVM LIBER QVINTVS.

EPISTOLA I.

I. Lipsivs Carolo Sigonio, V.C.

Vetvs verbum eſt, Sigoni, Sabini quod volunt ſomniát: idem ego fortaſſean fecerim in aliquot Liuij locis. de quibus tamen opinio tantùm mea fuerit, iudicium tuum eſto.

Liuius corrigitur. Lib. xxii. de pugnâ ad Thraſymenum:

I. *Poſtquam in patentiorem campum pandi agmen cœpit, id tantùm hoſtium, quòd ex aduerſo erat, aſpexit: à tergo ac ſuper caput detectæ inſidiæ.*

Hæſit in hoc loco Glareanus, & Detectæ, inquit, poſitum eſt pro ſimplici Tectæ. De ſententiâ, non fallitur: de verbi illius vſu, vereor vt cuiquam probet. In meo libro eſt, *ſuper caput decepte inſidiæ.* Fallor, Sigoni? an volentibus Muſis emendaui? *ſuper caput decepére inſidiæ.* Helleniſmus eſt, & vſus verbo Decipiendi Liuius, vt Latini vulgò, Fallẽdi, & vt Græci τὸ λανθάνειν paſſim. Ibidem:

II. *Quòd orta ex lacu nebula campo quàm montibus denſior ſederat, agminaque hoſtium ex pluribus vallibus ipſa inter ſe ſatis conſpecta, eoque magis pariter decurrerunt.*

Res ipſa & Liuij tota narratio clamat leg. *pluribus collibus*, non, *vallibus*. Maximâ enim partem exercitus in montibus Annibal in inſidijs poſuerat. Eodem libro, inferiùs:

III. *Romæ in Auentino, & Ariciæ nunciatum erat ſub idem tempus lapidibus pluiſſe: & multo cruore ſigna in Sabinis cædis, aquas è fonte calidas manaſſe.*

Priora puto Liuium ſcripſiſſe, *lapidibus pluiſſe, & multo cruore Signiæ.* Ita reſtituo, pro *ſigna.* & notum eſt Italiæ opidum. Deinde, *In Sabinis Cædis aquas è f. c. manaſſe.* Illud *Cædis*, nomen aliquod loci in Sabinis, mihi ignoti. nec ſuccurrit, quomodo emendandum. Aliter, quin hæc eius loci vera lectio ſit, præter te, nemo mihi eripiet.

EPIST. II.

I. Lipsivs Fvlvio Vrsino.

Nonij ῥαθυμία. Nonivm Marcellũ quotiens lego, Fului, cum indignatione & cum inuidiâ lego. Inuideo, quòd ille bardus, blennus, bucco, tot præclaris ſcriptoribus ſit vſus: indignor, quòd id ipſum quod agere voluit, tam ſolutâ, tam lentâ manu egerit. Saltem plura ex ſcriptoribus propoſuiſſet, accuratiùs libros inſpexiſſet, cum iudicio explicaſſet, collocaſſet: ſi non magnam laudem homini, tamen illud Lucilij daremus,

Sarcinatorem eſſe ſummum, ſuere centonem optimè.

nunc dum omnia carpit, eócipilat, mutilat: quid aliud ille fecit, quàm quod Pentheo Bacchæ? Quamquam fortaſſe Nonij non omnis hæc culpa eſt: patres pro parte accuſandi, quorum inſcitiâ & incuriâ effectum, ne id, quod reliquum erat, eſſet reliquum. Nos tamen, ſi poteſt, aliquot membra ſanemus. In Puridum.

Cato Originum lib. ij. Si inde ignauus putidas, atque ſenticoſas commeatu monere volebat. *Apud Nonium Cato emendatus.*

Lego, *Is indu naues putidas atq; ſenticoſas commeatum ponere nolebat*, vel *endo naues.*

In Immortalitus.

Et plura Turpilij. I. *Turpilius Hetæra: Sat me vt meum cor voluptatibus dat, immortalitus ſe obtulit mihi hæc facultas.*

Scribo, *Satíne vt m. c. voluptatibus ſtat? immortalitus ſ. o. m. h. facultas.* Stare voluptatibus, eleganter dixit, vt Siſenna, *cælũ caligine ſtare*; Titinnius, *agrum ſtare ſentibus.* quaſi dicas, plenum eſſe voluptatibus, caligine, ſentibus. Simillima eſt illa oratio mulieris Plautinæ, *Satine parua res eſt voluptatum in vitâ?* & ſic ordiri dictionem Comici ſolent. In Saueij.

Turpilius Epiclero: Patrocinantem vbi factum audierit ſaucius. II.

Fortè, *Patroclum autem v. f. audierit ſaucium.* De Achille tergiuerſante pugnare, niſi interfecto Patroclo. In Spiſſum.

Turpil. Canephoris: Ita eſt, verum haud facilè eſt venire illi, vbi ſpiſſa eſt ſapientia. Spiſſum eſt iter adipiſci aut poſſe, niſi cum magnâ miſeriâ. III.

Elegantiſſima γνώμη, & quam libens reſtituero. —— *ita eſt,*

Verùm haud facilè eſt venire illò vbi ipſa eſt ſapientia:

Spiſſum eſt iter, adipiſci haut poſſis niſi cum magnâ miſeriâ.

Ex illo *ſpiſſa*, feci *ipſa*. cetera correctio aperta: & verſus Trochaïci.

In Confidentia.

IV. *Turpilius Leucadiâ: Videntur frigus inceſſum, quàm eſt confidens dijs tunc perdunt.*

Lego, *Viden' tu Frygis inceſſum? quàm eſt c.? di iſtunc perdunt.*

EPIST. III.

I. Lipsivs Iano Lernvtio.

Nvptias parare te audio, mi Lernuti, in vxore cui Iuno & Venus fauerunt, id eſt dotata & formoſa. Exſpectas bona verba? Non poſſum meliora illis Plautinis,

—— *ſoſpes*
Iter incipe hoc, vt vxori tuæ ſemper ſis ſuperſtes
Vt potior Pollentia ſis, vincaſque vxorem.

Mihi crede. rem magnam optaui, & quam Hercules non eſt conſecutus. Parabam Epithalamios verſus mittere: ſæpiùs vocâti non adfuerunt Muſæ. Brugas ad nuptias tuas demigraſſe dicebantur. Eorum vicem Quæſtionem adfero nuptialem. Dic mihi, cur partem eam quâ ſperata tua eſt, Iulia Auguſti F. Nauim vocarit? Notus eſt iocus. Rogâti conſcio libidinum, quâ arte cùm tam vulgò ſe vulgaret, liberos tamen ſimillimos produceret Agrippę? *non enim*, reſpondit, *niſi plenâ naui tollo vectorem.* An temerè & fortè ad nauim mulier acuta (ſic enim fuit) alluſit? an potiùs, quia antiquitas hortum muliebrem, inter alia nomina, Nauim dixit? Quod apparet ex Plauti Mænechmis, Scænâ, Sine fores: & Milite, Scenâ, Rem omnem. Idem de ſe voluerunt illæ feminæ in Ariſtophanis Lyſiſtrate:

Nauis in obſcænis intellectibus.

Οὐδὲν γάρ ἐσμεν πλὴν Ποσειδῶν, καὶ σκάφη.

& ab eadem mente adoleſcens ille in Concionatricibus:

Πῶς ἂν δικωπεῖν ἀμφοτέρας δυνήσομαι;

Sicut & Concha.

Videntur & Concham dixiſſe metaphorâ ſimili. Plauti Rudente ſeruus ad Venetem:

Ignoſcere his te conuenit, metus has vt id faciant, ſubegit:

Te ex conchâ natam eſſe autumnant, caue tu harum conchas ſpernas.

Vides quàm licenter! nec petam veniam. Sermo de nuptijs eſt, & velis nolis Lernuti, aliter hæc ſacra non conſtant.

EPIST. IV.

I. Lipsivs Henrico Stephano.

Liuius fide libri reſtitutus.

Apvd Liuium oratione P. Sempronij adhortantis ad erumpendum, legimus.

Lib. XXII.

Capi ergo mauultis, inquit, ab auariſſimo hoſte? æſtimarique capita veſtra pretio? & exquiri ab interrogantibus Romanus ciuis ſis an Latinus ſocius? vt ex tuâ contumeliâ & miſeriâ alteri honos quæratur non tibi? Non vos quidem L. Aemilij, qui ſe benè mori quàm turpiter viuere maluit, & tot fortiſſimorum virorum, qui circa cumulati iacent, ſimiles eſtis. I.

Optimè liber vetus, *vt ex tuâ contumeliâ & miſeriâ alteri honos quæratur? non. ſiquidem L. Aemilij, qui ſe,* &c. Vide audaciam Correctorum, qui reliquas illas voces ineptiſſimè inſerüerunt. Statim:

Ferro atque audaciâ iter fit quamuis per confertos hoſtes. cuneo quidem, hoc laxum atque ſolutum agmen ac ſi nihil obſtet, tranſibimus. II.

Liuij ſententia comparet, vereor vt verba. Nam vetus illa vltima ſic, *ac ſi nihil obſtet ius ſcias.* intricata lectio, ex quâ hoc tamen elicio, τὸ *tranſibimus*, Liuij verbum non eſſe.

In oratione Manlij Torquati de redimendis captiuis.

Viam non ad gloriam magis, quàm ad ſalutem ferentem demonſtrat: ducem ſe in patriam, ad parentes, ad coniuges ac liberos facit: vt ſernemini, deeſt vobis animus? III.

Liber meus, *demonſtraret duces in patriam.* Legendum, *demonſtrat: reduces in patriam.*

Ibidem:

Niſi quis credere poteſt fuiſſe qui erumpentibus quin erumperent, obſiſtere conati ſunt: aut non inuidere eos cùm incolumitati tum gloriæ, &c. IV.

Vide locum totum, nec dubitabis quin legſit; *fuiſſe, vt erumpentibus quin erumperent obſiſtere conati ſint: at non inuidere.* Omnia ita vetus, niſi, quòd *at* reſtitui, pro *aut*. Verbi *Fuiſſe* elegans vſus latuit Correctores.

EPIST. V.

I. Lipsivs Andreae Papio.

Ego verò, Papi, ſcientiam non amo ſine prudentiâ: nec ſolùm quibus doctior fias legenda ſunt, ſed etiam quibus melior. Noſti illud,

* Ὡς οὐδὲν ἡ μάθησις, ἢν μὴ νοῦς παρῇ.

** Quàm nil ſcientia, abſit ſi ſapientia.*

Ad hoc poſtremum, in Latinjs, vnicum aio Senecam eſſe, grauem ſcriptorem, ô dij! & quem qui diligenter legerit, præcepta eius imbiberit; tollere caput ſupra omnia humana poſſit. Eâ re non videor perdere operam, cùm illi corrigendo operam do. quod faciebam hodie in his locis. Epiſt. LV.

De Seneca aliquot loci emendati.

1. *Longum mihi comitatum dederat mala valetudo repentè me inuaſit.*

Scri-

Scribe, *Longum mihi commeatum.* Commeatum dare, honeſtè ductum à re militari: id eſt, diu me morbus dimiſerat, nunc repentè adortus.

Epiſt. LXXII.

II. *Beatus verò & virtutis exactæ tūc ſe maximè amat cùm fortiſſimè expertus eſt: & metuenda ceteris non tantùm fert, ſed amplexatur. multoq; audire mauult [tantò] melior quàm fortior.*

Ennij correctio in Nonio. Scito monachale gloſſema eſſe, legendumque, *audire mauult melior quàm fortior.* Idem vſus fuit apud veteres verbi Clueo. Notaui in verſu Ennij apud Noniū, Cluet: *Per gentes cluebat omnium miſerrimus.* vel, *clueat.* Ita lego. Vulgò eſt, *Per gentes eſſe cluebat.*

Epiſt. LIX.

III. *Et quomodo finem vitæ imponere poterit, qui epiſtolæ non poteſt? Vale ergo, quòd libentiùs quàm mortis moras lecturus es.*

Leg. *mortes meras.* Nam tota antè Epiſtola de morte.

Epiſt. LXXXI.

IV. *Ille qui in ſcænâ elatus incedit & hæc reſupinus dicit,*

Impero Argis, regna mihi liquit Pelops
Quà ponto ab Helles atque ab Ionio mari
Vrgetur Iſthmos.

Apud Cic. veteris poëtæ emend. Verſus cauſsâ ſcrib. *Imperito Argis.* Puto ex his Ciceronem emendandum in Oratore ad Brutum: *Verba legenda ſunt potiſſimùm benè ſonantia, non ſed ea vt poëtæ exquiſita ad ſonum, ſed ſumpta de medio —— Quà Pontus Helles —— ſuperat modum.* legendumque: *Quà Ponto ab Helles*, ſiquidem ad hunc verſum reſpexit.

Epiſt. XX.

V. *Exemplum Epicuri referam: cùm Idomeneo ſcriberet, & illum à vitâ ſpecioſâ ad fidelem ſtabilemque gloriam reuocaret, rigidæ tunc potentiæ miniſtrum & magna tractantem.*

Omnino leg. *regiæ tunc potentiæ.* Idomeneus ille, miniſter regis.

EPIST. VI.

I. LIPSIVS LVDOVICO CARRIONI.

HERE inter ſcyphos de Martialis Epigrammate emendando inieceram. viſus es lentè & vix adſentiri. Vide Epigramma ipſum, & iterùm ad ſuffragium redi. Martialis emend. Epig.

Lib. II. in Næuolum.

I. *Atque vnam veſtire tribum tua vellera poſſunt*
Apula non vno quæ grege terra tulit.
Tu ſpectas hiemem ſuccincti lentus amici,
Prô ſcelus, & lateris frigora tuta times.
Quantū erat, infelix, pannis fraudare duobus
Quid renuis? non te, Næuole, ſed tineas?

Frigora tuta in ſententiâ frigent. Vidit hoc Domitius, & repoſuit *trita.* Puto verū eſſe *tute.* Adeò, inquit, amicus friget, vt tu ipſe vereri poſſis, ne frigus eius permânet ad te. Dignum hîc notâ. Latus à Martiali dictum, Lateronem & qui latus legit. Quâ mente idem, alibi: Idem iterùm.

Eutychus ille, tuum Caſtrice dulce latus.

& Seneca: *Viri feminæque contendunt, vter latus det illis.* Lib. III. in Lupercum.

II. *Sed nihil erucæ faciunt bulbique ſalaces,*
Improba nec proſunt iam ſatureia tibi.
Cœpiſti puras opibus corrumpere buccas:
Sic quoque non viuit ſollicitata Venus.

Emēdo, *Puras Opicus corrumpere.* Opicis populis frequens rerum turpium vſus, Feſtus in voce Oſcum. Inde vulgò vſurpari cœptum, O picus ἀῤῥητοποιὸς, infandæ libidinis, qualem hîc tangit Martialis. Auſonius:

Eunſu Syriſcus inguinum ligurritor
Opicus magiſter. Quia igitur Ligurritores, Opicos dicebant: eâ re, arbitror, Iuuenalis mures facetè Opicos dixit, à lingendo: Iuuenalis explicatus

Et diuina Opici rodebant carmina mures.

Quamquam ibi Gloſſarius ab H. Stephano vulgatus agnoſcere videatur, *Apici.*

EPIST. VII.

I. LIPSIVS IACOBO TAYO, V.N.

QVAE cum patre meo amicitia tibi fuit, Vir nobilis, eam libens non retineo ſolùm, ſed, quod in me eſt, augeo. Et herclè verum dicā, conſenſio maior eſt naturæ noſtræ. Nam, vt ſcis, pater meus ad arma potiùs fuit, quàm ad litteras: nos contrà, animi cultum & quietem præoptamus, & alumni Muſæ videri volumus, quàm Martis. Hæc Liuiana mitto, ex quirendi iudicij tui. Liuiana emendationes.

Lib. XXVI.

I. *Secutæ defectionem earum Hybla & Magella ſunt, & ignobiliores quædam aliæ.*

Vetus, *& Marcella:* ſed leg. *Macella.* Nominat Polybius lib. I. & Marmor vetuſtum Romæ de rebus Duillij, quod in antiquis expreſſi.

Pòſt:

II. *In æde Concordiæ Victoria quæ in culmine erat, fulmine icta decuſſáque ad Victorias quæ in antefixæ erant hæſit, neque inde procidit.*

Lego, *quæ in antefixo erant.* Feſtus, *Antefixa, quæ ex opere figulino tectis adfiguntur ſub*

ſtillicidio. Liuius lib. xxxiv. *Iam nimis multos audio Corinthi & Athenarum ornamenta laudantes, & antefixa fictilia Deorum Romanorum ridentes.* Ibidem:

III. *Sacerdotes publici aliquot eo anno mortui ſunt, & noui ſuffecti.*

In manſſ. *aliquanti eo anno mortui.* & ſic Plautus, Salluſtius, aliijque loquuntur. Canem & furcam ijs qui immutarunt.

In Siculorum oratione contra Marcellum.

IV. *Certè præter mœnia & tecta exhauſtæ vrbis & refracta deûm delubra, dis ipſis ornamentiſque eorum ablatis,* &c.

Addenda vox ex vet. libro, *refracta ac ſpoliata deûm del.*

De rogatione L. Attilij Tribunipl.

V. *De iis rebus quid fieri velitis vos rogo Quirites. Plebs ſic iuſſit: quod Senatus maxima pars ſentiat, qui aſſidetis, id volumus, iubemuſque.* Iterùm vocem addit vetus, *Senatus iuratus maxima.* Lego, *Senatus iurati.* & valdè ea additio ad ſententiam facit. Notum eſt, grauioribus in rebus Senatum iuratum ſententiam dixiſſe. exempla apud Ciceronem. Illud, *qui aſſidetis*, quid in hac ſolemni formulâ valeat, qui explicauerit, vir eſto. Liber meus, & ante Sigonium alij, *qui adſidens.* Ego taceo.

EPIST. VIII.

I. LIPSIVS ANDREAE SCHOTTO.

De Agellij nomine. GELLIVM an Agellium dicemus, qui Noctes Atticas ſcripſit? Agellium conſtanter libri ſcripti, etiam illud optimæ notæ fragmentum Giſelini appellant:

Agellij Noctium Atticarum lib. x. explicit.
Incipit XII. Feliciter. C. Aurelij Romuli,
Cecropias noctes doctorum exempla virorum
Donat habere mihi nobilis Euſtochius.
Viuat, & æternùm lætus bona tēpora ducat,
Qui ſic dilecto tanta docenda dedit.

Hæc in fine libri Noni, vt vulgata diſtinctio eſt, in membranis illis leguntur. Priſcian. etiam nomina propria deducit à Seruo Seruilius, ab Agello Agellius. Dignum notâ de numero libri. Ita & XI. eædem appellāt, qui *Idem ſcriptor variè corruptus.* nobis Decimus. vt ſuſpicio ſit librum è prioribus vulgò periſſe. Vide iſta lib. IX. cap. I.

I. *Quid de ſagittâ & lapide dixit, hoc de omni ferè miſſili telo dici poteſt.*

Abeſt ab illis, *telo.*

II. *At ſi editiora mittas, & ad percutiendum ſupernè aliquid manum & oculos collimes: quò modus à te datus fuerit, eò telum ibit quod ieceris.*

Ibi eſt, *ſi in editiora, &c, conlimes, &c, quò modus à te datus tulerit.*

Nam defendere & offendere inter ſeſe aduerſa ſunt, quorum alterum ſignificat ἐμπεσὸν ἔχειν, alterum ἐκπεσὸν ποιῆσαι, quod hoc in loco à Q. Claudio dicitur. III.

Auctior aliquantis verbis ſcripta lectio; ἐμπεσὸν ἔχειν, *id eſt, incurrere in aliquid & incidere: alterum* ἐκπεσὸν ποιεῖν, *id eſt, auertere atque depellere.* nec hærebis, quin hæc interpretatio ab ipſo Agellio ſit. Cap. IV.

Qui ſi impenſiùs fortè laudauerint pulchras arbores, ſegetes lætiores, infantes amœniores, egregios equos, pecudes paſtu atq; cultu opimas. IV.

Membranæ, *partu atque cultu optimas.* rectè.

Cap. VI.

Vngo, vnctus, vnctito: Scribo, ſcriptus, ſcriptito: Moneo, monitus, monito. V.

Quis legit monitare? Benè in ſchidis, *Moueo, motus, motito.*

Cap. VII. De folijs olearum.

Et quæ pars eorū fuerat inferior atque occultior, eam ſuprà fieri atq; exponi ad oculos & ſolem. VI.

Alij volunt, *ſuprà ferri.* In illis, *ſuperfieri.* optimè, vt Lucret. Confieri. à Superfio & Confio. Cap. IX.

Quando ex poëmatis Græcis vertendæ mutandæque ſunt inſignes ſententiæ. VII.

Ibi eſt, *imitandæque inſign. ſentent.* paſſionis ſignificatione: & rectè.

Primum omniū diuerſum eſſe dicebat Probus, quod apud Homerū quidē virgo Nauſicaa, &c. VIII.

Scripta lectio, *Primum omnium id viſum eſſe dicebant Probo, quod apud,* &c. germana & cana veritas. Refert enim hæc Agellius audita à Probi diſcipulis: *Memini, inquit, me audiſſe ex Valerij Probi diſcipulis.*

Studia atque oblectamenta in venando Dianæ honeſtè apteque ducit. IX.

Ibidem, *aperteque dicit.* benè. & ſtatim, *pharetram tantùm,* non, *tamen.*

EPIST. IX.

I. LIPSIVS IACOBO PAMELIO, THEOLOGO.

AVDIO te, clariſſime Pameli, in emendando Tertulliano eſſe. Maior, an vtilior à te res ſuſcepta, neſcio. Scriptorem plenum antiquæ & reconditæ doctrinæ, corrigere arduum: eumdem correctum dari, non ſolùm veſtra Theologorum intereſt, ſed noſtra omnium qui litteras Græcas Romanaſque tractamus. Tanta in eo viro & tam varia eruditio fuit. Ita in efficiendo, labor: in effecto, laus ingens tibi pro-

De Tertulliani loco emendatio.

proponitur. Notabam olim hunc locum in Apologiâ.

Religio Romanorum tota caſtrenſis ſigna veneratur, ſigna iurat, omnibus dis proponit. Omnes illi imaginum ſuggeſtus inſignes, monilia crucium ſunt: ſuppara illa vexillorum & candelabrorum ſtolæ crucium ſunt.

Signa cohortium, & imagines signorum.

Lego, *imaginum ſuggeſtus inſignis*. correctio, de ſenſu, non leuis. Signa cohortium intellegit, in quîs imagines Cæſarum aureæ & argenteæ gradatim ad haſtâ aliæ ſuper alias erant adfixæ. Imaginum rotunda forma, clypei dicti. Formam eiuſce rei ſæpiùs in marmoribus vidimus & nummis vetuſtis. Hanc congeriem imaginum doctiſſimus ſcriptor Suggeſtum vocat. quaſi dixerit, contextum. Statius lib.1. Siluarum.

—– celſa procul aſpice frontis honores Suggeſtumque comæ.

Gloſſę veteres, *Suggeſtū*, ὄχ@. Haſdem imagines intellexit Tacitus Hiſtor. lib. 1. *Viſo cominus armatorum agmine vexillarius comitantis Galbam cohortis, dereptam Galbæ imaginem ſolo adflixit.* & alibi: *Ipſo Kalend. Ianuar. die dirrumpunt imagines Galbæ, quarta legio promptiùs, duodeuiceſima cunctanter.* Sed in Tertulliano illud, *candelabrorum*, ſanè quàm acutè Scaliger vertit, *candes labarorum*. In priſcis tamen editionibus, *Cantabrorum* legitur, & in Minutio qui hunc locum æmulatus: *Nam & ſigna ipſa & cantabra & vexilla caſtrorum, quid aliud quàm auratæ cruces ſunt & ornatæ?* Niſi & hîc placet *labara*. aut ſi fortè vtrobique, *Contabra*, à contis.

EPIST. X.

I. Lipsivs Iacobo Svsio, V.N.

Emendantur Liuiani loci quattuor.

Si vacas Vir nobiliſſime (etſi quando tu ſtudijs non vacas?) velim conſiderare te hos Liuij locos, quos meo animo, non peſſimè emendaui, lib. XXII.

Statim initio:

1. *Duos ſe Conſules creaſſe, vnum habere, quod enim illi iuſtum imperium, quod auſpicium eſſet magiſtratus: id à domo, publicis priuatiſq; Penatibus, Latinis ferijs actis, ſacrificio in monte perfecto, votis ritè in Capitolio nuncupatis, ſecū ferre. nec priuatim auſpicia ſequi.*

Offendit in hoc loco Glareanus, nec tam immeritò quàm videri vult Sigonius. Nam vitiata & ſcriptura & diſtinctio tota eſt. Reſtituo, *Quod enim illi iuſtum imperium, quod auſpicium eſſet? Magiſtratus id à domo,* &c. clara lectio, confirmata etiam à codice meo.

Infrà:

His Senatusconſultis perfectis L. Cornelius II. *Lentulus Pontifex Maximus conſulente collegio Pontificum, omnium primùm populum conſulendum de Vereſacro cenſet: iniuſſu populi voueri non poſſe.*

Lectio vetus, *conſulente collegio Prætorum*. Dico verum eſſe, *conſulente collegium Prætore.* Perſuadet Romana cōſuetudo, quâ talibus in rebus receptum, vt in abſentiâ Conſulum Prætor ad collegium referret. at collegium ipſum numquā ſolet conſulere Pontificem, quod hæc lectio velle videtur. Nequi vltrà dubitet, de Prætore hoc ipſum Liuius antè dixit, *Senatus quoniam Fabium belli cura occupatura eſſet, M. Æmilium Prætorem ex collegij Pontificum ſententiâ, omnia ea vt maturè fiant curare iubet.*

Infrà, de Fabij imperio æquato cū Minutij.

Ipſe quâ grauitate animi criminantes ſe ad III. *multitudinem inimicos tulerat, eadem & populi in ſe ſæuientis iniuriam tulit. acceptiſque in ipſo itinere litteris Senatuſconſulti de æquato imperio, ſatis fidens,* &c.

Quomodo eſt vt Senatuſconſultum de æquato imperio Fabius acceperit, cùm nullū fuerit? Nam planiſſimè hoc plebiſcitum fuit, non SC. nec quidquam magis inuito Senatu extortum. Audi Minutium ipſum: *Itaque plebiſcitum quo oneratus magis quàm honoratus ſum, primus antiquo abrogoque.* Ait, *Plebiſcitum*. Ergo emendo, *acceptis in ipſo itinere litteris Senatus de æquato i.* Nam Senatus hæc atque talia de rep. ſcribere ad prouinciales magiſtratus ſolet: Exempla infinita.

Poſteà:

Tum Fabius primò clamore pauentium audito, dein conſpectâ procul turbatâ acie: Ita eſt, IV. *inquit, non celeriùs quàm timui deprehendit fortuna temeritatem. Fabio æquatus imperio Annibalem & virtute & fortunâ ſuperiorem videt. ſed aliud iurgandi tempus.*

Plutarchus, qui multa à Liuio, hoc dictum Fabij effert, Ὡς τάχιον μὲν ἢ ἐγὼ προσεδόκων, βράδιον δὲ ἢ αὐτὸς ἐσπούδαζε Μινύκιος ἑαυτὸν ἀπολώλεκε. vt videatur hîc inductâ negatione leg. *Ita eſt, inquit, celeriùs quàm timui.* niſi placet interrogantem pronuntiaſſe. At ſequentibus verbis lectio vetus erat, *Fabio æquatum imperio*. primuſque Valla immutauit. Credo verius fore, *En Fabio æquatum imperio: Annibale & virtute & fortunâ ſuperiorem videte.* Illud, *En*, repetij ex ſyllabâ vocis prioris. Eſt autem amata & viro graui apta irriſio, quam Sarcaſmon vocant.

EPIST. XI.

I. Lipsivs Petro Divaeo.

Nos quidem, mi Diuæe, de hiſtoriâ ſcribendâ ſæpè agitauimus: cùm hæc tempora intueor, vereor vt fruſtrà. Quis enim ille tam confidens aut tantis ceruicibus, qui audeat hiſtoriam vſquequaque veram ſcribere? quis regum illa κρύφια, &, vt Tacitus noſter appellat, *arcana imperij* prodit? Denique vbi illa Iuuenalis!

Simplicitas, cuius non audeo dicere nomen?

Hæc ſi abſunt, & ſi per adulationes & vanitates explenda narratio eſt: audebo dicere, pereat potiùs hiſtoria. Scis fremuiſſe nos ſæpè in lectione ſcriptorum noſtri æui: & ex antiquis bilem mihi etiam mouet Velleius. *Velleius Paterculus adulator in historiâ.* Ælium Seianum omnibus virtutibus accumulat, & quaſi in theatro plenâ manu dilaudat. Os hiſtorici! at nos eum ſcimus natum & exſtinctum exitio generis humani. Liuiam Auguſtam, poſt multas laudes, dijs quàm hominibus ſimiliorem feminã concludit. Iam de Tiberio, flagitium ſit ſi vſquàm aliter quàm vt de Ioue immortali loquatur. Hæc liber & ingenuus animus quî ferat? Contrà vt Germanici Cæſaris virtutes vbique callidè diſſimulat? vt Agrippinam, & quibus aliis infenſior Tiberius credebatur, obliquè premit? Quid multa? non aliquid quàm mancipium aulæ agit. Dices, infura illis temporibus veritas fuit. Fateor. ſed vera ſcribere ſi non licuit, falſa non debuit. Nemo ſilentij cauſſam reddit. Hoc nobis, mi Diuæe, hactenus faciendum cenſeo. Ceterùm in illo ipſo Velleio, antiquitatis cauſſâ, vide has Notas.

Libro II.

Eius bini loci restituti.

Pietas ſua Cæſarem penè obſtructis hieme Alpibus in vrbem traxit ad tutelam imperij. eum veris initio reduxit in Germaniam, in cuius mediis finibus ad caput Iuliæ fluminis hiberna digrediens princeps locauerat.

De Iuliâ flumine Germaniæ dubito. & fortean leg. *Lupiæ fluminis.*

De clade Varianâ.

Mittitur ad Germaniam, Gallias confirmat, di ponit exercitus, præſidia munit, ſe magnitudine ſuâ, non fiduciâ hoſtium metiens: qui Cimbricam Theutonicamque militiam Italiæ minabantur. vltra Rhenum cum exercitu tranſgreditur, Armenio territo, quem arguiſſe pater & patria contenti erant.

Spuria & inepta lectio eſt à patre Rhenano. Nam vetus editio, *cum exercitu tranſgreditur, arma interfecti, quæ arguiſſe.* Ad illa veſtigia veriſſimè emẽdaui, *arma infert, quæ arcuiſſe.* Non ſolùm, inquit, Tiberius reppulit & arcuit arma Germanorum, quod vnum exſpectabatur, ſed vltrò etiam intulit.

EPIST. XII.

I. Lipsivs Victori Giselino svo.

Qvod in hominibus ſingulis, mi Victor, idem in gentibus vſuuenit, vt aliæ iudicio plus valeant, aliæ ingenio. Germanis pleriſque ingenij celeritas, & facilitas quædam inſita, ad doctrinã numquam defuit: defuit illud acre & politum iudicium. idem eſt in illo tractu omni Septemtrionis. At Italis peculiaris eſt laus iudicij, ſicut & populis ijs qui pertinent ad Meridiem aut Ortum. Noſtra Gallia interiecta media eſt, &, vt Nonius loqui Ciceronem voluit, amborum quaſi cinnus. Non omnia peccat igitur amicus ille noſter, qui multum defert Italis. peccat in eo, quòd nec laudari nec corrigi æquo animo fert niſi ab Æneadis. Quæſo, an quia Galli cor non habent? qui mihi quidem hodie ſic perpoliti videntur omni genere doctrinæ, vt nihil interſit præter cælum & ſolum. Exemplo ſint vel Brugæ veſtræ. Verſum illum Lucretij de quo ſcripſeram, lib. II. inuenies: *De Lucretij verſu coniectura.*

Huc accedit vt ſumma res nulla ſit vna,
Vnica quæ gignatur, & vnica ſolaque creſcat:
Quin cuiuſque ſient ſecli, permultaque eodem
Sint genere: in primis animalibus indice mente.

Exemplo in ſuo quoque genere animalium docere vult non eſſe vnicum ſæclum. ſed aptè poſtremo verſu emendo, *in primis, animalibus inijce mentem.* Vide & has in Nonio obſeruationes.

Nonius in Genitiuus pro Ablatiuo.

Lucilius lib. IX. Si nihil ad faciem, & ſi olim lupa proſtibulumque Numini opus atque abſit. *Lucilius emendatur.*

Videtur Iunius legere voluiſſe, *Numini opus ſit & obſit*: longè à Lucilij, & longiùs à Nonij mente. quomodo enim hîc Genitiuus pro Ablatiuo? Gloriari apud te liceat, benè correxi, *Si nihil ad faciem, & ſolùm lupa proſtibulumque: Nummi opus atque aſſis.* Si non quæritur, inquit Lucilius, eximiâ facie ſcortum, ſed tantùm vile aliquod & è numero rogatarum: nummo vno & aſſe res conficiet. Nonius autem ſic accepit quaſi Nummi opus dixiſſet, pro Nummo eſt opus: ſed

verius

veriùs videtur opus nummi, vt rem eſſe dicimus vnius nummi. In Contari.

Ex Nonio. *Contari, curationem differre. Virg. vj. Qui nobis contando reſtituit rem.*

Mira interpretatio, & illa Iunij correctio, *curationem deſerre*, vt Varro loquitur, etiam mirior. vnde enim hæc ſententia ex verſu Virgilij? Tu lege, *cum ratione differre*, & hoc elici Nonius voluit.

In Compos.

Attius. *Attius Clytæmneſtrâ: Cur me miſeram irridet magis, compotem & multis malis?*

Scribo, *magnis compotem*, & Compos malis. pro malorum. vt Plautus, *Vino modò cupidæ eſtis*, pro vini: & Turpil. Expers malitijs: *Item Turpilius tribus locis.* *Educta vt par eſt, expers malitijs*. idem Plautus, *Eo more expertem te factam aduenìens offendi domum.*

In Dominus.

Turpilius Philopatro: Fortè eo die meretricis ad me de leuitate Atticæ vt cùm venerat, quidam dixerat quæ cænam apud me Thais atque Erotium Antiphila Pythias: ego extrà cubui dominâ.

Sunt Trimetri verſus, vt ſolet in Narrationibus: ſic componendi & corrigendi:

—— fortè eo die
Meretrices ad me delenificæ Atticæ
Conuenerant, condixerantque cænam apud
Me, Thais atque Erotium, Antiphila, Pythias:
Ego dextrâ accubui dominâ.

Emendaui, *dextrâ accubui*, quia de conuiuio ſermo eſt, in quo ſe dominam dextro loco accubuiſſe ait.

In Inuitare.

Turpil. Thraſyleonte: Onera menſam, talos; vinum in hæc huiuſmodi, quibus rebus vita amat tam inuitari ſolem.

Sunt pariter Trimetri, corrigo,

Onguenta, menſam, talos, vinum, hæc huiuſmodi,
Quibus rebus vita amantum inuitari ſolet.

ex ſententiâ Nonij, qui Inuitari interpretatur Delectari. Quod ſcripſi pro *Onera Vnguenta*, ſiue antiquè, *Ongenta*: tamen ſcibis Iunium noſtrum maluiſſe *Coronam, menſam.*

In Inſolens.

Turpil. Demetrio. Timere occœpit interdum oſcitarier ineptus. Quid mihi vellem ex inſolentiâ neſciebam.

Numeros & lectionem reſtituo,

Timere occœpi & interdum oſcitarier:
Ineptus, quid mi vellem, ex inſolentiâ
Neſcibam.

eſt adoleſcentis cuiuſpiam ſermo, qui narrat initium ſui amoris. Ad eam rem malim etiam, *Et tremere occœpi*, Non enim timor tam occupat amantes quàm tremor.

EPIST. XIII.

I. LIPSIVS GERARDO FALCKENBVRGIO.

HVi! tam longum ſilentium tuum? cui tamē vt poſſim ignoſcere facit migratio tua. Nam ita mihi adoleſcens veſtras dixit, qui nuper prehendit me in foro, migraſſe te ad illuſtrem Comitem Benthemium. Gratulor fortunæ tuæ, ſed inuideo quieti. Nam nos hîc iterùm in medijs turbis. Belgica noſtra numquam ſic tumuit. qui motus quorſum euadant

—— θεῶν ἐν γούνασι κεῖται, ait ille. Conſidera ſodes hæc Liuiana.

Lib XLV. De Perſeo capto. *De Liuij loco quæſitum.*

Pullo amictus pallio Perſeus ingreſſus eſt caſtra, nullo ſuorum alio comite, qui ſocius calamitatis miſerabiliorem eum faceret.

Vetus lectio erat, *Pullo amictus illo Perſeus.* Turnebus lib. XVI. legit, *Pullo amictus villo.* Sigonius ſuſpicatur, *Pullo amictu ille ingreſſus.* vt *Perſeus* ſit gloſſema. Sed aliud mehercle ſubeſt. Mirum ni ab epitomâ ſcribendi diffuſus error, legendumque, *Pullo amictu ſimul filio Perſeus.* quaſi ſcriptum fuerit, *ſl filio.* nec nimiùm adfirmo de verbis, de ſententiâ ſcio Liuium hoc voluiſſe. Docent verba ſequentia, *nullo ſuorum alio comite.* non dixiſſet, *alio*, ſi Perſeus ingreſſus ſolus. Docet & hiſtoria. *Simul filio Helleniſmus.* nam Perſeus vnà cum maiore filio perductus ad Conſulem. & inde Romam fuit. Liuius pòſt: *& Perſea quidem cum maiore filio Philippo traditos A. Poſthumio, in cuſtodiam miſit*, &c. Præter oſcitantiam ſcribentium, corrumpendo etiam loco fuit ignarum genus dicendi, Simul filio: vt Græci vſurpāt ſuum ἅμα. Tacitus, *Laodiceni, ſimul Magnetibus, tranſmiſsi.* & Annal. V. *Aceruatim ex eo Annius Pollio, Appius Silanus, Scauro Mamerco ſimul ac Caluiſio Sabino, maieſtatis poſtulantur.* Nemeſianus in Cynegetico: de catulis,

Hos igitur genetrice ſimul, iam vere ſereno
Molli paſce ſero.

Id eſt, Catulos ſimul & genetricem ſiue fœtam.

EPIST. XIV.

I. LIPSIVS FRANCISCO MODIO.

EGO verò libere te monui nuper, caueres eos qui cauendi. Nónne hoc ipſo amicus? Nam adſentari, ſubſeruire, ſecundas ferre,

ferre, paſſim naſcitur: libertas & caſtigatio, tantùm in pectore verè amico. Talis tibi ſum, talis ero:

Lucilius correctus apud Nonium, in Graue.

Habeaſque animo, mihi admodũ cauſſam grauem
Fore, quæ me ab vllo commodo abducat tuo.

vt obiter concinnem verſus Lucilij. Librum recentem N. à prelo quem miſeras legi. quid quæris? numquam illa Calui munera ſic perdiderunt Catullum, vt me iſta lectio. O Chimæram libri, digni Cæſijs & Aquinijs! Quod quæris de loco Lampridij, in Antonino Alagabalo, cùm turpiſſima & nefaria ſtupra illius belluæ narraret,

Explicatum vetus dictum, Concide magire.

Nupſit & coijt, vt & pronubum haberet,
clamaretque Concide magire.

quid ſit illud Concide magire? Suſpicor vſitatam aliquam vocem fuiſſe nuptialem, & quaſi inter iocos Feſcenninos. Nam concidendi verbum, inter verba nequitiæ eſt. Pomponius apud Nonium in Rhetoriſſas:

Pomponius emendatus.

Dolaſti vxorem nunc, eapropter me cupis
Concidere, & iam rhetoriſſas ——

Cædere & concidere in verbis Venereis.

ita lego, non *Dotaſti*. In Apuleio lib. IX. *At verò adulter rectiſſimus inclinatam vxorem fabri ſecurè dedolabat.* Cædendi etiam verbum inter turpia, iuxtà ac Concidendi. Laberius, *Neque aliter hunc pædicabis: quomodo video adoleſcenti noſtro cædis billas.* Lucilius, —*vetulam atque viroſam vxorem cædam potiùs, quàm caſtrem egomet me.* Plautus etiam ita iocatus eſt Caſſinâ, *Attate cædundus tu homo es, nimias delicias facis.* quem iocum aliter non eſt intellegere. Hinc Ciceronis locum interpretor perceptum à paucis lib. III. in Verrem de Epiſtolâ Timarchidis:

Plautini ſeus ſententia.

CVM L. VVLTEIO QVI PLVRIMVM POTEST, CAEDE CONCIDE. *Videte quã valde malitiæ ſuæ confidat Timarchides, qui etiam Apronio improbitatis præcepta det. iam hoc, cæde concide, nónne verba domo patroni depromere videtur ad omne genus nequitiæ accommodata?*

Ciceronis locus illuſtratus.

Ecce. ait eſſe verba nequitiæ, & ex nequiſſimi hominis C. Verris domo profecta. ſcilicet ob eam quam poſui cauſſam. Sed quod in Lampridio additur, Concide magire, ad coquum: ideò obtinuiſſe quaſi prouerbij loco puto, quia libenter veteres Comici in coquos proferebant hos iocos. Plautus ſæpè, vt Aululariâ:

ST. *Poſtquã obſonauit herus, & cõduxit coquos*
Tibicinaſque has apud forum, edixit mihi,
Vt diſpertirem obſonium hic bifariàm.
CoQ. *Me tu quidẽ herclè, dicã palàm, nõ diuides.*
Si quò totum me ire vis, operam dabo.
ST. *Bellum & pudicum verò proſtibulũ popli.*
Pòſt ſiquis vellet te, haud non velles diuidi.
Atqui ego iſtuc Anthrax alioυorſum dixeram
Non iſtuc quod tu inſimulas ——

Partiri & diſpartiri intellecta obſcœno.

Vbi notandum Partiendi verbũ obſcœnum eſſe vt Diuidere. Et qui inibi ſum, quid vetat coniecturam meam de his verſibus adſcribere? Nam duos illos ſic lego:

Plautus correctus.

Me tu quidẽ Hercled, hic tam palã, non diuides.
Si quoi totum me reij vis, operam dabo.

& ſequenti item verſu, *Poſt ſiquis vellet, hau, non velles diuidi?* interrogando. Hau, interiectio comica. Sed deſino, & de Plauto, proprium ſi Muſæ volent, eſt opus.

EPIST. XV.

I. LIPSIVS M. ANTONIO MVRETO, V.C.

QVIDQVID Ciceroniani ſentiant, ego verò plures Orationes Plinij ſupereſſe vellem. Panegyrico ad Traianum ſanè capior: &, ſiquid iudico, ſpecies in eo comparet veri Atticiſmi. Scio & te idem ſentire M. Antonij Ergo non malè poſitã operam putabis: ſi ex eo libro pauca, quaſi tranſiens, emendem. Ab initio Gryphianæ editionis.

E Plinij Panegyrico ablata aliquot menda.

Pag. 361.

Diſcernatur orationibus noſtris diuerſitas tẽporum, & ex ipſo genere gratiarum agendarum intelligatur, cui, quando ſint hactenus vt Deo, nunc nuſquam vt numini blandiamur: non enim de tyranno, ſed de ciue; non de domino, ſed parente loquimur. I.

Emendo, *cui, quando ſint actæ. Nuſquam vt deo nunc, nuſquam.* ſyllabis diuulſis, quæ imperitè coaluerant. Ibidem:

Et populus quidem Romanus dilectum principem ſeruat, quantoque paullò antè concentu formoſum alium, hunc fortiſſimum perſonat, &c. II.

Lego, *dilectum principum ſeruat*, id enim dicit, populus ipſe Ro. diſcernere & eligere inter principes nouit, & ſecundùm cuiuſque mores, laudes aptare.

Pag. 365.

Solus ergo adhuc, cui pro munere tanto paria accipiendo feciſti, imò vltrà dantem obligaſti. III.

Scribendum, *qui pro m.t.* &c. *vltrò dantem.* acutã ſententiã. Paria facere, quod Seneca & Icti Pariare dicunt.

Pag. 368.

At quo temperamenta, di boni, poteſtatem fortunamque tuam moderatus es Imperator? Tu titulis & imaginibus & ſignis: ceterùm modeſtia, labore, vigilãtiã, dux, & legatus, & miles. IV.

Diſtinguo, *moderatus es? Imperator tu titulis.*

Pag. 376.

V. *Quàm diſsimilis nuper alterius principis tranſitus ille, non populatio fuit, cùm abactus hoſpitum exerceret, &c.*

Lego, *tranſitus ille, imò populatio*: ſic enim quaſi corrigitur.

Pag. 379.

VI. *Ambulas inter nos non quaſi contingas, copiamque tui, non vt imputes, facis.*

Acumen apparebit ſi ſcribas, *inter nos, nos quaſi.*

Pag. 403.

VII. *Tu delubra non niſi adoraturus intras, tibi maximus honos excubare pro templis poſtibuſque prætexi. Sic fit vt ſummum dei inter homines faſtigium ſeruent, cùm deorum ipſe non adeptus.*

Interpolata iſta. repono, *faſtigium ſerues, cùm deorum ipſe non adopces.* Hoc ipſo deus haberis, inquit, quòd dei honores non adfectas. Veriſſima ſententia: quâ vtinam perſonent aures Principum noſtrorum!

Pag. 405.

VIII. *Et quis iam locus miſeræ adulationis reſtabat, cùm laudes Imperatorum ludis etiam & comeſſationibus celebrarentur, ſaltarenturq́ue, atque in omne ludibrium effeminatis vocibus, modis, geſtibus frangerentur.*

Emendo, *ludis etiam & commiſsionibus.* Simile mendum ſuprà notaui in Senecâ.

Pag. 409.

IX. *In hac ciuitate tertium conſulatum princeps generis humani vt prægrauem recuſaſti? Tantóne Papirius etiam & Quintus moderatior? Auguſtus Cæſar, & pater patriæ?*

Lege, *Tantóne Papirijs etiam & Quintijs moderatior Auguſtus, & Cæſar, & pater patriæ?* Nam comparat modeſtiam Traiani cum Papirio & Quinctio, qui tamen ſæpiùs coss.

EPIST. XVI.

I. LIPSIVS PHILIPPO LANNOYO, A TOVRCOIGNE, NOBILISSIMO IVVENI.

NON dicam gratiæ cauſſâ. ſed mehercle ceperunt me nuper ſermones tui tincti humanitatis & doctrinæ notis: & quidem ſuprà quã ab ætate illâ exſpectetur. Quàm peritè regiones deſcribebas & vrbes! quàm appoſitè rebus noſtris hiſtorias veteres accommodabas, Græcas Latinaſque! Et inter hæc vnica modeſtia tua elucebat, & deſiderium diſcendi. Macte eſto generoſe anime. hi gradus ſunt non ſolùm ad æquandam illuſtris parentis tui gloriam, ſed etiam ſuperandam. Sed quia me auctore & monitore multus es in Liuio. vide has lib. II. obſeruationes. *Liuij complures loci emendati.*

Salis quoque vendendi arbitrium, quia impenſo pretio venibat in publicum, omni ſumptu adempto conceſſum priuatis. I.

Inculcata vox eſt ab imperitis. Libri vett. *in publicum omni ſumptu, ademptũ priuatis.* quam lectionem tuetur Turnebus lib. IV. Aduer. at mihi impensè placet Diuæi coniectura, *in publicum omni ſumpto.* vt Senatus ſalem omnem in publicum ſumpſerit, & ipſe plebi diſtribuerit.

Pòſt de Porſenâ.

Ipſe in plano ripiſque Tiberis caſtra poſuit; nauibus vndique accitis & ad cuſtodiam poſitis, ne quid Romam frumenti ſubuehi ſineret: & vt prædatum milites trans flumen traijcerent. II.

A veteri meo abeſt vox *poſitis.* & benè. ſic enim leg. & diſt. *nauibus vndique accitis: & ad cuſtodiam, ne quid R. f. ſ. ſineret, & vt prædatum.* duplicem enim cauſſam refert nauium accitarum.

Infrà, de bellorum Auruncis:

Nec magis poſt prœliũ quàm in prœlio cædibus temperatũ eſt: ne ab obſidibus quidem qui CCC. accepti numero erant ira belli abſtinuit. III.

Scriptus codex, *ira belli hoſtilis abſtinuit*, credo fuiſſe, *iram belli hoſtis abſtinuit.* elegantiſſimo genere dicendi, quod in Plauto occurrit ſexcenties.

Statim:

Vineis incenſis, multis hoſtium vulneratis & occiſis, conſulum quoque alterum (ſed verum nomen auctores non adiciunt) graui vulnere ex equo deiectum propè interfecerunt. IV.

Vetus, *ſed vtrùm, nomen non adiiciunt.* rectè.

Infrà de Nexis:

Magno natu quidam cum omnium maiorum ſuorum inſignibus ſe in forum proiecit. V.

Quæ iſta omnium maiorum inſignia. an imagines & ceteræ? Scilicet hæc illi in vinculis ad manũ erant. Quid? quòd ne nobilis quidem fuit? Dionyſius militatem illi tantùm gloriam tribuit: Liuius ne nomen quidem ponit, non omiſſurus ſi nobilis fuiſſet. Vide autem. litteræ mutatione omnis illa nobilitas corruit. nam leg. *malorum ſuorum.* Quæ inſignia malorum fuerint, ſtatim addit.

Obſita erat ſqualore veſtis, fœdior corporis habitus pallore ac macie perempti. VI.

vbi meus liber, *pallore ac [veſte] macie perẽpti.* voce alieno loco inſertâ. quam ſuprà ſic reſtituo, *fœdiorq́ue veſte corporis habitus.* nam &, *Fœdiorq́ue* habet, non *Fœdior.*

VII. Lib. III. de Quinctio.

Hoc duce ſæpè pulſi foro Tribuni, fuſa ac fugata plebs eſt: qui obuius fuerat multatus nudatuſque abibat.

Malim, *notatuſque abibat.*

Infrà:

VIII. *Igitur Tribuni vt impediendæ rei nulla ſpes erat, de proferendo exercitu agere, eò magis quòd & augures, &c.*

Suſpicor deletâ voce leg. *de proferenda agere.* ex ipsâ ſententiâ. cùm, inquit, Tribuni impedire rem non poſſent, differre tamen tentabant. Proferre exercitum, Romanum non eſt.

EPIST. XVII.

I. Lipsivs Cornelio Valerio.

Turnebus libens merito defenſus.

Postremvm Ciceronem Lambini vidi, & in eo multa mutata; quædam, quod nollem, addita. Libertas fortaſſe hæc viſa eſt illi; mihi acerbitas. Nam quale eſt quod de optimo vno omnium quos Sol vidit Turnebo ſcribit, & quidem varijs locis? quem diſertè plagij accuſat. Momordit hominem, quòd Turnebus aliquammultis locis incurreret in eaſdem coniecturas. vide quid commentus ſit. *Paginæ,* inquit, *Ciceronis mei madidæ & recentes à prælo deferebantur ad Turnebum. hinc illæ lacrimæ.* O Iupiter, audis hæc? vt plagiarius ſit Turnebus? non credam hoc ſexcentis Lambinis. Et eamus, ſi vis, Lambine, ad iudices, pagina vna Turnebi lecta hominem abſoluit: tibi periculum eſt à litterâ illâ quam lex Memmia ſiue Remmia minatur. Sanè mi Valeri vellem abſtinuiſſe eum ab iſtis: vellem & alibi in adfirmando paullò timidiorem. Poſt eum in Cicerone non pauca notaui. videbis nunc iſta.

Ciceronis correctio in Academ.

Academicorum lib. IV.

I. *Vt enim re verá videamus, quàm longè videbimus? Ego Catuli Cumanam ex hoc loco regionem video, Pompeianum non cerno.*

Emendo, *Catuli Cumanum ex hoc loco è regione video.* & ſanè placet. Diſſertatio iſta habita fuit Baulis, & è regione oppoſitum erat Catuli Cumanum.

Et tres alia in libris de Oratore.

Lib. I. de Oratore.

II. *Sanè inquit. vellem non conſtituiſſem in Tuſculanum me hodie venturum eſſe Lælio.*

Videor adgnoſcere hîc malam manum, & adhibuerim libens ſcalpellum, *vellem non conſtituiſſem in Tuſculanum hodie Lælio,* cetera inſerta à ſcholiaſte ſunt, cui ignotus elegans verbi Conſtituere vſus. Iuuenal.

Aut ſi conſtituit, ſolitóque decentius exit.

& alibi:

Huc vbi nocturnæ Numa conſtituebat amicæ.

Lib. II. de Oratore in Iocis.

Cùm Q. Opimius Conſularis qui adoleſcentulus malè audiſſet, feſtiuo homini Egilio, qui videretur eſſe mollior nec eſſet, dixiſſet: —— Quid tu Ægilia mea? Quando ad me cum tuá colu & laná venis? III.

Nonius hunc locum laudās in voce Colus, legit, *Quid tu Decilla mea:* ita enim omnes eius libri. Vt dubium non ſit quemcumque illum poëtam veterem, cuius is verſus, ſcripſiſſe, *Quid tud Egilia,* more antiquo, d. additâ. Sic igitur & Cicero emendandus.

Ibidem:

Cùm ille ſe cuſtodia cauſſá diceret in caſtris remanſiſſe: non amo, inquit, nimiùm diligentes. IV.

Reponenda elegātior dictio, *ſe cuſtodiæ diceret,* erasâ voce, *cauſſa,* quæ merum gloſſema. Scriptū ita repperi in cod. Vaticano: Lambini etiam libro vni eadem ſcriptura infuit. miror ſequi eum non potuiſſe. Similis illa corruptio Liuiana eſt, libro XXXV.

Et in Euripo Romani milites pauci caſtellum cuſtodiæ cauſſá loci communiebant. At tu lege, *cuſtodiæ loci,* gloſſâ reiectâ. *Liuius item correctus.*

EPIST. XVIII.

I. Lipsivs Ioanni Ramo, I.C.

In Edicto Prætoris apud Vlpianum, L. III. De ſepulc. violato, mendum hærere puro.

Siqvis in sepvlcro dolo malo habitaverit, aedificivmve alivd, qvamqve sepvlcri cavssa factvm sit, habverit, in evm ivdicivm dabo. *In Pādectis loci duo.*

Ita enim Florentina lectio concipitur, ex quâ reſtituo. qvamde sepvlcri cavssa. Quamde antiqui, pro Quàm. nec eſt abſurdum. Prætorem eâ voce vſum, quam, non dicam Ennius — *muro fretus magis quamde manus vi,* ſed etiam Lucretius vſurpare ſuſtinuit: *Antiqua vox Quāde.*

Clarus ob obſcuram linguā magis inter inanes
Quamde grauis Graios.

Eadem lege §. Aduerſus.

Aduerſus eos qui cadauera ſpoliant præſides ſeueriùs interuenire; maximè ſi manu armatâ aggrediantur.

A ve-

A veteri ratione ſcribendi facilis reſtitutio, *Præſid' eſt*, ſiue *Præſidis eſt*: ne alij ſe vltrà torqueant vocibus contra libros inculcandis. Tu vir clariſſime iudicabis.

EPIST. XIX.

I. LIPSIVS PETRO PYTHOEO, V.C.

In Petronio Arbitro duæ maculæ.

IMMENSVM tibi, Pythœe, Petronius debet: liceat & mihi, ſi fas eſt, venire in partem nominis tui. Binas in eo maculas videbar poſſe eluere: primam in Querelâ Encolpij:

I. *Ergo me non ruinâ terra potuit haurire? non iratum etiam innocentibus mare aufugi? Iudicium harenæ impoſui, hoſpitem occidi, vt inter audaciæ nomina mendicus exſul in diuerſorio Græcæ vrbi iacerem.*

Lego enim, *non iratum etiam innocentibus mare? Aufugi iudicium, harenæ impoſui.* Tangit præteritas ſuas hiſtorias. iudicium intellegit de adulterio, quia vxorem Lychæ corruperat: arenæ impoſuit, quia damnatus ad ferrum neſcio quâ fortuitâ ruinâ terræ euaſit. de quâ anteà, *Non taces gladiator obſcæne, quem de* ° *ruinâ harena dimiſit?* & fortaſſe locus iſte integer eſt, & tolli poteſt defectus nota. certè ad hanc terræ ruinam etiam illa pertinent, *Ergo me non ruinâ terra potuit haurire?* Sed nos diuinamus: exſtaret illa pars Petronij, rem ſciremus.

Ibidem:

II. *Et quis hanc mihi ſolitudinem impoſuit? adoleſcens omni libidine impurus, & ſuâ quoque confeſſione dignus exſilio: ſtupro liber, ſtupro ingenuus, cuius anni ad teſſeram venierunt, quem tamquam puellam conduxit, etiam qui virum putauit. Quid? ille altero die qui tamquam togæ virilis ſtolam ſumpſit, qui ne vir eſſet à matre perſuaſus eſt.*

Non negabis verum eſſe, *Quid ille alter ô dij? qui tamquam.* de duobus querela eſt, Aſcylto & Gytone.

EPIST. XX.

I. LIPSIVS ÆGIDIO VLIEGERIO.

AMO curam & induſtriâ tuam in diſcipulis informandis. Mihi crede, qui tales iſtos è primariâ nobilitate adoleſcentes ad rectam doctrinę viâ ducit, non ſolùm de ipſis benè meretur, ſed de vniuerſo genere humano. Nam ex hoc quaſi ſeminario deliguntur, qui olim vrbes, prouincias, regna adminiſtrent. Atqui adminiſtratio ſine prudentiâ eſſe non poteſt, nec prudentia ſine doctrinâ. Sed in primis velim eos frequentes eſſe in hiſtoriâ, nunc quidem in Liuio, poſteriùs in Salluſtio, Tacito. quos à prudentiâ ciuili & præceptis fateri debemus Liuio eſſe inſtructiores: ſed huic ætati minimè aptos, propter adſtrictam breuitatem. Subnotabam nuper hæc è Liuij libro XXXIX. de M. Catone.

Liuij quatuor loci auxilio libri emendati.

I. *Hunc ſicut omni vitâ, ita tum petentem premebat nobilitas, cōſenſerantq; præter L. Flaccum, qui collega in conſulatu fuerat, candidati omnes ad deiiciendum honore eum.*

Lectio ſcripta præfert, *ita tum præſentem premebat nobilitas cogerant à populo præter L. Flaccum*, longè ſanè diuerſa à vulgo. Emendo, *ita tum prenſantem premebat nobilitas: coierant propalàm præter.* Nam Prenſare & Coire propria huius rei verba. At illud, *à populo.*

Infrà:

II. *Eum puerum per laſciuiam cùm cauillaretur, exprobraret Conſuli perſæpè ſolitum, quod ſub ipſum ſpectaculum gladiatorum abductus ab Româ eſſet vt obſequium amatori iactaret.*

Ex meo cod. ſcribo, *amatori venditaret.*

Poſteriùs:

III. *Extremo prioris anni comitia auguris creandi habita erant. in demortui Cn. Cornelij Lentuli locum creatus erat Sp. Poſthumius Albinus.*

Vetus alio ordine, alijs verbis, *comitia habita erant in mortui Cn. Corneli in loco auguris ſufficienter creatus Sp. Poſthumius.* vnde eruo hâc lectionem, *Comitia habita erant in mortui Cn. Cornelij Lentuli locum auguris ſufficiendi. creatus Sp. Poſth.* reliqua in Liuio gloſſæ.

Infrà, de morte Annibalis.

IV. *Nec magnam nec memorabilem ex inermi proditoque Flamininus victoriam feret. mores quidem populi Rom. quantum mutauerit, vel hic dies argumento erit.*

Rectè vetus, *quantum mutauerint.* dixit enim παθητικῶς. vt Varro. *Proſodiæ reliquæ non mutāt.*

EPIST. XXI.

I. LIPSIVS STEPHANO PIGHIO.

ALIVS ſcriptor in aliâ rem vtilis. E Spartiano, Lampridio, Capitolino, Vulcatio, & illis quaſi partium ſecundarum hiſtoricis, eloquentiæ non multum; rerum & morum veterum immenſam copiam eſt haurire. Quâ fini dum lego, & in moribus & in verbis quædam notaui, quæ facio, doctiſſime Pighi, iudicij tui.

In Spartiano mendum apertum. Spartianus in Antonino Caracallâ.

Et cùm Germanos ſubegiſſet, Germanicum ſe appellauit vel ioco vel ſeriò, vt erat ſtultus & demens. aſſerens ſi Lucanos viciſſet, Lucanicum ſe appellandum.

Facilè video Germanici nomen hîc non eſſe germanum. Nam ex totâ narratione apparet Spartianum de ridiculo aliquo & inuſitato cognomine ſenſiſſe. atqui Germanicum nomen nec leue illis temporibus nec ridiculum. Quid? quòd ipſe Spartianus eam ſcripturam refellit poſt aliquot lineas, *Datis ad Senatum poſt victoriam litteris, Parthicus eſt appellatus. nam Germanici nomen patre viuo fuerat conſecutus.* vides? ſi patre viuo appellatus Germanicus, quomodo côſtat illa prior narratio, vt tunc demum? Vitium ergo aperui, medicinam nullus video: & à te eam Spartianus exſpectat. Niſi fortè, *Carmanos*, & *Carmanicum*. Quod in Lucanici nomine ridet, non eſt mirum: propter nomen vulgatum Lucanicæ. Martialis:

Filia Picenæ venio Lucanica porcæ,
Pultibus hinc niueis grata corona datur.

Idem ſcriptor correctus. Idem in Seuero.

Huius dictum eſt, cùm ex humili per litterarum & militiæ officia ad imperium pluribus gradibus fortuna dixiſſet, Omnia, inquit, fui, & nihil expedit: Periÿt Eboraci in Britanniâ.

Mihi videtur dictum ſic concipiendum, *Omnia fui, & nihil. Expeditione periÿt.* ita emendo, vel *Ex pedibûs.* Vtraque lectio apta hiſtoriæ.

Et Lampridius. Lampridius in Alagabalo.

Ad præfecturam Prætorÿ ſaltatorem qui hiſtrioniam Romæ fecerat, adſciuit: Præfectum vigilum, Gordium aurigam fecit. Præfectum anunoæ, Claudium Cenſorem.

Lego, *Claudium menſorem.* vet, vt in Cuiacij libro ſcripto eſſe admoneor, *tonſorem.*

Et Iulius Capitolinus. Iulius Capitolinus in Pertinace.

Ipſe præterea Cornificiam infamiſsimè dicitur dilexiſſe: libertos aulicos vehementiſsimè compreßit. vnde grande quoque odium contraxit.

Puto ſcrib. *inſaniſsimè dilexit.* id valet, vſque ad inſaniam; & quod ſequitur, *vehementiſsimè.* gloſſa eſt iſtius. ergo deleatur.

Idem in Galienis duobus.

Carpenta eum mimis & omni genere hiſtrionum: pugiles ſacculis, non veritate pugilantes.

Aldina editio, *pugiles ſaculis.* ſcribo, *baculis*, & intellegit Rudes gladiatorum.

Vulcatius Gallicanus in Auidio Caſſio.

Enumerauit deinde omnes Principes qui occiſi eſſent, habuiſſe cauſſas quibus mererentur occidi: nec quemquam facilè bonum vel victum à Tyranno, vel occiſum. dicens meruiſſe Neronem, debuiſſe Caligulam, Othonem & Vitellium, nec imperare voluiſſe. Nam de Pertinace & Galbâ paria ſentiebat, cùm diceret in Imperatore auaritiam eſſe acerbiſsimum malum.

Quàm ridiculum quod hîc legimus de Pertinace? Nam dicuntur iſta ab Antonino cui Cômodus filius fuit. Atqui Pertinax Commodo ſucceſſit. Quî fieri igitur poteſt, vt de eo tamquam interfecto Antoninus loquatur, qui nondum per ſomnium Imperator erat: quique multis annis Antonino ſuperuixerit? An memoriæ error Vulcatij eſt? an gloſſa nebulonis? Si Vulcatij, culpa ſanè lata, vt Ic^ti^ loquuntur: ſi gloſſographi, non noua. Hæc de re Petrum Diuæum monuiſſe me, fateri debeo. *In Vulcatio turpis error temporum.*

EPIST. XXII.

I. LIPSIVS FRANCISCO RAPHELENGIO.

De Cæleſti, quod proprium Africæ numen fuit, multa ſtudioſè & eruditè Petrus Pythœus monuit. quis deus, quæ dea fuerit, non addit. Et ſcio ſanè Venerem eam interpretari vulgò, idque pluribus ſcriptorum locis doceri poſſe: tamen Appuleius obniti videtur, & Iunonem eam facere l. vi. de Aſino: *Magni Iouis germana & coniuga, ſiue tu Sami, quæ querulo partu tuo vagituque gloriatur, tenes vetuſta delubra: ſiue celſæ Carthaginis, quæ te virginem vectura leonis cælo commeantem percolit, beatas ſedes frequentas.* Hæc virgo cælo commeans hauddubiè Cæleſtis eſt, & illa nominis cauſſa. Statius de hac ipſâ Iunone virgine lib. x. *Cæleſtis quæ dea?* *Appuleius explicatus.*

Ipſa illic magni thalamo deſponſa Tonantis
Expers conuuÿ, & timidè poſitura pudorem,
Lumine demiſſo pueri Iouis oſcula libat.

Pingebatur leoni inſidens. & hæc fortaſſe cauſſa cur D. Ambroſius aduerſus Symmachum eam Cybelen eſſe crediderit in his verbis: *Vnde igitur exemplum, quòd currus ſuos ſimulato Almonis in flumine lauat Cybele? vnde Phrygÿ vates, & ſemper inuiſa Romanis non æque Carthaginis numina? quam Cæleſtem Afri, Mythram Perſæ, plerique Venerem colunt pro diuerſitate nominis, non pro numinis varietate.* quamquam & ad Iunonem referri poſſint. Hæc eſt illa Cæleſtis, quam Antoninus deo ſuo Alagabalo nuptû dedit, diligenterque

id

Et Dionis abstruſa-tur. id notandum in Xiphilino: Καὶ γυναῖκα, τὸ γελοιότατον, Ἐλεγαβάλῳ ἐμνήστευσε, καθάπερ καὶ γάμου παίδων τε δεομένῳ. καὶ ἐζήτει μήτε πενιχρὰν μήτε δυσγενῆ τινα εἶναι αὐτήν, τὴν Οὐρανίαν τὴν Καρχηδονίαν ἐπελέξατο, καὶ ἐκεῖθέν τε αὐτὴν μετεπέμψατο καὶ ἐς τὸ παλάτιον καθίδρυσεν. Vbi Vraniam Dio vertit, quam Latini Cæleſtem.

EPIST. XXIII.

I. LIPSIVS NICOLAO STVRIONI.

FREQVENS antiquis fuit genus illud loquendi, *Claris maioribus, quàm vetuſtis:* Tacit. *Tacita mulier eſt bona, quàm loquens:* Plautus.& ſimilia, in quibus Potiùs aut tale aliud intelligimus. Reſtituo idem in duobus Liuij locis. *In Liuio bonum genus dicendi repoſitum.*

Libro XXII.

Quia ea regio præſentis erat copiæ, non perpetuæ, arbuſta vineæque & conſita omnia magis amœnis quàm neceſſarijs fructibus.

Abeſt à veteri *magis.* optimè.

Lib. XXIX. in oratione Scipionis.

Sed illum potiùs ego traham, quàm ille me retineat: in ſuâ terrâ cogam pugnare, & Carthago potiùs præmium victoriæ erit, quàm ſemiruta Brutiorum caſtella.

Idem, & *Carthago præmium*, alterâ voce omiſſâ.

Lib. XXIV. de occiſo Hieronymo.

Et omiſſa dura quædam. *Ex Principibus vnus, nomine Polyneus, concionem & liberam & moderatam habuit. Seruitudinis indignitatiſque expertos homines, aduerſus notum malum irritatos eſſe.*

Suſpecta in Liuio vox *Seruitudinis.* quamquam Feſtus notet, *Eritudo, vt ſeruitudo*, ſic enim legendum. Vetus lectio *Seruitutidus*, diuinabam, *Seruitij tidium indignitateſque*, ſiue *tædium.*

EPIST. XXIV.

I. LIPSIVS IANO LERNVTIO.

PENDEO animi in euentu iſtarum rerum. quæ turbæ, quàm ſubitò natæ ſint, vides. Non paruis de rebus, ſed vtrùm Belgica ſit Belgica, *Iam ſpecimen ſpecitur, iam certamen cernitur.* Sed hæc fortaſſe deus aliquis à machinâ componet, vt loquuntur Græci: nos, ſi fieri poteſt, maneamus in litteris. Taciti locum lib. III. Annalium. *Populi nomen Tacito redditum.*

Cælaletæ, Odruſæque, & alij, validæ nationes arma cepere, ducibus diuerſis & paribus inter ſe per ignobilitatem.

corruptū iam olim monui. nunc repperiſſe etiam videor emendationem. Nam lego, *Odruſæque & Aſtij.* Aſtios inter Thracum populos Liuius recenſet & coniungit cum Cæletis. (ſic enim & in Tacito ſcribendum, non Cælaletis, docui) lib. XXXVIII. *Itaque cùm per ſaltum iret, Thracum decem haud ampliùs millia ex quattuor populis, Aſtij & Cæni & Maduatem, & Caletæ ad ipſas anguſtias viam circumſederunt.* Quos Liuius Cænos appellat, in Plinio Cænici leguntur.

EPIST. XXV.

I. LIPSIVS VICTORI GISELINO.

QVAE in Aſtanio comico notaui, mitto. Apud Nonium, in Superbiter. *Afranius carptim emendatus.*

I. *Afran. Purgamento. Illa ſuperbiter imperat.*

Non aliàs mentio fabulæ Purgamenti, nec arbitror ſcripſiſſe Afranium. Legerim potiùs, *Afran. Priuig. Amanti illa.* I. Priuignus Aſtanij ſæpè laudatur.

In Derepente.

II. *Afran. Vbi derepente cum velis, facias lutum. Idem Homine. Atq; ille derepente in iumentum exſilit, Contendit oculos derepente abit cælo.*

Primo verſu ſcribo *facias lucrum.* in ſequēribus malè coolucrūt bina Afranij exempla. Tu diuide ſic, —— *in iumentum exſilit. Idem. Contendit. o.d. abit celox.* Celox enim leg. de naui, non cælo, ſuadente ſententiâ & verſu.

In Inaudire.

III. *Afran. Diuortio. Nouis dictis quæſo ne ille inaudiat.*

Lego, *Nobis dictes quæſo.* perſpicuè verum.

In Dicere.

IV. *Afran. Vopiſco. Igitur quieſcet, quoniam inter nos nuptiæ ſunt dictæ, parcas iſtis verbis ſi placet. Idem. De ruſtico neſcio cui vicino ſuo perpauperi cui dicat dotis paullulùm.*

Diuiſim ſcribo, *quieſce, & quoniam:* item, *parcas*, non Pareas: &, *Det ruſtico.*

In Speratum.

V. *Afran. Fratriis. Curre & nuncia venire & mecum ſperatum adduce. Videat puellam, curent, conforment iube.*

Numeros & lectionem repono, —— *curre, & nuncia*

Venire me, & mecum ſperatum adducere. Vide vt puellam curent.

In Implicare.

VI. *Afran. Brundiſ. In parte inferiore hic implicabatur caput fateor.*

Corrige, *huic implicabatur caput faſceo.* Vale vale ſuauiſſime Victor.

EPIST. XXVI.

I. Lipsivs Lectori.

Concluſio operis.

HAVE mi Lector, quiſquis es. Finem facio ſcribendi, priuſquam peruenerim ad deſtinatam metam: nec miraberis, ſi diſpicies hunc motum patriæ noſtræ. qui ſanè motus, neſcio quo fato, incurrere amant extremis laboribus meis. Sed ſiue placui, ſatis ſunt iſta: ſiue diſplicui, nimia. Non excuſabo in ſcribendo breuitatem. nam ea, me iudice, propria eſt materiæ huius. An in ſyllabis corrigendis, aut litteris commutandis, periodos adhibeam, & illum ambitum Ciceronianæ orationis? verba verbis paria, & quaſi dimenſa coner reddere? Hoc quidem, vt Lucretius ſolet concludere, Deſipere eſt. Qui aberrauit ab itinere, quærit compendio ad viam duci, non per amæna loca circumagi. idem in hoc ſcribendi genere eſt, neceſſario potiùs, quàm pulcro. At in verbis fui, quàm debui, antiquior. iam enim is ſermo aures meas tetigit. & Plautum, inquiunt, potiùs ſapit quàm Ciceronem. Vtinam verum dicerent! nam hoc volui. Epiſtolas ſcio me ſcribere, non Orationes: quas cùm vſus feret, inueniam fortaſſe qui non minùs commodè ſcribat quàm ipſi. At Epiſtolæ familiares, ſiue verba, ſiue iocos ſpectes, quid aliud ſunt quàm exemplar Comici ſermonis? Inter Comicos autem quis melior Plauto? Itaque

Quod illi maledictum eſſe exiſtumant,
Eam laudem duco maximam, cùm illum exprimo
Quis vobis vniuerſis & doctis placet.

Ille enim ſcriptor eſt qui puritatem, qui proprietatem ſermonis ſuppeditet: ille qui vrbanitatem, iocos, ſales, & eam Atticorum Venerem ſufficiat, quam fruſtrà in reliquo Latio quæras. an vocant me ad illorum exemplum, qui omnes Epiſtolas ſuas vno modo ſcribunt? Rideant, doleant; ioca, ſeria tractent; doctos, indoctos compellent: idem vbique tenor eſt, eadem lentitudo? Non ſequor. Meæ verò Epiſtolæ & facetum aliquid habeant, & eruditum, & remotum à captu vulgi, & quod ſæpiùs repetitum placeat. In quo omine, mi Lector, deſino.

INDEX

INDEX NOTARVM

QVÆ

LIBRO PRIMO.

EPIST. I. *Quid iuuenes in Pandectis? Cur ita dicti? Opera à Scanâ. Tacitus explicatus.*

II. *Auſonius emendatus. Plauti Cicum. Gloſſa veteres correcta.*

III. *In Liuio loci quattuor reſtituti.*

IV. *Plauti Rudente locus correctus. Felles virginalis. Felles pullaria. De Varronis verſu coniectura Camerarij.*

V. *Martialis complures loci emendati. Factiones aurigarum. Thalamus nomen viri. quid Sagari? quid quies tunicata? Clinici medici. Excidit, verbum ambiguum. Thallus & Flauius Scorpius aurigatores. Hermes ſuppoſiticius. quis Caſonius Maximus, & quando damnatus.*

VI. *Liuius emendatus duobus locis. Supplicia.*

VII. *Cicero De legibus correctus. quæſitum de ſententiâ legis è xij. Feſtus emendatus. Plinij gloſſema.*

VIII. *Varro emẽdatus & Liuius. Culigna in ſacris.*

IX. *Tres Liuij loci emendati, & Quadrigarij vnus.*

X. *In Plinio coniectura.*

XI. *Lex Numæ reſtituitur.*

XII. *Notæ quaterna ad Liuium.*

XIII. *Seneca quattuor locis emendatus. Plautus explicatus. Cato emendatus.*

XIV. *Plauti verſus emendatur Bitere.*

XV. *Conatus corrigendi Spartiani.*

XVI. *Cur Luna in Labaris Turcarum? Liuius corrigitur. In eodem coniectura.*

XVII. *Mors Becani.*

XVIII. *Nonius Marcellus varijs locis correctus. Plautus. Caecilius. Pomponius. Plautina comœdia falſus titulus. Nonius correctus. Turpilius. Ipſe Nonius. Pomponius.*

XIX. *In Liuio Medixtutichus. Ennij mos in truncandis verbis. Idem emendatus apud Nonium. Iterùm Liuius. in eodem gloſſema indicatum.*

XX. *Emendatur Arnobius.*

XXI. *Inſigne è Liuio gloſſema ſublatũ, indicio libri.*

XXII. *E Panegyricis menda ſublata complures.*

LIBRO SECVNDO.

I. *Liuij locus de pugnâ Cannenſi emendatur & illuſtratur.*

II. *An Commentarij belli Gallici reipsâ Cæſaris?*

III. *Plinius tribus locis emendatus.*

IV. *Plauti à Bryardo correctio, & Nonij.*

V. *Auxilio libri aliquot locis Liuius reſtitutus.*

VI. *Varronis bina gloſſemata.*

VII. *In Pandectis coniectura. Prothyra.*

VIII. *Liuius emendatus.*

IX. *Iuuenalis laus. eiuſdem locus ab Ariſtophane. & alter. Varia lectio in duobus verſibus.*

X. *Seneca emendationes quattuor.*

XI. *Dubitatum in Liuij loco. Viceposa dea. Et alter, ſi fortè correctus.*

XII. *Reſtituta vox in Plauti Perſâ. & diſtinctio verſus.*

XIII. *De Plinij loco quæſitum.*

XIV. *Liuius reſtitutus.*

XV. *Conatus duûm locorum Capitolini emend. Decennia publica.*

XVI. *Agellius aliquammultis locis fide libri correctus.*

XVII. *Notarum interpretatio vitiando Liuio.*

XVIII. *Plauti cum Terentio comparatio. de iocis Plautinis.*

XIX. *Seneca bis corrigitur.*

XX. *Exſcenſionis vox tribus Liuij locis reponenda.*

XXI. *De inſcripsione nummorum Antonij quæſitum. quot populi Galliæ? Tacitus explicatus. & Iuuenalis.*

XXII. *De Appuleio iudicium. Loci eius aliquot correcti, & oſtenſi à Plauto eſſe. Afranius emendatus. Pax, interiectio. Eccillũ. Politia, pro elegantiâ. Salutigeri, interuuncij. Concipilare. Arciere. Folia farferi.*

XXIII. *Auxilio libri Liuius corrigitur.*

XXIV. *Seneca in Ἀποκολοκυνθώσει emendatur pluries. Dictum vetus explicatum.*

XXV. *Ex epithalamio verſu fragmenta.*

XXVI. *Ad Liuium Notæ.*

LIBRO TERTIO.

I. *Tres ad Liuium Notæ. Nonius Marcellus corrigitur.*

II. *Petronij Arbitri laus. idem corrigitur ſapiculè. Notatum prouerbium, Omnia alicui eſſe.*

III. *Carmen Albinouani percurſum.*

IV. *Addubitatum in Liuij loco. idem voce auctus. Manutij coniectura firmata libro.*

V. *Confirmata correctio Salluſtiana.*

VI. *Complures in Agellio emendationes.*

VII. *In oratione Martij apud Liuium quædam emendata.*

VIII. *Rhenani iudicium exploſum. Velleius Paterculus corrigitur. Leuis coniectura.*

IX. *Seneca emendatus in Epiſtolis.*

X. *Propoſita Liuiani loci correctio de induſtriâ.*

XI. *Dio Caſſius emendatus. Lernusij Oda.*

XII. *Paniſſimè Plauti vox. Chariſius corrigitur. Appuleius pariter. & Plautus Milite.*

XIII. *Aliquanti Liuij loci reſtituti.*

XIV. *Lucilij complures verſus corriguntur apud Nonium.*

XV. *Arnobius emendatur. item Titinnius apud Nonium.*

XVI. *Genus dicendi perelegans redditum Liuio.*

XVII. *Plautina quædam imitata è Græcis.*

XVIII. *Vlpianus in Pandectis explicatus. Statio militum ad ludos. Popularia.*

XIX. *Liuius variè emendatus.*

XX. *In Feſto ſpicilegium poſt Scaligerum. Plautus correctus & Nonius.*

XXI. *Pauca emendata in Solino. item Pacuuij verſus.*

ſtillicidio. Liuius lib.xxxiv. *Iam nimis multos audio Corinthi & Athenarum ornamenta laudantes,& antefixa fictilia Deorum Romanorum ridentes.* Ibidem:

III. *Sacerdotes publici aliquot eo anno mortui ſunt, & noui ſuffecti.*

In manſſ. *aliquanti eo anno mortui.* & ſic Plautus, Salluſtius, alijque loquuntur. Canem & furcam ijs qui immutarunt.

In Siculorum oratione contra Marcellum.

IV. *Certè præter mœnia & tecta exhauſta vrbis & refracta deûm delubra, dis ipſis ornamentiſque eorum ablatis,* &c.

Addenda vox ex vet. libro, *refracta ac ſpoliata deûm del.*

De rogatione L. Attilij Tribuni pl.

V. *De iis rebus quid fieri velitis vos rogo Quirites. Plebs ſic iuſſit: quod Senatus maxima pars ſentiat, qui aſſidetis, id volumus, iubemuſque.*

Iterùm vocem addit vetus, *Senatus iuratus maxima.* Lego, *Senatus iurati.* & valdè ea additio ad ſententiam facit. Notum eſt, grauioribus in rebus Senatum iuratum ſententiam dixiſſe. exempla apud Ciceronem. Illud, *qui aſſidetis*, quid in hac ſolemni formulâ valeat, qui explicauerit, vir eſto. Liber meus, & ante Sigonium alij, *qui adſidens.* Ego taceo.

EPIST. VIII.

I. LIPSIVS ANDREAE SCHOTTO.

De Agellij nomine. GELLIVM an Agellium dicemus, qui Noctes Atticas ſcripſit? Agellium conſtanter libri ſcripti, etiam illud optimæ notæ fragmentum Giſelini appellant:

Agellij Noctium Atticarum lib. x. explicit.
Incipit xii. *Feliciter. C. Aurelij Romuli,*
Cecropias noctes doctorum exempla virorum
Donat habere mihi nobilis Euſtochius.
Viuat, & æternùm lætus bona tēpora ducat,
Qui ſic dilecto tanta docenda dedit.

Hęc in fine libri Noni, vt vulgata diſtinctio eſt, in membranis illis leguntur. Priſcian. etiam nomina propria deducit à Seruo Seruilius, ab Agello Agellius. Dignum notâ de numero libri. Ita & xi. eædem appellāt, qui nobis Decimus. vt ſuſpicio ſit librum è prioribus vulgò periſſe. Vide iſta lib. ix. cap. i. *Idem ſcriptor variè correctus.*

I. *Quid de ſagittâ & lapide dixit, hoc de omni ferè miſſili telo dici poteſt.*

Abeſt ab illis, *telo.*

II. *At ſi editiora mittas, & ad percutiendum ſupernè aliquid manum & oculos collimes: quò modus à te datus fuerit, eò telum ibit quod ieceris.*

Ibi eſt, *ſi in editiora,* &c, *conlinies,* &c, *quò modus à te datus tulerit.*

Nam defendere & offendere inter ſeſe aduerſa ſunt, quorum alterum ſignificat ἐμποδὼν ἔχειν, alterum ἐκποδὼν ποιεῖν, quod hoc in loco à Q. Claudio dicitur. III.

Auctior aliquantis verbis ſcripta lectio; *ἐμποδὼν ἔχειν, id eſt, incurrere in aliquid & incidere: alterum ἐκποδὼν ποιεῖν, id eſt, auertere atque depellere.* nec hærebis, quin hæc interpretatio ab ipſo Agellio ſit. Cap. iv.

Qui ſi impenſiùs fortè laudauerint pulchras arbores, ſegetes lætiores, infantes amœniores, egregios equos, pecudes paſtu atq; cultu opimas. IV.

Membranæ, *partu atque cultu opimas.* rectè.

Cap. vi.

Vngo, vnctus, vnctito: Scribo, ſcriptus, ſcriptito: Moneo, monitus, monito. V.

Quis legit monitare? Benè in ſchidis, *Moneo, motus, motito.*

Cap. vii. De folijs olearum.

Et quæ pars eorū fuerat inferior atque occultior, eam ſuprà fieri atq; exponi ad oculos & ſolem. VI.

Alij volunt, *ſuprà ferri.* In illis, *ſuperfieri.* optimè, vt Lucret. Confieri. à Superfio & Confio. Cap. ix.

Quando ex poëmatis Græcis vertendæ mutandæque ſunt inſignes ſententiæ. VII.

Ibi eſt, *imitandæque inſign. ſentent.* paſſionis ſignificatione: & rectè.

Primum omniū diuerſum eſſe dicebat Probus, quod apud Homerū quidē virgo Nauſicaa, &c. VIII.

Scripta lectio, *Primum omnium id viſum eſſe dicebant Probo, quod apud,* &c. germana & cana veritas. Refert enim hæc Agellius audita à Probi diſcipulis: *Memini*, inquit, *me audiſſe ex Valerij Probi diſcipulis.*

Studia atque oblectamenta in venando Dianæ honeſtè apteque dicit. IX.

Ibidem, *aperteque dicit.* benè. & ſtatim, *pharetram tantùm,* non, *tamen.*

EPIST. IX.

I. LIPSIVS IACOBO PAMELIO, THEOLOGO.

AVDIO te, clariſſime Pameli, in emendando Tertulliano eſſe. Maior, an vtilior à te res ſuſcepta, neſcio. Scriptorem plenum antiquæ & reconditæ doctrinæ, corrigere arduum: eumdem correctum dari, non ſolùm veſtra Theologorum intereſt, ſed noſtra omnium qui litteras Græcas Romanaſque tractamus. Tanta in eo viro & tam varia eruditio fuit. Ita in efficiendo, labor: in effecto, laus ingens tibi pro-

De Tertulliani loco emendatura. proponitur. Notabam olim hunc locum in Apologiâ.

Religio Romanorum tota caſtrenſis ſigna veneratur, ſigna iurat, omnibus dis proponit. Omnes illi imaginum ſuggeſtus inſignes, monilia crucium ſunt: ſuppara illa vexillorum & candelabrorum ſtolæ crucium ſunt.

Lego, *imaginum ſuggeſtus inſignis*. correctio, de ſenſu, non leuis. Signa cohortium intellegit, in quîs imagines Cæſarum aureæ & argenteæ gradatim ad haſtã aliæ ſuper alias erant adfixæ. Imaginum rotunda forma, clypei dicti. Formam eiuſce rei ſæpiùs in marmoribus vidimus & nummis vetuſtis. Hanc congeriem imaginum doctiſſimus ſcriptor Suggeſtum vocat. quaſi dixerit, contextum. *Signa cohortium, & imagines ſignorum.* Statius lib. 1. Siluarum.

——— celſa procul aſpice frontis honores
Suggeſtumque comæ.

Gloſſę veteres, *Suggeſtũ*, ὄχος. Haſdem imagines intellexit Tacitus Hiſtor. lib. 1. *Viſo cominus armatorum agmine vexillarius comitantis Galbam cohortis, dereptam Galbæ imaginem ſolo adflixit.* & alibi: *Ipſo Kalend. Ianuar. die dirumpunt imagines Galbæ, quarta legio promptiùs, duodeuiceſima cunctanter.* Sed in Tertulliano illud, *candelabrorum*, ſanè quàm acutè Scaliger vertit, *candes labarorum*. In priſcis tamen editionibus, *Cantabrorum* legitur, & in Minutio qui hunc locum æmulatus: *Nam & ſigna ipſa & cantabra & vexilla caſtrorum, quid aliud quàm auratæ cruces ſunt & ornatæ?* Niſi & hîc placet *labara*. aut ſi fortè vtrobique, *Contabra*, à contis.

EPIST. X.

I. LIPSIVS IACOBO SVSIO, V.N.

Si vacas Vir nobiliſſime (etſi quando tu ſtudijs non vacas?) velim conſiderare te hos Liuij locos, quos meo animo, non peſſimè emendaui, lib. XXII. *Emendatur Liuius locis quattuor.*

Statim initio:

1. *Duos ſe Conſules creaſſe, vnum habere, quod enim illi iuſtum imperium, quod auſpicium eſſet magiſtratus: id à domo, publicis priuatiſq; Penatibus, Latinis ferijs actis, ſacrificio in monte perfecto, votis ritè in Capitolio nuncupatis, ſecũ ferre. nec priuatim auſpicia ſequi.*

Offendit in hoc loco Glareanus, nec tam immeritò quàm videri vult Sigonius. Nam vitiata & ſcriptura & diſtinctio tota eſt. Reſtituo, *Quod enim illi iuſtum imperium, quod auſpicium eſſet? Magiſtratus id à domo,* &c. clara lectio, confirmata etiam à codice meo.

Infrà:

His Senatusconſultis perfectis L. Cornelius Lentulus Pontifex Maximus conſulente collegio Pontificum, omnium primùm populum conſulendum de Vereſacro cenſet: iniuſſu populi voueri non poſſe. II.

Lectio vetus, *conſulente collegio Prætorum*. Dico verum eſſe, *conſulente collegium Prætore.* Perſuadet Romana cõſuetudo, quâ talibus in rebus receptum, vt in abſentiâ Conſulum Prætor ad collegium referret. at collegium ipſum numquã ſolet conſulere Pontificem, quod hæc lectio velle videtur. Neaqui vltrà dubitet, de Prætore hoc ipſum Liuius antè dixit, *Senatus quoniam Fabium belli cura occupatura eſſet, M. Æmilium Prætorem ex collegij Pontificum ſententiâ, omnia ea vt maturè fiant curare iubet.*

Infrà, de Fabij imperio æquato cũ Minutij.

Ipſe quâ grauitate animi criminantes ſe ad multitudinem inimicos tulerat, eadem & populi in ſe ſæuientis iniuriam tulit. acceptiſque in ipſo itinere litteris Senatuſconſulti de æquato imperio, ſatis fidens, &c. III.

Quomodo eſt vt Senatuſconſultum de æquato imperio Fabius acceperit, cùm nullũ fuerit? Nam planiſſimè hoc plebiſcitum fuit; non SC. nec quidquam magis inuito Senatu extortum. Audi Minutium ipſum: *Itaque plebiſcitum quo oneratus magis quàm honoratus ſum, primus antiquo abrogoque.* Ait, *Plebiſcitum.* Ergo emendo, *acceptis in ipſo itinere litteris Senatus de æquato i.* Nam Senatus hæc atque talia de rep. ſcribere ad prouinciales magiſtratus ſolet. Exempla infinita.

Poſteà:

Tum Fabius primò clamore pauentium audito, dein conſpectâ procul turbatâ acie: Ita eſt, inquit, non celeriùs quàm timui deprehendit fortuna temeritatem. Fabio æquatus imperio Annibalem & virtute & fortunâ ſuperiorem videt. ſed aliud iurgandi tempus. IV.

Plutarchus, qui multa à Liuio, hoc dictum Fabij effert, Ὡς τάχιον μὲν ἢ ἐγὼ προσεδόκων, βράδιον δὲ ἢ αὐτὸς ἐσπούδαζε Μινύκιος ἑαυτὸν ἀπολώλεκε. vt videatur hîc inductâ negatione leg. *Ita eſt, inquit, celeriùs quàm timui.* niſi placet interrogantem pronuntiaſſe. At ſequentibus verbis lectio vetus erat, *Fabio æquatum imperio.* primuſque Valla immutauit. Credo verius fore, *En Fabio æquatum imperio: Annibale & virtute & fortunâ ſuperiorem videte.* Illud, *En*, repetij ex ſyllabâ votis prioris. Eſt autem amara & viro graui apta irriſio, quam Sarcaſmon vocant.

EPIST.

EPIST. XI.

I. LIPSIVS PETRO DIVAEO.

NOS quidem, mi Diuæe, de hiſtoriâ ſcribendâ ſæpè agitauimus: cùm hæc tempora intueor, vereor vt fruſtrà. Quis enim ille tam confidens aut tantis ceruicibus, qui audeat hiſtoriam vſquequaque veram ſcribere? quis regum illa κρύφια, &, vt Tacitus noſter appellat, *arcana imperij* prodi vult? Denique vbi illa Iuuenalis!

Simplicitas, cuius non audeo dicere nomen?

Hæc ſi abſunt, & ſi per adulationes & vanitates explenda narratio eſt: audebo dicere, pereat potiùs hiſtoria. Scis fremuiſſe nos ſæpè in lectione ſcriptorum noſtri æui: & ex antiquis bilem mihi etiam mouet Velleius. Ælium Seianum omnibus virtutibus accumulat, & quaſi in theatro plenâ manu dilaudat. Os hiſtorici! at nos eum ſcimus natum & exſtinctum exitio generis humani. Liuiam Auguſtam, poſt multas laudes, dijs quàm hominibus ſimiliorem feminâ concludit. Iam de Tiberio, flagitium ſit ſi vſquàm aliter quàm vt de Ioue immortali loquatur. Hæc liber & ingenuus animus quî ferat? Contrà vt Germanici Cæſaris virtutes vbique callidè diſſimulat? vt Agrippinam, & quibus aliis infenſior Tiberius credebatur, obliquè premit? Quid multa? non aliquid quàm mancipium aulæ agit. Dices, intuta illis temporibus veritas fuit. Fateor. ſed vera ſcribere ſi non licuit, falſa non debuit. Nemo ſilentij cauſſam reddit. Hoc nobis, mi Diuæe, hactenus faciendum cenſeo. Ceterùm in illo ipſo Velleio, antiquitatis cauſſâ, vide has Notas.

Velleius Paterculus adulator in hiſtoriâ.

Libro II.

Eius bini loci [illegible]

Pietas ſua Cæſarem penè obſtructis hieme Alpibus in vrbem traxit ad tutelam imperij. eum veris initio reduxit in Germaniam, in cuius medijs finibus ad caput Iuliæ fluminis hiberna digrediens princeps locauerat.

De Iuliâ flumine Germaniæ dubito. & fortean leg. *Lupiæ fluminis.*

De clade Varianâ.

Mittitur ad Germaniam, Gallias confirmat, diſponit exercitus, præſidia munit, ſe magnitudine ſuâ, non fiduciâ hoſtium metiens: qui Cimbricam Theutonicamque militiam Italiæ minabantur. vltrà Rhenum cum exercitu tranſgreditur, Armenio territo, quem arguiſſe pater & patria contenti erant.

Spuria & inepta lectio eſt à patre Rhenano. Nam vetus editio, *cum exercitu tranſgreditur, arma interfecti, quæ arguiſſe.* Ad illa veſtigia veriſſimè emêdaui, *arma infert, quæ arcuiſſe.* Non ſolùm, inquit, Tiberius reppulit & arcuit arma Germanorum, quod vnum exſpectabatur, ſed vltrò etiam intulit.

EPIST. XII.

I. LIPSIVS VICTORI GISELINO SVO.

QVOD in hominibus ſingulis, mi Victor, idem in gentibus vſuuenit, vt aliæ iudicio plus valeant, aliæ ingenio. Germanis pleriſque ingenij celeritas, & facilitas quædam inſita, ad doctrinâ numquam deſuit: deſuit illud acre & politum iudicium. idem eſt in illo tractu omni Septemtrionis. At Italis peculiaris eſt laus iudicij, ſicut & populis ijs qui pertinent ad Meridiem aut Ortum. Noſtra Gallia interiecta media eſt, &, vt Nonius loqui Ciceronem voluit, amborum quaſi cinnus. Non omnia peccat igitur amicus ille noſter, qui multum defert Italis. peccat in eo, quòd nec laudari nec corrigi æquo animo fert niſi ab Æneadis. Quæſo, an quia Galli cor non habent? qui mihi quidem hodie ſic perpoliti videntur omni genere doctrinæ, vt nihil interſit præter cælum & ſolum. Exemplo ſint vel Brugæ veſtræ. Verſum illum Lucretij de quo ſcripſeram, lib. II. inuenies:

De Lucretij verſu coniectura.

Huc accedit vt ſumma res nulla ſit vna,
Vnica quæ gignatur, & vnica ſolaque creſcat:
Quin cuiuſque ſient ſecli, permultáque eodem
Sint genere: in primis animalibus indice mente.

Exemplo in ſuo quoque genere animalium docere vult non eſſe vnicum ſæclum. ſed aptè poſtremo verſu emendo, *in primis, animalibus inijce mentem.* Vide & has in Nonio obſeruationes.

Nonius in Genitiuus pro Ablatiuo.

Lucilius lib. xx. Si nihil ad faciem, & ſi olim lupa proſtibulumque Nummi opus atque abſit.

Lucilius emendatur.

Videtur Iunius legere voluiſſe, *Nummi opus ſit & obſit*: longè à Lucilij, & longiùs à Nonij mente. quomodo enim hîc Genitiuus pro Ablatiuo? Gloriari apud te liceat, benè correxi, *Si nihil ad faciem, & ſolùm lupa proſtibulumque: Nummi opus atque aſſis.* Si non quæritur, inquit Lucilius, eximiâ facie ſcortum, ſed tantùm vile aliquod & è numero togatarum: nummo vno & aſſe res conficit. Nonius autem ſic accepit quaſi Nummi opus dixiſſet, pro Nummo eſt opus: ſed

veriùs videtur opus nummi, vt rem eſſe dicimus vnius nummi. In Conrari.

Et Nonius. *Contari, curationem differre. Virg. vj. Qui nobis contando reſtituit rem.*

Mira interpretatio, & illa Iunij correctio, *curationem deferre*, vt Varro loquitur, etiam mirior. vnde enim hæc ſententia ex verſu Virgilij? Tu lege, *cum ratione differre*, & hoc elici Nonius voluit.

In Compos.

Attius. *Attius Clytæmneſtrâ: Cur me miſeram irridet magis compotem & multis malis?*

Scribo, *magnis compotem, &* Compos malis. pro malorum. vt Plautus, *Vino modò cupidæ eſtis*, pro vini: & Turpil. Expers malitijs: Item Turpilius verbus locu. *Educta vt par eſt, expers malitijs*. idem Plautus, *Eo more expertem te factam aduenienſ offendi domum.*

In Dominus.

Turpilius Philopatro: Fortè eo die meretricis ad me de leuitate Atticæ vt cùm venerat, quidam dixerat quæ cænam apud me Thais atque Erotium Antiphila Pythias: ego extrà cubui dominâ.

Sunt Trimetri verſus, vt ſolet in Narrationibus: ſic componendi & corrigendi:

—— fortè eo die
Meretrices ad me delenificæ Atticæ
Conuenerant, condixerantque cænam apud
Me, Thais atque Erotium, Antiphila, Pythias:
Ego dextrâ accubui dominâ.

Emendaui, *dextrâ accubui*, quia de conuiuio ſermo eſt, in quo ſe dominam dextro loco accubuiſſe ait.

In Inuitate.

Turpil. Thraſyleonte: Onera menſam, talos, vinum in hæc huiuſmodi, quibus rebus vita amat tam inuitari ſolem.

Sunt pariter Trimetri, corrigo,

Onguenta, menſam, talos, vinum, hæc huiuſmodi,
Quibus rebus vita amantum inuitari ſolet.

ex ſententiâ Nonij, qui Inuitari interpretatur Delectari. Quod ſcripſi pro *Onera Vnguenta*, ſiue antiquè, *Ongenta*: tamen ſcibis Iunium noſtrum maluiſſe *Coronam, menſam.*

In Inſolens.

Turpil. Demetrio. Timere occœpit interdum oſcitarier ineptus. Quid mihi vellem ex inſolentiâ neſciebam.

Numeros & lectionem reſtituo,

Timere occœpi & interdum oſcitarier:
Ineptus, quid mi vellem, ex inſolentiâ
Neſcibam.

eſt adoleſcentis cuiuſpiam ſermo, qui narrat initium ſui amoris. Ad eam rem malim etiam, *Et tremere occœpi*, Non enim timor tam occupat amantes quàm tremor.

EPIST. XIII.

I. LIPSIVS GERARDO FALCKENBVRGIO.

HVI! tam longum ſilentium tuum? cui tamé vt poſſim ignoſcere facit migratio tua. Nam ita mihi adoleſcens veſtras dixit, qui nuper prehendit me in foro, migraſſe te ad illuſtrem Comitem Benthemium. Gratulor fortunæ tuæ, ſed inuideo quieti. Nam nos hîc iterùm in medijs turbis. Belgica noſtra numquam ſic tumuit. qui motus quorſum euadant

—— θεῶν ἐν γούνασι κεῖται, ait ille. Conſidera ſodes hæc Liuiana.

Lib XLV. De Perſeo capto. De Liuij loco quæſitum.

Pullo amictus pallio Perſeus ingreſſus eſt caſtra, nullo ſuorum alio comite; qui ſocius calamitatis miſerabiliorem eum faceret.

Vetus lectio erat, *Pullo amictus illo Perſeus.* Turnebus lib. XVI. legit, *Pullo amictus villo.* Sigonius ſuſpicatur, *Pullo amictu ille ingreſſus.* vt *Perſeus* ſit gloſſema. Sed aliud mehercle ſubeſt. Mirum ni ab epitomâ ſcribendi diffuſus error, legendumque, *Pullo amictu ſimul filio Perſeus.* quaſi ſcriptum fuerit, *ſl filio.* nec nimiùm adfirmo de verbis, de ſententiâ ſcio Liuium hoc voluiſſe. Docent verba ſequentia, *nullo ſuorum alio comite.* non dixiſſet, *alio,* ſi Perſeus ingreſſus ſolus. Docet & hiſtoria. Simul filio Helleniſmus. nam Perſeus vnà cum maiore filio perductus ad Conſulem. & inde Romam fuit. Liuius pòſt: *& Perſea quidem cum maiore filio Philippo traditos A. Poſthumio, in cuſtodiam miſit, &c.* Præter oſcitantiam ſcribentium, corrumpendo etiam loco fuit ignarum genus dicendi, Simul filio: vt Græci vſurpât ſuum ἅμα. Tacitus, *Laodiceni, ſimul Magnetibus, tranſmiſſi.* & Annal. v. *Aceruatim ex eo Annius Pollio, Appius Silanus, Scauro Mamerco ſimul ac Calmiſio Sabino, maieſtatis poſtulantur.* Nemeſianus in Cynegetico: de catulis,

Hos igitur genetrice ſimul, iam vere ſereno
Molli paſce ſero.

Id eſt, Catulos ſimul & genetricem ſiue fœtam.

EPIST. XIV.

I. LIPSIVS FRANCISCO MODIO.

EGO verò libere te monui nuper, caueres eos qui cauendi. Nónne hoc ipſo amicus? Nam adſentari, ſubſeruire, ſecundas ferre,

Pag. 376.

v. *Quàm diſsimilis nuper alterius principis tranſitus ille, non populatio fuit, cùm abactus hoſpitum exerceret,* &c.

Lego, *tranſitus ille, imò populatio:* ſic enim quaſi corrigitur.

Pag. 379.

vi. *Ambulas inter nos non quaſi contingas, copiamque tui, non vt imputes, facit.*

Acumen apparebit ſi ſcribas, *inter nos, nos quaſi.*

Pag. 403.

vii. *Tu delubra non niſi adoraturus intras, tibi maximus honos excubare pro templis poſtibuſque prætexi. Sic fit vt ſummum dei inter homines faſtigium ſeruent, cùm deorum ipſe non adeptus.*

Interpolata iſta. repono, *faſtigium ſerues, cùm deorum ipſe non adoptes.* Hoc ipſo deus haberis, inquit, quòd dei honores non adfectas. Veriſſima ſententia: quâ vtinam perſonent aures Principum noſtrorum!

Pag. 405.

viii. *Et quis iam locus miſeræ adulationis reſtabat, cùm laudes Imperatorum ludis etiam & comeſſationibus celebrarentur, ſaltarenturq́ue, atque in omne ludibrium effeminatis vocibus, modis, geſtibus frangerentur.*

Emendo, *ludis etiam & commiſsionibus.* Simile mendum ſuprà notaui in Senecâ.

Pag. 409.

ix. *In hac ciuitate tertium conſulatum princeps generis humani vt prægrauem recuſaſti? Tantóne Papirius etiam & Quintus moderatior? Auguſtus Cæſar, & pater patriæ?*

Legè, *Tantóne Papirijs etiam & Quintijs moderatior Auguſtus, & Cæſar, & pater patriæ?* Nam comparat modeſtiam Traiani cum Papirio & Quinctio, qui tamen ſæpiùs coss.

EPIST. XVI.

I. LIPSIVS PHILIPPO LANNOYO, A TOVRCOIGNE, NOBILISSIMO IVVENI.

NON dicam gratiæ cauſſâ. ſed mehercle ceperunt me nuper ſermones tui tincti humanitatis & doctrinæ notis: & quidem ſuprà quā ab ætate illâ exſpectetur. Quàm peritè regiones deſcribebas & vrbes! quàm appoſitè rebus noſtris hiſtorias veteres accommodabas, Græcas Latinaſque: Et inter hæc vnica modeſtia tua elucebat, & deſiderium diſcendi. Macte eſto generose anime. hi gradus ſunt non ſolùm ad æquandam illuſtris parentis tui gloriam, ſed etiam ſuperandam. Sed quia me auctore & monitore multus es in Liuio. vide has lib. II. obſeruationes.

Liuij complures loci emendati.

Salis quoque vendendi arbitrium, quia impenſo pretio venibat in publicum, omni ſumptu adempto conceſſum priuatis. I.

Inculcata vox eſt ab imperitis. Libri vett. *in publicum omni ſumptu, ademptū priuatis.* quam lectionem tuetur Turnebus lib. IV. Aduer. at mihi impensè placet Diuæi coniectura, *in publicum omni ſumpto.* vt Senatus ſalem omnem in publicum ſumpſerit, & ipſe plebi diſtribuerit.

Pòſt de Porſenâ.

Ipſe in plano ripiſque Tiberis caſtra poſuit; nauibus vndique accitis & ad cuſtodiam poſitis, ne quid Romam frumenti ſubuehi ſineret: & vt prædatum milites trans flumen traijcerent. II.

A veteri meo abeſt vox *poſitis.* & benè. ſic enim leg. & diſt. *nauibus vndique accitis: & ad cuſtodiam, ne quid R. f. ſ. ſineret, & vt prædatum.* duplicem enim cauſſam refert nauium accitarum.

Infrà, de bellorum Auruncis:

Nec magis poſt prœliū quàm in prœlio cædibus temperatū eſt: ne ab obſidibus quidem qui CCC. accepti numero erant ira belli abſtinuit. III.

Scriptus codex, *ira belli hoſtilis abſtinuit,* credo fuiſſe, *iram belli hoſtis abſtinuit.* elegantiſſimo genere dicendi, quod in Plauto occurrit ſexcenties.

Statim:

Vineis incenſis, multis hoſtium vulneratis & occiſis, conſulum quoque alterum (ſed verum nomen auctores non adducunt) grauı vulnere ex equo deiectum propè interfecerunt. IV.

Vetus, *ſed verùm, nomen non adducunt.* rectè.

Infrà de Nexis:

Magno natu quidam cum omnium maiorum ſuorum inſignibus ſe in forum proiecit. V.

Quæ iſta omnium maiorum inſignia. an imagines & ceræ? Scilicet hæc illi in vinculis ad manū erant. Quid? quòd ne nobilis quidem fuit? Dionyſius militarem illi tantùm gloriam tribuit: Liuius ne nomen quidem ponit, non omiſſurus ſi nobilis fuiſſet. Vide autem. litteræ mutatione omnis illa nobilitas corruit. nam leg. *malorum ſuorum.* Quæ inſignia malorum fuerint, ſtatim addit.

Obſita erat ſqualore veſtis, fœdior corporis habitus pallore ac macie perempti. VI.

vbi meus liber, *pallore ac [veſte] macie perēpti.* voce alieno loco insertâ. quam ſuprà ſic reſtituo, *fœdiorq́ue veſte corporis habitus.* nam &, *Fœdiorq́ue* habet, non *Fœdior.*

VII. Lib. III. de Quinctio.

Hoc duce ſæpè pulſi foro Tribuni, fuſa ac fugata plebs eſt: qui obuius fuerat multatus nudatuſque abibat.

Malim, *notatuſque abibat.*

Infrà:

VIII. *Igitur Tribuni vt impediendæ rei nulla ſpes erat, de proferendo exercitu agere, eò magis quòd & augures*, &c.

Suſpicor deletâ voce leg. *de proferenda agere.* ex ipsâ ſententiâ. cùm, inquir, Tribuni impedire rem non poſſent, differre tamen rentabant. Proferre exercitum, Romanum non eſt.

EPIST. XVII.

I. LIPSIVS CORNELIO VALERIO.

Turnebus libens mutuo defenſus. POSTREMVM Ciceronem Lambini vidi, & in eo multa mutata; quædam, quod nollem, addita. Libertas fortaſſe hæc viſa eſt illi; mihi acerbitas. Nam quale eſt quod de optimo vno omnium quos Sol vidit Turnebo ſcribit, & quidem varijs locis? quem diſertè plagij accuſat. Momordit hominem, quòd Turnebus aliquammultis locis incurreret in eaſdem coniecturas. vide quid commentus ſit. *Paginæ*, inquit, *Ciceronis mei madidæ & recentes à prælo deferebantur ad Turnebum. hinc illæ lacrimæ.* O Iupiter, audis hæc? vt plagiarius ſit Turnebus? non credam hoc ſexcentis Lambinis. Eamus, ſi vis, Lambine, ad iudices, pagina vna Turnebi lecta hominem abſoluit: tibi periculum eſt à litterâ illâ quam lex Memmia ſiue Remmia minatur. Sanè mi Valeri vellem abſtinuiſſe eum ab iſtis: vellem & alibi in adfirmando paullò timidiorem. Poſt eum in Cicerone non pauca notaui. videbis

Ciceronis correctio in Academ. nunc iſta.

Academicorum lib. IV.

I. *Vt enim re verâ videamus, quàm longè videbimus? Ego Catuli Cumanam ex hoc loco regionem video, Pompeianum non cerno.*

Emendo, *Catuli Cumanum ex hoc loco è regione video.* & ſanè placet. Diſſertatio iſta habita fuit Baulis, & è regione oppoſitum erat

Et tres alia in libris de Oratore. Catuli Cumanum.

Lib. I. de Oratore.

II. *Sanè inquit. vellem non conſtituiſſem in Tuſculanum me hodie venturum eſſe Lælio.*

Videor adgnoſcere hîc malam manum, & adhibuerim libens ſcalpellum, *vellem non conſtituiſſem in Tuſculanum hodie Lælio*, cetera inſerta à ſcholiaſte ſunt, cui ignotus elegans verbi Conſtituere vſus. Iuuenal.

Aut ſi conſtituit, ſolitoque decentius exit.

& alibi:

Hic vbi nocturnæ Numa conſtituebat amicæ.

Lib. II. de Oratore in locis.

Cùm Q. Opimius Conſularis qui adoleſcentulus malè audiſſet, feſtiuo homini Egilio, qui videretur eſſe mollior nec eſſet, dixiſſet: —— Quid tu Ægilia mea? Quando ad me cum tuâ colu & lanâ venis? III.

Nonius hunc locum laudâs in voce Colus, legit, *Quid tu Decilla mea:* ita enim omnes eius libri. Vt dubium non ſit quemcumque illum poëtam vererem, cuius is verſus, ſcripſiſſe, *Quid tud Egilia*, more antiquo, d. additâ. Sic igitur & Cicero emendandus.

Ibidem:

Cùm ille ſe cuſtodiæ cauſſâ diceret in caſtris remanſiſſe: non amo, inquit, nimiùm diligentes. IV.

Reponenda elegàrior dictio, *ſe cuſtodiæ diceret*, eraſâ voce, *cauſſa*, quæ merum gloſſema. Scriptû ita repperi in cod. Vaticano: Lambini etiam libro vni eadem ſcriptura inſuit. miror ſequi eum non potuiſſe. Similis illa corruptio Liuiana eſt, libro XXXV.

Et in Euripo Romani milites pauci caſtellum cuſtodiæ cauſſâ loci communiebant. Ar tu lege, *cuſtodiæ loci*, gloſſâ reiectâ. *Liuius item correctus.*

EPIST. XVIII.

I. LIPSIVS IOANNI RAMO, I.C.

IN Edicto Prætoris apud Vlpianum, L. III. De ſepulc. violato, mendum hærere puto.

SIQVIS IN SEPVLCRO DOLO MALO HABITAVERIT, AEDIFICIVMVE ALIVD, QVAMQVE SEPVLCRI CAVSSA FACTVM SIT, HABVERIT, IN EVM IVDICIVM DABO. *In Pandectis loci duo.*

Ita enim Florentina lectio concipitur, ex quâ reſtituo. QVAMDE SEPVLCRI CAVSSA. Quamde antiqui, pro Quàm. nec eſt abſurdum. Prætorem eâ voce vſum, quam, non dicam Ennius — *muro fretus magis quamde manus vi*, ſed etiam Lucretius vſurpare ſuſtinuit: *Antiqua vox Quamde.*

Clarus ob obſcuram linguâ magis inter inanes
Quamde grauis Graios.

Eadem lege §. Aduerſus.

Aduerſus eos qui cadauera ſpoliant præſides ſeueriùs interuenire; maximè ſi manu armatâ adgrediantur.

A ve-

A veteri ratione ſcribendi facilis reſtitutio, *Præſid' eſt*, ſiue *Præſidis eſt*: ne alij ſe vltrà torqueant vocibus contra libros inculcandis. Tu vir clariſſime iudicabis.

EPIST. XIX.

I. LIPSIVS PETRO PYTHOEO, V.C.

In Petronio Arbitro duæ maculæ.

IMMENSVM tibi, Pythœe, Petronius debet: liceat & mihi, ſi fas eſt, venire in partem nominis tui. Binas in eo maculas videbar poſſe eluere: primam in Querelâ Encolpij:

I. *Ergo me non ruinâ terra potuit haurire? non iratum etiam innocentibus mare aufugi? Iudicium harenæ impoſui, hoſpitem occidi, vt inter audaciæ nomina mendicus exſul in diuerſorio Græcæ vrbis iacerem.*

Lego enim, *non iratum etiam innocentibus mare? Aufugi iudicium, harenæ impoſui.* Tangit præteritas ſuas hiſtorias. iudicium intellegit de adulterio, quia vxorem Lychæ corruperat: arenæ impoſuit, quia damnatus ad ferrum neſcio quâ fortuitâ ruinâ terræ euaſit. de quâ anteà, *Non taces gladiator obſcæne, quem de * ruinâ harena dimiſit?* & fortaſſe locus iſte integer eſt, & tolli poteſt defectus nota. certè ad hanc terræ ruinam etiam illa pertinent, *Ergo me non ruinâ terra potuit haurire?* Sed nos diuinamus: exſtaret illa pars Petronij, rem ſciremus.

Ibidem:

II. *Et quis hanc mihi ſolitudinem impoſuit? adoleſcens omni libidine impurus, & ſuâ quoque confeſſione dignus exſilio: ſtupro liber, ſtupro ingenuus, cuius anni ad teſſeram venierunt, quem tamquam puellam conduxit, etiam qui virum putauit. Quid? ille altero die qui tamquam togæ virilis ſtolam ſumpſit, qui ne vir eſſet à matre perſuaſus eſt.*

Non negabis verum eſſe, *Quid ille alter ô dij? qui tamquam.* de duobus querela eſt, Aſcylto & Gytone.

EPIST. XX.

I. LIPSIVS ÆGIDIO VLIEGERIO.

AMO curam & induſtriâ tuam in diſcipulis informandis. Mihi crede, qui tales iſtos è primariâ nobilitate adoleſcentes ad rectam doctrinę viâ ducit, non ſolùm de ipſis benè meretur, ſed de vniuerſo genere humano. Nam ex hoc quaſi ſeminatio deliguntur, qui olim vrbes, prouincias, regna adminiſtrent. Atqui adminiſtratio ſine prudentiâ eſſe non poteſt, nec prudentia ſine doctrinâ. Sed in primis velim eos frequentes eſſe in hiſtoriâ, nunc quidem in Liuio, poſteriùs in Salluſtio, Tacito. quos à prudentiâ ciuili & præceptis fateri debemus Liuio eſſe inſtructiores: ſed huic ætati minimè aptos, propter adſtrictam breuitatem. Subnotabam nuper hæc è Liuij libro XXXIX. de M. Catone.

Liuij quatuor loci auxilio libri emendati.

Hunc ſicut omni vitâ, ita tum petentem pre- I.
mebat nobilitas, cōſenſerantq; præter L. Flac-
cum, qui collega in conſulatu fuerat, candidati
omnes ad deiiciendum honore eum.

Lectio ſcripta præfert, *ita tum præſentem premebat nobilitas coierant à populo præter L. Flaccum*, longè ſanè diuerſa à vulgo. Emendo, *ita tum prenſantem premebat nobilitas: coierant propalàm præter.* Nam Prenſare & Coire propria huius rei verba. At illud, *à populo.*

Infrà:

Eum puerum per laſciuiam cùm cauillaretur, II.
exprobraret Conſuli perſæpè ſolitum, quod
ſub ipſum ſpectaculum gladiatorum abductus
ab Româ eſſet vt obſequium amatori iactaret.

Ex meo cod. ſcribo, *amatori venditaret.*

Poſteriùs:

Extremo prioris anni comitia auguris creandi III.
habita erant. in demortui Cn. Cornelij Lentuli
locum creatus erat Sp. Poſthumius Albinus.

Vetus alio ordine, alijs verbis, *comitia habita erant in mortui Cn. Corneli in loco auguris ſufficienter creatus Sp. Poſthumius.* vnde eruo hãc lectionem, *Comitia habita erant in mortui Cn. Cornelij Lentuli locum auguris ſufficiendi. creatus Sp. Poſth.* reliqua in Liuio gloſſæ.

Infrà, de morte Annibalis.

Nec magnam nec memorabilem ex inermi IV.
proditoque Flaminius victoriam feret. mores
quidem populi Rom. quantum mutauerit,
vel hic dies argumento erit.

Rectè vetus, *quantum mutauerint.* dixit enim παθητικῶς, vt Varro. *Proſodiæ reliquæ non mutãt.*

EPIST. XXI.

I. LIPSIVS STEPHANO PIGHIO.

ALIVS ſcriptor in aliâ rem vtilis. E Spartiano, Lampridio, Capitolino, Vulcatio, & illis quaſi partium ſecundarum hiſtoricis, eloquentiæ non multum; rerum & morum veterum immenſam copiam eſt haurire. Quâ fini dum lego, & in moribus & in verbis quædam notaui, quæ facio, doctiſſime Pighi, iudicij tui.

In Spartiano mendum apertum.

Spartianus in Antonino Caracallâ.

Et cùm Germanos ſubegiſſet, Germanicum ſe appellauit vel ioco vel ſeriò, vt erat ſtultus & demens. aſſerens ſi Lucanos viciſſet, Lucanicum ſe appellandum.

Facilè video Germanici nomen hîc non eſſe germanum. Nam ex totâ narratione apparet Spartianum de ridiculo aliquo & inuſitato cognomine ſenſiſſe. atqui Germanicum nomen nec leue illis temporibus nec ridiculum. Quid? quòd ipſe Spartianus eam ſcripturam refellit poſt aliquot lineas, *Datis ad Senatum poſt victoriam litteris, Parthicus eſt appellatus. nam Germanici nomen patre viuo fuerat conſecutus.* vides? ſi patre viuo appellatus Germanicus, quomodo cõſtat illa prior narratio, vt tunc demum? Vitium ergo aperui, medicinam nullus video: & à te eam Spartianus exſpectat. Niſi fortè, *Carmanos*, & *Carmanicum*. Quod in Lucanici nomine ridet, non eſt mirum: propter nomen vulgatum Lucanicæ. Martialis:

Filia Picenæ venio Lucanica porcæ,
Pultibus hinc niueis grata corona datur.

Idem ſcriptor correctus.

Idem in Seuero.

Huius dictum eſt, cùm ex humili per litterarum & militiæ officia ad imperium pluribus gradibus fortuna dixiſſet, Omnia, inquit, fui, & nihil expedit: Periit Eboraci in Britanniâ.

Mihi videtur dictum ſic concipiendum, *Omnia fui, & nihil. Expeditione periit.* ita emendo, vel *Ex pedibus.* Vtraque lectio apta hiſtoriæ.

Et Lampridius.

Lampridius in Alagabalo.

Ad præfecturam Prætorij ſaltatorem qui hiſtrioniam Romæ fecerat, adſciuit: Præfectum vigilum, Gordium aurigam fecit. Præfectum annonæ, Claudium Cenſorem.

Lego, *Claudium menſorem.* ver, vt in Cuiacij libro ſcripto eſſe admoneor, *tonſorem.*

Et Iulius Capitolinus.

Iulius Capitolinus in Pertinace.

Ipſe prætereà Cornificiam infamiſſimè dicitur dilexiſſe: libertos aulicos vehementiſſimè compreſſit. vnde grande quoque odium contraxit.

Puto ſcrib. *inſaniſſimè dilexit.* id valet, vſque ad inſaniam; & quod ſequitur, *vehementiſſimè.* gloſſa eſt iſtius. ergo deleatur.

Idem in Galienis duobus.

Carpenta cum mimis & omni genere hiſtrionum: pugiles ſacculis, non veritate pugilantes.

Aldina editio, *pugiles ſaculis.* ſcribo, *baculis*, & intellegit Rudes gladiatorum.

Vulcatius Gallicanus in Auidio Caſſio.

Enumerauit deinde omnes Principes qui occiſi eſſent, habuiſſe cauſſas quibus mererentur occidi: nec quemquam facilè bonum vel victum à Tyranno, vel occiſum. dicens meruiſſe Neronem, debuiſſe Caligulam, Othonem & Vitellium, nec imperare voluiſſe. Nam de Pertinace & Galbâ paria ſentiebat, cùm diceret in Imperatore auaritiam eſſe acerbiſſimum malum.

In Vulcatio turpis error temporum.

Quàm ridiculum quod hîc legimus de Pertinace? Nam dicuntur iſta ab Antonino cui Cõmodus filius fuit. Atqui Pertinax Commodo ſucceſſit. Quî fieri igitur poteſt, vt de eo tamquam interfecto Antoninus loquatur, qui nondum per ſomnium Imperator erat: quique multis annis Antonino ſuperuixerit? An memoriæ error Vulcatij eſt? an gloſſa nebulonis? Si Vulcatij, culpa ſanè lata, vt Ic[ti] loquuntur: ſi gloſſographi, non noua. Hæc de re Petrum Diuæum monuiſſe me, fateri debeo.

EPIST. XXII.

I. Lipsivs Francisco Raphelengio.

Cæleſtis quæ dea.

De Cæleſti, quod proprium Africæ numen fuit, multa ſtudiosè & eruditè Petrus Pythœus monuit. quis deus, quæ dea fuerit, non addidit. Et ſcio ſanè Venerem eam interpretari vulgò, idque pluribus ſcriptorum locis doceri poſſe: tamen Appuleius obniti videtur, & Iunonem eam facere l. vi. de Aſino: *Magni Iouis germana & coniuga, ſiue tu Sami, quæ querulo partu tuo vagituque gloriatur, tenes vetuſta delubra: ſiue celſæ Carthaginis, quæ te virginem vectura leonis cælo commeantem percolit, beatas ſedes frequentas.* Hæc virgo cælo commeans hauddubiè Cæleſtis eſt, & illa nominis cauſſa. Statius de hac ipſâ Iunone virgine lib. x.

Appuleius explicatus.

Ipſa illic magni thalamo deſponſa Tonantis
Expers conuugij, & timidè poſitura pudorem,
Lumine demiſſo pueri Iouis oſcula libat.

Pingebatur leoni inſidens. & hæc fortaſſe cauſſa cur D. Ambroſius aduerſus Symmachum eam Cybelen eſſe crediderit in his verbis: *Vnde igitur exemplum, quòd currus ſuos ſimulato Almonis in flumine lauat Cybele? vnde Phrygij vates, & ſemper inuiſa Romanis non æqua Carthaginis numina? quam Cæleſtem Afri, Mythram Perſæ, plerique Venerem colunt pro diuerſitate nominis, non pro numinis varietate.* quamquam & ad Iunonem referri poſſint. Hæc eſt illa Cæleſtis, quam Antoninus deo ſuo Alagabalo nuptũ dedit, diligenterque.

id

Et Dionis abbreuiator. id notandum in Xiphilino: Καὶ γυναῖκα, τὸ γελοιότατον, Ἐλεγαβάλῳ ἐμνήστευσε, καθάπερ καὶ γάμου παίδων τε δεομένῳ. καὶ ἵνα δὴ μήτε πολεμικὴν μήτε δυσχερῆ τινα δῆ αὐτὴν, τὴν Οὐρανίαν τὴν τῶν Καρχηδονίων ἐπελέξατο, καὶ ἐκεῖθέν τε αὐτὴν μετεπέμψατο καὶ ἐς τὸ παλάτιον καθίδρυσεν. Vbi Vraniam Dio vertit, quam Latini Cæleſtem.

EPIST. XXIII.

I. LIPSIVS NICOLAO STVRIONI.

FREQVENS antiquis fuit genus illud loquendi, *Claris maioribus, quàm vetuſtis:* Tacit. *Tacita mulier eſt bona, quàm loquens:* Plautus.& ſimilia, in quibus Potiùs aut tale *In Liuio bonum genus dicendi repoſitum.* aliud intelligimus.' Reſtituo idem in duobus Liuij locis.

Libro XXII.

Quia ea regio præſentis erat copiæ, non perpetuæ, arbuſta vineæque & conſita omnia magis amœnis quàm neceſſarijs fructibus.

Abeſt à veteri *magis*. optimè.

Lib. XXIX. in oratione Scipionis.

Sed illum potiùs ego traham, quàm ille me retineat: in ſuâ terrâ cogam pugnare, & Carthago potiùs præmium victoriæ erit, quàm ſemiruta Bruttiorum caſtella.

Idem, *& Carthago præmium*, alterâ voce omiſſâ.

Lib. XXIV. de occiſo Hieronymo.

Et coniectura quædam. *Ex Principibus vnus, nomine Polyneus, concionem & liberam & moderatam habuit. Seruitudinis indignitatiſque expertos homines, aduerſus notum malum irritatos eſſe.*

Suſpecta in Liuio vox *Seruitudinis.* quamquam Feſtus notet, *Eritudo, vt ſeruitudo*, ſic enim legendum. Vetus lectio *Seruitutidius*, diuinabam, *Seruitij tidium indignitateſque*, ſiue *tædium.*

EPIST. XXIV.

I. LIPSIVS IANO LERNVTIO.

PENDEO animi in euentu iſtarum rerum. quæ turbæ, quàm ſubitò natæ ſint, vides. Non paruis de rebus, ſed vtrùm Belgica ſit Belgica, *Iam ſpecimen ſpecitur, iam certamen cernitur.* Sed hæc fortaſſe deus aliquis à machinâ componet, vt loquuntur Græci: nos, *Populi nomen Tacito redditum.* ſi fieri poteſt, maneamus in litteris. Taciti locum lib. III. Annalium.

Calaletæ, Odruſæque, & alij, validæ nationes arma cepere, ducibus diuerſis & paribus inter ſe per ignobilitatem.

corruptū iam olim monui. nunc repperiſſe etiam videor emendationem. Nam lego, *Odruſæque & Aſtij.* Aſtios inter Thracum populos Liuius recenſet & coniungit cum Cæletis. (ſic enim & in Tacito ſcribendum, non Cælaletis, docui) lib. XXXVIII. *Itaque cùm per ſaltum iret, Thracum decem haud ampliùs millia ex quattuor populis, Aſtij & Cæni & Maduateni, & Cæletæ ad ipſas anguſtias viam circumſederunt.* Quos Liuius Cænos appellat, in Plinio Cænici leguntur.

EPIST. XXV.

I. LIPSIVS VICTORI GISELINO.

QVAE in Afranio comico notaui, mitto. *Afranius carptim emendatus.* Apud Nonium, in Superbiter.

I. *Afran. Purgamento. Illa ſuperbiter imperat.*

Non aliàs mentio fabulæ Purgamenti, nec arbitror ſcripſiſſe Afranium. Legerim potiùs, *Afran. Priuig. Amanti illa.* I. Priuignus Afranij ſæpè laudatur.

In Derepente.

II. *Afran. Vbi derepente cum velis, facias lutum. Idem Homine. Atq; ille derepente in iumentum exſilit, Contendit oculos derepente abit cælo.*

Primo verſu ſcribo *facias lucrum.* in ſequētibus malè coolueruīt bina Afranij exempla. Tu diuide ſic, —— *in iumentum exſilit. Idem. Contendit. o.d. abit celox.* Celox enim leg. de naui, non cælo, ſuadente ſententiâ & verſu.

In Inaudire.

III. *Afran. Diuortio. Nouus dictis quæſo ne ille inaudiat.*

Lego, *Nobis dictes quæſo.* perſpicuè verum.

In Dicere.

IV. *Afran. Vopiſco. Igitur quieſcet, quoniam inter nos nuptiæ ſunt dictæ, pareas iſtis verbis ſi placet. Idem. De ruſtico neſcio cui vicino ſuo perpauperi cui dicat dotis paullulùm.*

Diuiſim ſcribo, *quieſce, & quoniam:* item, *parcas*, non Pareas: &, *Det ruſtico.*

In Speratum.

V. *Afran. Fratriā. Curre & nuncia venire & mecum ſperatum adduce. Videat puellam, curent, conforment iube.*

Numeros & lectionem repono, —— *curre, & nuncia*

Venire me, & mecum ſperatum adducere.

Vide vt puellam curent.

In Implicare.

VI. *Afran. Brundiſ. In parte inferiore hic implicabatur caput fateor.*

Corrige, *huic implicabatur caput faſceo.* Vale vale ſuauiſſime Victor.

EPIST. XXVI.

I. Lipsivs Lectori.

Concluſio operis.

HAVE mi Lector, quiſquis es. Finem facio ſcribendi, priuſquam peruenerim ad deſtinatam metam: nec miraberis, ſi diſpicies hunc motum patriæ noſtræ. qui ſanè motus, neſcio quo fato, incurrere amant extremis laboribus meis. Sed ſiue placui, ſatis ſunt iſta: ſiue diſplicui, nimia. Non excuſabo in ſcribendo breuitatem. nam ea, me iudice, propria eſt materiæ huius. An in ſyllabis corrigendis, aut litteris commutandis, periodos adhibeam, & illum ambitum Ciceronianæ orationis? verba verbis paria, & quaſi dimenſa coner reddere? Hoc quidem, vt Lucretius ſolet concludere, Deſipere eſt. Qui aberrauit ab itinere, quærit compendio ad viam duci, non per amæna loca circumagi. idem in hoc ſcribendi genere eſt, neceſſario potiùs, quàm pulcro. At in verbis fui, quàm debui, antiquior. iam enim is ſermo aures meas tetigit. & Plautum, inquiunt, potiùs ſapit quàm Ciceronem. Vtinam verum dicerent! nam hoc volui. Epiſtolas ſcio me ſcribere, non Orationes: quas cùm vſus feret, inueniam fortaſſe qui non minùs commodè ſcribat quàm ipſi. At Epiſtolæ familiares, ſiue verba, ſiue iocos ſpectes, quid aliud ſunt quàm exemplar Comici ſermonis? Inter Comicos autem quis melior Plauto? Itaque

Quod illi maledictum eſſe exiſtumant,
Eam laudem duco maximam, cùm illum exprimo
Quis vobis vniuerſis & doctis placet.

Ille enim ſcriptor eſt qui puritatem, qui proprietatem ſermonis ſuppeditet: ille qui vrbanitatem, iocos, ſales, & eam Atticorum Venerem ſufficiat, quam fruſtrà in reliquo Latio quæras. an vocant me ad illorum exemplum, qui omnes Epiſtolas ſuas vno modo ſcribunt? Rideant, doleant; iocea, ſeria tractent; doctos, indoctos compellent: idem vbique tenor eſt, eadem lentitudo? Non ſequor. Meæ verò Epiſtolæ & facetum aliquid habeant, & eruditum, & remotum à captu vulgi, & quod ſæpiùs repetitum placeat. In quo omine, mi Lector, deſino.

INDEX NOTARVM QVÆ

LIBRO PRIMO.

EPIST. I. *Quid iuuenes in Pandectis? Cur ita dicti? Opera à Scanâ. Tacitus explicatus.*

II. *Auſanius emendatus. Plauti Cicum. Gloßa veteres correcta.*

III. *In Liuia loci quattuor reſtituti.*

IV. *Plauti Rudente locus correctus. Felles virginalis. Felles pullaria. De Varronis verſu coniectura Camerarij.*

V. *Martialis complures loci emendati. Factiones aurigarum. Thalamus nomen viri. quid Sagari? quid quies tunicata? Clinici medici. Excidit, verbum ambiguum. Thallus & Flauius Scorpius aurigatores. Hermes ſuppoſiticius. quis Caſonius Maximus, & quando damnatus.*

VI. *Liuius emendatus duobus locis. Supplicia.*

VII. *Cicero De legibus correctus. quaſitum de ſententiâ legis è xij. Feſtus emendatus. Plinij gloſſema.*

VIII. *Varro emẽdatus & Liuius. Culigna in ſacris.*

IX. *Tres Liuij loci emendati, & Quadrigarij vnus.*

X. *In Plinio coniectura.*

XI. *Lex Numa reſtituitur.*

XII. *Nota quaterna ad Liuium.*

XIII. *Seneca quattuor locis emendatus. Plautus explicatus. Cato emendatus.*

XIV. *Plauti verſus emendatur. Bitere.*

XV. *Conatus corrigendi Spartiani.*

XVI. *Cur Luna in Labaris Turcarum? Liuius corrigitur. In eodem coniectura.*

XVII. *Mors Becani.*

XVIII. *Nonius Marcellus varijs locis correctus. Plautus. Cacilius. Pomponius. Plautinæ comœdiæ falſus titulus. Nonius correctus. Turpilius. Ipſe Nonius. Pomponius.*

XIX. *In Liuio Medixtutichus. Ennij mos in truncandis verbis. Idem emendatus apud Nanium. Iterùm Liuius. in eodem gloſſema indicatum.*

XX. *Emendatur Arnobius.*

XXI. *Inſigne è Liuio gloſſema ſublatũ, indicio libri.*

XXII. *E Panegyricis menda ſublata complures.*

LIBRO SECVNDO.

I. *Liuij locus de pugnâ Cannenſi emendatur & illuſtratur.*

II. *An Commentarij belli Gallici reipsâ Caſaris?*

III. *Plinius tribus locis emendatus.*

IV. *Plauti à Bryarda correctio, & Nanij.*

V. *Auxilio libri aliquat locis Liuius reſtitutus.*

VI. *Varronis bina gloſſemata.*

VII. *In Pandectis coniectura. Prothyra.*

VIII. *Liuius emendatus.*

IX. *Iuuenalis laus. eiuſdem locus ab Ariſtophane. & alter. Varia lectio in duobus verſibus.*

X. *Seneca emendationes quattuor.*

XI. *Dubitatum in Liuij loco. Vicepota dea. Et alter, ſi fortè correctus.*

XII. *Reſtituta vox in Plauti Perſâ. & diſtinctio verſus.*

XIII. *De Plinij loco quaſitum.*

XIV. *Liuius reſtitutus.*

XV. *Conatus duûm locorum Capitolini emend. Decennia publica.*

XVI. *Agellius aliquammultis locis fide libri correctus.*

XVII. *Notarum interpretatio vitianda Liuio.*

XVIII. *Plauti cum Terentio comparatio. de iocis Plautinis.*

XIX. *Seneca bis corrigitur.*

XX. *Exſcenſionis vox tribus Liuij locis reponenda.*

XXI. *De inſcriptione nummorum Antonij quaſitum. quot populi Gallia? Tacitus explicatus. & Iuuenalis.*

XXII. *De Appuleio iudicium. Loci eius aliquot correcti, & oſtenſi à Plauto eſſe. Afranius emendatus. Pax, interiectio. Eccillũ. Palitia, pro elegantiâ. Salutigeri, internuncij. Concipilare. Arciere. Falia farſeri.*

XXIII. *Auxilio libri Liuius corrigitur.*

XXIV. *Seneca in Ἀποκολοκυνθώσει emendatur pluries. Dictum vetus explicatum.*

XXV. *Ex epithalamio verſu fragmenta.*

XXVI. *Ad Liuium Nota.*

LIBRO TERTIO.

I. *Tres ad Liuium Nota. Nonius Marcellus corrigitur.*

II. *Petronij Arbitri laus. idem corrigitur ſapiculè. Notatum prouerbium, Omnia alicui eſſe.*

III. *Carmen Albinouani percurſum.*

IV. *Addubitatum in Liuij loca. idem voce auctus. Manutij coniectura firmata libro.*

V. *Confirmata correctio Salluſtiana.*

VI. *Complures in Agellia emendationes.*

VII. *In oratione Martij apud Liuium quadam emendata.*

VIII. *Rhenani iudicium exploſum. Velleius Paterculus corrigitur. Leuis coniectura.*

IX. *Seneca emendatus in Epiſtolis.*

X. *Propoſita Liuiani loci correctio de induſtriâ.*

XI. *Dio Caßius emendatus. Lernutij Oda.*

XII. *Pauiſsimè Plauti vox. Chariſius corrigitur. Appuleius pariter. & Plautus Milite.*

XIII. *Aliquanti Liuij loci reſtituti.*

XIV. *Lucilij complures verſus corriguntur apud Nanium.*

XV. *Arnobius emendatur. item Titinnius apud Nanium.*

XVI. *Genus dicendi perelegans redditum Liuio.*

XVII. *Plautina quadam imitata è Gracis.*

XVIII. *Vlpianus in Pandectis explicatus. Statio militum ad ludos. Popularia.*

XIX. *Liuius variè emendatus.*

XX. *In Feſto ſpicilegium poſt Scaligerum. Plautus correctus & Nonius.*

XXI. *Pauca emendata in Solino. item Pacuuij verſus.*

XXII. *Solimanni in prolem immanitas. addubitatum in Liuij loco*

XXIII. *Seneca emendatus.*

XXIV. *Mendum in Panegyrico ad Conſtantinum. Plauti alius correctio confirmata. Appuleius correctus. Plura alia in Mamertini Panegyrico.*

LIBRO QVARTO.

I. *Notæ ad Liuium.*

II. *Quadrigarius apud Agellium emendatus. Liuius item.*

III. *Dionis adſeueratio dubia. Tacitus emendatus. & Ouidius.*

IV. *Locorum aliquot nomina reddita Liuio.*

V. *Ad Iulium Capitolinum Notæ.*

VI. *Quæſitum ſuper Plauti falſæ rei verſu.*

VII *In Liuio quadam. defectus in eodem. & turpe gloſſema.*

VIII. *Attius poeta varijs locis correctus. Fortaſſean vox vetus.*

IX. *De ſententiâ Xiphilini quæſitum. Struthiones ad Circum. Plautus explicatus. & lapis antiquus.*

X. *Antiquæ ſcripturæ aliquot in Liuio.*

XI. *Cicero pluries emendatus. & Varro.*

XII. *Lauſum in Plauto è xij. an Leſſum?*

XIII. *De teſtudine militari Liuij locus expenſus. quid imbrex? Plutarchus interpretatus.*

XIV. *Fragmenta Hiſtoriarum Salluſtij carptim emendantur.*

XV. *Iuuenalis verſu vno auctus, & altero minutus.*

XVI. *Liuiani aliquot loci.*

XVII. *de Langij morte. Seneca variè correctus.*

XVIII. *Confirmata in Varrone correctio mea. & altera Scaligeri.*

XIX. *Liuij Fragmentum apud Senecã emendatum.*

XX. *In Nanio obſeruationes.*

XXI. *De vitâ & ætate Iuuenalis paullò diligentiùs quæſitum. Iuuenalis in Aegypto fuit. An Domitiano viuo ſcripſerit? Videri in imperio Hadriani vixiſſe. Martialis de eo verſus.*

XXII. *Liuij defectus ſuppletus. Locus inibi emendatus. item alter. & mos antiquus apud eum explicatus.*

XXIII. *Plautus illuſtratur. Cur vino amicorum fores affuſæ? cur aquâ cardines?*

XXIV. *Varronis apud Nonium fragmenta corriguntur. Apotheca Chia.*

XXV. *Tribus locis Liuius emendatus. genus dicendi elegans.*

XXVI. *Contra calumniatores honeſti laboris. Iuuenalis multis locis correctus. quid Bulli? Loci Iuuenalis qui in Gloſſario veteri. Lernutij Elegia.*

XXVII. *Ex legibus xij. fragmenta reſtituta apud Plinium. exemplum vbi Prætor Conſul dictus. Varro apud Nanium correctus. Mos anteſtandi. Lex vetus correcta.*

XXVIII. *Panegyrici ſcriptores variè emendati.*

LIBRO QVINTO.

I. *Liuius corrigitur.*

II. *Nonij ſαθυμία. Cato emendatus. & plura Turpilij.*

III. *Nauis in obſcœnis intellectibus, ſicut & Cõcha.*

IV. *Liuius fide libri reſtitutus.*

V. *De Seneca aliquot locis coniectura. Ennij correctio in Nonio. apud Ciceronem vetus poeta emẽdatus.*

VI. *Martialis epigramma emendatum. idem iterùm Iuuenalis explicatus.*

VII. *Liuianæ emendationes.*

VIII. *De Agellij nomine. idem ſcriptor variè correctus.*

IX. *De Tertulliani loco coniectura. Signa cohortium & imagines ſignorum.*

X. *Emendatur Liuius locis quattuor.*

XI. *Velleius Paterculus adulatur in hiſtoriâ. eius bini loci reſtituti.*

XII. *De Lucretij verſu coniectura. Lucilius emendatur & Nonius. Attius. item Turpilius tribus locis.*

XIII. *De Liuij loco quæſitum. Simul filio, helleniſmus.*

XIV. *Lucilius correctus obiter apud Noniũ in Graue. explicatum vetus dictum, Concide magire. Pomponius emendatus. Cadere & concidere in verbis Venereis. Plautini loci ſententia. Ciceronis locus illuſtratus. Partiri & diſpertiri intellectu obſcœno. Plautus correctus.*

XV. *E Plinij Panegyrico ablatæ aliquot mendæ.*

XVI. *Liuij complures loci emendati.*

XVII. *Turnebus libens meritò defenſus. Ciceronis correctio in Academicis. & tres aliæ in libris de Oratore. Liuius item correctus.*

XVIII. *In Pandectis loci duo. Antiqua vox Quamde.*

XIX. *In Petronio Arbitro duæ maculæ.*

XX. *Liuij quattuor loci auxilio libri emendati.*

XXI. *In Spartiano mendum apertum. idem ſcriptor correctus. & Lampridius. & Iulius Capitolinus. In Vulcatio turpis error temporum.*

XXII. *Cæleſtis quæ dea? Appuleius explicatus. & Dionis abbreuiator.*

XXIII. *In Liuio bonum genus dicendi repoſitum. & coniectura quædam.*

XXIV. *Populi nomen Tacito redditum.*

XXV. *Afranius carptim emendatus.*

XXVI. *Concluſio operis ad Lectorem.*

FRAN-

FRANCISCI MODII ELEGIA
AD
IVSTVM LIPSIVM.

MENS *animi, iactata velut ratis, æquora venti*
Dum turbant, membris denegat officium;
Nec potis eſt, doctis deſueta Sororibus, olim
Quæ magè grata alijs numina numinibus,
Promere verbum vllum, quod ſit memorabile, vel quod
Sit dignum à ſerâ poſteritate legi:
Anxia ſed patriæ caſu infelicis, in vno hoc
Conſumit vitæ tempus inane ſuæ.
Longè ſunt ſtudia, & ſtudiorum præſes Apollo, &
Quidquid Bellonæ *non facit ingenio.*
Armorum ſtrepitu, & vario clangore tubarum,
Perſonat exoriens occiduuſq́; dies.
Cædem omnes bellumq́; volunt. pax vndique pulſa,
Fruſtrà, vbi conſiſtat, quærit in orbe locum.
Miles agit prædas, totiſq́; incendia campis
Excitat, agrorum diripiuntur opes.
Exſul, inops, operæ quondam bona turba colonorum
Ignoto dubium cingitur enſe latus.
Expugnatæ vrbes, quæcumque licentia & excors
Dictat veſani militis ira, ferunt.
Sacra, profana hoſtes iuxtà rapiuntq́; trahuntq́;,
Nil templis prodeſt relligio aut pietas.
Virginitas intacta diu ſeruata puellis
Eripitur, miſerorum ante parentum oculos.
Mater anus natæ officium lenæ exhibet, ipſe
Cogitur vxoris leno vir eſſe ſuæ.
Quæ tamen vt parui fiant, quia parua putantur,
Quis bonus in reliquâ vi ſcelerum taceat?
Matrum quis ferat infantes ante ora necatos,
Totq́; ſenes fato non perijſſe ſuo?
Quis, quæ prætereo, tot facta immania? profit
Quæ memorare nihil, & memorare piget?
Non ego. & hæc inter dum mens incerta futuri
Pendet, nulli alij eſt apta miniſterio.
Quantò tu meliùs, LIPSI, *bella inter & enſes,*
Plus etiam ſolito qui inuigilas ſtudijs.
Non, quòd non patriæ inſtanti moueare ruinâ,
(Nam quem non moueat dulce ſolum patriæ?)
Sed quòd ei prodeſſe nihil priuata bonorum
Conſilia, at ventis ludibrio eſſe, vides.

Ergo inter Muſas, earumq́ ante omnia Phœbum,
Ducis pangendis tempora carminibus.
Carminibus, ſua quæ doctus putet eſſe Catullus,
Iuret Romanus quæ ſua Callimachus.
Aut membra affecta in priſci Scriptoribus æui
Ingenij ſanas dexteritate tui.
Hinc loca tot LiuI, loca tot Ciceronis, AgellI,
Plauti, Varronis, Pacuuij, Taciti,
Marcelli, Feſti, tibi ſe debere ſalutem
Clamant obductis integra vulneribus:
Te patrem, te patronum haud inuita fatentur,
Iactantq́ auxilij ſe bonitate tui.
Non tineas blattaſve dehinc, non menda verentur,
Omnia te credunt ſoſpite tuta ſibi.
Nec fruſtrà credunt, teſtes ſunt quinque libelli,
Doctrinæ antiquæ re magè quàm titulo,
In lucem emiſsi nuper, curante Mineruâ,
Et placiti cuiuis, cui modò & ipſa placet.
Teſtes tot monumenta emiſſa prioribus annis,
Teſtes quæ Phœbo nunc faciente paris.
Hos libros dico, quìs nomen Epiſtola, mendæ
Scriptorum innumeræ materiem dederunt.
Libros! Sed quid opus longum deducere verſum?
Ipſi ſe populis vtilitate probant.
Vtilitate inquam, & lecto ſermone, quod vnum,
Vt commendentur non aliunde, ſat eſt.
Vidi, qui magnas magno conamine nugas
Diceret, at dictis resq́ ſalesq́ aberant.
Vidi, verboſo ingentem qui carmine librum
Texeret, at verbis non niſi verba dabat.
Solus tu LIPSI *ſic iucundo vtile miſces,*
Cuncta loqui Phœbo vt te præeunte putem.
Ergo ni Sophia & Virtus ſunt nomen inane,
Te quoque non vmquam Fama tacebit anus.
Sed ſi certa ſui facti ſtat Gratia cuique,
Laudabit ſæclis innumerabilibus.

Iuſti Lipſij Epiſtolicas quæſtiones admiſi, vt typis excudantur, An. LXXVI. XIIII. Iulij.

Ioh. Molanus, Cenſor.

IVSTI

IVSTI LIPSI ELECTORVM LIBER I.

IN QVO,

PRÆTER CENSVRAS,

VARII PRISCI RITVS.

AD SERENISSIMVM
PRINCIPEM
MATHIAM AVSTRIVM
BELGICAE PROREGEM,
IMPERATORIS FILIVM,
IMPERATORIS FRATREM.

POSTQVAM in hanc Belgicam veniſti, Sereniſſime Prorex: ſæpè mihi animus fuit, munere aliquo teſtandæ meæ voluntatis. Debere enim iam videbar. primùm, quia non nouus Familiæ veſtræ cliens; patri tuo Maximiliano, qui ad immortalitatem receptus, Tacito à me nuper oblato. Deinde quia vniuerſa Belgica adſtricta Tibi: inter Belgas autem ego. Tu ad gubernacula huius patriæ vocatus, ſalutarem manum, inuitis multis, porrexiſti nobis: & hoc ipſum, quòd deiecimus acerbæ iugum ſeruitutis, quòd deiectum iterùm non recepimus, ex parte Tuum eſſe fatemur omnes boni. Fata Te, & nouum illud quod illuxit ſidus, vocarunt ad res magnas: res maiores æuo Tuo, non genio aut fortunâ. Octauianus Auguſtus, eâdem ætate quâ Tu es, prælucente pariter ſtellâ, imperium ſuſcepit orbis terræ. hoc interfuit: quòd illi non delatæ habenæ rerum, ſed per bellum arreptæ: Te conſentientes Belgæ, cum nobilitate pariter plebs, ad culmen euexerunt huius dignitatis. Nobilitas, ſuffragiis ſuis: plebs, votis. Confugit in ſinum Tuum adoleſcentis adhuc concuſſa Belgica. quid mirum? Fatum hoc eſt tuæ Gentis, tuæ Domus, vt magnitudo veſtra originem habeat à ſalute miſerorum. Sic Rodolphum olim, à quo auctore auguſtum veſtrum Stemma, nutantes Germaniæ res Imperatorem fecerunt: ſic Maximilianum atauum tuum, Carolo ad Nancæum occiſo, nos iidem Belgæ vocauimus in medium rerum omnium diſcrimen. & vocauimus admodum adoleſcentem. Quod olim de Scipionum gente celebre dictum fuit, natam eam ad Karthaginem vincendam: ſimile de Tuâ dixerim, natam eam ad ſuperbos domandos, miſeros ſubleuandos. Nos Belgæ, maxime Princeps, vides in quâ ſimus naui: quo mari feramur, & quàm non noſtris ventis. Præter res bello aduerſas, multorum etiam à cauſsâ auerſus animus: quaſi regium imperium conemur exuere. qui reuerà, non legitimum Regem noſtrum grauamur, (rem modò videant) ſed præ-

textu regio minutos hos tyrannos. Fatendum enim eſt. ante duodecim annos, cùm cœpit hæc tempeſtas, & vnà cum reliquâ Galliâ intumuit Belgica noſtra: adſederunt ad gubernacula, quibus cura nulla fuit, non dicam Regiæ dignitatis, ſed ſuæ, aut noſtræ ſalutis. In ſcopulos & ad vada appellere nauim maluerunt; quàm ſubmittere velum, & flectere paulùm curſum, eà quà ferebant venti. Itaque naufragia, quæ ſecuta ſunt, videmus. Depulſi à gubernaculis illi; & Tu, Illuſtriſſime iuuenum, ſubiiſti in locum illorum: quæſo, ne in facta aut in mentem. Illi timeri? Tu amari eliges. Illi perdere? Tu ſeruare. Violenti illi? Tu benignus: & quædam, cùm poſſis cogere, malis perſuadere. Aures eorum apertæ ad calumnias? clauſæ Tuæ: nec Te gubernante ſuſpicio aut delator timeatur, ſed crimen tantùm & leges. Magna felicitas tua eſt, quòd olim, præeunte Augerio Busbequio, imbutus es ſtudiis virtutis & doctrinæ. Euolue igitur Annales. peream ego, ſi non ab immitibus iſtis conſiliis omnia regna perierunt. Gubernator in naui non frangit maiores illos & decimos fluctus, ſed vitat aut declinat: ſic grandes iſtos & fatales motus, errabit quiſquis impetu franget; arte & prudentiâ componendi ſunt. Et Tu compones. tene tantùm hunc clementiæ curſum, quem cœpiſti: & experimento crede, quantò ad gloriam & imperium firmius ſit, amari à ſubditis quàm timeri. Munus quidem meum Tibi vt adprobem, non admodum laboro: magis laboro vt animum, qui æternùm deuotus eſt, & erit, Genio veſtræ Gentis. CIƆ. IƆ. LXXX.

AD LECTOREM.

LIBRO *huic Electorum, neque iuſto planè operi, neque exaſciato, feci lucem, mi Lector: præproperè, & fortaſſe ante legitimæ dies partionis: Sed cauſſa feſtinandi, præter has quibus iactamur turbas, etiam valetudo. quæ pertinaciter aduerſa, aurem mihi vellit vt vaſa colligam, & cogitem de diſceſſu. Inſcripſi Electa: non abhorrenti à re nomine, quia pleraque variè elegimus & decerpſimus: & Plinij exemplo, quem Commentarios* CXX. *Electorum reliquiſſe, docuit me alibi eius nepos. Reperies correctiones, ſed non ſolas: quia enim plerique delicati hoc Criticum genus aſpernantur, quaſi ludum aliquem nugarum: feci quod antiquus quiſpiam medicus, & callidè miſcui ritus. Medicum aiunt, in puellâ regiâ curandâ, quæ abhorrebat ſectionem, ſcalpellum ſpongiâ tectum intuliſſe, & vber dum leniter fouet, incidiſſe: ego velo rituum publicorum correctiones aliquot texi non publici guſtus. Ita manum adij ſuauiludiis iſtis: nec metuam formulam*, Quod dolo malo. *Tu fruere, bone Lector.*

IVSTI LIPSI ELECTORVM LIBER PRIMVS.

CAPVT PRIMVM.

Refutata vulgi opinio de ſcriptore Controuerſiarum. Non eſſe Annæum Senecam philoſophum. oſtenſum id ab ætate, à vitâ, à ſtilo. Eſſe illius patrem. id quoque clare oſtenſum. Senecarum ſtemma. Locus vnus correctus.

VT Cenſores olim luſtrum à bono nomine: ſic ego ordiar hunc librum. Dicam de Annæo Senecâ; cum bonâ ſpe fore, vt hoc ſcriptum meum annos ferat & ſeneſcat.

Cenſet vulgus libros eos qui Controuerſiarum & Suaſoriarum inſcribuntur, Annæi Senecæ eſſe; illius, qui Philoſophus dicitur, & qui Neroni præceptor. Cenſet vulgus, & ideò errat. Pugnat enim cum eâ ſententiâ Senecæ ætas, pugnat vita, pugnat ſtilus. Ætatis pugnam doceo: quia quicumque iis libris ſcriptor fuit, Auguſti & Tiberij æuo vixit, non Claudij & Neronis. Hoc colligo ex variis eius de ſe dictis. Ait alibi familiarē ſe fuiſſe Caſtio Pio, Portio Latroni, Valerio Meſſallæ: alibi, Ouidium poëtam declamantem audiuiſſe, & Aſinium Pollionem viridem cognouiſſe & ſenem. Eas omnes faces illuſtraſſe ego ſcio medium principatum Auguſti. At Senecæ celebrior ætas in Claudium incidit & Neronem. Addit imò amplius ille ſcriptor, eâ ætate ſe fuiſſe vt Ciceronem ipſum audire potuerit declamantem. Verba eius ſunt Præfatione primâ: *Omnes autem magni nominis mihi videor audiuiſſe, præter Ciceronem. Nec Ciceronem quidem ætas mihi eripuerat, ſed bellorum ciuilium furor, qui tunc totum orbem peruagabatur. Intra coloniam meam me continuit. alioqui potuiſſem eum audiſſe in illo atriolo, in quo duos grandes prætextatos ait ſecum declamare ſolitos.* Ne quis mihi, quæſo, ad hunc locum nebulas aut nugas. Ait ſe Ciceronem audire potuiſſe declamantem cum duobus grandibus prætextatis. Ij fuerunt Hirtius & Dolabella: quos ideò ludens ſic appellat, quia tunc in prætextâ togâ erant, & in magiſtratu. Eos per bellum ciuile Cæſaris, Cicero (vt ipſe alibi ait) dicendi diſcipulos habuit, cœnandi magiſtros. Vide quò ætatem ſuam producat ille ſcriptor. Ante Cæſaris mortem non ſolùm natus fuiſſe debuit; ſed etiam annos aliquot habuiſſe legitimos ad audiendum Ciceronem. Quomodo hæc æui, vt ſic dicam, granditas cadit in hunc noſtrum Senecam, qui mortuus Silio & Attico Conſulibus, extremo imperio Neronis? id eſt, centum & XV. annis, poſt illum æuum. Sed enim occurrunt huic rei, Et vixit, inquiunt, Seneca annos centum XIV. alij etiam liberaliùs, centum XXIV. ita enim ſcribunt paſſim in hiſtoriâ eius vitæ. Homines præſtigiatores! & præ quorum arte in recoquendis ſenibus nihil ſit Medea. Sed quid nugantur? cedò mihi auctorem aliquem huius tam prodigioſæ ſenectutis. Non dabunt. Tacitus, qui fautor Senecæ, & ideò diligens in vitâ eius narrandâ & morte, ſenile eius corpus dixiſſe contentus fuit: grandem hanc, & non longè à miraculo ætatem, non attingit. Imò contrà apud eum reperio, libro XV. in oratione Neronis Senecam adloquentis: *Eſt tibi*, inquit, *adhuc valida ætas, rebuſque & fructui rerum ſufficiens.* Valida, ait, ætas: & hoc paucis ante eædem eius annis. Qui conuenit hoc in ſenium tam effetum? Sed venio lo ego, & tracto adhuc luſoria arma: quid ſi doceo Senecam itarum non fuiſſe Cicerone viuo? nónne perorata hæc lis eſt? Ait ipſe de ſe, Epiſtolâ CIX. *Hu inſtinctus abſtinere animalibus cœpi: & anno peracto. non tantùm facilis mihi erat conſuetudo, ſed dulcis. Quæris quomodo deſierim? In Tiberij Cæſaris principatum iuuentæ tempus inciderat. alienigena tum ſacra mouebantur, & inter argumenta ſuperſtitionis ponebatur animalium quorumdam abſtinentia. Patre itaq; meo rogante, qui non calumniam timebat, ſed philoſophiam oderat, ad priſtinam conſuetudinem redij.* Locus clarus, & in quo

Aetas vera vtriuſque Senecæ.

Senecæ locus explicatus.

Refutatio vaniſſimi mendacij de longo Senecæ æuo.

Illuſtratur Seneca in Epiſtola.

arx huius cauſſæ. At ecce ſe iuuenem ſub Tiberio, quo tempore alienigena ſacra vrbe mota ſunt. Id accidit quinto Tiberiani imperij anno: vt colligo facilè ex his Taciti verbis Annali ſecundo: *Actum & de ſacris Ægyptiis Iudaicisque pellendis: factumque patrum conſultum, vt quattuor millia libertini generis eâ ſuperſtitione infecta in inſulam Sardiniam veherentur.* Vtrùm ergo digiti me fallunt? an à morte Ciceronis ad hunc diem, anni circiter ſexaginta colliguntur? Quod ſi eſt, quomodo natus Ciceronis æuo Seneca fuerit: & idem iuuenis adhuc ſub Tiberio?

Vita ratio vtriuſque Senecæ. Niſi quis tam ineptè deſipiens, qui ſexagenarium ſenem iuuenem cenſeat appellandum. Certa res. & huic vni argumento ſi quid opponi poteſt, illi ſapiant, ego, vt poëta vetus ait, fatuus ſim, non ſolùm ſtultus. Pugnat ergo ætas Senecæ: etiam vita. Nam is qui philoſophus, vitam illuſtrem egit, ad remp. acceſſit, honores geſſit; Quæſtor, Conſul fuit. De Quæſturâ ſuâ ipſe fatetur Conſolatione ad Elbiam: de Conſulatu, auctores Faſti & Iuriſconſulti. Hæc vitæ lux non cadit in meum ſenem: quem vixiſſe remotum ab omni ambitu ſcio, equeſtri ordine contentum. Teſtis ipſe in Præfatio-

Stili diſcrepantia. ne libri II. Melam filium alloquens, *Perge*, inquit, *quò inclinat animus, & paterno contentus ordine ſubduc fortunæ magnam tui partem.* Nam ordinem, intellegit non dubiè equeſtrem. Denique cum vanâ illâ opinione quid magis pugnat, quàm ſtilus? Ariſtoteles apud quoſdam Lybiæ populos, quoniam vxores communes ſunt, ait liberos ad formarum ſimilitudinem diſtribui. velim idem ſit in his libris. quorum profluens & copioſa dictio, tantum abeſt à Senecæ argutâ & conciſâ eloquentiâ, quantum Homericus ille Neſtor à Menelai.

Seneca pater verus ſcriptor. Quis falſus ſcriptor, ſatis dictum: dicam quis verus. tam clarè idipſum, vt ſi quid hac parte errem, non recuſem quin Fides auerſa à me in omne æuum. L. Annæus Seneca Philoſophus patrem habuit nomine & cognomine eodem. Is domo Cordubâ fuit; profeſſione, Rhetor. Natus ante bellum ciuile Cæſarianum, ſuperuixit ad Claudij circiter principatum: ſine honoribus, & non aliud quàm prouincialis eques. Is iam ſenex non dubiè filiis ſuis ſcripſit, aut dictauit potiùs, hos qui ſuperſunt Controuerſiarum & Suaſoriarum libros. Sed vt in Plauti fabulâ, inter duos Menæchmos: ſic inter duos Senecas confuſione nominum ortus error. Tributa illi, quæ huius erant. & claritate nimiâ filij obſcurus pater hodie, immò ignotus. Memoriam boni ſenis fugitiuam (impune hoc dixerim) primus retraho ego. Eius, inquam, Senecę hi libri. Doceo ex ætate: quæ patri conuenit, diſconuenit proli. doceo ex inſcriptione, quæ in omnibus libris, etiam ſcriptis, concipitur: L. ANNAEI SENECAE, AD SENECAM, NOVATVM, ET MELAM FILIOS. Optimè. Inter tres filios quos nominat, Seneca Philoſophus eſt: reliqui eius fratres. Stemma tale. *Stēma Senecarum.*

L. Annæus Seneca, qui Rhetor.	L. Annæus Seneca, qui Philoſophus.
	Annæus Nouatus, aliter Iunius Gallio.
Elbia, eius vxor.	Annæus Mela, ſiue Mella, pater Lucani.

Quid iam clarius, quàm Senecæ patris eſſe hæc ſcripta? Nam quin Mela ille frater Senecæ Philoſophi ſit: non ambiges ex his locis. Tacitus libro XVI. Annalium: *Mela, quibus Gallio & Seneca parentibus natus, petitione honorum abſtinuit: per ambitionem præpoſteram, vt eques Romanus conſularibus potentiâ æquaretur.* Seneca ipſe in Conſolatione ad Elbiam: *Reſpice fratres meos, quibus ſaluis fas tibi non eſt accuſare fortunam. In vtroque habes quod te diuerſâ virtute delectet. alter honores induſtriâ conſecutus eſt* (Gallionem intellegit:) *alter ſapienter contempſit.* intellegit Melam. Confer nunc locum è Præfatione libri II. Controuerſiarum; & vide quàm elogia omnia conueniant in hoc Melâ. *Hæc eò libentiùs Mela fili cariſſime refero, quia video animum tuum à ciuilibus officijs abhorrentem, & ab omni ambitu auerſum: hoc vnum concupiſcentem, nihil concupiſcere, vt eloquentiæ tantùm ſtudeas. Ego verò non ſum bonæ mentis impedimentum: perge quò inclinat animus, & paterno contentus ordine ſubduc fortunæ magnam tui partem.* Nec turbat me, quòd epigraphe Nouatum nominet, quem alij, & quem Seneca ipſe, Gallionem. Idem enim ille per adoptionem familiâ exiuit, & in gentem ac nomen venit Iunij Gallionis. Credo illiuſipſius Gallionis, qui inter Rhetoras nominatur Senecæ patri: & de quo Scriptor incertus De cauſſis corruptæ eloquentiæ: *Malim hercle C. Gracchi impetum, aut L. Craſſi maturitatem: quàm calamiſtros Mæcenatis, aut tinnitus Gallionis.* At nomen Nouati anterius ei fuiſſe, colligo ex Senecâ in Conſolatione: qui filiam hu-

Mela frater Senecæ Philoſophi, & filius alius ſenis.

Cur & quomodo mutarunt alterius fratris nomen. Iunius Gallio quis.

ius

ius agnoſcit à nomine veteri Nouatillam. Non item locus me mouet initio libri II.

Falſa lectio in Senecâ patre.

Controu. de Fabiano philoſopho: *Scio futurum*, inquit, *vt auditis ſententiis eius, multas cupiatis audire. ſed nec ille diu declamationibus vacabat: & ego multò minor natu quàm ipſe erat, audiebam quotiens inciderat, non quotiens volebam.* Qui ſi rectè haberet; vana omnia quæ dixi de ætate huius ſenis. Fabianus enim auditor Cæſtij Pij & Arellij Fuſci fuit; ac ſub Tiberio præcipua illi fama.

Fabiani ætas.

Quo ſi multò minore natu hic ſcriptor: *cur non piſtrino trador ego atque aſino?* Sed non recta lectio, & emendo, *multò maiore natu.* Cauſſa enim vera non auditi Fabiani, quòd ille iuuenis, Senecâ iam grandi; vt homo ſenex frequentare declamationes adoleſcentuli honeſtè non poſſet. Hæc dixi de hoc ſcriptore. plura illuſtrandæ ætatis & ſtemmatis, addam in libro ſingulari, quem, De vitâ Annæi Senecæ & ſcriptis, ſtudioſè compoſui.

CAPVT II.

Stipendij militaris initia, & progreſſus. Quis primò modus. quæ deinceps acceſſio. Aliud denarium eſſe, aliud denos aſſes. Tacitus explicatus. Liuius correctus. item Suetonius in loco tenebroſo.

DE ſtipendio militari apud Romanos, deque eius progreſſu, plus quàm Metonis annus eſt, cùm quæritur inter doctos. ego hoc capite audebo certum concludere, & vt Ic[ti] priſci loquebantur, ſignate reſponſum. Tria apud Romanos pro ſtipendio, pecunia, frumentum, veſtis.

Initium ſtipendij ex Liuio.

Pecuniæ, inſtitutum anno vrbis CCCXLVII. de quo Liuij libro IV. corruptus locus: *Additum deinde, vt ante vllam mentionem plebis Tribunorúmve decerneret Senatus, vt ſtipendium miles de publico acciperet, cùm ante id tempus de ſuo quiſque functus eo munere eſſet. Nihil vmquam acceptum à plebe tanto gaudio traditur. concurſum itaque ad curiam eſſe, prehenſaſque exeuntium dextras, & patres verè appellatos: effectum eſſe fatentibus, vt nemo pro tam munificâ patriâ corporis aut ſanguinis ſuo parceret; cùm commoditas iuuaret rem familiarem. ſaltem acquieſcere eo tempore, quo corpus addictum atque operatum reip. eſſet.*

Locus eius correctus.

quem emendo, *cùm commoda ita iuuaret: rem familiarem ſaltem accreſcere eo t. q.*

Quis modus & quàm exiguus primò ſtipendij.

Modus eius pecuniæ initio exiguus fuit. Polybij quidem ætate, id eſt, ſub bellum Punicum ſecundum, in peditem oboli duo: centurionem duplex: equitem triplex. Ita Polybius ipſe libro VI. Duo oboli tertia, vt ſcimus, drachmæ pars. Ad nummum Romanum ſi exigimus; dico fuiſſe tres aſſes. eamque ſummam non dubiè per duos obolos expreſſit nobilis hiſtoricus. Doceo ex Plauto. cuius loco primus do lucem, in Moſtellariâ:

Plauti locus illuſtratus.

Vbi ſunt iſti plagipatidæ, ferritribaces viri?
Iſti qui trium nummorum cauſsâ ſubeunt ſub falas?
Vbi aliqui quindenis haſtis corpus transfigi ſolent.

Nam tres nummi hîc, tres aſſes, & ad * ſtipendium militare diſerta alluſio Comici ſerui, irridentis quòd tam exiguo pretio auctorati caſtella & turres ligneas hoſtium (id enim falæ) ſubirent, haſtis aliquot configendi. Et me herclè ſtipendium vile. eò magis, quòd illâ ætate non veſtis, non frumentum, gratuita militi erant: ſed Quæſtor, ſiquid horum dediſſet, certum ſtatutumque pretium eo nomine de pecuniâ detrahebat. Auctor idem Polybius lib. VI.

* Etſi ad Curcum etiam referre poſſis.

Quando primùm militi gratuita veſtis.

Quod obtinuit ad tempora C. Gracchi, qui primus lege cauit, vt veſtis è publico militi daretur: pecuniamque totam acciperet, ſine vllâ, quod aiũt, deductione. Plutarchus in Graccho his verbis: τῶν δὲ νόμων οὓς εἰσέφερε τῷ δήμῳ χαριζόμενος, ὁ μὲν ἦν κληρουχικός, ἅμα νέμων τοῖς πένησι τὴν δημοσίαν. ὁ δὲ στρατιωτικός, ἐσθῆτά τε κελεύων δημοσίᾳ χορηγεῖσθαι, καὶ μηδὲν εἰς τοῦτο τῆς μισθοφορᾶς ὑφαιρεῖσθαι τῶν στρατευομένων. Et veſtis ſaltem Plutarchus meminit: priori aliquâ lege gratiam etiam factam de frumento, non ambigo. Etſi de veſte, irritum iterùm factum videtur, ſiue ab Auguſto, ſiue antè: quia nec in hiſtoriis mentio miſſæ vltrà ad exercitum veſtis, & milites apud Tacitum clarè queruntur, *Denis in diem aſſibus animam & corpus æſtimari: hinc veſtem, arma, tentoria redimi.* Nec vltrà de acceſſione aliquâ reperio ante bellum Cæſaris ciuile.

Prima acceſſio ad ſtipendium.

Cæſar, inquit Suetonius cap. XXVI. *legionibus ſtipendium in perpetuum duplicauit.* Ait, duplicauit: vt credibile ſit factos à Cæſare ſex, aut ſi fortè, ſeptem aſſes. Niſi tamen acceſſio aliqua ſub Cimbricum bellum facta, quod ex Aſconio haud vanè ſuſpicêre, in eam pro Cornelio: *Iunius Conſul rem malè geßit, ac plures leges quæ per eos annos latæ erant, quibus militiæ ſtipendia minuebantur, abrogauit.* Fruſtrà enim imminutum ſtipendium, niſi præter morem auctum. Etiam per bella ciuilia poſteà, veriſimile in illâ ambitione

Auctio ſecunda. ducum pretium auctum, militibus conciliandis. Sed hæc obſcura vel ambigua. at Auguſtus conſtitutâ rep. & imperij iam certus, *quidquid vbique militum eſſet* (verba Suetonij ſunt cap. XLIX.) *ad certam ſtipendiorum præmiorumque formulam adſtrinxit.* Formula Auguſti laxior Iulianâ, videlicet in diem deni aſſes. Certum & clarum ex Tacito, apud quem lib. I. Annal. conqueruntur milites, *Denis in diem aſſibus animam & corpus æſtimari.* & id ſtatim ab exceſſu Auguſti. Id ſtipendium parum diſconueniebat à Græco, apud quos drachma, diurna in milite mer- ces: vti colligere eſt ex Thucydidis libro tertio. Dixi denos aſſes: qui denarium ipſum accipiet, errabit. Nam Denarij permutatio pluris ſub Tiberio, ſub Auguſto: & fortaſſe XII. aſſium aut præterpropter. Teſtantur iidem apud Tacitum milites, qui decem aſſibus non contenti, flagitant, *Vt denarius diurnum ſtipendium foret: neu veterani diutiùs ſub vexillo tenerentur*, prorſus ridiculo poſtulato, ſi idem denarius & deni aſſes. Ergo æſtimatione duodenâ illâ quam dixi, menſtruũ militis ſub Auguſto denarij circiter XXV. id erat, aureus vnus, quod notari mihi volo, ad ea quæ mox dicam. Poſt Auguſtum, tenebræ ſunt ad Domitianum. De quo monuit Suetonius cap. VII. *Addidit & quartum ſtipendium militi, aureos ternos.* paucis, ſed dî boni, turbulentis verbis! Ex quibus neceſſe habeamus fateri, menſtruum vnum militis aureos tres fuiſſe: & ante Domitianum quidem nouem aureos datos, ab ipſo adiectos ternos. Ita ſub Domitiano gregarius miles acceperit aureos XII. in menſem. Aureos dico Romanos, quorum vera æſtimatio, denariûm XXV. Ij eſſent noſtratis monetæ aurei circiter XXIV. Non aliter ad hunc locum omnes interpretes: & id nobis pluribus verbis perſuadere conantur viri docti. Quis ſanus credet, aut pro ſano? Tantiſne ſumptibus vllâ temp. parem fuiſſe? Adde duplum centurionis, triplum equitis: adde Præfectos, & Tribunos: ſumma quot menſibus in legionem tam improba excreſcet, vt eam verear exprimere. Sed videant me. fœdum illum hiſtoriæ errorem leui & verâ correctione tollo ego, legoque, *aurei ternis.* id eſt, Aureis illis tribus quos antè capiebant, addidit quartum aureum Domitianus. In furcam peccantem illam litteram, quæ dedit has turbas. At meâ lectione quid poteſt clarius aut verius? Aureus Romanus, vt notaui, menſtruum militis ſub Auguſto fuit, & id ſtipendium vnum. Adiecit alterum ſeu Caligula, ſeu Claudius: tertium fortaſſe additum per bella ciuilia Vitellij Othonis. Quartum nunc à Domitiano. Ita in vniuerſum miles acceperit quattuor ſtipendia, ſiue aureos quattuor: duplum ferè quàm miles hodie. Tolerabilis ſumma præ illâ aureorum XII. Rem non ambiguam confirmo teſtimonio Zonaræ, cuius eadem in re hæc verba: Τοῖς στρατιώταις ἐπηύξησε τὴν μισθοφορὰν, τάχα διὰ τὴν νίκην. Πέντε γὰρ καὶ ἑβδομήκοντα δραχμὰς ἑκάστου λαμβάνοντος, ἑκατὸν ἐκέλευσε δίδοσθαι. id eſt, *Militibus ſtipendium auxit, fortaſſe ob victoriam. Cùm enim ſingulis ſeptuagenæ quinæ drachmæ ſoluerentur, centenas dari iuſſit.* Quæſo, LXXV. drachmæ (ita denarium Græci vertunt) quid aliud quàm aurei tres? Addidit XXV. Domitianus, ex Zonarâ: ergo aureum vnum. Homo non ſim, ſi verbum vltrà addam in re clarâ firmandâ.

Stipendij Græcanici modus.

Vide ibi Scholiaſtē.

Denarius, quanti ſub Auguſto.

Taciti nodus euolutus.

Tertium acceſſio.

Obſcurus Suetonij locus.

Is emendatus.

CAPVT III.

Iuuenalis verſus correctus & illuſtratus. Mos antiquus de lucernis ad ianuas, ad feneſtras, ad arbores, ad lupanaria noua. Vates præferebant lucernam. Tertullianus, Xiphilinus, Seneca, Perſius, & Prudentius explicati.

IVVENALIS verſus ſunt, lætitiam diei feſti deſcribentis, quorum lectionem aut mentem non viderunt interpretes: cum veniâ dixerim, vidi ego,

Sat. XII.

Hic noſtrum placabo Iouem, Laribuſque paternis
Thura dabo, atq; omnes violæ iactabo colores.
Cuncta nitent, longos erexit ianua ramos,
Et matutinis operatur feſta lucernis.

Aiunt in his verſibus, Operandi verbum referri ad ſacra, & per lucernas ſignificari diem. itaque hoc velle poëtam, ob reditum incolumis amici, ſacra ſe facturum tempore matutino. Albæ mentes, ſiue qui hæc ſcribunt, ſiue qui credunt! Scilicet ianua operari ſacris potuit (de illâ enim loquitur:) aut exemplo probabunt lucernam, quæ noctis nota, ſignificare diem. Rideo albis dentibus, cùm hæc lego. At vocis vnius correctione, quàm plana res? Nam ſcribendum: *Ridicula in Iuuen. verſibus ſententia.*

Et matutinis operitur feſta lucernis.

Operitur, id eſt, tegitur, veſtitur. vt alibi;

Legitimè fixis veſtitur tota tabellis
Porticus. ——

Morem

Ritus appendendi lucernas in die feſto. Morem ſæculi ſui expreſſit Iuuenalis, quo in omni publicâ priuataque lætitiâ receptum, ianuam ornari lauro & lucernis. Quem ornatum intellexit Seneca, Epiſtol. LXVIII. *Quid tu exiſtimas ea tantùm optabilia eſſe, quæ per voluptatem & otium veniunt? quæ excipiuntur foribus ornatis?* Et Tertullianus clarè in Apologetico: *Cur die læto non lauris poſtes adumbramus? nec lucernis diem infringimus? Honeſta res eſt ſolemnitate publicâ exigente inducere domui tuæ habitum alicuius noui lupanaris.* Apuleius lib. IV. *Domus tota lauris obſita, tædis lucida, ſtrepebat hymenæum.* Nec aliter explico Xiphilinum in Nerone, de aduentu Teridatis, Καὶ πᾶσα μὲν ἡ πόλις, inquit, ἐκεκόσμητο, καὶ φῶσι καὶ στεφανώμασιν. & pòſt, de reditu è Græciâ Neronis: Ἐς τὸ Καπιτώλιον ἀνέβη, καὶ ἐκεῖθεν ἐς τὸ παλάτιον, πάσης μὲν τῆς πόλεως ἐστεφανωμένης, καὶ λυχνοκαϊούσης, καὶ θυμιώσης. *Quales ea lucernæ.* Intellegit enim vrbis ædes ornatas lauru ac lucernis. Qui ritus Chriſtianorum etiam æuo non prorſus fugit: & lego in Vitâ vetere Fulgentij Epiſcopi Afri, *Populum per omnes prolixi itineris vias in occurſum* (ab exſilio redeuntis) *eius tetendiſſe cum lucernis & lampadibus & arborum frondibus.* Eiuſmodi autem lucernæ penſiles erant, ſuſpendebanturque catenulis, accenſæ ad ædium ſingularum ianuas aut feneſtras. Ideò eleganter Iuuenalis ait ianuam operiri lucernis: *Ad ianuā appendi ſolent.* & addit, matutinis, non ſine Satyrico morſu, quaſi claro luci opus eſſet aliâ luce. Vidimus ipſi in Italiâ æreas eiuſmodi lucernas complures, quas intellexit etiam poëta princeps:

——pendent lychni laquearibus aureis.

Quòd ad ianuam hæ lucernæ, præter Iuuenalem, Tertullianus docet ad vxorem libro II. *Moratur Dei ancilla in laribus alienis, & inter illos omnibus honoribus dæmonum, omnibus ſolemnibus regum, incipiente anno, incipiente menſe, nidore thuris agitabitur: & procedit de ianuâ laureatâ & lucernatâ, vt de nouo conſiſtorio libidinum publicarum.* Ecce, ianua, ait, lucernata.

Ad feneſtras. Quòd ad feneſtras; Perſius:

——vnctaque feneſtrâ

Diſpoſitæ pinguem nebulam vomuere lucernæ.

Vbi Scholiaſtes: *Herodiani obſeruant ſabbatha. quo die lucernas accenſas, & violis coronatas, in feneſtris ponunt.* Notetur de Violis. *Sabbathis accendi ſolent.* Porrò tangit & Seneca hunc morem, ſabbathis accendendi lucernas Epiſt. XCVI. *Accendere aliquem lucernas ſabbathis prohibeamus; quoniam nec lumine dij egent, & ne homines quidem delectantur fuligine.* Nec ſolùm ædibus, ſed etiam arboribus appenſas reperio has lucernas. *Etiam ad arbores.* arboribus quidem ſacris, & quibus vellent exhibitum cultum. Prudentius contra Symmachum:

Et quæ fumificas arbor vittata lucernas

Suſtinuit, cadit vltrici ſucciſa bipenni.

Sed & ſacrificuli ac vates præferebant lucernam ac laurum: *Vatibus lucerna.* credo, vt auguſtiores ſe facerent ornatu illo feſto & quaſi ſacro. Tale aliquid ex Senecâ haurio De vitâ beatâ, cap. XXVII. *Cùm ſiſtrum aliquis concutiens ex imperio mentitur; cùm aliquis ſecandi lacertos ſuos artifex brachia atque humeros ſuſpensâ manu cruentat; cùm aliqua per viam genibus repens vlulat, laurumque linteatus ſenex & medio lucernam die præferens, conclamat iratum aliquem deorum: concurritis & auditis, & diuinum eſſe eum inuicem mutuum alentes ſtuporem adfirmatis.* Nec diſſimilis priſcorum vatum in Græciâ mos, qui ignem præferebant: de quo Theon, & Suidas in Πυρφόροι. Cùm res ergo tam ſacra, lucerna: *Ad noua lupanaria lucernæ ſuſpenſa.* mirum pollutam eam fœdiſſimo vſu, & ſolitam ſuſpendi ad lenonias ædes, notam noui lupanaris. Id enim Tertullianus apertè dixit locis duobus, quos non repeto. Sed credo morem eum natum inde, quòd ſcorta olim ſub veſperam proſtabant & ad lucernas. Non enim ante nonam diei, fas eis facere in publico copiam ſui. quod notant interpretes priſci ad Perſium, qui ab hac cauſsâ Nonariam dixit meretricem. Lucernarum in Lupanaribus mentio apud Iuuenalem:

Obſcuriſque genis turpis, fumoque lucernæ.

& Horatium:

——ſub clarâ nuda lucernâ.

vbi nollem viros doctos ſcribere, *lucerna*, pro pallio, aiunt, meretricio.

CAPVT IV.

Aquam calidam antiquitus ad potum fuiſſe. imò ad delicias. Thermopolium Plauti quid? Dio explicatus. Calida vino mixta. Plautus illuſtratus, & Tacitus. Plautus correctus. Senecæ ex Athenæo data lux.

Hoc caput Nymphis ſacratum erit; & dicam de Aquis, earumque apud veteres vſu. Duplicis aquæ mentio in cœnis Romanis, Frigidæ, Calidæ. Et frigidam ad potum fuiſſe, clarum eſt: de calidâ, non nemo nuper in me pugnauit. Ideò ſubtiliter de eâ, &, vt Salluſtius ait, cum curâ diſſeram: vt

retrahere morem fugitiuum poſſim, & depoſitum ſæculo noſtro. In vſu frequenti calidam ad conuiuia fuiſſe, teſtes mihi, vt in ſacris dicitur:

Vſus calidæ frequens.

—— φιλοί τ' ἀγαθοί τε φέρεσιν.

Iuuenalis:

Quando vocatus adeſt calidæ gelidæque miniſter?

Seneca De Irâ lib. I. cap. XII. *Iraſcuntur boni viri pro ſuorum iniuriis: ſed idem faciunt ſi calida non benè præbeatur, ſi vitrum fractum, ſi calceus luto ſparſus eſt.* Paullus Ic^tus^ l. XVIII. de inſtr. & inſt. leg. *Nec multum refert inter cacabos & aënum, quod ſupra focum pendet. his aqua ad potandum calefit; in illis pulmentarium coquitur.*

Martialis:

Caldam poſcis aquam, ſed nondum frigida venit;
Alget adhuc nudo clauſa culina foco.

Varro lib. IV. *Calix à caldo: quòd in eo calida puls apponebatur, & calidam eo bibebant.* Seneca De Irâ lib. II. cap. XXV.* *Parum agilis eſt puer, aut tepidior aqua potui erogata, aut turbatus thorus, aut menſa negligentiùs poſita: ad iſta concitari, inſania eſt.* Ammianus lr. XXVIII. *Ita autem pauci inter eos ſeueri vindices delictorum, vt ſi aquam calidam tardiùs attulerit ſeruus, trecentis adfligi verberibus iubeatur: ſi hominem occiderit, dominus hactenus exclamet, Quid faciat manioſus & nequam?*

* Similem prorſus in Arriano locum vide lib. I. Diſſert. cap. XIII.

Martialis iterùm:

Frigida non deſit, non deerit calda petenti.

Græcis vſus calidæ.

Et exempla plura. Etiam apud Græcos idem mos: præceptumq́ue apud Athenæum eſt lib. II. cap. II. Περιτὸν ὕδωρ, ἐν μὲν χειμῶνι καὶ ἔαρι θερμὸν ὡς μάλιστα, ἐν δὲ τῷ θέρει ψυχρόν. Apud eumdem lib. III. cap. III. quæritur vtrùm aqua calida an frigida poſt ficus bibenda ſit: & vtrimque dat cauſſas. Vide & lib. III. cap. XXI. Nec in vſu ſolùm antiquitus calida; ſed, quod miremur, in deliciis fuit. Inde apud Plautum Thermopolij mentio, cùm hilarior inuitatio deſcribitur aut ſolutior luxus. vt Curculione, de ebrioſis:

Deliciæ veterum in hoc potu.

Quos ſemper videas libentes eſſe in thermopolio.

In Trinummo:

——*ſatin' in thermopolio*
Condalium es oblitus, poſtquam thermopotaſti gutturem?

Item Rudente:

Ne thermopolium quidem vllum ille inſtruit,
Ita ſalſam præbet potionem & frigidam.

Thermopolium quid.

Vbi thermopolia, non herclè aliud quàm cauponæ in queîs hæc calida venirer. Calidam dico puram putam: non potionem neſcio quam dulcem & confectam, quod ſine auctore veteri ponit & vulgus interpretum, & eximius Turnebus. Philo ad hunc ritum egregiè de vitâ Theoreticâ: Οἶνον ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις οὐκ εἰσκομίζεται, ἀλλὰ διαυγέστατον ὕδωρ ψυχρὸν μὲν τοῖς πολλοῖς, θερμὸν δὲ τῶν πρεσβυτέρων τοῖς ἁβροδιαίτοις. Vbi vides palàm, deliciarum fuiſſe hunc potum. Itaque Thermopolia Romæ Claudius ſuſtulit, & bonus cenſor quaſi curua correcturus, calidam in cauponis proſtare ſeriò interdixit. Dio Caſſius his verbis: Τά τε καπηλεῖα ἐς ἃ συνιόντες ἔπινον, κατέλυσε, καὶ προσέταξε μήτε κρέας τι ἑφθὸν, μήθ' ὕδωρ θερμὸν πιπράσκεσθαι, καί τινας ἐπὶ τούτῳ μὴ πειθαρχήσαντας ἐκόλασεν. Etiam apud Ammianum, lib. XXVIII. Ampelius Præfectus vrbi: qui ſtatuit, *ne taberna vinaria ante horam quartam aperiretur, néve aquam vulgariam caleſaceret quiſquam.* Eâ re Caius Caligula cauponem quemdam interfecit, quòd per dies funeris Druſillæ, calidam vendidiſſet. Idem Dio, Τὸν, inquit, πωλήσαντά θερμὸν ὕδωρ ἀπέκτεινεν, ὡς ἀσεβήσαντα. ſcilicet quaſi hominem impium, & laſciuiæ adminiſtrum in publico luctu. Nec prætereundus Dionis locus de Druſo Tiberij filio, quem ebrietatis accuſat, quòd aliquando cum Prætorianis ad ignem reſtinguendum è conuiuio excitatus, Aquam illis poſcentibus, calidam infundi iuſſerit. nimirum quaſi conuiuij res eſſet, non incendij. Verba Græca ſunt, quorum ſententiam non expreſſit interpres: Τῇ τε μέθῃ καταφορὴς οὕτως ἐγίγνετο, ὥστε ποτὲ νυκτὸς ἐμπρησθεισί ποι ἐπικουρῆσαι μετὰ τῶν δορυφόρων ἀναγκασθεὶς, ὕδωρ αὐτῶν αἰτούντων, θερμὸν σφίσιν ἐγχέαι κελεῦσαι. Nec ab aliâ cauſsâ agnominatio illa Tiberij Imperatoris, Biberius Caldius Mero. Caldius videlicet, à frequenti calidæ potu. Reliquum quæri eſt, pura hæc aqua in deliciis fuerit, an mixta? Cenſeo mixtam. Non quin duplicem calidæ vſum non agnoſcam: (bibebatur enim & ſolitaria, & infuſa vino) ſed quia gulonibus expetitam maximè & laudatam comperior cum vino. Credo, quia procliuiùs & iucundiùs potio feruens, quàm frigida, iret in bulgam. idque noſipſi, aliquotiens experti, non abhorremus. Appuleius deſcriptione nequitiæ ſuæ lib. II. *Fotis mea, iam dominâ cubitum redditâ, arripit poculum, ac deſuper aquâ calidâ iniectâ porrigit vt bibam.*

Thermopolia vetita Claudio.

Calida vino miſceri ſolita.

Mar-

Martialis:

Me conuiua leget miſto quincunce, ſed antè,
Incipiat poſitus quàm tepuiſſe calix.

Alibi:

Iam defeciſſet portantes calda miniſtros,
Si non potares Sextiliane merum.

qui verſus diſertè probant mixtionem. Sed clariſſimè Plautus, qui vinum ita mixtum intellegens, Calidi nomine vti, non Calidæ voluit.

Curculione:

Plautus explicatus.

Vbi quid ſurripuère, operto capitulo calidum bibunt,
Triſtes atque ebrioli incedunt.

Et Milite, eleganter potionem eam exprimit puer ebrius:

Neque equidem heminas octo exprompſi in vrceum,
Neque ille hic calidum exbibit in prandio.
PA. *Neque tu bibiſti?* LV. *di me perdant, ſi bibi,*
Si bibere potui. PA. *quid iam?* LV. *quia enim abſorbui.*
Nam nimis calebat, amburebat gutturem.

& quæ ſequuntur. neque enim eſt vt ſcena ea intellegatur, ſine hoc more. Calidæ potionis mentio etiam apud Tacitum, Annali XIII. incertum meræ, an mixtæ. *Illic epulante Britannico, quia cibos potuſque eius dilectus ex miniſtris guſtu explorabat: ne omitteretur inſtitutum, aut ne morte vtriuſque proderetur ſcelus, talis dolus repertus eſt. Innoxia adhuc & præcalida & libata guſtu potio traditur Britannico: dein poſtquam feruore aſpernabatur, frigidâ in aquâ affunditur venenum.* Et apud Plinium libro VII. cap. LIII. de M. Ofilio Hilaro. *Qui*, inquit, *cùm populo admodum placuiſſet natali die ſuo, conuiuiumque haberet: editâ cœnâ, calidam* [*potionem*] deleuerim eam vocem, vt gloſſema, *in pultario popoſcit, ſimulque perſonam eius diei acceptam intuens, coronam è capite ſuo in eam tranſtulit, tali habitu rigens nullo ſentiente, donec accubantium proximus tepeſcere potionem admoneret.*

Tacitus & Plinius.

Eamdem Plautus intellexerat, verſu, qui nunc corruptus in Perſâ:

Plautus correctus.

Ite foras, hic volo ante oſtium & ianuam meos participes benè accipere.
Statuite hic lectulos, ponite hic quæ aſſolent.
hic ſtatui volo primum
Vnde ego omnes hilaros, ludentis, lætificantis faciam vt fiam aliqua mihi.

quæ confuſa compono & emendo. *Hic ſtatui volo primùm aquilam mihi. Vnde ego omnes hilaros, lubentes,* (ita Douza emendabat, pro *ludentes*) *lætificantes faciam vt fiant.* Ita propemodum, præter duos manuſſ. etiam priſca editio Aldi. Verba illa, *aliqua mihi*, tranſpoſita & corrupta erant; retrahenda quò poſui, & legenda, *aquilam mihi*, ſiue *aquilam*. Correctio certa & clara. Aquam enim duplicem in menſæ initio ſtatim poni mos erat, Calidam, Frigidam. Lucianus: *Τράπεζα δὲ τῇ κλίνῃ παρεστήκει, ποτήριον ἔχουσα, καὶ ὕδωρ ἕτοιμον καὶ ψυχρὸν καὶ θερμόν.* Faceta autem alluſio Comici ſerui, quaſi ad aquilam etiam militarem. Nec plura de Calidâ. cuius vſum Plinius hoc oraculo damnauit: *Notandum nullum aliud animal*, (præter hominem ſcilicet) *calidos potus ſequi: ideoque non eſſe naturales.* Renitente tamen Plutarcho: qui De tuendâ valetudine, Calidæ potum laſſis commotiſque valdè approbat & commendat.

Aqua duplex in initio menſæ.

Calidæ vſus nocens.

CAPVT V.

Carmen poëtæ veteris, non anteà viſum. De ſcriptore quæſitum. multa in eo emendata, & illuſtrata.

VT Plautina illa mulier in Truculento, alienam prolem: ſic ego hoc capite *Alienos ibo labores ſuppoſitum mihi.* Carmen vulgabo, quod clariſſ. Ic[tus] P. Pythoeus munus mihi miſit: ſed carmen non viſum anteà, non lectum, & cui meritò præfabor, Fauete linguis. Repperit vir doctiſſimus & diligentiſſimus harum rerum, in vetuſto eoque vnico exemplari: & inde quâ fide ille tranſſeripſit, eâdem inſeram his libris: Sine fraude quidem. quia iſta quaſi adoptio, volente amico noſtro eſt, imò iubente.

Carmen ſic habet:

Cras amet, qui numquam amauit; quique amauit, cras amet.
Ver nouum, ver iam canorum, ver natus orbis eſt.
Verè concordant amores, vere [a] nubent alites.
Et nemus comam reſoluit de maritis imbribus.
Cras [b] amorem copulatrix inter vmbras arborum
Implicat [c] gazas virentes de flagello myrteo.
Cras Dione iura dicit, fulta ſublimi [d] trono.
Cras amet, qui numquam amauit; quique amauit, cras amet.
Tunc [*] quiuore deſuper huc ſpumeo pont' de glouo
Cærulas inter cateruas, inter & bipedes equos
Fecit vndantem [e] Dione de maritis imbribus.

[a] Scribo, nubunt.
[b] Pyth. amorum.
[c] Pyth caſas, verè.
[d] Malim, thoro.
[e] Lego, Dionem.

Cras

Cras amet, qui numquam amauit; quique amauit, cras amet.
Ipſa [a] gemmas purpurantem pingit annum floribus
Ipſa ſurgentis papillas de Fauoni [*] partu
Vrguet in totos [*] pentes, ipſa roris lucidi
Noctis aura [b] quem relinquit ſpargit vmentis aquas.
Et me [*] canat lacrimæ trementes detadum [*] pondere.
Gutta præceps orbe paruo ſuſtinet caſus ſuos.
In pudorem florulentæ [c] prodiderunt purpuræ:
Vmor ille quem ſerenis aſtra rorant noctibus
Manè [d] virgineas papilla ſoluit vmenti peplo.
I piuſſit [*] mane tuæ virgines nubant roſæ
Fuſta [*] prius de cruore, deque amoris [e] oculis,
Deque gemmis, deque flammis, deque ſolis purpuris.
Cras ruborem qui latebat veſte tectus igneâ
Vnicâ [f] marito nodo non pudent ſoluere.
Cras amet, qui numquam amauit; quique amauit, cras amet.
Ipſa nimfas diua [g] loco iuſſit ire myrteo
[h] Et puer comis puellis. nec tamen credi poteſt
Eſſe amorem feriatum, ſi ſagittas vexerit.
Ite nimfæ, poſuit arma, feriatus eſt Amor;
Iuſſus eſt inermis ire, [i] nudus ire iuſſus eſt,
Neu quid arcu, neu ſagitta, neu quid igne læderet.
Sed tamen nimfæ cauete, quòd Cupido pulcer eſt,
Totus eſt [k] inermis idem, quando nudus eſt Amor.
Cras amet, qui numquam amauit; quique amauit, cras amet.
Compari Venus pudore mittit ad te virgines:
Vna res eſt quam rogamus, cede Virgo Delia
Vt nemus ſit incruentum de ferinis ſtragibus.
Ipſa vellet vt venires, ſi deceret virginem:
Iam tribus choros videres feriatos noctibus,
Congreges inter cateruas ire per ſaltus tuos,
Floreas inter coronas, myrteas inter caſas.
Nec Ceres nec Bacchus abſunt, nec poëtarum deus,
Detinent [*] & tota nox eſt [l] peruigila cantibus.
Regnet in ſiluis Dione, tu recede Delia.
Cras amet, qui numquam amauit; quique amauit, cras amet.
Iuſſit hibleis tribunal ſtare diua floribus.
Præſens ipſa iura dicit, adſederunt Gratiæ.
Hibla totos funde flores, quidquid [m] annis attulit,
Hibla florum [*] rumpereſt equant [n] ethne cãpo.
Ruris hic erunt puellæ, vel puellæ montium,
Quæque ſiluas, quæque lucos, quæque montes incolunt.

Iuſſit omnis aſſidere pueri mater [o] alitas,
Iuſſit & [p] nullo puellas nil Amori credere.
Cras amet, qui numquam amauit; quique amauit, cras amet.
Et rigentibus vergentes ducat vmbras floribus.
Cras erit [q] qui primus æther copulauit nuptias,
Vt pãt [*] totu crearet vernis annum nubibus,
In ſinum maritus imber [r] fluctus alma & coniugis.
Vt fletus immixtus omnis aleret magno corpore.
Ipſa [s] vernas atque mentem permeante ſpiritu
Intus occultis gubernat procreatrix viribus,
Perque cælum, perque terras, perque pontum ſubditum.
Peruium ſui tenorem ſeminali tramite
Imbuit, iuſſitque mundum noſſe naſcendi vias.
Cras amet, qui numquam amauit; quique amauit, cras amet.
Ipſa Troianos nepotes in [t] Latino tranſtulit:
Ipſa Laurentem puellam coniugem nato dedit.
Moxque Marti de ſacello dat pudicam virginem.
[u] Romuleas ipſa fecit cum Sabinis nuptias:
Vnde Rames & Quirites, proque prole poſterum
Romoli matrem crearet & nepotem Cæſarem.
Cras amet, qui numquam amauit; quique amauit, cras amet.
Rura fecundat voluptas: rura Venerem ſentiunt:
Ipſe Amor puer Dionæ rure natus dicitur.
Hunc ager [x] cùm parturiret, ipſa ſuſcepit ſinu,
Ipſa florum delicatis educauit oſculis.
Cras amet, qui numquam amauit; quique amauit, cras amet.
Ecce iam ſuper geneſtas explicat [y] aonij [*] latus
[z] Quiſque tuus quo tenetur coniugali fœdere.
Subter vmbras cum maritis ecce balantum gregem.
Et canoras non tacere Diua iuſſit alites.
Iam loquaces ore rauco ſtagnacygni perſtrepunt:
Adſonant [aa] aërei puellæ ſubter vmbram populi
Vt [bb] putas motus amoris ore dici muſico?
Et neges queri ſororem de marito barbaro?
Illa cantat, nos tacemus. quando ver venit meum?
Quando [*] faciam vt celidon vt tacere deſinam.
Perdidi Muſam tacendo, nec me Phœbus reſpicit.
Sic Amyclas cùm tacerent perdidit ſilentium.
Cras amet, qui numquam amauit; quique amauit, cras amet.

EXPLICIT PERVIGILIVM VENERIS.

[a] Pyth. gemmeas. poteſt etiã gemmeu.
[b] Legerim, quem relinquit.
[c] Pyth. prodiderunt
[d] Scribo, virgines papillas nondum compreſſas & maritas.
[e] Pyth. oſculis. & antè, Ipſa iuſſit.
[f] Pyth. Vnico marito n. n. pudebit.
[g] Idẽ, luco.
[h] Pyth. Eſt p. comes. ego, It puer comes.
[i] Pyth. nudus. rectè ad ſententiam nihil habeo.
[k] Benè idẽ, ex armis.
[l] Pyth. Peruigila cãda.
[m] Pyth. annis.
[n] Idem, quantus Aetnes c.
[o] Pyth. alitis.
[p] Idẽ, nudo
[q] Fortè, quo
[r] Pyth. fluxit alma.
[s] Idem, venas.
[t] Pyth. Lauinos.
[u] Scribo Romuleas.
[x] Lego & diſtinguo, Hunc ager, cùm parturiſſet ipſa, ſuſcepit ſinu: Ipſa florum.
[y] Pyth. aedon.
[z] Fortaſſe, Quiſque cœtus continetur.
[aa] Eleganter Pyth. Teret.
[bb] Lego, putas & deleo v que notam rogandi.

Elegans mehercle & quantiuis pretij carmen; molle, tenerum, ſed Romanis, vt ſic dicam, non Alexandrinis deliciis. In eo aliquot menda: quæ priuſquam tollam, quæram de Titulo & de Scriptore. Titulus fuit, *Peruigilium Veneris*. Colligo facilè ex ſubſcriptione, *Explicit peruigilium Veneris*. Ex titulo non ignotum argumentum. Laudatio enim Veneris fuit, compoſita quaſi per occaſionem Peruigilij, quod tres ipſas noctes in honorem deæ agebant. Faciunt illuc verſus in hoc Carmine:

Argumentum & occaſio huius carminis.

Ipſa vellet vt venires, ſi deceret virginem.
Iam tribus choros videres feriatos noctibus.

Et illa Plauti Curculione:

Peruigilia, varijs dijs.

Quid? tu Veneri peruigilare te vouiſti Phædrome?
Nam hoc quidem haud multo pòſt luce lucebit.

Sed & peruigilandi honos vulgatus in ceteros deos. Fortunæ peruigilium eſt apud Suetonium in Galbâ, cap. IV. *Fortunæ ſimulacrum in parte ædium conſecratum, menſtruis deinceps ſupplicationibus & peruigilio anniuerſario coluit*. Cereri, apud Tacitum: *Lectiſternia & peruigilia celebrauere feminæ quibus mariti erant*. Incertum cui deo, deæ, apud Liuium lib. XXIII. per tres item noctes. *Triduum ſacrificatum ad Hamas. Nocturnum erat ſacrum, ita vt ante mediam noctem compleretur. Gracchus caſtra Campana, vt in peruigilio, neglecta ſimul omnibus portis inuadit*. Peruigilij meminit iterùm Suetonius in Caligulâ, cap. LIV. & Vitellio cap. X. Titulum ergo inuêni: ſcriptorem quæram, & non inueniam. Ducti eleganriâ carminis quidam Catullum Veronenſem eſſe cenſuerunt: alij, in queîs Scaliger, Catullum vrbicarium poëtam, nominatum Iuuenali:

Quæſitum de ſcriptore.

——clamoſum ageret cùm phaſma Catulli.

Neuter poteſt. niſi me fallit ratio temporum, quam ſubduxi non vanis coniecturis. Natum enim comperio hoc Carmen in imperio Auguſti. Argumento horum verſuum:

Quando videatur id Carmen ſcriptum.

Vnde Rhamnes & Quirites, proque prole poſterùm
Romoli, patrem crearet & nepotem Cæſarem.

Ita legendum, non *matrem*, doceo infrà. Pater Cæſar, Diuus Iulius eſt; nepos, Auguſtus. Sæpè ita diſcriminandi cauſsâ hiſtorici. Sueton. *Cæſario, quem ex Cæſare patre conceptiſſe Cleopatra prædicabat*. & alij ſæpiùs. At hæc tam quæſitæ blanditiæ aduerſus Auguſtum, quomodo conuenient niſi in hoc æuum? Non ergo Catulli Veronenſis. Dico ampliùs: poſt Virgilium vixit hic ſcriptor. Certè locus ille totus:

Pater Cæſar de D. Iulio.

Vt Pat totis crearet vernis annum nubibus*
In ſinum maritus imber fluxit almæ coniugis
Vt fetus immixtus omnes aleret magno corpore.

Poſt Virgilium ſcriptum.

non abeſt, quin è Virgiliano iſto expreſſus ſit:

Tum pater omnipotens fecundis imbribus æther
Coniugis in lætæ gremium deſcendit, & omnes
Magnus alit magno commiſtus corpore fetus.

poſtremo quidem verſu etiam ad verbum, vt ego teſtitui. Niſi tamen Virgilius hæc ab illo: quod non cenſeo. Sanè quiſquis ſcriptor, non ambigo quin extrema ſub tempora genitum hoc carmen Auguſti. Ita Catulli illius germani non erit; quia ætate relinquitur. non illius minuti vrbicarij, quia antcit. Cetera videbit Phœbus. ego tranſeo aduerſus ipſos, quos ſanabo, cum Homero, Ἐς πόδας ἐκ κεφαλῆς. Principio carminis non dubium quin multa deſint. Illo verſu:

Ver nouum, ver iam canorum, ver natus orbis eſt.

Ver nouum orbis.

eleganter Pythoëus, *vere natus orbis eſt*. nec malè ego, *ver renatus orbis eſt*. ſententia gemina huic Plinianæ, *Arborum flos eſt pleni veris indicium & anni renaſcentis*.

Verſu IX.

Tunc quiuore deſuper hue ſpumeo pont de gluuo.*

Venus nata è ſpumâ & ſanguine.

Amicus ille noſter, *Iuno rore de ſupernis*. Mihi correctio apud Ianum Douzam fabulanti feliciter ſub manu natâ, *Tunc cruore de ſuperno ac ſpumeo ponti è globo*. Nihil clarius. Tangit fabulam quâ fingitur Venus è ſpumâ maris nata, & è ſanguine ptolium (vt honeſtè dicam) Cæli. Tibullus:

——is ſanguine natam,
Is Venerem e rabido ſentiet eſſe mari.

Arnobius, *Numquid à nobis dicitur ex pelagi ſpumâ & ex Cæli genitalibus amputatis Cythereæ Veneris concretum coaluiſſe candorem?* Paulò pòſt etiam ſcribe: *Fecit vndantem Dionem de maritis imbribus*. Maritos imbres appellat Spumam & Cruorem; ſanequàm elegàter. Deſunt autem hîc minimum ſeni aut ſepteni verſus, quod apparet ex verſu intercalari præpropere poſito.

Verſu XIV.

Ipſa ſurgentis papillas de Faboni paritu
Vrguet in totos pentes.*

Trun-

truncatam vocem arbitror, & ſcribo, *Vrguet in thoros tepentes*. Priori etiam verſu malim, *Turgentes Papillas.* Fauonij ſpiritum verè inuenit & ingenioſè Pythoëus.

Verſu XVII.

Et me canat lacrumæ trementes ne tadum pondere.

Videor pro parte emendare poſſe, *Et micant lacrimæ trementes.* Intellegit autem guttulas illas è rore ſubſilientes & laſciuientes. Cetera non poſſum. Lemutius noſter, *decaduo pondere.*

Verſu XXII.

I piuſſit manè tuæ virgines nubant roſæ.

I. Douza vera laus. Pythoëus, *Ipſa iuſſit.* rectè. Reliqua ſic Ianus Douza: Douza, inquam, meus, non iterùm in tranſcurſu dicendus. Tot mihi in illum iuſti amoris cauſſæ, tot admirationis ſunt. Omitto poëſim, & cum poëſi ſupra hoc ſæculum doctrinam: probitas, & ingenui mores, &, quæ nihil gratiæ cauſsâ facit, gratia, dî boni, in quo homine paria ſunt, aut erunt! Vt verè de illo hoc elogium & ad præſtationem, quod dicitur, ſcripturus ſim, Vera proles Muſarum, & alumnus Gratiarum. Nec abripit amor me. iudicio hoc ſcribo, ſiquid vmquam: & pero quæſoque (vita tantùm mihi aut fama apud poſteros ſit) ita hæc legant, non quaſi laudem ab amico; ſed ſententiam à iurato teſte, Redeo in viam. Douza, inquam, legebat, *mane vt vdæ virgines nubant roſæ.* rectiſſimè. Venus iuſſit, ait poëta, vt manè virgines tegant ſe ornentque vdis ab humore noctis & quaſi ebriis roſis. Nec fallet lectorem Nubendi hîc verbum, priſcâ ſignificatione, Velandi.

Verſu XXIII.

Fuſta priùs de cruore, deque amoris oculis.

Non diu, ſed intentè mihi quæſita correctio. quam repperi, & lego, *Fuſæ aprino de cruore.* Ab hiſtoriâ hæc lectio, vel à fa-

Roſa tincta cruore Adonis. bulâ potiùs. Nam roſas à ſanguine Adonis, quem aper occiderat, traxiſſe ruborem vulgò volunt poëtæ. Fuſæ ergo, tinctæ ſiue perfuſæ. niſi quis eligit, *Fuſcæ.* Bion de hac re: Αἷμα ῥόδον τίκτει, τὰ δὲ δάκρυα τὰν ἀνεμώναν. Ouidius, & alij.

Verſu XLV.

Detinent & tota nox eſt peruigila canticis.

A fine lego, *peruigil à canticis.* ſyllabâ præter vulgi morem ſcilicet productâ, vt iambum vitemus. Ad principium emendan-

Detumere. dum conor, *Detument.* id eſſet, tumorem & faſtum dij illi ponunt, effuſi in iocos, & ſolitam peruigilio hilaritatem. Scio Statium Papinium non abſimiliter eâ voce vſum: tamen adhuc delibero.

Verſu XLIX.

Præſens ipſa iura dicit, adſederunt Gratiæ.

Benè Douza, *Præſes i. iura dicet, adſidebunt Gratiæ.* Et lepida herclè fictio eſt, vt Venus in illo tribunali quaſi Præſes Quæſitorque ſit: Gratiæ, adſeſtrices.

Verſu LX.

In ſinum maritus imber fluctus.

Lego, *fluxus.* Ita apud Lucanum:

——æther defluxus in Auſtrum.

Verſu LXI.

Vt fletus immixtus omnis aleret magno corpore.

Dixi, & non muto, legendum *fetus*: ex ſententiâ, & Virgilio quem expreſſit. Turbat me tamen, quòd inſolens eo loco poëtæ noſtro Spondeus eſt. itaque per me ſanè legatur, *Vtque fetus mixtus omnes.*

Verſu LXXII.

Vnde Ramnes & Quirites proque prole poſterùm

Romoli matrem crearet, & nepotem Cæſarem.

Falſa lectio. Quid? an ex nuptiis Sabinarum cum Romanis creata mater Romuli? Atqui Romulo iam regnante iunctæ illæ innuptæ nuptiæ: nedum vt ex illis Romulo mater. Perſeuero ergo legere, *proque prole poſterùm Romoli, patrem cr. & n. Cæſarem.* ſententiam non dubiè in gratiam Auguſti; Venus, inquit, conciliatrix fuit Romanorum Sabinarumque nuptiis, vt ex iis Rhamnes & Quirites crearet, & in poſtera ſæcla vtrumque Cæſarem, patrem cum nepote.

Verſu LXXX.

Ecce iam ſuper geneſtas explicat aonij latus.

Aut ego me amo, aut Phœbus me amauit, cùm correxi, *explicant agni latus.* Nec ſanè ſignificantiùs exprimi potuit decubitus ille ouium in latus, quaſi apricantium. Id enim ſolent ſuper geniſtas, myricas, & humiliores frutices. Nec plura de hoc Peruigilio, ne ipſe peruigilem. Addam alterius rei, poëtæ tamen, vt videntur, eiuſdem verſus; quos neſcio quis baro indigitauit, *Floridum de Qualitate vitæ.* Repperit in hiſdem ſchidis ſuis Pythoëus.

FRORIDI DE QVALITATE VITAE.

Bacche vitium repertor plenus adſis vitibus,
Effluas dulcem liquorem comparandum nectari,

Con-

[a] Pyth. vernulis.
Conditumque fac vetuſtum, ne malignis [a] *ſuenulis*

[b] Pyth. decas, & ſtatim, verſum.
Aſperum [b] *dicat ſaporem verſus in alteros.*

Omnis mulier intra pectus celat virus peſtilens.
Dulce de labris loquuntur, corde viuunt noxio.

Sic Apollo: deinde Liber, ſic videtur ignifer.
Ambo ſunt flammis creati, proſatique ex ignibus.

[c] Pyth. & radios ambo c.
Ambo de comis calorem & [c] *radio° conſerunt:*
Noctis hic rumpit tenebras, hic tenebras pectoris.

Quando ponebam nouellas arbores mali & pyri,
Cortici ſummæ notaui nomen ardoris mei:
Nulla fit exinde finis vel quies cupidinis.

[d] Pyth. arbor.
Creſcit arbor, gliſcit [d] *arbor, ramus implet litteras.*

Qui mali ſunt, non fuere matris ab aluo mali:
Sed malos faciunt malorum falſa contubernia.

[e] Idem. offuſas, &
Sperne mores tranſmarinos, mille habent [e] *offugia.*

[f] per orbem.
Ciue Romano [f] *per vrbem nemo viuit rectiùs.*
Quippe malim vnum Catonem, quàm CCC. Socratas.

Tam malum eſt habere nummos, non habere quàm malum eſt.
Tam malum eſt audere ſemper, quàm malum eſt ſemper [g] *pauere.*

[g] Scribe, Pauer.

Tam malum eſt tacere multum, quàm malum eſt multum loqui.
Tam malum eſt foris amica, quàm malum eſt vxor domi.
Nemo non hæc vera dicit, nemo non contrà facit.

Conſules fiunt quotannis & noui Proconſules:
Solus aut rex, aut poëta non quotannis naſcitur.

Nihil hæc ad venuſtatem prioris illius carminis: ſed ſunt haud dubiè imperiti alicuius ſarcinatoris ablecta. Primum illud de Baccho inſipidum: nec florem vini olet, ſed floces eorum quos non nomino. Tamen emendo, *Ne malignis vernulis*, *Aſperum duat ſaporem*. intellegi vult, Ne vinum acetum fiat, & potui præbeatur ſeruis admixta aqua. Duat enim, pro Det. Poſca autem vernularum & ſeruorum, ex aceto. Ablecto tertio, *& radio° conſerunt*: mutilum verſum expleo repetitâ voce, quæ delituit, vt ſolet, in fine prioris, & ſcribo, *radio dio conſerunt*. Vterque calorem, inquit, à diuino radio conſerit, & Phœbus, & Bacchus. Græca phraſis eſt, Conſerere calorem. Fruere, mi lector, quiſquis poëſim amas, hoc Pythoëi dono, fruere.

CAPVT VI.

Ritus collocandi cadaueris. Suetonij nouus & verus intellectus, & Virgilij Conlocatio. Cærimonia in eâ adiuncta. Perſius illuſtratus. Seneca etiam emendatus. Amictus in corpore mortuo. Appuleius, Iuuenalis, Martialis explicati.

FVNEBRES aliquot ritus explicare mihi animus eſt, temporibus tam funeſtis. Angunt me fatales Belgicæ turbæ: & in hac confuſione rerum non ſolùm quid ſperemus non eſt, vix quid optemus. Tamen vt ij qui in carcere detinentur, ludunt interdum teſſeris: ſic mihi fas tractatione harum rerum, abducere paulisper animum à præſentibus malis.

Mos funebris fuit, vt poſt efflatam animam cadauer cubiculo efferrent, & in veſtibulo ædium collocarent ad ianuam ipſam. Id proprio verbo dicebatur Collocatio. Gloſſæ priſcæ, *Conlocatio*, εἶδος ταφῆς. Suetonius in Auguſto, cap. C. *Corpus Decuriones municipiorum & coloniarum à Nolâ Bouillas vſque deportarunt, noctibus, propter anni tempus: cùm interdiu in baſilicâ cuiuſque opidi, vel in ædium ſacrarum maximâ reponeretur. A Bouillis equeſter ordo ſuſcepit, vrbique intulit, atque in veſtibulo domus collocauit.* Illuſtris locus. &, quod interpretes adhuc fugit, clarum veſtigium huius moris. Corpus enim ablutum, vnctum, coronatum ad ianuam deponebant: donec poſt legitimos dies efferretur ad buſtum. Lucianus Περὶ πένθους· Μετὰ ταῦτα δὲ λούσαντες αὐτοὺς, καὶ μύρῳ τῷ καλλίστῳ χρίσαντες τὸ σῶμα, καὶ στεφανώσαντες τοῖς ὡραίοις ἄνθεσι προτίθενται. Benè προτίθενται. nam quod Collocatio Latinis, πρόθεσις in hac re Græcis, & collocare προτίθεσθαι. Dio lib. De Liuiæ exceſſu: Καὶ αὐτὴν ὁ Τιβέριος οὔτε νοσοῦσαν ἐπεσκέψατο, οὔτε ἀποθανοῦσαν αὐτὸς προέθετο. Ita enim eum locum emendauit Scaliger, ille noſtri Senatus meritò princeps: & benè colligit, eam collocationem à filiis, aut certè heredibus ſolitam fieri. Plato etiam in Phædone eleganter, parum adhuc animaduerſo loco: vbi Socrates negat ſe totum moriturum: Μὴ δὴ λέγε, inquit, ἐν τῇ ταφῇ, ὡς ἢ προτίθεται Σωκράτη, ἢ ἐκφέρει, ἢ κατορύττει. id eſt: *Nec in ipſo funere dixeris collocari Socratem,*

Collocatio ad ianuam.

Filij collocabant.

Plato explicatus.

cratem, aut efferri, aut terrâ obrui. Ita enim ea vertenda propriè. Hunc morem tangit, vt ſolet, occultè vates magnus, lib. XI.

Virgilii occultior ſenſus.

——recipitque ad limina greſſum,
Corpus vbi exanimi poſitum Pallantis Acetes
Seruabat ſenior.

Nam quòd ad limina cadauer Pallantis poſuit; non dubiè intellegi voluit ſolemnem hanc ad ianuam poſitionem.

Situs cadaueris, vt pedes in viam ſpectarent.

In hoc ritu collocandi, cerimonia quædam adiuncta fuit & cautus. Seruabant enim vt corpus mortui foràs ſpectaret, & facie pedibuſque eſſet in publicum verſis. fortaſſe eo ſitu abitionem illam poſtremam ſignificantes. Eleganter Perſius:

——tandemque beatulus alto
Compoſitus lecto, craſſiſque lutatus amomis
In portam rigidos calces extendit.——

Homerus item clarè, in funere Patrocli:

Ὅς μοι ἐνὶ κλισίῃ δεδαϊγμένος ὀξέϊ χαλκῷ
Κεῖται, ἀνὰ πρόθυρον τετραμμένος.

Id eſt:

Qui mihi in tabernaculo confoſſus acuto ære,
Iacet, ad veſtibulum conuerſus.

Illuſtratus Seneca egregius locus.

Ibique interpretes: Εἰς τὸ πρόθυρον, inquiunt, βλέπων· τοῦτο γὰρ τὸ σχῆμα τῆς τῶν νεκρῶν προθέσεως. Ab vtroque hoc ritu Senecæ dabo lucem, Epiſtolâ XII. *Quis eſt, inquam, iſte decrepitus, & meritò ad oſtium admotus? Foràs enim ſpectat. Vnde iſtum nactus es? quid te delectauit alienum mortuum tollere? At ille, Non cognoſcis me? ego ſum Felicio, cui ſolebas Sigillaritia afferre: ego Philoſiti villici filius, deliciolum tuum. Perfectè, inquam, delirat iſte vetulus: etiam deliciolum meum factus eſt. Prorſus poteſt fieri: dentes illi cùm maximè cadunt.* Locus hercle argutus. & cuius ſententia, quis neget, quin diſertè ad hunc ritum? Nam ait, illum ſenem meritò ad hoſtium admotum. quare? quia ludere ei viſum, & in officium hominis: hoſtiarius enim erat: & in ſenium. quaſi iam in extremâ tegulâ ſtaret ſemimortuus, & ideò iure ad ianuam collocandus. Ait etiam, Foràs illum ſpectare. quid, niſi alludens ad illum corporis mortui ſitum, foràs & in publicum obuerſi? Interfuit profectò iuuentutis explicari eum locum: at ego addam etiam correctionem. Nam vbi vulgò, *Perfectè, inquam, delirat iſte vetulus;* libri manuſſ. quos vidi, *iſte populus.* Non dubitabis ſcribere & interpungere, *Perfectè, inquam, delirat iſte: pupulus & iam deliciolum meum factus eſt.* Pupulus, paruus pupus. vera lectio, & venuſta præ vulgatâ.

Idem correctus.

Ita igitur cadauer ſitum: & amictus illi, in Italiâ, toga erat; in Græciâ, pallium. Appuleius Floridorum lib. I. *Nam illic quoque videret hominem præſidere, hominem depugnare: togam quoque parari & voto, & funeri. Item pallio cadauera operiri, & philoſophos amiciri.* Iuuenalis Sat. III.

Toga in mortuis.

Pars magna Italiæ eſt, ſi verum admittimus, in quâ
Nemo togam ſumit, niſi mortuus.

Martialis: *Et pallens toga mortui tribulis.* Plutarchus in Cauſſis, τὸ σῶμα, inquit, τοῦ τεθνηκότος ἀμφιεννύουσι λευκοῖς. Artemidorus lib. II. cap. III. Ἀνδρὶ νοσοῦντι λευκὰ ἔχειν ἱμάτια, θάνατον προαγορεύει, διὰ τὸ τοὺς ἀποθανόντας ἐν λευκοῖς ἐκφέρεσθαι. candidas eas veſtes, non aliud capies, quàm togas, quæ vulgò albæ. Nam cadauera in honeſtiſſimâ veſte efferri mos. quæ in vulgo ciuium & in tacito funere, toga vulgata fuit: in magiſtratibus, toga prætexta: in Cenſoribus, purpurea tota. Polybius lib. VI. Οὗτοι προσαναλαμβάνουσιν ἐσθῆτας. ἐὰν μὲν ὕπατος ᾖ στρατηγὸς ᾖ γεγονώς, περιπορφύρους· ἐὰν δὲ τιμητὴς, πορφυρᾶς· ἐὰν δὲ καὶ τεθριαμβευκὼς, ἤτοι τοιοῦτον κατειργασμένος, διαχρύσους. Liuius lib. XXXIV. *Purpurâ viri vtemur: prætextati in magiſtratibus, in ſacerdotiis. nec id vt viui ſolùm habeamus inſigne, ſed etiam vt cum eo crememur mortui.* Plura de his rebus in libro ſingulari, De Funeribus, quem habeo adfectum.

Plutarchus explicatus.

Variæ veſtes pro conditione mortuorum.

CAPVT VII.

In Agellio complura emendata. Rumices, Triſaces, Gaupuli. Priſca aliquot verba, Claudere, Imparientia. Secus pro ſexu. Exerrationes. Catonis fragmentum correctum. Conſipere, probum verbum: item, Deſpreti. & plura alia.

SCRIPTORI Noctium Atticarum medebor hoc loco; & ille, cuius cenſura vtilis in pleroſque ſcriptores vetuſtos fuit, cenſutam nunc meam ſubibit: hoc eſt, ipſi medico faciam medicinam. Quid refert? ſi conuenit in eum Græca parœmia:

Ἄλλων ἰατρὸς αὐτὸς ἕλκεσι βρύων.

In enumeratione telorum lib. X. cap. XXV.

Haſta, pilum, falarica, ſemifalarica, ſolliferrea, geſa, lanceæ, ſpari, rumigeſtri, falces, tragulæ, frameæ.

Quis feret vocem Rumigeſtri? quis legit? Turnebo viſum reponere, *rumæ, ceſtri.* Me cenſore vera lectio hæc, *rumices, triſaces.* diuulſis vocibus quæ turpiter cohæſerant.

Rumex, genus teli.

Et auctores credendi libri veteres, in quibus *faces* reperio, non *falces*. Nimiùm blanditur coniectura; & artem diuinandi in perpetuum deſino, ſi hîc erro. Feſtus, *Rumex genus teli, ſimile ſpari Gallici. meminit Lucilius.* Idem, *Triſax telum longitudinis trium cubitorum, quod catapultâ mittitur.*

Et Triſax.

Eodem capite de nominibus nauium:

Parones, myoparones, lintres, capulica, mareplacidæ, cidarum, ratariæ, cataſcopium.

Verba non ſine formidine legentium. Emendo, *lintres, caupuli, camaræ.* De Camaris, quod nauium Ponticarum genus, ſatis notum ex Tacito & Strabone: de Caupulis, eruimus partim ex priſcis libris, qui referunt, *caupulica*; partim ex Iſidoro: *Lembus*, ait, *nauicula breuis quæ aliâ appellatione dicitur & cymba, & caupolus, & lintris.* Notandus locus. & ſine quo, ætatem in vitio & quæſtione ſint Agelliana verba.

Caupulus, genus cymbæ.

Lib. I. cap. VII.

At ſi Explicuit, diceret, imperfecto & debili numero verborum ſonus clauderetur.

Scripſerim, *ſonus clauderet*; antiquo verbo, deficeret. Repoſui olim in Terentij verſu:

Claudere, priſca vox in Terentio.

—— nuncubi meam

Benignitatem ſenſiſti in te claudere:

nec perſuaſi multis. credo, quia audacior quàm pro ætate coniectura erat. Itaque comiter admonuerunt etiam me quidam, vt mutarem. Pepo, non homo, ſi id faciam. Quid enim ſi fundus ſubſcriptorque eius correctionis Donatus mihi eſt? quid dicent mei Critici? Eum ergo adeant, & niſi mutili illi Commentarij apertè à me ſunt: admutiler ſanè ego. Sed & Apuleium nunc in eapſe voce corrigo, lib. III. Florid. ſub initium: *Vtinam mihi pro amplitudine auditorij prolixa oratio ſuppeteret, ac non hic maximè clauderetur, vbi me facundiſſimum cuperem.* Lego, *clauderet*, ex vet. manuſcripto quem benignitas mihi adtribuit mei Giſelini.

Lib. I. cap. XIII.

Nequaquam putauerint contra dictum eius eſſe faciendum, etiamſi repentinus aliquis caſus rem commodius agi poſſe polliceretur: ne ſi ſpes fefelliſſet, culpa impatientiæ & pœna indeprecabilis ſubeunda eſſet.

Diſputatio eſt de mandatâ re, omninóne facere quod mandatum & vti mandatum eſt oporteat: an fas ſit interdum deflectere, pro re aut caſu aliquo repentè nato. Hæc verba quæ adtuli, in eam partem valent, non eſſe deflectendum vſquam: & ratio, *ne ſi ſpes*, inquit, *fefelliſſet, culpa impatientiæ & pœna indeprecabilis ſubeunda eſſet.* Sed profectò, quidquid ego video, ſcribi ſententia flagitat, *culpa impatientiæ.* inſolitum huic æuo verbum, ſed vetus & probum. Ita patientiam accommodate, pro parêre, in Iuſtinianeo codice reſtituit Iacobus Cuiacius; vir, de quo non aliud dixerim, quàm quod de Carthagine olim Criſpus. Et patientiæ vox aliquotiens in Caſſiodori Variis eadem ſententia occurrit, ſed ferè corrupta. Vide vnicum illum Aſtrææ & Muſarum ſacerdotem, lib. I. Obſeruation. cap. VI & Agellium ipſum, qui hoc argumentum quaſi diluens, ſtatim addit, *Neque timendum exemplum non parendi tradiderunt*, ἀπειθείας & quod anteà impatientiam dixerat.

Impatientia & patientia.

Lib. II. cap. XXVIII.

Fas ferias ſi quis polluiſſet, piaculóque ob eam rem remotus eſſet.

Scribendum, *ob eam rem opus eſſet.* puero clarum.

Lib. III. cap. X.

Mox eumdem equum qui Dolabellæ fuerat, C. Caſſium, qui Dolabellam obſederat, abduxiſſe. Quem Caſſium poſteà ſatis notum eſt victis Parthis, fuſóque exercitu ſuo, miſeram mortem oppetiiſſe.

Quorſum hîc Parthorum mentio, cùm intellegat exitium Caſſij in campis Philippicis bello ciuili? Audacter ego emendo, *victis partibus.* Partes ſunt, factiones, αἱρέσεις, & id verbi in diſſenſione ciuili vſurpant plerique ſcriptores. Suetonius in Auguſto, cap. XII. *Sed vt cognouit Antonium ceteroſque duces & exercitus conſentire pro patribus.* lege, *partibus.* intellegit partes contra remp. Antonianorum. Seneca in Epiſtolis, de Catone: *Hoc eius bonum, quo victis partibus non poteſt vinci.* Plinius, *Scribonianus arma in Illyrico contra Claudium mouerat: fuerat Pætus in partibus, & occiſo Scriboniano Romam trahebatur.*

Partes quid propriè.

Suetonius obiter correctus

Lib. III. cap. X.

Poſt deinde quartâ hebdomade, quòd eius virile fetus futurum eſt, caput & ſpina quæ eſt in dorſo informatur.

Lego, *virile ſecus.* Vide Scaligeri ad Auſonium Notas.

Secus priſca vox, pro ſexu.

Lib. XV. cap. II.

Atque etiam hoc Plato ibidem dicit, non defugiendas eſſe neque reſpuendas huiuſcemodi exhortationes, [aduerſum propulſandam vini violentiam:] neque vllum prorſus continentem ac temperantem ſatis fideliter viſum eſſe, cuius vita victuſque non inter ipſa errorum pericula, & in mediis voluptatum illecebris explorata ſit.

Fortaſſe & hoc totum a gloſſâ inſitum eſt.

Aduerſum Philoſophum quempiam diſſerit hæc Agellius, qui Platonis verbis & exemplo adoleſcentes vocabat ad potandum. & ſubdit deinde quatenus, & quâ fini, permiſſa à Platone vini aliqua copia. Sed enim Exhortationum verbum prorſum à ſubiectâ ſententiâ alienum: & ſpernunt libri veteres, qui *exercitationes* oſtendunt. Lego
Exerratio, & exerrare. ego, *huiuſcemodi exerrationes*. Ita appellat eleganter mentis illos errores, & quaſi primas alucinationes, ante plenam ebrietatem.
Quadrigarius correctus, vulgò est, linguâ excitare. Exerrandi verbo vſus Quadrigarius, *Deinde Gallus irridere cœpit, atque linguâ exerrare:* vt quidem ſcribunt fideliſſimi libri. Et Statius VI. Thebaidos:

Flectitur in gyros, dexterque exerrat Arion.

Lib. VII. cap. III.

Atque Rhodienſes tamen Perſen publicè numquam adiuuêre. Cogitate quantò nos noſtri natiui cautiùs facimus. Nam vnuſquiſque noſtrûm, ſiquis aduerſus rem ſuam quid fieri arbitratur, ſummâ ope nititur ne aduerſus eam fiat. quod illi tamen perpeſſi.*

M. Catonis emendatus. Verba ſunt ex oratione M. Catonis pro Rhodiis dictâ: ſed verba mendi manifeſta. Lego, *Cogitate quantò nos priuatim cautiùs facimus.* aceſſis iis quæ ex ineptâ repetitione ſyllabæ redundarant. Quin vera hæc correctio ſit, non ambiget, quiſquis ſententiam & cetera Catonis verba peruidebit.

Cap. eodem:

Nam cùm obijceretur, inquit, Rhodienſibus, quòd bellum populo Ro. facere voluiſſent: negauit penè. Sed ignoſci popoſcit, quia id non feciſſent, etſi maximè voluiſſent.

Expleta Agellij verba. Scribe & interpunge, *nec negauit plenè: ſed ignoſci.* retractâ ſyllabâ, quæ effugerat.

Ibidem:

Vereri ſe oſtendit ne patres gaudio atque lætitiâ rerum geſtarum proſperè, de ſtatu mentis ſuæ deturbati non ſatis conſiperent, neque ad rectè intellegendum conſulendumque eſſent idonei.

Conſiperent in Agellio & Liuio. Scripſerat, *conſiperent*; verbo antiquis vſitato, vt Adſipio, Præſipio. Viſum aliter imperitis, qui idem verbum in Liuio non concoxerunt. lib. V. *Romani ex arce plenam hoſtium vrbem cernentes, cùm aliâ atque aliâ parte noua aliqua clades oriretur, non ſolùm mentibus conſipere, ſed ne auribus quidem atque oculis ſatis conſtare poterant.* nam vulgò vbique leges, *concipere*.

Lib. VII. cap. XVIII.

Hæc eorum fraudulenta calliditas, tam eſſe turpis æſtimata eſt, vt contempti vulgò diſcerptique ſint: Cenſoreſque eos poſteà omnium notarum & damnis & ignominiis affecerunt.

Loquitur de captiuis duobus qui fraudulento in caſtra reditu, ſolutos ſe religione iuramenti interpretabantur, quod Annibali præſtiterant. Sed quid? diſcerptine illi & interfecti? Falſa hiſtoria, ex Liuio lib. XXII. & Agellio ipſo. Scribamus, *contempti vulgò diſpretique ſint*. Diſpretus ſiue Deſpretus, priſca vox. Feſtus, *Deſpretus, valdè ſpretus*. *Deſpreti, & falſa hiſtoria ex lectione vulgi.*

Lib. IV. cap. IX.

Maſſurius autem Sabinus in Commentariis quos De Indigenis compoſuit, Religioſum eſt, inquit, quod propter ſanctitatem aliquam remotum ac ſepoſitum à nobis eſt.

Probabiliùs, me iudice, Maſſuriani libri titulum fecero, *De indigitamentis*. qui aptus ad religionem & ſacra. Ita certè C. Flacci librum nominat Cenſorinus cap. II. argumento ſcilicet eodem. Quæ prætereà notata mihi in hunc ſcriptorem, dicam alio loco. *Titulus libri repoſitus.*

CAPVT VIII.

De Frumentatione, accurata conlectanea. Eius origo prima. Indicatum in Liuij loco mendum. Appuuni in Gracchi lege apparens error. Salluſtij inſignis emendatio. Menſtruum ſeruorum. Clodij Annonaria lex. Recenſus populi, & in eâ voce Suetonius correctus. Dionis error in tempore Recenſus Auguſti. Perſius explicatus & Plinius. Ambigua Capitolini lectio. Cælius in Epiſtolis ad Cicer. correctus bis. De origine Præfecti & Curatorum annonæ. Minutia Frumentaria. Appuleius emendatus. Panis gradilis, & alia complura.

SIQVA res alia, ex quâ intellegi magnitudo & opes populi Romani poſſit: ea, me iudice, Frumentatio eſt. ſic appello gratuitam in plebem annonam, Græcis σιτηρέσιον dictum. Is mos quia non planè innotuit & intereſt vt innoteſcat: quæ de eo ſparſim legi, proponam hoc capite, & complectar vno velut faſce.

Frumentaria largitio antiquiſſima apud Romanos; & ferè ſemper conciliandæ plebi. Liuius adhibitam oſtendit ſtatim poſt reges eiectos. *Multa*, inquit lib. II. *blandimenta plebi per id tempus ab Senatu data. annonæ in primis habita cura, & ad frumentum comparandum miſſi alij in Volſcos, alij Aequos.* Plinius libro XVIII. eius originem ad Manium Marcium Ædilem refert. *Manius Marcius,* *Origo Frumentationis. Qui primi dederunt.*

ait,

ait, *Ædilis plebis primum frumentum populo in modios aſsibus donauit.* lego, *primus.* Etidem fecit non multò pòſt in cæde Mælianâ Minutius: de quo ſic Liuius libro IV. *L. Minutius boue aurato extra portam Trigeminam eſt donatus, ne plebe quidē inuitâ, quia frumentum Mælianum aſsibus in modios æſtimatum plebi diuiſit.* Vbi bouem auratū non ſine ſuſpicione corrupti loci lego. primùm, quia Plinius duobus locis, non boue, ſed ſtatuâ donatum eum ſcribit extra portam Trigeminam, ſtipe collatâ: deinde, quia non perſuadeor rudi illâ ætate ſtatuas fuiſſe auratas; quas multis annis pòſt Romæ non legimus. Imò Liuius libro XL. Valerius lib. II. Ammianus XIV. notant, *Statuam auratam nec in vrbe nec in vllâ Italiæ parte viſam, priuſquam à M. Acilio Glabrione patri poneretur in æde Pietatis.* Id fuit anno V. DLXII. Addo vetuſtum meum codicem, qui præferr, *Minutius bō auro.* correctionem tamen nunc non eruo. niſi ſi, *boue & agro.* Poſteà diuiſum frumentum ſæpiùs, & ferè ſemper ab Ædilibus: quorum videtur fuiſſe ea cura. Liuius lib. XXXI. *Ædiles frumenti vim ingentem, quod ex Africâ proconſul Scipio miſerat, quaternis æris populo cum ſummâ fide & gratiâ diuiſerūt.* Eodem libro: *Annona quoque eo anno peruilis fuit. Frumenti vim magnam ex Africâ aduectam Ædiles curules binis æris in modios populo diuiſerunt.* Libro XXXIV. *Aediles curules Fuluius Nobilior & C. Flaminius tritici decies centum millia binis æris populo diuiſerunt.* Hæc antiquitus. cùm largitio ea omnis voluntaria adhuc eſſet, & in arbitrio, vt opinor, Senatus.

Suſpectus de mendo Liuij locus.

Lib. XVIII. cap. III. & lib. XXXIV. cap. V.

Diuiſio frumenti per Ædiles.

Primæ Frumentariæ leges.

Exorti mox Tribuni, qui per hanc occaſionem, gratiam & opes ſibi quæſiuerunt apud plebem. Leges tulerunt, quibus non incerta, vt anteà, ſed perpetua ſtataque frumentatio eſſet. Princeps eius facti C. Gracchus, qui præter alias, vulgo non optimatibus gratas leges, vnam tulit, vt frumentum plebi è publico daretur, modico aliquo pretio definito. Pretium dico definiiſſe Gracchum: aliter quàm ſenſiſſe videtur Appianus lib. I. Bellorum ciuil. Καὶ σιτοφανίσματα, inquit, αἱρεθεὶς εὐθὺς ἐπεβάλλετο τῇ βουλῇ, σιτηρέσιον ἔμμηνον ὁρίσας ἑκάστῳ τῶν δημοτῶν ἀπὸ τῶν κοινῶν χρημάτων, οὐ πρότερον εἰωθὸς διαδίδοσθαι. Errat Græcus ſcriptor, ſi putat idem Gracchi ætate fuiſſe, quod ſuâ: nec pretium vllum dictum publico frumento. Errat. nam pretium eâ lege in modios definitum ſemis & triens. Epitoma Liuij LX. *C. Gracchus Tiberij frater pernicioſas aliquas leges tulit, inter quas Frumentariam, vt ſemiſſe & triente frumentum plebi daretur.* Nec aliâ re tam popularis Gracchi lex, quàm quod ex incertâ largitione fecit certam: & in perpetuum proſpexit alimentariæ plebi. Plutarchus breuiter eam legem attigit, & vim tamen expreſſit. Nam ait latum à Graccho σιτικὸν νόμον ἐπευωνίζοντα τὴν ἀγορὰν, *frumentariam legem, quâ pretium imminuit annonæ.* Tenuit, vt exiſtimo, ea Gracchi lex ad tempora Sullæ. is Dictator, vt iura pleraque Tribunatus, ſic videtur ſuſtuliſſe hanc Tribuniciam legem. Colligo, quoniam mortuo eo, & Tribunis reſtitutis, alia aliqua ſimilis lex ab optimatibus lata videtur, placandæ plebi. At opus alia non fuiſſet, illâ permanente. Mareius Tr. pl. in Oratione apud Salluſtium ſic loquitur: *Mithradatem, Sertorium, & reliquias exſulum perſequantur cum imaginibus ſuis: abſit periculum & labos, quibus nulla pars fructus eſt. Niſi fortè repentinâ iſtâ frumentariâ lege munia veſtra penſantur: cùm tamen qui his modis libertatem omnium æſtimauere, hi profectò non ampliùs poſſunt alimentis carere. namque vtilis exiguitate mors prohibetur, ſeneſcunt vires, ſic vt neque abſolus curâ familiari tam parua res poßit: & ignauiſſimi quique tenuiſſimâ ſpe fruſtrantur.* corruptiſſimus locus: cui feliciter medebor pro parte. Scripta lectio, *quâ tamen quin is modis libertatem omnium æſtimauere, qui profectò non ampliùs poßint alimentis carceris.* Emendo, *quâ tamen quinis modiis.* egregiè, & magno momento ad hiſtoriam. Lex illa frumentaria menſtruum definiebat in capita, non plus quinque modios. id calumniatur Tribunus: & ait exiguum eum modum eſſe, ferè comparandum cum alimentis carceris, quorum tenuitas vt mortem prohibet, ita vires non auget. Conſtat mihi de hac ſententiâ, non prorſus de reliquâ ſcripturâ: quam ſic concipio: *quâ tamen quinis modiis libertatem omnium æſtimauere. qui profectò non ampliùs proſint alimentis carceris. namque vt illa, exiguitate mors prohibetur, ſeneſcunt vires,* &c. reliqua enim non poſſunt. at in iſtis ſcio me aut attigiſſe veram emendationem, aut habere ſub ictu. De alimentis carceris, quæ diaria item dicebant, vide Senecam patrem lib. IX. controuerſiâ quartâ. Et herclè de quinque modiis non iniuriâ indignatur Tribunus: quoniam id menſtruum etiam viliſſimorum ſeruorum. Seneca Epiſt. LXXXI. *Ille qui in ſcenâ elatus incedit, & hæc reſupinus dicit:*

C. Gracchi lex.

Appiani paruus cautio ſcriptio.

Sulla abrogat frumentariam legem.

Optimates aliam ferunt.

Salluſtius correctus.

Diaria, iis qui in carcere.

Menſtruū ſeruorum quale.

Imperito Argis, regna mihi liquit Pelops
Quà ponto ab Helles atque ab Ionio mari
Vrgetur Iſthmos. ——

Irrita opimiana lex. *ſeruus eſt, quinque modios accipit, & quinque denarios.* Sed iſta ipſa lex, de quâ Marcius, ambigo an perlata. Vix videtur. quia non *Frumentaria lex, à Catone.* ita multò pòſt alia Frumentaria exorta, cuius ferundæ auctor M. Cato. Plutarchus id notauit duobus locis, cuius verba digna adſcribi. In Catone: Ὁ Κάτων φοβηθεὶς ἔπεισε τὴν βουλὴν ἀναλαβεῖν τὸν ἄπορον καὶ ἀνέμητον ὄχλον εἰς τὸ *Id eſt, trecennes ſeſtertiûm. & poſterior locus ad hanc ſummam redigendus.* σιτηρέσιον. ἀναλώματος μὲν ὄντος ἐνιαυτοῦ * χιλίων καὶ διακοσίων καὶ πεντήκοντα ταλάντων. Et iterùm in Cæſare: Ὁ Κάτων ἔπεισε τὴν σύγκλητον διανεῖμαι σιτηρέσιον ἔμμηνον. ἐξ οὗ δαπάνης μὲν πεντακόσιαι πεντήκοντα μυριάδες ἐνιαύσιοι προσεγένοντο τοῖς ἄλλοις ἀναλώμασι. Notanda Plutarchi verba, & in iis ſumma pecuniæ annua in frumentum. Addit idem ſcriptor ſuaſam eam legem à Catone, metu C. Cæſaris. qui cùm, oppreſsâ coniuratione Catilinæ, plebem ſpectaret & res nouas: viſum Catoni potius, honeſtâ *Eadem lex vana.* largitione plebem facere Senatus. Sed ea ipſa optimatium lex aut lata nō fuit, aut certè *Clodij annonaria lex.* non rata. Succeſſit enim P. Clodij ſub idem tempus Tribunicia: de quâ Aſconius in Milonianâ his herbis: *Annonariā legem tulit, quæ ſummè popularis fuit, vt frumentum populo quod anteà ſemiſſe æris ac trientibus in ſingulos modios dabatur, gratis daretur.* Clarum ex iis Aſconij, poſt Gracchi legem, Frumentariam nullam firmam fuiſſe: & cùm ea poſt Sullam iacuiſſet, ſucceſſiſſe hanc Clodij, quæ largitione vicit omnes ſuperiores.

Frumentaria res ſub Imp. & corum certus numerus. Ita ventum ad Imperatores. Ij Clodianam legem re tenuerunt, ſpreto nomine: & inſtituta Romæ perpetua Frumentatio, non alibi tam effusè vſurpata in vllâ rep. vllius æui. Varia tamen addita & mutata. In primis de numero accipientium, certum aliquid ſub Impp. reperio, non antè. Clodij lege an omnes ciues acceperint, an certo numero incluſa ea liberalitas fuerit, ignoro: Iulius Cæſar ſanè Dictator numerum definiuit, quem expreſſit Suetonius cap. XLI. *Numerus frumentantium ſub C. Cæſare.* *Recenſum populi nec more, nec loco ſolito, ſed vicatim per dominos inſularum egit: atque ex viginti trecentiſque millibus accipientium frumentum ad centum quinquaginta retraxit. ac nequi noui cœtus recenſionis cauſâ moueri quandoque poſſent, inſtituit quotannis in demortuorum locum ex his qui recenſiti non eſſent, ſubſortitio à Prætore fieret.* Ex eo loco videtur Cæſar reduxiſſe veterem numerum: qui per bella ciuilia confusè creuerat, & in immenſum. Nam vt homo popularis minus fecerit quàm priſcâ lege & more ſolitum: non credo. Dio Caſſius lib. XLIII. eleganter: Καὶ τὸ πλῆθος τὸ τὸν σῖτον φέροντος ἐπὶ μακρότατον, οὐ κατὰ δίκην, ἀλλ' ὥσπερ ἐν ταῖς στάσεσιν εἴωθε γίγνεσθαι, ἐπαυξηθέντος, ἐξέτασιν ἐποιήσατο, καὶ τούς γε ἡμίσεις ὁμοῦ τι αὐτῶν ἀπεσπάλευσε. Nota etiam mihi, quod *Quid propriè Recenſum.* Suetonius ait, Recenſum. Benè & propriè, vt amat, ille ſcriptor. non enim cenſum aut luſtrum egit Cæſar, (& Plutarchus, qui id putat, nec plura quàm centum quinquaginta millia ciuium ſuperfuiſſe ciuilibus bellis, deus bone, quàm errat!) ſed recenſum, id eſt, examen & diſquiſitionem breuem in eos qui iure aut iniuriâ capiebant publicum frumentum. Ita obſeruo Suetonium vti eo verbo. Vt in Auguſto, *Suetonius emendatus. in eo explicando vulgi error.* cap. XL. *Populi R. cenſum vicatim egit: ac ne plebs frumentationum cauſâ,* &c. ſcribe omnino, *Populi recenſum.* nam ſubdit ſtatim de frumentatione. Cenſum, contra morem veterem, nec Cæſar nec Auguſtus egerunt vicatim, vt aliàs clarè docebo, & tollam errorem hiſtoriæ communem. Recenſum hunc Auguſti, quem verbo attingit Suetonius, nimiùm clarè explicat Dio lib. LV. Ὁ δὲ Αὔγουστος, inquit, τὸ τῶν δήμου τοῦ σιτοδοτουμένου πλῆθος ἀόριστον ὂν εἰς εἴκοσι μυριάδας κατέκλεισε, καὶ ὥς γέ τινες λέγουσι, καθ' ἕνα ἑξήκοντα δραχμὰς ἔδωκε. Ita Auguſtus, qui inter firmamenta impe- *Auget numerum frumentantiū Auguſtus.* rij habuit Annonam (Tacitus id arcanum non tacuit lib. I. *Vbi militem donis,* inquit, *populum annonâ, cunctos dulcedine otij pellexit.*) auxit numerum eorum qui frumentum caperent, & reduxit ad millia ducenta. Id, præter in Dione, diſertè ſcriptum *Is numerus ex Dione & lapide oſtenſus.* aut ſcalptum in lapidibus priſcis qui Ancyræ conſpiciuntur in Aſiâ minori: quibus comprehenſum Breuiarium rerum geſtarum Auguſti. Ait ibi de ſe Auguſtus: CONSVL. TERTIVM. DECIMVM. SEXAGENOS. DENARIOS. PLEBI. QVAE. TVM. FRVMENTVM. PVBLICVM. ACCEPERAT. DEDI. EA. MILLIA. HOMINVM. PAVLLO. PLVRA. QVAM. DVCENTA. FVERVNT. Vide quàm hæc conuenienter ad Dionem, etiam in pecuniæ ſummâ, quam tamen vt ambiguam ponit Dio. Tem- *Dionis in tempore error.* pus etiam eius recenſus ex lapide clarum, videlicet in XIII. conſulatu Auguſti: at Dio aliquot annis antè poſuit, C. Antiſtio Vetere, & D. Lælio conſulibus. Mirum, niſi Auguſto de ſe credendum, præ Dione. Ducenta igitur millia frumentantiûm ſub Auguſto. Ingens numerus: nec tamen in

eo

Non omnes ciues in recenſu. co omnes ciues. multùm abeſt; vix, inquam, decima ciuium pars. Nam cenſus illâ ætate ordinarius, ad quadragiens centum millia ciuium. Auguſtum ſecutus Tiberius, *Tiberius auget numerum.* qui videtur ad eum numerum aliquid addidiſſe. Colligo ex Taciti loco lib. v. Annalium: *Iſdem Conſulibus grauitate annonæ iuxta ſeditionem ventum, multáque & plures per dies, in theatro licentiùs efflagitata, quàm ſolitum aduerſum Imperatorem. quis commotus, incuſauit magiſtratus patreſque, quòd non publicâ auctoritate populum coërcuiſſet, additáque quibus è prouinciis, & quantò maiorem quàm Auguſtus rei frumentariæ copiam aduectaret.* Si auxit numerum frumenti, ergo & frumentantium. *Tandem omnes tenuiores ciues capiunt.* Credo idem feciſſe alios Imperatores, & ſine diſcrimine paulatim admiſſos omnes tenuiores ciues. Affirmare id Seneca videtur, De Beneficiis lib. IV. cap. XXVII. *Frumentum publicum tam fur, quàm periurus, & adulter accipiunt: & ſine dilectu morum, quiſquis ciuis eſt.* Admiſſos, dico, ciues: nec ingenuos ſolùm, ſed etiam libertos. *Etiam liberti.* Ea ſententia eſt horum Perſij verſuum, Sat. v.

Perſius explicatus.

Libertate opus eſt. non hac, quâ, vt quiſque, Velina,
Publius emeruit, ſcabroſum teſſerula far
Poſſidet.

Emeruit, Publius Velina: id eſt, ex ſeruo factus eſt liber. Nam liberti, prænomen patroni capiebant, & â fine tribum: vt P. Licinius, Velina. Simul igitur, inquit, ac liber factus: poſſidet teſſerulam frumenti Scholiaſtes: *Romæ erat conſuetudo, vt qui ex manumiſſione ciues efficiebantur, in numero ciuium Romanorum frumentum publicum acciperent.* Sicut & in congiario non minùs libertorum habita ratio, quàm ingenuorum. Adi Suetonium in Aug. cap. XLII. *Etiam Iudæi.* Quin Iudæos ipſos admiſſos ad frumentarias donationes ab Auguſto, Philo tradidit in Legatione ad Caium. Creuit hic numerus multò magis ſub Traiano optimo principum. *Traianus etiam pueros addidit.* qui etiam pueros admiſit ad publica frumenta. Id factum eius Plinius dilaudat multis, in Panegyrico: *Tu ne rogari quidem ſuſtinuiſti. & quamquam lætiſſimum oculis tuis eſſet, conſpectu Romanæ pubis impleri; omnes tamen antequam te viderent, recipi, incidi iuſsiſti; vt iam inde ab infantiâ parentem publicum munere educationis experirentur.* *Plinius explicatus, & tabulæ frumentariæ.* Quod ait, *recipi & incidi*, ſatis liquet tabulas publicas fuiſſe, in quibus nomina deſcripta eorum quibus deberentur frumenta. quas tabulas Iulius Cæſar commiſiſſe curæ Prætoris vrbani videtur, ex verbis Suetonij quæ ſuprà: poſteà, niſi fallor, depoſitæ fuerunt apud Præfectum annonæ. Numerus puerorum, quos aluit Traianus, *Puerorum numerus.* expreſſus ab eodem Plinio: *Paullò minùs, inquit, quinque millia ingenuorum fuerunt, quos liberalitas Principis noſtri conquiſiuit, inuenit, adſciuit.* Hadriano placitum id exemplū: qui etiam *pueris ac puellis* (verba Spartiani ſunt) *quibus Traianus alimenta detulerat, incrementum liberalitatis adiecit.* Et Antonino, qui nu- *Auxit Antoninus.* merum videtur auxiſſe: ſi rectè intellego Capitolini hæc verba: *Ob hanc coniunctionem pueros & puellas nouorum hominum frumentariæ perceptioni adſcribi præcepit.* Dubito, num ibi legendum, *pueros & puellas nouem annorum.* Moueor loco altero eiuſdem Capitolini, in Pertinace: *Alimentaria compendia, quæ* *Ambigua Capitolini lectio.* *nouem annorum ex inſtituto Traiani debebantur, obdurata verecundia ſuſtulit.* Poteſt intellegi, fateor, deberi alimenta à nouem retrò annis: ſed blanditur mihi altera expoſitio, quæ firmari videtur Suetonij loco in Aug. cap. XLI. *Congiaria populo frequenter dedit: ac ne minores quidem pueros præterijt, quamuis non niſi ab vndecimo ætatis anno accipere conſueuiſſent.* Si annorū numerus definitus ad congiaria: quid ni ad frumenta? Et pono hoc tamen ambigens, non adfirmans. De numero, & iis qui acciperent, hactenus ſcio.

Dicam nunc de iis qui diſtribuerunt. Lu- *Per quos diſtributū id frumentum.* bricus locus, & quem velim percurſum ſine lapſu. *Olim per Ædiles.* Antiquâ rep. diſtributio frumenti penes Ædiles: clarum ex locis Liuij, qui ſuprà. Etiam cuſtodia. Liuius lib. XXXIII. *Sardiniam perdomitam nunciat Patribus: & ſtipendium Quæſtoribus, frumentum Ædilibus, captiuos Fuluio Prætori tradidit.* Mutatum id videtur lege Gracchi: certè Clodij. argumento firmo ex lege quadam quam C. Curio propoſuit ſub bellum Cæſaris ciuile. Cælius in *Cælius correctus bis.* Epiſtolâ ad Ciceronem: *Legemque Viarum, non diſsimilem agrariæ Rulli, & Alimentariam, quas iubet Ædiles metiri, iactauit.* vbi ſcripſerim, *Vinearias;* vt lex Curionis ad diuiſio- *Lex vinearia.* nem vinearum pertinuerit (quæ in Italiâ & Campaniâ præſertim multæ) ſicut illa Rulli ad agrorum. Alijs placet, *Vinarum.* ſed quę comparatio erit vini ad agros? & repugnat ipſa res, ſicut in viis. Lego etiam, *quâ iubet Ædiles metiri.* Ecce, mentionem frumenti ad Ædiles reuocat lex Curionis: fruſtrà, ſi Gracchi ait, Clodij lege apud eos relictâ. Verius eſt, per Tribunicias eas leges, rem ad Frumentarios tranſlatam, aut ad certos,

quos elegiſſent, Curatores. At C. Cæſar potens rerum, Curionis legem veſtigiis perſecutus, ſupra legitimum numerum creauit Ædiles duos qui fruméto præeſſent: quos eâ re dixit, Cereales. Pomponius auctor, De origine iuris, & Dio lib. XLIII. Sed non diuturna iis hæc cura, ſucceſſitq́; Præfectus annonæ. Eius origo non dubie (vt ego quidem ſentio) anno vrbis DCCXXXII. M. Marcello & Arruntio Coſſ. Cùm enim tunc candefacta annona, & iam fames eſſet, plebs cùm XXIV. faſcibus accurrit ad ædes Auguſti, & magnâ vi dictaturam obtulit, & exemplo Cn. Pompeij Præfecturam annonæ. Dictaturam ſpreuit: admiſit Præfecturam: & eo iure præditus, Duumuiros creari iuſſit ex iis qui Præturâ ante quinquennium functi, quorum eſſet diuiſio & diſtributio annonæ. Dio Caſſius libro LIV. initio: Καὶ Αὔγουστος τοῦτο μὲν (intellege ἐπιμέλειαν τοῦ σίτου) ἀναγκαίως ἐδέξατο, καὶ ἐκέλευσε δύο ἄνδρας τῶν πρὸ πέντε που ἐτῶν ἐστρατηγηκότων πρὸς τὴν τοῦ σίτου διανομὴν κατ' ἔτος αἱρεῖσθαι. Ita eodem anno inſtituta etiam Cura frumenti diuidendi. Intellegi hoc nouum munus Suetonius voluit, in Aug. cap. XXXVII. *Quò plures partem adminiſtrandæ reip. capeſſerent, noua officia excogitauit, Curam operum publicorum: Viarum: Aquarum & aluei Tiberis: Frumenti populo diuidendi.* Nec aliud ſenſit in Tiberio, cap. VIII. *Interque hæc duplicem curam adminiſtrauit, Annonæ, quæ arctior inciderat: & repurgandorum totâ Italiâ ergaſtulorum.* niſi tamen, abdicante Auguſto, Præfectum fuiſſe volumus Tiberium. Sæpè etiam in lapidibus inciſum, CVRATOR. ANNONAE. His lictores & accenſi, & imago magiſtratus fuit: ex Frontino, De Aquæduct. lib. II. *Lictores binos, & ſeruos publicos, & ſcribas, & librarios, accenſos præconeſque totidem habeant, quot ij per quos frumentum plebei detur.* Manſit id munus ad extrema tempora, numero tamen ab Auguſto auctо. Quadriennio enim pòſt, cùm duo non viderentur huic functioni pares, Quatuoruiros ſorte eligi iuſſit ex iis qui ante triennium Prætores: eoſque ordine præeſſe voluit frumento publicè diuidendo. Vide, ſi lubet, Dionem eodem libro LIV. Hæc origo Præfecti annonæ, hæc Curatorum. Et exemplum quidem ab antiquis. apud quos L. Minutius, & Cn. Pompeius eo titulo ac magiſtratu: ſed hoc intereſuit, quòd illis extra ordinem & ad breue tempus data ea dignitas; quæ ab Auguſto ordinaria facta & perpes. Succeſſit, vt opinor, Auguſto C. Turranius: de quo ſic Tacitus lib. I. Annalium: *Sex. Pompeius & Sex. Appuleius Conſules primi in verba Tiberij Cæſaris iurauere: apudque eos Seius Strabo, & C. Turranius, ille Prætoriarum cohortium præfectus, hic Annonæ.* Ex quibus verbis, & ex ordine iurandi ſatis clarum, inter primas fuiſſe eam dignitatem. Caſſiodorus ſanè eam proximam facit à præfecturâ vrbis. Sed euiluit tamen poſteà: & ſcribit ecce Boëthus lib. III. De Conſolat. *Siquis quondam populi curaſſet annonam, magnus habebatur: nunc eâ Præfecturâ quid abiectius?* Munera Præfecti annonæ Caſſiodorus explicat lib. VI. Variar. & Seneca De Breuitate vitæ, cap. XVIII. & XIX. eleganter. Alloquitur Paulinum qui Præfectus Annonæ (etſi ambigua ea hiſtoria) ſub Claudio: *Tu quidem,* inquit, *orbis terrarum rationes adminiſtras, tam abſtinenter quàm alienas, tam diligenter quàm tuas. ſed tamen, mihi crede, ſatius eſt vitæ ſuæ rationem, quàm frumenti publici noſſe.* Et ſtatim: *Simile tu putas eſſe, vtrùm cures vt incorruptum à fraude aduehentium & negligentiâ frumentum transfundatur in horrea, ne concepto humore vitietur, & concaleſcat, vt ad menſuram pondusque reſpondeat: an ad hæc ſacra & ſublimia accedas,* &c. Alterutrum ſanè eſt, aut Præfectus frumenti hic Paulinus fuit, aut Curator.

Diſtribuebant igitur Curatores. Ratio diſtribuendi per teſſeras erat. Non enim frumentum ipſum à Curatoribus, (vile id & magnarum moleſtiarum munus fuiſſet) ſed teſſeras frumentarias ſiue ſymbola quædam in ligno aut plumbo capiebant: quibus acceptis, ire iis licebat ad horrea publica petitum frumentum. Et de ligno quidem in Teſſeris ludorum palàm eſt in Dione bis terque: de plumbo aut alio metallo cur non liceat ſuſpicari? Certè lex quinta Cod. Theodoſ. de *Annonis Ciuicis* oſtendit & ex ære fuiſſe. Atque iſtæ Teſſeræ: quas, ſi frumenti non egerent, aut aliâ de cauſâ, vendebant. Iuuenalis:

Summula ne pereat, quâ vilis teſſer, vênit
Frumenti.

De hiſdem teſſeris, aliquot locis Iuriſconſulti: vt Vlpianus: *Si libertis ſuis teſſeras frumentarias emi voluerit teſtator: apparet ex genere comparationis Romæ id fideicōmiſſum præſtandum.* Et Paullus: *Si Titio teſſera frumentaria legata ſit.* Neſcio an has teſſeras ſoliti accipere ad Minutiam frumentariam. Veriſimile quidem eſt certum ei rei deſignatum

[Margin notes: Initium Præfecti annonæ. — Duo Curatores annonæ diuidendæ. — Coniectura in Suetonio. — Quatuor facti Curatores, & plures. — Præfectura annonæ ſumpta ab antiquis. — Eius dignitas. — Poſteà viluit. — Et munera. — Paulinus, Præf. annonæ. — Quomodo diſtribuerent. — Teſſeræ frumentariæ. — Locus, vbi acciperent.]

Minutia frumentaria. ** Piſcina ibi publica & ſcorta. vide Socr. Eccleſ. Hiſt. v. c xviii.* *Appuleius correctus.*

tum locum: & de Minutiâ, ſuſpicandi auctor nobis Appuleius, libello De mundo: *Alius ad * Minutiam frementatum venit, & aliis in iudiciis dicitur dies. Reus ita purgandi ſe neceßitate, vt ſectandi ſtudio accuſatur. Venit ille moriturus, ad ſupplicij locum ducitur: hic ad conuiuij repotia veſpertinus commiſſator aduentat.* quem emendo, *Reus ita purgandi ſe neceſſitate, vt ſectandi ſtudio accuſator venit. Ille moriturus ad ſ. l. ducitur.* Sanè cognomen ipſum indicat, eò loci aliquid fuiſſe frumentariæ rei. Nam duplex Minutia, ſiue Minitia (anceps enim in libris ſcriptura eſt) nominatur Victori & Sex. Rufo. Minutia vetus, & Minutia frumentaria, vtraque regione IX. vrbis ad Circum Flaminium. Lampridius etiam in Commodo, *Herculis ſignum aëneum in Minutiâ per dies plures ſudauit.* Nomen ei videtur ſiue à Minutio primo Frumentariæ rei Præfecto, ſiue à Deo Minutio cuius inibi ara. de quâ vide Feſtum. Lego & in lapidibus priſcis, CVRATOR. AQVARVM. ET. MINICIAE. TIBERIS: nec ſatis intellego quid velint. Hoc de loco.

Quando diſtribuerint. Nonis cuiuſq; menſis. *Suida ridiculum acumen.*

Tempus diſtribuendi eas teſſeras, principium cuiuſq; menſis. Iam inde à Graccho, vt opinor, quia largitio eius menſtrua fuit; & Appianus diſertè ait, definiiſſe eum σιτηρέσιον ἔμμηνον. Ex Suidâ colligimus ſolitum id fieri ſub ipſas Nonas. Satis enim putidè Annonas deriuat à Nonis, ὡς ἀνὰ τὰς Νώνας, inquit, διδομένας. Mutare eam conſuetudinem tentauit Auguſtus, ſed deſtitit propter aduerſam populi voluntatem. Suetonius cap. XL. *Ac ne plebs frumentationum cauſâ frequentiùs à negotiis auocaretur, ter in annum, quaternûm menſium teſſeras dare deſtinauit: ſed deſideranti conſuetudinem veterem conceßit rurſus vt ſui cuiuſque menſis acciperet.* Locum dixi & Tempus: vellem poſſem Modum: qui non in Græcâ, non in Latinâ hiſtoriâ, vſquam expreſſius. Si coniecturis agendum ſit: crediderim, vt minimum, ſex modios ſiue medimnum Atticum accepiſſe eos in menſem. Quidni credam? Tribunus certè apud Salluſtium optimates criminatur propter exilem largitionem modiorum quinque. Amplius ergo aliquid. Obiici mihi menſtruum militis poteſt: quod non plus quatuor modiis fuiſſe videtur, Polybij quidem ætate. Eſto. quis præſtat, non id poſteà, ſicut ſtipendium ipſum, auctum? Denique quid pagano, cum milite? Quatuor modij ſatis militi, qui ſolus, non circumductâ vxore aut liberis: quomodo ſatis proletario ciui, cui eo frumento paſcenda domus tota? In Suetonij Iulio lego, cap. XXXVIII. populo diuiſiſſe eum frumenti denos modios, & totidem olei libras. Ego valdè vereor, ne ea menſtrua largitio, ſed extra ordinem fuerit. In lapide illo qui Ancyræ, gloriatur Auguſtus his verbis: CONSVL. VNDECIMVM. DVODECIM. FRVMENTATIONES. FRVMENTO. PRIVATIM. COLVMPIO. EMENSVS. SVM. Res facta eſſet, ſi expreſſiſſet frumentarionis modum. non fecit, quia notus. In lapide illo exſcribendo, vt pluriens, aberratum: & lego, FRVMENTO. PRIVATIM. COEMPTO.

Quantum diſtribuerint. Coniectura anceps de modio. *Militis menſtruum quantum.*

Horrea publica Romæ.

Teſſeris acceptis dixi itauiſſe eos ad horrea: & verum eſt. Nam Romæ horrea, ad capiendum frumentum publicum, in quaque regione vrbis complura. Numerum ex P. Victore iniui ad Trecenta & nouem. Cognomina etiam pleriſque addita ab auctore: *Horrea Aniceti, Varguntei, Galbiana, Domitiani Auguſti, Seiani:* quæ & in Deſcriptione vrbis reperies, & in ſpectionibus antiquis Frumenta hîc repoſita, poſterior ætas ἁπλῶς dixit, Condita. Titulus eſt lib. x. Codicis: *De conditis in publicis horreis.* Ibidem Valentinianus Imp. *Non priùs ad id frumentum extendatur expenſio, quod ſub Præfecturâ tuâ Vrbis horreis infertur, quàm vetera condita fuerint erogata.* Corrige Spartianum eâ voce, in Hadriano: *Laborabat præterea vt condita militaria diligenter cognoſceret.* vulgo, *condicta*, & interpres ibi Egnatius, verè dicam, blattit nugas. Condita enim militum, in horreis prouincialibus: vt ciuium, in vrbis. His horreis appoſiti Frumentarij menſores, qui populo admetiebantur: ſic tamen, vt quiſque, opinor, ad horrea iret ſuæ regionis.

Condita, quid. *Correctus Spartianus.* *Frumentarij.*

Lucilius:

Frumentarius eſt, modium hic ſecum atque
rutellum
Vnum habet.

Paullus De Excuſat. tutorum, ait, *Frumentarios menſores excuſari à tutelâ, idque Præfecto annonæ Imperatores reſcripſiſſe.* Frumentarij alia etiam ſignificatio fuit, & ſic dicti, qui vltrò citrò curſitabant per prouincias, per domos ad frumenta conquirenda conuehendaque. Græci eos πυεσφόρυς dixerunt, Latini alio nomine, Agentes in rebus. Adi de iis Turnebum lib. XIII. & Cuiacij ad Codicem Notas.

Panis diſtributus loco frumenti.

Et olim quidem frumentum ipſum datum ciuibus: poſteà cœpit panis. credo, quia

quia id commodius viſum in egenam plebem: quæ hac ratione operas & impenſas piſtorias faciebat lueri. Quando cœperit, non diſertè ſcio: ſuſpicor, in imperio Traiani. Præeunt mihi ad coniecturam verba Aurelij Victoris hæc: *Romæ à Domitiano cœpta fora, atque alia multa, magnificè coluit ornauitque. & annonæ perpetuæ mirè conſultum, reperto firmatoq; Piſtorum collegio.* Si collegium piſtorum à Traiano, ad commodandum annonæ: ergo & panis. Iuuat aliquantum & Iuuenalis, qui illi ætati compar:

Quando cœperit.

Vide de piſtoribus Cuiacium ad lib. XI. Cod.

——atque duas tantùm res anxius optat
Panem & Circenſes.

nominat enim ecce, panem. In epiſtolâ Aureliani Imp. ad Præfectum annonæ ſcriptum eſt: *Inter cetera, quibus, dis fauentibus, Romanam rem iuuimus, nihil mihi eſt magnificentius, quàm quòd additamento vnciæ omne annonarum vrbicarum genus iuui.* Et in eius vitâ: *Panibus vrbis Romæ vnciam de Ægyptio vectigali auxit.* Zoſimus de hoc ipſo: *Præter hæc & panum honorario munere populum Rom. donauit.* Caſſiodorus lib. VI. Variar. in Formulâ Præfecti annonæ, ſolum panem agnoſcit. *Tui ſiquidem ſtudij eſt,* inquit, *vt ſacratiſſimæ vrbi præparetur annona, vbique redundet panis copia, & tam magnus populus tamquam vna menſa ſatietur. Per officinas piſtorum ciboſque diſcurris, penſum & munditiam panis exigis: nec vile iudicas, vnde te poſſit Roma laudare.* Hic panis, qui vicarius frumenti, diſtribui in gradibus ſolitus: vnde panis gradilis dictus. Titulus eſt lib. XIV. Codicis Theodoſiani: *De annonis ciuicis & pane gradili.* ſed ſcio quàm id ſequius interpretati magni viri. Prudentius lib. I. contra Symmachum:

Vbi diſtribui ſolitus hic panis.

Panis gradilis vnde dictus.

Omnis qui celſa ſcandit cœnacula vulgus,
Quique terit ſilicem variis diſcurſibus atram,
**Et quem panis alit gradibus diſpenſus ab altis.*

** Adde Caſſiodor. lib. IX Variar. epiſtol. V.*

A tribus notis deſcribit humilem plebem, quòd in alto habitaret; quòd pedibus incederet, non lecticâ ferretur; quòd aleretur publico pane gradili. Idem Poëta:

Quis venit eſuriens magni ad ſpectacula Circi?
Quæ regio gradibus vacuis ieiunia dira
*Suſtinet? aut quæ * Ianiculo mola nota quieſcit?*

**Procopius lib. I De bello Goth. ... molas ad Ianiculi radices in T... fuiſſe.*

Vnde amplius diſco, videri in ſingulis regionibus vrbis (XIV. fuerunt) gradus erectos fuiſſe vbi hæc diuiſio. Nec ſcio tamen an in gradibus ipſius Palatij. In Suida enim lego genus panum, Palatinos ab hac cauſsâ dictos: Παλάτινοι, inquit, εἶδος ἄρτων· ὡς ἐφιλοτιμήσατο τῷ δήμῳ Κωνσταντῖνος ὁ μέγας καθ' ὃν ὑπάτευε χρόνον, οὕτως ὀνομάσας αὐτούς, οἷα ἐκ τοῦ παλλατίου χορηγουμένους. Siue etiam in aliis: quia omnia congiaria & donatiua ſic dari ſolita, vt vidimus in Nummis. Res ipſa id ſuadebat, vt ſcilicet in loco altiori exempti & ſecreti diſtributores eſſent à premente turbâ. Neſcio an huius ſententiæ ſit, quòd Romæ legi in marmore, hortis Medicæis:

Congiaria in gradib.

COLLEGIO. DENDROPHOR.
ROMANOR. QVIBVS. EX
S. C. COIRE. LICET. ARGEN
TI. P. X. ET. HS. X̄. MILIA. N̄.
REDDEDIT.
QVAE. DIVISA. SVNT. POPVLO. PER. GRADVS
KAL. AVG. N. COLLEGI.

Dixi omnia, quæ ad diſtributionem. quæres non immeritò, vnde hæc tanta vis frumenti? Dico, è prouinciis, è Siciliâ, Sardiniâ; & præſertim Africâ atque Ægypto, quæ bina horrea populi Romani. Tacitus lib. XII. Annalium: *At herculè olim ex Italiæ regionibus longinquas in prouincias commeatus portabant: nec nunc infecunditate laboratur, ſed Africam potiùs & Ægyptum exercemus, nauibuſque & caſibus vita populi Rom. permiſſa eſt.* Elegantèr Varro lib. II. De R. R. * *Igitur quod nunc intra murum ferè patresfamiliæ correpſerunt, & manus mouere maluerunt in theatro ac circo, quàm in ſegetibus ac vinetis: frumentum locamus qui nobis aduehat, qui ſaturi fiamus ex Africâ & Sardiniâ, & nauibus vindemiam condimus ex inſulâ Coâ & Chiâ.* Ægyptum tacuit Varro, quia tunc nondum in prouinciam redacta. At tributaria illa facta ab Auguſto: vnicum fuit ſubſidium habitum annonæ. Plinius in Panegyrico: *Percrebuerat antiquitùs vrbem noſtram niſi opibus Ægypti ali ſuſtentarique non poſſe: ſuperbiebat ventoſa & inſolens natio, quòd victorem quidem populum, paſceret tamen; quodque in ſuo flumine, in ſuis manibus vel abundantia noſtra, vel fames eſſet. Refudimus Nilo copias ſuas, recepit frumenta quæ miſerat, deportataſque meſſes reuexit. Diſcat igitur Ægyptus, credatque experimento, non alimenta ſe nobis, ſed tributa præſtare.* Ideo claſſis Alexandrina, vt exiſtimo, inſtituta ab ipſo Auguſto, quæ quotannis aduèheret frumentum. De eâ claſſe, præter alios, Seneca Epiſt. LXXVIII. *Subitò nobis hodie Alexandrinæ naues apparuerunt, quæ præmitti ſolent, & nunciare ſecuturæ claſſis aduentum: tabellarias vocant. Gratus illarum Campaniæ adſpe-*

Vnde aduehi ſoleret id frumentum.

** Simillima querela Columellæ lib. I. Præfat.*

Ægyptus tributaria facta, dominata in magnum numerum frumenti.

Claſſis Alexandrina ab Auguſto, ... cap. XCI in Suetonii Aug. vide.

adſpectus eſt. Omnis in pilis Puteolorum turba conſiſtit, & ex ipſo genere velorum, Alexandrinas, quamuis in magnâ turbâ nauium intellegit: Solis enim licet ſupparum intendere, quod in alto omnes habent naues. Cùm intrauere Capreas, & promontorium ex quo

Alta procelloſo ſpeculatur vertice Pallas:

ceteræ velo iubentur eſſe contentæ, ſupparum Alexandrinarum inſigne [indicium] *eſt.* Et ſatis indicat Puteolos ſolere appellere: ſicut & Statius in Propemptico Metij Celeris:

* Gloſſema, & ideò tollo.

——modò nam, trans æquora, terris
Prima Dicarcheis Pharium grauis attulit annum.
Prima ſalutauit Capreas, & margine dextro
Sparſit Tyrrhenæ Mareotica vina Mineruæ.

Hæc claſſis ſeruiit poſteà Byzantio: relictâ Romanis ſolâ Africanâ. Apud Claudianum De bello Gildonis, Roma ipſa facundè ſic queritur:

Tot mihi pro meritis Libyam Nilumq; dedêre:
Vt dominam plebem bellatoremque Senatum
Claſſibus æſtiuis alerent, geminoque viciſſim
Litore diuerſi complerent horrea venti.
Stabat certa ſalus; Memphis ſi fortè negaret,
Penſabam Pharium Gætulis meſſibus annum.
Frugiferas certare rates, lateque videbam
Punica Niliacis concurrere carbaſa velis.
Cùm ſubitò par Roma mihi, diuiſaque ſumpſit
Æquales Aurora togas. Aegyptia rura
In partem ceſſere nouam: ſpes vnica nobis
Reſtabat Libyæ.

Diuiſio frumenti facta inter Romanos & Byzantinos. A Conſtantino Magno.

Quæ diuiſio indubiè inſtituta ab ipſo Conſtantino cùm imperium transferret. Zoſimus libro II. *A bellorum curis vacuus, populo publicam annonam diſtribuit, quam & ad hoc æui ſemper habuit.* Sed vicem tamen derractæ Ægypti ſuppleſſe Macedonia ſæpè videtur, vt colligo ex Symmachi Epiſtolâ LV. libri III. *Ager qui me tenet Tiberim noſtrum iuncto aquis latere proſpectat. Hinc libens video quid æternæ vrbi indies frugis accedat, quid Romanis horreis Macedonicus adiciat commeatus.* Et de modo quidem frumenti, qui ex Ægypto tempore Auguſti, Aurelius Victor mihi ſuggerit in Principis eius vitâ: *Huius tempore*, inquit, *ex Ægypto, vrbi annua ducenties centena millia frumenti inferebantur*: vbi vox vel littera potius M. inſerenda, quæ Modium notet. Etiam de Africano, Plutarchus in Cæſare: Ἀλλὰ γὰρ ὡς ἐπανῆλθεν εἰς Ῥώμην ἀπὸ Λιβύης, πρῶτον μὲν ὑπὲρ τῆς νίκης ἐμεγαληγόρησε πρὸς τὸν δῆμον, ὡς τοσαύτην κεχειρωμένος χώραν, ὅση παράξει καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν εἰς τὸ δημόσιον, σίτου μὲν εἴκοσι μυριάδας Ἀττικῶν μεδίμνων, ἐλαίου δὲ λιτρῶν μυριάδας τριακοσίας. Frumenta tamen ea, claſſem propriam non habebant: primus inſtituit Commodus. Lampridius, *Claſſem Africanam inſtituit, quæ ſubſidio eſſet, ſi forte Alexandrina frumenta ceſſaſſent.* Nec verò ſolùm è tributis hæc frumenta; ſed ſi ſterilitas alibi aut grauior annus, reſp. emebat. Nummi argentei ſunt Piſonis & Cœpionis, in quibus cernuntur duo viri inter ſpicas ſedentes, cum inſcriptione, AD FRV. EMV. EX. S. C. Plinius in Panegyrico: *Deuehunt ipſi quod terra genuit, quod ſidus aluit, quod annus tulit, nec nouis indictionibus preſſi ad vetera tributa deficiunt. Emit fiſcus quidquid videtur emere; inde copiæ, inde annona, de quâ inter licentem vendentemque conueniat.* In Auguſti lapide ſuprà, FRVMENTO. PRIVATIM. COEMPTO.

Ægypti frumenti modus.

Africani modus.

Medim. frumenti CC. & medimnum olei. tricies centena millia librarum. Claſſis Africana.

Emi ſolet à rep. frumentum.

E prouinciis ergo id frumentum. Sed modus vniuerſæ huius largitionis quis fuit? Videor ſanè eum colligere poſſe ex verbis Spartiani in Seuero: *Moriens ſeptem annorum canonem, ita vt cottidiana* LXXV. *millia modiorum expendi poſſent, reliquit.* Cottidiana, ait, LXXV. millia modiorum. Quid dicam? immenſum, incredibile: & qui non ſtupeat ad has opes populi Romani, ipſe ſtipes. Et tamen variè Canon is poſteà auctus. Canonem autem poſterior ætas dixit, certum eum numerum frumenti qui in vnâ aliquâ vrbe quotannis abſumeretur. Ita Canon Alexandrinus, Canon vrbis Romæ, vrbis Conſtantinopolitanæ, paſſim apud hiſtoricos inferioris æui, & iuriſconſultos.

Vniuerſa frumentatio quot modiorum.

Canon, quid.

Nec verò frumentum ſolum gratuitum ciuibus fuit, ſed etiam oleum & caro. Olei creber vſus Romæ, propter balnea cottidiana: ideò largitio ea antiqua. Liuius lib. XXV. ait Scipionem, cui pòſt Africano cognomen fuit, *cùm Aedilis eſſet, congium olei in vicos ſingulos dediſſe.* Suetonius, Cæſarem, poſt Africanam victoriam, in capita denas olei libras. Dio libro XLIX. M. Agrippam in Ædilitate ſalem & oleum in populum diſtribuiſſe. Vt iure mirer, cur quaſi rem nouam in Nerone narret id Tacitus, lib. XIV. *Gymnaſium eo anno publicatum, præbitumque oleum equiti ac Senatui, Græcâ facilitate.* ſed dicam ibi. Quis perpetuũ oleum illud fecerit, non inueni. puto non vanè Seuerum Imp. Lampridius in Alexandro: *Oleum quod Seuerus populo dederat, quodque Elagabalus imminuerat, turpiſſimis hominibus Præfecturam annonæ dando, in integrum reſtituit.* Spartianus in Seuero: *Olei tantum reliquit, vt per quinquennium*

Oleum etiam ciuibus datum.

Quando id cœperit.

non ſolùm vrbis vſibus, ſed totius Italiæ, quæ oleo egeret, ſufficeret. Carnis diuidundæ principium ab Aureliano. Flauius Vopiſcus in eius vitâ: *Idem & carnem porcinam populo Rom. diſtribuit, quæ hodieque diuiditur.* Ideò Suarij ſubiiciuntur Præfecto annonæ apud Caſſiodorum: *Suarij quoque,* inquit, *Romanæ copiæ cauſsâ reperti, duo deputati videntur examini.* quorum mentio in lapidibus vrbis, & Cod. lib. XI. Imò & vinum idem Aurelianus dare conceperat. *Statuerat,* inquit Vopiſcus, *& vinum populo gratuitum dare, vt quemadmodum oleum, panis, & porcina gratuita præberentur, ſic etiam vinum.* En, quò largitio.

Caro porcina item diuiſa.

Suarij.

Non ergo mirum ſi multi appeterent ciuitatem Romanam; & ſi inter cauſſas frequentatæ vrbis Appianus poſuit Τὸ σιτηρέσιον ἐν μόνῃ τῇ Ῥώμῃ τοῖς πένησι χορηγούμενον: (nam his quidem inuitamentis facilè ſit frequentare vel Libyæ deſerta:) tamen diſplicita omnis hæc largitio graui auctori Salluſtio, cuius, De Rep. ordinandâ, præceptum ad Cæſarem exſtat: *Igitur prouideas oportet, vt plebs largitionibus & publico frumento corrupta habeat negotia ſua, quibus ab malo publico detineatur.* etiam Auguſto ipſi, qui aliquotiens cogitauit de tollendâ, ſi fides Suetonio cap. XLII. *Vt tandem annona conualuit, impetum cepiſſe ſe ſcribit, frumentationes publicas in perpetuum abolendi, quòd earum fiduciâ cultura agrorum ceſſaret: neque tamen perſeueraſſe, quia certum haberet, poſſe per ambitionem quandoque reſtitui.* Nec plura ad hunc morem: in quo ſiquid benè & non è triuio ſumptum dixi; gratia aliqua eſto: ſi quid aliter, & ſi peccaui; quod olim Lentulus, præbeo ſuram.

Cur frequentata Roma.

Salluſtij de his annonis iudicium.

CAPVT IX.

E Statij Papinij Siluis decermina. Sacerdotes Salij repoſiti. Statuæ in honorem Cæſaris ex teſtamento.

DIVERTI nuper, laxandi animi cauſsâ, ad Statij Papinij Siluas: & eas lentè perambulans decerpſi has quaſi ἀνθυλλίδας. Libro v. Epicedio in patrem:

Mox & Romuleam ſtirpem, proceresque futuros
Inſtruis, inque patrum veſtigia ducere pergis.
Sub te Dardanius facis explorator opertæ,
Qui Diomedæi celat penetralia furti,
Creuit, & inde ſacrum didicit puer arma probare
Monſtratis alis, præſagumque æthera certis
Auguriis, cui Chalcidicum fas voluere carmen,
Lanea cui Phrygij coma flaminis, & tua multum
Verbera ſuccincti formidauere Luperci.

Egregius & è mediâ antiquitate locus: ſed partim confuſus turpiter, partim corruptus.

Emendo:

Creuit, & inde ſacrum didicit puer. arma probare
Monſtraſti Saliis. Clara correctio. Laſciuit ſcilicet in laudis ſui patris Statius. Et è tuo, inquit, ſinu Romani proceres prodierunt, rei diuinæ periti & humanæ. Tu Pontificem, cui cura & magiſterium Veſtalium, docuiſti ſuos ritus: tu Salios, tu Quindecimuiros, tu Flamines & Lupercos. Hos enim omnes ſacerdotes verſibus aliquot [illegible]: qui non obſcuri deinceps ex vnâ hac notâ. Ibidem:

Sacerdotes Salij.

Protinus ad patrij raperis certamina luſtri,
Vix implenda viris, laudum feſtina: ſed vt dux
Ingenij ſtupuit, primæua ad carmina plebes
Eubœa, & natis te monſtrauere parentes.

Qui ſententiam videt, facilè ſequetur me emendantem:

—— laudum feſtinus, & audax
Ingenij. ſtupuit primæua ad carmina plebes.

Poëtica Phraſes, Feſtinus laudum, & Audax ingenij.

Eodem libro, carmine cui index, Abaſcantij pietas, *—— eu limite cœpto*
Tende libens, ſacrumque latus geniumque potentem
Irrequietus ama, nunc quod cupis ipſe videri,
De Capitolinis æternum ſedibus aurum.
Quo niteat ſacri centeno pondere vultus
Cæſaris, & propriæ ſignet cultricis amorem.

Verba ſunt Priſcillæ morientis: ſed reuerà, vt nunc leguntur, gloſſaria mortualia, ſine mente, ſine ſenſu. Corrigo:

Irrequietus ama. nunc quod cupis ipſe iuberi,
Da Capitolinis æternum ſedibus aurum,
Quo niteant ſ. Res vera eſt, quam tangit poëta, & viſum illi innectere carmini ſuo partem teſtamenti Priſcillæ. Damnauerat enim moriens maritum, vt ſtatuam Cæſaris in Capitolio collocandam curaret ex auri pondo centum. Mos ſiue adulatio illâ ætate ſatis frequens. Lapis in Hiſpaniis, Coloniæ Aug. Gemellæ:

Mos ponendi ſtatuas, ex teſtamento.

PIETATI. AVG.
L. LVCRETIVS. FVLVIANVS. FLAMEN
COL. IMMVNIVM. PROVINTIAE
BAETIC. PONTIF. PERPETVVS
DOMVS. AVG. T. P. I. EX. ARG. P.

Id eſt, Teſtamento poni iuſſit ex argenti pondo. Numerus deeſt. Alius in eadem prouinciâ lapis:

P. NVMERIVS. MARTIALIS. ASTIGITANVS
SEVIRALIS. SIGNVM. PANTHEI. TESTAMENTO
FIERI. PONIQVE. EX ARGENTI. LIBRIS. C.
SINE. VLLA. DEDVCTIONE. IVSSIT.

Quas inſcriptiones, cum pluribus alijs, acceptas fero à ſe & à maioribus nobiliſſimo viro, Augerio Busbekio, Cæſari apud Gallorum regem legato. cuius eximias laudes ne vt attingam quidem, fiducia mihi eſt in hoc loco.

CAPVT X.

Correctiones aliquot in Senecâ. Elogium eius de Publij verſu emendatum. gloſſema ſublatum. alia quædam notæ melioris.

De Senecâ Agellius falſo iudex.

DE Senecâ philoſopho diuerſi plerique abeunt ab arbitrio, quòd, verè dicam, parum candidum eſt in Noctium ſcriptore. Et herclè meum iudicium ſit; auſim dicere ad formulam priſcam, Benè appellatum, malè iudicatum. Placet legitimis Cenſoribus ille vir. nec rebus ſolùm, (cui enim non, ſi placet ipſa virtus?) ſed phraſi & genere dicendi. Quod aliud, ab optimo eſſe, non infitior: cui tamen ſua Venus ſit, vel acumine ſententiarum, vel frequentiâ & breuitate. In eo genere quia multa hodie non ſana: quædam hoc capite

Sanatum iri, meâ ego id promitto fide.

Fide paullò meliori, quàm in illo medico Plautino.

De Conſolatione ad Marciam cap. IX.

Quidquam tu putas non futurum, quod multis ſcis poſſe fieri? quod multis vides eueniſſe? Egregium verſum & dignum audiui, eſt enim è populo:

Cuiuis poteſt accidere, quod cuiquam poteſt.

Publij Mimographi verſus eſt. ſed corruptum de illo Senecæ elogium. *Is emendatus.* Et ſanè nimium diuerſa librorũ vett. lectio, *& dignum audiui qui non e populo heri & cuiuis poteſt accidere.* Emendo, *& dignum audiui, qui non in populo periret: Cuiuis poteſt accidere.* Vera coniectura, & quam non recuſo exigi ad obruſſam. Dolet videlicet Senecæ egregium verſum & ex intimâ philoſophiâ, perire in theatris inter plauſus & adclamationes vulgi, dignum ſcholis & aure ſeueriori. Vide non abſimilem locum eiuſdem Senecæ, De Tranq. vitæ. cap. XI. At Pincianus appoſuerat ijs verbis hanc notam: *Pinciani coniectura non ſpreta.* *Deprauatiſſimus locus, ſi quis in toto opere, non tantùm verbis vitiatus, ſed ordine etiam inuerſo.* Legit deinde, *Egregium verſum audi, & dignum qui non eſſet Publij Syri: Et cuiuis poteſt.* coniecturâ audaciori, non prorſus tamen ſpernendâ.

Eodem libro, cap. XII.

Vtrúmne malles degenerem aliquem & numerum tantũ nomenque filij expleturum habuiſſe: an tantæ indolis, quantæ tuus fuit? Iuuenis citò prudens, citò pius, citò maritus, citò pater, citò omnis officij curioſus, citò ſacerdos, omnia tam præpropera.

Non concoquo illa verba, *citò omnis officij curioſus:* & audeo adfirmare eſſe à malâ manu. Scalpellum adhibeo, & lego: *citò pater, citò Curio, citò ſacerdos.* Curio maximus inter ſacerdotes, & ſuffragijs populi legebatur: eiuſque rei frequens mentio apud Liuium. *Curiones, qui.* præerat reliquis curionibus, qui totidem numero, quot curiæ erant Hoc ſacerdotium credo equidem conſecutum Marciæ filium; & faciunt verba quæ infrà, cap. XXIV. *Hac ſanctitate morum effecit, vt puer admodum dignus ſacerdotio videretur, maternâ ſine dubio ſuffragatione: ſed ne mater quidem niſi pro bono candidato valuiſſet.* Verba illa inepta intruſa in Senecam miremur? *Examinata Senecæ verba.* Non ego. qui ſcio plura eiuſmodi emblemata addita ſcriptori huic ægrege ſacro. Alioqui, quid eſt officij alicuius eſſe curioſum? Sanè, vt phraſim condonem, conſtat ex hoc ipſo ſcripto planè adoleſcentem mortuum hunc Cremutij nepotem, nec ad aliud munus publicum admotũ. De Beneficijs lib. II. c. XII. cùm narrat factum Caligulæ, qui Pompeio Pœno (malim ſcribi, *Penno*) oſculandum ſiniſtrum pedem dedit:

Parum iudicauit, ſi Senator ſenex, ſubmiſſis honoribus (lego, ſummis honoribus) in conſpectu principis ſupplex ſibi eo more iacuiſſet, quo victi hoſtes victoribus iacuere. inuenit aliquid infra genua, quò libertatem detruderet. Non hoc eſt remp. calcare? Equidem dicit aliquis: Non poteſt ad rem pertinere, ſiniſtro pede. Parum enim fœdè furioſeque inſolens fuerat, qui de capite conſularis viri ſoccatus audiebat, niſi in os ſenatoris ingeſſiſſet Imperator pigros ſuos.

Cedo, quis Palæmon hæc capiet? Sed acutam ſententiã verâ emendatione eruo ego, *Acuta ſententia repoſita.* *Non hoc eſt remp. calcare, & quidẽ (licet aliquis non putet ad rem pertinere) ſiniſtro pede?* Arguitatur non inſolens. Non ſolùm, inquit, pedem oſculandum præbuit, ſed quod fœdius, ſiniſtrũ. Ex *dicit* feci *licet*, non abnuentibus aliquot libris, qui *litiget*, & *licitet*, referunt: & pro *poteſt*, ſcripſi *putet*.

De Beneficijs, lib. I. cap. XIV.

Nemo ſe ſtabularij aut cauponis hoſpitem iudicat, aut conuiuam dantis epulum: vbi dici poteſt, Quid enim in me contulit? Nempe hoc quod in illum & vix benè notum ſibi, quòd in illum etiam inimicum & turpiſſimum hominem. Numquid enim me dignum iudicauit? Morbo ſuo morem geßit.

Duplex correctio. Quare hîc de morbo? Non paullò meliùs & acutius legeris, *Moribus morem geßit*. atque ita ſpondeo Senecā ſcripſiſſe. Malim etiam ſcribi, *in illum etiam inimicum*, non *inimicum*.

Conſolatione ad Martiam, cap. III.

Illum ipſum iuuenem digniſſimū quiete, ſemper nominans cogitanſque facies, meliore pones loco, ſi matri ſuæ qualis viuus ſolebat hilaris & cum gaudio occurrit.

Excidit vox, quam repono: *digniſſimū quiete, quietum ſemper nominans cogitanſque facies.* *Vota manium.* Summa votorum apud manes (loquor ad morem Rom.) vt quieti eſſent, & ne quis ſe ſollicitaret. Eam opinionem vulgi, ad conſolandam Martiam aptans Seneca: id, inquit, futurum filio tuo eſt, ſi placata tu & quieta memoriā eius & nomen conſerues. In fine etiam ſcribo, *hilari:* &, *occurret*.

In Conſolatione ad Polybium, cap. XXXI.

Rectorem Romano imperio filium longâ fide approbet, & antè illum conſortem patris quàm ſucceſſorem accipiat.

Correctus & explicatus Seneca. Inuoluta ſententia, quam verbi correctione euoluo, *antè illum conſortem pater, quàm ſucceſſorem accipiat*. Britannicus, inquit, Romanum imperium diu cum patre regat: & antè illum collegam pater accipiat, quàm ſucceſſorem. Poëtica adulatio.

De Tranquillitate, lib. I cap. II.

Tarentum petatur laudatuſque portus, & hiberna cæli mitioris, & tecta vel antiquæ ſatis opulentæ turbæ.

Vide totum locum, qui diſertè faſtidium illud exprimit ſe fugientium. Quæ adduxi, fœdè interpolata ſunt: in parte ſanare poſſum, *tecta Veliæ Antiíque*. Duo ea loca inter amœnos & ſalubres ſeceſſus habita. Reliqua ſanabit is cui ego do herbam.

Velia, & Antium. Horat. Quæ ſit hiems Veliæ. de Antio frequēs.

Eodem libro, cap. XV.

Intricatus Senecæ locus.

Vt Socrates cogitur in carcere mori, Rutilius in exilio, Cato ille virtutum viua imago incumbens gladio ſimul de ſe & de rep. palàm facere.

Non ſemel moleſtus mihi locus. quid ſi legas, *de ſe & de rep. aleam iacere?* id eſt, prouerbiali quodam ſermone, in extremū diſcrimen adducere. Tamen deliberandum eſt: & neſcio quid ſimile in Suetonij Nerone legi, *Septemdecim natus annos, vt de Claudio palàm factum eſt.* In eiuſdē Tiberio: *Exceſſum Auguſti non priùs palàm fecit.* Vtrùm ergo hoc dicit, eum in ſuo funere palàm feciſſe funus reip. vnà exſtinctæ?

CAPVT XI.

Ritus in ſcenam producendi ſcorta. Liuio, Statio, Tertulliano, Plauto, data lux. Cur theatro adiuncta ædes Veneris: & Suetonius explicatus.

ILLVSTRABO hoc capite ritum ſcenæ veterem, & eâdem aliquot Plauti locos, qui egere lucis videntur, nec facilè eſt vt accipiant niſi ab illo. Proſtibula per ludus publicos in ſcenam introduci ſolent, & exponi omnium non libidini ſolùm, ſed licentiæ. *Scorta in ſcenam.* Scilicet vt quæ perditi homines in Mimis & ceterâ obſcenitate fabularum paullò antè natantibus oculis viderant, ea poſt ludos in reliquo corpore peccarent. *Quàm antiquus ille mos.* Is mos Romæ vetus. Ita explico Liuium libro II. *Eo anno Romæ cùm per ludos ab Sabinorum iuuentute per laſciuiam ſcorta raperentur, concurſu hominum rixa ac propè prælium fuit.* *Liuius. Statius, Iſidorus explicati.* Scorta intellegit ſcenica; vt & Statius in Siluis:

Iam noctis propioribus ſub vmbris
Diues ſparſio quos agit tumultus?
Huc intrant faciles emi puellæ.

De eo more eleganter Iſidorus lib. XVIII. *Idem verò theatrum, idem & proſtibulum: eò quòd poſt ludos exactos meretrices ibi proſternerentur.* Et clarè ante omnes Tertullianus: *Et Tertullianus.* *Ipſa etiam proſtibula*, inquit, *publicæ libidinis hoſtiæ in ſcenā proferuntur, plus miſeræ in præſentiā feminarum, quibus ſolis latebant. perque omnis ætatis, omnis dignitatis ora tranſducūtur; locus, ſtipes, elogium etiam quibus opus non eſt, prædicatur.* Ex quo apparet, hanc productionem ſcortorum non ſine ſolemni pompâ fuiſſe, & cum prædicatione publicâ præconis. Ad hunc ritum accommodo verſum ex Prologo Caſinæ, non Plauti, ſed Plauto digna: *Item Plautus.*

Ea inuenietur & pudica & libera,
Ingenua Athenienſis: neque quidquā ſtupri
Faciet profectò in hac quidem comœdiā.
Mox herclè verò pòſt tranſactâ fabula
Argentum ſi quis dederit, vt ego ſuſpicor,
Vltrò ibit nuptum, non manebit auſpices.

Ecce enim perſona virginis in hac fabulâ opus erat. ſed ea quia nuſquam interloquitur, ſaltem, quod Græci aiunt, κωφὸν πρόσωπον: non hiſtrio adhibitus ad repræſentandum, ſed de ſcenâ aliquod ſcortillum. Ideò

non

non temperat ſibi ſcriptor à ioco: Et hæc tam pudica, inquit, ſtatum poſt ludos ad ingenium redibit, & ſine vllis nuptijs nubet. Refero huc & edictum illud Imperatoris Hiſtrici in prologo Pœnuli,

Scortum exoletum ne quis in proſcenio
Sedeat.

Theatrum Veneri ſacrum. ex more ſcilicet, quo theatrum, imò ſcenam & proſcenium ſcorta obſidebant. Non ergo mirum ſi laſciuiæ illa ſedes Veneri olim ſacra. Et Pompeius ab eadem cauſſâ theatro ſuo Veneris ædem ſuperpoſuit. Tertullianus: *Itaque Pompeius Magnus theatro ſolo ſuo minor, cùm illam arcem omnium turpitudinum exſtruxiſſet; veritus quandoque memoriæ ſuæ Cenſoriam animaduerſionem, Veneris ædem ſuperpoſuit: & ad dedicationem edicto populum vocans, non theatrum, ſed Veneris templum nuncupauit: Cui ſubiecimus, inquit, gradus ſpectaculorum.* Ex hoc loco clara lux data Suetonio. in Claudio cap. XXI. *Suetonius aliter quàm vulgò explicatus.* *Ludos dedicationis theatri Pompeiani, quod ambuſtum reſtituerat, è Tribunali poſito in orcheſtrâ, commiſit: cùm priùs apud ſuperiores ædes ſupplicaſſet, perque mediam caueam, ſedentibus ac ſilentibus cunctis, deſcendiſſet.* Intellegit enim ſupplicaſſe Claudium apud templum Veneris ſuperpoſitum theatro. ideò rectè, ſuperiores ædes. & quia gradus ſpectaculorum, id eſt, cauea & orcheſtra, ſubiecta ædi: benè addit, deſcendiſſe eum inde per mediam caueam ad orcheſtram. Interpretibus ante me hîc caligo. Beroaldus neſcio quæ templa ædificat in illâ parte vrbis quæ ſuper theatrum. Læuinus *Torrentij & emendatio.* Torrentius V. C. & de Suetonio nuper, olim de vniuerſâ antiquitate optimè meritus, legi mauult, *apud ſuperiores ſedes*, id eſt, inquit, in ſuperiori parte theatri. Si quid mutandum, legerim ipſe, *apud ſuperiorem ædem.* At de ſententiâ, quam dixi, non muto.

CAPVT XII.

E Suetonij Auguſto loci aliquot vitioſi. liberti à memoriâ. De compacto.

SVETONII librum, qui eſt De vitâ Auguſti, legi per hos dies: & quæ obſeruaui, pro bono factu tus videor, ſi communicem cum iuuentute.

Cap. vlt. De Teſtamento Auguſti.

Legauit populo Romano, quadringenties: tribubus, tricies quinquies HS: prætorianis militibus ſingula millia nummum.

Quomodo tribubus, ſi anteà legauit populo Romano? Nónne hoc eſt, δὶς ταυτὸ ὑπεῖν? Certè enim omnis populus Romanus in XXXV. tribubus. Itaque mirum quantum æſtuant interpretes in hoc nodo. Viro docto nuperrimè viſum, hoc totum de tribubus gloſſema eſſe, & ideò inducendum. Tam magnis ceruicibus non ſim ego: & potiùs emendem, *Tribulibus*. Idque verum eſt. Legauit enim vniuerſo populo Auguſtus: ſed quia propria quædã ei coniunctio cum tribulibus (φυλέτας Græci dicunt) excipuũ quiddam reliquit illis. *Tribules, repoſiti in legatis Auguſti.* Sic ſuprà cap. XL. *Fabianis & Scaptienſibus tribulibus ſuis, die comitiorũ, nequid à quoquam candidato acciperent, ſingula millia nummûm à ſe diuidebat.* In Fabiâ autem tribu Auguſtus, adoptione, opinor, per gentem Iuliam: in Scaptiâ, per ſuã, Octauiam. *Qui tribus Auguſti.*

Cap. LXXIX.

Naſum habuit à ſummo eminentiorem, & ab imo deductiorem: colorem, inter aquilum candidumque: ſtaturam breuem. quam tamen Iulius Marathus libertus etiam in memoriâ eius quinque pedum & dodrantis fuiſſe tradit.

Cui bono, illa verba? *etiam in memoriam eius.* In ſilentio omnium interpretum ego ſanè confidenter emendo, *Iulius Marathus, libertus, & à memoriâ eius.* *Liberti à memoriâ.* Operæ fuit Suetonio addere quis fuiſſet hic Marathus: Libertus Auguſti, inquit, & à memoriâ eius. Non ignotus mos antiquus, qui tenuit temporibus Imperatorum, vt liberti alij à Studijs, à Voluptatibus, à Libellis, ab Epiſtolis, à Memoriâ eſſent. Quæ omnia ſic efferebant, Polybius, à Studijs; Thallus à manu, &c. Hoc munus, quod repoſui, reperies in Alexandro Lampridij: *Poſt meridianas horas ſubſcriptioni & lectioni epiſtolarum ſemper dedit operam: ita vt ab Epiſtolis, & Libellis, & à Memoriâ ſemper adſiſterent.* In Herodiani libro IV. Ἦν δέ τις αὐτοῦ τῶν ἀπελευθέρων Φῆστος ὄνομα, τῆς δὲ βασιλείου μνήμης προεστώς: vbi doctè Politianus *A memoriâ* vertit. Et in Vopiſci Caro: *Iunius Calpurnius, qui ad memoriam dictabat, talem ad Præfectum vrbis ſuper morte Cari Epiſtolam dedit.* *Vel, Ad memoriam* vbi τὸ *dictabat*, apparet à gloſſemate inſertũ: quoniam mos illius ætatis etiam ſic loquendi, Calpurnius ad Memoriam, Malchio ad Veſtem: vt clarum ex lapidibus. Credo hos eoſdem eſſe, qui poſteà Magiſtri memoriæ dicti.

Cap. XV.

Exſtiterunt qui traderent conſultò eum ad arma iſſe, vt occulti aduerſarij facultate L. Antonij ducis præbitâ detegerentur, deuictiſque his & confiſcatis promiſſa veteranis præmia ſoluerentur.

E compacto, vel è compecto, quid.

Aduerſum mentem Suetonij hæc lectio, & aduerſū libros. qui omnes paullò antiquiores, *conſpecto*, vel, *è conſpecto.* nemo, *conſulto.* Quod vidit etiam Turnebus, emendationem quomodo nō viderit, miror. Clarè ſcribendum, *compecto eum ad arma iſſe*, vel potiùs, *eos.* Compecto valet compacto, ſcribēdi ratione tunc tralatitiâ, à compeciſcor, vt Appuleio Depector litium, etiam in libris vulgatis. Compacto, ἐκ συνθήματος: metum Latium. Plautus: *Omnes compacto rem agunt, quaſi in Velabro olearij.* Alibi: *Scies extemplò rem de compacto geri.* Liuius lib. v. *Ut multò veriſimilius ſit compacto eam rem, & communi patriciorum fraude actam.* vbi item libri aliquot, *conſpecto:* & alij, *ex compoſito.* Vſus & Cicero ipſe ad Atticum. Gloſſæ veteres, *Conluſio, compactum,* συνδυασμός.

Cap. CXVII.

Atque itinere incohato, Aſturam perrexit: & inde, * *præter conſuetudinem, de nocte ad occaſionem auræ euectus eſt.*

* *Fortaſſe, pro conſuetudine.* Vide Notas meas ad Suetonium.

Diſcors ſibi Suetonius; quod miremur in ſcriptore tam accurato. Cap. LXXXII. ſcribit, *Itinera lecticâ, ac noctibus ferè, eaq; lenta ac minuta faciebat.* Ecce. ibi ait noctibus Auguſtum ſoluiſſe iter facere: hîc negat, & ponit quaſi rem inſolentem. Quid dicam? Sanè quin hæc pugnent inter ſe, non Paterpatratus impetrauerit, & omnes Fetiales. Memoriæ vitium in Suetonio ſit, an ſcripturæ in alterutro loco, nondum conſtitui.

Pugna in Suetonij verbis clara.

CAPVT XIII.

De veſtitu Romano conlectanea. Color togæ albus. obiectiones remotæ duæ. Plautus, Suetonius, Perſius, Horatius, illuſtrati. De Lacernis, & Pænulis. Spartianus & Tacitus correcti. Item Seneca, eximio loco. De Tunicâ & Calceis.

De colore veſtium apud Romanos, itemq; de Candidatis, Sordidatis, Pullatis, non ſatis plana hodie res eſt. Ego paullò vberiùs dicam, quàm qui ante me: & quidquid in his arduum aut cliuoſum explanabo, exorſus rem à capite, & quod Ariſtophanes ait, ἀπὸ βαλβίδων.

Veſtis Rom. alba.

Romanis in veſtitu placitū reperio colorem albū. ſiue, quia is, vt Plato alibi vult, lætitiæ proprius, & deorū: ſiue potiùs agreſtis illa & prima gens, ſpretis accerſitis coloribus lanæ natiuum retinuit, id eſt, album. Ita

Toga alba.

Toga Romanorum alba, & Tunica fuit, & Calcei, & omnis cottidiana veſtis. Toga, inquam, alba. Titinnius poëta vetus:

Qui in togis candidis ſunt, tunicis ſordidis.

Agellius de Africano, *Eumque cùm eſſet reus, neque barbam deſiſſe radi, neque non candidâ veſte vti, neque fuiſſe ſolito cultu reorum.* Plautus Caſinâ,

Plautus explicatus, & mos libertorum in mutâdâ veſte.

At candidatus cedit hic maſtigiâ.

de Olympione, qui iam libertus. At liberti noui in togâ apparebant, id eſt, communi ciuium veſte. Tertullianus de Reſurrect. carnis: *Si famulum tuum libertate mutauerit; & veſtis albæ nitore, & aurei anuli honore, & patroni nomine, ac tribu menſaque honoratur.* Toga igitur alba. Statius, in Siluis,

—— albentique humeros induxit amictu.

albentem amictum, Togam appellat virilem, ab eodem colore Græcis modò λευκήν, modò ad diſcrimen prætextæ, dictam ὁλολευκήν. Eamdem circumſcripſit Perſius:

Item Perſius.

—— totaque impunè Suburrâ
Permiſit ſparſiſſe oculos iam candidus vmbo.

Candidus vmbo, συνεκδοχικῶς, pars pro ipsâ veſte. Nam Vmbones in togâ Tertullianus agnoſcit de pallio; & deſcribit eos eleganter Appuleius l. XI. in Palla. Martialis etiam album colorem togæ aliquot locis dato. vt,

Vmbones in Togâ.

Et toga non tactas vincere iuſſa niues.

Item:

Martialis præter vulgi mentem explicatus.

Non amet hanc vitam, quiſquis me non amat, opto:
Viuat, & vrbanis albus in officijs.

Albus, non ad pallorem, ſed ad veſtem: quoniam officia hæc anteambulonum in togâ albâ. Ideò Iuuenalis:

——niueoſque ad frena Quirites.

Et exempla plura ſunt, quæ mox opportunè reddam. Obijciunt iſta: Si togæ vulgò albæ; cur qui prenſabant induebantur togâ candidâ, vt hac quaſi notâ intelligi & excerni poſſent à reliquâ plebe? Reſpondeo: Albi coloris togas vulgò fuiſſe, non candidi. Albus color natiuus lanæ eſt: candidus propriè, ſplendens ille, & qui eſt ab arte. Ideò Polybius λαμπρὰν dicere maluit petitorum togam, quàm λευκήν: & Latinè commodè eam dixerimus ſplendentem. Seneca: *Non ſplendeat toga, nec ſordeat quidem.* ſpernit enim à ſapiente hunc colorem eximiè candentem. Subtilia hæc videntur? ſunt vera. Nam petitores non contenti inſito lanæ colore, cretam addebant in veſtem vt candeſceret, imò ſplenderet. Hac ergo notâ diſcreti à vulgo, & κατ' ἐξοχὴν dicti Candidati. Iſidorus, *Fit toga addito quodam cretæ*

Contra colorem togæ quid dici poſsit.

Reſponſio.

Diſcrimen inter albā togam & candidam.

Candidatorum toga cretata.

genere

genere candidior. Perſius huc alludens,

—— quem ducit hiantem

Cretata ambitio.

Liuius libro IV. *Placet tollendæ ambitioni cauſ-ſa Tribunos legem promulgare, ne cui album veſtimentum addere petitionis cauſſâ liceret. Parua nunc res, & vix ſeriò agenda videri poſſit, quæ tunc ingenti certamine patres ac plebem accendit.* Emendo, *ne cui album in veſtimentum addere*, auctoribus libris & ſententiâ ipſâ. quoniam non alba veſtis interdicta, (abſurdum id) ſed additio albi in veſtem, id eſt, cretæ. *Liuius emendatus.*

Obijciunt item de diebus feſtis. Romani, inquiunt, ſaltem per dies feſtos in veſte albâ erant: non ergo cottidianas togas cenſendum candidas. *Obiectio altera. Romani albati in die feſto.*

Horatius:

Ille repotia, natales, aliosque dierum

Feſtos albatus celebret.

Xiphilinus, die celebri Romæ ob ingreſſum Teridatis: Μάλιστα δὲ ἡ ἀγορὰ ἐπεπλήρωτο· τὸ μὲν γὰρ μέσον αὐτῆς ὁ δῆμος λευχειμονῶν καὶ δαφνηφορῶν κατὰ τέλη εἶχε, τὰ δ' ἄλλα οἱ στρατιῶται λαμπρῶς ὡπλισμένοι. id eſt, populus albatus & laureatus. Latinus Pacatus in Panegyrico ad Theodoſium: *Quid ego referam feſtum liberæ nobilitatis occurſum? conſpicuos veſte niueâ Senatores?* Vopiſcus in Floriano: *Tantùm illud dico, Senatores omnes eâ eſſe lætitiâ elatos, vt domibus ſuis omnes albas hoſtias cæderent, albati ſederent.* Perſius: *—— negato*

Iuppiter hoc illi, quamuis te albata rogarit.

Sed expedio me ab hoc nodo, & dico non aliud fuiſſe in eo more, quàm vt per dies priuatim aut publicè lætos, togas recentes ſumerent, & vſu nondum ſordidas aut obſoletas. Pollux id exprimit: Ὑπὸ νεουργεῖ στολῇ, ὑπὸ νεοπλυνεῖ ἐσθῆτι. Clarè diſcimus ex Prudentio contra Symmachum: *Solutio.*

Exſultare patres videas pulcherrima mundi

Lumina, conciliumque ſenum geſtire Catonum

Candidiore togâ, niueum pietatis amictum

Sumere. & Ouidio:

Veſtibus intactis Tarpeias itur in arces,

Et populus feſto concolor ipſe ſuo eſt.

Ecce, ait veſtes intactas: & benè Perſius in re ſimili, recentes,

Scilicet hoc populo pexuſque togáque recenti

Et natalitia tandem cum ſardonyche albus

Sede leges celſâ.

Color enim ille à principio in omni togâ niueus, habendo ſordes trahebat & ſqualorem: quod in vulgatâ togâ ferebant, non ferebant per dies feſtos. More planè gemino moribus noſtris. Inde eſt quòd per ludos apud Martialem & alios Candidati legun-tur: inde, quod apud Plautum Aulularia ſcribitur: *Plauti verſus illuſtratus.*

Qui veſtitu & cretâ ſe occultant, & ſedent quaſi ſint frugi.

In homines, niſi fallor, tenuiores, quibus cùm copia mutandæ togæ non eſſet, tamen vt nitidi & melioris fortunę apparerent, ſub dies ludorum togulam ſuam incretabant. Poteſt & referri ad ſeruos: qui vt liberos mentirentur, fortaſſe cretam addebant in veſtem, vt in caueâ fallerent permixti. Nec Romani ſolùm in lætitiâ aut in ſacris adhibebant hunc colorem; ſed etiam, vt obſeruatū mihi, externi. Liuius lib. XLV. De Rhodijs: *Inter multas Aſiæ Græciæque legationes, Rhodiorum maximè legati ciuitatē conuerterunt. Nam cùm primò in veſte candidâ viſi eſſent (quod & gratulantes decebat, & ſi ſordidam habuiſſent, lugentium Perſei caſum, præbere ſpeciem poterant) poſtquam conſulti à M. Iunio Conſule patres, &c.* Suetonius Auguſto, c. XCIX. De Ægyptijs: *Fortè Puteolanum ſinum prætervehenti vectores nautæque de naui Alexandrinâ, quæ quidem tunc appulerat, candidati coronatíque & thura libantes, fauſta omnia & eximias laudes congeſſerant.* Propter has togas albas, fullonū apud veteres creberrimus vſus: rarus tinctorum. Fullonum, qui maculas ſcilicet ac ſordes è togâ eluebant, & addito ſulfure ac cretâ iterùm candentem faciebant. Adi Plinium de vtroque, lib. XXXV. cap. XV. & XVII. Comœdiæ plenæ fullonum: teſtes Togatæ. & eorum munus expreſſit eleganter Titinnius apud Nonium: *Veſtis alba etiam externis in vſu.* *Cur tam frequens mentio fullonum.*

—— terra hæc eſt, non aqua,

Vbi tu ſolitus argutarier pedibus

Cretam dum compeſcis, veſtimentáque lauas.

Argutationem pedum, vocat id quod Seneca Fullonium ſaltum.

Alba igitur toga. & ea quamdiu in communi vſu, diſcrimen nullum inter ciues fuit à colore veſtis. niſi quòd diuites, munduli, elegantes, ſemper in togâ ſuâ à fullone niueâ; vulgus, ferè ſordidiores eſſent, & togis magis pallentibus, ac, vt propriè dicam, obſoletis. Ideò Seneca, Epiſt. CXV. per ſordidos intellegit vulgum: *Mirari quidem non debes, inquit, corrupta excipi non tantùm à coronâ ſordidiore, ſed ab hac turbâ quoque cultiore. Togis enim inter ſe iſti, non iudicijs diſſident.* Ait diſertè, Togis. Sed & viri illuſtres ac nobiles rei facti, per dies iudicij ſumebant hanc togam ſordidam, poſitâ niueâ, vt mi-ſera- *Diſcrimen à veſte: & qui Sordidati.* *Rei ſordidati.*

ſerabiliores eſſent in veſte plebeiâ. Itaque rei in Sordibus eſſe dicuntur, aut Sordidati: non Pullati, ne quis erret. qui color tantùm funebris. Viri etiam graues ac rigidi non amabant eximium illum candorem: & ab hac re ſimia ille apud Horatium,

Horatij vera lectio firmata.

Exiguæque togæ ſimulat teſquore Catonem.

Recta illa lectio. malè vulgò, *textore*. Duo enim lauti homines amabant in togâ, laxitatem & candorem: ſpreuerat vtrumque Cato, arctâ togâ contentus, & eâ ſquallenti. Id enim Horatio, Teſquor.

Toga exſibum.

Hæc olim. Mutatâ republicâ, & imperio labente; mirum quantum mutauerit veſtis. Toga, quæ olim neceſſaria ciuibus (certè inter exempla legimus Rabirio Poſthumo publicè obiectum in iudicio, quòd ad gratiam Ægyptij regis, ſumpto pallio, poſuiſſet togam) Imperatorum temporibus a pud paucos remanſit, & non niſi honeſtiores. Vulgus, ſpretâ eâ, abijt ad Pænulas, Lacernas, aut Tunicas ſolas; eaſque coloris pulli.

Suetonius explicatus.

Cœpit id ſtatim ſub Auguſto; de quo Suetonij verba ſunt cap. XL. *Etiam habitum veſtitumque priſtinum reducere ſtatuit: ac viſâ quondam pro concione pullatorum turbâ, indignabundus acclamitans, En ait,*

Romanos rerum dominos, gentemq; togatam.

Negotium Ædilibus dedit, ne quem poſthac paterentur in foro circóve, niſi poſitis lacernis, togatum conſiſtere. Irruperant per bella ciuilia ſcilicet Lacernæ iam tum in vrbem; quæ anteà militiæ, & caſtrorum.

Propertius:

Texitur hæc caſtris quarta lacerna tuis.

Et poſt Auguſtum, vt libertas, ſic toga magis magiſque exoleuit. Hadriani quidem temporibus vix in Senatoribus & Equitibus ius ſuum tenuit, adiuta Principis edicto. Spartianus in Hadriano, *Senatores & equites Romanos ſemper in publico togatos eſſe iuſsit, niſi ſi à cœnâ reuerterentur.* Mentio nulla plebis, quia in illâ, inſolentia hæc veſtium longo vſu iam recepta. Appianus, qui ſuppar huic ætati, hoc amplius, excludit à togâ etiam Equites: & oſtendit in ſolis propemodum Senatoribus reliquum fuiſſe eius vſum. Id enim ſibi volunt hæc verba ſanè notanda, lib. I. Bellorum ciuil. Παμμιγές τε γάρ ἐστιν ἤδη τὸ πλῆθος ὑπὸ ξενίας, καὶ ὁ ἐξελεύθερος αὐτοῖς ἰσοπολίτης ἐστὶ, καὶ ὁ δουλεύων ἔτι τὸ σχῆμα τοῖς δεσπόταις ὅμοιος (χωρὶς γὰρ τῆς βουλευτικῆς ἡ ἄλλη στολὴ τοῖς θεράπουσίν ἐστιν ἐπίκοινος) τό τε σιτηρέσιον τοῖς πένησι χορηγούμενον ἐν μόνῃ Ῥώμῃ, &c. Nam βουλευτικὴν στολὴν, non aliud interpretari eſt quàm

Soli Senatores & Equites togati. Spartiano & Appiano data lux.

Togam. Imò ipſi Senatores id temporis in publico ſæpè ſine togâ. Apud Agellium T. Caſtritius diſcipulos quoſdam ſuos Senatores obiurgat, quòd die feriato lacernis & tunicis & gallicis induti fuiſſent, abiectâ togâ. Et addit tamen, *eiuſcemodi veſtitum de multo iam vſu eſſe ignoſcibilem.* Non ergo mirum, ſi hîc Appianus & alibi Seneca queruntur, liberos non fuiſſe à ſeruis veſte diſcretâ. Diſcerni enim togâ ſolâ poterant: pænulæ, tunicæ, lacernæ, communes cum ſeruis,* vt pôſt docebo.

Senatoria veſte quid. *Lacernæ vſitata etiã Senatoribus vulgò.* *Vix diſcrimen inter liberos & ſeruos à veſte.* ** Cap. XXV.*

Lacernæ in vſu vulgi, pullæ erant. Excipio delicatos, qui amethyſtini coloris ſumebant aut coccinei, non tamen ſine notâ hominum ſeueriorum.

Lacernarum quis color.

Martialis:

Amator ille triſtium lacernarum
Et bæticatus atque leucophæatus,
Qui coccinatos non putat viros eſſe,
Amethyſtinaſque mulierum vocat veſtes:
Natiua laudet, habeat & licet ſemper
Fuſcos colores, galbanos habet mores.

Purpureæ lacernæ, delicatiorum.

Seneca Epiſt. CXV. *Quod vides iſtos ſequi, qui aut vellunt barbam aut interuellunt, qui labra preſsiùs condent & abradunt, qui lacernas coloris improbi ſumunt, qui perlucentem togam, qui nolunt facere quidquam quod hominum oculis tranſilire liceat.* Lacernæ coloris improbi, purpureæ ſunt. quoniam inſolens ille color adhuc Senecæ temporibus & audax. Simile in Pænulis; quæ vulgò item Pullæ, purpureæ tamen quędam lautiorum. Dio Caſſius lib. LVII. De Tiberio: Καὶ ἐπειδή γε πολλῇ ἐσθῆτι ἁλουργεῖ καὶ ἄνδρες συχνοὶ, καίπερ ἀπαγορευθὲν πρότερον, ἐχρῶντο, διεμέμψατο μὲν οὐδένα, οὐδὲ ἐζημίωσεν, ὑετοῦ δὲ ἐν πανηγύρει τινὶ γενομένου, φαιὰν μανδύαν ἐπενέδυ· κἀκ τούτου οὐκέτ' οὐδεὶς ἐσθῆτα ἀλλοίαν λαβεῖν ἐτόλμησε. Et hinc liquet, quotiens interdictus Tyrius color, non ad Togas id referendum (albæ enim & pullæ tantùm in vſu) ſed ad Pænulas & Lacernas. In Pænulis peccat largiter Spartianus, ſi modò ita ſcripſit, in Alexandro Seuero: *Pænulis intra vrbem frigoris cauſſâ vt ſenes vterentur, permiſit: cùm id veſtimenti genus ſemper itinerarium fuiſſet aut pluuiæ.* Quid? Pænulæ in vrbem primùm temporibus Alexandri? Planiſſimè falſum. Iam inde ab Auguſto Pænulis vtebantur per ludos, vtique pluuiæ tempore aut hiemis. Præter Dionis locum ſuprà, Tertullianus: *Video & theatra nec ſingula ſatis eſſe nec nuda. Nam ne vel hieme voluptas impudica ceſſaret, primi Lacedæmonij pænulam ludis* (malè vulgò *nudis*) *exco-*

Item Pænula. *Spartiani alucinatio, in vſu Pænularum.*

gita-

gitarunt. Er Veſpaſiani temporibus adeò vulgatæ pænulæ, vt ijs in foro vterentur Oratores. Auctor Dialogi De Cauſſis corruptæ eloquentiæ: *Quantum humilitatis putamus eloquentiæ attuliſſe pænulas iſtas; quibus adſtricti & velut incluſi cum iudicibus fabulamur!* Hadriani temporibus etiam Senatores. Colligo ex verbis Caſtritij apud Agellium, *Pigitum eſt cinctos ſaltem eſſe & pænulatos.* Non ergo anteà, pluuiæ tantùm aur itinerum: & vapuler Spartianus, ſi ita ſenſit. Sed crediderim herclè in Spartiano legendum, *vt ſenatores vterentur permiſit.* correctione & ſententiâ tolerabili. Er peccatum in hac voce aliàs ſcio: vt apud Tacitum libro 11. Annal. *Reperio apud ſcriptores Senatoreſque eorundem temporum.* Quorſum Senarores? Lege, *ſenioreſque.* de quo arbittabuntur docti.

Oratores cauſas agebant in Pænulis.

Correctus Spartianus & Tacitus.

Redeo ad colores. Pereunte igitur togâ, ad interitum abijt color albus; & pullæ, plebeiæ omnes veſtes. Hinc Pulla paupertas Calpuinio dicta:

O vtinam nobis non ruſtica veſtis ineſſet!
Vidiſſem propiùs mea numina. ſed mihi ſordes
Pullaque paupertas & adunco fibula morſu
Obſtiterunt.

Pulla veſtis, tenuiorum: & Pullati.

Hinc Pullati Suetonio, in Auguſto c. XLIV. *Sanxit ne quis pullatorum mediâ caueâ ſederet.* Quod edictum lucem dar Calpurnij loco quem adduxi; irem iſti,

Venimus ad ſedes vbi pullâ ſordida veſte
Inter femineas ſpectabat turba cathedras.

Calpurnius explicatus.

Intellegit enim caueam ſummam. Hinc diſcrimen natum inter ciues, ignotum ſæculo priori: vt alij Candidati dicerentur, Pullati alij. Candidari, non ij qui peterent (vt olim) ſed honeſtioris ordinis ciues: Pullati, infima plebs, ſiue vulgus. à colore ſcilicet veſtium quibus vtrique vtebantur. Plinius libro VII Epiſtolarum: *Nónne cùm ſurgis ad agendum, tum maximè tibi diffidis? tum commutata non plurima, ſed omnia, cupis? Vtique ſi latior ſcena, & corona diffuſior. Nam illos quoque ſordidos pullatoſque reueremur.* Quinctilianus libro XI. *Collidere manus, terræ pedem incutere, femur, pectus, frontem cædere, mirè ad pullatum circulum facit.* Idem lib. VI. *Imperitis ac ſæpè pullatæ turbæ relinquunt.* Pullari vbique, vulgus. Diſcrimen hoc expreſſerar Seneca eleganter, niſi imperiti corrupiſſent, De Vitâ beatâ cap. II. *Quæramus quid optimè factum ſit, non quid vſitatiſſimum: quid nos in poſſeſſione felicitatis æternæ conſtituat, non quid vulgo veritatis peſſimo interpreti probatum ſit. Vulgus autem tam chlamydatos, quàm coronatos voco. Non enim colorem veſtium, quibus prætexta corpora ſunt, adſpicio: oculis de homine nõ credo.* Apollo fatidice, qui iſti chlamydati aut coronati? Impunè dixerim, eximiè emendauimus, *Vulgus autem tam candidatos, quàm coloratos voco.* Diſerta enim Senecæ alluſio ad hunc veſtium colorem: vel ipſo reſte, qui ſubiunxit, *Non enim colorem veſtium aſpicio.* Coloratos vocat, Pullatos: vt alibi Voluptatem pallidam deſcribit; Virturem puluerulentam & coloratam, id eſt, fuſcam. Vulgatam lectionem numquam erit vt explicent omnes Quindecimuiri faralium librorum. Auctor huic emendationi meæ Senecæ locus alter, hoc eodem libro cap. XXV. *Nihilo miſerior ero, ſi laſſa ceruix mea in fœni manipulo acquieſcet, ſi ſuper Circenſe tomentum per ſuturas veteris lintei effluens incubabo. quid ergo eſt? malo quid mihi animi ſit oſtendere prætextatus & candidatus, quàm nudis ſcapulis.* Ar vulgò eriam hîc ad oram notarunt, *chlamydatus.* credo, quaſi emendantes. Quod ait, *prætextatus*, vide ne ſcribendum, *pexatus.* Simile enim eſt illi Perſiano, —— *pexuſque, togaque recenti:* & lautiores homines, in candidâ togâ & pexâ. Martial.

Seneca eximius locus correctus.

Colorati, qui.

Seneca alias explicatus.

Et emendatus.

Quid pexati.

Pexatus pulchrè rides mea Zoile trita.

Pexis togis aduerſæ, tritæ, Feſto Decotes dictæ. *Decotes togæ*, inquit, *detritæ.* Malim, *Decutes:* quod eſſet, ſine flocco & quaſi ſine cute.

In Feſto emendatio.

Sarisfactum de togâ: ſupereſt de Tunicâ & Calceis, quod promiſi. Tunica liberorum hominum alba. Ex Vopiſco in Aureliano: *Sciendum tamen congiaria illum ter dediſſe, donaſſe etiam populo Rom. tunicas albas manicatas ex diuerſis prouinciis.* Ex Iuuenali:

Tunica vulgò alba.

Sufficiunt tunicæ ſummis Ædilibus albæ.

Et argumento ſatis claro. Ex Cicerone, qui Verri obijcir quòd in officinâ ſedere ſolitus ſit cum pallio & runicâ pullâ. Viro docto, qui nuper adfirmauit, runicas omnes purpurei coloris fuiſſe, credam ego? non ſi credendi auctor mihi Phœbus ipſe. Argumenta quæ adfert, facilè aliàs ſoluam. Calcei item albi. Martialis:

Calcei albi.

Sordidior cæno cùm ſit toga, calceus autem
Candidior primâ ſit tibi, Cinna, niue:
Deiecto quid inepte pedes perfundis amictu?

Spartianus in Alexandro: *Faſcius ſemper vſus eſt: baccas albas habuit, non coccineas, vt priùs ſolebant:* Emendo; *baxeas albas.* Baxeæ pro Calceis apud Plautum, & Appuleiû lib. 11.

Iuuenem quempiam linteis amiculis intectum, pedeſque palmeis baxeis indutum. In Floridis, *Veſtem de texterna emere, baxeas iſtas de ſuterna præſtinare.* Ciuile autem illud, quòd Alexander Calceis albis vſus more ceterorum; non coccineis, vt ante eum Imperatores, & homines aliquot delicatiores.

Vopiſcus emendatus

Malè ergo in Vopiſci Aureliano calcei albi damnantur, vt parum viriles: *Calceos mulleos, & cereos, & albos, & ederatios viris omnibus tulit, mulieribus reliquit:* & cenſeam ſcribendum, *& cereos, & galbos.*

Galbei calcei. & quis ille color.

Galbus color in veteri gloſſario, χλωρὸς, id eſt, herbacei coloris, qui idem galbeus, & galbanus. Et is ſanè color femineus. Iuuenalis:

Cærulea indutus ſcutulata, aut galbana raſa.

Martialis, — *galbanos habet mores:* huc reſpiciens, quod non obſeruant interpretes. Eumdem colorem intellegi credo Martialis verſu,

Herbarum fueras indutus Baſſe colores.

Sed hactenus: ne abeam, quod Græci dicunt, ἐκτὸς τῆς ἐλαιῶν. Explicaui colorem togæ, ritum in Candidatis, in diebus feſtis: interitum togæ, & mutationem veſtis: addidi de Pænulis, Lacernis, Tunicis. & hæc, ſatis ſcio, non omnia protrita vulgò. Quæ præterea ad lucem ſunt veſtiariæ rei, cum Deo, alibi dicam.

CAPVT XIV.

E Cornelio Nepote vetus mendum ſublatum in vitâ Attici. Statuas inſcribendi mos.

SERENO quondam, vel, vt veteres loquebantur, terſo die, ambulabam cum Iacobo Suſio, viro nobili, &, ſi quis alius in Belgicâ noſtrâ, doctrinæ huius priſcæ amanti & ſcienti. In ſermonem venit Cornelij Nepotis locus, de vitâ Attici: *Quamdiu adfuit, ne qua ſibi ſtatua poneretur, reſtitit: abſens prohibere non potuit. Itaque aliquot ipſi & Phidiæ locis ſanctiſsimis poſuerunt.* Cenſui emendandum ego, *ipſi & Fidei.* Prorſus idem Suſio iam antè viſum. At non Manutio & Lambino, qui Piliâ pro Phidia ſubſtituunt, Attici vxorem. Non perſuadent. recedunt à libris, & peccant in ſanctiſſimos Attici mores, à cuius moderatiſſimo ingenio nimiùm abfuit hæc ambitio.

Feminis ſtatua poſita.

Scio equidem & feminis ſtatuas olim poſitas: Plinius lib. XXXIV. *Exſtant,* inquit, *Catonis in cenſurâ vociferationes mulieribus Romanis in prouincijs ſtatuas poni:* ſed hoc inſolens in Prætoribus ipſis, nedum in homine priuato. Ad ſummam, ſi Atticum noui; crucem ille potiùs ſibi, quàm ſtatuam vxori. Emendatio noſtra à ritu veteri eſt. quo receptum, vt in ſtatuis inſcribendis, cum nomine, cauſſam exprimerent habiti honoris.

Mos vetus inſcribendi ſtatuas.

Adde quòd inuidia minor, ſi virtutes ipſæ quaſi conſecrarentur, non ij qui exercuiſſent. Sic Aram Clementiæ, & Adoptioni in Tacito: Prouidentiæ Tiberij Cæſaris, Pietati Auguſti, Clementiæ, Securitati, & ſexcenta id genus legimus in nummis & ſpectionibus vetuſtis. Nec alia mens verborum Ciceronis, eximiâ illâ epiſtolâ ad Q. Fratrem: *Quare cùm iſtis in vrbibus cum ſummo imperio ac poteſtate verſeris, in quibus tuas virtutes conſecratas, & in Deorum numero collocatas vides.*

Cicero explicatus.

Fidei igitur T. Pomponij Attici inſcripta ſtatua titulo merito, quia Athenienſes pecuniâ, frumento, alijſque rebus iuuerat, ſummâ comitate & fide.

CAPVT XV.

Veterum legum de re agrariâ aliquot capita, niſi fallor, publicè nondum viſa. Ea ad priſcam ſcripturam variè correcta.

PVLCHRAE, ita me Deus amet, reliquiæ in manus meas venerunt, celebris illius legis Mamiliæ, Fabiæ, Roſciæ, & aliarum aliquot, quæ ad rem agrariam, legum. quas, iniquus ſim, ſi debeam diutiùs ſtudioſæ iuris & antiquitatum iuuentuti. Excerpſi eas è libro manuſcripto, in quo coniunctim varij De Finibus & Re agrariâ ſcriptores. qui lucem adhuc toti non viderunt, & ſpero viſuros breuî, operâ C. V. Franciſci Nanſij amici noſtri; apud quem ſcio adſeruari ſimile volumen. Nam ea Frontini & Ageni Vrbici quæ exſtant, mera nugamenta ſunt præ iſtis. Codicem quem ego vſus ſum, is, pleraque in parte, fuit grandi litterâ Romanâ: & in eo, ordine inſerti libri iſti & ſcriptores:

Index ſcriptorum Agrariorum.

M. Iuni Nilſi.
Aproſoditi.
Betruui Ruſi Architectonis.
Iuli Frontini (aliàs *Frontonis*) *De agrorum qualitate.*
Hygini Conſtitutio.
Ageni Vrbici, De controuerſijs agrorum.
M. Varronis, De Geometriâ.
Hygini De limitibus.
Hygini De diuiſionibus agrorum.
Hygini liber Gromaticus.
Balbi liber ad Celſum. Expoſitio & ratio omnium formarum.

Capita hæc legum electa ſunt è libro Hygini De limitibus, qui caſu bis in eodem volumine

mine deſcriptus: & ideò, quidquid altera lectio mutabat, notatum mihi cum fide infrà. Eum Hyginum referre aliqui videntur ad ætatem Augusti: ego clarè colligo vixiſſe eum in imperio Traiani. Nam ſcribit ecce ipſe: *Nuper quidam euocatus Augusti, vir militaris diſciplinæ, profeßionis quoque noſtræ capacißimus, cùm in Pannoniâ agros veteranis ex voluntate & liberalitate Imperatoris Traiani Augusti Germanici adſignaret.* Nominat Traianum, vt vides; & ait, Nuper. Nunc pono leges ipſas: & ad otam, quæ digna notâ.

Aetas Hygini indicata.

LEX MAMILIA. ROSCIA. PEDVCAEA. ALIAENA. FABIA. [a] K. III.

Quæ [b] coloniæ lege deducta, quo iure municipium, præfectura, forum & conciliabolum conſtitutum erit, qui ager [c] inter adfines eorum erit, qui termini in eo agro ſtatuti erunt, quo in [d] lo terminus non ſtabit, in eo loco [e] his cuius SS. ager erit, terminũ [f] reſtituendum [g] curatoque recta autum actum eſſe velit. idque magestratus qui in eâ coloniâ, municipio, praefecturâ, iuriſdicundi praeerit, [h] facto vti fiat.

K. IV. *Qui limites [i] decimani qui in lege deducti erunt, [k] quacumque poſſe limites in eo agro erunt, qui ac lege ager [l] fundatus adſignatus erit, ni quis eos limites [m] decimanos non obſequi, neuae quit in eis molitum nec eo quit ibi oppoſitum habet, neuae eos arato, neuae eas ſiſſas optorato. neuae qui ſepito quo minùs [n] ſuit tener aquai replere poßit. Si quis aduerſus ea quid fecerit. in [o] res ſingulas quotiens cumque fecerit,* VIII. S. *colonis, municipibus [p] eis aque in quorum agro id factum erit, [q] deinde eſto. pecunieque qui volet petitio ac lege eſto.*

K. V. *Qui ac lege coloniâ deduxerit, municipiũ, præfecturam, fora, cõciliabola cõſtituerit in eo agro, qui ager intra fines [r] eius qui coloniae, municipij, fori, conciliaboli præfecturae [ſ] erint, limites decimanoque vt fiant terminique ſtatuantur curato. quique ſenes ſtatuerit, fines [t] orũ ſua acto, dum ne extra agrom colonicũ [v] territorium vt fines ducat, quique terminias lege ſtatuti erunt, nequis eorum quem [a] cicito, neuae loco moueto inſciens dolo malo. ſi quis aduerſus ea fecerit, in terminos ſingulos quos eiecerit loco mouerit [b] inſciens D. M. hoc eſt dummodò SS. V. M. N. in publicum eorum quorum intra fines his ager erit [c] adeſto. deque eâ re [d] curatores quae hac lege rit iuriſdictio [e] reciperatorumque ratio adicitio eſto. Cùm curator hac lege non erit, tum quicumque magiſtratus in eâ coloniâ, municipio, foro, conciliabolo, praefecturâ, iuriſdicundi praeerit, eius magiſtratus de eâ re iuriſdictio iudiciſque datio adictio eſto. inque eam rem his qui hac lege iudicium dederit teſtibus publicis duntaxat [f] inter ſingulas SS. X. milia [g] denuntiandi haeceſſantem facito, ita vti è rep. fideque ſuâ videbitur. & ſi duo [h] ſunt de eâ pecunia petierint condemnatus erit, eam pecuniam ab [i] eodem vt denique eius primo quoque tempore exigito. eiuſque pecuniae quod receptum erit, partem dimidiam [k] & huius vnius operam maximè his condemnatus erat, partem dimidiam in publico redigito. quo in loco terminus [l] haberit ſi quis in eum locum terminum [m] reſtituere volet, [n] ſumma & ſine fraude ſuâ licito facere, neuae quid cui his ob eam rem hac lege damnas eſto.*

Dixi ad hunc legem quæ ſciui, quæ potui. Repoſui ſuprà vocem Inolitum, *néue quit in eis inolitum, néue quit ibi opſitum habeto.* tamen alia lectio, *moleſtum*, ſed vera, puto, emendatio mea; quam ad hunc Liuij locum velim pertingere, libro XXXIX. *Aquam publicam omnem, in priuatum ædificium fluentem aut agrum, ademerunt: & quæ in loca publica inædificata immolitáue priuati habebant, intra dies XXX. demoliti ſunt.* ſcribique, *inædificata, inolitáue*. Agellius lib. XII. *Natura, quæ nos genuit, induit nobis inoleuitque amorem noſtri & caritatem.* Etſi immoliendi etiam verbum ſpernam haud vſquequaque. Videntur ſanè ea verba ſolemnia in legibus ad vetandum, nequid ædium priuararum, neu quid arborum, in loco publico eſſet.

CAPVT

a id eſt Kaput tertium ita enim priſci ſcribebant. ſic mox, K. IV. & K. V.
b Ex aliâ lectione ſcribend. *coloniæ hac lege deducta, quodue.*
c Lege, *intra fines*, vel potius ad ſcripturam veterem, *intera* ita dicebant, vt apud Lucret. non ſemel, *ſupera.*
d loco, ſcribe.
e Volet, *ii enim ſuprà ſcriptus.*
f Melius, *deſtituendum.*
g Non facilè me extrico: tamen puto ſic, *curato . vtique recta actum pactum eſſe velit.* Tale aliquod geminatum verbum fuit.
h *facito.*
i Fortè, *decimaniq;.*
k Legerim, *quacumque foſſa, limites.* idem Hyginus alibi agros fuiſſe terminis, arboribus, ſupercilijs, vepribus, foſſis. Alia tamen lectio, *quacumque poſsis.* Fortè, *quacumque poſita.*
l Scribo, *cumque dictus.*
m Me iudice hæc omnia ſcribenda, *decimanoſue obſepito. néue quid in eis molitum, néue quid ibi opſitũ habeto.* Inolitum, ad arbores pertinet; obſitum, ad fruges. Vide infrà.
n Lego, *ſuo itinere, aqua ire fluere poſsit.* vt apud Frontinum in S. C *quo minùs ea aqua ire, fluere, cadere.*
o Malim, *in ter. ſingulos* id eſſet, terminos ſingulos. vt hac ipsâ lege, infrà.
p Alia ſcriptura, *eis adque* puto antiquos vſurpaſſe, *Eis atque*, pro *Eiſque.*
q Facilis emendatio. Notæ enim fuerunt, *d. d. eſto.* id eſt, *dare damnas eſto* Formula priſca, quam non cepit quiſquis hic exſcriptor.
r Lego, *eius ſeu coloniæ.*
ſ Verius, *erit*: & ſtatim, *decimaniq;.*
t Similis alia lectio, niſi quòd *borum* habet. Ego hîc prorſus nihil video.
v Scrib *territoriúmue, fines.*

a Fuit, *cicito.* & ſtatim, *ſciens*, non *inſciens* ex alterâ ſcripturâ & ſententiâ.
b Impertum gloſſema. Concepta lex fuit, *ſciens d. m. s. s. v. M. N.* Id eſt, *dolo malo, ſeſtertium quinque millia nummûm.* Boni viri, D. M. dummodò interpretabantur; & in idem contextum venit gloſſa, quam eiicies.
c Error qui ſuprà. ſcribe, *d. d. eſto.* dare damnas eſto.
d Lego, *curatoris qui h. l. erit.*
e Alia lectio. *reciperatorúmq. XX. datio.* ſcribe etiam, *addictio.*
f Legerim, *in ter. ſingulos.* id eſt, in terminos. vt ſuprà.
g Non tolero hoc monſtrum lectionis. Aliâs ſcribitur, *denuntiando acteſtanto.* Lego, *denuntiandi poteſtatē* Apud Probum de Notis: *Quanti ea res erit, tanta pecunia iudicium recuperatorium dabo. teſtibuſq; duntaxat decem denuntiandi poteſtatem faciam.*
h Iterum nodus, quem conabar ſic euoluere: *& ſi duo ſimitu de eâ p. petierint condemnatus erunt.* vel potiùs, *de eâ pecuniâ petitâ condemnati erũt.* Nam altera lectio, *petita erint* habet. pro *petierint.* Alij hæc ſcribunt, *& ſi is vnde ea pecunia petita erit, condemnatus erit* fortaſſe rectiùs.
i Etiam hæc ad priorem ſententiam ſic aptabam, *ab eodem aut denique eis, primo.* Diſcrepat tamen ſcriptura alia, *ab eodem vt bonis ſub erit.* Quidam, *ab eodem deue bonis eius.*
k Emendo, *ei cuius vnius opera maximè.*
l Cenſeo leg. *haud erit*: vel, *aberit.*
m Melius, *deſtituere.*
n Subolet error ex notis. Scriptum fuit, *S. M. & ſine fraude.* id erat, *Sine malo.* Tale quid ſanè ſententia flagitat. Etſtatim, *liceto.*

CAPVT XVI.

Ex Annæi Senecæ Epiſtolis complures loci. Ladas curſor. Exſaniare. De Turdo, prouerbium. Oculiſera, & alia plura.

LEGEBAMVS nuper Annæi Senecæ librum, qui Epiſtolarum inſcriptus eſt; & compluria in eo offendimus digna notâ, nec notata prioribus Ariſtarchis. Ea ego hoc capite, non diſtinctè nec per partes, ſed vnâ, quod dicitur, perticâ admetiar.

Epiſtolâ LXXXIV.

Marcum Antonium quæ alia res perdidit, & in externos mores ac vitia non Romana traiecit, quàm ebrietas? Nec minor vino Cleopatræ amor. Hæc illum res hoſtem reip. hæc hoſtibus ſuis imparem reddidit, hæc crudelem fecit, cùm capita principum ciuitatis cœnanti referrentur, cùm inter apparatiſſimas epulas luxuſque regales ora ac manus proſcriptorum recognoſceret, cùm vino grauis, ſitiret tamen ſanguinem. Intolerabile erat quod ebrius fiebat, ſi ſobrius faceret: quantò intolerabilius, quòd hæc ipſa in ebrietate faciebat?

De M. Antonio acutus locus.

Diſertus locus; vt Seneca in reprehenſionibus plerumque. Poſtrema nulli rei, quæ emendo, *Intolerabile erat quod ebrius fiebat: quantò intolerabilius, quòd hæc ipſa i. e. faciebat?* Præiuit mihi vnicus liber, in quo veſtigium non eſt peſſimarum vocum quas eieci. Sententia patet. Intolerabilis, in Antonio, & in Triumuiro reip. conſtituendæ, ebrietas: quãtò intolerabilior in ebrietate crudelitas?

Epiſt. LXXXVI.

Quantulum autem ſapienti damus, ſi imbecillimis fortior eſt, & mæſtiſſimis lætior, & effrenatiſſimis moderatior, & humillimis maior? Quid ſi miretur velocitatem ſuam laudans, ad claudos debileſque reſpiciens?

Ladas curſor.

Noli dubitare quin ſcripſerit, *velocitatem ſuam Ladas.* Ladæ curſoris prouerbio celebrata velocitas eſt: & per hanc vocem vide quàm acutior ſenſus. Epiſt. LXXXVII.

At nunc quis eſt, qui ſic lauari ſuſtineat? pauper ſibi videtur ac ſordidus, niſi parietes magnis & pretioſis orbibus refulſerint, niſi Alexandrina marmora Numidicis cruſtis diſtincta ſint, niſi Thaſius lapis, quondã rarum in aliquo ſpectaculum templo, piſcinas noſtras circumdederit, in quas multâ ſudatione corpora noſtra exinanita demittimus.

Exſaniare, proba vox.

Verbum vetus præferunt aliquot mei libri, *corpora noſtra exſaniata.* Exſaniare, ſaniem tollere. Celſus de morſu rabidi canis, *Sal enim exſaniat.* Indubiè Seneca ita ſcripſit: & reuocandum in vſum probiſſimũ verbum. Simile mendũ in hac ſanie, apud eumdem ſcriptorem, Epiſtolâ XCVI. *Et antiqui medici neſciebant dare cibum ſæpiùs, & vino fulcire venas cadentes: neſciebant ſanguinem emittere, & diutinam ægrotationem balneo ſudoribuſque laxare.*

Seneca alibi emendatus.

Legendum, *ſaniem emittere*, & referendum ad hunc morem in balneis ſudandi. Seneca alibi, *Quid mihi cum iſtis calentibus ſtagnis? quid cum ſudatorijs, in quæ ſiccus vapor corpora exhauſturus includitur?* Sanguinis miſſionem qui ignaram putat medicis antiquis: dignus cui ipſi ſanguis, ſed à capite, mittatur.

Mos ſudandi in balneis ſicco.

Epiſtolâ XXII.

Interim, quod primum eſt, impedire te noli; contentus eſto negotijs in quæ deſcendiſti, vel quod videri poteſt mauis, incidiſti. Non eſt quòd ad vlteriora nitaris, aut perdes excuſationem, & apparebit te non incidiſſe.

Libris aliquot abeſt τὸ *poteſt*. Irrepſit, & omnino ſcribe, *vel, quod videri mauis, incidiſti.* Acutè luſit in vocibus Deſcendere & Incidere. Clara res ex ſequentibus.

Gloſſema remotum.

Epiſtolâ LVI.

Speluncæ ſunt duæ magni operis, laxo atrio, pares manufactus: quarum altera ſolem non recipit, altera vſque in Occidentem tenet.

De villâ Vatiæ loci duo.

Et ſtatim:

Has laudes eius ipſe noui: nunc eſſe illas totius anni credo. Occurrit enim Fauonio, & illum adeò excipit, vt Baias neget.

Deſcriptio eſt villæ Seruilij Vatiæ. Prima lego, *laxo atrio, pares manufactis.* Speluncas enim natiuas fuiſſe vult, ſed tam eleganti ingenio loci, vt prouocare poſſent omnes manufactas. Poſteriora in mſs reperio, *ipſe noui: eſſe illam totius anni credo.* Optimè, ſi ſcribas, *eſſe villam.* & infrà, *vt Baiis neget.*

Epiſtolâ LXVI.

In locũ ſtili ſermo ſucceſſit: ex quo eam partem ad te perferam quæ in lite eſt. te arbitrum adduximus: plus negotij habes, quàm exiſtimas.

Repone phraſin fori veteris, *te arbitrum adigimus.* quæ nota iam ex Cicerone & Ictis.

Priſca Phraſis repoſita.

Epiſtolâ LXXXVII.

Hæc ſi nimiùm triſtia tibi videbuntur, villæ imputabis, in quâ didici ab Ægialo, diligentiſſimo patrefamilias, quamuis vetus arbuſtum poſſe transferri. Hoc nobis ſenibus diſcere neceſſarium eſt, quorum nemo non oliuetũ alteri ponit. Quod vidi, hoc dico: illud arbuſtum trimum & quadrimum haud faſtidiendi fructus autumo.

Depone, te quoque proteget illa, quæ
Tarda venit ſeris factura nepotibus vmbrã.

vt

vt ait Virgilius noſter. qui non quid veriſſimè, ſed quid d..entſſimè diceretur, adſpexit: nec agricolas docere voluit, ſed legentes delectare. Nam, vt omnia alia tranſeam, hoc quod hodie mihi neceſſe fuit deprehendere, adſcribam:

Vere fabis ſatio eſt: tunc te quoque medica putres
Accipiunt ſulci, & milio venit annua cura.

Anno tempore iſta ponenda ſunt: & an vtriuſque verna ſatio ſit, hinc æſtimes licet. Iunius menſis eſt, quo tibi ſcribo, iam procliuus in Iulium. Eodem die vidi fabam metentes, & milium ſerentes.

Virgilium Seneca reprehendit, non optime iure.

Longè diuerſam lectionem hautio ex libris: *Quod vidi hoc dico: illud arboretum trimum aut quadrimum faſtidienti fructus Autumno deponere. Te quoque p.1.* Ita mei manuſſ. niſi quod, *arborum*; vnde ego, *arboretum*. In ſequentibus prorſus lego, *An vno tempore iſta ponenda ſint.* & paullò antè, *reprehendere*: valdè appoſitè ad ſententiam. Ecce enim, vt libenter antiquos, ſic Virgilium hic noſter tangit, tamquam agrariæ rei parum peritum: quoniam ſcripſiſſet milium & fabam ſub idem tempus ſeri. Sed me herclè calumniatur, aut ludit iſte Socrates. Milium ex ijs quæ trina tempeſtate anni ſeruntur, æſtate, hieme, vere: in Italiâ tamen plurimùm, æſtate. Quam ſolam ſationem hîc Seneca agnoſcit. At tu vide Plinium lib. XVIII. cap. VII. & liberabis facilè Virgilium huius culpæ.

Epiſt. XCVII.

Hi qui iactantur & per operoſa atque ardua, ſurſum deorſum eunt, fortes viri ſunt, primoreſque caſtrorum. Iſti quos publica quies alijs laborantibus molliter habet, turturillæ ſunt, tuti contumeliæ cauſſâ.

Obſcurus locus ad illuſtrandū aliqua conſultura.

Hærere in hac voce neceſſum eſt, qui nuſquam hæreit. Pincianus, vir egregius & doctrinâ minimè ventoſâ, legebat, *Tutilinæ ſunt*, alluſione ad Deam priſcā, cui nomen à tutando. Non conuenit. in vitium enim hæc Seneca dixit, non in laudem. Aptiùs fortaſſe ego, *Turdilli ſunt.* Turdum reperio paullò ſuprà eam ætatem hominem mollem, & infamis cuiuſdam ignauiæ. Quid autem, ſi nomen eius abijt in dictum vulgi? qualia quædam ex imâ plebe ſcriptor hîc aliàs vſurpat. Verba Senecæ patris ſunt libro IX. Controu. IV. *Oppreſſi ſunt in templo ab omni multitudine, quæ poſtulabat vt Romam Sabinus cum Turdo proficiſceretur. Erat inter infames maximè & inuiſos homines Turdus. Cùm Turdus promitteret iturum ſe, Sabinus, ſilentio facto, ait, Ego ad Cæſarem non ſum iturus cum mattea.* Ex quibus clarum de infami mollitie huius Turdi. fortaſſe & tota illa cum Sabino actio cauſſam aut principium huic adagioni dedit. Et herclè tam magis cogito, tam magis probo.

Epiſtolâ CI.

Deſit ſanè varietas marmorum, & conciſura aquarum a cuniculis interfluentium, & pauperis cella, & quidquid aliud luxuria miſcet.

Auſim legere, *conciſura laquearium cubiculis inter ſl.* Certè manuſſ. ferè, *cubiculis.* *Laquearia in ædibus.*

Epiſtolâ CIII.

Magna & generoſa res eſt humanus animus: nullos niſi communes cum Deo ſibi poni terminos patitur. Primum humilem non accipit patriam, Epheſum aut Alexandriam, aut ſi quod eſt etiamnum frequentius, oculis lætius vectis ſolum.

Emendo, *frequentius incolis, lætius tectis ſolum.* Hæc ſanè opidorum ornamenta, multitudo ciuium, amœnitas ædificiorum.

Epiſtolâ CIX.

Cùm ad hanc eandem lectionem philologus acceſſit, hoc ſubnotat, duos Romanos reges eſſe, quorū alter patrem non habet, alter matrem. Nam de Seruij matre dubitatur: Anci pater Marcius Numæ nepos dicitur.

Veruecium caput, quiſquis corrupit. Nónne aduerſum mentem Senecæ diſertè iſta? Negabat alterum regem, id eſt Ancum, patrem habuiſſe: ecce nominat Marcium. Diſcant à me & à libris ſcribendum, *Anci pater nullus, Numæ nepos dicitur.* Nam Anci Marcij pater ambigitur: ſatis habent Liuius & Dionyſius dixiſſe Numæ nepotem. *Ex hiſtoriâ Seneca correctus.*

Epiſtolâ XXXIII.

Continuum eſt apud noſtros, quidquid apud alios excerpitur. Non habemus itaque iſta odorifera, nec emptorem decipimus, nihil inuenturum cùm intrauerit præter ea quæ in fronte ſuſpenſa ſunt.

Nouum, ſed idoneum planè verbum ſuggerunt libri, *iſta oculifera.* vel, vt Modius noſter repperit, *oclifera.* Germana lectio. Sic appellat ſignificanter, illa quæ ad ſpeciem in fronte tabernarum cum titulis exponunt: quæ incurrunt in tranſeuntium oculos, & emptorem alliciunt. Eiuſmodi, inquit, inuitamenta in noſtrâ ſectâ Stoicâ non reperies. Cumulaui hoc capite plura; nec pœnitet. tem enim dedi. Pœnitet popularium aliquot adoleſcentium meorum, qui Lectori, poſt magnifica promiſſa, non aliud quàm nugas diuendunt, & nebulas in pariete pictas. *Oculifera, noua & non inſcita vox.*

ctas. Si ſic pergitur: quod Domitius Afer in re ſimili, non meritò ego dicam? *Centumuiri, hoc artificium perijt.*

CAPVT XVII.

De lecto Aduerſo, planè & dilucidè dictum. Laberius & Spartianus correctus. Horatius illuſtratus. Item occultior mos texendi in atrio telas.

DVPLEX mos apud Aſconium tangitur in Milonianâ enarratione: de quorum altero, non omnia dicta ſunt; de altero, quod ſciam, nihil. Quem vtrumque hoc capite clariorem faciam,

Quàm ſolis eſſe radii, cùm ſudum eſt, ſolent.

Verba Aſconij ſunt: *Deinde omni vi, ianua expugnata, & imagines maiorum deiecerunt, & lectulum aduerſum vxoris eius Corneliæ, cuius caſtitas pro exemplo habita eſt, fregerunt: itemque telas, quæ ex veteri more, in atrio texebantur, diruerunt.* Quæritur de Lecto aduerſo. ego cenſeo eumdem prorſus fuiſſe cum lecto Geniali. Nouæ nuptæ lectus ſternebatur magnifico apparatu, quem Catullus deſcripſit, & Lucanus in II.

Lectus aduerſus idem cum Geniali.

—— Gradibuſque acclinis eburnis
Stat thorus, & picto veſtes diſcriminat auro.

Is lectus in nuptijs ipſis, Genialis dicebatur: vel quia Genio & Iunoni ſacer; vel ominis cauſsâ, à genendo. Arnobius, *Cùm in matrimonium conuenitis, togâ ſternitis lectulos, & maritorum Genios aduocatis.*

Iuuenalis:

—— Tyriuſque palàm Genialis in hortis
Sternitur. ——

At poſt nuptias, idem mutato nomine plerumque, Aduerſus; vel etiam Genialis. Cauſsâ alterius nominis, quòd hunc lectulum religioſè ſeruari mos fuit, & in atrio collocari, ianuæ exaduerſùm. ſcilicet coniugij monumentum, & quaſi pignus. Abeâ poſiturâ, lectus Aduerſus.

Situs lecti Genialis, & cur Aduerſus dictus.

Laberius:

Laberij verſus correcti.

Nunc lentus es tu, nunc tu ſuſque deque fers.
Materfamilias tua in lecto aduerſo ſedet,
Seruos ſexcentis verbis nefarijs vtitur.

ſic eos verſus apud Agellium lego, expleto vltimo auctoribus libris. Seruos pro Seruus. Cuique autem matronæ ſuus hic lectus; & in nouo coniugio, nouus. Cicero pro A. Cluentio: *Lectum illum Genialem, quem biennio antè filiæ ſuæ nubenti ſtrauerat, in eadem domo ſibi ornari ac ſterni, expulsâ atque exturbatâ filiâ iubet.*

Propertius:

Seu tamen aduerſum mutar[...] ianua lectum,
Sederit & noſtro cauta nouer[c]a thoro:

Idem erat, ſi dixiſſet, Lectũ Genialem. Ductâ enim vxore aliâ, nouus Genialis lectus: & is poſt nuptias, Aduerſus. Quod ſeruarint hunc Genialem lectum, diſcimus ex Lampridij Alexandro, qui inter omina imperij ponit, *quòd Tabula Traiani Imperatoris, quæ Geniali lecto patris imminebat, dum mater eum in templo pareret, in lectum decidit.* Ecce diu poſt coniugium iſta: & tamen mentio lecti Genialis. Nec alium intellegere eſt, quàm hunc Aduerſum qui in atrio: vbi item imagines magnorum virorum ponebantur. Sed quod ait, *Geniali lecto patris;* videndũ ne potiùs ſit, *lecto matris.* Lectulos enim iſtos matronis adtribui, non maritis, perpetua obſeruatio eſt: & id clarum ex locis quos adduxi. De eodem lecto capio Horatij illud:

Nouâ vxore, nouus Genialis lectus.

Et ſeruari ſolitus.

Lampridij non certa lectio.

—— Lectus genialis in aulâ eſt?
Nil ait eſſe prius, melius nil cælibe vitâ.

Horatius explicatus.

Tenebroſum ſanè locum, niſi lucem capiat ab hoc ritu. Coniugij veriſſimum & proprium ſignum lectus Aduerſus. ideò Poëta ſignum pro re vſurpans, Age, inquit, maritus eſt quiſpiam? lectum Genialem in atrio adſpicit? malit cælebs eſſe, & tædium fatetur eius vitæ. Quàm aptum autem ad hunc morem quod addit, in aulâ? Nam Aula profectò hîc atrium. Gloſſæ priſcæ, *αὐλὴ, atrium.* Addo iam dictis, hunc lectum non tam ad vſum, quã ad religionem ſeruatũ fuiſſe: aut ſi ad vſum, non promiſcuum coniugũ, ſed matronarum tantùm, quæ in eo ſolitæ ſedere, & operas eas edere quas nunc dicam.

Aula pro prid. idem quod Atrium.

Matronæ ſedebant in lecto Aduerſo.

Ideò benè Propertius:

Sederit & noſtro cauta nouerca thoro. &

Laberius:

Materfamilias tua in lecto aduerſo ſedet.

Tranſeo ad morem alterum, qui eſt de texendis in atrio telis. Eum ſic explico: Lanificium Romanis antiquis impenſæ curæ. docent nuptiæ, in quibus ſponſæ colus præferebatur cum lanâ; cingulum erat è lanâ; poſtes velati lanâ; omnia videlicet ſigna & indicia matronis operæ futuræ. Lanã enim domi ſedulò exercebant, telam texebant, conficiebant veſtem. Et hæc omnia matronæ etiam primi ordinis. Laudabile herclè, ſi quod aliud Romæ, inſtitutum: cuius tamen ignoratio anſam quibuſdam præbuit mutãdi Suetoniani loci in Auguſto c. LXXIII. *Veſte non temerè aliâ quàm domeſtica vſus eſt, ab vxore, & ſorore, & filiâ neptibuſque*

Mos texendi in atrio telas.

Lanificium & textrina Rom. matronarum.

Suetonius explicatus.

confecta. Tentarunt enim legere, *Veſte non temerè alia domeſtica vſus eſt, quàm ab vxore*. ad diſcrimen, inquiunt, Forenſium, quas putant ſumpſiſſe eum, credo, extraneo aliquo vendente. Errãt. ego non imminuo laudem Auguſti: & veriſimile optimum patrem familias ſeruaſſe domi morem antiquum, vt feminæ lanam traherent & facerent veſtem. Itaque eam domeſticam intellegit, quæ domi confecta. Indicat idem Suetonius cap. LXIV. *Filiam & neptes*, inquit, *ita inſtituit, vt & lanificio aſſueſceret*. Nec miremur. Textrina enim, & quidquid ad perficiendam veſtem, olim muliebre opus. Eiuſmodi igitur operas, nere, texere, ſuere, exercebant in primore parte ædium, id eſt, in atrio: ſcilicet ad teſtificandam diligentiam ſuam, ſiue ad exemplũ. Arnobius aduerſum Gentes libro II. *Matresfamilias veſtræ in atriis operantur domorũ, induſtrias teſtificantes ſuas.* Æmilius Probus in Præfatione: *Quem enim Romanorum pudet vxorem ducere in conuiuiũ? aut cuius materfamilias non primum locum tenet ædium, atque in celebritate verſatur?* Primum locum ædium, cape, atrium. De his igitur telis quas Cornelia cum ancillis texebat, intellego loqui Aſconium. Aſconium, quem ſcripſiſſe temporibus Claudij Imp. ſcio, & perfamiliarem fuiſſe Silio Italico poëtæ. qui haud dubiè ad gratiam amici ſui inſerüit duodecimo Punicorum hos verſus:

Et Arnobius.

Item Æmilius.

Ætas, obiter, Aſconij: & Silij de eo elegans elogium.

Polydamanteis iuuenes Pedianus in armis
Bella agitabat atrox; Troianaq; ſemina & ortus,
Atque Antenorea ſeſe de ſtirpe ferebat.
Haud leuior generis fama: ſacroque Timauo
Gloria, & Euganeis dilectum nomen in oris.
Huic pater Eridanus, Venetæq; ex ordine gẽtes,
Atque Apono gaudens populus: ſeu bella cieret,
Seu Muſas, placidus: doctæque ſilentia vitæ
Mallet, & Aonios plectro mulcere labores.

Quibus arguitè ſanè, & quaſi aliud tractãs, mores, patriam, ingenium, huius Aſconij deſcripſit. quod in alijs factitaſſe eum reperio aliquot præterea locis.

CAPVT XVIII.

Appuleius variè correctus. De clauis in cruce. Plauti verſus emendatus, & Martialis. Mos tangendi oculos. Iuſiurandi etymon. Principes Africæ. Appuleius non ſeruus.

APPVLEII grauiora quædam intexere huic capiti conſtitui, & hanc operam gratificari doctis. Tantùm doctis, quos magni facere ſcriptorem illũ, & multa haurire cottidie ex eius fontibus, ſatis mihi conſtat. At vos Tulliani pueri, Bonum factum, ſi hoc caput non tangetis.

Lib. III. Mileſiarum:

Inſtruxit feralem officinam omne genus aromatis, & ignorabiliter laminis litteratis, & infelicium nauium durantibus clauis defletorum, ſepultorum etiam cadauerum expoſitis multis admodum membris: hic nares & digiti, illic carnoſi claui pendentium: alibi trucidatorum ſeruatus cruor, & extorta dentibus ferarum trunca caluaria.

De officinâ illâ magicâ loquitur, & eius ornamentis. Initio ſcripſerim, *infelicũ manium durantibus caluis*. Calua, κρανίον apud Liuium & Caprum grammaticum. In clauis pendentiũ qui ſequuntur, ridiculus eſt Beroaldus. Intellegit vlcera illa vel tuberculos, qui pedibus innaſcuntur, cum magnâ moleſtiâ ingredientium: qui medicis Clauiculi & Claui. Cor Ariſtarchi! Nos ſcimus Appuleium de clauis eorum loqui, qui in cruce mortui: ad quam ſuffigi corpora ſolent quaternis clauis.

Calua mortuorũ. Claui pendentium: in iis error Beroaldi.

Quot claui in cruce olim.

Plautus, Moſtellariâ:

Ego dabo ei talentum, primus qui in crucem excucurrerit:
Sed eâ lege vt offigantur bis pedes, bis brachia.

Seneca, De Vitâ beatâ, cap. XIX. *Cùm refigere ſe crucibus ſuis conentur, in quas vnuſquiſque clauos ſuos adijcit.* Plinius lib. XXVIII. cap IV. *Item in quartanis fragmentum claui à cruce, inuolutum lanâ, collo ſubnectunt.* Transfigi autem in ſeruili illo ſupplicio manus & pedes ſolere, docent ſacræ hiſtoriæ: & Appuleius clarè lib. IV. *Paullatim Chryſeros adrepit, grandique clauo manum ducis noſtri, repentè nixu fortiſſimo, ad oſtij tabulam adfigit, & exitiabili nexu patibulum relinquit.* Patibulum, id eſt, ita adfixum quemadmodum in patibulo ſontes ſolent. Eadem ſignificatione Plautus dixerat Carbonariâ, *Patibulus ferar per vrbem, deinde ſuffigar cruci.* Agnoſcit enim Nonius Patibulũ ibi genere maſculino. Tamen in vulgatis eius libris ſcribitur, *Patibulum ferat per vrbem*: vt ſentio, mendoſè, niſi tamen ſcribas, *ſuffigat cruci*. ita recidet res eodem. Clauos igitur pendentium in cruce, intellegit ſcriptor Mileſius: & ideò tectè additũ, carnoſi. Alias, clauos etiã reperies in ſuſpendioſis: ad quos alligabãt ſcilicet reſtim. Inſcriptio vetus: ATIMETO. LIB CVIVS. DOLO. FILIAM. AMISI. RESTEM. ET. CLAVOM. VNDE. SIBI. COLLVM. ALLIGET. Ammianus:

Transfigi manus & pedes ſoliti.

Nonius correctus.

Claui in ſuſpendioſis.

nus: *Repertumque funiculum, quem ſiniendæ vitæ parauere caſus, de clauo parieti affixo ſuſpendit*. Simile illud legatum fuit apud Martialem, lib. iv. *Coniectura in Martialis verſu.*

Nihil Amiano præter aridam reſtem
Moriens reliquit vltimis pater ceris.

Reſtem enim lego, non veſtem, vt vulgus interpretum ſine argutiâ vllâ.

Redeo ad Appuleium, qui eodem libro ait:

Tandem denique reuerſus ad ſenſum præſentium, arreptâ manu Fotidis, & admotâ luminibus meis: Patere oro te, inquam, dum dictat occaſio, magno & ſingulari me affectionis tuæ fructu perfrui, & impartire nobis vnctulum indidem, per iſtas tuas papillas, mea mellitula; tuumque mancipium irremunerabili beneficio tibi perpetuò pignora.

Mos tangendi oculos in obteſtatione. Lego, *per iſtas tuas pupillas*. Modus rogandi per oculos ſatis notus: vti & iurandi, ex Petronio, Propertio, Plauto. Eum ergo hîc reſtituamus, maximè cùm præceſſerit, *admotâ luminibus meis manu*.

Lib. i. Floridorum, ab initio:

Vt fermè religioſis viantium moris eſt, cùm aliquis lucus aut locus ſanctus in viâ oblatus eſt, votum poſtulare, portum apponere, paulliſper adſidere.

Donum apponere in viâ. Priſca ſcriptura, *pomum apponere*. Facio ego, *donum*. ſuadente Appuleio ipſo in Apologiâ i. *Similiter ſi poſueris donum aliquod, ſi ſacrificaueris, ſi verbenam ſumpſeris.*

Florid. iv.

Eorum ego ſermonem ratus & vobis auditu gratiſſimum, & mihi compoſitè congruentem: & dedicatur religio ſummo in principio libri ratio, quemdam ex his qui mihi Athenis condicère percontari à Perſio Græcè, &c.

Nihil poteſt corruptius. Emendo, *& vobis auditu gratiſſimũ, & mihi compoſitu congruentem, & dedicatu religioſum; in principio libri facio quemdam ex his, &c.* De dialogo ſuo loquitur, & cauſſis eius componendi: & facio, inquit, in principio loquentes tales & tales.

Dialogus quidam Appuleij, & eius principium. Non Æſculapius meliùs huic loco fecerit medicinam.

Libello, De Deo Socratis:

Si nemo huic capiti crediderit, quis pro te deus fidem ducet? An vt ferociſſimo Mezentio dextra & telum quod miſsile libro? Apageſis tam cruentos deos, dextram cædibus feſſam, & telum ſanguine rubiginoſum. Vtrumque idoneum non eſt per quod adiures, vt ve per iſta iurent, cùm ſit ſummi deorum hic honor proprius: Nam & iuſiurandum dicitur, vt ait Ennius. Quid igitur iurabo? per Iouem lapidem Romano ritu?

Dicit iuſiurandum ſummi deorum eſſe proprium: & id verbis Ennij probatum vult. *Iuſiurandi ſubtile etymon.* Vbi ergo illa? Nam quæ ſequuntur, nihil ad eam ſententiam. Cenſeo ſcribendum, *Nam & Iouis iurandum dicitur, vt ait Ennius*. Iurandum per Iouem eſſe, id eſt ſummum deorum, à verbo ipſo colligit: quia formata vox quaſi Iouiſiurandum ſit. Ennij verſum quem intellegit, ecce apud Ciceronem, *Fides alma, apta pennis, iurandum Iouis*. Potuiſſet etiam adducere Næuij verſum, *Ius ſacratum Iouis iurandum ſagmine*. Notetur ergo nouitas & argutia huius etymi.

Ibidem, infrà:

Neque enim pro maieſtate deûm cæleſtium fuerit, vt eorum quiſquam vel Annibali ſomnium pingat, vel Flaminio hoſtiam corrodat, vel Accio Nauio totificet, vel Sibyllæ fatiloquia verſificet.

Noli ambigere quin ſcripſerit, *vel Attio Nauio cotim ſicet*: antiquè, pro ſecet. Inde monſtrum verbi propagatum in omnes libros. *Reiectum barbarum verbum.*

Initio libri iii. Florid.

Priuſquam vobis occipiam, Principes Auguſti, gratias agere, ob ſtatuam quam mihi præſenti honeſtè poſtulaſtis.

Ad Carthaginienſes hæc dicuntur, in Carthagine vrbe: & vnde huc Principes Auguſti? Profeſtus ſanè Appuleius, ſi titulum regibus Romanis proprium tribuit ſuæ genti. *Principes Afr. titulus proprius Carthaginienſis.* Sed error ex notis. Scripſit, *Principes Af.* id erat, Africæ. Ea quidem legitima illo æuo appellatio Senatus populique Carthaginienſis. Tertullianum librum De Pallio orſus eſt. *Principes ſemper Africæ, viri Carthaginienſes*. Ipſe Appuleius infrà, *Is etiam laudator mihi apud Principes Africæ viros quodammodò exſtitit.*

Apol. i.

Falſi, quòd leporem marinum eſſe dixerunt, qui alius omnino piſcis fuit, quem mihi Thenus conſeruus noſter medicinæ non ignarus, vt ex ipſo audiſti, vltrò adtulit ad inſpiciendum.

Bilis mihi in naribus. Quid? Seruus vt fuerit Appuleius? *Non ſeruus Appuleius.* Id enim, ſi quid ſapio, verba illa euincunt, *conſeruus noſter*. Nam conſerui, qui vnà ſeruiunt, vt condiſcipuli, conliberti. Crimen librariorum: & quo numquam eos ſoluat Lua mater. Emendo libens, *Themiſon ſeruus noſter*. Nihil verius. Themiſones aliquot inter primores medicos: ideò medicorum pueri amabant id nomen. *Themiſo medicus.*

Iuue-

Iuuenal.

Quot Themiſon ægros Autumno occiderit vno.

At illi balathrones iterarunt hoc conuicium infrà, *Piſcem, inquiunt, cui rei niſi male, proſcidiſti, quem tibi Thenus conſeruus adtulit?* Pariter ſcribendum, *Themiſon ſeruus.* Appuleius quidem tantum fuit à ſeruo, vt ſtirpem ſuam vbique iactet: patrem Theſeum II. virum Madaurenſem, proauum Plutarchum celebrans.

CAPVT XIX.

De Lecticâ & Sellâ priſci ritus. Quando cœperint. Earum forma, diſcrimen. Catullus & Martialis explicati. Gracchus correctus, & Propertius. Variorum ſcriptorum loci explicati.

LECTICAE & Sellæ apud veteres frequens mentio, frequens vſus. Ego quæ de ijs ſparſim legi, collecta vulgabo: & hoc genere ſcribendi pergam reddere obnoxiam mihi iuuentutem.

Duplex lecticæ vſus.

Lecticam apud Romanos comperior fuiſſe in duplici vſu, Ad mortuos ferendos, & Ad viuos. Ad mortuos, antiquus Romæ mos. & iam inde à regibus mortui in lectis efferebantur, ſiue in lecticis.

Mortui, in lecticis.

Dionyſius libro IIII. cadauer Lucretiæ efferri facit ἐπὶ κλίνης μέλασιν ἀμφίοις ἐστρωμένης, *in lecticâ nigris veſtibus inſtratâ.* Et inter leges XII. fuit, *ne plures lecti ſternerentur vni.* Manſit is mos, quamdiu manſit res Romana. Aſconius, *Cadauer Clodij in viâ relictum Sex. Tedius Senator, qui fortè rure in vrbem reuertebatur, ſuſtulit, & lecticâ ſuâ Romam ferri iuſſit,* C. Gracchus disertè, in verbis quæ mox reddam. Nepos in vitâ Attici: *Elatus eſt in lecticulâ, vt ipſe præſcripſerat, ſine vllâ pompâ funeris.* Tacit. III. Hiſtor. *Simul ferebatur lecticulâ paruulus filius, velut in funebrem pompam.* Atque hinc nati ioci aliquot Martiali, vt libro II. in Zoilum:

Martialis aliquot epigrammata illuſtrata.

Laxior hexaphoris tua ſit lectica licebit,
Dum tamen hæc tua ſit, Zoile, ſandapila.

Significat Zoilum in illâ ipſâ ſuperbâ & paucorum hominum lecticâ ferri ad ſepulchrum: id eſt, non aliud eſſe, quàm, quod dicitur, viuum cadauer.

Item libro VI.

Inuidioſa tibi quàm ſit lectica requiris?
Non debes ferri mortuus hexaphoro.

Iocus inde. Mortui honeſtiores lecticâ hexaphoro efferebâtur: at tenuiores, ſandapilâ, cui ſubiuncti ſaltem homines quattuor.

Sandapila, hominum quattuor

Poëta idem:

Quattuor inſcripti portabant vile cadauer.

Ait igitur, Tam indignè homines ferunt te iuuenem, te egenum, ferri hexaphoro; vt id vix paſſuri in mortuo videantur. quòd tamen aliàs non inſuetum. Quia lectica mortuorum. in monumento M. Antonij Antij Lupi, quod exſtat etiam nunc viâ Hoſtienſi, ſculpta lectica cum puluino & corona cernitur; funebre ſcilicet ſignum.

Sepulchrum Antonij Antij: & cur ibi lectica.

Ad viuos quando adhiberi lectica cœperit, ignoro. Plauti æuo, id eſt, ſub bellum Punicum ſecundum, nec in mulierum quidem vſu lecticæ fuerunt: nedum virorum. Argumento, quòd in Comœdijs eius nuſquam mentio: cùm aliàs non inuitus eiuſmodi delicias tangat ſæculi ſui. Argumento elatiori, quòd in Aululariâ, vbi ex profeſſo ineptias deſcribit mali ſexus; mulos, muliones, vehicula, plauſtra nominat, non mutit de lecticis. Sed & apud Liuium, in Oratione Catonis pro Lege Oppiâ, inter poſtulata muliebria carpentum eſt feſtis profeſtiſque diebus, non lectica aut ſella: & Valerius Tribunus qui reſpondet, oſtẽdit turpe eſſe Latinas feminas carpento vehi, Romanas pedibus ſequi, *tamquam in illarum ciuitatibus,* ait, *non in ſuâ imperium ſit.* Non ergo viuorum tunc lectica.

Lectica geſtandis viuis. Quando non fuerit.

Et quamquã de initio callidè non ſcio: tamen veniſſe eas primùm in vſum credo, poſt bellum Punicum, Aſiâ deuictâ Facio coniecturam, quòd in Bithyniâ & Cappadociâ frequens lectica: & ideò probabile, inſtrumentũ illud luxuriæ & deſidiæ inde tranſlatum Romam Fauere coniecturæ meæ verſus Catulli videntur, originem lecticarum referentis ad Bithynos,

Quando fuerit, & vbi inuenta.

Catulli altius intellectus.

At certè tamen, inquit, quod illic
Natum dicitur eſſe, comparaſti
Ad lecticam homines.

Apparet enim eum dicere lecticas natas in Bithyniâ & inuentas. Et facit huic ſententiæ Cicero, lib. V. in Verrem: *Nam vt mos fuit Bithyniæ regibus, lecticâ octophoro ferebatur.* Quidquid de Bithyniâ ſit, ex his C. Gracchi verbis (nec aliud ſanè veſtigium lecticæ apud ſcriptores eſt vetuſtius; ſi rectè litaui deæ Monetæ) clarè colligo nec veruſtam nimis lecticam id ætatis fuiſſe, nec frequentem. *His annis,* inquit, *paucis ex Aſiâ* (noli cunctanter ſcribere, *in Aſiam,* flagitante ſenſu) *miſſus eſt qui per id tempus magiſtratum non ceperat, homo adoleſcens pro legato. Is in lecticâ ferebatur, ei obuiàm bubulcus de ple-*

Antiquiſſima mentio lecticæ.

Gracchus apud Agell. correctus, explicatus.

be Venuſinâ aduenit: & cùm ignoraret qui ferretur, per iocum interrogauit num mortuum ferrent? Eece nónne quaſi delicias eas reprehendens obijcit Gracchus? & propter inſolentiam rei, de mortuo ſuſpicatus eſt bubulcus? At neutrum fuiſſet, ſi, pariter ac poſteà, frequens tune lectica.

Lectica primò ad viam.

Hactenus de origine ſcio: dicam aliquid de progreſſu. Vſus lecticæ primus in agris; non in vrbe. Vrebantur enim, vt obſeruo, ad iter tantùm: non ad deſidiam vrbanã. Itaque in peregrinationibus frequens mentio lecticæ: nulla, quod ſciam, in vrbe, anre ætatem Ciceronis. Illa ipſa Catulliana mulier lecticâ ferri petit ad Serapis. at Serapæum tunc extra vrbem. Tamen vicerunt deliciæ, & ſub tempora Iulij Cæſaris recepta lectica in vrbem: ſcilicet corruptis moribus, & per bella ciuilia impunito luxu. Ita Cæſarem ipſum lecticâ latum per vrbem, colligo ex Ciceronis verbis Philip. II. quæ vſui mihi erunt infrà: & amicos Antonij cum lecticis ad curiam veniſſe, in quibus ſcuta tecondererent, auctor idem Cicero non vno loco. Vulgatæque iam lecticæ in feminas, in viros, in omnes ordines: donec animum iterùm reip. aduertens Cæſar, in parte reſtituit morem pedibus eundi anriquum. Suetonius hoc voluit in Iulio, cap. XLIII. *Lecticarum vſum, item conchyliatæ veſtis & margaritarum, niſi certis perſonis & ætatibus, perque certos dies, ademit*. Et, qui Suetonio dat lucem, Euſebius in Chronicis: *Prohibitæ*, ait, *lecticis vti margaritiſque, quæ nec viros nec liberos haberent, & minores eſſent annis quadraginta*. Nollem artaſſet Euſebius hoc interdictum ad feminas: ego ſcio pertinuiſſe etiam ad viros. quà de lecticis quidem eſt. Et fortaſſe vetuit Cæſar lecticis vti, niſi Senatores aut Senes. Certè vetitæ in ſeruis & libertis. ex Suetonij Claud. cap. XXVIII. qui vt rem nouam narrat, quod *Harpocræ liberto, lecticâ per vrbem vehendi ſpectaculaque publicè edendi ius tribuerit*. Id autem edictum Cæſar concepit, cùm Cleopatra vrbem ingreſſa eſſet, magno comitatu & regio luxu. ſed non habuit vires. Paullò pòſt enim promiſcuæ iterùm in vrbe lecticæ; & ab Auguſti temporibus credo eas non ſolùm ſine pœnâ fuiſſe, ſed etiam ſine lege. Nihil enim ram obuium in omni hiſtoriâ temporum illorum, quàm vrbanæ lecticæ: niſi quòd Domitianus Imperator, *Vſum lecticarum probroſis feminis ademit*, notante Suetonio, cap. VIII.

Poſteà admiſſa in vrbem. — *Cæſaris interdictum de promiſcuo eius vſu.* — *Id non diuturnum.*

Addam nunc & lecticæ formam: quæ duplex, alia Aperta, alia Tecta. Apertæ, forma ſimplex, aſſeres aliquot compacti, qui capere puluinum oblongum poſſent, in quo homo ſingularis porrectus iaceret. Ad ſummam non aliud quã modicus quaſi lectus. Diſco facilè ex ſcalpturâ vereris illius monumenti: prætereà ex ſeriptoribus, quorum loca adducam lucis cauſsâ. Aſſerum in lecticâ menrio Iuuenali Sat. II.

Lectica duplex. — *Aperta, quæ forma.* — *Aſſeres lecticarij.*

——*ferit hic cubito, ferit aſſere duro*
Alter. —— & Sat. VII.

Perq; forũ iuuenes longo premit aſſere Medos.

vbi aſſerum, pro ipſâ lecticâ dixit: vti & Martialis,

Vt Canuſinatus noſtro Syrus aſſere ſudet.

Suetonius in Caligulâ, c. LVIII. *Ad primum tumultum lecticarij cum aſſeribus in auxilium accurrerunt*. Ex quo loco, non vanè quis ſuſpicetur aſſeres eos exemptiles fuiſſe, & facilè in lecticam reponi potuiſſe aut tolli. Eò magis, quòd vinculorum aliquotiens mentio, quibus lectica colligata. Gracchus: *Vbi audiuit, lecticam deponi iuſſit: ſtuppis quibus lectica deligata erat, vſque adeò verberari iuſſit, dum animam efflauit.*

Vincla in lecticâ.

Martialis:

Quem grex togatus ſequitur & capillatus,
Recenſque ſella linteiſque loriſque.

Puluinum in lecticâ, adſtruo ex Cicerone, vt in Verrem: *Lecticâ octophoro ferebatur, in quâ erat puluinus perlucidus, roſâ farctus*. Ait, roſâ farctus: at Iuuenalis plumâ, quod magis ex more vulgi.

Puluinus item.

Qui dedit ergo tribus patruis aconita, vehatur
Penſilibus plumis, atque illinc deſpiciat nos.

Indignatur enim ſceleſtum illũ ſublimem & ſuperbum ferri in lecticâ. De puluino etiam Seneca, De Conſolat. ad Martiam, cap. XVI *Equeſtri inſidens ſtatuæ in ſacrâ viâ celeberrimo vrbis loco Clælia, exprobrat iuuenibus noſtris puluinum aſcendentibus, in eâ illos vrbe ſic ingredi, in quâ etiam feminas equo donauimus*. Eleganter. nam intellegit eos aſcendere lecticam. in quâ puluinus. Sed & pedes quidam breuiores ad infimam lecticam; quos intellexit Catullus,

Seneca explicatus. — *Pedes lecticæ.*

Fractum qui veteris pedem grabati
In collo ſibi collocare poſſet.

Et Athenæus lib. V. cap. X. Athenionis philoſophi lecticam deſcribit pedibus argenteis, vel, vt eius verba ſunt, φορεῖον ἀργυρόπουν. His pedibus lectica depoſita inſiſtebat. Vide exempla in Suetonij Auguſto, cap. LXXVIII. & XCIIII.

Eadem

Lectica tectæ forma. Eadem omnia in lecticâ tectâ. niſi quòd hæc maiorum deliciarum fuit, contraque aſpectum hominũ ſiue iniurias aëris clauſa vndique & munita. Ideò *Cubiculũ tectum* Plinius Nepos alibi in Epiſtolis dixit: & auunculus *Cubicula viatoria*, niſi fallor, libro XXXVII. Hiſtor. Natur. cap. II. cùm Neronem ait *ſceptra, & perſonas, & cubicula viatoria vnionibus conſtruxiſſe*. Munita autem pelle & velo: opere arcuato, planè ad eum modum quem aſpicimus hodie in Italicâ *Pellis in lecticâ.* thedâ. Pellis mentio Martiali:

Non te cucullis aſſeret caput tectum,
Lectica nec te tuta pelle veloque.

Et ſcriptori incerto apud Suidam: Πήγματα ποιήσαντες, φορείων τύπῳ γυναικείων, δέρμασι βοείοις ἐπιπλάσαντες ἀκατεργάστοις. qui de lecticâ aliquâ militari & ſubitâ locutus videtur, corijs boum ad formam lecticæ muliebris in*Lectica arcuata.*tectâ. Opus arcuatum eruo ex Taciti verbis *Tacitus illustratus.* lib. XV. *Cùm ad eoſdem cruciatus retraheretur geſtamine ſellæ; vinclo faſciæ quam pectori detraxerat in modum laquei ad arcum ſellæ reſtricto, indidit ceruicem, & corporis pondere connixa tenuem iam ſpiritum expreſſit.* Clauſa igitur *Feneſtra eius.* vndique hæc lectica. niſi quòd feneſtræ quædam in eâ ad proſpectum.

Iuuenalis:

Namque facit ſomnum clauſâ lectica feneſtrâ.

Velum in eâ. Ex ipſæ velo ſiue linteo tegebantur, quod dimouere licebat ſeu adducere, pro voluntate vehentis. Aufidius Baſſus, de morte Ciceronis: *Cicero paullum remoto velo, poſtquam armatos vidit: ego verò conſiſto, ait. accede veterane, & ſi hoc potes ſaltem rectè facere, incide ceruicem.* Nam in lecticâ, & quidem tectâ, Cicero interfectus. Eiuſmodi vela ad feneſtras oppanſa, Plagulas Suetonius appellat *Plagula lecticaria.* in Tito, c. X. *Deinde ad primã ſtatim manſionem febrim nactus, cùm inde lecticâ transferretur, ſuſpexiſſe dicitur dimotis plagulis cælum, multumque conqueſtus eripi vitam ſibi immerenti.* Nonius: *Plagæ grande linteum tegmen, quod nunc torale, vel lecticarum ſindonem dicimus;* quarum diminutiuum eſt plagulæ. Lecti*Suetonius & Iuuenalis explicatus.*cam hanc rectam intellexit Iuuenalis,

Quæ vehitur clauſo latus ſpecularibus antro.

Fortaſſe & Propertius, cuius verſus eſt ambiguæ ſanitatis libro IV.

Colla caue inflectas ad ſummum obliqua theatrum,
Nec lectica tuæ ſidat aperta moræ.

De Propertij verſu emendatio. cui auſim mederi, *ſit adoperta moræ*. hac ſententiâ: Nolo, inquit Cynthia, collum flectas ad ſummam caueam, vbi feminæ: nolo etiam lectica per viã te moretur clauſa; ne curioſè inſpicias, quæ aut qualis vehatur. De ſententiâ non ambigo: turbat me leuiter ſyllabæ modus, quam produxit præter morem poëtarum. Quamquam mihi & exempla ſuppeditant licentiæ talis.

Clauſa lectica quando cœperit, non quæ*Origo lecticæ tectæ.*rerem, niſi inducere multos poſſet Dionis locus. Ad eum prouidebo, ne quis impingat. Dio Caſſius lib. LX. de Claudio Imperatore: Καὶ μέντοι καὶ δίφρῳ καταστέγῳ πρῶτος Ῥωμαίων ἐχρήσατο, καὶ ἐξ ἐκείνου καὶ νῦν ἔτι οὐχ ὅτι οἱ αὐτοκράτορες, ἀλλὰ καὶ ἡμεῖς οἱ ὑπατευκότες διφροφορούμεθα. πρότερον δὲ ἄρα ὅ, τε Αὔγουστος καὶ ὁ Τιβέριος, ἄλλοι τέ τινες ἐν σκιμποδίοις, ὁποίοις αἱ γυναῖκες ἔτι καὶ νῦν νομίζουσιν, ἔστιν ὅτε ἐφέροντο. Quæ verba ſic *Latens error interpretis in Dionis verbis.* reddidit vir eruditus Xylander: *Primus hic inter Romanos lecticâ opertâ vſus eſt. ac inde eâ non Imperatores modò, ſed etiam nos qui conſulatum geſſimus, vehimur. cùm antè Auguſtus & Tiberius lecticis tantùm geſtarentur, quibus noſtro tempore nonnumquam mulieres vehuntur.* Quid audio? lectica operta noua ætate Claudij? Primus ille inter Romanos eâ vſus? Væ Dioni, ſi hæc ſcripſit. Nam *Reiectio falſæ illius interpretationis.* mihi procliue eſt docere, Tectam in vſu fuiſſe iam inde à temporibus Iulianis. & in vſu dico frequenti. Ipſe Cæſar lecticâ tectâ per vrbem latus: ex Cicerone Philippicâ II. *Quis vmquam apparitor*, inquit, *tam humilis, tam abiectus? nihil ipſe poterat, omnia rogabat. caput in auerſam lecticam inſerens, beneficia quæ venderet à collegâ petebat.* De Antonio & Cæſare ſermo eſt: illum ait caput inſeruiſſe in auerſam Cæſaris lecticam. quomodo autem id conuenit, niſi in Tectam? Suetonius in Iulio, cap. LXXI. *Maſintham nobilem iuuenem, & abſtrahentibus ſtatim eripuit, occultauitque apud ſe diu: & mox ex prætura proficiſcens in Hiſpaniam, inter officia ſtatim proſequentium, faſceſque lictorum lecticâ ſuâ auexit.* Ea ipſa occultatio Maſinthæ vix intelligi poteſt, niſi de Tectâ. Quid muginor? Dioni repugnat ipſe Dio, in verbis quæ reddam infrà. Sed deriuanda profectò omnis hæc culpa à ſcriptore vereri eſt: in ſolum expetit Xylandrum, qui verba eius non penitùs. δίφρον καταστέγον ille vertit, lecticam opertam. Scilicet diſcrimen ignorauit apud Romanos inter Sellam & Lecticam: apud Græcos in*Diſcrimen inter ſellã & lecticã.*ter σκιμπόδιον & δίφρον. Id verba dedit homini docto. Diſcat à me iuuentus. Lectica inuenti veteris fuit: Sella, nouioris. Ideò Dio, qui diligens morum veterum, cum

curâ adnotatum voluit tempus, quo Sella venit in vſum. & id ait fuiſſe imperio Claudij, ipſo duce. Non dubiè iſta Dionis mens. Qui Græcè locuti propriè, σκιμπόδιον ſemper de lecticâ; δίφρον de ſellâ dixerunt; φορεῖον de vtroque. Nam σκιμπόδιον non aliud quàm grabatus: & grabati nomine ipſa lectica Catullo dicta.

Quid propriè σκιμπόδιον.

Fractum qui veteris pedem grabati.

Interpres Ariſtophanis, τὸν κράβατον, σκίμποδα λέγουσιν Ἀττικοί· οἱ δέ φασι σκιμπόδιον. Itaque quod in Agellio legimus lib. XIX. *veniſſe eum ad Cornelium Frontonem, & offendiſſe cubantem in ſcimpodio Græcienſi.* non aliud quàm lecticulam cupio, in quâ Romano ritu etiam domi iacebant. Talem deſcripſit Suetonius in Auguſto, cap. LXXVIII. *A cœnâ ſe in lecticulam lucubratoriam recipiebat. ibi donec reſidua diurni actus conficeret, ad multam noctem permanebat.* Addo amplius, Lecticam tectam Dionis æuo prorſus exoleuiſſe, vix reliquo apud feminas primates eius vſu. Hoc ſciendum, ne quid iterùm turbent verba eius libro LVII. de Archelao Cappadocum rege: Οὗτος γὰρ τότε κακῶς διέκειτο, ὥστε ἐν σκιμποδίῳ καταστέγῳ, ἐς τὸ συνέδριον ἐσκομισθῆναι. νομιζόμενον γάρ πως καὶ τοῖς ἀνδράσιν, ἐπειδάν ποτέ τις αὐτῶν ἀσθενῶς ἔχων ἐκεῖσε ἴοι, κατακείμενον αὐτὸν ἐσφέρεσθαι, καὶ τοῦτο δὲ ὁ Τιβέριος ποτὲ ἐποίησε, καὶ διελέχθη γέ τινα ἐκ τοῦ σκιμποδίου προκύψας. En: Tiberij æuo, inquit, lectica tecta (vtitur voce σκιμποδίου) in vſu etiam viris fuit. Et quare hoc tam curioſè notat? ſcilicet quia aliter res erat eius ſæclo; & vicem Lecticæ Sella vſitata quà feminis, quà viris. Excipio tantùm vxores Senatorum. Clarè idem Dio, paullò ſupra eum locum quem adduxi, de Libone Druſo: Νοσήσαντα δὲ ἐπὶ θανάτῳ ἔν τε σκιμποδίῳ καταστέγῳ, (ὁποίῳ αἱ τῶν βουλευτῶν γυναῖκες χρῶνται), ἐς τὴν γερουσίαν ἐσεκόμισαν. Hæc non tam anxiè notaret, niſi quia tunc id genus lecticæ propemodum ignotum. Tacitus de eodem Libone, contentus eſt dixiſſe, lecticâ eum delatum ad fores curiæ. Ad hæc firmanda adde verba illa Dionis ex loco ſuperiore, lib. LX. Πρότερον δὲ ἄρα ὅ,τι Αὔγουστος καὶ ὁ Τιβέριος ἄλλοι τέ τινες ἐν σκιμποδίοις, ὁποίοις αἱ γυναῖκες ἔτι καὶ νῦν νομίζουσι, ἔστιν ὅτε ἐφέροντο. id eſt, *Auguſtus & Tiberius & alij quidam lecticis tantùm vſi, quibus etiam nunc feruntur feminæ.* Confer cum loco poſtremo, videbis clarè eum intellegere Tectas: & interpretem, qui eam pugnam in verbis ſuis non vidit, dimittes non ſine riſu. Concludam de Tectis, ſi addidero qui huc facit Ouidij locum lib. II. de Remedio amoris:

Lectica domeſtica.

Lectica tecta Dionis ſæclo tantùm apud primarias feminas.

Dio verò explicatus.

Ouidij verſus de lectica tectâ.

Fortè aderam iuueni. dominam lectica tenebat:
Horrebant ſæuis omnia verba minis:
Iamque vadaturus, lecticâ prodeat, inquit.
Prodierat: viſâ coniuge mutus erat.

Hoc eò, vt intellegamus Auguſti ætate id genus lecticas in promiſcuo fuiſſe feminarum vſu: aliter quàm Dionis, quo tantùm in vſu matronis Senatorum.

De origine, progreſſu, formâ. quod ſatis eſt dixi: adtextam de modo iacendi, & ferendi. Iacebat, qui ferebatur, in puluino reſupinus, non ſedebat.

Modus recumbendi in lecticâ.

Ex Ouidio lib. I. De Arte:

Intereà, ſiue illa thoro reſupina feretur,
Lecticam dominæ diſſimulanter adi:
Siue vagis illi pedibus ſpatioſa teretur
Porticus: hic ſocias tu quoque iunge moras.

Sic iacentem ferebant ſerui ſublimem, lecticâ ſibi, vt Catulli verbis vtar, in collo collocatâ. Expreſſit ſcitè Seneca Ep. LXXXI. *Idem de iſtis licet omnibus dicas, quos ſupra capita hominum ſupraque turbam delicatos lectica ſuſpendit. Omnium iſtorum perſonata felicitas eſt.* Ferebant autem ſerui, plurimùm, ſex: vnde frequens mentio hexaphori. & ideò poëta:

Seneca explicatus.

Quot ſerui ad lecticã. Hexaphoros.

—— *cùm iam ſextâ ceruice feratur.*

Item alter: *Quid te Cappadocum, ſex onus eſſe iuuat?* Interdum octo: quod genus, lectica octophoros. Rarenter viris vſurpata, niſi in ſupinis delicijs aut morbo. Suetonius Caligulâ, cap. XLIII. *Iter confecit modo feſtinanter & rapidè: interdum adeò ſegniter & delicatè, vt octophoro veheretur.*

Martialis:

Octophoro ſanus portatur Auite Philippus:
Hunc tu ſi ſanum credis Auite, furis.

Octophoros.

Sæpiùs, vt opinor, feminis, & minori probro. Appuleius II. Apologiâ: *Vectabatur octophoro. vidiſtis profectò ipſi qui adfuiſtis, quàm improba iuuenum circumſpectatrix, quàm immodica ſui oſtentatrix.*

Martialis:

Octo Syris ſuffulta datur lectica puellæ.

Qui ferebant, ſerui lecticarij dicti: & id propriè inter ſeruilia munera fuit. Seneca in Epiſtolis: *Non turba ſeruorum lecticam tuam per itinera vrbana ac peregrina portantium.* Ser. Sulpicius: *Coactus ſum in eadem lecticâ, quâ ipſe delatus eram, meiſque lecticarijs in vrbem eum referre.*

Serui lecticarij.

In-

Inſcriptio vetus Romæ:

TI. CLAVDIO
AVG. LIB.
TIGRANO
EX. CORPORE
LECTICARIORVM
CAESARIS.

Et alibi, CASTRA LECTICARIORVM. Item,* DEC. LECTICARIORVM. BRITANNICORVM. Et in Pandectis ea vox ſæpè. Ab hac voce Martialis Lecticariolam finxit, quæ cum lecticarijs, vt honeſtè dicam, ſoleret. Epigramma eius eſt lib. XII.

* Id eſt, Decanus ſiue Decurio. vt Cubiculariorū Decurio, Suetonio Domit. cap. XVI. ſi mundi & culti.

Ancillariolum tua te vocat vxor; & ipſa
Lecticariola eſt: eſtis, Alauda, pares.

Sanè curæ fuiſſe videtur hominibus ſoluti luxus, vt hi lecticarij formoſi eſſent. ideò non mirum ſi amati feminis. Scripſiſſe mihi ab eâ mente Seneca videtur, loco tamē corrupto, Epiſt. CXI. *Hoc ipſe mihi dico, quotiens tale aliquid præſtrinxerit oculos meos, quotiens occurrit domus ſplendida, cohors culta ſeruorum, lectica formoſis impoſita coloribus.* vbi ſcribendum, *formoſis impoſita calonibus.* Itaque longos eligebant & erectos. Tertullianus ad Vxorem lib. II. *Vnde ergo niſi à diabolo maritum petant, bonum exhibendæ ſellæ & mulabus, & itinerarijs peregrinæ proceritatis?* Imò plerumque Germanos, quia ij tales. Idem ſcriptor De Virgin. veland. *Non veſtium tædia, non Gallicos vultus, non Germanicos baiulos, quæ nuptiarum gloriam accendunt.* Et ad vxorem: *Nec Germanicos baiulos præſume.* Clemens Alexand. Pædag. lib. III. cap. IV. Οἱ δὲ τὰ φορεῖα εἰς ὕψος αἴροντες τῶν γυναικῶν φοράδην βαστάζοντες Κελτοὶ πολλοί. id eſt: *Qui lecticas mulierum in altum tollant, & eum impetu baiulent Germani multi.* Etſi ex aliâ etiam gente crebrò. ſed tamen cum dilectu ferè magnitudinis & formæ. ſcilicet vt magis ſublimes ferrentur. Iuuenalis Epitheton ego huc traham:

Iuuenalis explicatus.

—— turbâ cedente vehetur
Diues, & ingenti curret ſuper ora Liburno:
Atq; obiter leget aut ſcribet, vel dormiet intus.

De lecticâ enim capio, & grandibus è Liburniâ ſeruis. Benè ergo in Senecâ (illuc enim redeo) Formoſos calones lego. eóque meliùs, quòd hi lecticarij veſtiti ferè vt calones, & militariter pænulati. Seneca idem de Beneficijs lib. III. cap. XXVIII. *Quò tandem ab iſtis gerulis raperis, cubile iſtud tuum circumferentibus? quò te pænulati iſti, in militum quidem non vulgarem cultum ſubornati? Quò, inquam, te iſti efferunt?* (lego, *ferunt*) *ad hoſtium alicuius hoſtiarij, ad hortos alicuius ne ordinarium quidem habentis officium.*

Seneca explicatus, & leniter correctus.

Elegans prorſum in hanc rem locus: Cubile, vocat lecticam; Gerulos, lecticarios ſeruos. In collo enim, ſiue in humeris ſeruorum, lectica. vnde Succollandi verbum Suetonio natum. *Ab his lecticæ impoſitus, & quia ſerui diffugerant, viciſsim ſuccollantibus in caſtra delatus eſt.* Plin. in Paneg. *Ante te principes, faſtidio noſtri, & quodam æqualitatis metu, vſum pedum amiſerant. illos ergo humeri ceruiceſque ſeruorum ſuper ora noſtra; te fama, te gloria, te ciuium pietas, te libertas, ſuper ipſos principes vehunt.* Hic non dubiè perpetuus geſtandæ lecticæ mos. Viro docto & magnæ famæ vbi mens fuit, cùm in vitâ Ciceronis ſcripſit: *Ille autem militum aduentu ex ſtrepitu & rumore cognito, primùm conſiſtere ſeruos & iumenta iuſsit, & apertâ lecticâ,* &c. Riſi malis non alienis, cùm hæc legi. iumenta ad lecticam? apage, cucurbitā ſibi quærunt illa verba. Numquam niſi homines ad lecticam: aliter quàm in eſſedo, aut in rhedâ. Si fallo, iumentum ego.

Lambini ſupinus error.

Sella haud dubiè diſtincta à Lecticâ. Ex iuriſconſulto l. XLIX. De legat. *Legato continentur mancipia, puta lecticarij, qui ſolam matremfamilias portabant: item iumenta, vel lectica, vel ſella, vel burdones.*

Aliud Sellis à lecticâ.

Ex Martiali:

Lecticam, ſellamque ſequar? nec ferre recuſo.

Ex Suetonio in Domitiano, cap. II. *Habitabat cum patre vnà, ſellamque eius ac fratris, quotiens prodirent, lecticâ ſequebatur.* Et tollunt omnem dubitationem illa Dionis, quæ adduxi ſuprà. Videri poterat confudiſſe Martialis, in his verſibus:

Cùm tibi non eſſent ſex millia Cæciliane,
Ingenti late vectus es hexaphoro.
Poſtquam bis decies tribuit dea cæca, ſinúque
Ruperunt nummi, factus es ecce pedes.
Quid tibi pro meritis & tãtis laudibus optem?
Di reddant ſellam Cæciliane tibi.

Non confudit. Nam hexaphoros non minùs de Sellâ dicitur quàm Lecticâ. Ne Suetonius quidem in Othone cap. VI. *Tunc abditus properè muliebri ſellâ in caſtra contendit, ac deficientibus lecticarijs cùm deſcendiſſet,* &c. Nam quòd lecticarios ſubiungit ſellæ: hoc eò, quia ſellarij alterius ſignificationis ſunt, & obtinuit vt communi nomine Lecticarij dicerentur tam ad Sellā homines, quàm ad Lecticam. Seneca De Tranquillitate vitæ lib. II. cap. XIV. *Tanta quoſdam dementia tenet, vt contumeliam ſibi fieri poſſe putent à muliere.*

Lecticarij, tam de hominibus ad Sellā, quam Lecticam.

Quid refert quantum habeat, quot lecticarios, quàm oneratas aures, quàm laxam ſellam? æquè impudens animal eſt, & niſi ſcientia acceſſit ac multa eruditio, cupiditatum ferè incontinens. Vbi notabis laxam ſellam, potentiorum fuiſſe, vt & apud Martialem,

Sella laxa, & minuta.

Laxior hexaphoris tua ſit lectica licebit:

contrà; minutâ, & artam, tenuiorum. quam facilè ferrent homines duo. Ita procurator inſulæ Bargates apud Petronium *à duobus lecticariis in mediam rixam perfertur.* Nec alia ſententia verſuum Iuuenalis eſt, cùm inter vota ſua ponit:

Iuuenalis explicatus.

—— & duo fortes
De grege Mœſorum, qui me ceruice locatâ
Securum iubeant clamoſo inſiſtere circo.

Nam ſellis deferebantur in circum, ſiue in theatrum, & in iis etiam perſedebant. Suetonius in Nerone, cap. XXVI. cuius verba mox reddam; & Calpurnius:

Inter femineas ſpectabat turba cathedras.

Cathedras non abſurdè capiam pro ſellis, ſuadente Iuuenali:

Quid cathedra.

—— cùm iam ſexta ceruice feratur
Hinc atque inde patens, ac nuda penè cathedrâ,
Signator falsò.

Sella muliebris.

quamquam ea vox propriè de ſellâ muliebri. Diſcreueram ſanè eam fuiſſe à virili, ſatis mihi auctor Suetonius, in Othone cap. VI. *Tunc abditus properè muliebri ſellâ in caſtra contendit.* De eâ & Seneca I. De Benefic. *Ruſticus, inhumanus & maleuolus* (malo ex meo veteri, *& mali moris*) *eſt, ſi quis coniugem in ſellâ proſtare vetuit, & admiſſis inſpectoribus vehi vndique perſpicuam.* Vbi carpi vides in feminis ſellam apertam, quia velamenta ſcilicet magis ad ſexus illius pudorem. Idem alibi: *Non quam margaritæ ſufficent: quum in patente ſellâ circumlatam per vrbem populus ab omni parte æque ac maritus inſpexerit.* Patens ergo ſella virorum magis: tecta feminarum. Reperio & geſtatoriam ſellam; non tamen genus aliquod proprium, vt cenſeo, ſed cautionis fortaſſe gratiâ ſic dictam ad diſcrimen ſedentariæ ſellæ. Suetonius in Nerone cap. XXVI. *Interdiu quoque geſtatoriâ ſellâ clàm delatus in theatrum, ſeditionibus Pantomimorum, ex parte proſcenij ſuperiore, ſignifer ſimul ac ſpectator aderat.* Et Vitellio, cap. XVI. *Continuò igitur abſtruſus geſtatoriâ ſellâ.* Vbi de eadem re Tacitus: *Vitellius in domum vxoris ſellulâ defertur.* Vt ſuſpicari non de nihilo quis poſſit, ſellam illam minutam, & quâ vulgus in theatrum deferebatur, Geſtatoriam dictam. Interpretem nuperum, virum eximiè doctum, illa Suetonij aptare ad geſtationem; demiror ego. & adducit è Claudio locum capitis XXXIV. *Solitus etiam in geſtatione ludere, ita eſſedo alueoque aptatis, ne luſus confunderetur:* nec videt ex ipſis verbis, Geſtationem propriè in eſſedo fuiſſe aut thedâ, ſubiunctis mulis aut equis: longè aliter quàm in Sellâ.

Sella geſtatoria.

Error interpretis, ad Suetonium.

De origine Sellæ non quærerem (liquida enim ex Dionis verbis, quę ſuprà) niſi nubem rei claræ induceret Suetonius, c. LIV. in Auguſto, *In Conſulatu pedibus ferè: extra Conſulatum, ſæpè adopertâ ſellâ per publicum inceſſit.* Conſidera. Sellâ adopertâ inceſſit vulgò Auguſtus? quomodo poteſt? Suprà enim ex Dione docui Claudium Imp. primum omnium Romanorum Sellâ opertâ vſum. Nimiùm claris verbis id adfirmauit ſcriptor Græcus. Quid dicâ? Fumus in oculis meis hæc Suetonij verba: & ne alterutri abroganda fides ſit, abrogabo potiùs receptam lectionem, ſcribamque, *ſellâ adapertâ.* Ita dirempta pugna: quaſi ſellâ quidem vſus Auguſtus, ſed apertâ, non tectâ. Tamen ne quid mentiar, non nimium id placet potiùs crediderim, dum ſua tempora Suetonius reſpicit, fugiſſe ab ore eius Sellæ verbum, cùm tamen intellexerit lecticam. Cauſſa huic opinioni, quoniam non reperio Auguſti æuo Sellam, ſemper Lecticam. At poſt Claudium, plerumque Sellam, rara memoria Lecticæ. Et Sellam dico tam in feminis, quàm viris. Iuuenalis, in viris:

Quando Sella orta. & Suetonij qui obſtabat, remotus locus.

Correctio, ſi forte Suetonij.

Poſt Claudium Sella frequens, vix ante.

Reſpicit hoc primum qui litigat, an tibi ſerui
Octo, decem comites, poſt te ſit ſella, togati
Ante pedes.

Martialis:

Et mea ſit culto ſella cliente frequens.

In feminis: Tacitus lib. XIV. *Agrippinam, auditis inſidijs geſtamine ſellæ Baias peruectam.*

Iuuenalis:

Oſtendens vacuam & clauſam pro coniuge ſellam.

Et exempla vbique obuia.

Sella, poſtquâ recepta in vſum, dignior habita Lecticâ ex Suetonij vnico, & ideò notando loco, in Domitiano, cap. II. *Ob hæc correptus, quò magis ætatis & conditionis admoneretur, habitabat cum patre vnà, ſellamque eius ac fratris quotiens prodirent, Lecticâ ſequebatur.*

Sella dignior Lecticâ.

Supereſt Sellæ forma. eam credo ita compactam fuiſſe, vt apta eſſet ad ſedendum: eoque diſcretam à Lecticâ, quæ ad iacendum. Colligo ex voce; & quia non lectus in Sellâ,

Forma Sellæ qualis.

Sellâ,

Sellâ, ſed tantùm ceruical, ad caput ſcilicet reclinandum. Iuuenalis:

Vt ſpectet ludos conducit Ogulnia veſtem,
Conducit comites, Sellam, ceruical, amicas.

Vt id genus geſtatorij videatur non abſimile illi, quod hodie in vſu virorum principum, quotiens molliter & ſine ſuccuſſu ferri volunt. Tantum quòd olim ſerui: nunc ſubiunguntur muli aut equi. Faciūt aliquid ad deſcriptionem Sellæ hæc Lampridij in Elagabalo: *Facta ſunt S.C. ridicula de legibus matronalibus, quæ quo veſtitu incederent; quæ cui crederent*(lege *cederent*, ſcilicet per viam) *quæ pilento, quæ aſino veheret, quæ ſellá. quæve earum pellicea, an oſſea, an eborata, an argentata.* *Sella pellicea, oſſea, &c.* Caput exaſceatum eſt de Lecticis & Sellis. *Ignota lectica Græcis.* quarum vſum moneo ignotum priſcis Græcis, ex Iuuenali,

—— *quamquam non eſſent vrbibus illis*
Prætexta & trabeæ, faſces, Lectica, tribunal.

Et Barbaris ad Ostentatio. Etiam Orientis populis. Tacitus lib. II. Annalium de Vonone rege Parthorum: *Accendebat dedignantes & ipſe diuerſus à maiorum inſtitutis, rarò venatu, ſegni equorum curâ. quotiens per vrbes incederet, Lecticæ geſtamine, faſtuque erga patrias epulas.* Quæ vitia omnia ad Parthos Româ tranſtulerat Vonones, olim ibi obſes.

CAPVT XX.

In Suetonio ſelectiora aliquot loca. Qualis lex Iulij fuerit, concepta de matrimonijs. Eloquentia Cæſaris. De Iano clauſo, accurata diſceptatio.

SVETONIANI aliquot loci ſunt obſcuræ & intricatæ, partim etiam ambiguæ hiſtoriæ; & quam, vt Plato ait, οὐ πᾶσα ὖς οἶδε. Ego quia videor ijs præter priſcos interpretes poſſe dare lucem: carceres aperiam, & emittere equos incipiam ad palmam.

In Iulio, cap. LII.

Heluius Cinna trib. pl. pleriſque confeſſus eſt, habuiſſe ſe ſcriptam paratamque legem, quam Cæſar ferre iuſſiſſet cùm ipſe abeſſet, vti vxores liberorum quærendorum cauſſâ, quas & quot ducere vellent, liceret.

Ambigit de lectione V. clariſſimus Torrentius. Meritò. cui enim probabile, Cæſarem eò impudentiæ veniſſe, vt ſublato omni ſtatus & ordinis diſcrimine, quot & quas cuique viſum eſſet legitimas duceret vxores? *Lex Iuliana de vxoribus.* Dico legitimas. id enim valent verba illa priſcæ formulæ, Liberorum quærendorum cauſſâ. En legiſlatorem! dignum laqueo Zaleuci. Torrentius tamen, vt in parte minuat inuidiâ legis, ſcribi vult, *vti vxores lib. quær. cauſſâ, quot ducere vellent, liceret.* aliâ illâ voce omiſſâ. Vt numerus quidem vxorum arbitratius fuerit: at non conditio aut ſtatus. puta ne ſeruas ducerēt, ne peregrinas. Veriùs emendi hunc locum libero ego, ſcriboque, *Ea correcta, & vera eius ſententia poſita.* *vellet*, non *vellent*. Lectio leuiter, ſententia immane diſcrepat. Ad Cæſarem enim ipſum ea lex pertinuit. & inter argumenta inſanæ cuiuſdam libidinis ponit Suetonius, quòd legem promulgari voluerit quâ ius ſibi eſſet legitimas vxores habendi quas & quot vellet. Turpe hoc ipſum. quis defendit? tamen tolerabilius, præ quàm illud primū. Eam Suetonij & conceptæ legis mentem fuiſſe, clarè docet Dio lib. XLIV. qui inter alios honores Cæſari decretos, fuiſſe narrat qui ius illi darent cum quibuſuis feminis ſe iungendi. Verba eius adſcribam, fidei meæ cauſſâ: Α'ιὲλλ' ἐ γυναιξὶν ὅσαις ἂν θελήσῃ συνεῖναι, ὃ ἐτόλμησάν τινες ἐπιγράψαι, ὅτι πολλαῖς καὶ τότε ἔτι, καίπερ πεντηκοντούτης ὤν, ἐχρῆτο.

Cap. LV.

Eloquentiá militari: quâ re aut æquauit præſtantiſſimorum gloriam, aut exceſſit, poſt accuſationem Dolabellæ haud dubiè principibus patronis annumeratus eſt.

Ain tu? eloquentiâ tantùm militari Cæſar? *Eloquentia Cæſaris militaris, & forenſis.* Tenuis, imò falſa laus. & Cæſarem etiam forenſi eloquentiâ valuiſſe vſque eò ſcimus, vt ambiguam facere palmam potuerit Ciceroni. Sed & cauſſas olim in foro egit: teſtes, Cicero pro Q. Ligario, & Quinctilianus. Emendo igitur, *Eloquentiá militarique re, aut æquauit*. *Correctus Suetonius.* Benè & verè Suetonius. Duas enim virtutes celebrat: & eloquentiâ quidem, ait, attigit ſummorum gloriam; re militari exceſſit.

Cap. LXXXIII.

Sed nouiſſimo teſtamento tres inſtituit heredes ſororum nepotes, C. Octauium ex dodrante, L. Pinarium & Q. Pedium ex quadrante. Reliquos in imâ cerâ; C. Octauium etiam in familiam nomenque adoptauit.

Qui iſti reliqui in imâ cerâ ſcripti? Et multa *Verba Teſtamenti Augusti correcta.* ſanè verba in explicatione huius loci iam olim perdidit Alexander, Genialiū dierum lib. I. cap. I. Dico, perdidit, quia lectio & diſtinctio vulgata non ſine mendo: quod, me auctore, eluendum: *L. Pinarium & Q. Pedium ex quadrante reliquo. In imâ cerâ C. Octauium etiam*, &c. Nec opus habeo lectioni per ſe claræ facere lucem.

In

In Octauiano, cap.XXII.

Ianum Quirinum ſemel atque iterùm à condità vrbe ante memoriam ſuam clauſum, in multò breuiori temporis ſpatio, terrâ marique pace partâ, ter clauſit.

De Iano clauſo modus intricatus. Cerebrum multis excuſſit hic locus, quia pugnare ijs viſus in hiſtoriâ cum Liuio & Plutarcho. ex quibus quaſi rem confeſſam ſumunt, Ianum Geminum non ter ab Auguſto, ſed ſemel clauſum, idque poſt Actiacum bellum. Igitur ne manifeſtò Suetonius huius rei mendax: viſum pridem Glareano ſcribere, *tertiò clauſit*. *Glareani & Langij ſuper eâ re ſententia.* hac ſententiâ, vt qui bis ante Auguſti æuum clauſus Ianus, cum tertiò clauſerit ipſe. Placitum idem doctiſſimo & optimo Belgarum Langio; & hoc amplius, tolli è Suetonio illud totum, *in multò breuiori temporis ſpatio*, quaſi gloſſema. Videbat enim facilè vir acutus ſubuerti lectionem Glareani, ſtantibus ijs verbis. Sed parcite boni manes, non ego vos ſollicito: tamen hîc largiter errastis. *Ij refutati.* A vulgatâ lectione ſtant omnes libri: à ſententiâ Oroſius, lib. VI. qui diſtinctè & per partes notat ter Ianum clauſum ab Auguſto. Primò poſt Actiacam pugnam: iterùm, victis Cantabris: tertiò, gentibus omnibus terrâ marique pace compoſitis. Etiam Dio, qui clarè lib. LIII. de Cantabris ſcripſit, Αὔγουστος ταῦτά τε ἐν τοῖς πολέμοις ἔπραξε, καὶ τὸ τοῦ Ἰανοῦ τεμένισμα ἀνοιχθὲν δι' αὐτοὺς ἔκλεισεν. Vide eumdem & lib. LIV. Tempora quibus clauſus, hæc. Primò, in conſulatu Auguſti quinto, poſt Actiacam pugnam. clarum. Iterùm conſulatu decimo, anno Vrbis DCCXXX ex Dione. Tertiò, conſulatu vndecimo, ex lapide qui Emeritæ in Hiſpaniâ: IMP. CAES. DIVI. F. AVGVSTVS. PONT. MAX. COS. XI. TRIBVNIC. POT. X. IMP. VIIII. ORBE. MARI. ET. TERRA. PACATO. TEMPLO. IANI. CLVSO. Quid nunc dicitis? pugnare cum hac hiſtoriâ Liuium & Plutarchum? Videamus. Liuij verba ſunt è libro I. *Bis deinde poſt Numæ tempora Ianus clauſus fuit; ſemel T. Manlio Coſ. poſt Punicum primum perfectum bellum; iterùm, quod noſtræ ætati dij dederunt vt videremus, poſt bellum Actiacum, ab Imp. Cæſare Auguſto, pace terrâ marique partâ.* *Verus intellectus verborum Liuij.* Ex ijs colligimus, inquiunt, ſemel dumtaxat Ianum cluſiſſe Auguſtum. Non herclè ego. & audite me. Tempus inſpiciundum vobis fuit, quo ſcripſit iſta Liuius. Viui nempe amicitiâ Auguſti floruit ſcriptor Patauinus: hiſtoriam ſuam illo viuente exorſus, imò res adhuc gerente. Quo tempore ergo iſta narrabat, ſemel Ianum clauſerat Auguſtus. Cantabri, inquam, nondum victi erant, cùm ad gratiam amici magni, operi æterno inſeuit illa Liuius. Quomodo ergo tunc de triplici clauſione ſcribere potuit; niſi ſi ſuperſtitioſus, aut diuinus? Hæc mera veritas: & eadem ſcripturum in re tam clarâ Liuium fuiſſe, quæ Suetonius, Oroſius, Dio (ſi tamen libros eò perduxiſſet) tam liquet mihi quàm me viuere. At Plutarchus diſſentit etiam, qui ſic ſcribit in Numâ, de Iani templo: Νουμᾶ ἀνεῴχθαι μὲν αὐτὸν, ὅταν ᾖ πόλεμος, κεκλεῖσθαι δὲ, εἰρήνης γενομένης. ὃ δὴ χαλεπὸν, ἢ καὶ σπανίως γενόμενον, ἀεί τινι συνηρτημένης πολέμῳ τῆς ἡγεμονίας, διὰ μέγεθος τοῖς κύκλῳ περικεχυμένοις γένεσι βαρβάροις ἀντερειδούσης. πλὴν ἐπί γε τοῦ Σεβαστοῦ Καίσαρος ἐκλείσθη, καθελόντος Ἀντώνιον· καὶ πρότερον, ὑπατευόντων Μάρκου Ἀτιλίου καὶ Τίτου Μαλλίου, χρόνον οὐ πολὺν, εἶτα εὐθὺς ἀνεῴχθη πολέμου συρραγέντος. En: Rarò, inquit, clauditur Ianus propter barbaricos motus, qui perpetui: niſi quòd Auguſtus clauſit, victo Antonio, & M. Atilius & T. Manlius Conſules, olim. *Verba Plutarchi latè interpretanda. ut ſint, latè errat ipſe.* Reſpondeo: Plutarcho non id propoſitum, vt enumeret quotiens Ianus clauſus. Si fuit, non libero eum prorſus culpæ: quia per ætatem ſuam & hiſtoriam, ſcire potuit ſæpiùs ab Auguſto, quàm victo Antonio clauſum. Sed ſcriptor Græcus haud dubiè oculos adiecit ad Liuij locum; & illum, vt ſolet, ſatis habuit exprimere. Concludam, & addam firmandæ Suetonij hiſtoriæ Fragmentum Taciti, apud Oroſium his verbis: *Deinde, vt verbis Corn. Taciti vtar, ſene Auguſto patefactus Ianus, dum apud extumos terrarum terminos nouæ gentes ſæpè ex vſu & aliquando cum damno queruntur, vſque ad Veſpaſiani durauit imperium.* Ait, ſene Auguſto. Ergo poſt Actiacam pugnam neceſſariò iterùm apertus, iterùm clauſus Ianus. Nam illâ pugnâ, iuuenis ſanè Cæſar. Sed & ait manſiſſe ad Veſpaſiani imperium, quia clauſuram illam Neronis (de quâ Sueton. & Numi) ſubterhabuit vt vanam. Sicut & Oroſius lib. VII. qui à Veſpaſiano Ianum clauſum ſextùm diſertè tradit. Sextùm inquam, ad rationem meam & Tranquilli.

CA-

CAPVT XXI.

Agelliani complures loci. Cautus, quid. Macrobius correctus. Leges Flaminicæ emendatæ. Item Cato. Priſcæ locutiones repoſitæ. Gloſſemata aliquot ſublata.

CALVMNIANTVR multi hoc Criticum ſtudium, vt inutile: multi abijciunt, vt leue. Et reuerâ, ſi ventoſa aliquot ingenia ſpectas noſtri æui; non peccant. abutuntur enim multi per vanitatem & imperitiam. Sin veros illos & legitimos cenſores; adſeuerandum eſt non priſcam illam Cenſuram magis fuiſſe iuuandis moribus, quàm hanc noſtram litteris. Paucis hoc videbitur. quid refert? mihi cum Lucilio fiduciâ eſt vt dicam,

Correctus Lucilius, apud Nonium. Paucis malè, Non paucis malè, ſed f.e.p. ...

Me paucis malle abs ſapientibus eſſe probatū
Ἢ κ᾽ ἀντῶν νικῆσαι καλαφθυμβρόσον ἀπαιοσ{ι}.

vt tranſiens emendem eos verſus. Operam hoc capite Agellio omnem dabo: cuius pleroſque locos verâ inuram notâ.

Lib. x. cap. xv.

Cærimoniæ impoſitæ Flamini Diali multæ, item caſus multiplices, quos in libris qui de Sacerdotibus publicis compoſiti ſunt, ſcriptos legimus.

Cautus, in ſacris quid.

Falſa haud dubiè vox *caſus*. Legebam olim, *caſtus*. reſipui, poſtquam inſpexi libros priſcos, qui habent *cautus*. Amplector propriæ ſignificationis vocem: & eo nomine accipio, quidquid in ſacris cauendū, & religionis gratiâ vitandum aut omittendum ſit. Vſum eâ bis reperio Macrobium, ſeu quem alium ſcriptorem ex quo Macrobius hauſit lib. I. Saturn. cap. xv. *Cæſar*, inquit, *ſacra ſtata cuſtodiens, nec in illis menſibus, quibus binos adiecit dies, ordinem voluit mutare Nonarum. quia peractis totius menſis ferijs, dies ſuos rei diuinæ cautus inſeruit.* Vbi equidem emendo, *die ſua rei diuinæ cautus*, & accommodo ad hanc ſententiam. Et in verbis quæ ſtatim, *Ideò autem minor Pontifex numerum dierū qui ad Nonas ſupereſſent, calādo prodebat: quòd poſt nouam Lunam oportebat Nonarum die populares qui in agris eſſent confluere in vrbem, accepturos cauſas feriarum à Rege ſacrorum, ſcituroſque quid eo menſe eſſet faciendum.* pariter lego, *accepturos cautus ſacrorum*: & ita in Macrobio ſcriptum diſertè primæ editionis.

Macrobius bis correctus.

Eodem Agellij capite:

Ignem è Flaminiâ, id eſt, Flaminis Dialis domo, niſi ſacrum efferri ius non eſt.

Scribe voce inſertâ, *niſi in ſacrum*, poſtulante ſententiâ, quam ſic expreſſit Feſtus: *Ignem ex domo Flaminiâ niſi diuinæ rei gratiâ efferri ius non eſt.*

Vox repoſita, quæ exciderat.

Ibidem:

Nodum neque in apice, neque in cinctu, neque in aliâ parte vllum habet.

Flamen non habet nodum in apice? Miror. Atqui Feſtus ex Titio ait, *Offendices nodos eſſe quibus apex retineatur & remittatur.* Vide eūdem in verbo Apex: & nummos priſcos, in quibus Albogaleri forma cū Apice. Sequor igitur libros priſcos, qui habent, *Nodum in apice, neque.* hæc ſententiâ, vt nuſquam nodo vinctus Dialis, præter in Apice eſſet.

Vox reiecta, quæ ſuperarat.

Ibidem:

Propagines è vitibus altius prætentis non ſuccidet.

Moneo in priſcâ lege obſeruandā priſcam ſcripturā, *Succidet*, pro Succedet. Non enim vetatur ſuccidere propagines viriū Flamen, ſed ſubire. Ad eam interpretationem cogunt nos verba Plutarchi in Cauſſis: Διὰ τίνα δὲ αἰτίαν οὐδὲ κιττοῦ θιγεῖν ἐφεῖτο τῷ ἱερεῖ τοῦ Διὸς, οὐδὲ ὁδὸν διελθεῖν ἀναδενδράδος ἄνωθεν διατεταμένης; & adde quæ ſequuntur. Scriptura illa priſca manet etiam hodie locis aliquot in Plauto. Vt Truculento:

Scriptura vetus. Succido Nouus intellectus priſca legis.

— mane iam, ego te hic offatim conficiā. GE. *occidi optumum eſt.* Occidi eâ ſignificatione ſcriptum, quam notat Feſtus, *Occidamus*, ait, *Plautus poſuit pro contrà cedamus.*

Plauto aliqua lux data.

Ibidem:

Eadem fermè cærimoniæ ſunt, quas Flaminicas ſacerdotiſſas Dialis ſeorſum aiunt obſeruitare.

Dele inculcaram vocem, repoſitâ etiā phraſi antiquâ, *quas Flaminicas, Diali ſeorſum.* Flaminica, Flaminis vxor. Seorsùm autem Diali, eleganter: id eſt, ſeparatim & proprias quaſdam cærimonias ſeruat ſibi.

Gloſſema reiectum.

Eodem libro, cap. xviii.

Mauſolus autem fuit, vt M. Tullius ait, rex terræ Cariæ, vt quidam Græcarum hiſtoriarum ſcriptores dicunt, prouinciæ Græcæ præfectus, quem σατράπην Græci vocant.

Mauſolum prouinciæ Græciæ præfectū, in nullâ hiſtoriâ, quod ſciamus, ſcriptū eſt. Et quomodo potuit? aut quando * Græcia in Prouinciam redacta à rege magno? profectò fraudem aliquam hîc fraudi librarij. & aut deletâ eâ voce ſcribendū, *prouinciæ præfectus*, aut mutatâ, *prouinciæ à rege præfectus.* Alterum horum veriſſimum eſt. In eo ſcilicet diſſenſio ſcriptorum, réxne terræ Cariæ fuerit, an præfectus. Præfectum tantùm fuiſſe

In Mauſolo error librariorum.
** Niſi tamen ita appellata Græciſſima ea pars Aſiæ.*

fuiſſe ſenſit Suidas qui ſcribit, Μανίσσολος ἀρχων Κάρων. Contrà eum Tullio Pauſanias regem. quem adi, ſi lubet, libro VIII.

Eodem lib. cap. XXIII.

Sed M. Cato non ſolùm exiſtimatas, ſed etiam multatas à iudice mulieres refert, non minùs ſi vinum bibiſſent, quàm ſi probrum & adulterium admiſiſſent.

Vetus ſcriptura in Catonis verbis, eaq; proba. Non parum concinnior lectio vetus, *non minùs ſi vinum in ſe, quàm ſi probrum & adulterium admiſiſſent.* Admittere in ſe vinum, admittere adulteriũ, lepida vocis alternatio eſt.

Libro XI. cap. IX.

Critolaus ſcripſit, legatos Mileto publicæ rei cauſſâ veniſſe Athenas, fortaſſe an dixerit auxilij petendi gratiâ.

Fortaſſean, priſca vox, cuius ignoratione commiſſum. Interpoſitũ verbũ ab ijs quibus ignara vox Fortaſſean tu ſcribes, *fortaſſeã auxilij p. gratiâ.*

Libro XIII. cap. VIII.

Quæ libri aut magiſtri per quaſdam inanitates verborum & imaginum, tanquam in ſomnio delectauerint.

Deictare, antiqui ſcribebant. Scribendum, *dictauerint.* Error ex ſcripturâ priſcâ, *deictauerint.*

Libro XVIII. cap. V.

Et vt non turbidæ fidei nec ambiguæ, ſed vt purè liquentiſque eſſet, equúſne an eques Ennius ſcriptum reliquiſſet.

Liquens & pura fides, id eſt, certa, vera. Corrigo, *vt puræ liquentiſq;.* liquentem & purã fidem opponit Turbidæ; prorſus propriè.

Lib XIX. cap. III.

Quoniam, inquit, qui maledicit & vituperat, quantò id acerbius facit, tam maximâ mole pro iniquo & inimico ducitur: & plerumque propterea fidem non capit.

Turpe gloſſema ad phraſim veterem. Dij deæque iſtos imperitos, quibus nihil priſcum eſt ſanctum. Scripſerat Agellius, *tam maximè pro iniquo & inimico ducitur,* phraſi veteri & obuiâ in Plauto. Interpolarunt nebulones: vtinam ego illorum os!

Lib. XIX. cap. X.

Ex quibus cùm elegiſſet vnam formam ſpeciemque veris, interrogauit quantus eſſet pecuniæ conſpectus ad id totum opus.

Species operis. Alij, *ſpeciẽq;, verbis interrogauit.* Ego, *ſpeciemque operis.* Ita appellat, quã Græci ἰχνογραφίαν.

Lib. XX. cap. I.

Sed quæſo te, cùm tamen digrediare paulisper e curriculis iſtis, &c.

Pendula tota ſententia eſt, & cenſebis quidpiam deeſſe. Non deeſt. tantùm repone antiquum genus ſermonis, *quæſo tecum tamen.* *Quæſo tecum, priſca dictio.* Ita dicebant, pro quæſo te. Plautus, Aſinariâ: —— *hanc iube orare mecum.* Ennius:

—— *tecum precibus pater orat.*

Lib. VII. cap. XVIII.

Annibal ex captiuis noſtris electos decem Romam miſit, pactuſque eſt, vt, ſi pop. Rom. videretur, permutatio fieret captiuorum: & pro iis quos alteri plures acciperent, darent argenti pondo libram ſcilicet & ſelibram.

Cenſeo à gloſſographo eſſe tria poſtrema verba; & Agellium ſcripſiſſe, *darent argenti pondo libram.* *Gloſſema iterum.* Ita ſolitum antiquis, cautionis quaſi gratiâ geminatis ijs vocibus dicere, Pondo libra, aut libræ. Dicam, fors fuit, accuratè ea de rã in Liuio. Id corrumpendo fuit huic loco.

Lib. V. cap. XIX.

Alioqui ſi iuris iſta antiquitas ſeruetur, etiam ſeruus à domino per prætorem dari in adoptionem poteſt.

In verbis Maſſurij legant, me auctore, Iuriſconſulti, *ſi iuris tantùm æquitas ſeruetur.* *Maſſurij verba iuris, non recta.* quæ voces confuſæ & in aliam ſententiam falſamque aptæ.

Lib. III. cap. XV.

Philippides quoque comœdiarum poëta haud ignobilis, ætate iam editâ, cùm in certamine poëtarum præter ſpem viciſſet.

Vult dicere Philippidem ætate ſenectâ fuiſſe. Ea vis an vocis Editæ ſit, ignoro. potiùs ſcripſerim, *ætate iam exitâ.* *Ætas exita.* Similis illa apud Suetonium locutio in Claudio, *ætate progreſſâ.*

Eodem lib. cap. VIII.

Cùm Pyrrhus rex in Italiâ eſſet, & vnam atque alteram pugnam proſperè pugnaſſet, ſatiſque angerentur Romani, & pleraque Italia ad regem deſciuiſſet.

Vetus lectio, *ſatiſque agerentur.* Scribo, *ſatiſque agerent Romani.* *Satis agere, quid proprie.* Propria quædam & venuſta eius verbi notio, in magnâ aliquâ & laborioſâ curâ. Sic idem ſcriptor, lib. XIX. cap. I. *Tum poſteà complorantibus noſtris omnibus, atque in ſentinâ ſatis agentibus.* quem locum pariter libido quibuſdam fuit deprauandi. Benè Gloſſæ, *ſatagit,* ἀγωνιᾷ.

Lib. II. cap. XXIII.

Quòd ancillam ſuam non inſcito puellam miniſterio, & facie non illiberali, coactus erat venumdare.

Reſtituo ex libris, *facie non illætabili.* *Illætabilis, vetus vox. Conſimilem locum in Plauto.* Fortaſſis & in Plauti verſu, Menæchmis: *Nam ex iſtoc ſpurcatur naſum odore illutibili.* ſcribendum, *odore illætabili.*

CAPVT XXII.

Serui publici apud Romanos. Eorum nomina, A regionibus, & A perſonis. Brutiani, Cyprij, Clodiani, Corneliani, Gelliani.

ROMANIS mos fuit, vt ex gente captiuâ plerumque ſeruos quoſdam reſpublica ſibi ſeligeret atque ſeponeret, ad varios vſus. Vt apud Liuium libro XXVI. Scipio victâ Carthagine nouâ, *Opifices ad duo millia hominum publicos fore populi Romani edixit. cum ſpe propinquâ libertatis, ſi ad miniſteria belli enixè operam nauiſſent.* Et apud Polybium eadem de re: Τοῖς δὲ χειροτέχναις κατὰ τὸ παρὸν εἶπε, διότι δημόσιοι τῆς Ῥώμης εἰσίν. Mos vetus etiam in Græciâ. Ideò in palliatâ Plauti ſcriptum, cui index, Capteiuei.

Serui publici, facti à Scipione. — *Seruitus publica.*

Sed is priuatam illic ſeruitutem ſeruit, an publicam?

AEG. *Priuatam medici Menarchi.*

Eiuſmodi ſeruos, vt diſtingui poſſent, à duplici ferè cauſſâ appellabant, A prouinciis, aut A perſonis. A prouinciis, vnde adducti; vt Bruriani, vt Cyprij. De Brutianis vide Agellium lib. X. cap. III. & Feſtum. parcam enim verba adſcribere in re iam notâ. De Cypriis obſeruo fortaſſe primus, ex Dione lib. XXXIX. Κλώδιος, inquit, ἐπεχείρησε μὲν τοὺς οἰκέτας τοὺς ἐκ τῆς Κύπρου ἀχθέντας, Κλωδίους, ὅτι αὐτὸς τὸν Κάτωνα ἐκεῖσε ἐπεπόμφει, ὀνομάσαι. οὐκ ἠδυνήθη δὲ, ἐναντιωθέντος αὐτῷ· καὶ οἱ μὲν Κύπριοι ἐπεκλήθησαν καίτοι τινῶν Πορκίους σφᾶς προσειπεῖν ἐθελησάντων. Idem de Picentibus & Lucanis tradit etiam Srrabo libro V. in extremo: Νυνὶ δὴ κωμηδὸν ζῶσιν ἀπωσθέντες ὑπὸ Ῥωμαίων διὰ τὴν πρὸς Ἀννίβαν κοινωνίαν. ἀντὶ δὲ στρατείας ἡμεροδρομεῖν καὶ γραμματοφορεῖν ἀπεδείχθησαν, ἐν τῷ τότε δημοσίᾳ, καθάπερ καὶ Λευκανοὶ καὶ Βρέττιοι κατὰ τὰς αὐτὰς αἰτίας. A perſonis nominabantur, qui vicerant quive adduxerant. Et in eâ appellatione quærebatur quaſi honos. Ideò Clodius, in loco Dionis quem adduxi, ambirioſè contendit illos è Cypro ſeruos, à ſe Clodianos dici; quoniam ipſe Catonem illuc miſiſſet. Contrà Cato Cyprios dici maluit, ſpretis conſiliis eorum qui ab eo dici volebant Porcianos. Sic & Cornelius Sulla Dictator ſeruos proſcriptorum ad decem millia publicauit, & à ſe dixit Cornelianos. Elegans Appiani locus libro I. Ἐμφυλ. Τῷ δὲ δήμῳ τοὺς δούλους τῶν ἀνῃρημένων τοὺς νεωτάτους τε καὶ εὐρώστους μυρίων πλείους ἐλευθερώσας ἐγκατέλεξε, καὶ πολίτας ἀπέφηνε Ῥωμαίων, καὶ Κορνηλίους ἀφ' ἑαυτοῦ προσεῖπεν. Ex quibus verbis hoc amplius apparet, eos ſeruos plerumque manumitti ſolere, & aſſeri in libertatem: ſic tamen, vt nihilo ſeciùs officia quædam reipub. deberent, quaſi liberti. Hæc de agnominatione ſeruorum quæ prędixi, non abſurdè lucem dabunt verbis Atteij Capitonis apud Agellium lib. XIII. cap. XII. *Cùm à muliere quadam Tribuni plebis aduerſus eum aditi, Gellianum ad eum miſiſſent, vt veniret & mulieri reſponderet.* Nam Gellianum, vocat Tribunicium viatorem: quia tunc genus aliquot, credo, ſeruorum publicorum Gelliani, incertum à quo Gellio dicti. Eiuſmodi ſeruis annua quædam reſp. præſtabat, ad victum & veſtem. Plinius lib. X. Epiſt. *In pleriſque ciuitatibus, maximè Nicomediæ & Niceæ, quidam vel in opus damnati vel in ludum, ſimiliaq; his genera pœnarum, publicorum ſeruorum officio miniſterioque funguntur, atque etiam vt publici ſerui annua accipiunt.* Tantum mihi fuit dicere ſuper hoc nō planè protrito more. plura ſententiæ non abſimilis reperies apud C. V. Petrum Fabrum: cuius Semeſtria non compilo virum (nihil ignoti hominis gratiæ dabo) rari, conſtantis, & admirabilis cuiuſdam ingenij, iudicij, modeſtiæ. Dî faciant, vt ad id exemplum multi hodie ſcribant.

Duplex agnominatio ſeruorum. A prouinciis. — *Brutiani.* — *Cyprij ſerui.* — *Picentes & Lucani.* — *A perſonis.* — *Clodiani ſerui.* — *Porciani.* — *Corneliani.* — *Atteius Capito explicatus.* — *Quid Gellianus, & cur ita dictus.* — *Annua horum ſeruorum.* — *P. Fabri viri laus.*

CAPVT XXIII.

De lictoribus eorumque origine, conditione, miniſterio, & ritu Conlectanea accurata. Nonius in etymo eorum correctus, item Agellius. Lictores è libertis aut libertinis ciues fuerunt, & ideò togati. Liuius correctus. Summotio propriè quid, & quomodo eâ vſi. Plinius explicatus, Cicero emendatus. Animaduerſio quid. Aſſurgendum magiſtratui erat, caput aperiendum, equo deſcendendum, & curru. Ferrum ponendum. Tacitus explicatus. Præitio, qualis. è Liuio gloſſema ablatum. Quis Primus lictor, quis Proximus. Turnebi in eo error. Faſces lictorum. Mos eos ferendi, ſubmittendi. Virgæ lictorum. Percuſſio ſolemnis ianuæ. Bacilli. Seneca correctus. Bacilli prælati municipalibus magiſtratibus. Quot lictores cuique fuerint.

SCITVM illud Ennij, quod non iniuriâ amo,

Moribus antiquis res ſtat Romana, viriſque,

vetum comperior etiam in litteris. quæ nec haberi hodie, nec tractari commodè poſſunt, abſque noritiâ ſir priſci moris. quâ niſi rinctus mihi lector eſt & imbutus: non purè & liquidè, ſed quaſi per nebulam inrellegere eum optimos ſcriptores neceſſe eſt. Eâ gratiâ viſum mihi hoc loco lictorum omnes ritus, quos ſparſim memini legere, digeſtos proponere: & addere à me quidquid aut ad illorum lucem faciet, aur ſcriprorum. Gratiam ſi non ineo à doctis; certè à iuuentute. cui conſultum ibo hoc genere ſcribendi, & ſimul dolori meo. quem ex patriæ non periculo, ſed funere, iure capimus acerbum.

Dolet pudetque Graium me natum & piget:
ait ille.

Prima lictorum origo, & etymon. Nonius correctus.

Origo lictorum à Romulo: exemplum, ab Etruſcis: nomen à ligando. Nonius Marcellus, *Lictoris proprietatem à ligando dictam vetuſtas putat. ita enim antiquitùs carnificis officium fungebatur.* ſcribe aliâ ſententiâ, *iſti enim a. e. o. fungebantur.* Nam hoc monirum vulr, anriquirùs carnifices Romæ non fuiſſe; & eorum vicem præſtitiſſe lictores. quod verum teſtimonio priſci carminis, *I lictor, colliga manus.* Cum Nonio ſentit Valgius Rufus & pleraque Grammaticorum pars. tamen miremur, quo flexu à ligando lictor. eſſet enim poriùs ligaror. Sed moneo (vr in re grammaticâ paullò tenuiùs diſſeram) Ligo, ligere, & ligui, lictum, fuiſſe anriquis: vt Frico, fricui, frictum: Plico, plicui, plictum. vnde hodieque Perfricui, & Explicui, & ſimilia plura. Inde igitur certiſſimè & ἀναλόγως Lictor. Non vidir hoc fortaſſe (venia dicto ſit) Tyro Tullius: & ideò per ambages inclinar à Licio vel à Limo. *Licio enim tranſuerſo* (air ipſe apud Agellium lib. XII.) *quod limum appellatur, qui magiſtratibus præminiſtrant, cincti erant.* Tyronis verbis & huic cinctui prælucet Iſidorus. *Limus,* ait, *eſt cinctus quem publici habent ſerui: ita dictus, quia tranſuerſas habet purpuras, id eſt, limas.* ira ibi lege. Iterùm, *Tranſuerſa omnia antiqui lima dicebant. Hinc & Limus vocabulum accepit, cingulum quo ſerui publici cingebantur obliqua purpura.* Sed & ſcriptores Gromatici ſiue Finales, Limirem in agris deduxunt conſenſu à Limo, ſiue tranſuerſo. Ab hoc licio in veteri formulâ ſunt, *Furta per lancem & licium.*

Quomodo a ligando lictor, ſubtiliter dictum.

Limus, cinctus publici ſerui

Limes vnde dictus.

Lictorum quæ conditio.

Lictores quâ condirione fuerint, quæri poteſt: liberi, an ſerui? Dico, Liberi. eligebantur enim plerumque ex infimâ Quiritium plebe. Liuiùs lib. II. *Quatuor & viginti lictores apparere conſulibus, & eoſipſos plebis homines: nihil contemptius, neque infirmius, ſi ſint qui contemnant.* Valerius Maximus lib. IX. cap. I. *Gemellus Tribunicius viator, ingenui ſanguinis, ſed officij intra ſeruilem habitum deformis.* Taciti, & ſuprà paullo, tempore, etiam è libertinis aut libertis. Ea ſententia verborum eius libro XIII. Annalium: *Quippe latè fuſum id corpus* (libertos intellegit) *hinc pleraſque tribus, decurias, miniſteria magiſtratibus & ſacerdotibus, cohortes etiam in vrbe conſcriptas.* Miniſteria magiſtratibus, id eſt, Lictores, Viatores, Accenſi, Scribæ, Statores, Præcones. Sed & Tiberius Gracchus Tribunus, viatorem ſibi legir è propriis libertis; nouo tunc more, & non optimi exempli. Eleganrer Plutarchus: Ὁ μὲν Τιβέριος τῶν ἀπελευθέρων τινὶ προσέταξεν, ἀπὸ τοῦ βήματος ἑλκύσαι τὸν Ὀκτάβιον. ἐχρῆτο δὲ ὑπηρέταις ἀπελευθέροις ἰδίοις. Benè Plutarchus. Nam aliàs receptum non è propriis libertis ſumi ſed è ſeruis publicis, aut è plebe. Sed & togæ ius lictoribus fuit. ergo liberi, imò etiam ciues. Cicero in Piſonem, *Togulæ ad portam lictoribus præſtò fuerunt: quibus illi acceptis, ſagula reiecerunt.* Liuij tamen locus eſt, qui videtur adimere iis rogas, libro III. *Quod autem iſtud imperium eſt, Decemuiri, quod tenetis? tectis ac parietibus iura dicturi eſtis? Non pudet lictorum veſtrorum maiorem propè numerum in foro conſpici, quàm togatorum, aliorumque?* Falsò. ſcribendum enim ibi, auctoribus libris, *quàm togatorum aliorum.* Ita ille ipſe locus qui adimebar, iam addir. Paullatim ramen, vt Gracchus è ſuis libertis; ſic alij ſumebant è propriis ſeruis. Ni id fuiſſet; non poſira hæc ab Antonio, Lepido, Octauiano III. viris lex eſſet: Μήτε δουλεύοντα ῥαβδουχεῖν, μήτε δοῦλον ῥαβδουχεῖν. Norat Dio lib. LVI.

Elegi ſolent è corpore libertorum. Tacitus explicatus.

Lictores togati, ideò ciues

Liuius in eo re correctus.

Lex Triumuiralis de lictoribus.

Munera lictorum præcipua, tria: Submorio, Animaduerſio, Prætirio. Submotio, & Submouere, proprium lictoribus verbum. Ideò Summoror aditus, pro ipſo lictore poſitus Liuio. lib. XLV. *Aſſuetis regio imperio, nouum; formam terribilem, præbuit tribunal. ſummotor aditus, præco, accenſus, inſueta omnia oculis auribusque.* Fiebat cum ſtrepitu & imperio quodam: cùm voce, manu, virgâ, locum facerent ſequenri magiſtratui. Expreſſit ſcitè Liuius lib. VIII. vbi ſubitus in Curiam venit Papirius, *Repentè,* inquit, *ſtrepitus ante curiam lictorum ſubmouentium auditur: & ipſe infenſus aderat.*

Officia & munia lictorum. Summotor, quid.

Voce, manu, virgâ ſummouebant.

Non

Non ſolâ, inquam, voce. Diſco ex Senecâ, epiſtolâ XCV. *Non eſt quòd tibi tranquillitatis tuæ faſtidium faciat, ille vel ille ſub illis faſcibus purpurâ cultus. non eſt quòd feliciorem eum iudices, cui ſubmouetur, quàm quem lictor ſemitâ deiicit.* vbi vetus, *quàm te quem* *l. ſ. d.* Ex Feſto: *Matronæ à magiſtratibus non mouebantur, ne pulſari contrectarive viderentur, néve grauidæ concuterentur.* Pulſari, ait, & contrectari. ſicut Appianus in eadem re, verberare. lib. I. Bell. ciuilium: Τὸν δὲ ῥαβδοφόρων τινὸς ἐξωθοῦντος τοῦ Κόιντα, καί τινα τῶν ἐν ποσὶ πατάξαντος, ἵππος ἐκ τῶν στέρνων τὴν ῥάβδον ἐνέπηξε. Latinus Pacatus in Panegyrico: *Tum longè populus arcebatur: nec otioſa viatoris manus plebem verbere ſubmouebat.* Imò adeò virgam ad hunc pulſandi vſum geſtaſſe lictores videntur: de quâ dicam ſtatim. Inuidioſa igitur & ſuperba hæc ſubmotio cenſebatur: & illi, qui in magiſtratu aſperè eâ vſi. Plinius in Panegyrico Traianum laudat, quod lictores habuerit quietos & ſilentes. *Neque enim,* ait, *ſtipatus ſatellitum manu, ſed circumfuſus vndique, nunc Senatu, nunc equeſtris ordinis flore, ſilentes quietoſque lictores tuos ſubſequebare.* Benè & ſignanter, vt ſolet, Plinius. Quietos, ad pulſationem referens: ſilentes, ad vocem. Etiam Ouidius in Triſtium lib. V.

Seneca correctus.

Submouendi munus non ſine incommodo.

Plinius explicatus.

> *Ceditur & cæcis: & quos prætexta verendos*
> *Virgaque cum verbis imperioſa facit.*

Magiſtratus enim circumſcribit, quibus viam faciunt, inquit, Virga & Verba. Sic Cicero, in illâ quæ de cælo delapſa, epiſtolâ, ad Q. Fratrem, Octauium laudat: *Apud quem,* inquit, *primus lictor quieuit, tacuit accenſus.* Et mox eumdem fratrem ſuum, qui iracundior naturâ & imperioſior, monet ſeriò vt moderatè vtatur hac ſubmotione. *Sit lictor,* ait, *non ſuæ ſed tuæ lenitatis apparitor: maioraque faſces illis præferant dignitatis inſignia, quàm poteſtatis.* Vbi auſim equidem ſcribere, *Sit lictor* * *manſues; & tuæ lenitatis apparitor.* Vah, impudens? inquiet aliquis. Non ſum. conſidera ductum litterarum: non nimiùm aberro. ſententia certè egregia ex hac lectione efficitur; quæ ex vulgatâ, ſi quid ego ſentio & ſapio, nulla. Obſeruabant autem diligentiſſimè lictores, vt ſubmouerent perſonas infames, puta lenones, meretrices, id genus. credo, ne occurſu, vt propriè dicam, obſceno maieſtas populi principis contaminaretur. Seneca Pater in Controuerſiâ II. lib. IX. inter excerpta Blandi ponit: *Maieſtatem læſam dixiſſem, ſi tibi exeunti lictor è conſpectu non ſummouiſſet meretricem.*

Item Cicero.

* *Melius, à libro Fulmanni, lictor non ſæuitiæ, ſed, quod poſt hæc dedici.*

Meretrices ſolitæ ſubmoueri.

Sequitur Animaduerſio. idipſum proprium in re lictoriâ verbum. Suetonius in Iulio, cap. LXXX. *Q. Maximo ſuffecto trimeſtriqùe Conſule theatrum introeunte, cùm lictor animaduerti ex more iuſſiſſet.* Liuius libro XXIV. *Vt Conſul animaduertere proximum lictorem iuſſit, & is vt deſcenderet ex equo inclamauit.* ex quo loco clarum, Animaduerſionem verbis fieri ſolitam & clamore. Plinius in Panegyrico, *Vtriuſque adhuc oculis paullò antè dimiſſi faſces oberrabant: vtriuſque ſolemnis ille lictorum & prænuncius clamor auribus inſederat; cùm rurſus curulis, rurſusque purpura,* &c. Comprehendebant hoc verbo, opinor, quidquid honoris venienti magiſtratui exhiberi ſolemne eſſet. vt Aſſurgere: Caput aperire: Equo aut curru deſcendere: Ferrum ponere, & ſi quid tale. Tangit quædam ex iſtis coniunctim Seneca Epiſtolâ LXX. *Si Conſulem,* inquit, *videro aut Prætorem, omnia quibus honor haberi ſolet faciam: equo deſiliam, caput aperiam, ſemitâ cedam.* ego, lucis cauſsâ, dicam de ſingulis ſeparatim. Quòd Aſſurgerent; Suetonius docet in Iulio, c. LXXVIII. *Triumphanti & ſubſellia Tribunicia prætereunti ſibi, vnum è collegio Pontium Aquilam non aſſurrexiſſe adeò indignatus eſt; vt proclamauerit, Repete ergo à me remp. Tribunus.* Moris enim vt non ſolùm priuati aſſurgerent, ſed etiam minor magiſtratus maiori. Sic in Dione lego lib. XXXVI. ab Acilio Conſule Sellam Luculli Prætoris confringi iuſſam: quoniam prætereunti ſibi non adſurrexerat. At ille facetè alteram loris intentam repoſuit: exprobrans conſuli ſuſpectam libertatem. Quòd Caput aperirent; præter Senecam, Plutarchus teſtis in Pompeio, cui venienti ait Sullam ſolitum aſſurgere, & aperire caput. videlicet quaſi Imperatori. Et ad hanc hiſtoriâ pertinebit Salluſtij fragmentum illud, *Quibus de cauſſis Sullam in victoriâ Dictatorem, equo deſcendere ſibi vni, aſſurgere de ſellâ, caput aperire ſolitum.* Loquitur enim ipſe Pompeius. Quæri poteſt, quomodo caput aperuerint, ſi vulgò Romani erant capite intecto? Nam pilleum ſanè aut petaſum ritu noſtro non ferebant. Eâ de re ſcribam plenè alio loco aut potiùs iam ſcripſi. Nam Saturnalibus meis exactus decimus menſis: nec aliud lucem eorum moratur, quàm tenebræ & nimbus huius

Animaduerſio, quid.

Aſſurgendum erat magiſtratui.

Caput aperiendum.

Romani ſine petaſo aut pileo.

E quo descendendum. huius belli. Quòd Equo deſcenderent, clarum ex Liuij, Valerij, Plutarchi hiſtoriâ de Q. Fabio. Etiam ex Dione; apud quem libro XXXVI. Pompeius deſcendere ſibi equo Tigranem regem iuſſit per lictorem. Quod mittemus; auctor idem Dio, Seruilio Iſaurico cùm fortè obuius quidam equo non deſcendiſſet; re delatâ ad iudices, cauſſam ſatis idoneam viſam hominis eius damnandi. Ea pertinacia erat priſci moris. Appuleius graphicè prorſus expreſſit hunc ritum habendi honoris, lib. III. Floridorum: *Corruptus Appulei locus.* *Si quem conſpicantur ex principalibus viris, benè conſultum, benè cognitum, quamquam oppidò feſtinant; tamen honoris eius gratiâ cohibent curſum, releuant* (corrupta ea vox eſt & aliàs ſcribitur, *reuelant*: mihi non eſt ad manum medicina) *gradum, retardant equum, & illicò in pedes deſiliunt: fruticem quem verberando equo geſtant, eam virgam in læuam manum transferunt. itaque expeditâ manu adeunt ac ſalutant.* Simile fuit in curru. *Curru deſcendendi.* Feſtus: *Viri ſedentes cum vxoribus in vehiculo deſcendere non cogebantur.* *Gladium ponendum* Quòd ferrum ſiue Gladium ponerent, neſcio an vulgo notum ſit; ſed eruo ex Plutarcho, de Pompeij congreſſu & Tigranis: Ὡς δὲ ἦλθεν, inquit, ἱππότης ἐπὶ τὸν χάρακα, ῥαβδοῦχοι δύο τοῦ Πομπηΐου προσελθόντες ἐκέλευσαν ἀποβῆναι τοῦ ἵππου καὶ πεζὸν ἐλθεῖν. καὶ ταῦτα μὲν ὁ Τιγράνης ἐπείθετο, καὶ τὸ ξίφος αὐτοῖς ἀπολυσάμενος παρεδίδου. Item ex Xiphilino in Nerone. ad quem veniens Teridates rex, & iuſſus acinacem ponere, noluit: Ἀλλ', inquit, ἥλοις αὐτὸν τῷ κολεῷ προσέπηξε, *clauis eum vaginæ adfixit*. ritu non abſimili ab eo qui in pleraque Italiâ hodie obtinet: in cuius opida cincti non admittuntur peregrini, niſi gladio ad vaginam funiculo aliquo, dicis cauſsâ, vincto. Inuenio eumdem diſcingendi ritum apud Tacitum *Tacitus explicatus.* lib. XV. Annal. *Rex propius nuntiis à Corbulone petierat, ne quam imaginem ſeruitij Teridates præferret; neu ferrum traderet. aut complexu prouincias obtinentium arcerentur.* qui etiam addit de complexu: de quo, ad ipſum.

Præitio, qualis. Tertium, Præitio. Ibant enim ante magiſtratum lictores, non gregatim aut confuſè. non item bini terniue, vt quis ſuſpicetur: ſed ſinguli, & in lineam. Hoc ſeriò monitum volo, quia non aliter eſt, vt capias, quis *Singulatim præibant lictores.* Primus, quis Proximus lictor. Ibant, inquam, ſinguli. Ex nummis Iunij Bruti: in quibus expreſſus hic ordo euntium lictorum: qui nummi in volumine, quod publicauit nuper Fuluius Vrſinus amicus noſter, citra controuerſiam Italiæ ſuæ flos. Item ex Fabianâ hiſtoriâ, quæ apud Valerium & Liuium. ita enim narrant, vt niſi de hoc ordine intellegi non poſſint. Valerij verba ſunt lib. II. *Fabius à Senatu ad filium Conſulem, Sueſſam miſſus, poſtquam animaduertit eum ad officium ſuum extra opidum proceſſiſſe: indignatus quòd ex lictoribus vndecim nemo ſe equo deſcendere iuſſiſſet. plenus iræ ſedere perſeuerauit. Quod poſtquam filius animaduertit, proximo lictori, vt ſibi appareret, imperauit.* Liuij ſunt lib. XXIV. *Liuio gloſſema ſubiatum.* *Cùm obuiàm filius progrederetur, lictoresque verecundiâ maieſtatis eius taciti anteirent, [non ſummouentes patrem] præter vndecim faſces equo praeuectus ſenex, &c.* Verba, quæ adduxi Liuij bono. corrupta enim: & circumcidam in iis latens vlcus. Hæc *non ſummouentes patrem*, occultum, ſed ineptum gloſſema ſunt, tollenda, inducenda. Liber optimus mihi auctor, & res ipſa. Attende enim cor gloſſographi. Liuius ait lictores tacitos anteiſſe; ille addit, non ſubmotum ab iis patrem. Quid? ſubmotionis res hîc erat? Accedere pater filium debebat, vt legatus populi Romani. Is ergo ſubmouendus à conſpectu fuit? aut id poſtulabat filius? Falſum prorſus. non intellexit babutrus ille vim ſubmouendi aut Liuij mentem. Taciti anteibant lictores, & paſſi patrem propiùs accedere vehentem in equo. In eo peccarunt: animaduertere debuerant, & clamare, Deſcende. Ex hoc igitur ordine facilè eruo, quis Primus, quis Proximus lictor. Primus, *Qui Primus lictor.* is qui anteibat & quaſi ducebat agmen: Proximus, qui claudebat, & proximè aberat *Qui Proximus.* à magiſtratu. vnde etiam nomen. Ita intelleges priſcum morem, qui apud Valerium lib. I. *Maximâ diligentiâ maiores hunc morem retinuerunt, ne quis ſe inter Conſulem & Proximum lictorem, quamuis officij cauſsâ vnà progrederetur, interponeret.* Conniuere viſa *Maxima Turnebi aberratio.* in hac te Turnebi diuina mens, dum adſeuerat Proximum lictorem eumdé eſſe cum Primo. Apage. nec terram nec cælum tangit ea ſententia. Primus lictor, ab ordine *Primi lictoris propria ſubmotio.* euntium, vt dixi, non à dignitate: cuius proprium munus, ſubmouere. primus enim incurrebat in turbam. Cicero ad Q. Fratrem, *Occultior Ciceronis intellectus.* *His rebus nuper C. Octauius iucundiſſimus fuit, apud quem Primus lictor quieuit, tacuit accenſus.* Proximus, inter XII. poſtremus. cuius erat mandata à magiſtratu aut litteras accipere, & præſtare ea quæ operæ familiarioris.

Hic

Hic digniſſimus, & quaſi caput inter lictores: & haud dubiè is, qui alio nomine Summus lictor. Gloſſæ veteres, *Summus lictor*, ἀρχιραβδοῦχος. Mentio Proximi, apud Salluſtium: *Hiempſal in opido Thirmida fortè eius domo vtebatur, qui Proximus lictor Iugurthæ, carus acceptuſque ei ſemper fuerat.* Apud Ciceronem, *Denique Proximus lictor, de quo ſæpè iam dico, Sextius*. Vidimus & lapidem,

Summus lictor.

M. VALERIVS
ACHILLEVS. LI
CTOR. PROXIMVS
LAVRENS. LAVINAS.

Dixi munera lictorum: addam Inſignia, & quæ cum inſignibus munia coniuncta. Inſignia eorum, Faſces & Virgæ. Faſces appellamus, bacillos aliquot teretes loro colligatos in modum faſcis. quorum exemplar frequens in lapidibus & nummis. Eos bacillos ex vlmo fuiſſe antiquitùs, docere videntur Comœdiæ Plauti, non vno loco. Plinius tamen Betullam arborem terribilem ait magiſtratuum virgis: & neſcio vniuersè id accipiendum, an ex verbis eius, de Galliâ tantùm. Italiæ ſanè communior vlmus. Faſcium inuentum Vetuloniæ Etruriæ vrbi adſcribit Silius:

Lictorij faſces. *Ex vlmo, aut betulla, ſi fortè.* *Origo faſcium.*

Mæoniæque decus quondam Vetulonia gentis,
Biſſenos prima illa dedit præcedere faſces,
Et iunxit totidem, tacito terrore, ſecures.

Inde traducti Romam. Et faſces quidem hæſerunt Romæ, non ſecures. P. enim Valerius non falsò Poplicola dictus, inuidiæ Conſulum minuendæ, primus dempſit faſcibus ſecures: quaſi ne nimius ille terror delibaret aliquid de populari libertate. Ex eo tempore exſules vrbe Româ ſecures: ius tantùm ſuum in bello tenuerunt, & extra vrbem. Clarè Dionyſius lib. IV: Βεβαίαν τε πίστιν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τοῖς δημοτικοῖς λαβεῖν βουλόμενος, ἀφεῖλεν ἀπὸ τῶν ῥάβδων τοὺς πελέκεις, καὶ κατεστήσατο τοῖς μετ' αὐτὸν ὑπάτοις ἔθος, ὃ καὶ μέχρι τῆς ἐμῆς διέμεινεν ἡλικίας, ὅταν ἔξωθεν τῆς πόλεως γένωνται, χρῆσθαι τοῖς πελέκεσιν, ἔνδον δὲ ταῖς ῥάβδοις κοσμεῖσθαι μόναις. Liuius lib. XXIV. *Lictores ad eum accedere Conſul iuſſit. & quia in vrbem non inierat, protinus in campum* (Martium intellegit) *profectus: admonuit cum ſecuribus ſibi faſces præferri.* Vbi ſatis clarè eum morem agnoſcit Liuius; libro tamen ſecundo, vbi opportunè id poterat, verbo de eo admonere oblitus. Mirum ergo Appianum ſcribere lib. I. Bellor. ciuilium, Octauium in ſellâ curuli ſediſſe, prætextâ indutum faſcibus & ſecuribus, quaſi Conſulem, cinctum. & id narret eueniſſe Romæ: Ἐπί τε, inquit, τῷ θρόνῳ προὐκάθητο τὴν τῆς ἀρχῆς ἐσθῆτα ἐπικείμενος, ῥάβδων καὶ πελέκεων ὡς ὑπάτῳ προκειμένων. Ipſe Octauius hoc peccauerit contra priſcum morem, in tumultu ciuili; an per neglegentiam ſuam ita narrauerit ſcriptor Græcus, non dicam. Mos quidem non ambiguus eſt, vt quem Dionyſius adfirmet perſeueraſſe ad ſuam ætatem. Excipio tamen ab hoc more Dictatorem, quoties ſine prouocatione creatus. Illi enim prælatæ ſecures etiam in vrbe. Auctor Dionyſius lib. IV. & Liuius lib. II. Faſces igitur iſtos ante magiſtratum ferebant lictores. erectóſne, an in humeris inclinatos? Cenſeam in humeris, ſuaſus à Nummo Bruti in quo eâ ſpecie cernuntur: ſed & ab Hegeſippo, libro V. excidij: *Habent & ſacerdotia ſuos faſces, qui eleuantur non humeris, ſed moribus, & attolluntur non virgarum proceritate, ſed fidei altitudine*. vbi clarè de *Humeris*: etſi aliter etiam ſurrectos haud negem. Sed in eâ geſtatione mos, vt ſi per viam maiori alicui magiſtratui occurrerent, ſtatim ſubmitterent faſces, &, honoris habendi cauſsâ, inclinarent. Ortus mos, vt videtur, ab eodem Valerio, qui primus ſummiſſis faſcibus in concionem aſcendit. *Gratum id multitudini ſpectaculum fuit* (ait Liuius) *ſummiſſa ſibi eſſe imperij inſignia confeſſionemque factam, populi, quàm Conſulis, maieſtatem vimque maiorem eſſe*. Summiſſis faſcibus, id eſt, in terram depreſſis & ante pedes quodammodò deiectis. Errant qui in Liuio interpretantur faſces depoſitos, & abire iuſſos lictores. Plutarchus ſignanter ſcripſit, Αὐτὰς τὰς ῥάβδους εἰς ἐκκλησίαν παριὼν, ὑφῆκε τῷ δήμῳ, καὶ κατέκλινε. id eſt, ſubmiſit inclinauitque. Dionyſius amplius aliquid addit ad hunc morem: ſolitum videlicet in eiuſmodi occurſu (ſi fortè extra vrbem vſu veniſſet) vt minor magiſtratus deponeret etiam ſecures. Verba eius lib. VIII. de Marcio Coriolano: Ἐκέλευσε τοῖς ὑπηρέταις ἀποθέσθαι τοὺς πελέκεις, καὶ τὰς ῥάβδους καταστεῖλαι. τοῦτο γὰρ ἔθος ἐστὶ ποιεῖν Ῥωμαίοις, ὅταν ὑπαντῶσι ταῖς μείζοσιν ἀρχαῖς οἱ τὰς ἐλάττους ἔχοντες. Nec terrâ ſolùm, ſed mari ſeruata hæc ſubmiſſio. Vnicum ad hanc rem locum Appiani inuenio lib. V. Ciuilium. vbi Antonij

Secures ademptæ faſcibus. *Tantùm prælatæ extra vrbem* *Liuius explicatus.* *Appianus parùm cautè ſcriptio.* *Dictatori ſoli ius in vrbe ſumendi ſecures.* *Modus ferendi faſces.* *Mos ſubmittendi faſces.* *Et deponendi ſecures.* *Idem ritus in nauibus.*

tonij & Domitij Aënobarbi prætoriæ naues caſu ſibi obuiæ: Πλησίον τε ἦσαν ἀλλήλων ἤδη, καὶ αἱ ναυαρχίδες ἐκ τῶν σημείων ἐφαίνοντο, καὶ ἀλλήλαις προσέπλεον, καὶ τῶν ῥαβδούχων ὁ ἡγούμενος Ἀντωνίῳ κατὰ τὴν πρῶραν ὥσπερ ἔθος ἐστὶν ἑστώς, ὡς ὑπηκόοις ἢ ἐλάσσοσιν ἀνδράσιν ὑπαντῶσι, προσέταξε κατελεῖν τὸ σημεῖον· οἱ δὲ καθῄρουν τε, καὶ τὴν ναῦν ἐς τὰ πλάγια τῆς Ἀντωνίου νεὼς παρέστρεφον. Vbi mos duplex. quòd ſignum prætoriæ nauis deponerent: & quòd lictores, ad ſpeciem imperij, ſoliti ſtare in prorâ nauis. Ab hoc ritu natum prouerbium, Submittere faſces: id eſt, cedere, & fateri ſe minorem, vſurpatum præter alios Ciceroni in Bruto. Addere hîc aliquid de diuiſione faſcium poteram inſtitutâ à Iunio Bruto: ſed res non obſcura; & pete, ſi voles, ab Agellio lib. II. Suetonio in Iulio, cap. XX. Liuio, lib. III. de X. viris.

Virga lictorum. Alterum inſigne lictorum, Virgæ. Nam præter faſces, videntur manu geſtaſſe virgam, duplici vſui: & ad ſubmouendum, & *Apta ad ſubmouendum,* ad ianuam tangendam. De virgâ lictorum in ſubmotione, Martialis:

—— nec ſuperba clamoſi
Lictoris abiget virga baſiatorem.

Et Plauto digna prodigus, non Plauti,

Scortum exoletum ne quis in proſcenio
Sedeat, neu lictor verbum aut virgæ mutiant.

Et ad tangendas fores. In Ianuâ percutiendâ, Martialis:

Bis ſenos iubes en redire faſces
Nato Conſule: nobilique virgâ
Vatis Caſtalij domum ſonare.

Mos ille diffuſius explicatus. Nam quotiens magiſtratus ſuam aut alienam domum intraturus erat; lictor præcedens, virgâ fores percutiebat, quaſi ad ſignificandum eius aduentum. Liuius libro VI. *Fortè ita accidit, vt in Ser. Sulpicij Tribuni militum domo, ſorores Fabiæ cùm inter ſe, vt fit, ſermonibus tererent tempus: lictor Sulpicij, cùm is de foro ſe domum reciperet, forem vt mos eſt virgâ percuteret. cùm ad id moris eius inſueta expauiſſet minor Fabia, riſui ſorori fuit.* Plinius libro VII. *Cn. Pompeius, confecto Mithradatico bello, intraturus Poſidonij ſapientiæ profeſſione clari domum, fores percuti de more à lictore vetuit.* Statius de Nuptiis Stellæ:

—— dum feruent agmine poſtes
Atriaque & multâ pulſantur limina virgâ.

**Atq; etiã Ammianus lib XXV at Præfectum famulos virgam ſcatiã geſtaſſe.* Et ſanè eius moris reliquum veſtigium hodie in aulis magnatium: in quibus fores, per ſingulos ciborum miſſus, ab *Oeconomo, tereti baculo feriri ſatis notum eſt. Tale quid hæc virga. Ideò in Gloſſis ſcriptum, *Virgarius*, ῥαβδοῦχος. Cum faſcibus confundi eam mihi non placet, nec rario eſt: *Aliud virgam, aliud eſſe faſces.* diſtinguit ſanè Appianus I. Ciuilium, in ſeditione Gracchanâ, Ῥάβδους καὶ ξύλα τὰ ἐν χερσὶ τῶν ὑπηρετῶν ἁρπάσαντες, &c. ait, faſces & virgas. Cicero etiam has ipſas virgas nominare videtur Bacillos, lib. XI. ad Atticum. *Bacilli, idẽ quod virga.* *Propiùs accedere, vt ſuadet, quomodo ſine lictoribus poſſum, quos populus dedit? qui mihi incolumi adimi non poſſunt. quos ego paullìſper modò cum bacillis in turbam conieci, ad Oppium accedens, ne quis impetus militum fieret.* Nam quòd vir doctus ibi faſces intellegendos dicit: de ſummo pectore id dicit, & parum conſpectè. *Manutij non vera opinio.* Verior ſententia: quia faſces illi laureati nimiùm incurrebant in oculos, & ad vitandam inuidiam in depreſsâ fortunâ; ideò, ait Cicero, remotis iis acceſſi, retinui ſolas virgas. Caſum quem Cicero metuebat, euênit Cæcinæ Conſuli apud Tacitum libro III. Hiſtoriar. & ſeditio militaris excitata, ſolùm propter conſpectos in partibus iam victis faſces. *Sed vbi Cæcina*, ait, *prætextâ & lictoribus inſignis, dimotâ turbâ, conſul inceſſit: exarſere victores.* & quæ ſequuntur. Seneca eaſdem virgas nominat, *Seneca corruptus & correctus locus.* libro I. De Tranquillit. cap. I. *Placet vim præceptorum ſequi, & in mediam ire remp. placet honores faſceſque non purpurâ aut aureis virgis adductum capeſſere, ſed vt amicis propinquiſque & omnibus ciuibus paratior vtiliorque ſim.* Vbi mendo manifeſto ſcriptum, *aureis*. Nam aureas eiuſmodi virgas fuiſſe, nemo dixit, ſcripſit, pinxit. Aſſentior libris aliquot qui legunt eiectâ eâ voce, *aut Virgis adductum*. Poterat etiam ſcribi litterâ additâ, *laureis virgis*: vt neget Seneca magiſtratum cupiendum, aut capiendum, per ambitionem & deſiderio triumphi. Nam in triumpho laurus in faſcibus; ac laureæ virgæ in manibus militum & triumphantis. Nec Romæ ſolùm in vſu hæ virgæ, ſed etiam in coloniis & municipiis, *Virgæ ſiue bacilli præferebantur magiſtratibus coloniciis.* etſi vſu paullo diuerſo. Nam Duumuiris, Ædilibus Quinquennalibus, Sexuiris, (qui *Ædilibus Quinquennalibus.* magiſtratus colonici & municipales) lictores præibant non cum faſcibus, ſed cum nudis virgis aut bacillis. Appuleius lib. I. Mileſiarum: *Nam & lixas & virgas, & habitum prorſus magiſtratui conuenientem in te video. Annonam curamus, ait: & Ædilem gerimus.* Ædilem intellegit in Theſſaliæ Hypatâ, Quinquennalem Cicero in Rullum,

Nam

Nam primùm cùm ceteris in coloniis Duumuiri appellentur, hi ſe Prætores appellari volebant.

Iiſ Duumuiris.

Deinde anteibant lictores non cum bacillis, ſed vt hic Prætoribus anteeunt cum faſcibus duobus. Ecce bacilli præferri Duumuiris ſoliti loco faſcium, qui ritus ne nunc quidem exoleuit in coloniâ Agrippinenſi; vbi lixæ, qui maiores Conſules comitantur, oblongum teretem baculum geſtant, inſigne magiſtratus. At Campanæ ſuperbiæ fuit, quòd illi faſces ſumerent: vt apud Petronium

Item Sexuiris.

pariter vanus ille Trimalcio, quoniam Sexuir Auguſtalis, faſces poni ſibi iuſſit, & quidem cum ſecuribus. Ideò adoleſcens qui

Petronius correctus.

ſpectabat, *Et quod præcipuè miratus ſum*, inquit, *in poſtibus triclinij faſces erant cum ſecuribus fixi: quorum vnam partem* (legendum, *imam partem*) *quaſi embolum nauis æneum finiebat, in quo erat ſcriptum*, G. POMPEIO. TRIMALCIONI. VI. VIRO AVGVSTALI. Cur id præcipuè miratus? quia inſolens ſcilicet, & præter omnem morem.

Dixi de lictoribus quæ ſciui: addendum aliquid de numero, & quot fuerint

Quot lictores, & quibus magiſtratibus. Dictatori XXIV.

cuique magiſtratui. Dictatori tribuunt vulgò XXIV. & is numerus apud Dionem, initio lib. LIV. ſcilicet quia duplex in eo imperium, ideò & inſignia Conſulis vtriuſque. Appian. lib. I. Ciuil. bellor. de Sullâ, Πελέκεις τε γὰρ ἐφέρετο, inquit, πρὸ αὐτοῦ οἷα δικτάτορος εἴκοσι καὶ τέσσαρες, ὅσοι καὶ τῶν πάλαι βασιλέων ἡγοῦντο. Et Plutarchus in Fabio narrat, Dictatorem eum cum XXIV. faſcibus ſtatim proceſſiſſe in forum, vt populo vim oſtenderet eius imperij. Huic tamen vulgatæ ſententiæ pugnat Epitome Liuiana. in quâ claris verbis ſcribitur, lib. LXXXIX.

Nodus in Epitome Liuiand.

Sulla Dictator factus, quod nemo quidem vmquam fecerat, cum faſcibus viginti quatuor proceſſit. Id ſi verum: ergo omnes antè Dictatores XII. tantùm faſcibus vſi. Ita vanus Plutarchus, qui Fabio XXIV. tradidit: vanus Appianus, qui eum numerum pro-

Tollendi conatus.

prium cenſuit Dictaturæ. Ego ſanè hîc hæreo. niſi ſi delendum id totum in Epitome, *quod nemo quidem vmquam fecerat.* tamquam à ſcioli cuiuſpiam infauſtâ & in-

Appiani clarus error.

feſtâ manu. Quidquid ſit, eâ tamen parte peccat Appianus, quòd ſcribat regibus lictores fuiſſe XXIV. & inde exemplum traductum ad Dictatores. Peccatum largum. Liuius ſanè, Dionyſius, & quos ego viderim hiſtorici, conſenſu tribuunt XII. lictores regibus: vel à numero auium, inquiunt, quæ Romulo regnum portenderant; vel exemplo ab Etruſcis, quorum XII. populi creato regi ſinguli ſingulos lictores dabant.

Magiſtro equitum lictores ſex fuerunt.

Magiſtro equitum, ſex.

Ideò notandum, quia Dionis vnicus locus, ex quo id haurimus. apud Latinos nulla mentio. Libro XLII. de M. Antonio, qui Magiſter equitum Cæſari: *At Antonius*, inquit, (vertam enim eius verba) *ſi veſtitum eius ſpectares, imaginem popularis ſtatus præferebat: prætextâ enim vtebatur. item ſi lictores: non enim plures quàm ſex habebat. At ſi gladium ſpectares, quo cingebatur, & multitudinem militum qui eum comitabantur; reuerà oſtendebat regnum & imperium vnius.*

Conſuli fuerunt XII. Prætori, ſex. Tribunis & Ædilibus non lictores, ſed Viatores. Quæſtori, neutri. Varronis verba vi-

Quæſtori nulli.

de apud Agellium lib. XIII. cap. XII. Tamen Liuius Quæſtori P. Sextio disertè tribuit lictorem lib. IV. in ſeditione militari: ſed non, vt Quæſtori. Præerat enim caſtris, abſente Conſule.

Legatis etiam lictores, in prouinciis.

Legatis, lictores.

Spartianus in Seuero, qui Legatus Proconſulis Africæ: *In eâ legatione*, inquit, *cùm eum quidam Leptitanus, præcedentibus faſcibus, ipſe plebeius amplexus eſſet.* Mutaſſe tamen aliquid videtur Alexander Seuerus, & inſtituiſſe vt milites anteirent loco lictorum. Lampridius: *Apparitores denique nullos eſſe paſſus eſt. Tribunis aut ducibus, niſi milites, anteire noluit. iuſſitque, vt ante Tribunum quattuor milites ambularent, ante Ducem ſex, ante Legatum decem.*

Magiſtris etiam vicorum Romæ, per certos dies, lictores bini. Inſtituit Auguſtus.

Magiſtris vicorum, bini.

vide Dionem lib. LV.

Virginibus Veſtalibus in publico ſem-

Veſtalibus, vnus.

per vnus lictor. Inſtituerunt III. viri, Antonius, Lepidus, Octauianus. Narrat multis verbis Dio lib. LVI. quem adi, & Plutarchum cautè lege in Numâ, qui lictorem Veſtalium referre videtur ad inſtituta Numæ. Pertinet ad Veſtales Vinitij locus, qui apud Senecam Patrem legitur in Contro-

Seneca Pater emendatus.

uerſiâ, Sacerdos proſtituta: *Procedente hac lictor ſubmoueri videbitur: huic Prætor viâ cedet: ſummum imperium Conſules cedent tibi.* vbi emendo, *lictor ſubmouere iubebitur.* Lictore etiam ad hoc exemplum vſæ Imperatorum aliquot vxores. Sed & Flaminius lictor, & Curiatus, nominati Feſto.

CAPVT XXIV.

Auſonianæ aliquot emendationes. Lumen, de filiis eleganter dictum. Faſtus Campanus. Auſonius quando Conſul.

NAVI curſus mihi nuper Brugas fuit. vrbem, & à ſe, & à ciuium ingeniis inter primas Europæ nobilem. Sed ea nauigatio cùm parum ex voto mihi eſſet, flantibus ventis aduerſis; & dies complures præter opinionem coleremus in naui: ad fallendum ſedentarium illud otium, Auſonium arripui, qui caſu tunc præ manu. Eum percurrens hæc ſublegi: exigua, & digna fortaſſis illo, in quo nata, mari. In Parentalib. ad Cæcilium Arborium auum ſuum:

Amiſſum fleſti poſt trina decennia natum.
Saucius extincto lumine caſſus eras.

Lumen pro filio.

Vana lectio; à vaniſſimo illo correctore Lugdunenſi: cui non ſemel os verberat Scaliger. Scriptura vetus erat, *Saucius ocleruo.* ex quo princeps ille Criticus, *Saucius ocle tuo.* Mihi tamen probabatur, *Saucius ac læuo lumine.* Bini liberi huic Cæcilio Arborio, Æmilius Magnus Arborius, & Æmilia Æonia Auſonij mater. Æmilium quia amiſit, dicit eum poëta caſſum lumine læuo: id eſt, alterum è duobus eum amiſiſſe lumen. Honeſta ſanè locutio, ſimiliter vſurpata Quinctiliano lib. VI. *Mihi filius minor quintum egreſſus annum, vt in malis agerem, prior alterum è duobus eruit lumen.* Nam liberi, parentum quaſi oculi & lumen. Feſtus, *Orba eſt quæ patrem aut matrem, aut filios quaſi lumen amiſit.*

De claris vrbibus, Capua:

Mox vt in occaſum vitiis communibus acti
Corruerent Pœni, luxu Campania feſto.

Faſtus Campani.

Haud parum melior ſententia, ſi legas, *Corruerunt, Pœni luxu, Campania faſtu.* Hoc ſanè ait, poſtquam communibus infecti vitiis Campani & Pœni perierunt; Pœni quidem luxu, Campani faſtu: tunc illa potens Capua ſic cecidit, vt nunc vix octaua. Hactenus enim ſententia continens, & vno ductu legenda. Campana ſuperbia, prouerbio innotuit.

De Faſtis ſuis:

Hactenus adſcripſi Faſtos: ſi ſors volet, vltrà
Adiciam. ſi non, qui legis, adicias.
Scire cupis qui ſim? titulum qui quartus ab
vno eſt,
Quære. leges nomen Conſulis Auſonij.

Auſonij verſus de conſulatu ſuo correcti.

Leue mendum verſu tertio, ſed quod momentum ad hiſtoriam habet. Scribe, *qui quartus ab imo eſt.* Nam Auſonius Faſtos ſuos perduxit ad annum vrbis ∞. C.XXII. Ipſe autem conſul, collegâ Syagrio, (illo cui inſcriptum Epigramma generis ſui) ∞. C.XVIII. Clarum ergo cur titulum inſpici velit à fine quartum.

CAPVT XXV.

Seruorum quæ propriæ olim veſtes. Tunicatos primò fuiſſe. ſicut & ruſticos Romanos in coloniis, in municipiis. Plinius emendatus. Poſteà ſerui pænulati. earum pænularum color rufus. Canuſinatus, quid? Cuculli, Bardocuculli. Imperatorum ſerui aliâ veſte. Ij albati, vel aurati.

IN ciuium veſte quid fuerit, & quæ mutatio, dixi: nunc operæ mihi eſt, vt eamdem operam ſumam in veſte ſeruili. Tunica, communis Romæ ſeruorum veſtis. in Plauti Amphitruone, Soſia loquitur,

Tunica ſola propria ſeruorum.

Imò equidem tunicis conſutis huc aduenio,
non dolis.

Seneca, De Breuitate vitæ, cap. XII. *Cùm videam quàm diligenter exoletorum ſuorum tunicas ſuccingant, quàm ſuſpenſi ſint quomodo aper cæſus à coco exeat.* Et qui hac parte non differebant à ſeruis, etiam ruſticorum in coloniis & municipiis. Cicero in Rullum de Capuanis: *Iam verò qui metus erat tunicatorum illorum? in Albanâ & Seplaſiâ quæ concurſatio percontantium quid Prætor edixiſſet?*

Ruſtici Romani, tunicati.

Martialis:

Quos Fauſtine dies, qualem tibi Roma Rauennam
Abſtulit? ò ſoles, ô tunicata quies?

Plinius lib. VII. Epiſtolar. *Quin ergo aliquando in vrbem redis? vbi dignitas, honor, amicitiæ tam ſuperiores, quàm minores. Quouſque regna vis? quouſque vigilabis cùm voles? dormies quamdiu voles? quouſque calcei? nuſquam: toga feriata? liber totos dies?* quæ ad hanc ſententiam emendo, *quouſque regnabis?* & ſtatim, *quouſque calcei nuſquam? toga feriata?* Nam in municipiis, vt non togæ, ſic nec calceorum vſus: quæ veſtis vtraque forenſis.

Plinius emendatus.

Martialis:

Lunata nuſquam pellis, & nuſquam toga,
Olidæve veſtes murice.

Et in ſeruis hoc obtinuit antiquitùs. at temporibus Imperatorum qui luxus ad liberos

beros homines, idem pertinuit ad ſeruos. Non tunicæ ampliùs meræ, ſed pænulæ in vſu ſeruorum. Seneca lib. III. De Beneſ. cap. XXVIII. *Quò te pænulati iſti in militum quidem non vulgarem cultum ſubornati, quò, inquam, te iſti efferunt?* Quòd ait in militum cultum: hoc ideò, quia pænula veſtis etiam militaris. Seneca de Beneſ. libro V. cap. XXIV. *Quendam ex commilitonibus Cæſaris pænulam ſuam ſubſtrauiſſe.* Ab hoc ritu lucem Martiali do, in Apophoretis, Lemmate, *Canuſinæ ruſæ:*

Pænula, veſtis ſeruorum.

Item militum.

Roma magis fuſcis veſtitur, Gallia ruſis.
Et placet hic pueris militibusque color.

Pueros ecce coniungit & milites, quia vtrique in pænulis ruſis. Lana ad pænulas iſtas ruſas laudatiſſima Canuſij. Plinius, *Apulæ lanæ breues villo, nec niſi pænulis vtiles. Circa Tarentum Canuſiumque ſummam nobilitatem habent.* Ideò Canuſinati ἁπλῶς, ſerui nominati, qui pænulas indutui haberent huius coloris.

Canuſinatus de pænulis.

Martialis:

Vt Canuſinatus noſtro Syrus aſſere ſudet.

Suetonius in Nerone, cap. XXX. *Numquam carrucis minus mille feciſſe iter traditur, ſoleis mularum argenteis, canuſinatis mulionibus.* Sed & in Galliis arbor quædam ad tingendas has veſtes. Plinius lib. XVI. cap. XVIII. *Item vacinia, Italiæ in aucupiis ſata: Galliæ verò etiam purpurea, tingendi cauſsâ ad ſeruitiorum veſtes.* Hæc in elegantioribus ſeruis: at vilioribus, per illam ætatem, frequens vſus cuculli.

Cuculli, vilium ſeruorum.

Martialis:

Pullo Mauius alget in cucullo.

Lampridius in Elagabalo: *Tectus cucullione mulionico, ne agnoſceretur.* Capitolinus in Vero: *In tantum vitiorum Caianorum & Neronianorum fuiſſe æmulum, vt vagaretur nocte per tabernas ac lupanaria, obtecto capite cucullione vulgari viatorio.* Nec diſſimile, quod Bardocucullum Martialis appellat:

Et Bardocuculli.

Gallia Santonico veſtit te bardocucullo.
Cercopithecorum pænula nuper erat.

& alibi:

Vrbica Lingonicus Tyrianthina bardocucullus.

Obtinuerunt hæc in priuatorum hominum ſeruis. Imperatorij miniſtri veſte videntur fuiſſe à vulgo ſecretâ: aut certè colore veſtis. Nam viles ſeruorum, omnes pulli:

Imperatorum ſerui diſcreti veſte.

Martialis:

Lana quidem triſtis, ſed tonſis apta miniſtris:
Quales non primo de grege menſa vocat.

Honeſtiores, vt dixi, rutuli aut ruſi. Cæſariani verò, albi. qui color proprius libertatis, & ideò digniſſimus. Suetonius in Domitiano, *Generum fratris indigneſferens & ipſum albatos miniſtros habere, proclamauit, οὐκ ἀγαθὸν πολυκοιρανίη.* interpretor non in togis albis, ſed tunicis aut pænulis. Nam togam permiſſam ſeruis quî credam? In tunicis potiùs albis ſicut Ædiles Quinquennales apud Iuuenalem; vt inter tunicatos aliqua notâ eminerent, albati erant:

Albati.

Sufficiunt tunicæ ſummis Ædilibus albæ.

inquit. Moderatior Domitiano Aurelianus, qui, vt Vopiſcus ait, *Curſores eo habitu quo ipſe habebat, Senatoribus conceſſit.* eo habitu, id eſt, albatos. Sed & auratæ veſtes fuiſſe videntur Imperatoriis ſeruis. Lampridius in Alexandro, *Auratam veſtem miniſtrorum nullus vel in publico conuiuio habuit.* Atque ita intellego quod Seneca ſcribit de Tranquil. vitæ cap. I. *Cùm benè iſta placuerunt, præſtringit animum apparatus alicuius pædagogij, diligentiùs quàm tam intra priuatum larem veſtita, & auro culta mancipia.* Et tunicis hoc aurum ex Ammiano lib. XXV. *Stetit itaque ſubtabidus, nuſquam reperto paludamento; tunicâ auro diſtinctâ, vt regius miniſter: indutus à calce in pubem in pædagogiani pueri ſpeciem.* Sed & chlamys ſeruis aulicis fuit, ex Lampridij Alexandro, vbi Conſtantinum Imp. adfatur: *Et tu ſeruos eo loco habes, vt nec chlamyde vti iuſſeris, ſed neceſſitatibus domeſticis delegaris.*

Etiam aurati.

Chlamydes ſeruorum.

CAPVT XXVI.

Gloſſemata aliquot non paruæ rei è Senecâ ſublata.

ANNAEVS Seneca frequenter mihi in manibus eſt: vt ego ſentio, non ſine fructu. Siue enim doctrinam quæro; multa inuenio in ritibus priſcis recondita: ſiue ſapientiam, deus bone, quid ad mores & ad vitam, ſcriptum vmquam præclarius? Qualis ille, & quàm Romanus, vbique animus? quæ tela aduerſum caſus ſubminiſtrat, & ipſam mortem? quomodo vitia eripit, inſerit virtutes? Fatendum eſt. in cacumine Olympi montis conſtitutus mihi videor cùm illum lego: ſupra ventos & procellas, ſupra omnes res humanas. Eò libentior hoc caput vtiliſſimo ſcriptori dabo: & vitia illi minuam, qui ſæpè mihi, parens philoſophiæ Romanæ.

Seneca laudatio.

Con-

Conſolatione ad Polybium, in extremo:

[Hæc vtcumque potui longo iam ſitu obſoleto & hebetato animo compoſui: quæ ſi aut parum reſpondere ingenio tuo, aut parum mederi dolori videbuntur; cogita quàm non facilè Latina verba ei homini ſuccurrant, quem Barbarorum inconditus grauiſque fremitus circumſonat.]

Gloſſema pudendum. Vt Seneca hæc ſcripſerit? verbis tam humilibus, tam ineptis? numquam factum. Quidquid adduxi merum additamentum eſt, ab Ixione aliquo librorum & Ægiſtho. A fine enim huius libri clarè aliquid deeſt. id conatus fuit reſarcire ſuis verbis ſectarius iſte veruex. At vide etiam cor ouiculæ? negat Senecæ vltrà ſuccurrere verba Latina: credo, quia ſimile alibi legerat in Ouidij ſcriptis. Conſidera quæſo, Lector: &, ſi Heraclitus es, ride.

In libello ad Gallionem De Remediis fortuitorum, initio:

Licet cunctorum poëtarum carmina gremium tuum ſemper illuſtrent, aliquando deliberans, hoc tibi opuſculum pro accidentibus caſibus dirigere curaui, quod non præſentes, ſed poſteri narrabunt. Vnde ergo primum incipimus? Si tibi videtur à morte. Ab vltimo, inquis, imò à maximo.

Ἀπελὴς ille prior liber fuit, ἀκέφαλος iſte. Sed quomodo explerunt, dî boni? Non pannum in purpurâ, vt ait ille, magis conſpicuum ſit, quàm hic ad Senecam adtextus. Sententia tota ridicula: verba maculantia, barbara, ſpurca. Et non vidit hoc Eraſmus, aut Pincianus? digni me hercule illi ipſi cenſores cenſoriâ notâ. Verè gloſſema. Viliſſimæ pecudis gloſſema eſt, totum illud quod ſcripſi, ad hæc vſque verba, *Vnde ergo primum*. Reliqua Senecæ eſſe clarum ex acumine ipſo.

De Diuinâ prouidentiâ, cap. III.

Quantò magis huic inuidendum eſt, quàm illis quibus gemma miniſtratur, quibus exoletus omnia pati doctus [exectæ virilitatis aut dubiæ] ſuſpenſam auro niuem diluit?

Tertium. Simile, niſi fallor, gloſſema ad vocem Exoleti. ideò delendum.

De Tranquillitate lib. I. cap. I.

Placet cibus, quem nec parent familiæ, nec ſpectent, [non ante multos paratus dies, nec multorum manibus miniſtratus,] ſed parabilis facilisque nihil habens accerſiti pretioſi've.

Quartum. Ea quæ concluſi lineis, nihil ambigo quin interpretamentum ſint ad ea verba paullò breuius & concinnius dicta, *quem nec parent familiæ, nec ſpectent.*

Epiſtolâ XCVI.

Petis à me vt quod in diem ſuum dixeram debere differri, repræſentem, & ſcribam tibi.

Scribe, *quod in diem dixeram debere, repræſentem.* reliqua ſunt à malâ manu. In diem debere, & Repræſentare, aduerſa ſunt: eâ metaphorâ à re pecuniariâ Seneca luſit. Quintum.

De Benefic. lib. VII. cap. XXI.

Pythagoricus quidam emerat à ſutore phæcaſſia, [rem magnam,] non præſentibus nummis. Poſt aliquot dies venit ad tabernam redditurus, & cùm diu clauſam pulſaret, fuit qui diceret, Quid perdis operam? ſutor ille quem quæris elatus, combuſtus eſt.

Phæcaſſia, inquit, rem magnam. Quare rem magnam? nos ſcimus ita appellari Græcanicos calceos; & pretium eorum non plus tribus denariis, vt ſtatim addit. Dico ego gloſſema eſſe imperiti alicuius Macci, ad Phæcaſſia vocem. quam ille non magis intellexit quàm Milphio Pœnulum Plauti. Pleraque ex iſtis probaſſe olim me ſcio M. Antonio Del-rio (eum honoris & amoris cauſsâ nomino) clariſſimo viro, & non ad hoc ſæculum amico: cuius fides certa mihi fuit, rebus incertis. Sextum.

CAPVT XXVII.

Error communis in hiſtoriâ & Faſtis de cenſu & luſtro. Plutarchi peccatum, & eius cauſſa. Epitome Liuiana corrupta oſtenſa.

ADVERSVM Plutarchum mihi, optimum aliàs & ſanctiſſimum ſcriptorem, hoc caput conceptum eſt: vel potiùs aduerſum vanam opinionem, quæ ab illo capite in libros manauit & in vulgus. Eam tollam, argumentis ita certis:

Vt contrà quiſquis ſentiat, nil ſentiat.

Creditur Iulius Cæſar, victâ Africâ, cenſum inſtituiſſe; & in eo repperiſſe ciuium non plus centum quinquaginta millia. cùm tamen ante bellum ciuile, cenſa eſſent millia trecenta viginti. Plutarchus claris verbis: Μετὰ δὲ τὰς θέας δημοθοινίας τιμήσεων, ἀντὶ τῶν προτέρων δυοῖν καὶ τριάκοντα μυριάδων, ἐξητάσθησαν αἱ πᾶσαι πεντεκαίδεκα: τηλικαύτην ἡ στάσις ἀπειργάσατο συμφορὰν, καὶ τοσοῦτον ἀπανάλωσε τοῦ δήμου μέρος. id eſt: *Poſt ſpectacula verò, cenſu acto, pro trecentis viginti millibus ciuium, quot priùs fuerant, cenſi ſunt in vniuerſum centum quinquaginta millia. Tantam intulit bellum ciuile cladem, & tantam abſumpſit po-*

puli

puli partem. Et Epitome Liuiana, *Cenſum egit, quo cenſa ſunt ciuium capita centum quinquaginta millia*. Hos duces ſequuntur Faſtorum hodie ſcriptores Sigonius & Onufrius Panuinus. Multi, vt video, in partibus: tamen aduerſum eas omnes copias, veteres & nouas, configam ego ſolus.

Adſtipula tores Plutarcho.

Cæſarem non egiſſe cenſum.

Primùm an cenſum vllum legitimum egerit Cæſar, dubito: (non monuit id Suetonius, aut Dio:) non condidit certè luſtrum. Si non luſtrum, ergo nec numerum vniuerſum ciuium in tabulas rettulit, & in acta. Non enim id ſolet, niſi condito luſtro. Vide omnes Liuij libros, integros & decurtatos: ſolemnis vbique hæc narratio, *Luſtrum conditum; quo cenſa tot millia ciuium*. Quòd non condiderit luſtrum: teſtis mihi extra ſuſpicionem omnem & calumniam lapis, in quo Breuiarium Auguſti. Ibi ſic de ſe Auguſtus: IN. CONSVLATV. SEXTO. CENSVM. POPVLI. COLLEGA. M. AGRIPPA. EGI. LVSTRVM. POST. ANNVM. ALTERVM. ET. QVADRAGESIMVM. FECI. LEGI. QVO. LVSTRO. CIVIVM. ROMANORVM. CENSITA. SVNT. CAPITA. QVADRAGIENS. CENTVM. MILLIA. ET. SEXAGINTA. TRIA. O theſaurum repertum, non lapidem! Ecce, ait diſertè Auguſtus XLII. annos elapſos ante illud ſuum, ſine vllo luſtro. Quomodo ergo Cæſar condiderit luſtrum, vix ſedecim antè annis? Diſcite ampliùs vos Faſtorum ſcriptores, nullum luſtrum Romæ conditum à L. Gellio & Cn. Lentulo Cenſoribus, ad hoc Auguſtæum. ita corruunt omnia illa veſtra imaginaria luſtra, quæ ex ſolis numeris Cenſorini corruptis, inſeruiſtis. Sedeamus enim ad calculos. Auguſti ille cenſus incidit in annum vrbis DCCXXVI. At Cn. Lentulus & L. Gellius cenſores fuerunt anno vrbis DCLXXXIV. Vide quàm conueniat ratio; iuſtum interuallum eſt annorum XL. duorum. Tamen eſto. luſtrum & cenſum condiderit Cæſar: in re & in numero quàm fœdus Plutarchi error? Ait tantùm cenſa CL. millia ciuium, cùm ante bellum ciuile cenſerentur trecenta millia XX. Dupliciter peccat. primùm in numero, qui ante bellum ciuile. Trecenta, ait, XX. millia quomodo poteſt? Ego reperio iam ab annis vigintiquinque ante bellum ciuile, cenſa Romæ quadringenta quinquaginta millia ciuium, Lentulo & Gellio Cenſoribus. Is numerus quâ clade, tam ſubitò imminutus? præſertim florentiſſimi populi R. rebus? Vide omnia luſtra. adiectum ſemper aliquid ad numerum reperies, non detractum. Imò vetus codex Epitomes Liuianæ, luſtro illo quod modò dixi, præfert non *quadringenta millia* L. ſed *nongenta* L. Nec vlla hyperbole eſt, aut error. Auctus enim immaniter numerus ciuium, populis aliquot Italicis paullò antè ciuitate donatis. At ante donationẽ eam, vt anno DCXXXIX. reperio circiter ad quadringenta millia cenſa: quid ergo mirum, ſi nunc tantò amplius? Errat etiam in numero, qui poſt bellum. & cui ſano perſuadebit, tantùm ſuperfuiſſe CL. millia ciuium? Atriuit multos bellum ciuile, fateor: num plures quàm bellum Punicum ſecundum? Atqui poſt tot clades populi, & tot infeliciter pugnatas pugnas cenſa ſunt tamen C. XXVII. millia. vide Faſtos. Denique quid tergiuerſor? & cur non venio ad decretorium ſtilum? Hîc, ecce, omnis fons erroris. Iulius Cæſar cùm publicè & priuatim turbata omnia reppeteriſſet per bellum ciuile: non cenſuram, ſed imaginem quandam eius ſumpſit, ad ſiſtendos & vinciendos labentes mores. Præfectus morum dici voluit & fuit. Eo iure non cenſum inſtituit. non, inquam, ſolemne illud opus: ſed recenſum. id eſt, examen & inquiſitionem in eos qui iure aut iniuriâ vtebantur publico frumento. Reppetit in confuſione illâ rerum, numerum creuiſſe ad trecenta XX. millia: recidit, & reduxit ad ſola centum quinquaginta. Suetonius clarè cap. XLI. *Recenſum populi, nec more, nec loco ſolito, ſed vicatim per dominos inſularum egi: atque ex viginti trecentiſque millibus accipientium è publico frumentum, ad centum quinquaginta retraxit*. Similia prorſus iſtis, Dio lib. XLIII. cuius verba poſui ſuprà, & nunc non repeto. Hic omnes ille cenſus, quem egit Cæſar: hic numerus non ciuium omnium (nihil vanius:) ſed tenuis tantùm & egenæ plebis, quæ è publico alebatur, & quam ideò hirudinem ærarij Cicero alibi dixit. At ſcriptori Græco, qui conniuentibus oculis iſta legerat, obiectus error: & nata popularis illa ſententia, ad inuidiam ciuilium bellorum. Simile in Epitome factum: in quam confidens quiſpiam nebulo intruſit illa verba de cenſu: à Liuio quidem, non ſcripta, non picta. Reipsâ quàm grandis numerus ciuium illâ ætate

Quot anni inter poſtremum liberæ reip. luſtrum, & primũ Auguſteum.

Vide Onufrium impedite differentem, in Cõment. ad Faſtos A.V.DCIV.

Errat in numero Plutarchus.

Epitome Liuiana correcta.

Cæſar non Cenſor, ſed Præf. morum.

Recenſus ciuis, non legitimus cenſus.

Vnde obiectus error Plutarcho.

ætate fuerit: facilè coniicimus vel ex cenſibus Auguſti; qui omnes vltra quadragies centena millia, vt ex lapide illo clarum, quem publicauit amicus noſter A. Schottus, ſuggerente Augerio Busbequio legato olim Byzantino.

CAPVT XXVIII.

Mos hiſtrionius in baculis, quos manu tenebant. Suetonio data lux; Appuleio, & Auſonio. Correctus ſemel atque iterùm Suetonius.

IN Suetonij Nerone videor obſeruare morem veterem, cui, meo animo, interpretes non faciunt claram ſatis lucem. Faciam ego.

Cap XXIV.

Atque etiam in quodam Tragico actu, cùm elapſum baculum citò reſumpſiſſet, pauidus & metuens ne ob delictum certamine amoueretur, non aliter confirmatus eſt, quàm adiurante hypocritâ non animaduerſum id inter exſultationes ſucclamationeſque populi.

Baculum intellegi volunt lauri ramum, quem vates & actores inter canendum manu tenebant: vnde ῥαβδῳδοὶ & σχῳδοὶ dicti Græcis. *Baculu in manu histrionum quales.* Et quin tale aliquid apud priſcos Græcos fuerit, non eo negatum: paullò aliter tamen mos ſcenæ fuit, quem tangit Romanus ſcriptor. Eum intellegere videor ex ſolius Plutarchi verbis, libello Περὶ παίδων ἀγωγῆς: quæ ſic concepta: *Plutarchi notandus locus.* Οἱ δ' ἁρμάτειοι τροχοὶ πόνῳ καμφθέντες, οὐδ' ἂν εἰ τι γένοιτο, τὴν ἐξ ἀρχῆς δύναιντο ἂν λαβεῖν εὐθυωρίαν. ὥς γε μὴν καμπύλας τῶν ὑποκριτῶν βακτηρίας ἀπευθῦναι, ἀμήχανον. id eſt, *Rotas curruum cum labore curuatas, cùm omnia feceris, in priſtinam rectitudinem non reſtitues: & incuruos hiſtrionum baculos, in rectum reducere nulla vis poſſit.* Clarum enim ex eo, baculos aliquos inflexos fuiſſe, quos hiſtriones, & præſertim ſaltatores, manu geſtarent: ſiue ad concinnitatem aliquam motus, ſiue ad geſticulandum. Qui baculi etiam nunc in vſu eiuſmodi nugis theatri apud Belgas, non ſine veſtigio priſci ritus. Nec è ligno ſolùm ij baculi, ſed è ferro. Diſco ex Appuleij Apologiâ alterâ, in Ruffinum quemdam ſaltatorem fabularum: *Suſpectus Appuleij locus, & per emendatus.* *Ingens indignatio animo oboritur. túne effeminatiſſime, tuâ manu cuiquam viro mortem minitaris? At quâ tandem manu? Philomelæ, an Medeæ? an Clytæmneſtræ? quas tamen cùm ſaltas, tanta mollitia animi, tanta formido ferri eſt, ſine cludine ſaltas.* Emendo, *quas tamen cùm ſaltas.* Vox cludinis (incorrupta modò ſit) propria fuiſſe videtur huic mimico ferro. *Cludo, quid.* Ad eum morem prorſus capiendus Auſonius: *Auſonius explicatus.*

Deceptæ felix caſus ſe miſcuit arti:
Hiſtrio, ſaltauit qui Capanea, ruit.
In Canace viſus multò felicior, ipſâ
Quod non hic gladio viſcera diſſecuit.

Gladium illum ſaltatorium intellegit. Lucem hinc do abbreuiatori Dionis in Antonino Caracallâ: ſub quo narrat Theocritum quemdam, olim ſcænicum, præpotentem fuiſſe: quem cùm dicto aliquo offendiſſet Titianus procurator Alexandriæ, atque is ſtricto ferro è ſede ſuâ in illum proſiluiſſet: ridens Titianus, Ὡς ὀρχηστὴς ἐποίησας, inquit, *Vt ſaltator feciſti.* In quo nihil dubito alluſum ad hoc mimicum ferrum. Addam alia Suetonij, ne ventoſum & inane caput.

In Tiberio, cap. LII.

Filiorum neque naturalem Druſum, neque adoptiuum Germanicum patriâ caritate dilexit: alterius vitiis infenſus. Nam Druſus animi fluxioris, remiſsiorisque vitæ erat.

Metuo, vt aliquid deſit. plenior certè, & quæ vtrumque membrum complectatur, lectio erit, *alterius virtutibus, alterius vitiis infenſus.* *Correctus Suetonius.* Germanicum enim oderat, propter eximias virtutes: Druſum, propter vitia.

Cap. XLVII.

Paucorum Senatorum inopia ſuſtentata, ne pluribus opem ferret, negauit ſe aliis ſubuenturum, niſi Senatui iuſtas neceſſitatum cauſſas probaſſent. Quo peracto, pleroſque modeſtiâ & pudore deterruit.

Scriptum fuit à Suetonio, *Quo pacto pleroſque.* at linea neglegenter litteræ p. indita, locum mox corrupit.

CAPVT XXIX.

Conlectanea de imaginibus. Qui nobiles apud Romanos: & è quo magiſtratu primùm imagines. Cicero correctus. Imagines quid fuerint, correctuſque Ouidius. In atrio locari ſolitas, & in thecis. Mos eas aperiendi in die feſto. Tituli imaginum: & emendatus Tibullus. Mos eas ferendi in funere.

DE imaginibus quidquid dignum legi, conſcribam: &

Quaſi pueris, qui nare diſcunt, ſcirpea induciturratis:

ſic

ſic ego Electis eiuſmodi rerum, ad doctrinam veterem præibo iuuenturi.

Generis apud Romanos diſcrimen duplex. Alij Patricij, alij Plebeij. rurſum ex vtriſque, alij Nobiles, alij Noui. Nobiles *Romanis, qui nobiles.* cenſebantur illi ſoli, quorum maiores magiſtratum ceperant, quique ius habebant *Qui noui.* imaginis ponendæ. Noui, quorum maiores vitam priuatam vixerant, & quibus imagines nullæ. Regum temporibus, & poſt Regifugium aliquot annis, penes ſolos Patricios magiſtratus erant: ideò & no- *Plebeij nobiles quando cœperint.* bilitas. Poſteà, per contentiones Tribunicias, communicari cum plebe honores: ſimulque nobilitas & imagines. Imò non *Ex imaginibus omnis Romana nobilitas.* rarò ex eo, plebeius quiſpiam, nobilis ante patricium: vt Claudij Marcelli, vt Decij, Flaminij, Luctatij, & quæ aliæ è plebe familiæ plenæ honorum. Non enim ex genere, ſed ex imaginum multitudine omnis nobilitas: & imagines ex magiſtratu. Liuius libro primo: *Ancus Marcius nobilis vnâ imagine Numæ.* Idem libro XII. *Nec finem antè belli habituros, quàm Conſulem verè plebeium, id eſt hominem nouum feciſſent. Nam plebeios nobiles iam hiſdem initiatos eſſe ſacris, & contemnere plebem cœpiſſe, poſtquam contemni deſierint à patribus.* Suetonius in Veſpaſiano: *Gens Flauia obſcura illa quidem, & ſine vllis maiorum imaginibus, ſed tamen reip. non pœnitenda.*

Imagines, ex quo magiſtratu. Imagines, dixi, è magiſtratu. non tamen quouis, ſed curule. Quæſtura, Tribunatus, & qui alij inferiores honores, ius imaginis non dabant: dabat inter ordinarios magiſtratus, prima, curulis Ædilitas. Diſco ex Ciceronis verbis, libro quinto in Verrem, vbi loquitur de ſe Ædile: *Ob earum rerum ſolicitudinem atque labores, fructus illos datos, antiquiorem in Senatu ſententiæ dicendæ locum, togam prætextam, ſellam curulem, ius, imagines* *Ciceronis emendatio* *ad memoriam poſteritatemque prodendam.* Scribe potiùs, *ius imaginis.*

Imagines, non totius corporis. Hæ imagines non aliud fuerunt, quàm expreſſa corporis effigies humerorum tenus, è cerâ. Dico, humerorum tenus. non enim corporis totius erant, ſed capitis atque vultus. Plinius lib. XXXV. *Expreſſi cerâ vultus ſingulis diſponebantur armariis:* ait diſertè, vultus. Cicero in Bruto, cui ab hac ob- *E cerâ ſolita fieri.* ſeruatione lux: *Ex quo, tamquam ex ore imago, exprimatur.* Addidi item, è cerâ. Idque adeò verum, vt vulgò eas nobilium imagines poëtæ appellent Ceras. Iuuenalis:

Tota licet veteres exornent atria ceræ.

Et Ouidius; in cuius verbis priſca labes *Ouidius correctus.* lib. I. Amorum:

Nec te decipiant veteris quinquatria ceræ:
Tolle tuos tecum pauper amator auos.

quam amoueo, & lego, *veteri cincta atria cerâ.* Nam lena eſt, quæ monet puellam ne ſe pulchris aut nobilibus vulget; ſed tantùm diuitibus & peculiatis. Imagines *In atriis ponebantur.* autem iſtæ in atriis. Seneca: *Non facit nobilem atrium plenum fumoſis imaginibus: animus eſt qui facit nobilem.* Idem Conſolatione ad Polybium: *Vides omnes has imagines, quæ impleuere Cæſareum atrium: nullâ non harum aliquo ſuorum incommodo inſignis eſt.* Martialis:

Atriaque immodicis artat imaginibus.

Valerius libro V. cap. VIII. *Prudentiſſimoque viro ſuccurrebat, effigies maiorum cum ſuis titulis idcircò in primâ ædium parte poni ſolere, vt eorum virtutes poſteri non ſolùm legerent, verùm imitarentur.* Prima enim ædium pars, Atrium. Seneca de Benefic. *Qui imagines in atrio exponunt, & nomina familiæ ſuæ longo ordine & multis ſtemmatum illigata flexuris in parte primâ ædium collocant.* Alij malè, *parte ſummâ.*

Auſonius:

Hos ille Serum veſte contexi iubet,
Hos cælat argento graui:
Ceris inurens ianuarum limina,
Et atriorum pegmata.

Imagines igitur iſtæ ex cerâ. ideò benè monui olim in hoc Ouidij verſu, lib. VI. *Ouidius iterùm correctus.* Faſtorum:

Vidimus ornatos, ærata per atria, pictâ
Veſte triumphales occubuiſſe ſenes.

legendum, *cerata per atria.* Æris in atriis nulla mentio, at frequens cerarum. Statius tamen opitulari vulgatæ lectioni videatur II. Thebaid.

——læto regalia cœtu
Atria complentur. ſpecies eſt cernere auorum
Comminus, & viuis certantia vultibus æra.

Quamquam & ſit nulla mihi religio reſcribere, *Certantia vultibus ora.*

Collocabantur autem ordine in ligneis *Imagines in thecis.* thecis, ſiue, vt Plinius appellat, armariis. Libro XXXV. *Expreſſi cerâ vultus ſingulis diſponebantur armariis, vt eſſent imagines quæ comitarentur gentilicia funera.* Auſonius in verſibus quæ ſuprà, pegmata maluit dicere. Eæ thecæ diebus feſtis aut lætioribus tantùm aperiebantur; aliàs, vt videtur, clauſæ.

 Cice-

Cicero pro Sullâ: *Domus erit, credo, exornata, aperientur maiorum imagines.* Vopiſcus in Floriano: *Tantùm illud dico, Senatores omnes eâ lætitiâ eſſe elatos, vt domibus ſuis omnes albas hoſtias cæderent, imagines frequentes aperirent, albati ſederent, conuiuia ſumptuoſiora præberent.* Apud Senecam patrem Triarius, lib. VII. Controu. VI. *Indicit diem feſtum, aperiri iubet maiorum imagines, cùm maximè tegendæ ſunt.* Et hoc eſt quod Polybius lib. VI. ſcribit, has imagines publicis ſacrificiis proferri, & magnificè ornari. Cui curæ haud dubiè olim præfectus Atrienſis.

Titulus, ſiue Index imaginis. His imaginibus ſubſcripti Tituli, ſiue Indices honorum & rerum in magiſtratu quoque geſtarum. Plinius: *Tablina codicibus implebantur, & monumentis rerum in magiſtratu geſtarum.*

Tibullus:

Non tua maiorum contenta eſt gloria famâ,
Nec quæris quid quaque index ſub imagine dicat.

Emendatus Tibullus. Ita emenda. Nam intellegit hunc Indicem, quem Liuius ferè Titulum appellat, & ſæpè queritur ab eo corruptam hiſtoriæ fidem. Vt lib. IV. *Minutium apud quoſdam auctores tranſiſſe à patribus ad plebem, vndecimumque Tribunum plebis cooptatum, inuenio. ſed ante omnia refellit falſum imaginis titulum paucis antè annis lege cautum, ne Tribunis collegam cooptare liceret.* Libro VIII. *Vitiatam memoriam falſis imaginum titulis reor, dum familia ad ſe quæque famam rerum geſtarum honorumque, fallente mendacio, trahunt.* Libro X. *Cuius imaginis titulo, Conſulatus, Cenſuraque & triumphus æquo animo legetur: ſi pontificatum vel auguratum adieceritis, non ſuſtinebunt legentium oculi?* Valerius libro IV. cap. IV. *Plurimorum ac maximorum operum prætexto titulum imaginum ſuarum ampliſicauit.* Ad hunc titulum, Taciti locus pertinet, lib. XVI. *Obiectauitque Caſſio, quòd inter imagines maiorum, etiam C. Caſſij effigiem coluiſſet, ita inſcriptam,* DVCI PARTIVM.

Imagines ad funera. Vſus præcipuus earum imaginum, vt in funere nobilium ferrentur.

Propertius:

Nec mea tunc longâ ſpatietur imagine pompa.

Liuij Epitome XLVIII. de Lepido: *Præcepit filiis lecto ſe ſtrato ſine linteis, ſine purpurâ, efferrent. imaginum ſpecie, non ſumptibus nobilitari maximorum virorum funera ſolere.* Et exempla vulgò apud ſcriptores. Ratio ferendi in oblongis perticis erat ſiue haſtis, vt fercula ſolent triumphorum. Ideò Feretra ea dixit Silius libro X.

Non coniux, natíve aderant, non iuncta propinquo
Sanguine turba virûm: aut celſis, de more, feretris
Præcedens priſca exequias decorabat imago.

Dio Caſſius adfirmare videtur, non ferri ſolere imagines eorum qui relati in deos: ambigo de eâ ſententiâ, & ſcripſi quædam libro IV. Epiſtolicarum. Illud mihi certius, ſi quis turpi & immani crimine damnatus eſſet, damnari etiam & frangi eius imaginem ſolere, nec in exſequiis ferri. *Damnata imagines & fracta.*

Iuuenalis:

Frangendâ miſeram funeſtat imagine gentem.

Tacitus lib. II. *Cotta Meſſallinus, ne imago Libonis exſequias poſterorum comitaretur, cenſuit.*

CAPVT XXX.

Spartianus, Capitolinus, Lampridius, & Vopiſcus emendati: item Trebellius Pollio. Iocus hominis mimi illuſtratus. Coctilia, quid. Adclamatio Senatus ſolemnis, Omnes. alia plura.

SCRIPTORIBVS Cæſareæ hiſtoriæ, qui redacti in vnum corpus, non ſine ſuſpicione ſcalpelli, lucem aliquam à me dabo, forſan & medicinam.

In Capitolini M. Antonino, in extremo,

Crimini ei datum eſt, quòd adulteros vxoris promouerit, Tertullum, & Viſtilium, & Orfitum, & Moderatum ad varios honores: cùm Tertullum etiam prandentem cum vxore deprehenderit. De quo mimus in ſcenâ, præſente Antonino, dixit, cùm ſtupidus nomen adulteri vxoris à ſeruo quæreret, & ille diceret, Tertullus. & adhuc ſtupidus quæreret, reſpondit ille: Iam tibi dixi, Tertullus dicitur.

Iocus latet hominis mimi. Res autem ſic ſe habet. quærebatur nomen adulteri: ſeruus ter repetitò dixit, Tullus, Tullus, Tullus. Iterùm quærebat alter: & ſubdidit alluſione ad hunc Tertullum, Iam dixi ter, Tullus dicitur. Ex ambiguâ pronunciatione facilè collectu, Tertullus. Ita ergo ſcribe in Capitolino, *& ille diceret ter, Tullus.* & pòſt, *dixi ter, Tullus dicitur.* *Iocus in pronunciatione.*

In

In Spartiani Seuero:

Uxorem tunc Martiam duxit, de quâ tacuit in hiſtoriâ vitæ priuatæ, cui poſteà in imperio ſtatuas collocauit.

Tatius Cyrillus hiſtoricus. Placeret mihi. *de quâ Tatius in hiſtoriâ.* Tatius Cyrillus eorum temporum ſcriptor fuit: nominat eum & imitandum ſibi proponit Iulius Capitolinus, in Maximinis, ſub initium.

Ibidem:

Opera publica præcipua eius exſtant, Septizonium, & thermæ Seuerianæ. Eius denique etiam ianuæ in transtiberinâ regione, ad portam nominis ſui.

Iani, quid. Scribo, *Eius denique etiam iani.* Iani dicti tranſitiones peruiæ, quales multas Domitianus exſtruxit. Suetonius, Cicero, & alij.

In Trebellij Pollionis Claudio:

Et hunc tamen quidam hiſtorici laudare conati ſunt, & ridiculè quidem. Nam Gallus Antipater ancillariorum, & hiſtoricorum dehoneſtamentum principum de Aureolo ſic habuit: Venimus ad Imperatorem nominis ſui.

Pater ancillariorū. Puto eum ſcripſiſſe, *Gallus Annius, pater ancillariorum* non ignotâ phraſi, vt Pater elegantiarum, & ſimilia.

In Lampridij Alexandro:

Conſules quoſcumque vel ordinarios vel ſuffectos creauit, ex Senatus ſententiâ nominauit, ſumptum eorum contrahens, & nundina vetera ex ordine inſtitui, vel dies vel tempora.

Gloſſema delenum. Ego nihil ambigo quin hæc, *vel dies vel tempora*, gloſſema fuit ad vocem *nundina*: ideò delenda. Sententia autem videtur, Alexandrum reſtituiſſe priſcum morem comitiorum de Trinundino.

Ibidem:

Fecit Romæ Curatores vrbis XIV. ſed ex Coß. veros, quos audire negotia vrbana cum Præfecto vrbis iuſſit.

Ex conſulares viri. Lego, *ſed ex conſulares viros.* Sunt autem hi curatores, qui à Sexto Rufo & Victore ponuntur in quaque regione vrbis bini, aucto ſcilicet poſteà numero.

In Hadriano Spartiani:

Poſt Quæſturam acta Senatus curauit, atque ad bellum Dacicum Traianum familiariùs proſecutus eſt.

Scribendum, *Traianum in familiaribus.*

Ibidem:

Equitauit ambulauitque plurimum, armiſque & pilo ſe ſemper exercuit.

Pali exercitium. meliùs, *palo.* Nam intellegit exercitium, Palaria, Vegetio dictum. Iuuenal. *Quis neſcit, aut quis non vidit vulnera pali?*

In M. Antonino Capitolini:

Tantum autem honoris magiſtris ſuis detulit, vt imagines eorum aureas in Larario haberet. ac ſepulchra eorum additis hoſtiis & floribus ſemper ornaret.

Fortaſſe, *annuis hoſtiis.*

Ibidem:

In Saliatu omen accepit imperij, coronis omnibus in puluinar ex more iacentibus, aliæ aliis locis hæſerunt: ipſius, velut manu, capiti Martis aptata eſt.

Elucefcet hic mos, ſi leges *coronas*: &, *iacientibus.* Martis ſtatua in puluinari erat, vt ſolitum: in eam detractas ſibi coronas Salij iaciebant. *Mos iaciendi coronas.*

In Ælio Pertinace:

Nam pater eius tabernam coactiliariam in Liguriâ exercuerat.

Sudant interpretes in coactilibus iſtis eruendis. ego ſcribi cenſeam, *coctiliariam.* Coctilia videntur appellaſſe carbones ligneos ſemiuſtos, aptos ad ignem. Vt in Claudio Pollionis: *Ligni cottidiani pondo mille, ſi eſt copia; ſin minus, quantum fuerit, & vbi fuerit, coctilium cottidiana batilla quatuor.* *Coctilia.* Quid coactilia ſint, ſcio; & legi in Gloſſis, *Coactiliarius*, πιλοποιὸς: ſed non id munus exercitum patri Pertinacis, verùm aliud illud, quod dixi. Ecce Capitolinus ipſe, in principio: *Ælio Pertinaci pater libertinus Ælius Succeſſus fuit: qui filio cognomen ex continuatione lignariæ negotiationis, quòd pertinaciter eam rem gereret, impoſuiſſe fatetur.*

Ibidem:

Cùm ad Senatum veniſſet, & cellam curiæ iuſſiſſet aperiri, neque inueniretur aditus, in templo Concordiæ reſedit.

Meliùs, *neque inueniretur æditus.*

In Tacito Vopiſci:

Hac oratione & Tacitus ipſe vehementer eſt motus, & totus Senatorius ordo concuſſus. Statimque acclamatum eſt: Omnes omnes in Decium ad campum Martium, ibi comitiale tribunal aſcendit.

Locus corruptus; nec mederi potuit peritiſſimus Turnebus, qui legit: *Omnes illicium ad campum.* & adfert neſcio quid de illicio apud Varronem: quod hîc, nihil ad Bacchum. Scribo ipſe, *Statimque acclamatum eſt, Omnes, omnes. Inde itum ad campum.* Satis certa ea lectio: etiam mos ille acclamandi in communi conſenſu Senatus, Omnes. *Turnebi acumen accuſat.* *Acclamatio Senatoria, Omnes.*

Suprà, in Actis Senatus: *Tacite Auguſte, di te ſeruent. Deinde omnes interrogati prætereà, qui poſt Tacitum ſedebat Metius Nicomachus in hæc verba diſſeriũt.* emendo, *Deinde, Omnes. Interrogatus prætereà*. Trebellius Pollio, in Valerianis: *Quæ cùm eſſent ſæpiùs dicta, addiderunt omnes, atque ita diſceſſum eſt.* ſcribe, *addiderunt*, *Omnes*. Notanda igitur iuuentuti ea ſolemnis & quaſi legitima forma acclamandi, quam reperies etiam alibi. Hæc leuia: quis negat? at quàm leuiores illi, qui reges ſibi videntur, in vnâ aut alterâ ſimili notâ? Capita iis tota explet corrupta vna vocula aut littera: & principium cùm leges, cenſebis, munere deûm, veniſſe nouum medicum, qui erus fractum obligare poſſit Æſculapio ipſi. Iam verba, quàm nitida, quàm compoſita! quaſi teſſellæ omnes in pauimento. Quid dicam, niſi Cæcilianum illud? O triſtes ineptias! Mihi in hoc genere, duo curæ, Breuitas & Veritas: alterum ſecutum me ſcio, alterum aſſecutum. Faue, mi Lector.

FINIS.

APPROBATIO.

Hunc Iuſti Lipſij laborem ſine tædio ob variam eruditionem perlegi, & ſine vllâ Catholicæ fidei offenſâ ſtudioſis communicari & euulgari poſſe iudico.

VValtherus vander Steeghen,
S. Theol. Licentiatus.

INDEX

INDEX CAPITVM.

CAPVT I.

REFVTATA vulgi opinio de ſcriptore Controuerſiarum. Non eſſe Annæum Senecam philoſophum. oſtenſum id ab ætate, à vitâ, à ſtilo. Eſſe illius patrem. id quoque clarè oſtenſum. Senecarum ſtemma. Locus vnus correctus.

CAPVT II.

Stipendij militaris initia, & progreſſus. Quis primò modus. quæ deinceps acceſſio. Aliud denarium eſſe, aliud denos aſſes. Tacitus explicatus. Liuius correctus. item Suetonius in loco tenebroſo.

CAPVT III.

Iuuenalis verſus correctus & illuſtratus. Mos antiquus de lucernis ad ianuas, ad feneſtras, ad arbores, ad lupanaria noua. Vates præferebant lucernam. Tertullianus, Xiphilinus, Seneca, Perſius, & Prudentius explicati.

CAPVT IV.

Aquam calidam antiquitùs ad potum fuiſſe. imò ad delicias. Thermopolium Plauti quid? Dio explicatus. Calida vino mixta. Plautus illuſtratus, & Tacitus. Plautus correctus. Senecæ ex Athenæo data lux.

CAPVT V.

Carmen poëtæ veteris, non anteà viſum. De ſcriptore quæſitum. multa in eo emendata, & illuſtrata.

CAPVT VI.

Ritus collocandi cadaueris. Suetonij nouus & verus intellectus, & Virgilij Conlocatio. Cærimonia in eâ adiuncta. Perſius illuſtratus. Seneca etiam emendatus. Amictus in corpore mortuo. Appuleius, Iuuenalis, Martialis explicati.

CAPVT VII.

In Agellio complura emendata. Rumices. Trifaces. Canpuli. Priſca aliquot verba, Claudere. Imparientia. Secus pro Sexu. Exerrationes. Catonis fragmentum correctum. Conſipere, probum verbum: item, Deſpreti. & plura alia.

CAPVT VIII.

De frumentatione, accurata conlectanea. Eius origo prima. Indicatum in Liuij loco mendum. Appiani in Gracchi lege apparens error. Salluſtij inſignis emendatio. Menſtruum ſeruorum. Clodij Annonaria lex. Recenſus populi, & in eâ voce Suetonius correctus. Dionis error in tempore. Recenſus Auguſti. Perſius explicatus & Plinius. Ambigua Capitolini lectio. Cælius in Epiſtolis ad Cicer. correctus bis. De origine Præfecti & Curatorum annonæ. Minutia Frumentaria. Appuleius emendatus. Panis gradilis. Prouinciæ frumentariæ. Oleum & caro diſtributa, & alia compluria.

CAPVT IX.

E Statij Papinij Siluis decermina. Sacerdotes Salij repoſiti. Statuæ in honorem Cæſaris ex teſtamento.

CAPVT X.

Correctiones aliquot in Senecâ. Elogium eius de Publij verſu emendatum. gloſſema ſublatum. alia quædam notæ melioris.

CAPVT XI.

Ritus in ſcenam producendi ſcorta. Liuio, Statio, Tertulliano, Plauto, data lux. Cur theatro adiuncta ædes Veneris: & Suetonius explicatus.

CAPVT XII.

E Suetonij Auguſto loci aliquot vitioſi. liberti à memoriâ. De compacto.

CAPVT XIII.

De veſtitu Romano conlectanea. Color togæ albus. obiectiones remotæ duæ. Plautus, Suetonius, Perſius, Horatius illuſtrati. De Lacernis, & Pænulis. Spartianus & Tacitus correcti. Item Seneca, eximio loco. De tunicâ & calceis.

CAPVT XIV.

E Cornelio Nepote vetus mendum ſublatum in vitâ Attici. Statuas inſcribendi mos.

CAPVT XV.

Veterum legum De Re agrariâ aliquot capita; niſi fallor, publicè nondum viſa. Ea ad priſcam ſcripturam variè correcta.

CAPVT XVI.

Ex Annæi Senecæ Epiſtolis complures loci. Ladas curſor. Exſaniare. De Turdo, prouerbium. Oculiſſera, & alia plura.

CAPVT XVII.

De lecto aduerſo, planè & dilucidè dictum. Laberius & Spartianus correctus. Horatius illuſtratus. Item occultior mos texendi in atrio telas.

CAPVT XVIII.

Appuleius variè correctus. De clauis in cruce. Plauti verſus emendatus. & Martialis. Mos tangendi oculos. Iuſiurandi etymon. Principes Africæ. Appuleius non ſeruus.

CAPVT XIX.

De Lecticâ & Sellâ priſci ritus. Quando cœperint. Earum forma, diſcrimen. Catullus & Martialis explicati. Gracchus correctus, & Propertius. Variorum ſcriptorum loci explicati.

CAPVT XX.

In Suetonio ſelectiora aliquot loca. Qualis lex Iulij fuerit, concepta de matrimoniis. Eloquentia Cæſaris. De Iano clauſo, accurata diſceptatio.

CAPVT XXI.

Agelliani complures loci. Cautus, quid. Macrobius correctus. Leges Flaminicæ emendatæ. Item Cato. Priſcæ locutiones repoſitæ. Gloſſemata aliquot ſublata.

CAPVT XXII.

Serui publici apud Romanos. Eorum nomina, A regionibus, & A perſonis. Brutiani, Cyprij, Clodiani, Corneliani, Gelliani.

CAPVT XXIII.

De lictoribus eorumque origine, conditione, miniſterio, & ritu Conlectanea accurata. Nonius in etymo eorum correctus: item Agellius. Lictores è libertis aut libertinis. ciues fuerunt, & ideò togati. Liuius correctus. Summotio propriè quid, & quomodo eâ vſi. Plinius explicatus, Cicero emendatus. Animaduerſio quid. Aſſurgendum magiſtratui erat, caput aperiendum, equo deſcendendum, & curru: ferrum ponendum. Tacitus explicatus. Præitio, qualis, è Liuio gloſſema ablatum. Quis Primus lictor, quis Proximus. Turnebi in eo error. Faſces lictorum. Mos eos ferendi, ſubmittendi. Virgæ lictorum. Percuſſio ſolemnis ianuæ. Bacilli. Seneca correctus. Bacilli prælati municipalibus magiſtratibus. Quot lictores cuique fuerint.

CAPVT XXIV.

Auſonianæ aliquot emendationes. Lumen, de filiis eleganter dictum. Faſtus Campanus. Auſonius quando Conſul.

CAPVT XXV.

Seruorum quæ propriæ olim veſtes. Tunicatos primò fuiſſe. Sicut & ruſticos Romanos in coloniis, in municipiis. Plinius emendatus. Poſteà ſerui pænulati. earum pænularum color rufus. Canuſinatus, quid? Cuculli, Bardocuculli: Imperatorum ſerui aliâ veſte. Ij albati, vel aurati.

CAPVT XXVI.

Gloſſemata aliquot non paruæ rei è Senecâ ſublata.

CAPVT XXVII.

Error communis in hiſtoriâ & Faſtis de cenſu & luſtro. Plutarchi peccatum, & eius cauſſa. Epitome Liuiana corrupta oſtenſa.

CAPVT XXVIII.

Mos hiſtrionius in baculis, quos manu tenebant. Suetonio data lux; Appuleio, & Auſonio. Correctus ſemel atque iterùm Suetonius.

CAPVT XXIX.

Conlectanea de imaginibus. Qui nobiles apud Romanos: & è quo magiſtratu primùm imagines. Cicero correctus. Imagines quid fuerint, correctusque Ouidius. In atrio locari ſolitas, & in thecis. Mos eas aperiendi in die feſto. Tituli imaginum: & emendatus Tibullus. Mos eas ferendi in funere.

CAPVT XXX.

Spartianus, Capitolinus, Lampridius, & Vopiſcus emendati: item Trebellius Pollio. locus hominis mimi illuſtratus. Coctilia, quid. Adclamatio ſolemnis in Senatu, Omnes. alia plura.

IVSTI LIPSI ELECTORVM LIBER SECVNDVS.

IN QVO MIXTIM RITVS ET CENSVRÆ.

IVSTI LIPSI
ELECTORVM
LIBRI SECVNDI
CAPVT PRIMVM.

Lampridij obſcurioris mendi locus elautus. Qui Troſſuli: & de Principe iuuentutis. E Senecâ gloſſula ſublata.

BELLA mihi viſa, non nego, emendatio noſtra Lampridiani loci: in quo labes altior & occultior, quam nec eruat nec eluat mihi quiuis. Ait de Commodo, in eius vitâ:

Decimoquarto ætatis anno in collegium ſacerdotum adſcitus eſt. Cooptatus inter tres ſolos Principes iuuentutis, cùm togam ſumpſit.

Princeps iuuentutis, gradus ad Imperium.

Quæro qui iſti tres Principes; quos inter Commodus adſcitus quartus? Morem veterem ſcimus ab ambitione Auguſti, deſignandi & nuncupandi Principes iuuentutis eos, qui in proximâ ſpe ad Imperij ſucceſſionem. Scilicet vt ipſe Imperator veteri exemplo & nomine, Princeps Senatus: ſic iſti, proximum titulum fruebantur Principum iuuentutis. At præter Commodum, quis tunc eâ ſpe aut gradu? Nemo. nedum vt tres vnà alij, quod nego factum vmquam in Romanâ re aut cogitatum. Caius quidem & Lucius Cæſares, Principes iuuentutis ſub Auguſto: ſed nempe fratres. nec tamen ſcio planè an temporibus & annis iiſdem. Cetera exempla, quæ varia & multa, conueniunt dumtaxat in vnum. Denique eſto. mos & ius fuerit creandi plures: quæ tamen hæc dictio aut adiectio, *tres ſolos*? Itáne ſolos? An denos igitur aliquos creati vis aut vicenos? Nugamenta rerum verborumque, quæ correctione tollo, & reduco ad ſerium verumque ſenſum. *Cooptatus inter troſſolos*, ſiue *troſſulos*. Rem ipſam dixi.

Inter Troſſulos cooptari, ſiue equites.

Nam Troſſuli, equites: & titulus ille prorius ordinis huius. Cenſores enim olim in luſtri conditione ordinumque recenſu, quem primum honoris & virtutis cauſâ in primo ordine legebant: is Princeps Senatus. quem primum item in ordine ſecundo, is Equitum: ſed recepto tamen nomine, Iuuentutis Princeps dicebatur. Reuerà enim Equites, Iuuenes, deſcriptione Seruianâ: & quia ſtatim à togâ virili, in hoc ordine fas cenſeri. Prius è Liuio clarum, libro XLII. in oratione Perſei ad Macedonas ſuos: *Equitatum Romanum, quo inuictos ſe eſſe gloriabantur, ſudiſtis. Equites enim illis, Principes iuuentutis, equites ſeminarium Senatus.* Alterum è ſcriptoribus paſſim, & è Dione definiente etiam annos: Καταλέγεσθαι δὲ ἐς τὴν ἱππάδα ὀκτωκαιδεκέτεις. ἐν γὰρ ταύτῃ ἡλικίᾳ μάλιστα ἥ τε τῶν σωμάτων εὐεξία, καὶ ἡ τῶν ψυχῶν ἐπιτηδειότης διαφαίνεται. id eſt: *Legendi autem in Equitem, qui octodecennes. Nam in hac ætate & corporum habitudo maximè, & animorum promptitudo iuxtà apparet.* Mens igitur Cæſarei ſcriptoris, Commodum ſumptâ virili togâ, relatum in Equites: & quidem Principem eius ordinis, vt ſolet, honeſtè dictum. Atque hæc ſine obice. illud turbet fortaſſe muſteos Criticos, quòd vetuſtior vox Troſſulorum, quàm pro Lampridij æuo. Errabunt. Nam vetus quidem illa vox, & ante Ciceronem, fateor: ſed quæ poſt æuo refloruit iterùm ſub Principibus & velut reuixit. Nam & Seneca ecce minimè ſectator aut reprenſor verborum fugientium, eâ bis vſus in hac Equitum ſiue Iuuenum notatione. In Epiſtolis: *O quàm vellem Catoni nunc occurrere aliquem ex his troſſulis in viâ diuitibus; curſores, & Numidas, & multum ante ſe pulueris agentem!* Vbi opportunè gloſſemarium amolior, τὸ *Diuitibus*: ad vocem *Troſſulis* à benignis illis patribus patum peritè adiectum. Idem Seneca iterùm: *Quid ergo? idem faciam quod troſſuli iſti & iuuenes? Benè mecum agitur, ſi hoc vnum ſenectutem meam dedecet.* Quem locum ſi totum inſpicis, opponi eam vocem Senibus clarè

Princeps Senatus à cenſore lectus: item Iuuenum.

Equites, iidem cum iuuenibus, vulgatâ quadam vſurpatione.

Anni equeſtris ordinis propriy.

Deleta ſupernacua vox è Senecâ.

Troſſuli pro iuuenibus.

clarè videbis. At quòd veteribus Troſſuli dicti Equites, è Plinio, Feſto, Varrone iam alij monuerunt: & tibi promptum, Lector, cuius memoriæ cymbam, vt ſic loquar, non decretum mihi onerare obuiâ iſtâ merce.

CAPVT II.

Quis locus honeſtior priſcis, dexter an ſiniſter? illum videri. Refutatus vir doctus, qui nuper aliter ſenſit, & ſcripſit. Quid ſit Latus tegere: quid Exteriorem eſſe, quid Interiorem. Scriptores aliquot explicati, Salluſtius in curſu emendatus.

IMPROBVM hoc caput, in quo bellum mihi cum meo ciue. ſed bellum imbelle tamen, ſine ſanguine aut funere: & qualia vrinam hæc Belgarum! Sententiam & morem nouum præiuit nobis nuper vir doctus in ſuâ Hermathenâ, de loco dextro & ſiniſtro. adſeruit validè pleriſque gentibus ſiniſtrum locum honeſtiorem habitum: etiam Romanis. Tela quibus id expugnatum iuit, breuiter (nam ipſe diducit & dilatat) ſunt iſta. Ait primò: Senibus & ætate grandibus honeſtiſſimum locum adtributum in ſeſſu ſiue inceſſu, nemo ambigit: tributus autem illis medius aut ſiniſter: honeſtiſſimus poſt medium iſte igitur. Ab Ouidio firmamentum quærit:

Aduerſus Io. Goropio Becano.

Rationes eius ordine poſita. Prima.

Et medius iuuenum non indignantibus ipſis
Ibat, & interior, ſi comes vnus erat.

Interior enim, inquit, ſiniſterior, vel Seruio interprete in illud Virgilij,

—— ad ſaxa ſuburget
Interior. ——

Secunda. Ait ſecundò: Pallanti apud Virgilium omnes honores habentur, vt hoſpiti, vt auxiliatori, vt regio nato. ille autem ipſe in medio ſemper aut ad ſiniſtram collocatur à ſeruantiſſimo rituū poëtâ. conſit igitur quod prius. De loco medio, ecce:

——ipſe agmine Pallas
In medio, chlamyde & pictis cōſpectus in armis.

De ſiniſtro autem:

——Pallaſque ſiniſtro
Adfixus lateri.

Tertia. Ait tertiò: Suetonius idem clarè exprimit in Teridate: cùm in Nerone ſcribit: *Teridatem perductum in theatrum ac rurſus ſupplicantem, iuxta ſe latere dextro collocauit.* Hoc, inquit, contumeliæ fuit, non honoris: depreciando Teridati, non attollendo, & iure. quis enim regem ſupplicem collocatum cenſeat, ſupra Principem generis humani? Indignior igitur locus dexter. Denique poſt tela hæc auctoritatum, machinas etiam admouet rationum. Dextra in nobis manus nata defendere. hanc qui tegit, ſignificat ſeſe tutorem defenſoremque noſtri eſſe, & vt cuſtodem. at qui cuſtodit, vilior eo quem protegit. ideoque meritò locatus ad dextram, vt partem viliorem. Sed & Auſpicia quæ bona, ſiniſtra dicuntur, & Græci cùm ἀρεῖον, optimum dicant, ἀριστερὸν ab eo ſiue Siniſtrum formarunt, præſtantiam hanc ſpectantes & bonitatem. Denique natura ipſa nónne id vociferatur & clamat? quæ collocauit cor nobis ad ſiniſtram, illum vitæ fomitem, illum fontem ſanguinis: quid, niſi vt digniſſimum membrum ſedem haberet in digniſſimâ hominis parte?

Plures alia maxime, a moribus aut natura.

HAEC illa argumenta, vt ipſe aliique putant firma, ſolida: quæ euertere mihi tamen poſſe videor non magno niſu. Naſonem in primâ acie ponit qui ſenem facit iſte interiorem, id eſt ſiniſteriorem ex Seruij mente. Mi homo erras. abnuo tibi interiorem id valere: & quid huius rei ſit, clariùs mox dicam cùm ſtabiliam mea Ar Seruius. Quid ille? non ego Seruij huius ſeruus: quem deliria quædam inage maiora ſcio deliraſſe. Et Virgilij ſanè alia mens eſt. Quem ipſum cùm aduocas in aciem ſecundam, pugnas ſeriò an ludis? Pallas, inquis, in medio agmine. Fateor. ſed in ſuo agmine, idque vt dux & imperator. Quis hîc honoris iſtius, vt ſic dicam, rogati & ciuilis adſpectus; aut quæ comparatio ad alium, ſiue altiorem ſiue minorem? Nulla. mos militiæ exprimitur ſaltem, qui obtinuit plurimùm inter gentes. Sed idem illi Æneæ etiam ad ſiniſtram. Quid ais? valere hoc à te vis? ego ad me trahebam, & iure. Ceſſiſſe enim Pallantem Æneæ cenſeo, vt ſeni, vt regis magni filio, denique vt deâ nato. Tu quid contrà? flectis vaniter & intorques: & tamen cùm omnia feceris, fateri debebis aut aduerſum tibi eſſe hunc teſtem, aut incertum. Hunc igitur mittamus. ecce tertię aciei robur, Tranquillum: qui omnia, credo, nobis tranquillabit. Ille ait Teridatem collocatum Neronis latere dextro. O vatum acumen! Quis tibi dixit, depreſſionis cauſâ id factum à Nerone, non ſublationis potiùs? Tuus ſenſus: ſed ſine adſenſu noſtro. Ego enim probabiliter contrà ſentio, & Neronem omnes honores Teridati habuiſſe aurumo, vt peregrino, (& inprimis hoc loci & temporis) vt nouo & à ſe facto regi. Et mecum,

Refutata ea omnes ordine.

Ad primā reſponſio.

Ad ſecundam. Dux agminis in medio.

Ad tertiā.

eum, ſcio, ſentient omnes ij quibus purior ſenſus. Iam rationes quas adducis, quàm non ratæ? ſtipulæ & paleæ ſunt: quæque non ferent primum examinis mei ignem.

Ad alias rationes.

Dextra promptior & robuſtior.

Dextra manus apta defenſioni. Bonum factum, bonum dictum. & ideò igitur præſtare eam meritò Siniſtræ volumus, vt habiliorem, vt fortiorem: & qui ad hanc locatur, locari ad digniorem. Tu neſcio quid aliter hîc inuoluis & perplexaris: quod, vapulem, ſi ſatis cepiſti ipſe. At Grammatici etiam ita ſentiunt. Túne ad hæc caſtra? ſed te repellunt, & illi ipſi litteratores Græculi ἀριστερὰ cum bono omine & nomine dicta fatentur, etſi in re mala. nimirum κατ' εὐφημισμὸν quemdam, vtrique linguę non ignotum. Non igitur rei dignitatem ex verbo iſto adiicies, non ex illotum mente quidem: potiùs delibabis. Ecce enim tibi ex illa ipsâ corte, qui ἀριστερὰ, τὰ μείζω interpretetur, & δεξιὰ, τὰ σωστὰ. quàm non ad tuam mentem, vides.

De etymo vocis Græca.

Sed Auguria etiam captas, & iam vaticinaris. Siniſtra, inquis, cenſent optima. Scimus pridem, ô bone, & eius rei cauſſam: ſcimus tamen & hoc, gentes quaſdam fuiſſe, quibus auſpicatoria dextra. Sed quid ſuperſtitionẽ hanc mihi ingeris? quæ ſi locum habet vbi ſeſſionis ciuiliter res aut itionis: cur non religionem tibi regero, meliori iure? In deorum adoratione ad dextram ſe vertebant: melior illa igitur. In menſâ, in* dextram potum circumferebant: melior illa igitur. Sed bonâ & Belgicâ fide, quid hæc firmandæ cauſſæ aut infirmandæ? Quin rem tange potiùs: & omitte digladiari in vmbrâ, aut cum vmbris. Iam tango, inquis, & quidem letaliter in ipſo corde. Hoc enim ad ſiniſtram. Nonnihil dicis, fateor: ſed vide quàm facilè protelem hoc telum. Rem nudam in ſitu hoc adſpicis, non eius veram cauſſam. Dignitatis enim eſſe vis: commodi autem eſt & fructus. Nam vt capias, prudens ille conditor & diſpoſitor Deus cor in pleroque omni animali medium eſſe voluit, ſine flexu in dextrum aut ſiniſtrum. ſcilicet vt ſcaturigo illa ſanguinis, ſpirituum, vitæ, à parte mediâ pertineret & ſe diffunderet ad fouendas & irrigandas æquiter omnes partes. In homine tamen paullum id aliter eſt, & inclinat vergitque ſiniſtrorſum. quid ita? prouido idipſum & magno conſilio, quod ex Ariſtotele non vltrà te celabo. Ait Naturæ ille germanus alumnus: Ἔστι δὲ ἡ καρδία τοῖς μὲν ἄλλοις ζώοις κατὰ μέσον τοῦ στήθους τόπον· τοῖς δ' ἀνθρώποις εἰς τὰ εὐώνυμα μικρὸν παρεγκέκλιται, πρὸς τὸ ἀνισοῦν τὴν κατάψυξιν τῶν ἀριστερῶν. Pulcherrimè, veriſſimè. nec aliud hîc, quàm arcanum Prouidentiæ opus: quæ benigno quodam & miſeranti reſpectu cor propiùs Siniſtram admouit, vt vitalis ille calor ſubſidium è propinquo ferre poſſet, & vegetare malam rigentemque partem. Μάλιστα γὰρ τῶν ἄλλων ζώων ὁ ἄνθρωπος ἔχει κατεψυγμένα τὰ ἀριστερὰ, vt idem Sapiens addit. Hæc vides quàm ſint ad tuum ſtomachum: quæ tamen ſi ingeris & dimitris, reuomas & refundas neceſſum eſt fallacem illum primæ opinionis ſuccum. Sed tua tela quoniam ſatis euitaui, & quidem ſolo amictu: præbe te paullùm certiori ferro, &

Augeria ſiniſtra bona, a ſinendo.

Contra minutas has rationes, minuta alia.

**Licet addas, receptas locutiones in re lauſta: dextro Hercule, Mercurio, &c.*

Cor cur homini ad ſiniſtram.

Poſt refutationem, argumenta quæ à me ſunt.

Aſpice num mage ſit noſtrum penetrabile telum.

Nam pro loco dextro ita pugno. Valerius mihi (bono quidem omine) in principiis. qui de Tiberio honores omnes Druſo fratri exhibente: *Præcepit etiam dextrâ in parte Prætorium ei ſtatui, & Conſulare & Imperatorium nomen obtinere voluit: eodemque tempore & fraternæ maieſtati ceſſit* (oro quid his verbis clarius?) *& vitâ exceßit.* Plutarchus in Bruto: Μετὰ ταῦτα περὶ τάξεως αὐτοῖς λόγος ἐγένετο, τῶν φίλων παρόντων, καὶ Βροῦτος ᾐτεῖτο Κάσσιον αὐτὸς ἡγεῖσθαι τοῦ δεξιοῦ κέρατος, ὃ δι' ἐμπειρίαν καὶ ἡλικίαν μᾶλλον ᾤοντο Κασσίῳ προσήκειν. Satin' vt his quoque verbis clarè dextrum cornu præfertur ſiniſtro, idque in aſpectu honoris? Ades & tu Suetoni, vt pugnem verbis è Tiberij cap. VI. *Dehinc pubeſcens, Actiaco triumpho, currum Auguſti comitatus eſt ſiniſteriore equo, cum Marcellus Octauiæ filius dexteriore veheretur.* Nihil certius, quàm prælatum in hac ſeſſione Marcellum: qui & ætate Tiberio maior (anni vnius, vt obſeruo) & qui ad imperij ſpem ab auunculo iam admotus. Idem in eodem Tiberio cap. XXV. narrat eum, Libonem, quem ſuſpectum nouitatis habebat, ad colloquium quidem admiſſe, ſed ita *vt dextram obambulantis veluti incumbens, quoad peragerettur ſermo, contineret.* Vtrum in hac ambulantione digniorem cenſes, Tiberium an Libonem? Non dubiè illum. Atqui is ad dextram Liboni ambulauit, eamque preſſit & innixus eſt ſuâ ſiniſtrâ. Intorqueo etiam miſſile Salluſtij lacerto. qui in Iugurthino: *Sed Hiempſal qui minimus ex illis erat, ignobilitatem Iugurthæ, quia materno genere impar erat, deſpiciens, dextrâ Adherbalem adſedit. at medius ex tribus, quod apud* (lego inſitâ copulâ, *quod & apud.* nam certè ſcimus de medio loco obtinuiſſe etiam Romæ, ne apud Numidas tan-

Auctoritas Valerij.

Et Plutarchi.

Secunda Suetonij.

Tertia eiuſdem.

Quarta Salluſtij.

Idque obiter correctus.

tantùm cenſeas) *Numidas honori ducitur, Iugurtha foret. Dein tamen vt ætati concederet, fatigatus à fratre vix in alteram partem tranſductus eſt.* Et examinata ea verba vulnus tibi imprimunt ſatis altum. In ſolenni hoc conſeſſu regum res ita conſtituta ex more, dextrâ Adherbal conſideret, medius Iugurtha, ſiniſter Hiempſal. Turbauit per ferociam iſte, & ſuperbè tranſiit ad dextram. Primus igitur locus medius, proximus dexter. Quin poëta etiam Sulmonenſis à me, in hac pugnâ: ambiguè, primo adſpectu; certò & fidenter, ſi intueare.

Quinta Ouidij. Libro IV. Metamorph. de Perſeo:

Dis tribus ille focos totidem de ceſpite ponit.
Læuum Mercurio, dextrum tibi bellica virgo:
Ara Iouis media eſt. mactatur vacca Mineruæ,
Alipedi vitulus, taurus tibi ſumme deorum.

Mineruam enim apertè ſupra Mercurium collocat: idque apertum ex ratione victimarum, quam addit. Sicut & Hecaten ſiue Dianam, ſupra Iuuentam, iſtis verſibus, lib. VII.

Sexta eiuſdem.

——ſtatuitque aras è ceſpite binas,
Dexteriore Hecates, at læuâ parte Iuuentæ.

Ratio pro loco dextro, firma. Sed quid velitor? ecce falarica grandis quæ te necat. Nemo ambigit, quin latus claudere, tegere, eius ſit qui vilior quique honorem defert. Exempla clara. Valerius: *Alexander, Epheſtione ſibi latus tegente, ad Darij neceſſarios venit.* Horatius:

Viſne tegam ſpureo Damæ latus?

Iuuenalis:

Diuitis hic ſerui cludit latus.

Quid ſit latus tegere. Atqui latus tegere, eſt eſſe ad ſiniſtram: vilior hæc igitur. Hoc diſertè doceo è Suetonij & Eutropij compoſitis locis. Ait ille in Claudio: *Aulo Plautio ouationem decreuit. ingreſſoque vrbem obuiàm progreſſus, & in Capitolium eunti, & inde rurſus reuertenti, latus texit.* Ait iſte in re eadem: *In amicos tam ciuilis, vt etiam Plautium virum nobilem, qui in expeditione Britannicâ multa egregiè fecerat, triumphantem ipſe proſequeretur, & Capitolium conſcendenti læuus incederet.* Et vidéſne quod alter ait latus tegere, hunc appellare & exprimere Incedere læuum? Quo fuco aut fumo obſcures tam claram lucem? Sed & Oppius De bello Alexandrino: *Eoque ipſo die, inquit, meridianâ horâ cùm in baſilicam iret, quidam Minutius Silo cliens L. Racilij, libellum, quaſi aliquid ab eo poſtularet, tradidit. deinde poſt Racilium (nam is latus Caſſij tegebat) quaſi reſponſum ab eo peteret, celeriter dato loco cùm ſe inſinuaſſet, ſiniſtrâ corripit eum, dextrâque bis ferit pugione.* Vbi latus Caſſio Racilius tegit, non dubiè minor, cùm ille alter prouinciæ eius Præſes. Hoc ipſum eſt, quod vocabant Exteriorem eſſe. Horatius non ambiguè:

Quid Exteriorem & Interiorem eſſe.

——nec tamen illi
Tu comes exterior, ſi iuſſerit ire recuſes.

Exterior enim ibi ſiniſterior, vt vetus interpres verè notat. Et contrà Interior, is qui dexter. Hæc mens Ouidij eſt (redeo enim ad maiori luce perfundendum primam tuam iniectionem) illo verſu:

Ibat & interior ſi comes vnus erat.

Quæ cauſſa eius dictionis. Sed quare Exterior ille, hic Interior dictus? quæ cauſſa huic ſermoni? Hærent viri docti, interque eos magnus Turnebus. Putat vel à Circo ductum: quia qui dexter eſt, interiore flectit gyro; qui ſiniſter, exteriore: vel à naturâ, quia, inquit, proximior cuique & interior eſt dextra pars, remotior ſiniſtra.

Turnebi opinio.

Noſtra, vero propior. Sed mihi expeditior ratio in mente, & fortaſſe verior: quam paudam. *Interiorem* enim arbitror à poſiturâ ſenem dici. quia in deducendo aut comitando non æquabiliter iuerunt, & pari velut iugo: ſed honeſtior præibat leuiter, proximè adhærente altero, & latus velut claudente. Ideò ille *Interior*, hic Exterior, alter alterius reſpectu. Nec diſſimulo in quibuſdam membranis (Giſelinus me docuit) Ouidianum illud legi, *Ibat & anterior:* planè hoc noſtro ſenſu. Atque hic in honore verus vetuſque Romæ mos: quem non temerè migrarunt item aliæ gentes. Nam quod Xenophon de Cyro tradidit, ſolitum eum amicos locare ad ſuam læuam, vt cordi propiores: nouum & illi vni proprium eſt: & tamen ſi attendis, non honoris, ſed adfectus. nec id trahendum ideò ad morem totius gentis. In Turcis tantùm aliter eſſe fateor. quos honeſtiorem hodiéque habere locum læuum, docuit me non læuus arbiter Augerius Busbequius, ſcientiſſimus harum rerum. Cauſſam illi dant, quia eam partem gladius honeſtet: & qui ad dextram, obnoxium eum habeat & ſubiectum alterius manu; ſiniſter contrà, eum expeditum. Et cauſſas non cauſſas, militares, imò barbaras, & dignas eâ gente.

Cyri aduerſa huic communi mori ratio.

Etiã apud Turcas.

Argumẽta pro nobis à Naturâ. At pro dextro loco, pugnat nobis Natura ipſa. Ea meliora omnia & fortiora dextra fecit: & Plinius vniuersè nec vanè ſcripſit, *vires dextrâ parte eſſe maiores.* * Ariſtoteles item benè: Διὰ τὸ τὴν κίνησιν εἶναι ἐκ τῶν δεξιῶν, καὶ ἰσχυροτέραν διὰ ταῦτ' εἶναι τὴν φύσιν τῶν δεξιῶν. Et res viſuſ-

* III De partib. animal. cap. III.

viſuſque adprobat. & in corpore hoc humano, hepar ſplene melius: & è renibus, teſticulis, manibus, pedibus, potiora omnia dextra. Cauſſa, quia calidiora. Ariſtoteles: τῶν μερῶν θερμότερα τὰ δεξιά. & de ſiniſtris ſcribit contrà; τὴν φύσιν τὴν τῶν ἀριστερῶν ὅλως ὑγροτέραν εἶναι καὶ ψυχροτέραν. Sed & mouere atque agere Dextri eſt, moueri & pati Siniſtri. Idem * Sophus: Κινεῖν πέφυκε τὸ δεξιὸν, κινεῖσθαι δὲ τὸ ἀριστερόν. Poſſem in hanc ſententiam plura (bibimus enim & nos naturæ & Sophiæ illos fontes:) ſed abſtineo. quia non reuerà iſtæ Herculis ſagittæ, quibus expugnemus hanc Troiam. Rituum antiquorum res eſt: qui ab vſu potiùs quàm ratione ſpectandi, & teſtimonijs quàm argutijs firmandi. Tu mi popularis, etſi mortue, tamen ſalue: & ſcripta hæc à me certò ſcito,

Non tam certandi ſtudio, quàm propter amorem.

Placet enim nobis acre ingenium tuum. multa & recondita lectio: etſi iudicium requirimus interdum.

*Libro περὶ ζώων πορείας.

CAPVT III.

Agellij complura loca emendata. Imitus, Aduerbium. Canalicola. Fama minuens. Plautus correctus. Sol meridies. Oſcæ compellationes. Erucius Clarus Præf. vrbi. Ignauiones. plura alia non è circulis vulgarium correctorum.

AGELLII non vno loco tenebroſas Noctes, illuſtriores reddere minati multi: & nuper etiam ego. Adeo ſeriò, vt libet iam apud Typographum eſſet: & vota concepta pro hoc partu. Cùm ecce audio in Galliâ & Germaniâ viros doctos eſſe, qui idem moliti imò iam emoliti conatu magno. Itaque deſtiti; librum recepi; & ſolemne illud meum ſeruaui, vt ne lucis meæ cauſſâ luminibus obſtruerem alienæ famæ. Non enim ita ego eius ſitiens: & ſi ſim, patent vnde hauriam alij fontes. Quia tamen ne nunc quidem clamatum toties Hylam hunc videmus: quid nocuerit propriias quaſdam argutias noſtras (nam quæ è libris ſunt credo indubiè obſeruata alijs) referre in hoc caput? Nam vt maximè etiam illis in mentem & ſtilum iſta venerint: tamen vt Plato ait, δὶς γὰρ ἢ τρὶς τὸ καλὸν ῥηθῆναι οὐδὲν βλάπτει.

Lib. XVII. cap. X. vbi inſignis illa comparatio, Phauorino iudice eſt, Virgilianæ Ætnæ cum Pindaricâ: in noſtro carpendo hæc leguntur:

Virgilius autem dum in ſtrepitu ſonituque verborum conquirendo laborat, vtrumque tempus nulla diſcretione factâ confundit. Atque ille Græcos quidem fontes imitatus ignes eructare, & fluere amnes fumi & flammarũ fulua & tortuoſa volumina in plagas maris ferre quaſi quoſdam igneos amnes, luculentè dixit.

Ad quę inſiſtas iure. Quis enim hic ille qui Græcos fontes imitatus? Virgilium cenſeas. falsò. nuſquam hæc enim in eius verſu, quæ ſubdit. Pindarum igitur? ridiculum. quomodo Græcum conuenienter dixeris imitari Græcos? quomodo ſermo ipſe ſatis lautus & Latinus, Imitari Græcos fontes? Nam eos ſanè nemo imitatur, ſed ſumit ex ijs, haurit, delibat. Nec refello pluribus. tu me duce hæc ſcribito: *Atque ille Græcus quidem, fontes imitus ignis eructare.* Imitus, vt Stirpitus, Radicitus, Medullitus. & reſpondet ad verbum illis Græcis Pindari; τοῦ πυρὸς ἁγνόταται ἐκ μυχῶν παγαί. Sed & ſtatim corrige, *quaſi quoſdam igneos angues.* quod interpretandis illis Direxi varis facit, Ἁφαίστοιο ἑρπετόν: imagine audaci ſanè & verè poëticâ, & quæ mihi blanditur.

Vox erutæ nuna, ſed proba. imitus.

Igni angues.

Libro IV. cap. XX.

Qui iurabat cauillator quidam & canicula & nimis ridicularius fuit.

Non canis hîc, nõ canina facundia ſatis apta. Ioci enim nudi res eſt, ſine vllo morſu. Valdè libens & ad ingenium Geniumque veteraſcentem Agellij legam, *& canalicola.* Ita enim dicti olim homines forenſes, dicaces, ἀγοραίων; quia ad canalem crebri. Feſtum vide in eapſe voce, & Plautum Curculione.

Canalicola quis.

Lib. I. cap. II.

Diſſertationum Epicteti digeſtarum ab Arriano primum librum.

Imò hæc quæ ſubijcit, hodieque leguntur in Arriani libro ſecundo cap. XIX. Sic igitur corrige: niſi ſi alia tunc diſpoſitio aurei illius ſcripti. Simul exple lacunas aliquot hîc hiantes ex eodem Arriano, in verbis Græcis quæ à capitis Agelliani fine.

Numerus corruptus, & loci probum explementum indicatum.

Lib. I. cap. III.

Minimaque illa labes & quaſi lacuna famæ imminentis, partarum amico vtilitatum ratione ſolidatur.

Scribo, *famæ minuentis.* id eſt, imminutæ. elegantiâ priſcâ & huic acceptâ. item *lacinam* malim, quàm *lacunam.* Sequitur enim ſolidari eam: quod duriter omnino transferas ad lacunam.

Famæ minuentis. Pa. thetica.

Libro III. cap. [illegible] in verbis mei Comici:

Nam me pu[illegible]tus hic erat ſolarium
Mul[t]ò omnium iſtorum optimum & veriſſimus.

Plautini verſus correctio. Veterius ſolarium, venter parasiti. Parum connexa hæc aut conſequa aliis. Corrigo, *me puero vterius hic erat ſolarium.* niſi fallor, perappoſitè ad paraſitum. Quid opus, inquit, ſolarijs & his obſeruationum [illegible]? Me puero vnum cuique & non fallax ſolarium, venter. vbi is monebat cibum ſumere, ſumebatur.

Eodem lib. cap. [illegible].

Magiſtratus quando vna die eis auſpicandum eſt & id ſuper quo auſpicauerunt agendum, poſt mediam noctem auſpicantur, & poſt exortum ſolem agunt: auſpicati eſſe & egiſſe ex eodem die dicuntur.

Sol meridiem, priſca phraſi. Libri plerique veteres, *poſt mediam noctem auſpicantur, & poſt meridiem ſole magno auſpicati eſſe.* ex quîs, firmiter lego, *& poſt meridiem ſolem agunt.* Eoq, exemplo tuta & defenſa hæc priſca dictio, quo Sol occaſus. Paullo etiam antè in hac ipſâ diſputatione & capite, *Sacra ſunt Romana partim diurna, partim nocturna: ſed ea quæ inter noctem fiunt, diebus adijciuntur, non noctibus:* legam libens, *quæ internoctu fiunt*, eâ formâ quâ Interdiu. *Internoctu, vna vox.*

Lib. I. cap. V. de Hortenſij cultu & munditiâ male audiente:

Qui cum multâ munditiâ & circumſpectè compoſitéque indutus & amictus eſſet, manuſque eius inter agendum argutæ admodum forent & geſtuoſæ: maledictis appellationibuſque propoſitis iactatus eſt.

Quę ſunt *propoſita maledicta* ſiue *compellationes.* ita enim veteres, meliùs quàm appellationes. Non explicamus. Itaque ſubſtituūr, *probroſis.* Ego ex ſcripturæ tramite, *propè Oſcis.* Et valdè conuenit. quoniã in Hortenſium, vt mollem & parum externis illis indicijs virum, cauilli quidam & ioci obſcæni iacti & in modum Oſcum. *Oſcæ compellationes.*

Lib. V. cap. I in Muſonij ſenâ oratione:

Animus is, inquit, audientis philoſophum quæ dicuntur vtilia ac ſalubria ſunt.

Verba dicendo vtilia. Sententia & verba ſuſpenſa. tu ſiſte, & ſcribe, *quæ dicendo vtilia.*

Libro V. cap. XIV.

Tum ſole medio rapido & flagranti ſpecum quamdam nactus remotam.

Priſcianus hæc citat, ſed in eo ſcriptum *ſole arido*, Nos, *ſole ardido*, fuiſſe vix ambigimus. *Sol ardidus. Androclus, non Androdus.* Qui autem toto hoc capite *Androdus* eſt, verius *Androclus* ſcribetur: atque ita Æliano dicitur in Variæ Hiſtor. lib. VII. cap. XLVIII.

Lib. VI. cap. VI.

Audiui Apollinarem Sulpicium L. Claro Præfecto vrbis dicere.

Scribo, *Erucio Claro.* è Plinij epiſtolis, & ipſo Agellio libro XIII. cap. XVI. Nominatur & in Pandectis lib. II. De offic. Præf. Vigil. ſed is alius ab iſto, forraſſe eius proles, qui ſub Antonino vixit, nec vrbi ſed vigilijs præfuit. *Erucius Clarus Præfectus.*

Libro ſeptimo cap. XIV.

Et in Senatum quidem introducti, interprete vſi ſunt Cacilio Senatore.

Hæc ipſa tota res narrata Macrobio, in quo *Cælio* legitur: narrata Plutarcho in Catone maiore, qui Γάϊον Ἀκίλιον appellat. Igitur hîc quoque diuiſim legerim, *C. Acilio.* *C. Acilius.*

Libro XV. cap. XII. in Gracchi verbis:

Si cuiuſquam ſeruulus propter me ſollicitatus eſt, omnium nationum poſtremiſſimum nequiſſimumque existimatote.

Magna viri integritas, quam iactat. verbum quoque redintegremus, *omnium natorum.* id eſt, omnium hominum qui vmquam & vſquam nati. Nam nationes huc non aptè traxeris. *Poſtremiſſimum natorum, id eſt hominum.*

Libro XVI. cap. XIV. in verbis Verrij Flacci:

Feſtinat, inquit, a fando dicitur, quoniam iſti ignauiores qui nihil perficere poſſunt, plus verborum quàm operæ habent.

Cur verò comparandi caſu Ignauiores extulit, nec Ignauos dixiſſe contentus? Nos de mendo ſuſpicabamur & remotiore verbo; quod puto fuiſſe, *iſti ignauiones.* Formabant ita nomina, Optiones, Volones, Edones, Geriones, Geſtiones: eaque ab ipſis verbis, & terminatione eâdem. Ignauire vetus vox, & Ignauit in Pacuuio, ſi commemini, Nonius obſeruat. Hac facie à Satagendo, Satagios Seneca etiam dixit. *Ignauio, [illegible] vox.* *Gl[oſſ]æ Ph[iloxeni] [illegible] Geſtio, καχόσχολος, [illegible], καλόβιος à geſt[io].*

Libro vltimo, cap. vltimo:

Neque item deſunt, qui libris ſuis indices fecerunt, aut Epiſtolarum moralium, aut Epiſtolicarum Quæſtionum, aut Confuſarum.

Titulus Epiſtolicarum hîc quidem corruptus & alienus eſt. Nam præceſſit lineis aliquot antè: *Sunt qui de Philoſophiâ inſcribant, & De naturâ humanâ, & Epiſtolicarum Quæſtionum.* Ne igitur vanè iteret, ſcribe, *aut Epiſtolarum quæſitiorum.* Plura mihi in hoc Attico agello: ſed meſſem vberem aliorum videbo, & legam fors fuit ſpicas. *Epiſtolarum quæſitiorum.*

CAPVT IV.

Plinij defenſio. Africam vrſos non gignere, non certè vulgò. Quid Vrſi Numidici antiquis. ſententia noua, & ad lucem plurium ſcriptorum.

Plinij de vrſis adſertio.

FACIAM ſedulò, Plini: & preſſum per iniuriam, imò oppreſſum te alleuabo, ô Naturæ magne myſtes. Scripſiſti lib. VIII. cap. XXXVI.

Annalibus notatum eſt, M. Piſone M. Meſſallâ Coſſ. a. d. XIV. Kal. Octobres Domitium Aenobarbum Aedilem curulem vrſos Numidicos centum, & totidem venatores Aethiopas in Circo dediſſe. Miror adiectum Numidicos fuiſſe, cùm in Africâ vrſos non gigni conſtet.

Et iteraſti eamdem adſeuerationem in fine eiuſdem libri:

Africa autem nec apros, nec ceruos, nec capreas, nec vrſos gignit.

Quâ multi carpunt & infirmant.

En, altè ſatis & clarè negas in Africâ eſſe vrſos. Hinc carptores & linguarum multa tela. Paſſim te inſiliunt, inſibilant. &, Feſtum diem hominis! inquiunt: quàm fallitur? Luce iſtâ clarius eſt in Africâ eſſe vrſos, & quidem præſtâtes, inſignes. Herodotus in Melpomene, de Libyâ quæ πρὸς τὴν ἠῶ, ſiue ad orientem. Καὶ οἱ λέοντες κατὰ τούτους εἰσί, καὶ οἱ ἐλέφαντές τε, καὶ ἄρκτοι. *Et Leones apud iſtos ſunt, & elephantes, & vrſi.* Solinus cap. XXIX. *Numidici vrſi formâ ceteris præſtant rabie dumtaxat & villis profundioribus*, et ſi veteri meo libro abeſt hîc vox *forma*. & rectè.

Solinus correctus.

Iuuenalis:

Profuit ergo nihil miſero, quod cominus vrſos
Figebat Numidas.

Martialis:

Quod freno Libyci domantur vrſi.

Virgilius:

—— occurrit Aceſtes
Horridus in iaculis & pelle Libyſtidos vrſæ.

Strabo de Mauris (quem tamen locum ipſi non vidêre:) Οἱ δὲ πεζοὶ τὰς τῶν ἐλεφάντων δορὰς, ὡς ἀσπίδας προβάλλονται· τὰς δὲ τῶν λεόντων καὶ παρδάλεων καὶ ἄρκτων ἀμπέχονται καὶ ἐγκοιμῶνται. *At pedites elephantum pellibus pro clypeis vtuntur, leonum autem, pardalium, vrſorum induuntur, & indormiunt.* Ecce teſtes. quis verbum pro te mutiat in tam multos, in tam probos? Ego, etiamſi plures aduenia nt, &, cum Homero, μάλα μυρίοι. Nego nihilo ſecius clarè & contentè, erraſſe Plinium: aio illos, qui errare eum errant. Numidia non gignit vrſos: aut ſi: raros certè minutoſque. Quid tot mihi teſtes? ad vſum & ad viſum adpello: nec hodie quidem dabunt, qui terram eam frequentent vrſis. Aluareſius locorum eorum inſpector, hoc tantùm contra veteres mutat, quòd viſos à ſe in vlteriore Africâ ait etiam ceruos. Scilicet cuique animanti, pro ingenio & indole, ſuæ ſedes. & frigidior iſta ad Septemtriones & Oceaſum plaga eſt, quâ gaudent & gliſcunt vrſi; non calida illa & ſicca terrarum. Appuleius verè & peritè lib. IV. Mileſiar. *An ignoras hoc genus beſtiæ* (vrſum intellegit) *lucos conſitos, & ſpecus roſidos, & colles frigidos, & fontes amœnos ſemper incubare?* Itaque Martialis Caledonium vrſum benè agnominat:

Confirmatio Plinianæ ſententiæ.

In Africâ etiam nunc pauci aut nulli vrſi.

Qui frigore delectantur.

Nuda Caledonio ſic pectora præbuit vrſo.

Et Arctoum alibi:

Et epitheta quà locos frigidos.

—— venabula condidit vrſo
Primus in Arctoi qui fuit arce poli.

Poëtæ etiam alij Scythicum, Lucanũ, &c. Denique boni viri quid cenſetis? tam fungum, tam bardum Plinium, qui neſcierit vnde Romam aduehe rentur cottidie vrſi? Nullus menſis prætcribat in Italiâ, imò pænè dicam dies, ſine venatione & vrſis: ecce ille ſagax indagator remotiſſimarum rerum, aures aut oculos non habuit in re cottidianâ. Neſciuit centenos aliquot vrſos ex Africâ aduehi ad vnos ludos. Indignor. At enim illi teſtes, Quid teſticulamini? Hoc fortaſſe Straboni (non enim Herodoto temerè aut Solino) accredam vrſos pauculos & paullulos in montanâ aliquâ Africæ parte eſſe; negabo feroces, negabo multos. Latini noſtri non me mouẽt. Aliud enim quiddam in hac re latet, quod reſerabo & aperiam primus. Ecce in Annalibus ſiue in Actis cùm, Plinio admirante, ſcribitur, *Centum vrſos Numidicos datos:* renuo intellectos ibi vrſos. Quomodo? ita dico, vt ijs verbis firmem ſignificari leones. Hem! Ne miremini. cauſſa opinioni meæ, firma, iuſta. Primùm, cur vt mirum aut nouum notarint Annales de tot vrſis, cùm obuia per omnem Europam ea fera, & frequentiâ ſuâ vilis? Scio & docuero, centenis ante Domitij editionem annis, vrſos Romæ datos non multò pauciores. Sed nec enituiſſe eam in vrſo video, video in leone. Nummus vetus planiſſimè ſuggerit, qui in memoriam Ædilitatis eius cuſus cum venatore & leone: eccíſte.

Pliniũ non potuiſſe tam ſtupidè ſtupere.

Ad teſtes reſponſum.

Quid vrſi Numidici, in Annalibus Actis.

Non eſſe verè vrſos, ex ipſa re doctum.

Cur ea abuſio vulgi in vocibus.

SED, inquies, quæ hæc peruerſa Actorum dictio aut ratio, Vrſum pro leone? Imò proba priſcis & trita. Iam enim bibe hoc arcanum, quod (liberè & verè dico) latuit & fefellit Plinium ipſum, non aliàs ad hanc Annalium auctoritatem adhæreſcentem & ſtupentem. *Romani rebus ignotis nota nomina dabant.* Romanos illos veteres etſi in vrbe, ſtiuam tamen adhuc oluiſſe ſcies & ſuum agrum. Parum in factis culti aut amœni, parum in dictis. Itaque peregrina iſta cùm ad eos aduehebantur, ſtupebant: & nomen ijs dabant non ſuum (nec cura ijs quærere) ſed obuium aliquod & è vicino ſuo rure. Ita Elephantem cum boue compararunt, & vocarunt: tamen cum diſcrimine aliquo, Bouem Lucam. *Bos luca.* Ita Struthiouem, Paſſerem (vide quàm appoſitè) dixêre; *Paſſer marinus.* ſed quia trans mare aduectus, Marinum. Ita Camelopardalim, Ouem feram. *Ouis fera.* Ita Pantheras, Mures, vt opinor, Africanos. *Mus Africanus.* idemque in pluribus, comparatione ſemper aliquâ ad notas & indigenas animantes. Tale in Leonibus eſt. Cùm primùm viſi; non Leones externo eos nomine inſignierunt, ſed noto & domeſtico Vrſos. *Vrſa Libyca, & ſimilia apud Latinos poetas pro Leone.* cùm adiectione tamen Numidicos, quia inde importati. Nec aliter, ſcio, ſenſêre plerique è teſtibus, quos contrà aduocarunt. Virgilium quidem, dum Aceſtem tegit —— *pelle Libyſtidos vrſæ*: certum mihi intellexiſſe Leoninam. Ea enim heroi & viro forti conueniebat, Herculis veterumque exemplo. Nec Seruium id planè fugit. Attollit enim hic paulliſper oculos, & ſcribit: *Aut reuerà vrſæ, aut feræ Africanæ.* Iuuenalem etiam nihil ambigo de pugnâ ſenſiſſe cum leone: Et Martialem clariſſimè, qui leones ſubiuges currui facit: nullo ſanè miraculo, ſi de vrſis, qui mites & dociles ad magis ſtupenda. At de leonibus idem factitatum à M. Antonio Plinius tradidit, non ſine portento. Numidici quidem aut Africani epitheton adeò Vrſis propriè non conuenit, vt Liuius, Dion, aliique ſcriptores, diſtinguant eos paſſim contra Africanas. *Africanæ, diſtinguuntur ab Vrſis.* quæ exempla notata mihi libris De Venatione. Hæc audax & noua ſententia noſtra eſt, ſcio: inuidenda tamen fortaſſè potiùs, quàm irridenda. Siue enim vera dixi, laudem ſagacitas merebitur: ſiue falſa, veniam pietas.

CAPVT V.

Locus in Floro magis eximius correctus. Veterum fluctus & erratio ſuper religione Iudaicâ. Vitis aurea in eorum templo. quid, quaque formâ ea fuerit. Plinius explicatus.

LANNAEVS Florus (ita enim indigetare cum priſcis libris malim, quàm Iulium: *De vero nomine & gente Flori.* quoniam Hiſpanâ origine fuiſſe colligo, & niſi fallor ex ipsâ Senecarũ gente.) is inquam Florus compendium non tam Liuij, à quo ſæpè diſſentit, quàm rerum Romanarum ſcripſit, ſiquid mei iudicij eſt, compoſitè, diſertè, eleganter. Subtilitas quidem & breuitas in eo ſæpè mira: & ſententiarum quædam gemmulæ cum iudicio inſertæ & veritate. Is liber & vulgi manibus tritus, & liuidus nuper doctorum virorum cenſuris. *Laudabile eius compendium.* probè & peritè, fateor: niſi quòd ſordium etiam nunc aliquid ſupereſt, purgandum nobis. Inter eas locus de victorijs Pompeij Magni lib. III. cap. V.

Hieroſolyma defendere tentauere Iudæi: verùm hæc quoque intrauit, & vidit illud grande impiæ gentis arcanum patens, ſub aureo vti cælo.

Nam quæ iſtæc cõparatio patentis arcani, *Correctio eo eo.* cum aureo cælo? Inepta, & nulli rei. Quin ſi attendis, fatebere verè nos & cum hiſtoriæ momento emendaſſe, *ſub aureo vitem cælo.* Ita ſcilicet res eſt. Vitis aurea magnæ artis & pretij, in Iudæorum templo fuit, quam *Vitis aurea Hieroſolymis.* Pompeius illic, ſiue repperit, vt Florus & Tacitus volunt, ſiue oblatam ab Ariſtobulo recepit, vt Ioſephus & Zonaras narrant. In hanc vitem ludit & dentem ſtringit nũc *Irridet Iudæos Florus, videndus ipſe.* Florus: & En, inquit, hoc illud ſecretum & grande arcanum, quod templi ſui adytis Iudæi cælant & colunt. Nam Græci plerique & Romani, quoniam ſacra illa gens *Suſpiciones gentium de hac gente.* aliena à ritibus receptis & profanis, nec ſtatuas in templo haberent aut ſimulacra; mira & prodigioſa de religione eorum & myſterijs ſuſpicati. Alij mundum ab ijs coli, alij nubes, alij Bacchum: quidam aſinum, & ſuem. At Florus quaſi rem acu tangens, prodit de vite. De quâ ipsâ Tacitus: *Sed quia ſacerdotes Judæorum tibiâ tympaniſque concinebant, vitiſque aurea templo reperta, Liberum patrem coli domitorem Orientis quidam arbitrati ſunt.* Vbi hoc amplius diſcis, vitem hanc tractam in argu- *Bacchum putarunt ab ijs coli, inuentione ſui lusit vitis.*

men-

mentum Liberi cultu. Quæ opinio item Plutarchi eſt, diffusè poſita & firmata ab eo in libro IV. Sympoſiac. quæſtione V. Ioſephus de vite câdem, lib. Antiquitat. XIV. Πομπηΐῳ δὲ εἰς Δαμασκὸν ἀφικομένῳ, ἧκον παρ' αὐτὸν πρέσβεις ἐξ ὅλης Συρίας, καὶ Αἰγύπτου, καὶ ἐκ τῆς Ἰουδαίας. Ἔπεμψε γὰρ αὐτῷ μέγα δῶρον Ἀριστόβουλος, ἄμπελον χρυσῆν ἐκ πεντακοσίων ταλάντων. Μέμνηται δὲ τοῦ δώρου καὶ Στράβων ὁ Καππάδοξ, λέγων οὕτως· Ἦλθε δὲ καὶ ἐξ Αἰγύπτου πρεσβεία καὶ στέφανος ἐκ χρυσῶν τετρακισχιλίων. καὶ ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας εἴτε ἄμπελος, εἴτε κῆπος. Τερπωλὴν ὠνόμαζε τὸ δημιούργημα. τοῦτο μέντοι τὸ δῶρον ἱστορήκαμεν καὶ ἡμεῖς ἀνακείμενον ἐν Ῥώμῃ ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ Διὸς τοῦ Καπετωλίου, ἐπιγραφὴν ἔχον Ἀλεξάνδρου τοῦ τῶν Ἰουδαίων βασιλέως. ἐτιμήθη δὲ εἶναι πεντακοσίων ταλάντων. id eſt, *Pompeius autem cùm Damaſcum veniſſet, legati ad eum venère ex omni Syriâ, Aegypto, Iudeâ. Miſit verò illi inſigne donum Ariſtobulus vitem auream pretij quingentorum talentorum. Cuius doni Strabo etiam Cappadox meminit, his verbis: Venit & ex Ægypto legatio, & corona aureorum quater mille. & ex Iudæâ ſiue Vitis, ſiue Hortus. Terpolem, id eſt delectamentum, vocabant id opus. quod vidimus etiam nos Romæ dedicatum in templo Iouis Capitolini, cum inſcriptione Alexandri Iudæorum regis: æſtimabaturque quingentis talentis.* Et ex eo Zonaras: Μετ' οὐ πολὺ δὲ Πομπηΐῳ ἀφικομένῳ εἰς Δαμασκὸν, ἧκον πρέσβεις πολλαχόθεν τε καὶ ἐξ Ἰουδαίας, δῶρον ἐξ Ἀριστοβούλου μέγα κομίζοντες, ἄμπελον χρυσῆν ἐκ πεντακοσίων ταλάντων, ἣν τινά φησιν ὁ Ἰώσηπος ἐν Ῥώμῃ θεάσασθαι, ἐν τῷ Καπιτωλίῳ ἀνατεθειμένην Διΐ. id eſt: *Non multò pòſt Pompeio Damaſcum profecto; cùm multis alijs ex locis, tum e Iudæâ legati venerunt vitem auream, munus Ariſtobuli, ferentes, quingentûm talentûm. quam ſe Ioſephus Romæ vidiſſe adſerit in Capitolio dedicatam.* Ad hanc ipſam nobilem vitem traho Plinij locum, ſiue Auctorum potiùs, quorum verba in Plinij XXXVII. cap. II. vbi inter dona, triumpho Aſiatico, Pompeius intuliſſe fertur *Montem aureum quadratum, cum ceruis & leonibus & pomis omnis generis, circumdatâ vite aureâ.* Quibus verbis appoſitè obſerua, vitem hanc non ſimplicem fuiſſe, ſed monti aureo implexam, totumque opus in formam horti flexum. Ideò in Strabonis verbis apud Ioſephum, εἴτε ἄμπελος εἴτε κῆπος, ambiguè poſitum. ideò in Floro, *Vitis ſub aureo cælo.*

Ioſephi in hac vite locus deſenſus.

Plinius explicatus.

CAPVT VI.

De oſculis, & oſculandi variâ ratione, Romæ. Quo fine fuerint: quâ formâ & modo. Diuina fuiſſe, Humana fuiſſe. Adorare quid propriè ſit. & vnde ea vox dicta, & ducta. Scriptores multi explicati. in Ouidio coniectura. Verrere templa crinibus. Statius emendatus. Ad manum accedere, quid in Cæſareis hiſtoricis.

ABI Venus. fallam ego te, quæ ipſa multos: & de Oſculis Caput ſcribam & inſcribam, in quo tamen nihil tibi loci aucturis. Suauia illa tua inſuauia ſperno: puta tantùm & officioſa tangam, quæ Romæ olim in vario diſcrimine & vſu.

ADHIBITA enim in Deorum cultu & Hominum. Deorum, tripliciter. Aut enim os ijs venerabundi oſculabãtur, aut manus, aut pedes. De ore, Cicero in Verrem libro V. *Ibi eſt ex ære ſimulacrum ipſius Herculis, quo non facilè dixerim me quidquam vidiſſe pulchrius. vſque eò, iudices, vt rictum eius ac mentum paullò ſit attritius. quod in precibus ac gratulationibus* credo, *gratulationibus* eum ſcripſiſſe, voce magis conuenienti cùm dijs agerent grates) *non ſolùm id venerari, ſed etiam oſculari ſolent.* Quod tamen rariùs factũ, vt Cicero ipſe indicat, & recepti magis cultus hi demiſſi qui ſequuntur. Oſculabantur enim deorum dextras.

Oſcula ſiue duplicia.

Dis os oſculabant.

Cicero emendatus.

Aut manus

Lucretius:

—— *tum portas propter, aëna*
Signa, manus dextras oſtendunt attenuari
Sæpè ſalutantum tactu præterque meantum.

Aut denique ipſos pedes. Appuleius: *Exoſculatis veſtigijs deæ quæ gradibus hærebat argento formata, ad ſuos diſcedunt Lares.* Atque hæc in diuino cultu ſimplex oſculorum ratio. alia eſt magis ſuperſtitioſa & quæſiti cultus. Verebantur enim plerumque deos ipſos ore profano ſuo tangere, ſed eminus ſtantes manum porrigebant, eamque ſtatim verenter ad os ſuum referebant & ſuauiabantur. Hic habitus receptiſſimus, & velut ſolemnis Adorantium fuit: quem mihi ingerunt ſcriptorum loci multi. Plinius: *In adorando, dextram ad oſculum referimus.* Minutius Felix in Octauio: *Cæcilius ſimulacro Sarapidis denotato, vt vulgus ſuperſtitioſus ſolet, manum ori admouens oſculum labijs impreſſit.* Appuleius Apologiâ priore. *Nulli deo ad hoc æui ſupplicauit: nullum templum fre-*

Aut pedes.

Sæpè etiam eminus oſculabantur porrectâ manu.

frequentauit: ſi fanum aliquod prætereat, nefas habet adorandi gratiâ manum labris admouere. Nec Romanis ſolùm hic ritus, ſed Syris olim, & Orienti. In ſacrâ hiſtoriâ Iobi cap. XXXI. *Si vidi Solem cùm fulgeret, & Lunam incedentem clarè, & oſculatus ſum manum meam ore meo.* id eſt, ſi lunam aut ſolem adoraui. Vetus interpres III. Regum: *Quorum genua non ſunt incuruata ante Baal, & omne os quod non adorauit eum oſculans manum.* Hieronymus in Ruffinum: *Qui adorant, ſolent deoſculari manum, & capita ſubmittere.* & ſæpiùs in Hebræorum phraſi Deoſculatio, eſt Adoratio. Atque ego Latinis ipſis hinc cenſeo formatum Adorandi verbum: quia manus ad ora admouebant. non ab Ador (frumẽti id genus) quod cenſet Grammaticorum acumen. Ad eumdem adorandi morem, meo monitu, referes ſcriptorum aliquot locos: quorum aliàs interior & vera te ſententia fallat. Taciti illud è lib. XVI. Annalium, de Nerone cantillante: *poſtremo genu flexus, & cœtum illum manu veneratus.* Nam omnia feciſſe eum vult ex præſcripto, & ad legitimum hiſtrionem: adeò vt etiam ſpectatores adorarit. Illud Suetonij, in Claudio: *Eoſdem ſpectacula edentes ſurgens & ipſe, cum cæterâ turbâ, voce ac manu veneratus eſt.* Denique hoc Martialis:

Roma ſalutauit voce manuque deum.

Etſi poſſit hæc quiſpiam, non nego, de ſimplici protenſione manus accipere, quæ ipſa in cultu. ex Tacito I. Hiſtoriar. *Nec deerat Otho protendens manus adorare vulgum, iacere oſcula, & omnia ſeruiliter pro dominatione.* Qui tamen, ſi attendis, à me locus. Adorare enim dicit, & oſcula adiungit: quæ non alia eſſe potuêre, quàm iſta manuum, quia in aureo & alto ſuggeſtu ſublimis Otho, & hoc ipſum in eâ re Dionis compendium tibi dicet. Addo, quòd protenſio nuda manuũ, precantium propriè non venerantium nota. Appuleius: *Orantium ille habitus eſt, vt manibus extenſis in cælum precemur.* Ante eum Ariſtoteles De mundo: Πάντες οἱ ἄνθρωποι ἀνατείνομεν τὰς χεῖρας εἰς τὸν οὐρανὸν, εὐχὰς ποιούμενοι. Horatius ſupinas manus id vocat: *Cælo ſupinas ſi tuleris manus.* Sed redeo ad lineam, & amplius noto: manuariam iſtam adorationem non ſimplicem aut rudem omnino fuiſſe, ſed certâ quadam conformatione & geſtu. Appuleius vnus eum expreſſit, lib. V. Mileſiar. De Pſyche: *Multi denique ciuium, & aduenæ copioſi, inacceſſæ formoſitatis admiratione ſtupidi, & admouentes oribus ſuis dextras, primore digito in er[...]m pollicem re[...]te, vt ipſam prorſus d[e]am Venerem re[li]g[ioſis] adorationibus venerabantur.* Qui geſtus quidem nihil abit ab Heſperiorum ritu hodie, qui ex pollice & indice quaſi crucem formantes, eam in adoratione & templis deoſculantur. excipio quòd iſti pollicem indici imponunt, Romani contrà. Ouidium neſcio trahámne iſtuc, vbi ad amicam:

Tange manu menſam, tangunt quo more precantes,
Optabis meritò cùm mala multa viro.

Nam formâ videtur indicare voluiſſe hanc, manus adorantis & precantis. Certe vt de ſimplici tactu menſæ accipias, dilutum & alienum videtur. etſi ſcio in precibus, aras ſolere tangi. Fuit cùm hîc legerem, *mentum*, non *menſam*. quia Plinius admonuerat, *antiquis Græciæ in ſupplicando mentum attingere morem fuiſſe*. Quod Seruius tamen ad Frontem retulit: *Auris*, inquit, *memoriæ ſacra, frons Genio: vnde venerantes deum, tangimus frontem.* Sane in Homero, barbam ſupplicatores tangunt: ſed aliud ſcilicet eſt in venerando. Porro ad manus Adorationem etiam Capitolini illud referam in M. Antonino Philoſopho: *Cùm Lucillæ matrem Marci in viridario venerantem ſimulacrum Apo[ll]inis vidiſſet.* Item Ouidij, appoſitâ ſuggeſtione elegantiſſimi Muteti:

Ecce lacu medio, ſacrorum nigra fauillâ
Ara vetus ſtabat, tremulis circumdata cannis.
Reſtitit, & pauido, Faueas mihi, murmure dixit
Dux meus, & ſimili, Faueas mihi, murmure dixi.

Etiã huius ſæculi morem, quem ſeruili[s] adulatio ſeruat. Ferè enim aulicæ i[stæ] muſ[c]æ, cùm potentiorem ſalutant, veſtem au[t] p[ar]tem aliquã corporis manu illi tan[gunt] [...]que ſtatim cum veneratione quâdam ad os reportant. Nec dubitabis, quin ſuper hoc veſtigium ſit priſcæ illius adorationis.

IAM alia etiam oſcula in hoc diuino cultu (ſuperſtitionem magis verius dixerim) quæ liminibus templorum data, poſtibu[s], aris. Quæ demiſſio Romæ vſurpata in re[b]us arctis. Tibullus de eâ:

Non ego, ſi merui, dubitem procũbere templis
Et dare ſacratis oſcula liminibus.

Statius etſi leuiter corruptus, v. Silu[...]

—— nunc anxius omnibus aris
Illacrimat, ſignatque fores, & pe[ct]ore t[...]
Limina. ——

Idq; adoratio propriè.
Vnde & nomen. quia manus ſcabiet ad ora.
Manu adorare in Tacito:
in Suetonio:
in Martiale.
Protenſio ſola manuum, in habitu precantium.
Sine forma adorantis manus.
Ouidio loc.
Et fortaſſe emendatus.
Capitolini loc.
Item Ouidio.
Aulica noſtri vitam origo.
Oſcula con[...] & poſtibus templorum

Malè enim edunt, *Lumina*. Abijciebant autem ſe, & oſculis lacrimiſque terrã complebant, & crines etiã fœminæ ſparſim effundebant. Statius idem Thebaide quartâ:

Te ſine ſat dubium cætu ſolante timorem
Fallere, & incultos aris aduertere crines.

Statius correctus.

Vbi ſcribito, *aduerrere*, & priore etiam verſu fortè, *calato ſolante*, non *cætu*. Verrendi quidem verbum hîc probum, & à re ipsâ.

Crinibus paſsis templa verrebant in ſupplicijs.

Liuius libro III. *Stratæ paßim matres, crinibus templa verrentes, veniam irarum cæleſtium expoſcunt.* Idem libro XXVI. *Matronæ circa deum delubra diſcurrunt, crinibus paßis aras verrentes.* Polybius: Αἱ δὲ γυναῖκες παραπορευόμεναι τοὺς ναοὺς, ἱκέτευον τοὺς θεοὺς πλύνουσαι ταῖς κόμαις τὰ τῶν ἱερῶν ἐδάφη. τοῦτο γὰρ ἔθος αὐταῖς ἐστι ποιεῖν, ὅταν τις ὁλοσχερὴς τὴν πατρίδα καταλαμβάνῃ κίνδυνος. In Mamertini Panegyrico ad Maximianum: *Matres Italæ penſa manibus abiecerunt, paruos liberos abreptos ad templa traxerunt, ibi ædes ſacras paſſo capillo ſuo quæque verrebat.* Appuleius lib. V. *Tunc Pſyche vberi fletu rigans deæ veſtigia, humumque verrens crinibus ſuis.*

Lucanus lib. I.

Hæ lacrimis ſparsere deos, hæ pectora duro
Adſlixere ſolo, laceraſque in limine ſacro
Attonitæ ſudere comas.

Oſcula in Humanis uſu.

Nec plura addo de oſculis in diuinis, tranſeo ad Humana.

Ora oſculabantur olim.

Ea variè vſurpata vulgò, & in omni ferè corporis parte. Primum in facie, ibique os, genas, oculos ſuauiabãtur: in itu, reditu, gratulatione, imò in ſalutatione, & cottidiano occurſu. Qui mos inualuit maximè, vt opinor, ſub Auguſto: ideoque Tiberius vt nouitium conatus pellere, *& oſculi cottidiana*, ait Suetonius, *prohibuit edicto*. Sed hæſit nihilominùs, & creberrima oſcula iterùm ſub Principibus ſecutis. Vnum Martialem mihi lege, cui benigna materia iocorum, iſta. Quin ipſi Principes, (certè qui magis moderati) oſculo excipere ſoliti ciues digniores. Plinius Laudatione Traiani: *Gratum erat cunctis, quòd Senatum oſculo exciperes, ſicut dimiſſus oſculo fueras.* Latinus Pacatus de Theodoſio: *Ille cohoneſtatus affatu, ille menſa beatus, ille oſculo conſe ratus eſt.* Suetonius in Othone: *Manè Galbam ſalutauit, vtque conſueuerat, oſculo exceptus, etiam ſacrificanti interfuit.* Et reprehendit idem ſcriptor Neronem, quòd neque *aduenienſ neque proficiſcens, quemquam oſculo impertiret.* Et hæc illa oſcula, quæ vulgabant vulgò & ſpargebãt in obuios omnes modicè ſaltem notos.

Tiberius morem conatus tollere.

Fruſtrà.

Ipſi principes per humanitatem ad vſurpabant.

Nec enim tam amoris iſta, quàm officij & vrbani cuiuſdam cultus. Philo Iudæus bene & huc appoſitè: Φίλημα δὲ, inquit, [illegible] τοῦ φιλεῖν. τὸ μὲν γὰρ ψυχῶν ἐστιν ἁρμογὴ [illegible], τὸ δὲ φιλεῖν καὶ ἐπιπόλαιον δεξιώσεως χρείας τινὸς ἐξ ἑαυτοῦ συναγούσης ἔχειν ἐμφαίνει.

Salutationi ſ[illegible]

Manus oſculabantur alienas.

SECVNDÒ manus oſculabantur, [illegible] non tamen niſi potentiorum. Is mos etiam in li[illegible]râ rep. etſi rarus. Plutarchus de Catone: Ἐπεὶ δὲ τέλος εἶχεν ἡ στρατεία τῷ Κάτωνι, προεπέμφθη οὐκ εὐχαῖς, ὃ κοινόν ἐστιν, οὐδ' ἐπαίνοις, ἀλλὰ δάκρυσι καὶ περιβολαῖς ἀπλήστοις, ὑποβαλλόντων τὰ ἱμάτια τοῖς ποσὶν ᾗ βαδίζοι, καὶ καταφιλούντων τὰς χεῖρας, ἃ τῶν Αὐτοκρατόρων ὀλίγοις μόλις ἐποίουν οἱ τότε Ῥωμαῖοι. id eſt: *Poſtquam finijt Catonis militia, non votis neque laudationibus, quod tralatitium eſt, cum dimiſère, ſed cum lacrimis multis & complexibus, veſtes pedibus eius ſubſternentes qua incederet, & manus eius deoſculantes. quæ paucis omnino Imperatorum ciues aut Romani tribuebant.* Qui in militiâ quidem eum collocat: ſed cui originem tamen ego dem in campo. Natus enim videtur à blandijs candidatorum, prenſantiũ, rogantium, & alienas manus oſculantium. Seneca epiſtolâ CXIX. *Alius eorum manus oſculis conterit, quas vt deſignatus contingendam manum negaturus eſt.* Valerius de Scipione Naſicâ: *Cum ædilitatem curulem adoleſcens peteret, manumque cuiuſdam ruſtico opere duratam, more candidatorum, tenaciùs apprehendiſſet: ioci gratiâ interrogauit eum, Num manibus ſolitus eſſet ambulare?* Sed ſiue tamen à ſago natus ſiue ab albenti togâ, increuit ſtatim & increbuit in totâ vrbe, imo orbe. idque in petitione, in gratiarum actione, gratulatione, atque omni officij aut demiſſionis notâ. Plinius: *Dextra oſculis auerſa appetitur, in fide porrigitur.* vbi & ſitum formamque nota manus oſculandæ. Tacitus I. Hiſtoriar. *Ruere cuncti in caſtra, laudare militum iudicium, exoſculari Othonis manum.* Idem XV. Annal. *Agere gratis dijs, genua ipſius aduolui, & dextram oſculis fatigare.* Suetonius Tiber. cap. LXXII. *Chariclem medicum, quòd manum ſibi oſculandi cauſſâ apprehendiſſet.* Appuleius: *Pontianus pedes noſtros aduolutus, flens, & manus noſtras oſculabundus.* Seneca: *Hos ego deprehendam alienorum ſeruorum oſculantes manum.*

Et a ciuib. & a[illegible] Auguſtum.

Quâ parte oſculum manui impreſſum.

Martialis:

Baſia das alijs, alijs das Poſtume dextram.
Dicis, vtrum mauis elige. malo manum.

qui iocus in hominem non puri capitis; & ex inopinato, poeta præſ[illegible]rt manum m ol[illegible]

 lum,

lum, illi honeſtiori oris. Atqui propriè iſtud ſeruorum erat. Arrianus me docet lib. II. Diſſertationum cap. XX. Ἠξίωται δημαρχίας, πάντες οἱ ἀπαντῶντες συνήδονται. ἄλλος τοὺς ὀφθαλμοὺς καταφιλεῖ, ἄλλος τὸν τράχηλον, οἱ δοῦλοι τὰς χεῖρας. *Tribunatum adeptus eſt? ecce obuij omnes gratulantur. alius oculos oſculatur, alius collum, ſerui manus.* Quinetiam Homerus iam olim Eumæum oſculantem facit Thelemachi heri ſui manus. Odyſſ. XVI.

Viliores, & ſerui propriè manus oſculabantur.

Κύσσε δέ μιν κεφαλήν τε καὶ ἄμφω φάεα καλά,
Χεῖράς τ' ἀμφοτέρας.

Hoc poſterioris æui ſcriptores, ſuâ & peculiari phraſi, dixerunt Ad manum accedere. Doceo id nouitet iuuentutem, ex Vopiſci Aureliano: *Poſthac Valeriani dicta ſurrexit Aurelianus, atque ad manus acceßit, agens gratias militaribus verbis.* Ex Capitolini Maximino: *Fuit Maximinus ſub homine impurißimo tantùm honore præditus Tribunatus: ſed numquam ad manum eius acceßit; numquam illum ſalutauit.*

Ad manū accedere, quid in Vopiſco.

Et Capitolino.

TERTIÒ denique genua oſculati, imò & pedes. De genibus, Ammianus lib. XXVIII. *Ex his quidam cùm ſalutari pectoribus oppoſitis cœperunt, oſculanda capita in modum taurorum minacium obliquantes, adulatoribus offerunt genua ſuauianda vel manus.* De vtroque, Capitolinus in Maximino: *In ſalutationibus ſuperbißimus erat, & manum porrigebat, & genua ſibi oſculari patiebatur, nonnumquam etiam pedes.* Plinius in Traiano laudat, quòd hæc non fecerit: *Non tu ciuium amplexus ad pedes tuos deprimis, nec oſculum manu reddis.* Atque hoc genus viliſſimi oſculi natum, niſi fallor, ſub Caio, imò ab Caio: qui vt Dio ait, ἐφίλει ὀλίγιστους· τοῖς δὲ πλείστοις καὶ τῶν συμβουλευτῶν ἢ τὴν χεῖρα ἢ τὸν πόδα προσκυνεῖν ὤρεγε. *pauciſſimos oſculatus eſt: pleriſque autem etiam Senatorum vel manum vel pedem præbuit adorandum.* Dico adorandum, & ita Græcum verbum eſt. vt videatur ex eo elici non os quidem admotum pedibus, ſed dextram: eamque deinceps ad os relatam, vt deſcripſi ſuprà. Quamquam & pedes etiam reipsâ oſculo affecti: & quidem ſub eo monſtro. Idem Græcus: Πομπώνιος Σεκοῦνδος τότε ὑπατεύων παρὰ τοῖς ποσὶν αὐτοῦ καθήμενος, ἐπικύπτων συνεχῶς αὐτοὺς ἐφίλει. id eſt: *Pomponius Secundus tunc Conſul, pedes Caligulæ adſidens, identidem ſe inclinans eos oſculabatur.* Et tenuêre ſuperbum & inhumanum hunc morem Principes aliquot ſecuti, ſed non è bonis. Exempla non accumulo, quæ obuia. finem potius longo huic Capiti imponam: longo, ſed itarâ Venere, fortaſſe parum venuſto. Quid ad me? Gratiæ tantùm & Lepos & Iocus comites eius deæ propitij mihi ſint, numquam ipſa.

Genua oſculabantur & pedes.

Turpi & plusquam ſeruili ritu, qui videtur à Caio.

CAPVT VII.

Commentarios Cæſaris non vſquequaque tam puros & laudabiles, quam videantur. Mos attollendi dextras. aliaque emendata & explicata.

FAS ſit dicere. in Commentarijs Cæſaris ſæpè quæro Cæſarem. Multos in illam purpuram pannos inſutos video: nec in dictione ipsâ ſpirat vbique naribus meis aura illa, &, vt ſic dicam, ſtacta puræ antiquitatis. Lege, relege. multa otioſa reperies, disiuncta, intricata, interpolata, repetita: vt omnino non abſit, quin ad hanc veluti priſci operis ſtatuam nouella aliqua acceſſerit & imperita manus. Ego alia aliàs: nunc quædam notauero ex his inquinamentis.

Interpolatus variè Cæſar.

Libro VII. De Bello Gallico, vbi prælium ad Gergouiam:

Iſ ſimilitudine armorū vehementer noſtros perterruerunt. ac tametſi dextris humeris exſertis animaduertebantur, quod inſigne pacatis eſſe conſueuerat, tamen idipſum ſui fallendi causâ milites ab hoſtibus factum exiſtimabant.

Quæro diu hunc morem humeros dextros exſerendi in pace. Fruſtrà. quî reperiam? repugnat natura & res ipſa. Quomodo enim exſeri humeri poſſunt? attolli fateor leuiter aut ſubmitti: ſed vt id procul conſpici haud facilè poſſit. Turpe hîc gloſſema, quod eijcio ſcriboq́; *dextris exertis animaduertebantur.* Ita enim olim mos, ita etiam nunc, vt ſublatio dextræ ſocij & amici aduentus ſit ſignum. Fidus & appoſitus mihi teſtis Xenophon Inſtitutionis Cyri lib. IV. vbi in re ſimillimâ cùm Hyrcanij aduenirent, incertum adhuc ſocij an hoſtes, mittit nuncium ad eos Cyrus, & ſi quidem amici eſſent, iubet tollere dextras. Verba hæc: Ἐκ τούτου πέμπει πρὸς αὐτοὺς, προστάξας λέγειν, εἰ φίλοι εἰσὶν, ὡς τάχιστα ἀπαντᾶν τὰς δεξιὰς ἀνατείναντας. Nec pleræque gentes hodie aliter.

Gloſſema inſigne, ſed occultum.

Socij dextras tollere ſoliti in aduentu ſuo, aut in conſpectu.

Libro II. in prœlio cum Neruijs:

Cæſar ab decimæ legionis cohortatione ad dextrum cornu profectus, vbi ſuos vrgeri videt.

Falſa hæc narratio. Nam ſuprà iam dixerat, Cæſarem ab cohortatione legionis decimæ tranſiſſe in partem alteram: idque ante pugnam.

pugnam. Libri quidam *Cohorte* habenr. ex quis omnino lego, *Cæſar cum decimæ legionis cohorte.* Ita enim mos huic viro, vt plerumque in prælijs cohortem vnam ex fortiſſimâ hac & fidiſſimâ legione ad tutelam ſuam adſumeret, aut etiam ipſam. Emendo in hac ipsâ re locum alium.

Cæſar con- ſtans legio- ne decima maximè.

Libro VII.

Cæſar receptui cani iuſſit. Legionisque decimæ, quâ cum erat concionatus, ſigna conſtitêre.

Quæſo enim, ferri aut tangi à politis hominibus hæ ſermonis ſordes poſſunt? *Concionari cum legione.* pro eo quod Apud concionem. adde quòd linguæ aut concionis ibi nulla res, ſed feruidæ pugnæ. Emendo igitur, *quâ tum erat comitatus.*

Libro IV.

Itaque vnâ parte à Sueuis circiter millia paſſuum ſexcenta agri vacare dicuntur.

Ægrè, mi Cæſar, credimus: niſi ſi vacauit longè maxima Germaniæ pars. Hoc verius, ſcripſiſſe te *millia paſſuum ſexagena.* quod largiter ſufficit, ſiue ad virtutem Sueuorum, ſiue ad aliorum timorem.

Numerus vitiatus inepter.

Libro VI.

Germanos atque Arioviſtum ſibi adiunxerant, eosque ad ſe magnis iacturis pollicitationibusque perduxerant.

Cenſeam fuiſſe olim, *magis capturis*: ſententiâ ſuadente.

CAPVT VIII.

In Plinio correcta quædam. Geneta Mana, dea. Decolorare aurum, quid ſit. & mos diſcrimenque in anulis. qui ſeruis & militibus è ferro: Senatui & equiti ex auro: plebi ex argento.

FATVM hoc eſſe cenſeo Criticorum, vt laborum eorum fructus maioris in publicum ſit, quàm famæ. Vide veteres, vide noſtros. paucos repeties quorum nomen aut latè fuſum, aut diu perennarit. Vel in Ferdinando Pinciano hodie quã indignor? Qui reuera vir eximius, vix tamen è vulgi tenebris ſe exemit; & paucis doctis in occulto laudatus, iacet etiam nunc ignoraturque inter ſuos. At ſi acuminis & iudicij aliqua laus eſt: huic eam rectè tribues. ſi fidei & modeſtiæ: magis. Non alium ego vidi, qui minùs adfectatè hoc egerit; & qui Criticam iſtam magis puriter coluerit, ſine ambitione, ſine fuco. Plinius, Seneca, Mela teſtes: ſed primus ille imprimè, per cuius ſexcentas ſalebras & æſtuantia vada peruaſit felici quodam ingenij & iudicij vento. Quamquam abrupta quædam in eo etiam nunc, non nego. quid miremur? aut quis Æſculapius ipſe, ſanandis tot plagis vnus fuerit? —— εἷς δ' ἀνὴρ οὐ πάνθ' ὁρᾷ, ait rectè & comiter Euripides. Ego quaſdam ex ijs ſalebris vel complanabo, vel tranſilibo, & in partem laboris velut oprio ſuccedam magno illi Tribuno. Lego in Plinio, libro XXIX. cap. IV.

Studium Criticum ſterile ad famam.

Pinciani laus.

Catulos lactantes adeò puros exiſtimabant ad cibum, vt etiam placandis numinibus hoſtiarum vice vterentur ijs. Genito mane catulo res diuina fit, & in cœnis deum etiamnum ponitur catulina.

Emendabam, *Genitæ Manæ.* Ita enim deæ nomen, cui catulo fiebat. Plutarchus in Quæſtionibus: Διὰ τί τῇ καλουμένῃ Γενείτῃ Μάνῃ κύνα θύουσι, καὶ κατεύχονται μηδένα χρηστὸν ἀποβῆναι τῶν οἰκογενῶν; id eſt: *Cur deæ, quæ vocatur Geneita Mana, canem immolant, vouentque nequis domi natorum bonus & frugi euadat?* Et plura ibi vide. Hoc in Plutarcho tam expoſitum fugiſſe oculos Pinciani & Hermolai, non miramur: noſtros, ſæpè clariora.

Geneta Mana, inter ignobiles deas.

Libro XXXIII. cap. XI. vbi de tabulis & vaſis:

Pariterque luxuria nata eſt, & Carthago ſublata; ita congruentibus fatis vt liberet amplecti vitia & liceret peccare, & dignatione hinc alicui veterum. C. Marius poſt victoriam Cimbricam cantharis potaſſe Liberi patris exemplo traditur, ille arator Arpinas & manipularis Imperator.

Pincianus exclamat, *Locus vitiatus inter paucos.* & verè. medicinam tamen, vt mihi videtur, non adfert. Notat in veteri codice *petere* legi; non *peccare.* Ex vno eo veſtigio, locum totum aptè ſic concinnamus: *vt liberet amplecti vitia & liceret. Petiêre & dignationem hinc aliqui veterum.* ſententiâ apertâ & verâ. Carthagine commodum euerſâ, inquit, vitia & luxuria irrupêre, bono quodam fato, ſublatâ videlicet iam illâ æmulâ & vltrice, nec antè libuit peccare Romanis, quàm impunè licuit. At quidam etiam è priſcis dignitatem ſibi aſtruere conati, electione iſtâ & curioſâ curâ vaſorum: inter quos Marius, qui cantharis potare inſtitit velut Bacchi non triumphorum tantùm æmulus, ſed & morum.

De exquiſitis poculis locus correctus.

Pinciana ſententia reiecta.

Libro eodem, cap. I. De anulis:

Contrà verò multi nullas admittunt gemmas, auroque ipſo ſignant. id Claudij Cæſaris Principatu repertum. Nec non & ſeruitia iam ferrum auro

auro cingunt, alia per ſeſe mero auro decorant, cuius licentiæ origo nomine ipſo in Samothrace id inſtitutum declarat.

Corruptio oſtenſa:

Verba illa, *mero auro decorant*, accuſo, imò damno. Quid enim hîc noui, aut ad Samothracas relegandum, ſi anuli è mero auro? Nónne tales iam olim Senatorum & Equitum? Denique quis permiſit hoc ſeruirijs, vt palàm ex auro gererent anulos, & ſine vllo fuco? Nos leuiter reſcribimus, *alij per ſeſe mero auro, decolorant.* id eſt: cùm ſeruis aurei anuli in propatulo geſtandi non fas, non ius; ecce nouitio inuento alij aurum ferro ſuperinducunt, alij, aurum merum purumq́ue decolorant & deformant in modum ferri. Id enim certè fuit. Aurum geſtabant, nec videbantur geſtare: cùm colore aliquo atro (hodie etiam vſitatum) aut fuſco id velarent ac celarent. Nam ſeruis certè anuli ferrei tantùm vſus. Statius in lacrimis Etruſci:

Et à nobis ſublata.

Seruorum fraus, & occulta ſuperbia in anulis.

Serui in anulo ferreo tantùm, ex more. Statius explicatus.

Mutauitque genus, læuæque ignobile ferrum
Exuit, & celſo natorum æquauit honore.

Significat enim patrem Etruſci qui ſeruus, à Principe in equites relatum, donatumq́ue aureo anulo, ſpreto ſeruili ferro: eūdem iure trium liberorum auctum. vel, æquatum honore ijs qui nati ingenui. Iſidorus: *Anulum aureum neque ſeruus neque libertinus geſtabat in publico, ſed anulo aureo liberi vtebantur, libertini argenteo, ſerui ferreo.* Anuli autem his ſeruis ad vſum potiùs, quàm ad ornatum: nempe ad ſignandum. Appuleius libro x. *Donec iuſſu magiſtratuū miniſteria publica contrectatis nequiſſimi ſerui manibus, anulum ferreum deprehenſum cum ſigno ſacculi conferunt.* Sed Iſidori tamen illa verba in diſcrimine, ni fallor, fallunt. Liberis enim aureum tribuunt, libertinis argenteum. falsò. Nam inter liberos ipſos, non niſi Equiti & Senatui anuli aurei liberum ius: non ſanè plebi. Plinius clarè: *Anuli diſtinxère alterum ordinem à plebe, ſicut tunica ab anulis Senatum.* Vult enim ita anulis à plebe equitem diſcerni, vt idem à Senatu tunicâ laticlaui. Plebeijs igitur, vt opinor, ſaltem ex argento. Iuuat & ſuggerit idem Plinius hoc libro cap. XII. *Argentum aliquando ſuccedit & auro, luxu fæminarum plebis compedes ſibi ex eo facientiū, quas induere aureas mos triſtior vetat.* Vbi vides aurum remotum à muliebri plebeio ſexu: quidni cenſeam & à virili? Nec ſerui tamen ſoli in ferreo anulo: etiam milites omnes, qui non inſignes. Quod adeò verum, vt etiam equites Romani, cùm militarent, ius non habuerint aureorum. Ex Suetonij Galbâ, cap. x. *Dilegit equeſtris ordinis iuuenes, qui manente aureorum anulorum vſu, Euocati appellarentur, excubiaſque vice militum agerent.* Notat enim de retentione anulorum vt inſolens, & præter communem morem. Appianus etiam apertè militibus omnibus eos adimit, præter Tribunis. In Lybico: χρυσοφοροῦσι τῶν στρατευομένων οἱ χιλίαρχοι, τῶν ἐλαττόνων σιδηροφορούντων. id eſt: *Ex auro anulos ferunt inter milites Tribuni, reliquis inferioribus ferreos geſtantibus.* Atque hoc copioſè ſatis narrat iam tunc in bello Punico tertio (hiſtoriam & occaſionem apud eum vide:) vt appareat ſtatim à bello Punico ſecundo ſeueritatem hanc introductam. Nam tunc nondum: ſi vera ſunt quæ de trimodijs anulorum traduntur ab Annibale Carthaginem miſſis. Quam diſciplinam tamen reſoluit, vt in quibuſdam alijs, Princeps non ad ſuum nomen Seuerus. qui, vt Herodiani verba ſunt, τοῖς στρατιώταις πολλὰ συνεχώρησεν, ἃ μὴ πρότερον εἶχον, καὶ δακτυλίοις χρυσοῖς χρήσασθαι ἐπέτρεψε: *militibus multa indulſit priùs negata, & aureis anulis vti permiſit.*

Iſidori non vera prorſus diſtinctio.

Senatui & Equiti anuli aurei;

Plebeijs ferrei.

Etiam militibus.

Solis Tribunis exceptis.

Quando in mores caſtrenſes introducti.

Quem ſuſtulit Seuerus.

CAPVT IX.

Seneca plus ſemel emendatus. Neronis principatus initio optimus. Epicuri ſententia deos extra mundum proycientis.

VOTVM meum non diſſimulo. & vt ex tot huius æui Criticis manum aliquis & limam ſeriò Annæo Senecæ admoueat, calidè iamdiu opto. Quis dignior? in quo res & verba magis ſeria, nec ad ſcientiam modò ſed ad ſalutem? Sed tamen hoc quoque opto, vt ille ipſe Cenſor ſit ſerius, æuo & iudicio grauis: non ex iſtâ claſſe feruidæ iuuentutis, quæ nata corrumpere omnia & mutare. Poſſes id tu V. C. Nicolaë Faber. quem ſola modeſtia, vt ſcio, abſtinet ab hac palmâ. nam doctrina, iudicium, diligentia tibi ſuperant: & infinita vtiliter ac ſapienter in ſapientiſſimū ſcriptorem obſeruaſſe te didici verâ famâ. Poſſem & ego aliquid. ſed valetudo nunc tardat, & quòd copiâ re vſum intellego librorum meliorum. Intereà dum tibi venit hic animus, (& voueo vt breuî:) nos more noſtro carptim quædam in eo notabimus; & magis ea, quæ accepta ingenio ferimus, quàm libris.

Senecam multò adhuc à Criticis neglecti.

De Clementiâ primo, cap. I.
Neronem alloquitur:

Sed ingens tibi onus impoſuiſti. nemo iam

Diuum Augustum, nec Tiberij Cæſaris prima tempora loquitur. nemo qui te im tari velit, exemplar extra te quærit. Principatus tuus ad guſtum exigitur.

verbis & ſententiâ corruptis. Quid enim illud in extremo, Exigi ad guſtum? quod libri quoque veteres ſpernunt, & ingerunt plerique *ad Auguſtum*. Malè illi ipſi. Adeò enim Seneca principatum Neronis ad Auguſtæum non exigit, vt præponat longè nec vanè prorſus, vt hæc initia erant) negetque quemquam iam de Auguſto, aut Tiberij temporibus primis loqui. Sed à libris tamen iis adiuti commodè legimus, *Principatus tuus ad anni guſtum exigitur.* & paullò antè, *nemo quod te imitari velit.* veriſſimè. Hæc enim Senecæ mens & ſcriptio: Age Nero, inquit, perge in hac virtutis & gloriæ viâ quam inſiſtis: ardua tibi certè, quia optima & maxima omnes de te ſperant. Nemo iam Auguſtum tibi proponit, quem imitêre, nemo Tiberij laudata primordia: omnes te tibi. Principatus inquam tuus, ad guſtum & exemplar vnius anni illius exigitur, quem in imperio laudatiſſimè tranſegiſti. Hæc ſenſit, hæc ſcripſit: ad rem verè, & ad tempus. De re, conſtat tirocinium illud imperij ram probum fuiſſe, vt Traianus identidem iterare ſolitus, *Omnes bonos Principes procul abeſſe à primo quinquennio Neronis.* De tempore, ecce hic liber ſiue libri De Clementiâ, ſcripti ſub primum ſtatim Neroniani imperij annum. Haurio ex ipſis: & lego lib I. c. IX. *Diuus Auguſtus cùm eſſet [illegible] ætatis quod tu nunc es, duodeuiceſimum egreſſus annum.* Nero igitur, ſi comparî ætate cum Auguſto, tunc expleuerit decimumoctauum annum, atque imperium, decimoſeptimo ſuſcepit. benè igitur & verè quod ad tempus, emendaui, de anni guſtu.

De Vitâ beatâ, cap. XXV.

Fac me victorem vniuerſarum gentium. delicatus ille Liberi currus triumphantem vſque ad Thebas à Solis ortu vehat. iura reges Perſarum petant. me hominem maximè cogitabo, cum dijs vndique conſalutabo.

Turbat egregiam & magnanimam ſententiam extrema clauſula: quæ in quibuſdam manuſcriptis meis ſic incepta; *cum Deo vbique conſalutabor.* Aperto & diffundo ego, *cum Deus vndique conſalutabor.* Adeò, inquit, me non attollent efferentque ſupra hominem ab hominibus honores, vt tum vel maximè mortalem me eſſe meminero cùm audiam immortalis.

Correctus Seneca.

Explicata ſententia.

Alia vox Senecæ ſtituta.

De Beneficijs lib. IV. cap. [illegible]

Tu denique Epicure deum inermem [illegible], omnia illi tela, omnem detraxiſti potentiam. & nequiquam metuendus eſſet, proieciſti ipſum extra metum.

In verbulo panxillum mendum, grande in ſententiâ. Inuoluitur enim mens Epicuri, & ſimul reprehenſionis acumen. quod vtrumque apparebit ſi ſcribas, *extra metam.* Nempe ita ſenſit ſenex ille ab horto, (ex Lucretio & Laërtio id clarum) deum non tangi rebus humanis, non iis curare: atque vt id pronius ſuaſu eſſet, poſuit eum ſuo quodam & proprio loco, non ſupra ſolùm, ſed extra mundum. Seneca impiâ hanc ſententiam iterum taxat libro VII. infrà: *Alius dus obijcit neglegentiam noſtri, alius iniquitatem, alius illos extra mundum ſuum proijcit.* Vbi eodem etiam Proijciendi verbo vſus, quod parum aptè hic de metu. At in metæ verbo appoſita etiam metaphora, quaſi extra limitem omnem huius ſtadij & finem.

Epicuro deum non in mundo.

In Conſolatione ad Polybium, cap. XXXVI.

C. Cæſar, amiſſa ſorore Druſilla, conſpectum conuerſationemque ciuium ſuorum praefugit, exſequiiſque ſororis ſuæ non interfuit, iuſta ſorori non præſtitit, ſed in Albanum ſuum [illegible] ceſſit. ac foro & aduocatis & huiuſmodi alus occupationibus acerbiſſimi funeris leuabat mala. Prob pudor imperij! Principis Romani lugentis ſororem alea ſolatium fuit.

Leui emendatione expedio viros doctos qui obhærent. *in Albanum ſuum ſeceſſit, nec foro & aduocatis, & h. a. o. a. ſ. leuabat mala, proh pudor imperij!) Principis Romani,* &c. Ita enim continuanda periodus tota, & negans particula ſubdenda ſaltem in locum atentis.

CAPVT X.

De ritu plaudendi & explandendi in theatris. item adſurgendi, acclamandi. Quomodo iſta habita ſub Imperatoribus? quæ voces in acclamando? Plutarchus & Plinius explicati: iſti etiam correcti. Fauor & Fauere, noua ſignificatione. Lampridius, Capitolinus, Vopiſcus illuſtrati. Quid Oraria fuerint: & cui in theatris vſui.

Mos mihi in lucem reuocandus & ambitio, quæ delituit ſub velis theatrorū: & ſimul ſcriptores aliquot priſci perfundendi nouâ luce. Vetus conſuetudo Romæ, et iam viuâ libertate, vt viros primates &

Theatralis honor in viros conſpicuos. gratiâ aut dignitate conſpicuos, venientes in theatra, compoſito plauſu exciperent; iiſdem adſurgerent. vtrumque, honoris habendi cauſsâ, & promendi fauoris. Contrà, *In alios dedecus & exſibilatio.* eos qui infames aut ingrati, ſibilo & paſtoriciâ fiſtulâ (ludens ita Cicero appellat) velut reijcerent & ſegregarent. Hoc teſtimonium vniuerſi populi multùm valere cenſebant in vtramque partem. Itaque ambitioſè id quærebant, & adepti conſecutos ſe cenſebant aliquid magnũ. Exempla vel in Cicerone vno crebra, nec occulta. Originem rei Plinius referre ad Liuij Druſi Tribunatum videtur, lib. xxv. cap. v. manſitque ad *Qui mos etiam ſub Impp.* Imperatores: ſed ita vt hunc honorem, ſicut *Sed ita, vt ſibi ſolis vellent hoc honoris:* pleroſque alios, ſibi ferè ſeponerent. nec communicatum vellent cum reliquo Senatu. non certè vulgo. Nam quin etiam ſub Imperatoribus quibuſdam applauſum & *Aut intimis.* adſurrectum. non nego: ſed ferè iis qui aut ex domo & gente Principali, aut interiori *Mæcenati plauſum.* amicorum cohorte. Ita Mæcenati plauſum Horatius iterat, vt magnum:

—— datus in theatro
Cùm tibi plauſus, Clare Mæcenas eques.

&:

—— tum populus frequens Lætum theatris
ter crepuit ſonum.

Virgilio adſurrectum. Ita Virgilio adſurrectum, Fabius ſeu quis alius in libello erudito De Cauſſis corruptæ eloquentiæ: *Populus*, inquit, *auditis in theatro verſibus Virgilij, ſurrexit vniuerſus, & fortè præſentem ſpectantemque Virgilium ſic veneratus eſt quaſi Auguſtum.* Ex quibus poſtremis verbis etiam hauris, honorem illum, vt dixi, ratum fuiſſe & verè auguſtum. Adeò *In nepotibus ſuis Auguſtus vetuit.* vt ille ipſe Princeps, *nepotibus ſuis prætextatis adhuc* (Tranquilli verba adfero) *adſurrectum ab vniuerſis in theatro & à ſtantibus plauſum, grauiſſimè ſit queſtus.* quaſi videlicet in ſuperbiam præcipitarentur & pretium ſui, nimio hoc honore. Seneca tamen non exoleuiſſe id protſus etiam ſuo æuo in ambitioſis illis & gratioſis oſtendit, epiſt. xxix. *Ceterùm ſi te videro celebrem ſecundis vocibus vulgi, ſi intrante te clamor, plauſus, & Pantomimica ornamenta obſtrepuerint, ſi totâ ciuitate te fœminæ puerique laudauerint: quidni ego tui miſerear, cùm ſciam quæ via ad iſtum fauorem ferat?*

Adclamatio in ludis. SED præter Plauſum hunc & Adſurrectionem, etiam Adclamatio fuit · & quidem antiquitus, in re ſubitâ, nouâ, triſti, lætâ. Florus expreſſit ſcitè lib. iii. cap. iv. De bello Cimbrico, *Eodem die*, inquit, *quo geſta res eſt, viſi pro æde Caſtoris iuuenes laureati prætori litteras dare, frequenſque in ſpectaculo rumor, Victoriæ Cimbricæ Feliciter, dixit.* Quæ tamen poſteà tranſlata tota ad laudes ſiue adulationes Principum, in eoſque effuſè exercita; nec vocibus ſolùm ſingulis, ſed contextu quodam ad modulum & ad cantum. *Acclamandi ad Principes laudes.* Cuius generis (operæ enim mihi formulas colligere & ſubijcere) illud in Suetonij Domitiano: *Acclamari in Amphitheatro, epulari die, libenter audit, Domino & Dominæ Feliciter.* Item in Claudij cap. vii. *Præſedit nonnumquam ſpectaculis in Caij vicem, acclamante populo, Feliciter partim patruo Imperatoris, partim Germanici fratri.* Illa in Vopiſci Tacito: *Acclamatum eſt à Populo, Feliciſſimè. Tacite Auguſte di te ſeruent: & reliqua quæ dici ſolent ex more.* *Quæ in eâ voces receptæ.* In Martiale De Titi ludis, iſtâ:

—— populorum vox tamen vna eſt:
Cùm verus patriæ diceris eſſe pater.

In Dione, Neroniana laus: Ὁ Καλὸς Καῖσαρ, ὁ Ἀπόλλων, ὁ Αὔγουστος. Et: Εἷς ὡς Πύθιος. Αὔγουστε, ἱερὰ φωνή, &c. Item ſolemne hoc, εἰς αἰῶνας, ſiue, in æuum: quod Tertullianus ſolus ſubijcit libello De Spectaculis: *Quale eſt*, inquit, *εἰς αἰῶνας alij omnino dicere, niſi Deo Chriſto?* Item verſus ſæpè integri, ex eodem ſcriptore in Apologetico: *Cuius inſculpta præcordia non appararent noui ac noui Cæſaris ſcenam, etiam illâ horâ quâ acclamant:*

De noſtris annis tibi Iuppiter augeat annos?

Denique inter Adclamationes etiam illud referam, *Vita & Victoria*: ex Reginone. *Leo Papa*, inquit, *coronam capiti eius impoſuit, & à cuncto Romanorum populo ter acclamatum eſt: CAROLO AVGVSTO MAGNO ET PACIFICO IMP. ROMANORVM VITA ET VICTORIA. Et poſt laudes, more antiquorum Principum, adoratus eſt.* Quod non enotaſſem, niſi ipſe Regino factitatum id oſtenderet ex ritu priſco. De fauorabili hac adclamatione Plutarchi inſignis locus in Galbâ: Καίτοι ποτὲ θέας οὔσης, καὶ τῶν χιλιάρχων καὶ λοχαγῶν τὸ Ῥωμαίοις συνήθες ἐπευτυχεῖν ἐπιδεχομένων τῷ Γάλβᾳ. *Plutarchus explicatus.* quæ verterim: *Et ſpectaculo fortè quodam, cùm Tribuni & Centuriones, ſolemne illud Romanis, Feliciter, Galbæ apprecati eſſent.* Et de eâdem iſtâ Plinium in parte loqui ſentiam, in Panegyri- *Item Plinius.* co: *Cùm laudes Imperatorum ludis etiam & commiſſionibus* (ita verò emendamus, & *Commiſſationibus* ſpernimus, quod habent libri) *celebrarentur ſaltarenturque, atque in omne ludibrium effæminatis vocibus, modis, geſti-*

Idemq; emendatus.

geſtibus frangerentur. quamquam includat & Principis laudes verſibus compoſitas, actitataſque à Pantomimis. Magiſque pro-

Procopio facta lux.

priè & certè Procopium traham iſtuc, libro I. De Bello Goth. vbi pax à Iuſtiniano Principe regi Theodahato conceſſa in hanc legem: *vt populus pro more, in plauſu & acclamationibus, Imperatoris inprimis nomen pronuntiaret, Theodahati deinceps: idque ſiue in theatris, ſiue in triuijs, ſiue alibi locorum.* Qui-

Quanti fuerit hæc adclamatio.

bus in verbis nota mihi Adclamationem hanc inprimis inter ſeria habitam, & velut propria inſignia imperij: ideoque Iuſtinianum cautè caviſſe, cùm Romam Theodahato relinqueret, ne tamen nomen eius in his Adclamationibus pronuntiaretur primum: ſed ſuum potiùs, velut legitimi Principis & veri. Atque hæc ſatis, opinor, ad firmandum hunc ritum ſiue illuſtrandū: adiungo & doceo ampliùs. Quoniā fauſta & fauentia. Acclamationis huius verba, rem ipſam, tamquam ſuo & peculiari verbo, di-

Fauere, idem quod Acclamare. *Lampridij locus intellectus.*

xerunt Fauere, & Fauorem. Obſeruaui pluries (parum adhuc obſeruatum) in ſcriptoribus præſertim æui paulò magis noui. Vt in Lampridij Commodo: *Cùm illi ſæpè pugnanti, vt deo populus fauiſſet.* id eſt, deum eum ac-

Et Capitolini.

clamaſſet. In Capitolini Pertinace: *Fuit in curiâ honorificentiſſimus: ita vt Senatum fauentem adoraret.* valet Senatū fauſta acclamantem In eiuſdem Gallienis: *Hac pompâ homo ineptus eludere ſe putauit populum: ſed vt ſunt Romanorum facetiæ, alius Poſthumo fauebat, alius Regilliano, alius Saturnino.* caue de occulto animi fauore acceperis nimiſquam frigidè, ſed de aperto illo linguæ. Etiam Fauo-

Item Vopiſci.

rem, vt poſui, appellitarunt. Ecce Vopiſci in Aureliano denſâ caligine, abſque notæ huius face, preſſum locum: *Sciendum tamen congiaria illum ter dediſſe, donaſſe etiam populo Romano tunicas albas manicatas, lineas Afras atque Aegyptias, ipſumque primum donaſſe oraria populo Romano, quibus vteretur ad fauorem.*

Oraria ad fauorem, quid?

Quæ enim hæc Oraria? quis Fauor? Fauor quidem, acclamatio iſta ſolemnis: at Oraria, quidpiam quod ori adiungerent ſiue inducerent, ad augendam aut dirigendam vocem, vt hiſtrioniam perſonam. Tegmen inquam aliquod aut velamentum reſonans, ad magis concinnandas modulatas iſtas

Modulatæ iſtæ acclamationes fuère.

voces. Verè enim modulis ſuis & concentibus conſtabant, certâ quadā arte, vt docui ſatis ad Taciti Annalem XVI: verba ea illuſtrans, *Plebs perſonabat certis modis, plauſuque compoſito.* Lego in Gloſſis veteribus, *Oraria, quibus os obuelabatur.* & vocem ipſam in Trebellij Pollionis Claudio reperias: *Bardocucullum vnum, oraria Sarabadena quatuor.* Quin in ipſo Lucilio: cuius verſus apud neſcio quem Grammaticum,

Ricini aurati, ricæ, atque oraria, mitræ.

Oraria paulò alio ſenſu.

qui collocat inter tegmina, vt vides, ſiue veſtes. Etiā in Chriſtianis ſcriptoribus, ſed pro velamento Epiſcopali: vt in vitâ Fulgentij doctâ & vetere. *Vnâ tantùm viliſſimâ tunicâ, ſiue per æſtatem ſiue per hiemem patienter indutus, Orario quidem, ſicut omnes Epiſcopi, numquam vtebatur.*

Vita beati Fulgentij vetus illuſtrata.

Ex quâ eadem, ſine culpâ non omiſerim locum, teſtem firmū meæ notæ in voce Fauoris. Ait cap. XIII. recenſens quæ Fulgentio Romæ euenêre: *Contigit vt beatus Fulgentius in loco, qui Palma aurea dicitur, memorato Theodorico rege concionem faciente, Romanæ curiæ nobilitatem, decus ordinemque diſtinctis decoratum gradibus adſpectaret: & fauores liberi populi caſtis auribus audiens, qualis eſſet huius ſæculi glorioſa pompa cognoſceret.* Et cap. XVI. iterùm: *Nimis autem gratiſſimus viri ſapientis adſpectus & fauores populi ſuffragantis augebat,* &c. De celebri enim productione Fulgentij agit, & clamoribus populi nimiùm læti. Hæc eò libentiùs notabam & eligebam: quia veſtigium firmum interpretis nondum videram per hunc obſcuriorem callem.

CAPVT XI.

E Valerio Maximo deterſæ labeculæ. Liuio ſuus numerus bis reſtitutus. Corruptio frequens in notâ millenariâ. Admouere lineas. Gloſſematium, aliaque.

St. Pighij proba & religioſa cenſura.

VALERIVM Maximum St. Pighius nobis dedit peritè & religioſè cenſum: & illo modeſtiæ exemplo, quod imitari velim eos, qui hoc Criticum ſtadium currunt. Et validè valet ſanè per eum Valerius. quis neget? nec nos vt medici nunc accedimus: ſed tantùm locis aliquot habitudinem quamdam, & colorem addituri, vt aliptæ.

Velut libro VII. cap. VI.

Senatus auctore Tib. Graccho conſule des. cenſuit, vti publicè ſerui aduerſus propulſandorum hoſtium impetum emerentur. eaque de re per Tribunoſ-plebis ad populum latâ rogatione, tres creati ſunt viri, qui quatuor & viginti millia ſeruorum comparauerunt.

Corruptus in Valerio numerus.

Exorbitat numerus. Nam Liuius, & qui alij hæc Punica bella tradiderunt, auctores tan-

tùm de octo millibus ſunt. Et mihi certum, fraudem factam in millenariâ notâ: quam corruperunt non ſemel. Plerumque enim illud ∞. (quod x. circumſcriptum Priſciano eſt) interpretati ſunt per Decem aut Viginti. Id hîc factum, & aptandus numerus ad Liuianum. Factum in ipſo Liuio libro XXIII. *Itaque ingenti conſenſu fit Senatusconſultum, vt Annibali* XL. *Numidarum millia mitterentur in ſupplementum.* Itáne quadraginta millia equitum tantùm in ſupplementum? Atqui non omnes Annibalis copiæ ad hanc ſummam. Benè liber vetus (cuius excerpta ad me miſit Ampliſſimus Aug. Busbequius: ∞ ∞ ∞ ∞. id eſt, quattuor millia præfert. Peccatum eodem iterùm libro: *Is adoleſcentia ferox, prælio temerè inito, fuſus fugatuſque. ad triginta millia Sardorum eo prælio cæſa, mille trecenti fermè viui capti.* Atque hîc idem codex, ∞ ∞ ∞. id eſt, tria millia verè ſcribit: ſtatimque, *trecenti capti*, omiſſis *mille*. Adde eiuſdem erroris exempla, ſi lubet, quæ in Saturnalibus mihi notata. At hiſdem Valerij primis verbis mendum etiam odoramur, *aduerſus propulſandorum hoſtium impetum.* quæ reſcribam, *& publicè ſerui, propulſandorum hoſtium, emererentur*, inductis quæ ab imperitâ manu: aut ſi id confidentius eſt, *ad propulſandum hoſtium impetum.* Vulgata quidem ſcriptio non ſana.

Item in Liuio, ab eâdem impetuâ.

Valerius verum correctus.

Libro I. cap. VII.

Propioribus tamen, vt ita dicam, lineis Aterij Rufi equitis Ro. ſomnium certo euentu admonitum eſt.

Intricata locutio, Admoneti lineis: nec ſatis ſciam à quâ imagine aut exemplo. Legam, *admotum eſt.* & metaphoram ductam putem à lineis Circenſibus, quas in Spectaculis noſtris, deo volente, explicabo. Nunc correctioni non vulgariæ firmandæ ſatis ſit hic Senecæ locus, epiſtolâ L. *Nunc incredibilis curſus apparet. ſiue quia admoueri lineas ſentio, ſiue quia attendere cœpi & computare damnum meum.*

Egregia nec trita metaphora. Admouere lineas: pro Vrgere, accedere. Seneca obiter aliqua lux.

Libro II. cap. III. De C. Mario:

Cuius alioqui magnificus, ſed nouitatis ſuæ conſcientia, vetuſtati non ſanè propitius. memorque ſi militaris ignauia humilitatem ſpernere perſeueraret, ſe à maligno virtutum interprete velut capite cenſum Imperatorem compellari poſſe.

Militaris ignauia hîc quî conuenit? Scribe me auctore, *militaria ſigna*: & *perſeuerarent.*

Coniectura in Valerio.

In Prologo operis:

Nam ſi priſci oratores ab Ioue opt. max. benè orſi ſunt, ſi excellentiſſimi vates à numine aliquo principia traxerunt: mea paruitas eò iuſtiùs ad fauorem tuum decurrerit.

Cellam olet hic ſermo, imò ſellam. Nos ſcimus Valerium ſcripſiſſe, *traxerunt; ego iuſtiùs ad fauorem tuum decurrero.* Inconſpecti tamen fraterculi! cur huic paruitati non alterum emblema inſeruerunt, *fauorem tuæ maieſtatis*? Ita enim vndique conſtabat hic Atticiſmus.

Gloſſema in eodem, a barbaris patrum.

Libro III. c. V. De Soctate:

Nam cùm eruditiſſimorum virorum ingenia in diſputatione cæcâ vagarentur, menſuramque Solis & Lunæ & ceterorum ſiderum loquacibus magis quàm certis argumentis explicare conarentur: primus ab his indoctis erroribus abductum animum intima conditionis humanæ ſcrutari coëgit.

Omnino legend. *ab his doctis erroribus.* Et reuerâ ita eſt quid firmi etiamnunc in ſubtilibus illis alucinationibus aut certi? Et tamen ſuperbiunt, & clamât in ſcientijs ſcientiam hanc vnam. cuius limen libandi ego auctor, numquam penettandi.

De ſideribus, inſcita & incerta ſcientia.

Lib. VII. cap. VIII. De inſano quodam Tuditano:

Teſtamento is filium inſtituit heredem. quod Ti. Longus ſanguine proximus haſtæ iudicio ſubuertere fruſtrà conatus eſt.

Obſecro, à quantúuis inſano ſi filius inſtitutus heres, quid non pro ſano? aut quis ſanguine propior, quàm ſuus cuique filius? Hærebût Iuriſconſulti, niſi correctione mecum ſe expediant: *Teſtamento is Ofilium inſtituit.* vt externum aliquê capiamus, eo nomine.

Turpe à Valerio mendum purgatum.

Libro ptimo cap. I.

Decem Principum filij Senatuſconſulto ſingulis Etruriæ populis, percipiendæ ſacrorum diſciplinæ [gratia] traderentur.

Etruriæ populos XII. fuiſſe didici. quomodo decem ergo diſcipuli ſingulis attribui potuêre? Reſctibam, *duodecim Principum filij.* etſi in Cicetone, ſenos tantùm legas I. De Diuinat. fortaſſe cum errore. At illud, *gratia*, ingtatum auribus gloſſema eſt.

In numero etiam error.

CAPVT XII.

De prodigio quodã Liuij, quæ eius mens ſit. ſatin' firma vulgata ſcriptio? non videri: & noſtra diuinatio adſcripta. Sortes ſacras inuolui lanâ & tænijs ſolere. Plutarchus ita explicatus.

QVID in Liuij ternis locis Extenuatę ſortes ſint, mête & oculis iamdiu veſtigo. adeò

adeò intentè quidem, vt vix magis amiſſam filiam ſuam mammoſa olim mater. Eſt enim & hoc quoque curioſi & Critici ingenij noſtri proprium (cur diffitear meum morbum?) apertis, vt ita loquar, per libros carceribus velle decurrere; nec repagulum vſquam ferre aut obſtaclum. Vtinã tantùm faces mihi quoque ad quærendum prælu-ceant: ſed quas accenderim non in Vulcani Ætnâ, magis in Apollinis Parnaſſo. Loci, quos dico, duo, libro XXI. leguntur, vbi de prodigijs ſub Annibalis aduentum:

Criticorum nomina, noſtra curioſitas.

Quæſtio de Liuij extenuatis ſortibus.

In Piceno lapidibus pluiſſe, & Cære ſortes extenuatas.

Iterumq́ue:

Lectiſternium Cære, vbi ſortes extenuatæ erant, imperatum.

Tertius autem lib. XXII. ab ipſo initio ſtatim:

Falerijs cælum findi viſum, velut magno hiatu, quaq́ue patuerit ingens lumen effulſiſſe. Sortes ſuâ ſponte attenuatas, vnamq́ue excidiſſe ita ſcriptam, MAVORS TELVM SVVM CONCVTIT.

Spreta vulgata lectio.

Quæ autem vis (attende modò, Lector) aut quæ mens hîc verbo Extenuandi? præſertim in ſortium iſtâ re, quas maiores aut minores in prodigijs factas nuſquam legi. nec ſi legam, capiam ſatis. Cui enim ſignificationi id aut notæ? Vide omnino ne remotius, vt ſolet in his talibus, vetuſtiuſq́ue verbum fuerit, quod per imperitiam exſcribentium mutarit. Ego non improbè id ſuſpicor, & auſim vbique reſcribere, *Extæniatas ſortes.* quod interpretor, tænijs vittiſq́ue ſolutas & liberatas. Nam rem ita habuiſſe puto. Sortes, taleolæ aut ſurculi è ligno fuêre non grandes: quibus litteræ ad diuinandum inſculptæ, ſiue notæ. Eæ priuatim habitæ, eæ publicè. Sed quæ in publico, inprimis religioſæ cenſebantur & canâ quadam veritate ſacræ. Itaque ſanctè & religioſè in templis ipſis habebantur, in arcâ reconditæ: &, niſi fallor, tænijs vittiſq́ue lancis ſeorſum inuolutæ. De arcâ, ſuggerit Suetonius in Tiberio cap. LXIII. *Vicina verò vrbi oracula etiã diſijcere conatus eſt: ſed maieſtate Prænestinarum ſortium territus deſtitit. cùm obſignatas deuectaſq́ue Romam non repperiſſet in arcâ, niſi relatâ rurſus ad templum.* Et Cicero in Diuinatione: qui arcam eam ipſam ex oleâ fuiſſe pluribus verbis narrat. At de vittis, quídni ſuſpicer, cùm hunc cultum & velamen adpoſitum ſciam omnibus ſacris? Quibus tamen puris manibus euolui ſolent, cùm promerentur ad conſulentium vſum. Hoc nunc igitur Liuius narrat iure vt prodigium: ſortes eas ſponte euolutas, & (vno proprioq́ue verbo) extæniatas eſſe: tamquam ſi Fortunæ ipſius manu ſparſæ & iactæ, ad grande aliquid prædicendum. Plutarchus non modicè me iuuat, qui in Marcello hoc alterum Falerijs prodigium è Liuio ipſo ita vertit: Τῶν δὲ περὶ Φαλερίους ἱερῶν ῥαγῆναι δόξαντος, ἐκπεσεῖν καὶ διασπαρῆναι πολλὰ γραμματεῖα, καὶ τούτων ἓν γεγραμμένον φανῆναι κατὰ λέξιν, Ἄρης τὰ ἑαυτοῦ ὅπλα σαλεύει. En, excidiſſe ait ſortes & variè diſperſas. non è cælo ipſo, quod quiſpiã cenſuerit (pugnet enim id palàm cum Liuij mente) ſed ex inuolucro & arcâ. Extæniatas igitur ille clarè vertit, ἐκπεσεῖν καὶ διασπαρῆναι. Hactenus mihi meus Apollo ſubijcit. tibi ſiquid melius in mente aut certius: age age, νικάτω ὁ τοῦδέ σοι εἴπους, ἐγὼ δὲ ψευδομάντις ἀποφανθείην.

Noua ſuppoſitio, haud ſcio an rectè.

Sortium vſus.

Earúmque publicè religio.

In arcis habitæ cum vittis.

Cùm Extæniatæ ſortes prodigium fecerint.

Plutarchus huc tractus.

CAPVT XIII.

Nouiter erutus vetus mos in creatione Tribunorum. Eos ſub Principibus & paulloantè, tantùm è Senatu fuiſſe. Suetonij loci illuſtrati, & lectio in ijs firmata. Plinio & Appiano lumen immiſſum.

Ego verò libens è ſitu & obliuionis carcere eruam inſignem & notabilem ritum: qui nimis diu iuuentutem noſtram latuit, in Tribunis creandis. Iuuentutem autem? imò & verè viros, verè doctos: quibus nebulæ hîc & caligo. Tribuni creati olim non ſolùm pro plebe, ſed etiã è plebe: ita vt patricijs aut patribus aditus ad eum honorem rarus eſſet, aut nullus. Diu ita manſit. donec viſum adeò id immutare, vt cautum ſeuerè fuerit, nequis Tribunus fieret, niſi Senator: id eſt, ne ius quidem haberet petendi Tribunatus, niſi iamantè è patribus. Suetonius hoc adfirmat clarè vſitatum etiam in liberâ rep. & extremo æuo Ciceronis. Nam in Aug. cap. X. ita ſcribit; *Et quò conſtantiùs cetera exſequeretur, in locum Tribunipl. demortui candidatum ſe oſtendit: quamquam patricius, necdum Senator.* Vbi diſertè & extra cauillum, impedimenta duo Cæſari ad Tribunatum ponit, quòd gente patricius, & quòd honore nondum Senator. Nam maximo Langio noſtro quî adſentiar, voces eas duas præfidenter hîc tollenti? Nollem te hoc conatum, vir alia modeſtiſſime. Nam iterat hoc ecce idem Suetonius in eodem Aug. cap. XL. *Comitijs Tribunicijs, ſi deeſſent candidati Senatores, ex*

Tribuni plebis olim tantùm è plebe lecti.

Poſteà tantùm è patribus.

Suetonij notabilis locus.

Quem malè capiunt aut mutant.

Alter eiuſdem ſententia.

equitibus Romanis creauit. quod qui ad Tribunos transferunt militares: quàm errant? Refutat eos palàm Dio libro XLV. qui hanc ipſam rem denarrans, τοῖς ἱππεῦσι, inquit, τὴν δημαρχίαν αἰτῆσαι ἐπέτρεψε. id eſt: *Equitibus Romanis tribunatum plebis petere conceßit.* Ex quo ampliùs diſcis, nec equitibus quidem tunc fuiſſe petendi ius, adeò non imæ plebi. Plinium ego apto iſtuc lib. II. Epiſt. IX. *Ego,* inquit, *Sexto latum clauum à Cæſare, ego Quæſturam impetraui. meo ſuffragio peruenit ad ius Tribunatus petendi.* Ius enim petendi Tribunatus, non hîc aliud quàm dignitas Senatoria & latus clauus. Hoc vtiliter inſtitutũ, & ad arcendos à turbido magiſtratu turbidos adoleſcentes: ſed quando, hæremus. Appianus adſcribere Sullæ videtur, qui multa in hoc magiſtratu, ad vim eius & ferociam contundendã, innouauit. Nam ait Ciuilium primo: Τὴν δὲ τῶν δημάρχων ἀρχὴν ἴσα καὶ ἀνεῖλεν, ἀσθενεςάτην ἀποφήνας, καὶ νόμῳ κωλύσας μηδεμίαν ἄλλην τὸν δήμαρχον ἀρχὴν ἔτι ἄρχειν. καὶ οὐκ ἔχω σαφῶς εἰπεῖν, εἰ Σύλλας αὐτὴν, καθὰ νῦν ἐστιν, εἰς τὴν βουλὴν ἀπὸ τοῦ δήμου μετήνεγκεν. id eſt, *Tribunicion poteſtatem tantum non ſuſtulit, eneruatam eam prorſus relinquens, lege latá, nequis qui Tribunus fuiſſet alium vllum caperet magiſtratum. nec liquidò poßim dicere, an Sulla hunc magiſtratum, vti nunc eſt, à plebe tranſtulerit ad Senatum.* Quem locũ valdè mihi nota, vnicum Suetonio & huic ritui lumen. Et Appiano ſanè adſentiar ego: quamquam Atteius Capito apud Agellium Atinio plebiſcito adſignet, ſi tamen transferre verba ea fas ad meam hanc mentem. Ait: *Tribunis plebis Senatus habendi ius erat, quamquam Senatores non eſſent ante Atinium plebiſcitum.* Dicere enim videtur, plebiſcito eo cautũ, vt nemo Tribunus niſi Senator eſſet. Etſi aliorſum, nec incommodè, trahi verba ea poſſe, nihil nego. Illud quidem miror, non Ciceronem, non hiſtoricos, rem tam nouam, tam memorandam poſteris prodidiſſe: niſi fortè, quia tunc notiſſima, & in oculis omnium, auribuſque.

Nec equites quidem admiſsi ad Tribunatum.

Plinij locus in hanc rem.

Quando hæc innouatio facta?

Appiani haſitatio.

Capitonis ambigua verba, quia pauca.

CAPVT XIV.

In Statio Papinio locorum aliquot correctio. Atticus ſector. Arcta Purpura. Mens adflata. Crines in ſepulcro.

PER æſtiuos hos dies itio mihi crebra ad ſuburbanum meum hortum fuit. Quia parum illic vmbræ; à Statio quæſiui, & requiſiui in eius Siluis. In quibus retorridos aliquot aut malè flexos verſuum ramos incidi etiam obiter, & velut ſublucaui. V. libro I. in Equo Domitiani:

—— Apelleæ cuperent te ſcribere ceræ,
Optaſſétque nouo ſimilem te ponere templo
Atticus Elæi ſenior Iouis.

Qui ſermo quæſitæ adulationis ad Domitianũ ipſum eſt: cuius eam dignitatem vult eſſe formæ, vt exprimere eum geſtiat omnis pictor, omnis ſculptor, atque etiam illi ipſi priſci. Sed quis hîc ſenior Atticus Elæi Iouis? non ſincera ea verba, imò nec Latina: quæ depurgo: *Atticus Elæi ſector Iouis.* Phidiam illum Athenis nobilem intellegit, qui Iouem Olympiũ ex ebore fecit. At ebur politur fingiturque ſecando: ideò Sectorem rectè dixit. Eodem carmine, ſuprà:

Phidias, Atticus ſector Statio dictus.

—— quòd ſi te noſtra tuliſſent
Sæcula, tentaſſes me non audente profundos
Ire lacus. ſed Roma tuas tenuiſſet habenas.

Curtij verba ſunt lacu ſuo emergentis, ad illum ipſum Domitianum. qui vt ſeſe timoris arguat, non cõuenit. Scribito, *me non gaudente.* Tu, inquit, ſi priſco illo meo æuo vixiſſes, cùm terra dehiauit, primus fuiſſes qui caritate patriæ ſuccenſus, dediſſes te in hiatum: me quidem non gaudente, cui gloria ea prærepta. In Tiburtino Manlij:

Curtius in hiatum abyt.

Litus vtrumque domi. nec te mitißimus amnis
Diuidit, alternas ſeruant Prætoria ripas.

Legimus, *Litus vtrimque, domus. nec ſe mitißimus amnis Diuidit.* Loco litoris, ait, vtrimque domus ſpectantur: nec tamen amnis ipſe ſe diuidit, ſed ripam duplicem exornant Prætoria bina.

In Soterijs pro Gallico:

Siqua ſalutifero gemini Chironis in antro
Herba tholo quocumque tibi Troiana recondit
Pergamus.

Probabam magis: *—— gemini Chironis in antro*
Herba, & holus quodcumque.

Libro IV. in Lyrico ad Septimium:

Hic paruus inter pignora Curiæ
Contentus alto lumine purpuræ
Creſcis, ſed immenſos labores
Indole patriciá ſecutus.

Quod ſit altum hîc lumen purpuræ, velim nimis à Scholiaſtis me doceri. Silebunt, ſcio: at ego illos, legendum eſſe, *arcto lumine.* Morem enim & veſtitum priſcum tangit Statius: Et tu quidem, inquit, tenui origine in Africanã Lepti natus Romam veniſti puer:

Arcta purpura, ſiue anguſta.

&

& educatus inter laticlauios Senatorioſque es, contentus ipſe anguſto & arcto clauo. Diſcrimen enim hoc in clauis, quod vtrumque ordinem ſecreuit, iamdiu alijs notatum.

Libro v. Epicedio in patrem:

Exere ſemirutos ſubito de puluere vultus
Parthenope, crinemque afflato monte ſepulti
Pone ſuper tumulum.

Quis hic adflatus mons? an Veſeui iugum? torqueri ſanè huc poſſet: ſed magis verius eſt ſcripſiſſe Statium, *afflatâ mente.* Quod attonito dolori benè conuenit, ſicut & crinium illa poſitio in ſepulchro. de quo lugubri ritu Ouidius item in Faſtis:

Mixta bibunt molles lacrimis vnguenta fauillæ,
Vertice libatas accipiuntque comas.

CAPVT XV.

De ergaſtulis diffuſa & libera conlectanea. Origo vocis, & rei. Iſidori confuſio, ſiue error. Quando cœperint, & qui fines? Agriculturæ cauſsâ ea maximè inſtituta, ſed & lapidum, & piſtrini, (Plautus in ijs correctus & interpretatus) fortaſſe & aquæ hauriendæ. Suetonij lectio ſtabilita, & explicata. Quis & qualis ergaſtulorum locus. Plauto iterùm lux. Quod genus hominum in ea coniectum. Forma moduſque, quo miſeri illic habiti. nempe Vincti, Inſcripti, (Seneca correctus) Semiraſi, Semiteiunt. Poſtremò copia ergaſtulorum. paſſimque ſcriptores Græci & Latini explicati: Florus etiam correctus, & Appuleius fortè cum Plauto.

Varia ſeruorum genera & munia olim. Triſtiſſimum Ergaſtulorum.

SERVORVM apud veteres varia conditio, multus vſus: ſed illa miſerrima, quæ Ergaſtulorum carcere incluſa. In quo quid pœnarum, quid ſæuitiæ fuerit, planè pleneque hoc Capite ediſſeram: cum gratiâ Lectoris, vt ſpero, & cum fructu. quia & delectant hæc talia, & mirè illuſtrant certè ſcriptores priſcos.

Vnde vox fluxit.

ERGASTVLI vox Græcâ origine eſt, etſi non flexu. Rectius enim ἀπὸ τῦ ἐργάζομαι Ergaſterium fuiſſet. quâ voce Iuriſconſulti quidem vſi, ſed alio ſenſu: vti notat dignitate & doctrinâ eximius Barnabas Briſſonius, Galliæ imò Europæ magnum lumen. Sed Romani veteres ſic formarunt: & Gloſſæ Philoxeni ſimul rem aperiunt, & etymon tangunt aptè: *Ergaſtulum*, τόπος ἐν ᾧ οἱ δεσμῶται ἐργάζονται. *Locus in quo vincti operantur.* Vberius idem, ſed non verius, Iſidorus; *Ergaſtula*, inquit, *vbi deputantur noxij ad aliquod opus faciendum, vt ſolent gladiatores & exſules qui marmora ſecant, & tamen vinculorum cuſtodijs alligati ſunt.* Nam de noxijs primùm, haud vſquequaque verum: quia empti ſerui innoxij ſæpè, ſolùm ad hoc munus. De gladiatoribus, planè falſum: qui in ludis ſuis benè & commodè habiti, in ergaſtulis numquam. Sed nec de exſulibus adſentior: & de marmoribus ſecandis, pars minima fuit ergaſtularij laboris. Præcipuus enim finis Agricultio, vt mox dicam, apud Romanos quidem. De vinculorum cuſtodijs quæ dicit, vera. non ſic tamen, vt duo, tres, ſerui vincti Ergaſtulum confecerint: ſed certo numero, quem acceptum referes ſoli Appuleio. *Quindecim,* inquit, *liberi homines, populus eſt: totidem ſerui, familia: totidem vincti, ergaſtulum.* Quod tamen de pleno legitimoque ergaſtulo dictum capio: quia aliàs ſcio pœnalem illum carcerem ſtetiſſe numero minore.

Quid ſint re & breuiter.

Iſidori in definiendo peccata.

Quis numerus requiſitus ad legitimum Ergaſtulum.

HABES lineamenta ruditer: colores addam, & Originem, Cauſſam, Finem, Locum, Homines, Modum ediſſeram diſtinctè. De origine, vetera ea eſſe video, & apud alias etiam gentes vſurpata. Certè Ægyptij habuerunt, & cùm ad alia opera, tum ad metalla damnarunt: quod libro I. atque alibi notat Diodorus. Imò & Medi habuêre, ex I. item Iuſtini. At Romani, ſi Liuio fides, iam à regibus exactis. Libro enim ſecundo quiſpiam è Nexis apud eum queritur: *Ductum ſe ab creditore non in ſeruitium, ſed in ergaſtulum & carnificinã eſſe.* Quod tamen aptius veriuſque ex perſonâ & temporibus Liuij ſcribi cenſeam, quàm illius nexi. Vera enim & propria Ergaſtulorum pœna tunc ignota, vti & nomen ipſum. Hoc ſanè conceſſerim, iam tunc ſæuitum in ſeruos, & velut relegatione quadam miſſos in piſtrinum, in lapicidinam, in agrum: ſed nec perpetuum, nec eâ formâ quæ poſteà increuit. Itaque apud Plautum comminationes herorum ſæpè tales: ipſa Ergaſtuli vox tamen irreperta. Quę propriè nata & ad huius Capitis mei ſenſum, vt cenſeo, vix ante Gracchorum æuum.

Quando cœperunt?

Liuij ambigua & parū cauta forſitan dictio.

Serui quidā in agros antiquitus miſſi, non ad propriè Ergaſtula.

NATA autem ab hac cauſsâ. Romani deuictâ Italiâ ceperant iure belli haud parum ſuburbani & longinqui agri. Eum vniuerſum partim ſub haſtâ vendidêre; partim tenuioribus ciuibus vtendum fruen-

Vera origo & tempora.

dum locauêre, exiguo aliquo tributo impoſito ſiue penſione. Hoc velut præmium ijs militiæ & ſanguinis. placuitq́ue res omnibus, præter diuites, qui paulatim egenos pellere, & ad ſe trahere cœperunt finitimos quiſque agros. Donec Stolonis lex paulliſper eos coërcuit, definito quingentûm iugerum modo. ſupra quem haud fas poſſidere. Sed coërcuit certè paulliſper; rupit enim mox hoc frænum cupiditas, & ſuppreſſa auaritia non oppreſſa caput extulit altiùs, agroſq́ue omnes pretio, fraude, vi, à pluribus traxit ad paucos. Hinc illa diuitum latifundia: hinc pauperum ab agris exſilia: hinc inductio Ergaſtulorum. Vnde enim pauci illi, tot agris colẽdis? Plutarchus egregiè in Gracchis: Ὕστερον δὲ τῶν γειτνιώντων πλουσίων ὑποβλήτοις προσώποις μεταφερόντων τὰς μισθώσεις εἰς ἑαυτούς, τέλος δὲ φανερῶς ἤδη δι' ἑαυτῶν τὰ πλεῖστα κατεχόντων, ἐξωσθέντες οἱ πένητες, οὔτε ταῖς στρατείαις ἔτι προθύμους παρεῖχον ἑαυτούς, ἠμέλουν τε παίδων ἀνατροφῆς. ὡς ταχὺ τὴν Ἰταλίαν ἅπασαν ὀλιγανδρίας ἐλευθέρων αἰσθέσθαι, δεσμωτηρίων δὲ βαρβαρικῶν ἐμπεπλῆσθαι, δι' ὧν ἐγεώργουν οἱ πλούσιοι τὰ χωρία, τοὺς πολίτας ἐξελάσαντες. id eſt: *Paulò verò pòſt, cum vicini illi diuites per ſuppoſitas perſonas transferrent conductiones agrorum in ſeſe, & denique palàm iam etiam & ſuo nomine pleraſque detinerent: expulſi pauperes, neque ad militiæ munus alacres ſe præbebãt, neque ad educandos liberos. Ita vt mox Italiam vniuerſam infrequentem & vacuam liberorum capitum eſſe contigerit, & ergaſtulis compleri ſeruorum barbarorum: per quos diuites agros ſuos colebant, ciuibus exactis.* Et eadem ac plura magis diffusè Appianus, in Ciuilium primo: qui ab infelici hoc Ergaſtulorum fomite ignem deducit Gracchanarum ſeditionum & belli ciuilis. Cuius verba vberiora, quàm vt huc transſcribam: tu, me indicante, vide omnino & lege. Hæc igitur cauſſa, hæc origo. nam antè Romani ipſi colebant, & honeſtiſſimos quoſque ciues ſcimus habuiſſe in agris. Columella mutationem eam conqueritur initio operis: *Rem ruſticam*, inquit, *peſſimo cuique ſeruorum velut carnifici, noxæ dedimus: quam maiorum noſtrorum optimus quiſque optime tractauit.* Nec Lucanus veritus eam ponere inter cauſſas intimas imperij ruentis, lib. I.

A multitudine agrorum, quos diuites tenuere. Lex de quingentis iugeribus. Irrita facta, vi & pernicacia.

Serui Barbari empti ad colendum agrum.

Appianus primus & digna lectu diſſerens.

Ingenui olim agris & cultu eorum.

Hac inter cauſſas lapſi imperij vere poſita à Lucano.

Paupertas fugitur, totoq́ue arceſſitur orbe
Quo gens quæque perit. tunc longos iungere fines
Agrorum, & quondam duro ſulcata Camilli
Vomere, & antiquos Curiorum paſſa ligones
Longa ſub ignotis extendere rura colonis.

Nam ignotos hos colonos non alios poëta (poëta enim certè mihi, & quidẽ bonus) intellegit, quàm hos in ergaſtulo ſeruos, alienigenas plerumque & à longinquo cælo. Ideò Seneca De Tranquillitate: *Sub alieno colono rura pretioſa.* Atque hæc cauſſa ex quâ non ignotus Finis. Agri enim cultio præcipuè fuit, vt vides. Ideò Lucanus:

Finis ergaſtulorum, agricultio maximè.

——— vincto foſſore coluntur
Heſperiæ ſegetes. ———

Ideò Tertullianus alluſione doctâ: *Adam in ergaſtulum terræ laborandæ relegatus.* & teſtimonia pluria: quæ variè aſperſi infrà. Præcipuus, dixi, finis. Nam ergaſtula non tãtò etiam ad aliud opus. ad molendum, ad lapidem cædendum, aquam hauriendam: & quidquid tale. De molis aut piſtrino, in comœdijs creberrimum; & exemplum diſertum in Appuleij lib. IX. quæ verba opportuniùs item reddo infrà. De lapidarijs, ecce etiam veteri æuo Plautus, in Captiuis:

Etiam molina.

Etiam lapidum cæſura.

——— ducite.
Vbi ponderoſas, craſſas, capiat compedes.
Inde ibis porrò in latomias lapidarias.

Et eâdem fabulâ, paulò poſteriùs:

Iubete huic craſſas compedes impingier:
Inde extra portam ad meum libertũ Cordalum
In lapicidinas facite deductus ſiet.

Et de aquâ hauriendâ, velut in pœnam, tangit aliquid idem Comicus, in minis Olympionis villici aduerſus Chalinum, in fabulâ Caſſinâ:

Etiam aqua hauſtio fortaſſe.

Poſt id locorum, quando ad villam veneris,
Dabitur tibi amphora vna & vna ſemita,
Fons vnus, vnum ahenum, & octo dolia:
Quæ niſi erunt ſemper plena, ego te implebo flagris.
Ita te aggerundâ ceruum aquâ faciam probè,
Vt poſtilena poſſit ex te fieri.

In quo penultimo verſu alij *curuum*, pro *cerno* ſubſtituunt: nos *cernuum* magis rectum cenſemus. Credam autem aggeſtionis & egeſtionis huius aquariæ magnum vſum imò neceſſitatem fuiſſe, ſiue in lapidum ſiue in metallorum fodinis: ideoq́ue huic etiam muneri damnatos ſeruos. Id Suetonius appellaſſe videtur, In Antliam damnare: loco qui iamdiu à Criticis vexatur, & inuicem eos vexat. Tiberij cap. LI. *Teſtamentum matris pro irrito habuit, omneſque familiaritates & amicitias, etiam quibus ea moriens curam funeris demandarat, intra breue tempus adflixit: vno ex his equeſtris ordinis viro & in*

Plautus obiter correctus.

In Antliam damnare, quid? Suetonij locus expoſitus.

An-

Recta Criticorum emendatio. *Antliam condemnato.* Probi enim & recta mihi verba: quique Anticyram, Andiam, aut nomen inſulæ ſubſtituunt, quî audiam? Cùm Suetonius vt nouum & inuſitatum in viris ſplendidis aut ingenuis narret, ad vile hoc & ſeruile munus equitem damnatum. At de inſulis, receptum ſanè in Senatoribus ipſis ſcimus, & iamdiu tritum. Antliam igitur teneo, & ſuccuſſione virorum doctorum vacillantem firmo nouo & *Petita ab Artemidoro lux.* robuſto fulcro: quod petitum mihi ex Artemidori Somniorum ſiluâ. Scribit lib. I. cap L. Οἶδα δέ τινα ὃς ἔδοξε, τοῦ παντὸς σώματος ἀτρέμα μένοντος, τοὺς πόδας αὐτοῦ μόνους βαδίζειν· καὶ προβαίνειν μὲν μηδὲ βραχύ, ὅμως δὲ κινεῖσθαι. συνέβη αὐτῷ εἰς Ἀντλίαν καταδικασθῆναι. Καὶ γὰρ τοῖς ἀντλοῦσι συμβέβηκε, διαβαίνειν μὲν ὡς βαδίζουσι, ἀεὶ δὲ μένειν ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ. Ἔτι καὶ ἄλλος ἔδοξεν ἀπὸ τῶν ποδῶν αὐτοῦ ῥεῖν ὕδωρ, καὶ συνέβη αὐτῷ εἰς Ἀντλίαν καταδικασθῆναι ὄντι κακούργῳ id eſt: *Noui quemdam, qui viſus ſibi reliquo corpore omni immoto, pedibus tantùm laborare: nec progredi hilum, moueri tamen. euenit, vt in Antliam damnaretur. Nam exhaurientibus hoc vſu venit, diuaricare quidem vt ingredientes ſolent, manere tamen in eodem loco. Item alius, viſus videre à pedibus ſuis defluentem aquam, is quoque in Antliam damnatus eſt, facinorum cauſſâ.* Quæ *Duplex ſententia ad Antliam damnationem eſſe poteſt.* verba firmant prorſus hanc lectionem & damnandi morem: etſi ea interpretari vel de ſentinâ nauis exhauriendâ (id enim Græca vox quoque ſonat) aptè poſſis: vel de Antliâ, quæ non tam vas, quàm inſtrumentum ad hauriendum: ſiue aquaria quædam machina, quæ pedum niſu & agitatu, aquas attolleret per modiolos atque hauſtra. Cuius generis etiam hodie in vario vſu.

Martialis:

Curta laboratas antlia tollit aquas.

Sed abſtineo ab excurſu, & finio hîc de Fine.

Ergaſtula quæ. LOCVS videndus eſt, etſi adſpectu non ſuauis. Is non in opidis, ſed in villis, & quidem ſubterraneus fuit depreſſius, ſedibus & *Et inſtar carceris facti.* anguſtis feneſtris diſtinctus: prorſus ad carceris formam. Itaque iure Iuuenalis ſic appellat:

—— *Inſcripta ergaſtula, carcer*
Ruſticus.

Et Liuius eidem æquiparat: verè non oratoriè, de T. Manlij filio: *Quem pater in opus ſeruile, prope in carcerem atque in ergaſtulum dederit.* Et libro VI. eodem ſenſu: *Vbicumque patricius habitet, ibi carcerem priuatum eſſe.* Columella cum exædificat & deſcribit, vt rem cumprimis villæ neceſſariam, lib. I. cap. V. *Solutis ſeruis*, inquit, (nota autem diſcrimen ſeruorum in villis duplex, Solutorum & Vinctorum: quorum hi in ergaſtulis) *cellæ meridiem æquinoctialem ſpectantes fient: vinctis, quàm ſaluberrimum ſub- *Parua atq; alta feneſtra in hoc puteo.* terraneum ergaſtulum, plurimis atque iis anguſtis illuſtratum feneſtris, atque à terrâ ſic editis ne manu contingi poſſint.* Et probè eum muni- *Idem contra fugam munitus.* tum fuiſſe contra rupturam aut elapſum, idem oſtendit cap. VIII. vbi officia domini deſcribens: *Illa ſolemnia ſunt*, inquit, *vt domini, ergaſtuli mancipia recognoſcant. vt explorent num diligenter vincta ſint, an ſedes ipſæ cuſtodiæ ſatis tutæ munitæque ſint.* Sed quod in priore *Plauto fortaſſe lux ſi non ambitiosè nimis quæſita.* loco clarè tradit de Ergaſtuli feneſtris: mirum ni clatorem aliquem Plauti vmbroſo loco adierat. apud quem Caſinâ Olympio ille ferox dira multa interminatur riuali ſuo, mox ſcilicet in villam, cui ipſe præfectus, relegando. Atque inter alia addit,

Noctu vt condigne te cubes curabitur.
CH. *Quid facies?* OL. *cludere in feneſtram firmiter,*
Vnde auſcultare poſſis cùm ego illanc oſculer.

Nam vt de cubiculari aliquâ feneſtrâ accipiam, in quam ille compingendus, prohibet me ſententiæ neſcio quod frigus. Magis de ergaſtulari iſtâ: quia de die emittebantur carcere illo ad opus ſcilicet, pedibus tamen vincti: noctu huc immittebantur iterùm, arctiùs aſtricti. Sed argutor fortaſſe nimis: illud certius addo. Præfectum fuiſſe ſuum *Præfectus Ergaſtuli.* huic carceri, qui Ergaſtularius Columellæ dictus. Et rectè, atque ad normam. Nam quod Nonius ſuadet ex Lucilio, Ergaſtulum *Nonij aberratio.* dictum fuiſſe iſtunc cuſtodem pœnalis loci: ſtraba illi mens, vt ſæpè. Nec enim aliud ibi Ergaſtulus, quàm ipſe qui in pœnâ *Ergaſtulus priſcis, ipſe ſeruus Ergaſtulis incola.* & in noxâ: ſeruus inquam, non cuſtos. Colligas facilè ex verbis, quæ tamen apud Nonium corrupta: *Ergaſtulum*, ait, *& Ergaſtulus, vt genere ita & intellectibus differunt. Nam neutro carceris locus eſt: maſculino, cuſtos pœnalis loci. Lucilius lib. XV. Non Ergaſtulus vnus. Et alius:* (ita hæc corrigo, ſiue dirigo, *Nonius correctus.* aberrantia aliter & confuſa. nam alium aliquem ſcriptorem citat, etſi innominatum: niſi mauis, *Et alibi:*) *Iudicem oppoſuit, vt nemo ſententiam liberè quaſi ergaſtulus poſſit dicere.* Quæ poſtrema verba euincunt de meâ mente: quia nihil certè magis obnoxium quàm ſeruus; & inter ſeruos, ab ergaſtulo iſti.

Serui bigeneri ad Ergaſtula. *Mali priuùm pœnæ cauſsâ & vltionis.*

SED tranſeo ad Homines ipſos, qui è ſeruis quidem, ſed duûm generum. Aut enim Noxij in hæc Ergaſtula detruſi aut Innoxij. Noxij, puta ſiqui è ſeruis cōtumaci ingenio, fugitiui, mali & malitioſi, crebri in delicto; hos dominus ex more damnabat in hanc pœnam. Damnabat ipſe dico. quoniam iudice aut ſententiâ aliâ, præter herilem, non hîc opus. Atque, vt ſolet, temerè ſæpè & per iram. Seneca indicat libro III. De Irâ: *Magnam rem ſine dubio fecerimus, ſi ſeruulum infelicem in ergaſtulum miſerimus.* Horatius item ad ſuum illum monitorem:

Horatius explicatus.

> —— *ociùs hinc te*
> *Ni rapis, accedes opera agro nona Sabino.*

Ad quem locum interpres vetus benè & verè: *quaſi octo ſeruos herus miſerit in ergaſtulum agri Sabini.* Prorſus enim illa mens poëtæ minantis. Iuuenalis etiam ad hunc morem, de perditâ illâ nobilitate:

> *Quid facias talem ſortitus Pontice ſeruum?*
> *Nempe in Lucanos aut Thuſca ergaſtula mittas.*

Etiam innocentes roboris cauſsâ.

Ettangit Lactantius libro V. Inſtitutionum, cap. XIX. *Quòd ſi ſeruorum nequiſsimus habetur, qui dominum ſuum fugâ deſerit, iſque verberibus, vinclis, ergaſtulo, cruce, & omni malo digniſsimus iudicatur.* Vbi ergaſtulum inter ſeruiles pœnas recenſet, ex priſci tamen potiùs æui quàm ſui ritu. Nam Lactantij temporibus id abolitum, vt pòſt dicam. At innoxij etiam huc immiſſi. puta, ſiqui viles ſerui, captiui, barbari, corpore tantùm boni: & quibus cerebrum omne in manu. hos emebant vulgò in hunc tantùm finem. Dediciſti ſuprà ex Plutarcho & Appiano.

Aliquando & ingenui, per fraudē & plagium.

Et ex hac quidem duplici fece, ergaſtula plerumque farcta. niſi quòd ingenui etiam interdum & liberi coniecti in ea, per vim ſiue fraudem. Suetonius indicat in Auguſto, capite XXXII. *Rapti per agros viatores, ſine diſcrimine, liberi ſeruique, ergaſtulis poſſeſſorum ſupprimebantur.* Iterumque in Tiberio, cap. VIII. *Curam ſuſtinuit repurgandorum totâ Italiâ ergaſtulorum, quorum domini in inuidiam venerant, quaſi exceptos ſupprimerent non ſolùm viatores, ſed & quos ſacramenti metus ad huiuſmodi latebras compuliſſet.*

Repurgatio ergaſtulorum per Auguſtum.

Videſque quàm ſeria iſta res, & quale eius pondus, quod Principis etiam humeris ſubeundum fuit. Miſerabile autem huius violentæ fraudis exemplum in Appiani Ciuilium quarto. vbi puer quiſpiam narratur relatus inter proſcriptos, & matrem aggreſſus vt adiutum ſe vellet & celatum: à quâ

Mirum & miſerum exemplum.

repulſus (vide impiam ſerpentem) Οὐκ ἀξιώσας ἔτι, inquit, ἐς ἕτερον ἐλθεῖν ἑτέρῳ μετὰ μητέρα, ἐς δὲ ὄρος ἔφυγεν, ὅθεν ὑπὸ λιμοῦ ἐς τὰ πεδινὰ κατελθὼν, ἐλήφθη πρὸς ἀνδρὸς λῃστεύοντος τοὺς παροδεύοντας καὶ ἐπὶ ἔργῳ καταδεῖν εἰθισμένου· οἷα δὲ παῖς ἐκ τρυφῆς τὸν πόνον οὐκ ἐνεγκὼν, ἐς τὴν ἀμαξιτὸν αὐταῖς χοινίσι διέδρα, καὶ παροδεύουσι λοχαγοῖς ἑαυτὸν ἐμήνυσέ τε καὶ ἀνῃρέθη. *Non auſus poſt matrem cuiquam ſe committere, fugit ad montana. vnde fame depulſus venit iterum ad plana, captuſque ab improbo quopiam eſt qui viatores prætereuntes rapere ſolitus & in ergaſtulum conijcere vinctos. ipſe autem puer, in delicijs ſcilicet ſemper habitus, laborem inſolitum hunc non tolerans, in viam publicam cum ipſis compedibus ſe dedit: prætereuntibuſque fortè centurionibus ſeſe indicauit, & ab ijs interfectus.* Qui notabilis locus, & infamem hanc graſſaturam ante oculos ponit clarè. Quod ipſum Socrates Eccleſ. Hiſt. lib. V. cap. XVIII. oſtendit: & Achilles Statius ſuam Leucippen rapi & in ergaſtulum conijci facit, compeditam, raſam, terram fodientem.

Ergaſtuli ſemper vincti.

SED ad formam Modumque quo hîc habiti, ſeries me vocat: qui reuerà per exempla omnia ijt miſeriæ & depreſſionis. Inferos ſuos ſomniabant? in ergaſtulis veri illi. Nam primùm perpetim vincti habebantur (cuſtodiæ ſcilicet cauſsâ) & in ferro. Columellæ ſerium præceptum eſt, vt *Dominus villæ exploret, num villicus aut alligauerit quempiam ipſo neſciente, aut reuinxerit. Nam vtrumque maximè ſeruari debet, vt & quem paterfamilias tali pœnâ multauerit, villicus niſi eiuſdem permiſſu, compedibus non eximat: & quem ipſe ſuâ ſponte vinxerit, antequam ſciat dominus, non reſoluat.* Et ipſi ſerui ergaſtularij, ἁπλῶς Vincti appellantur, ab hac cauſsâ.

Ideóque eâ voce vulgò notati.

Seneca de Beneficijs: *O miſerum, ſi quem delectat ſui patrimonij liber magnus, & ſpatia terrarum colenda per vinctos.* Idem De Breuitate vitæ: *Quis in ceromate ſpectator puerorum rixantium ſedet, qui vinctorum ſuorum greges metatur, & colonorum paria deducit.* Quæ poſtrema tamen verba in mendo, ſi quid fidis & priſcis libris fidei, qui referunt: *& in colorum paria deducit.* quos equidem audio, & interpretor diuidi greges illos & cohortes Vinctorum (incredibilis enim multitudo, vtique apud illos locupletes) ſecernique per nationes ac colores ſolere. Puta qui Orientales & fuſci, in tali villâ & agro: qui à frigidiore axe & albi, in illâ habeantur, & illo. vt valetudo, vt loca ſuadere videbantur, vt domi-

Seneca emendatus. *Atque explicatus.* *Serui per nationes & colores diuiſi.*

domini libido & voluntas. Hoc in alijs quoque & quidē domeſticis ſeruis factum, idem meus Seneca me docet Epiſtolâ XCVI. *Tranſeo*, inquit, *exoletorum agmina, per nationes coloreſque deſcripta.* vbi à coloribus clarum vides diſcrimen. Sed rem meā premo. & vinctos hos moneo, tamen pedibus tantùm. Nam manibus aut brachijs ſi fuiſſent, quomodo proceſſiſſet ijs opus? fodere, arare, ſarrire: & quæ alia rei ruſticæ. Ita enim vincti, vt nec inter opus ſoluerentur, metu ſcilicet fugæ.

Vincti pedibus tantùm.

Etiam inter ipſum opus.

Iuuenalis:

Squallidus in magnâ faſtidit compede foſſor:

de ergaſtulario accipiendum eſt, ex Scholiaſte. Et Ouidius:

Spes etiam durâ ſolatur compede vinctum,
Crura ſonant ferro, ſed canit inter opus.

Noſtros enim iſtos intellegit, quibus crura adſtricta ſemper: idque compedibus. Cicero pro Rabirio perduellionis reo: *Ille ex compedibus atque ergaſtulo Gracchus.* Ideò *Cathenatos cultores*, Florus eos appellat: & Appuleius *pedes* ijs tribuit *Anulatos*. Vterque rectè; quia compedes illæ laxæ ad motum aliquem & ingreſſum, & orbes cathenæ è ferro, inſtar anulorum. Itaque Martialis has ipſas compedes Anulos appellauit, & quæſiuit in eo cauſſam ioci:

Compedes bini rei.

Quas & Anulos appellant.

Anulus iſte tuis fuerat modò cruribus aptus.

Et iterùm:

Has cum geminâ compede dedicat cathenas
Saturne tibi Zoilus, anulos priores.

Ait, cum geminâ compede? ergo ligatum ijs crus vtrumque, quod reſipſa ſuadet me ſilente. Sicut & illud, quod è ferro. Plautus eo adſpectu, ergaſtulos genus ferratile appellauit, Moſtellariâ:

Eaq; è ferro.

Plautus illuſtratus.

Augebis rure numero genus ferratile.

Interminatur enim ſeruo, illuc eum ſe miſſurum. Et ab eodem fonte iocus in Perſâ:

Negotium edepol fuit. Tox. *ferreum fortaſſe.* Sac. *pluſculum annum*
Fui præferratus apud molas Tribunus vapularis.

cum alluſione item, quaſi ſi Tribunus militaris apud Nolam. At Tertullianus tamen alibi etiam fuiſſe oſtendit ex auro. Libello De Habitu mulierum: *Apud barbaros quoſdam*, inquit, *quia vernaculum eſt aurum & copioſum, auro vinctos in ergaſtulis habent.*

Vincti igitur. addo etiam, Inſcripti. id eſt, ſtigmatiæ, ſiue litteris notiſque in facie puncti, vt eſſent noſcibiles.

Inſcripti ergaſtuli, ſiue notis compuncti.

Martialis:

Quattuor inſcripti portabant vile cadauer.

Auſonius:

Ergo notas ſcripto tolerasti Pergame vultu.

Vetus ea pœna, & alijs quoque gentibus non ignota. Plutarchus auctor, Samios captiuis Athenienſium Noctuam inuſſiſſe: & hos viciſſim illis Samænam. nauis id genus eſt. Idem in Niciâ de Syracuſanis ſcribit: Καὶ τούτους (Athenienſes) ὡς οἰκέτας ἐπώλουν, στίζοντες ἵππον εἰς τὸ μέτωπον. Plato libro VIII. De Legibus, ſacrilegos fronte & manibus inurit, Ὃς δ' ἂν ἱεροσυλῶν, inquit, ληφθῇ, ἐὰν μὲν ᾖ δοῦλος ἢ ξένος, ἐν τῷ προσώπῳ καὶ ταῖς χερσὶ γραφεὶς τὴν συμφοράν, καὶ μαστιγωθεὶς ἐκτὸς τῶν ὅρων τῆς χώρας ἐκβληθήτω. id eſt: *Siquis ſacrilegium commiſerit, ſi quidem ſeruus aut hoſpes fuerit, in facie manibuſque crimen inſcriptus & flagellatus, extra fines patrios proijcitor.* Plutarchus etiā Thracibus attribuit, libello De Tarditate diuinæ vindictæ: Οὐδὲ γὰρ Θρᾷκας, inquit, ἐπαινοῦμεν, ὅτι στίζουσιν ἄχρι νῦν, τιμωροῦντες τῷ Ὀρφεῖ, τὰς αὑτῶν γυναῖκας. Et quod Græci paſſim in ſeruos vſi, indicat Phocillidis admonitio eos à crudelitate hac reuocantis:

Mos compungendi vetus, & per gentes ſparſus.

Græci & Siculi vſurparunt.

Thraces item.

Στίγματα μὴ γράψῃς, ἐπονειδίζων θεράποντα.

Crebetrimè tamen ante omnes & liberrimè Romani: etiam in liberos homines, qui calumniæ damnati. Eorum enim fronti K littera inuſta: quoniam priſci videlicet Kalumniam ſcribebant. Idque alijs iam notatum. At in ſeruos nihili & nequam multò magis: & maximè in iſtos ab ergaſtulis, velut ſolemni quodam ritu. Ideò Iuuenalis inſcripta ergaſtula agnominat:

Sæpiſsimè Romani. In liberos,

Seruoſq.

Quem mirè adficiunt inſcripta ergaſtula.

Et Plinius clarè: *At nunc eadem illa* (rura) *vincti pedes, damnati manus, inſcripti vultus exercent.* Scribonius Largus opportunâ quadam narratiunculâ cap. CC. XXXI. *Quatenus atrium & exulceratorum medicamentorum habita eſt mentio, ponemus quo ſtigmata tolluntur indignis. Etenim multis hæc calamitas ex tranſuerſo accidit, vt diſpenſatori Sabini Calui* (lego, *Caluiſi.* ſiquidem ille eſt, qui Senecæ & Plutarcho nominatus, diues & potens ſub Claudio: quo æuo Scribonius quoque vixit) *naufrago in ergaſtulo deprehenſo: quem Tryphon multis deluſum, & ne caſu quidem notas confuſas habentem, vno medicamento liberauit.* Ita totum eum locum vetuſti medici legimus & diſtinguimus, in noſtro quidem libro valdè confuſum. Et hæc quoque

Scribonius Largus emendatus.

In-

Piſtrina etiam inſcripta.

Inſcriptio vſurpata in piſtrinenſibus ſeruis. Appuleius prorſus graphicè deſcripſit libro IX. *Dij boni, quales illi homunculi, vibicibus liuedinis totam cutem depicti, dorſumque plagoſum ſciſſili centunculo magis inumbrati quàm obtecti, nonnulli exiguo tegili pubem tantummodò iniecti* (commodiùs liber ſcriptus qui

Leuiter Appuleius emendatus.

apud me à Victore Giſelino, *inuecti*) *cuncti tamen ſic tunicati vt eſſent per pannulos manifeſti: frontes litterati, & capillum ſemiraſi, & pedes anulati.* Nam frontes litterati, inſcripti

Litterati frons, qui Appuleio & Plauto.

noſtri ſunt: idque eum ſcripſiſſe adſeuerem imitatione Plauti. apud quem in Caſinâ ſeruus conſeruo conuicium facit, *Si hic litteratus me ſinat:* nec aliter quàm Stigmatiam & litteris in vultu notatum interpreter, etſi contrà nitente Lambino: qui accipi eum vult, cuius tergum velut litteris, virgis conciſum ſit atque conſcriptum. Non diſſimu-

Noua in Appuleio lectio: fortaſſe & ad Plautū propaganda.

lo tamen in manuſcripto noſtro hîc eſſe, *frontis liturati* quod ipſum haud diſpliceat, quaſi ſcripti & reſcripti. & fortaſſe an ita ſcripſerit & Plautus. Quamquam cur ambigimus? veræ litteræ fronti inſcribi ſolitæ, imò vultui ſæpè toti. Litteræ, dico aut plura verba quæ crimen continerent cauſſamque notæ. puta *Caue à fure: A fugitiuo*, &c.

Qualis illa vultus inſcriptio.

Benè explicat Petronius. *Impleuit Eumolpus frontem vtriuſque ingentibus litteris, & notum Fugitiuorum epigramma per totam faciem liberali manu duxit.* Iuuat & Seneca De Beneficijs libro IV. *Improbiſſimo militi, ingratiſſimo hoſpiti, auidiſſimo naufrago ſtigmata inſcriberet ingratum hoſpitem teſtantia.* Sed opti-

Multorum verborum ſæpè.

mè Petronius: qui faciem etiam totam complet, nec falsò. Ioannes Zonaras Tomo III. Annaliū duos quoſpiam monachos quia Imp. Theophilum liberiùs monuiſſent, inter alias ignominias, inſcriptos ait: & qui-

Imò & verſuum.

dem ita, vt duodecim verſuum epigramma exciperent illâ vultus, vt ſic dicam, tabulâ. Εἶτα, inquit, καὶ τὰς ὄψεις αὐτῶν κατέστιξε, καὶ τοῖς στιγμοῖς μέλαν ἐπέχεε. γράμματα δ' ἐτύπου τὰ στίγματα. τὰ δ' ἔπη ἰαμβεῖα ἦν. id eſt: *Deinde facies eorum compunxit, & notis illis hos Iambicos verſus atramento infuſo expreſſit.* additque ipſos verſus probos, plenos. Vide & nota, quæſo, locum: etiam illud, quod de infuſo

Quomodo inuſtio facta.

atramento. Nam ratio inſcribendi ita habuit, vt primitus litteræ ſiue notæ inurerentur candenti ferro.

Iuuenalis:

Tum felix, quoties aliquis tortore vocato
Vritur ardenti duo propter lintea ferro.

Seruum intellegit, qui ob furtum duûm linteorum, frontem inuſtus. Næuium de hac re ego capio apud Priſcianum libro VII.

Næuius poëta explicatus.

Signare oportet frontem calidâ forcipe.

Et ab hac cauſsâ iuſtè, Focorum ſigna appellauit ipſa Stigmata, Columella:

Et Columella.

*Deletura quoque eſt fronti data ſigna * focorū.*

** Alij, fugarum vt ad Fugitiuos referatur.*

Benè ergo Valerius: *Seruus inexpiabili litterarum notâ per ſummam oris contumeliam inuſtus.* Poſt inuſtionem autem, atramentum infunderetur, quò eminerent magis litteræ & præberent ſe lectui. Ex Zonarâ & Petronio ſuprà, vides.

Atramentū ſtigmatis infuſum.

Iam tertia Ergaſtulorum nota, vt Semiraſi. Competijt id in omnes ſanè viliores ſeruos, vt capitis altera pars ijs capillata eſſet, altera nuda, per ignominiam perque riſum. Catullus de Buſtuario ſeruo, qui vilis vt omnes Libitinarij:

Ergaſtuli ſemiraſi. Sicut viliores omnes ſerui.

A ſemiraſo tunderetur vſtore.

Sed propriè in eos, qui ad Ergaſtula damnati, aut etiam in publicum opus. Appuleius ſuprà de Piſtrinarijs: *capillum ſemiraſi.* Artemidorus lib. I. cap. XXII. Ὁπότερον δὲ ἂν τῆς κεφαλῆς ψιλὸν ἔχοι τις οὐκ ἐν συνηθείᾳ ὤν, καταχειρισθήσεται εἰς ἔργον δημόσιον κατάδικος. τοῦτο γὰρ καὶ ἐκεῖ ἐπίσημόν ἐστι τοῖς δικαζομένοις. id eſt: *Vtram autem partem capitis nudam ſibi habere viſus, ſi parum meminit: damnabitur ad opus publicum. nam & hoc iſtic damnatis inſigne eſt.*

Itemq; in opus damnati.

Ad formam habendi, aliquid etiā facit Victus. qui pertenuis ſanè illis, & aſper. Dimenſum enim quoddam exiguū habebant in diem, & tenuius omnino quàm vrbani ſerui. Quâ cauſsâ Paulus Ictus argutè colligit, ex cibarijs quoque deprehendi poſſe, quos ſeruos paterfamilias adnumerare ſit ſolitus inter hos, aut illos. l. Seruis vrbanis. De legat. III. Hunc diutnum cibum, Diaria appoſitè appellarunt.

Tenuis & aſper ergaſtulorum victus.

Diaria.

Martialis:

Sed Lupus vſuram, puerique diaria poſcūt.

Seneca pater lib. IX. Controuerſ. IV. *Cùm introductus eſſet è carcere in Senatum, poſtulaturus vt diaria* (malè in libris, *diariam*: nam & in carcerarijs hoc ſeruatum) *acciperet.* Iuſta, Columella dixit, in his ipſis ergaſtulis: *Diligenter dominus*, inquit, *cùm & ab ipſis* (vinctis:) *tum & abſolutis, quibus maior eſt fides, quærat, an ex ſuâ conſtitutione iuſta percipiant: atque ipſe panis potioniſque bonitatem guſtu exploret.* Canonem Saluianus vocat, De Prouidentiâ libro IV. *Serui ſi fures ſunt, ad furandum forſitan egeſtate coguntur. quia etiamſi eis ſtipendia vſitata præſtentur, conſuetudini hæc magis quàm ſufficientiæ ſatisfaciunt:*

Iuſta.

Canon.

& ita implent canonem, quòd non explent ſatietatem. Hunc omnem victum, conſtitiſſe pane tantùm, aquâ, ſale, & ſi fortè aceto, auguror ex alijs locis: quibus non hîc locus. Pleraque dixi de modo.

Crebritas ergaſtulorum mira. AT multitudo & frequentia ergaſtulorum mira. Totam Italiam obtinebant, nec liberis capitibus iam in eâ ſedes aut locus. Liuius iure queritur, libro VI. *Olim multitudinem innumerabilem liberorum capitum in ijs locis fuiſſe; quæ nunc, vix ſeminario exiguo militum relicto, ſeruitia Romana ab ſolitudine vindicant.* Et adpoſitè Seneca, in verbis ſuprà, *Greges vinctorum metari*, dixit: copiam hanc adſpiciens, & quod ijs tantùm non per cohortes & legiones metanda velut caſtra. Sparſa etiam per prouincias. Florus de Siciliâ: *Terra frugũ ferax, & quodammodò ſuburbana prouincia, latifundijs ciuium Latinorum tenebatur. Hîc ad cultum agri frequentia ergaſtula cathenatique cultores, materiem bello præbuere.* Quo loco parum mihi grati aut rati ciues illi Latini. quis veterum ita loquitur? ſocios Latinos dicunt, non ciues. Res ipſa non vera, certè enim Romani ipſi agros eos habuerunt, non Latini. Corrigo, ni fallor, aptè, *ciuium lautiorum*. Diuites ſcilicet intellegit & lautos, qui per illam aliaſque prouincias latè poſſidebant. *Florus benè correctus.* In terrâ etiam Galliâ ita crebra, vt M. Antonius ad Mutinam victus & fugiens, exercitum ſuum ex ijs ſupplere conatus ſit. D. Brutus ita ſcribit ad Ciceronem: *Quacumque iuit, ergaſtula ſoluit, homines abripuit.* Nec aliam magis intimam cauſſam ſcio ſolitudinis & vaſtitatis inductæ per Romanas prouincias: quâ Barbaris deinde expoſitæ in direptionem & prædam. *Eadem intima cauſſa ſolitudinis per prouincias.* Atque hæc de ergaſtulorum carcere. quem in pœnam generis humani, non in bonum vllum publicum inuentum eſſe, fatebuntur mecum omnes qui ſunt ſuæ mentis. Diu tamen manſere, & quidem ad Principatum vſque Hadriani: qui ſalubriter ſuſtulit. Spartianus paucis verbis ſed claris: *Ergaſtula ſeruorum & libertorum tulit.* Ita enim ſæpè ij ſcriptores Cæſarei Ferendi verbum vſi, pro Auferendi. *Ergaſtula prorſus ſublata.* Etſi parum plenè fortaſſe aut firmiter: & iterùm ſuſtuliſſe videtur Theodoſius Imp. ex Cedreno & Hiſt. Eccleſiaſticâ. *Ideò ſilentium de ijs apud iuriſconſultos priſcos.* Quod autem in Ambroſio eſt: *Plerique diuitum amandare conſueuerunt mancipia ſua, & in agellulos relegare: atque hæc pœna grauior exiſtimatur.* omnino non de iſtis, nec damnatione in opus accipiendum, ſed de temporaneâ ablegatione quadam extra oculos domini offendit. Vlpianus [illegible] l. XXXV. D: hered. inſtit. *P[illegible] miſſus fuerit in villam, interim illic futurus, quia dominum offenderat, quaſi ad tempus relegatus: reſponſum eſt eum ad villæ legatum non pertinere.* *Ambroſij locus, & mens.* Similis relegatio illa clementis Principis apud Suetonium, Auguſti c. XXIV. *Equitem Romanum haſtæ ſubiecit. quem tamen, quòd imminere emptioni publicanos videbat, liberto ſuo addixit, vt relegatum in agros pro libero eſſe ſineret.* Et Manliana illa vetus: de quâ Seneca libro III. De Beneficijs: *Vicit patrem imperioſum quidem Manlius. qui cùm ad tempus relegatus eſſet à patre ob adoleſcentiam brutam ac hebetem.* *Leuis coniectura in Senecâ.* Vbi nihil temerè mutem, ambigam tamen an non, *ad campos relegatus*. ſicut in Suetonio, *in agros*: quia libri veteres vacillant, & quidam, *ante tempus*. Dixi de Ergaſtulis quæ legi, quæ ſciui. ſiquid omiſi, aut commiſi: tu ſcilicet exple, aut ignoſce. iuſtiſſima venia nobis: qui ſcripſimus hæc corpore & animo parum firmi.

CAPVT XVI.

Iani Gulielmi præceps obitus. eius defletio, & laus. Carmen ſub iter Gallicum, ad me ſcriptum: doctum & elegans.

ITA viuam ipſe & valeam, vt peracerba nuper mihi accidit Iani Gulielmi mors, ſiue potiùs raptus. Subita enim fuit: & vix Biturigas venerat, cùm febris eum occupauit, & in paucis diebus extremus ille dies. *I. Gulielmi mors. quo Auarici Biturigum acerbo fato periyt.* Sanè amabam adoleſcentem inſigni indole, magnâ ſpe: nec facilè ingenium videram (iuuenile quidem) magis mihi ad guſtum. *Eius laudatio.* Libelli iudicio meo teſtes. quos in Critico iſto genere paucos edidit; ſed probos doctoſque, & quos haud temerè inuidiæ dens atteret aut lima labentis æui. Sed peracerba mihi tamen hæc mors, non noua. Quæ enim alia vitæ lex? Vt lignum vri natum eſt, ariſta ſecari: ſic homines mori. Iic mei iuuenes, & animis fidite aut annis. vna nempe morbi aura eſt quæ adurit & exſtinguit hûc omnem vitæ florem. Quin vt venti cùm vehementiſſimè perflant, ponunt ferè & deſinunt: ſic mortales, cùm grandia maximè ſpirant & ſperant. Ego ipſe, qui iſta loquor, quamdiu hîc ſum? Fallor: aut ſtrictum iam in me quoque fatale hoc ferrum, & ſequor te mi Gulielmi, imò calcem premo calce. Ita lentus difficiliſque morbus hic ſuadet: qui vt hedera quædam ſerpens, implicat & enecat me longo tractu.

Sed hoc quidem fiet cùm deo meo viſum: intereà iudicij mei de te & amoris monumentum hoc poſitum eſto. non æternum, ſcio, (ſtulti qui ab his ſcriptis id ſperant,) ſed longæuum fortaſſe: ſi tamen, vt cum Pindaro dicam,

—— * Σύν τινι μοιριδίῳ παλάμᾳ
Ἐξαίρετον Χαρίτων νέμομαι
Κᾶπον. ——

* *Cũ fatali quodam auxilio Eximium Gratiarum decerpo Hortum.*

Cui monumento carmen etiam tuum inſculpo. certum & elegantiſſimi ingenij ſymbolum, & in me puri adfectus.

IANVS GVLIELMIVS IVSTO LIPSIO S. D.

VELLEM, diuiderent non tot nos millia, LIPSI,
Diſpernunt Vbijs millia quot Batauos:
Non ego commiſſem mutis mea verba tabellis,
Hei deſiderij conſcia verba mei;
Coram melli eſſet ſermones cædere tecum,
Et bibere attonitis mutuum amorem oculis.
Nunc quid agam? prohibentque viæ, prohibentque pericla,
Plurima ab hoſtili quæ metuenda dolo:
At nil certè animos vmquam diſtraxit amicùm,
Quos germana pio vinxit amore fides.
His certè vnà erimus. non nolis tu modò, LIPSI,
Méque tuum puro ſi modò amore coles.
Quod facies. nec enim te, IVSTE, *ſerenior alter*
Dicitur, aut canæ carior eſſe fide;
Nec cui poſt Sophiam ſit amicior aurea virtus,
Nec cui poſt Muſas plus Charites faueant.
De me, mi certè penitas penetrare medullas
Et potuiſti imo te illatebrare animo,
Vnde dies nulli, nulli te extrudere amores,
Non mors occaſu poſſit auara meo.
Viuit enim ſemper poſt vltima funera virtus,
Et ſibi cognatis pendet ab vſque bonis,
Nec cum mortali ſtudia immortalia vita
Parcarum rapidam fas temerare manum eſt.
Sed quibus aut Muſis ceſſare ætate in agunda
Aut illibatæ cura fuit Sophiæ,
Mens eadem poſt fata manet: ſemperque beatis
Otia pacato dantur in Elyſio.
Heic me ſiue Sophi ſtipabunt agmine caſci,
Siue pijs medius vatibus ingrediar:
Narrabo ſuperis vnum te viuere, LIPSI,
Qui vatum princeps ſit Sophiæque locis.
Et dicam, Cicero licet audiat, ipſeque Varro,
In te Varronem cum Cicerone loqui.
Intereà autem hic dum vegeta perduxero vita,
Ardebo in noſtro ſemper amore recens:
Nec me deficiet de te meminiſſe, tuumque
Promeritum in vates hiſtoriaſque loqui.
Vt per te rigua reſtinguat ab Hippocrene
Vberiùs ſacram Muſa Latina ſitim;
Vt veterum mores, te producente, viróſque
Pænè oculis ſit contingere, pænè manu.
Vt non iam tacitus Tacitæ pater hiſtoriaï
Germanos iterùm vociferetur auos,
Et tibi Cæſaribus voluenda in ſæcula miſto
E quercu porgat ciuica dona ſacra.
Nam tu, IVSTE, *ſalus illi, tu vita fuiſti,*
Semianimi longo depoſitoque ſitu:
Membra ſeneſcenti cùm putiſcentia tabo
Felici Chirones medicatus ope,
Inductumque nouis renouato in corpore ſuccis
Doctorum miſti rurſus in ora virùm:
Cuſtodes iuuenes ponens doctoſque catoſque,
In caro vigiles aſſiduos latere;
Ne fera barbaries mulorum extorſque lubido
Mordicibus ſacrum ſcinderet hiſtoricum;
Aut barbatorum gens horrida Grammaticorum
Impeteret verſis poſtmodò, vt antè, ſtylis,
Non ſecùs, vt fama eſt, felicibus Aeſona plantis
Phaſias in pueros tranſdidit ante-ſenem;
Illi etiam tenero fertur Medæa magiſtros,
Illi etiam comites adtribuiſſe ſuos.
Felix! vitalem cui bis decurrere campum,
Et reditum à metâ fata dedêre nouum.
At tuus hic, LIPSI, *Tacitus felicior. illi*
Circumijt nihilo mors minùs atra caput;
Huic æterna dehinc, te procurante, iuuenta,
Non defecturæ lucis & vſus adeſt.
Hæc ego, quæque tibi debemus cetera docti,
Quo potero ſemper commemorabo ſono.
Quòd ſi etiam inter nos, video vt non nolle, meabunt
Scripta per alternas miſſiculata vices:
Efficiam certè, ne te conſtantiùs vlli
Néve fide videas candidiore coli,
Neu tibi quid rerum poſſit latuiſſe mearum,
Neu pars officij claudicet vlla mei.
Non ita ſopitos infuſa reſuſcitat ignes
Pallas, & in viuâ calce referuit aqua;
Quanto laxatos protelo intendit amores
Nuncia diſiunctis littera colloquij.
Quare, quòd tua non offendat commoda, LIPSI,
Hanc operam caræ ſurripe amicitiæ.
Méque, ſatin' ſalue? ſcitare frequẽter, & iſthic
Vos etiam rectè viuere ſignifica.
Quæque modo elimes Muſis affecta fecundis,
Quæque parata foras ſcripta operoſa feras:

Et

Et quibus auſpicus Ledæis abdita lucis
Belgica Pieriis teſqua rigentur aquis,
Et ſi quid docti vis incinat enthea Duzæ
Quod memoret ſero tempore poſteritas,
Duzæ,cuius amor tantum mihi creſcit in æuum,
Et Phœbi quantum creſcit & Aonidum.
Omnia quæ mihi mox rectè vt perſcribere poſsis,
Et validè nobis & tibi, IVSTE, *vale.*

CAPVT XVII.

Plura in Suetonio emendata aut illuſtrata. Nepos Iulij Cæſaris. Salaciones. Quis Senatorum cenſus legitimus ſub Auguſto? Quoties ludos dederit? Notare. Copriæ, qui dicti? Deiectus rex Armeniæ.

Tranquilli commendatio. SVETONIVM Tranquillum non iniuriâ commendo ſæpè iuuentuti. Verba vides? pura, terſa, propria. Filum totum orationis? breue, neruoſum. Rem ipſam? vtilis pariter & iucunda hiſtoria eſt: &, quod mihi caput, plena moris & doctrinæ antiquæ. Quis, obſecro, ritus publicus olim priuarúſque fuit, quem velut de induſtriâ non tangat? *Qui bonus dux ad mores veteres.* Quod munus, quis magiſtratus, quem non libet? Tangat & libet, dico. non enim explicet: quod inſtitutum eius vetuit & ratio ſcribendi. At viam tamen latam ſternit ad indagandum: & aures atque animum imbuit auditione aliquâ, imò cognitione. Ad quam qui curam deinde adiungit ſubtiliùs perquirendi, (& id lectorem ſerium decet:) quid eſt quod occultum aut ignatum ei eſſe poſſit, in omni genere ſcriptorum? Itaque operam nihil ludam, ſi eam ponam breuiter in ſcriptoris tam vtilis locis aliquot emendandis aut illuſtrandis. qui iſti.

In Iulio cap. XXVI.

Eodem temporis ſpatio matrem primò, deinde filiam, nec multò pòſt neptem amiſit.

Diſſenſio, nepos an neptis natus Iulio. Dio Caſſius ab hac lectione eſt, fateor: qui extremo libro XXXIX. ſcribit: Ἐν αὐτῷ τούτῳ χρόνῳ καὶ ἡ τοῦ Πομπηίου γυνὴ θυγάτριόν τι τεκοῦσα, ἀπέθανε. *Sub idem tempus Pompeij coniux filiolam quampiam enixa, obiit.* Sed repugnat optimus ille Vatic. codex, qui *nepotem* hîc præfert, non *neptem*. Quem ego audio prorſus, ſuaſus à Lucano libro V.

Dilectus tibi, Magne, ſocer, poſt pignora tanta
Sanguinis infauſti ſobolem, mortemque nepotis,
Te, niſi Niliacâ, propius non vidit, arenâ.

Quid enim vitij hic eſſe potuit in verſu? Addo & Velleium: *Iulia vxor Magni deceſſit: atque omnia inter deſtinatos tanto diſcrimini duces dirimente fortunâ, filius quoque paruus Pompeij, Iuliâ natus, intra breue ſpatium obiit.* Quos valere pluris apud nos par eſt, quàm illum Græcum.

Cap. LIX.

Deſpectiſsimum quendam ex Corneliorum genere, cui ad opprobrium vitæ Salutioni cognomentum erat, ſecum in caſtris habuit.

Obſcuri ſanè opprobrij cognomen, lectioniſque & veritatis incertæ. Alij libri, *Salutioni*, quidam *Salutationi*. Dioni Σαλάττων eſt, libro XLII. Προσπαρέλαβέ τινα, inquit, ἐκ τοῦ γένους τοῦ τῶν Σκιπιώνων ὄντα, ἐς τὴν προσηγορίαν ταύτην φέροντα· ἐπεκαλεῖτο δὲ Σαλάττων. Meminit & Plinius lib. VII. cap. VIII. in quo legas item *Salutioni*. Omitto interpretum ſomnia: ego veram vocem & aptam opprobrio cenſeam, *Salacioni*. Libidinoſum ſcilicet illum homuncionem fuiſſe, & vitæ ſpurcæ atque impuræ. Ita autem à Salax Salacio, vt à Senex Senecio, & talia. *Salacio. à ſalacitate.*

CAP. LXXVI.

Comitia nulla habuit, Præfectoſque pro Prætoribus conſtituit, qui præſente ſe res vrbanas adminiſtrarent.

Hæc quidem de præfectis vrbanis è Dionis XLIV. clara. ſed rectène, *præſente*? Imò abſente Cæſare, & vicem eius ſubſtituti ſunt: quod ex illo item Græco clarum, & reipsâ. Scribimus igitur, *qui pro ſe res vrbanas.* *Præfecti vrbis per abſentiam Cæſaris.*

In Auguſto, cap. XLI.

Senatorum cenſum ampliauit, ac pro Octingentorum millium ſummâ Duodecies HS. *taxauit, ſuppleuitque non habentibus.*

Locus inſignis & notandus de Senatorio cenſu qui ſub Auguſto: quem tamen habemus nos pro parum firmo. Nam Duodecim HS. ait. at Dio Caſſius duobus locis diſertè & expreſsè, Decies tantùm. Verba non pigebit me exſcribere in re tantâ. Libro LIV. hoc ipſum Auguſti factum narrans, infit: Τάς τε ἀρχὰς ἅπασι τοῖς δέκα μυριάδων οὐσίαν ἔχουσι, καὶ ἄρχειν ἐκ τῶν νόμων δυναμένοις, ἐπαγγέλλειν ἐπέτρεψε. Τοσοῦτον γὰρ τὸ βουλευτικὸν τίμημα τὴν πρώτην εἶναι ἔταξεν, ἔπειτα καὶ ἐς πέντε καὶ εἴκοσι μυριάδας αὐτὸ προήγαγε, καί τισι τῶν ἐλάττω, τότε μὲν τὴν δέκα, αὖθις δὲ τὴν πέντε καὶ εἴκοσι χιλιάδων, ἐχαρίσατο ὅσον ἐνέδει. id eſt: *Magiſtratum capere iis omnibus qui Quadringenta in cenſu haberent, quique aliàs per leges poſſent, permiſit. Hunc enim primò cenſum Senatorium* (parum attentè Xylander, *patricium*) *conſtituerat, quem poſteà ad Decies ſeſtertium produxit: & quibuſdam probæ vitæ (qui initiò vel minus Quadringentis, vel poſteà Denis haberent)* *De ſummâ Senatorij cenſus ambiguum ius prius.* *Dio diſſentit palam à Tranquillo.* *Xylandri commenta.*

• *rent) addidit quod ad cenſum deerat.* Iterumque eodem libro perſeuerat in eâ ſummâ: Ἐκ δὲ τούτου, inquit, ἐξέτασις αὖθις τῆς βουλῆς ἐγένετο. Ἐπειδὴ γὰρ τὸ μὲν πρῶτον δέκα μυριάδων τὸ τίμημα αὐτοῖς ὥριστο, διὰ τὸ συχνοὺς τῶν πατρῴων ὑπὸ τῶν πολέμων ἐστερῆσθαι, προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου, καὶ τῶν ἀνθρώπων περιουσίας κτωμένων, ἐς πέντε καὶ εἴκοσι προήχθη, οὐδέ τι οὐδεὶς ἐθέλοντὴ βουλεύσειν εὑρίσκετο. id eſt: *Exin recenſus denuò Senatorum factus. Quoniam enim primò Quadringentorum iis cenſus definitus, idque reſpectu ad bella quibus paternis bonis euoluti multi: poſteà tamen auctis opibus, is quoque auctus & ad Decies* HS. *productus: ægrè iam reperiebatur, qui ſponte Senaturiret.* En, vtrobique clarè adfirmat de Myriadibus vigintiquinque. (ita computario Græca eſt.) atque eæ ſanè Latinis legitimum illud Decies efficiunt, non Duodecies quod in Tranquilli libris. Plutarchum audi in M. Antonio, pro re ſummas has æquantem: Τὰς, inquit, πέντε καὶ εἴκοσι μυριάδας οἱ Ῥωμαῖοι Δέκιες καλοῦσι. *Vigintiquinque myriadas Romani Decies appellant & efferunt.* Igitur aut Dio in hac totâ re turpiter falſus, aut ſcriptura in Suetonio: quod magis cenſeam, ſcribamque *Decies.* Nam quod idem Dio diſſentit etiam de Quadringentis (in Suetonio enim duplo numero legis, Octingenta anteà fuiſſe:) non moueor. quia Tranquillus mentem habuit in Senatorio cenſu qui receptus ante Auguſtum, quique vetus: Dio adſpexit mutationem poſt bella ciuica ab eodem Auguſto factam, ſed nouiter nec in longum. Itaque ſubterhabuit eam Suetonius, quaſi nec fuiſſet. Haud aliter concilio.

Myriades vigintiquinque drachmarum quid Latinis.

Reſcriptus Suetonius.

Conciliatus cum Dione.

Cap. XLIII.

Feciſſe ludos ſe ait ſuo nomine quater: pro aliis magiſtratibus, qui aut abeſſent aut non ſufficerent, ter & vicies.

Ain tu? ludos tantùm quater dederit Auguſtus? Atqui ter decies conſul fuit, (omitto alias occaſiones:) quo magiſtratu coactus dare more & lege. Sanè anguſtus is numerus pro liberalitate huius Principis, quam Suetonius magnificat & omnibus prioris æui præponit. Scribo, *quater & vicies,* repetitâ eâ voce ex lineâ ſequenti. Imò ambigo, ne etiam pluriens: vt ambitio & effuſio fuit eius æui. nec ſpernam ſiquis mauolet, *quadragies.*

Creber & largus in ludis Auguſtus.

Numerus in Suetonio plenißimè falſus.

Cap. XLVI.

Italiam operibus ac vectigalibus publicis plurifariàm inſtruxit: etiam iure ac dignatione vrbi quodãmodò pro parte aliquâ adæquauit.

Non eſt dubium quin illud, *quodammodò,* gloſſematium ſit, à ſtricto & Attico ſcriptore noſtro repudiandum.

Gloſſema ſublatum.

Cap. LXIV.

Nepotes & litteras, & natare, aliaque rudimenta per ſe plerumque docuit: ac nihil æquè laborauit quàm vt imitarentur chirographum ſuum.

Scio & Romanos & Athenienſes inter gymnaſia natationem habuiſſe: ſcio prouerbium, Neque nare neque litteras. Tamen ægrè perſuadeor huic rei aut voci hîc eſſe locum. De gymnaſiis enim aut exercitiis non agitur: de inſtitutione tantùm & diſciplinâ. Et credimúſne Auguſtum tam aliarum rerum fuiſſe, vt vacare potuerit ad nepotum natationes? Cuique ſua lectio & electio: ego ſcribam, *& notare.* De ſcripturâ enim & puerilibus rudimentis ſermo eſt: itaque & litteras eos docuit, inquit, & notas. Probat quod ſequitur, de chirographo: qui nihil ad natationem. Notandi autem verbum capere etiam potes de ſcriptione per notas crebrâ Romanis.

Natatio crebra Romanis & Græcis.

Pueri litteras & notas docentur.

Cap. LXXV.

Solebat & inæqualiſſimarum rerum ſortes, & auerſas tabularum picturas in conuiuio venditare, incertoque caſu ſpem mercantium vel fruſtrari vel explere: ita vt per ſingulos lectos licitatio fieret, & ſeu iactura ſeu lucrum communicaretur.

Facilè capimus. nec inſcitum aut improbum aliquid in hac ſcripturâ. niſi quod de eâ vt ambigam me facit admonitio Cl. V. Læuini Torrentij: viri non in omni re litterariâ ſolùm, ſed in poëſi (quod mihi quidem eximium eſt: qui ſcio poëtam præſtantem neminem fuiſſe ſine parte quadam vberiore diuinæ auræ) magni, vel potiùs ſummi. qui notat in probo libro eſſe, *per ſingulos lotros,* non *lectos:* itemque paulò pòſt, *comitaretur,* pro *communicaretur.* Et mirum ni id rectum ſit: Lotri, inquam ſemigræcâ voce, pro lotionibus: cuius generis voces plures in vſu vulgi. nec Suetonio alibi ſpretæ. Aut ſi emendatio adhibenda, legam *per ſingulos lotus.* hac mente, vt quoties mutarentur fercula & manus lauarent (vſitatum id docui II. Saturnalium) licitatio iſta ex interuallo fieret, & quemque bona ſua aut mala ſors eum fide comitaretur.

Læuini Torrentij laus.

Diuinatio ex ſcripturâ veteri mihi orta.

Lotio in conuiuiis repetita per ſingula fercula.

In Tiberio, cap. LX.

In quodam itinere, lecticâ, quâ vehebatur, vepribus impeditâ, exploratorem viæ primarum cohortium centurionem ſtratum humi penè ad necem verberauit.

Ordi-

Ord[illegible] in cohortibus fuiſſe, non n[illegible] id [illegible]c loco nego. ſcriboque, *prætoriarum* [illegible]*ium centurionem.* Nam Prætoriani ſc[illegible] c[illegible]tabantur vſquequaque Principem [illegible] ortuſque error ex epitome ſcriptionis. *Prætoria cohortes.*

Cap. LXI.

Interrogatum eum ſubitò & clarè à quodam nano adſtante inter capreas, cur Paconius maieſtatis reus tamdiu viueret?

Alij *inter capreas*, interpretantur ſeceſſum Caprearum: imperitè. vir doctus, Capreas capit ſcurras, à laſciuiâ eius animalis & adſuetudine carpendi rodendique. acutè. at mihi *Coprias* reſtitui placeat, vetam germanamque vocem. Ita enim Scurras vocitabant: quod primus nos docuit litteratorum rex Scaliger. Exempla in iis ad Feſtum promit. quibus hoc ipſum Suetonij à me nunc adde, & alterum Lactantij lib. v. Inſtit. cap. 11. vbi de Cypriano noſtro: *Audiui quemdam diſertum ſanè hominem, qui eum immutatâ vnâ litterâ Coprianum vocaret, quaſi quòd elegans ingenium & melioribus rebus aptum ad aniles fabulas contuliſſet.* Ita quidam libri, non *Caprianum*. & rectè. vult enim impius ille deriſor & ipſe verus Coprias, inter ridicularios ſcurraſque Doctorem noſtrum ponere, quaſi qui ad fabellas Chriſtianorum relictâ Romanâ religione auertiſſet. *Copria, pro ſcurra. [illegible] origine vocem. Lactantius explicatus.*

In Caligulâ, cap. 1.

Conſul deinde iterùm creatus, ac priuſquàm honorem iniret, ad componendum Orientis ſtatum expulſus, cùm Armeniæ regem deuiciſſet, Cappadociam in prouinciæ formam redegiſſet.

De Germanico Cæſare hæc narrat. quomodo verè? Illéne Armeniæ regem deuicit? Hiſtoriam vide. ne potuit quidem: quia nuſquam tunc bellum cum Armeniis, aut ſuſpicio belli. Veriſſimè & ad rem corrigo: *Armeniæ regem deieciſſet*. Ita enim fuit. Vononem Germanicus regno amouit deiecitque: & impoſuit eius vicem, Zenonem Polemonis Pontici filium. ſed ſine vllâ vi aut armis, auctoritate Romanâ ſaltem, & Armeniis ipſis volentibus. Præter alios, Tacitum noſtrum vide diſtinctè & diffuſè libro 11. Annal. hæc narrantem. *Falſa rei lectio. Armenia ad veritatem.*

CAPVT XVIII.

Senecæ Fragmentum inſigne in ſuperſtitionem veterem. multi in eo nec vulgati ritus. Igitur percurſum id à capite, & emendatum, atque illuſtratum. Dij veterum, mixtâ formâ. Lumina iis accenſa. Nomenclatores habuere. Horæ in templis nuntiatæ. Appuleius correctus in templorum velis. Salutationes deorum. Fictores, & Vnctores, & Veſtitore Specula tenebant diis, ſtrigiles, & lintea. aliaque ineptiarum veterum.

FRAGMENTA ſcriptorum veterum, adoleſcens olim (vt ferebat illa ætas) cum impetu & labore collegi. quæ diſtinxeram claſſe quadruplici. Oratorum, Hiſtoricorum, Poëtarum, Miſcellorum. Inter Miſcellos præcipuum Varronem poſueram. Atque hæc non in meum ſolùm vſum, ſed publicum: niſi viſum aliter ἀφίλῳ cuidam φίλῳ fuiſſet, qui cœptum hoc omne meum turbauit. non fraude, ne erres; ſed (dicam verè & fortiter, etſi parum comiter) turpi furto. Heu iuuentus! quàm falli facilis ab iis, qui ſcelera ſua velant & tegunt veſte aliquâ doctrinæ! Parit enim hæc admirationem: illa amorem: iſte fidem. Mihi id factum, non diffiteor: & amicus audiui iis, quorum ingenium longè à meo diuertebat, quique ſeorſim ibant à probo more iſto & ore. Inter eos Autolycus ille (latêre enim eum patior, etſi me non latet) qui, præter alias fraudes, partem Fragmentorum eorum è domo meâ abſtulit, malâ & tagace manu. Abſtulit etiam vnâ animum in cœpto opere pergendi: quia & difficilis inſtaurario iacturæ eius mihi viſa; & poſteà intellexi Ianum noſtrum Douſam eumdem laborem ſeriò claboraſſe. cui non vnâ cauſſâ cedo. Amorem adſpicio? ipſi & famæ eius ante meam faueo. Ingenium, doctrinam, iudicium? hæc quoque meis præpono, aut certè compono. & libens, non hîc ſolùm, ſed in omni litterario iſto curſu, vegeto huic & valenti athletæ, feſſus ipſe ac languens, lampadem meam trado. Sed, quod inſtitui, in congerie eâ multâ Fragmentorum, memoriâ teneo Senecæ vnum infuiſſe, quod iamtum valdè mihi placitum acumine, prudentiâ, libertate. addo, & granditate: quia longum & diffuſum, & ſententiarum ac rituum plenum. Placet adeò etiamnunc, vt Electa noſtra hac velut gemmâ ornatum iri cenſeam: ſic tamen, ſi polimen aliquod à me *Cenſura mea & captum in Fragmentis [illegible] gendis. Quis fuerit interceptor. I. Douſa laus.*

accipiat & c[illegible]em velut lucem. Exſtat in Augustini [illegible] De Ciuitate: cuius verb[illegible] vnà cum ipſis Senecæ paulo diffuſiùs adſcribam, vel ad continuanda fragmenta ea, vel etiam interpretanda. Sic igitur Antiſtitum ille antiſtes:

Falſa Epiſtola Pauli ad Senecā. ANNAEVS *Seneca, quem nonnullis indicijs* (quibus, ô Auguſtine? illiſne Epiſtolarum ad Paulum? Suſpicamur id te ſuſpicatum. ſed fruſtra: quia vanæ illæ, & ab inſcito impoſtore: & bonis ſane humeris Hieronymus qui admiſit, & habuit fidem. Tamen quid indiciis opus? aquâ & aëre iſto liquidius eſt, comparem ætate Senecam Apoſtolis fuiſſe, & vixiſſe Claudij ac Neronis æuo) *inuenimus Apoſtolorum claruiſſe temporibus, in eo libro quem contra ſuperſtitiones condidit, multò copioſius atque vehementius reprehendit ipſe ciuilem iſtam & vrbanam Theologiam, quàm Varro Theatricam atque fabuloſam. Cùm enim de ſimulacris ageret,*

I. Fragmētum.
,, Sacros, inquit, immortales inuiolabileſque
,, deos in materiâ viliſſimâ atque immobili
,, dedicant. Habitus illis hominum, ferarum-
,, que, & piſcium; quidem verò mixto ſenſu
,, diuerſis corporibus induunt. Numina vo-
,, cant, quæ ſi ſpiritu accepto ſubitò occurre-
,, rent, monſtra haberentur.

Deinde aliquanto pòſt, oppoſuit ſibi quæſtionem, & ait:

II. *,, Hoc loco dicet aliquis, Credam ergo cælum*
,, & terram deos eſſe? & ſupra Lunam alios,
,, infra alios? Ego feram aut Platonem, aut
,, Peripateticum Stratonem quorum alter fe-
,, cit deum ſine corpore, alter ſine animo?

Et ad hoc reſpondens,

III. *,, Quid ergo tandem? veriora tibi videntur*
,, T. Tatij, aut Romuli, aut Tulli Hoſtilij ſom-
,, nia? Cluacinam T. Tatius dedicauit deam;
,, Picum Tiberinumque Romulus; Hoſtilius
,, Pauorem atque Pallorem, teterrimos ho-
,, minum adfectus. quorum alter mentis ter-
,, ritæ motus eſt, alter corporis, nec morbus
,, quidem ſed color. Hæc numina potius cre-
,, des, & cælo recipies?

De [illegible] ritibus crudeliter turpibus, quàm libere ſcripſit!

IV. *,, Ille, inquit, viriles ſibi partes amputat: ille*
,, lacertos [illegible]cat. Vbi iratos deos timent, qui ſic
,, propitios merentur? Di autem nullo debent
,, coli genere, ſi & hoc volunt. Tantus eſt per-
,, turbatæ mentis & ſedibus ſuis pulſæ furor,
,, vt ſic dij placentur, quemadmodū ne homi-
,, nes quidē ſæuiunt. Teterrimi & in fabulas
,, traditæ crudelitatis tyranni, lacerauerunt
,, aliquorum membra: n[illegible]m ſua [illegible]cerare
,, iuſſerunt. In regiæ libidinis voluptatem ca-
,, ſtrati ſunt quidam, ſed nemo ſibi ne vir [illegible]ſſet
,, iubente domino manus intulit. Seipſi in
,, templis contrucidant, vulneribus ſuis ac
,, ſanguine ſupplicant. Si cui intueri vacet,
,, quæ faciunt quæq; patiuntur, inueniet tam
,, indecora honeſtis, tam indigna liberis, tam
,, diſſimilia ſanis; vt nemo fuerit dubitaturus
,, furere eos, ſi cum paucioribus furerent.
,, Nunc ſanitatis patrocinium, inſanientium
,, turba eſt.

Iam illa quæ in Capitolio ipſo fieri ſolere commemorat & intrepide omnino coarguit, quis credat niſi ab irridentibus aut furentibus fieri? Nam cùm in ſacris Ægyptiis Oſirim lugeri perditum, mox autem de inuento magnum fuiſſe gaudium deriſiſſet,

,, Huic tamen, inquit, furori certum tempus V.
,, eſt. tolerabile eſt ſemel in anno inſanire. In
,, Capitolium perueni. pudebit publicatæ de-
,, mentiæ, quod ſibi vanus furor adtribuit, of-
,, ficij. Alius numina Deo ſubijcit, alius horas
,, Ioui nunciat, alius lictor eſt, alius vnctor,
,, qui vano motu brachiorum imitatur vn-
,, gentem. Sunt quæ Iunoni ac Mineruæ capil-
,, los diſponant; longe à templo non tantùm à
,, ſimulacro ſtantes, digitos mouent ornan-
,, tium modo. Sunt quæ ſpeculum teneant,
,, ſunt quæ ad vadimonia ſua deos aduocent,
,, ſunt qui libellos offerant, & illos cauſam
,, ſuam doceant. Doctus archimimus ſenex
,, iam decrepitus, cottidie in Capitolio mimum
,, agebat; quaſi dij libenter ſpectarent, quem
,, homines deſierant. Omne illic artificum ge-
,, nus operātium dis immortabilibus deſidet.

Et paulò pòſt:

,, Hi tamen, inquit, etiamſi ſuperuacuum VI.
,, vſum, non turpem nec infamem deo pro-
,, mittunt. Sedent quædam in Capitolio, quæ
,, ſe a Ioue amari putant: nec Iunonis qui-
,, dem, ſi credere poëtis voles, iracundiſſimæ
,, reſpectu terrentur.

Hanc libertatem Varro non habuit; tantummodò poëticam Theologiam reprehendere auſus eſt, ciuilem non auſus eſt, quam iſte concidit. Sed ſi verum attendamus, deteriora ſunt templa vbi hæc aguntur, quàm theatra vbi finguntur. Vnde in his ſacris ciuilis Theologiæ has partes potiùs elegit Seneca ſapienti, vt eas in animi religione non habeat, ſed in actibus fingat. Ait enim:

,, Quæ omnia ſapiens ſeruabit tamquam le- VII.
,, gibus iuſſa, non tamquam dis grata.

Et paulò pòſt:

,, Quid quod & matrimonia deorū iungimus? VIII.

&

,, & ne pie quidem, fratrum ſcilicet & ſo-
,, rorum. Be[illegible] nam Marti collocamus, Vulca-
,, no Venerem, Neptuno Salaciam: quoſdam
,, tamen cælibes relinquimus, quaſi conditio
,, defecerit. præſertim cùm quædam viduæ
,, [illegible]t, vt P[illegible]pulonia vel Fulgora, & diua Ru-
,, mina: quibus non miror petitorem defuiſſe.
IX. ,, Omnem iſtam ignobilem deorum turbam,
,, quam longo æuo longa ſuperſtitio congeßit,
,, ſic, inquit, adorabimus, vt meminerimus
,, cultum eius magis ad morem quàm ad rem
,, pertinere.

En fragmenta, & quidem tota. Iuuit enim deſcribere: atque vtinam plura! Nam quid non ſolùm liberius, ſed melius, acutius, prudentius potuit, in impiam illam pietatem? Et ſi non vagus aut vanus tibi ſenſus; habebis, Lector, quod huic etiam æuo ſeruiat: quo religionũ, vt ſic dicam, thyrſo percuſſæ, bacchantur ac gallantur multorum mentes. Sed vt maneam in meo circo: promit hæc Auguſtinus è libro Senecæ quem contra Superſtitiones ſcripſit. Qui, vt optima pleraque, periit: ſed memoria tamen eius apud Tertullianum etiam, in Apologetico hoc velut auctoritatis firmæ telum intorquentem contra Gentes. *Infrendite*, inquit, *inſpumate; iidem tamen eſtis qui Senecam aliquem pluribus & maioribus de Superſtitione veſtrâ perorantem reprehendiſtis.* Vbi ſcripſiſſe Doctorem magnum cenſeo, *aliquampluribus*: quâ formâ & coniunctione in Appuleio, imò & in Ciceronis Verrinis lego, *aliquammultos*. Et alludere quidem Tertullianus ad hunc ritulum videatur. non tamen nego, quin pluribus locis imò libris hoc argumenti genus tractarit Annæus. præſertim in Exhortationibus: quas Lactantius aliquotiens nominat, & adducit ſententias haud diſpares iſtis. At Fragmenta ipſa ordine videamus.

Seneca liber de Superſtitione.

Tertullianus per nos emendatus.

Fragm. I.

Quidam verò mixto ſenſu, diuerſis corporibus induunt.

Libri veteres, *mixto ſexu*. quod haud improbo, quaſi è mare & fœminâ compoſiti quidam diui: vt Hermathenæ, Hermeracles. *Mixto ſenſu* tamen præferam, vt velit deos componi & miſceri ex hominibus ſimul feriſque, & animantibus quibus diuerſi ſenſus. Quod in* picturâ & fictura ſtultiſſimè receptum illis ſcimus.

Dii mixti ſexu, aut ſenſu.

* Adi Epiſtolicas noſtras, lib. I. epiſt. XX.

Fragm. III.

Quorum alter mentis territæ motus eſt, alter corporis: nec morbus quidem, ſed color.

Si attendis, omnino ex ſubiectâ ſententiâ, vtrobique aut *motus*, ſcribendum, aut *morbus*. atque illud potiùs.

Fragm. IV.

Vbi iratos deos timent, qui ſic propitios merentur?

Acutè. nec alius Quinctiliani priſci illius & Attici (ita me iudice audiet) declamatoris ſenſus, in Fanatico: *Iſtud ſi deus cogit, iratus eſt.*

Ridicula pœnas ſeſe cadentium.

Ibidem:

*Sed nemo ſibi ne vir eſſet, iubente domino, manus intulit.**

Mallem, *lubente animo*. Nam vt à dominis quidam ad id adacti, cur pernegemus?

Fragm. V.

Alius numina deo ſubiicit.

Legebam, *lumina*. & carpi cenſebam eos, qui cereos lychnoſque paſſim clarâ luce accendebant in templis. Lactantius libro VI. *Mactant hoſtias deo, tamquam eſurienti; profundunt vina, tamquam ſitienti; accendunt lumina, velut in tenebris agenti.* At liber vetus & bonus, quem nactus ſum ex diſſipatâ bibliothecâ Batauâ Egmundanâ, refert, *nomina*. & vide num occultior ritus ſit, tamquam diis adſtiterint ſui nomenclatores, qui ſalutantium ſiue adorantium nomina velut neſciis ingererent: ambitione videlicet & ritu qui inter proceres Romanos. Mihi hoc adſidere ineptiis iis videatur, quæ ſequuntur.

Cerei in templis accenſi.

Diis nomenclatores ſui.

Ibidem:

Alius horas Ioui nunciat.

Ita enim mos paſſiuè apud alios etiam deos. Martialis de Iſide: *Nunciat octauam Pariæ ſua turba iuuenca.* Appuleius libro XI. de eâdem: *Ac dum valuis candentibus reductis in diuerſum, deæ venerabilem conſpectum apprecamur, & per diſpoſitas aras circumiens ſacerdos rem diuinam procurat, ſupplicamentis ſollemnibus de penetrali fonte petitum ſpondeon libat: rebus ritè conſummatis, inchoatæ lucis ſalutationibus, religioſi primam nunciantes horam perſtrepunt.* Quo loco obiter legendum moneo, *dum velis candentibus*, fide ſcripti mei libri. Et ſanè vela fuiſſe ſcimus ante ſanctiores aras ſtatuaſque (etiam apud Iudæos) quæ adduci ſolitum & reduci. Idem Mileſius ſcriptor, de ſe initiato: *Sic ad inſtar Solis exornato, & in vicem ſimulacri conſtituto, repentè velis reductis, in aſpectum populi errabam.* Quin & Chriſtianorum templis ſimilis ornatus. Paulinus Nolanus:

Hora in acclamata.

Appuleius correctus.

Vela expanſa aris aut ſtatuis.

Aurea nunc niueis ornantur limina velis.

& alibi in VI. Natali Felicis. Ita enim &

hæc ex eodem meo codice emendo. Ceterùm ſolemnes ſalutationes has deorum, vt multa,è tenebris eruit Ioſ. Scaliger notis in Tibullum: quibus appoſitè hunc è Senecâ locum addes, & alterum ex Epiſtolâ XCVI. *Vetemus ſalutationibus matutinis fungi, & foribus aſsidere templorum. humana ambitio iſtis officiis capitur: deum colit, qui nouit.* Sed pergo in Fragm. eod.

Salutationes matutina deorum.

Alius lictor eſt, alius vnctor.

Diſplicet hîc lictor. ſcribo, *fictor.* Id enim nomen inter officia diuina. In lapidibus legi: DISCIPVLVS. FICTORVM. PONTIFICVM. Item: FICTOR. V. V. id eſt, Virginum Veſtalium. alibi: FICTORES. PONTIFICVM. Quid fuerint, Iſidorus explicat apertè ſimul & ad noſtram mentem aptè: *Fictor,* inquit, *à componendo & fingendo, velut qui capillos mulierum linit & pertractat, vngit & nitidat.* Nam aliàs Fictor Latinis, qui Græcis Plaſtes: notione magis vulgari. Agnoſcit autem has eaſdem vanitates in deorum cultu etiam Artemidorus libro II. cap. XXXIV. Περὶ θεῶν τιμῆς. Ait: Ἐκμάσσειν δὲ θεῶν ἀγάλματα, ἢ καθαίρειν, ἢ ἀλείφειν, ἢ σαροῦν τὰ περὶ τὸν νεὼν καὶ τὰ περὶ τῶν ἀγαλμάτων, ἢ ἁμαρτάνειν τι εἰς αὐτοὺς ἐκείνους τοὺς θεοὺς σημαίνει. Sed & Veſtitores ſuos diis fuiſſe, Iulius Firmicus me docet libro III. *Mercurius,* inquit, *cum Venere in tertio ab horoſcopo loco, faciet veſtitores deorum.*

Fictores deorum. *Quid fuerint.* *Veſtitores deorum.*

Ibidem:

Sunt quæ ſpeculum teneant.

Inſignis nec vulgò nobilis hic ritus. Speculum autem diis præſertim fœminis tenebant oſtendebantque,quaſi ad inſpiciendum explorandumque ſatiſne cultæ. Seneca ipſe in Epiſtolis: *Vetemus lintea & ſtrigiles Ioui ferre, & ſpeculum tenere Iunoni.* Vbi lintea & ſtrigiles ad balnea ſcilicet referes, quaſi lotione quoque Ioui vſus. Appuleius de hiſdem ſpeculis benè illuſtrat, Mileſiar. XI. De pompâ Iſidis: *Mulieres,* inquit, *candido ſplendentes amicimine, verno florentes coronamine, quæ de gremio per viam, quà ſacri incedebant comitatus, ſolum ſternebant floſculis. aliæ, quæ nitentibus ſpeculis pone tergum reuerſis, venienti deæ obuium commonſtrarent obſequium.*

Specula iis oſtenſa, ad cultum. *Strigiles adhibita ad frictum, lintea ad extersum.*

Ibidem:

Sunt quæ ad vadimonia ſua deos aduocent.

Imò, *qui.* nec viros ab his nugis excernamus: quorum vadari certè eſt, & hæc forenſia obire, non fœminarum.

Ibidem:

Doctus Archimimus ſenex iam decrepitus.

Itáne Docti adiectio conueniens Mimo? non meo ſenſu: putemque nomen certi hominis fuiſſe, & ſcribendum *Docimus Archimimus,* aut *Docio.* Memoria non ſemper mihi prompta: tamen lectum ſimile aliquod mimi nomen confusè mihi eſt in mente. In iiſdem etiam verbis lego, *ſenex, imò decrepitus.*

Archimimi nomen latens.

Fragm. VI.

Etiamſi ſuperuacuum vſum, non tamen turpem nec infamem deo promittunt.

Haud mutem: &, *deo promunt.* tamen verius cenſeo.

Fragm. VIII.

Quibus non miror petitorem defuiſſe.

Erige ſententiam iacentem interrogandi notâ, & ſcribe, *mirer.* Nec plura ad hos ritus: in quibus perclara imago vanitatis & erroris priſci; à quo quantum beneficium eſt, quod eripuit nos melior ille deus?

CAPVT XIX.

In Floro complura ab ingenio aut à libro emendata. Subrectis vel ſurrectis vox. Lucilius correctus & explicatus. Vmbri veteres Italiæ incolæ. Remos detergere, nauticum verbum. Poſtpoſitio copulæ notata, & Agellij firmatæ ſcripturæ veteres. Perſes rex è templo receptus. Plebs hereditatis iure poſcebat agros. & notæ plures.

ANNAEVS Florus, etſi acrium aliquot Criticorum manus ſubiit, non effugiet tamen meas. Medicinam à me aliquot locis accipiet, aut quis ſcit ſi nouas plagas? Verè enim anceps noſtrum auxilium, imò ſæpè præceps: & conuenit illud Homeri in iſta:

Φάρμακα πολλὰ μὲν ἐσθλὰ μεμιγμένα, πολλὰ δὲ λυγρά.

Libro I. cap. XIII. De Gallis:

Hi quondam ab vltimis terrarum oris, cùm cingerentur omnia Oceano, ingenti agmine profecti.

Liber ſcriptus qui apud me, hîc melior; *ab vltimis terrarum oris & cingente omnia Oceano.* Magnum enim hoc noſtrum mare intellegit, orbique circumfluum.

Oceanus magnus, terras circumfluens.

Cap. XVI. De Caudinæ cladis detersâ ignominiâ.

Et vltionem flagitans miles, Papirio duce, (horribile dictu) ſubiectis enſibus per ipſam viam ante pugnam furit.

Lege, *ſubrectis:* & acrem ardorem hinc militis pugnaturientis percipies. Liuius in eâdem re ſcripſerat: *Strictis ante pugnam gladiis.*

Subrectis enſes.

diis. Eadem vox reſtituenda Lucilio, in hiſce verſibus:

Subrectum mætinum, ſiue Phallum.

Nam quid mætino ſubrectoq; huic opus ſigno?
Vt lurcaretur lardum & carnaria patrum
Furtim conficeret.

non, vt viri docti etiam edunt, *ſubiectoque*. Nam ſubrectum illud ſignum, res turpicula eſt; quæ appendi contra faſcinum ſolita. Plinius: *Contra faſcinationes in remedio ſunt Satyrica ſigna*. Satyri nimirum picti & ficti ſemper, rebus iis ſurrectis: ſicut & Hermæ illi viales aut hortenſes. Macrobius lib. I. *Plerumque etiam ſimulacra Mercurij quadrato ſtatu figurantur, ſolo capite inſigniti, & virilibus erectis.* Hoc diduxi: quia doctiſſimo *Tumebo hîc nubecula: qui Mutinum etiam interpretatur in illiſce verſibus, ſilenrij deum. At nos ex Feſto & Arnobio longè alium eum ſcimus.

Id contra faſcinum.

**Lib XVII. Aduerſ. cap. XXII.*

Cap. XVII.

Hactenus populus Romanus bellum cum ſingulis gentium: mox aceruatim, tamen ſic quoque par omnibus. Etruſcorum duodecim populi in id tempus incitati, antiquiſſimus Italiæ populus Samnitium, reliqui in excidium Romani nominis repentè coniurant.

Expletus Florus.

Hæc confuſa, mutila, partim falſa. Corrigo & expleo à meo libro, *Etruſcorum* XII. *populi, Vmbri in id tempus intacti antiquiſſimus Italiæ populus, Samnitium reliqui in excidiũ*, &c. Omnino enim inſerendum id de Vmbris, qui intacti, & vt Liuius in hac ipsâ re ait, *integri à cladibus belli*: non autem Etruſci aut Samnites. Sed & iidem Vmbri rectè antiquiſſimus Italiæ populus: quod & Dionyſius non abnuit, libro primo.

Eod. cap. de Fabio Maximo in Etruſcos pugnante:

Nam ſubitò inconditos atque palantes aggreſſus eſt, captiſque ſuperioribus iugis in ſubiectos ſuo more detonuit.

Subtilior in eodem diuinatio. Fabij cum Ioue comparatio.

Quid illud, *ſuo more*? An ſæpiùs id à Fabio factum? Parum aptum, & vanum eſt: ſcripſerimque, *Iouis more*. Spectauit enim ad Detonandi verbum: & certè ſequitur, *Eamque ſpecies fuit illius belli, quaſi in terrigenas è cælo ac nubibus tela mitterentur.* Itaque omnino cum Ioue eum comparare voluit, & quidem gigantes ex alto attonante.

Cap. XXII.

Cum Senatu quoque de æquo bonoque certatum eſt: adeò vt relictis ſedibus ſolitudinem & interitum patriæ ſuæ minarentur.

Certamina inter Senatum & plebem, at non de æquo & bono. Scribe cum meo libro, *Cum Senatu quoque vehementius æquo bonoque certatum eſt.* id eſt, acriùs quàm æquum bonumque eſſet.

Vehementiùs æquo certatum.

Libro II. cap. II. De pugnâ Duilij nauali:

Prælij verò fama mirabilis, cùm illas celeres volucreſque hoſtium naues, hæ graues tardæque comprehenderent. Longè illis plus nauticæ artis, detorquere remos, & ludificari fugâ roſtra. Iniectæ enim ferreæ manus, machinæq; aliæ, ante certamen multum ab hoſte deriſæ.

Locus non ſemel vitioſus. Primùm lego, *prælij verò forma mirabilis*. non *fama*. De ipsâ enim imagine habituque pugnæ loquitur, non de rumore. Deinde ex priſco libro, *longè illis nauticæ artes*. omnino eleganter. Procul, inquit, Pœnis maritimæ ſuæ artes & ſine vſu, contra vim fortunamque Romanam. Genus dicendi elegans, huic noſtro infrà iteratum, & in Cæſare etiam corruptum, lib. I. *Longè iis fraternum nomen populi R. abfuturum.* ſcribendumque, *futurum*. Poſtremò iterùm è coniecturâ, *deterguere remos*. Quid enim artis in detorquendis remis? nec ſanè legi. At detergêre, nauticâ & maritimâ phraſi, nimis crebrò. quod non aliud, quàm tranſuerſæ nauis hoſtilis cum impetu & tranſcurſu remos perfringere, auferre, & velut puram ab iis reddere. quâ formâ Detergere palmites, ſcriptum Columellæ: Detergere pinnas muri, Liuio. Cæſar de Maſſilienſibus: *Pluribus nauibus adoriri ſingulas, aut remos tranſcurrentes detergere, ſi poſſent, contendebant.* Liuius XXXVI. *Duæ regiæ vnam circumſiſtunt, & ab vtroque latere remos detergent.* & exempla obuia.

Longè illis artes.

Cæſar correctus.

Detergere remos.

Ibidem:

Metello igitur Conſule, ſpirantibus altiùs Pœnis & reuerſo in Siciliam bello, apud Panormum ſic hoſtes cecidit, vt ne ampliùs ea inſula concitaretur.

Vetus, *vt nec ampliùs eam inſulam concitarent.* ego, *cogitarent*, rectum cenſeo.

Cap. VI. De Fabij legati animosâ voce & facto in curiâ Carthaginienſium:

Quæ, inquit, mora eſt? Fabius. in hoc ego ſinu bellum affero & pacẽ. vtrum eligitis, vtrum placet, ſumite. Cumque ſucclamatum eſſet, &c.

Multò breuiùs & concinniùs noſter; *in hoc ego ſinu bellum pacemque porto. vtrum eligitis? Cumque ſuccl.*

Circumciſus Florus.

Ibid. De liberali ſtudio Romanorum in patriam:

Opes ſuas libens Senatus in medium protulit, nec præter quod in bullis, cingulis, atque annulis erat, quidquam ſibi auri reliquêre.

Nō aureum ſed anulum ſingulis.

Apage aurum cingulare. non hoc Romanum. Scribe, *ſingulis atque anulis.* Auguſtinus III. De Ciuitate Dei, hac ipſâ in re: *Præter ſingulos anulos aureos ſingulaſque bullas, miſerabilia dignitatis inſignia, nihil ſibi auri Senatus ipſe reliquit.* Corrumpēdo loco tranſpoſitio illa copulæ fuit, priſcis tamen vſitata, & per me nunc reuocanda. In Agellio libro I. cap. II. *Totiuſque villæ venuſtate, aquis vndique, canoris atque auibus perſonante.* In eodem, libro XIX. cap. I. *Nihil de periculo, de ſæuitiâ atque remiſſum.* Et cap. IX. *Poculis mox, ſermonibus atque tempus fuit.* Quæ tamen omnia mutant contra libros & corrumpūt. Atqui in vetere etiam lege Mamiliâ clarè: *Municipibus, eis atque in quorum agro id factum erit.* Notet, atque imitetur iuuentus.

Copula, A q. tranſpoſita aut poſtpoſita. Agellij lectiones firmata, quas temere ſollicitans.

Ibidem:

O populum dignum orbis imperio, dignum omnium fauore & adminiſtratione hominum ac deorum!

Vetus, *admiratione hominum.*

Cap. VIII. De bello Antiochico:

Hoc velut ſidere Aſiatici belli mota tempeſtas, & maximus regum conuentus fortiter indicto bello, cùm ingenti ſtrepitu ac tumultu mouiſſet ex Aſiâ, otia & luxus tamquam victor agitabat.

Vetus, *indixiſſe bellum.* ex quo ſcribo, *maximus regum contentus fortiter indixiſſe bellum.* ſententiâ planâ & verâ. Non enim tam geſſit bellum, quàm mouit.

Cap. X.

Gallogræciam quoque Syriaci belli ruina conuoluit. Fuerant inter auxilia regis Antiochi. An fuiſſet cupidus triumphi Manlius, an eos viſos ſimulauerit, dubium. certè negatus eſt victori triumphus, quia cauſſam belli non approbauit Senatus.

Diſtinctione & correctione ſententiam totam expedio: *Fuerint inter auxilia regis Antiochi, an fuiſſe cupidus triumphi Manlius ac eos viſos ſimulauerit, dubium.* Rêne ipſâ auxiliatores Antiocho fuerint, inquit, an famâ tantùm & ſermone Manlij, ambigitur.

Cap. XII.

Multò vehementiùs ſub hoc Macedones, quàm ſub patre conſurgunt. Quippe Thracas in vires ſuas traxerant. Atque ita induſtriâ Macedonum, viribus Thracum, diſciplinam Macedonicam temperauere.

Auctus Florus.

Pleniùs veriuſque iſta meus codex: *Atque ita induſtriam Macedonum viribus Thracum, ferociam Thracum diſciplinâ Macedonum temperauere.*

Ibidem, de Capto Perſe:

Sed ne reuerentior captæ maieſtatis alius Paullo fuit. cùm in conſpectum veniſſet hoſtis, in templum recepit, & in conuiuiis adhibuit, liberoſque admonuit ſuos vt fortunam cui tantum liceret reuererentur.

Aliquantiſper anxiū me habuit locus. Quomodo enim in templum receptus Perſes? quod nemo tradidit: imò omnes contrà, in tabernaculum Paulli deductum & in caſtra. Vetus liber, *receperat*, non, *recepit.* ex quo occaſio mihi bellæ coniecturæ: *cùm in conſpectum veniſſet hoſtis (nam templo receperat) & in conuiuiis,* &c. Atque hæc ipſa res eſt. Perſes in templum confugerat. inde ab Octauio eductus, & ad Paullum in prætorium perductus, eodem die conuiuio comiter adhibitus, & ceteri honores habiti. Liuium ac Plutarchum vide.

Falſa rei lectio.

Submota per coniecturam probam.

Perſeus templo Samothracum eductus.

Cap. XV. De Carthaginis incendio:

Quod domibus ac templis ſuis ſpontè hoſtes immiſerant, vt quatenus vrbs eripi Romanis non poterat triumphis, arderet.

Acumen & lucem ſententiæ reddo: *quatenus vrbs eripi Romanis non poterat, triumphus arderet.* Carthaginienſes, inquit, ſua ipſi templa ædeſque incenderunt: vt quoniam vrbs eripi iam Romanis non poterat, ſaltem inſtrumenta triumphi & prædam ne haberent.

Acuta ſententia repoſita.

Lib. III. cap. V. De Bellis Mithridatæis.

Ictum cum Ponticis fœdus. recepit [*Sulla*] *Bithyniam à rege Nicomede, ab Ariobarzane Cappadociam. ac ſic erat Aſia rurſus noſtra, vt cœperat.*

Hæc manifeſtè ὀρθῶς ἀληθῶς καὶ ἱστορικῶς. Scribe verò, *recepit Bithyniam à rege Nicomedes, Ariobarzanes Cappadociam.* Non enim Sulla aut Romani, ſociis regibus & eo bello benè meritis, auita regna extorſerunt; ſed contrà, Mithridati erepta reddiderunt. Appianus, Plutarchus, & alij, clarè in hoc ipſo fœdere Sullano.

Florus ex hiſtoriâ emendatus.

Ibidem, De Pompeio:

At in Septemtrionem Scyticum iter tamquam in mari, ſtellas ſecutus, Colchos cecidit.

Optimè liber ſcriptus, *tamquam in mari, ſecutus ſtellis.* quaſi vagum illud & ignotum Romanis iter ad ſtellas direxerit, vt curſum nautæ. Et ſtatim, *excidit*, pro *cecidit.* Vulgata lectio obſcura & cum fluctu.

Sequi iter ſtellis.

Cap. VI.

Ipſas Propontidis fauces Porcius Cato, ſic obditis nauibus, quaſi portam obſeruauit.

Lego

Lego illuſtri magnitu, *obditis naυibus quaſi portu ... ſeruat.*

Lege illuſtri ... pulſi regnum aggregauit.

Cap. XIV. De ſeditionibus agrariis:

Reduci plebs in agros unde poterat, ſine poſſidentium euerſione, qui ipſi pars populi erant. Et tamen relictas ſibi a maioribus ſedes ætate quaſi iure hereditario poſſidebant.

Non ea mens Flori defenſum cunctis poſſeſſores. attende. ſed contra quid pro eiectâ plebe dici poſſet, adiecit. Itaque veteri libro rectè abeſt τὸ *ætate.* quo duce conicio deinceps, *hereditario iure poſſeebant.* Plebs ſcilicet fraude, vi, pecuniâ potentium eiecta agris, &, vt ipſe Capite ſequenti loquitur, laribus focisque exſul; ſedes veteres à maioribus relictas, vt hereditatem, repetebat.

Plebs in agros hereditarium iure.

Cap. XVIII.

Ipſe Iulius Cæſar exercitu amiſſo, cùm in vrbem cruentus referretur, miſerabili funere mediam etiam vrbem peruiam fecit.

Siue de Iulio hæc verè, ſiue potius de Rutilio (nam alij Annales aliter:) tamen de perujâ vrbe factâ haud conuenit. Omnino lego, *vrbem permadefecit,* compulſis vocibus quæ malè diductæ.

Voces duæ in vnam contractæ.

Lib. IV. cap. I. De coniuratione Catilinæ:

Tanti ſceleris indicium per Fuluiam emerſit, viliſſimum ſcortum ſed parricidij innocens. Tum Conſul, &c.

Vetus, *ſed patriciis innocens.* Lego, *patriciis innocentius. Conſul, &c.*

Cap. II.

Nunquam imminentis ruinæ manifeſtiora prodigia. fuga victimarum, examina, inſignes interdiu tenebræ.

Auctore libro, *examina in ſignis,* veriſſimè.

Ibidem:

Photinus atque Ganymedes, diuerſi per mare, & transfugio, & morte conſumpti.

Egregiè idem liber, *diuiſa per mare, & terras fugâ, morte conſumpti.* Ibidem:

Quinam ille horror, cùm eodem tempore fluctus, procellæ, armamenta confligerent?

Noſter codex, *procellæ, viri, naues, ſcementa, confligerent?* optimè. ſic tamen vt, *elementa,* reſtituam, pro ſpurcâ eâ Scementorũ voce.

Explanatio Flori.

Ibid. de nece Iulianâ.

Nec diutius dilatio donata eſt. ſed Brutus, Caſſius, aliique patricij, conſenſerunt in cadem Principis.

Patricii ne? Atque Caſſius ipſe quem nominas, & pleriq; coniurati alij, è plebeis. Emẽdo, *alijque patrum.* E Senatu enim duntaxat fuiſſe eos ſignificat, non è patriciis.

Falſa aſſertio remota.

Cap. vlt.

Aſtures per idem tempus ingenti agmine à montibus ſuis deſcenderant. nec temere ſumpſerant, vt barbari impares: ſed poſitis caſtris apud Aſturum flumen, trifariam diuiſo agmine, tria ſimul Romanorum agmina inuadere parabant.

Longè diuerſa libri mei lectio, & palam probior: *nec temerè ſumpta, vt barbaris, ſpes: ſed poſitis caſtris.* Non hæc deſcenſio temeritatis fuit, inquit, quæ agnata barbaris: ſed conſilij & aſtutiæ. cum effectu quidem, niſi prodirio interueniſſet. Sed facio finem, cùm pluria ſanè habeam in hunc ſcriptorem; verùm hæc ipſa nónne nimia? quibuſdam ſcio, qui ad Capita iſta paulo pleniora nauſeant & faſtidiunt, ipſi rerum vacui. Quibus Criticæ hæc in ſpeciem eſt, non in vſum: qui in multas areas pedeſque diuidant vnicum hunc Agellum. At me diſtindere & partiri hæc talia iam piget tæderque: adnectar ea potiùs perticis, imò muneribus totis. Tibi autem, Lector, quantulum eſt, adnotare hæc ad oras tui libri? Laborem certè quærendi, cogitandi, nonnihil minuit tibi labor noſter.

Proba è libro emendatio.

CAPVT XX.

M. Ciceronis obſcuro loco fax prælata. Quis Fænicularius campus? & Strabo ſtrictim emendatus.

AMBVLABAM otioſè domi ſub meridiem. occupauit me Andreas Schottus inſignis iuuenis, & Da operam magiſter, inquit: nubes mihi ænigmatis eſt in Ciceronis hiſce verbis, quam ſol ille Galliæ Turnebus pellere conatus non pellit. Verba ecce è lib. XII. ad Attic. Epiſt. IX.

Scribe quæſo quid referat Celer egiſſe Cæſarem cum candidatis. vtrùm ipſe in Fænicularium, an in campum Martium cogitet?

Quæ Turnebus nimis profectò frigidè & errabundè interpretatur, quaſi alluſio hîc ad fænus vſuraſque. Sententiam autem eſſe, Scribe quęſo vtrùm Celerius profitendi nomen ſuum inter candidatos impetrarit, an potiùs depoſitâ ambitionis omni curâ redire cogitet ad ſuum fænus. Symeonem etiam Boſium conſului, magnum virum & Epiſtolarum iſtarum lucidam pleruınq; facem: at hic ſilet. Tu quid iuuas? quid cenſes? Ego ad eum ſubridens. Ita me captas? inquam. an cenſes, vt cum Platone dicam me eſſe λόγων θήρευτα? Tamen hîc non capies, & è tene-

Turnebi non vera interpretatio.

tenebroſo loco me emergam bono & fido duce. Is Strabo eſt, qui ſolus, vt opinor, euoluet tibi hoc inuolutum. Scribit lib. IV. in Hiſpaniæ deſignatione, de viâ quadam: Φέρεται δὲ ἐπὶ Ταρρακῶνα, ἀπὸ τῶν ἀναθημάτων τοῦ Πομπηίου, διὰ τοῦ Γιγκαρίου πεδίου, καὶ Βετέρων, καὶ τοῦ Μαραθῶνος καλουμένου πεδίου τῇ Λατίνῃ γλώττῃ, φύοντος πολὺ τὸ μάραθρον. id eſt: *Fert autem hæc via Tarraconem verſus à Pompeij Tropæis, per campum Iugarium, & Vetera, & qui Latinâ linguâ Fæniculartus campus dicitur, à copiâ Fæniculi quem gignit.* Pulſa tibi omnis nubes, ſi legis hæc oculo non conniuente. Nam loca aliquot nota & nobilia nominat, in queîs crebrò exercitus Romani, ideoque Romana iis etiam nomina: interque alios Fæniculatium hunc campum. Clara igitur Ciceronis mens. Scribe quid Celer de Cæſaris conſiliis dixerit. vtrúmne in Campum Martium cogitet ad comitia, an in Fæniculariam (id eſt, in Hiſpaniam) & ad reliquias belli? Turnebum autem θεοείκελον ἄνδρες, vt Homericum epithetum eſt, ſine contumeliâ dimittamus: mirati potius, quomodo à Fænore Fænicularium deriuarit, quàm irati. In Strabone etiam, μάραθρον leges ſcilicet, non quod vulgatum.

Fæniculatius campus in Hiſpaniâ.

CAPVT XXI.

Pro Appuleio aliquid dictum contra aures & mentes nimis teneras. Occultos in eo verſus agnoſci. Emendatus ipſe plurifariàm. Repigrandi verbum erutum, & Antelucio: Medicifici, & Feminal. Dea Syria. Detrux, noua vox. Circumſecus. Voti compotire. Hiſtricus decor. Degere, pro minuere.

In Appuleio occultior apud doctrina.

De Appuleio non ſum neſcius quid vulgus hodie ſentiat, & quid melior doctorum ordo. Iacet apud illum, ſtat vigetque apud iſtos, hoc ſaltem talo, quòd nugarum illum ludum temperet ac miſceat crebro v[e]l[u]t ſale priſcæ ac reconditæ doctrinæ. Doctrinæ, in moribus dico & in verbis. Nam ſtilum e[i]us quòd ineptum eſſe volunt: fat[e]bor in parte, (nec enim aſperitatem illam & horrorem quæſitæ dictionis vſquequaque exc[u]ſo) ſed tamen doctè ineptum, & è quo multa bona ſelectaque hauriat, bonæ ſelectæque mentis Lector. Verba non pleraque omnia proba? propria? phraſis non ſæpè florida? metaphoris & imaginibus amœna? mihi ſic videtur: etſi in vniuerſo orationis filo, ſcabrum illud & ex adfectatâ nimis antiquitate horridum, radit ſæpè &

Verba ſelecta, fortaſſe nimis.

lædit meas aures. Sed hîc quoque duo ei patrocinantur, Patria & Argumentum. Ortu enim Afer fuit: quibus velut inſitum in ſententiis inuentionibuſque, acutis eſſe: aſperis duriſque, in ſermone. Iam argumentum miſcellum ei eſt, & ſatyricum. quod amat hunc cultum, quæſitum, pinguem, & ſqualenti quodam auro. Varronis Fragmenta è Satyris vident? etiam examinent. reperient ea haud longè eſſe à Mileſiis iſtis Punicis, & inculti cultus ſtilo. At non defendendi ſcriptoris eius, ſed leuiter & breuiter emendandi inſtitutum eſt: atque hoc iam igitur ago.

Afri vulgo in ſcribendo acuti & aſperi.

Satyris ſua quadam dictio.

Ait libro I. De Aſino:

Eadem amatoris ſui vxorem, quòd in eam dicaculè probrum dixerat, iam in ſarcinam prægnationis obſepto vtero & repugnato fætu, perpetuâ prægnatione damnauit.

Hæc narrat de Meroë anu, & vi eius in magicâ arte. Sed quid eſt, *repugnato fætu?* an coërcito vinctoque, vt ait Beroaldus? miror qui id expreſſerit ab eo verbo. Liber noſter ſcriptus, *repigto fætu.* ex quo, *repigrato fætu,* verum cenſeo. Lego etiam *in ſarcinâ,* non *ſarcinam:* & diſtinguo, *iam in ſarcinâ prægnationis, obſepto vtero & repigrato fætu.* hac mente: Cùm vxor amaſij eius iam prægnas grauidaque eſſet; ecce illa clauſo vi verborum eius vtero tardatoque fætu, æternum iuſſit eſſe prægnátem.

Fætu repigrato.

Hoc eodem libro, infrà:

Somno leuatâ laſſitudine noctis ante lucem aufugiamus, quàm putas longiſſimè.

Idem liber, *antelucio,* veteri probaque voce, & quam ipſe Appuleius poſteà iterat. Eſt autem ex Aduerbiorum (cum litteratoribus loquor) illo genere & facie, quâ Heſternò, Annò, Cottidianò, &c. At quod ibidem ſequitur, *quàm putas longiſſimè:* verum ſcibis, *quàm poteſt:* vel etiam, *pote.* quoniam in ſcripto, *puta,* repperi.

Antelucio aduerbiû.

Haud longè pòſt:

Ne meritò, inquam, medici fidi cibo & crapulâ diſtentos ſæua & grauia ſomniare autumant.

In fidis hiſce medicis ſcriptura non fida. Ego longinquiorem voculam odoror & acceſſo, *medicifici* vel *medicifices.* pro ipſis medicis, quique artem eam faciunt. Eo exemplo Significes, & alia multa.

Medicifici compoſita vox.

Lib. II. in turpiculo luſu cum ſuâ Fotide:

Pauliſper etiam glabellũ feminal rosea palmulâ obumbrans de induſtriâ quàm tegens verecundiâ.

Claude

Claude hîc oculos iuuentus: tu qui vir es lege, *glabellum fœminal.* Ita enim ſuadet ſcriptus codex, qui, *glabellum fœminea,* præfert. Et ſanè in habitu hoc Veneris emergentis, non tam femina tecta ſcimus, quàm partem eam quæ fœminas facit. Ea Fœminal dicta iterùm huic ſcriptori in Apologiâ priore: *Sed enim fœminal nullo pacto reperiens munditer: dicere, ad mea ſcripta confugit: ſquia & è quodam meo libro legit, Interfœminium tegat.* Fœminal igitur & interfœminium, eadem. Sed & Virginal, partem eam alibi appellat, verbo ſanè quàm honeſto.

Fœminal, pro naturâ fœmineâ. *Virginal.*

Libro VI. in Pſyches precibus ad Iunonem:

Quam cunctis Oriens Zygiam veneratur, & omnis Occidens Lucinam appellat.

Cognomina eius deæ magis trita & vulgata recenſet, quibuſque in duplici orbis parte propriè adficiebatur. Sed in Zygia offendo. non quia neſciam id quoque inter Iunonia agnomenta: ſed itane vulgò & paſſim indigetata? ita Oriens vniuerſus Græcâ eâ voce vſus? Vereor vt verius ſit, *Syriam veneratur.* Nam eo nomine paſſim in Oriente culta Iuno. vel Lucianus vnus te docuerit, in Sermone De deâ Syriâ. itemque lapides priſci: inter quos hic Romæ:

Syria, pro Iunone.

IOVI. O. M.
ET. DEAE. SYRIAE
ET. GENIO. VENALICI.

Libro IX. vbi ad piſtrinum datus aſinus:

Talis familiæ funeſtum mihi etiam metuens exemplum, veteriſque Lucij fortunam recordatus, & ad vltima ſalutis me tandem detruſum, ſummiſſo capite mœrebam.

Germanam ego cenſeo lectionem mei libri: *& ad vltima fortunæ meæ iam detrux, ſummiſſo,* &c. Quæ verbi nouo-antiquitas planè Appuleiana.

Detrux.

Libro XI. de naue Iſidis:

Nauem faberrimè factam, picturis miris Ægyptiorum circumſeptus variegatam, ſummus ſacerdos tedâ lucidâ & ouo & ſulphure purificatam, deæ nuncupauit.

Cui hîc rei vox, *circumſeptus*? Sanè, ſi attendis, & ſententiam turbat, & leges Latinæ linguæ. Vetus noſter, *circumſpectus.* malè pariter. Ego veram veteremque vocem etuo, *circumſecus,* id eſt, in ambitum & in orbem. Ita enim componebant hæc Aduerbia, *Altrinſecus, vtrinſecus, Circumſecus.* vſuſque iis noſter Comicus (Plautum dico,) qui Appuleio ſermonis velut exemplar.

Circumſecus, Aduerbium.

Eodem libro, vbi initiandus Appuleius:

Sed noctis obſcuræ non obſcuris imperiis euidenter monuit, aduenisse diem mihi ſemper optabilem, quo me maximo voti competeret.

Plautinam verò phraſim libens hîc reſtituo, *maximi voti compotiret.* id valet, compotem faceret. Comicus ille in Amphitruone: *Qui fuerim liber, eum nunc potiuit pater ſeruitutis.* In Rudente: *Quæ in mari fluctuoſo, piſcatu vbere me compotiuit.*

Voti compotire, Plauti phraſis.

Libro II. Floridorum:

Eiq; prorſus citharœdicus ſtatus, deam conſpiciens canenti ſimilis, tunicam picturis variegatam deorſus ad pedes deiectus ipſos, Græcanico cingulo, chlamyda (ita liber vetus) *velat vtrumq; brachium adusq; articulos palmarũ. Cetera decoris inſtrumentis dependent. Cithara baltheo cælata, apta ſtructim ſuſtinetur,* &c.

Graphicè planè depingit Bathylli ſtatuam, & in eâ habitum citharœdorum. Ac priora quidem leges & diſtingues, vt iam præiui. nam vulgò turbant. at illud, *cetera decoris inſtrumentis dependent,* damnabis cum libro meo, qui ſcribit, *decoris hyſtrius.* ex quo nos verace coniecturâ, *decoris hiſtrici.* Æmulatus ſcilicet etiam hîc eſt Plautum, & Hiſtricum decôrem, Hiſtrionium appellauit. Notum illud è Pœnuli Prologo: *Audire iubet vos Imperator Ruſticus.* & illud: *Hæc imperata quæ ſunt pro imperio hiſtrico.* Quæ alluſiones eò magis lepidæ, quòd Hiſtriones ex Hiſtriâ primùm veniſſe dicantur (ait Feſtus) atque inde nominati.

Hiſtricum, pro Hiſtrionicum.

Lib. IV. Florid. vbi Aſclepiadem narrat, hominem iam pro mortuo ſeruaſſe:

Poſtremò propinquis etiam * *hominibus inuitis, quod ne iam ipſi hereditatem habebant, an quod adhuc illi fidem non habebant, ægrè tamen ac difficulter Aſclepiades impetrauit breuem mortuo dilationem.*

* *Lego, omnibus.*

Acutiùs haud paullò legerim, *quódne iam ipſi hereditatem hauebant.* Ambigit, cur reluctati medico propinqui. & ideóne, inquit, quod hauebant inhiabantque hereditatem; an quod parum fidei haberent eius verbis? Alluſio autem pulchra in Hauendi Habendique vocibus.

Hauere & Habere oppoſitè iuncta.

In libello de Deo Socratis, qui pars & ipſe Floridorum:

Næ ego inſcita, quæ cum alite Apollinis fruſtrà certauerim. quippe * *cùm pridẽ tam cõcinnus eſt, neque oppidò paruum neque nimis grande ſit, ſed quantum ſatis ad vſum decoremque: pluma mollis, caput argutum, roſtrũ validum.*

Scribit iſta in Apologo de Coruo & Vulpe. & hæc quidem vulpeculæ vulpinantia verè verba, ſubdoleque coruum laudantis: qui-

bus

bus corruptelæ notam videmur poſſe demere: *quippe corpus eidem tam concinnum, & neque oppidò paruum*, &c. Imò nec ambigo hæc ita ſcripta olim.

Reſtitutio proba lapſantium vocum.

Eodem libro:

Hinc & illa Virgiliana matrona, quæ in medijs millibus auxiliabunda fratri conuerſatur

——miſcetque viris, nec cernitur vlli.

Protinusque Plautinus miles ſuper clypeo ſuo gloriatur, præſtringens oculorum aciem hoſtibus.

Vide, ſi vacat. haud facilè ſine correctione ſententiam eius loci vllam expedies. Scribe mecum, *Potius quàm Plautinus miles.* Mens iſta: Illa Iuturna apud Virgilium Turno auxiliatur inter medios hoſtes, nec conſpecta tamen iis: quæ magis iure glorietur, quàm ille miles Plautinus, de ſeque iactet, *Præſtringens oculorum aciem in acie hoſtibus.* ita enim & verſum hîc explendum cenſeo.

Obſcurior locus reſtitutus.

In Apologiâ priore:

Suſtineo enim non modò meam, ſed etiam Philoſophiæ defenſionem, cuius magnitudo vel minimam reprehenſionem proximam crimini aſpernatur.

Liber vetus, *proximo crimine aſpernatur.* Verùm non abnues, *pro ſummo crimine.*

Eâdem:

Ego nunquam ſtudui malefacta cuiuſquam cognoſcere, ſed ſemper potius duxi mea peccata tegere, quàm aliena indagare.

Hócne de ſe fatetur Appuleius? vt ſtudioſè celatum ierit peccata ſua, potiùs quàm imminutum? At hoc nón ſapientis, non boni viri eſt: ſed plani cuiuſdam & impoſtoris. Lego verò, *peccata degere.* Vulgatam ſcilicet vocem, ſed ſignificatione remotâ & veteri, inſeruit aptè & argutè. Nam degere antiquis, minuere, detrahere. Nonius Marcellus: *Degere, etiam eſt minuere. Plautus Aulularia: Nunc ego iſtum ſoror laborem degam & deminuam tibi. Degere, eſt detrahere. Plautus Epidico: Degetur corium de tergo meo.* Feſtus hoc idem notatum voluit, ſed corrupit Paulus: *Degere antiqui poſuerunt pro exſpectare.* Degere, exſpectare? falſum planiſſimè. nec tamen habeo quî corrigam, niſi ſi *Expectere*: quod eſſet velut detrahere, depectere.

Peccata degere.

Mendum in F. ſtomdicatū, vix ſublatum.

CAPVT XXII.

E Commentario De Bello Africo maculæ aliquot deletæ. Gallorum equitum Olim virtus. Fautores, caſtrenſi quodam agnomento.

INTER libellos qui adiuncti Commentariis Iulianis, vnus eſt De Bello Africo: qui, me iudice, non inter illos tantùm eminet ſed inter pleraque Romana ſcripta. Ita terſa in eo & ad Comicum morem pura dictio; ſimplex, cohærens, & candida narratio; nihil quæſiti coloris aut fuci: omnia denique illo ipſo Cæſare digniora (non tenebo veram vocem) quàm Commentarij illi qui feruntur. At neglectus tamen iacuit, imò vix lectus is libellus (adeò hîc quoque præiudicia valent, & traditæ à magiſtellis opiniones:) quem ſi feriò inſpicis, fatebere non alium magis eſſe ad Genium priſci æui. Pueris inter primos auctores formandæ linguæ ſiquis proponat, nihil erret. Hirtium tamen ſiue Oppium auctorem eius ſcripti Tranquillus facit. quî poteſt, ſi ab iiſdem Bellum Hiſpanienſe eſt & Alexandrinum? Nam hoc quoque Suetonius idem tradidit. Atqui tam * diuerſi hi inter ſe abeunt, toto narrationis ſermoniſq; contextu: vt nulla vis mihi vmquam imprimat eſſe ab eodem patre. Aut ſi ſunt: (iamdiu id ſuſpicor: atque Hirtium ſiue Oppium non negem hæc potuiſſe. aut meliora.) alia quædam ſcilicet & Circæ manus acceſſit, quæ malis venenis duos illos immutauit. Sanè hic vnus Commentarius inter omnes, neſcio quo fato, purus nec interpolatus manſit, & in ſuo vultu. Excipio quòd in partibus quædam labeculæ: è quibus paucas hîc eluam leui manu.

Laus Commentarij De Africano bello.

** Cenſeo nec Hiſpanienſis cū Alexandrino conuenit. eſtque ille totus militari quodam & horrendo ſtilo.*

Fuluianæ apud Plantinum editionis paginâ 381.

Vnde, inquit, iſtas? Tum captiuus, Venio à Cæſare. Tunc Conſidius, Vnus eſt, inquit, Scipio Imperator hoc tempore populi Romani. Deinde in conſpectu ſuo captiuum iuſſit interfici.

Clarum ex reſponſo factoque Conſidij, vocem è captiui dicto excidiſſe; quam repono, *Venio à Cæſare Imperatore.* Omnino enim honoris tituliqúe ea adiectio Conſidium offendit, & miſero illi cauſſa necis fuit. Breuiter autem, vt ſolet, notata ea vox, facilè elapſa aut neglecta exſcribenti.

Expletum locum.

Pag. eâdem:

Accidit res incredibilis, vt equites minùs

XXX. *Galli, Maurorum equitum duo millia loco pellerent urgerentque in opidum.*

Mira Gallorum virtus, an fortuna. Sanè res incredibilis. vt pauculi illi tantos? Stilum aliquando ſumpſi ad mutandum. ſruſtrà. quia eccce eodem iſto libro non minùs,imò magis prodigioſum factum lego de quattuor veteranis militibus: quibus ait *plus duo millia Numidarum terga vertiſſe.* Exempla hæc inſignia ſunt vel Punicæ ignauiæ, vel priſcæ Gallicæ virtutis: quam in nullâ Hiſtoriâ celebrari magis reperies, quàm hîc & De Bello Alexandrino.

Pag. 387.

Deinde legiones conſcriptæ ex cuiuſcemodi generis ampliùs XII. *millibus.*

Circumciſus locus. Ineptè intruſa vox.dele, contentus clauſulâ, *ampliùs duodecim.* Nec enim aliud vult, quàm legiones non è ſolis ciuibus, vt ſolitum Romanis, ſed è miſcello genere hominum conſcriptas ab iis duodecim.

Paginâ 394.

Sed mirabili peritus ſcientiâ bellandi, in Prætorio ſedens, &c.

In Cæſaris hæc laudem. ſed malo, *mirabili penitus.*

Paginâ 406.

Itemque equites Curiani, diffiſi Scipioni eiuſque copiis, complures ſe eodem conferebant.

Curioniani equites. Emendamus, *equites Curioniani.* Eos enim intellegit, qui antè ſub Curione in Africâ meruerant, & à Scipione occupati erant. Ipſe hic auctor, ſuprà meminit, & oſtendit eos è gente fuiſſe Gallorum. *Nonnulli,* inquit, *qui ex Curionis prælio capti conſeruatique, parem gratiam in fide partiendâ præſtare voluerant.*

Paginâ 416.

Namque elephantos in Italiam tranſportari iuſſerat, quò & miles noſter ſpeciemque & virtutem beſtiæ cognoſceret, &c.

Ipſum locum vide: ſcribes audacter mecum, *elephantos ex Italiâ.*

Paginâ 417.

Per id tempus [*de eorum voluntate ſtudioque erga Cæſarem*] *transfuga ſuos ciues facit certiores, Iubam regem celeriter cum copiis ſuis ad opidum accurriſſe.*

Gloſſema turpe ſublatum. Confuſus &, vt nunc eſt, inexplicabilis locus, quem peruades ſi gloſſema illud tolles, quod hamatis lineis incluſi. Verè enim gloſſema; & ad oram ſcriptum fuerat, index rei quæ hîc narratur. Nec enim aliud quàm de ſtudio & inclinatione Afrorum in Cæſarem.

Pag. 418.

Cæſar opidi naturâ perſpectâ, atque inopiâ ab eius oppugnatione deterritus.

Quâ inopiâ cedò? Nimis id enim communiter ſcriptum. Corrigo, *naturâ perſpectâ, aquæ inopiâ.* Ipſe hic ſcriptor iubet infrâ: *Aquæ inopia.* *Aduerſarios non eorum virtute confidere, ſed aquarum inopiâ fretos deſpicere ſe.*

Ibidem:

Legatos ad Cæſarem mittunt. rem malè geſtam docent.

Itáne *malè?* imò optimè: ex ſuâ quidem Cæſariſque ſententiâ. Scribo, *rem à ſe geſtam.*

Paginâ 423.

Ex ſuo exercitu illuſtres urbanos, quos Auctores appellabant, complures aut vulnerarunt aut interfecerunt.

Cui rei *Auctores?* Quin potius, *Fautores.* & *Fautores.* ita res fuit. Milites ſcilicet turbidi & victoriâ feroces, quoſdam etiam è ſuis interfecere, quos fauere (ſolitum in ciuilibus bellis) & pronos eſſe dicebant in hoſtem. Iis Fautorum nomen inditum, per laſciuiam militarem.

CAPVT XXIII.

Cum viro magno amica velitatio. & aduerſus calumniatores dicta quædam.

SED iam abiungo, Lector; etſi in ſpatio adhuc, non in metâ. Capita enim aliquot ſupeterant, quæ expolire non vires mihi, non voluntas. Valetudo aduerſa: aduerſus hic animus. nec mitaberis, ſi iudicia certa aut homines intuebere huius æui. De te & paucis, omnia bona fauentia iure mihi ſpondeo, (expertus ſæpè anteà pretium à te poni his nugis:) ſed cùm ad vulgus me conuerto & ad plures, quod illicium nobis aut calcar ad ſcribendum? Rident, calumniantur, inuident. nec plebs hæc tantùm, ſed non nemo è patribus & è litterario iſto Senatu. Criticam & hæc leuia tango? ſpernunt. Mores & magis etiam? carpunt. Et in illiſipſis tamen leuibus (quod rideas) Furta, Plagia reperta, & nomina criminum grauiorum. Ille præuentum ſe queritur, alius circumuentum: & omnino ſiqua Nota honeſtior eſt, ecce qui ducere & abducere eam velit non vnus ſponſus. Si iuuenes hæc tantùm: ferremus. at ſenes & viri ſerij etiam in ludicrâ iſtâ cymbâ. Modeſtia mihi conſtat, & conſtabit quamdiu hæc vita: ſed ægrè linguam aut calamum teneo in eruditiſſimi viri latè ſparſis iam querelis. Ait in ſcri-

ſcriptore aliquo præuentum ſe a me: & id valere vult in crimen. Quæ autem hæc accuſatio? Dic quæſo clarius. præripui tibi aliquid, an eripui? Præripuiſti, inquit, ſcriptorem mihi deſtinatum iam & addictum. Itáne? parum comiter id factum: ſed per errorem tamen, non per fraudem. Publicum enim ego ſcriptorem eum cenſui: tu ſi librâ alibi & ære emiſti, cur nos celaſti? Nam Auguſtum ego illum Hiſtoricum diu ſanè amaueram, conditionem eius palàm ambiueram, libros veteres compoſueram: omnia feceram, quæ conciliando illi eſſent. De te; peream ſi vocula mihi vlla audita ante hanc querelam. Quod ſi fuiſſet: ne ego ceſſiſſem tibi libens, & in tuum caput tranſtuliſſem omnem iſtam laurum. Nunc quid, præter inſciriam, in me accuſes? Quin ſilentium in te iuſtius: qui, cùm iſtic eſſem, expertem me conſilij tui habueris & conatus. Intereà quidem in diſſitis locis & terris egi; in quibus, ignoſce, ſi occurſum tuum videre mihi non fuerit, nec faſces iſtos Quæſtorios ſubmittere Prætori tibi magno. At enim quædam ex iſtis olim apud te legi, & ſublegi. Non dicis id palàm, fateor: (pudor te ligat & vis veri.) ſed ſuſpicionem facis, & ritu Parthorum iacis auerſa ſermonum tela. Obſecro autem te, ſeriò hæc profers? Numquam in os mihi, ſi os tuum noui. Palàm ego & ſeriò nego. tu quî probas? Ecce notata eadem, inquis, ad oram mei libri. Heu vir amice, (talis enim mihi es erisque, vt ille ait, ἑκὼν καὶ ἄκων: nec res iſtæ futiles ſoluerint vmquam amoris priſci vinclum:) túne huc ineptiarum? & fragile hoc telum ad expugnandum fidem valere vis? erras. ne liuorem quidem infert, adeò non vulnus. Age enim. tu viſa aut lecta hæc apud te conſtanter adnues: ego abnuam. quis finis? quò adſenſum ſuum, nullâ aliâ probatione, auditor inclinabit aut iudex? Cùm multa verba fecerimus, illud verè pronunciabitur, Te hircum mulſiſſe, me ſuppoſuiſſe cribrum. Nam quòd ad illum aut illum amicum confugias: nugæ. iamdiu nouimus patricias iſtas artes. Quin tu oſtium calumniarum hoc ſemel aperi: in paucis diebus auertero, & in ædes meas deduxero, Criticorum omnium Notas. Scæna hæc tota criminum, vt tu quoque vides, ludicra eſt: & in quâ iram faciliùs teneamus, quàm riſum. Olim M. Scaurus cùm accuſaretur corruptelæ, in concionem progreſſus hoc tantùm effatus dicitur: *Varius Sucronenſis Æmilium Scaurum mercede regiâ corruptum ait; Æmilius Scaurus negat. Vtri creditis?* ſimile auſim hîc dicere, pari animo & fiduciâ, etſi non pari dignitate. Vita mea meruit, & alia noſtra (libere hoc non ſuperbè dixerim) ſcripta: vt fides nobis apud bonos ſit, nec impares habeamur talibus Notis. Quæ profectò non laborioſè nobis naſcuntur. ſed vt gramina aut herbæ ad nocturnum rorem; ſic iſtæ, inter legendum, ad ingenij moti auram. Quiſpiam eas, vt filiolas ſuas, amat? nos ridemus. nec ſiquis Paris abduxerit, bello ardebit Aſia & Europa. Prouocare ad pugnam hanc aliquis me poteſt, nemo pertrahere. Hæc ad te, non in te, mihi dicta Vir magne: quem amo, quē æſtimo. à quo hoc ſaltem peto, ne exſtingui famæ tuæ ſolem cenſeas, ſi terrarum alibi lumen ſpargere incipiat noua ſtella. Nam cum minutis illis meis calumniatoribus, nihil equidem altercor. Larrant me? taceo: & vt ille ex Albaniâ * canis, vindico me ab iſtis ſolo contemptu. Diogenes olim Cynicus, cùm irriſui eſſet turbis, & ingereret quiſpiam, Non vides vt hi te rideant? Ego verò non rideor, inquit: magnanimâ & pulchrâ voce, quam imiter, & laceſſentes pungenteſque iſtos non ſentiri à me clamo, non cerni. Dignos eos non habeo, non dicam quos remordeam, ſed in quos reſtringam ſemel iſtos dentes. Scio nec flammam vllam magnam ſine fumo ſolere ſurgere: nec ſine calumniâ famam. Tu tantùm bone Lector, faue mihi, vt ſoles, currenti rectum curſum: neu iniquiorem te, concinnent ineptæ pariter & iniquæ voces. Scaligero illi ipſi nuper ſilentium impoſitum videmus & dolemus per has peſtes: quid mirum ſi etiam mihi? Nec tamen faciam: ſed alacer & erectus per medium hoc calumniantium agmen incedam, aduerſus linguarum omnium tela ſcuto tectus Veritatis & Candoris. Illi ringantur & liueant: nos Epinicia læti canemus, & auertentia ſacra faciemus INVIDIAE ET PALLORI.

* Qui donatus Alexandro.

INDEX CAPITVM LIBRI SECVNDI.

CAPVT I.

LAMPRIDII obſcurioris mendi locus clautus. Qui Troſſuli : & de Principe iuuentutis. E Senecâ gloſſula ſublata.

CAPVT II.

Quis locus honeſtior priſcis, dexter an ſiniſter? illum videri. Refutatur vir doctus, qui nuper aliter ſenſit, & ſcripſit. Quid ſit Latus tegere : quid Exteriorem eſſe, quid Interiorem. Scriptores aliquot explicati, Salluſtius in curſu emendatus.

CAPVT III.

Agellij compluria loca emendata. Imitùs, Aduerbium. Canalicola. Fama minuens. Plautus correctus. Sol meridies. Oſcæ compellationes. Brucius Clarus Præf. vrbi. Ignauiones. plura alia non è circulis vulgarium correctorum.

CAPVT IV.

Plinij defenſio. Africam vrſos non gignere, non certè vulgò. Quid Vrſi Numidici antiquis. ſententia noua, & ad lucem plurium ſcriptorum.

CAPVT V.

Locus in Floro magis eximius correctus. Veterum fluctus & erratio ſuper religione Iudâicâ. Vitis aurea in eorum templo. quid, quaque formâ ea fuerit. Plinius explicatus.

CAPVT VI.

De oſculis, & oſculandi variâ ratione, Romæ. Quo fine fuerint : quâ formâ & modo. Diuina fuiſſe, Humana fuiſſe. Adorare quid propriè ſit, & vnde ea vox dicta & ducta. Scriptores multi explicati. In Ouidio coniectura. Verrere templa crinibus. Statius emendatus. Ad manum accedere, quid in Cæſareis hiſtoricis.

CAPVT VII.

Commentarios Cæſaris non vſquequaque tam puros & laudabiles, quàm videantur. Mos attollendi dextras. aliáque emendata & explicata.

CAPVT VIII.

In Plinio correcta quædam. Geneta Mana, Dea. Decolorare aurum, quid ſit. & mos diſcrimenque in anulis. qui ſeruis & militibus è ferro : Senatui & equiti ex auro : plebi ex argento.

CAPVT IX.

Seneca plus ſemel emendatus. Neronis principatus initio optimus. Epicuri ſententia deos extra mundum prouicientis.

CAPVT X.

De ritu plaudendi & explaudendi in theatris. item adſurgendi, acclamandi. Quomodo iſta habita ſub Imperatoribus? quæ voces in acclamando? Plutarchus & Plinius explicati. iſte etiam correctus. Fauor & Fauere, nouâ ſignificatione. Lampridius, Capitolinus, Vopiſcus illuſtrati. Quid Oraria fuerint : & cui in theatris vſui.

CAPVT XI.

E Valerio Maximo deterſæ labeculæ. Liuio ſuus numerus bis reſtitutus. Corruptio frequens in notâ millenarii. Admouere lineas. Gloſſematium, aliáque.

CAPVT XII.

De prodigio quodam Liuij, quæ eius mens ſit. ſatin' firma vulgata ſcriptio? non videri; & noſtra diuinatio adſcripta. Sortes ſacras inuolui lanâ & taenis ſolere. Plutarchus ita explicatus.

CAPVT XIII.

Nouiter erutus vetus mos in creatione Tribunorum. Eos ſub Principibus & paulloantè, tantùm e Senatu fuiſſe. Suetonij loci illuſtrati, & lectio in iis firmata. Plinio & Appiano lumen immiſſum.

CAPVT XIV.

In Statio Papinio locorum aliquot correctio. Atticus ſector. Arcta purpura. Mens adflata. Crines in ſepulcro.

CAPVT XV.

De ergaſtulis diffuſa & libera conlectanea. Origo vocis, & rei. Iſidori confuſio, ſiue error. Quando cœperint, & quâ fine? Agriculturæ cauſâ ea maximè inſtituta, ſed & lapidum, & piſtrini, (Plautus in iis correctus & interpretatus) fortaſſe & aquæ hauriendæ. Suetonij lectio ſtabilita, & explicata. Quis & qualis ergaſtulo-

rum locus. Plauto iterum lux. Quod genus hominum in eâ coniectum. Forma modusque, quo miſeri illic habiti. nempe Vincti, Inſcripti, (Seneca correctus) Semiraſi, Semi-ieiuni. Poſtremò copia ergaſtulorum. paſſimque ſcriptores Græci & Latini explicati: Florus etiam correctus, & Appuleius fortè cum Plauto.

CAPVT XVI.

Iani Gulielmi præceps obitus. eius defletio, & laus. Carmen ſub iter Gallicum, ad me ſcriptum: doctum & elegans.

CAPVT XVII.

Pluria in Suetonio emendata aut illuſtrata. Nepos Iulii Cæſaris. Salaciones. Quis Senatorum cenſus legitimus ſub Auguſto? Quoties ludos dederit? Notare. Copriæ, qui dicti? Deiectus rex Armeniæ.

CAPVT XVIII.

Senecæ Fragmentum inſigne in ſuperſtitionem veterem. multi in eo nec vulgati ritus. Igitur percurſum id à capite, & emendatum, atque illuſtratum. Dij veterum, mixtâ formâ. Lumina iis accenſa. Nomenclatores habuere. Horæ in templis nuntiatæ. Appuleius correctus in templorum velis. Salutationes deorum. Fictores, & Unctores, & Veſtitores. Specula tenebant diis, ſtrigiles & lintea. aliaque ineptiarum veterum.

CAPVT XIX.

In Floro complura ab ingenio aut à libro emendata. Subrecti vel ſurrecti vox. Lucilius correctus & explicatus. Umbri veteres Italiæ incolæ. Remos detergere, nauticum verbum. Poſtpoſitio copulæ notata, & Agellij firmata ſcriptura veteres. Perſes rex è templo receptus. Plebs hereditatis iure poſcebat agros. & nota plures.

CAPVT XX.

M. Ciceronis obſcuro loco fax prælata. Quis Fæniculàrius campus? & Strabo ſtrictim emendatus.

CAPVT XXI.

Pro Appuleio aliquid dictum contra aures & mentes nimis teneras. Emendatus ipſe pluriſfariàm. Repigrandi verbum erutum, & Antelucio: Medicifici, & Feminal. Dea Syria. Detrux, noua vox. Circumſecus. Voti compotire. Hiſtricus decor. Degere, pro minuere.

CAPVT XXII.

E Commentario De Bello Africo maculæ aliquot deletæ. Gallorum equitum olim virtus. Fautores, caſtrenſi quodam agnomento.

CAPVT XXIII.

Cum viro magno amica velitatio. & aduerſus calumniatores dicta quædam.

IVSTI LIPSI
AD
VALERIVM MAXIMVM
BREVES NOTÆ.

IVSTVS LIPSIVS

STEPHANO PIGHIO

S. D.

In his Notis, Vir amice Pighi, ſcire te & alios volo quibus auxiliis ſim vſus. Ab ingenio noſtro pleraque eſſe fateor: quod tamen ſæpè in viam veri duxerunt libri. Ij mihi bini manuſcripti: quos Vltraiecto benignè curarunt Viri Clariſſimi Lambertus & Hadrianus Vanderburchij, eximium par fratrum, docti ipſi & in doctos valdè proni. Præterea veteres editiones inſpeximus: quas hîc & in aliis ſcriptoribus nihilo deteriores inuenimus manuſcriptis. Tu aliique è re ipsâ iudicabitis,

Opera nobis hac manis, an in vſum impenſa ſit.

Ad illam enim ego tranſeo.

PROLOGO.

A*b illuſtribus electa auctoribus deligere conſtitui*] Diſplicet geminatio, *Electa deligere*. Scribam omiſſo verbo altero, *Ab illuſtribus auctoribus deligere.*

Mea paruitas, eò iuſtiùs ad fauorem tuum decurreret] Seruilis ſermo & cellarius. Ego ſanè paruitatem eam ablegem è Valerio, ſcribamque expunctis duabus vocibus: *ego iuſtiùs a.f.t. decurrero.*

LIB. I. CAP. I.

Decem principum filij] Conſtat Etruriæ populos duodecim fuiſſe. itaque cùm pro numero eorum, ſingulis populis ſingulos principum filios attributos velit: vide num, *Duodecim principum* corrigi, magis è re & veritate ſit. Cicero tamen De Diuinatione, in hoc facto denarium dumtaxat numerum (ſi & ipſe correctus) agnoſcit.

Gracchano tumultu] Veteres editiones, *Gracchano nutu.* placet, *motu.* vt & tu Pighi alibi repperiſti. Non enim Gracchana illa ſeditio, propriè Tumultus.

Obruitur tot etiam illuſtribus conſularibus L. Furius] Diſtinctiùs aptiuſque ſcribo, *tot & tam.* item, *Conſulatibus*. Nam de Marcello retulerat quintùm conſule. Itaque rectè conſulatus multos: non pariter, Conſulates legeris. Nec enim plures præceſſêre.

Quare agreſte illud & ſordidum plauſtrum capax] Libri veteres, *Quarum* referunt. Lego, *Quorum.* & ad ſacra refero. In iiſdem, *ſordidius plauſtrum*. Puto, *ſordidans*, fuiſſe.

Vt ex vno & ſene complures Pœnorum iuuenes penſarentur] Reiectâ particulâ lego, *Vt ſe vno.* Impurus mihi alter ille ſermo.

Meritò ſibi infeſtos deos reuerteretur] De diis parum apta hîc mentio: nec ij ſanè Regulo infeſti. Alij, *hoſtes*, ſubſtituunt: ego, *eos*, verum céleo, vt ad Carthaginienſes referas.

Factum Maſaniſſæ plus animo, quàm Punico ſanguini conueniens] Ita tu è Campenſi. Alij libri, *Maſaniſſæ animo, magis quàm*. Ego vtrumque adiectamentum arbitror, & verum eſſe, *Maſaniſſæ animo, quàm Punico.* quomodo & libri mei ſcribunt. Sileri & intellegi illud, *Magis*, crebrum & pulchrum in oratione Latinis. Exempla mihi ad Tacitum cumulata.

CAP. V.

In omnibus prœliis vti ducem conſtituerunt] Præoptem vt in priſco: *duce vti inſtituerunt.*

CAP. VI.

Veios in poteſtatem populi R. venturos] Liber vetus, *futuros.* Et quis ambiget? Vetus

& ſelectum ſermonis genus, de quo iampridem A. Gellius in Noctibus.

Angues duo ex occulto prolapſi] Veteres, *Angues duæ*, &, *prolapſæ*. quod genus magis in hac voce amant.

In quod metus augurij triſti fine vitæ incidit] Priſca lectio, *in quem metus augurij*.

Inuictæ leges neceßitatis] Eadem, *neceſſitudinis*. probè.

Sonum abditis delubris editum] An potiùs, *abditis delubri?* Sic Remota templi, in Cæſare lego: & adyta ſignificari ac penetralia templi ſcimus.

Non conſentaneos vſus tranſtuliſſe videar] Parum expoſita aut appoſita ſententia in voce, *vſus*. Legam, *viſus*. hoc acumine: (id enim ſcriptor iſte mirum quantum amat.) cùm de Diuo Iulio dixerim, inquit, claudam Romana exempla, nec oculos parùm decorè transferam è cælo iterum ad terram.

CAP. VII.

Diuino munere effectum] Vetus, *diui numine*. Ego *diuino numine*, omnino malim.

Vtrius autem dux copias hoſtium aggrederetur, ſuperque eas ſeſe ipſum deuouiſſet] Quod in priſcâ editione verbum, *aggrederetur*, abeſt: valdè probo. Et ſanè additicium eſt. Nam hoc è Liuio clarum deuotionem hanc ita concipi ſolitam, vt ſeſe vnaque hoſtes diis manibus ſacrarent.

Priuſquam pompa induceretur] Verbum & ſententia ad rem Circenſem apta. tamen neſcio quid me ſiſtit & illigat vetus lectio, *priuſquam croma induceretur*: neque nunc expedio.

Capillo demiſſo] Rectiùs vetus, *capillo immiſſo*.

Propioribus lineis, vt ita dicam, ſomnium certo euentu admonitum eſt] Dixi verè in II. Electorum nuper, legendum, *admotum eſt*. metaphorâ a Circo, vt alibi clarè dicam.

In deſertis arenis ſtruxerat] Auctior priſca ſcriptura, *deſertis & ignotis arenis*.

Duos prænuntios ſomnij] In vet. *diis prænuntios*. Ego vellem, *deos prænuntios ſomnus*.

CAP. VIII.

Bis locutum conſtitit, bis penè verbis] Ita tu Pighi (ignoſce) me abnuente. Quorſum enim, aut cui ſententiæ illud, *penè?* Nam ſanè iiſipſis verbis locutam vult, non ambiguè talibus aut ad eum ſenſum. Abis etiam ab omnibus libris priſcis tuis alieniſque, qui referunt, *prius bis verbis*. Ibam in coniecturas: ſed veritatem, niſi fallor, Sambuci nobis codex ingerit, cuius miſit ad nos Excerpta. in eo aptè hæc lacuna expleta: *bis prius verbis*, RITE ME MATRONAE VIDISTIS. *deinde*, RITE DICASTIS. Vult enim omnino Valerius, bis id ſignum vocem edidiſſe, eiuſdem mentis, verbi tamen vnius immutantis. Scio Dionyſium, Plutarchum, Auguſtinum etiam IV. De Ciuitate ſcribere, iteraſſe Iunonem bis eadem ipſa verba: ſed Valerium ab iis abire (vt ſæpè) teſtari verbum *Vidiſtis* poteſt, quod aliis illis omiſſum. Si improbas: poſſit non ineptè legi, *prius bis verbis*. id eſſet, ſingulis articulatiſque verbis. Siue etiam, *conſtitit patribus, bis verbis*. Vt vocem *patribus*, truncatè ſcriptam fuiſſe cenſeamus.

Non audentibus Romanis prælio congredi] Veteres, *prælium ingredi*. eleganter.

Cuius ſalus ab imminenti exitio defenſa, ruinæ quoque ſubtracta eſt] In vet. *officio*, pro, *exitio*. malè. Sequentia connexim lego, *defenſa, ruinæque ſubtracta eſt*. Nec enim aliud aliquod exitium Simonidi imminuit, quàm hoc ipſum ruinæ.

Patrimonij etiam poſſidendi adeundæque ſcholæ communione coniuncti] Vett. *alendæque ſcholæ*. malim, *habendæque*. vt vnà eos docuiſſe ſignificet.

Ne ipſa quidem artifex Natura rationem rerum reddiderit] Compoſitiùs hęc priſca editio, *artifex rationem rerum Natura*. Illud, *rerum*, ſanè iungendum cum Naturâ eſt.

Cùm ſciamus rectè ab eâ] Priſca lectio, *ratione ab eâ*. quaſi dicat, iure ab eâ vindicari.

Dicit belluæ etiam corium CXX. *pedes longum in vrbem miſſum*] Breuiùs antiqui: *belluæ corium* C. & XX. *pedum in vrbem miſſum*.

LIB. II. CAP. I.

Initiam ſtilum tàm noſtræ vrbis, quàm ceterarum gentium priſcis ac memorabilibus inſtitutis] Sambuci codex, *initiabo ſtilum*. quod eſſet, quaſi initium auſpiciumque ſtili capiam. Sed probo lentè.

Diſciplina contineri] Ex ſenſu, *diſciplinam*.

Multorum matrimoniorum experientiam, quaſi illegitimæ cuiuſdam intemperantiæ ſignum eſſe credentes] Imò verò, *legitimæ intemperantiæ*. Vult tales viroſas fæminas ad pudorem rationémque peccare, ad legem tamen nubere. itaque velut legitimas quaſdam adulteras eſſe. Similis rei in Martiale iocus:

Quæ

Quæ toties nubit, non nubit, adultera lege eſt:

Offendar mœchâ ſimpliciore minùs.

Reducendi etiam officio fungerentur] Vetus, *officium*. probè.

Breuiſque progreſſu morarum in lucem virtutum verecundia & laboris meditatione ipſi doctiores eunt] Contaminatus planè & depoſitus, te iudice Pighi, locus: quem vide an attollam. In meis libris eſt, *breuiſque proceſſu*. item, *verecundâ*, pro *verecundiâ*. A tenui hoc auxilio, commodè tamen expedimus: *breuiſque proceſſurarum in lucem virtutum verecundâ & laborioſâ meditatione, ipſi doctiores erant*. Sententiam totam lege, vide: probabis valdè.

Defuncta virium curſu ætas] Priſca ſcriptura, *viri curſu*. Numquid, *viridi*?

CAP. II.

Imperij pondus & auctoritatem domari] Lego, *donari*.

Credo ne alienigenâ ingenij exercitatione, patrij ritus ſeruus transfuga exiſteres] Cur, ſeruus transfuga? an non transfugiunt & liberi? Benè emendo, *ſerus transfuga*. Senex, inquit, tu Mari, & poſt duplices triumphos Græcam linguam diſcere ſpreuiſti: ne ſero velut transfugio te canoſque tuos dehoneſtares. Sed & libet vetus auctior, *patrij ritus & linguæ*.

Hoſtiarum exta ad Quæſtores ærarij delata veniebant] Lege, *væniebant*. pecuniam ſcilicet ex iis venditis in publicum redigebant.

Sub magnis auctoribus celebrabat] Diſplicet lectio: nec tamen quod præponderet nunc reperio. An *ductoribus*?

CAP. III.

Memorque ſi militaris ignauia humilitatem ſpernere perſeueraret] Ignauiæ vox haud conuenit. legam commodiùs, *ſi militaria ſigna*. &c, *perſeuerarent*.

Q. Næuius centurio, è peditibus lectos expediti corporis, breuibus & incuruis ſeptenis armatos haſtis, paruo tegmine munitos] Inſignis hic de inſtitutione velitum locus: ſed quem menda obſidet, non vna. Primùm legimus, *breuibus & incuruis haſtis*. an rectè? aut cenſéſne haſtas illas ad iactum incuruas fuiſſe? ego ſcio rectiſſimas, niſi ſi capis de ferro. Vetus lectio, *breuibus & in turmis*. Eleganter & vtiliter emendo, *infirmis*. Deſcribit videlicet velitares illas haſtas, & primùm ait breues fuiſſe (quaternûm enim tantùm pedum, vt Liuius vult: ſiue duûm cubitorum, vt Polybius:) deinde addit & infirmas, id eſt ligno tenui & minimè craſſo. Adfirmat Polybius, qui lignum hoc τῷ μὲν μήκει ὡς ἐπίπαν δίπηχυ, τῷ δὲ πάχει δακτυλιαῖον facit: id eſt, *longitudine quidem omnino bicubitali, craſſitie ſaltem digitali*. Iure igitur, noſter, *infirmum*. Sed ampliùs hîc ſcriptum: *paruo tegmine munitos*. Quod autem hoc tegmen paruum? indefinita ſcriptio, imò inepta. Lego, *parmæ tegmine*. Liuius enim diſertè libro XXVI. & XXXVIII. parmas tribuit velitibus, Polybius item, & Frontinus lib. IV. Sed & Varronis fragmentum eſt: *cum rotundis velites leues parmis*. Denique in clauſulâ exempli: *Ideoque auctori eius Næuio adhuc honos eſt habitus*. Quid illud, *adhuc*? An manebat aut repræſentabatur honos Næuij ad Valerianum æuum? nugæ. Scribo, *à duce*. Exprimere & imitari, vt ſæpè, Liuium voluit, qui de hoc facto: *Auctorem peditum equiti miſcendorum centurionem Q. Næuium ferunt: honorique id ei apud Imperatorem fuiſſe*. Quod ab Imperatore igitur honorem ei habitum Liuius ſcripſit, id à Duce Valerius.

CAP. IV.

Cuius generis minùs certa notitia eſt] Imò verò ſæcularium ludorum, (de iis loquitur) origo certa. meliuſque omnino libri priſci, *minus trita*. Satis firma quidem certaque traditio, at non adæquè vulgata.

Habitabat enim in villâ ſuâ] Illud *ſuâ*, additicium videtur.

Vidiſſe ſe in ſomnis, quos neſcio deorum] Libri duo è meis: *in ſomnis à neſcio quo deorum*. ſtatimque *prætergi*, &, *præcipi*. Rectè, vt opinor. certè ad Zoſimi mentem, qui lib. II. *vnum aliquem magnum virum & diuinam formam præferentem*, apparuiſſe vult: non, vt vulgata Valeriana lectio ſuadet, plures.

Ad XX. pedum altitudinem] alta hæc foſſio: verius fuerit, *denum pedum*.

Tranſlatum anteà Pœniceis indutum tunicis] Credo verum, *Tranſlaticium*, id eſt, crebrum, receptum.

CAP. V.

Cùm inter publicas priuataſque ferias, actiones, perſonis tecto capite, &c] Quid hîc, *Actiones*? quæ, aut quales in ludicrâ re tibicinum? Hunc quoque locum feliciore ſpongiâ eluimus, reſcribimuſque: *publicas priuataſque feriationes*, compulſis in vnam vocibus,

quæ

quæ perperàm diductæ: ſtatimque, auctore etiam vetere libro, *concentus edit:* copulâ eiectâ, quæ ad ſuſtentandas Actiones ſaltem immiſſa.

Ideò in ſacrificiis mola quæ vocabatur] Quaſi mola exoleuiſſet Valerij æuo. Scribe, *vocatur*.

CAP. VI.

Omnia antiquæ conſuetudinis momenta ſeruanda] Seruat vetus editio antiqui ſermonis normam: *monumenta ſeruandum.* nec ius peruertere.

Sine planctu luctus, funeris die] Confuſa leuiter & leniter ordino: *ſine planctu. luctus, funeris die, domeſtico ſacrif. a. n. conuiuio finitur.* Hæc mens, luctum non produci, ſed finiri ipſo illo funebri die.

CAP. VII.

Quod eius culpa agger incenſus, & penè caſtra fuerant capta] E terrâ plurimùm agger: potuitne accendi? Tu ſedulò velas mi Pighi: ſed velim (puto te non nolente) *agger inſcenſus*. Inſcendi & conſcendi aggerem, vallum, crebra & trita dictio.

Lictorum verberibus lacerandus] Ita tu è Campenſi libro. at pletique libri vberiùs: *Lictorum ſe verberibus lacerandum præbuit.* Reiicis ideò, quia non ſe præbuit Rullianus, inquis, ſed priuſquam verberaretur effugit. Vulgatæ tamen ego verba ſeruem, ſed immutem: & è *præbuit*, faciam *præbeat*. Sententia ita acrior, fortiorque videatur.

CAP. IX.

Ite igitur & nodoſam exſiluite ſtipem, vtilem poſteritati numeroſæ] Nodus aliquis in nodoſâ hac ſtipe: nec video quî adiectio hæc conueniat. Legerim, *numeroſam*. Cenſores videlicet, multiplicato cenſu, ærarios fecerunt cælibes: ſiue, vt ipſe Valerius hac ipſâ in re antè dixit, æra pœnæ nomine pendere iuſſerunt. Id more ſuo Valerius alludens, Ite, ait, pendite numeroſam ſtipem in vſum numeroſæ poſteritatis.

Nec penſi duxerat, iiſdem imaginibus adſcribi] Vox in pleriſque libris interiecta, *nec indignum penſi duxerat*, me arbitro, non emouenda, ſed velut exclamatio ſeorſim capienda, cum vulgatâ, ſi placet, parentheſeos notâ. *nec (indignum!) penſi duxerat.* Valerius & Annæus Florus hæc talia vſurpant, imò adiectant ſæpè.

Eaque adieciſſe ſatis erit] Vetus, *intreciſſe* quaſi, ſtrinxiſſe, delibaſſe. rectè.

CAP. X.

Integritatem tanti viri paucis litteris perpendi] Libri aliquot vett. *litteris perdi.* ex quo ego, *prodi*.

LIB. III. CAP. I.

Expreſſa eſt itaque illa vox hominum, Gratulemur nobis Latini, &c.] Scribo, *illa vox homini*. De Poppedio enim ipſo capiendum. qui, vt ex narratione Valerianâ & clariùs è Plutarcho apparet, auctor vnus honorificæ huius in Catonem vocis.

Ipſum Marium ſi quis eò loci ſtatuiſſet] Abeſt vett. vox *ſi quis*. Lego igitur concinniùs: *ipſum Marium eò loci ſtatuiſſes.*

CAP. II.

Nam neque altitudine deiectus, quaſſatúſve, neque pondere armorum preſſus] De Coclite ſermo eſt, qui è ponte in Tiberim præcipitauit, audaci & felici ſaltu. Sed aptiùs omnino legeris: *altitudine deiectus quaſſatus, neque &c.* Deiectus altitudinem, ſiue deiectionis cape.

Eadem enim tempeſtate] Ætiologica illa particula *enim*. non habet hîc planè locum. Mutem, & ſcribam, *Eadem ea tempeſtate*. Ea, videlicet Clœlia.

Quo ſpectaculo attoniti hoſtes, poſtero die ad eum ſupplices pacem petentes venerunt] Hæc clauſula tota rei falſæ & abſurdæ eſt. A Catonéne tum admodum iuuene, nullum imperium, nullum munus publicum fungente, pacem publicitus petitam? Numquam factum, nuſquam ſcriptum. Audacior medicina huic loco facienda, ne tam latæ culpæ exemplum ſit exemplaris ſcriptor. Lego igitur, *ad Paullum ſupplices*. Quod ad hiſtoriam eſt: quia vniuerſi Macedones illo biduo (Plutarchus auctor) in fidem Paulli Æmilij ſe permiſerunt.

Tib. Gracchus, profuſis largitionibus, fauore populi occupato] Malim, *aucupato*. patiendi ſignificatu, vt aliàs notaui.

Ego certè aut ſpecioſam optaui mortem, aut felicem audaciæ exitum] Scribo omnino: *aut ſpecioſam oppetam mortem*. Ea lectio ex mente viri fortis.

Capite ſupplicio adficiendos iudicaret] Imò, cùm id euénit, iam maximè ſupplicio eos adficiebat. Benè igitur vetus, *adficiendo vindicaret*.

CAP.

CAP. III.

Edito gemitu regias aures adſpergeret] Lego, *aſperaret*.

Non ergo faſtidioſo aditu virtus excitata, ingenia viuida ad ſe penetrare patitur] Commodiùs hæc legas & diſtinguas: *Non ergo faſtidioſo aditu virtus excitata ingenia ac viuida ad ſe*, &c. Non habet,inquit, faſtidioſum aditum virtus. quælibet ingenia, modò acria & viua, admittit.

CAP. IV.

Vernam hunc vrbi natum, regem dando] Verba traiecta recolligo & repono; *Vernam natum, huic vrbi regem dando*. Viliores videlicet nati ſerui, quàm facti. Plautus ad correctionem noſtram appoſitè, de Mercurio & Soſiâ:

Satius eſt me queri illo modo ſeruitutem,hodie
Qui fuerim liber: hic, qui verna natus eſt, queritur.

Ab his indoctis erroribus abductum animum] Legendum videri *ab his doctis erroribus*, monui ſecundo Electorum.

CAP. V.

Qui in maximo & ingenuorum ciuium, & ampliſſimorum prouentu] Emendo, *& ingeniorum, & ciuium ampliſſimorum*: ipſâ ex te.

CAP. VI.

In cultu, ceteroque ritu] Auctiores voce antiqui, *ceteroque vitæ ritu*.

CAP. VII.

Quoniam ne ille quidem in conſimili genere virtutis edendo fatigatus eſt] Patum ſapiebat phraſis, Edere genus virtutis. Adiuuit & duxit ad veram lectionem ſcriptura priſca, *genere virtutis ſudando*. Ex quo ego: *ſe dando*, veraciter corrigam.

Non patiuntur me tenuioribus exemplis inſiſtere fortiſſimi duces] Veteres, *teneriorbus exemplis*, magis rectius.quæſitus enim ſermoni decor ex antitheris Teneriorum & Fortiſſimorum.

CAP. VIII.

Quaſi debitum ſupereſt opus conſtantiæ. Naturâ enim comparatum eſt, &c.] Libri mei, & pleríque è tuis Pighi, *conſtantiæ repræſentatione. Cura enim*, &c. Verum ego cenſeo, *conſtantiæ repræſentatio. Natura enim.*

Dictatori et Magiſtrum equitum Minutium iure imperij Senatus æquauerat] Hoc de Senatu planè & perſpicuè falſum. Non ſciuerunt non approbarunt id temerarium & nouum patres: plebis vnius & Tribunorum hæc ſanctio, hic error. Itaque Liuius diſertè Plebiſſcitû appellat. Nec aliter Plutarchus. Quin iſte ipſe Valerius lib. v. cap. 11. *Dictatori et*, inquit, *Magiſter equitum Minutius, ſcito plebis æquatus*. Neſciuit Valerius? corruptores iſti librorum potiùs, à quibus infarcta vox *Senatus*. Ego cenſeo illum ſcripſiſſe, *iure imperij æquauerant*. Satis enim pronum intellectu, quos intellegat.

Sæpè etiam ſpecie benè gerendæ rei oblatâ] Malo, *ſpe benè gerendæ rei*. atque ita priſcus liber.

Depulſis proſtratiſque inimicorum partibus, Sulla] Vetus, *diſpulſis*, id eſt, diſiectis diſſipatiſque. quod probo. Sed & voculam, *Inimicorum*, libens hîc expunxerim, immiſſam ab iis qui partium nomen quid valeret parum capiebant.

Sine vllis imaginibus nobilem animum & idem conſtantiæ propoſitum ſecutus C. Mæuius] Placet magis lectio antiqua cum voce inſertâ, *nobilem animum oſtendit, idem conſtantiæ*, &c.

Vt Cæſaris miles eſſe deſinam, & tuus eſſe incipiam] Concinniùs concepta in priſco viri fortis verba: *vt aut Cæſaris miles deſinam, aut tuus eſſe incipiam.*

Quem Syracuſanus Dion diuerſitate exempli prægrauat] Benè omnino, libet vetus, *ſeueritate exempli*. Nam prius exemplum amatorium eſt & tenerum: hoc ſerium, ſeuerum.

Qui cùm ad vnam potionem ſententias direxiſſent] Vetus, *Quorum cùm ad vnam*. Lege igitur & ſequentia, *ſententiæ direxiſſent*. Non tritum hodie, ſed priſcæ elegantiæ dicendi genus. Et ſanè frequens illis, verba hæc agentia, ad neutrorum quaſi ordinem ſignationemque transferre.

LIB. IV. CAP. I.

Cenſor cùm luſtrum conderet, inque ſolito fieri ſacrificio, ſcriba ex publicis tabulis, &c.] Damno verba, *ſolito fieri*: & iure. Sordent enim, imò & fallunt. An ſolet olim fieri id ſacrum, non Valerij æuo? Imò etiam tunc in vſu, quotiens conditum luſtrum. Vetus præiuit mihi ad notabilem emendationem, in quo lego, *ſolita viri*. Non ambiges tu optime Cenſor, quin * *Solitaurili*, ſcribendum ſit: quod ſacrificium proprium omnium luſtra-

* *Hoc à magno Cuiacio notatum iam eſſe, per epiſtolam monuit index Th. Canterus*

luſtrationem: & inprimis Cenſoriæ huius. lapis Romæ pulchrè, in quo apparatus omnis iſtius ſacrificij, cum triplici hoſtiâ, ſue, oue, tauro, Cenſore faciente. Vide, ſi lubet, quæ notauimus ad Hiſtorias Taciti.

Ita ſibi credi oportere, ſi & alij idem aſſeueraſſent] Priſcæ editiones negationem inſerunt, *ſi non & alij.* falsò. at tu muta, *ſi modò & alij:* & rem habes.

Vnius teſtimonio aliquem credere, peſſimi eſſet exempli] Eædem cum altero è manuſs. meis, *aliquem cedere.* & verum cenſeo, aut certè, *cædere:* id eſt perdere aliquem & affligere.

Quam anguſto ambitu orationis amplector] Vetus, *quàm breuiſſimo.*

Sed cùm magna & multa breuiter dicenda ſint] Placet priſca lectio, *cùm magna ſtrictim, & multa breuiter.*

Sermo infinitis perſonis rebusque circumfuſus, vtrumque præſtare non poteſt. Itaque propoſiti quoque noſtri ratio, &c.] Abeſt antiquis pleriſque vox, *Sermo*: & ſequentia illa ſic concipiuntur, *vtrumque præſtare propoſiti nequeo quoque noſtri ratio.* Corrigo & dirigo: *vtrumque præſtare nequeo. Propoſiti quoque noſtri ratio.* Sermonis illâ voce eiectâ.

Vbi maximorum ducum & ciuium tantorum togata prælia] Vetus, *tantummon togata.* benè ad meum ſenſum.

Plebis ſcitum enim interpoſuit] Vetus & vera ſcriptio, *plebei enim ſcitum.*

A piſcatoribus in Mileſiâ regione verriculum trahentibus] Priſca editio, *reticulum trahentibus.* An & *retetaculum?*

Hoc fortunam tractus ſe emiſſe dicente] Alij libri, *ductus*, non *tractus*: duo è meis, *iactus.* quod æquè placet.

Quâ conditione propter nouitatem rei ad vniuerſum populum delatâ] Omnino ſcribendum, *quâ cognitione.*

Atque vt Theopompo] Vetus, *Atque in.* Lego, *Atquin Theopompo.* & ſtatim voce inſitâ, *qui cùm primus.* ex eodem libro.

CAP. III.

Deinceps ex iis vocemus, quorum animus, &c.] Præpono veterem lectionem, *Deinceps & iis vacemus.*

Cn. Martius, cui Corioli Volſcorum opidum captum cognomen adiecit] Vetus, *captiuum cognomen.* &, *adiecerunt*. Lego igitur: *Corioli, Volſcorum opidum, capti, ſuum cognomen adiecerunt.*

Atq; ligneo catillo cenantē] Priſci, *éque ligneo.*

Poti ſenis animum illecebris pellicere non potuiſſet] Sambuci codex, *poſſi ſenis a. i. pollucere.*

CAP. IV.

Cùm Campana matrona apud illam hoſpita, ornamenta ſua illo ſæculo pulcherrima oſtenderet] De mendo ſuſpicio hîc mihi iniecta primitus, quia cùm verba hæc ſint è Collectorum libris Pomponij Rufi, antiqui ſcriptoris, nec procul adeò à Gracchano æuo: vix conueniebat illum vt de remotiſſimo æuo loqui, *illo ſæculo pulcherrima.* Auxit trium librorum veterum lectio, quæ *illius ſæculi*, præfert. Ex quâ bella mihi nata correctio, *illius oculis.* nec ego quidem de veritate ambigo. Certè, vt Campanus luxus tunc fuit, omni ſæculo pulcherrimus videri potuit muliebris ille mundus.

Quia dominium rerum collabi ſolet, bonæ mentis vſurpatio, &c.] Sambuci codex voces aliquot ingerit, iſtas: *dominium rerum collabi ſolet, bona mens præfertur diuitiis, cuius vſurpatio*, &c. Purior mihi vulgata eſt.

Tres conſulatus acceptiſſimos populo Ro. geſſit] Vetus, *acceptiſſimè.* accipio.

Solidæ laudis cupidini] Magis placet prior lectio, *cupido.*

Primi belli Punici gloria cladesque maxima] Acutius videatur & verius, quod in priſcis: *gloria, quia clades maxima.*

Minus multò cultores] Sententia vult, *multos.*

Ideò Senatus] Vetus, *Idem Senatus.* & rectè.

CAP. VI.

Quorum ibi factum ſepulchrum, Tarenti etiamnum conſpicitur] Vox *Tarenti*, à gloſſulâ eſt. dele. Nam de vrbe eâ antè ſtatim ſermo: & nunc addit, *ibi.*

Sunt & alienigeni amores iuſti, obſcuritate ignorantiæ non obruti] Veteres mei vberiùs & veriùs: *alienigeni amoris cineres, vſti obſcuritate*, &c. Duriuſculè, fateor. ſed Valerium ne noſce, aut hæc agnoſce.

CAP. VII.

Itaque celerius eſt ſine reprehenſione propinquum auertere, quàm amicum: quia altera diremptio iniquitatis, altera vtique leuitatis crimini ſubiecta eſt] Primùm, lego, *celeriùs & ſine reprehenſione propinquum auerſère.* deinde cùm in veteri ſit, *quia altera dilectioni iniquitatis*, malim ſcribere, *quia altera defectio iniquitatis.* tamen in Vltraiectino altero, *deſertio.* quod æquè probum.

Tu

Tu exilium indiceres: adeò blando veteris imperio, quod is ſupplicium honori prætulerit] Parùm Latina aut pura hæc iunctura. veteribus abeſt vocula, *is*: item, *Prætulit*, in ijſdem, non *prætulerit*. Ego concinno, *tu exilium indiceres: (adeò blando veteris imperio) ſupplicium honori prætulit.*

Iuſtæ pœnæ debitum ſpiritum tenebris furari conabatur] Quis ſpiritum furatur? me arbitro, parùm aptè dictum aut ſcriptum. In veteri, *funerari*. Ex quo bellâ metaphorâ eruimus, *fœnerari*. lucrari videlicet & producere ad tempus latibulo illo ſpiritum Brutus volebat.

Teſtatiorem beniuolentiam] Priſcus liber, *teſtationem*. rectè, ſi *beniuolentiæ* reſcribas.

Atque vt illarum ædes, ſacra domicilia] Meliùs, *ædes ſacræ, domicilia.*

At quo ſeceſſu quoſdam fugeris, aut quibus inſulis miſericordiæ permulſeris; non cohibebis ne alienis malis perinde ac bonis ſuis lætentur] Veteribus nullæ ſunt duæ illæ voces, *non cohibebis*. & ſpernendæ omnino, ſic tamen vt totam clauſulam interrogatione deinde alleues.

CAP. VIII.

Si animo erogantis] Scribes, *animum*, ſi tu animum ad priora retuleris, à quibus hæc pendent.

Alter enim quod præſtat, poteſt] Fallor, aut argutior priſca lectio, *quod poteſt, præſtat.*

Iam qui hac præcipuè negotiatione delectantur] Vetus, *negatione*. De re vſurariâ loquitur, eaque inhoneſtâ: cui nimis honeſtum Negotiationis verbum. Credam facilè fuiſſe, *nummatione.*

Sed etiam quæ alius ipſo tribuente ſenſit, commemorari] Labem & nubem huic loco veteres adimunt, in quibus ſic: *quæ alio tribuente ſenſit*. Tranſitum enim & velut viam ſibi faciat (ſolitum id Valerio), ad exempla Externa ſequentia; in quibus non Romanorum in alios, ſed aliorum in Romanos liberalitas expreſſa. Eam autem, inquit, commemorari quoque intereſt Romanæ laudis, quia meruit.

Quod nollent accipere] Gloſſulam hoc totum ſapit. dele, aut reſcribe, *ne nollent*: ſed dele magis.

LIB. V. CAP. I.

Cùm & viribus corporis, & animi virtute aliquantò eſſet ſuperior] Puto vocem excidiſſe, ſcribendumque, *viribus corporis par, & animi, &c.* Nam animo ſaltem excelluiſſe Romanum vult, cùm cetera pares eſſent.

Proinde in eo prælio Badius obtruncatus eſt] Quo prœlio? non certè ſingulari illo occubuit. Itaque voculam, *eo*, delendam cenſeo. Poſteà ſcilicet pugnâ aliquâ ceciderit.

Si quis ignarus vir aſpexiſſet] Lege, *viri.*

Amicitiæ regis fidiſſimi populo Rom.] De Maſiniſſâ loquitur. Atqui ille, cùm id contigit, infenſiſſimus Romano nomini hoſtis. Itaque parùm attenta Valerij mens hæc ſcribentis.

Eam ex tyranni ore manaſſe] Pleriſque libris additum, *ore de humanitate manaſſe*. Reijcis ea verba, Pighi, è libris aliquot ſcriptis; & rectè. Nec malè aut imperitè tamen ſi quis legat, *ex tyranni ore & immanitate.*

Sermonem habuiſſe] Vetus, *habitum*. Si rectè: tum paullò antè reſcribe, *quondam*, vbi, *quoſdam*, legis.

Ad patrem propugnatione laborantem] Veteres duo, *propugnatorem laborans*. Suſpectus locus, eò magis, quòd duæ eæ voces alteri manuſcripto abſint. An tamen, *pro pignore laborum?*

CAP. II.

Coriolanum patriam oppugnare conantem] Vetus, *Patriæ interitu perficere conantem*. Quid ſi, *interitum*? Vulgatam ſi intueare, diſpliceat: quia non oppugnare conatus ſaltem Marcius: ſed reuerà oppugnauit. Si retines, malim *expugnare.*

Senatus matronarũ ordinem] Addunt veteres, *Senatus gratitudine motus matronar. ord.*

Vti fœminis ſemitâ viri cederent] Ijdem, *de ſemitâ*. Plautus: *cedam ego illi de viâ, de ſemitâ.*

Vacaſſe in tanto gaudio Patribus Conſcriptis duabus humilibus fœminis referre gratiam, nedum tam præ ſe tuliſſe, mirandum] Sententiam haud malam ex his elicias. cùm tamen in veteribus duobus legam, *nedum tam propter ſe tuliſſe*: ambigo an non ſcribend. *nedum tam properiter retuliſſe*. Celeritas enim beneficij, beneficium auget.

Quidquam decerpſit] Priſcus codex, *arceſſit*. Poſſis legere, *abſceſſit.*

Quorum laudem adiecta lege conditio auget magis, quàm extenuat] Quæ hæc conditio adiecta lege? fruſtrà quæras. Scribe *abiecta*. Hæc eſt mens Valeriana: Libitinarij, inquit, etſi lege & more abiectum ac vile id genus, tamen, &c. Sanè in vilibus habiti ſemper: ideoque mox etiam appellat, *Contemptum gregem.*

Sed dum honeſti actus etiam ab infimis editi memoriâ non intercidant] Abeſt veteri, *actus*: & poſt, *infimis*, inſerit, *eſtis*. Ego legam: *dum honeſti etiam ab infimæ ſortis editi memoria non intercidat*. Dummodò res honeſtæ, inquit, etiam ſi à vilibus editæ memoria durent, &c. Statim etiam malim, *vt nec illis adiecti, nec his prælati*: ordine mutato. & cur malim, vides.

Quorum quoniam religioſum cultum inſtituimus] Imò verò, *inſtitimus*. Iam enim dixit de Gratitudine, & locum eum velut peragtauit.

CAP. III.

At, inquit, ærario] Lege, *inquis*.

Quo enim Iambo, quâ procellâ verborum] Haud diſplicet de Iambo: nec item quod in veteribus, *nimbo*.

Ille vicatim diſperſos ciues ſuos in vnam vrbem contraxit] In veterib. eſt, *ille locatim*. Neutra vox ad verum, & facilè ex hac inconſtantiâ odotor ſuppoſitas illas pro germanâ iſtâ, *pagatim*. Athenienſes enim ante Theſea in pagis habitarunt. Plutarchus, & clariſſimè Liuius libro XXXI. *Delubra ſibi fuiſſe* (Athenienſes loquuntur) *quæ quondam pagatim habitantes in paruis illis caſtellis vicisque conſecrarint*. Idem de iiſdem: *Templa deûm quæ pagatim ſacrata habebant*. Adde, quæ mox addam.

Abunde non duxerunt] Negatio abeſt veteri: & tollenda.

Hanc hereditatem paternam ſolam ſe ſortitum] Optimè vetus & ex veteri formulâ, *ſolam ſe creuiſſe*. Hereditatem cernere, pernota iam & notata alijs dictio.

His dotibus, quæ ad pacandum hominem potentiſſimæ indicantur] Diſplicet iure, *pacandū*: & falſum ſcio: Veteres duo, *pariendum*, certius, *peirendum*. Tentem ex eo, *Parcendum homini*. Etſi malim *pertegendum*, aut eius ſententiæ verbum propinquius.

Diſcordes ſoc: .ui, paucis diuidua tuguria, ô Græcia, facta ſunt. Columen lucet Marathō, &c.] Curuus locus. quem tentaſti, Pighi, dirigere: ſed tentaſti. Nos, niſi fallor, propitio Phœbi filio ſanamus. Vetus vnus habet, *& paucis*. alij aliquot, *& pacis*. Lego, *& pagis*. Hoc primùm. Sanè quin referenda hæc ſint ad Theſeum, qui pagatim habitantes Athenienſes (ſuprà doctum ſatis: & hic locus priori illi firmando item valeat) in vrbem conduxit, nemo ambiget ex cathenatâ hac priorum repetitione. Iam ſequentia ex priſco libro ſic concinno: *& pagis diuidua tuguria tua, Græciæ facta ſunt columen. Lucet Marathon, &c.* Athenienſes ipſos adfantur & increpant. Per nos, inquiunt, tua tuguria & pagi exculti, in caput Græciæ vertêrunt.

Honore aræ decorata, quaſi ſacroſancta colis] Vetus vnus, *ſacroſanctiores colis*: alij, *ſacroſanctiora*. & omittunt τὸ *quaſi*. An legendum, *decorata, ſacrâ ſanctione colis?* quod eſſet, ſacrâ quadam lege & decreto colis.

CAP. IV.

Expugnaſti, inquit, & viciſti iram meam, patriæ, precibus huius, &c.] Confuſa hæc, mala. Scribo: *viciſti iram meam patria, precibus huius admotis, cuius vtero te, &c.* O patria, ait, iam animum meum viciſti telo hoc maternarum precum.

Quod neceſſe eſt animo quoque euenire, aliquātò efficaciore picturâ litterarum: vetera pro recentibus admonitos recordari] Locum habes, Pighi, inter mutilos: ego inter malos. Emédari poſſe cenſeo nonnullâ admonitiuncula libri, qui habet *vetera prodentibus*, vnde ego, *vetera à prudentibus admonito recordari*. Diſpice, nec fugiet te ſententia. Inuoluta autem huiuſmodi multa in Valerio: nec miror ſæpè in tam tenebroſis ſententijs offendiſſe exſcriptores.

CAP. VI.

Quia euerſâ domo, intemptatus reip. ſtatus manere poteſt] Placuit ita tibi Pighi, è Cauchiano. At in duobus meis eſt, *interdum proprius reip. ſtatus*. Non malè certè. Quòd ſi Cauchiana ſcriptura præferenda eſt: malim ex eâ tamen, *intemeratus*.

Namque in capite eius ſubitò veluti cornua emerſerunt] Vacillant valdè libri. Alij, *cornua eruperunt*: alij, *erepſerunt*: meus palàm, *erexerunt*. nouè, ſed vetè. Erexerunt, abſolutè eâ formâ dictum, quâ antè notaui Direxerunt. Sic Minuerunt, Auxerunt, Sedarunt, Poſuerunt: id eſt minuta, aucta, ſedata, polita ſunt, veteres paſſim dixère.

Cuius dicenti, cùm in capite picus conſediſſet] Bona item priſca lectio, *Cuius dicentis*.

Domus ipſius ſtatum feliciſſimum] Veteri, *factum fideliſſimum*. probem, *fatum feliciſſimum*.

Vincum talis Imp. ſpecimen eſſet] Sambuci codex, *ſectamen eſſet*. Anne *ſpectamen*?

Ac pabulantium hoſtium globo] Eiuſdem codex, *palantium*.

CAP.

CAP. VII.

Stratonices infinito amore correptus] An *infrunito amore?* Certè de ſtolido, improbo & imprudenti adfectu loquitur priuigni in nouercam.

Excitatiorem anhelitum] Falsò. languidior enim anhelitus, & velut abiens cum illâ abeunte fuit. quod ipſe Valerius aperit, qui increbuiſſe anhelitum ait illâ intrante. Veteribus eſt, *exercitatiorem*. Vox accommoda haud mihi nunc accurrit.

CAP. IX.

Se nil tale debere ſuſpicari perſuaſus] Non eſt in veteri vox, *debere*. Ego verò illud, *ſe*, etiam deleo, & lego, *nil tale ſuſpicari perſuaſus*.

LIB. VI. CAP. I.

Vnde te virorum pariter ac fœminarum præcipuum firmamentum Pudicitia inuocem? Scribendum eſt, *euocem*. Varia enim eius domicilia recenſet: & velut ambigit, vbi potiſſimùm habitet. Vocem etiam *Firmamenti* (neſcio an non calidè) mutem in *Ornamenti*.

Sanctiſſimumque Iuliæ gentis genialem thorum aſſiduâ ſtatione celebras] Inſignis planè reſtitutio, quam tamen libris debemus; quibus ferè vox, *gentis*, abeſt. Et quî expedias alioqui hanc ſententiam? Quæſo te, an gentis Iuliæ genialis aliquis thorus? imò ſingulorum is eſt, nec niſi matronarum. Itaque de Iuliâ hoc capiendum ſiue Liuiâ Auguſtâ: cui ſeruiliter, vt & Tiberio aliàs, adulatur: tantamque pudicitiam eius facit, vt numen ipſum inhabitare velit Genialem eius thorum. Porrò Iulium nomen poſt adoptionem vulgò datum Liuiæ, docui in Commentario ad Tacitum. cuius rei inobſeruantia locum hunc fœdauit.

Atque hanc illatam iniuriam non tulit Virginius plebeij vir generis, &c.] Scribe & diſtingue: *Atque hac illatam iniuriam non tulit. Virginius*, &c. Claudit exemplum præcedens, & tranſit ad alterum: Atque hæc Lucretia, inquit, illatam iniuriam vlta eſt ferro: Virginius etiam inferendam.

Deductam in foro puellam occidit] Imò iam in foro erat puella ad Appij tribunal. Lego, *ſeductam in foro*. Ita res, è Liuio, alijſque: qui ſeductam paullùm a patre puellam, & tunc interfectam clarè ſcribunt.

In qualicumque enim ſtatu poſitam Romano ſanguini pudicitiam] Meliùs [illegible]ito.

[illegible]eque ſimilis fœdus e[illegible]ns ſequitur illud, *ſimilis*, infarctum eſt.

L. Octauium deprehenſum neruis contudit.] Sambuci codex, *pernix* [illegible] vn[illegible] è meis, *protinus contudit* · alij, *pugnis*. Ego hæreo.

CAP. II.

Multi metus vrbis atque Italiæ finiti erant, plebs Romana libertatis Scipionis libera non fuit] Nihil hæc poſtrema ad eam clauſulam. itaque amoue, & copula cum ſequenti exemplo, hoc modo: *Plebs Romana libertati Scipionis libera non fuit. quapropter minus mirari*, &c.

Idem cùm multa de temporibus Cæſaris liberiùs loqueretur] Veteri deeſt vox, *Cæſaris*: & pro, *temporibus*, legit, *patribus*. Tu non ambiges quin, *partibus*, vera ſcriptio ſit, voce etiam illâ reiectâ. Partes, eo ſenſu quem ſuprà notaui.

Itaque timens ne ſi tu fueris abſumptus] Dele illud, *timens*, fide libri.

CAP. III.

Polliæ quæ proxima exierat] Mallem, *quæ prima*. atque in his vocibus ſæpè commutatur.

CAP. VI.

Falſum legationis nomen amplecti] Vetus, *vocabulum amplecti*. Auſimne, *velabulum*?

CAP. VII.

Ne domitorem orbis Africani fœmina impudicitiæ rerum ageret] Impudicitiæ vox non in virum conuenit, eumque qui libidinosè agit, ſed qui quæve patitur. Latini quidem ita. Exemplum hîc contrà, ſi locus rectus. In veteri vno eſt, *incontinentiæ*. in altero, *impatientiæ*. ex quo ego reſcribam, *impotentiæ*. Ne is, inquit, qui potens tot hoſtium, parùm potuiſſe in ſe coërcendo videretur. Proba omnino correctio.

CAP. VIII.

Cuſtodita rei ſalute ſubuertit. Argui fortuna, &c.] Codex meus voces aliquot inſerit bonas & germanas, *ſubuertit. & dominũ ſuâ fide & constantiâ liberauit. Argui*, &c Malim tamen, *ſummâ fide*. Paullò item antè legerim, *Plurimis etenim laceratus verberibus*.

In cubiculum ac lectulum recepit] Priſca editio, *ac lecticulum*. Lego, *lecticulam*. Is ritus, vt lecticulas haberent non ad ſomnum ſed ad

ad decubitum, in quîs lucubrarentur, ſcriberent, quieſcerent. Suetonium in Auguſto vide.

Contentus eſſem huius generis exemplis] Priſci libri inſerunt, *eſſem ex hijs huius generis*. Fuiſſe cenſeas, *eximijs huius generis*.

Nec ſolùm hactenus beniuolentia proceſſit] Iugula vocem *ſolùm*, auctore libro. Proprietatem verbi hactenus non cepêre, qui addidêre.

CAP. IX.

Nam cùm aliorum fortunas ſpectando] Vetus, *fortunas & pectora*. Ego veriſſimum cenſeo, *fortunas & decora*. Statimque, *quid aberit*, non *oberit*, ex veteri.

Sed operas publicanis dedit: idem vltimam inopiam ſuam, &c.] Scribe, *id eſt, vltimam*. vitio in libris crebro. Sententia hîc poſtulat. non enim aliud aliquod munus obijſſe narrat, ſed hoc idem interpretando vileſacit & abijcit.

Victor Capitolium felicitate celebrauit] De triumphante loquitur. Anne *felici dape*? vt de ſolemni illo triumphantium conuiuio in Capitolio capias.

Turpem decoctoris ſuperlationem iniunxit] Puto fuiſſe, *appellationem*. & deprauaſſe vocem adhæſu litteræ ſigma è fine alterius.

Euiſdem ſtultitiæ imperia ſalutaris] Stultè interpoſita vox Stultitiæ: quam tolle, natam è lineâ priore. Nam illud Euiſdem, ad Cimonem planè referendum fuit.

Improuiſo decurſu deſtitutos] Veteres duo, *receſſu*. quod approbo.

LIB. VII. CAP. I.

Adiecit animi rariſſimas dotes] Rectè. quia tamen in veteri lego, *animi non rariſſimas dotes*, ambigo an *numeroſiſſimas* non fuerit.

Nam Q. Metellum] Duas voces iſtas, *Q. Metellum*, clarum à gloſſographo eſſe. De illo ipſo enim omnis hic continenter ſermo.

CAP. II.

Is vbi conſul cognouit] Vetus, *Id ſic conſul*. Lege, *Id ſicut conſul*.

Tam citò animaduertit] Nihil hîc de celeritate: prudentiæ tota conſideratio eſt. Itaque ſcribo, *tam ſcitè*.

Inſequentibuſque ſeculis ſint habitaturi] Germanior ſcriptura libri, *inque ſequentibus ſeculis*.

Quæ fortuitò patimur] Malo, *fortitò*: & ſententiam magis explicat.

CAP. III.

Sordidâ magorum dominatione oppreßâ, Darius rex adiutoribus eiuſdem dignitatis aſſumptis] Mirè inuolutus locus: mihi quidem. Darium ecce regem vocat. atqui candidatus regni ſaltem erat, & de eo agitur, quomodo & quâ fraude regnum adeptus. Sed & adiutores eiuſdem dignitatis appellat. Adiutoréſne regni? imò contrà, aduerſarij eius, & quiſque ſibi ſpondebat eam dignitatem. Aut nihil video, aut grandis & audax deprauatio: quæ neſcio an ſic leuanda. (nam vt tollam prorſus, ſine libris vix ſperem.) *Darius rei adiutoribus eiuſdem aſſumptis*. Hiſtoria ſanè talis: & ij qui coniurant in magos, conuenêre ſimul in hanc conditionem de regno.

CAP. IV.

Omnes pugnantium globos præcurrit] Vetus rectè, *percucurrit*. Miſcuit ſe globis, non præcurrit.

CAP. V.

Vt propoſitis ante oculos clariſſimorum, &c.] Tota hæc circumductio meliùs & compoſitiùs concepta in veteri: *Qui à propoſitis ante oculos clariſſimorum virorum repulſis, vt non minore cumſpe honores, ita prudentiore cum animi iudicio petent*.

CAP. VI.

Quattuor & viginti millia ſeruorum comparauerunt] Legendum videri, *quattuor millia ſeruorum*, & cauſſam erroris docui in II. Elector.

Eámne vmquam aliquis in acie hortaretur] Vetus optimè, *En, quem aliquis*. irriſorio illo & diſſimulanti genere ſermonis.

CAP. VII.

Summâ cum iniquitate paternum nomen abrogauerat] Priſca lectio, *nomen iurgauerat*. Fuit omnino, *nomen eiurauerat*.

C. Calpurnij Piſonis Prætoris vrb. conſtituto] Libri plerique omnes, *præfecti vrbis*. Referre ad Piſonem præfectum ſub Tiberio conabat, cui dare ſe Valerius voluerit arceſſito hoc exemplo: ſed illi Lucium prænomen fuit.

Terentius ex octo filijs] Mentis meæ oculus hic, niſi legas, *Terentius cum octo*, cæcutit.

CAP. VIII.

Teſtamento is filium inſtituit heredem] Si filium inſtituit: quomodo Ti. Longius id ſubuertit? & quomodo is ſanguine ei proximus? clara peruerſio. Emendauimus nuper, *Teſtamento Ofilium.* & probat nunc vetus, cui vocula, *is*, nulla eſt.

Quid hoc loco inhoneſtius?] Scribe, *ioco*, non, *loco*.

Vitæ fructibus continuò cariturus] Sambuci liber, *vitæ luſibus*. An, *vſibus*? puto.

LIB. VIII. CAP. I.

Forti punitione liberata fratris dextra] Vetum eſt, *Librata*.

CAP. II.

Aequitas quærentium delectare] Vetus, *quæſtionum*. Fortè, *quæſtorum*, ſiue, *quæſitorum*.

Tam minuti à pudore exceſſus] Vetus, *tam minimo*. Lego, *tam minimi*: ſicut aliàs hic locutus.

CAP. XI.

Athenæ ſolicitudine agerentur] Meliùs, *angerentur*.

Deſiderium pictoris coëgit explere] Margines tui præferunt, *coëgit exemplare*. quod & in meo eſt libro. Verbum ignotius fuit, in quo turbant. & me iudice, *exumplere*: quomodo & Adimplere dicimus, aliaque compoſitione geminâ.

CAP. XIII.

Conſpecta eſt] Lege, *eſto*.

Et noſtra ornata mentio defuiſſe exiſtimetur] Ambigebam pridem de loco: quia ſuperbè illud de ſe ſcriptum, *ornata noſtra mentio*. Sambuci codex ſubuênit pulchrè: *et oratione noſtrâ mentio defuiſſe*.

Et ſimul ſpe diuturnioris vitæ] Lege, *ſpei*.

CAP. XIV.

Dulcedinem gloriæ penè adiecit glorioſam] Ita tu Pighi, ex omnibus manuſcriptis. Nam anteà legebatur, *Dulcedini gloriæ p.a. gloriam*. At ego lectionem tuam ipſam iacentem erigo, *Dulcedinem gloriæ, penè adiecit, glorioſam!* Velut exclamat. & ô dulcedinem, inquit, gloriæ, tantumnon dixerim glorioſam! Acumina & ſententiolas Valerij noſti.

LIB. IX. CAP. I.

Inde infuſa culinis oſtrea. Arte cenſibuſque edendi atque bibendi voluptas reperta eſt] Abeſt τὸ, *oſtrea*, à pleriſque omnibus libris. & tollo ſanè ego, ac reſcribo: *inde infuſæ culinis artes, cenſibuſque*, &c. Sententiam egregiam elicio: & hinc, inquit, repertæ culinariæ illæ artes, & patrimoniorum pretijs empti coqui.

CAP. II.

In publicâ villâ (quæ in campo Martio erat] Vide ne totum hoc gloſſematium ſit. niſi fortè docendus aliquis Valerij æuo, vbi Publica villa eſſet.

Incluſus mœnibus Attinguenſium] Veteres, *Abteguenſium*. Scribam, *Ateguenſium*. Attegua notum Hiſpaniæ oppidum eſt.

CAP. III.

In Fabio pulcherrimam partem omittendam] Lego, *pulcherrimè partam*. & ad victoriam refero.

CAP. IV.

Eius denique confirmandi gratiâ] Præfero ſcriptam lectionem: *eiuſdemque*.

CAP. V.

In Hoſtiliam propinquam roſtris ad me venit] Vocem libri interſerunt, *roſtris idem ad me*. Lego, *id eſt ad me*. Quomodo vocis eius ſuperbæ indignitas magis eluceat.

Veſtem & inſtituta Perſica aſſumpſit. ſpreto mortali habitu diuinum æmulatus eſt] Verbi aliquid occultioris hîc delitere docent libri, qui valdè titubant. Quidam, *diuinum aucupatus eſt*. alij, *diuinum caput æmulatus*. & qui propiùs ad verum, *caput latus eſt*. Credam fuiſſe, *diuinum captatus eſt*; pro captauit. Crebrum valdè hoc genus antiquis: & infrà, cap. VIII. vbi vulgò, *Itaque exiguo momento maximæ rei caſus fluctuauit*: libri mei tres, *fluctuatus eſt*.

Iam Xerxes, in cuius nomine ſuperbia & impotentia habitat, ſuo iure quàm inſolenter abuſus eſt, cum Græcia, &c.] Abſunt à meo libro illa, *abuſus eſt*. me iudice, meritò. Scribo & diſtinguo: *ſuperbia & impotentia habitat ſuo iure, quàm inſolenter? quòd Græciæ*, &c. Ita enim vetus, non, *cum Græciæ*. Tu vide.

CAP. VI.

Cum binis veſtimentis vrbem egreſſos] At in Liuio hæc ipſa narrante, ſingulis veſtimentis egreſſos eos leges. An igitur hîc, *cum priuis veſtimentis?* quæ corruptio eadem & correctio alibi in Liuio mihi notata. Niſi ſi Liuius ſingula veſtimenta capit, vnam Togam, vnam tunicam. quo reſpectu rectè & Bina & Singula dixeris.

CAP. XII.

Imbris cauſſâ petitam latebram] Scriptis meis abeſt, *cauſſa*: nec cauſſa retinendæ eſt.

CAP. XIII.

Ita vt viuam, dabo] Scribe, *Ita viuam*. Iurandi formula, quâ inſita vocula peruertit.

ADDITIO.

Theodorus Canterus amicus meus, & harum artium diligentiſſimus, per epiſtolam me monuit, libro VIII. cap. VII. vbi legimus: *A Timaeo, & Arione, & Caeto Locris praecepta Pythagorae acciperet*: reperiſſe ſe in veteri libro, *Arione & Ethecrate*. ex quo appoſitè facit, *Echecrate*. Nam Cæti Pythagoræi mentio nuſquam, nec in Iamblichi quidem Catalogo. At Echecratis etiam Cicero meminit V. De Finibus, vbi pænè hæc ipſa Valeriana: *Cur ad reliquos Pythagoraeos, Echecratem, Timaeum, Arionem, Locros*, &c.

FINIS.

IVSTI LIPSI
ANIMADVERSIONES
IN
TRAGOEDIAS
QVAE
L. ANNAEO SENECAE
TRIBVVNTVR.

IN TRAGOEDIAS SENECAE I. LIPSI V. C. OPERA EMENDATAS.

Qvæ tibi rependent, docte LIPSI, *præmia*
Docta Camœnæ, quas iuuare ſedulò
Nulloq́ue ceſſas demereri tempore?
In lucis oras doctus en SENECA *redit*
Quatiens cothurnos Euripidis ardui:
Heroës vnà, parte ſui ſuperſtites,
Meliore, redeunt, non, vt antè, debiles,
Non lancinati. dulcis vſum luminis
Sibi reſtitutum gratulatur OEDIPVS:
Nec nomine vno debet HERCVLES *tibi;*
Vel quòd ſceleſtâ cæde manantes manus
Viuo abluiſti rore fluminis tui;
Vel alta ſcandens aſtra ab Octæo rogo,
Conſumptus igne profuiſſe quòd ſibi
Te plus vel ipſo ſenſit Aeſculapio:
Laudat renatus VIRBIVS *tuam manum,*
Reductus ipſis iam ſecundùm ab inferis.
Quid plura referam? Romulus debet tibi
Cothurnus omnis, inuidens antè Helladi,
Plus quàm Poëtæ; nam ille in hoc vnus fuit,
Quiritium vnis vt placeret auribus;
Tu non, in vrbe tantum vt vnicâ populi
Teneret aures vſque, feciſti, vagas;
Sed orbe toto reddidiſti nobilem.

Ianus Douſa Filius.

IVSTVS LIPSIVS FRANC. RAPHELENGIO FR. F. PLANTINIANO S. D.

QVOD ſeriò tandem manum & mentem admoueris Senecæ Tragœdijs, valdè id nobis, mi Franciſce, gratum. Et nónne diu tale aliquid oportuit, in hoc ingenio, in hoc otio? Illud adeſt, iſtud ſupereſt: nec culpa hîc eſſe poteſt, niſi à deſide voluntate. Atqui ingenium vt ferrum eſſe ſcito. ſplendeſcet, ſi vtare: rubiginem contrahet, ſi recondas. Vtere igitur. & inprimis ad hæc iſta: quæ gratiam tibi apud me apud auum, famam gignent apud omnes. Sed auxiliúmne etiam à me poſcis? ego conſilio defunctum me putabam. Tamen & illud accipe: ſimul in his talibus veram vocem,

Αὔδα ὅ, τι φρονέεις. Τελέσαι δέ με θυμὸς ἀνώγει.

Nam amiciſſimi Plantini mei cauſâ quid non velim? quid non & pro iſtâ Plantinianâ ſtirpe? quam Deus mihi ſinat creſcere rectam, & in rectâ virtutis viâ.

TRIA petis. Quid de ſcriptore Tragœdiarum ſentiam? quid de ordine? Quid habeam ad ipſas? De primo, ſic reſpondeo. Scriptorem ijs dari à me non vnum:
Tragœdiæ hæ, non vnius viri opus.
nec Criricos noſtros audio, qui aliter pertendunt. Stilum & elocutionem quiſquis ſerioſè paullò magis examinat, non à me ſentit? ſentit, aut profectò nihil ſentit. Diſcrimen nimis clarum. Octauiam
Videntur quatuor texuiſſe.
& Medæam vnius mentis & manus eſſe quis dixerit? quis Thebaïda & Troada? peritus nemo iudex, & cui purgatior paullò auris. Ego tres ſcriptores odoror,
Septem iure Senecæ ſunt.
fortaſſe & quartum. Audi. Pleraſque ex iſtis Annæi Senecæ eſſe fateor (ſiue Lucium ei prænomen ſiue Marcum. nam liber ſanè meus vno loco vtrumque ambiguè congerit) ſed Senecæ nouioris. Filiúne
Qui valdè remotus à Philoſopho.
illius, qui Philoſophus? vix arbitror: nec ſcripta mihi ſuadeant tam bonum æuum. Traiani imperio, imò infrà, ſi vixiſſe quemcumque hunc Senecam dicam, à vero non abibo. Certè à veteri illo alius eſt, vel Sidonio teſte, cuius verſus innotuere:

Quorum vnus colit hiſpidum Platona:
Orcheſtram quatit alter Euripidis.

Etiam Terentiano:

In Tragicis iunxere choris hunc ſæpè diſerti
Annæus Seneca & Pomponius antè Secũdus.

Nam Tragicum hunc, ecce poſteriorem facit Pomponio: quem clarum eſt vixiſſe eodem cum grandiori Senecâ, id eſt, Claudiano æuo Quòd autem de hiſce Tragœdijs ſentiant, liquet ex eodem Terentiano; apud quem verſus cum Senecæ nomine, quos hodiéque in Hercule Furente legas:

Exemplum & Senecæ dabo.
Thebis læta dies adeſt,
Aras tangite ſupplices:
Pingues cædite victimas.

At vna, Seneca maioris: Fabij fide.
Is ergo vnus ſcriptor. Quis alter? etiam Seneca: ſed ille bonus, ille meus. Nam Medææ cur non auctorem hunc audacter tribuam? Fabius impellit, qui ſemi-verſum ex eâ hunc citat: —— *quas peti terras iubes?* & quidem Senecâ auctore. Quis ergo alius Seneca vſpiam ei nominatus, præter noſtrum?

ſtrum? Et certè ſi non hunc voluit, notâ aliquâ aut verbulo (quæ eius accuratio eſt) indicaſſet. Addo argumentum ab æuo, quo colligo eam ſcriptam ex hiſce verſibus:

Et vaticinio tempore.

Parcite ô dini, veniam precamur,
Viuat vt tutus mare qui ſubegit:
Sed furit, vinci dominus profundi
Regna ſecunda.

Quos omnino inſitos decorè & ingenioſè in laudem Claudij, qui Britanniam tunc aperiebat, planè mihi ſedet. At Seneca tunc vixit. Etiam ſtilus & tota ſcriptio hoc perſuadent: quæ optima, & digna optimo illo ſcriptore. Sanè qui Medæam attentâ & ſubſtrictâ, vt ſic dicam, aure leget: illuſtris ingenij fœtum fatebitur, & planè melioris viri, melioris æui. En, duos ſcriptores habes. vbi tertius? latet: nec facilè totum eum educam. Video, nec video: eſſe ſcio. ſed quo colore & nomine, nondum. Hunc ego tribuo Thebaïdi. Quidni? ex ſtilo & totâ conformatione eius Tragœdiæ tam mihi certum eſt, alium auctorem ei eſſe, quàm me ſpirare. Confer, ſodes, cum ceteris: quid ſimile? Oeconomia diuerſa, ſine choris, ſine interruptione, continua quaſi ad Comicam. Scriptio tota vniformis, ſimplex, ſine carminum vllâ varietate. ſed ſcriptio, ita me Deus amet, alta, docta, grandis: & quæ ſuo iure ambulet in cothurnis. Nihil vſquam iuuenile, arceſſitum, fucatum. phraſis & verba lecta: ſententiarum mira & inopinata acumina; & acumina virilia, fortia: quæ me quidem ita feriunt, vt non excitet ſolùm ad ea, ſed ſubſultem. Quid tale in alij? audebo rem dicere. Scripti gemmula hæc eſt, & quam lubens retulerim vel ad Augusti æuum. Per bellum quidem Ciuile eam ſcriptam, & ex argumenti electione ſuſpicor, & ex verſibus qui quaſi datâ operâ huic rei inſerti. Quidquid huius eſt, tollenda ſanè ea, nec vlterà calcanda pedibus ignari vulgi. Vos Critici, ponite & habete audacter inter prima Romana ſcripta. Quartus ſcriptor producendus eſt: ſed ambiguè. Nam nec noui, nec nimis adfirmatè de eo adfirmem. Sentiſco tamen eum in Octauiâ quæ nimis mutare & abire videtur ab alijs Tragœdijs, imò verbere eruditorum excipienda non plauſu. Conſidera, nec vide tantùm ſed luſtra. quid non in eâ protritum, vulgare? imò & vile? quàm multa rebus verbiſque inepta? quæ piget excerpere & obijcere tibi ſimiliter. Pueri non ſunt, niſi à puero ea ſcripta; certè pueri modo. Habes de Tragœdiarũ ſcriptoribus meum ſenſum: addam & de ipſis. Duas dearum, eximias cenſeo: quibus laudator ego, non cenſor. In alijs virtutes video, ſed non ſine mixturâ vitiorum. Magnus Scaliger quòd tam laudatarum de his teſtimonium tulerit, vt etiam Græcis antepoſuerit, an ex vero? non dixeris, niſi ad primum illas aſpectu. Nam ceteræ profectò non aſcendunt culmen iſtud laudis. Sonus in ijs & granditas quædam Tragica, fateor: ſed nonne adfectatio ſæpè & tumor? Verba & dictio an vſquequaque electa? Iam ſententiæ probæ, acutæ, interdum ad miraculum. ſed nonne ſæpè & ſententiolæ? id eſt, fracta, minuta quædam dicta, obſcura aut vana: quæ adſpectu blandiantur, excutiant moꝫ aut riſum. Nec enim lumina, ſed ſcintillæ ſunt: nec veri forteſque ictus, ſed vt in ſomnio, parui & vani conatus. Quas tamen ipſas crebrò nimis & ad faſtidium inculcat, nec inuenit ſed arripit: non tam ſua fortaſſe quàm æui culpâ, cui Scholaſticum & Declamatorium hoc genus ita placuit, *vt operum omnium* (Fabij verba ſunt) *ſolam virtutem Sententias putarent*. Hæc noto, non vt notâ poëtam illum afficiam, ſed vt te formem: diſcaſque iudicio non præiudicio vti, nec ſignare ſtatim omnia lineâ albâ.

Sed vna item quarto & quarti ſcriptoris N[illegible] ſtatû bene. Octauia tacet. *Quæ nimis bona.* *Digna Auguſtæo æuo.* *Legenda & admiranda doctis.* *A facie ſcriptionis totum certo argumento.* *Vna, etiam ignoti coepta.* *Denique ex ſtilo, qui præfulget.* *Duarum de ea Tragœdijs meû.* *Nam Scaligeri haud rigidû votum.* *Iunioris Senecæ, mediæ ſunt.* *Sæpè tumoris.* *Præſertim affectatione ſcholaſticorum.* *Quæ communia ſunt culpa.*

Alterum Quæſitum de Ordine eſt. Fruſtrà. Quid enim hæres? nec vnus in libris eſt (omnes ferè variant) nec ſane refert. In Plauto ad litteram Comœdiæ diſponuntur. tu iſtas, vt voles. Nam in tempora cuiuſque fabulæ quid inquiras? ſuperuacuum eſt. Sequere, ſi omnino aliquid à me vis, ordinem hunc bonitatis, & præeat vel Thebaïs, vel Medæa.

Ordo in his fabulis nullus.

Tertium erat, Si quid ad ipſas? Ego verò, etſi iam antè ſatis emendatas (hæc enim ſtrictis verſibus ſcripta, arcent ferè & cohibent malas manus) poſtremùm etiam ſeriò & induſtriè correxerit V. Cl. Antonius Del rio, æternùm nobis amicus. Tamen accipe & à me iſta: quorum partem ab ingenio eſſe ſcies & ſubitâ inuentione, cùm tuâ cauſsâ paullò intentiùs legerem: partem à libro ſcripto veteri ſane bono, quem habemus dono Paulli Meliſſi magni vatis. Illud te moneo, interpunctiones & diſcrimina valdè viciata eſſe. quorũ cùm in eiuſmodi ſubtilioribus ſcriptoribus tantum momentum ſit, tu vide vt concinnes.

Quæ noſtra hic opera. *Et auxilia.*

Nu-

Numeri quos adnoto, verſuum ſunt Fabulæ cuiuſque. Ordior à

MEDÆA.

verſ.29. —— *Spectat hoc noſtri ſator*
Sol generis & ſpectator, & curru inſidens
Per ſolita puri ſpatia decurrit poli.

Languet ſententia. litterulâ eam erigo: *& ſpectatur?* Nam acri indignatione Medæa quærit, Hæcne ſcelera, inquit, Sol ille videt auctor mei generis: & idem videtur? quaſi hoc indicans, refugere eum debuiſſe vt in Thyëſtæo aliquo ſcelere, & vultus ſuos tegere. Tale illud diuinitus dictum in Thebaïde: *Non video noxæ conſcium noſtræ diem, Sed videor* Quæ acumina ex'te nata & ſubiecta, mirificè delectant acres acuraſque mentes. Sequenti etiam verſu Codex noſter, *per ſolita curui.* probè.

31. *Num redit in ortus, & remetietur diem?*
Vet. *Nunc.* ſcribendum* *Non*, aut, *Nec.*

* Ita hab. bẽ: manuſcript, Ortelij liber & meus.

33. *Da, da, per auras curribus patris vehi.*
Minimeſis, *patris.* Aeëtæ in aëte nulli currus. lego, *patrijs.* Nam Sol Medææ auus.

35. *Gemino Corinthus litori opponens moras*
Cremata flammis maria committat duo.

Leuiculum eſt, ſed ad ſententiæ lucem, ſcribe *committet.* Nec enim vouet, ſed minatur. & ſi ego, inquit, in ſolari ſemel curru; peribit cum ſolo Corinthus in quâ hęc perfidia.

55. *Quæ ſcelere parta eſt, ſcelere linquetur domus.*
Cod. noſter, *pacta eſt.* & *rumpetur fides.* Pacta, iuncta. quis mutet?

92. *Vincat femina coniuges,*
Vir longè ſuperet viros.

Præfero & hîc ſcriptum: *Vir longè vt ſuperat viros.* Nam formam Iaſonis ita laudat, vt hac parem ei comparem optet.

132. —— *funus inceſtum patri,*
Sparſumque ponto corpus.

An non *incertum*? Nam verè illud funus ambiguum, & corpore ſparſo, quærendum non vno loco.

151. —— *grauia quiſquis vulnera*
Patiente & æquo motus animo pertulit.

Veriùs, *immotus.*

170. *Moriere.* ME. *cupio.* NV. *profuge.*
ME. *pœnitet fugæ.*
Medæa fugiam? NV. *mater es.* ME. *cui ſim, vides.*

Acuta & proba. tamen impuritatis aut defectus ſuſpiciunculam Vetus inijcit, in quo eſt: *pœnitet fugæ.* NV. *teipſam vide.* ME. *Fugiam?* quæ verba non concinno.

198. *Vox conſtituto ſera decreto venit.*
Intelligo. ſerotina tua verba, & poſt decretum quod non muto. Tamen veteri eſt: *nox:* ſuâ quoque & bonâ ſententiâ.

264. —— *quamque regale hoc putet.*
Quid ſibi vult ſcripta lectio? *hoc caput.*

214. *Armata pellis quidquid exterret cohors.*
Eadem, *exercet.* & ſanè videtur dicere ipſas Amazonas ſubfuiſſe Aeëtæ, ſolumque quod exercebant.

236. *Inceſſe nunc & cuncta flagitia ingere.* Sic etiam liber Ortelianus.
Sanè benè. tamen in vet. eſt, *cuncta flamina.* quid ſi, *fulmina*? haud improbè de regijs iſtis minis.

248. *Petijque ſupplex præſidis dextra fidem.*
Codex, * *Fidemque ſupplex p.d. petij.* Et cur * Or.
mutarunt? Ita Hercul. Fur. *Et fata vici, morte contemptâ redij.* Et Oeteo: *Votis peperci, nil ego à ſuperis petij.* Efferebant hæc enim vulgò vt diſſillaba, & verò ſcribebant: I ſcilicet eo longiuſculo, *PetI, RedI.* Poëta princeps, *ignobilis otI.*

265. *Prorſuſque veſtro purus à cœtu ſtetit.*
Vet.* *Proculque veſtro.* * Or.

314. *Non quæ ſequitur flectitque ſenex.*
Rectum eſt de Boote. At vetus,* *defletque ſenex.* ideóne quia matrem conatus interficere, ad adſpectum eius memoriâ rei lacrimat? * Or.

342. —— *cùm duo montes*
Subito impulſu, velut ætherio
Gemerent ſonitu, ſpargeret aſtra
Nubeſque ipſas mare depreſſum.

Imago bona. quâ & alter Seneca vſus Herc. Fur. de iiſdem Cyaneis:

In ſe coibunt, ſaxaque in cælum exprimunt
Actis vtrimque rupibus, medium mare.

Dic tamen ſodes, quomodo aſtra ſpargi poſſunt à mari depreſſo? imò elato. Si ſenſus hic placet, omnino emenda, *mare deprenſum.* interceptũ videlicet & quaſi deprehenſum ſubitò inter duas rupes, exprimitur in cælum. At veteri meo diſertè eſt, *Pergeret aſtra,* non *Spargeret.* ex quo alia mihi & proba imago obnata, hæc. Mare, inquit, coïtu illo rupium elatum nimis, & ſubitò abiectum, videbatur ſecum nubes detrahere & ipſa aſtra. Omnino oculis ita videtur, qui in commoto mari. *Pergo* autem *depreſſum,* eâ formâ ſcriptum quâ, Eo depreſſum, & talia.

354. *Toties imo latrante malo.*
Bellius quod in veteri, * *vno.* Scilla, inquit, * MS.
illa toties latrabat, varijs vocibus & animalibus in monſtro vno.

372. *Peruius orbis* *Indus gelidum*
Potat Araxem: *Albin Perſæ.*

Hæc diuide, & fac quattuor minutos verſus: aut contra legem hîc Trochæi medij.

Quod

Quod ſemel monitum ſæpiùs obſeruabis, & corriges.

388. *Proclamat, ô ſuperi, oculos fletu rigat.*
Egregiè liber: *Proclamat, oculos vberi fletu rigat.*

393. *Non facilè ſecum verſat aut medium ſcelus.*
Medium ſcelus capere poſſis, non è turbâ nec mediocre quoddam. rectè. Tamen veteri vox longè alia, mentem præit aliam: *induit ſcelus.* Fecerim, *aut ludit ſcelus.* Quid ſi, *rude ſcelus?* Nam produci eæ ſillabæ ſolent, etiam cùm in voce alterâ binæ litteræ: quod te ſcire ſcio.

410. —— *tantis Aetna feruebit minis.*
Scribe, *ferueſcit.*

477. *Alienaque ſequens regna, deſerüi mea.*
Fortiùs multò ſcripſeris, & interrogando extuleris:

Aliena ſequeris regna? deſerüi mea.

Idque probè probum eſt. Túne ô Iaſon, inquit, alieno regno immines, ideoque me deſeris? at ego tuâ cauſsâ, proprium deſerüi.

508. *Meis Creuſa liberis fratres dabit?*
Regina gnatis exſulum, afflictis potens?
Non veniat vmquã tam malus miſeris dies.

Perſonis hæc diſtinguenda & illuminanda:
Ort. Lugd. * *fratres dabit?* IAS. *Regina g. e. a. potens.*
MED. *Non veniat*, &c. Sententia docet.

516. IAS. *Hinc rex & illinc.* MED. *eſt & his maior metus,*
Ald. Confige. *Medea nos * confligere certemus, ſine,*
Sit pretium Iaſon.

Vitium in phraſi, verſu, ſenſu. Quid eſt, *certemus confligere?* Lex verſus quartâ ſede pedem illum quî tolerat? Reſcribo, *neu confige. certemus, ſine: Sit pretium Iaſon.* Nec te, inquit, voco ad periculum. nullus te oppoſueris: mihi poſco hanc pugnam, in quâ victoris ſit Iaſon.

552. —— *liceat vltimum amplexum dare.*
Gratum eſt, & illud voce iam extremâ peto.

Refrigerant hæc legentem. Quò enim illud, *Gratum eſt* referas? Auſim ſcribere: *Ratum eſt?* cum interrogatoriâ notâ. Liberos in primis apud ſe tenere cupienter cupiebat Medæa, materiem futuro ſceleri. & cùm blandè id peteret, iamque ille annueret; ergóne hoc ratum eſt? inquit: eſto. etiam hoc ampliùs peto, &c.

631. *At caput tractu fluuialis Hebri*
Contigit notam Styga, Tartarumque
Non rediturus.

De Orphei morte. ſed ſermonis ſolæcum
Ort. Lugd. hoc quis non videt? lege, * *Ad caput tractus.*

668. *Iam ſatis diui mare vindicaſtis,*
Parcite iuſſo.

Explicant: Parcite Iaſoni, qui à Pelia iuſſus nec ſponte aquas violauit. Non refuto. Sed enim cùm in veteri ſit, *Parcite viuo*; ac iis mihi libido legere, *diuo.* & obliquè ad Claudium aſpectum cenſeam: qui & ipſe cùm ignotum Oceanum intraſſet, tamen parci à diuis æquum cenſet diuo. Tecta & ingenioſa adulatio.

950. *Flentes, gementes: ſed oculis pereant patris,*
Periere matris.

Vetus, *gementes. oſculis pereant.* quidni rectè?

1014. IAS. *Iam perage cœptum facinus, haud vltrà precor.*
Moramque ſaltem ſupplicijs dona meis.
ME. *Perfruere lento ſcelere, ne propera dolor.*

Hæc confuſa, nec ſanæ mentis. Iaſon cupit ſtatim interimi liberos, non tractim mori & per ſingulos artus. Ea enim ſententia primi verſus. At pugnat ecce alter, & quærit ſupplicij moram. Denique Medæa reſpondet quaſi ex voto, & exorata. Omnia contrà ſunt. Suſpicor præpoſterè locatos verſus, & digerendos ſic.

—— *haud vltrà precor.*
MED. *Perfruere lento ſcelere. ne propera dolor,*
Moramque ſaltem ſupplicibus dona meis.

Ita enim malo, quàm *ſupplicijs.* Iſta mens. Optas, inquit Medæa, citò defungi hoc ſpectaculo? haud fiet. & cum irriſione, Ne propera mi dolor, & moram ſaltem indulge his qui tibi ſupplices.

1026. *Per alta vade ſpatia ſublimi æthere.*
Codici meo, * *ætheris.* verè. Clauſula autem Ort. Ald. Lugd.
hæc diuina, *Teſtare nullos eſſe quà veheris deos:* vt multa in toto opere, cuius cauſsâ te Seneca magis magiſque iure miramur. Tranſeo

AD THEBAIDA.

Verſ. 2. *Patris leuamen gnata, quam tanti eſt mihi*
Genuiſſe, vel ſic deſere infauſtum patrem.

Diſtingue & ſententiam acutam effice. Ald.
* *Genuiſſe vel ſic.* Pronuncianda enim ea ἐμφατικώτερον & expreſſius, notando ſcilicet ſceleri in hac geniturâ. O nata, ait Oedipus, cuius tanta pietas, vt vel cum inceſtu genuiſſe eam mihi pretium ſit.

4. *In tecta quid deflectis errantem gradum?*
An in tecta & aulam reducebat patrem Antigona? minimè tota narratio & rei

ſeries

ſeries refellunt. Occultum mendum: quod odoramur è veteri, in quo eſt [a] *In rectum.* Omnino ſcribendum, [b] *In recta.* id eſt, Quid me dirigis? rectà & tutò ire iubes? melius eadem. Itaque ſtatim ſubiungit, *Permitte labi.*

[a] Ott.
[b] Ald. Lugd.

38. —— *quid me gnata peſtifero tenes*
Amore vinctum?

Non placet, *vinctum.* Nec enim id queritur, amari ſe à gnatâ, ſed teneri in vitâ. Vellem, *viuum.*

44. —— *gnata genitorem vides?*
ANT. *Ego video. tandem ſpiritum inimicum exue.*
OED. *Deſertor anime, fortis in partem tui.*

Mitum reſponſi frigus in tam calido Antigones amore. Alit ecce furorem patris, & fatetur ſe quoq; videre, quod nec ille quidem videbat. Denique quid eſt, Inimicum ſpiritum exuere? Turbaſſe perſonas video, & Antigonam fruſtrà inſertam. Continenter legenda, *genitorem vides? Ego video. tandem ſpiritum inimicum exue Deſertor anime.* Non tu, inquit, ô filia patrem meum vides? certè ego. Age anime, vitâ & ſpiritu tandem te priua quem pater repetit.

47. *Mortemque totam recipe. quid ſegnis traho?*

Arenæ verbum, & alluſum ad gladiatores. Tamen veteri eſt, *Totam admitte.*

62. *Regam abnuentem, dirigam inuitũ gradum.*

Veteri, *inuitum patrem.*

64. *Non obſto, ſed præcedo. quouis vtere*
Duce è duobus, omnis eligitur via.

Tun' hæc capis? haud ego, fateor. Meo libro eſt, *quouis vertere.* legam & diſtinguam, —— *quouis vertere Duce me, duobus omnis eligitur via.* Age te & verte quò voles: ſed non ſolus. In te vno, duo peribunt aut viuent.

78. *Sed flecte mentem, pectus antiquum aduoca,*
Victaſque magno pectore ærumnas doma.

Diſplicet inamœna verbi repetitio, *Pectore,* & *Pectus.* In meo manifeſtè alia vox fuit, ſed eâ erasâ, *Pectore* impoſitum. An *robore?*

118. *Vbi torua rapidus deuehat Iſmenos vada.*

Veteri eſt, [*] *ducat Iſmenos.* malim etiam *torta*, quàm *torua.*

[*] Ald.

178. —— *audias verum Oedipum.*

Scribe cum ver. *Oedipe.* ſeſe enim alloquitur: & ſequentia flagitant.

181. *Hac parte mortem perage, quà cœpit mori.*

Vet. *Cœpi mori*, probè.

182. *Pauca ô parens miſerande magnanime precor*
Vt verba natæ mente placata audias.

Magis ex decoro & vero ſcripta lectio, *miſerandæ magnanime.*

193. *Qui fata proculcauit, ac vitæ bona*
Proiecit, atque [*] *abceſſit, & caſus ſuos*
Onerauit: ipſi, ceu video, nullo eſt opus
Quare ipſe mortem cupiat aut quare petat.
Vtrumque timidi eſt velle. contempſit mori
Qui concupiſcit.

[*] Mss. Lugd. Baſ. abſcedit.

Vtinam hîc mihi tua mens Oedipe! dico, illa ſaga & diuina. Nam mirificè hæc turbata & implexa Sententiam vtcumque video, verba pro ſententiâ non video. Quid eſt *onerare caſus ſuos?* quid illud, *ceu video, nullo eſt opus?* aut tenebræ, aut ſordes. Sed & illic vitium, *mortem cupiat aut petat.* Nónne enim hæc eadem? & tamen ſequentia diuellunt: additurque, *Vtrumque timidi eſt velle.* Vbi ergo illud Vtrũque? In toto non iuuo, in parte ſic. Primùm lego, *atque abcedit.* ex meo veteri. Deinde pro, *cupiat*, velim *fugiat*: ſententiæ impulſu. Poſtremum quà eſt, *Qui concupiſcit*, ſcribendum affirmo, *Qui non cupiſcit*: planè ex Antigones † mente. Nónne hoc illa argutatur & perſuaſum it patri, neutrum viro forti faciendum, vt voueat mori vel vt fugiat? Itaque addit: ille verè contemnit [*] mortem, qui nec cupit. Sententia, quam ſapientum manus firmat, & noſter Seneca: *Non vult mori, qui optat. Deos vitam roga & ſalutem, ſi mori placuit. Hic mortis eſt fructus, optare deſinere.* Et reuerà, nónne vides molliſſimum atque impatientiſſimum quemque mortem optare? ſed optare.

† Etiam ex libri veteris: in quo eſt.
† non concupiſcit.
[*] Ott.

208. —— *quid te ad infernas agit*
Sedes? quid ex his pellit, vt careas die?
Cares, vt altis nobilem muris domum
Patriamque fugias, patria tibi viuo perit.

Pulcherrimas ſententias diuide & ordina. —— *quid ex his pellit? Vt careas die? Cares. vt altis nobilem muris domum Patriamque fugias? patria tibi viuo perit.* Diuiſione vtitur, & membratim rogat ac cõcludit Cur vis mori? quid te à ſuperis locis pellit ad inferos? An vt diem non videas? non vides, ſponte tuâ cæcus. Vti patriam fugias? iam es in eâ nec es, viuum cadauer.

218. *Et dira fugio ſcelera, quæ feci nocens.*

Reſcribe, *feci innocens.* Res ita eſt. fato, non culpâ, peccauit Oedipus: & ſuprà ſcriptum, *dis quoque inuitis eſſe eum innocentem.*

230 *Quæ pars meorũ criminum es, infelix pater.*

Verſus labaſcit: fulcio tranſiectâ voce, *meorum es criminum.*

254. *Calidoque teneros tranſtulit ferro pedes.*

Ita ſanè & meus liber. ſed transferendi verbum

bum haud ſatis validum notandæ rei. An *tranſludit?* an potius, *tranſiit?* Nam priſcis editionibus eſt, *tranſſuit.* quod ipſum non nemo defendat.

257. *Cruore ſæpè regio attractas alit.*

• MSS. Vetus, • *tinctas alit.*

262. —— *prob, loqui hymenæum pudet.*

• Ori. Vno verbo, • *proloqui.*

313. *Hic Oedipus Ægæa tranabit freta.*

Excuſari ſcio poſſe, à Græcanicâ terminatione. Tamen tutiùs verſui conſulam repetitâ voce, *Hic Oedipus. hic, Aegæa.*

318. *Iubente te præbebit alitibus iecur,*
Iubente viuet.

• Ori. Veterem librũ cur non audiam? cui eſt, • *Iubente te vel viuet.* egregiâ emphaſi, & quaſi extremum malorũ illi, vita. At verſus negat, nec continuari cum ſequenti poteſt. Quid mali? præſertim cùm actus nouus ſequatur. Sanè etiam in Troade verſum abruptum & interciſum legeris, medio quidem Actu.

— *ſponte deſiluit ſuá In media Priami regna.*

nouus enim verſus excipit: *Quis Colchus, aut quis ſedis incertæ Scytha.* Hoc hîc cenſe. & proximum verſum alterius Actus initio.

—— *Regiá ſtirpe edite.*

audacter è libro noſtro exple, *Exemplum in ingens, regiá ſtirpe edite.* Ita enim adiuuamus,

• Ori. cùm in eo ſit • *Exemplum ingens.* Hæc gloſſematia non eſſe nec adtextus, nobis ſatis certum.

• Baſ. Pat. bella 328. *Ego ille ſum, qui • ſcelera committi vetem?* Probè & verè. tamen veteri, *ſceptra committi:* ſuo & probo item ſenſu.

331. — *meorum facinorum exempla appetunt.*

Liber & verſus volunt: *exempla facinorum appetunt:* ſtatimque, *laudo & agnoſco libens.*

336. Ioc. *Felix Agaue, facinus horrendũ manu.*

In his verbis initium eſt Actus tertij, libro veteri: tu ſequere, & continuatim lege ad Actum qui vulgò quartus.

366. —— *miſera non vltra ſuum*
Scelus hoc cucurrit. hoc leue eſt, quod ſum nocens,
Feci nocentes. hoc quoque etiamnum leue eſt,
Peperi nocentes.

Ingenioſa & mira miſeriarum exaggeratio. ſed lego verſu altero, *hæc cucurrit.* deinde, *Feci nocentem.* Sententiæ valdè conſulo. quos enim alioquin Iocaſta nocentes fecerit? At ſingulario numero ſi leges, ad Oedipum appoſitè referes: quem illa nocentem fecit, ſacrâ mixtione. Cauſſa corruptioni, quòd litteram elidi ſentiebant non elidendam.

393. *Curſu citato miles hinc illinc ruit.*

Vetus, • *hinc atque hinc ruit.* • Ori. Lugd.

417. *Ecce ecce motos fletibus credas meis.*

Malo ex ſcripto, *Et ecce.*

456. *Donato matrem pace. ſi placuit ſcelus,*
Maius peractum eſt: media ſi opponit parens.

Omnino audiendus liber vetus, • *Maius paratum eſt.* Non poſtulat, ſed flagitat hoc ſententia. Si pergitis, inquit Iocaſta, & frater in fratrem ruit, non ea meta ſceleri: maius ſupereſt, quia primùm interficienda ego mater. Peti neuter veſtrûm niſi per me poteſt, quæ obijcio mediam. • Ori. Lugd.

463. *Nunc alter aberit. ergo iam vtrumquã duos*
Niſi ſic videbo?

Scripto abeſt τὸ, *iam.* Mihi placeat. *ergo non vmquam.*

482. *Dum frater eſt armatus, armatus mane.*

Cenſores cur mutaſtis? Fuit anteà, • *frater exarmatur:* nimis benè. Intereà dum frater ponit arma, inquit, tu retine. Ita non ſcriptus ſolùm liber, ſed etiam editio vetus, cuius mihi copia fuit è diuite librariâ CL. V. Franciſci Nanſij.. • Ori.

493. —— *his ferrum abdidit*
Reclinis haſtæ, & arma defixa incubant.

Scribe, *incubat.* ad habitum Eteoclis, qui condito gladio & velut in pacem compoſitus incumbebat haſtæ.

632. —— *præmium incertum petit,*
Certum ſcelus.

Legendum *petis.* affatur ipſum Polynicen. Et priora valdè laborant ab interpunctis, quæ diſpone optimæ ſententiæ bono. His mihi ſalue Thebai, haud paullò melior illâ quæ vigilata per biſſenos annos. Prodi tu,

HERCVLES FVRENS.

Cuiâ me quoque pars ſanitatis.

Verſ. 12. *Ferá coma hinc exterret Orion deos.*

Cománe tam formidoloſa, vt eam dij timeant? Vetus, *Ferá minax hinc terret.* cui valdè adhæreo, & capio canem qui venatori iſti adiunctus. An & *ferro minax?* nam certè gladium etiam ei attribuunt qui imagines nobis imaginati in cælo.

19. *Sed vetera ſerò querimur, vna me fera*
Thebana, nuribus ſparſa tellus impijs.

Addit libet meus vocem, • *vna me dira ac fera.* malè & præter verſum, niſi alteram deleas. quod mihi videtur, & inducam τὸ *ſerò.* Additicium eſt. • MSS Ald. Lugd.

33. —— *ſuperat & creſcit malis.*

Veteri, *increſcit malis.*

44. —— *nempe pro telis gerit*
Quæ timuit & quæ ſudit. armatus venit
Leone & hydrá.

Ti-

Timorémc in Herculem cadat: non ipſa Iuno dixerit, etſi hîc dicit. Reponam, *Quæ domuit*. ſententiâ & heroë quidem illo volente.

68. —— *robore expenſo tumet.*

Placet hoc præ veteri lectione, *robore experto.*

71. *Nec flexit humeros molis immenſæ labor.*

Meo libro, *molis innixæ*. verius.

76. *Congredere, manibus ipſa iam lacera tuis.*
Quid tanta mandas odia?

Verba Iunonis ſeſe in Dium illum exſtimulantis. in quibus diſplicent *tanta odia*. An non meliùs, *tacita?* Quid opus, inquit, clàm & per alios nocere, laceſſere? Quin palàm armor & odium aperio iam ipſa.

94. *Quà mugit ingens montis oppoſiti ſpecus.*

* Oxt. Bal. Corrige è libro,* *Quam munit.*

119. —— *ſtabo, & vt certo exeant*
Emiſſa neruo tela, librabo manum.

Vult dicere Iuno, ſe ſuapte manu directurum tela Herculis in corpora liberorum. Itaque cum ſcripto ſcribo, *librabo manu.*

122. *Admittat illas genitor in cælum manus.*

Binos verſus hîc adtexit noſter liber, & germaniſſimos quidem Senecæ:

* Oxt. * *Mouenda iam ſunt bella, clareſcit dies:*
Ortuque Titan lucidus croceo ſubit.

Ira enim claudit Iuno. Verborum & minarum ſatis eſt: arma expedio. quia vocat me ecce dies. Poſterior ex hiſce verſibus in vulgatis nullibi legitur, alter non ſuo loco, ſuprà verſu nonageſimo inſertus. Tu illinc pelle, & huc compelle.

159. *Quibus eſt vita tranquilla quies,*
Et læta ſuo paruoque domus
Spes & in agris.
Turbine magno ſpes ſollicitæ
Vrbibus errant, trepidique metus.

Præclara gnome, nec temere mihi mutáda, cui vita hæc in agris vnicè placet & ex agris. At vetus tamen aliorſum trahit, qui ſcribit, *Spes iam magnis.* Puto verè, ſi eam ſequétibus adnectas: atque adeò verſuu ordine moto. *Spes iam magnis vrbibus errant, trepidique metus: Turbine magno ſpes ſollicitæ.* quæ repetitio ſanè decora facit illeipſe vetus, cui verſus quem poſtpoſui totus abeſt, initio Chori male adtextus. ſed erronem huc reuoco.

171. *Aurâ tumidum voluit mani.*

* Oxt. Ald. Lugd. Bal. Scriptus. * *tollit* rectiſſimè.

188. *Certo veniunt ordine Parcæ.*

Idem, *tempore Parcæ.*

213. —— *ſequitur apprimè ſtatim*
Infeſta Iuno.

Ego legam, *ſequitur à primo ſtatum.* id eſt, Iuno ab vitę primordijs & ipſis carceribus inſecuta Herculem. Itaque addit, —— *numquid immunis fuit Infantis ætas?*

219. —— *igneos ſerpentium*
Oculos remiſſo pectore ac placido intuens.

Ehò, an pectore quiſpiam intuetur? aude librum, *remiſſo lumine.*

237. —— *abrupto obice*
Etiam ruenti fecit Oceano viam.

De Hercule, mare ad Gades aperiente. Sed probo veterem ſcripturam, *Latam ruenti.*

277. *adſis ſoſpes & remees tuis.*

Meus codex, *remees precor.* & ſtatim, *diſpulſis manu.*

290. *Erumpe rerum terminos tecum afferens*

Melius, *efferens:* ex libro. Supra. *et quidquid atrâ nocte poſſeſſum latet, Emitte tecum.*

300. —— *tibi frugum parens*
Secreta reddam ſacra.

Ad Cererem, rectè. non male item vetus: *frugum* potens.* * MSS.

309. *O ſocia noſtri ſanguinis.*

Malè hîc initium Colloquij. ſuperioribus vno textu iunge, auctore libro.

316. ME. *Prona eſt timori ſemper in peius fides.*

Sententia hæc Megaræ non conuenit. ablega ad Amphitruonem, inductâ eius perſonâ. Illa autem ſequentia dicat, *Demerſus ac defoſſus.* Alioqui turbela.

355. *Namque ipſa triſti veſtis obtectu caput*
Velata.

Vetus, *veſtis obtentu.* vtrumuis elige.

362. *Si æterna ſemper odia mortales agant.*

Idem. *mortales gerant.* magis Latine.

406. *Sed ille regno pro ſuo, vos improbâ*
Cupidine acti.

Imò,* *nos improbâ.* Nam dein palàm id fatetur Lycus, & vidècet tyrannum. * Ald.

420. —— *non vincet fidem*
Vis vlla, noſtra moriar Alcide tua.* * MSS. Par. noſtram

Vetus, *Vis vlla, namque moriar.*

438. *Quo patre genitus, cælitû* penetrat domos?* * MS. penetret

Longè meliùs in vet. *cælitum* ſperat domos?* * Oxt.

471. *Mitrâ ferocem barbarâ frontem premens?*

Hoc ad Herculem vulgati libri referunt (nec malè, nam & Mitrâ preſſus Omphalæ ſeruijt) & Lyco tribuunt. At meus ad Bacchum, & Amphitruonis perſonæ adiungit, hoc modo: AMP. *Mitrâ fer. b. f. premens, Non erubeſcit Bacchus,* &c. Et quis neſcit mitram huius dei velut propriam, & mitratos eius cœtus.

518. *Monſtris exagitet cæliferam manum.*

Non mutarem, niſi libri monitu, qui diſertè, *teliferam.* Et ſanè non manus Herculis pro-

propriè cælum [illegible] lit, ſed dedit id eius humeris. At benè de Telis.

576 *Et ſurdis reſonat clarius in locis.*

Poſt hunc verſum iſte inſeritur libro veteri. *Deflent Eurydicen Threiciæ nurus.* planè appoſitè. qui alieniſſimo loco nobis legitur, verſu poſt quarto. Tu ergo diſpone.

623. *Verumne cerno corpus? an fallor tuâ Deceptus vmbra?*

Verus & hunc verſum ſuggerit, *Teneóne in auras editum, an vana fruor.* vter germanior, mihi non liquet.

676. *Vt ſæpe puppes æſtus inuitas rapit, Sic pronus agger vrget atque auidum chaos.*

Eleganter, de proná iſtâ ad inferos via. ſed malénc vetus,* *pronus aer.* vt velit ab aëre & occulto vento quodam rapi nos ad atram ſedem.

• Mss. Pal. Baſ.

742. *Animoque parcit.*

Vetus, *animæque*, id eſt, vitæ ciuium.

769. *Hic onere vacuam litori puppim applicas, Repetebat vndas.*

De Charonte, quaſi retrorſum ierit viſo Herculé. At meo libro, *repetebat vmbras*, quod veriſſimũ cenſeo. Nam tunc ſe vacuaſ-ſe cymbam, narrat repente le nouum onus.

777. *Vtrumque Leten latere titubato bibit.*

Noſter, *Latere titubanti.*

779. *Lapit atque multo bella ſucceſſi mero.*

Vocula addenda è veteri, *multo in bella.* Res clamat.

789. *[illegible] hirtas angue vibrato comas, [illegible]que captat aure ſubrecta ſonum*

De Cerbero ſcribit, adſurgente ad Herculis aduentum. Sed emenderis, *aure ſubrectâ*. Nónne canum id proprium, & arrigi aures videmus cùm ſonum captant?

792. *—— antro cedit incertus canis, Et vterque timuit.*

Et meus, & olim editus, *antro ſedit.* rectè. Non enim fugit, nec decuit Cerberum: ſed aſſedit, ambiguus quietis an pugnæ.

813 *—— [illegible] nitor Percuſſit oculos lucis ignotæ, bonos Reſumit animos victus.*

Et [illegible] *lux ignotæ bono, Reſumit animos.* hac [illegible]. poſtquam Cerberus ſupera attigit, & [illegible] delectatus ac bonum obiecta oculis: [illegible] & ne [illegible] vincí.

911. *—— pinguis exſudet vapor.*

Vetus, *exundet.*

917. *[illegible]mque regis qui aduenæ Tyrium colis.*

[illegible], *[illegible]emque regi aduenæ Tyrium colis.*

948. *[illegible] [illegible] [illegible], & ruit, iubam [illegible] ceruice [illegible].*

Leonem, cuiusque motus deſcribit. [illegible] *rutila iubam ceruice iactat.*

991. *—— quo [illegible] cæcus impetus furor?*

Veterem, *cæcus impedit.* ſed apparet ante vitiò, *impetit.* error enim eſt.

1018. *Renuo nouercam ſequere, da pœnas mihi.*

Fuit in meo,* *Teneo nouercam.* ſed alte illa vox ſuppoſita. Omnino ſunt fundus Hercules imaginari nouercam ſe tenere in vxore: eamque interficit.

• Pal.

1032. *Quò te ipſe, genitor, obuium morti ingeris?*

Ferri poteſt, ex more quo ſenes omnes patres dicimus. Tamen cùm Theſei hæc verba, cur a veteri & veritate non ſtem, *teipſe, ſenior?*

1221. *In ſeipſe ſeuit.* HERC. *Dira Furiarum loca.*

Scriptus, *In ſe ipſe ſæuit.* Verſus [illegible] fulci, [illegible] à lineâ, *ô dira.*

1256. *A me timetur. ſemper abſentis pater.*

Quid vetus lectio ſibi vult, *Nobis timentur?* credo, *Nobis.*

1265. *Memoranda potiùs omnibus facta intuens, Viuus à te criminis veniam pete.*

Minimè ſis, & frigide hoc petat vox. Lego, *veniam pete*: ad ipſum ſcilicet Herculem. quem Amphitruo vult aſpectu aliarum gloriarũ, delere & ſepelire vnam hanc noxam.

Herculem hunc, quod potui, aduenimus: ſequitur

OETÆVS.

14. *—— omne cùm poſſet malum Quod terra genuit, pontus, aër, inferi.*

Concinnius vetus, *omne concedit.*

28. *Quodcunque tellus genuit infeſtum, occidit, Meaque fuſum dexterá, iratis deis Non licuit eſſe: ſic negat mundus feras, Animum nouerca. redde nunc gnato patrem, Vel aſtra forti.*

Agnoſco ſcholam, & ſententiolas ibi natas. Tamen quia ſubtiliora paulum, di[illegible]ctione iuuemus. [illegible], *Meaque fuſum* eſt vocula hæc addita noſtro *dexterá. iratis deis Non licuit* [illegible] non ſit. *negat mundus feras,* *Animum nouerca: redde nunc, &c.* Quidquid monſtrorum gloriatur Herculem vbiq. fuit, nos ſuſtulimus. deorum ira ad hæc nil enda nihil opus, & præſtiti eos quoque. Iam mihi nos non vltrà feras mihi dat, ſi animum ſuum & beneuolentiam abnuit [illegible]: [illegible] de ſpectato [illegible] adice patris natura iubet. Ja fortis eſt iam meritus [illegible]ber.

• Ox.

• Lugd.

35. *Properet malum quodcumque, dum terra Herculem Habet, videtque. nam quis inuenit malum*

Betâ

Betâ languidiùs hoc poſtremum. addo robur, & lego, *inuidet*. Quis, inquit, ille qui labores & pugnas mihi inuideat? atqui has depoſco.

Ort. Scythæ. 40. *Me ſenſit Vrſæ frigidum* * *Scythicæ genus;*
Induſque Phœbo ſubditus, Cancro Libys.

Offendor. nec rectè Septentrionales mihi dixerit, genus eſſe Scythicæ Vrſæ. Crede mihi emendanti, *Me ſenſit Vrſa, frigidum Scythes genus, Induſque Phœbo ſubditus.* hoc verborum ordine & mente. Me ſenſit Scytha, Vrſæ ſubditus: me Indus, Phœbo: Afer, Cancro.

80. —— *Siculus Heſperium latus*
* ms. & vna ſic tellus erit. *Tangat Pelorus,* * *vt vna iam tellus erat.*

Intricata. inepta. Verus, *Pelorus, vna iam tellus erit.* rectè. Legebam ego, *vna iam tellus eat.*

P. r. & vna iam tellus erit. Del-Rio vt vna cùm tellus erat.

103. *Aſtro timendum ſpectat Euboicum mare.*

Idem, *Auſtro.*

140. —— *qua fugit*
Iſmenos tenui flumine languidus.

Quî conuenit rapidum & fugæ verbum huic languenti? Scriptus, * *fluit.* * ms. Baſ.

151. *Nullis vulneribus peruia monſtra ſunt,*
Ferrum ſenſit hebes.

Nullus ingenij ſol hæc illuſtret ſine libro. An monſtra non peruia vulneribus? aliter iſte ipſe Hercules docuit. Benè meus, *peruia membra.* De ipſo heroë illo ſermo. quem tam rigidum & durum ait, vt membra eius reſpuant lædi. Scribe & eodem auctore, *ferrum ſentit.*

164. —— *quota pars vulnere concidit?*
Pro fato patuit vultus iniquior,
Et vidiſſe ſat eſt Herculeis minis.

Non ceperunt hæc acumina, & corrupe- * Ort. Ald. Lugd. Baſ. runt. Scribe cum meo libro * *potuit*, non *patuit.* deinde: *Et vidiſſe ſat eſt Herculeas minas.* Hoc ait. Ea vis & virtus Herculis, vt vultus eius iratior, ſit pro fato: & vidiſſe eius minas, ſufficiat in mortem. Oculi & verba eius, telum. Hæc ſubtilia: ſed quò tam ſubtilia? Profectò. ſi inſpicis, tota hæc fabula præter ceteras argutatur, imò tumet, & cum Poëtâ
—— *nubes & inania captat.*

167. *Quo vaſtus Briareus, quo tumidus Gyges*
Supra Theſſalicos conſtitit aggeres;
Hoc vultu riguit.

Quaſi velit eumdem vultum fuiſſe Gygis illius & Briarei. Non id mihi bonum. Veteri eſt, *Qui vaſtus*, itemque *qui tumidus.* quod retineo, & mox lego, *Hoc vultu rigeat*: in hunc ſenſum. Illi ipſi Briareus & Gyges, qui cælum impugnarunt feroces rigeſcant & pereant ab hoc vultu.

184. —— *me vel Sipyli*
Flebile ſaxum figat, ſuperi
Vel in Eridani ponite ripis.

Verus hic vetus: *ſaxum figite.* Superos Iole compellat. & me, inquit, vel Sipylæum ſaxum facite vt Nioben, vel populum depingite ad Padum.

204. —— *referam querulo*
Murmure queſtus, volucremque Iolem
Turba loquetur.

In meo, *Murmure caſus.* &: * *Fama loquetur.* * ms.

219. —— *prob ſæpè dolor,*
Formaque mortem paritura mihi.

An dolor mortis cauſa ſolæ? nullus. Ego iam ex ſententiâ emendaueram, *ſæue decor*, vel, *ſæue.* & repperi ita in libro.

239. *Purumve clarus noctibus ſidus micat.*

Noſter, *Puriſve clarum.*

241. —— *fæta vt armento, iacens*
Sub rupe Tigris.

Peruersè mutatum, cùm in libris eſſet, *fæta vt Armenia.* Tu repone.

290. —— *ſumme protector deum*
Et clarè Titan.

Scribo diuiſim, *prob rector deûm.* & ſtatim, * *Herculis coniux timentis.* non, *tumentis.* * Ort. Ald. Lugd.

320. † [—— *ſæua, iamdudum faces*
In te ferentur,] *vindicem tellus ſuum*
Defendet omnis.

† Ignorant iſta verba omnes quos vidi, exceptâ Fabriciana editione.

Verba nutricis dehortantis Deianiram à ſcelere, quod omnes hominum gentes vindicabunt. Sed noſter liber illuſtriùs ea & veriùs profert: *ſaxa iamdudum & faces.* Ea duo tela in populi ſeditione & aggreſſu. Virgilius: *Iamque faces & ſaxa volant.* Iſte ipſe Poëta, infra: *Coite gentes, ſaxa & incenſas faces Iaculetur orbis*: in hac ipſa morte Herculis vindicanda.

336. —— *ante ab occaſu dies*
Naſcetur Indis: antè glacialem polum
Scythaſve tepidâ Phœbus afficiet rota.

Nihil hærebã: ſed vetus me ſtitit, in quo *glacialis polus* ſcriptũ. Ego verò lego & diſpungo: *ante ab occaſu dies Naſcetur Indos antè glacialis polus, Scythaſve*, &c. Priùs, inquit, ab occaſu ortus erit: prius Indos glacialis polus tanget, aut Scythas Phœbi rota calidior.

345. *Ire, ire, ad vmbras Herculis nuptam licet.* a Mss. A. B. L. P.

Probiſſimè. At vetus, [a] *Herculi* [b] *iunctã* [c] *libet.* b Lugd. Par. Sed Ald. Baſ. vitiam. c Lugd.

355. —— *quid caſum times?*

Nubiloſum dictum, & quaſi hac mente, quid times eam quæ iam cecidit? Tamen ambigo, ne *caſſum* ſcripſerit: id eſſet quid fruſtrà & in vanum times?

360. *Amat vel ipſam, quod caret patrio lare.*

Vetus, *vel ipſum.* optimè. Hoc ipſum, inquit, amat in ſole quod tu pellendo amori eſſe vis: nempe eius miſerias.

363. Nvt. *Hoc vſitatu eſt Herculi, captas amat.* Deleo perſonam Nutricis: & ſermonem continuo.

379. Dei. *Hærere amantes poſt vagos ignes ſolēt.* Nv. *Famulámne & hoſtis præferet gnatā ſibi?* Iterùm malè inſita perſona. Tu Deianiram tolle, & Nutricem ſubſtitue: cuius duo ij verſus ſunt.

385. *Deforme folijs aſpicis truncis nemus.* Apage, ineptè. nunquid trunca folia? Vetus ſcriptus, & editus, * *Deforme ſolis.* Nihil in nemore, præter nudos truncos.

* Or.

391. *Ætas citato ſenior eripuit gradu.* Vt fluat ſententia, ſcribe, *& rapuit.*

400. * —— *quo nimis quiſque deos*
Orabat vllos: nuribus Argolicis ſui
Menſura voti.

* mss. Pal. quo Del-Rio quod

Mens compâret, verba quæro. Meus, *quéve mens quicquam deos.* Nec hoc placat aures.

405. *Facibus ſuis me iungat Euryſtheus licet,*
Minus eſt, toros meruiſſe regnantis leue eſt.

In veteri, *toris caruiſſe regnantem leue eſt.* quod veriſſimum credo. Tanti mihi Hercules coniux, inquit, vt contemnam regum præ eo nuptias: & leue mihi ſit regnare, ſed carere his toris.

441. *Quem nec nouerca peremit, hunc perimes virum?*

Meus, *nouerca potuit.* benè. In ſequentibus perſonæ turbant: quas ſic digero: *Perimes virum? Cæleſtis ira q. p. m. facit, Humana nullos.* Nv. *Parce m. & time.* Dei. *contempſit o. i. q. m. prius. Libet ire in enſes.*

447. *Cur ſæua modicè ſtatuis? vt paſſa es, dole.* Legebam, *ſæua immodicè.* ex ſententiâ: quam eamdem veriùs fortaſſe præfert liber, * *ſæua modicis.* Id eſt: cur delictis modicis tam ſæuam pœnam ſtatuis? ira & vindicta tua, ſint pro culpâ. Idem etiam liber. *vt leſa es.*

* mss Pal. Lugd.

470. —— *& cantu fugax*
Sit deprehenſum fulmen.

Optimè vetus, *Stet depreh.* teneatur & ligetur cantu, in ipſo illo curſu.

472. *Medius coactis fugerit ſtellis dies.* Ille idem, *ferueat ſtellis.*

486. *Eſt in remoto ſedis egregiæ loco.* Reſtitue eleganter ex meo, *remoto regiæ ſedis loco.*

491. —— *amoris pignus Herculei manet.* Vet. * *latet.*

* ed. Ald. Lugd.

494. *... celſus aſtris inſerit Pindus caput* Idem, *Quà trepidus.*

499. *Vnoque turpis ſubdidit cornu caput.* Idem, *turpe.* quod melius. & dicit eum caput ſubdidiſſe, turpe vno cornu.

502. *Euenus altum gurgitem in Pontum ferens.* Nemo damnet. ſed verior tamen ſententia ſubtiliorque elicitur è veteri, *gurgitem & pontum.* Cauſſa nimirũ duplex Eueni aucti & alti. quod & ſuas vndas ferebat, & pontum iam acceperat. ſcilicet per æſtum

504. *Tranſire Neſſus verticem ſolitus vagum,*
Pretium popoſcit.

Audi veterem, *ſolitus vadis.* Planè id germanum eſt.

522. *Traditque nobis vngulâ inſertam ſuâ.* Meliùs, *vngulæ inſertam ſuæ.* atque ita liber.

526. *Hæc docta Mycale Theſſalas monuit nurus.* Vetus, *docuit nurus.*

538. *Mentem per artus adeat, & tactus ſinus*
Intret medullas.

Non conuenit *Sinus.* Veteri eſt, *tactus imas.* legam, *tactu intimas.*

558. —— *perbibat flamas mei.* Liber, *formam mei.*

566. *Nunc congregetur virus, vt veſtis bibat.* Emenda ex eodem, *Nunc congeratur.*

685. *Tenuit Latias Dædalus oras.* In Latióne fuit Dædalus? non nunc ſuccurrit: etſi præfractè haud negem. Veteri meo clarè alia vox fuit, ſed inducta: An, *Italas?* Nam fuit in Italiâ ſanè, id eſt, Magnâ Græciâ. Cumis, & eo tractu.

703. *Fertur rapido regina gradu.* Vetus, *Fertur medio.* quid verbi fuit? cogita.

706. *Vultus loquitur quodcumque negas.* Idem, *quodcumque tegis.*

718. *Thalamiſque demens intulit greſſum meis.* Et hîc neſcio quid aliud liber reponi ſuadet, *Thalamiſque ingerens.* Sane Dementis vox incongrua.

720. —— *ſolibus virus ferum*
Flammiſque Neſſus ſanguinem oſtendi arguit.

Non negabis quin coniectura noſtra magis ad verum, * *ſanguinem oſtendi arcuit.* Nam Neſſus moriens præceperat, ne in lucem daret hoc virus. * Or.

Suprà: *Hoc nulla lux aſpiciat, hoc tenebræ tegant Tantum remotæ.*

736. *Sic languet omne virus & perdit comam.* Vetus, *comas.* ſed neutrũ placet, & vulnerum plura in extremo hoc colloquio veſtigia.

739. *Et quidquid illa tabe contactum eſt, labat,*
Tumenſque tacita ſequitur, & quaſſat caput.

Quis [illegible] non videat? An ad Tellurem hæc apte referas? nunquam. nec illa ſanè tacita ſequi virus potuit & caput quaſſare. Nugæ.

Nugæ. Tu ſcito plagam hîc eſſe, vel potiùs hiatum. Deeſt verſus aut alter, & hęc de Nutrice, opinor, dicuntur, quæ cum filio ſuperueniebat mœſto, mœſta. Itaque ἀπροσωπ eſt, vt ſolet ad ſequentia.

746. DE. *Neſcio quod animus grande præſagit malum.*

Poſt hunc verſum libet meus duos iſtos inſerit: * *Regina triumphi templa Iunonis pete, Hæc tibi patent delubra præcluſa omnia.* Quos meæ fidei crede germaniſſimos eſſe, & ab Hyllo pronunciari facito, cum leui emendatione: *Regna triumpha.* Iam, inquit, licet exſultes. viciſti, pete templa, ſacrifica, ſed Iunoni tantùm; cuius odijs gratum tu miniſterium & inſtrumentum. Simile infrà in Choro: *Solaque obductis foribus deorum Templa ſecuræ pateant nouercæ.* Sequens autem verſus, *Effare qui*: iterùm ſcilicet Deianiræ dandus.

* MS. Log.

776. *Euboica tellus vertice immenſo tumens*
Pulſatur omni parte. Phryxeum mare
Scindit Caphareus: ſeruit hoc Auſtro latus.
At quà niuoſi patitur Aquilonis minas
Euripus vndas flectit inſtabiles vagus.

Eubœæ deſcriptio eſt, haud ſcio an exactè vera. Ait Capharei promontorium ad Auſtrum eſſe. mallem ad ortū dixiſſet, & Geographi mecum. Item, Euripum ad Aquilonem, ille autem certiſſimò ad Occaſum eſt. Quod legitur, *omni parte*: in veteri eſt, *omni latere*. inque eodem, *inſtabilis vagas*. & ſtarim proximo verſu, *Septemque curſus voluit.*

801. *Sic t... gemitu ſidera & pontum ferit.*
Et vaſta Calpe ſonuit, & voces Cyclas
Excepit omnis.

Scio, quod ad veritatem attinet, ἀνέδωκε τῇ ποιητικῇ, & tollere ijs rem ſupra fidem licere: ſed tamen cum modo, & decoro. Quod autem hoc tam inſolens mendacium, Herculis gemitum è Græciâ producere ad extremam Calpen? Numquam ille ſcripſit, ſed quod liber ſuggerit, *Chalcis.* appoſitè. Nam in eo tractu ad Euripum oppidum Chalcis eſt. hanc reſonuiſſe vult, & vicinas Cycladas, itemque Capharidas petras, quas mox addit. In Hiſpaniam quidem mente aut manu numquam ijt.

813. —— *dumque tremebundum manu*
Tenuit cadauer, Hac manu, inquit, te feram.
O fata! victus Herculem perimit Lycas.
Ecce alia clades, Hercules perimit Lycam.

Valdè placet ſcriptura vetus, diſtinctione adiuta, hæc: *Hac manu, inquit, hac ferar, O fata victus? Herculem perimit Lycas.*

819. —— *talis in cælum exſilit*
Harundo, Getica viſa dimitti manu,
Aut quam Cydon excuſſit. inferius tamen
Fugiente trunco corpus in Pontum cadit,
In ſaxa ceruix.

Lycam deſcribit violentâ & verè Herculeâ manu interfectum. Miſſum cum in altum vult eo impetu, quo ſagitta Getica ſolet aut Cretenſis. Sed in hanc ſententiam nimis quàm melius præit Vetus: *inferiùs tamen Et tela fugient. truncus in Pontum cadit.* Comparat cum teli emiſſione. tamen, inquit, minus dixi, & illapſa tela non ſic in altum ierint expreſſa.

837. *Et nota quæri l... ora.*

Liber, *Fluct... na quærit.* quod verum.

842. *Deſtituit animus membra, nox oculos premit.*

DE. *Quid anime ceſſas? quid ſtupes factum ſcelus?*

Prior verſus Hyllo tribuitur, malè, tu Deianiræ, & ſcribe: DEI. *Deſtituit animus* continenter cum ſequenti. Nam illa ad hanc miſeriarum narrationem animo linquitur, mox ſeſe exſtimulat & armat in ſuam necem. Sed malim & altero verſu legi: *quid ſtupes? factum' ſt ſcelus.*

847. —— *tam leuis pœnas manus*
Tantas repoſcit?

Præter Deianiræ mentem iſta: quæ vult pœnam hanc leuem videri tanto admiſſo. Melius, *Leues pœnas manus Tantis repoſcit*: ſiue, *reponit.* Tantis, intellege criminibus.

855. —— *Perdidi erepto Hercule*
Et ipſa populos.

Ferre poſſem, niſi liber præluceret ad ſubtilius dictum: *Perdidi ſola Herculem.* quod rectum, ſi tamen legis in ſequenti Hemiſtichio. *Et ipſi* non, *ipſa.* Acutè ad augendum facinus ſuum dicit miſera: Ego Herculem perdidi, ille terrarum orbem. qui ſcilicet morte eius, præda iam feris & tyrannis.

857. —— *Coniugem Alcidæ necem*
Optare pudeat: hoc erit votum, manus
A me petatur. occupa ferrum ocyus.
Cur? deme ferrū. quidquid in mortem trahit,
Telum eſt abunde.

Hîc quoque ar... unolæ pereunt, à me imò à libro ſubleuandæ. Ille ſcribit, *hæc erit voto manus.* optimè. Cur necem aliunde, inquit, petam? dabit hæc manus, & ſi placuerit vorum à me eam capiam. Scribe etiam, * *Cur deinde ferrum? quidquid,* &c. Cur autem ferrum peto? inquit. rupes, ſaxum, & quidquid mortem dare poteſt, mihi pro ferro. *On

895. *Vinci Hercules non potuit, hinc cœpit mori.*
Sane acutior, quidquid reijciant, & Poëtâ noſtro dignior lectio vetus,* *cùm potuit.* Dixerat nutrix, Viuit etiam o Deianira tuus Hercules. Subijcit iſta, At cùm inuicta illa virtus vinci potuit (quod veneno meo factũ: cui ille non reſiſtit) potuit, imò cœpit iam mori. quaſi velit, viuum illum vinci non poſſe: & hoc argumentum mortui aut certe morituri, quod victus.

* mss Ald. Par. Lugd. Baſ.

899. *Si te ipſa damnas, ſcelere te miſera arguis.*
[illegible] m audi: *ſceleris te miſeram.*
[illegible] *rnæa flectens tela furibundâ manu.*
[illegible] as Herculeas intellegit, quas miſit in [illegible] tos, [illegible] tas Lernæâ peſte. Huic rei non conuen[illegible] flectendi verbum. quod damnat Codex, & reponit, *figens.* Sane figi & defigi ſagittas in corporibus ſcimus.

912 *Fraudem placet punire.*
Vetus, *Placet ſcelus punire.* & inuidioſis his verbis factũ ſuum ſemper exaugerDeianira.

916. *Immenſa peſtis coniugis membra abſtulit.*
Potius, *Immerſa.*

930. DE. *Quicũque miſero forte diſſuadet mori,*
Crudelis i[illegible] eſt. interim pœna eſt mori.
NVT. *Sed ſæpe donũ in pluribus veniæ fuit,*
Deſ[illegible] ſaltem dexteram infelix tuam,
Fraudi que fac nus eſſe, non nuptæ ſcias.

Te[illegible]ebras tibi has illumino, face diſtinctionu[illegible]. Vide. *Crudelis [illegible]e eſt.* NVT. *interim pœna eſt mori.* DEI. *Sed ſæpè donum.* NVT. *in pluribus veniæ fuit.* Extremo etiam verſu lego cum libro, *ſcias:* vt ad Herculem referas.

945. *Meamque fallax vnde decipiat ſitim.*
Vetus, *deludat ſitim.*

950. ——— *recipe me comitem tui*
Phaſiaca coniux, peior hæc, peior tuâ
Vtraque dextra es, ſcelere ſeu mater nocens,
Seu dira ſoror eſt, adde me comitem tuis.

Litterula mihi dux ad veri latebras. nam veteri eſt, *tuo,* non *tuâ.* Totum locum lego & interpungo: *peior tuo vtroque dextra eſt ſcelere, ſeu-* optimâ iſtâ mente: O Medea, cape me tibi comitem. nam & ego manus inquina[illegible]i: atq[illegible]e adeò turpius, quàm tu vtroque illo parricidio, vel cùm fratrem interfeciſti, vel cum natos.

974. *Virtuſne ſupereſt aliqua? Sarmatica & manus*
Intendere arcum tela miſſurum vale[illegible]?
Non arma [illegible]ſſ[illegible]nt, teque languenti manu
Non audit arcus, ſi poteſt [illegible]elum dare
Animoſa coniux, dexteram ex[illegible]o tuam.

Legi hæc ſcio: non intel[illegible]i, hoc quoque ſcio. Quæ hæc Sarmarica [illegible]nus? cur Herculi adtributa? qui[illegible]ne vſus eâ inter Sarmatas? ſomnia. Veteri eſt, *& armata manus.* Tu ſcribe, *armatæ:* & ſtatim, *valent.* Eodem auctore cortige, *An arma ceſſant t.l.m. Non audit arcus?* Iam illa indubie ſic legenda: *ſi potes letum dare Animoſe coniux.* Nam hoc clamat impos ſui mulier: Tuâ manu ô marite mori iuuat, ſi vires tibi ad dandam mortem. Dexterâ meâ vti differo, dum tuam exſpecto.

998. *Ita nulla peragas iuſſa, nec peragens mala*
Erres per orbem.
Hyllum alloquitur, & deprecatur ab eo labores ac miſerias patris. Commodiùs ergo veteri, *nec frangens mala.*

1016. ——— *ſed quid hoc? tellus labat,*
Et aula tectis crepuit. exceſſit minax
Vnde iſte cœtus?
Liber, *excuſsis minax.* placet, ſi pũcta ſic mutes: *tectis crepuit excuſsis. minax Vnde iſte cœtus?*

1026. *Peracta iam pars matris eſt, ſtatuit mori,*
Nunc noſtra ſupereſt, mortis auferre impetũ.
O miſera pietas, ſi mori matrem vetas,
Patri es ſceleſtus.
Meliùs fuerit, certè clarius; *Nunc noſtra ſupereſt mortis aufero impetum?* Hyllus enim animi inconſtans hæc dicit, & quid ago? inquit. prohibeo matrem mori: in patrem pecco, quem i[illegible]la interfecit; ideoque mori meruit.

1034. *Tangens Threïciam Chelym.*
Vetus, *Pieriam.* probè.

1039. *Oblituſque ſequi fugas*
Amiſit liquor impetum.
Credo, *fugax.* Diſtinctiunculâ [illegible]uua.

1049. *Abrũpit ſcopulos Athos*
Et iuxta Rhodope ſtetit.
Imò, *Rhodopen.* Nam ſub ipsâ Rhodope cecinisse Orphea vult: ad quam ſcilicet Athos acceſſerit. Atque ita liber.

1063. *Manes commonitos adi.*
Idem, *Manes cum tacitos.* nec aliter ſententiam vllam feceris: *Adit* autem accipe quaſi Adijt, vt ſuprà monui.

1125. *Quis tantum capiet* * *nefas*
Fati? quis ſuperis locus?
Adſentior libens meo Codici, *F[illegible]rum* ſcribenti, non *Fati.* Hoc ait. quis t[illegible]m fratrum, inter quos diuiſus orbis. Vnu[illegible] capiet omnia, cùm vnum erunt omnia? Scis de Ioue, Neptuno, Dite. quibus trin[illegible]n [illegible]perium, trino elemento.

* Om. ve. ſai Fatum.

1134. ——— *atrâ nube [illegible]ſcat polus.*
Obſta nouerca, nunc pater cæcum chaos
Reddi decebat.

Sci-

Scribe, *mercæ*. Preeat ... & ... in ... , ... leuio vitiat & ... Hercule ...

1164 *Cum penè trepidi ... tan equis.*
Bonum hoc, bonum ... sed an germanum? Negat liber, qui prætert, *Cùm penè lapſis*. Scribam, *lapſis*. metu videlicet viſi Cerberi vult ſucceſiſſe Solares equos.

1173. *Nullum malum proſternit: impendo malè.*
In nulla vitam ... acta.
Elegantius libet *impendo, hei mihi*. *In nulla v. ſ.* Quam eamdem ... onem repono ... iſto.

1182. —— *cadere potui ... m ...*
Iunonis odio.
Lego inquam, *hei mihi*.

1191. *Adhuc ferebar eſſe te Alcidæ parem.*
Cùm nexum ſententiæ conſidero, ſuadeor legere, *Adhuc fremeb ...*

1201. *Vbique me mors fugit, vt leto inclito*
Fortis carerem.
Audio te, quiſquis es, bone boni libri ſcriptor. *telo inclitæ Mortis carerem.*

1219. *Heu quis ... us ſ orpius, quis feruidâ*
Plagâ reuerſus cancer infixus meas
Vrit medullas?
Quantò ille idem meliùs? *Heu qualis intus ſ. q. feruidâ Plagâ reuulſus*. Vult ſcilicet vi ablatum & dereptum e cælo in ſuam peſtem.

1226. —— *abſtulit coſtis iecur.*
Aliquoties iam antè iecur nominatum. veriſſimè liber, *latus*. In coſtis ipſis, inquit, adeſum, nec iam compâtet latus.

1238. *Aſtris ab ipſis detulit Stymphalidas.*
Scriptum, *depulit*.

1246. —— *vires priùs*
In me ſepultæ.
Vetus, *v... vires*. Diſtinguam, *vbi vires priùs In me? ſepultæ.*

1261. *Quæcumque peſtis ſæua quæcumque efferaes,*
Palàm timeres.
In libro, *peſtis ſiue*. concinno ex hoc reliquia, *ſiue quæcumq; es, fera*. Ambigit an peſtem hanc dicat, an feram aliquam intra ſe latentem.

1276. *Flentem, gementem, ſumme pr... or poli,*
Me terra vidit.
Rectum eſt, *proh rector*. Atque ita liber.

1286. *Fletum* * *virtus ſæpe ... luit.*
Valde fallor, aut ex ſeipsâ & ſequenti ima... ne ... endum: *reſorbet*. Compeſcit virtus lacrimas, & iam labentes tantumnon deuocat & abſorbet.

1303. *Gigantas, crede, non minus verum mihi*
... ... dum ... trem verum ...
...

Re... & ... ſenten... ... cælum, ph... Optim... Diſt... , ... cre... de ... minus ... dum mihi ... Nempe Hercules doloris impotens Iouem ... cat vt ſe fulminet. Quidni? inquit ... gigantibus feciſti: crede & me vnum ... Virtute certe non inferior, potui & cælum perfringere: niſi pe... , ob ... patrem. Hæc præ... & tumida ... quis neget? ſed nimi... mod... mpl... a in hac Tragœdia ... αἶα κ. μελχολ.

1334. *Ad ... ſuperſtes fores,*
Sim ... ... rum malis
E...
Scribe, *... me tri ſſe...* & ſtatim, *Errate*.

1347. —— *ſed umbræ ſimile neſcio quid mei*
Agnoſce mater.
Nec damnes ſcriptum, *vmbram & v... e neſcio quid.*

1363. —— *quæ plaga inferni poli*
V... ns ... anti urrere in Zon...?
Dici de ... poſſit nobis depre... & ... ſublimi, ſtulte. Aliam ... libro, ... *igni ... ra poli.*

1384. —— *qui Thracios fluctus ſ... os*
Frangit, Tonantis fulmen excipiens Iouis.
Spatium hoc & ſputeū deputat liber, *Frangit, Iouiſque fulmen excipiens minas*. ſitamen iuues & corrigas, *Minas*. qui mons inter exi... mios & ſæpe ... noſtro alij ... e dictu...

1404. —— *... e nimius impulſus d...*
Vetus, impuſſans dolor. C... , *impul ... ns*

1424. *... ue nati ſimilis Alcmenæ nepos.*
Imo, ... quod & vetus editio habet: ... & tamen a... Critici ... deprauaſtis. * Ott.

1438. *V... ntentem ... iam lari ... eris.*
Herculis al... nantis verba ... & prope inquâ morte, cælum ſomnianus. Sed v... s, *V... do inter ... m.* cx quo lego: *Videóne t... am.*

1443. —— *ora Phœbeus modò*
A... am prope a ... o ſui.
In cod... hæc enūciat, & eidem tei. Ita ... opt... libet ... *m prope a cælo ... ui.*
Hem, ... vi ... onunc iterum in terris? paullo ante iuxta Phœbum.

1490. *... lara, aptas inter incul... us*
Re... ni ne referens, Eurytovi... dita.
Profert hæc ad ... ſtylum H... , ... tradit ſuam Iolem Vet... , * *incul... in-cultis*. Ex eo ... *... tum genus*. & ... *que po... ...* * Ott.

1493. Vi-

14[illegible]3. *Victor cruentus abſtuli patrio à lare.*
Liber, *patriam lares.* bene.
1508. —— *parce iam lacrimis meis.*
Idem, *lacrimis, parens.* quod certè verum.
1510. *Quid tale Iuno peperit, ætherium gerens*
Sceptrum & Tonanti nupta?
Ille ipſe, *Quid tale genuit, peperit.* om[illegible]lo Iunonis nomine: quam hîc deſignari ſaltem videatur eleg[illegible]tius.
15[illegible]2. *Quando, proh T[illegible]tan, vbi, quo ve ſumme*
Herculem in terris alium ſequeris?
Scriptura palàm melior, *vbi? quo ſub axe?*
1559. *Æacumque inter geminoſque Cretas*
Fata diſcernens. fieri tyrannis
Parcite ô dites, inhibete dextras.
Etiam hîc: *Fata diſcernens, feries tyrannos.* Ponit Herculem apud inferos quartum iudicem futurum, & qui propriè, vt olim viuus puniat tyrannos.
1590. *Non dux es ſæuos miſeranda tellus*
Habeat, nec v[illegible]a dominetur aulâ.
*Qui * poteſt ſolum decus eſſe regni* * MS. pu- tem
Semper intenſum tenuiſſe ferrum.
Verſus alter nónne clarè labat? Erige, *Horreat, nulla.* Nam Sapphici ſunt, puri, puri. Lege etiam connexè, *aulâ Cui poteſt.* item, *impenſum*, è libro, non *intenſum.* Senſum hunc effice. Nuſquam impetes, cui ſolum decus ſceptri eſt, occupatum ſemper habuiſſe ferrum.
1596. [a] *Ecquid hoc? mundus ſonat.* a Ald.
Vetus, [b] *Heu, quid hoc?* Quem audi, & me ſcribentem, *tonat.* Mundus enim huic poëtæ (nec ſine exemplo) ferè ſemper Cælum. b Heu quid h[illegible]
16[illegible]4. *Chaonis quondam loquax*
Stat lata vaſti quercus.
Non nego. tota hæc deſcriptio exſt[illegible]cti rogi moleſta, odioſa. quid facias? aut ne lege, aut corrige: *Stat vaſta latè*, traiectu verborum.
1631. —— *tunc cadens lenta morâ*
Duxit ruinam.
Repperio in ſcripto, *cadens latam ſui.*
1653. *Victure felix. has enim numquam irritas*
Mittes in hoſtes.
Verba, quis Hercules ſagittas porrigit Philoctetæ. Ea in libro meliora: *Virtute felix iuuenis, [illegible]as numquam.*
1722. —— *eſt no[illegible]ros manus*
Quæ t[illegible]dat arcus.
Sc[illegible]be [illegible] pron[illegible]ncia, *en, noſtros.*
1726. [illegible] *in me* [illegible].
Deco[illegible] Ne[illegible]io, & liber qui ha[illegible]et, *Vocat*
1[illegible] *Tantum* [illegible] *ad durum iecur.*
Concinnius f[illegible]eris, *ignis. ah durum iecur!*

1748. —— *cum[illegible] iam [illegible]atum*
Leto ſatis penſauit, [illegible]eras trabes
Hinc inde traxit, nimia quas flammis occupat
Totaſque in ignem vertit.
Scribe, *minima quas flamma.* Nam hoc vult longâ & a[illegible]ectariſſimâ na[illegible]tiunc[illegible]lâ, Herculem poſtquam prob[illegible]it ſatis patem ſe dolori & cuicumque fe[illegible]endo letho, trabes rogi corrip[illegible]iſſ[illegible] & ad ſe traxiſſe, quæ minimum etiam vſtæ: ſcilicet vt tot[illegible] toto rogo iam perureretur
1756. —— *ſed quid hoc? mæſtam intuor*
Sinu gerentem reliquias magni [illegible]rculis,
Crinemque iactans ſqualidū Alcmene gemit.
E veteri legas, *ſed quid hanc mæſta intuor Sinu gerentem?* & *Cinerem*, non *Crinem.* Quod planè verum reor, ſi reſcribas in fine, *gerit.*
1763. *Hic tumulus ille eſt ac ee vix tot[illegible] Hercules*
Compleuit vrnam.
Acue ſententiam, & lege, *illi eſt.*
1821. *Hic pax cruento rege proſtrato data eſt,*
Vbi enim negata?
Illuſtriora hæc facio. *Vbi ei negata eſt.* ſine interrogatione, & voculâ additâ è libro. Senſus: Hîc Thraciæ vniuerſæ pax eſt data, poſtquam Diomedi vni negata eſt: quem interemit.
1870. *Ille Tyrannus iuſsit Stygias*
Penetrare domos, populiſque madens
Ponere ferrum.
Chorus in laudem Herculis pronunciat. Scribo autem, * *tyrannos.* Deinde, * *popul[illegible]que madens*: egregiâ & verâ correctione. Nam vulgatum illud verſus abnuit, & ſtructura dictionum. Mens eſt, Herculem Tyrannos miſiſſe ad inferos, & tinctum cruore populorum ferrum iuſſiſſe deponere. * Ort. * Lugd.
1897. —— *Flete Alciden*
Quòd non ſtabulis veſcitur infans.
Ego tibi adfirmo ſcribendum, * *naſcitur infans.* Flete, inquit, Herculem: cui debetis, quòd non naſcuntur vobis pueri, futuri pabulum equis. * Ort.
1922. *Teque in primo limine Ditis*
Monſtra morantur?
Ni[illegible]il hîc monſtra valent. lege cum libro, * *Fata.* * Ms Pal.
1971. *Proinde luctus pone, quos gn[illegible]o pater*
Genetrix inerti.
Legam, *gnato paret.* Vetus autē *Meretrix* ſuggerit, pro *Genetrix*: nec video q[illegible] approbem
1982 *Et numen, & te mundus æternus tenet.*
Mundus, id eſt, cælum. Tamen liber, *te numen æternum.* haud improbe. Sequenti verſu
velim,

vel[illegible] tri[illegible]phe. Et vſurpo libens, poſt [illegible] cum vit[illegible]s in hac Fabulâ pugnam. quæ ipſa (vno verbo dicam) vit[illegible]: nec in vllo ſcripto manifeſtiùs [illegible] & ἦθος.

AD THYESTEN.

Quæ fabula bona, & in manibus eſt minùs maculoſa. Eò hîc ego breuior.

Verſ. 1. *Quis me furor nunc ſe[illegible] ab infauſtâ extrahit?*

Tantali verba emergentis ab inferis, ſed cum occultâ labe. Téne Furor extrahit? nullus, ſed furia ipſa, Megæra. Aſſentiamur igitur meo libro,

Quis me inferorum ſede ab infauſtâ.

9. *Aut pœna Titij, ſemper accreſcens iecur*
Viſceribus atras paſcit effoſſis aues?

Ille ipſe hîc hemiſtichio auctior: *Aut pœna Titij, qui ſpecu vaſto patens.* & ſubiungit deinde, *Semper accreſcens iecur.* Defectúſne eſt? an illa ab adtextu?

54. *Ornetur altum culmen, & lauro fores.*

Leue eſt, ſed nota fidi libri. qui præfert, * *altum columen.*

* Ald. Lug.

59. *Ecquando tollet ignibus iam ſubditis*
Spumante aheno? membra per partes eant.

Meliùs diſtinxeris: *Spumante aheno membra?*

93. —— *Moneo, ne ſacrâ manus*
Violata cæde, néve furiali malo
Aſpergat aras.

Imperandi formulâ ſcribe, *Violate:* itemque, *Aſpergite.*

105. —— *iam tuo mæſtæ pede*
Terræ grauantur.

Elegantior lectio ſcripta: *tuum mæſtæ pedem.*

170. —— *ſtat miſer obuios*
Fluctus ore vocans.

De Tantali inextinctâ ſiti. cui verbum aptiùs præfert codex, *ore petens.* Nam captat ſanè identidem, non ſolùm aduocat laticem.

228. *Aurata reges ſceptra Tantalici gerunt.*

Vetus, *Tantali:* ego, *Tantalei.*

237. *Pars nulla noſtri tuta ab inſidijs vacat.*

Idem, *Pars nulla generis tuta.*

300. *Maliſque feſſos grauibus, & faciles capi*
Preces mouebunt.

Quem cur non & hîc audiã? *Prece cõmouebo.*

329. —— *multa turbatus ſolet*
Detegere vultus. ——

Vetus: *multa ſed trepidus ſolet.* Vtrũuis rectũ.

387. *Rex eſt qui metuit nihil.*

Ex manuſcripto & meo & Fabricij verſiculus addendus, *Rex eſt quiq[ue] cupit nihil.* Cur autem eum deleant? plenitudo ſententiæ poſtulat, nec a[illegible] hoc [illegible] conſtat, niſi duplicem affectum ad[illegible], Spem & Metum.

441. *Pater poteſt regnare:* THY. *cùm poſſim mori.*

Subobſcurum hoc reſponſi. legam, *potes regnare.* THY. *quin poſſum mori.* Nempe impellunt filij (heu, improuidi) Thyeſtem ad eundum: & ſpe inprimis regni. Ambigis pater? ecce, in propinquo ſceptrum. Reſpondet ille haud vanè timidus, ſed & mors fortaſſe in propinquo.

459. —— *non ventrem improbum*
Alimus tributo gentium: nullus mihi
Vltra Getas metitur & Parthos ager.

Hoc dictum de multitudine ſeruorum, ad verbũ è Senecæ prioris Epiſtolis ſumptum moneo. cuiuſmodi multa adnotare tibi poſſim in his fabulis, ſtudio quodam ab eo viro ſumpta. Verſu tertio, *metatur,* legit codex, & cum eo ego. *Metabat ſeſe circum loca,* in Poëta veteri legi.

463. —— *Nulla culminibus meis*
Impoſita nutat ſilua, nec fumant manu
Succenſa multâ ſtagna.

O ſuaues hîc interpretes! Stagna aiunt ſuccendi, vt fundus dulcior, dulciores reddat piſces. Tu ſcito de Balneis domeſticis & ambitioſo in eas apparatu Poëtam loqui. Non attigiſſem, niſi iuſſiſſet deus Riſus.

487. *Eatur, vnum genitor hoc hortamen eſt.*
TH. *Ego vos ſequor, non duco.* PL. *Reſpiciat deus.*

Quod *hortamen vnum*? quæ ſana hîc mens? Egregiam emendationem præit liber. *vnum genitor hoc teſtor tamen, Ego vos ſequor, non duco.* Continenter hæc Thyeſtes dicit euictus tandem ſuadelâ ſiue precibus liberorum, Age, inquit, eamus. tamen hoc patet vobis teſtor, ſequi me, non ducere.

524. —— *ornatus cape,*
Quales mei.

Vetus, *Pares meis.*

578. *Scylla pulſatis reſonat cauernis,*
Ac mare * *intortum timuere nautæ.*

* Ott. in totum

Frigidum hoc, ſi attendis. Quid mirum ſi Scyllam iratam nautę timeant? vilius, quam pro re, dictũ. Scriptus: *Ac mare in portu timuere nautæ.* Quod verũ fateberis, ſi rimaberis. Nam hoc ait: Cùm Scylla ſęuit & tempeſtas vbique atrox; nautæ vix in portu ſecuros ſe putant, illîc etiam timent. at cùm ſerenum rediijt, non ſolùm naues, ſed & cymbæ perſultant & contemptim ludunt in illo ipſo freto. Sequentia vide. huc adigunt.

603. *An-*

603. *Anxius ſceptrum tenet, & mouentes*
Cuncta diuitias, metuitque caſus
Mobiles rerum, dubiumque tempus.

An rex diuitias timet? vouet, ſcio. Sed alienas fortaſſe. quia nihil tam ſanctum, quod illæ non violent, tam firmum, quod non expugnent ὕθλοι. Alij ſubſtituunt, *dynaſtas*: contra verſuum legem. Librum meum, ſi ſapis, approba: *diuinat metuitque caſus.* Rex, inquit, ſemper in metu: & ſi præſentia bona, tamen diuinat & præſagit caſus fallaces & ſumma imis miſcentes.

639. *Non quæro quis, ſed vter effare ocius.*
Labat verſus In ſcripto lêgi, *Non quæro quid ſit, ſed vtrum eſt effare.* nec hoc rectè. Caliginem in hac feſtinatione non dimoueo.

640. *In arce ſummâ Pelopis, vna eſt pars domus.*
Aſſentior magis veteri: *Pelopeæ pars eſt domus.* Nam Pelopeum, breui penultimâ, vt Dioneum Catullo.

649. *Arcana in imo regia ſeceſſu patet.*
Si arcana, quomodo patet? Liber, *iacet.*

693. *Contrectat, & componit, & ferro admouet;*
Accendit ipſe. nulla pars ſacri perit.

Non præteruolat me ſcripta lectio, *Attendit ipſe*: & mirum ni vera. Vult eum attente obſeruaſſe (vt ritus) motus geſtuſque notarum iſtarum hoſtiarum: volentes ſe darent ad ſecurim, &c. Nam de igne accenſo, haud æquè narrationi faciat. Tamen

* Ori. exſtitit. 740. *Pectore receptus enſis, in tergo* exijt.*
Liber, *in tergo ſtetit.*

822. *Tenebraſque iubet ſurgere, nondum*
Nocte peractâ.

Minimè verò *peractâ*: ſed vt libri veteres,
*Ori. Ald. Lugd. * *paratâ.* Ecce enim Sol ſeſe condens Noctem inducebat & ſurgere iubebat ante tempus, ideoque imparatam. Habes Thyeſtem: muginor nunc tibi

IN OEDIPVM.

Verſ. 1. *Iam nocte pulsâ dubius effulſit dies.*
Haud damnes. tamen purius germaniuſque cenſeam quod in libro, *Iam nocte Titan dubius expulsâ redit.* Sanè vocula *Dies*, parum amœnè mox repetitur.

4. *Iam cernet auidâ peſte ſolatas domos.*
Idem habet, *Proſpiciet auidâ.*

34. *Incolumis ergo, ſcilicet Phœbi reus.*
* Ori. Amplector ſcriptum*, *Incolumis adſto.*

42. —— *tenuis Iſmenos fluit*
Et tingit ipſa nuda vix vndâ vada.

Liber, *tingit inopi*, quis non præferat? Et ſtatim, *nubilo pallet die*: non vt vulgò, *palles nono.*

61. *Properatque vt alium regeras in eumdem rogum.*
Idem, *vt alium repetat.* Hæc ſanè ſententia eſt. Parens à funere properat ad funus, & petit alium quem comburat.

93. —— *cruentos peſtis infandæ tuli*
Rictus.

Idem, *vatis infandæ.* De Sphynge ſermo.

95. *Cumque e ſuperbâ rupe iam prædæ imminens*
Aptaret ales verbera, & caudam mouens
Sæui leonis more, conciperet minas.

Primo verſu, neſcio an *ſupernâ* meliùs. altero ſcribo, *Aptaret alas, verbera & caudæ mouens.* In libro quidem meo eſt, *caudæ.* Deſcribit in Sphynge violentam famem & rabiem. Iam, inquit, alas explicabat ad me inuolandum, iam caudæ verberibus ſe ſtimulabat, ſolitum leoni.

194. *Nodoſa fortis verba.*
Vides verum eſſe, *fortis.*

174. *Vaga per lucos ſimulacra virûm*
Maiora viris.

Malim, *Maiora veris.* Hæc opinio veterum, manias iſtas & mortuales imagines, ſemper apparêre ſupra verum humanumque ſtatum. Noſtra ad XI. Taciti vide.

186. *Multoque genas ſanguine tingit.*
Conuenit cum notâ Thucydidæâ in Peſte, qui ὀφθαλμῶν ἐρυθήματα appellat: ſicut & Lucretius facit: —— *oculos ſuffuſa luce rubentes.* Tamen Codex noſter, *tendit*, præfert haud malè: vt multo illic concurſu ſanguinis tendi velit & horreſcere pellem.

244. Siquid video, Perſonarum diſcrimen mutandum, & hoc faciendum:
CR. *Quæritur peremptum nemo, quem incolumem timet.*
OED. *Curam perempti maior excuſſit timor.*
CR. *Pium prohibuit vllus officium metus?*
OED. *Prohibent nefandi, &c.*

270. *Ita molle ſenium ducat, & ſummum diem*
Securus alto degat in ſolio parens.

Oedipi votum & iuratio eſt. Ita pater mihi, inquit, quietè moriatur in ſuo regno. Sed nónne meliùs huic ſententiæ liber? *alto reddat in ſolio.* cenſeo. Nam & veteres vulgari, *regnet*, non, *degat.*

280. *Vnde altus ima deſerit, cælum petens.*
Parnaſſum deſcribit attollentem ſe & aſſurgentem. legit vetus, *altus arua deſerit.* rectiſſimè.

334. *Pudet deos neſcio quid. huc properè admoue.*
Liber, *propè admoue.*

338. —— *expauit diem*
Trepiduſque vultû obliquat & radios fugit.

Proba,

Proba, ſed an ſincera? negat liber, qui ſuggerit: *vultum ſolis & radios.* Multa autem hic & rata notabis ad Ritualia ſacrorum.

341. *Iuuenca ferro ſemet oppoſito induit.*

* Ms. Vetus, * *impoſito.* De ſecuri non malè. Silius XVI. *Vi ... imaque admotæ ſtabat ſubiecta ſecuri.* Vulgata tamen recta, de cultris quibus cadentem excipiebant & iugulabant.

373. *Quod hoc nefas? conceptus infauſtæ bouis.*

Liber, *innuptæ bouis.* Atque ita ſanè duplex monſtrum: quòd nec ſuo loco fætus, quòd nec in vaccâ. Suprà Iuuencam appellauit: & ſolent tales eligi ad ſacra.

377. *Infecit arctas liuidus fibras cruor.*

Malo cum libro, *Infecit atras.*

382. *Vox eſt, nec vſquam territi fugiunt greges.*

* M ss. Legebam, *mugiunt greges.* appoſitè. At liber ſuadet, * *reſonant*: quod magis apptobem, quia mox Mugiendi vox iteratur.

500. *Concutit tædas geminus Cupido.*

Ex ritu antiquo egregiè liber, *Concutit.* Scis in nuptiis faces præferri ſolere, & plerumque à pueris. Huc reſpiciens vult Bacchi & Ariadnes cœtui præluxiſſe Cupidinem vtrumque.

536 —*ſilua iam feſſâ cadens Radice.*

Scribe, *illa iam*, auctore libro. Nec enim de ſiluâ totâ loquitur, ſed diuiſim de arboribus. Hæc, inquit, ramos amiſit: iſtam iam radix non tenet, &c. Vide verſus ipſos. Quod ſemel monitum, ſemper fac. Quis enim tibi fructus aliàs ex breuiculis his Notis?

551. —— *ipſe funeſto integit*

Vates amictu corpus, & frondem quatit.

Quam frondem? Taxum, cupreſſum, aut ſimilem aliquem fetalem ramum? Non abnuam. niſi quòd præualet apud me codicis ſcriptura, *frontem.* Nam frontem quatere mœſti aut irati ſolent: nec diſconuenit infero huic facto.

620. —*atque ab omni diſſidet turbâ procul.*

Illuſtra, & ſcribe, *deſidet*, cum meo libro. Nempe vult Laium, qui inuitus & vi violentâ carminis protractus ad ſuperos, procul ſe remouiſſe ab aliis, & ſolum reſediſſe, ſeque occultantem.

634. —*prima qui ſæua necis*

Sceptra, & nefandos occupat matris thoros.

* Ox. Præfero quod in meo eſt * *præmia qui*: ſiue

* Lugd. quod in priſcâ editione, * *pretia.*

682. *Certiſſima eſt regnare cupienti via,*

Laudare modica, & otium ac ſomnia ſequi.

Non hercules *ſequi*, non: ſed *loqui.* quod adſerit vetus. Nam ita eſt: qui regno occulti imminent, regnum & alta ſermone deteſtantur, vt re aſſequantur. Prudentiſſimus hiſtoricorum: *Simulatorem ſegnitiæ, dum temeritati locum reperiat.*

685. CR. *Parúmne me tam longa defendit dies?*

OED. *Aditum nocendi perfido præſtat dies.*

Liber vtrobique ſufficit, *Fides*, pro *Dies.* Ego libens audio.

701. ——*Quiſquis in culpâ fuit*

Dimiſſus, odit omne quod dubium putat.

Tenebræ in hac ſententiâ: quas mirabor, ſi quis penetrabit. Ego diſpelli eas cenſeam, vocibus paullùm compoſitis, aut correctis. *Quiſquis in culpâ fuit Dimiſſus, odit. omne quod dubium, puta.* Sententia biceps. Primùm ait, Omnem qui accuſatus & dimiſſus, odiſſe eum apud quem, & ob quem, in periculo. Deinde vniuerſè hoc Regibus præcipit. de quo ambigis, pro certo habe: & culpam ambiguam, puni vt veram. Vide adiuncta, videbis verum me vidiſſe.

771. *Cecidiſſe noſtri ſtipitis impulſu obuium.*

Libet, *ſtipitis pulſu*: fauente verſu.

795. *Grauem paterna regna diſcutiunt metum.*

Et hîc ille aptiùs: * *Omnem. p. r. diſcutient metum.* * Ox. Ald. Lugd. Baſ. Par.

805. *Quod ſubditicij præmium gnati petit?*

Liber, *ſubditiui*, &, *petijt.* notâ lapſi temporis, vtrumque rectè.

839. *Lene, ſed modicum fluens Aura,*

Concinnem ex veſtigiis ſcripti: *Lenis & modicè fluens.*

1007. —— *qualis attonita & furens*

Cadmæa mater, abſtulit nato caput,

Senſitve raptum traxit: afflictum alloqui

Cupit, pauetque.

Hæc verò inepta. Scilicet in furore illo ſenſim & leniter caput auulſum traxerit Agaue? aut hæc ad ſimilitudinem faciant, quam inſtituit Poëta? nihil. Liber meus: *Senſitve raptum dubitat.* Ex quo aptiſſimo apto: *Senſitque raptum. dubitat, afflictum alloqui Cupit, pauetque.* Qualis, inquit, Agaue cùm furens filio caput abſtulit, & mox facinus ſenſit, attonita ſtetit, probaret an damnaret facinus, ſileret an loqueretur: talis hîc Iocaſta.

1011. IO. *Cupiunt & horrent ora. nam quid te vocem?*

Alia in noſtro lectio: *Et hæret ore prima vox.*

quid te vocem? & quidem omiſsâ Iocaſtæ perſonâ. Ego valdè approbem, ſi tamen reſcribas, *Sed hæret.* itemque diffindas verſum, & Iocaſtam inſeras ante hæc verba, *Quid te vocem?*

1014. ——OE. *quis frui tenebris vetat?*
Quis reddit oculos? mater, an matris ſonus?

Verum cenſe: *matris en, matris ſonus.* atque ita liber. Adfirmatè hoc dicit indignans Oedipus. Quid iuuat eruiſſe oculos ne viderem matrem? ecce audio, & raminor ab illo ſenſu. Silet Oedipus: opem meâ poſcit

HIPPOLYTVS.

Quæ tamen fabula, veteri meo libro PHAEDRA inſcribitur: neque nullâ de cauſsâ.

Verſ. 13. *Vbi per glacies lenis Iliſſus,*
Vbi Mæander ſuper æquales
Labitur agros.

De Atticâ ſermo. vbi igitur in eâ glacies, aut fluuij glaciati? ambigo. An non, *per glareas?* contractâ in biſillabam voce, ob verſum. Vt velit Iliſſum per ſcrupos & ſaxa volui, Mæandrum per æquabiles arenas. Videatur. niſi vitium tamen maius nonnullo indicio librorum. Nam meo ecce, * totus ille ſecundus verſus abeſt: idque, cùm bis in eo (neſcio quo caſu) ſcriptus primus hic Actus. At editioni priſcæ, abeſt totus primus. in quâ *Melanes* etiam eſt, non *Mæander.* Cogita. nam calidè hæc me ſcribere vides.

* Mss. Pal.

163. *Quid pœna præſens conſcius noctis pauor?* Benè. Nam nocte plerumque inquietati ſcelerum memoriâ. Tamen meo eſt, *mentis pauor.* non minùs rectè.

237. NVT. *Reſiſtet ille, ſeque tractandum dabit?*

Hæc cum ſequentibus Nutrici tribuuntur. nolim. Ego Phædram ea dicere velim, ſed affirmantem, non rogantem. At huic verſui perſonam Nutricis dederim: NVT. *Tibi ponet odium.*

262. *Prô caſtitatis vindicem armemus manum.*

Nec hoc placet in Nutrice. Da Phædræ: & obiter corrige, *Pro caſtitate.* Mori enim illa præoptat, quàm pudorem violare. quod tamen impedit Nutrix, quæ mihi iam dicat, NVT. *Sic te ſenectus noſtra.*

277. *Iſte laſciuus puer, acrè nitens.*

Malim, *ac renidens.* Fallaci quodam riſu, Cupido. Statim, *moderatur arcu:* ex veteri.

286. *Quaque ad occaſus iacet ora feros.*

Probè, neſcio an verè. Liber arguit: * *Quaque ad Heſperias iacet ora metas.* Nec moueor, quòd verſus non ad Grammaticam legem. permutat enim interdum pedes hîc Poëta: vt mox, *Si quæ Parrhaſiæ glacialis vrſæ.* Ita enim liber.

* Ms.

305. *Perque fraternos, mala regna, fluctus.*

Vetus, * *noua regna.* Ioui noua: cui regnum cæli. * Ms. Pal.

332. ——*quaque ætherio*
Candida mundo ſidera currunt.

Idem, *quaque per ipſum Candida mundum.* Interpolarunt ij, quibus Mundum ἁπλῶς pro Cælo dici, nouum erat.

Altrix profare, quid feras? quonam in loco eſt?

Actus ſecundi hoc initium, ſed planè ἀλλό-λογον. Quid enim roget Phædra de ſucceſſu alloquij, cùm vix digreſſa ab eâ nutrix? Sed nec ſequentia ad hanc mentem. Liquet mihi tranſpoſitum verſiculum, & infrà alibi inſerendum: ac mirum ni illic, vbi Phædra ad aſpectum Nutricis in hæc decorè erumpat: tum denique viſo etiam Hippolyto concidat. Suffici igitur cenſeam poſt verſum 584. Vide.

368. *Nec ſe quieti reddit.*

Vetus, * *Nunc ſe.* Dat quidem ſe quieti; ſed illa non admittit. * Mss. Ald. Pal. Lugd.

403. NVT. *Depone queſtus, non leuat miſeros dolor,*
Regina. ſæuis ecquis eſt flammis modus?
Agreſte placa virginis numen deæ.

Auſim hæc traiicere, ſic: NVT. *Regina ſæuis ecquis eſt flammis modus?* * *Sepone queſtus: non leuat miſeros dolor. Agreſte placa virginis.* Res ſuadet. * Ms. Pal. Lugd.

444. *Mentem relaxa. motibus feſtis facem*
Attolle.

Liber, *noctibus feſtis.* quod valdè approbo, & ſcio hæc dici de nocturnis ſacris Triuiæ. Propertius:

Cùm videt accenſis deuotam currere tædis
In nemus, & Triuiæ lumina ferre deæ.

512. ——*ſiue fons largus citas*
Diffundit vndas.

Idem, *defundit.* aptiùs.

520. ——*ſi celer ſomnus premit.*
Secura duro membra verſantem thoro.

Idem, *certior ſomnus.* &, *verſantur thoro.*

531. ——*non vaſto aggere*
Crebraque turre cinxerant vrbes lacus.

Lacus interpretantur Foſſas quibus vrbes cinctæ. Cur librum non magis audiam, * *latus,* ſcribentem? Vrbes enim ſibi latus cingunt & claudunt aggeribus murorum & turribus. * Mss.

592. *Cur dulce munus reddita lucis fugis?*
Aude anime, tenta.

Perſonis hæc variari placeat: HIP. *Cur dulce m. r. l. fugis?* PHAE. *Aude anime.*

605. *Vos teſtor omnes cælites hoc quod volo.*
HIP. *Animúſne cupiens aliquid effari nequit?*

Fallor, aut bonæ lectionis & ſententiæ mihi liber auctor: * *Vos t. o. c. hoc quod volo Me nolle.* HIP. *animúſne cupiens aliquid effari nequit?* Phædra aperire amorem cupiens, vim eius primò aperit. Et dij mihi teſtes, inquit, cupere me quod non cupio, velle quod nolo. ſed adigit ſæuus & inuictus ille Deus. Nimiùm ſanè hæc bona. Sed verſus, inquies, ſpernit. Iam antè monui, inferi interdum dimidiatos iſtos verſiculos, ſententiâ poſcente, nec ſine grauiorum vatum exemplo. Quòd ſi concinnare tamen verſus placet: deleam τὸ *aliquid.* & legam *cupidus*, pro *cupiens.* (* Or.)

619. *Muliebre non eſt, regna tutari patris.*

Germanum credo, * *tutari vrbium:* vt in libro. (* MS.)

621. *Ciues paterno fortis imperio rege:*
Sinu receptam ſupplicem ac ſeruam rege.

Lege è ſcripto, * *ac ſeruam tege.* Præiuit Regendi verbum: & iucundâ paranomaſiâ Tegendi ſubdit. haud paullò aptiùs ad Phædræ mentem & votum. (* MSS.)

658. *Et genitor in te totus, & toruæ tamen*
Pars aliqua matris.

Credo veriùs, * *in te totus*, fide libri. (* Lugd.)

768. *Langueſcunt folio lilia pallido.*

Insertâ voculâ vetus, *vt lilia*, rectè.

783. *Laſciuæ nemorum multiuagæ deæ,*
Panes quas Dryadas montiuagi petunt.

Dic verum. hæc capis? non puto. Liber meus, *Panaſque Driades montiuagos.* Emendo, *Panas quæ Dryades montiuagos.* Mens & ordo verborum: Te Hippolyte laſciuæ deæ petent ob tuam hanc formam: illæ ipſæ Dryades, quæ Panas & Satyros ſolitæ furtim petere.

825. *Deformis ſenij limina tranſeat.*

Hoc ſanè aptum &, puto, verum. Quid ſcriptura tamen vetus vult, *ſenij monſtret imaginem?*

826. *In ſcelere quærit crime lacerato fidem.*

Emendant, * *Et ſcelere.* Meo fuit, *In ſcelera.* quod valdè probo. etſi deletum id, & repoſitum, *En ſecla!* quod ipſum haud ſpemam, deteſtandi & admirandi quâdam formâ. (* MS.)

852. *Et limine in ipſo vaſta lamentatio.*

E veteri, *In limine ipſo* * *mæſta.* optimè. (* MSS. Pal.)

974. ——*hominum nimium*
Securus, ades non ſolicitus
Prodeſſe bonis, nocuiſſe malis?

Opinor ſcribendum, *Securus audis.* Cur tu ô magne deus, inquit, cùm cetera mundi cures & dirigas, culparis tamen & audis ſecurus hominum? Nam vetus & ſolita hæc deblacteratio in Deum.

1022. *Latuere nube numen Epidauri dei.*

Hoc perplexum vetus euoluet, è quo ſcribe: *Latuere rupes numen.* Illæ rupes, inquit, quas Æſculapius inſidet, latuêre præ alto hoc fluctu. Ab Euripide eſt, qui hac ipsâ in re:
Ἔκρυπτε δ᾽ Ἰσθμὸν, ἢ πέτραν Ἀσκληπιοῦ.

1045. *Longum rubenti ſpargitur ſucco latus.*

Veteri, *fucco.* ego, *fuco.*

1063. * *Toruusq; currus ante trepidantes ſtetit.* (* MSS Et torua Del Rio Taurumq.)

Quis *Toruus? Moles?* Nam id præceſſit. Orbili, tuam fidem. Noſter, *Tormaque:* ad Grammaticam, non ad verſum. Lege, *Toruumque.*

1128. *Admota ætheriis culmina ſedibus*
Duros excipiunt Notos.

Verſum imple è libro: *Euros excipiunt, excipiunt Notos*

1176. *Animaq; memet pariter & ſcelere exuam.*

Liber, *Animaque me fredam pariter.* Quid hoc monſtri? eruo, & ſcio ſcriptum fuiſſe, *Animaque Fædram pariter.* Sanè hæc ſui compellatio haud paullò validior ad affectum.

1195. *Mucrone pectus impium iuſto patet.*

Poſſit videri illi ſimile, *Eſuriente leone ex ore exſculpere prædam.* & quæ talia. Tamen vereor vt verius ſit, *iuſto pete.*

1271. *En hæc ſuprema vota genitoris cape.*

Vetus, *Et hæc ſuprema* * *dona.* verè. (* MS.)

1275. *At vos per agros corporis partes vagas*
Acquirite.

Idem, *Inquirite.* Aut hoc verum, aut magis *Anquirite.* Excipit nunc

TROAS.

Verſ. 28. *Teſtor deorum numen, aduerſum mihi,*
Patriæq; cineres: teq; rectorē Phrygū,
Tuoſq; manes, quodq; ſtetit ante Ilion.

Hecubæ hæc atteſtatio eſt, quæ compellat deos, Priamum, Hectorem. ſed de iſto, verba in mendo: quod elues è libro noſtro, *Tuoſque manes quo ſtetit ſtante Ilion.* Nam hoc illa & alij Hectori tribuerunt, Troiam in eo & cum eo vixiſſe. Bella hæc emendatio.

49. *Quod penitus actum, cùm recepiſſet libens,*
Enſis ſenili tinctus è iugulo redit.

Vana verba. Quid enim mirum, enſem ſangui-

guineum extractum è vulnere? At contrà voluit. & meâ fide ſcribe, *Enſis ſenilis intinctus.* quod interpretor, non tinctus. aut ſi diſplicet, voculam immiſce. *ſenilis haud tinctus.* Sententia quidem palàm & mens Hecubæ hæc fuit: Priamum, cùm Pyrrhi gladium animosè recepiſſet, tamen emiſiſſe illum ſanguine vix tinctum. Nónne decorè hoc de ſene, qui frigidus & ἀναίματος? Nequid ambigas, ecce de eodem Priamo, idem Poëta in Agamemnone: *Vidi, vidi, ſenis in iugulo, telum Pyrrhi vix exiguo Sanguine tingi.*

56. *—— non tamen (ſuperi) ſat eſt,*
Domum ecce Priami, nuribus & natis, legens
Sortitur vrna.

Liber meus,* *ſuperis ſat eſt:* quod verius, & ſimplicius. Sequentia à me ſic concinno, *Donum ecce Priami è nuribus.* [* Mss. Pal. Bas.]

87. *—— veſte reuulsá*
Subſtringe ſinus.

Idem,* *veſte remiſſá.* [* Mss. Ald. Pa. Baſ. Lugd.]

161. *Felix quiſquis bello moriens,*
Omnia ſecum conſumpta videt.

Præfero ſcriptum, *conſumpta tulit.* Aufert videlicet omnia ſecum, qui poſt ſe nihil linquit.

172. *—— terra mugitu fremens,*
Concuſſa cæcos traxit ex imo ſonos.

Quid? vt inſonuerit aut vocem emiſerit terra? nihil tale. Scribe cum libro, *ſinus*, non *ſonos.* Eſt hoc ipſum, quod mox dicit: *Tunc ſciſſa tellus aperit immenſos ſpecus.*

203. *Triton ab alto cecinit Hymenæum choro.*

A quo alto choro canit Triton? Miſſis nugis lege, *Tritonum ab alto cecinit Hymenæum chorus.* atque ita liber. Vult Tritones in mari, quia Achilles Thetidis filius, præcinuiſſe nuptiis eius & Polyxenæ.

228. *Thracios nutrit greges.*

Scriptus, *mittit greges.*

240. *Iacuit peremptus Hector ante oculos patris,*
Pariterque Memnon.

Quæ mala libido hæc ſubſtituendi, cùm in libris clarè eſſet,* *Patruique Memnon?* Certè idem Priamus Hectori pater, & Memnoni patruus, per fratrem Tithonum. [* Ott. Lug.]

244. *Didicitque Achilles & diis natos mori.*

Multò meliùs veriusque noſter,* *& deâ.* Nam parente ſaltem deâ genitus Memnon, vti & Achilles. [* Mss Par.]

256. *Quò plura poſſis, plura patienter feras.*
Quid cæde dirá nobilem clari ducis
Aſpergis vmbram.

Hæc parum inter ſe nexa, ſi legendo continues. Perſonis diuidere malim: PYR. *Quò plura p. p. p. feras.* AGA. *Quid cæde d.*

266. *—— Troia nos tumidos facis*
Nimiùm ac feroces.

Imò verò, *timidos.* Vterque affectus ab illâ; Ferocia quia vicerant, Timor quia tam potens illa victa: exemplum ſcilicet, nihil eſſe res humanas.

279. *—— affligi Phrygas*
Vincique volui: ruere, & æquari ſolo
Etiam arguiſſem.

Scribe, *arcuiſſem.*

397. *Arctoï Boreæ diſſipat impetus.*

Germana vox in veteri, *diſſicit.*

476. *—— ſed mei fati immemor,*
Tam magna timeo vota.

Sententia poſtulat, *fati memor.* Reuocat ſe à tam magnis & felicibus votis Andromacha: & ſcio, inquit, aliud eſſe fatum Troiæ & Troum.

548. *—— ſi tamen tecum exigas,*
Veniam dabis, quòd bella poſt annos decem
Totidemque menſes, iam ſenex miles timet.

Quid ais Vlyſſe? Bellúmne illud ad Troiam decem annorum & decem menſium? exacta putatio: ſed alibi nuſquam lecta, imò falſa. Nimis iuuat hîc liber, *bella poſt hiemes decem, Totidemque meſſes.* Aureola correctio.

552. *—— magna res Danaos mouet,*
Futurus Hector. libera nos hoc metu.

In meo, *libera Graios metu.*

596. *Immiti Vlyſſi gaudium ac Danais dabo.*

Eodem, *Inuita Vlyſſi.* benè.

605. *Vt luce caruit, inter extinctos iacet.*

Verſiculi huius corruptio, prioribus omnibus fraudi eſt; quos non eſt capere, niſi hoc correcto. Benè autem iuuat meus liber: *Vt luce caret, vt inter.* Nam hic ſermo & iuratio Andromaches. Ita, inquit, in patriâ moriar, ita terra meo Hectori leuis eſto: vt Aſtyanax quem quæris, lucem non videt, vt eſt inter functos. Et verè iurabat. nam recondebat eum ſepulchrum.

699. *Miſero datur, quodcumque fortunæ datur.*

Sententiam, vt ſic dicam, exſenſam reformo aptè: *Miſeræ datur quodcumque fortunæ datur.* Verum, ait, illud beneficium eſt quod in miſeros confertur: cùm das, ſine ſpe recipiendi. Et ſanè alia dona, non dona ſed hami.

899. *Cùm dimicantes læta proſpiceres viros.*

Enorme & nimium hoc eſt, vt Helena cum gaudio aſpexerit pugnantes Paridem & Menelaum. Satis, ſi abſque acri dolore. Itaque aſſentire meo libro ſcribenti,* *lenta.* [* Ott.]

Mss Ald. Baſ. Par. iratam. 924. *Ignoſce Paridi, iudicem * irritum puta, Habitura cauſſa eſt.*

Fabricius primus, opinor, *Irritum* iſtud ſubſtituit. vanè. In ſententiâ nihil vidit. Lux à codice: *iudicem iratum mea Habitura cauſſa eſt.* Dicit Helena: Tu licet Parim excuſes. at mea cauſſa iudicem ſuum habet, & quidem iratum. quem? Menelaum, quem nempe læſi. In eius nunc ego arbitrio.

947. *Viden' animus ingens lætus vt audierit necem?*

Magis ex lege verſus, liber: *Vide vt animus ingens lætus audierit.* Nam in ſecundâ ſede, liberiorem interdum hunc noſtrum video: magis ſtrictum in quartâ.

1084. *Hunc pinus, illum laurus, hunc fagus tegit.*

Deſcribit concurſum illum vulgi, omnia, ad aſpectum Aſtyanactei ſupplicij, occupantis. Sed huic menti magis faciet ſcriptura libri, *fagus gerit.* Vult alium in rupe ſtetiſſe, alium in pinu, lauru, fago.

1117. ——*ſilicis incuſſu caput Ruptum.*

Vetus, *ſilicis impulſu.*

1145. *Stupet omne vulgus, & ferè cuncti magis * Perituram adulant.*

* Ald. Lug. *vt perituram laudant.* Hieronymus Alexander caput huius lectionis ſpecioſæ, ſed falſæ. Tu Georgi Fabrici, cur ſubſcriptor? Nihil tibi ego detractum eo: ſed profectò non laudatiſſima opera tua in hoc quidem Poëtâ. quem ſæpiùs cura tibi innouandi fuit, quàm in veteri nitore
* Ort. conſeruandi. Libri priſci, etiam meus, * *Perituram laudant.* quod verſus ſpernit: ſed *Peritura* lege, & rem habes. Per γνώμην adiunctam narrat & effert. Omne vulgus attonitum ſtetit in formâ Caſſandræ; & eò magis, quòd inſitus nobis mos laudandi peritura. Nihil verius. vel loca ſuppliciorum noſtrorum adi. Itaque velut parentheſi quâdam hæc legenda.

1149. ——*omnium mentes tremunt, Miſerentur ac mirantur.*

Suauius, quod in libro: *Mirantur ac miſerantur.* Abeo

AD AGAMEMNONEM.

Verſ. 15. *Vbi ille celeri corpus euinctus rotæ.* Malim, *inuinctus.*

35. *Auo nepotem (prô nefas) patri virum, Natis nepotes miſcui.*

* Ald. Lug. Veteri, * *Auo parentem.* Quæ intemperies mutantium? Hiſtoria ſiue fabula ita depoſtulat. Nam Thyeſtes hæc enunciat, qui Ægiſtho pater idem & auus. Ille, quia genuit: iſte, qui ex filiâ.

37. *Sed ſera tandem reſpuit ſ ſſos malis Poſt fata demum ſortis inceſtæ fides.*

Lege, *Poſt facta.* itemque, *incertæ:* hac mente: Oraculum hæc ſcelera elocutum nobis, ſed incredulis, donec fides incertæ dictioni ab euentis.

52. *An deceat hoc te reſpice; at matrem decet.*

Diſtinguo & ſcribo, *An deceat hoc te? * reſpice ad matrem: decet.* Ambigis, ô Ægiſthe, inquit, an ſcelus te deceat? matrem cogita, & quomodo natus ſis: decet. Scelere conceptus, quid edas niſi ſcelus? * Ort. Lug.

84. *Quæque ſuperbos vrit Erinnys, Tumidas ſemper comitata domos.*

Vetus, *Nimias ſemper.*

104. *Felix, mediæ quiſquis turbæ Parte quietus.*

Iſipſe, *Sorte quietus.*

130. *Proin quid eſt? da tempus ac ſpatium tibi.*

Muro, *Proin quidquid eſt, da tempus.* ſic, vt prima vox exaudiatur vniſillaba.

147. *Cui vltima eſt fortuna, quid dubium timet?*

Litterulâ mutatâ illuſtro, *dubiam.* Qui in extremâ ſorte, media non timet. nihil euenire peius poteſt.

208. *Hunc fraude nunc conaris inſanâ aggredi.*

Noſter, *conaris & furto aggredi.* verè & eleganter. Furta enim, de fallaci quouis & inſidianti facto, Latinis dicta.

235. *Tu nos pericli ſocia, tu Ledæ ſata Comitare: tantùm ſanguinem reddet tibi Ignauus iſte ductor.*

Cæci hîc interpretes. nos diſtinctiunculâ expedimus: *Comitare tãtùm: ſanguinem r. tibi.* Ait Ægiſthus: At tu, ô Clytæmneſtra, non ducem te diſcrimini præbe, ſed ſociam tantùm: faxo vt Agamemnon hîc tuus breuî nobis det cruorem. Altero abhinc verſu ſcribito,

——*vultus languido obtutu ſtupet.*

254. *Effuſa circum pellicum quanto venit Turba apparatu? ſola ſed longè eminet Tenetque regem famula veridici dei.*

Primum velim, *Affuſa.* deinde èſt in libro, *turbâ ſed longè eminet:* amœnè, niſi damnet verſus. Scribas ex eodem, *Tenetque regnum.*

316. —— *tu quoque noſtros Thebana manus comitare choros.*

Nónne magis γνώσει, *Thebanis hoſpes comitare?* Ita meus liber: & ſcio mutatum imperitis.

334. *——cùm Titanas*
Fulmine miſſo fregere dei.
Noſter: *Fulmine victos videre dei.*
427. *Aurata primas prora ſignauit vias.*
Liber, *prora deſignat.*
468. *Cùm Luna ſubitò conditur, ſtellæ caduint.*
Idem, *ſtellæ latent.* quod verius. & ſequenti
* Ott. Ald. verſu, * *tollitur, cælum perit,* ſine copulâ.
478. *Libycasque arenas auſter, ac Syrtes agit.*
Idem, *ad Syrtes.* ſuo, & bono ſenſu.
504. *Sed trunca toto puppis Ionio natat.*
* Ald. Lug. In noſtro, * *ſed fracta toto.*
524. *Vehit iſta Danaos claßis & Troas ſimul.*
Eodem eſt, *& Troas vehit:* iteratione eiuſdem verbi hîc oppoſitâ.
584. *——tandem horream*
Aliena inerti tela mitti dexterâ?
Meus habet, *tene horream.* Muto faciem orationis, & ſcribo: *téne horream? Aliena inerti tela mittis dexterâ.* Ad Palladem auertit Aiax. & Ego te, inquit, timeam? quæ nec tuum quidem telum in me torques. Nam Iouis hoc eſt fulmen.
573. *——iam timent terram rates,*
Voluuntque maria: cedit in luctum furor.
* Ott. Liber: *Maluntque maria,* * *cecidit in lucem furor.* Prius verum & clarum. alterius ſententia hæc, Sub lucem demum deſiiſſe, vt ſolet, tempeſtatem.
621. *——reſtitit annis*
Troia bis quinis,
Vnius noctis peritura fato.
Idem, *peritura furto.* quæ notio verbi ſuprà mihi notata.
625. *Fatale munus Danaûm traximus noſtrâ*
Creduli dextrâ.
* Ott. Ald. Lugd. Euariat codex: * *Danaumque fatale munus duximus noſtrâ.*
671. *Non quæ tectis Biſtonis ales*
Reſidens ſiluis, impia diri
Furta mariti garrula deflet.
Hirundinem intellegi clarum eſt. ſed eáne in ſiluis? imò domuum aſſidua cultrix. Benè igitur liber: *Reſidens ſummis:* & mox, *garrula narrat.*
685. *Triſtis lacerat brachia tecum,*
Quæ turrita turba parenti
Pectore rauco concita, buxum
Ferit, vt Phrygium lugeat Atym.
Scio de Tibiâ hæc accipi poſſe, quæ Gallorum propria, & ſæpè ex buxo. Tamen liber occultiorem ritum præit, dum ſcribit: *Pectora rauco concita buxo Ferit.* Fanatici enim iſti in ſimulato hoc luctu pectora ſibi tundere ſoliti, pinu, aut buxo. Claudianus:
Cymbala ferre licet, pectusq́ illidere pinu.
Lampridius in Commodo: *Iſiacos verè pineis vſque ad perniciem pectus tundere cogebat.* Statius lib. x.
——quatit ille ſacras in pectora pinus,
Sanguineoſque rotat crines.
760. *Ardentque pallentes genæ.*
Veteri, *Turgentque.*
778. *Coniuxque pariter obuios illi tulit*
Greſſus.
Placet magis ſcriptum: *Et Feſta coniux obuios.* Vult eam læto habitu obuiàm iſſe marito.
817. *——candida Phœbe.*
Liber, *pallida.*
914. *Quos anime demẽs refugis? externos fugis?*
Domus timenda eſt.
Electræ ad fratrem verba ſunt, quem domo amolitur: haud paullò tamen meliùs concepta in noſtro: *Quid anime demens refugis externos metus?*
937. *Et iſta demum palma Piſæi Iouis*
Velamen eadem præſtet.
Liber: *Et iſta donum.* veriſſimè. Palmam ſignificat ſibi datam præmium ludis.
961. EL. *Nobis? quis iſte eſt alter Agamemnon tuus?*
Idem, *Vobis?*
963. *Regina frangam.* EL. *mitiùs intereà mihi*
Tu vidua loquere, vir caret vitâ tuus.
* Liber hîc contractior, & neſcit alterum totum verſum. Sic ille continuat & legit: * Ott.
EL. *Citiùs intereà mihi Ediſſere vbi ſit gnatus.* Sanè vulgata illa, quæſita & frigidula: vt multa in hoc Colloquio.
1006. *Vt paria fata Troïcis tulerit malis.*
Liber meliùs, *lueret malis.* Supereſt mihi vltimus labor

OCTAVIA.

Verſ. 41. *En qui oræ Tanais primus impoſuit iuga.*
Legebamus, *Tameſis.* Criticus diuinus, *Britannis.*
47. *——nec graues luctus valet*
Irâ coacta tegere crudelis viri.
Secreta refugit ſemper.
Diſtingue: *Irâ coacta tegere. crudelis viri Secreta refugit ſemper.* Id eſt, Auerſa à viro, ſpernit & fugit cum eo eſſe ſola: quod amant tamen nuptæ.
100. *Toleranda quamuis patiar: haud vmquam queant*
Niſi morte triſti noſtra finiri mala.
Ineptè. Exaggerare mala ſua vult Octauia: hic ſermo attenuat. Scribo, *Toleranda quæuis:*

hac mente. Vis coërceri à me animum & linguam Nutrix? poſſim, ſi modò ea feram, quæ alius ferat. At noſtra mala intoleranda, & quæ finiat ſola illa omnium finis.

114. *Et morte gaudet auctor infandæ necis.*

Malim, *Et ſorte.* vt partem ſortemque Britannici dicat abiiſſe ad paricidam.

134. *Emergere vndis, & ferrauxilium tua.*

Credam purius (etſi quàm multa hîc impura?) *Emerge te vndis.*

149. —— *Criminis factus reus.*

Emendaui alibi, *fictitreus.* adiuuat nunc liber, in quo, * *facti.*

* Ot.

207. *Aureus idem fulſit in imbri.*

De Ioue, qui liquidus ob Danaëm. Aptiùs ergo liber: * *fluxit.*

* Ot.

248. *Vtinam ſuorum facinorum pœnas luat*
Nero: * *ipſe diuo Domitio genitus patre,*
Orbis tyrannus.

* Ot. Inſiduo.

Bellè. laudatum ſcilicet ire vult Neronis patrem & ſtirpem? imò depreſſum. Atqui & Diuum Domitium facit, falsò. Liber meus, *Nero niſi duo.* Nos optimè: *Nero inſitiuus, Domitio g. p.* Hoc ei obiicit. nec ex ſtirpe quidem Cæſareâ eſſe, ſed fraude muliebri inſiticium, cùm verus ei pater Domitius.

269. —— *prodidit lapſam domum.*

Scribe cum libro, *perdidit.*

458. NE. *Deſpectus enſis faciat.* SE. *hoc abſit nefas.*

Minatur Nero facturum ſe, vt ſcita ſua & iuſſa non populi conſenſus firmet, ſed enſis. Sed diſplicet adiuncta vox Enſi: & ſcribam, *Detectus enſis* ſiue *conſpectus.* Nam in vrbe & togâ, gladij tecti ac conditi.

482. *Inuidia triſtis victa conſenſu pio*
Ceſſit Senatus, Equitis accenſus fauor,
Plebisque votum eſt, atque iudicium patrum.
Tu pacis auctor, generis humani arbiter.

Confuſa hæc ſic digeras licet:

—— *conſenſu pio*
Ceſſit: Senatus, Equitis, accenſus fauor:
Plebisque votis atque iudicio patrum
Tu pacis auctor.

Quod ſcripſi, *votis:* à libro eſt. in aliis nos adminiculati.

569. *Vix ſuſtinere poſſet hos thalamos deus*
Videre, populi ſancta nec pietas ſinat.

* Mss. Ald. Par. Lugd. Bas.

Lectionem veterem recipe: * *dolor videre populi, ſancta nec.*

579. SE. *Negare durum eſt.* NE. *Principem cogi nefas.*

Imò, *Necare.* Id enim minatur Nero anteriore verſu, ferro ſe expreſſurum, quod precibus nequiret. Statim * *Remittat ipſe*, non *Permittat*, eſt in libro. * Ot.

657. *Socerum diri miſeranda viri*
Potes hec demens ſperare memor?
Hos ad thalamos ſeruata diu
Victima tandem funeſta cades?

Altero verſu omninò legendum, *Potes, heu, demens:* & interrogatoriæ notæ delendæ. Quem tamen Socerum intellegit? Si rectum eſt, cenſeam Appium Silanum: qui pater L. Iunij Silani, deſponſi Octauiæ. Et hic enim, & ille, interempti. Octauiæ igitur vaticinantur eumdem exitum. Sed profectò neſcio an eligam. *Sociam diri.* hoc ſenſu: Sperare ô demens potes ſociam te futuram Iunij Silani tui viri, & quidem mactandam (quod olim illi factum) ipſo die nouarum nuptiarum.

682. *Affigat humo violenta manus*
Similes nimium vultus dominæ.

Scribo, *Affligat.*

722. *Diducta ſubitò patuit ingenti mihi*
Tellus hiatu lata, quò præceps toros
Cerno iugales.

Diſtinguo, *Tellus hiatu: lata quò præceps.* illuc delata præceps.

729. *Irrupit intra tecta tum trepidus mea*
Enſemque iugulo condidit ſæuum Nero.

Malo, *trepidus meus.* de Nerone.

749. *Iugulo quòd enſem condidit Princeps tuus.*

Malo, *Princeps tuo.*

791. *Quæcumque claro marmore effigies ſtetit,*
Aut ære fulgens, ora Poppææ gerens.

Non negitem Aras etiam poſitas Poppææ: ſed numquid illæ os eius gerebant, quod poëta addit? haud putem. Coniecturam noſtram, credo, approbes: *Aut ære fulgens.* Quæcumque ſtatua, inquit, aut è marmore illi facta, aut ex ære, corruit.

794. —— *membra per partes trahunt,*
Diducta laqueis.

Non *Diducta,* ſed * *Deducta.* Nam is mos vt reſtem laqueoſque ſtatuis altioribus iniicerent & detraherent. Satyricus: * Ot.

—— *deſcendunt ſtatuæ, reſtemq; ſequuntur.*

Nota.

796. —— *verba conueniunt feris*
Immiſta factis quæ timor recipit meus.
Sepire flammis Principis ſedem parant.

Diffindere hæc non dubitem, & perſonam indere, ſic:

Immiſta factis. CHO. *quæ timor recipit meus.*
NVM. *Sepire flammis.*

Interloquitur ad hæc noua & inopinata Chorus. & quid timidus, inquit, audio?

808. *Leſi triſtes dabitis pœnas*
Sanguine veſtro.

Conuenientiùs ſcribas, *Leui triſtes.* Olæui & malè prouidi Quirites, luetis & eluetis ſanguine veſtro hæc facta.

850. *Abſtrahere noſtris coniugem caram thoris.*
Liber, *coniugem tantam.* probo.

858. —— PR. *éſtne qui ſontem arguat?*
NE. *Populi furor.* PR. *Quis regere dementes valet?*
NE. *Quis concitare potuit?* PR. *haud quemquam reor.*
NE. *Mulier, dedit,* &c.

Omnia hæc, quia ſubtiliora, confuſa, corrupta. Primùm lege, *Qui concitare potuit.* Deinde: PR: *Haudquaquam reor, Mulier.* hac ſententiâ. Quid admiſit Octauia? Populus ob eam inſaniuit. Quis populum poſſit regere? illa ipſa, quæ concitare. At non puto in fœminam id cadere: cui animus quidem nocendi, non tamen vires. Lentè examina mi Raphelengi: probabis.

869. *Vel pœna quæ tam ſera damnatam premit.*
Etiam hîc hærebis, ſine manu emendatrice. Nos putamus ad Neronem hæc referenda, ſic:
NER. *Vel pœna quæ tam ſera.*
Reſponſio, quæ pendet à Præfecti verbis vltimis. Dixerat ille, Timore fœminas frangi, pronas alioqui ad malum. Imò pœna eam premet potiùs, ait Nero: iuſta, etſi ſera.

892. —— *flentem, miſeram*
Cernere poßis.
Liber, * *poſſunt.* aptè ad priora. * Ms.

977. *Vrbe eſt noſtrâ mitior Aulis,*
Et Maurorum Barbara tellus.

Scio Pœnos liberos Saturno immolaſſe, atque ita humanas hoſtias feciſſe. Nec tamen id factum hîc tangitur. addit enim, *Hoſpitis illic cæde litatur.* At nuſquam lectum de hoſpitibus in Mauritaniâ ſiue Africâ vulgò quidem immolatis. Fidentèr reſcribo, *Et Taurorum.* Ad Tauros Scythiæ populos, & in iis Dianæ inhoſpitam aram alluſum; quæ tibi nota.

HABES, *mi Raphelengi, quæ inter legendum, vt fit, ad oras notaueram mei libri: ſed notaueram mihi. Nam deſcribere hæc aut digerere in alienum vſum, nec cogitaui vnquam ἐν ὀνείρῳ. Tu tamen impuliſti & impetraſti. cui ſi hæc ad Editionem quam paras aliquid ſeruient (quod ſpero, imò confido:) ſcopum meum attigi, nec profectò -- ἄλλου βέλος ἵκηται χειρὸς. Vale. Scripſi Lugduni in Batauis. Nonis Octob.* CIↃ. IↃ. LXXXVII.

M.TVL-

M. TVLLII CICERONIS CONSOLATIO.

LIBER,

QVO DE FILIAE MORTE SEIPSVM CONSOLATVS EST.

NVNC PRIMVM REPERTVS, ET IN LVCEM EDITVS.

DE QVO

IVDICIVM IVSTI LIPSI SVBIVNCTVM.

AD LECTOREM.

SIT, quem quiſque volet, magni Ciceronis imago:
Nec Cicero, vino nec Cicerone fuit.
Quiſquis at ille fuit, bellè declamat & aptè
De miſeris hominum caſibus atque malis.
Qualis & eſt Seneca, quæ Controuerſia fertur:
Nomine quamq́; pari Quintilianus habet.
Tu tamen hinc gratos, Lector bone, collige fructus,
Quid ſit homo ſpeculo dum docet ille ſuo.
Quid refert, vetus an noua ſit medicina ſalubris,
Aeger ab hac medicâ dum releuetur ope?
Magna ſed intereà debetur gratia vobis,
In lucem per quos iſte libellus ijt.
Faïe te Regis Procurator cate, Præſes
Te Leo, teq́; praes qui Gilo Conſiliis.
Per vos tres liber hic redit in noua ſecla ſuperſtes:
Veſtraq́; fama per hunc vſque perennis erit.

Io. Auratus Poëta Regius.

M. TVLLII CICERONIS CONSOLATIO.

QVANQVAM recentibus morbis medicinam adhibere vetant ſapientes, nihilque aduerſi hominibus accidere ſolet in vitâ, quod aut improuiſum, aut inexpectatum videatur, conemur tamen, ſi quâ ratione poſſumus, mederi nobiſmetipſis, & domeſticæ ſubuenire calamitati. Si enim quoties vſuuenit, conſuluimus ceteris, cur non aliquando nobis ipſis? &, ſi mala, quæ nec vitari, nec auerti humanis viribus poſſunt, pertulimus toleranter, cur non ea, ſi poſſumus, ratione leuiora faciamus? præſertim cùm ad ægritudines, & moleſtias depellendas eo acriùs incumbere homines debeant, quò melius eſt, ſine curâ viuere, quàm curis & angoribus oppreſſum, ac circumuentum, humanam conditionem ſatis per ſe miſeram, aliis etiam incommodis efficere miſeriorem. quid porrò præſtantius, quid vtilius eſt, quàm cùm corpore valeas, curare, vt etiam animo valere poſſis? ſiquidem corpus animi gubernaculo, animus autem miniſterio corporis indiget. at neque animus æger benè gubernabit, nec affectum corpus animi rectè parebit imperio. Quamobrem prudenter à doctis & ſapientibus viris & cogitatum, & factum eſt, qui de luctu minuendo ante nos ſcripſerunt, quorum extant ſatis multa, ſanè ſapienter litteris mandata, in primiſque à Theophraſto, Xenocrate, & Crantore, quorum libros cùm ſæpè animi cauſſâ ſumpſerimus in manus, admirati eorum ſaluberrimis præceptis refertam & conditam eloquentiam, tum proximè legimus neceſſariò: caſus enim ereptæ nobis filiæ, quam in oculis ferebamus, eximiis & virtutis & prudentiæ laudibus præſtantem, ita nos vel perculit, vel afflixit, vt ab iis opem ad leniendum & mitigandum dolorem petere coacti ſimus, quorum maximè doctrinâ atque auctoritate anteà mouebamur. Itaque multa, quæ ab illis vel acutè cogitata, vel elegâter enuntiata ſunt, ad dolorem noſtrum abſtergendum colligemus, vt, ſi minùs ceteros in tanto mœrore delectare poterimus, quod aliàs & dicendo, & ſcribendo efficere conari ſumus, & fortaſſe interdum præſtitimus, ſaltem nobis ipſis medeamur. Sed nos etiam in hoc fortiores erimus, quàm ceteri: quibus difficile non fuit, cùm doloris expertes ipſi eſſent, alios conſolari, & à mœrore abducere: nos autem dolore afflicti, conſolationem à nobis petentes, noſmetipſos in dolore vincemus, ac naturæ quamdam quaſi vim afferemus. quæ vtinam tanti ſit, vt ceteros quoque in pari fortunâ doceat aduerſos caſus patienter ferre: qui quò ſæpiùs contingunt, eò propiores hominibus putandi ſunt, quaſique in ipſâ humanâ naturâ innati atque inſiti, ideoque leuiùs ferendi. qui enim hominem ſe eſſe agnoſcit, hominiſque nomen ſibi vindicat, cur ea, quæ hominis maximè propria ſunt, recuſare, ac reiicere audeat? quod ſimul vt feciſſet, & imprudens, & iniuſtus meritò haberetur, atque hic locus à Theophraſto egregiè tractatus, & perpolitus eſt: itemque à Xenocrate, quorum vterque eos, qui communes caſus recuſant, imprudentiæ, atque iniuſtitiæ condemnat, alter etiam diis ipſis aduerſos non dubitat appellare, quod etiam grauius crimen eſt, ac vix in homine tolerabile. qui, cùm omnia Diis immortalibus accepta referre debeat, quorum ope viuit, intelligit, agit, ſi eorum voluntati repugnet, cum Diis, gigantum more, bellare videbitur. hæc autem peritè, vt dixi, à multis tractata ſunt: ſed ego Crantorem ſequor, cuius legi breuem illum quidem, ſed verè aureum, &, vt Panætio placuit, ad verbum ediſcendum de luctu librum, quo acutè vniuerſam doloris medicinam complexus eſt, ſed humanæ naturæ incommoda ita diligenter & accuratè expreſſit, vt quaſi luendorum ſcelerum cauſſâ naſci homines, & in hanc lucem ingredi, poſſis agnoſcere. Fac enim naſci hominem,

nem, & in lucem edi. continuò ſenties, non rerum humanarum dominum, & gubernatorem exortum, ſed veriùs miſeriarum ſeruum, atque incommodorum. nam infantiam & pueritiam vagitus, lacrymæ, imbecillitas, nullus nec rationis, nec corporis vſus, dolores, moleſtiæque quamplurimæ amplectuntur. Adoleſcentiam ardor quidam excipit ætatis, nec prudentiæ, nec iudicij compos, rerum vtilium, ac laudabilium contemptio, voluptatis, & ſæpè turpitudinis appetitio, veri boni ignoratio, in pares ferocia, in ſuperiores ſuperbia, in infimos arrogantia. ex his conuentiones, rixæ, contumeliæ, aſſiduus denique moleſtiarum concurſus exiſtit: ex rebus honeſtis contemptis infelicitas, & infamia, ex turpibus curioſè arreptis, & conquiſitis luctus, morbi, perpetuum denique ſui ipſius odium, ex cognitâ rerum turpium mercede conflatum. Adde inſanas pecuniarum largitiones, nullam futuri temporis curam, nõ inopiæ, non liberorum, non vxoris, non poſterorum, non familiæ. quæ ſiquis ætatis potiùs vitia, quàm naturæ miſerias, velit appellare, quamquam nominis quæſtionem inducat, non tamen ipſas ab homine miſerias, atq; incommoda remouebit. Nec verò audiendus erit, qui hæc ab humanæ naturæ miſeriis ſeparãda putet, quòd non in naturâ inſita ſint, ſed vnius vel aliquorum hominum errores videantur, totius autem naturæ illa eſſe affirmet, quæ à nullo prorſus homine ſeiungi poſſint. quaſi verò humanum non ſit iraſci, quod multi non iraſcantur, aut non humanum loqui, & ſocietatem coire, quòd multi reperiantur, qui nihil difficilius faciant, quàm cum hominibus congredi, aut ſermonem cum aliquo conferre. verè autem humanæ miſeriæ ſunt, quòd & ſi non omnes in vno, certè omnes in omnibus, & aliqua in multis, & multæ ſæpè in vno agnoſcuntur. Iam, conſtantis ætatis quot quantæque miſeriæ ſint, non difficile eſt intelligere, at difficillimum enumerare. hæc enim ex omnibus hominis ætatibus in perturbationes animi, in pericula capitis, famæ, fortunarum vna maximè incurrit. ſicut enim ceterarum omnium ætatum, ad res negotiaque tum priuata, tum publica peragenda aptiſſima eſt, maximeque idonea, ita etiam vna præ ceteris omnibus, difficultatum, miſeriarumque omnium quæ ex publicâ priuataque adminiſtratione oriuntur, particeps, & ſocia eſt. hæc priuata amicorum negotia procurat, hæc publica ſuſtinet munera: hæc gloriam, & commodum ex rebus feliciter euenientibus, hæc ærumnas, & moleſtias ex aduerſis expetitur, huic bonorum ciuium propugnatio, huic malorum accuſatio propoſita eſt, huic inuidia, & æmulatio à bonis imminent, à malis pericula & inſidiæ intenduntur: ætas numquam ſibiipſi non infeſta, numquam pacata, ſemper laborioſa, ſemper anxia, & ſollicita. quæ ſi non aliquos interdum vel vtilitatis, vel voluptatis fructus ex aſſiduo labore perciperet, ſeipſam profectò regere, ac tueri non poſſet. Sed miſeriarum numerus multò maior eſt, magnitudo autem tanta, vt neminem à publicis procurationibus non auertere, ac deterrere poſſit. Illuſtre præbuit exemplum vniuerſæ ciuitati calamitas noſtra, quam ex partâ ciuium ſalute, ex defenſis aris, ac focis, ex proditoribus à Reipublicæ ac Populi Romani ceruicibus depulſis contraximus. Sed noſtra fuerit ærumna. ciuibus contigerit ſalus & quies, quam etiam vitâ ipsâ profundendâ, ſi opus fuiſſet, libentiſſimè redemiſſemus. Nihil neceſſe eſt mihi de me ipſo prædicare: ſed tamen veriſſimè affirmare poſſum, eos demum annos me verè vixiſſe, quos in præclaro aliquo patriæ vel commodo, vel ornamento conſumpſi. ac ſi longiùs mihi vitam producere liceret, non me alia cauſſa ad diutiùs viuendum, quàm publicæ vtilitatis ſtudium curaque adduceret: quæ vna cogitatio in homine glorioſa, & laudabilis eſt maximè. Nunc quæ extrema de ætatibus ſupereſt, quid ego de ſenectutis incommodis, ac miſeriis loquar? quas plurimas eſſe, & grauiſſimas, & nomen ipſum, languoris calamitatiſque pleniſſimum, indicat, & adſpectus ipſe ſenum hominum patefacit. quid eſt enim aliud ſenem videre trementem, incuruum, canum, imbecillum, infirmum, quàm cernere morientem viuum, aut viuentem mortuum? Ac, ſi nonnullis viſum eſt, magnam eſſe ſenilis ætatis conſolationem, prudẽtiam, vſu rerum quæſitam, quæ illius ætatis propria eſt, eoſdem illos fateri oportet, ex eo ipſo fonte manare etiam ad ſenes non minimum doloris, atque moleſtiæ. qui enim ſe prudentem, rerumque agendarum peritum agnoſcit, cur non doleat, quæ optimè intelligit, præ ætatis vitio optimè etiam perficere non poſſe, &, ſi patriam diligit, cur non angatur, quòd, quam conſilio iuuat, operâ etiam iuuare

non

non poſſit? eoque maior prudentium dolor eſt, quòd optimorum conſiliorum fructum nullâ aliâ ratione percipi poſſe, quàm ſi optimè ad exitum perducantur, intelligunt. quòd, niſi vir optimus patriæque amantiſſimus ad agendum accedat, prorſus inania ſint futura.

De ætatibus ſatis mihi videor dixiſſe. quid iam de generibus hominum loquar, aut numquid principes viros, & medios, & infimos æquè miſeros eſſe negare poſſum? Reges ipſi quàm miſeri ſint, quantoque opere ſollicitudini, timori, atque inſidiis propoſiti, ſatis oſtendit Dionyſius, cùm imminente capiti gladio Damoclem fortunæ ſuæ felicitatem voluit experiri. nec mirum, cùm iis bellorum calamitates, agrorum vaſtationes, populorum cędes, vrbium exitia immineant. quæ cùm eueniunt, qui victoriâ potitur, aliquid & ad gloriam, & ad imperium ſemper acquirit, ſed tanta prætereà rerum amiſſio, tantuſque ſumptus conſequitur, vt magni conſtet victoria, ac plerumque præſtiterit, numquam arma ſumpſiſſe. ſin profligatio exercitus, aut clades aliqua contingit, nihil eo ſtatu miſerius ne cogitari quidem poteſt, ſiquidem captiuitati, inopiæ, luctui, contemptui coniunctus eſt. Sed fac Regem eſſe à bellorum impetu, & à caſtrorum puluere remotum: ſua pacatè poſſidentem, nullâ hoſtium incurſione vexatum. num iccircò tutior, & à miſeriis ſecurior? quin immò, vt otium humana natura non fert, ipſe ſibi moleſtiam, ac ſollicitudinem exhibebit. nam aut de augendis vectigalibus, aut de producendis finibus, deque vrbibus ad imperium acquirendis, aut de iungēdis cum potentioribus propinquitatibus, atque amicitiis cogitabit. quæ qui animo agitat, nec à moleſtiâ liber eſt, nec alios ſecuros, ac quietos eſſe ſinit. De Auaritiâ verò, maximâ animorum peſte, nolim hoc loco pluribus diſputare: quæ in deſide, atque otioſâ mente quàm maximè exoritur. eaque erectiores animos, & altiores dignitatis gradus maximè ſollicitat.

Huic generi infimum hominum genus opponitur: quod, vt nomine abiectiſſimum, ſic re quoque omnibus calamitatibus, atque angoribus eſt propoſitum. Huic inopia, fames, contumelia, iniuriæ, tributorum ſolutio, militiæ incommoda, miſera denique omnia perferenda ſunt: eoque miſerius eſt, quòd ceteris omnibus, cùm aduerſa omnia premuntur, permulta tamen ſuppetunt, è quibus conſolationem, doloriſque leuationem petunt. at infimam plebem natura ipſa fatali quadam neceſſitate tam abiecto, tamque imo loco collocauit, vt omnibus ærumnis ſubiecta, nullâ propemodum ratione erigi, aut ſubleuari poſſit. Ne mediocris quidem hominum conditio miſeriarum expers eſſe cognoſcitur. nam inter ſummum, & infimum interiecta, alteri patet, alterum patitur. cui ſi imperare poſſet, certè longius à miſeriâ diſtaret. Sed quia neque dignitate præſtat, nec ſummos viribus adæquat, ſuo ſtatu contenta eſſe cogitur. Itaque multis in ciuitate perſungitur incommodis, non illis quidem parum Reipublicæ fructuoſis, aut valdè ad ferendum grauibus, atque aſperis, ſed quæ tamen animum ſollicitent, & humanas miſerias augeant. Hæc longiori oratione perſequi, non eſt præſentis inſtituti, ante oculos omnia ſunt, & nobis præcipuè re ipsâ perſpectâ & cognitâ. Nec verò alia eſt fœminarum conditio. aut enim iiſdem, aut parum certè diuerſis & moleſtiis, & angoribus vexantur. nam & iiſdem morbis, quibus viri animi perturbationibus mentiſque erroribus obiiciuntur. eoque miſerior illarum ſtatus eſt, quo mollior natura & ad propulſanda incommoda, calamitateſque perferendas infirmior. eaſdem, quas viri, ex parentum, fratrum, ſororum, affinium interitu moleſtias, & dolores hauriunt: maritos ſæpè fatuos, parum de re domeſticâ ſollicitos, pecuniam profundentes nanciſcuntur. ex quo paupertas, & luctus, quibus malis eo premuntur grauiùs, quòd non, vt homines, indagare poſſunt, quâ maximè ratione medeantur incommodis, rebuſque ſuis conſulant.

Quantum Tullia mea ex patris exilio doloris, quantum ex maritorum ærumnis, & difficultatibus luctus, moleſtiæque percepit? & quamuis optanda etiam minimè pauca in vitâ viderit: malorum tamen paucorum ſenſus, vel doctiſſimis hominibus iudicantibus, ita acerbus eſt, vt bonis vel plurimis, & maximis æquetur, interdum etiam præferatur. Permulta prætereà in hoc genere ſunt, quæ reticere præſtat, quàm edere. ſed magna certè, vel hoc vno nomine, fœminarum miſeria eſt, quòd quamdiu viuunt, parere ſemper coguntur. aut enim innuptæ parentibus, & affinibus, aut nuptæ maritis parent, & ſeruiunt. ſic, quò minùs liberæ,

liberæ, ò magis miſeræ, nec vnquam liberæ, niſi è vita profectæ. ergo mortuæ beatæ cenſendæ erunt. nec ſanè video, quid aptius diei poſſit. Sed, vt ad nos ipſos redeamus; cui vxor contigit, is, præter communes omnium calamitates præcipuo etiam miſeriæ genere premitur, quod non ſolùm ſuis, ſed etiam domeſticis vxoris, & familiæ moleſtijs, curiſque vexatur. neque enim ab eâ, qui cum arctiſſimo matrimonij vinculo conglutinatus eſt, aut mente aut cogitatione ſeiunctus eſſe poteſt. Itaque tot vexatus calamitatibus, tantiſq; miſerijs circumcluſus hominis animus, quid egregium, aut eximium ſuſcipere, aut cogitare poteſt? mirum ni ſeſe abijciat, ac veluti deſperatione perculſus humi iaceat. Redeo igitur ad illud, quod initio dixi, neminem eſſe, qui ſpiritum ducat, non miſerum, neminem verè fœlicem. parumque ſapiunt ij, qui hominem luendorum ſcelerũ cauſſâ natum, felicem, aut beatum audent nominare. noſtra enim, quæ dicitur vita, mors eſt, nec vnquam viuit animus, niſi cõpage ſolutus corporis, liber æternitate potiatur. itaque mortem in beneficij loco tributam à Dijs immortalibus, ijs, quos maximè dilexerunt, traditum eſt: vt, cùm, Herodoto auctore, Argia ſacerdos, quod optimum filijs eſſet, à Deâ precata, eos reperit mortuos. mortem autem, tamquam optimã, illis eſſe conceſſam, credamus ſanè Apollini Delphico, qui exoratus à Trophonio, & Agamede, à quibus tẽplum magnificè Apollini exædificatũ Delphis erat, vt, quod eſſet optimum homini, tribueret, poſt diem tertium exanimes ſunt inuenti. quo munere iudicauit Deus, & Deus is, cui diuinationis partes à reliquis Dijs ſunt relictæ, mortem homini omnium rerum eſſe optimam. itaque excutiatur iam, & euellatur funditus falſa illa multorum opinio, malam eſſe mortẽ: quandoquidem, vel Deorum iudicio, non modò mala non eſt, ſed omnium rerum optima, & omnium munerum, quæ humano generi dari poſſunt, præſtantiſſima. præclarè. nam & miſeriarum omnium quas viuentes pertulimus, finis eſt in morte, & vitatio futurarum, in quas progredientes in vitâ incurrunt. docemur enim exemplis è propagatione vitæ per multos optimos, & fortiſſimos ciues incredibiles hauſiſſe calamitates. immerentes dixerit aliquis: ergo non ſunt in miſerijs ponendæ. nihil enim miſerũ, quod non culpâ contractum. de hoc alias viderimus: ſed calamitates certè fuerunt: quarum etiam vnica cogitatio, quæ prætervolat, & effugit, non modò ſenſus, qui corpori firmiùs inhæret, acerbitatis habet plurimum. ex quo verè colligi poteſt, ſapienter feciſſe Thraces, qui, ſi Herodoto credimus, naſcentibus liberis lugere, morientibus lætari ſolebant. exitum videlicet vitę, vt miſeriarum finem, & quietis portum, probabant: vitæ initium, vt ingreſſum ad moleſtias & dolores inuiti videbant. Si ergo naſcimur miſeri, morimur beati: quis in hanc lucem edi velit, vt miſeriis opprimatur? quis non potiùs mori, vt beatam vitam acquirat? &, ſi hoc nobiſmetipſis, vt optimum, vellemus: cur liberis, & affinibus, diuerſam? an melius nobis, quàm iis, quos ſummè diligimus, eſſe velimus, aut potiùs beatè nobis, miſerè ipſis & infeliciter? hoc certè nullo modo. quamobrem amanda mors ſemper omnibus, cariſſimis etiam optanda. Ac, ſi quibus mori præſtat, quàm viuere, iis præcipuè, quos & acta cum virtute vita claros effecit, & mors, ſatis diuturnâ vitâ perfunctos, moleſtiâ afficere non poteſt. Naſci verò non intelligo, quibus expediat. nam in ærumnas miſeriaſq; ingredientes quid gratum, quid hilare aſpicimus? quâ re potiùs non offendimur? quod primus ille naſcentium infantium vagitus, & eiulatus ſatis declarat, tributus enim eſt ab optimâ parente naturâ, quæ nihil inane ſolet efficere, ac potiùs iis rebus quas efficit, admiranda ſemper edit vel pietatis, vel iuſtitiæ, vel prudentiæ documenta. Ex quo intelligi licet, non naſci longè optimum eſſe, nec in hos ſcopulos incidere vitæ. proximum autem, ſi natus ſis, quamprimùm mori, & tamquam ex incendio effugere fortunæ. Sileni quæ fertur fabula, ſi grauioribus ludicra interdum admiſcere liceat, idem certè confirmat. qui captus à Midâ, miſſionem doctrinâ redemit. docuit autem Regem, nùmquam naſci optimum eſſe, ſed celeritatem mortis proximè accedere. idemque Euripidis teſtimonio, poëtæ ſapientiſſimi, comprobatur. Sed Crantor noſter patri, filij mortem ægerrimè ferenti, reſponſum ait datum eſſe in Pſychomantio, filio ſuo benè beatęque eſſe, vtiliuſque futurum fuiſſe, ſi etiam pater pari ratione fatis conceſſiſſet. Quamobrem, ſi dolorum finem mors affert, ſi ſecurioris & melioris initium vitæ: ſi futura mala auertit: ſi medetur præſentibus: ſi nos ex plurimis vel morborum, vel moleſtiarum,

vel

vel acerbitatum periculis educit, cur eam tantopere accuſare, aut dolorem ex eâ deriuare velimus, ex quâ potiùs conſolationem, ac lætitiam haurire fas eſſet? Niſi ſi, quòd mortem ſubſequitur, nos fortaſſe ſollicitos habet. de quo liber pauca dicere, ne hic vnus ad moleſtiam, doloremque alendum angulus relinquatur. qui profectò inſipientibus obiiciendus non eſt, nec in tanto argumentorum aceruo, quibus mortem ipſam nobis obſtringere conamur, committendum, vt hoc vno nomine minus nobis debere videatur. & quamquam hæc futuri poſt mortem temporis cura hominis propria non ſit, ſed Diis immortalibus potiùs relinquenda, quorum nos vel liberalitati, vel ſapientiæ permittere, fas piumque eſſet: qui enim naſcentium curam ſuſcipiunt, qui viuentes protegunt, alunt, tuentur, fouent, cur morientes deſerant? tamê aliquid etiam modeſtè de iis exquirere, non eſt inutile. Neceſſe eſt autem, ſit alterum de duobus, vt aut ſenſus penitus omnes mors auferat, aut in alium quendam locum ex his locis morte migretur. quòd ſi morte ſenſus extinguitur, obituſque noſter ei ſomno ſimilis eſt, qui nonnumquam etiam, ſine viſis ſomniorum, placatiſſimam quietem affert, quid lucri eſt emori? aut quod omnium tempus reperiri poteſt, quod ei tempori anteponatur, cui ſimilis futura eſt perpetuitas omnis conſequentis ætatis? Sin migrationem malimus eſſe mortem in eas oras, quas è vitâ profecti incolunt; quid optabilius, quàm ad eos proficiſci, quos mortuos viuens dilexeris, & cum iis perpetuâ vitâ perfrui, qui, vt nos in laude viueremus, & libenter moreremur, ſuis & præceptis, & exemplis tantopere laborarunt? mihi certè nihil videtur euenire poſſe gratius, quàm, ſi mors aditum ad alia loca patefaciat, ad eos venire, & cum iis eſſe, quos & maximè dilexi, & numquam non diligere ac laudare poſſum. Ad meos autem & affines, & amicos vt peruenero, quantopere lætabor? quæ iucundior collocutio, qui ſuauior vel congreſſus, vel complexus? O vitam verè vitalem, vt ait Ennius, omnibus bonis, ac gaudiis circumfluentem: ſed beatam etiam mortem, quæ ad beatiſſimam vitam aditum aperiat. Me quidem, etſi dolore vehementer perculſum & afflictum, his tamen monitis, & præceptis non mediocriter alleuari ſentio; itaque neminem puto fore, quem non rationes, à nobis tam ſtudioſè è ſapientum libris collectæ, iuuent ac delectent. eoque magis, quò leuiores erunt aliorum dolores, quàm hic, quo nos tantopere vexati ſumus. nam ſi amor, ſi pietas filiæ, ſi virtus, ſi grauitas, ſi conſtantia, ſi cetera, quæ vix in fæminis ſpectari, nedum requiri ſolent, conſideranda ſint; tantâ factâ iacturâ, grauiſſimè dolere debuimus. ſed vincat dolorem conſolatio; nec iam, quid amiſerimus, ſed quatenus mortalem filiam lugere deceat, cogitemus. Hoc nos in mœrore noſtro; quod certè fortis eſt ægroti, non ſolùm accipere, ſed etiam exquirere medicinam. At, ſi quis erit, quem dolor à ratione auerterit, cui non ſatis firma videantur ea, quæ iam dicta ſunt: is ſe hominem eſſe meminerit: nihil autem humanius eſſe morte, vt, ſi mors ab ipſo diuelli atque auferri poſſet, diis propior habendus eſſet, quàm hominibus, nec omni ex parte hominis nomen ipſi congrueret, quia communi, & præcipuâ hominis conditione non vteretur. præterea lacrymis nihil profici, quæ ſi quid adiumenti afferre poſſent, non ſolùm effundendæ, ſed ſtudioſè conquirendæ viderentur. Denique, non ſolùm iniuſtè, ſed etiam turpiſſimè agere qui immodicè doleat. turpitudo enim peior eſt dolore; ſiquidê dolor homini à naturâ inſitus eſt, nihilque habet infamiæ. turpitudo autem ideircò vituperanda, quòd aliquid ſemper indecorum continet, culpâ contractum. at omnis immodicus dolor turpis eſt, & à viro alienus: quandoquidem, vt immodicè, præterque rationem doleas, ſponte efficis. ex quo culpa exoritur, quæ homini maximè fugienda, vitandaque eſt, ne cogitationibus molliſſimis, quales interdum perditè amantes ſuſcipere ſolent, nimiùm perturbemur, & effæminemur. quin potiùs nos ad Homerica præcepta referamus:

Corde age ſis firmo, nec te ſubmitte dolori;
Namque aliquid grauius peiuſque aliquando tuliſti.

Nemo videlicet ſuorum funera experitur, cui non aduerſa multa anteà contigerint; ita variis omni ex parte incommodis humana natura concluditur. cur igitur grauiora, vel certè æquè grauia fortiter paſſus, cùm maximè occalluiſſe, & ad dolorem nouum obduruiſſe deberet, deſpondeat animum, ſeque mœrori tradat? quod etiam iniuſtum eſſe, paullò antè dicebamus. natura enim vſurâ nobis vitæ dedit, tamquâ pecuniæ, nullâ præfinitâ die. quod ſi, cùm libet, ſua repetit, eâ conditione commodata, vt reſti-

reſtituenda ſint, cur accuſatur? aut, cur non potiùs naturæ gratias agis, quòd, cùm citiùs potuiſſet, tardiùs repetierit, quàm, quòd aliquando repetierit, iniuſtâ querelâ inſequeris? certum eſt enim, non habitandi locum, ſed commorandi diuerſorium, nobis eſſe conceſſum; è quo cùm migramus, alacres tanquam ex hoſpitio miſeriarum atque incommodorum pleniſſimo, egredi debemus, ac lætiſſimo animo ad futuram vitam, tanquam ad patriam, euolare. quod ſapientes re ipsâ præſtitiſſe memorantur. profectò enim, ſi quid eſt, quod morientes perturbet, aut morientium affines habeat ſollicitos, id totum aut ex falsâ quadam opinione oritur, quòd vitæ huius vſum nimis vi[illegible] ac iucundum arbitremur, aut ex nimio in noſmetipſos amore caritateque prouenit. Sed opinionem illam, quam rationes adeò firmæ conuellunt, libenter deponere debemus; ab hoc verò amore nimio tantò libentiùs abhorrere, quantò indecentius eſt vitæ munere perfunctos velle etiam in vitâ, Diis inuitis, commorari, communemque omnium, qui ante nos è vitâ diſceſſerunt, conditionem recuſare; demum, tantâ eſſe mollitie, tantaque impudentiâ, vt ne in morte quidem confirmemur, ac reſipiſcamus. Quòd ſi noſtrorum mortem dolemus, cogitemus aliquando, moriendum ipſis fuiſſe; mortem autem incertam eſſe, nec in hominis arbitrio poſitam, ſed è Deorum voluntate pendere: quos verò lugemus, eos quoque ſuorum mortem vidiſſe, patienterque tuliſſe; ideoque ſuo exemplo, quid nos facere velint, præcipere: denique id, quod ad conſolandum maximum, ac firmiſſimum eſt, non eos nobis penitus ereptos eſſe, nec prorſus amiſſos, ſed ad præfinitum tempus à noſtris oculis, noſtraque conſuetudine remotos. itaque, cùm ad eum vitæ terminum, quem natura præſcripſit, nos quoque peruenerimus, ſtatim eorum conſuetudinem regustabimus, & ad ſuauiſſimam vel conſuetudinem, vel conuictum redibimus. Mortem ſuis acerbam amaramque in moriendo eſſe, nonnulli exiſtimant, atque ideò fortaſſe perturbantur. quod me quidem, ſublatis grauioribus dolendi cauſſis, quas iam ſuperiori diſputatione reiecimus, minimè angit. ipſe enim diſceſſus animi à corpore vel cum nullo, vel certè cum modico dolore fit, & interdum ſine ſenſu: nonnunquam etiam, ſi rectè ſapimus, cum voluptate, Sed, quidquid ſit, totum hoc ita leue eſt, qualia ſunt ea, quæ puncto temporis fiunt. nec, ſi mors paullò longior alicui contingat, deſperandum eſt de Deorum naturæque benignitate, quin eo quoque tempore properantem è vitâ diſcedere foueant, atque alleuent. cuius rei in morientibus ſæpiſſimè ſigna minimè dubia cernuntur: cùm velut è ſomno exciti, quo tempore extremum ſpiritum edituri ſunt, ita gaudentes & alacres aſpiciunt, vt libentiſſimè iudices è vitâ proficiſci. quamobrem ne hæc quidem vllam æquam doloris afferre cauſſam poſſunt, qui certè comprimendus ac minuendus eſt, quòd, etiam ſi nolis, tempore tamen ipſo extenuatur, & euaneſcit: non quòd minuendi doloris vis in ipsâ die poſita ſit, ſed quòd vſus ipſe cogitatioque diuturni temporis doceat, nihil eſſe in morte mali, ideoque leuiter & patienter ferendam. Sed turpe ſtultumque eſt homini, tantâ tamque variâ rerum cognitione inſtructo, non à ſeipſo potiùs maturè, quàm ſerò ab vſu, & cogitatione doloris remedia expectare: quæ tam firma ſunt, vt neminem fore putem, quem non vehementer non iuuent ſolùm, ſed etiam permoueant. mihi verò eò magis neceſſaria fuerunt, quò turpius viſum eſſet, me, qui ceteros conſtantiſſimè conſolatus eſſem, in meo dolore iacere: voxque illa exaudiri, & fortaſſe non immeritò, potuiſſet:

Hiccine ille Cicero, cuius ob os Graij
Ora obuertebant ſua?

Sed nos Philoſophia aduerſus omnes vel temporum, vel fortunæ, vel naturæ inſidias muniuit: quæ ita fortis eſt, vt nullius iniurię impetum extimeſcat: ita lenis & ſuauis, vt omnes acerbitates facilè mitiget ac molliat: ita demum vtilis & fructuoſa, vt totam ſe ad humanas vtilitates liberaliſſimè porrigat atque explicat. nec verò ſecùs debet. quæ enim humanarum miſeriarum cumulum optimè norit, & acutiſſimè perſpiciat, ſi eas patiatur manare longiùs, neq; homini mœrore confecto conſilio præſidioq; ſuo pręſto ſit: quid illo miſerius? quid vita noſtra laborioſius aut tetrius? aut quid prodeſſet, adſpectum à naturâ ad ſupera erectum accepiſſe, vt cœlum contemplari, vt Deorum maieſtatem cogitare, aut à Diis immortalibus mentem & rationem, vt vtilia cognoſcere, honeſta à turpibus ſecernere, æqua amplecti, ab iniquis abſtinere poſſemus, voce denique ipsâ & oratione frui, quæ nullis animantibus conceſſa eſt, quaque ceteris omni-

omnibus,quæ ſub cælo ſunt;viuentium naturis antecellimus? inania hæc videri poſſeut; ſi tam multis ex aduerſo miſeris oppreſſa hominis natura, neque ſe ad cæleſtia erigere, nec tantis bonis, quibus maiora eſſe nulla potuerunt, vti poſſet. ſed profectò, vt contra ſerpentum virus pharmacorum genera multa,contra inopiæ calamitatem ſollertia & induſtria, contra turpitudinis voluptatem pudor & verecundia, ſic contra doloris morſum philoſophia nobis data eſt deorum immortalium conceſſu atque munere.quam vt nemo ſatis pro dignitate laudare queat, ſic quàm plurimi mentis tranquillitatem,animi moderationem, in voluptates imperium, in acerba omnia ſummam quandam vim ac fortitudinem illi vni acceptam referant neceſſe eſt. Neque nos aut in exſilio patientes,aut in honorum curſu temperantes fuiſſemus, aut nunc in tanto mœrore ſapienter & fortiter verſaremur,niſi tuo,philoſophia optima rerum humanarũ moderatrix, beneficio. Tu verò felix & beata,Tullia mea,ſi quis tibi in morte ſenſus eſt, quæ tot tantiſque miſeriis, quibus propoſita fuiſſes in vità, vnà morte perfuncta es: à præſentibus malis expedita, ab impendentibus erepta, & in tuto ac tranquillo quietis portu collocata. meritò tibi mortem iucundam fuiſſe putem,cùm vel ea bona, quibus viuenti frui licuit, animo reputas,vel mala,quæ moriens vitaſti,mente, ac cogitatione complecteris. Ego autem, cùm te felicem iudicem, ac, ſi dicere liceat, pænè oculis cernam, cur tuâ morte excrucier? potiùs lætabor, ac tibi, tanquam de re optatiſſimâ, gratulabor. cui niſi moleſtum eſt,me iam ætate confectum in tam perturbatâ Republicâ, tamque miſero vitæ genere reliquiſſe, quid iam graue aut acerbũ eſſe poſſit? Sed hoc quoq; ratione ipsâ leuius aliquanto efficitur.neq; tu nunc,quid me perferre neceſſe ſit, ſed quàm non multò pòſt tecum iiſdem bonis vſurus ſim, debes cogitare. nihil enim accidere valdè graue poteſt iis, qui ſpe iam propinquâ futuri boni recreantur, & aluntur. Sed neſcio qui nos teneat error, aut miſerabilis ignoratio veri. non enim tantopere bonis delectamur, quàm malis affligimur,ex quo fit,vt hæc etiam nolentes augeamus, bona autem, quæ fruendo, cogitando, gaudendo maiora efficere expediret,etiam deteramus. quod certè minimè oporteret. nam, ſi ſeriò diſputare volumus cur dolores reſc; aduerſas refugiamus,quæ fortitudinem in nobis gignunt,& efficiunt? quæ ſi nulla eſſent, nulla profectò fortitudo agnoſceretur.cur mortem horreamus,quę aſſiduâ ſui memoriâ,nos vt meliores ſimus, admonet? nec patitur, ad ea nos animũ adiungere,quæ aliquam nomini noſtro vel intemperantiæ,vel iniuſtitiæ notam poſſint inurere.Bona vero,& ea quæ probâtur in vulgus,cur tãtopere appetamus? quæ conſecuti,molliores pleruмq; ac deteriores euadimus.itaque his voluptatum lenociniis obruimur, vt diſceſſum ex hac vità impendere, vix aliquando recordemur. Sapienter Philoſophorum princeps,& magiſter Plato; quæ ſenſus appetit,aut timet,nihil aliud eſſe quàm ſomnia. itaque penitus contemnenda eſſe. mala verò vt vitentur, ad æterna properandum: quò niſi confugias, vitari numquam poſſe, at ad æterna ne properari quidem poteſt,niſi morte ianitore,ac duce. Quorſum hæc? vt intelligamus, non modò à dolore vacuam,quietam,oportunam,bonam denique eſſe mortem, ſed etiam ſummorum atque immortalium bonorum liberalem, ac beneficam miniſtram. itaque Cato ſic è vità diſceſſit, vt lætaretur, cauſſam ſe nactum eſſe moriendi. Iam nemini dubium eſſe poteſt,quin vir prudẽtiſſimus, ſi ſuâ morte lætabatur,mortem etiam optimam eſſe agnoſceret. Certè enim in re ſuâ, quæ præſertim ſenſu percipiatur, nemo fallitur. quod comprobare poſſum Artabani Xerſis patrui,viri ſapientiſſimi,teſtimonio, de quo eſt apud Herodotum, cùm Xerſes exercitus ſui copias pænè innumerabiles, ante ſe in aciem inſtructas intuens collacrymatus eſſet, neminem ex tot militibus ad centum annos ſuperſtitem futurum, illum Xerſi reſpondiſſe: at tam multa ſunt, tamque miſera,quę viuentes perferunt,vt nemo ſit, quin mori ſæpiſſimè cupiat: cùm incidentes calamitates,& morbi vitã adeò perturbent ſollicitamq; habeant,vt longiſſima videatur. itaque mortem perfugium eſſe ærumnoſæ vitæ, dubitare nemo poteſt. nec his contentus addit etiam illud; Deos immortales, cùm hominum vitam, quæ adeò miſera ſit, multis bonorum integumentis velarunt & operuerunt,feciſſe quodammodò inuidentiùs ne mortis ſuauitatem,quanta eſt, omni ex parte deguſtaremus. Amphiaraum fabulæ narrant Ioui atque Apollini fuiſſe chariſſimum,neque tamen illum ſenium attigiſſe. ex quo quid aliud coniici poteſt, quàm mortis celeritatem diuinum munus,

munus, & luctum eſſe maximum? itaque ſcitum eſt illud comicum:

Nam quem tuetur atque diligit Deus,
Iuuenis ſupremum mortis intrat limitem.

Neminem enim, quem dilexerint Dij, patiuntur eſſe miſerum. quare vitam eis, miſeriarum plenam, adimant neceſſe eſt. quid autem contingere homini tam gratum poteſt, quod eum magnopere in vitâ retineat? voluptas, credo, quam ex alicuius ſiue artis, ſiue doctrinæ tractatione percipit. at doctrina æmulationem, omnium rerum moleſtiſſimam, ſi quæris, etiam dolorem parit. non tam enim delectamur, aliquid diſcentes, quàm angimur, multò plura, ac maiora, quæ ſcire vellemus, penitus ignorantes. Artes verò quas tenuiores tractant, quid habent voluptatis, aut quid non potiùs moleſtiarum, & mœroris? quanta inter eos, qui illas exercent, perfidia? quantum odium? quanta inuidia? aut quis eſt ſuâ ſorte contentus, & non alienæ ſiue induſtriæ, ſiue fortunæ, æmulator, oſor, detractor? Sin ciuilem vitam quiſquam appetit, & in Reipublicæ luce viuere pulchrum putat, is ſe exiguâ, ac penè nullâ honoris ſpecie magnas cõparare calamitates certò ſciat. quotus enim quiſque eſt, cui non publica adminiſtratio vel mœroris, vel iacturæ tantum attulerit, quantũ verbis explicare vix queat? ac, ſi de toto vitæ curſu iudicare verè volumus, exitium videamus. Vbi optimi Reipublicæ adminiſtratores ſeu veriùs parentes, Miltiades, Ephialtes, Cimo, Themiſtocles, Ariſtides? quantum illis fides, charitas, integritas, conſtantia peperit miſeriæ? vt non modò honoribus, dignitate, auctoritate ſpoliarit, ſed etiam in exſilium miſerit. quod contrà oportebat, viros optimos patriæque amantiſſimos honore affici, in oculis ferri. Scipio Africanus apud noſtros optimam cauſſam amplexus, paucorum immoderatæ libidini repugnans, manè mortuus, in lecto eſt inuentus. nec abfuit ſuſpicio, quin ab vxore, quæ Gracchorum ſoror fuit, interfectores eſſent immiſſi. Metello autem Numidico, homine omnium clariſſimo, ac præſtantiſſimo, quid miſerius? qui, ne in legem perniciosſam iuraret, in exſilium abire ſit coactus. fateor profectò, inter omnia exſilij genera, atque omnes miſeriarum cauſſas maximè honeſtam Numidici fuiſſe conditionem, cui probitas, integritas, in patriam charitas calamitatis cauſſam attulerit; ſed tamen fatendum eſt, grauiſſimam fuiſſe calamitatem, pelli patriâ, auelli à ſuis, bonorum direptionem, liberorum ſine mœſtitiam, ſiue ærumnam videre. M. Regulum, C. Marium, L. Brutum ob liberandam patriam interfectum prætereo. nolim in iis commemorandis nimius videri, quorum exitus nemo eſt, quin ex libris, imaginibus, fama denique vulgari iam didicerit. quæ cum multa maximeque grauia ſint, grauiſſimum tamen illud debet videri, quòd homine ambitionis vinculis irretito, quique è popularibus ſuffragiis totus pendeat, nihil vſquam infelicius reperiri poteſt. quantus in eo timor, quanta dubitatio, quantus conatus, quanta ſolicitudo? vt nullam illi à moleſtiâ vacuam eſſe horam, non immeritò ſuſpicari poſſimus. nam, ſi ſeruientis ea eſt conditio, vt ex eius, cui ſemit, moribus, voluntate, ingenio propriam ſibi fortunam fingat; qui populo ſeruiet, auido, inuido, ignaro, ad mutationem procliui, &, quod caput eſt, ingrato, num aliquando beatus eſſe poterit? an potiùs, quoties de eius naturâ cogitabit, toties ſuam ipſe calamitatem, ac fortunam conqueretur? præclarè vetus Poëta:

Æterno mixtam luctu mortalibus vitam
Olim conſtituit diuûm pater, atque hominum
Rex.

Itaque quamdiu hac luce vtimur, viuere quidem videmur, ſed veriùs aſſiduè morimur, aut ſaltem vitam verbo retinemus, re ipsâ amiſimus. Equidem non video, quid in hominis vitâ valdè optandum, aut felix eſſe poſſit, multos potiùs, ne in maiora, quàm quæ humana conſuetudo quotidie fert, mala inciderent, mortẽ ſibi deditâ operâ conſciuiſſe ſcio. quod tamen non iccircò dictum velim, quia probandum putem: ſed, vt ex eo appareat, humana vita quàm multis vndique prematur difficultatibus. Cleomenes Lacedæmoniorum Rex, eiuſq; filius, morte vltrò appetitâ, prætereà Theagenes Numantinus, qui, ne in hoſtium manus veniret, primùm ſuis, deinde ſibi ipſi mortem attulit, quantopere vita fugienda ſit, ſatis videtur apertè declaraſſe. Ac niſi turpe videatur, homines à muliereulis, multò certè imbecillioribus, fortitudinis exempla petere, repetamus ex hiſtoriis Aſdrubalis vxorem illam, quæ, Carthagine in hoſtium poteſtatem redactâ, ſeipſam cum tribus filiis in conflagrantis patriæ incendium immiſit. Sed præter hæc, quæ iam teſtata ſunt, & illuſtria, fateamur ſanè ingenuè, tantam eſſe humanæ

manæ naturæ miſeriam, vt neque genus ipſum hominum, nec è toto genere ſinguli miſeriarum expertes eſſe poſſint: quod eò magis mirandum eſt, quòd non iis ſolùm malis, quibus hominis natura aſſiduè affligitur, mala noſtra præſcripta ſunt, ſed ipſi nos, quantum in nobis eſt, miſeriores quotidie reddere conamur. nullum enim aliud in toto terrarum orbe genus animantium reperias, præter vnum hominem, quod in proprium genus, atque in ſe ipſum ſæuitiam exerceat ſuam. meritoque Dicæarchus in eo libro, quem de hominis interitu luculentum & eruditum conſcripſit, nihil habere dubitationis putauit, quin multò plures extincti ſint homines ipsâ hominum ſæuitiâ, & acerbitate, quàm omni reliquo genere calamitatis. tanta eſt enim in permultis auaritia, tantum ambitionis, imperij, diuitiarum ſtudium, vt explendæ cupiditatis gratiâ nihil ſibi non licere putent. atque hoc malum non iam anguſtis finibus compreſſum videmus, ſed ſuperioribus ſæculis erupiſſe vehementer, & manaſſe latiùs. non enim certum aliquem hominum numerum, ſed regna ipſa, & totas perſæpè funditus ſuſtulit ciuitates. At, ſi ad ſingulos homines quæ proxima ratio eſt, mentem cogitationemque conuerteris, ne in iis quidem quidquam reperies, quod valdè appetere, aut approbare poſſis. finge enim animo quidquid homini felix, aut beatum ex opinione vulgari poſſit in vitâ contingere. congerantur diuitiæ, bona valetudo, honores, potentia, etiam voluptates accedant. cùm hæc omnia in hominem contuleris, nihil tamen tribueris ſtabile aut firmum, nihil, quod non repentinam, & aſſiduam pati mutationem poſſit. caduca enim & incerta ſunt omnia, non in humanis conſiliis, aut viribus poſita, ſed in fortunæ temeritate, ac temporum viciſſitudine conſtituta. quid autem homini turpius, quàm è temporis ac fortunæ mutatione pendere, & ſecundo illius flatu ſubleuari, reflatu deprimi & affligi? aut lætis rerum euentis gloriari, aduerſis lugere, nec lacrymis temperare poſſe? quid iam interſit inter hominem mutamque pecudem, ſi nos perinde atque illa, quibus rationem natura denegauit, extrinſecus toti pendeamus, in nobis ipſis nihil fortitudinis, nihil firmitatis, nihil habeamus conſtantiæ? quamuis enim homini non mater, ſed veriùs nouerca Natura corpus fragile, infirmumque tradiderit, animum autem & in moleſtiis anxium, & in timore humilem, & ad labores mollem: plurimos tamen inſeuit diuinos ingenij iudiciique igniculos, quorum auxilio & cum dolore luctari, & timori obſiſtere, labores verò omnes nullo negotio vincere, ac perferre poſſemus. itaque tributum diuinitus mentis ignem, & prudentiæ, non extinguere, ſed ſopitum fouere, atque augere debemus. Mors autem, progreſſis in vitâ longiùs ſi immineat, nihil eſt, cur magnopere commoueamur: quæ præſertim aut meliorem, quàm quo viuentes fruimur, aut certè non deteriorem vitæ ſtatû ſit allatura. quis enim negabit, ſi animus omnino intereat, extincto ſenſu nihil eſſe mali: propterea que nullam iuſtam doloris cauſſam exiſtere? at, ſi vigeat, corpore ſolutus ac liber; quid iam illâ vitâ beatius, quid diuinius? ex quo maxima & veriſſima lætitia ac voluptatis exoritur occaſio. Itaque nihil iam reſtat, quò minùs, optimam eſſe mortem verè affirmare poſſimus, tantumque abeſſe, vt, cùm adeſt, dolenda ſit, vt numquam fugienda, ſæpè etiam optanda videatur. atque eò magis, quò diutiùs in vitâ homo permanſerit. nam, cùm iis bonis, quæ afferre vita poteſt, ſatiari cœperit, tum ab humanis moleſtiis ſecedens, in beatiſſimam vitam commigrabit. non enim is ego ſum, qui animum ſimul cum homine interire putem, tantumque mentis lumen, è diuinâ naturâ delibatum, poſſe extingui, ſed potiùs, certo tempore emenſo, ad immortalitatem redire. quid autem hominem magis deceat, quàm tam multis tamque firmis rationibus nixum, virilem animum retinere, fœmineam mollitiem exuere? qui verò mortuos nimis lugent, nec humanam conditionem magno elatoque animo deſpicere poſſunt; in eos illud probri plenum verè dicetur:

Vos etenim iuuenes animum geritis muliebrem:
Illaque virgo viri.

Multæ enim repertæ fœminæ ſunt, quæ in domeſtico luctu ſingularem animi præſentiam, ac magnitudinem præſtiterunt. Sed virilis fortitudo, vt libidini, ſic dolori, non aliter; quàm ſeruo domina, imperare debet, eamque coërcere, ac frangere, tanquam vitioſam & imbecillam animi partem. quam ſi emergere patiatur, ſeque paullò altiùs efferre, non modò rationi præcurret, ſed etiâ victrix in animo exſultabit. quo nihil homini turpius, aut perniecioſius ne

excogitari quidem poſſit. Gorgias orator, iam ætate confectus, ac morti proximus, rogatus, num libenter moreretur: Maximè verò, inquit, nam tamquam ex putri miſeráque domo lætus egredior. O virum egregium, dignúmque cuius vigeat in omnium ore, ac mente ſententia! quid enim potuit præclarius dicere? cùm mala, quæ viuentem pati neceſſe eſt, cogitaret, miſeriarum finem, quas moriens relinquebat, adeſſe lætaretur? ſic par eſt loqui hominem, qui non libidine vexetur, non voluptatis illecebris irretiatur, nulli denique pareat cupiditati. quæ ſumma eſt ratio & ſapientia, humanæ neceſſitati imperare, non dolori cedere, non deſiderio angi, nihil denique humanum extimeſcere.

Angamur liberorum aut adfinium interitu? quid ita? vt ſtultos imitemur, qui, quę mutari non poſſunt, quæque vel nolentes opprimunt, perferre nequeunt: ſaniores, quorum tam multa extant ad æternitatem illuſtria ſiue exempla, ſiue teſtimonia, negligamus? quid eſt aliud, cæcorum more ambulare, &, cùm in celebritate verſari, ac Solis lumine vti poſſis, ſolitudinem tamen, ac tenebras quærere? iam enim ad eos, quos æmulari ſatius eſt, quoſque nobis imitandos propoſuit antiquitas, noſtra delabatur oratio. Mortem igitur in malis nullo modo eſſe ponendam, ſed in præcipuis bonis numerandam, dubitaturum puto neminem. ſi enim à miſeriis abſtrahit, ſi in meliorem vitam inducit, ſi neque miſera ipſa eſt, nec vllius particeps miſeriæ, cur mala cenſeatur? ſin hoc largitur, vt ſempiternis bonis potiamur, vitamque, quam mortalem habuimus, æternam adipiſcamur, quid morte beatius eſſe poſſit? itaque ſapientiſſimos homines accepimus non modò ſuorum morte non perculſos, neque dolore vllo affectos, ſed etiam ſæpiſſimè lætatos eſſe. Anaxagoræ, inter familiares ſuos de naturâ rerum diſſerenti, filij mortem nuntiatam tradunt; nihilque aliud ab eo reſponſum, niſi ſe illum genuiſſe mortalem. præclara verò vox, & verè digna, quæ à tanto viro emitteretur. non enim ſanè video, quid ſapientius, aut conſtantius dici poſſet. an adoleſcentem illum eſſe mortuum? fracti hoc animi, nec in rebus aduerſis admodum firmi ſignum fuiſſet. an angi ſeſe non ſuâ, ſed filij cauſsâ? num igitur ignorare ſe fateretur, quantis è malis elapſus eſſet filius? an ſe quidem dolere, ſed tamen humanum caſum agnoſcere? vbi ergo hominis grauitas, iudicium, ſapientia? aut quid ab imperitorum turbâ diſtabit? è quibus tamen ſæpè multi nec iis rebus anguntur, quæ neceſſariò eueniunt, nec, quò minùs eueniant, cùm communes omnibus ſint, laborandum vllo pacto cenſent. Ille verò ſapiens, & verè Philoſophus; quem neque improuiſus nuntius perculit, nec à diſputatione abduxit, ſed potiùs vocem expreſſit, ſummæ indicem fortitudinis, ac ſapientiæ. vellem & hoc ipſum de pluribus ex noſtris dicere liceret: quos ſi qua interdum fortunæ oppreſſit iniuria, nihil aliud iudices, quàm proſtratos illos, ac penitus abiectos eſſe. quaſi verò aliquid acciderit, quod vel ante ipſos nemini, aut, quod ipſis, ſi minùs hoc tempore, ſaltem paucis pòſt annis non euenturum fuerit. ac, cùm maximè animo vigere deberent, tum præcipuè non ſolùm præteritæ patriæque virtutis, ſed etiam humanæ legis, ac pænè obliuiſcuntur ſui. tantum in eorum animis mollities poteſt, ac ſeruitus quædam doloris atque triſtitiæ. An ego illum iudicare liberum poſſim, cui dolor imperat? quem repentinus caſus perturbat, impellit, euertit? qui nihil præ doloris magnitudine cogitare, nihil meditari queat, qui nihil in ſeipſo, in temporibus, atque in fortunâ, quæ ſtabilitatis nihil habet, ſua ponat omnia? ego verò iſtam non modò ſeruitutem, ſed pænè captiuitatem, & quidem miſerrimam, cenſuerim. quid enim intereſt inter eum, qui vinctus ab hoſtibus, & carceribus concluſus, obſideatur, & eum qui dolore captus, ſuo prorſus careat arbitrio? at ille quidem, etſi corpore ſeruiat, animo tamen liber eſt, nec dubitat aliquando fore, vt libertatem aſſequatur; qui verò dolori paret, nec valet corpòre, & animo quàm maximè laborat. non enim amicis frui, non Reipublicæ prodeſſe, non priuatas res curare, non publicis conſulere poteſt. ita in otio, & quidem moleſtiſſimo, nec cuiquam paret, & tamen ſibi non imperat. qui cùm aſſiduis, & maximis prematur anguſtiis, alterum eſſe neceſſe eſt, vt quamdiu in dolore verſatur, ſemper miſer ſit, alterum fieri nullo modo poteſt, vt, niſi dolere deſinat, à miſeriis eximatur. Quantò ſapientiùs Xenophon, qui, cùm ſacra ſolemnia peragerct, maioremque natu filium in prælio apud Mantineam cecidiſſe audiret, coronam tantùm è capite depoſuit, ſed in ſacris peragendis con-

conſtanter perſtitit. vbi verò cognouit, fortiter pugnantem occidiſſe, coronam rurſus capiti impoſuit, Deoſque ipſos, quibus litabatur, teſtatus eſt, maiorem ſe ex filij virtute voluptatem, quàm ex obitu moleſtiam cepiſſe. huic ego non dubitarim, quin omnia, quæcumque accidere poſſent in vitâ, nullam eſſent perturbationem allatura. qui enim vſque eo in Deorum cultu conſtans, & firmus eſſet, vt neque filij morte nunciatâ, ab iis auocari poſſet, cur eum credam filij morte lugendâ à Deorum voluntate diſſenſurum fuiſſe? aut qui virtutem, filij vitæ anteferret, non iure credi poſſit, illum & virtutis ſtudio incenſum, & patriæ charitate impulſum, omnes moleſtias, omneſque calamitates libentiſſimè fuiſſe ſubiturum? ſed quò rariores qui hoc modo animati ſint, hoc præclariores viri. nihil enim ad laudem illuſtrius, quàm in æternam gloriam, aut in patriæ vtilitatem intuentem, aut ſaltem fortiter dolores perferentem, & cum fortunâ luctantem negligere humana. quæ qui nimiùm curant, ij laudis ſtudium, ciuium commoda, denique omnia, quæ laudabilia putantur, prorſus è mente, ac cogitatione eiiciant, neceſſe eſt. neque enim humanis curis implicitus toto animo de patriæ ſalute, atque vtilitate cogitare, aut laudem ſibi præclaris actionibus comparare, vel egregij quidquam ſuſcipere, ac ſuſtinere queat. ſuis autem commodis, ac rationibus proſpiciens, & conſulens cetera omittet, de ſeipſo dies noctéſque cogitabit. ita nec boni ciuis, nec boni viri fungetur officio. bonum enim virum decet, de ceterorum commodis æquè laborare, ac de ſuis; bonum verò ciuem ſua omnia poſteriora habere; patriæ commoda prima & maxima ducere, à quibus neque dolore, neque vllâ omnino humanâ auelli perturbatione debemus. Periclem narrant hiſtoriæ intra quatriduum duobus filiis, eximiæ indolis adoleſcentibus, eſſe orbatum, qui vſque eò fortis, ac conſtans in luctu fuit, vt nihil prorſus de priſtino habitu cultuque deminuerit, ſed eumdem, quem antea, in concionibus habendis morem ritumque ſeruarit; nec vnquam coronam è capite depoſuerit. de quo traditum eſt, nihil eum putauiſſe indignius futurum, quàm ſi aliquod fracti animi ſignum mœroris cauſsâ muliebri more edidiſſet: fortem ſanè hominem, & magnâ laude æternaque memoriâ digniſſimum. quem neque naturæ vis, ad nimium ſæpè amorem trahens, potuerit de ſtatu dimouere, & ad dolorem abducere; nec liberorum deſiderium, quos tamen ſummè dilexiſſe dicitur, vllâ ratione perturbarit. nec mirum. vera enim fortitudo inanes ſollicitudines eiicit, ac depellit: opprimit cupiditates: imperat timori: nihil autem appetit forti viro indignum, nec ab vllâ re vel metu, vel inconſtantiâ repellitur. & quamuis excelſam elatamque naturam, ratio ipſa, doctrinæ præceptis imbuta, confirmet, quod Pericli doctiſſimo homini, maximoque ingenio prædito ſine vllâ dubitatione contigiſſe, prorſus mihi perſuadeo, ipſæ tamen fortitudinis radices in animo præcipuè inſident. qui cùm humana deſpicit, nec ad humilia, quaſi humi depreſſus, vllo pacto adhæreſcit, facilè fit, vt vberiores, & maturiores fructus ferat, cùm ad eum, veluti ad agrum optimum culturâ, ratio etiam acceſſerit conformatioque doctrinæ. non enim, ſenſu omni doloris caruiſſe ſummos viros, credendum eſt. qualis enim nihil ſentientis animi, ſenſuſque prorſus carentis eſſe fortitudo potuiſſet? Sed dolorem ſentientes, ad eum opprimendum, ac vincendum ſummam animi contentionem adhibebant. tantumque nitebantur, vt è pugnâ deſcenderent ſuperiores. verum enim illud eſt, nullam animo maiorem peſtem, vnâ remiſſione, poſſe contingere. qui ſi intentus eſt, ſeque ad reſiſtendum parat, omnia ſuſtinet pondera, omnia vel firmiſſima tormenta facilè diſcutit, ac depellit; at remiſſione eneruatus, & effœminatus, ita deprimitur & vrgetur, vt ſe ad æquitatem nequeat extollere. Nec verò quiſquam doloris impetum excipere, ac fortiter perpeti poſſet, niſi ſe priùs ad obſiſtendum comparaſſet; aut fortitudinem acquirere, niſi priùs doloribus multis acerrimè ac fortiſſimè teſtitiſſet. ex quo conſuetudo fit, quæ callum obducit animo, noſque contra omnes vel naturæ, vel fortunæ impetus armat. An cenſemus Harpagum Medum tantum fortitudinis exemplum, quantum ab Herodoto memoriæ mandatum eſt, edere potuiſſe, niſi priùs in patientiæ ac fortitudinis exercitatione ſæpiſſimè verſatus eſſet? nec ſine maximo fructu, magnaque potiùs cum nominis ſui gloriâ. tantum enim fortitudine, ac prudentiâ præſtitit, vt acerbiſſimam iniuriam ſine vllo planè doloris ſenſu pertulerit, & ſeſe cumulatè contra Regis immanitatem vlciſci potuerit.

nam,

nam, cùm eius filium Rex Aſtyages interfectum ad epulandum apponi iuſſiſſet, caputque ei poſt cœnam allatum oſtendiſſet, rogans, cuius feræ viſcera in menſâ comediſſet; ille verò nihil pertertitus, nec animo vllam in partem deiecto, Agnoſco, inquit, quid ſit actum, ac quidquid Regi placuit, mihi quoque placere pronuntio. hoc autem immaniſſimum genus iniuriæ tam diu diſſimulauit, quoad Cyrum ex Perſiâ in Mediam euocare potuit; quo aduenien-te, cùm exercitus Imperator contra eum à Rege miſſus eſſet, & Regnum & Regem illi tradidit: itaque Aſtyages in Cyri poteſtatem, impietatis ſuæ pœnas daturus, redactus eſt. O factum omnium gentium ac ſæculorum memoriâ digniſſimum. ex quo non modò qui dolori cedunt, ad patientiam ac fortitudinem excitentur, ſed etiam Reges, quique hominibus imperant, ne quid impium, aut indecens audeant, erudiantur. nam aduerſus iniuſtitiam atque impietatem tantum eſt odium, tanta inuidia, vt ne ipſum quidem cælum, aut ſidera, etiam ſi homines velint, huiuſmodi ſcelera pati ac diſſimulare poſſint. ac, ſi ſera deorum vindicta ſit, noluerunt tamen impios ipſo in facinore adeò exſultare, vt non angore conſcientiæ, fraudiſque cruciatu, tamquam domeſticis furiis, aſſiduè vexentur. tantumque poteſt impietatis odium, vt Tyrannum extinctum, ac ſæuiſſimè excruciatum nemo miſereatur, nemo doleat. nam aduerſus hoc hominum genus, nec in vllo præterea, omnem prorſus vim, omneſque ſtimulos amittit dolor: qui, ſi ratione comprimendus eſt, quod ſuprà diximus, multò etiam magis conſuetudine vincetur: cuius tantæ ſunt vires, vt non modò perturbationes animi ſedare, ſed etiam naturæ vim afferre, eamque ſæpiſſimè immutare, ac penitus aliam poſſit efficere. cuius auxilio non modò doloris aculei, ſed etiam fortunæ fulmina depelli ac contemni facilè poterunt.

Meditemur igitur, & omnino ſtatuamus, nihil prorſus humanum eſſe dolendum, non mortem, quam iam optimam eſſe cognouimus, non egeſtatem, quæ ſæpiſſimè maximi boni cauſsâ à diis immortalibus tribuatur, non exſilium, cùm orbis terrarum omnibus pateat, non cetera generis eiuſdem, quæ vulgi opinione grauiſſimi in malis numerantur. nullum enim tam graue malum apparebit, quin ex eo bonum aliquod multò maius, multòque optabilius magno deorum beneficio aliquando colligatur. Pleni ſunt libri Philoſophorum: refertæ argumentis, ac rationibus paginæ fere omnes: tanta autem exemplorum copia, vt nihil poſſit eſſe cumulatius. quæ cùm ita ſint, quâ iam re terreamur, aut cui dolori cedamus? Dion certè, qui e Platonis ſcholâ defluxit, cùm eius filius in atrium è tecto delapſus interiſſet, non modò non doluit, ſed etiam in eo, quod tum fortè agebat, conſtanter perſtitit, quo facto indicauit & vir ſapiens, & Platonis diſcipulus, quid ceteros, qui ſapientes haberi volunt, facere oporteat. At Ttaheaſpas multò fortiùs. ſiquidem filij morientis, cùm ferro traiiceretur, ſine vllo prorſus dolore ſpectator fuit. Cambyſes enim iratus, & ebrius, cùm eius filium ſagittis peteret, iamque pectus recluſum appareret, patrem iuſſit inſpicere, num cor percuſſum eſſet: cui cùm pater reſpondiſſet, iam cordi ſagittam eſſe infixam: tum Cambyſes, Numquid certam, inquit, habeo manum? at pater, nullo doloris ſigno dato, nec vſquam conuerſâ, aut commotâ facie, Ne Apolline quidem, inquit, certiores ſagittas emiſſurum crediderim. Quid hunc patrem putemus facturum fuiſſe, ſi filius in pugnâ fortiter dimicans occubuiſſet, qui nullius culpæ conſcium filium crudeliſſimè trucidari non doluerit? num credamus, filij mortem honeſtam, ac pro patriâ ſuſceptam, tali patri futuram fuiſſe iucundiſſimam? Nec tamen dubito permultos fore, qui impium illum, ac pænè viſcerum ſuorum carnificem vocent. Sed faciant ſanè vt lubet: dum hoc mihi concedant, exemplum hoc fortitudinis ac deuicti doloris eſſe præclariſſimum. Quod ſi ita eſt, vt infirmos animos ſpectata ceterorum virtus erigat, & confirmet, quem cenſeamus iam dolori conceſſurum, cùm tam multos audiat, qui ſeipſos in dolore ſuperarint. quocircà, tam multa veterum exempla colligere vereor, ne ſupervacaneum, aut fortaſſe putidum videatur. quòd ſi ceteris tantùm, & non nobiſmetipſis, ſcriberemus, fortaſſe breuiores in ſcribendo, in exemplis autem recenſendis etiam parciores eſſemus, ſed fit neſcio quomodò, vt ex aliorum caſibus ad mala noſtra ſananda medicinam colligamus. nobis quidem ita videtur: &, cùm noſtro vulneri medeamur, mirari non debebunt qui hæc in manus ſument, ſi quid for-

taſſe

taſſe paullò expreſſum vberius inuenerint. illud certè propoſitū habemus, vt omnibus nobiſcum prodeſſe, omniumque dolori, quàm accuratiſſimè fieri poſſit, conſolationem afferre poſſimus. Quamobrem his enumerandis noſtrum valdè imminui, atque alleuari moleſtiam experimur: ceteris idem optamus, ac, ſi dicere liceat, etiam ſperamus, nam in tantâ vel argumentorum, vel exemplorum copiâ, quibus ſe legentes pænè obrui ſentient, ecquis ſe immobilem, aut in dolore inexorabilem præbeat?

Deſunt nonnulla.

Nec verò ignoro, nonnulla interdum accidere, quibus ita perturbetur, & opprimatur animus, vt à medicinâ refugiat. idque ſi vllo in caſu contingit, certè, cùm dolore affligimur, maximè ſolet euenire. quod ex eo fit, quòd erepti vel amici, vel affinis, vel filij cogitatio adeò nobis grata eſt, quòd illum pænè ante oculos conſtituere videatur, vt etiam ſi dolorem efficiat, & lacrymas eliciat, tamen eam deponere nolimus. ac, ſi ad conſolandum remedia ſuppetant, tamen nihil minùs, quàm conſolantium verba audiamus. falluntur ſanè grauiter qui ita agũt: ſed hunc errorem, quo magnopere delectãtur, ſibi extorqueri nolunt. Quare ſuum vnicuique ſtudium, ſuaque omnibus delectatio relinquatur. non enim vereor, quin, ſi minùs in ipſo doloris æſtu remedijs vtendum homines cenſeanr, certè, cùm modicè dolor reſederit, ac ſe paullum quaſi remittere cœperit, ad extinguendas doloris reliquias monita præceptaq; noſtra adhibeantur. nihil autẽ vtilius eſt, quàm hæc eadem in voluptate, ac lætitiâ pertractare, atque in manibus habere. ſic enim & legi atque ad verbum ediſci, & penitus memoriæ mãdari poſſunt: vt, cùm in animum penitus influxerint, tum exhauriri ac prorſus elabi non facilè queant. ita fit, vt, cùm repentè dolor inuaſit, tum ijs vtamur, quæ, niſi antè percepta & cognita ſint, impetu ipſo doloris incurrente, planè depelli atque excludi ſolent. ſenſimus hoc in nobis ipſis: nec parum nobis obfuit, hanc vniuerſam aduerſus dolorem commentationem non multò antè animo, ac mente percurriſſe. quamuis enim permultos Philoſophorum libros, vel de luctu, vel de morte ſatis accuratè legiſſemus, vt Theophraſti, Xenocratis, aliorum, quos commemorare nihil attinet: tamen hoc non ideò feceramus, quòd euenturum putaremus, vt ijs ipſis in noſtro mœrore vteremur. itaque neque lectionem, quantum oportuiſſet, accuratam, nec memoriam ſatis intentam adhibuimus. caſu autem repentino oppreſſi, non priùs ad libros confugere potuimus, quin antè acerbitatis vi proſterneremur. quamquam poſteà tempore ipſo factum eſt, vt dolor nec, vt anteà, acrior, & mens ipſa paullò eſſet ſedatior, & ad medicinam accipiendam magis idonea. Sed pergamus ad reliqua, quæ nec multa reſtant, & ſcitu, ac cognatione digniſſima: fructu autem ipſo, quem præcipuè quærimus, gratiora fortaſſe, & vberiora. Quid eſt ergo, quod aliquam nobis afferre dubitationem poſſit, cur nihil omnino noſtrorum morte dolere debeamus? credo, ſi quando nobis in mentem venit, magnam nos ex eorum, quos amiſimus, operâ, ac ſtudio vtilitatem percepturos fuiſſe. at hoc non ad amicos aut affines, quorum dolere videmur interitu, ſed ad noſmetipſos pertinebit. mercenarius igitur dolor fuerit, quique non ex affinitate, aut beneuolentiâ, ſed ex vnâ proueniat vtilitate. quid autem flagitioſius, & indignius, quàm eum, qui ſic doleat, fateri oportere, cùm tantopere alicuius morte crucietur, quòd aliquâ vtilitate priuatus ſit, ſi nihil ex eius vitâ beneficij ac commodi ſe conſecuturum ſperauiſſet, nihil ſibi omnino dolendum fuiſſe? At videamus, non Perſas aut Scythas, ſed è mediâ ciuitate noſtrâ clariſſimos, & præſtantiſſimos viros, ac ciues, qui non modò amicorum, cum quibus coniunctiſſimè vixerant, ſed etiam liberorum, & quidem cariſſimorum, interitum ita fortiter, & conſtanter tulerunr, vt cauſſæ nihil ſit, quin eos ſuperioribus Græcis comparare, atque etiam anteferre debeamus. atque hoc multò magis in illis mirandum fuerit, quòd in eorum obitu ſe fortiſſimos & conſtantiſſimos prębuerunt, qui non modò ipſis vtiliſſimi, ſi vixiſſent, ſed pænè ſoli vtiles ac iucundi eſſe potuiſſent. quid enim vtilius filio? quid iucundius vnico? at filium, & vnicum Q. Fabius prætereà Conſularem, qui iam magnas res geſſerat, & maiores cogitabat, amiſit. neque ſolùm non doluit, quod fortiſsimi animi fuit, ſed etiam mortuo laudationem in foro dixit: quo nihil fortius, aut laudabilius ne ex omni quidem antiquitate recenſeri poteſt. cuius orationẽ quis non admiretur inſignem ingenij, iudicij, ordinis præſtantiâ? quo modo ille vel ea, quæ dixit, ſine luctu dicere, aut, quæ ſcripſit, ſine dolore cogitare potuit? cùm

cum præſertim hoc in illâ laudatione & admirari, & obſtupeſcere ſoleamus, quòd non, vt alij, de cæterorum fortitudine diſputat, vt ſuum ipſe dolorem aliorum exemplo minuat, ſed in filio hærens, illius maximè virtutes propriaſque laudes, quæ vel acerbiorem efficere doloris ſenſum poterant, longiſſimo ſermone perſequitur. quod ſingularis virtutis exemplum fortaſſe Horatij Puluilli laudem magnâ ex parte deminuere videatur: quem tamen ſummum virum ſilentio prætérire nefas ducimus; cùm in eo ipſo, quòd filij mortem æquiſſimo ac fortiſſimo animo tulit, etiam Ioui Opt. Max. cuius ædem dicabat, gratiſſimum feciſſe videatur. nam Pontifex, inter ſolemnium verborum nuncupationem, poſtem tenens, vt filium mortuum audiuit, neque manum à poſte remouit, ne ſacra ditimeret, nec vultū à populo auertit, ne ſuum potiùs dolorem quàm populi vtilitatem, ac ſalutem, cogitare videretur. Iam, quid L. Paullo inſignius, quid illuſtrius? qui filios pauciſſimis diebus duos ita perdidit, vt nullum pænè doloris paullò acrius indicium edidderit. ac potiùs in eâ concione, quam de rebus à ſe geſtis ad populum habuit, lætatus eſt, quidquid Populo Romano immineret aduerſi, totum id in ſe ipſum à Diis immortalibus eſſe conuerſum. Cum Sulpirio verò Gallo quis neget actum eſſe præclariſſimè? cuius innocentiam, ſapientiam, militarem virtutem, etiam inſignis in obitu filij fortitudo illuſtrauerit. quem vt numquam lubens tacitum dimiſerim, ſic ad Catonem properans exultare videtur animus, & quaſi in portum ex horridâ tempeſtate delatus, in ſapientiſſimi viri nomine atque exemplo conquieſcere. neque enim maiori mihi admirationi eſſe ſolent clariſſimi hominis res geſtæ, ac virtus, non ſolùm in luce patriæ, ſed etiam in congreſſu hoſtium cognita, quàm fuit illa in filij morte, prætoris deſignati, in oculis omnium ciuium fortitudo declarata. Atque horum egregia in domeſticis miſeriis, atque ærumnis facinora qui fortiter in ciuitate noſtrâ imitati ſint, caſuſque fortunæ grauiſſimos patientiſſimè tulerint, non difficilè fuerit oratione complecti. nam & Quintus Martius Rex cùm vnicum ſummæ pietatis, ſummæque virtutis filium amiſiſſet, dolorem prudentiâ peruicit, & eo ipſo die, quo filij rogum ſpectarat, Curiam ingreſſus eſt, Senatumque iuſſit conuenire. Craſſus verò in eo prœlio, quod cum Parthis commiſit, occiſo filio tantum abfuit vt doleret, vt etiam exercitum increpauerit, quòd vnius militis iacturâ tantopere commoueretur, hortatuſque ſit, vt patriæ virtutis memores, pro Repub. fortiter dimicarent, filij mortui vltionem ſibi vni relinquerent. Sed antiquior P. Craſſus, vir clarus, & conſularis, P. Craſſi filij mortem & vidit, & moderatiſſimè tulit. Nec ab eius laude abfuit, ac fortaſſe Craſſo præſtitit, Cn. Cæpio, qui Cæpionem filium naufragio abſumptum ita non doluit, vt eum ne leuiter quidem è vultu, aut vllâ corporis parte commotum è familiaribus quiſquam vllo pacto ſenſerit. Iam quid Piſones, Scæuolas, Brutos, Marcellos, Metellos, Lepidos, Aufidios enumerem? quorum ſinguli pluribus amiſſis filiis, vel vxoribus, vel parentibus nec lugendum exiſtimarunt, & ſuam in illorum funeribus virtutem, atque conſtantiam non ſibi ſolùm, ſed etiam generi, nominique Romanô glorioſam fore putauerunt. Pudet in virorum grauiſſimis caſibus repetendis longiori vti oratione, cùm virorum maximè peculiaris virtus ſit, & in viris effloreſcat ac vigeat maximè. quamobrem de fœminis potiùs dicendum eſt, vt cùm eas fortiſſimas fuiſſe cognitum ſit, tum pudeat viros, à mulierculis virtutis exempla petere, & ab iis eâ virtute, quæ ipſorum propria eſſe debeat, videri aliquando ſuperatos. nam, ſi verum eſt quod à Theophraſto alicubi proditum memoriæ mandauimus, orbem terrarum Theatrum quoddam eſſe magnum, diuinâ mente repletum, & cæleſtis indicandæ ſapientiæ gratiâ tam multis vndique collucentibus ornamentis illuſtratum ac depictum, in eo autem medio collocatos eſſe homines à Deo, vt cum fortunâ, dolore, morbis, egeſtate, caſibuſque permultis aſſiduè luctentur, Deum verò ipſum, quantum quiſque pugnando valeat, quamque viriliter fortitudine diuinitus acceptâ vtatur, deſuper aſpectare: hoc, inquâ, ſi verum eſt, dubitari profectò nō poteſt, quin quemadmodum Populus Romanus in muneribus publicis inuiſos habet gladiatores, qui omni modo vitam impetrare cupiunt, fauet iis qui contemptum eius præ ſe ferunt, itidem Dij immortales, ſi quos ex hominibus nimis anxiè de vitâ ſollicitos, eiuſque exitum detrectantes aſpiciāt, iis aliquo modo ſuccenſeant, eos verò & caros habeant, & muneribus proſequantur, qui ſi è vitâ reuocentur ipſi, vel ſuos reuocari videant,

alacres

alaer[illegible]s læti[illegible] [illegible] [illegible], [illegible] e propt[illegible]à mali ſibi [illegible]cidiſſe [illegible]licent quod ſi fæminas præſti[illegible] intel[illegible]gimus, cur ijs imbecilliores, atque infirmiores videri velint viri? neque ſolum vnam aliquam e multis fæminam, ſed totam gentem, ac nationem, vt marium virtute, ſic fæminarum eximiâ quadam magnitudine animi præſtitiſſe accepimus. Lacænas enim m[illegible]tronas traditum eſt, occiſis filijs vulnera inſpicere conſueuiſſe. ac ſi aduerſos vulneratos eſſe compeſiſſent, lætabundas funus ducere, eoſque in auita ſepulchra inferre ſolitas eſſe, contrà verò, quos auerſis vulneribus occiſos agnoſcebant, ab ijs refugientes, clam ſepeliendos curabant, nec vllo prorſus honori funeris proſequendos ſtatuebant, tantum in fæmineis quoque animis decus poterat, & ſtudium gloriæ. quâ ex gente etiâ illud ad nos præclarum dimanauit, matrem quamdam filium, ſenis confoſſum vulneribus, intuentem nec ingemere voluiſſe, nec coronam è capite deponere, ſed ad comites conuerſam, ita locutam, Quantò pulchrius, & optabilius eſt, in acie victorem animam efflare, quàm in Olympio certamine partâ victoriâ viuere? at alia filium in prælio interfectum audiens, Iccircò, inquit, genueràm, vt mortem pro patriâ fortiter occũbere non dubitaret. Quid his fęminis facias, aut, quo non honore, ac gratulatione dignas putes quæ de patriæ dignitate, deque gloria ſollicitæ, honeſtam mortem cuius ſaluti, ac lucro anteponerent? Age verò, num Lacænis Romanarum virtus inferior? par fortaſſe, niſi malis etiã ſuperiorem appellare. quàm fortis enim, & quàm magnifica illa Corneliæ vox, quæ duodecimo iam fœtu amiſſo, cùm Tiberium, & Caium filios interfectos ſpectauiſſet, nullo timore perculſa, nulloque dolore confecta, Nunquam, inquit, ego me non felicem dixerim, quæ Gracchos pepererim. fortem verò fæminam, & cuius ex veteribus mentis præſtantiã, ac magnitudine animi conferendam. non enim dolori conceſſit, ſed potius, cùm virtute viciſſet, victrix de dolore triumphũ egit. Nihil iam Rutiliam miremur, quæ C. Cottam filiũ in exſilium ſecuta, cùm poſteà reuerſum in patriã amiſiſſet, nemo eam lachrymantem poſt elatum funus vidit. parique faro Clodia vſa eſt, quæ Decimum Brutum filium conſularem, mortuum ſuperſtes vidit, neque tamen eius obitum non fortiter, & patienti animo tulit. quæ virtutis non vulgaria in fæminis ex[illegible]

ci[illegible] al[illegible] [illegible]be[illegible] [illegible] ac in [illegible] i fortiſ[illegible]is [illegible]entis [illegible]ent b[illegible], & [illegible]us etiam auis maioribuſque [illegible]natas [illegible]ordatus fuerit, nihilo ab eis minorem vel prudentiam, vel animi magnitudinem requirat. Eſt ergo vlla res tam[illegible], aut commodum vllum tam expetendum, vt, illo amiſſo, ne prudentiam quidem retineamus[illegible] quæ [illegible] vlla in nobis reſi[illegible]et, nos pro[illegible]o v[illegible] vel patriæ virtu[illegible] admonet, nec de P[illegible], Fabijs, Brutis, Marcellis cogitantes, [illegible]s imitemur, & a quibus ortum ducamus, immemores eſſe patitur. Horum enim armis impetij fines producti ſunt; horum ſanguine parta ac ſtabilita libertas: horum denique labore, ac ſtudio Reſp[illegible] ad tantam peruenit ſiue bellicæ laudis, ſiue domeſticæ virtutis gloriam; quorum in veſtigia pedem ponere oportet qui laudabiliter viuere, quique honeſtis in actionibus exerceri volunt, nec vllo mentis errore ad nimium dolorem atque inſaniam traduci. Nomin[illegible] [illegible] externos magnos, claroſque viros, colligimus de noſtris plurimos, qu[illegible] mortis [illegible]ſus non modò ingratus, ſed etiam optatus, & iucundus accidit. Addatur, ſi plac[illegible] Theramenes, qui veneno epoto, m[illegible] æquitate animi, ludens in morte, quod erat in poculo reliquum Critiæ propinauit. Ergo ille in ſua morte vir clarus, & ſapiens ludebat, nos in filiorum aut affinium morte lugebimus? & veterum dicta quotidie legentes, atque addiſcentes, præclara ducemus, exempla repudiabimus? aut [illegible]m vitam, quæ mortem hanc conſecutura eſt, immortalem, beatam, a miſerijs omnibus vacuam, neg[illegible]emus? quamuis enim n[illegible]dum corpus, [illegible] exani[illegible] [illegible]ſc[illegible]s relinquat animus, nec ampli[illegible]ceat homini, qui è vitâ diſcedat, ſuis opibus, bonis, diuitijs perfrui,

Aſtante, vt ille ait, ope Barbaricâ,
Tectis cælatis, laqueatis.

Tamen multò maioribus & bonis, & opibus, quæ nulla vetuſtas ab[illegible]met, nulla vis eripiet, piorum mentes aſſiduè potiuntur. Sed dimittamus & exempla clarorũ hominum, & illorũ virtutis impreſſam hiſtorijs memoriã: veniamus ad id, quod vnuſquiſque ſenſu percipit, quantumque ex morte conſequamur emolumenti, ac commodi, reipsâ factiſque probemus. ex quâ dicendi, ac diſputandi ratione perſpicuè veritas eluceſcit, quidque hoc modo ſe habeat, vel

illo facilè poteſt perſpici. Si quiſquam eſt, qui ſecundos in omni vita rerum exitus adipiſci, & conſequi poſſit, nihilque timeat aduerſi, hûc nemo inficiari poterit, iure dictu rum, ſi vitã ſibi morte multis partibus meliorem affirmet. atqui nemo eſt, qui nô modò miſerias, atq; ærumnas ab humanâ vitâ ſegregare, ſed ne [illegible] quidẽ felic[illegible] in ſibi, ac beatam pollic[illegible] poſſit. Metelli ſibi fortunam ſperant omnes: [illegible] ſobole[illegible], ac regnum exoptant al[illegible]: [illegible] non & Metellus tam multos na[illegible] filios, ac nepotes, cùm maxime beatus eſſe poſſet, inuitus obierit, & Priam[illegible] non omni orbatum progenie, ſu[illegible]moq; dolore confectum, hoſtilis manus int[illegible]remerit. His vitam ſi mors aliquot antè annis ademiſſet, è multis eos miſerijs ac luctibus ſimul eripuiſſet. quos iccircò experti ſunt, quia vitam diutius, quàm ipſorum requirebat felicitas, produxerunt, hinc illa miſerabiliter decantata:

Hæc omnia vidi inflammari,
Priamo vi vitam auferri,
Iouis aram ſanguine turpari.

Quæ non modo viſu, ſed eti[illegible] auditu acerbiſſima ſunt. q[illegible]id putamus [illegible]iſ[illegible]o Regi, qui omnia & v[illegible]re, & a[illegible]di[illegible] & experiri coactus eſt? n[illegible]m ei multò mel[illegible] eueni[illegible]ſet, ſi vitam om[illegible]ino m[illegible]ltis antè annis, quàm hæc accid[illegible]t, am[illegible]t? Forſitan quiſpiam d[illegible]x[illegible]t, [illegible]a, q[illegible]æ vi[illegible]ns nactus eſt, bona citò d[illegible]d[illegible]s, pe[illegible]s reliqui[illegible]ſet, ſed à malis eti[illegible] [illegible]ltò gra[illegible]ioribus, qualia multa ſæcul[illegible] on viderunt, feliciſſi[illegible]e liberatus eſſ[illegible]t. [illegible] q[illegible]bus omn[illegible]bus multi[illegible]; alijs perſpicuum eſt, peruertere hom[illegible]es ea, quæ ſunt humanæ fundamenta felicitatis cùm vti[illegible]tatem à morte ſciun[illegible]ut, aut cùm mi[illegible]eriam cum morte conne[illegible]u[illegible]t. L. Cra[illegible]um, ex n[illegible]ſtra ciuitate clariſſimum, & eloquen[illegible]ti[illegible]imu[illegible]m virum, matu[illegible]a m[illegible], quantis [illegible] moleſti[illegible]s quantiſ[illegible]ue in[illegible]odis e[illegible]puit? nam, qua in patriam pieta[illegible] f[illegible] e[illegible] ijs[illegible]a lis, q[illegible]æ mo[illegible]e[illegible]n eius conſec[illegible]ta ſ[illegible]t, in[illegible]edibil[illegible], ſ[illegible] v[illegible], d[illegible] a [illegible] p[illegible]. fl[illegible] I[illegible]a, ex[illegible] Sen[illegible]d[illegible] in e[illegible]t, quod [illegible] cal[illegible] l[illegible]ctu[illegible]q; [illegible] ſe[illegible]t. Na[illegible] d[illegible] Mar[illegible]j, q[illegible]d e[illegible], q[illegible] [illegible]d[illegible]c[illegible]ſt, [illegible] ctacla, [illegible] q[illegible] d r[illegible] ex re[illegible]rd[illegible] ne[illegible] o[illegible]ſt, [illegible] ſ[illegible] [illegible] a[illegible]t ne[illegible]us [illegible], [illegible]te[illegible] ex patru[illegible]p[illegible] accep[illegible]imus, cru-

del[illegible] mni[illegible] fa[illegible] [illegible]datos [illegible] & [illegible] ci[illegible]as eorum ceruices, [illegible] q[illegible] multoru ciuium [illegible] e[illegible]oquentiâ peperi[illegible]ent [illegible] Reip. te[illegible]peſtate com[illegible] po[illegible]us, innocentiſſimos homin[illegible], [illegible]e optimos, vt acerbiſſima[illegible] calai[illegible] e[illegible]ugerent, l[illegible]bert[illegible]tem mo[illegible]e quæſi[illegible]e. O acerbum, ac ne[illegible]ui non pœnitendũ Reip. ſtatum conditio[illegible]q[illegible]endi? c[illegible]m eos ipſos, qui Remp. ſuo [illegible]bore, ſ[illegible]oq; ſang[illegible]ne a[illegible]xer[illegible]t, iuuarint, [illegible]r, nu[illegible]quam tut[illegible]s, nih[illegible]que magis, q[illegible]n p[illegible]pinq[illegible]orum manus a[illegible] gladios, time[illegible]tes, horreſc[illegible]elq[illegible]e videas. I[illegible]lorum autem, quorum ope, at[illegible]ue au[illegible]o ſeruatus ſis, cùm horribiles, miſeroſque caſ[illegible]s ſpectes, nullâ tamen ratione opitulari, nihilque afferre adiumẽtu queas, quis ne[illegible] et ijs ipſis, qui hæc intueri cogantur mortem eſſe non modo detrectandam, ſed etiam optandam? qui autem, ne in horum temporum flammam incidant, mortis beneficio conſecuti ſint, eos vero beatiſſimos iure omnes exiſtimabunt, qualem fuiſſe L. Craſſum, ni[illegible] tes ipſa p[illegible]bauiſſet, nihil [illegible]t, cur oratione perſuadendũ videretur. Sed hæc paullo antiquiora, quàm, vt om[illegible]bus in m[illegible]riam redigi, ac cogitatione compr[illegible]hendi poſſint. Pompei[illegible]m noſtri familiaris ca[illegible], quid in ci[illegible] notius, quid i[illegible]ſtri[illegible] a[illegible]t quid om[illegible]n oc[illegible]lis, ac me[illegible]tibus p[illegible]cti[illegible] & cl[illegible]e, ſi maturè ext[illegible]t, nihil d[illegible]oris, nihil [illegible]ſſet [illegible] tam diu in vita m[illegible]ſit, iccir[illegible] factum eſt, vt ſingularis calam[illegible]tatis exemplũ omnibus præbuerit, cui eo luctuoſior fortunæ acerbitas vi[illegible]a eſt, quo feliciore, ac ſecundiore fortunâ in omni vitâ vſus erat. quis enim vniuerſis ciuibus aliquando carior? quis in togâ vel [illegible]bus geſtis, v[illegible] honoribus extra ordinem [illegible]latis, clarior? quis opibus, propinquitat[illegible]bus, amici[illegible]js flor[illegible]tior? e[illegible]i nihil pror[illegible]us ad ſ[illegible]mai[illegible] abſ[illegible]tamque f[illegible]atem, præter [illegible]c[illegible]u[illegible], a[illegible] iucu[illegible]di[illegible]n vi[illegible]æ [illegible]x[illegible]im, de[illegible]et. Sed v[illegible] am[illegible], quan[illegible]n in [illegible]bus h[illegible] [illegible]s for[illegible]æ poſſit in[illegible]ia, [illegible]us [illegible] p[illegible]p[illegible] mort[illegible]lis vi[illegible] n[illegible] aſp[illegible]rum, [illegible] cond[illegible]io[illegible], o[illegible]ia mala [illegible]euoc[illegible] q[illegible]nim[illegible] fort[illegible]i vſus erat, q[illegible]il, niſi f[illegible] bea[illegible]n nec [illegible]re, nec opt[illegible] c[illegible]erat, [illegible] om[illegible] v[illegible] ad vſum v[illegible] a[illegible] vo[illegible]te[illegible]ſpererant, [illegible] e[illegible] loc[illegible] [illegible]cepit, deſeruit domum, profugit ex I[illegible]; & cùm anteà

nihil

[illegible] con[illegible], [illegible] cùm [illegible] ingenio, iudicioque [illegible], [illegible] penè [illegible] eſt. itaque [illegible], & infirmas copias, tirones, collectosque milites cum robuſtiſſimis legionibus [illegible] non dubitauit: & amiſſo exercitu [illegible]que caſtris turpiſſimè victus, in ſeruorum manus vir ſummus, & clariſſimus incidit. vita verò vt miſerabiliter priuatus ſit, [illegible] narrare nihil eſt neceſſe: cùm eo ipſo, quòd in tam miſeram fortunam delapſus, [illegible] amiſerit, minus fortaſſe [illegible] poſſit, beatiſſimus autem obijſſet, ſi, cùm in Rep. florebat, cùm valebat auctoritate & gratiâ, cùm copijs opibuſque affluebat, è vitâ deceſſiſſet. cuius propagatio quantum illi mœroris ac luctus attulerit, non modo ſcribendo, ſed vix etiam cogitando conſequi quiſquam poſſit. Itaque hoc ſtabilito, & fixo, mortem ſæpiſſimè beatam hominibus contingere, non ſolùm, quòd nos in beatam vitam inducat, ſed etiam, quod multarum, magnarumque miſeriarum ſenſu liberet, & à funeris vel calamitatibus, vel doloribus abſtrahat, quid iam relinquitur, cur non morte lætari, ac clarorum hominum virtuté, qui nullius interitu perturbati ſunt, imitari debeamus? An non [illegible] beatamque mortem iudicabat L. Brutus, cum Tyrannum arcens, quem expulerat, vitam pro nihilo ducebat, item Decij, [illegible] tempore, cum Latinis pro patria dimicantes, ſe hoſtium telis obijciebant? præterea Scipio, Paullus, Marcellus, Albinus, quos [illegible] in acie iuuandæ patriæ cauſſa fortiſſimè [illegible] proditæ memoriæ [illegible]. Ei vero nihil fuit, quamobrem elato excelſoque animo homines vitam non deſpicerent, vt ſempiternam gloriam conſequi poſſent. nam cum nullo, vel certe minimo doloris ſenſu, quem morientes perferunt, infinita laudum commutabant. hunc enim locum [illegible], vel nullo potius dolore mortis, quem ſuprà perſtrinximus, paullo vberius percurramus. Neque enim abſurdè dixiſſe mihi videtur is, qui morientium mortuorumque hominum ſtatū, & conditionem duabus potiſſimum [illegible] ex rebus percipi atque intelligi poſſe affirmauit; quarum vnam [illegible] ſtatuit, alteram verò tempus illud, quod noſtrum cuiuſque ortum anteceſſit. & ſanè ita eſt, vt ex omnibus opinionibus, quarum errore duci vulgus ſolet, cum de morte loquitur, nulla planè ad veritatem videatur eſſe propenſior. ita [illegible] vt [illegible]bus bo[illegible] [illegible] paucis [illegible] vel [illegible] vel [illegible] bonum animali poſſit [illegible]. Itaque [illegible] mortis perturbationibus [illegible]tur. mortis vero, de quâ [illegible] cogitare debuerant, ita [illegible], vt ad ſe [illegible] retinere [illegible] ſuâ quidquam [illegible]. [illegible], vt Panætius Africanum [illegible], ferociores equos [illegible]dos eſſe, vt paullum [illegible] mollires præbere incipiunt, ſic ipſi [illegible] fortiſſimis ac [illegible] reducendi ſunt, ne, ſi mors [illegible] oppreſſerit, [illegible], plenè conſtituant. Sed neſcio quomodo voluptate, [illegible] delinita hominum conſuetudo de recta maiorum via deflexit, [illegible] ſenſim delata eſt, vt nihil minus, [illegible] agnoſcat, nec, cùm aliquid agitur, [illegible] id nec [illegible] cogitet. [illegible] pellis [illegible] humanis rebus, valde [illegible] poterit afferri. [illegible], ſi [illegible] vllo [illegible] ipſis v[illegible], & v[illegible], & a[illegible]gitatum [illegible]. quid [illegible] aliud [illegible] perſpiciunt [illegible]dunt, at[illegible] vt [illegible]tere [illegible] vllo [illegible] viuere videantur [illegible] dormi[illegible] tem vt nihil ſentit, nihil agit, nihil curat: ſic mortuus, quid agere [illegible], aut [illegible]re poſſit, haud ſane intelligis. itaque [illegible] fabulas, quos di[illegible] aduenerunt, [illegible] ne in[illegible] aliquam c[illegible] cogerentur, ſi [illegible] à [illegible]bu[illegible] [illegible]tur [illegible] [illegible] cum [illegible] ſi [illegible] [illegible] ſenſum, [illegible] [illegible]s. quid vt [illegible] petci [illegible] ne de altero quidem dubitari vllo pacto poteſt, quin, quales antè, quàm orirentur, fu[illegible] [illegible] mortui [illegible] mors [illegible] [illegible] dū o[illegible]tu[illegible], [illegible] pe[illegible], [illegible] quid, quod [illegible] eſt, [illegible] pertinebit ad morientem [illegible], vel [illegible] certè pertinet. ſiquidem tam [illegible] ſpatio tamque breui curriculo [illegible], vt nec ſi velit quidem, vires [illegible] porrigere aut explicare poſſit. [illegible] oratio, qui tantum in [illegible] dolorum [illegible]re, atque ex [illegible]ant. [illegible] non ſane [illegible], [illegible] poſſint.

homo ſit, ideoq́ue mentis, & rationis munere, præ ceteris animantibus ornatus, atque inſtructus, vnde potiùs laudem, ac voluptatem, quàm ab honeſtis actionibus, petat? An, vnde ortum duxerit, obliuiſcatur? ille verò nec ſui oblitus eſt, qui rectè vixit, nec iniquo animo mori poteſt, cùm multos relinquat ſuæ teſtes memoreſq́; virtutis. quanto autem gaudio exſultare credendus eſt illorum animus, qui corporis admiſtione ſolutus, in cæleſtes ignes, ſempiternaſq́ue domos, vnde exierat, reuertit? profectò enim ex diuinâ mente delibatos habemus animos, qui hac mole incluſi, tamquam terræ grauitate, ſic ipſi nimio pondere corporis opprimuntur. vbi autē ſoluti corporibus ad proprias ſedes euolauerunt, tum verè viuūt, nec libidini, voluptati, dolori ſeruiunt; ſed ſui compotes, nullâ re anguntur, nihil requirunt, omnibus imperant. Rectè igitur dictum eſt, corpus terram eſſe, mentem autem, ignem de cælo ſumptum. id quod clarorum virorum acta cum virtute vita, præclaræq́; actiones facilè teſtantur. quo modo enim aut omnia humanæ vitæ commoda contemneret, aut voluptates cunctas pro nihilo duceret, aut vitam ipſam laudis honeſtatiſq́ue gratiâ profunderet, qui nihil quidquam ad ſe, præter hæc ipſa mortalia, quæ manibus contrectat, quæ terit pedibus, pertinere cogitaret? verùm hęc non ita ſe habēt. corpus enim è terrâ concretum, tam diu terreſtrium rerū amore ducitur, quoad in terram ipſam, vnde ortum duxit, reuertatur: animus verò, qui è cælo ſumptus eſt, ſempiternum quiddam, & cæleſte appetit, nec iiſdem, quibus corpus, finibus cogitationes coërcet ſuas. itaque numquā quieſcere, nec verè viuere putandus eſt, quamdiu corpore concluſus, inuitus propemodū mortali labe, terreniſq́; vinculis cohibetur. At illa quand ſunt, grauiſſimis vitæ laboribus liberari, in medijs doloribus, & ærumnis obdormiſcere, & quaſi emiſſos è moleſtiſſimâ vitæ cuſtodiâ, in iucundiſſimam, ſuauiſſimamq́ue domum remigrare? huc enim pertinēt quæ de piorum quiete, deq́ue voluptate illâ, quâ egreſſi è vitâ perfrui dicuntur, diſputari à ſapientibus ſolent. qui cùm intelligerent, non fortuitò, aut temerè ſatos, & creatos homines eſſe; nec eadem mereri bonos, qui multis exantlatis laboribus vitam in medio dolore amiſiſſent, & improbos, quorum in patrandis flagitijs ſemper eſt animus cogitatioq́ue defixa, iccirco non eundem probis, & improbis vitæ terminum, nec eadem mortui præmia ſtatuerunt. Quâ nos recordatione potiſſimùm refici, ac recreari decet, qui chariſſimam filiam, optimeque de nobis meritam ita vixiſſe ſcimus, vt ad optimos mores, ſummamq́ue prudentiam nihil poſſet accedere; & ita mortuam, vt in dolore, quem ex partu contraxerat, ſummam animi magnitudinem, ſummamq́ue conſtantiam præſtiterit. cuius mentio nobis, dolore iam, ſi non penitus extincto, certè magnopere leuato, non ſolùm non acerba, ſed etiam iucunda accidit. quî enim aliter debet? cùm nec ipſi quidquam acciderit mali, nec ego vllâ re, quæ tantopere cum naturâ congruat, & cum omnibus hominibus communicet, angi aut perturbari debeam. Quid ergo mihi reſtat? nihil ſane, niſi, cùm ea diuino potiſſimum beneficio vitæ munere perfuncta ſit, vt ad eam maximè viuendi conditionem cogitationem meam mentemq́ue referam, qua nunc ipſam perfrui credimus, ac ſi, quod æquum eſt, fateri velimus, etiam intelligimus. quâ ex meditatione eò maiorem voluptatē percepturus ſum, quò meliore illa nunc ſtatu, quàm quem viuens experta eſt, ſine vllâ dubitatione perfruitur, quid enim boni non merita eſt, quæ nihil vmquam egit, ac ne cogitauit quidem mali; & iis angoribus ac malis, quæ viuenti obiecta ſunt, ita patienter perfuncta ſit, vt non ſecùs de aduerſis, quàm de ſecundis rebus, Dijs immortalibus gratulari, gratiaſq́ue agere ſoleret? & cùm nihil, niſi rectum, honeſtumq; cogitaret, tamen vna conſcientiâ contenta, nec ſua benefacta in luce collocari, nec ſibi quidquam propterea laudis, aut gloriæ deberi arbirraretur. Quæ ergo ita animata fuerit, vt de ſe quidē [illegible], de rectâ mente, ac de æquitate plurimum laboraret, an non Dijs ipſis cenſemus maximè gratam & probatam fuiſſe? in quâ non ficta, & adumbrata, vt in multis, ſed maximè ſolida, & expreſſa virtutis elucebat effigies. nam, cùm eam talem natura genuiſſet, vt quod pulchrum, rectumq́ue agnoſcebat, ſuâ ſponte ſequeretur, tamen eo non contenta, ſummâ vi rationis, prudentiæq́ue perfecerat, vt nullâ re minùs, quàm naturâ duce, egere videretur. itaque qui eius inſtituta, & mores paullò diligentiùs inſpexiſſet, qui regundæ familiæ ſollertiam, qui ſummum in cunctis rebus ingenium, ſingularemq́ue doctrinam aduertiſſet, haud fuiſſet ſane, quod aut vtilem in intelligendis,

iudicandiſque rebus prudentiã, aut exquiſitam patrisfamilias ſollertiam requireret. itaque quibus maximè rebus egere ſæpè homines ſolemus, fortitudo & prudentia, hæ ita in muliere abundabant, vt ſui mæroris medicinam non peteret foris, ſed in ſeipſam ſpectans, ex ſua ſemper virtute penderet. Quantò autem grauiores, ac difficiliores animi morbi ſunt, quàm corporis, eò magis mirandum eſt, talem extitiſſe illam, cuius fortitudini corporis mala parerent, prudentiæ verò omnes animi morbi facilè cederét. Itaque quamquam ex calamitate temporibuſque noſtris moleſtiæ plurimũ traxerit, numquam tamen animo perculſam, aut deiectam ſenſimus. angebatur patris exſilio, totiuſque familiæ luctum, bonorumque direptionem inuita videbat: ſed matri tamen conſilio prudentiaque aderat; & rebus in magnum ſæpè diſcrimen adductis, reditus ſpem nobis afferre numquã dubitauit. ita, quantum ex calamitate doloris, tantundem ex filiæ ſuauitate, ac pietate ſolatij capiebamus. quod vt eſſet diuturnius, ſi cõmodum noſtrum, aut eam, quæ omnibus antiquiſſima eſt, liberorum charitatem cogitaremus, magnopere optare debuimus. at, cùm illam corporis vinclis ſolutam, omnibus exutam miſerijs, & immortalitatis compotem factam, animo reputamus, non modò in dolore conquieſcimus, ſed etiam præcipuè lætamur. quid enim mihi accidere lætius poteſt quàm de immortalitate animorum cogitanti, de filiæ ſimul æterna beataque vita confidere? animos enim eſſe immortales, ne dubitandum mihi quidem videtur. faciam autem non inuitus, vt ſapientiſſimorum hominum percurram hac de re ſententiam, quando me in hunc locum deduxit oratio. Neque verò hæc ita diſputanda cenſeo, vt animos icircò non interire probari poſſit, quòd mortuorum corporibus vis quædam ineſſe veneratione diuina putetur, quæ ſignificare debeat, non deleri morte animos, ſed immortalium animorum veluti ſepulchra quædam mortalia corpora fuiſſe. quaſi non & maiora, & firmiora multa ſuppetant, quibus planum fieri poſſit, qui animos ſimul cum corporibus interire contendat, eum contra rationem, nullâ nixum ratione, pugnare. quòd ſi auctoritas quærenda ſit, quem grauiorem nominare auctorem poſſum, quàm eum, quem Apollo ipſe ſapientiſſimum omnium pronuntiauit? cuius teſtimonium tale fuit, vt diuinos eſſe hominum animos, & eos, corpore ſolutos, in cælum remigrare, vnde priùs veniſſent, in omni ſermone aſſeueraret. in quo cum Philoſophis illis conſenſit, quos quondã Italicos nominauit antiquitas, maximeque nobiles iudicauit. quorum ſemper conſtans fuit opinio, demitti animos è cælo, diuinæq; mentis eos eſſe non ſolùm munus, ſed etiam partem præcipuam, ac propriam. quòd ſi ſecùs eſſe quiſquam putet: haud ſanè facilè, quid multis, & firmiſſimis in hanc ſententiam argumentis reſpondere poſſit, inueniet. Sic enim planè cognoſci ac ſenſu ipſo diiudicari poteſt: ſummam eſſe pæneque incredibilem in animis celeritatem, ac feſtinationem, cuius ope, quæ corpus non modò certo menſium, ſed vix etiam annorum ſpatio perficere, atque exſequi poſſet, ea ipſi non modò ſemel puncto temporis percurrere, ſed etiam ſæpiùs excogitare, & repetere facillimè queant. quod ſi mirum videtur, cur non admirabilius cenſeatur, meminiſſe animum tam multa, innumerabilibus antè ſæculis geſta: quæ futura ſunt, cogitando proſpicere, ac non modò præſentia, ſed etiam præterita, & futura, veluti Deum, omnia complecti, ac ſub oculos ſubijcere conari? quis dubitet, cùm hæc intelligat, eademque in ſeipſo agnoſcat, diuinum eſſe animum, nec, ſi diuina æterna ſunt, ipſum eſſe mortalem? cùm pręſertim duabus ex rebus, quæ præcipuè in animo ſunt, illius æterna natura facilè intelligi ac deprehendi poſſit. hæc autem ſunt, motus, qui in eo præcipuus eſt, principium, ac perpetuitas. cùm enim ex ſeipſo moueatur, nec aliunde, vt cetera, principium motus mutuetur, ſumma autem in eo, quamdiu in corpore eſt, perpetuitas motus appareat: quippe quæ etiam in dormientibus agnoſcatur, & vigeat: icircò dubitari nullo modo poteſt, quin diuinus ſit, & ſempiternus futurus, & ſanè ita eſſe ratio vincit, & rerum probat exitus. Dei enim imago quædam animus eſt ex ipſo Deo delibata, ac profecta. quòd ſi Deus immortalitate fruitur, cur eam partem, quam ex ſeipſo ſumpſit, mortalem eſſe velit? quin hoc ipſo ſingularem, & eximiam diuinam eſſe vim indicandum putauit, quòd non ſolùm ipſe immortalis ſit, ſed etiam, quos velit, ſuæ naturę compotes, & planè immortales efficiat. Corpus autem voluit eſſe mortale. nec immeritò. cùm è terra, cuius mutationi ſubiecta natura eſt, initium duxerit, & in eam ipſam, vitæ curſu confecto, abire debeat.

Sed

Sed animus profectus à Deo, cælum ipſum appetit: nam in eum locum, vnde diſceſſit, ſemper optat redire. terra autem ſi cui appetenda, corpori ſoli eſt. at verò animis æterna cæli ſedes quærenda, eaque propria illorum patria: ſiquidem animorum nulla in terris origo inueniri poteſt nihil enim eſt in animis mixtum atque concretum, aut quod ex terra natum, atque fictum eſſe videatur. nihil ne aut humidum quidem, aut flabile, aut igneum. his enim naturis nihil ineſt, quod vim memoriæ, mentis, cogitationis habeat: quod & præterita teneat, & futura prouideat, & cōplecti poſſit præſentia. quæ ſola diuina ſunt, nec inuenietur vnquam, vnde ad hominē venire poſſint, niſi à Deo. ſingularis eſt igitur quædam natura, atque vis animi ſeiuncta ab his vſitatis notiſque naturis. Ita quidquid eſt illud, quod ſapit, quod vult, quod viget, cæleſte & diuinum eſt, ob eamque rem æternum ſit, neceſſe eſt. nec verò Deus ipſe qui intelligitur à nobis, alio modo intelligi poteſt, niſi mens ſoluta quædam & libera, ſegregata ab omni concretione mortali, omnia ſentiēs, & mouens, ipſaque prædita motu ſempiterno. itaque eandem æternitatem animis quoq; noſtris, ex ſe ipſa exortis, impartiuit. quorum ex cogitationibus atque operibus nihil aliud, niſi diuinos eſſe illos, & ſempiternos, colligere poſſumus. nam ſi ædificiorum magnitudinem atque ornatum, ſi monumenta litterarum, ſi pecuniæ vim infinitam in res maximè ſtabiles, & admirandas effuſam, ſi plurimarum maximarumque rerum adeptionem cogitare voluerimus, profectò intelligemus, hæc numquam facturum fuiſſe hominem, niſi diuturnitatem temporis, ipſamque æternitatem plurimùm ad ſe pertinere exiſtimaret. Iam, ipſa gloriæ cupiditas, honorum ſitis, operum ac diuitiarū aſſidua procuratio, quid aliud indicat, niſi cogitare hominem in poſterum, nec eodem veſcendi viuendique ſtudio, quo ceteras animantes duci videmus, humanum animum detineri. Sed hæc abiectiora, atque humiliora, nec vllis, niſi ſanè anguſtis naturæ terminis, circumſcripta. Quid illa imprimis grauia, atque præſtantia, nec vlli planè in terris degenti, niſi ſoli homini, tributa? contemplatorem eſſe ipſum cæli, rerumque cæleſtium: frui magnarū obſcuriſſimarumque rerum ſcientia, quæ vel ad excolendos ad integritatem, atque innocentiam mores, vel ad comparandā Solis aſtrorumque cognitionem, vel ad exercendam in abditis, obſcuriſque rebus memoriam mentemque pertinent. nonne hæc ipſa tanta, ac talia, diuinum eſſe animum oſtendunt, nec illius naturam aliunde quàm è cælo, delibatam ac deductā? An cenſemus, ſi vnà cum corporibus animi interirent, aut ſapientiſſimos homines iam æquo animo mori poſſe, aut tam iniquo planeque inuito ſtultos & fatuos? Socratem ferunt, morti proximum, de piorum immortalitate beataque vita, quæ mortem conſequitur, diſputauiſſe, itaque læto, ac libenti animo letale illud poculum hauſiſſe, quaſi non ad mortem, ſed ad regnum atque imperium vocaretur. At verò, quorum animus in terra defixus hæret: qui nihil, niſi mortale, terrenumque cogitant, eos planè repugnantes atque inuitos è vitā diſcedere videmus. nec immeritò. cùm animorum æternitatem propiùs iam intuētes, ea eientur mirum in modū, quaſi flagitioſè actam vitam pœna etiam ſit immortalis conſecutura. Atque illud etiam (ô ſtultum hominem dixerit aliquis & naturæ ſuæ penitus ignarum) nemini obſcurum eſſe poteſt, ex ipſis etiam ſacris cærimonijſque maiorum æternam hominis vitam facilè cognoſci, atque intelligi poſſe. neque enim illi aut mortuos tanto honore coluiſſent, aut tam multas tamque varias ſepulchrorum cærimonias poſteris tradidiſſent, niſi cognitum perſpectumque habuiſſent, vigere animum in morte, nec, quamquam corpus occidat, hominem ipſum penitus euaneſcere. itaque ſtatuiſſe videntur, mortem ipſam non eſſe humanæ vitæ confectricem, nec ex eâ ſequi interitum: ſed potiùs ad aliam multò feliciorem vitam iis, qui rectè vixiſſent, ducem optimam ſolere exiſtere. quicumque enim conuenienter naturæ vixerint, nec illam ſecuti ſint malæ conſuetudinis corruptelam, quæ diuinitus datos igniculos extinguit, vitiaque gignit & confirmat omnia, eos & viuentes gloriâ, & è vitā excedentes præmijs proſequi oportet. id enim non ſolùm rationi conſentaneum, ſed etiam veriſſimum atque æquiſſimum eſt. cui autem æquitatis antiquior cura, quàm Deo? itaque, cùm homo ſolùs ex omni propemodum genere nactus ſit aliquam notitiam Dei, niſi vitæ iniquitate Deo iniquus atque inuiſus euaſerit, ad Deum certè euolabit. idq; æternitatis humanæ vel maximum, ac firmiſſimum argumentum eſt, ſolum hominem diuinæ voluntatis participem, conſciumque ex-

exiſtere: vt quamquam agreſtibus ſilueſtribuſque in locis natus ſit, tamen, ipſâ docente naturâ, & eſſe Deum, & colendum ac verendum eſſe, dubitare non poſſit. O rem dignam, in quâ non modo homines, ſed ipſas etiam pecudes obſtupeſcere, ac, ſi fieri poſſit, etiam erubeſcere oporteat: cognatum eſſe hominem Deo: nullum aliud in terris animal, niſi hominem ſolū, Dei cognitione imbutum eſſe: nec quidquā eſſe aliud, quod animo, è diuinâ mente hauſto, præditum ſit: tantamque ineſſe homini excæcatem, atque ſocordiam, vt diuinæ cognationis immemor, auerſetur migrationem ad Deum? nec enim aliud eſſe mors, quā migratio ad cæleſtes ſuperaſque ſedes, exiſtimanda eſt. nec id ſolùm ratione quadam ęquitati, veritatique conſentaneū, ſed etiā ſapientiſſimorum hominum maximè firmo, ſtabilique conſenſu. Atqui eum, qui hoc pacto viuere, ac penè à ſeipſo diſſentire velit, meminiſſe certè oportuit, terrā ipſam, omniaque, quæ ſub cælo ſunt, diuinâ voluntate regi, propter eaq; quiddam nobis, quod obſeruandum & addiſcendum videatur, præſcribere. quis ergo terram ipſam, aut quotannis feracem, aut ſemper optimas fruges, & numquam malas inutileſque herbas edentem efferentemque vidit? quis animalia ſemper vberes fœtus edidiſſe, numquam ſterilitatem paſſa eſſe, recordabitur? quòd ſi hæc ipſa ſecùs ſe habent, nihilq; in rebus humanis perpetuò firmum, eiuſdemque naturæ optare licet: cur quam in omnibus & rebus, & animantibus viciſſitudinem cernimus, eam ab homine ſeiungamus? qui ſi multos annos feliciter vixerit, ſi ſobolem, honores, opes aſſecutus, diu tantis bonis frui potuerit, præclarè ſecum eſſe actum verè dixerit. Sed aduerſi tamen aliquid ſubeundum perferendumque relinquetur: demum oppetenda mors erit, quæ eò leuior eſſe debet, quòd omnibus communis eſt, nec cuiquam ſingularis, aut præcipua. Sed hoc quoque gratior, quòd nos à multis erroribus abſtrahit, quibus, quoad viuimus, in tantâ opinionum varietate aſſiduaque veri inquiſitione perturbari ſæpè ſolemus, & ad ipſam cernendam tuendamque veritatem iucundè traducit. quo nihil beatius homini poſſe contingere, ſatis, vt arbitror, ex eo ſuſpicari poſſumus, quòd innata eſt homini cupiditas ſcientiæ: eius autem præſtantia non ſanè video, quâ alia in re, niſi in perfectâ veritatis cognitione poſita ſit. ex quo fit, vt veritatis cognitionem aſſecuti, perfectâ, abſolutaque ſcientiâ potiamur. vereq; dici poteſt, qui veritatem intueatur, ſenſuque percipiat, eum voti ſui compotem, vereque beatum eſſe, quòd ſi beata vita quærenda nobis eſt, nec quidquam fugiendum magis, quàm ne miſeriarum grauitate premamur: quid illo homine ſtultius, aut ſtolidius reperiri poteſt, qui ceterorum morte ita angitur, vt beatæ vitæ oblitus, miſeram atq; infelicem conſectetur? profectò enim ita ſe res habet, vt, niſi mortis, doloriſque timore liberatus ſit, etiam ſi multas cognitas perceptaſque virtutes habeat, rectumque, & æquū omni planè vtilitati anteponat, beatus tamen eſſe nemo poſſit. quid enim aliud dolor eſt, niſi cruciatus animi, iſque perpetuus? quid aliud timor, niſi aſſiduus inuiſarum, ac moleſtarum rerum metus? at quo modo felix, aut beatus eſſe poterit, qui aſſiduo cruciatu, metuque vrgebitur? Quin eò miſerior, atque infelicior exiſtimari debet, quòd non ſolùm ſibi ipſi moleſtiam miſeriamque comparabit, ſed in ceterorum etiam ſermonem, ac vituperationem incurret. nihil enim nimio dolore deformius, nihil à viro alienius. & ſi corporis prauitatibus vituperatio propoſita eſt, vitijs ipſis, quibus laborat animus, nihil turpitudinis, nihil inuretur infamiæ? Illa verò & grauiora ſunt, & maiori animaduerſione vindicāda, quò nobiliorē, quàm corpus eſt, ſedem, nempe animum ipſum, occupauerint. quòd ſi turpis dolor nimius, & vituperatione dignus, certè illud conſequetur, vt, qui nimio dolori ſeipſum tradat, ne laude quidē vllâ dignus cenſeatur. eſt enim ſeries quædā maximè veritati conſentanea, vt ſententiarum, ſic rerum; & quemadmodum in ſermone diſputationeque noſtrâ nectitur aliud ex alio, ita qui ſe vnâ aliquâ vel deformitate, vel turpitudine implicari patitur, multis ſtatim miſerijs ac deformitatibus opprimetur. Nec verò credi velim; me, quia dolori nimio repugnem, iccircò dolorem omni ex parte improbare, omneſque illius ex animo fibras euellendas exiſtimare. eſt enim, quatenus homo doleat, &, (quod prudenter à Crantore dictum eſt,) ſiue ſecetur pars aliqua corporis, ſiue auellatur, ſenſus tamen adeſſe debet. iſtuc enim, nihil dolere, fieri non poteſt, quin quemadmodum feritatem corporis quandam, ſic animi ſtuporem maximum indicet.

Sed nimirum illud eſt, quod improbamus, dolori noſipſos ita tradere, vt in alium

for-

[illegible] hominis naturæ, [illegible] ac lu[illegible] [illegible], qui dolori [illegible] naturæ [illegible] omnium [illegible]. [illegible], quantum [illegible] homines, cum [illegible], quæ [illegible] rendæ [illegible], vel, quid [illegible] dent, aut refu[illegible] debeant, n[illegible] cernunt satis. quod proprium prudentiæ munus eſt, [illegible] humanarum actionum mode[illegible] Dijs immortalibus eſſe conſtitu[illegible] nemo poteſt. atqui huic [illegible], bonoque muneri plane [illegible] dolore ducitur. non modo [illegible] vllo [illegible] lacrymis, a[illegible] etiam omni plane conſilio, [illegible] vbi enim [illegible], ſi ſe dolori [illegible] vbi conſtantia, ſi ſibi ipſe repugnet, & in mœrore iaceat? vbi denique humanitas, ſi ſe hominem eſſe oblitus, nihil ſibi cum morte commune eſſe contendat? [illegible] illud [illegible], exiſtimare, quæ [illegible] homine liberi animi iubeat, [illegible] ſe [illegible] eſſe [illegible]. quid enim? an [illegible] quam poteſt quanta inter [illegible], quam [illegible] hoc verum [illegible] hominem conſilio, re, [illegible], ab [illegible] impetu, ac læſione defenderet. quod contra videmus accidere, vt qui ob his actionibus auertat animum, non [illegible] in [illegible] ſed etiam [illegible] tam, ac [illegible] accu[illegible] non e[illegible] aut errore [illegible] eſt in nobis quid [illegible] cordiaq[illegible] illum, quæ Dijs [illegible], ac benefaciendi voluntatem. itaque [illegible] homini, atque innatum videtur, vt quoties alium hominem, quamuis [illegible], in calamitate atque ærumna videat, crucietur animo, nec, ſi facultas ſuppetat, du[illegible] dam putat illius ſubleuandi [illegible]. quam enim ipſe, ſi eo loco eſſet, [illegible] tem ſibi impartiri optaret, eâ vt [illegible] vtatur, natura [illegible] quadam [illegible], ac præcipere videtur. qui igitur [illegible] re poſſe dubitet, ea ſi contingant, cur [illegible] ac [illegible] bari velit? aut cur non potiùs humana [illegible], & omnibus hominibus pro-

[illegible] bi [illegible] præ[illegible] ream [illegible] eſt, quam [illegible], & ad perfer[illegible] & [illegible] ria na[illegible] mis [illegible] re. o[illegible] quid [illegible] atque alienum exhibere [illegible] oratio[illegible] impudent[illegible] n[illegible], quam [illegible] b[illegible] vniu[illegible] commutatam. Dolor[illegible] nis [illegible] dolores. & [illegible] ex[illegible] bi [illegible] ſoleant [illegible] ri. c[illegible] ex [illegible] vel ad profun[illegible] d[illegible] co[illegible] [illegible]. hoc nam [illegible], a[illegible] in v[illegible] rem [illegible] [illegible] enim non [illegible] los, [illegible] ſine vulgi opinionem [illegible] tem[illegible] ſine vlla [illegible] dum eſt. at, ſi ad mortuos ipſi [illegible] traducimus, [illegible] illi [illegible], qui [illegible] dolore cruciamur? præ[illegible] ex [illegible] velit, ſe [illegible] ad nos [illegible] per[illegible]. Quid [illegible] nobis [illegible], at me c[illegible] nihil ſanè, [illegible] vt e[illegible] [illegible] Nemo me lacrymis d[illegible] at Ennius, cur [illegible] vultu vi[illegible] per ora vir[illegible] quod [illegible] eſt [illegible] tum la[illegible] recuſet: nil [illegible] ca[illegible] na,

ria, quam ſe adhuc viuente [illegible] cultu eſſe confidebat. eamdem igitur [illegible] noſtrum quoque luctum mortuis ingratum moleſtumque fore ſuſpicemur, nec aliud eos a nobis quidquam flagitare credamus, quam, vt id ipſum illis, quo maxime delectantur, tribuamus. hæc autem gloria eſt, & aſſidua illorum virtutis recordatio. quam ſi ſermone, laudationeque noſtra immortalem efficere liceat, hoc vno de mortuis nos [illegible] meritos exiſtimare poſſumus. quid quod eum, qui ſic doleat, vt recreari conſolarique non poſſit, ne diuinum quidem numen horrere, ſapientiſſimi homines prodiderunt? impium autem eſt, quibus debemus omnia, ijs peſſimam referre gratiam. contrà verò, qui Deorum voluntati paruerunt, nihilque ſe, quod ab illis vltrò daretur, moleſtè ferre declarauerunt, eos non ſolum viuentes præcipuâ laude ornauit antiquitas, ſed etiam è vitâ egreſſos perpetuo coluit honore. idque eo ſtudioſiùs ac libentiùs, ſi quos intellexit cum Deorum cultu exercitationem virtutis, & præcipuam in mortales beneficentiam, coniunxiſſe. ſcire profectò, vt cetera fermè omnia. quid enim maiori laude dignum ex omnibus rebus humanis commemorare poſſimus, quàm eum, qui vitam ducat cum virtute coniunctam, ad Deorum cultum atque honorem perpetuum in homines ſtudium, ac pietatem aggregare? nec quidquam tantulum modo in [illegible] animo exiſtere, quod non vel pietati, vel humanitati, vel denique virtuti ſit conſentaneum? Nec aliam ſane ob cauſam [illegible] omnem vitam errore, [illegible] videmus, niſi quod, quæ in hominibus [illegible] eſſe deberent, pietas erga Deos, in homines beneficentia, virtus in ingenijs ac moribus, ea ferè omnia negliguntur. ea [illegible] quæ maxime vitare deberemus, ea [illegible] experimus, ex [illegible] ſentimus ad illa, quibus vita noſtra [illegible] tota, atque inhumanis efficitur. ex hoc fonte [illegible] biles exoriuntur, quibus non modo ſingulos homines, ſed totas familias, & vniuerſas funditus euerſas ciuitates videmus; præterea [illegible] inſidiæ, [illegible], & hominum clades, & interitus. [illegible] incredibiles dolores emanant, quibus perturbari vitam [illegible], ſed acerbi[illegible] eſſe neceſſe eſt. ſed contra [illegible] accidit. nam diuinæ [illegible] obtemperantes nihil in [illegible] ſed in ſe ipſos, ac ſua ponunt, & [illegible] nes li-

berali [illegible] delectantur. nu[illegible] omnium vitiorum [illegible] facto impetu [illegible] que radicibus ex animo [illegible] euulſis, Num [illegible]tur eos, qui ita [illegible] iucundi, Dijs grati, hominibus [illegible] extiterint, diuinis honoribus [illegible] dignos maiores noſtri cenſuerunt [illegible] eoſque cum Dijs immortalibus, [illegible] ſapientiſſimus poeta non immerito cecinit. Nec tamen idcirco, quod eorum corpora in cælum perlata, credere ſapienter quiſquam poſſit, quod quia natura non patitur, vt, quod e terra ſit, alibi, quam in terra maneat, ne credi quidem debeat, ne [illegible] eſt, ſed quod eorum animi, tamquam hominum de Dijs immortalibus humanoque genere optimè meritorum, in cælum putentur [illegible]ri. quod de Romulo, Vrbis noſtræ conditore, memoriæ proditum accepimus: quem ſingularem [illegible] hominum collatum munus tam præclaræ vrbis condendæ, in Deorum numero collocauit. idque eo tempore, quo litteris, & doctrinis homines exculti facile fictu a germano, verum à falſo ſecernebant: vt credi non poſſit, quidquam illis perſuaderi potuiſſe, quod vllam ficti, aut falſi imaginem præ ſe ferret. ſed, quod ille mortalis, eximiæ virtutis ac beneficentiæ gloria, conſecutus eſt, vt non ſolùm immortalis, ſed Deus iudicaretur: id ipſum alijs etiam tributum eſſe, vt inter Deos recepti putarentur, cum exceſſiſſent e vita, annales veterum loquuntur. quod & apud Græcos [illegible] contigit, & inde fortaſſe ad noſtros permanauit. nam & Hercules, & Liber, fratres Tyndaridæ, & [illegible] plurimæ, quibus nunc inter Deos [illegible] præcipuus creditur, & hominibus nati, & homines fuerunt. Sed quod virtute præſtiterunt, & vt [illegible] viuendum, beneque [illegible], laborauerunt, ideo eos hominum fama, beneficiorum memor, in conſeſſu, concilioque cæleſtium collocauit. atque ipſos, quos vocamus maiorum [illegible] Deos, [illegible] ampliori mos [illegible] numero [illegible]mus, hinc [illegible] ſectos & [illegible] os, facile [illegible] agnoſcere Ma[illegible] in [illegible] ar[illegible] eſt, [illegible] credimus, id [illegible], quod [illegible] tot ſæculorum, [illegible] hominum conſenſus veritatis vox ipſa eſſe videtur. & quod tantæ, [illegible] præclaræ virtuti [illegible] alium vere congruentem locum [illegible] opor-

[illegible]tteat, non [illegible] quis eſt autem [illegible] demens, vt, quos innocentiâ, liberalitate, & ſingulari quadam ac præcipuâ virtute Dijs proximos intelligat, ijs ſeiunctum à Dijs tribuendum locum cenſeat? &, cum hominis animus terrena reſpuat, ad ſupera ſemper feratur: qui non ſolùm tacito naturæ impulſu, ſed voluntate neque ipsâ, vt quàm maximè cæleſtibus ſimiles eſſent, præſtiterunt, eos licebítne cælo eſſe priuatos? Mihi verò eo iuſtiùs in cælo collocati videntur, quò clarior eorum inter homines vel eluxit liberalitas, vel virtus enituit. quis enim Hercule fortior? quis prudentior? quis ab omni cupiditate remotior? quos ille labores, vt fortiter ageret, & hominibus prodeſſet, ſuſcepit, & pertulit? aut quid non doloris, & calamitatis exhauſit? quis ergo hunc cælo excludi patiatur, cùm eius virtuti ſempiterna gloria, & laudis patuerit immortalitas? eademque ceterorum conditio eſt: quorum alius alio genere virtutis, omnes ſummis & ſingularibus vel in ipſos Deos, vel in homines meritis præſtiterunt. itaque tam egregijs eximijſque factis non infixas plumbo ſtatuas, non areſcentes triumphorum coronas ſatis diuturna perſoluere poſſe præmia iudicatum eſt, ſed florentiora ſtabilioraq; munera quæſita ſunt, quibus ornarentur ij, qui virtutem, honeſtatem, gloriam, otio, libidini, voluptati, vitæ denique prætuliſſent. tamque id æquum eſt, quàm illud decorum, maximeque probandum, non eaſdem improbis ſedes, quas bonis atque integris, poſt mortem eſſe propoſitas. intellexerunt enim ex maioribus noſtris complures, qui ſapientia præſtiterunt, cum in Dijs æquitas præcipuè vigeat, eaque in eorum gubernatione appareat maximè, fieri non poſſe, quin nequitiam ſceleraque auerſentur, quique ea in vita exercuerunt, eos à ſe ipſis longiſſimè ſeiungant. quod in vulgus edi verumq; exiſtimari, non modò rationi conueniens, ſed vtile quoque imprimis eſt futurum. nam, ſiquid in hominum animis pietatis, ſiquid religionis inerit, certè ob hanc potiſſimùm cauſſam ſe à flagitijs, ac facinoribus abſtinebunt, quòd impios, ac nefarios homines à Deorum concilio, ac ſocietate arceri iudicabunt. Nec enim omnibus ijdem illi ſapientes arbitrati ſunt eundem curſum in cælum patere. nam vitijs, & ſceleribus contaminatos, deprimi in tenebras, atque in cæno iacere docuerunt. caſtos autē animos, puros, integros, incorruptos, bonis etiam [illegible] [illegible]tos, leui quodam, ac facili [illegible] Deos, id eſt, ad naturam ſui ſimilem, peruolare. quod ſi ita eſt, certe nobis quantum conniti animo poſſumus, quantum diligentiâ conſequi, contendendum atque elaborandum eſt, vt ne ab ijs ſegregemur, quorum eſt proprium vitâ frui ſempiternâ, ac beatâ. quod efficere qui velle[illegible]rit (omnes autem velle debebunt, qui [illegible] ſos diligere, conuenienterque naturæ volunt viuere) nunquam committet, vt, quæ ceteris exitioſa fore crediderit, ea ipſe perſequatur. neque enim in ſpem venire poterit, aut ignoraturos eſſe Deos quæ ipſe agat, cum diuinam naturam nihil præter[illegible]e credibile ſit, aut illa probaturos, à quibus non modo Dij, ſed etiam ſani homines abhorreant. quid enim turpius libidine? quid tetrius auaritiâ? quid deteſtabilius crudelitate? quæ quamuis in hominibus aliquando exiſtant, tamen ab hominis naturâ tam aliena ſunt, quam humanum illud erit, ſi omnia nobis bona, omniaqne commoda expetamus, atque in hoc comprimendæ ſunt cupiditates, quibus trahimur perſæpe ad ea, quæ virtuti aduerſantur. quod faciliimè perficiet, qui tam glorioſi facinoris [illegible] ſecum ipſe aſſiduè cogitabit. tantaq; eſt huius cogitationis ſuauitas, vt, quod libenter, alacriterque agimus, etiam ſine labore peragamus. idque in præſtantibus, laudiſque appetentibus hominibus facilè cernitur, quorum tanta eſſe ſolet vel in obeundis prælijs, vel in agendis cauſſis, vel in contentionibus pro Repub. ſuſcipiendis alacritas, tantaque virtus, vt quod in ijs rebus periculi aut laboris eſt, aut non ſentiant, aut pro nihilo ducant. magnum enim eſt con[illegible]entis, & ad gloriâ anhelantis animi fomen[illegible], ma[illegible] ſolatium, ſpes futuræ, ac propinquæ ſiue vtilitatis, ſiue gloriæ: neque id ſolù in magnis, ſed etia in leuioribus laboribus, ac ludijs. quos enim curſus, quos [illegible] ſudat, eos quamuis de viâ feſſos, ac pænè exanimes videas, nunquam tamen minùs alacres, minúſque concitatos animaduertas. Iam, honorum cupiditas quid non in noſtrâ ciuitate laboris, quid non ſollicitudinis, negotijque faceſſit? quotus tamen quiſque eſt, qui ſe vel labore defatigatum, vel prenſationis moleſtia, curaque confectu audeat dicere? ſic, quorum oculos virtutis ſplendor occupauit, gloriæque ſtudium animos delenit, ij nec laborem ſentiunt, & ſi t. n[illegible] eſt, vt aliquando erumpat, eo tamen non magnopere

perciperentur. toti enim in eo ſunt, vt proſint patriæ, immortalemq; ſe ſibi nominis memoriam comparent. quam ſi qui negligendam ducat, omnemque hominis felicitatem rectè factorum conſcientiâ metiri velit, is certè diuinos honores, qui claris viris tribui conſueuerunt, numquam negliget. etenim de Dijs ipſis, qui eoſdem ſibi honores aſciuerunt, peſſime iudicaſſe videretur. tanta autem eorum qui huiuſmodi conſuetudine delectati ſunt, & ſapientia, & æquitas agnoſcitur, vt dubitari non poſſit, quin, ipſi quod egerunt, à certâ ratione proficiſcatur. quales numerare Lacedæmonas poſſumus, clariſſimos, & fortiſſimos viros, qui ciues ſuos, mortem pro patriâ obeuntes, diuinis honoribus afficere ſolebant. Quid verò illæ, omnis planæ doctrinæ, omniſque ſapientiæ parêtes Athenæ? nónne Codrum Regem ſuum, ob pietatem in patriam meritaque illa, quibus excelluit, magno conſenſu in Deos retulerunt? Atque haud ſcio an rectè ſenſerint viri doctiſſimi, quorum ea fuit opinio, viros claros, & fortes iccircò Deorum immortaliû honore conſecratos, vt incitaretur virtus acriùs, & acuerentur vehementiùs ad obeunda pericula qui patriæ amore ſtudioq; tenebantur. vera enim virtutis merces gloria eſt, nec quidquam eſt aliud, quo magis ad rectè, honeſteque agendum præſtantis animi homines incendantur. quod optimè agnouit, ac diutiſſimè retinuit omnium litterarum præclara cuſtos, & altrix Græcia, quæ multos habet virtutis gratiâ factos ex hominibus Deos. quorum alios fatentur nouos: alios multis iam ſeculis receptos in cælum, conſecratoſque contendunt. quam multi autem ſint, qui reconditas eorû ſcrutantur litteras, noſſe fortaſſe poſſunt. Neque vero hæc a me ideò copioſius diſputantur, quod eos temerè, neque ſatis conſideratè tam multos conſecratos eſſe credi velim: cum eos ipſe quoque venerer, Deorumque loco habendos putem: ſed potius, cum tot apud omnes pænè gentes immortalitate, diuiniſque honoribus affecti reperiantur, vt exacuam bonorum mentes ad ea prometenda, quæ ſapientium iudicio ducuntur ampliſſima. nihil enim præſtatiùs aut beatius accidere homini poteſt, quàm eo loco donari, in quem vt aſcenderent Vrbis noſtræ conditores nullum periculum, nullum laborem, nullum denique certamen prætermiſerunt. ac, ſi priuatæ vtilitatis, & commodi habenda ratio eſt, nullam aliam

expetere, aut optare vir ſapiens, & eruditus, præter hanc vitam, debet. Templa vero publicè vota, & dedicata, quantum in vulgus dignitatis, quantum habent gloriæ, cum omnes, qui Deos illos, quibus Templa vouentur, publicè colunt, fateri cogantur, & fuiſſe homines, & ad Deos, diuinoſque honores, vnâ virtute fretos aſcendiſſe. Nec mirandum eſt, Deos illos publicè coli, eorumque delubra, & Templa auguſtè, ſanctéque exornari, qui vel patribus nati ſint dijs, vel matribus. nam, quemadmodû eorum cultus & ſanctus, & religioſus eſt, maximeq; pietati atque æquitati conſentaneus, ſic admirationis, aut dubitationis nihil habet. totus enim ex naturâ oritur: vt iure ipſo naturæ, qui Deo ſatus, vel Deâ editus procreatuſque ſit, Deus eſſe debeat. at verò, qui homine patre, vel mortali matre natus eſt, hunc eſſe Deum, & magnum quiddam videri poteſt, & dubitandi occaſionem, nec fortaſſe ineptam, multis afferre ſolet. non enim, ſi eximius talium virorum virtuti tribuatur honos, quin id iure fiat, aut dubitare, aut negare quiſquam poteſt: ſed quòd tantam virtutis eſſe vim velimus, vt vel natura ipſa eius vnius ope immutetur, hoc illud eſt, de quo quærere doctiores viri non immeritò ſoleant. quibus ita reſponſum eſt, non immutari virtute naturam; nec enim id, ſine prioris naturæ corruptione poſſe euenire: ſed eadem in illis manente naturâ, euolare animum ad Deos, & in eorum adſcribi concilium, cùm immortalis ſit, & immortalitatis diuinæ particeps: corpus autem ſuapte naturâ mortale, manere in terrâ, quodque terrenum eſt, nullo pacto ſuam exuere poſſe naturam, vt alienam induat. quamuis enim hæc ipſa quæſtio perobſcura videri ſoleat, nec omnino procliues, aut faciles habeat explicatus; tamen, niſi auctoritatibus contra rationem pugnetur, non incommodè, opinor, à nobis expoſita cenſeri poteſt. Et quoniam, quæ in hoc genere præcipua, cognituque digna ſunt, perſequimur omnia, (volumus quidem certè) prætereundum non eſt, quales, quamque multæ virtutes, erudiendorum hominum gratiâ, ſint honore Deorum immortalium conſecratæ. cuius rei finis eſt, publica vtilitas; vt, quo honore virtutes ipſas decoratas videant, eundem ſe conſecuturos eſſe homines ſperent, ſi iiſdem virtutibus excellant. quo in genere multum boni eſt in imitatione. libenter enim ea imitantur, & perſequuntur mul-

multi, ex quibus alios illa eadem, quæ ipſi appetunt, conſecutos vident. atque ex eo plerumque accidit, vt multis in rebus, quas anteà ne cogitauerant quidem, cùm ad clarorum virorũ imitationem ſe contulerint, multorum vigeat induſtria. quæ cùm paullò manauit latiùs, quantos progreſſus, quantaque acquirat incrementa, nihil neceſſe arbitror commemorare. conſtat enim inter omnes, quæ præclara ducuntur, ea ferè omnia à tenuibus initijs ſumpſiſſe exordium. quod paullatim, imitatione progrediente confirmatum, ita increbuit, vt ne augeri quidem, aut exaggerari magis poſſet. quod ſi vllâ in re gratum nobis atque optatum eſſe debet, certè in complectẽdis prouehendiſque virtutibus non video, quid eſſe poſſit optatius. ſiquidem ex his informatio pendet, educatioque vitæ; quæ cùm rectè inſtituitur, atque excolitur, incredibile dictu eſt, quantos, quamque vberes iuſtitiæ, integritatis, omniſq; ampliſſimæ laudis fructus afferat. Sed, cùm virtutes multæ meritò colantur, quòd & ipſæ cultu dignæ ſint, & multę ab ijs ad vniuerſum genus hominum vtilitates proueniant: quid ſit, cur beſtiæ quoque ipſæ ab Ægyptijs fermè omnes conſecratæ ſint, ſcire ſanè velim. ſit Piſcis in cultu, ac Deorum opinione apud Syros, homines nec tantâ ingenij acie præditos, neç tantis doctrinarum præſidijs inſtructos, vt hæc inepta, ridiculaq; eſſe, poſſint agnoſcere. Ægyptij verò, omnibus affluentes eruditionis, & ſcientiæ laudibus, quo modo in tam inanem, tamque abſurdam delabi opinionem potuerint, equidem intelligere vix poſſum. quid enim? an boues, canes, lupos, feles, piſces in Deorũ numero habebimus? & quos nobis natura præſidij, auxilijque cauſsâ animantes genuit, eos per inſcitiam Deos iudicabimus? quibus nihil fœdius, obſcenius, lutulentius ne natura quidem ipſa viderit. Etiámne animalium monſtra illa, à quibus hominum generi præcipua incommoda inferuntur, crocodilos, aſpidas, ſerpentes, ceteras feras, & immanes belluas, in Deorum numerũ referemus? quid erit aliud, naturam inuertere, & ima ſummis, ſumma infimis commutare? & cùm tantam in his imperitiam, barbariamque agnoſcamus, taménne iſta penitus inania pertinaciter defendemus? Eadem que inſcitia cæpas, allia, fructus ceteros, qui oriuntur è terrâ, in Deorum numero repoſuit Ægyptus. quæ haud ſcio, cur longiori oratione refellere ſit neceſſe. incredibilis eſt enim eorum abſurditas, vt nulla eſſe poſſit aut pertinacia, aut imperitia tanta, quæ non iſta aſpernetur atque reſugiat. Imbres autem, nimbi, procellæ, ſi à noſtris conſecratæ ſunt, id antiquiſſimis populi Rom. ritibus, ac cæremonijs receptum, & confirmatum eſt. quæ tolli, aut perturbari, cùm & ſatis firmâ ratione nitantur, & vſu iam ipſo confirmata, & approbata ſint, ſine nefario ſcelere non poſſunt. Græciam verò, quàm paullò antè laudibus ornauimus, hoc loco non ſanè laudare poſſumus, quæ Cupidines, & Amores ſatis audacter, & temerè in Gymnaſijs ædibuſque publicis conſecrarit. quid enim Cupidini, aut Amoribus cum Gymnaſijs? aut, quid ea conſecratio vel ad conſiderandum, vel ad imitandum afferre potuit honeſtatis, aut boni? nihil enim temerarium, nihil inſipiens in Deorum conſecratione eſſe debet, nec, quod vllam vel leuiſſimam aut turpitudinis, aut vllius omnino imprudentiæ ſuſpicionem afferat. quales videri poſſunt eorum conſecrationes, quorum in rebus probitati, pudorique contrarijs numen eſſe, potentiaque creditur. Qui ergo ad hominum vitam vel adiuuandam vel excolendam, atque exornandam aliquid attulerunt, quique virtutibus, rerumque geſtarum gloriâ præſtiterunt, eos nemo dubitet, iure deos habitos, diuinoque cultu affectos eſſe. Neque ego vllo pacto auderem hoc primus prodere. non enim tam ſtudioſè quæ laudari poſſunt, appeto, quàm reformidare ea ſoleo, ex quibus poſſit aliquid vel leuioris culpæ redundare. Cùm verò & mares, & fæminas complures in Deorum numero eſſe videamus, & eorum in vrbibus atque agris auguſtiſſima templa veneremur: aſſentiamur eorum ſapientiæ, quorum ingenijs, & inuentis omnem vitam legibus, & inſtitutis excultam, conſtitutamque habemus. tantis enim ducibus aberrare non poſſumus, nec à nobis, ſed ab illis ipſis, quos ſequimur, rei tam iuſtæ ac debitæ ratio repoſcetur. iure enim feciſſe putandi ſunt, qui ne quem virum, aut fæminam præclarè meritam debito honore ſpoliarent, eorum memoriam ſanctam venerandamque eſſe voluerunt. nos autem iniuſtè ageremus, ſi, quos pari cultu venerationeque dignos cognouimus, eos pateremur ſilentio præteriri. Neque hoc de te vnâ, mea Tullia, dictum volumus, cuius extitabunt virtutis, prudentiæ, doctrinæ, continentiæ, ad omnem æternitatem im-

impreſſa veſtigia, ſed de ijs omnibus, quos tali honore dignos aut ipſi vidimus, aut futuro tempore poſteritas intuebitur. Nunc autem de te loquar, quam non ego amiſſam, aut mihi penitus ademptam, velim dicere: cùm illuceſcat menti meæ quotidie magis præclariſſima nominis tui, tuarumque virtutum gloria. vigebis autem memoriâ, quamdiu monumenta exſtabunt illa, quibus eximia conſignata ſunt tam excelſæ laudis teſtimonia: quę ſempiterna fore, cùm præſtantiſſima ſint, planè confidere debemus. Tibi igitur numquam me debitum perſoluiſſe officium putabo, niſi de me optimè meritam, quem eximiè coluiſti, ac de patriâ, quam ſemper ornaſti, ſupremo honore decorauero. Id autem facilè conſequar, cùm is locus, quem tibi delegi, ſempiternam habiturus ſit religionem. noſtra verò ſi qua erit ex eâ te conſolatio, quæ magna certè erit: aut, ſi qua laus ex paternâ pietate, mihi certè iucundiſſima acciderit. nihil enim aliud vel audire, vel memoriâ repetere libentiùs poſſum, quàm me in eam, quam ſummè dilexerim, ſummeque diligendam merito ſuo cenſuerim, quàm maximè pium, gratumque eſſe. cùm præſertim in alienos, quia de ſe optimè erant meriti, tam prolixos liberaleſque ſeſe, & maiores noſtri, & exteri præbuerint. Quòd ſi vllum vnquam animal conſecrandum ſuit, qualia multa conſecrauerunt Ægyptij, quod nullum profectò fuit: ſi Cadmi, aut Amphitryonis progenies, aut Tyndari in cælum tollenda fama fuit: huic idem honos certè dicandus eſt. quod quidem faciam, teque omnium optimam doctiſſimamque, approbantibus Dijs immortalibus ipſis, in eorum cœtu locatam, ad opinionem omnium mortalium conſecrabo. Tu ergo in eo ipſo fano, quod ad nominis tui memoriam ac cultum, votum dedicatumque eſt, & laudari te, & coli ſenties. maximè autem lætaberis in eo, quòd & eum tibi, quem maximè debui, honorem perſoluerim, & me ſimul iniquiſſimo fortunæ imperio penitus exſoluerim. noſti enim, quàm ſemper alacri fortique animo cunctis caſibus teſtiterim: vt ne me quidem, pulſum patriâ, omnique planè dignitate ſpoliatum, tam acri impetu frangere, ac deijcere fortuna potuerit. Cum inimicis autem quantâ contentione decertauerim, quæque mea fuerit in ijs refutandis, frangendiſque virtus, & conſtantia, norunt omnes, qui varios ciuitatis noſtræ caſus curioſè notauerunt. Cùm verò, Tullia, te mihi extremo loco fortunâ ademiſſet, tum equidem intellexi, quantum illa in rebus poſſet humanis, quantaque aduerſus me ipſum vi, ac poteſtate niteretur. itaque nihil habui, quod dicerem, niſi, Cedo, & manum tollo, cùm tam graui accepto vulnere, planè dolore perculſus, atque afflictus eſſem. Nunc autem & præceptis ſapientiæ aduerſus omnem fortunæ vim confirmatus, &, te conſecratâ, in cælumque receptâ, tanta affectus voluptate, ac lætitiâ, quantam animo capere maximam poſſum; exſultare planè videor, victorque de fortunâ, ac de omni prorſus dolore triumpho. Tu ergo, quando me inſigni, & excellenti tuarum laude, memoriaque virtutum, tam præclarè iuuiſti, nunc ab hominibus ſeiunctâ, non me deſerens, ſed aliquando reſpectans, perduc eò, vbi tuâ tandem collocutione conſpectuque fruar: vt & parenti tui amantiſſimo, quam potiſſimùm optare debes, gratiam referas, & ego multò mihi gratiorem, multoque iucundiorem congreſſum noſtrum futurum intelligam, quàm inſuauis, & acerbus digreſſus fuit.

I. LIPSIVS CHRISTOPHORO PLANTINO S. D.

LIBELLVM *nouitium, quem Italia nunc ſubmiſit, mi Plantine, vidi. quæris quid ſentiam? Nihil in eo quod trahere lectorem poßit, præter nomen. Cicero enim præſcribitur. quo ipſo inductus auidè ſanè legi. Sed primò diſplicuit; & cùm iterùm legi, euiluit. Quis autem ille ſuauiludius, qui latere ſe poſſe cenſuit ſub hac perſonâ? Malè mehercules de ſæculo noſtro iudicauit. Quid enim tam diſsìmile ab illo auro, quàm hoc plumbum? ne ſimia quidem Ciceronis eſſe poteſt, nedum vt ille. In re & inuentione, pleraque protrita & obuia: in phraſi, pueriliter aut ineptè imitata. Nihil vſquam neruorum aut ſanguinis: ac ne color quidem, niſi cum apertâ ceruſsâ & fuco. Et viſne examinemus paullùm cauſsâ noſtræ iuuentutis? ſed breuiter. nam relegere omnia, nedum vt ſublegere, tædeat pigeátque.*

Exordium ipſum incohærens, inconſequens: & in contextu periodorum, non cauſsæ pro cauſsis. quod vitium ei proprium, & diffuſum toto libello.

PAG.383.COL.2.LINEA 19. Quienim hominem ſe eſſe agnoſcit, cur ea, quæ hominis maximè propria ſunt, recuſare ac reijcere audeat? quod ſimul vt feciſſet, & imprudens & iniuſtus meritò haberetur.] *Satin' hæc Latina? Hoc volebas & debebas ſcribere,* quod qui faciat, & imprudens & iniuſtus meritò habeatur.

PAG.384.COL.1.L.12. In pares ferocia, in ſuperiores ſuperbia, in infimos arrogãtia.] *Vide quàm rectè gradiatur. at verum erat,* in ſuperiores adulatio, demiſſio. *aut quid tale.*

PAG.EAD.COL.2.LIN.24. Quam etiam vitâ ipsâ profundendâ, ſi opus fuiſſet, libentiſſimè redemiſſemus.] *Nihil opus erat te profundere illud* profundendâ.

PAG.385.C.1.L.42. De auaritiâ verò, maximâ animorum peſte, nolim hoc loco diſputare: quę in deſide atque otiosâ mente quàm maximè exoritur, eaque erectiores animos & altiores dignitatis gradus maximè ſollicitat.] *Satin' hic ſanus es? In deſidem mentem cadere auaritiam vis, ſtatim in erectam. & quid hoc eſt,* ſollicitare gradus altiores dignitatis? *niſi ſermonis ſordes.*

PAG.EAD.COL.2.LIN.41. Quantũ Tullia mea ex maritorum ærumnis & difficultatibus luctus percepit?] *Cur non* maritorum mortibus, *niſi quia id neſciſti?*

PAG.386.COL.1.LIN.15. Mirũ, ni ſeſe abijciat, &c.] *Mirum ſi tu te aut verba tua capis. & hoc magis mirum, quòd te non abijcio.*

PAG.EAD.ET COL.L.28. Herodoto auctore, Argia ſacerdos.] *Egregiũ & aptum ſanè exemplũ. ſicut & reliqua hoc libello, quæ ferè ex eodẽ Herodoto ſumit. prorſus ad morem Ciceronis.*

PAG.387.C.1.L.7. Ad alendum dolorem angulus.] *Dixiſſet ſaltem,* ad tegendũ. *Iam illud quid eſt, quod addis,* non obijciendum eum inſipientibus? *Angulúſne ſolet obijci?*

PAG.388.C.1.L.43. Statim eorum conſuetudinem reguſtabimus, & ad ſuauiſſimam vel conſuetudinem, vel conuictum redibimus.] *Hæc quidem vnius vocis iteratio ex ipſo mirothecio Ciceronis.*

PAG.389.COL.2.LIN.32. Artabani viri ſapientiſſimi.] *Sapientiſsimè. & vide lector totum exemplum, ſi libido tibi ridendi.*

PAG.390.C.1.L.3. Nam quem tuetur atque diligit Deus, Iuuenis ſupremum mortis intrat limitem.] *Etiámne facis verſus? ſanè venuſtos. Exprimere illud tritum voluit,* Ὃν γὰρ θεοὶ φιλοῦσιν, ἀποθνήσκει νέος. *Sed quid eſt hîc* tuetur? *tibicen ineptus fulciendo verſu.*

PAG.EAD.C.2.L.3. M. Regulũ, C. Marium, L. Brutum ob liberandam patriam interfectum prætereo.] *Quæ exemplorum hæc coniunctio? Regulus ſanè ob fidem periit, Brutus ob patriam. ſed quomodo medium his C. Marium miſeris? diſsimillimum illis, & quem morbo functum ſcire debes in patriâ, quam tunc maximè euertebat.*

PAG.392.COL.2.LIN.33. Quid enim intereſt inter eum, qui vinctus ab hoſtibus, & carceribus concluſus, obſideatur.] *Fatuelle. vincti obſidentúrne in carceribus?*

PAG.395.COL.1.L.13 Deſunt nonnulla.] *Iam perſuades verum te Ciceronem eſſe, quia mutilus.*

lus. vbi ergo repertus? in quo ſpecu, aut ſepulcro? Deſunt nonnulla. *ſanè. hic & vbique ſigna bonæ mentis.*

PAG. 407. COL. 2. LIN. 43. Quos enim curſus, quos venatio delectat.] *Falſum apertè.*

P. 409. C. 2. L. 36. Cû verò & mares, & fęminas complures.] *Hoc verò germanû Ciceronis eſt. ſcimus enim relatû à Lactantio lib. 1. At tu diuidis, & tua ineptè inſeris: quæ facilè ſe produnt. Longè enim aliter, vt ille ait, catuli olent ac ſues.*

PAG. 410. COL. 1. LIN. 14. De me optimè meritam, quem eximiè coluiſti, ac de patriâ, quam ſemper ornaſti.] *In feminámne hoc conuenit? aut Tullia benè merita de patriâ? Abi, verè Tulliane puer.*

PAG. EAD. ET C. L. 30 Quòd ſi vllû vnquam animal conſecrandum fuit, qualia multa conſecrauerunt Ægyptij, quod nullum profectò fuit.] *Hoc bellum non intellexit fragmentum Ciceronis; itaque vocibus aliquot inſitis ſententiam totã peruertit. Nam è Lactantio ſcimus Ciceronem hactenus ſcripſiſſe.* Quòd ſi vllum vnquam animal conſecrandum fuit, ſi Cadmi aut Amphitryonis, &c. *Homo acutus putauit animal de belluis tantùm dici, & ſtultiſſimè ad Aegyptios ritus aptauit.*

PAG. EAD. ET COL. LIN. 40 In fano, quod ad nominis tui memoriã votum dedicatúmque eſt.] *Falſum. Concepit enim de fano Cicero, &, ſi vis, vouit: at numquam dedicauit.*

PAG. EAD. COL. 2. LIN 19. Itaque nihil habui quod dicerem, niſi, Cedo, & manû tollo.] *Hoc quoque Ciceronis fruſtulum (fecit idem in alijs) frigidè nimis hic inculcat, & vt planiſſimè appareat intextum.*

PAG. EAD. ET COL. LIN. 29. Tu ergo, quãdo me, &c.] *Hic quidem epilogus tam egregius, tam aptus, vt hiſtrionem hunc exſibilatura ipſa plebs ſit. Sed deſino, & iure lauo manus.*

Habes iudicium meum. in quo ſi aliqua aſperitas, ne mirare. Fatua enim hæc ſuperbia tanto nomini ſe inſerentis, digniſſima inſectatione fuit.

FRAGMENTA GERMANA, EX IPSO LIBRO M. TVLLII CICERONIS.

Quæ adiunximus ad diſcrimen, & ad vſum Lectoris.

Plinius. Crantorem ſequor.

Lactant. lib. 3. cap. 18. Luendorum ſcelerum cauſſâ homines naſcuntur.

Lactant. ibidem. Non naſci longè optimum, nec in hos ſcopulos vitæ incidere. Proximum autem ſi natus ſis, quamprimùm mori, & tamquam ex incendio effugere violentiam fortunæ.

Lactant. lib. 3. c. 14. Sed neſcio, qui nos teneat error, aut miſerabilis ignoratio veri.

Cic. Tuſc. 1. Lactant. De irâ, cap. 10. Inſtit. lib. 1. cap. 5. Animorum nulla in terris origo inueniri poteſt. Nihil enim eſt in animis mixtum atque concretum, aut quod ex terrâ natû, atque fictum eſſe videatur, nihil ne aut humidum quidem, aut flabile, aut igneum. his enim in naturis nihil ineſt, quod vim memoriæ, mentis, cogitationis habeat, quod & pręterita teneat, & futura præuideat, & cõplecti poſſit præſentia, quæ ſola diuina ſunt, nec inueniẽtur vnquam, vnde ad hominem venire poſſint, niſi à Deo. ſingularis eſt igitur quędam natura, atque vis animi ſeiuncta ab his vſitatis notíſque naturis. Ita quidquid eſt illud, quod ſapit, quod vult, quod viget, cęleſte & diuinû eſt, ob eamque rem æternum ſit neceſſe eſt, nec verò Deus ipſe, qui intelligitur à nobis, alio modo intelligi poteſt, niſi mens ſoluta quædã, & libera, ſegregata ab omni concretione mortali, omnia ſentiens, & mouens, ipſaque prædita motu ſempiterno.

Lactant. lib. 1. c. 15. Cùm verò mares & fæminas complures ex hominibus in deorum numero eſſe videamus, & in eorû vrbibus, atq; agris auguſtiſſima templa veneremur, aſſentiam eorû ſapientiæ, quorum ingenijs & inuentis, omnem vitã legibus & inſtitutis excultam conſtitutamq; habemus. Quòd ſi vllum vnquam animal conſecrandum fuit, illud profectò fuit, ſi Cadmi, aut Amphitryonis progenies, aut Tyndari in cælû tollenda fama fuit, huic idem honos certè dicandus eſt. quod quidem faciã, teque omnium optimam, doctiſſimamq; approbantibus dijs immortalibus ipſis in eorum cœtu locatam ad opinionem omniû mortaliû conſecrabo.

Lactant. lib. 3. c. 18. Nec enim omnibus ijdem illi ſapientes arbitrati ſunt, eundem curſum in cælum patere. nam vitijs & ſceleribus contaminatos deprimi in tenebras, atque in cœno iacere docuerunt. Caſtos autem, puros, integros, incorruptos, bonis etiam ſtudijs, atque artibus expolitos leni quodam ac facili lapſu ad Deos, id eſt, ad naturam ſui ſimilem peruolare.

Lactant. lib. 3. cap. 27. Cedo & manum tollo.

IVSTI LIPSI

SATYRA MENIPPÆA.

SOMNIVM.

Luſus in noſtri æui Criticos.

IOSEPHO SCALIGERO IVLI CAES. F. S. DICO.

QVÆ luſi hoc biduo, mi Scaliger, ſuper ambitione & imperitià quorumdam, qui Criticos ſe dicunt (veros enim germanoſque tangere mihi mens non eſt, non fuit) ea ad te mitto. Et puto fauebis muneri non Editoris ſolùm cauſsà, quem ſcio amas: ſed rei ipſius. quæ etſi ludicræ & propemodum ſcenicæ leuitatis, habebit tamen fortean quod te delectet imagine aliquâ priſci & non vulgati ritus. Te delectet, iuuentutem doceat: cui etiam remiſſiones noſtras volumus ſeruire. Satyram inſcripſi. & verbum minax fecerit imperitis fortaſſe terrorem. Fruſtrà, quia ſine dente, ſine felle eſt: leui tantùm ſale inſperſa. Eoque adeò non bono: vt verear ne priuſquam in manus tuas venerit, putiſcat. Vnum aut alterum tetigi pænè nominatim. ſed quid? in re adeò leui, vt optem cupiamque (quæ præiurationum verba ſunt) IDEM IN ME. Tu tantùm huic ludicro ſpectator applaude, mi Scaliger: flos vnice noſtri æui, & qui elogium illud gentis tuæ verum oſtendiſti, GENVS DEORVM. Vale.

AD LECTOREM.

Quiſquis eris bone vir Satyram lecture iocoſam,
  Pone ſupercilium.
Seria ſcripta legas caperanti fronte licebit:
  Hic ioca, nugæ habitant.
Vana tibi hoc ſchidium referet ludibria ſomnI:
  Credere ne approperes.
Credenti nil ſcribo. meos quaſi ſomnia libros
  Qui leget, is ſapiet.
Sed magis is ſapiet qui non leget, & ſciet iſta
  Affanias, apinas.

AD EVMDEM.

Quadam in hoc ſcripto obſcuriora fore iuuentuti ſcio, Lector: idq; conſulto conſilio à nobis factum. Satyra enim aliter non ſit. Simul excitanda & attollenda ingenia ſunt: vt aliquando pedes ponere diſcant ſine manuductore. Orationes, qua inſita, proximè ad ſtylum cuiuſque, vt potui, effinxi. Tibi ſi placebit hoc genus; nihil tergiuerſor, quin breuî Funus & Triumphum (qua adfecta apud me viderunt amici) exſpectes.

IVSTI LIPSI SATYRA MENIPPÆA.

SOMNIVM.

Apta ad ritum priſci Senatus.

QVID hoc anno Romæ in Senatu, dictum, actum, cautum ſit, volo memoriæ prodere. Fruſtrà me reſpicis, cum ſublato digito, Sigalion. non debet ſilentio perire res tam magna. Dicam quæ vidi, quæ audiui, quibus interfui. quis vetat? Ego ſcio coactores abiſſe, & niueam libertatem rediſſe. Si vera dicam, agnoſcite: ſi falſa, ignoſcite. Adeon' hoc æuo difficilis venia vnius mendacij eſt? Nónne & ego ſcio, quo loco extra portam Capenam aqua Mercurij ſit? Scio. & iampridem eâ me adſperſi: prouidè & in anteceſſum.

Deſierant latrare canes, vrbeſque ſilebant,
Omnia noctis erant placidâ compoſta quiete.

vel, vt cum Varrone clariùs dicam, iam noctis meridies erat: cùm tetigit me virga valentiore Dius Somnus. Autumni tempus erat. itaque multæ & variæ circum caput meum volitantes vmbræ: donec ſub Auroram Somnium ad me venit, longum, firmum, certum. Nam rectà aduolare mihi viſum è Corneâ portâ. Eius hic habitus, & forma. Viſus mihi ſum Romæ eſſe in foro, ad radices montis Palatini. Solitudo primò circa me: inde, vt fluctus è mari, paullatim ſurgere viſa ingens multitudo, pallentium, exſanguium, macilentorum, & à quibus Cæſar iure timuiſſet. Si rectè notaui in creperâ adhuc luce, partim è Bibliothecâ Tiberianâ veniebant, partim Vlpiá, vbi lintei & Elephantini libri. Rectà illis iter ad templum Apollinis Palatini. Inſpexi curioſè ſiquis mihi notus. ecce autem, Dulciſſime, te video? inquam ad Duzam: tu hic es? At ille vultuosè:

Τίς, πόθεν εἰς ἀνδρῶν, πόθι τοι πόλις, ἠδὲ τοκῆες;

Homer. Quis? quorum hominum? quæ tibi vrbs? qui parentes?

Itaque ergo excidit tibi Lipſius tuus? inquam. an notiorem me dare vis? Et iam ruebam in amplexus: cùm ille effuſus in me, Vigilon' an dormio? & ſatis acceptum te eſſe Lipſium meũ? Quis Deus autem è Belgis te hic ſtitit? Deus, inquam.

—— Θεῖος μοι ἐνύπνιον ἦλθεν ὄνειρος.

Imitatum ex Hom. Deus me per ſomnũ duxit Somnus.

Sed dic, ſodes, hanc turbam ſcis quæ ſit? Vah, inquit, turbam tu appellas? Senatus eſt litteratorum. Ego intentior iam & attentior, Senatus ais? quò autem, & quid? Ille me prenſum manu ſiſtit ad * pilam vnam, ſiue columna fuit, in porticu templi Apollonis; & oſtendens ſuſpenſam tabellam, Lege, inquit, heſternum hoc edictum. Legi clarè (iam enim lucebat) in hæc verba.

Edicta olim in pilis columniſque appenſa.

* B.F. CONSVL M.TVLLIVS. M.F. CICERO DIE CRASTINI SENATVM IN TEMPLO APOLLINIS CVM PRIMA LVCI HABEBO. QVI PATRES, QVI CONSCRIPTI, QVIBVSQVE IN SENATVM VENIENDI IVS EST, MONEO SIVE IVBEO FREQVENTES ADESTE. DE SVMMA REP. AGI SCITOTE. QVI NEC ADERIT, MVLTAM PIGNVSVE CAPIAM: EXCVSATIONEM NON CAPIAM.

Bonum factum.

Parabam quærere, ſed Duza me duxit porrò ad veſtibulum ipſum, aditumque templi. Video intrantes pauculos ſenes, paucos viros. pleroſque iuuenes, & quoſdam imberbes adoleſcentes. Et intrabant parum decorè. Ego ad Duzam, Eugepæ! inquam,

* Ἀθρόος ὄχλος. Ὠθεῦνθ' ὥστε ὕες.

* Theocriti. Confuſa turba Trudunt velut ſues.

Tam numeroſus autem iſte Senatus eſt? nónne lex moſque vetus coërcebat intra quadringentos? Mihi Duza, Ita eſt, ait. neque enim olim tam vulgò admittebant Cenſores. Nunc quid? placitum eſt Diui Iulij exemplum, & adſcripti paſſim in hunc ordinem ſemibarbari, ſemigræci, ſemilatini. Denique anno, & horno, magnus prouentus in Germaniâ poëtarum fuit.

—— * Ὡς μύρμακες, ἀνήριθμοι καὶ ἄμετροι.

* Theocrit. velut formicæ, innumeri, & creſcentes.

Itaque valdè numerus noſter auxit. Dum fabulamur, faſces ecce duodecim procedunt, & auditus ſtrepitus lictorum ſubmouentium turbam. Conſul hic eſt (ad me Duza) M.Tullius. Vnus tantùm? inquam ego. Vbi, & quis collega eius? M.Attius Plautus eſt, inquit: ſed cubare eum in

morbo

morbo aiunt, neſcio vbi & à quo nuper malè acceptum. Interibi video Conſulem, ex lege, ante Curiam ſacrificantem, & manibus exta tenentem parum læta. Ciuilis diſſidij notas repperiſſe aiebat aruſpex. Ecce autem prælati & ſex alij faſces. Prætor eſt huius anni M. Cato, ait Duza. Sed quid ſtamus? iam introitum oportuit. Ego admirans, Etiã tu in Senatu es? Quippini, inquit, inter Ædilicios? & * *nuper adeò præbui ludos. Sequere. & ſimul traxit me pallio renitentem. Non herclè ego, non ego, inquam. Metuis? ait. Validiſſimè. legem, inquio, quæ Senatu arcet non Senatorem. Ille ridens, Ita olim fuit, inquit, cùm Moribus antiquis res Romana viriſque ſtetit: nunc Diuus Auguſtus permiſit protinus virili togæ latum clauum inducere, & Curiæ intereſſe. Denique habes tabellam & ſtylum? Tria verba Latina ſcribe: ego tibi ſpondeo & reſpondeo, non furcillabit te quiſquam Cenſor. Iam intrabamus: cùm vidit me, vti de viá eram, gladio accinctum Duza. Heus heus, inquit, pone. Quid ponam? inquam ego. Gladium, ait. nefas enim in conſpectu magiſtratus. Ego diſcinxi, & intraui. Conſpicio ſubſellia ſanè longa. in ſummo ſedentes, Capitones, Labeones, Silones, Frontones, omnes ſeueros & — ἰλιοσπίπλως: in medio Philoſophos, Medicos, Hiſtoricos: in imo, Comicos, Tragicos, Lyricos, Epicos poëtas. quoſdam ex ijs pannoſos, obſitos; quoſdam lauru & anulo inſignes, & Palatij Comitiuá. Qui iſti cum lauru? inquam ego. Illíne? ait Duza. Poëtæ ſunt è nupero fœtu. Cur autem coronati? inquio. an vicerunt agonem Capitolinum? Non, ait. ſed hodie ita mos valet, vt non Phœbus, ſed Imperator faciat vates: coronâ & anulo donet, inter equites ſcribat imò inter Comites. Hem! inquam, ſcilicet ad Cæſaris in Laberio exemplum. Sparſim adhuc ſtabant Patres, mugiinanteſque & murmurantes: cùm è curuli ſuâ ſurgens Cicero ſilentium manu popoſcit, & impetrauit. Quies alta fuit, qualis conticinio noctis ſolet, vt audiremus*

* In Satyris quas dedit.

Florem illibatum populi, Suadæque medullam.

Ille vultu manuque formatus in habitum oratorum ſic cœpit.

Oratio Ciceronis in Correctores.

Etſi meæ partes ſunt P.C. magis exquirendæ ſententiæ, quàm dicendæ: tamen in hac tantâ re publicâ quæ agitur, neceſſariò prædicenda quædam videntur. Memoriâ tenetis, quod gaudium omnium noſtrûm fuerit, cùm ante paucos annos in Europâ renatum vidimus nomen litterarum. Legebamur, colebamur, è ſitu & tenebris eruebamur: adnitente in Italiâ Leone, in Gallijs Franciſco, diuinâ quadam virtute viris. Quid multa? in ſpem, imò fiduciam ingreſſi eramus reciperandæ priſtinæ dignitatis. Cùm ecce, exortum eſt genus hominum audax, inquies, ambitioſum, qui Correctores ſe dicunt. Incredibile eſt P.C. quam ſtragem & quàm latè dederit iſta lues. Philoſophi Rhetoreſque olim à maioribus noſtris vrbe pulſi ſunt, ob ſuſpicionem non maleficæ, ſed nouitiæ doctrinæ: nos Tarquinios iſtos impunè graſſari patiemur? At enim nequid præter legem, inquiunt, & clementiam maiorum. Habemus verò P. C. habemus eiuſmodi legem; ſed tamquã gladium in vaginâ reconditũ, cuius aciem patimur hebeſcere. An non lex Cornelia, de ſicarijs eſt? Non ſicarij iſti? Quoties ergo prehenſi eum ſtylo & telo ſunt, vocis iugulandæ cauſſâ? Sedete, & exſpectate exemplum Caligulæ, vt graphijs in Curiâ diſcerpant vnum aliquem Senatorem. Augeo hæc ſcilicet, & inuidiæ flammam ſubijcio viris bonis. Vtinam! Sed quis ex iſtis nos adit, nos legit, niſi vrendi ſecandiq; cauſſâ? Id enim vocant corrigere. *Hoc rectum eſt, hoc non rectum. hoc non implet aures meas. hoc non Latinum,* * *etiamſi Cicero ita locutus ſit. Stigmatias hic locus. hic mutilus.* Benè, & in tempore acclamaſtis P.C. crucem illis. Poſtremi hominum, vos conſularibus viris, claris per tot imagines maiorũ, frontem faciemque ſignetis per ludum & iocum? Noſipſi P.C. quoties iſtorum telis & inſidijs appetiti ſumus? A viginti iam annis Correctorum notis diſtrahor, laceror: & minutis ictibus cottidie ferior, vt ſentiam me mori. Nam illud miſerrimum eſt, quòd honeſtè ſaltem occumbere non licet, & defungi vnâ plagâ. Thuſcus aliquis in me ſæuijt; Thuſco ſucceſſit Venetus; illi, Gallus; Gallo, neſcio quis è Friſijs & Thuringis. Et tamen hi hoſtes noſtri inter nos viuunt. Viuũt? imò etiam in Senatum veniunt: notant & deſignant oculis ad lanienam vnumquemque noſtrûm. O Dij immortales, in quâ vrbe viuimus? Hîc, hîc ſunt, in hoc ipſo cõſeſſu noſtro, qui de meo veſtrumque omnium exitio cogitarunt.

Verba Lambini.

Et cùm dixiſſet, viſus mihi apertè ſignateque oculos conijcere ad ſubſellia noſtra.

— mihi frigidus horror
Membra quatit, geliduſque coït formidine ſanguis:

& tre-

& trepidè ad Duzam, Tange me frater, inquam, frigidior niue Gallicâ ſum. Periimus. in Cyclopis antrum deuenimus. quæ Pallas eripiet nos è mediâ morte? Nihil ad eas voces Duza; ſed & ipſe ſedebat anxius, capite demiſſo. Credo, conſcius etiam ſe ex illo muſtaceo laureolam quæſiuiſſe. Itaque ego iam lictorem exſpectabam qui nos duceret. & o ſaltem (aiebam mecum) gladius ille ad manû fuiſſet, quem ad limen Curiæ poſui!

Ille me / Ne ignauè & ingloriè ſuo occumbam.

Μὴ μὰν ἀσπουδί γε καὶ ἀκλειῶς ἀπολοίμην.

Sed inter eos æſtus cogitationeſque pergit porrò Cicero.

Et tamen, ô patientiam! Hoſce ego Conſul video, & quos iam diu ferro vlciſci oportuit, voce nondum vulnero. Sed deſino. ne longior oratio mea pro præiudicio fuiſſe videatur, aut ſententiæ veſtræ præiuiſſe. Te Apollo Palatine, in cuius ſanctiſſimo templo nunc conuenimus, præſidem præſtitemque Muſarum; cuius auxilium nobis litteriſque, in rebus incertis, certum ſæpè fuit, quæſo veneroque; vti pacem nobis ab iſtis propitius duis, & Senatui mentem quod maximè è re publicâ erit ſentiendi, & libertatem idipſum cenſendi.

Finierat cum adclamatione variâ Cicero, & ego paullatim ad me redij (non herclè planè poſito metu, quoniam ſciebam imperioſum Conſulem eſſe, & in Tulliano tot Senatores necatos vnius iuſſu:) tamen caligo iam ab oculis abierat, & video ante pedes Conſulis neſcio quem ſedulò ſcribentem. Belga mihi viſus, è veſte. Itaque inclinans me, Quis eſt iſte? inquam ego ad Duzam. an quadruplator aliquis, & ſubſcriptionem nobis parat? Riſit timidiſſimam ſuſpicionem meam Duza, & ab iſto quidem, inquit, ſecurus animi es. Veruccem vides, non hominem: ouiculam meram. Actuarius eſt, Chriſtophorus Longolius. quem, quia olim perite admodum verba ſingula Ciceronis ſubſequi & ſublegere ſolet, patres nunc fecerunt Cenſualem. Inter iſta iterùm M. Cicero, Rem breuiter audiſtis Patres, *inquit*: ergo vt relationem faciam, QVOD FELIX FAVSTVMQVE REIP. SIT, DE CENSVRA. DEQVE IIS QVI SE CORRECTORES APPELLANT Q. F. P. Dic tu C. Criſpe. *Tetigi latus Duzæ, quis iſte Criſpus, quis? Ille inquit, Romanæ primus hiſtoria. Cur eum rogat primum? inquam, & nónne inimicitiæ inter iſtos? Duza inclementiùs, In Curiâ es, inquit, an in Gynæceo? ita loquax. Tamen ſcito hunc Conſulem deſignatum eſſe. Hoc habe, & tace. Momordit me tam præfractum reſponſum, eò magis, quòd de inimicitijs nihil: quas tamen ſuſpicabar ex falſis oratiunculis temerè vulgatas eſſe. Surrexerat intereà Criſpus, cui caput pileolo tectum, focale circa collum; & ipſe, nouo more, palliolatus. Non fuit mihi animus rogare Duzam: ſed tamen facilè diuinabam ægrotum eſſe, fors fuit an plagis aliquot nuper acceptis. Ille infit.*

Quid fieri placeat.

Oratio Salluſtij contra Correctores.

Clemĕtia & lenitas veſtra, P. C. magnum mihi metum faciunt de Correctoribus dicendi, ne aut vobis parum animi aduerſum eos ſit; & illis præſidium nouum in audaciâ ſuâ pariter, & pudore veſtro. Satellites quidem eorum defenſoreſque, homines clari nominis & doctrinæ, nequeo ſatis mirari. Conſilia nefaria in nos coïta ſunt; de vitâ certnimus, aut libertate: & ea proditum perditumque eunt iſti Comeliorum & Varronum ſcilicet præclara proles. Prô, dî boni! Vbi Porciæ & Semproniæ leges? Illis lictores & virga, & ſecutis defenſa à tergo noſtro ſunt: at nos flagris notiſque ſeruilibus obnoxij agimus adoleſcentum, aut vix virorum. Hanc in ſpem clariſſimorum ingeniorum monumenta publicata ſunt? Hæc præmia pro labore, & noctibus toties vigilatis? Quorum eos adeò non pœnitet, vt facta in gloriam numerent: noui Romuli ſcilicet litterarum & Camilli. Quin ſoli omnium, poſt genitas leges, ſententiam ferunt è coniecturis. Diuinos ſe dicunt. En, cui ludibrio canities noſtra ſeruata eſt? Dî benè vertant. cenſeo. antiquemus collegium Augurum præ iſtis, & Quindecimuiros fatalium librorum. Peſſimi mortaliû. ita vobis mala noſtra irriſui ſunt? Et meritò. quoniam mollitia decretorum illis metum, nobis dignitatem ademimus: & pacem libertatemque etiam nunc optamus magis, quàm defendimus. Quin agamus, atque obuiàm eamus P. C. nihil prolatantes: neu ſpolia noſtra diutiùs penes ignauos indignoſque ſint. Ego ita cenſeo. per Prætorem vrbanum in Comitio comburendos eorum libros: ipſos in vinclis habendos: neu quis de ſoluendis ad Senatum populúmve referat. Qui aliter faxit, eum contra remp. facturum.

Adſedit Criſpus. neque enim aut mos, aut valetudo eius, ad longam orationem erant! Et Conſul M. Tullius neſcio quid cum Catone ſecretò collocutus, Patres Conſcripti, *inquit*, multa hodie frequentia eſt. itaque non ibo per ſingulos: per Saturam exquirendæ ſententiæ

tentiæ ſunt. Dic, ſiquis voles è poëtis. *Non erat alia manus infeſtior generi Correctorum. Itaque capita paulliſper inter ſe contulerunt, & dilectus eſt qui omnium nomine diceret P. Ouidius. Non tam Germani id peruicerant, quàm quia conſtabat olim non ignobilem declamatorem fuiſſe, & Arellio Fuſco operam dediſſe. Propriæ quoque illi irarum cauſſæ. Surrexit igitur infenſus & minax vultu, oculis.*

Ouidij oratio aduerſus Correctores.

Patres conſcripti, *inquit*, vetus exſilium meum Tomos me referte, vbi iſta non videam, non audiam. Quæ enim Barbaria nonanre mores iſtos? aut quæ vita nobis in hac colluuie Correctorum? Perijt natiua illa & germana poëſis, poſtquam hoc peſtilens ſidus ingenia adflauit. Videte. quis adoleſcentium hodie Phœbi laurum, vt noſtro more loquar, mordere audet? aut ſiquis audet; quis lucidos & fluentes verſus ſcribere? Quis carmen mihi dat ingenui & ſani coloris? Pigmẽta nimirum quærunr, & adſciticios fucos, & ab Ennio vſque Pacuuioque demortua verba. Ex quâ farragine ſiquid poſſunt adſuere: ne illi gemmam id cenſent, & quaſi in prætextâ, purpuræ clauum. Itaque redeunt iterùm Saturniæ lemæ, & fiunt

Verſus, quos olim Fauni vateſque canebant.

Stomachor. quis me, meoſque numeros? quis Statium, Lucanum, Silium audet exprimere, vt non ſtatim audeat, *Odi profanum vulgus, & arceo?* Eò enim venrum eſt. numerus cenſemur, & plebs poëtarum. Ite boni Patres, & retinere, cenſeo, iſtos Lucumones. Quamquam vtinam ſtultitiâ peccarent tantùm: ſæuitia eſt. Nec enim contemnunt ſolùm nos: etiam lædunt. Quæ ſtigmata impoſita nobis ab illis? quæ lentæ vibices? Referte ſi vultis exemplum M. Antonij oratoris in Aquilio, & nudate corpora noſtra. Mentiar, ſi non plures cicatrices nobis, quàm verſus. Collegam hunc noſtrum T. Lucretium videtis? virum perfectæ bonitatis, & qui ex diſciplinę ſuæ lege, * οὔτε αὐτὸς πρᾶγμα ἔχει, οὔτε ἄλλῳ παρέχει. Quid iuuat? audite rem nouam P. C. Vna prouincia, vno tempore, duos Prætores habuit: & de Lucretij ſpolijs bini eodem anno triumphi. Cogitate quid miſer ille paſſus ſit, & proponite vobis duos in Siciliâ Verres. Quid noſter —— *Romanæ fidicen lyræ?*

* *Neq; ipſe negotium habet, neque alteri exhibet.*

ille quidem ſemiuſtulatus lentiſſimo igne. Faces illi Lampadius quidam admouit: reſtinxit alius ingeſtâ hydriæ ſuæ aquâ. Quid Catullum loquar, & Propertium, & Tibullum? Prometheus non vltrà fabula eſt. Ecce nos, quorum viſcera nouâ fame cotidie rimantur & ſcindunt infauſtæ aues. Vellem Martialis adeſſe poſſet miſerrimus poëtarum. quem aiunr nimis Romanè ſcripſiſſe. Itaque inuentus eſt neſcio quis popa, qui non vitia eius, ſed ipſum excidit. & virum bonum, de quo non virgo non femina queſta eſſet, fecit inreſtabilem. Nec aliâ re abeſt nouus Thuſcus iſte aruſpex, quàm quia ſciebat mutilos & debiles curiâ arceri, ex lege priſcâ. O fas, ô fides! Hæc fieri bonis, bono ſemine natis? Vos medici ferte opem, Æſculapia proles. Exſurge tu, cui brachium truncatum: tu, cui crus fractum: tu, cui excuſſi oculi. Miſeremini ô Patres, & iſtos nefarios condignis pœnis & vltione mactare. Ego ſic cenſeo. Quandoquidem Correctores calamo, ſtylo, ferro rem gerunt, nec finem vllum faciunt graſſandi; ſitque è rep. iudicia & leges exerceri: eos omnes lege Corneliâ, quæ de ſicarijs eſt, accuſandos, damnandos. Siquis ſeueriorem ſententiam attulerit, ſententia mea nulla eſto: illius rata eſto. Hæc cenſeo.

Martialis caſtratus, qui inſcribitur.

Dixerat ardens incitatuſque Ouidius, nimiùm vel ingenio vel adfectui ſuo, vt ſolet, indulgens.

—— cunctique fremebant
Aſſenſu vario Patres.

Itaque clamor iam, & confuſæ voces. Tribonianus inter Iuriſconſultos audiebatur, Ecce me infelicem! & ô vanos labores meos! Non corrigunt me ſolùm, ſed corripiunt: quaſi malâ imò * nullâ fide in exſcribendis legibus verſatum. Quod ſanctum, quod immotum eſt, tangunt. violatores maieſtatis, & vltore gladio puniendi. * *Clamabat è Philoſophorum ſubſellijs Plinius*, Demite mihi has notas, has lituras, quas Barbarus inuſſit. Ne vltrà imperitus, ne fur, ne plagiarius audiam, vir illuſtris & Principum amicitiâ notus. Ante omnes, pœnas mihi det ille qui in me vnicè conſpirauit Pœnus. *Plures erant eiuſmodi voces, &, me iudice, Correctorum res in extremâ tegulâ ſtabant: cùm ecce Aſconius Pædianus, & Verrius Flaccus, & A. Gellius, pluresque, quorum ferrum in igne erat, huc illuc concurſabant, prenſantes Patres,*

* ἄθεον enim fuiſſe aiunt.

Patres, orantesque vt cauſſam cognoſcerent; neu totam gentem damnatam vellent, ob noxam paucorum. Sed inter illos inſigne ſtudium vnius, nouitij, vt apparebat, & nuperi Senatoris. Non ſuſtinui rogare ſuper eo Duzam: conuerti me ad proximum aſſeſſorem, Et ô tu quicumque es, inquam, potes dicere nomen illius Senatoris qui præter ceteros ſatagit? Ille in aurem mihi inſudit, Dionyſium Lambinum eſſe. Non fefelli fabulans Duzam. & ille ad me, Tu Lipſi iuuenis & incautus es, inquit.

* Homer. Semper adoleſcentes ſtultè agunt.

* —— Αἰεὶ τι νεώτεροι ἀφραδέουσιν.

Frater, inquam, mihi hoc dicto opus fuit. Nam ſcio Amyclas tacendo periiſſe. Intereà M. Tullius circumibat ad placandos animos ſedandumque tumultum: & cum eo, ſeuero vultu, Prætor Cato. Patres conſcripti, *inquiunt*, ſeruemus diſciplinam Curiæ. Quæ hæc res? Vos mera ouilia feciſtis. ita balatis. Sedete, quieſcite, & ſententias perrogemus. Dic tu M. Varro. *Ad Varronis nomen, ſubitum ſilentium fuit. Erat admiratio viri, magni, docti; &, quod inter omnes conſtabat, partium nullarum. Surgit Varro, & infit.*

M. Varronis oratio pro Correctoribus.

Studijs adhuc P.C. certamus, non ſententijs. Vulnera quæ quiſque à Correctoribus acceperit, commemorat: medicinâ, quam acceperit, tacet. Adeò lubentiùs homines iniurias, quàm beneficia meminimus: & vltioni, quàm gratiæ parati ſumus. Mihi P.C. alia mens eſt, ſine ſtudio, ſine odio rem exſequi: & ſententiam non ex ambitione meâ, ſed vſu publico dicere. Tibi primùm fortiſſime Conſul reſpondebo. non quia obſtringillare homini amico iuuat, ſed quia res aperienda eſt. Nec enim retuliſti ſolùm quid cenſeremus, ſed præiuiſti. Nouum tibi viſum eſt iſtud corrigere, & à rege Franciſco. Miramur te hoc dicere, hominem hiſtoriæ gnatũ, & æui prioris. Multa ſanè ab illo rege præclara, & in bonum litterarum: non tamen iſtud. Iam inde noſtrâ ætate, non certatio inter doctos fuit ſuper Ennij Plautique locis? Ælius Stilo doctor meus non perſæpè à Perſio aliiſque in ſcripturâ diſſenſit? non ego ipſe? non tu M. Tulli ab hoc Attico? quem meminens ſum alibi cum curâ quærere, in Piræeum, an Piræeum ſcripſiſſet Cæcilius. Tu ſerram in re leui cum amico reciprocas: ambigere in hiſtoriâ, reque grauiori, vetitum iſtis? Quid loquor? tu ipſe ille acer perduellis Correctorum, Lutetium Carum correxiſti: & in beneficio id gloriaque poſuiſti. Omitto Nigidium Figulum, Verrium Flaccum, Palæmonem, innumeros eiuſdem Muſæ: ecce produco hunc Valerium Probum ex Senatu noſtro, *qui exemplaria vetera contrahere, emendare ac diſtinguere, & adnotare curauit; ſoli huic, nec vlli præterea, Grammatices parti deditus.* Addo Aſconium & Agellium; alterum Claudij, alterum Hadriani æuo. At illum non piguit, Deſcenderim an Deſcendere legendum eſſet, in Verrinis tuis anquirere: iſtũ, Tris vrbes, an tres Virgilius ſcripſiſſet: Stitiſſes an Steriſſes Cato. Et laudi hæc inquiſitio ijs, non fraudi fuit: nos cur iniqui iudices in huius qui litteratores ſumus? Non paria fortean præſtant? Pace collegarum liceat, maiora. Typographia hac ætate inuenta eſt, dono deorum quidem: non dubio tamen exitio noſtro, ni iſti obſtitiſſent, qui adminiſtrant in libris corrigendis. Ij veterum librorum ope, partim ingenij fiduciâ, dî magni, quot vulnera noſtra, quot cicatrices ſanarunt! Tu M. Tulli, tu C. Criſpe, horum opem non ſenſiſti? non tu Ouidi? impius es, ſi negas; ſtultus, ſi fateris. Et tamen nudari te poſtulas, magne Imperator. Credo, vt dentem videamus ſuctumque tuæ Corinnæ. Ego ipſe non Ioſepho Scaligero ciuicam de me coronam dedi? dedi, libens meritoque. Magna enim hæc res P. C. mihi credire, magna, & non vnius è plebe doctorum. Si quis agrum noſtrum ſtantem ſentibus deruncinet, beneficium conferre cenſebitur: non conferẽt ij, qui à vitijs monumenta noſtra purgant, quibus ſolis viuimus? Et tamen modus quidã & ars eius rei eſt, fateor. ne fiat quod in veteri fabulâ eſt, Thracius ruſticus: qui cùm vicinum putantem vites oleaſque vidiſſet, ipſe à ſtirpe omnes incîdit. At enim peccant ſæpiùs Correctores; & vulnus faciunt, dum medentur. Hîc tu te Ouidi, iactas. Laudo, *nec vnquam gratiam tibi referet Criſpus. Sicarios appellas, & lege Corneliâ damnandos. Cur tandem? Patrem aliquis in acie ſeruare voluit, & dum hoſtem petit, gladio aberrante occîdit: dic tu Ser. Sulpici, parricida eſt? Negabis. voluntas enim eſt peccandi, quam leges puniunt, non euentus. Simile in iſtis fit, qui cùm voluntatem attulerint iuuandi, interdum tamen

Verba Suetonij, de Claris Grammaticis.

* Alluſum ad iocum veterem: Niſi hæc ſe iactaſſet, muſcæ te comediſſent.

aberrant, & lædunt. Biuium enim ad corrigendum, Libri, & Coniectura. Prima via ſatis certa & tuta eſt: lubrica altera, præſertim cùm in eam audaces & temerarij adoleſcentes inciderint, aut adoleſcentium ſimiles ſenes. quos non eo defenſum. Veros quidem germanoſque Criticos magno opere ſuadeo vti retineatis. Magnarum arborum vmbræ nos & altitudo delectant, radices ſtirpeſque non item: ſimile in Correctoribus eſt, quorum operâ, hæc incorrupta pulchritudo artium manet quas miramur; manebitque æternùm, liceat modò per ignauos & inficienres iſtos, qui alienam operam inuident, parci ipſi ſua. Ego P. C. ſic cenſeo.

Recitauitque ſententiam è tabellâ, quam Senatus eſt ſecutus, & quam habes in SCto. Cùm dixiſſet Varro, incredibile eſt quantum animi mutarint. Illapſi inter patres, qui infenſi anteà infeſtique Correctoribus, ſucclamarunt illud tritum in adſenſu, OMNES, OMNES. *Correctores diſcurrebant læti, hilares, & tanquam abſoluti. Mea mens quæ? nolite quærere. ereptus mihi videbar*

— medijs è faucibus Orci.

Nec tenui me quin ad Duzam reſpiciens clamarem,

Lucilij verſus. Vicimus ô ſocij, & magnam pugnauimus pugnam.

Pauci tamen è pedarijs, impedire aut differre rem conati, identidem clamabant, NVMERA SENATVM. *Sed Varro recenti inclinatione animorum vtendum ratus, Conſulem admonuit vti diſceſſionem permitteret, fieretque* Sc. *Permiſit (Criſpo tamen priùs in aduerſa ſubſellia tranſire iuſſo) in hæc verba.* QVI HAEC SENTITIS, IN HANC PARTEM: QVI ALIA OMNIA, IN ILLAM PARTEM ITE QVA SENTITIS. *Pedibus plerique iere in ſententiam Varronis. Criſpus cum paucis remanſit ſolus, & videbatur interceſſorem quærere. Ibi Ouidius ludo nobis & ioco fuit, qui deſerto Criſpo ad Varronis ſubſellia tranſit, non ſine perfugij notâ, & poëticæ leuitatis. Dediſſe id dicebatur recenti merito Victoris Giſelini. Delbius hiſtoricus venientem eum apud ſe collocauit, & eodem elogio ornauit. Diſceſſione factâ, Conſul dicis moriſque cauſſâ addidit,* HAEC PARS MAIOR ESSE VIDETVR. *Parabat etiam referre ſeriò (nam Varro ſententiâ ſuâ breuiter perſtrinxerat) de litigio inter Correctores deque pace ineundâ: ſed iam hora Decima erat, nec poſt eam fas incipere nouam relationem. Itaque mittens Senatum, ſolemni verbo dixit,* NIHIL MORAMVR VOS P. C. *Illis conuentus, mihi ſomnus ſolutus eſt.*

FORMA SC. TI.

M. TVLLIO M. F. CICERONE. M. ATTIO PLAVTO COS. PRID. KAL. OCTOB. IN AEDE APOLLINIS PALATINI, SCRIBVNDO ADFVERVNT. M. TERENTIVS VARRO. P. NIGIDIVS FIGVLVS. VERRIVS FLACCVS. C. CORNELIVS TACITVS.

Quod M. Tullius cos. * V. F. de Correctoribus, * D. E. R. S. ita cenſuit.

* *Verba fecit.* * *De eâ re Senatus.*

Correctores, hoc difficillimo rei litterariæ tempore, vtibiles neceſſarioſque eſſe.

Non eos tamen promiſcuos: non indoctos, rupices, petrones. ſed qui conſilio, reque apſe iuuare ſcriptores priſcos poſſint.

Eâ re Senatui placere, vti lex Annaria ſeruetur: neu quis minor XXV. annis Correcturam petere, gerere poſſit. quique aliter petierit, geſſerit, vitio creatum videri, & correctiones eius in Acta non mitti.

In ſenibus depontanis, quique maiores annis LX. ſiremps legem eſſe.

Vtrique Cenſores M. Fabius, Pomponius Atticus, alter ambóve, de doctrinâ deque moribus petitorum cognoſcant, ſtatuant, iudicent. Quos hiſce admiſerint, probos eſſe: quos reiecerint, repulſos & reiculos.

Siquis è libris bonis fidiſque correxerit, laudi ſemper eſſe. ſiquis è coniecturis, noxæ.

Niſi eæ claræ, liquidæ, certæ ſint.

Qui aliter cumque diuinationibus vſus; in eo leges veteres & edicta de Mathematicis valere: Porcias, Fabias, Sempronias leges non valere.

Itemque quoniam duplex morbus Correctores pleros teneat, Litigium & Prurigo: vtrique rei Senatum proſpectum præcautumque velle.

De litigatoribus. vti quicumque poſt hunc diem cum altero velitari, præliari, verbis, ſcriptiſve auſus fuerit: eum eóſve in ludi gladium damnari; vti proximo munere, colligati inter ſe, pugnent ſine miſſione.

De Pruriginoſis, quos manum ſtylumque abſtinere à nullo loco audiant, ſano ſiue inſano: vti Cornelius Celſus Ædilis

diſpi-

diſpiciat, qui eorum ſanari poſſint, qui non poſſint.

Qui poſſe videbuntur; eos deponi in templo Æſculapij quod in inſula eſt, ibique ellebori bibere quantum ſatis erit. Qui non poſſint; eos in exſilium ad Cimmerios deportari, vbi lucem non videant & libros non legant. Siquis ambiguæ valetudinis erit: eum ad tempus relegari in Atlantidem inſulam, vbi memorantur ſomnia non videri.

Quoniamque multi ex hoc ordine pulſatos acceptoſque indignè ſe à Correctoribus querantur; placere vniuerſis conſcriptis eam iniuriam contumeliámve impunem non eſſe, in viuis mortuiſque.

In viuis placere, vti L. Caſſius Prætor de cauſſâ eorum cognoſcat. quoſque noxios compererit; eos melle & ſeſamo oblitos, diem vnum deſtitui ad caldum ſolem ſtilis veſparum & muſcarum.

In mortuis, vti Menippus Philoſophus, qui viam nouit, ad inferos proficiſcatur: & cum Æaco de pœnis eorum agat.

Hæc ita cenſuerunt. Siquis huic Sc. interceſſiſſet, placere auctoritatem perſcribi, deque eâ re ad Senatum populumque referri.

GVLIELMI BVDAEI PARILIS LEX è libris de Aſſe.

Qui diſcendi cupidi ſunt, iuratiſſimi cuiuſque ſcriptoris maieſtatem comiter conſeruanto.

Quod ſecùs (vt ſunt humana) dictum in eorum cuiuſque libros irrepſerit, obrepſerit, feſellerit:

Qui de eo dicto indagandæ veritatis ergò addubitet, addubitauerit, quæſtionem referat, retulerit:

Quod eorum ab vnoquoque abſque dolo malo, liuore animi, factum ſit:

Eius rei multa ne ſit.

Nec bonorum offenſio, quod eſt inſtar vltimi ſupplicij.

INDEX
IN
LIBROS CRITICOS
IVSTI LIPSI.

A

ABDITA delubri 344,a
Abrahamus Ortelius 190,a
Accenſi, miniſtri magiſtratuum 278,b
Accius emendatus 72,a.85,a.116,b.134,b
Acclamatio in ludis 312,a. ad laudes Principis ibid b. quæ in eâ voces ibid. modulis & concentibus facta 313,a. in quibus Oraria vſus ibid.
Acclamatio Senatoria, Omnes 291,b
Acclamationis dignitas 313,a
Accumbebant veteres ad menſam 101,a
Accumbendi modus 101,a,b
Acerna menſa lautiorum ibid.a.
Achilles Statius, Luſitanus 29,a. ab eo receſſum ibid.
Achilles Thetidis filius 376,a
Ad cretiauriculam tangebant atteſtati 207,a
Adamantius Martyr libellum ſcripſit de affinitate V.& B. 45,b
Adgrettus, pro Aggreſſus 78,a
Adigere arbitrum 262,b
Admittere, verbum augurale 74,a
Admittere in ſe vinum, quid? 276,a
Admonere lineas, pro vrgere, accedere 314,a
Adolphus Mekerchus 265,a
Adorantium habitus 305,b
Adoratio manu, quâ formâ? 306,a
Adoratio propriè, quid? ibid. eius etymon ibid.
Adoro pro vehementer oro dixit Propertius 32,b
Adriani Iunij correctio 118,b.145,b.215,a
eius laus 145,b
Adſurrectum & plauſum honeſtioribus nepotibus ſuis adſurgi vetuit Auguſtus 322,a ibid.
Aduerſus lectus, quis & cur ita dictus? 264,a,b
Aedilibus viatores erant, non lictores 283,b
Aegidius Vlugerius 21[illegible]
Aegyptij frumenti modus 251,a
Aegyptijs Leones inter deos 253,a
Aegyptus tributaria facta, damnata in magnum numerum frumenti 250,b
Aelius Stilo 421,a
Aemilia Aconia 284,a
Aemilius Magnus ibid.
Aemilius Probus explicatus 265,a
Aera, multa pecuniaria 126,a
Aere lauari, quid? 124,b
Aerificè ducere, ſtatuariorum 42,b
Aerumna Cupidinis, apud Plautum 168,b
Aeſchinis locus quem Cicero imitatus videtur 41,a.56,a
Aetas exita 276,b
Afflata mente 317,a
Afranij Næniæ 142,a
Afranius emendatus 45,b.84,b.85,a.117,a.131,a,b. 168,a.221,b
Afri plerumque in ſcribendo acuti & aſperi 334,b
Africa vr[illegible]os non gignit, aut paucos 303,a
Africæ principes, qui? 266,b
Africanæ diſtinguuntur ab vrſis 304,a
Africani frumenti modus 251,a
A[illegible]icanus mus 304,a
A[illegible] fragmentum 164,a.212,a. nomen quale 212,a
pramum de Senecâ iudicium 253,a
Agellius emendatus 16,a.22,b.53,a.60,a.75,b.76,a.93,a,b. 95,a,b.122,b.164,b.175,b.176,a.188,b. 284,a. 196,b.
212,a,b. 242,b. 243,a. 267,b. 275,a,b. 276,a,b. 301,b. 302,a,b. explicatus 316,a.332,a. auctus 86,b
Agere ſatis 276,b
Agere ſecundas, quid? 231,a
Agrariæ res ſcriptores 262,b
Agricultio ſinus ergaſtulorum 318,b
Agris paſſim gignens ibid.a. ad eos colendos empti ſerui barbari ibid. hæc inter cauſſas lapſi imperij Lucano ibid.
Agrorū multitudo apud diuites lege Stolonis coercita 318,a non diu ibid.
Alba, ſeu Albata, factio aurigarum 144,a
Albatoga, alia à candidâ 256,b
Albati ſerui Imperatorum 285,b
Albinouani carmen percurſum 174,a,b
Albogalerus 275,b
Album addi vetitum in veſtibus candidatorum 221,a
Alciati correctio 254,b
Alexandria ſcitum, Athenis dimidium, prouerbiū vetus 170,a
Alexandrina Claſſis quantum frumenti quotannis aduexerit 250,b
Alexis Comicus 52,a.95,a.103,a.118,b
Alia omnia ſentire, ſenatorum verbum 422,a
Aliana lex 261,a
A libellis, à memoriâ, ab epiſtolis, à voluptatibus, &c munia & nomina libertorum apud veteres 255,b
Alio die, formula augurum 113,a
Aliquammulte 329,a
Aliquamplures ibid.
Alis, antiquè, pro Alius 231,a
Alphenus, apud Catullum quis? 49,a
Alphonſus Siciliæ &c. rex litterarum amantiſſimus. 168,b. etiam ſtudij Critici amator 169,a
Altrinſecus, aduerbium 335,a
Aluarcſius Africam luſtrauit 303,a
Ambroſius explicatus 323,a
Amica inter bibendum nominata 107,a
Amica Iouis in Capitolio 328,b
Amicarum fores vino perfundebant amatores 202,b
Amici ipſi inter ſeſe vocabant Fratres 111,b
Ammiani Marcellini locus 186,b
Ammonitrix, pro Admonitrix 72,b
Ancillariorum pater 291,a
Andreas Papius 210,b
Andreas Sebetius 202,b.213,a.333,b
Androclus, non Androdus 302,a
Angeli Politiani correctio 204,b
eius proba verſio 235,b
Angerona, dea Silentij apud Romanos 108,a
Angues ignei 301,b
Animaduerſio quid? 279,b
lictorum proprium ibid.
clamore fieri ſolita ibid.
Animum vincere, præclarius quàm aduerſarium 21,a
Annæus Florus 304,b
laudabile eius compendium ibid.
irridet Iudæos, ſed malè ibid. correctus ibid. 330,b. 331,a,b. & ſeqq.
Annaria lex 423,b
Annò, abſolutè, pro Anno præterito 72,a
Annonaria lex à P. Clodio lata 246,a
Annonæ præfectura ab antiquis ſumpta 248,a
eius dignitas ibid b
[illegible] ibid. & munera ibid.

Annonæ diuidendæ curatores duo 248,a. *poſteà quatuor ibid. poſtea plures ibid. Salluſtij de Annonis iudicium* 252,a. *etymon annonarum* 249,a
Antaanum Hercules, apud Ciceronem 130,a
Antecana, quid? 103,a
Antecedendi ratio apud Rom. 300,b
Antea, pro Ante 84,b
Antefixa quæ? 211,b
Antelucio, Aduerbium 334,b
Anteſtari, quid? 207,a
Antidamas Demarchi 93,a
Antidhac, pro Antehac 121,b
Antium locus amœnus, & aptus ad ſeceſſum 254,a
Antlia quid? 319,a. *in Antliam damnari* 318,b
Antonij cuiuſdam ſepulcrum 267,b
Antonius Auguſtinus 63,b
Antonius Ferilius 73,b
Antonius Muretus 179,b.197,a.216,b
Vide M. Ant. Muretus
Antonius Oiſelius 153,a
Antonius Panormita 169,a
Annuli, ſeu compedes Ergaſtularia 321,a
Annulorum diſcrimen, & eos geſtandi mos 310,a *ex auro Senatus & Equites ibid. & Tribunis militum ibid.b. quibus eos ademit Seuerus Imp. ibid. è ferro ſeruis & militibus ibid.a. ſeruorum in vſu frans ibid.*
Apex flaminum 275,b
Apollo, præſes ſtudiorum & herbarum 98,a
Apotheca Chia 203,a
Appianus illuſtratus 258,a.282,a. *prudens eius aſſertio* 318,a. *eius parum cauta ſcriptio* 245,a.281,b.283,a. *heſitatio* 316,a. *error* 58,b
Appius Silanus 379,b
Appuleij ſtilus qualis 167,b.334,a. *iudicium de eo* 167,b. *dialogus eius* 266,a. *loci quos è Plauto imitatus* 167,b. 168,a,b. *pro eo aliquid dictum* 334,a
Appuleius correctus 167,b.168,a,b.179,a.185,b.243,a. 249,a.280,a.288,a.322,a.329,b.334,b.335,a,b.336,a. *honeſta familia natus* 267,a
Aput 65,a
Aqua Aniena Catoni 53,a
Aqua cardinibus offuſa 252,b
Aqua duplex initio menſæ 237,b
Aqua calida potus, & eius vſus 236,a
Aqua hauſtio, exercitia ab Ergaſtulis 318,b
Aquæ inopia 337,b
Aquaria prouincia 76,b
Aquarioli qui? 77,a
Ara Lugdunenſis 167,b
Arare, verbum obſcœnum 126,b
Aras inſcribendi mos vetus 260,b. *iis vela oppandi ſolita* 319,b
Arbiter quis apud Horatium? 104,a
Archimimus decrepitus quotidie Dijs in Capitolio agebat 328,b. *nomen eius latet* 330,b
Arcere, quid? 168,b
Arcta purpura, pro anguſto clauo 316,b
Ardidus Sol 302,a
Arduo pro Addito 207,a
Ares apud Plautum, pro Marte 133,b
Arfari, pro Affari 130,b
Argutari pedibus quid Titinnio? 257,b
Arfines, pro affines 130,b.207,a
Ἀρίςερα quæ? 299,a. *etymon vocis* ibid.
Ariſtophanis locus 181,a,b.102,b.210,a
Ariſtotelis locus 299,a.300,b
Arma ancilia à Romanis ſeruata 131,b. *quotannis circumferebantur per vrbem* 132,a *certo die rurſus condebantur ibid. id fiebat menſe Martio ibid. eo die nihil publicè geri poterat ibid.*
Arnobius explicatus 116,a.159,a.265,a *emendatus* 153,a.180,b
Arrianus explicatus 308,a
Artemidori locus 319,a
Artifices in Capitolio 328,b
Aruocate, pro Aduocati 130,b.207,a
Arx amicorum, arx cauſæ, arx ſociorum, &c. 91,a
Aſconius Pedianus correctus 162,a *eius ætas* 265,a. *error* 19,a *Silij de eo elogium* 265,a. *ſenſus à Cicerone* 52,b
Aſper eius, quid? 125,b
Aſſer apud Iuuenalem quid? 205,b
Aſſeres lecticarij 268,b
Aſſeſſus apud Propertium pro Iudicum conſeſſu 115,a
Aſſurgendum erat magiſtratui 279,b
Aſtare in genua 130,a
A ſummo bibere, quid? 103,b
Aſiſius mons adhærens patriæ Propertij 128,b
Athenæus explicatus 100,b.130,a.174,a
Athenienſium inſigne Noctua 150,b
Athenis dimidium, Alexandriæ totum, prouerbium vetus 170,a
Atque, copula tranſpoſita aut poſtpoſita 332,a
Atrium quid? 264,b
Attegua Hiſpaniæ oppidum 353,b
Atteius Capito explicatus 277,b.316,a
Atticus ſector, id eſt, Phidias 316,b
Attingem, pro attingam 63,b
Attius emendatus apud Nonium 135,a,b.191,a,b. 200,a. 215,a
Atuentus pro Aduentus 65,a
Aucupatus, patiendi ſignificatu 346,b
Audaciter, vſitatum etiam Ciceroni 193,b
Audax ingenij, poetica phraſis 252,b
Augerius Busbekius 130,b. 253,a. 288,a. 300,b. 314,a
Auguria ſiniſtra, bona 299,a
Auguſtani Iuuenes qui Tacito 1[illegible],a
Auguſtini locus, in quo Fragmentum Senecæ 328,a,b
Auguſti quatribus? 255,b
Auguſtus quoties ludos dederit 316,a. *repurgauit ergaſtula per totam Italiam* 320,a. *permiſit protinus virili toga latum clauum inducere* 418,a
Aula quid? 264,b. *propriè idem quod Atrium* ibid.
Aulici ritus in honore exhibendo origo 306,b
Aurati ſ[illegible] Imperatorum 285,b
Aurei R[illegible]ani, denariorum viginti quinque 234,a
Aurem vellere, pro admonere 207,a
Aureos annulos quibus geſtare licitum apud Romanos 310,a
Auriculam imam tangebant anteſtantes 207,a
Aurigarum factiones 144,a
Auro contrà emere & vanire 76,b
Auſonius emendatus 142,a.284,a. *explicatus* 108,b. 143,a.196,a. 288,b *quando conſul* 284,b
Auxiſſe, pro auctum eſſe 195,b.

B

B. *Litera & V. conſonantis magna ſimilitudo apud veteres* 45,b. *de quâ re librum ſcripſit Adamantius martyr* ibid.
Bacchum à Indis coli putabant gentes 304,b
Bacilli idem quod virga 282,b
Baculi in manu hiſtrionum quales 288,a
Balnea ſicca 262,b. *ſudandi in eis mos* ibid.
Barbari ſerui empti ad colendum agrum 318,a
Barbaris in Oriente ignota lectica 273,a
Bardocuculli, vilium ſeruorum 285,a
Barnabas Briſſonius 165,a
Baſilicus iactus quis? 80,b.204,b *à rege ſeu magiſtro conuiuij nomen habet* 104,b
Baxea pro calceis 259,b
Benè viuas, formula bibentium 119,b
Benedictus Arias Montanus 288,a
Beneficium in miſeros, verè beneficium 376,b
Beroaldi opinio reiecta 255,a *error* 265,b

Betere, pro ire, antiquis 150.a
Bibendi ratio 106,a,b. 107,a. quomodo reſponderint inter bibendum Romani 330,b
Bibere à ſummo 305.b
Biberius Caldius Mero, pro Tib. Claud. Nero 236.b
Bibliotheca Tiberiana 417,a
Biclinium quid? 101.a
Bimarco, ſeu Bimargo, falſus Satyra Varroniana titulus 20,a
Bini tantùm conuiuæ in vno lecto, præſertim magnifico epulo 303.b
Bitere, id eſt, ire 150.a
Bitienſes Feſto, multùm peregrinantes ibid.
Bos Luca 304.a
Brodæi correctio 204.b
B P.N. & B.R.P.N. formula laudis 198.b
Brugarum laus 156,a.158,b.214.b
Brutiani, ſerui publici 277.a
Bucco 167.b
Bulbi Africani optimi 205.b
Bulli, piſces exigui & viles ibid.
Byzantiorum inſigne Luna 150,b.
hinc origo ſemilunæ quæ hodie in labaris Turcarum ibid.

C

C Pro G, ſæpè ſcribebant antiqui librarij 348.b
C. Cadamitas, pro Calamitas 78.a.136.b
Cadaueris collocandi ritus 243.b. ad ianuam collocabatur ibid. idque à filijs ibid. togâ induebatur Rom. Græci pallio 242.b
Cadaueris ſitus, vt pedes in viam ſpectarent 242,a
Cæcilius Aſborius, amici Auſonij 284.a
Cæcilius emendatus 353.b
Cæcilius Vindex dicendus, non Caſellius 44.a
Cadere, inter verba Venerea 326.a
Cal, pro Calum, apud Ennium 352.b
Cæleſtis Dea, quæ? 220.b
Cælibatus apud Romanos prohibitus 153.a
Cælibes in ærarios relati 346.a
Cælius in epiſtolâ ad Ciceronem correctus 247.b
Cœna propriè dicta, media pars ſeu miſſus cœnæ 303.a
Cœna terreſtris, cœna ſine ſanguine, Pontificia, Saliaris, Adiicialis, Dubia 300,a
Cœnæ hora antiquis 301.b
Cœnæ caput quid? 303,a
Cœnæ horâ inſternebantur lecti aulæis 301.a
Cœnatoria quæ ibid.b
Cæni populi 221.b
Cæſar cenſum non egit 246.b. 287.a. non cenſor fuit, ſed præfectus morum 287.b. recenſus eius non legitimus cenſus 246.b.287.b
decima legionis confiſus 309.a
Cæſarianæ orationes Ciceronis quæ 61.a
Cæſaris eloquentia militia & domi 273.b
Cæſaris nepos 325.a
Cæſarum imagines in ſignis cohortium 213.a
Cæſellius alius à Cæcilio Vindice 44.a
Cæſonius Maximus quando condemnatus 145.b
Caius Acilius 302.b
Caius Gracchus correctus & illuſtratus 193.b.267.b.
eius lex Frumentaria 345.a
Calcei albi vulgo 259.b. coccinei Imperatoribus 260.a
mullei, cerei, galbei, ediraces feminarum & molliorum ibid.
Cales municipium Italiæ 38.a
Calida vino miſceri ſolita 236.b. deliciæ veterum in hoc potu ibid.a
Calidæ frequens vſus ibid. ſed nocuus 237.b.
etiam Græcis vſitatus 236.a
Caligula Imp. ſuperbia 233.b. 308.a.
veſanum factum 117.b
Callis, quid? 173.a
Calpurnius ad memoriam, titulus liberti 255.b
Calpurnius explicatus 259.a
Calua mortuorum 265.b
Caluitur, id eſt, fruſtratur 131.a
Calumniatoribus reſponſum 337.b.338.a.b
Calx, meta in Circo 129.a
Camara genus nauium Ponticarum 243.a
Camerarij correctio 72.a. vide Ioach. Cam.
Campanus faſtus 284.a
Campus Fœnicularius 334.a
Campus Iugarius ibid.
Canalicola quis? 301.b
Candes labarorum 213.a
Candida toga alia ab albâ 256.b
Candidati vnde dicti 221.a.
toga eorum cretata 256.b
Canis, nomen infauſtiſſimum 81.a
Cannenſis pugna deſcriptio 356.b
Canon, in Ergaſtulis quid? 322.b
Canon numerus frumenti 251.b
Cantabra quæ? 213.a
Canuſij lana laudatiſſima ad pænulas rufas 285.a
Canuſinatus, ſeruus indutus pænulâ Canuſinâ ibid.
Capere crines, quid? 300.a
Capitolij ritus 328.b
Capitolinus emendatus 150.b.164.a.190.b.220.a.290.b
explicatus 192.b.220.a.306.b.313.a
Capitonis apud Agellium ambigua verba 316.a
Captatum eſt pro Captatur 353.b
Caput aperiendum, obuio aliquo magiſtratu 279.b
Caput cœnæ, quid? 303.a
Caput patrimonij, apud Liuium ibid.
Cardinalis Columnæ laus 169.a
Cardines aquâ perfuſi 202.b
Carmen Albinouani emendatum 174.a.b
Caro porcina ciuibus diuiſa 252.a
Carolo Magno acclamatum à populo, ritu priſco 312.b
Carolus Langius 149.a. eius mors 198.a. refutatus 274.a. 315.b
Carolus Sigonius 142.b.161.b.174.b.209.a
Carolus Vtrulus 142.b
Carpentis traducebantur Dij Circenſium diebus 91.b
Carthaginienſes proprio titulo Principes Africæ dicti 266.b
Caſpar Schetus 165.a
Caſſila, pro Caſſida 78.a
Caſſiodori liber de Orthographiâ, manuſcriptus 44.b
Caſſius Ciceronis pro Caſius ſcriptum 84.a
Cathedra quæ? 272.a
Cathenati cultores, Floro, pro ergaſtulis 321.a
Cato emendatus 22.a.37.a.149.b.209.b.244.a.276.a.
illuſtratus 267.b.276.a
Catonis libro cuidam titulus repertus 37.a
Catonis frumentaria lex 246.a
Catullus Veronenſis explicatus 27.b 22.b.29.b.48.b.204.a. 267.b. eius epigramma in Vettium in quos ſcriptum 48.b
Catullus Vrbicarius 139.a
Cauitio, pro Cautio 167.b
Caulator, pro Caullator 127.b
Caupulus, genus cymbæ 243.a
Cauſſa, ſæpe omiſſum veteribus 148.b
Cantus in ſacris quid? 275.a
Cayſter Cygnæus aut Gygæus apud Propertium 16.b
Cedere pro concedere ſeu permittere, Propertio 51.b
Cenſores in virorum mores inquirunt 22.a
eorum munus 25.a
in Cenſum dedicare quid 46.b
Cenſus Senatorius ſub Auguſto 335.b
Cera quid poëtis 289.a
Cereæ erant veterum imagines ibid.
Cerei in templis accenſi 329.b
Ceres panem deſignabat 28.b
Ceruices oſtrearum expetita priſcis 174.a
Chariſius Soſipater citatus 50.a.
eius multa & ridicula ſæpè errata 39.a
Chironomontes in conuiuijs priſcorum 302.b
Chlamydes ſeruorum 285.b
Chriſtophorus Longolius 419.a
Chriſtophorus Plantinus 151.a

Cicero

Cicero explicatus 15.a.b.16.a.b.17.a.25.a.b.36.b.37.a. 43.a.46.b.54.a.b.76.b.100.a.104.a.106.a.116.a.120.b. 270.a.28.a.b.333.b. emendatus 15.b.18.b.23.a.25.a. 26.a.27.b.30.b.31.a.33.a.37.b.38.a.47.a.b.46.a.b.49.b. 51.a.b.52.b.54.a.b.55.a.b.56.a.60.a.62.b.65.b.87.b. 106.a.116.a.120.a.b.122.b.123.a.b.125.b.126.a.146.a. 194.a.211.a.218.a.b.279.a.289.a.305.b.314.b. de eius loco quaſitum accuratius 42.a.b.49.b.52.b. auctus 50.a
defenſus contra auctorem de cauſ.corr.eloquentiæ 39.a
Ciceronis Conſolatio nuper reperta 383.a
de ea iudicium 411.a.b.412.a
viri illius libelli germana fragmenta 412.a.b
Ciceronis egregius locus 35.a.46.a.86.a
fragmenta correcta 130.a
Ciceronis loci è Græcis auctoribus expreſſi. 17.a.21.b.27.a. 32.a.35.a.38.a.40.b.41.a.45.a.48.a.b.56.a.61.b.63.b. 64.a.89.a
Ciceronis locus de Catone expreſſus 37.b
Ciceronis vulgata lectio confirmata 64.b.63.a.147.a
Cicum, quid apud Plautum? 142.a
Cilnium genus, a quo Mæcenas oriundus 84.b
Cincius apud Agellium correctus 126.b
in Cingulis aurum Senatoribus nullum 332.a
Cinnus vox Ciceroni vſurpata 244.b
Circumferre potionem quid? 106.a
Circumſcens, Aduerbium 335.a
Citharœdorum habitus ibid.b
Citrea menſa, lautiorum 102.a
Ciuitatium, antiquè, pro ciuitatum 125.a
Claſſis Africana 251.b
Claſſis Alexandrina 250.b
Claudius Imperator Thermopolia ſuſtulit 236.b
Claudius Puteanus 152.b
Claudo, pro deficio, ac etiam pro claudico 32.a.196.a.242.a
Claui pendentium 264.b. in cruce quot olim claui ibid. transfigebantur manus ac pedes clauis ibid. ſuſpendioſi ibid. etiam clauis vtebantur
Clementis Alexandrini locus 98.a
Clinici medici 145.a. vnde dicti ibid.
Clodiani ſerui publici 277.a
Cluacina dea 328.a
Cluden quid? 288.b
Cluio quid? 241.a
Coactiliarius 292.b
Coctilia ligna ſemiuſta ibid.
Coerare, & Cœratio, ſcriptum Ciceroni, pro Curare & Curatio 84.a.126.a
Coennilis verbum quale 249.b
Cohortes prætoria 327.a
Cohortium ſigna 243.a
Collocatio mortuorum 142.b. ad ianuam fiebat ibid. idque a proximis amicis ibid.
Collum o, culandi mos 308.a
Colorati Seneca, qui palliati 252.b
Columella explicatus 322.b
Columna roſtrata poſita C. Duilio 92.a
Combeco, pro Commeo, Varronis 150.a
Cominius, de quo Catullus in Epigr. quis? 42.a
Commentarij belli Gallici, an reipſa Cæſaris fuit? 157.b. ij correcti 308.b.309.a.331.b. explicati 54.a.331.b. variè interpolati 308.b.309.a
Committere idem quod Incipere 180.b
Comœdia qualis eſſe debeat 165.a
Commentarij de bello Africo laus 336.b
emendatus ibid. 337.a.b
Commodus Imp. inter Troſſulos cooptatus 247.a
Compacto, vel e compecto, quid? 246.a
Compares, pro ijs qui inter ſeſe amant 316.a
Compedes ferreæ in Ergaſtulis 321.a
Compos mali, pro maiorum 245.a
Componere vota 335.b
Compungendi mos vetus 321.b. Græcis & Siculis vſurpatus ibid. Thracibus item ibid. & Romanis
Conchæ inter obſcœna verba 210.a
Concide magirt, dictum vetus 126.a
Concidere, inter verba Venerea ibid.
Concipilare 168.b
Condita, id eſt frumenta in horreis repoſita 249.b
Conflunium in ædibus antiquorum 17.b
Congiaria in gradibus 250.b
Conſecrare magnificè 158.b
Conſerere calorem, Græca phraſis 242.b
Concipere in Agellio & Liuio, quid? 244.a
Conſonantes geminare, inſolens antiquis 92.b
Conſtituendi verbum quid ſignificet 218.a
Conſuli duodecim faſces 282.a
Conſulibus abſentibus referebat prætor 243.b
Conuitia improbis laudes ſunt 182.a
Conuiuales leges 103.b.104.a
verſus conuiuales 143.b
Conuiuarum quis iuſtus numerus 98.a
conuiuæ quot in vno lecto 104.b
Conuiuiorum veterum ritus 96.a & ſeqq. vſque ad finem libri tertij Antiq.
Copria pro ſcurris 327.a
Coprianus dictus à ſcurris Cyprianus ibid.
Coqui magno empti 353.b
Coquina, minus Latinum quàm Culina 200.a
Coquinarius culter 4.a
Corculum dictus Scipio Naſica 143.b
Cor cur homini ad ſiniſtram 299.a
Cor in amore vehementi ſubſilire ſolet 131.b
Cor non habere 143.b
Cornea porta, ſomnos firmos & certos dat 417.a
Corneliani, ſerui publici 277.a
Cornelius Nepos emendatus 260.a
Cornelius Valerius 180.b.248.a
Cornu dextrum honoratius ſiniſtro 299.b
Corolla impoſitione magiſtri conuiuiorum creabantur 105.a
Corollas languidas & flacceſcentes capiti demptas Deo cuipiam in munus dabant comeſſatores 110.a meretrices ibid. Venere
Corona ebrietatis indicium 53.b.109.a
Corona, pro circumſtante populi multitudine 18.b
Corona ſe dare, eſt populo ſe iactare ibid.
Coronari pocula ſolita in menſis ſecundis 109.a
Coronas iaciendi mos 291.b
Coronati veneritebantur qui ab oraculo redibant 202.a
Corrigere curua, quid? 170.a
Cottabum facere 108.b
Creta, pro meta in Circo 129.a
Crines à lugentibus in ſepulchro poſiti 317.a
Crines capere matronarum 180.a
Crinibus paſſis templa verrebant Rom. 307.a
Critices ſtudium irriſum & oppugnatum 417.a vſque ad 422. defenſum 204.a.421.a.b.422.a ſterile ad famam 309.a in vſum non inſ eſtim 333.b
Criticorum labor aſſiduus 175.b
Criticorum nimia curioſitas 315.a
Cubicula viatoria 269.a
Cubito ſiniſtro innitebantur veteres in conuiuijs 101.b
Cuculli viliorum ſeruorum 284.a
Cuicuella, obſcœno intellectu 87.a
Culigna, vas potorium 147.a
Culina magis Latinum quàm coquina 200.a
Culter Bithynicus 4.a
Culter coquinarius ibid.
Cuna & Cunabula priſcis inter obſcœnos intellectus 118.a
Cunina dea 92.a
Cupidinis ærumna, apud Plautum 168.b
Curatores frumenti 248.a. quomodo diſtribuerint frumentum ibid.b quantum diſtribuerint 249.a quando ibid.
Curiones, maximi inter ſacerdotes 253.b
Curionianis equites in Africa 337.a
Curium vel Curtium infortunium 128.b
Curtius in hiatum abijt 316.b
Curru deſcendebant Romæ obuio aliquo magiſtratu 280.a
Curua corrigere, dictum vetus 170.a

Cyathi decem, ſumma potio 106,b.
duo cyathi, ſextantem efficiebant ibid.
tot cyathi bibebantur in honorem amicarum quot litteræ in earum nominibus erant 107,b
Cygneus Cayſter 16,b
Cygnorum in Cayſtro flumio frequentia ibid.
Cynicè accipi, quid apud Plautum? 101,a
Cynthia Propertij vbi ſepulta 57,a
Cyprij, ſerui publici 277,a
Cyri regis mos in collocandis amicos ſuos ad lanam 300,b
Cytheris vxor Antonij 194,a

D

D *Additum in fine dictionis poſt vocalem* 84,b.90,a
D interpoſitum mediis dictionis 121,b
D pro L 78,a
Dacrima, pro Lacrima 78,a.126,b
Damnari in Antliam quid? 318,b
Damnatis in opus ſemiraſi 322,b
Dandi verbum inter Priapeia 125,a
Dapſilia dicta 79,a
Dare mala, obſcœno intellectu 312,a
Dare ſe populo, quid? 18,b
Dea Syria, pro Iunone 335,a
Debendi verbum quid ſignificet Latinis? 204,b
Debil homo, pro Debilis, apud Ennium 216,b
Decem cyathi ſumma potio 206,b
Decennia publica in honorem Impp. 164,a
Decies, vigintiquinque myriades drachmarum 326,a
poſt Decimam neſas incipere nonam relationem 422,a
Decima legionis plurimùm fiſus Cæſar 309,a
Decipiendi verbi viſus 209,a
Decoctores 84,a
Decolorare aurum 312,a
Decreſtis, pro Decreviſtis 145,b
Decubitus in conuiuijs qualis 102,a
Dedicare in cenſum quid? 46,b
Defendendi verbi propria ſignificatio 41,b.
pro arcere, repellere ibid.
Defundi lacrumis, apud Propert. 315,a
Degere peccata 336,a
Degere, pro minuere, detrahere 183,b.336,a
Deiktare ſcribebant antiqui, pro Dictare 276,a
Deiniſlaus 96,a. eius obitus ibid. tumulus 114,b
Delicati pueri, qui? 150,a
Demiſſa ſerta 309,b
Demoſthenis locus 17,a.27,b.32,a.38,b.41,a.45,a.48,b.64,a.174,a
Denarij xxv. conſtituebant aureum vnum 234,a
Denarius quanti ſub Auguſto ibid.
alius à denis aſſibus ibid.
Deoſculatio Hebræis adoratio 306,a
Depannis, pro inope 330,b
Deorum manus oſculabantur Rom. 305,b. *pedes* ibid.
Depellor liuium, apud Appuleium 256,a
Deſpretus, priſca vox 244,b
Detergere remos, palmites, pinnas murorum 331,b
De ſummâ petere, quid Plauto? 106,a
Detrux 335,a
Deuenere quid? 240,a
Deuoti qui? 128,a
Deuotio militaris 344,a
Dexter locus honeſtior 298,a.
id rationibus oſtenſum ibid.b.299,a
Dexera melior, fortior 300,b. *quare id fit?* 301,a
Dextra robuſtior ſiniſtra 299,a. *promptior* ibid.
Dextras attollendi mos 308,b
Dextrouerſum pateræ circumferebantur 308,b
Dialogus de cauſſis corruptæ eloquentiæ emendatus 78,b.
malè Ciceronem reprehendit 39,a
Diaria quæ? 245,b
dabantur ijs qui in carcere ibid.
item ergaſtulis ſeruis 322,b
Diathyra Græcis, quæ Latinis Prothyra 160,a
Dicebo, pro Dicam 200,a
Dicem, pro Dicam, antiquè 63,b.130,b
Dicendi genus in Liuio elegans 204,a.221,a
Dictator conuiuij, apud Plautum 104,a
Dictatori ſolitum in vrbe ſumendi ſecures 281,b
lictores xxiv. habebat 283,a
Dictatrix conuiuij 105,a
Die feſto annuis appenſa lucerna 335,a
tunc albati erant Romani 257,a
Dictum vetus explicatum 78,a
Difficul, pro difficilis 116,b
Digitum tollere, quid? 36,b
Dij Semones 92,a
ijs lacte tantùm, non vino, fiebat ibid.b
Dij veterum 328,a,b.329,a. *mixti ſexu, aut ſexu* 329,a.
eorum matrimonia 328,b. *crudelis cultus* ibid.a.329,b.
ad vadimonia vocati 328,b. *à Senecâ irriſi* 328,a,b.329,a
Dij te ſeruent, formula adclamandi 312,b
Dimidiati appetere qui dicantur Plauto? 102,a
Dingua, pro Lingua 78,a
Dio Caſſius emendatus 74,a.178,a. *explicatus* 110,b.128,a.236,b.270,a.283,b.325,a,b. *eius adſentatio dubia* 189,b. *eius Epitome Xiphilini* 192,b. *fragmenta eius in Siciliâ reperta* 189,b. *eius error in tempore* 246,b. *alius* 325,a. *diſſenſus à Suetonio* 325,b. *ſed conciliatus* 326,a
Diogenis dolium fictile 205,a
Dionyſius Halicarnaſſeus 332,a
eius iudicium de ſtylo Iſocratis 55,a
fragmenta eius reperta 189,b
Dionyſius Lambinus 347,a. *Vide Lambin.*
Diphilus Tragœdus 20,b
Διφρῶν quid? 270,a
Dirigere, neutrali, ſiue occultâ patiendi ſignificatione 347,b.350,b
Dis Semonibus lacte tantùm, non vino fiebat 92,a,b
Diſparteris, obſcœno intellectu 126,b
Diſpretus, priſca vox 244,b
Diſſenſus Taciti & Suetonij 86,b
Diſſignare & Diſſignator 92,b
Diuus correctio proba 154,b
Diuidere, verbum obſcœnum 126,b
Diuiſſio Ciceronis ſcriptum, pro Diuiſio 84,a
Dimitiarum poteſtas 372,a
Docere armis, & equo quid? 141,b
Dolia antiquorum qualia fuerint 205,a
Dominas inter bibendum nominabant Romani 107,a
Domitianus Imp. ſtipendium militare valdè auxit 234,a
Domitius Neronis pater 379,a
Donum apponere in viâ 266,a
Drachma Græcis quod Latinis denarius 334,b
Druſin pro Driadibus 72,b
Duo, pro Do, antiquè 207,a
Duodecim conuiuæ, rarò plures, ex vnâ menſâ veſcebantur 102,b
Dux agminis, in medio 298,b
Δωδεκάθεος cœna Auguſti 301,b

E

E *Brij faces & coronas ſumebant* 53,b
Ecceille, eccillo, eccillum 168,a
E compacto, vel è compecto, quid? 256,a
Edentulum vinum, prævetuſto 93,a
Edicta olim in palis columniſque appenſa 417,b
Echecrates 354,b
Em, pro eum 71,b.116,b
Endoantres pro inanribus dixiſſe videtur Varro 51,a
Endogredi, pro ingredi ibid.
Endoperdere, pro impedire ibid.
Endoiteri, pro intueri ibid.
Ennij mos in truncandis verbis 152,b
Ennij patria 126,a
Ennius apud Nonium correctus 85,a.116,b.121,a.129,b.152,b.199,b.211,a. *apud Agellium* 94,a,b.95,a,b.126,b.
apud Ciceronem 126,a

Epi-

[illegible] non in mundo 3[illegible].b
[illegible] ad Senecam, quæ Paulo tribuuntur 3[illegible]8.a
[illegible] Quæſtiones 3[illegible].b
E[illegible]phium A. Deinij 114.b
Epithalamium Victori Giſelino 27[illegible]
E[illegible] Lamina correcta 283.a. 287.b
E[illegible]ulari de die probroſum 108.a
E[illegible]pulum Ienis, ludorum cauſa 172.b
Equeſtria, locus equitum in Theatris 182.a
Equeſtres ordinis annus proprius 297.b. decimus octauus ibid.
Equites ijdem cum Iuuenibus ibid.
Equitibus anuli ex auro 310.a
Equitum princeps 297.b
Equo deſcendebant Rom. obuio aliquo magiſtratu 280.a
Eres pro erinacio 89.b
Eretrici philoſophi qui? 106.b
Ergaſtula quæ? 317.b. conlectanea de ijs ibid. a. & ſeqq. origo vocis 317.a. rei ibid. b. quid? ibid. quot ſerui conſtituant ergaſtulum. ibid. finis eorum 318.b. locus 319.a. homines 320.a. modus ibid. b. crebritas per Italiam 323.a. in Prouincijs ibid. purgata ab Auguſto 320.a. ſublata: ac inde ſilentium de ijs apud Iuriſconſultas 323.a
Ergaſtulus priſcus, ipſo ſeruus ergaſtuli incola 319.b. ij compedibus ferreis vincti 320.b. etiam interipſum opus 322.a. inſcripti ibid. ſemiraſi 322.b. eorum victus ibid.
Error Herculis, pro ipſo Hercule 25.b
Erucius Clarus 302.b
Etruria duodecim populi, totidem principes 343.a
Eu pro heu vſitatum antiquis 31.b
Eubœa deſcriptio 367.a
Eudis gyros, ſeu terminos 53.a
Euitare, pro interimere 88.b
Euripidis locus 175.a. 181.b. 202.b
Examen mali, & examen exitium, apud poetā veterem 117.b
Ex animi ſententiâ, formula iurandi 15.a.b
Excalceabantur Romani ante diſcubitum ad menſam 101.b
Excetra, id eſt vipera 88.b. maledictū in malas mulieres ibid.
Excidit, verbum ambiguum 144.b
Exconſulares viri 291.a
Exerrare & exerratio quid? 244.a. linguâ exerrare 189.a 244.a
Exfociunt, pro exfugiunt 90.b
Exemplere 353.a
Exsta ætas 276.b
Exquiſita pocula 309.b
Exſaniare, id eſt ſaniem tollere 262.a
Exſtenſionis vox quid apud Linium? 367.a
Exſulitum an ſcribendum, an exſilium 63.b
Extaniata ſortes prodigium faciunt 315.b
Extenuata ſortes an propriè dicantur ibid. a
Exteriorem eſſe quid? 300.b
quæ cauſa eius dictionis? ibid.

F

F. Pro H. 76.a
F. Fabia lex 261.a
Fabianus auditor Caſtij Pij 233.a. eius ætas ibid.
Fabij animoſa vox 311.[illegible]
eius cum Ioue comparatio ibid. a
Fabric pro Fabricium, apud Ennium 152.b
Facere contubern, in conuiuijs vſurpatum? 108.b
Facere multam quid? 2[illegible].b
Facere notam quid apud Propertium? ibid.
Facere ſecundas, quid? 131.b
Faces ad ianuam abiectā quid oſtendant 53.b
Faces in nuptijs præferendi mos 373.a
Faciem pro Faciam, antiquè 63.b
Facies liberalis 16.a
Factiones aurigarum 144.a
Facul, apud Ennium, pro facilè 116.b
Fæmina viroſa legitima adultera 344.b
Feminal, pro naturâ fæmineâ 335.a
Fæniculariui campus ibid. a
Fama repigratus 334.b
Fa[illegible] quid Lucanus [illegible].a
Fama nitens, pulchrè 301.b
Famul pro Famulus, apud Liuium 116.b
Farſeri [illegible] apud Plautum & Appuleium 168.b
Faſces lictorij 281.a. ex vlmo aut b[illegible] ibid.
eorum origo ibid. ijs adiuncta ſecuris ibid.
ſed poſtea adempta ibid.
& prælata tantum extra vrbem ibid.
quomodo ferri ſoliti ibid. b
Faſces inuerſi in funere 174.b
Faſces ſubmittendi mos 281.b
Faſcini remedium 331.a
Faſtus Campanus 284.a
Faſtus pro contemptu & repulsâ 4[illegible].a
Fautor, pro Fautor 167.b
Fauor, & Fauere 3[illegible].a
Fautores 337.b
Feleus, pro Helenus 76.a
Feliciter, feliciſſimè, acclamationes populares 312.b
Felles pullariæ, apud Auſonium 141.a
Felles virginalis apud Plautum ibid.
Feneſtra in ergaſtulis 319.b
Feneſtra in lecticis 209.a
Feneſtris lucerna appenſa die feſto 235.a
Ferdinandi Pinciani laus 309.a
Ferè, pro Ferociter 160.b
Ferratile genus 321.a
Ferrei anuli ſeruorum 310.a
plebeiorum ibid. militum ibid.
Feſti Pompeij locus 121.b. emendatus 63.b. 130.b. 14[illegible].b. 148.b. 183.a. 252.b. 336.a
Feſtiuus laudum, poëtica phraſis 252.b
Feſtis diebus albati erant Rom. 237.a
Feſtucâ impoſitâ fiebant liberti 114.a
Fetiones deorum qui? 3[illegible].a
Fi[illegible] cadauera parentum collocabant 241.b
Fircus, pro Hircus 76.a
Flamen nuſquam nodum quàm in apice habebat 275.b
Flaminica, Flaminis vxor ibid.
Flaminica cærimonia ibid.
Flaminium, ſacerdotij nomen 142.b
Flaminius lictor 223.b
Flammus Scorpus, agitator 145.a
Fleſtis, pro fleuiſtis ibid. b
Flori nomen & gens 304.b
laudabile eius compendium ibid.
Floridum carmen, de Qualitate vitæ 240.b. emendatū 241.a
Florus correctus 304.b. 313.a. 330.b. & ſeqq.
auctus 332.a. Iudæos irridet 304.b
Fluctuatus eſt, pro fluctuauit 353.b
Fluuida, pro fluida, Lucretio 94.b
Focorum ſigna, id eſt, ſtigmata 322.b
Fœnerari ſiuerunt 349.a
Fœnicularius campus in Iliſſ[illegible] and 354.a
Folia farfers 1[illegible].b
Folus pro Holus 76.a
Fores amicarum vino affuſa 2[illegible].b
Fores tangere, lictorum proprium 2[illegible].a
Fortaſſean vox vetus 192.a. 276.a
Fortuna Obſequens Romæ 130.b
ve & Reſpiciens 92.b
Foſtia, pro Hoſtia 76.a
Foſtis, pro Hoſtis ibid.
Fragmenta xij. Tabularum reſtituta 2[illegible].b
Fragmenta veterum auctorum furto ſublata 327.a
Fragmentum Agelij 162.a. 164.b
Fragmentum legum quarundam agrariarum 2[illegible].b
Franciſcus Modius 162.b. 178.b
Franciſcus Nanſius 162.b. 262.b
Franciſcus Pythœus 194.b
Franciſcus Raphelengius 139.b. 220.b
Franciſcus Roaldus 138.a
Frangi ſolita imagines damnatorum 2[illegible].b
Fratris nomen occultiore notione 29.a. 110.b. 111.a.b
Frictio ante cœnam vſurpata Romanis 39.b

Frontem quatere, hominis mœſti aut irati proprium 373,a
Fros pro Frons ſcr. tum antiquis 53,a
Frumentariares ſub Impp. & primò capientium numerus 246,a. *ab Auguſto auctus* ibid.b. *& à Tiberio* 247,a. *unde orta frumenti largitio* 244,b. *qui primus dederit* ibid.
Frumentaria leges 245,a,b. 246,a. *abrogata à Sullâ.* 245,b
Frumentaria tabula 247,a
Frumentarij menſores 249,b
Frumentarij ſimpliciter dicti ibid.
Frumentarij aliâ ſignificatione ibid.
Frumenti dimſio inter Romanos & Byzantinos 251,a *à Conſtantino Magno inſtituta* ibid. *Aegyptij frumenti modus* ibid. *Africani* ibid.
Frumentatio vniuerſa quot modiorum ibid.b
Frumentum per quos diſtributum 245,a. 247,b. *olim per Aediles* 245,a. 247,b. *quomodo diſtributum* 248,b. *quantum* 249,a. *quibus* 246,a. *tenuiores ciues tantum capiebant* 247,a. *etiam liberti* ibid. *etiam Iudæi* ibid. *quibus Traianus etiam pueros addidit* ibid. *capientium numerus* ibid.b. *ab Antonino auctus* ibid. *vbi diſtributum* 249,a
Frumentum vnde aduehi ſolitum 250,b. *à rep. emebatur* 251,b
Fulgentij Vita vetus, illuſtrata 313,b
Fullonius Saluus 257,b
Fullonum cur tam frequens mentio ibid.
Fulminis, pro fulmen 148,b
Fuluius Vrſinus 159,a. *eius laus* 280,b
Futurus in poteſtatem, pro venturus 343,b
Funerit, Funiſſet, pro Fuerit, Fuiſſet, apud Ennium & Plautum 94,b. 126,a

G

GAlbani mores, pro mollibus 260,a
Galbanus color ibid.
Galbeicalces ibid. *galbeus color* ibid.
Galbus color quis? ibid.
Gallice ſerui electi ad lecticas geſtandas 271,a
Gallia quot populi? 167,a
Gallorum veterum mira virtus aut fortuna 337,a
Gallus Annius 291,a
Gamelij dei 183,b
Gau pro gaudium, apud Ennium 151,b
Gellius, ſeruus publici 277,b
Gemblacenſis Bibliotheca 31,a
Generom, ſaluom, marotom, ſcribebant ſæpè librarij 36,a
Genita Mana, dea 309,b
Genethliacum Mamertini emendatum 154,b
Genialis lectus 264,a. 351,a. *ſternari ſolebat* 264,b. *dicebatur etiam Aduerſus, & quare* ibid.a. *nouâ vxore nouus* ibid.b
Georgius Fabricius 377,a
Gerardus Falkenburgius 166,a. 178,a. 181,a. 215,b
Gerio, eâ formâ quâ optio dicitur 302,b
Germani ſerui ad lecticas geſtandas 271,a
Geſtio, vt optio 302,b
Gladium ponebant Rom. obuio aliquo magiſtratu 280,a
Gloſſa veteres edita ab H. S. 183,b. 256,a
Gloſſa veteres correcta 242,a. 302,b *ſæpè Iuuenalem citant* 295,b
Gloſſema indicatum 243,b. 251,a. 162,b. 275,b. 276,a. 2[illegible]b. 286,a. 291,a. *& paſſim alibi.*
Γνῶθι σεαυτόν titulus Satyra Varroniana 42,b
Goropius Becanus 151,a. *refutatus* 298,b. *& ſeqq.* *eius mors* 151,a
Gracchana ſeditio 343,a
Gracchi locus emendatus 293,b. 267,b
Gradus in quaq; vrbis regione 250,a. *in eis congiaria* ibid.b
Gradilis panis ibid.a
Græca voces duæ reſtituta 27,b. 28,a,b
Græcanicum genus dicendi repoſitum 86,a. 151,b
Græci accumbebant ad menſam 191,a
Græci coronati ab oraculis redibant 2[illegible]2,a
Grammatici reprehenſi in etymo verbi Adorandi 306,a
Grandia ingredi, Græcanico more loquendi 1[illegible]4,b
Graphys in Curia Senatus quidam diſcerptus 413,b
Gromatici libri citati 183,b
Guido Laurinus 156,a. 195,a
Guhelmus Brengelius 181,b
Gulielmus Pantinus, medicus 163,a
Gulielmus Canteri mors 203,b. *eius emendatio* 139,b. *eius laus* 203,b. *ab eo diſſenſum* 4[illegible],a
Guſtatio ſeu Guſtus, prima pars cœnæ. 103,a
Guſtulum apud Appuleium quid? 100,b
ad Guſtum exigere 313,a
Gyros eiicere quid? 54,a

H

H. Pro F 76,a
Habere, pro habitare 72,a *alio ſignificatu* 139,a
Habere & hauere, iuncta 335,b
Habitandi verbum quomodo transferri ſolitum 91,b
Habitior, pinguior 90,b
Habuuerit, pro habuerit, Plauto 94,b
Hama, vas aquarium 137,a
Hamadriaſin, Græcâ terminatione ſcriptum apud Propertium 73,a
Haunla, pro Faunla 76,a
Harpocrates Deus Silentij apud Græcos 108,a
Hauere & habere, probè iuncta 335,b
Haud an haut ſcribendum 64,b
Hauſcio vel hauſcio, pro neſcio 65,a
Hector 375,b
Hedilium, perſona mulieris in comœdijs 191,a
Hellenismus 86,b. 152,b. 164,b. 209,a. 215,b
Henricus Glareanus non tam ineptus cenſor, quam quidam exiſtimant 178,a *refutatus* 274,a
Henricus Stephanus 310,a
Hercules Antæanus, apud Ciceronem 130,a
Hercules, Deus paraſitorum 81,a
Hercules Nutrix ibid.
Hereditas ſine ſacris 73,b
Hereditatem cernere 350,a
Heriatus, pro Feriatus 76,a
Hermæ corollas donabant meretrices 130,a
Hermolai barbari error 163,a
Herodianus explicatus 192,b. 193,a. 255,b
Heroes ſedebant in conuiuio, non accumbebant 191,a
Heſperiorum mos in adorando manu 306,b
Hexaphoros lectica honeſtiorum 267,a. 270,b
Hieroſolymis vitis aurea 304,b
Higinius correctus apud Nonium 85,a
Hiſtoria lugubris & Tragica 194,a,b
Hiſtricus decor, pro hiſtrionio 335,b
Hiſtrionibus mos in baculis quos manu tenebant 288,a
Homeri locus 181,b
Hominum, pro hominum, antiquè 125,a
Honor in inceſſu, & quomodo exhibitus 300,b
Honor Theatralis 313,a
Hora cœnæ apud Romanos 191,b
Horæ in templis nunciata 329,b
Horatij cum Iuuenale in ſatyris collatio 160,b. 161,a
Horatius explicatus 100,b. 203,a. 104,b. 107,b. 108,b. 264,b. 300,b. 320,a *Lectio eius firmata* 258,a
Horatij interpres correctus 207,a
Horda bos 76,a
Hordicidia, pro Fordicidia ibid.
Hornò opponitur anno 72,a
Horrea publica Romæ 249,b
Horrea Sulpicia 204,b
Horti leges in perſonâ Vertumni 98,b. 99,a
Hortorum tutela Veneris 98,a.
Hortus, obſcœno intellectu 132,b
Hubertus Golzius 257,a
Hygini ætas indicata 261,a

Iʃis-

I

I Littera cum V. ſapè locum mutat 222,a
Iacendi coronas mos 291,b
Iacobus Cruquius 166,b
Iacobus Cuiacius 141,a.160,a.180,b. eius laus 180,b
Iacobus Curlus 169,a
Iacobus Pamelius, Theologus 212,b
Iacobus Rauardus 146,b.207,a. eius error ibid.
Iacobus Suſius 158,a.173,a.213,a. eius correctio 205,a
Iacobus Tayus 211,b
Ians, quid? 291,a
Ianuas templorum oſculabantur Romani 306,b
Ianus Douſa 204,a. eius vera laus 240,a.327,b.
eius coniectura 240,a
Ianus Geminus à Nerone clauſus 86,b. ab Auguſto 274,a.
de eo nodus intricatus ibid.
Ianus Gulielmius 323,b. eius laudatio ibid. mors ibid.
Carmen eius 324,a,b.325,a
Ianus Lernutius 143,b.149,b.174,a.194,a.202,b.210,a.
221,a. eius Oda ad Amorem 178,b. elegia eiuſdem
206,a,b. coniectura eius 240,a
Ichnographia Græcis, quod Latinis Species operis 276,a
Idem, pro ijdem 65,a
Ignauio, ignauire 302,b
Ignes angues 301,b
Ignis prælatus vatibus 235,b
Ignis vigilans & viuens 183,b
Illatabilis, vox vetus 276,b
Illauta fœmina, quæ? 124,b
Illum pro illorum, Ciceroni 95,b
Imagines damnatæ & fractæ 290,b
Imagines ex quo magiſtratu 289,a
ex ijs omnibus nobilitas ibid.
Imagines indicem ſeu titulum ſuum habebant 290,a
Imagines in funere circumferre ſolita 189,b.290,a
Imagines Cæſarum haſtis affixæ in ſignis cohortium 233,a
Imagines non totius corporis 289,a. in thecis collocata ibid.b.
è cerâ ſolita fieri ibid.a. in atrijs ponebantur ibid.b
Imbitere 250,a
Imbrex, quid? 195,a
Imitus, vox proba 301,b
Imparientia quid? 243,b
Imperatorum ſerui diſcreti veſte à reliquis 285,a.
albati ibid.b. etiam aurati ibid.
Imperatorum vxores lictores aliquando habuerant 283,b
Imperij Romani lapſi cauſſa 328,a
Impetrito, verbum augurale 74,a
Improbus inteſtabilisque, formula vetus 159,a
Impudicus qui? 351,b
Imus decumbens, illius qui iacebat ad pedes lecti 102,a
Io annum. vox acclamationibus apta 312,b
Incedendi ratio apud Romanos 300,b
Index cana, quis? 102,b
Index imaginis 290,a
Indixe, pro indixiſſe 126,b
Inducia tacita 182,b
Infans, pro infando 200,a
Ingenui agris pulſi per fraudem 318,a
Ingenui in ergaſtula ſæpè rapti per fraudem 320,a
Initiare ſtilum 344,b
In manibus eſſe, quid Cæſari 54,a
Inopia antique, pro muliere inope 130,b
Inpannis, pro eo qui caret pannis ibid.
Inquilina, pro ciue 75,b
Inſanum, pro valdè 183,a
Inſcripti, id eſt ſerui ſtigmatiæ, ſeu notis compuncti 322,a
Inſcriptio antiqua explicata 293,a
Inſcriptio nummorum Antonij 167,a
Inſcriptio vultus qualis 322,a
Inſcendere aggerem 346,a
Interdicto, abſolutè, pro cùm interdictum ſit 147,a
Interiorem eſſe quid? 300,b
Internoctu 302,a
Inteſtabilis 159,a
Inuſtio frontium in ergaſtulis 322,a
facta etiam infuſo atramento ibid.
Ioachimus Camerarius 143,a. eius coniectura ibid.
Ioachimus Camerarius, Ioachimi F. 177,b
Ioannes Berotius 163,b
Ioannes, Epiſcopus Salisberienſis 157,b
Ioannes Crato à Craftheim 176,a
Ioannes Goropius Becanus 151,a. eius mors ibid. cum eo
diſceptatum quis honeſtior locus apud Rom. 298,a,b.
& ſeqq.
Ioannes Flemingus 179,a
Ioannes Leunclauuius 170,a
Ioannes Liuineius 191,a
Ioannes Ramus, I. C. 218,b
Ioannes Sambucus 188,b
Ioannes Scheyſius 201,b
Ioannes VVameſius 206,b
Ioci Plautiæ quales ſint 165,b
Ioci ſunt veluti ſal vitæ, præſertim in menſâ & vino 158,a
Iocorum opportunitate L. Flaccum ſeruauit Cicero 47,a
Iocus Ciceronis elegans 38,b.86,a
Iocus Domitij Afri 16,a
Iocus in pronunciatione 290,b
Iocus Naſicæ cuiuſdam apud Ciceronem 15,a
Iocus Plautinus 83,a.85,b.126,a
Ioſephus in vitæ Iudaicâ diſſentit à Floro 304,b.305,a
Ioſephus Scaliger 142,a.147,a.153,b.175,b.180,b.183,a.
193,a.213,a
Ione tonante leges perferri non poterant 105,b
Ionis epulum, ludorum cauſſa 179,b
Iſdem pro iiſdem 65,a
Iſidorus explicatus 162,a.254,b. eius non vera di-
ſtinctio 310,a. definitio falſa 317,b
Iſocrates Ciceroni valdè placuit 54,b. laudes quas ei tribuit
Cicero ibid. ſtylus eius poëticus habitus antiquis 55,a
Iſocratis locus, quem Cicero eſt imitatus 26,b.61,b
Iſtrigonienſis Archiepiſcopus 184,b
Iteradum, apud Ciceronem 92,a
Iudæorum religio irriſa gentibus 304,b. ſuſpiciones de
eis vnde natæ ibid.
Iugarius Campus 334,a
Iuliana lex de vxoribus 273,a
Iulij Cæſaris ſcripta. Vide Cæſar: & Commentarij.
Iulius Capitolinus correctus 150,b.164,a.190,b.220,a.
247,b
explicatus 192,b. 220,a.306,b.313,a
Iulius Celſus 157,b
Iulius Marathus libertus Auguſti 255,b
Iunia Caluina 170,a
Iuniores, pro militibus, Auguſtino 142,a
Iuniores Seniri ibid.
Iunius Gallio quis? 232,b
Iupiter Hoſpitalis 93,b
Iuramenti formula 25,b
Iuramentum per Genium Auguſti 107,a
Iuſiurandi etymon 266,b
Iuſta, pro victu ſeruorum 322,b
Iuſtum locus 182,b
Iuuenalis laus 160,b. de eius vitâ diſceptatum 200,b.
201,a.b. quando vixerit 201,a. auctus 197,a.
explicatus 144,b.167,b.267,a.269,a.271,a.272,a.
304,a.320,a.321,a.323,a. correctus 161,a.197,a.
204,b. & ſeq. 234,b. locus eius ex Ariſtophane
ſumptus 161,a
Iuuenes qui in Pandectis 141,a. pertinuiſſe videntur ad
Theatra ibid. cur ita dicti? 140,a,b
Iuuenes pro militibus ibid.b
Iuuenum princeps, is qui primus inter equites à Cenſore
legebatur 297,a

K

K Litera inuſta fronti eorum qui calumniæ damnati 321,b
Kales, municipium Italiæ 38,a
Kalumniam ſcribebant priſci, aut calumnia 321,b

L pro

L

L Pro D poſitum 78.a
L. Laberius emendatus 85.a.264.a
Lacedæmonij molles habebantur inferiori ano 205.a
Lacedæmonius orbis quid? 204.b
Lacerna 258.a. pulla ibid.b. purpurea delicatiorum ibid. etiam Senatoribus vſitata ibid. antea militum veſtis ibid.a
Lactantius illuſtratus 327.a
Lactuca cœnas veterum eluſit 100.b
Ladas curſor 262.a
Lœvinus Torrentius 148.b. eius laus 326.b. eius correctio 255.a
Laidis amatores, fores eius vino perfundebant 202.b
Lambini lectio ſpreta 147.a. error 46.a.272.b. 322.a. malus in Turnebum animus 218.a. emendationes in Ciceronem 26.a.46.a
Lampridius correctus 304.a.210.a.264.b.291.a.297.a. explicatus 126.a.255.b.297.a.313.a
Lanificium & textrina Romanarum mulierum 264.b
Lanis poſtes cingebantur in nuptijs 158.a
Lapidum cæſura exercita in Ergaſtulis 318.b
Lapillus antiquus 207.a
Lapis antiquus, Ancyra repertus, in quo Breuiarium rerum geſtarum Auguſti 246.b. in exſcribendo eo erratum 249.b
Lapſilis, pro Dapſilis, apud Plautum 78.a
Laquearia in ædibus 263.b
Latus Martiali is qui latus tegit 211.b
Latus tegere quid? 300.a
Lauor, non labor quidam ſcribendum putant 45.b
Laurentij Gambaræ mors 159.a
Laurentius Valla 147.a.159.a. eius correctiones in Liuium 168.b. de correctionibus ſæpè coram Alphonſo rege Siciliæ litigantis 169.a
Laurus appenſa ianuis in die feſto 235.a
Lauſum, quid apud Plautum? 194.b
Lauta fœmina, quæ? 124.b
Lecti inſternebantur aulæis, purpurâ, aut aliâ veſte ſtragulâ 101.a
Lectica Romanis vſurpata 267.a. ignota Græcis & Barbaris in Oriente 273.a. forma eius duplex 268.b. vſus eius duplex 267.a. ad mortuos ferendos ibid. geſtandis viuis ibid.b. primò ad iter 268.a. poſtea admiſſa in vrbem ibid. domeſtica quæ? 270.a
Lectica quando non fuerit 267.b. quando fuerit, & vbi inuenta ibid. eius antiquiſſima mentio ibid.
Lectica aperta quæ forma 268.b. tecta forma 269.a. origo ibid.b. tecta Dionis ſeculo tantùm in vſu erat apud primarias fœminas 270.a
Lectica arcuata 269.a. feneſtra in ijs ibid. velum ibid.
Lecticæ pedes 268.b. vincla ibid. puluinus in ijs ibid. pellis 269.a
Lecticarij aſſeres 268.b
Lecticarij ſerui 270.b. nitidi & culti 271.a. quot ad vnam lecticam 270.b
Lecticarij tam de hominibus ad ſellam quàm ad lecticam 271.b
Lecticariola, quid Martiali ibid.a
Lecticarum promiſcuus vſus vetitus à Cæſare 268.a. ſed non diuturnum fuit illud edictum ibid.
in Lecticis quomodo recubuerint 270.b
Lecticula ad decubitum 351.b
Lectis accipiebantur Romani in conuiuijs, non ſedibus 101.a
Lectus aduerſus quis? 264.a. idem cum Geniali ſitus eius ibid. vnde dictus ibid.
Lectus vnus quot conuiuas ceperit 101.b
Legatis etiam lictores erant 283.b
Legere olera, nuces. poma obſcœno intellectu 112.b
Leges conuiuales 103.b
Leges xij. Tab. correctæ 206.b.207.a
Leges horti, in perſonâ Vertumni 98.b.99.a
Leonis culti inter deos 153.a. quo nomine ij primum dicti Romanis 304.a
Lesbius apud Catullum quis? 17.b
Leſſum facere, apud Plautum 194.b
Leſſum habere, apud Ciceronem 140.a
Leuare curarum 193.b
Lex Annaria 422.b
Lex Cornelia, de ſicarijs 418.b
Lex de maritandis ordinibus 44.a
Lex Frumentaria Gracchi 245.a
Lex Iulia, de vxoribus 273.a
Lex Mamilia, Roſcia, Peducea, Aliana, Fabia de re Agrariâ 261.a.b 422.b
Lex Rupilia 52.b
Lex Stolonis, de quingentis iugeribus 318.a
Lex Triumuiralis, de lictoribus 278.b
Lex vetus de Anteſtatione 207.a
Lex vinearia 247.b
Libandi modus 107.a
Libatio in omni menſâ obſeruata 106.b
Libatio pro ſalute Auguſti in omnibus conuiuijs 107.a
Liberalis facies 16.a
Liberi a ſeruis vix diſcreti veſte 258.b
Liberti ab Epiſtolis, a Libellis, a ſtudijs, à Memoriâ, a Voluptatibus 124.a.255.b
Libertorum mos in mutandâ veſte 256.b
Libitinarij, abiecti & viles 349.b
Liburni, pro ſeruis lecticarijs è Liburniâ 271.a
Libyca vrſa, pro Leone 304.a
Licinius, præfectus ab Auguſto Galliæ 124.a
Lictores vnde dicti 278.a. origo ibid. etymon ibid. conditio eorum ibid. liberi fuiſſe, non ſerui ibid. eligebantur è corpore libertorum ibid.b. officium & munia eorum ibid. ciues fuerunt ibid. togati erant ibid. numerus lictorum 283.a. quibus magiſtratibus lictores fuerint ibid. Primus lictor & proximus quis? 280.b. quis ſummus lictor 281.a
Lictorij faſces ibid. ex vlmo aut betullâ ibid.
Lictorum virga 282.a. apta ad ſummouendum ibid. & ad tangendum fores ibid.
Ligna tum iſti ferebant ſecurim & lora 349.b
Ligo ligere, & ligui, lictum 278.a
Ligurritores, Opici dicebantur 211.b
Limes vnde dictus 278.a
Limus, cinctus publici ſerui ibid.
Lineas admouere 314.a
Liquens & pura fides 276.a
Litterati ſerui qui 323.a
Litus Oceanum, pro Oceani 204.b
Lituus quid? 26.b
Liuia poſt adoptionem Iulia appellata 351.a
Liuiana Epitome correcta 283.a.287.b
Liuius emendatus, vide Titus Liuius
Liuius Geminus, Senator 169.b
Locus dexter honeſtior 298.a
Locus dignior in conuiuijs, aſſignabatur à rege ſeu patre cœnæ 100.a
Locus honeſtior quis 298.a. ſiniſtrum aſſerebat Becanus ibid. eius rationes ibid. ea refutata ibid.b.299.a. oſtenſumque dextrum honeſtiorem 299.b
Longè fugit, qui ſuos fugit, titulus fortaſſis Varroniana Satyræ 24.a
Longè illis artes, &c. phraſis elegans 331.b
Lotio vſurpata priſcis ante cœnam 99.b
ea repetita per ſingula fercula 326.b
Lotri, ſemigræca vox, pro lotione ibid.
Lubricandi verbum apud Iuuenalem 204.b
Lucani poeta pater 232.b
Lucani, ſerui publici 277.a
Lucerna vatibus propria 235.b
Lucernas appendendi mos 234.b. idque plerumque die feſto ibid. aut Sabbatis 235.a. quales ea lucerna ibid. ad ianuam appendi ſolita ibid. ad feneſtras ibid. etiam ad arbores ibid.b. ad nona lupanaria ibid.
Luciani locus 131.b.180.b.237.b
Lucilius emendatus 35.b.71.b.72.a.134.b.179.b.180.a. 200.a.214.b.216.a.275.a.331.a. lectio eius ſtabilita 22.a.b.23.a

Lucius Piſo 352,b
Lucretius emendatus 22,b.214,b
à Cicerone correctus 411,a
Lucretius repoſitus, pro Lucilio 71,b
Ludouicus Carrio 31,b.146,a.157,b.169,a.175,a.180,a.185,a. 211,a
Lugdunenſis ara 167,b
Lugduni nummus cuſi à XL. Galliæ gentibus ibid.a
Lumen pro filio 284,a
Luna cur in labaris Turcarum? 150,b
Lupanaribus nouis lucerna appendi ſolita 235,b
Luſtrum 287,a. *quot anni inter poſtremum liberæ Reip. luſtrum & primum Auguſtaum.* ibid.
Luuit, pro Luis, apud Lucilium 94,b
Luxus Pœnorum 284,a
Lycas ab Hercule interfectus 367,a
Lymphatum vinum 105,b

M

MAccus, quis? 167,b
Macellu oppidum 211,b
Macrobius explicatus 101,b
emendatus 86,a.275,a. *eius error* 20,b.197,a
Mactare 136,b
Mæcenati à populo plauſum 311,a
Manus, Germaniæ amnis 163,a
Magis, comparandi Aduerbium, in oratione crebrò reticetur 343,b
Magiſter equitum ſex lictores habebat 283,b
Magiſter in conuiuijs Rom. quis? 104,a
Magiſter Saliorum ancilia præferebat quotannis 131,a
Magiſter vicorum binos lictores habebat 283,b
Magiſtratui aſſurgendum 279,b
caput aperiendum ibid. *equo deſcendendum* 280,a
& curru ibid. *gladius ponendus* ibid.
Magiſtratus minor maiori cedebat 281,b.
faſces ſubmittebat ibid. *ſecures deponebat* ibid.
in nauibus idem obſeruatum ibid.
Magiſtri memoria 255,b
Maiores Dii, qui? 92,a
Mala dare, quid? 112,a
Malchio ad veſtes, nomen liberti ab officio ſumptum 255,b
Maldechemius, iuuenis nobilis 168,b
Malificium, pro Maleficium 72,b
Mamertinus explicatus 150,b,186,a.
correctus 154,b.186,a,b
Mamilia lex 261,a
in Manibus eſſe, quid Cæſari? 54,a
Manium ſummum votum, vt quieti eſſent 254,a
Manuductio, apud Senecam quid? 142,a
Manu adorare 305,b.306,a
quo geſtu id factum 306,a
Manuleata tunica puerorum meritoriorum 118,a
ad Manum accedere, honoris 308,a
Manus & pedes transfigi ſoliti ijs qui cruci affigendi 265,b
Manus oſculandi mos 305,b.306,a. *deorum* 305,b
hominum 307,b. *non quorumlibet, ſed potentiorum cautum* ibid. *vnde id ortum* ibid.
quâ parte oſculum manui impreſſum ibid.
hoc propriè erat viliorum ſeruorum 308,a
Manus protendere, precantis 306,a
Manutij coniectura firmata 175,a
non vera opinio 282,b
Mapalia, homines ſolutè viuentes 170,a
M. Antonij Anij Lupi monumentum 267,b
cur ei inſculpta lectica ibid.
M. Antonius Muretus, vide Muretus
M. Antonius orator 19,a
M. Cato emendatus 23,a.37,a.53,a.149,b.209,b.244,a. 276,a
Marcus Laurinus V. N. 156,a
Margareta Poetica 157,b
Marinus paſſer, pro Struthiocamelo 304,a
Maritus vxori ſuæ ſolus cenſor & iudex 22,a
Marmor antiquum de rebus Duilij expreſſum 90,a
Marſyæ ſtatua in celeberrimo fori parte 110,a
ad eam ſcorta proſtabant ibid.
Martialis emendatus 29,b.143,b.111,a.166,a
explicatus 107,b. 111,a. 256,b. 267,a. 268,b. 306,a
eius de Iuuenale verſus 201,b. *de eo Scaligeri iudicium probum* 143,b. *caſtratus* 420,b
F. Martinij mors & laus 96,a.112,b
Martinus Antonius Delrio 184,a
Martinus Lipſius 198,b
Maſſilienſes mores 142,a
Maſſo cognomen gentis Papiriæ 165,a
Maſſurius I. C. 270,b
Mater impia in filium 322,a
Matronæ nubentes capiebant crines 100,a
ſedebant in lecto aduerſo 264,b
Manſuius 275,b
Maximilianus à Borſele 197,b
Maximus Cæſonius quis, & quando condemnatus? 145,a
Medde, pro Melle 146,b
Medecum, pro Mecum 121,b
Medici à Varrone irriſi 41,b
Medicifici 334,b
Medium ſcelus, pro mediocri 300,a
Medius locus digniſſimus in conuiuiis 102,a
Medixtutichus, nomen magiſtratus apud Lanium 153,a
Mela frater Senecæ philoſophi 232,b
Melica gallina, pro Medica 73,a
Meliſſa, catella 173,a
Μηλοβολεῖν quid? 112,a
Memoradum, apud Plautum 92,a
à Memoriâ liberti, vel ad Memoriam 255,b
Menippus philoſophus viam ad inferos nôrat 423,a
Mens adflata 317,a
Menſa citrea, lautiorum 101,a
Menſa duplex antiquis, ſecundùm Seruium, vna epularum, altera poculorum 109,a
Menſa ſecunda, tertia pars cœnæ; quæ & menſa pomorum dicta 102,b.108,b
Menſa vni rarò plures quam duodecim conuiuæ accumbebant 101,b
Menſtruum militis quantum 242,a
& ſeruorum 245,b
Meraclum, pro Meraculo 125,a
Meracum vinum 105,b
Meretrices corollas languidas Veneri donabant 110,a
interdum & Trephillo, Marſyæ, Hermæ ibid.
Meretrices ſubmoueri ſolita 179,a
Meretricium, pro Meretricum 125,a
Meretrix mari comparatur 133,b
Meridies ſol, ſeu ſol meridies 302,a
meridies noctis 417,a
Meſſalinæ libido 110,a
Militum menſtruum quantum 242,a
Millenaria nota ſæpe corrupta 314,a
Mimas mons 369,b
Mina, ſeu minina exta 83,a
Minores Dij, 92,a
Minuens fama, pro diminuta 301,b
Minutia frumentaria, locus Romæ 249,a
Minutij locus 153,a
Minutius primus frumentariæ rei præfectus 249,a
Miſſus in antiquorum cœnis tres 102,b
Modimperator in conuiuiis Rom. 104,a
Mœri, pro muri 126,a
Mœſi, ſerui robuſtiſſimi 205,b
Mutinum ſubrectum 331,a
Moletura ſæpè exercita in ergaſtulis 318,b
Moneris, pro moneneris 183,b
Monobiblion fortaſſis titulus quarti Propertiani operis libri 24,a
Mora ponenda initio cœnæ 103,a
Morientium oculos claudebant proximi more Rom. 115,a

Mortem vincere aut fugere, neutrum eſt viri fortis 361,b
Mortuorum imagines ſupra humanum ſtatum 372,b
Mortui cùm quot veſtibus vti ſoleant 246,b
quomodo collocati 241,b. *à quibus* ibid.
Mortui in lecticis 267,a
Mortui togati apud Romanos, palliati apud Græcos 242,b
in honeſtiſſimâ veſte ſepulti ibid.
Mos pro Mons ſcribebant antiqui 58,a
Mulieres Romanæ lanificio & textrinæ vacabant 264,b
Mulſo primam ſitim ſedabant veteres 103,a
Multam facere, pro multam irrogare 20,b
Mundus, pro cælo 370,a.374,b
Muretì in Propertio emendando opera 16,a. *egregia coniectura* 127,b. *ſententia reiecta* 29,a.111,a
Mus Africanus, pro Panthera 304,a
Muſa Polyclìs 42,b
Muſca, mirâ ſignificatione, pro eo qui alienis conuiuijs inuocatus ſuperuenit 98,a
idem apud Græcos valebat μυῖα ibid.
Mutum, pro mutuum 76,b
Mutinum 331,a
Myriades vigintiquinque drachmarũ quid Latinis 326,a
Myſteriorum duplex religio, in menſâ & in thoro 108,a

N

N. Littera ſæpè omiſſa veteribus, in huiuſmodi vocibus, frons, pons, mons 58,a
Nanius emendatus 71,b.131,a.200,a
explicatus 322,b
Natatio crebra Romanis & Græcis 326,b
Nauis prætoria ſignum deponebatur obuio in mari maiori aliquo magiſtratu 282,a
Nauis in obſcænis intellectibus 230,a
Nauis quid ſignarit Iulia Aug. F. ibid.
in Nauis prætoriæ prorâ ſtabant lictores 282,a
Nepos Iulij Cæſaris 325,a
Neptunus, piſces ſignabat 98,b
Neronis principatus initio optimus 313,a
Nicephora dea 162,a
Nicolaus Bryardus 158,b.167,b.191,a
eius correctio 158,b
Nicolaus Faber 310,b. *eius laus* ibid.
Nicolaus Florentius 292,b
Nicolaus Siurio 221,a
Nigidius apud Nonium correctus 231,a
Nixij Dij 121,b
Nobiles igneis ſtatuis comparantur 19,b.175,a
indocti 169,a
Nobiles qui Romanis 289,a.
alij Patricij, alij plebeij ibid.
nonnisi ex vtriſque ibid.
Nobilitas omnis ex imaginibus ibid.
Noctua, inſigne Athenienſium 150,b
Nodum nunquam quam in apice habebant Flamines 275,b
Nomenclatores etiam ipſis dijs erant apud Rom. 329,b
Nona diei hora, propria cænæ 101,b
Nonaria meretrix Perſio vnde dicta 235,b
Nonis cuiuſque menſis diſtribuebantur teſſeræ frumentariæ 249,a
Nonius Marcellus ſæpè turpiter peccat 19,a.209,a.319,b
Nonius Marcellus emendatus 19,b.34,b.35,b.41,a.42,b.45,b.47,b.52,a.58,b.59,b.60,a.62,a.71,b.72,a.79,a,b.82,b.84,b.85,a.92,a.100,b.116,a,b.117,a.118,b.121,b.122,a.123,b.129,a.130,a,b.131,a.134,a,b.147,b.151,b.152,a,b.158,b.159,b.168,a.173,a.179,b.180,a,b.183,a.184,a.192,a.199,a,b.203,a,b.207,a.209,b.211,a.214,b.215,a.216,a.221,b.265,b.275,a.278,a.319,b
Notam facere, pro iniuriam facere 20,b
Notare quid? 326,b
Notarum vitioſa interpretatio, cauſa multorum mendorum 165,a
Nouati fratris Senecæ nomen cur & quomodo mutatum in Gallionem 232,b
Nonius correctus apud Non. Marcellum 131,a.152,a.199,b
Nox, pro Noctu 86,a
Nubendi antiqua ſignificatio 87,b
Nubentes cingebant poſtes lanis 258,a
Nubere, pro velare 240,a
Nuces legere quid Ciceroni 112,b
Numæ lex emendata 148,a
Numidici vrſi 303,b
Nummorum Antonij inſcriptio 167,a
Nuptia verba quæ 87,b
Nuptialia verba 170,a
Nuptias facere, quid? 87,b

O

O. Pro V ſcribebant ſæpè librarij 36,a
O. Obertus Giſanius 199,a
Oceanum litus 204,b
Oceanus magnus terras circumfluit 330,b
Occidere, pro contra cedere 275,b
Octauâ horâ lauabantur Romani 101,b
Octophoros lectica 270,b
Oculi morientium à proximis claudebantur ritu Romano 115,a
Oculiſera noua & non uſcita vox 263,b
Oculos tangendi mos in obteſtationi 266,a
Oeſus, pro vſus 84,a
Oculos oſculabantur Romani 308,a
Ofilius 314,b
Olera legere, quid apud Catullum? 222,b
Olere nardum 36,a
Oleum ciuibus datum 251,b. *quando id cœperit* ibid.
Omnes, acclamatio Senatoria 291,b.422,a
Omnia erat, prouerbium 174,a
Opera à ſcenâ 141,b
Opus numini, apud Lucil. 214,b
Operto capite ambulare, delicatorum eſſe putabant antiqui 185,a
Opici mures Iuuenali 205,b
Opicus quid? 211,b
Optimatium lex irrita & vana 246,a
Oraria quæ 313,a. *ad fauorem* ibid.
alio ſignificatu pro velamento Epiſcopali ibid. b
Oratores cauſſas agebant pænulati 259,a
Oratio in Salluſtium, quæ Ciceroni tribuitur, emendata 55,a,b
Orator Ciceronis ad Brutum laudatur 31,b
Orbis Lacedæmonius, inter obſcæna verba 204,b
Ordiendi verbum proprium texentibus 269,b
Orientales omnes accumbebant ad menſam 101,a
Os ſublectare alicui 130,a
Oſca compellationes 302,a
Oſcines, pro Oſcen 148,b
Oſcula duplici fine 305,b. *diuina* ibid.
dijs os ore libabant ibid. *oſculabantur ijſ etiam manus* ibid. *aut pedes* ibid. *eminus porrectâ manu* ibid.
oſculabantur etiam ianuas & poſtes templorum 306,b
Oſcula in hominum cultu 307,a. *ora oſculabantur* ibid.
manus ibid.b. *genua & pedes* 308,a
Oſcula officioſa 307,b
Oſiris 328,b
Oſtrearum ceruices expetita in conuiuijs 174,a
Oua apud antiquos initium cænæ 100,b
Ouidius emendatus 190,a.289,b.306,b
explicatus 300,a.306,b
declamator etiam fuit 420,a
Ouis fera, pro camelopardali 304,a
ab Ouo vſque ad mala, quid? 100,b

P

PA, pro parte, in Carmine Saliari 152,b
Pacuuius correctus apud Nonium 45,b.117,a.131,a.154,a.199,b

Padana

Padana ſilua 184.a
Paniſſimè, Plauti vox 179.a
Paenula, veſtis ſeruorum 185.a. *& militum* ibid.
etiam oratorum cùm cauſſas agerent 259.a. *eius colores* 258.b. *vulgo pulla* ibid. *purpurea lautiorum* ibid.
Palliis induti mortui apud Graecos 241.b
Polaria, exercitium pali 291.a
Pallor deus 328.a
Pandectae explicantur 141.a.182.a
corriguntur 160.a.228.b
Panegyrici inſeriorum Principum editi à B. Rhenano 253.b
Panegyricus Conſtantino Conſtant. F. dictus emendatus 154.a,b. 185.b.207.b
Panegyricus Plinij emendatus 216.b.217.a
Panis diſtributio loco frumenti 249.b
quando id primùm factum 250.a
vbi diſtribui ſolitus ibid.
Panis gradilis unde dictus ibid.
Papiappa, titulus Varroniana Satyra; ſed vitioſus 52.a
Papinianus explicatus 160.a
Papirianus Grammaticus antiquus 58.b
Paraſiti ad epulum Herculis vocari ſoliti 81.a
eorum Deus Hercules ibid.
Parua facere, idem quod alij pariare dicunt 226.b
Parentia quid? 243.b
Partes, factiones in diſſenſione ciuili vſurpatum ibid.
Partis, pro parte, apud Ennium 94.b
Partiendi verbum inter obſcœna 126.b
Paſſer marinus, pro Struthione 304.a
Paſtoritia fiſtula 312.a
Patulis bos, Plauto, cuius cornua latè patent 127.b
Pater ancillariorum 291.a
Pater Caeſar, de D. Iulio 239.a
Pater patriae a quo primum appellatus Cicero 58.b
Patera cui vſui antiquis 106.a
Patricij 289.a
Paula, ſeu veriùs Buſa, mulier Apula 246.a
Pauli falſa epiſtola ad Senecam 328.a
Paulinus praefectus annonae 238.b
Paulus Manutius 194.a
Pauor & Pallor, dij 328.a
Pax, interiectio comprimentis 168.a
Pectus tundendi mos 378.a
Pedem ſiniſtrum Senatori cuidam oſculandum dedit Caligula 253.b.308.a
Pedes & manus transfigi ſoliti iis qui cruci affigendi 265.b
Pedes lecticae 268.b
Pedes viam ſpectabant in collocatione cadauerum 242.a
Pedes deorum oſculabantur Rom. 305.b
etiam hominum 308.a
Peducaea lex 262.a
Pege Arganthi apud Propertium, pro fonte Arg. 73.a
Pellis in lecticâ tectâ 269.a
Penſum grauius imponebatur ancillis delinquentibus 27.a
Pergo depreſſum 359.b
Peiieraius meliùs dicitur quàm peieraius 126.a
Perit, pro Deperit, apud Propertium 81.a
Peristura laudari ſolent 377.a
Perſeuerare, pro perficere, & ad finem perducere 42.a
Perſeus ſiue Perſes rex Macedonum templo Samothracum extractus 332.b
Perſius explicatus 247.a.256.b
Peruigilia varijs dijs 239.a
Fortunae ibid. *Cereri* ibid.
Peruigilium Veneris, carmen poetae veteris 237.b
ſcriptor quis 239.a. *quando ſcriptum* ibid.
ſcriptum videtur poſt Virgilium ibid.b
argumentum & occaſio huius carminis ibid.a
Peſtis Catilinae, pro ipſo Catilinâ 26.a
Petaſo aut pileo carebant vulgò Romani 279.b
Petî, redî diſſyllaba, pro Petij, redij 359.b
Petronius emendatus 74.b.75.a.111.a.129.b.173.b.174.a. 219.a.283.a
explicatus 15.b.103.a,b.111.a.
eius laus 173.b
P. Carrion 22.a
Petrus Daniel 152.a
Petrus Diuaeus 176.b.207.a.214.a. *eius coniectura* 217.b
Petrus Faber 160.a.
eius laus 277.b
Petrus Nannius Verrinas Ciceronis docuit Louanij 28.b
Petrus Pythaeus 150.a.153.b.219.a.237.b
eius correctiones 237.b.238.a,b. *& ſeqq.*
Petrus Victorius 43.a
Pexati ij, qui in candidâ & pexâ togâ 259.b
Phaecaſſia, calcei Graecanici 286.b
Phidias, ſector Atticus Statio dictus 316.b
Philemonis Comici verſus 119.a
Philippus Lanoyus 217.a
Philoſtratus de vitâ Apollonij 205.a
Phocas Grammaticus 65.a
Φορτικὸν quid? 270.a
Picentes, ſerui publici 277.a
Pictatis ritus crudeliter turpes 328.a.329.b
Pignoris capiendi ius conſuli in abſentiâ eiuſmodi ſenatoris 85.b
Pilare, pro depilare 250.b
Pileo vulgò non vtebantur Romani 279.b
Pinciani coniectura bona 253.a. *eius laus* 309.a
Piſces quidam protelis boum tracti 163.a
Piſtronenſes ſerui inſcripti 322.a
Plagula lecticaria 269.a
Plato explicatus 35.a.241.b
Platonica coena 103.b
Plaudendi & explaudendi ritus in Theatris 312.a
Plauti cum Terentio comparatio 165.a,b.166.a
Plauti verſus ex Graecis auctoribus expreſſi 118.b. 119.a. 181.a,b
Plautina Comoedia falſus titulus 152.a
Plautus emendatus; Amphitruone 72.a.109.a.200.a
Aſinariâ 74.a,b.86.a,b.130.b
Aululariâ 179.a.216.a,b
Bacchidibus 86.b.90.b
Caſſinâ 88.b.125.a.129.b.318.b
Curculione 80.b
Epidico 90.b
Menaechmis 89.a,b.106.a.191.a.276.b
Milite 76.a,b.77.a,b.79.b.85.b.102.a.120.b.123.b. 124.a,b.127.a.131.b.179.a.200.a
Perſâ 75.a,b.94.a.158.b.162.b.237.a
Poenulo 85.b.91.b.92.a,b.93.a.132.b.135.a
Pſeudolo 78.b.83.a.116.a,b.118.a.128.a,b.149.b.151.b. 171.b.
Rudente 84.a.143.a
Sticho 102.a.103.b.106.b.132.a
Trinummo 73.b.183.a
Truculento 72.a,b.78.a.101.b.115.b.117.a,b.120.a. 123.a,b. 126.a,b.127.b.133.b.134.a
& ſaepius toto volumine Antiquarum.
in Fragmentis 82.b.121.b.151.b.302.a
Plautus auctus 72.a.86.a.101.b.115.b
illuſtratus & explicatus 91.b.92.b.93.a.98.a.99.b. 101.a.104.a,b. 106.a,b. 107.b. 110.a 112.a.124.b. 149.b. 167.b. 168.a. 193.a 202.b. 210.a. 216.a,b. 233.b.237.a.254.b.257.b.275.b.319.b.321.a. 322.a
Plebeij 289.a
Plebeij nobiles quando coeperint ibid.
Plebeiis anuli ferrei, aut argentei 310.a
Plebi in agris hereditarium ius 333.a
ſed expulſa vi potentium ibid.
Plebeij pullati 259.a
Plinius defenſus 303.a,b.304.a
eius aſſertio de vrſis 303.a
Plinius emendatus 109.b.147.a.148.a.158.a.163.a.206.b 207.a.237.a.145.a.284.b.309.b.312.b
explicatus & illuſtratus. 108.b.237.a. 247.a.279.a. 305.a.309.b.312.b.316.a
Plinius Iunior emendatus 144.b.216.b.217.a,b
explicatus 144.b.279.a
Plumbo commiſti, quid? 205.a

Plutarchus emendatus 162,a
explicatus aut citatus 53,b.104,b.132,a.146,b.157,a. 158,b.162,a.213,b.233,b.237,b.242,b.280,a.286,b. 288,a.299,b.312,b.315,b
eius peccatum 58,b.246,b.286,b.287,a
aliud fortaſſis 274,b
Po in carmine Saliari poſitum pro Populo 152,b
Pocula coronari ſolita in menſis ſecundis 109,a
Pocula exquiſita 359,b
Pocula in dextrum circumferri ſolita 108,b
Poculorum in bibendo numerus 106,a,b
Pœnorum luxus 284,a
libros Saturno immolabant 380,b
Poeta vetus apud Ciceronem emendatus 111,a
Poeta veteris carmen de Peruigilio Veneris emendatum 237,b.238,a,b
Poëtica phraſes 252,b
Politia, pro eleganti munditiâ 168,a
Politiani proba verſio 255,b
Polubrum quid? 27,b
Polybij locus 149,a.156,b
eius fragmenta in Siciliâ reperta 189,b
Polytimus à Studiis, agnomen liberti 255,b
Polycles ſtatuarius 42,b.43,a
Poma legere, obſcœno intellectu 112,a
Pomi verbum obſcœnum aliquando 111,b
Pompa quid? 91,b
Pompeius Theatro ſuo impoſuit ædem Veneris 255,a
Pomponius Rufus, antiquus ſcriptor 348,b
is correctus 85,a.134,a.151,b.152,a.200,a.216,a
Pontificia cœna 100,a.101,b
Popularia, conſeſſus populi Theatralis 182,a
Populi Galliæ quot? 167,a
Populo ſe dare quid? 18,b
Populus Rom. diuiſus in XXXV. tribus 255,b
Porcium, ſerui publici 227,a
Porphyrij locus 153,a
Porphyrio auriga 143,b
Porta cornea 417,a
Portitores æra ſeu pecuniariam multam exigebant 126,a
Pos, pro pons ſcriptum antiquis 58,a
Poſſitur apud Siſennam & alios 23,a
Poſtes lanâ cincti in nuptijs 258,a
Poſtes templorum oſculabantur Romani 306,b
Poſtidea, id eſt, poſtea 122,b
Poſtilla, verbum antiquum, idem quod poſteà 53,a
Poſtremiſſimus naterum 302,b
Poilum, a lex Regis Numæ, conuiualis 104,a
Poteſtur, apud Ennium, Lucretium, Pacuuium 23,a
Potiſſum, antiquum verbum 22,a,b.23,a
Præcedit, pro præcidit 189,a
Præcones, inter miniſteria magiſtratuum 278,b
Præconis voce producebantur ſcorta in ſcenam 254,b
Præfecti annonæ initium 248,a
Præfecti vrbis per abſentiam Cæſaris 325,b
Præfectus ergaſtuli 319,b
Præitio, qualis 280,a
ſingulatim præibant lictores ibid.
Prælium ingredi 344,b
Prætor antiquis, qui poſteà Conſul dictus 207,a
Prætor referebat conſulibus abſentibus 215,b
Prætores nondum creati temporibus decemuirorum 207,a
Prætoris lictores ſex erant 283,b
Prætoria cohortes 327,a
Prætoria nauis inſigne 282,a
Prandium, pro primâ parte cœnæ 103,a
Pranſus paratus, vulgata loquendi formula 34,b
talis titulus fuit Varroniana Satyra ibid. a
Praſina, factio aurigarum 144,a
Praſus, pro pranſus ſcribebant antiqui 58,b
Preuſate 219,b
Priapeia emendata 74,b.112,a
explicata 110,b.111,b.112,a,b
Primus lictor 280,b
eius munus ibid.
Princeps iuuentutis 297,a. *iuuenum* ibid. *Senatus* ibid.
Principes Africæ qui? 265,b
Priſciani locus 31,a.32,a,b.53,a
Primum, id eſt ſingulum 147,b
Procopius illuſtratus 313,a
Promulſidaria 173,b
Promulſis, ſecunda cœnæ pars 103,a
Pronuntiandi veteribus alia longè ratio quàm recentioribus 58,a,b
Propertij verſus ad imitationem Græcorũ 72,b.73,a.80,a,b
Propertius ſæpè vtitur verbis ſimplicibus pro compoſitis 50,b.51,a
Propertius tres tantùm elegiarum libros ſcripſiſſe videtur 23,b.24,a. *emendatus* 16,a,b.20,b.31,b.33,b.34,a. 43,b.47,a.53,b.56,b.57,a.72,b.73,a.80,a,b.87,b.88,a. 93,b.94,a.115,a,b.128,b.129,a.133,a,b. *explicatus* 25,b. 29,b.41,b.42,a.50,b.51,a,b.111,b.112,a. *elegiam eius diſtinguendam videri* 39,b. *male negligitur à Criticis* 43,a. *de cognomine eius quæſitum* 60,b. *& de patre,* ibid. 63,a
Propinantibus quomodo reſponderint Romani 110,b
in Proris nauium prætoriarum ſtabant lictores 282,a
Proſcenium ſæpè ſcortis obſeſſum 255,a
Proſtibula per ludos publicos aliquando in ſcenam introducebantur 254,b
Prothyra Latinis, quæ Græcis Diathyra 160,a
Prouerbium vetus, Omnia eras 174,a
Proximus lictor quis? 280,b
Promnciarum ſolitudo ab Ergaſtulis 323,a
Proximis planum facere, id eſt, per proximos docere 40,b
Prudentius illuſtratus 250,a
Publij Africani locus contra Ti. Aſellium correctus 46,b
Publij Clodij annonaria lex 246,a
is à probro vindicatus 17,b
Publij Mimi verſus, qui Senecæ valdè placuit 253,a
Publij Rupilij lex 52,b
Publius Rutilius quare damnatus 38,a
Pueri ante pubertatem à balneis & lauationibus publicis arcebantur 124,b
Pueri litteras & notas docentur 326,b
Puertia, pro pueritia 176,a
Pulla veſtis plebeia, ac præſertim tenuiorum 259,a
Pullati qui? ibid.
Puluinus in lecticâ 268,b
Purimè, pro Puriſſimè 183,b
Purpureæ penulæ lautiorum 258,b. *vt & lacernæ* ibid.
Purpureo, nomen aurigæ celebris 144,a
Pygiſma quid Iuuenali 264,b
Pythagorea cœna 103,b

Q

QVadriga alba 74,b
Quadrigarius correctus 85,a.147,b.188,b.189,a. 244,a
Quadrigis abire, pro celeriter abire, fugere 74,b
Quæſtoribus nec viatores, nec lictores erant 283,b
Quàm, ſæpè omittitur 221,a
Quamde, pro quam 183,b.218,b
Quaſillo preſſum ſcortum 26,b
Quies tunicata, quid? 144,b
Quieſcere pugna 193,b
Quietum eſſe, ſummum manium votum 254,a
Quinctilianus correctus 90,a. *explicatus* 16,a.111,b
Quinctilianus in libro de cauſ. corrupta eloq. malè Ciceronem reprehendit 39,a
Quingenta iugera tantùm poſſidere vni ſoli licuit per legem Stolonis 318,a
Quinquatria, titulus Varroniana Satyra 41,a
Quinquennalia feſta celebrata in honorem Impp. 164,a
Q. Catulus primus Ciceronem patrem patriæ appellauit 59,a

R

R. Et S ſæpè alternant 84,b
R pro D ſæpè ponitur 130,b.207,a
Recenſus quid propriè 246,b. *non omnes ciues in eo recenſiti* 247,a. *non eſt cenſus* 246,b

Rede-

Redeſpice, pro reſpice 122,b
Regificè inſtructa 43,a
Regna vini, quid Horatio 104,b
Regno imminent qui deteſtantur 373,b
Res ſordidati 257,b. *eorum habitus proprius* 256,b. 258,a
Relegatio ſervorum 323,b. *in campos* ibid.
Remota templi 344,a
Repigrandi verbum erutum 334,b
Reſperſum vinum, id quod rogis inſpergebatur 104,a
Reſpiciens cognomen Fortunæ 93,b
Reſpondendi modus inter bibendum aut propinandum 120,b
Rhenani lectio prava 122,a.151,a.170,a *negligentia* 153,b. *iudicium exploſum* 176,b
Ricinia, quid? 146,b
Roaldus 148,a
Roma cur frequentata 252,a
Romanæ fœminæ lanificio & textrinæ vacabant 264,b. *in atrio domuum id fiebat* 265,a
Romani accumbebant ad menſam 101,a
Romani albati in die feſto 257,a
Romani imperij lapſi cauſa 318,a
Romani rebus ignotis nota nomina dabant 304,a
Romani fiat peraſo aut pileo 279,b
Romanis quando peccare libuit 309,b
Romani qui nobiles 289,a. *qui noui* ibid.
Roſa tincta cruore Adonis 240,a
Roſcia lex 261,a
Rota fortuna 39,a
Rudens, Rudinus, Rudius 126,a
Ruffinus de Metris Comicis 44,b *eius lectio in Cicerone probata* 54,b
Rumex, teli genus 242,b
Rumilia Dea nomen vitioſum apud Plutarchum 92,b
Rumina, Dea ibid a,b
Ruſſata, aurigarum factio 144,a

S

S *Et R ſæpè alternant* 84,b
S. Sabini quod volunt ſomniant, prouerbium 209,a
Sacer quid? 207,a. *ſacer Cereri, Ioui, &c.* ibid.
Sacerdos Nicetes, rhetor nobilis 78,b
Sacerdotes Salij 252,b
Sacra nocturna Triuia 374,b
Sacrorum veterum ritus 373,a
Sagari qui? 144,a. *videntur munus aliquod Theatrale functi* ibid.
Sagarij etiam dicti ibid.
Sagariam facere quid Appuleio ibid.
Salacio, a Salacitate 325,b
Salij, Sacerdotes 252,b.291,b
Salluſtius explicatus 31,a.32,b.102,a.299,b. *emendatus* 19,a.84,b.85,a.175,a.195,b.196,a,b. 245,b. 299,b
Salius fullonius 257,b
Saltus, obſcænâ ſignificatione 112,b
Salutationes matutinæ deorum 330,a
Salutigeri, tatervuncij 168,a
Sandapila, hominum quatuor 267,b
Sapientis deſcriptio 24,a.25,a
Satagius 302,b
Satis agere, quid propriè 276,b
Saturnalibus Saturnus iterùm regnare credebatur 180,b
Saturnalibus ſerui dominantur 169,b *ijs diebus Claudius Imp. regnum libertis permiſit* ibid.
Saturno hoſtia humana immolata 380,b
Satyra Varroniana titulus quæſitus 20,a.24,a
Satyrica ſigna contra faſcinum valent 331,a
Satyris ſua quadam peculiaris dictio 334,b
Saxa & faces, populi ſeditioſi tela 365,b
Scaligeri de Martiale iudicium probum 143,b *de tragœdiis quæ Senecæ tribuuntur, haud rigidè verum* 358,b
Scelerum memoria de noctè inquietat 374,a
Scelus Polymnestoris, pro ipſo Polymneſtore 25,b
Scenam ſæpè ſcorta obſidebant 255,a
Σκιμαπόδιον quid? 270,a
Scholiaſtes Ariſtophanis 202,b. *Sophoclis* ibid.
Scipio Africanus in Sulpicium 128,a. *contra Ti. Aſellium correctus* 46,b
Scipio Naſica Corculum dictus 143,b
Scorta aliquando in ſcenam introducebantur 254,b *quam antiquus ille mos* ibid. *ad Marſyæ ſtatuam proſtabant* 210,a
Scortum quaſillo preſſum 26,b
Scriba 278,b
Scribendi alia longè ratio veteribus quàm recentioribus 58,a,b
Scribonius Largus emendatus 321,b
Scriptores rei agrariæ 260,b
Scripturarij æra ſeu multam pecuniariam exigebant 126,a
Se. id eſt, Senatus, in lib. Ver. 30,b
Sectari pro inſectari, apud Propertium 50,b
Sector Atticus, id eſt, Phidias 316,b
Secundas facere aut agere quid? 221,a
Secus pro ſexu 243,b
Secures prælatæ extra vrbem tantùm 281,a *adempta faſcibus* ibid. *Dictatori ſolitus in vrbe ſumendi ſecures* ibid.b *eas deponendi mos* ibid.
Sella & lectica quo differant 269,b.271,b. *ſella dignior quam lectica* 272,b
Sella quando orta ibid. *eius forma qualis* ibid. *geſtatoria ſella* ibid.a. *laxa* ibid. *minuta* ibid. *muliebris ſella* ibid. *pellicea, eſſica* 273,a
Sellarij 271,b
Semitraſi ij qui in opus damnati 322,b *ergaſtuli etiam, & omnes ſerui viliores* ibid.
Semones dij 92,a
Senatoria veſtis toga 258,a
Senatorij cenſus ſumma quanta 325,b
Senatoribus abſentibus multam dicebat conſul 85,b
Senatus intereſſe nulli licitum, niſi Senatori 418,a
Senatus litteras ad prouinciales magiſtratus mittebat 213,b
Senatus princeps quis? 197,a
Seneca vtriuſque ætas 231,a. *vaniſſimum mendacium de longo Senecæ auo* ibid b *vtriuſque Senecæ vitæ ratio* 232,a. *ſtili diſcrepantia* ibid.
Seneca pater, rhetor fuit ibid. *auctor Controuerſiarum & Suaſoriarum* ibid. *pater fuit Senecæ Philoſophi, Nouati & Melæ* ibid.b. *is emendatus* 233,a.283,b. 322,b
Seneca Philoſophus, filius illius qui rhetor 232,b *librum ſcripſit de Superſtitione* 329,a. *item exhortationes* ibid. *reprehendit Virgilium* 263,a. *reprehenditur ab Agellio* 253,a. *eius elogium de Publij mimis verſu* ibid. *malè negliguntur à Criticis* 310,b. *emendatus* 99,b. 117,b.124,a.127,b.149,a,b.161,b.166,b.169,b.170,a,b. 177,a,b.185,a,b.198,a,b.212,a.242,a.251,a.253,a,b. 254,a.259,b.262,a,b. 263,a,b.271,a.279,a. 282,b. 286,a,b.312,a,b.320,b.323,b. *explicatus* 110,a. 231,a,b.242,a.251,a.254,a.259,b.263,a 268,b.270,b. 271,a.314,a.323,a. *eius laus* 285,b. *fragmenta quædam ex eius libro de Superſtitione* 328,a,b
Seneca tragœdus longè alius à Philoſopho 357,a,b *emendatus atque explicatus* 77,b.78,a.122,a. *item a pag. 359. vſque ad 380.*
Senecarum Stemma 232,b
Senica, pro ſemine ſene 72,b
Seniscem, pro ſenem 79,b.184,b
Sententiarum affectatio improbata 358,b
Sequi iter ſtellis 332,b
Serta, Sertas, & Sertes promiſcuè dicebant antiqui 109,b. *vnde dicta ſerta* ibid.
Serta demiſſa ibid.
Serui a liberis vix diſcreti veſte 258,b
Serui ad lecticam 270,b

Serui diuiſi in varia genera 317,a.
triſtiſſimum genus ergaſtulorum ibid.
ij miſſi in agros ibid.b. ſoluti, vincti 320,b.322,a.
diuiſi per nationes & colores 320,b. ſemiraſi 322,b
Serui Imperatorum à reliquis diſcreti veſte 285,a.
albati ibid.b. etiam aurati ibid.
Serui publici 277,a. annua ad eorum victum ibid.b.
cognominati eorum à prominentis, Brutians, Cyprij, Picentes, & Lucans ibid.a. à perſonis, Clodians, Porcians, Cornelians, Gellians ibid.
Seruilij Vatia villa 262,b
Seruitus publica 277,a
Seruus notatus 298,b.304,a
Seruorum veſtis ſola tunica 284,b
Seuerus Imp. tribunis annulos aureos ademit 310,b
Seuiri Iuniores & Seniores 242,a
Sextans, cyathos duos efficit 106,b
Sex. Rufus emendatus 90,b
Sicare pro ſecare 266,b
Siderum incerta cognitio 314,b
Sigisbertus, vir doctus, qui Gemblaci ante annos ſexcentos claruit 31,a
Sigma litera, quâ formâ veteribus 101,a
Sigma in conuiuijs, quid? ibid.
Signorum imagines aurea aut argentea 213,a
Silanus cur occiſus 170,a
Silentium in conuiuijs indictum 208,a
Silius Italicus emendatus 81,b. eius de Aſconio Pediano elogium 265,a
Simpuuium, Simpulum, Simpuuium promiſcuè ſcribi ſolet 216,a
Siniſter locus honeſtior apud Turcas hodie 300,b
Siniſtra auguria, bona 298,b. vnde id? 299,a
Siremps, verbum ſolemne in legibus ſcribendis, pro ſimili vel eodem 72,a
Siſenna emendatus 199,a. explicatus 42,a
Siſtentare, antiquum verbum, pro oſtentare 227,a
Situs cadaueris quis obſeruatus Rom. 242,a
Socienus, idem quod Socius 88,b
Socrates male audiit ob puerorum amorem 200,a
mulieres non amabat ibid.
Sol arddus 302,a
Sol Medea auus 359,a
Sol meridies 302,a
Soleas demebant Romani ante diſcubitum 201,b
Soleas poſcere, ſurgentium à cenâ ibid.
Solimanni crudelitas in liberos ſuos 284,b
Solinus emendatus 184,a.303,a
Solitaurile, ſacrificium proprium omnium luſtrationũ 347,b
Solonis lex 145,b
Sordidati qui? 257,b
Soror quid præter vulgarem ſignificationem deſignet antiquis 29,a.7.30,a.110,b
Sortes quæ 325,a. earum vſus & religio in: ibid.
extenuata aut extenuata ſortes, quid portendant ibid.b
Spartianus correctus 150,a.220,a.249,b.259,a.291,a.
explicatus 258,a
Species operis Latinis, quod Græcis Ichnographia 276,a
Specula dijs apponebantur, ad cultum 330,a
Spei & metus in verum regem haud cadunt 371,a
Statio militum, ad ludos 182,a
Stationarij milites per totam Italiam ibid.
Statius Papinius correctus 252,a,b 254,b.316,b.317,a
explicatus 189,a.254,b.310,a
Statores 278,b
Statua feminis etiam poſita 260,a
Statuas coronabant meretrices 210,a
Statuas inſcribendi mos vetus 260,b
ijs etiam vela oppandebant Rom. 329,b
Statuas ponendi mos ex teſtamento 252,b
Statuis alteribus reſtim & laqueos inijciendi ac detrahendi mos 379,b
Stellis iter ſequi, nauigantium 332,b
Stemma Senecarum 232,b
Stephanus Pighius 147,b.184,b.190,b.219,b
eius coniectura proba 90,b. laudatus 313,b
Stertinium acumen 204,b
Stigmatis iaſ-ſum atramentum 322,b
Stipendij militaris initium, ex Liuio 233,a
primi ſtipendij quis modus, & quam exiguus ibid.
Græcanici ſtipendij modus 234,a
prima acceſſio ad ſtipendium 233,b
ſecunda 234,a. tertia ibid. quarta ibid.b
Stoici Philoſophi deſcriptio 24,a.25,a
Stola, propria matronarum 200,a
Strabo citatus 152,b 167,a. correctus 334,a
Strategus conuiuij apud Plautum quis? 204,a
Strigiles & lintea quaſi in vſum Deorum 330,a
Structor in conuiuio 202,b
Struthiones ſeu Struthiocameli in Circo 292,b
Suarij ſub præfecto annonæ 253,a
Subducendi verbum, quid ſignificet 41,a,b
Sublectare os quid? 130,a
Submittere faſcee, id eſt, cedere alteri 281,b
Submotio quid? 278,b
primi lictoris propria 280,b
Submonendi munus non ſine inuidiâ 279,a
Subrectus quid? 331,a. ſubrecti enſes 330,b
ſubrectum mutinum 331,a
Subſellijs non vtebantur in conuiuio Rom. 202,a
Succido 275,b
Sudandi mos in balneis ſiccis 262,b
Suetonij commendatio 325,a. eius à ſe ipſo diſſenſus 256,a
Suetonius correctus 82,a.86,a,b.132,b.187,a.234,a.243,b.246,b.248,a.255,a,b.272,b.273,b.274,a.288,b.323,b.325,a,b. & ſeqq.
explicatus 106,b.132,a.182,a.255,a.258,a. 264,b.269,a.285,b.288,a.298,a.299,b.306,a.315,a,b.318,b.
conciliatus cum Dione 326,a
Suffetes magiſtratus Punicus 152,a
Suggeſtus imaginum, pro congerie imag. 213,a
Suida ridiculum acumen 249,a
Sulci obſcœna ſignificatio 226,b
Summa dies 216,b
Summotio, proprium lictorum 278,b
Summus in decubitu is qui ad caput lecti decumbebat 102,a
Summus lictor quis? 281,a
Superficie quid? 222,b
Superior ædes, ſeu ſuperiores ædes quid apud Suetoniũ 255,a
Supplicia pro Supplicatione 146,a. in ijs templa paſſis crinibus verrebant 307,a
Suſpendioſi clauis vtebantur 265,b
Symeo Boſius 333,b
Symmachi Epiſtolæ à quo primùm editæ 198,b
Syri, ſerui robuſti 205,b
Syria pro Iunone 335,a

T

T Pro S poſitum 78,a
T. Tabula frumentaria 247,a
Tacita inducia 182,b
Taciti fragmentum apud Oroſium 87,a
Tacitus emendatus 91,a,b.245,b.248,a.289,b.221,b.259,a. illuſtratus 132,a.145,b.267,b.234,a.237,a.269,a.278,b.280,a.306,a
Tacitus Imperator Rom. 292,a
Tænia in ſacris 315,a
Tagit, pro Tangit, apud Plautum 225,b
Talis ſortiebantur magiſtrum conuiuij 204,b
Tamde, pro Tam 283,b
Tangendi oculos mos in obteſtatione 266,a
Tatius Cyrillus hiſtoricus 291,a
Temperint, pro Temperent 126,a
Templorum poſtes oſculabantur Romani 306,b
Terentius emendatus 23,a.32,a,b. eius cum Plauto comparatio 65,a. locus eius de Alexide expreſſus 52,a,b
Terreſtris cena 100,a
Terſtis, pro terſiſtis 145,b
Tertia, pro terſa 78,a

Ter-

Tertullianus à Pamelio edendus 212.b. emendatus 213.a.329.a. explicatus 186.b.254.b
Teſſera frumentaria 248.b. vbi capi ſolita ibid. & quando 249.a
Teſtari, pro Deteſtari, apud Propertium 51.a
Teſtibus planum facere, id eſt, per teſtes 40.b
Teſtudo militaris 194.b. etiam in Circo 195.a
Tetinero, pro tenuero 183.b
Texendi in atrio mos 264.b. idque receptum matronis ibid.
Thalamus, viri nomen 144.a
Thallus agitator 145.a
Thallus a manu, liberti nomen 255.b
Theatralis honos & dedecus 312.a
Theatrum Veneri ſacrum 255.a
ſeorsus obſcœnum ibid.
Themis Dea 25.b
Themiſon medicus 266.b
Theodorus Canterus 203.b
Theodorus Pulmannus 160.b
Theophraſti philoſophi laus 35.a
Thermopolia quæ fuerint 236.b
ea vetita Claudio Imp. ibid.
Thracius ruſticus 421.b
Thyeſtes Aegyſthi pater & auus 377.a
Thymeſin, Græca terminatione apud Propertium 73.a
Tibia Gallorum propria 378.a
Tibullus emendatus 109.a. explicatus 26.b.29.a.b.30.a. 107.b.111.a.290.a
Titinnius apud Nonium correctus 71.b.117.a.130.b. 134.b.180.b.199.b
Titulus ſub quaque imagine ſiue Index 290.a
Titulus Varronianæ Satyræ reſtitutus 20.a. alius 24.a.b. alius 34.a.b. alius corruptus 51.a.59.b. 60.a
Titus Ampius 203.a
Titus Liuius emendatus 81.b.82.a.121.a.142.b.145.b. 146.a.147.a.148.b.151.a.152.b.153.b.156.a.b.159.a. 160.a.b.162.a.163.b.165.a.169.a.171.a.b.174.b.175.a. 176.b.178.a.179.a.b.181.a.182.b.183.a.184.b. 188.a.b.189.a.190.a.191.b.193.a.b.195.a.197.b.198.a. 202.a.203.b.204.a.209.a.210.b.211.b.212.a.213.a.b. 215.b.217.b.218.a.b.219.b.221.a.233.a.244.a.245.a. 256.a.257.a.261.b.278.b.280.b.287.b.314.a.315.a. 317.b. explicatus 132.a.254.b.274.a.281.a.315.a. 317.b. eius epitome correcta 287.b. fragmentum eius apud Senecam emendatum 199.a
Toga alba 256.a. alba diuerſa à candidâ ibid.b. candidatorum toga cretata ibid. toga mortuorum apud Italos, pallium apud Græcos 242.b. manſit poſtea apud ſolos honeſtiores 258.a. & facta ſolùm ſenatoria veſtis ibid.
Togas mutabant Romani ante accubitum ad menſam 101.b
Tragœdia qualis eſſe debeat 165.a.b
Tragœdiarum quæ L. Annæo Senecæ tribuuntur, quatuor diuerſi ſcriptores 357.a.b.358.a
ex iis Medea Senecæ Philoſophi & Thebais incerti auctoris, maximè laudabiles 357.b.358.a
Octauia præ cæteris vilis 358.a. ſingula ordine explicata atque emendata à pag. 359. vſque ad 380.
Trebellius Pollio emendatus 291.a.b
Trephalio corolla donabantur à meretricibus 120.a
Tres lecti Romanis circa vnam menſam 101.a
Tribonianus Iuriſconſultus 420.b
Tribules qui? 255.b
Tribuo pro diſtribuo vſus Cicero 51.b
Tribus xxxv. Romæ 255.b
Tribus Auguſti quæ? ibid.
Tribuni militum annulos aureos geſtabant 310.b
quos illis ademit Seuerus Imp. ibid.
Tribuni plebis primò tantùm ex plebe 315.b
ſub Imperatoribus tantùm è patribus ibid.
nec equites quidem admiſſi ad tribunatum 316.a
Triclinium vnde dictum 101.a
Triſax, teli genus 243.a
Tripes menſa tenuiorum 101.a
Triſtitas pro Triſtitia 84.b
Triumphantium in Capitolio conuiuium 352.a
Trimmuralis lex 278.b
Troia ludicrum 141.b
Troſſuli qui? 297.a. inter eos cooptari quid? ibid. pro iuuenibus ponitur ea vox ibid.b
Tumultu & tumultio dicebant antiqui 173.b
Tunica vulgo alba 259.b
Tunica manulcata puerorum meritoriorum 118.a
ſola tunica, propria ſeruorum 284.b
& ruſticorum ibid.
Tunicata quiet quid? 144.b
Turcis honeſtior locus quis? 300.b
Turconius, iuuenis nobilis 168.b
Turdus, quidam homo mollis 263.a
Turnebi coniectura ſpreta 91.b
ab eo receſſum 26.b.100.a.109.b.118.a.132.a.162.b. 307.b. error 280.b.291.b.333.b
Turnebus defenſus 218.a
Turpilius emendatus 84.b.152.a.209.b.220.a.215.a

V

V Pro B 150.a. admodum ſimiles hæ litteræ in ſcriptura & pronunciatione 45.b
de quâ re librum ſcripſit Adamantius martyr ibid.
V in I conuerſum 64.b
V pronunciabant veteres vt Ou 90.b
Vanaliu pro vanalitiarius poſiti Ciceroni 63.a
Valerius Maximus emendatus atque explicatus 313.b. 314.a.b. item 343. vſque ad 354. à Dionyſio, Plutarcho, D. Auguſtino diſſentit 344.b. à Cicerone diſſentire videtur 52.b. eius de Diphilo Tragœdo error 20.b.21.a
Valerius Probus ſoli Critica deditus 421.b
Varro emendatus lib. de Re Ruſt. 194.a. in Fragmentis 17.b. 19.b.24.b.27.b.30.b.34.a.b.41.a.b.47.b.51.b.52.a.58.a. 62.a.b.79.a.b.92.a.b.100.b.116.a.118.b.129.a.131.a. 134.a.143.a.147.a.159.b.203.a.b.207.a. explicatus 30.a.b.34.a.b.103.a.106.a
Varroniana Satyra titulus 20.a.24.a.34.a.42.b.52.a.59.b
Vaſculum nono ſignificatu 74.b
Vatia villa apud Senecam 263.b
Vatibus præferebatur lucerna & laurus 235.b
etiam ignis ibid.
Vbi, pro ibi 182.a
Vdi, prohibiculi 145.a
Vdiſſes idem qui Vlyſſes 126.b
Vehementius æquo criatum 331.b
Vela oppanſa aris & ſtatuis 329.b
Velamen quid Papiniano 160.a
Velia & Antium amœna & apta ſeceſſui loca 254.a
Velitares haſta 345.a. parma ibid.b
Velleius Paterculus correctus 177.a
iudicium de eo 176.b. adulator ſummus in hiſtoriâ 214.a. emendatus ibid.
Vellem vt velles 99.b
Velum tegebat lecticas 269.a
Veneris ædem Theatro ſuo ſuperpoſuit Pompeius 255.a
Venerius iactus 81.a
is magiſtrum conuiuij faciebat 104.b
Veneta factio aurigarum 144.a
Venus nata e ſpumâ & ſanguine 232.b
Venus olera ſignificabat antiquis 98.b
Ver, nouus orbis 239.b
Verba actiua occultâ patiendi ſignificatione 350.b
Verba dicundo vtilia 301.a
Verbûm ſat eſt Plauto, pro verborum ſat eſt 95.b
Vergobret, magiſtratus Gallorum 151.a
Verres quid? 38.b
Verſus conuiuales 113.b
Vertumnus cuſtos horti 98.b
Veſta dea, & eius ignes 33.b
Veſtali virgini lictor vnus erat 283.b
Veſtem mutabant liberti 236.b

Veſtes ad cœnam 101,b
Veſtes Romanorum albæ 256,a
Veſtis alba etiam externis gentibus in vſu 257,b
Veſtis gratuita quando primùm militi data 233,b
Veſtitores deorum 330,a
Vetera 334,a
Veteres in Theatris, quibus opponuntur iuuenes 141,b
Vettius homo impurus a Cæſare ſubornatus 48,b
Viatores inter miniſteria magiſtratuum 278,b
Vicepota Dea 162,a
Viceſimalia feſta, in honorem Impp. 164,a
Vicia, pro Victoria 162,a
Victor Giſelinus 148,a.159,b.161,a.164,a.170,b.177,a.
183,a.185,b.191,b.198,a.200,a.202,b.214,b.221,b.
243,a
Villa Vatiæ 212,b
Villator, pro cantillator 127,b
Vincla in lecticâ 268,b
Vincti qui 320,b. *eorum greges* ibid.
Vinearia lex 247,b
Vino rogum reſpergi ſolenne 104,a
Vinum a magiſtratu dabatur in ſacrificijs publicis 116,a
Vinum edentulum, Plauto 93,a
Virga aliud a Faſcibus 282,b
Virga ſiue baculi quibus prælati ibid.
magiſtratibus colonicis ibid. *ædilibus quinquennali-*
bus ibid. *duumuiris* 283,a. *ſeuiris* ibid. *apta ad*
ſummouendum 282,a. *& ad tangendum fores* ibid.
Virgilius in ſummo honore Romæ 312,a
ita vt ei adſurrectum ſit ab vniuerſo populo ibid.
reprehenſus à Senecâ 263,a. *defenſus* ibid.
explicatus 54,a.107,a.112,b.242,a.298,b.304,a
Virginal 335,a
Virgines à balneis & lauationibus publicis arcebantur 124,b
Virgines Lacedam. in palæſtrâ ad Eurotam nudabantur,
inſtituto Lycurgi 107,a
Virtus L. Craſſi, pro ipſo Craſſo 26,a
Vita & Victoria 312,b
Vita Fulgentij Epiſc. Afri 235,a
Vita in agris laudata 363,a
Vitis aurea Hieroſolymis 304,b. *quidea* 305,a.
quæque eius forma ibid. *gentibus ſuſpicionem dabat*
Bacchi à Iudæis culti 304,b
Vitis, inſigne centurionum 186,a
Vitium propagines ſubire nefas flamini 275,b
Vitta duplex, propria matronarum 100,a
Vitulari vnde dictum 134,b
Viuebo, pro Viuam 200,a
Vlpianus explicatus 182,a
Vmbones in togâ 256,b
Vmbri 331,a
Vnctio ante cœnam apud Rom. 99,b
Vnctores deorum 328,b
Vocificant, apud Agellium 176,a
Volſcûm, pro Volſcorum, apud Propertium 93,b
Voleris, pro Volueris 183,b
Volturius tactus quis? 81,a
Vomer quid Lucretio? 126,b
Vopiſcus explicatus 255,b. *emendatus* ibid. 160,a.
nouus in eo intellectus 313,a
Vota manium, vt quieti eſſent 254,a
Voti compotire 335,b
Vrinarium in ædibus veterum 17,b
Vrſa Libyca 304,a
Vrſi an in Africâ 303,a. *frigore delectantur* ibid.b.
vnde etiam illis epitheta ibid.
Vrſi Numidici in annalibus Actis poſiti pro Leonibus ibid.
quâ ratione 304,a
Vterus ſolarium paraſito 302,a
Vtrinſecus Aduerbium 335,a
Vulcatius emendatus 230,b
Vulturis, pro vultur, Ennio 148,b
Vultus inſcriptio in ſeruis 321,b. *piſtrinenſibus* 322,a.
ergaſtulis 321,b. *qualis illa fuerit* 312,a. *multorum*
ſæpè verborum ibid. *imò & verſuum* ibid.
in liberis etiam exercita 321,b
Vxore nouâ nouus lectus Genialis 264,b

X

X*iphilinus citatus* 118,a.221,a
eius ſententia mira 192,b. *explicatus* 235,a
Xylandri error 269,b. 325,b

Z

Z*Aleucus legiſlator* 35,a
Zeno Armeniæ rex 317,a
Ζητήματα in conuiuijs proponebant Romani 108,a
Zeuxis quomodo Helenam pinxerit 47,b
Zona, pro polo 369,b
Zonaræ adſertio proba 207,a. *locus citatus* 234,b.305,a.

IVSTI LIPSI
DE
RECTA PRONVNCIATIONE
LATINAE LINGVAE
DIALOGVS.

AD ILLVSTREM V. PHILIPPVM SIDNEIVM EX ILLVSTRISSIMA WARVICENSIVM STIRPE.

QVÆRIS à me ſeriò, Vir illuſtris PHILIPPE SIDNEIE, de Pronunciatu Latinę linguæ quid ſentiā? germanúmne & verum hunc, quo nunc vtimur: an alium fuiſſe antiquitus, qui, vt multa alia, exoleuerit tenebris ignorantiæ obrutus & longi æui. Tenuis ſubtiliſque inquiſitio: nec ſcio an non glorię ſolùm expers, ſed & fructus. Illam enim quî ſperes ex agello tam ſterili? quē ipſum quòd colimus & inuertimus paullò ſtudioſiùs, carpent magis quàm ignoſcent. Ambitionem appellabunt, & friuolam in paruis iactantiam. Quî etiam fructū? cùm & pauci hęc ad animum ſiue aures admittent: & ſiqui; tamen hactenus, vt ſcire ea velint, non vti. Quis enim erit ille tantis ceruicibus, qui primus hęc nouata inferet ſiue efferet? qui os aperiet contra vulgi totius ſenſum, contra ętatū aliquot conſenſum? & ſi faciet, quid merebitur niſi riſum? Itaq; ego ipſe qui hæc adſero, noſcere ea ſatis habeam, non promere: nec vmquam illuc impellar, vt brachia dirigam contra imperitiæ hunc torrentem. Quis ergo finis? tibi ô SIDNEIE parêre. quia durus, ſiue improbus, ſi illi quidquā negem, *cui dij ipſi* (vſurpabo Laberianum illud de Cæſare) *nihil negauerunt*. Corporis tui bona intueor? ad robur pariter factus es, & ad decorem. Animi? cultiſſimus ille: & vberrimæ in te ingenij iudicijq; dotes. Externa? ſtirpe nobiliſſimus es, opibus ſplendidiſſimus. nec quidquā facilè tibi deeſt, quod Naturæ aut Fortunæ adeſt. Macte his dotibus! eò magis, quòd non ad ambitionē, vt pleraque iſta nobilitas, aut ad pompam abuteris: ſed confers eas, quà potes, ad tuam & publicam ſalutem. Idque domi & foris, togâ & ſago: cùm vegeta illa animi vis ad omnia ſufficiat: & Marti ita lites, vt ſacrum numquam deſeras Sophię & Muſarum. Quod Archilogus ille de ſe gloriatus olim; tu magis iure: * Εἰμὶ δ' ἐγὼ θεράπων μὲν ἐνυαλίοιο ἄνακτος,

Καὶ μουσέων ἐρατὸν δῶρον ἐπιστάμενος.

* Sum quidem ego famulus cultorque Dei armipotentis: Sed tamen & Muſarū inclyta dona habeo.

Sed libo hoc laudum tuarum limen, non penetro. quia vt ſacratum ſilentio potiùs, quā plauſu ſpectamus: ſic tuas ego virtutes. quas veneror, non exſequor, adoro pænè dixerim, non adorno. Tu tantùm, ô Britanniæ tuæ clarum ſidus, (cui certatim lucem affundunt Virtus, Muſa, Gratia, Fortuna) tenuem obſcurumque hunc laborem à me libens accipe, & paulliſper inſtar doni pendere patere in Famę templo. Non enim vt verum legitimumq; donum: ſed vt illius obſidem, & velut ſponſoriam tabellam. Alia ſunt te & me digna. quæ dabo, dedicabo, ſi viuam: atque ita viuam. Salue à LIPSIO. qui ſcripſi hæc Lugduni in Batauis XVI. Kal. April. ∞.IↃ.LXXXVI.

LECTO-

LECTORI MEO SALVTEM DICO.

ACCIPE, *Lector, Grammaticum hoc à me opus, tenue, ſubtile, imò vile. Laudem quæſierim? ludum. Medici iamdiu abeſſe me iubent ab omni curâ: abſum. ſeria non ago: & tamen ne nihil agam (id eſt, ne mortuus ambulem inter viuos,) hoc ago. Teſſeris aut talis tempus fallunt alij: mihi nugæ & nuces hæ placitæ puerorum. Scilicet ad elementa mea redij, dum corpus quoque paullatim ad ſua. Carpis? magni à me, & qui ante me, auctores. Senatores, atque ipſi Principes fecere hæc olim: & noſtro æuo Scaliger ille Cæſar, qui non vilior mihi Auguſtâ omni ſtirpe. Gallinæ oua quædam ſubuentanea edunt, pariturę mox vera: nobis interdum fas, ingenij iſtos inanes fœtus. Nec minuimur per hæc minuta, ſi reipsâ magni. non magis quàm columna, ſi in vallem demittitur: quæ apparebit minùs alta, non erit. Myrmecidis quadrigæ aut formicæ, Praxitelis operibus granditate ceſſerit; numquid arte? Nec opus tamen magno opere excuſo, magis eius modum. Produxi enim fortaſſe, quàm conueniebat, longiùs. agnoſco. ſed rerum id ingenio, non meo. Ego paucorum Capitum rem cenſebam: factus liber eſt, dum vara vibiam ſequitur, & cathêna me trahit cohærentium inter ſe rerum. Syrtes in terrâ Africâ eſſe dicuntur, in quibus homines obruantur æſtu reciprocantium arenarum. illæ hîc ſunt: & Scholicum hunc puluerem qui ſemel ingreſſus, cùm poterit exibit, non cùm volet. Cur tamen acriter excuſem? Grammaticus per contemptum ſæpè audiui. En, fauere conuicio huic ſemel volui, & Grammaticum me approbare bonâ fide. Tu, Lector, his fruere: eâ lege, vt gradum tibi ad maiora & altiora ſtruant. Vale.*

DIALOGI
DE RECTA PRONVNCIATIONE LATINÆ LINGVÆ

CAPVT PRIMVM.

In Italiam meus aduentus. Mureti ibi reperti laus. ad ſermonem hunc præparatio: & quiddam de iuuenilibus meis ſcriptis.

ADOLESCENS in Italiam cùm veniſſem: acre deſiderium mihi res antiquas noſcendi, & viros, qui eas docti. Inflammabar cupidine doctrinæ veteris: & magni apud me omnes illi, qui in eâ eſſent magni. Inter quos M. Antonium Muretum iure cenſebam. virum, in quo non eruditio ſolùm varia, ſed comitas etiam & lepos multus. Atque vt illâ nos exteros in admirationem ſui rapiebat; ita iſtâ in amorem. cùm erga omnes tam prompta ei humanitas, vt rarò domus aut lingua eius cuiquam eſſent clauſa. Itaque & mihi crebra ad illum itio: nec facilè reditio, niſi eum fructu aliquo & velut doctrinæ ſpico, quod colligebam ex fœcundo illo agro. Quod accidiſſe mihi recolo ſtatim ſub initia: cùm peregre adhuc & nouus ad illum viſerem, tunc æſtiuantem in Quirinali. Nam patronus eius Hippolytus Eſtenſis, vir nobilis iuxtà ac ſplendidus, domum ibi alteram habebat in deſpectu & crepidine ipsâ collis: ſalubrem aëre, amœnam hortis, laxam ædificijs, adornatam picturis, ſtatuis, & cetero omni elegantiarum cultu. eoque ſe conferre cum plerâque familiâ ſolitus ſub æſtiuos dies. Ibi igitur cùm Muretus, perrexi & conſcendi ad eum ſatis manè. æſtum enim vitabam, qui, vt menſe Iulio, in ijs locis grandis. Atque cubiculum eius cùm pulſaſſem, dictus mihi à puero in hortis eſſe. quos iniens, video eum molliter ſanè ac lentè inambulantem cum libello. Salutaui. atque illo nec audiente, vt videbatur, nec reſpondente (lectionis enim totus erat:) ego iterùm, Vacáſne Murete? an intempeſtiuus aduenio? dic, ſodes, & abeo. Iamque auertebam. ſed ille quaſi excitatus, blandiore ad me voce & accurſu, Tun' Lipſi es? inquit. ignoſce. dum vnum te video, te non video. Quidni enim videre te dicam & tenere in hoc libello, in quo imago ingenij tui tam expreſſa? Noſtin' hunc? (& ſimul Varias meas propiùs admouit, quas Antuerpiâ recenter erat nactus.) auidè & calidè legebam: nec, ita me deus amet, explebar. Erô pulchrum pulchri ingenij tui fœtum! Vulpecula tamen hominis, cur me celaſti? Erubueram ego ad laudationem eius, & ad libri conſpectum. &, Itáne properiter, inquam, ad te hæ nugæ? quæ quidem delatæ in tam cultas iſtas oras, audace nimis & infelice pennâ. Placituras eas alijs qui ſperem? odi ego pater. & (verbo dicam) periſſe vellem: adeò non lætor pepeiſſe. At quòd te celauerim, ne culpa. per abſentiam enim meam editæ: & nec nunc quidem in manu mihi exemplar. Ceterùm non iſta, Murete, (ne neſcias) vobis Italis & togatis ſcripta, ſed braccatis meis & pellitis. itaque nec ſi habeam, prodam. Ille ſubridens, Hem! inquit, támne inclemens in nouam iſtam prolem? quam tamen deprimis & abijcis fruſtrà. tollam enim ego, & velut Leuana ero tenello huic fœtu. Quid autem meruit libellus terſus, lepidus, & in quo ingenij iudicijque tui præclaræ notæ? Ego excipiens, Certè, inquam, notæ: ſed ingenij ac iudicij iuuenantis. Quàm vaga & vana pleraque illa ſcriptio? cenſuræ quàm leues, futiles, & ſæpè falſæ? Repeto iterùm. pudet & piget genuiſſe, ſperno alleuare aut educare. Tantum nunc ad iudicium vel annus vnus addidit, vel cælum hoc Italiæ veſtræ. Muretus iam ſeuerior, Parce, parce, inquit: in adfectatâ iſtâ ſeueritate peccas. Nam vt liberè & vt mos meus dicam, Non ego librum tuum vſquequaque à culpis præſtem (video alibi in ſtilo iuuenilem luxuriem, in cenſuris calidius iudicium:) ſed tamen nec vinum, vinum eſſe deſinit, ſi aquæ in eo aliqua pars: nec liber

M. Antonius Muretus.

Domus Cardinalis Eſtenſis.

Variæ lectiones noſtræ.

Critica ſcriptio parum certa.

tuus adprobus, ſi labeculæ interſperſæ aut errores. Vtique in Critico iſto genere. quod quis percurrit ſine lapſu ac relapſu? non Varrones illi aut Ælij olim, non Scaligeri hodie aut Turnebi. Itaque fide Lipſi, & perge in hac viâ. quam ſi firmiori paullò pede (ætas hoc dabit) inſiſtis: profectò Muſa tibi ferit, vt cum Pindaro dicam, * ἐπήρατον δόξαν, benignè nimis & honeſtè, inquam. ſed tu mone, quæſo, ſicubi aberrem, ac dirige: obnoxium reperies & pârentem. Vt enim viti pedamentis quibuſdam ac ridicis opus eſt, ne iaceat: ſic iuuentuti monitis, ne cadat. Fiet hoc quoqne, ait ille. nec minùs monere amicum ego promptus, quàm laudare.

**amabilem famam.*

CAP. II.

Ad ſermonem hunc ingreßio. Prædictum de dignitate & de fructu cognitæ Veræ Pronunciationis. Suetonius correctus.

SED ne plura de te, apud te: ecce cùm maximè intrabas Lipſi, auidus lector ego in * ſermone tuo conuiuiali, qui de Effatu priſco eſt Latinæ linguæ. auidus, ſed non ſatur: quia parciter conuiuis tuis ſuggeris, nec imples nos cupitâ illâ dape. Diu iam ipſe quæro, quæ vetus illa & vera pronunciatio: ſed adhuc eo fructu, vt quærens aſſiduè, magis quæram. Oram aut finem repperi nondum. Tu autem quid? inijcis quædam & obijcis, ſed ad extremum nil decernis aut ſtatuis: & cùm nodos aliquot benè nexuiſti, pendulum & iudicij incertum relinquis lectorem. Vt apis iniecto & relicto aculeo fugit: ita tu. Ego arridens, Adeò hoc non nego Murete, inquam, vt profitear vltrò hanc ſolam mihi fuiſſe mentem. Vos magni Senatores hæretis hîc & controuertitis: ego de plebe litteratorum interponam decretorium ſtilum? plus oris mihi, plus cordis. Quis igitur ſermoni meo finis? ille; vt inquirente eo velut pugiunculo, elicerem & educerem iudicia veſtra. Caprificum aiunt, cùm ipſa maturas ficus non gignat, inſecta tamen quædam producere quæ veras ficus maturent, ſcalpendo, morſicando. eadem mihi mens, vtinam & effectus! Litem ego ad tribunal attuli: tu, aut tui aliquis ſimilis, decidito eam Prætor. Sed tu Murete potiùs, qui idoneus valdè Palæmon ad ſedandos Grammaticos hos fluctus. Muretus reſiliens, Me huc vocas? inquit. ineptè. Adeo enim alios hîc ſiſtere non idoneus, vt fluctuet ipſe ego. Nec tamen fugiam nimis, fateor, ſermonis huius viam (præſertim ſi ſecunda illa tecum:) niſi tenue illud me abſterreat & inutile quæſtionis. Quæ enim hîc dignitas? qui fructus? Anxia inquiſitio Lipſi, nec res tota tanti. Et ſanè peccamus iam ſæpè curioſâ iſtâ curâ nos litterati. Quidam eo ingenio ſiue vitio oculorum eſſe feruntur, vt de die cæcutiant, in tenebris cernant. vide ne nos ijs ſimiles, qui ad minuta & tenebroſa hæc acriter oculos *pandimus, claudimus ad Sapientiæ lucem. Ego iam irritatior, Moram Murete inijcis, inquam, ſed, cum Plauto noſtro dicam, morè. Vileſcit tibi hic ſermo. Itáne? ſcilicet Mureto aut Lipſio indignum decurrere Grammaticum hoc æquor, quod tot olim Senatores, imò addo, Imperatores? Meſſalla orator, è clariſſimâ Coruorum gente, non librum integrum De vnicâ litterâ S. compoſuit? & cum laude quidem nominis ſui, adeò ſine fraude. Claudius Imperator, quantâ curâ, & penè dicam ambitione, tres nouas litteras inuexit, ijſque Romanam linguam auxit? non aliâ, quàm ſi totidem regnis imperij fines. Iam Cæſar ille Iulius De Analogiâ, id eſt leuibus Grammaticorum tricis, binos libros conſcripſit: & triumphales illas epulas variare & interſtinguere non erubuit ſcholicâ iſtâ dape. Auguſtus ipſe maieſtatis ſuæ vſqueeò retinens Princeps, vt deorum ſibi honores vindicaret adhuc viuus, quàm ſollicitè apud nepotes ſuos, quid & quomodo ſcriberent, cauit? Quin ipſe eos *& litteras & notare* (ita in Suetonio legimus, non *natare*, quod obtinuit, & quod remotius à Tranquilli mente) *aliáque rudimenta per ſe plerumque docuit: ac nihil æquè laborauit quàm vt imitarentur chirographum ſuum*. En, ad ferulas iſtas ſeriò deſcenderunt ipſa ſceptra: & nos faſtidimus ac delicias facimus, ſi per luſum in ijs conſumamus pauca verba? Dico per luſum. ne tu curioſas mihi curas ingeras: quas tecum ſperno, & inter remiſſiones hóc agi ſaltem poſtulo, ambulando, garriendo. At enim non iſtis fructus. Quis dicit? Pullati fortaſſe & bullati. at non hoc mei purpurati quos adduxi, non magni omnes viri, apud quos ea ſemper magna. Speciem non habêt, fateor; rem certè & vſum. Vt ſtirpe arbores, fundamento ædes; ſic litterarijs iſtis elementis ardua illa doctrinarum nixa, & Sapientiæ ipſa templa. Sed vt iſta latent, etiam illa.

**Quem inſerui ſecundo lib. Var.*

Difficile inquiſitio priſcæ pronunciationis.

De qua parum plenè ego olim ſcripſi.

Tamen etiam inquiſitio & vulgi iudicio, ſine dignitate.

At non ſenſu meliorum, & meliorum aut.

Principes viri olim in Grammaticis curis.

In Suetonio emendatio.

Quatenus hæc tractanda.

Quæ vtilitas verum.

Occultam eam eſſe, at non paruâ.

illa. Ecce in naui vela & armamenta omnium oculis ſe munuſque ſuum ingerunt: delitеſcit in puppi gubernator ille clauus. idem in ſcientiarum iſto corpore cenſe: in quo ſpecioſæ aliæ, aliæ occultæ ſed efficaces. Quamobrem, mi Murete, aggredere, & fuge formidines iſtas vani vulgi. Ille cum riſu manum mihi premens, Vellem tuam hanc Formidinem, inquit: quâ callidè in retia iſta me compellis. Sed tunc valdè vacuus? Quid iam/ inquam. Quia, inquit, longiorem textum præuideo huius ſermonis: qui nec ordiendus eſt, ſi abrumpendus. Alacriter ego: At non Vacuna magis vacua Murete, quàm ego. Luſtrare, vagari, diſcurrere, hoc opus meum Romæ. Age, incipe cum deo. Ille doceat, ducat, inquit. ſed ego te priùs, niſi abnuis, ad viæ huius caput, extra æſtum qui adſurgit. Valdè placet, inquam. & en, opportunè hîc ſcamellum ſub ſtatuâ ipsâ facundi dei. (Mercurius ibi è marmore.) inſidemúſne? Inſidemus, ait Muretus, vel ominis certè cauſsâ; vt mentem eius participemus, & interpretem linguam. Sed heus tu, in parte ſcilicet iuuabis? In partu, inquam ego. nam, vt Socrates ille tuus (quem ita amas vt in * anulo geſtes) obſtetricis munus fungi ſe ait, & interrogando, dubitando, elicere veritatem: ſic ego parturientem te aliquid fortaſſe iuuero mouendo, quærendo. Ille riſit, & ſic cœpit.

** Effigie eius veteri ſignabat.*

CAP. III.

Quæ cauſſa corruptæ Pronunciationis? Ea altiùs petita, à propagatione ſermonis: quæ per Romanum totum orbem. Afros, Gallos, Hiſpanos, Britannos Latinè vulgò ſciuiſſe. Hanc cauſſam corrupti ſoni germanæ: item Barbarorum incurſum. Italica lingua quando cœperit? Penula Grammatica veſtis. Capellæ, Auguſtino, Tacito lux.

PRIVSQVAM hoc ſtadium ſeriò ingredior, Lipſi; ſi placet, ad carceres ipſos paullùm reſiſtam. Nam corruptam aliámque à veteri Pronunciationem noſtram eſſe, vniuerſus hic ſermo te docebit: quomodo, quibuſque cauſſis, nónne iure breuiter prælibabo? Mihi videor, ad rei tuamque lucem. Lingua igitur, quam Latinam appellamus, exiguis olim finibus, vt ipſa gens, contenta, circa Romam ferè & finitima infero Tiberi hæſit. Italiam ceteram adeò non peruaſit, vt quæque gens ſuo vſa ſit, & diuerſiſſimo ab hac ſermone. Volſci, inquam, Oſci, Hetruſci, Samnites, Brutij, Apuli, peculiares & ſuæ indolis linguas vſurparunt: quas diu, aucto etiam imperio, tenuerunt. Nam Romanis etſi arma inferre finitimis acris cura fuit: non etiam mores, ſacra, linguam: quin contrà, aliquamdiu arcuiſſe iſta videntur, & communicari ea cum alijs recuſaſſe. Certè vt beneficium indulsêre, & veniâ ad eam rem opus ac permiſſu. Liuius clarè ſuggerit, lib. XL. *Cumanis* (* Oſca, aut Græca eorum lingua) *eo anno petentibus permiſſum, vt publicè* (id accipio de ſcriptis decretiſq; publicis) *Latinè loquerentur, præconibuſque Latinè vendendi ius eſſet.* Hoc narrat ſub annum Vrbis D.LXXIII. Vt videatur etiamtunc, poſt Punica bella finibus valdè auctis, haud valdè auxiſſe lingua. At mox immenſum: & diu coërcita, velut rupto obiice, ſe effudit. Occaſione quidem & cauſsâ duplici. Miſſu primùm coloniarum: deinde, Communione ciuitatis. Nam de colonijs, cùm Romani eas ſpargerent, firmando imperio, per omnes gentes: neceſſariò vnà etiam linguam. quia numeroſi iſti coloni: & æquabant plerumque aut ſuperabant ciuium veterū partem. Ita ſi commercia aut colloquia futura inter eos: alteros in alterorum linguam migrare paullatim neceſſum erat. & quos potiùs, quàm qui victi? Ingenium & natura ipſa ita fert, vt flectant ſe omnia ad mores, cultumque victoris. & inprimis ſermo: cuius lenis & lēta mutatio grauis nemini, curioſis nonnullis ſuauis. Diſcendi enim ſpeciem habet, & ſciendi. Hæc ratio incredibile quàm citò, quàm latè diffuderit Romanum hunc ſermonem: & frugifera ſemina eius iecerit per orbem terræ. Non aliter quā Græcos olim, hac ipsâ viâ, propagaſſe obſeruo ſuum. Colonijs enim interſperſis, Aſiam illā totam minorem implerunt ſcientiæ & linguæ: inde Rhodum, Cyprum, inſulaſque finitimas. ſed & loca mox ſita longiùs, Siciliam, Italiam (ora enim illa maris quæ magna Græcia dicta, habuit & * linguam:) quin Maſſilienſium operâ Galliam ipſam, & Hiſpaniam per Emporienſes. Denique in Syriâ, & Orientis magnâ parte, imò apud ipſos Parthos, * auctores mihi, valuiſſe & increbuiſſe hunc ſermonem. Iam cauſſa altera, Communio ciuitatis. Romani videlicet paullatim mites magis & benigni, ius illud grande ſuæ vrbis, non ſolùm cum adſitis gentibus communicarunt, Etruſcis, Vmbris, Samnitibus alijſque Italorum: ſed

Haud latè fuſa olim Rom. lingua.

Variæ Italorum gentes ſermone variabant.

Romani parcè & tardè eam communicandâ ſuâ linguâ primitus.

** Sitæ enim in Oſcis, & tamen quia è colonia Græcanica, ſuſpicari & de Græcâ poſſis.*

Poſteà late.

Quomodo dilatata?

Per colonias primò.

Vti & Græci olim ſuam.

** Ex Liuio xxxi.*

** Plutarchus in Craſſo.*

Deinde per communicatam ciuitatem.

ſed & cum diſſitis. nec pudori iis, non dicam Græcos & palliatos, ſed barbaros & braccatos miſcere ſuæ togæ. Res clara. At qui donati eo iure: quomodo vti frui honeſtè eo poterant, ſine conſcientiâ linguæ? quomodo ciues Romani haberi & cenſeri, niſi vt Romanè intellegerent ac ſonarent? Quin adeò neſciſſe id, non turpe ſolùm, ſed periculo iunctum: vt extent exempla, ob vnam hanc noxam, ademptæ ciuitatis. Claudius certè Imperator, * *Splendidum virum Græciæque prouinciæ principem, verùm Latini ſermonis ignarum, non modò albo iudicum eraſit, ſed etiam in peregrinitatem redegit.* Iamque Romani honorem ſuum agi palàm cenſebant, in honore ſuæ linguæ. * Ita ne legatis quidem gentium exterarum permiſſum in curiâ, niſi per interpretem, loqui: iiſque Latinè ſemper reſponſa data. Primus Molon Rhetor in Senatu auditus gentis ſuæ linguâ, circa annum Vrbis DC.LXXII. Idque ſeruatum *non in vrbe tantùm noſtrâ*, ait Valerius, *ſed etiam in Græciâ & Aſiâ. quò ſcilicet Latinæ vocis honos per omnes gentes venerabilior diffunderetur.* Quin nec Præſides prouinciarum aut Prætores, niſi Latinè ius dicebant: & quidquid publicè geſtum, clarum eâ linguâ. Adeò vt Tiberius Imperator (Suetonio ſcriptum) *militem Græcè teſtimonium interrogatum, niſi Latinè reſpondere vetuerit.* Benè igitur & verè * Auguſtinus, de hac Romanorum, vt ipſe interpretatur, ambitione: *Data eſt opera, vt ciuitas imperioſa non ſolùm iugum, verumetiam linguam ſuam domitis gentibus per pacem ſocietatis* (corrigi velim, *ſociatis*, aut certè, *ſpeciem ſocietatis*) *imponeret.* At * Plinius beneficentiam id accipit; &, meo animo, in Italiæ laudibus iure ponit, *quòd tot populorum diſcordes feraſque linguas ſermonis commercio contraxerit ad colloquia, & humanitatem homini dederit.* Præclarū enim reuerà donum, & exitu vtile, quæcumque tandem id fini à Romanis. Separatio illa linguarum, gentem à gente ſeparat: &, vt vetus quiſpiam ſcripſit, *efficit loquendi varietas, vt externus alieno non ſit hominis vice.* Ita ſparſa igitur, bono generis humani, hæc lingua: tam lōgè, latè, vt Plutarchus ſcripſerit, *omnes ferè homines, ſuo æuo, eâ vſos.* Pauca, ſed notanda eius verba, in Quæſtionibus Platonicis, hæc: Ὡς δοκεῖ μοι περὶ Ῥωμαίων λέγειν, ᾧ νῦν λόγῳ ὁμοῦ τι πάντες ἄνθρωποι χρῶνται). Sed ſparſa tamen verſus Occidentem Septemtrioneſque maximè: quia Græci & Orientales, haud æquè faciles cedere & faſces ſubmittere ſermoni, quem præ ſuo putabāt parum cultum. At Afri, Galli, Hiſpani, Pannonii, Britanni, auidè arripuerunt: & inducto nouo, paullatim abolitum iuerunt veterem ſermonem. De Afris, Apuleius in Floridis index: & Auguſtinus, Cyprianus, noſtriq̄, illi proceres, qui plebem in ſacris conuentibus allocuti ſunt Latinè. Conciones nónne extant? De Gallis, & quidem iaminde ab Auguſti æuo, Strabo: *quos negat dicendos vltrà Barbaros*, μεταβεβλημένους τὸ πλέον εἰς τὸν τῶν Ῥωμαίων τύπον καὶ τῇ γλώττῃ καὶ τοῖς βίοις, τινὰς δὲ καὶ τῇ πολιτείᾳ, *mutatos iam in Romanum morem, & linguâ & vitâ, quoſdam & ciuili gubernatione.* Idemque de Hiſpanis: οἱ περὶ τὸν Βαῖτιν, τελέως εἰς τὸν Ῥωμαίων μεταβέβληνται τρόπον, οὐδὲ τῆς διαλέκτου τῆς σφετέρας ἔτι μεμνημένοι. *qui ad Bætim colunt, plenè planeque conuerſi iam in Romanos ritus, adeò vt nec ſermonis ſui patrii meminerint.* Et Velleius, de Pannoniis: *In omnibus Pannoniis non diſciplinæ tantùm, ſed linguæ quoque notitia Romanæ.* Nec ambigam etiam de Britannis, ex Tacito, qui de Agricolâ eorum Præſide: *Iam verò Principum filios liberalibus artibus erudire, & ingenia Britannorum ſtudiis Gallorum anteferre. vt qui modò linguam Romanam abnuebant, eloquentiam concupiſcerent.* Itaque ex fide, Iuuenalis:

Gallia cauſſidicos docuit facunda Britannos.

Qui idem, etſi per Satyricū riſum, oſtendit de Thule. Atque hæc, Lipſi, diffuſio Romanæ linguæ. de quâ ego ſatis fusè, vt cauſſas hinc peterem confuſæ Pronunciationis. Hæc enim prima veraq; occaſio. quòd ſparſa lingua per gentes tam varias, variauit ipſa: nec patrium illum colorem diu tenuit, aut ſuccum. Vites arboreſque tranſlatæ degenerant: cur non & ſermo? Aquæ in fonte ſuo aliter, aliter in riuis ſapiunt: ſermonem tu vbique indolem ſuam ſeruare vis? Non potuit. & colorem, vt ita dicā, ſaporemque mutauit transfuſus in tot gentium canales. Ipſos Italos abiſſe in pronunciando à germanitate illâ * Cicero fatetur, quæ in Romanis: Præneſtinos Plautus irridet verba quædam vitioſè efferentes: in nobis barbaris horum nihil ſit? Qui iam inde ſub initia, vt opinor, rectam pronunciandi lineam firmiter numquam inſtitimus: & magis ab eâ excidimus, post mixtionem & influxum tot gentium barbararū, Gothi, Hunni, Vandali, inſerti nobis; nec vitium aliquod ſermoni fecerit hæc contages? magnum. præſertim eum non perambularint hæc loca, ſed

[Margin notes, left column:]
Turpe enim erat linguam neſcire ciui.
Imò & periculoſum.
* Sueton. cap. XVI.
* Hæc Valerius lib. II. cap. II.
Solus Rom. ſermo publicè in vſu.
* Lib. XIX de Ciuit. cap. VII. *Correctus locus in Auguſtino.*
* Lib. III. cap. V.
Vtilis hæc diffuſio humano generi.
Quo tamen in Occidentem maximè.

[Margin notes, right column:]
Afri, Latini:
Galli pariter:
Item Hiſpani:
Pannonii & Britanni.
Tam latè ſparſa lingua, pura non manſit.
* III. De Oratore.
Pronunciatio germana ægrè migrat in exteros.
Et quod tot gentes barbarorum inuaſerint.

ſed inſederunt; & vt Romani, arma ſua pari [illegible] ſtatuerunt, mores, linguam. Hoc modo [illegible], quod [illegible] eorum minùs du[illegible] non Pronunciatio tantùm per eos corrupta ſonuſque verborum, ſed ipſa verba, & facta ex varia illa fæce miſcella quædam & noua lingua. Hinc Italica iſta ortum ſuum habuit, hinc Gallica & Hiſpana, in quibus Latij veſtigia clara vides, & ſemen priſci ortus. Igitur Feſtus iure ſcripſit: *Latine loqui a Latio dictum eſt: quæ locutio adeo eſt verſa, vt vix vlla eius pars maneat in notitia.* Ego hic interpellans, Bene Feſtus? inquam. & iam tum illo æuo ita deſita priſca lingua? vix, Murete, fides. Mihi hoc fidum, inquit. & ante mille annos in vſu & viâ fuiſſe Italicum hunc ſermonem ſcio, languido aut corrupto Latino. Argumentum mihi ex narratione quæ in Hiſtoriâ Miſcellâ, de rebus ſub Mauritio Imperatore geſtis. Ait: *in* [illegible] *iumentum* [illegible] *cecidiſſet, clamante quodam* TORNA TORNA FRATER, *vniuerſas copias in fugam verſas ambiguo iſto voces.* A notis clare Italicum [illegible] in ipſa verba. Et alterum [illegible], ab inſtrumento quod Lutetiæ in Bibliothecâ Regis adſeruatur. Tranſactio eo continetur Stephani tutoris cum Gratiano pupillo, ſcripta anno Iuſtinianæi imperij trigeſimooctauo: & ſcripta hac vulgare lingua. At ſi ſermo ipſe Romanus periit: quî ambiges de ſono? id eſt, de re fragili ac flexili, & ad omnem occaſionem facta frangi. Sed enim ſermonem [illegible] iterum inſtauremus. Ita. ſed quâ arte iſtum? non enim ſcribitur aut pingitur: nec hauriri cum fas niſi à viua voce. Quid verba facio? ſponſione prouoco, Ni tam corrupta hodierna pronunciatio iſta ſit, vt ſi quis veteribus Togatis illis prodeat & nos audiat: non audiat, & vix verbum capiat è denis meis verbis. Sed exſpatior fortaſſe. rem nunc aggredior, & calceate incipiam has ſpinas. Tu penulam mihi, Lipſi, das? Quid ita: inquam. Vt ſerio Grammaticum agam, ait: & ea me velem in has punctas. Nam, ne neſcias, veterum Grammaticorum ille mos, penulâ veſtiti. Martianus Capella doctè & ſcite inducit. qui libri III. initio Grammaticam ſiue [illegible], *in Senatum deorum ingreſſam* dicit *habitu penulatam.* Auguſtinus I. Confeſſionum ab hac ipſa cauſa, nam tos iſtos Magiſtros dicit penulatos. *Quis autem* [illegible] *multorum magiſtrorum audiat aure* [illegible], *ex eodem puluere hominem clamantem, Emebat hæc Homerus,* &c. Etiam apud magis priſcos, Aduocati & Cauſſarum actores prodibant in hac veſte. Tacitus, ſiue Quinctilianus, in eo De Cauſſis corruptæ eloquentiæ: *Quantum humilitatis putamus eloquentiæ attuliſſe penulas iſtas, quibus adſtricti & velut incluſi cum iudicibus fabulamur?* Benè Aſtricti & Incluſi: quia talis illa ipſa veſtis. ſtricta inquam, corpus ambiens, & velut preſſim includens. Ideò Somniorum peritus ille interpres, Anguſtias & timores nunciari vult, anguſta eâ veſte. Verba eius libro II. χλανὶς δὲ, ἣν ἔνιοι μανδύην, οἱ δὲ ἐφεστρίδα, οἱ δὲ βίρρον, [illegible] καλοῦσι, θλῖψιν καὶ στενοχωρίαν μαντεύεται, διὰ τὸ περιέχειν τὸ σῶμα. Τὸ δὲ αὐτὸ καὶ ὁ λεγόμενος φαινόλης. [illegible] Suidas? qui [illegible] interpretatur [illegible] beas his ſermonibus, inquam. Doces & dicis ore alio nondum dicta. Sed pergiſne celeri hoc pede?

Margin notes: Si ſermo corruptus, quo non pronunciatio? — Quando Italica cæpiſſe videatur. — Penula, olim Grammaticis propria. — Tacito lux, & quod genus ea ſit? — Artemidorus. — Lacernam intellege, vox penulæ haud abſimilis. — Pronunciatio quid ſit. — Ad vſum ea, non ad Rationem exigenda.

CAP. IV.

Pronunciatio generatim definita: diuiſa: & quis dicendorum hic ordo.

IMO verò, inquit, nos volo Lipſi, ait, & [illegible] Sed illi [illegible] interpoſito, ſic cœpit, Age [illegible] ſpatio [illegible] carceres, & ſerio ingredior in hunc [illegible] hunc Circum. Vere ludicrum. Grammaticum enim factum ordior: & hoc, cum Ariſtophane Socrate, ἄπαντ' ἀμφὶ λεπτότατον λῆρον. Me quidem iudice, iſta nugæ: ſed tamen difficiles ſubtileſque nugæ. & bene ille in hac re,

Fronte exile negocium
Et dignum pueris putes:
Aggreſſis labor arduus.

Sed & neque [illegible] vtile ſi id ſaltem peruincam, vt non in luſum [illegible] illa veniant, ſed in vſum. Dignitas certe & ſplendor per ea conciliatur Latinæ linguæ. Sed Deus & Fatum hæc viderint: tu Prætor mappam mihi iam miſiſti. PRONVNCIATIO, Lipſi, de quâ agimus, à me definitur *recta & legitima verborum expreſſio per ſyllabas, litteraſque.* Rectam, capio eam, quæ antiqua. Valet quidem in omni re Fabianum illud, *Vetera maieſtas quædam*, &, *vt ſic dixerim, religio commendat:* hic maximè, vbi nihil tenes, niſi tenes priſcum vſum. Ratio aut acumen quid te adiuuent? iaceant in hac parte neceſſum eſt. & fruſtrà aliquis à ſe ſapit in linguâ, quæ peregrina tota & aliena. [illegible] quâ vna verè via, olim tritam viam vidiſſe. Tu aduena & nouus

ſi in Italicâ hac, præter ipſos Italos, præſcipias aliquid aut præcipias; riſum nobis iure debeas. pariter Barbati, ſi in Latinâ. Dixi *per ſyllabas litterasque*: vt duplicem eam oſtenderem, ELEMENTAREM & ACCENTVALEM. Illam appello, *quæ in notis ipſis litterarum exprimendis cernitur*. Hanc, *quæ in ſyllabis apto tono ac modulo attollendis ſiue deprimendis*. In his enim duobus tota Pronunciatio poſita. Ordiar ab Elementari igitur, & decurſâ eâ tranſibo ad Accentus. Elementa ſiue Litteræ (etſi Priſcianus diſtinguit, & illa propriè dici de ſono litterarum vult, has de figuris ſiue notis.) viginti tria Latinis. Ea diuiſa in duas claſſes, Vocalium & Conſonarum. quibus addo & tertiam Diphthongorum, quæ ex Vocalibus mixtæ. Omnes eas, certè pleraſque, aut malè a nobis efferri aut minùs, hoc docebo. Tu attende. ego de Vocalibus vocalis primum ero: quæ quinque ſunt, A. E. I. O. V.

Elementare. *Accentuale.* *Ordo dicendorum & materiæ.*

CAP. V.

Vocales omnes Latinis Pluri-ſonæ. Eædem modulo & quantitate ancipites: ideoque olim Pronunciatu & ſcriptu diſtinctæ. Geminatio earum qualis? Apex qualis?

EARVM omnium Latinis plus vno ſonus. Priſcianus denos aut pluresque tribuit, ex enunciatione, ex flatu, ex accentu. Tu eum vide. nam ego cur ſubtilia illa perſequar, ſine bono vllo vſu? Sonos eos tantùm exigam, qui è naturâ ipſâ litteræ & in ſolo eius proprioque eſſe ſitu inſunt. Talis, vt minimùm, cuique vocali duplex. Ego inter ſcripſi, Duplex, inquam. at nobis, mi Murete, ſimplex. Quieſce, inquit, audies. imo non duplex modò, ſed quibuſdam triplex quadruplex; ſed minimùm duplex. Communiter Vocales omnes ancipites ſint Latinis (de quantitate loquor) & modo longæ ex, modò breues: cuius [illegible] habuere priſci, vt ſono ipſo diſtinguerent, [illegible] in quaque dictione. [illegible] A, [illegible] in *Palus*, in [illegible] dicerem: o, in v [illegible] in *Vtor* & [illegible] præterito tempore [illegible] præſenti. De[illegible] & [illegible] Omnium [illegible] Vocal[illegible] [illegible]

Vocalium plures ſoni. *Duo cuique vel minimùm.* *idq; prout breuis aut longa.*

ſordet hic noſter ſermo, [illegible] N[illegible] cum [illegible] hæc [illegible] ſcribendo [illegible] Alij [illegible] Vocales longas [illegible] ere ſoliti, [illegible] Nam his ſolitarias ponebant, [illegible] exemplum hodiernum: illas geminabant, vt duplicem [illegible] ipſa duplicem & productum [illegible] oſt[illegible] adderent olim ſonum. Hunc vſum [illegible] priſci mihi firmant, vt Victorinus A[illegible] *Næuius & Liuius, cùm longa ſyllaba ſcribenda eſſet, duas vocales ponebant.* Quinctilianus qui manifeſtè id ad Attium vult, his verbis. *Vſque ad Attium & vltra, porrectas ſyllabas geminis vocalibus [illegible] ſere.* At Terentius Scaurus Attium ipſum auctorem facere [illegible] in uenti videtur: vt cenſeo, falſo *Attius*, inquit, *geminatis vocalibus ſcribi naturâ longas ſyllabas voluit, cum alioqui adiecto vel [illegible] longitudinis vel breuitatis nota [illegible]* Qui benè tamen de Apice [illegible] ſecuta ætas, vt compendi faceret, vſurpauit pro geminatione. Apicem appello, [illegible] *tranſuerſam quam ſuperiicere vocalibus [illegible] ſoliti*, hoc modo. Ā. Ē. Ō. V̄. Nam [illegible] con[illegible] tò omni: quæ ſola nec geminata olim, nec apicata, vt dicam infrà. Hæc linea eſt, quam Græci dixêre τὴν μακρὰν. Quinctilianus de eâ fusè & commodè. *Vt longis ſyllabis omnibus apponere apicem [illegible], quia plurimæ naturâ ipſa verbi quod ſcribitur, pa[illegible] terim necessarium cum eadem littera alium [illegible], prout correpta vel producta eſt, facit. vt Malus vtrum arborem ſignificet an hominem non bonum, apice diſtinguitur. [illegible] aliud priore ſyllaba longa, aliud ſequente ſignificat. Et cum eadem littera nominatiuo caſu breuis, ablatiuo longa [illegible] vtrum ſequamur, plerumque hac nota [illegible] ſumus.* Atque vt geminatio dudum, ſic Apex iſte nunc prorſus abolitus, maiorum æuo in tam etebro vſu, vt Iſidorus autumet habitum cum inter [illegible] ipſas litteras, his verbis. *Inter figuras litterarum, & Apices veteres dixere. [illegible] a [illegible] iaceus ſuper litteram, æqualiter ducta.* Nos vtimur ſed longè aliorſum & N. vel M. litteræ velut ſuppoſititium cum, compendiaria quâdam ſcriptura, habemus. Quod tamen haud noui[illegible] planè nouum videtur. [illegible] dem in [illegible] etiam l[illegible] hic a[illegible] ex oc a[illegible] nem erroneæ [illegible] ſcripturæ [illegible] *tiens Totiens, [illegible] mus, [illegible] ſ[illegible] ſcd[illegible]* [illegible] Hæc [illegible] Vocal[illegible] ca[illegible] ſi[illegible] la[illegible] vi[illegible]

Nam longas duplicabant. *Apuleium [illegible]* *Et [illegible] perijt.*

CAP.

CAP. VI.

Vocibus primos affectus naturæ exprimere [illegible] plurimum, mæſtos Artemidorus numeratus. A, litteræ geminus ſonus, Craſſus & Exilis. In Craſſo duplex ea ſcripta: ſæpe in flatum interpoſito.

A littera naturâ princeps. ATQVE agmen mihi rorum, A, ducet. Eſt enim non ea princeps, quæ Naturæ ductu, principium voci dat? Infantes vide: per hanc vagiunt. Pueros: per hanc babant, lallant, tatant. Viros, fœminas: præcipuos adfectus [illegible] ferunt per iſtã. Gaudent? *ha ha, [illegible]*. Dolent? *a, ah*, [illegible] minabunt. Nec diſſimilis obſeruatio [illegible] mihi [illegible] per vocales [illegible] in Vocibus [illegible] tecti. E quibus, E, pariter gaudij dolorisque index. [illegible] cùm *En, Euge, Euoe, Euare* [illegible]. [illegible] cùm *He, Hei, Heu, Heiulare*. Sicut O item *nos lætos* exclamamus, & *Ohe* ſaturos ac bene habitos, & Ouamus exſultãtes. contrà, O, & *Oh nos miſeros*, etiam audies in dolore. At, I, in admirationem valet, cùm *Hi* ad nouitatem iteramus, itemque *Io* ad triumphum. V, mœroris [illegible] nota eſt: ab eâque *Hui, Hui, & Vlulare*. Cùm tamen attendo; magis eſt vt mæſtificæ omnes ſint, & dolor in iis prævaleat, ſicut in omni vitâ. Ideo bene & peritè de interpretatione earum Artemidorus: Τῶν γραμμάτων τὰ μὲν φωνήεντα, [illegible] [illegible] *Litterarum quæ vocales, metus ac turbellas [illegible]*. Sed [illegible] redeo ad meas ſpinas. A, igitur littera Pronunciatio duplex, Craſſa & Lenis. Illa, cùm longa: hæc, cùm breuiata. Lenem ſic effero: ore diducto, flatu valentulo [illegible] modi [illegible], nec dentibus appulſis. [illegible] dic *Amo, Facio, Ago*: ſic vt [illegible], & paulum modo [illegible] ſubtilius [illegible]. At Craſſam in[illegible] *ſpiritu lento & [illegible]* [illegible] preſſum [illegible] ſonum [illegible] AA. [illegible] Sic dices, [illegible] Sic dicimus [illegible] in naui [illegible], ab homine *Malo* ſic *Anum* ebrium ab *Ano* obſcæno: [illegible] Hæc Sueuorum in ſua lingua etiam hodie, [illegible] pronunciatio & [illegible] quam [illegible], & [illegible] Apuleius [illegible] conati fruſtra. Nam [illegible] apud [illegible] ex Satyr. [illegible] *quæ nomina* [illegible].

Margin notes (left): A littera naturâ princeps. — Index adfectuum. — [illegible] per vocales [illegible] — E ſono [illegible] — Ex in O. — In I. — In V. — Artemidorus [illegible] cap. [illegible] — Quo duplex A littera ſonus [illegible] — Craſſum [illegible] — Ad [illegible] [illegible]

[illegible] primum longa, [illegible] breue [illegible] nos tamen vnum

Hoc fac emus, & vno eodemque, vt diximus, [illegible]

Scribimus PACEM, PLACIDE, IANVM, ARIDVM, ACETVM.

[illegible] Græci vt faciunt.

Damnat ecce m[illegible] hanc in ſcripturâ geminationem: ſed nec Apices, vt videtur, agnoſcit. Damnat tamen ita, vt non omnes [illegible] fuerint audientes. Nam etiam poſt, in libris & lapidibus hæc ſcriptura. C. NVM[illegible]IVS. VAALA apud Horatium in manuſcriptis eſt, [illegible] Nu[illegible] & Aletti [illegible] L. [illegible] S. L. F. VAARVS. Ab [illegible] Faſtis & [illegible] paſſim eſt [illegible] S. AHALA. an [illegible], & an non [illegible] *Ala*, fruſtra [illegible] ganti [illegible] [illegible] cos mone[illegible] olim, ex ratione geminandi. [illegible] dices: & flatum ſolitum interponi ſæpe, ad ſuſtentandum, ſiue etiam molliendum. Simile eſt, quod *Mehe* pro *Me*, antiqui Litteratores notant & *Mehecum*, atque etiam D intercaſita, *Medecum*. Nec ab alio fonte *Prehendo, Vehemens*, cùm vera ſint *Preendo, Vemens*. Itemque *Mihi* hodie, quod *Mi* & *Mi*[illegible]. Ahala[illegible] quidem quod Alam [illegible], Cicero oſtendit clarè in Oratore ad Brutum: *Quomodo noſter Axilla [illegible]* in Se[illegible] adoptione Brutu[illegible] tranſlatus) *Ala [illegible] littera vaſtioris* De principio [illegible] duplici [illegible], ſatis.

Margin notes (right): Paul. [illegible] quia non audi[illegible] — Cato [illegible] — [illegible] — Quintil. [illegible] c. [illegible]

CAP. VII.

Quadru[illegible] in E [illegible] & y [illegible] ſcriptam Iul. Cæſaris Scaligeri laudatio.

EMe rogat & prenſat. cuius enunciatio, certo [illegible] eſt, arbitra[illegible] duplex. In Exilem & Pin[illegible] ea diuiſa, vt vocaleſ[illegible] ſed, niſi fallor, duplex [illegible] rùm [illegible], & in iſta. Ac[illegible] [illegible] & [illegible] fortaſſe quod [illegible], ſi [illegible] E, [illegible] vt [illegible] dipl[illegible] enunciata, [illegible] & ſcriptus In Num[illegible], FAVSTVS, FELIX in [illegible] BAS[illegible]AM. CAECANIA[illegible] SE[illegible] Quæ autem [illegible] pronunciatio mei iudicio, [illegible] apud Gallos in [illegible] Latinis vocibus hæſit *Fiel, Fiel*, [illegible] pro Me[illegible] le, Fell[illegible] ipſis verbis priſci & [illegible]

 nomo

manoſeo. Nam olim fuit *Mel*, *Feel*. In ſcripturâ tamen peccarunt Galli: etiam iſto quod extendêrût, vt ſolet vulgus, ad ſyllabas breues. Nam *Bien*, à *Bene*, habet hanc ſtirpem. Quæ corrupta enunciatio tamen iam olim: vt dicas e lapidibus. enimuerò ſculptores illi aut marmorarij plerumque imperiti, & ideò in ſcripturâ ſonum attendentes modo & exprimentes.) qui in hac Vrbe conſpicitur: PATRONII. SVAE. BIANII. MERENTI. FECIT. quod non aliud quam Craſſo enunciatu *Benè*. Simile in altero, SIISTIA. HIILLAS. quod accipio, *Seſtia*, *Hellas*. Hic prior ſonus vt videtur (non enim adſtringam prorſus) in E longâ. quem efformabis, *ore primum ſemicluſo, dein aperto, cum intentiore ſpiritu, labijs productis modicè, appulſu nonnullo linguæ ad primores dentes.* Alter in eâdem, non productus æquè, ſed magis latus. & ad A tenue nonnihil inclinans. quem exprimes, *aperto magis ore, lento ſed forti flatu, lingua ſuſpensâ & faſtigiata leuiter, nec vllam in partem motâ.* Denique verbo vno, Lipſi, inſonat hoc E Latum (ita appellare malim, quàm Pingue aut Craſſum) idem quod Eta Græcum. Firma ac certa hæc pronunciatio, (ſupra primam illam, cui primus auctor ego:) eique ſtabilitor Auſonius:

Eta quod Aeolidum quodque η valet, hoc Latiare E.

Mens enim eius carminis, E Latinum æquiparare ſono τῷ ε & η Græcanicum. Et Terentianus Maurus:

Litteram namque E videmus eſſe ad Eta proximam.

Adde Cappellam: *E vero alis duarum Græcarum vim poſſidet. Nam cum corripitur, E Græcum eſt, vt ab hoc Hoſte: cum producitur, Eta eſt, vt ab hac Die.* Manet hodie hæc enunciatio in multis, *Vendo*, *Effectus*, *Oſſes*, *Dens*, *Mens*, *Lens*, *Menſis*, *Eſtur*, *Endo*. Nouum & acutum aliquid Donatus huic rei dixerat, ſed locis corruptis, ita vt mentem eius non tam capiam quàm captem. In illud Terentij, *Filium perdiuere vt vna eſſet*, ſcribit: *Id eſt, vt cibum caperet, & correpte.* Legam, *E correpto.* Item in illud, *Vt de umbolis eſſemus*, ſic: *Mobilis M, mas producta & contra.* Quod ſciebam [illegible] illud prius. & ſanè hic quoque [illegible] *Mollius quam Eunnus* Nam [illegible] hæc mens. Ab Edo dis, Eſſe cum [illegible] adſpectu, & primum correptè enunciari debere. cum a Sum producte. Præfert autem vtroque loco, ex ſententiâ carminis, Eſſe

Lapides ab antiquario lux.

Efformatio ſoni.

E pro Eta.

Efformatio ſoni.

Donati intricata ſententia vtrum Eſſe ab edo ſit longa.

ab Edo [illegible] idemque [illegible] eſſetu. Habes [illegible] duos reperio [illegible] tertium, ſub-[illegible] & [illegible] lis eſt in *Imo*, *Lego*, [illegible] *[illegible] rotu[illegible] quod [illegible] aperto, [illegible] inferiores dentes [illegible]ente.* Alterum [illegible] item ad obſcurum [illegible] mixti [illegible] & ambiguum inter E & I effatum. Præcerum [illegible], [illegible] Quinctilian[illegible] ſedulò in [illegible], qui notat: *[illegible] ultima, neque E [illegible] I [illegible] audiri.* [illegible] ab hac incerta elatione, [illegible] ſcriptura [illegible] rum: qui [illegible] eodem labio [illegible] *Quæſi* & *Quaſe*, S[illegible] & [illegible] promiſcuam ſcripſere. Sed & in lapidibus ab hac cauſſa [illegible] NAVEBVS [illegible] Nauibus, EX[illegible]MET[illegible] pro [illegible]mit. OR[illegible]AVIT. CE[illegible]ET. DEANA. MEI[illegible]ETO. SOITDAS. & talia plura. Præter Fabium, Iulius quoque Cæſaris Scal[illegible] de[illegible] bone, [illegible] vir [illegible] ſi [illegible] aut capa[illegible] inter homines fuit ab illo ipſo [illegible] æuo. Scaliger [illegible] tereres [illegible] etiam aduertêre: qui hoc ipſum in ſubtili ſcripto tangit De Cauſſis Linguæ Latinæ. Abeo nunc. Mane, mane paullùm, inquam ego. De Apice nihil hîc doces? Dictum [illegible] ſemel, inquit ille. Omnes longæ con[illegible] aut Apicem ſumpſerunt, præter vnam. De iſta quidem Terentium Scaurum audi: *Apices ibi poni debet, vbi eiſdem litteris alia atque alia res [illegible]ficatur. vt Venit, & venit. L[illegible]it, & [illegible]it.* Teneo, inquam. nec te iam teneo. curre tuum curſum.

E pro[illegible] [illegible] *Num.*

Atque ita T. Lu[illegible] [illegible]

[illegible] cap. xiii.

V[illegible] [illegible] geſt[illegible]

[illegible] cap. v.

Apex in E longâ.

CAP. VIII.

Litteræ I, triplex ſonus. Quæ in Plau[illegible] longa littera? Ei diphthongus paſſim pro I longâ: deque eâ ſcriptura [illegible]um variantes ſententiæ.

VELLEM decurriſſe, inquit. Sed ad tertium ve[illegible] ſpatium vêni litteræ I: cuius ſonum triplicem deprendo. Primū eius longæ. & vere longæ. quia non, vt ceteræ, [illegible]minatur [illegible] apice in [illegible] fit, & longitudine [illegible] d[illegible]. [illegible] cauſſa, PISO. VIVVS. A[illegible]IS. [illegible]N[illegible]NALIS. Ideo κατ' ἐξοχὴν [illegible] hæc [illegible] Plau[illegible] & io[illegible] captauit in perſona Sceleſtr:

[illegible] vnam [illegible]

Longam [illegible] meum quando [illegible] obſtrinxero.

[illegible]

Apage

Apage enim vulgus interpretum, qui de litterâ L capiunt, quia longiuſcula ea in noſtrâ ſcriptione. apage & Lambinianam facem, qui ad quamuis grandiorem litteram vult aptari. certò meeû Plautus cepit de iſtâ: quę ſola inter grandes & Romanas illas litteras (nam hæ minutæ ignotę olim) ſuper ceteras eminuit, & formâ ipſâ penſilem prætulit ac porrectam. Hac eâdem mente Auſonius in ligulitorem Eunum ſcripſit:

Iotam Auſonio.

Quid imperite, p, putas ibi ſcriptum
Vbi locari Iota conuenit longum?

Nam ſuſpendio cenſet eum dignum. Terentius Scaurus in hac re: *Super I litteram apex non ponitur. melius enim I in longum producetur. cetera vocales quia eodem ordine poſita* (lego *ordine & poſitu*) *diuerſa ſignificant, apice diſtinguuntur.* Huius autem ſonus, diffuſus, latus. quem vti formes, *os mihi laxius aperi & cùm conatu, inferiori mandibulâ nonnihil in latus flexâ.* Pronunciant etiamnunc (ita accepi) rectè ſoli pænè omnium Europæorum Britanni: quorum eſt *Regeina, Ameicus, Veita.* Rectè dico. quia reuerà non aliud inſonuit hæc longa, quàm EI diphthongum. Itaque & Græci interdum diphthongum pro illâ aſſumebant. vt in lapide priſco: τυχεῖ) ἀνέθηκαν. Nam ex lege eſſet, τυχεῖ). At ipſi Latini magis promiſcuè & hanc ſcripsêre & illam; non æuo ſolùm eodem, ſed lapide ſiue libro. In vetuſtiſſimâ illâ Duillij columnâ, CASTREIS. & SOCIEIS. legas: nec minus, PRIMOS. & CARTHAGINENSIS. In Faſtis: TRIVMPHAVIT. DE. GALLEIS. POENEIS. &c. In lapidibus alijs: VIAM. FECEI. ET. PONTEIS. IN. EA. POSEIVI. & ſexcenta huius formæ. Libri etiam paullummodò veteres euariant, & nunc *Omneis, Naueis* ſcribunt, nunc *Omnis, Nauis,* &c. Ab hoc pronunciatu & ſcriptu Ciceronis illud facetum, ad Pætum: *Cum ternei loquimur, nihil flagitij eſt: cùm binei, obſcænum.* Reſpicit enim ad Gręcorum illud Βινεῖ, quod Latino reſpondebat examuſſim. Vſitata valde hæc olim ſcriptio, ſed & agitata. cùm ſcorsùm inter ſe irent non Grammatici ſolùm, ſed magni illi patres. * Lucillius & Varro diſtinguere conati, quando & quatenus EI ſcribendum: ſurrexêre in eos Grammatici, nihil præter morem moti & moroſi. Et tamen vicit & perrupit leges omnes ſiue vincla vſus. Hic tibi primus igitur ſonus in I, litterâ. alter eſt in eâ Breui; & item alter. Prior, tenuis, exacutus; quem effingas, *leuiter apertis labijs cum ſibilo aliquo, & dentibus velut renidendo paullum reſtrictis.* Hoc audis in *Igitur, Vit, Imbi, Iter,* &c. res ei . . n hæc liquet. Alter tenuis item, ſed fuſcus, ſubobſcurus, & inter I, & V, quaſi . . ed . . . Seruius de iſto: *I, & V, interdum e . pr . . ſ . um ſuum ſonum non habent. I vt Vir. V. vt Optumus.* Vberiùs paullò Victorinus: *Sunt qui inter V quoque & I litteram ſupputant deeſſe nobis: quæ pinguiùs quàm I, exiliùs quàm V ſonet. Sed pace eorum dixerim, non vident Y litteram deſiderari. ſic enim Gylam, Myſerum, Syllabam, Proxymum dicebant antiqui.* Vberiùs, ſed nugaciùs. quia de ſcripturâ iſtâ quam adfirmat, vetus ei lapis aut liber nunquam aderit ſubſcriptor. At ſonum tamen indicat verè & clarè. Priſcianus, ſeu quis alius auctor libelli non indocti De conſtructione Virgilianorum verſuum, vniuersè notat: *In omni dictione cui initium à* **Vi* ſillaba, pronunciari hanc vt Y. Græcum, ſequentibus D, vel R, vel S, vel T, vel X. Hæc enim eius regula. & dat exempla, *Video, videbam, virago, vitium, vir.* & plura vide, haud ſcio an vſquequaque vera. Nam ad Grammaticorum liras ſi plectrum hoc linguæ ſemel attemperem: quis finis? valdè delirem ipſe: nec Mercurij omnes aut Lares reduxerint me in viam rectam.

Sonus eius legitimus. *Qui apud Britannos reliquus.* *EI, breuecula ille compar.* *Itaque ἀδιαφόρως altera pro alterâ ſcripta.* *Litigium de hac re veterum.* * *vide Notata in hoc Capite.* *Secundus, I. ſonus.* *Tertius ſonus.* *Iotacismus hic Victorini.* *Priſciani regula, ſed examinanda fallax.* * . . . pſâ . . . ſcriptam ab V conſonante ſumit.

NOTÆ.

AD Capitis huius opus, Lector, hoc tibi velut præter-opus adtexam: quia Grammaticæ hic quædam lites, quas ſecabo æquus iudex. Tu lege, ſi valde vacas: neglege, ſi leuiter ſapis.

Dixi initio, I non duplicari. & eſt id ex mente omnium literatorum, etiam ex vſu: niſi quòd interdum deuiat vnus aut alter lapis. vt ecce ille ab æuo Auguſti: HERODIAN. PRÆGVSTATOR DIVII. AVGVSTI.

I interdum duplicans.

Dixi productam ſcribi: veriſſimè. ſed addo, eam productam interdum æquiparare ſe duobus, quæ diuiſim ſcribendæ. vt in lapide Munatij Planci. FECIT. DE. MANIBIIS. valet enim *Manibijs.* item in illis poëtarum,

Sæpè pro II duplici poſita.

—— *Ignobilis otI.* —— *vrbem PatauI.*

& in toto ſepulchrorum, DIS MANIBVS.

Dixi *promiſcuam veteres ſcripſiſſe EI*, vel I, longum. Priſcianus aliter; qui veteres vult ſemper EI ſcripſiſſe, ſequentem ætatem, I productum. Errat ipſe, non ego: & refutant clarè æra & marmora vetuſta, in quibus ferè omnibus (quaſi ſi nihil intereſſit) confuſanea hæc ſcriptura. Punctum ſit etiam: cui mens aut oculi, legat. Illud non importune moneo, ſoluiſſe veteres EI illud ſcribere, etiam cum I breue. Præter rationem, fateor: ſed purgat ab errore eos tunc receptus error. Ita legimus in Agrarijs, & Iudiciarijs vetuſtiſſimis tabellis, quæ apud Cl. V. Fuluium Vrſinum: QVASEI. SIBEI. VBEI. SEINE. LEITERAS, *quaſi, ſibi, ubi, ſine,*

Priſciani error, aut profecta adfirmatio. *EI. pro breui quam ſcriptum.*

ſine, literas. Reppeti etiam pro E breui, in priſcâ tabulâ Genuate: AB. FONTEI. AD. FLOVIVM. pro *Ab fonte.*

Rurſus in hac re argutia ſeu diſcrimina.

Atti de Lucilliano & Varroniano præcepto. Id, ſi aues, hoc eſt: Vt plurali numero, *Hi puerei, Amicei*, & talia ſcriberes; ſingulari, *Huius Pueri, Amici.* Item *Illi*, datiuo caſu, ſine E: at *Illei*, nominatiuo plurali, per eamdem. Quod præcipit non aliâ re, quàm ad diſcrimen. Similis Varronis ſententia, quam habes apud Terentium Scaurum. Huius verba non pretium eſt adtexere: illius, magis. quæ pluſculis verſibus complexa eademque fœdata, purgauit Ioſephus Scaliger, ab aureâ ſtirpe aureus ille ramus. Exſtant partim in Quinctiliani, partim Victorini:

Et Varronis ſubſcribentis.

Iam PVEREI *venère, E poſtremum facito atque I.*
Vt plures puerei fiant. I ſi faci' ſolum,
PVPILLI. PVERI. LVCILLI: *hoc vnius fiet.*
Hoc ILLI *factum eſt vni: tenue hoc facies I.*
Hæc ILLEI *fecère: addes E, vt pinguius fiat.*
MEILLE *hominum, duo* MEILLIA, *item huic vtroque opu'* MEILES,
MEILITIAM. *tenues I,* PILAM *quâ ludim'*; PILVM
Quo pinſo, tenues I. Plura hac feceri' PEILA
Quæ iacimus, addes E, PEILA *vt plenius fiat.*

Addo ego ex Fabio & hunc verſum, eidem rei:

MENDACI FVRIQVE *addes E, cùm dare* FVREI
Iuſſeris. ——

Qui nónne pugnax apertè in priores? Nam ibi ILLI, dandi caſu vetat cum E ſcribi: hic eumdem caſum iubet. Sed purgo, quòd confuſionis non hic metus: quoniam pluralis *Mendaces, Fures.* Itaque lapides ad Lucilium aptè: EIQVE. OPEREI. DIEM. DEICITO. item: QVANTA. EI. PRÆCONEI. VIATOREI. DARE. OPORTEBIT. Sed & ijdem ſæpè auertunt ab hac lege. Negat *Amicei* ſcribendum gignendi caſu. ac vetuſtiſſimæ tabulæ: QVOD. EIVS. AGREI. LOCEI. PVBLICVM. POPVLEI. ROMANEI. ERIT. & crebrò. Vide nunc quàm ſani qui hodie litigant, *Omnis* an *Omneis*, *Pluris* an *Plureis* exarandum. quaſi interſit ſcilicet in pronunciatu. Quòd ſi nil in iſto: ſciant nec in ſcripto. At magiſtelli etiam veteres ludunt hic ſuos ludos. *De nullâ ſcripturâ* (ait Victorinus) *diutiùs inter Orthographos quæſitum eſt quàm de iſtâ. Pilum aiunt* (tangit Lucilij verſus, qui ſupra) *militare, ſe vinea, ſi ſit ſupra quam milites aggerem inſtituunt, per EI, ſcribenda: at ſi pilum ſit quo pinſitores vtuntur, & Vinea quæ ruri colitur, per I.* Quem corrige & exple à me obiter: *Pilum aiunt militare telum, & Vinea ſubter quam.* Non enim certè ſupra Vineam, ſed eâ tecti milites opus inſtituunt. Et Quinctilianus pariter iſta & Lucilium damnat, vultque obtinere tantùm I longum. Vide tu eum lib. I. cap. XIII. Terentianum, Chariſium, Priſcianum. Ego vltrà diuerberem has nebulas?

Contra tamen vſus pugnantis, & obtinuit

Ineptia hodie Criticorum.

Corrigitur Victorinus.

—— *non, puto, ſi ſapio.*

CAP. IX.

O duplex eſſe, quod ad tempus & ad ſonum. Auſonij verſus aliter lectus. Tranquillus illuſtratus.

O ME ſiſtit, & poſcit ſibi ſuum ſonum. Quem aio duplicem. adſonat enim Ω magno Græcanico, & eorumdem O exili. Grammatici vulgò atteſtantur: & Auſonius, vt ego eum lego, verſu iſto:

Duplex ſonus in O.

Ω quod & O Græcum, compenſat Romula vox o.

Auſonius hinc restitutus.

In tritis libris aliter, qui *Y Græcum* ingerũt, ſcripturâ incertâ; imò verò, ex vi & poteſtate litterarũ, falsâ. Nam quis Y cum O comparauit vmquam? Migrant interdum, ſcio, altera in alteram: ſed non hoc euicerit, eiuſdem eas ſoni. Lugdunenſis ſcriptus codex, (cuius filo multos poëtæ eius Labyrinthos feliciter dium Scaligeri ingenium euaſit) habet: *Ω quod & ω.* Ex quo ille, *Ω quod & ου.* me tamen lentè approbante. Non enim verum planè, O Latiare valere quod ου Hellanicum. Malim, *quod & o Græcum.* quoniam ea conſtans Grammaticorũ veterum dictio, O noſtrum æquiparare duplici Græcorum, magno & minuto. Craſsè autem efferebant O illud Craſſum ſiue Maius: ſic vt in ſono ipſo eluceret vis eius duplex. Nam dicebant *Poöpulus* de arbore, *Voocem, Oöram, Prætoörem*, & talia; propemodum vt nos Galli *Foy, Voix, Noiſe.* Vos Belgæ (ita docuêre me tui populares) meliùs: qui & ſcribitis pariter & effertis, *Broot*, panem: *Schoot*, ſinũ: *Boom*, arborem. At caſci tamen Latini ſubleuãt in ſcriptione nonnihil Gallos: qui ipſi in Datiuis caſibus *Populoi Romanoi*, & ſimilia exarabant, efficiendo huic longo ſono. Victorinus & alij, teſtes. Neronis impius ſed non inſcitus iocus, ſtabiliendo huic duplici effatu: qui de Claudio mortuo idemtidem, *Mõrari eum inter homines deſiſſe illudebat.* ſimul & ad vulgatum illud adſpiciens, quo morari in vinis deſiſſe à morâ, homines ἐυφήμως dicimus: & eâdem fatuitatem Claudio opprobrans, ſono ipſo pingui & gemino, quo oſtendebat verbum hoc ſe formare à *Mooro.* De hac Vocali quoniam res minimè turbida, ſermone meo cur illuſtrem? Verſus tantùm Terentiani Mauri licet addam, firmandæ totius rei, hoſce:

O longum qui ſonuerit

Galli per OI, efferũt.

Belgæ OO geminant.

Iocus Neronis.

Vt Suetonius ſcribit cap. XXXIX primâ ſyllabâ productâ.

Id eſt, ſtulto.

Ω Graiugenum Longior, alterâ eſt figurâ:
Alter ſonus eſt & nota temporum, Minori.
Compendia noſtri meliora crediderunt:

Vnâ quoniam ſat habitum eſt notare formâ,
Pro temporibus quæ geminū miniſtret vſum.
Igitur ſonitum reddere cùm voles Minori,
Retrorſus adactam modicè teneto linguam,
Rictu neque magno ſat erit patere labra.
At Longior alto tragicum ſub oris antro
Molita, rotundis acuit ſonum labellis.

C A·P. X.

De litterâ V. quadruplicem eius ſonum eſſe: ſed Primarium & eximium, duplicem. Plauto, Auſonio lux immiſſa. Quæ Feralis littera, & quare? Maurus & Chariſius correcti.

** Qui ſingulos menſes a ſeptenis ſpatijs ad quina compuit. Sueton.*

Duo ſoni in V.

VMIHI ſupereſt: per quam quinto & vltimo hoc ſpatio (*Domitiani ſcitum ita voluit) decurram. Sonores ei præcipui, duo: Latus, & Exilis. Ille, qui ου Græcum planè & plenè exprimit: iſte, qui Y eorūdem. Victorinus ab hac mente: *V ſimiliter poſita eſt pro breui, & pro longâ.* Et magnus Varro ſic diſcriminat clarè, in his verbis: *Quidam reprehendunt, quòd* PLVIT *&* LVIT *dicamus in præterito, & præſenti tempore. Falluntur. nam eſt, ac putant, aliter quod in præterito V dicimus longum,* PLVIT, LVIT: *in præſenti, breue. Ideò in venditionibus lege fundi* RVTA CAESA *ita dicimus, vt V producamus.* Hoc enim vult, *Pluit, Luit*, in præſenti tenuiter efferri, in præterito *Plouit, Louit.* Sonum hunc Craſſum nemo meliùs expreſſerit Paraſito illo apud Plautum, cui quæſitus hinc iocus:

Varroni lux.

Et Plauto.

—— Tu, tu, iſtic, inquam. vin' adferri noctuam
Quæ Tu, Tu, vſque dicat tibi?

Comparat enim ecce illud, Tu, cum nocturno gemitu: quem *Tou* eſſe omnes ſcimus. Eum quoque Auſonius reſpiciens, de hac litterâ ſcripſit: *Cecropijs ignota ſonis, ferale ſonans V.*

Et Auſonio.

Feralis littera.

Ferale ideò, quia refert feralem illam auem. Quòd ait Græcis ignotam, verum eſt in litterâ vnâ. nam quin diphthongo ſuâ eam diſertè exprimant, quis neget? Hæc (longam dico) Latinis ſcripta tripliciter. Primùm ſolitaria, ſed, vt opinor, cum Apice. In Terentij Epigraphis: *Græca Apollodoru, Græca Menandru*: quæ clarum eſt valere & æquiparare illis Græcis, Ἀπολλοδώρου, Μενάνδρου. Hinc illud Auſonij:

Longa V ſcribenda non vna ratio.

Vna eſt in noſtris, quâ reſpondêre Lacones,
Littera, & irato regi placuere negantes.

Significat enim V, perinde valere atque ου. Secundò, geminata: ritu ſcilicet aliarū Vocalium. Tabulâ æreâ Fuluianâ: P. MVVCIO COS. quod eſt, *Moucio.* Eadem: SIREMSSQVE. OMNIVM. RERVM. LEXQVE. IVVSQVE. ESTO. quod eſt, *iousque.* Terentianus ita ſcripſerat ſed corruperunt vulgò:

Græca diphthongus ſed OY litteris noſtris vacat:*
Sola vocalis quod VV complet hunc ſatis ſonum.

** Diuiſim leges, aut verſus claudicat.*

Non habêt Latini, inquit, ου diphthongum: quoniam VV geminata (ſic niſi ſcribis, illex eſt verſus) ſatis faciendo huic ſono. Tertiò, ſcripta ritu Græco. Victorinus de diphthongo eâ locutus, addit: *Noſtri etiā quoties eiuſdem ſoni longa ſyllaba ſcribenda eſſet, & ipſi V adiungebant O litteræ. Inde ſcriptum legitis Loucetios, Nountios, Loumen,* &c. Hinc in Feſto, *Ouſentina tribus.* In veteri tabulâ, INDOVCEBAMVS. item: EDITO. COVRATOQVE. prætereà, TOVSIT. &, IOVDICAVERVNT. ac plura. Quin & cùm breuis ea littera, reperio nihilo ſeciùs hanc ſcripturam. In lapide: SOVOM. MAREITOM. CORDE. DILEXIT. SOVO. In Duillianâ columnâ, qui intentis oculis fugientes litteras adſpiciet (alijs neglectum) reperiet, NAVEBOS, litterâ vtrâq; velut miſtâ. Vt non ſine cauſsâ prorſus Priſcianus ſcripſerit communiter: *V modò correptam, modò productam habemus, quamuis videatur ου diphthongi ſonum habere.* Confundit enim ecce ſonum illum, & tribuit vtrique: ex vſu aliquo vulgi tamen potiùs, quàm ex vero. Nam quin tenuior etiam illi fuerit, quis neget? Is autē reſpondit Y Græco. Ita Σύλλας, *Sulla*: δύο, *duo*: τύρβη, *turba*: φύγη, *fuga*: Ῥώμυλος, *Romulus*: Τύλλιος, *Tullius*: Σύρος, *Surus.* Chariſium obiter mihi corrige: *Gulam ait Iulius Modeſtus per V ſcribemus, non per Y, quæ Græcis vocibus neceſſaria eſt & ſæpè in V tranſit. vt inſuemur ait ignaro, inter ſe degularunt omnia.* ſcribe: *vt in Sue, Mure. Att. in Atreo: Inter ſe,* &c. Nam Sus & Mus à Græcis. Itaque per eam litteram inueni FORVM SYARIVM in marmore ſculptum. Terentianus ad hanc rem:

Terentianus correctus.

Priſciani non cautiſſima ſcriptio.

V exilis, reſpondet Y Græco.

Chariſius correctus.

Tertiam Romana lingua, quam vocant Y, non habet.
Huius in locum videtur V Latina ſubdita:
Quæ vicem nobis rependit interim vacātis Y:
Quando communem Latino reddit & Græco ſonum.

Nam eius ſententia, iſta. Y nihil opus Latinis: quoniam vnica V vtramque vicem & vocem ſubeat, ſoni craſſi, ſoni exilis. Nec

Maurus explicatus.

plura

pluta dico de re minimè incertâ. Pronunciatur longa optimè hodie ab Italis, Hiſpanis, Germanis: breuis à Gallis: & à vobis Belgis. Habes, Lipſi, duos ſonos primos & præcipuos: propiùs ſi intricare, quin duo alij ſint, non negabis. V enim O adſonat in

Tertius ſonus V, velut O.

iſtis, *Frundes, Fundus, Dederunt, Seruum, Maritum, Æternum:* quæque adſimilis formæ. & ideò priſcis ſæpè O hîc ſcriptū ſiue ſcalptum. LAVATIONEM. IN. PERPETVOM. DEDIT. legi: & alibi: AIRE. MOLTATI. COD. DEDERONT. item, SOVOM. MAREITOM: & centena alia. Quin paſſim, ab hac ſoni viciniâ, litteræ eæ commutarunt. *Epiſtula*, & *Epiſtola: Numenclator*, & *Nomenclator: Adoleſcens*, & *Aduleſcens*, tibi nota: & obſeruaui magis noua, *Flouiom* pro Fluuium; *Detolerit*, pro Detulerit; *Aorelium*, pro Aureliū.

Quartus velut I.

Sed & alterum ſonum deprehendas, ad I accedentem: quin in iſtis, *Proxumus, Optumus, Lacrumæ, Manubiæ, Gulæ.* ideoque V ipſum pro I vſurpatum crebrò, præter legem & vſum, in lapidibus. vt STVPEND. pro ſtipendijs: STVPLAE, pro Stiplis ſiue Stipulis: item AVRVFEX. & INFELICISSVMA. Plura poſſem: tempero. Non enim ego ambitioſè loquax in ijs quæ aut dicta iam, aut vulgo litteratorum non ignota.

CAP. XI.

Ad Diphthongos ventum: Latinum ijs nomen fidenter poſitum. Quot ea, & in quibus enunciandis peccemus? AE quomodo efferenda? quomodo OE? Dio Caßius emendatus. De EI obiter dictum: & quis ei ſonus?

Diphthongi, ſiue Biuocales, quid, & quot?

IGITVR curſum verto aliò: & Bigā iſtam, Miſſu altero, flectere incipio ad Biuocales. Ita indigeto, quas Græci Diphthongos: ſi nouiter, numquid ineptè? Audeamus enim & nos aliquid: & per occaſionem fas ſit exhauſtum Latium augere diu optatâ ciue. *Ea ex Vocalibus binis conflatæ ſunt ſic, vt tranſeant in ſonum vnum, ſed in quo reliquiæ ſoni vtriuſque.* Latinis eæ quattuor: AE. OE. AV. EV. Duas ex ijs vltimas rectè pronunciamus hodie: duas priores nec rectè. Nam

Quatenus in ijs efferendis peccetur?

cum E & quidē tenui, confundimus vtramque. O turduli, quî poteſt? Iugulo vos vno telo: quia fruſtrà quæſitæ aut repertæ diphthongi, ſi ſono à Vocalibus nil diuertunt.

Et id oſtenſum.

Terentianum ſaltem audite:

Et ſonos vtroſque iungit. vnde diphthongos eas
Græciæ dicunt magiſtri: quod duæ iunctæ ſimul
Sillabam ſonant in vnam, vtq; geminâ præditæ
Semper effectum duorum temporū cuſtodiunt.

En, ait vtroſque ſonos iungi: ait vi geminâ eas præditas. At cùm *Phœbum, Phebum* dicitis: cùm *Muſæ, Muſe* effertis: vbi id appâret? Pipillones! digni quos pueri pipulo differant, in pertinaciâ ſi perſtatis. Sed tu Lipſi, vide, diſce. AE, antiquioribus paullùm AI

Ae olim Ai ſcripta.

ſcripta, ritu Græco. AIMILIA. & AIRA, & ſimilia occurrunt in monumentis. & cùm circiter Tullij Auguſtique æuum exoleuiſſet, retrahere conatus Claudius Imp. publico etiam ſcito. Itaque lapides omnes illius æui eam habent. Sed obijt abijtque iterùm cum illo. Sonus eius quis? idem qui Græcanicæ: quem benè adſtruxêre contra vulgus Checus Britannus & Mekerchus veſter, viri non è vulgo. In hoc tamen ſeorſum ab ijs ſentio, quòd viſi mihi præter modum latas diphthongos facere, &, vt ſic dixerim, hiare nimis in ſonando. Subruſticè

Eius legitimus ſonus

herclè efferunt, & vaſtè. At mihi certum, molliùs eas ſonuiſſe olim, nec vt A plenum aut E audires; ſed vt mixtum quemdam ſuauemque ſonum. Fallor, aut Galli aptiſſimè exprimunt & ſcribunt, in *Paix*, pax: *Fais*, onus: *Iamais*, numquam. Vos Belgæ item adſonatis (etſi aliter ſcribitis) *Peyſen*, cogitare: *Reyſen*, Iter facere: *Seyl*, Velum: & talia. Ita qui Latinis *Cæſar* eſt, veriſſimè vobis *Keyſer*. Suppoſuiſtis enim EI vel EII huic diphthongo. *Aiacem* igitur, *Maiam*, *Baias* ipſas: itemque, *Aulæ*, *Pictæ*, &c. non craſſiore illo A pronunciem: ſed attenuem magis, & pænè ad Eta flectam, dicamque, *Eeiacem*, *Meeiam*, *Beeias*, *Aulees*, &c. quod audis à me faciliùs, quàm vt ſcribam. Germanorum ritus hîc vſum & locum aliquem habeat, qui ad ſignificandum A illud tenue, E ſuperſcribunt.

Qui confuſus & temperatus ex vtraque vocali.

Lapides aliquid hîc me iuuant. Illud enim ſemel pono; indoctos fuiſſe qui eos ſcalpſerint, aurium ſenſum & ſoni veſtigium ſecutos, ſine Grammaticâ vllâ lege.

A lapidibus argumentum aliquod petitum.

At ij oſtendunt, ſonum hunc finitimum in parte fuiſſe E pinguiori. Hinc illa per errorem inſcalpta: EGRAEGIVS, pro Egregius: AEIVS, pro Eius: AEVOCATVS: & VTRIVSQVAE: & quod magis rideas, VENAERI, & FVNAERI, pro Veneri, Funeri. Quî peccatum hoc peccaſſent illi bardi, ſi hians ille & pinguis ſonus Diphthongo? cui ad E adſeſſio aut acceſſio nulla. Sed hoc à vulgo, inquies: qui vt E pronunciant. Nihil. medium enim illum ſonum æquiter cum-

Difficile hi ſoni ſcripto exprimuntur.

euincit: pugnax ille qui torqueat ad extremum. Nec plura addo. Senſuum enim magis res, quàm rationum. & verè hîc valet illud Quinctiliani: *Non eſſe cuiuſuis auris exigere litterarum ſonos, non herclè magis quàm neruorum.*

**Cui prorſus par. Ita Ab oloes & plurimoe poploe F. illus notat: ad nutum ſcilicet Græcum.*

Iam OE diphthongus olim item ſcripta *OI. Sic *Oinonem*, pro Oenone Capella ingerit: ſic *Oitier* pro Vtier Victorinus notat. Et in vetuſtiſſimo Sc. de Tiburtinis legi: NEQVE. ID. VOBEIS. NEQVE. REI. POPLICAE. VOSTRAE. OITILE. ESSE. Sed alia ſcriptio eualuit, iſta euanuit. Sonum eius verum (verum mihi fas dicere) non vidi, qui viderit.

Sonus oe diphthongi quæſitus.

Nam qui Græcæ linguæ Pronunciationem inſtaurarunt, craſsè pleneque eam ſonare volunt, vt Gallorum, *Moy, Toy, Soy.* Non mihi probant viri probiſſimi.

Non illum videri, qui præpinguis.

Primùm quia nimis expreſſus ille ſonus, qui ex Diphthongorum ingenio debeat eſſe confuſus. Deinde, quia non exprimat eum vllo modo aut aſſequatur OE. Latinum. Quomodo enim ex O & E platyaſmum illum elicias? Tertiò & auctores mihi, qui alia ſuadent. Victorinus Afer hanc Diphthongum cum Y Græco æquiparat disertè,

Victorini notabilis locus.

in Arte ſuâ Grammaticâ: *Litteræ peregrinæ ſunt*, inquit, *Z & Y. quæ propter Græca quædam aſſumptæ ſunt, vt Hylas, Zephyrus. quæ ſi non eſſent, Hoelas & Dſephurus diceremus.* Attende, tecum quæſo. *Hylas*, inquit, ſcriberetur *Hoelas*. At quæ adfinitas hîc ſonorum, ſi vero adfines illi? Nam Y Græcum, reſpondet planè V tenui Latino: quod & ipſi fatentur, & litteratores priſci adfirmant vno ore.

Priſci commutarunt ſemper oe & u.

An fallit nos fortè ille Afer? nihil hac in parte: cùm teſtimonium ab eo dicat caſta & caſca illa omnis ætas. Nam priſci velut promiſcuè ſcripsêre, *Oiſum, Oeſum, vſum: Poenos, Punos: Coirauit, Coerauit, curauit: Moenera, munera: Moeros, muros: Memicipium, municipium.* quid, niſi tantumnon vociferantes paritatem inter ea ſoni? Intorqueo & pilum è ſcriptore Græco, firmum, validum, & Triarij manu dignum. Scribit in Nerone Dio, Principem illum duos Sulpicios vitâ imminuiſſe, quia viſi imminuere ſcænicam eius laudem. Viſi autem minuere ſolo nomine:

A Dione argumentum pugnax.

Ὅτι, inquit, Πυθικοὶ ἐκ προγόνων ἐπικαλούμενοι, οὐκ ἐπαύσαντο πρόσρημα τοῦτ' ἔχοντες, ἀλλ' ἐς τὰς τοῦ Νέρωνος νίκας τὰς Πυθικὰς ἐκ τῆς ὁμωνυμίας ἠσέβουν. id eſt: *Quòd ab antiquo áque maioribus Pythici cognominati, non deſinerent eius cognominis: ſed palàm in Neronis Pythicas victorias impij eſſent, nominis vicinià.* Quid iuuat me hic locus? nimiùm: ſi ego priùs illum. Adfirmo enim emendandum, Ὅτι Ποιτικοί, id eſt, *Pœtici*.

Is primùm correctus.

Nam hoc liquens, clarum, Sulpiciæ genti Pythicum agnomen adhæſiſſe numquam. *Pœtici* illi dicti: & Faſti, ſcriptoreſque hiſtoriæ mihi teſtes locis viginti. Quod ſi eſt: vide nunc, quomodo indignari citharœdus Princeps potuerit, quaſi in patiante cognomine, ſi pronunciatio illa olim? Nam litteris certè abludit. Sono igitur ad Pythicum ſiue Puthicum (ita efferebant) acceſſit: & quod ex his concludo aptè, OI ſiue OE, diphthongus haud diſſonuit V. leni. Quis igitur ille ſonor? mixtus. quem apud Gallos meos habes in diphthongo iſtac ipſâ. Illorum enim eſt, *Coeur*, pro corde:

Oe, Galli rectè efferunt.

Voeud, pro voto: *Noeud*, pro nodo. Et fáſne mihi etiam veſtra tangere? ſi pecco, ne tide. Ita & vos Belgæ ſonatis, *Oelſaet*, papauer: *Moelen*, molam: & quæ tibi plùs nota. Hæc ſententia mea, noua ponùs quàm improba, apud mentes & aures probas. Certè non craſſum iſtum ei & vaſtum effatum fuiſſe, quem cùm audio (ignoſcant mihi viri docti, & quibus litteræ æternum debent) vix lienem comprimo: docent etiam nonnulli lapides, in quibus pro E, perperàm ſubſtituta. vt CROETA. PROVINCIA, pro Creta. Tu Lipſi, numquid mutas, aut etiam nutas? an tranſeo iam ad Conſonantes? Alacer ego, Nihil nihil, inquam. bono argumentorum pondere (vt hæc quidem res fert) me firmas. Conſonantes tamen mihi protolle, & de Biuocali EI, nodum priùs tolle.

EI cur Latinis non in cenſu diphthongorum.

Ille cum riſu, Græculi viderint, inquit: non ea in Latiari claſſe. Nam eius loco I nobis longum eſſe Grammatici te docuerint, & ego ſuprà. Sed enim mi Murete, inquam, in ſono eius germano etiam hæreo.

Obiectio in iam dicta à Nigidio.

Nam Nigidius nihil differre illam Græcanicam ab ἰῶτα ſimplici voluit: & Græcos irridet, qui diſcreuêre. Quod ſi eſt: ruunt quæcumque de Biuocalium ſono ſonuiſti. Par enim omnium ratio. Eludens Muretus, Imò tuum fulcrum ruit, inquit, quo ſtabilita à te vulgi hæc * ἰσχνότης.

**tenuitas.*

Non enim ea mens Nigidianis verbis, quæ, ſi lubet, audi: *Græcos non tantæ inſcitiæ arceſſo, qui ου ex ο & υ ſcripſerunt, quantæ qui ει ex ε & ι. Illud enim inopiâ fecerunt; hoc, nullâ neceſſitate ſubacti.* Hoc ſaltem vult litteratiſſimus ille litterator:

Remota ea, & vera mens Nigidij eruta.

Græcos iuſtè repperiſſe ου diphthongum, quia non illis V Latinum, quod exprimeret hunc

hunc craſſum ſonum. non iuſtè eoſdem idem in *ει* feciſſe, quia *ι* ſubire vtramque vicem potuiſſet longæ aut breuis. Ne autem, Lipſi, erres: I longum (dictum etiam mihi anteà) incidit in ſonum prorſus E I. Quis igitur ille? me arbitro, qui vobis Belgis in * *My, Ghy, Sy.* Imò illud primum planè Latinum *Mi* eſt, & ſignificatu & priſco ſono. Soli enim pænè vos Europæorum duplex iſtud II. rectè ſcribitis, rectè effertis. nec aliter *Oueis, Omneis, Preimos,* Latini. Minùs accedunt iidem illi pronunciandi Magiſtri hodie, qui Gallico *Sem, Feint, Plein; Sinu, Ficto, Pleno,* æquiparant. Nam ſcriptura quidem iſta-ipſa: ſed effatio magis Ae accedit. Et vereor herclè vt idem hîc peccent, quod priſcus ille Cotta: quem *Iota litteram tollendo, & E pleniſſimum pronunciando, non oratores antiquos ſed meſſores imitari,* Craſſus apud Ciceronem iocatur. Vocem à me, Lipſi, de Biuocalibus ne vltrà exſpecta. Tu Nigidi habe etiam iſtam: Qui Græcos imperitiæ arceſſis, cur non in culpâ ſimili tuos Opicos? Nam illos EI pro I longâ paſſim ſcripſiſſe, an neſcis, an diſſimulas? Si illud, parum doctus: ſi iſtud, parum bonus.

Quo ſonet in EI & I longâ.

* *Germani benè etiã, qui Mein, &c. ſic ſcribunt, ſic efferunt.*

Ciceroni ſacta lux.

CAPVT XII.

Ad Conſonantes ventum. de vicinis inter ſe, quoque Capite dictum. iſto, de B. V. P. F. Quid in Be efferenda, & à quibus gentibus peccetur? an defendi poſſint? Dubitatum de ſono V Digammæ, & pluſcula ad eas argutias. De F germano ſono. A Scaligero abimus & Fabio. Auſonio lucem damus, & medicinam Chariſio.

CONSONANTIVM æquor nunc inſiſtam, tertio iſto velut Miſſu. ſed verè æquor. Planiciem enim meram video, ſine ſalebris, ac pæne ſine cliuo. Pleraſque eas, plerique omnes, rectè & germaniter pronunciamus: & ſi quas malè, nec vitium nec emendatio eius obſcura. Vulgatas hîc diſtinctiones non ſequor. Mutarum aut Semiuocalium. Per ſe enim frigidæ, & ad meam rem mepræ. Potiùs, vt aurigæ equos in curribus per colorum quædam paria diſponunt: ſic ego conſonantes iugabo, ex viciniâ quadam ſonorum. Quadriga mihi prima hæc:

Conſonantes, quæ adſonant, inter ſe iuncta.

l· V. P. F.

De p im· Auſonius:

Diu· ·u· m Betæ monoſyllabon, Italicum B.

Ideò Diuiduum: quia mediâ illius & primâ

Ea ſola ſonum B n habent.

parte effertur *Be.* Nam cùm habeant hoc conſonantes, vt ſolitariæ ſonum non efficiant, luctenturque, vt ſic dicam, intra clauſtra oris: ſubueniendũ adiunctâ Vocali eſt, quæ velut obſtetrix educat. Sed Græci aut Hebræi pluribus id fecêre: compendio magis noſtri, qui vnam omnibus litteram dederunt & eamdem. E enim præpoſita in effatu auditur, aut ſubiuncta. Præpoſita in iſtis, EF, EL, EM, EN, ER, ES. Subiuncta his: BE, CE, DE, GE, PE, TE. Nam HA, nec littera quidem eſt: QV, & KA, ſuperuacuæ: IX, Y, Z, Græcæ, & Græcâ ideò nomenclaturâ. niſi quòd XI illorum, nos IX fecimus litteræ tranſlatione. Sed vt de argumento meo propriè: B, ſonum habet medium inter P & F. exprimitur *labiis cum celeri quodam impetu recluſis.* Benè Europæi plerique hodie. excipio Germanos qui indurant, & ad P deflectunt, cùm gaudent *Pono ſuo Vino.* & Hiſpanos itemque Vaſcones; qui emolliunt & ad V digamma torquent, homines ſobrij & quibus non placet *Bibere* ſed *Viuere.* Nec miror. crebrum enim nimis, vt litteræ inter ſe vicinæ migrent & alternent. Quod pro Germanis ſit; P, pro B, frequentarunt priſci: & eſt in loco eius ſonus. Quinctilianus fatetur, *cùm dico* OBTINVIT, *ſecundam B litteram rationem poſcere, aures magis audire P.* Et ſanè auribus paruerunt plerique olim ſcriptores aut ſculptores. Sic in Tabulis antiquiſſimis Fuluianis, APSOLVTVS ESTO, leges: item, QVEICVMQVE. VOLET. SVPSIGNET: & in lapidibus vulgò, APSENS: OPSIDES: PLEPS: POPLICVS: ac talia. Feſtus etiam ſiue Verrius, qui *Braſſicam à præſecando* deriuat, quomodo non durus, niſi adſpectu ad duriorem hunc ſonum? Benè igitur Terentius Scaurus: *B cum P. conſentit, quoniam origo eorum non ſine labore coniunctióve reuelli à quoquam poteſt. Græci* Πυῤῥίαν, *noſtri Burrhiam: & quem Pyrrhum, antiqui noſtri Byrrum: Balatium, Palatium. Item Poplicolam, Poblicolam alij: Scapillum, alij Scabillum dicunt.* Nec diſſimile quod * Plutarcho notatum, Delphenſes B pro Π, vſitatos eſſe: quorum fuit βατεῖν & βικρὸν, pro πατεῖν & πικρόν. Iam de Hiſpanis quid, Lipſi, excuſem? benè, ſi non accuſent ipſi vltrò. Ita multi errori eorum ſuffragatores, Grammatici, lapides, libri. me iudice, tamen errori, ſed priſco. Ecce * Adamantius Martyr iam olim librum integrum hoc titulo & argumento ſcripſit, *De V & B litteris.* quæ voces ſcilicet hanc aut illam reciperent; quaſi in breui

Latini adiuuant per E adiunctam.

Quod ſallis in ſuperuacuus litterarum, aut Græcis.

B, qui efferenda?

Peccant Germani & Hiſpani diuerſo lumine.

Germani iuuantur nonnihil à priſcis. Quis B pro B crebrum.

* *In Quæſtionibus Græcis.*

Ab Hiſpanis qui V pro B vſurpant.

* *Cuius excerpta in Caſſiodori Orthographiâ.*

breui diſcrimine, & quod confunderet ſæpè vulgus. Quamquam ille non vſquequaque *ἀδαμάντινος mihi μάρτυς. Miſcet enim è ſcholico ſuo puluere: & ſcribes, inquit, *Beſicam*, *Nebum*, *Baluas* pro foribus ædium, *Bernam*, pro eo qui ſeruo natus: non Veſicam, Neuum, Valuas, Vernam. Item *Manubias*, non Manubias: ab Ambio, *Ambibi* non Ambiui: apud Perſium —*baluâ de nare*, non balbâ: & argutiatum eiuſmodi dapes, haud ſatis ad meum guſtum. At lapides, vide quàm hîc Hiſpani. DANVVIVS: VASE: VENEMERENTI: PLACAVILE: ſculptum in iis claré vidi, pro Danubius, Baſe, &c. Contrà etiam, VIBA: CIBICA: VNIBERSVS: ATABIS: SIBE: PROBINCIA: ALBEI: CABATORES. pro, Viua, Ciuica, Vniuerſus, Atauis, Siue, &c. Et tu, Lipſi, inter luſtrandum, vel aliud agens hæc obſeruabis. Iam libros veteres ſi vidiſti, nónne in iis aſſiduum hunc errorem? Piget exempla adferre. Pandectas ſaltem Florentinas (quarum ætatem pauci libri ſcripti æquauerint) inſpice: & videbis in ſingulis paginis peccatum hoc, non peccatum. Cur enim verè peccatum dixerim, quod peccabant tam vulgò? quin mores iam id, non culpa. Cùm pauſam hîc aliquam faceret, ego interpellare ſuſtinui ridens, Hem! vt acriter tu, inquam, pro pugnace gente pugnas? Et iámne è Gallo Iberus? Arriſit & ille. Quídni? inquit. Placet Plautinum illud,

Vtcumque in alto eſt ventus, exin velum vortitur.

Et nónne cauſſa mihi, cur non amem meos Gallos? Sed ſuſpiro, & ſileo: nos, Lipſi, hoc agamus. Crebram igitur commutationem litterarum harum vides. quæ occaſio? adfinitas. quæ nunc quoque magna: & olim, niſi fallor, maior. Non enim celabo te meum ſenſum: quem vulgus hîc fortaſſe rideat, tu & probi probent. Litteram V, cùm pro conſonante eſt, paullò aliter ſonuiſſe cenſeo, quàm nos illam. Nunc enim vt F infirmum & elumbe proferimus: at priſci molliùs, & minùs impreſsè, quaſi VV duplex. Quod dico, tale eſt. *Vinum, Vallum, Seruum*, ita dicimus, quaſi eſſet *Finum, Fallum, Serſum*. Re ipsâ enim F audimus, ſed fractum & imminutum. At ego exiſtimem pronunciaſſe eos, *VVinum, VVallum, Serwum*. ita inquam, vt V illud conſonans ſiue Digamma ſonum mollem & velut ſuſpenſum habuerit, qualis eſt in *Quare, Quis, Quando*. Ego hac inopinatâ ſententiâ percuſſus, Quid profers? inquam. perſuaſurus hoc ſperas? Si rationem audis & Veritatem, inquit, ſpero: ſi vulgus & opinionem, deſpero. Sed argumenta huic rei audi. Nemo veterum V, cùm Digamma aut potiùs pro Digamma eſt (non enim verba hîc captabis) duplicem ei affinxit ſonum: Digamma autem in *Anguis, Quando, Suauis, Aqua*, & talibus eſt. habet igitur eumdem illum etiam in aliis verbis ſonum: id eſt, natantem hunc & mollicellum. Item: Pro adſpiratione veteribus Digamma fuit, vt *Ⅎircus, Ⅎædus, Ⅎelena*, pro *Hircus, Hædus, Helena* (Grammatici omnes teſtes.) at vulgata hæc expreſſio ad adſpirationē ſiue halitum non accedit, *accedit mea nouicia. vera iſta igitur. Tertiò: Græci cùm *Varum, Valerium, Veliam, Octauium*, & has formas ſcribunt, Οὐάῤῥον, Οὐαλέριον, Οὐέλιαν, Ὀκταούιον ſcribunt, proximè ſonum illum meum exprimentes. ſonum ergo hunc veterem iure cenſeo. Ni eſſet: cur non Φάῤῥον potiùs, & Φαλέριον? quod durius quàm Latinum illud fateor: ſed propiùs tamen ad *Vi* vulgatam vocem. Nam quòd interdum Beta his talibus addunt, Βαλῆρε, pro *Valère*, &c. hoc quoq; à me eſt. quia cùm Digammæ illius verum ſonum haberent nulli, *inopiâ coacti ad quemuis potiùs quàm ad φ decurrerunt, à quo maximè ſcilicet abeſſet. Quartò: Tritum illud omen quod Craſſo naues conſcendenti factum, vanum & longinquum eſt, ſi efferas more vulgi. Venditabat quiſpiam in portu, inquiunt, caricas Cauno aduectas, & clamabat identidem *Cauneas*. hoc alludere & valere volunt, *Caue ne eas*. nónne ridiculè, niſi efferas meo iſto more? Quintò: Verba pleraque à Latinis integra ſumpta exteri enunciant hoc ſono, *Vinum, Vallum, Vicum, Vannum, Ve*, & infinita alia. pariter Latini *Batawos, VVandalos*, & exterorum talia, ſcribunt per hoc Digamma. par pronunciatio vtrobique igitur. Et verſus ad me, Quid ad hæc Lipſius? perſuaſi? Ego moto leuiter capite, Illud vetus Murete, inquam: Cras credo, hodie nihil. Quî poſſim tam noua? quin totam Pronunciationem noſtram non conuertis hac viâ, ſed euertis. Tu autem ipſe, per fidem, ſeriò ita ſentis? Ille ridens, Si probas, ſentio, inquit: ſin aliter, ludo. & pomum hoc velut Eridos iecerim in magiſtellorum cohortem. Illi turbent, nos pergamus.

De P litterâ nihil dico. plana res: nec vidi qui in efferendo peccaret. Aſſidet B lit-

*Homine te-ſte. Adamantinus ineptus.

De ſono V conſonantis nouicia noſtra ſententia.

Ea firmata quinque argumentis.

*Nam Helena & VVelena, pariter valdè ſonant: & eſt in Digamma manifeſtus flatus.

*Vide Notas in fine Capitis.

*Germani & Belgæ, VVyn, VVall, VVyck, VVan, VVee.

Littera P enunciatio.

teræ: niſi *quòd validiùs exprimitur, labiis cum ſpiritu adductis pariter & diductis.*

Littera F ſonus.

F in loco quarto. cuius ſonum princeps Grammaticus (ita ſentio) efformat Maurus:

Imum ſuperis dentibus apprimens labellum
Spiramine leni (velut hirta Graia, vites)
Hanc ore ſonabis.

Et, qui à Mauro mutuatus, Victorinus: *F litteram, imum labium ſupremis imprimentes dentibus, reflexâ ad palati faſtigium linguâ, leni ſpiramine proferemus.* Efferenda igitur leni quodam ſpiritu (vterque ita ſuadet) nec tam hirtè & aſperè quàm φ illa Graia. Iulio enim Scaligero hîc quî credam? validiùs ſonare, quàm Græcam vult: quæ mollior eſt, & vt eius verbis vtar, *dilutiore ſono.* Errat ipſe, aut mei illi. An Fabius dux ei in hanc mentem? malè. Dicere tale aliquid videtur, non dicit. Nam conuicium eius (ita verè appellem, non iudicium) de hac litterâ iſtud: *Illa quæ ſexta eſt noſtrarum, penè non humanâ voce, vel omnino non voce potiùs, inter diſcrimina dentium efflanda eſt: quæ etiam cùm vocalem proximam accepit, quaſſa quodammodò; vtique quoties aliquam conſonantium frangit, multò fit horridior.* Non enim hoc ponit, valentiùs ſonare quàm Græcam, ſed inamœniùs. nec tamen idipſum cur ponat, ſatis ſcio: niſi quia illam adſpiratio fortaſſe mitigat, quæ reuerà vegetatio quædam & velut anima litterarum. Hâc deſtituta noſtra, grauior quodammodò fit & triſtior. Sanè quin diſcrimen inter vtramque ſit, non negandum: etſi neglegi id video à noſtro vulgo. Cicero auctor clarè, in eâ pro Fundanio: vbi teſtem Græcum iriſit, *quòd primam eius nominis litteram dicere non poſſet.* Et cur non potuit? Aſpirauit videlicet, & P illud inſitum magis expreſſit, ritu ſuæ gentis. Itaque dupliciter peccans, ſic pronunciauit, quaſi ſi eſſet *Phundanius.* Hoc ridet Catoni ridiculus ille conſul. Quæ dico, Priſcianus allaudat: cùm ait *F Latinam ferè ſimilem φ Græcorum.* Ferè, ait. cur? quia (hoc enim pòſt addit) *non fixis ea labiis pronuncianda, vt P & H.* Optimè. Experire enim: figuntur tibi labia & preſſim cum riſu clauduntur, cùm illud φ exprimis, ſeruatâ vi P litteræ, & adſpiratione non neglectâ. Aliter in Latinâ eſt: me audi. Græcæ illius ſonum oſtendit, & in eo luſit Auſonius, obſcæno & obſcuro Carmine in Eunum:

In quo abiimus à Scaligero.

Fabius indiquous exhibet litteram.

Diſcrimen inter φ & F.

Auſonio illuminat.

Cui ipſe linguam cùm dedit ſuam, Λ eſt:
Veramque in illis eſſe φ notam ſentit.

Vult enim indicatum putorem & ſentinam turpiſſimæ illius partis: quam cùm liguritor ille attigiſſet, meritò φ illud pronunciabat, quod ſolemus in odore tetro. Apud Plautum ſenex, cùm Pſeudolus ei in os irructaſſet: *Phu, in malam crucem.* ita leges. In Chariſio peſſimè ſcriptum de Interiectione: *Faſæ, vt cùm putoris aliquid perhorreſcimus, quæ vox numquid Ægyptium pathos ducit?* Repone, *Fu, fu, cùm putoris,* &c. Et vſurpant hodie in abhorrendo pleræque hominum gentes. Sed de F litterâ: abit ea quidem à B longiuſculè: altera pro alterâ tamen ſcripta olim & dicta. *Bruges* pro *Frugibus* apud Ennium Cicero & Fabius agnoſcunt: *Sifilum* & *Sifilare* pro Sibilo Nonius: & Macedones Βίλιππον pro Φίλιππον, Βαλακρὸν pro Φαλακρὸν dixêre, auctore * alibi Plutarcho. Quin legi imò, in ſimpliciſſimæ antiquitatis Sc^to de Tiburtineis: DE. EEIS. REBVS. AF. VOBEIS. PECCATVM. NON. ESSE. Quadriga hæc peregit ſuum curſum.

Phi, vel Phu, in tetro odore.

Correctus Chariſius.

F loco B ſcripta.

** In Quæſt. Græcis.*

NOTÆ.

NEGAVI Græcos litteram habuiſſe, quâ exprimerent V digammon. Et vere: quia perierat illa Æolica, non minùs quàm apud nos Claudiana. Quinctiliani dictum ſic capiendum lib. x. cap. XII. *Ipſa etiam vocales duæ efficiunt ſonum, qualis apud Græcos nullus eſt, ideoq; ſcribi illorum litteris non poteſt.* De veris Vocalibus accipis? erras. nullæ enim nobis tales, quas non aſſequatur & ſignet deſerta illa Hellas. Duas intellegit, I & V cum tranſeunt in Conſonantes. Nam nec hunc quidem ſonum qui eſt in *Iugurtha, iuba,* & talibus, exprimunt Græci: quibus Iota numquam coaleſcit. At de V, clarum quàm ſudent.

Quinctilianus verus intellectus.

Græcis V & I conſonantes ignota.

Diducere ad finem Capitis tenuia hæc nolui: ſi aues Lector, cape hæc pauca. Digammos à figurâ dicta, non à * ſono. Picta enim vt Ⅎ inuerſum, id eſt Gamma Gammæ ſuperpoſtum. Claudiani Imperij lapides (nam eo Principe noua littera in gratiâ & vſu) referunt, DIⅎAI, AVGVSTAI, & AMPLIAⅎIT. TERMINAⅎITQVE. ac plura, quæ legi & deſcripſi Romæ olim. Grammatici aliquot veteres de nouicio hoc, quem inieci, ſono, in me pugnaturire videntur. falsò: quia falſa in iis Verba. Terentius Scaurus ait: *hanc litteram V conſonantis vice fungi, & poni pro eâ quæ ſit F.* Si pro F, quomodo ſtat illa mea elatio? Sed ſcripſit ille disertè, *quæ ſit F.* Corrupta ab ignaris eſt nota. Vt in Annæi Cornuti iſtis: *Eſt quædam littera in F littera (verte Ⅎ) ſpeciem formata quæ Digamma nominatur. Ad huius ſimilitudinem ſoni, noſtri coniunctas vocales Digammon appellare voluerunt: vt eſt, Votum, Virgo. itaque in primâ ſyllabâ digammon & vocalem oportuit poni, Fotum, Firgo:* (eadem corruptio, reſcribe) *quod & Aeoly fecerunt & antiqui noſtri, ſicut in quibuſdam libellis ſcriptura declarat. Hanc litteram Terentius Varro dum vult demonſtrare,*

Digamma quid, & cur dicta?

** Quamquam & in parte incluſiſſe.*

Nam ſæpè vbi W duplex, G ſcriptum reperies: vt VVilhelmus, Guilhelmus: VValtherus, Gualterus.

Obiectiunculæ aliquot remota.

Correcti Grammatici pluries.

Vau, ſonum. *ſtrare, ita perſcribit V A. Qui ergo in hac ſyllabâ ſonus eſt, idem littera erit.* Adſcripſi locum, quia me aliquà iuuat. Ait Varronem, magiſtrum illum magnum ad ſonum exprimendum ſcripſiſſe *V A.* hoc falſum. Vnde enim ego nunc ſcitior, *Va*, an *Vi*, an *Ve* ſcripſerit? ſed corrigo *VV A*, geminatâ litterâ: ſiue mauis VV AV, ex Victorino. Ille enim ſic: *Aeolis F* (corrige, vt ſuprà) *idem valet quod apud nos V, cùm pro conſonante ſcribitur, vocaturq; βαυ & Digamma.* Ambigas an non ille voluerit ſcribere & exprimere, *ϝαῦ*. Scaurus nos iuuat, qui diſertè *V conſonantis loco poni, id eſt pro Va, in Quis & Qualis*, adfirmat. Atqui *VVa* hic audis, non *Va*. Quinctilianus de eàdem: *Antiqui ſædum ſædúſque*, (ita ſcribo) *pro aſpiratione Vau ſimili litterâ vtentes.* Priſcianus idem: *Digamma, id eſt Vau, ab ipſius voce profectum teſte Varrone & Didymo.* De ſono Terentianus aliquid:

Vt Vade, Veni, Vota refer, teneto Vultum:
Creuiſſe ſonum perſpicis, & coiſſe craſſum.

ſed ambiguè, vti reuerà etiam ego ambigo: & diſſerta hæc a me, non aſſerta. Illud mearum aurium iudicium non celo: ſuauiorem litteram hâc duplici natam non videri, poſt litteras natas.

CAPVT XIII.

De C. K. Q. G, vicinis litteris. Refutati qui primæ ſonum duplicem adfingunt. In K. litterâ Auſonius illuſtratus. idem iterùm in Q. & correctus. In C. Feſtus emendatus. Singulæ hæ litteræ, quando natæ. quid conueniant, quid diſcrepent? & plura Grammatici pulueris.

IVNGO quadrigam alteram. quam trahent mihi equi non concolores ſolùm, ſed gemelli, imò iidem. C. K. Q. G. iis nomina. quos à vi, aut ſoni indole, quî diſcrimines? ægrè poſſis ex mente veterum: qui adeò eaſdem cenſuerunt, vt vnam vice omnium diu ſint vſi. C ſola iis locum munuſque aliarum trium tenuit: donec natæ inuectæque illæ, vix ob neceſſitatem, ſed ornatum. Videbo tamen ſingulas, & ſi quid in aliquâ eximium, dicam. *C littera vetus.*

C prima & vetuſtiſſima eſt. quam in locum Kappa Græcanici veniſſe non eſt dubium: in locum, ſed & in ſonum. Planè pleneque vt K elata ſemper. Nec aſſertione res egebat. quis enim Grammaticorum aliter vmquam tradidit? niſi quòd hodie prauus & pertinax in eo error inoleuit. Duplicem ei ſonum dedimus: alterum vt debuimus, alterum vt voluimus. Et cùm à vocalibus quidem A. O. V. aut diphthongo *Au* excipitur, ſuum ei relinquimus & priſcum ſonum. efferimus enim *Caput, Corpus, Cubitum, Caudum.* cùm ab E. I. Y. Æ. OE; nouum ei damus & ante æuo inauditum. Enunciamus enim cum craſſo & moleſto quodam * ſibilo, *Ceram, Cippum, Cyrum, Cænam, Cœnum:* effatu, quem littera nulla habet, nulla habuit. Ad Z aut S accedere videtur, non attingit. Quæ hæc peruerſitas? quis auctor? apex non eſt in veterum ſcriptis qui ſtabiliat: & mos ille tantùm à malâ quâdam libidine peccandi. Omitto Grammaticos omnes, qui C cum Kappa æquiparant clarè: ratio ipſa quàm repugnat? *Capio* rectè effers: *Cepi* ab eo, cur aliter? cur *Incipio? Eccum* & *Eccam* audio: *Ecce* producit in aliâ ſoni veſte. A *Caſto Inceſtum* formari, quî vox tua me doceat? & multa alia, quæ labem & ambiguitatum agmen inuexêre in Latinam linguam. *Silicem* aut *Cilicem*, ex enunciatu noſtro aures non diſcernant: non *Cyrum* aut *Syrum: Sepio* aut *Cæpio: Cellam* aut *Sellam: Seruum* aut *Ceruum: Diſcere* aut *Diſſere:* & quæ millena. Pudet non tam erroris, quàm pertinaciæ. quia corripi patiuntur, at non corrigi; & tenent omnes, quod defendat nemo. Itali, Hiſpani, Germani, Galli, Britanni in hoc peccato: à quâ gente initium emendandi? Audeat enim mihi vna aliqua, & omnes audient. Sed de C ſatis. cui verum pronunciatum dabis, ſi efferes, *adductâ leuiter palatum verſus linguâ, eiuſdemque ad dentes, cum ſpiritu aliquo, appulſu.* An & hoc addo? cùm S eam præcedit, malè exprimi hodie: efferendam autem velut Sk: hoc modo, *Skamnum, Skena*, &c. quæ nobis ſunt, *Schamnum, Schena.*

Eius ſonus geminus, vt K. *Nos corrumpimus.* ** Nec ambige, quin iſti ſoni à Barbaris ſint.* *Refutatus is error, ſiue idcumacia.* *Sc, quî efferendum.*

Sequitur K littera. quæ Græcanica mera eſt, & in Latium vênit non ob vſum, ſed ob luxum. Verè enim ſuperfluit: & ſaniorum litteratorum nemo id negauit. Nam quòd nonnulli vſum & locum ei faciunt, quoties A excipit: vt in *Kaput, Karina, Karthago*, ac ſimilibus: nouitia ea regula, ſed & falſa. Fateor ſæpè locum ante A habere, imò vix alibi: atque ita in lapidibus lego, KARVS. KASTITAS. PARKARVM. PALIKANVS. EVOKATVS. DEDIKAVERVNT. ſed ſæpiùs aliter, & firma non ei ſedes, niſi in notis. Quinctiliani iſta mens: *K quidem in nullis verbis vtendum puto, niſi quæ ſignificat etiam vt ſola ponatur.* Terentiani eadem: *K littera ſuperfluens.* *Vſus tamen eius, vt volût, ante A.* *Et ad notandum.*

K ſimiliter otioſa ceteris ſermonibus,
Tunc in vſu eſt cùm Kalendas annotamus
aut Kaput,
Sæpè Kæſones notabant hac vetuſti litterâ.

Vult K ſolitarium tribus vocibus notam eſſe, Kalendis, Kapiti (in legibus Capita ita notabant,) & prænomini Fabiorum. Capella

pella item in triplici ſaltem nomine locum dat; ſed pro Kæſonibus, Kalumniam ſupponit. K *nunc nota eſſe putatur, nunc littera. nam eius effectus C integrare non dubium eſt: abſque his Kaputa, Kalendæ, Kalumniæ.* Vbi neſcio an veriùs legeris, *non littera.* Quia igitur ex plurium vſu ſedes ei in trinâ tantùm ſede, Auſonius ſcripſit:

Auſonius illuſtratus.

Hæc tribus in Latio tantùm addita nominibus K.

Ita enim lego & clarifico verſum, in quo interpretes caligant.

Quando nata K.

Quando nata hæc littera, haud liquidò ſcio. vix opinor ante bella Punica, ſed nec diu poſt illa: quia in Sc^to^ de Tiburtinis reperio SVB. AEDE. KASTORVS.

Iſidori alucinatio

Iſidorus ad Salluſtium quemdam refert: K *litteram,* inquit, *Salluſtius Ludimagiſter poſteà Latinis adiecit, vt in ſono diſcrimen duarum litterarum faceret, C & Q.* Ad diſcrimen autem duarum aliarum repertam vult. quod illud? cedò Iſidore, ſi potes: & hilum ſi inuenis, nihil homo ego. Sed credo, iamtunc tuo æuo obtinuit barbara hæc in C pronunciatio, quam dixi & refutaui. Tu Priſcianum mihi audi: *K & Q, quamuis figurâ & nomine videantur aliquam habere cum C differentiam: tamen eamdem, tam in ſono vocum quàm in metro continent poteſtatem.* Et Terentianum:

Refert nihil K prior ſit, an Q, an C.

Q litteram videri ſuperare.

Ad Q venio. quæ ipſa reuerà non tam intereſt litteris, quàm ſupereſt. Cur enim C non ſatis ad eius vices? Fuit olim: ſed viſum hanc addere, quoties V ſequeretur (neque aliter) ad efficiendum pinguiorem illum ſonum. Sed dicant, cur in G non idem factum? Aliter enim paullò & illa ſonat in *Anguis*, quàm in *Angus*. ſed non hoc litterarum naturâ fit, verùm vocalium à quibus exceptæ & quibus miſtæ. Capella: *Q quidam litteram non putabant: & vincerent, niſi in Equo & Equitatu apparêret expreſſè. Conſtat autem ex C & V.*

Auſonio lux & correctio.

Auſonius eam componi vult ex duplici C, recto & inuerſo. Eam enim ego mentem obſcuri verſus illius cenſeo, quem non vidi qui explicaret, imò qui legeret rectè:

Prævaluit poſtquam Gammæ vice functa prius C.

Atque alium pro ſe titulo replicata dedit Q.

Lego, *titulum.* C, inquit, replicata & conuerſa nouum pro ſe titulum ſiue indicem litteræ dedit Q. Inſpice enim. ex duplici C, recto & inuerſo;, illud Q aptiſſimè compinges. Poſſis & legere, *Atque aliam pro ſe titulo.* Hæc eſt illa littera, quam magiſter Fabius duritiei damnat: *Duras & illa ſillabas facit,* inquiens, *quæ ad coniungendas demum ſubiectas ſibi vocales eſt vtilis, alias ſuperuacua: vt Equos ac Æquum ſcribimus.*

Q dura littera.

G quartam poſui. quæ ipſa, * vi & ſono à C quantulum abit? Ne miremur priſcos diu hanc vſitatos, pro illâ. *Acnâ, Lece, Acro Cabino:* pro *Agnâ, Lege, Agro Gabino,* Victorinus notauit. & in tabulis Iudiciariis ego ipſe legi, QVI. IOVDICARE. NECARINT, pro *Negarint.* Et Grammatici teſtantur hoc vulgò.

** Imò vix formâ A‑pex ſaltem, vt Maurus notat, ad cornu C infrà additus. C & G vicinæ.*

Feſtus correctus.

Feſtum emendare hac occaſione cenſeam, *Carnelis virginibus ſupplicare nuptæ ſolitæ erant:* & ſcribi, *Camelis virgines ſupplicare.* Nam intellegit *Gamelios deos,* priſcâ hac ratione per C ſcribendi: quos virgines & puros ad rem nuptialem aduocare ſanè ſtultum. Terentius Scaurus: *C cognationem cum G habet. & ideò alij dicunt Gaunacem, alij Caunacem: item Camelum, Gamelum.*

Bello Punico primo G non nata.

Hanc ſcripturam retentam arbitror ad bella Punica: argumento nec infirmo nec infido, quòd in illâ Duillij Columnâ ſola C nôta. Ibi enim LECION. MAGESTRATOS. PVCNANDOD. pro Legion. Magiſtratus, Pugnando; & non ſimplici archaïſmo, EXFOCIVNT pro Effugiunt, ſculpta. Atque hoc eſt quod Auſonius ſcripſit, —— *Gammæ vice functa priùs C.* Nam * Feſtus quòd obniti videatur; *Quæ nunc C appellatur, ab antiquis G vocabatur:* nihil eſt. fallit ſcriptura, & non ille: quam dirige, *Quæ nunc G appellatur, ab antiquis C vocabatur:* ſiue etiam, *notabatur.* Ipſemet * alibi: *Antiqui per C litteræ formam nihilominùs G vſurpabant.* Viciniam vides.

** In Prodigia. vide.*

Feſtus leniter emendatus.

**In Orcum.*

G litteræ ſonus & expreſſio.

nec nego tamen, quin ſonus G litteræ paulò diffuſior ſit & mollior: quem referes, *appulsâ ad palatum linguâ, modicello interuallo, lenem ſpiritum emittens:* Nos hodiè quàm peccamus? Italorum enim plerique vt Z exprimunt, Galli & Belgæ vt I conſonantem.

In eo vitium.

Itaque illorum eſt *Lezere, Fuzere:* noſtrum, *Lejere, Fujere.* Omnia imperitè, ineptè.

Germanis hæc littera incorrupta.

Germanos ſaltem audite, quorum ſonus hîc germanus, *Legere, Tegere;* vt in *Lego, Tego.* nec vmquam variant. at nos ante I. E. Æ. Y. ſemper: dicimuſque *Iemmam, Iætulos, Iinuuam, Iyrum,* pro iſtis, *Gemmam, Gætulos, Gingiuam, Gyrum.* Mutemus, aut vapulemus.

CAPVT XIV.

De litteris D & T. Huius vitioſum hodie in parte ſonum eſſe: nec iuuari à falſo Papirio. An T, Viuum ſignificauerit? Iſidorum fortean correxerim. Lapidibus data lux.

D & T vicinæ.

BIGAM ecce leuem interpono: in quâ D. T. iugales. Quòd vicinæ inter ſe, quodq́ue adſonent, cur te moneam? Ipſe vides. & paſſim etiamnunc in libris paullò antiquioribus, *Set*, & *Sed*, *Haut*, & *Haud* alternant: inq́ue lapidibus, QVODANNIS: ADQVE: contrà, ATFINIS: ATLECTVS: QVIT pro *Quid*, ac talia. Effertur hodie vtraque rectè (nec præitione meâ ad ſonum opus:) excipio, quòd peccant in T, quoties ea vocalem I anteit, & hæc aliam. Q. Papirius quiſpiam auctor & tutor huic culpæ àduocari poteſt: cuius hæc lêgi verba. *Iuſtitia cùm ſcribitur, tertia ſillaba ſic ſonat, quaſi conſtet ex tribus litteris T. Z. & I. cùm habeat duas, T. & I. Sed notandum, quia in his ſillabis ſonus iſte litteræ Z inueniri tantùm poteſt, quæ conſtant T, & I, & eas ſequitur vocalis quælibet: vt Tatius, Otia, Iuſtitia, & talia. Excipiuntur quædam nomina propria, quæ peregrina ſunt. Sed ab his ſillabis excluditur ſonus Z litteræ, quas ſequitur littera I, vt Otij, Iuſtitij. Item non ſonat Z, cùm ſillabam ti antecedit littera S: vt Iuſtius, Caſtius.* O nugator! verè enim ſic appello nebulam Grammatici, non Grammaticum, & quem mihi certum nec eſſe quidem à priſco æuo. Vnicum hoc Fragmentum hominis exſtat, nec aliud: cui ipſi vtinam lumbi & renes diu fracti! At enim Murete, inquam, etiam Ciceronis iocus in *Actium* quemdam id ſtabiliât: qui alluſione nominis ſubiecit, Ἄξιος. Ergo vt Græcorum illud ξ pronunciatum T. In fronte, inquit, aliquid eſt: in re & inſpectione nihil. Alluſio fuit, ſed in propinquo ſono, non eodem. Et age, ſi ea pronunciatio; cur nemo veterum de litterâ T. tale aliquid prodidit? aut quæ cauſſa cur ſonum ante I magis, quàm vocalem aliam, mutet? non dixeris. & ſperno audacter haſce ineptias vel vno argumento, quòd nulli Conſonantium (aliter quàm in Vocalibus) ſonus duplex. Tu igitur, Lipſi, ne audi. non item Iſidorum: qui magnum ſcilicet arcanum huius litteræ vulgat, *In breuiculis quibus militum nomina continebantur, T notam in capite verſiculi poſitam, ſuperſtitem deſignare: Θ verò ad vniuſcuiuſque defuncti nomen ſolere apponi.* Ille mihi ſæpè ſubleſtâ fide: & certè hîc. Quæ enim ratio cur T viuum notauerit? aut quid alibi exemplum? Ego de *V* illud verum ſcio: & valdè inclino, vt litteram eam potiùs hîc ſit reponendum. Nam ecce in ſepulcralibus lapidibus, quoties pluribus monumentum aliquod exſtructum, adſcalpi ſolet, qui ex iis ſuper terram, qui ſub terrâ. Illis V præponebatur, prima ſcilicet in *Viuus* littera: iſtis Θ, quæ in *Thanato* capitalis. Noto & vulgo adhuc non vulgatum, & firmo his exemplis. In iſtâ vrbe, domo Epiſcopi Aquinatis:

T hodie in parte vitiatur.

Falſus neſcio quis Papirius.

Iſipus cum vulgo refutatus.

De Iſidori adfirmatione heſitatio.

Fortaſſe is corrigendus.

V & Θ in ſepulcris quid notarunt.

Θ CN. OGVLNIVS. CN. L.
NICEPHORVS
* (Θ) GVLNIA. CN. L NICE
V. L. SAFINIVS. Ͻ. L. SVRVS.

*Hoc Theta incluſum ita O litteræ.

Vbi duo mortui ſignantur: poſtremus viuus. Item ad Marianum templum:

Q. EPPIVS. Q. F. CORRVPP
Θ CLODIA C. L. SILENIO
Θ EPPIA L. F. PAVLI VOTE
NNIANA MATER
EPPIA M. F. POLLA.

* Item alibi:

*In ædibus Franc. Porcari.

V D. LABERI. DD. ET. Ͻ. L. SYMMACHI
Θ LABERIA. D. L. ET. Ͻ. MVSA
V D. LABERI. D. L. EVTICVS.

Atque hæc fortaſſe cauſſa verior, cur Theta mortiferum dictum, quàm quòd in iudiciis damnandi ea nota. Auſonium quidem ego huc adſpexiſſe confirmem, cùm in impurum illum Eunum ſcripſit:

Miſelle doctor u tibi ſit obſcæno,
Tuumq́ue nomen Theta ſectilis ſignet.

Mortem enim ei precatur, & quidem à laqueo (ea forma eſt in * u contractâ) & adſcribi ad defuncti eius nomen optat Theta.

Theta cur mortualis litterat

Auſonius explicatus.

* Scaliger in Auſonio acutiſſimè id vidit & monuit.

CAPVT XV.

De ſex litteris facillimæ pronunciationis iunctim dictum. N à Græcis aut Latinis ſæpè omitti: ſed malè.

DABO & ſeiugem. ſed quæ Circum peruolabit leui rotâ. In H. enim, I. L. M. N. R. quid inſiſtam? De ſono & elatione conſtat: & vix, ſiquis velit, in iis peccet. Naturam autem aliam litterarum indagare, non hîc meum opus. H ſiue littera ſiue flatus eſt, molliter efferenda, nec vt robuſti illi Germani. Poſt conſonantes item molliter, ſine ſtricturâ aut ſibilo; quod malè in vſu quibuſdam. Quamquam & veteres quoſdā populos eam fortiùs pronunciaſſe cenſeam:

H littera, qui efferendat

vti-

vtrique quibus ea pro F fuit. vt Faliſcis. Nam iſtorum eſt *Haba*, pro Fabâ: *Hanula*, pro Fanulis, & quæ talia. I autem conſonans, mihi ſic ſonat vt aliquid teneat è Vocali. non fixè nimis preſſeque proferenda, vt G illud corruptum: ſed eo pænè modo, quem dixi in Digammâ eius ſorore. L facillima & liquidiſſima litterarum. quis in eâ peccet? niſi Hiſpani fortè cùm gemina eſt, qui neſcio quid ex I & L mixtum proferunt & fractum. M mugientem illam litteram, omnes rectè. N tinnientem, omnes rectè. R item: niſi quos ligauit aut vetuit natura. quod in Demoſthene, Alcibiade, Ariſtotele, Scaligero patre. Sed de N hoc addo; mirari me, cùm tam ſuauiter ea ſonet, omiſſam ſæpè à Græcis aut mutatam. Illorum enim eſt Μάλλιος, qui Latinis *Manlius*: * Ὀρτήσιος, qui *Hortenſius*: & plura. Quamquam & Latini in hac culpâ: certè ſculptores, in quorum lapidibus lego, CLEMETI, pro *Clementi*: COIVX, & INFAS: *Coniux, Infans*: MESES denique, *Menſes*.

Et I conſona.

Item L in quo Iberi peccant.

N ſapienſè neglecta à Græcis.

* Quod Lambinus contra receptâ ſcripturam approbat, malo ſtudio nouitatis.

CAPVT XVI.

De litterâ S, quæ multis veterum inuiſa, & culpata. A nobis ea releuatur. Romani quàm crebrò vſurparint, & penè ante omnes litteras? X crucem referre. quædam de variâ crucium figurâ. Artemidorus, & Maximus & Iſidorus Epiſcopi illuſtrati. De litterâ Z. & ordine omnium ſoni.

VLTIMAM in Conſonantium hoc Miſſu trigam habe, ex S. X. Z. E quibus Sigma priùs ſtabiliendum leuiter & defendendum eſt: quia famam eius multi petunt, imò vitam. Pindarus conuiciatur, & * κίβδηλον appellat: eiuſque odio verſus compoſuiſſe dicitur ἀσίγμως. Dionyſius Rhetor cùm R attollat, hanc abiicit & turpi voce appellat θηριώδη. Attici omnes (quod non neſcis) oderunt, & ſuccedaneum ei ferè T dederunt. Iam noſtri velut compacto conſpirant. & inter proceres * Meſſalla, *ne litteram quidem eſſe, ſed ſibilum* ait. Inter magiſtros Fabius, *aſperam* pronunciat, & *in commiſſurâ verborum rixantem*. Quin ipſi priſci, Atticorum exemplo, eiecêre: & *Mertare, Pultare* illorum fuit, ſicut Ennij *Adgrettus fari*. Sed & poëtæ tracti in partes: & in verſu ibi conſonans exciperet, plerumque hæc iugulata. Inde —*vitâ illâ dignu' locoque*. & —*omnibu' princeps*: & in Plauti Terentique fabulis obuia exempla. Miſella! quis tibi tutor in tam validos & tam callidos? affectu ego, neſcio an viribus: & fortaſſe fuerim, vt ille ait, *ſolatium potiùs litis, quàm auxilium*. Pindari conuicium primò quî refellam? nec capio quidem. Adulterinam incertamque litteram eſſe vult. Quid ita? nihil video. hoc ſcio, ſiue ſonum, ſiue indolem aſpicias, germanam eſſe germanæ Vocis prolem. Si qua iuſtæ litteræ nota ei abeſt, magne vates: pro eâ noter ego. At enim ſibilat. hoc, credo, voluiſti: & tecum Rhetoriſta ille, qui appellat *Theriôde*. quod Serpentinam ſiue Viperinam interpretamur, (malè alij *Feram & Brutalem*) quia ſibilus ſerpentum. En crimen! Quin tu litteram R igitur ſpernis, quia canum? M, quia boum? B, quia ouium? Nam irriunt hæc animantia, mugiunt, belant. Tamen cedò, cùm inuidioſum hunc ſibilum ſerpentium dicis: de ventis, arboribus, hominibus quid cenſebis? quorum ſibilos eſſe, & quidem ſuauiſſimos, non negabis. Quid tibiis & fiſtulis facies? quas hoc argumento abiicies ex humanâ vitâ. Ipſæ ſerpentes vtinam hoc vno malæ! amem ego eas, adeò non culpem. Amplius dico. res optimas, res ſuauiſſimas, priſci nomenclatores hac litterâ notarunt, velut Naturâ duce. In cælum ſuſpice: occurrent, *Stellæ, Sol, Sidera*. In terram deſpice: agnoſces *Seſamum, Saccharum*, inter dulciaria. *Suſurrus, Suauia, Baſia* inter amatoria. & inter vitæ gaudia, *Somnum, Salutem, Sanitatem*. Litterarum ipſe *Sonus*, quî ſine hoc ſono? Ineptè igitur & vanè tu, qui humaniſſimam litteram indigetes *Theriôde*: Plato veriùs, qui συρισματώδη. Rectè enim ita vegetam & ſpiritalem notulam agnominat: quamque homines amant & æſtimant, qui ipſi tales. Maurus benè:

Sigma littera multis hoſtes.

Eorum in hanc conuicia.

* adulterinam.

* Capellæ hoc ſcriptũ.

Nos defendimus, & illa illoſque refellimus.

Pindaro reſponſum.

Et Dionyſio.

Sibili quidam non inſuaues.

S littera rebus optimis inſita.

Suauitatis ea index.

Viuida eſt hæc inter omnes, atque denſa littera.

Attici ſpreuerunt, inquis. Quid mirer molliſſimos mortalium? At non Lacones aliqui aut Thebani. Hoc ipſo tempore, robuſtum hunc Sibilum robuſti illi Germani adamant: fugitis vos (ne ægrè ſit meo Lipſio) mollicelli * Belgæ. Perperam. nec id doceo: quia egit & peregit hanc cauſſam ante me Lucianus apud Vocalium tribunal. Et hæc eadem in Meſſallam opportunè dicta mihi ſunto. Fabius ſequitur, qui aſperam criminatur & rixantẽ. Bonâ veniâ Magiſter. a quauis cauſâ tibi odium in hanc litteram, non à Ratione. Te, in re, aduoco. Tu enim idem ibidem, Z molliſſimum & ſuauiſſimum appellas. quî poteſt ſi S inſuauis?

Reſponſum de Atticis.

* Qui T itê ſubſtituimus: VTat, Dat, &c.

Ad Fabij conuicium.

Quid-

Quidquid enim mollitiei in illâ eſt, debet eſſe ab hoc fonte. Nam D quæ immixta, etiam te iudice aſpera eſt & duri caſus. In illam igitur ſi æquus, quomodo iniquus es in iſtam? Sed profectò in toto illo iudicio, quo Græcanicum effatum ſuprà Latinum ambitioſè tollis, plura tibi exciderunt iudicij non ſimilia: & interea, iſtud. De priſcis Latinis quod obiiciunt: bellum. Vnam aut alteram voculam adferunt; in quâ hæc mutatio: ego ſexcentas, in quibus alia.

Qui nimius in efferendis Græcis, premendis nobis.

Ad Latinorum morem, reſponſum.

Nam hoc veriſſimum, priſcos illos verè viros frequentaſſe virilem hanc litteram, & inſeruiſſe aut ſubſtituiſſe, pænè dicam, affectatè. Ecce *Caſmenæ* illorum ſunt, *Duſmoſus* & *Coſmittere*, pro Camenis, Dumoſo, Committere. Eorumdem *Aſæ* pro Aris, & *Fuſus* pro Furuis, & *Valeſij* & *Fuſij*. Iam *Odos*, *Vapos*, *Arbos*, *Robos* dixêre: & ab iis ἀναλόγως *Odóſem*, *Vapôſem*, *Ar'boſem*, *Róboſem*: quod *Feſto credes. eiuſdemque generis, quod Fabius notat, *Clamos* ac *Paſſes*. Nec *Stlatum*, *Stlitem*, *Stlotum* ignoras: pro Lato, Lite, Loco. item quæ è Græcis commutat, ἕρπω, *Serpo*: ἕξ, *Sex*: ἑπτὰ, *Septem*: ἅλς, *Sal*: ὕλαι, *Syluæ*: & multa. Poſtremùm, vbi geminata ea: vt in *Caſſus*, *Cauſſa*, *Diuiſſio*. quod Ciceronis temporibus paullumque infrà factitatum ait Fabius. A quo more etiam in lapide legi, BASSIS, pro Baſis.

Qui crebri olim in hac litterâ.

In voce Arboſem.

Quòd poëtæ tamen hanc omiſerint: (id enim etiam obiicitur) quæſo omittant. Quis tam imperitus eſt, qui neſciat à verſuum lege id eſſe, non à contemptu? & ſatin' hæc, Lipſi, ad veterum in hanc litteram amorem & honorem? ſatis. ſonum potiùs eius videamus, qui lenior paullò, quàm hodie efferunt, molliorque. Incraſſamus enim, & haud longè pronuntiamus à TS, *Sonum*, *Saccum*, &c. quaſi eſſent, *t'ſonus*, *t'ſaccus*. At *lenis ille effatus verior eſt, quem ſeruamus in mediis vocibus, *Miſi*, *Piſo*, *Aſinus*, &c. Viros doctos non audio, qui efferri vt corruptum illud C volunt, *Seleucus*, *Sunia*, *Sanus*. Malè: & tranſeunt in vitium, quod Συριγμὸς dictum Græcis. Terentianus à lenitate hac noſtrâ eſt:

De Poëtis, reſponſum.

Quis verus eius ſonus?

Quem Belgæ retinent, Sien, Saech, Sout.

——agitur pone dentes
Sic leuis, & vnum ciet auribus ſuſurrum.

Vbi, *Sic lenis* malim: ex *Victorino qui ferè hæc tranſſcripſit.

Vide verba eius, ſi vis, in fine libri.

Ad X iam venio, cruciariam illam litteram. Non enim malè ſic appellem; quia & figura hæc illi, & aures linguamque cruciat duro ſono. Hìc ego, Reſiſte paullùm, inquam, etſi properas. De figurâ non fallis? vereor. Nam ea in T litterâ conſenſu omnium, non in iſtâ. Vel Tertullianum audi: *Ipſa eſt littera Græcorum Tau, noſtra autem T ſpecies crucis.* Ille promptè: Hoc, Lipſi, non neſcio, inquit. ſed tu quoque ſcito, Crucis non vnam olim formam. Formabant, vt dixiſti, recto & tranſuerſo ligno ad T faciem, ſiue ad mali cum annexâ antemnâ. Ita enim Auſonius:

X littera, crucis formâ refert.

Cruces variè figuratæ olim. Vt T, ſiue vt malus in naui.

Malus vt antemnam fert vertice, ſic ego ſum T.

Et ideò cum naui Artemidorus comparat lib. II. Ἐκ ξύλων, inquit, καὶ ἥλων γέγονεν ὁ σταυρὸς, ὡς καὶ τὸ πλοῖον, ἐπεὶ ἡ καταρτία αὐτοῦ, ὁμοία ἐστὶ σταυρῷ. *E lignis & clauis crux componitur, vt & nauis. ſicut conformatio etiam nauis, ſimilis cruci.* Appoſitè D. Maximus Taurinenſis Epiſcopus: *Cùm à nautis ſcinditur mare, priùs ab ipſis arbor erigitur, velum diſtenditur; vt cruce Dominiſ factâ, aquarum fluenta rumpantur.* Atque hæc vulgata forma. ſed nec illa infrequens ex lignis decuſſatis, quam X littera repræſentat. De eâ Iſidorus: *X littera & in figurâ crucem, & in numero decem demonſtrat.* Vtraque iſta in Conſtantini nummis conſpicitur, cum adſcriptione IN. HOC. VINCE. *Seneca ad hanc varietatem: *Video iſtic cruces non vnius quidem generis, ſed aliter ab aliis fabricatas.* Sed redeo ad meam lineâ, & pergo de ſono: qui in iſtâ durus, ex C & S mixtus. Ideò in monumentis altera ea littera ſæpè etiam iuncta. vt, VICXIT. IVNCXIT. &, CAPPADOXS. CONIVXS. Quin veteres CS, aut GS, pro eâ ſcripſêre; nec reperta X ante Auguſti æuum, ſi credo Iſidoro. Nigidium quidem in libris ſuis ſpreuiſſe vti, lego apud Victorinum. In hac efferendâ peccari admodum non video: igitur pergam.

Item tranſuerſa vt X.

Conſolatione ad Marciam.

Sonus litteræ X.

Supereſt mihi Z quam valere *DS conſenſu tradunt, ideò & ſic efferenda. *Dſona*, *Dſeno*, *Dſelus*, *Madſa*, *Medſentius*. Nos hodie peſſimè, qui molliùs quàm ipſum Sigma. Quia adfinitas cum D illi: ideò in eam ſæpè mutat, & contrà. *Zetha*, *Dietha*: διαβάλλω, ζαβάλλω: & *Zabolus* pro Diabolo ferè ſemper apud Paulinum Antiſtitem Nolanum. Quinctiliano *Z & Y apud Græcos nulla dulcius ſpirant.* & approbo: etſi Appius Claudius (Capella refert) *hanc litteram reformidarit, quòd dum exprimitur morientis dentes imitetur.* Ita aurium iudicium, Lipſi, varium, vt & ſenſuum aliorum. At ego de Elementariâ Pronunciatione campũ hunc decurri: reſtat ille, qui de Accentuali.

Etſi Latini ſæpè vertunt in S duplex, μάζα, maſſa, μαζίζω, Patriſſo, &c.

Z litteram aliquid ex D trahit.

CA-

CAPVT XVII.

Ad Accentus tranſitum. eorum in Pronunciatione vtilitas, ſiue neceſſitas. Definiuntur, diuiduntur.

QVEM veteres aliquot nouique decurrerunt, fateor: ſed cur non leui rotâ etiam ego? Ordo ſermonis huc me ducit: & quis ſcit an non planius aliquid aut plenius dicam? Conabor. Tu tantùm Lipſi, ſcin' quid te velim? Iube, inquam. Illud Cælianum, ait: *Dic aliquid, vt duo ſimus.* Nam hactenus audis me nimis obnoxiè, non ſolùm intentè. Vt autem ex lapidum attritu ignis elicitur: ſic ſæpè veritas ex alternantium, imò & altercantium ſermonũ conflictu. Sed enim quid obloquar aut interloquar, inquam, vbi res non anceps? Sic mihi viſa, quæ adhuc dicta. In aliis ſiqua mihi ſalebra aut abruptum, reuocabo liberè & ſiſtam. Tu perge, nec reſpice. Ridens ille, At enim Plautus noſter, inquit, hoc probi agitatoris eſſe voluit. Sed capio iterùm lora, & quò cœpi, aurigor. Pronunciationis pars mihi facta altera, Accentus. Iure. Elementaris enim illa quî ſufficiat? Quin vt in citharâ parum ſit nerui cuiuſque ſonum noſſe, niſi efficere poſſis iunctim ex iiſdem concentum: ſic fruſtrà elemẽta mihi rectè efferas, niſi ex iis & voces. At has non potes, ſinc iuſto legitimoque ACCENTV. quem communiter & largè cum Grammaticis definio, *modum omnẽ quo ſillaba afficitur, in loquendo ſeu ſcribendo.*

Accentus in recta pronunciatione adhibendus.

Definitio eius, largè, ſumpta.

Diuiſio.

Eum in quatuor partes diſtinguo. In

TEMPVS: quod duplex:
- LONGVM: *quo ſillaba talis producitur in effatu aut in ſcriptu.* cuius nota lineola producta ſiue Apex -: ſic, *Mālus.*
- BREVE: *quo ſillaba talis cõtrahitur in effatu aut in ſcriptu.* cuius nota Sigma ſupinum ᴗ: ſic *Mălus.*

SPIRITVM: qui duplex:
- LENIS: *qui ſillabam tenuiter & ſine flatu effert.* cuius* nota olim ſiniſtra pars H diuiſæ ˧: ſic ˧amo. nunc ſemicirculus læuus vſurpatur': ſed à Græcis. Nam Latini rectè omiſerunt, contenti defectum flatus notare defectu notæ.
- DENSVS: *qui ſillabã vberiore flatu ſtipat & inſpirat.* cuius* nota olim dextra pars H inciſæ ⊢: ſic ⊢amus. Nunc nobis H integrũ ſeruit, Græcis ſemicirculus dexter ʽ.

** ψιλὴ dicta Græcis.*

** Δασεῖα dicta Græcis.*

DISCRETIONEM: quæ triplex:
- CONIVNCTIO ſiue ὑφέν: *quâ duas diſcretas voces ſic coniungimus, vt vnitæ videantur.* eius nota ſemicirculus pandus -ᴗ-: ſic *Ante ‿ uolans. Ante ‿ dux.*
- DISIVNCTIO ſiue διαστολή, oppoſita priori: *quâ voces, quas imperitè poſſimus iungere, diſparamus.* eius nota, dextra pars circuli ad imas litteras depoſita ,: ſic
  —*in litore conſpicitur , ſus.* ne legas *vrſus.*
- AVERSIO ſiue ἀποστροφή: *quâ litteram litteráſve ſupprimimus & auertimus loquendo ſcribendóque.* eius nota pars circuli ſiniſtra ad ſummas litteras depoſita, ': ſic
  —*tanton' me crimine dignum.*
  &, *Mult' ill' & terris.*

TENOREM: qui triplex:
- ACVTVS.
- GRAVIS.
- FLEXVS.

de quibus deinceps ſingillatim dicimus.

CAPVT XVIII.

De Tenoribus propriè. quibus aliis nominibus dicti? quid ſint? quotuplices ſint? Definiti omnes, & notulis ſuis inſigniti. De Sigmæ formâ per occaſionem diſſertum vberiùs.

ATQVE hæc generalis diuiſio Accentuum poſita ſic à priſcis, paullò aliter à me diſpoſita. è quibus loco poſtremus ille, re primus. Si enim dignitatem & vſum ſpectes, anteit alios: & eximiè Accentuum nomen ſibi vindicat inter omnes. Reliqui affectionem aliquam ſillabæ dant, & ſæpè leuem: hic vim & vitam. Marcianus de iſto benè: *Animam vocum eſſe, & Muſices ſeminarium.* Nec alius ſanè eſt, qui aut Pronunciationem magis ornet rectus, aut deformet prauus. Itaque paullò magis cum curâ mihi de eo dicendum, vt qui propriè ſpectet ad meam Spartam. Speciem igitur hanc Accentus, Lipſi, Græci dicunt τόνος: Latini ab eo *Tonores* olim, pòſt *Tenores:* atque etiam, *Voculationes, Moderamenta, Accentiunculas:* imò exoche quâdam, ἁπλῶς *Accentus.* Reuerâ enim eleuatio illa & depreſſio ſillabarum, quæ per Tenores, ſuper omnes alias ſpecies, ſimile quiddam habet cantu. Capella *Faſtigia* etiam & *Cacumina* appellat: me iudice, metaphoris aptis valdè & honeſtis. Caput ſuum huic argumen-

Tenor inter Accentus præcipuus.

Varia eius nomina.

Faſtigium.

mento inſcribit, *De Faſtigio:* & inſerit, *Accentus partim Faſtigia vocamus, quòd litterarum capitibus imponantur, partim Cacumina.* De voce habes: rem definitione nunc explico. TENOREM *menſuram* eſſe aio *ſillabæ, in ſcriptu aut effatu, ex lege ſiue more.* Menſuram pono: quis neget? Ad quantitatem enim Tenor pertinet. in quâ cùm dimenſio triplex, Alta, Lata, Longa: ad primam hîc referendus, ad alteram Spiritus, ad tertiam Tempus. Diſcretio aliena à Quantitate eſt, ideoque nec propriè Accentus. Menſura autem hæc in ſillabis pariter triplex: quæ attollit pronunciando. quæ deprimit. quæ vtrumque. Inde totidem Tenores: quos indigetamus *Acutum, Grauem, Flexum.* ACVTVS eſt, *qui ſillabam intendit acuitque, & cum eâ vocem.* Eius notam in ſcripto faciunt lineolam dextrorſum aſcendentem ſic /. faſtigij ſcilicet dimidiatam partem. GRAVIS, *qui ſillabam dimittit, & cum eâ vocem.* eius aduerſa nota index, lineola deſcendens ſic \. pars altera faſtigij inclinantis. FLEXVS, *qui vnam eamdemque ſillabam longiore vocis ductu & tollit & demittit.* à quo flexû ei nomen. Eius nota iure ex vtrâque compoſita ſic, ^. id eſt, faſtigium plenum. Hoc Victorinus rectè vocat V tranſuerſum. *Circumflexus*, inquit, *tranſuerſâ litterâ notatur hoc modo* ^. Interrumpens hîc ego, Ad Cælianum illud M. Antoni: dicam aliquid, imò contradicam. V tranſuerſo notari eum vis? negat Marcianus, qui *Flexi ſignum* facit *Sigma ſuper ipſas litteras deuexum.* Hæc autem nota ab illâ quantum diſtat? Muretus, Benè, inquit, inijcis. laudo. Sed ego quoque me non malè expediam, ſi ſcias quæ Sigmæ Græcanicæ (eam intellegit) olim forma. Non enim illa, quæ nunc, flexilis & ſerpentina Σ, cui nihil cum Accentuali vmquam notulâ commercij: ſed lunaris aut ſemi-orbiculata quædam, ſic C: prorſus vt *Ce* Latinum. Maurus ab hac cauſſâ, inter litteras quæ figurâ ambiguâ fallere poſſint, hanc ponit.

Definitio Tenoris. — *Diuiſio* — *Quid Acutus, eiuſque ſignum.* — *Quid Grauis?* — *Quid Flexus?* — *Flexi duplex ſignũ.* — *Sigma priſcum.* — *Mauri notabilis locus.*

> *A Latina, ſæpè vt Alpha, ſæpè Lambda ſcribitur:*
>
> *I ſimiliter Iôta credi, & C poteſt quod Sigma ſit.*

A, inquit, ſæpè vt Lambda ſcribitur (vidi in lapidibus inferioris æui, Λ, ſine tranſuerſâ lineolâ) & I noſtrum vt Iôta, & C vt Sigma. Ita enim reuerà ſcripſere. ſed, ne te fallam, non nimis olim. medio dumtaxat illo Principum æuo. Antè enim flexa illa obtinuit, & pòſt iterùm euicit. adeò vt illius meæ non vita non memoria ſit, niſi in monumentis lapidum, & pauculis ſi fortè libris ſcriptis. Sed in lapidibus crebra. vt, ΔΙΟϹΚΟΡΟϹ. & ϹΑΡΑΠΙΔΟϹ. & in hac vrbe marmoribus triceenis. Quia igitur inter notandum Tenorem illum flexum, lapſu quodam properantis manus factum, vt non angulare illud ſignum exprimeretur, ſed curua linea vno ductu, ſic ◠ *: Marcianus receptam vulgò notam ingerens, ſcitè appellat, *Sigma deuexum.* quia reuerà tale eſt: ſicut contrà Sigma Supinum in breuis ſillabæ notâ, ſic ◡. Iterùm ego, Capio, inquam, & approbo: & iamantè non ignorũ mihi iſtud Sigma. quò etiam Martialem referebam,

Sigma Lunare quandoin vſu! — *Cur eo Flexus Tenor notatus?* — * *Quæ nota etiam in Priſciani vetuſtis libris. De Accentu.*

> *Aſpice lunatâ ſcriptum teſtudine* * *Sigma.*

Sed quòd addis de medio Principum æuo: caues mihi, an cauillaris? Hoc potius, ſi dextrè poëtas aliquot veteres accipio: qui auctores mihi iam olim de Lunari iſtâ formâ. Agathon Tragicus, vbi Theſei nomen argutè per imagines ſcribit, Sigma cum arcu Scythico comparauit & per eum expreſſit:

* *Quod de Menſario capiendũ: vt alibi illuſtraui.* — *De priſcâ formâ Sigma indagatum curioſiùs.*

> * Σκυθικῷ τε τόξῳ τρίτον ἦν προσεμφερές.

En, Tertia, inquit, littera ΘΗϹΕΥϹ refert Scythicum arcum. Arcus autem facies nónne ſemi-lunaris? Sed & Euripides in eâdem re & nomine ludens, tertium elementum comparat cum crinium cicinno:

* *Scythico ſed arcu tertium compar fuit.*

> * Τρίτον δὲ βόστρυχός τις ὡς εἱλιγμένος.

* *At tertiũ, cicinnus vt contortulus.*

At cicinni illi calamiſtrati ſiue anuli, mihi quoq; videntur facere orbiculatæ huic formæ. Muretus contracto vultu: Quæ adducis, inquit, ſpecie firmâ ſunt, re vaneſcunt. Cum arcu Agathon comparat. Ita: ſed adde, Scythico. cuius ego formã paullò aliam à communi hac fuiſſe adſero, flexu illo triplici qui etiamnunc apud Turcas, Scytharum ſcilicet ſtirpem. Cum cicinno Euripides. ſed nónne flexili & tortuoſo? adiunxit enim εἱλιγμένον. Non autem vna in vno crinium anulo hæc contortio, ſed per gradus multiplex, vt in capreolis vitium, & vt olim in capillis pendulis comatorum. Ad hanc aſpectum. Nec plura ego: ne excidam à lineâ, quam inſiſto.

Verus intellectus eorum verſuum.

CAPVT XIX.

Accentus olim nec Latinis nec Græcis ſcriptitatos eſſe. lapides, qui adſerere videbantur, reiectis aut aliorſum tractis.

TENOR igitur Menſura vocum eſt, & quidem in ſpecie illâ trinâ quam dixi. Definitioni dehinc addidi, *in ſcriptu ſiue*

ſiue effatu. De effatu quis ambit? nonnemo de ſcriptu fortaſſe: quia notulæ iſtæ Accentuum in priſcis libris raræ, imò in magis priſcis nullæ. Nec id in Latinis ſolùm, ſed & Græcis. Miraris? vagare mihi per hanc vrbem, & quære. multa monumenta in vtrâque linguâ, multi lapides: lapis ego, ſi Accentiuncularum iſtarum vſquam apex. Sed nec ψιλὴ vlla aut δασεῖα in Græcis, quas nobis flagitium grande ſit omiſiſſe. Quòd ſi Grammaticos tamen audis: ſcribes, & pleraſque omnes voces digeres ſub Tenorum ſuis ſignis. idque diſcretionis & intelligentiæ, vt aiunt, cauſsâ. Mihi priſcus mos placeat: quem in his talibus teneam (audeo dicere) etiam contra rationem. Hîc ego non ſine riſu, Soluiſti Murete frenum huic linguæ: quis reponet? Vide ne fiam tibi Arabius tibicen: de quo Græci,

An ſcripti olim Accentus?

Non videri.

Vt nec aſpirandi notæ in Græcis.

* Δραχμῆς μὲν αὐλεῖ, τεττάρων δὲ παύεται.

** Nummo canit, ſed quattuor nummis ſilet.*

Nam denuó interpello. Negas Accentiunculas ſcribi aut ſculpi ſolere: & (da veniam) erras, nec erras. Quòd raró, verum eſt: quòd numquam, vanum. An lolio fortaſſe ego victito, & fefellerunt me oculi in lapidum aſpectu? non opinor. Hac vrbe, in domo Delphiniorum:

An non Accentus in lapidibus

P. STATIÓ. P. L. BIONI
PAEDÁG. DOMINI. DEC. VI. A. XCVI.
P. STATIVS. P. L. ANTEROS POSVIT.

ibidem:

LIBERTA. ET. CONIVX. PETRONIA.
CÁRA. PATRÓNÓ
THALLVSA. HÓC. TVMVLO. CONDITA. LVCE. CARET.

Et in eodem lapide, ne ſim longior, VICENÓS. &, LÝCIBVS. &, FÁTA. &, OCVLÓS. &, TERRÁS. Sed & extra vrbem, in agro:

L. PEDÁNIÓ. L. LIB.
EVPHRONI
L. PEDÁNIVS. CLÉMÉNS.

Item viâ Prænestinâ:

DIS. MÁNIBVS
M. IÝNIO. CÝRIONE
EQ. R. LEG. XXII. VIC

Atque hæc clarè vidi, legi Murete, & cum fide exſcripſi. Mouit ille caput. &, Fidem ego tibi quidem adoleſcens habeo, inquit; ne tu illis. Imperita aliqua ſculptoris manus hæc ſcripſit. imperita, ſed & malè curioſa. Dic enim ſeriò, quomodo PEDÁNIÓ, & STÁTIÓ, & PATRÓNÓ, rectè inſculptâ lineâ duplici, ſi hi Accentus? Nam ſingulos eos ſingulis vocibus eſſe, lex & mos iubet, nec tu infitêris. Quomodo item in CVRIONE primam ſedem Tenor teneat? Denique quid ita in omnibus vocibus Acutus tantùm, ſine notâ vllâ Flexi? Hæc inepta, ſtulta, & à bardis. niſi ſi id tamé voluerunt, Apices eos eſſe, quîs inſignirent (ita ſuſpicor) vocales longas. de quo ritu mihi prædictum. Etiam me moraris? Nihil ego, inquam. te ſequor, illos ſperno.

Videri eos per imperitiam eſſe.

Aut potius loco Apicum.

CAPVT XX.

De legibus Tenorum, quas Grammatici tulerunt. Eas promptas facileſque eſſe. à Fabio benè & ſtrictè comprehenſas. Plura in Notis, quæ ad rei totius lucem.

PERGO igitur, ait, ad Definitionis meæ reliqua. Addidi enim & hanc clauſulam, *ex Lege ſiue more*. Nec diſiunxi fruſtrà: quia non legem ſolam in Accentibus agnoſco, ſed video aliquid olim fuiſſe etiam ex More: & recepta quædam, quæ non præcepta. Sed de Lege, Lipſi, nónne obuium promptumque eſt? exſtant Grammaticorum libri, nec nos hodie aberramus valdè. Tranſibo, ſi vis, aut tranſilibo potiùs: & flectam ad orbitam de More, quæ minùs trita. Vultu & manu renui ego, Minimè magiſter, inquam. In ceteris cùm per te mihi luceat & liqueat, in caligine hîc relinques? Non grandi aut ſpiſsâ eâ forſitan: ſed in quâ tamen non compareant pura illa (cum Lucretio dicam) diei tela. Tu infer. & quæ veteres confusè aut parùm munditer exſecuti, reſequere diſtinctè & tuo more. Ille grauatus, Breuiter igitur, inquit: & magis quia vis, quàm quia opus. LEGEM in Tenoribus appello, *veterum litteratorum de iis diſponendis ſcitum ac iuſſum*. Scripsêre enim, & habuerunt hanc inter Grammaticæ primas partes. Sed ea lex nec operoſa, nec longa. Simplex tota, vniformis, & ab vnâ ferè Temporum normâ. Nam pro ſillabarum dimenſo plerumque Acuimus, Grauamus, Flectimus: aliter quàm Græci, qui variant variâ & vanâ ſæpè (ita iudico) cauſsâ. Hac re Fabius noſtros Accentus parùm elegantes aut politos putat, & abiicit eos atque vilitat (Turpilij verbo vtar) præ Græcis. *Sed Accentus quoque*, inquit, *cùm rigore quodam tum ſimilitudine ipsâ minùs ſuaues habemus: quia vltima ſillaba nec acuta vmquam excitatur, nec flexa circumducitur, ſed in grauem aut duas graues cadit* (lege *cadis*. non enim

Duo in Tenoribus ſpectanda. Lex, & Mos.

Quid Lex.

Ea facilis.

Et ferè ex menſura ſillabæ.

Ideò ſimplices Latinorum Tenores.

enim vltima ſillaba in duas poteſt cadere. [illegible] *ſemper*. Et de præſtātiâ, alius viderit, aut ego aliis: de paritate quidem adeò verum eſt, vt paucis omnino verbis vniuerſam Accentuum legem complexus ſit idem ille doctor. Quem Lipſi audi, & me mitte.

Quos Fabius breuiter & ſcitè comprehendat.

I. *In omni voce, Acuta intra numerum trium ſillabarum continetur:* * *ſiue eæ ſint in verbo ſolæ, ſiue vltimæ.*

II. *Et in his aut proxima extremæ, aut ab ea tertia.*

III. *Trium porrò, de quibus loquor, media Longa aut Acuta aut Flexa erit.*

IV. *Eodem loco Breuis, vtique Grauem habebit ſonum: ideoque poſitam ante ſe, id eſt, ab vltimâ tertiam Acuet.*

V. *Eſt autem in omni voce Acuta, ſed numquam plus vnâ,*

VI. *Nec vltima vmquam:*

VII. *Ideoque in diſſillabis, prior.*

VIII. *Prætereà numquam in eādem Flexa & Acuta: quia eadem Flexa ex Acutâ.*

IX. *Itaque neutra claudet vocem Latinam.*

X. *Ea vero quæ ſunt ſillabæ vnius, erunt Acuta aut Flexa, ne ſit aliqua Vox ſine Acutâ.*

* Id eſt: ſiue tres ſillabæ tantum, ſiue pluriſſillabæ, & eas aliæ præcedant.

Hæc dena (ita lucis cauſsâ diſtinxi) legis eius capita Lipſi: quæ breuia, ſed plena, &, niſi fallor, etiam plana. Abnuis? fruſtrà. non hæreo diutiùs in ſordidanti hoc puluere, nec tenuerit me ſufflamen vllum precum.

In pluriſillabis pænultima aut

- LONGA eſt: idque vel
  - POSITIONE, & tūc Acuitur: vt, *Camillus, Prælegiſtis.*
  - NATVRA, & tunc Flectitur: vt, *Romānus, Perdocēre.*
  - EXCIPIO, ſi vltima quoq; longa: tunc enim Acuitur; vt, *Románo, Perdocébāt, Athéna, Mycéna.*
- BREVIS & tunc quæ ante eam, id eſt, tertia a fine Acuitur: vt, *Cælius, Pópulus, Horténſius.*

Hæc regula eſt nec apud Latinos (ex Grammaticorum quidē ſcito. nam de More fortaſſis olim aliter, vt videbo) vmquam fallax. Græci euariant, qui primam ſæpe Acuunt, media longâ. Quò reſpexit Fabius alibi: *Latini*, inquit, *Olýmpo & Tyránno Acutam mediam ſillabam dederunt. quia vnâ aut duabus longis ſequentibus, primam Acui noſter ſermo non patitur.*

Diſſenſus Latinorum a Græcis.

Capita V. VI. VII. ad Biſſillabas voces dirigūtur. eorumque hæc mens. Cum in omni voce Acutus vnus Tenor ſit (Flexum etiam, vt antea, comprehende) nec is in vltimâ vmquam: clarum quoties duæ tantùm ſillabæ, ſedēre eum in priore. Sed hoc quoque diſtinctius dicendum erat, quando propriè Acutus, quando Flexus. Tu ſic habe

In Biſſillabis quæ ſedes Tenori.

IN BISILLABIS prior aut

- BREVIS eſt, & ſemper Acuitur: vt *Déus, Sálus, Dócent.*
- LONGA. idque vel
  - POSITIONE, & ſemper Acuitur: vt *Dóctus, Fáctum, Sáltus.*
  - NATVRA, & ſemper Flectitur: vt *Rôma, Mêta, Lêge.*
  - EXCIPIO, ſi vltima quoque longa. tunc enim Acutū adſumit: vt *Róma, Métas, Léges.*

NOTÆ.

Explicatio Fabianarum legū.

FABIANA, quæ poſui, leuiter erudito non obſcura ſunt, & perſuadere vim illam potent ſine monitione alia, ſine duce. Tironi tamen me dabo, & ſternam ac planiorem eamdem reddam, velut aggeſtu aliquot verborum.

Capitis primi. Accentus non ante tertiam ſillabam.

Primum eius caput γενικῶς adformatum voluit, in omni voce Tenorem (primarium dico, id eſt, Acutum ſiue Flexum; nam & hunc Fabius comprehendit ſub Acuto, quia ex illo; Grauis autem ſiue ſecundarius inſuper habetur, nec notatur) intra tres ſillabas eſſe. Idque verum. & ſi vox quadri- aut pluriſillaba, tamen Tenor numquam ante tertiam. Lex Grammatica ita voluit. ſed & Natura. quia vocem ſi priùs Attollas, id eſt, Acuas ſiue Flectas, ægrè per tot ſequentium ſillabarum gradus eam demittas. Re videbis: experire. nec magni Scaligeri argutias hîc audio, quæ veræ non veræ.

Cur id?

Secundum generale quoque eſt: omnem Tenorem aut in pænultimâ aut ante eam ſillabâ eſſe. Non enim ſupra tertiam, vt iam dictum: non item in vltima, vt firmabo capite nono.

In quâ ſillabâ Tenores.

Tertium & Quartum, magis diſtinctè Tenores in Tri- aut Pluriſillabis adſignat. Ipſe ediſſerit obſcuriùs: cape à me explicate & velut in tabellâ.

In pluriſillabis, quæ ſedes cuique Tenori.

Priora clara. hoc poſtremū cur ita ſit, fortaſſe ambigas. cur, inquā, Accentus mutetur longa vltimâ, & abeat e Flexo in Acutum? Cauſa eſt [illegible] xi, longior [illegible], inter eſt [illegible] pro[illegible]tio: quam haud facile [illegible] longa, ſine iſtius nimia correptione. [illegible] ſupra in Triſillabis valuit: vbi & hoc exceptū. Nam vt id quoque moneam, Flexum hodie qui aptè enunciat? plerique omnes ita, vt nihil habeat ab Acuto. Peccant. Dicere enim: & iſte, [illegible] quidem ſublatione vocis [illegible] eſt, [illegible] vlla aut morâ, *Tullius, Dicere, Homo.* [illegible] & cum vocis longiore ductu [illegible] acumen incumbit velut geminanda ſit, elatâ eādem pariter & depreſsâ; *Mêta, Hôdra, Pratôorem.* idque etiam in Græcis, per indolem & naturam ipſam Toni, veriſſimum ſcito. Caput [illegible].

Cur in vltima longa Accentus varies.

Error hodie in Flexo enunciado.

Quo vitio.

Caput [illegible] firmat, Latinis Tenorem primarium in vltima dici aut ſcribi numquā. Hoc Capella, hoc Priſcianus, hoc omnes tradiderunt. [illegible] mirer tam vulgò peccare nos hoc peccatum. Ego ipſe nonne in eâ naui? etiam hîc, vbi damno. ſed non tam inſcitia quā comitate, qui do me & permitto ſiue Typographis ſiue vulgo. *Merâ, Caſtâ*, & ſimi-

Tenor in vltimis non in vltima.

Mea aliqua excuſatio.

ſia ſcribo diſcriminandi cauſsâ, quoniam Apicum vſus diu periit, nec reſtituo primus ego. At pro Apice mihi (ſemel reſtor) nota illa flexa ſeruit. Turpius illud, cùm Grauem Accentum vltimæ dant, idque in Aduerbijs ferè & Interiectionibus; vt ſeparent (aiunt) ſecernantque à Nominibus eiuſdẽ caſus. Peccant dupliciter. primò in Grammaticas leges: deinde in Vocis. De illis, clarũ. de iſtâ, nego per naturá in vllâ ſillabâ primariò efferri poſſe Grauem, ergo nec ſcribi. Acceſſorius ille Tenor eſt, nec vſquã illi ſedes, niſi in omni ſillabâ in quâ non ſedes duobus primis. Vbicumque, inquam, Acutus aut Flexus non eſt, illic neceſſariò & ex annexu Grauis. Vox enim elata, deponitur per gradus & inclinat. Itaque bene & ex Naturæ fonte Fabius tulit, pertulit: *In omni voce Acutam eſſe, nec plus vnâ.* Si in omni voce Acuta ſimplex, aut ea compoſita, (hanc enim quoque Fabius intellegit:) quis locus Graui? quî eminebit? Depreſſionẽ notabis, omiſſo acumine? non debes: quia nobilius illud vocaluſque. Quid, quòd ipſi in ſe teſtes? Cùm enim *Serò, Palàm, Doctè* efferunt, ſic efferunt quaſi eſſet *Seró, Palám, Docté.* nónne Acuis igitur? clare. idque neceſſarium, vt effatu diſcernas à *Séro, Dócte.* Si enim demiſſe & depreſsè effaris (quod proprium ſanè Graui eſt, nec ab eo auellitur:) Acuis ecce primam vel inuitus. Conſule vocem. * non Scaligerũ meum: cuius cortina haud hic mihi (Enniano verbo vtar) verat. Sed quid? inquies. Diſcrimen ſignari tibi nullum placet? Non meâ quidem cauſsâ. ſi ob rudes & tirones lectores, ſignato: ſed ad legem. Acue in ijs talibus vltimam, aut flecte. Dictatoris Fabij edictum in torâ hac re mihi audi: *Ceterùm iam ſcio quoſdam eruditos, nonnullos etiam Grammaticos, ſic docere ac loqui, vt propter quædam vocum diſcrimina verbum interim Acuto ſono finiant, vt in illis* —— quæ circum litora, circum Piſcoſos ſcopulos, *ne ſi Grauem poſuerint ſecundam, Circus dici videatur, non Circuitus. Item* * Quantum, Quále, *interrogantes, Graui: comparantes Acuto tenore concludunt. Quod tamen in Aduerbys ferè ſolis ac Pronominibus vindicant: in ceteris veterem legem ſequuntur. Mihi videtur conditionem mutare, quòd his locis verba coniungimus.* A quo nihil abit Grammaticorum alia manus, qui *Ergò*, vbi cauſſam ſignificar, flectunt: *Pone*, cùm ordinem, Acuunt: paritérque in alijs, nec * Grauem agnoſcunt vſquam. Illud tamen miror, quid ita Fabius & Romani omnes Acui vocem ſugerint in fine? Græci aliter: vt ſcimus: ſed & Natura. Quæ enim res aut ratio me vetat vocem tollere finientem, æquè atque ordientem? Nulla. nec illi ipſi Prætores noſtri cauſſam interdicti ſui aliam attulerint, præter Noluiſſe.

Grauem non poſſe eſſe in vltimâ.

Idq; per naturam vocis.

* *Sed nec Græcos, qui in fine Grauant: fruſtrà.*

An diſcriminanda Aduerbia Accentu?

Non quidẽ ex Fabij mente.

* *Quod idem Priſciano obſeruatum in vtráque hac voce: item in Quando.*

* *Priſcianũ excipio, qui videtur pro illo.*

An Accentus in fine eſſe non poſſit.

Ex ratione poteſt.

Caput decimum ad Vniſillabas, vt vides, ſpectat: & confusè adfirmat Acui eas omnes, aut Flecti. Tu cape diſtinctiùs.

Tabella in Vniſillabarum Tenoribus.

VNISILLABA aut
- BREVIS eſt, & Acuitur: vt *Fár, Sál.*
- LONGA
  - POSITIONE, & Acuitur: vt *Pix, Núx, Fáx.*
  - NATVRA, & Flectitur: vt *Môs, Rês, Lûx.*

Diſſenſus noſter à Scaligero. Cauſſa.

Magnus Scaliger non hîc à nobis: qui breues aut Poſitione longas omnes Grauat. Haud probo: & arma in Cæſarem hunc ſumam cum Grammatico Seuatu. Placet illud Fabianum, *Vocem nullam ſine Acutâ eſſe,* quia effatus non eſt ſine efflatu: nec hic ſine connixu quodam & elatione: ergo nec ſine Acuminis ſenſu aut ſigno. Capella fidenter & vere: *Omnis vox aut Acutam aut Circumflexum ſonum habeat neceſſe eſt, etiamſi Monoſillaba ſit. Monoſillaba cuim graui carent.*

CAP. XXI.

Moris in Tenoribus priſci indagatio haud obuia. Legibus & Acumine ſuo preſſerunt Grammatici. Quædam tamen ex ijſipſis eruta contra leges. Non videri Tenores ſemper accommodatos ad ſillabæ modum.

AD MOREM veni: in quo iure mihi mora. Simulque ſiluit. Quod cùm fieret longius, appellaui: Quid iam? inquiens. itáne abiungis? atqui nondum, ô Murete, in candidâ illâ calce. Ille ſeuerior, Properas adoleſcens, inquit, aut potiùs feſtinas. Salebram hanc, quæ ante pedes, non vides? haud facilè tranſeo eam ſermonis volante iſto curru. Sine vt interquieſcam paullùm, & velut ſtrigem. Iterumque aliquo ſilentio, ſic cœpit. Ad eum locum ventum Lipſi, qui origo huic ſermoni. Nam de veteri Tonorum more cùm in Cõuiuio tuo diſputaſſes: inieci ego. & tu rem voluiſti vberiùs veriuſque à me explicari. Vtinam iſtud poſſem! nam de illo non laboro. Sed reuerà res eiuſmodi eſt, in quâ video aliquid non video, capio non capio: & quam ſuſpicionum potiùs pede trepido tango, quàm ſcientiæ veſtigio firmiter premo. MOREM hîc intelligo, *qui aduerſus Legi, quique abit à Grammaticorum ſcito ac iuſſu.* Quem Pronunciationi etiamnunc interuenire, nihil nego: ſed magis, ni fallor, olim, priuſquam eualuiſſent Grammaticę argutiæ & oppreſſiſſent. Nam vt priſci illi & verè liberi Romani adſtricti ſeruiliter ad tenues, quas dixi, Leges fuerint: haud temerè crediderim. & regnum ſuum, vt in verbis, ſic in eorum ſono habuiſſe cenſeam Dominum illum Vſum. Quod Græci, quod Barbari hodie in ſuâ quiſque linguâ: cur non Romani habuerint, & quædam pronũciarint ad morem potiùs, quàm ad normam? ad ſuauitatem, quàm ad quantitatem? Ego cenſeam: etſi adfirmare aut illuſtrare id mihi fas paucis argumentis vel exemplis. Quomodo enim penetrem aut oculos adijciam in tenebras illius æui? omnia ſilentio & obliuione obruta: & ſcimus in eâ parte hactenus, quatenus ſcite nos Grammatici voluerunt. Quibus tamen ipſis

Quis mos olim in Tenoribus, obſcurum.

Et preſſerunt tamen, datâ operâ, Grammatici.

Nulla gens in Tenore aſtricta perpetuò ad quantitatem.

ſis expreſſa quædam contra ſuam Legem. præſertim eam, quæ Tenores ligat ad modulum ſillabæ & menſuram. Nam *Mercúri, Virgíli, Sulpíci* in vocandi caſibus ne illi quidem abrogant. Et Priſcianus *Mulieris* etiam recipit: Feſtus *Adeò* cùm Aduerbium eſt. magiſque miranda illa Priſcianus: *E'xinde, Déinde, Súbinde, Próinde, Périnde, Síquando, Néquando, Alíquando.* Quo exemplo nec *Enimuero* ego ſpreuerim, neç quod apud *Agellium Annianus adfirmat, *Exáduerſum.* Compoſitionem enim elucere ipſo Tenoris poſitu voluerunt. eâque re Priſcianus & hæc ſuadet, *Tepefácis, Suauérubens, Orbíſterræ, Virílluſtris, Præfectúſfabrum, Iuriſcónſultus, Intereáloci;* & Charilius, *Sacráuia.* Ab hac mente idem ille Annianus *Affatim* primâ acutâ non mediâ pronunciabat: *cauſſamque huic Accentui dicebat* (verba Agellij ſunt) *quòd Affatim, non eſſent duæ partes orationis, ſed vtraque pars in vnam vocem coaluiſſet.* Bis miror. primùm quid ita periculum hîc, ne duæ voces cenſeantur? cùm ne poſſint quidem. niſi reſeribas tamen (quod cenſeo) *Adſatim.* Deinde cur vulgò mediâ longâ extulerint? cùm conſtet certè de breui ſillabæ eius modo. Sed & in hoc & pluribus nihil ambigo quin lex neglecta: quæ ſingillatim Lipſi, quis indaget? niſi cui facem aliquam ab æthere accenderit ille Phœbus.

Nec Romani quidem; vt exempla hæc parua cummone.

** Lib. vii. cap. vii.*

Agellio illatum lumen.

CAP. XXII.

Laquei & velut ænigmata hac in re ſoluta. Agellij multis locis immiſſa lux. item Feſti, Victorini, ante omnes Ciceronis. oſtenſum de litteris eos loqui, non de ſillabis. Tu lege, vide, diſce aut doce.

NAM illa quæ tu in Conuiuio collegiſti, mira & noua fateor: ſed vide ne aſpectu primo talia, explorata non faciant tuæ menti.* Agellius, inquis, verbum *Quieſcit, perpetuâ linguæ Latinæ conſuetudine è litterâ correptâ pronunciatum* adfirmat. *Quieſco* igitur dixêre. Lipſi erras. Non enim hæc doctiſſimi viri mens, & de litterâ ſe loqui non de ſillabâ clamat elatè. ergo nec de Tenore, cui in ſillabâ ſedes. Quid igitur vult? an poteſt E littera illîc corripi, quam duæ conſonantes excipiunt? Non poteſt, fateor. ſed ad meam illam Elementarem pronunciationem referenda iſthæc. quâ docui E litteræ duplicem ſonum, Tenuem ſiue Breuem, Pinguem ſiue Longum. Hoc igitur tunc quæſitum *Quieſco* E ſubtili & breui, vt *Here* diceretur: an longâ, vt *Neſcio, Caleſco.* Et abit illuc, vt in vſu pronunciatum breuiter velit, etſi longiter *Quies.* Simile in *Actito.* Diſputat enim idem ille * ſcriptor, *Actito & Actitaui, primâ litterâ correptâ an productâ dicenda ſint?* Ipſe productâ cenſet: etſi quidam non indocti viri, correptâ. Tu infers, *Actito* igitur quoſdam pronunciaſſe. Hem! os Lipſianum retine & frontem. Impudenter hoc dicitur, ſed & imprudenter. Nam hæc controuerſia. *Ago* litterâ A breui pronunciatur: an igitur & deriuatum ab eo *Actito?* alij negant, alij dicunt. Sed ipſe efferri productè probat, id eſt, *Aáctito*, A latiore & quaſi geminatâ. Nos enim hodie peſſimè, qui *Ago* pinguem ſonum damus, iſtipſi *Actito* exiliorem. Atque hanc certam eius mentem eſſe ex eo certum, quod idem etiam ambigit in *Actitaui.* Sodes, ſi Accentuum res eſt, an in quartâ à fine controuerti poteſt de Tenore? Hac ipſâ luce perfundo, quæ ibidem obſcuriſſimè ſcripta: *Ab eo quod eſt Edo & Vngo, in quibus verbis prima littera breuiter dicitur, Eſito & Vnctito, quæ ſunt eorum Frequentatiua, primâ litterâ longâ promi. & contrà, Dictito, ab eo quod eſt dico, correptè.* Hæc enim nullâ vi mentis peruades, ſi pedem firmas in Accentu. At non ita eſt. Hoc agit & ait: *Edo*, E breui dici; *Vngo*, V breui: contra tamen *Eſito* eadem latâ & longâ, itemque *Vnctito.* Dicebant igitur, *Edo* *Vngo* (profer quaſi Y Græcorum, vt ſuprà doctum) & *Eéſito, Vúnctito* ſiue *Ounctito.* Contrà autem in *Dico* & *Dictito.* Nam illud vulgo erat *Déico*, I longâ: iſtud *Dictito* eâ breui. Huc etiam illa * Agelliana refero: qui *Obijciebat* quoſdam O litterâ productâ dicere imitatur; item *Subijces, Conijcere, Inijce*, primis litteris longis. Quid? an non longæ eæ ſint? clarum quidem. ſed de ſono agitur, non de Tono. vultque ipſe non *Oobijces, Soubijces, Einijce, Coonijce* latè efferri, ſed *Obijces, Subijces, Inijces*, tenuiter. Hæc tibi mira? magis iſta quæ tunc certè non vidiſti. Ecce in Feſto ſcriptum: *Muſcerdas primâ ſillabâ productâ, ſtercus murum appellari.* Poteſtne in Accentu corripi? Idem: *Luſtra ſignificant lacunas lutoſas. at cùm eiuſdem vocabuli prima ſillaba producitur, ſignificat nunc tempus quinquennale, nunc populi luſtrationem.* Vides, etſi ſillabam nominet, de litterâ tantùm agi: quam

Soluti nodi in Agellio.

** Lib. vi. cap. xv.*

Quieſco E correptâ: quomodo.

Actito, A longâ.

** Lib. ix. cap. vi.*

Vngo, quomodo V breui?

**Obſerua. Nam nos hodie malè & craſsè.*

**Libro iv. cap. xvii. Obijcio, O breui.*

Feſto lux aliquoties, in re pari.

quam ex more produci vult in alterâ ſignificatione, *Louſtra*: in alterâ tenuari, *Luſtra*. idemq́; in *Mouſcerda*. Simile illud eiuſdem: *Parret, quod eſt in formulis, debuit & productâ priori ſillabâ pronūciari, & non gemino RR ſeribi.* Iam Victorinus Afer, ex tuâ quidē mente, quam ſuperuacuè moneat, imò ſtultè, *Heſternum*, producte dici debere? *Heſternum*, inquit, *productè dici debet. Nemo enim qui Latinè loqui ſciat, qui aliter quàm productâ ſillabâ Heſternum dixerit.* Dì tibi benè faciant prouide ſenex. In Accentu quis aliter potuit? Sed de priore ſillabâ ſiue litterâ potiùs tu quoque intellegis, & mones longā eſſe, ne quis breuem ducat & dicat, quia ab *Herè*. Quæ res ſimillima illi in verbo *Quieſco*. Hæc ſeria, mi adoleſcens, nec nugarū aliquis ludus. videſq́ue vel ex Agellio quàm intentè de ijs egerint, imò litigauerint, viri magni. Sed venio iam ad ſcopulū, in quo mens omnis & ratio tibi fracta. Ciceronis locus eſt, qui miras facit tibi turbas: *Quid vero hoc elegantius, quod non fit naturâ, ſed quodam inſtituto? Inclytus dicimus, breui primâ litterâ, Inſanus productâ: Inhumanus breui, Infelix longâ. Et ne multis, in quibus verbis eæ primæ ſunt litteræ quæ in Sapiente atque Felice, productè dicūtur: in ceteris omnibus, breuiter. itemq́ue compoſuit, concrepuit, conſueuit, confecit. Cōſule veritatem: reprehendet. refer ad aures: probabunt.* Et verba hæc ſunt, inquis, an portenta? Mihi quidem verba, Lipſi, & proba, ſana; ſi examinata à ſanâ mente. *Inclytus* & *Inhumanus* ait primis breuibus dici. An ſillabis? imò expreſſim addidit, *litteris*. Ergo de I breui aut longâ hæc diſſertio eſt: ſicut de O eadem in *Compoſuit*, *Confecit*, & quæ reddit. Igitur illud *In*, ſemper breue: niſi cùm ab F aut S excipitur, ſi vera norma illa Ciceronis. Ita dixeris, *Incipit*, *Indoctus*, *Ingenuus*, breuiter & hodierno more. contrà, latè *Einfelix*, *Einſuauis*, *Einficetus*, & talia, ad priſcum ritum non ad noſtrum. Pariter *Compoſuit*, *Concrepuit*, *Conicecit*, exiliter eſſabere: pinguiùs, *Coonfecit*, *Coonſueuit*, *Coōfiteor*, *Coonſigno*. Hæc Tullij germana mens, quam adfirmat mihi ſatis * Agellius: *Sed neque* OB, *inquit, neq;* SVB *præpoſitio producendi habent naturam: neque item* CON, *niſi cùm eam litteræ ſequuntur quæ in verbis* CONSTITVIT *&* CONFECIT *ſecūdùm eam primæ ſunt: vel cùm eliditur ex eâ N littera, ſicut Sal-luſtius inquit Fænoribus * coopertus.* Idemq́ue clariùs lib. II. vbi caput totū dat hiſce Tullianis illuſtrandis: additq́; mirari ſe cur *Pro* præpoſitio neglexerit hanc regulā, quæ non ſemper ante F producta vt in *Proficiſci*, *Profanum*, *Profugere*, *Profeſtum*, *Profundum*. Ea enim *correptè dicimus*, inquit, *Proferre autem, & Profligare, & Proficere, productè.* Quæ ex monitis meis non vltrà obſcura. Sunt enim, *Proôferre*, *Proôfligare*, &c. Hæc an nota aut notata adhuc vulgo, neſcio: ſcio vera, & momentum grande habere ad germanum litterarum effatum. Tu Lipſi quid? Quid, inquam, niſi ſtupeo, quia non ſtupeo? Anteà in Cimmeriorum tenebris mihi videbar, nunc per te ſubitò in liquidâ & clarâ ætheris illius luce. Nec occurrit quod obijciam, nec velim.

Et Victorino.

Ciceronis diu obſcurum (nobis quidem) locum illuſtramus.

Inclytus, quî primâ breui?

Et talia.

Con, præpoſitio, quomodo efferenda, longa ſeu breuis?

* *Lib. IV. cap. XVII.*

* *Coopertus. Cooper-tus, ſicut & Coomexus, Cooligatus, Coogerque Agellius præterea notat lib. II. cap. XVII. Item, Pro.*

CAP. XXIII.

Clauſula operis. Votum, vt hæc locum vulgò reperiant: quod facile, ſi velint pueritiæ doctores. Res ipſa honeſta, & vtilis in primis ad originationes vocum.

GAVDEO, inquit, quòd in his mihi fides: & magis, quòd Sermonis mei finis. Metam enim iam attigi. nec habeo quod addam, præter monita aut veriùs vota. Vtinam mens ijs qui inſtituunt iuuentutem, hæc docendi! non deeſſet ratio aut via inducendi. In Græcâ Pronunciatione id iam peruicimus: quídni Latina hæc & cotridiana pariter niteſcat? Cuius vſus cùm latiſſimus ſit, imò cùm neceſſarius ad commercia coniunctionemq́ue tot gentium: de germanâ facie eius tam exiguam nobis curam eſſe, iure mirer. In Pronunciatione autem illa eſt. atque vt hominis formæ veſtis cultuſq́ue non parum addit aut detrahit: ſic Sermoni effatus. Communio quidem ſermonum linguarumq́ue, & deriuatio vocum, non aliâ re magis illuceſcet, quàm germano iſto Enunciatu. ad quem legitimam viam tibi præiui, Lipſi: tu eam meliorem molliorem q́ue calcando reddes. Dura enim pleraque initia videntur, confiteor: vſus eſt qui mollit & cōſuetudo. At tu ſalue. te enim prandium, me patronus iam vocat. Et ſub hæc ipſa verba aderat puer, qui innuebat.

Pædagogi & doctores hæc docere debeant.

Ad dignitatem linguæ.

Ad etyma variarum vocum.

INDEX

INDEX CAPITVM.

CAPVT I.

IN Italiam meus aduentus. Mureti ibi reperti laus. ad ſermonem hunc præparatio: & quiddam de iuuenilibus meis ſcriptis.

CAP. II.

Ad ſermonem hunc ingreßio. Prædictum de dignitate & de fructu cognitæ Veræ Pronunciationis. Suetonius correctus.

CAP. III.

Quæ cauſſa corruptæ pronunciationis? Ea altiùs petita, à propagatione ſermonis: quæ per Romanum totum orbem. Afros, Gallos, Hiſpanos, Britannos Latinè vulgò ſciuiſſe. Hanc cauſſam corrupti ſoni germani: Item Barbarorum incurſum. Italica lingua quando cœperit? Penula Grammatica veſtis. Capellæ, Auguſtino, Tacito lux.

CAP. IV.

Pronunciatio generatim definita: diuiſa: quis dicendorum hic ordo.

CAP. V.

Vocales omnes Latinis Pluriſonæ. Eædem modulo & quantitate ancipites: ideóque olim Pronunciatu & ſcriptu diſtinctæ. Geminatio earum qualis? Apex, qualis?

CAP. VI.

Vocales primos affectus naturæ exprimere: & plurimùm, mæſtos. Artemidorus illuſtratus. A, litteræ geminus ſonus, Craſſus & Exilis. In Craſſo, duplex ea ſcripta: ſæpè eum flatu interpoſito.

CAP. VII.

Quadruplicem videri ſonum in E litterâ fuiſſe. & iis ordine expoſiti. Hanc ipſam pro I ſæpè ſcriptam. Iulii Cæſaris Scaligeri laudatio.

CAP. VIII.

Litteræ I triplex ſonus. Quæ in Plauto ſit longa littera? EI diphthongus paßim pro I longâ: deque eâ ſcripturâ priſcorum variantes ſententiæ.

CAP. IX.

O duplex eſſe, quod ad tempus & ad ſonū. Auſonii verſus aliter lectus. Tranquillus illuſtratus.

CAP. X.

De litterâ V. quadruplicem eius ſonum eſſe: ſed primarium & eximium, duplicem. Plauto, Auſonio lux immiſſa. Quæ Feralis littera, & quare? Maurus & Chariſius correcti.

CAP. XI.

Ad Diphthongos ventum: Latinum iis nomen fidenter poſitum. Quot ea, & in quibus enunciandis peccemus? AE quomodo efferenda? quomodo OE? Dio Caßius emendatus. De EI obiter dictum: & quis ei ſonus.

CAP. XII.

Ad Conſonantes ventum. de vicinis inter ſe, quoque Capite dictum. iſto, de B.V.P.F. Quid in Be efferendâ, & à quibus gentibus peccetur? an defendi poßint? Dubitatum de ſono V Digammæ, & pluſcula ad eas argutias. De F germano ſono. A Scaligero abimus & Fabio. Auſonio lucem damus, & medicinam Chariſio.

CAP. XIII.

De C.K.Q.G. vicinis litteris. Refutati qui primæ ſonum duplicem adfingunt. In K litterâ Auſonius illuſtratus. idem iterùm in Q. & correctus. In C. Feſtus emendatus. Singulæ hæ litteræ, quando natæ. quid conueniant, quid diſcrepent? & plura Grammatices pulueris.

CAP. XIV.

De litteris D. & T. Huius vitioſum hodie in parte ſonum eſſe: nec iuuari à falſo Papyrio. An T. Viuum ſignificauerit? Iſidorum fortean correxerim. Lapidibus data lux.

CAP. XV.

De ſex litteris facillimæ pronunciationis iunctum dictum. N. à Græcis aut Latinis ſæpè omitti: ſed malè.

CAP. XVI.

De litterâ S, quæ multis veterum inuiſa, & culpata. A nobis ea releuatur. Romani quàm crebrò vſurparint, & penè ante omnes litteras? X crucem referre. quædam de variâ crucium figurâ. Artemidorus, & Maximus & Iſidorus Epiſcopi illuſtrati. De litterâ Z, & ordine omnium ſoni.

CAP. XVII.

Ad Accentus tranſitum. eorum in Pronunciatione vtilitas, ſiue Neceßitas. Definiuntur, diuiduntur.

CAP. XVIII.

De Tenoribus propriè. quibus alijs nominibus dicti? quid ſint? quotuplices ſint? Definiti omnes, & notulis ſuis inſigniti. De Sigma forma per occaſionem diſſertum vberius.

CAP. XIX.

Accentus olim nec Latinis nec Græcis ſcriptitatos: ſic. lapides, qui adſerere videbantur, reiecti aut aliorſum tracti.

CAP. XX.

De Legibus Tenorum, quas Grammatici tulerunt. Eas promptas facileſque eſſe. à Fabio benè & ſtrictè comprehenſas. Plura in Notis quæ ad res totius lucem.

CAP. XXI.

Moris in Tenoribus priſci indagatio haud obuia. Legibus & Acumine ſuo preſſerunt Grammatici. Quædam tamen ex ipſis eruta contra leges. Non videri Tenores ſemper accommodatos ad ſillabæ modum.

CAP. XXII.

Laquei & velut ænigmata hac in re ſoluta. Agellij multis locis immißa lux. item Feſti, Victorini, ante omnes Ciceronis. oſtenſum de litteris eos loqui, non de ſillabis. Tu lege, vide, diſce aut doce.

CAP. XXIII.

Clauſula operis. Votum, vt hæc locum vulgò reperiant: quod facile, ſi velint pueritiæ doctores. Res ipſa honeſta, & vtilis in primis ad originationes vocum.

APPROBATIO.

DIALOGVS iſte de Rectâ Pronunciatione Linguæ Latinæ, à I. Lipſio clariſſimo Academiæ Louanienſis Profeſſore conſcriptus, præter voluptatem, hanc quoque vtilitatem adfert, quòd non priſcis modò libris, verumetiam lapidibus, & lucem immittat & correctionem adhibeat.

Gulielmus Fabricius Nouiom, Apoſtolicus ac Regius librorum Cenſor.

RATIO

RATIO PRONVNCIANDI LITTERAS EX MARTIANO CAPELLA.

MARTIANVS *Capella formationem litterarum ad hunc modum exſecutus eſt:*

A, *ſub hiatu oris congruo ſolo ſpiritu memoramus:*

B, *labris per ſpiritus impetum recluſis educimus:*

C, *molaribus ſuper linguæ extrema appulſis exprimitur:*

D, *appulſu linguæ circa ſuperiores dentes innaſcitur:*

E, *ſpiritus facit lingua paullò preßiore:*

F, *dentes labrum inferius deprimentes linguâ palatoque dulceſcit:*

G, *ſpiritus cum palato:*

H, *contractis paullum faucibus ventus exhalat:*

I, *ſpiritus prope dentibus preßis:*

K, *faucibus palatoque formatur:*

L, *linguâ palatoque dulceſcit:*

M, *labris imprimitur:*

N, *lingua dentibus appulſa collidit:*

O, *rotundi oris ſpiritu comparatur:*

P, *labris ſpiritus erumpit:*

Q, *appulſu palati ore reſtricto:*

R, *ſpiritum linguâ criſpante corraditur:*

S, *ſibilum facit dentibus verberatis:*

T, *appulſu linguæ dentibus impulſis excluditur:*

V, *ore conſtricto labriſque promulis exhibetur:*

X, *quidquid* C & S *formauit, exſibilát:*

Y, *appreßis labris ſpirituque procedit:*

Z, *verò idcircò Appius Claudius deteſtatur, quòd dentes mortui, dum exprimitur, imitatur.*

EX TERENTIANO MAVRO.

Vocalium soni.

Nunc ſingula quam poßideant in ore ſedem,
Ictuſque ſuos concipiant, & vnde rumpant,
Vt quiuero verſu blaterabo Sotadeo.
A prima locum littera ſic ab ore ſumit;
Immunia rictu patulo tenere labra,
Linguamque neceſſe eſt ita pendulam reduci,
Vt niſus in illam valeat ſubire vocis,
Nec partibus vllis aliquos ferire dentes.
E quæ ſequitur vocula diſſona eſt priori,
Quia deprimit altum modico tenore rictum,
Et lingua remotos premit hinc & hinc molares.
I porrigit ictum geminos prope ad ipſos,
Minimumque renidet ſupero tenus labello.
O Graiugenûm longior altera eſt figura,
Alter ſonus, atque temporum nota variata.
Compendia noſtri meliora crediderunt,
Vocalibus vt non niſi quinque fungeremur;
Productio longis vt daret tempora bina,
Correptio plus tempore non valeret vno.
Hinc ἦτα minus ſcribimus, hinc & ω ſupremum;
Vna quoniam ſat habitum eſt notare formâ,
Pro temporibus quæ geminum miniſtret vſum.
Igitur ſonitum reddere cùm voles minori,
Retrorſus adactam modicè teneto linguam:
Rictu neque magno ſat erit patere labra.
At longior alto tragicum ſub oris antro
Molita, rotundis acuit ſonum labellis.
Y quam memorant, vocibus auia eſt Latinis;
Vocalibus autem quoniam iugata Græcis,
In noſtra etiam verba dabat frequenter vſum.
Subiecimus illam, cui nomen V dederunt,
Vocalem, ſonantes ſibi quæ iugaret omnes,
Et ſola ſonum redderet ex ſuâ figurâ,
Quem ſcribere Graius, niſi iungat OY, nequibit:
Hanc edere vocem quoties paramus ore,
Nitamur vt O dicere; ſic citetur ortus:
Productius autem coëuntibus labellis,
Natura ſoni preßior altius meabit.

Iam cetera, non ordine quo ſolent, loquemur: Conſonantium ſoni.

Verùm vt cuique eſt proximitas loci, ſoni've.
Ne dicta prius me ſubigat referre rurſum
Vicinia vocum, modico dirempta puncto.
B, littera, vel P, quaſi ſyllabæ videntur,
Iunguntque ſonos de geminâ ſede profectos:
Nam muta iubet portio comprimi labella:
Vocalis at intus locus exitum miniſtrat.
Compreßio porrò eſt in vtráque diſſonora:
Nam prima per oras etiam labella figit,
Velut intus agatur ſonus: aſt altera contrà
Pellit ſonitum de medijs foras labellis.

Vtrumque latus dentibus adplicare linguam
C preſsiùs vrget, ſed & hinc hincque remittit,
Quò vocis adhærens ſonus explicetur ore.
G porrò retrorſum coit, & ſonum prioris
Obtuſus ipſi propè ſufficit palato.
At portio dentes quoties ſuprema linguæ
Pulſauerit imos, modiceque curua ſummos;
Tunc D ſonitum perficit, explicatque vocem.
T, quâ ſuperis dentibus intima eſt origo,
Summâ ſatis eſt ad ſonitum ferire linguâ.
K perſpicuum eſt littera quòd vacare poſſit;
Et Q. ſimilis: namque eadem vis in vtrâque eſt.
Quia qui locus eſt primitus vnde exoritur C,
Quaſcumque deinceps libeat iugare voces,
Mutare neceſſe eſt ſonitum quidem ſupremum,
Refert nihil, K prior, an Q ſiet, an C,
Aut G quoque, vel C, ſimili parique lege
Addi, quaſi deſit, numero poteſt priorum.
Nulli dubium eſt, faucibus emicet quòd ipſis
H littera, ſiue eſt nota, quæ ſpiret anhelum.
Quin hanc etiam Grammatici volunt vacare,
Quia non adicit litterulis nouum ſonorem:
Sed Græcula quædam ſcholicæ nitela vocis
Vocalibus apta, ſed antepoſta cunctis:
Haſtas, hederas, cùm loquor, Hiſter, hoſpes, huius;
Solùm patitur quattuor ante conſonantes:
Græcis quoties nominibus Latina forma eſt,
Si quando choros, Phyllidas, Rhamnes, thyma, dico,
Septem reliquas hinc tibi voce ſemiplenas,
Vix lege ſolutus poterit ponere ſermo:
Has verſibus aptè quoniam loqui negatur;
Inſtar tituli fulgidulâ notabo milto.

F.

Imum ſuperis dentibus adprimens labellum
Spiramine leni, velut hirta Graia vites,
Hanc ore ſonabis modò quæ locata prima eſt.

L.

Aduerſa palati ſuperâ premendo parte,
Obſtanſque ſono, quem ciet ipſa lingua nitens,
Validum penitus neſcio quid cogit inire,
Quo littera ad aures veniat ſecunda noſtras,
Ex ordine fulgens cui dat locum ſinopis.

M.

At tertia clauſo quaſi mugit intus ore.

N.

Quartæ ſonitus fingitur vſque ſub palato,
Quò ſpiritus anceps coëat naris & oris.

R.

Vibrat tremulis ictibus aridum ſonorem,
Has quæ ſequitur littera.

S. X.

——— Mox duæ ſupremæ
Vicina quidem ſibila dentibus repreſſis
Miſcere videntur; tamen ictus, vt priori
S promptus in ore eſt; agitur pone dentes
Sic leuis, & vnum ciet auribus ſuſurrum.
Mixtura ſecundæ geminum parat ſonorem:
Quia C ſimul & quæ prior eſt iugando niſum,
Retrorſus adactam ſolidant premuntque vocem.

Ex Victorino Afro.

A, littera rictu patulo, ſuſpensâ, neque impreſſâ dentibus linguâ enunciatur.

E, repreſſo modicè rictu oris, reductiſque introrſum labijs effertur.

I, ſemicluſo ore impreſſiſque ſenſim linguâ dentibus, vocem dabit.

O, vt E, geminum vocis ſonum pro conditione temporis promit. qui correptum enunciat, nec magno hiatu labra reſerabit, & retrorſum actam linguam tenebit: longum autem productis labijs, rictu tereti, linguâ arcti oris pendulâ, ſonum tragicum dabit. Cuius obſeruationis & in E litterâ ſimilis penè ratio eſt.

V, litteram quoties enunciamus, productis & coëuntibus labris efferemus.

B, & F, litteræ diſpari inter ſe oris officio exprimuntur. nam prima, exploſo è medijs labijs ſono: ſequens compreſſo ore, velut introrſum attracto vocis ictu, explicantur.

C, etiam & G, ſono proximæ, oris molimine niſuque diſſentiunt, nam C, reductâ introrſum linguâ, hinc atque hinc inter molares ſurgens, hærentem intra os ſonum vocis excludit: G, vim prioris, pars linguæ lapſu palato ſuggerens, leniùs reddit.

D, & T, linguæ ſublatione ac poſitione diſtinguuntur. nam cùm ſummos atque imos coniunctim dentes ſupremâ ſui parte pulſauerit, D, litteram exprimit. quoties autem ſublimatâ par-

partem, quâ ſupernis dentibus eſt origo, continget, T, ſonore vocis explicabit.

K, & Q, vtramque exprimi faucibus, alteram diſtento, alteram producto rictu manifeſtum eſt.

F, litteram imum labium ſupremis imprimentes dentibus, reflexâ ad palati faſtigium linguâ leni ſpiramine proferemus.

L, validum neſcio quid per partem palati, quâ primordium dentibus ſuperis eſt, linguâ trudente, diducto ore perſonabit.

At M, impreſſis inuicem labijs, mugitum quemdam, intra oris ſpecum attractis naribus, dabit.

N verò, ſub conuexo palati linguâ inhærente, gemino naris & oris ſpiritu explicabitur.

Sequetur R, quæ vibratione vocis in palato, linguæ faſtigio fragorem tremulis ictibus reddit.

Duæ ſupremæ S, & X, iure iungentur; nam vicino inter ſe ſono, attracto ſibilant rictu: ita tamen, ſi prioris ictus pone dentes excitati admodum lenis agitetur: ſequentis autem, craſſo ſpiritu hiſpidum ſonet, qui per coniunctionem C, & S, quarum & locum implet, & vim exprimit, vt ſenſu aurium ducamur, efficitur.

Z, apud nos vltima, in quâ non ſonus litteræ ſed vocabulum, & duplex ſyllaba eſt.

F I N I S.

901 1467450